

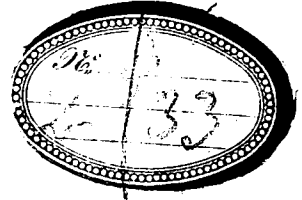
sale A
1/2

9 v to 2 9

~~16 a. 1. 25.~~

9-2-133

3

27-89

MADE IN SPAIN

OPERA OMNIA
 GASPARIS BAETIAE:
 BAETIENSIS, ET IN SENATU
 Grañatensi aduocati. De Non meliorandis ratione
 dotis filiabus. De Inope debitore creditori
 addicendo. Et de Decima tutori
 Hispanico iure præstanda.

*HAC NOVISSIMA OMNIUM
 editione addita, & ab erroribus, & locis innumeris, quibus impresso-
 rum, & correctorū incuria deprauata, ac mutilata, passim summi viri
 deprehendisse conquerebantur, singulari fide, ac studio vindica-
 ta, opera, ac diligentia Licentiati Fernandæ de Castro,
 in supremo Philippi. II. Hispaniarum Regis
 Senatu, causarum patroni.*

AD PRÆSTANTISSIMUM, ET
 integerrimum Dominum Licentiatum Paulum de Lagu-
 na, in Supremo Iustitiæ: Sanctæq; ac Generalis In-
 quisiitionis, ac Regij patrimonij Senato-
 rem dignissimum.

Scio Licentiatum
Scio Licentiatum
 CUM PRIVILEGIO.

Madriti, apud Ludouicum Sanctium.

Anno. M. D. XCII.

Impensis Francisci de Robles, Regis Bibliopola, ubi venundantur.

YO Gonçalo de la Vega escriuano de camara del Rey nuestro señor, doy fee, que por los señores del Consejo fue tassado a tres marauedis y medio cada pliego, del libro intitulado, Opera omnia Gasparis Baeça, que con su licencia le ha impresso Francisco de Robles, librero de su Magestad, como cessionario de Gaspar de Baeça. Y mandaron, que al precio, y no mas se venda, y que esta fee de tassa se ponga al principio de cada cuerpo del dicho libro, para que se sepa el precio del. Y porque dello conste, de pedimiento del dicho Francisco de Robles, y mandado de los dichos Señores del Consejo, di la presente, en Madrid a primero dia del mes de Setiembre, de mil y quinientos y nouenta y dos años.

Gonçalo de la Vega.

¶ Este libro tiene ciento y sesenta y ocho pliegos, que a razon cada uno de a tres marauedis y medio, monta diez y siete reales, y diez mrs.

E R R A T A S.

Folio. 3. columna. 3. linea 9. pote, diga, potest. fo. 5. col. 3. lin. 6. quod, di, quid. fo. 6. col. 4. lin. 15. filia, di, filia. fol. 8. col. 2. lin. 7. iudicium, di iudicium. fo. 9. col. 4. lin. 2. cum filiam, di cum filia. fo. 11. col. 2. lin. 7. finimio, di, finimia. fo. 20. col. 1. lin. 39. pro totum, di, pro toto. fo. 21. col. 1. lin. 2. augmentum, di, argumentum, fo. 27. co. 3. lin. 27. in testam, di, in testibus, & lin. 45. affectu, di, affectus. fo. 29. col. 4. lin. 36. matrimonia, di, matrimonio, fol. 30. col. 3. lin. 42. dorum quo, di, dorum quod. fo. 33. col. 2. lin. 15. ampli, di, amplo fo. 67. col. 3. lin. 7. legitimatam, di, legitima, tam. fo. 71. col. 3. lin. 1. adoptium, di, adoptium, fo. 72. col. 3. lin. 19. presinit, di, Prænit, & col. 4. lin. 46. meliocrem, di, mediocrem. fo. 79. col. 1. lin. 39. egitur, di, igitur, fo. 80. col. 2. lin. 23. seltante, di, seltanter. fo. 84. co. 2. lin. 47. clericorum, di, clerici. fo. 106. col. 1. lin. 9. habet, di, habent, fo. 129. col. 3. lin. 26. dilacerendum, di, dilacerandum, & col. 4. lin. 17. ab obseruata, di, obseruata. fol. 145. col. 3. lin. 41. illaqueatum ex, di, illaqueatum es, f. 148. co. 3. lin. 16. eximondi, di, eximendi, & col. 4. lin. 31. alieno, di, alieno. fo. 149. col. 1. lin. 55. lucurium, di, lucrum. fo. 155. col. 2. li. 49. si eo, di, si ea. fo. 158. col. 1. lin. 12. sententia, di, de sententia. fo. 168. col. 1. lib. 6. dubitare, di, ditare. fol. 169. col. 4. lin. 34. o. fin. di, adde. fl. fol. 170. col. 1. lin. 6. censetur, di, censeatur. fo. 171. co. 2. li. 28. lege. C. di, lege. i. C. fo. 190. col. 4. lin. 46. muti, di, mutui, fo. 191. col. 3. li. 7. pius est, di, prius est. fo. 202. col. 4. lin. 40. renuntians, renuntiantis, fo. 209. co. 2. lin. 25. in si, di, in lege si, fo. 229. col. 2. lin. 47. appellate, di, appellat, io. 273. col. 3. lin. 19. auferret, di, auferrent, fo. 283. col. 4. lin. 37. suffragentur, di, suffragatur, fo. 302. col. 3. lin. 90. intelligitur, di, intelligebat.

Lic. Christoval
de Orduña.

POR Quanto por parte de vos Melchior de Bacca vezino de Granada, nos fue fecha relación que nos vos auíamos prorrogado los priuilegios de los libros de non meliorandis filiabus dotis rationis, y del libro de decima tutori, Hispanico iure præstada, y del libro de inope deuitore creditoribus addicendo, por tiempo de diez años, los quales eran passados en los libros de non meliorandis filiabus dotis ratione, y de decima tutori, Hispanico iure præstanda, y el priuilegio, y prorrogacion del libro de inope deuitore creditoribus addicendo, se cumplía a veynte y dos de Octubre deste año de ochenta y nueue, como constaua de las dichas cédulas, y priuilegios de que hazia presentacion, y porque los dichos libros eran muy vtiles y necesarios, y porque se auia pasado mucho trabajo e ocupacion en los imprimir, nos suplicastes os lo mandassemos prorrogar por otro termino de nueue años, o como la nuestra merced fuese: Lo qual visto por los del nuestro Consejo fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cédula en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien. Por la qual os prorrogamos y alargamos el termino contenido en los dichos priuilegios que ansi dimos para imprimir los dichos libros que de suso se haze mencion por otros seys años mas, los quales corran y se quenten desde aquel cumplido, durante los quales damos licencia y facultad a qualquier impressor destos nuestros Reynos que vos nombraredes para que los pueda imprimir, con que despues de impresos, antes que se vendan los traygais al nuestro Consejo juntamente con los originales que en el fueron vistos, que van rubricados y firmados de Pedro Capata del Marmol nuestro escriuano de Camara, y vno de los que en el nuestro Consejo residen, para que se vea si la dicha impresion esta conforme a ellos, o traygais fe en publica forma, en como por corretor nombrado por nos se vio y corrigio la dicha impresion por los dichos originales, y se corrigio cõforme a ellos: y que quedaran ansi mismo impressas las erratas por el apuntadas para cada vn libro de los que ansi fueren impressos, y se os tasse el precio que por cada volumen huuiere de auer. Y mandamos que durante el dicho tiempo persona alguna sin vuestra licencia no lo pueda imprimir, y vender, sopena que el que lo imprimiere y vendiere aya perdido y pierda qualesquier libros moldes y aparejos que del tuuiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil maravedis por cada vez que lo contrario hiziere, la qual dicha pena sea la tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la nuestra Camara, y la otra tercia parte para el denunciador. Y mandamos a los del nuestro Consejo, Presidente y oydores de las nuestras audiencias, alcaldes, alguaziles, de la nuestra casa, y Corte y Chancillerias, y a todos los Corregidores, Asistētes, Gouernadores, Alcaldes mayores, y ordinarios, y otros juezes y justicias qualesquier de todas las ciudades, villas y lugares, de los nuestros Reynos y Señorios, assi a los que agora son, como a los que seran de aqui adelante, que vos guarden y cumplan esta nuestra cédula y merced que assi vos hazemos, y contra el tenor y forma della ni de lo en ella contenido no vayan, ni passen, ni consientan yr ni passar en manera alguna, sopena de la nuestra merced, y de diez mil maravedis para la nuestra Camara. Fecha en San Lorenzo a veynte y seys dias del mes de Julio de mil y quinientos y ochenta y nueue años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor.

Iuan Vazquez.

AD PRÆSTANTISSIMUM, ET
integerrimum Dominum Licentiatum Paulum de Laguna,
in Supremo Iustitiæ: Sancte q; ac Generalis In-
quisitionis, ac Regij patrimonij Senato-
rem dignissimum.

MELCHIOR BAEZIA.

LORVERUNT bonarum artium discipline
(incorrupte iudex) (sub tutela optimorum Princi-
pum, quorum gratia, & beneuolentia semper effectū
est, unūquemq; virum, adeo laboriosè insudase, atq;
inuiigilase, ut vires supra modum infirmaret, atq;
defficeret. Excelluit Plato, studio Dyonisij, Alexan-
dria Philosophia Principis: Flacusq; Macenatis: & vetustissimis
illis Philosophis qui tot retro seculis florentes adolescentiam discipli-
nis instituerunt, & accuratissimi ingenij acie, obtrusas natura cau-
sas scrutati sunt. Plurimum tribuerunt Principes Aegiptiorum, Pro-
phetis: Persarum, Magijs: Asyriorum, Chaldeis: Indorum, Gynsophi-
stis: Batrianorum, Samaneis: Gallorum, Druidis: Scitharum, Anachar-
si: Salmoxi, Thracum: Prater eaq; Poète (in quorum figmentis, & ar-
cana natura, & mores hominum delitescunt) Mercurium (quem elo-
quentia Deum coluere) diuum nuntium, & interpretem confixerunt,
eam tali cõmento veritatem recondentes, sapientes viros facundia, &
doctrina copia: ut fauorem procerum, nunquam non, fuissent promeri-
tos, atq; nactos. In pulchra re hac, animum exercenti emissurusq; in
publicum hac secunda edictione, Gasparis Baetia fratris mei opera
que adhuc extant, tu vnus ante omnes occurristi, fortuna eximijs dotibus
ornatus, cui hasce vigilijs dicarem: tum propter generis antequam nobi-
litatem, præexcelentis iudicij vim, tum quoniam publico omnium iudicio,
nemo te Christiana probitate expectatior, nemo doctrina admirabilior,
nemo generosis moribus ornatior, hac ætate nostra conspectus sit; verè
enim virtutis, gransis exornator, istius dignitatis verum fructum existi-
mas: esto semper istius animi (clarissime Senator) mactè virtute: sic itur
ad Astra. Erit tibi hoc apud posteros, & apud omnes cogniti orbis gētes
maximè

maximè gloriosum. *Authoratas* propterea tres illas rerū publicarum species, Regnum, Aristocratiam, Politiamq; vel ex hoc fateri iam conuenit, quod rem etiam literariam qua Regnorum bases fulciuntur, Reges instituantur, Monarchia sustentantur, Optimarū status fouetur, Censu potestas intenditur, tuis studijs, ac literis plurimum foves, moribus illustras, auctoritate sustines, studiorum candidatos nō solum præmijs exortaris, sed liberalitate demereris, humanitate alicis, auctoritate foves, splendoreq; ornas, & illustras. Illud vero plecarè feceris, si opuscula hec ab alumno tuo, quem sub tua protectione foves, Licenciato Fernandez de Castro, suo candori, & integritati restituta, ingenuèq; tibi dicata alacriter, & generosè, (ut spero) susceperis. Non dubito quin id sis factururus: cum virtute animi, vita innocentia, & Christiane integritatis laude, uniuersos nostræ ætatis viros; merito, omnium consensu, gloria plenus antecellas. Ea igitur animi magnitudine, & humanitate accipias qua tuorū negotia, & res suscipere, & feliciter tractare soles: quæ, si à natura (ut in *Lelio*, Marcus Cicero scribit) hæc proficiscitur, & totum in animorum consensu, pari amore, matuaq; voluntatis similitudine collocatū est, quæ ratione potest effici, ut amor, in quo nihil fictum, nihil simulatum, nihil technis inuolutum esse potest, ab utilitate, quæ per sepe etiam percipitur, ab his qui simulatione amoris colluntur emanare possit: secundum Philosophorū sententiā, dictans. Sensum solā similitudinē, quæ in hominibus est, usu aliquo cognita; efficere, ut inter quos id accidit, amor exoriatur incredibilis. *Acceperat nondum frater meus charus ad trigesimū ætatis annum; quæ ætas laborum omnium est tollerantissima. Erat autem (præter ætatem) peculiari quadam nature dote literarij laboris & apertus, & patiens, quod nesciebat, discebat auide: quæ sciebat, docebat libenter, & candidè: in omni quæ nūc in scholis traditur Aristotelica Philosophia, eo progressus, ut cū summis etiam cōgredi posset; magnā in super Theologica rei partem asecutus: in Geographia, in Historijs absolutus, in Iurēconsultorum libris diligentissimè versatus (testes sunt libri quos adidit) deniq; nullum est genus literarum in quo ille nō fuerit diligentissimè versatus: moribus alacribus, ac festiuis, ac prorsus omniū horarū homo, ingenij integritati natū. Itaq; ut hac nostra unde orta est se reuertatur oratio, per multa etiam adsunt, quæ capitalibus causis conueniunt (quæ etiam taceo) ut hac opera tuo nomine insignirentur: exiguum inquires, fateor? Sed velim expectes, & respicias animum, nō rem, quæ si perpendatur, nulla maior videbitur, gratissimumq; dices.*

Interim

Interim, ut me in intimum tuorum familiarium numerum ascribere, ne graueris, hos labores aeneis characteribus imprimendos curauimus, ut doctissimi quique viri abs te susceptos, charius legant. Deum vero Optim. Maxim. obsecro, & obtestor, ut faustè, feliciter, & prosperè, peracto huius periculosa navigationis humana cursu, in tutissimum illum, summæ, & sempiternæ felicitatis accipiat. Vale unica Iuris, Iustitiæq; mea spes.

L I C E N C I A T I E E R N A N D E Z
de Castro Carmen ad Autorem.

FLoriferos refferunt, festiua poemata campos,
Frugiferum reddunt, scripta senera solum.
Laudantur varijs redolentia floribus arua,
Sed magè qui fructus gignit amoenus ager
Docte, tuis G A S P A R scriptis inascitur omnis
Copia Poemona, Choridos atq; Dea.
Mille quibus veterum repleta volumina partus
Hic liber omnigenos, ut nouus hortus habet.
Exultat in Calum Alcides, non immemor atas,
Thuraq; cum precibus vitaq; saepe dedit.
Et quantum Alcides nodoso stipite, tantum
Præstitit hic clari, viribus ingenij.
Ingenium tibi deficiet, si dicere laudes
Fortè viri immensas, longius ausus eris.

A Loifij

Lucinensis Gasparis Baetij Iurifconsulti clarissimi tumulum
Epitaphium Toscana scansione conditum,
quod vulgo dicitur.

SONETO.

ECce membra, qua spiritu diuino,
Per spicaci iudicio, alta memoria,
Viguerunt quondam, iacent sine gloria:
Sarcophago maiori ornatu digno.
Hoc tegitur Baetius, Casarino,
Pontificioq; iure, & oratoria,
Magnus, & magnus in Hispana historia,
Magnus sermone Betico, & Latino.
Vos Musa, vosq; charites, vos Diua,
Dauricola, qua tempora videnti
Virtutum filio redimistis lauro,
Estote modo numine praesenti,
Tuq; Eliberius bonos laude viue
Quae in tumulo est praestantius ostro, & auro.

IN GASPARIS BAETII IURIFCONSULTI CLARISSIMI LAUDEM, DOCTORIS IOANNIS DE ARENAS THEOLOGI EPICEDYON.

HAEC quicumq; vides auctoris scripta disertis,
Perlege diuinum candide lector opus.
Debita namq; inopè monstrat sine potere numini,
Soluere dum cedat quis carere ipse bonis.
Et vacuis pendit loculis sua debita egenus,
De nihilo exsoluens æra aliena suo.
Pauperibus ditem miseris hunc carpe thesaurum.
Carcere ne & vinculis creditor angat eos.
Commoda praeterca liber hic dat plura legenti.
Consultis iuris, iudibusque simul.
Namque Fori legem celebri de iure notatam,
Doctor mirificis explicat iste modis.
Insuper implicitos sensus exponit aperte,
Pars prior hæc fuerat mors negat huic comitem.
Condiderat primum memoranda volumina Doctor,
Egregius sapiens religione pius.
O felix tanto talique Beata alumno.
Felicem talem qui genuere patres.
Eternum peperit nomen famamque perennem,
Et generi & patri patribus, & soboli.
Plurima doctrinae nobis monumenta reliquit:
Ingenij eximij pignora certa sui.
Transtulit hystorias Pauli cui nomen Ioui,

Sermonem in nostrum dulcitur è latio.
Quae apriscis Iouis sacris ad tempora nostra
Tradidit, interpret noster, & auctor habet.
Eiusdem bello illustrium nouagesta virorum,
Fœlici calamo transtulit Elogia.
Plura reliquisset sancti documenta laboris.
Mors immaturè, ni rapuisset eum.
Viuere (ò vtinam) longe his maiora dedisset,
Doctrinae insignis commoda terricolis.
Eripuit festina virum maiora parentem,
Parca ferox vite dulcia filia scidit.
Cur mors dira virum propecrafti excerpere tantum.
Inuida cur mundo lumina clara rapis?
Theologus, atque Sophos, utroque iure peritus,
Virtutis specimen, splendor & artis erat.
Terrasque, tractusque, maris, motusque polorum,
Concentus omnes, nouerat, & numeros.
Omnia quae deceant sapientem certius illa
Norat quam digitos, unguiculosque suos.
Quid memorem pietate Dei tam pectora plena,
Vt dicas totus religiosus erat.
Est tamen ante diem fato praereptus acerbo,
Gloria non moritur, fama, decusque manent.
Dumque legent docti doctissima scripta minores,
Auctoris tanti gloria perpes erit.
Denique doctrina meritis virtutibus auctis.
Cessit ab humanis rebus ad aethereas.

INDEX CAPITVM

Tractatus de non meliorandis.

QVANTVM De Iure
Regio & ciuili, pater filiae
posset dare in dotem, ante
conditam istam legem &
vsque ad quam summam, cogi posset.
Hodie autem, quantum dare possit,
& debeat, & quot in rebus hæc lex
corrigat Ius commune, & Regium.
Cap. 1. fol. 2.

An dispositio huius legis valida sit, &
an iusta, & æqua, & qua ratione pro-
dita fuerit. Cap. 2. fol. 8.

An filia dotis ratione meliorari possit
in minori summa, quam tertia, & quin-
ta pars bonorum, scilicet in particula
vltra legitimam: & an saltim admitta-
tur melioratio, quando non exceditur
summa hic praescripta. Cap. 3. fol. 15.

An hæc lex practicanda sit in eo, qui
non habet redditus annuos, & quid
si sint reddimibiles, vel ad vitam, an
standum sit praefinitioni huius legis.
Cap. 4. fol. 17.

An hæc lex locum habeat quando pa-
ter constituit, vel auget dotem filiae
iam maritatae, & an ex augmento rei
paternae filia possit petere augmentum
dotis. Cap. 5. fol. 19.

Si nullus extat masculus, an filia dotis
ratione meliorari possit, & an sal-
tim hoc admittatur quando mascu-
lus non extat, & omnes filiae sunt
nuptae praeter eam quae dotis ratio-

ne melioratur. Cap. 6. fol. 23.
An hæc lex habeat locum in filio mascu-
lo, & an seruanda sit in nepte, ex mascu-
lo, & in neptibus, & auo. Cap. 7. f. 42.
An hæc lex seruanda sit in filiabus no-
bilibium habentium primogenia alie-
nari prohibita, ita quod si non possint
filias meliorare dos non sufficiet ad
alimenta filiae, & an filio spurio vltra
quintam bonorum partem dari pos-
sit, si quinta alimentis non sufficit.
Cap. 8. fol. 29.

An filia vnica dotis ratione meliorari
possit, & an melioratio reuocetur si
alij liberi post nascantur, & quatenus
reuocetur, an scilicet pro legitima de-
nuo nati, relicta tertia, & quinta parte
filiae meliorate, an verò in totum re-
uocetur, ita quod dotata, & denuo na-
tus sint æquales. Cap. 9. fol. 34.

Quid si post dotem filiae constitutam,
ceteri filij moriantur, aut ex delicto,
vel monachatu non succedant, aut
quia paternis facultatibus renuntia-
runt, vel meliorationem consenserunt,
an valeat melioratio dotis nomine
facta. Cap. 10. fol. 42.

An mater possit filiam meliorare dotis
ratione, & an pater, & mater simul do-
tando possint excedere praefinitionem
huius legis, & an saltim filia vltra sum-
mam huius legis accipiat quando ha-
bet bona matris, vel aliunde quaesita,

& an dos de per se secreto data à matre peti possit soluto matrimonio. Cap. 11. fol. 54.

An hæc lex practicanda sit in dote quã filius constituit matri, vel fratre sorori. Cap. 12. fol. 63.

An dispositio huius legis, seruanda sit, si omnes filij, & filij sint naturalis, an scilicet tunc pater vel mater possint filiam dotis ratione meliorare, & an fratres naturales, vel legitimated, vel adoptati, impediunt filiam vnicam legitimam meliorari dotis ratione. Cap. 13. fol. 69.

Dispositio huius legis, an seruanda sit in dote quæ datur monachæ monasterium ingredienti. Cap. 14. fol. 71.

An filia eius qui societatem bonorum omnium contraxit possit dotari de bonis societatis, vltra summam hic præfinitam, & quid in dotata à iudice vel tutore. Cap. 15. fol. 74.

An dispositio huius legis locum habeat in dote quæ datur secundo loco filij secundo nubenti. Cap. 16. fol. 77.

An pater possit meliorare dotis ratione filiam de se bene meritam vel patrem donationem in se conferentem. Cap. 17. fol. 81.

An præfinitio huius legis locum habeat, quando filia se ipsam dotat incito aut inuito patre. Et an dos quam constuprator dat virgini deflorare possit excedere summam hic præfinitam. Cap. 18. fol. 83.

An locans matrimonio filiam, possim filio eius primogenito nascituro, donationem immensam conferre, comprehendentem tertiam, & quintam bonorum partem. Cap. 19. fol. 85.

An filia meliorari possit dotis ratione

in testamento & generaliter extra contractum inter viuos an meliorari possit. Cap. 20. fol. 87.

An melioratio facta dotis ratione, valeat si fiat ante nuptias, & an saltem rata maneat si matrimonium non sequatur, vel contractum detegatur inuvalidum. Cap. 21. fol. 89.

An pater supra summam hic præfinitam, possit dotis nomine promittere se vocaturum primo loco filiam ad successionem primogenij à se instituendi, primo inquam loco post filium masculinum in quo primogenium instituit. Item an censeatur meliorata filia de cuius legitima pater dotis ratione iubet, vt non deducatur portio ad maioratum. Cap. 22. fol. 92.

An pater possit dotis nomine meliorare filiam si habeat ex liberalitate regia, rem in qua eam meliorat, & quid si ratione dotis ei renuntiat Comitatum, vel Ducatum, an si excedatur legitima ressecanda sit dotis præstatio. Cap. 23. fol. 93.

An supra legitima pater possit remittere genero ius quæsitum, vel quærendum, & quid si non sit liquidum. Cap. 24. fol. 94.

An melioratio dotis ratione valeat, si ita fiat vt incertum sit an ad filiam dotatam an verò ad cæteros filios pertinere debeat, & an computandum sit quòd filia vel genero præstatur in pœnam vel interesse dotis non soluta. Cap. 25. fol. 95.

An censeatur meliorata filia, cui præter summam hic præfinitam datur in dotem ius patronatus, vel officium aliquod marito puta tabellionatus, vel decurionatus, & an saltem liceat patri meliorare

meliorare filiam, ex fructibus rerum suarum. Cap. 26. fol. 97.

An melioratio dotis ratione facta, valeat, si summa excedens legitimam, sit modica. Cap. 27. fol. 98.

An cum tractatur de computanda substantia paterna, vt videatur an dos contineat meliorationem, deducenda sint, quæ pater debet. Cap. 28. fol. 99.

An meliorans filiam dotis ratione peccet mortalitèr, & an melioratio confirmetur iuramento, & an ipsa filia possidens dotem, tuta sit in conscientia. Cap. 29. fol. 100.

Quod non admititur fraus aduersus hæc legem, & quot modis possit excogitari. Cap. 30. fol. 102.

Quod tempus sit inspiciendum vt intelligatur, an filia sit meliorata, & vt melioratio vel corruat, vel valeat, et quid si data dote pater diues egestate præmitur, an diminutis facultatibus patris diminuatur dos. Cap. 31. fol. 104.

An melioratio dotis ratione facta, reuocari possit constante matrimonio, & an si reuocetur maritus possit denegare solutionem arrarum. Cap. 32. fol. 105.

An meliorata dotis ratione, teneatur restituere rem cum fructibus, & quatenus reuocetur dos immodica, an in totum, an verò pro parte quæ excedit. Cap. 33. fol. 108.

An pater qui dotis ratione meliorauit filiam possit factum proprium improbare, & an filij viuo patre possint impugnare, & rescindere meliorationem, & an cursus long, vel longissimi temporis impediatur ne melioratio possit improbari. Cap. 34. fol. 110.

An fideiussor obligans se cum patre teneatur pro melioratione, dotis ratione facta, & quid in correo simul & principaliter obligato cum patre. Cap. 35. fol. 112.

Quid significant verba huius legis. *Lo que mas diere lo aya perdido.* Et si petatur executio ex contractu dotis, an gener debeat probare non oriri meliorationem ex constitutione dotis, ac denique in huiusmodi tractatu cui incumbat onus probandi. Cap. 36. fol. 114.

An hæc lex obseruari debeat etiam si in contrarium ad sit rescriptum principis. Cap. 37. fol. 118.

F I N I S.

INDEX TRACTATUS DE Non meliorandis.

A

Actus nullus ex defectu solemnitatis
nō conualescit, nisi postea ratifice-
tur. fol. 57. nu. 83.

Arrogatis, seu adoptatis debetur legi-
tima. fol. 71. nu. 25.

Appellatione dotis venit dos, quæ fi-
liæ monachæ datur. fol. cod. nu. 8.

Abbitissima non potest plus petere, quàm necessarium est
alienæ moniali. fol. 74. nu. 30.

Alimenta præstanda à patre, etiam si filia propria culpa
bona amiserit. fol. 79. nu. 27. ad fin.

Arras non possit dari ultra decimam partem bonorum an-
te matrimonium. fol. 83. nu. 14. & fol. 129. nu. 1.

Alienabilis res semel facta, perpetuò manet alienabilis.
fol. 92. nu. 6.

Arras non possit cum iuramento dari ultra summam præ-
finitam. fol. 100. nu. 4. & nu. 6.

Arrarum solutio, an reuocari possit, si dos reuocetur;
& quid si reuocatur, quia inmodica. fo. 107. n. 18.

Alimenta, an danda iuxta dignitatem. fo. 33. nu. 33.

Auus, an possit meliorare dotis ratione. f. 27. nu. 28.

Authenticæ res, quæ, an sit correctæ per hanc legem. fol. 32.
nu. 25.

Actum ipso iure nullum potest agens improbare. fol.
57. nu. 82.

B

Bona mulieris dotalia, an pro dote filia possint
alienari. fol. 55. nu. 47.

Bona minoris alienari possunt pro sorore dota-
ta. fol. 66. nu. 29.

Bona restitutioni subiecta alienari possunt ad dotandas
filias. fol. 29. nu. 3.

Benemeritorum ratione potest filia meliorari. f. 81. n. 10

C

Contractus factus a muliere absque licentia vi-
ri, valet, si viro sit proficiuus. fo. 56. n. 54.

Contractus factus inter filiam nuptam, & pa-
trem, absque viri licentia non valet. fo. 56. nu. 56.

Coverture sanguinis facit præsumi donationem. f. 61.
nu. 142.

Correus debendi obligatus ex causa lucratiua, non re-
petit a correo, etiam si soluat. fo. 64. nu. 5.

Correus obligatus simul cum eo ad quem onus perti-
net censetur fideiussor. fol. 64. nu. 6.

Census necessarius non inducit donationem. fol. 75. n. 16

Congrua dos relinquatur arbitrio iudicis, & quid iu-
dex inspicere debeat. fo. 76. nu. 18.

Causa non dicitur pua, quando præiudicium sit alicui
fol. 81. nu. 6.

Contractus inter viuos factus in testamento, an possit
reuocari. fol. 88. nu. 16.

Causa onerosa, quæ sit. fol. 91. nu. 19.

Constante matrimonio, an reuocetur dos immodica. fol.
106. nu. 2. Et quid si gener est dolo deceptus. nu. 13.
& 14. fol. 107.

Conditio si sine liberis decesserit, non videtur de-
fecisse si quis habeat filios naturales. fol. 44. nu. 28.

Consensus filij, ut mater transcat ad secundas nuptias
ad hoc, ut possit excedere præfinitionem. l. hac edi-
ctali non est sufficiens. fol. 46. nu. 58.

Consanguineus præter presentiam, & taciturnitatem
debet facere aliquem actum, ut videatur consentire.
fol. 48. nu. 85.

Consensus & approbatio meliorationis eis solum no-
cet, qui approbant. fol. 48. nu. 89.

Contractus celebratus sine consensu Episcopi ab eccle-
sia reconvalescit, si per partes approbatur, & Epi-
scopus ratum habeat. fol. 48. nu. 98.

Cursu temporis non obstante dos immodica reuocari
potest à filiis, vel eius hæredibus. fol. 11. n. 11. & 12.

Correus obligatus pro dote immodica cum patre, an
teneatur. fol. 113. nu. 12.

Consensus filiorum validat meliorationem ratione do-
tis, & qualis esse debeat. fol. 48. nu. 94.

D

Donatio constante matrimonio facta à matre filia
non valet. fol. 56. nu. 64.

Dotis constitutio a matre in scio, vel inuito pa-
tre facta, soluto matrimonio an teneat. fo. 57. n. 68.

Dominium quaesitorum constante matrimonio, transit
in uxorem ipso iure absque apprehensione. f. 59. n. 106

Dominium, & possessio quaesitorum, constante matri-
monio, pertinet ipso iure ad uxorem. fo. 59. nu. 120.

Dos soluenda est de lucris, quando maritus solus dota-
uit. fol. 60. nu. 128.

Dos soluenda est de bonis patris, etiam si pater dicat se
dotare de bonis paternis, & maternis. f. 61. nu. 142.

Dotans filiam de suis, & maternis, quando teneatur de
suis. fol. 62. nu. 154.

Dotans filiam de proprijs, & mortuæ matris bonis, sol-
uere debet de proprijs, etiam si sit dos excessiua. fo.
62. n. 157. & nu. 158.

Dos congrua quæ sit. fol. 2. nu. 3. & fol. 4. nu. 13.

Dotare potest pater unam filiam in plus quàm aliam, dū-
modo legitima aliorum filiorum non minuatur. f. 62. n. 159

Dos constituta à filiofamil. sorori, tenet, considerandū
tamen an constituat id ad quod pater reueretur of-
ficio iudicis. fo. 64. nu. 9. Et si excessit patris. ibidē.

Dotis constitutio facta alij quam filia, dicitur mera do-
natio. fol. 67. nu. 35.

Donatio ad dotem facta à fratre sorori, vel a sorore fra-
tri ad nuptias, reuocatur ex superuenientia liberorum
fol. eod. nu. 35. sed limitatur si dotaret sororem ege-
nam, & consanguineam. nu. 36.

Donatio ad dotem facta à fratre sorori, vel a sorore fra-
tri ad nuptias, reuocatur ex superuenientia liberorum
fol. eod. nu. 35. sed limitatur si dotaret sororem ege-
nam, & consanguineam. nu. 36.

Dos

Index Tractatus de non meliorandis.

Dos sororis, quæ congrua dicatur. fo. 67. nu. 34.

Donatio prohibita inter patrem & filium valet, si fi-
lius sit naturalis. fol. 69. nu. 9.

Dos, ut iudicetur congrua, vel incongrua, quod tempus
sit inspicendum. fol. 104. nu. 77. Et quid si sit pro-
missa à paupere. fol. 105. nu. 10.

Dos data an reuocetur, si pater post sit pauper. fo. cod.
nu. 8.

Dos quando data extat, secunda dos, pro secundo ma-
trimonio peti non potest. fol. 85. nu. 15.

Donatio inter coniuges, an retineri possit in conscien-
tia. fol. 100. nu. 3.

Dos prima quando consumpta est, an pater possit secū-
do filiam dotare non obstante lege Regia. f. 78. n. 17

Dos si est amissa, absque culpa filia, pater tenetur secū-
do dotare iuxta communem opinionem. fo. 79. n. 22.

Dos propria culpa amissa imputatur in legitima. fol.
79. nu. 25.

Donatio remuneratoria deducenda est, veluti as alic-
num cum sit computatio tertia, & quinta partis. fo.
81. nu. 3.

Dos data à patre propter benemerita censetur aduen-
titia. fol. 81. nu. 4.

Donatio prohibita inter maritum & uxorem, & inter
patrem & filium, valet ratione remunerationis. fol.
82. nu. 13.

Donatio remuneratoria non censetur donatio sed de-
biti solutio. fol. 82. nu. 14.

Dotis ratione meliorari potest filia benemerita. fo. eod.
nu. 17.

Dos quam constuprator dat virgini, an possit excedere
hanc legem. fol. 84. nu. 9. & 10.

Donatio in contractu matrimonij fieri potest in fauore
filij nascituri ex matrimonio. fol. 85. n. 6. ad finem,
& num. sequent.

Dotata, an dicatur dotata in testamento. fo. 87. nu. 4.
& num. 11.

Donare prohibita an donare causa mortis possit. f. 88
nu. 21.

Dotem in testamento legatam dans in vita, an iterum ex
testamento debeat. fol. 89. nu. 24.

Dotis actio etiam iure Regio communis est patris, &
filia ante matrimonium & relationem filia. fo. 91.
nu. 18.

Donatio ad matrimonium reuocari potest antequàm ma-
trimonium sequatur. fol. 91. nu. 20.

Dotis ratione, an pater possit præter legitimam vocare
filiam ad successionem primogenij ante alios filios. fo.
92. per totum.

Dotis ratione, an possit pater disponere, ne primoge-
nium, quod insituit deducatur ex dote filia, cui dat
legitimam in dotem. fol. eod. nu. 8.

Dotis ratione an possit meliorari filia in re, quam pa-
ter habuit ex Regia liberalitate. folio. 93. &
94.

Dotis ratione an possit pater viuens renunciare Com-
mitatum, vel Ducatum. fol. 93. nu. 4.

Dotis ratione, an supra taxam possit remitti ius qua-
situm, vel quaerendum, & quid si non sit liquidum. fo-
lio. 94. cum sequent. nu. 24.

Dotis ratione potest supra taxam remitti ius illicitum,
competens aduersus generum. fol. eod. nu. 3.

Dotis ratione an possit fieri ita melioratio, ut incertū
sit, an ad filium, an ad dotatā pertinere debeat. f. 95.

Dotis ratione potest supra taxam remitti ius illicitum,
competens aduersus generum. fol. eod. nu. 3.

Dotis ratione an possit fieri ita melioratio, ut incertū
sit, an ad filium, an ad dotatā pertinere debeat. f. 95.

Donatio alias prohibita permittitur si incertum est ad
quem pertinere debeat. fo. eod. nu. 3.

Dotis ratione an videatur meliorata, illa cui supra ta-
xam soluitur pecunia ratione dotis non soluta. folio.
96. nu. 7.

Dotis non soluta interesse peti potest, & quantum. fo.
eod. nu. 7. cum sequent.

Dotis ratione an supra taxam dari possit ius patrona-
tus, vel tabellionatus. fo. 97. nu. 1. cum sequent.

Dotis ratione an melioretur filia ex fructibus rei pa-
ternæ. fol. eod. nu. 9.

Dos immodica in parua summa an reuocanda. folio.
98.

Debita prius deducenda facienda computatione rei
fol. 99.

Dos immodica an reuocetur constante matrimonio. fo-
lio. 106. nu. 1. cum sequent.

Dos congrua dicitur arbitrio iudicis. fol. 3. nu. 7.

Donatio inofficiosa non reuocatur ante patris mortem.
fol. 41. nu. 99.

Dotem aurorum mille; multi scripserunt magnam re-
& nomine esse, etiam Comiti. fol. 3. n. 9. in. 4. colum.
& fol. 14. nu. 7.

Dos non est parua si ad victum, & vestitum sufficit. fo-
lio. 3. col. 4. nu. 9.

Dos minui potest lege, vel statuto, & etiam in totum
tolli. fo. 4. col. 3. nu. 13.

Dos succedit loco legitima. fo. 5. nu. 15.

Dos excedens legitimam dicitur inofficiosa. fol. eod. col.
4. nu. 19.

Dos dicitur competens, etiam si sit minor legitima, fol.
6. col. 3. ad fin. nu. 20.

Dos data à patre indubio præsumitur congrua. fol. 7.
col. 1. nu. 26.

Dotis ratione pater non potest dare filia ultra legiti-
mam tantum, quæ expressè. Quinimod nec ipsam legiti-
mam si excedatur summa in ista lege præscripta. f.
8. nu. 31.

Dos ne præiudicaret legitime cæterorum filiorum ante
istam legem diffinitum erat. fol. 9. nu. 6.

Dignitas personæ ex facultate estimatur. f. 14. n. 34.

Dos filia secundum facultates patris inspicenda est
fol. eod. nu. 35.

Dos immodica adeo odiosa est, ut regnum non transcat
qui cum regina nubunt. fol. eod. nu. 37.

Dotis ratione, an meliorari possit filia in minori parti-
cula, quam tertia, & quinta pars bonorum. fol. 15.
nu. 1. per totum.

Dotis ratione, an meliorari possit filia in minori parti-
cula, quam tertia, & quinta pars bonorum. fol. 15.
nu. 1. per totum.

Dotis ratione an possit pater viuens renunciare Com-
mitatum, vel Ducatum. fol. 93. nu. 4.

Dotis ratione, an supra taxam possit remitti ius qua-
situm, vel quaerendum, & quid si non sit liquidum. fo-
lio. 94. cum sequent. nu. 24.

Dos

Index Tractatus de non meliorandis.

Dos excedens legitimam non tamen excedens, summam in hac lege contentam, an dari possit. fol. eod. nu. 7.
 Dispositio huius legis an seruanda sit in eo, qui nullus habet redditus. fo. 17 nu. 1.
 Dotare cogitur pater progeniem. fol. 27. nu. 20.
 Dotis præfinitio quam secundo nubens potest dare marito secundo est seruanda. siue dotem det ante matrimonium contractum. siue post. fol. 21. nu. 21.
 Dos maior debetur virgini, quam nuptæ. fol. eod. n. 22.
 Dotem filie datam, an pater possit augere, quia creuerunt facultates. fol. eod. nu. 24. cum sequent.
 Dotis date tempus non inspiciatur ad hoc, quod dicatur inofficiosa, sed inspici debet tempus quod filia vult. fol. eod. num. 26.
 Dos si ex redditibus primogenij tam parua est ut non sufficiat alimentis potest augeri ex rebus ipsius primogenij. fol. 33. nu. 35.
 Dos data filie unica quæ excedit tertiam & quintam bonorum, quatenus reuocetur natis alijs filijs. fo. 36. nu. 32.
 Donatio etiam amplissima facta filio unico non reuocatur, nisi usq; ad legitimam recens nati. fo. eod. nu. 33. cuius contrarium in num. 54.
 Donatio facta unico filio reuocatur natiuitate filij quoad legitimam filij de nouo nati. fo. 37. nu. 38.
 Donatio facta filio unico reuocatur in totum per natiuitatem aliorum filiorum, & omnes debet æqualiter succedere. fol. eod. nu. 40.
 Donatio facta filio unico de tertio, & quinto reuocatur natiuitate alterius filij, quoad tertiam, non quoad quintam. fol. eod. nu. 46. cum seq.
 Donatio facta extraneo iure Regio non reuocatur in totum natis filijs. fol. 38. nu. 57.
 Donatione facta à patre extraneo, si filius nascatur, donatio valida manet, quoad quartam bonorum partem. fol. 39. nu. 62.
 Dos an taxari debeat secundum formam nostræ legis, quando superuenit alius filius ita quod nulla sit melioratio, sed tertia & quinta. fol. eod. nu. 63.
 Donatio dotis causa in totum non reuocatur per superuenientiam filiorum. fol. eod. nu. 64.
 Dos an conferenda cum fructibus. fo. 108. nu. 4.
 Dos immodica an reuocetur cum fructibus. fo. eod. nu. 3. cum sequent.
 Donatio quæ reuocatur ex filijs non conualescit, etiã si filij postea moriantur. fol. 43. nu. 10.
 Donatio facta à patre reuocatur natiuitate filij, etiã si statim moriatur. fo. 44. nu. 23.
 Decisio nostræ legis cum loquatur in melioratione oportet alios filios posse succedere, respectu enim eius qui succedere non potest, non dicitur meliorata. fol. eod. num. 32.
 Deficientibus, vel non succedentibus fratribus, vel sororibus, an pater ipse possit immodicam dotis præstationem improbare aduersus generum. fo. 45. n. 41.
 Dos constituta ab uxore constante matrimonio sine li-

centia mariti non debetur. fol. 54. nu. 24.
 Dos data a solo patre soluenda est de bonis acquisitis constante matrimonio. fol. eod. nu. 35.
 Donatio inter maritum & uxorem prohibita valet pro dotanda filia. fol. 55. nu. 39. nec obstat, quod. nu. seq.
 Dos immodica data presentibus fratribus, an eis præiudicet. fol. 43. nu. 82.
 Dos constituta filie post nuptias à patre an possit excedere taxam. fo. 20. nu. 8.
 Dos constituta constante matrimonio, etiã si nulla præcesserit promissio, dicitur proprie dos. fo. eod. nu. 11.
 Dos constitui potest ab uxore constante matrimonio, si tamen dos modum excedat marito congruentem ceterum setur liberalis donatio, & ideo dotis constitutio non valet. fol. eod. nu. 16.
 Dos sicut constitui potest ab uxore constante matrimonio, an constitui possit arra à marito. f. 21. n. 18.

E

Extraneus dotans mulierem, an videatur facere animo donandi, an verò censeatur promississe de bonis mulieris. fol. 65. num. 12.
 Extraneus potest amplissime dotare feminam, & censeatur extraneus omnis ille qui non habet dotatam in potestate. fol. 66. nu. 32.
 Emancipato si possideat dotem, redotanda est, si eam absq; culpa sua amittat. fo. 80. nu. 37.
 Excedens portio an amittatur statim, & cui applicatur. cap. 36. fol. 114. nu. 1. 2. 3. 5. 6. 7. 8. & 9.

F

Filia inhonesta, quando, & quatenus dotanda. fo. 84. num. 11. cum sequent. Et quid si egit penitentiam, ibidem. num. 12.
 Filius liberans debitores patris tenetur stare liberationi mortuo patre. fol. 57. nu. 75.
 Filius familias, quando pro patre fideiussit, licet non teneatur, dum est in patris potestate factus, tamen sui iuris tenetur. fo. eod. nu. 77.
 Filia etiam diues dotanda est, nisi ipsa consentiat legitime dotem solum dare de suis. fo. 62. nu. 156.
 Frater dotans sororem videtur gerere negotium patris, & nihil de suo dare. fol. 64. nu. 3.
 Filius pro dote sororis obligatur animo intercedendi, non animo donandi, & ita potest à patre repetere. fol. eod. num. 4.
 Filius si viuo patre dotat sororem de per se constituendo magnam dotem dotis constitutio valet. fol. eod. num. 8.
 Filius familias dotem sorori constituere potest, etiam si rem conferat in tempus, quo sui iuris. fo. eod. n. 9.
 Frater si det rem communem sorori in dotem, an videatur donasse partem suam. fo. eod. nu. 10.
 Filius, si dotauit animo gerendi negotium patris, & de hoc animo apparet repetet dotem, quatenus pater daturus erat. fol. 65. nu. 14.

Frater

Frater si dotans de per se, dotauit sororem animo donandi, & non gerendi negotium patris, filia mortuo patre potest repetere suam legitimam. fol. 65. n. 19.
 Frater dotans sororem mortuo patre, an possit eam dotis ratione meliorare. fo. 65. nu. 20. & 21.
 Frater non tenetur dotare sororem cum communi, nisi sit agena, & consanguinea, tunc frater dotare tenetur, etiam si sit clericus. fo. 66. nu. 28.
 Frater tenetur dotare sororem vterinam, quam alare tenetur. fo. 66. nu. 30.
 Frater cogitur dotare sororem vterinam, saltem usq; ad alimenta. ibi. nu. 31.
 Frater non habens filios, nec filias amplissime potest dotare sororem, etiam in præiudicium aliarum sororum. fol. 67. num. 40.
 Frater qui dotauit sororem in mille, soluenda de bonis sororis, & suis, an possit cogi soluere, si soror nolit prædia sua in dotem dari. fo. 67. num. 44.
 Filius quando tenetur dotare matrem, non potest illam meliorare. cap. 12. nu. 51. fo. 68.
 Fratres naturales, vel legitimi, vel adoptati, an impediant filiam unicam legitimam meliorari. fol. 69. c. 13. per totum.
 Filij naturales non possunt reuocare donationem omnium bonorum. fol. 69. num. 4.
 Filia naturalis non debet esse melioris conditionis, quàm legitima. fol. 69. nu. 8.
 Filia legitima censeatur unica, etiam si habeat fratres naturales. fo. 70. nu. 19.
 Filij arrogati, an efficiant ne soror legitima, & naturalis ratione dotis melioretur. fo. 71. nu. 23.
 Fraus ad dotandum supra legem, quæ sit. fo. 102. num. 1. cum sequent.
 Filia legitima an meliorari possit in præiudicium legitimatorum. fo. 71. nu. 28.
 Fratres qui nullam contraxerunt societatem, sed viuunt in communi, si vnus eorum dotet sororem alijs tacetibus, an videatur donare. fol. 75. nu. 12.
 Fratres consentientes res suas in dotem dari videntur donare. fo. 75. nu. 13.
 Fiscus tenetur soluere debita eius cuius bona occupat. fol. 76. nu. 24.
 Fiscus tenetur dotare filiam delinquentis, si non habet unde. fo. 76. nu. 25.
 Filia in dote ius videtur habere, etiã si non tradita, sed promissa fuerit. fo. 78. nu. 13.
 Filia secundo nubens solum præsumitur habere dotem à patre cetera autem propter primam dotem præsumitur habere à marito. fol. 78. nu. 15.
 Filia si sua culpa amisit dotem, pater non tenetur eam secundo dotare. fo. 78. nu. 17.
 Filia pater tenetur secundam dotem dare, secundum cõmunem opinionem, ibid.
 Frater, an teneatur secundo dotare sororem. fo. 80. n. 38.
 Filiam, an dotare debet pater ultra legitimam, si aliter cõmodè iuxta dignitatē nubere non possit. fo. 2. n. 2.

Filia potest reclamare aduersus tenuitatem dotis. fo. 4. num. 13.
 Filia ad reservationem dotis agere potest, etiam si statutum dicat, ut sit contenta dote data a patre. fo. 4. col. 3. n. 13. Et quomodo ista conclusio intelligatur, ibid.
 Filia exclusa à statuto, excluditur à legitima. fol. 5. col. 1. num. 16.
 Filia, se ipsam dotans, omnia bona sua dare potest in dotem, si maior est. fol. 6. nu. 21.
 Filia minor dotans seipsam debet dotem dare cum decreto. fo. 6. nu. 22.
 Filius matrimonij ratione, etiam hodie potest meliorari licet, non filia. fo. 7. num. 27.
 Filios, an videatur habere qui habet incapaces. fol. 44. num. 31.
 Femina meliorari à patre non posse falsum est, dotis tantum ratione meliorari non potest. fo. 11. nu. 22.
 Filius saltem de consuetudine non cogit patrem, ut sibi det donationem propter nuptias. fo. 13. nu. 32.
 Filiorum appellatione, an veniant naturales. f. 69. n. 7.
 Facultatis inspiciendæ sunt in dotandis filiabus. fo. 14. numero. 35.
 Filia habens unde se alat, non potest petere alimenta à patre. fo. 19. nu. 3. & contraria conclusio. nu. 4. ibi.
 Filia nubens cum parua dote, potest petere augmentum dotis, quod procedit etiam si nupsit inuito patre, & etiam si nupsit indigno. fo. 20. nu. 6.
 Filia, si est maritata cum dote data ab extraneo, pater dotare eam non tenetur, nisi sit incongrue. fol. ibid. num. 6.
 Filia nubens inuito patre, an debeat habere dotis rationem legitimam integram. fo. 20. num. 7.
 Fructus, an restituere debeat, habens immodicam dotem. fo. 108. & quid in possidente cum titulo, ibidem. n. 4. cum sequent.
 Filia dotata exclusa per renuntiationem à paternis facultatibus, si paternæ facultates creuerint ad augmentum dotis admittenda est. fo. 32. nu. 27.
 Filia incongrue dotata possunt petere augmentum dotis. fol. 21. nu. 28.
 Filia non potest compellere patrem, ut dotem augeat, etiam si facultates creuerint. fo. 21. num. 29. & quomodo ista conclusio intelligatur, ibid.
 Filia tempore renuntiationis enormissimè lesa, etiam si iurauerit renuntiationem, defenditur à pluribus non valere renuntiationem. fo. 23. nu. 13.
 Filia etiam si renuntiauerit, potest petere augmentum dotis, si paternæ facultates creuerint. fo. 22. num. 30.
 Filia est pinguius dotata, quando nullus extat masculus. fol. 23. nu. 2.
 Filia, an potest meliorari non existente masculo. fo. 23. num. 3.
 Filia non potest meliorari ratione dotis, siue ad sint filij masculi, siue femine. fo. 23. num. 5.
 Filia solæ suffiunt, ut in earum præiudicium dos immodica dari non possit. fo. 23. num. 10.

Filia

Filia exclusa à successione patris, etiam nepotes ex ea censentur exclusi. fol. 26. nu. 13.
Filius non efficitur sui iuris propter nuptias de iure communi. fol. 27. nu. 22.
Filius tenetur computare in sua legitima dotem datam ab avo filie suae, quia in dubio propter eum data censetur. fol. 27. nu. 28.
Frustrus primogenij inter fratres equaliter diuiduntur. fol. 29. nu. 1. ad finem.
Filius nobilium conuenit opulentiùs dotari, quàm filius ignobilium. fol. 31. nu. 15.
Filia etiam si possit alienare pro dote restitutioni subiecta, tamen ipsa dos quae filiae datur, non potest prohiberi ne alienetur, neque subijci restitutioni, sed libere danda est. fol. 33. nu. 36.
Filius grauatus, si tacuit toto tempore vite suae, et nepotes non reclamauerunt per triginta annos post mortem patris aduersus dispositionem aui, tunc in legitima tenebit grauamen. fol. 35. nu. 10.
Filius unicus melioratus in tertia, et quinta, grauari potest in quinta. fol. 35. nu. 11.
Filius unicus non potest uideri melioratus, etsi postea nascatur alius filius, diuisio equaliter facienda erit. fol. 37. nu. 39.
Filia, si accepit in dotem omnia bona paterna et materna, et nascitur alius, ille reuocat dotis praestationem pro parte, quae ei competeret, ac si natus fuisset ante donationem. fol. 37. nu. 42.
Filia exclusa per statutum stantibus masculis, si pater ei unice amplissimam dotem dederit, dos non reuocabitur natis masculis, nisi quoad legitimam. fol. 39. numero. 65.
Filia exclusa extantibus masculis non excluditur à communi dote. fol. 40. nu. 92.
Femina exclusa per statutum (stantibus masculis) sufficit si masculus aliquo tempore vixerit, et perpetuo sit exclusa. fol. 43. nu. 8.
Filius exclusus à successione per renuntiationem admittitur mortuis fratribus. fol. 43. nu. 12.
Fauore caeterorum liberorum nostra. l. condita fuit. fol. 43. nu. 13.
Filij, viuo patre, an possint impugnare meliorationem dotis ratione factam. fol. 110. nu. 8.
Filia habens fratres incapaces propter monachatum, perinde habetur ac si esset unica. fol. 45. nu. 39. quod intelligendum in monachis omnino incapacibus. nu. sequent.
Filius, si consentit nuptijs maternis credens ius suum sibi manere saluum, sibi non praedicit. fol. 46. nu. 59.
Fratres diuidendo inter se bona paterna in eius vita, et eo consentiente possunt excedere metam nostrae legis. fol. 46. nu. 64.
Filij legitimi, et naturales, si renuntiant, et succedunt filij naturales, alias exclusi succedunt patri. fol. 46. nu. 69.
Filia renuntians hereditati patri, non videtur renun-

tiare iuri, quod postea sibi competit ex. l. hac edictali. fol. 47. nu. 73.
Filij, si sponsum sororis deiciant, dolose affirmando se renuntiasse, et post tempore quo melioratio fit à patre, exprimendo patrem velle diminueri eorum legitimam taceant, certe dolus et fraus eis nocebit. fol. 48. nu. 88.
Filij qui consenserunt patrem filiam habere, non ex hoc sibi praediciant neque melioratio valet. fol. 48. nu. 91.
Fratres non prohibentur sorores amplissimè dotare. fol. 48. nu. 99.
Filia renuntians suae legitime, ut detur in dotem alteri sorori potest eam rescindere, si postea suscipiat liberos. Vel ipsi filij, si ipsa moriatur. fol. 49. nu. 102.
Filia renuntians in fauorem sororis hereditati iam delatae, et iuri quaesito, si filios postea habeat, reuocatur reuocatur renuntiatio. fol. 49. nu. 107.
Filia dotata renuntians hereditati maternae in fauorem sororum, si suscipiat liberos reuocatur renuntiatio. fol. 49. nu. 108.
Filia approbans meliorationem, et ad id renuntians hereditate, iam delata potest si filios habeat rescindere renuntiationem. fol. 49. nu. 109.
Filij matris renuntiantis admittuntur ad aui hereditatem. fol. 49. nu. 110.
Filia renuntians si superstes sit patri, et postea moriatur, non potest venire nepos eius filius ad hereditatem aui. fol. 50. nu. 119.
Grauamen de restituenda legitima non valet. nu. 15. ad fin. et in prin. fol. sequen.
Grauamen positum filio unico meliorato in tertia nihil valet. fol. 35. nu. 12.
Hereditas paterna repudiata ab uno fratrum, accrescit omnibus et non solis praesentibus abstentioni. fol. 48. ad fin. nu. 100.
Habens pecuniam ad maritandas puellas poterit eas collocare ad professionem religionis. fol. 72. nu. 9.
Incapax sit capax ratione benemeritorum. f. 81. n. 10.
Ius querendum remitti potest in praedictum filiorum et creditorum. fol. 95. nu. 7.
Ius patronatus, an dari possit in dotem supra taxam. c. 26. cum seq. et an reuocetur natiuitate liberorum ibid. nu. 6. et an diuidatur inter virum et uxorem si adquiratur constante matrimonio. fol. 97. nu. 2.
Iuramentum non conualidat dationem factam aduersus legem prohibitiuam. c. 29. f. 100. per totum, et an conualidet arram vel dotem datas supra legem ibid.
Iudex cogens patrem dotare filiam ultra legitimam facit praedictum caeteris liberis. fol. 5. nu. 19.
Iudex potest cogere patrem maritare filiam ad petitionem filiae, vel propinquorum, vel ex officio. fol. 12. nu. 25.
In equalitatis euitandae ratione inter filios multa fiunt. fol. 14. nu. 36.

Iuri querendo renuntiare potest in praedictum filiorum. fol. 49. nu. 106.
Ignorans se habere liberos non caret liberis. fol. 41. nu. 100.
Licentia mariti requiritur, ne fiat praedictum marito. fol. 57. nu. 78.
Leges politicae et prudentes sunt seruandae etiam si actus fiat cum ecclesia vel alia causa pia. fol. 56. nu. 58.
Legitimati reuocant immodicas patris donationes. fol. 70. nu. 22.
Legitimati surreptitiae succedunt, si legitimi noluerint succedere. fol. 44. nu. 35.
Lex loquens de filia, includit moniales, si facta sit ante ingressum religionis. fol. 73. nu. 18.
Legitima debetur filijs iure naturae. fol. 2. n. 1. ad fin.
Lex civilis, si non circa matrimonia, certe circa dotem disponere potest. fol. 9. nu. 3.
Lex civilis tollens foeminae contrahenti lucrum, quod ex lege defertur, valet. fol. 9. nu. 7.
Legitima, quae censetur debita iure naturae, si non potest in totum tolli, potest limitari. fol. 10. nu. 5.
Lex ista, tanquam in fauorem Reipublicae prolata extendenda. fol. 17. nu. 6.
Mulier, an possit sine consensu mariti se obligare fauore ecclesiae, vel in fauorem pie causae. fol. 56. nu. 52.
Matrem non posse dotare filiam absque facultate mariti ostenditur. fol. 56. nu. 55.
Mulier, licet dote non alienare non possit, constante matrimonio, an valeat alienatio soluto matrimonio. fol. 57. nu. 73. et 74.
Minor, qui contraxit absque licentia curatoris, factus maior non tenetur ad obseruantiam contractus. fol. 57. nu. 84.
Melioratio facta à matre filiae, simpliciter, et non nomine dotis, an valeat. fol. 58. nu. 94.
Mater libera est ab onore dotandi. fol. 62. nu. 155.
Mater, si est tutrix, vel curatrix videtur promittere dotem de bonis filiae, non de suis. fol. 62. nu. 155.
Maritus, et uxor, si simul, vel insolidum se obligant pro dote filiae uxor quoad maritum censetur fideiusor. fol. 64. nu. 3.
Mater obligans se cum patre pro dote filiae, si bona mariti non sufficiunt soluit de suo. fol. 64. nu. 7.
Mater, si dotat filiam, patre absente, vel retento in carcere, potest à marito repetere, licet, non protestetur. fol. 65. nu. 11.
Maioratus tenetur dotare sororem, si non remaneant bona ex quibus possit se dotare, et alere. folio. 67. nu. 39.
Maritus quantum possit dare in dotem uxori, quam se cundo ducit. fol. 80. nu. 40.
Minores possunt res suas alienare causa remuneratio- nis sine decreto. fol. 19. nu. 12.

Melioratio matrimonij ratione, an possit fieri non filiae sed filio eius nascituro. fol. 85. per totum.
Mater secundo nubens potest excedere praedictum. l. hac edictali in fauorem mariti. fol. 85. nu. 1.
Melioratio dotis ratione, an admittatur si pater habeat regiam facultatem ad instituendum primogenium in filia. fol. 86. nu. 16.
Melioratio dotis ratione, an admittatur, in testamento et generaliter extra contractum inter viuos, an melioratio dotis ratione admittatur. fol. 87. nu. 1.
Mulier etiam in testamento non potest dare secundo marito ultra praedictum in. l. hac edictali. fol. 87. nu. 3. et quid si det ante matrimonium. fol. 89. nu. 5.
Melioratio dotis ratione, an possit fieri per donationem causa mortis. fol. 88. nu. 18.
Melioratio matrimonij ratione, an possit fieri ante nuptias. fol. 89. per totum.
Melioratio matrimonij ratione, an valeat, si matrimonium non sequatur, vel contractum detegatur inuulidum. fol. 90. nu. 9. cum seq.
Matrimonij ratione facta donatio à patre, an irreuocabilis maritatus, etiam si non sequatur matrimonium. fol. 90. nu. 10. cum seq.
Matrimonio non sequuto reuocatur donatio facta ob matrimonium. fol. 90. nu. 11. cum seq.
Meliorare potest pater ultra tertiam in re quam habuit ex regia liberalitate. fol. 93. nu. 1.
Melioratio supra modum licitum, an possit pater facere ex fructibus. fol. 97. nu. 9. et nu. 11.
Melioratio dotis ratione, an admittatur, si summa sit modica. fol. 98.
Modica summa donari, vel legari potest, ultra summam taxatam, ubi supra. fol. 98. nu. 1. cum seq.
Modica summa, quae dicatur, fol. 99. nu. 9. cum seq.
Meliorans dotis ratione, an peccet mortaliter, cap. 29. per totum. fol. 100.
Melioratio dotis ratione, an valeat, si adsit iuramentum. fol. 100. nu. 4. cum seq.
Melioratio facta dotis ratione, an reuocetur constante matrimonio. fol. 106.
Monialis, an possit meliorari ratione dotis. fol. 71. in fine. et in prin. seq. nu. 1.
Masculis non extantibus, an filia possit meliorari. fol. 24. nu. 16.
Monasterio, an pro ingressu pecunia dari possit. fol. 74. nu. 28.
Mulier non cogitur omnes facultates suas dare in dotem, fol. 3. nu. 9.
Mulier dans omnia bona sua in dotem, si est minor, et leditur restituitur, si vero maior, et dolo circumuectata, rescinditur dotis datio. fol. 3. nu. 9.
Mos regionis tempore mutatur, et ideo probatio vnius temporis, non sufficit ad aliud. fol. 4.
Meliorans filiam dotis ratione, an possit factum proprium improbare. fol. 100.
Melioratio tacita, quae sit. fol. 7. nu. 29.

Mulier secundo nubens potest omnia bona sua in dotem dare, dummodo non apponatur pactum, ut maritus lucretur. fo. 10. nu. 13.
Masculos & foeminas diuerso iure censeri, quo ad meliorationem iniquum non est. fo. 11. nu. 19. cum seq.
Meliorari potest foemina a patre, excepto dotis ratione, fo. 11. nu. 22.
Melioratio ratione dotis iniqua est. fo. 12. nu. 23. Et hodie pluribus rationibus non admittenda.
Maritus non potest uxori dare mundum, excedentem octauam partem dotis, quam acceperit, fo. 13. numero 30.
Mulieris ornamenta mores sunt, non aurum, folio. 13. num. 30.
Mul ex ornare se non improbat omnino, dum id moderate faciat, fo. 13. nu. 30. & 31.
Melioratus in tertia & quinta, non solum intelligitur quando quis insolidum est melioratus in tertio, & quinto, verum etiam quando melioratur in parte tertij, seu quinti, fo. 15. nu. 6.
Melioratio tacita censetur, qualibet donatio a patre filio facta, fo. 15. nu. 6.
Melioratus dicitur ille qui accipit aliquid ultra legitimam, fo. 15. num. 9.
Meliorare dotis ratione, an possit pater qui non habet redditus annuos, fo. 17. nu. 1. cum seq.
Meliorari, an possit filia in particula minori quam quinta pars, fo. 15. nu. 1. cum seq.
Melioratio non potest fieri, nisi uni vel pluribus, quibus hereditas debetur, fo. 23. nu. 7.
Melioratio facta filie non nuptae, quae reliqua erat ex omni sobole, an valeat extantibus filiis, vel filiabus iam nuptis, fo. 24. nu. 13. & 14.
Melioratio ter lie partis non habet locum, quando est vnicus filius, vel filia, fo. 35. nu. 6.
Melioratio tertij, ut valeat, debent esse plures filij, fo. 35. nu. 7. ibid. nu. 8. distinctio ad hoc.
Melioratio facta vnico filio, an valeat superuenientibus alijs filiis, fo. 35. nu. 14. & 15.
Maritus non potest dare arras ultra decimam partem bonorum de iure Regio, fo. 40. nu. 83.
Melioratio non tenet in vim meliorationis, quando filia est vnica, fo. 40. nu. 87.
Melioratio facta filiae dotatae a patre, plures habente filios, an valeat, si caeteri filij moriantur praeter dotatam, fo. 42. nu. 1. cum seq.
Melioratio facta filiae, non conuallidatur morte aliorum fratrum, si moriantur viuo patre, folio. 43. numero. 7.
Melioratio facta a patre filiae pluribus extantibus filiis, an reuocetur post mortem filiorum omnium, vel conuallidatur, fo. 44. nu. 24.
Monachus diui Francisci factus capax ex dispensatione Pontificis, an reuocet dotem immodicam, folio. 45. numero 42.
Melioratio facta filiae caeteris fratribus consentientibus,

bus, & renuntiantibus huic legi, an valeat dotis ratione, fo. 46. nu. 54. cum seq.
Melioratio facta filiae ratione dotis non potest approbari a patre, nomine filiorum, etiamsi eorum sit tutor & curator, fol. 48. nu. 95.
Meliorationem factam a patre, an sufficiat rotam habere filios, fo. 48. nu. 96.
Melioratio non valet in tota parte illius fratris, qui paternam repudiavit hereditatem, quia omnibus fratribus accrescit, fo. 49. nu. 101.
Melioratio dotis nomine facta non conuallidatur si filij moriantur post patrem, fo. 50. nu. 121.
Mater dotans, an possit meliorare filiam, fo. 52. nu. 1.
Mater non tenetur dotare filiam, licet sit diues, folio. 53. num. 7.
Mater haeretica tollerata ab ecclesia, an teneatur dotare filiam, vel transeat onus ad fiscum, fo. 53. nu. 8.
Mater non magis potest meliorare filiam, quam pater, fo. 53. num. 11.
Mater magis diligit prolem foemineam, quam masculinam, fo. 53. num. 12.
Masculinum concipit foemeninum, etiam in materia poenali & odiosa, fo. 54. nu. 17.
Mater nupta, an meliorare potest dotis ratione filiam, folio. 54. nu. 21.
Mulier sola dotans filiam, an videatur eam dotare de bonis quaesitis constante matrimonio, fo. 54. n. 23.
Mulier non potest contrahere absque licentia mariti, quod fauore vtriusque est inductum, fo. 54. nu. 25.
Mater dotans filiam inscio marito, an teneatur saltem soluto matrimonio, fo. 54. nu. 26. cum seq.

N

Naturales non impediunt, quominus filia naturalis meliorari possit, fo. 70. nu. 17.
Naturalis legitimatus, an efficiat ne soror, ratione dotis possit meliorari, fo. 70. nu. 19.
Nubenti maior dos debetur, quam moniali, folio. 72. numero. 12.
Non licet disponere in prauidicium filiorum, etiam ratione animae, fo. 81. nu. 7.
Naturalis denuo natus, an reuocet donationem ex. l. si vnquam, fo. 69. nu. 6. cum seq.
Nobilium maioratur filiae, an meliorari possint dotis ratione, fo. 31. nu. 15. cum seq.
Nuptiae foeminarum diuerso iure censetur, quam nuptiae masculorum, fo. 13. nu. 32.
Neptis ex masculo, an eodem iure censeatur quo masculus, an scilicet dotis ratione meliorari ab auo, folio. 25. num. 8. cum seq.
Nullus ex ascendentibus post meliorare causa dotis, folio. 26. nu. 15.
Neptis, an possit meliorari dotis ratione, & an in ea practicanda haec lex, fo. 25.
Nepos ex foemina, an meliorari possit dotis ratione, fo. 28. nu. 35. & 37.
Nepos succedit auo, ergo renuntiatio facta ab eius matre

tre valet, vide fol. 50. nu. 18.
Nubere videtur, quae ingreditur monasterium, fol. 72. numero. 12.

O

Onus dotandi transit cum bonis, ex quibus dos constitui debet, fo. 59. nu. 109.
Obligatio dotandi transit ad heredes, vel successores, fol. 76. nu. 26.
Obligatio patris dotandi est toties quotiens opus fuerit dotare filiam emancipatam, fo. 80. nu. 32.
Opus sufficit, ut quis videatur praelegare, fo. 9. nu. 29.
Onus dotandi filiam transit ad heredes patris, quia ad heret bonis, fo. 76. nu. 26.
Onus debet reijci a legitima, etiam si filio ultra legitimam relinquatur, & residuum consequitur, folio. 30. numero. 10.
Obligatio filiorum pro dote sororis cum patre, an inducat consensum eorum in melioratione, ut eorum legitima minuatur, fo. 50. num. 129.

P

Prohibita contrahere absque mariti licentia potest donare filio, fo. 56. nu. 51. contrarium ostenditur, fol. ibid. num. 57.
Prohibitio, ut mulier non possit contrahere non sit propter imbecillitatem uxoris, sed propter mariti prauidicium, fo. 56. num. 61.
Pater si dotat filiam mortua matre, an possit excedere taxam, fo. 58. nu. 95. & 96.
Pater mortua uxore dotans filiam, an videatur eam dotare de lucratis constante matrimonio inter eum, & uxorem, fo. 58. nu. 97. 98. & 99.
Pater videtur dotare filiam de proprio, licet, in constitutione dotis dicat dotare de bonis proprijs, & filiae, fo. 58. num. 162.
Patris expressa protestatio non sufficit, ut videatur filiam de bonis ipsius filiae dotare, fo. 58. nu. 103.
Pater quando dotat filiam, dicens se dotare, & promittere ex bonis suis, & ex bonis filiae, an cogitur omnia soluere de suo, si resultat excessus taxae, fo. 60. num. 131.
Pater dotans filiam de bonis suis, & de bonis filiae, bona filiae non faciunt partem, fo. 60. nu. 132.
Pater dotans filiam nunquam videtur de bonis filiae dotare, sed de proprijs, fol. 60. num. 133.
Pater si dixit se dotare filiam de bonis suis, & de bonis maternis filiae, si idoneus est facultatibus videtur de suo promississe, fo. 61. nu. 134. cum seq.
Pater si dotauit filiam in mille, computato omni eo, quod ei debetur, tam de bonis paternis, quam maternis, an filia possit bona materna repetere nulla deductione facta ratione dotis, fo. 61. num. 139.
Pater, si non dat congruam dotem de suis bonis, filia potest petere supplementum, fo. 61. num. 144.
Prohibita meliorari a patre non videtur prohibita meliorari a fratre, fo. 65. nu. 23.

Pater, sicut tenetur dotare filiam pro matrimonio carnali, ita pro matrimonio spirituali, fo. 72. nu. 3.
Pater tenetur dotare filiam monialem, non autem filiam ingredientem monasterium, fo. 73. nu. 21.
Pater, si non expressa certa summa promittat dotem, dos soluenda est arbitrio iudicis, fo. 76. nu. 20.
Pater, si iubet filiam tradi nuptui, videtur sentire, ut dotetur, fo. 76. nu. 21.
Pater, si instituatur primogenium cum onere dotandi filiam, quomodo intelligatur, fo. 76. nu. 23.
Pater, si secundo nuptui tradit filiam, si promittat dotem nulla mentione facta de prima utraque dos peti non potest, fo. 78. num. 11. cum seq.
Pater tenetur tradere filiae secundo nubenti dotem promissam, licet, nunquam tradita fuerit, fo. 78. n. 12.
Pater, si assignauit filio legitimam in vita, si filius eam perdidit, an teneatur denuo legitimam relinquere, fol. 78. num. 18.
Pater, an possit meliorare dotis ratione filiam benemeritam, vel parem donationem in se conferentem, fo. 81. nu. 1. 2. 10. 17. 22. & 23.
Pater non potest ratione benemeritorum meliorare filium in prauidicium legitime aliorum filiorum, fol. 81. num. 1.
Prohibitus dare spuriae ultra certam summam, potest plus dare ratione benemeritorum, fo. 81. n. 8.
Pater donare potest filio filiae spuriae, f. 123. n. 2. & 21.
Prohibitus dare per contractum inter viuos, non videtur prohibitus dare in testamento, fo. 87. n. 7. 8. & 9. cum sequent.
Prohibita contrahere, an videatur prohibita donare causa mortis, fo. 88. nu. 19. & 20.
Prohibitus institui, an prohibeatur substitui, fo. 92. nu. 4. & sequent.
Pater magnopere diligit filiam, fo. 4. nu. 11.
Pater, si dotat filiam, non est audienda filia, allegans tenentem dotem sibi datam, fo. 4. num. 13.
Pater non potest cogi dotare filiam ultra legitimam licet, possit cogi dare magnam dotem, fo. 5. nu. 18. vide nu. seq.
Pater de iure ciuili poterat quamcunque summam filiam in dotem dare dummodo non occuparet portionem filijs debitam, fo. 6. nu. 24.
Pater in dubio videtur dare secundae filiae tantum, quantum dedit primae, fo. 7. num. 26.
Pater poterat de iure Regio ante istam legem dare filiam in dotem legitimam, & insuper tertiam, & quintam partem bonorum, fo. 7. nu. 27.
Pater non potest semper dare filiae in dotem integram legitimam ex dispositione huius legis, folio. 7. numero. 30.
Pater qui dotat filiam, & dicit, ut dotem non afferat in collationem, si ex hoc resultat melioratio non obseruandum, fo. 7. nu. 30. ad fin.
Pater male agit qui spiritus stultitiae filiam homine dotis meliorat, ut potenti, vel nobili nubat & explicat

Paterarum facultates, fo. 8. nu. 2.
Pater non potest præiudicare filio in legitima, etiam ad
 pias causas, fo. 10. nu. 11.
Pater tenetur dotare filiam, etiam si filia sit diues, folio.
 12. numero. 26.
Pater, an cogendus sit dotare filiã iã nuptã, fo. 19. n. 2.
Pater non solum locare, sed etiam dotare filiam tenetur,
 fol. 19. nu. 4. ad fin.
Pater secundam uxorem ducens non potest dare secun-
 de uxori ultra certam summam, ex dispositione le-
 gis, hac edict. ali, fo. 21. nu. 21.
Pater etiam si velit, an possit augere dotem filie, folio.
 22. num. 38.
Pater non habens filium masculum, an possit meliora-
 re fœminam dotis ratione, fo. 23. nu. 1.
Pater faciens filias renuntiare indubio videtur facere
 propter masculos, fo. 24. nu. 12.
Pater tenetur dotare filias ex sua propria persona, fol.
 27. num. 19.
Pater habens opulentum maioratum, & præter eum
 pauca bona, an possit filiam causa dotis meliorare,
 fol. 29. num. 1.
Pater habens facultates restitutioni subiectas debet ex
 fructibus dotare filias, folio. 32. nu. 20. & 21. Et
 quid si dos, quæ ex redditibus dari potest, tenuissi-
 ma est, ita ut non sufficiat alendæ filie, eodem fo-
 lio, numero. 23.
Pater hodie non tenetur assignare filio donatione prop-
 ter nuptias, fol. 32. num. 27.
Pater, qui non habet bona præter maioratum, quibus fi-
 lia possit dotari, nec fructus sufficiunt alimentis po-
 test eam meliorare ratione dotis, fo. 33. nu. 30.
Pater potest dare magnam dotem unica filia, folio. 36.
 numero. 24. & quod unica pinguius dotanda sit,
 numero. 25.
Pater dotans filiam unicam summam in nostra lege præ-
 scriptam excedere potest, fo. 36. nu. 31.
Pater habens plures filios, vel filias, qui succedere non
 possunt filiam capacem meliorare potest, folio. 44.
 numero. 30.
Presentia & taciturnitas aliorum filiorum, an suffi-
 ciat, ut non possint immodicam dotem auocare, fo-
 lio. 47. num. 78.
Presentia & taciturnitas filiorum non nocet filie do-
 tate, quam pater dicit se dotare de bonis suis & ma-
 ternis, fo. 47. nu. 80.
Pater & mater simul dotantes filiam, an possint ma-
 iorem summam dare, quam pater solus posset, folio.
 55. num. 56.

Q

Questita constante matrimonio de iuri communi per-
 tinent ad solum maritum, fo. 59. num. 114.

R

Ratio legis, quando est generalior lege, licet eam ex-
 cedere ultra verba, & propter verba, f. 59. n. 119
Renuntiatio hereditatis facta per monialem in prædic-

tem monasterium, an valcat, & monasterio præiudic-
 dicet, fo. 74. nu. 31.
Rescriptum Principis non ligat moniales, folio. 74.
 num. 32.
Ratio quare actio de dote est communis patris, & filia
 fo. 79. num. 29.
Res subiecta restitutioni non potest alienari causa re-
 muneracionis, fo. 81. nu. 5.
Reciproca donatio admittitur inter maritum, & uxorem,
 fo. 83. nu. 22.
Renuntiatio in officio archocatur a filiis, f. 94. n. 11.
Remissio nimia reuocatur, fo. 94. nu. 2.
Rescriptum Principis, an tollat hanc legem, fol. 118.
Renuntians, succedere potest mortuis fratribus, folio.
 66. num. 24.
Ratio huius legis, quæ sit late, fol. 8.
Reipublicæ expedit ciues habere locupletes, fo. 1.
Reditus redimibiles, reditus appellantur, fo. 18. nu. 17.
Reditus redimibiles, iudicantur reditus perpetui, fo-
 lio. 18. nu. 17.
Reditus annui perpetui iustum esse pretium unum pro
 viginti, fo. 18. nu. 20.
Reditus redimibiles, quod sit iustum pretium, fol. 18.
 num. 22.
Renuntiatio, etiam si sit facta iuxta cap. quamuis pactum
 de pact. lib. 6. nihil nocet filie, si masculi morian-
 tur, fol. 23. nu. 4.
Renuntiare huic legi, an sufficit ab his ad quos res per-
 tinet ad hoc, ut possit filia meliorari dotis ratione,
 fo. 45. num. 45. & 46.
Renuntiatio facta a fratribus nihil valet ad hoc, ut pos-
 sit dari ampla dos sorori, fo. 45. nu. 47.
Renuntiatio filiorum debet fieri cum iuris solemnitate,
 ut soror dotis nomine meliorari possit, folio. 47.
 numero. 74.
Renuntiatio matris nihil nocet filiis, folio. 49. nume-
 ro. 11.
Reuocatio meliorationis, an videatur facta a die quo
 filius fuit in utero, an a die, qui nascitur, folio. 50.
 num. 126.

Statum, quod vxor non possit contrahere, absque
 licentia mariti, est ne faciat præiudicium mari-
 to, fol. 56. num. 60.
Sotius omnium bonorum, licet teneatur dotare filiam
 socij, non procedit soluta sotietate, folio. 59. nu-
 mero. 105.
Spuria, an sit dotanda, fo. 70. num. 16.
Statum, quod masculi excludunt fœminas, non ser-
 uandum, si masculi sunt naturales, fo. 70. nu. 18.
Sotij omnium bonorum non possunt impedire dotem de-
 duci de cõmuni, fo. 75. nu. 15.
Sotius omnium bonorum, licet consentiat dotem deduci
 de cõmuni sibi non præiudicat, fo. 75. num. 15.
Secundo nubenti non potest dari dos in præiudicium
 legitime

legitimæ filiorum, fol. 77. num. 3.
Sacerdos prohibitus donare concubine ratione bene-
 ritorum, bene potest donare, fo. 81. nu. 9.
Substitutus non censeatur locupletior, fo. 92. nu. 7.
Solum constituit ne vxor in mariti domum quicquam
 adduceret, præter tres vestes, & quedam vasa paruo
 empta, fo. 25. nu. 15.
Salaria quæ dantur aduocatis vel iudicibus an veniant
 reditus appellatione in materia huius legis.
Sotius filiam socij, quado teneatur dotare, fo. 60. n. 122.
Secundo nubenti an possit dari maior dos quam hic præ-
 finitur, fo. 77. per totum.

T

Tutor vel curator non tenetur minori totum, quod ei
 relictum est in dotem dare, etiam si nubat ei cui iussit
 testator, fo. 3. num. 9.
Tertia & quinta manet filio unico meliorato, post itati-
 uitatem alterius filij, & de residuo deducitur legiti-
 ma, fo. 37. nu. 45.
Tertia non est legitima quoad filios, fo. 38. nu. 50.
Tertia non potest deduci ratione dotis date unica filia
 natis alijs filijs, fo. 40. nu. 79.
Testamentum ruptum non conualescit, etiam si filius præ-
 teritus moriatur, fo. 44. nu. 20.
Tabellio natus an computetur cum stimantur bona pa-
 tris dotandis, fo. 98. nu. 14.

V

Vxor si inscio marito dotat filiã de per se, an soluto ma-
 trimonio tenetur ratã habere melioratione, f. 56. n. 48.

Vxor absque facultate mariti non potest filiam dotari
 Iure Regio, fo. 56. nu. 49.
Vxor ad pias causas, an contrahere potest inscio mari-
 to, ibid.
Vir constante matrimonio, licet non possit dotem aliend
 uerit, & dos ipsius lucro cesserit, tenet alienatio, fo.
 57. num. 76.
Validum est statutum prescribens patri summam, ultra
 quam non possit disponere impreiudicium filiorum,
 etiam pro animo, fo. 73. nu. 17.
Vidua quantam dotem possit dare marito, fo. 80. nu. 39.
Vxor & maritus olim se emebant, fo. 11. nu. 17.
Virgines absque dote nubere licurgus statuit, f. 11. n. 17.
Vxorem humilem a paratu modico ducendam esse cen-
 suit Chilon, fol. 11. num. 17.
Vxor amplam ferens dotem onus est graue, fol. 11. nu. 17.
Victus, & cœne apud veteres Romanos publica lege
 erant prescripti, fol. 12. num. 28.
Virgini maior dos debetur quam nupte, fol. 21. num. 22.
Vidua maiori dote eget quam virgo, fol. 21. num. 22.
Venter non rumpit testamentum nisi in lucem prodeat,
 fol. 50. num. 122.
Ventri non debetur legitima quo usque nascatur, fo. 50.
 num. 123. & seq.
Vter non dicitur animal nec partem facit quousque
 nascatur, fol. 50. num. 124. & idem si inter mulie-
 brium angustias in ipso nascendi actu suffocatur,
 fol. eod. num. 125.
Vica filia an meliorari possit dotis ratione, fo. 36. n. 32.

F I N I S.

I N D E X C A P I T V M

Tractatus de Inope debitori

DEBITOR Inops de Iure Ciuili compelli non potest ad prestandum creditori operas, neque ipsi addici debet quamuis soluendo non sit, cedendo bonis liberatur. At iure Hispanico cesio bonorum non liberat cedentem, sed tradi debet creditori, ut operis artificia libus, vel reuerentialibus creditum persoluat, & unde hoc sumpserit originem. Cap. 1. fol. 120.

An dispositio huius legis valida sit, & an sit iusta, & equa, & qua ratione prodita fuerit. Cap. 2. fol. 133.

An maritus non habens unde uxori soluat dotem, sit ei addicendus, iuxta dispositionem huius legis, & liberandus a potestate aliorum creditorum. Caput. 3. fol. 137.

An debitor qui casu fortuito amisit omnes fortunas suas, sit eximendus a dispositione legis, & quid si non casu fortuito, sed tamen absque culpa sua amisit omnes facultates. Cap. 4. fol. 141.

An debitor ex causa fideiussionis sit addicendus creditori, si bonis careat. Et an in casibus in quibus fideiussor addici potest: addicatur simul ipse, & principalis, si uterque inops sit. Caput. 5. fol. 145.

An debitor non ex proprio contractu, sed ex causa hereditaria sit addicendus creditori, si soluendo non sit. Cap. 6. fol. 153.

An debitor senectute ratione excusetur, ut non sit addicendus creditori. Caput. 7. fol. 157.

An dispositio huius legis exercenda sit in debitores, minores, & quid si postea adolecant. Cap. 8. fol. 159.

Utrum furor excuset a dispositione huius legis, & quid si debitor si mutus, & surdus. Cap. 9. fol. 162.

An debitor aduersus quem non habeo actionem personalem, sed realem, quia hypothecauit rem suam, vel possedit rem meam, sit addicendus creditori, si soluendo non sit. Cap. 10. fol. 164.

An debitor ex delicto addicendus sit creditori, si soluendo non sit: an vero corpore luere debeat. Cap. 11. fol. 166.

An debitor modice, quantitatis sit addicendus creditori. Et an quis pro pecunia, quam debet aduocato quia patrocinium ei prestitit, si ei addicendus, si soluendo non sit, & quid in eo qui debet alguazelo expensas. Caput. 12. fol. 169.

An dispositio huius legis exercenda sit, in vniuersitatem debentem, vel in hominem debentem ciuitati, vel vniuersitati. Cap. 13. fol. 171.

An matrimonium contractum debitore constituto in potestate creditoris, liberet illum ab eius potestate. Cap. 14. fol. 174.

An dispositio huius legis exercenda sit aduersus foeminam debitoricem, & quid si debeat fisco, vel ex delicto. c. 15. fol. 176.

An

An dispositio huius legis exercenda sit aduersus debitorem inopem, si nobilis sit, vel aduocatus, vel alias eruditione, seu nobilium, vel primariorum ciuium cognatione prestans. Et quid si nobilis, renuntiet nobilitati, quam Hidalgoiam vocamus vel aduocatus, priuilegio aduocatis concessio. Cap. 16. fol. 180.

Clericus maiorum, vel minorum, ordinum, an possit capi, vel addici creditori, et quid si post additionem, vel contractum es alienum, sit clericus, vel monachus. Et an capi possit pater, vel mater patronus, fover, filius, & similes, & an possint renuntiare suo priuilegio. Et an frater capi, & addici possit pro aere

alieno, quod fratri debet. Cap. 17. fol. 199.

An iudex possit eximere a necessitate seruendi eum, qui debitor est ratione mulctae, vel eum, qui debet ratione tributi. Cap. 18. fol. 207.

An debitor sit liberandus, a dispositione huius legis, si aduersa valetudine prematur: & an debitor morbi ratione possit eximi a carcere absque fide iussore. Cap. 19. fol. 209.

An debitor sit addicendus creditori, si obligatus sit ad soluendum redditum, perpetuum, quod quotannis, recurri, ita, ut nunquam suis peris in operetuum, etiam per totam vitam satisfacere possit, sed miser & seruicem expirare debeat. Cap. 20. fol. 211.

I N D E X T R A C T A T V S D E
Inope debitorum.

A

ABBAS Et conuentus; & monachi a monasterio expelluntur, ob ingratitude nem contra donantem commissam, & donatio non reuocatur, fol. 172. num. 8.

Abolutionis causa cessante, cessat absolutio, fol. 210. num. 14.

Actio realis auctore Bald. nullam supponit obligationem, fol. 164. num. 3.

Actio de dolo non datur pro modica summa, fol. 169. num. 8.

Actio de famosa vxor non vitur contra maritum, fol. 138. num. 6.

Acquisita ex matrimonio, ut lucrentur requiritur necessario, ut matrimonium teneat, fol. 177. num. 13.

Actio de dolo, & interdictum de vi illata, ut potest infamiam irrogantia non dantur contra patrem aut patronum datur tamen filio, aut liberto actio in factum, fol. 139. num. 14.

Adscriptus qualiter constituatur, fol. 134. num. 24. & de alijs personis similem naturam habentibus vide, verbo *Liber personae*.

Alguazelo seu aparitori non soluitur decima executionis cui nec salarium soluitur pro executione vide, verbo *Decima*.

Afflictio non est danda afflicto, fol. 157. nu. 3.

Adultus aut impubes doli capax dolo, vel malitia bona consumentes si fiant inopes creditori addicuntur, fol. 162. num. 17.

Adulter, & adultera de Iure Regio marito traduntur, vel ut eos occidat aut pro suo arbitrio faciat, & eorum bona maritus occupat, fol. 131. num. 68.

De adulterio non accusatur mulier nupta, fol. 177. num. 19.

Aliud pro alio inuito creditore non soluitur, fol. 169. num. 7.

Aduocatus tenetur pauperi gratis patrocinari etiam si contrarium iurasset, fol. 170. n. 14.

Aduocatus aliquid a paupere pro patrocinio sumens peccat, fol. 170. num. 15.

Aduocatus an pro aere alieno sit capiendus, & creditori addicendus, fol. 196. nu. 147.

Aduocati boni & perfecti requisita, f. eo. n. 148.

Aduocati non minus censentur viles reipublice quam milites, fol. eod. nu. 149. & militibus equiparantur, fol. 197. num. 150.

Aduocatus gaudet priuilegijs. l. medicos. C. de professo. & med. fol. eod. num. 151.

Aduocatus est immunis a solutione munerum, & tributorum, fol. eod. num. 152.

Aduocatus

Aduocatus an possit renūciare priuilegio aduocationis & eo renuntiatio an possit capi ob *as* alienum, fol. cod. num. 153.
Aduocati debitor ratione aduocationis, an cedat bonis vide, verbo *Debitor aduocati*.
Admonens debitorem vt fugiat tenetur creditori si fugerit vide, verbo *Debitor*.
Alimenta relinquenda iuxta personæ qualitatem, fol. 205. nu. 68. & nu. 70.
Alimēta, quando nobili relinquuntur est habenda ratio, ne cogatur viuere solus, itaque pro ministris sunt alimenta relinquenda, fol. cod. num. 69.
Alimenta præstanda sunt frater, fratri; quando frater est primogenitus secundum dignitatem eorum, & facultates maioricatus, fol. 206. nu. 72.
Alimenta quando sunt prestanda non debēt vendi possessiones sed ex redditibus, earum sunt danda, fol. eodem. num. 76.
Ali tenetur filia dotata, à marito, & non à patre, fol. 212. nu. 11.
Alicnatio rei subiecte restitutioni sufficit ad carcerem fugiendum nisi debitum si ex delicto, fol. cod. num. 14.
Amitenti facultates absque culpa sua est, & succuriendum, fol. 41. nu. 10. al. à secus vide, verbo *Debitor qui sua culpa*.
Amisione bonorum casu fortuito, vt debitor liberetur quæ requirantur vide. verbo *Bonorum amisione*.
Ancilla libera fit ex complexu domini, fol. 175. nu. 15.
Appellans creditor, nec adauer debitoris sepeliatur, non auditur, vide verbo *Creditor appellans*.
Ardor illiciti amoris, an excuset, à delicto commisso, fol. 164. nu. 12.
Argumentum valet de operis libertorum ad operas seruorum, fol. 157. nu. 2.
Arbitrio iudicis relinquitur quæ sit modica summa, & quid si præcium magnum, fol. 170. nu. 12.
Artus vilis exercitium an faciat amittere nobilitatem vide, verbo *Consuetudo*.
Aserzioni boni viri est credendum, fol. 195. nu. 157. & vide verbo *Boni viri*.
Authen. hoc si debitor renuntiare an possit, fol. 127. nu. 49. & vide verbo *Debitor carens*.
Auth. præfente. C. de fideiuf. Iure Regio corrigitur, deoq; hodie fideiussor conueniri potest et am non excuso principali. fol. 146. nu. 4.

B

Artoli opinione medicus, aut Iureconsultus, quodant priuilegijs, nisi profiteantur de

Iure Regio approbata, fol. 196. nu. 139.
Baptifinus an liberet baptizatum, à manibus creditorum, fol. 202. nu. 31.
Baptifinus in foro iudiciali nihil remittit, fol. cod. num. 32.
Beneficio cessionis bonorum renuntiare non potest, etiam cum iuramento, fol. 126. nu. 41. & 42.
Operatur tamen vt cedens bonis possit conueniri vltra quam facere possit si peruenerit ad pinguiorem fortunam, ibid.
Beneficium cessionis bonorum sicut Iure Hispano est sublatum ita etiã forma cessionis iure ciuili inducta est sublata, fol. 132. nu. 73. & fol. 133. nu. 2.
Beneficium cessionis bonorum, an tolli potest per legem, fol. cod. nu. 12. & fo. 134. nu. 25. Et an per consuetudinem, ibidem.
Beneficiū ne quis conueniatur vltraquã facere possit an trãseat ad heredes patris spiritualis, f. 204. n. 45. & vide verb. *Pater spiritualis*.
Beneficia neque dignitates exteri Iure Regio in Regno Castellæ habere non possunt, fol. 192. nu. 109.
Beneficiū non cogitur quis facere, neque propter personam est recedendum, à legis decreto, fol. 197. nu. 163.
Ad bellum compelluntur ire vasalli, etiam clerici, in repentino periculo, fol. 151. nu. 12.
Beneficium concessum ratione dignitatis, nō amittitur finita dignitate, fol. 208. nu. 9.
Sed concessum ratione laboris, finito labore spirat, fol. cod. num. 11.
Bigami pœna vide verbo *Pœna*.
Vt bona debitorum, non corpora essent obnoxia debitis Consules legem ædiderunt, fol. 129. nu. 61.
Bonorū amisione casu fortuito, vt debitor liberetur requiritur, vt amissio non fuerit ex supina negligentia, fol. 144. nu. 26.
Bonis excusis dicitur legitimè facta excusio, fol. 53. nu. 36. ad fin. & nu. 37.
Bona non habens luat in corpore procedit in persona vili non autem in nobili, fol. 168. nu. 10. & fol. 183. nu. 30.
Bona publica pro debito publico capi debent, & non bona priuatorum, fol. 172. nu. 3.
Idem pro debito vniuersitatis, fol. cod. num. 9.
Boui viri aserzioni creditur vide, verbo *Aserzioni*.
Bonus vir licet facultatibus non polleat pollet tamen fide, & idè tan patrimonio quã fide stimatur, fol. 197. nu. 158.
Cum bonis viris fere semper dispensatur, fol. 133. nu. 160. & fol. 198. nu. 170. & vide verbo *Creditor*.

Bona

Bonus, an quis præsumatur, & quid operetur ista generalis præsumptio, vide verbo, *præsumptio*.
Bona abscondentes, & inopiam fingentes, vel latrones puniendi, etiam si non fugiant, fo. 182. nu. 20. & 21. & vide verbo, *clericus*.
Bona amittentes culpa sua, vide verbo, *debitor qui sua culpa*.
Adauer non potest detineri, etiã si non sit vnde soluat *as* alienū, & creditor petes cadauer secretari, vel loco debiti sibi dari cadit ab actione, & hæredibus defuncti rogare tenetur, fo. 122. n. 19. & 20. & 23.
Captura non potest fieri de iure ciuili, etiam in casibus in quibus executio admittitur, nisi prius executor ostendat præceptum iudicis manus tabellionis signatum, & à iudice subscriptum, fo. 125. nu. 33.
Captura principalis non liberat fideiussorem, ideo vtrunquẽ capi posse, authore Bald. fo. 150. nu. 39.
Captura est meri imperij, fo. 154. numer. 13. post principium.
Captura dicitur iniuria irreparabilis, fo. 161. numero. 14.
Captura, vide verbo, *executor*.
Capi non possunt personæ, qui nō possunt conueniri vltraquam facere possint, foli. 202. nu. 33. 34. & 37.
Captus in bello Christianus à Christiano, nō efficitur captiuus, fo. 134. nu. 10. & fo. 135. numero. 30.
Capite minuitur qui in imaginariam aliquã seruitutem adducitur, fo. 158. nu. 6.
Capituli si diligenti, de for. comp. intellectus fo. 188. nu. 64.
In carcerẽ non mittitur quis ob pecuniã debitam, nisi qui personaliter est obligatus, fol. 167. nu. 5.
Carcer, & vincula duriora sunt captiuitate, fol. 139. nu. 19.
Carceratus pro debito falso, an possit recommendari pro vero. licet alieno, vide verbo *debitor*.
Carcer est causa præuia ad addicendū debitorem creditori, fo. 190. nu. 89.
Carceri perpetuo, quis non potest se obligare, vide verbo, *actum*.
Carcer priuatus, vide verbo, *creditor detinens*.
Cessio bonorum de iure ciuili sola voluntatis professione fit, non adiuta alia solemnitate, fol. 120. nu. 2.
Cessio bonorū fit etiã post capturã, & dū est in carcere vtitur debitor hoc remedio, foli. 128. nu. 51.

Cessio bonorū facta Iure Hispanico, & anti qua cōsuetudine debitor inops traditur creditori, vt satisfaciatur illi tēpore seruitij à iudice taxato iuxta sumã debiti. f. 128. n. 56.
Cessio bonorū facta tēpore Theodorici debitor liberatur, deinde ad restituendū bonè quantitatis debita cogebatur, simpliciorū acerbitate. f. 130. n. 64. & nō erat in visu. f. 131. n. 14.
Cessio bonorum, Iure Regio, non liberat debitorem, in totum, sed tenetur seruire creditori extra, iustū tamẽ casum cessant, inducta in fauorem libertatis debitorum, tam Iure Ciuili, quàm Regio, correctæ non sunt, fol. 132. nu. 72.
Cessionis bonorum forma, & eius beneficium Iure Hispanico est sublatum, fol. eod. num. 73. & fol. 133. nu. 2.
Cessionis bonorum forma, Iure Romano, & consuetudines aliquarū regionū, & populorū circa eam traduntur, fo. 152. nu. 74.
Cessio bonorum continet defensionẽ, & ideo à Romano Pontifice in terris Ecclesiæ tolli non potest, fo. 133. nu. 3.
Cessio bonorum fundatur iure naturali, foli o cod. num. 4.
Cessione bonorum debitor inopes liberatur, à carcere, nec amplius in iudicio, vel extra à creditore conuenitur, nisi ad pinguiorẽ fortunam peruenerit, fo. 135. nu. 27.
Cessio bonorum debitoris, non est solutio, sed remediū effugiendi carcerẽ. fol. 150. nu. 41.
Cedens bonis nō tenetur quo vsquẽ perueniat ad pinguiorem fortunam, fol. 156. nu. 23.
Cessio bonorum dicitur alienatio, fol. 159. numero. 4.
Cedere bonis, possunt collegia & monasteria, fol. 171. nu. 1.
Cessio bonorum, non admittitur, si debitū ex delicto descendat, fo. 166. nu. 1.
Cessio bonorum non habet locum in debitorẽ fisci, fo. 173. nu. 16.
Cessio bonorum, an per pactum renuntietur, fol. 187. nu. 55.
Cessio bonorum non procedit, nisi ad instantiam creditoris, vide verbo, *debitor non admittitur*.
Cedere bonis non compellitur, qui capi non potest, fo. 201. nu. 10.
Cedens bonis, si postea bona acquirat, an procedant tradita in cap. 17. huius operis, fol. 206. nu. 73.
Cessio bonorum, vide verbo, *priuilegiatus*, & verbo, *maritus*.
Christianus à Christiano captus in bello inter se inito non efficitur captiuus, vide verbo, *captiuus*.

Ciuitas debere potest, fo. 172. nu. 2.
 Ciuitatis Senatus, iure Regio distribuit cole
 tam inter ciues, vsque ad octo aureos, &
 non plus, etiam ex causa maximæ ægesta-
 tis, fol. eod. nu. 4.
 Ciuitatem castigari, & pœnam pati posse, fo.
 172. nu. 6.
 Ciuitas in personalibus pœnis non punitur,
 fol. eod. nu. 10.
 Ciuitas soluit debitum publicum, & de quibus
 bonis soluat, vide verbo, *bona publica*.
 Ciuitatis debitor, vide verbo, *debitor ciuitatis*.
 Clausula guarentigia quæ dicatur, & quod ef-
 fectum habeat, vide verbo, *executio*.
 Clericus abscondens bona potest duci in car-
 cerem pro ære alieno, fo. 194. nu. 126.
 Clerici negotiantes amittunt immunitatē, &
 libertatem, fo. 184. nu. 38. ad fin.
 Clericus non potest cum iuramento renuntia-
 re priuilegio fori ecclesiastici, ibid.
 Clericus falsas literas Regias, vide verbo, *pena*.
 Clerici pauperes non soluunt procurationem
 vide verbo, *Ecclesiarum visitatores*.
 Clericus non addicitur creditori, vide verbo,
sacerdos.
 Clericus, an gaudeat priuilegio, ne conuenia-
 tur ultraquam facere possit, fo. 200. num. 4.
 & renuntiare eum non potest, etiam cū iu-
 ramento, nu. 5. & 8.
 Clericus sacerdos nō cedit bonis, nequē ob de-
 bitum excōmunicati, sed satisfacit promi-
 sione iurata de soluendo, dum ad pinguiorē
 fortunam peruenerit, fo. eod. nu. 11.
 Clericus capitur pro debito ciuili in Curia Pa-
 risiensis, fo. eod. nu. 11.
 Clericus suspectus de fuga, aut occultans bona
 capi potest pro debito ciuili, fo. eod. nu. 12.
 Et vide verbo, *bona abscondens*.
 Clericus, in quibus causis luit in corpore, pati-
 tur pœnam de manu iudicis Ecclesiastici,
 licet iure permitente, per iudicem secularē
 fuisset damnatus, fo. 201. nu. 14.
 Clericus ratione conductionis Regij vectiga-
 lis de iure Regio in carcerem etiam Regiā
 duci & capi potest, fo. eod. nu. 15.
 Clericus degradatus, quia falsauit literas, vel
 sigillū summi Pontificis, potest capi, & in-
 carcerari pro ære alieno, fol. eod. nu. 10.
 Clericus degradatus, quibus causis amittat pri-
 uilegium clericale, fo. eod. nu. 17.
 Clericus minorum ordinum cogitur ad solu-
 tionem æris alieni, veluti laicus, f. eod. n. 20.
 Clericus inops, qualiter cogitur soluere pœsio-
 nem beneficii, fo. eod. nu. 21.
 Clericus pro debito contracto ante susceptio-
 nem sacrorum ordinum, an conueniatur,

vide verbo, *debitum*.
 Clericus valetudinis causa excusatus à recita-
 tione horarum, si postea conualescat, non
 tenetur resarcire, fo. 208. nu. 7.
 Commissum in eo incidit, qui non soluit pen-
 sionem, fo. 169. nu. 3.
 Collegia, & monasteria possunt bonis cedere,
 fol. 201. nu. 25.
 Conditio seruilis, de eius materia, vide verbo
modicum, & verbo, *libera persone*.
 Contumax pauper, an cedat bonis, vide verbo
pauper contumax.
 Conuentus, id est, monachi ob ingratitude
 contra donantem a monasterio expelluntur,
 vide verbo, *Abbas*.
 Conuenire ultraquam facere possit, vide ver-
 bo, *priuilegium*, verbo, *uxor*, verbo, *maritus*, ver-
 bo, *socer*, verbo, *clericus*, verbo, *miles*, verbo, *so-
 tius*, verbo, *dotas*, & verbo, *frater*.
 Constitutiones Episcoporum, quod debitores
 excōmunicati, etiam si bonis cesserint non
 tradantur ecclesiasticæ sepulturæ aduersan-
 tur bonis moribus, fo. 127. nu. 44.
 Confiteri faciēs aliquem, quod est homo suus
 & exigit ab eo iuramentū fidelitatis non ex
 hoc fit eius dominus, fo. 121. nu. 10. & 12.
 Contumax in nō obediendo superiori dicitur
 committere crimen, fo. 171. nu. 19.
 Ille qui non potest conueniri, ultraquam fa-
 cere potest in carcerem non detruditur, fol.
 137. num. 2. nec cedit bonis, nu. 3.
 Contrahentium mēti & voluntati expressē,
 aut tacite est standum, fo. 191. nu. 101.
 Consuetudo valet perquam inops non libera-
 tur cessione, sed quod teneatur seruire, foli.
 134. num. 13.
 Consuetudo tradendi debitorem inopem cre-
 ditori, an iusta & æqua sit, & qua ratione
 inducta, fo. 135. nu. 31.
 Consuetudo inspicienda, quando tractatur, an
 exercitium artis vilis faciat amittere nobi-
 litatem, fo. 184. nu. 36.
 Consuetudo facit quem nobilem, aut ignobi-
 lem, fol. eod. nu. 37.
 Colectam non soluens post tempus constitu-
 tum capi potest, fo. 172. nu. 5.
 Creditores qui dicuntur, fo. 165. nu. 6. & a cre-
 dito, dicuntur, fo. 168. nu. 13.
 Creditori non præstat ius ciuile, ius super de-
 bitorem ob debitā pecuniam, fo. 121. n. 6.
 Creditor detinens debitorem in priuato car-
 cere amittit debitum, fo. eod. nu. 7.
 Creditor appellās ne debitoris cadauer sepelia-
 tur, donec sibi debitum soluat, nō auditur,
 etiam si debitum sit plusquā liquidum, & ex
 instrumētō guarētigio debeatur, f. 121. n. 20.
 Cre-

Creditor agit contra filiū vel vxorē ob pecuniā
 mutuata patri vel marito pauperi ad eos a-
 lendos, fo. 129. nu. 53.
 Creditor inuitus non cogitur parcere bono viro,
 fol. 197. nu. 162.
 Copula carnalis domini ancilā liberat, vide ver-
 bo, *ancilam*, & in debitrice, vide verbo, *debitrix*.
 Corpore luit qui in bonis nō habet, & quomodo
 intelligatur, vide verbo, *bona non habens*.
 D
 Damnatu in metallum patitur capitis dimi-
 nutionem, nu. 5.
 Damnatu in metallum fit seruus pœnæ & de-
 bet operas ratione delicti cōmissi cuius puni-
 tio ad Reipublicæ vtilitatē expectat, eo. n. 7.
 Damnum datum à furioso iudicatur, ac si foret
 a quadrupede, fo. 163. nu. 5. vide in verbo, *fu-
 riosus*, & verbo, *furor*.
 Datio in solutū, vide verbo, *debitor carens*.
 Debitore capiendi propria autoritate licētia ex
 pacto, nō ex lege cōcessa, an extēdatur ad hæ-
 redē debitoris, fo. 154. nu. 10. 11. & 13.
 Debitor, an adquisitis post bonorū cessionē cō-
 uenitur solū in quātū facere potest, f. 157. n. 24.
 Debitor infirmus creditori nō addicēdus, neq;
 ei seruire tenetur, f. 195. n. 10. vide ver. *infirmitas*.
 Debitor inops creditori addictus post addicēti-
 onē senex effectus liberatur a dispositione hu-
 ius legis, fo. 159. n. 15. & 16. vide verb. *senectus*.
 Debitor ob dolū in rebus proprijs amittit priui-
 legiū ne capiatur a creditoribus, f. 162. n. 18.
 Debitor solū ex obligatione personali more A-
 theniēsiū creditoribus addicebatur, f. 165. n. 1.
 Debitor ex delicto non habens in bonis vnde sol-
 bat pœnam, luit in corpore, etiam si sit cleri-
 cus, fo. 167. nu. 2. & 3.
 Debitor ex delicto, habēs vnde soluat volens cor-
 pore luere pecuniariam pœnam non auditur
 fo. 165. nu. 4.
 Debitor creditori, nō est addicēdus quādo credi-
 tor patitur eū à carcere solui, fo. 168. nu. 9.
 Debitor ex delicto, an veniat appellatione debi-
 toris, fo. 169. nu. 12.
 Debitor modicæ summæ non detruditur in car-
 cerem, fo. 170. nu. 7.
 Debitor aduocati ex causa aduocationis aduoca-
 to non addicitur, fo. 171. nu. 13.
 Debitor ciuitatis, aut vniuersitatis, si soluendo
 non fit addicitur creditori, fo. 173. nu. 12.
 Debitores fisci nisi realiter soluant capiuntur, li-
 cet dent fideiussores, fo. 172. nu. 15.
 Debitor colectarum, si sit inops potest vti cessione
 bonorum, fo. 172. nu. 18.
 Debitor ciuitatis quo modo debeat soluere, fol.
 172. num. 24.
 Debitor, aut debitrice liberati per matrimoniu

contractum cum creditore, vel creditricē, an
 soluto matrimonio recedant in potestātē hæ-
 redum, fo. 175. nu. 6. & 9.
 Debitrix inops addicta creditori, an liberetur,
 si fiat concubina creditoris, fol. 176. nu. 15. &
 vide verbo, *femina*, & verbo, *mulier*, vel si eam
 prostituat, fo. 179. nu. 25. & vide verbo, *copu-
 la carnalis*.
 Debitor ex delicto conuenitur etiam si priuile-
 gium habeat a Principe, ne intra certum tem-
 pus conueniatur, fo. 177. nu. 10.
 Debitor reddi æquum, & iniquum quēquā sua
 pecunia fraudari, fo. 136. n. 40.
 Debitor inops de iure ciuili, liberatur cedendo
 bonis, & non amplius conuenitur, nisi venerit
 ad pinguiorē fortunā, fo. 120. nu. 1.
 Debitor nullo modo est adiudicandus creditori
 de iure Romano, nequē ab eo retineri potest,
 fol. eod. num. 3.
 Debitor regulariter, etiā si soluendo non sit non
 potest cogi seruire creditori, fo. 121. nu. 5.
 Debitores ex instrumento publico, absquē cita-
 tione vel excusione in carcerem mittuntur,
 nisi præstet fideiussionē, quod vulgo dicimus
 de saneamiento, fo. 124. nu. 27.
 Debitoris captura nunquam ab ea est incipien-
 dum, sed prius est in bonis facienda executio,
 tamen potest executor hodie capere debitore
 compellendo, vt iudicet bona in quibus faciat
 executionem, fo. 124. nu. 28. & vide verbo,
executor quomodo.
 Debitor cui facta fuit executio in bonis, si nō ha-
 bet fideiussorem, quem vulgus appellat de sa-
 neamiento, si proferat testes citato creditore,
 affirmātes illa bona esse debitoris debet dimitti
 ti à carcere tales tamē testes tenebūtur sicut si
 deiussores, & nominatores, f. 125. nu. 29.
 Debitoris persona de iure ciuili non capitur ni-
 si sit debitor ex causa iudicati, fo. 125. nu. 30.
 Debitor non seruato ordine captus est dimittend-
 us etiam, si vero sit debitor ibid.
 Debitor incarceratus pro debito falso, an possit
 detineri pro debito vero alieno, ibid.
 Debitor captus dimittitur a carcere, si in fideiuf-
 forem det filium suum, dummodo sit idoneus
 filius, fo. 125. nu. 34.
 Debitor nō copitur à iudice ante cōdemnationē
 & pactum contrarium initū inter creditorem
 & debitorem non valet, fo. 126. nu. 37.
 Debitorem posse capi & mitti in carcerē ob debi-
 tum eris alieni nō esse contra bonos mores, se-
 cus vero priuato beneficii cessionis bonorū,
 quādo debitor caret bonis, f. 127. nu. 43.
 Debitor carens pecunijs satisfacit, dādo aliquid
 de bonis suis & creditor cōpeltitur accipere ne
 debitor cogatur vili videri & in carcere esse
 etiam

etiam si se obligasset ad solutionem in pecunia numerata, fo. 127. n. 46. vide verbo *Auth. hoc si debitor.*
 Debitor præbet curam ad pecuniam inueniendâ, & non potes inuenire demû cauet de euitio ne pro re quâ insolutâ dat & tradit creditori instrumentû titulorû, fo. 128. nu. 47.
 Debitor iurâs in pecunia soluere, an iubetur remedio dationis insolutû, fo. 128. nu. 50.
 Debitor inops, quando creditores sunt diuites, potest in quolibet anno particulam debiti soluere, fo. 128. nu. 52.
 Debitor iure Gallico, pro debito non potest incarcerationi nisi id promissit, & obligatus, aut eodem demnatus, fo. 129. nu. 55.
 Debitor inops ex l. 22. Tabularum tradebatur creditoribus ad dilacerandum, fo. 130. nuna. 57. 58. & 59.
 Debitores inopes more Romano vno pede suspēdeban:ur è sublimi loco, vt venderentur, folio. 131. numero. 66.
 Debitor debens monasterio, & nō habens vnde soluere, liberatur ingrediēdo ipsum monasterium, fo. 131. nu. 67. & fo. 202. nu. 29.
 Debitor non admittitur ad cessionem bonorum nisi creditores instent, fo. 132. nu. 70.
 Debitor qui sua culpa bona amisit, an patiatur cōtumeliosam cessionem bonorû, fol. 122. nu. 15. & vide verbo *paupertas.*
 Debitor inops ex causa redēptionis tenetur seruire creditori de iure ciuili, fo. eod. nu. 16.
 Debitor inops creditori addictus, dicitur pati pœnam corporalem, fo. 136. nu. 35. 36. & 37. maximè torque ferreo indutum, fo. 144. nu. 16. & fo. 148. nu. 15. & fo. 156. num. 19. & fol. 157. num. 28.
 Debitor inops præstando operas creditori dicitur soluere, fo. 136. nu. 41.
 Debitor per vim spoliatus bonis, non liberatur è creditoribus, fo. 142. nu. 2.
 Debitor per exceptionem oppositam quod à tercio fuit spoliatus, non liberatur creditoribus, fo. eod. num. 4.
 Debitor qui casu fortuito fortunas suas amisit, si sit inops creditori non addicitur, fol. 142. n. 5. & fol. 143. num. 9.
 Debitor speciei liberatur specie perempta, folio. 143. nu. 12.
 Debitor generis, aut speciei constitutus in mora nō liberatur specie perēpta, fo. 143. nu. 13.
 Debitor absque culpa sua inops effectus, liber est à solutione, secundum opinionem Theologorum, fo. 144. num. 18.
 De debitore addicendo creditori cum tractatur prius discutitur, an debitor sit liber vel non, fo. eod. nu. 19.

Debitor si post amissionem casu fortuito fortunarum suarum æs alienum contrahat, addicitur creditori ratione disti æris alieni, si soluēdo non sit fo. eod. nu. 23.
 Debitor nimia calliditate negotia sua administrans pot. us reprehendendus quâ laudatus fo. 145. nu. 27. Sed peius est esse nimis crasum ibi. nu. 28.
 Debitorem admones fugere quando creditor maquinabatur eum capere tenerur creditori ad solutionem debiti, si debitor fugit, & creditor ob fugam debitum perdiderit, fo. 149. n. 21.
 Debitor qui ducebatur in carcerē, qui eū vi eximit censetur fideiussor, fo. eod. nu. 20. & vide in verbo *fideiussor nunquam censetur*
 Debitorem addictum retinet creditor loco pignoris, fo. 150. nu. 34.
 Debitor dicitur non esse soluēdo, quando ab eo exactio difficilis est, fo. 151. nu. 38.
 Debitor etiam inops, si habet fideiussorem in obligatione dicitur esse soluendo, & idēo creditori non potest addici, fo. eod. nu. 42.
 Debitor si contra eum agatur in instrumento garantigio ducitur in carcerem, etiam si fideiussor soluendo sit, fo. eod. nu. 43.
 Debitor & fideiussor inopes, simul seruiunt, & addicuntur creditori, vt eorum opere abbrevient solutionem, fo. 152. nu. 45.
 Debitor dicitur à quo etiam inuito debitum potest extorqueri, fo. 153. nu. 7.
 Debere, an sit res dura, vide verbo *egere.*
 Debitor principalis si notariē sit, non soluendo conuenitur fideiussor non excuso principali, fo. 151. nu. 40.
 Debitor ex causa hereditaria more Romano creditori addicitur, fo. 153. nu. 1. ad fin.
 Debitor ex causa redemptionis inops factus seruit creditori, fo. 131. nu. 65.
 Debitor nobilis ob æs alienum in carcerem nō detruditur, fo. 181. nu. 7.
 Debitor nobilis non cōuenitur nisi in quantum facere potest, & sibi relinquitur tantum, quātū satis est ad vitam transigendam, fo. eod. nu. 8. & 9. vide verbo *nobilis.*
 Debitores, qui ex causa à carcere excusantur nihilominus iudex eos capere potest, si viderit eos dolosē fuisse versatos, fo. 183. nu. 24.
 Debitor facti, licet liberetur præstando interesse secus si iurauit factum, quoniam ad compellitur, fo. 191. nu. 93.
 Debitorū bona non corpora sunt obnoxia debitis, vide verbo *bona debitoris.*
 Debitū publicū, vel ciuitatis debon's publicis, & nō priuatorū soluitur, vide verbo *bona publica.*
 Debitores falsi, vide verbo *falsi.*
 Debitor furiosus, vide verbo *furor.*

Debitum

Debitum ante susceptionem sacrorum ordinum qualiter conueniatur clericus inops, & an gaudeat priuilegio sacerdotali, fo. 183. n. 22.
 Debitor inops creditori addictus si, interim ordinetur, & dominus creditor contradicat an debeat degradari & creditori restitui, & an audiatur si velit seruire per substitutum, fol. 183. num. 24.
 Debitoris scolastici an capi, & addici creditori possint, vide verbo *scolastici.*
 Debitor qui in fraudem creditorum ingreditur monasterium non debet recipi ad monachatum, fo. 183. num. 28.
 Debitor qui bonis celsit, & fuit sibi relicta turris, aut domus, an creditores petētes vendi domū aut turrim dicentes sufficere debitori domū paruulam sint audiendi, fo. 189. nu. 74.
 Debitores quibus conuenit priuilegium ne cōueniantur, vltra quam facere possint, & habitibus domum pulcherrimam in qua habitant an cogantur creditoribus vendere domum, fo. 189. nu. 75.
 Debitor morbosus vel infirmus, quomodo liberetur, vide verbo *infirmus.*
 Decima aparitori, vel alguazelo non soluitur quando nec pecunia soluitur pro executione quam facit, fol. 171. num. 17.
 Defectus modicus non est punibilis. fol. 170. num. 10.
 Delictū cōmissum dum est sane mentis si postea in furorē incidat, parcitur ei, f. 173. nu. 6.
 Delinquenti gratia concessa à principe non faciente mentionem de delicto censetur subreptitia, fol. 167. num. 5.
 Delictum minoris semel remissum, vide. Verbo *indulgentia.*
 In delictis habetur ratio eximie virtutis eius, qui delinquit, & cū eo mitius agitur, f. 198. num. 156. & 171.
 Delinquens casu pœna corporali non imponitur vide verbo *pœna corporalis.*
 Delictum commissum calore illiciti amoris, vide verbo *ardor.*
 Differentia inter nobilitatem à genere & à priuilegio vide verbo *nobilitatis differentia.*
 Dignitates iure Regio exteris non dantur vide verbo *beneficia.*
 Dignitatis beneficium non amittitur finita dignitate, fol. 181. num. 9.
 Dispositio generalis generaliter debet intelligi fol. 153. num. 1.
 Dignitates vide verbo *beneficia.*
 Doctor pro ære alieno an in carcerem possit detrudi, & creditori addici, & an debeat lege re, & docere, fol. 195. nu. 127. & 128. & fol. 196. nu. 132. & 133. & 136. 146.

Doctor etiam non legens non est cogendus hōspites suscipere, fol. 196. nu. 134.
 Doctor non legens de consuetudine non capitur, f. 196. n. 137. & idē de iure ciuili. n. 138.
 Doctor legens vel non legens si dolum committat aut corrupat seu abscondat bona amittit priuilegium, fol. 197. nu. 141.
 Doctor de industria legens vt euitaret capturā ob debitum æris alieni amittit priuilegium fol. eod. nu. 143.
 De doctore circulari & sic de inani titulo non curatur, fol. eod. nu. 143.
 Doctor legens est immunis in propria patria ab omnibus muneribus realibus & personalibus, fol. eod. nu. 144.
 Doctoratus aut professionis pro textu se defendēs cū neutrū sit exploditur, fo. 197. nu. 145.
 Dolo desinens possidere rem hipotecariam capitur, fol. 166. nu. 9.
 Dolo desinens possidere habetur pro possessore fol. eod. num. 10.
 Dolo mediante quis perdit priuilegiū ne conueniatur vltra quam facere possit, f. 161. n. 20.
 Dolus excludit priuilegium nobilitatis, f. 182. nu. 94. quia est dictum, fo. 138. nu. 13.
 Dolum committens etiam si sit priuilegiatus ne cedat bonis cogitatur cedere bonis, vide verbo *priuilegiatus.*
 Doli actio an detur filio contra patrem aut patrōnum, vide verbo *actio de dolo. ubi an detur pro modica summa.*
 Dolus debitoris in rebus proprijs amittit priuilegium ne capiatur à creditoribus, vide verbo *debitor ob dolum.*
 Dominus carnaliter cognoscens ancilam carnaliter liberam facit, vide verbo *ancila.*
 Dominus feudi amittit feudum si per lasciuiam cōprimat filias vassaliorum, fol. 179. nu. 26.
 Dominus amittit pactum de seruiendo famali si seruitio abutatur, fol. eod. nu. 32.
 Dominus mēbrorū suorū nemo est, f. 187. n. 56.
 Donans an vtatur priuilegio ne conueniatur vltra quam facere possit, & an possit priuilegio illo renuntiare fol. 188. num. 64.
 Donatio facta redemptori ab hostibus non reuocatur ingratitudinis prætextu, f. 181. n. 8.
 Dotans extraneam an conueniatur vltra quam facere possit, fol. 188. nu. 66.
 E.
 Ecclesia si sit debitor & vtatur remedio auth. Hoc nisi debitor, non potest creditor eligere rem immobilem meliorem, fo. 128. nu. 48.
 Ecclesiarū visitatores à clericis pauperibus pro curationem non exigunt, fo. 171.
 Ecclesia tenetur principi contribuere in timore publico & improuiso, fol. 182. nu. 31.

Eff.

Effectus à causa productus non cessat licet causa cesset. fo. 175. nu. 8.
 Egregiarum personarum privilegium ne cogatur coram iudice personaliter comparere potest ab eis renūciari. f. 185. n. 4. 1. & f. 188. n. 61. & 62.
 Egritudo quando excuset vel liberet, vide verbo, *infirmetas*, & verbo, *debitor*.
 Eleemosynis tenemur iuuare proximum egenū auctore Thoma. fo. 171. nu. 16.
 Emancipare cogitur pater filium quem contra pietatem tractat. fo. 189. nu. 74.
 Egere durum est, & debere durius non autē esse soluendum durissimum. fo. 136. nu. 33.
 Res alieni causa possunt vendi fructus rerum primogenij pro tempore vite possessoris. fol. 193. nu. 106.
 Etas per quam quis liberatur ne addicatur creditoribus quæ sit. fo. 159. nu. 16.
 Etas excusat ab operarum præstatione. fo. 160. nu. 5. & 61. fol. 160. nu. 1.
 Exactor creditorū nō cedit bonis. fo. 172. n. 25.
 Exceptio nullitatis sententiæ aut instrumenti garantigij non impedit capturam debitoris nisi nullitas constet ex sententia vel instrumento. fo. 126. num. 40.
 Exceptiones quæ competūt principali debitori competunt etiā eius fideiussori. f. 153. n. 47.
 Exceptio nequis conueniatur ultraquam facere possit an possit oponi post sententia, vide verbo, *privilegiati*.
 Excusatus semel ratione numeri liberorum, nō amittit privilegium etiam si post ij filij moriantur. fo. 182. nu. 16.
 Excusio bonorum, quomodo dicatur legitime facta, vide verbo, *bonis excusis*.
 Executio si sit facienda aduersus debentem ex causa iudicati, vel alia simili executionem merenti debet prius fieri in bonis debitoris, & ante non potest capi eius persona, & debitor habens bona nō incarceratur. fo. 124. nu. 26. & de eius materia, vide in sequentibus numeris, & verbo, *captura*, & verbo, *debitor*.
 Executio fit ob debitum ex instrumento publico, dummodo sit liquidum habens clausulam garantigiam. fo. 122. nu. 3. 1. ad medium.
 Executioni mandatur instrumentum aduersus debitorem scriptum, & non contra non scriptum, nisi hæres fuerit debitor. f. 154. n. 9.
 Executio fit in criminalibus in bonis furiosi, & parcitur eius persone. fo. 163. nu. 4.
 Executio non fit viuente marito pro debito vxoris in bonis dotalibus nisi debitū sit ante matrimonium. fo. 178. nu. 2. 1. & 23.
 Executioni mandatur sententia contra fideiussorem de iudicato soluendo, etiam si sine nouo processu & limitatur. fo. 146. nu. 5. & 6.

Executio nō fit à creditoribus pro paternis debitis in filios nisi prius probetur illos se hereditati prius immicuisse. fo. 154. nu. 6.
 Executionem ad impediendam allegatur ius personale sufficit, quasi possessio illius iuris, fo. 149. nu. 123.
 Executio ob res alienum non debet fieri in armis domo, aut equis fidalgorum, vt disponit. l. 3. & 5. tit. 2. lib. 2. ord. fit recepta aut nō. fo. 181. nu. 119. & 121. fo. 194. nu. 10.
 Executio facienda in bonis clerici ad imitationem, quæ fit in bonis militis. fo. 182. nu. 18.
 Executionis materia, vide verbo, *fideiussor*, verbo, *hæres*, & verbo, *debitoris captura*, & verbo, *debitor*, & verbo, *decima*, & verbo, *instrumentum*, & verbo, *statutum*.
 Excommunicatus si bonis cesserit an debeat priuari sepultura ecclesiastica, vide verbo, *constitutiones Episcoporum*.
 Exteri an possint, habere beneficia in regno, vide verbo, *beneficia*.

F

Factum nil videtur, quando aliquid faciendū restat. fo. 170. nu. 2.
 Falliti cedendo bonis non effugiunt carcerem. fo. 183. nu. 22.
 Facultates quia mittit absque culpa est ei succurrendum, vide verbo, *amittenti*.
 Famosa actiōe vxor non vitur, contra maritū vide verbo, *actiō famosa*.
 Famulo egrotanti an debeat salarium. fo. 152. num. 3. & quando dominus cum amittat, vide verbo, *dominus*.
 Fœmina debitorum iure Gothorum creditoribus addicebatur. fo. 176. nu. 1.
 Fœmina ob debitum ciuile, non incarceratur. fo. eod. nu. 3. etiam si debeat filico, num. 5.
 Fœminas aduersus eas in delictis vitur iure cōmuni si detegatur dolum commississe, f. 177. nu. 12. & vide verbo, *mulier*.
 Fœmina solum potest esse tutrix filiorum, fol. eod. num. 13.
 Fœmina cuius pudicitia periclitatur licite, & impune à carcere fugit. fo. 179. nu. 26. & de materia fœminarum, vide verbo, *paucus fœmine* & verbo, *debitrix*.
 Fidalguia quæ est immunitas sanguinis adquiritur præscriptione in memoriali. f. 193. n. 10.
 Fidalgorum priuilegia sunt concessa fidalguis totius Hispaniæ, fo. 193. nu. 112. & 117.
 Fidalgui Hispani decedunt ab eisdem parentibus, videlicet à Gothorum gente. fo. 193. nu. 113. & ab illis deriuatur. fo. 186. nu. 46.
 Fidalguie immunitas & de eius materia, vide verbo, *immunitas*, & verbo, *nobilis*, & verbo,

bo, priuilegium personale.
 Fideiussor dicitur debitor, fo. 142. nu. 2. & dicitur reus, fol. 146. nu. 3.
 Fideiussor simpliciter obligatus de iudicato: soluendo non tenetur in causa appellacionis, fo. 147. nu. 7.
 Fideiussor de iudicio fisti cum pœna & præfinitione termini si in termino reū non exhibeat, poterit pro pœna in eū fieri executio, & pro principali debito, fo. 147. nu. 8. & vide verbo, *executioni mandatur*.
 Fideiussor contractus, si in contractum se obliget, sicut principalis adhibita clausula garantigij poterit aduersus eum fieri executio virtute instrumenti, fo. 147. nu. 9.
 Fideiussor ratione quãtitatis debitor ex fideiussione potest incarcerari. fo. eod. nu. 10.
 Fideiussor simpliciter obligatus videtur obligare se in omnē causam prouenientē ratione debiti principalis, maximē, si sit ex natura contractus, fol. 147. nu. 11.
 Fideiussor hodie fideiubens pro debito proueniente ex lege fideiussor inops de iure Regio creditori non addicitur, fo. 147. nu. 13.
 Fideiussor nunquam videtur se obligare ad penam corporalem, & pactū contrarium initum non valet, fo. 147. nu. 14.
 Fideiussor ad incognita, nunquam videtur se obligare, fo. 148. nu. 17.
 Fideiussor nunquam videtur se obligare in penam, quæ imponitur ratione cōtumaciæ rei ex qua augetur condēnatio, fo. 148. n. 18.
 Fideiussor nunquam censetur cogitasse, neq; obligasse se ad seruendū. Limita in eximēte reū a manibus apparitorū, fo. eod. n. 19. & 20. & vide verbo, *debitor qui adducebatur*.
 Fideiussor est habendus ille, qui ad mōne debitorum fugere in dict. n. 20.
 Fideiussor ad quem pecunia peruenit pro qua fideiussit addicitur creditori, fo. 149. n. 22 & est peyoris conditionis. Quam fideiussor ad quem non peruenit, nu. 23.
 Fideiussor, qui accepta pecunia fideiussit dicitur egisse proprium negociū, ideo creditori addicitur, & excutitur, fo. eod. nu. 24. & licitum est pecuniam accipere. d. nu. 24. ad medium, & nu. 26. & nu. 27.
 Fideiussor propria auctoritate potest soluere creditori de bonis debitoris pro quo fideiussit, fo. 148. nu. 28.
 Fideiussor de iudicio fisti liberatur à iudicato soluendo, si reum sistat, & fideiussio lata sententia expirat, fo. 147. nu. 31.
 Fideiussor nō potest cōueniri iure, nec in persona ante excusationē principalis debitoris, si nō fuerat renūciata auct. præf. f. 150. n. 36.

Fideiussor rei, quando a principali non potest exigi dicitur esse indentiatis, & in ea etiam renuntiatio beneficio excusationis prius debet excuti principalis, fo. 152. nu. 46.
 Fideiussorum materia cōtinua, vide in verbo, *debitor*, & verbo, *fideiussor inops*, & verbo, *auct. presentē*, & verbo, *captura*, & verbo, *debitores ex instrumento*.
 Filij pro debitis parentum olim iure Romano detinebantur à creditoribus idem more Hebræorum, fo. 130. nu. 60. & 61. & 62.
 Filiusfam. conuenitur in quantum facere potest solum pro his quæ contraxit, dum esset in patria potestate, fo. 145. nu. 24. & nu. 25. aliās secūs, fo. 204. nu. 48.
 Filius, vel filia per matrimonium liberantur à patria potestate, fo. 175. nu. 3.
 Filius a patre non retineatur ob pecuniam redēptionis, quia præsumitur matrem donasse, fo. 141. nu. 24.
 Filius, an teneatur p pecunia patri pauperim tuara ad illū allēdū, vide verbo, *creditor agit*.
 Filius, si soluēdo est, est idoneus fideiussor pro patre, vide verbo, *debitor captus*.
 Filius non incarceratur ob dotē matris, quam vt hæres tenetur prestare, vide verbo, *mater*.
 Filius spiritalis tenetur prestare alimētā patri spiritali inopi, fo. 200. nu. 4. & de materia, vide verbo, *pater spiritalis*.
 Filij, an præferantur alijs creditoribus ob dotem matris, & quando pater illis add. catur, vide verbo, *pater captus*.
 Filiusfam. an pro debito in carcerē mittatur, fo. 207. nu. 79. & nu. 19.
 Filius per deportationē liberatus à patria potestate non reindicit in eā, etiā si restituatur in patriā cesset, quæ deportatio quæ illum à patria potestate eximebat, fo. 210. nu. 10.
 Filius nō est dñs viuente patre, nec habet quidquam in bonis patris, nu. 13.
 Filius debet patri operas obsequiales, non vero artificiales, nu. 15.
 Fiscus cum priuato, an habeat differētiam, vide verb. *diferentia*.
 Fiscus vitur iure minoris, fo. 172. num. 20.
 Fiscus in exigēda debita, seu credita sua melioris cōditionis est quā priuatus. f. 172. n. 21.
 Fiscus ante diem exigit, fol. eod. nu. 23.
 Fisco adquiritur ius per sententiā, cui multa applicatur, & iudex eodē die sententiā mutare non potest, fo. 208. nu. 1.
 Fiscus, vide verbo, *instrumentum quodlibet*.
 Furor est infirmitas corporis & animi. fo. 163. numero. 1.
 Furiosus habetur pro mortuo. folio eodem. nu. me. o. 2. & 3.

Furor proueniens ex propria culpa puta medicamina accipiēdo, nō addicitur suo credito ri. fol. 163. n. 7. Et si debitū descēdat ex delicto, ibi.

Furor superueniens debitori, postquam est ad dictus creditori, eximitur à manibus creditoris, sicuti ratione senectutis. f. 164. n. 8.

Furiosus sententia iudicis absolutus, si redeat ad sanā mentē, an possit a creditoribus peti ad seruiendum, fo. eod. nu. 6.

Furiosus, & mutus, & surdus æquiparantur, fol. 164. nu. 11.

Furiosus, vide verbo, *damnum datum*, & verbo, *delictum commissum*.

Fur addictus creditori portat torquem ferreū, fol. 166. num. 11.

Fur, more Romano, domino rei furatæ aliquādo tradebatur, vt eius seruus esset, fol. 132. numero. 69.

Frater, an aliat fratrem, vide verbo, *alimenta*.

Frater, an fratrem debitorem ob æs alienum, in carcerē detrudat, fo. 207. n. 80. & n. 86.

Frater fratrem capere non potest, fo. eod. nu. 81. nec eum in seruitium habere, fol. eodē, numero. 83.

Frater fratrem redimens ad hostibus præsumitur fecisse pietatis intuitu, & non animo repetendi, fo. eod. nu. 82. 97. & nu. 88.

Frater potest conuenire fratrem vltraquam facere potest, fo. eod. nu. 84. & stante statuto, ne frater conueniatur vltraquā facere possit, an eius hæres possit capi, fo. eod. nu. 89.

Fructuarius male se gerens amittit ius obventionis, & potest priuari & prohiberi, ne vtatur vsu fructu, fo. 183. num. 27.

Fructus maioricatus possunt vendi pro tempore vitæ possessoris, vide verbo, *æs alienum*.

Fructus sacerdotij, qui sint, vide verbo, *stipendium*.

G

Generalis dispositio, quid, & quomodo intelligatur, vide verbo, *dispositio*, & verbo, *lex*, & verbo, *renuntiatio*.

Generalis lex, an minores comprehendat. vide verbo, *lex loquens*.

Generalis legum renuntiatio, an periudicet, vide verbo, *legum*.

Gesta ab adulto curatorem habente sine tutoris autoritate sunt nulla ipso iure, folio. 162. num. 16.

H

Hæres persona non mutat obligationis naturam. fol. 153. num. 2. neque qualitatē, fo. 154. nu. 11.

Hæres intra nouem dies a morte defuncti nō potest executari, nec inquietari, fo. eod. n. 15.

Hæres tenetur solum, quatenus est in inuentario, fol. eod. nu. 16. & eum ostendēs, & bñ ferens bona in eo contenta, nō cauetur pro debito defuncti, ibi, nu. 17.

Hæres debitoris pro debitis defuncti capitur, & vltra vires hæreditarias, si abscondit bona contenta in inuentario tenetur, fol. 155. numero. 18.

Hæres non tenetur facere inuentarium, quando non sunt bona, quæ in eo describantur, fol. 156. nu. 20.

Hæres eius qui bonis cessit, si non facit inuentarium, tenetur vltra vires hæreditarias, folio eod. nu. 21. & 22.

Hærens non conficiens inuentarium contra eū est præsumptio iuris, & de iure quod occultauit bona, fo. 157. nu. 26. & 28.

Hæres debitoris fisci, sicut principalis detruditur in carcerē, etiam si offerat idoneum fideiussorem de saniamiento, fo. 154. nu. 7.

Hæres extraneus vxoris matrimonio soluto, an teneatur deferre beneficium, vt non conueniatur vltraquam facere possit marito testraticis, fo. 204. nu. 46.

Hæres, vide verbo, *actum*, & verbo, *executio*.

Hæreditas patris naturali iure pertinet ad filium, fo. 187. nu. 50.

Hæreditas est ius, quod propter sanguinē defertur, fo. eod. nu. 52.

Homo mortuus non est iam homo, & ideo cadaver retineri non potest actione personali, fol. 123. num. 23.

Homo liber pro pignore dari, aut retineri, an possit, & vide intellectum, cap. ex rescripto de iure iurā. fo. eod. nu. 24.

Hominem liberum venalem creditoribus addici ob inopiam probrosum, & turpe esse, & infame, fo. 136. nu. 34.

Hominis excelentia propter eam receditur ab omni iure. f. 197. n. 160. & fo. 198. n. 171.

Homo liber non est admittendus, vt sit in perpetua seruitute, fo. 211. nu. 2.

Homicidā more Abissinorum traditur propinquis interfecti, vt eorū arbitrio sanguinis suæ iniuriā vendicent, vel homicidā vendant, vel tormentis enecēt. Et more Romano, fur domino rei furatæ, aliquādo tradebatur, vt eius seruus esset. f. 131. nu. 69.

Hospes, an possit pro debito retineri, fo. 121. num. 8. & de materia, vide verbo, *doctor*. **Hospitium** vis cōnumeratur inter casus fortuitos, fo. 141. num. 1.

Impubes in carcerem detrudi non potest, folio. 141. num. 2.

Impubes non cedit bonis, fol. eod. nu. 3.

Impu-

Infirmas perpetua, & insanabilis in debitore, excusat eum ab operarum præstatione, etiā si lege Regia sit statutū, quod debitor inops creditori addicatur. fol. eod. nu. 21. & soluitur à carcere etiam non dato fideiussore. fol. 210. nu. 19.

Infirmus debitor à carcere liberatus an si cōualescat possit iterum capi. fol. 212. nu. 6. & num. 15.

Infirmas famuli an faciat amittere salariū, vide verbo, *famulo*.

Indulgentia ratione ætatis delicto commissæ per minorem semel concessa durat si postea adoleuerit. fol. 160. num. 5. & 10. & n. & fol. 163. nu. 10.

Initium est spectandum. fol. 167. nu. 6.

Immunitas fidalgicæ priuilegium est personale, & ideo non renūciatur. fol. 189. nu. 82. 87. & 88.

Immunitas Ecclesiastica nec seruo nec alijs obsequium præstare obligatis prodest. fol. 191. nu. 100.

Ingratitudo expellit Abbatē, & monachos de Monasterio, vide verbo, *Abbas*.

Immemorialis probatio: vide verbo, *probatio immemorialis*.

Inopia vitio prodigalitatē contracta est indigna misericordia. fol. 164. num. 14.

Instrumentum valet in quo quis se obligat se suos ad seruitium personale. fo. 121. n. 15.

Instrumentum quodcunque habet executionē aduersus debitores fisci ad hoc, vt executiue procedatur dummodo sit liquidū fol. 172. num. 22. & quomodo & quando possit executari. nu. 25.

Instrumenta in præiudicium suæ libertatis an quis potest facere, vide verbo, *rustici*.

Instrumento non liquido ex eo non solum clericus sed etiam laicus capi non potest. fol. 200. nu. 7.

Interdictum de vi illata an detur contra patrem vel patronū, vide verbo, *actio de dolo*.

Inuentarium, vide verbo, *hæres*.

Iudex in criminalibus debet esse prior ad absoluendum, fo. 140. nu. 22.

Iudex in causis miserabilium personarum sportulas non debet habere, etiā si pauper sponte offerat. fol. 171. nu. 19. & 20.

Iudex ex causa pœnam à lege impositam etiam si ob crimen sit potest tēperare fol. 139. nu. 15.

Iudex eadem die sententiā mutare non potest. fol. 207. nu. 1.

Iudex ob inopiam condemnati eximit debitore à necessitate seruiendi & remittere potest mulctam. fol. eod. nu. 2.

Iudex non potest remittere, mulctam parti applicatam pro suo interesse. fol. 208. nu. 3. nec quæ fisco applicatur. nu. 4. ibidem.

Iudex ante sententiā ex iusta causa pœnā potest minuire, fol. eod. nu. 5. & semel remissa ob paupertatem si debito mulctæ perueniat ad pinguiorem fortunam exigi non potest. fol. eod. nu. 6.

Iudex potest remunerare capiētes latrones ex multis ad fiscū pertinentibus. fol. eod. num. 8.

Iura ad frequentiora debere adaptari, fol. 149. nu. 30.

Iuramentum est seruandum quando seruari potest absque interitu salutis æternæ. fo. 190. nu. 92.

Iuramentum fidelitatis ab homine alieno licet suum confiteatur esse non præstat ius domino, vide verbo, *confiteri*.

Iurans in pecunijs soluere an possit cedere bonis, vide verbo, *debitor iurans*.

Iurisdictionem habentibus est honor deferendus. fol. 192. nu. 105.

Ius patroni nuptijs libertate interrumpitur. fol. 174. num. 5.

Ius ciuile non præstat creditori ius super debitorem ob debitam pecuniā. f. 121. n. 6.

Iustiniani nouellæ habent vim legis, fo. 142 nu. 7. & 8.

L

Latrones sunt censendi & puniendi qui bona abscondunt, vide verbo, *bona abscondentes*.

Legis huius dispositio antiquissima consuetudine confirmata. fol. 133. nu. 11. & an valida sit, & an iusta & æqua, & ex qua ratione prodita sit. fol. eod. nu. 1.

Legis rigor remittendus aduersus eum qui vxorem vel liberos habet. fol. 139. nu. 20.

Legis huius dispositio prodita non solum ad succurrēdum creditorem pro debito verum etiam vt focordia & pigritia debitoris puniatur. fol. 143. nu. 15.

Leges fori non habent vim legum nisi quatenus de earum vsu ex obseruantia constet. fol. 150. nu. 32.

Legum generalis renunciatio an præiudicet fol. 130. nu. 4.

Lex finalis. C. de capti, & post. limi. reu. intellectus. fol. 130. nu. 65.

Lex vel statutum loquēs in debitore ad eius hæredem extenditur, vt executio in eius bonis & persona possit fieri. fo. 153. nu. 3. & limitatur num. 5.

Lex 8. tit. 4. lib. 6. ordi. seruanda est in hære de debitoris fisci. fol. 142. nu. 7.

Lex loquens de operis ab aliquo præstandis cū sit odiosa non extenditur ad hæredes in operibus obsequialibus. fo. 157. nu. 27.
Lex loquens generaliter minoris personā comprehendit. fo. 158. nu. 1.
Lex loquens in debitore comprehendit obligationem actione reali & non personali. fo. 163. num. 2.
Lex continens priuilegium aduersus ius commune censetur nominasse omnes personas priuilegiatas. fo. 195. nu. 135.
Lex stili. 134. declaratur. fol. 166. nu. 11.
Lex ad egregias intellectus. fo. 187. nu. 61.
Lex fin. C. de pactis pigno. intellectus. fo. 188. num. 67.
Lex si quando. §. generaliter. C. de inoffic. testam. declaratur. fo. 188. nu. 17.
Lex ut vim. de iust. & iure intelligitur. fo. eod. num. 72.
Lex pater. §. quæ honorande. ff. quarum re. actio non detur declaratur. fo. eod. nu. 73.
Lex libertas. C. de obsequis intelligitur. folio. 189. num. 75.
Lex fin. C. de non nume. pecu. intellectus. eod. num. 76.
Lex. 2. C. de patribus qui filios distra. intelligitur. fo. 131. num. 71.
A legis dispositione nō receditur propter personam, vide verbo. beneficium.
Legis vim habent Iustiniani noue, vide verbo. Iustiniani.
Leges ad frequentiora adaptantur, vide verbo. iura.
Lex potius fauet reo, quam accusatori. fo. 210. num. 13.
Libertatis cause semper fauendum, & pro ea iudicandum. fo. 144. nu. 21.
Libertus senex etiam tenetur operas patrono præstare. fo. 157. num. 1.
Libere persone plures sunt, qui tamē licet sint libere de iure ciuili sunt seruilis conditionis. fol. nu. 17. 19. 20. 21. & 22. & vide verbo *ad scriptus.*
Libertati sue, quis non potest præiudicare, vide verbo. rustici.
In legato creditorum non veniūt debita actio ne reali, & ideo in legato, verba sunt proprie sunt intelligenda. fo. 164. nu. 4.
Locare nemo potest operas suas alteri in perpetuum, & precipue si sit actum, vt non possit seruire per substitutū. fo. 122. n. 16. & 17
Locatio facta ad tempus operarum valet, & obligat. fo. eod. nu. 18. vide verbo. *obligare.*

M.

Maritus non cogitur ab vxore subire cessionem bonorum, fo. 137. num. 1.

Inter maritum & vxorem potest verti causa status, fo. 138. nu. 11.
Maritus ociosus & iners vxori addictus per iudicem posse compelli laborare vxoremque, & filios alere, fo. 140. num. 3. *verfic. nunc videamus.*
Maritus committens dolum perdit priuilegiū reuerentiale, quod habet aduersus vxorem, fo. 137. nu. 11. & vide verbo, *reuerentiale ius.*
Maritus vxori addictus sine torq; ferro quādo concurrit cum alijs creditoribus, fo. 138. num. 10. & 14.
Mariti priuilegium transit ad omnes de sobole, fo. 204. num. 49.
Mariti priuilegium competit ei, ne conueniatur ultra quam facere possit, siue debeat ex causa dotis, siue ex qualibet alia. fo. co. nu. 50.
Maritus quando ab vxore conueniatur ultra quam facere possit. fo. 204. nu. 56.
Matrimonium superueniens facit cessare operarum præstationem & obligationem, fol. 137. nu. 4. & fo. 174. nu. 2.
Matrimonium contractum inter debitore, & creditorem, aut è conuerso debitum censetur remissum, fo. 174. nu. 1, & an soluto matrimonio reuiscat, nu. 6. & 9.
Matrimonium liberat minorem à potestate curatoris, fo. 153. nu. 4.
Matrimonium liberte ius patroni interrumpit eod. num. 5.
Matrimonium debitorum non præiudicat creditoribus, si debitores non consentiant. fol. 175. nu. 14.
Matrimonium contractū à liberta facit, vt patronus ius suū perdat, vide verbo. ius patroni.
Matrimonium secundo cōtrahentes, vide verbo. pena.
Mater non potest petere filiū incarcerari pro dote, quam teneretur præstare, vt hæres patris adita hæreditate, si non est soluendo, fo. 138. num. 9.
Mater tutrix non capitur à filio, etiam pacto expresso, vt capiatur, fo. 187. nu. 58.
Meretrix cogi potest portare cultū diuersum à fœminis honestis, fo. nu. 87.
Meretrix pro debito ciuili capi potest, nisi sit nupta, fo. 177. nu. 17.
Mendicitas secundum qualitatem personarū est consideranda. fo. 206. num. 71. & de materia, vide verbo, *debitor inops,* & verbo, *pauper.*
Mercantia non tollit nobilitatem nec exercitium artis vilis, vide verbo. nobilitas.
Merita personarum non curantur, quando de simplici iustitia tractatur, fo. 197. nu. 165.
Minima re, vt in ouo committitur furtum, & datur

datur actio facti & poenam statuti & ob vnus nummi non soluti practicari. f. 169. nu. 1. & 5. vbi de materia.
Minor in delictis excusatur à poena etiā in delictis cuius poenitio expeit reipublice, fo. 163. nu. 8. & semel indulgentia concessa durat etiam si postea adiuuerit nu. 9. 10. & 11. & fol. eod. nu. 10.
Minor. 25. annis pro pecuniario, debito accipiatur, fol. 161. nu. 12. & 13.
Minor cuius malitia ætatem supplet maioribus connumeratur. fol. 162. nu. 21.
Minoris persona non comprehenditur sub lege generaliter loquente, vide verbo. lex loquens.
Minor excusatus ratione ætatis eo maiore effectu non tenetur. fol. 210. nu. 12.
Militibus prohibetur conuictio. Ne impediat exercitiū militia. fo. 190. nu. 84.
Milites more Romano sæpe in otio & negotio in armis errant. fol. eod. nu. 85.
Miles & nobilis dicitur, vide verbo. nobilis vbi de materia.
Milium priuilegia an extendantur ad clericos: vide verbo. priuilegia,
Habere etiam in modico seruillem conditionem maximam detrimentum, f. 144. nu. 20. vide verbo. *defectum.*
Monialium priuilegium ne ad iudicium venire cogantur cit ratione clausure. f. 188. nu. 62.
Monachi senex an teneantur regulam seruire, vide verbo. senes.
Monachi, vide verbo. Abbas.
Monasterium ingreus debitor liberatur à debito ipsi monasterio debito. vide verbo. debitor debens.
Monasterio possunt cedere bonis, vide verbo. collegia.
Monachus pro debito ciuile nec capitur nec in carcerem ducitur, fol. 202. nu. 27.
Monasterium ingreus in fraudem creditorum vide verbo. debitor qui in fraudem.
Monacho si soluatur nu. unum vel depositū liberatur debitor, fol. eod. num. 30.
Morbis, vide verbo. infirmitas.
Molestia personis que sibi datur rerum amissione, f. 189. nu. 68. & 70.
Mulier de iure à creditore ob pecuniam redemptionis, eius est libera donec soluat. fol. 140. nu. 22.
Mulier potest cedere bonis, f. 269. nu. 2.
Mulier capitur ex contumelie pro poena pecuniaria descendente ex delicto, f. 177. nu. 7. etiam si det iuratoriam cautionem, f. 107. nu. 27.

Mulier potest renuntiare suo priuilegio. fo. eod. nu. 15.
Mulier cogitur seruire creditori pro debito procedente ex redemptione. f. 178. n. 24.
Mulier in caupona posita vt ministre iudicis, prostituta. fol. 179. nu. 33.
Muner nupta de adulterio non accusatur. f. 178. nu. 19.
Muner inops cui defertur quarta pars iuxta Auct. præterea non admittit eam licet postea fiat diues, fol. 209. nu. 8.
Mulier vide verbo. fœmina. verbo. debitor. verbo. vxor. verbo. renunctio. verbo. vidua.
Nunquam est dabilis casus in quo pro mutuo liceat pecuniam accipere. f. 149. n. 29.
Multa vide verbo. iudex & semel remissa ob paupertatem etiam si debitor multe veniat ad pinguiore fortunā exigi non potest. fol. 208. nu. 6.
Mutuum licet parcendum sit tamen rectoris & primarij sunt puniendi, f. 175. num. 7. & ita intelligitur illud in delictis multitudi parcitur, fol. 154. nu. 11.
Municipum & respublica potest habere seruos, fol. eod. nu. 13.

N.

Notarius nil accipit à pauperibus pro instrumentis. fol. 171. nu. 22.
Nobilitas paupertate an amittatur, fo. 180. nu. 2. & f. 181. nu. 17.
Nobilis pauper ludibrio est, fol. 180. nu. 3 & fol. 182. nu. 18.
Nobilis exercendo artem vilem amittit nobilitatem, fol. 180. nu. 4. & 5. & fol. 199. nu. 32. 33. 34. & 35.
Nobilis ob as alienum in carcerem non datur, fol. 181. nu. 7.
Nobilis debitor non conuenitur nisi in quantum facere potest & sibi relinquitur tantum quantum satis est ad vitam transigendam, fol. 180. nu. 8. & 9.
Nobilis persona nec eius arma & equi, & domus de iure Regio non capiuntur, f. 181. nu. 10. & f. 219. nu. 121.
Nobiles sunt liberi à præstatione operarum & ideo vxor nobilis libera est à lauatione pedum, & à parando cibos & similia, fol. 181. nu. 11. 12. & 13.
Nobilitatis ratio habetur in impositione poenarum, fol. 182. n. 15. & f. 183. n. 29.
Nobilis non torquerur, f. 182. nu. 16.
Nobilis qui ficta inopia bona ab cōdit amittit priuilegium nobilitatis & ideo ducitur in carcerem, fo. eod. nu. 19. & 21.
Nobilis qui malitiosè bona attriuit, ne credi

toribus satisfaciatur potest capi folio, eodem. num. 23.
 Nobilis licet ex delicto capi possit non tamen ex facilitate neque rigurositate si cur plebeius, folio. 183. numero. 27. & 28.
 Nobilis non habens in bonis non luit incorpore fol. 178. nu. 30.
 Nobilis officium est militando religionem & plebem defendere, folio eodem. numero. 31.
 Nobilitas an amittatur per monachatum fol. 125. num. 35.
 Nobilitas quando tractatur an amittatur per exercitium artis, vilis est consuetudo inspicienda, fol. 179. numero. 32. 33. & 34. & folio. 184. numero. 36. & folio. 189. numero. 80. vide verbo. *mercantia*.
 Nobilis proprio vocabulo dicitur fidalgo, 1. nobilis sanguine, folio. 185. numero. 44. & folio. 188. numero. 48. & 49. Et vide verbo. *fidalgos de ista materia*.
 Nobilis appellatur aliquando ille qui est diues, fol. 186. nu. 45.
 Nobili maior honor quam plebeis deferendus, fol. 188. nu. 59.
 Nobilis per conductionem regij vestigialis amittit privilegium, folio. 189. numero. 77. & 78.
 Nobilitatem non soluit mercantia aut exercitium artis vilissime. folio. 189. numero. 80. vide, supra. verbo. *nobilitas quando*.
 Nobilis conductor vestigialis regij amittit privilegium solum. Ne possit in carcerem mitti. fol. eod. nu. 81.
 Nobilis aliud est, & aliud miles, & fidalgo est nobilis sed non miles, folio. 190. numero. 86.
 Nobilitatis privilegium propter dolum perditur, fol. 191. nu. 94.
 Nobilis assertio quod sit ignobilis non suffragatur creditori. fol. 191. nu. 95.
 Nobilem aut ignobilem facit consuetudo vide verbo. *consuetudo*.
 Nobilis qui tempore contractus negavit esse uobilem an possit in carcerem duci, folio eod. nu. 69.
 Nobiles ex privilegio à Rege concessio ne ob res alienum capiantur idque fuit, ut ex redditibus militarent non possunt privilegium renunciare, fol. 191. nu. 99.
 Nobiles exteri & non naturales an gaudeant prerogatiuis & privilegijs naturalium. fol. 192. num. 107.

Nobilis in vna provincia non est necessarius habendus, nobilis in alia folio eodem. nu. 108. & 115.
 Nobilitas sanguinis non datur nisi à natura. fol. 192. nu. 110.
 Nobilitas non debet esse occasio, ut quis rem suam perdat. folio. 193. numero. 120.
 Nobilis captus ab æs alienum ut solvatur è vinculis an sufficiat quod summarie probet nobilitatem an vero necessario debeat constare per sententiam de nobilitate. folio. 194. numero. 122. & 124. & 125.
 Nobilitas an possit renunciari, vide verbo. *renunciatio*, ubi late & de materia vide verbo *militis*. & in verbo. *pactum*. & in verbo. *fidalgos*. & verbo. *debitor*.
 Nobilitatis à genere & nobilitatis à privilegio differentia. folio. 185. numero. 45.
 Nobili quando alimenta relinquuntur vide verbo. *alimenta*.

O.

Obligatus ad factum liberatur soluendo interesse. fol. 121. nu. 4.
 Obligare se nemo potest cum iuramento ad ieruitia personalia nisi sit libertus. folio eodem. numero. 11. vide verbo. *locatio*.
 Obligatio personalis defuncti in heredem transit fol. 153. nu. 1.
 Obligatio prestandi operas finitur matrimonio contracto, folio. 174. nu. 2. & vide verbo. *matrimonium*.
 Obligare se potest quilibet & suos ad seruitium personale, vide verbo. *instrumentum*.
 Obligatio quando cadat inter patrem & filium. fol. 204. nu. 53.
 Obligatio ad carceres non valet nisi in vim consuetudinis. fol. 209. nu. 1.
 Obligatio qua quis adstringitur ponere beneficium non parit actionem. folio. 212. numero. 5.
 Opere debitoris additi creditori extenuat fortem principalem debiti, fol. 131. num. 70. ad fin. & 71.
 Opere satisfacere humanum est, fol. eodem. numero. 42.
 Operas prestare ad alendum uxorem & liberos non infame, sed honorificum & honestum. fol. 140. nu. 23.
 Opera debitoris succedit loco pecunie debite

te, & aliquando plusquam pecunia iudicatur. fol. 150. num. 35.
Operas quas vxor tenetur mari prestare. folio. 175. nu. 10. & fo. 139. nu. 17. & vide verbo. *vxor*.
 Operas suas prestare quilibet alteri potest si velit, fol. 176. nu. 6.
 Operis prestatio, vide verbo. *lex loquens*. & verbo. *libertus*. & verbo. *matrimonium*. & verbo. *infirmus*.
 Operas prestare aut seruire paria sunt, fol. 209. num. 5.
 Ordo pertinens ad cause cognitionem qui eum est inductus in fauorem iudicis, et appaetio creditoris & debitoris omitti non potest. Limitatur tamen si debitor debeat ex instrumento gaurentigio habens executionem paratam. Tunc valet pactum. fol. 125. nu. 38.
 Ordinandus non est quis licet idoneus ante legitimam ætatem, fol. 197. num. 164.

P.

Pactum personale ad heredem non transit. fol. 154. nu. 12.
 Pactum vel promissio expressa facta aduersus statum hominis naturalem etiam iuratum non valet, fol. 121. num. 9.
 Pactum à me factum per quod promitto non recedere à tali loco est quædam species seruitutis, fol. eodem. nu. 13.
 Pactum non valet de iure ciuili quod debitor se adstringit creditori ut capiatur, & in carceretur si non soluat. Et idem quod propria autoritate capiatur per creditorem, & in carcerem intrudatur. fol. 125. nu. 35. & 36. fol. 187. nu. 57.
 Quod per pactum fieri non potest nec per statutum conceditur fieri, fol. 133. nu. 5. & fol. 135. nu. 28.
 Pactum per quod beneficio cessionis bonorum renuntiat non tenet. fol. 133. nu. 6. vide verbo. *renunciatio*.
 Pactum per quod carceri perpetuo quis se obligat non tenet. fol. eod. nu. 9.
 Pacto non potest renunciari reuerentiam quam vxor marito prestare tenetur, fol. 137. nu. 5.
 Pactum inter debitorem & creditorem, ut debitor gaudeat privilegio nobilitatis. folio. 185. nu. 42.
 Pactum legis commissoriae non solum asperum sed impium & iniquum. folio. 188. num. 69.
 Pacto de capiendo debitorem propria autoritate vide verbo. *debitorem*.

Pactum non potest tolli ordo iuris videtur bo. ordo.
 Pater debitor filijs in dote matris filio non addicitur. fol. 141. num. 26.
 Pater ebrius patria potestate administrationem amittit. Idem si cogeret filium aut filiam ad peccandum, fol. 188. nu. 31. & tenetur emancipare, vide verbo. *emancipare*.
 Pater filium non retinet ob debitum etiam causatum ex redemptione ob hostibus. fol. 138. nu. 6.
 Pater spiritualis an gaudeat privilegio contra filium spiritualem ne conueniatur ultra quam facere possit. fol. 203. nu. 9. Et an transeat ad eius hæredes, vide verbo. *beneficium*. & vide verbo. *spiritualis*.
 Patri spirituali eadem reuerentia debetur quæ patri carnali, fol. 143. nu. 41.
 Pater spiritualis non potest vocari in ius sine ventura, fol. eod. num. 42.
 Patre capto à creditoribus si filij eius petant sibi addici ob dorem matris an pater. Sit filijs addicendus & an filij preterantur alijs creditoribus. fol. eod. nu. 45.
 Pater non mittit in carcerem filios pro debito. fol. 204. nu. 47.
 Pater non tenetur temper alere filium. fol. eod. nu. 52.
 Pater tenetur soluere redemptori pretium, quod soluit pro redemptione filij, fol. 209. nu. 6. Etiam si filius mortem obierit antequam ad domum accesserit. num. 7.
 Pater viuens & valens tenetur assignare filio detento in carcere pro debito legitimam. fol. eod. nu. 9. & 10.
 Pater non tenetur pro mutuo contracto à filio emancipato, fol. 210. nu. 12.
 Patrono quando relinquuntur alimenta vide verbo. *alimenta*.
 Partus foeminae adiecte creditori liber est. folio. 179. nu. 35.
 Paupertas culpabiliter, & ex malicia pauperis prouenit est nocua. fol. 143. nu. 11.
 Paupertas castiola potius nocet quam excusat, fol. 163. nu. 19. & fol. 182. nu. 25.
 Pauper cotumax an cedat bonis. fol. 173. n. 17.
 Paupertas appellatur vilitas, & ignobilitas & vilitas idem sunt. fol. 180. nu. 1.
 Pauper probate vite, & si non possideat immobilia dicitur idoneus fideiusor, fol. 133. nu. 197. & 169.
 Paupertas pacienter tollerata martyrimum. fol. 135. nu. 31.
 Paupertas presumpta non refertur ad animum sed ad ea quæ prouenit ex fortuna rerum, & ibi plura de paupertate. fol. eod. nu. 32.

Paupertatis materia uide verb. *nobilis pauper* & verbo, *aduocatus*. & verbo, *inopia*. & verbo, *iudex*. & verbo, *mendicitas*. & verbo, *tributa*. & verbo, *bona abscondentes*.

Pœna debet habere suos actores. f. 137. n. 3.

Pœna corporalis non imponenda ei qui casu delinquit, fol. 145. nu. 17.

Pœna irrohata debitori per statutum si intra tempus limitatum non soluat cessat si creditor cui pecunia applicatur pœnam non petat, fol. 166. nu. 4.

Pœna quælibet corporalis superat magnam pecuniariam, fol. 170. num. 9.

Pœna clerici falsantis literas regias, fo. 132. nu. 77.

Pœna de iure Regio contra secundo nubentes quæ sit fo. eod. nu. 74.

Pœnam applicatam F. sco iudex remittere non potest. folio. 208. num. 4. & quomodo parti applicatam remittat ibi, num. 3. & verbo, *multa*. & de materia, vide verbo, *iudex*.

Pecunia principis peculiari celeritate exigitur, fol. 191. nu. 102.

Pensione non soluta reuincitur in commissum. fol. 169. num. 3.

Personæ libere plures sunt qui tamen habent conditionem seruilem vide verbo, *libere persone*.

Personalis molestia durior qualibet rerum amissione: vide verbo, *molestia*. & vide de materia verbo, *merita*.

Premium debet esse par labori, folio. 154. num. 8.

De præsumptione generali quod quis si bonus non curatur si agitur de præiudicio tertij, fol. 198. nu. 167.

Præscriptio solum nocet his aduersus quos est præscriptum. fol. 193. num. 111.

Priuilegiatus à iure ne cedat bonis si tamen dolum committat cogitur bonis cedere. fol. 177. nu. 9.

Priuilegia propter sanguinem concessa pacto tolli non possunt. folio. 187. numero. 55.

Priuilegium habens à Principe ne conueniatur infra certum tempus non comprehendit debitorem ex delicto, vide verbo, *debitor ex delicto*.

Priuilegium ne conueniatur ultra quam facere potest perdidit propter dolum uide verbo, *dolo mediante*.

Priuilegia militum ne pro debito ciuili incarcerationentur ad faciendo extendantur ne religionem deserant. folio. 196. numero. 2. & 3.

Priuilegium habentes, ne conueniantur ultraquam facere possunt, non solum non capiuntur, sed eis sunt relinquenda bona, ut alimententur, fo. 205. nu. 67.

Priuilegiati, ne conueniantur, ultraquam facere possint, si soluerint in solidum, an possint repetere, fo. 206. nu. 78.

Priuilegiati, ne conueniantur ultraquam facere possint, an opponant hanc exceptionem post sententiam, fol. eod. nu. 77.

Priuilegium, ne conueniatur ultraquam facere possint, datur solum inter ascendentes, & descendentes, fo. 207. nu. 85.

Priuilegium concessum ratione dignitatis, ea finita non spirat, fo. 209. nu. 9. Concessum vero ratione laboris labore finito spirat. fo. eod. num. 11.

Priuilegium, vide verbo, *socer donans*. verbo, *debitores*, verbo, *conuenire*.

Pincipis gratia delinquenti facta sine mentione delicti, est supreptitia, vide verbo, *delinquenti gratia*.

Princeps per priuilegium nunquam censetur uelle præiudicare alicui, fo. 180. n. 6.

Progalitas, vide verbo, *inopia*.

Probatio in memorialis referenda ad tempus, quod est magis utile ei qui probat, & obligat. fo. 195. num. 114. & 118.

Probatio nobilitatis, quando nobilis est captus, ut soluat: ex vinculis, an sufficiat si in maria, an de necessitate debeat consistere per sententiam de nobilitate fo. 194. n. 122.

Professor dicitur qui publice scientiam aliquam prælegit, fol. 195. nu. 131.

Professio sine gradu an sufficiat, folio. 131. num. 140.

Professionem lege lata cohibere. folio. 35. nu. 46.

Pupilli utpote quibus rerum suarum administratio non est, concessa sunt, immunis à pœnis impositis negligentibus, & res suas male curantibus. fol. 160. nu. 7.

R.

Reditus sacerdotij qui sint: vide verbo, *stipendium*.

Redimens fratrem ab hostibus præsumitur facere intuitu pietatis, vide verbo, *frater*.

Redemptus ab hostibus an debeat præstare operas redemptori tanto tempore donec pretio redemptionis satisfaciatur. An vero seruando per quinquentium liberetur. f. 21 nu. 3. & 4. vide verbo, *debitor inops ex causa*.

Remittere iudex an possit multam uel pœnam vide verbo, *iudex*.

Reli-

Religio est quædam seruitus & liber homo potest se obligari ad religionem. fol. 121. nu. 14. & præcipua utilitas. fo. 188. n. 65

Reipublice conuenit seueritate, legis pigros, & inertes excitare. fol. 34. nu. 45.

Reipublice conuenit omnia habere politice disposita & ut plebeij, & oppidices cedant nobilibus. fol. 187. nu. 60.

Regis vicem gerens omni honore etiam à nobilissimis afficitur. fol. 188. nu. 6.

Renunciatio cessionis bonorum licet iurata non obligat, nec est seruanda, vide verbo, *beneficio cessionis*. & verbo, *pactum*. Operatur tamen ut debitor cedens bonis si perueniat ad pinguiorem fortunam possit conueniri, etiam ultra quam facere possit nullare sibi ad alimenta relicta. fol. 14. n. 45. vide verbo, *cessio bonorum*.

Renunciare casui vel eius exceptione non iuari paria sunt, fol. 127. nu. 14.

Renunciatio nobilitatis à nobili an teneat fol. 185. nu. 38. 47. 54.

Renunciationis proprie ratione nobilis in carcerem detruendi, & non ex ordinis indignitate non sit iniuria ordine nobiliu. f. 188. n. 66

Renunciare non potest immunitas fidalgiæ quia priuilegium est personale. fol. 189. nu. 82. 87. & 88.

Renunciatio nobilitas cum iuramento ualet & tenet, fol. 190. nu. 91.

Renunciatio nobilitatis ualet ab eo qui est nobilis ratione priuilegij. f. 191. nu. 97. 98.

Renunciatio generali facte à nobili de omni legum auxilio, non censetur renunciasse priuilegijs nobilitatis, ideoque ex tali renunciatione non potest in carcerem duci, fol. 192. nu. 103.

Renunciatio nobilitatis facta à Duce uel Comite an obliget personam suam an ob debitum. possit in carcerem duci, fol. 182. nu. 14.

Renunciatio nobilitatis, vide verbo, *fidalgos*, & verbo, *nobilis*, & verbo, *miles*.

Renunciare beneficio Velciani, aut minoris ætatis non est fœminæ aut minori dedecorosum etiam si princeps sit. f. 190. n. 90

Renunciare potest quilibet suo priuilegio, fol. 177. nu. 16.

Renunciari an possit Auth: hoc si debitor, vide verbo, *authentica*.

Renunciare non potest donator suo priuilegio ne conueniatur ultra quam facere possit, vide verbo, *donator*.

Renunciare possunt egregie persona priuilegium suum, ut ne cogantur personaliter comparare coram iudice, vide verbo, *egregiarum personarum*.

Renunciare an possit clericus clericali priuilegio: vide verbo, *clericus*.

Renunciari an possit reuerentiæ quam vxor præstat viro, vide verbo, *pactio*.

Renunciari non potest pactum legis commissoria. l. si de pactis, pignor. fol. 188. n. 67.

Renunciare non possunt parentes priuilegio ne conueniatur ultra quam facere possunt fol. 202. nu. 35.

Renunciare possunt filij vel descendentes priuilegio ne conueniatur ultra quam facere possunt, fol. 204. nu. 15.

Renunciationis materia, vide verbo, *priuilegium* verbo, *socer*. verbo, *donans*.

Res de facili ad suam naturam reuertitur, fol. 175. nu. 11.

Retineri potest res vendita in casu posita infra verbo, *venditores*.

Rustici & vassalli non possunt facere instrumenta in præiudicium suæ libertatis, fol. 121. nu. 10.

Reuerentia quam vxor marito tenetur præstare non debet esse damnosa ipsi viro, folio. 139. nu. 16.

Reuerentiale ius renunciatione non tollitur fol. 177. nu. 14.

S.

Sacerdos artem turpem exercens coercitionem & fori amissionem meretur. fo. 189. num. 79.

Sacerdos non addicitur creditori neque in carcerem mittitur nisi ex delicto debeat, fol. 199. nu. 1. & 6.

Scolastici debitores si inopes sint an capi & creditoribus addici debeant, f. 202. nu. 26.

Senectutis ratione liberatur quis ab obligatione seruiendi, & operarum præstatione etiam si teneatur ad ea ratione delicti, commisi, fol. 157. nu. 4.

Senes monachi ex regula beati Benedicti non tenentur regulæ præcepta seruare, fol. eod. nu. 7.

Senectus iure rego excussat à muneribus personalibus, & ibi de alijs excussationibus, fol. 175. nu. 8.

Senectus est quædam nobilitas, folio, eod. num. 9.

Senectus egritudo est, fol. eod. nu. 11.

Senes semper videtur esse in morte. fol. eod. num. 12.

Senex delinquens misericordiam meretur, fol. 158. nu. 13.

Senex persona honoranda, fol. eod. nu. 14.

Senex effectus debitor post cessionem bonorum liberatur à seruiendo creditori, vide verbo, *debitor inops*.

Senes libertus tenetur operas patrono præstare, vide verbo *libertus*.
 Sententia difinitiva quæ debitor ab additione creditoris liberatur, si transit in re iudicatam non potest reuocari, fol. 209. nu. 7.
 Seruus potest esse tabellio, fol. 173. nu. 14.
 Seruitio famuli si dominus abutatur perdit cum dominus, vide verbo *dominus*.
 Seruus sine licentia domini ordinatus deponitur & dño restituitur, fol. 201. nu. 23.
 Seruire aut operas præstari paria sunt, fol. 209. nu. 5.
 Socer decipiens generum amittit priuilegium ne conueniatur ultra quàm facere possit, & an idem procedat constante, Solutio ma trimonio, fol. 205. num. 38. & 39.
 Socer priuilegium ne conueniatur ultra quàm facere possit an habeat extra causam dotis, fol. eod. nu. 60.
 Socer an renuntiet priuilegio ne conueniatur ultra quàm facere possit, & quid si cum iuramento, fol. eod. num. 61.
 Subditi & clerici compelluntur ire ad bellum in repentino periculo, fol. 208. nu. 12.
 Subditi an teneantur contribuere pro reparatione mensium, fol. eod. num. 14.
 Soluendo non esse res est dura, vide verbo *egere*.
 Statutum dans formam cessione bonorum percutiendo natibus lapidem, vt turpe non tenet, fol. 133. nu. 7. & 8.
 Statuto potest fieri vt quis sine ad poenam infamiae pro alio obligetur etiam sine pæna, fol. 147. num. 12.
 Statutum infamiam irrogans illi, qui pro alio se obligat non valet, fol. 147. nu. 16.
 Statuta exorbitantia minores non comprehendant, fol. 160. nu. 6.
 Statuti poena ob non solutam certam pecuniam etiam ob vnus nummi non solutionem praticari, fol. 169. nu. 1. & 5.
 Statutum poenam irrogans debitori si intra tempus limitatum non soluit cessat si ille cui applicatur non petat eam, vide verbo *poena*.
 Statuto stante ne frater ob res alienam capiat an eius hæres possit capi, folio. 107. nu. 89. & de materia, vide verbo *frater*.
 Stipendium sacerdotis dicuntur fructus, & redditus beneficii vel sacerdotij, fol. 201. n. 19.
T.
 Torques ferreus quare de iure Regio à creditore debitori, ponitur & quid denotetur, fol. 132. nu. 75.
 Torquem ferreum vxor non edicit marito & quomodo vide verbo *maritus*.
 Tributa nec collectas non solunt inopes, sed solum tributa personalia, fol. 151. nu. 9.

Tributa quæ inopes non solunt an eorum solutio pertineat ad alios diuites, fol. 208. nu. 10. & de materia, vide verbo *vassalli*. & verbo *subditi*.
 Tutor non habet decimam de fructibus qui pupillo non soluntur, fol. 171. nu. 18.
 Tutor malus amittit decime, fol. 178. n. 29.
V.
 Vassallus non potest facere instrumenta in præiudicium suæ libertatis, vide verbo *vassalli*.
 Vassalli licet pluries iniqua vel iniusta seruitia præstiterint non coguntur inuiti ad eorum præstationem, fol. 208. nu. 11.
 Vendita res potest retineri etiam pro vno nummo non soluto, fol. 169. num. 4.
 Vir pro vxore non tenetur, fol. 178. nu. 22.
 Vir excellenti virtute præditus an creditori addicatur, fol. 197. nu. 154.
 Virtus nobilitati anteponenda, fol. eod. nu. 155. & 168.
 Virtus excellentis viri in causa graui non operatur in alterius præiudicium, fol. 189. nu. 166.
 Vidua durante viduitate adhuc dicitur esse in matrimonio, fol. 175. nu. 7.
 Vitium vni aliud non excusat, fol. 164. n. 13.
 Vniuersitatis debitor an addicatur vniuersitali, vide verbo *debitor ciuitatis*.
 Vxor si matrimonio constante petat ob inopiam viri dotem sibi restitui maritus repellitur à beneficio ne conueniatur ultra quàm facere possit, maxime si mulier non habet vnde se aliat, fol. 138. nu. 12.
 Vxor ad operas obsequiales & seruales cogitur si dos non sit competens ad alendum maritum & familiam, fol. 139. nu. 17.
 Vxor potest se obligare ad redemptionem mariti captiui, fol. eod. nu. 18.
 Vxor is ius, verius, solidius, melius & præstantius cæteris creditoribus, fol. 140. nu. 21.
 Vxor tenetur marito operas præstare, fol. 178. nu. 20.
 Vxor nobilis est libera à lauatione pedum & à parando cibos & similia, fol. 181. n. 11. & 12.
 Vxor de iure Regio acquirit sibi & non marito quæ acquirit ex operibus artificialibus, fol. eod. nu. 14.
 Vxor an teneatur pro pecunia viro inopi mutuata ad illam & filios alendos, vide verbo *creditor agit*.
 Vxor quas operas teneatur viro præstare, vide verbo *operas*.
 Vxor contra virum non vititur actione famosa, vide verbo *actio famosa*.
FINIS TABLE.

INDEX CAPITVM

Tractatus de Decima tutorum.

AN DE Iure Ciuili tutor habeat salariū ratione administrationis, & qua in re lex Regia corrigat ius commune. Cap. 1. fol. 214.
 Quæ sit ratio huius legis, quotq; & quæti sint tutoris labores. Cap. 2. fo. 219
 An curatori adolescentis, vel furiosi, vel prodigi sit danda decima, sicut tutori. Cap. 3. fol. 233.
 An patri tutori sit danda decima, & quid in matre tutrice, & quid in filio curatore patris. Cap. 4. fo. 237.
 An sit danda decima tutori cui relinquitur legatum in testamento, vel an illud in decimam computare debeat, & an fratri tutori sit danda decima. Cap. 5. fo. 246.
 An tutori honorario sit danda decima & quid in tutore dato causa notitiæ. Cap. 6. fol. 250.
 An decima sit danda tutori designato, si ignoret se tutorem, licet administret. Et quid si non administret tanquam tutor, sed tanquam amicus, an possit deducere decimam. Cap. 7. fol. 252.
 An tutor, vel curator adiunctus primo tutori, quia primus ægrotat, vel est impeditus, debeat habere decimam, tanquam verus tutor. Cap. 8. f. 254.
 An tutori Regis sit danda decima reddituum Regalium, & quid in tutore Ducis, vel Comitis. Cap. 9. fo. 257.

An decima sit danda tutori, si redditus adeo sint tenues, vt vix sufficiant alendo pupillo. Cap. 10. fol. 260.
 An tutori non gerenti sit danda decima, saltem eius partis quam gessit, & quid si nullum damnum obuenit pupillo ex eo quod non gessit, & quid si contutori vel alij commissit administrationem, an videatur gerere, & debeat habere decimam. Cap. 11. fo. 262.
 An tutor putatibus communiter reputatus tutor lucretur decimam, ac si verus tutor fuisset. Cap. 12. fo. 264.
 An tutori male gerenti sit danda decima, saltem rerum quas recte administruit, & an deducat decimam ex fructibus & redditibus in quibus committitur, quia pupillarem pecuniam permittit esse otiosam, vel non gessit. Cap. 13. fo. 266.
 An tutori foeminae luxuriosæ viuētis sit danda decima. Cap. 14. fo. 270.
 An si pupillus plures habeat tutores possit vnusquisque solidam deducere decimam. Cap. 15. fo. 272.
 An curatori bonorum sit danda decima, & an tutori dato posthumo debeat decima, antequam posthumus nascatur. Cap. 16. fo. 274.
 An curator datus certæ rei possit decimare fructus eius rei, sicut curator vniuersaliter datus, & quid in curatore ad litem. Cap. 17. fo. 277.
 An tutor administrans post pubertatem pupil

pupilli possit deducere decimam, & quid si promissit omnia bona integre restituere, an possit nihilominus deducere decimam. Et an pupillus possit tutori dare pro decima, id quod in casu permisso cum eius pecunia lucratus est. Cap. 18. fo. 278.

An coadiutor, qui datur Principi, vel Duci maiori. 25. annis, vel qui datur Episcopo, possit deducere decimam. Et an executor testamenti possit deducere decimam. Cap. 19. fo. 280.

An protutori, vel sequestro, vel similibus sit danda decima pro administratione. Cap. 20. fo. 281.

Qualiter sit facienda computatio, ut intelligatur quae sit decima fructuum. Et an tutor possit pro administratione deducere plusquam decimam. Et an praeter decimam possit deducere expensas factas in tutela. Cap. 21. fo. 283.

An tutor deducat decimam ex fructibus iurisdictionis, puta ex multis & confiscationibus, quae ratione iurisdictionis applicantur pupillo. Et an deducat decimam ex vectigalibus, & pedagogijs. Cap. 22. fo. 285.

An tutor deducat decimam de partibus ancillarum, & an habeat decimam in praesentationibus iure patronatus pupillo competentibus. Cap. 23. fo. 287.

An tutor deducat decimam ex fructibus beneficij pertinentibus ad pupillum, vel adultum ultra redditus profanos. Et an decimet pisces stagni, vel aues, & feras inclusas in viuarijs pupilli. Et an decimet augmentum obueniens rei pupillari, vel fru-

ctus maioratus, & quid in rebus donatis. Cap. 24. fo. 290.

An tutor deducat decimam ex rebus, quae vassalli extra ordinem offerunt pupillo Principi suo in significationem letitiae. Et an deducat decimam ex lapidicinis aurifodinis, siluis caeduis, vel ex pecunia quae ad pupillum pertinet ex exemplationibus protocolorum, & aliarum rerum, quae natura sua non renascuntur. Cap. 25. folio. 292.

An de illicitis fructibus tutor possit deducere decimam. Et quid si non sint illiciti, sed indebitè exacti, vel soluti ex misericordia debitoris, qui nolluit uti exceptione aduersus pupillum. Cap. 26. fo. 294.

An tutor possit decimare fructus debitos pupillo, & alij correo. Et an possit decimare fructus quos pupillus grauatus est dare, vel minori pretio vendere, & quid si minori aliquid detur pro fructibus, quos grauatus est praestare, an illud possit tutor decimare. Cap. 27. fo. 295.

An tutor deducat decimam ex fructibus maturis tempore quo tutela incipit. Et quid in fructibus collectis finita tutela, sed maturis ante, & quid in redditibus debitis, durante tutela, sed solutis, finita tutela. Cap. 28. fol. 297.

An cum tutor petit decimam, sint prius deducendae expensae factae circa fructus. Et an tutor teneatur pro sua parte soluere onera imposita fructibus pupillaribus. Cap. 29. f. 300.

Si res pupillaris bis in anno fructificet, an tutor bis decimam deducat, & an de-

an decimet fructus ad minorem pertinentes ex bonis Castrensibus, vel ex redditu ad vitam, & an lex Regia praefiniens famulo tempus, ut petat salarium, comprehendat tutorem. Cap. 30. fo. 302.

An tutor, collectis fructibus, finita tutela, possit denunciare minori, ne se inficio fructus colligat, & exportet, & an retinere possit res pupilli ratione decimae. Cap. 31. fo. 303.

An decima sit necessario soluenda tutori ex ipsismet fructibus, an vero sufficiat soluere estimationem, & an omnes fructus particulatim decimare possit, & quid si tutor moria-

tur ante fructus collectos, an haeredes eius decimam petere possint. Cap. 32. fo. 304.

Quae actio competat tutori pro decima, & a quo die incipiat eam lucrari, & an tutor succedat pupillo, deficientibus agnatis, & excludat fiscum, praesertim apud nos, qui tutori decimam damus. Capite. 33. folio. 305.

An tutor possit decimare non solum fructus, quos pupillus habet in Hispania, ubi haec lex seruatur, verum etiam quos habet in Italia, ubi non seruatur haec lex, sed tutori nil datur iuxta ius commune. Cap. 34. fol. 305.

**I N D E X T R A C T A T V S D E
Decima tutorum.**

A

Aduocato decima datur pro executione, in aliquibus regionibus, num. 20. fol. 221.

Aduocatis salarium debetur, etiam si conuentum non sit, nu. 23. fo. 222.

Alimentorum appellatione, quae veniant, num. 85. fo. 126.

Administrans cum mandato, vel sine mandato tenetur rationem reddere, nu. 154.

Amisionem libri rationum alleganti non creditur nisi probet, nu. 180. fo. 232.

Etatem an dicatur habere qui attingit annum decimum quartum, nu. 3. fo. 235.

Alimenta praestare obligatus, an teneatur vendere res proprias, praesertim si ipsemet sit alendus ex illis vel eius ministri, nu. 3. & 4. fo. 260.

Alimenta si sint praestanda ex aliqua re, & illa non sufficiat an aliunde supplendi, nu. 5. fo. eod.

Alimenta dare obligatus, si fructus non sufficiunt, non tenetur res proprias vendere, nu. 8. fo. eod.

Aduocatus non capit salarium a clientulo egeno, num. 11. fo. eod.

Alimenta pupilli non supra redditus, num. 16. fo. eod. & inspicienda consuetudo, ibid. nu. 2.

Absens ex facultate superioris, an ueretur salarium, nu. 16. fo. 264. nu. 25. fo. 220.

Aduocatus accipit supra taxam, quando est aduocatus principis viri, num. 7. fol. 257.

Administrans non tanquam tutor non debet habere decimam, nu. 9. fo. 282.

Administratores plures dati, an teneantur in solidum, num. 21. fol. 284.

Aduocatio litiganti, cum sit ratio expensarum non soluenda opera aduocationis, etiam si rem communem defendit, nu. 14. fo. 286.

Augmentum rei pupillaris non est decimandum a tutore, sed eius fructus, nu. 9. & 12. fo. 388.

Augmentum, an pertineat ad usufructuarium, nu. 10. folio. eod.

B

Beneficium nemo tenetur facere de suo, n. 30. f. 222.

Bonis viris plurima in iure conceduntur, numero. 81. folio. 226.

C

Coadiutori Regis, an danda decima, & quid in eo adiutore ducis, numero. 7. folio. 280. & num. 14. cum sequentibus.

Coadiutor & tutor equiparantur, nu. 8. fo. eod.

Coadiutor habet plenam & liberam administrationem, num. 9. fo. eod.

Coadiutori de iure communi datur salarium, num. 10. folio eod.

Coadiutor censetur curator, num. 11. fo. eod.

Coadiutor Episcopi, quid possit, nu. 12. & 13. fol. eod.

Coadiutor quis esse possit. nu. 16. fol. 281.
 Confessio de recepto an præiudicet tutori si non acceptetur impensa. nu. 32. fol. 285.
 Confiscata bona ad maritum an pertineant. num. 12. & num. 17. fol. 286.
 Confiscata acquisita constante matrimonio diuiduntur inter virum & uxorem. nu. 14. fol. eod.
 Cum tutor ex iusta causa petit. sibi dari salarium deducendum est quod domi esset expensurus. num. 11. fol. 215.
 Consanguineus capiens pecuniam pro maritanda consanguinea tenetur ad restitutionem. nu. 21. fol. 216.
 Consuetudo deferens omnes fructus tutori valida est tamen est restringenda. num. 33. & 36. fol. 217.
 Custodi arcis & carceris datur salarium. numero. 21. fol. 221.
 Coadiutori datur salarium. nu. 35. fol. 16.
 Confessio secundi tutoris quod primus bene redditionem non nocet pupillo. nu. 161. fol. 231.
 Confessio tutoris de redditibus pupilli non præiudicat ei donec acceptetur expensa. numero. 170. folio. eodem.
 Curator promittens reddere bonam rationem administrationis tenetur de leuissima culpa ne verba sint superuacua. nu. 189. fol. 232.
 Capellani creati ad honores non lucrantur fructus. numero. 6. fol. 251.
 Curator principaliter datur personæ secundario rebus. nu. 2. fo. 233.
 Curare personam & res. plus est quam curare solam personam. nu. 4. eod.
 Curatori adolescentis danda decima. nu. 10. fol. eod.
 Curator largo modo dicitur tutor. nu. 13. fol. 234.
 Curator adolescentis eosdem subit labores quos tutor. nu. 15. fol. eod.
 Curator non datur inuito tamen semel datus non potest repudiari & curator etiam inuitus cogitur administrare. nu. 16. fol. eod.
 Curator tenetur de dolo lata culpa, & lebi. numer. 17. fol. eod.
 Correctoriam legem extendere licet, si ratio exprimitur in lege. nu. 19. fol. eod.
 Curator adolescentis etiam curat personam, num. 28. fol. 235.
 Curatori furiosi prodigi muti & surdi. an danda decima. num. 29. fol. eod.
 Curatori furiosi prodigi & similibus decima danda. numero. 32. fol. eod.
 Curator furiosi equiparatur tutori. numero. 34. folio eodem.
 Curator furiosi non minus laborat quam tutor. nu. 35. fol. eod. nu. 54.
 Curator furiosi tenetur de lata culpa, & leui & curare rem, & salutem furiosi. num. 37. fo. 236.
 Curator furiosi tenetur inuentarium conficere, & eius bona sunt tacite hipotecati. numer. 38. fo. eod.

Curatori furiosi an sit danda decima pro tempore quo furiosus habet dillucida interualla. num. 42. folio. 236.
 Curator furiosi est curator etiam tempore dillucidi interualli. nu. 42. fol. eod. sed administrare eo tempore non potest.
 Curator furiosi pro tempore dillucidi interualli curator est, nomine, non re. numer. 45. fol. eod.
 Curator furioso quando dandus. numero. 50. folio 237.
 Cura furiosi vt finiatur an requiratur vt furiosus sit in sana mente per biennium. nu. 48. folio. 236.
 Curator secundo loco datus vt subleuet primi tutoris curam an possit auctoritatem præstare in his, que iuris sunt, & an hoc autore possit addiri hereditatem. nu. 14. fol. 255.
 Coadiutori Regis moderata alimenta danda. num. 13. fol. 258.
 Conductor supra pactum pretium soluit si fructus magis sunt. nu. 14. fol. eod.
 Curator Regis non debet auferre decimam. numer. 25. fol. 259.
 Clericus qui non dicit officium non debet habere beneficium. num. 5. fol. 262.
 Clerici qui non dicunt officium tenentur restituere fructus. nu. 6. fol. eod.
 Custus castri non lucratur fructus si non custodit. nu. 8. fol. eod.
 Curatori femine luxuriosæ an danda decima. num. 1. fol. 270.
 Conditio vt vnus tutor non administret sine alio an valeat, & an vnus possit cogere alium diuidere tutelam. num. 18. fol. 273.
 Curator bonis quando datur. nu. 1. fol. 275.
 Curatori bonorum an danda decima. numero. 2. folio eodem.
 Curator bonorum debet facere inuentarium & quiuis alius administrator, & tenetur facere descriptionem bonorum. nu. 4. 5. fol. eod.
 Curator bonorum tenetur iurare. nu. 7. fol. 274.
 Curator bonorum debet satisfacere. nu. 8. fol. eod.
 Curator bonorum & ventris administrat ad similitudinem tutoris. nu. 9. fol. eod.
 Curator bonorum ad præsentare possit ad beneficia & habetur loco domini. nu. 10. fol. eod.
 Curator bonorum plura facere tenetur, numer. 12. fo. eodem.
 Curator bonorum, & curator adolescentis valde differunt. nu. 14. fol. eod.
 Curatori bonorum sola videtur commissa rerum custodia. nu. 15. fol. eod.
 Cura bonorum non censetur onus, neque excussat ab onere quartæ tutelæ. nu. 16. fol. eod.
 Curator bonorum equiparatur procuratori. numer. 17. fol. eod.
 Curator bonorum ea facere potest que fieri possunt in bonis

bonis pupilli tutorem non habentis, numer. 18. fol. eodem.
 Curator bonorum, & eius labor cito finitur, numer. 19. fo. 275.
 Curatori bonorum an dandum aliquod salarium, numer. 20. fol. eod.
 Curator bonorum solum tenetur de dolo, & lata culpa. nu. 22. eod.
 Curator bonorum an detur inuitus. nu. 25. fo. eod.
 Curator bonorum quomodo & quando, & quibus casibus dandus. nu. 39. fo. 276.
 Curatur datus bonis minoris, an censetur curatur ipsius minoris. nu. 40. 41. 42. fo. eod.
 Curator datus minori ad adeundam hereditatem quousque duret. nu. 43. fo. eod.
 Curator minoris his verbis datus de precor te curam habere rerum non valet. nu. 46. fo. eod.
 Curator datus bonis furiosi non potest facere que curator furiosi. nu. 47. fo. eod.
 Curator datus bonis minoris, quam potestatem habeat. nu. 51. fo. eod.
 Curatori ad litem an danda decima. nu. 12. fo. 177.
 Curator ad litem an debeat facere inuentarium. nu. 16. fo. eod.
 Curator ad litem an detur inuitus. nu. 17. fo. eod.
 Curator ad litem censetur bona tacite hipotecasse. nu. 18. fo. 278.
 Curator ad litem quando cuique reuocari potest. num. 19. fol. eod.
 Curator ad litem an detur non petenti, & quandiu duret. nu. 20. fo. eod.
 Coadiutori an danda decima. nu. 1. fo. 280.

D.

DEcuriones non possunt accipere pecuniam pro visitatione terminorum licet de consuetudine non seruetur. nu. 30. fo. 216.
 Decima que datur tutori est magnum salarium, numer. 35. fo. eod.
 Decima an danda tutori, cui relinquitur legatum in testamento. nu. 1. fo. 246.
 Donatio non presumitur ex sola sanguinis coniunctio ne, nisi alia concurrant. nu. 0. fo. eod.
 De tutore ad curatore valet argumentum, numer. 32. fo. 235.
 Doctori non legenti, non datur salarium. nu. 3. fo. 262.
 Decima tutoris non gerentis an crescat tutori gerenti, an vero ipsi pupillo, si administrans, administret omnem rem pupilli. nu. 37. fo. 264.
 Decima tutoris cum computatur an prius deducendi fructus, necessarij ad alimenta pupilli. nu. 7. fo. 260.
 Decima papalis non soluenda a clericis si eorum redditus vix sufficiunt ipsis aliendis. nu. 9. fo. eod.
 Decima danda tutori de fructibus non de rebus pupilli, num. 18. fo. 261.

E.

Decima que non auferitur, quia non sunt fructus ultra alimentum pupilli an supplenda alio anno vberere. num. 19. cum sequent. fo. eod.
 Dispositio. l. barbarius non habet locum, nisi in causis in qua est iurisdictio. nu. 9. fo. 264.
 De tutore ad curatorem furiosi valet argumentum nu. 32. fo. 235.
 Decimam neque testator, neque alius potest auferre a tutore. nu. 47. fo. 250.
 Duo simul ingredientis arcem consequi debens vnusquisque insolidum premium propositum ingredientij arcem. num. 4. fo. 272.
 Duo simul accipientes vexillum debent diuidere inter se premium propositum capienti vexillum. num. 7. fo. eod.
 Distributiuum non distribuens actum primi verbi insolidum non distribuit actum secundi. numer. 8. fol. eodem.
 Decima quomodo, & quando diuidenda inter plures tutores, & quid si vnus gerat per alium, & quid si iudex vni soli comisserit administrationem. nu. 11. 12. 13. 14. fo. 273.
 Depositario non danda decima. nu. 17. fo. eod.
 Decima fructuum que sit. nu. 1. fo. 283.
 Decime computatio qualiter facienda, numer. 2. cum sequentib. fo. eod.
 Donata vni ex coniugibus non comunicantur inter eos, bene tamen comunicantur eius fructus. num. 13. fol. 291.
 Donata pupilla non decimat tutor bene tamen decimat fructus rei donate. nu. 18. fo. eod.
 Donata non diuiduntur inter virum, & uxorem, neque inter socios. nu. 18. fo. eod.
 Donata licet non diuidantur inter virum & uxorem, tamen fructus rei donate diuiduntur. numero. 24. fo. 292.
 Decima debita ecclesie soluenda antequam decima tutoris. nu. 19. fo. 296.
 Decima ecclesie soluitur nullis deductis impensis, & an idem in decima principi debita. nu. 2. fo. 300.
 Due collectæ non soluende, eodem tempore, numer. 4. fo. 302.
 Decima pertinens ad ecclesiam vendicatur aduersus tertium possessorem. nu. 4. fo. eod.
 Decima an soluenda tutori, ex ipsismet fructibus. numer. 1. fo. 303.
 Decima an deducenda de qualibet re. nu. 6. f. eod.

Expensas qui potest deducere de fructibus potest deducere pretium operarum. nu. 28. fo. 222.
 Empta a tutore presumuntur de bonis pupilli, numer. 130. fo. 226.
 Executor testamenti negligens remoueri potest. numer. 140. fo. 230.

Executor datus in ultima voluntate reddit rationem, num. 13. fo. eod.
Error nominis in rebus non valde differentibus non vinciat, num. 7. fo. 233.
Executor non faciens quod debet, amittit legatum, nu. 4. folio. 262.
Episcopus non aufert pro visitatione salarium a clericis egenis, num. 14. fo. 261.
Errans in facto, an lucretur fructus, num. 4. fol. 264. & num. 19. fo. 265.
Expendens non liberalitate animi, sed legis imperio non repetit, nu. 16. fo. 216.
Etatem, an dicitur habere qui attingit annum decimum quartum, nu. 3. fo. 233.
Executori testamenti, an danda decima, numero. 17. folio. 281. & quid si sit malus, & folio. 267. numero. 16.
Executor testamenti non datur inuitus, nu. 18. fo. 281.
Executor testamenti, an habeat potestatem, quam tutor, num. 19. fol. eod.
Executor testamenti tenetur reddere rationem & facere inuentarium, sed an debeat satisfacere, numero, 23. & 24. fo. eod.
Expensas, an possit deducere ille ad quem pars fructum pertinet, nu. 13. fo. 284.
Expense solvendæ præter salarium, nisi aliud conuentum sit, nu. 16. fo. eod.
Emphyteotica res incidens in commissum, an pertineat ad proprietarium, an vero ad eum qui habet in ea usus fructum, num. 11. fo. 291.
Elemosyne incertæ non veniunt appellatione reddituum, nu. 12. fo. 293.
Executor ignorans se executorem nil validè agit, numero. 6. fol. 253.

F

Fructus, an dicantur deductis impensis, quando debentur per quotam, nu. 8. fo. 301.
Fructibus redditibus, an censentur venditi secundi fructus si res vis in anno fructificet, n. 2. & 6. fo. 302.
Fructus lucrans, an lucretur etiam secundos, num. 3. folio. eod.
Fructus rei castrensis, an decimet tutor, numero. 15. fol. eod.
Filius ex ipsa substantia patris danda legitima, numero. 5. fol. eod.
Filius an possit petere pretium opere, quam collocavit in re patris, nu. 18. fo. 215.
Filius paternas facultates administranti, an sit solvendum pretium in diuisione hereditatis paternæ, num. 3. & 4. fo. 219. num. 2. fo. 240. & nu. 9. fo. 238. & num. 31. fo. 241.
Filio lucranti cum pecunia patris, an sit danda pars lucri, num. 5. fo. 219.
Filio lucranti cum pecunia patris, aliquando datur plus quam dimidium lucri, & quid si suo nomine & periculo negociatur, nu. 6. & 7. fo. eod.

Filio negocianti nomine patris non est danda pars lucri licet plurimum lucretur, nu. 8. fo. 220.
Filio laboranti in fundo paterno, an sit danda pars fructuum, vel salarium, numero. 9. 10. 11. & usque ad num. 15. fo. eod.
Filius, an debeat præstare patri operas artificiales, & quid in uxore, an debeat marito operas artificiales, & an ex eis lucrata lucretur maritus, num. 12. & 13. fo. eod.
Fideiussor tutoris, an debeat esse locuples iuxta quantitatem contentam in inuentario, nu. 7. fo. 225.
Fideiussori pecunia dari potest pro fideiussione, numero. 82. folio. 226.
Frater tenetur rationem reddere de his, quæ administravit, & qualis debeat esse ratio numero. 153. folio. 236. & num. 12. foli. 239. & num. 29. folio. 285. & num. 32. fo. 241.
Frater minorum appellatione, an veniant fratres seruiti in statuto desoluedo quartam, numero. 8. folio. 233.
Furioso non datur curator ratione ætatis, numero. 30. folio. 235.
Furiosus aduersus curatorem suum habet præuilegia, quæ pupillus aduersus tutorem, nu. 33. fo. eod.
Furiosus satis dicitur ætatem non habere cum iudicio carcat, num. 39. fo. 236.
Furiosus non transmittit hereditatem additam a suo curatore, nu. 41. fo. eod.
Furor non præsumitur, tamen si quis incidit in furore, præsumitur durare in eo, nisi metis alienatio breuissimè tempore durauerit, nu. 46. fo. eod.
Furorè quis probare debet, nu. 49. fo. 237.
Furioso vel prodigo succedere non possunt ex testamento illi ad quorum suggestionem eis est datus curator neque audiuntur allegantes illos prodigos vel furiosos non fuisse, num. 52. & 53. fo. eod.
Filius recuperat aduentitia ex matrimonio, iure Regio, non tamen recuperat ea ita plene ex emancipatione, num. 19. fo. 239.
Filius debet esse pubes, vt recuperet aduentitia per matrimonium, & fiat sui iuris, nu. 20. fo. eod.
Filio curatori patris furiosi, an danda decima, nu. 34. 35. & 36. fo. 241.
Filius curator patris tenetur reddere rationem, numero. 32. folio eod.
Filius an alendus à matre, quæ secundo nubit, numero. 54. fo. 242.
Faciens actum alteri mandatum sub certo salario, an lucretur idem salarium, nu. 11. fo. 255.
Fiscus vititur iure communi, nisi in casibus in iure expressis, nu. 2. fo. 257.
Falcidia deducitur ex rebus Principi relictiis, numero. 3. folio eod.
Fructus non soluti propter sterilitatem vnius anni, quando supplendi ex abundantia alterius anni, nu. 23. cum seq. fo. 261.

Fructus

Fructus suppleantur ex ubertate alterius anni, quando ubertas est in eis de in rebus non in alijs, num. 3. folio eod.
Filius putatiuus non acquirit patri, nu. 13. fo. 265.
Filius semper videtur animum habere repetendi, nu. 32. usque ad nu. 37. fo. 241.
Filio datur curator propter malos mores patris, numero. 80. fo. 245.
Fratri tutori, an danda decima, nu. 3. fo. 246.
Frateris opera, an censentur gratuita, nu. 2. fo. eod.
Fratri tutori danda decima, nu. 5. & 6. fo. eod.
Frateris opera nunquam censentur gratuita, & idem in opera filij fratris, nu. 7. & 8. fo. eod.
Frater nunquam videtur expendere animo donandi, n. 9. fo. eod. & nu. 11.
Frater est legitimus tutor fratris, & ubi primum habet ætatem ad gerendam tutelam fratris, desinit esse tutor ille qui a iudice datur tutor fratri, num. 15. folio eod.
Fructuarius malè vtens non lucretur fructus, num. 16. folio. 267.
Fœmine nupte non dandus curator, etiam si luxuriosa & prodiga sit, num. 14. fol. eod.
Fructuum appellatione, an veniant ciuiles, num. 3. & 5. folio. 286.
Fructus naturales, ciuiles, & industriales, qui sint, nu. 10. folio eodem.
Fructus non sunt, qui non renascuntur, nu. 11. fo. eod.
Fructuarius lucretur multas, & confiscationes, num. 15. fo. 289.
Fructuum appellatione, quæ veniant, nu. 29. fo. eod.
Fructuum, cum sit mentio ad alendum hominem, intelligitur de fructibus aptis ad alendum, nu. 25. fo. eod.
Fructus vel redditus appellatione non veniunt iura, nu. 29. fo. eod.
Fructuum conductor non habet presentationes ad beneficia, nu. 32. fo. 290.
Fructus sacerdotij pupilli, an decimet tutor, nu. 1. & 2. fo. eod.
Fructus etiam ex re alienari prohibita decimat tutor, & diuiduntur inter virum & uxorem, nu. 15. f. 291.
Fructus appellatione, an veniat quod datur in signum letitiæ, quod quis prospere aduenerit, nu. 8. fo. 292.
Fructus non sunt qui non renascuntur, ideo non sunt decimandi, nu. 17. fo. 296.
Fructus illicitos, an decimet tutor, nu. 1. fo. 292.
Fructus indebitè exactos, an decimet tutor, numero. 10. folio. 293.
Fructus solutos ex misericordia, vel stultitia debitoris, an possit tutor decimare, nu. 12. fo. eod.
Fructus qui supersunt deductis debitis, & oneribus sunt decimande non alij, nu. 6. fo. 296.
Fructus, quos minor grauatus est præstare, an decimet tutor saltem pro quantitate, quæ pro eis pupillo præstantur, nu. 24. fo. eod.
Fructus quos pupillus grauatur præstare, an decimare

eos possit tutor pro inter usurio medij tēporis, quod non præstantur, nu. 23. fo. eod.
Fructus quos minor corrumpit, an decimet tutor, nu. 27. fol. 297.
Fructus, qui re vera ad minorem pertinet, sunt decimandi à tutore, non vero ij de quibus per confessionem constat, etiam si minor fecerit confessionem factus maior, nu. 36. fo. eod.
Fructus maturos tempore quo tutela incipit, an tutor decimet, nu. 1. fo. eod.
Fructus pēdentes pars rei iudicantur, nu. 2. fo. eod.
Fructus maturos, tempore quo matrimonium incipit, an lucretur maritus, nu. 8. fo. 298.
Fructuum decima, an danda tutori deductis impensis, n. 1. fo. 300. & n. 7. fo. 301.
Fructus censentur qui supersunt deductis impensis, etiam si quis iubeatur dare fructus integros, nu. 5. fo. 300.

G

Gesta à tutore ignorante se tutorem non valent, & tutor non est, nu. 4. fo. 253.
Glandem decimat tutor, nu. 14. fo. 291.
Gabella emptæ, an censentur emptæ quæ augetur, num. 10. fo. 302.
Gabellam fructuum emens non lucretur gabellam, quæ imponitur pro capitibus hominum, nu. 8. fo. 288.

H

Hospitalis alere debet eum qui hospites curat, num. 22. fo. 221.
Hospitalarij æquiparatur tutribus, eod. nu. & fo.
Hispaniæ Reges potentissimi, nu. 1. fo. 257.
Heres dolum committens priuatur quarta falcidia non solum in re in qua dolum commisit, & erum etiam in alijs, nu. 12. fo. 262.
Honorario tutori, an danda decima, nu. 1. fo. 250. & n. 17. usque ad nu. 19. fo. eod.
Honorarius tutor quis dicatur, nu. 2. fo. eod.
Honorarius, tutor est, & tenetur facere inuentarium, nu. 3. usque ad nu. 4. fo. 251.
Honorarius tutor non potest contrahere cum pupilla, num. 5. fo. eod.
Honorarius tutor non habet minorem potestatem quam ceteri tutores, nu. 6. fo. eod.
Honorarius tutor non administrat, nu. 8. fo. eod. & numero. 15. fo. eod.
Honorarius tutor non exigit rationem, fo. eod.
Honorarius tutor non iurat, num. 10. fo. eod.
Honoraria tutela non censetur onus, nu. 11. fol. eod.
Honoraria dignitas letitiam præstat, nu. 15. fo. eod. sed quæ habet administrationem, plerumque parit amaritudinem, nu. 15. fo. eod. supra
Heres restituere grauatus non lucretur partus ancillarum, licet lucretur fructus, nu. 5. fo. 288.
Heres restituere rogatus, an lucretur fructus, numero. 4. fol. eod.

Heredes

Index Tractatus de Decima tutorum.

Index tractatus de Decima tutorum.

Heredes tutoris, an possit petere saltem pro rata temporis decimam reddituum, quorum dies vivo tutore cessit, sed non venit, nu. 15. fo. 306.

Heredes tutoris, an possint petere decimam, si tutor moritur ante fructus collectos distinguere. n. 8. fo. 305.

I

Iudici decima datur, si ipse exequatur instrumentum et moris sit eam dari aliquando exequenti. num. 20. fo. 221.

Inventarium, an expensis tutoris, an vero pupilli faciendum, nu. 46. fo. 224.

Inventarium non faciendum, quando pupillus est valde inops, vel quando eius pater prohibuit, vel remisit, nu. 48. fo. eod.

Inventarium faciendum, etiam si testator id vetet, si modo id iudici videatur pupillo magis expedire. n. 49. fo. eod.

Inventarium etiam si a testatore prohibitum sit, tamen est faciendum a descriptio bonorum, ne supprimantur, num. 50. fo. 224.

Inventarium faciendum coram iudice, sed de consuetudine coram notario. n. 51. fo. eod.

Inventarium non debet continere debita, quae debet pupillus, sed quae ipsi debentur, nu. 52. fo. eod.

Inventarium probat efficaciter aduersus tutorem, et tradendum minori, finita tutela, nu. 53. fo. eod.

Iudex ex officio potest remouere tutorem negligetem, gentem, num. 141. fo. 250.

Interdictum relaxatum ad tempus finito tempore non est nouum interdictum, sed idem, nu. 45. fo. 242.

In ambiguis, an aduersus fiscum iudicandum. n. 5. fo. 257.

Iudex potest restringere legem, nu. 22. fo. 258.

Iudicium, an detur salarium, saltem pro tempore, quod bene administravit, nu. 11. fo. 262.

Index non capit sportulas a litigatore egeno. n. 12. fo. 260.

Inhabilis non debet succedere in Ducatu, vel Comitatu, nu. 2. et 3. cum seq. fo. 280.

Iudici delinquenti non dandum salarium, nu. 10. fo. 266.

Ius patronatus acquisitum, constante matrimonio diuiditur inter virum et uxorem. n. 17. et nu. 21. fo. 289.

Ius patronatus, an transeat in maritum, nu. 18. fo. 289. et nu. 30. fo. eod.

Ius presentandi, an transeat in eum, ad quem pertinet pars fructuum, nu. 27. fo. 289.

Ius presentandi non transit in patrem. num. 30. fo. eod.

Ius presentandi, an transeat in fideicommissarium vniuersalem, nu. 41. fo. eod.

Ius presentandi, quando sit fructus, nu. 33. fo. 290.

Illicita non acquirit seruis domino, neq; filius patri, neq; socius socio, neq; maritus uxori, n. 3. fo. 294.

Illicite acquisita, maritus restituere potest non obstante quod dimidium videbatur acquisitum uxori. nu. 8. fo. eod.

L

Laboris solutio est causa summaria, et priuilegiū concessum seruitij causa non reuocatur ob ingratitude, nu. 29. fo. 236.

Liberatio a ratione reddenda quid operetur, nu. 161. fo. 231.

Liberatio nil operatur, quoad occultata vel dolo igno- rata, nu. 164. fo. eod.

Liber rationum continere debet debita et credita, et redditus bonorum pupilli, nu. 173. fo. eod.

Liber rationum debet esse scriptus dilucidè et distinctè demonstrando rem, et annum, et quantitatem, aliàs non videtur edere rationem, et videtur esse in dolo, nu. 174. et n. 175. fo. eod.

Labor tutoris, tantus est, ut nulla administratio parca labore requiratur, nu. 187. fo. 232.

Lex correctoria non extendenda, etiam si sit identitas rationis, nu. 9. fo. 233.

Lex extenditur ultra verba ex identitate rationis, nu. 14. fo. 234.

Lex corrigens in vno ex equiparatis videtur corrigere in alio, nu. 18. fo. eod.

Locans alij operam suam non lucratur primum salariū num. 22. fo. 261.

L. qui habet. ff. de tutel. quomodo intelligatur, numer. 52. fo. 277.

Liberatio facta non praemissa calculatione nil valet nu. 177. et quomodo probetur calculationem non factam, fo. 222.

Liber rationum tradendus, aliàs tutor praesumitur dolo administrasse, et iuratur aduersus eum in litem, num. 179. fo. eod.

Lex dans tutori fructus est restringenda, num. 3. et 4. fo. 258.

Legatum relictum tutori, an sit habendum a tutore loco decimae, nu. 17. fo. 239. et nu. 35. fo. 248.

Legatum relictum non minuit portionem debitam legatario, quando non debet ipse testator, sed eius haeres, nu. 17. fo. 247.

Legatum non compensandum cum lucro debito, si debetur ratione moris, nu. 18. fo. eod.

Legatum tutori relictum censetur relictum in praemium administrationis, nu. 21. fo. eod.

Legatum semper compensandum cum debito, si ea fuit mens testatoris, nu. 25. fo. eod.

Legatum relictum executori censetur relictum ratione laboris, nu. 27. fo. eod.

Legatum relictum ab uxore marito, qui lucrari debet quartam partem dotis computatur in quartam, nu. 28. fo. eod.

Legatum a patre filio computatur in legitimam. n. 29. fo. 248.

Legatum relictum heredi imputatur in falcidiam, nu. 30. fo. eod.

Legatum relictum executori, computatur in decimam, num. 31. fo. eod.

Legatum filio, vel seruo tutoris, an computandum in decimam, nu. 32. fo. eod.

Legatum computatur in decimam pro inter usurio medij temporis, licet alij sit restituendum, nu. 33. fo. eod.

Legans

Legans filio eidemque tutori non videtur legare ratione administrationis tamen si filius recuset tutelam non amittet legatum. nu. 36. 37. fo. eod.

Legatum non videtur relictum pro administratione tutelae quando legatarius non datur tutor a testatore sed a iudice, et quid si non datus a iudice oportet ab eo confirmari, num. 38. et 40. fo. eod.

Legatum nunquam succedit in locum debiti quando deficit voluntas testatoris vera vel praesumpta. num. 39. fo. 249.

Legati non implentis officium salarium an arescat alteri legato qui recte fecit suum officium. numero. 3. fo. 266.

Liberatio a reddenda ratione non prodest in administratione post pubertatem. nu. 5. fo. 272.

Lapides vel arbores fundi pupillaris an possit tutor decimare. nu. 13. et 15. cum sequentibus. fo. 293.

Lucrum est quod superest deductis impensis. n. 4. fo. 300.

Lucrata in bello non diuiduntur inter virum et uxorem bene tamen diuiduntur eorum fructus num. 17. fo. 302.

M.

Mater expendens ex praeepto legis in rem filij non repetit, num. 17. fo. 216.

Medico debetur salarium tamen durante egritudine non licet pasci. nu. 24. fo. 222.

Mercenarius mercede dignus. num. 25. fo. eod.

Mater si ex statuto lucratur dimidium mobilium, statutum practicandum aduersus filios, nu. 4. fo. 238.

Mens legis habetur pro lege. nu. 19. fo. 239.

Medicus curans consanguineum egrotum an repetat, nu. 25. fo. 240.

Mater tutrix an possit auferre decimam distinguere plures casus, nu. 38. fo. 242.

Mater in vita non cogitur esse tutrix. nu. 39. fo. eod.

Mater tutrix debet promittere deffensionem filij. num. 40. fo. eod.

Mater non faciens inventarium priuatur hereditate filij, et in multis peioris conditionis est in tutela quam pater. nu. 41. et 42. fo. eod.

Mater debet reddere rationem et bona eius sunt tacite hipotecata, et dos pro administratione potest retineri a filijs. nu. 43. et nu. 44. fo. eod.

Mater renuntiat omni legum auxilio et se obligat sublato Velesiano si vult admitti ad tutelam, num. 45. et 47. et an haec renuntiatio debeat praecedere. numero. 48. et nu. 49. et an haec obseruet tutrix testamentaria, num. 50. fo. 243.

Mater ratione male administrata tutelae an capi possit nu. 46. fo. eod. et nu. 78. fo. 245.

Mater asserens se velle nubere an amittat tutelam et an eam recuperare mortuo secundo marito. numer. 52. fo. 243.

Mater secundo nubens amittit filij hereditatem si eum tutorem non petijt. num. 53. fo. eod.

213

Mater secundo nubens ante redditam rationem et peti- tum tutorem qua poena punitur, nu. 56. fo. eod.

Mater an repetat alimenta quae dat filio, numero. 57. folio, eod.

Mater tutrix non videtur expendere de suo, numero. 58. fo. eod.

Mater quando sit minus dubium quod potest auferre decimam, nu. 59. et 60. et 61. usque ad num. 64. et quid si petant eam eius haeres vel ipsa petat ab haereditibus filij, num. eod. fo. 244.

Mater filium egenum alere tenetur nu. 62. fo. eod.

Mater non deducit decimam quando filius eget suis red- ditibus ad se alendum, nu. 63. fo. eod.

Mater an repetat expensas factas circa personam filij vel expensas modicas, nu. 65. fo. eod.

Mater nubens consentientibus filijs an amittat tutelam, nu. 68. fo. eod.

Maritus dicens relinquo uxorem dominam et admini- stratricem an videatur eam facere tutricem et quid si dicat relinquo filios, et quid si dixit in manibus matris, num. 69. fo. eod.

Mulier prohibita contrahere absque solemnitate an possit sumere tutelam filij, nu. 70. fo. 245.

Mater an excludatur a tutela per auum. nu. 72. fo. eod.

Mater est curatrix bonorum filij absentis, numero. 73. fo. eod.

Matre nubente an ad paternam, an vero ad maternam auam tutela pertineat, nu. 47. fo. eod.

Mater an preferatur tutoribus testamentarijs, num. 76. fo. eod.

Mater debet petere curatorem ventri alias amittit suc- cessionem. num. 77. fo. eod.

Mater tutrix in aliquibus regionibus non tenetur renun- tiare secundis nuptijs quia ita moris est, numero. 27. fo. 259.

Mens legis inspicienda, nu. 26. fo. 258.

Mutus et surdus a natura non succedit in principatū habentem iurisdictionem, sed praefertur secundo ge- nitur, num. 28. fo. eod.

Miles captus in bello lucratur stipendium. nu. 17. folio 263. et nu. 26. fo. eod.

Monasterium quod eget omnibus fructus ad sui susten- tationem non tenentur soluere decimam. numer. 10. fo. 260.

Medici tenentur gratis curare egrotos pauperes. nu. 15. fo. 261.

Mater tutrix priuatur hereditate si non seruat solema- nia, num. 16. fo. 265.

Matrimonium si sit nullum non habet locum statutum delucrandae parte dotis. nu. 17. fo. eod.

Mandatario excedenti fines mandati an dandum sala- rium, nu. 9. fo. 266.

Male tractans debitorem vel vassallum, vel filium ius suum amittit. nu. 11. fo. eod.

Maritus male tractans uxorem amittit lucrum dotis nu. 13. fo. eod.

Malus tutor punitur, num. 15. fol. 267.
 Mulieris luxuriosa curatori an danda decima. num. 2. f. 266. & nu. 47. & 48. cum seq.
 Mulier cui ex luxuria curator datur an testari possit, nu. 3. fol. eod. & nu. 11. fol. eod.
 Mulier pisco iure Romano nihil absque curatore facere poterat nu. 5. fol. eod.
 Magistratui administranti finito officio an dandum salarium, nu. 10. fol. 272.
 Maritus lucratur fructus ciuiles & confiscata etiam si sint immobilia sita in opidis uxoris. nu. 4. fol. 285.
 Maritus non lucratur partus ancillae dotalis. numer. 6. fol. 288.
 Maritus non lucratur fructus qui non renascuntur. nu. 9. fol. eod.
 Maritus an faciat suos lapides fundi dotalis vel arbores silue dotalis, nu. 16. fol. 293.
 Multas delictorum commissorum durante tutela an decimet tutor si sententia feratur super delicto finita tutela. nu. 17. cum sequen. fol. 299.
 N.
 Negotium gestori & mandatario an datur salarium remissive, nu. 2. fol. 219.
 Nobilis non petit salarium sollicitudinis, nu. 13. f. 266.
 Notarius non accipit salarium pro instrumento egeni. nu. 13. fol. 260.
 Nutritor an praferatur fisco in successione nutriti sui, nu. 15. fol. 306.
 O.
 Obligatus aliquid facere debet facere suis expensis nu. 17. fol. 215.
 Officium tutoris secundo loco dati an duret usque ad pubertatem pupilli, an vero quousque finiat necesse sitas primi tutoris, num. 10. fol. 255. & numer. 17. fol. eod.
 Obuentionum appellatione quae veniant. numero. 29. folio. 287.
 P.
 Pauperes non debent soluere de iure pecuniam notario pro instrumento, nu. 29. & 31. fol. 216.
 Proximitas praceptoribus tabellionibus & notarijs debetur salarium, & non minus soluendum salarium medico quam doctori. nu. 277. fo. 222.
 Patri & patrono tutoribus an remittitur satisfactio, nu. 78. fol. 225.
 Procurator remoueri potest ob negligentiam. nu. 141. fol. 230.
 Pro tutoris bona sunt tacite hypotecata. n. 151. f. eod.
 Pater & mater tutores tenentur rationem reddere. numero. 155. fol. 230.
 Parentes semper videntur velle repetere a filijs si expendant cum sunt eorum tutores, n. 5. fo. 238.
 Pater tutor subit omnes labores tutelares & facit inuentarium & reddit rationem, nu. 6. & 7. & cogitur suscipere tutelam nulla obstante excusatione, & tenetur augere rem filij, nu. 8. fol. eod.

Pater ratione doli amittit legitimam administrationem rerum filij nu. 8. fo. eod.
 Pater non repetit a filio expensas quas facit ex necessitate. nu. 10. fol. eod.
 Pater cogitur suscipere tutelam filij. nu. 11. fol. eod.
 Parentes etiam si sint administratores non repetunt expensa in personam filij, nu. 13. fol. 239.
 Parentes non repetunt expensa impium unum filio vitalem. nu. 14. fol. eod.
 Parentes non repetunt expensas paruas. nu. 15. fo. eod.
 Priuilegium excusationis quia quis habet tres tutelam non prodest patri ut se excuset a tutela filij, nu. 16. f. eod.
 Pietatis intuitu administrans non aufert salarium. nu. 21. folio. eod.
 Pater possidens aduentitia debet ex fructibus facere expensas. nu. 23. fol. 240.
 Pater expendens in curando filiam an videatur habere animum repetendi, nu. 26. fol. eod.
 Pater per secundas nuptias non amittit tutelam filiorum, & quid in matre, & quid in legitima administratione, quam habet pater iure patriae potestatis nu. 51. fol. 243.
 Pater an possit priuare uxorem tutela, nu. 75. fol. 345.
 Petre adsecunda vota transiente apud quem debeat pupillus alij. nu. 82. fol. eod.
 Pater an praferatur matri petenti administrationem & quid si pater sit naturalis, nu. 84. fol. eod.
 Pater iubens filios educari penes matrem an videatur matri relinquere alimentum. nu. 84. fol. eod.
 Principis res non patitur super in dictionem. n. 15. f. 258
 Praelatus putatius an lucretia fructus. n. 2. fol. 265.
 Putatius tutor non est tutor, & gesta eo autore non valent, nu. 10. & 11. etiam si sint vtilia pupillo nisi ratificentur, fol. eod.
 Patrons tutor aufert decimam. nu. 13. fol. 239.
 Procurator ignorans se habere mandatum nil potest facere. nu. 7. fol. 253.
 Pupillus nullum habet priuilegium aduersus tutorem qui non administrat tanquam tutor, sed tanquam amicus. nu. 18. fol. 254.
 Priuilegium amittit qui eo abutitur. nu. 14. fol. 267.
 Praelatus malus a quo die non lucretur fructus. nu. 24. fol. eod.
 Prodigalitas foeminae non probatur ex eo solo quod probetur esse luxuriosa licet presumatur. n. 10. f. 271.
 Pluribus electis ad officium quod habebat unus solum debet habere salariu quod unus habebat. n. 9. f. 273
 Pater non est administrator filij nondum nati. n. 29. f. 275
 Protutori vel sequestro & similibus an danda decima, nu. 1. f. 282. & nu. 5.
 Protutor & curator similes an sint, nu. 2. & 5. f. 281.
 Protutor conuenitur a minore cum eiusdem priuilegijs cum quibus tutor nu. 3. fol. eod.
 Protutor debet conficere inuentarium. n. 4. fol. eod.
 Protutor nihil potest facere in re pupilli magis quam extraneus. nu. 8. fol. 282.

Praelatus non potest accipere supra taxam pro visitatione, nu. 8. fo. 283.
 Primogenitus, si ex consuetudine succedat in omnibus bonis patris an succedat in bonis quae pater habet in loco ubi talis consuetudo non viget.
 Portori ius, quod percipitur in aliqua domo an censeatur venditum vendita domo. nu. 22. & nu. 27. fol. 289.
 Partus ancilla an tutor possit decimare, num. 1. f. 287.
 Partus ancillae venit appellatione redditus licet non fructus, num. 2. fo. eodem.
 Partus ancillae diuiditur inter virum & uxorem, num. 15 fo. 289.
 Partus ancillae non sunt in fructu num. 4. fo. 288.
 Partus ancillae potius est augmentum quam fructus, nu. 10. fo. eodem.
 Patris autoritas an sufficiat in rebus Ecclesiasticis pertinentibus ad filium, num. 3. fo. 290.
 Pretium quod datur minori pro fructibus quos in casu valido remittit debitori an sit decimanda, n. 32. f. 297
 Pensiones quarum dies venerat tempore quo tutela incipit an decimet eas tutor, num. 10. fo. 298.
 Poena an pertineat ad iudicem, qui primo tulit sententiam an vero ad iudicem appellationis, qui confirmauit, num. 20. fo. 300.
 Primogenito imposta onera an sint soluenda a primo genito in solidum an vero etiam a fratribus secundo genitis quibus fructuum pars datur, nu. 13. f. 266.
 Pensionarij an contribuere teneantur in decimis papalibus an vero solum titularij, num. 16. fo. 301.
 Praebendam cum administratione habens transmittit ad heredes salarium pro rata temporis quo praebendam seruiuit, num. 14. fo. 304.
 Q.
 Quarta debita iure naturae an amittatur per non confessionem inuentarij, num. 5. fo. 264.
 Quarta trebelianica datur cesari heredi instituto, nu. 6. fo. 251.
 R.
 Rector Ecclesiae tenetur petere officio finito, ut alius subrogetur alijs tenetur de periculo, n. 136. f. 230.
 Ratio non sufficienter reddita est iterum reddenda, num. 165. fo. 231.
 Rationem reddere promittens an possit executari, num. 168. fol. eodem.
 Rationum liber si factum non sit potest iurari in litem aduersus tutorem, num. 172. fo. eodem.
 Redditio rationis quid complectatur, nu. 176. fo. eod.
 Ratio cum effectu reddenda & calculatio est necessaria, num. 177. fo. 232.
 Ratio computanda, nec sufficit soluere reliqua, numer. 178. fo. 232.
 Rationem non dicitur reddisse, qui non soluit reliqua, num. 178. fol. eodem.
 Ratio reddenda ubi res administrata, nu. 186. fo. eodem.
 Regius tutor habet magnam potestatem, nu. 8. fo. 257.
 Regis tutor obseruare debet, quae ceteri tutores, num. 24. fol. 239.

Regis curator an administret, quae sunt simplicis iurisdictionis, num. 25. fo. eodem.
 Regibus an tutor necessario dandus, num. 28. fo. eodem.
 Regis tutor an debeat satisfacere, num. 29. fol. eodem.
 Rex minor viginti annis an possit administrare, nu. 30. fo. eodem.
 Restituere post aliquod tempus obligati tenentur facere inuentarium, num. 6. fo. 272.
 Rationum pars an possit acceptari, & pars repudiari num. 30. fo. 285.
 Redditus quorum dies venit tutela finita an pro tempore, quod cessit durante tutela possint decimari, num. 11. fo. 293.
 Reditus dicuntur, qui super sunt deductis impensis, num. 3. fol. 300.
 Redditus quos pupillus habet pro tempore vite, an decimet tutor, num. 18. fol. 303.
 Retinere rem debitoris, quando liceat ratione debiti, num. 9. fol. eodem. S.
 Socio administranti pro se, & socijs salarium constituendum, vel maior pars lucri danda, num. 16. f. 234.
 Si duo fratres viuunt in communi, & unus habet filios, qui laborant in re communi habenda est ratio operarum horum filiorum, num. 17. fo. eodem.
 Syndicus officio finito tenetur petere alium subrogari, alijs tenetur de periculo, num. 137. fol. 230.
 Secundus maritus tenetur de periculo tutelae, quam uxor gerebat in bonis filiorum, num. 55. fol. 243.
 Seruientes principi, vel pontifici censentur esse praesentes & lucrantur fructus, num. 19. & 18. f. 263. & num. 27. fo. eodem.
 Soror an priuetur comodo substitutionis si fratri tutorem non petit, num. 16. fol. 246.
 Spurius consequetur plusquam quintam si pater illum nominet tutorem fratris nam consequetur decimam, num. 50. fol. 250.
 Seruus quem relinquo tutorem filio potest deducere decimam, num. 53. fol. eodem.
 Salarium non tribuendum pro solo titulo dignitatis, num. 14. fo. 251.
 Sententia late a iudice ignorante se iudicem an valeat, nu. 2. fo. 252. & nu. 11. fol. 253.
 Salarium non dandum male administranti, nu. 2. f. 266.
 Sequestro an danda decima, nu. 12. fo. 282.
 Sequestri officium quid sit, nu. 12. fo. eodem.
 Sequester an detur inuitas, num. 15. fol. eod.
 Sequester minus est, quam curator bonorum, numer. 16. fo. eodem.
 Sequestro an dandum salarium. num. 16. fo. eodem.
 Sacerdotes ex consuetudine an possint capere supra de decima, num. 6. & 7. cum sequen. fol. 283.
 Salaria pupilli decimat tutor, num. 28. fol. 287.
 Successiones pupillo obuentiones non decimat tutor, nu. 12. fo. 289.
 Salaria debita militibus transmittuntur ad heredes, num. 13. fol. 304.

T
Tutoris officium gratuitum est de iure civili. num. 1. fo. 214.
Tutori pro administratione nil dandum de iure civili, nisi quando sese aliunde alere non potest. nu. 2. fo. eod.
Tutor si proficiscatur peregre ad curanda negotia pupilli debet ire expensis pupilli. nu. 3. & nu. 5. fo. 215.
Tutori de iure civili, si aliquid datur potius datur, ut effugiat damnum, quam ut capiat lucrum. n. 4. fo. eod.
Tutori assignandum salarium de iure civili, quando pupillo se se offert aliquod peculiare negotium non autem pro generali administratione. nu. 6. fo. eod.
Tutori dandum pretium, si incidat negotium, quod tenetur obire, & ex quo damnum accipiat. num. 7. & 8. ubi declaratur. fol. 2. & num. 1. fo. eod.
Tutor retinens aliquid ex pupilli pecunia tenetur ad interesse. nu. 13. fo. eod.
Tutrici mari etiam non dandum salarium de iure civili. num. 14. fo. eod.
Tutor pretium capiens pro suscipienda tutela tenetur ad restitutionem ad conditionem ob rursus causam. nu. 19. fo. 216.
Tutor accipiens pecuniam pro maritanda pupilla sua tenetur ad restitutionem. num. 20. fo. eod.
Tutor tenetur locare matrimonio pupillam. n. 22. fo. eod.
Tutelle manus honorificum. num. 26. fo. eod.
Tutor etiam de iure civili potest capere pecuniam pro administratione tutelae dum tamen eam non capiat a pupillo, sed a tertio. num. 37. fol. 217.
Tutor est loco patris, & domini. num. 32. fo. 222.
Tutor equiparatur prelato. num. 3. fo. 219.
Tutoris labor omnem laborem superat quo ceteri administratores premuntur. num. 36. fo. 223.
Tutor cogitur inuitus. num. 37. fo. eod.
Tutor clericus an cogi possit suscipere tutelam. num. 38. fol. eod.
Tutor nobilis an excusare se possit a tutela. num. 39. fol. eod.
Tutella minus nemo recusare potest etiam si in id habeat peculiare privilegium. nu. 40. fol. eod.
Tutor tenetur facere inventarium quam primum potest & in eo debet scribere omnia ad pupillum pertinentia, & quo postea argentur, & si aliquid non scribatur in inventario potest remoueri a tutela. ideo tutor debet in inventario facere protestationem. nu. 41. 42. & 43. 44. 45. fol. eod.
Tutor qui tenetur petere non satisfacit nisi cure, ut tutor faciat inventarium. num. 47. fo. eod.
Tutor non faciens inventarium videtur esse in dolo, & aduersus eum iuratur in litem, & remoueri potest a tutela, & accusari furti & torqueri & poni in vinculis. num. 53. 54. 55. 56. fo. eod.
Tutor ante inventarium administrare non potest nisi tempore peritura, & si uideat gesta ante inventarium, & etsi egat remoueri potest, & quid si postea conficiat inventarium. nu. 57. 58. 59. 60. fo. 224.
Tutor probare tenetur se fecisse inventarium, & copiam

inventarij ostendere debet, si velit admitti ad agendum si pars hoc petat, & quid si inventarium est ceptum, sed non dum confectum. num. 61. 62. fo. eodem.
Tutor non potest administrare nisi tempore peritura quo usque sibi decernatur administratio, nisi testator aliter iusserit, vel utile sit pupillo, alias gesta non valent. num. 64. 65. fo. eod.
Tutor iurare debet utilia facere, & inutilia praetermittere, & debet addere formalem promissionem, quod pupilli defensionem absque ulla mora suscipiet alias tutela non valet secundum aliquos, & an valeant gesta ante iuramentum. nu. 66. usque ad 71. fo. 225.
Tutor non potest administrare nisi satisfaciat, nisi matrimonium pupilli sit modicum. num. 72. fo. eod.
Tutella non vitatur etiam si fideiussor non sit idoneus. num. 73. fo. eod.
Tutor etiam a jure valde diues satisfacere debet, sed tunc sufficit qualiscunque fideiussor. num. 79. fo. eod.
Tutor an satisfacere debet etiam si sit propinquus & vir valde honestus & fidus. nu. 80. 81. fo. 226.
Tutor dissipator non admittitur ad tutelam cum satisfactione. num. 81. fo. eod.
Tutor tenetur alere pupillum. num. 83. fo. eod.
Tutor an teneatur alere pupillum in domo sua. numer. 86. fo. eod.
Tutor tenetur pupillum bonis moribus instruere, & preceptoribus mercedem constituere. n. 87. fo. eod.
Tutor tenetur administrare res pupilli. nu. 88. fo. eod.
Tutor a curare tenetur etiam sit a in exteris regionibus. num. 69. fo. eod.
Tutor tenetur curare salutem pupilli, & salutare domos agrum curare, & reficere collapsa etiam si pater pupilli reliquerit ea deformat. nu. 90. fo. 227.
Tutor quando debet praepone re pupillares suis. nu. 91. fol. eodem.
Tutor tenetur lucrari cum pecunia pupilli. n. 92. fol. eod.
Tutor si deposuit pecuniam apud campso rem communitate reputatum idoneum non tenetur licet campso decoquat. num. 92. fo. eod.
Tutor ut tutor sit prudenter facit, sit contrahat cum consensu matris pupilli & coniunctorum. n. 92. fo. eod.
Tutor an debeat dare ad lucrum pecuniam si sit modicum. num. 92. fo. eod.
Tutor an hodie possit mutuo dare sub usuras pecuniam pupillarem si redditus pupilli ad alimenta sufficiunt, & hodie tenetur emere redditus annuos. n. 93. fo. eod.
Tutor qui non collocavit pecuniam pupilli tenetur ad interesse, id est si tardius collocavit, et si non habet unde solua extraordinem coherendus est. nu. 94. fo. eod.
Tutoris haeres tenetur ad usuras pecuniae pupillaris, quae in eius manus peruenit. num. 95. fol. eodem.
Tutor non collocans pecuniam pupilli, condemnandus est ad interesse minus, quod in prouintia in usu est, nisi pecuniam in suos usus conuerterit. n. 96. fo. eod.
Tutor collocare tenetur pecuniam puoilli intra certum tempus, quod intelligendum si possit, vel nisi in aliud pecuniam

pecuniam conuerterit quod magis sit de re pupilli putata, si soluat debita. nu. 96. fo. eod.
Tutor pupillarem pecuniam debet collocare idoneis nominibus. nu. 100. fo. eod.
Tutor qui collocavit suam pecuniam, non est audiendus allegans se non potuisse collocare pecuniam pupillarem. num. 100. fol. eod.
Tutor non collocans pecuniam committit peccatum mortale. n. 102. fo. eod.
Tutor non potest pecuniam pupilli conferre in societatem, vel in aliquod exercitium, nisi id in usu fuisse patri pupilli. nu. 103. fo. eod.
Tutor obligas re pupilli, & pecunia pro qua ea obligat non conuertens in suam utilitatem, non obligat eum. n. 104. fo. eod.
Tutor ceterum habere mandatum generale cum libera. num. 105. fol. eod.
Tutor tenetur de gestis, & de neglectis. n. 106. fo. eod.
Tutor tenetur defendere causam pupilli nullamque vilem occasionem omittere, & si non deferat remoueri potest. num. 107. fo. eod.
Tutor potest aduocare pro pupillo in causa quam aduersus eius patrem defendebat. nu. 108. fo. eod.
Tutor non agnoscens bonam fidem debet edoceri in expensis alias defessio fieri debet, expensis pupilli. n. 109. fo. eod.
Tutor exigere debet a debitoribus pupilli, etiam si sint fratres, alias tenetur ad sortem, & ad usuras. n. 110. fo. eod.
Tutor non tenetur exigere debitum, cuius exactio carior esset, quam ipsa fors. num. 111. fo. eod.
Tutor exigere tenetur a se ipso, & sibi soluere. nu. 112. folio eod.
Tutor, an teneatur iurare fidelitatem pro pupillo. num. 113. folio eod.
Tutor tenetur locare matrimonio, & dotare pupillum suam, & si plus dedit in dotem, quam pupilla habet tenetur soluere de suo. num. 114. fol. eod.
Tutor etiam finita tutela administrare tenetur connexa & lite ceptam prosequi. num. 115. fo. eod.
Tutor si appellat huiusmodi tenetur prosequi appellationem. num. 116. fo. eod. (cod.)
Tutor constitutus actor tenetur de gestis ab eo. n. 117. fo. eod.
Tutor tenetur sapere in sua persona pactum quod fecit cum creditoribus pupilli. nu. 118. fo. 229.
Tutor durante tutela, non potest uectigalia conducere. nu. 119. fo. eod.
Tutor maiori affectu gerit quam ceteri administratores. num. 120. fo. eod.
Tutor, ut quis deum inquirendum est, quos habeat mortuos. nu. 121. fo. eod.
Tutores tenentur in solidum. nu. 122. fo. eod.
Tutor non pupilli praesentes, & postea obuenientes tenentur administrare, & de gestis, & de neglectis tenentur. nu. 123. fo. eod.
Tutor etiam si non sit legitime datus, non potest deferre administrationem, donec faciat alium legitime dari. num. 124. fo. eod.
Tutor nomine proprio accusat, si res pupilli id expos-

cit. nu. 125. fo. eod.
Tutor non alienat pupillaria, absque iudicis decreto & necessitate, & utilitate probatione. nu. 126. fo. eod.
Tutor tenetur ad pretium pro quo vendidit re pupilli, nisi fuerit concursus in utilitate pupilli. n. 127. fo. eod.
Tutor, quando tenetur de conditione pro re pupilli, quam vendidit. nu. 128. fo. eod.
Tutor, an possit persuadere mortem, ut sibi relinquat, quod mortem vult pupillo relinquere. nu. 129. fo. eod.
Tutor tenetur de fructibus perceptis & percipiendis. num. 131. fo. eod.
Tutor, nec familiares eius non possunt contrahere cum pupillo, nisi maior factus ratum habeat. n. 132. fo. eod.
Tutor tutela finita defendere debet causam pupilli, si nondum rationem reddidit, & rem ad curatores transiit. num. 133. fo. eod.
Tutor, etiam finita tutela tenetur de periculo rei pupillaris, nisi minorem moueat ut petat curatorem, vel ipse petat. n. 134. fo. eod.
Tutor ut ceptam prosequi tenetur, etiam finita tutela, nisi de curatore ad alio prouideri fecerit. n. 135. fo. eod.
Tutor negligens praesumitur esse in dolo, & reus est peccati mortalis et remoueri potest. n. 138. & 139. fo. eod.
Tutor remotus ob dolum infamis efficitur. n. 142. fo. eod.
Tutor in exigendo debita non tenetur nisi delata culpa. num. 148. fo. 230.
Tutor remoueri potest ob leuissimam causam. n. 143. fo. eod.
Tutor suspectus postulari potest a quolibet de populo. num. 144. fo. eod.
Tutor, an suspectus accusari possit ante gestionem. nu. 145. fo. eod.
Tutor tenetur de culpa lata, & leui. num. 146. fo. eod.
Tutoris bona sunt tacite hypothecata. n. 149. fo. eod.
Tutoris inuadua bona sunt tacite hypothecata. numer. 150. fo. eod.
Tutor tenetur rationem reddere. num. 151. fo. eod.
Tutelle ratio non solum pupillo, sed etiam haeredibus reddenda. num. 158. fo. eod.
Tutor rationem reddere debet, etiamsi ei remissa sit ratio. num. reddidit. nu. 160. fo. eod.
Tutor tenetur denno rationem reddere, si ratio est erronea, aut non plena, etiamsi facta sit liberatio generalis cum iuramento. nu. 162. fo. 231.
Tutor iterum rationem reddere debet, si dicatur erronea, etiamsi liberatio facta sit cum autoritate curatoris & decreto iudicis. nu. 163. fo. eod.
Tutor cuius non potest rationem reddere sine altero, nisi vni commissum sit administratio. nu. 166. fo. eod.
Tutor tenetur reddere rationem, etiam non requisitus. nu. 167. fol. eod. & nu. 176.
Tutor promittens in instrumento guarantee reddere rationem, an possit executari. nu. 168. fo. eod.
Tutor cui reddit rationem, primo inuestigatur, an fecerit inventarium. nu. 169. fo. eod.
Tutor exhibere debet librum rationum. n. 171. fo. eod.
Tutor aliqua supprimens in libro rationis videtur esse in dolo

In dolo, num. 178. fo. 232.
 Tutor nō exhibēs librū rationū cōsetur esse in dolo, & aduersus eū potest iurari in lite, nu. 181. fo. eod.
 Tutor nouiter inuenta, & inuentario non scripta debet ponere in libro rationū, nu. 182. fo. eod.
 Tutor debet reddere rationē fructū secundū quod cōmuniter percipi potuissent, nu. 184. fo. eod.
 Tutor mobilia scripta inuentario non tenetur restituere, si verisimile sit esse naturaliter corrupta, vel consumpta, nu. 185. fo. eod.
 Tutor rationes rei pupillaris debet scribere separatas a suis, num. 188. fo. eod.
 Tutor plura potest facere quam curator, nu. 5. fo. 233.
 Tutor datus, si nō valet, vt tutor nō valet, vt curator, num. 6. fo. eod.
 Tutoris appellatione, an veniat curator, & an dispositum in vno extēdatur ad alium, nu. 11. & 12. f. 234.
 Tutor & curator equiparantur, nu. 18. fo. eod.
 Tutoris appellationi, an veniat curator, & e contra distingue, nu. 21. 24. 25. 26. fo. 235.
 Tutor, an possit deducere expēsas quas fecit in actore, num. 59. fo. 244.
 Tutor datus a patre, an preferatur etiā in maternis, numero. 71. fol. 245. (fo. eod.)
 Tutor dat⁹ a matre, an administret inuito patre. n. 77.
 Tutor nō administrās amittit legatū sibi relicū, & an amittat substitutionē fideicommissaria. n. 22. 23. f. 247.
 Tutor cui relinquitur legatū cauere debet, se illud redediturum si non administrauerit, num. 24. fo. eod.
 Tutor non potest grauari in decima, nu. 49. fo. 250.
 Tutor repudiās legatū relicū sibi a testatore, qui illū nō minauit tutorē, an possit cōsequi decimā, num. 51. vsque ad nu. 53. fo. eod.
 Tutor nō gerēs non potest authorari, nu. 12. fo. 251.
 Tutor datus causa notitiē quis sit, nu. 20. fo. 252.
 Tutori dato causa notitiē, a sit dādū salariū. n. 22. f. eo.
 Tutor datus causa notitiē, an teneatur de periculo tutelae, nu. 23. & nu. 24. fo. eod.
 Tutor datus causa notitiē non datur vt gerat, num. 25. 26. & 27. fo. eod.
 Tutor notitiē causa datus de quo periculo teneatur num. 29. fo. eod.
 Tutor semper videtur gerere administratorio nomine, nu. 3. fo. eod.
 Tutor ignorans se tutorem esse nominatum non potest acquirere pupillo suo nu. 5. fo. 253.
 Tutor ignorans se tutorem de periculo tutelae non tenetur, num. 8. fo. eod.
 Tutor, qui non seruauit solemnia, non lucratur decimā neque gesta ab eo valent, nu. 9. fo. eod.
 Tutor dubitās, an sit tutor, an lucretur decimā. n. 13. f. eo.
 Tutor inuolidus nō lucratur decimam. nu. 14. fo. eod.
 Tutor administrans tanquam amicus, & non tanquam tutor, an lucretur decimam, nu. 15. fo. eod.
 Tutor administrans tanquam amicus non acquirit pupillo suo. nu. 16. fo. 254.

Tutor, vel curator adiunctus primo tutori an decimam habere debeat, numero. 1. fol. 255. & numero. 17. 18. 23. & 24.
 Tutorem habenti tutor dari non potest, nisi ex causis enumeratis nu. 2. & nu. 5. fo. eod.
 Tutor adiunctus primo tutori, an sit verus tutor, an vero censatur administrator, numero. 4. folio eod. & numer. 12.
 Tutor secundo loco datus, an teneatur de periculo tutelae, num. 9. fo. eod.
 Tutoribus pluribus testamento datis, si vnus decedit alius dabitur, etiam si ceteri tutores superstites sint, num. 25. fo. 256.
 Tutellaria negotia consuetudine metienda, numero. 26. folio eod.
 Tutori Regis, an danda decima, nu. 1. fo. 257.
 Tutoris ad decimā competit cōtrarium iudicium tutelae num. 10. fol. eod.
 Tutori salarium iure ciuili dabatur ad alimenta, quando non habebat vnde se abiret, nu. 12. fo. eod.
 Tutor, & coadiutor Regis equi parantur. n. 13. fo. eo.
 Thesauri inuentor non debet habere quintam, si opulētissima sit, nu. 19. fo. 258.
 Tricesima, si datur ex statuto non danda, si labor est paruus, nu. 20. fo. eod.
 Tutor administrans partem, & partem non, an debeat saltem percipere decimam de parte quam administrauit, num. 27. fo. 259.
 Tutoribus ducum, an danda decima, nu. 31. fo. eod.
 Tutori, an danda decima, si redditus pupilli adeo sunt tenues, vt nulli fructus supersint deductis alimentis, num. 1. & nu. 6. fo. 260.
 Tutori nō gerētī non danda decima. n. 1. & 5. fo. 262.
 Tutor cessans puniendus, nu. 2. fo. eod.
 Tutor non gerens priuandus decima, etiam si ex cessatione nullum damnum accipiat pupillus. n. 13. fo. eod.
 Tutor non gerens, quia absuit causa reipublicae, an debeat habere decimā. n. 15. 20. & 24. fo. 263.
 Tutor absens causa reipublicae non tenetur de periculo tutelae, num. 21. fo. eod.
 Tutor absens causa reipublicae, definit esse tutor, numero. 23. fo. eod.
 Tutor non gerens impediatus casu fortuito, an lucretur decimam, numero. 28. 29. & 30. folio eod.
 Tutor impeditus administrare ab aliquo tertio, an lucretur decimam, & quid si non gerat culpa minoris, num. 31. & 32. fo. 263.
 Tutor committens administrationem contutori, an lucretur decimam, nu. 36. fo. 264.
 Tutor inuolidus communiter reputatus validus, an lucretur decimam, nu. 1. fo. eod.
 Tabellionis inuolidi gesta, an valent, si communiter reputetur tabellio, nu. 3. fo. 219.
 Tutoris putatiui gesta nil valent, nu. 8. fo. 264.
 Tutori non implenti solemnia non est danda decima, numer. 14. fo. 265.

Tutor

Tutori non implenti solemnia non est danda decima. nu. 14. fo. 265.
 Tutor inuolidus nō cōuenitur actione tutelae. n. 5. f. eo.
 Tutor inuolidus an teneatur de periculo tutelae. nu. 18. fo. eodem.
 Tutori male gerenti non danda decima. n. 1. & 6. f. 266
 Tutori gerētī an accrescat portio tutoris male gerentis an vero accrescat pupillo, nu. 3. fo. eod.
 Tutor malus non recuperat expensa in re pupilli, nu. 4. fo. eodem.
 Tutor cui legatur summa in qua fuerit condenatus, an possit retinere, quae debet ratione doli. nu. 5. fo. eod.
 Tutor malus non est, tutor sed predo, nu. 17. fo. 267.
 Tutor malus a quo die amittat decimam, nu. 19. vsque ad nu. 25. fo. 268.
 Tutor adie quo postulator desuspecto non potest administrare. nu. 20. fo. 267.
 Tutor an decimet etiam fructus quos pupillus habet in loco. vbi haec lex non seruatur. nu. 1. nu. 7. fo. eod.
 Tutor an lucretur fructus, si sumpta tutela in loco, vbi haec lex seruatur demigret cum pupillo ad habitandum in loco, vbi non seruatur. nu. 10. fo. eo.
 Tutor malus pro parte temporis, vel in parte rerum, an amittat decimam pro toto tempore, & in omnibus rebus distingue, nu. 22. 6. nu. 32. cum sequenti. fol. 368.
 Tutor an amittat decimam si pupillum non aluit in domo sua. nu. 35. fo. eod.
 Tutor negans alimenta pupillo, an amittat decimat, nu. 36. fol. eod.
 Tutor an deducat decimam ex fructibus in quos condemnatur ex dolo, vel negligentiam. nu. 38. num. 39. cum sequentibus. fo. 269.
 Tutor an amittat decimam, ex eo quod possit remoueri licet, non ex delicto. nu. 46. fo. 270.
 Tutores si plures sint an vnusquisque possit deducere solidam decimam, nu. 1. & 3. fo. 272.
 Tutoris officium est insolidum, apud quemlibet ex tutoribus. nu. 2. 10. & 11. fo. 273.
 Tutella non potest administrari a duobus insolidum, quoad executionem. nu. 6. fo. 272.
 Tutor rerum Hispanensium decimabit partus, bonum etiam si ex bello fugiant in Segouiam, vbi alius est tutor, nu. 17. fol. eod.
 Tutor rerum Hispanensium, an possit exigere a debetere respectu bonorum tutorum, apud Segouiam, n. 16. f. 273.
 Tutelle priuilegium non datur aduersus curatorem bonorum. nu. 21. fo. 275.
 Tutor posthumus an lucretur decimam, nu. 27. & num. 28. cum sequentibus. fo. eod.
 Tutor datus ei, qui est in ventre censetur curator ventris, & an posthumus pro tempore, quo fuit in ventre habeat priuilegium aduersus tutorem, nu. 30. fol. eod. nu. 37. fo. eod.
 Tutella finitur captiuitate, nu. 44. fo. 276.
 Tutor vel curator certe rei, quando dari possit. nu. 2. & 3. fo. 277.

Tutor vel curator certe rei an debeat confiscare inuentarium. nu. 9. fo. eod.
 Tutor datus certe rei, an teneatur iurare, nu. 10. fo. eo.
 Tutor datus rebus sitis in vna regione potest eas decimare. nu. 11. fo. eod.
 Tutor administrans post pubertatem pupilli, an lucratur decimam. nu. 1. fo. 278.
 Tutor administrans post pubertatem non est tutor, sed pro tutor. num. 2. fo. eod.
 Tutor ipso iure constituitur in mora. nu. 3. fo. eod.
 Tutor administrans post pubertatem, an sit obligatus de periculo tutelae. nu. 4. fo. eod.
 Tutor post pubertatem administrans connexa an lucretur decimam. nu. 6. fo. eod.
 Tutella actio in connexis durat post pubertatem, num. 7. fol. 277.
 Tutor quando teneatur connexa administrare nu. 9. f. eo.
 Tutor restituens omnem rem nullis deductis fructibus, an amittat decimam. nu. 11. fo. eod.
 Tutor promittens rem integram cum omnibus fructibus restituere an possit deducere decimam, nu. 13. cū sequentibus. fol. eod.
 Tutor lucrata cum pecunia pupilli, an debeat capere pro decima. nu. 22. fo. eod.
 Tutor habitans in domo pupilli, an aliquid debeat soluere, num. 23. fo. 278.
 Tutor an hodie censetur ditatus cum pecunia pupilli. nu. 26. fo. eod.
 Tutor an possit accipere supra decimam ex rescripto principis, vel consensu pupilli, etiam si labor, si magnus. nu. 6. nu. 10. & 11. fo. 283.
 Tutor supra decimam capere potest, si non ex re pupilli, sed aliunde ei offeratur, num. 9. fo. eod.
 Tutor an supra decimam possit deducere expensas, nu. 12. & nu. 15. fo. 284.
 Tutor salarium petere non potest, quod fuit aduocatus pupilli. nu. 14. fo. eod.
 Tutor an supra decimam petere possit salarium, si proprijs manibus laborabat in re pupilli, nu. 25. fo. eo.
 Tutor an expensae nomine possit deducere, quod soluebat actori, vel negotiorum gestori. nu. 26. fo. eo.
 Tutor an possit imputare expensas factas in cundo ad accepta idem tutelam. nu. 27. fo. eod.
 Tutor quando tenetur eius
 Tutor quattuor proci capere
 libris, vel iuramento, nu. 28. fo. 285.
 Tutor malus non repetit expensas, nu. 31. fo. 222.
 Tutor an decimet fructus iurisdictionis puta multas, & confiscationes, nu. 1. fo. 285. & nu. 11. & 13. & 18. fo. 286.
 Tutor decimat fructus naturales, & ciuiles puta pensiones. nu. 2. & 3. fo. 285.
 Tutor an decimet fructus vectigalium, & pedagogū, num. 21. fol. 287.
 Tutor lucratur, quod percipitur ex exercitio lucroso, in quod contigit rem pupilli. nu. 28. fo. eod.
 Tutor decimat fructus aptos ad alendum hominem non

non alios. num. 7. fo. 288.
 Tutor decimabit fructum operæ serui, sed non ipsum seruum durante tutela. num. 14. fo. 289.
 Tutor an habeat decimam in iure presentandi, vel in iure patronatus. nu. 16. fo. eod. nu. 23. fo. eod. num. 33. fo. eod.
 Tutor an habeat ius presentandi nomine pupilli. num. 19. fo. eod.
 Tutor datus à iudice seculari non habet potestatem in rebus spiritualibus. nu. 3. fo. 291.
 Thesaurum repertum in solo pupilli an decimat tutor. nu. 4. fo. eod.
 Thesaurum non pertinet ad usufructuarium. numer. 5. fol. eod.
 Thesaurus repertus infundo dotali, an pertineat ad maritum. num. 8. fo. eod.
 Tutor decimat aues, & feras, & pisces, & paleas pertinentes ad pupillum. nu. 17. fo. 291.
 Tutor an decimet adquisita ex operis ipsius adolescentis. nu. 19. fo. eod.
 Tutor an decimet, quæ vasalli offerunt pupillo domino suo insignum letitiæ. nu. 1. 6. & 9. fo. 290.
 Tutor decimat etiam, ea quæ sunt redditus. numero. 4. fo. 291.
 Tutor an decimet, quod colligitur ex exemplationibus prothocollorum pupilli. nu. 22. fo. & nume. 27. fo. 297.
 Tutor licet non decimet, quæ non renascuntur tamen decimas fructus provenientes ex eorum valore. nu. 23. fo. 296.
 Tutor decimat lucrum pupillo obueniens ex negotio, in quod tutor collocavit eius pecuniam, licet proprie redditus non sit. nu. 29. fo. 297.
 Tutor non retrahit ex sua persona ea quæ pupillus potest retrahere iure sanguinis. nu. 30. fo. eod.
 Tutor usurariæ aliquid acquirens pupillo tenetur, illud restituere. nu. 6. fo. 292.
 Tutor an possit recusare tradere pupillo illicite adquisita. nu. 7. fo. 292. nu. 11. fo. eod.
 Tutor an decimet fructus debitos pupillo, & alij coreo. nu. 1. fo. 296. & nu. 21. fo. eod.

Tutor si sit correus credendi simul cum pupillo an debeat imputare in decimam, quod ex causa recipit. num. 4. fo. 295.
 Tutor solum habet ius personale ad decimam. nume. 6. fo. 296.
 Tutor an decimere possit pecuniam, quæ minori datur pro fructibus, quos grauatus est prestare. nume. 16. fol. eod.
 Tutor an pro parte sue decime teneatur reficere collationem, vel labe factam rem pupilli. nu. 14. fo. 301.
 Tutor an possit duas decimas deducere si res pupillaris bis in anno fructificet. nu. 1. & 7. fo. 302.
 Tutor an si cesset petere decimam per biennium, possit eam postea petere. nu. 19. fo. eod.
 Tutor an possit denuntiare minori ne se infcio fructus colligat. nu. 1. fol. 303.
 Tutor an possit retinere res pupilli ratione decime. nu. 7. fol. eod.
 Tutor potest propria autoritate capere decimam, & sibi satisfacere si minor ei aliquid debeat. numer. 10. fo. 304.
 Tutori quæ actio competat, pro decima. nume. 1. & 5. fo. 305.
 Tutor à quo die incipiat lucrari decimam. nu. 7. fo. eod.
 Tutor an preferatur fisco in successione pupilli sui. nu. 14. fo. 306.

V.

Vxor quæ sua culpa non est in seruiuo viri non debet ab eo aliquid. nu. 7. fo. 262.
 Viro luxurioso nunquam ex sola luxuria dandus curator. nu. 12. fo. 271.
 Vsum fructum habere magis est quam lucrari fructus. nu. 21. fo. 296.
 Vusufructu legato an veniant, quod colligitur ex exemplationibus prothocollorum. nu. 23. fo. eod.
 Vxor an petere possit ab heredibus mariti partem constante matrimonij, quæ maritus alicui, vel maleficijs absumpsit. nu. 28. fo. 297.
 Vusufructuarius quando teneatur ad expensas. nu. 17. folio. 302.

FINIS TABULÆ.

IN

I
 IN CAROLI QVINTI IMPE-

RATORIS AVGVSTI; HISPANIÆ

Regis, illustrem constitutionem, in Madritensi conuentu æditam, anno à partu Virginis trigesimoquarto supra mille, & quingentos, quæ habetur hodie in noua recollectione. l. 1. tit. 2. lib. 5. quæ de non meliorandis filiabus, dotis ratione loquitur. Enarratio per Gasparem Bacium, iuris studiosum, & in Granatensi senatu aduocatum.

Ante omnia ipsa legis verba, visum est hic annexere, vt si quid lector desideret, habeat vnde facile petat.

L. 1. titul. 6. lib. 5. Recopil.

TENTA la desorden y daños que somos informados que se han recrecido y recrecen de las dotes excessiuas que se prometen, auemos mandado a los del nuestro Consejo, que viesse y platicassen sobre ello, y assi mismo lo comunicassen con nuestras audiencias, y con los procuradores de Cortes, y otras personas de esperiencia. Y auiendo visto los pareccres, y acuerdos que sobre ello ha auido: mandamos, que de aqui adelante, en el dar, y prometer de las dichas dotes se tenga, y guarde la manera, y orden siguiente. Que qualquier cavallero, o persona, que tuuiere dozientas mil marauedis, y dende arriba hasta quinientas mil marauedis de renta, pueda dar en dote a cada vna de sus hijas legitimas hasta vn quento de marauedis, y no mas. Y que el que tuuiere menos de las dichas dozientas mil marauedis de renta, no pueda dar ni de en dote arriba de seiscientas mil marauedis: y que el que passare de las dichas quinientas mil marauedis hasta vn quento y quatrocientas mil marauedis de renta, pueda dar hasta vn quento y medio de marauedis: y que el que tuuiere quento y medio de renta, y dende arriba, pueda dar en dote a cada vna de las hijas legitimas que tuuiere la renta de vn año, y no mas, con que no pueda exceder de doze quentos de marauedis: no embargante que la dicha su renta de vn año sea mas de los dichos doze quentos en qualquier cantidad. Y mandamos, que ninguno pueda dar ni prometer por via de dote ni casamiento de hija, tercio ni quinto de sus bienes, ni se entienda ser mejorada tacita ni espressamente, por ninguna manera de contrato entre viuos, so pena, que todo lo que demas de lo aqui contenido diere y prometiере (segun dicho es) lo aya perdido y pierda. Y por

A que

que los que se desposan, o casan, suelen dar al tiempo que se desposan, o casan a sus esposas y mugeres, joyas y vestidos excessivos. Es cosa necesaria que assi mesmo se ordene, y modere: mandamos, que de aqui adelante ninguno, ni algunos destos nuestros Reynos, que se desposare, o casaren lo pueda dar, ni de a su esposa y muger en los dichos vestidos y joyas, ni en otra cosa alguna, mas de lo que montare la octava parte de la dote que con ella recibiere. Y porque en esto cessen todas fraudes, mandamos, que todos los contratos, pactos, y promisiones que se hizierē en fraude de lo suso dicho, sean en si ningunos, y de ningū valor y efeto.

S V M M A.

- 1 I V R E civili parem pater filia dotem, legitima assignare debebat. Contrarium. nu. 11. & 16.
- 2 Filia vltra legitimam dotari debet, si aliter commode iusta dignitatem suam nubere non potest. Pater non dicitur congrue dotasse filiam nisi dotem dederit, parem legitimam vel superiorem, si aliter nubere, &c. Contrarium. nu. 3.
- 3 Pater cogi non potest dotem dare vltra legitimam. Contrarium nu. 2. componitur dist. nu. 5.
- 6 Nulla est lex prescribens filiae dotem necessario dandam vsq; ad legitimam.
- 7 Dos dicitur congrua arbitrio iudicis.
- 8 Intellectus. l. quoniam nouella. C. de inoffi. test.
- 9 Filia non debetur dos vsq; ad legitimam. & nu. 11. Mulier non cogitur omnes facultates suas in dotem dare viro. Legitima filiae est id totum quod viro patre habere potest. Contrarium nu. 17.
- 10 Dotens non esse par legitima intelligendum est, quando filia exclusa statuto extantibus masculis, petit dotem sibi dari mortuo patre, & num. 12. 16. & 21.
- 12 Pater dotans filiam non tenetur integram legitimam dari in dotem.
- 13 Filia aduersus tenuitatem dotis reclamare non potest, si dos sit congrua.
- 14 Lex vel statutum potest minuere vel tollere in totum dotem remissive.
- 15 Intellectus Auth. res qua. C. commun. de lega.
- 17 Iure regio nostro omnes facultates patris dempro quinto est legitima filiorum. & nu. 20.
- 18 Sententia Fulgof. & Ias. in Auth. res qua. comprobatur.

- 19 Quinta bonorum pars pater iure regio extraneis dare potest.
- 22 Minor dare dotem debet cum decreto iudicis, & quantum.
- 23 Mulier si secundo nubat quota praeberere potest in dotem. Et quid si pater filia plus legitima relinquerit cum onere fideicommissi in quota possit se dotare.
- 24 Iure civili quantum posset pater dare in dotem, si vellent immensam liberalitatem in filiā dotis nomine conferre.
- 25 Pater dotem maiorem vni filiae quam alteri dare potest.
- 26 In dubio dos data a patre praesumitur congrua.
- 27 Iure regio ante istam legem quota pars in dotem pater poterat filiae dare.
- 28 Intellectus. l. 22. Taur. qua. hodie habetur. l. 6. tit. 5. lib. 5. noue recollect.
- 29 Qua in re haec lex corrigat ius Civile. & Regium.
- 30 Inspecta huius legis decisione pater non potest dare filiae in dotem integram legitimam, sed inspectis annuis redditibus, dare potest quantitatem hic praescriptam.
- 31 Neq; tacite, neq; expresse, neq; ipsa legitima si excedatur summa hic praescripta.
- 32 Haec constitutio modum statuit liberalitati paterna, vt eam transgredi non possit, non tamen cogit. vt vsque ad summam hic praescriptam det pater in dotem.
- 33 Index adhibita in consilium prudentia stigmati facultatibus, & redditibus, numero liberorum, & gentis dignitate, dotem moderatur.
- 34 Autores qui huius constitutionis meminere.

Q V A N T V M D E I V R E R E G I O E T C I V I L I , P A T E R F I L I A E P O S S E T dare in dotem, ante conditam istam legem, & vsq; ad quam summam, cogi posset. Hodie autem, quantum dare possit, & debeat, & quot in rebus haec lex corrigat ius commune, & Regium.

C A P V T P R I M V M.

Antea quam ad vltiora progrediamur ipsa petentium, & supplicantium verba annectere licet, qua Principi ansam praebuit legis condenda quae talia sunt.

PETICION CIENTO Y VNA, dada en las cortes de Madrid, el año de mil y quinientos y treinta y quatro sobre las dotes.

Otrofi, suplicamos a V. M. que las dotes que en estos Reynos se dieren, no puedan ser mas de la legitima que le vendria a la dotada, si entonces se partiessen los bienes del dotador: y que si de hecho mas se mandare, o recibiere, publico o secreto, directe, o indirecte, por el mismo caso passe el derecho de la demasia a los herederos: esto sin perjuizio de lo capitulado y contratado hasta agora.

DE I V R E Ciuili pater filiae, dotem legitimam parē assignare debebat (vt aliquorū opinio est) quod si non dabat, iure agebatur: ita docuerunt, Alexā. conf. 83. viso. incip. statuto. nu. 2. lib. 4. Salic. in Auth. res qua. nu. 2. & ibi Ias. nu. 28. C. commun. de leg. & ibi Fulg. Alex. cōf. 69. incip. super primo dubio nn. 2. lib. 1. & conf. 7. nu. 5. vers. nam videtur libr. 2. Bal. conf. 323. lib. 3. num. 3. & in d. Auth. res qua. nu. 17. C. cōmu. de leg. Barthol.

Soci. in l. haeredes mei. §. cum ita num. 32. vers. item quod filia. ff. ad Treb. Curtius senior conf. 16. col. 11. vers. & idē aliās consului, & col. antepen. ad finem, & col. pen. Deci. conf. 379. numer. 13. Vbi dicit hanc communem, a qua in iudicando, & consulendo non est recedendum. Ias. conf. 69. nu. 10. lib. 1. Deci. conf. 26. nu. 4. Isernia in constitutione regni Sicil. incip. In aliquibus glo. verb. in aliquibus, versic. scias quod quando mulier. Salic. in l. Sancimus num. 5. vers. quinimo. C. de nupt. Corne. conf. 162. num. 12. & 91. num. 2. & 8. vol. 2. conf. 158. num. 3. vol. 4. & cōf. 245. num. 2. vol. 3. Dec. conf. 180. num. 2. vbi dicit hanc cōmunē, Afflic. in consti. Sicilię. rubr. 23. titu. de successione num. 51. Curti. senior conf. 73. col. 32. versic. octauo principaliter Ioan. Lupus in c. per vestras. 3. notab. §. 22. incip. in constituēda. num. 1. vers. & adē verum est, Corn. conf. 40. num. 17. & conf. 100. num. 4. & 5. & conf. 290. num. 12. vers. circa secundum caput, lib. 3. Paris. conf. 93. num. 14. & 15. lib. 3. Belon. conf. 83. nu. 10. Bertran. conf. 165. lib. 3. Boer. decif. 5. nu. 11. & 12. Cassaneus. in consuetud. Burgūdie rubr. 7. in verb. ne retourne point a la succession. §. 12. nu. 5. Bal. cōf. 198. incip. pūctus si ex forma statuti, num. 2. & confil. 159. nu. 4. lib. 5. Decisio Definalis noua. 546. nu. 36. Ias. in Authen. nouissima nu. 73. C. de in ofiāc. testamen. Paris. conf. 26. nu. 83. lib. 3. vbi dicit hanc communem, & num. 71. & conf. 16. nu. 77. & 78. libr. 2. Avmon. conf. 236. num. 3. lib. 2. Ias. in l. voluntatis. C. de fideicōm. & conf. 11. nu. 14. lib. 1. Deci. conf. 611. num. 7. vbi dicit hanc communem, Afflic. in cōstitutione. 160. & ibi Cesar Vrfinus. Rube. confil. 163. num. 3. Curt. senior, conf. 39. col. 2.

verf. nā videmus Raphael Comensis conf. 46. col. vltima, Fulgo. conf. 32. nu. 1. verf. si tamen ipsa dimidia. Iaf. in rubr. ff. solut. matrimo. num. 25. verf. quia dos, & in Authen. nouissima num. 59. C. de inoffi. testamen. Curt. iunior. conf. 10. num. 1. Aretin. conf. 17. num. 15. Curt. senior, conf. 44. col. 12. verf. & sic expræmissis, pag. 2. Allegant Authen. res quæ. C. commun. de leg. & Auth. de restitutione, & ea quæ parit. §. quā ob rem, coll. 4. Deinde quod filia censetur ereditrix vsq; ad legitimā. l. Papinianus. §. si quis impubes. ff. de inoffic. testamen. Alexand. l. à filia. ff. ad Trebel. idem Alexan. conf. 83. col. 2. lib. 4. & conf. 69. col. 1. lib. 1. & reliqui omnis superius citati. Adducūt etiam, quod legitima iure natura debetur. l. scripto. ff. vnde liberi, & quod legitima censetur minuscula portio. l. si quis in suo. C. de inoffic. testamen. vnde durum non est patrem minusculam portionem cogi filia in dotem dare. * Quinimo filiam vltra legitimam dotari debere (si aliter commode iuxta dignitatem nubere non possit) probat, Authen. res quæ. C. commun. de legat. ibi. *Sed si liberis legitima non sufficit ad dotis obligationem, permittitur res prædictas in eam causam alienare, vel obligare, pro modo honestati personarum congruo*: Idem probatur expressius, in Authen. de restitutione, & ea quæ parit. §. quam ob rem, & ita nominatim docuerunt, Salic. Fulgo. Bald. & Paul. num. 5. col. 2. in Authen. res quæ. C. commun. de lega. Alexand. conf. 69. super primo dubio, col. 1. lib. 1. & conf. 83. viso statuto, num. 3. libr. 4. & conf. 7. num. 5. verf. nam videtur. lib. 2. Bald. in Authen. res quæ. col. 1. & notat Alexand. in dict. conf. 7. num. 5. verf. nam videtur lib. 2. quod potest dari tota substantia patris, quod inferius explicabo. Rursus quod filia, vltra legitimā dotari debeat, si aliter pro dignitate nubere non possit, docuerunt, Afflict. in cōstit. Regni Sicilia. incip. in aliquibus rubr. 23. nu. 51. Soc. in dict. l. hæredes mei. §. cum ita num. 32. verf. item filia. ff. ad Trebel. Curtius senior. confil. 16. num. 11. verf. & idē aliās consulni. Decius confil. 180. num. 2. Neque pater dicitur congrue dotasse, nisi dotem dederit patrem legitimam, vel superiorem, si aliter commode iuxta dignitatem locari non possit, & relatio aliter facta Principe censetur surreptitia, autore Curtio seniore, conf. 73. col. 32. verf. 8. principaliter. Et

nominatim quod iudex possit cogere patrem dotare filiam vltra legitimam, scripsit Ioan. Lupus, in cap. per vestras. 3. notab. §. 22. incip. in constituenda. num. 1. & 3. vbi dicit, vt iudex non curet dotem metiri cum legitima, sed vt excedat, si dignitas generi, & soceri, & filie, & facultatum quantitas, id exigant si aliter filia maritum non inuenerit, citat Leonardum in Repet. l. Gallus. §. & quid si tantum. col. 67. & idem docet. Dec. confil. 26. num. 4. Socin. confil. 57. nu. 28. lib. 4. Corn. conf. 290. col. 14. verf. nec obstat si quis diceret, lib. 3. vbi addit nullum doctorem scripsisse quod non possit excedere legitimam, idem confil. 1. lib. 4. verf. valet quod dos. litera. M. & est magis communis, autore Belon. conf. 83. num. 10. Cassan. in cōsuet. Burgun. d. rubr. 7. §. 12. num. 22. Afflict. dccif. 160. (sed loquitur de virgine cui dicit esse, equum dari vltra legitimam.) Iacob. de Belouiso in Auth. de restitutione & ea quæ parit. §. quam ob rem. quæst. 11. Curt. senior conf. 39. col. 2. verf. nam videmus. Fulgo. conf. 32. col. 2. verf. si tamen ipsa dimidia. Et quod legitima non sit meta dotis, notat glo. 4. in. l. 5. tit. 7. par. 6. & in. l. 8. tit. 4. par. 5. in verbo, *a otro*. * Fuerunt tamen alij magne auctoritatis viri, qui aliter sentiētes docent patrem, nō cogendū filia dare dotem parē legitime, ita nominatim, Dec. cōf. 277. col. 2. verf. sed tamen his & similibus. Nō enim legitimam debet vsq; ad mortem, & viuētis non datur hæreditas, iuxta iura vulgaria. Et à communi opinione, quod filia sit dos dāda par legitime, recessit prudenter, Socin. conf. 288. lib. 2. nu. 15. verf. circa primum, ibi, *Sed cum reuerentia*, qui citat Bart. in. l. Titio centum. §. Titio genero. nu. 6. ff. de conditio. & demonstr. Et hoc est verius, autore Deci. conf. 180. col. 2. & conf. 379. col. pen. sed addit quod de æquitate bonus vir non arbitrabitur minus legitima. Idē à communi discedit cōf. 26. nu. 4. Corn. conf. 290. incip. ardua plurimum lib. 3. col. 13. verf. circa secundum caput. qui citat Paul. conf. 108. Corn. cōf. 1. lib. 4. verf. valet, quod dos, litera. M. vbi notat, non oportere dotem parem esse legitime, si id mos regiones admittat. Idem docet Raphael. Comens. confil. 46. col. vlti. Deci. d. conf. 277. col. 2. Corn. confil. 115. lib. 3. col. pen. verf. non ergo obstat, vbi dici non probari iure filiam dotandam vsque ad legitimam, & id videtur sensisse

sensisse d. glo. 4. in. l. 5. tit. 7. par. 6. dum, inquit legitimam non esse metam dotis, Belon. conf. 83. num. 10. Curt. iunior, in Authen. res quæ. num. 10. & 11. C. commun. de leg. Socin. conf. 57. num. 25. lib. 4.

4 Rursus sunt qui dicant, patrem non posse cogi filia dare dotem vltra legitimam, quod aduersatur dictis. nume. 2. supra, ita Fulg. in Auth. res quæ. C. commun. de leg. & ibi Iaf. num. 28. Afflict. in const. Sici. lib. 3. rubr. 23. tit. de success. filio. num. 52. Vbi dicunt patrem cogi dare magnam dotem filia, dūmodo non excedat legitimā.

5 Mihi, res distinctione componenda videtur, Difficultas enim oritur, ex eo quod doctores generaliter scribunt, dotem debere esse patrem legitimam. Ergo aut pater viuens dotat, & locat matrimonio filiam exercens officium paternum, vel petitur ab eo, vt eam dotet, & certe non tenetur dotare eam vsq; ad legitimam: quia legitima non debetur vsq; ad mortem, & ita nullus iudex compellet eum præcise, & generaliter dare dotem parem legitimam, & ita nominatim probatur in. l. cognouimus. §. sed ne videamur, ibi. *in omni casu. C. de hæreticis Aret. conf. 17. col. pen. scribit. Dec. conf. 277. col. 2. verf. sed tamē his, & similibus, & conf. 26. num. 2. Doctissimi Antonius Padilla, in Auth. res quæ. nu. 21. C. comun. de leg. sentit Alciat. de præsump. regul. 1. præsumpt. 26. num. 50.* Alioqui, si quis habeat filias quatuor, & eius facultates valeant quatuor, vel duo aureorum millia, breui adperam & baculum rediget si inuitus, & nolens cogatur omnes filias dotare vsq; ad legitimam, præfertim iure regio, quo cauetur omnes facultates patris, esse filiorum legitimam, excepta quinta parte vt inferius dicā. * Deinde, nulla est lex præscribens filia dotē, necessario dandam vsq; ad legitimam, quod Corr. scribit, conf. 115. lib. 3. col. pen. verf. non ergo obstat. * Sed dotem congruam, & dos congrua, dicitur arbitrio iudicis, vt per Bart. in Authen. res quæ. in. 1. quæst. C. commun. de leg. cuius opinio est communis, secundum Curt. iunior. ibi. nu. 10. Rursus hoc videtur probari, in. l. quoniam Nouella. C. de inoffi. testam. vbi dos impuitur in petitionem supplementi legitime, ergo dos non fuerat par legitime, & illam legem in hoc citat, Socin. conf. 288. num. 16. lib. 2. * Sed certe illa lex hæc efficaciter non probat, potuit enim dos esse de facto minor legitima, in casu illius legis,

non tamen apparet quod filia conquesta fuerit de tenuitate dotis, & quod sibi non profuerit. Præterea omnia iura quæ tractant de quantitate dotis, non parificant eam cum legitima, ita vt legitima regula sit quam omittere nō liceat, sed dicunt, cōsiderandum numerum liberorum, facultatum paternarum valorem, generi & filia, & patris dignitatem. l. si filia pater. ff. de leg. 3. l. quæro. ff. de iure doti. l. cum post. §. gnr. verf. dotis. ff. de iure doti. Bar. in. d. l. si filia, & in. d. l. quæro. text. in Auth. res quæ. C. cōmu. de leg. ibi. *pro dignitate. Aretin. conf. 17. col. pen. Paris. conf. 81. nume. 49. verf. nec dicatur, lib. 2. Vbi dicit inspiciendum regionis morem, idem conf. 63. num. 51. Aym. conf. 236. num. 3. verf. nisi aliter Bart. in Authen. res quæ. C. commun. de leg. Alber. in. l. cognouimus. C. de hæret. Be'on. conf. 83. num. 10. Nouel. de dote. par. 6. priuil. 8. col. 2. Rursus, in concil. Arelateusi. hæc verba legimus. *Nullum sine dote fiat coniugium dos autem secundum possibilitatem sit.* Quod legimus, in. c. nullum. 30. quæst. 5. Scribit Bosquus, de nuptijs, lib. 6. nume. 3. Et regionis morem inspiciendum, scribit Raph. Comens. conf. 46. col. fin. idē relinqui arbitrio boni viri. Socin. conf. 14. num. 15. lib. 1. idem præscribitur, in. l. 5. tit. 7. par. 6. cuius verba sunt. *Otrofise segun la riqueza que el ouiesse, e segun que perteneciese a ella, e a aquel con quiē la queria casar* Et ibi d. gl. 4. notat. legitimam nō esse metam dotis. Item glo. in. l. 8. tit. 4. part. 5. in verbo. *a otro* dicit considerandas vires patrimonij numerū liberorum, dignitatem patris & generi, Alibi tamen gloss. l. 8. tit. 11. part. 4. dicit legitimam esse metam dotis in verbo *dotar*. Sic Ancharra. confil. 21. verf. etsi quæretur quantā erit dos, col. pen. scribit patrem, ex facultatibus numerum liberorum, dignitate sua, & generi cogendū in dare dotem. Loquitur enim quando pater ipse viuens dotem constituit. Certē si legitima necessario danda, breuius sese iura, & doctores extricassent, dicendo, debet dotari vsque ad legitimam, nulla tamen lex hæc dicit.*

9 Rursus dotem non deberi filia vsque ad legitimam, probatur, quoniam in bonis patris, filia nil debetur vltra legitimam. l. parentibus. C. de inoffic. testam. l. si quis in suo. C. eodem tit. & illud ad summum potest quodammodo existimare, se iam habere, etiam viuo patre,

videmustamen tutorem filiae meae impuberis, non teneri ei dare in dotem, totum quod illi reliqui, etiam si nubat ei, cui ego iussi, sed iuxta facultates, & dignitatem mariti dotem aestimari debere, ita lego in l. cum post. §. Gener, vers. dotis. ff. de iure doti, ibi. *Dotis enim quantitas, pro modo facultatum, & dignitate natalium, recte per tutorem constitui potest.* non ergo tutor dat vniuersas facultates, sed pro modo facultatum, & paulo post inquit text. *Nuptijs ex voluntate patris puella, cum filio tutoris iure contractis, dos pro modo facultatum, & dignitate natalium, recte constitui potest.* l. 9. tit. 1. par. 4. Et probatur melius in l. quæro. ff. de iure doti, & l. tam de mentis. C. de episco. audi. Et quod mulier non cogatur omnes facultates suas dare in dotem, probatur, in l. 1. C. si aduers. dotem. l. si ex causa. §. in dotis. ff. de minori. Nouell. de dote. 6. par. priu. 40. glo. & Bal. in l. mulier bona. ff. de iure doti. Bar. quest. 7. incip. mulier habens. Dec. conf. 521. Mayner. in l. in ambiguis num. 163. ff. de reg. iur. Couar. super. 4. 1. part. c. 5. nu. 5. Quinimo, etiam si habeat dotem, & nubat, non videtur illam dare, Bar. in d. disputatione. Bal. in l. nulla. C. de iure doti. Raph. in l. mulier bona. ff. eod. tit. Corn. conf. 282. col. 4. litera. L. lib. 1. Et si minor sit, & lesa restituitur, si forte omnia sua dedit in dotem, & si fit maior, & dolo circumuenta, rescinditur dotis datio, ex l. 2. C. de rescind. vendit. quod intellige, vt per. dd. in locis supracitatis. Ergo si filia, domina effecta per mortem patris, non cogitur omnia sua dare in dotem, et si dederit sæpe rescinditur; cur pater qui proprias facultates possidet, cogatur omnia ad filiam pertinentia ratione legitime in dotem dare viuens & valens? Cur non fruetur forsam magno labore patris? Cur proprijs spoliabitur? cum filia ipsa dotis præstationem, si vniuersum patrimonium absorbeat rescindat. Legitima autem est: totum quod filia viuo patre habere potest, & id quidem spe, neque enim domina est viuente patre, vt per. dd. in l. 3. C. de iuris & fact. ignor. l. 1. §. si impuberi. ff. de colla. bono. Paul. in Auth. si qua mulier. col. fin. C. de sacrosan. ecclesi. Abb. conf. 43. Alex. l. quia poterat col. pen. ff. ad Treb. Deci. l. fin. num. 15. C. de pact. & notatur in l. in suis. ff. de liber. & posthu. ibi. *Qui etiam viuo patre quodammodo domini existimabuntur.* Cum ergo non det sua, cur violenter rapiet aliena? hoc est pater-

na. Rursus si legitima est meta certa, & congrua dotis, vt supra num. 2. cur Auth. res que, permittit filiam dotare se ipsam vltra legitimam? Non ergo punctus est in legitima, potest enim dos minor legitima esse congruentissima, & ad dignitatem, & ad victum, vt inquit Aret. in l. qui superstitis. col. 3. vers. sed ad istud argumentum. ff. de acquir. hæred. & not. dd. citati. supra num. 3. Quod vt sit dilucidius, exemplum proponam, Mercator duas habet filias, & facultates eius valent quinquaginta coronatorum millia, & est genere vel infimo, vel mediocri, nonne sufficere si filiae in dotem det aureorum tria millia vel quatuor, quibus, & maritum inueniet honestum, & victum & dignitatem tueri poterit, & sibi parem, forsam diuitem, nanciscetur. An hic, æquum est patrem solidam legitimam cogi dare, hoc est dimidium iure regio: est longe iniquissimum, vt per Curt. in Auth. res que nu. 11. C. comu. de lega. Præterea legitima nonnunquam incongrua dos erit, vt patet in Auth. res que, & docent exempla quotidiana: Certè plures eruditi, dotem aureorum mille scripserunt re & nomine magnam esse, etiam comiti ita Bald. conf. 255. lib. 2. & 123. lib. 1. Decius conf. 26. nu. 3. Fulg. col. 2. col. 2. Iaf. conf. 133. lib. 4. num. 6. Cassia. in consuetudin. Burgund. rubric. 4. num. 7. & rubrica. 7. §. 12. num. 7. Boer. in consuetudini. Bituricen. tit. de consue. matrimonio. §. 5. Et dos non est parua si ad victum, & vestitum sufficit, Corsetus de minimis parte prima num. 19. Et Nouel. de dote. 6. part. priuile. 17. num. 5. vers. & ex prædictis potes concludi. vbi scripsit congruitatem dotis aestimari debere ex sufficientia alimentorum, ita refert Cassia. rubric. 7. §. 12. num. 22. & Bal. in Auth. præterea. C. vnde vir, & vxor scribit congruam esse dotem, si potest victum, & vestitum suppeditare, iuxta conditionem quod probat. Socin. conf. 288. nu. 20. lib. 2. & col. 100. num. 11. lib. 3. Quanquam aliàs, dos magna, vel parua dicitur arbitrio iudicis, secundum Bald. in Auth. præterea. C. Vnde vir & vxor. Bart. in l. si constante nu. 48. ff. solu. matri. & in Auth. quod locum num. 2. C. de collatio. Quanquam in alio sensu explicet que sit magna dos, Alcia. Parergon. lib. 4. cap. 8. Ergo pater, non est cogendus legitimam filiae in dotem dare, sed iudex pro modo facultatum numero liberorum & dignitate generi, & fœceri, & nupte rem pruden-

pruenter & Christiana grauitate stimabit, nihil dans fastui, nihil vanitati, sed omnia ad Christianam frugalitatem & moderationem referens. memor eius prudentissimi dicti, *sæpe in coniugibus fit noxia si nimia est dos.* Et eius. *venit a dote sagitta.* Moderata enim dos, omnibus sacris viris, omnibus Philosophis, & prudentibus placuit, vt inferius cap. 2. dicam neq; temere inuenias quicquam, magis vtile ad coniugij fœlicitatem, quàm dotem magnam spreuisse. Est enim dos, mulieris telum, & viri frenum, vnde Aristoteles vir summus, lib. 2. Politico. c. 7. *Expedi (inquit) dotem, aut nullam, aut parvam esse: vide Cap. 2. infra.*

¶ Si tamen legitima parua faceret, cum his quæ requiruntur arbitrio boni viri, expensis supradictis, tunc pater legitimam præstare cogetur, non quod legitimam debeat, sed quod debet id quod vir bonus arbitratur (scilicet iudex) & arbitratur summam parem legitime, vel alimentis quo casu licet excedere legitimam, vt infra dicam.

10 ¶ Finem faciam, si lectorem monuero. dd. à me citatos supra num. 3. vers. fuerunt tamen. Ad hoc quod dos, non debet esse par legitime, loqui quando filia exclusa à statuto stantibus masculis petit dotem sibi dari mortuo patre, tunc enim cum sit exclusa à statuto, non mirum si dicat ei non dari integram legitimam, cum iuxta comunem sententiam, videatur exclusa à legitima, vt infra dicam. secundum Corn. consil. 100. col. 2. lib. 3. Deci. conf. 26. col. 2. Solus Dec. d. conf. 277. col. 2. loquitur nominatim in nostro casu, & Ancharra. conf. 21. & definiunt, non respiciendam legitimam, neque quenquam legi qui doceat patrem posse cogi dare integram legitimam cum viuit, præter. Bald. conf. 323. lib. 3. & Ioannem Lupum in dict. c. per vestras. 3. notab. §. 22. nu. 2. & 3. à quo planè dissentio, nam omnes doctores quos citat, loquuntur quando filia exclusa à statuto, à successione patris, petit à fratribus mortuo patre, vt sibi dotem assignent, ita Socin. conf. 57. num. 28. libr. 4. vers. benefacit. Hic autem, est casus valde diuersus, ab eo de quo tractamus, vt per Deci. conf. 277. col. 2. num. 2. & nu. 1. vers. ficulo secundo etiam responderi potest, vbi ad hoc, citat Bal. & Paul. in Auth. res que. C. commun. de lega. vbi vide Paul. num. 9. nam dos potest esse congrua, etiam si sit minor legitima, vt inquit, Aretin. in l. qui superstitis col. 1. vers. sed ad istud argumentum. ff. de acquir. hæred. & Baldum dicto

conf. 323. lib. 3. reprobatur. Soc. in d. col. 288. lib. 2. num. 15. & dicam infra. *Pro hac sententia, quod pater qui dotat filiam non teneatur integram legitimam dotis nomine dare, facit, quod pater magnopere diligit filiam, neq; quisquam melior amicus: patre l. fin. C. de cura. furio. quare si pater det dotem, non est audienda filia, allegans tenuem dotem sibi datam, autore Decio. col. 26. col. 2. Curt. senior conf. 27. col. antepeglo. 4. l. 8. titu. 4. part. 5. col. 2. ad finem Iaf. conf. 133. num. 4. & num. 17. col. 11. libr. 4. Paris. conf. 107. nu. 50. lib. 1. Paul. conf. 403. lib. 2. & 421. col. 3. lib. 2. Alexan. col. 133. num. 4. lib. 4. Alciat. de præsumptio. regul. 1. præsump. 2. nu. 8. Soc. d. conf. 288. num. 21. lib. 2. Cassan. in consuetudinibus Burgundie. rubric. 7. §. 12. vers. aut vero. Molin. ad Alex. col. 29. lit. D. lib. 3. A ffliet. in constitutione Siciliae incipi. in aliquibus. num. 73. Deci. conf. 611. num. 7. & conf. 180. col. pen. & conf. 277. col. 2. Vbi dicit, quod si pater dotat, non est inspiciendum patrimonium, nam præsumitur congrua dos, Iaf. conf. 231. num. 4. lib. 2. Curtius iunior in auth. res que num. 11. C. commun. de lega. quem consule.

12 ¶ Hoc argumentum, protuli ad persuadendum, non ad euincendum, nam fere omnes isti, loquuntur de dote data filiae, quæ à successione patris excluditur per statutum, stantibus masculis, nam cum tali filia, non debeat legitima, iuxta communem sententiam doctorum, quos refert, Corne. consil. 100. col. 2. lib. 3. Decius conf. 26. Alex. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posth. dos ex equitate debetur, & quamuis hæc æquitas efficax sit (nam omnes fatentur talem filiam dotari debere) tamen dos sapit liberalitatem, misericordia concessam, idè doctores facile circuncidunt illam, & quanquam dicant quod de æquitate debet esse par legitime, loquuntur de legitima, pertinente ad filiam de iure communi, que est minuscule portio, vt in l. si quis in suo. C. de inoffic. testamen. idè doctores, videntes talem dotem ex misericordia deberi, facile dixerunt, quod si pater dotat filiam, non potest ipsa cõqueri detenuitate dotis.

13 ¶ Deinde, non puto verum, filiam à patre dotatam non posse conqueri de tenuitate dotis, quamuis id amori paterno tribuam, vt in dubio credam dotem à patre datam esse congruam. Et quod non sit verum filiam non posse reclamare aduersus tenuitatem dotis, docet Soci. conf. 57. num. 28.

versiculo. Sed ad hoc respondeo lib. 4. qui citat, Bald. in l. fin. C. de dotis promissione nu. 4. qui docet, filiam à patre dotatā posse petere supplementum dotis, & opinio est Baldi, sequuntur Doctores, secundum Soci. lib. Curti. iunior. in Auth. res quæ nu. 1. C. com. de lega. Iaso. conf. 133. nu. 17. col. 1. versiculo non obstat etiam dum dicebatur quod domina Socina, lib. 4. Decius conf. 180. col. 2. vers. & stante, cum alijs quos tibi congesi capite quinto versiculo postremo facit quod filie in congrue. Hanc opinionem existimo esse verissimam, tantum credo efficaciter, dotem à patre datam congruam fuisse, & hoc est quod sensit Decius, in dicto conf. 277. colum. 2. Affli. in confit. Siciliæ incip. in aliquibus num. 73. Quod confirmatur, quoniam Doctores ubique consentiunt, quod si appareret dolum patris in tali dotis cōstitutione intercessisse (puta quia excessus dotis esset manifestus) certe dotatio patris potest impugnari, auctore Alex. conf. 33. nu. 4. lib. 4. Ias. in l. voluntas. C. de fideicommiss. Curtius iunior conf. 10. nu. 1. Decius conf. 26. Curtius senior conf. 27. col. pen. ad finem Ias. conf. 231. nu. 4. lib. 2. Rodericus in repetitione. l. quoniam, in secunda limitatione legis regæ, versiculo ex quibus infertur ad questionem quotidianam. C. de inoffi. testamen. Sic etiam si dos sit nimis tenuis, filia dotata à patre conqueri posset, ut notat Curtius iunior in Authen. res quæ nu. 1. C. com. de lega. Socin. conf. 100. lib. 3. nu. 1. Ias. d. cōf. 133. nu. 17. col. 1. lib. 4. Decius. d. cōf. 180. col. 2. Quinimo etiā si statutū dicat; ut filia sit contenta dote data à patre, nihilominus posset reclamare, & restitutionem dotis petere, auctore Cassan. in consuetudinib. Burgun. rubrica. 7. §. 1. 2. nu. 1. 2. Quanquam hoc ultimo casu, (scilicet quando statutum dicit quod debeat esse contenta dote data à patre) plures tenent quod filia non potest petere dotem supplementum, ita enim docuit Alexan. conf. 121. lib. 6. Corr. conf. 290. lib. 3. col. 14. Curti. senior conf. 27. col. pen. ad finem & col. 14. vers. venio ad quartum Alexan. conf. 83. nu. 3. lib. 4. Corne. conf. 197. col. 3. lib. 1. Soc. cōf. 288. nu. 18. lib. 2. Bal. in l. si. nu. 4. C. de dotis promissione. Aymon. conf. 11. nu. 14. lib. 1. Alexan. l. cum ex filio nu. 7. ff. de leg. 1. Segura. in l. coheredi. §. cum filia fol. 2. 2. vers. facit ad illud. ff. de vulga. & pupilla. * Cum his, ego quoque sentio (ut scilicet) si statutum dicat, quod filia

fit contenta dote data à patre, non possit petere supplementum dotis à patre data, potest enim lex vel statutum minuere dotem (ut dicam capite secundo) imo & tollere in totum, quod nouissime docuit, vir doctissimus Ferdinandus Vasquius, in tractatu de resolutione vltimarum voluntatum. §. 20. num. 291. (de qua re infra capite secundo d. serenius) Interim tamen, censeo, mentem statuti spectandam, quid enim finitur in fiducia, quam lex habet de patre: certe tunc si dos non sufficeret ad alimenta, supplementum dotis peti potest, auctore Socin. conf. 100. num. 11. col. 4. lib. 3. & arguendo eorum quæ supradixi versiculo deinde non puto. nu. 13. Si tamen lex dissentit & manifestè vellet, ut dos esset solum illa quæ à patre datur, (quæcumq; sit) tunc etiam si dos non sufficiat ad alimentata, tollerabitur, si lex se furdet, in causa iusta, & non sit irrationabilis, hoc est impia & iniqua ut infra dico. Illud tamen notandum, quod inter ea quæ iudex inspicere debet, ut intelligat an dos sit congrua vel nō, est mos regionis, nam quæ hic, parua dos est: alibi magis est, & contra. Etsi moris est dari dotem legitima minorem, seruandus est etiam apud eos, apud quos, ex statuto, legitima est danda in dotem. rursus si consuetudo induxerit, summam certam, inter certum genus hominum, vel familiarum primæ, vel secundæ classis, est quidem id respiciendum, dum tamen eam, (si id prudentia suadeat) rejicere possit. Quid enim si sit prava consuetudo, superbia vel vanitatis filia? Primum scilicet quod debet inspicere regionis mos, docet. Bal. in conf. incip. antiquum statutum quem citat & sequitur, Ican. Lupus in. c. per vestras. 3. notab. §. 2. 2. incip. in constituenda, num. 2. Deci. conf. 26. nu. 4. col. pen. vers. non obstat. Parisi. cōf. 81. nu. 49. vers. nec dicatur, lib. 2. Mos tamen regionis tempore mutatur, idē probatio vnius temporis non sufficit ad aliud. Soci. conf. 57. nu. 26. lib. 4. Itē inspicienda consuetudo familiaris & quomodo dotauerit alias filias, arg. Imperator res. ff. de contrah. emptio. Ican. Lupus ubi proximè. Cassan. in consuetudini. Burgun. rub. 7. §. 1. 2. nu. 22. Aym. conf. 236. nu. 3. vers. nisi aliter. Raph. Comens. cōf. 46. col. fin. Deci. conf. 277. num. 1. col. 2. Corne. conf. 113. col. pen. vers. non ergo obstat, lib. 3. Socin. & Ripa nu. 93. in l. 1. ff. solum matrimon.

15 ¶ Non obstat, Auth. res quæ, ubi filia ad dotem

dotem accipit legitimam, quoniam (ut ex textu apparet) pater iam erat mortuus, & filia successerat, ita Decius intelligit cōmunem. d. conf. 277. nu. 2. vers. sed tamen, & vers. tamen ista conclusio. Item ibi accipit, non contra voluntatem patris, sed ex præsumpta voluntate, ut per Paul. ibi nu. 10. Crotus in rep. l. filius familiæ. §. diui. nu. 59. de lega. 1. Et quamuis grauata fuerit restituere, grauamen in legitima non valuit, ita Soci. conf. 288. nu. 15. vers. Sed cum reuerentia lib. 2. Curtius iunior, in. d. Auth. res quæ, num. 9. & sic non est mirum, si legitimam in qua successerat, det in dotem. Item non obstat quod vulgo dicitur, dos succedit loco legitimæ, secund. Cin. in l. sancimus. C. de nup. non enim inde sequitur, quod pater teneatur eam dare in vita, imo contrarium probatur, & qualiter id intelligatur, dicam suo loco.

16 ¶ Non obstat etiam communis opinio. dd. quos citavi supra num. 1. scilicet quod dos debet esse par legitimæ, quoniam ibi loquuntur quando pater iam erat mortuus, & filia à statuto exclusa petebat à fratribus vel transfuersalibus masculis, ut dotem sibi constituerent, ut probavi supra num. 10. tunc enim ad mitigandum rigorē exclusionis, est communiter receptum, quod dos, debet esse par legitimæ, & inter hos duos casus, (scilicet quando filia non exclusa, petit à patre vivente, ut sibi det dotem, & exerceat paternum officium dotandi) multum differt à secundo casu, scilicet, quando pater iam diem obierat, vel non obierat, sed filia exclusa petit à patre vel à fratribus dotem, tunc enim satis æquum videtur, ut sibi detur legitima, ea scilicet quæ competit de iure communi, iuxta tex. in Authen. Nouissima. C. de inoffi. testamen. scilicet ut si quatuor sint filij vel pauciores, diuidatur inter eos tertia pars, quod si plures fuerint diuidant inter se pro legitima dimidium, paternæ substantiæ: Et esse inter hos duos casus maximam differentiā, scribit Dec. d. conf. 277. col. 2. vers. sed tamen his & similibus, ubi rem affirmat, tanquam manifestissimam, & sentit Alciat. de præsump. regula. 1. præsump. 26. num. 50. Illud tamen nō omiserim, opinionem eorum qui dicunt: filia à statuto exclusæ, non deberi necessario dotem parem legitimæ, esse veriorē, & practicandam, ubi cunque dos minor legitima, est sufficiēs & congrua, ut honestè nubat, tanta enim posset esse legitima, ut excedat quod ne-

cessè est, ut honestè nubat, & illam opulentiam statutum voluit deferre ad filios, tanquam ad conseruatores familiaris, & splendoris paternæ domus. & tunc certè legitimam non dabo, ut prudenter notat Socin. d. conf. 288. num. 15. ad finem. lib. 2. Curti. iunior. in Authen. res quæ col. 3. C. com. de lega. Hinc infero quod si in Hispania esset statutum quod stantibus masculis femine non succedant, vel si institutor primogenij cum facultate Regia ad disponendum liberè, grauaret filium, ut dotaret sororem, certe talis soror exclusa per institutionem primogenij, non posset petere dotem parem legitimæ. * Moueor, quoniam iure regio omnes facultates patris sunt legitima filiorum, excepta quinta parte. l. 9. tit. 5. lib. 3. for. l. 1. tit. 6. cod. libro Rodericus, in l. quoniam in prioribus. 2. limitat. nu. 3. C. de inoffi. testam. Segura. in l. vnū ex familia. fol. 48. ff. de leg. 2. Et ita, si filia consequi posset legitimam ratione dotis, acciperet dimidium paternarū facultatū, extante illa, & fratre solū, & sic institutio primogenij subuerteretur, & esset verbis, & non rebus legem imponere, ut in specie dicit Soci. d. conf. 288. num. 19. lib. 2. Deinde, negari non potest, illud apud omnes esse communi opinione receptum, talem filiam exclusam à statuto, excludi à legitima, ita Corne. conf. 100. col. 2. lib. 3. ubi dicit hanc esse communem sententiā Deci. conf. 26. col. 2. citat Paul. in conf. 113. incip. domina Cornelia. Alex. in l. gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum. Cum ergo sit exclusa à legitima, non est quod petat dotem parem legitimæ. Sed obijciat aliquis, quomodo dd. communiter dicunt, filia huic, dari dotem parem legitimæ. Respondeo, loquuntur de legitima competente de iure communi, & mouentur ex eo, quod est minuscule portio (scilicet quarta eius quod filia habitura esset ab intestato) ut in l. si quis in suo. C. de inoffi. testamen. & adhuc, parua portio est stante d. Auth. Nouissima. C. de inoffi. testamen. quæ legitimam auxit. Et quod hæc ratio illos mouerit, patet ex Alex. cōf. 83. incip. viso statuto. col. 2. lib. 4. & conf. 69. super primo dubio. col. 1. lib. 1. & cōf. 7. col. 2. lib. 3. Deci. conf. 180. num. 2. Curtius senior, conf. 16. col. 1. vers. & idē aliās consului, & reliqui omnes supra citati. num. 1. Quod si legitima filia, apud eos tanta esset, uti apud nos, proculdubio aliter iudicarent, ut ex eorum mēte & verbis apparet. Deinde ve-

rior est opinio dicentium; dotem etiam de iure communi hoc casu non debere esse partem legitimam, ut supra dixi, num. 3. & num. 16. vers. non obstat. etiam communis opinio. Deinde. Socin. conf. 288. num. 15. ad finem lib. 2. dicit, quod si legitima est maior quam hereditas alterius hominis locupletis, certe tunc exclusæ non danda dos par legitimam.

18 Ex his apparet, verissimum esse quod Fulg. & Ias. num. 28. scripserunt in Auth. res quæ, scilicet quod pater, non potest cogi dotare ultra legitimam, licet possit cogi dare magnam dotem, Cum enim neque legitimam dare cogi possit, multo minus cogetur dare ultra legitimam, magna autem dos dicitur arbitrio iudicis, iuxta subiectam materiam, ut supra dixi, Nam dos mille aureorum, dicitur magna dos, de qua res supra dixi num. 9. vers. quod ut sit diuicius. Neque obstat communis traditio, quod si legitima non sufficit, ut filia maritum inueniat, & commode nubat, est dotanda ultra legitimam, ut per Salic. Fulg. & Ias. in Authen. res quæ, per textum ibi. C. comm. de leg. Alexand. conf. 69. col. 1. lib. 1. Sc. cin. in l. hæredes mei. §. cum ita. nu. 3. 2. ff. de condit. & demonstr. cum alijs citatis supra num. 2. quoniam omnes illi loquuntur, quando filia nubit mortuo patre, & excluditur per fratres vel transuersales qui occupant vniuersas facultates paternas ex statuto. Item text. in Auth. res quæ, loquitur quando filia se ipsam dotat mortuo patre, non tamen inde sequitur, quod patrem viuum possidentem res suas possit inuitum, & repugnantem cogere dotare ultra legitimam: sed arbitrio boni viri iuxta regionis morem, numerum liberorum, modum facultatum, & gentis dignitatem. Hæc autem opinio magis indubitata est de iure nostro regio, tum quia legitima filia, est maior, tum quoniam cum omnes paternæ facultates censentur legitima filiorum, est æquo inter eos diuidendæ nisi pater meliorauerit aliquem ex filijs in tertia parte * (quod licet) ut in l. 17. & 39. Tauri. l. 1. tit. 6. lib. 3. recollectio nouæ, & nisi in quinta parte, quam pater etiam extraneis dare vel legare potest. Itaque si non meliorauerit aliquem ex filijs, omnia bona excepta quinta parte sunt inter filios diuidenda. l. 9. tit. 1. lib. 3. fori. l. 1. tit. 6. l. 7. tit. 12. cod. lib. Ioan. Lupus. c. per vestras. 3. notab. §. 22. Roder. l. quoniam. C. de inoff. testam. in princ. dicitur. legē Regiā Segura. in. l.

vnum ex familia. folio. 48. vers. 2. facit. ff. de leg. 2. Couar. varia. resol. lib. 1. c. 10. col. 1. & 2. Ex quo sequitur quod si patrem nolentem dotare filiam ultra legitimam, iudex cogeret, ut ultra legitimam dotaret; quod faceret præiudicium legitimæ cæterorum liberorum, quorum portio est æqualis cum portione filia, ex æquo diuidenda in omnibus bonis, nisi pater meliorauerit. Hoc autem (scilicet præiudicare legitimæ cæterorum filiorum ratione dotis) est de iure prohibitum, & dos dicitur in officiosa, quod Paul. notat in l. vna. C. de inoff. dotib. num. 7. & ibi Faber. & cæteri, idem sentiunt Corne. conf. 100. col. 1. lib. 3. Bal. in l. si emancipati in fine. C. de collat. Ias. conf. 174. col. 6. lib. 4. Bart. Bald. Odo. & Placen. in l. 1. C. de inoff. doti. Afflict. Decisi. 86. Cassa. in contuetud. Burgun. rubr. 7. §. 12. num. 21. de qua re dicam infra. Neque obstat, si quis obijciat, quod ante conditam istam legem, dos de iure regio non erat inofficiosa, etiam si filia esset meliorata dotis ratione in tertia, & quinta parte bonorum, & etiam si ultra ea haberet dotis nomine legitimam, ut in l. 29. Tauri. scribit Ioan. Lupus in c. per vestras. 3. notab. §. 22. in constituenda. nu. 11. & 14. de donationibus inter virum & vxor. Segura. in l. cohæredi. §. cum filia, fol. 12. vers. sic. viso. glof. in l. 8. tit. 4. part. 5. Bernardus Diaz in regula. 213. fallen. 4. Gomezius Arius in l. 29. Tauri. num. 5. quoniam illud verum, quando pater filiam meliorat tacite, vel expresse, si enim meliorat in tertia, & quinta parte bonorum, iam ille partes non pertinent ad cæteros liberos, neque de eis debent deducere legitimam, cum patri liberum esset meliorare; Itaque tunc, non est quod cæteri filij conquarentur se læsos in legitima, cum in tertia, & quinta parte non debeant habere legitimam: Noster autem casus, est diuersus, scilicet quod pater non meliorat, sed iudex vult illum cogere, ut excedat legitimam, quo casu cum pater non meliorauerit, & sic tertia, & quinta pars sint in eius bonis, & per consequens debeantur æqualiter omnibus filijs, ratione legitimæ, cum cæteris bonis, certe iudex cogendo patrem, ut excedat legitimam facit præiudicium legitime aliorum, quod nullo iure admittitur? Neque obstat si quis dicat, factum iudicis censetur factum patris, & sicut pater dotans filiam ultra legitimam videbatur tacite eam meliorare, etiam si id non diceret, ut in l. 26. Tauri, notat

Ioannes

Ioannes Lupus. d. c. per vestras. §. 26. num. 13. col. pen. ita etiam quando iudex dotat. Hoc argumentum, nulli prudenti placebit, iudex enim non dotat, sed iubet dotare, ita tacita melioratio, (de qua in l. 26.) oritur, ex tacita voluntate dantis, hic autem repugnat? & tertia & quinta pars pertinent ad filios ratione legitimæ, & iudex non debet esse autor iniquitatis, neque a quoquam auferre ius suum, cum solus pater possit minuere legitimam filiorum meliorando vnum ex eis in tertia vel legando vel donando quintam, quod si non facit, certe tempore quo iudex iubet, tertia, & quinta pars sunt legitima filiorum. Non sic est de iure communi, & ideo res non est ita manifesta, nam de iure communi, legitima est quarta eius quod debetur ab intestato. l. parentibus. C. de inofficioso testam. & iure Authenticorum: si quatuor sint filij vel pauciores legitima est tertia. etsi plures sint femis, ad eos pertinet, hoc est dimidium paternæ substantiæ, de quo vide Corne. conf. 197. col. 2. lib. 1. Salicet. in Auth. nouissima quæst. 10. & col. pen. C. de inoff. testam. & in l. 1. col. pen. C. de noxal. actio. Bald. conf. 407. lib. 2. Corn. conf. 290. col. 10. vers. nec prædictis obstat, illud argumentum, lib. 3. vbi loquitur de dote. Ideo cum pater non teneatur eis relinquere ultra has portiones, & residuum cui vellet dare libere possit, secundum Abb. conf. 111. ad finem, lib. 2. Aymon conf. 142. col. 2. Soci. conf. 127. num. 24. lib. 3. Deci. consil. 254. num. 2. certe filij non possunt dicere se ledi in legitima, etiam si pater filia det dotem ultra legitimam, & sic non reuocant nisi pro ea portione. l. 2. l. si totas. C. de inoff. donatio. At iure regio, omnes paternæ facultates debentur necessario filijs, iure legitime? (si pater non meliorat aliquem ex eis in tertia) & sic nulla sunt bona ex quibus detur filia ultra legitimam, nisi ex legitimis cæterorum fratrum. at de iure communi excepta tertia, vel dimidia parte, reliqua omnia non sunt legitima necessario filijs relinquenda. Neque obstat si quis dicat, etiam de iure communi si pater non legat vel prælegat filijs vel extraneis, hereditas æqualiter diuiditur inter filios, ut in l. inter filios. C. famil. hærescund. sed illud gratia potius est patris, quam necessitas, nam præter tertiam vel dimidiam partem bonorum, cætera non debet filijs, & cui vellet legare possit. Apud nos autem vniuersæ facultates patris debentur filijs iure legiti-

me excepta quinta parte. Et ita intelligenda sunt, quæ scripsit Ioannes Lupus. c. per vestras. 3. notab. §. 22. in constituenda nu. 4. vers. & quod plus est, & num. 6. Vbi dicit mortuo patre, filios posse reuocare dotem in eo quod excedit legitimam filia, nam si loquitur de tempore quando iudex viuo patre assignauit dotem filie, recte loquitur, nam iudex inuitum patrem non potest cogere dotare ultra legitimam, etsi cogat reuocabitur a iudice superiori, & ipse pater rescindere poterit, iuris æquitatem implo-rando. Si tamen loquitur de tempore, quando ipse pater dotat, certe poterat olim etiam de iure communi dotare filiam ultra legitimam suam, dum tamen non excederet ita ut cæteris filijs non esset saluum debitum bonorum subsidium: iuxta Authen. nouissima, & l. parentibus. C. de inoff. testam. & d. l. 2. & l. si totas. C. de inoff. donat. & in Authen. vnde etsi parens. C. de inoff. testam. & ibi notant omnes. DD. & dicam infra. Itaque, si Ioan. Lupus, intellexit, de tempore quando ipse pater dotat, certe lapsus est, sed potius videtur ibi loqui de tempore, quando iudex dotat, ut patet. num. 3. licet postea. num. 10. videatur loqui siue iudex assignauerit, siue pater, quanquam ibi apertius loquitur de dote excedente in præiudicium aliorum filiorum. Dum tamen postea nu. 11. dicit, dotem immensam esse, quando pater dat filia ultra tertiam & quintam partem (præter legitimam) recte loquitur, ante istam legem, intelligendus tamen est ibi de tempore, quando pater ipse dotat & meliorat, re, vel verbo, non tamen de tempore, quando iudex inuito patre assignat dotem, vel cogit patrem assignare ultra legitimam filia, ita ut resultet melioratio, in tertia, & diminutio legitime cæterorum filiorum, nam tunc vbi primum exceditur legitima filia, (æqualiter facta computatione cum cæteris) iudex dat dotem in officiosam, in præiudicium cæterorum filiorum, quibus omnia bona patris debentur iure legitimæ, excepta quinta parte, ideo non valet. * Hæc tot verbis inculcare visum est, quoniam ipse studiorum (ut videtur amantissimus) Ioannes Lupus in d. 3. notab. §. 22. num. 1. & 2. loquitur de iudice constituyente dotem, ibi, secundo debet iudex, & c. & paulo inferius inquit non curando an dos commensuretur cum legitima vel non. Quæ verba candidè sunt interpretanda, quia postea videtur dicere filios posse reuocare quod excedit legitimam,

main,

mam. Sed occurret aliquis dicens, quinta pars non est legitima filiorum, sed ad libitum pater eam dat, in pios usus vel profanos, certe in hac portione iudex iubere potest patrem dotare filiam ultra legitimam: iam enim cessat præiudicium ceterorum filiorum. Sed, huic ego respondebo, quintam ita iure nostro regio esse patris, ut notis, & ignotis eam dare possit filiis inuitis, itaque filij in ea nullum ius habent, ut in l. 9. tit. 5. lib. 3. fori. l. 1. tit. 6. l. 7. tit. 12. col. lib. Notant Roder. Ioan. Lupus & ceteri in locis supracitatis. Cum ergo quoad quintam, pater liber sit, neque filij ius aliquod habeant, quo cogere possint patrem, quo iure iudex illum cogere poterit eam portionem vel eius particulam dare filiae ultra legitimam. Deinde cum verisimile sit patrem eleemosynis, & pia munificencia velle redimere peccata sua, *ex facere sibi amicos de mamona iniquitatis* (iuxta verba Christi) cur comoda filiorum (quibus quoad quintam partem nihil debet) præponet salutem animæ suæ? Cur inuitus donabit? cur inuitus liberalitatem exercebit? Sed rursus occurret alius, dicens, dotare filiam ultra legitimam, quoniam si non vis filiam meliorare, ipsa conferet fratribus quod supra legitimam acceperit? & sic eis non facis præiudicium, in tertia parte. l. 29. Taur. Sed quorsum hæc nugameta audiet iudex, si enim pater meliorare non vult, neque aliorum filiorum legitimam minuire, (quoniam lex prohibet nisi per viam meliorationis) quid oportet dare quod lex iubet ut non detur? quorsum det, quod gener restituere debet, ut per Paul. in l. vna. nu. 5. C. de inoff. dotib. & ibi Faber. Corn. conf. 100. col. 1. lib. 3. Ias. conf. 174. col. 6. lib. 4. Molin. in tractatu de donationibus factis in contractu matrimonij, nu. 48. & in tractatu de inofficiosis donationibus, nu. 33. præsertim quod filia abstinere posset ab hæreditate paterna, ut non teneatur conferre. l. 29. Tauri.

De his iam factis. Præsertim cum ex hac lege, omnis melioratio, dotis ratione sit prohibita, ita, ut parens etiam si velit non possit villo modo filiam meliorare. Non tamen est prætermittendum, errasse Curtium seniore dum conf. 73. col. 3. 2. versu. octavo principaliter, scribit, relationem, à patre factam principi, quod competenter dotauerit filias, falsam esse, si eis minus legitima in dotem dedit, & quod rescriptum, huius relationis virtute impetratum, est surreptitium, nam

ut ex superioribus apparet, dos dicitur competens, etiam si sit minor legitima.

21 Quoniam verò supra dixi, diffensionem, quæ prima facie videtur esse inter doctores, distinctione componendam esse, & quod si pater dotat in vita sua, volens vel nolens, non tenetur filie dare in dotem integram legitimam generaliter, restat secundus casus, de tempore quando filia dotatur mortuo patre, & tunc iam dixi supra nu. 16. versu. non obstat etiam communis opinio, quod eo casu loquuntur omnes. DD. citati, num. 1. qui dicunt dotem debere esse parem legitimam, sed loquuntur quando filia ex statuto excluditur stantibus masculis, & quid eo casu sentiam iam exposui. Restat casus, quando non est tale statutum, & filia dotatur mortuo patre, & tunc pater non vivat, non est quod tractemus quantum pater possit dare de iure communi, sed tunc filia se ipsam dotat, & si maior est, omnia sua dare potest in dotem. l. nulla. C. de iure doti. ibi. Bald. Nouel. de dote priuileg. 42. & 43. Salicet. in l. nulla. C. de iure doti. Si tamen sit minor, dotem dare debet cum decreto, & quantum possit dare, vide Salicet. Bald. & dd. in l. 1. C. si aduers. dotem. Nouel. de dote priuileg. 41. Gozadin. consi. 33. nu. 23. l. si ex causa. §. si dotis. ff. de minori. Et quid si nubat indigno, vide Ioannem Lupus in c. per vestras. §. 7. incip. tertium quod habet concurrere nu. 7. de dona. inter virum & vxor. * Quid tamen si secundo nubat, quantum in dotem dare possit, vide l. hac ad dictali. C. de secund. nupt. & ibi. Bald. & Deci. Aymon. conf. 142. col. 1. & 2. Ancharran. consilio. 101. colum. 1. & 2. Corn. consil. 33. lib. 1. & consi. 309. lib. 3. dicam infra cap. 16. de dote secundo nubentis. Quid autem si pater filia, plus legitima reliquerit, cum onere fideicommissi, in quantum possit se dotare, an scilicet supra legitimam, est casus in Auth. res quæ. C. comm. de leg. & ibi Bart. Bald. Paul. Salicet. Alexand. & Ias. Paul. in l. cum virum num. 5. C. de fideicommiss. & dicam infra suo loco.

24 Hactenus de dote, quam iure civili & regio pater cogi poterat dare, ante conditam istam legem. Nunc tractemus quantum posset olim dare, si vellet immentam liberalitatem in filiam dotis nomine conferre. Et de iure civili, dare poterat quantumcumque summam, dummodo non occuparet portionem filij debitam, si enim filij salua esset

esset portio debita ex Auth. Nouissima. C. de inoff. test. reliqua pater in dotem dare poterat ita Paul. in l. vna. nu. 5. C. de inoff. dotib. & ibi sentiunt Faber. Plac. Bar. Bald. & Corn. conf. 100. col. 1. lib. 3. Casan. consuet. Burgun. rub. 7. §. 12. nu. 21. Ias. conf. 174. col. 6. lib. 4. Odof. in d. l. 1. C. de inoff. doti. Molin. in tractat. de dona. factis in contractu matris. nu. 48. & in tractatu de inofficiosis donationibus. nu. 33. Afflict. de decisione. 86. Et probatur, in Auth. vnde si parens, & in l. parentibus. C. de inoff. test. & in l. si liqueat, & in l. si totas. C. de inoff. donat. Ias. in d. Auth. vnde si parens, num. 16. C. de inoff. testa. Et generaliter poterat meliorare quem volebat, dummodo ceteris relinqueret legitimam, Bart. & Ias. in d. l. par. tibus. C. de inoff. testam. l. quæ pater. l. si vni. l. ex parte. §. in testatus. ff. famil. herciscund. l. quoties. C. col. l. hac ad dictali. C. de secund. nupt. l. filij patris. C. famil. hercis. Soci. conf. 127. col. 2. num. 24. lib. 3. Corn. conf. 228. col. 2. & conf. 273. col. 7. lib. 4. Deci. conf. 254. num. 2. Paris. conf. 34. nu. 26. lib. 2. & conf. 107. nu. 46. lib. 1. Dec. conf. 246. col. 1. ad fi. Bal. conf. 356. lib. 5. Abb. conf. 111. col. fin. lib. 2. Aym. conf. 142. col. 2. ver. circa primum.

25 Item poterat dare maiorem dotem vni filia quam alteri, Bald. conf. 328. nu. 3. lib. 3. Alex. conf. 29. col. 2. lib. 3. Nouel. de priuileg. dotis. 6. par. char. 10. Afflict. constitutione in aliquibus nu. 73. Pau. conf. 73. Licet ista dña Lisa. Rursus, Bald. in conf. 323. lib. 3. incip. materia diuiditur. notat quod habes multas filias, cum modum seruabit in distributione dotis, quem seruat in distributione legitimæ: Quod ciuiler intellectum, verum est, scilicet, quod sicut potest vnam meliorare distribuendo legitimam, ita etiam constituendo ei dotem: Si tamen intellexit (ut reuera fecit) teneri constituere dotem paræ legitimæ, sicut quando moriens distribuit inter filios legitimam, vnicuique assignando, errat, & illi hoc nomine accusat Soci. conf. 288. nu. 15. lib. 2. & dixi supra, Si tamen filia esset exclusa per statutum, tunc si dos excederet summam congruam, vel si excederet legitimam filia competentem (vel quod verius est) si excederet necessarium, ut honestè nuberet, filij possunt reuocare excessum: licet in dubio, dos data à patre præsumatur congrua, ita Alex. conf. 33. num. 4. lib. 4. Ias. in l. voluntatis. C. de fideicommiss. Curt. iunior, conf. 10. nu. 1. Deci. conf. 26.

Curt. seni. conf. 27. col. pen. ad finem. De qua re iam supra dixi. versu. ego cum Socino, & versu. illud tamen non omiserim. Illud tamen notandum, quod pater in dubio videtur dare filia secundæ, tantum quantum dedit primæ, ratione æqualitatis seruandæ, secund. Soc. & Rip. num. 93. l. 1. ff. solut. matrim. Lup. cap. per vestras. §. 14. num. 7. fol. 91. col. 2. de donat. int. vir. & vxor.

27 Iure autem Regio, ante istam legem, pater poterat in dotem dare filia legitimam, & insuper tertiam, & quintam bonorum partem, etiam si alios filios haberet, neque ex hoc dos dicebatur inofficiosa, textus est, in l. 29. Tauri. Scribit Lupus. cap. per vestras. §. 22. in constituenda num. 11. & num. 14. Segura. in l. coheredi. §. cum filia. fol. 12. versu. viso. ff. de vulg. Gomezius Arius, in l. 27. Tauri. num. 5. glos. in l. 8. tit. 4. Part. 5. in verbo *A otro*, text. in l. 17. Tauri. Bernardus Diaz regula. 213. fallen. 4. glos. l. 3. tit. 15. Part. 6. verbo *No queria*. Adde autem licebat tertiam matrimonij ratione dare, ut licet alioquin melioratio in tertia posset reuocari, etiam si facta esset per donationem inter vivos filio, vel filia emancipatis, ut in l. 17. Tauri hoc tamen non admittebatur si melioratio facta fuisset matrimonij ratione ita definitur in d. l. 17. Tauri. Imo etiam si solum promississet meliorare matrimonij ratione, promissio efficax erat, & omnino implenda, ut in l. 22. Tauri. Quanquam autem in filia, hoc correctum sit per hanc legem (ne scilicet meliorari possit matrimonij ratione) tamen in filio masculino, ille leges seruandæ sunt, ut infra dicam. Adde ut melioratio ratione matrimonij irrevocabilis sit, non solum in tertia (de qua loquitur d. l. 17.) Sed etiam in quinta (si etiam in ea filius melioratus sit) Quod apud nos in dubium reuocari video, quoniam, d. l. 17. solum loquitur de melioratione in tertia, & cum non loquatur de melioratione in quinta: contendunt nonnulli non recedendum à verbis legis. * Sed certè indignum est hæc studiosis facessere negotium. Primo quoniam, l. 22. Tau. (quæ solum loquitur de promissione meliorandi, per viam matrimonij) eam promissionem efficacem, & irrevocabile esse decernit, etiam in quinta, si de ea mentio facta sit. ibi. *Si promissio el padre, o la madre, de mejorar a ali-*

guno de sus hijos, o descendientes, en el dicho tercio y quinto por via de casamiento, que en tal caso sean obligados a lo cumplir, y hazer: y sino lo hizieren, que passados los dias de su vida, la dicha mejoría, y mejorias de tercio y quinto, seã auidas por fechas. Cum ergo promissio meliorandi in quinta, efficax sit, & irreuocabilis, si fiat matr. monij ratione, multo magis erit irreuocabilis ipsa melioratio eo nomine facta, & cū tertia (quæ est legitima quoad filios) reuocari non possit, cur reuocabitur quinta, quæ extraneis, & ignotis dari, & legari potest? Iure autem, leges nostræ regię, tantum tribuunt meliorationi factæ ratione matrimonij, nam etiam de iure cōmuni contractus minus efficaces vim, & spiritum sortiuntur, si matrimonij ratione fiant, vt prudenter scripsit Guido, de c. 145. Ias. l. ex hoc iure. nu. 66. ff. de iust. & iure. Segura in l. vnum ex familia. §. sed si fundum. col. 3. 2. versic. possit dari. ff. de lega. 2. Dcc. cōf. 414. Quæquā nescio quid senserit Lupus, in c. per vestras. §. 2. 2. in constituenda prope firem de donat. inter virum & vxor. Scripsit enim patrem, meliorationem ex matrimonio factam, posse reuocare, quod est aduersus leges regias.

29 His præmissis, videamus qua in re hæc lex corrigat ius ciuile, & regiū. Et certè, quamuis pater olim possit filiam dotis nomine meliorare, in tertia, & quinta bonorum parte, (vltra legitimam sibi debitam) hodie non potest, vt probatur ibi. Mandamos que ninguno pueda dar ni prometer por via de dote ni casamiento, tercio ni quinto de sus bienes, ni se entienda ser mejorada tacita, ni expressamente. Ecce neq; tacita, neq; expressa melioratio dotis ratione admittitur. Tacitā autē meliorationem lex appellat, cam; quæ re fit, non verbis. Nam si quis filię vltra legitimā in dotem daret, quod legitimam excedebat, censetur melioratio, vt in l. 26. Tauri. Nam opus sufficit, vt quis videatur per legare. l. vxorem, & ibi Bar. ff. de leg. 3. Ioan. Lup. in c. per vestras. §. 2. 2. in constituenda. nu. 12. & 13. de donat. inter virum, & vxor. Segura in l. vnum ex familia. §. sed si fundum. fol. 5. quod est. 48. fuorū operum vers. tertio quod non solū pater. ff. de leg. 2. Cifontan. d. 2. l. 26.

30 Quinimo hodie, ex dispositione huius legis, pater non potest semper dare filię in dotem integram legitimā, imo vniuersūq; inspectis annuis redditibus, ad summū da-

re potest quantitatem hic præfinitam, nō amplius, non autem integram legitimam, vt ex tenore legis patet, quæ breuior esse potuisset, si legislator solum sensisset, patrem posse dare in dotem legitimam non autem meliorare. Hæc enim tribus verbis significare potuit. Quod autē hæc sit mens legis, probatur ibi. El que tuuere quem o y m: dio de renta, y dende arriba, pueda dar en dote a cada vna de sus hijas, la rēta de vn año, y no mas: con que no pueda exceder de doze quentos, no embargante que la dicha su renta sea mas de los dichos doze quentos en qualquier cantidad. Nota hæc verba vltima, ex quibus inferitur, q̄ habens redditus quātumuis amplissimos, hoc est, mas de doze quentos en qualquier cantidad, non potest filię in dotem dare, mas que doze quentos, quæ summam efficiunt duorum, & triginta aureorum millium paulō plus vel minūs. Ergo si quis habeat octuaginta aureorum millia ex redditibus annuis (habet enim Hispania nonnullos huiusmodi opes possidentes) certè facultates huius; plus valent, quam centum auri Miriades. Summa est incredibilis, & immensa vix æstimare potest. Finge hūc duas habere filias, supputa quātum ratione legitime vnicuique debeatur, diuisis equaliter paternis facultatibus. Nō dubitabis (vt existimo) legitimā cuiusq; octingentis aureorum millibus æstimare. Tamen lex prohibet dotis nomine filię dare, vltra duo, & triginta aureorū millia, quamtumuis annui redditus maximi, & opulentissimi sint. Quinimo in hoc exemplo, non solum nō licet in dotem dare medietatem facultatum, (quæ est iure regio legitima filię æqualiter diuisis portionibus) verum neq; dimidium annuorū reddituum. Non enim habens octoginta, vel septuaginta aureorū millia ex annuis redditibus, potest vni ex duabus filiabus, dare in dotem quadraginta aureorū millia, vt ex verbis legis manifeste deducitur. Tantum ergo abest, vt filię generaliter integra legitima dari possit, vt nonnunquam neque dimidium annuorum reddituum (quæ multo minoris sunt quam ipsa legitima) dari possit, si excedatur summa hic præscripta. Si tamen aliquis eos haberet redditus, vt seruata summa hic præscripta, legitima, & summa hic præfinita paria sint, & tunc non dubitandum, legitimam solidam, & integram dari posse, non quod summa æquiualeat legitimæ

legitimæ, sed quia non transgredimur decretum huius legis, neque summam in ea præfinitam: Rursus nota quod si pater daret dotem, & diceret, ne filia afferret in collationem, certè si ex hoc resultet melioratio, non seruandum, & in hoc casu est correctæ Authen. ex testamento. C. de collat. & l. 3. tit. 15. part. 6. & dicam latius infra.

31 Ergo hodie, dotis ratione pater non potest dare filię, vltra legitimā, tacitè, neq; expressè. Quinimo neque ipsam legitimam si excedatur summa hic præscripta. Rursus nullus iudex coget patrem dotare vltra modum hic præfixum, & neque volens, neque inuitus transgredi poterit legis decretum. Nam iudex est legum custos. Poterit tamen pater non excedendo præfinitionem, vberius dotare vnam filię quam aliam, non enim hæc est melioratio, vt infra dicam capite vndecimo ad finem.

Meminisse tamen oportet, quod hæc lex non præscribit summam quam pater necessariò tenetur dare, sed modum statuit vsque ad quem potest dare, ita vt vltra transgredi non liceat. Ergo si pater cogendus sit dotare, non contulemus hanc legem, vt videamus quantum cogendus sit dare, sed vltra quam summam non possit dare. * Nam hæc lex, modum statuit liberalitati paternæ, vt eam transgredi non possit, non tamen cogit, vt vsque ad eam summam det. Vt patet ibi. Pueda dar hasta vn quento y no mas. Et ibi. No pueda dar arriba de seiscientas mil marauedis. & ibi, pueda dar hasta vn quento y medio de maruedis, & rursus ibi, pueda dar la renta de vn año, y no mas, con que no pueda exceder, &c.

32 Fateor tamen quod cum hæc lex, à prudentibus condita sit, iudex qui statuere vult dotem, consulere poterit hanc legem, non, vt patrem cogat dare, quod hic ei permittitur dare, (neque enim præfinitio huius legis admittenda, si resultet melioratio, vt infra dicam) neque inuitus id facere debeo quod volens possum. Sed vt adhibita consilium prudentia, æstimatis facultatibus & redditibus, numero liberorum, & gentis dignitate, solertè, & accuratè statuatur, illud expendens, legem hanc vtilissimum iudicasse, sumptus reflexare, dotem moderari, & rursus mediocritatem in omnibus rebus esse optimam, nihilq; magis accedere ad disciplinam Christianam, quā frugalitatem, quam modestiam, opulen-

tia superbiæ matri inimicam. Rursus vt sibi quid sit factu optimū aliquid per-suadeat, expendat summam hic præfinitam, quas peculiaritè recedere operæ pretium non duxi, cum supra, omnia verba legis ne dempta quidem syllaba præfixerim.

34 Nam igitur deinceps cessabit iudiciū arbitrium, quoad cogendum patrem excedere summam hic præscriptam. Nam præfinitio legis seruanda est, vt dicam cap. sequentat Curt. senior conf. 27. vers. venio ad quartū col. 14. huius autem nostræ legis meminit. gl. in l. 8. tit. 4. par. 5. vbi dicit hodie hanc legem vidēdam. Meminit etiam, Couarr. in Epitome super. 4. 2. part. §. 7. num. 3. Auend. de mandatis regum. c. 14. & Antonius Padilla generosis moribus, & litteris illustrem nominis famam adeptus in rep. Auth. res quæ. num. 24. C. cōmun. de lega. Oroscius in l. omnes populi. num. 147. ff. de iust. & iure.

S V M M A.

- 1 AN hæc lex præfinitans summam dotibus sit valida, & num. 6. validis argumentis, probat num. 8. 14. & 16.
- 2 Statutum tollens liberam contrahendi matrimonij facultatem non valet, neq; circa accessoria ipsius.
- 3 Assignatur ratio quare hæc lex sit condita.
- 4 Lex ciuilis licet non possit displicere circa matrimonia, potest tamen circa dotes.
- 5 Statutum, vt talis non possit contrahere nisi cū tali, licet non valeat quo ad impediendam valorem matrimonij, valet tamen quo ad patriā potestatem, & ius successionis, & inibi.
- 6 Reselluntur Hyppoliti argu. sing. 589. & genuina huius legis ratio, & causa assignatur.
- 7 Hæc lex matrimonia auget, & alit coniugia.
- 8 Lex ciuilis auferrens sceminis contrahentibus licrum, quod ex lex deservitur, valet.
- 9 Pæne imposita sceminis secundo nubentibus, iure ciuili sublatæ sunt.
- 10 Statutum tollens omninò dotem, & iubens hæc pater teneatur filiam dotare, valet.
- 11 Valet etiam matrimonium absq; dote.
- 12 Statutum, vt Princeps possit præscribere dotis summam valet, neq; esse contra substantiam matrimonij probatur.

- 11 Statutum, vel lex præscribens nequis possit (etiã ad salutem animæ) legare, vsq; ad quintam bonorum partem in præiudicium liberorum, valet.
- 12 Intellectus Authen. vnde si parens. C. de inoffi. testamen.
- 13 Mulier secundo nubens omnia sua in dotem dare potest, dummodo nõ apponatur pactum, vt eã maritus lucretur tanquam præiudiciale filijs primi matrimonij.
- 14 Filio naturali pater vltra quintam bonorum partem, legare non potest.
- 15 Legitima filiorum iure naturæ debita, et si lege in totum tolli nõ possit, potest tamẽ limitari.
- 17 Maritus, & vxor olim se inuicem emebant.
- 18 Veneti neminem, vel ditissimum, vel nobilissimum cisem vltra sex millia aureorum nummum filia in dotem dare patiuntur.
- 19 An hæc lex iusta sit, & num. 20.
- 21 Dos parua præstat vxorem morigeram, & marito obedientem.
- 22 Masculus conseruat familiam.
Fœmina inreuitus, & finis est familiæ.
- 23 Decisio huius legis tam fratribus masculis, quã fœminis indistincte competit, & in eorum vtilitatem condita est, & num. 29. contra Hugonem Celsum.
- 24 Mala quæ resultat ex ampla, & superflua dote.
- 25 Pater etiam inuitus cogitur dotare filiam, & num sequenti.
- 27 Insaniuntur qui supra rei familiaris modum, dotant filias.
- 28 Romanorum ciuium ea erat parsimonia vt cœnæ, & victus essent publica lege præscripti.
- 30 Ornamentis mulierum, etiam hæc lex modum statuit.
- 31 Mulieribus se ornari non prohiberi, auctoritate sacre scripturæ probatur.
- 32 Pater non cogitur dare masculis (saltim de consuetudine) donationem propter nuptias.
- 33 Dos succedit loco alimentorum.
- 34 Dos congrua iudicatur ex personæ qualitate.
- 35 In dotandis filiabus inspiciendæ sunt qualitates patris.
- 36 Leges semper curant, ne sit inter filios inæqualitas.
- 37 Dos congrua iudicatur etiam in Comitibus mille aureos.

- 38 Non tantum meliorationem, sed etiã meliorationis promissionem, hac lege profectum est.
- 39 Statutum excludens fœmias stantibus masculis, plausible & fauore dignum videtur præsertim si dos ei relinquatur.

An dispositio huius legis valida sit, & an iusta, & æqua, & qua ratione prodita fuerit. Cap. II.

I SED An hæc lex, præfiniens summam dotis: valida sit. Hanc rem, ambigua reddit apud quosdam, Hyppolitus, qui singulari. 589. incip. Alias de anno. Scribit statutum Bononiense, præfiniens metam dotis, cum pœna, esse inuaidum, & quod miratur rectores eius inclinatæ ciuitatis, tale statutum edidisse. Mouetur quoniam matrimonia debent esse libera. cap. gemma de sponsal. & statutum tollens liberam facultatem contrahendi matrimonium non valet, secund. Ioan. Andr. in cap. statutum de hæreti. in. 6. in Nouella. Alexand. consil. 97. principalis dubitatio. lib. 1. & consil. 1. lib. 3. & consil. 209. lib. 3. & quod cũ non valeat statutum super matrimonio, etiã non valet circa accessoria ipsius matrimonij, scilicet circa dotem: autore Ancharran. consil. 20. incip. pro solutione dubiorum, Socin. consil. 80. præsens consultatio col. penul. lib. 4. Alexan. consil. 97. lib. 1. col. 4. & 6. Hæc sunt Hyppoliti fundamenta, quem tanquam huius sententiæ autorem, citat & accusat Didacus Couarruias vir vtiq; doctissimus, sed vna præsertim ingenij castitate mirabilis in epitome super. 4. 2. part. §. 7. num. 3.

2 CA Equidẽ nefas esse duco, de huius legis valore dubitare, quod, vt probem: eius rationem subiiciam, & prudentissimam esse magnorum virorum auctoritate probabo. Quod autem valeat probo primo auctoritate Bernardi Diaz in regul. 213. fallentia. 4. ad finem, vbi præter alia, acriter inuehitur in patres, qui spiritu stultitiæ, filiam dotis nomine meliorant vt potenti vel nobili nubat, & expilant ceterarum facultates. Rursus probo ex Didaco Couarr. in

in dict. epitome super. 4. in. 2. part. §. 7. num. 3. qui loquitur in specie Gregorius Lopez in l. 8. tit. 4. part. 5. Et leges restringentes dotium summam probat Soc. consil. 57. lib. 1. & vir eruditionis excusæ Molinæ in tractatu de donationib. fact. in contractu matrimoni. num. 10. Rursus Auedani. de exequendis mandatis cap. 14. dicit legem hanc valere, & seruari, ita nu. 6. ad finem, & in principio eius cap. Et è re publica esse vt seruetur, scribit doctissimus Antonius Padilla, in rep. Auth. res quænum. 24. C. commu. de lega. Eiusq; meminit Orosius elegantis ingenij laude clarissimus in l. omnes populi num. 147. ff. de iust. & iure. Deinde Veneti, prudentiæ auctoritate, in toto orbe nobiles, & clari, dotium præstationem ad certam summam redere, quod Gulielmus Postelus memoriæ prodit, lib. 33. de magistratibus Atheniensium. Idem videntur Bononienses fecisse, vt Hyppolitus refert. * Et hoc quidẽ iure fieri potest, lex enim ciuiliis, si nõ circa matrimonia, certe circa dotem, disporre potest, autore Innocentius in c. 1. de spõsal. Abb. bi. nu. 7. vers. Innocentius dicit, & nu. 2. ad finem vers. statutum laicorum, & ibi Antonius: A lex. consil. 97. col. pen. vers. ad quartum dum dicebatur, lib. 1. Bal. in rub. de constit. col. 2. Felin. in c. quæ in ecclesiis. nu. 5. §. cod. tit. vbi dicit hanc communitatem. Bal. in c. clerici. col. 2. de iudici. glo. & dd. in c. cum secundum leges, de hæret. in 6. Calde. in c. 2. ad fin. de clandest. de sponsal. Corn. consil. 282. col. fin. lib. 1.

4 CRursus licet statutum quod talis non possit contrahere cum tali, non valeat, quoad impediendum valorem matrimonij, tamen quoad patriam potestatem, & ius successionis arbitratur valere, Corset. singul. 313. incip. statuto cauetur, quod inter homines diuersarum terrarum. Angel. in l. 1. §. ius naturale, in vltimis verbis. ff. de iustit. & iure. Facit quod scribit Bart. in l. 1. ad dicimus. C. de murileg. & ibi Angel. Bald. in l. 1. §. ius naturale. ff. de iustit. & iure. Bald. in l. omnem, ad finem. C. ad Tertul. Roman. & Alexand. in rub. ff. solut. matrim. Dominic. in cap. statutum de hæreti. in. 6. Abb. in cap. per tuas de arbitr. Salic. in l. 1. col. 6. C. de nup. Roderic. in l. 2. tit. de los casamientos. nu. 15. Ij doctores, loquuntur in specie multo magis dubia, scilicet in statuto disponente quod qui contraxerit matrimonium cum tali,

possit ex hæredari, vel puniatur amissionem talis rei, & tamen contendunt valere, & eorum opinio nouissimè tuctur Molinæ apud Alexand. cõf. 97. col. 3. lib. 1. littera. A. Ioã. Lup. in c. per vestras. §. 3. incip. sed si filia. nu. 1. & 7. de donat. inter vir. & vxor. Bal. in tractat. statutorum vers. cõsentus nu. 1. Iaf. in l. 1. in fin. ff. de iustit. & iure. Rursus alij (& ij vt arbitror plures) contendunt non valere. Ego in hac specie nihil deffinio, nisi quod procliuor sum in eorum sententiam, qui sentiunt huiusmodi statuta ex iusta, & prudenti causa prodita, valida esse. Quæstio autem nostra dissimilima est, lex enim ista, non impedit directè, neque indirectè matrimonia, neque ea vlllo modo prohibet, vel retardat, sed loquitur in patre, filiam matrimonio collocante, neque in ea est vllum verbum pœnale filia contrahenti, nisi forsam pœnam arbitramur, non pati legem, vt filia exhaustiant suis dotibus patris facultates, & cæteros fratres mendicare cogant. Si euoluas omnia loca supra citata, reperies omnia iura, omnesque Doctores loqui in statutis veriantibus matrimonia, absq; voluntate patris vel matris, vel confanguineorum, sub pœna ex hæredationis, vel amissionis dotis, vel huiusmodi pœnæ. Hæc autem lex, non dat formam matrimonio, neque in ea verbum de modo, vel solemnitate quo debet contrahi, imo loquitur de parentibus sponte locantibus filias suas, quos freno cohercere voluit, ne cupiditate locandi filias, cæteros liberos (vt moris est) spolient, & expilent, quæ res est correctio digna, vt pie, scribit Bernardus Diaz, Calaguritanus Episcopus, in regula. 213. fallentia. 4. ad finem, Couarruias, & Padilla in locis supra citatis. Itaque hic, nullo modo quadrant argumenta Hyppoliti, & arbitror statutum quod refert huic dissimile fuisse, scribit enim continere pœnam. * Et certè, potius hæc lex alit matrimonia, augetq; coniugia, nam si pater (vt est nostri seculi corruptela?) vnam filiam locabat, non poterat aliam locare, quia primæ dos facultates deuorabat, nimirum locata patris infamia, viro potenti cui splendicam sanguinam dari oportuit, expilatis cæteris filiabus. Quod hæc lex moderans dotes, auget matrimonia, nam si pater parua dote locet filiam, & secundam, & tertiam, & quartam locare poterit, & facultates

omnibus sufficient. Itaque nemo obicere potest legem hanc tollere libertatem matrimonij, vel punire directè, vel indirectè, matrimonium, iubendo, vt filia ex herede tur, vel remaneat indotata.

6 Rursus quòd lex præfinitens summam certam dotis valeat: probatur, quoniam ante istam legem definitum erat: ne pater dotem daret, ex qua cæterorum liberorum legitima minueretur, vt per Paul. l. vna. numer. 5. C. de inoffi. dotib. & ibi Bart. Bal. Odofred. Faber. & Cin. Corn. consi. 100. col. 1. lib. 3. Ioan. Lupus in. c. per vestras. 3. notab. §. 22. in cõstituenda. nu. 11. & 14. de donatio. inter virum & vxor. & docui supra cap. primo num. 32. nemo tamen exortus, est, qui id improbaret, ex eo quòd tollat libertatem matrimonij, vel loquatur circa matrimonia, vel eius accessoria, puta dotes, Nam cum Alex. in dict. conf. 97. lib. 1. & Ancharran. consil. 21. docent, legem vel statutum laicorum non valere etiam circa dotes, loquuntur de statuto prohibente matrimonium, absque consensu certarum personarum, sub pœna amissionis dotis, & quia sunt plures Doctores, qui contendunt id statutum valere, quia non annullat matrimonium, sed punit in dote, respondere Alexand. tale statutum circa dotem non valere, quia imponendo pœnam amissionis dotis vetat indirectè matrimonium, nullas enim audebit cum tali celebrare nuptias ne pœnam dotis incurrat. Itaque ibi statutum circa dotem, non valet: quia tendit ad impediendum matrimonium, & re vera metus amissionis dotis impedit. Si tamen statutum generaliter disponat circa dotem, quam pater filiae, nuptui tradens, potest dare, potius coercet patrem, quam filiam, potius illi ligat manus, quam filiam à nubendo exteret, & vt supra dixi nu. 5. hæc lex potius auget matrimonia quam tollit, quoniam parentes si tenuem dotem dare consuecant, plures filias poterunt matrimonio locare, & consuetudo modicè dotandi, plurimorum animos excitabat ad nuptias, qui ignominie metu abstinent, ne videantur tantilla dote nupsisse.

7 Item quando lex civilis tollit fœminæ contrahenti lucrum quod ex lege deferretur, valet, glo. in. c. cum secundum. de heredi. in. 6. docet Alexand. d. consi. 97. num. 3. vers. hanc etiam opinionem. lib. 1. Antoni. in. c. 1. de sponsali. Sed certe inuitus

8 his nugis tantum temporis do. Hæc enim lex non loquitur cum filiam matrimonium contrahente, sed cum patre eam omni alacritate nuptui tradente volens cæteris filijs prospicere. Sed quoniam varia sunt hominum iudicia, pergam probare hanc legem validam esse: Et probò efficacissime. * Nam notum est pœnas impositas de iure ciuili fœminis secundo nubentibus sublatas esse, vt in cap. pen. & fi. de secun. nup. notant omnes in. l. 1. C. de secun. nup. quoniam matrimonia debent esse libera, nihilominus tamen decretum. l. hac edictali. C. secun. nupt. quo prospicitur, & prouidetur filijs primi matrimonij, non est sublatum, iubet autem illa lex, vt fœmina secundo nubens non possit in dotem dare secundo marito maiorem summam: quam est legitima vnus ex filijs primi matrimonij. Ecce vides præfinitionem dotis: tamen nullus adhuc (quod ego quidem sciam) scripsit, legem illam correptam esse quòd tollat libertatem matrimonij, imò contra indubitanter asserunt, Ancharran. consil. 101. col. 1. Vbi dicit, quòd pœnæ impositæ quia nubit intra tempus luctus sublatae sunt, tamen decretum dict. l. hac edictali. durat, quia non est pœna sed remedium aliorum filiorum, ita ibi Ancharran. vers. primum est vtrum leges, Secin. cons. 35. col. pen. & fin. lib. 4. Corn. consil. 33. repetito diuino numine, lib. 1. & consil. 118. col. 1. eodem libro, & consi. 309. lib. 3. Aymon cons. 142. col. 2. num. 4. Deci. & omnes, in. d. l. hac edictali. Curt. senior cons. 78. col. 3. vers. sed præmissis omnibus, Bart. Bald. & Salic. in. l. vna. C. de inoffi. dotib. Ergo præscribere dotis summam ne cæteri filij mendicent non est contra libertatem matrimonij: Rursus è nostris Hispanis, præter Couar. Oroscium, Padillam, Auendanium hanc legem sanctam appellat. Didacus Perezius multè eruditionis doctor Salmanticensis in aditione ad rep. Seguræ in. l. col. æredi. §. cum filia, num. 130. ff. de vulg. & pup.

9 Rursus valere statutum, tollens omnino dotem, & iubens ne pater teneatur filiam dotare, scripsit Ferdinandus Vasqui. in tractatu de resolutione vltimarum voluntatum. §. 20. nu. 291. quoniam lex statuere potest ne pater cogatur dare filio alimeta, secundum Dec. in. l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. & potest tollere in totum legitimam filij, secundum Ang. in. l. Papinianus. §. quarta. ff. de

de inoffi. testamen. Abb. in. c. Raynuntius de testamen. & est communis autore Deci. in. d. l. iura sanguinis, & cons. 19. num. 5. & cons. 255. num. 5. Alexand. cons. 75. col. 2. lib. 1. Ange. in. l. quòd de bonis. ff. ad leg. Falc. Bart. Imcl. & Paul. in. l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condit. & demonstra. vbi loquuntur de tollenda dote. Corn. cõf. 180. lib. 1. vbi dicit hæc communè. Valer enim matrimonium absque dote. l. cum multæ. C. de dona. ante. nup. c. si quis diuinis. 30. quæst. 5. Non enim dotibus, sed affectu matrimonia contrahuntur. l. fin. C. de repu. §. illud in Athen. quibus mod. natu. efficiantur. legitimi. Tamen quòd dixi de tollenda prorsus legitima, an verum sit hic non definitio, vide Boeri. Deci. 204. num. 22. Roder. in. l. quoniam. in secunda limitatione legis Regiæ. C. de inoffi. testamen.

10 Rursus quòd præscribere dotis summam liceat principi, neque id sit inualidum quod videatur esse contra libertatem matrimonij: probatur, quoniam donatio propter nuptias, (quæ censetur dos ex parte viri) debet esse par doti. vt in Athen. æqualitas. C. de pact. conuen. quòd videtur esse genus quodam præfinitionis, quoniam donatio propter nuptias, non potest excedere dotem, vt in. l. fin. §. si igitur dote iam præstita. & in. l. si constante. C. de donat. ante. nup. l. 2. tit. 11. part. 4. Ioan. Lupus in rubr. de dona. inter virum & vxor. §. 24. inci. & circa illud col. 1. Rursus hæc ipsa donatio propter nuptias (quam nos arram vocamus, vt in. l. 1. tit. 11. part. 4.) non potest excedere decimam partem bonorum, vt in. l. 1. tit. 2. lib. 3. fori. Et si pater vel mater sponsi amplius dederint, donatio inualida est, & propinquiores ipsius viri excessum repetere possunt, vt in. d. l. 1. tit. 2. lib. 3. fori. Ecce quòd pater, vel mater, non possunt dare nurui dotem ultra certam summam. Nam vt dixi donatio propter nuptias est dos ex parte mariti. Hactenus tamen nullus exortus est, qui harum legum decreta reiecerit, quòd tollant libertatem matrimonij, imò seruantur ad vnguem, & eis nouum robur addit. l. 50. Tauri. Et illam legem fori, enarrat Rodericus, & legem. 50. Tauri interpretatur, Cifontanus, Antonius Gomezius, Castellus, Arius, ne per somnium quidem cogitantes eas leges inualidas esse: Sic, dos data spuria limitata est, ne possit excede-

re necessaria ad alimeta Bal. in. l. eam quæ num. 4. ff. de fideicomis. Capitius Deci. 18. col. 2. Ioan. Igne. in. l. si qua illustis. num. 67. C. ad officia. Paleo. de nothis capit. 45. Couar. in Epito. super. 4. in. 2. par. §. 6. cap. 8. nu. 12. & dicat latius suo loco.

11 His accedit quòd licet de iure testamentata debeant esse libera, vt in. l. 1. C. de sacro. ecclesi. l. stipulatio hoc modo. ff. de verbor. oblig. & licet prouisum sit vt pijs locis liceat liberè relinquere, nihilominus valet lex præscribens nequis possit (vel ad salutem animæ suæ) legare plusquam quintam bonorum partem, in præiudicium filiorum, ita Paul. & Ias. num. 9. in. l. maritus. C. vn. de vir & vxor. Ancharran. cons. 25. videtur prima facie. vers. his non obstantibus. Felic. ecclesi. san. Mariæ col. 33. de cõst. Abb. cons. 63. lib. 1. Roder. in. l. quoniam. in declaratione legis Regiæ. col. 1. 1. vers. nihilominus his non obstantibus. Ioan. Igne. in rep. l. omnes popul. num. 93. vers. amplius vidi dubitari. ff. de iusti. & iure. qui citat Bald. cons. 19. inci. in quæst. quæ vertitur. Sic Paul. in Auth. si qua mulier, nu. 1. C. de sacro sanct. ecclesi. scribit: patrem etiam ad pias causas non posse præiudicare filio, in legitima: Rursus cum bona damnatorum deferantur agnatis, certe damnatus non potest legare etiam ad pias causas in præiudicium agnatorum, secundum Ioan. Andr. in. c. 2. de vsur. lib. 6. Cardinal. cons. 42. Et simile definit Federicus cons. 78. Domin. in. c. fin. de immuni. ecclesi. lib. 6. Horum omnium ratio est, quòd licet piæ causæ absolutè sumptæ plurimum debeatur reuerentiæ, tamen si concurrat cum filijs (quos creditores lex censet) eorum causa magis pia est, autore beatissimo patre Augustino, in. c. fin. 17. quæst. 4. Vides libertatem testandi, à nostris tanto opere obseruatam, non irritare decretum factum in fauorem filiorum: vt pater eorum portiones etiam ad pias causas minuire non possit. Et vt disponere non possit ultra certam summam, etiam ad pias causas, non obstante quòd videtur legem civilem super hoc disponere non posse, & quòd hoc regulari deberet secundum ius Canonicum, vt in. c. relatum & c. cum tibi. de testament. & quòd in his quæ concernunt animam lex diuina, & non humana videbatur inspicienda, arg. c. litteras de restitu. spoliat.

12 Hinc videmus definitum in Athen. B 4 vnde

vnde et si parens. C. de inoff. testamen. ne pater donare possit in præiudicium legitimæ filiorum, & de iure Regio, nemo potest meliorare, ultra tertiam, & quintam partem bonorum, & si non meliorat vnum ex filijs non potest eis præiudicare in plus, quam in quinta parte, licet hæc præiudicia non videantur contra libertatem testandi. Quoniam hæc leges factæ sunt in fauorem filiorum, neque libertas testandi debet esse impia aut inepta, & tales taxationes valent, vt per Fabrum. §. alteri col. 4. in l. de inuic. stipul. Boer. in consuetudin. Bituricens. tit. de consuetudine matrimoni. §. 1. versic. & idem tenet. Hæc autem lex facta est in filiorum fauorem, vt infra manifestè probabo. Facta etiam est ad minuendum luxum, & inuicem pompam, & hoc casu statuta laicorum etiam pertinentia ad res ecclesiasticas valent. Valent enim statutum quod in funere non deferantur, nisi tot fasces, & quod non committentur funus nisi tot clerici. Abb. in. c. ff. de reb. eccles. non alienan. Ioan. Igne. in rep. l. omnes populi num. 100. ff. de iusti. & iure: quoniam hæc sunt ad minuendam pompam prophanam. l. 2. tit. 5. lib. 5. Recopil.

13 Sic etiam mulier secundo nubens, potest dare omnia sua in dotem, dummodo non apponatur pactum vt maritus lucreretur, quia hoc est præiudicium liberis primi matrimonij, vt per Ba'd. in l. ea lege. C. de condit. ex lege. Roman. consi. 447. Aymon consi. 142. Deci. consi. 246. col. 1. Florjan. in sua disputatione. incip. mulier viduata Bari. & Angel. in Authen. de nupt. §. optime. Ioan. Ferrar. in sua practica. in forma. l. belli quo petitur dos in verbo *dote domine Margarite*, & est communis secundum Bertran. in rep. l. hac æd' Itali. num. 28. C. de secund. nupt. hoc tamen non habet locum quando secundo nubens est tutrix filiorum impuberum, tunc enim si nubat antequam faciat dari tutorem filijs, & reddat rationem, non potest secundo viro dare in dotem ultra tertiam bonorum partem, ita. DD. in l. 1. & in Authen. eiusdem pœnis. C. de secund. nupt. in glof. in verbo, parit. Bertran. in d. l. hac æd' Itali. num. 29. & est tex. in l. 1. C. eod. tit. & ibi. DD. notant, neque quisquam est qui somnet hæc seblatum esse iure canonico imò plurimum laborant. DD. in elucidando eius, & similitum legum decreta, tanquam valida neque somniant inualida esse, licet taxet dotem.

14 Rursus si lex ciuili non posset præfinire certam dotis summam, certe. DD. non probarent dictam filiam non posse reclamare aduersus dotem à patre datam, quia præsumitur pro naturali affectu filie rectè consuluisse, contendunt tamen ad vnguè seruari debere, & ita docet Bal. in l. fin. num. 4. C. de dotis promiss. Alex. consi. 121. lib. 6. Corn. consi. 290. lib. 3. col. 14. Curti. senior consi. 27. col. pen. ad finem. & col. 14. versic. venio ad quartum, Alex. consi. 83. num. 3. lib. 4. Corn. 197. col. 3. lib. 1. & consi. 288. nu. 18. lib. 2. Aymon. consi. 11. num. 14. lib. 1. Segura in l. coheredi. §. cum filia. fol. 22. versic. facit ad illud. ff. de vulg. de quo vide que scripsi supra cap. 1.

15 Rursus, & alimenta iure naturæ debita videmus certis finibus circumscripta, nam filio naturali ultra quintam partem pater legare non potest, vt in l. 10. Tauri, & dos filie naturalis est taxata, & ultra datum, reuocatur, vt per Ripam. l. 1. num. 68. ff. solut. matri. & dicam. infra. c. 13. Capit. decif. 181. Præterea legitima quæ censetur debita iuræ naturæ, vt in l. scripto. ff. vnde liberi, si non potest in totum tolli (vt supra de ferui. c. 1. num. 9.) certe potest limitari: vt latè per Boeri decisione. 204. nu. 22. & tradunt. DD. in locis supra citatis. Alex. consi. 55. col. 2. lib. 2. Ioan. Lup. c. per vestras. 3. notab. §. 22. incip. in constitueda nu. 14. de dona. inter vir. & vxor. Rodericus. l. quoniam, in declaratione legis Regiæ. 2. limitatione. nu. 6. Cur ergo dos non possit circurcidi, limitari, & præfiniri vt in eius locum succedat, vt per Cin. in l. Sâcimus. C. de nup. & dicam. infra.

16 His congruit quod angustis finibus circumscribere dotes, iustum & prudentissimum est: id enim Solon Philosophus & legislator nobilissimus fecit. Constituit enim (auctore Plutarcho in vita ipsius) ne vxor in mariti domum, quicquam adduceret, præter tres vestes, & quadam paruo empta vasa. Rursus Varro lib. 1. de moribus populi Romani, & Nonius Marcellus sub titulo de doctorum indagine scribunt, nubentes ex veteri lege Romana affeistres ad maritum venientes ferre, atque vnum quem in manu tenebant tanquam emendi causa marito dare, alium quem in pede habebant in loco larium familiarum ponere, tertium in facciperone (ampla scilicet crumena) quem in compito vicinali certo

17 certo tempore solebant resignare. * Quod Volaterran⁹ retulit, de Philologia lib. 30. c. de coniugio quis in eo veterum ritus: qui rei citat auctorem Festum: Olim enim maritus, & vxor se inuicem emebant, quod Apuleius significat lib. 8. Metam. & Boetius lib. 2. cõmentariorū, in Topica Ciceronis. Sic Licurgus Lacedemoniorum legislator, statuit Virgines absque dote nubere, ne propter dotem colerentur, quod Plutarchus prodit in vita ipsius, quanquam aliter de eo refert Aristoteles, lib. 2. Politic. 7. Vbi leges Lacedemoniorum accusat, quod magnam dotem dari permitterent, cum præstet (inquit) dotem aut nullam aut paruum esse. Et Chilon vxorem humilem, apparatu modico ducendam esse censui (auctore Laertio) quod, & Tiraquelus refert in. §. lege connubiali, num. 10. Plato dotes prohibuit auctore Volaterrano. Et Nicostratus Græcus, auctore apud Stobæum fermone. 68. Si quis (inquit) meæ sententiæ fuerit, vel paruum dotem libenter accipiet. Vxor enim amplam ferens dotem, onus est graue, iuxta sententiam Antiphani Græci poetæ quæ Latinè sic habetur.

Haud illum est omnis grauius.

Re vera, quæ vxor dotem ferens copiosam.

Et Demencus, Apud Plautum in A finaria.

Argentum accepi, dote imperium vendidi? 18

Vxor enim diues, seruum putat sibi esse maritum, semper cum eo litigat, neque vel leue conuicium patitur, iuxta illud Plauti, in Menechmo.

Cum viro litigium natum esse aliquod, ita iste solent, quæ viros.

Subseruire sibi postulant, fretæ dote sacroces.

Et Euripides in Menalipe, apud Stobæum fermone. 68. Græca carmina refert, quæ Latinæ sic leguntur.

Quicumque nuptias, aut genere præstantiores contrahunt.

Aut multarum opum gratia, vxorem ducere nesciunt.

Vxor enim imperans domi,

Subiecit maritum, ita vt amplius non sit liber. 19

Et Iuuenalis Satyra. 6. inquit.

Intolerabilis nihil est, quam femina diues.

Et Cato.

Vxorem fuge ne ducas, sub nomine dotis.

Rursus Aufonius Gallus, immodicas dotes improbat, his verbis.

Sæpe in coniugibus, fixa noxia sinimio est dos.

Et Horatius poeta prudentissimus virtutem coniugis, dote anteponit.

*Nec dotata (inquit) regit virum coniux,
Probamque pauperiem, sine dote quero.*

Et Plautus in Aulularia inquit.

Dummodo morata rectè veniat, dotata est satis.

Et Iulius Bassus apud Senecam. 6 controuersia lib. 2. Omnes (inquit) vxores diuites, seruitutem exigunt, crede mihi, volunt regnare in suis diuitijs.

Rursus Diuus Ambrosius, lib. 1. de Abraham Patriarcha. Qui suauitatem (inquit) querit coniugij, non superiorem censu ambiat, non monilibus ornata, sed moribus.

18 Vnde Veneti neminem, vel nobilissimum, vel ditissimum ciuem patiuntur, ultra sex millia aurorum numum filie in dotem dare, quod ex Postello libro de magistratibus Atheniensium refert Couarr. in Epitome super. 4. in. 2. par. cap. 3. §. 7. nu. 3. Boni enim viri dicunt cum Alcmena in Amphitrione Plauti.

Non ego illam mihi dotem ducio esse quæ dos dicitur,

Sed pudicitiam, & pudorem, & sedatum cupidinem.

Neque vanum arbitror, quod legimus Laccenam interrogatam: quam dotem marito tradidisset? pudicitiam respondisse? quod Corass. refert in l. qui liberos, num. 23. in lectura. ff. de ritu nupt.

19 Hæc de valore legis, Nunc tractemus de eius ratione, & an iusta sit. Nam Auendanius vir bonus & doctus, libro de exequendis,

quendis, mandatis regum cap. 14. num. 7. significat decretum huius legis inducere vitium, dicitur differentiam constituit inter masculos, & foeminas aduersus naturae legem. Vetat enim foeminas meliorari, nulla de masculis facta mentione, unde iniquum censet foeminas, & masculos diuerso iure censeri, contra. L. maximum vitium. C. de libe. preter. vel ex here. ibi, *Qui eum tales differentias inducunt, quasi naturae accusatores existunt.* Et quid in legem hanc prudentissimam esse, nemo negabit qui rem attentius perspexerit.

20 *Primum, si exempla mouere solent, (vt mouent efficacissime) habemus exemplum Solonis, Licurgi, Aristotelis, magnorum, & clarissimorum virorum. Sunt nobis exemplo, veteres Romani, apud quos grauitas, & incorrupti mores viguisse videntur. Probant dotium paruitatem, Ambrosius vir sanctus; eruditione, & prudentia insignis Antiphanes, Iuuenalis, Nicostriatus. Vetuit dotes Plato autore Voluterrano lib. 29. Probam pauperiem sine dote querit Horatius, quem Diuus Hieronymus poetam prudentissimum appellat. Accedunt his Cato, Plautus, & Euripides, humanarum actionum scientissimi: utique talium virorum sententiae, pro rationibus haberi solent. Rursus si vt poeta quidam vere scripsit, *pax est optima rerum quis homini natura dedit* non ne praestat paruam dotem accipere cum pace, quam opulentiam cum iurgio? Oblatrat vxor, nimia dote turgida. Dedignatur parere marito. *Faxa vt scias* (inquit Plautus) *dotate mulieri conuiuium dicere quid periculi sit.* Neque haec lex vitium contra naturam inducit, sed naturam bene institutam instaurat, quae vxorem non ferocem, non turgidam, non oblatratricem dote nimia esse vult, sed morigeram ac marito obedientem.*

21 *Hec modica dos praestat, experientia magistra, totque doctissimis viris testibus. Vbi nam obsecro est iniquitas? an quod non idem in masculis, imo id prudentissimum? quoniam masculus dominus, & caput est vxoris suae, iuxta naturae legem, ac diuinam institutionem, unde in eo deficit ratio, qua in foemina dos nimia prohibetur. Foemina enim marito insultans, infelix reddit coniugium, dote enim nimia, ferocem parere viro, dedignatur. At masculus cum caput vxoris sit, nihil contra naturam facit, si vxorem subigat,*

sibi que audientem esse velit.

22 *Deinde masculus splendorem, ac dignitatem familiae conseruat, foemina familiae suae interitus est, & in alienam inseritur. I. pronuntiatio. ff. de verborum signifi. Quare iure optimo melioratio admittitur in masculo, qui facultatibus suffultus: familiae columen erit, & ruentem paternam domum sustinebit tanquam Athlas caelum. Deinde falsum est foeminam non posse meliorari a patre. Dotis enim tantum ratione meliorari non potest, extra causam vero dotis meliorari potest, deficiunt enim verba huius legis, a quibus non est recedendum. Quinimodum tantum per contractum inter vos vetat meliorari ratione dotis, vt suo loco dicam. Quod hic vitium est? Quae differentia inter masculum, & foeminam? praesertim cum foemina nullo modo excludatur a petitione legitimae, imo pater eam sibi relinquere tenetur, iuxta vulgata iura.*

23 *Præterea proprius explicando rationem huius legis, certum est paternas facultates, vt plurimum exhauriri dotandis filiabus, filios autem masculos egestate praemi, quibus tanquam conseruantibus suorum splendorem, oporteret, & paternas, & auitas facultates (quantum aequitas patitur) infolidum praestari, cuius rei vice succedit misera aegestas, defloratis paternis facultatibus sororum dotibus. His succurri oportuit, & eorum ratione mihi videtur praecipue condita haec lex, vt patet ex verbis supplicantium Principi, ibi. *Supplicamos a V. M. que las dotes que en estos Reynos se dieran, no puedan ser mas de la legitima que le vendria a la dotada, si entonces se partiessen los bienes del dotador,* nota illa verba. *Mas de la legitima que vendria a la dotada.* Ex quibus apparet, legem aliorum filiorum utriusque sexus legitime consulere voluisse, petitur enim a principe, vt iubeat, ne possit in dotem filiae dari plusquam legitima, quare hoc nisi vt aliorum legitima salua sit, & incolumis. Rursus nota illa verba. *Si entonces se partiessen los bienes del dotador.* Ergo eorum fauorem lex respexit, cum quibus facultates patris dotantis diuidenda sunt. Rursus hoc probatur ex verbis legis, ibi. *No pueda mejorar.* Haec verba non quadrant nisi inter fratres, ergo ad vtilitatem, & fauorem fratrum condita est lex. Solent enim parentes promittere nimias dotes, in filiorum praesudicium, vt inquit Paul. in. l. vna. C. de inoffi. doti. quos tanquam hostes ca-*

terarum

terarum filiarum, accusat Bernardus Diaz regula. 213. fallentia. 4. dicens, meliorationem ratione dotis iniquam esse. Et quod haec lex aliorum filiorum fauore condita sit probatur, quia. l. hac a dictali. C. de secund. nup. quae taxat dotes, censetur condita fauore filiorum, autore Bertrand. ibi. num. 43. post Bart. ibi, & Ioan. Garron. in rubri. C. de secund. nup. num. 12. Praeterea nimium verè respondet princeps in initio huius legis. *Atental a desorden, y daños que somos informados que se han recrecido de las dotes excessiuas.* Quæris quæ nam sunt ista mala, quibus hanc legem opponere oportuit? æquidem multa ac magna sunt. *Primo minuentur facultates parentum, & expedit reipublicæ ciues habere locupletes, vt in. §. 1. in Authen. defenso. ciui. & in. §. 1. in Authen. vt omnes obedi. iudici. prouin. & in. §. 1. in Authen. vt iudices, sine quoquo suffragio. Item expedit ne quis re sua male vtatur, vt in. §. sed etiam Insti. de his qui sunt sui, vel alieni iuris. Habenda est enim ratio rei familiaris, quam quidem delabi finire, flagitiosum est, vt inquit Cicero offi. lib. 2. Deinde praua consuetudo immodicè dotandi filias, corrumpit bonos mores, efficitque vt foemine non moribus sed dotibus nubant, vt que potior sit pecuniæ, quam pudicitiae ratio, ex quibus coniugia infœlicia, & bonorum morum pestis oritur, Iuuenis enim non ad virtutem animum intedit, sed accipiam (inquit) puellam affatim dotatam, quæ mihi, & rem, & molle otium in omnem vitam pariat. Rursus vxor dote turgida ferocit, & insultat, dote enim libertatem credit emisse. Praeterea immodica dotium praestatio, impedit foeminarum nuptias, quæ enim lautam dotem non habet maritum non inuenit, (inquit enim iuuenis) cur ille alter aureorum quatuor millia accepit: ego minus accipiam, praestat abstinere a coniugio quam tale dedecus perpetui. Et qui modica dote sex posset locare filias, vna ampla dote locare vix potest, in magnum praesudicium cæterarum filiarum, quæ indotate, celibatum amplecti coguntur, aut ad turpitudinem oculos adijciunt. Deinde miseri parentes, de filiarum honore solliciti, & sexus fragilitati volentes consulere, coguntur eas immodicè dotare, & ratione matrimonij meliorare, omnia deuorantes, dum modo filiae pudor saluus sit, & illibatus. Quid enim non faciât paterno amore proclinati, si ac-

cedat clamoræ preces, & longa suspiria matris, filiaque in patre subamarus oculus quæ ætatis florem inutilis perdere cogatur, dum cum ea pater præter consuetudinem partius agit. * Augeret necessitatem lex, quæ patrem etiam inuitum cogit dotare filiam. I. qui liberos. ff. de rit. nup. Bald. in. l. fin. C. dot. promif. Ias. in. l. de alimentis num. 7. C. de tran. & in. l. huiusmodi. §. cum pater num. 19. ff. de leg. 1. & in. l. filius familiæ. §. diuis. in. 2. lect. num. 74. ff. eod. d. l. qui liberos. ff. de rit. nup. l. obligamur. vers. lege. ff. de act. & oblig. Quod si non vult, iudex eum cogit, indicto carcere, vel multa, si uè petat filia, se velle matrem esse, siue propinqui, vel ex officio nemine petente, potest iudex facere, autore Nouelo in tractatu de dote. 6. part. priuileg. 14. priuile. 17. num. 1. Bald. in. l. fin. col. fin. C. de dot. promif. Aufre. quæst. Tolos. 290. Boer. decis. Burdeg. 230. num. 4. & 6. Bosque. de nup. lib. 3. nu. 23. Curt. seni. conf. 39. Ioan. Lupus. c. per vestras. §. 20. col. 2. vers. ad simile. Hyppoli. conf. 125. nu. 10. & 12. Casfan. in conf. Burg. rubr. 7. §. 12. num. 24. & rubr. 1. §. 4. num. 21. vers. sed iuxta. * Cogitur enim pater filiam locare & dotare, vt per. DD. in locis supra citatis Alexan. conf. 33. lib. 4. Iacobi. l. cum pater. num. 3. & in. l. profectitia. §. si filius. ff. de iur. dot. Curti. senior conf. 39. col. 1. Ad eod. autem cogitur filiam dotare, vt etiam si diues sit, & habeat unde se dote, adhuc pater tenetur eam dotare, Soci. conf. 147. lib. 4. num. 15. l. 8. tit. 1. part. 4. l. fin. & ibi glos. Bald. & Angel. C. de dot. promi. Angel. in Authen. de equali. dot. §. quia vero. in fi. Alexan. in. l. a filia. num. 4. ad Trebel. & in. l. si cum dote. num. 10. & in. l. 1. num. 12. ff. solut. matrim. Paul. in. l. quoties. & in. l. marito. §. si voluntate. ff. solut. matrim. Ioan. Lupus. c. per vestras. §. 20. vers. ad simile de dot. inter vir. & vxor. communis autore Vincen. num. 31. & Rip. num. 34. in. l. 1. ff. solut. matri. Ioan. Lupus. c. per vestras. §. 14. quinto officiu. fol. 91. informis maioribus. de don. inter vir. & vxor. Curt. conf. 39. in fin. Ias. §. fuerat. num. 105. instit. de actio. Benedict. c. Raynun. verbo *dotem quam ei dederat.* num. 22. Alexan. l. mul. er. §. cum proponeretur num. 16. ff. ad Trebelian. Ias. in Authen. res que. num. 14. Hyppoli. conf. 125. nu. 10. Alexan. conf. 7. lib. 2. col. fin. Imo etiam si sit exclusa statuto, est congruenter dotanda, vt dixi supra

supra cap. 1. num. 10. 12. 16. & 21. & omnis adhæret bonis, & transit ad hæredem patris, Decius conf. 379. num. 13. & per Ioan. Lupum. c. per vestras in. 2. notabili. num. 16. Bart. & Paul. in. l. si marito. §. si voluntate. ff. solu. matrim. & in. l. post dotem. in. 2. quæst. princ. cod. tit. Paul. in. l. si focer. in princ. cod. tit. Hyppol. conf. 125. col. 1. Alexand. conf. 169. nu. 2. lib. 7. Bal. in. l. fin. C. de dot. promif. Curt. senior conf. 27. col. 1. 4. vers. venio ad quartū. Aretin. l. qui superstitis. ff. de acqui. l. ære. Dos enim habetur loco æris alieni, vt per Bar. & Alexand. in. l. à filia. nu. 3. ff. ad Trebel. Bald. in. l. fin. col. fin. C. de iure doti. Quamquam hoc sanè intelligendum, prius enim deducendum quod pater creditoribus debet, quod propriè est æs alienū, & post deducetur dosita Bart. & Ripa. num. 14. in. l. quæsitum. §. si sponsa. ff. de priuile. credito. & de residuo filia dotanda. Corn. conf. 282. col. 2. lib. 1. Non omitendum quod Alciat. parerg. lib. 8. c. 3. censet patrem nō cogendum dotare filiam præsertim diuitē, quia licet. d. l. qui liberos ff. de ritu nup. & d. l. obligamur vers. lege. ff. de action. & oblig. dicant officium paternum esse dotare filias: officium significat beneficium, vt apud Tullium, in lib. de officijs vsurpatur. Sed certe officium etiam significat, & inducit necessitatem, iuxta illud Oui. lib. 2. de arte amandi.

Odi, quæ probet, quæ sit præbere necesse.

Sicq; delana cogitat ipsa sua.

Quæ datur officio nō est mihi grata voluptas, officium faciat nulla puella mihi.

¶ Et satis inducit necessitatem. l. dedit dotem. ff. de col. bonorum. Licet diuitem filiam necessario dotari, durum sit quod Coar. scribit post alios in Epitom. sup. 4. 2. part. c. 3. §. 8. num. 8. Corrafi. in repe. l. qui liberos. num. 96. ff. de ritu nup. Bosqueus de nup. lib. 5. num. 26. Alciat. de præsumptio. reg. 1. præsum. 26. Bar. in. l. mulier. §. cū propneretur. ff. ad Trebelian. Hæc patris obligatio tot cuniculis armata, hæc morum pestis, hæc cæterorum filiorum ruina, visa sunt digna correctione, & certe ad propulsandum hominum luxum, nihil hac lege aptius inueniri potuit. Solebant (& adhuc solent) patres, plus dare in dotem quā factum modus patitur, & qui supra facultates expendit: dicitur ad inopiam ver-

gere, autore Paul. in. l. si constante col. 2. ff. sol. matri. tex. in A. utb. vt determinatus sit numerus clericorū in princ. colla. 1. Abb. in. c. apostolus. in. 2. nota. de cēsib. * Et in familiaris mihi videntur qui supra rei familiaris modum expendunt aduersus consilium D. Bernardi, in episto. de regimine domus, & Abb. in. c. quoniā de vita, & honestate clericorum. Apud veteres erant leges sumptuariæ, atq; adeo Corinthi, quæ ciuitas erat cæteris corruptior, lex erat opposita sumptuosius quam pro rei familiaris modo expendentibus. Eam apud Athe-neum. lib. 6. Diphilūs refert, & latine vertit Erasmus, in hunc modum.

Hoc, lege cautum est, hic apud Corinthios,

Si quempiam obsonare semper splendide

Videmus, hunc rogare, vnde viuat, &

Quid faciat operis, si facultates habet,

Vt redditus harum soluere expensas queat:

Perpetuar illam perfrui bonis suis.

Sin forte sumptus superat ea quæ possidet,

Prohibemus huic ne faciat hoc in posterum.

Ni pareat etiam plectitur multa graui.

Sin sumptuosè viuit, is qui nihil habet,

Tralant eum tortoribus, proh Hercules?

Nec enim licet vitam absq; malo degere.

Nos genus hoc mortaliū, eijcimus hac ex vrbe.

Veluti purgamina.

28 ¶ Apud veteres Romanos ea erat parsimonia, vt cœne, & victus essent publica lege præscripti, hinc lex Fannia, & lex Licinia, & cætere leges sumptuariæ, quarū meminit Gellius, Noctium Atticarum, lib. 2. cap. 24. De quibus Cælius Iurisconsultus, cum Phauorino philosopho disputans, nō veretur ita pronuntiare, lib. 20. c. 1. 1. apud Gellium. Quid tam necessarium existimatum est propulsandæ ciuium iuxuriæ, quā lex Licinia, Fannia, aliarq; item leges sumptuariæ? omnia tamen hæc obliterata, & operta sunt, ciuitatis opulentia quasi quibusdam fluctibus exestuantis. Rursus Liuius Decadis. 3. lib. 3. Capuanæ ciuitatis mores improbens, Prona semper (inquit) ciuitas in luxuriam, nec libidini nec sumptibus modus erat: Ac riora diæurus si nostram luxu diffluentem, ac tantum non cōuulsam videret rempublicam. Rursus Suetonius in Cæfare, lege (inquit), præcipue

26 ¶ Sed an salaria annua quæ aduocatis vel iudicibus dantur, redditus appellatione in hoc tractatu veniāt? haud quāquā veniunt nam, & ipse communis vltus loquēdi repugnat, aliud enim est *renta* aliud salarium, neque hæc salaria imposita sunt super re immobili, sed sunt personales præstationes ex vtraque parte. Præterea hi redditus non sunt ex bonis nostris, quod hæc lex considerat, ibi, *su renta*, sed potius industria personali parantur. Quæ quoniam dubio vacare videntur latius nō prosequor. quoniam hæc præstationes personales nequaquam inter immobilia cōputantur, quanuis regulariter annui redditus iudicentur bona immobilia, Clemexiui de paradiso. §. cumque annui redditus. de verbor. signific. ita Bald. in. §. sciendum, titul. de feudi cognitione, Bart. Alberic. Bald. Alexan. & Iaso. in. l. sciendum. ff. qui satisfda. cogan. Tiraquel. de retractu. linagier. §. 1. gloss. 6. numer. 11. limitatione tertia. Sed cum lex videatur respexisse ad redditus, certè tantum valet pecunia annua, quæ iudici soluitur pro salario, quantum si ex reddito perpetuo perciperetur, & quanquam propria, & stricta ratione non videantur redditus, certè tantum utilitatis obuēnit patri, quantum si ex perpetuo reddito pecunia colligetur. Sed contra facit quod si pecuniam, quæ colligitur ex reddito respexisset lex, eam solam iuberet dari in dotem: at hic, magis datur quam redditus vnus anni, item esset dare plusquam legitimam si pater nihil haberet præter hos redditus.

S V M M A.

- 1 Pater an possit constituta dote, post matrimonium contractum, per viam augmenti dotis, filiam meliorare, & num. 8. 9. 11. 12. 14. 21. 22. & 38.
- 2 Pater an cogatur filia nupta sine dote, dotare, & num. 4.
- 3 Vxor etiam non dotata alenda est à marito.
- 4 Pater, & dotare, & locare filiam tenetur.
- 5 Dos datur, & vt matrimonium locetur, & vt onera ipsius sustineantur.
- 6 Maritus si uxorem (nulla facta mentione dotis) accepit: potest dotem petere. dum tamen

mulier inuito patre non nupsit contra. Athasulanum.

Pater an teneatur dotare filiam quæ congruè dotata est ab extraneo.

7 *An dos data filia cum maritatur, possit esse maior legitima.*

10 *Donatio inter patrem & filiam ante matrimonium an valeat iure civili.*

Et quid statutum est de iure Regio.

15 *Donatio propter nuptias non potest esse maior dote.*

16 *Vxor matrimonio constante potest dotem constitare marito, & num. 17.*

18 *Arra an possit dari à marito constante matrimonio.*

19 *Arva datur in premium pudicitia. l. 29. Tauri, in quantum loquitur de melioratione ratione dotis correctæ est per legem istam.*

Et eius intellectus num. 29.

20 *Titulus de donatione inter virum & uxorem, & donatio, & melioratio de qua hic diuersa iudicantur.*

23 *Obligatio dotandi filias, debet intelligi, vt dotentur ante matrimonium.*

24 *Pater an teneatur augere dotem filia præstita quando eius facultates creuerunt, & numer. 25. & 29.*

26 *Dos ad hoc vt dicatur in officiosa, respicitur tēpus mortis, vel tempore cōstitutæ dotis, & electio est in arbitrio filia dotatæ.*

27 *Filia exclusa per renuntiationem, à paternis facultatibus, si creuerint admittenda est ad augmentum recipiendum etiam dote iam constituta, & num. 28. quod intellige mortuo patre, num. 30.*

33 *Filia lesa enormissime in dote tempore renuntiationis; an si iuret possit petere augmentum, & numer. 34.*

36 *Pater an si velit possit dotem datam filia augere si facit præiudicium legitimæ aliorum filiarum, vel oritur melioratio.*

39 *Melioratio non admittitur per viam augmenti, & num. 40.*

41 *An admittatur in vltima voluntate remissio.*

An hac lex locum habeat quando pater constituit, vel auget dotem filia iam maritata, & an ex augmento rei paterna filia possit petere augmentum dotis. Cap. V.

- 1** **S**ED Quid si pater dotem filia constituit, post contractum matrimonium an possit eam dotis ratione meliorare, saltim per viam augmenti dotis. Hic duo videnda sunt. Primum utrum filia iam nupta sine dote, dotem, extorquere possit, a patre inuito. Deinde, utrum talis dos saltim a patre volente constituta, possit excedere legitimam, si filia nupta sit. * Quoad primum, patrem non esse cogendum dotare filiam iam nuptam, docuit ipse Bar. in l. obligamur. §. 1. ver. lege. ff. de acti. & oblig. & in l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trebel. Guliel. Cuneus, in l. cum is. §. mulier. ff. de condi. & debi. Bar. in Auth. res qua. C. comu. delegat. Salic. in l. qui liberos. ff. de ritu. nupt. & ibi Bal. Abb. in c. 1. de adult. Fulgo. in Auth. res qua. C. comu. deleg. Alcia. Parergon iuris lib. 3. c. 8. & est communis autore Alex. conf. 61. nu. 4. lib. 7. & videtur idem sentire cōf. 33. col. 2. nu. 2. lib. 4. sed re vera disputat, non diffinit.
- 3** * Horum omnium rationes sunt: quod cum filia sit alenda a marito (etiam nulla dote data) ut per Cin. & DD. in l. quod in vxore C. de negot. gest. l. quod si nulla. ff. de religio. & sumpt. func. DD. in l. si cum dote. §. fin autem in seuisima. ff. solut. matr. certe iam non debetur dos, quae loco alimentorum datur, ut per Cin. & Bald. in l. mater. C. de iure doti. Bal. in l. fin. C. de his quib. ut indign. Curt. senior conf. 39. col. 1. Iaf. in l. cum his. §. si mulier. ff. de cond. indebi. Ergo cum filia aliunde habeat alimenta non est audienda si ea petat, ut in l. si quis a liberis. §. sed si filius. ff. de liber. agnoscent. vbi nouissimè Lara, neq; rursus dotem petere potest ut nubat, cum iam nupta sit.
- 4** **C**ontraria tamen sententia receptor est: eam tuentur glo. in l. obligamur. §. 1. ver. lege ff. de actio. & oblig. gl. in c. hoc sanctu. 32. q. 2. glo. in c. de raptoribus. 36. q. 1. Bal. Imol. Raph. Roma. & Alex. in l. 1. ff. sol. matr. ibi Ripa. nu. 56. Alex. in l. huius

modi. §. cum pater. ff. de legat. 1. vbi dicit hanc comunem idem conf. 7. col. fi. nu. 10. lib. 2. & conf. 169. nu. 2. lib. 7. & conf. 56. nu. 5. lib. 4. Iaf. in l. si filiam tuam. C. de inof. testamen. & in l. 2. §. quod si in patris nu. 28. ff. solut. matrim. & in rubr. & in l. 1. ff. cod. tit. Curt. senior. conf. 39. col. fin. ver. imò fortius, & c. f. 27. col. 1. 2. Iaf. in Auth. praeterca. C. vnde vir. & vxor. nu. 8. Bertr. conf. 161. col. 1. lib. 1. Bal. in l. obligamur. ff. de actio. & oblig. & in l. si. C. de senten. qua sine cert. quan. Iacobin. l. 1. nu. 7. C. si aduer. dotem. Ang. in l. nupta. ff. solut. matrim. Hyppol. conf. 125. in praesenti causa nu. 11. decis. Tolofana. 290. Alexan. conf. 97. lib. 1. Paris. conf. 26. nu. 71. lib. 3. Bal. & Ang. in Authen. res qua. C. comu. de lega. Raph. Commen. conf. 131. Soc. conf. 57. lib. 4. Paris. conf. 29. nu. 62. lib. 3. Abb. conf. 65. & in c. cum causa. de raptor. Iaf. in Auth. sed si post nu. 6. C. de inof. testamen. & in Auth. res qua. nu. 14. C. comu. delegat. Corasi. in rep. l. qui liberos. n. 96. ff. de ritu nupt. Curt. iunior. in Auth. res qua. nu. 25. C. comu. deleg. Beroy. q. 113. nu. 4. mouentur duabus rationibus, primo quoniam pater non solum locare verum etiam dotare filiam tenetur. l. qui liberos. ff. de ritu nupt. quod deberi iure actiones est magis communis autore Curtio in Authen. res qua. nu. 25. C. commun. deleg.

5 **D**einde quoniam dos, non solum datur, ut matrimonium cocat, sed ut onera matrimonij sustineantur, ut inquit Bar. in l. nupta. ff. solut. matr. Curt. senior, conf. 39. col. fi. & ut vxor non spernatur a marito. l. si. C. ad Velleia. Neq; obstat quod dos est loco alimentorum, & quod alimenta non danda ei qui habet vnde se alat, quoniam hoc casu non valet argumentum de alimentis ad dotem, quoniam filia etiam si diues sit, & habeat vnde dotem dare possit, dotanda est a patre. l. 8. tit. 11. par. 4. l. si. C. de dot. s. promissio. & ibi gl. Bal. & Ang. in Auth. de equa. lita. dotis. §. quia vero fin. Alex. in l. a filia nu. 4. ff. ad Trebel. & in l. si cum dote nu. 10. & in l. 1. nu. 12. ff. solu. matr. Paul. in l. quoties. ff. eod. tit. Hyppol. conf. 125. nu. 10. dec. f. Tholosana. 290. Ripa. l. 1. nu. 56. solut. matr. Lupus. c. per vestras. §. 20. nu. 6. ver. ad simile fol. 454. in nouis, de donat. inter virum, & vxor. Et quod hoc argumentum non valeat, scribunt. dd. in locis pro hac opinione citatis, Alex. cōf. 7. col. fi. lib. 2. Curt. sen. cōf. 27. Iaf. in Auth. res qua. col. 3. **C.**

commun:

- commun. de legat. Deci. in l. si certis annis col. 2. C. de pact. Euerardus in locis legalib. loco. 39. a contr. ad iudi.
- 6** **Q**uoniam, etiam si quis vxorem acciperit, absq; mentione dotis, potest filia, dotem petere, quoniam dos nos solum est ad inueniendum maritum, sed ad sustentandum se, & liberos, ut in l. vbi adhuc. C. de iure doti. Nouel. de dote. 6. par. priuil. 16. nu. 6. ad finem. Bened. Stus. c. Raynuntius verbo. dotem, nu. 42. de testam. Imo si nupsit cum parua dote potest petere dotem augeri secundum Bened. vbi supra, nu. 42. Alex. cōf. 56. nu. 5. lib. 4. Decisio Tolosa. 290. Curt. senior, cōf. 27. col. 1. 2. Iaf. in Auth. praeterca, nu. 8. C. vnde vir. & vxor. Ripa. l. 1. nu. 56. ff. solut. matr. Bertran. conf. 161. col. 1. lib. 1. quamuis contra sentiat Matefclan. notabili. 105. dicens, maritatum a patre sine dote, non esse dotandam, nisi ipsa marito dotem promiserit: sed errat. Quod pro credit, etiam si filia inuito patre nupsit, iuxta gloss. c. hoc sanctum. 32. q. 2. & est communis. secun. Iaf. in l. si filiam tuam, & in Authen. sed si post, num. 6. C. de inoffi. testamen. & in l. 2. §. quod si in patris. ff. solu. matr. Alex. in l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de leg. 1. Curt. senior conf. 39. col. fin. Alex. conf. 7. nu. 10. lib. 2. & conf. 97. lib. 1. Imol. in l. 1. ff. solu. matrimo. Socin. conf. 57. lib. 4. Iaf. in l. si donaturus. §. si quis indebitam. ff. de condi. car. data. Alexan. conf. 161. col. 4. ver. si. & ita tenetur lib. 2. dd. in l. 1. ff. solu. matrim. Paris. cōf. 29. num. 62. lib. 3. Deci. in l. nuptias. ff. de reg. iuris. Quod ampliant etiam si filia nupsit indigno, de quo per Dec. in d. l. nuptias. per Soc. conf. 57. lib. 4. per Lupum. c. per vestras. §. 3. notab. §. 7. pro totum, de donatio. inter virum & vxor. Ripa. l. 1. nu. 56. ff. solu. matr. & dicam infra, & vide Couarr. in Epitome super. 4. in. 2. part. c. 3. §. 8. nu. 8. ad finem. Illud tamen nota quod si filia est maritata cum dote data ab extraneo, pater eam dotare non tenetur nisi sit in congrua dote, ita Nouel. de dote, fol. 21. col. 4. ver. & hoc erit, in formis minoribus gl. in l. 8. tit. 11. par. 4. litera. B. col. 2. ver. quid si filia dotetur ab alio. Licet contra sentiat Bened. Stus. c. Raynuntius. verb. dotem nu. 23. de testa. Tamen Lupus in. c. per vestras. §. 15. incipiente, quinto offi. nu. 10. dicit quod nihilominus pater tenetur filiam dotare: citat Nouel. de dote. 6. part. priuil. 16. nu. 8. qui reliquit cogitandum. Mihi pri-

ma opinio equior videtur, nam, & nupta est, & dotata, & hoc esset indubitabile quando dos data ab extraneo, esset data contemplatione, vel occasione patris, ut per Alex. cōf. 179. lib. 5. & primam opinionem videtur probare Afflict. decis. 160. limitanda tamen est, quando extraneus repetere posset dotem, ut per Lupum. d. §. 15. & nu. 12. & in rubr. §. 66. Socin. conf. 5. col. pen. lib. 4. & vide quae dicam capite de fraudibus aduersus hanc legem. Et vide de Lupum in rub. fol. 25.

7 **H**is ita definitis, restat secunda pars, scilicet, an dos data filiae iam maritatae, possit esse maior legitima. Et quidem si inuito patre nupsit, res est manifestissima, nam si pater (etiam si velleit) non potest filiam meliorare dotis ratione, quam minus cogetur nolens, & relucens, praesertim cum de iure filiae quae inuito patre nupsit minor dos sit danda: ita prudenter. Imola. c. accedens de procura. Iacobin. in l. 1. nu. 7. C. si aduer. dotem. Quod confirmatur, quoniam si pater ipse matrimonio tradiderit filiam, & post matrimonium velit maximo affectu filiae constituere dotem, adhuc verius est eum non posse meliorare. Quod quoniam vidi in hoc regio senatu in quaestione verti nonnulla in contrarium proferam. * Et primo videtur patrem dotem constituentem filiae post nuptias, posse eam dotis ratione meliorare videtur enim deficere verba legis, ergo cessare debet eius dispositio, ut in l. 4. §. toties. ff. de dam. infect. Quod autem cessent verba legis, probatur ibi. *Ninguno fucda meorar porvia de dote ni casamieto.*

9 **I**lla enim verba, *Per via de casamiento.* videtur significare, ne melioret, ut matrimonium effectum fortietur, hic autem supponimus matrimonium iam contractum.

10 **R**ursus inter patrem, & filiam, non valet donatio ante matrimonium, de iure communis. l. 3. §. qui in eiusdem. ff. de donat. inter virum, & vxor. l. donationes quas parentes. C. de donat. inter virum, & vxor. tamen contracto matrimonio valet iure regio donatio inter patrem, & filiam, quoniam iam est emancipata, ita Lupus. c. per vestras. §. 42. incip. Sed quamuis iura ciuilia. Cassan. in consuetudinib. Burgun. tit. l. des droitz. §. sed fumenda, num. 16. Ferronus in Burdegalen. consuetudinib. tit. 2. Boer. in consuetudinib. Bituricen. tit. 1. §. 3. Sic ergo, licet pater ante matrimonium, sit expeditum, quod non potest meliorare filiam ut nubat, tamen post nuptias videtur, quod melioratio valeat.

D 2 **D**einde

I Deinde, hic videtur, deficere necessitas illa, qua parentes nolentes coguntur immo- dicas dotes filiabus prestare, vt sexus fragilitati consulant, quam rationem protuli inter alias, supra capite secundo. num. 25. & 26.

II Sed his non obstantibus contraria sententia verissima est, & probatur ex verbis legis, ibi. *Ninguno pueda dar por via de dote,* & ibi: *Pueda dar en dote.* Ex quibus colligitur, decretum huius legis, hoc casu practicandum esse, quoniam dos constituta constante matrimonio, (etiam si nulla preceserit promissio) dicitur proprie dos, vt in §. est, & aliud Instit. de donat. ibi. *Dotes non solum augentur verum etiam fiunt constante matrimonio.* Idem probatur in l. cum multe, & in l. si constante. C. de donat. ante nup. & l. 1. tit. 1. par. 4. Bart. in l. Lucius, la primera, col. fin. vers. sed si testator. ff. de lega. 2. Iaf. in l. huiusmodi. §. cum pater nu. 19. ff. de lega. 1. * Sic, & arræ, matrimonio contracto constitui possunt, glo. l. 1. in glo. magna tit. 1. par. 4. licet contra sentire videatur, Rodericus. l. 1. tit. de las arras. num. 28. Iaf. in rubr. ff. solut. matrimo. Ioan. Lupus in rep. rubricæ de donatio. inter virum, & vxor. §. 2. 4. num. 1.

III Rursus hæc opinio probatur ex verbis legis, ibi. *No pueda dar ni prometer.* Illud verbum, *dar,* ex recepto, & vulgato vsu loquendi, significat dotis prestationem, vt supra resoluiimus. c. 2. nu. 38. Prestatio autem non fit nisi post matrimonium contractum. Illud autem verbum, *prometer,* referendum est ad promissionem dotis, que semper solet precedere matrimonium. * Ergo ex verbis legis, vterque casus definitus videtur, scilicet, quando melioratio fit ante nuptias, vel post nuptias. Preterea nota illa verba legis. *No pueda dar tercio ni quinto por via de dote, ni casamiento,* Nota hæc vltima. *Ni por via de casamiento,* ex quibus colligitur regulam generalem huius legis esse, vt filia ratione matrimonij meliorari non possit. Filia autem nupta: matrimonij ratione petit, vel accipit dotem, ergo meliorari non potest. Verbum enim *casamiento,* Hispanicæ, matrimonium contractum significat. Rursus si cum matrimonium destinatur contractum, melioratio prohibita est, multo magis cum iam est contractum? si enim ipsum matrimonium rem prohibet, certe post contractum, verè est, & appellatur matrimonium, ergo tunc precipue practicabitur hæc lex.

14 His congruunt illa verba legis. *No pueda dar ni de.* Hæc verba, *no de,* presentis temporis sunt. Illa autem, *No pueda dar,* futuri: significantque; neque ante, neque post matrimonium licere filiæ dotis ratione meliorare. Rursus nota illa verba. *Porque cesen todas fraudes, mandamos que todos los pactos, y promisiones que se hizieren en fraude desto, sean en si ningunos.* Certè facile eluderetur decretum prudentissimum huius legis, si melioratio matrimonio contracto admitteretur ratione dotis.

15 His accedit quod donatio propter nuptias est certis terminis circumscrip- ta, scilicet, vt non possit esse maior dote, vt in Auth. æqualitas. C. de pact. conuen. hoc autem præc. sic seruandum est, siue fiat ante matrimonium, siue post, ita definitur in l. si constante, & in Auth. sed iam necessè. C. de donat. ante nup. & in Auth. æqualitas. C. de pact. conuen. Sic, & arræ non potest excedere decimam partem bonorum, siue ante matrimonium siue post constituitur. l. 2. tit. 1. lib. 3. fori. Lupus in rep. rubricæ de donatio. inter virum & vxor. d. §. 2. 4. n. 1.

16 Huius farine est quod vxor matrimonio constante, potest dotem constituere marito, si tamen dos modum excedat marito, & dignitati congruentem, censetur liberalis donatio, & ideo dotis constitutio non valet. Vtrumque scripsit Lupus, in rub. de donatio. inter virum & vxor. §. 3. nu. 1. & 2. Nouel. de dote. 7. part. priuileg. octauo. Primùm, scilicet quod vxor dotem constituere possit constante matrimonio, probatur in l. si quis pro vxore. §. si vxor. ff. de donat. inter virum, & vxor. quam licet nonnulli contendunt, debere intelligi quando ante matrimonium dos fuerat promissa, certe proprie loquitur, de dote matrimonio iam contracto constituta, inquit enim dotem ab uxore datam, item inquit non obstat, quod inter coniuges, non valet donatio, quia hoc est pro oneribus matrimonij, quæ argumentatio superflua esset, si ante nuptias dos per promissionem constituta fuisset. * Secundum, scilicet, quod si dos constituta excedit modum, id quod excedit iudicatur donatio, & non valet, dubium videtur Ioanni Lupo in d. §. 3. & mihi ambiguum videtur, quoniam cum vxor donat marito: donatio non valet, quia donat, vt mariti fiat, cum autem dotem constituit, intelligit dotem ad se reddituram, etiam si amplissima sit, ideo videtur

18 tur valere. Si tamen alicui placeat, quimmodicū est, non valere, habet auctoritatē, & augmentū, vt euincat dotis permissæ fines, neque ante matrimonium neque post excedi possit. Non videtur prætereundum, quod dd. disputant, an sicut vxor dotem constituere marito potest contracto matrimonio, ita etiam maritus vxorem dotare possit constante matrimonio, & an saltem donationem propter nuptias, & arras dare possit constante matrimonio. Et certè, quod maritus matrimonio constante possit dotare vxorem, scribit Barbat. in l. si diuortio. ff. de verbor. oblig. cum quo sentit. Lupus, in rub. de donatio. inter virum & vxor. §. 30. nu. 1. 2. Sed quia hic locus non est satis aptus huic tractatui. vide Rodericum. l. 1. tit. de las arras. vers. pone quod tempore nu. 28. & quæ dicam infra cap. de marito dotante vxorem, & Abb. antiquum, & recentiorē, & Ioan. Andr. in c. et si necessè. de donatio. inter virum, & vxor. Tamen circa arras quod possint constitui matrimonio constante, res videtur expedita, Roderic. in d. l. 1. d. num. 28. Ioan. Lupo in rep. rubricæ. de donatio inter virum, & vxor. d. §. 2. 4. & §. 1. 2. nu. 1. quoniam arræ succedit loco donationis propter nuptias, apud nos, vt in l. 1. tit. 1. par. 4. l. 87. tit. 18. part. 3. & donatio propter nuptias potest fieri constante matrimonio, vt in l. cum multe, cum alijs supra citatis. nu. 1. 5. C. de donat. ante nupt. Nouissimè tamen Gregorius in l. 1. tit. 1. par. 4. litera. D. rem dicit esse dubiam. mouetur quoniam. l. 1. tit. 2. lib. 3. fori videtur velle, vt datio arrarum fiat tempore contracti matrimonij, & quia generaliter donatio est prohibita inter virum & vxorem. Ego arrarum donationem fieri posse constante matrimonio iudicarem, ex rationibus supra relatis. Deinde nego. l. 1. & 2. tit. 2. lib. 3. fori. requirere vt arrarum donatio fiat tempore, quo matrimonium contrahitur, neque ibi verbum video, ex quo hæc necessitas inducatur. * Rursus arrarum donatio, re vera non est simplex donatio, sed fit in præmium pudicitie, quam vxor marito prostituit, & in præmium dotis, & vt aliquid ipsa accipiat, à marito, de iure autem communi huiusmodi donatio inter virum, & vxorem prohibita non est, vt per totum tit. C. de donat. ante nupt. & cum donatio ante nupt. prohibita non sit constante matrimonio, non est in probanda arrarum donatio, eo tempore facta, cum in eius locum succedat

dat. Rursus pro hac opinione facit. l. 5. 2. Tauri: quæ hodie habetur. l. 4. tit. 2. lib. 5. Recop. ibi. *No auiendo arras en el tal casamiento y matrimonio.* Preterea hæc opinio probari videtur in l. 87. tit. 18. part. 3. cuius verba sunt. *Arras e donaciones jaxen los maridos a sus mugeres.* Nota illa verba *maridos a mugeres,* nam iuxta communem vsum loquendi, *marido y muger,* dicuntur qui matrimonium: copula, & longa cohabitatione consummarunt. Rursus inquit lex. *La carta deue ser fecha en esta manera sepant quantos, &c. Como Iuan Garcia dio en donacion por razon de casamiento a doña Teresa su muger.* Nota illa *su muger.* * Neque vlla res me tantum adducit ad huius opinionis profersionem, quam quod donationes de quibus in titulo de donationibus inter virum, & vxorem, prorsus aliæ sunt, nimirum donationes liberales non remuneratorie, vel nuptiales. l. fin. §. similiq; modo. C. de donat. ante nuptias. Bar. & Paul. in l. si ita stipulatus. §. si tibi nupsero. ff. de verbor. oblig. Abb. in c. de illis. de conditio. apposi. Campeg. de dote. 1. part. q. 5. 2. Lupus. c. per vestras notabili. 3. §. 2. de dona. inter virum, & vxor. & in rubr. §. 3. 1. Curt. iunior. conf. 61. nu. 20. Couarr. super. 4. in 2. par. c. 3. §. 3. nu. 2. Iaf. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure. & dicam infra. c. 18. Rursus hoc expressum videtur in l. 1. tit. 1. par. 4. vbi postquam lex dixit, apud Hispanos donationem propter nuptias appellari arram, subiicit propè finem. *Las dotes, e las donaciones que haze el marido a la muger, e la muger al marido, assi como de suso diximos, se pueden fazer ante que el matrimonio sea acabado, o despues.* Nota illa verba. *Ante que el matrimonio sea acabado, o despues,* & quod arræ possit constitui post matrimonium, significat Couarr. in d. Epitome super. 4. in 2. par. c. 3. §. 7. num. 1. 2.

21 Redeundo ad propositam questionem, quod filia maritata non possit dotis nomine meliorari, à patre, probatur efficaciter, ex Dino. conf. 1. 2. col. 2. vers. dicendum est. vbi dicit, quod cum pater secundam vxorem ducens, non possit dare secundæ vxori, vltra certam summam, ex dispositione. l. hac ad Stali. C. de secun. nupt. & l. 1. C. de inof. do. tib. certè neque constante matrimonio poterit filijs preiudicare, dādo vxori donationem propter nuptias, vltra legis modum. Rursus hoc probatur, in d. l. hac ad Stali. in principio. vbi præfinitio dotis, quam secundo nubens potest dare marito, seruanda est,

22 siue dotem det, ante matrimonium, siue constante matrimonio, ne portio à lege præfinita excedatur, præiudiciumq; fiat liberis primi matrimonij. * Rursus cū præcipua ratio huius legis, sit euitatio iacturæ, quam cæteri filij ex immodicis sororum dotibus pati solent, & vt homines discant parsimoniam: luxurijq; & sumptus cohibeantur, vt dixi supra cap. 2. num. 4. & 24. certè omnes hæ rationes vigent, etiam quādo dos constituitur, constante matrimonio, imo vero viget maior, & probabilior ratio, etenim si pater sollicitus: de integro filia virginis pudore, non potest illam dotis ratione meliorare, quanto minus poterit quando filia maritum habet, animusq; paternus his anxietatib; vacat, vt per Curti. in Auth. res quæ num. 25. C. commu. de leg. Prefertim, quod iuxta rectè rationis iudicium, maior dos debetur virgini quā nuptæ, vt per Affli. de decif. 160. cum ergo virgo nubens, meliorari non possit, multo minus poterit maritata. Vidua tamē maiori dote æget, quā virgo, vt per Bal. cōf. 98. lib. 2. Boe. in consu. Bituricē. tit. de consu. mat. §. 5. Cassia. in consu. Burgū. rubr. 4. nu. 26. * His accedit qd licet pater cōstituat dotē constante matrimonio, tamen obligatio dandi dotē in ipso matrimonio immo, & ante ipsum matrimonium orta est, vt in l. quæ liberos. ff. de ritu nup. Lex autem ita obligat sicut homo, imò verò obligatio hominis debet esse conformis legi, quod si aduerfetur legi, obligatio nulla est: vt in l. non dubium. C. de legib. quis autem obligationem ex lege ortam, sub certis prohibitionibus, dicat mutari, & inuerti, si homo obligationem à principio ortā post certum tēpus impleat? Certè nullus, & simili argumento vtitur Ias. in §. fuerat instit. de actioni. Non obstat quod licet ante nuptias non valet donatio inter patrem, & filiam, post nuptias valet: hic enim concedo valere dummodo nimia nō sit aduersus hanc legem. Ad cætera argumenta, ex superioribus patet responsum.

24 Sed dubium est an pater possit augere dotem filia præstitam, quia creuerunt facultates: Hæc quæstio duo habet capita. Primum, an pater auctis facultatibus teneatur augere dotem filia. Secundum, an absq; eo quod facultates creuerint, plus, quam valebant tempore dotis datæ, possit per viam augmenti dotis, tacitè, vel expresse filiam meliorare. * Quoad primum,

videtur augmentū auctis facultatibus peti posse, quoniam filia licet fuerit congruenter dotata, si tamen paternæ facultates creuerunt, augmentū petere potest, ita Paul. consi. 265. lib. 1. in antiquis. Nouel. de dote. 6. par. privilegio. 17. num. 4. Deci. consi. 277. num. 2. col. 3. versic. & ista conclusio. Soci. consi. 100. lib. 3. Cassian. in consuetudin. Burgū. rub. 7. §. 12. nu. 23. * His accedit. l. 29. Tauri, vbi definitum extat, vt si quando veniat in quæstionem an dos sit inofficiosa, vel non, non inspicitur tempus datæ dotis, si filia ipsa velit aliud tempus patri foelici; respicere. * Rursus facit quod filia dotata exclusa per renuntiationem, à paternis facultatibus, admittenda est ad augmentum dotis, si paternæ facultates creuerint, ita Bal. consi. 369. col. 2. versic. pone quod tempore date dotis, lib. 3. Francus. c. quamuis pactum. col. 3. versic. tertio. limita. de pact. in. 6. Nouel. de dote. 6. part. privilegio. 17. num. 4. versic. imo si tempore. Bald. in l. pactum col. 2. oppositione. 6. C. de collatio. Paul. in l. in ratione, num. 5. ff. ad leg. Falcis. Bal. in c. cū. M. col. 4. ibi Ripa. nu. 38. de constitutio. Ruinus. l. Gallus. §. & quid si tantum col. 70. ff. de libe. & posthum. Soci. consi. 100. col. 4. lib. 3. Roderi. l. quoniā in. 4. limita. legis Regiæ, col. 4. & 6. vbi dicit hanc communem. C. de inoffi. testa. Lupus in c. per vestras. §. 23. sed pulchrum. 31. col. 1. de dona. inter vir. & vxor.

28 Quanto magis hoc videtur dicendum quando filia nunquam renuntiauit, vt auctis paternis facultatibus, possit petere augmentum dotis, ex textu quem omnes citant, in l. si quando. §. & generaliter. C. de inoffi. testamen. Postremò facit quod filia incōgruè dotata, possunt petere augmentū dotis: quod Ias. docuit consi. 69. col. pen. lib. 1. Deci. consi. 180. col. 2. Ioan. Lupus. c. per vestras. §. 25. col. fin. Bald. in l. fin. nu. 4. C. de dot. promiss. Aymen consil. 236. num. 4. vbi alios citat Rubeus consi. 163. num. 3. Nouel. de dote. 7. part. 8. speciali vbi dicit quod potest petere interesse augmenti Parisi. consi. 126. num. 14. lib. 1. Alexan. consi. 136. num. 27. lib. 6. & consi. 69. lib. 1. Curti. senior consil. 38. pro quo facit quod scripsit Lupus in c. per vestras. §. 12. num. 8. de donat. inter virum & vxor. & §. 20. incip. & tenendo col. 2. versic. sic ergo videtur.

29 His tamen non obstantibus, verius est filiam nō posse compellere patrem, vt dotē augeat,

augeat, etiam si facultates patris auctæ fuerint, aliud enim est filiam, à patre rectè dotatam petere augmentum dotis, aliud filiam exclusam, à statuto petere mortuo patre, vt dos exequetur legitimæ, habito respectu ad tempus mortis patris, & quod eius facultates valde creuerunt: Primo casu, non potest petere augmentum, si dos est cōpetens, quod nominatim docet Dec. consi. 277. num. 2. col. 3. versic. & ista conclusio. ibi & pariter. Pater enim viuens potest frui re sua, & cum mortuus fuerit filia ad hæreditatem cum cæteris fratribus admittetur, etsi facultates creuerint, erit quo eius portio pinguescat. Et hoc secundo casu, quando pater mortuus est, & filia exclusa petit, à masculis sibi dotem augeri, loquantur omnes doctores ex aduerso prolata. neq; obstat. l. 29. Tauri, quoniam loquitur quando filia mortuo patre dotem fratribus confert, vel conferre non vult, quāquam illa lex in quantum loquitur de melioratione, rationi dotis correctæ est per hanc legem.

30 Rursus non obstat quod filia dotata etiam si renuntiauerit, potest petere augmentū dotis, si paternæ facultates creuerint, quoniam omnes doctores loquuntur mortuo patre. Deinde in eo casu de dotata renuntiatæ, opinio contraria videtur magis communis, eam probat Butricar. in l. pactum quod dotali. C. de collat. quæst. fin. Bald. in l. quamuis. C. de fideicom. Ang. in l. stipulatio hoc modo concepta. fallentia. 10. ff. de verbor. obliga. & ibi Roman. & Imola. col. 2. versic. & potest etiam addere. Paul. in Auth. res quæ. col. 2. C. commu. de lega. Alexan. consi. 180. col. 1. lib. 5. Boer. decif. 62. num. 14. Natam. in rep. c. quamuis pactum col. 2. versic. tertio fallit. & col. 3. versic. an autem in æstimatione legitimæ, de pactis in. 6. vbi asserit hanc communem, Laurentius à Palatijs, in tracta. de statuto excluden. foeminas. col. 21. circa medium Brunus. in tractatu, quem de eadem re edit artic. 9. 1. quæst. princ. col. fin. versic. post prædicta quæri potest. Ias. in l. si quādo. §. illud. col. 1. C. de inoffi. testam. Barbat. c. cū M. Ferrariensis, fol. 50. de constitutio. Boer. in consuetudini. Bituricē. tit. de testa. quæst. pen. §. 6. in additione incip. per quæ dico. Aretin. l. 1. in. 2. notabil. C. de pact. & hoc est magis expeditum, quando filia renuntiauit cum iuramento. vt per doctores in locis supra citatis, tradunt

Corn. Ias. Dec. & Alexan. in l. pactū quod dotali. C. de collatio. idem Alexan. d. consi. 180. lib. 5. col. 1. & consil. 181. eod. lib. & in l. in ratione in. 2. ff. ad leg. falcid. Bened. cap. Raynuntius verbo duas habens filias. num. 242. de testam. * Ex quo liquet, quā parum fidutiæ in hoc argumento collocari possit. vt tamen proferam quid in tanta doctorum diuersitate in hac specie sententiā, certè si filia renuntiauit legitimæ, quia dotem accepit, & honestè locata est, & habet vnde se, & liberos alere possit, & renuntiatio facta est tacitè, vel expresse: vt in domo paterna plus remaneat roboris ad conferuandam dignitatem familiae, seruarem cōmunem opinionem, vt auctis facultatibus, non possit petere augmentum. Idem dicerem in masculo renuntiante, si perditus, si imbellis, si aleator, si impius, si gulæ mancipium sit, etenim etiam si facultates patris post renuntiationem (accepta legitima) creuerint: illi, augmentum non præstabo, sed cogam stare renuntiationi, tanquam fauore indignum, si deceptus re, vel consilio non fuit, inspecto tempore renuntiationis.

32 * Si tamen vir bonus sit, modestus, ac bona fortuna dignus, ac forsam pauper, communis opinio durior videtur, quam Christiana charitas patitur, cui quanquam iudices non teneantur sese exactè conformare, aliud enim Papinianus, aliud Paulus Apostolus loquuntur, certè quando res est ambigua, & magnis vtrinque auctoritatibus communita, ei parti quæ Christianam lænitatem, ac mansuetudinem magis sapit me accommodabo. * Filia enim tempore renuntiationis, inuicissimè lesa, etiam si iurauit, defenditur, à pluribus, quos Decius citat. consi. 179. numer. 14. & consil. 180. col. 2. & consil. 26. col. 1. & 2. Parisi. consi. 26. lib. 3. de quare infra suo loco dicam. Itaque non semper nec generalitèr doctores iuramento robur tribuunt, nec sine iudicio simpliciter rem definiunt.

34 * Sed rursus mihi non placet, miserum filium, vel filiam, inopia forsam oppressos, ex vi renuntiationis iurate, excludi ab augmento mortuo patre, cum Christus ipse: qui bonitas, & charitas est, iudicandum sit, ei mirissimè remittere obligationem qua sibi ex iuramento censetur deuinctus. Non obstat vltimū argumentū quod filia supplemētū dotis petit, quoniā illud procedit quando tenuitèr, & incongruè dotata est, de qua re dixi supra cap. primo, versic. &

pro hac sententia quod pater. Itaque concludo in principali quaestione pro qua pro tuli hoc argumentum quod pater auctis facultatibus, non tenetur augere dotē filie: quia diminutis facultatibus non posset dotē filiaē datā minuere de qua re dicam infra. c. 3. r. de patre post dotē inopia oppressio.

36 ¶ Nunc tractemus, an possit pater si velit augere dotem filiaē datam. * Et quidē, si facit praedictum legitime aliorum filiorū,

37 vel omni melioratio, non potest dotem augere, quod nominatim scribit Dinus cōf. 12. col. 2. Vbi scribit quod cum ex dispositione. l. hac edita. C. de secun. nupt. pater non possit secundae uxori facere donationem propter nuptias, ultra modū dictae legis: neque in praedictum filiorum, certe, neque per viam augmenti id facere poterit, post contractū matrimonium. Ita, & hic cum haec lex prodita fuerit. ne ceteri filij damnū patiantur ex immodica dote, certē melioratio, tacita, neque expressa, admittēda non est, etiā si per viā augmenti dotis fiat.

38 ¶ Rursus, licet dos possit augeri in constante matrimonio, ut in §. est & aliud. Inst. de donat. o. l. si constante. & cū multa. C. de donat. ante nupt. Corn. cōf. 35. lib. 4. litera D. & dixi supra, tamen augmentum, & dos una, & eadem dos dicitur, & de eo iudicatur tanquā de una dote, ut per Aretin. cōf. 153. col. 1. Ias. cōf. 171. col. 4. versu. item sicu. donatio. ib. 4. Cum ergo dos non possit inducere meliorationem, certe neque augmentum dotis, id poterit inducere. Quod autem dos, à patre, in constante matrimonio augeri possit, probatur in l. etiam. C. de iure doti. l. fin. versu. fin. C. de donatio. ante nupt. quae iura generaliter loquuntur, non distinguēdo ante nuptias, vel post, ergo generaliter sunt intelligenda. l. 1. & generaliter. ff. de leg. praes. ad. Nouel. de dote. 7. par. principali in. 8. special. Alexan. cōf. 134. nu. 30. lib. 6. Bal. in l. etiam col. 2. versu. si quæro de quo augmento. C. de iur. dot. Brunus. in tract. de augmento dotis, in. 3. conclusionē principali, nu. 33. versu. ex his patet. Campeggi de dote. 1. par. quæst. 6.

39 ¶ Præterea quod etiam per viam augmenti non admittatur melioratio, probatur; quoniam augmentum: egualatur secundum naturam dotis, Ias. cōf. 133. nu. 4. lib. 4. Bart. & DD. in l. si marito. §. si fundum. ff. solu. matrim. Bald. in l. si constante, & in Authē. sed iam necesse. C. de donatio. ante nupt. dummodo qui auget, possit id facere, ut

in Auth. de æqualitate. doti. §. aliud quoque; versu. dedimus autem. vbi dicitur uxorem posse augere dotem, & maritum donationem propter nuptias, dummodo non excedant modum, & summam, à lege praefinitam (scilicet) ut tantum sit augmentum dotis, quantum donationis propter nuptias, quod etiam Abb. scribit cōf. 46. n. 1. dubio. lib. 1. Ita etiam augmentum dotis, licet fieri possit à patre, intelligitur dum modus huius legis non excedatur, aliās augmentum facere non potest, lege prohibente. Augmentum enim, sequitur naturam dotis, & cum per viam dotis non liceat meliorare, etiam non licebit per viam augmenti dotis. Facit quod scribit Brunus. de Augmento dotis. in quinta conclusionē principali. nu. 5. Illud tamen aduertendum, quod licet olim dos non posset augeri, nisi maritus augeret donationem propter nuptias, id hodie contraria consuetudine est abolitum, ut dixi supra. c. 2. & hac ratione Parisi. cōf. 126. nu. 6. lib. 1. improbat sententiā Abb. d. cōf. 46. lib. 1.

40 ¶ Deinde quod melioratio per viam augmenti non admittatur: probatur quoniam statuta loquentia in dote, seruanda sunt in augmento dotis, cum augmentum sit pars dotis, & una, & eadem res, non debeat diuerso iure censerī. l. cū qui ædes. ff. de vsu. cap. l. inter locerum. §. cū inter. ff. de pact. dotali. Cin. in l. si constante. C. de donat. ante nupt. Abb. d. cōf. 46. lib. 1. Cāpegi. de dote. in vltima par. q. 19. Bald. & Bar. in l. etiam. C. de iure doti. Ang. in Auth. de æquali. doti. §. 1. Soci. cōf. 153. col. 10. & cōf. 254. col. fin. & cōf. 296. col. 3. lib. 2. Ias. l. cum filio. nu. 36. ff. de leg. 1. Parisi. cōf. 126. nu. 8. & nu. 14. lib. 1. Rube. cōf. 15. Ias. l. quod in rerum. §. si quis post. ff. de leg. 1. Ergo cum dotis ratione melioratio non admittatur, etiam per viam augmenti: non admittetur. Augmentum enim, à patre censeatur factum, potius, ut debitam, & congruam portionem soluat, quam, ut de nouo donet, ut per Nouel. de dote. 6. part. princi. in. 14. special. col. 2. versu. præterea tunc. Parisi. cōf. 126. nu. 23. lib. 1.

41 ¶ Quod intelligo quando pater per contractū inter viuos meliorat, tacite, vel expresse per viam augmenti, si enim id in vltima voluntate faceret, aliud videtur sentiendū, ut infra dicam. c. 2. An extra contractum inter viuos filia meliorari possit dotis ratione, lege si placet quæ ibi scripsi.

SVMMA.

SVMMA.

1 Pater nullum habens filium masculum an possit ratione dotis meliorare filiam, & num. 3. §. 10. 11. & 15.

2 Filias dotandas esse pinguius quando nullus extat masculus, Alex. sentit.

4 Renuntiatio legitima, an noceat filia mortuo masculo.

6 Intellectus verborum supplicantium Principi, ut legem istam conderet. & num. 9.

7 Verbum, de iorari, quibus competat.

8 Hugonis Celsi iudicium circa istam legem; taxatur, ab Auendaño.

Defenditur ab Autore, num. 10.

12 Pater faciens filiam renuntiare, an in dubio videatur facere propter masculos.

13 Pater unicam habens filiam, ex omni sobole matrimonio non locata, & nullum filium, an dotis ratione possit meliorare, & num. sequenti.

¶ Si nullus extat masculus, an filia dotis ratione meliorari possit, & an saltem hoc admittatur quando masculus non extat, & omnes filiae sunt nuptae præter eam quæ dotis ratione melioratur. Cap. VI.

1 SOLET frequenter dubitari, quid si pater nullum habens filium mascululū, filiam vult dotis ratione meliorare, an possit. Dubiū facit, quod Celsus diligens nostrarū legum contextor, eruditi ingenij vir, scripsit in indice regiarum constitutionum, verbo Dotes, hæc verba. Ninguno que tuuere hijos varones legitimos, no pueda dar por via de casamiento, ni de dote de hija, tercio ni quinto de sus bienes. Premática ciento y vna. Ex quibus apparet, illum in hac fuisse sententia, ut non existente masculo, filia dotis nomine, possit meliorari, ita enim prebatur à contrario sensu, quod in iure visitatum est, & in hac materia admittendum, scribit Brunus, in tractatu de statuto exclud. foeminas artic. 7. num. 16.

2 ¶ His congruit, quod Alex. cōf. 69. nu. 2. lib. 1. & cōf. 83. ad fin. lib. 4. scribit, filias pinguius dotandas, quando nullus extat masculus. Idem repetit, cōf. 33. lib. 4. ad fin.

3 ¶ Rursus filiam posse meliorari non existente masculo, probatur quoniam filia quæ dote accepta, renuntiat facultatibus paternis, videtur renuntiare, & excludi fauorē masculorum; tempore renuntiationis uiuentium: vnde si masculi moriantur, filia non obstante renuntiatione, admittitur ad bona paterna, cū cæteris sororibus, quæ non renuntiauerunt, autore Bald. cōf. 437. in cip. quædam puella. col. 2. in. 2. dubio. lib. 1. Deci. in l. pactum. nu. 9. C. de collatio. Aymon. cōf. 42. nu. 1. versu. sed quid si tempore. Decius cōf. 433. nu. 2. * Et quod si masculi moriantur, renuntiatione non noceat filia, etiam si sit facta iuxta. c. quamuis pactum. notant Corne. & Deci. in l. pactum dotali. nu. 9. C. de collatio. & ibi Bald. Salicet. in l. pactum quod dotali. C. de pact. Dominic. in d. c. quamuis. de pact. in. 6. Alexand. in l. stipulatio hoc modo concepta. nu. 1. ff. de verbor. obligat. Roman. & Aretin. in l. qui superstitis. ff. de acquir. hæredi. & ibi Crotus. nu. 33. Parisi. cōf. 26. nu. 2. lib. 3. Francus in d. c. quamuis. 6. limita. de pact. in. 6. Natam in tractatu. de statuto. exclud. foeminas. posito in d. c. quamuis pactum, in. 8. limitatione. Deci. cōf. 433. nu. 2. & cōf. 370. col. fi. Cepola. causarum ciuiliū cōf. 49. nu. 11. Alexand. cōf. 29. nu. 9. lib. 3. Guido Papæ. decisione Delfinal. 192. Bertrand. cōf. 60. & cōf. 133. col. 1. lib. 1. Aymon. cōf. 42. col. 1. Ex quo videtur renuntiationem à filia factam, videri factam fauorē masculorum, non vero fauorē, cæterarum sororum, quæ non renuntiauerunt. Quod etiam sentire videntur, Barbat. cōf. 38. col. 18. versu. & faciat, lib. 1. & cōf. 19. col. 15. lib. 2. Corne. cōf. 291. col. 2. lib. 4. Soci. cōf. 34. col. 2. nu. 4. lib. 4. Bologni. cōf. 35. col. penul. Cum ergo exclusa per renuntiationem, admittatur, si nullus extet masculus, (etiā si ad sint aliæ filiaē foeminae,) videtur dicendum, ut exclusio, ne filia melioretur, inducitur ex dispositione huius legis, intelligenda sit, dummodo adsit masculus. & quod non sufficiat, ut adsint aliæ filiaē foeminae. Quod præter Bald. d. cōf. 437. lib. 1. opinatur Aymon. cōf. 42. lib. 2. dicens quod filia nunquam,

nunquam,

nunquam, à patre confetur induci ad renuntiationem fauore aliarum filiarum, sed fauore masculorum qui extant, vel postea nascuntur, quòd si non nascantur, dicit filiam non censeri exclusam, neque renuntiationem aliquid operari in fauorem aliarum filiarum, sed filiam succedere posse, ac si renuntiatio facta non fuisset.

5 **H**is tamen non obstantibus, mihi verius videtur, filiam meliorari non posse ratione dotis, siue ad sint filij masculi, siue foeminae. Moueor ex verbis legis, quæ generalia cum sint, generaliter debent intelligi, vt in l. de prætio cum vulgar. ff. de publica. Nullum enim hic est verbum, ex quo conijcere liceat, legem non seruandam si nullus addit masculus. Quinimo legem non magis masculorum, quam foeminarum fauore proditam, probant verba supplicantium Principi, ibi: *Supplicamos a V. M. que las dotes que en estos Reynos se dieran, no puedan ser mas que la legitima que le vendria a la dotada, si entonces se partiesen los bienes del dot. l. r.*

6 **E**x quibus verbis duo nota. Primum, quòd hæc lex condita est, fauore eorum, cum quibus dotata diuidere debet hæreditatem paternam, de iure autem communi, & regio, filia nupta, & filia non nupta, pariter succedunt, & æqualiter eis hæreditas paterna debetur, non minus quam si masculi essent, cum ergo dotata succedere debeat, cum fororibus, certe in earum præiudicium meliorari nõ poterit, petitur enim à Principe, *Que la dote no sea mas, que la legitima que le vendria a la dotada*. Dotate autem, partem facit, non dotata, in successione patris, ergo etiam si sit foemina, non potest fieri melioratio in eius præiudicium.

7 **K**u fus nota verba legis. *Mandamos que ninguno pueda mejorar*. Hoc verbũ *Mejorar*, non quadat nisi inter eos quibus hæreditas paterna debetur, filiabus autem, nõ minus debetur, quam filiis, ergo in earũ præiudicium melioratio fieri non potest.

8 **H**is accedit quòd Auendanius vir doctus, & bonus, libro de exequendis mandatis, cap. 14. num. 10. dicit Cællum ineptissimè iudicasse, legem hanc masculorũ fauore proditam, non enim ex mète, vel verbis legis tale quippiam colligitur.

9 **R**urfus nota præfationem legis, ibi: *Atenta la desorden y daños que somos informados que se han seguido, y figuen de la dotes excessiuas*. Hæc in commoda quæ, & qualia sint

explicui capite secundo, num. 24. omnia autem illa vigent, si filia (etiam non extante masculino) meliorari possit, imò est multo efficacior ratio conseruandi legitimam filiarum, quam legitimam filiorum masculorum, filia enim si diminuta legitima immodica fororis dote, congruam dotem nõ habeat, magnis est periculis obnoxia, maritum enim non inueniet, & inopia periclitabitur pudicitia, & in totum equius est minui posse legitimam masculi quam foeminae. Facit. l. fin. C. de dona. ante nupt. in princip. ibi: *Cum melius sit mulieribus propter fragilitatem sexus quam maribus subueniri*.

Foemina enim natura fragilis, & imbecilla, omnibus omnium iniurijs exposita est, masculus vero, viri robore instructus, & mente excelsiori insignis, literis vel manibus sibi prospicere solet. Rurfus nota illa verba legis: *Pueda dar a cada vna de sus hijas*. * Nota filias solas sufficere, vt filia dos immodica dari non possit. Postremo hæc lex, dotes inoficiosas (hoc est immodicas) improbat, declarando quæ censendæ sint immodicæ: dotes autem immodicæ, non minus improbant foeminae, quàm masculi, vt in l. 1. & 2. C. de inof. donatio. neq; quicquam doctus, dotem inoficiosam ideò defendit, quòd pater masculum nõ habeat, certe neminem repeto me legisse, qui dotem nimiam defenderet quòd nõ sit masculus. Postremo huius opinionis esse videtur Bernardus Diaz regula. 213. fallentia. 4. prope finem vbi, inquit, cui non videantur ini que parètum quorundam affectiones, qui, vt aliquam filiam potentiori nuptui tradant, alias quas habent filias nudas relinquunt, & aut parietibus reluctantes includunt aut domesticè cuidam religioni astringunt; ex quo alix desperatam; alix inuidix plenam; agunt vitam. Non obstant ex aduerso prolata. Nam Cælius memoria lapsus videtur, non enim vir ille leges regias interpretatur, sed indicem contexit, & lex ista quam citat, simile nihil dicit, & verba DD. intelligenda sunt secundum legem quam citant: ex verbis autem huius legis, illa de prompta non sunt: vt dixi supra. c. 2. num. 23. & 29.

10 **R**urfus nõ obstat, quòd protuli ex Alexand. conf. 69. num. 2. lib. 1. quoniam Alex. loquitur in casu, in quo ex statuto filia excludebatur, statibus masculis, dicit autem quòd cum nulli sint filij masculi, pinguis dotanda est filia, nimirũ; deficiente mète statuti,

statuti, nam propter agnatos masculos nõ est adeò seuerè excludenda, filia testatoris, sicut si masculos filios reliquisset. Deinde nõ obstat, quòd filia exclusa à patre per renuntiationem, videtur exclusa si pater masculos habeat, nõ verò si foeminas, quoniam censetur voluisse excludere filiam propter masculos.

12 **H**ic, (vt quod sentio proferam) pater faciens filiam renuntiare, in dubio videtur facere propter masculos, vt sentiunt. DD. in locis supra citatis, si tamen aliud verbis, vel coniecturis, probari posset, ei stabo, cù Parisio conf. 26. num. 22. versi. istis tamen non obstantibus. lib. 3. Rurfus si tempore renuntiationis nulli erant masculi, filiarũ etiam fauore conijciam factam renuntiationem, vt per Alexand. conf. 29. num. 4. lib. 3. reprobata opinione. Aymon. confil. 42. col. 2. qui dicit quòd si nulli erant masculi tempore renuntiationis, renuntiatio videtur facta, fauore eorum qui postea nascituri sunt, non fauore aliarum filiarum. Et generaliter, ommissis peculiaribus respectibus pater videtur facere, vt filia dotata renuntiet, vt ab eo creditore liber sit, & ceteris filiabus, vel filiis liberè prospicere possit, satis enim est ei filiae nihil debere, & vnum saltim telum effugisse. Et quòd fauore filiarum videatur facta renuntiatio, probatur, ex Afflict. decisi. 161. num. 3. Corn. conf. 291. col. 3. littera. H. lib. 4. Alexand. conf. 29. num. 4. lib. 3. cum quibus sentit Couarru. in repetitione. c. quamuis pactum. 3. par. §. 3. nu. 4. qui alios citat, & prudenter distinguit. Mihi tamen videtur, hanc rationem, certo definiti non posse, quis enim certo scit, quid paternum mouerit animum? Certe si masculos habebat, eis videtur præcipuè voluisse prospicere, non tamen ideò minus censendus est voluisse filiabus prospicere, cum eis dotem debeat, quæ obligatio superat obligationem qua filio obstrictus est, filius enim non potest cogere patrem ad beneficentiam, & dotem, cur ergo duriori causæ non censetur voluisse prospicere arg. l. 1. ff. de solut. Cur sibi non censetur cauisse, vt scilicet habeat vnde filias locare, & dotare possit, iuxta obligationem sibi à iure impositam, vt dixi supra. c. 2. num. 25. & 26. præsertim cum hoc filiarum pudicitia, & per consequens patris honorem respiciat. Italia plena est statutis foeminas excludentibus, gensque illa natura ad gloriam, & nomi-

nis immortalitatem duci videtur, vnde nostri recentiores. Iure Consulti (qui fere omnes Itali sunt) frequenter in ore habent, animum conseruandæ familiæ, & propagandæ agnationis per masculos. Hispania ea statuta non admittit, foeminas: æquissimo iure, cum masculis admittit, ius conseruandæ agnationis per masculos curat, non tamen in id spoliatur foeminas. Itaque renuntiationem præcipue credam curatam fauore masculorum, non tamen ommissum respectum foeminarum, patremque maxime voluisse suam sibi libertatem asserere, vt, vel filio, vel filia qui non renuntiauit gratus, & beneficus esse possit.

Rurfus cum dos immodica reuocanda sit, & applicanda fratribus proportione nimia (vt infra dicam) eorum fauore videtur hæc lex facta quibus bona applicanda sunt, vt post alios notat Couarru. in c. quamuis pactum. 3. part. §. 3. num. 4. de pact. in. 6. bona autem ultra legem in dotem data, tam masculis quam foeminis applicantur, aliàs esset inter eos inæqualitas; & minueretur legitima filiarum, & quòd vna via prohibetur alia efficeretur, quòd admittendum non est.

13 **Q**uid tamen si pater non solum caret filio masculino, verum etiam omnes filias matrimonio locauit, præter vnã quæ reliqua est, ex omni sobole; iam istam poterit dotis ratione meliorare? iam vidi hanc speciem in controuersiam verti: disputabaturque an melioratio valeret. * Ego non valere respondi, quamuis enim hoc casu videatur non tantum damni obuenerit cæteris filiabus, quoniam iam omnes dotatæ, & matrimonio locatæ sunt, neque eorum nuptias immodica fororis dos remoratur; negari tamen non potest, etiam in hoc casu vigere rationem, quæ condita est hæc lex, scilicet euitare iacturam, quam cæteræ filiae patrentur in legitima si melioratio valida esset.

15 **H**is accedit generale decretum huius legis, grauissimis de causis proditum illud autem priuata auctoritate restringere, nescio quantum abesset à temeritate? Nam si legislatorem mouit frugalitas, & parsimonix laus (quæ iam olim exulat à nostra republica) vt dixi supra. c. 2. nu. 2. & hic quoque viget ea ratio, si virtutis fauor, & pacis studium, nescit potior sit foemina pecuniosa, quam bona, neque; dote nimia foeror vxor, marito insultet, & hic quoque ea ratio quadrat. Si cæteris liberis prospe-

prospectum voluerunt, certè huius legis clipeo egent, ne melioratio fiat in fauorem filiae, quæ solū est inuupta, nã, & ipse maiori substantia egent ad alendum maritum, & liberos, vt in. l. vbi adhuc in fine. C. de iure don. * Ergo cum eadem sit ratio, eadem viget legis mens, neq; obscure hanc opinionem asserit ipse totius legis tenor, fateamur ingenuè, legem istam seruandã etiam si nullus adsit masculus, & etiam si omnes filiae præter dotatã nuptiæ sint non enim legislator qui quantumvis prudens, homo est, intelligere debet se cautiones aut singraphas forenses scribere, vt omnes omnino casus speciatim definiat, sufficit mentem legis quadrare, quãquam huic speciei, non video quomodo non quadrent verba legis.

S V M M A.

- 1 Lex vetans meliorationem ratione dotis, an sit seruanda in donatione propter nuptias, quam pater matrimonij ratione filio dat, & num. 2.
- 2 Dotem dare, proprium est fœminarum, non masculorum.
- 3 Dos data viro censetur donata eius mulieri.
- 4 Filiarum appellatione non veniunt filij.
- 5 Masculinum concipit in se fœmeninum, & num. 13. in odiosis, vbi odium est rationabile.
- 6 Nuptiæ fœminæ, & nuptiæ masculi diuerso iure censentur.
- 7 Pater, donationem propter nuptias filio dare nõ tenetur, saltem de consuetudine.
- 8 Iure communi dotem, & eius fructus patri differuntur donec emancipet filium.
- 9 Masculus melioris est conditionis, quam fœmina.
- 10 Lex ista, de masculis, an loquatur.
- 11 Neptis ex masculo, eodem iure, an censetur, quo masculus ex fœmina.
- 12 Communis vsus loquendi inspiciendus est.
- 13 Nepotes ex vi vocabuli, appellatione filiorum non veniunt, veniunt tamen ex interpretatione si sit iusta, & rationi consona.
- 14 Nepotes in dispositionibus restringentibus, & legibus correctorijs non veniunt appellatione filiorum.

- 15 An hæc lex practicanda sit in dote neptis, & num. 11.
- 16 Statutū prohibens aliquem donare, quia habet filios: an seruetur in habente nepotes, & num. 16.
- 17 Statuti ratio loquens in filios: seruetur in nepotibus, & num. 14.
- 18 Auius paternus, an cogatur dotare neptem si filius non habet vnde eam detet, & num. 26: & quid de iure communi.
- 19 An autem hæc procedant in auiuo materno, & num. 22 & 23.
- 20 Gregorij Lopez sententia in l. 3. tit. 11. par. 4. glo. 4. examinatur.
- 21 Intellectus l. fin. C. de dotis promiss. contra Socin. & num. 21.
- 22 Nepotes sunt in auorum potestate.
- 23 Iure communi filius per nuptias non efficitur sui iuris, vnde in eius substantia vsus fructuum pater habebat.
- 24 Emancipatio inducta ex matrimonio apud nos, ex l. 47. Taur. non operatur in his, quæ filio damnosa, & detrimentosa sunt.
- 25 Obligatio dotandi neptem, ex affectu naturali oriri videtur.
- 26 Dos ab auuo data: filius eam in legitimam computare tenetur.
- 27 Dos in dubio propter legitimam data censetur.
- 28 Neptis ipsa cum ex patris persona succedit imputat, sibi data in dotem.
- 29 Et dotem matris, & num. 30.
- 30 Coacervatio: quãdo ex ea nascitur nullitas actus facienda non est.
- 31 Neptis ex masculo an meliorare possit dotis ratione.
- 32 Fœmina exclusa; extrãtib; masculis, filius etiam fœmina si masculus sit, videtur exclusus, die vt infra, num. 39.
- 33 Nepotes ex filia, non veniunt appellatione masculorum.
- 34 Prohibitus succedere, prohibentur etiam descendentes ex ea.

præcipue sumptuarium exercuit, dispositis circa macellum custodibus. Et Spartianus in Adriano: Iudicium (inquit) sumptus constituit & ad antiquum morem reddegit. Quidam enim adeo profusi sunt, vt illud quod Lamprius de Heliogabalo refert, ama e videantur. Cum enim Heliogabalo omnia fœde profundenti quidam diceret, Non times pauper fieri, respondisse fertur: Quid melius quam, vt ipse mihi heres sim, uxori meæ. Quinimò, & in facultatibus videtur modus fuisse, sic enim Liuius lib. 7. ab vrbe condita Popilius in mille aureos condemnauit Licinium Stolionem, quod mille terræ iugera possideret: Similemque legem apud Venetos vigere, publicæque in omnibus orbis regionibus instaurandã, scribit Budæus in Epistolis, Laudanda igitur hæc lex quæ parsimoniam docet, si enim parua dos fuerit, parui erunt sumptus, & verissimè dictum est, Magnum vestigial parsimoniam, vt hinc lex ista dare potius nubentibus quam auferre videatur, virtutè enim docet, & rem parsimoniam docendo auget. Quid quod valet statutum præsumens meritum pretium, vt per Abb. & DD. in c. 1. de emp. & vend.

- 29 Non prætereundum, quod Celsus, in indice Regiarum legum, significat hæc legem masculorum fauore cõditam, verbo Dotis, Celsi iudicium non placet Auendanio, libro de exequendis mandatis cap. 14. num. 10. Certè Celsus, memoria lapsus videtur, non enim solet illè interpretari, sed contexere indicem legum. Et quæ hæc lex non magis condita fuerit fauore masculorum quam fœminarum, probatur ex verbis legis, & ex verbis supplicatiuū principi, ibi: Mas de la legitima que le vendria a la dotada, hoc: propter legitimam alierum positum est, fœminis autem non minus debetur legitima quam masculis, vt in. l. maximum. C. de libe. præter. vel ex hæred. Idè probatur d. l. ibi: Si entõces se partiesen los bienes del dotador, non enim masculus in re patris magis facit partem quam fœmina, imò æqualiter diuidunt. Postremò probatur, quoniã renuntiatio facta à filia, non minus videtur facta fauore sororum, quam fauore fratrum masculorum, vt significat Alex. consi. 29. num. 4. lib. 3. Sali. in. l. pactum quod dotali, col. fi. vers. aut pasciscitur. C. de pact. Corn. cons. 291. lib. 4. col. 3. vers. ideo, & col. 4. in princip. Parisi. cons. 26. num. 24. lib. 2. Couarru. c. quamuis pactum. 3. part. §. 3. num. 4. de pact. lib. 6. vbi distinguit,

& dicam latius infra suo loco. Satis est quod exclusio ex hac lege facta, ne filia dotis ratione meliorari possit, non magis masculorum quam fœminarum fauore facta est, vt ex verbis legis manifestè deducitur.

30 Neq; solum hæc lex dotibus modum statuit: sed & ornamentis muliebribus. Non enim potest maritus uxori dare modum excedentem octauam partem dotis, quam acceperit, quoniam (præter alias rationes) uxor potest eligere quid malit, donationem propter nuptias (quam nos arram vocamus) an vestes, & mundum nuptiarum tempore sibi à marito datum, non enim utrunque consequi potest, sed electio datur, vt in. l. 2. Tauri. Mulier enim ornamenta mores: sunt non aurum, & vt Crates dicebat. Ornamentum est quod ornatur, ornatur autem quod honestiorem mulierem facit, talem autem non reddit vestis, non aurum, sed quæ pudoris modestiæ & grauitatis speciem habent. Matronæ verum ornamentum pudicitia est, non vestis, nam vestes auratæ non dignitatis sed luxuriæ instrumenta sunt, quod Pythagoram Samium Crotonicibus persuasisset: autor est Iustinus, lib. 20. Aristoteles eius est sententiæ, mulierè minori cultu uti debere, quã patriæ leges moresque præscribunt. Modicus cultus fœminæ pudicitiam arguit, immodicus luxus, & libidinis suspicionem præbet. Apud Liuium lib. 8. legitur: Minutianam virginem Vestalem, incestus insimulatam propter iusto mundiorem cultum, ac tandem damnatam fuisse. Zaleucum Locrorum Legislatorem, legitur statuisse: Ne liceret mulieri arte elaboratis venustisq; ornamentis uti, nisi cum scortari vellet: hoc probri genere perniciem deliciarum, & intemperantiæ labem cõtere volens. Hinc Bald. in proemio, Gregoriano col. 3. scribit valere statutum quo Episcopus fulminat excommunicationem in fœminas portantes vestes superuacuas, vel sumptuosas, de quo vide Alberi. in. l. factum à iudice. ff. de reg. iur. Anchar. in repe. c. canonum statuta in. 1. q. principali de const. vers. super hoc termino, & in. 2. parte statutorum. q. 198. Ioan. Andr. in reg. ea quæ fiunt de reg. iur. in. 6. Rusticum enim, & miserum iudicant, id solum velle quod fat est, ac, de quibusdam dicit non iniuria potest illud Quidij lib. 3. de arte amandi. Quis pudor est census, corpore ferre suos. Et illud Senecæ: Video sericas vestes, si vestis vocande sunt, in quibus nihil est, quo defendi, aut membra, aut corpus, aut denique pudor possit.

possit. Rursus Diuus Ambrosius, libro de Nabuhe Israelita. c. 5. Delectantur (inquit) compediabilis mulieres, dummodo auro ligentur, non putant onera esse si pretiosa sunt, non putant vincula esse, si in his thesauris corruscet, delectant, & vulnera, ut aurum auribus inferatur, & Margaritæ dependant: habent & gemme pondera sua habent vestimenta frigora sua, sudatur in gemmis, algetur in sericis, tamen pretia iuuant, & que natura auersatur, comendat auaritia, Smaragdum & Hiacinthum, Berillum, Achatè, Iaspim, Sardam summo querunt furore, vel si dimidium patrimonij petatur. Non parcunt dispendio, dum indulgent cupiditati. Lisander, cum Dionysius Siciliæ tyrannus filiabus suis vestes muliebremque modum misisset, ea accipere recusauit, vereri se dicens, ne istiusmodi ornamenta de honestarent potius filias, quam ornarent: autore Plutarcho in Lisandro.

¶ Rursus vt ad sacras literas, sancti Spiritus afflatu prodditas, veniamus. legimus Ecclasiastici cap. 9. Auerte faciem tuam a muliere cõpta. Et Beatus Paulus, primæ ad Timotheum. c. 2. de mulieribus loquens (inquit) Cũ verecundia & sobrietate ornantes se, & non in toris criuibus, aut auro, aut Margaritis vel veste pretiosa. Rursus Diuus Petrus, in prior catholica Epistola cap. 3. inquit. Mulierum, non sit extrinsecus capillatura aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. Huiusmodi multa lectu digna, locupletissimè protulit. Tiraquellus scriptor candidissimus, & diligentissimus, connubiali lege tertia. Cui præfinitionem muliebris cultus addere vitium est, nam ille in tâta bonarum rerum copia illud, vt opinor prætermisit, quod apud Lampridium in Alexandro Seucero legimus, in huc modum. Matronas Regias contentas esse debere vno reticulo atque inauribus, & baccato monili, & corona, cum qua sacrificium facerent, & unico pallio auro sparso, & ciclade quæ sex uncis auri plus non haberet, imittati sunt cum magni viri, & uxorem eius matrone per nobiles. Ac rursus Lampridius, inquit: Cum quidam legatus uniones duos uxori eius per ipsum obtulisset, magni ponderis, & inusitatè mensuræ, vendi eos iussit, quod cum pretium non inuenirent, ne exemplum malum à Regina nasceretur, si eo vteretur, quod emi non posset, in auribus Veneris eos dicauit.

Præterea Suetonius in Cæsare: Legem (inquit) præcipue sumptuariam exercuit. Et paulo supra lecticarum usum item conciliatè vestis & margaritarum nisi certis personis & statibus perq; certos dies addemit. Ex quo apparet

cultum immodicum, & patrimonium exhaurire, & pessimi exempli rem esse, libidinemque excitare, quare prudenter lex hæc, fœminei cultus ornatui modum imponit ei scilicet qui à marito datur, quod nimium est improbens, quod moderatum est permittens, non enim omninò improbat mulierem se ornare, dummodo moderate id faciat. * Nã vt legimus, Genes. c. 24. Rebeca à seruo Abraham, accepit in aures aureas, appendentes siclos duos, & armillas totidem pondo siclorum decem quibus se ornaret. Hester vnguentis & aromatibus vsam fuisse, legimus lib. 2. eius historix. Et Ruth. 3. legimus, Noemi piam fœminam, docentem Ruth quoniam modo sibi maritum Both nasceretur, dixisse: Lauare & ungere, & induere cultioribus vestimentis. Et certè animus, tempus, & locus licitum, vel illicitum faciunt mulieris cultum autore D. Thom. 2. 2. q. 169. artic. 2. Ioan. Andr. & Franch. in. c. ea quæ fiunt de regul. iuris in. 6. Alberic. in. l. factum à iudice eod. tit. Abb. & Host. in. c. 1. ne cleri. vel mona. Cepola in. l. mulieris in prin. q. 12. ff. de verbor. signifi.

¶ Sed vt ad dotis præfinitionem reuertamur, nostrorum æquitatem vide, qui cum possent imitari Italix: ferè totius statuta excludentia fœminas, aliarumq; gentium similia statuta, medium elegerunt, vt neq; filiam excluderent, neque vili in re duriorum eius quam masculi conditionem facerent, neq; rursus pati voluerunt, filiam de uastare patris facultates, qui tantum non cogitur totam substantiam in dotem dare, tanta est seculi corruptela? Illud ergo quod pater volens nolens cogebatur facere, id tanquam iniquum lex coerccet. Extra, tamen causam dotis filia meliorari potest, neque hæc lex tollit quo minus legitimam, vt olim consequatur, dummodo id suo tempore fiat, & non violenter cogendo patrem. In masculis autem hoc non fuit necessarium rationibus supra dictis. Tum etiam quoniam si soror mea non melioratur, etiam vxor mea non melioratur, & quod illa patitur à patre, ego patior à focero, qui non meliorat filiam suam uxorem meam, & sic omnium par conditio est. * Rursus masculus, saltem de consuetudine non cogit patrem vt sibi det donationem propter nuptias, vt per Corrasium in. l. qui liberos. ff. de ritu nuptiarum glos. & DD. in Authent. æqualitas. C. de pact.

32

pact. conuen. Bald. in Authen. dos data. C. de dona. ante nupt. & ibi Salic. Angel. & glos. in Authen. de æquali. doti. §. 1. Nouel. de dote. 7. part. princip. in. 8. speciali. num. 3. verfic. nec propter hoc Paris. consil. 126. num. 6. lib. 1. & masculus absque donatione propter nuptias accipitur, fœmina autem raro nubit absque dote. Rursus masculus ditiozem reddit patrem, nam pater recipere solebat (saltem de iure communi) dotem nurus, & eius vsufructu fruebatur, donec emancipabat filium, ita Bald. Paul. Angel. Roman. Alexan. col. 2. & 3. in. l. si cum dote. §. transgrediamus. ff. solu. matrim. Nouel. vbi proximè. Ias. consil. 198. lib. 2. Boeri. decisione. Burdeg. 199. col. fi. Rursus diuerso iure ceteri nuptias fœminæ, & nuptias masculi, arguit quod apud Boer. decisione. 130. nu. 14. & apud Afflict. constit. Neapolita. de adiutorijs exigendis. lib. 3. num. 2. legimus vasallos teneri pecunia iuuare dominos cum filias locant, non tamen cum filios, quoniam cũ locat filiam, dat dotem, cum verò locat filium accipit dotem. Alia circa hanc differentiam dicam infra cap. an hæc lex seruanda in masculo.

33

¶ Nunc proprius ad peculiarem rationem hic statutorum accedendo, nota legē hanc, dotis summam statuere ex redditibus, ratio est, quia dos est loco alimentorum, vt per Alexand. consil. 7. lib. 2. Cin. & Bald. in. l. mater. C. de iure doti. Cin. in. l. nemini. C. de admin. tutor. Curti. senior consil. 39. col. 1. Ias. in. l. cum is. §. si mulier. ff. de condit. indeb. Afflict. decisione. 111. nu. 10. alimenta autem non statuuntur ex valore rerum, sed ex redditibus, Bart. in. l. Imperator. ff. ad Trebel. Angel. in. l. qui bonis ff. qui bonis cedere poss. Socin. in. l. diuortio in fine. solu. matrim. num. 19. Ioan. Garron. in rubr. C. de secund. nup. pagina 17. num. 42. Deci. in Authen. præterea col. fin. C. vnde vir, & vxor. & in. c. Episcopus de præben. nu. 12. & 13. Alex. consil. 70. lib. 4. Aymon. consil. 219. lib. 2. Decisio Delphinalis noua. 323. & 913. nu. 10. nisi aliud suadeat causa vrgentissima, & prudenti viro digna.

34

¶ Rursus dos congrua iudicatur ex qualitate personæ, vt dixi supra cap. primo, num. 7. & 8. l. quæro. l. cum post. §. gener. ff. de iure doti. l. si filia. ff. de legat. 3. Alex. in. l. si constante num. 2. ff. solu. matrim. text. in Authen. res quæ, ibi, Pro dignitate.

C. commun. de legat. A retin. consil. 17. Aymon consil. 236. nu. 3. Alberic. in. l. cognouimus. C. de hæreti. dignitas autem personæ æstimatur ex facultatibus, iuxta illud Horatianum libro sermonum. 2. Satyra. 2.

Omnis enim res

Diuitijs parat, quas qui construxerit illæ.

Clarus erit fortis, iustus, sapiens, etiam Rex.

¶ Rursus Euripides apud Stobæum, sermo ne. 89. ex translatione Gesneri.

Scisne quod nobiles quidem mortalium

Dum pauperes sunt, non amplius clari existunt.

¶ Rursus Euripides in Phenissa.

Opes hominibus prætiofissime.

Potentiamq; maximam in humanis rebus habent.

¶ De qua re, vide Cardi. Floren. in Clem. 1. de Baptismo. q. 6. Alberic. in. l. Imperatores. ff. de statu. homi. Bal. c. super. eo. col. 2. de testib. cũ alijs innumeris quos diligentia prodigiosa profert. Tiraq. de nobilitate. c. 3. * In dotandis autem filiabus inspicendæ sunt facultates, vt per Doctores in locis à me citatis, supra cap. 1. d. nu. 7. & 8. l. quæro. l. cum post. §. gener. ff. de iure doti. Curti. senior consil. 27. col. 14. Salicet. in Authen. res quæ. col. 1. Bart. in. l. si filia. ff. de legat. 3. Socin. consil. 288. num. 18. lib. 2. Cum autem olim congrua dos relinquere arbitrio iudicis, vt dixi cap. primo num. 7. Regij Senatores voluerunt definire pro sua eximia prudentia & dexterritate, vsque ad quam summam possit dare in dotem pater, neque hodie villo modo recedendam à verbis legis quæ seruatur & seruari debet, vt in. l. prospexit. ff. qui & à quibus, & quod seruetur testatur Auendani dicto tractatu de exequendis mandatis cap. 14. col. 1. Tellijs Ferdinandus. l. 17. Tauri. Arius. l. 10. & l. 22. & 26. Tauri, quibus autem in rebus corrigat do cui supra cap. 1. num. 29.

35

¶ Generalis autem dispositio huius legis, quæ meliorationem dotis causa prohibet, vel eo nomine laudanda est, quod Bald. in. l. inter filios. C. fami. hærcis. inquit, statuta in æqualiter admittentia liberos, esse contra naturalem æquitatem. Semperq; leges curant ne inter filios sit inæqualitas. l. pen. in fine. C. commu. diuid. l. fin. C. commun. vtriusque iudicij, & multa fiunt ratione euitandæ inæqualitatis inter filios, glos. & DD. in. l. illud. C. de colla. Paris. consil. 126. col. 4. lib. 1. His congruit Authen. de nup. §. illud quoque. vbi lex monet filios æqualiter

36

liter instituentos. Et in dubio probandū id, per quod fratres reddiguntur ad æqualitatem, autore Soci. in l. cum auus. col. 20. ff. de condi. & demonst. Corne. consil. 309. lib. 1. His cōsonat quod scribit D. Ambrosius libro de Ioseph Patriarcha. c. 2. Iungat (inquit) *liberos æqualis gratia, quos iunxit æqualis natura, lucrum pietas nescit pecunie. Quid miraris si propter fundum aut domum oriūtur inter fratres iurgia, quando propter tunicam inter Iacob sancti filios exarsit inuidia?* Gaudēt enim fratres hostes potius habere patris facultates: quam fratrem, in tunica sibi præferri, ut inquit Ang. consil. 287. col. 3.

¶ Rurſus hanc legem prudentiſſimā eſſe, ſuadet Damasceni, de fœminis Hispanis honorificum elogium, inquit enim: *Ad eō frugales eſſe, ut moris fuerit quotannis in medium populis ſuis telus ab eis textis proferre, iudicēq; quorum iuſſu hæc fiebant ſolere uberius honorare eis que plis laborauerant.* Ita Volaterranus Philoſophiæ lib. 30. cap. de moribus mulierum. *Quid hi: tu ſupputas redditus? abunde diues eſt, que pudica eſt, que ſororia, que modesta, non eſt inſolens, que ad rem parendam alacris eſt ad ſeruandum vigilans.*

37 ¶ Finem faciā ſi illud addidero. DD. mille aureos iudicaffe dotē cōgruā etiā Comitū? Bal. cōſ. 255. lib. 2. Fulg. cōſ. 22. col. 2. Deci. cōſ. 26. nu. 3. Bal. cōſ. 123. lib. 1. Iaſ. cōſ. 133. lib. 4. cum alijs citatis, cap. 1. num. 9. circa medium, niſi pater aureorum triginta millia habeat, & nobilis ſit ita Soci. cōſil. 100. num. 11. lib. 3. quamquam hæc moribus cuiuſq; regionis variantur. Ad eō autem dos immodica odioſa eſt, ut regnum non tranſeat in eum qui cum regina nubet, de quare vide Bald. c. ſignificante. de reſcrip. & ibi Barba. Ioan. Lupum. c. per veſtras. §. 43. verſ. ex illis inferunt. l. 3. tit. 15. part. 2. & ibi gloſ. ſimilis in. l. 1. tit. 1. part. 2. l. itera. A.

38 ¶ Notandum autem non ſolum meliorationem, ſed & promiſſionem meliorandi prohibitam eſſe ex hac lege. Sola enim promiſſio meliorandi ratione matrimoni faciebat rem irreuocabile, ut in. l. 22. & 29. Taur. Et promittere dotem eundem habet effectum, quod dare, ſecundum Bald. in. l. ſin. num. 2. C. de dot. promiſſio. col. 1. verſ. & ſic facit ad ſtatutum Afflic. deciſione Neapolitan. 61. num. 2. Alexand. conf. 63. num. 26. lib. 4. & in. l. non tantum. nu. 16. ff. ſolut. matri. l. ſin. ibi: *Dederit vel promiſſerit.* C. de dotis promiſſio. & in. l. ex morte,

verſi. ſimiliq; modo. C. de paſt. conten. Et ex promiſſione mulier dicitur dotata, ac ſi res iā ei tradita fuiſſet. l. cū poſt mortem. §. 1. verſ. ſed is de quo. ff. de admi. tu. Bart. l. cum plures. §. vlti. ff. cod. tit. Bal. in. l. ſi pater. C. de ſponſal. Paul. & Alex. in. l. cum plures. §. 1. ff. de condi. ob cauſam & in. l. ſi marito. §. 1. ff. ſolut. matri. A recti. in. l. rei iudicate. §. ſocero. ff. cod. tit. Salic. in. l. ſi conſtante. C. de donat. ante nup. Tirac. l. de retract. con. uentionali. ad finem num. 32. cum ſequentibus. Sic Deci. conf. 35. num. 6. Scribit patrem promittendo filiæ dotem videri eam dare. Sic & præſinitio arre, non ſolum præſtationem ſed & promiſſionem comprehendit ne fiat ultra legitimum modum: ut in. l. 1. tit. 1. lib. 3. fori. Prudentiſſima ergo eſt hæc lex, quæ ſuadente cauſa rei publicæ utili, filiam dotis nomine meliorari prohibet, ſicuti & ciuilia iura ſolent ex iuſta cauſa filium abdicare à facultatibus paternis. * Cumq; ſtatutum excludens fœminas ſtantibus masculis plauſibile, & fauorē dignum videatur omnibus ſeræ doctōribus: præſertim ſi eis relinquatur dos, ut probat Ioan. Andr. ad Specul. in rubri. de ſucceſſionibus ab inteſtato in additione inci. eſt ſciendum Ang. in. l. quiſquis. C. ad leg. Iuli. Maieſ. & conf. 67. Cin. & DD. in. l. 1. C. de adul. Roman. confil. 16. DD. in. l. 2. C. de in ius vocan. Imol. in. l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condi. & demonſtra. Iaſ. in. l. qui ſe patris num. 57. C. vnde l. beri, cum alijs paſſim obijs, multo magis erit fauorabilis hæc lex, quæ neque legitimum, neque dotem filiæ tollit, in dō neque meliorari eam prohibet, niſi ex cauſa dotis, & id inter viuos de quo ſuo loco dicam. Præſertim cum nimiam, & iam nulli tollerandā ſumptuum profuſionem coherceat, parſimoniam alat, virtutem diuitijs ſuffocari non ſinat, & inæqualitatem inter filios tollat, tantorūq; philoſophorū & nobiliſſimarum gētium inſtituta emuletur, æqua, iuſta, prudens, rationabilis, & fauore digna iudicanda eſt.

S V M M A.

- 1 **F**ilia an poſſit in minori particula, quā in tertia paterni cenſus meliorari.
- 2 **C**ontrarium. & num. 5.
- 3 **M**elioratio ratione dotis ſicut non admittitur in parte, tertia partis, ita neq; in parte, quinta partis.

- 4 **M**elioratio dicitur facta filia ratione dotis ſi plus aliquid accepit quam legitima.
- 6 **V**erbum hoc Mejorado en tercio y quinto, intelligitur apud nos non ſolum ſi quis in ſolidum tertiam, & quintam partem melioratur, verum quādo melioratur in aliqua parte tertij, vel quinti.
- 7 **M**elioratio an valeat ſi dos excedat legitimam cum tamen non excedat huius legis ſummam.
- 8 **M**elioratio fieri poſſe etiam ſi excedat legitimam, dum tamen non excedat huius legis ſummam.
- 9 **C**ontrariam ſententiam tenetur contra Auedanum, vsq; ad fin. capitis.

An filia dotis ratione meliorari poſſit in minori ſumma, quam tertia, & quinta pars bonorum, ſcilicet in particula ultra legitimam: & an ſaltem admittatur melioratio quando non exceditur ſumma hic præſcripta. Cap. III.

- I **S**ED An filia ſi non in tertia, ſaltem in minori particula, paterni cenſus meliorari poſſit. Dubium facit, q̄ prohibitio huius legis, de non meliorando in tertia vel quinta parte loquitur, ut patet ibi. *No pueda dar por via de dote, tercio ni quinto.* Ergo ſi melioratio ſit minor tertia vel quinta parte admittēda videtur: vbi enim non quadrant verba legis, nō quadrat eius diſpoſitio, ut in. l. 4. §. toties. ff. de damno infec. & non eſt recedendum à verbis legis, ut in. l. non aliter. ff. de leg. 3.
- 2 **S**ed verius eſt filiam non poſſe dotis nomine meliorari, etiā in minori ſumma quā ſit tertia, vel quinta pars, quoniam, vbi primum datur filiæ ultra legitimā ſit præiudicium legitimæ cæterorum liberorū, quæ minui non poſſe, niſi per meliorationem tertia partis, ut dixi ſupra cap. 1. nu. 9. melioratio autē in tertia prohibita eſt: inquit enim lex. *No pueda dar por via de dote, tercio ni quinto.* Et addit: *Ni ſe entienda ſer mejorada*

tacita ni eſpreſſamente. Hæc vltima verba omnem ambiguitatē tollunt, nam vbi primum exceditur legitima, eſt meliorata, lex autem non ſolum vetat dari tertiam, verū addit. *Ni ſe entienda ſer mejorada.* Rurſus cū quinta quæ dari poſſe extraneis non poſſit dari in dotem filiæ, multo minus dabitur pars tertia partis, quæ aliquando iudicatur legitima filiorum: ut ſupra. c. 1. nu. 17. & 28.

3 **R**urſus hoc probatur ex illis verbis: *No pueda dar ni prometer tercio, ni quinto.* Quinta enim pars particula eſt tertia partis (hoc eſt minus eſt tertia parte) tamen etiam in eo quod minus eſt tertia parte prohibetur melioratio, ergo cum verbum debeat vniſormiter definire contenta in eadem oratione, ut in. l. quamuis. C. de imp. b. & alijs ſequitur quod ſicut non admittitur melioratio in parte tertia partis (ſcilicet in quinta) ita etiam nō admittetur in parte quinta. Præterea hoc probatur, ex verbis poſtulantium à Principe ne dos excedat legitimam, quorum ſunt hæc verba. *Suplicamos a V. M. que las dotes no puedan ſer mas de la legitima que le vendria a la dotada, ſi entonces ſe partiessen los bienes del dotador.* Quibus Princeps reſpondet. *M. n. lamos que ninguno de por via de dote ter. io ni quinto, ni ſe entienda ſer mejorada, &c.* Item in principio legis dicit: *A tēta vœſtra ſuplicacion, &c.* * Certum autē eſt quod ſi plus accipit quam legitimam, eſt meliorata, & quod ſi eo tempore diuiderentur bona dotantis æqualem cum cæteris portionem acciperet.

5 **P**oſtremo hæc ſentētia probatur, quoniā ſi neque integra legitima in dotē dari poſſe (ſi excedatur ſumma hic præſcripta) multo minus admittetur, melioratio. Fateor tamen hoc argumentum non eſſe ſemper efficax, fieri enim poſſe, ut dos præſtitata non excedat ſummam hic præſinitam, & tamen quod reſulter melioratio, quæ licita non eſt etiam ſi nō excedatur ſumma præſcripta, ut ſtatim docebo.

6 **H**is congruit q̄ hæc verba: *Mejorado en tercio y quinto, apud nos non ſolum intelliguntur quando quis in ſolidam tertiam, & quintam partem melioratur, verum etiam quādo melioratur in parte tertia ſeu quinta partis, ita probatur in. l. 26. Taur. ibi: Si el padre, o la madre hizieren alguna donaciō a alguno de ſus hijos, aunque no digan que lo mejoran en el tercio, o en el quinto, entienda ſe que lo mejoran en el tercio, o en el quinto de ſus bienes.*

¶ Hæc verba non significant, vt quælibet donatio censeatur facta de tertia aut quinta parte bonorum, sed vt videatur filius melioratus in parte tertiæ seu quintæ partis, pro modo quantitatis rei donatæ: ita apertius exprimitur in verbis quæ statim sequuntur in ea lege, tamen melioratus ex tacito leges iudicio, etiam si sit melioratus in portione minori tertia vel quinta parte, dicitur vulgo melioratus in tertia, & quinta. Ergo hæc verba nostre legis. *Ninguno pueda prometer ni dar por via de dote tercio ni quinto, ni se entienda ser mejorada, &c.* Significant filiam neque in tertia, neque in parte tertiæ, neque in quinta, neque in parte quintæ, meliorari posse dotis ratione: quod satis significant generalia verba quæ sequuntur: *Ni se entienda ser mejorada tacita ni espressamente.* Nam tacita melioratio censeatur quælibet donatio à patre facta filio, iuxta. d. l. 29. Tauri, notat Ioan. Lupus, in c. per vestras. §. 22. in constituenda. col. pen. de donat. inter virum, & vxor. Bart. in l. vxorem. ff. de leg. 3.

7 ¶ Sed est quæstionis, quid si dos excedit legitimam, non tamen excedit summam in hac lege præscriptam, an valeat melioratio. Subijciam exemplum quo res sit dilucidior. Lex hæc præscribit, vt habens infra ducenta maropetinorum millia ex annuis redditibus possit dotis nomine filia dare vsque ad sexcenta maropetinorum millia, quæ efficiunt summam aureorum mille & sexcentos, & non amplius. Finge hominem habentem ex annuis redditibus trecentos aureos, & sex filias, locat vnam matrimonio, & dat in dotem aureos mille & sexcentos reclamant cætera filie, allegantes ex hac lege filiam non posse dotis ratione meliorari. * Contra nupta & nouus maritus tuentur etiam se decreto huius legis, agnoscetes quidem quod ex eius decreto melioratio dotis nomine prohibetur, sed id demum contendunt verum esse quando exceditur summa in hac lege præscripta, cum enim in ea permittatur, vt habens minus quam ducenta maropetinorum millia possit in dotem dare vsq; ad mille, & sexcentos aureos: allegat, patrem nihil aduersus legem fecisse, neque cæteras filias improbare posse meliorationem, si summa præfinita non exceditur: cum enim summa sit conformis legi, nihil videtur factum aduersus legem. Huic causæ, non deest aduocatus magni nominis, Petrus Auendanius,

nam lib. de exequendis mandatis, cap. 14. nu. 19. pro filia calculum fert, posse scilicet meliorari si summa in lege præscripta non excedatur: Hæc opinio omnino improbanda est, aduersetur enim expressis verbis legis, cuius decretum esset irrationabile, si Auendaniij sententia probanda nobis esset. Quod aduersetur verbis legis probatur, ibi: *Mandamos que ninguno pueda dar por via de dote ni casamiento, tercio ni quinto de sus bienes, ni se entienda ser mejorada tacita, ni espressamente.*

9 ¶ Hæc verba apertissima & generalia sunt, & ex eis omnis melioratio tacita expressa vel subintellecta rejicitur, ibi: *Ni se entienda ser mejorada.* Hoc est noli interpretari legem sensisse, vt aliquo casu meliorari possit, non enim lex tale quippiam intelligit. Rursus hoc probatur quatuor rationibus. Primum illud est manifestissimum cum de iure appellari melioratum qui aliquid accipit ultra legitimam, legitima enim censeatur quasi debita, glos. & DD. in l. 3. C. de iur. & facti. ignor. & qui plus debito accipit: melioratus dicitur, vt dicat sensus communis, & docet Ioan. Lupus, in c. per vestras. §. 22. num. 13. de donatio. inter vir. & vxor. Lex autem ista postquam diuersas summas iuxta facultatum diuersitatem præscripsit, volens regulæ incertissimè lucem admouere, declarat, ita demum summas præfinitas dari posse, si modo melioratio ex eis non resultet, inquit lex: *Mandamos que por via de dote ni casamiento, ninguno pueda dar tercio ni quinto, ni se entienda ser mejorada tacita ni espressamente.*

¶ Nota illa: *Ni se entienda ser mejorada.* Hæc verba ad legitimam referenda sunt, vt dos nunquam possit eam excedere, & cum apponantur post præfinitionem summarum, manifestum est legem sensisse, ita demum summas præscriptas dari posse, si modo melioratio non resultet. Alioquin si in summis præfinitis admittebatur melioratio, quorsum lex postea (inquit) *No pueda dar tercio ni quinto, ni se entienda ser mejorada tacita ni espressamente,* potius diceret: *No se entienda ser mejorada excediendo la tassa arriba escrita,* cum autem generalem clausulam de non meliorando post summas subiecerit, manifestum est summas ita demum dari posse, si melioratio non resultet. * Si enim intra summas lex vellet meliorationem admitti, non diceret postea: *Nadie pueda mejorar.* Imo hæc clausula prorsus inepta, & superuacanea esset, & lex ipsa sibi repugnare.

Rursus

Rursus vt non daretur ultra summam, sufficiebat ipsa prohibitio legis, iam enim præscripserat quantum quisque dare possit. Quorsum ergo clausula de non meliorando postea subiicitur, nisi vt intelligamus tunc demum summam dari posse, quando non resultat melioratio.

¶ Rursus hæc sententia probatur quoniam si Legislatoris mens fuit, vt summa præfinita semper dari possit, etiam si resultaret melioratio, sufficeret dicere: *Pueda dar hasta seiscientas mil maravedis:* non autem adderet clausulam negatiuam. *No pueda mejorar,* quæ profecto non additur, nisi vt ita demum summa dari possit si melioratio non resultet.

12 ¶ Hoc est multo manifestius, quoniam lex non dicit in aliqua parte: *Pueda dar tanto, sino pueda dar hasta tanto, o no pueda dar arriba de tanto,* vt patet ibi: *No pueda dar ni de arriba de seiscientas mil maravedis,* & ibi: *Pueda dar hasta en quanto y medio de maravedis,* nota illud verbum: *Pueda dar hasta,* nam hoc verbum: *Hasta,* equipolet verbo Latino, *vsq; ad,* hoc autem non includit, neque significat, vt tota illa summa generaliter dari possit, sed vt possit dare, *vsque ad* eam summam, habita scilicet ratione ne fiat præiudicium legitimæ aliorum filiorum, vel ne alia oriatur iniquitas. Quod autem verbum *vsque ad,* huius naturæ sit notat Bart. in l. patronus. §. Sempronio, col. 2. ff. de leg. 3. & in l. meminisse. ff. de officio preconsul. Imol. in l. quod dicitur. ff. de verb. obligat. Bald. in Authent. hoc amplius. C. de fideicommiss. præsertim quando aliter intellectum contrarietatem, vel irrationabilitatem induceret, vt per Bart. d. l. patronus. §. Sempronio. Et præsertim hoc dicat sensus communis. Si enim lex vellet, vt possit dare *Quento y medio,* simpliciter non diceret *Pueda dar hasta quanto y medio,* quod nil aliud significat nisi, vt quando non resultet melioratio possit extendere liberalitatem suam *Hasta quanto y medio a lo más,* non autem quod simpliciter id possit dare, sed quod ad plus id possit dare.

13 ¶ Præterea hæc sententia probatur, quoniam si Auendaniij iudicium probamus, hæc lex est iniquissima, quod apparet ex exemplo. Suppono quod in hac lege dicitur, vt habens ex annuis redditibus minus quam ducenta maropetinorum millia, possit filiam in dotem dare, vsq; ad mille & sexcentos aureos, & non plus. Finge hominem ha-

bere quadraginta maropetinorum millia ex annuis redditibus, & habet decem filias, poterit ne vni dare in dotem mille & sexcentos aureos? Auendanius contendit posse, quia non exceditur præfinitio legis, sed meo iudicio nimis fallitur, quoniam præter expressa verba legis, repugnat equitas, aduersatur legis mens, volentis moderatissimo fine, dotium quantitatem concludere. Quinimò latior esse posset dos quam olim erat de Iure communi vel Regio, nam de Iure communi, licebat filiam amplè dotare, & meliorare, dummodo non fieret præiudicium legitimæ cæterorum liberorum, in portione eis debita ex Authent. nouissima, vt docui supra cap. 1. nu. 16. Et de Iure Regio licebat dotare filiam in legitima, & in tertia & quinta parte bonorum, non ultra, vt in l. 29. Tauri. At in specie proposita, si filia hominis habentis quadraginta maropetinorum millia, possit dotis nomine accipere aureos mille & sexcentos, certè vniuersas patris facultates absorberet, & nihil reliquum esset. Nam quadraginta maropetinorum millia annuatim non valent communiter plusquam mille & sexcentos aureos, & sic filia opulentiùs dotari posset ex hac lege quam olim poterat. Egrege scilicet præstitisset Princeps quod ab eo petitum fuit, & quod ipse præfatur se velle, scilicet cohercere immoderatam dotandi licentiam? Rursus hæc opinio probatur ex verbis legis ibi: *Y el que tuuiere dozientas mil de renta y dende arriba hasta quinientas mil maravedis de renta pueda dar en dote a cada vna de sus hijas hasta en quanto de maravedis.* Nota, que el que tiene mas de dozientas mil de renta, putà, que tenga dozientas y veinte mil: potest dare in dotem tantum, *Como el que tiene quinientas mil.* Nonne hoc insanum esset, nisi vltima clausula lucem adderet significando summas seruandas si legitima, non excedatur. Neque quisquam calumniatur legem loqui, *De quando llega a quinientas mil de renta,* Quoniam contra probatur, ibi, *Dozientas mil y dende arriba.*

14 ¶ Rursus illa verba legis, *No pueda dar tercio, ni quinto, ni mejorar, &c.* Vbi melius quadrabunt quam in homine paupere cuius immoderatam dotandi licentiam magis oportuit cohercere, quam profusionem hominis opulentissimi, quem lex adco compressit: vt quantumuis ad filiam ratione legitimæ pertineant sexcenta aureorum millia, tamen pater non potest eam dotare,

in

in plusquam duo, & triginta aureorum milia, quæ efficiunt Doze quentos, paulò plus vel minus. Quod si homini opulenti summo lex non permittit integram legitimam præstare, vt dixi cap. 1. nu. 9. & 11. car homini pauperrimo licebit nõ solum integram legitimam, verũ etiam tertiam, & quintam bonorum partem in dotẽ dare? Certè hæc summa iniquitas & in ratio nabilis absurditas esset, aduersus omnia iura, & rationes. Sed reclamabit aliquis tunc integram legitimam dari non posse cum exceditur summa in hac lege præfinita, sed huic ego respondeo, quòd si lex ita stricte præfinit dotem, vt non semper possit dari intra legitimã, quanto magis credendũ est voluisse, ne dos vilo modo excedat legitimam. Rursus respondeo, summas hic præfinitas non cõtinerè misterium, vt simpliciter dos reputetur ista, si non excedat summam sed est demonstratio summe quam prudens Legislatores expensis redditibus iudicauit ad summum posse dari, & cum prospiceret magnam iniquitatẽ posse oriri, si summe præfinitæ semper & generaliter dari possent subiecit clausulam omnibus superioribus lucem admouẽtem, scilicet, vt melioratio nunquam dotis nomine admittatur, tacitè, vel expressè, quasi diceret tunc potest dari summa quando non resultat vlla melioratio.

15 Postremò hoc probatur ex verbis postulantium à Principe, ne dos excedat legitimã quorum verba sunt: *Suplicamos a vuestra Magestad, que las dotes no puedan ser mas que la legitima.* Quibus ita respõdetur Princeps Inuidios. *Atenta vuestra suplicacion, y la desorden y daños, que se han recrecido de las dotes excessiuas, mandamos, que, &c.* Et post præfinitas summas, inquit. *Y mãdamos, que ninguno pueda dar ni prometer por via de dote, ni casamiento, tercio ni quinto de sus bienes, ni se entienda ser mejorada tacita ni espresamente:* Iunge verba petitionis cum responso Principis, & expẽde illa verba legis, *Atenta vuestra suplicacion:* Et facillè perspicias legem voluisse ne dos vilo modo excedat legitimam etiam si non excedatur summa, nam ea videtur apposita, vt detur minus legitima imò minusquã dimid. um annuorum reddituum, vt docui supra cap. 1. Auendaniij rationes non est animus refellere. Nam Alexand. quem citat. Nichil docet huic tractatui aptum, nam hodie si dubitetur, an dos data sit iniqua,

vel non, & an possit dari vltra legitimam, vel admittatur melioratio, res omnis hæc lege metienda & definienda est, vt docui supra cap. 1. num. 30. & c. 2. num. 35. Et nominatim in simili specie, docet Brunus de statuto excluden. fœminas, art. 9. num. 35. qui citat Alex. Paul. & Salic. & scribit Socin. conf. 288. lib. 2. nu. 16. Facit quòd in simili scribit Alexand. conf. 121. lib. 6. Corn. conf. 290. lib. 3. col. 14. Curt. senior, conf. 27. col. pen. ad finem Alexand. conf. 83. nu. 3. lib. 4.

16 Rursus inquit Auendanius, qd hæc lex iniqua esset si intelligamus generaliter fœminam dotis ratione meliorari non posse, masculos vero alio iure censerè. Hec quid ad rem de qua agimus? scilicet ad interpretationem verborum legis, cuius prudentẽ & maximè politicam constitutionẽ multis exemplis, ac rationibus confirmaui, supra cap. 2. nu. 19. 20. & 23. Vbi dixi cui aliter in masculo aliter in fœmina.

17 Pergit Auendanius. Impedirentur (inquit) fœminarum coniugia, si generaliter dotis ratione meliorari non possent. Imò hac ipsa ratione contrariã sententiam probare debuit. Etenim si fœmina nubẽs sex habet sorores, iniquissimum est, vt ad hoc, vt ipsa nubat relique remaneant indotatè, & per cõsequens innuptæ. Sed neq; oportet hoc reddere respõsum cum de iure dos congrua dicatur illa quæ patrimonio dotantis, & numero filiorum conuenit, vt. l. si filia. ff. de leg. 3. & docui supra latè. c. 1. nu. 30. & 33. Quare si quis plures habet filios, non dicitur habere patrimonium, vt filia dotis nomine melioretur, ex eo quòd aliter maritum non inueniat, etenim si nõ datur nubere nobili, nubat diuiti, nubat cui possit inspecto modo facultatum, & sororum, & fratrum multitudinẽ.

S V M M A.

- 1 Dispositio huius legis, an sit seruanda ab eo qui nullos habet redditus, sed tamen est ditissimus.
- 2 An hæc lex practicanda sit in eo, qui non habet redditus annuos. & nu. 3. 4. 6. 7. 8. 9. & 20.
- Et an in habenti redditus ad vitam. num. 25.
- 5 Ratio expressa in lege, licet eam extendere vltra casum in ea designatum.
- 10 An hæc lex practicanda sit in habenti redditus annuos

- 15 annuos reddimibiles. & nu. 11. 12. 13. et 14.
- 17 Annuos redditus prospexit ista lex nõ vero principalis eorum reddituum. & num. 16.
- 20 Redditus reddimibiles, redditus proprie appellatur, & seq.
- 22 An inter immobilia computentur. nu. 26.
- 23 Redditus iustus: iusta morem regionis, & cõmunem hominum estimationem, ex rei situ, vel circumstantia iudicatur, & num. 21.
- 22 Intellectus l. 4. rit. 15. lib. 5. Recopil.
- 23 Decem pro vno dari in annuo redditu: pretium iustum an sit.
- 24 Pretium: redditus, ad vitam, quod fuerit olim, & quod hodie.
- 26 Annua aduocatorum præstatione, an veniant appellatione redditus in hoc tractatu.

An hæc lex practicanda sit in eo qui non habet redditus annuos, & quid si sint redditimibiles, vel ad vitam, an stricte præfinitioni huius legis. Cap. IIII.

1 EST Quæstionis an dispositio huius legis seruanda sit ab eo, qui nullos habet redditus, sed tamẽ ditissimus est: Dubium faciunt verba legis, ibi: *El que tuuiere dozientas mil marauedis de renta, o dende arriba, & ibi: El que tuuiere menos de las dichas dozientas mil de renta:* Item ibi: *Y que el que passare de las dichas quinientas mil marauedis hasta en quento y quatrocientas mil marauedis de renta, pueda dar hasta en quento y medio de marauedis: y que el que tuuiere quento y medio de renta, y dende arriba, pueda dar en dote a cada vna de sus hijas la renta de vn año, y no mas, con que no pueda exceder de doze quentos: no embargante que la dicha su renta, &c.*

2 Vides legẽ semper loqui de habente redditus: ergo solum in eo practicanda: nõ autem in eo qui redditus nõ habet cui enim non quadrat verba legis non quadrat eius dispositio, vt in l. 4. §. toties, & ibi DD. ff. de dam. infecto. Hac ratione Auendanius in tractatu de exequendis mandatis Reg. cap. 14. nu. 7. docet legem hanc non practicandam in non habente redditus, quoniam casus omissus iudicandus est secundum ius commune. Mihi contraria sententia placet

3 ex verbis legis, ibi: *El que tuuiere menos de dozientas mil marauedis de renta, no pueda dar ni de en dote arriba de seiscientas mil marauedis.* Ille enim qui nullos habet redditus, minus habet *De dozientas mil de renta,* & sic hic casus haud dubiè ex mente, & verbis legis comprehenditur, ibi: *El que tuuiere menos de dozientas mil de renta.*

4 Quod confirmatur ex illis verbis: *Mãdamos que ninguno pueda,* Hæc vniuersalia verba scripta post diuersas summas, significat nullum posse dotis nomine meliorare, siue redditus habeat, siue non habeat, siue satrapa sit, siue diues, siue inops colonus, qui cubito nasum emungat. Rursus probatur, ibi, *Ningun cauallero ni persona.* His cõuenit efficax ratio si enim lex ista moderatur dotem à viris opulentissimis dandam, cur nõ cõfatur voluisse moderari dotẽ, ab hominibus tenuibus præstãdã, quales ferè sunt, qui redditus nõ habent? præsertim cũ etiã dos modica reuocetur ex titulo de inofficiosi dotibus, vt per Afflict. dccifio. 80. illi autem, qui redditus nõ habent, modicas dotes dant inspecta summa quam dāt, sed inspecta substantia, dotes magnæ sunt, & ideo reuocandè.

5 His congruit qd quando ratio exprimitur in lege, licet eã extendere vltra casum in ea specialiter designatum, vt in l. 1. §. sèxũ. ff. de postul. quãuis lex sit correctoria iuxta vulgatã. DD. traditionem in l. si cõstante. ff. solu. matrim. & in Authen. quas actiones. C. de sacro sanct. Ecclesi.

6 Et tanquã in fauorem Reipublicæ prolatã extendendã esse hanc legem, cõtendit ipse Auenda. d. c. 14. nu. 7. versi. vltima ergo. Quæ nã obsecro fuit ratio huius legis? Audi eius verba: *Atenta la desorden y daños que somos informados que se han recrecido y recrecen de las dichas dotes excessiuas:* Nota illa verba: *Delas dichas dotes excessiuas:* Nonne potius erit dos immoderata, illa quæ datur ab eo, qui nõ habet redditus, quã illa quæ datur ab eo qui magnos redditus habet? Vbi nã melius quadrabit reformatio legis quã in homine nõ habenti redditus? Huiusmodi enim homines ferè sèper pauperia præmuntur. Certè cõiungere nõ possum, quæ nã possit inueniri ratio differentie inter habentẽ redditus, & non habentẽ redditus, nisi qd hic (scilicet in eo, qui redditus non habet) multò maior viget ratio moderãdi dotem. His rationibus oporteret, vt si hæc opinio non euincere: ur ex verbis legis, quod secus

fecus est, vt supra dixi num. 2. Ad ea quæ Auendanius ex aduerso protulit respondere non oportet, nego enim hunc casum non comprehendi ex verbis legis, etsi hic casus omissus esset, sufficeret in eo vigere multo maiorem rationem, si enim coherceo sumptus Ducis, Comitum, & Marchionum, & dotes à quocumque; datas cur non cohercebo dotem ab inope datam? quis nam maiori eget medicina?

7 Rursus si lex non vult fieri præiudicium legitimæ filiorum hominis ditissimi, & opulentissimi, cur patietur legitimam inopis labefactari? Si utilitas publica spectatur, hic maior est utilitas, quo maior est necessitas, & inopia. Si sumptus refecare prudentia est, prudentissimum est refecare sumptus inopis. Præterea si expendantur rationes huius legis, prolata cap. 2.

8 *Liquebit omnes multo aptius quadrare ei, qui non habet redditus, quàm ei qui redditus habet. Item hoc suadet ex verbis supplicationis factæ Principi, ibi. *Supplicamus a V. M. mande, que las dotes no puedan ser mas de la legitima.*

Quibus Princeps respondet inter alia: *Y mandamos, que ninguno pueda.* Cum ergo petitio generalis fuerit, & ratio petendi, & decidendi, & verba ipsa legis vtrumque; casum comprehendant, vterque; casus legis decreto exactissime definitur, non enim hi qui redditus non habent (qui innumerati sunt) relinquuntur sine lege, cum ditioribus regula seuerè imponatur, præsertim cum inopes infinito numero superent diuites, qui vt plurimum redditus habent.

Sed quomodo regulabimus secundum hanc legem eos, qui redditus non habent? Respondeo hæc lex circa duo versatur. Primo circa id quod dari non potest, scilicet tertia, vel quinta pars, seu alia quælibet melioratio, & certè sicut qui habet redditus non meliorat, ita & qui non habet redditus, meliorare non poterit, iuxta illa verba: *Ninguno pueda.*

Rursus hæc lex definit quantum dari possit, & certè in eo, qui redditus non habet considerabo valorem facultatum, & faciam computationem quantum redderent ad rationem vnus pro quindecim, vel pro sexdecim, iuxta morem regionis plus, vel minus, vt statim dicam: nã hæc lex ex redditu computat facultates, & taxat.

10 Quid tamen si quis redditus habet: sunt tamen reddimibiles, an poterit dotare fi-

lias iuxta præfinitionem huius legis, vel quid si sint redditus durantes tantum pro tempore vitæ: Subijciam exemplum. Hæc lex disponit, vt habens annua ducenta maropetinorum millia possit dare aureos bis mille, & septingentos, quid si redditus sunt reddimibiles, quos vulgo vocamus, *Censos abiertos*, Distinguo, aut enim habens huiusmodi redditus, minus habet quam ducenta maropetinorum millia, & comprehenditur in illis verbis: *Y el que tuuiere menos de dozientas mil de renta.*

11 Quauis enim sint redditus reddimibiles, vel ad vitam, quantumuis paruus sit eorum valor, comprehenduntur in supra dictis verbis. Si tamen habet annua ducenta maropetinorum millia, ambiguitas maior est, an possit excedere legitimam, vel an possit excedere summam præfinitam, esset enim insanum de hoc dubitare, cum enim habens annuatim ducenta millia perpetua, non possit meliorare, neque excedere summam præscriptam, cur poterit, qui eos redditus habet reddimibiles, seu ad vitam?

12 Ambiguitas ergo est: an habes annua ducenta millia reddimibilia, possit dare summam præfinitam in hac lege. Videtur posse, lex enim generaliter loquitur de redditibus, & hi reddimibiles redditus appellantur, & lex Hispanicæ scripta intelligenda est iuxta vulgatum usum loquendi, non secundum proprietatem Romani sermonis, secundum Bald. in l. lege col. fin. C. de legi. hæredi. Alexand. consil. 26. nu. 12. lib. 3.

14 His accedit quod lex ista præfinit dotem iuxta redditus: redditus autem quauis sint reddimibiles, & minoris valoris quam perpetui, tamen negari non potest, quin ipsa pecunia, quæ ex redditibus colligitur, eiusdem valoris sit quod pecunia, quæ colligitur ex redditu perpetuo. Quod autem lex præfinit dotem secundum redditus, apparet ex omni legis contextu præsertim, ibi: *Pueda dar en dote la renta de un año.* *Ecce in hoc casu, profectu nescio an negari possit, posse dari redditum vnus anni, etiam si redditus sint reddimibiles, inspexit enim lex quantitatem redditus vnus anni, non valorem. Sed contra vrgere videtur, quod est verisimile legislatores iudicasse valorem facultatum ex quantitate redditus. Rursus facit, quod semper cum tractamus de redditibus alicuius, si dicimus eum habere annua centum maropetinorum millia addimus, sunt reddimibiles,

biles, quasi improprij, & temporarij redditus sint. Mihi certè placet, legem hanc seruari etiam in redditibus reddimibilibus, seu ad vitam, dummodo legitima non excedatur, neque aliqua infurgat melioratio: moueor ex rationibus supra dictis: moueor etiam quoniam præcipua, & nobilior definitio huius legis est: *vt dotis nomine non admittatur melioratio tacita, neque expressa.* * Et cum hoc seruetur certè non oportet morosè restringere legem, constituendo differentiam inter redditus reddimibiles, & perpetuos.

16 His accedit quod redditus reddimibiles, redditus appellantur, & sunt: quoniam redditus appellatur: quoniam singulis annis redditus ipse reddit, autore Corn. conf. 289. incip. videtur in hac, col. 2. vers. & licet stricta. lib. 1. Tiraq. de retract. Lignagier. §. 1. glof. 6. nu. 1. & esse redditus notat Bald. in libemus nulli post princip. C. de sacro fan. Ecclesi. Quinimò etiam si reddimibiles possint iudicari redditus perpetui, vt in l. sufficit, & ibi per Ias. ff. de condi. indebit. scribit Tiraquel. de retract. lignagier. §. 1. glof. 14. nu. 120. & d. §. 1. glof. 6. nu. 8. ad finem, & quanquam Molin. in consuetud. Parisi. tit. 1. §. 13. glof. 3. q. 10. in fine dicat hos redditus computandos inter res mobiles, non autem inter immobiles, cum quosentit Arnoldus Ferron. in consuetudin. Burdegal. tit. de fœu. §. 20. certè quicquid sit: nullus negat hos esse redditus.

18 Quanquam ego eos non iudico redditus perpetuos, quod & communis vsus loquendi probat. Quare circa consuetudinem Baeticæ, & Conchæ, & aliarum Hispanicarum vrbium, in quibus iure veteri municipali: consuetudine confirmato, stipis redditus ad stirpem, quod vulgo appellant, *Boluer rayz arayz, y tronco a tronco.* *Dubitari vidi an redditus reddimibiles ad stirpem reddere debeant, & verius est, hic consuetudinem cessare, quanquam enim Molineus, & Tiraq. cumque; his Arnoldus dissentiant: an in redditus inter mobilia, an verò inter immobilea computandi sint, & vtrum sint redditus perpetui, vel non, negari non potest verba illa consuetudinis, *Rayz a rayz, y tronco a tronco,*

19 efficaciter requirere, vt res sit proprie & absolute immobilis, & perpetuo ex natura sua duratura. Non tamen nego hos redditus aliquando iuxta materiam, & argumentum posse aliquo respectu iudicari res immobiles, & redditus perpetuos iuxta tradita per DD. in locis supra citatis quorum

sententias hic non excutio, quia non est locus aptus: dicam tamen intra nu. 26.

20 Reddendo ad questionem propositam, adiuuat nostram sententiam, quod Philippus II. Hispaniarum Rex inuictissimus, hos redditus reddimibiles, reddegit ad rationem vnus pro quatuordecim, in Madridensi consuetu, anno. 1563. quod habetur. l. 6. tit. 15. lib. 5. Recop. redditus autem perpetui, non semper multo maioris prætij sunt, imò aliquid quando minus valent, quam ad rationem vnus pro quatuordecim, iuxta regionis morem, & rei circumstantiam, quæ prætij, vel auget, vel minuit, quauis enim plures sentiant, annui redditus perpetui iustum esse prætij, vnus pro viginti, vt in simili scribit Sali. in Auth. perpetua. q. pen. C. de sacro fan. Eccl. Ias. in l. si fundum per fidei commissum, col. 2. ff. de leg. 1. Guid. consil. 180. Bertrã. conf. 318. nu. 2. lib. 3. Tiraq. de retract. lignagier. §. 1. gl. 6. nu. 19. Fulg. & Pau. in d. Auth. Perpetua, tamen verisimum est, rem iuxta morem regionis, & communem hominum æstimationem, ex rei situ vel circumstantia iudicandam, quod quotidiana experientia docet. Non enim regula generalis trahi potest cum prætij in vna, & eadem vrbe, varium sit, ex varijs circumstantijs, redditus enim tabernæ in foro posita, maioris prætij sunt, quàm redditus domus in extremo vrbis angulo sita, quod prudenter sentit Couarr. varia. resol. lib. 3. c. 9. nu. 6. versic. ex quibus colligitur.

21 Itaque; aliquando duodecim pro vno, aliquando viginti, aliquando triginta, prætij est iustum redditus perpetui, & aliquando decem erit prætij iustum, si iuxta communem æstimationem ex iusta causa: plus non valeat arg. l. prætia rerum. ff. ad l. Falcid. Frequenter tamen valet vnus pro quindecim, vel vsque; ad decem, & octo. Itaque; cum Princeps redditus reddimibiles ferè exæquarit redditibus perpetuis, manifestum est legem hanc seruandam etiam in habenti redditus reddimibiles, siue lex respexerit summam quæ colligitur ex redditibus, siue valorem rei ex qua redditus colligitur.

22 An autem d. l. 6. tit. 15. lib. 5. Recopil. à Philippo Regela data sit, hic excutere non oportet certè, frequentiori calculo receptum est, annuum aureum non rectè dari pro decem aureis, nã Guido d. cõf. 180. scribit iniquum esse prætij annui redditus reddimibilibus si minor sit quam ad rationem vnus pro viginti, quod Delphinales obseruant, & Ger-

Germani, autore Conrado de cōtractibus. q. 84. Rurfus Ioan. And. ad Specul. tit. de vfuris prima additione, scribit vnū reddimibile non iniquè emi pro duodecim, q. Galli obseruant, autore Tiraq. de retract. linagier. §. 1. glof. 6. nu. 19. ad finem, q. si minoris emerit reddi, ut ad rationē quindecim, in pœnanā, vt ibi Tiraq. notat. Sic & apud nos Rex Carolus. huius nominis primus, significasse videtur iustum pretiū redditus reddimibilis esse vnū pro quatuordecim, ita probatur in l. 17. condita in conuentu Madritensi, anno. 1534. Idē significatur in l. 10. condita in conuentu Toletano, anno. 1539. quæ hodie habetur sub vna lege. l. 4. tit. 15. lib. 5. Recop. Nihilominus tamen cum consuetudo regionis licitum, vel illicitum: nimium, vel modicum faciat videri redditum, tota ferè Bethica, & ex gētes, quæ citra Tagum incolunt, vnum pro decem iudicabant iustum redditum. id enim vbertas agri, & regionis opulentia, suadebant. Hodie tamen Philippi Principis. l. 6. tit. 15. lib. 5. Recop. seruat. Quibusdā dura videtur, saltim quo ad has regiones: videtur enim tolli cōmercium, q. diuites pecuniā alijs in rebus maioris quæstus collocant, vnde qui pecunia eget, cogitur fundum vendere, cum decem fortè aureis necessitati satisfacere posset, & fundum vitæ præsidium retinere. In alijs Hispaniæ prouincijs: vnū pro quatuordecim abundè magnum est prætiū, nulla enim in re pecunia collocari potest, quæ maius ibi reddat commodum. In Bethica alia prorsus est ratio, nam cœli clemētia, & fœcundi soli vbertate, lōgè fœclicissima, multò aliās ostendit augendē Rei vberiores occasiones, quare vnū pro duodecim satis æquum redditum esse, quibusdam videretur, nisi clemētissimi Regis, & prudētiss. mi Senatus auctoritas, diuersum suaderent, ex dictis legibus, quos fortassis mouit animus æquissimus, liberādī quosdam ære alieno obrutos quod Lucullū fecisse Plutarchus non dissimili ratione cōmemorat, in eius vita. Cum ergo lex Principis seruanda sit, non oportet excutere, an vnū pro decem iustum prætiū sit. Disputant DD. & vnū pro decē licitè dari videtur probari, in Extrauagāti. 1. & 2. de emptio. & venditio. Paul. Eleazar, in cap. Salubriter de vfuris. Bart. in l. Falcidia. ff. ad lega. Falc. Bald. l. fin. §. præterea. C. de iure doti. col. 2. Corn. cōf. 265. col. 2. lib. 1.

Capistranus Theolo. in trac. de vfur. chart. 4. vers. secūda quæstio: sed certè æquior est lex Principis, & opinio sententium vnū pro decem prætiū esse iniquum, hoc est durum, si tamen quis rem hanc certius definire velit, qualitatē, & vbertatē cuiusq; regionis cōsideret, & vel de decem, vel quatuordecim iudicabit esse iustū prætiū, quod absolutè Couarr. opinatur, variatum resolut. lib. 3. cap. 10. col. 3. num. 2. ad finem. Sed lex scripta est, cui obedire nos oportet.

24 ¶ Redditus ad vitam, apud nos emūtur ad rationem vnus pro octo, quod Rom. scriptum, consi. 302. quando emitur ad vitam viri, & vxoris. Rurfus Raphael Comēsis redditus ad vitam patris, & duorū filiorū iuuenum, opinatur esse iustum vnū pro decē. Rurfus alij aliter sentierunt, quos Couarr. diligenter retulit variarum resolut. lib. 3. c. 9. nu. 7. qui demum censet cōmunē prouinciæ æstimationem respiciendā, vel rem arbitrio boni viri relinquendā, quod verius, & prudentius est, nam ex varietate regionū, & occasionum variatur prætiū. Hodie autem ad rationem vnus pro septē sunt redacti redditus ad vitam, vt ex pragmat. Philippi Regis nostri Madriti, anno 1583. promulgata.

25 ¶ Sed an hæc lex practicanda in habente redditus ad vitam? certe practicanda, quo ad hoc, vt non possit meliorare, non enim plus dabit quam habens redditus perpetuos. Sed si non oriatur melioratio certè æquum videtur, vt possit dare quod is, qui habet redditus reddimibiles, quāuis enim redditus non tantum valeant, & nulla fors reddenda sit, tamē pecunia, quæ colligitur eiusdem valoris est, & forsam lex ad summam pecuniæ, quæ colligitur ex redditu respexit, vt dixi sup. nu. 10. Sunt & aliæ rationes assignatæ supra. Illud tamen memouet: q. si pater non meliorat in tertia, neq; in quinta, neq; facit vllum præiudicium legitimæ, quæ cæteris filijs tempore dotis assignatæ competit, non videtur ita astringendus, vt saltim ex redditibus non possit dotare filiam infra legitimam, vel vsq; ad legitimā, si fortè summa hic præfinita, & legitima paria sint, vt docui sup. c. 1. nu. 32. Præcipuè enim obseruare debet iudex, ne dos excedat legitimā, ne ve vlla fiat melioratio ratione dotis, hæc est enim potior, & præstātor definitio huius legis, reliqua summa æquitate trāsgēda sunt.

¶ Sed

An hæc lex habeat locum in filio masculo, & an seruanda sit in nepte, ex masculo, & in neptibus, ex auo. Cap. VII.

- 1 ANTE Annos tres in quæstionē verti vidi, an dispositio huius legis vetantis meliorationem ratione dotis, seruanda sit in donatione propter nuptias quam pater matrimonij ratione filio dat. Dubium faciebat, quod pater in prouincijs, vbi in vsu est, tenetur filio assignare donationem propter nuptias. l. fin. C. de dot. promiss. Paul. in Auth. res quæ, col. 2. C. cōm. de leg. DD. in Auth. æqualitas. C. de pact. conuen. Corraf. in l. qui liberos. ff. de ritu. nup. nu. 137. glo. & Abb. in c. peruenit. de emp. & vēdi. Benedi. c. Raynūtius. verb. dotē quā ei dederat nu. 29. de testam. Curt. senior cōf. 27. col. 7. vers. mouetur Paul. & Ias. cōf. 231. nu. 3. lib. 2. Rip. l. 1. nu. 87. ff. sol. matr. Neq; enim filius, aliter inueniet vxorē, neq; habebit quid obliget vxori pro restitutione dotis. * Cū ergo pars obligatio patris, dotādī filiā, & assignandi donationē propter nuptias filio, & vtrūq; fiat ratione matrimonij, videtur q. sicut melioratio dotis ratione improbat, ita etiā improbetur per viā donationis propter nuptias. His accedit q. ab humanitate videtur alienū fœminas, & masculos diuerso iure cœseri, vt in l. maximū. ibi. *¶ Quæ enim differentias inducunt: quasi nature accusatores existunt* C. de lib. præter. vel ex hære. His tamen nō obstantibus cōtraria sententia est verissima. * Moueor primo quoniam hæc lex, vt ex eius serie patet loquitur de dotibus, vt in petitione, ibi: *Las dotes que se dieren no puedan ser mas, que la legitima que le vendr a ala dotada.* dos autem, & dotari, proprium est fœminarum, nō masculorum, vt tradit, Soci. cōf. 57. num. 1. lib. 2. Curti. iunior, in Authen. res quæ, nu. 18. vers. vltimo circa hoc. C. cōm. de leg. Bened. c. Raynūtius. verb. dotem. nu. 11. de testam. l. 1. ff. solu. matrimo. Imò: si dos viro datur, censetur donata eius mulieri, ad eodē mulierum proprium est dotari. l. 1. §. extraneum. C. de rei. vxor. actio. Socin. d. cōf. 57. num. 2. lib. 2.
- 2 ¶ Rurfus probatur ex illis verbis *A ninguna de sus hijas* & ibi: *Por via de casamiento e.*

hija, & ibi, *La dotada.* De filiabus lex loquitur, appellatione autem filiarum, non veniunt filij. l. Si ita scriptum. ff. de leg. 2. gl. in l. 1. ff. de verbo. signifi. glof. §. fin. Instit. qui dare tutor. poss. Ias. in l. si quis id quod. num. 24. ff. de iurisd. et. omni. iudic. glo. in Clem. Attēdentes. de statu. monachorum. DD. in d. l. si ita scriptum. ff. de leg. 2. licet aliās masculinum contempnat fœmininum, vt in l. pronuntiatio. ff. de verbor. signifi. ca. DD. in l. si quis id quod. ff. de iurisd. omni. iudic. Alexand. cōf. 29. num. 10. lib. 3. & cōf. 134. lib. 6. copiosè Tiraquel. de retractu linagier. §. 1. glof. 9. num. 178. Et huius opinionis videtur esse Auendanius d. tractatu de exequen. mandatis. c. 14. nu. 10. vers. neque quod posset.

5 ¶ Rurfus nuptiæ fœminæ, & nuptiæ masculi. diuerso iure censentur, vt per Boer. decisi. 130. num. 14. per Afflict. constitutione Neapolitana de adiutorijs exigendis. lib. 3. num. 21. Vbi legimus, valallos teneri iuuare dominos, cum filias locant, non cum filios, quoniam cum locat filiam, dat dotem, cum vero filium, accipit dotem. Ita, & hic, pater, cum nuptias filij celebrat, nihil tenetur ei dare propter nuptias saltim de consuetudine, iam enim donatio propter nuptias consuetudine abolita est, glof. in Authen. æqualitas. C. de pact. conuen. Bald. in Authen. dos data. C. de dona. ante nup. & ibi Ang. & Sali. glof. in Authen. de æquali doti. §. 1. Paris. cōf. 126. nu. 6. lib. 1. Corraf. in l. qui liberos. nu. 137. ff. de ritu. nupt. Imò masculus ditiozem nuptijs reddit patrem: (saltim de iure cōmuni) cum dotem, & eius fructus patri deferantur, donec emancipet filium. l. 1. & 2. C. de bon. quæ lib. Bal. Ang. Roman. & Alex. in l. si cum dotem. §. trāsgrediamur. ff. solu. matrimo. Boer. deci. 199. col. fin.

6 ¶ Rurfus masculis conseruantibus patris agnationem, plurimum honoris debetur, & æquum est melioris conditionis esse quam filias, quæ in alienam familiam inferuntur, qua ratione tot statuta laudata legimus, etiam si fœminas stantibus masculis excludant. Postremò in masculo matrimonij ratione meliorato, deficiunt omnes rationes adductæ in cōfirmationem huius legis: capite secundo num. 24. in fœmina enim idè dos nimia prohibetur, ne marito dote ferox insultet, masculus autem etiā si fœminam subigat, sibiq; obedientem esse velit, facit quod naturalè est, cum

7 *vir caput si vxoris, de quare dixi. cap. 2.*
 *Ultimo nota initium huius legis. *Atentos los daños que se han seguido de las dotes excesivas.* Certe secundum cōmunem vsum loquendi in scio quomodo possit quis conijcere, legem hanc de masculis loqui. Præsertim quod rarissimè pater filio vxorem ducenti tantum tribuit quantum filia. idè verosimilimum est legem hanc de masculis non intellexisse sed de fœminarum dotibus, vt expressè, & d'fertè lex declarat. *Por via de dote ni casamiento de hija.*

8 Sed quæstionis est, an neptis ex masculo, eodem iure censeatur quo masculus ex fœmina, an scilicet dotis ratione meliorari possit ab auo, sicut pater masculus. Ad explicationem huius quæstionis, subiicere primo oportet an hæc lex habeat locum in auo dotante neptem, cum enim lex sit correctoria, videtur restringenda, & cum loquatur de filiabus, non videtur extendenda ad neptes, nam in omni dispositione inspiciendus est communis vsus loquendi. l. labeo. ff. de supplec. lega. l. liberorum. §. quod tamen Calsius. ff. de legat. 3. l. cum de lationis. §. afinam molendi nariam. de fundo. instruc. c. ex literis de sponsal. aliter autem filios, aliter nepotes appellamus. l. quod si nepotes. ff. de testam. tute. §. pen. & fin. insti. qui dari. tuto. poss. & re vera licet hic locus (an appellatione filij veniat nepos) generaliter definiri non possit, illud tamen verum est, nepotes non venire ex vi vocabuli appellatione filij, sed ex interpretatione, si sit iusta, & rationi consona. l. iusta. ff. de verbor. significat. glo. in clement. 1. in verbo, liberi. de Baptis. Anton. in c. ad extirpadas. de filiis præbyte. Bar. in l. liberorū. col. 1. in vlti. oppositione. ff. de verbor. significat. & iterum col. 4. vers. secundo principaliter. Alber. c. in tractatu. statutorum in. 2. par. quæst. 107. Bald. in l. filium in. 2. notabili. ff. de his qui sunt sui vel alieni. iuris. Salicet. in l. 2. in. 2. 1. q. C. de iure emphyteo. Florian. in l. 1. ff. de fide instrum. Abb. c. 2. de verbo. significat. Lucas de Pœna. l. 3. col. 3. C. de tyroni. lib. 12. Corn. conf. 182. col. 3. vers. sexto videtur. lib. 2. Molin. ad Alexand. conf. 1. num. 12. lib. 1. & ibi Alexand. num. 12. Bart. l. Gallus. §. instituens. ff. de libe. & posthumis. Alexand. conf. 9. per totum lib. 1. Soci. l. cum vir. col. 1. ff. de conditio. & demōstra. & conf. 152. lib. 1. Deci. conf. 445. Gozadin. conf. 36. Curti. iunior. l. venia.

col. 3. vers. ex ista communi. C. de in ius vocan. Cum ergo hæc lex correctoria sit, videtur ad auum non extendenda, & per consequens neque ad neptes, loquitur enim de filiabus, vt apparet ibi: *A ninguna de sus hijas.* * In statutis autem, & legibus correctorijs, & generaliter in dispositionibus restringendis, nepotes non veniunt appellatione filij, vt per Bart. in l. liberorum. ff. de verbo. signi. Alexand. Imol. & Ias. in l. Gallus. §. instituens. ff. de libe. & posthum. cum alijs supra citatis. nu. 8.

10 Rursus cum hæc lex excludat fœminas; re matrimonij ratione meliorentur, certè exclusio debet solum seruari in personis specialiter nominatis, autore Casfan. qui alios citat in consuetudinibus Burgund. rubr. 7. §. 12. num. 11. ergo cum hæc lex solum nominet filias, videtur non excludere neptes, & cum ex. l. 17. & 22. Tauri, neptis matrimonij ratione meliorari possint ab auo, vt euitetur legum correctio, vt æquum, & prudens est. Postremo hæc res definiri videtur, nam licet mulier secundo nubens non possit ultra certam summam marito in dotem dare, vt in l. hac ædificati. C. de secund. nupt. tamen in fauorem filiorum nasciturorum, ultra illam summam marito dare potest, autore Bald. l. vna. num. 6. C. de inoff. dotibus. Deci. conf. 246. col. 1. num. 3. Bald. d. l. hac ædificati, col. 4. vers. denuo formatur, & conf. 22. lib. 5. Sic licet hæc lex, vetet ultra certam summam filia dotem dare, non extendatur ad neptem, sed tantum circa ipsas filias prohibitio consistet, & seruabitur, & quod hæc lex non sit practicanda in dote neptis docet Tellius Ferdinandus. l. 17. Taur.

11 His tamen non obstantibus, auus neptēstantibus alijs, vel filiabus neptibus, vel nepotibus meliorare dotis ratione non potest. Moueor quoniam cum auus propriam, à se genitam educatam, ac dilectam filiam meliorare non possit, multo minus neptem filiam alienam meliorare poterit, & cum affectus paternus certis terminis sit circumscriptus, etiam auus eisdem terminis concludendus videtur. Rursus cum pater ipse filiam suam meliorare non possit; cur auus possit? Rursus neptis non debet esse melioris conditionis quam mater, in cuius locum succedit. l. si viua matre. C. de bonis mater. Curtior senior, conf. 44. col. 11. vers. ad secundum. Mater

Mater autem dotis ratione meliorari non potest, igitur neque filia. Præterea hoc speciatim probatur, in l. hac ædificati, in principio, versiculo *Quam obseruationem.* C. de secund. nupt. vbi præfinitio dotis seruanda est, in persona aui, & auia proau, & proauia sicut in persona patris, vel matris, & nihil expressius videtur posse reperiri quoniã ibi, præscribitur certa summa dotis quam excedere non licet. Facit. l. in quibus, & l. si quis prioris. C. de secund. nupt.

12 Præterea hæc opinio nominatim probari videtur, ex Paul. confil. 448. col. 1. lib. 2. Vbi docet statutum prohibens aliquem donare quia habet filios, seruandum in habente nepotes, quod Tiraquel. refert in. l. si vnquam verbo *Filios non habens.* num. 11. vers. his autem. C. de reuocand. donat. Lex autem ista prodita est fauore aliorum filiorum, quibus legitima debetur siue masculi sint, siue fœminæ, vt docui supra cap. 2. num. 23. & 29. & cap. 6. num. 5. sed an hæc lex seruanda quando nullus extat masculus. igitur eius dispositio seruanda non solum in filiabus, sed etiam in neptibus, siue dotans filios habeat, siue nepotes vtriusq; enim legitima debetur.

13 His accedit quod magna auctoritate scribunt doctissimi viri, quod si filia excludatur à successione patris, etiam nepotes ex ea censentur exclusi, quia eadem ratio versatur in auo quæ in patre, quia auus demonstratur nomine patris. l. iusta. ff. de verbor. significat. & licet lex loquatur in patre, vel matre, mens legis viget in auo, & auia, scilicet, vt agnationum salua sit dignitas. l. ab omnibus. ff. de legat. 1. ita Ican. Andr. in aditio. Speculi. tit. de successione. ab intestato. in rubrica. vbi refert Iacobum Arenam in quæst. *Statutum est quod consuetudo, docentem, quod si statutum permittit fratrem repellere sororem, à successione patris, illam congruentèr dotando, idem erit in auo, cui ab intestato succedunt nepos, & neptis, nam inspecta ratione statuti, idem seruandum in nepotibus quod in filijs. Quod Alexand. latius exequitur. confil. 134. animaduersis diligenter, num. 1. cum seqq. col. 2. lib. 6. Bart. in l. liberorum, vers. his præmissis. ff. de verbor. significat. Bald. in l. maximum vitium. vers. item facit. C. de liber. præterit. vel ex hæredi. & in. l. quod verò. ff. de legib. Bar. in l. 2. §. fin. ff. ad Tertul. Anchar.*

in rep. c. canonum statuta. de consitu. Alexand. conf. 36. num. 10. & conf. 89. nu. 14. lib. 6. nam ratio statuti est attendenda, & vbi ratio obtinet. ibi debet obtinere cōsuetudo. vt per Doctores. l. 1. C. quæ sit longa consue. Sic Bald. in l. scimus in fine princip. vers. septimo quæ ro. C. de inoff. testamen. scribit, quod si ex statuto frater possit repellere sororem dotando eam, idem seruabitur: si auus decedat relicta nepte ex filia, quod probat Alexand. conf. 134. num. 4. vers. si ergo. & confil. 36. nu. 10. & confil. 89. num. 14. lib. 6. Sic statutum faciens mentionem de matre extenditur ad auiam, etiam si sit contra ius commune, autore Bart. in l. 2. §. videndum. ff. ad Tertul. Bald. in l. quod vero. ff. de legib. & in l. Nen senius. ff. de neg. gest. & in l. illam. C. de collat. Angel. conf. 389. & in l. de quibus. ff. de legib. Alexand. conf. 134. num. 5. lib. 6. nam masculinum cōcipit fœmininum etiam in odiosis. vbi odium est rationale. l. si quis id quod, & ibi latè Ias. & DD. ff. de iurisdic. omni. iudic. Dianus & Bart. in l. 1. ff. de verbor. significat. Alberi. Soci. & Pau. in d. l. si quis id quod glof. in l. 1. C. de raptu. virgi. glof. in l. quifquis. in verbo minus. C. ad leg. Iuli. mag. glof. in l. si constante. §. vltimo. ff. soluz. matrim. glof. in l. si quis in tantam. in glof. magna. C. vnde vi. quam ibi probant Alberic. Bart. & Bald. Curti. senior. post Fulgo. in rep. l. si quis maior. colum. 2. & 3. C. de transact. copiose Tiraquel. de retractu. l. nag. §. 1. glof. 9. num. 211. cum sequentib.

14 * Sic ergo licet hæc lex solum præscribat ne filia dotis ratione meliorentur, idem seruandum est in neptibus cum vtriusq; ratio sit eadem, etiam si auus careat liberis, & solum habeat nepotes, vel neptes non enim nepotes ex filijs deterioris debent esse conditionis, quam ipsi filij, vt in l. maximum vitium. vers. sancimus. C. de liber. præte. vel ex hæred. vbi notant Bald. Paul. & Corne.

15 His congruit quod ratio huius legis est, ne cæteri filij, vel filia quibus hæreditas paterna debetur, minorem portionem accipiant si paternæ facultates dotibus in modicis exhauriantur, vt iam sæpius repetitum est: præcipue cap. 2. num. 2. hæc autem ratio magis quadrat quando neptis immodicè dotatur in præiudicium ipsorum filiorum, cū enim filiam propriam immodicè dotare nō possit, cur neptē possit?

De iure autem communi quando extensio de filio, ad neptem est iusta, lex loquens de filio, vel filia extenditur ad nepotem, vel neptem. l. iusta. ff. de verbor. significat. glos. in §. fin. in verbo appellatur, In situ. qui testamen. tuto. dari poss. l. liberorum. §. sed & Papinianus. ff. de verbor. significat. glos. in §. cum igitur, in verbo. filiorum, in Authen. de non eligen. secundo. nubentes. Bald. in l. maximum vitium, col. 2. C. de liber. præter. vel ex hæred. Ancharan. in rep. c. 1. charta vltima versic. accedant hic, de constitu. Cepola. causarum ciuiliu, consi. 7. Antoni. in. c. ad extirpandas. de filiis, presbyte. Bart. in. l. liberorum. col. 1. in vltima oppositione. ff. de verbor. significat. Moline. ad Alexan. conf. 1. num. 12. lib. 1. & ibi Alexand.

15 **R**ursus huic opinioni suffragantur verba legis generalia, ibi: *Mandamos que ninguno pueda*, Ergo neque pater, neque mater, neque auus, neque auia. His consonat quod inter alias rationes huius legis, eam protulimus. c. 2. num. 25. & sequentibus, quod pater cogitur dotare filiam, & quod hæc obligatio oportet certis finibus circumscribi, ne cupiditate locandi filiam, vel iudicis imperio, cogatur tantam dotem assignare, vt melioratio dotis nomine fiat in præiudicium cæterorum liberorum quibus legitima debetur. * Hæc autem ratio etiam quadrat in auo, nam auus paternus cogitur dotare neptem, si filius non habet vnde eam dotet. l. dedit dotem. ff. de collatio. bonorum. l. Et idem. ff. de in rem verso. ita Bald. in Authen. res quæ, num. 12. & ibi Paul. & Iaso. num. 32. C. comu. de leg. Roman. & Alexand. num. 19. in. l. 1. ff. solu. matrimo. & ibi Bart. & Ias. nu. 26. & 27. Bal. & Salicet. in. l. fin. C. de dotis, promiss. Bart. in. l. non quemadmodum. ff. de liber. agnosc. Iaso. in. §. fuerat, num. 93. Insti. de actio, & est communis secun. Ripam. l. 1. nu. 74. ff. solu. matri. Aretin. conf. 17. col. 9. vers. verio ad quartum. Alexand. conf. 8. num. 8. lib. 3. & conf. 138. num. 3. lib. 5. Corrafi. in rep. l. qui liberos, nu. 105. ff. de ritu nupt. Alexand. conf. 117. num. 6. lib. 6. Curti. senior conf. 27. col. 7. Barba. conf. 80. col. 4. lib. 3. Soci. conf. 33. num. 16. lib. tertio, vbi dicit communem à qua recedendum non est, Salicet. in. l. filius familias si in id. ff. ad Macedo. Aditio decisionis Tholosane. 290. Lup. c. per vestras. §. 27. 3. notabi. num. 1. de donatio, inter vir. & vxor.

vbi hæc dicit esse opinionem communem Bal. conf. 323. lib. 3. Curti. senior conf. 27. col. 7. Curti. junior. in Auth. res quæ. nu. 16. C. comu. de lega. Bosqueus de nept. lib. 5. nu. 23. Nouel. de dot. 6. par. priuil. 16. col. 1. Regia. l. 8. tit. 11. part. 4. vbi dicit auum paternum teneri neptem dotare, nisi neptis ipsa habeat substantiam, ex qua se dotet, quod est rotandum, quoniam de iure communi ex Soci. sententia. l. 1. nu. 47. & 48. ff. solu. matrimo. auus paternus tenetur dotare neptem etiam si ipsa diues sit. * Quod etiam Grego. opinatur esse verum de iure communi. glo. 4. in. d. l. 8. tit. 11. part. 4. ex Bar. & Ang. quos citat in. l. 1. ff. solu. matrim. Sed certè neque Bart. neque Ang. tale quicquam scripserunt, & de iure communi verius est, quod si neptis habeat vnde se dotet auus non tenetur eam dotare, quod optima ratione tuetur, Ioan. Lupus in. c. per vestras. 3. notab. §. 27. num. 1. de donatio, inter virum, & vxor. quoniam cum auus iuxta communem supra relatam, non cogatur dotare neptem, si eius pater habeat vnde illam dotet. idem sentiendum quando ipsamet neptis habeat vnde se dotet, nam auus tenetur dotare neptem propter filiū, d. l. dedit dotem. ff. de collat. bonor. vnde si filium habeat, cessat obligatio patris propter filium obligati, sicut cessat obligatio fideiussoris præsentis, & diuite reo principali, vt tradunt. DD. in locis supra citatis. Ergo cum auus obligatus sit propter filiū, & filius sufficiens liberet patrem, idem sentiendum si neptis sufficiat, cui minus debetur quam filio eius patri, qui eam præcedit iuxta iura vulgaria. Neq; quæquam legi, qui doceat auum de iure communi teneri dotare neptem diuitem.

18 **F**orsam mouit Gregorium dict. l. 8. glo. 4. quod dici solet auum maternum non cogi dotare neptem, nisi neptis sit inops, & ipse habeat, vt per Doctores in locis supra citatis, & per Benedic. c. Raynuntius verbo dotem, num. 68. de testament. per Ias. in Authen. res quæ, num. 32. C. commun. de legat. & ibi Curti. junior, nu. 15. per Bosqueus. de nupt. lib. 5. num. 23. per Nouel. de dote. 6. part. priuil. 16. col. 2. Vnde, vt sit differentia inter auum paternum, & maternum, videtur auum paternum teneri dotare etiam diuitem; maternum non nisi inopem. Sed considerare debuit medium esse inter diuitias, & paupertatem. Rursus moueri potuit, ex eo quod dicit. d. l. dedit dotem

dotem. ff. de collat. bono, quod necessitas qua cogitur pater, filiam dotare extenditur ad auum, vnde sicut pater tenetur dotare filiam diuitem, vt docui supra cap. 2. num. 25. & 26. l. fin. C. de dotis promiss. idem videtur dicendum in auo. * Sed certè pater ex sua persona tenetur dotare filiam, auus verò non ex sua persona, sed ex persona filij, obligatio enim est principaliter in filio, secundario in auo, vnde si filius, idemque pater habeat, vnde dotet filiam cessat obligatio aui, iuxta communem supra relatam, itaque non est omnino eadem obligatio aui, quæ patris, nec per omnia æquiparantur.

20 **A**rgumenta autem prolata per Socin. d. l. 1. num. 47. & 48. ff. solu. matrim. scilicet quod. l. fin. C. de dot. promiss. loquitur non solum in filio, & filia sed in progenie, & quod verbum progenies comprehendit neptes, vt in. l. fin. C. de natura. libe. certè illa lex dum dicit officium esse paternum dotem dare pro sua progenie, regulam generalem ponit, non tamen ea generalitas operatur, vt lex intelligatur vltra casum peculiarem in quo disponit scilicet de filio, & filia, & ita omnes. DD. communiter docent quod si filius idemque pater habeat vnde dotet neptem, auus non tenetur neptem dotare, hæc est communis, à qua Socin. sibi contrarius dixit non recedendum conf. 33. num. 16. lib. 3.

21 **R**ursus illud ipsum dispositum in. d. l. fin. scilicet quod pater cogitur dotare filiam diuitem durissimum est, & nisi ea lege diffinitu esset; plures aliter iudicarent, vt dixi. cap. 2. num. 25. & 26. idem ad neptem extendere non oportet. Illud tamen non omiserim, obligationem aui ad dotandum neptem, hodie (vt quibusdam placet) cessare, quoniam cum ex lege regia Tauri. 47. filia efficiatur sui iuris per matrimonium: filia eademque neptis ex ea non est in potestate aui. Quamuis enim nepotes sint in auorum potestate, vt in. l. nepotes. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris. & in. l. pater filium. ff. de adopt. & in. §. 1. & §. pen. Insti. quib. modis. ius. patriæ potestatis soluitur, hoc tamen locum non habet quando ante natum, seu progenitum nepotem, filius est emancipatus. §. pen. Insti. quib. medi. ius patriæ potestatis solui. vnde. cū filius cōtracto matrimonio liberetur, à patria potestate iure regio, ex. d. l. 47. Tauri, certe nepotes ex eo nati non sunt in potesta-

te aui, quod nominatim docuit gl. l. §. ti. §. par. 6. Vnde Lupus in rep. c. per vestras. §. 27. nu. 1. vers. sed caue. & vers. sed ego. de donatio. inter vir. & vxor. scribit q. l. 8. tit. 11. par. 4. quæ dicitur auum cogi dotare, intelligitur si habet neptem in potestate, vt patet ibi: *El aguelo de parte de padre que viere su nieta en poder, tenido es de la dotar*, & de habente liberos in potestate, loquitur. l. qui liberos. ff. de ritu nupt. Vnde cū hodie nepotes vel neptes non sint in aui, potestate, credit auum etiā paternum non cogi dotare neptem etiam inopem, q. (vt eruditè, & cordate docuit), dicit dato maiori otio attentius cogitandum, neq; enim, vt quidam solent rem temerè definiunt.

22 **H**æc opinio confirmari potest, quoniam de iure communi, cū filius per nuptias non efficeretur sui iuris, vt in. l. 1. §. fin. & §. si nupta. ff. de iniuri. l. 2. §. quod si in patris. ff. solu. matri. pater in eius substantia, & etiā in dote, vsum fructū habebat. l. si cum dotē. §. transgrediamur. & ibi Bald. Paul. Rom. & Alexand. col. 2. & 3. ff. solu. matr. Ias. conf. 198. lib. 2. Boeri. decis. 199. Vnde cum pater haberet vsum fructum, certe si filius: filias progignebat, pater idemque; auus tenebatur eas dotare, vt in. d. l. dedit dotem, nisi filio ipse permisisset, administrationē, & fructus bonorū aduentitiorū, quod glos. significat, in. d. l. 8. tit. 11. par. 4. quia tunc cum filius habeat ea, pater idemque; auus non tenetur. Sed occurrit Gregor. in. d. l. 8. titu. 11. part. 4. glo. 4. & dicit q. quicquid Lupus scripserit in. c. per vestras etiam hodie stante. l. 47. Tauri. auus paternus cogitur dotare neptem, neque aliter rem ratione, vel auctoritate probat.

23 **E**go in eam partem procliuor sum, vt etiā hodie teneatur auus paternus neptem dotare. **M**oueor quoniam obligatio dotandi non oritur ex patria potestate, vt in. l. fin. C. de dotis promissione vbi filiū, vel filiā emancipatos, pater dote, vel donatione propter nuptias ornare tenetur, cum ergo auus teneatur dotare propter filium, certe filius idemque; pater etiam emancipatam dotare tenetur, neq; ius patriæ potestatis consideratur sic, & frater qui non habet sororem in potestate, cogitur eam dotare vt per Bart. & Alex. l. 1. ff. solu. matr. & dicam infr. c. 12.

24 **R**ursus, & hoc me magis mouet, emancipatio inducta ex matrimonio, non operatur in his quæ filio damnosa, & detrimentosa sunt, auctore Roderico. l. si. tit. De los pleitos.

num. 23. lib. 1. fori Gomezius Arius. l. 47. Tauri. Pyrrhus in consuetudinibus Aurelianensibus tit. de societate inter virum, & vxor. col. 2. Bosqueus in tractatu de nuptijs lib. 2. nu. 31. Ergo licet filius sit extra patriam potestatem, ex matrimonio, non ideo minus eius pater non videtur cogendus ad dotandum neptem filiam suam, alias sibi damnosum esset fieri sui iuris. Quoniam tamen in hoc ultimo, variant eruditorum sententiæ, an scilicet censetur emancipatus etiam in damnosis, contra enim sentit Castellus, & Antonius Gomezius Christianæ integritatis senex optimus in d. l. 47. Tauri.

25 ¶ Rursus hæc obligatio dotandi neptem, ex affectu naturali oriri videtur. l. qui liberos. ff. de ritu nup. d. l. fin. C. de dotis promiss. l. dedit dotem. ff. de colla. bonorū. Hic autem affectus, & amor non intermittitur, neque interruptitur, ex eo quod lex regia soluat patriam potestatem; ex matrimonio, patria enim potestas moribus non natura introducta est. §. 1. instit. de patria potestate, & naturalis affectus nō tollitur emancipatione. glo. Faber. Plat. & Angel. in §. in testam. Instit. de testam. Pro prima tamen opinione facit quod scripsit Socin. l. 2. §. quod si in patris num. 14. ff. solut. matrim. quod licet pater teneatur secundo dotare filiam, non tenetur si filia sit emancipata, sed contra sentit Boeri. decis. 131. nu. 6. & dicam infra. c. 16. Certe dos succedit loco legitimæ quā natura ipsa videtur deferre filiis. l. scripto. ff. vnde libe.

¶ Neque obstat si quis dicat iniquum esse, auum qui filio bona aduentitia restituit, cogi eius filiam dotare, cum filius ipse fructu dotis, & rerum aduentitiarum redditibus fruatur. Sed huic satisfacit communis opinio, quæ auum liberat ab obligatione dotandi neptem, si filius habeat vnde eā dotet, vt supra dixi nu. 16.

26 ¶ Postremo hanc opinionem asserit communis affectu, & lex naturæ, neque enim auus minus curat (vel curare debet) honorem neptis, quā ipse filius, cumq; pro patre habeatur, & appellatione patris recte secundum naturam veniat: certe prudens equū, & naturali ratione conueniens videtur, vt si neq; filius, neq; neptis habeant bona, & ipse locuples sit, cogatur eam dotare & charitatem in proprium sanguinē exercere. Auos enim patres, & teneriori quidē affectu appellamus. Rursus illi ne-

ptes, vel neptes filiorum dulci nomine compellant, quod & apud Hebræos usurpatū fuisse indicat beatus Mattheus. c. 1. qui sanctum CHRISTI Evangelium exordians. Liber (inquit) generationis IESV CHRISTI filij Dauid, filij Abraham.

¶ Certè, frater sororem in potestate non habet, tamen lex cogit eum, sororem dotare, volens naturæ legem, & affectum inanem non esse, vt per Bart. & Alexand. l. 1. ff. solut. matrimo. & dicam infra cap. 12. De fratre dotante sororem.

27 ¶ Hoc mihi equius iurique, & naturæ magis consonum videtur, omissis verborum argutijs, & sophisticis nugamētis optimo viro qui veritatem ipsam sectari vult prorsus ommittendis. * Redeūdo ad quæstionem quod hæc lex seruanda in dote data ab auo, probatur quia filius tenetur eam computare in sua legitimā: quia in dubio propter eum data censetur. Bal. in Auth. ex testamento. C. de colla. Cinus. l. scimus in §. quæstione. C. de inoffi. testam. Deci. conf. 81. Alexand. conf. 31. num. 4. lib. 3. Bertrand. conf. 73. col. 4. lib. 1. Alc. at. de præsum. regula. 1. præsumpt. 17. Rip. nu. 95. & omnes in l. in quartam. ff. ad leg. falci. Alex. conf. 24. lib. 1. & Deci. conf. 81. & neptis ipsa; cum succedit ex persona patris imputat sibi data in dotem, vt per Alexand. d. conf. 24. lib. 1. Ripa. l. 1. num. 75. ff. sol. matrimo. Paul. l. si alienam. ff. de dona. caus. mor. Quæ generaliter intelligo restringenda, vt per Doctores in d. l. in quartam. per Parisi. conf. 60. nu. 46. lib. 2. Item neptis imputat dotem matri, vt per Deci. & Alexand. in l. illam. C. de colla. ergo si excedit vtraque dos, rescanda est. Et de hac imputatione vide Rederi. l. quoniam in. 4. l. imitatione num. 11. versi. sed superest quæstio. C. de inoff. testam.

29 ¶ Sed, vt ad id, vnde digressi sumus reuertamur meminisse oportet, quod si neptes ex filio, vel filia prædefunctis plures sint, non solum non poterunt dotis ratione meliorari, verum neque summam hic præfinitam consequi. Quid enim si habeo sex filios, & filias, & ex filia præmorta sex neptes certè nulli earū præstanda est summa in hac lege præfinita, quoniam impossibile ferè esset non oriri meliorationem, & inæqualitatē inter filios, quod hæc lex prohibitum voluit. Quare omnibus neptibus tantum dotis ratione dari potest, quā-

tum ipsi matri prædefunctæ legitimæ ratione pertinet, seruata hac lege. Cum enim admittantur ex persona matris ad facultates aui, non debent amplius habere quam esset matris legitima, si superstes esset.

30 ¶ Quid tamen si filia prædefuncta dotem acceperat à patre, qui demum dotat neptē ex ea, an sit facienda coaceruatio summam vtriusq; dotis. vt videamus an summa præfinita in hac lege excedatur. Aequidem si vtraq; dos iuncta: magnam summam efficiant, ita quod stante vtraq; dote, oriatur melioratio in præiudicium cæterorum filiorum, vel neptum, rescabitur, ex dispositione legis, & ex argumētis quibus supra num. 16. & 26. probaui legem hanc ab auo seruandam esse, & quia neptis adfert in collationem datum matri. vt in l. quoniam nouela. C. de inoffi. testam. late Deci. in l. illam num. 26. & ibi Alexan. & DD. C. de colla. in collatione autem rescabitur, quod nimirū est. Item probo, quia nepti datum à matre, & contemplatione matris datum videtur, Campe. de dote, quest. 10. ergo si excedit rescandum tanquam si à matre datum esset. Facit etiam. l. pen. §. ven. ff. si quid in fraud. patroni, & quod tradit Bald. l. 1. col. 7. versic. ultimo quæritur. C. de iure filii. Si tamē dotes data matri, & nepti, nō excedant legitimam debitam filie, & nepti ex persona matris, & tunc etiam si excedatur summa hic præfinita facta computatione vtriusq; dotis, certe dotis datio valebit. Summa enim hic præfinita intelligitur de vna dote, non de duabus, & de dote data vni non duabus, vt patet ibi. *Pueda dar a cada vna de sus hijas.* Nota illa verba, *A cada vna.*

31 ¶ Rursus probatur quoniam hæc lex prohibet dotē excedere summam hic præfinitam, dos autem data filie non excedit præfinitionem, ergo non est improbanda, & idem in dote neptis. Quauis autem vtraq; dos iuncta excedat præfinitionem legis, nihil aduersus eā fit, quia duæ dotes sunt, & lex singulas dotes præfinit. Deinde neptis dote; matri datam, non habet ex causa dotis, sed tanquam hæres matris, iuxta glo. l. dos à patre. ff. solu. matrimo. DD. l. post dote. ff. eod. titu. lex autem tantum præfinit, quid iure dotis dandum, non quid iure hæreditatis possidendum.

32 ¶ His accedit quod coaceruatio faciendā non est quando ex ea nascitur nullitas actus: vt per. DD. in l. si idem, cum eodem.

ff. de iurisd. omni. iudic. quod si hic admittimus summam coaceruationem impletur dos neptis. Et iuxta hanc distinctionē intellige quod in simili scribit Ias. conf. 88. col. 2. versic. nihil etiam adiuuat lib. 1. Quid tamen si auus aliquid legauit nepti ad nuptias; an si legatum iunctum cum dote quam pater postea dat, excedat: rescandum sit, & certe non quia aliunde habet vide infra. c. 11. ver. his ita, nu. 48.

33 ¶ His ita definitis, quid iudicandum in nepte ex masculo, an meliorari poterit dotis ratione? videtur posse, quia pater potest, quia masculus, & si statutum excludat feminas; propter masculos, certè femina ex masculo non repellitur, (vt aliquorum opinio est) scilicet Bald. l. venia, col. fin. C. de in ius. vocan. Paul. l. fin. C. de suis & legit. hæredi. Anchar. in c. 1. vers. his igitur de constitu. Corn. conf. 96. col. fin. lib. 3. Aret. §. ius autem civile. col. fin. de iure natur. genti. & ciuili. Soci. conf. 122. col. 2. lib. 5. & est communis si credimus Iaso. l. qui exceptionem col. 1. ff. de cond. indebi. Sed contra sentiunt Alexan. Deci. Fulgo. Curti iunior. & ipse Iason in d. l. venia. Georgius Natan. in tractatu de statuto excludente feminas positū, in c. quauis patetum de paci. lib. 6. in. 7. quæst. 2. quæst. principalis, & hæc secunda opinio videtur verior, sed ego nihil definio, tantum sentio neptem etiam ex masculo non posse dotis nomine meliorari ab auo, quoniam cum proprias filias non possit, cur possit neptem, argumentol. si viva matre. C. de bonis mater.

¶ Deinde hic melioratio dotis ratione prohibetur, dos autem nepti data dos est, per omnia, vt l. dedit dotem. ff. de colla. bono. Curti iunior in Authen. res que. num. 18. vers. ultimo circa hoc C. commu. de lega. cum alijs supra citatis ergo cum dos sit, dotis ratione nō est admittenda melioratio. Rursus femina ex masculo quauis sit ex linea virili, certè vir non est, iuxta glo. Aretin. Alexand. & Ias. in l. Gallus. §. nunc de lege Velleia. ff. de liber. & posthu. cum ergo vir non sit, non est quod quis obijciat masculum ratione matrimonij, meliorari posse, hic enim deficit qualitas masculinitatis, hac autem deficiente aliter ir dicandum in filia ex masculo quam in ipso masculo, ita Alberi. Salicet. & Angel. l. 1. C. de adul. Ioan. Andr. in rubrica de successio, ab intestato, col. 3. vers. similem quæstionem

Areti. l. Gallus. §. & quid si tantum col. 10. ff. de libe. & posth. Soci. conf. 116. col. 6. lib. 1. Ias. l. venia. col. 2. C. de in ius voca. Deci. conf. 309. col. 1. Facit, quod notatur in l. fin. C. de natu. libe. late Tiraq. de primoge. quaest. 40. nu. 50. & 51.

34 ¶ Postremo hic concurrunt mens, & verba legis, loquitur enim de dote? & hic dos est? loquitur de foeminis? hic foemina est? loquitur de refecandis immodicis dotibus? & hic quoque necessarium? cautum vult legitimae aliorum liberorum, ne minuat ratione dotis? hic eadem cautio necessaria? Ultimo faciunt tot argumenta supra producta. Doctores enim cum disputant an neptis ex masculo excludatur per statutum excludens foeminas stantibus masculis, praecipue respiciunt agnationis, & familiae conseruationem, vt infra dicam, lex autem ista aliorum fratrum legitimae cautum voluit, & dotes certis finibus praefinire, & morum partem refecare, & ad parsimoniam homines reuocare, quare alia hic inuenda ratio.

35 ¶ Reliquum est videre, an supposito quod masculus matrimonij ratione meliorari potest, vt supra dixi ex num. 6. an hoc seruandum sit, etiam si masculus sit nepos ex filia foemina. Dubium facit, quod si foemina excluditur stantibus masculis, certe filius foemine, etiam si masculus sit, videtur exclusus, quod post Ricardum docuit Ioan. And. in additio Specul. in rub. de testamen. col. vltima. Bal. in l. 2. C. de successio. xdito. Alex. And. Areti. Soci. & Ias. in l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de liber. & posthu. & ibi Paul. versi. si quis dixisset. idem Paul. & Ias. in l. maritus. C. de procurat. Matefilan. sing. 120. Guido Papae decisi. Delphin. 133. Cardina. Alex. in arbore conseruationis, col. 12. Deci. c. in praesentia. col. 18. versi. in eadem glos. de proba. Bertran. conf. 34. num. 4. lib. 1.

36 ¶ Nepos enim ex filia licet veniat appellatione liberorum, non tamen venit appellatione masculorum, vt per Bal. in additio. Specul. tit. de locato. §. nunc aliqua versic. 146. Bald. & Salicet. in Authen. si quas ruinas. C. de sacrosanct. eccles. Bald. l. 2. C. de succed. edict. Corne. l. 1. col. 4. C. de condi. infer. late Ruben. qui distinguit. col. 22. & consil. 128. Tiraquel. de primogenijs. quaest. 13. num. 8. & 9.

¶ Et id generale est, vt si vna persona prohibeatur succedere: videantur prohibiti

descendentes ex ea. Bald. in l. 2. §. videndum. ff. ad Tertul. Bald. Angel. Fulgo. & Paul. in l. illam. C. de colla. Raph. Comen. fis consil. 117. Alex. consil. 80. col. 4. versi. item si statutum lib. 1. Capra. consil. 1. col. 3. versi. sed his non obstantibus. Corn. col. 21. col. 1. lib. 1. Deci. conf. 85. in fine.

37 ¶ Ergo cum foemina ex hac lege non possit meliorari, a patre, ratione matrimonij, videtur idem dicendum in filio foeminae. Sed contraria sententia apud me, & verior est, & probabilior, quoniam vt supra dictum est, num. 3. lex ista loquitur de dotibus, & de filiabus dotatis, verbum autem dos non quadrat nisi foeminis, vt per Socin. d. conf. 37. num. 1. l. b. 2. l. ff. solu. matrimo. Item verbum *filiabus* non quadrat masculis, vt in l. si ita scriptum sit, filibus ff. de leg. 2. glo. l. 1. ff. de verbo. signifi. cum alijs supra citatis.

38 ¶ Masculus autem ex filia, licet sit de linea foemina masculus est, & quod ei matrimonij ratione datur non dicitur dos, & verè in eo deficiunt mens, & verba legis. Non obstant adducta in contrarium, non enim haec lex simpliciter prohibet filias meliorari, sed tantum ratione matrimonij, extra causam matrimonij, & id quidè per contractum inter viuos melioratio prohibita non est, vt docui supra. c. 2. & infra dicam.

39 ¶ Rursus non obstat quod exclusa per statutum filia: masculi ex ea censentur exclusi, quoniam DD. loquuntur in statutis proditis ad conseruandam agnationem, & cum masculi ex foemina, patris non matris familiam sequantur, eruditi excludunt filios foeminae, haud aliter quam ipsam foeminam. Haec autem ratio deficit in nostro casu, non enim haec lex fauore conseruandae agnationis est prodita, filia enim a nulla parte legitime excluditur, neque pater ei minus debitor est quam caeteris filijs, neque rursus meliorari prohibetur extra causam dotis, quod iam saepius est repetitum supra cap. 2.

40 ¶ Quid tamen si tempore matrimonij pater dat magnam summam & gener vel filia acceptent eam pro filijs suis nascituris? an talis melioratio dotis causa valcat vide infra suo loco.

41 ¶ Sed quid si pater, neque filios neque filias habet, tantum habet nepotes, & neptes, an idem in eis seruandum quod si filij essent? certè idem mihi seruandum videtur dum tamen iudex ante omnia inspiciat, an omnes

omnes sint nepotes ex eodem filio, an vero ex diuersis filijs, vel filiabus, semper enim tantum iure legitime ad nepotes pertinet quantum ad patrem, vel matrem, cuius persona representat, vt in §. cum autem. Instit. de haered. quae ab intesta. deferuntur. Vnde, si excedatur legitima pertinet ad matrem, vel patrem praedefunctos, etiam si non excedatur summa hic praefinita, dotis praestatio non valebit, quoniam tunc demum summa praefinita dari potest, quando melioratio non resultat, vt docui supra cap. 3.

¶ Si tamen nepotes, & neptes omnes ex eodem, & vnico patre, vel matre sunt, auus in dotibus constituendis huius legis decretum seruabit, quoniam viget eadem ratio quae inter filios: quoniam nepotibus nullis extantibus liberis omnis auita substantia debetur, excepta quinta parte, iuxta iura vulgaria. Et Doctores legem loquentem de exclusione filiarum, extendunt ad neptes, vt supra late probaui, scribit Alex. conf. 134. nu. 1. col. 2. lib. 6. Bar. l. liberorum. ff. de verbor. signifi. Alex. conf. 36. nu. 10. & conf. 89. nu. 14. lib. 6. cum alijs citatis supra nu. 13. versi. his accedit quod magna auctoritate.

S V M M A.

1 Primogenium oppulentum habens, neque praeter bona ipsius primogenij, alia bona, an possit dotis ratione filias meliorare. Primogenij successor fratribus legitimam primogenij ratione an assignare teneatur. Et an teneatur dare alimenta.

2 Matrimonium est iuris publici, & num. 14.

3 Bona restitutioni subiecta ratione dotis alienari possunt, & nu. 4. extenditur, vt procedat etiam pro restituenda dote. & nu. 5. si dos detur postquam bona prohibita sunt alienari, & nu. 6. vt procedat contra testatoris expressam alienationis prohibitionem.

7 Auctoris sententia circa hoc. & nu. 9. & 13.

8 Componitur distinctione contra omnes: contrariam opinionem tenentes.

9 Grauaamen de legitima reijcitur, & ibi. Intellectus. l. 1. tit. 4. part. 6.

10 Filio, etiam si ultra legitimam relinquatur: onus tamen debet reijci de legitima, & ibi. Intellectus. l. 27. Tauri.

Grauaamen in tertia stantibus pluribus filijs bene potest apponi ne alienentur pro dote. Cum Couarruua.

11 Intellectus. l. scimus, §. cum autem. C. de inoffic. testam.

12 Trizauus primogenij institutor, qui ab nepotem non cognouit, an pro dote filiae, vel pro arris uxori dandis alienare possit res ad primogenium pertinentes. Et an teneantur ipse, & abauus dotare, vide nu. 37. & 40.

13 Iuri communi stabilita efficaciora existimantur.

14 Bona restitutioni subiecta non solum pro dote alienantur, verum etiam ex eis dos constituitur ultra legitimam: si non sint alia ex quibus dos constituitur iuxta dignitatem, & modum personis congruum.

15 Nobilium filiarum opulentius dotanda sunt, quam ignobilium Contrarium nu. 18. Extende, vt si nobilis habeat aliquid male acquisitum, quod necessario pauperibus est erogandum, possit id filiabus dotis rationi dare.

16 Quinta bonorum pars, quae filijs spurijs relinquatur ex lege regia, si non sufficiant ad alimenta, an sit plus relinquendum, & vide nu. 30. & ibi. Intellectus ad l. 10. Tauri, quae habetur. l. 8. tit. 8. lib. 5. recopit.

17 Filia a patre dotata non posse conueniri de tenentate dotis, non habet locum, quando dos est maxime tenuis.

19 Pater non potest minuire, neque vendere possessiones ad primogenium pertinentes.

20 Dos succedit loco legitimae.

21 Habens facultates restitutioni subiectas, debet ex fructibus dotare filias, & nu. sequenti.

23 Pater inops non tenetur dotare filiam.

24 Fideicommissum, & prohibitio alienationis imposita a patre filiae, quae nubere vult, & se dotare moi tuo patre: fideicommissarius probare tenetur fuisse alia bona, vt rescindatur dotis constitutio.

Legitima, autem & Trebellianica consumpta a filia, nihil ex alienari prohibitis accipere potest.

25 Auth. res quae, in quantum permittit se dotare ultra legitimam, correctae est per legem istam. Et

- Differentia inter d. Auth. res quæ, & nostram legem notatur.*
- 26 *Arre an possit dari ultra legitimam: de bonis alienari prohibitis.*
- 27 *Hodie pater donationem propter nuptias filio assignare non tenetur.*
- 28 *Auth. res quæ, hodie practicitur circa arras.*
- 29 *An obligatio dotandi neptem tunc cessat cum filius cui fideicommissum est in iunctum filiam habeat, in qua practicitur est dict. Authen. res quæ.*
- 31 *Spurijs alimentaria debentur, non aliter quam creditori debentur, ac ita si quintum non sufficiat ad alimenta potest pater in plus quam in quintum liberalitatem exercere.*
- 32 *Alimenta filiorum, & alimeta filiarum, quibus dos par legitima, ad vitam non sufficit, an merentur dignitate, vel necessitate, & nu. 33.*
- 34 *Dos magis debetur, quam alimenta, & nu. 35.*
- 36 *Dos filia data, etiam bona restitutioni subiecta alienare potest, & in ea solum tenet gravamen, quatenus dos est ultra legitimam. Dos danda est ultra legitimam.*
- 38 *Intellectus Authen. de restitut. & ea quæ parit, & quam ob rem, & l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trebel.*

An hac lex seruanda sit in filiabus nobilium habentium primogenia alienari prohibita, ita quod si non possint filias meliorare dos non sufficiet ad alimenta filia, & an filio spurio ultra quintam bonorum partem dari possit si quinta alimētis non sufficit.

Cap. VIII.

R VRSVS Quæro quid si aliquis primigenium habet opulentum, neque præter ea alia bona, vel forsam pauca an possit filias dotis ratione meliorare. Videtur posse, nam cum primogenium subiectum sit restitutioni: alienari non potest,

ac rursus ex eo filia nil consequetur stante fratre ad quem primogenij iure res omnis in solidum pertinet, ut in l. 41. Tauri. Non enim succesor primogenij legitimam primogenij ratione, fratribus assignare tenetur; autore Petro Iacobo. tit. de successione regni. Franciæ. col. 4. in paruis. versic. sed quid dum decessit glo. in. c. licet. de voto, & ibi Innocen. Hostiensis, & Cardinal. Florentinus, & Abb. col. 2. versic. in gl. si. Paul. conf. 179. col. 2. lib. 1. Guido consil. 140. Tiraquel. de primogenijs. quæst. 5. Rubeus, conf. 34. col. 3. versic. & si iterum dicatur. Licet alimenta eis dare teneatur, ut per Guidonem conf. 131. Lauden. de primogenitura. q. 5. Abb. conf. 12. Guido decision. 476. Socin. conf. 47. col. 2. lib. 3. Franchus in rubr. de testam. charta antepen. versic. 25. lib. 6. Iacobinus in. l. cum antiquioribus. col. si. q. 8. C. de iure deliber. Ioan. Andr. in Regu. sine culpa. de reg. iur. lib. 6. & nouissimè Ludou. Molin. ingenij acumine Laudandus. lib. 2. de Hispan. primog. c. 15. nu. 43. & seqq. Cū ergo filia ex subiecta primogenij nil consequatur, & ex eo nihil ad eam pertineat, videtur eius parentem posse eam meliorare: saltem ex fructibus, & redditibus primogenij, qui inter fratres æqualiter diuidi possunt, autore Alberic. in suo indice in verbo feudum versic. item quæro pulchrā. col. 2. & ibi ratio diuersitatis, ubi citat Raynerium. Et plures alios citat Tiraq. de primog. q. 4. nu. 52. * His cōgruit, quod si hoc non fiat, filia nobilium (qui, ut plurimum possidēt primogenia,) matrimonia locari non poterunt, saltem honestè, matrimonia autem ad publicam utilitatem spectare censentur, ut in l. 1. ff. solut. matr. & matrimonia inter impares contracta, & ratione inopiæ, infelicia sunt, regnante inter coniuges discordia, si militudo enim gignit beneuolentiam; dissimilitudo odium, non ergo credendum est legiflatorem aduersus publicam utilitatem sanxisse.

His accedit quod bona restitutioni subiecta, alienari possunt ad dotandum filiam, vel ipsam personam quæ grauata est, ita expressè probatur in Authen. res quæ. C. commun. de leg. & ibi notant Bart. Bald. Paul. Salic. Fulg. & Ias. text. l. mulier. §. cū proponeretur. ff. ad Trebel. & ibi Paul. & Doctores, Alexan. conf. 33. nu. 4. lib. 3. & conf. 3. nu. 7. lib. 3. & conf. 67. nu. 4. lib. 4. Curt. senior conf. 27. col. 6. Paris. conf. 63. num.

num. 56. lib. 2. Gozadin conf. 93. num. 10. Rubeus conf. 78. Corrafi. in rep. l. qui liberos. nu. 89. ff. de ritu nup. Boer. decis. 130. num. 12. Socin. conf. 23. lib. 3. Salic. in. l. voluntas. C. de fideicom. Rodericus. l. quoniam. in declaratione legis regie in. 2. limitatione nu. 10. versic. ex quibus infertur ad quæstionem quotidianam. Nouel. de dote par. 6. priuileg. 13. Gratus conf. 17. Rubeus conf. 124. Lupus in rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 13. nu. 1. & §. 14. num. 1. & §. 15. num. 1. melius: ubi loquitur de bonis maioratus. Belon. conf. 83. num. 3. & adductis ab Anton. Menes. in Authen. res quæ nu. 46. & 118. C. commun. de lega. Castillo expressè in. l. 40. Tauri. nu. 22. Tullus Fernan. in. l. 20. Tauri, nu. 14. qui pluribus allegatis, plene disputat nunquid alimenta debita ex fructibus substantiæ possessoris, salua proprietate deducenda sit, & Molina remissiuè de Hispan. primog. lib. 2. c. 17. num. 21.

4 **N**eq; solum pro dote, vel donatione propter nuptias, sed etiam pro restituenda dote alienari, & obligari possunt, bona restitutioni subiecta, Bal. Ang. Salic. & Ias. in d. Authen. res quæ. Alex. consil. 67. nu. 4. lib. 4. Bar. in Auth. de restitutione, & ea quæ parit, communis omnium, autore Belon. d. conf. 83. num. 4. Gozadin. conf. 97. nu. 10. Rubeus conf. 78. Deci. conf. 376. * Etiam si dos detur postquam bona prohibita sunt alienari, & restitutioni subiecta, alias enim non verificantur verba Authen. res quæ, quæ dicit bona subiecta restitutioni posse alienari pro dote, ita Anna conf. 61. Socin. conf. 23. col. 1. lib. 3. Gozadin. conf. 97. num. 3. communis autore Decio. conf. 376. Curt. iunior. conf. 59. nu. 2. Belon. conf. 83. num. 5. Alex. consil. 67. nu. 4. lib. 4. reprobata opinione Angel. in Auth. de restitutione, & ea quæ parit, col. pen. Ias. in Auth. res quæ, & conf. 231. nu. 3. lib. 2. qui contra senserunt. Quod admittitur etiam si alienatio expressè prohibita sit, auctore Ias. post alios in. d. Authen. res quæ, nu. 24. Gozadi. conf. 97. num. 9. Bart. in. l. filius familias. §. diui. col. 2. in. 2. q. ff. de lega. 1. quem omnes ibi sequuntur, & est communis, autore Croto, ibi num. 50. Loazes, num. 341. Alexan. conf. 56. lib. 1. Dec. conf. 519. Curt. senior consil. 27. in. 2. q. col. 6. & 7. Rodericus. d. l. quoniam in. 2. limitatione legis regie, nu. 10. & 11. versic. ex quibus infertur, C. de inof. testam. Lu-

pus qui loquitur etiam in bonis maioratus alienari prohibitis, in rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 16. incip. ex istis potest inferri, nu. 6. & 8. versic. Sed propter ista, & communem testatur Belon. conf. 83. num. 5. versic. si quidem respōdetur. Socin. regula. 11. fallent. 1. * Quinimo idem admittendum etiā si testator expressè prohibuerit alienari pro dote, ut per Ias. dist. Authen. res quæ. col. fin. limitat. 13. C. commun. de lega. Belon. d. conf. 83. nu. 6. Paul. conf. 8. lib. 1. Guido decis. 96. Boer. decis. 129. nu. 5. licet contra sentiat Alex. conf. 59. nu. 3. lib. 1. & dubium videtur Grato. conf. 17. num. 21. & affirmat Rodericus in repetit. l. quoniam. d. 2. limitatione, nu. 11. qui dicit, quod hoc casu indubitabile est rem subiectam restitutioni alienari non posse pro dote. Loazes. §. diui. num. 360. Couarr. variar. lib. 3. c. 6. num. 10. versic. ceterum. Lupus. d. rubr. §. 16. num. 11. Idem probat Crotus. d. l. filius. §. diui. nu. 59. Ripa. num. 75. Ias. nu. 96. ff. de legat. 1. * Cum quibus ego quoque sentio, ratio enim qua filia alienat: pro dote, restitutioni subiecta, est præsumpta voluntas testatoris, volentis pudicitiam filia illibitā seruare, ut in. l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trebel. & in Auth. de restitutione, & ea quæ parit. §. quam ob rem in fin. in verb. præsumptione, notat Paul. in. d. l. mulier. §. cū proponeretur, col. 1. & 2. ff. ad Trebel. dd. in Authen. res quæ. C. commun. de legat. Paul. ibi, num. 10. Curt. nu. 13. Deci. conf. 376. num. 2. Præsumimus enim testatorē idem facturum, vel permissurum fuisse. Crotus in. d. §. diui. num. 49. num. 59. cum de iure si viueret dotaret filiam, & hanc rationem significat. d. l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trebel. Corrafi. in rep. l. qui liberos. num. 170. ff. de ritu nupt. nam præsumitur velle filios facere quod ipse si viueret facturum esset, ut in. l. cum seruus, versic. nam quæ ipse viuus. ff. de condi. & demonstrat. cum autem expressè dixerit se nolle etiam ex causa dotis alienari, in claris non est locus coniecturis. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de legat. 3.

8 **E**t ut liquidius quid sentiam explicem, distinguo, aut enim pater vnicam habebat filiam, aut plures, etsi habebat vnicam, & ei ultra legitimam dedit quintum, ut post eius mortem veniret ad aliquem nepotem tam legitima, quam quod amplius ei legauit, & tunc cum censetur meliorata in eo, quod

quod excedit legitimam iuxta. l. 26. Tauri. pater poterit apponere quodcumque grauumen voluerit scilicet, vt non alienet etiam in causam dotis: vt in. l. 27. Tauri, quod expendit Crotus dict. §. diui. nu. 9. dicens omne grauumen posse apponi filio, cui relinquatur, vltra legitimam, & quod ideo prohiberi poterit, ne alienet ratione dotis. Sed hic scrupulum facit quod cum filia sit vnica, iure regio omnes paternae facultates ei ratione legitimae debentur, vnde non posse grauari contendunt, Anton. in. l. 17. num. 19. & Lupus in. l. 27. nu. 23. Tauri, & alij quos nominatim citabo infra cap. seq. a num. 8. & 9. sed certe si pater ei reliquit quintam partem liberalitatem in eam confert, cum possit iure regionem dare extraneo, vt dixi supra cap. 1. nu. 17. vnde videtur posse grauari, in quinta. l. ab eo. C. de fideicom. vide quae dicam in loco supra citato.

9 Rursus est alius scrupulus, quod licet filio relinquatur vltra legitimam omne onus reijcitur de legitima, quod in dote probatur. l. si. §. filia. ff. de leg. 2. ibi Dinus. Bar. & Paul. Rodericus. l. quoniam in. 6. ampliat. C. de inof. testa. & dicam infra cap. nono, ex nu. 19. & hic nu. 10. l. scimus. §. cum autem. & ibi Bald. Fulg. & Ias. C. de inoffic. testam. vnde videtur quod licet nominatim prohibeat alienationem ex causa dotis, certe quoad legitimam grauumen non valet: quod pro grauissimi ingenij sui praestantia sentisse videtur Socin. consil. 288. nu. 15. vers. sed cum reuerentia, lib. 2. vbi citat Salic. Rursus in eo quod excedit legitimam (scilicet quintum) facit scrupulum l. 1. tit. 4. par. 6. vbi licet filio relinquatur vltra legitimam, non potest etiam in eo, quod legitimam excedit apponi conditio casualis, vel mixta, & si apponatur non tenet, & nihilominus filius dotum quod excedit consequitur, quam legem conatur, rationi conformare Roder. in repet. l. quoniam, in. 2. amplia. per totam. C. de inoffic. testam. cui suas opes coniunxit nouissime Grego. in commento eius legis, ac vix quicquam vcrisimile quod quaedam verbis legis adducere possunt. Sed no arbitror eam legem voluisse vetare, ne filio substitutio fieri possit, in eo quod accipit vltra legitimam, cum manifestissimi iuris sit filium accepta legitima extraneum iudicari, quoad ceteras patris facultates, vt in. l. parentibus. C. de inof. testa. notat Crotus in. d. §. diui.

nu. 9. Abb. cons. 111. ad finem lib. 2. Aymon cons. 142. col. 2. Soc. cons. 127. nu. 24. lib. 3. Dec. cons. 254. nu. 2. & posse ei fieri substitutionem decernitur in. d. l. 27. Tauri. solum loquitur illa lex Partitae de filio instituto, vltra legitimam sub conditione casuali, vel mixta, no de filio cui substitutio fit: non enim fas est dubitare quin fieri possit.

10 Rursus quod attinet ad. l. scimus. §. cum autem, fateor onus reijci de legitima etiam si filio vltra legitimam relinquatur, & quod consequetur residuum, praesertim si non habeat cohæredem, vt hic, quo casu non expectatur conditionis euentus. Imol. d. §. cum autem. Xuar. l. quoniam. 6. ampliatione in princ. si tamen cum relinquatur, vltra legitimam: pater dicat meliorem filio in tertia parte meae substantiae sub conditione, vt, & tertia, & legitima iure primogenij perueniant ad posteres meos (& si sint plures filij) non dubito quin si conditioni non stetur melioratio ad melioratum non pertineat, vt in. d. l. 27. nam. §. cum autem. loquitur quando simpliciter relinquatur filio, per viam substitutionis vltra legitimam: non quando speciatim requiritur aliquid fieri, vt consequatur quod legitimam excedit, & stantibus pluribus filiis bene potest in tertia apponi grauumen ne alienetur pro dote, autore Couar. variarum resolut. l. b. 3. c. 6. vers. ceterum ad finem, vbi concludit quod si grauata debetur legitima, non potest apponi grauumen ne alienet pro dote.

11 Postremo casus. d. §. cum autem alienissimus est ab hoc nostro, filius enim, ibi, nulla in re instituebatur, sed extraneus, & substituebatur tantum filius, & id in quo substituebatur excedebat legitimam, quare ne filius famae pereat, praecipitur vt sibi confestim tradatur legitima, ac rursus, vt substitutionis ius sit incolume quoad residuum excedens legitimam. Itaque si conditio non apponeretur in melioratione, scilicet, vt eam consequatur si consentiat grauumen in legitima, res erit clara propter communem intellectum. d. §. cum autem. Et facit quod pater tenetur dotare filiam, vt docui supra c. 2. nu. 25. & 26. & sic prohibitio de non alienando (si aliter nubere non possit) non valet in legitima, praesertim in vnica ex defectu potestatis, & in hoc casu loquitur Ias. in. d. Auth. res quae, col. f. Belon. d. cons. 83. nu. 10. Paul. d. cons. 80. lib. 1. quod etiam si dicat ne alienetur ratione

ratione dotis non valet prohibitio. Meo tamen iudicio amittet quod excedit legitimam, scilicet quintum, quia cessat praesumptio in qua se fundat Auth. res quae, cum testator dixerit ne dotis etiam ratione alienaretur sub poena amissionis. Restat secundus casus (scilicet) quando pater plures habeat filios, vel filias, & tunc si nominatim vetet alienari ex causa dotis, vel donationis propter nuptias, seruaio extra legitimam, scilicet in tertia & quinta, & ita videtur intelligendum quod Guido, & Ias. scripserunt, & quod excedit amittetur, si conditionaliter datum sit, vt supra dixi. nu. 8.

12 Haec intelligenda sunt, quando illa quae datur dotem, vel ille qui dat arras, erant filij, vel nepotes testatoris, vt per Lupum in rubr. de donat. §. 16. num. 14. vers. pater, nam pater necessario tenetur filiam dotare, & filio dare donationem propter nuptias, quid tamen si sit ab nepos quem tritauius institutor primogenij non cognouit, an hic pro dote filiae, vel pro arras vxori dandis alienare possit res ad primogenium pertinentes, & si testator expresse prohibuit ne dotis, vel arrarum nomine, alienarentur seruandum omnino est, cum enim possessor primogenij qui forsam est ab nepos, eo viuentis natus non fuerit, neque prognatus, certe ei tritauius institutor primogenij, neque legitimam, neque dotem debebat, cum in rerum natura nondum esset, & ideo cessat argumentum, quod cum sit debitor dotis non potest prohibere alienationem ratione dotis, quod sensisse videtur Lupus in rub. d. §. 16. num. 14. vers. pater.

13 Item, cum dixerit, ne alienentur ratione dotis: cessat tacita voluntas, qua progenitores mortui censentur velle, vt descendentes matrimonium fortiantur, etiam si primogenij res alienentur, ne deficiat soboles, qua eorum memoria propagetur in terris. Si tamen non expressisset ne res dotis ratione alienentur, stabo legis iudicio, quae praesumit hoc casu testatorem voluisse alienari fauore liberorum, vt notant omnes in. d. Auth. res quae, per text. ibi in verbo *liberis*, quod posteros significat, vt in. l. liberorum. ff. de verbor. sign. Paul. in. l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trebel. Socin. reg. 11. falien. 3. & nescio an hanc distinctionem senserit Rodericus. in dict. 2. declaratione. d. nu. 10. vers. ex quibus inferitur. dum distinguit, an maioria sit a pa-

tre, vel ab auo. Nouel. de dote. 6. part. priuileg. 13. Sic Bald. in Auth. res quae, in lectura antiqua, & ibi Corne. col. 1. dicunt illum text. intelligendum de descendibus conceptis viuo testatore. Sed id non placet. Curt. num. 18. vers. retenta, nam solum considerandum an testator si viueret tunc teneretur, sed ego Bald. sequor.

Redeundo ad propositam quaestionem, ita dotis causa fauorabilis visa est, vt non solum restitutioni subiecta in dotem dari possint, verum etiam semel data non redeunt ad fideicommissarium, vel primogenij successorem, quin modo potest apponi pactum de lucranda dote data ex re subiecta restitutioni, ita Paul. in Auth. res quae. col. 2. & ibi gloss. & Ias. & Curtius nu. 50. Socin. cons. 23. lib. 3. Belon. cons. 83. col. 2. Lupus in rubr. de donat. §. 13. nu. 1. & 2. vbi late quod bona feudalia, vel emphiteotica dari possunt in dotem, sic glo. in. l. 10. tit. 26. part. 4. litera. L. col. 5. vers. quid autem si rex dedit: scribit, quod si ex regia facultate possessor primogenij doret filiam, de re ad primogenium pertinente, certe etiam si post dotans fiat diues: non tenetur refundere rem acceptam, nec aliam sufficere. Eruditiones enim cum vident rixam inter Doctores, an si ex contractu prohibita sit alienatio, an possit alienari ex causa dotis, & an si fructus sufficiant, vel legitima, & Trebelianica sit alienata an admittenda Auth. res quae, vt per Gratium, cons. 17. consulunt amicis, vt a Principe facultatem alienandi pro dote, vel arras impetrent, quae facile videtur concedenda cum sit menti iuris conformis nisi expresset testator prohibuisset alienationem pro dote, & id iure communi scilicet per viam tertij, & quinti, & non ex scripto Principis faceret, efficaciora enim sunt, quae iure communi valent. vide Couar. variarum lib. 3. cap. 6. col. pen.

14 Postremo quod ad propositam quaestionem magis accedit, res subiectae restitutioni, non solum pro dote alienantur, verum etiam ex eis dos constituitur, vltra legitimam, si non sint alia ex quibus dos constituitur iuxta dignitatem, & modum personis congruum text. in Auth. res quae. C. commu. de lega. ecce expresse definitum, vltra legitimam dari ex bonis restitutioni subiectis, & ibi notant omnes. DD. praesertim Salic. Fulg. & Ias. cum alijs, Belon. d. cons. 83.

nu. 9. Boeri. decis. 130. nu. 12. Favor enim nuptiarum censetur publicus, & privato preferendus, ut expresse definitur in hac specie in Auth. de restitutione, & ea quæ parit. §. quam ob rem. prope finem.

15 ¶ Ultimo æquum est nobilium filias opulentius dotari quam filias ignobilium, ut latissimè scribitur in innumeris locis per Bart. in l. si diuortio. ff. de verbor. obligat. per Doctores in l. si voluntate. C. de dotis promiss. per Ias. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iure. Imò filia nobiliū maiori indigent dote secundum Bal. in l. quæro. ff. de iure doti. Boer. decis. 130. nu. 13. Neq; omittendum quòd scripsit Lupus in rep. c. per vestras. §. 12. vers. idè dicendum de donatio. inter virum & vxor. nu. 7. quòd si nobilis pauper habet aliqua malè acquisita, quæ deberet pauperibus erogare, potest ea filiabus in dotem dare argum. eorum quæ scribit D. Ambros. lib. 1. officio. c. 30. & habetur. c. consideranda. 86. Distinctione. Vbi legimus præcipuè subueniendum nobilibus paupertatem incurrentibus quia mēdicare erubescunt. Adducit alia quæ (ne prolixior sim) omitto. Cum ergo dare possit filiabus aliena cur propria non poterit, quò restitutioni subiecte sint?

16 ¶ His accedit, quòd si seruamus dispositionem huius legis, & filia eorum qui primogenia possident non meliorentur dotis ratione, plerumque dos non sufficiet alende dotatæ. de iure autem etiam si lex regia præsumat ne filijs spurij plus relinqui possit, quam quinta pars bonorū, ut in l. 10. Tauri: id nullatenus seruandum, si non sufficit ad alimenta, ut pro sua prudentia, & Christiana æquitate docuit vir optimus, & doctissimus Præses Didacus Couarruias, in Epitome, super. 4. in. 2. par. c. 8. §. 6. num. 4. versic. quarto deducitur citat Lupum in repet. c. per vestras. 3. notabili. §. 24. nu. 7. & 10. glo. l. 22. tit. 3. lib. 1. ordina. col. 4. Sic proprius ad dotem scripsit Socin. conf. 100. nu. 11. vers. & quatenus lib. 3. quòd si dos alende filia, non sufficit poterit filia supplementum petere etiam si aliàs non possit.

17 ¶ Eiusdem farinae est, quòd licet communis opinio esse videatur, ut filia à patre dotata non possit conqueri de tenuitate dotis, (lex enim plurimum tribuit amori paterno) ut per Deci. consil. 26. col. 2. Alex. conf. 33. nu. 4. lib. 4. cum alijs congestis supra capite primo num. 11. vers. & pro hac

sententia quòd pater, hoc tamen, locum non habet quando dos est maximè tenuis, ut per Socin. consil. 57. num. 28. lib. 4. Bal. in fin. num. 4. C. de dotis promiss. Ias. consil. 69. col. pen. lib. 1. Deci. conf. 180. col. 2. Aymon. consil. 236. num. 4. Ruben. consil. 163. num. 3. Nouel. de dote. 7. par. octauo speciali. Paris. consil. 126. nu. 14. lib. 1. cum alijs citatis supra cap. 5. versic. postremò, facit quòd filia incongrue.

18 ¶ His tamen non obstantibus contraria sententia mihi verior videtur. Moueor ex verbis legis quæ loquitur de habentibus triginta, & quadraginta aureorum millia ex redditibus annuis: ut patet ibi. *pueda dar en dote a cada vna la renta de vn año, cò que no pueda exceder de doze quentos, no embargante que la dicha su renta sea mas de los dichos doze quentos en qualquier cantidad.* Hi autem qui tam opulentos redditus habent, ex eorum numero sunt quos maioratus appellamus, quorum facultates alienari prohibita, & restitutioni subiecta sunt, nihilominus tamen regula legis continentur, ut etiam patet ex statim sequentibus ibi. *Y mandamos que ninguno pueda dar, ni prometer tercio ni quinto por via de dote, &c.* Nota illa vniuersalia verba. *Ninguno pueda.* Et illa. *Ningun cauallero, ni persona.*

¶ Rursus hæc opinio probatur quoniam lex videtur sentire, ut dos filiabus constituatur ex redditibus, non autem ex substantia patris, ut patet ibi. *Pueda dar la renta de vn año,* & ibi. *No embargante que la dicha su renta sea mayor.* Redditi ergo spectandi, non paterni fundi vendendi.

19 ¶ Quibus accedit quòd pater non potest minuere, neque vendere possessiones ad primogenium pertinentes, autore Alberi. in prohemio. ff. §. discipuli col. 5. Ioan. Andr. in additio. specul. tit. de feudis col. pen. Lucas Pēna. in l. 1. col. 10. in solut. 8. rationis. C. de priuil. fisci. lib. 10. Abb. c. in tellecto col. 2. vers. de cōsuetudine. de iure iuran. prolixè Tiraquel. de primog. q. 21. Curt. senior conf. 67. col. 11. versic. & per hoc concludit. Ias. in l. nemo potest. col. 1. Ripa ibi. col. 2. ff. de leg. 1. Molineus in cōsuetudin. Parisi. tit. 1. §. 8. glo. 3. q. 3.

20 ¶ Præterea cum dos detur loco legitima, ut per Cin. & Bald. in l. Sancimus. C. de nup. Bar. l. Titio cētum. §. Titio genero. ff. de condit. & demonstr. sequitur quòd cum ex bonis adscriptis primogenio, nulla legitima debeatur filiabus, neque filijs, quòd

quòd neq; dos ex eis præstari debet. Primum scilicet quòd ex eis non debeat legitima, probatur in l. 41. Tauri, & dixi in huius capitis initio.

21 ¶ Rursus, quòd habens facultates restitutioni subiectas debeat ex fructibus dotare filias, probatur quoniam dispositio Authen. res quæ, non admittitur quando dos ex fructibus dari potest, vel ex alia qualibet re restitutioni non subiecta, puta ex legitima. ita Iacobus Arena. & Sali. in l. voluntas. C. de fideicommiss. Cuman. & Alexan. in l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trébel. per text. ibi Angel. ibi & Roman. conf. 232. quòd intellige si fructus extant, & vide Paul. in d. §. cum proponeretur. Curt. in Authen. res quæ. nu. 49. C. commun. de leg. Ias. & alios. l. filius familias. §. diui. num. 97. ff. leg. 1. idem Ias. in d. Auth. res quæ. col. fi. & ibi Curt. nu. 15. Alex. conf. 56. num. 3. lib. 1. Gratus consil. 17. lib. 1. num. 21. Lupus in rubr. de dona. inter virum & vxor. §. 14. nu. 5. vbi dicit tantum alienari in subsidium, Soci. consil. 75. in princip. lib. 1. Belon. conf. 83. nu. 8. Anania conf. 61. Aret. cōf. 67. col. 2. vers. venio ad tertium, Boer. decis. 130. nu. 13.

22 ¶ Rursus quòd ex fructibus, filia dotari debeant, probatur quoniam etiam si ipsa bona ad primogeniū pertinētia alienari non possint, fructus, & alienari, & diuidi possunt, ut dixi supra in principio huius capitis.

23 ¶ Quid tamē si dos quæ dari potest ex redditibus tenuissima est, ita, ut non sufficiat alende filia, an tunc pater ex ipsis redditibus facta computatione quantum ratione legitima ad filia pertineat, & ipsis possit eam meliorare. Aequidem ante omnia prospiciendum ne patri desint alimenta, Corne. conf. 282. col. 6. vers. nec etiam lib. 1. Areti. conf. 17. col. pen. ver. dico etiam. Pater enim inops non tenetur filiam dotare, vbi enim non sunt facultates, pater non tenetur (imò neq; potest) dotare filiam, autore Bal. in l. fin. col. 3. C. de doti. promiss. vers. sed quid si pater nu. 10. Roman. l. 1. ff. solut. matrim. citat. l. ait pretor. §. si cum mulier, & l. fin. §. si à focero. ff. de his quæ in fraud. credi. & l. si successione. C. de reuocā. donat. scribit Ias. in §. fuerat col. 36. vers. secūdo notatur. Item de actio. Lupus cap. per vestras. 3. notab. §. 22. in constituenda tamen dote, col. 1. fol. 95. col. 4. in formis maioribus; de donatio inter virum, & vxor. Corn. conf. 282. Ripa in l. quæsi-

tum. §. si sponsa. ff. de priuileg. cred. & dicam infra. c. 16. nu. 6. & c. 28. nu. 1. Si tamen saluis patris, & familiae alimentis restent fructus ex redditibus, tunc si fructus qui dantur sufficiant ad alimenta, & æqui ualent honestè doti nihil amplius petere potest etiam si summa quæ datur non sit par taxationi hic scriptæ. Taxatio enim habet locū, quando non resultat melioratio, ut supra late probaui capite tertio. Cū enim ex redditibus solū possit deducere legitimā, certè meliorari non potest si ad alimenta sufficiunt, imò si sufficiunt honestè doti, non potest petere totum, quòd ex fructibus ad eā pertinet ratione legitima, ut dixi. c. 2. & 3.

24 ¶ Si tamen fideicommissum, & prohibitio alienationis essent imposte à patre filia, quæ nubere vult, & sibi dotare mortuo patre, & tunc si ex fructibus, vel ex alijs bonis non potest se dotare habet locū Authen. res quæ, nisi prohibita esset alienatio ex causa dotis, ut supra dixi, ipse autem fideicommissarius probare tenetur fuisse alia bona, ut rescindatur dotis constitutio, autore Decio conf. 519. Socin. conf. 104. in fi. lib. 3. Belon. conf. 83. num. 8. Curt. in prior. in Auth. res quæ, nu. 50. Notandum tamen quòd si filia legitimam, & Trébelianicam consumpsisset nihil amplius, ex alienari prohibitis accipere possit, ut late Paul. in locis citatis per Ias. in Auth. res quæ, col. fi. limitatione penultima. C. commun. de leg. Gratus conf. 17. nu. 22. lib. 1.

25 ¶ Rursus videtur quòd Auth. res quæ, in quantum permittit filia se dotare, ultra legitimā, sit correctæ per hanc legē, quoniam, ut supradixi, nu. 6. hic ille textus procedit ex præsumpta voluntate patris: cū autē pater videatur sese conformare iuri, & hæc lex vetet dotē, ultra legitimam, videtur quod ex defectu voluntatis filia nihil possit dare ultra legitimā, sicuti supra re iudicauim⁹ ex voluntate testatoris si prolibeat re dotis nomine alienari. Sed nihilomin⁹ d. Auth. per omnia seruanda est: nam hæc lex loquitur de dote, à patre danda, textus autem ille de filia se ipsam dotante. Item hic patre viuo, ibi patre mortuo. Item hic de melioratione, quæ fit inter viuos, ibi de dote post mortem constituta. Item hic ceteri fratres ex dote fraudabantur sua portione, ibi iam mortuo patre quisque portionem suam acceperat. Item hic de filia meliorata pro dote, & nomine

dotis: ibi oportuit lege cōcedi, vt ex aliena ri prohibitis se dotare posset, & hoc vltimū est notandum quia Auth. res quæ, loquitur in specie aliena ab hac nostra.

26 ¶ Si tamen in specie Auth. res quæ fideicommissum iniunctum fuisset filio, & vellet constituere donationem propter nuptias, videtur hodie non licere quoniam apud nos in desuetudinē abierunt tales donationes, vt dixi supra cap. 2. & cap. 7. Sed certè in eius locum successerunt arre. vt in l. 1. titul. 1. part. 4. & dixi cap. 2. Sed an arras dare possit vltra legitimam de bonis alienari prohibitis, & certè decimam bonorum partem excedere non poterit, vt in l. 1. titul. de las arras. lib. 3. fori, quæ loquitur in ipso marito dante pro se arras, vt non possit excedere. Sed an in computatione bonorū venient bona alienari prohibita, cum possit ea dari pro arris, vt supra docui, certe de mente Lupi, & aliorum videtur esse, vt hodie possit, sed certè durum videtur, vt fiat computatio bonorum quæ restant, vltra legitimam; dispositio enim Authen. res quæ: nittitur in præsumpta voluntate testatoris, & fauore nuptiarum, & eo seculo donationes propter nuptias erant in vsu, & dos parem donationem propter nuptias deposcebat, vt in Authen. æqualitas. C. de pact. conuen. Authen. dos data, & l. fin. C. de donatio. ante nupt. idè filius videbatur non posse reperire vxorem nisi donationem propter nuptias constitueret, vt per gloss. & Abb. in c. peruenit de emptio. & vendi. Benedict. c. Raynuntius verbo, dotem. num. 29. de testa. Item pater cogebatur assignare filio donationem propter nuptias, vt in l. fi. C. de dot. promiss. & dixi supra. c. 7. nu. 5. idè prohibendo alienationē non videbatur se posse eximere ab obligatione, neq; tollere filio ius suum; idè constituitur, vt filius possit restitutioni subiecta alienare pro assignanda donatione propter nupt. & hac ratione condita est Auth. res quæ. vt ibi per Paul. col. 2. Iaf. col. fi. Belon. cōf. 83. num. 10.

27 ¶ Hodie autem pater donationē propter nuptias non tenetur assignare filio, est enim consuetudine sublata, vt per Paris. conf. 126. nu. 6. lib. 1. Corrafi. in rep. l. qui liberos. nu. 137. ff. de ritu nupt. gl. in Auth. æqualitas. C. de pact. conuen. Bal. Ang. & Salic. in Authen. dos data. C. de dona. ante nupt. Sed hæc disputatio superflua vide-

tur, cū legitima sit tertia pars bonorum patris, de iure communi, & sic plus decima. Sed certè hoc quadraret si esset vnicus, tūc enim assignando legitimam pro arris plusquam decimam assignare videretur: sed certè tantæ possunt esse facultates, vt valeat plus decima bonorum prohibitorum alienari, & subiectorum restitutioni, quā legitima, præfertim si conditum sit primo genium ex facultate regia, tunc enim legitima, maximè diminuitur, & supra tertiam, & quintam restitutioni subijcere potest.

28 ¶ Sed certè etiam hodie practicanda circa arras Authen. res quæ. Moueor, quoniam tacita voluntas patris, qua lex præsumit eum velle, vt filia dotem, & filius donationem propter nuptias constituent: (etiam de prohibitis alienari) non solum oritur ex obligatione, sed præcipuè ex affectu, & amore. Quod probo quoniam pater non tenetur dotare filiam vltra legitimam, imò neque vsque ad legitimam, vt docui supra capite primo, nu. 2. 3. 9. & 11. Textus autem in dict. Auth. res quæ, non solum legitimam, sed supra legitimam permittit dare de bonis alienari prohibitis. Itaq; licet hodie filio non teneatur pater assignare donationem propter nuptias, tamen verisimile est patrem velle, vt filius det spōsæ suæ arras sicuti cæteri homines omnium ordini mfaciunt. Item Authen. res quæ, condita est fauore nuptiarum, quæ ad publicam vtilitatem spectare videntur, vt in Authen. de restitutione, & ea quæ parit. §. quam ob rem, frequentius autem contrahentur nuptiæ, si homines intelligant etiam de restitutioni subiectis arras constitui posse. Rufus. l. mulier. §. cū proponeretur. ff. ad Trebel. considerat votum patris, scilicet efficacem voluntatem, vt liberi matrimonio copulati beatè vitam transigant.

29 ¶ Si tamen filius cui fideicommissum est iniunctum, filiam haberet testatoris neptem, & certè quod tunc sit practicanda Authen. res quæ, omnes consentiunt, nisi pater haberet vnde eam dotaret, tunc enim cessaret obligatio, aui etiā si viueret vt latè docui supra cap. 7. nu. 16. & 26. & in specie Authen. res quæ, notat post alios, Iaso. ibi nu. 32. & Curtius. Si tamen bona alienari prohibita essent ab atavis, sequeretur quod supra dixi hoc ipso capite, verfic. hæc intelligenda sunt.

¶ Memi-

30 ¶ Meminisse tamen oportet, quod si filia non posset ex fructibus maioratus, vel ex alijs bonis restitutioni non subiectis, consequi tantam legitimam, quæ sufficeret alimentis, certè tunc admitterem meliorationem ratione dotis, & generaliter non seruabo hanc legem in casu in quo legitima etiam si integra detur, non sufficit alende filiæ tunc enim admittam meliorationem ex his quæ dixi supra hoc ipso capite numer. 16. versiculo his accedit quod si seruamus. Hoc enim casu, quod exceditur: ratione alimentorum datur, & filia potius petit alimenta, quam dotem, & accipere alimenta censebitur potius, quam dotem, & text. in Authen. res quæ non solum seruandum ad constituendam dotem, sed etiam ad augendam dotem paruum, ita Bald. & Paul. in dict. Authen. res quæ. ibi Curtius num. 45. Et supraddictis adde, quod sicut ius Canonicum, corrigit ius civile, definiens spurios alendos, & ratio correctionis est, quia non conuenit charitati Christianæ homines fame perire, & idè decernit spurios alendos. vt in c. cum haberet. in fine, de eo qui duxit in matrimonium quam pollu. per adulc. Bart. in Authen. ex cōplexu. C. de incest. nupt. cum alijs in numeris, quos ad longum cōgesit ipse text. in dict. c. cum habere intellectum conferens. Lara in l. si quis à liberis. §. idem rescripti à num. 9. ff. de liber. agnoscen. ita hæc. prouisio inutilis esset, si alimenta tam pauca essent, vt filius vitam producere non posset, idè. l. 10. Tauri, quæ habetur. l. 8. tit. 8. lib. 5. recop. præfinites, ne spurio vltra quintam partem dari possit, demonstratio est, & taxatio liberalitatis paternæ, vt eam summam excedere non possit, si tamen quinta, summam tamen tenuem efficeret, vt filius viuere non posset, certè quintam excedent alimenta, neque enim doctorum placita aduersus Charitatem, & verbum Dei admittenda sunt quāuis enim videatur legitimam aliorum minui, iuste minuitur.

31 ¶ Neque obstat, quod vltra quintam omnia filijs legitimis debentur, hic enim spurio alimenta petit, haud aliter quam creditor debitum suum, & sicut debita minuent legitimam, vt in l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoffic. testamento. ita quod ex lege pater dare tenetur minuit legitimam. Hoc enim axioma est verissimum, pater cogitur alere filios. quid si quinta

non valet aureos decem; & forsam pater ex sua industria possit alere spurium, certè ipsam æquitatem apprehēdam, legis taxationem non curabo, illa enim taxatio est præfinitio, vt pater non possit in plus liberalitatem exercere, potest enim quinta valere aureorum duo millia. non tamen lex voluit, vt si quinta non sufficeret ad alimenta. ita quod filius viuere non possit, quod non teneatur plus dare, si enim lex tale quippiam definisset, non valeret, sicuti non valent leges civiles quæ filio spurio denegant alimenta. Vide Dec. in l. iura sanguinis, num. 6. ff. de reg. iur. & ibi Cagnol. vide nouissimè ea quæ affert amplifermone. Lara vbi proximè à nu. 59. vsq; ad nu. 66. in d. §. idem rescripti. ad hoc, vt spurij si quinta paternæ substantiæ nō sufficiat ad alimēta an vltra id progredi liceat. ¶ Sunt qui negent hanc obligationem esse de iure naturali, idè contendunt tolli posse, certè instinctus est naturalis, sed adè infusus pectoribus hominū, vt lex à Deo, homini imposita videatur. Quis (inquit Christus) petet à patre suo panem, & porriget lapidem, vide Claudi in §. ius naturale insti. de iure natura genti. & civili.

32 ¶ Hæc autem alimenta spuriorum & alimenta filiarum, quibus dos par legitimæ ad vitam non sufficit, non metiar dignitate, sed necessitate, nam alimenta debentur, vt vitæ subueniantur. c. pasce. 86. distinet. l. necare. ff. de liber. agnos. Bal. in l. si maritus. ff. solut. matrimo. Cassian. conf. 39. nu. 55. Lupus. c. per vestras. §. 24. num. 3. licet contra sentiat glo. in l. nepos proculo. ff. de verbor. signif. l. 5. fin. insti. de actio. col. 1. Alexan. in d. l. si maritus. Imoll. Nensenius. §. fin. ff. de re iudica. Tiraquel. de primogen. q. 4. num. 33. Couarr. super. 4. 2. par. c. 8. §. 6. num. 7. videndus omnino præter alios, Lara vbi proximè, numer. 52. §. 3. & 90.

33 ¶ Licet enim aliqua species occurrere possit, in qua æquissimum sit filium spurium ali iuxta dignitatem, (quod non nego) cum pater diues, & opulentus est, tunc enim quinta assignata iure regio forsam ad splendorem sufficit, & si relinquatur iure optimo eam filius possidebit, etiā si nimium sit, vt per Covarr. dict. §. 6. nu. 8. Si tamen spurius alimenta petat à patre viuo, certè si quinta congrua alimenta excedat, non dabo spurio quintam partem alimentorū nomine, lex enim Tauri

loquitur quando pater sponte relinquit, non tamen quando repugnat ultra congruū dare, non enim præcisse cogitur dare quin tam pro alimentis: vt expresse probatur in l. 1. 2. Tauri. & l. 1. tit. 6. lib. 3. fori. l. 1. o. tit. 8. lib. 8. recop. Pro quo facit quod escripti supra cap. primo ex principio. An dos debeat pars legitime: Cū tamen lex summā præfinierit, vsque ad quā licet dare dotē, & alimenta, certē si taxatio excedenda est, rem naturæ necessitate: non dignitate metiar, argumentum enim est patrem esse inopem cum summam præfinitam, à lege det, & non sufficiat alendæ filix.

34 ¶ Postremo cum hæc lex, dotem taxaerit, ne ceteri filij damnū incurrant, certē maximum damnū paterentur: si quod dotis ratione dari non potest, daretur per viam alimentorum, præsertim cum dos magis debeatur quam alimenta, filix enim diuiti alimenta non dantur tamen datur dos, vt latè per Alex. conf. 7. col. fin. lib. 2. Bal. & Ang. in l. fi. C. de dot. promiss. Alexan. in l. à filia nu. 4. ff. ad Trebel. Alex. conf. 169. num. 2. lib. 7. cum alijs citatis supra cap. 2. versi. ad cō autem cogitur.

35 ¶ Itaque si dos quæ ex redditibus primogenij, vel ex rebus extra primogeniū datur, tam parua sit, vt non sufficiat alimentis, res ipsæ primogenij assignari poterunt, iuxta tradita in Authen. res quæ, & quia licet ex rebus primogenij non debeatur legitima, debentur alimenta, vt supra dixi; & nominatim in dote filix, scribit Traquel. de primogen. quæst. 62. col. fin. & dispositio Authen. res quæ, non solum habet locum in dote, verum etiam, in alimentis secundum Bart. ibi cuius opinio est communis, secundum Curtium, ibi numer. 28. Neque obstat quod exceditur legitima, quia hic non tanquam dotem, sed tanquam alimenta accipit, & exclusus à legitima non videtur exclusus ab alimentis, vt supra dixi, quanto magis filia, quæ à legitima exclusa non est.

36 ¶ Illud tamen non omiserim, quod etiam si filia pro dote alienare possit restitutioni subiecta, tamen ipsa dos quæ filix datur, nō potest prohiberi ne alienetur, neq; subijci restitutioni, sed liberè danda est, & solum tenet grauamen quatenus dos est, ultra legitimam. l. fin. §. filix. ff. de lega. 2. & ibi Din. & Bar. & Paul. Din. consil. 36. col. fin. versic. mihi autem. Gomezius Arius. in l. 27. Tauri. num. 64. Dos enim si-

ne onere danda, vt per Alex. cōf. 33. nu. 2. lib. 4. & conf. 83. num. 3. lib. 4. Socin. conf. 288. num. 16. lib. 2. Dec. conf. 106. nu. 3. Alex. conf. 83. lib. 2. Paul. in l. ci. m. virū. num. 5. C. de fideicommiss. Bald. & Salic. in l. quoniam in prioribus. per textum ibi C. de inoffic. testam. in. 2. quæst. Cin. in l. 1. §. vidcam. C. de rei. vxor. actione. Imola in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condit. & demonstr. Aretin. consil. 43. & conf. 3. col. 2. versi. ista conclusio. Rodericus in l. quoniam in. 6. ampliatione. nu. 1. versi. adde tamen vnam elegantem extensionem. C. de inof. testam. l. as. in l. ex tribus num. 7. de inof. testam. & in l. si Titio §. sicuti nu. 10. ff. de lega. 1.

37 ¶ Circa id tamen quod dixi supra nu. 12. versi. hæc intelligenda, quod Authen. res quæ solum præcanda in descendentibus conceptis viuo testatore, iuxta sententiā Bal. & Cornei ibi, certe id mihi videtur iuri magis conforme, neque obstat quod Curt. scribit, ibi nu. 18. quod Authen. res quæ solum considerat, an si testator eo tempore viueret, teneretur dotare abneptē natam fortassis octuaginta annis post mortem testatoris, & quod cū eo tempore si viueret, teneretur eam dotare quod Authen. res quæ practicanda etiam in ea.

38 ¶ A Equidem legi textum in Authen. de restitutione. & ea quæ parit. §. quam ob rem. vnde desumpta est Authen. res quæ. legi etiam. §. cum proponeretur. l. mulier. ff. ad Trebel. quæ sunt loca præcipua, vnde omnis hæc materia dimanat: videoq; rem triplici ratione diffiniri. Primum ex tacita voluntate patris volentis pudicitix filix succurri, & vt filia marito iuncta, feliciter, & suauiter viuat, hoc mihi significari videtur in. §. cum proponeretur. Rursus in. §. quam ob rem, vbi res extenditur ad donationem propter nuptias dandam à filio masculo, Imperator nuptijs dicit se velle fauere, ex quibus vtilitas publica oritur, ac rursus rem diffinit ex præsumpta voluntate patris. Neque aliam rationem ibi video assignari. Itaq; ratio adducta à Paulo conf. 80. lib. 1. & à Iaso col. fi. in Authen. res quæ, & ab alijs supracitatis, quod cum pater teneatur filix dare dotem nō potest id impedire subiiciendo rem restitutioni, & iubendo ne alienetur, ex causa dotis. Certè haud quaquā id fuit causa, dicit Authen. res quæ. nam si ea esset, non diceret textus quod potest filia dare in dotem

39 ultra

ultra legitimam, si mariti dignitas, & alia quæ congruum faciunt id requirant, & addunt. DD. quod potest dare omnes omnino res restitutioni subiectas, nam pater haud quanquam, si viueret, teneretur filix integram legitimam in dotem dare, & multominus ultra legitimam: multo etiam minus omnes facultates, itaq; text. in Authen. res quæ, non nititur in obligatione patris.

40 ¶ Fatcor tamen Paul. & ceteros, id argumentum aptè direxisse, in speciem qua pater vetat res alienari etiam ratione dotis à filia indotata nō enim ideo minus filia dotē capere poterit, nō enim pater ei potuit tollere dotem, sicut neq; legitimam, vt supra dixi. At extendere hoc ad pronepotes, qui abauū, vel tritauum nunquā viderunt, neq; eius seculo concepti fuerunt, mihi alienum ab omni ratione videtur, alias, & illi quoq; ex antiqui progenitoris facultatibus petere poterunt legitimam, quoniam si viueret legitimam dare teneretur, & si hoc admittimus, certe ad rem subiectam restitutioni ius habebunt, quinquaginta ab nepotes, vel abneptes filij descendentiū testatoris, & sic possessor maioratus, siue det dotem, siue donationem propter nuptias descendentibus: breui nihil habebit, & cū filijs eius concurrent plures alij, qui fortassis gradus ratione maiorem portionem capere se debere dicent: quia si viueret testator dotem, & legitimam deberet. Itaque ego Bal. & Cornei opinionem sequor, præcipue quod in his qui tempore testatoris nati non fuerat cessat affectus, & præsumpta volūtas qua. §. cum proponeretur nititur, vt in l. qui filiabus. ff. de leg. 1. & cessat obligatio. Neque aliquis obijciat quod in l. à filia. ff. ad Trebel. probatur rem hæc diffiniri quia pater est obligatus, dare dotem, alius enim est casus eius legis.

S V M M A.

- 1 Dotis ratione meliorare, an habeat locum in vnica filia tantum habenti. C. nu. 3. 4. 20. 21. 22. 23. & 26.
- 2 Intellectus l. Gallus. §. quid si is, in verbo Filij ff. de liber. & posth. Verbum Filij in dispositionibus positus, in plurali verificatur in singulari.
- 6 Melioratio tertiae partis an habeat locum & proprie dici possit, facta vnico filio, vel

filia. C. nu. 7. 8. & 60.

9 Pater, licet non possit grauare filiam in legitima, potest tamen grauare in eo quod relinquitur supra legitimam.

Grauumen à patre impressum, putà, quod bona sint inalienabilia, & perpetuo veniant ad ascendentem primogenitum: iure primogenituræ, si taceat per omnem vitam, an post eius vitam bona diuidi possint inter filios grauati, C. nu. 10.

11 Et quid in filio vnico meliorato, in tertia, & quinta.

12 Et quid si in tertia tantum & postea nascantur alij filij C. nu. 11. 15. 16. 17. 18. & 19.

13 Intellectus l. 27. Tauri.

14 Filia vnica pinguis dotanda in sit, C. nu. 25.

17 Pluralis loquutio non verificatur in singulari, quod procedit si versetur diuersa ratio in plurali, quam in singulari. vt nu. 29.

28 Verbum singularis æquipallet relatiuo vniuersali. & posito sic in plurali, verificatur in singulari.

30 Lex taxans summam dotis vel alicuius rei, in fauorem consanguineorum, si non extant, potest excedi taxa.

32 Dos data filix vnica quæ fortè tanta fuit, vt tertiam & quintam bonorum excederet, & aliquid plus quomodo reuocetur.

33 Donatio etiam amplissima facta filio vnico, reuocatur vsq; ad legitimam recēs nati. C. nu. 40. 41. 48. & 67. & quid in filia ratione dotis vel donationis nu. 42.

34 Opinio Francisci Ripæ, in hoc.

35 Intellectus l. si totas. de inoffi. donatio. contra Molinæum impugnatur. nu. 36. 37. 38. 60. 61. 98. & 99.

39 Gregor. Lopez opinio, an filius vnicus dicatur proprie melioratus.

43 Opinio, quando res est in dubio, ea prouanda est, quæ fratres ad æquaiatatem reducit. C. nu. 32.

44 Intellectus l. 9. tit. 5. lib. 3. fori.

45 Melioratus à patre, in tertia, & quinta parte bonorum, an iste partes saluæ maneat meliorato, & de residuo deducatur legitima, eo casu quo melioratio facta sit, eo vnico existente.

- 46 Opinio Gregorij Lopez, Bernar. Diaz & aliorum in hoc. & num. 47.
Dispositio. l. si vnquam. C. de reuocand. donat. an admittatur quando pater de liberis nascituris cogitauit.
- 49 Quæ appelleretur legitima filiorum.
- 50 Tertium an sit legitima quo ad filios, & num. 53. 54. 55. & 56.
- 51 Differentia inter ius commune & regium circa legitimam filiorum, & num. 52.
- 57 Donatio facta uxori iure Regio, an reuocetur in totum.
- 62 Donatio facta ab extraneo, si filius posthumus nascatur, donatio illa in quota permaneat.
- 63 Donatio dotis causa, an reuocetur in totum ex liberorum superuenientia. & num. 64. 65. & 70.
- 66 Dos vnica filia præstita, an reuocetur quo ad tertiam, & num. 67.
- 68 Intellectus glossæ Gregor. in. l. 3. tit. 4. par. 5. gl. 3.
- 71 Io. Bernar. Diaz sententia taxatur, & num. 72.
- 73 Opinio Molinæ contra Ias. approbatur circa reuocationem dotis amplæ, & num. 74. 75. & 76. ex legis nostre ratione.
- 77 Autor probat supradicta, ex argumentis eorum qui dicunt tertiam partem bonorum patris esse legitimam filiorum.
- 78 Casanæ opinio circa supra dicta diuersa censetur attenda lege nostra.
- 79 Melioratio in vnico filio facta alio iure censenda est, natis post modum filijs, quam non natis.
- 82 Arra quanta debeat esse iure Regio.
- 83 Pro disposito habetur, id quod verisimiliter testator disposuisset si de eo fuisset interrogatus.
- 91 Inuincitur Ias. cons. 174. lib. 4. cum Molinæ, & respondetur ad eum & num. 92 & 93.
- 64 Dos ultra modum (etiã quo ad maritum) censetur titulus lucratius.
- 95 Verbum, Dotata, quomodo intelligendum.

¶ An filia vnica dotis ratione meliorari possit, & an melio-

ratio reuocetur si alij liberi post nascantur, & quatenus reuocetur, an scilicet pro legitima denuo nati, relicta tertia & quinta parte filia meliorate, an vero in totum reuocetur, ita quod dotata & denuo natus sint æquales.

Caput. IX.

QVAERO, An dispositio huius legis vetantis meliorationem ratione dotis habeat locum in patre habente vnica filiam. Dubium facit generale decretum huius legis indistinctè meliorationem vetantis, & cum quadrent verba legis videtur quadrare eius dispositio, vt in. l. 4. §. toties. ff. de damno infecto.

1 Rursus probari videtur in. l. Gallus. §. quid si is. in verbo filijs. ff. de liber. & posthu. & ibi Bar. Alexand. & Iaso. col. 1. no tant quod verbum filijs positum in plurali in ea lege, verificatur in singulari scilicet quando vnicus tantum adest filius, & docent quod stante statuto, vt stantibus masculis foemina non succedant, quod si adsit vnus masculus, idem iudicandum, quod si essent plures, quod etiam Bald. scribit in. l. 1. C. de condi. infer. Alexand. in. l. qui quartam. §. vltimo. ff. de leg. 1. Franchus in. c. si pater. colum. 27. de testamen. in. 6. Tiraquel. latissimè in. l. si vnquam. in verbo suscepit liberos. num. 207. C. de reuoca. donatio. Ergo illa verba: A cada vna de sus hijas. verificanda etiam si vnica tantum adsit filia.

2 Sic & verbum liberis positum in plurali, verificantur in singulari, vt in. l. 1. C. de condi. infer. notant Alexand. & Iaso. in. d. §. quid si is, & plures alij à Tiraquelo citati in loco supra allegato. His consonat generale decretum huius legis. Mandamos que ninguno pueda dar por via de dote, tercio ni quinto.

Contraria tamen sententia verior est, eam in specie probat Gomez Arius. l. 22. Tauri, & tenere videtur Bernardus Diaz: eruditi ingenij Episcopus Calagurritanus, cuius

cuius de pietate libellum Hispanica scriptura summa cum animi voluptate legi. Is in regula. 2 i 3. fallentia quarta, prope finem, supponit vnica filia dotis ratione meliorari posse, idem supponit. Gregorius in. l. 8. tit. 4. part. 5. li. era. C.

Rursus hæc opinio probatur ex verbis legis ibi: A cada vna de sus hijas. quæ verba non admittunt eum sensum, vt practicerentur in vnica filia.

4 Præterea hæc sententia probatur, ibi: Ni se entienda ser mejorada. Ex quibus probatur legem loqui quando plures ad sunt filij, cum enim iure Regio omnes parènti facultates sint legitima filiorum excepta quinta parte, manifestum est quod cum vnica tantum adest filia, ad quam iurè legitimæ omnes facultates pertinent, quod non potest verificari illud verbu Mejorada, non enim comparatiuum ponitur, nisi inter plures hæredes, & qui plus legitima accipit dicitur Mejorado, cum autè omnia sint vnica filia, non potest dici Mejorada.

6 Deinde probatur quoniam melioratio tertiæ partis, non habet locum quando est vnicus filius, vel filia quod quoniam apud nos variè tractari solet hic excutere visum est, res est enim cognitione digna. Si enim vnicus filius meliorari potest in tertia, poterit in eà grauari. l. 27. Tauri. Si autem melioratio non tenet quia omnia bona patris sunt legitima vnici filij, excepta quinta, certe in legitima nõ potest apponi grauamen, vt in. l. quoniam. C. de inoffi. testamen. Hac in re nostri variè senserunt, nam Castellus in. l. 2. Tauri significat meliorationem valere atque adeo nõ reuocari etiã si alij filij nascantur.

7 Rursus Lupus in. l. 27. Tauri, num. 23. scribit, quod ad hoc, vt possit fieri melioratio tertiæ, requiritur vt sint plures filij, idem Couarruias variarum resolution. lib. 1. c. 1. col. 1. & secunda. Idem sentit Antonius Gomez in. l. 17. Tauri, nu. 19. Bernardus Diaz. d. regula. 2 i 3. fallentia quarta verific. nec huic meæ sententiæ. ibi nec illa minuitur. gl. in. l. 8. tit. 4. part. 5. litera. C. col. 2.

8 Mihi distinguendum videtur, aut enim pater meliorat vnicum filium tacitè, vel expressè in tertia, & quinta parte, aut in tertia solum, si in tertia, & quinta, & tunc etiam si grauatur; grauamen tenet, quoad quintam partem, in residuo, nõ tenet, quoniam censetur legitima. Moueor quoniam

iure regio omnes facultates patris pertinent ad filiũ iure legitimæ, excepta quinta parte, vt in. l. 7. tit. 1. 2. & l. 1. titu. 6. & l. 9. tit. 3. lib. 3. fori & docui supra cap. primo, num. 9. i 1. & 17. quamuis enim. l. 7. loquatur de habentè filios, idem iudicandum, quando vnicus tantum est filius, vt in. l. 1. C. de condi. & infer. & l. non est. ne liberis. ff. de verbor. signifi. Alexand. & Ias. in. l. Gallus. §. quid si is. ff. de lib. & posthum. gl. & Bart. in. l. ex facto. §. si quis. ff. ad Trebel. cum alijs citatis supra in initio huius capituli. Ergo si pater relinquat quintam ultra legitimam, grauare filiũ potest, quoniam liberalitatem exercet, vt in. l. ab eo. C. de fideicom.

9 Licet autem grauare possit: quia relinquit plus legitima, tamen grauamen solũ tenet in eo quod relinquitur supra legitimam, scilicet in quinta, vt per Rodericum in. l. quoniam in. 10. ampliatione nu. 23. vers. primus est. C. de inoffi. testam. neque enim sufficit relinquere ultra legitimam, vt grauamen valeat in ipsa legitima, ita probatur, in. l. scimus. §. cum autem. C. de inoffi. testamen. & ibi notant omnes. DD. Fulgo. Paul. & Iaso. Paul. in. l. si. ff. de condit. institu. Iaso. in. l. cum ex filio. col. 3. nu. 5. vers. item est alia imparitas. ff. de vulg. & pupilla. Rodericus. l. quoniam. in. 6. ampliatione & amplia. 10. d. nu. 23. vers. primus est. C. de inoffi. testamen. Notandum tamè, quod potest esse, vt filius vnicus cui per viam meliorationis datur tertia, & quinta, tacerit per omnem vitam suã, non reclamando aduersus grauamem, à patre impositum in legitima: putã, quod bona sint inalienabilia, & perpetuo veniant ad descendentem primogenitum iure primogeniture, & certè etiam si taceat per omnem vitam grauamen non valet in legitima, & bona inter filios grauati diuidi possunt, ita definit vir grauis & cordatus Rodericus in dict. l. quoniam in decima ampliatione. num. 1 i. 2. 2. 3. & 24. & vers. ex prædictis. C. de inoffi. testamen. Tamen in eo quod excedit legitimam tale grauamen valet ita Rodericus, ibi col. 17. vers. primus est quãdo pater. Si tamen grauamen esset in quantitate alia ratio esse videtur, vt per Rodericũ. d. 10. amplia. col. 8. vers. ex prædictis.

10 Si tamen filius grauatus tacuit toto tempore vitæ suæ, & etiam eius filij minores nati non reclamarunt, per triginta annos post mortem patris, aduersus dispositionem

auti, dicendo non valuisse contra patrem in legitima, & bona esse diuisibilia tunc etiam in legitima grauamen tenebit argu-mento eorum quæ notantur in l. scimus. §. repletionem. C. de inof. testamen. docet Rodericus in d. 10. ampliatione. nu. 23. versi. secundus casus erit, cuius dicta non excutio, quia non est hic locus aptus sed vide Deci. conf. 267. num. 3.

11 Itaque filius vnicus melioratus, in tertia, & quinta bonorum parte grauari potest, quoad quintam. Si tamen pater diceret: melioro filium in tertia, & etiam in quinta, cum tali grauamine, & ea conditione, vt si reclamaret aduersus grauamen ratione legitimæ amittat meliorationem quintæ partis, certè hoc casu si reclamet aduersus grauamen legitimæ amittet quintam partem, quo ad eam enim censetur extraneus, & pater liberalitatem meram confert, idcirco eum non minus grauare potest quam extraneum. vt in l. ab eo. C. de fideicommissi. & l. 27. Tauri. Potest autem filius consentire grauamini sibi imposito in legitima præsertim si iure, vt latè disputat Rodericus in d. 10. ampliatione, col. 19. versi. superius dicta militat, consulte cum, & Lupum in l. 27. Tauri. num. 16.

12 Restat secundus casus, scilicet quando pater vnicum filium meliorat in tertia, & tunc verius videtur, vt non magis censatur melioratus, quam si ei cui debeo centum; dicam dono centum, non enim filium meliorat, qui debitum præstat, vt dicitur sensus communis, neque melioratus dici potest, respectu sui ipsius.

13 Rursus cum dicitur l. 27. Tauri. supra citata det patri facultatem, vt meliorat vnus ex filiis in tertia, certè quando lex dat patri arbitrium assignationis inter filios, intelligitur quando plures ad sunt filij, vt in §. 2. Insti. de assignatio. liber. & in l. vtrum. in. 2. ff. de assignan. liber. facit. l. cum quidam la. 2. ff. de leg. 2. l. in fideicommissariam. §. si legatum. ff. ad Trebel. glof. in l. si possessor. §. 2. ff. de peti. hæredi. l. cum pater. §. hæreditatem. ff. de legat. 2. Sic omnes leges regiar, quæ loquuntur de melioratione, loquuntur inter plures filios vel descendentes, vt in l. 17. 26. & 27. Tauri, & in legibus fori supra citatis, num. 8. Neq; obstat. l. 27. dum dicit quod non existentibus filiis potest pater grauare filium in tertio in fauorem consanguineorum, mens enim legis est, vt si pater velit fideicommissio sub-

ijcere tertiam, prius vocet filios, & descendentes legitimos, & eis deficientibus, alios: non tamen supponit, quod melioratus fuerit vnicus filius, sed quod deficientibus filiis vocet alios ibi designatos.

14 Quid tamen si cum haberem vnicum filium meliorauit eum in tertia, & postea nascuntur alij filij, an melioratio conualecat, & si valeat, quatenus ex natiuitate filij reuocetur.

15 EA Equidem si pater meliorauit eum per hæc verba, melioro filium meum in tertia parte bonorum meorum, certè cum verba partitionis scilicet tertia pars, non quadrat nisi inter plures hæredes necessarios, videtur voluisse meliorare filium respectu aliorum filiorum nasciturorum, aliàs non oporteret vt verbo meliorationis, nec verbo, partitionis, & cum vsitatum sit, maiorem natu meliorare, certè pater mentis humana fragilitatis, videtur voluisse tempestiuè memoriam nominis sui propagare meliorando maiorem natu. Neque obstat si quis dicat legem dare arbitrium patri, vt meliorat quem velit, & quod, cum non sit natus nisi vnus, non potest iudicare cuiusque virtutem, & eligere, & quod ex eo non videatur voluisse meliorare.

16 EA Equidem dupliciter respondeo. Primo: quod ea est seculi corruptela, vt parentes maiorem natu etiam pessimum præferant secundo genito, corporis, & animi bonis præstanti, neque merita excutiunt, tantum naturam reuereri se dicunt, quæ illum primo in lucem protulit, & cui natura fauit, testantur se velle fauere. * Itaq; ista electio, (præsertim si rem perpetuo subiiciat restitutioni) rarissimè fit, imò semper eligunt primogenitum. Secundo respondeo, quod si pater filium tacite meliorasset non vtendo hoc verbo *Melioro*, neque verbis partitionis, scilicet *Melioro in tertia*, quæ non quadrant nisi inter plures filios: tunc conijcere fortassis liceret illum non voluisse meliorare in præiudicium nasciturorum, (quanquam hæc coniectura non quadrat, cum donatio sit filio, vt notant DD. in l. si totas. C. de inoffi. donatio.) tamè cum vsus fuerit verbo *Melioro*, & verbo *Diuisiois & partitionis*, certè eius mens fuisse videtur meliorare in præiudicium nasciturorum: idcirco si postea nascantur, melioratio conualescere videtur, & viuere, ex mente meliorantis, quod Couarru. docet variarum lib. 1. cap. 19. num. 4. in fine quatenus autem

autem reuocetur postea dicam.

18 Præterea glof. in l. 8. tit. 4. part. 3. litera. C. col. 2. & Bernardus Diaz in dict. regula. 213. fallentia. 4. Cassane. in consuetudinibus Burgun. rubr. 7. §. 1. 2. num. 8. Boeri. in consuetudinibus Bituricensibus titu. de consuetudine matrimonij. §. 1. col. fin. dum tractant quatenus reuocetur, significat mero iure valere, & hoc expressius tuetur, Castellus in l. 1. 2. Tauri. qui contendit nullo modo ex natiuitate liberorum reuocari. Quibus consonare videtur: quod melioratio inualida ratione fratrum; rata manet morientibus fratribus, vt infra dicam cap. 16. Ita ergo melioratio inualida quia nulli erant fratres, conualidabitur nascentibus fratribus, vt contrariorum eadem sit disciplina, saltem, vt valeat mero iure.

19 Solum ob stare videtur quod grauamen appositum in legitima reijcitur ipso iure, vt ex pluribus definit Rodericus in d. l. quoniã in prioribus. ampliatione. 10. nu. 1. cum sequent. C. de inoffi. testam. ex quo videtur quod melioratio tertiæ partis; facta vnico filio, si sit cum grauamine ipso iure nulla sit. Sed respondeo grauamen reijci de legitima mortuo patre tunc enim legitima debetur, & grauatus conqueri potest non ante. l. 1. & l. fin. C. de inof. donat. Bart. & Bald. in d. l. 1. col. pen. Molin. de donatio. in contra. matrim. num. 12. Hic autem loquimur quando viuo patre meliorante, alij nascuntur filij, qui possunt mori, vel renuntiare hæreditati paternæ, vel profiteri institutum Diui Francisci, ita vt melioratio rata maneat præsertim patre in eadem voluntate manente, vt infra dicam. Quoniam tamen nostrorum opinio videtur esse, vt si alij filij nascantur melioratio tertiæ reuocetur, vt infra dicam hæc latius non excutio.

20 Sed redeo ad nostram questionem, qua definita, tractabimus, quatenus melioratio tertiæ, & quintæ reuocetur. ex natiuitate liberorum. Ergo videtur filiam vnica dotis ratione non posse dici melioratam, cum melioratio non sit, neque esse possit nisi existentibus pluribus filiis.

21 Sed obijciat aliquis, hoc verum quoad tertiam quæ vni ex filiis præleganda est, non tamen quoad quintam, nam cum extraneo legari possit, certè si detur dotis nomine filia in illa videtur meliorata.

Sed respondeo, quod cum quinta non debetur alijs fratribus etiam si existerent, certe

filia non potest dici meliorata, saltem in eorum præiudicium, imò neque meliorata, nã melioratus dicitur qui plus accipit, quam alius, cui debetur hæreditas, sicut sibi, quinta autem, neque filiarum vnice, neque alijs fratribus debetur.

22 Rursus non ex eo quod pater non donet extraneo quintam, videtur filiam meliorare, sed potius non minuere facultates ad filiam in solidum pertinentes, si quinta non legetur. * Quis autem melioratus dicitur, quod habeat illud quod sibi debitum, saltem ab intestato adiri potest, aliquo respectu, scilicet legando, vel donando ad libitum? Sed reclamabit, aliquis satis est meliorata, cum pater illi dotis nomine det in vita maximam summam nullo existente filio, iure efficaci, vsq; ad mortem, vt in l. 1. ff. de hære. vel ast. vendi. glof. & DD. in l. 3. C. de iur. & fact. ignor. Sed respondeo, quod si præstatio in vita, facit aliquam videri meliorationem certè, neque legitima, neque minor portio dari posset in dotem. Cum ergo ex quantitate dotem vnice filiarum non possimus improbare, tanquam meliorationem, certe non improbabimus quod in vita data sit, vt in l. Pomponius Philadelphus. ff. famili. hærcif.

24 Rursus quod dos magna dari possit vnice filiarum, satis significat Iaso. conf. 171. lib. 4. vbi loquitur de eo qui dedit omnia bona sua in dotem, reseruato vsufructu, & disputat quatenus reuocetur natis alijs liberis. Itaque supponit maiorem dotem dari vnice, quam si duo essent. idem significat Socin. conf. 147. lib. 1. Cassane. in consuetudinibus Burgun. rubr. 7. §. 1. 2. nu. 8. Boerius in consuetudinibus Burdegal. tit. de consuetudi. matrimo. §. 1. col. fin.

25 Rursus quod vnica pinguis dotanda sit, notat Soci. conf. 288. num. 13. lib. 2. Corne. conf. 290. col. 13. versi. circa secundum caput. lib. 3. & conf. 113. col. 1. lib. 3. Alexand. conf. 7. num. 3. lib. 2. Curtius senior conf. 39. col. 2. versi. nam videmus. His suffragatur ratio huius legis, ea præcipue ratione condita, vt euitetur damnum ceterorum filiorum quorum legitima minuitur, ex melioratione ratione dotis, vt docui cap. secundo cum autem vnica tantum sit filia, nulli fit iniuria, nullus est qui reuocationem petere possit.

26 Rursus nota verba, petitionis: *Las dotes no sean mas, que la legitima que le vendria a la dotada, si entonces se partiesen.* Ergo loquitur

- tur stantibus pluribus inter quos bona diuidenda sunt.
- 27 **¶** His congruunt verba legis. *Pueda dar a cada vna de sus hijas* numerus autem pluralis non verificatur in singulari, iuxta glos. in l. meuius. §. cum qui. ff. de legat. 2. l. fin. ff. ad Trebel. Alexand. & Ias. in l. qui quartam. ff. de leg. 1. Bart. l. cum tale. §. fin. ff. de condit. & demonstra. & rurius in. d. l. qui quartam col. fin. & ibi. DD. scribunt verbum, *hijis*, positum in aliqua dispositione, non verificari stante tantum vnico filio, quod idem Bart. & Iaso. scripserunt. in l. qui filiabus. ff. de leg. 1. Paul. in. d. l. qui quartam. §. si. Ias. l. Gallus. §. quid si is. col. 2. dam Bar. citat ff. de libe. & posthu.
- 28 **¶** Rursus hæc lex non solum dicit *hijas* in plurali sed *A cada vna de sus hijas*, verba autem hæc *A cada vna*, æquipollent relatiuo quilibet, quod est distributiuum secundum Imol. & Bart. in. l. hoc articulo. ff. de heredi. institu. & quando pluralis numerus scribitur addito pronomine distributiuo, nunquam verificatur in singulari, autore Socino. l. cum tale. §. fin. ff. de condit. & demonstra.
- 29 **¶** Et generaliter, quando versatur diuersa ratio in plurali, quam in singulari, verba pluralis numeri, non verificantur in singulari, autore Alexand. in l. qui quartam. §. fin. ff. de leg. 1. Ias. l. Gallus. §. quid si is. ff. de liber. & posthu. & innumera citat Tiraquel. l. si vnquam verbo. iuscepit liberos. num. 215. C. de reuoc. donatio.
- 30 **¶** In casu autem quo vnica adest filia, manifestissimū est deficere omnes rationes huius legis, nullum enim damnum sit cæteris fratribus, & quando lex taxat iumentam in fauorem aliorum consanguinorum si illi non existat, taxa excedi potest, ita Bald. in l. 1. in fine. C. de secund. nupt. Corne. conf. 324. versu. & pro hac conuisione lib. 4. & dicam infra.
- 31 **¶** Ergo dotans filiam vnica, summā hic præstitam excedere potest, nunquam tamen proprie dicitur meliorasse filiam; melioratio enim non datur nisi inter plures filios. Non obstant in contrarium adducta, quoniam ex superioribus patet, quando pluralis numerus verificetur in singulari.
- 32 **¶** Sed est quæstionis, quatenus reuocetur dos data filia vnice, quæ forte tãta fuit, vt tertiam, & quintam bonorum partem comprehenderet, & in super aliquo plus. Hæc
- quæstio dubia est, & vt rem alius repetamus, non solum de dotē data vnice filia, sed etiam de donatione tractabimus. Quæro ergo, feci donatione vnico filio, quæ tertiam, & quintam bonorum partem, & amplius comprehendit: nascitur alius filius, vel filia, quæro quatenus reuocetur donatio, an scilicet in eo quod excedit tertium, & quintum, an verò in totum.
- 33 **¶** Hæc res de iure communi non tantum habet dubitationis, consentiunt enim. DD. communiter, quod donatio etiam amplissima facta filio, non reuocatur, nisi vsque ad legitimam recens nati. l. si totas. C. de inof. donatio. & ibi Bart. Angel. & cæteri omnes. Bald. Imola. Paul. & Alberic. in l. Titia seio. §. Imperator. ff. de legat. 2. Bald. in l. defuncto. col. 1. versu. quæro an filius. C. si in fraud. patro. Bald. Salicet. & Ang. in l. si vnquam. vbi Tiraquel. in verbo libertis. num. 60. C. de reuocan. donatio. Socin. in rep. l. cum auus. col. 19. ff. de conditio. & demonstra. & hæc est communis, vt per Tiraquel. dict. nu. 60. Alexand. conf. 103. col. 4. lib. 3. Ias. conf. 171. col. 2. versu. non obstat etiam, & col. sequenti. versu. sed præmissis, lib. 4. Anton. Ioan. Andræ. & Abb. in. c. fin. de donatio. cum pluribus alijs citatis per Tiraquel. dicto num. 60. Ioan. Bernar. regula. 213. fallen. 4. Segura. l. 1. §. si vir. col. 26. ff. de acquir. possel. & l. vnum ex familia. §. sed si fundum coium. 14. versu. tertio facit. ff. de leg. 2.
- 34 **¶** Solus ab hac opinione recessit Ripa in d. l. si vnquam. q. 47 mouetur, quia si pater de alijs liberis cogitasset, non est verissimile, quod eorum portiones huic filio donasset. Sed responde, quod cum legitima eis salua maneat, eorum portio debita non minuitur. Rurius adducit, quod pater videtur velle seruare æqualitatem inter filios. l. illud. C. de collatio. Sed certè cum filio in vita, tam amplam faciat donationem, præstando ei ius in re sua in vita, etiam verissimile est, velle præferre eum; portionibus filiorum postea natorum. Rursus nescio qualiter responderi possit ad. l. si totas
- 35 **¶** Sed nouissimè Molin. in tractatu de inof. ficiosis donationibus, num. 33. & in tractatu de donationibus, factis in contractu matrimonij, nu. 58. & nu. 48. oppugnat communem intellectum. l. si totas. & dicit donationem valere, & ratam manere, vsque ad virilem filij, cui facta est donatio, cætera

- cætera reuocari ex natiuitate filij.
- 36 **¶** Legi, quæ vir ille scripsit, de hac re; mihi tamen sua nondū persuasit sententia, tantū adfert acclamationes, & non respondet ad l. si totas; non enim sufficienter respondere potest, nisi diuinet, vt Ripa facit. dict. quæst. 47. idèò communem intellectum amplectitur. Couarru. variarum lib. 1. cap. 19. col. 1. qui confirmatur, quoniam pater plus diligit filios natos, quam non natos, vt in l. qui filiabus. & ibi Bal. Imol. Raph. Paul. & Alexan. post glossam. ff. de legat. 1. Si tamen donet amplissimè vni ex filijs natis, alius filius tantum reuocat quoad legitimam, vt in Authen. vnde si parens. C. de inof. testament. Segura. l. vnum ex familia. §. sed si fundum. col. 14. versu. tertio facit. ff. de legat. 2. Faciunt quæ Bald. scripsit, & post cum Angel. & Aretin. in l. Titius. ff. de liber. & posthum. de qua re vide Tiraquel. d. l. si vnquam verbo filios non habuerit in principio.
- 37 **¶** Inspecto tamè iure Regio: hæc quæstio est multo magis dubia, nam de iure communi, legitima filij, si sint quatuor, vel pauciores, est tertia paternæ substantiæ, & si plures sint est dimidium, vt in Auth. nouissima. C. de inof. testam. vnde si donau vnico filio, maximam partem rerum mearū, vel totas facultates eo modo quo licet, si nascitur alius filius, certe tantum reuocat donationem quoad dimidium tertiæ, & filius donatarius remanet cum cæteris omnibus facultatibus patris, & aliud dimidiū tertiæ dandum est illi filio in quem donatio collata est, qui præter illam medietatē dimidiæ remanet vigore donationis cum cæteris omnibus facultatibus patris. At de iure Regio, si donau filio vnico totas facultates meas: eo modo quo licet, censetur melioratus, vt in l. 26. Taur. nascitur alius filius, vel plures petūt reuocationem, quia in vnico filio melioratio non tenet, vt dixi, supra ex num. 11. & quia censetur concurrere tacita voluntas patris: qui si cogitasset eos nascituros, non tam amplè donasset, hæc est enim ratio. l. si vnquam. C. de reuocan. donatio. opponuntq; quod iuxta comunem opinionem, donatio facta filio, reuocatur vsque ad legitimam aliorum filiorum, & quod tertia, de iure Regio est legitima, saltim quoad extraneos, & quod idèò filius remanere debet solum cum sua legitima, & diuidere cum fratribus tertiā, & quintam partem, vel saltim tertiā.

- quæ censetur legitima, & ita filius remanet, cum multo minori portione quam de iure communis.
- 38 **¶** Quid iuris? Ioan. Bernardus. d. reg. 213. fallentia. 4. dicit donationem factam vnico filio, reuocari ex natiuitate alterius filij, quoad legitimam, filij denuo nati, non diminutam per deductionem tertiæ, sed quæ fratres debent æqualiter diuidere, ac si donatio facta non fuisset; mouetur quoniam cū omnes facultates patris excepta quinta parte debeantur filijs iure Regio, ratione legitimæ; non dicitur filius legitimam consequi, si frater donatarius tertiā virtute donationis retineat, & ita dicit quæ communis opinio supra relata, num. 33. scilicet quod donatio facta filio, reuocatur ab alio filio, vsq; ad legitimam asserit hæc opinionem.
- 39 **¶** Rursus adducit, quod filius vnicus, non potest videri melioratus, vt supra dixi ex num. 11. si ergo melioratio non tenuit diuisio æqualiter faciēda est. Nouissimè autem Gregorius, à Christianæ vitæ integritate bonis omnibus cōmendatus, in l. 8. tit. 4. part. 5. litera. C. col. 2. scribit opinionem Ioannis Bernardi æquissimam esse, & verissimam. Adducit quod filius vnicus, non potest videri melioratus, & quod cum alij filij nondum fuerint nati, pater nō potuit eorum merita agnoscere, vt expensis omnium virtutibus, tertiā digniori donaret.
- 40 **¶** Horum opinio confirmari potest, ex Ripa. d. l. si vnquam. quæst. 47. vbi docet donationem filio factam reuocari in totum, natiuitate aliorum liberorum, & quod omnes debent æqualiter succedere. Rursus facit quod scripsit Moline. in dict. tractatu de inof. donatio. num. 33. & in tractat. de donatio. fact. in contractu matrimo. num. 58. quod huiusmodi donatio facta vnico filio natiuitate aliorum filiorum irritatur, & solum manet valida quo ad legitimam, ipsius filij cui facta est donatio. Hæc opinio quo ad Ius Regium, consonat opinioni Bernardi Diaz, & Gregorij, nam si omnes facultates patris sunt legitima filiorum, diuident ea æqualiter quia vtriusque legitima par erit. At, quo ad ius commune; durissima videtur, nam filio cui totæ facultates modò licito donatæ sunt, solum relinquit dimidium tertiæ partis, & reliquum dimidium tertiæ partis, alij fratri pro legitima dandum; tertia enim est legitima duorum, vel trium, vel quatuor fratrum

fratrum de iure cōmuni, vt in Authen. nouissima. C. de inof. testamen. & præfer- tim crit dura si pater cogitans donationē ipso iure reuocatam, alia omnia præter tertiam legauit vel donauit, extraneo si enim pater esset mortuus ab intestato; æqualiter succederēt, in omnibus bonis iuxta opi- nionem Molinei, & haberent viriles.

41 ¶ Rursus facit, quod si pater tempore dona- tionis habebat tercēta in bonis, & donauit ducentū filio, & fortē postea nascuntur sex alij filij, quibus sola cētum paulō amplius remanent pro legitima, certē ij omnes famæ peribunt: si melioratio maneat valida quoad tertiam.

42 ¶ His consonat quod scribit Cassan. in con- fuetudin. Burgun. rubr. 7. §. 12. nu. 8. quod si pater, & mater omnia bona sua dederūt in dotem filix vnice, & nascitur alius, quod ille reuocat dotis præstationem, pro parte quæ ei competeret ac si natus fuisset ante donationē, certum autem est, quod si ante donationē filius natus fuisset, haberet ius ad tertiam partem, pro sua virili; & cense- retur eius legitima, cum alio fratre diuidē- da, nisi pater prælegaret.

43 ¶ Rursus hæc sententia confirmatur, quo- niam si eam probamus, filij reducuntur ad æqualitatem, & indubio ea opinio proban- da per quam fratres ad æqualitatem redi- guntur, autore Socino. l. cum auus col. 20. ff. de condi. & demonstra. Corne. consil. 309. lib. 1. semperq; mens legis esse vide- tur ne inter filios sit inæqualitas, vt per gl. & DD. in l. illud. C. de collat. l. 29. Tau.

44 ¶ Rursus facit. l. 9. tit. 5. lib. 3. fori, vbi ex- presse definitur, omnes parentum faculta- tes esse filiorum legitimam, excepta quin- ta, & quanquam lex det facultatem patri, vt melioret quæ voluerit ex liberis in ter- tia, non ideo definit esse legitima, quia si non vtatur facultate, meliorandi omnia iu- re legitimæ ad filios pertinent.

45 ¶ Contraria tamen opinio imō q̄ tertia, & quinta maneat salua meliorato, & quod de residuo deducatur legitima, placuit Castel- lo in l. 12. Tauri. in verbo. *Signiente.* col. 5. Couarru. variarum lib. 1. cap. 19. num. 4. versi. ceterum, vbi dicit hanc opinio- nem efficacissimè iure probari, cuius opi- nionis videtur esse licet sub obscure, Ioan. Lupus. in rep. c. per vestrās. §. 22. incip. in constituenda num. 15. versi. idem dicendū in tertia. de donatio. inter virum, & vxor. vbi dicit, quod Iure Regio si maritus post

annum matrimonij, aliqua donauit vxori non stantibus filiis, quod valet donatio, si tamen postea nascantur filij, donatio rata manet quoad quintam partem bono- rum donantis, subiicit Lupus idem dicen- dum in tertia parte inter filios, ex quo aperte colligitur illum sensisse, quod si do- no vnico filio, & post alij nascantur, dona- tio non reuocatur quo ad tertiam partem, quia potui eam vni ex filiis prælegare. Idem sentit Segura. in l. vnum ex familia. §. sed si fundum col. 14. versi. tertio facit. ff. de legat. 2. Quanquam responderi po- test hunc loqui, quando donatio fit vni ex pluribus filiis iam natis, quo casu, manife- stum est, patrem posse meliorare eum in tertia, & quinta, & quod alij non poterūt reuocare, & solum reuocabunt quod plus est, vt per Seguram ibi, & in l. 1. §. si vir. folio. 7. versi. tertia erit conclusio. ff. de ac- quir. posses. Gomez Arius. l. 27. Tauri. num. 8. versic. infertur etiam, & probatur expresse in l. 29. Tauri.

46 ¶ Mihi placet hæc opinio, & quo ad quin- tam res est sic e dubio, nullo enim respectu dici potest legitima, & communis opinio est, donationem reuocari vsq; ad legiti- mam, & quod quo ad quintam rata ma- neat, probatur expresse in l. 3. tit. 12. lib. 3. fori. vbi si non habens filios donauit vxori, & postea nascuntur filij, donatio rata ma- net quo ad quintam, quod est mente figen- dū, nam cum donatio non fit filio, reuoca- tur in totū ex natiuitate filiorum, vides ta- men ibi donationē factā alij quā filio non reuocari in totum ex natiuitate filiorum, & illum textum notat Lupus. d. c. per ve- stras. §. 22. nu. 15. de donatio. inter virū, & vxor. Castellus. d. l. 12. verb. *Signiente.* col. 5.

47 ¶ Et quod nullo modo reuocetur quo ad quintam, est demente Bernardi Diaz, & Gregorij, & aliorum qui solum digladian- tur super tertia. ¶ Rursus quod tertia rata maneat, videtur etiam manifestum esse, quando donans co- gitauit alios liberos sibi nascituros, q̄ mul- tipliciter colligi potest, quid enim si donās florenti ætate iuuenis sit, habeatq; vxorē puellam, & fecundā; æquidem facile cre- dam hunc, aut vecordem esse aut voluisse maiorem natu filium propagata tempe- stiuè nominis memoria: meliorare, etiam in præiudicium nasciturorum præcipue si vsus est verbo tertia, vel quinta. Dispositio autē. l. si vnquā, nō admittitur quādo pater

pater de liberis cogitauit, vt per Roman. cons. 269. Socin. l. 2. col. 1. ff. solut. matri. & cons. 147. col. 5. num. 12. lib. 1. vbi multa adfert, ex quibus hæc mens donantis colligi potest, & dicit num. 13. hanc esse communem opinionem.

48 ¶ Fateor tamē admitti hoc casu dispositio- nē. l. si totas. C. de inof. donatio (scilicet) vt donatio reuocetur quoad legitimā recens nati, etiā si pater de alijs filiis cogitauerit, vt notant. DD. ibi. Cum tamen credamus, illum de filiis cogitasse, & meliorationem fecisse, videtur non voluisse reuocari, in to- tum, etiam si alij filij nascantur.

49 ¶ Præterea hæc opinio probatur, quoniam legitima dicitur illa quæ necessario debe- tur, ideo appellatur debitum bonorū sub- sidium, vt in Authen. vnde et si parens. C. de inof. testam. & l. si totas. C. de inof. do- nat. §. aliud quoq; in Aut. vt cū de appell. cogno. Tertia autem pars, non debetur ne- cessariō filiis, denuo natis, quia pater eam prælegare potest vni ex filijs iam natis, vt in l. 9. tit. 5. lib. 3. fori, ergo sequitur quod non reuocatur ex natiuitate alterius filij, quoniā iuxta communem opinionem supra citatā: donatio facta filio solū ex natiuitate aliorum reuocatur, quoad legitimam.

50 ¶ Rursus quod tertia non sit legitima, quo- ad filios, probatur, quoniam pater non so- lum vnum ex filiis, sed etiam vnum ex ne- potibus, omisis filiis potest in ea meliora- re, vt in l. 18. Tauri vbi ergo necessitas: vbi ius necessarium cōpetit filiis ad tertiā: nisi respectu extraneorum, vt in l. 27. Tau- ri: cum pater spretis filiis etiam parētibus nepotū, possit ipsos nepotes meliorare in tertia, Ergo tertia non est legitima quoad filios, aliās iam quod ea possit prælegari vni ex filiis, non possit prælegari nepoti- bus, quos ipsi filij præcedunt. Quis autem appellabit tertiā, legitimam, ex eo quod si pater non melioret in ea filium, sit inter omnes diuidenda? Certe hac ratione om- nes patris facultates, etiā de iure cōmuni dicentur legitima filiorū, quia si pater ni- hil leget omnia necessario debentur filiis. vt in l. inter filios. C. famil. hærcif. De iure cōmuni: deducta tertia, vel dimidia bono- rū: iuxta filiorū numerū, pater de residuo; quæ velit ex filiis meliorare potest, vel do- nare extraneo, vt latè probaui cap. primo. Quod si nihil leget, vel donet omnia de- bentur filiis ab intestato: vt in dict. l. in- ter filios.

51 ¶ Differentia ergo quæ est inter ius com- mune, & Ius Regiū, est, quod Iure Regio, deducta tertia, & quinta parte, reliqua om- nia filiis necessariō debentur pro legitima; quæ paulō plus, vel minus æquivalent me- dietati substantiæ paternæ, nam tertia, & quinta ferè dimidium efficiunt. Itaq; Ius Regium concordat cum Authen. nouissi- ma, in quantum filiis decernit, deberi dimi- dium bonorum, quamuis differat, quia lex Regia, non inspicit numerum liberorum, & Auth. nouissima: requirit, vt sint plus quam quatuor filij, vt legitima sit dimi- dium bonorum, item distert, quia de iure cōmun, si sit vnus filius, debetur ei ter- tia pars, at Iure Regio debentur ei omnes facultates patris excepta quinta.

52 ¶ Præcipua tamen differentia est, quod iu- re communi, pater residuum extra dimi- dium, potest dare, perdere, & profundere. At Iure Regio pater tertiam potest adibi- tum prælegare, debet tamen fieri prælega- tum, vni ex liberis, non extraneis, adeo quod extranei substitui non possunt filio, in tertia, in præiudicium descendentiū, vt in l. 27. Tauri. Itaq; re vera, legitima filijs debita, est: quod ex re paterna super est, deducta tertia, & quinta.

53 ¶ Et quod tertia non sit legitima, proba- tur, quia filius in ea melioratus grauari potest, vt in l. 27. Tauri. quod si legitima ef- set grauamen non valeret, vt in l. quoniam in prioribus. C. de inof. testamen. Rursus quod rata maneat melioratio in tertia, pro- batur, quoniam si pater potest meliorare in præiudiciū filiorum iam natorum, qui- bus iam debet, & quos iam diligit, & qui- bus intelligit opus esse substantia ad tran- sigendam vitam, & quicvis actus inducit meliorationem tacitam, vt in l. 26. Tauri, quanto magis poterit meliorare in præiu- dicitium non natorum, quibus tunc nihil debet, quorum natiuitatem multi casus possunt impedire, & erga quos minus cen- setur affectus, iuxta glos. Bald. Paul. & A- lexand. in l. qui filiabus in principio. ff. de legat. 1. Barba. l. cum acutissimi, col. 2. C. de fideicomis. Bart. l. si cum dotem. in prin- cip. col. fin. ff. solut. matri.

54 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam ea sententia probanda est, per quam reddi- mus ad ius cōmune, a viris prudentissimis elucubratur, cui tādā est enim legum cor- rectio, attamen si hanc opinionem proba- mus, redd. m^o ad ius cōmune, quo legitima

Filiorum ad summum est dimidium patris substantiæ, vt in Authen. nouissima. At, si melioratio tertiæ, & quintæ partis salua maneat meliorato, relinquatur cæteris filijs pro legitima aliud dimidium paternæ substantiæ, & cum tot doctissimis viris hæc portio congrua visa fuerit, non debet nobis videri in congrua, præsertim cum nostro iure regio, id patri concedatur (meliorare scilicet in tertia, & quinta, & residuum relinquere filijs pro legitima.)

55 **P**ostremò, pro hac opinione adduco Achilæ. argumentum, nam si melioratio tertiæ, facta vnico filio, reuocaretur in totum ex natiuitate aliorum, peior esset conditio meliorati de iure Regio, quam de iure communi, nam de iure communi, si pater totas facultates vnico filio donauit, & postea nascitur alter, donatio solum reuocatur pro portione debita denuo nato ratione legitimiæ, reliqua omnia salua manent melioratio, iuxta communem supra relatam, à num. 35. & dispositionem. l. si totas. C. de inof. dona. At si melioratio tertiæ reuocatur, stante iure Regio, multo magis nocet meliorato denuo natus, quam nocet de iure communi, nam de iure communi omnia excepta legitima remanent apud melioratum, at iure regio nihil profus præcipuum apud eum manet, sed omnia equaliter diuidenda sunt, quod admitendum non est.

56 **V**ltimo, facit efficax argumentum, nam si melioratio tertiæ, ex natiuitate alterius filij in totum reuocatur, nulla est differentia inter donationem factam filio, & donationem factam extraneo, vtraq; enim ex natiuitate profus reuocaretur, hoc autem obstat communi. DD. sententiæ in. d. l. si vnquam, & in dict. l. si totas. vbi constitunt differentiam inter donationem factam filio, & extraneo, nam donatio extranei in totum reuocatur, at donatio filij rata manet, deducta portione necessario debita denuo nato, vt constat ex. DD. supra citatis & ex. d. l. si totas. * Quinimò esset durior conditio filij quam extranei, nam

57 **(**vt aliquorum opinio est) iure regio, donatio facta extraneo (puta vxori) non reuocatur in totum natis filijs, vt in. l. 3. tit. 1. 2. lib. 3. fori. Castellus. l. 1. 2. Tauri. verbo *Signiente*, col. 5. Lupus. c. per vestras. §. 2. 2. in constituenda num. 15. de donatio. inter virum & vxor. Quis autem ferat duriorē

esse conditionē filij quam extranei aduersus ius naturale, & ciuile? Præsertim cum melioratio filij licita, & permisa sit, etiam stantibus alijs filijs. At donare extraneo permillum non est, nisi vsq; ad quintam, & id quidem iure communi reuocatur natis filijs si modo magnam summā efficiat, vt per Socin. conf. 1. 47. col. fin. lib. 2. Tiraquel. l. si vnquam. verbo omnia, vel partem nu. 6. & seq. C. de reuo. dona. nimirum ex tacita voluntate patris, qui si cogitasset filios sibi nascituros: non donasset.

58 **C**ū ergo doctores prudenter constituent differentiam inter filium, & extraneum, quia in filio præsumitur patrem voluisse donare etiam si alij liberi nascituri sint, in extraneo secus, cur nos rem prudentissimam, naturæ conformem, obliterabimus? Præsertim cum pater rem iure permissam fecerit, nam meliorare filium in tertia, etiā in præiudicium iam natorum permillum est, vt supra dixi. num. 33.

59 **N**on obstant in contrariū adducta. Primò non obstat quod tertia sit legitima, nā legitima dicitur quæ addimi nō potest, tertia autem addimi potest, & per donationem iam est adpta, & quod non censeatur legitima patet ex supra relatis. * Rursus, non obstat qd filius vnicus non potest dici melioratus, quoniā nato alio filio, vel filijs rectè melioratus dici potest, & quæ ante erat donatio, dicitur rectè melioratio. Rursus non obstat quod pater nō potuit merita omnium filiorum cognoscere, vt digniorē melioraret, nam hac sane via, si duo essent filij, etiam non posset meliorare, expectandi nimirum essent postea nascituri. Communis cōsuetudo recipit meliorare primogenitū, etiam si alius melior, & dignior sit. Et apud omnes gentes, hoc moris esse videtur primogenitum peculiaribus honoribus afficere, vt patet ex Tiraq. de primogenijs in præfatione præcipue. nu. 17. vbi id probat ex sacris literis, & grauissimorum virorum traditionibus. Non obstat opinio Rip. & Mol. vt supra dixi.

61 **N**on obstat, quod Cassaneus scripsit, quoniam facit pro nobis, si enim filius natus fuisset tempore donationis, certe filius vnicus proculdubio meliorari posset. Non obstat, quod sit postea nascantur plures filij, fame peribunt, quoniam eadem ratio versatur, quando tempore donationis nati erant, & nihilominus permittitur filium meliorare in tertia, vt manifesti iuris

62 **I**uris est, & hæc opinio indubitabilis est, si pater in eadem voluntate perseueret. * Illud non omittendum, quod si facta à patre donatione extraneo, filius nascatur post mortem patris, donatio valida manet, quoad quartam bonorum partem, textus est in. l. 3. tit. 1. 2. lib. 3. fori, quem Roderic. notat in. l. quoniā. in nona limitatione legis Regiæ. C. de inof. test. & hoc est efficax argumentum. Si enim donatio facta extraneo, rata manet in parte tertiæ partis, scilicet in plusquam quinta parte, in portione quæ dicitur tota esse filij legitima; cur donatio facta filio non manebit rata in tota tertia parte, quæ opinio confirmatur ex his quæ infra dicam. Rursus si donatio facta vnico filio valuit, si nō vt melioratio, saltim vt donatio, iam tempore quo filius nascitur, tertia non est in bonis patris; & si non est in bonis patris, non debetur sibi legitima in ea.

63 **H**is ita diffinitis, quid sentiendum de amplissima dote data vnice filix, nascitur postea alius filius, an dos exequari debeat taxationi huius legis, ita, vt nulla sit melioratio: sed tertia, & quinta, & cætera omnia; æqualiter diuidantur cū filio nato. A Equidem videtur dotis præstationem, ratam, & validam manere, quoniam. l. si vnquam: non habet locum in donatione ob causam, ita docuerunt Bald. & Angel. in. d. l. si vnquam. Alexand. conf. 29. in fin. lib. 3. Are. l. 1. C. de pact. & ibi Aciat. verbo. sustulerat. Socin. conf. 1. 47. col. vltima lib. 2. Iaf. qui loquitur in donatione ratione dotis conf. 171. col. 4. lib. 4. copiose Tiraq. qui alios citat in. l. si vnquam in verbo donatione largitus num. 122. C. de reuoc. donat. Deci. conf. 181.

64 **E**t nominatim, quod donatio dotis causa non reuocetur in totum ex liberorū superuenientia, docuit Socin. d. conf. 147. lib. 2. Iaf. conf. 171. col. 4. lib. 4. Imola, in. c. fin. vers. tertio casu. de donatio. vbi nominatim loquuntur in patre dante filix dotem, vel filio donationem propter nupt. nam dos data filix non est mera donatio, sed donatio ob causam, quoad ipsam filiam, vt late probat Iaf. d. conf. 171. num. 2. lib. 4. Soci. conf. 147. col. fin. lib. 2. Licet dos data extraneæ, censeatur mera donatio, vt ibi per Iaf. col. 5. vers. benè verū est, qui citat Paul. l. vna. C. de inof. dotib. Bart. & Salic. l. fin. C. de iure doti.

65 **R**ursus probatur efficacissimè, quoniam

etiam si filia, sit exclusa à statuto stantibus masculis, si pater ei vnice, amplissimam dotem præstat, dos non reuocabitur natis masculis, nisi vsque ad legitimam necessario masculis debitam, ita Iaf. conf. 171. col. 7. vers. sed præmissis non obstat etiam, lib. 4. Imola. c. fin. de donat. colum. 3. Tiraquel. l. si vnquam. verbo libertis. nu. 63. C. de reuoc. dona. Bertr. conf. 383. lib. 1. vbi satis significat non reuocari ex. l. si vnquam.

66 **P**ostremò, quod dos vnice filix præstita non reuocetur quoad tertiam, docet glo. l. 8. tit. 4. par. 5. litera. C. adducens quod su pradixi. num. 63. l. si vnquam. non admittendam in donatione ob causam. Et quāuis ibi dicat patrē videri exercere liberalitatem cum filiam dotat, vltra legitimam, quia meta dotis est legitima, non quadrat themati proposito, loquimur enim de vnica filia, quo casu vniuersæ facultes excepta quinta censentur legitima, & sic multo minus quadrat quod postea dicit de numero liberorum.

Rursus, facit probabilis ratio, nam si mera donatio collata in filiā rata manet in tertia, & quinta parte, etiam si alius filius nascatur, vt supra dixi ex num. 45. quanto magis hoc probandum quando non fuit mera donatio, sed causa dotis, quæ quoad generum optimo iure censetur onerosa, vt per Iaf. §. item si quis in fraudem insti. de actio. Cin. Bart. Bald. & Salicet. & Paul. l. vna. C. de inof. dotib. Molinæus in tractatu. de donatio. fact. in contra. matrim. numer. 50. Bart. & Doctores in. l. Meuia. ff. fol. matr. Bart. Bald. & Salic. l. fin. in prin. C. de iur. dot.

67 **E**rgo ea opinio verissima est, vt dos amplata data filix vnice solum reuocetur pro legitima denuo nati, vt supra dixi num. 33. & est communis secundū Molinæum de dona. fact. in cont. matr. num. 46. Si tamē dos extraneæ data esset, reuocatur omnino, ex natiuitate filiorum, ita Alex. cōf. 71. lib. 4. Iaf. conf. 171. col. 6. vers. ex istis omnibus. lib. 4. Bertrand. conf. 76. col. fin. lib. 2. Molinæus ad d. Alex. cōf. 71. lib. 4. & in tractatu de donationib. fact. in contra. matrim. num. 4. & num. 64. Tiraquel. in. d. l. si vnquam in verbo donatione largitus, num. 193. C. de reuocant. donatio. Quia est mera, & pura donatio, & non ob causam, vt per Iaf. d. confil. 171. col. 5. lib. 4. Agnosco dotem non reuocari

natiuitate alterius filij, si filia facta sit, quid tamen si sit immodica, tunc enim non impugnamus solum ex. l. si vnquam sed ex titulo de inofficiosis dotibus, & ex hac lege.

68 ¶ A Equidem glos. in. d. l. 8. tit. 4. part. 5. solum tractat an reuocetur ex æquitate. l. si vnquam, & dicit non reuocari, nisi pater eam fecisset desperans alios habere filios: tunc enim si nascantur, dicit videri æquum dotis opulentiam reuocari. Faciunt ad hoc quæ scribit Pau. l. 1. col. 3. vers. vnū tamen scias. C. de inoff. dona. Socin. cons. 126. lib. 3. Ripa. l. si vnquam. q. 50. Tiraque. l. ibi in princ. legis. num. 109.

69 ¶ Sed Ioan. Bernard. dicta regul. 213. fallentia. 4. vers. & adeo existimo. dicit, magnam donationem vnica filia dotis ratione factam, reuocari ex æquitate. l. si vnquam, & quod filia dotata, non debet remanere tertia pars, sed quod æqualiter est diuidenda, cum denuo nato, inuehitur; in parentes stultos, qui, vt filiam vnā splendide locent, alias expilant, & ad religionis professionem vel impudicitiam adigunt. Quid iudicandum?

70 ¶ Mihi æquidem videtur, amplam donationem filia factam reuocari, non solum ex dispositione. l. si vnquam. quæ in dote vnica filia data habet locum, si aliquid peculiare accedat explicans mentem patris dotantis: quo scilicet animo fecerit, vel si sit magna dos, licet enim præsumamus patrem voluisse dotare filiam, etiam si cogitarit de nascituris, (est enim ad id iure obligatus) tamen viget. l. si vnquam. quia præsumimus, quod si cogitasset de nascituris, non tam ample dotasset, ita in simili Angel. in. d. l. si vnquam Barba. c. fin. col. fin. de donatio. Rip. in. d. l. si vnquam. quæst. 13. & 14. Molineus, de donatio. fact. in contractu. matri. num. 51. Rurfus, vltra tacitam mentem dotantis reuocabitur ex titulo de inofficiosis dotibus, vsq; ad legitimam denuo nati: vt per Paul. l. 1. nu. 5. C. de inoff. dotib. expresse Ias. conf. 171. col. 7. vers. sed præmissis, non obstantibus lib. 4. Imola. c. fin. de dona. cum alijs citatis supra hoc capite. num. 65. vers. rurfus probatur, & est communis secundum Molinæum. vbi proximè.

71 ¶ Dubium ergo est quatenus reuocetur, Ioan. Bernar. d. fallentia. 4. regula. 213. dicit reuocari; ita, vt denuo natus æqualem portionem sortiatur cum dotata, quoniã ter-

tia est legitima, & dicit non obstare. l. 29. Tauri. quoniam ibi, quando tractatur, de reuocanda dote inofficiosa, ex titulo de inofficiosis donationibus, non enim eo tempore dos erat inofficiosa, etiã si occuparet tertiã, & quintam partem, & legitimam dotatã. At hodie id correctum est, & nescio quare Bernardus huius rei non meminerit, quãuis Gregori in. l. 8. tit. 4. par. 5. litera. C. dicit hodie consulendam hanc legem.

72 ¶ A Equidem si Ioan. Bernardus, qui non vidit vel meminit huius legis, reuocat tertiam, ex sola. l. si vnquam, multo magis videtur hodiè idem dicendum, cum præter mentem patris, de qua in. l. si vnquam, concurrat hæc lex, quæ iudicat dotem esse inofficiosa, vbiunque ex dote oritur melioratio, non enim ratione dotis vel matrimonio admittitur melioratio, imò efficacissimè improbat, ex hac lege.

73 ¶ Pro hac opinione, facit quod Molinæ. scripsit in tracta. de donatio. factis cōtractu. matri. num. 58. & in tractatu de inoff. donatio. num. 33. vbi expressim loquendo de dote oppugnat opinionem Ias. d. cōf. 171. lib. 4. & dicit dotem amplam reuocari omnino salua solum legitima virili, ipsius dotate, & quanquam hæc sit noua opinio, certè quo ad ius Regium parum videretur interesse, an reuocetur, vsq; ad legitimam dotatã, an verò vsque ad legitimã denuo natã, cum omnes facultatis patris (excepta quinta parte) sit legitima æqualiter diuidenda, & si reuocatur tertia, vt Bernardus opinatur: certè æquales erunt nam contendunt tertiam esse legitimam, & quod cum reuocetur vsq; ad legitimam etiam tertia est diuidenda, & sic amat æqualitatem cum Molinæo.

74 ¶ Rurfus hæc opinio probatur quoniam hic non solum videtur reuocanda tertia ex tacita voluntate patris dotantis: & ex eo, quod tertia contenditur esse legitima, sed etiam ex hac lege quæ vetat tertiã in dotem dari verbis efficacissimis, & absolutis non relatis ad filios, ibi: *Mandamos que ninguno pueda dar ni prometer tertiã ni quinto de sus bienes, por via de dote, ni casamiento, ni se entienda ser mejorada tacita, ni expressemente.*

75 ¶ Rurfus cum potissima ratio huius legis sit, ne ceteri filij, vel filia damnum patiantur ex melioratione sororis, certè cum filij denuo nati damnum patiantur si legitimam tertia diminuta, accipere debeant: videtur hic adesse vera, & solida legis mens,

mens, & quod æquitatem hic clamantem audire debemus, & quod ob iuris subtilitatem vel hominum, traditiones non sit viri prudentis spernere æquitatem præsertim aduersus legem.

76 ¶ Et certè quod hic maiorem præstat difficultatem est, quod hæc lex vetat meliorationem ex causa dotis, & quanquam in questione de donatione simplici viget argumentum, quod natis alijs filijs, melioratio videtur propriè consistere, quia in vno non consistit, & quod pater nihil videtur fecisse aduersus legem; nam licet meliorare in tertia, & solum ibi disputatur de tacita mente hic præter tacitam mentem. (nã non tam amplè dotasset si cogitasset alios nascituros) viget, & vrget decisio huius legis quæ vetat meliorationem ratione dotis.

77 ¶ Rurfus hic vrget omnia argumenta eorum qui dicunt tertiam esse legitimam, & quod legitima diminuta communiter, non dicitur absolutè legitima; & cum lex dicat reuocari vsq; ad legitimam: videtur reuocanda vsque ad tertiam.

78 ¶ Rurfus Cassan. in consuetudinib. Burgund. rubr. 7. §. 12. num. 8. scribit quod si pater, & mater vnica filia omnia dederunt in dotem, & nascitur alius: quod dos reuocatur pro parte quæ competeret denuo nato, si ante donationem natus fuisset. Iure autem nostro, si tempore dotationis alius filius natus fuisset: impediret, ne filia dotis ratione melioraretur, ne vè sibi præiudicium fieret in legitima; ergo idem iudicandum si postea nascitur. & dicit Cassan. hoc esse de mente Doctorum in. d. l. si vnquam Arbitror illum sensisse de communi opinione: quæ donationem filio factam reuocat, vsq; ad legitimam denuo nati.

79 ¶ Rurfus, licet supra ex num. 9. in donatione dixerim, legitimam censendam deducta tertia, hic non potest deduci tertia, ratione dotis, neque obstat si quis dicat potuit cum esset vnica? Quoniam natis filijs aliud iuris esse videtur. Neque obstat si quis dicat inspiciendum tempus date dotis, vt patet in supplicatione Principi oblata, ibi. *Que no sea mas que la legitima que le venia a la dotada, si entonces se partiessen los bienes del dotador.* Nota illa verba. *si entonces se partiessen.* Scilicet tempore date dotis, nam cum petit augmentum dotis aliud tempus inspicit, vt dixi supra cap. 5. Et si tempus date dotis esset inspiciendum, neque legitimam diminutam daret, fratribus cum eo

tempore, alijs filijs non extantibus nihil deberetur.

80 ¶ Neq; obstat si quis dicat, durum esse decipere generum sustinentem onera matris, neque aliã vxorem ducturum, gener enim non potest dici deceptus, sed stultus, quis enim vxorem ducit, qui non expectat an focer novos filios gignere possit? Deinde quis ignorat naturale esse gignere filios, neq; maritum quamuis frigidum semper pati vxorem esse otiosam. Quod si hæc non cogitauit, appellet se stultum, vecordem, incautum, non deceptum, neq; enim focer promissit vxorem abdicare, neq; est prudentis viri dicere non putaram, neq; debuit ignorare dispositionem huius legis.

¶ Rurfus nota initium legis. *Atentos los daños que se han recrecido de las dotes excessiuas.* Hic est damnum, hic sunt suspiria fratrum, hic viget æquitas, & legis mens.

81 ¶ Rurfus hæc lex, non permittit dari integram legitimam, si excedatur taxatio præfinita, vt docui supra capite tertio. Ergo non solum curauit ne fieret præiudicium ceteris fratribus: non enim fieret, si legitima daretur, sed ne vnquam præiudicium fieri posset natis alijs liberis, qui quod tunc iustum, & legitimū erat, efficiunt videri iniustum, cum ipsi faciendo partem, pro sua legitima, minuunt legitimam dotatã.

82 ¶ Rurfus si hanc opinionem probamus, si filij reducuntur ad æqualitatem, & in dubio ea opinio probatur, per quam fratres æquales sunt, vt supra dixi num. 43.

83 ¶ Postremò facit efficax argumentum, nam iure regio, maritus non potest vxori dare arras vltra decimam partem bonorum. l. 50. Tauri. l. 2. tit. 2. lib. 5. Recop. hoc autè procedit, etiam si tempore quo dat arras, nullos habeat liberos, quod probatur. l. 1. tit. de las arras, lib. 3. fori. vbi quod excedit, applicatur proximioribus cōsanguineis, ergo tunc non habebat filios; nihilo minus tamen etiam nullis extantibus filijs seruanda est legis taxatio: ita ergo licet vnica tantum sit filia, neq; alij extent quibus præiudicium fiat certè si postea nascantur, melioratio tacita vel expressa reuocari debet.

84 ¶ Præterea probatur, quoniam si dotans cogitabat alios filios sibi nascituros fraus est (salthim destinatione) & hæc lex seuerissime omnem fraudem improbat, si non cogitauit quod naturale est, stultis adnumera-

rari potest, quis autem stultitiæ fauceat: nã paria sunt scire, vel scire debere, neque loco dicitur patris filijs nocere debet. Et certè si melioratio facta vnica filia valerit, facilè elideretur decretum huius legis, si vbi primum mihi filia nascitur, amplissimè dote eam, ita quòd respectu nasciturorum videatur meliorata.

85 ¶ Rursus verò simile est, quòd si dotans cogitasset alios filios sibi nascituros, nò tam amplè dotasset, & se legi huic conformare voluisset. Postremò facit fortissimum argumentum, si enim de iure communi dos reuocatur vsq; ad legitimam denuo nati, quia legitima tolli non potest, cur hic non reuocetur, vsq; ad integram legitimam, cù legitima minui non possit ratione dotis, neq; melioratio fieri.

86 ¶ Et sic vides lector, ex hac ratione respondèri posse ad argumentum, quòd in contrarium fieri posset, scilicet quòd cù esset vnica tempore dotis, melioratio fieri potuit, cum non deberetur legitima alicui, nulli enim erant fratres. Respondeo enim quòd hac ratione, etiam legitima deducta tertia non daretur denuo nato, quia tempore dotis: cum neq; natus, neq; conceptus fuisset, nulla debebatur ei legitima, contra tamen definitur in dict. l. si totas. vt probauit sup. num. 35.

87 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam tempore quo erat vnica: melioratio non tenuit in vim meliorationis, non enim reffectu sui ipsi dici potuit meliorata. Rursus nato fratre, melioratio incipere nò potest, quia dotis ratione melioratio nò consistit, resistente hac lege.

¶ Præterea hæc opinio equior est, & cum iure probari videatur, rigori videtur præferenda, neq; me aliud magis cogit, quam ipsa legis mens, seuerè meliorationem ratione dotis omnino prohibentis.

88 ¶ Postremò facit gloss. l. tale pactum. §. si. ff. de pact. & quòd notant Doctores ibi, & in l. Titius. ff. de liber. & posthum. scilicet quòd debet haberi pro disposito, id quòd legislator disposuisset, si de eo fuisset interrogatus, & hoc est quòd vulgo dicimus mentem legis esse spectandã. * Meo autè iudicio, si conditor huius legis de hac specie fuisset interrogatus, haud dubiè pronuntiaisset, meliorationem etiam hoc casu non admittendã, si enim in præiudicium filij adulti, & virili robore valentis melioratio non valet: cur valeat in præiudicium

89

teneat infantis iudicio, robore, industria, & facultatibus carentis? Si non spoliemus virum: Cur spoliemus infantem? Si prospicimus ne legitima viri minuatur: cur nò multo, magis curadum ne legitima denuo nati infantis minuatur? Vter dignior fauore? vter dignior misericordia? Vbi iustior? vbi prudentior hæc lex? * Quod si hanc opinionem probamus, certè neq; in quinta tenebit melioratio lex enim ista, neq; tertiam, neq; quintam dotis ratione dare permittit. Neque obstat quòd supra dixi. nu. 62. 64. 65. & 70. aliter in donatione, vel melioratione extra causam dotis quoniã melioratio extra causam dotis prohibita non est, ad dotis ratione prohibita omnino est. In hac autem specie nihil proderit, quòd pater in eadè voluntate perseveret eius enim voluntati resistit hæc lex.

90 ¶ Hanc opinionem tanquam equiorè probabo. Neque obstat quòd Ias. scripsit. dict. conf. 174. lib. 4. quòd si filia exclusa stantibus masculis melioretur à patre, tempore, quo nullum alium filium habebat, quòd etiam si dotem amplissimam acceperit, non reuocatur dos, nisi vsq; ad legitimam filiorum denuo natorum: ex quo dici posset, quòd etiam si filia per hanc legem meliorari non possit, si tamen melioretur: cum sit vnica, si postea alij nascantur melioratio non reuocetur nisi, vsq; ad legitimam denuo nati, videtur enim idem esse casus, nam Ias. loquitur in specie qua filia excludebatur, non stantibus filijs, & hic sumus in casu in quo filia excluditur à melioratione: stantibus filijs, & sic vides quòd etiam si lex resistat factum legitime non reuocatur etiam si casus postea eueniat à quo incipere non potest.

91 ¶ Hic tripl. ceter respondeo. Primò quòd filia exclusa stantibus masculis, non excluditur, à congrua dote, vt latè scripsi cap. primo, ideò non mirum, si retinet dotem. Deinde respondeo, quòd si ex eo quòd tempore dotationis filia sit vnica in eam amplissima donatio conferri potest. quia nullus filius est: cui debeatur legitima, certè hoc respectu, neq; vsq; ad legitimam denuo nati, reuocaretur dos, quia denuo natus tempore donationis natus vel conceptus non fuerit contrarium tamen definitur in l. si totas, & est communis quòd etiam si donationem amplissimam contuli in filium vnicum (quòd potui alijs non existentibus) quòd nihilominus si alij nascantur dona-

donationis, & dotis præstatio reuocatur, vsque ad legitimam denuo natorum, vt dixi supra nu. 33. 40. 41. 48. & 67. & quòd in filia ratione dotis, vel donationis, vt supra num. 42.

93 ¶ Ergo hic dotis præstatio reuocari debet, vsque ad legitimam non diminutam, sed integram quia lex non vult legitimam minui, ex dote.

¶ Tertio respondeo illam Ias. opinionem in specie ab eo proposita falsam esse, multoq; à vero extortã scripsit Molina. de donatione. fact. contr. matrimo. num. 48. cum sequentibus. & num. 60. Nam. l. si vnquam. habet locum in donatione ob causam, quãdo modum, & congruam summam excedit, vt supra dixi. dos autem modum excedit si melioratio ex ea resultat. * Item dos vltra modum censetur titulus lucratiuus etiam quo ad maritum. l. si sponsus. §. circa ff. de donat. inter virum & vxor. Ange. in l. sed, & si lege. §. cõsuluit. ff. de peti. hered. Imol. Roman. & Ang. in l. Aquilius. ff. de donat. Molin. de donat. in contractu matrimo. num. 51. Tiraquell. l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 69. C. de reuocand. donat.

94 ¶ Neque obstat quòd videtur gener deceptus, potius enim appellandus stultus. Sed obijcis, non duxisset in dotatam, sed hic congruam, & legitimam dotem relinquimus, verbum enim dotata, de congruè, & iuxta leges dotata intelligendum, vt per Molin. vbi supra. nu. 55. Non obstat quòd scripsit, Socin. conf. 147. lib. 2. alius enim est casus ille.

95 ¶ Postremò pro hac opinione facit, quòd profus iniquum videtur vt quatuor, vel quinque masculi, post dotationem nati mendicent, & dum filia in alienam familiam inierit paternas facultates, fratres lucem fugiant, qui paternam domum splendorem consequare possent.

96 ¶ Finem faciam, si pro defensione communis intellectus, ad l. si totas. prius satisfecero his quæ Molinaus in contrarium adducit. Dicit enim. l. si totas non loqui quando donatio reuocatur ex tacita voluntate donantis, (scilicet ex liberis susceptis.) Sed contra eius voluntatem ratione inofficisitas. Præcipuum fundamentum est, quòd d. l. si totas. dicit hæc verba. Id quòd ab submouendam inofficisitas querelam non ingratis liberis relinqui necesse est, ex factis donationibus ad tuum patrimonium reuocatur. Nota (inquit

Molinetus) verbum, *ingratis*, ergo loquitur, de his quos pater potest excludere. Rursus nota illa verba, *necesse est*. Ergo (inquit) lex loquitur de reuocatione contra voluntatem patris facta, ex dispositione legis.

97 ¶ Equidem si fas est tantæ eruditionis accusare virum, vim facit legi, & eius verba detorquet, ad suum sensum. Illa enim verba, *nullo modo*, significant donationem aduersus patris voluntatem reuocari, & idcò inspiciendū, qui grati, qui ingrati sint, sed lex per demonstrationem dicit donationem filio factam reuocari ex natiuitate aliorum filiorum, vsque ad id quòd ad submouendam inofficisitas querelam non ingratis liberis relinqui necesse est. Hæc sunt verba legis, & mentio ingratorum, non significat ibi disputari qui grati, qui ingrati forent, sed quoniam ingratis debitum bonorum subsidium non debetur, dicit lex donationes reuocari ex natiuitate aliorum, vsque ad id, quòd ad submouendam inofficisitas querelam non ingratis liberis relinqui necesse est. Ad legis scilicet summam se refert, & pro qua portione reuocetur per relationem demonstrat, referendo se ad debitum bonorum subsidium, quòd filio relinqui necesse est, vt de inofficisito testamento non agat, si non sit ingratus.

98 ¶ Rursus lex loquitur cum patre, cui dicit donationem reuocari, vsque ad legitimam denuo natorum, si ergo pater viuabat, non agebatur de inofficisita donatione, non enim ante mortem patris de inofficisita donatione agi potest. l. 1. & l. si. C. de inof. donat. Bar. & Bal. in d. l. 1. col. pen. Molin. de donatio. in contractu matrimo. num. 12. Cetera quæ adfert, quamuis erudita sint, non tantum habent roboris, vt eis respondere oporteat: Arguit enim ab absurdo, hic autè nihil video absurdi, si qui in rebus proprijs filio tribuit ius in vita sua, sibi ipsi eum præferens, velit eum filijs præferri. Ad cetera, responderi potest ex pluribus quæ supra produxi, & minuta quædam sunt, quæ ad euincendum contra communem non sufficiunt.

99 ¶ Sed quoniam supra ex num. 1. docui, dotem filia vnica dari posse supra taxam huius legis, meminisse oportet, quòd non dicitur carere liberis qui eos habet, licet ignoret se habere, imò prohibitio alienandi ratione liberorum seruanda est etiam si donans, vel dotans ignoret se alios habere præter

præter filiam vnicam, ita probatur in. l. si
cut certi, & in. l. si cum vel in utero. C. de
testam. n. l. i. & l. Titiu. C. Lutus. ff. de li-
ber. & posthu. scribit Angel. conf. 108. &
in Authen. vt cum de appellatio. cognosci-
tur. §. siue i. tur. collat. 4. verli. finaliter di-
ci potest Aret. l. ex factio. col. 6. ff. de vulg.
& pupill. & confi. vltimo.

¶ Si tamen mortuo patre, nascatur posthu-
mus, iam supradixi, quod ex. l. regia dona-
tiones facte extraneis rate manent, vsq; ad
quartam partem, videtur enim esse differētia
inter natū viuente patre, & natū mortuo
patre, vt ibi notatur. Sed si donatio nō ex-
traneo, sed filio facta fuisset, rata manet
pro tertia, & quinta parte, vt supra dixi.
Si tamē dos ampla vnicę filiæ data, fuisset,
an posthumus reuocet in totū tertiam, &
quintam, ita vt æqualiter dividat ac si viuo
patre natus esset, vt supra dixi. Videtur fi-
liam ad minus retinere quartam, cū enim cam
retineat extraneus, cur non n. agis filia, &
gener onera matrimonij sufficientes: Sed
obstat prohibitio huius legis, & cetera su-
pra adducta. Sed certè tempore quo dedit
dotem, cum vnica esset, ample dotare po-
tuit. Saluo tamen meliori, & saniori iudi-
cio, omnis melioratio rescabitur. Hæc
enim lex neque quintam supra taxam dari
vult, quam tamen certum est extraneis,
& ignotis dari posse. Si autem quinta etiā
expresse dari nō potest, cur dabimus quar-
tam? At extraneo licuit donare quintam,
& licet lex relinquat plus quam quintam,
scilicet quartam, certè maior pars quartæ,
recltè, & licitè extraneo dari potuit, scilicet
quinta, hic autem, neque quinta supra ta-
xam: vilo tempore rata manet nascentibus
alijs fratribus: quia lex vetat dari quin-
tam ratione dotis.

§ V M M A.

- 1 **H**abens plures filios, & filias meliorando
vnam amplissime ratione dotis, & fi-
lij moriuntur præter dotatam, an meliora-
tio rata maneat. & nu. 7. 11. & 24.
- 2 **Q**ualitas adiuncta verbo debet intelligi secun-
dum tempus verbi.
- 3 **V**erbum, que tuuere, in hac lege quid si-
gnificet.
- 4 **P**rohibitio facta favore consanguineorum eis
non stantibus, an excedi possit.

- 5 **Q**ualitas exclusiua posita in statutis ad hoc, vt
aliquis excludatur debet adesse eo tempore,
quo res præstatur.
- 6 **L**ex nostra condita est, ne legitima aliorum fra-
trum ex immodica dotis præstatiōe mi-
nuatur.
Renuntiatio fauore ceterorum fratrum facta
non obest renuntianti si fratres mortui sint.
- 7 **C**onditio si liberos aduauerit, an videat-
ur impleta si quis liberos habeat qui statim
moriuntur.
- 8 **F**œmina exclusæ statuto, stantibus masculis
an sufficiat, vt masculus aliquo tempore viue-
ret, ad hoc vt fœmina perpetuo excludatur,
& num. 14. 15. 16. 17. 18. 19. & 24.
- 9 **T**estamentum ruptum non conualescit: si filius
præteritus moriatur viuo patre.
- 10 **D**onatio que reuocatur: ex filijs non conuales-
cit si filij postea moriantur.
- 11 **F**ilia exclusæ a successione pacto iurato admit-
titur inuito patre ad eius successionem, si
fratres, & sorores mortuæ sint.
- 12 **H**æc lex quorum fauore condita sit, remissiuè.
- 20 **I**n intellectu. l. si filius qui in potestate. ff. de liber.
& posthum. §. 1. Insti. de ex hered. liber. &
num. 21. & 22.
- 23 **D**ispositio. l. si vnaquam. C. de reuocand. donat.
an loquatur in donatione facta extraneo.
- 25 **F**ilia exclusæ statuto, stantibus masculis,
an admittatur ad bona patris, si frater mas-
culus moriatur, sine liberis post mortem pa-
tris. & num. 26.
- 27 **E**t quid si fratres viuunt, non tamen sunt in po-
tentia succedendi, an tunc filia dotis nomine,
accipere possit tertiam, & quintam partem
& num. 30 & 31. ex Soci & num. 32. 33.
35. 36. 37 & 39. Et quid in materia limi-
tata dotis num. 40.
- Et quid si postea efficiantur capaces, ex dispen-
satione, num. 42. & 43.
- Et quid si monachus, monachatum absq; maio-
rum licentiam deseruit, num. 44.
- 29 **C**onditionalia specificè implenda sunt.
- 34 **S**tutum excludens fœminas extantibus mascu-
lis, non admittitur si masculi non succedant.
Mater ad hoc vt excludat substitutum ex ca-
cita vulgaris, requiritur, vt sit hæres.

Legi-

- 35 **L**egitimus non facta mentione alicuius quali-
tatis necessaria, an possit succedere stanti-
bus alijs fratribus legitimi, & in quo veri-
ficetur. Cum Paulo de Casiro, & Iasone.
- 41 **D**eficientibus, vel non succedentibus fratribus,
& sororibus, pater an immodicam dotis
præstationem, vel agendo, vel excipiēdo ad-
uersus generum ex probare possit.
- 45 **A**n dotis ratione meliorare possit filia si ij ad
quos res pertinet renuntiet huic legi, &
num. 46.
- 47 **P**ræfinitio dotis: scripta in. l. hac adictali. C. de
secund. nupt. an excedi, possit si dicta lex re-
nuntietur.
Et quorum fauore sit prodita, num. 63.
Iuri in fauorem alterius introducto non potest
renuntiare per pascientes, & num. sequenti.
Vide etiam posita infra. num. 99.
- 50 **I**uri prohibitiuo an renuntiare possit.
- 51 **D**onatio inofficiosa, quæ de iure prohibita est,
nō proderit, si pater meliorans legi renuntiet.
Donatio prohibita inter coniuges, non conua-
lescit, etiam si maritus donet renuntiendo le-
gi, vel consuetudini.
- 53 **L**. si vnaquam. C. de reuoc. donat. licet non sit
prohibitiva, tamen inducta in fauorem filio-
rum, an renuntiare possit.
- 54 **F**ilij, & filia consentientes, sororem, dotis ra-
tione meliorare renuntiendo huic legi an
melioratio hoc casu valeat, & numer. 55.
& 56.
Et quid in impuberibus, vel infantibus, remis-
siue, numer. 57.
Quid si approbet pacta dotis num. 58 59. 60.
61. 62 & 64.
- 64 **F**ratres viuo patre, & consentiente, si diuidit
inter se hereditatem patris an liceat excede-
re metam huius legis.
- 65 **F**ilius vasalli an possit, restituendo prætium, re-
uocare fœdum alienatum, de eius consensu.
- 67 **C**lausula irritans contra factum non operatur,
si velit is in cuius fauorem posita est.
- 68 **D**ominus nolens fœdum paternum esse commis-
sum ob fœloniam, & vasallo condonet eam,
an videatur fœdum nouum, vel maneat, vt
erat antiquum.
- 69 **F**ilij legitimi, & naturales renuntiantes, &

- non succedentes: naturales tantū alias exclusi,
an succedant.
- 70 **F**ilia statuto exclusæ extantibus masculis, si
masculi renuntient, & vellint illas admitte-
re, an admittantur.
 - 71 **E**xtenditur in melioratione de qua in nostra le-
ge, & num. 72.
 - 73 **F**ilia renuntians hereditati patris non videtur
renuntiare iuri quod postea sibi competat,
ex l. hac adictali. C. de secund. nupt.
Limita non procedere quando tempore quo fi-
lia renuntiauit iam ei competeat ius forma-
tum, ad pœnas quas mater incurrit ex secun-
dis nuptijs.
 - 76 **D**ispositio l. hac adictali: non cessat quādo ver-
satur fraus & num. 77.
Statutū de non meliorandis filiabus dotis ratio-
ne, primario inductum est ad priuatam, vi-
litate: secundariū ad publicam.
 - 78 **P**ræsentia, & taciturnitas ceterorum filiorum,
an sufficiat ad hoc, vt possit immodicam
dotem auocare, & num. 79.
 - 80 **E**xtende etiam, vt procedat quando pater di-
cit se dotare, de bonis eius: filijs præsentibus,
& tacentibus.
 - 81 **A**gnatus præsens, & tacens, alienationi fœudi,
an sibi præiudicet.
 - 82 **D**otes datæ filiabus alicuius, an intelligantur da-
tæ de communibus bonis fratruum, si datæ
sint scientibus eis, nec protestantibus.
 - 83 **F**abri opinio circa hoc.
 - 84 **I**n intellectu l. si seruus. ff. de donat. inter virum,
& vxor. Contra Fabrum.
Coniunctio sanguinis an sufficiat, vt præsuma-
tur donatio, si non concurrat cursus tempo-
ris, & rationes sæpius calculata, & nu. seq.
 - 86 **F**ilius minus legitima accipiens, & promittens
amplius non petere ratione supplementi, an
legitima consequi possit.
 - 87 **M**etus reuerentialis quid operetur remissiuè.
 - 88 **F**ilij nouum sponsum decipientes, dicendo renun-
tiationem fecisse, ad quid teneantur.
 - 89 **C**onsensus, & approbatio meliorationis: eis nocet
bit, qui approbarunt.
 - 90 **D**ispositio quæ respicit cognatos, vel agnatos,
an respiciat ipsos, vt singulos, vel vt vni-
uersos,

Filij

- 91 *Filij concedentes, vt pater liberè filiam dotet, an ex hoc sibi præiudicent, aut melioratio valeat.*
- 92 *Episcopus qui de licentia S. P. liberam habet testandi facultatem, contra statutum prohibens, ne ultra certam summam possit testare, nulla facta mentione per S. P. de tali statuto, an possit ultra portionem in statuto comprehensam testare.*
- 94 *Approbationem immodicæ dotis oportet esse expressam, non autem tacitam. Hæres an possit impugnare factum defuncti in eo, quod excessit dispositionem in hac adiectali. C. de secund. nupt. quæ huic nostræ legi non nihil accedit.*
- 95 *Pater, tutor vel curator filiorum an nomine eorum possit approbare meliorationem, quam fecit ratione dotis.*
- 96 *Et an sufficiat si ratam habeat meliorationem.*
- 98 *Contractus venditionis super re ecclesiastica, quæ à principio sine consensu prelati factus, nullus est, an conualescat si ab Episcopo confirmetur.*
- 100 *Filius renuntias hereditatem paternam fratri presenti, & recipiendi, an accrescat omnibus, vel illi soli.*
- 101 *Quid si præsumptiuè intelligamus donationem factam esse favore vnus.*
- 102 *Filia consentiens dari in dotem legitimam suam: sorori nubenti, & postea gignat filios, an talis donatio reuocetur, ex. l. si vnquam. C. de reuocand. donatio.*
- Declara vt procedat secundum tradita numer. 114. & 115.*
- 103 *Et quid in auro, qui contemplatione matrimonij donauit nepti suo, & num. 104.*
- 105 *Dispositio, l. si vnquam, an habeat locum in renuntiatione facta à filia de hereditate paterna, & num. 107. & 108.*
- 106 *Declaratur vt procedat in hereditate nondum delata. Iuri quærendo an possit renuntiare.*
- 109 *Remittere ius quæsitum est donare.*
- 111 *Renuntiatio matris an noceat filiis.*
- 112 *Renuntiatio facta per matrem videtur habere re tacitam conditionem, si successio ei deferatur.*

- 113 *Extende vt procedat etiam si sit iurata.*
- 119 *Filia superstes patri, etiam si post mortem eius filij eius possint venire ad hereditatem aui.*
- 210 *Filiam unicam amplissimè dotans, & moriens vxore pregnante, an si posthumus non nascatur, melioratio, & dos (quantumuis amplè) rata maneat. Et quid si nascatur an irritetur melioratio à die quo nascitur, an vero à die quo conceptus fuerit & num. 121. & 126.*
- 122 *Venter antea quam in lucem prodeat, an rumpat testamentum in quo præteritus est. & num. 125.*
- 123 *Ventri an debeatur legitima quousq; nascatur. & num. 124.*
- 127 *Dotem improbens, eo nomine quod dotans alios habuerit filios, neque dotata vnica fuerit: cui incumbat probandi onus.*
- 129 *Filij se simul obligantes cum patre, pro dote sororis, an videantur consentire sororem meliorari, & portionem suam minui.*
- 130 *Factum positiuum inducit consensum.*

¶ Quid si post dotem filia constitutam, ceteri filij moriantur, aut ex delicto, vel monachatu non succedant, aut quia paternis facultatibus renuntiarunt, vel meliorationem consenserunt, an valeat melioratio dotis nomine facta. Caput. X.

- I **Q**VAERO Quid si habens plures filios, & filias, vnâ amplissimè dotauit meliorando eam in tertia, & quinta ratione dotis, & ceteri omnes filij, & filia moriuntur: præter dotatam, quæro an melioratio rata maneat. Difficilis est quæstio, & habet capita duo, aut enim ceteri filij moriuntur ante dotem præstitam seu promissam, aut post.
- 2 **¶** Primo casu, melioratio valet. Moueor quoniam qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundum tempus, verbi. l. ex facto. ff. de vulg. & pupil. l. in delictis. §. si extra-

extraneus. ff. de noxal. actio. Verba autem huus legis sunt: *Pueda dar en dote a cada vna de sus hijas.* Nota illa verb. *En dote a sus hijas*, ergo tēpore datæ dotis debet habere plures filios, vt melioratio fieri non possit, si vero filia tempore dotis sit vnica, meliorari potest, iuxta dicta. c. præcedenti.

3 **¶** Rursus nota alia verba legis, ibi, *Pueda dar en dote a cada vna de las hijas que tuuiere*, Nota illa verba, *que tuuiere* Significant enim: oportere, vt tempore constitutæ dotis, pater alios habeat filios, vel filias, vt melioratio fieri non possit.

4 **¶** His congruit, quod si ex statuto præfinitur summa, putà ne vir succedat ultra octauam partem ab intestato, an deficientibus consanguineis possit succedere in residuo. Et si prohibitio fuit facta fauore consanguineorum, certè eis non extantibus summa excedi potest, ita Bald. l. 1. col. fi. propè finem. C. de secund. nupt. Corne. consil. 324. col. pen. litera. N. lib. 4. Hæc autem lex fauore cæterorū fratrum, & sororum condita est, vt supra docui cap. 2. nu. 23. & 29. ergo eis non extantibus non admittetur legis decretum. c. cum cessante. de appellat. cum similibus.

5 **¶** Simile est, quod scribit Brunus in tractatu de statuto ex. c. d. fœmin. artic. 13. quæst. 32. num. 303. & art. 6. membro. 4. quæst. 9. qui scribit qualitatem exclusiuam, vel admissiuam adesse debere tēpore quo res præstat, argum. text. in. l. interuenit. 24. ff. de lega. foris. ibi, *Et placuit in ea necessitudine huic esse quando dies legati cecit.* In non oportet. de lega. 2. l. si quis cum haberet. de suis & legit. hæred. l. 1. §. si quis proximior. ff. vnde cognat. ex pluribus doctissimæ (sicut cætera alia) Molina. de Hispan. prim. lib. 1. c. 13. num. 37. Greg. Lopez in. l. 8. tit. 7. part. 6. gl. 2. qualitas autem exclusiua est: ceteri fratres, vel sorores, nam vnica filia meliorari potest.

6 **¶** Rursus, hæc lex prodita est, ne legitima aliorum fratruū ex immodica dotis præstatione minuatur, de iure autem renuntiatio hereditatis paternæ quæ fauore cæterorum fratruum facta censetur, vt dixi supra cap. 6. non obest renuntianti, si fratres mortui sint, ita Salic. l. pactum quod dotali. C. de pact. Imol. Areti. & Roman. l. qui superstitis. ff. de acquir. hæred. Dominicus. c. quauis pactū. de pact. lib. 6. Alex. cōf. 29. lib. 3. Guido. decis. 192. Corn. cōf. 330. lib. 1. & cōf. 85. col. 2. & cōf. 98. lib. 2.

Dec. cōf. 209. & cōf. 370. in fine. Bertrā. cōf. 133. col. 1. lib. 1. Ripa. l. qui Romæ. §. duo fratres num. 89. post Areti. ff. de verb. oblig. Alex. cōf. 69. nu. 1. lib. 1. Deci. l. pactū. nu. 9. C. de collat. & cōf. 433. num. 2. Alex. l. stipulatio hoc modo cōcepta. nu. ii. ff. de verb. obli. Bertrā. cōf. 60. & cōf. 133. col. 1. lib. 1. Aymō cōf. 42. lib. 1. Natā in cap. quāuis. in vltima fallētia de pact. in. 6. Couarr. ibi. 3. part. §. 3. nu. 4. Ergo si fratres mortui sint, filia aliàs prohibita meliorari potest.

7 **¶** Quoad secūdū, an si post meliorationem filij moriantur, melioratio rata maneat, dī stingue, aut filij moriūtur superstite patre, aut post patrē. Primo casu, videtur meliorationē non conualidari, quoniā si habere alios filios est causa, ne melioratio fieri possit, sufficit filios aliquo tēpore extitisse, licet postea moriantur. l. cū vxori. C. quādo dies leg. cecat. & ibi notant Bald. & Corn. l. hæred. bus. §. 1. ff. ad Trebel. vbi hæc conditio si liberos æducauerit, videtur impleta si quis liberos habeat, qui statim moriātur, q̄ Ias. explicat, in. l. in substitutione. ff. de vulg. Idē probatur in. l. si quis hæredē. C. de institu. ex quo Bal. & Alberi. ibi scribunt. q̄ si adsit pactū, vt mulier habens filios, sibi lucretur dotē, cōditio videtur impleta natis liberis, etiā si statim moriātur, quod etiam Alberi. docuit. 2. par. statutorum. q. 108. Facit. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. & q̄ Ias. scripsit in. l. si quis heredē. C. de institutio. & in. l. inter stipulantem. §. sacram. col. 8. ff. de verb. oblig. Bald. in Auth. fed. & si quis. C. de secund. nupt. Alexan. cōf. 29. col. fi. lib. 1. in quibus locis cōmuniter notatur, q̄ hæc cōditio si liberos habuerit, videtur impleta si quis, vel paruo tempore habeat liberos, licet postea moriantur, cū igitur melioratio facta sit stātibus filijs, & eis extantibus lex prohibeat meliorationem, videtur eā non conualidari licet postea filij moriantur.

8 **¶** Quibus maximè cōgruit, q̄ si ex statuto fœmina excludatur stātibus masculis, sufficit masculū aliquo tēpore vixisse, vt fœmina perpetuo sit exclusa, ita Bal. Areti. Alex. & Ias. in. l. si quis posthumos. §. 1. ff. de lib. & posth. Bal. in. l. in quibus. C. de secū. nup. col. 2. Areti. cōf. 50. col. 3. Soci. cōf. 124. col. 2. lib. 4. Deci. cōf. 39. col. 2. Ias. in. l. inter stipulatē. §. sacram. col. 8. de verb. oblig. Salic. & Pau. in. l. auus. C. de lib. pter. vel exher. Bal. in. l. si Pōtionilla. C. quādo

dies leg. ccd. Aret. l. Gallus. §. & quid si tantum col. fi. ff. de liber. & posth. Ergo, cum ex hac lege foemina sit exclusa à melioratione ratione dotis, si fratres extent, sufficit si aliquo tempore extent, licet postea moriantur, vt perpetuo sit exclusa à melioratione.

9 **¶** His accedit. l. si filius qui in potestate. ff. de libe. & posth. §. 1. Insti. de exhere. liber. Vbi definitur, testamentum ruptum non conualescere, etiam si filius præteritus moriatur viuo patre.

10 **¶** Postremò, adest efficacissimum argumentum, scilicet quòd donatio quæ reuocatur ex filijs, non conualescit etiam si filij postea moriantur, ita Bart. & Bald. in l. Titia Scio. §. Imperator. ff. de leg. 2. Bart. consil. 235. Bal. l. 1. col. fi. C. de inoffi. don. & cõf. 167. col. 1. lib. 5. Imol. c. fi. col. 6. de donat. Aretin. consil. 93. Ias. in l. si quis hæredem col. 3. C. de instit. & in l. in substitutione. ff. de vulg. & conf. 66. col. 8. lib. 3. sic ergo melioratio quæ infirmatur ex alijs filijs, vel filiabus, non conualescit, licet postea moriantur.

11 **¶** His tamen non obstantibus, contraria sententia mihi verior videtur & æquior, humanoq; commercio magis accommodata. Eam in speciel. hac cõditi, quæ respicit dotem vltra certum modum datam, tenet Bertrandus. ibi. §. si vero plus num. 17. Bart. l. fin. ff. de reg. Cato. Ias. in l. feruis. C. de legat.

12 **¶** Rursus moueor, quoniam exclusus à successione per renuntiationem, admittitur si fratres, vel sorores moriantur, & pater non habet liberam testamenti factionem, imò filia ipsa pacto iurato exclusa, admittitur inuito patre ad eius successione si fratres, & sorores mortuæ sint, quoniam renuntiatio eorum fauore facta censetur, ita Salic. l. pactum quòd dotali. col. penul. vers. aut pasciscitur. ibi quini. C. de pac. Paul. l. pactum quòd dotali. nu. 6. C. de col. Aret. l. qui superstitis. ff. de acquir. hered. col. 3. vers. circa tertiam limitationem Parisi. consil. 26. num. 20. lib. 3. Couarru. in cap. quamuis pactum. 3. part. §. 3. num. 4. cum alijs supracitatis, num. 6.

13 **¶** Quod autem ceterorum fratrum, & sororum fauore: hæc lex condita sit, probaui supra cap. 2. nu. 23. et. 29. vbi dixi in quorum fauorem filia renuntians videatur renuntiare. Ergo deficientibus fratribus, & sororibus melioratio rata manere debet, cū

filia remaneat vnica, & deficiat illi in quorum fauorem hæc lex condita est, cū enim bona immodicè data in dotē alijs filijs applicanda sint, vt infra dicā, manifestissimū est hanc legē eorum fauore conditā fuisse, vt in filia renūtiante, hac ratione colligit, Couarru. in loco supracitato.

14 **¶** Rursus, hæc sententia probatur, quoniam statutū excludens foeminas stantibus masculis, ita demū seruatur si masculi vixerint tempore mortis patris, & delatæ successione, secus si moriantur ante patrem, ita Brunus. in tractatu de statuto excludente foeminas artic. 13. q. 6. nu. 87. & artic. 2. q. 7. nu. 108. Alex. consil. 20. col. 4. num. 7. vers. mono & vltimo lib. 1. Georgius Natā in tractatu de statuto exclud. foemi. in. 2. q. principali. q. 26. nu. 120. Bart. l. fi. ff. ad Tertul. Bal. l. in quibus. C. de fecūd. nupt. Aret. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum.

15 **¶** Neq; obstat, qd cõtradicit cõmunē Ias. l. si quis posthumos. §. 1. col. 2. & 3. ff. de lib. & posth. post Alex. ibi, quoniam loquitur in statuto excludente foeminas donec vixerint masculi, tunc enim licet masculus moriatur post mortem patris, filia ius habet, & admittenda est. Secus si simpliciter foemina excluderetur stantibus masculis, tunc enim si masculi moriantur post patrem, non admittitur. Tamen generalitas communis opinionis, quæ mortuo masculo admittit foeminā, facit pro nobis, vt filia cuius melioratio claudicabat ppter fratres, habeat ius validum eis mortuis.

16 **¶** Hæc opinio mihi multò probabilior videretur, si pater mortuis filijs perseueraret in eadem voluntate, iam enim nullus alius est, qui illam impugnare iure, vel facto posset. ita probatur in summa titulo de donationibus. §. quanto vers. hæc autem reuocationes Bald. l. 1. col. fi. C. de inoffi. donatio. Salic. l. si totas ad finem. C. eo. tit. Imol. c. fi. col. 6. de donatio. Paul. l. 2. ad finem. C. de posth. hæred. instit. Corn. cõf. 4. col. 5. lib. 3.

17 **¶** Postremò, hanc opinionem nominatim probat. Molineus in tractatu de inofficioso testamento, num. 79. col. fin. versiculo satisq;.

18 **¶** Non obstant ea quæ ex aduerso stare videntur. Primò non obstat, quòd hoc verbum habere filios, dicitur impletum etiam si viuo patre moriantur, fateor id verum esse, nego tamen meliorationem

ex eo solo irritari, nisi filij viuant, vsque ad mortem patris, iuxta ea quæ superius retuli.

19 **¶** Rursus non obstat, quòd conditio statuti excludentis foeminas stantibus masculis, dicitur impleta, etiam si masculi paruo tempore durent. Fateor id verum esse, dūmodo viuant post mortem patris tempore delatæ successione, & ita loquuntur. DD. secus si viuo patre moriantur.

20 **¶** Non obstat. §. 1. Insti. de exhere. libero. quoniam loquitur in testamento, quòd posthumi natiuitate redditur nullum, si sit præteritus. l. posthumo nato. C. de contra tabul. cum autem sit præteritus, deficiatq; in testamento hæredis institutio, quæ caput est testamenti, vt in. §. ante hæredis. Instit. de legat. non est absurdum, vt etiam posthumo mortuo testamentum nō conualescat, cum sit ipso iure nullum. In nostra vero quæstione, non est defectus formæ, neque rei alicuius pro forma requisitæ.

21 **¶** Rursus responde illa iura procedere de Iure Ciuile, non de æquitate prætoria, vt in l. posthumus præteritus est. ff. de iniur. rupto, scribunt Alexan. & Ias. in l. posthumo nato. C. de contra tabul.

22 **¶** Præterea, respondeo, illa iura loqui in vltimis voluntatibus, nos autem loquimur in contractibus, quorum robur maius est, & difficilius irritatur, vt per Bart. & Bald. in Authent. ex causa. C. de liber. præter. vel exhere. Filius enim mortuus habetur, ac si natus non fuisset, vt in l. 1. in principio & §. vltimo. ff. de assigna. liber.

23 **¶** Deinde, non obstat quòd natiuitas filij etiam statim mortui reuocat donationem à patre factam, illud enim peculiarem habet rationem, scilicet quòd. l. si vnquam. loquitur in donatione facta extraneo, nos autem loquimur in dote data filia, quocasu deficit dispositio. l. si vnquam, vt docui cap. præcedenti.

24 **¶** Restat vltimus casus, scilicet an melioratio rata maneat si omnes filij, & filia moriantur post mortem patris. Et distinguendum est, aut enim cæteri fratres moriuntur ex testamento, aut ab intestato. Primo casu, fratres ad hæredes suos transmittunt ius reuocandi meliorationem, neq; ipsorum mors illam conualidat. Moueor, quoniam si ex statuto filia excludatur stantibus masculis, vt dixi supra ex num. 6.

14. 15. & sequentibus. certè etiam si masculi moriantur post mortem patris filia reddere non potest ad bona paterna, sufficit enim vel momento superuixisse patri, vt foemina perpetuo sit exclusa, ita colligitur ex Bald. & Salic. l. 2. C. de liber. præterit. vel exhered. Alexā. consil. 20. col. 4. nu. 7. lib. 1. tex. & ibi Bald. c. 1. §. in omni. Titu. Episcopum, vel Abbatē. Bald. in l. in quibus. C. de secun. nup. Alex. cõf. 29. prope finē lib. 1. Bald. in Auth. sed & si quis. C. de secū. nup. Bal. l. si quis posthum. §. 1. ff. de lib. & posth. & ibi Aret. idem consil. 50. Socin. 114. col. 2. lib. 4. Ias. in l. si quis col. antep. C. de instit. Georgius Natā. c. quamuis pactum. in fi. q. 2. quæstionis principalis de pact. in. 6. Aret. consil. 143. Ias. consil. 220. col. 6. lib. 2. Bald. l. si Pontionilla. C. quando dies lega. cedat Ang. & Aret. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posth. Brunus in tractatu de statuto excludente foeminas. art. 13. q. 6. nu. 84. Ias. in l. inter stipulantē. §. sacram. col. 6. ff. de verb. oblig. & dixi sup. d. nu. 6. & seqq.

25 **¶** Neq; obstat quòd Ias. post Alexand. in l. si quis posthumos. §. 1. col. 2. ff. de lib. & posth. dicit quòd filia exclusa admittitur ad bona patris si frater masculus moriatur sine liberis post patrem. Quoniam illud verum quando statutum non excludit simpliciter foeminas, sed quamdiu vixerint masculi, tunc enim ex verbis ipsius statuti videtur foemina admitti quòd docuimus, mortuis masculis, etiam post patrem, vt per Lupum in repet. rubricæ. §. 69. extra hos num. 32. vers. idem voluit de donat. inter virum & vxor.

26 **¶** Stante ergo præcedenti cõclusionem, cum fratres, & sorores excludat dotatam à melioratione, certè etiam si statim post mortem patris moriantur, melioratio non conualescit, sufficit enim vel momento post mortem patris superuixisse, vt melioratio eis viuentibus facta ratione matrimonij non conualescat. Si tamen fratres, & sorores omnes morerentur ab intestato, ad sororem dotatā pertinet hereditas deficientibus liberis, & melioratio rata manet.

27 **¶** Quid tamen si filij viuunt, non tamen ex eis quisquam succedere potest patri, vel ex delicto, vel ex monachatu instituti Diui Francisci præter vnica filiam, quero an dotis nomine accipere possit tertiā, & quintam partem. Dubium facit quòd de iure, hæc verba habere liberos, dicuntur

- impleta, etiam si quis habeat liberos qui succedere non possunt, quod Bart. & Doctores notat ex tex. ibi in l. filius familias §. cū quis. ff. de lega. 1. glo. Corne. Raph. & Paul. l. 1. C. de cōd. infer. Annania. cōf. 2. 2.
- 28 Sic cōditio si sine liberis decesserit, defecisse dicitur, si quis habeat filios naturales ita docent Bart. Angel. Imol. & Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. Bar. l. cum auus. ff. de conditio. & demonstrat. Doctores in l. generaliter. C. de institutu. Soci. cōf. 83. lib. 3. Sali. l. 1. C. de condit. infer. Naturalis autem inuito patre succedere non potest, iuxta gloss. l. 1. §. 1. ff. de contra tabul. Bald. l. fin. C. de natura liber. Angel. in Authen. quibus modis natural. efficiant. sui. §. fin.
- 29 Notandum autem Doctores supracitato, loqui etiā, si habere liberos requiratur conditionaliter, quod fortius est, cum conditionalia specificē implenda sint. l. in conditionibus. §. 1. l. quæ situm. ff. de condit. & demonstr. l. 1. §. & cum hereditas. ff. de his quæ in testam. delui. ibi. *Non quasi adempta sed quasi non data.* l. pecuniā ibi: *Perinde est, &c. ff. si cert. petat.* In nostra autem lege, filij non requiruntur conditionaliter, ut filia meliorari non possit, imō neq; expressē, ergo ad hoc ut meliorari non possit sufficit haberē fratres vel sorores incapaces.
- 30 Contraria tamen sententia, mihi magis probatur, imō si quis filios, vel filias habeat qui succedere nō possunt, filiā unicā capacem, meliorare potest, (si modo hoc verbū meliorandi licet quadrat.) Moueor, ex huius legis ratione, quæ ideo cōdita est ne alij filij, vel filix damnum patiantur diminuta legitima, ex immodica dotis præstatione, ut docui cap. 2. nu. 23. & 29. Cū autem ceteri succedere nō possint, cessat mēs legis, & filia meliorata dici nō potest, ut docui sup. c. 9. cū sibi paterne facultates infolidū debeantur excepta quinta parte.
- 31 His congruit, quod Socin. post longā disputationem scripsit in l. cum auus versi. se ptimo quæritur. ff. de conditio. & demōstr. vbi tractans, an filij incapaces faciāt deficere conditionē, si sine liberis decesserit, tandem definit, quod si filij requisiti succedere debeant, vel præferri in successione his in quorum persona cōditio adiicitur, quod tunc habens filios incapaces, vel qui succedere non possunt, non videtur habere filios, neque dicitur impleta conditio si filios habuerit. Cum ergo in hac lege, me-

- lioratio prohibeatur ne legitima filiorum minuat ex dote, manifestum est, quod iuxta mentem legis requiritur filios posse succedere, ut filia meliorari non possit.
- 32 Quam sententiam, asserunt verba legis. *No se entienda ser mejorada.* Cum ergo lex loquatur in melioratione, ergo oportet alios posse succedere, quomodo enim dicitur melioratus, respectu eius qui nihil habere potest.
- 33 In hac ergo specie, deficiunt verba legis, deficit eius ratio, scilicet damnum ceterorum filiorū, nam cum incapaces sint: exceptione repelli possunt, cum eorum non interfit, ut l. 2. §. 1. & ibi Ias. ff. de verbor. obligat.
- 34 Rursus, hæc opinio probatur, quoniam statutū excludens fœminas stantibus masculis, non admittitur si masculi non succedunt, Bart. l. 2. §. sed, & si sint sui, per textum ibi. ff. ad Tertul. & l. 1. §. quidā cum filium. quæst. 4. & §. ff. de cōtra tabul. Bal. l. si matre. col. fin. C. de suis, & legitim. hæredi. & l. maximum vitium col. 4. versic. item quæro. C. de liber. præter. vel exhæred. Brunus in tractatu de statuto excluden. fœminas artic. 9. num. 82. & 83. qui citando Roma. l. 1. C. qui admitti, dicit fœminam ex lege exclusam, admittendam esse si masculi non adeant hæreditatem, vel alias hæredes non sint, & est communis secundum Socin. conf. 35. num. 16. lib. 4. Idem docet Corne. conf. 341. col. 1. lib. 1. Ancharr. c. 1. de constitut. 14. quæst. principali. Roma. l. apud Iulianum. §. idem Iulianus circa finem. ff. ad Trebel. Alexan. conf. 20. col. 2. versic. quinto, quia statutum lib. 1. & conf. 69. col. 1. lib. 4. & conf. 13. num. 22. col. 1. lib. 3. Sic Bar. in l. Centurio col. 2. ff. de vulgar. scribit quod ad hoc ut mater excludat substitutum ex tacita vulgari, requiritur ut sit hæres, quod etiam probant ibi Paul. Angel. & Alex. col. 13. idem Alexan. in l. in substitutione col. 3. ff. eodem titul. & in l. si is qui ex bonis, & l. Lutus. ff. eodem titul. Paria enim censentur, non succedere, vel non esse in rerum natura. l. 2. §. sed etsi sint sui. ff. ad Tertul. l. pater filium. ff. de inoffici. testament.
- 35 Vnde Paul. conf. 29. lib. 2. Ias. conf. 168. versic. sexto lib. 3. scribunt, quod licet legitimatus non facta mentione alicuius qualitatē necessariæ, non possit succedere stantibus, alijs fratribus legitimis, illud

verum

- verum si legitimi succedere volunt, quod si nolint legitimatus etiam non ritè succedet.
- 36 Rursus Roman. conf. 43. in 3. dubio, scribit quod etiam si stantibus legitimis naturales non possint succedere in totam substantiam patris, illud verum si legitimi volunt esse hæredes, quod etiam docuerunt Alexand. & Iaso. in l. si is qui ex bonis. ff. de vulg.
- 37 Præterea, proprius ad hanc legem, hæc opinio probari videtur, ex Angel. in Authent. de nuptijs. §. optime. col. 4. Vbi scribit, quod si ex statuto, maritus non possit relinquere uxori plus quam vni ex filijs primi matrimonij (ut videtur probari in l. hac ædiftali. C. de secund. nupt.) illud nō admittendum quādo filij primi matrimonij non succedunt. Idem Angel. in Authent. de non eligendo secundo nubentes. circa finem. Et in materia limitatæ dotis, Bald. in l. hac ædiftali. in lectura noua. C. de secund. nupt. vbi Bertrandus, in repetitione, num. 62. versic. in textu ibi. Socin. conf. 35. num. 9. & num. 12. lib. 4. vbi tractant de incapacibus ex monachatu, vel delicto.
- 38 Non ignoro in numeras. DD. auctoritates citari posse, quibus docentur, sufficere habere filios etiam incapaces, ut non videatur defecisse conditio *si sine liberis decesserit*, illa tamen verissima opinio est, quod si lex faciens liberorum mentionem, respicit ad bona in quæ filij successuri sunt, necessarij filij debent esse capaces, & successores, alias non ceteretur habere filios, ut supra docui ex nu. 27. & ex hac distinctione respondetur ad omnia in contrariū adducta.
- 39 Ex hoc infero, quod si filia, fratres habet in religione impios, vel alias incapaces, putā monachos ordinis incapacis, perinde habentur, ac si in rerum natura nunquam fuissent, fœminaq; dotari amplè potest tanquam vnica, ita probatur, ex superioribus.
- 40 Et nominatim in materia limitatæ dotis, docet Bald. l. hac ædiftali. in lectura noua. C. de secund. nupt. & ibi Bertrandus, in rep. nu. 62. versic. addo. Vbi dicit hoc intelligendum in monachis omninō incapacibus. Quid autem si soror esset monacha, distingue an monasterium sit capax, vel nō, ut per Bertrand. d. l. hac ædiftali. num. 63. versic. deinde querit Bald. & dicam infra.

Item probatur ex Alexand. conf. 13. col. 1. lib. 3. & conf. 121. lib. 2. Corn. cōf. 258. lib. 3. Ancharr. conf. 396. Deci. c. in præsentia nu. 62. de probatio. in quibus locis plura citantur. Bart. Paul. Raph. l. filius familias. §. cum quis. ff. de leg. 1. Segura. l. cōhæredi. §. cum filix fol. 5. versic. ex ista responsione. ff. de vulg.

41 Quæstionis tamen esse potest, an deficientibus, vel non succedentibus fratribus, & sororibus, pater ipse immodicā dotis præstationem, vel agendo, vel excipiendo aduersus generum improbare possit. Et certè in hac specie, non potest. Quauis enim immodicam dotem a se datam repetere possit (ut infra docbo) illud verum quando nō licuit tantam dotem dare, quoniam aderant alij filij, hic autem sermonem habuimus de habente, re, vel effectu, vnica tantum filiam, quia alij succedere non possunt, quo casu dos ultra summam hic præfinitam dari potest, veluti vnica, ut supra cap. 9.

42 Quid tamen si monachus professus institutum beati Francisci, efficiatur postea capax ex dispensatione Romani Pontificis, an corruat dos immodica. Hanc quæstionem in specie dotis limitate, proponit Bertrandus in repet. l. hac ædiftali. num. 62. versic. sed an si talis filius. C. de secund. nupt. vbi dicit quod dispositio. l. hac ædiftali. vetantis fœminam dare in dotem secundo marito ultra certam summam, nō habet locum quando filij eius sunt monachi incapaces, tamen quod si ex dispensatione Pontificis fiant capaces, practicanda est in eis lex.

43 Faciunt scripta, per Socin. l. si cognatis. col. 4. num. 5. ff. de rebus dubijs, & per Alexand. & Ias. post alios in l. ex facto. §. fin. col. fin. ff. de vulg. & pup. vbi concludunt, quod monachus reddiēs ad seculum ex dispensatione Papæ, recuperat ius succedendi. Ex quo videtur, quod si filia quæ per fratrum monachatum remansit vnica, nuba postquam ipsi fratres monachatum deseruerunt, & tunc absq; dubio vera mihi videtur opinio Bertrandi, & taxationi dotis stabo. Si tamen dos iam data esset, & soror esset nupta, tanquam vnica, non admitterem definitionem Bertrandi, etiam si Pontifex illum faceret capacem, non enim restitutio Principis tollit ius ad aliū translatum, iuxta sententiam gloss. Bart. Arreti. Alex. & Ias. nu. 21. in l. Gallus. §. &

quid si tantum. ff. de liber. & posthu. glo. & Doctores. l. 2. C. de in ius vocan. glo. l. 2. tit. 15. part. 2. col. 4.

44 Si tamen monachus absq; maiorum licētia monasterium desereret, & professionem tāquam impius absq; legitima causa contemneret, nullum impedimentum præstat sorori, etiam si nupta non sit, nihil enim recuperat, imò prorsus incapax est, & Christiana correctione dignus, ita Bal. c. in præsentia. col. 5. deprobat. Ias. l. ex facto. §. Iulianus. col. fi. propē finem. ff. de vulg. Hic autem, non videtur necessaria illa disputatio, an faciat partem, qui non admittitur ad partem, idē omitto, vide Doctores præcipuē Alexan. & Ias. l. planē la. 1. §. si duobus. ff. de lega. 1. Deci. confil. 607. Belon. conf. 83. num. 13.

45 His ita definitis, quæro an sufficiat si ij ad quos res pertinet, renuntiant huic legi. Distingue, aut pater dans dotem renuntiat huic legi, aut renuntiant filij, huic legi, aut hæreditati paternæ, aut approbāt pacta, & meliorationē sororis, aut simpliciter consentiunt, aut solū præsentēs sunt, & tacent.

46 Primo casu, quando pater renūtiat huic legi, videtur posse meliorare, nam videtur facta in eius fauorem, vt scilicet non cogatur filiam dotis ratione meliorare (olim enim iuxta quorundam opinionem cogebatur dare vltra legitimā, vt docui supra cap. primo ex num. 2.) vnde videtur posse renuntiare iuri suo, vt in l. si quis in cōscribendo. C. de pact. l. sicut initio. C. de actio. & obliga. l. ab emptione. ff. de pactis. l. iuris gentium. §. adeo. ff. eod. l. diuersa pars. C. de transact.

47 Sed verissimum est, renuntiationem nihil operari, nam præfinitio dotis scripta in l. hac ædictali, nō potest excedi, etiam si lex illa renuntietur, & etiam si iuret, vt infra dicam, ita Bar. l. hac ædictali. in fine principij. C. de secund. nupt. Bertrand. ibi in repetitione. num. 43. Bar. l. Titia. Seio. §. Imperator. col. 1. & 2. ff. de lega. 2. Bal. l. 1. col. 4. vers. ex prædictis. C. de inof. donat. ibi Sali. q. 9. Ant. & Imol. c. fi. de donatio. Quia taxatio dotis facta est in fauorē filiorum, vt notatur in d. l. hac ædictali, & docui supra cap. 2. nu. 23. & 29. Iuri autē in fauorem alterius introducto, nō potest renuntiare per pascifcentes, ita Bar. l. pen. col. 2. vers. secundo quæro. C. de pact. & in l. inuitus. §. 1. post glossam. ff. de reg. iuris,

48 & in l. ius publicum. ff. de pact. Abb. in. c. si diligenti. de foro compet. * Et nominatim ferē in hoc casu notat Paul. conf. 348. vers. 2. videntur. lib. 2. Alex. conf. 53. col. 3. vers. nec prædictis lib. 1. Ias. conf. 125. col. 3. ver. & præmitto. lib. 1. Fran. Curti. conf. 1. Parisi. conf. 73. nu. 41. lib. 1. Rodericus. l. 1. titul. de las arras. §. quæro tertio. ad finem.

49 Rursus probatur in l. 50. Tauri, quæ habetur. l. 2. tit. 2. lib. 5. Recopil. vbi præcipitur, quod arra (scilicet donatio propter nuptias) data à marito vxori, non excedat decimam partem bonorum, & quod ei legi renuntiare non possit. Ita etiā præfinitio dotis non potest excedi etiā si huic legi renuntietur, vt patebit statim num. seq.

50 Postremò, probatur ex hac lege, ibi. *Mandamos, que todos los pactos hechos en fraude de sto, sean en si ningunos*, quod si renuntiare legi, sufficeret, fieret facillimē fraus legi. Vltimo probatur, quoniam hæc lex est prohibitiua, ibi. *Mandamos, que ninguno pueda dar, ni prometer tercio ni quinto de sus bienes por via de dote*. Et decernit: contra factū, esse ipso iure nullum, legi autē prohibitiuæ renūtiari nō potest, gl. & DD. in l. 1. verbo fidei iussorem. C. ne fidei iussores doti dentur. Ias. post alios in l. non dubiū. C. de legib. & in l. nemo potest. ff. de leg. 1. gl. in Auth. imò & ibi Bal. C. de actio. & oblig. Cin. & Bal. in Auth. si qua mulier. C. ad Velleia. Bart. in l. de his nu. 3. ff. de transact. Curtius cōf. 68. cōmunis secundū Alex. in l. si constāte. §. quoties. col. 2. ff. solut. matr. Lupus in rep. Rubricæ. de donat. §. 17. nu. 5. glof. & Bal. in l. libertorū. C. de testi. Bal. Alber. & Ang. in l. de his. ff. de transact. Aret. l. si Titius. col. 4. vers. non obstat. ff. de verbo. oblig. Salic. l. 1. q. 8. C. ne fidei i. doti. den.

51 Sic cū donatio inofficiosa prohibita sit, in l. Titia. §. Imperator. ff. de legat. 2. non proderit si pater donans legi renuntiet, vt per Bar. ibi col. 2. & alios supra citatos Bal. & Salice. q. 9. l. 1. C. de inoffi. donat. Antoni. & Imola. d. c. fi. de donatio. Alexand. conf. 55. lib. 1. Sic donatio prohibita inter virum & vxorem, non conualefcit, etiam si maritus donet renūtiando legi, vel consuetudini, ita Baldus consilio. 286. libro tertio. DD. in l. nemo potest. Boer. in consuetudinib. Bituricen. tit. de consuetudine matrimonij. §. 1. col. 3.

52 Et hoc est iuris manifestissimi, neque obstat quod hæc lex videtur cōdita in fauorem

uorem patris, quoniam præcipuē condita est in fauorem filiorum, & filiarum, vt docui supra. c. 2. num. 23. & 29.

53 Sic. l. si vnquam: licet non sit prohibitiua, tamē quia videtur inducta in fauorem filiorū, renuntiare nō potest, hæc est sanior, & magis communis sententia autore Molino de donationibus factis. in contrac. matrimo. num. 34. vers. sola enim, quam de hoc vide Tiraquel. in l. si vnquā in principio. legis. num. 85. C. de reuocan. donatio. vbi late disputat. Præterea obseruatio huius legis censetur spectare ad publicam vtilitatem, vt pro sua rara, & eximia prudentia scribit vir omni laude dignus Antonius Padilla, in rep. Authen. res quæ. C. commu. de legat. Auedani. de exequen. mandatis. cap. 14. iuri autem publico renuntiare nemo potest. l. ius publicum. ff. de pact. l. nemo potest. ff. de legat. 1.

54 Restat secundus casus, scilicet quando filij, & filia legitimæ consentiunt sororem dotis ratione meliorari, renuntiano huic legi, an melioratio hoc casu valeat. Videtur meliorationem nō valere, quia hæc lex prohibitiua est, ergo renūtiari non potest, iuxta superiora. Item prodita est ad publicam vtilitatem, ergo priuatorum pacta nihil ad rem faciunt.

55 Sed certe, si cæteri filia, & filia legitime cōsentiat sororē meliorari, videtur prudētius meliorationē ratam habere. Moucor, quoniam in l. hac ædictali. præfinitur sūma dāda dotis nomine ab ea quæ secūdo nubit, remouēdo, omnē fraudē, attamē si filij nubentis renuntient ei legi, certē cessat præfinitio legis, dū tamē sint certificati de remedio legis, ita significat Guid. deci. 228. Bertrand. in rep. l. hac ædictali. num. 8. & 14. cum sequentibus. Imo ad hoc vt cesset dispositio. l. hac ædictali, sufficit si mater, vel pater transeant ad secūdas nuptias ex consensu filiorum, glof. in Authen. de non eligendo secundo nubentes. §. 1. verbo copulantur, ibi: *Inuito filio*. & ibi notat Angel. & in conf. 396. incipien. doctor singularis. col. 2. vers. secundo fallit, Ioannes Garronius in rubrica. C. de secund. nupt. num. 116. Roma. sing. 250. incip. ex thēmate consultationis, & consil. 219. Boer. decisione. 185. nu. 26. in prima parte. Barbat. in rep. l. cum acutissimi, circa. 25. col. C. de fideicommiss. Cremenfis singu. 74. Præposi. c. fin. de secund. nupt. Cepola cau

teja. 235. Nicolaus Vbaldius in tracta. de successio. ab intestato. col. 51. Ias. l. 2. in primo notabili, vers. limita. C. de indicta. vidualita. tollen. & in l. filium quem habetem col. 8. C. famil. hærcif. Bologni. in additionibus. ad tractatum. Matthæ fil. de successio. ab intesta. in. 17. col. additione duodecima: Deci. conf. 206. col. 1.

56 Et quod consensus filiorum faciat deficere. l. hac ædictali, supponit Ioan. Garronius, in d. rubr. C. de secund. nupt. nu. 121. quia taxatio dotis, & cætera scripta. in l. hac ædictali disposita sunt in fauorem filiorum, Bertrandus in rep. d. l. hac ædictali §. si verò plus, num. 6.

57 Requiritur tamen vt filij sciant remedium, & dispositionem eius legis, vt per Boer. d. decisio. 185. num. 23. Quid enim si impuberes essent, vel infantes, vide Boer. ibi, & Ioannē Garronium. d. rub. nu. 122. Iason. in Authen. quod locum, num. 6. ad finem. C. de collation. vbi dicit non nocere minori.

58 Sed nouissimē Moli. in tractatu de inofficioso testamen. num. 77. dicit non sufficere consensum filij, vt mater transeat ad secundas nuptias, ad hoc, vt possit excedere præfinitionem. l. hac ædictali, nisi ipsemet approbet pacta dotis, quod mihi verius videtur.

59 Moucor duplici ratione. Primò quia filius consentit nuptijs credens ius suum sibi manere saluum, ex l. hac ædictali, ergo sibi non præiudicat, vt in l. sicut. §. non videtur. ff. quib. mod. pig. vel hip. solui. Dein de filius quid mirum si consentit nuptijs, quas prohibere non potest? ergo id sibi damno esse non debet, argumento eorum quæ traduntur in l. quæ dotis. ff. solut. matrimon.

60 Rursus, arbitror mentem doctorum fuisse, vt filius cōsentiat donationi dotis excessiuæ, & hoc senserunt cum dixerunt filiū cōsentire nuptijs, hoc est pactis dotalibus, aliàs cū in re (matre viuente) non habeāt dominium, imò neque actionem realem, vel personalem præsentem, nescio qualiter consensus eos priuet re materna, contra distinctionem Bart. communiter approbatam, in l. quæ dotis. ff. solu. matrimo. Sed quicquid sit de iure communi, de quo Moli. disseruit, in additione ad Dec. in rubr. C. de secund. nupt. certē quo ad hanc legem, non est dubitandum quin consensus fratris, vel sororis, consentientis sororem suam

- suam nuptui dari, non præiudicet eis quo minus meliorationem auocare possint, nisi expresse, & legitimo modo, iure approbato, & permisso, melioratione ratificauerint, iam maiores, vel addito vinculo quod ætatem suppleat, vt iuramentum, vchaliud.
- 61 ¶ Moueor, quoniam ratio communis opinionis, scilicet quod. l. hac ædictali. cessat cum mater nubit consentientibus filiis, & quoniam volenti non fit iniuria, ita ibi Garronius num. 116. post alios. Non enim filij probro, vel tristitia afficiuntur, ex secundis matris nuptiis, si eas consentiant. At in hac lege, nõ prohibetur melioratio, quia fratribus fit iniuria ex nuptiis fororis, sed ne eorum legitima minuatur dote, vnde consensus vt foror nubat, non est consensus validans meliorationem.
- 62 ¶ Et certe saluo iudicio doctiorum, quibus libenter mea omnia submitto, idem cum Molin. sentio seruandum, in specie. l. hac ædictali, ratio enim eius legis est fauor filiorum, ne scilicet res matris cum pacto de lucrando transcant ad vitricum secundum maritum, ita vt ipsi filij ea portione spoliarentur, nam si mater secundo, nubens nõ faceret pactum de lucrando, haud dubie maiorem dotem dare potest, quam in. d. l. hac ædictali, præfinitur, ita Bald. in. l. ea lege. C. de condit. ob. caus. Roma. conf. 447. Aymon conf. 142. Deci. conf. 246. col. 1. Bart. & Ang. in Auth. de nupt. §. optimè. Bertran. d. l. hac ædictali, num. 28.
- 63 ¶ Ergo præfinitio. l. hac ædictali, fauore filiorum, ne priuentur substantia materna; predata est, aliàs si propter probum, & tristitiam filiorum, quomodo si non sit pactum de lucrando, potest amplissimam dotem secundo marito dare? Cetera ad hanc rem pertinentia, vide apud Molin. in additione ad Deci. in rubri. C. de secun. nup. non enim illum consulere potui, quia Decius cum Molinei additionibus non est in mea Bibliotheca.
- 64 ¶ Rursus si fratres, certo modo diuidant inter se hæreditatem patris, viuo patre, & consentiente, licet excedere metam huius legis, vt latè probat Roderic. in rep. l. quoniam, in declaratione legis Regiæ. §. limita. C. de inof. testamen. quem vide.
- ¶ Rursus, quod si fratres, & sorores meliorationem consentiant, rata maneat, probatur, quoniam si filij consentiunt patri donare omnia bona sua non possunt illas inofficiosas donationes reuocare, ita Iacob. de Rau. & Cinus. in. l. 2. C. si in fraudẽ patroni. Tiraq. de retractu. linagier. glos. 9. num. 134. Sic si patronus consentit donationi facte à liberto, reuocare eam non potest actione Fauiana. l. non videtur. ff. si quid in fraud. patro. glo. in. l. 2. C. cod.
- 65 ¶ Sic licet filius vasalli, possit restituendo pretium reuocare feudum alienatum, si tamen consensit alienationi, non audietur reuocare volens, cap. Titius filios. ibi glos. & Bal. si de feudo fuerit controuersia. inter dominum, & agnatos, Paul. conf. 190. col. 2. vers. restat nunc. lib. 2. glos. in. c. 1. in princip. verbo. consentientibus. post textum. ibi de alienatio. feudi. pat. c. præterea. & ibi Bal. quibus modis feudum amittat. Alvaro. & Cardi. Alexan. in. c. 1. col. 5. Alvaro. 30. conclus. quæ fuit prima causa benefici. amittent. Paul. conf. 84. lib. 2.
- 66 ¶ Ergo si filij approbent, & consentiant meliorationem factam à patre, melioratio rata erit.
- 67 ¶ His congruit, quod clausula irritans contractum, non operatur si velit is in cuius fauorem posita est, ita Ioan. Monachus. Ioan. Andr. & Domini. in. c. statutum num. 3. & ibi Francus. col. fin. de præben. in. 6. Imol. c. statutum. §. cum vero. & ibi Dominicus. col. 5. vers. nota tamen ex glo. de rescrip. in. 6. Benedic. in. c. Raynuntius. in verb. in eodem testam. relinquens, in prin. num. 91. de testam.
- 68 ¶ Sic si dominus nolit feudum paternum esse commissum ob Fœloniam, & vasallo condonet eam, non videtur feudum nouum, sed manet, vt erat antiquum, glos. in. l. quod dicitur necessarias, ad fin. prin. verbo. creuisse, & ibi Bart. ad fin. & Alberi. ff. de impen. in reb. dotal. fact. Aretin. l. filio quem pater. in fin. principij. ff. de liber. & posth. Aretin. Alexand. & Ias. in. l. si mihi & Titio. ff. de verbo. oblig. & dicam infra. Facit quod cum pater ex consensu filiorum donat. vel meliorat. ipsi filij dare videntur l. in edibus. §. quod filius. ff. de donat. l. si quis hac lege. §. si filius. ff. qui, & à quibus. De iure autem frater potest sororem dotare ultra summam hic præfinitam, vt dicam infra cap. 12.
- 69 ¶ His congruit quod si filij legitimi, & naturales renuntiant, & per consequens non succedunt. c. quamuis pactum de pact. in. 6. filij naturales alias exclusi succedunt patri, ita prudenter definit Roman. conf. 43. col. 1. Alexand. & Ias. in. l. si is qui ex bonis

- bonis. ff. de vulg. & pupilla. glo. l. 8. tit. 1. 3. part. 5. litera. A. Benedic. c. Raynuntius. verbo Et uxorem nomine Adclafiam. decisione. 5. num. 117. de testamen. Et faciunt ea quæ dixi supra de fratribus non succedentibus notat Parisi. conf. 26. nu. 43. lib. 3.
- 70 ¶ His accedit quod, si ex statuto femina excludatur statibus masculis, certè si masculi renuntiant, & vell. nt illas admittere, admittende sunt, non obstante statuto, ita Bald. in. l. maximum vitium. col. 4. versic. sed pone quod frater. C. de liber. præterit. vel ex hære. Alexan. conf. 12. col. 2. versic. quinto quia statutum. lib. 1. Barbat. conf. 12. col. 2. lib. 1. Socin. conf. 114. col. 2. lib. 1. Ias. in. §. item si quis. in primo. col. pen. Institut. de actio. Isernia. in constitutione Siciliae incip. in aliquibus. col. 7. versic. quid si frater nollet. & ibi. Aflit. col. 4. versic. quid si isti filij. Anchar. in rep. c. 1. 13. q. principali. de constitu. Hyppol. sing. 361.
- 71 ¶ Cum autem statutum excludens feminas stantibus masculis (quod nonnulli cœsuerunt spectare ad publicam vtilitatem autore Bruno de statuto excluden. feminas in prin. num. 17.) tollatur si fratres velint admittere feminas, videtur idem dicendum in melioratione, vt valeat si fratres consentiant.
- 72 ¶ Hæc opinio probabilis, & æqua videtur, præsertim quod reddimus ad ius commune, & commercium, & nuptias augemus, & videtur deficere ratio & mens huius legis. Duò sunt quæ obijci possunt.
- 73 ¶ Primò, quod filia renuntias hæreditati patris, non videtur renuntiare iuri quod postea sibi competit, ex. l. hac ædictali. scilicet vt possit auocare dotem inofficiosam à matre datam, & lucra ibi delata accipere, ita Deci. in rubri. C. de secun. nup. nu. 7. Guido. decisione. 228. Socin. conf. 35. nu. 2. lib. 4. Oldral. cõf. 294. Purpura. l. fin. nu. 196. C. de pact. Deci. conf. 230. Couar. c. quamuis pactum. 3. par. §. 3. col. 2. Ripa in repetitione. l. femina. num. 16. C. de secun. nupt. Bertran. in repe. l. hac ædictali. §. si vero plus, num. 8. C. de secun. nup. Decius. conf. 206. col. 1. & 6. Sed respondeo, hoc non procedere quando tempore quo filia renuntiauit iam ei competeat ius formatum, ad pœnas quas mater incurrit ex secundis nuptiis, ita Decius. in rubri. C. de secun. nup. nu. 7. Et faciunt quæ tradit. conf. 206. ad finem Bertran. in. d. l. hac ædictali. §. si vero plus nu. 14. versic. vnde
- ex prædictis. Si enim tempore renuntiationis cogitatum fuit etiam de ea re, certè renuntiatio ad illa extenditur, vt per Deci. vbi supra Boer. decisio. 185. nu. 23. versic. & idem dicitur, Ang. conf. 396. Bertran. conf. 175. lib. 2. Bald. conf. 455. lib. 2.
- 74 ¶ Hic autem suppono filiam, vel filios renuntiare legitimæ cum iuris solemnitate, vt soror dotis nomine meliorari possit, & vt legitima eorum minuatur, & sic renuntiatio non fit ad alium effectum.
- 75 ¶ Rursus fundamentum. DD. vbi supra, est quod pœna quam secundo nubens incurrit, videtur res aliena à bonis quibus filia renuntiat. Renuntio enim bonis debitis iure sanguinis, non debitis ex culpa, secundo nubendi. Hic autem non in alium vsum filia renuntiat, nisi, vt soror nubat, & melioretur, & sic etiam si præcessit renuntiatio bonorum paternorum, & facta fuit ante meliorationem, certe non poterit eam improbare renuntians, quia non potest alio nomine impugnare quam ratione legitimæ, non autem ratione culpæ, vel delicti, vt est in casu. l. hac ædictali, legitima autem nulla debetur quia renuntiauit.
- 76 ¶ Rursus alius obijciat, hanc esse fraudem & quod hæc lex seuerissimè omnem fraudem improbat & excludit, & quod vt patet ex Boerio, decisione. 185. nu. 23. versic. & hoc nisi fraus dispositio. l. hac ædictali, non cessat, quando est fraus, ita Paul. conf. 149. in antiqua impressione. Sed respondeo, qd si in renuntiatione fuit fraus, vel dolus, non est curandum de ea. Non tamen dicitur esse fraus, si filius maior, legitime, & liberè consentit, sororem meliorari. Si dare alienis bona nostra, non appellamus fraudem, cur fauere forori sit fraus? cur nõ possim forori dare: quod possum extraneo?
- 77 ¶ Præterea, ipsa. l. hac ædictali, admonet omnes fraudes reiici. DD. tamen renuntiationem filiorum non iudicant fraudem, cum dicant id sufficere, vt cesset eius legis dispositio, vt supra docui. Solum respiciendum, an ipsa renuntiatio fraude vel dolo ex torta fuerit. Non obstat, quod hæc lex videtur inducta ad publicam vtilitatem. quoniam præcipuè est ad priuatam, secundario ad publicam: vt per Bart. Alex. & DD. lib. 1. ff. solu. matri. Bar. nu. 25. & hoc casu renuntiare potest, ita Ias. in. d. l. 1. nu. 39. Bar. in. l. si quis pro eo. ff. de fidei iusor. ¶ His

78 ¶ His absolutis, videamus an presentia, & taciturnitas ceterorum filiorum, sufficiat ut non possint immodicam dotem auocare. Non recitabo loca communia, res est enim manifesta hoc filiis non nocere, ita Ioannes Garronius in rep. rubricæ. C. de secund. nupt. num. 118. Boer. decis. 185. num. 23. vers. aliàs presentia, & taciturnitas. lib. 1. vbi concludunt, quod etiam si filij presentes sint, & tac. ant. quando mater secundo nubit, non idè minus cessat dispositio. l. hac ædicali, quæ inter alia taxat certam summam dotis.

79 ¶ Mouentur, ex Bart. in l. quæ dotis. ff. solu. matr. vbi docet, quod in actu præiudiciali quem non possum impedire, non nocet mihi presentia & taciturnitas. Hic autem filij vel filix præter honorem, & reuerentiam patri debitam, in melioratione non possunt impedire, neque enim id viuo patre admittendum, ut infra dicam. Cui ergo impedire non possint, presentia, & taciturnitas sibi obesse non debent, glo. in l. Caius. & ibi Bart. ff. de pigno. actio.

80 ¶ Et ita in specie magis dubia definit, Parisi. consil. 80. num. fin. libr. 3. Afflic. decisione. 178. num. 13. vbi presentia, & taciturnitas, non nocet filix dotatae quam pater dicit se dotare de bonis suis, & maternis. Facit etiam quod notat Bald. l. fin. §. necessitate. col. pen. vers. quæro. an sufficiat presentia. C. de bon. quæ liber. Arretin. l. Gallus in princip. col. 3. ff. de libe. & posthum.

81 ¶ Sic agnatus præfens alienationi fœudi, & tacens, non præiudicat sibi autore Curtio iuniore in tractatu fœudorum. 4. part. fol. 42. vers. nunquid autem in casibus, licet contra sentiant alij, quos Tiraquel. citat & improbat, lib. 1. de retractu. §. 1. glo. 9. nu. 148. Sic consanguineus præfens, & tacens venditioni rei consanguinei, non prohibetur illam retrahere, ut tandem definit, Tiraq. d. loco. num. 146. cum seq. cætera in materia retractuum, vide apud Matiençum ex l. 7. tit. 11. lib. 5. Recopil. qui ad longum, & ex professo disputat istam materiam, accuratè, & practicè. Quæ omitto quoniã vulgaria sunt, neque quod pertinet ad nostram legem, oportet tot adducere, aliud enim est an præfens, & tacens venditioni rei suæ, vel fœudi sui, vel prædij emphiteotici sibi præiudicet. Ibi enim est ratio dubitandi quod domini sunt filius autem viuento patre dominus nõ est

tantum habet ius quodam nondum formatum, vel efficax, vel reale. Quod argumentum præstat. l. in suis. & quæ ibi notant. DD. ff. de liber. & posthumis. & quæ elegantissimè consuluit Oldral. conf. 94. nu. 15. Costa. in l. Gallus. §. & quid si tatum. 3. par. num. 55. ff. de liber. & posthu. Vacconius à Vacunna declar. 112. Tiraq. in l. si vnquam. in præfact. nu. 19. Cephal. cõf. 186. nu. 58. lib. 2. Is autè cui aliquid, actio ne personali debetur: nunquã videtur sibi præiudicare etiam si taceat, & præfens sit, ut per Bart. & Iaf. num. 97. in dict. l. quæ dotis.

82 ¶ Solū obstat quod scribit Imola. consil. in cip. in casu præmisso. de pluribus. in. 4. dubio. Deci. conf. 66. num. 4. vers. secundo principaliter, & conf. 68. num. 4. Hypopol. sing. 344. num. 3. Vbi scribunt quod dotis data filiabus alicuius intelliguntur data de comunibus bonis fratrum si data sunt scientibus fratribus, nec aliquid protestantibus. Sed ij loquuntur quando fratres successerunt patri, & sunt iam domini, rerum paternarum, & viuunt in comuni, quod est societatis genus, ut infra dicam. Hic viuebat pater, & filij domini nõ erant, & sic non poterant impedire, & ita Decius conf. 6. num. 4.

83 ¶ Magis obstat, auctoritas doctissimi Fabri. in §. admonendi. num. 2. vers. quidam maritauit. Insti. quibus modis ius patriæ potestatis solui. Vbi ferè in specie scribit, quid si maritauit vnã de duabus filiabus, de meis bonis proprijs, postea maritauit aliam de bonis matris præfente, & non contradicente prima maritata, an hæc presentia, & taciturnitas præiudicet ei, ut non possit petere partem in bonis maternis datis in dotem secundæ filix, & definit quod si primo maritata erat emancipata, præiudicat ei. Vnde videtur, quod si filius præfens, & tacens erat emancipatus, quod non possit dotem immodicam auocare.

84 ¶ Mouetur Faber, ex l. si seruus. ff. de dona. inter virum, & vxor. vbi probari videtur quod inter coniunctos presentia, & taciturnitas habentur pro consensu. Sed salua auctoritate Fabri, eius opinio falsa videtur, nam in l. si seruus. consanguineus non solum præfens fuit, & tacuit, sed rem tradidit, ita Bald. in l. cum proponas filios. propè finem. C. de pact. Iaso. consil. 3. col. 4. vers. & dum successiue lib. 1. Neque obstat. l. Procula. ff. de probat. nõ enim

sufficit

sufficit coniunctio sanguinis, ut præsumatur donatio, nisi concurrat cursus temporis & rationes sæpius calculata, ita Bart. l. quæ dotis col. 2. ff. solut. matrimo. Alex. ibi num. 14. Iaf. num. 18. vbi dicunt hanc communem. Iaf. conf. 263. lib. 2. Alexand. conf. 46. col. fin. lib. 1. Decius consil. 267. num. 3. Afflic. decisione. 13. num. 12. Alciat. de presump. regu. 1. presump. 32. Corrafi. l. qui. liberos. ff. de ritu nupt. nu. 118. glòf. in l. libertis quos. §. 1. ff. de alimen. & ciba. lega.

85 ¶ Oportet enim consanguineum præter taciturnitatem, & presentiam, aliquem actum facere, ut videatur consentire, ut per Iaf. & Alciat. in d. l. cum proponas filios. C. de pact.

86 ¶ Et hoc, in nostro casu est multo verius, legitima enim adè debetur filio, ut etiam si minus legitima accipiens promittat amplius non petere ratione supplementi, nihilominus legitimam consequi potest. l. si quando. §. fin. C. de inoff. testamen. De quo plura ibi per omnes. DD. & per Iaf. l. omnimodo. col. 1. C. de inoff. testamen. per Rodericum in l. quoniam in. 10. ampliatione. C. cod. tit. Cum ergo expressum pactum ei non noceat, quantumvis noceat presentia, & taciturnitas. Præsertim, cum concurrat presentia patris, qui volens locare filiam, & fidem forsam iam datam implere, terribilis clamabit in filios, viuunt vultis spoliare? quid vobis in re mea? quid censet facturum filium, præsertim rerum humanarum rudem, & ex obedientia, domini munificentiam sperantem.

87 ¶ His accedunt quæ Bart. tradit de metu reuerentiali in l. quæ dotis col. fin. ff. solu. matrimo. de quo vide ibi Alexand. & Iaf. num. 96. Bart. l. 1. §. quæ onerande. ff. quarum rerum actio non det. copiose, Tiraquel. leg. connubi. glòf. §. num. 36. Magis vrget. l. 9. tit. 9. lib. 1. fori, & ibi Roderi. §. secundum est.

88 ¶ Si tamen filij nouum sororis sponsum decepissent, dolose affirmando se renuntiationem fecisse, & post, tempore quo melioratio fit à patre exprimendo patrem velle diminuere eorum legitimam, taceant quasi confirmando quod sororio affirmauerant certè dolus, & fraus eis nocebit, & de dolo tenebuntur, ut infra dicam. c. 12. Sicut enim renuntiatio ab eo facta rescinditur si dolo inductus sit, ut supra dixi ex Boerio decisione. 185. num. 23. ita etiam

si dolo persuasit sororio, se renuntiasse doli poenas dabit. quod notat in simili Molin. de donat. in contract. matrimo. nu. 65. Et in tacete dolose quod sibi præiudicet, probatur. in l. 2. C. si res alien. pigno. dat. sit. l. si sine. C. ad Velle. Bald. l. suus hæres. C. de repu. hære. Iaf. l. quæ dotis. num. 80. ff. solu. matrimo.

89 ¶ Notandum tamen, quod consensus, & approbatio meliorationis, eis solis nocebit qui approbarunt cæteris autem, ius suum remanet saluum, & illibatum, etiã si ij qui consenserunt faciant maiorem partem. Hic enim agitur de præiudicio singulorum, idè consensus maioris partis non sufficit. Ita loquendo in materia. l. hac ædicali, quæ huic nostræ non nihil accedit, definit Ioannes Garron. in rubrica. C. de secundis nuptijs, num. 120. vers. sed prædicta quæro. facit. l. per fundum. ff. de serui. rusti. prædico. & quod eius argumento definit Bart. & DD. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. Abb. in hoc in. c. cum omnes. à nu. 5. & ibi. additio. litera. A. in nouis. de costit. & notata à Gregorio. in l. 10. tit. 31. part. 3.

90 ¶ His suffragatur quod scribit Socin. l. si cognatis, num. 23. ff. de reb. dubi. post Bar. ibi. quod dispositio quæ respicit cognatos, vel agnatos, dicitur respicere ipsos, ut singulos, non, ut vniuersos, & quod sic dispositio maioris partis non nocebit minori. Notandum etiam, quod etiam si consentiãt vnã sororem meliorari, non idè sibi præiudicant quoad alias, secundum Iaso in Auth. quod locum, num. 6. ad finem. C. de colla. qui citat Paul. conf. 120.

91 ¶ Meminisse etiam oportet, quod si filij solum concederent, ut pater liberè filiam dotaret, non ex hoc sibi præiudicant neque melioratio valet. Moueor ex eo quod Bald. scribit in l. si quando. in principio. C. de inoff. testamen. per textum ibi: quod si ex consuetudine, vir debeat habere dimidiam partem, in bonis vxoris, & Imperator concesserit vxori, ut possit libere testari, quod nihilominus tenetur relinquere dimidiũ viro. Idem scribit Cremenfis singul. 155. Boeri. decisione. 244. num. 3. & in consuetudin. Bituricensibus. tit. de consuetudine matrimonij. §. 2. col. 3. vers. sed quid stante dicto pacto.

92 ¶ Sic Alberic. in Authen. licentiam. col. 2. in fine. q. 2. scribit, quod si in ecclesia sit statutum quod episcopus possit testari vsque ad certam summam, & Pontifex ei concedat

- concedat liberam testandi facultatem, ex privilegio in quo nulla fit mentio statuti, dicit quod nihilominus non potest testari, ultra portionem in statuto comprehensam. Idem docet in 2. part. statutorum. q. 189. incip. in ecclesia Cathedrali.
- 93 Sed quid si pater locat matrimonio filiam, & eam meliorat, post fratres; secundo locat matrimonio sororem, an per redintegrationem matrimonij, videatur approbare dotem. Et certe si pater ipse redintegraret matrimonium, videretur approbare dotem, quia tenetur dotare filiam etiam secundo nubentem, vt infra dicam. In fratribus autem qui extranei censentur, vt. l. vna. §. accedit. C. de rei vxor. actio. non iudicabo efficacem approbationem quod secundo locarint sororem matrimonio, nisi expressè de quantitate dotis fecerint mentionem, tunc enim si promississent dotem certam fore, ex promissione tenebuntur. Hæc enim lex non admittenda in fratre dotate vt infra dicam. c. 12. Si verò enūtiante retulerint sororem tantam dotem habere, tenebuntur de dolo si postea reuocare velint. Vide Pau. in. l. si mulier, num. 3. ff. solu. matrim. & dicam infra. d. c. 12.
- 94 Illud tamen aduertendum, approbationem immodicè dotis oportere esse expressam, vt per Aymon consi. 200. num. 5. & 9. non enim sufficere addere hæreditatem meliorantis, vt videar approbare meliorationem, vel non possim eam improbare, non enim adeundo hereditatem videor approbare factum à testatore aduersus prohibitionem legis, ita Bald. consil. 161. lib. 5. Vbi nominatim scribit, quod hæres potest impugnare actum defuncti, in eo quod excessit dispositionem. l. hac ædiali. Pro quo facit, quod scripsit Bertrand. in rep. d. l. hac ædiali. §. si vero plus. num. 12. Facit. l. dotale. §. fin. ff. de fundo dotali. Vbi vxor addiens hæreditatem mariti, nõ prohibetur vendicare fundum dotalem, à marito alienatum.
- 95 Notandum etiam quod si pater sit tutor, vel curator filiorum, non poterit eorum nomine approbare meliorationem quam facit ratione dotis. Est enim donare rem filiorum: quod tutor facere non potest. l. pactum curatorum. C. de pact. Facit quod scribit Bald. Nouellus. in tractatu de dote. 6. part. privileg. 37. & nominatim Bald. consi. 22. lib. 5. Vbi scribit, quod mater non potest excedere præfinitionem. l.
- hac ædiali, etiam si tutor filiorum cõsentiat, quod probat Ioan. Garron. d. rubr. C. de secund. nup. num. 122.
- 96 Sed an sufficiat quod filij ratam habeant meliorationem, certè sufficit, nam à beneficio. l. hac ædiali, condito in eorum fauorem ne sua minuantur ex secundo matrimonio matris, excluduntur: non solum si à principio probent, verum etiam si ratificent, ita docet Angel. consil. 396. incip. doctor insignis Ioan. Garronius. in rubr. C. de secund. nupt. num. 116. vbi dicit se alibi non legisse. Molin. de inofficiosis donation. num. 77. quæ ex pluribus vulgaribus probari possunt.
- 97 Notandum tamen, magni esse momenti an à principio probent filij meliorationem, an postea ratificent, nam cum dos immodica reuocetur cum fructibus, vt infra dicam, certè fructus non debebuntur à die ratificationis, præteriti autem fructus debebuntur, nisi remittantur.
- 98 Moueor, quoniã si factus sit contractus super re ecclesiastica, absq; auctoritate Episcopi, quæ interuenire debuit in ipso contractu, si postea ambæ partes petant coram Episcopo contractum confirmari, contractus conualescit, si ab Episcopo confirmetur, ita Bald. consil. 475. col. 2. versu. quero igitur. lib. 1. Facit quod de donatione absque insinuatione scribit. Bar. l. Mordestinus. ff. de donat. Bologni. consil. 59. scilicet quod si post factam, partes eam præsentant iudici, conualescit. Hoc tamen nouum robur, non retrahitur sed solū valet ab eo die quo interuenit, ita Bald. c. edoceri. col. 4. versu. videtur. de rescrip. Salicet. l. si. col. si. C. ad Macedo. Lucas Poena. l. 2. col. 1. C. de iure fisci. lib. 10. Deci. l. semper qui non prohibet col. 3. versu. quarta regula. ff. de reg. iuris Aretin. consi. 127. col. 2.
- 99 Nõ obstat aduersus hæc. l. 50. Taur. quæ habetur. l. 2. tit. 2. l. b. 5. Recopil. quoniam ibi quando ipse prohibitus renuntiat legi, hic autem loquimur de fratribus & sororibus qui non prohibentur sororem amplissimè dotare, nam si pater ipse huic legi renuntasset nihil noceret filiis, neque ex eo melioratio vires summeret, vt supra dixi, ex num. 49.
- 100 Sed circa prædicta, posset facere scrupulum, quod quando filius renuntiat hæreditatem paternam fratri: præsemi, & recipienti, nihilominus accrescit omnibus, &

non

non illi soli, ita Bald. in. l. pactum quod dotali. q. 8. C. de collat. Dinus cõf. 6. Ioan. Andr. in aditio. Specul. tit. de testam. §. 1. in aditio. incip. §. si. Aretin. conf. 90. in. 1. & 2. dubio. Roderic. l. quoniam. in. 4. limitatione. col. 1. C. de inoffi. testament. Boer. decisio. ne. 184. nu. 3. par. prima. quoniam natura iuris accrescendi est, vt accrescat portioni non personæ. l. si totas. l. qui ex duabus. ff. de acqui. hæredi. Bart. l. re coniuncti versu. quinto quero an ius accrescendi transeat in singulari successorem. ff. de leg. 3. Et de ista materia vide plura per Antoni. Gomez tom. 1. varia. resol. c. 10. per totum.

101

Ex quo videtur, quod licet frater renuntiet hæreditati paternæ, melioratio non valeret pro tota sua parte, quia non omnis sua pars accrescit sorori, sed etiam alijs fratribus. Sed respondeo, hoc non procedere quando verè, vel præsumptiue intelligimus in cuius fauorem renuntiatio facta sit, nam si scimus quod in fauorem vnus, certè ei soli prodest, ita Bald. in. dict. l. pactum. l. in ædibus. versu. veuti. ff. de dona. l. si actionem, & ibi glos. & Alexand. C. de pact. Rodericus. d. 4. limita col. 2. Boer. d. decisio. 184. num. 4. versu. & hanc partem, Lancelotus, Deci. l. duobus. ff. de leg. 1. Paul. l. planè. §. si duobus. col. 3. ff. de legat. 1. vbi dicit quod renuntiatio, prodest illi cuius contemplatione est facta, cum ergo intelligamus fauore sororis factam, ei proderit soli.

102

Sed hic attende, quid si filia quæ renuntiauit, vel consensit legitimam suam dari in dotem sorori nubenti, gignit filios, certè filij, vel ipsa met renuntians possunt rescindere renuntiationem ex. l. si vnquam, ita docet Alexand. consi. 71. lib. 4. & nominatim in sorore quæ in contractu matrimonij fratri suo, dedit omnia bona paterna exprimens se donare propter nuptias, reseruata certa summa, sibi per fratrem soluenda pro sua dote, certè si liberos habeat donatio est ipso iure reuocata in totum, etiam si sit iurata, ita cõsuluit Bertrand. consi. 383. viso casu. lib. 2.

103

Rursus in homine qui in contractu matrimonij, & eius contemplatione donauit nepoti suo, cõsuluit quod si liberos habeat donatio ipso iure reuocatur, etiam si non fuisset donatio omnium bonorum, sed tertie partis, ita Bertrand. consi. 157. siue donatio. lib. 2. Boerius decisio. 159. num. 11. col. 3. part. 1. Tiraq. l. si vnquam,

verbo, *Donatione largitus*, num. 193. C. de reuocand. donatio. Molin. de donatio. fact. in contractu matrimonij. num. 64. cum sequentibus. Iaf. conf. 171. col. 5. versu. confirmatur lib. 4. Thomas Parpal. in rep. l. 2. in princ. col. 11. ff. solut. matrimonij. & est communis, auctore Molin. de donatio. num. 71. versu. & ita limito. Vbi prudenter declarat, an constante matrimonio reuocari possit, vt infra dicam. Et num. 55. tractat, quid si soror renuntians, sororis maritum decepit. Et hoc procedit etiam si maritus renuntians approbauerit renuntiationem, vt per Molin. vbi supra num. 42.

104

Sed obijciat aliquis, nos. DD. non loqui propriè in renuntiatione, sed certè Boerius. decis. 193. & 159. loquitur in renuntiatione facta à fratre vt soror nuberet.

105

Sed obijciat aliquis dispositionem. l. si vnquam, non habere locum in renuntiatione facta à filia, de hæreditate paterna, ita Corn. cõf. 11. in præfenti cõsultatione. col. 3. ver. nec etiã videtur. lit. K. & col. pe. ver. nec obstat ea, lib. 3. & cõf. 206. viso supra scripto themate. col. 8. versu. coadiuantur. Tiraquel. l. si vnquam. d. verbo *Donatione largitus*, nu. 151. Boer. decis. 159. nu. 181. par. Soci. consi. 39. in quæstione quæ vertitur. col. fin. lib. 3. Socin. l. 1. propè finem. C. de pact. licet relinquat cogitandum, & ibi Deci. & Curti iunior, nu. 9. & Alciat. verbo sustulerat. Deci. l. pactum quod dotali, num. 14. C. de collat.

106

Respondeo enim hæc verum esse, in hæreditate nondum delata. Iuri enim quæredo renuntiare potest, in præiudicium filiorum. l. qui autem. ff. quæ in fraud. credi. l. si spõsus. §. si maritus. ff. de dona. inter virum, & vxor. l. Iulianus. ff. si quis omnia causa testata. Bald. l. illud. col. 3. C. de sacros. Eccles. in. 3. q. Tiraq. d. l. si vnquam. verbo *Donatione largitus*, num. 147. Item. DD. loquuntur, quando filia renuntiat quia locatur matrimonio, & detatur, nã ferè omnes loquuntur, quando filia renuntiat in contractu suo dotali, tunc enim cū præsumatur cogitasse de liberis non mirum si renuntiatio valet, iuxta tradita per Socin. l. 2. in princ. ff. solut. matri. per Tiraq. l. si vnquam. in principio legis. num. 61. & hanc rationem post alios reddit Tiraq. d. l. si vnquam. d. verbo, *Donatione largitus*, nu. 152. Rursus reddunt aliã rationem, quod renuntiatio fit ob causam dotis, vt ibi per Tiraq. Ex quo colligere potes. DD. loqui in renuntiatione facta à filia,

I

filia,

filia, quæ dotem accipit, non verò si gratis nulla dote accepta renuntiat, vt det forori nubenti, ita Boeri. d. decis. 139. num. 17. & est de mente Bertrandi. & aliorum citatorum supra. Et quòd. DD. loquantur de renuntiatione facta à filia ipsa quæ datur, patet ex Deci. conf. 181. col. fi. ad fin. ex Alex. conf. 29. num. 16. lib. 3.

107 ¶ Aduertendum tamen, quòd si filia renuntians in fauorem fororis, renuntiaret hæreditati iam delatæ, & iuri iam quæsitò, tunc si filios post haberet: certè renuntiatione reuocaretur ex. l. si vnquam, & idem inteligo quando ipsamet filia renuntiat in fauorem fratrum quia ipsamet locatur matrimonio.

108 ¶ Exemplum sit, habeo sex filias, & vna, matre mortua, cum soror, vel ipsa locatur matrimonio, & dotem à me acciperent, renuntiant omnibus bonis maternis in fauorem fororum, & contracto matrimonio pariunt filios, certè talis renuntiatione reuocatur, ex. l. si vnquam, ita Corne. cõf. 30. lib. 4. Alexand. conf. 162. lib. 6. explicat Moline. in tractatu de donatio. factis in contractu matrimonij, num. 37. cum sequentibus. Et videtur esse de mente Tiraquel. in. d. l. si vnquam. verbo donatione largitus, num. 147. dum distinguit inter donationem iuris quæsitò, & quærendi.

109 ¶ Ecce ergo, quòd soror approbans meliorationem, & ad id renuntians hæreditati maternæ iam delatæ, potest si filios habeat rescindere renuntiationem, quoniam remittere ius quæsitum est donatè. l. contra. §. si filius. ff. de pact. l. sicut. §. an pascisci. ff. quibus modis pignus, vel hypotec. soluitur, ergo reuocatur ex. l. si vnquam, quæ in donatione loquitur. Nam & renuntiatione si sit inofficiosa reuocatur, sicuti donatio Bald. conf. 183. in princ. lib. 4. faciunt quæ dixi supra hoc ipso cap. num. 102. ver. sed hic attende.

110 ¶ Sed his omnibus videtur obstare communis opinio, docens filios matris renuntiantis admittendos esse ad hæreditatem aui, etiam si mater renuntiauerit, quare videtur filios filiorum, vel filiarum renuntiantium posse impugnare meliorationem auitæ.

111 ¶ Ante omnia, illud est communi opinione definitum, renuntiationem matris non nocere filijs, quamuis enim contra sentiat Roma. l. qui superstitis. ff. de acqui. hæred. Deci. l. pactum quòd dotali, num. 18. C. de

collatio. Rube. conf. 42. nu. 6. contraria est magis cõmunis, autore Grammatico decis. 57. nu. 39. Couarru. c. quamuis pactum 3. par. §. 2. nu. 4. Bal. & Alex. in. d. l. pactum quòd dotali. Tiraquel. de primogen. q. 40. nu. 117. Francus, & Nattam in. d. c. quamuis. Rodericus. l. quomiam. 4. limita. col. 6. ver. solum modo. C. de ineffi. testamen. Bald. l. fin. col. pen. ver. hic incidet, quæritur. C. de pact. Deci. conf. 181. nu. 6. Aymon. conf. 84. num. 5. lib. 1.

112 ¶ Hic duo casus considerandi. Aut enim filia renuntians moritur ante patrem, & certè eius renuntiatione non nocet nepotibus, quominus venire possint ex persona sua ad hæreditatem aui, hæc est communis, ita Bald. Fulg. Paul. Alex. & Deci. nu. 181. pactum. C. de collat. Decius. d. conf. 181. nu. 6. Bald. l. si. col. 4. C. de pact. ver. sed hic incidenter. Paul. & Areti. l. qui superstitis. ff. de acqui. hæred. Quoniam renuntiatione facta per matrem videtur habere tacitam conditionem si successio ei deferatur, idcò si moritur ante patrem, habetur pro non facta. Et hanc distinctionem sequitur Roderic. d. l. quoniam. d. limita. 4.

113 ¶ Et hæc opinio est verissima, & æquissima etiam si sit iurata renuntiatione quando filia gratis renuntiauit nulla dote accepta. Hoc enim casu etiam Roma. autor primarius diuersè sententiæ, probat hanc opinionem, in. l. qui superstitis. Imol. Aret. & Pau. in. d. l. qui superstitis. Nattam. Eracus, & Couarru. c. quamuis. 3. par. §. 2. cõf. fin. Benedic. c. Raynuntius. verbo duas habens filias. num. 280. Grammatici. decis. 57. nu. 39. Ripa respons. lib. 1. c. 6.

114 ¶ Ex qua communi opinione, videtur quòd si soror renuntians hæreditatem patris, vt soror melioretur, habet postea filios quod melioratio corruat. Huic argumento, tripliciter respondeo.

115 ¶ Primo, quòd cõmunis opinio habet locum, quando filia excluditur factò suo: nò directo in alicuius fauorem, secus si in fauorem alicuius puta sororis, vt melius nubat, ita notat Imola in. l. qui superstitis. ff. de acqui. hæred. col. 1. ver. sed aduerte quia tale factum.

116 ¶ Secundo respondeo, nepotem admitti ad hæreditatem aui ex persona sua, non verò ex persona matris, ita Bald. Paul. Alexan. & Deci. nu. 181. pactum. C. de colla. Imola in. l. qui superstitis col. 2. Deci. cõf. 181. num. 6. Alexand. conf. 29. ad finem lib. 3. Roderic.

Roderic. in. d. 4. limita. & ratione. l. Diuo Marco. C. de quest. l. vt in testato. C. de suis & legat. hæred. Vnde cum non succedat ex persona matris, neque renuntiationem ab ea factam rescindat, vt per glos. cõmuniter approbatam. in. d. c. quamuis. certè melioratio quæ vires sumpsit ex renuntiatione, non infirmatur ex eo quod ipse succedat, non enim ipse succedit quia renuntiatione non valuit, sed ex persona sua, tanquam nepos sublata. l. si ex patronis. §. fin. ff. de bonis libertò. l. si quis filio exhæredato. in princ. ff. de iniusto rupto.

117 ¶ Rursus, cum nò succedat ex persona matris, neque irritet renuntiationem, iam cum venit ad hæreditatem mortua matre reperit meliorationem validam, ex renuntiatione matris, quæ bona nondum quæsitæ scilicet hæreditatem nondum delatam renuntiare potuit, in præiudicium filiorum, vt supra dixi sequendo communem opinionem.

118 ¶ Tertio respondeo, quòd nò sequitur: nepos succedit auo, ergo renuntiatione ab eius matre facta non tenet, quod patet ex communi opinione dicente, quòd renuntiatione hæreditatis nondum delatæ valet, & non reuocatur ex natiuitate filiorum. Patet etiam ex alia cõmuni opinione, dictante, quòd nepos ex persona sua succedit auo, non obstante renuntiatione matris; vt de Alex. ita sentientem hunc nodum dirimi conf. 29. propè finem lib. 3.

119 ¶ Si tamen filia renuntians, superstes sit patri, & tunc etiam si post moriatur, non potest venire nepos eius filius ad hæreditatem aui, ita Paul. Imol. Areti. l. qui superstitis. ff. de acqui. hæred. Bal. Alexan. & Deci. l. pactum. C. de collat. Deci. c. n. fi. 181. nu. 6. Rodericus. d. 4. limita. Si tamen filia postquam hæres fuit patri, renuntiauit hæreditatem in fauorem sororis nubentis, certè si post gignant filios renuntiatione reuocatur, ex. l. si vnquam. vt supra dixi hoc ipso cap. ver. sic. aduertendum tamen quòd si filia, num. 107.

120 ¶ Sed vt nihil relinquatur, quòd animum ambiguitate distorquere possit, proponere visum est, quòd circa præcedentia in quæstionem verti vidi. Quidam filiam vnica amplissimi dotauit, & tãdem mortuus est vxore prægnante, quæro an si posthumus non nascatur, melioratio, & dos quãtũuis ampla rata maneat.

¶ Rursus si posthumus nascatur, an irritetur

melioratio, à die quo nascitur, an verò à die quo conceptus fuit.

121 ¶ Quoad primum, facit dubiũ quod supra dixi, quod si filij moriuntur post patrem, melioratio dotis nomine facta nò cõualidatur, vnde cum posthumus qui nascitur mortuus, dicatur perisse post mortem patris, videtur meliorationem rescindendam.

122 ¶ Sed contra verius, quoniam venter, antequam in lucem prodeat non rumpit testamentum, in quo fuit præteritus, vt in. l. 3. ver. ex his apparet. ff. de iniusto rupt. l. 1. & 2. C. de posthum. heredi. institut. l. posthumo nato. & ibi Ias. & Deci. C. de contra tabul. Bal. in Auth. ex causa. col. 2. C. de liber. præter. vel exhæred. Ergo cum non rumpat testamentum, multominus reuocabit meliorationem ex contractu ad sustinenda onera matrimonij inductam, difficilius enim reuocatur contractus quam vltimæ voluntates, vt supra dixi nu. 22.

123 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam ventri non debetur legitima quousq; nascatur, autore Bald. in. l. cum posthumus. ff. de liber. & posth. Ias. & Deci. l. posthumo nato. C. de contra tabul. Neque petere potest hæreditatis partem, quousq; lucem prospiciat, vt in. l. vtrum. ff. de reb. dubi. l. antiqui. ff. si pars hæredi. peta. Bald. l. si nemo. §. fin. ff. de testam. tute. Neq; enim hæres est antequam nascatur, secundum Bald. cum quidam. in princ. C. de instit.

124 ¶ Cum ergo vtero non debeatur legitima, neq; partem faciat quousq; nascatur, in d. nec iudicetur animal, si credimus Plutarcho, lib. 5. de placitis Philosophorũ, & habeatur veluti cogitatio si in lucem nò prodeat, vt per Bald. l. 1. ver. circa secundum. C. qui admitti Ias. l. si ita legatum. §. illi si volet. ff. de legat. 1. & l. 1. col. 2. ff. de condit. ob causam. planè sequitur, eum nò infirmare dotis præstationem, quæ idcò certis est finibus præfinita, ne legitimæ aliorum filiorum præiudicium fiat.

125 ¶ Idem dicã si in ipso nascendi actu, inter muliebriũ angustias est suffocatus, vel si nò nascatur integer, hic enim etiã si præteritus sit paternũ testamentũ nò rumpit ergo sibi nò debetur legitima. l. 3. C. de posth. hæred. instit. & ibi Bar. Corn. & Aret. Bar. Alexand. & Iaso. in. l. quod dicitur. ff. de liber. & posthum. Alciat. l. qui mortui. ff. de verbo. signif.

126 ¶ Quoad secundum, scilicet an si nascatur, censetur facta reuocatio à die quo fuit

in vtero, an verò à die quo nascitur. Et certè à die quo nascitur, ius habet ad reuocandam immodicam dotem non ante. Quoniam ante sibi legitima nõ debetur, neque partem facit forori, vt per Bald. l. cum posthumus. ff. de liber. & posthum. l. vtrum. ff. de rebus dubi. Ias. & Deci. l. posthumo. C. de contra tabul.

127 Quatenus autem posthumus reuocet donationem extraneo vel fratri factam, & quatenus reuocet dotem immodicam, docui supra. c. 9. ad finem versic. si tamen mortuo patre.

¶ Si quis autem dotem improbare velit eo nomine, quòd dotans alios habuerit filios, neq; dotata vnica fuerit, ipse probare debet, vt in. l. ex facto. §. si quis autem. ff. ad Trebel. Alexand. in. l. is potest. nu. 15. Ias. in eadē lege. col. pen. ff. de acqui. hæredit. Alexand. & Ias. in. l. in illa stipulatione si Kalendis. ff. de verbor. obligat. A lex. conf. 20. col. fin. lib. 1. & l. fed et si de sua. col. fin. ff. de acquir. hæred. & cõf. 3. col. 1. lib. 1. Socin. l. qui duos. §. 1. col. 2. nu. 4. ff. de rebus dub. Paul. conf. 387. nu. 4. lib. 1. Dec. conf. 662. Nam, & actor probare debet quod affuerat. l. actor. C. de probatio.

129 ¶ Sed est quæstio, an si filij obligent se cum patre pro dote fororis, an videantur consentire fororem meliorari & portionē suam minui. Et Benedic. c. Raynuntius, verbo *Dotem quam ei dederat.* num. 24. de testam. scribit, quòd frater solum videtur gessisse negotium patris, & nihil de suo dedisse, vel promississe, licet secus esset, si solus sine patre se obligaret, citat Bald. l. fin. C. de dotis promiss. Sic Lupus in rep. rubricę de donatio. inter virum, & vxor. §. 46. ex prædictis. num. 2. & §. 66. num. 10. versic. iubdit tamē scribit, quòd si pater, & mater se obligant pro dote filiarum, quòd mater videtur se obligare animo intercedendi pro patre, & quòd non possunt ex ea causa vèdi res dotales. Hodie autem seruanda est dispositio. l. 53. Taur. quæ habetur. l. 8. tit. 9. lib. 5. Recopil. si vir & mulier constante matrimonio promittunt dotē filiarum vel donationem propter nuptias, filio ex bonis cõmuniibus constante matrimonio quæsitis soluenda est dos filiarum, vel donatio propter nuptias filio, circa quod vide notata per Matienço. d. l. 8. & in. l. 3. glo. 7. nu. 7. & 8. tit. 9. lib. 5. Recopil. De ista quæstione, vide omnino quæ dicam. c. sequenti.

130 ¶ Tamen quod attinet ad propositā quæ-

stionem, certè si pater disertè dicit se meliorare filiam in tertia, & quinta ratione dotis, manifestum est filium consentire, vt sua legitima minuatur. Quid enim est melioratio, nisi diminutio legitimæ? & hoc casu aduersus filium legitimæ obligatum pronuntiabo ratione consensus, nisi metu, vel dolo, vel ætatis infirmitate fecerit. Si tamen simpliciter se obligaret cum patre ad soluendum centum pro dote, certè si resultaret melioratio pronuntiam rem pro filio, quid enim si ignorauit meliorationem resultare. Vtique cessat voluntas, & consensus, & rem hanc ex eius consensu legitimo, & ex approbatione meliorationis approbamus, & an quando simpliciter se obligat, videatur intercessor vel fideiussor vide quæ dicam. c. 12. nam superiora solū definimus ratione consensus, & licet faciat factum positiuum qui alias inducit consensus, vt per Abb. c. cum virum col. 3. de regula. Ias. l. quæ dotis. nu. 90. ff. solut. matrim. hic non est consensus, quid enim si ignorabat resultare meliorationem?

S V M M A:

- 1 **A**N mater dotans meliorare possit filiam, & num. 11.
Appellatione parentum: & mater, & pater veniunt.
- 2 **M**asculinum non propriè, sed ex interpretatione extensiuè, concipit fœmeninum.
Masculi in dispositione vocati (exclusis fœminis) semper talis masculus intelligitur de proprio, ex linea masculina descendenti, non autem de masulo descendenti ex fœmina.
Ex masculorum vocatione, & exclusione fœminarum, inducitur agnationis conseruatio.
- 3 **I**n statutis masculinum non concipit in se fœmeninum.
- 4 **N**eque in contractibus.
- 5 **M**ater an teneatur filiam dotare & num. 7.
- 6 **M**ater hæretica; an, & quando teneatur dotare filiam Catholicam, & Orthodoxam.
Mater an teneatur filiam alere.
- 8 **M**atris hæretica bona, eo casu quo ad fiscum deuenerunt, an fiscus teneatur filiam dotare,

Statuta

- 9 **S**tatuta excludentia filias propter dotem receptam: an sint admittenda quo ad bona eius: cuius officium non est dotare.
- 10 **M**ater non magis quam pater, potest meliorare filiam dotis ratione.
- 12 **M**ater magis diiigit prolem fœmeninam, quam masculinam.
Similitudo sexus peculiarem gignit beneuolentiam.
- 13 **A**rrarum præstatio, ne excedat bonorum decimam partem, seruanda est, siue præstetur à patre, siue à matre.
- 14 **A**n lex nostra respiciat familiæ conseruationē, vel tantum præiudicium fratrum, sublatū velit. & num. 15 & 16.
- 17 **M**asculinum concipit fœmeninum in materia pœnali. & odiosa.
- 22 **M**ulier nupta, an absq; mariti consensu dotare possit filiam. & num. 55.
- 23 **M**ater sola dotans filiam, habita licentia à marito de quibus bonis videatur dotare.
- 24 **D**os data ab vxore, sine licentia mariti, an debeat.
- 25 **M**ater an possit donationem filio facere absq; patris licentia, & num. 51. & 65.
- 26 **V**xor quæ in scio marito, de perse, & secreto dotauit filiam, an matrimonio soluto: cum libera est à potestate mariti, teneatur in id quod dotauit. & num. 49. 68. 69. & 70.
- 27 **A**n præfinitio huius legis locum habeat, quando pater, & mater simul dotant. & an si vtraq; dos excedat præfinitionem & taxā huius legis rescari debeat, & num. 29.
Ratione, & autoritatibus probatur. num. 31. 32. 33. 34. & 40.
- 28 **V**erba singularis numeri, non verificantur in plurali, quando adest diuersa: ratio.
- 30 **F**ilia dotata non succedens ex dispositione statuti, intelligitur exclusa solum ab hereditate eius qui eam dotauit.
- 32 **F**ilia non dicitur dotata à me, si non est dotata de bonis meis.
- 34 **D**os data à solo patre, ex quibus bonis censetur data.
- 36 **M**ater iure communi, an se obligare possit, simul cum patre pro dote constitutione. & num. 37 & 38.

- Quid in hoc Iure Regio stabilium sit. num. 41. & 44.
- 39 **D**onatio inter virum, & vxorem; iure prohibita, an pro dotanda filia valeat.
- 40 **I**n intellectus Auth. siue à me. C. ad Velleian.
- 41 **O**bligatio maris dotantis simul cum patre; quatenus efficax sit. & an teneatur pro virili, vel sit facta animo intercedendi.
- 42 **M**ater absente marito, etiam suo nomine dotans filiam, licet non protestetur, an possit à marito dotem repetere: actione negotiorum gestorum.
Limita vt in num. 43.
- 45 **A**lienatio fundi dotalis pro dotanda filia, an valeat. & num. 46. & 47.
Intellectus. l. quamuis, cum sequenti. ff. solut. matrimonio.
- 49 **V**xor in piam causam absq; mariti licentia an possit contrahere. & nu. 50. 52. & 57.
- 52 **S**tatutum aduersus priuilegium, an valeat. & num. 53.
Dotis causa an iudicetur pia. & quo casu num. 66.
- 54 **C**ontractus factus à muliere valet si marito sit proficiuus, & utilis.
- 56 **C**ontractus factus inter patrem, & filiam nuptiam, an valeat, sine mariti consensu.
- 58 **L**eges politicae, & prudentes seruanda sunt etiam si actus fiat cum ecclesia, vel alia quauis causa pia.
- 59 **V**xor absque mariti licentia an elemosynam largiri possit.
- 60 **S**tatutum, ne vxor contrahat absque licentia mariti, factum est, ne marito præiudicium fiat.
- 61 **I**n intellectus l. 53. & 55. Tauril. 2. tit. 3. lib. 5. Recopil. & l. 13. tit. 20. lib. 3. fori.
- 62 **C**ontrahere prohibitus fauore alterius prohibetur, etiam contrahere ad pias causas.
- 63 **D**otis causa piissima est.
- 64 **D**onatio constante matrimonio facta à matre filia: an valeat.
- 71 **M**ulier matrimonio soluto an teneatur stare contractui absq; mariti licentia facti. remissiuè. & num. 72.
- 73 **D**otem alienans constante matrimonio, quæ à sui initio est inualida, an eo soluto conualide.

- 75 *Filius patris debitores liberans, mortuo patre an teneatur stare liberationi, & num. 77. & 93.*
- 76 *Maritus constante matrimonio, licet, non possit dotem alienare, si alienauerit, & dos ipsius lucro cesserit, an alienatio teneat.*
- 79 *Verbum: No pueda. resistit actui & reddit illum ipso iure nullum, & num. 80. & rursus. verbum: Non possit contrahere sine licentia viri. inducunt solemnitatem & formam, cuius omisio reddit actum nullum.*
- Tollit etiam presentiam, qua sublata reddit actum nullum.*
- 82 *Faciens actum ipso iure nullum potest illum improbare.*
- 83 *Actus nullus ex defectu solemnitatis non conualescit vltio temporis spatio, nisi ratificetur. & num. 84.*
- 85 *Filius alienans bona aduentitia in vita patris sine eius consensu, an post mortem patris possit ipsemet ab emptore reuocare. & nu. 86.*
- 88 *Lex initio contractui resistens, neq; in habili tempore conferri potest.*
- Azinan non potest actum facere, neq; in tempore licitum conferre.*
- 92 *Intellectus. l. cum vir. ff. de usu cap.*
- 93 *Intellectus. l. 2. §. quod si in patris. ff. soluto matrimon.*
- 94 *Mater genero, vel filiae nubenti, si aliquid det, quod sit contra hanc legem videtur dare ratione matrimonij, & dotis: & an valeat.*
- 95 *Pater mortua matre, filiam dotans, an tunc possit excedere huius legis metam. & nu. 96.*
- 97 *Et an videatur dotare eo casu de lucris constante matrimonio inter virum, & uxorem quasitis. & nu. 99. 110. 112. & 113.*
- Limita, vt num. 125.*
- Conary. & Anton. Gomez opinio circa hoc. num. 107.*
- 98 *Ant. Gomez, & Castelli sententia in hac re.*
- 100 *Fœmina ex statuto non succedens stantibus masculis, si masculus moriatur postquam hæres fuit patri, an soror succedat in eius bonis, & num. 101. & 103.*
- 102 *Pater an teneatur dotare filiam de proprio,*

- etiam si in dotis constitutione dicat se dotare de bonis suis, & bonis filiae extensiuè. & num. 128. 129. 130. 131. 132. 133. & 134.*
- Limita quando pater esset inops, vt si de suis & bonis filiae promittat, quod sit soluendum de bonis filiae.*
- Limita, etiam vt si pater dicat promitto centum de meo, & centum de bonis filiae, vt num. 128.*
- Limita etiam, vt in num. 137. vt non procedat si filia ipsa simul cū patre agreget bona sua, doti promissa à patre.*
- 104 *Intellectus. l. fin. C. de dotis promissione. & nu. 114. 138. 143. 146. & 147.*
- Et contra Nobellum. 150. 151. & 152.*
- 105 *Socius an socij filiam de bonis omnibus societatis teneatur dotare. & num. 121. & 122.*
- 106 *Dominium bonorum quasitorum constante matrimonio, an absq; apprehensione vxoris in eam transeat. & num. 120.*
- Et quid in possessione.*
- 108 *Inter socios sicut lucra sunt communia, ita & onera, licet soluantur soluta societate.*
- 109 *Onus dotandi transit cum bonis, ex quibus dos debet constitui.*
- 114 *Quasita constante matrimonio, ad quem pertineant, iure communi.*
- Et quid stabilitum sit iure Regio.*
- 116 *Patres semper curant quod vtilius sit filijs, & pro eis stat presumptio.*
- 119 *Ratio legis, quando est generalior lege, an liceat eam extendere, vltra verba, & præter verba.*
- 122 *Intellectus. l. si socius pro filia. ff. pro socio.*
- 124 *An licitum sit argumentum de iura, ad societatem remissiuè.*
- 126 *Pater aliquid dans filiae, expresse ex lucris, an computanda sint, vt videamus an legis summam excedi possit.*
- 127 *Administratio honorum constante matrimonio quasitorum libere comissa est patri, ita vt citra fraudẽ, libere de eis possit disponere.*
- 132 *Dos illa confertur qua processit, ex bonis illius ex cuius hereditate agitur.*
- Statutum loquens de dote, non habet locum quando pater, & alius dotant.*

- 136 *An pater curator filiae eam dotans, videatur dotare, vt pater, an vt curator.*
- 139 *Pater dotans filiam, expresse diuidens quantitatem quam de bonis suis, ei dabat, & dicens doto filiam in mille cõputato omni eo quod ei deberetur, tam de bonis matris quã patris, an filia possit bona materna repetere; nulla deductione facta ratione dotis, & nu. 140. 141. 143. 145. & 146.*
- 142 *Copulativa natura, ratione dotis, est diuidere obligationem equaliter.*
- Coniunctio sanguinis facit præsumi donationẽ.*
- 144 *Si pater & filia sint diuites, pater dotans filiam protestans dare ei dotem computatis bonis maternis, an eo casu (non data congrua dote) possit filia supplementum petere.*
- 148 *Certa appellantur ea, quae per relationẽ ad alia sunt certa.*
- 154 *Insumpta in festiuitatem nuptiarum ex quibus bonis solui debeant.*
- 155 *Mater dotans ex quibus bonis videatur dotare; Mater tutrix, vel curatrix, promittens dotem vltra patrimonium filiae an pro quo excedat videatur promittere de suo.*
- Et quid in fratre dotante.*
- 156 *Pater promittens dare dotem de bonis filiae nulla facta mentione de suis, an virtute promissionis cogi possit ad soluendum de suis bonis, remissiuè.*
- 157 *Pater dotans filiam de bonis comunibus etiam si dos sit excessiua, & talis quod eã alijs dotaturus nõ esset, an si excessus sit vt resultet melioratio cõtra istã legem tollerari possit.*
- 158 *Matthæi de Afflictis. & Pauli Parisij sententia circa hoc.*
- 160 *Pater stante hac lege an possit vberius dotare vnam filiam, quam alteram, remissiuè. & num. 161. & 162.*
- 163 *Pater dotans filiam de bonis paternis & maternis si filia renuntiet in forma omnibus bonis tam paternis, quam maternis an nihilominus bona paterna petere possit. & pater integram dotem soluere debeat. & nu. 164. & 165.*

An mater possit filiam meliorare dotis ratione, & an pa-

ter, & mater simul dotando possint excedere præfinitionẽ huius legis, & an saltem filia vltra summã huius legis accipiat quãdo habet bona matris, vel aliunde quesita, & an dos de per se secreto data à matre peti possit soluto matrimonio. Cap. XI.

QUæro an mater dotans meliorare possit filiam. Hæc quæstio plura habet capita, aut enim mater est vidua, aut est nupta. Primo casu videtur posse meliorare. Mater enim relinquendo cæteris legitimam, filium vel filiam meliorare potest, vt docui supra capite primo. Cum enim id permittatur patri, videm censendum in matre, vt in disparatibus. C. de inoffi. testam. Appellatione enim patris, & mater veniunt, vt notatur l. 4. §. pareres. ff. de in ius vocã. Neq; enim plus iuris filij habent aduersus bona matris, quam aduersus bona patris. Sic in Regio mater, matrimonij ratione poterit filium, vel filiam meliorare lex. Tullij, quæ habetur. l. i. tit. 6. lib. 3. Recop. & 122. Taur. quæ est hodie. l. 6. tit. 6. lib. 3. Recop. His suppositis, videtur hanc legem ad matrem extendendam non esse, quoniam deficiunt verba legis, quæ de patre masculo loqui videtur, ibi, Nunguo pueda. Cum ergo lex de masculis loquatur, ad fœminas trahenda non est. Masculinum enim non concipit fœmininum propriæ, sed ex interpretatione extensiuã. Item in adoptiuo, §. quæ in filio. C. de adopt. glof. in l. seruis legatis. in princip. ff. de leg. 3. Bart. & Alber. l. i. ff. de verbo. signifi. Ball. l. fin. col. 6. versi. itẽ impropria locutio. C. de hæred. instit. Angel. l. quicũq; col. 1. C. de ser. fugi. Alexan. com. 61. col. 1. lib. 1. Taf. l. qui filiabus. col. 2. ff. de leg. 1. Dec. com. fil. 4. 3. post medium. Soci. cons. 73. col. 1. hb. 4. Quod adeo intellige, vt procedat, vt sit conclusio certa, & indubitata quod vbiq; masculi in dispositione vocantur, exclusis fœminis, talis dispositio semper intelligitur, de masculis propriæ, ex lineã masculi-

na descendentes non autem, de masculis descendentes ex femina, etiam si sit filia, vel neptis: ut originaliter scripsit Ricardus de Malubi. in disput. Incip. Titius habens duos fratres. quam retulit Ioann. Andr. in additio. ad Specul. tit. de Emph. §. nunc aliqua vers. 146. num. 173. & ibi Bald. in additio. quæ sunt positæ in fi. tit. col. antep. vers. Nepos. Idem Bal. in Auth. si quas ruinas. in vlti. verb. C. de Sacro san. Eccles. & in l. fi. num. 2. C. de suis & legit. hered. & in c. 1. nu. 3. quemadmod. fœud. ad fili. pertin. & in l. sed si hac. §. liberos. ff. de in ius vocan. addit. vlt. & post eum Angel. Alex. & Ias. ibidem. Roman. conf. 40. nu. 4. Socin. conf. 251. nu. 9. lib. 2. Ioan. Riminal. conf. 261. nu. 48. Alber. Brun. in tract. Quod stantib. mascul. art. 6. princip. nu. 89. cum multis sequenti. & secundum hoc Matthæ filan. notab. 130. dicit hoc de decidisse. Ant. Butr. Barthol. Salic. & Florian. in locis ab eo citatis. Idem Butr. cōf. 9. dub. 1. & conf. 47. Bened. Capra. cōf. 18. Ias. cōf. 105. nu. 3. lib. 4. Craueta. conf. 22. nu. fi. & conf. 202. nu. 12. Natta. cōf. 198. nu. 6. lib. 1. Guido Papæ. conf. 18. nu. 7. & decisio. 133. & 612. Palac. Rub. in repetitione rub. de donat. inter. §. 69. num. 24. Guiller. Bened. in c. Raynuntius. verbo duas habens filias. nu. 124. de testam. Tiberi. Decian. conf. 46. nu. 33. lib. 1. Ruin. conf. 18. nu. 5. lib. 3. Greg. Lopez. l. 6. glo. verbo. *Algun hijo*. tit. 26. part. 4. & l. 3. col. 7. in fi. tit. 1. 2. part. 2. & alij plures quos vlt. memoratos. retulit Pinel. in l. 3. C. de bon. mat. num. 19. & 20. Molina lib. 3. de primog. Hisp. c. 5. nu. 47. dicēs. quod sicut femina ipsa si viueret excluderetur, similiter etiam masculus ab ea descendens excludendus erit. ut euitetur absurdum, ut filius admittus esset, ad id, quod alias mater si viueret non esset admittura. contra. l. si viua. matre. C. de bon. mat. ut in proposito casu cōsiderat Paul. in l. Gallus. §. nūc de lege Vleya. nu. 6. ff. de lib. & posth. & conf. 421. nu. 2. vers. & primo probatur. lib. 1. Alexan. in lex factio. §. fi. nu. 3. ff. ad Treb. Beurr. conf. 161. nu. 4. lib. 3. & ita (sicut afolet) prudenter dixit Peralta in Rub. nu. 122. vers. tertio eadem. ff. de hered. instit. quod masculus ex femina, & femina a masculo descendens, parificatur in materia successione, & ante eum Bart. in l. 2. §. vidēdū. nu. fi. ff. ad Tertul. affert. se ita consuluisse in ciuitate Florentia.

¶ Horum viua ratio esse videtur, quia ex masculorū vocatione, & nō fœminarū inducatur agnationis conseruatio. ut notat Ioan. Andr. in additio. ad Specul. quem refert. tit. de successio. ab intest. vers. & est sciēdum. Cin. & Salicet. in l. 1. C. ad l. Iul. de adult. Alex. in l. venia. nu. 6. C. de in ius vocar. Curt. sen. conf. 40. num. 12. Ruin. conf. 139. nu. 17. lib. 3. Decius conf. 372. col. 2. post medium. Craueta cōf. 113. nu. 2. & alij quorum meminit Molina lib. 3. de Hispan. primog. c. 5. nu. 29. vers. his autē. Menoch. conf. 95. num. 52. lib. 2.

3 ¶ Cum ergo hæc lex sit correctoria & per consequens non extēdēda videtur ad matrem porrigendam non esse. In dispositionibus enim quæ extendi non debēt (puta in statutis) masculinum non concipit fœmeninum secundum Bart. cōf. 229. col. 2. vers. circa secundum. Din. l. 1. ff. de verb. signific. Signorol. de Homode. consil. 220. col. fin. Socin. regula. 255. incip. masculinū. fallē. 3. Card. c. Quintauallis. de iure iur. Fulgo. consil. 34. Matiençol. 8. tit. 11. glo. 2. num. 2. lib. 5. Recop. & an. & quādo masculinum cōcipiat in se fœmeninum vide eundem vbi proximē. nu. 1.

4 ¶ Sic, neq; in contractibus, masculinū nō concipit fœmeninum, ut per Alber. l. qui cunq; col. 3. vers. sed quid in contractibus. C. de ser. fugi. Archi. in c. si quis suadēte. 17. q. 4. Collecta. c. Raynaldus. col. 1. de test. Imol. l. si ita scriptum sit filibus. ff. de leg. 2. col. 2. Alex. l. quod dicitur. col. 1. 1. vers. subdit tamen. ff. de verbo. obliga.

5 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam hæc lex dotium summā præfignere voluit, ergo verisimile est de eis sensisse ad quos onus dotandi pertinet. Mater autem non tenetur dotare filiam, ut in l. neq; mater. C. de iure doti. & ibi Rayner. Cin. Bald. & Sal. Cin. Bart. & Bald. in Authēt. res quæ C. commu. de leg. Nisi filia sit catholica, & mater hæretica. l. cognouimus C. de heret. glof. in d. l. neq; mater. & ibi Cin. Ias. §. fuerat. num. 115. Insti. de actio. Regia. l. 9. tit. 11. Part. 4. Lupus. in rub. de dona. inter virum & vxor. §. 35. nu. 4. Simācas vidēdus de cathol. instit. tit. 9. nu. 23. Lara. in l. si quis a liberis. §. si mater. nu. 15. 22. 23. & seqq. ff. de lib. agnos. Ioan. Lecerier. de primog. li. 1. q. 17. nu. 7. vbi probat quo iure hodie vtamur, & cū hodie correctæ sunt iura, Iure Canonico per. c. vergentis. de hereti. vbi bona hæreticorum ad fiscum de-

deuoluuntur eorūq; successione priuatur filij orthodoxi ita gl. in summa. 23. q. 7. sequitur ibi Archidi. & Ioan. de Fano. Abb. in cap. 1. de offi. ordi. quem sequitur Ioan. Lupus. vbi supra nu. 15. Ripa in l. 1. nu. 75. ff. sol. mat. Gregor. in l. 2. tit. 26. part. 7. glof. verbo, De suis filios: & glof. verbo Catholicos, in l. 7. tit. 7. Part. 6. plures quos in vnum congesit Simācas de Cathol. instit. c. 9. nu. 1. & c. 29. nu. 8.

6 ¶ Et licet Nouel. de dote. 6. part. priuileg. 16. col. 2. dicat hoc de hæretica iure non probari, est communis autore, Ripa. l. 1. nu. 77. ff. solu. matr. ibi Vincent. nu. 35. & Corrafi. l. qui liberos num. 109. ff. de ritu nupt. & certē satis probatur in d. l. cognouimus. Et Iure Regio definitur in d. l. 9. Quam tamen glof. ibi limitat, nisi si ia sit diues, vide Lara vbi proximē. num. 14. Sed certē errare vidē. ur, nā vt aliquid speciale sit in matre hæretica, requiritur, vt tenetur dotare filiam etiam diuitem, nam si filia inops est, certē mater etiam non hæretica tenetur eam dotare si possit, ita Rayner. Cin. Bal. & Sal. in d. l. neq; mater. Ias. d. §. fuerat nu. 115. Alexan. nu. 21. & Ias. l. 1. ff. solut. matrimo. Lupus. d. §. 35. Bosqueus de nup. lib. 5. nu. 23. Bart. Cin. Alberi. & Bald. in Authen. res quæ. C. commu. de lega. qui loquūtur in casu quo pater est pauper. Quo casu scilicet quando pater, & filia sunt pauperes, & mater diues, verisimile est matrem cogi dotare filiam, ut notat. Nouel. de dote. 6. part. priuileg. 6. Socin. conf. 22. nu. 10. lib. 4. Boer. decis. 129. nu. 3. & 4. Curtius senior. 22. col. 2. & omnes communiter in Auth. res quæ. Corni. conf. 282. lib. 1. col. 4. litera. G. Mouentur, quia isto casu mater tenetur filiam alere. l. si quis a liberis. §. pen. ff. de lib. agnos. vbi Lara. ex nu. 36. vsq; ad. 60. vbi plures species ponit.

7 ¶ Et licet contra sentiant (scilicet quod nō tenetur dotare, etiam si sit diues) Roman. in d. l. 1. Angel. in l. a filia. ff. ad Trebel. & dubitet Iaso. in Authen. res quæ, col. 4. & dicat esse verius in puncto iuris. Alexand. in d. l. 1. nu. 21. Tamen certē, quoad quantitatem necessariam ad alimenta, verisimile est teneri, ut per Alexan. d. nu. 21. l. 1. ff. solu. matrim. Curti. iunior. in Authē. res quæ. nu. 4. & etiam supra alimenta debere, docet. Ripa. d. l. 1. nu. 79. Vincentius nu. 36. & hæc videtur esse magis cōmunis opinio, & certē est equior, & humanitati-

congruentior, & placet Corrafi. l. qui liberos. num. 113. ff. de ritu nupt. vbi dicit hanc communem.

8 ¶ Quod autem dixi de matre hæretica, intellige tolerata ab ecclesia, aliās cum bona amittat, vt in Auth. Gazaros. C. de hæret. non habebit vnde dotet filiam, sed onus transibit ad fiscum, vt per Ripam. d. l. 1. nu. 78. & dicam infra. Extra hos casus, mater non tenetur dotare filiā, quod præter superiores docent, Ioannes Andr. in additio ad Specul. tit. de Fœudis. Petrus Iacob. tit. de causis ex quibus vassalli col. 11. in paruis vers. audiui dici. Iaso. conf. 133. nu. 11. lib. 4. Ceter. de primog. lib. 1. q. 19. Alexan. conf. 144. nu. 14. lib. 6. Cū ergo mater non teneatur dotare filiā, certē hæc lex quæ dotes præfignit ad eam pertinere non videtur magis quam ad extraneos.

9 ¶ Præterea, hæc opinio probatur, quoniam hæc lex, phibet filias meliorari ratione dotis, statuta autē excludentia filias propter dotē, non sunt admittenda nisi quoad bona eius cuius officium non est dotare, hoc argumento vtitur Iaso. l. in ius vocare. §. prætor ait. nu. 9. ff. de in ius vocan. Christophorus Castellion. inter consilia Fulg. conf. 54. Bald. l. 1. C. de legi. heredi. Alex. conf. 134. nu. 7. lib. 6. Ancharr. c. 1. de consil. Cum ergo officium materni mō sit dotare filiam, videtur hanc legem ad matrem non extendendam.

10 ¶ His accedit, quod ferē sēper, maior pars substantiæ pertinet ad patrem, saltim quoad liberam administrationē (nā de bonis lucratis constante matrimonio liberè disponit dum fraus absit, vt statim dicam.) Ergo satis est legasse manus ei qui potentior est, & ei qui magis frequenter solet locare filias (scilicet patri quæ lex ad hoc obligat, vt in l. qui liberos. ff. de ritu nupt.) neq; oportet eidem legi subiaccere matrē, ad quam onus dotandi non pertinet. Quæ ratione, idem videtur dicēdum in auo materno cum non cogatur dotare neptem, vt docui supra cap. 7. nu. 22. & 23. & est cōmunis secundum Ripam. l. 1. nu. 8. ff. solu. matrim. post alios ibi.

¶ Hodie autem Iure nostro Regio cum lucra constante matrimonio communicatur inter coniuges ad societatem huiusmodi spectat onus dotandi filios, quare siue vterq; dotem promittat, siue alter eorū tantum, de bonis constante matrimonio quæsitis censēbuntur filiæ dotate, nō de proprijs viri,

I viri, nisi bona communia deficient. Tunc nimirum seruabitur dispositio. l. ult. C. de dotis promiss. iusta interpretationem Palac. Rub. in repetit. rub. §. 66. nu. 7. & seq. & Ant. Gomez in l. §. 3. Tau. nu. 21. & seq. Gregor. in l. 8. tit. 11. part. 4. ver. *El padre*, Vbi autem ambo promittunt dotē filia, vel donationem propter nuptias filio etiā si bona communia deficient ad totam dotem, vel partem exoluerendam, quilibet coniugum tenebitur pro dimidia ex proprijs bonis etiam dotalibus ad residuum; si vero solus pater promissit ipse de bonis proprijs solvere tenebitur, vt in l. 8. tit. 9. lib. 3. Recop. f. mpta ex l. §. 3. Tau. ex qua hoc expendant interpretes maxime Ant. Gomez nu. 21. & 24. Pal. Rub. d. §. 66. nu. 8. & 13. in fin. Greg. l. 6. gl. 1. ad med. tit. 10. Part. 5. Domin. Præses. lib. 3. vari. resol. c. 19. num. 3.

I 1 His tamen non obstantibus, mater non magis potest meliorare filiam quā pater. Moucor ex verbis legis, ibi: *Mandamos, que ninguno pueda*. Hoc est, neq; pater, neq; mater, neq; auus, neq; auia: deniq; nullus. Rursum probatur, quoniam potissima ratio huius legis est, efficere ne legitima filiorum minuatur immodicis dotibus pro seculi corruptela necessario dandis, vt docui. c. 2. nu. 2. Hæc autem ratio, tā quadrat in matre quam in patre, non enim minus debetur liberis hæreditas matris, quam patris. Imò multo probabilior ratio est disponendi hoc in matre quam in patre, nā matres pro sexus foemine fragilitate imprudentiores sunt; & affectibus magis ducuntur, præsertim spiritu stultitatis, & vanitatis, & dum filiam splendido quippiam Pargopo Inici locent, absorberi se paupertatis fluctibus libenter sinent. Idem verisimile est, legis conditorem potius matrem voluisse coercere quam patrem qui iudicio, & stabili prudentia magis valet. Si ergo hic prudentior lex, amplectamur q̄ prudentiæ conuenit, si hic magis necessaria, curemus q̄ magis medelam requirit, si hic proximior ruina, & certior morbo, opponamus legis antidotum, neq; medicinam tanta prudentia proditam respuamus.

I 2 His accedit, q̄ mater magis diligit prolem foemineam quam masculam, autore Ancharr. cōf. 336. pro maiori. col. 4. vers. tertio quod proles. Similitudo enim sexus siue maius effigiem peculiarem gignit beneuolentiam. Nec parum argumētum ex

cæteris animalibus trahūt, qui ferè gignētibus, similia nascuntur sic Hesiodus Grecus dixit. quod Latine vertit Erasmus in hunc modum.
Et similem sobolem genetricis patribus edant.
 Quod respexit Virgil. lib. 4. Aeneid. cum cecinit.
Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset.
Ante fugam soboles, si quis mihi paruulus aula.
Luderet Aeneas: qui te tantum ore refferret.
 Ad quod sexcenta alia aduertit Andreas Tiraq. l. 7. cōnub. nu. §. 2. Ergo & utile & necessarium est, hunc affectum certis circumscribere finibus, ne amoris lenocinio delirent.

I 3 Præterea, hæc opinio probatur, quoniā præfinitio ne arra excedat decimam partem bonorum (de qua dixi cap. 9. nu. 83.) seruāda est siue detur, à patre siue à matre; vtrobiq; enim eadem est ratio. Ita definitū extat. l. 1. tit. 2. lib. 3. fori. l. 2. tit. 2. lib. 5. Recop. Hoc argumētū efficacius est, quoniam ea, quā nos vocamus arram, successit in locū donationis propter nuptias, quæ ceteretur dos ex parte viri. Huius autem dotis præfinitio, seruāda est siue detur à patre, siue à matre, vtrobiq; enim eadē est ratio.

I 4 Deinde, hæc opinio probatur, quoniam si ex decreto alicuius statuti, filia nō possit accipere vltra certā summā nomine dotis, intelligitur, vt neq; de cēsu patris, neq; de cēsu matris, plus possit accipere, etiā si statuti verba masculis solis conuenire videātur, quia verbis masculinis scripta sint. Ita Alex. cōf. 134. animaduersis diligenter. num. 6. lib. 6. A fflit. in constit. Siciliæ lib. 3. tit. de successione filiorū nu. 48. Brunus in tract. de statuto excluden. foeminas arti. 8. nu. 83. q. 9. & art. 8. q. 14. num. §. 3. qui citat Pau. cōf. 40. lib. 1. Ias. l. in ius vocare. §. prætor ait, nu. 9. ff. de in ius vocare.

I 5 Et quāuis aliter videatur sentire Christopho. Castellion. cōf. 54. inter cōf. Fulg. tamen de eius opinione dubitat. Ias. d. §. prætor ait, nu. 9. & respondet eius fundamentis. Deinde Christophorus, loquitur in statuto prodito fauore conseruandæ hereditatis agnatorū inter agnatos, vt explicat Brunus in loco supracitato: tunc enim forte recte sentit. Quod ego asserere noli, non enim rē satis deliberaui. Hæc autem lex, nō respexit ad familię, vel agnationis conseruationem, tantum præiudicium cæterorum fratrum sublatum voluit.

I 6 Rursum hæc opinio probatur, ex verbis huius

huius legis, ibi: *Ninguna persona*, quæ verba manifeste foeminam includunt, & ita vnico verbo, sensit Auendan. lib. 1. de exequendis mādatis. cap. 14. nu. 7. vers. itaq; vt inspiciatur.

I 7 Postremò, etiam si hæc lex non loqueretur per illa verba, *Ninguna persona*, adhuc res est manifesta. Nam masculinum cōcipit foemeninum etiam in materia pœnali, & odiosa. l. si quis id quod. vers. sed & vtrum. ff. de iurisdic. omn. iudi. vbi Paul. Socin. & Ias. l. qui domū. iuncta. l. si mater. ff. de adult. glos. l. 1. verbo. sponsum. C. de raptu. virgi. glos. in l. quisquis. in verbo minus. C. ad leg. Iuliā maiest. Bald. Imo. Pau. & Alex. l. si constante. §. si. ff. solut. matri. post glossam ibi Bart. Bald. Alber. & Sali. in l. si quis in tantam. C. vnde vi. glos. & Ias. l. cum proponas. C. de pact. late Tiraq. de retract. in agier. §. 1. glos. 9. nu. 177. cū pluribus sequentibus: vbi tandem definit, masculinum concipere foemeninum in odiosis, & pœnalibus, & in rescriptis, & cōtractibus nisi lex vel statutum sit irratiōnabile, vt supra dixi. c. 7. nu. 4. & 13.

I 8 Hæc autem lex, neq; odiosa est, neq; pœnalis, sed prudens, & dilatandæ publicæ vtilitati maxime apta, vt dixi cap. 2. nu. 5. Ergo etiam si omnia verba eius solū ad aptandā essent patri, intelligendum est, idē seruandū in matre, cum enim lex patrē qui masculus est, & maiori prudentiæ robore suffultus coerceat, credendum est eodem vinculo voluisse astringere matrem.

I 9 Non obstant ex aduerso prolata. Primo nego legē loqui solum per verba masculina, dicit enim *Ninguna persona*, Itē etiam si omnia essent verba masculina, comprehendūt foeminas, vt supra probaui (præsertim quando eadem est ratio.)

I 10 Rursum non obstat q̄ statutum excludēs dotatam: solum videtur excludere ab hæreditate eius qui dotare tenetur, nō enim tale quippiam scribunt. DD. Sed q̄ solum videtur excludere ab hæreditate eius qui dotat, vt infra dicam. Deinde cum mēs huius legis & ipsa æquitas tam quadrent matri quam patri idem de vtroq; iudicādū.

I 11 Restat secunda pars, nostræ quæstionis, scilicet an mater nupta filiam dotis ratione meliorare possit. Et habet duas partes. Prima an ipsa sola mater dotans separatim possit filiam meliorare. Secunda an dotado simul cum patre eodemq; marito suo possit meliorare.

22 Primo casu, certum est meliorationē nō valere; tum quia mater ex decreto huius legis non potest meliorare, vt dixi nu. 10. tum quoniam mulier nupta non potest absq; consensu mariti dotare filiam, stante statuto, vt non possit contrahere absq; cōsensu viri ita Bart. in disputatione incip. *Mulier habens*. Corne. conf. 282. col. 6. lib. 1. Vbi scribit, hoc verum esse etiam si essemus in casu in quo mulier ex lege dotare teneretur, quia filia, & pater essent inopes, ipsa vero diues, vt supra hoc cap. dixi, nu. 5. & 7. Quoniam etiam si hic videatur actus fauorabilis, scilicet liberare se ab obligatione, potest esse damnosus, nam dotare (etiam se ipsam) nōnunquam damnum parit, vt in rub. C. si aduersus dotem.

23 Sic Antonius Gomezius in l. §. 1. Tauri nu. 24. vers. secunda ratio, & Lupus in l. §. 3. num. 2. Scribit, quod mulier sola dotans, videtur dotare de bonis lucratis constante matrimonio, tamen quod debet id facere habita facultate à marito, Iure enim Regio vxor, neq; contrahere, neq; quasi contrahere potest absq; licentia mariti, vt in l. §. 5. Tauri. l. 2. tit. 3. lib. 5. Recopil.

24 Et q̄ stante tali cōsuetudine, dos ab vxore constituta absq; licentia viri nō debeatur, docet Boer. in consuetudin. Bituricen. tit. de consuetud. matr. mo. §. 1. col. penul. dicens q̄ ita consuluit Bald. conf. 75. ad fil. lib. 4. Facit gl. in l. si constate. C. de donat. inter virum & vxor. Nam dos saltim ex parte matris censetur donatio, vt l. si. C. de dona. ante nūp. & infra dicam. Prohibita autem contrahere, absq; licentia viri non potest donare ita Corne. confil. 41. col. 2. vers. tamen secus lib. 1. & c. si. i. 26. propē finem, lib. 1. Barba. conf. 41. col. 7. vers. & si aliter lib. 3. Anto. Canar. in tractatu in finuatiōnū in. 2. part. q. §. 3. Alcia. l. Labeo in. 2. in glos. 1. ff. de verb. signifi. & d. l. §. 5. Tau. licet contra responderit Corne. conf. 224. col. 2. lib. 3. & male.

25 Cum enim statuatur in fauorem mariti, ne absq; eius facultate contrahat, & etiam in fauorem ipsius vxoris ne sexus imbecillitate decipiatur, certē nullibi videtur esse posse deceptio manifestior, quā in donando quod ex sua natura continet gratis dare, quanuis hic aliquis respondere possit, quod potest donare filio absq; licentia viri, vt per Bald. conf. 407. lib. 2. Sed dubitat Tiraquel. post leges cōnubiales glos. 8. vide infra.

26 Sed est questio quotidiana an vxor que in scio marito de per se, secreto dotauit filiam, teneatur saltim soluto matrimonio cum libera est a potestate mariti.

27 Hoc ipso capite: post questionem qua hic prius excutere libet. Scilicet an prefnitio huius legis locum habeat quando pater, & mater simul dotant, an scilicet si vtraque dos iuncta excedat prefnitionem huius legis ressecari debeat.

Hac questio duo habet capita, Aut enim ex vtraque dote (scilicet) ex vtraque portione data a patre, & a matre resultat melioratio in parte patris, vel in parte matris, respectu ceterorum filiorum vel filiarum: & non valet, quoniam neque pater, neque mater possunt meliorare dotis ratione, vt dixi num. 10. Aut non resultat melioratio, sed dos ab vtroque constituta excedit summam hic prefnitam, & meo iudicio etiam si excedatur, dotis constitutio valet.

28 Noucor, ex verbis legis, ibi: *Mālamus, que nunguo pceda*, Nota illud verbum, *Nunguo* ex quo apparet legem loqui quando vnus tantum dotat filiam, q̄ ille non possit vltra summam prefnitam dare. Verba autem singularis numeri non verificantur in plurali, quando adest diuersa ratio, vt per Alexan. & Iaso. l. qui quartam. §. si. ff. de leg. 1. & in. l. Gallus. §. si eius. ff. de liber. & posth. Tiraquei. l. si vnquam verbo *susciperit liberos*, num. 185. C. de reuoc. donat. & dixi supra cap. 8. nu. 27. & 29.

29 Rursus, hac opinio probatur ratione. cū enim pater: solus possit ex facultatibus proprijs filiam dotare, vsq; ad summā hic prefnitam, vt patet ex verbis legis, & vxor tantum dare possit, cur si ambo maritus, & vxor filiam dotent, non licebit excedere summam vni soli prefnitā? Præterea lex de vna dote loquitur, hic autem duæ dotes prima facie videntur esse.

30 Præterea, hac opinio probatur, quoniam si dotata ex dispositione statuti non succedat, intelligitur exclusa solum ab hæreditate eius qui eam dotauit, ita Bald. l. 1. C. de legi. heredi. Ang. conf. 129. Alexan. conf. 151. lib. 2. nu. 3. & conf. 134. nu. 7. lib. 6. Anchar. conf. 80. incip. retento ordine. Gratus conf. 43. nu. 8. Ias. in. l. quoniam Nouella. nu. 7. C. de inof. testamen. Bald. l. neq; mater. C. de iure doti. Bald. in tractatu statutorum. verbo fratre, & cōf. 9.

lib. 2. Ias. l. vt liberis col. 2. C. de collat. Bertran. cōf. 143. col. si. lib. 1. Corn. conf. 74. lib. 1. Decius conf. 346. & conf. 379. col. 2.

31 Sed in nostro casu, filia non potest excludi, quoniam excluditur ne melioretur, vel dotetur vltra summam, at dos matris non excedit, neq; item dos patris excedit, & licet vtraque iuncta excedat, nil ad rem, quia lex loquitur de vna persona, nō de duabus, & quoad vnāquāq; debet fieri de per se cōputatio, sunt enim diuersæ personæ dotantes: neq; enim faciendā coaceruatio vbi resultat nullitas actus, vt in. l. si idem cū eodem. ff. de iurisd. omni. iudicū, & dixi supra cap. 7. num. 32.

32 Simile scribit, Socin. conf. 121. col. 1. nu. 2. vers. potest etiam dici lib. 1. Corn. conf. 171. lib. 4. col. 2. litera. E. Vbi statutum loquens de dote, non habet locum quando pater, & alius dotant.

33 Non enim tota dos hic est de bonis patris, neq; dicitur dotata a me, si non est dotata de bonis meis. Aymon conf. 142. nu. 10. Curtius feni. conf. 27. col. antepen. vers. nam vt dixit, & probatur expresse in l. profectitia. §. si quis certā. ff. de iure doti. notat Aymon conf. 84. nu. 4. Afflict. cōsti. Sicilia. lib. 3. tit. de successio filiorum, nu. 47. Alex. conf. 134. nu. 7. 18. & 19. lib. 6.

34 Rursus hac opinio probatur, quoniam alix sunt facultates matris, alix facultates patris, & q̄ datur ex facultatibus matris, non est considerandum, vt ex eo videatur resultare melioratio, si cōiungatur cū data a patre, non enim pater meus cōfitebitur me meliorare, si ipse det mihi legitimā ex bonis suis ad me pertinentem, & insuper mater det: q̄ etiā ex substantia sua ad me pertinet. Verbum enim *Majorar*, positum in lege, ad bona propria cuiusq; refertur, nō enim pater meliorat quod vxor, vel extraneus ample dent.

35 Sed obijciat aliquis, q̄ dos data a solo patre, soluenda est de bonis lucratis cōstante matrimonio, vt in. l. 3. Taur. l. 8. tit. 9. lib. 5. Recopil. & in hoc transeunt Gregor. l. 6. tit. 10. part. 5. glof. 1. ad medi. D. Præses lib. 3. variat. c. 19. nu. 3. & q̄ idem est faciendum quando pater & mater dotant, vt ibidem decernitur, & q̄ cum datū a patre non possit excedere summam, idem cū datur a patre & matre, cum de eisdem bonis solui debeat. Sed respondeo quod licet de eisdem bonis sit soluendum tamen magis soluetur cum datur a patre, & matre: quā

cum datur a patre solo, quoniam pater solus potest dare legitimam: nisi excedatur summa, atq; item mater idē facere potest pro sua parte.

36 Sed rursus obijciat alius, patrē, & matrē simul dotantes nō posse maiorem summā dare quam si solus pater dotaret, quoniam obligatio matris Iure cōmuni obligatis se simul cum patre ad dotem non valet, vt in. Auth. siue a me. C. ad Velleia. & docet Areti. l. 1. col. pen. ff. solu. matris. post Alexā. ibi nu. 39. Quoniam etiam si femina obligans se pro dote, non iuuetur Velleiano, vt in. l. si dotare. & l. si. C. eod. tit. hic alia est prohibitio, scilicet ne obliget se simul cum marito, & dispensatio circa vnum casum scilicet circa Velleianum non extenditur ad aliam prohibitionem obligandi se cum marito. l. cū propter, & ibi Bart. ff. de lega. præstan. ideo videtur q̄ etiam pro dotata communi filia vxor nō possit se obligare simul cum marito.

37 Contrariam tamen sententiam probat Roman. & Bald. in. d. l. 1. ff. solu. matrimo. Gregor. glo. 3. l. 3. tit. 12. part. 5. Bald. conf. 106. punctus quidā vir & vxor. lib. 5. Et valere obligationē, supponit Nouel. de dote. 6. par. priuil. 3. & 12. Aymon conf. 77. nu. 1. part. 1. Lupus in rep. rubricæ de donatio. inter virum & vxor. §. 66. illud autem nu. 10. Quāquam idem. §. 46. nu. 2. in eadem rubrica rem contra definit. Sed mihi ea opinio verior videtur: vt scilicet valeat obligatio. Cū enim femina obligas se pro dote extraneæ, non iuuetur Velleiano, cur pro dotata filia non obligetur efficaciter? Et si lex dispensat quo ad dotem extraneæ, cur nō videatur dispēfasse quo ad dotem filix?

38 Rursus si cōsideres rationes quas reddit l. si. C. ad Velleia. videbis omnes hic quadrate, scilicet ne dotata reperiat se deceptā, & maritus eam expellat a domo, item fauore nuptiarū. Quod si ne extranea expellatur lex facit efficacem obligationem a muliere factam pro extranea, cur non quādo se obligat pro filia (hoc est pro visceribus suis) facit. l. 3. tit. 12. part. 5. ibi: *Por alguna cosa suya*. Item vbi iustior nuptiarū fauor, quā vbi sunt nuptiæ filix? vbi magis miserescendum cum decipitur extranea, an cum decipitur filia?

39 Præterea hac opinio probatur, quoniam donatio inter virum, & vxorē prohibita, valet pro dotata filia. l. siue vxor, & ibi

Bart. ff. de donat. inter virum & vxor. C. remēsis sing. 4. Lupus. d. rubrica de donatio. §. 46. ex prædictis nu. 1. Boer. in consuetudini Bituricen. tit. de consuet. matrimo. §. 1. col. penult.

40 Non obstat auctoritas Alexandri apud me, vt par est maxima, quoniam sepe animaduerti virū illū vehementi quodā studio improbare quæcūq; Romanus pbat, & in illū supra æquum nōnunquā stomachatur. Nō obstat Auth. siue a me, quoniam nisi me fallit animus, cōdita est ad tollēdū dubiū, an prohibitio intercedendi inducta ex Velleiano haberet locum quando femina obligat se simul cum viro, videbatur enim q̄ tali consorte addito, obligatio valeat. Prudentia enim viri suppleret imprudentiam vxoris, statuitur autem cōtra, nō, vt mulierem a marito liberarent, vel prohibitionem peculiarem inducerent, sed vt Velleianū extenderent. Cum autem Velleiano non iuuetur etiam si sola se obliget pro dote extraneæ, absq; licentia mariti (de Iure communi) cur iuuetur eam simul cum marito, & cum eius facultate obligatur pro dote filix, debito iusto, & Christiano, matribus maximè grato, vtpote quæ nihil magis desiderat quam filiam ex animi sententia locasse.

41 Hoc Iure Regio, omni vacat ambiguitate, valet enim obligatio matris facta simul cū patre pro dote filix, ex his, quæ dixi supra nu. 35. licet pro alia causa non valeret, vt in. l. 61. Tauri. Sed quatenus efficax sit hæc obligatio dubitatur, an scilicet vxor teneatur pro virili, an vero solum teneatur quasi animo intercedendi se obligauerit, non vero animo donandi. Et certe si maritus sit diues, & habeat quo dotet filia, cessat in persona matris obligatio dotandi filiam, & videtur se obligasse animo intercedendi & repetendi, non vero donandi, ita Bald. conf. 184. refutatio, lib. 4. Soci. cōf. 5. nu. 14. lib. 4. notat Nouel. de dote. 6. par. priuil. 3. col. 3. versic. vidi etiam de facto. Bosqueus de nupt. lib. 5. nu. 35. Lupus in rub. de donat. §. 46. ex prædictis nu. 3. & in rep. c. per vestras. §. 14. quinto officio, nu. 9. de donat. inter virum & vxor. & iterum in rep. rubricæ. §. 66. illud autem nu. 10. versic. subdit tamen, Aymon conf. 77. nu. 3. Vbi extendit etiam si maritus, & vxor se in solidum obligauerint, nam licet vterq; ex æquo conueniri possit arbitrio generi tamen cum negotium principaliter

- 44 **¶** Sed obiiciet aliquis, si mater obligans se cum patre pro dote filiarum, non videtur eam dotare de suo sed intercedere animo repetendi, ergo sequitur quod non potest dari in dotem magis quam si pater solus dotaret. Hoc argumentum efficaciter aliquantulum appareret, nisi adessent leges Regiæ quæ matrem obligantem se, cum patre cogunt ad solutionem dimidiæ partis, ita probatur in l. 1. tit. 6. lib. 3. fori, & in l. 3. Tauri. l. 8. tit. 9. lib. 5. Recopil. ubi probatur quod si pater, & mater simul dotant filiam, vel donationem propter nuptias constituunt pro filio, quod soluenda est de bonis lucrativis constante matrimonio, & eis deficientibus de quibuscumque, alijs bonis pro dimidia patri, & pro dimidia matri.
- 45 **¶** Sed rursus, obiiciet alius, quod mater nunquam potest cogi soluere de bonis suis dotalibus, non enim valet alienatio fundi dotalis ad dotandam filiam communem, ut notat Specul. tit. de emptio. & vendi. §. tertio loco col. 4. versu. quid ergo si vir. num. 11. Imola. c. cum contingat de iure iurando, & in l. cum vir. ff. de usufructu. Alex. l. 1. nu. 3. ff. solu. matrimo. Campegius de dote. 4. part. quest. 25. Lupus (qui dubitat) in rub. de donatio. §. 46. ex prædictis, col. 2. & §. 66. illud autem, nu. 13. ubi reliquit cogitandum. Quamvis in contrarium adducat l. quamvis cum sequenti. ff. solu. matrimo. Sed certe illa lex, non loquitur de quando pater infumit dotem in dotanda filia communi, prout illum allegat Lupus. Urget tamen ibi (*quia iusta & honesta causa est.*) Satis enim iusta, & honesta, videtur dotare filiam.
- 46 **¶** Sed respondeo, quod quidquid sit de Iure communi, certe Iure Regio, ex supra traditis d. num. 35. mater cogitur soluere de bonis dotalibus, ut patet ex d. l. 3. Tauri. l. 8. tit. 9. lib. 5. Recopil. ex generalitate illorum verborum. *Lo paguen de por medio de los otros bienes que les pertenecieren en qualquier manera, sino vniere bienes ganados constante el matrimonio, que basten a la paga:* & ibi notat Cifontanus, Lupus, & Castellus, in verbo *En qualquier manera:* Anto. Gom. l. 51. nu. 25. versu. primo, quia cum regulariter.
- 47 **¶** Hic nihil est quod scrupulum amplius facere possit, quamvis Lupus in locis proxime citatis (vbi doctum, & graue decet) nunquam fortis sit asseuerando, sed hic quoque dicit cogita. Sed Antonius Gomezius melioris seculi vir optimus, in l. 1. Tauri. d. nu.
- 42 **¶** Hinc Nouel. in d. loco, scribit quod si forte patre absente, mater etiam suo nomine filiam dotauerit quod licet non protestetur potest repetere a patre actione negotiorum gestorum, cum onus dotandi non ad eam sed ad patrem pertineat, sicut dicimus in alimentis. l. si quis a liberis. §. si mater. ff. de libe. agnosc. Bart. in l. Nessenius, & ibi est textus. ff. de nego. gest. & in l. alimentata. C. eod. tit.
- 43 **¶** Hoc intellige, nisi essent bona lucrata constante matrimonio, tunc enim mater cum videatur gerere negotium mariti absentis, videbitur promississe de bonis mariti, si nulla sunt bona lucrata constante matrimonio si autem essent de illis est soluenda dos, cum enim lucra iure societatis diuidantur inter maritum & uxorem, certe debita contracta durante societate sunt soluenda de bonis lucrativis societate durante, ut l. 207. ff. l. 4. tit. 20. lib. 3. fori. l. Socium qui in eo. §. Socius. ff. pro Soci. cum l. sequi. l. filius familias in principi. versu. quid ergo. ff. de donatio. Vtrumque docet Lupus. d. rubrica. §. 66. illud autem num. 8. versu. & si dixeris, & nu. 13. versu. ex his inferitur. Quod credo verum esse, ex his que postea dicentur, nam filia durante matrimonio prognata est, & sic eo durante oritur obligatio dotandi, & sic de bonis lucrativis constante societate (scilicet matrimonio) soluenda sunt, ut in l. 60. Tauri, que habetur. l. 9. tit. 9. lib. 5. Recopil. & vide, que dixi supra nu. 23. versu. sic Antonius. vide in super, que scripsit nouissime Matieso ad d. l. 9. tit. 9. lib. 5. Recopil. glos. 1. & 2.

- nu. 25. scribit, etiam de iure communi bona mulieris dotalia alienari posse pro dote filiarum, quod aduersus communem sententiam esse videtur. Et dicit quod mater obligans se simul cum patre tenetur pro dimidia soluere de bonis dotalibus si non sunt paraphernalia, quæ omnia de iure communi falsa, & periculosa esse videntur, ut ipse postea significat quamuis eiusdem sententiæ videatur esse Boer. in consuetud. Bituricæ. tit. de consuetud. matrim. §. 1. col. fi.
- 48 **¶** His ita definitis, videamus an hæc procedant etiam si vxor infcio marito dotet filiam de per se, an saltem soluto matrimonio teneatur ratam habere meliorationem. Dubium facit, quod ut dixi supra, vxor absque facultate mariti non potest filiam dotare, stante. l. 55. Tauri. Ergo cum a principio dotis constitutio non valeat, videtur quod tractu temporis non conualecat.
- 49 **¶** Hæc est dubia questio. Primo, quoniam licet supra dixerim a nu. 22. vxorem absque licentia viri non posse dotare filiam, citando Bart. Corn. Boeri. & Gomezium, qui loquuntur in casu nostræ consuetudinis, quæ vxor non contrahit absque licentia mariti, ut in l. 13. tit. fi. lib. 3. fori, & l. 55. Tauri, quæ habetur. l. 2. tit. 3. lib. 5. Recop. Reperio quod Lupus in rub. de donatio. §. 48. requiritur etiam, nu. 4. versu. ex quo si verum est, reuocat in dubium hanc questionem, & dicit quod in piam causam, vxor absque mariti licentia contrahere potest, ut per Bald. l. generali. C. de sacro san. Eccl. & quod dos censetur causa pia, & quod ideo dotis constitutio facta absque licentia mariti videtur valida, ac tandem iniectio speculo fugit nulla certa re definita. Videlicet properabat ad alia.
- 50 **¶** Huic successit Cifontanus, eruditi ingenij vir, qui in l. 55. Tauri. col. 3. ver. vigesimo dubitatur, inquit. Quæro vtrum vxor possit absque licentia mariti promittere dotem, videtur quod sic, quia dotis promissio est causa pia, de quo vide Lupum in d. repetitione. Sed certe Lupus nihil definit.
- 51 **¶** Rursus facit dubium quod scripsit Bald. conf. 407. præsupponendum est quod in terris lib. 2. quod prohibita contrahere absque mariti licentia, potest donare filio, quia statutum conditum est propter fragilitatem mulierum, donare autem filio non videtur procedere ex fragilitate sed ex pietate, & prudentia, ut in l. liber captus. C. de capti. cuius opinionem videtur sequi. Tiraquel.
- 52 **¶** Rursus, facit dubium, quod licet ex statuto mulier non possit se obligare absque consensu propinquorum, potest se obligare in fauorem Ecclesiæ, vel piæ causæ, nam Ecclesiæ & pia causa sunt privilegiata, & non valet statutum aduersus privilegium. l. si. C. de sacro san. Eccl. ita docuerunt Bald. in l. generali in. 1. & 2. q. C. de sacro san. Eccl. & ibi Paul. Fulgo. & Alcia.
- 53 **¶** Rursus Bald. conf. 93. lib. 2. idem consulit, stante statuto requirente consensum mariti, & illam opinionem Bald. in l. generali, probat Anchar. in rep. c. 1. chart. 22. versu. dicit etiam dominus Bal. q. principali. 11. de constit. Alex. ad Bart. l. 1. q. 5. princ. C. de summa Trinit. Alex. conf. 105. nu. 11. lib. 4. Aretin. l. mutui. col. fi. versu. illud etiam scias. ff. de acquir. hæred. Iaso. in l. si vnus ex argentarijs. §. pactus ne peteret. col. 9. versu. tertio limita. ff. de pact. cum pluribus alijs quos Tiraq. adfert, post leges connubiales. gl. 8. nu. 163. Abb. in c. Ecclesia, col. 16. versu. quid enim si statutum. de constit. & ibi Felin. col. 61. versu. alia autem. Dotis autem causa iudicatur pia. l. cum is. §. si mulier. ff. de condi. indebi. ibi Bart. & Ias. Dec. l. captatorias, nu. 25. & l. ex his nu. 13. C. de testa. mili. l. 35. tit. 14. part. 5.
- 54 **¶** Præterea facit dubium, quod contractus factus a muliere absque licentia viri, valet si viro sit proficiuus, ut in l. 54. Tauri scribit Lupus, in rubrica de donatio. §. 68. operatur, nu. 7. Dotari autem filiam, & utile, & honorificum videtur patri, nam si filia nupta, & dotata sit, ipse amplius dotare non tenetur, ut dixi supra in hoc opere.
- 55 **¶** His tamen non obstantibus, mihi verius videtur matrem non posse dotare filiam absque consensu mariti. Primo ex generalitate legum Regiarum, quæ neque contractum, neque quasi contractum patiuntur fieri ab vxore absque licentia mariti. Deinde ex autoritate Bart. Corn. Bald. Gomezij, & Boerij, quibus nemo (quod sciam) aduersatur, nam Lupus loquitur sub dubio & Cifontanus, ad eius doctrinam remittit lectorem.
- 56 **¶** Rursus, moueor ex l. 8. incip. Si patre tit. 11. lib. 1. Fori. l. 6. tit. 11. part. 5. ubi contractus factus inter patrem, & filiam nuptam, non valet, nisi maritus filiarum con-

- senferit, quòd ibi valde notat Roderic. col. fin. Ergo, & hic contractus dotis factus inter matrem, & filiam, vel inter matrem, & generum, non valet, si fiat absq; licentia mariti.
- 57 **R**ursus facit, quòd prohibita contrahere absq; mariti licentia, non potest cōtrahere etiam ad pias causas, aurore Salic. in Authent. Cassa. in pen. q. col. fi. vers. quero modo de statuto. C. de sacro san. Eccle. vbi loquens de statuto requirente consensum proximorum, dicit seruandum etiam si cōtractus fiat cum Ecclesia. Idem scribit Alber. in. 2. part. statutorum quæst. 2. Cardi. Floren. c. perpendimus. q. 9. de sententia excommu. Roma. cōf. 166. Barba. cōf. 14. col. 4. ver. & adduco. lib. 2. Deci. c. Ecclesia col. pen. de constit. quibus accedit. Molin. ad Alexan. cōf. 105. nu. 11. lib. 4.
- 58 **Q**uod mihi verius esse videtur, leges enim politicæ, & prudentes seruandæ sunt etiam si actus fiat cum Ecclesia, vel alia causa pia. Nonnuquam enim causæ quæ piæ videntur, piæ non sunt, vt patet in donatione facta Ecclesiæ, in præiudicium filiorum, vt ait D. August. in serm. 2. de vita cleri. & serm. 3. ad fratres in Eremo. & in concil. Aquisgranensi. c. 112. & in cap. quicunq; 17. q. 4. & in hanc partem videtur prociuior esse, Tiraquel. post leges cōnubiales glos. 8. q. 18. nu. 173. Sic minor bona sua, absq; iuris solemnitate nō alienat, etiam ad pias causas, ita Innocent. & Ioan. And. in. c. in præsentia. de probatio. & ibi Abb. in ultimo notabili.
- 59 **R**ursus hæc opinio probatur, quoniam eleemosyna est res pijsissima. Deoq; maxime grata. Facite inquit vobis amicos de iniquo mammona, qui vos recipiant in æterna tabernacula. Et rursus redime eleemosynis peccata tua. Tamē mulier incio marito non potest eleemosynam elargiri, glos. c. quòd Deo, verbo *Hunc*, & ibi Archid. 32. q. 5. vbi glos. dicit, quòd neq; de dotalibus, neq; de paraphrenalibus potest eleemosynam dare, Alber. in rub. ff. rerum amota. Bart. l. 1. q. fi. ff. eo. tit. Bald. l. si sponsus. §. concessa in. 2. ff. de donat. inter virū & vxor. Florian. l. pen. ff. ad leg. Aquili. Barba. c. quod quibusdā, col. 2. de fide iuss. Lupus in rub. de dona. §. 48. requiritur, nu. 3. & vers. hodie tamen D. Thom. 2. 2. q. 32. art. 8. Florian. l. pen. ff. ad l. Aquili.
- 60 **R**ursus hæc opinio probatur, quoniam ratio qua statutum est apud nos, ne vxor
- contrahat absq; licentia mariti: est, ne fiat præiudicium marito, ita Lupus in rep. rubricæ de donatio. §. 68. col. 1. nu. 3. versic. ne igitur Antonius in. l. 54. Tauri, col. 1. Lupus in. l. 55. Taur. nu. 2. Bald. & Salice. in. l. 1. C. de vir & vxor. Et licet innumeris teneant q; videtur factum ob imbecillitatem mulierum, scilicet Bart. Bald. Paul. l. trāsactionē. C. de transactione. Imol. & Alex. l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad Trebel. tamen inspectis legibus Regijs, manifestè colligitur legē præcipuē respexisse ne marito damnum fiat.
- 61 **P**ro qua opinione, nota. l. 54. & 55. Tauri, & l. 2. tit. 3. lib. 5. Recop. ibi: *La muger durante el matrimonio no pæda sin licencia de su marido*: Nota illa verba *Durante el matrimonio*: Ergo fauore mariti statuitur, alioqui si propter imbecillitatē vxoris, certe neq; soluto matrimonio possit sola contrahere, tunc enim imbecillior est, nimirum destituta cōsilio viri. Rursus nota. l. 13. tit. 20. lib. 3. Fori. ibi: *Muger no puede fazer deuda sin otorgamiento de su marido*. Nota verbum *Marido*: Ergo quæ marito caret, libere cōtrahere potest, si potest, ergo propter maritum fit prohibitio, non propter imbecillitatem vxoris, & certè maritus est potior ratio.
- 62 **H**oc supposito, quod etiam Tiraq. probat. post leg. connub. gl. 6. nu. 40. ex iuis cōstitutionibus. Succedit traditio Bart. l. 1. C. de sacro san. Eccl. Vbi dicit, q; qui fauore alterius prohibetur contrahere, non potest cōtrahere etiam ad pias causas, quod sequitur Abb. cōf. 63. videtur primo col. 3. ver. 4. aduco. lib. 1. vbi citat text. c. licet. §. si. de sepul. in. 6. Cum ergo vxor fauore mariti prohibeatur contrahere, nō potest filiam dotare, etiam si dotis causa sit pia.
- 63 **H**is congruit, q; licet libertatis causa sit pijsissima, vt in. l. 1. C. de commu. seruo. manu. Bart. l. si vnus. C. de testa. Bald. l. 2. C. de fideicōm. liber. Alex. l. Centurio, col. 2. ff. de vulg. tamen minor viginti annis, nō potest seruū manumittere, absq; certis legis solēnitatibus. eadē leg. Insti. quibus, ex causis manu. non licet.
- 64 **R**ursus facit glos. l. si constante. C. de dona. inter vir. & vxor. vbi notatur, q; donatio constante matrimonio facta, à matre filia, non valet, & ibi notat Bald. & in. l. filia cuius. C. famil. hercis. Iaso. l. frater à fratre, nu. 46. ff. de condi. indebi.
- 65 **N**on obstant adducta in contrarium. Primo,
- Primo, non obstat Bald. cōf. 407. lib. 2. nam si prohibitio fit fauore mariti, certè neq; filio donare mater potest, secus si statutum fieret propter imbecillitatem fœminei sexus, tunc enim pius, & non stultum habetur donare filio. Auferre autem marito ius, & commodum suum iniquum esset. Id quòd nostrum. ff. de reg. iur. & ita Tiraq. d. glos. 8. nu. 110. d. stinguit an statutum factū fuerit fauore mariti vel non.
- 66 **R**ursus, non obstat, quòd dos est causa pia, non enim semper est causa pia, nisi detur pauperi, vt per Bart. & Alexand. si cōstante. col. pen. ff. solu. matrim. Roman. in Authent. similiter. C. ad l. Falcid. Lupus in cap. per vestras. §. 12. & in. 2. notabilinum. 20. de donat. inter virum & vxor. Belon. cōf. 16. nu. 4. Et licet esse in casu in quo est causa pia, non licet vxori auferre ius suum marito, vt pietatē exerceat, vt supra probaui.
- 67 **P**ostremò, nō obstat quòd dotare filiam est proficuum marito, fortè enim damnosum est, inspecto tempore persona circumstantijs rei suæ, & familiæ, generi, vel filia, vel alio respectu: possunt enim esse innumeris.
- 68 **H**is absolutis, videamus an saltim soluto matrimonio dotis constitutio à matre: incio, vel inuito patre facta teneat, & Cifontanus, in. d. l. 55. Tauri. col. 1. vers. quinto dubitatur, dicit q; si vxor contrahit absq; facultate mariti, non tenetur ad obseruationem contractus matrimonio soluto.
- 69 **R**ursus Boer. in consuetud. Bituri. tit. de consuetudine, iuris personarum. §. 4. glos. 5. col. 9. vers. sed quid si vxor contraxit, vel donauit, proponit quæstionem, & remittit se, ad titulum de consuetudine matrimonij, videtur tamen ex eis quæ allegat, sentire mulierem cogendam ad obseruationem contractus. Allegat enim quòd filius familias liberans patris debitores, tenetur, & sibi necet liberatio post mortem patris.
- 70 **D**einde ipse Boer. tit. de consuet. matri. §. 1. col. pen. vers. & in proprijs terminis, proponit quæstionem de matre dotante filiam incio patre an soluto matrimonio teneatur soluere dotem, & dicit rem esse dubiam, & remittit se ad dicta, tit. de cōsuet. iuris persona. §. 4. vbi sentit mulierem teneri.
- 71 **P**ostremò Tiraquel. ab infinita lectionis prodigiosa diligentia, vir doctissimus
- glos. 8. post leges cōnubiales q. 11. nu. 99. disputat, an soluto matrimonio mulier teneatur stare contractui absq; mariti licentia facto.
- 72 **E**t quòd valeat, dicit probari, quoniam quando aliquid fit à non domino, vel aliis inhabili, si is postea efficiatur habilis, dispositio sortitur effectum. l. rem alienā. ff. de pigno. actio.
- 73 **R**ursus, licet mulier dotem alienare nō possit constante matrimonio. l. constante. C. de donat. tamen soluto matrimonio valet alienatio facta constante matrimonio, ita glos. in dict. l. constante. Bald. & Faber. Cin. Bald. & Rapha. in. l. si prædium. C. de iure doti. Specul. tit. de emptio. & vendit. §. tertio loco. versic. sed nunquid. Quibus addes alios qui eam sequuntur, scilicet Ias. in. l. si constante. col. pen. ff. solut. matrim. & in. l. is potest, num. 50. ff. de acquir. hæred. & in. l. 2. in princip. col. antep. ff. solu. matrimo. Bart. l. 2. §. item si voluntate in princip. Alexand. §. quòd si in patris. col. 2. ff. eod. tit.
- 74 **S**ed hoc dubium est, contra enim sentit glos. §. 1. verbo interdicta, & ibi Aretin. dicit hanc communem. Insti. quibus aliena. licet. Specul. tit. de emptio. & vendit. §. tertio loco. ver. quid ergo si vir, & ibi. Ioā. Andræ. Sali. in. d. l. si prædium. q. 3. Imola in. l. cum vir. ff. de vsucap. cum pluribus alijs. quos citat Vitalis Camba. in tractat. clausularum. char. 96. col. 3. Bertran. cōf. 95. lib. 1. Lupus in rub. de donat. §. 17. col. 2. vers. quæ quidem alienatio.
- 75 **R**ursus adfert, quòd filius liberans debitores patris tenetur stare liberationi mortuo patre. l. 2. §. quòd si in patris. ff. soluto matrim. per quem ita docet. Alber. in rub. ff. de pecul. legat. Sed neq; hoc tutum est, quoniam contra sentiunt, Paul. Alexand. Aret. & Ias. l. 2. §. q; si in patris. vbi optimè respondent ad eum textum, vt latè per Tiraq. d. glos. 8. nu. 107.
- 76 **R**ursus adducit optimum text. l. cum vir ff. de vsucapio. vbi licet vir constante matrimonio non possit dotem alienare, si alienauerit, & dos ipsius lucro cesserit, tenet alienatio. l. penult. ff. de fundo dotali. Bernard. Alphan. collectanea. 975.
- 77 **R**ursus aducit. l. si dubitetur. §. filius familias. ff. de donat. vbi licet filius familias, qui pro patre fideiussit, non teneatur dum est in potestate patris, tamen factus sui iuris tenetur.

78 Tandem definit, quod si licentia mariti requiritur ne fiat præiudicium marito, quod soluto matrimonio vxor tenebitur, deficit enim causa legis, & dicit ita fuisse iudicatum in senatu Parisiensi. Si tamen licentia mariti requiritur ad solemnitatem, & in fauorē mulieris, ne scilicet propter sexus imbecillitatem decipiatur, & tunc dicit mulierē etiā soluto matrimonio non teneri.

79 Vides lector, rem hanc admodum ambiguum esse. Ego tamen Cifontani iudiciū magis probo. Moucor, ex. l. 54. & 55. Tauri, & ex. l. 13. tit. 20. lib. 3. fori. Inquit. l. Tauri. *La muger durante el matrimonio no pueda sin licencia de su marido, &c.* Hoc verbum. No pueda, resistit actui, & reddit illum ipso iure nullum, Bald. l. de his col. 1. vers. præterea ista. ff. de transact. Collecta. c. at si clerici. col. 2. de iudici. Abb. c. si quis contra, nu. 15. de foro compet. Felin. c. quanto de præsump. Alexand. l. quia poterat. col. 4. vers. limita tamen. ff. ad Trebel. Barbat. conf. 9. col. 6. lib. 1. Corne. confil. 216. col. 2. lib. 1. Iaso. in. l. Gallus. col. 5. ff. de libe. & posth. & in. l. pasta quæ contra. C. de pact. & in. l. frater à fratre. col. 14. vers. tertia difficultas. ff. de cōdit. in debi. & in. l. stipulatio ista. §. alteri. nu. 17. ff. de verb. oblig.

80 Et quod contractus mulieris, prohibitus per hæc verba, Non possit; sit ipso iure nullus probat Socinus confil. 93. col. pen. lib. 1. & confil. 112. lib. 1.

Rurfus hæc verba, Non possit contrahere, absq; licentia viri inducunt solemnitatē, autore Barba. confil. 52. scripsit Iululēter. col. 5. vers. & sic pondero, lib. 2. Corn. cōf. 216. col. 2. lib. 1. Socinus. conf. 283. col. 2. lib. 2. vbi scribit, etiam inducere formam, & quod si omittatur, actus est nullus. l. cū ij. §. si prætor. ff. de transact. Iaso. l. 1. in princip. ff. de verb. oblig. Hippolit. confil. 39. col. 4. Item tollit potentiam glof. c. 1. verbo non potest. de regul. iur. in. 6. Bart. l. fin. col. 2. ff. de feri. & ibi Fulg. Rom. Pau. Alexand. & Ias. Sublata autem potentia, actus est irritus, secundum Bald. l. fin. col. fin. vers. extra quæro. C. de fideicomm. & cap. 1. §. si. col. 5. vers. considerandum, tit. de pace iura. firman.

81 Ex his apparet, quod omnis contractus factus ab vxore, absq; licentia viri, est ipso iure nullus, ex defectu potestatis, & ex defectu formæ, & ex defectu solemnitatis.

82 De iure autem, ille qui facit actum ipso

iure nullum potest illud improbare. l. 1. & ibi glof. C. de libe. causa Bart. l. si post mortem. col. 1. ff. de adopt. vers. si vero est factū cōtra legem Bald. l. 1. C. de libe. causa. Alexan. l. si collatione, nu. 10. C. de colla. l. quemadmodum. C. de agricol. & censu. lib. 1. l. iubemus in. 2. §. sanè. C. de sacro san. Eccles. l. ad. l. si collatione nu. 7. & similia scribit Ias. l. frater à fratre col. pen. ff. de condit. indebit. Cum ergo vxor possit actum absque licentia viri factum improbare, tanquam nullum ipso iure, sequitur quod non tenetur ad eius obseruantiam.

83 Sed obiicit aliquis, fateor quod non tenetur ad eius obseruantiam quando est ipso iure nullus, sed ea nullitas tollitur per solutionem matrimonij, sed respōdo, quod quando actus est nullus ex defectu solemnitatis, non conualescit nisi postea ratificetur.

84 Exemplum sit, minor contraxit absque autoritate curatoris, certè factus maior nō tenetur ad obseruantiam contractus, nisi denuò ratificet, non obstante quod iam liber est à potestate curatoris, ita probatur, per totum titulum. C. si maior factus, & in specie simili scribit Bald. l. 1. col. 7. vers. sexto incidenter quæro. C. de sacro sanct. Eccles. quod si filius familias fecit testamentum ad pias causas absq; consensu patris, qui requiritur cap. licet. de sepul. lib. 6. certè si pater moriatur, non propterea conualescit testamentū nisi denuò conficiatur. l. 1. §. si filius. ff. de legat. 3. Sic Signorolus. confil. 136. scribit, quod si filius familias rem peculij aduentitij inscio patre vendiderit, quod licet pater moriatur, potest ipsemet ab emptore reuocare.

85 Licentia autem viri videtur requiri pro forma, inquit enim lex: *No pueda sin licencia de su marido.* & pro solemnitate. Hæc enim omnia inducit hæc oratio: *Non possit.* Rurfus facit quod scribit Bald. l. fin. §. filijs autem num. 1. C. de bonis quæ libe. vbi si filius alienat aduentitia viuo patre, non tenetur etiam mortuo patre.

86 Rurfus vxor, quæ cōtrahit absq; licentia viri aduersus prohibitionem legis, re vera vel decepta est, & obligatio clanculum est celebrata, vel seipsam decepit, & huiusmodi contractus improbandi à bonis viris sunt.

Deinde si vxor soluto matrimonio tenetur

netur ad obseruantiam contractus, facillimè fiet fraus legi, aduersus omnem rationem. Et passim celebrabuntur contractus ipse soluendi matrimonij morte viri, & hanc aperire ianuam, est præbere occasionem mille fraudibus, præsertim cum feminae faciles pro natura sua, & leuæ mentis plerumq; sint.

87 Præterea re vera, sit præiudicium marito, si matrimonio soluto vxor tenetur ad obseruantiam contractus, nam qui ad feclicitatem sobolis plura disponere posset cum vxore, quam liberam ab omni obligatione esse credit, nihil aget si vxor obligationis vinculo est irretita. Et quodammodo vir priuatur commoditate voluntatis vxoris, quam pro vtilitate communium filiorum ad id quod rectius, & conducibilius est adducere posset, nisi obligatam inueniret.

88 Postremo, hæc opinio probatur efficaciter, quoniam etiam si vxor quæ inscio marito contrahit, rem conferat in tempus habile, scilicet in tempus soluti matrimonij, certè contractus nullus est, quoniam cum lex initio resistat, certè nec in habile tempus conferri potest, vt in. l. si minor. C. de feruis exportan. vbi sicut minor non potest actum facere, non potest id in tempus licitum conferre, vt per Bart. l. 1. §. enuntiatio. ff. de noui oper. nuntia. Imola. in. l. in tempus. ff. de hære. insti. Ita his rationibus definiunt. Decius confil. 145. circa primum. col. 2. vers. nec obstat quod dicta. Ruynus conf. 502. col. 1. Cum ergo contractus vxoris expressè collatus in tempus soluti matrimonij, non valeat absque licentia viri multo minus valebit, quando absque destinatione in tempus habile contractus aduersus prudentissimum, & æquissimum legis decretum conficitur.

89 Postremo, ad tempus soluti matrimonij oculos adijcere, quid est nisi cuniculis subuertere legem & fraudibus occasionē præbere?

90 Nō obstat quod ex aduerso protulimus. Primò, quoniam dubium est, deinde quoniam non ita efficaciter lex ibi resistit, sicut hic.

91 Præterea, hic viget mens legis, etiam soluto matrimonio, quoniā qui decipit mulierem, vt aduersus legis decretum contrahat, bonus vir non est, & vel mulierē, vult decipere, vel maritum iniuria afficere qui vbi primum vxori copulatur omnia vxor-

ris lege humana & diuina putat sua esse, præsertim si adsint communes liberi, neque minus dolebit vxorem in tempus soluti matrimonij deceptam, quam si statim contractus seruandus esset, & res auferenda in præiudicium posteritatis suæ, cui haud aliter quam sibi prospectum vellet.

92 Deinde, non obstat. l. cum vir. ff. de vsu cap. quoniam ibi prohibitio legis non dirigitur in personam, maritus enim vendere potest, non tamen res dotales. Hic autē vxor ipsa prohibetur contrahere, & verba prohibitiua in ipsam diriguntur, & inter hæc prohibitionis formulas magna solet differentia notari, vt per Bart. l. si quis pro eo. de fideiuss. vide quæ dicam infra cap. de fideiussore dotis.

93 Præterea, non obstat quod filius liberationem factam viuento patre tenetur ratā habere mortuo patre, quoniam vt ex superioribus apparet, ea res est maximè dubia, & l. 2. §. quod si in patris. ff. solut. matrim. nil euincit, quoniam loquitur in liberatione actionis communis patri & filijs, & sic cum haberet filia patrem, non mirum si cogit liberationem ratam habere. In summa ego in hac parte procliuor sum.

94 Quid tamen si pater dōt, mater autem non ratione dotis, sed simpliciter filia meliorat, an valeat melioratio, videtur valere, quoniā lex vult meliorationem ratione dotis, vel matrimonij, ibi: *Por via de dote ni casamento.* Et extra hos casus filia meliorari potest, vt supra cap. 2. & cap. primo. dixi. Sed certè si in genere, vel filij nubenti alioquin dōt, non sit contra hanc legem, puta si in dote videtur etiam si simpliciter dōt, dare ratione matrimonij, & dotis. l. quod autem. ff. de iure doti. & ibi Bart. Bald. l. nulla. C. de iure doti. Corne. confil. 282. col. 4. l. ita. ff. de iur. & ex consequenti non valet. Præterea, videtur fieri fraus legi, quæ fraudem omnia fraudes rejiciendas dicit, quod infra suo loco latius prosequar.

95 Nunc ut verius quid si pater mortua matre filiam dotatam tunc possit excedere huius legis decretū. Hæc quæstio, duo habet capita. Aut enim simpliciter dotat filiam. Aut dicit se eam dotare de bonis suis, & de bonis ad filiam pertinere. tibus ex matris hæreditate. Primò casu, aut nulla fuerant lucra cōstante matrimonio, & certè pater solum de bonis suis videtur eam dotare, vt in. l. fin. C. de dot. promiss.

Ias. l. huiusmodi. §. legatum. col. fi. ff. de legat. 1. & probabo infra. & supra probaui. num. 3. & seqq. Et certè si dos excedat, refecabitur vsque ad legitimum modum. Cum enim dos eius quæ nihil habet præter spem paternæ liberalitatis, non possit excedere præscriptionem, multominus dos eius quæ habet substantiam aliunde, scilicet ex materna hæreditate, qua possit dotem augere.

96 ¶ Si verò fuerunt lucra constante matrimonio, certè pater videtur de illis dotare, vt infra dictum est, à num. 126. & cum ad filiam pro parte qua est hæres matri pertineant, videtur quòd dos possit excedere summam hic præfixitam, quoniam pater non dat omnem summam de suo, sed de lucris ad filiam pertinentibus quo casu legis præscriptio seruanda non est, vt statim dicam.

97 ¶ Sed ante omnia videamus, an pater soluto matrimonio dotans filiam, videatur eam dotare de lucratis constante matrimonio, inter eum, & uxorem. Quæstio est dubia, vtilis & quotidiana. Dubium facit Regia. l. 3. Taur. l. 8. ut. 9. lib. 5. Recopil. D. l. 1. x. ses. lib. 3. resolu. c. 19. num. 3. ad fin. Gregor. in l. 6. glof. 1. tit. 10. part. 5. Matienço. l. 3. glof. 7. num. 9. tit. 5. lib. 5. Recopil. qui dicunt quòd dos est soluenda de bonis lucratis constante matrimonio, siue constituantur à patre, & matre, siue à patre solo, matrimonio constante. Hæc verba *Durante el matrimonio*, bis repetuntur in illa lege primum in principio, ibi: *si el marido y la muger durante el matrimonio*. Rursus post medium, ibi: *Pero si el padre solo durante el matrimonio dota, &c.* Non ignorant eruditi quantū tribui soleat verborū repetitioni ea enim quæ geminantur videntur maxime fuisse cordi legislatori. l. Balista. ff. ad Trebell. l. 1. §. sed sciendum. ff. de ædil. ædi. ibi: *Ego puto aduersus tollende dubitationis gratia vis idem dixisse, ne qua dubitatio superesset.*

98 ¶ Hinc Antonius Gomezius, ibi num. 24. versic. secunda ratio. scribit, quòd si pater matrimonio soluto promittit dotem, non est soluenda de bonis lucratis constante matrimonio, sed de bonis proprijs ipsius patris, quia deficiunt verba. l. 3. & eius ratio. Eiusdem opinionis est, Castellus ibi. col. 10. versic. secus d' cetem.

99 ¶ Confirmatur, hæc opinio quoniam soluto matrimonio, iam non dicantur materna, vel matrimonio constante lucrata, sed

propria bona filiarum. l. sed si plures. §. si filio impuberi. ff. de vulg. & pupil.

100 ¶ His congruit, quòd licet ex statuto stantibus masculis femina non succedat, certè si masculus moriatur postquam hæres fuit patri, soror in eius bonis succedit, quia non succedit patri, sed fratri, & licet excludatur ab hæreditate patris, non excluditur ab hæreditate fratris, ita Alexand. l. 1. §. veteres. per illum. text. ff. de acqui. posses. Bald. c. 1. §. quin etiam. Tit. Episcopus, vel Abb. Iaso. l. 2. num. 7. C. de in ius vocan. Angel. conf. 5. incip. Dominus Guiliel. Roman. consil. 163. circa primum de quo quæritur. Facit etiã, quòd scribit Bal. l. si viua matre. C. de bonis mater. in fine, quòd si ex statuto, mulier nubens extra territorium nõ succedat patri, certè si antequam nubat, pater moriatur, & sic iam successerat, non priuatur hæreditate licet extra territorium nubat, quia non est amplius hereditas, allegat. l. fin. ff. vnde liberi. & sequitur Roman. consil. 40. visis & discussis Raph. l. 1. §. veteres. ff. de acqui. posses. Ias. d. l. 2. num. 7.

101 ¶ Sic ergo, licet pater, matrimonio durante dotans filiam videatur eam dotare de lucratis constante matrimonio (quorum administratio plenè ad eum pertinet) certè si matrimonio soluto dotat, de bonis proprijs videbitur dotare, non enim amplius dicitur multiplicatum matris, vel matrimonio constante lucratum, sed propria res ipsius filiarum, & cæterorum filiorum.

102 ¶ Rursus probatur, quoniam pater videtur dotare filiam de proprio, etiam si in cõstitutione dotis dicat se dotare de bonis suis, & de bonis filiarum. textus est expressus in l. fin. C. de dot. promissio. qui vt statim dicam, à pluribus doctis extenditur, vt habeat locum, etiam si pater in constitutione dotis dicat computato omni eo quòd ad eam pertinet ex bonis matris & ex meis, ita Nouel. de dote. 6. part. priuileg. 6. de cuius veritate statim dicam. Illud tamen omnes vbiq; fatentur, quòd etiam si dicat se dotare de bonis suis, & de bonis filiarum, semper de suo soluendum est si facultates suæ sufficiant.

103 ¶ Cum ergo expressa protestatio patris, non sufficiat, vt videatur filiam de bonis ipsius filiarum dotare, quantum videbitur eam dotare de bonis ipsius filiarum habitis ratione maternæ hæreditatis ex bonis lucratis constante matrimonio, si simpliciter

eam dotet, non declarans se de illis dotare?

104 ¶ Sed respondebit aliquis, ratio est, quoniam pater sudore proprio illa acquisiuit, ideò de illis æquum est, vt videatur dotare, & vt de illis dotare possit. Sed responderi potest, quòd etiam in l. fin. C. de dot. promissio. pater erat tutor vel curator bonorum filij, (loquitur enim lex etiam de filia emancipata) & si emancipata erat pater ex lege erat tutor, vt in §. 1. Insti. de leg. paren. tutela: tamen etiã si labor administrationis: præmium, & gratiam promereretur, vt pater minus grauaretur, nihilominus lex iubet, vt de suis bonis soluat dotem, etiam si dixerit se dotare de bonis suis, & filiarum. Certè administratio præmiū meretur, & præsertim debebatur gratia patri, tum quia pater, tum quia administrator, & quia expressè declarauit animum suum, nihilominus tamen lex dicit, quòd de suis bonis soluere debet dotem. His accedit, quòd pater cogitur dotare filiam, etiam si filia diues sit, & habeat quo se dotet, vt dixi supra cap. 2.

105 ¶ His congruit, quòd licet socius omnium bonorum teneatur dotare filiam socij, hoc non procedit soluta societate, ita limitat. l. si socius pro filia. ff. pro socio. Antoni. conf. 7. incip. prout supra. in primo dubio, hic autem morte matris soluta est societas matrimonij, & opinionem Antoni. sequi. Deci. conf. 66. nu. 4. & conf. 68. nu. 4.

106 ¶ Postremo, illud addendum, non ideò seuerius iudicandum de bonis lucratis constante matrimonio, quòd ea constante matrimonio lucrata sint, dominium enim eorum hæud aliter transit ad hæredes, quam dominium cæterorum bonorum. Nam quòd est mirabile, dominium quæ sitorum constante matrimonio transit in uxorem ipso iure absque apprehensione. l. 46. titu. 28. part. 3. Lupus. in rubr. de donat. §. 65. num. 24. Couarru. variarum resolu. lib. 3. c. 19. col. 2. & 3. Roderic. l. 1. tit. De las ganancias. versic. quæritur. vterius. Segura de bonis lucratis constant. matrim. num. 44. Molin. in consuetu. Parisien. §. 25. col. 1. Cassan. in consuetud. Burgund. rubr. 4. §. 2. num. 6. Antonius Gomezius. l. 51. Tauri. num. 76. Vbi & possessionem dicunt in uxore ipso iure transferri. Cū ergo dominium horum bonorum, tanto fauore acquiratur, cur de eis seuerius iudicandum quàm de alijs quæ filia habet? præsertim, postquàm ad filios peruenerunt, quo tempore non

cognoscuntur neque distinguntur ab alijs bonis nomine multiplicati, sed simpliciter bona filiorum dicuntur.

107 ¶ Reperio tamen, quòd Didacus Couarruias, Optimus, & doctissimus vir. variarum resolu. lib. 3. c. 10. num. 3. ver. ex quo inferitur. Scribit, quòd si pater soluto matrimonio, filiarum dotem dederit, aut promississet, censetur dedisse, vel promississe, ex bonis lucratis constante matrimonio. Et eiusdem opinionis est, Gregor. l. 6. tit. 10. part. 5. littera. A. & dicit Couarru. quòd in praxi, est frequentiori iudicum suffragio receptum. Mouetur, ex ratione legis Taurinæ, quæ ideò permittit filiam dotari de bonis matrimonio constante lucratis, quia onus, & obligatio dotandi, nata fuit durante matrimonio, filia enim durate matrimonio prognata fuit, & cum obligatio nata fuerit durante matrimonio, dissoluenda est ex bonis eo constante lucratis, vt in l. 59. Tauri. l. 14. tit. 20. lib. 3. fori. l. 207. stili. Neq; obstat quòd solutio fit soluto matrimonio, quoniam debitum contractum est eo durate, ex dispositione legis quæ cogit dotare filiam quòd satis est.

108 ¶ Hanc rationem adducit Couarru. & sentit Gregorius, in loco supracitato. Et comprobatur, quoniam inter socios sicuti lucra sunt cõmunia, ita & onera, licet soluantur soluta societate. l. omne æs alienum. ff. pro socio. l. 7. tit. 10. part. 5. l. nec quicquã. ff. pro socio. l. 2. tit. 9. lib. 5. Recopilat. vbi latissimè materiam prosequutus est Matienço. glof. 1. per totam.

109 ¶ His accedit, quòd onus dotandi transit cum bonis, ex quibus dos constitui debet, Bart. & Paul. in l. si marito. §. si voluntate. ff. solut. matrim. Deci. conf. 379. nu. 13. Bart. l. post dotem. in. 2. q. principali. ff. solut. matri. Pau. in l. si focer in princip. cod. tit. Lupus. c. per vestras. in. 2. notabili. nu. 16. de donat. inter virum, & vxor. Hypolit. conf. 125. col. 1. Alexand. conf. 169. num. 2. lib. 7. Curti. senior. conf. 27. versic. venio ad quartum. col. 14. Aretin. l. qui superstitis. ff. de acqui. hæredi. Ripa. l. 1. nu. 77. ff. solu. matrim.

110 ¶ Ex his apparet, rem hanc ambiguam esse. Pro prima enim parte, vrget ipsa Taurina constitutio. §. 3. à doctissimis viris ad tollendas litium ambiguitatis religiose, & magno consilio prodita, ideò apud nos illæ leges supra cæteras Hispaniæ constitutiones in prætio sunt, nihil enim in eis credimus

credimus esse quod non discussum, ac magnopere consideratum ad publicam utilitatem fuerit. Legem autem bis repetentē: *Durante el matrimonio*, extendere ad matrimonium solum videtur, aduersus expressa legis verba.

III ¶ Ego tamen, ut meum interponam iudicium, in secundam sententiam propensior sum, ex rationibus in eius comprobatione adductis. Deinde quoniam æquior esse videtur. Præterea quoniam prudentiæ magis videtur conuenire.

II2 ¶ Postremo, quoniam durissimum est, ut qua ipse ad extremos nauigans Indos, per tela, per ignes, ac varios calus parauit, ut filijs proficerem, non liceat mihi eis uti ut faciam quod in rem filiorum, est, atque in meam quoque, dum liberor ab onere dotandi.

II3 ¶ Præterea moueor, quoniam mater libera est ab onere dotandi, nihilominus tamen pater dotat de bonis ad eam pertinentibus ex lucris quæ sitis constante matrimonio, etiam si ipsa nolit. l. 3. Tauri. d. l. 8. tit. 9. lib. 3. Recopil. ergo etiam filia quæ etiam si diues sit, non potest cogi se ipsam dotare. l. fin. C. de dotis promiss. & dixi supra cap. 2. poterit dotari de bonis matrimonio constante lucratis, imò videbitur de eis dotata. Nō enim ipsa magis libera est ab onere se dotandi, quam mater, imò magis teneatur quam mater. Nam si pater dotat filiam de bonis suis, & filia, si bona patris nō sufficient videtur pro residuo dotasse de bonis filia. l. fin. C. de dot. promiss. At si infamia, vel inuita vxore, dotat filiam de bonis ipsius vxoris, dotis constitutio non obligat vxorem, quoad bona sua, quæ habet extra lucra, ita definitur in l. 3. Tauri. & in d. l. 8. Recopil. & in l. neque mater. C. de iure dot. Bosqueus de nup. lib. 3. nu. 34.

II4 ¶ Confirmatur hæc opinio, quoniam rigor. l. fin. C. de dot. promiss. nascitur ex eo quod de iure communi quæ sita constante matrimonio pertinet ad solum maritum, vxor verò solum deducit suam dotem. l. quintus. ff. de donat. inter virum, & vxor. l. etiam. C. eod. tit. Abb. c. 2. de donat. inter virum, & vxor. Ideò non videbatur adeò iniquum, ut pater de suo videretur, ac teneretur dotare filiam, nimirum omnia sua industria quæ sita matrimonio constante, vel ex fructibus rerum dotalium, ad eum pertinebant, nulla comunicata parte vxori, ideò non mirum si sustinebat onera,

qui commodum auferebat. At hodie Iure Regio, cum lucra diuidantur, & mortua matre veniant ad filiam. l. 1. tit. 3. lib. 3. fori. l. 2. 3. & 4. tit. 9. lib. 5. Recopil. æquissimum est, ut patri utilis sit suus labor & industria, & ex lucris potest dotare filiam.

II5 ¶ Alioqui, vide baratrum iniquitatis in quod contraria opinio nos adducet. Einge patrem, ex sua peculiari substantia habitam ante matrimonium (quam vulgo vocamus *Capital*) habere aureos mille, & constante matrimonio lucrati aureorum decem millia, habet duas filias, quæ succedunt in dotem matris (fortè opulentam) & in dimidium lucrorum, scilicet in quinque millia aureorum, an æquum est, ut non solum auferant sudorem patris, ex durissima consuetudine diuidendi lucra, sed etiam ut eū cogant dotare ex proprijs rebus, fortè usque ad legitimam, ita enim musant quidā, ut dixi. c. 1. Aequidē, si illos quinque mille aureos, filia aliunde habuissent, tolerandam vicunque esset, ut diuites cogerēt patrem ad dotem. At diuites sunt ex sudore & vigilis patris, quid oportet auferre ab eo quod restat? Nonne satis est, ut quæ tantolabore parauit, videat in filiarum dominium in sua vita translata, nisi expiletur etiam: & de cute (quò aiunt) laboret?

II6 ¶ His accedit, quod hæc opinio conuenit gratitati Christianæ, non enim nisi quando æquitas est manifesta filio fauendū est aduersus patrem, quem iuris prudētēs credunt semper curare quod utilius est filio. l. nec in ea. ff. de adul. l. si furioso. §. puberi. in fin. ff. de cura furio. & dixi supra. c. 2.

II7 ¶ Postremo in hanc sententiam adducor, quoniam etiam si receptum sit patrem cogi dotare filiam diuitem, ut dixi. c. 2. num. 25. & 26. opinio rigida & durissima est, ut ibi dixi, ideò restringenda est quando diuitiæ dimanarunt ex industria, & re patris.

II8 ¶ Vltimo moueor, quoniam diuidere ex æquo lucra inter maritum, & vxorem, durum est, & licet sit seruandum, est æquitate molliendum, & prudentia limitandum.

II9 ¶ Non obstant in contrarium adducta, quoniam quando ratio legis est generalior lege, licet eam extendere ultra verba, & præter verba, ut per. DD. in Auth. quas actiones C. de sacrosan. & Ecclesi.

II20 ¶ Deinde respondeo, quod lex. §. 3. Tauri, & cæteræ ideò loquuntur durante matrimonio, ut definiant casum magis dubium.

Cum

Cum enim dominium, & possessio acquiritorum constante matrimonio pertineat ipso iure ad vxorem, ut supra dixi num. 106. durum videbatur, ut maritus inuita vxore posset dotare filiam de lucris iure dominij, & possessionis ad eam pertinentibus, at soluto matrimonio morte vxoris, non videtur durum, ut pater filiam dotet de his quæ proprio sudore acquisiuit: neque, ut in utilitatem ipsius filia det industriam, & fructum vitæ suæ, ipsi filia ideò hic casus tanquam minus dubius non deciditur.

II21 ¶ Neque obstat si quis dicat, imò est magis dubius, quoniam soluta societate filia socij non est dotanda, de bonis societatis, ut per Anton. d. conf. 7. Hic mihi lectoris æquitas adfit oportet. Fateor quod si sit expressa societas omnium bonorum etiam quo ad actus non quæ stuarios, socius tenetur dotare filiam socij, ita enim intelligitur. l. si socius pro filia. ff. pro socio, ut per Alexand. confi. 154. lib. 2. col. 2. & confi. 133. num. 2. lib. 2. & confi. 77. lib. 4. & dicam infra latius suo loco, tamen, ad hoc, ut socius teneatur dotem dare filia socij, requiritur, ut id expressè cautū sit vel æquipolens, ut latè per Alex. in d. locis.

II22 ¶ Ad rem; fateor filiam socij soluta societate nō dotandam de communibus bonis, quid hinc sequitur? dices. sequitur quod soluta societate matrimonij, filia nō est dotanda de communibus bonis, scilicet de lucris. Sed respondeo quod soluta societate soluendum est æs alienum contractum durante societate, ut dixi num. 108. & durante societate matrimonij orra est obligatio dotandi. Sed replicabis, etiam durante societate erat obligatio dotandi filiam socij, sed respondeo quod obligatio dotandi filiam socij, erat ratione societatis bonorū, disoluta autem societate relinquitur vnicuique suum, ut vnusquisque filiam suam dotet, vel adhibitum disponat. hic est obligatio ratione causæ naturalis scilicet personæ patris non ratione lucrorum, & hæc obligatio soluta etiam societate durat, & non est æquum ut socia (scilicet vxor) relinquat maritum irretitum obligatione, & ipsa liberè auferat partem suam.

II23 ¶ Deinde societas viri, & vxoris, multo alia est, quam sociorum, hic enim maritus ferè omnia quæ dicuntur lucra, acquirit sua industria, tenuissima enim sunt foeminarū lucra, ideò etiam soluta societate, æquum

est, ut detur libertas patri qui sudore proprio lucra acquisiuit. Neque de societate semper licet arguere ad lucra viri, & vxoris, ut patet ex Segura, Roderic. Molin. & Cassaneo in locis supra citatis.

II24 ¶ Non obstat quod soluto matrimonio iā non dicuntur lucrata, sed propriæ res filiorum, quid ad rem? si re vera, sunt lucra patris, labore acquisita? quis laborat de nomine cum viget eadem ratio, & viuunt & clamat æquitas?

II25 ¶ Non obstat, quod pater videtur dotare filiam de proprio, quoniam limitandum, & intelligendum nisi dotet de lucris à se acquisitis, tunc enim licet lucra in dominium filia transferant, potest pater ea dare in dotem, quoniam transeunt in dominium filia adfecte hac qualitate, ut ex eis soluenda sint debita matrimonio constante nata sicut est dos, ut dixi. Hæc protuli ut eruditiores certius aliquid adferant.

II26 ¶ Sed an ea quæ pater dat filia expressè ex lucris, computanda sint: ut videamus an excedatur lex. Distingue, aut pater solus dotat viua matre, & si oritur melioratio vel excessus, ressecatur, neque sustinetur colore quod filia videatur dotata de bonis patris & matris, quoniam etiam si pater solus dotet, soluenda est dos de lucris, & licet lucra pertineant ad vtrumque, tamen dos ab vno solo dicitur constituta, ita probatur in d. l. 3. Tauri, & d. l. 8. tit. 9. lib. 3. Recopil. *Pero si el padre solo durante el matrimonio dote algun hijo comun, si del tal matrimonio huntare bienes de ganancia, de quello se pague.* Nota illa verba, *Si el padre solo.* Ergo licet dos soluatur de lucris ad vtrumque pertinentibus, ab vno tantum constituta dicitur, si ab vno, ergo non potest excedi lex.

II27 ¶ Sed obijcies, quid ad rem si ab vno constituitur, si ea quæ dat, nō sunt omnia sua. Nam de iure, si det bona ipsius filia nō facient partem: ut inde videatur meliorata, vel excedi taxa legis ut statim dicam. Sed respondeo, quod licet lucra pertineant ad vxorem iure dominij etiam matrimonio constante, ut supra dixi num. 106. tamen administratio eorum liberè commissa est patri, ita ut circa fraudem liberè possit de eis disponere. l. 4. titu. 4. lib. 5. ordin. l. stili. 205. Lupus in rubr. de donatio. §. 66. nu. 24. itaque. & §. 46. nu. 5. Et hodie est text. in l. 3. tit. 9. lib. 3. Reco. vers. *Y otro si, que los bienes que fueren ganados y mejorados, etc.*

vbi

vbi Matienço. glos. 6. verbo: *Que los pueda enagenar el marido.*

128 ¶ Itaque si maritus solus dotauit, dos soluenda est de lucris, lucra autem non debet excedere legitimam patris, ab eo enim solo dicitur dotata, & licet lucra sint communia, tamen ex die quo maritus ea alienat, dicuntur esse extra dominium vxoris, ac si acquisita nunquam fuissent, vt patet ex num. precedenti. Quoniam administrator soluit res alienum societatis, & alienatis lucris, vxor vel eius hæredes non est quod alienata petant, sed ea quæ tempore soluti matrimonij reperiuntur, ea soluenda sunt, & diuidenda, cætera alienata citra dolum, non sunt in cõsideratione, neque mater videtur ea dedisse. Quod satis probatur ex dictis iuribus Regijs, nam in principio dicunt, quod si vxor simul cum marito se obligat, dos soluenda est de lucris, vel de alijs bonis ipsius vxoris pro sua dimidia, si tamen solus pater dotet, dicit dotem soluendam de lucris, & quod si lucra nõ sunt, soluenda est omninõ de bonis patris, non autem ex bonis vxoris.

29 ¶ Ex his liquet, quod etiam si lucra det pater, non videtur dare res vxoris, sed suas proprias, tempore enim soluti matrimonij, id quod reperitur, dicitur matrimonio constante lucratum, & diuidendum, nisi aliud probatum fuerit ex lege Regia. 1. tit. 9. lib. 5. Recop. si tamen ipsa promississet dotem, simul cõ marito, a duobus videretur dotata, & cessat lex, vt supra dixi.

30 ¶ Si tamẽ mortua matre, pater dotet filiã, videbitur quidem dotare de lucris, tamen lucra quæ pertinent ad filiam ratione hæreditatis maternæ, non facient partem, vt inde filia videatur meliorata, quoniam pleno iure pertinent ad filiam, neque pater in eis iure proprio habet quidquã, neque ex illis aliquid filie auferre potest, sed filia est pleno iure domina, & pater ad summum habebit ius quod habet extraneus tutor, vel curator quoad administrandũ non autem quoad percipiendum decimam, vt docui in tractatu de decima tutori Hispanico iure prestanda. c. 4. De Patre tutore. Cum ergo pater, quoad lucra non videatur dotare de suo, certẽ nõ facient partem, vt inde filia videatur meliorata, vt dixi supra.

31 ¶ His ita definitis, tractemus de secũda parte questionis principalis. Pater dotauit filiam, dicens se dotare & promittere illam summam ex bonis suis, & ex bonis filix.

Tamen si cogitur omnia soluere de suo, re sultat melioratio, & præiudicium cæterorum filiorum, & sunt aliqui Doctores qui dicunt quod etiam si filia habeat bona, pater ita promittens, debet totam dotem soluere de suo etiam si non habeat quo cæteras filias matrimonio locet, ideõ hunc locum oportet breuiter excutere.

132 ¶ Illud ante omnia supponendum, quod si pater dotat filiam de bonis suis, & de bonis filix, bona filix non faciunt partem, vt inde filia videatur meliorata, sed habentur ac si in dotem data non essent. Non enim dicitur dotata à patre, quæ non est dotata de bonis patris. l. profectitia. §. si quis certam. ff. de iur. doti. Et patet ad sensum, & docet Aymo. conf. 84. num. 4. Afflict. consti. Siciliæ. lib. 3. tit. de successio. filiorũ, num. 47. Curt. senior. conf. 27. col. antepen. versi. nam vt dixit. Aymo. conf. 142. nu. 10. sic filia in re propria instituta non dicitur instituta, sed præterita. glo. l. 3. §. Sed vtrum. ff. de mino. Bal. conf. 93. col. 2. lib. 3. Pau. cõf. 455. col. 1. lib. 2. Alexã. cõf. 20. col. 3. lib. 3. Aym. cõf. 142. nu. 10. Et facit bonus textus. l. si res quas. ff. de iure dot. Et facit, quod solum illa dos confertur, quæ processit ex bonis illius de cuius hæreditate agitur. l. vt liberis. C. de colla. Bal. l. quoniam Nouel. circa prin. C. de inof. testam. Ias. cõf. 88. col. 1. lib. 1. Ias. l. quoniam. col. 2. C. de inof. testa. & in. l. vt liberis. col. 2. C. de collatio. Barbat. conf. 38. lib. 1. Cremen. Sing. 167. Alexand. conf. 13. col. 3. lib. 6. Cassan. consuet. Burgund. rubr. 7. §. 12. Sic statutum loquens de dote non habet locum quando pater, & alius dotant Socin. conf. 121. col. 1. num. 2. versi. potest etiam dici. lib. 1. Corne. conf. 171. col. 2. l. tera. E. lib. 4.

133 ¶ Sed obijciat aliquis, pater dotans filiam nunquam videtur dotare de bonis filie sed de proprijs. Hic distingua, aut enim dotat simpliciter, & videtur dotare de proprijs. l. fin. C. de dot. promiss. glo. l. 1. ff. solu. matrimon. & ibi Bart. Paul. Alexand. Ias. Rip. & omnes communiter sequuntur etiam si filia habeat bona aduentitia. l. fin. supra citata. l. profectitia. §. pen. & si. ff. de iure doti. Nisi sint lucra, vt supra dixi. Et semel constituta dote non potest constitutionem declarare, vt intelligatur tantum de bonis filie, & tantum de bonis suis, ita docet Angel. conf. 209. Petrus de Saõ. ciuis Ianuensis. Aretin. l. 1. ff. solu. matrim. & ibi,

& ibi Vincen. nu. 12. Quod intellige siue filia sit emancipata, siue in potestate, vt expressè statuitur in. d. l. fin.

134 ¶ Si tamen pater dixit se dotare de bonis suis, & de bonis filie maternis, certẽ si idoneus est facultatibus: videtur de suo promississe, & adiectionem bonorum filie in subsidium factam, ita definitur in. d. l. fi. & probant omnes. DD. in. d. l. 1. ff. solut. matrim. glo. l. 7. tit. 1. part. 4.

135 ¶ Quod verũ est, etiam si immodicẽ dotaue rit, ita quod nõ præsumeretur tantum dedisse de suo, ita probatur. l. fin. ibi: *Paterat enim.* DD. in. d. l. 1. Benedic. c. Raynuntio. verbo dotem. num. 24. Paris. conf. 80. col. 1. lib. 3. Campeti. de dote. 1. par. priuil. 16. Nouel. de dote. 6. part. priuil. 6. Antonius Gomezius. l. 5. Tauri. nu. 21. Alciat. de præsumpt. regula prima. præsump. 26.

136 ¶ Quod procedit, etiam si pater esset administrator bonorũ filix, ita probatur in. d. l. fi. C. de dotis promissio. Nam loquitur in patre habente bona filie aduentitia quorũ est legitimus administrator. Et hoc licet dubium fuerit apud quosdã, nam Bar. contra sentit, in. l. Necessari. ff. de neg. gest. col. 2. & Cuman. conf. 87. col. 2. tamen probatur nominatim, in. l. profectitia. §. fin. ff. de iur. dot. Vbi pater videtur dotem promittere, vt pater, non, vt curator, & ita quod de suo videatur promittere, etiam si sit curator, not. Imol. l. 1. col. 2. ff. solu. matr. Rom. col. pen. 3. speciali. nu. 16. Alex. nu. 17. Ias. nu. 25. Soci. nu. 37. Rip. nu. 90. vbi dicit cõmunem. & ibi Vincen. nu. 21. Paul. fin. ff. de per. hære. Fulg. l. Necessarius. ff. de neg. gest. Aret. §. fuerat. nu. 19. & ibi Ias. In sti. de actio. Nouel. de dote. 6. par. priuil. 3. Cãpe. de dote. 1. par. priuil. 16. nu. 4. vbi re tẽ probat. Pari. cõf. 80. lib. 3. Lupus. c. per vestras. §. 14. quinto officiu. nu. 2. Benedic. verb. dotẽ. nu. 22. Lupus in rubr. §. 66. nu. 17. Quod limita, nisi filia cõsentiat dotem dari de suis bonis sicut pater testatur, pro parte, vel in totũ. l. profectitia. §. pen. ff. de iure doti. & d. l. fi. Aret. & Alex. l. 1. ff. solut. matri. & ibi Vincen. nu. 25. glo. in. d. l. 8. Campeti. in. d. 1. par. priuileg. 16.

137 ¶ Item limita, nisi filia ipsa simul cõ patre agreget bona sua doti promissæ à patre ita probatur in. d. l. fi. ad finẽ. Et qui velit rigidã, & insidiosam eius legis constitutionẽ effugere, ita debet facere cõ de suis, & filix bonis dotat. Itẽ limita quando pater esset inops tũc enim si promittat dotẽ de suis, &

de filix rebus: de bonis filix soluendũ, ita probatur in. d. l. fi. ver. vbi autem, ita Aret. Alex. Rip. Soci. nu. 39. & cæteri. in. d. l. 1. Vincen. nu. 26. Pari. cõf. 80. lib. 3. Afflict. deci. Neapol. 179. Non enim obligatur pater inops promittens dotẽ, Bald. l. fin. C. de dot. promiss. cum alijs quos citauit. c. 8. vers. æquidem ante omnia prospiciendum.

138 ¶ Itẽ limita, quãdo pater distertẽ dixisset, promitto centũ de bonis meis, & centũ de bonis filix, tunc enim ita seruandũ probatur, in. d. l. fi. quæ re vera loquitur in casu dubio, scilicet quãdo non exprimitur certa quantitas, vt patet ibi: *Simpliciter, itẽ ibi: Nihil adendum putauerit sed simpliciter,* item ex vers. *Vt re vera,* & ibi: *Nedum effuso sermone,* & ita notat Bal. ibi. col. 1. Afflict. in cõsti. Neapolita. lib. 3. tit. de successi. filiorũ. nu. 50. Rip. nu. 92. l. 1. ff. solut. matri. & ibi Soci. nu. 37. Vincen. nu. 28. & reliqui omnes.

139 ¶ Quid autẽ si nõ expressè diuisit quantitatẽ quã dabat de bonis suis, & quã dabat de bonis filix, sed dixit doto filiã in mille cõputato omni eo quod ei deberur tam de bonis maternis quã paternis, an filia possit bona materna repetere nulla deductione facta ratione dotis? Bal. Nouel. de dote. 6. par. priuil. 6. nu. 22. dicit, quod etiã hoc casu, dos cõsetur data de bonis paternis, & de eis est soluenda, si sufficiant, & quod ita cõsultuit Ioã. de Mõtesperelo. Ias. §. fuerat. nu. 105. Insti. de Actio. Vincen. l. 1. nu. 27. ff. solu. matri. Gerardus. Singul. 71. Anton. Gomez. d. l. 5. nu. 21. Ias. cõf. 133. num. 11. lib. 4. Crot. in. l. frater à fatre. nu. 111. ff. de condi. indebi.

140 ¶ Mouetur ex. d. l. fin. vbi pater videtur de suo dotare, etiã si dicat se dotare de bonis paternis, & maternis, & de eius bonis est soluenda dos quæ enus sufficiunt. Idẽ autẽ casus videtur si dicat cõputato quod, ad eã pertinet ex bonis paternis, & maternis, videtur enim eandẽ esse significationẽ vtriusque orationis, ergo idem iudicandum.

141 ¶ Contrariam tamen sententiam probant, Marian. Socin. c. tua de sponsa. Socin. l. 1. nu. 4. l. ff. solu. matri. & ibi Ias. nu. 24. Rip. nu. 92. Corne. conf. 16. col. pen. lib. 3. Alci. præsumpt. regula prima. præsump. 26. nu. 6. vbi dicit opinionem Nouel. esse satis iniquam, quod mihi quoq; videtur.

142 ¶ Moueor ex tribus. Primõ quia secundu DD. communiter in. d. l. 1. ideõ dos soluenda de bonis patris, etiã si dicat se dotare de bonis paternis, & maternis, quoniã fauore dotis

dotis licet natura copulatiuæ, sit diuidere obligationē æqualiter. l. reos. §. cū in tabulis. ff. de duob. reis. tamē in dote data à patre, intelligitur secundum ordinē charitatis, & lex præsumit bona filiar adiecta in subsidium, scilicet si bona paterna non sufficiant. Cōiunctio enim sanguinis facit præsumi donationē: vt per Bar. l. quæ dotis. ff. solu. matri. vt dixi supra. c. 1. o. nu. 84. Hæc est ratio. Tamē cū pater expressè dicit promitto cētū in dote, cōputato omni eo: qd ad filiā pertinet ex bonis meis, & ex bonis maternis, iā cessat præsumptio, cū expressè dicat dotem soluendā computatis bonis maternis. Verbum enim computatis, nihil aliud significat quam se dare in dotē bona materna, neq; hoc solum sed omnia bona materna, nā indefinita æ quipollet vniuersali. Cū ergo dicat omnia bona matris cōputada, iam disertè & specificè dicit, quid sentiat, neq; ei obijci possunt illa verba. l. fin. Nedum effuso sermone se iactat, hic enim nulla est iactantia, nulla effusio. Non enim solum dicit doto de bonis paternis, & maternis, sed doto, vt accipiat in computationē quod ad eam pertinet ex bonis matris, & ex meis.

143 Negare hanc opinionē esse verā, est negare patri potentiā declarandi, dotem dari ex bonis maternis, hoc autē ei licet, si disertè faciat, vt probatur in. d. l. fi. Rursus, cessat hic illa præsumptio, quod videtur promittere secundum ordinē charitatis cū dicat expressè se promittere. cōputatis bonis matris. Neq; obstat si quis obijciat, qd ratio. l. fi. est, qd pater tenetur dotare filiā, & quod idē protestatio nō prodest, vt liberetur ab onere sibi per legem imposito, & qd idē non prodest etiā si dicat: computato, argumento gl. l. si quis à liberis. §. non tantū. ff. de lib. agno. glof. Bar. Aibe. Paul. & Alex. l. alimenta. C. de neg. gest. quoniā ea ratio quadrat, quando dos non excedit debitū modū. At. DD. supracitati, nu. 175. dicūt: l. fi. procedere etiā quando dos est excessiua, quo casu cessat obligatio, & est liberalitas patris, qui olim poterat dotare ultra legitimā, vt dixi. c. 1. Et quod. l. fi. habeat locū etiā in dote excessiua probatur in ea lege vers. Poterat enim. Itē lex ipsa in fine, significat qd si disertè dicatur soluendū de bonis matris, ita qd non sit ambiguitas, qd de eis soluendū est, ergo prodest patri se declarare, neque lex se fundat in obligatione.

144 Fateor tamen, qd si pater non daret con-

gruam dotem de suis bonis, filia supplementum petere possit, etiā si cōputatis suis bonis, dos esset congrua. Pater enim cogitur dotare de suo, etiā si filia sit diues, vt latè dixi. c. 2. à nu. 25. & tunc protestatio: qd dat dotem computatis bonis maternis, nō prodest, vt est de mente. DD. in. d. l. fi. vbi vide Soc. nu. 39. & Alex. & Aretin. & Vincen. nu. 28. Aicia. d. præsump. 26. reg. i. nu. 40. Neq; etiā prod. fiet expressa diuisio, promitto centū de meis, & centū de maternis, nisi filia cōsentiret maiorē dotē sibi nō dari de bonis patris, vt supra dixi, & notat Soc. d. l. fi. nu. 137. post Arc. & dixi supra.

145 Denique vt ad rē reddeamus, negari non potest efficaciorē modū significadi esse, doto cōputatis bonis maternis, quam illud doto ex paternis, & maternis. Sed nouissimè Vincen. in. d. l. fi. nu. 27. & post eū Gomezius. d. l. §. 1. nu. 21. defendūt opinionē. Nouel. dicentes, qd. l. fi. ad hoc, vt pater non soluat totā dotem requirit, vt declarat quā tum det de bonis suis, & quantū de bonis filiar, ibi: vt re vera appareat quid ipse vult dare, & quid de substantia filiorum proficitur, &c. Et quod etiā si dicat: computatis maternis: non apparet quam summam faciāt, & quod idē idem iudicādum quod si dixisset, doto de paternis, & maternis.

146 Sed mihi placet contraria sententia, quoniam sensus verborū. l. fi. Doto in centū de paternis & maternis non ineptè interpretari possunt, vt dos videatur securior quoniā etiā materna obligari videntur, & forsam hoc mouit Imperatorē in. d. l. fi. qd scilicet materna videantur adiecta, vt tanquā obligata ad solutionē, faciant dotē securiorem, non autē, vt de eis fiat solutio, & voluit Imperator corrigere ineptiā eorum qui præ verborum iactantia ambigūe contrahunt. At cum dicitur, cōputatis paternis, & maternis, iam materna expressè apponuntur ad solutionē, verbū enim cōputatis, efficacissimè significat inde soluendū, & omnem ambiguitatem tollit.

147 Sed obijcit Vincentius, nō constat quantum dat de bonis matris, imò constat, cū dicat computatis maternis qui enim totū dicit nihil excludit. Itē nota illa verba. l. fi. Poterat enim secundum vires suas dotem pro filia dare, & consentire filijs partem vel totam substantiam paternæ liberalitati aggregare. Nota illa: Poterat secundum vires suas. Nam qui dicit computatis maternis, satis significat, solū velle se dotare de suis, secundum vires suas cætera

148 cætera de maternis deducenda. *Discedere ab hac opinione, est discedere ab ipsa equitate, imò etiam à sensu communi. Imperator enim iudicat ex præsumptione, in casu ambiguo, hic verba clamant bona filiar computanda. Obijcit Vincentius, non constat quanta sint bona filiar. An oportuit, vt speciatim ad numerum constent? Dicit oportet facere cōputationem, quid inde? si facta computatione facillimè constat quanta sint? Certa appellamus ea que per relationem ad aliud sunt certa. l. à se toto. ff. de hæred. institu. l. institutio. ff. de condit. institu. l. si ita scripsero. ff. de condi. & demonstra. Alioqui, neq; quod ipse pater dat, constat quantum sit, cum se referat ad cōputationem faciendā de eo quod ad filiam pertinet ex suis.

149 Rursus, inquit Imperator in fine: Nedam effuso sermone se iactat in promptum incidat sui periculum. Quis autem promptum periculum iudicet, si expressè dicat, computanda omnia materna. Certè qui Nouelli sententiam secutus fuerit audiet optimo iure, illam viri prudentissimi vocem, summum ius summa iniuria, & litera occidit spiritus viuificat.

150 Quis dubitat decisionem. l. fin. ad o esse infidiosam, rigidam, insipidam, vt legentē subeat admiratio, nisi cum Socino. l. 1. intelligat eam legem in quantitate dotis necessario danda non autem in dote excessiua. Cum ergo eam constitutionē videatur improbare sensus communis, oportet eruditos, ita eam interpretari, vt nō sit palam absurda, impia, & iniqua, aduersus omnem rationem, ius, & æquitatem. Excogitanda ratio est, qua non sit apud audaculos risui, quod sit commoda, & prudētī interpretatione. Negare autē vim, & efficacē significationem verborum, peruicacia est. Nō intelligere, incititia, negare. l. fin. non loqui in casu ambiguo, est non legisse eam. Negare quod in specie Nouelli, non significatur efficacissimè patrem velle dotē solui etiam de maternis, est in media luce caligare. Si expressa declaratio prodest (vt re vera prodest) quid oportet tot rimas, tot cuniculos excogitare. Ius est ars boni & equi, que hic æquitas? quæ bonitas?

151 Sed reclamationes, legē loqui, quando re vera constat, quantum pater det de suo quantum de re filij. Respōdeo, legem non requirere, vt speciatim appareat quantum, tantū dicit. Poterat enim secundum vires suas dotem dare, &

consentire filie, sua agregati, vt re vera appareat quid ipse vult dare, &c. Nota illud verbum Poterat. Nō enim lex nominatim requirit, vt specificet quantum, sed dicit qd potuit id facere, & quod melius fecisset, non tamen requirit, vt adsit talis specificatio, & quod si nō adsit, nō prodest etiā si pater expressè declaret per verba significatissima, velle se dotem solui de maternis. Nō quod dicā, illud hoc melius esse, idē hoc improbo. Non quod dicā potuisse euadere periculū tali via, nego aliā esse viam. Iactantiā effusam ex qua ambiguitas oritur improbat lex. Eos qui promptū periculū nō fugiūt castigat. Qui dicit computanda bona matris, prompto periculo proximus nō est, & longe abest à iactantia & effusione.

152 Sed certè, quidquid senserit cōd. tor eius legis, si Hispanica lingua pater dote: ita. Doto en mil. entrando an queta lo que le pertenece la herencia de su madre, y de la mia, auidacissimè patris iudiciū sequar etiā si omnes DD. aliud dicant. Sequūtur enim dispositionē. l. fi. que de pmissione latine facta loquitur, quæ fortè iuxta vim, & delicias Romani sermonis, aliū sensum delicatis præbere potest, qui ambiguitatē pariant, verba autem Hispanica manifesta sunt, & cerdonibus, & aurigis, palpabilia. Sed de his hætenus.

153 Non omittendū, falsum esse qd iuxta Nouelli sententiam scripsit Ias. cons. 133. nu. 11. lib. 4. quod si pater leget filiar centum pro dote, pro omni eo quod possit habere ex hæreditate paterna, & materna, nihilominus dos tota soluenda de bonis patris.

154 Neque illud etiam prætereundū, quod licet dotās filiam de bonis suis, & maternis, teneatur dotem soluere de suis, tamen in sumpta in festiuitatem nuptiarum est soluendum de aduentitijs filiar. l. fi. & ibi Bal. & Ang. ff. de peti. hæredi. Ias. l. huiusmodi. §. legatum. num. fin. ff. de leg. 1.

155 Sed an mater videatur de suo dotare, & certè si est tutrix, vel curatrix filiar videatur promittere dotem de bonis filiar nō de suis, & idem in cæteris qui non habent filios in potestate, & sunt curatores, quoniam cum non teneantur de suo dotare, videntur promittere de bonis eorum quorū bona administrant. l. cum post mortem. §. 1. ff. de admi. tutor. l. Nescius. ff. de neg. gest. Et nominatim docet glo. l. fi. verbo. intelligi. C. de dot. promiss. & ibi DD. Nouel. de dote. 6. parte. priui. 6. Lupus in rubr. de

donatio. §. 66. num. 14. Bosqueus de nup. lib. 5. nu. 34. Anton. Gomez. l. 5. 1. Tauri. num. 23. Beroius. quæstione vndecima. Quod limitant, nisi mater tutrix promittat dotem ultra patrimonium filiarum, tunc enim pro eo quod excedit videtur de suo promittere. l. vna. §. accedit. iuncto. §. extraneum. C. de rei vxo. actio. scribit Lupus. d. rub. §. 66. nu. 14. quem consule. vide etiã eum in. d. rub. §. 62. vnde lucra. nu. 3. DD. l. fi. C. de dot. promiss. & ibi Bald. col. pen. Bar. l. Nessenius col. 2. ff. de neg. gest. & ibi Paul. & Albe. & vide quæ dixi in tractatu de decima tutori Hispanico iure præstada cap. 4. De matre tutrice. Et vide quæ in fratre dotante scribit Bal. & Sali. in. d. l. fi. Ripa. l. 1. nu. 94. ff. solut. matri. quod videtur dotare de suo nisi sit administrator, de quo vide latè Soci. conf. 5. col. pen. & fi. lib. 4.

156 Quid autem si pater promississet dotem de bonis filiarum, nulla facta mentione de suis, & certè hoc casu virtute promissionis non poterit cogi ad soluendum de suis bonis, iam enim summus extra casum. l. fin. vbi promittit de suis, & de maternis, non tamen ideò definit posse cogi dotare filiam, nam filia etiam diues dotanda, nisi ipsa legitime consentiat dotem solum dari de suis, vide quæ supra dixi nu. 157. & Aret. & Vincen. num. 28. in. d. l. fin. nam proportione qua pater ex lege est obligatus dotare, non liberabitur etiam si dotet filiam de proprijs ipsius filiarum.

157 Nunc suprascriptis vtamur ad declarationem legis nostræ. Dotari filiam de meis & de bonis mortuæ matris, dicunt DD. & l. fin. quod dos soluenda solum de meis, etiam si sit excessiua & talis quod eam alias daturus non fuero, quæro an si excessus talis sit, vt resultet melioratio, tolerari debeat. Aequidem DD. supra citati, num. 135. solum loquuntur de dote excessiua, quam alias pater daturus non fuerit.

158 Reperio tamen quod Afflict. decis. 179. dicit, quod ex. l. fin. C. de dot. promiss. si pater dotat filiam de bonis paternis, & maternis, soluenda est dos de substantia patris, si sufficiat, & quod sufficere videbitur, etiã si soluta dote non habeat quo cæteras filias matrimonio æqualiter locet. Mouetur ex d. l. fin. quæ dicit patrem debere soluere, nisi si pœnitus inopia tentus sit, & quod inops est qui nihil habet, & inopia consideratur respectu dotis promissæ pro filia, & non respectu aliarum filiarum, etiam si non possit

cas æqualiter dotare, & quod ita fuit iudicatum in sacro consilio Neapolitano.

159 Hanc definitionem, refert, & sequitur Parisi. confi. 80. num. 3. lib. 3. dicens: quod, vt intelligamus an pater sit soluendo, considerabimus dotem promissam & bona quæ possidet, non autem numerum filiorum, vel filiarum quas habet dotare. Hæc candidè interpretanda sunt. Et quidem de Iure communi, si dos promissa præiudicium faciat legitime aliorum filiorum, vel filiarum rescanda erat, vt per Paul. l. 1. num. 5. C. de inoffi. doti. cum alijs quos citauimus capite primo num. 24. Si tamen legitime filiorum, vel filiarum præiudicium non faceret, dos soluenda esset de paternis, etiã si dos cæterarum filiarum non posset esse tam ampla. Potest enim paternam filiam dotare in plus quam aliam, vt latè probaui capite primo, num. 25. dummodo legitime aliorum non minuat, vt ibi dixi. Et idem erat Iure Regio ante conditam istam legem, nam meliorari filia poterat in tertia, & quinta parte substantiæ paternæ, ratione dotis, vt in. l. 29. Tauri. Et quod verba Afflict. & Parisi intelligenda sunt dum non fiat præiudicium legitime aliorum, probatur quoniam si filia quæ nihil habet non potest accipere dotem ex qua resultet præiudicium legitime aliorum fratrum, multo minus illa quæ habet bona materna, vel aliunde quæ sita, & hæc est ratio efficax plena æquitatis, & iuri conformis. Adeo enim in hac specie non aliter iudicandum quam in illa, vt Bartolus ipse iuris peritissimus, cum alijs relatis cap. 2. dixerit filiam, quæ bona habet aliunde: non debere dotari à patre. Et quod non sit faciendum præiudicium legitime aliorum in specie. l. fin. C. de dot. promiss. videtur sentire Socin. l. 1. num. 39. ff. solut. matri. & forsam. idem sentiunt Doctores cum dicunt, l. fin. seruanda si pater sit sufficiens.

160 Hæc de iure communi, quo legitima quatuor filiorum, vel minoris numeri est tertia pars paternæ substantiæ, & ad summum dimidia, si plures sint filij quam quatuor, vt in Auth. nouissima. Deducta autem hac portione pater vnam filiam vberius dotare poterat quam aliam, vt dixi capite primo, nu. 25. Sed quid attenda hac lege?

161 Aequidem etiam stante hac lege, pater potest vberius dotare vnam filiam quam aliam, dum non excedat summam vel melioret. Nam summa hic præfixa non est

est summa, vsque ad quam pater tenetur dotare, sed vsque ad quam potest ad summam dotare nisi resultet melioratio, hac autem potentia non tenetur vt; si nolit, vt dixi. c. 1. d. nu. 25. Itaque potest filiam vnam dotare, vsque ad summam præfixam, & alias infra summam nisi dos sit incongrua.

162 Et licet alia filiarum non possint vsque ad eam summam dotari, non ideò prima dicitur meliorata, cum supra legitimam nihil accipiat sed fortè infra legitimam. Si tamen ex dote per patrem promissa, resultaret melioratio, de eius bonis soluenda non est pars excessiua, nam sit præiudicium legitime aliorum filiorum, vel filiarum, quæ ex dote minui non potest resistente hac lege quæ omnem meliorationem dotis ratione improbat. Quod etiam probatur ratione, nam si melioratio ratione dotis facta filiarum quæ nihil habet præter dotem quam pater dat, est nulla ipso iure, multo magis crit nulla melioratio facta filiarum quæ habet bona materna. Si enim pauper meliorari non potest, multo minus diues. Quæ sunt notanda ad declarationem præcedentium.

163 Vltimo, vt plenè ista tradantur nota. Quid si pater dotat filiam de bonis paternis, & maternis, & filia renuntiat in forma omnibus bonis paternis, & maternis, quæro an nihilominus bona materna petere possit, & pater integram dotem soluere debeat. Reperio quod Afflict. decisio. 178. num. 13. Scribit filiam dotatam de paternis, & maternis, debere de paternis consequi totam dotem etiam si renuntiauerit: quado fuit maritata à patre: citat Anchar. c. quamuis. de pact. in. 6. recentiores. in. l. stipulatio hoc modo. ff. de verbo. obligat. Et illam opinionem Afflict. sequitur Parisi. d. confi. 80. num. 4. lib. 3.

164 Sed ex aduerso, reperio consuluiffe Aymonem confi. 84. magister Anselmus. nu. 4. & 6. lib. 1. Vbi scribit, quod si filia dotata à patre renuntiat in forma quibuscunque iuribus sibi competentibus pro bonis matris, amplius materna petere non potest, nam licet dicamus quod ex. l. fi. videtur dotata de bonis patris, non potest petere materna, quia obstat sibi renuntiatio. Item respondet ad. l. fin. quod illa lex, non procedit quando filia consensit bona materna in dotem dari, vt ibidem probatur, & docui supra, & quod filia quæ ratione dotis quæ pater dat, renuntiat bonis maternis, videtur illa ipsa in dotem accipere, quia nisi re-

nuntiaffet, pater tantam dotem non dedisset, argumento eorum quæ tradit Paul. c. si. 372. ad finem lib. 1. quod quando dos constituitur filiarum pro omni iure quod habere potest in bonis patris, videtur habere dotem ratione legitime.

165 Et hanc opinionem sentire videtur Molin. in tractatu de donatio. fact. in contract. matrimon. num. 42. versi. rursus aduertendum. vbi dicit quod licet filia videtur dotata de paternis, non de maternis, fallit nisi renuntiet bonis maternis, idem sentit Benedictus. c. Raynuntius. verbo dotem. num. 22. Afflict. in constitutio. Neapolita. lib. 3. tit. de successione filiorum. nu. 50. & puto hoc verius esse. Quando autem renuntiatio valeat, & quando, & ex quibus causis rescindi possit vide loca communia, & an si filia renuntiat in manibus patris, vel fratris, & postea habet filios an renuntiatio rescindatur, vide Corne. conf. 30. lib. 4. Alexand. confi. 162. lib. 6. Socin. confi. 147. lib. 1. Molin. in tracta. de donatio. factis. in contractu matrimonij. num. 37. cum sequentibus, vbi latè & scienter rexp. explicat.

S V M M A:

- 1 **F**ater dotans sororem, an possit eam meliorare ultra modum; & taxam definitam lege nostra Regia. & nu. 2. 32. 33. 34. & 47.
- 3 **P**ater dotans, an solum gerere videatur negotium patris, vel aliquid de suo dare, vel promittere & nu. 4. 8. 10. & 14.
- E**t quid si negotium gerens minorem dotem det quam pater dare potest: an residuum de suo soluere teneatur. num. 9.
- M**aritus, & vxor simul, & insolidum se obligantes pro dote filiarum constituta, an vxor quo ad maritum censeatur fidei iussor.
- E**t quid in alio se obligante cum patre.
- 5 **F**rater obligans se cum patre, ad partem excedentem huius legis taxam, taliter quod resultet melioratio, an isto casu prædicta melioratio rata maneat.
- C**orreus debendi obligatus ex causa lucrativa, an repetat à correo si soluat.
- 6 **C**orreus obligatus simul cum eo ad quem onus pertinet censeatur fidei iussor.
- 7 **M**ater obligans se cum patre, pro dote filiarum: li-

cer iure communi repetere possit, an habeat locum quando dos tam ampla est promissa, ut bona mariti non sufficiant pro ea constituenda.

8 Filius viuo patre dotans de per se sororem constituto magna dotem, ita ut excedat huius legis metam, an dotis constitutio valeat. & num. 20. 21. & 22.

Filius familias ex quibus contractibus obligetur.

9 Filius fam. dotem constituere sorori an possit, conferendo rem in tempus, quo sit sui iuris effectus.

Actio de in rem verso non habet locum nisi quatenus pater est liberatus, & quatenus dotem daturus esset.

10 Dos data a fratre censetur data animo donandi, etiam si in dotem dederit rem communem sibi, & sorori.

Limita ut non procedat si frater administrat bona sororis. & num. 15.

Limita etiam, nisi det supra taxam sciens bona sororis non sufficere. ut d. num. 15.

Quid in fratre non administratore, & soror patrem habeat, an ex hoc presumatur donatio, & repetere possit. num. 16. & 17.

Intellectus. l. unica. §. accedit. C. de rei vxor. actione. d. num. 10. & 12.

11 Patre absente, vel in compedibus detento, mater proprio nomine suam dotans, an possit a marito repetere; licet non protestetur, & num. 18.

Extende ut procedat in amico.

13 Extraneus prestans alimenta extraneo, an presumatur habere animum repetendi.

18 Mater dotans filiam patre absente, nulla spe habitata recuperandi a patre, an de suo videatur dotare.

19 Frater dotans de per se, animo donandi, & non gerendi negotium patris, filiam mortuo patre, an possit suam legitimam petere.

Et quid si de suo dotauit, contemplatione tamen patris, an censetur dos profectitia, & computari debeat in legitima.

22 Filia prohibita succedere patri, an etiam videatur prohibita succedere fratri.

24 Filia renuntians bonis paternis, an in eis possit succedere postquam iuerunt fratris.

26 Frater an cogatur dotare sororem.

Limita, ut non pro cedat si soror non habeat unde se dotet.

Limita & in sorore consanguinea, hoc est ex parte patris, non veri in vxorina. & num. 30. & 31.

Extende ut procedat in ingrediente monasterium.

28 Frater clericus, sorori egerit an dotare teneatur iuxta conscientiam redditis suis beneficij.

Et quid si sit exheredata.

29 Intellectus. l. 18. tit. 8. part. 6.

Intellectus l. cum plures. §. cum tutor. ff. de admin. tut.

30 Frater an sororem vterinam alere teneatur. Dos, & alimenta equiparantur.

32 Extraneus an possit amplissime dotare suam. Et quid in habente filios. num. 42.

34 Intellectus. l. 28. Taur. qua habetur. l. 12. titu. 6. lib. 5. Recop.

35 Dotis constitutio facta alij quam filia: dicitur mera donatio.

39 Frater possessor primogenij si sorori non remaneant alimenta, ex quibus se possit alere, an teneatur dotare de bonis maioratus.

40 Frater si non habet filios, vel filias an possit amplissime dotare sororem in praedictum aliam sororum. & num. 41.

44 Frater sororem dotando in mille, soluendis de bonis sororis, & de eius praedijs an possit cogi pro horum praestatione, si illa nollit dicta praedia in dotem dare.

Petens dotem a fratre, an interim ab eo sit alenda.

45 Filius quatenus possit matrem dotare.

46 Filius an cogatur dotare matrem.

47 Et quid in inope matre & num. 48. & 49. Periculum vitae, & periculum fama, a pari indicantur.

51 Legis nostrae taxatio, an procedat in filio dotante matrem.

An haec lex practicanda sit in dote quam filius constituit matri, vel frater sorori. Caput. XII.

I DVBITARI Solet an haec lex practicanda sit in dote quam frater constituit

rituit sorori, vel filius matri. Quod attinet ad fratrem, questio multiplex est. Aut enim frater dotat sororem viuo patre, aut mortuo patre. Si patre viuo, aut dotat eam obligando se, simul cum patre, aut de per se solus. Primo casu, si pater disertè dicit se meliorare filiam ratione dotis, & filius ratam habet meliorationem, melioratio valet ratione approbationis & consensu, ut dixi. c. 10. a num. 34. & num. fi.

2 Si verò solum se obligat cum patre ad soluendum centum pro dote, certè si melioratio resultat non valet, quid enim si ignorauit ex illa summa resultare meliorationem, certè dici non potest eum consensisse sororem meliorari. Aliud enim est dicere promitto centum in dotem, aliud melioratione dotis, hoc enim ultimo casu manifestissimum est filium consentire legitimam suam minui, nihil enim aliud est sororem meliorari, quam suam portionem labefactari, & minui. At obligari pro centum, non est consentire meliorationem, potuit enim ignorare an resultaret melioratio. Itaque hic casus, ex consensu definiti non potest, sed remanet, in mera vi obligationis.

3 Videndum ergo quatenus sit efficax obligatio, & Bened. etus in rep. c. Raynuntius. verbo Dotem quam ei dederat, nu. 24. scribit, quod frater dotans solum videtur gerere negotium patris, & nihil de suo dedisse, vel promississe, quod videtur sentire Bald. cōf. 184. lib. 4. & Bened. etus citat Bal. l. fi. C. de dot. prom. nu. 12. Sic Aymon, cōf. 77. nu. 3. lib. 1. scribit, quod si maritus, & vxor simul, & insoludam se obligant pro dote filiae, certè vxor quoad maritum censetur fideiusor, quod ueniam in patre, & in alio cum eo se obligante pro dote, scribit Corne. conf. 124. incip. In nomine Domini nostri. versu. tamen his non obstantibus lib. 1. & conf. 316. lib. 4. Nouel. de dote. 6. part. priu. l. 3. versu. di etiam de facto col. 3. Lupus in rub. de donatio. §. ex praedictis, num. 3. & in rep. c. per vestras. §. 14. quinto officium, nu. 9. & iterum in rep. rubricae. §. 66. illud autem, nu. 10. versu. subdit tamen de qua re dixi supra. c. 11. num. 41. & probatur ex Alexan. in l. si filius. C. de negot. gest. Inola, & Roman. in l. quae dotis. ff. solu. matrimo.

4 Ex his inferitur, filium videri se obligasse animo intercedendi, non animo donandi, & quod ita repetere poterit a patre, attamen quo ad sororis maritum, certè tenetur ei pro di-

midia si generaliter se obligauit simul cum patre, ita notat Aymon, conf. 84. num. 3. versu. siue etiam dicamus, lib. 1. Antonius Gomezus. l. §. 1. Tauri, nu. 25. qui loquitur in patre, & extraneo dotem promittentibus, & dicit quemlibet teneri pro dimidia, iuxta regulam generalem. l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duobus reis, ut dixi supra cap. 11. num. 41. in marito & vxore.

5 Illud tamen aduertendum, quod si pater maiorem summam promittat, ex eo quod filius vult se obligare ad partem excedentem hanc legem, vel de suo aliquid dat sorori, certè hoc casu etiam si videatur resultare melioratio ex portione quam frater dat, rata manebit melioratio. Nam pater solum dat portionem legitimam, & filius reliquum praestatur, quod casu cum dos a duobus praestatur, filia non potest dici meliorata a patre, in omnino neque; dotata pro tota portione, ita probauit, supra cap. 11. nu. 31. & 32. Quinimò tali casu, filius non poterit portionem suam repetere a patre. Quod probatur quoniam correus debendi obligatus ex causa lucretiana, non repetit a correo etiam si soluat, Bart. l. reos in. 2. q. C. de duobus reis. Alexand. l. si ex toto. §. ita scriptum, col. pen. nu. 7. ff. de leg. 1. Corne. conf. 124. col. 1. lib. 1. Quod etiam probatur, ex l. & idem. ad finem. ff. de in rem verso. Nam hoc casu, non dat, ut gerat negotium patris, cum det supra obligationem patris.

6 Rursum probatur, quoniam etiam si correus obligatus simul cum eo ad quem onus pertinet, censetur fideiusor, ut per Bart. l. reos. ff. de duobus reis. glof. in l. vir vxori. ff. ad Veleya. & ibi Rayn. Paul. & Ang. & est communis, secundum Corne. d. cōf. 124. col. 1. lib. 1. Aymon, conf. 77. lib. 1. nu. 3. Certè quatenus dos excedit summam hic praefinitam, onus non pertinet ad patrem, cum etiam si velit non possit filiam dotare ultra taxam, & ita pro ea portione filius repetere non poterit, quod in extraneo (Christo auspice) dicam infra, cap. de correo, pro melioratione simul cum patre obligato.

7 Praeterea, haec opinio comprobatur, quoniam etiam si mater obligans se cum patre pro dote filiae, possit de iure communi repetere, hoc non habet locum quando dos tam ampla est promissa, ut bona mariti (forsam inopis) non sufficiant, tunc enim vxor de suo soluit. Ita docet Lupus in d. rubrica de donatio. §. 46. ex praedictis num. 3. versu. secus si vir. Rursum haec opinio probatur,

batur, quoniam etiam si dos à patre constituta de bonis paternis, & maternis, sit soluta de paternis, & non de maternis ad filiam iure hereditatis pertinentibus, certè id non habet locum quando paterna non sufficiunt, vt dixi sup a cap. 1. num. 134. & 137. Quod comprobatur ex his, quæ infra statim dicam, versu.

Et sentit Gomezius Arius. l. 27. Tauri, nu. 47. & nominatim in fratre notat Bosqueus de nuptijs lib. 5. nu. 35.

8 **S**i tamè filius viuo patre, dotaret de se sororem, constituendo magnam dotem, dotis constitutio valet. ita Abb. consil. 127. col. pen. lib. 1. ex. l. vna. §. accedit. C. de rei vxor. actio. idem Ias. l. iuris gentium. §. si ante additā. ff. de pact. Gomezius Arius. l. 27. Taur. nu. 49. Obligatur enim filius familias ex omni cōtractu excepto mutuo, vel voto. l. filius familias. ff. de actio. & obligat. & de dote probatur in. l. & nihil. ff. de in rem verso. Quod tamè limitat Ias. d. §. si ante additam, ad finem, nisi filius promississet id ad quod pater tenetur saltem officio iudicis, & idem, inquit Arius. d. l. 27. nu. 49. Sentiant opinor, qd cum filius facit id ad quod pater est obligatus (scilicet dotare filiam) qd videtur eum liberare, & negotium eius gessisse, textus est expressus, qui loquitur in specie magis dubia in. l. & idè. §. si. cum lege sequenti. ff. de in rem verso. l. si filius familias. ff. de co. tit. & idè filius repetere potest à patre actione de in rem verso dotem quam sorori constituit, cum etiam datam propriæ filix repetere possit à patre suo eodemq; auo filix, vt in d. l. & idè. §. si. ff. de in rem verso.

9 **E**x his duo inferuntur. Primum qd filius familias dotem sorori constituere potest etiam si rem cōferat in tempus quo sit sui iuris, vt expressim notat Abb. d. consil. 127. col. pen. lib. 1. Secundum qd potest constituere dotem magnam & amplam. Sed hoc intelligendum hec modo, qd si dotauit, vt gereret negotium patris, certè si maiorem dotem daturam quam pater dare potest, de suo residuum soluere debet. l. & nihil. cum. l. pcedenti, ibi, *Quatenus auus dotaturus fuerit*, ff. de in rem verso. Arius in. l. 27. Tauri, nu. 47. cuius opinio comprobatur ex Ias. d. l. iuris gentium. §. si ante additam, vbi dicit qd dos constituta à filio familias sorori, tenet, considerandum tamen an id procedat si constituat id ad quod pater tenetur officio iudicis. Forte sentiendo qd si excessit

patris obligationem de suo soluere debet. Hoc confirmatur ex dictis supra nu. 5. versiculo quiniomò tali casu. Et videtur de iure verisimum, cum actio de in rem verso, non habeat locum nisi quatenus pater est liberatus, & quatenus pater dotem daturus fuerit. l. & idè. §. si. l. si pater. l. si filius. ff. de in rem verso. Et supra taxam huius legis, non est verisimile patrem dotaturum filiam, quiniomò non potest. Et in hoc proprio casu de fratre dotante sororem qd repetat à patre quatenus pater dotaturus fuerit non plus, probatur in. l. & nihil. iuncto. §. pcedenti, ibi, *Quatenus auus dotaturus fuerit*, ff. de in rem verso.

Hæc opinio vera est, si filius eo animo sororem dotauit, vt negotium patris gereret, alioquin videtur de suo dotasse. l. & idè. §. si. ff. de in rem verso. l. & nihil. ff. eod. tit. l. vna. §. accedit. C. de rei vxor. actio. vbi dos censetur data animo donandi, nisi data fuerit ab ascendente, habente mulierem in potestate. Et ita qd dos data à fratre censetur data animo donandi, etiam si dederit in dotem rem communem sibi, & sorori, scribit Bald. l. si. nu. 12. vers. ibi fortuna. C. de dotis promiss. vbi quærit quid si frater dedit in dotem sorori rem communem, an videatur donasse partem suam, vel dedisse animo repetendi in diuisione, & concludit post Cinũ, qd censetur donasse, nisi administraret bona fororis, tunc enim videtur administratorio nomine dedisse, & dicit qd ista est communis opinio. Et hanc opinio est probat ibi Bartholom. de Sali. in. 6. quæst. Ripa. l. 1. nu. 94. ff. solu. matrim. ibi Vincent. nu. 32. 34. & 37. Soci. consil. 5. nu. 15. vers. quibus tamen non obstantibus lib. 4. & cõ sil. 6. In Christi nomine, nu. 6. eod. lib. & sentit Bald. l. Nessenius col. 2. ff. de negot. gest. Licet aliter videatur sentire Corraf. l. qui liberos num. 120. ff. de ritu nupt. sed videtur loqui in administratore. Sed nulla in parte hoc expressius probatur, quam in. l. & idè ff. de in rem verso. §. si. & melius. l. seq. Plures enim ex istis doctoribus, loquuntur de fratre dotante sororem mortuo patre, si autem viuo patre dotaret, non ita facile præsumeretur donatio, cū frater moueri potuisset ad constituendam dotem, vt patrem liberaret ab obligatione dotandi filiam. Quæ difficultas augetur quoniã, vt quorundam opinio est, definitio. l. vna. §. accedit. C. de rei vxor. actio. non procedit quando viuus pater, ad quem onus dotandi

dotandi pertinet, quia tunc extraneus dotans videtur facere animo repetendi, non donandi, ita consuluit Paulus, consil. 115. in Christi nomine. in antiqua impressio. Mouetur ex eo qd dici solet, quod mater videtur præstare filio alimenta animo donandi, nisi habeat patrem, tunc enim præsumuntur præstata animo repetendi à patre, vt traditur per Doctores in. l. alimēta. C. de nego. gestis. per Beroium q. 1. per Bald. l. Nessenius. ff. eod. tit. l. si quis à liberis. §. si mater. ff. de libe. agnosc. Et videtur expresse probari in. l. Et nihil interest. iuncto. l. pced. in fi. ff. de in rem verso, vbi si filius dat dotem pro sorore, videtur versum in rem patris quatenus pater daturus fuerit, si filius hoc animo dederit, vt patris negotium gereret, & repetere potest, ergo cessat donatio de qua. d. §. accedit.

11 **R**ursus probatur, quoniam si patre absente, vel detento in carcere, mater proprio nomine filiam dotat potest à marito repetere licet non protestetur, ita Noue. de dote. 6. part. priuilegio. 3. col. 3. Lupus in rubrica de donatio. §. 66. Illud autem nu. 12. & in rep. c. per vestras. §. 14. quinto officium, nu. 9. vers. & qd plus est. Rursus probatur, quoniam Lupus. d. §. 66. num. 12. Hoc extendit ad amicum dotantem filiam amici absentis, nã dicit qd potest dotem ab eo repetere non obstante. §. accedit.

12 **S**ed ex aduerso. Socin⁹ consil. 5. nu. 20. vers. nec obstat lib. 4. dicit, qd dispositio. §. accedit. multum restringitur, si intelligamus extraneum tunc demũ censeri donare dotem, quando mulier patrē non habet, quoniam est contra generalitatem eius legis. Eiusdem opinionis videtur fuisse, Iacob de Rauena. in d. l. si. C. de dot. promiss. vbi tractans de extraneo dotante mulierē, an videatur dotare animo donandi, an vero censetur promississe de bonis patris mulieris, arguit qd videatur gessisse negotium mulieris, vel patris, ac tãdem definit, quod videtur donare, per. §. accedit, & ita videtur sentire. Bart. l. Nessenius, col. 1. ff. de nego. gest. dum dicit qd frater videtur dare de suo nisi gerat negotia fororis, declarando glos. in. l. si. C. de dotis promissio.

13 **E**t huius opinionis est, Salic. l. si. q. 3. C. de dot. promiss. & ad argumenta de alimentis, scilicet qd mater repetit à patre alimenta data filio, dicit qd non valet argumentum de alimentis ad dotem, quoniam extraneus præstans alimenta extraneo, præsumitur

habere animum repetendi, vt in. l. si pater. no. C. de nego. gest. à contrario sensu, & ibi est glos. communiter approbata, secãdum Socin. consil. 5. col. si. l. b. 4. & DD. ibi. at dos præstata extraneæ censetur præstata animo donandi, vt in d. §. accedit.

14 **P**ro resolutione præcedentium, dico qd si filius dotauit sororem animo gerendi negotium patris, & de hoc animo apparet, repetet dotem quatenus pater dotaturus fuerit, scilicet inspectis facultatibus, numero filiorum, regionis consuetudine, & dignitate generi, & filix. l. si filix. ff. de leg. 3. & dixi cap. 1. Nihil autem repetet, quod excedat hanc legem, sed de suo videbitur dotare, nam præsumitur scire hanc legem, & quod pater ultra legitimam dare non poterat.

15 **S**i tamen non apparet quo animo dotem dederit, & tunc si est administrator, videtur dedisse non de suis sed administratorio nomine, & cessat. §. accedit, vt supradixi, hoc capite nu. 10. & pcedenti. Quod limitandum nisi det supra taxam sciens bona fororis non sufficere. l. cum post mortem. §. 1. ff. de adm. tut. Nouel. de dote. 6. parte priuilegio. At in dubio frater qui nõ est administrator, videtur dotare animo donandi, scribit Benedic. c. Raynuntius. verbo. dotem. nu. 24. in fratre administratore secus, vt per Bald. l. si. nu. 12. C. de dot. promiss. Socin. consil. 121. nu. 14. versiculo, & demum habuit lib. 1.

16 **S**i autem frater, vel extraneus dotans, administrator non est, & certè etiã si mulier nubens patrem habeat, præsumam animũ donandi, & repetere non poterit. Moueor ex quatuor rationibus. Primo autoritate Iacobi, & Saliceti, Bart. & Socini. Deinde ex dispositione generali. d. §. accedit. Tertio ex. l. & idè. §. si. ff. de in rem verso. vbi dicitur filium posse repetere à patre dotem sorori datam, si dedit animo gerendi negotia patris, ex quibus verbis elicitur, qd ipse debet probare se dedisse animo gerendi negotium patris.

17 **N**eq; obijciat aliquis, qd ibi non præsumitur voluisse gerere negotiũ patris, quia dotauit filiam propriam, quam suo respectu potius quam respectu patris potuit videri dotasse, quoniam lex statim sequens, dicit: *Et nihil interest, an filia an sorori dotem dederit*, Quarto moueor, quoniam si animũ dotantis stimemus, ex frequentiori hominum actione, & ingenij humani natura, rari

rari sunt qui alienam filiam dorent, nisi cum est animus donandi. Nemo enim vult pecuniam suam in alium transferre, spe recuperandi eam. Quis enim, vel iustissimam causam fouens, ius suum pluribus annis consequitur? Quis tricus inuolui vult? aut quis debitum ingenuè soluit? Ergo alienam filiam dotans, si animum aliter non declarat, videbitur dotare animo donandi, quisenim adeo beneficus est, ut tacite vel expressè non testetur se velle repetere, si is sit animus?

18 Sed rogas, an hoc etiam verum sit, in matre dotante filiam absente patre, an in dubio videatur de suo dotare, nulla spe recuperandi à patre. Et certe si maritus captus est ab hostibus, vel longius abest, non presumam animum donandi, sed matrem, veluti alterum patrem, & eandem personam cum patre, filiam collocasse, sperans matrum boni consulturum. Maritus enim absente, vxor, & de facto, & de iure, maiorem potestatem habet in rebus mariti, quàm extraneus, idè dotando communem filiam, utitur potestate quam iure coniunctionis, & mutui amoris, videtur habere circa res mariti, & gerit negotium eius, scilicet locat filiam.

Supradicta autem, scilicet quod frater, & extraneus videntur habere animum donandi, etiam si mulier habeat patrem, ex mille circumstantiis immutari potest, ex quibus colligi potest animus, & ubi appareat dotantis consilium, ei stabo, ut vel repetitionem ne gem, vel concedam.

19 Illud tamen maxime notandum, quod si frater dotans de per se dotauit animo donandi, & non gerendi negotium patris, quod filia mortuo patre, potest petere suam legitimam, ut per Afflict. const. Sicil. lib. 3. tit. de success. filiorum, nu. 47. & ibi Isernia. col. 9. Secus si dotasset de bonis patris, ut ibi, Si tamen dedisset de suo contemplatione patris dos etiam ab extraneo data censetur profectitia, & est computanda in legitima, ut la è per Alexand. conf. 179. col. 1. lib. 3. Cinus. l. omnimodò. C. de inoffi. & ibi Sali. §. si. per illum textum. Ange. & DD. l. in quartam. ff. ad leg. Falci. Curti. iun. de feudis. par. 3. nu. 43. Bertrand conf. 306. lib. 2. & conf. 381. col. 1. lib. 3. Cremè. sing. 82. Iacobin. de feudis, verbo disti. q. vaial li promiss. non committere Fœloni. col. 16. Brunus, conf. 58. Et cum hac distinctione, intelligendū quod scripsit, Afflict. decis. 160. quod si dos sit data ab extraneo, nihilominus

debetur dos de paragio, sed distingue cuius contemplatione dederit. Optimum tamè consilium est, ut frater declaret se dare de bonis sororis, & quod ipsa cōsentiat, ita Vincent. l. 1. nu. 37. ff. solut. matrim.

20 Nunc excutiamus secundam questionis, principalem partem, an scilicet frater dotans sororem mortuo patre, possit eam dotis ratione meliorare, ei scilicet tantam substantiam partem dare, ut si filia esset censeretur meliorata.

21 Mouet questionem, lex & petitio Principi oblata, ibi, *Las dotes no puedan ser mas de la legitima que le vendria a la dotada si entonces se partiesen los bienes del dotador*: Nota illa verba: *La legitima que le vendria a la dotada*: Nam frater non debet sorori legitimam, neque ipsa partem facit cum filiis fratris, ex quo liquet legem loqui de filiabus, quibus parentes legitimam debent. Rursus inquit lex: *No pueda dar en dote a cada una de sus hijas legitimas mas de, &c.* Filius autem & pater nomina sunt correlatiua, & cum lex loquatur in filiabus, supponit & est manifestum de patre sermonem facere.

22 Cum autem lex in dote data à patre loquatur, videtur non admittere in fratre, praesertim cum sit correctoria, & eius verba deficiant, & ubi verba legis non quadrat, non quadrat eius dispositio. l. 4. §. totiens ff. de damno infecto. Rursus faciunt illa verba. *Si entonces se partiesen los bienes del dotador*: Ergo loquitur in ea quae partem facit, in bonis dotantis, soror autem non facit partem in bonis fratris. l. si fratres. C. de inoffi. testam. Deinde nota illa verba legis: *Ninguno pueda dar por via de dote, tercio, ni quinto, ni se entienda ser mejorada, &c.* Melioratio non quadrat nisi inter plures quibus hereditas debetur, ille enim qui plus debita portione accipit, dicitur melioratus, ut supra dixi cap. 9. per plures numeros. de vnica filia, cum autem sorori, frater nihil debeat, non quadrat in ea verbum *Meliorata*, neque illa *tercio ni quinto*.

23 His accedit, quod prohibita meliorari à patre, non videtur prohibita meliorari à fratre. Nam prohibita succedere patri, non videtur prohibita succedere fratri, autore Bald. c. 1. §. cum etiam. Titu. Episcopum, vel Abbatem in vrbibus feudorum. Fulgo. l. quanquam C. ad leg. Falci. Alexan. Aretin. & Iaf. nu. 20. & 26. ubi dicit hanc communem. l. 1. §. veteres. ff. de acquir. possess. Capra. conf. 73. quidam Petrus in. 2. dubio. Iaso: l. 2. nu. 7.

nu. 7. C. de in ius vocan. Alexan. & Iaf. in l. si is qui ex bonis. ff. de vulg. & pupi.

24 Sic mulier quae renuntiauit bonis paternis, potest in eis succedere, postquam sunt fratris, non enim iam dicuntur paterna, ubi primum frater successit. glo. l. 1. §. veteres ff. de acquir. possess. Iaf. ibi nu. 23. vers. adde. Aretinus, ibi, & Ang. cōf. 53. dominus Gilius. Roman. conf. 158. circa primum quo quaeritur. Guido Papae, decis. 192. nu. 4.

25 Ergo licet haec lex prohibeat filiam meliorari à patre, non videtur prohibere meliorari à fratre, etiam si possideat bona patris, non enim iam dicuntur paterna. Sicuti dicimus in spurio quod potest succedere fratri ad quem deueniunt bona patris, licet non possit succedere patri, ut per DD. d. l. si is qui ex bonis. Vbi I. C. notabiliter habet posse patrem impuberi filio pupillariter substituere ad omnia bona filij cui ex bonis proprijs non posset ultra certam quantitatem relinquere, quod Bart. & omnes ibi exemplificant in filio naturali ampliatque in filio spurio cui pater (saltem ratione legitime) nihil omnino relinquere posset, quod receptum est, ut per Alex. & Iaf. ibi nu. 3. ex glo. in Auth. quibus mod. nat. effi. sui ad fi. §. vlt. verb. *Participiam*, & est recepta sententia secundum Ripam in l. Lucius nu. 3. ff. de vulg. Bened. in c. Raynuntius, verb. *excrem*, nu. 690. Duchas reg. 366. nu. 12. & in. 2. limitat. ubi plures citat Pincl. in l. 3. nu. 2. l. C. de bonis mater. Ioan. Rojas in epitome successio. c. 11. à nu. 26.

26 Rursus haec opinio probatur, quoniam haec lex prohibet filias meliorari ratione dotis, statuta autem excludentia filias propter dotem, solum admittenda quoad bona eius ad quem pertinet officium dotandi, quo argumento utitur Iaf. in ius vocan. Christophorus Castellion. inter consilia Fulg. conf. 4. Bald. l. 1. C. de legi. heredi. Dotare autem forem non est officium fratris. Frater enim non cogitur dotare sororem. l. cum plures. §. cum tutor. ff. de admi. tuto. & l. sequenti. §. fin. ff. eod. tit. l. 1. §. praeterea. ff. de tutel. & ratio. distrah. nisi non habeat unde se dotet, secundum glo. in d. §. cum tutor. Bart. & Bald. & Iaf. in Auth. res quae col. 3. in fine. vers. iuxta hoc nota. & col. 10. C. commu. de leg. Bart. in l. qui filium. ff. ubi pupil. & duca. debeat Cin. & Sali. in l. non omni. & ibi glo. C. de admi.

tuto. Bald. l. voluntas col. 2. C. de fideicom. & l. fin. col. 2. vers. sed nunquid frater. C. de dotis promiss. Guido decis. 96. in fine. vers. sexto quia etiam, & sing. 479. Boerius decisione. 129. nu. 7. Afflict. decisio. 371. num. 3. Iaf. §. fuerat num. 103. instit. de actionib.

27 Quod tamen verum in sorore consanguinea, hoc est ex parte patris, non in uterina, ita glo. l. cum plures. §. cum tutor. per illum textum. ff. de admi. tuto. & ibi Bart. & Alberi. glo. l. non omni. C. de admi. tuto. & ibi, Cin. Bald. Sali. & Bart. glo. in l. & nihil ff. de rem. vers. Communis, secundum Curti. in Auth. res quae, nu. 19. C. commu. de leg. & ibi Bart. col. 1. vers. eodem modo dico. Bald. l. 1. col. 2. vers. sed quid in fratre, & ibi Alex. col. 7. vers. quid autem in fratre, ubi Iaf. dicit ab hac opinione neminem discrepare, col. 7. vers. vltimo querit ff. sol. matrim. Corrafi. l. qui liberos nu. 116. ff. de ritu nupt. communis, secundum Ripam. l. 1. nu. 83. ff. solut. matrim. Benedictus cap. Raynuntius, verbo dotem, col. pen. & fin. Ang. Imola, & Alexan. l. à filia. ff. ad Trebel. Abb. conf. 12. col. pen. in. 7. dubio. Alexand. conf. 66. col. 1. lib. 4. Lupus in c. vestras. §. 24. num. 3. & §. 20. & tenendo nu. 4. Et est magis communis, secundum glo. l. 1. §. tit. 16. part. 6. Cui adde fratrem adeo cogi dotare sororem inopè, ut teneatur dotare etiam ad ingressum monasterij, autore Beronio questione. 113. nu. 6. & dicam infra cap. de monacha. & vide Afflict. in constit. Neapol. lib. 3. tit. de successio. filio. nu. 41.

28 Itaque haec est opinio communis, quod frater sororem non tenetur dotare, nisi sit egena, & consanguinea, tunc enim frater dotare tenetur etiam si sit clericus. Ita Antoni. Imol. Abb. & Ancharr. in c. peruenit. de arbitris. Et cum bona conscientia potest eam dotare ex redditibus suae ecclesiae argumento. c. 1. de cohabitata. cleri. & mulier, & c. omnia iuncta glo. 31. distin. & cap. non satis. 88. distin. & notant Alexand. & Iaf. in d. l. 1. ff. solu. matrim. in locis supra citatis Iaf. in Auth. res quae. col. 4. vers. item tamen. C. commu. de legat. Quinimò Alexan. dicit l. 1. dicit quod tenetur dotare de redditu suae ecclesiae, quod refert & confirmat Boeri. decisione. 129. nu. 8. Lupus. c. per vestras. §. 24. nu. 3. fol. 10. cum sequentibus. de donat. inter virum & vxor. Decisi. Tolosan. 290. vers. quid de fratre: & nouissimè

uissimè profuso, & amplo sermone Lara de Cordoua, in l. si quis à liberis. §. idem rescriptit à num. 95. ff. de lib. agnoscen. Cā pegius de dote. prima parte. q. 23. & 24. Benedictus. verbo: Dotem, col. pen. & fin. d. cap. Raynuntius, ubi dicit qd est dotanda etiam si sit exheredata, Corrali. l. qui liberos nu. 118. ff. de ritu nupt.

29 ¶ Non videtur prætereundum, qd hodie. l. Regia. 18. tit. 16. part. 6. Simpliciter, & generaliter dicit, bona minoris alienari possit pro sorore dotanda, & significat hoc esse debitum necessarium, neq; distinguit an soror sit egenā, vel consanguinea, vel vterina. Sed certè licet lex non distinguat, intelligi debet iuxta l. cum plures. §. cum tutor. ff. de administ. tutor. à qua est desumpta quæ loquitur in sorore ex eodem patre nata. de quo vide latissimè per Greg. Lopez in d. l. 18. glof. 3. per totam hanc quæstionē (sic ut cætera) definitam pro sui ingenij subtilitate. Leges enim Regiæ, (quas quòd sint in septem partem distributæ) appellamus Partitas, ius Romanum Hispanica lingua referunt. Quod si quando non ita distinctè loquuntur, non idè nouare intelligendæ sunt, sed explanari debent, iuxta Ius Ciuile, à quo sunt desupte.

30 ¶ Quòd tamè attinet ad vterinam, videtur etiam dotandam à fratre, nam frater sororem vterinam alere tenetur, autore Cin. l. 1. q. 2. C. de alen. libe. Bald. l. qui filium. ff. ubi pupi. educa. debe. per eum textum generaliter loquentem in fratre. Alexand. l. à filia. ff. ad Trebel. & in l. 1. ff. solu. matrim. l. in Auth. res quæ. col. 4. ver. tertiu est. C. commu. de lega. Imol. l. 1. col. 3. ff. solu. matrim. Lara de Cordoua, ubi proximè nu. 88. Dominus Ludouicus, Molin. de Hispan. primog. lib. 2. c. 15. à nu. 59. & alij plures huius sententiæ autores quos refert, idem Lara de Cordoua, in loco supracitato. Quod si tenetur alere, ergo, & dotare, hoc enim argumento vtitur glo. in d. l. nō omni. Bart. in d. l. cum plures. §. cum tutor Cin. & Bald. in l. neq; mater. C. de iur. dot. Cin. & Sali. in d. l. non omni. Bart. l. fin. C. de his. quibus, vt indig. Sali. in Auth. res quæ in. 4. q. Dos enim & alimenta æquiparantur, vt per Bart. l. si certis annis, circa medium. C. de pact. l. si cum dotem. §. sui autem. ff. solut. matr. l. ubi adhuc. C. de iure doti. Lara. d. l. si quis à liberis. §. si vel patres nu. 10. & seqq. ff. de liber. agnosce. Abb. in. c. cum haberet de eo qui duxit in vxor,

quam pollu. per adult. nu. 5. Bart. in l. si. ff. de his quibus, vt indig. nu. 7. Xuar. in repetitione. l. quoniam. C. de inoff. testa. in 2. limitatione ad l. fori. nu. 3. Tiraq. de primogen. q. 62. num. 4. et. 5. & Molina eod. tract. lib. 2. c. 15. nu. 8.

31 ¶ Qua ratione, videtur fratrem cogi dotare sororem vterinam, saltim vsq; ad alimentata, habito respectu, qd semel soluere dotem etiam diuitibus durum est, alimenta autem ad vitæ subsidium sensim præstare, non ita est difficilè. Idè iudex prudenter, inspectis circumstantijs facultatum, & personæ vtriusq; fratris, rationem excogitabit qua vterinam dotet, vsque ad quantitatem alimentorum, ita sentit glof. 3. in d. l. 18. tit. 16. part. 6. Cuius opinio confirmatur, quoniam cum inter doctores disputatur, an mater teneatur dotare filiā egenam, Alexand. l. 1. num. 21. ff. sol. matrim. scripsit, qd tenetur dotare saltim, vsq; ad alimenta, cum vsque eam alere teneatur. Cuius moderatio placuit, Curtio iam in Auth. res quæ. num. 4. Sic cum disputatur an filia naturalis sit dotanda à patre. Alexand. in l. 1. nu. 18. ff. solu. matrim. scribit qd saltim est dotanda, vsq; ad alimenta. Itaq; non est nouum, cum res est dubia, dotem alimentis exequare. Præsertim autem hæc opinio amplectenda, qd sapit Christianam charitatem, & scolarum imbecillitati: fauet. Frater autem possessor maioratus qualiter teneatur dotare sororem dicam infra.

32 ¶ Reducendo ad propositam quæstionem, videtur fratrem posse dotare sororē vltra præfinitionem, & taxam huius legis, quoniam extraneus censetur, omnis ille qui non habet dotatam in potestate. l. vna. §. extraneū. C. de rei vxor. actio. Extraneus autem potest amplissimè dotare foeminā, autore Romano confi. 219. col. fin. versi. tertio dum non sit fraus, & probatur ex Corneo. confi. 290. col. 14. versi. deueniendo ad finem. lib. 3. Et satis probatur ex verbis huius legis, quæ de patre, & filia loquuntur, ergo à verbis non recedendum.

33 ¶ Quid ergo, probanda ne est hæc sententia? Certè durissimum & irrationabilè videtur, vt qui non potest meliorare filiam, possit meliorare sororem. Si enim in fauorem filie non possum ceteris filijs præiudicare nomine dotis, cur possim in fauorem sororis? Et hoc est fortissimū fundamentum.

mentum. Filia enim legitimam debeo, & in meis bonis ius habet. Sorori nihil debeo. Ergo quòd non possum facere pro filia, cur possim facere pro sorore?

34 ¶ Distingue, aut frater habet filios, vel filias, vnum, vel plures, & certè sorori nihil potest dare vltra quintam bonorum partem. Moueor duplici ratione. Primo, quia si tertiam nō potest dare propriæ filia ratione dotis, in præiudicium filiorum, multominus poterit dare sorori. Cur enim quòd filia dare prohibetur dare poterit sorori? Secūdo quoniam omnis substantia patris excepta quinta parte est legitima filiorum. Et vltra quintam nō potest legare, vel donare in præiudicium filiorum. l. 28. Tauri, quæ habetur. l. 12. tit. 6. lib. 5. Recopil. Declarat Roderic. l. quoniam in fine. C. de inoffic. testam. glof. l. 8. tit. 4. Part. 5. in verbo *A otro*, Et licet illa lex Tauri loquatur de donatione facta descendenti, idem, & multò fortius in donatione, quæ fit extraneo, vt declarat Cifontanus, Gomezius, & Lupus, ibi, & glof. d. l. 8. tit. 4. Part. 5. Soror autem non est descendens, & sic lex Tauri loquitur in fortioribus terminis, ergo in præiudicium filiorum non potest dotari à fratre vltra quintam.

35 ¶ Quod comprobatur, quoniam dotis constitutio facta alij quam filia, dicitur mera donatio, vt per Iaf. confi. 171. col. 5. versi. bene verum, lib. 4. qui citat Bart. & Salic. l. fin. C. de iure doti. Paul. l. vna. C. de inoffic. dotib. Quod est verissimum, nam cum frater non teneatur dotare, donari videtur quod nullo iure cogente conceditur. l. donari. ff. de reg. iuris. Et probatur in l. vna. §. accedit. C. de rei vxor. actio. Et dixi supra, cap. 9. à num. 64. notat Camppeg. de dote. 1. part. quæst. 55. Et sic donatio ad dotem, facta à fratre, sorori, vel à sorore, fratri, ad nuptias: reuocatur ex superuenientia liberorum, autore Berttā. confi. 383. viso casu. lib. 2. & confi. 157. siue donatio. lib. 2. Molin. de donatio. factis in contractu matrim. num. 64. & nu. 71. & probauit supra cap. 10. num. 102. versi. *Set hic attende*, Quod certè non fieret si non esset donatio simplex, vt latè probauit supra cap. 9. num. 63. ver. *His ita desinitis* qui sentendum ne amplissima dote.

36 ¶ Limitabis tamen supra dicta, quando frater dotaret sororem consanguineam & ægenam, tunc enim, vltra quintam dare

potest. Quoniam non est donatio simplex, sed donatio ob causam, scilicet facta ob necessitatem, & obligationem quam lex imponit: tunc enim quoad soluendum debita, lex non præfinit summam patri, legitima enim filiorum dicitur deductis debitis, vt in l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoffic. testam. Et hoc casu frater dotare poterit, vltra quintam, si quinta non sufficiat congruæ doti, neq; filij conqueri possunt, vt est manifesti iuris quoniam est res alienum, vide Socin. confi. 35. col. 2. nu. 2. versi. secundo confirmatur, lib. 4.

37 ¶ Dos autem sororis congrua dicitur, arbitrio iudicis, inspecta dignitate gentis, numero filiorum fratris, & quantitate facultatum, iuxta ea quæ late dixi capite primo. Licet autem possit sorori dare vltra quintam, non tamen poterit dare tertiam, si meliorat ratione dotis (hoc est si tertia tantum valet, vt si esset filia censetur accipere plusquam legitimam) & sic meliorari. Neque etiam posset dare quintam, si quinta tantum valet, & dotans tot filios habet, vt soror (si filia esset) videretur accipere supra legitimam. Non enim soror debet esse melioris conditionis quam filia. Itaque taxationi legis stambo, cum enim dos filia quam pater natura diligit plusquam sororem, & cui plus debet in suis bonis quam sorori, non possit excedere summam huc præfinitam, multominus poterit excedere dos sororis.

38 ¶ Notandum autem, quòd dos data sorori ægenæ, non reuocatur ex natiuitate filiorum in totum, quoniam non est donatio simplex, sed facta ob necessitatem legis, quo casu cessat dispositio. l. si vnquam, vt late dixi supra cap. 9. num. 63. versi. *His ita desinitis*, ubi pro qua portione rata maneat. In casibus tamen in quibus filius simul cum patre dotat sororem animo donandi, mera donatio est, & reuocatur ex natiuitate liberorum ex dictis supra num. 35. & in locis ibi citatis.

39 ¶ Illud tamen longo indice notandum, quòd si pater instituit in mea persona primogenium, & in eum contulit tot bona, vt sorori meæ, filia testatoris, non remaneant alimenta ex quibus se possit alere, vel dotare, certè ego frater etiam de bonis maioratus teneo sororem dotare, vt notat Rodericus. l. quoniam in secunda limitatione legis Regiæ col. 15. versi. ex

quibus infertur. C. de inoffic. testam. Lupus in cap. per vestras. §. 2. 4. an auus. num. 4. versic. ex hoc infertur ad vnum singulare. de dona. de qua materia dixi supra cap. 8. Nam hoc casu soror dotanda est, supra legitimam à patre ei debitam, si legitimatam tenuis est, vt non sufficiat alimentis, vt docui supra cap. 8. num. 28. & hoc casu non dicitur accipere supra legitimam ratione dotis, sed ratione alimentorum, vt ibi dixi. Frater enim ad eò tenetur alere sororem, vt etiam si soror dotem habeat, debet ab eo ali, vt dote non diminuta melius nubat, ita piè scripsit Lupus cap. per vestras. §. 20. num. 4. & §. 24. nu. 4. de donat. inter virum & vxor. Casan. in consuetud. Burgund. rub. 7. §. 12. verbo, *Vivans*, num. 3. Beroyus quæst. 1. 1. num. 4.

40 Quoad secundum casum, scilicet quando frater non habet filios, vel filias, certè potest amplissime dotare sororem, etiam in præiudicium aliarum sororū, quoniam nulli debet legitimam, & potest bona sua extraneis dare. l. si frater. C. de inoffic. testament. & nullus potest conqueri se grauari, ideò cessat hæc lex, vt dixi supra cap. 9.

41 Non obstant in contrarium adducta, nā, vt dixi cap. 2. potissima huius legis ratio est, ne fiat præiudicium legitimæ ceterorum filiorum, & cum dotando filiam non possit ceteris præiudicare, multo minus dotando sororem, & cum ratio legis est generatio verborum, certè extenditur vltra casum legis, vt per DD. in Authent. quas actiones. C. de sacro fan. Eccles. Et in sorore est æquissimum legem hanc praticari cum praticetur in filia. Non obstat etiam, quòd prohibita succedere patri, nō videtur prohibita succedere fratri. Quoniam hoc statutū non est seruandum si sint filia hæredes necessariae fratres, tunc non poterit instituere sororem, nisi iuxta distinctionem supra factam. Hæc autē lex facta est ne legitima ceterarum filiarum, & filiorum minuatur ex melioratione, & cum frater habeat filias, certè non magis poterit meliorare sororem quam filias.

42 Non obstat quòd hæc lex intelligenda in eo cuius officium est dotare, quoniam id argumentum est falsum, vt docui cap. vndecimo loquendo de matre ad quā non pertinet onus dotandi. Non obstat quòd extraneus amplissime dotare potest, quo-

niam si habet filios non potest dotare vltra quintam, quoniam est mera donatio, & non donat vltra quintam. l. 28. Tauri, quæ habetur. l. 1. 2. tit. 6. lib. 5. Recopil. & reuocatur superuenientibus liberis, vt per Alexand. consil. 7. 1. lib. 4. & docui supra cap. 10. num. 102. Ex his apparet, quid in hac specie sentiendum.

43 Nolim autem cuiquam scrupulum facere, quod supradixi, fratrem posse in dotem dare sorori, quintam, etiam si ægena non sit. Forsan enim obijciat, aliquis, quòd hic prohibetur melioratio in tertia, & etiā in quinta: sed respondeo quòd hic loquitur lex de filia, quæ supra legitimam non potest pro dote accipere quintam, soror autem, non habet legitimam in bonis fratris, neq; supponimus fratrem ei dare quantitatem parem legitimæ vnius filia, & insuper quintam. Rursus, licet frater det quintam, non ideò soror dicitur meliorata. Nam meliorata dicitur filia, vel filius, cui datur aliquid supra debitum. Sorori autem nihil debetur, in re fratris, iure legitimæ. Ideò donataria dici potest, vel creditrix, si sit ægena, non vero meliorata, licet hoc verbo vsus fuerim, ad commodiorem explicationem.

44 An autem si dotauit sororem in mille soluendis de bonis sororis meæ, & de eius prædijs, possim ego cogi soluere, si illa nolit prædia sua in dotem dari, vide Vincen. Herulan. l. 1. num. 30. ff. solut. matrim. Bald. l. fin. ad finem. C. de dot. promiss. Arium. l. 27. Tauri. num. 50. que latius non exequor, quoniam non est factis aptum, proposito argumento. Illud tamen adde, quòd petens dotem, est interim alenda à fratre, vt per Afflic. decis. 11. Cassane. in consuetud. Burgun. rubri. 7. §. 12. num. 26.

45 Nunc videamus, quatenus filius possit dotare matrem. Et certè si filios habet, non potest eis præiudicare vltra quintam, vt in l. 27. Tauri, quæ habetur. l. 1. 1. tit. 6. lib. 5. Recopil. Nam si dos data à matre filia, dicitur donatio, & est donatio, quia mater non cogitur dotare filiam, vt per Salic. Bart. Bald. & Paul. l. vna. C. de inoffic. dotib. Cæpeg. de dote. 1. parte quæst. 55. multo magis dos data matri à filio, dicitur & est donatio. Nam filius non cogitur dotare matrem, vt statim dicam. Et cum propriam filiam meliorare non possit, multo minus poterit tam ampliè dotare

matrem, vt videatur meliorata, vt supra dixi in sorore. Si tamen filius, filios non habeat: potest amplissime dotare matrem, nimirum nullo existente, cui legitimam debeat, nec qui se læsum clamare possit, quòd latè comprobauit supra cap. 9. Et probatur, quia ratio potissima huius legis, est ne fiat præiudicium cæteris filijs.

46 An autem filius cogatur dotare matrem, communis opinio est quòd non. l. 1. §. præterea. versic. sed si munus. ff. de tute. & ratio. distrah. & ibi Bald. idem in l. 1. prope finem. C. de inoffic. donatio. & in l. si vineæ per illum textum. C. de præscrip. long. tempo. & in l. qui liberos. ff. de ritu nup. Benedic. cap. Raynuntius. ver. Dotē, num. 70. de testam. Angel. l. 1. col. 1. versic. adde quòd filij. ff. soluto matrim. & ibi Alexand. col. 5. Ripa. num. 82. Iaf. §. fuerat, num. 121. Instit. de actio. Corrafi. l. qui liberos num. 115. ff. de ritu nupt.

47 Mouentur, quoniam non debet cōferre filius ad suam contumeliam, nam mater secundo nubens videtur ei facere iniuriā, vt in Authent. de non eligen. secund. nuben. §. Gregoriana. l. tutor secundum dignitatem. §. fin. de administ. tuto. Auth. de nupt. §. soluto. & §. si nō expectet. col. lat. 4. ergo filius ad talia non tenetur. Si tamen mater esset inops, contrariam opinionem probat, Imol. l. 1. ff. soluto matrimonio. & si cum paupertate concurrat inuenta, & formæ grata, ita quòd pudicitia periclitabitur nisi nubat, certè filius, vt maiorem iniuriam effugiat, scilicet ne mater corpus suum prostituat, videtur cogendus eam dotare. Ita docet, Benedic. in repet. dist. cap. Raynuntius, verbo *Dotem quam ei dederat*, num. 70. versic. vnde de æquitate. de testam. Nouell. de dote. 6. parte priuileg. 16. Boerius, decisione. 129. num. 10. Tiraquel. de primogenijs, quæst. 62. num. 13. Ripa. l. 1. nu. 82. ff. soluto matrimo. Vbi piè, & prudenter loquitur, dicens, quòd qui tenetur succurrere vitæ, tenetur succurrere famæ, cum par censeatur vtriusque periculum. Iusta, & ibi glo. sa. ff. de manu. vindic. Et ea pietas debet esse filiorum erga matrem, quæ matris erga filios. l. furiozæ matris. ff. de cura. furio.

48 Sed Corrafi. l. qui liberos, num. 115. ff. de ritu nupt. contra sentit, etiam si mater sit iuuenis, quia versatur eadem ratio iniuriæ, quòd, quando est senex, & quòd ideò filius non tenetur conferre ad suam

iniuriam. Sed prima opinio magis communis, & æquior est, adde etiam prudentior. Nam secundo nubere, leuissima iniuria est, si ad impudicitiam conferatur, inò ne iniuria quidem est, impudicitia composita. Quis probro dedit filijs quòd mater secundo nupsit? at frequentissime cœlibatum profiteri coguntur, quæ ex matre post viduitatem impudica nascuntur, neq; maritum inueniunt, quod multo maius damnum est, quam iactura pecuniolæ, qua matri cui tot debemus: conficitur.

49 Ex quo infertur, hanc opinionem vtiliorem esse, cum publicæ morum causæ, tum ipsi filijs, è duobus enim malis minus est eligendum, cap. nerui testicularum 13. dist. 1. quoties nihil. ff. de regulis iuris. Addendum autem, quòd Tiraquel. lege connubiali. 2. glo. 9. requirit, vt mater sit iuuenis, pauper, & deformis, vt filius teneatur dotare. Quoniam pulchritudine excitatur libido, sed certè, vt fateor formæ gratiam: esse libidinis incentiuum, ita nego necessarium esse, vt sit pulchra. Non enim hanc rem definimus ex pulchritudine, sed, vt succurramus periculo matris, & iniuriæ filij.

50 Vbi ergo periculum fuerit, ibi antidotum dotis admoueri oportet, etiam si mater pulchra non sit. Et certè satis ad matrimonium trahi videtur, & carnis titillatione agi, quæ filium in ius vocat, vt se dotet. Fateor tamen certius esse periculum in pulchra, quàm in formosa, & libentius ad libidinem eam duci. Pulchritudo enim cum pudicitia bellum inter se exitiale, inextinguibile, & internicinum gerunt, adeò vt lis inter vtramq; prope perpetua sit: id genus multa adnotauit Tiraquel. de legib. connub. l. 2. num. 6. & canit Ouidianus ille Paris.

Lis est cum forma, magna, pudicitia.

Quadrantq; in ea vulgare illud, *Facile est procliuè plaustrum perculere*. Intelligenda sunt hæc, in filio diuiti, sed non ex paterna hæreditate, ne forte nobis obijciatur Authent. præterea. C. vnde vir, & vxor. de quo Benedic. disto cap. Raynuntius. verbo *Dotem*, num. 70. ad fin. de testament. Quoniam alias si superessent bona paterna vxore existente inope, & sine dote, tunc locū haberet dispositio. d. Auth. præterea. C. vnde vir, & vxor.

51 **¶** Notandum tamen, quod hoc casu quo filius cogitur dotare matrem, non poterit ei tantum dare, ut videretur meliorata si filia esset. Quia cum propriam filiam meliorare non possit, multo minus matrem, sed res arbitrio iudicis definietur, inspectis facultatibus numero liberorum, regionis consuetudine & dignitate gentis, ut dixi supra, cap. 1.

S V M M A,

1 **¶** Prohibitio de non meliorando filiam dotis ratione.

An sit seruanda per patrem, etiam si omnes omnino filij, & filia sint naturales? Et num. 2. 5. 15. & 17.

Et quid in matre num. 10. & 11.

3 **¶** Filij naturales iure nostro Regio in quota succedant patri.

Et an legitima debeat necessario?

4 **¶** Filij naturales ex matrimonio illegitimo prognati, An possint reuocare donationem omnium bonorum factam a patre. & nu. 6.

Et An legitimi eam reuocaret possint?

7 **¶** Filiorum appellatione. An veniant naturales.

9 **¶** Causa precipua attendenda est.

L. hac adictali. C. de secundis nupt. qua limitat dotes fauore filiorum, An locum habeat quando filij sunt naturales?

Donatio inter patrem, & filium, qua alias est inualida. An valeat si filij sint naturales?

11 **¶** Dispositio. l. si vnquam. C. de reuocand. donat. que reuocat donationem ex natiuitate filiorum. An in matre praticetur, si ei nascatur filia naturalis?

Et an habeat locum in dotibus? remissiuè?

13 **¶** Dispositio. l. hac adictali. C. de secund. nupt. qua iubet ut mater secundo nubens: non possit, secundo marito in dotem dare, plusquam vni ex filijs primi matrimonij. An habeat locum, quando filij sunt naturales.

Intellectus. d. l. hac adictali. C. de secund. nupt.

14 **¶** Ratio. l. si est generaliter lege, lex extenditur, ultra casum in eam comprehensum,

15 **¶** Filia naturali citra quintam partem bonorum alimentis necessaria detur in dotem refecari. An possit illud quod quintam excedit?

16 **¶** Filia spuria, An sit dotanda?

Et an pater cogatur, eam dotare pro ingressu monasterij?

18 **¶** Masculi, qui per statutum excludit faeminas. An habeat locum statutum si masculi sint naturales.

Et quid in legitimatis; num. 20.

Naturales filij an reuocent donationem omnium bonorum factam filio.

Et quid in fraudulenter alienata per patrem.

19 **¶** Naturalis legitimatus. An faciat, ne soror legitima dotis ratione meliorari possit, & numero. 20.

21 **¶** Legitimatus. An sit suus heres?

An legitima ei debeat?

An rumpat patris testamentum si pretereatur.

22 **¶** Legitimatus. An reuocet inmodicas patres donationes?

Dispositio legis hac adictali. An locum obtineat quando filij sunt legitimati?

23 **¶** Pater habens filiam legitimam, & naturalem, & filios arrogatos seu adoptatos. An arrogati faciant ne soror legitima & naturalis dotis ratione melioretur? & numero. 24.

Datus in arrogationem non amittit ius suum aduersus bona patris naturalis.

25 **¶** Arrogatis seu adoptatis. An legitima debeat?

Statutum excludens faeminas stantibus masculis. An habeat locum in filijs masculis arrogatis.

Verbum Filij, positus in aliqua lege intelligitur de filio naturali & legitimo.

Dispositio. l. cum acutissimi. C. de fideicommiss. An habeat locum in arrogatis?

26 **¶** Dispositio. l. hac adictali. An habeat locum in arrogatis.

27 **¶** Filio adoptiuo, vtrum aliquid pater cogatur relinquere?

Emphiteosis ab aliquo accepta pro se & filijs: An intelligatur in adoptiuis?

Contra-

Contractus difficiliter irritantur quam testamenta.

28 **¶** Filia legitimata. An melioratio fieri possit in praedictum legitimatorum.

¶ An dispositio huius legis, seruanda sit, si omnes filij, & filia sint naturales, an scilicet tunc pater, vel mater possint filiam dotis ratione meliorare, & an fratres naturales, vel legitimati, vel adoptati, impediant filiam unicam legitimam, meliorari dotis ratione. Cap. XIII.

1 **DISPUTARI** solet, an prohibitio de non meliorando filia, ratione dotis, seruanda sit, etiam si omnes omnino filij, & filia sint naturales. Mouent quaestionem verba legis, ibi. No pueda dar a cada vna de sus hijas legitimas. Ex quibus videtur, legem hanc, & eius prohibitionem loqui de filiabus legitimis, in naturalibus autem cessare prohibitionem legis, & posse amplissime dotari. Distingue, aut omnes filij, & filia sunt naturales, aut est aliquis legitimus. Primo casu, videtur filiam naturalem non posse meliorari, cum enim legitima meliorari non possit, cur naturalis possit? Cur sit melioris conditionis quam legitima? Deinde, haec lex non solum in fauorem liberorum, sed etiam in fauorem parietum condita videtur, qui volentes, nolentesque patrimonium dotandis filiabus exhaurire coguntur, quae ratio viget etiam si omnes filij, & filiae sint naturales.

2 **¶** Aequid haec quaestio dubia est, & probabilius videtur legem hanc, non seruandam in filia naturali, si caeteri omnes liberi naturales sint & pater dotet. Moueor, ex verbis legis, ibi: No pueda dar a cada vna de sus hijas legitimas. Ergo si legitimae non sint, opulentiùs dotari poterunt, ita enim probatur a contrario sensu. Quamuis arbitror genuinum sensum horum verborum esse, ut summa dotium hic praefinita dari

possint filiabus legitimis, non autem naturalibus, stantibus legitimis. Sed rursus haec opinio probatur, ex illis verbis: No pueda dar a cada vna de sus hijas legitimas, ni se entienda ser mejorada, Hoc verbum Mejorada, non quadrat nisi inter filios quibus haec reditas debetur, ut supra dixi cap. 6. num. 7. & quia accipit plus debito, dicitur melioratus, alioqui extraneis inaequalibus portionibus institutis qui maiorem portionem accipit dicitur melioratus: quod est falsum: imò omnes praeposterè dicentur meliorati.

Deinde nota illa: No pueda dar a cada vna de sus hijas legitimas, ni se entienda ser mejorada, quae solum filijs legitimis quadrat, quibus iuxta legem Regiam pater tertiam partem praelegare potest: ut probatur ferè per totum tit. 6. lib. 5. Recopil. in quo habetur transcriptae leges Tauri de hoc loquentes. Inter naturales autem, non quadrat, cum eis haec reditas paterna non debeat, & sic omnia gratis accipiant. Iure vero nostro Regio stante etiam legitima prole, succedunt filij naturales in quinta bonorum parte quam in vita pro alimentis dare, vel in morte relinquere patri permisum est. l. 9. tit. 5. lib. 3. fori. l. 1. tit. 6. cod. lib. 3. Fori. l. 9. 10. 12. & 28. Tauri, quae habentur. tit. 8. lib. 5. Recopil. Ioann. Rojas in epitome successio. cap. 1. r. num. 35. & latè Matienço in l. 9. tit. 8. lib. 5. Recopil. ferè per totas glossas.

4 **¶** Praeterea, haec opinio probatur efficacissime, ex l. si totas. C. de inoffic. donatio. vbi probatur quod filij naturales ex matrimonio illegitimo prognati, non possunt reuocare donationem omnium bonorum factam a patre, licet si legitimi existerent, eam reuocare possent, ut ibi probatur, & notant Angel. Bal. d. & Sal. c. ibi Bald. l. defuncto. C. si quid in fraud. patro.

5 **¶** Ergo licet immodica dos detur a patre, filiae naturali, caeteri filij naturales non poterunt eam reuocare, ex dispositione huius legis, quoniam liberum est patri omnes facultates donare in praedictum filiorum naturalium, neque ipsi donationem impugnaverunt. Quod si donationem non impugnant, multo minus impugnant dotem, quae titulus onerosus iudicatur respectu mariti, ut infra dicam, & ex qua sustinenda sunt onera matrimonij, & huius argumento, nescio an commodè responderi possit.

6 **¶** His accedit, quod dispositio. l. si vnquam C. de reuoc. dona. quae reuocat donationem ex

natiuitate filiorum, non admittitur quando facta donatione nascitur filius naturalis, secundum Bart. Angel. & Paul. in Authent. ex causa. C. de libe. prate. vel exhered. Tiraquel. l. si vnquam verbo *susceperit*, nu. 5. melius, nu. 45. Molin. ad Alexand. consi. 40. lit. B. lib. 4. His congruit, quod potissima ratio huius legis est, ne ceteri filij damnium patiantur ex immodica dote fororis, vt late probaui cap. 2. & 7. Naturalibus autem, legitima non debetur necessario, glos. l. 1. ff. de contrah. tabu. Bald. l. si. C. de natu. libe. Ang. in Authen. quibus modis. natura. effici. sui. §. si. Bart. l. Gallus. §. etiam si parente, col. 1. ff. de liber. & posth. Bald. l. 1. C. quorum bono. Arctin. l. ex facto. col. 9. ff. de vulg. & pupil. Alexand. l. in pupillari, col. si. ff. eod. tit. & quota debeatur Iure Regio, dixi supra num. 3. Igitur dos filie data (etiam amplissima) non poterit a naturalibus reuocari, etiam si filia ipsa naturalis sit.

7 Postremo, cum hic casus omissus sit (nec enim ei quadrant verba vel ratio legis) standum est dispositioni Iuris communis. Hoc mihi videtur verius. Et comprobatur, quoniam hæc lex loquitur de dotibus filiarum. Appellatione autem filiorum non veniunt naturales, præsertim cum lex facit mentionem de filiis, ita Paul. & Ias. l. generaliter. §. cum autem. C. de instit. Ang. Imol. & Rapha. in l. cum acutissimi. C. de fidei commiss. Corne. in d. §. cum autem, & consi. 1. col. pen. lib. 4. Deci. l. precibus col. 3. C. de impub. & alijs.

8 Non obstat quod filia naturalis non debet esse melioris conditionis quam legitima, quoniam hic non definitur quæstio: ex eo quod sit melioris conditionis, sed quod pater filiorum naturalium liberior est, nimirum cum nulli naturalium debeat legitimam, vt supra dictum est nu. 3. Itaque pater liberior est, non filia melior. Item liberi naturales, peioris conditionis sunt, cum in eorum præiudicium foror naturalis amplissime dotari possit.

9 Non obstat, quod hæc lex est etiam facta in fauorem parentum, quoniam præcipua ratio est fauor filiorum, & inspiciendum est quod principaliter agitur, vt late probat Iaso. in l. si quis nec causam. ff. si cert. peta. Vltimo hæc opinio comprobatur expressè, & efficacissime, quoniam l. hac ædictali. C. de secund. nupt. quæ limitat dotes, fauore filiorum, non habet locum, quando

filij sunt naturales. l. cum pater. §. mater ff. de leg. 2. & ibi Bald. Alexand. & Roman. in l. mulier quæ. ff. ad Trebel. Crenens. sing. 89. Roman. sing. 232. an. l. hac ædictali. Jacob. Zoch. in c. per venerabilem qui filij sunt legit. & est communis, secundum Bertrand. in repet. l. hac ædictali, nu. 4. C. de secund. nupt. Facit etiam quod dotatio prohibita inter patrem & filium: valet si filius sit naturalis. Barto. l. omnes. §. Lutius. ff. quæ in fraud. cred. Roman. cõf. 343. Crotus. l. frater a fratre, nu. 70.

¶ Venio ad secundam quæstionis partem, scilicet an mater possit filiam naturalem dotis ratione meliorare si ceteri omnes filij, & filie sint naturales. Et verius videtur quod non possit, quoniam Iure Ciuili, & Canonico filij naturales sunt matri hæredes necessarii. l. si suspecta. §. de inefficacio ff. de inoff. testam. & ibi late omnes DD. glos. in l. si qua illustis, & ibi per repetentes. C. ad Orficia glo. in c. nisi cum pruden. verb. Manzeres. de renũtia. Et naturales, quoad matrẽ, habent privilegia legitimorum, & in eis seruanda est dispositio. l. hac consultiissima. §. ex imperfecto. C. de testam. vt per Alexand. ibi nu. 6. Et succedunt ab intestato cognatis matris, exclusis cognatis legitimis, si sint in gradu remotiori l. si. tit. 13. part. 6. A filijs. dccifio. 96. nu. 9. Cifontanus. l. 9. Tauri, num. 12. & adueta supra hoc ipso capite nu. 3.

¶ Postremo, hæc opinio probatur, quoniam l. si vnquam, quæ reuocat donationem ex natiuitate filiorum, prædicatur in matre, si ei nascitur filia naturalis, licet secus in patre, vt late per Tiraq. d. l. si vnquam, verbo *susceperit liberos*, nu. 5. l. C. de reuocari. donatio. Dispositio autem eius legis, etiam habet locum in dotibus, vt dixi supra. c. 9. Igitur cum paria sint, reuocari immodicam dotem natiuitate aliorum filiorum, quod a principio non posse dari, certè hæc ratio apta, & efficax est, quam late prosequitur Tiraq. d. num. 5. 1. & inde sequitur matrẽ non posse meliorare filiam naturalem, in præiudicium aliorum liberorum naturalium.

¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam cum filiis naturalibus necessario debeat legitima matris, viget in hoc casu ratio huius legis, scilicet ne legitima ceterorum filiorum minuatur immodica fororis dote.

¶ Vrget tamen in contrarium, quod dispositio. l. hac ædictali. nubens, vt mater secundo nubens

nubens non possit secundo marito in dotem dare plus quã vni ex filiis primi matrimonij, non habet locum quando filij sunt naturales, tunc enim mater maiorem dotem dare potest iuxta communem opinionem supra relatam, nu. 9. verf. & hæc opinio comprobatur. Ergo idem videtur dicendum, cum dotat filias. Sed responde, quod ibi, illud disponitur: non solum in fauore filiorum, sed etiam in pœnam secundo nubentis, idè cum habens naturales non habeat filios ex primo matrimonio, non potest dici secundo nubens, neque est digna pœna, sed præmio, neque filios afficit iniuria, sed potius honorat, corrigendo vitam præteritam, ornamento matrimonij. Item illa lex expressè condita est in fauorem filiorum legitimorum, loquitur enim de filiis primi matrimonij, ergo legitimis, idè non habet locum in naturalibus. Item ibi non tollit filijs legitimam. Sed solum non dat supra legitimam vnus, hic autem si melioraret filiam, minueret legitimam ceterorum filiorum quod est iniquum.

14 Non obstat quod hic casus videtur omissus, quoniam si ratio legis est generalior lege, lex extenditur vltra casum ex verbis comprehensum, vt per Ias. in Auth. quas actiones. C. de sacrosanct. Ecclesi. per Alexand. l. si constante. ff. solut. matrimo. Hic autem adest eadem ratio, quoniam mater non minus debet legitimam naturalibus, (si legitimos non habet) quam ipsis legitimis. Imò est, maior ratio, cum enim filia legitima ex casto matrimonio prognata, non possit meliorari, a matre: cur meliorari poterit naturalis nata ex iniquo, ac Deo ingrato coitu, in præiudicium fratruum, quibus mater non minus debet, quam si legitimi essent.

15 Illud est manifesti iuris, quod vnus filius, vel filia legitimi, & naturales, efficiunt: ne filia naturalis dotari possit etiam vsque ad summam hic præfinitam, quoniam hæc lex de dote filiarum legitimarum loquitur, vt patet ibi: *A cada vna de sus hijas legitimas*. Si ergo sint filie naturales, & vnus legitimus, certè filia naturalis non potest dotari nisi vsque ad quintam partem bonorum, quæ ad alimenta legari vel donari potest. l. 9. 10. 12. & 28. Taur. l. 9. tit. 5. lib. 3. fori. l. 1. tit. 6. eod. lib. 3. fori. & quæ scripti supra num. 3. quod si quinta non sufficiat ad alimenta amplius dabo; vt docui supra. c. 8. num. 28. Quod si supra quã-

titatem necessariam ad alimenta detur in dotem, ita quod excedat quintam, certè refecabitur tanquam nimia, Ripa. l. 1. nu. 68. ff. solu. matrim. Bart. l. fin. §. si a focero. ff. quæ in fraud. credito Bald. in Authen. ex complexu. C. de incestis. nup. Angel. in §. item si quis. in fraudem. Instit. de action. Lupus. c. per vestras. §. 24. de donatio. nu. 12. Couar. super. 4. de sponsal. c. 8. §. 6. nu. 12. Capiti. dccifio. 181. num. 1. Bal. l. eam quam. num. 41. C. de fideicommiss. Curtius iunior cons. 35. col. finali. Ioan. Baptista. l. si qua illustis. C. ad orficia. Cardinal. Paleotus. de nothijs. & spur. c. 45. Fortunius de vltimo sine. num. 141. Vbi vide an constante matrimonio reuocari possit, de qua re suo loco dicam.

16 Et an spuria sit dotanda, vide late in dictis locis. Boerius. dccifio. 127. col. 2. 3. & 4. Matthesilan. sing. 247. cum nouis aditionibus. Ripa. l. 1. num. 66. ff. solut. matrimo. Capiti. dccifio. 182. Ias. §. fuerat, nu. 104. de actio. Et vt pater in vtroque foro teneatur dotare filiam spuriam, Bart. in l. fin. ff. de his quib. vt indig. num. 7. & in Authen. ex complexu. num. 4. C. de incest. nupr. & in l. Meurus. §. duobus. num. 18. ff. de lega. 2. qui suam sententiam contrahit, & obtinere ait: tum demum, si dos alimentis respondeat, ita quidem, vt pro modo alimentorum dos constituatur. Bart. sententiam plures sequuntur quos aggregat Dominus Præses in Epitome de sponsal. 2. part. c. 8. §. 6. nu. 11. qui testatur hanc opinionem comuniter approbari, idem scribit Mencha. de successio. creat. lib. 2. §. 20. num. 314. Dueñas reg. 366. & 367. limita. 5. Padilla in Authen. res quæ. num. 64. C. commun. de leg. Tellus Fernandez in l. 10. Tauri. nu. 11. & hanc sententiam sequitur Gregor. glos. magna. in l. 18. tit. 16. part. 6. qui omnes infinitam interpretum multitudinem in vnum contulere obliuio multorum qui huic sententiæ accesserunt, Curtius senior cons. 77. col. 32. & cons. 39. in princip. Neuzan. in filua nuptia. verb. stupatur. fol. 97. col. 2. Gomez Arias. l. 7. Tauri. num. 39. Ludouicus de Sardis tractat. de legitimati. §. de obligatione inter patrem, & filium. nu. 5. Angel. de Gambellio. tract. de testam. glos. 69. num. 2. Balercus in §. hæref. nu. 8. Instit. de hæred. instit. Ambros. de Opizon. in repet. l. filius familias. §. diui. nu. 142. ff. de legat. 2. Sarayna. in additio. Corfeti singul. 146. num. 4. Et quid si spuria sit

diues, vide in dictis locis. Et an pater videatur naturalem dotare de suo, vide Rube. conf. 7. 1. num. 4. Camp. de dot. q. 16. num. 6. Et an dos data spurie redeat ad heredes. vide Lupus. c. per vestras. §. 24. à nu. 12. Arius. l. 7. Tauri. nu. 39. Bosqueus de nup. lib. 5. nu. 32. Abb. conf. 115. lib. 2. & conf. 50. cod. lib. Ripa. l. 1. num. 67. ff. solut. matrim. Cactalupus. in rep. l. si qua illustris. C. ad Orphicia. Lupus. c. per vestras. §. 24. num. 12.

¶ Quæ non excutio, quoniam non faciunt ad propositam materiam. Hodie tamen ex lege 10. Tauri. videtur dotem datam spurie transire ad eius hæredes, inquit enim lex. *De la qual parte el hijo pueda en vida, o en muerte, hazer lo que quisiere.* Et sic videtur pleno iure, esse dominus quantitatis quæ datur pro alimentis. An autem pater cogatur dotare spuriam ad ingressum monasterij, vide Bald. l. pactum quod dotali. 20. q. C. de colla. Parpallia. in rubr. ff. solut. matrim. §. & ibi Bartol. à Bartolinis. nu. 22. Omitto hæc quoniam sunt loca communia, & vide quæ dixi cap. 8. num. 30. vers. meminisse tamen oportet.

17 ¶ Illud tamen elicitur ex superioribus, quod filij naturales non impediunt quominus filia legitima meliorari possit, quoniam si filia sit vnica, vel habeat fratres qui succedere non possunt, meliorari potest, vt dixi supra. c. 10. à nu. 41. Naturales autem aduersus patris voluntatem non succedunt. Imò neque ex eius voluntate possunt succedere ultra quintam, vt in l. 10. Tauri, vt supra dixi. num. 3. & sic in eo cessat ratio huius legis, scilicet ne fiat præiudicium cæteris quibus legitima debetur.

18 ¶ Rursus probatur, quoniam licet ex statu to masculi excludant fœminas. Certè non excludent si masculi sint naturales, autore Bald. l. cum acutissimi. C. de fideicomis. col. 2. Barba. ibi. col. 98. Socin. l. hæredes mei. §. cum ita ff. ad Trebel. col. pen. Bal. conf. 24. lib. 1. Natan. in. c. quamuis pactum. in 1. q. 2. q. principalis de pact. in. 6. Brunus. in tractatu de statuto excluden. fœminas. artic. 12. q. 13. Ita igitur hic, filia prohibita meliorari stantibus alijs fratribus, vel sororibus, non videtur prohibita si solum habeat fratres naturales. Quod nominatim probatur, quoniam naturales non reuocant donationem omnium bonorum factam filio. l. si totas, & ibi Bal. Ang. & Salic. C. de inoff. donatio. imò neq; reuocant fraude-

lenter alienata per patrem, secundum Bald. in. l. defuncto. col. 1. vers. quæ roan filius. C. si in fraud. patroni. Cum ergo immensam donationem non reuocent, multominus reuocabunt immensam dotem ad sustinenda matrimonij onera destinata. Et cum paternum testamentum non rumpant, iuxta gloss. l. 1. ff. de contra tab. cum alijs su prauitatis: multominus infringent dotis donationem.

19 ¶ Postremo facit, quod filia legitima, censetur vnica etiam si habeat fratres naturales, quoniam appellatione filiorum non veniunt naturales præsertim in dispositione legis, vt supra dixi. num. 7. Sed an filius naturalis legitimatus, efficiat ne soror legitima dotis ratione meliorari possit. Et certè efficit, quoniam verè est, & iudicatur legitimus, vt in Auth. quibus modis. natu. effici. legitimi. §. sit igitur licentia Bart. in. l. si is qui pro emptore. in. 3. q. principali. vers. item quæritur. col. 14. ff. de vsu cap. Alexand. conf. 2. col. 5. lib. 1. Socin. l. Sed si hæc. §. patronus. ff. de in ius vocan. Ias. in l. 1. ff. de libe. & posth. & in. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testamen. col. 1. Ergo dispositio huius legis, in eo præsticanda.

20 ¶ Quod nominatim probatur, quoniam filia succedere prohibita stantibus fratribus, excluditur per fratres legitimatos, autore Paul. Alex. & Socin. l. sed si hæc. §. patronus. ff. de in ius vocan. Bald. l. cum acutissimi. col. 2. C. de fideicomis. Paul. & Ias. l. si ita quis. §. is qui. ff. de legat. 2. Alexand. conf. 2. col. 5. lib. 1. Iaso. l. cum filio. col. fin. ff. de lega. 1. Deci. conf. 365. col. 3. Brunus. in tractatu de statu. exclud. fœminas. artic. 12. q. 4. num. 70. Ita ergo meliorari prohibita stantibus fratribus, non meliorabitur etiam si fratres sint legitimati.

21 ¶ Rursus hic quadrat ratio legis, scilicet ne fiat præiudicium legitimæ cæterorum. Legitimato enim legitima debetur, & suus hæres est, & rumpit testamentum patris, si præteratur, non minus quam legitimus. §. 1. Inst. de hæredit. quæ ab intesta. defer. Bart. l. 2. in princ. ff. de vulg. Ias. l. qui se patris. col. 4. C. vnde liberi. & in Auth. si qua mulier. col. antepen. C. de sacrosanct. Eccles. & in d. l. 2. col. 5. ff. de vulg. Bal. l. eam quam. col. 2. C. de fideicomis. Socin. conf. 63. col. 10. lib. 3.

22 ¶ Postremo comprobatur, quoniam legitimati reuocant immediatas patris donationes,

nes, vt per Ias. in rubr. ff. de libe. & posth. Deci. l. posthumo nato. col. 1. C. de contra tabul. & conf. 385. col. 3. Melioratio autè est donatio, & qui plus debito accipit donationem accipere videtur. Hoc intellige iuxta. l. 12. Tauri. Neque obstat, quod limitatio dotis de qua in. l. hac ædicali, non habet locum quando filij sunt legitimati, ibi enim alius est casus, & responde vt supra, num. 13. vers. vrget tamen. Quod autè, lex illa non habeat locum in legitimatione, notat Bertran. ibi. num. 5.

23 ¶ Quid tamen si quis habet filiam legitimam & naturalem, & insuper habet filios arrogatos seu adoptatos, quod causa cognita admittitur, vt in. l. hæc enim. §. præterea. ff. de adop. quæro an filij arrogati efficiant ne soror legitima, & naturalis dotis ratione melioretur. Hæc quæstio duo habet capita. Aut enim quærimus an filius meus datus in arrogationem extraneo, efficiat ne filia mea eius soror legitima, & naturalis meliorari possit. Aut quærimus an filius arrogatus efficiat ne soror quam non naturalis sed arrogatione habet, dotis nomine meliorari possit. Quoad primum, manifestum videtur sororem non posse meliorari, etià si omnes fratres sint dati in arrogationem, quoniam datus in arrogationem, non amittit ius suum aduersus bona patris naturalis. l. cum in adoptiuis. C. de adop. gloss. §. mortuo. Insti. de acqui. per arroga. Ergo cum verè sit filius, & sibi debeatur legitima, adsunt in hoc casu verba, & ratio huius legis. Quod confirmatur, quoniam si ex statuto frater excludat fœminam, non ideo minus excludet quod sit datus in arrogationem, autore Bruno in. d. tracta. de statu. exclud. fœminas. artic. 12. q. 1.

24 ¶ Et licet Nouel. de dote. artic. vltimo contra sentiat, nihilominus nostra opinio vera est. Etenim Nouel. loquitur in statuto condito fauore agnationis, & conseruationis familiaris, quare cum arrogatus transeat in alienam familiam, non est omnino preposterum, dicere quod non excludat sororem naturalem ex vi statuti. Ratio tamen huius legis, non est conseruatio agnationis, nam facta est fauore masculorum & fœminarum, & fœmine extra causam dotis meliorari possunt. Per fœminas autem non conseruatur agnatio, ergo non est facta fauore agnationis, sed ne fiat damnum cæteris quibus legitima debetur, filio autè dato in arrogationem debetur legitima.

25 ¶ Quoad secundum, an filius à me arrogatus efficiat ne filia mea legitima & naturalis meliorari possit, dubium facit, quod arrogatis seu adoptatis debetur legitima. l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoff. testa. l. cum in adoptiuis. C. de adop. Et disposita in legitimis, & naturalibus habent locum in arrogatis. l. adoptiuum. ff. de in ius vocan. §. fin. Insti. de capi. diminu. Vnde videtur vigere ratio legis, ne ex dote minuat cæterorum legitima. Contraria tamen sententia verior videtur, quoniã licet ex statuto masculi excludant fœminas, non habet locum in filijs masculis arrogatis, autore Ias. l. generaliter. §. cum autem. C. de insti. tu. & in. l. 2. §. prætor ait. ff. de in ius vocan. Deci. c. in præsentia. col. 15. de probati. & in. d. l. generaliter. §. cum autem. & conf. 52. col. 1. & conf. 399. Natan. in. c. quamuis pactum. in. 3. q. 3. q. principalis. de pact. in. 6. Ias. l. cum filio. col. fin. ff. de lega. 1. Ripa responso. lib. 1. c. 3. Brunus. in tracta. de statu. exclud. fœmin. artic. 12. q. 1. in. 2. par. q. Quoniam lex non videtur de talibus filijs sensisse, verbum enim filius positus in aliqua lege, intelligitur de naturali & legitimo, cui competit definitio. l. filium cum definimus. ff. de his qui sunt sui. vel alieni. iuris. l. fin. & ibi Bal. & Salic. C. de his qui vngam ætatis impetraue. Vnde dispositio. l. cum acutissimi: non habet locum in huiusmodi fictis filijs, quod præter alios scribit Benedict. in rep. c. Raynuntius. verbo *Dnas habens filias.* nu. 149. de testamen.

26 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam dispositio. l. hac ædicali. C. de secund. nup. quæ limitat dotes, non habet locum quando filij sunt arrogati, seu adoptati, vt ibi notat Bertran. num. 8.

27 ¶ Rursus hæc opinio confirmatur, quoniã filio adoptiuo pater nihil cogitur relinquere. l. cum in adoptiuis. §. sed ne articulum. C. de adop. & ibi notat Bald. §. item non aliter. Insti. de adop. gloss. in. l. 1. in princip. verbo adoptiuus. ff. de contra tabul. Vnde quicquid adoptiuus conseruitur ex bonis patris adoptiuus dicitur habere ex liberalitate patris, vt in. d. §. Sed ne articulum, & improprie dicitur suus hæres, vt per Ias. l. Gallus. §. si eius. col. 3. ff. de libe. & posth. Et emphyteosis ab aliquo accepta, pro se & liberis, non intelligitur de adoptiuo, vt per Specul. tit. de locato. §. nunc aliqua. Imola. l. si ita quis. §. is cui. ff. de leg. 2. Bald. l. fideicommissum. ff. de condi. & demonstr.

monstra. Alex. & Socin. l. adoptium. ff. de in ius vocan. Cum ergo adoptiu non rumpant testamentum, multo minus contractum meliorationis annullabunt. Difficilius enim irritantur contractus, quam testamenta, vt per Barto. & Paul. in Auth. ex causa. C. de libe. prater. vel ex hære. Nō obstat. §. quarta. quoniam non loquitur in adoptiuus, & l. i. ff. de cōtra tabul. est correcta per l. cum in adoptiuus. §. sed ne articulum. C. de adop.

28 Filie autem legitimatæ nullo modo melioratio fiet in præiudicium legitimorum. Non enim melioris debet esse conditionis quam ea quæ nascitur legitima, & de iure non potest ei dari dos quæ excedat legitimam, vt per Molin. in consuet. Pariliæ. §. 8. glos. i. nu. 4. 6. Gozadin. cōsi. 48. nu. 18. Bal. in c. per tua. de maiori. & obed. Anto. Rosel. in tra. de legitimat. col. fin. Angel. in Auth. quibus modis natura effici. sui. §. quoniam varix, per illum text. Alexan. l. necessitati. ff. de acquir. hæred. Iso. l. i. C. quando non peten. partes. Curti. cōsil. 16. col. 4.

S V M M A.

- 1 **L**egis Regiæ de reuocam. de non meliorandis dotis ratione. An seruandum sit in Monacha & num. 20. & 30.
- Spirituale matrimonium sortus, An sit carnali. Monach. an dotanda sit à fratre.
- 2 Monachus an sit dotandus patre inuito. Et an si ingrediatur monasterium abq; dote. Bonæ restitutioni subiecta, An possint alienari pro dotanda Monacha.
- 3 Statuta fauere matrimonij carnalis inducta, An seruanda sint in matrimonio spiritali.
- 4 Lex civilis Vtrū obliget personas Ecclesiasticas.
- 5 Statutum excludens nuptiam. & dotatū vtrū comprehendat monialem. & nu. 18.
- 6 Statutum excludens filias stantibus masculis, ligat monialem: si factum sit ante ingressum religionis.
- 8 Dotis appellatione. An veniat dos, quæ filie monachæ datur.
- 9 Data filie monasterium ingredienti censetur data nomine dotis. & nu. 11.
- Habens potestatem distribuendi pecuniam ad maritandum puellas, An poterit eam collo-care ad religionis professionem.
- Papa vtrum possit dispensare, vt detur intrā-

- tibus religionem pecunia, quæ legata est ad maritandum puellas.
- 10 Dos datur monasterio ad onera supportanda, & alenda monacha.
- 12 Condicio nubendi an censeatur completa si femina nubit cælesti sponso.
- Dos, maior an debeat habenti, quàm moniali, & num. 13. 4. & 15.
- 16 Pia causa, si concurrat cum filiis: eorum causa magis pia est.
- 17 Statutum præscribens patris summam ultra quam possit disponere, in præiudicium filiorū etiam pro anima. An validum sit.
- 20 Pater quantum dotē teneatur dare monachæ.
- 21 Pater, licet teneatur dotare filiam monasteriū ingredientem, an admittatur in filio.
- 22 Femina si relinquatur centum ad nuptias, an consequatur ea integrè si monasterium ingrediatur, & nu. 22. 23. 25. 26. & 27.
- 24 Legatum sub conditione: nē monasterio acquiratur, an licitum sit.
- 25 Intellectus Ambrosiæ de sanctis. Episcopis. §. sed & hæc presenti.
- 27 Causa filiorum non minus pia censetur, quam causa Ecclesiæ.
- 28 Monasteria quomodo possint petere dotem præ ingressu. & nu. 29.
- Simonia: an sit dare aliquid pro ingressu monasterij.
- 31 Renuntiatio hereditatis paternæ facta per mortualem an præiudicet monasterio. & inibi. Quando possit fieri renuntiatio, & nu. 32.

Dispositio huius legis, an seruanda sit in dote quæ datur monachæ, monasteriū ingredienti. Cap. XIII.

1 **Q**uæro vtrum decretum huius legis prohibentis meliorationem ratione dotis. & statuentis summam dotis nomine dandam, seruandum sit in dote monachæ. Supponendum autem, filie monachæ dotem præstandam esse. Nam professio monachæ, se Christo Domino deuotus spirituale quodam matrimonium est, fortius carnali, vt in c. cū inter corporalia. de transla. episcop. Ba'd. num.

nu. 5. in l. fi. C. de dot. promiss. Bar. l. i. §. si parens. ff. si quis à parente fuerit manu. Alex. cons. 139. nu. 7. lib. 2. Bar. Bal. & Iaf. nu. 18. in Auth. res quæ. C. cōmu. de lega. Lupus in rep. c. per vestras. §. 1. i. incipien. secundo matrimonium, de donat. inter virum, & vxor. Nouel. de dote. 1. part. priuileg. 16. Benedic. c. Raynūtius. verbo. dotem. nu. 6. de testa. Anchar. consi. 108. col. 1. Felin. c. ecclesia de constitu. & c. non satis de simonia. glosa. l. 8. tit. 1. par. 3. Loazes in rep. l. filius. §. diui. nu. 139. & matrimonium carnale; non meretur maiorem fauorem quam spirituale, imò potius spirituali fauendū. Quod ampliatur primo, vt monacha sit dotanda etiā à fratre. ita Felin. c. nō satis. de simo. Bero. q. 113. nu. 6. vers. sed nunquid plus dicit Afflict. in constit. Neapoli. tit. de successione filio. nu. 40.

2 **A**mplia etiam, vt sit dotanda etiam si ingrediatur monasterium, inuito patre, ita nominatim docet, Lupus. d. c. per vestras. §. vndecimo. de donationibus inter virum, & vxor. Amplia etiam, vt sit dotanda, etiam si ingrediatur monasterium abq; dote, nam etiam quæ sine dote intrauit dotanda est. ita significat Cin. in Authen. sed quamuis. C. de rei vxor. Alexad. cons. 139. nu. 7. lib. 2. vbi plura adducit Bero. q. 113. col. 2. & 3. Benedic. c. Raynūtius. verbo dotem. num. 7. de testa. Item amplia vt pro dotanda monacha, possint alienari bona subiecta restitutioni, ita Bart. in Authen. res quæ. cuius opinio est communis, secundum Curtium ibi. num. 26. vers. circa sextam. C. cōmun. de legat. post Iaf. ibi. Benedic. c. Raynūtius. verbo dotem. nu. 10. de testament.

3 **Q**uæ omnia, ea ratione procedunt, quoniam idem statutum est fauore matrimonij carnalis, ergo multo magis id seruandū in spiritali. Quoniam sicut pater tenetur dotare filiam pro matrimonio carnali, ita tenetur eam dotare pro spiritali. Illud nō omittendum, quod si filia nupta, & dotata à patre, vidua fiat, & ingrediatur monasterium, eadem dos est ei danda, quæ data fuit cum nupsit, argumento Authen. sed quamuis. C. de rei vxor. actio. Ita nominatim, Campe. de dote. 1. part. q. 30. Rip. l. i. nu. 6. ff. solu. matri. Nouel. de dote. §. par. priuile. 16. Ioan. Andr. in additionibus ad Specul. tit. qui filij sint legitimi. §. 1. col. 8. vers. quidam Martinus de Fano. Cin. Albe. in Authen. sed quāuis. C. de rei vxor.

actio. Boeri. decisi. 131. nu. 8. vers. & idem si vidua vellit. Paul. consi. 11. Viso dicto libello. & cōtentis in eod. col. 2. vers. si verò nubat. in antiqua impressione. Roman. sing. 788. sed quamuis. Alberi. in d. Auth. sed quamuis. Lupus. d. c. per vestras. §. 1. i. de dona. inter virum, & vxor. Alexand. consi. 139. num. 6. lib. 2. licet Bart. non de finiat aperte. in Auth. de æqualita. doti. §. quia verò. num. 3.

4 **H**is ita definitis, dubia redditur proposita quæstio, quoniam si hæc lex expressè de filiabus monachis loqueretur, non valeret. Quoniam lex civilis non obligat personas ecclesiasticas. c. decernimus. de iudi. c. cum causa. de iure iur. Ita docet Anchar. consi. 108. Lupus. allega. 110. incip. in ciuitate Florentiæ. col. pen. vers. nec obstat si dicatur. Abb. Antoni. & Imola. in c. quod clericis. de foro compe. Felin. post Abb. in lectu. col. fi. in c. ecclesia. col. 30. in 2. conclusionem. 6. q. de constitu. Abb. consi. 111. in causa Catharinæ monialis. in 2. dubio. lib. 2. Roman. l. Stipulatio. hoc modo. ff. de verbo. obliga. Paul. consi. 304. col. 3. 1. vers. si verò statutum non loquitur. lib. 1. Socin. consi. 81. col. pen. lib. 1.

5 **S**ic Iaf. l. seruo legato. §. si testator. nu. 6. ff. de legat. 1. Scribit quod si statutum excludit nuptiam, & dotatam, quod non comprehenditur monialis. Hæc autem lex, loquitur de melioratione ratione matrimonij, ergo eius verba non quadrant monialibus, neque in eis practicanda. Item si lex non ligaret moniales, etiam si de eis loqueretur expressè, multo minus eius generalis dispositio extendenda est ad dotem monialium præsertim cum legislator nunquam videatur velle includere personam sibi non subditam. l. fin. ff. de iuris. omni. iudi. c. vt ammarum. de constitu. Rurfus, probatur, quoniam si decretum huius legis ligaret moniales, auocarentur à vita contemplatiua. c. sane. de regular. c. tūc saluabitur. 33. q. 5. Neque oportet properantem ad regna cælorum, his retinaculis præpediri.

6 **C**ōtraria tamen sententia, verior est, imò sicut nubentem pater non potest meliorare, ita neq; monialē, siue velit ingredi, siue iam fuerit ingressa monasterium. Moueor, quoniam statutum excludens filias existentibus masculis, ligat monialem, si factum sit ante ingressum religionis, ita Antoni. Imol. & Abb. cap. quod clericis.

De non meliorandis

- de foro compet.** Parisi. cōsi. 62. nu. 6. lib. 3. Lapis allegatione. 110. col. pen. versiculo nec obstat si dicatur. Abb. cōsi. 111. in. 2. dubio. lib. 2. Corn. cōsi. 94. col. 2. ver. quod in successione lib. 2. Soci. cōsi. 81. col. pen. lib. 1. Brunus in tracta. de statuto. exclu. foeminas, arti. 6. q. 3. nu. 201. ad finem. Barba. cōsi. 4. col. antepe. lib. 1. Affli. consti. in aliquibus. col. 6. vers. sexto quæro.
- 7** Ergo hæc lex, generaliter prohibens meliorationē ratione dotis, haud dubiè ligat moniales. Presertim cū nō excludat eas sicut statutū de quo loquuntur doctores. Nō enim idē minus filia consequetur legitimā, quod meliorari ratione dotis non possit. Item meliorari potest dummodo non sit dotis ratione, vt dixi supra. cap. 1.
- 8** Rursus moueor, quoniam hæc lex generaliter præfinit summā dotis nomine dādam. Appellatione autem dotis venit dos quæ filie monachæ datur autore Bart. l. 1. §. si parens. ff. si quis à paren. fuerit manumiss. & in. l. Titio centum. §. Titio genero ff. de condi. & demōst. Bal. l. quoniam Nouella. ad finem. C. de inoffi. testa. Felin. c. eccles. de cōsti. col. 22. Corra. in. l. qui liberos. in lect. nu. 22. ff. de ritu. nup. Curti. in Authen. res quæ. nu. 26. C. commu. de leg. Et ita concludunt omnes in locis supra citatis, addentes q̄ filia exclusa, si sit dotata censetur exclusa, si sit dotata ad ingressū monasterij. Felin. d. cap. ecclesia. col. 22. de constit. vbi plura citat.
- 9** Et certè in hoc Regno, non est dubitandum quin ea quæ dantur filie monasterij ingredienti, censentur dari nomine dotis. Ita enim est cōmunis vsus loquendi, iuxta quæ verba legis intelligēda sunt, vt per Bar. l. si quis filiabus. ff. de testamen. tutela. Et ita si quis habeat, potestatem distribuendi pecuniā ad maritandū puellas, poterit eam collocare ad professionem religionis, ita Bal. in Authen. nisi rogati. C. ad. Trebel. Benedi. c. Raynūtius. verbo dotem. nu. 8. de testamen. Sed certe Bal. dicit contrarium ibi, nu. 11. vers. quero. nunquid, & ipse Benedi. c. Raynūtius. verb. *Qui cum alius matre contrahens.* nu. 31. & 32. de testamē. Et hoc verum, quicquid scribat Boer. decisio. 3. nu. 13. & Benedi. d. verbo dotem, vbi tamen nihil asseuerat, & adde Bal. l. vna ad si. C. de his. qui poene nomine. & ibi vide an Papa possit dispensare, vt detur intransibus religionem, & vtrunque tractat. Nouel. de dotē. 6. part.
- priuile. 77. & dicit non posse dari intransibus religionem, quod legatum est ad maritandum puellas, idem Loazes in rep. l. filius. §. diui. nu. 139. ff. de leg. 1.
- 10** Ex quo colligitur verba illa huius legis, *No pveda dar por via de dote ni casamiento.* hic verificari, nam hic est dos, & hic est matrimonium, ad cuius onera supportanda scilicet ad alendam monialē, datur monasterio dos, vt per Nouel. de dotē. 5. par. priuile. 6. cum alijs supra citatis. Quod autē inter monialē, & Christum, sit sacrum quodā matrimonium, probatur. c. quæ in Christo 27. q. 1.
- 11** His congruit, q̄ quicquid datur pro ingressu religionis, videtur dari nomine dotis, ita decilio. Delsin. noua. 962. nu. 6. Huius farine est quod in ingrediente monasterij verificatur conditio dotis, vt per Calde. cōsi. 9. Berol. q. 34. nu. 8.
- 12** His efficacissimè suffragatur, q̄ si puellæ relinquuntur centum pro dote, amittet ea si nollit nubere, vel si moria ur antequā nubat. l. in testamento. & l. Titio. ibi. *Si ante nubat.* ff. de condi. & demonstra. hoc tamen fallit si intrauerit monasterium, tunc enim conditio nubendi censetur impleta, quia nubit cœlesti spōso. Ita docuit Ifernā in constitutione. in aliquibus, col. 8. in fin. & 9. Capitius. decisio. 204. nu. 5. & 6. Benedi. c. Raynūtius. de testam. verbo dotem. nu. 9. latè Felin. c. in præsentia. col. 18. de probatio. Nouel. de dotē. 6. part. priuileg. 76. & 77. Loazes. §. diui. nu. 139. Ergo illa verba legis: *No pveda dar por via de casamiento.* Satis verificantur si intrat monasterium, quod si verificantur ergo seruanda lex.
- Rursus hæc opinio probatur, quoniam maior dos debetur nubenti: quam moniali. Ita eicitur ex Bald. quem Boerius sequitur decisio. 3. nu. 14. Et licet Bal. in dict. Authen. nisi rogati: hoc non dicat, certè est longè verissimum, nuptura enim non inueniet maritum nisi habeat dotem, saltim meliocrē. Monialis autem multo minori dote, excipitur à monasterio.
- 13** Item dos nuptæ, est ad sustinenda onera matrimonij cuius appellatione venit vitus, & vestitus filiorum, mariti, & vxoris, & familiæ. Monialis autem familia nō eget, liberis caret, & quo fuerit pauperior, magis accedet ad euangelicæ vitæ perfectionem. Non enim pōpam, non honores

querit in monasterio, sed nudum Christū, & cum Petro Apostolo (si verè monacha est, gloriabitur) aurum, & argentum non est mihi.

14 His congruit, quod hæc lex facta est ne fiat præiudicium legitimæ aliorum filiorum, vt docui supra capite secundo. Præiudicare autem non dicam fratri, sed ne hosti quidem, non est verissimilè velle monacham, neque monasterium, vbi perfectioris vitæ institutum floret.

15 Rursus si prophani huius legis vinculo astringuntur, ne alijs fratribus faciant præiudicium, quanto magis astringetur monacha, quæ mundo moritur, cum suis vitijs pompis, & delitijs. Quæ monasticam vitam eligit, tantum abest, vt velit præiudicium fratri facere, vt proprio sanguine vellet illi consultum.

16 Præterea hæc opinio probatur, quoniam etiam si piæ causa plurimū debeat fauoris, tamen si concurrat cū filijs, eorū causa magis pia est, autore Diuo Augustino, in c. fin. 17. q. 4. Cui concinens Paul. in Authen. si qua mulier. num. 1. C. de sacro san. Ecclesi. scribit, patrem etiam ad piæ causas non posse præiudicare filio in legitima. Sic Bart. l. 1. C. de sacro sanct. Ecclesi. scribit, quod qui fauore alterius prohibetur contrahere, non potest contrahere, etiam ad piæ causas, quod probat Abb. cōsi. 63. videtur primo. col. 3. vers. quarto adduco, lib. 1.

17 Et validum est statutum præscribens patri summam, vltra quam non possit disporre in præiudicium filiorum etiam pro anima, vt per Ias. l. maritus. nu. 9. C. vnde vir, & vxor. post Paul. ibi, Anchar. cōsi. 25. videtur prima facie, vers. his non obstantibus. Rodericus. l. quoniam, in declaratione legis Regiæ. col. 11. vers. nihilominus. C. de inoffi. testamē. Ioan. Baptista. in rep. l. omnes populi. nu. 93. vers. amplius vidi. ff. de iusti. & iure. Ergo cum hæc lex iubeat ne fiat præiudicium legitimæ aliorum (hoc enim in effectu vult cum prohibeat meliorationem) certè etiam si monachus sanctus sit, pater non potest monialē dotare vltra summam hic præfinitam. esset enim alienū dare monasterio quod Deo ingratum est.

18 Non obstant, adducta in contrarium, quoniam lex excludens filias comprehendit monialē, si facta sit ante ingressum religionis, vt supra docui. Nō obstat quod

scribit Iaso. d. l. seruo legato. §. si testator. Quoniam ibi statutum loquebatur de filia nupta, hic lex loquitur de dote, & quod datur moniali dos est, ergo regula legis comprehenditur, quæ vetat meliorationem, *Por via de dote, ni casamiento.*

19 Non obstat, quod videtur abduci à vitæ cōtemplatiua, hoc enim falsum est, nam etiā si nuberet non posset meliorari, & ita non est peioris conditionis, eligens vitam monasticam. Et omnino insanum est suspicari, eas quæ perfectionem Euangelicam profiteri volunt, abduci à puritate eius instituti, quod paruam dotem accipiant, cū pecuniā habeat pro rudibus, & iuxta diuinę sapiētiae verbū, diuitias appellēt spinas, nudæq; & expeditæ ascēdētes scalam Iacob. audiant verba domini, dicētis:

sunt diuitiæ, & gloria opes durature, & iustitiæ.

20 Ergo dispositio huius legis, vetantis meliorationem, etiā in dote monachæ seruanda. Quantam autē dotē pater teneatur monachæ dare, arbitratitur iudex, ex modo facultatum, numero liberorum, & regionis consuetudine, inspiciendo quantū moniali dotis nomine dare soleat, ita Anchar. cōsi. 108. col. 1. facit. l. quero. ff. de iur. dot. l. si filia. ff. de leg. 3. & de cui latè. c. 1. Et in monacha, q̄ sit cōmodæ dotanda, ita q̄ monasterium possit eam alere, scribit Lup. c. per vestras. §. 11. de dona. inter virū, & vxorē & ceteri quos supra citauimus. 2. Nouel. de dotē. 5. part. priuileg. 6.

21 Illud tamen nō omiserim, quod licet pater teneatur dotare filiam monasterij ingredientem, id non admittitur in filio: cū enim nihil tenetur dare, ita Benedi. in rep. c. Raynūtius verbo dotem, nu. 11. de testamen. Vbi limitat, nisi monasterium esset inops, citat Bald. in Auth. si qua mulier. C. de sacro sanct. Ecclesi.

22 Rursus non omittendū, illam opinionē supra relatam vers. his efficacissimè suffragatur. nu. 12. q̄ si puellæ relinquātur centū ad nuptias, consequetur ea, si ingrediatur monasterium, & non nubat, confirmari, quoniam si quis ita scripserit, relinquo filie centū si nupserit, si verò religionem intrauerit quinquaginta, integra centū consequetur, etiā si intret religionē, quia conditio si nupserit, reijcitur tanquam turpis, & impeditiua vitæ contemplatiuæ, ita docet Ioā. Andr. in additio. Specul. super rubrica de statu. monach. Matthæ si. sing. 2. §. Anto. Bal. Arat. c. in præsentia, de probat.

Roma. l. stipulatio hoc modo cōcepta. col. 7. vers. ultimo ad idē. ff. de verbo. obliga. Bal. l. 2. ff. de his qui pōne nomine. Boe. dec. l. 3. nu. 14. Alberi. in. 2. par. statutorum. q. 104. Abb. in rep. c. Ecclesia sanctæ Marię de cōstitu. col. 31. Felic. c. in p̄sentia. col. 25. de probat. Cāpe. de dote. 1. part. q. 30. Thomas Ferra. cautela. 9. Berol. in. d. c. in p̄sentia. Et videtur efficaciter probari, in Authen. de sanctissimis Episc. §. sed & hoc p̄senti.

22 **¶** Contrariam tamen sententiam, probat Bal. in. l. Deo nobis. C. de Episcopis, & Cleric. col. 2. & in Authen. nisi rogati. nu. 11. C. ad Trebel. Bald. & Imol. in. l. Lucius Titius qui fratrem. ff. de h̄redi. institu. Et dicit Bald. in. d. Auth. nisi rogati. q̄ ita seruat cōsuetudo. & docēt Sali. & Paul. ibi, & in. l. quoties sub conditione. ff. de condi. & demonstr. Anchar. in rep. regulę, nemō potest. in. 5. q. de regu. juris in. 6. Benedic. in rep. c. Raynuntius. verbo. *Qui cum alia contrahens*, nu. 3. 2. de testam. A lex. conf. 121. nu. 14. vers. & pro hoc adducit. lib. 2.

23 **¶** Cui opinioni, fauet naturalis & quitas, & communis obseruantia, secundum Bald. d. Authen. nisi rogati, num. 11. Nam cum testator expressē declarat voluntatem suam non sunt admittendę inte p̄tationes. l. illę, aut illę. ff. de legat. 3.

¶ Hic lector distinguendum est. Aut enim testator simpliciter dixit lego Marię centum, vt nubat, vel pro dotę, & certē si ingrediatur monasterium legatum consequetur, vt in Auth. de sanctissimis Episcopis. §. Sed & hoc p̄senti. Nouel. de dote. 6. parte. priuileg. 77. versiculo, & sic potest. Isernia. in constitutione, in aliquibus col. 8. in fine. Capici. decisio. 204. cum alijs pro prima parte citatis. Hoc tamen non admittetur, si in domo viuat honestē, vel alij loco libero se dedit, iuxta glos. in. d. Authen. nisi rogati. C. ad Trebel. scribit Capici. decisione. 204. num. 2. Lex enim loquitur de ingredientibus monasterium.

24 **¶** Si tamen testator non dixerit solum lego cētum vt nubat, sed addat, lego cētum, vt nubat, etsi religionem intrauerit, lego quinquaginta, certē alienum videtur ab omni prudentia dare integra centum intranti religionem, aduersus voluntatem legantis. Aut enim testator debebat illa centum, iure legitimę, vel aliās, & conditionem ex qua diminuatur adicere non potest. l. quoniam in priorib. C. de inoffi.

testamen. l. ab eo. C. de fideicommiss. Aug. non debet, sed potest libere summam non relinquere, vel saltem minue. e. & certē cum ipse declarat quantum velit dari intranti religionem, id seruabo. Neque enim ex lex vlla quę aduersus expressam voluntatem testatoris faciat, licet voluntatem generalem interpretetur, in. d. 6. Sed & hoc p̄senti. Alioqui tolerabilius est applicare monasterijs, bona eorum qui neque monasterij, neque monachatus meminerunt, quam bona eorum qui expressē testantur se nolle centum venire ad monasterium. Primō enim casu nihil sit aduersus voluntatem saltem expressam, hic aduersus expressam voluntatem tribuimus monasterio quod dominus sublatum voluit, quod est cogere homines, & talia a prudentibus probanda non sunt nisi probent alienas facultates aduersus domini voluntatem, tribuere monasterijs, quod principibus non conceditur, & tyrannis vitio datur. P̄sertim cum liceat legare sub conditione, nec acquiratur monasterio, vt per Corne. confil. 131. col. 1. lib. 1. Bart. per textum. ibi. in Authen. excipitur. C. de bonis quę libe. & ibi. DD.

25 **¶** Neque obstat, quod Ripa, dicit contrariam esse communem opinionem, in. l. 1. num. 62. ff. solui. matrimon. Contraria enim sententia verior. Enimvero, non videtur Christianum, pijs locis dare, quod testator non reliquit, & expressē addemit. Textus autem. in. §. sed & hoc p̄senti: non loquitur, quando testator expressē noluit acquiri monasterio. Item non loquitur quando aliquid reliquit monasterio, scilicet quinquaginta iam enim monasterium habet aliquid quo aliat ingredientē. Excutiant diligentius studiosi, nam communis opinio dura est, & a sensu communi prorsus abhorrens. Ego nihil definio, tantum disputo: sed certē in hanc sententiam procliuor sum.

26 **¶** Licet tamen communis opinio sit vera, limitanda est, quando filia vel extranea, cui huiusmodi legatum relictum est, moritur antequam nubat, & antequam intret monasterium. l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condi. & demonstra. l. legatum. C. de condi. infer. l. in testamento. ff. de condi. & demonstra. late Nouel. de dote. 6. par. priuileg. 76. & 77. Capici. decisione. 204. Isernia in constitutio. in aliquibus. Itē limita, nisi in casu quo non nubat, substitua-

substituti essent descendentes testatoris, nam tunc cessat. §. sed & hoc p̄senti, secundum Bal. in Authen. nisi rogati. col. 2. C. ad Trebel. Bal. conf. 196. lib. 1. Soci. l. 1. nu. 10. col. 3. ff. de reb. dubi. & in rep. l. cum auus. col. 21. ff. de condi. & demonstr. Vincentius Hercula. in disputatione. incip. Perusinus. Fulg. conf. 3. Ias. conf. 212. lib. 2.

27 **¶** Scio Deciū, contra cōsuluisse, conf. 426. Sed seruit causę, & contra eum magis cōmunis, & verior opinio, & dicit Socin. d. l. 1. col. 3. quod ita consuluit genitor suus. Mouetur ex. d. §. sed & hoc p̄senti. vbi dispositio eius legis non procedit aduersus piū locum institutum. Causa autem filiorum, nō minus pia censetur quā causa Ecclesię. c. fi. 17. q. 4. & hanc sententiam probat Molin. ad Alex. conf. 121. lib. 2. lit. A.

28 **¶** Finem faciam, si prius pro declaratione p̄cedentiū breuiter dixerō, qualiter monasteria possint petere dotem pro ingressu. Scrupulum enim facit. c. nō satis de Simonia. c. quoniam, eod. tit. c. monachi. de statu. monacho. c. veniens. c. dilectus de Simo. l. 2. ti. 7. par. 1. ibi: *Precio non deuen recerbit las abadesas, ni los otros mayores de los monesterios*. Et statutum q̄ ingrediens det certam summam esse simoniacum, vt notat Innocen. & Abb. col. 18. c. in p̄sentia de proba. Sed dic, quod recipiunt pro victu. & alimentis ingredientis, non pro ingressu. Et si hoc respectu fiat, & nō animo ditescendi, Simoniacum non est, glos. c. nō satis de Simo. vbi Abb. & Anton. declarāt Bal. in Auth. res quę. C. commu. de legat. Bar. l. Titio centum. §. 1. ff. de condi. & demonstr. Bal. l. 1. col. 1. C. de instit. & substi. Imola. l. ille, aut ille. ff. de h̄re. instit. Bal. l. si. col. si. C. de sponsal. Vbi tractat q̄ valet legatum factū monasterio si receperit Mariam in monialē, si modo legatum fiat ad alimenta, aliās videretur Simoniacum. Sic Diuus Thomas. 2. 2. q. 100. arti. 3. dicit q̄ pro ingressu nihil licet accipere, tamen q̄ si monasterium non sufficiat ad alendum tot moniales, licet accipere, & monasteriū si est inops potest id petere, non quasi p̄tium, sed quasi alimenta, vt Deo seruiat. Si tamen monasterium posset illum commoda sustentare, dicit esse Simoniacum aliquid accipere quod sequitur Syluester, verbo Simonia. versic. 15.

29 **¶** Vbi addit, quod si monasterium hoc petit vt ingressus alii possit, bono scilicet animo, non verō cupiditate pecunię, quod li-

cet, pactum interponere super necessarijs ad alimenta.

¶ Et certē si candido animo fiat, & monasterium non sit opulentum, & oculus sit purus (scilicet vt habeat monacha vnde se aliat) non videatur iniquum dotem accipere ad alimenta, sed non fastui & mundanę superbię sufficientem, neque enim id necessarium alimentis ingressę.

30 **¶** Notandum tamen q̄ hoc vltimum probat principalem definitionem nostram supra relatam, scilicet quod pater non potest meliorare filiam ingredientem monasterium, cum abbatisa nō possit iuxta Christianę disciplinę grauitatem, plus petere quam quod necessarium est a endę moniali. Ergo hinc procul absit melioratio, quę filios grauat, & monasterium in inuidiam vocat, cum sit re vera fauore dignum, & homines ad meliorem vitam prouocare debeat.

31 **¶** Solet disputari, an renuntiatio facta per monialē ingredientem monasterium, renuntiatio (inquam) h̄reditatis paternę, an valeat & p̄iudicet monasterio. Partē negatiuam, tuetur Corne. conf. 272. lib. 3. Ruinus conf. 204. lib. 1. Felip. inter consilia Ruin. conf. 206. eodem lib. 4. Quibus alacriter se opponunt, Bart. l. si. nu. 7. C. de pact. & ibi Eal. & Purpu. nu. 188. qui alios citat Deci. conf. 31. col. 2. Couar. in. c. quāuis pactum, in. 3. part. §. 2. num. 3. de pact. in. 6. qui dicit hanc esse magis communē opinionem. In quam ego quoque procliuor sum, tutius tamen est renuntiationem fieri ex consensu monasterij, vt per Cagnol. & Purpu. in. d. l. fin. num. 194. & per Conarru.

32 **¶** Vidi etiam talem quęstionem disputari. Concessit Rex Carolus summę potētis, & fœlicitatis Imperator, facultatē ad instituendum primogenium, institutum est minuendo legitimam filiarum monialium. Opponit monasterium rescriptum principis non ligare moniales, tanquam liberas ab eius iurisdictione. c. decernimus de iudi argumento eorum quę supra dixi, nu. 4. Ex aduerso respondebatur, quod lex Regia, quia licet patri meliorare vnum ex filijs in tertia, & quinta condita est ante ingressum religionis, & quod ita comprehendit moniales, iuxta superiora. Ego etiā si rescriptum concedatur postquam moniales ingressę sunt, arbitror sufficientis esse, vt primogenium institatur, etiam

ultra tertiam, & quintam. Monialium enim institutum est, paupertas Evangelica, & sufficit quod consequantur quantitatem sufficientem ad alimenta argumento eorum que supra dixi.

- 33 **R**ursum si quis velit legare filie centum ad nuptias, & quod non consequatur nisi quinquaginta si ingrediatur monasterium, quomodo possit excludere dispositionem. §. sed & hoc presentis: legat Ferr. cautela. 9. Bart. l. 2. ff. de his qui poene nomine: ut euitet hominum opiniones, & questionem disputat. Ias. in Authen. si qua mulier col. 2. C. de sacro sanct. Eccles.

S V M M A.

- 1 **F**ilia eius qui bonorum omnium societatem contrahit. An dotari possit ultra summam hic preffinitam, & quid in dotata a iudice, vel a tutore. num. 3. 4. 8. 11. 17. 18. & 19. Distinctione componitur. num. 6.
- 2 **S**ocijs prospera, & aduersa communia sunt. Dos data filie. An de bonis societatis deducenda sit.
- 3 **L**ex prohibens non meliorare ratione dotis, admittenda est quando dotatur filia de bonis solius patris, non vero si ex bonis alterius, vel de suis.
- 6 **I**ntellectus, glos. & text. in l. si socius pro filia. ff. pro socio. & num. 7.
- 9 **F**ilia dotata a patre de bonis societatis. An dotem fratribus conferre teneatur.
- 10 **D**os data ab extraneo, contemplatione tamen patris. An debeat conferri.
- 12 **F**ratres nulla societate contracta, sed pro diuiso uiuentes, dotem dantes de communibus bonis eorum, filia vnus: ceteris tacentibus, nec tamen protestantibus. An illi, qui nec contradixerunt nec protestarunt videatur donare portiones suas. Et quid si non consentiunt, nec protestantur, tamen socij sunt. & num. 14. & 16. Et an hoc casum meliorari possit filia.
- 13 **C**onsensus expressus, hoc casu an requiratur.
- 15 **S**ocij omnium bonorum an possint impedire dotem deduci de communi.
- 17 **P**atre recusante iudex potest ex officio dotem constituere, nemine petente.

- Iudex patrem representat.*
- 19 **T**utor, plus promittens quam valent res minoris. An si hoc sciens, & prudens faciat: teneatur de suo soluere viro. Tutor nupti tradens minorem suam proprio filio. An sit infamis, & qua puniatur poena. Curator ad dotandam minorem. an immobilia vendat.
 - 20 **P**ater, non expressa certa summa si promittat dotem, an sit soluenda inaicis arbitrio.
 - 21 **D**ispositio patris in testamento committentis arbitrium maritanat, & dotandi filiam, an validum sit.
 - 23 **P**ater primogenium instituens cum onere dotandi filiam, quomodo filia dotari debeat.
 - 24 **F**iscus, ad quem bona patris diuenerunt quantum teneatur dotare filiam. & num. 26. 27. & 28. Fiscus an teneatur soluere debita eius, cuius bona occupat.
 - 25 **E**t quid si bona patris confiscentur propter crimen lese maiestatis diuine, vel humane. Fiscus an filios egenos alere teneatur.
 - 26 **O**bligatio dotandi an transeat ad heredes, vel successores patris.
 - 29 **O**bligatio alenda spuria an transeat, ad patris successores.

¶ An filia eius qui societatem bonorum omnium contraxit, possit dotari de bonis societatis, ultra summam hic preffinitam, & quid in dotata a iudice, vel tutore. Cap. XV.

- 1 **S**ED AN filia eius qui bonorum omnium societatem contraxit possit dotari ultra summam hic preffinitam: & quid in ea que dotatur, a iudice, vel tutore. Quoad primum illud supponendum, quod onus dotandi spectat ad patrem si non sit contracta societas omnium bonorum, ita Bald. l. si patruus. col. 4. vers. & predicta vera. C. communi. vtriusque iudi. Decius. conf. 66. col. 4. vers. demum subiicit, & conf. 68. col. 2. vers. sed tamen his non obstantibus. Et in hoc omnes ubique consentiunt.
- 2 **S**i tamen pater societatem omnium bonorum

contraxerit, dos danda est de communi, quoniam inter socios omnium bonorum communia sunt prospera, & aduersa. l. cum duobus. §. quidam sagariam, & §. si. ff. pro socio. Neque imputanda est dos patri, sed de communi deducenda, ita Bald. l. si patruus. col. 4. vers. & predicta vera. C. commun. vtriusque iudi. Deci. conf. 66. col. 4. vers. demum subiicit, & conf. 68. col. 2. vers. sed his non obstantibus. Antoni. conf. 7: Alexand. confil. 70. in primo dubio. lib. 5. Paul. conf. 369. dico quod ista lib. 1. & conf. 366. viso dicto lib. 2. Socin. conf. 291. col. 2. & conf. 5. cum seq. lib. 4. Decius in Auth. quod locum. C. de colla. glos. l. 6. tit. 10. part. 5. In quibus locis respondetur, ad l. si socius pro filia. ff. pro socio. que videtur, contrarium probare iuncta glos. que dicit illum text. loqui in socio omnium bonorum, & non cogi dotare filiam socij, nisi de eo, pactum factum sit. vide Deci. d. conf. 66. col. 5.

3 **H**is suppositis, videtur filiam hoc casu posse opulentijs dotari quam hic preffinitur, quoniam dos de communi deducenda, non vero patri imputanda, quod si non est imputanda, ergo non videtur dotata de bonis solius patris, quod si non dotatur de bonis eius, ergo potest dotari supra summam preffinitam. Quoniam haec lex solum admittenda, quando filia dotatur de bonis solius patris, non vero si ex bonis alterius, vel suis, scilicet filie. Ita probatur, ex Aymon. conf. 84. num. 4. Afflict. in constit. Sicilie. lib. 3. tit. de successio. filio. num. 47. Curti. senior. conf. 27. col. antepen. vers. nam ut dixit Aym. conf. 142. num. 10. Soci. conf. 121. col. 1. nu. 2. vers. potest etiam dici lib. 1. Corn. col. 171. col. 2. lit. E. lib. 4. & dixi supra cap. 11.

4 **H**ae verosimilia sunt. Sed contraria sententia verior videtur. Imò vero si dos tanta sit, ut facta computatione patris que ex bonis societatis pertinet ad patrem, resulet melioratio, scilicet, ut filia accipiat supra legitimam, dos ressecanda erit. Ante omnia illud supponendum, questionem an contracta societate omnium bonorum dos filiarum sit constituenda de communi, adeò difficile apparere; ut Petrus Perusi. in tracta. de duob. fratri. part. 6. q. 9. post bene prolixam disputationem, scripserit vtramuis opinionem, absque peccato retineri posse. Sed certè veritas vna est, falsitas multiplex.

5 **D**einde, Alexand. conf. 154. videretur

circà consultationem premissam. col. 2. nu. 5. lib. 2. vers. & idem Bal. scribit quod requiritur, ut sit expressè contracta societas omnium bonorum cum pacto quod onus dotandi sit commune, & quod deficiente hoc pacto, filia socij omnium bonorum, non est dotata de communi. & ibi Moli. in additione: dicit hoc esse verissimum. Idem sentit Alex. conf. 133. venio ad primum dubium. col. 2. nu. 2. vers. quod videtur verum. lib. 2. & conf. 77. lib. 4. Et hanc dicit communem opinionem. Soci. conf. 213. consilij nostris. nu. 14. lib. 2. & sequitur Lupus. in rep. rubricæ de dona. §. 62. vers. ex predictis inferitur quod si maritus. Et in eam videtur inclinare sententiam. Corne. conf. 52. quamuis ex dictis supra lib. 3. col. 2. & conf. 58. ad euidenciam col. pen. lib. 4. Vbi plurima adferunt. Alex. conf. 76. col. 2. lib. 4. Albe. & Fulg. in d. l. si socius pro filia: & est verior & magis communis opinio. secundum Ias. in Auth. quod locum. num. 6. vers. ego semper. C. de collat.

6 **M**ihi placet distinctio. Aut enim querimus an constante societate omnium bonorum, dos sit deducenda de communi, & omnes vtriusque partis propugnatores, consentiunt de communi deducenda. Ita enim Corneus docet, in locis supra citatis: & asseruerant defensores primæ partis. Aut querimus an soluta societate, dos data ea constante, sit imputanda in partem patris, & mihi videtur imputanda, cum soluta societate bona diuiduntur. Ita videtur probari in l. si socius pro filia iuncta glos. ff. pro socio, nam glo. intelligit illum textum in societate omnium bonorum, & textus dicit quod dos soluto matrimonio reddere debet ad patrem. & ita notat Corn. d. col. 52. col. 2. lib. 3. & conf. 58. ad euidenciam. col. pen. lib. 4. Moli. ad Alex. conf. 154. col. 2. lib. 2. Roman. conf. 145. & conf. 414. col. 2. Ias. in Authen. quod locum. col. 3. C. de colla. Petrus Ferr. in forma libelli, in causa societatis. verbo vndecumque quaesita: & docent omnes doctores qui se subscribunt conf. Alexan. 76. lib. 4.

7 **E**t hoc maximè congruit rationi, nam dos succedit loco legitime, legitima autem detrahitur de bonis patris, & non de bonis socij. Nam legitima est quota eius quod quis habiturus esset ab intestato. l. parentibus. C. de inoffi. testamen. Socio autem, non succedit filius socij ab intestato, quia est extraneus, & hanc rationem profert Corneus

- 8 **d.** conf. 3. lib. 3. & confi. 8. col. pen. lib. 4. & reliqui supra citati.
- 8 **H**is ita definitis, apparet filiam socij, licet dotetur de bonis communibus, tamen dotem imputari patri, quoniam dos videtur data à patre, non à societate, quod nominatim scribit Corne. d. confi. 52. col. 2. versi. ponamus enim lib. 3. Ergo si patri dos imputatur, ab eo dotata est, quod si ab eo dotata est, non potest portionem dare ex qua resultet melioratio, quoniam est aduersus hanc legem.
- 9 **R**u sus probatur, quoniam ratio huius legis, est, ne filia dotata deuorando patris facultates, aliorum legitimam tenuem reddat, filia autem dotata à patre, de bonis societatis, tenetur conferre dotem fratribus suis. l. si iuxta dotem. l. si foror. C. de colla. nominatim. Corne. d. confi. 52. col. 2. lib. 3. versi. præterea ponamus.
- 10 **E**rgo si dos immodica sit, refecabitur in collatione, vt in dictis locis, & in l. 29. Tauri. Nam hodie dos excedens hanc legem, dicitur inofficiosa. Præterea, hæc opinio probatur, quoniam negari non potest quod filia dotata de bonis societatis, dotetur cōtemplatione patris, ergo tenetur dotem adferre in collationem, quod in extraneo dotante contemplatione patris, latè probat Alex. confi. 179. lib. 3. col. 1. Sali. in l. omnimodo. §. fin. C. de inoffi. testamen. Ang. & DD. in l. in quartam. ff. ad leg. Falcid. Curti. iunior de fœudis. par. 3. nu. 43. Bertran. confi. 306. lib. 2. Cremen. sing. 82. cū alijs congestis cap. 12. versi. illud tamen maxime notandum. Vbi probauit dotem datam ab extraneo cōtemplatione patris, censerit profectitiam & computandam in legitimam dotatæ.
- 11 **N**on obstant adducta in cōtrarium, quoniam falsum est non videri dotatam de bonis solus patris, imò verò ab eo accipit, & in diuisione societatis dos imputatur patri, & filia; illam accipit loco legitimæ, ergo supra legitimam resistente hac lege dotis ratione accipere non potest.
- 12 **E**x his dubia redditur illa nobilis quaestio, quod si fratres nullam contraxerunt societatem, sed viuunt pro indiuiso tamen si dos sit data de bonis cōmunibus fratruū, filia vnus fratris cæteris fratribus tacentibus, & nihil protestantibus, q̄ illi qui non contradixerunt, videntur donasse portiones suas. Ita scripsit Imol. in confi. incip. in casu præmissis de pluribus, in. 4. dubio. De-
- ci. confi. 66. num. 4. versi. secundo principaliter, & confi. 68. num. 4. Hypoli. sing. 344. num. 3. Quo casu si ea opinio est vera absque dubio dos posset excedere legitimam pro portione quam filia videtur habere à patris.
- 13 **E**quidem Alexan. confi. 154. col. 2. nu. 3. lib. 2. requirit consensum fratruū, vt dos data filia vnus fratris, alijs præiudicet. Et in hac specie loquitur Ias. in Auth. quod locum, num. 6. versi. tenendo istam partem. C. de collat. Socin. confi. 5. nu. 11. versi. circa secundam difficultatem. lib. 4. & confi. 6. nu. 2. versi. descendendo igitur. eod. libro. Et certè si fratres consentiunt, res suas in dotem dari, videntur eas donare, ex dispositione. l. vnica. §. accedit. C. de rei vxor actio. quæ procedit etiam quando patre viuo dos datur ab extraneo, vt docui supra cap. de fratre dotante, num. 12.
- 14 **S**i verò fratres non consentiunt, sed sunt socij omnium bonorum, & tunc etiam si taceant, & nihil protestentur, sibi non præiudicant, sed solida dos patri est imputanda, quoniam cum non possint impedire dotem deduci de bonis cōmunibus in societatem contractis, consensus eis non præiudicat, iuxta traditionem Bar. cōmuniter receptam: in l. quæ dotis. ff. solu. matri. Vbi Bar. sequuntur omnes doctores, & dixi supra cap. 10. nu. 79. versi. mouentur.
- 15 **Q**uod autem socij omnium bonorum non possint impedire dotem deduci de cōmuni, probatur ex DD. supra citatis, & ex l. omne æs alienū. ff. pro socio. Et probatur, quoniam cum pater omnia sua socijs communicauit, neq; ex hoc liberetur ab obligatione dotandi filiam, certè dos necessaria est deducenda de bonis cōmunibus. Quoniam quod fortius est, etiam si socius omnium bonorum consentiat dotem deduci de cōmuni, non præiudicat sibi quominus imputet patri, nisi ipse, filiam socij dotauerit, ita vt colligi possit animus donandi partem suam, vt per Socin. confi. 5. num. 11. lib. 4. Hoc probatur, quoniam consentit dotem deduci de cōmuni, quia ita lex præscribit: & non quod ego cōsentiam dotem solui de cōmuni, idè mihi consensus est imputandus, ita vt non imputem eam in partem socij.
- 16 **N**on enim hic est consensus qui inducat donationem, sed consensus necessarius, quo me conformo legi, ita prescribenti. Si tamen fratres non sint socij, sed cōiuuāt ad

similitu-

similitudinem sociorum, & tunc non videtur absurdum, vt si patiar rem meam dari à fratre in dotem filia suæ, q̄ videar eam donare, iuxta distinctionem Bart. in l. quæ dotis. ff. solu. matri. quæ est communis, secūdum Alex. & Ias. & in l. si fundum per fideicommissum. ff. de leg. 1. Loquor autem quādo cōsentio rem meam in qua habeo dominium, dari in dotem filia fratris præsumo enim animum donandi.

- 17 **Q**uid autem in femina quæ dotatur à iudice, an possit dotari supra taxam huius legis? Supponendum, quod patre recussante, iudex potest constituere dotem ex officio etiam nemine petente, autore Nouell. de dote. 7. parte. priuileg. 17. Bald. l. si. col. fi. C. de dot. promiss. Aufser. quæst. Tolofana. 290. Boer. decis. 230. nu. 4. Curti. senior. confi. 39. Lupus. c. per vestras. §. 20. versi. ad simile. de dona. inter virū, & vxor. Hippoli. confi. 125. nu. 10. & 12. Cassan. in consuetud. Burgun. rub. 7. §. 12. nu. 24. & rub. 1. §. 4. nu. 21. versi. sed iuxta Iacob. l. profectitia. §. si quis certam. ff. de iure doti. Supposito q̄ iudex potest constituere dotem, certè non potest excedere præiudicium huius legis. Non enim iudex legum custos transgredietur legem, neq; patronus iulitæ, erit autor iniuriæ. Et qui volentem patrem cohibet transgredi legem, non erit autor transgressionis. Neq; obstat dicere, iudex est extraneus, & hæc lex solum præfinit liberalitatem patris, nam iudex repræsentat patrem. l. si ob causam. C. de euct. idè non potest magis dare quam ipse pater, neq; dici poterit negotium patris gessisse, si det supra id q̄ pater daturus fuerit. l. & idè. §. si. ff. de in rem verso. Pater autem non potest transgredi hæc legem.

- 18 **D**e hac re vide quæ scripsi supra capite primo, versi. hæc autem opinio, & versic. meminisse tamen oportet, vbi de iudice aliqua tradidimus. Tantum enim abest, vt possit dare supra taxam, vt neq; summam in ea præfinitam dare possit, si excedatur legitima, vel modus congruus facultatibus & dignitati personarum, & numero liberorum. Hæc enim lex, non dicit quantum pater teneatur dare, sed ultra quam summam non possit dare, vt dixi latè d. c. 1. Vbi scripsi, dotem congruam dici arbitrio iudicis, & quid iudex inspicere debeat, de quo vide Lupum. c. per vestras. §. 22. in cōstituenda. & §. 23. Sed pulchrum est, de donatio. inter virum & vxor.

- 19 **Q**uid autem in tutore dotante minorem suam, certè dotem statuere debet pro modo facultatū. l. quæro. l. siue generalis. ff. de iure doti. l. 9. tit. 11. part. 4. Si tamē plus promittat quam valent res minoris, si hoc sciens, & prudens faciat, tenetur de suo solvere viro, quia videtur donasse. l. cum post mortem. §. 1. ff. de admi. tuto. scribit Nouell. de dote. 6. part. priuileg. 41. Quod in simili scribit Nouell. de dote. 6. part. priuileg. 6. Bosqueus de nupt. lib. 3. num. 34. Lupus in rub. de donatio. §. 66. nu. 14. Gomezius l. 51. Tauri. nu. 23. Quod si tutor nuptui det minorem suam, proprio filio, infamis est. l. 1. l. & si tutor. C. de interdic. matrim. & dos data condicatur, & tutor punitur, vt per Angel. confi. 92. col. fi. Et an curator, ad dotandū, immobilia vendat, vide. l. siue generalis, & ibi Iacobin. ff. de iure doti.

- 20 **R**ursus si pater non expressa certa summa, promittat dotem, soluenda est arbitrio iudicis expensis qualitatis, de quibus, dixi cap. 1. nu. 3. l. cum post. §. gener. ff. de iure doti. A flic. decisio. 337. num. 9. col. fin. Idem si dos relinquatur generaliter, vt per Parisi. confi. 18. nu. 4. lib. 3. Nouell. de dote. 6. part. priuileg. 15. Quomodo autem iudex arbitrans dotem, possit vt prudenti dispositione huius legis, dixi cap. 1. nu. fin. In dubio autem pater promittens dotem filiabus secundo genitis non expressa quantitate, videtur dare, quantum dedit primæ ratione æqualitatis seruandæ secūdum Socin. & Ripam, nu. 93. l. 1. ff. solu. matrimo. Lupus cap. per vestras. §. 14. nu. 7. de dona. inter vir. & vxor.

- 21 **D**eniq; quid sit inspiciendum in constituenda dote, dixi latè cap. 1. Quibus addendum, q̄ si pater iubet filiam traddi nuptui, videtur sentire, vt dotetur, secundum Lupum. d. c. per vestras. §. 2. col. 3. de donat. inter vir. & vxor. Et an valeat dispositio patris in testamento committentis arbitrium maritandi, & dotandi filiam, vide Alexā. & Iasol. Turpia. ff. de leg. 1. Alex. l. 1. nu. 28. ff. solu. matrim. & ibi ecetiores. Quicquid autem sit verius, illud est expeditū, eū cui cōmittitur arbitriū dotis, non posse maritadam meliorare Regia. l. 31. Tauri.

- 22 **Q**uatenus autem possit se extendere, an scilicet teneatur assignare integram legitimam, dixi cap. 1. Vbi dixi quid hodie iudicandum stāte Iure Regio, quo omnes patris facultates censentur legitima filiorum, excepta quinta.

Cet

- 23 **¶** Et quid si pater instituat primogenium cum onere dotandi filiam: quomodo dotari debeat, an scilicet, vsq; ad leg. timā, vide quæ ibi dixi, & nouissimè Molin. lib. 2. de Hispan. primog. c. 15. à nu. 34. Interim tamen, de eo cui committitur arbitrium dotis, vide Bart. & Rayner. l. si filia. ff. de leg. 3. Corn. consi. 197. col. 3. versic. quòd maximè cum seq. lib. 1. Sali. in disputa. sta tuto cauetur. Arius. l. 50. Tau. num. 18. Ang. in Authēt. de restit. & ea quæ parit. §. quare ob rem. Bald. in Authen. res quæ, col. 4. C. commu. de leg. Soci. consil. 288. num. 18. lib. 2. & in l. hæredes mei. §. cum ita. col. pen. ff. ad Treb. Curti. senior. consi. 27. col. 12. Alexan. consi. 83. col. fi. lib. 4. Sali. & Fulg. in Authen. res quæ. C. commu. de leg. Alexand. consi. 69. col. 1. lib. 1 & consi. 7. num. 5. lib. 2. Afflict. consil. Sicil. rub. 3. tit. de successio. fil. nu 52. cum alijs congestis, cap. primo.
- 24 **¶** Quid autem in fisco ad quem patris bona perueniūt, quatenus teneatur dotare filias. Respondeo fiscum cogi dotare. l. in insulā. ff. solu. matrim. Bald. l. fi. C. de dot. promiss. Paul. l. si soror. col. fi. ff. solu. matrim. Soci. consi. 7. nu. 23. lib. 4. Rip. l. 1. num. 78. ff. solu. matrim. Lupus in rep. c. per vestras. §. 23. nu. 16. de donat. inter virum, & vxor. Corraf. in repet. l. qui liberos nu. 110. ff. de ritu nup. Fiscus enim tenetur soluere debita eius cuius bona occupat. l. si vt propolis C. de bonis proscrip.
- 25 **¶** Quod procedit etiam si bona patris confiscentur propter crimen lesæ maiestatis diuinæ, vel humanæ, adhuc enim fiscus tenetur dotare filias si non habeant vnde se dotent. Licet enim hodie ex cap. cum secundum leges de heret. in. 6. nulla relinquatur filiis legitima, & correctā sit. l. Manichæos & l. quicunq; C. de heret. & l. 3. tit. 76. part. 3. tamen fiscus, qui succedit in bona heretic, tenetur de æquitate alere filios, vel eis aliquid pro alimentis dare. Cum enim lex eis relinquat vitam. cap. vergētis de heret. non sunt famæ, ad mortem adigendi. Ita docuit Ioā. Lupus Decanus Segouienfis in tractatu de hereticis. q. 19. & sequitur Ioannes Lupus in rep. c. per vestras. §. 23. nu. 15. de donatio. glof. l. 9. tit. 5. lib. 3. fori, verbo A otro, Et facit q scribit Guilielmus de Monte. in Clemen. pastoralis. §. ceterū. de re iudi. q si filij egeni sint, non est eis etiam propter grauissimū delictū patris, tollenda portio debita iuræ naturæ.
- 26 **¶** Et infert Lupus. d. §. 23. q cum dos succedat loco alimentorū, q fiscus tenetur dotare filiam heretici. Citat Bald. l. fi. C. de dot. promiss. Sed Baldus non loquitur expressè quando bona confiscantur propter crimē heretis. Nā extra casum quo propter crimē lesæ maiestatis diuinæ, vel humanæ bona confiscantur, manifestum est fiscum, vel quæcūq; alium bonorum paternorum successorem, cogi dotare filias, vt patet ex supra citatis. Nam id generale est, obligationem dotandi transire ad hæredes, vel successores patris, vt per Bart. & Paul. l. si maritus. §. si voluntate. ff. solu. matrim. & in l. post dotem in. 2. q. prin. ff. eo. tit. Paul. in l. si fœder in princ. ff. eo. tit. Curt. senior. consi. 27. col. 14. versic. venio ad quartum. Aretin. l. qui superstitis ff. de acquirēd. hæred. Hyppoi. consi. 125. col. 1. Alex. consi. 169. nu. 2. lib. 7. Dec. consi. 379. nu. 13.
- 27 **¶** Reperio tamen, q in casu quo propter crimen lesæ maiestatis diuinæ bona confiscantur, q etiam tunc fiscus de æquitate tenetur filiam dotare, ita docet Rip. l. 1. nu. 78. ff. solu. matrim. Corraf. l. qui liberos nu. 110. ff. de ritu nup. Quorum opinio Christianæ charitati conuenit, & amplectenda videtur, licet contra d. catur sententia Socin. consi. 57. lib. 4. Nō enim mansuetudinem Christianam sapit, pati etiam hostē famæ perire, & magnificam, sanctūq; cum primis est, pudicitiz puellarum succuri eie, ne inopia prostituat corpus. Et in ambiguis, prudentissimum est, in eā partē desistere quæ mansuetudinem, & charitatē sapit.
- 28 **¶** Quatenus autem fiscus teneatur dotare, liquebit ex puellæ dignitate, forma & ætate, & cum dos misericordia concedatur, potius quam iure, non oportebit amplius petere quam q mediocrē, vel infra mediocritatem est, arbitrio prudentis æstimādū.
- 29 **¶** Illud autem prætermisum nolui, viris Christianis ad eod fuisse curæ ne quis famæ percat, vt non solum spuriz ex sacri iuris traditione alimenta concedant, verum etiam obligatio alendi transit ad successores paternæ substantiæ quod sanctum & inuolabiliter obseruandum mihi videtur, & docet Socin. in l. Marcellus. §. res quæ, col. 1. ff. ad Trebel. Curti. iunior in Authen. res quæ, nu. 30. C. commu. de lega.

S V M M A.

PROHIBITIO de non meliorando dotis ratione, an locum obtineat in filia secundo

- do nubenti. & num. 2. 3. & 4.
- 2 Intellectus Auth. de aqualit. dot. §. quia vero collat. 7. aqua desumpta fuit Auth. sed quis C. de rei vxor. actione.
- 3 Dos in congrua an à marito constante matrimonio auocari possit.
- 5 Immodicam donationem (patre viuento) an possit reuocari à filijs.
- 6 Pater, an filia secundo nubenti teneatur dotem dare. & num. 17.
- Pater inops, an teneatur dotare filiam.
- 7 Dos secundo nubenti quo casu dida sit. & nu. 9.
- 8 Legitima filiorum iure Regio quanta sit. remissive.
- 10 Dos congrua data filia si adhuc extat (eo casu quo teneatur pater eam secundo nubentem dare) an pro modo facultatum (si diminuta sint) teneatur dare.
- 11 Pater secundo, nuptui tradens filiam si dotē promittat nulla facta mentione de prima, an vtraq; peti possit.
- Et quid si maiorem summam promittat quā fuit prima, an censetur prima ibi comprehensa.
- Et quid in muliere secundo nubente, promittente dotem nulla summa expressa, an videatur promittere, quod primo marito in dotem dedit.
- 12 Pater dotem non traditam, sed promissā primo nuptui, an teneatur filia secundo nubenti dare. & num. 13. & 14.
- 14 Verbum Dare, & promittere, an parificentur.
- 15 Dos data in primo matrimonio, si extat, an possit secunda dos, pro secundo matrimonio peti. & num. 25.
- Filia secundo nubens, solum dotem præsumitur habere à patre, cetera autem, præter primā dotem, præsumitur habere à marito, vel ex proprijs bonis.
- 16 Data à patre, pro secundo matrimonio præter primam dotem extantem, si excedant legitimam, vel præsumtionem huius nostre legis, an rescanda sint.
- 18 Pater assignans legitimam filio, in vita, si dolo, vel culpa sua eam amisit, an pater teneatur denuo relinquere.
- Et an isto casu teneatur alimenta dare. & nu. 20. 21. & 27.
- 22 Prima dos data filia, & absq; eius culpa amissa, an sibi in legitimam imputari debeat. & num. 20. 31. 33. 34. & 35.
- 23 Prohibitio de non meliorando an extendatur ad alienationem necessariam.
- 26 Filia quæ nihil habitura est, ex paterna substantia, præter dotem: si dos semel data, eius culpa amittatur, an sit iterum dotanda.
- 28 Filia emancipata semel dotata, an sit iterum dotanda, quandocunq; fuerit dos cōsumpta, dum tamen non fuerit culpa patris.
- 29 Actio de dote, communis est patris, & filia. Limita si filia non sit emancipata. Et quid hodie seruandum sit in hoc.
- 32 Pater emancipatam an dotare teneatur, toties quoties opus fuerit.
- 35 Filia ex nuptijs solum videtur liberata à patris potestate, in his quæ sibi vtilia sunt, nō vero in his quæ damnosa.
- 36 Affectus naturalis quo pater adducitur ad dotandam filiam, non tollitur emancipatione.
- 38 Frater, an teneatur secundo sororem dotare, remissive.
- 39 Vidua secundo nubens quantum possit dare in dotem marito.
- Intellectus, & hac adiectali C. de secund. nupt.
- 40 Maritus secundo nubens habensq; filios quātū in dotem vxori dare potest.
- Dos que datur à marito vxori, an sit danda ante contractum matrimonium, vel post.
- Limita si vxor esset nobilis, maritus vero ignobilis.
- ¶ An dispositio huius legis locū habeat in dote, que datur secundo loco filia secundo nubenti. Cap. XVI.**
- Q** Væro deinde, an dispositio huius legis locum habeat in dote quā pater dat filia secundo nubenti. Distingue aut dos primo loco data extat, aut consumpta est. Primo casu distinguendū. Aut enim dos fuit immodica. Aut fuit iusta, & congrua. Primo casu, scilicet quādo dos

- dos primo loco data fuit immodica, certè pater nō tenetur eandē dotē dare secūdo nubenti. Ita probari videtur in Authē. de æqual. doti. §. quia vero iā, ibi, *Si cōpetēs est.*
- 2 **¶** Reperio tamē, q̄ Philippus Decius, exce- lentis ingenij vir, consl. 35. præstantis- simē Doctōr, col. 6. versic. nō obstat tertio vltima responsio. Scribit, quōd etiam si dos sit immodica, si data est filix cum primo nuptui traddita est, pater eandem dotem dare debet cum secundo nubiti. Quod repetit in eodē consilio, col. fi. versic. non obstat, quōd. §. quia vero. Vbi dicit, quōd illa verba. *Si cōpetēs est* posita in dict. §. quia vero. Significant, si conueniens est. Et q̄ ita interpretatur ibi glosa. Sed certè glosa non explicat illa verba, licet antea explicet verbum *competit*, idest si conueniens est. Aequidem fateor verba. §. quia vero, ibi. *Si cōpetēs est*, interpretari posse, si æquum est, cum tamen secūdo proprietatem Romani sermonis, non rectè dicatur *competens* quod æquum est, certè non videtur præposterum iudicare, textum illum ex quo desumpta est Authent. sed quāuis. C. de rei vxor. actio. loqui quādo dos primo loco data, fuit *competens*. Sed adfert Decius in defensionē suæ opinionis, verba vltima eius. §. quia vero, vbi dicitur q̄ quando facultates patris aliquo casu sunt diminutæ, quōd dotem minuere potest, & solum iuxta facultates dotē constituit: ergo videtur (inquit Decius) q̄ aliās nō habeatur respectus ad facultates, & q̄ dos debet dari sicut primo data, vel promissa fuit. Sed certè hoc telum in eum retorqueri potest. si enim diminutis facultatibus diminuitur dos data, ne incongrua sit, multo magis diminuetur quādo à principio incongrua erat, & immodica.
- 3 **¶** Mihi videtur distinguendum. Aut enim dos primo data tanta erat, vt fieret præiudicium legitimæ cæterorum filiorum, & certè secūdo nubenti dari non poterit, esset enim perseuerare in errore seu malitia, cum enim à primo marito cui data fuit reuocari possit, etiā cōstāte matrimonio, vt per Paul. l. vna. col. 2. C. de inoff. dotib. & l. 29. Tauri, cum alijs quos infra citabo suo loco, cur secundo marito detur, & secūdo nubenti non tollatur, quod de iure auferendum est? Quod autem dos de iure communi dari non possit si fiat præiudicium legitimæ cæterorum filiorum: docui latè supra capite primo.
- 4 **¶** Rursus q̄ ex decreto huius legis filia nō possit vltra legitimā dotari, indicant eius verba. Itaq; si supra legis permissionem dos data sit, non est danda filix secūdo nubenti, optimū enim est errores nostros corrigere, & cum à principio iniqua fuerit dotis constitutio, certè secūdo nubenti pater auferre eam potest. Habet enim pro se legem, corrigit quod præposterè fecit, euitat lites inter filios, ac demū facit quod inuita filia faciendum est.
- 5 **¶** Neq; obijciat aliquis, viuente patre non posse reuocari à filijs immodicam donationem, vt per Bald. & Salic. l. vna. C. de inoff. donat. & q̄ sic filia secūdo nubēs, saltim viuente patre, retineret dotem immodicam. Sed hic dupliciter respondeo. Primo quōd in casu de quo loquimur pater retinet, non filij. Deinde pater ipse agēdo, vel excipiendo potest impugnare immodicam dotem à se constitutam, saltim ex vi huius legis prohibitiue, vt infra dicam suo loco. Pro hac opinione faciunt verba. §. quia vero ibi, *Si cōpetēs.*
- 6 **¶** Si tamen dos esset immodica, non quōd faceret præiudicium legitimæ aliorum, sed quia si pater secūdo nubenti tradderet eam, paupertatē præmeretur, & tunc nō tenetur secūdo eandem dotem dare; ita probatur d. §. quia vero, & in Authent. sed quāuis. C. de rei vxor. actio. Quod amplia, non solum quando post constitutam dotem paupertas, & diminutio facultatum venit, sed quando à principio, tempore primo constitutæ dotis, pauper erat. Moueor, quoniam pater inops, non tenetur imò non potest dotare filiam, autore Bald. l. fin. col. 3. C. de dot. promiss. nu. 10. Roman. l. 1. ff. solu. matri. l. as. §. fuerat, col. 36. versic. secūdo notate. Insti. de acti. Corn. consl. 282. col. 6. ver. nec etiam, lib. 1. Aret. cōs. 17. col. pen. ver. dico etiā. Lupus in re petit. c. per vestras. §. 22. in constituer. da, nu. 1. de dona. inter vir. & vxor.
- 7 **¶** Si tamen dos diceretur immodica, quia excedit legitimam dotatæ, quæ de iure cōmuni est tertia paternæ substantiæ diuidēda inter quatuor seu pauciores fratres, vel dimidium paternæ substantiæ si sunt plusquā quatuor, vt in Auth. nouissima. C. de inoff. testa. & iūc etiam si dos excedat legitimā, quæ pertineret ad fil. à diuidēdo triētē, vel semissem cū fratribus, certè dos primis nuptijs data: danda est cū secūdo nubiti. Hęc enim dos, licet dici possit exce-

excedere modum requisitum, quia excedit legitimam, tamen cur nō faciat præiudicium legitimæ cæterorum filiorum, lex permittit patri, vt de reij. quis bonis, quæ restant deducto triente, vel semisse, possit meliorare filiam quam vellit, & vnam vberius quā aliam dotare, vt latè probaui. c. 1. nu. 24. versic. hactenus de dote.

8 **¶** Hoc tamē non procedit Iure Regio, quo vniuersæ parentuū facultates dēptio quinto sunt legitima filiorum, vt probaui. d. c. 1. nu. 17. quoniam vbi primū exceditur legitima dotatæ, fit præiudicium legitimæ cæterorū. Quinimò etiam si detur quinta pars censetur fieri præiudicium, quoniam hæc lex prohibet eam dari in dotem supra legitimam, quod traddiui etiam cap. 1.

9 **¶** Si tamen diceretur immodica, non quia excedit legitimam dotatæ, nec quia facit præiudicium legitimæ aliorum, sed quia est supra modum facultatum, & tunc si exceditur meta hęc adscripta, ressecabitur. Si tamen non exceditur meta, neq; legitima, & tamen est supra congruentiam honestam, & hoc casu cogendus est pater dare secūdo nubenti integram dotē, primo constitutam, & ita intelligenda sunt verba Decii. d. consl. 35. quæ incautis facilè imponere possent, & videntur scrupulum inieccisse, Cassan. in consuetud. Burgund. rub. 7. §. 12. nu. 2.

10 **¶** Secundo casu, scilicet quando data fuit dos congrua, & adhuc extat, certè pater tenetur eandem dotem filix dare, vt in dict. Authent. sed quāuis. C. de rei vxor. actio. Nisi fortè eius facultates sint diminutæ, tunc enim solum pro modo facultatū tenetur dotare. Ita probatur, in Authent. de æqualita. doti. §. quia vero ad finem, & in d. Authent. sed quāuis, & ibi notat Cin. Soci. consl. 57. num. 31. lib. 4. & consl. 100. nu. 10. lib. 3. Boer. decis. 137. nu. 2. Ripa. l. 1. nu. 60. ff. solu. matri. Pau. consl. 111. col. 2. versic. si vero nubat. lib. 1. Baptista de sancto Blasio. de præuileg. dotis. præuil. 101. Quod pater facere tenetur, non solum si filia vellit secūdo nubere, verum etiam si vellit ingredi religionem, vt docui supra cap. 14. nu. 3. secus si vellit seorsim de per se viuere, vt Alberici opinio est, quæ citat & sequitur Ripa. l. 1. nu. 63. ff. solu. matri. Facit. l. stipulationum. ff. de iure doti.

11 **¶** Rursus illud notandum, q̄ si pater qui secūdo nuptui traddidit filiam, promittat dotē, nulla mentione facta de prima, certè

vtraq; dos peti non potest. Vt egregiè & prudentèr definit Guido, decis. 375. nu. 3. & singulari. 281. Cin. in Authen. sed quāuis. C. de rei vxor. actio. Corn. consl. 102. lib. 2. Et probatur expressè in. l. dotem. ff. de iure doti. scribit Curt. iunior, cōs. 144. nu. 8. Abb. consl. 46. col. 1. versic. venio ad secundam lib. 1. & consl. 81. col. lib. Signorol. consl. 252. col. 5. versic. præterea. Boer. decisio. 137. Bertran. cōs. 35. nu. 11. lib. 1. Bened. c. Raynunt. verbo Dotem, nu. 18. de testam. Quinimò etiam si pater maiore summam promittat quam fuit prima dos, censetur prima ibi comprehensa, vt per Alexā. in. l. huiusmodi. §. cum pater in 3. limita. ff. de leg. 1. Quod intellige, vt ibi de clarat, & vide eum in. l. si cum dotem. §. si pater. ff. solu. matri. latè Boer. decis. 137. nu. 2. Sic mulier secūdo nubens, non expressa summa dotis, videtur promittere quod primo marito in dotē dedit. l. diuus. l. dotem. ff. de iur. doti. l. pen. §. vxor. ff. solut. matri. l. cum manus. §. Titius. ff. de pact. dotal. Cin. in Authē. sed quāuis in 3. quæ st. C. de rei vxor. actio. Bart. in disputa. incip. Mulier habēs amplū patrimonium Socin. consl. 69. nu. 14. lib. 4. Paul. si mulier diuertit, & l. pen. §. vxor. ff. sol. matri. Soci. consl. 80. nu. 1. lib. 4. textus in. l. dotem. ff. de iure doti. Boer. decis. 137. nu. 1. distinguendum tamen inter maiorem, & minorem, vt per Parisi. consl. 34. lib. 3. col. 2. & vide Cor. aliter sentientem consl. 254. col. 3. versic. item præmittendū, lib. 1.

12 **¶** Neq; solum pater dotem primo tradditam, sed solum promissam, tenetur filix secūdo nubenti traddere, licet nunquam traddita fuerit. Ita Cin. & Sali. in d. Authent. sed quāuis. C. de rei vxor. actio. l. as. in. l. filia legatorum. C. de leg. & nouissimè Decii. consl. 35. col. 2. & 3. num. 4. versic. mihi videtur, & col. 6. versic. ego vero indubitanter, vbi citat. §. quia vero in Authē. de æqualita. doti, ibi: *Obtulerit*, quod videtur significare promissionem. Contra tamen sentit glos. in d. Authent. sed quāuis. l. as. & Angel. in. §. fuerat. Insti. de actio. ac nouissimè Ripa. l. 1. num. 64. ff. solu. matri. rem in definitam in medio reliquit.

13 **¶** Mihi prima sententia placet, nam filia in dote: ius videtur habere, etiā si nō traddita sed promissa fuerit, vt in. l. ex more. C. de pact. conuentis. Item licet textus in §. quia vero. dicat dotem ad patrem reuer-

suram, & sic videatur supponere fuisse datam, tamen satis reuertitur, quoad facultatem: denuo eam dandi, cum eius potestate nunquam exiuerit. Item si fundamētum secundo dotandi, est, quod dos reddit ad patrem, certè satis reddit, quæ nunquam de facto eius manuum exit.

14 Neque obstat verbum (Data) positum in §. quia vero: quia dare, vel promittere paria sunt, vt in d.l. ex morte. C. de pact. conuen. & dixi supra cap. 2. versic. notandum. Et hanc opinionem, in casu magis dubio tenet Curti. senior, cōf. 27. col. 15. versic. si enim datio. Vbi dicit, quod si aliquis dedit primo in dotem aliquam rem, quã ex statuto dare non potuit, & eo pretextu non soluit, quod si filia secundo nubat, tenetur parem summam in dotem dare, quia satis dicitur redire ad eum, quod nunquam dedit, & sic est magis conseruatum, vt secundo dotet. Et quod dos promissa sit secundo danda docet Cifontanus in l. 17. Tauri, nu. 5. versic. sed his non obstantibus.

15 Illud autem addendum, quod quando dos data extat, secunda dos pro secundo matrimonio peti non potest. Ita probatur in Authent. quod locum. C. de collatio. vbi textus loquitur de dote amissa. Rursus probatur quoniam, vbi primum pater dotauit, satisfecit obligationi imposita sibi, ex l. qui liberos ff. de ritu nupt. Neque amplius quam semel tenetur dotare, si dos extat, vt significat Soci. in l. 2. §. quod si in patris, nu. 15. & 16. ff. solu. matrim. Curti. senior, cōf. 27. col. 15. Hinc inferitur, quod licet filia secundo nubat, solum præsumitur habere dotem à patre. cætera autem præter primam dotem præsumitur habere à marito, vel ex proprijs bonis, vt per Ias. cōf. 88. nu. 2. lib. 1. Albe. & Sali. in l. etiã. C. de donat. inter vir. & vxor. Sali. in l. quintus. ff. cod. tit.

16 Inferitur etiam, quod si præter primam dotem extantem, pater aliquid det, pro secundo matrimonio, quod si exceditur legitima, vel præfinitio huius legis, rescribitur: vt dixi supra cap. 5. nu. 38. Vbi tractauimus de augmento dotis, an admittatur, si excedatur summa hic præfinita. Aucta autem censetur dos, si pater secundo nubenti aliquid det, etiam si non declaret se dare pro dote, vel augmento. l. quod autem. ff. de iure doti. & ibi Bart. Bald. l. nulla. C. de iure doti. Corne. cōf. 282. col. 4. lit. E. lib. 1.

17 Venio ad secundam quæstionis partem, quando, scilicet, dos primo data consumpta

est, an non obstat ante hac lege, pater secundam dotem dare possit, etiam si vtraque dos iuncta excedat præfinitionem huius legis. Supponendum autem, quod si filia dolose consumpsit dotem, vel sua culpa eam amisit, pater non tenetur eam secundo dotare cessante autem eius dolo, vel culpa, secundam dotem dare tenetur. Ita probatur in Authent. quod locum. C. de collatio. & ibi notant Barto. Bald. Salic. & Corn. & Ias. col. 4. nu. 7. Capella Tolosana. 290. Boer. decisio. 131. col. 2. & 3. Bart. Bald. Angel. Paul. Imol. & Alexan. qui dicit hanc communem, nu. 6. in l. si cum dotem. §. 1. ff. solu. matrim. Paul. cōf. 80. quia per supradictum, col. 2. versic. licet enim lib. 1. in antiqua impressione, Soci. cōf. 75. col. 3. versic. primo, quia vltra lib. 2. Barba. in c. quæ in ecclesiarum nu. 20. de constit. Soci. cōf. 5. col. 2. versic. quarta ratione, lib. 4. Curti. seni. cōf. 27. col. 15. & hæc est communis distinctio, secundum Lupum. c. per vestras. §. 24. incip. an auus, nu. 15. de dona. inter virum & vxor. Ias. in Auth. res que, col. 7. C. commu. de lega. Campe. de dote. 1. par. q. 26. Signorol. cōf. 88. Nouell. de dote. 6. part. priuileg. §. & 16. Benedic. cap. Raynuntius, verbo Dotem, nu. 19. de testam.

18 Confirmatur hæc communis opinio, quoniam si pater assignauit filio legitimam in vita, & filius eam perdidit, distinguitur, an suo dolo, vel culpa eam amisit, vt vel pater teneatur denuo relinquere, vel non. Ita Bart. & Bald. & Alexan. nu. 9. l. si cum dotem. §. 1. ff. solu. matrim. Bald. in Authent. contra rogatus, nu. 8. versic. & facit ad duas quæstiones. C. ad Trebel. & in l. scimus, nu. 11. versic. sexto quæro. C. de inoffic. testam. Ias. in Authent. quod locum, nu. 7. C. de collat. Bald. in Authent. si captiuus. in fine. C. de episcopis, & cleri. Lupus. d. §. 24. num. 9.

19 Quinimò non solum legitimam non tenetur relinquere, verum neque alimenta dare, etiam si reuertatur ad patrem, si modo dolo, vel turpi culpa bona amisit, ita Bald. in Auth. contra rogatus, nu. 11. col. 2. C. ad Trebel. & in l. si cum dotem. §. 1. ff. solu. matrim. Curti. iunior in Authen. res que, nu. 31. C. commu. de leg. Et videtur sequi hanc distinctionem an dolo, vel culpa lata: filius bona amisit Alexan. d. l. si cum dotem. §. 1. num. 9. versic. quod vltimum. ff. solu. matrim. vt vel pater teneatur denuo alere, vel non.

¶ Sed

20 Sed in hoc de alimentis, quod etiam si filius turpiter bona amisit, pater teneatur illum alere, scribit Bald. post Iacobum Arenam. l. 1. §. ius naturale num. 7. versic. quæro quid si filius. ff. de iusti. & iur. Ias. in Authent. quod locum num. 8. C. de collat. Bald. in l. scimus in principio, col. 3. nu. 11. versic. sexto quæro. C. de inoffic. testam. & vide Bald. à Bartolinis, vulgo dictus Nouellus in rep. l. 2. §. 1. ff. solu. matrim. & ibi Vincen. num. 19. Hippol. singul. 104. incip. pater tenetur. Barba. cap. ex parte, col. 3. de consuetud.

21 Quæ opinio æquior videtur, & magis Christiana, imitatione diuinæ misericordie, cuius bonitate videmus lucem exoriri super bonos, & malos. Alimenta tamen huius filij, iudex strictissime taxabit, spreta omni consideratione dignitatis. Indignus enim videtur misericordia qui propria culpa libidinibus, & luxu bona profudit. Satis est, vt liberalitate paterna, effugiat periculum famis, quæ mortem adferre posset. Licet enim supponeremus patrem teneri alere filium iuxta dignitatem. l. tutor secundum dignitatem in princ. ff. de administ. tut. l. 1. §. mulier. l. habitatio. ff. de vent. in posse. mitt. l. sed et si quid in ædificauerit. §. sufficienter. ff. de vlt. fru. traddit Bald. in rub. C. qui bon. ced. poss. sequitur Aret. cōf. 17. col. pen. dub. §. alijque plures interpretes quos allegat Tiraquel. in tract. nobilitatis. c. 20. num. 136. Dominus Præses in epitome super. 4. 2. part. cap. 8. §. 6. num. 8. & hanc opinionem sequitur Angel. cōf. 362. Alexand. cōf. 70. lib. 4. Decius in l. cum quid. 2. lect. num. 3. ff. si cert. pet. idem Decius in cap. Episcopus, nu. 10. de præbend. Ripa. lib. 1. resp. c. 14. nu. 7. Roman. sing. 11. Ias. in l. cum ij. §. vult egitur num. 1. ff. de transf. Rochus de Curte de iure patronat. verbo vtile. q. 3. Bertrand. cōf. 242. num. 7. lib. 3. Petrus Paul. Parisi. cōf. 99. nu. 30. lib. 2. Aymò Crabeta cōf. 189. nu. 10. Corrasius lib. 3. Miscellan. cap. 12. nu. 2. Gregor. l. 2. tit. 19. part. 4. verbo: La riqueza, quæ lex hanc sententiam fulcit, & l. 24. tit. 9. part. 6. & non tacendo auctorem Lara de Cordoua in l. si quis à liberis. §. sed si filius à num. 43. ff. de liberis agnoscendis. quod in legitimo verum est, hoc tamen non admittendum quando propria culpa amisit bona data, vt se aleret, illa enim ipsa ex propria culpa debet imputare in summam sibi alias pro

alimentis dandam, argumēto eorum, quæ notantur in l. in quartam. ff. ad leg. falcid. & in Authent. quod locum. C. de collat. & in locis supra citatis, dum tractant de bonis, quæ filius consumpsit in ludo.

22 His suppositis, distingue autem dos est amissa absque culpa filie, & pater tenetur secundam dotem dare iuxta communem opinionem, & tunc etiam si facta computatione primæ dotis excedatur legitima, nihil ad rem, quoniam prima dos absque filie culpa amissa: non imputatur sibi in legitimam, neque facit partem, iuxta ea quæ supra dixi, num. 18. versic. Confirmatur, Notat Bald. à Bartolinis, vulgo dictus Nouell. in re pet. l. 2. §. 1. ff. solu. matrim. & ibi Vincentius Herculan. nu. 19. Benedic. in cap. Raynuntius, verbo Dotem, nu. 20. de testament. Nouell. de dote, col. 4. in paruis.

23 Rursus quod etiam si hoc casu excedatur summa hic præfinita facta computatione vtriusque dotis nihilominus liceat secundam dotem constituere. probatur quoniam hanc secundam dotem pater iure cogente dat, vt patet ex communi supra relata. Ideo prohibitio huius legis non extenditur ad alienationem necessariam, vt in l. alienationes ff. famil. hæreisc. latè Bart. Alexand. & Ias. in l. filius familias. §. diu. ff. de leg. 1. & in Authent. res que. C. commu. de lega.

Rursus probatur, quoniam filia hoc casu non potest dici meliorata, nisi secunda dos contineat meliorationem, prima enim non est in consideratione, neque facit partem.

24 Præterea pater non dat per viam donationis secundam dotem, sed coactus dispositione legis. Postremò cæteri filij quorum fauore condita est hæc lex, non possunt conqueri legitimam suam minui. Primo quoniam non minuitur dote secunda, sed amissione primæ amissa autem non excedebat, & amissa iam non est dos. Secundo quia legitima minuitur obligatione legis, haud aliter quam minueretur si patri ex aliqua causa auferretur pars bonorum. Si tamen dos filie culpa amissa esset, certè secunda dos etiam infra summam huius legis dari non potest, si oritur melioratio ex aliqua ex dotibus, vel ex vtraque iuncta.

25 Moueor primo, quoniam dos propria culpa amissa imputatur in legitimam, vt notant

- notant doctores supra citati, & sic cōputatur, ac si extaret, & filia censetur dotata, si autē extaret non posset secundam dotem petere, vt supra dixi, nu. 15. Item si iā accepit legitimā, non potest supra legitimā dotari resistēte hac lege. Itē etiā si dos minor legitima fuerit, si tamen fuit æqualis p̄finitioni legis, supra eā dari nō potest.
- 26 ¶ Rursus satis videtur dotata, quæ dotem datam, dolo, vel culpa amissit, neq; æquū est, vt melioris conditionis sit quæ culpa dotem amissit quam quæ illam non amissit. Filia autem quæ dotem datam possidet, non est amplius dotanda iuxta supra dicta, quoniam minueretur legitima cæterorum, & pater semel dotando satisfecit officio suo, igitur multò minus dotabitur, quæ propria culpa amissit dotem sibi à patre datam, oportet enim culpam puniri. His congruit, quòd si filia nihil habere debeat ex patris substantia præter dotem, si dos semel data eius culpa amittatur, non est iterum dotanda, autore Bald. l. fin. C. de dot. promiss. Alexand. l. si cum dotem. §. 1. nu. 7. ff. solu. matrim. Campeg. de dote, vltima par. principali. q. 2. r.
- 27 ¶ Rursus, cum lex liberet patrem ab obligatione secundo dotandi filiam, quæ primam dotem sua culpa amissit, certè si secundo dotet, meram donationem, ac meliorem rationem in filiā cōferet. Nam si prima, & secunda dos excedunt legitimam, iam est melioratio quæ improbat. Si autem nō exceditur legitima, sed exceditur summa hic præfinita, & certè hoc quoq; non licet non enim fas est transgredi legem. Si autem vtraq; dos iuncta non excedit legitimam, neq; summam hic præfinitam, pater si velit poterit secundo dotare, non tamen ad id cogi poterit, nisi pro quantitate necessaria ad alimenta filiarum. Alimenta enim præstanda sunt à patre, etiam si filia propria culpa bona à patre data amiserit, vt supra dixi, hoc capite à nu. 20.
- 28 ¶ Illud silentio præterire nolui, quòd etiā si de iure communi filia, quæ amissit dotē absq; sua culpa sit iterum dotanda, hoc nō videtur procedere Iure Regio, nisi dolo patris dos perisset. Moueor, quoniam Iure Regio filia per nuptias liberatur à patria potestate quoad omnia, Regia lex Tauri. 47. De iure autem filia emancipata semel dotata, non est iterum dotanda, quomodocunq; dos consumpta fuerit, dummodo non fuerit consumpta culpa patris,
- ita docuit Bald. à Bartolinis in repet. l. 2. §. q. si in patris. ff. solut. matrimo. cuius opinionem dicit in practica seruandam. Vincent. Herculan. ibi, num. 20. versic. in filia autem emancipata. Socin. nu. 15. & 16. licet tandem relinquat cogitandum.
- 29 ¶ Mouentur, quoniam ratio quare actio de dote, est cōmunis patris, & filiarum: est, quia pater tenetur iterum dotare filiam, & ne iterum dotare cogatur, dat ei lex communionem in actione de dote: vt melius possit dotem conseruare: hæc est ratio cōmunis, secundum Socin. d. §. quòd si in patris, nu. 14. & notat glos. ibi in verbo, dos. In casu autem quo filia est emancipata, lex non dat patri communionem actionis, sed actio de dote competit in solidum filiarum, vt in d. §. q. si in patris, & l. vna. §. videamus. C. de rei vxor. act. Ergo inditium est, patrem non cogi secundo dotare filiam emancipatam, cum communicatio actionis detur, vt secundo dotet, & hæc communicatio deficiat in emancipata. Facit optimè. l. pater filium. ff. de cuius. vbi cuiusda re data in dotem pro filia emancipata, non consideratur interesse patris, nisi dos ad eum ex stipulatione reuersura esset. Si enim hoc deficiat nullum aliud interesse consideratur. Si tamen pater teneretur redotare filiam certè esset interesse considerandum si dos filiarum euinceretur. Et quòd hodie actio de dote non sit communis patris & filiarum notat Rodericus. l. 9. tit. 1. l. 1. col. fin. quia filia nupta, ex nuptijs liberatur à patria potestate.
- 30 ¶ Reperio tamen, q̄ contrariam sententiam imo quòd filia emancipata sit secundo dotanda à patre, etiam si absq; dolo, vel culpa patris dos perierit, defendit Ripa. d. l. 2. §. q. si in patris, num. 15. & 16. ff. solut. matrimo. Boeri. decisio. 131. nu. 6. col. 2. Adducit Ripa, quòd pater tenetur dotare filiam officio iudicis. l. qui liberos, & ibi Bald. & Sali. ff. de ritu nupt. officium autē iudicis consistit in sola æquitate. l. fin. ff. de peti. hæredi. æquitas autem distat, vt pater si possit teneatur redotare emancipatam, sicut filiam in potestate.
- 31 ¶ Mihi hæc secūda opinio verior videtur. Primo ex textu in Authen. sed quāuis. C. de rei vxor. actio. vbi si patris facultates minuuntur, licet minuere dotē filiarum ad eū reuersam, ergo nō redotatur quia reddit ad eū, iam enim ibi reddit, & minuit eam, & ita ratio glos. in d. §. q. si in patris: videtur esse

- se falsa, & ita eam reprobatur Paul. ibi, & Ripa, nu. 16. Rursus moueor, quoniam grauius est patri, filiam amittere dotem, quā esse emancipatam, si enim filia in potestate amittat dotem, in qua pater habet ius commune cum ea, vt in d. §. quòd si in patris: nihilominus si sine dolo amittat, pater tenetur eam redotare, etiam si videatur amississe, rem in qua pater habebat ius, ergo multò magis quando amissit eam filia emancipata, amissit enim rem in qua pater nullum ius habebat.
- 32 ¶ Rursus moueor quoniam pater tenetur dotare emancipatam, vt in l. fin. C. de dot. promiss. hæc autem obligatio patris est: toties quoties opus fuerit, vt per Marian. Socin. conf. 75. col. 3. versic. primo, quia vltra, Baptista de sancto Blasio de priuileg. dotis priuileg. 150. Et fatentur omnes qui faciunt differentiam inter patrem, & sociū, vt per Bart. Bald. & DD. in l. si socius pro filia. ff. pro socio. Ergo aut dos extat, & nō oportet secundo dotare, aut non extat, & tenetur secundo dotare, quia obligatio patris est dotare toties, quoties opus fuerit, & obligatio dotandi tam versatur circa emancipatam quam circa filiam in potestate. Item dos datur loco legitimæ, vt per Cin. in l. scimus. C. de inoffic. testamen. & loco alimentorum, vt iam sæpius supra est repetitum. Legitima autem semel tradita si absq; culpa filiarum amittatur est restituenda à patre, vt supra dixi, num. 18. versic. Confirmatur, Neq; doctores faciunt differentiam an filius sit emancipatus vel non.
- 33 ¶ Et quod ad nostram questionem attinet, satis est quòd supponunt legitimam dari filio, vt eā possideat, haud aliter quā dos reddit ad emancipatam. Ecce termini pares sunt, quòd filia emancipata recipit dotem nulla parte relicta patri. Et filius accipit legitimam possidendam de manu patris, nihilominus tamen si absq; culpa filiarum legitima amittatur pater legitimam ei relinquere tenetur, ita ergo licet emancipata possideat dotem, secundo dotanda est si dotem absq; culpa sua amittat.
- 34 ¶ His congruit, quòd fauere imbecillitati fæminarum, Christianum est, & fauere nuptijs spectat ad publicam vtilitatem, & prospicere pudicitiam filiarum ad honorem patris, & ad publicos mores pertinet, & vidua amisso virginitatis flore, difficilius inueniet maritum Bald. consil. 98. lib. 2. Et hæc opinio erit indubitabilis, si dos à marito filiarum amissa fuit nulla culpa filiarum, vt in Authent. quòd locum. C. de dote cau. non numer. nulla inquam culpa in exigendo, neq; in alia re, hoc enim casu cum antequam ad manus filiarum dos perueniret dos amissa sit, certè filia nihil facere potuit, & nihil plus facere potuit quam ipse pater, qui filia emancipata nullum ius habuit.
- 35 ¶ Postremò adiuuat hanc sententiam, opinio sententiarum filiarum ex nuptijs solum, videri liberatam à potestate patris in his, quæ sibi vtilia sunt, non vero in his, quæ sunt damnosa, ita docuit Rodericus. l. fin. tit. de los pleitos. §. considera, vltra lib. 1. fori. Gomez Arius. l. 47. Tauri, Pyrrhus in consuetud. Aurelianensi, tit. de societate inter virū & vxor. col. 2. Bosque. de nupta lib. 2. num. 31.
- 36 ¶ Et demum Iure Consulti nostri, volentes membris Reipublicæ prospicere, alios, alijs commendarunt, sed præcipuè sectante naturæ vim; filios patris curæ esse voluerunt, idè patri iniunxerunt dotem, & nuptias filiarum, rem honori patris, pudicitiam filiarum, & publicæ vtilitati maximè conuenientem. Affectus autem naturalis quo pater adducitur ad dotandum filiam non tollitur emancipatione, glos. Faber. Plat. & Angel. in §. in testibus Instit. de testamen. Idè pater non minus tenetur dotare emancipatam quam filiam in potestate. l. si. C. de dot. promiss.
- 37 ¶ Mihi hæc opinio magis placet, præsertim cum dos succedat loco alimentorum, & filius sit alendus etiam si scdè amiserit bona sibi tradita, vt se alat, vt supra dixi à nu. 20. Ergo etiam si emancipata possideat dotem, re dotanda est si eā absq; culpa sua amittat. Fateor tamen iudicem qui cogit patrem secundam dotem filiarum constituere non debere in illum seuerius agere.
- 38 ¶ An autem frater teneatur secundo dotare sororem, distinguendum est; sed quia non satis aptus tractatus huius rei est, vide Alexand. l. si cum dotem. §. 1. col. 2. ff. solu. matrim. Bald. l. fin. col. 2. num. 8. C. de dot. promiss. Curti. senior, cōfi. 27. col. 15. versiculo, & nedum præter. Lup⁹ in repet. c. per vestras. §. 24. nu. 5. versic. sed quāuis. Boer. decisio. 131. col. 3. nu. 8. versiculo, & pro hac conclusione. Felin. c. 2. col. 2. versic. si ille est obligatus, de tregua, & pace, Bal. Imol. & Iaf. l. duo. §. si iurauerit. ff. de iure iuran.

jurand. Rebus. in repet. cap. postulaſti, in glos. nu. 20. de cleric. excommun. minist. Tiraq. in repet. l. boues. §. hoc fermone. ff. de verb. sign. fi.

- 39 Solet autem dubitari, quantum possit dare in dotem marito: vidua ipsa secundo nubens, & hic casus diuersus est à præcedenti, nam hic loquimur de dote quam ipsa dat de proprijs bonis, & certè si liberos habeat, & apponatur pactum, vt vir lucretur dotem, non potest in dotem dare plusquam portionem, quæ pertinet vni ex filijs, si tamen non apponatur pactum de lucrando, liberè potest omnia sua in dotem dare, & hic est verus intellectus. l. hac ædictali. C. de secund. nupt. secundum Bald. l. ca legc. C. de condi. ex lege Roman. consil. 447. Aymon, consil. 142. Deci. consil. 246. col. 1. Bart. & Angel. in Authent. de nupt. §. optimæ Bertrand. in repet. d. l. hac ædictali, nu. 28. & dixi supra cap. 10. nu. 61. vers. Moucor quoniam ratio communis est.
- 40 Et hinc liquet, quantum possit dare in dotem maritus habens filios: vxori quam secundo ducit, nam. l. hac ædictali. loquitur etiam in patre secundo nubente. Facit Regia lex Tauri. l. 5. Non enim est nouum maritum dotare vxorem: vt per Barto. & Alexan. & Iaf. l. si diuortio. ff. de verbor. obligat. Talis tamen dos constitui debet ante contractum matrimonium: non post, vt per Abb. & Card. Alexandrin. in cap. & si necesse. de donat. inter virum & vxor. Lupum in rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 30. incip. infertur etiam, num. 1. Boerium in consuetudinib. Bituricēsis, tit. de consuetudine matrimonij. §. 4. in principio. Nisi forte vxor esset nobilis, & maritus ignobilis, tunc enim cum non sit donatio simplex, valebit etiam si fiat contracto matrimonio, Bald. l. si voluntate. C. de dote promiss. A ff. l. c. de i. 61. num. 3. Alexan. l. si diuortio. ad finem. ff. de verb. oblig. Rodericus. l. 1. tit. de las arras. §. pone, col. 5. versic. sed quid respondendum. Arre tamen simpliciter constitui possunt constante matrimonio, vt dixi sup. cap. 7.

S V M M A.

- 1 Pater an possit dotis ratione filiam de se benemeritam, vel parem donationem in se, vel fratres conferentem, meliorare. §. nu. 2. 10. 17. 22. & 23.

- Limita quando melioratio patris. & donatio filie paria. vel non multum imparia sunt. vt num. su.
- 3 Legare ratione benemeritorum vltra tertiam, & quintam bonorum partem, an liceat. Donatio remuneratoria, an computetur in tertio, & quinto. Donatio remuneratoria, an velut æs alienum deducatur. Legitima filiorum iure naturali debita; tollere in totum per legem, vel statutum non potest, neq; etiam per consuetudinem, vel Principis rescriptum, quamuis in quantitate, quæ est de iure Ciuili minui possit. lege, consuetudine, statuto, seu rescripto Principis.
- 4 Dos data à patre propter benemerita censetur aduentitia.
- 5 Res restitutioni subiecta, an possit ex causa remunerationis alienari.
- 6 Patri an liceat rem expendere in causa Dei; contra filios.
- 8 Prohibitus dare spurio vltra certam summam, potest dare ei, ratione benemeritorum.
- 9 Sacerdos an possit concubine donare ratione benemeritorum.
- 11 Foemina prohibita rem aliquam accipere, an benemeritorum ratione, & in eorum remuneratione, accipere possit.
- 12 Minores res suas prohibiti alienare sine decreto iudicis, an sine eo ex causa remunerationis alienare possint.
- 13 Statuto, aliqua masculis reseruata cum prohibitione, ne eis extantibus ad foeminas transeant, an transeant ex causa remunerationis. Donatio prohibita à iure inter patrem, & filium, & inter virum, & vxorem an valeat ex causa remunerationis.
- 14 Donatio remuneratoria, an censetur donatio, vel debiti solutio.
- 15 Donatio remuneratoria, censetur venditio? Vxor, quod habet ob benemerita, an perdat si secundo nubat. Dispositio. l. hac ædictali. C. de secund. nupt. quæ taxat dotes, an habeat locum; quando dos marito benemerito datur.
- 16 Iure communi legitima filiorum, quæ sit.

Des

- 19 Dos data, ob benemerita, an sit conferenda.
- 21 Beneficia an debeant præcedere melioratione, vt non sufficiant si postea in patrem conferantur.
- 22 Donatio inter virum, & vxorē de iure prohibita admittitur; quando est reciproca.
- 23 Taxatio dotis quam mulier debet dare secundo marito, an locum habeat quando maritus aliquid vicissim dat filijs vxoris.
- 24 Filia, parem in patrem donationem conferentem, etsi de iure valeat ad hoc, vt dotis ratione possit meliorari, tamen si filia post meliorationem donationem conferat, melioratio non ideo valet. Donatio eodē tempore facta, quando dicatur remissiuè.

¶ An pater possit meliorare dotis ratione filiam de se benemeritam, vel parē donationē in se conferentē. Cap. XVII.

- 1 D E inde quæro, an pater possit dotis ratione meliorare filiam de se benemeritam, vel parem donationē in se, vel fratres conferentem. Quoad primum lectorem admonere visum est hanc questionem difficilem esse. Videtur benemeritā nō posse dotis ratione meliorari, quoniam pater non potest ratione benemeritorum meliorare filium in præiudicium legitime cæterorum. Si enim filiorum legitime præiudicium fiat, nulla melioratio (in quantumuis benemeritum) valet.
- 2 Ita significat glos. in Authēt. vnde si parens. C. de inoffic. testamen. & ibi docent Paul. col. si. nū. 7. Iaf. col. si. nu. 15. vers. secundo principaliter Bald. l. 2. num. 6. C. de inoffic. testam. Aymon, consil. 165. col. 2. Couarru. in c. cum in officijs nu. 11. de testam. Segur. l. cohæredi. §. cum filia. vers. sed supra dictis nō obstantibus. ff. de vulg. Arius l. Tauri. 27. nu. 7.
- ¶ Cum ergo hæc lex vetando meliorationem, ratione dotis, vetet ex ea causa diminui legitimam cæterorum filiorum (hoc est enim filiam non meliorari) sequitur quod etiam si filia sit benemerita non ideo me-

- lioratio admittenda est, cum ex ea minuat legitima cæterorum, si enim vnus melioratur: cæterorum legitima minuitur, vt dicitur sensus communis.
- 3 His congruit, quod licet nonnulli scripserint donationem remuneratoriam deducendam veluti æs alienum cum sit computatio tertie, & quintæ partis, è quorum numero sunt Lupus, in rubrica de donatione inter virum & vxor. §. 50. nu. 12. Castellus in prohemio. Taurin. sanction. verbo Gratia. Segura. l. cohæredi. §. cum filia. fallen. 16. ff. de vulg. Contraria sententia verior est, autore Couarr. d. c. cum in officijs, num. 11. de testam. quam probat Segura. d. §. cum filia. fallen. 16. vers. sed supra dictis. Præter quos licet loquentes in propria specie questionis huius repetere scripta per Tiraq. in l. si vnquam verb. Donatione largitus, nu. 11. ac magis per Pinel. in l. 1. part. 3. num. 59. C. de bonis mater. Licet postea vacillet. Et hæc est verior opinio, quod vltra tertiam, & quintam non licet legare ratione benemeritorum, quia fieret præiudicium imò exhauriretur prorsus legitima cæterorum filiorum, quæ naturali iure debetur. l. cum ratio. ff. de bon. damnat. ideoq; legitima non potest tolli in totum per legem vel statutum, nec etiã per consuetudinem, vel statutum, nec etiam per consuetudinem, vel Principis rescriptum, quamuis in quantitate, quæ est de iure Ciuili, lege, consuetudine, statuto seu rescripto minui possit, vt omnium latissimè, ac ingeniosè probat dicens hanc opinionem cōmuniter teneri Roder. Xuarez in l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. testam. 2. limitat. num. 1. vsq; ad si. eiusdē vbi quā plurimis numeris id prosequitur. Cuius rationes, & alia etiam, quæ in eiusdem sententiæ comprobationem adduci possent, hic repetere non libet. Quam opinionem vltra eos quos ipse allegat sequitur Iaf. in d. l. quoniam in prioribus, num. 3. & in l. si pater, num. 21. C. de instit. & substit. Ripa lib. 1. responso. 7. num. 1. De cijs, consil. 106. num. 4. Stephan. A ufrer. in additio. ad Capell. Tolos. decisi. 337. vbi dixit se hanc opinionem pluries seruari in pract. Felin. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, nu. 6. & 79. de consti. additionator Decij in l. iura sanguinis, verb. cōtrarium. ff. de reg. iur. Ioann. Garron. in rub. de secund. nupt. 2. part. num. 20. cum sequētib. eandem opinionē sequitur dominus Pra-

- tes in. 4. de sponsal. 2. part. cap. 8. §. 6. num. 4. & 5. Gregor. Lopez in. l. 3. 2. tit. 9. part. 6. in princ. glossæ magnæ. Anto. Gomez in. l. 40. Tauri, nu. 57. & nouissimè à quo hæc sunt desumpta D. Ludouicus, Molina, Philippi inuictissimi Regis, in summo Regnorum Castellæ senatu gratiæ, & iustitiæ Consiliario, ac Legato pro Regni Portugalæ successione, lib. 2. de Hispan. primog. cap. 1. num. 14. Et sic constabit clarè, ex supra dictis in eius præiudicium benemerita rependi non posse. Quis enim iustè beneficium reponit ex alieno?
- ¶ Ex quibus patet quòd filia non potest dicere dotem sibi datam, habendam pro ære alieno, neq; computandã in tertia, & quinta, & habendam, ac si eam emisset, vel titulo oneroso accepisset.
- 4 ¶ His accedit, quòd licet dos data à patre propter benemerita censeatur aduentitia, iuxta gloss. l. si donatione. C. de collat. Ias. l. filia dotem, col. 1. ad finem. C. cod. tit. gloss. l. 2. tit. 1. part. 5. litera. I. tamen nihilominus adducitur in collationem, neq; filia eã habet præcipuam, secundum Ias. d. l. filia, nu. 2. versic. item bene fateor.
- 5 ¶ Hanc sententiã adiuuat, quòd prudenter scripsit Curti. iunior, in Authent. res que, nu. 56. col. fi. C. commu. de leg. q. res subiectæ restitutioni non possunt alienari ex causa remunerationis, quoniam nõ est causa necessaria, ad quã donans iure cogi possit, & quoniam in bonis restitutioni subiectis est quæ situm ius tertio. Cum ergo ex hac lege quærat filijs ius, ne eorum legitima minui possit ex dote, certè hoc ius non videtur tolli posse ex causa remunerationis.
- 6 ¶ Postremò quis nam de nobis melius mèritus quam Deus ipse? cui & vitam, & æternæ felicitatis munus debemus, tamen etiam in causam Dei, & in rem eius oculis gratissimam, non licet patri rē expendere in præiudicium legitimæ filiorum, vt per Paul. & Ias. nu. 9. in. l. maritus. C. vnde vir, & vxor. Anchar. consil. 25. videtur prima facie, versic. his non obstantibus, Abb. cõsi. 64. lib. 1. Rodericus, in. l. quoniam. in declaratione legis Regiæ in princ. nu. 8. ver. nihilominus his non obstantibus. C. de inoffi. testam. Ioã. Baptista, in repet. l. omnes populi, nu. 93. versic. amplius vidi. ff. de iusti. & iure, Paul. in Authen. si qua mulier nu. 1. C. de sacro sanct. Eccles. Bald. l. 1. C. eo. tit. Quoniam si alicui sit præiudicium,
- iam non est causa pia, neq; opus Christo gratum, idèd fieri non potest, vt latè probaui cap. 11. num. 55. versic. his tamen non obstantibus.
- 7 ¶ Vltimo, cui magis debemus quam animæ nostræ? cuius confortum corpus viuificat, & illustrat, locupletatq; tot bonis, tot dotibus ingenij, iudicij, & intellectus: tamen etiam in fauorem animæ amicæ, & sociæ indiuiduæ, non licet disponere in præiudicium legitimæ filiorum, vltra quintam partem, & licet vnum ex filijs possimus meliorare in tertia, animas nostras nõ licet meliorationis suffragio iuuare, vt in. l. 28. Tauri. Quæ habetur. l. 1. 2. tit. 6. lib. 5. Recopil. l. 30. Tau. quæ habetur. l. 1. 3. tit. 6. lib. 5. Recopil. Quis ergo ex benemeritis dicat filiam posse matrimonij ratione meliorari, cum diminutione legitimæ fratrum, quam lex ista tot telis, tot clausulis communiuit, certè benemerita non videntur sufficere, vt filijs tollatur sua legitima.
- 8 ¶ Contraria tamen sententia plurimis rationibus defenditur. Primo quoniam prohibitus dare spurio, vltra certam summã, potest plus dare ratione benemeritorum, autore Bald. cons. 66. col. 2. lib. 1. & consil. 406. col. 2. num. 2. versic. aut vt extraneus, lib. 3. Ioan. Andr. in additio. ad Specul. tit. de successio. ab intestato. §. 1. versic. quid ergo si habet. Ergo ratione benemeritorum poterit pater dotare filiam, vltra summam hic præfinitam.
- 9 ¶ Rursus probatur, quoniam sacerdos prohibetur donare concubinæ, vt per Bart. l. affectionis. ff. de donat. tamen ratione benemeritorum potest in eam donationem conferre, autore Barba. l. diuortio, col. antepen. ff. de verb. oblig. Anchar. cons. 247. Loazes in additionibus ad Lancello. Galliaul. in. l. Centurio, col. 4. ff. de vulg. Affili. decis. 102.
- 10 ¶ Ecce quæ simpliciter, & ex odio est incapax, fit capax ratione benemeritorum, quanto magis filia quæ non est incapax meliorationis, nam solū est prohibita meliorari ratione dotis, & extra causam dotis meliorari potest, & prohibitio non nascitur ex odio filia, sed ex odio immodicè dotis, ex qua resultat damnum cæteris fratribus. Præsertim quòd hoc casu, quòd supra legem est, non accipit filia tanquam dotem, sed tanquam solutionem rei debitæ (scilicet) benemeritorum.

¶ His

- 11 ¶ His congruit, quòd si, ex statuto fœminã rem aliquam accipere non possit, certè capere poterit ex benemeritis, & in eorum remunerationem, ita probatur ex Ias. in. l. si non fortem. §. libertus, in. 7. effectu. ff. de de cõdit. indebi. qui citat Iacobum à Beluisio, & Nicol. à Neapoli. Aluarot. c. 1. in princip. qui fœdum dare poss. Deci. cons. 498. col. pen. versic. postremo: qui citat alios Facit. l. viuis libertus. ff. si quid in fraud. patro. vbi libertus ex causa remunerationis minuit legitimam patroni sui, ergo ex causa remunerationis pater poterit minue re legitimam filiorum. Fateor tamen hoc argumentum efficax non esse, quoniam eruditi fatentur illud procedere in legitima patroni; non verò in legitima filij, quã pater minuere non potest etiam ad persoluenda in se collata beneficia.
- 12 ¶ Postremo facit quòd prohibiti res suas alienare (puta minores) possunt ex causa remunerationis alienare sine decreto, autore Roman. l. si ante nuptias. ff. solut. matrimon. Alciat. l. creditores. ff. de verbo. signifi. facit. l. minor. §. ex præterito. ff. de manum. vind. vbi minor viginti annis manumittit seruum ex causa remunerationis. Scribit Iaso, in. l. ex hoc iure. in 11. effectu. ff. de iust. & iure. Abb. c. per tuas. col. pen. de donat. Bar. l. ambitiosa. col. 2. ff. de decre. ab ordi. facien.
- 13 ¶ Vltimo facit, quòd si ex statuto aliqua referuentur masculis cum prohibitione ne eis extantibus transeant ad fœminas, transeunt in eas ex causa remunerationis. Ita vnico verbo, docuit Brunus in tractat. de statuto. exclud. fœmin. artic. 13. num. 123. Sic donatio prohibita inter patrem & filium, & inter virum, & vxorem, valet ex causa remunerationis, vt per Bart. Bald. & Angel. in Authen. vnde si parens. C. de inoffi. testamen. Bart. l. frater, à fratre. col. fin. de condi. indebi. & in l. si tibi decem. §. si pater. ff. de pact. Ias. l. ex hoc iure, num. 55. ff. de iust. & iur. Alexand. consil. 20. lib. 3. Cassan. in consuetudinij. Burgun. rub. 4. §. 7. verbo donationis. num. 2. Vidè Roman. singul. 820. Guido Pape decisio. 878. Hyppol. de Marfil. sing. 333. & sing. 50. Hyppol. Riminal. latè in princip. §. 1. Instit. de donat. copiosissimè (more suo) Tiraquel. in. l. si vnquam. verbo Donatione largitus. num. 11. C. de reuocand. dona. & doctissimè maximaq; com veritate indagazione Arium Pinel. in. l.

14 ¶ Quamquam fateor hoc argumentum, nõ sufficere ad euicendum, aliud enim est donationem ob benemerita valere, inter patrem, & filium; aliud, ex benemeritis posse minui legitimam cæterorum ex dote, aduersus expressam prohibitionem legis. Sed rursus fundet hanc sententiam, quòd donatio remuneratoria non censetur donatio, sed debiti solutio. l. Aquilius. ff. de donat. l. sed etsi lege. §. consuluit. ff. de peti. hæredi. Bart. in principio prohemij. ff. col. fi. & in. l. per diuersas. col. fi. C. mand. Ioan. Andr. in additio. ad Specul. tit. de instrument. additio. §. porro. col. fi. Aretin. cons. 17. col. fin. Alexand. l. iurisdictionum. §. quinimo. col. 3. ff. de pact. Bal. in. l. sed etsi lege. §. cõsuluit. ff. de peti. hæred.

15 ¶ Quinimo donatio remuneratoria censetur venditio: vt inquit Faber. l. 1. col. fin. versic. quid si duo. C. de inoff. donati. Guido consil. 214. circa materiam. col. 6. versic. sed restat aliud, & consil. 218. indubitanter. col. antepen. versic. ad octauum. & singul. 878. Sic quòd vxor habet ob benemerita, non amittit etiam si secundo nubat, quoniam censetur id habere ex causa onerosa, ita Lupus in rubr. de donatio. §. 50. num. 35. versic. pro complemento. Postremò facit quòd reponere gratiam pro beneficijs laudabile est, & honestum, & homines excitat ad beneficentiam, & summæ prudentiæ videtur esse, hunc affectum inter ho-

mines alere. Rursus excitabuntur filij ad obsequium, & beneficentiam in parentes. Postremò hæc opinio probatur efficacissimè quoniam dispositio. l. hac ædictali. C. de secund. nup. quæ taxat dotes non habet locū quando dos datur marito benemerito, secundū Bertran. in rep. d. l. hac ædictali. nu. 55. Nam tunc taxa excedi potest: & sic casus ibi videtur nominatim definitus.

16 ¶ Vides lector rem hanc ambiguam admodum esse, sed magis ambigua est de Iure Regio, quam de Iure communi. Quoniã Iure communi pater poterat maximã summam dare filio absq; eo quòd præiudicaret legitimæ cæterorum filiorum, quoniã de iure communi legitima est minuscula portio. l. si quis in suo. C. de inoffi. testam. Et deducta tertia quam debet filijs si sint quatuor, vel pauciores, vel dimidia si sint plus, de reliquis bonis ad libitum disponere potest Authen. nouissima. C. de inoffi. testamen, & dixi capite primo. At Iure Regio cum omnes facultates patris deducta quinta censeantur legitima filiorum, ferè nihil habet quo reponat beneficium filij, nisi minuat legitimam cæterorum.

17 ¶ Quid iudicandum? Ego in secundã partem propensior sum ex rationibus, & autoritatibus citatis, vt scilicet filia benemerita meliorari possit dotis ratione. Et quoad quintam res videtur, manifestior, vt in ea dotis ratione meliorari possit, quoniam quinta non est legitima, & sic non fit præiudicium legitimæ ex remuneratione. Neque obstat si quis dicat, lex hæc neq; tertiã, neque quintam in dotem dari permitti, sed respondeo hoc non admitti quãdo filia reponitur gratia pro beneficijs, tunc enim non tam videtur filia accipere dotem, quam relationem, ac repositionem beneficij, nec tam videtur dotata quam remunerata. Neque obstat quòd etiam ratione benemeritorum non licet præiudicare filio in legitima, quoniam Iure Regio pater liberè potest meliorare filium quem vult, etiam si non sit benemeritus, & donare ei tertiã, & quintam, & in super suam legitimam, neq; ex hoc alius filius dicitur accipere præiudicium in legitima. l. 29. Tauri aliàs nunquam admitteretur melioratio tertiæ, & quintæ partis.

18 ¶ Ex quo vides non fieri præiudicium in legitima ei cui relinquitur portio sua, deducta tertia, & quinta. Neq; obstat si quis dicat, filia non potest meliorari ratione do-

tis, fateor, sed hoc vitium dotis purgatur, & toleratur ratione benemeritorum, quoniam non tam videtur accipere dotem quã repositionem beneficij. Non obstat quòd scripsit Curt. iuni. in Auth. res quæ, quoniam ibi fideicommissarius, habet ius ad totum fideicommissum ad quod est vocatus, hic autem filius solum habet ius ad suam legitimam, quæ diminui libere potest à patre per meliorationem tertiæ, & quintæ partis. Et si melioratio fit ex causa remunerationis fieri potest ex causa dotis, & ex causis aliàs prohibitis. Item in casu Curtij alienatur in fauorem extranei benemeriti, cui nihil ex fideicommissò debetur hic in fauorem filia cui debetur legitima. Item possem respondere contra sentire Ias. ibi, sed Curtij sententia mihi magis probatur, & reuera nihil obstat.

19 ¶ Non obstat etiam quod dos ob benemerita est conferenda, licet glos. l. 2. tit. 11. par. 5. aliter sentiat, quoniam illud verum nisi velit abstinere ab hæreditate patris, tunc enim retinere potest dotem etiam si comprehendat tertiã, & quintam. l. 29. Tau. Si modo sit benemerita: hac enim ratione licet meliorare aduersus hanc legem. Non obstat quòd Deo Optimo Maximo omnia debemus, & quòd in eum vel in pauperes eius non possumus grati esse in præiudicium legitimæ filiorum. De Deo enim scriptum est. *Deus meus es tu, & bonorum meorum non aget.* & alibi diuini spiritus axioma legimus: *Mecum sunt diuitiæ, & gloria & opes duraturæ.* Denique Deus omnibus dat affluentèr, & licet ipsi gratum si egenis subueniri religionemq; ali, & foueri. gratius tamen est filios non spoliari, vt in. c. quicumque. 17. q. 4. Et licet pijs locis & causis, plurimum propter religionem sit fauendū, tamè si cõcurrat cū filijs, potius filijs fauendū. Sūt enim gradus sanctæ liberalitatis, & præstat eam conferre in filium quam in extraneum, & si aliter faciamus non sumus Deo grati, sed ingrati. Vult enim potius prospici filijs, quã extraneis, & fauendo filijs gratum facimus Deo, & spoliando filios legitima, peccamus: vt notatur cõmuniter in. d. c. quicumq; 17. q. 4.

20 ¶ Rursus non obest, quod animæ nostræ plurimum debemus, fateor. Sed fauendo filijs fauimus animæ, & gratissimum facimus Deo, & spoliando eos portione legitima ingrati sumus Deo.

21 ¶ An autem beneficia debeant præcedere melioratio-

melioratione, ita vt non sufficiat si postea in patrem conferantur, dubium est? Et q̄ beneficia præcedant: exigit, Imola. in. l. Aquilius. ff. de donat. Paul. consi. 345. col. 3. lib. 1. Ias. in. l. ex hoc iure. in primo effectu. ff. de iusti. & iure. Ias. in Authent. unde si parens. col. fi. C. de inoffi. testamen. Sed quòd sufficiat postea præstari, docent Bart. & Rapha. in. l. Aquilius. ff. de donat. Aretin. consi. 17. vers. secundo. col. 4. Ias. consi. 154. col. pen. lib. 2. quod videtur probabilius.

22 ¶ Nunc videamus, quid si filia meliorata magnam donationem confert in patrem, vel in fratres, an melioratio dotis ratione consistat, & certè consistit; argumento supradictorum. Non enim est simplex donatio, seu melioratio, sed potius permutatio, ita glos. l. quod autem. §. si vir. & vxor. ff. de dona. inter virum, & vxor. Et licet inter virum, & vxorē prohibita sit donatio admittitur cum reciproca est. d. l. quod autem. §. si maritus. Roma. consi. 146. col. 2. & consi. 17. col. pen. Rursus, & donatio inter patrem & filium valet si sit reciproca, autore Alexand. consi. 217. col. 1. lib. 6. Hyppolit. consi. 206. col. 4. versic. facit ad prædicta.

23 ¶ Cum ergo melioratio non sit adeò generaliter prohibita sicut donatio inter virū, & vxorem (nam solum prohibetur ex causa dotis) certè valet si filia liberalis etiam sit in patrē, vel fratres, quod in simili probat Decius consi. 202. col. 4. vbi filij immodicas donationes reuocare soliti: non reuocant donationes reciprocas. Quæ opinio confirmatur, quoniam taxatio dotis quam mulier debet dare secundo marito quam legimus in. l. hac ædictali. C. de secund. nup. non habet locum quando maritus dat vicissim aliquid filijs vxoris, tunc enim potest accipere dotem supra taxam. Ita Bertran. in rep. dict. l. hac ædictali in princip. num. 86.

24 ¶ Hoc tamen admittendum quando pater, & filia eodem tempore alter in alterum donationem conferunt, si enim filia post meliorationem donationem conferat in patrem, non ideò melioratio valida est. Ita definitur. l. quæ iam nuptæ. ff. de dona. inter vir. & vxor. Cepola cautela. 155. Soci. in tractatu fallentiarum regula. 164. Iaso. in. l. si pater puellæ. col. pen. C. de inoffi. Quando autem eodem tempore dicatur facta donatio, explicat Tiraq. l. si vnquam.

verbo *Donatione largitis.* nu. 101. C. de reuocan. donat.

25 ¶ Rursus principalis opinio, scilicet, quòd valeat melioratio si filia donet patri, vel fratribus probatur. Non enim ex alia causa, dotis nomine melioratio magis prohibetur, quam: ne fiat præiudicium legitimæ cæterorum filiorum, in hac autem specie nullum fit præiudicium, potius enim est permutatio quam donatio, & bona paternæ ex melioratione diminuta, sarciantur ex reciproca filia donatione. Hæc tamen admittenda quando melioratio patris, & donatio filia paria sunt, vel certè non multum imparia, autore Salic. in. l. 1. C. de donatio. ante nupt. Socin. consi. 215. col. fin. lib. 2. Decius, consil. 202. col. 4. quod æquum videtur.

S V M M A.

- 1 **F**ilia viuo patre si se ipsam dotet. An possit excedere præsumtionem huius legis Regiæ. & num. 2.
- Filia patre invito: An de bonis patris se dotare possit, auctoritate iudicis, & pater compelli possit ad consentiendum.
- 2 **P**ater quando cogatur dare nuptui filia: Filia minor viginti quinque annis nubens digno: An videatur gessisse negotiū patris, & dos ei debeat si marito promississet. remissiuè. & num. 5.
- Filia: si indigno nupsit, an sit dotanda. & num. 3.
- 4 **F**ilia nubens indigno, dos secundum qualitatem nubentis danda est. & num. 8.
- Nobilis nubendo ignobili: An amittat nobilitatem.
- 6 **N**ubere absq; parentū licentia impudentia est.
- 7 **M**atrimonium an absq; parentum licentia contrahi possit.
- 9 **C**ondemnatus dotare puellam quam deflorauit: An dos debeat esse conformis taxationi legis. & num. 10.
- Et qua pena puniatur qui virginem deflorauit.
- 11 **F**ilia inhonesta, & lucrosa: An sit dotanda, Intellectus. l. 5. tit. 7. part. 7.
- Filia peccans in corpus suum, non excusabitur consuetudine patriæ ad hoc, vt non dotetur.
- 12 **Q**uanta debeat esse dos eius, quæ poenitentiam agit, propter peccatum in corpus suum.

An praefinitio huius legis locum habeat, quando filia se ipsam dotat in scio, aut inuito patre. Et an dos quā cōstruator dat virgini deflorata: possit excedere summam hic praefinitam. Cap. XVIII.

Quæro deinde, an si filia viuo patre se ipsam dotet, possit excedere præfinitionē huius legis. Mouēt quæstionem verba legis, ibi: *Ninguno pueda dar ni prometer.* Hic autem nullus dat neq; promittit, sed filia se ipsam dotat. Rursum in hoc casu lex dat dotē non pater, ergo deficient verba legis, & ex cōsequenti debet cessare eius dispositio. l. 4. §. totiens. ff. de dam. infect. Ante omnia supponēdū, filiā patre inuito posse se dotare de bonis patris, præsertim si id faciat autoritate iudicis. Et pater compelli potest ad consentiendum. Ita Bal. l. si. nu. 18. C. de dot. promiss. qui loquitur cū filia se dotat de bonis matris. Sed cū se dotat de bonis patris idem scribit Lupus, quem vide in rep. c. per vestras. §. 6. secundū quod habet, nu. 1. vers. cauti ergo, de donat. inter vir. & vxor.

2 Sed distinguendum est, aut enim filia nubit in scio patre, aut inuito patre. Primō casu; aut excedebat annum vigesimum quintum, & pater cogitur eam dotare, quoniam patris culpa censetur, distulisse matrimonium in tantam ætatem, vt in Auth. Sed si post viginti quinque. C. de inoff. testam. l. 3. tit. 7. par. 6. & ibi notant Paul. & Ias. col. 1. Abb. & Hostien. c. 1. de sponsali. impub. Abb. consi. 12. lib. 1. Antoni. c. accedens de procuta Parisius latē consilio 29. num. 63. versic. his tamen non obstantibus, lib. 3. Ripa. l. 1. num. 57. versic. secundus casus. ff. solut. matrim. & est communis, & vera opinio etiam si nupserit in digno, autore Imol. & Alex. l. 1. ff. solu. matrim. Imol. c. accedens. col. pen. de procurat. Ias. in Auth. sed si post. col. fi. C. de inoff. testa. Deci. l. nuptias. col. fi. ff. de reg. iur. & cons. 231. col. 3. & 4. Pari. cons. 29. nu. 63. lib. 3. Soci. cōf. 57. nu. 2. lib. 4. Corrafi. in rep. qui liberos. nu. 99. ff. de ritu nupt. Aut erat minor viginti quinque annis, & tūc si nupserit digno, videtur gefisse negotiū

patris, & dos ei debetur, siue cum marito promissit, siue non hæc est magis cōmunis opinio, autore Ripa. d. l. nu. 57. Et probatur ex cōmuni opinione, dictante: filiam maritatā dotandam; de qua latē dixi cap. 5. vers. contraria tamen sentētia. Quod verū etiam si filia dotem non promissit, vt ibi dixi vers. quinimo Ias. §. fuerat. nu. 118. Insti. de actio. Si verō nupserit indigno, dotanda non est. neq; pater ad id cogi debet, secundum Bal. l. 1. ff. solu. matrim. glos. in c. de raptoribus, & ibi Archidia. 33. q. 5. Ioā. And. & Antoni. c. accedens de procuta. Alex. cons. 97. lib. 1. Abb. cōf. 12. lib. 1. & est magis cōmunis, secundū Ripa. l. 1. nu. 59. vers. aut nupserit. ff. solu. matrim. Parisi. consi. 29. nu. 63. versic. his tamen non obstantibus. lib. 3. Lupus in rep. c. per vestras. §. 7. de donatio. Ias. d. §. fuerat. nu. 118. Insti. de actio. & nu. 121. Benedict. c. Raynūtius. verbo dotem. num. 33. de testam. Curti. senior. consi. 27. col. 15. versic. sic libellus. Corrafi. in rep. l. qui liberos. nu. 100. ff. de ritu nup.

3 Hæc opinio, Christianæ disciplinæ grauitati conuenit, idcō m'hi placet, licet cōtrā sentiat Imol. d. c. accedens. Alex. an. l. 1. ff. solu. matrim. Ias. in Auth. sed cti post, col. 2. C. de inoff. testam. Limitarem tamē eam, cum filia inopia præmittitur, tūc enim ei darentur alimenta, & dotem paruam alimentis conuenientem, vt sentiat iustitiæ Christianæ seueritatē mixtam charitati. Non enim vir Christianus, pati debet impium famæ perire nedum filiam: & cum Christus tot cōmissis nostris ignoscat, oportet iudicem seueritatem remittere in filiam, tantum vt habeat vnde se alat, & ita sentit Ripa. l. 1. nu. 59. ff. solu. matrim. Imola in d. c. accedens. Extra hunc autem casum, æquum est puniri eam quæ turpi exēplo seculum infamat, vitia alit, patrem, & familiam de honestat.

4 Et quæ hæc opinio vera sit, probatur quoniam cum nupserit indigno, dos secundum eius qualitatem danda est, hoc est parua vel nulla. l. quero. l. cum post. §. gener. ff. de iure dot. l. si filia. ff. de legat. 3. scribit Lupus in rep. c. per vestras. §. 1. de dona. inter virum, & vxor. & si ipsa nobilis sit amittit nobilitatē, nubēdo ignobili, autore Bart. l. 1. col. 5. vers. vidēdū: & ibi Pla. col. 2. C. de digni. lib. 10. Iacob. à sancto Georgio in l. cum quædam puella. ff. de iurisdic. omni. iudic. Paul. l. fin. ff. de verbo. signifi. Tiraquel.

Tiraquel. de nobilitate. c. 18. num. 16.

5 Si autem filia nupserit patre inuito, eodem modo distinguendum an ante, vel post viginti quinque annos, & an digno, vel indigno nupserit, vt patet ex locis supra citatis, quæ repetere non libet ne lectori tædio sim.

6 Hæc vtilia sunt declarationi nostræ legis, si enim filia in scio patre nubens, res patris dedit in dotem, iudex dotem seuerè moderabit, non enim lex hæc dicit quantum pater dare debeat, sed vsq; ad quā summam possit dare, & vltra quam nō possit excedere, vt dixi capite primo nu. 5. Illud tamen hoc casu aduertendum, quod licet iudex ex facultatibus patris, numero liberorum, regionis consuetudine, & dignitate generi, & filia: dotem æstimare debeat. l. si filia. ff. de leg. 3. l. quæro. l. cum post. §. gener. ff. de iure dot. & dixi latē capite primo. Tamē in æstimāda dote eius filia: quæ absq; consensu patris nupserit, miserebitur patris, quæ filia iniuria atficit, etiam si excesserit annum vigesimum quintum, & etiā si nubat digno. Nubere enim absq; patris facultate, impudētia est, vt per Lupum. c. per vestras. §. 3. nu. 7. de donatio. inter virum, & vxor. nisi fortē pater ipsam turpi alicui collocare vellet.

7 Deinde iudex in æstimanda dote, dignitatem generi, & filia: minoris faciet, si absque patris consensu nuptias celebrarint. Omnes enim sancti & graues viri parentis consensum ad nuptiarum dignitatē, & grauitatem pertinere existimarunt, licet ex communi sententia, receptissimum sit, nō requiri parentis consensum ad hoc vt nuptiæ valeant. Quāuis hodie plures teneant, etiam Iure Canonico non valere matrimonium contractum absq; patris consensu, è quibus sunt Cassan. in catalōgo gloriæ mūdi parte. 12. cōsideratione. 36. Corrafi. in rep. l. qui liberos. ff. de ritu nup. & Miscellane. lib. 1. c. 17. Molin. ad Alexand. cons. 97. lib. 1. Sed contraria sententia receptissima est, & ab omnibus Christiani orbis gentibus cōsuetudine approbata, & ab ea recedendum non est nisi autoritate maiorum aliud legitimæ statuatur, cū euitandis clandestinis matrimonijs salubrem medicinam nouissimè attulerit sanctū Concilium Tridentinum, session. 24. c. 1. de reforma. matrim. de quo vidē nouissimè Matienço. ad rub. tit. 1. lib. 5. Recopil. nu. 33. & 41.

8 Quæque licet filia absque patris consensu nubens, magna promissit, solum dabitur quod æquū est, habita ratione iniuriæ quæ patri infertur & dignitatis filia:, & generi quæ de honestate ex talibus nuptijs, & habita ratione quod oportet exercere seueritatem, vt homines deterreantur ab huiusmodi exemplis, quæ raro culpa vacāt, nisi pater in sanus vel stolidus sit, vel filiā turpi collocare velit. Memineris tamen, quod quando filia dat dotem pro patre, solum repetit, & videtur vtiliter fecisse quatenus pater daturus fuerit. l. & idcō. §. fin. ff. de in rem verso, & dixi supra cap. de fraude dotante.

9 Quid autem in eo qui condemnatur dotare puellam quam de virginauit, an dos debeat esse conformis taxationi legis? Et supponēdum quod qui deflorauit virginē, tenetur eā dotare. c. 1. de adul. & ibi Abb. & Anania. Hostien. in sūma de adul. versiculo, quomodo committitur. Ioan. Baptista. l. si qua illustis. col. 8. C. ad Orficia. Lupus in rubrica de donatio. §. 30. infertur etiam, num. 3. & legitur. Exodi. 22. scribit Parisi. consi. 160. lib. 4.

10 Quanta autem debeat esse dos relinquatur arbitrio iudicis, nam iuxta cap. 1. de adulte. debet dari dos quæ solet dari virginibus. Virginibus autem datur iuxta dignitatem generis, & facultates, & consuetudinem regionis, quæ omnia iudex æstimabit, & quod difficilē nubere poterit quæ virginittatis florem amisit, vidē glos. & DD. d. c. 1. de adulte. Neque hic res taxabitur secundum hanc legem, quæ loquitur de patre dotante filiam, neque præscribit quantum teneatur dare, & vsque ad quam possit. Item hic debet ex delicto, & tenetur ad restitutionem damni, & satisfactionem iniuriæ necessitate legis. Alias autem pœnas deflorantis virginem. vidē in. §. Item lex Julia. & versiculo, sed eadem. Insti. de publi. iudic. Bald. l. raptos. C. de Episcopis, & Clericis. Dos autem danda virginī quæ honestè viuebat, aliās fecus. §. item lex Julia. & ibi glos. Ioan. Baptista. l. si qua illustis. col. 8. C. ad Orphi. Parisi. consilio 160. col. 1. & 2. lib. 4. Paul. in d. l. raptos. Anania. cap. 2. de adulte. Quia autem pœna afficiendus sit qui deflorat virginem, non agentem annum duodecimum. vide Bal. l. si quis. non dicam rapere col.

col. fin. C. de Episcopis, & clericis. Lupum in rep. rubricæ de donatio. inter virum, & vxor. §. 6. & redeundo. nu. 5.

11 **¶** An autem filia inhonestam & luxuriosam agens vitam dotanda sit? Certè dotanda non est. l. 5. tit. 7. part. 6. Specula. tit. qui filij sint legitimi. versi. quid si filia. Antoni. c. quinta uallis, col. 2. versi. & dicit Ioan. Andr. de iure iuran. Alexand. l. 1. col. 9. ff. solut. matrimon. Ias. in Authen. non licet, col. 1. de liber. præter. vel exhæred. Corrafi in. l. qui liberos. num. 10. ff. de ritu. nup. Intelligere autem quòd non oportet, ut in lupanari quæstum faciat, sed sufficit ut prostituat corpus suum, nam licet. l. Regia. §. tit. 7. part. 6. dicat *En puteria*, non locum: sed delictum significat, ut ibi notat glo. Limitandum tamen nisi filia poenitentiam ægerit tunc enim dotanda est. Ita Speculator Antonius, & Iaso. in locis supra citatis, gl. d. l. §. part. Benedi. c. Raynuntius, verbo dotem, num. 40. de testam. Corrafi. in rep. l. qui liberos. num. 10. ff. de ritu. nup. Itè limita nisi filia esset meretrix post annum vigesimum quintum. d. l. §. tit. 7. part. 6. l. si filiam, & in Authen. sed si post viginti quinque annos. Benedi. d. verbo dotem, num. 34. Sunt tamen qui dicant quòd in locis ubi moris est collocare filias ante annum vigesimum quintum, excusabitur filia prostituens corpus ante eum ætatis annum, vel nubens turpi, & indigno absque voluntate patris ita Benedi. d. verbo dotem, num. 34. Nouel. de dote. 1. part. priuileg. 16. vera tamè opinio est, quòd filia peccans in corpus suum, non excusabitur consuetudine patriæ, ita Nouel. ubi supra. & glo. in. d. l. §. tit. 7. part. 6. Licet si nuberet absque voluntate patris fortè consuetudo aliquid operaretur. Opinor tamen legis conditorem, ad naturæ vim, & calorem respexisse, præfixisq; numerum viginti quinque annorum prudenti habita consideratione, quàm mutare non oportet ex consuetudine regionis, præsertim quoad peccandū in corpus. Et in hoc omnes consentiunt, non enim excusatur consuetudine, quæ dedecus familiæ est, opprobriū patris, & Dei præcepta transgreditur.

12 **¶** Quanta autem debeat esse dos eius quæ poenitentiam ægit, æstimabit prudenter iudex, ita ut pater qui honoris iacturam impudicitia filia fecit non reddigatur ad inopiam, & de utraque re laboret vidè. DD. in locis supra citatis.

1 **L**ocans matrimonio filiam an possit donationem conferre in filium eius: comprehendentem tertiam, & quintam partem non obstante dispositione huius legis. & num. 12. 3. & 14.

Intellectus. l. hac ædictali. C. de secund. nup.

2 **P**ater licet, prohibeatur donare spuria, potest donare nepotibus; ex ea nascituris. & num. 4.

Limita nisi in donatione appareat de fraude. ut in num. 12.

L. hac ædictali. C. de secund. nupt. licet reprobet omnes fraudes ex quibus maior dos aduersus legis dispositionem dari possit. An censeatur fraus si maiorem dotem in fauorem filiorum constituatur.

3 **P**ersonam commodum capientis: non restituere debentis; est expectanda.

6 **D**onatio inter patrem, & filium, & inter virum, & vxorem, tunc valet quando est alteri restituenda.

Prohibetur alienare, non videtur prohibitus, si res quæ alienatur sit restituenda ei, in quem alienatur. & num. 15.

7 **D**onatio facta in contractu matrimonij. An impugnari possit ex eo, quod non valeat donatio facta in contractu matrimonij: ut primogenitus ex eo matrimonio, succedat in aliqua bona insolidum.

15 **L**ex non resistens causæ: sed quantitati, an præstatio valeat inter vsurium mediij temporis.

Limita nisi subsit fraus.

17 **F**acultates Regiæ continententes clausulas derogatorias legum obiantium primogenio, an si ratione matrimonij constituatur, validæ sint.

18 **I**ure Regio pater prohibitus meliorare filium, vitra certam summam. An melioratio locum habeat si facultatem Regiam pater habeat ad disponendum de bonis ad libitum. & num. fin.

¶ An locans matrimonio filiam, possit filio eius primogenito nascituro,

nascituro, donationem immensam conferre, comprehendentem tertiam, & quintam bonorum partem. Cap. XIX.

1 **P**ræterea quæro an locans matrimonio filiam possit donationem conferre in filium eius comprehendentem tertiam, & quintam partem non obstante dispositione huius legis. Videtur posse quoniam etiam si ex. l. hac ædictali. C. de secund. nupt. dispositum sit, ut mater non possit dare in dotem secundo marito ultra certam summam: illa præfinitio non habet locum quando secundus maritus accipit pro suis, & mulieris, liberis nascituris. Nam. l. hac ædictali, loquitur in dote quæ constituitur marito, & non impedit quominus mater possit plus relinquere filijs secundi matrimonij quam primi, ita docet Bal. in. l. vna, nu. 6. C. de inoffi. dotibus, & in. d. l. hac ædictali. col. 4. versic. de nouo formatur. C. de secund. nup. & conf. 22. lib. 5. Deci. confi. 246. col. 1. num. 3. versi. secundo quantum ad lucrum.

2 **E**rgo licet hæc lex loquatur de donatione, & melioratione quæ ratione matrimonij fit, non debet extendi ad meliorationem quæ fit non filijs, sed eius filijs. Quod confirmatur ex eo quod scribit Ripa. l. 1. num. 69. ff. solut. matrimon. quòd licet dos constituta filia spuria possit reuocari quatenus excedit alimenta, hoc non habet locum quando pater donauit dotem filijs ex ea nascituris. Nam licet prohibeatur donare filia spuria potest donare nepotibus ex ea iuxta glof. communiter approbatam in. l. fin. C. de natur. liberis, & istam cautelam assignat Bart. in. d. l. fin. C. de natur. liber. & in. l. fi. col. 2. C. de his quib. ut indig. Capicius, decisio. 181. num. 4. Nouel. de dote. 7. part. priuileg. 16.

3 **R**ursus hæc opinio confirmatur, quoniam licet. l. hac ædictali, reprobet omnes fraudes ex quibus maior dos aduersus legis dispositionem dari posset, non censeatur fraus maiorem dotem constituere si ea constituatur in fauorem filiorum, & ita inquit Decius. d. conf. 246. num. 1. 2. & 3. Cassan. in consuetudinib. Burgun. rubr. 6. §. 1. num. 9. Bertrand. confi. 63. lib. 1. & confi. 166. lib. 1.

4 **P**ræterea hæc opinio confirmatur, ex eo quod scribit Roman. singul. 248. filius naturalis. Vbi dicit, quòd si ex forma statuti foror ex testamento fratris: existentibus filijs: non possit accipere ultra tertiam partem, certè si quod accipit ultra tertiam debeat alij dare vel restituere tanto minus videtur accipere, & relictum valet, ut in. l. sed si hoc. §. cuidam. ff. de condi. & demonstra. Ita ergo, si quod filia accipit in dotem, accipiat pro suis filijs, ipsa non videtur accipere supra taxationem, & datum valet.

5 **C**onfirmatur hæc opinio ex Bertrando, in rep. d. l. hac ædictali, in principi. num. 56. versic. tertio Bald. Vbi dicit, quod licet vxor non possit in dotem dare secundo viro ultra summam ibi præfinitam, id non habet locum quando quòd supra summam accipit tenetur alij restituere, considerandū enim quòd commodum ad tertium peruenire debet, non ad maritum, & persona commodum capientis: non restituere debentis est spectanda. l. cum dotem. ff. ad leg. Falcid. & eandem opinionem probat, ibi Bald. & Iacobin. à sancto Georgio. & Alexand. in Apollillis, ad Bald. qui allegat Bart. & Doctores. l. 2. §. 1. ff. de donat. & idem tenet Alexan. l. mulier quæ, num. 2. col. 1. ff. ad Trebel. post Imolan, & Rapha. & Paul. ibi Iaso. in Authen. præterea, num. 26. versic. tertio limita. C. unde vir. & vxor. & opinio Bald. in. d. l. hac ædictali est communis secundum Bertrand. ibi. num. 56.

6 **P**ostremò facit, quod inter patrem, & filium, & maritum, & vxorem valet donatio si est alteri restituenda. l. profectitia. §. pen. ff. de iure dot. l. si vxor marito. l. Sulpitius. ff. de donatio. inter virum, & vxorem, Bal. l. 2. §. si verò pater. ff. de donatio. Roman. l. si donatione, col. 2. C. de donati. Ioan. Baptista Igne. in rep. l. frater à fratre q. 15. in fi. ff. de codic. indebi. Lupus in rep. rubricæ de donatio. inter virum, & vxor. §. 48. requiritur. col. 4. Rursus facit, quod prohibitus alienare, non videtur prohibitus si res quæ alienatur sit restituenda ei in quem alienatur, autore Ange. in. l. voluntas. C. de fideicommiss. Faciunt quæ scribit Bart. l. fin. §. fin. ff. de condit. institu. Iaso. in. l. filius familias. §. diui. in. 2. lect. col. 10. ff. de leg. 1. Roman. in. l. sequitur. §. Labeo. ff. de usu cap. Ias. l. fin. col. antepen. C. de iure emphit. Hyppolit. confi.

- 7 **¶** Rursus confirmatur, quoniam nemo hanc meliorationem potest impugnare, ex eo quod non valeat donatio facta in contractu matrimonij, vt primogenitus ex eo matrimonio succedat in aliqua bona insolida. Contraria enim opinio in donatione verior est, eam probat Guido, decisione 267. & sing. 23. Bertrand. consi. 299. in princip. lib. 1. Decius. l. pactum quod dotali. col. 2. versi. hinc conclusio. C. de pact. Ti raquel. de primogen. q. 6. num. 11. & 31. qui rem late discutit. Benedict. in repetitione. c. Raynantius. verb. *Duas habens filias.* num. 200. de testam.
- 8 **¶** Contraria tamen sententia videtur ipso iustitiæ, ac veritatis robore fulciri. Primò hæc lex prodita est, vt damnum cæterorum fratrum coherceat, & immodicas dotes cohibeat. Si autem verum amamus, planum est illum cuius filio nascituro ampla donatio fit, fortè non ducturum eam feminam in vxorem nisi donatio fieret filio nascituro. Quod si hoc ita est, iam melioratio fit ratione matrimonij quod hæc lex seuerissimè prohibet. Non enim solum prohibet meliorationem ratione dotis, sed etiam ratione matrimonij, & vt matrimonium coeat fit donatio filio nascituro.
- 9 **¶** Præterea quis non sentiat hanc esse technam aduersus hanc legem, vt quod matri dari non potest detur filio. Lex autem ista, fraudem & calliditatem omnem seuerè improbat, vt patet, ibi: *Mandamos que todos los pactos y promisiones hechos en fraude de esto sean en si ningunos, y de ningun valor y efeto.*
- 10 **¶** Præterea lex noluit matrimonij ratione villo modo fieri detrimentum legitimæ aliorum filiorum, hic autem manifestissimum est matrimonij ratione minui eorum portionem. Licet enim fiat melioratio nepoti, tamè fit vt matrimonium coeat inter eius parentes, & sic est diuersus casus ab eo quæ proposui cap. 7. Ibi enim loquutus sum de melioratione quæ fit nepoti ex filia, vt ipse nepos nuptias cõtrahat, hic autè de quando fit melioratio nepoti nascituro, vt eius mater nubat, & vt eius pater velit eam ducere in vxorem.
- 11 **¶** Deinde si hæc lex condita est ad ressecandam morum pestem, hic pestis est, non enim nuptiæ celebrarentur nisi hæc ampla melioratio fieret filio. Si mouit legislatorem iactura aliorum filiorum: hic iacturam patiuntur, re vera, ex matrimonio fororis. Præterea manifestum est, quod cum filius nondum natus fuerit tempore quo fit pactum de eo meliorando, quod pater idemque auus facit meliorationem contemplatione filix; vt nubat: non autem nepotis quem non agnoscit, argumento eius quod notant glos Bart. Alexand. Ias. & cæteri in l. qui filiabus. ff. de leg. 1.
- 12 **¶** His accedit quod scribit Ripa. l. 1. num. 59. ff. solut. matrim. Vbi dicit, quod licet magna dos possit constitui in fauorem filiorum filix spurix, tamen id non procedit quando apparet de fraude, & quod pater, re vera, voluit ipsi filix spurix donare, vel eius contemplatione, tunc enim non valet, idè loquitur de quando post mortem spurix dos debet venire ad eius filios.
- 13 **¶** Idem in simili scribit Bald. in l. hac ædificali, in principio. C. de secund. nupt. & Iacobus de sancto Georgio. & Bertrand. ibi in rep. num. 56. quod licet vxor possit dare marito ultra summam ibi præfinitam, quando portio excedens est alij restituenda, id tamen intelligit, nisi subsit fraus, vel calliditas, tunc enim quod supra taxam datur ressecandam est.
- 14 **¶** Quid verius? certè ex superioribus liquet quid sit verius. Aut enim cum tracto de locando filiam, gener petit, vt amplam meliorationem tacitam vel expressam conferam in eius filium nasciturum, & certè melioratio non valet, quoniam fit ratione matrimonij, & ratione matrimonij minuitur portio cæterorum filiorum aduersus hanc legem. Aut gener nihil petit, sed contentus dote promissa matrimonium contrahere vult, & certè si ego spontè, & non vt matrimonium coeat meliorationem facio filio eorum nascituro, certè melioratio valet, quia non fit ratione matrimonij, neque ratione dotis, & sic deficiunt verba huius legis neque videtur subsistere fraus tacita, vel expressa si enim subsit melioratio non valet.
- 15 **¶** Ex hac distinctione, nota quomodo intelligendum quod supra dixi, nu. 6. scilicet quod quando bona quæ dantur supra taxam sunt alij restituenda valet eorum præstatio. Si enim sint restituenda filio nascituro, &

vt ei restituat de ea genero, vel filix & hac ratione coit matrimonium, certè melioratio nunquam valet, quia fit ratione matrimonij, & licet alia sit persona patris, alia persona filij nascituri, tamen causa est eadem, scilicet matrimonij contractus. Neque enim hæc lex solum dicit: *No pueda dar mas de tantas mil maravedis.* Sed refert se ad causam, ibi: *Ninguno pueda dar ni prometer por via de dote ni casamiento tercio, ni quinto, &c.* Nota illa verba: *Por via de dote, ni casamiento.* Hic autem melioratio fit, vt nuptiæ coeat ergo licet melioratio debeat peruenire ad alium certè fit per viam matrimonij, & vbi primum causa est infecta, negotium resistente legi corrumpit. Scus tamen quando lex non resisteret causæ, sed quantitati, (puta) dicit lex, nullus possit dare vxori vltra mille, dat bis mille, cum onere, vt restituat tertio mille, certè præstatio valet, nisi omnia duo millia sint apud vxorem longo tempore permansura, tunc enim fiet computatio inter vxorem medij temporis, quod in specie notat Bertrā. in rep. l. nac ædificali in princip. num. 56. versi. quam tamen opinionem, C. de secund. nup. Aretin. & Ias. nu. 27. in Auth. præterea. C. vnde vir, & vxor. & ibi Corne. in §. limita. & vide Bald. cons. 401. incip. quæstio prædicta, in finali quæstione, & cons. 336. quod aliquando lib. 3. & vide. l. in quantitate. §. magna. ff. ad leg. falci. & l. mulier. §. si hæres. ff. ad Trebel. & l. generaliter. §. cui legatum. ff. de fideicommiss. liberta. Quæ tamen opinio limitanda semper nisi subsit fraus, vt supra dixi. & notat Bertrand. in d. loco. Illud tamen non omittendum, quod si restitutio quæ facienda est tertio, non fieret ratione matrimonij, & tunc valeret, vt supra dixi.

16 **¶** Vidi tamen dubitari de tali quæstione, quidam petit, à Rege facultatem ad instituendum primogenium in filio, vel filia, et ad includendū in id supra tertiam, & quintam substantiæ partem, dat nuptui filiam, & ratione matrimonij instituit in ea primogenium virtutè Regiæ facultatis meliorando eam supra tertiam, & quintam, quærebatur an valeret melioratio. Mouebat quæstionem, quod cum in tertia non possit meliorari ratione matrimonij, multo minus supra tertiā. Item hic melioratio facta fuit ratione matrimonij, ergo non valet. Item ius commune, & Regiū concedit patri libertatem ad meliorandum vnum ex

filijs, tali autè libertate non licet vti ad dotem, vel nuptias filie, vt hic, ergo facultate, vel libertate ad instituendum primogenium non licet vti, ad dotandum vel nuptui dandum filiam, videtur enim esse eadè ratio.

17 **¶** Ex aduerso facit, quod hic pater licet melioret ratione matrimonij, tamen cum petit à Rege facultatem ad instituendum primogenium supra tertiam, & quintam in filio vel filia, iam ostendit consilium animi sui, scilicet quod volebat diminuerè portionem filiorum meliorando filiam, & sic non summus in terminis Iuris communis, in quo generaliter licet filium, vel filiam meliorare, hic enim qui impetravit Regiam facultatem, iam ostendit specificè se velle meliorare filiam, cū eam impetrat ad eam generalem, idè cõcessio Principis aliquid debet operari. Præsertim cū concedat filiam meliorari, iam enim cum hoc concedit, concedit aliorum legitimam minui fauore filie, & licet pater eam minuat per viam matrimonij, matrimonium non est odiosum sed fauorabile, neque dos est odiosa sed fauorabilis. l. ff. solu. matrim. neque hæc lex prohibet meliorationem ratione matrimonij, propter odium matrimonij, sed propter fauorem cæterorum fratrum ne eorum legitima minuat, hanc autem minui cõceditur peculiaritè facultate Regia, idè non potest dici legitimam minui ex matrimonio, neque patrem ad id adduci ex matrimonio, cū ante matrimonium facultatem impetravit ad meliorandum eam supra tertiam, & quintam. Item cū facultates Regiæ, contineant clausulas derogatorias legum obuiantium primogenio, videtur validum esse etiam si constituitur ratione matrimonij, iuxta ea quæ tradit Bald. consi. 10. incip. quæstio formatur, lib. 4. Curti. consi. 78. col. 3. Bald. cons. 495. lib. 3. secūdū impressionem Mediolanensem. Bertran. in rep. l. hac ædificali. nu. 33. versi. idem etiam pulchrè vult Bald. C. de secund. nupt.

18 **¶** Et re vera negari non potest, matrimonium non adducere patrem ad meliorandum, cum ante matrimonium facultatem impetravit ad meliorandum amplissimè filiam, & sic, licet postea ratione matrimonij perficiatur melioratio, matrimonium potius est occasio perficiendi quod pater iam destinarat: quam causa & fundamentum meliorationis, & cum ante matrimonium pater decreuerit illam meliorare,

Certe non potest dici meliorata nuptiarum ratione, & quod si non nuberet non melioraretur. Rursus facit, quod licet iure Regio pater non possit meliorare filium, ultra certam summam, si sit si habeat Regiam facultatem ad disponendum de bonis suis ad libitum, ut late probat Rodericus. l. quoniam, in declaratione legis Regiæ. limitati. 2. C. de inoffi. testament. Facit textus cum glos. in verbo fortuna in Authen. de nupt. §. non tamē permittimus, ubi dicit textus quod mulier secundo nubens amittit dignitatem quam habebat à primo viro, dicit glos. hæc sunt vera nisi quando per privilegium id haberet mulier, ut in l. fin. ff. de Senatorib. De qua re vide Ioannem à Garronibus in repetitione rubricæ. C. de secundis nuptijs, nu. 126. versiculo igitur adde.

S V M M A.

- 1 **F**ilia, dotis ratione, an in testamento possit meliorari, & num. 2. 5. 8 & 14.
- Argumentum de contractibus, ad ultimas voluntates, an valeat.
- 3 **P**rohibitio, hac adictali. C. de secund. nup. ne dos data à muliere secundo viro excedat certam summam. An sit seruanda si dos detur in testamento, vel in alia qualibet vltima voluntate.
- 4 **F**ilia cui dos assignatur in testamento, an dicatur dotata. & num. 11.
- Filia dotata, & statuto exclusa à bonis patris. An succedat si pater in testamento bona relinquat propter dotem.
- Statutum disponens, ut in dotibus non currat prescriptio, extenditur ad legatum nomine dotis relictum.
- 6 **F**ilia dotis ratione, an extra contractum inter viuos possit meliorari. & num. 7 & 8.
- 8 **P**rohibitio de non relinquendo in vltima voluntate. An sit extendenda, ad id quod datur per contractum inter viuos. Et e conuerso num. 9.
- 10 **F**ilia prohibita aliquid capere ex re, & substantia patris. An videatur prohibita capere, ex testamento patris.
- 11 **F**ilia exclusa statuto (si dotata est) an excludatur, si tempore delatæ successionis, non reperiatur actu dotata.

- 12 **P**rohibita alienari, per contractum. An prohibeantur alienari, per testamentum. Contrahere, & testare, an à pari in licentur.
- 13 **M**elioratio facta in testamento, ad dotem. An reuocari, moderari, ac limitari possit. Legatum an debeat, ut dos, vel ut melioratio.
- Melioratio facta inter viuos, ratione matrimonij an esset irrevocabilis ex lege Regiæ. 17. Taur. & num. 17. ad fin.
- 14 **P**rescriptio arrarum. An habeat locum quando ar. & constituuntur ante matrimonium. Limita nisi tempore testamenti esset tractatum de matrimonio filis
- Contractus inter viuos an fieri possit in testamento.
- 16 **C**ontractus inter viuos factus in testamento adeo retinet naturam contractus, ut non possit reuocari, licet testam. nsum reuocari possit.
- 17 **M**eliorare in testamento ratione dotis, non posse contra Auendan. probatur.
- 18 **P**rohibita donatio inter viuos, à ciue in extraneum. An prohibeatur donatio causa mortis.
- 19 **A**dultus licet non possit absq; curatoris autoritate contrahere. An absq; eius voluntate possit donare causa mortis. Mulier statuto prohibita contrahere absq; propinquorum consensu. An prohibeatur donare causa mortis. Donatio causa mortis magis videtur accedere vltimæ voluntati, quam contractui. Casus mixtus, non continetur sub simplici, in statuto, & num. 22.
- 20 **P**rohibitus contrahere, an possit donare causa mortis & num. seq.
- 23 **M**atrimonium perfectum, & celebratum vltimate meliorationis factæ causa mortis. An talis melioratio censeatur verus, & realis contractus & an leges loquentes in contractibus habeant locum in ea.
- 24 **L**egata dote filia in testamento, si is qui legauit postea viuens dat dotem. An videatur data animo cõpensandi cū relicto in testamento. Legata centum in testamento pro filia maritanda: si post ipsa nubat viuens, & patiens, & ni-

& nihil dans is qui legauit. An legatum peratur actione ex testamento.

Pater si reliquit centum filia in testamento pro ipsa maritanda. & post viuens locauit eam, & dedit in dotem quinquaginta. An filia residuum possit petere ab heredibus patris.

¶ An filia meliorari possit dotis ratione in testamento, & generaliter extra contractum inter viuos, an meliorari possit. Cap. XX.

R V R S V S Quæro, an filia possit dotis ratione meliorari in testamento. Hanc quæstionem tetigit Auedanius, in tractatu de exequendis mandatis. c. 14. col. pen. propè finem. Vbi decretum huius legis omnino obseruandum censet, siue dos constituatur in testamento, siue inter viuos. Adducit, quod valet argumentum de contractibus ad vltimas voluntates. l. seruum filij. §. eum qui chirographum. ff. de leg. 1. Et quod cum per viam contractus meliorari non possit, etiam non poterit meliorari in vltima voluntate. Cõfirmatur eius opinio, quoniam non videtur esse maior ratio prohibendi meliorationem inter viuos quàm in vltima voluntate, si enim præcipua ratio huius legis est, ne minuatur dote, legitima cæterorum fratrum, certè etiam minuetur in testamento. Rursus si mouit legislatorem profusio, eamque parsimonix antidoto cohibere voluit, certè in testamento potest esse profusio.

¶ Rursus si considerauit reipublicæ vtile esse dotes, esse moderatas, certè eadem necessitas, eademque vtilitas versatur si nimia dos etiam in testamento constitui non possit.

¶ Præterea si coniugij felicitatem spectauit (infœlicia enim solent esse matrimonia quæ nimia dote coeunt) certè etiam erunt infœlicia, si filia immodicè dotetur in testamento. Denique si ad calculum reuoces omnes rationes legis, relatas supra cap. 2. comperies nullam esse quæ hic non videatur ad amicum quadrare sicuti cum dos constituitur inter viuos.

¶ Postremò vrget, textus in l. hac edictali, in principio. C. de secund. nupt. ubi prohibi-

bitio ne dos data à muliere secundo viro excedat certam summam, seruanda est etiã si detur in testamento, vel in alia vltima voluntate, ergo idem dicendum in nostro casu, cum vtrouque dos nimia prohibeatur ratione filiorum.

¶ Rursus facit quod hæc lex prohibet filiam dotari ultra certum modum, filia autem cui dos assignatur in testamento, dotata dicitur, ut late notat Bart. & DD. in l. Titio centum. §. Titio genero. num. 5. ff. de cond. & demonstra. Ang. conf. 92. Barba. confi. 66. col. 1. lib. 3. Nam si ex statuto filia dotata non succedat, certè non succedet illa cui pater in testamento reliquit dote. Ita Bart. in d. §. Titio genero. num. 5. & in l. qui pupillam, per illum textum. ff. de adult. & in l. quod autem. ff. de iure doli. Bald. in l. non sine. C. de bon. quæ liber. Fulgos. confi. 40. col. fin. Arctin. §. fuerat, col. 17. vers. vnum tamen aduertat. Instir. de actio. Cremensis. sing. 3. incip. statuto cauetur. Socinus confi. 92. circa primum. col. 4. vers. nec obstat lib. 1. Ias. in rub. ff. folu. matri. & ibi Ripa, nu. 61. Rubeus confi. 74. col. 2. Ias. confi. 11. col. 1. & confi. 237. nu. 2. lib. 1. Alciatus, lib. 1. de verbor. signific. pagina. 7. Corn. confi. 123. lib. 2.

¶ A deoque dos in testamento constituta censetur, ut Bald. confi. 286. super primo puncto. versic. super sexto. lib. 3. scripserit quod statutum disponens, ut in dotibus non currat prescriptio, extenditur ad legatum relictum nomine dotis, quod reputat singulare Castellianus Cota, in memorabili incipienti. Dos habet multa vers. hinc etiam, & iterum memorabili incipienti. Statuta debent interpretari, versiculo secundo addo. Si ergo est dos, & melioratio per viam dotis, sequitur non admittendam, aduersus expressam dispositionem huius legis.

¶ Sed ex aduerso vrget acerrimè expressa, & significantissima verba legis, ibi. No se entienda ser mejorada por ninguna manera de contrato entre viuos. Ergo à contrario sensu, extra contractum inter viuos meliorari poterit. Antequam ad declarationem horum verborum progrediar, supponendum quod hæc verba licet sint generalia, intelligenda sunt de melioratione, quæ fit ratione dotis, ut ex tota legis serie patet, & ex verbis statim præcedentibus: Mandamos que ninguno pueda dar por via de dote ni casamiento tercio ni quinto de sus bienes, ni se entienda ser mejorada tacita ni espressamente por ninguna

manera de contrato entre viuos. Ergo hæc generalitas: No se enienda ser mejorada por ninguna manera de contrato entre viuos. Intelligitur ratione dotis, vel matrimonij, & ita probatur ex petitione, & serie legis.

6 ¶ His suppositis, videtur manifestum filiã extra contractũ inter viuos meliorari posse, quis enim recedat à verbis legis? Quis legem, à tot prudentibus conditam ad rei publicæ instaurationẽ, credat aliquid continere quod non magnoperẽ obseruatum expensum, & consideratum sit? Rursus hæc verba, non sunt enũtiatiua, neque obiter dicta, sed posita in præcipua parte legis, idẽ magna consideratione posita credẽdum est. Significant autem filiam non posse meliorari per contractum inter viuos, ergo extra cõtractum inter viuos meliorari poterit. Qui enim aliter sentit ipsa verba legis spernit, & suum sensum legis iudicio præfert.

7 ¶ Rursus hæc opinio probatur, ex eo quod scripsit Alexand. consil. 13. circa primum dubium, nu. 17. versic. & pro hoc benefacit, & versic. cum igitur Nicolaus lib. 3. Vbi scribit, q̄ si pater donauit filio suo emancipato omnia bona præsentia, & futura reseruat sibi omnibus fructibus pro vita sua, & vt de eis possit disponere in vita sua, pro libito suæ voluntatis, q̄ non videtur reseruasse potestatem disponendi in vltima voluntate, sed inter viuos, quia ita important illa verba, in *Vita sua*, nam si appellaremus testamentum dispositionem in vita, malè tradita esset magistralis doctrina glossarum, & doctorum quòd quædam est dispositio inter viuos quædam in vltima voluntate. Item omnis dispositio iudicatur secundum tempus in quo confertur. l. quòd sponsæ. C. de donat. ante nup. l. Rutilia Polla. ff. de contrahen. empt. ergo dispositio testamenti, quæ confertur post mortem, debet iudicari tãquam de actibus post mortem, non autem tanquam de actibus in vita. Cum igitur (inquit Alexander) Nicolaus no habuerit dotem sed solum in testamento sibi relicta fuerit non dicitur dotata in vita patris. Hactenus Alexander.

8 ¶ Idem ante eum scripsit Bart. consil. 76. incipienti pater filio suo emancipato. Rursus idem Alexand. consil. 54. in casu de quo queritur, num. 5. lib. 7. scribit quòd si statutum prohibeat relinquere vxori vltra viginti quinque libras, quòd intelligitur de relicto in testamento, non de relicto per

contractum inter viuos, quia statutũ correctorium iuris cõmunis corrigens in vno casu, non debet extendi ad aliud, & cum prohibeat relinqui in vltima voluntate, prohibitio nõ est extendenda, ad id, quòd datur per contractum inter viuos, quod expressè probatur in. l. seruum meum. ff. de hæred. institu. Vbi ille qui prohibetur à iure capere ex vltima voluntate, nõ prohibetur capere ex cõtractu inter viuos, & ad hoc illum ponderat ibi Baldus. Sic ecõtra prohibitio alienationis inter viuos, nõ trahitur ad alienationem factam in vltima voluntate. l. ex hoc dicitur. §. alienare. ff. de aliena. iud. mut. causa fact. & in Authen. vt sponsalitia largitas, in principio. versic. lege. Alia sentia. & Instit. quibus ex causis manumi. non licet. §. fin. cum gloss. in verbo, *Implicuerit*. Hactenus Alexander. Ex cuius verbis apparet quòd prohibitio huius legis vetantis meliorationem inter viuos, non est extendenda ad meliorationẽ quæ fit in vltima voluntate. Facit q̄ scribit Antoni. Gomezius, in. l. 17. Tauri, nu. 24. Sic onus impositum contractui; nõ extenditur ad testamentum, quia testamentum non est cõtractus, & ita deficiunt verba statuti, loquentis in contractu. Ita docet Bal. in. l. testamentum, nu. 4. C. de testam. & ibi notant Raph. & Corn. Deci. in. l. fi. col. 3. nu. 10. versic. secũdo nota. C. de dicit. diui Adria. tollen. Bald. consil. 349. lib. 1.

9 ¶ Et q̄ iura loquentia de his quæ fiunt in contractibus inter viuos, non sint admittenda in his quæ fiunt in vltima voluntate, scribit Bal. c. quia. V. col. fin. de iudi. Imol. Areti. & Iaf. in. l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verbo. obliga. Cum ergo hæc lex meliorationẽ dotis nomine prohibeat inter viuos, certe in vltima voluntate admittenda est.

10 ¶ His congruit, quòd filia prohibita aliquid habere ex re patris, non videtur prohibita capere ex testamento patris, vt per Alexand. consil. 131. col. fin. lib. 1. Socin. consil. 182. col. 2. lib. 2. & consil. 106. col. 5. lib. 3. Ang. & Imola. in. l. gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum. Afflict. in constitutione Siciliæ incipienti, in aliquibus. col. 5. versic. quinto quæro. Capra. consil. 19. col. 2.

11 ¶ Rursus hæc opinio confirmatur, quoniam non dicitur dotata illa cui pater dotem in testamento reliquit. Ita probat Alex. consil. 13. circa primum, nu. 12. ad finem. lib. 3. Neque excludetur per statutũ excludens

dens dotatam illa filia quæ tempore delate successione nõ reperitur actu dotata, quia non est dos, sine matrimonio. Ita Bal. cõf. 197. lib. 3. Kfernia. c. 1. de natura successio fœudi, col. 5. & 6. Vincentius Herculanus in disputatione incipienti Perusinus, fol. 15. col. 1. Bart. consil. 31. quidam decessit Corne. consil. 96. col. pen. lib. 2. & consil. 60. lib. 3. & consil. 300. lib. 4. Curtius senior consil. 27. in fine. Deci. consil. 24. in fine, & consil. 589. & consil. 684. Alexand. consil. 151. lib. 2. & consil. 48. lib. 3. & consil. 127. col. 3. lib. 6. Roman. consil. 442. Brunus in tractatu de statutõ excludẽte fœminas artic. 6. q. 3. Hippolit. sing. 481. Alexand. cõf. 124. & consil. 108. & consil. 19. & consil. 162. nu. 2. lib. 2. & consil. 211. in fine lib. 7. Corassi. in repet. l. qui liberos, nu. 39. ff. de ritu nupt.

12 ¶ Item si filia potest meliorari in testamento, dispositio huius legis non est ad eõ feuerã, aduersus filias. Neq; corriguntur tot leges, & prudentia est euitare legum correctionem quoad fieri potest. Rursus non admittere meliorationem extra contractũ inter viuos, est negare vim, & significationem expressam verborum legis. His congruit q̄ prohibita alienatione per contractum, non videtur prohibita per testamentum, secundum Alexand. & Imolam in. l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verbo. obliga. Nam aliud est contrahere aliud testari. l. verba contraxerunt. ff. de verbor. signifi. Cassan. in consuetud. Burg. rubrica. 4. §. 7. verbo *Le mari*, versic. *par testament*. vbi ex hoc definit casum magis dubium.

13 ¶ Postremò facit, q̄ ratio differentie est inter meliorationem factam in testamento, & meliorationem factam inter viuos. Nã melioratio facta in testamento ad dotem reuocari moderari, & limitari potest, est enim legatum, & non debetur, vt dos, sed vt legatum, autore Belon. consil. 19. nu. 18. §. sed vxori. Insti. de leg. & ibi gloss. Areti. l. si non designata, & ibi est textus in fine. C. de falsa causa. adiec. lega. & ibi notant Bald. & alij Bart. l. qui vxori. ff. de aur. & arg. lega. Nouel. de dote. 8. part. priuil. 11. Alexand. consil. 122. lib. 7. Ideò si in testamento pater nimium leget, locus est pœnitentie, & ad meliora reuocare animum potest, expensis quæ mutationem cõsilij suadent. Si tamen per cõtractum inter viuos meliorationem faceret ratione matrimonij, melioratio irreuocabilis erat Regia. l.

17. & 22. Tauri. Guido decisione. 145. Decius consil. 414.

14 ¶ Vltimo hæc opinio suadet, quoniam præfinitio arrarum scripta. l. 1. tit. *De las arras*. lib. 3. Fori, non habet locum quando arræ constituuntur ante matrimonium. Ita docuit Rodericus. l. 1. tit. *De las arras*. §. nota vltorius. Sic ergo summa hic præscripta in dotandis filiabus, non est seruanda quando dos constituitur in testamento ante matrimonium. De ista re statim prolixius differam. Igitur vt finẽ faciam, ego in ea sum sententia, vt extra contractum inter viuos filia meliorari possit puta in testamento, tunc enim verisimile est rem prudenter æstimari, & ex magna causa fieri.

15 ¶ Limitanda tamen hæc opinio, nisi tempore testamenti iam esset tractatum de matrimonio filia, & matrimonij ratione melioratio fieret, vel donatio in testamento, tunc enim fraus videtur fieri legi, & filia meliorata videtur per cõtractum inter viuos, quod hæc lex prohibet. Quod autem in testamentis possit fieri contractus inter viuos, notat gloss. & ibi Bart. Bald. Paul. Imol. & Areti. in. l. hæredes palam. §. si. ff. de testam. Dinus in. c. q̄ femel ad finem de reg. iuris in. 6. Oldral. cõf. 114. factum est tale, quẽdam mulier col. 1. Bart. l. vnum ex familia. §. si de falcidia. ff. de leg. 2. Bald. l. sancimus in fine. C. de testam. Roma. qui hanc dicit communem consil. 171. incip. pro decisione col. fin.

16 ¶ Ad eõ autem contractus inter viuos factus in testamento retinet naturam contractus, vt non possit reuocari licet testamentum reuocari possit. Ita Din. in. c. q̄ femel in fine de reg. iur. in. 6. Alberi. in. l. si quis in principio testamenti in fine. ff. de leg. 3. Bart. l. cum quis decedens. §. codicillis. ff. de leg. 3. Bald. in. l. si. ff. de reb. eorum Rom. consil. 171. in vltimo dubio. Guido cõf. 233. in causa appellationis in fine Bertrand. consil. 58. col. 1. lib. 2. cum alijs congestis per Tiraquel. post leges cõnubiales glo. 5. nu. 102. Et licet contra sentiant plures, quos refert Iaf. consil. 122. in præfenti causa, col. pen. ver. non obstat aliud fundamentum lib. 4. Ruinus, consil. 129. col. fin. versic. nec obstat, lib. 1. Brun. consil. 43. col. 3. versic. præterea licet. Tamen verisimum videtur, donationem factam in testamento per viam contractus inter viuos, esse irreuocabilem, si eius virtute matrimonium perficiatur. Nam contractus de iure reuocabiles,

cabiles, sunt irrevocabiles, si fiant ratione matrimonij, vt in l. 17. Tauri. Guido decif. 145. Decius consil. 414. Idco cum de iure sit irrevocabilis, oportet opponere decretum huius legis, vt scilicet adco verum sit meliorationem per contractu inter viuos fieri non posse ratione matrimonij, vt non valeat etiam si contractus inter viuos fiat in testamento, tunc enim obstat aperte decretum huius legis, quae meliorationem factam per viam contractus inter viuos improbat.

17 **N**o obstant ex aduerso prolata aduersus principalem conclusionem. Primo no obstat autoritas Auendani, quonia loquitur aduersus expressa legis verba, nisi intelligatur, vt in precedenti limitatione, nu. 15. Rursus non obstat q eadem est ratio, siue fiat in testamento, siue per viam contractus inter viuos, quonia imo est diuersa ratio, vt supra dixi, & quando est eadem ratio, scilicet q contractus inter viuos fit in testamento, iam limitaui principalem conclusionem. Praeterea non obstat. l. hac a dictali, quoniam ibi lex procedit vltra disponendo, vt neq; in testamento relinquere possit, in hac autem lege contrarium aperte definitur. Rursus non obstat q illa cui dos relinquatur in testamento dicitur dotata, quoniam contra sentiunt plures supra citati, & vt verum sit esse dotatam, tamen est dotata in testamento, & in testamento melioratio admittitur.

18 **S**ed est questionis an melioratio dotis causa fieri possit per donationem causa mortis. Mouet quae questionem, q prohibita donatione inter viuos a ciue in extraneum, no prohibetur donatio causa mortis, autore Bald. in c. quia. V. ad finem de iudic. Ias. in l. 2. col. pen. vers. nono. ff. de leg. 1. & in l. non dubium circa princ. C. de testam. Catteliani. Cota in memorabili. Incipiente Donatione inter viuos. Hic autem prohibetur melioratio per contractum inter viuos (hoc est donatio) ergo non debet extendi ad donationem causa mortis.

19 **S**ic adultus licet non possit, absq; curatoris autoritate contrahere. l. si curatorem habens. C. de in integ. restit. tamen potest absq; eius autoritate donare causa mortis. Ita Bald. & Alexan. in d. l. si curatorem habens. Ias. in l. 2. col. 3. vers. licet omnes ff. de leg. 2. & ibi Alcia. nu. 11. Rubeus conf. 27. in fine Anania. c. quia ex omnibus in 4. quaest. de vsur. Hinc Iaso. in d. l. 2. col. 2.

vers. praedicta communis. ff. de leg. 1. docet mulierem per statutum prohibitam contrahere absq; consensu propinquorum, no prohiberi donare causa mortis. Idco docuit Roman. ibi, & Socin. col. 1. in. 4. conclusione, & ibi etiam Alciat. Confirmatur haec opinio, quoniam donatio causa mortis magis videtur accedere vltimae voluntati, qua contractui. l. illud. ff. de dona. cau. mor. Et licet aliquis possit dicere non magis accedere vltimae voluntati quam contractui, saltim est contractus ex vtroq; participas. In statutis autem, sub simplicibus no continetur casus mixtus, autore Bart. l. certi condictio. §. quoniam. ff. si cert. perat. Bal. omnes populi. col. 7. vers. item si statutum dicat. ff. de iust. & iure. Haec autem lex cu sit correctoria videtur restringenda sicut statutum.

20 **C**ontraria tamen opinio probabilior videtur. Moueor ex mente legis. Deinde quoniam donatio causa mortis licet sortiat effectum post mortem, tamen est actus inter viuos, haec autem lex prohibet meliorationem inter viuos. Praeterea moueor, quoniam prohibitus contrahere no potest donare causa mortis, autore Ancharr. cof. 384. Alexan. Aretin. & Barba. in l. 2. ff. de verbo. oblig. Alexan. propo finem Aretin. col. 4. vers. & inter multas. Barba. col. 9. vers. item dico Soci. l. 2. col. 3. vers. ex quibus. ff. de leg. 1. Bened. et. in rep. c. Raynuntius. verbo testamen. 4. num. 35. de testa. Ias. in §. omnium col. 5. ver. sed circa ista, ibi nec istis obstat. Insti. de actio. Abb. cofi 40. in primo dubio lib. 2. Corne. conf. 41. lib. 1. & est communis autore Ias. l. 2. ff. de leg. 1.

21 **S**ic Bald. in c. 1. in prin. col. 4. vers. quare si vasallo. tit. de prohib. feudi aliena. scribit q si mulier prohibeatur donare, ceterum etiam prohibita donare causa mortis, scribitq; hoc generaliter verum, vbi no men donationis ponitur, prohibitiue. Quae opinionem sequitur Alexandrin. ibi Aretin. l. qui in potestate, post principium. ff. de testam. Marian. Soci. inter consilia Socii filij, conf. 19. col. 5. vers. sed aduertendum lib. 1. Ripa. l. 2. col. 4. num. 10. ff. de leg. 1.

22 **H**is congruit q in omni materia fauorabili siue odiosa, sub simplicibus continetur casus mixtus, vbi est eadem ratio. l. interdum. §. q ait. ff. de his qui notan. in fam. iust. et. l. 1. in fine co. tit. Aretin. l. si ita scriptum in prin.

in princ. ff. de libe. & posthu. Bald. & Imola. l. si ita sit, per illum textum. ff. de iniusto rup. Alexan. conf. 161. col. 4. vers. quini mo, lib. 7. Tiraq. d. glos. §. nu. 76. Ergo cu haec lex prohibitiue vetet meliorationem dotis causa, certe non poterit fieri per via donationis causa mortis. Quod nominatum probatur in l. hac a dictali. C. de secun. nup. vbi praefinitur summa quam vxor potest dare marito, & dicit textus illam non posse excedi etiam per donationem causa mortis.

23 **P**ostremo, illud me maxime mouet, q si matrimonium perficitur, & celebratur virtute meliorationis factae causa mortis, certe talis melioratio est verus, & realis contractus, & leges loquentes de contractu habent locum in ea, autore Ancharr. d. conf. 384. Imo. in l. vt haeredibus, vers. item attende. ff. de leg. 1. Decius conf. 197. in casu proposito, col. 2. qui loquuntur in casu minus efficaci, scilicet quando donatio causa mortis fit praesenti, & stipulanti, satis autem stipulatur, qui virtute donationis causa mortis contrahit matrimonium, alias non contracturus. Non obstant adducta in contrarium, quoniam ex superioribus patet responsum, & verius esse quod prohibitus donare non potest donare causa mortis.

24 **P**ro complemento, illud non omittendum, q si in testamento legauit dotem filiae, & postea viuens dedi videor dare animo compensandi cum relicto in testamento. l. Lucius la. 1. ff. de leg. 2. late per Corn. cof. 273. lit. R. lib. 4. late Ias. in l. filia legatorum. C. de lega. Item si promissi dotem, & post eam in testamento legauit, semel tantum debetur, vt late per Alber. & DD. l. huiusmodi. §. cum pater, nu. 9. ff. de leg. 1. Vbi vide quid si legatum sit minus dote. Quid autem si in testamento lego centum pro filia maritanda, & post: ipsa nubit me viuente, & sciante, & nihil dante, certe actione ex testamento petet legatum. Ita Alex. conf. 7. nu. 10. lib. 2. Guilhel. Cuneus. l. cum his. §. si mulier. ff. de cond. indeb. Oldrad. & Bart. l. Lucius. ff. de leg. 2. Bald. l. filia. C. de lega. & in l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de leg. 1. Quid autem si pater reliquit in testamento centum pro filia maritanda, post ipse viuens loquit eam, & dedit in dorem quinquaginta, an possit filia residuum petere ab haeredibus patris, vide Barr. & Paul. l. Lucius la. 1. ff. de leg. 2. Bald. & Ias. & alios in l. filia legatorum. C. de leg. Ancharr.

& Imola. c. filius. de testamen. Lupum in rep. c. per vestras. §. 1. 2. tertio propter, nu. 8. vers. ad hoc facit.

S V M M A.

- 1** **M**elioratio dotis ratione facta, an valeat si fiat ante nuptias, & an saltim rata maneat, si matrimonium non sequatur, vel contractum detegatur in validum, nu. 3. 4. 5. 6. 9. 13. 23. & 24.
- 2** **M**eliorata an dicatur filia in quam pater solu exercuit actum dotandi. Dos an sit absq; matrimonio. Donatio prohibita inter patrem, & filium, an valeat ratione matrimonij, etsi fiat ante nuptias.
- 3** **L** hac a dictali. C. de secund. nupt. quae prohibet mulierem dare secundo viro dotem vltra certam summam, seruanda est, etiam si ante nuptias det dotem, veluti extraneo, & non nomine, vel titulo dotis.
- 7** **M**aritus anteaquam nuptiae celebrentur, extraneus est.
- 8** **F**ilia a patre destinata & in eum vsu oblique dotata, an censetur nuptiae. Qui tractat de vendendo aliquam rem, an dicatur illam vendere.
- 10** **D**onatio facta ratione matrimonij: an reuocetur matrimonio non sequuto, & nu. 14. 15. & 16. Contra Seguram, Gomez Arium, Tellum, Cifontanum & Lupum nu. 17. 21. & 22.
- 12** **D**os quando assignatur statim dicitur filia habere dotem, etiam ante nuptias.
- 13** **D**onatio inter sponsos licet valeat an reuocetur, si matrimonium non sequatur. Intellectus. l. si extraneus. ff. de condit. ob caus. & nu. 15. & 21.
- 18** **E**manipatio ex matrimonio inducta ex l. 47. Tau. an effectum sortiatur ante matrimonium, & relationem.
- 19** **M**elioratio generaliter facta filio ad matrimonium, vt commodius, vel honorificentius nubat, non autem, vt cum Maria, vel Catharina nuptias contrahat, an sit causa onerosa, tanquam non facta cu tertia persona, & in consequens an valeat.
- 20** **I**n intellectus. l. si ego. §. 1. ff. de iure doti.

Tradens rem alicui, ut efficiatur dotalis, cum contraxerit matrimonium cum Bertha, an antea quam contrahatur matrimonium, possit tradens poenitere.

An melioratio facta dotis ratione, valeat si fiat ante nuptias. Et an saltem rata maneat si matrimonium non sequatur, vel contractus desegatur inuaidum. Cap. XXI.

1 **Q**uæro deinde, an melioratio dotis ratione facta valeat si fiat ante nuptias, & an saltem rata maneat si matrimonium non sequatur, vel contractus desegatur inuaidum. Quoad primū. Vide tur meliorationem factam filiaē cū nullus esset tractatus de locando eā matrimonio, validam esse, & peti posse secuto matrimonio. Moueor ex eo quod scripsit Rodericus. l. 1. tit. De las arras. §. nota vterius. vers. adde alium casum, vbi scribit, hæc verba. Adde alium casum in quo valet datio arrarum ultra quantitatem hic taxatam (scilicet) si maritus antequam matrimonium contrahat per verba de presenti vendat, uxori de bonis suis nā licet dicta venditio excedat decimam valet venditio, hæc est l. notabilis Stilli. 247. incipit. Orosi in el titulo de las arras. Vbi fit expressamentio de hac lege, & sic limitatur per dictam legem stilli. Ex quibus verbis apparet, taxam arrarum, non habere locum quando datur æquipolens ante matrimonium de presenti, ergo & hic taxatio dotis non habebit locum quando datur ante matrimonium.

2 **¶** Rursus hæc opinio probatur, quoniam non dicitur meliorata illa in quam pater solum exercuit actum dotandi, autore Imola in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condit. & demōst. Fulg. in l. non sine. C. de bon. quæ libe. Alexā. consi. 13. nu. 12. lib. 3. cum alijs congestis cap. præcedenti, nu. 11. vers. rursus hæc opinio. Quoniam dos non est absq; matrimonio. l. si. C. de dona. ante nupt. Si ergo non est dos, neq; dotata, deficiunt verba legis quæ loquitur ratione dotis, vel matrimonij, hic autem, neq; est dos, neq; matrimonium. Loquimur enim quādo melioratio fuit facta ante nuptias. Quod autem non sit dos absq; matrimo-

nio, saltem proprie, scribit Ias. & alij in l. 1. num. 1. 2. & 7. ff. solu. matrimon. & in Authent. præterea, num. 10. C. unde vir. & vxor. & in l. quoniam Nouella, nu. 10. C. de inoffi. testamen. Rursus hæc opinio probatur, quoniam donatio prohibita inter patrem & filium, valet ratione matrimonij etiā si fiat ante nuptias, vt per Guidonē consi. 145. ergo melioratio alias prohibita valebit si fiat ante nuptias.

3 **¶** Contraria tamen sententia mihi verior & probabilior videtur. Primo ex verbis legis, ibi: No pceda dar ni prometer, Datio autem fieri solet post contractas nuptias, promissio vero ante nuptias, ergo etiam si melioratio fiat ante nuptias nō valet. Fateor tamen responderi posse, promissionem dotis non fieri, nisi cum est tractatum de matrimonio, & iam est perficiendum.

4 **¶** Sed rursus probatur hæc opinio, ex illis verbis: Por via de dote ni casamento. Ex qua disiunctiua, apparet meliorationem non valere, siue fiat ratione presentium nuptiarum, siue ratione dotis. Dos enim dicitur etiam absq; matrimonio presenti, vt in l. lex Iulia. ff. de fund. dotali. l. si sponsa. ff. de iure doti. Faciunt quæ scripsi in cap. præcedenti, nu. 4. vers. rursus facit q hæc lex. Scilicet q illa cui dos assignatur, dicitur dotata etiam si nuptiū tradita nō fuerit. Et licet DD. disputent, an ea opinio sit vera, vt patet ex eis, quæ in d. cap. præced. dixi, d. num. 11. vers. rursus hæc opinio confirmatur. Tamen negari non potest, quin iuxta subiectam materiam rectissime appellari possi dos, illa quæ datur, vel assignatur ante nuptias, vt in locis ibi citatis notatur.

5 **¶** Præterea hæc opinio nominatim, & effaciter probatur, quoniam. l. hac ædictali. C. de secund. nup. quæ prohibet mulierem dare secundo viro dotem ultra certā summam, seruāda est etiam si ante nuptias det dotem, veluti extraneo, & nō nomine, vel titulo dotis. Ita prudenter scripsit Capra. cons. 31. incip. etsi videatur prima facie. Decius consil. 246. requisitus ab illustri Governatore, col. 1. nu. 1. vers. imō quod plus est si mulier. Mouetur, quoniam præsumitur fraus: & re vera hæc lex facile eluderetur si ante nuptias liceret meliorare.

6 **¶** Postremò hæc opinio probatur nominatim si rectè inspiciatur, ex Orosio. in l. omnes populi, nu. 149. ff. de iust. & iure. Et confirmatur prudenti ratione, cui nescio an congruè

congruè responderi possit. Cum enim melioratio non teneat, etiam si ex ea sit sustinendum onus matrimonij presentis, & iā contracti, quanto minus quando non est contractum, neq; versatur æquitas sustinendi onera matrimonij. Item si ad sustinendum onera matrimonij non licet minuere legitimam cæterorum filiorum, quāto minus quando nulla sunt onera. Postremò hæc opinio probatur ex. c. quanuis pactū de pact. in. 6. vbi licet textus loquatur de renuntiatione facta, cū filia nuptiū traditur (hæc enim sunt verba textus) doctores extendunt illum ad portionem acceptā pro dote futura. Ita Archi. Ioann. Andræ. Domini. Franc. & Natan in d. c. quanuis pactum col. 3. & ibi Couarru. §. 2. c. 3. nu. 1. Benedict. c. Raynuntius, verbo *Duas habens filias*, nu. 260. de testam.

7 **¶** Non obstant ex aduerso prolata. Primo non obstat q scribit Rodericus. d. l. 1. tit. De las arras. §. nota vterius, quoniam maritus antequam nuptiæ celebrentur extraneus est, ideò non mirandum si quacūq; summam possit ei dare, quæ postea calu vxor est. l. 3. tit. 12. lib. 3. Fori. l. inter eos. ff. de donat. inter virum & vxor. Lupus in rubrica. §. 16. declarat Bald. l. cum te. & l. cum in te. C. de donat. ante nupt. vide Alexan. l. si focer. §. Lucius. ff. solu. matrimo.

¶ Item ante nuptias non possunt dici arre. Pater autem ante nuptias, pater est, lex autem patrem prohibet meliorare dotis ratione. Rursus non obstat, q non videtur dotata illa, in quam pater solum exercuit actum dotandi, quia, vt non sit dotata, tamen est dos, & responsum patet ex superioribus. Rursus non obstat q donatio inter patrem & filium ratione matrimonij valet etiam ante matrimonium, non enim nego valere, sed nego valere ultra licitum modum.

8 **¶** Illud addendum, hanc opinionem esse in dubitabilem, si modo constitutio dotis fiat postquam tacitè, vel expressè, directè, vel obliquè cogitatum fuit de locando filiam certo homini. Filia enim destinata à patre, & in eum vsus obliq; dotata, cæsetur nupta. l. non est matrimonium. ff. de ritu nupt. l. qui pupillam. ff. ad leg. Iul. de adult. Sic Corrafi. in repet. l. qui liberos, nu. 40. ff. de ritu nupt. scribit se Tolosæ respondisse, q licet statutum excludens filiā dotatam non sit admittendum quādo solum filia legata est dos: hoc fallit si pater in

testamento, vel alias ante mortem filiam homini certò destinaret. Quod confirmatur, quoniam tractatus est principium rei, & qui tractat de vendendo aliquam rem dicitur eam vendere, autore Bald. c. in causis, col. 1. vers. tractatus de electione. Sic donans dotem postquam tractauit de locando filiam, videtur iam eam locasse, & quasi locata, & nuptæ dare, vel promittere dotem.

9 **¶** His ita definitis, tractemus an si matrimonium non sequatur, vel contractum detegatur inuaidū, melioratio rata maneat. In casu enim præcedenti tractauimus de melioratione ante matrimonium, tamen erat spes matrimonij, hic autem de tēpore, quādo matrimonium sequutum nō fuit. Dubium facit, q filia solū prohibetur meliorari ratione matrimonij, hic autē supponimus nullum fuisse, neq; sperari ergo melioratio valet, deficiunt enim verba legis, & filia extra causam matrimonij meliorari potest.

10 **¶** Neq; quisquā obijcere potest donationē factam ratione matrimonij, reuocari matrimonio non secuto, quoniam videtur habere tacitam conditionem si matrimonium sequatur. l. stipulationem. ff. de iure doti. quoniam id fallit in donatione facta à patre ob matrimonium filia, nam etiam nō secuto matrimonio rata manet & valida, & reuocari non potest. Ita audacter docuit Segura in repet. l. vnum ex familia. §. sed si fundum fol. 2. suorum operum, & octauo eius repetitionis, versic. ex quo posset inferri, & versic. attende q in tantum. ff. de leg. 2. Vbi scribit q melioratio facta à patre pro matrimonio filij, rata manet & reuocari non potest etiam matrimonio non secuto, & eius opinionem sequitur Arius in l. 17. Tauri, nu. 29. & nouissimè Tellius Fernandus clari nominis, multaq; lectionis, & eruditionis vetus aduocatus, profusa in ægenos liberalitate inclitus in d. l. 17. qui citat eiusdem opinionis Cifontanum, & Lupum, ibi. Sed certè Lupus, nu. 47. versic. adde. solum dicit valere etiā matrimonio non secuto, non tamen quod reuocari non possit, inter quæ est magna differentia (vt statim dicam.) Rursus Cifontanus, nu. 5. similia quædam tractat, sed q non secuto matrimonio melioratio reuocari non possit haud quāquam dicit, nisi expendatur q citat. l. si extraneus. ff. de cōdi. ob caus. vbi probatur donationem ad dotē valere

- valere inter patrem, & filium, etiam si matrimonium non sequatur, qui textus est fundamentum omnium supra citatorum.
- 11 His tamen non obstantibus, credo meliorem rationem dotis, vel matrimonij nomine factam filiae, nullam esse etiam si matrimonium non sequatur. Moueor, quoniam haec lex dicit haec verba: *Mandamos, que ninguna pueda dar ni prometer y tener. lo ni quinto: & infra dicit: Y lo contrario por el mismo hecho. sea en si ninguno, y de ningun valor y efecto.* Ex his nota promissionem ipsam, hoc est constitutionem dotis immodicam: esse ipso iure nullam, quod si est ipso iure nulla, ergo ubi primum fit est nulla ipso iure, etiam ante matrimonium. Nam lex dicit promissionem esse ipso iure nullam, promissio autem praecedat matrimonium, ergo ante matrimonium est nulla, & ex consequenti etiam si matrimonium non sequatur non valet, quoniam ante matrimonium nulla est ipso temporis momento quo fit. Secundo moueor, quoniam melioratio non valeret etiam si matrimonium sequeretur, & etiam si oporteret ex eo sustinere onera matrimonij, qui color iustus est, & humanitati maxime conueniens, cum autem id non sufficiat: quanto minus sufficit matrimonium non sequi.
- 12 Rursus moueor, quoniam illa cui dos assignatur statim dicitur habere dotem, etiam ante nuptias, ut in l. lex Iulia. ff. de fund. dotal. & dixi supra hoc ipso capite, & cap. praecedenti. Si autem est dotata, & ratione dotis meliorata, iam non valet melioratio. Non enim haec lex solum improbat meliorationem per viam matrimonij. Sed etiam per viam dotis, non ergo lex exigit, ut matrimonium sequatur, ut melioratio non valeat, sed sufficit meliorationem constitui ratione dotis, statim enim est nulla ipso iure, absque eo quod sequatur matrimonium, ut patet ibi: *Por el mismo hecho sea en si ninguna.*
- 13 Rursus si matrimonium sequeretur non valeret melioratio, ergo multo magis cum matrimonium non sequatur, argumento. l. stipulationem, & l. promittendo. ff. de iure doti. Praeterea cum melioratio facta sit ad matrimonium, certe solus defectus matrimonij non secuti debet sufficere, ut donatio facta etiam filio, vel filiae non valeat, etiam si alias valida esset, textus est expressus in l. Titio ceterum. §. Titio genero. vers. ante nuptias. ff. de condi. & demonstr. qui textus loquitur in dotem filiae, ut patet, ibi:

Dotis scilicet filiae meae nomine centum dato. Et postea subiicit, quod non secuto matrimonio dos non debetur. Idem probatur, in l. in testamento. ff. eo. tit. Sic licet valeat donatio inter sponfos (praesertim ante matrimonium), tamen reuocatur si matrimonium non sequatur, ut in l. cum veterum, & in l. si a sponso. C. de dona. ante nupt. & ibi notat Bald. gloss. l. 3. tit. 1. 2. lib. 3. Fori. scribit Caspane. in consuetud. Burgun. rubrica. 4. §. 7. verbo, *Constant leur mariage*, nu. 4.

14 Idem generale est, ut matrimonio non secuto dos repetatur, ut in l. te quia. ff. de pact. l. promittendo, & l. stipulationem. ff. de iure doti. scribit Abba. cap. ex parte, nu. 10. de restitu. spolia. Romau. Alexand. & Iaso in l. si extraneus. ff. de condi. ob causam, quae lex in fine loquitur in patre cui datur facultas repetendi dotem matrimonio non secuto, nisi euidenter aliud actum sit. Qui textus manifeste probat hanc sententiam. Nam illa verba: *Si ita conuenit*: Significant si ita fecit conuentionem, ut extraneus cauendo solum in casum finiti matrimonij, & non in casum non secuti nihilominus tamen definit textus; patrem non secuto matrimonio posse repetere dotem, & non filiam nisi euidenter aliud actum sit, quae verba satis probant quod illa verba: *Si ita conuenit*, non significant patrem conuenisse, ut non secuto matrimonio dos sibi redderetur, tunc enim satis euidenter res esset acta, neque oporteret, ut textus subiceret, nisi euidenter aliud actum sit. Et certe hic videtur germanus sensus verborum eius legis, ut pater non secuto matrimonio possit repetere dotem datam pro filia, & quod non possit repetere filiam, nisi aliud euidenter actum sit.

15 Neque obstat si quis obijciat textum illum loqui quando pater in aliquem casum stipulatus est dotem sibi reddi, nos autem loqui quando simpliciter donauit pro dote. Quoniam lex illa non definit rem ex stipulatione, quae potius faceret in contrarium, cum non comprehenderit casum non secuti matrimonij, sed definit negotium ex regula generali quod datum ob causam repetitur causa non secuta. ut patet ex illis verbis: *Nam quasi matrimonio non secuto habere potest conditionem eius quod ob matrimonium dedit, &c.* Quid quod pater etiam si nihil dicat, videtur interponere stipulationem tacitam pro dote, quam dat, ut in l. vna. §. accedit in fine. C. de rei vxor. actio. & haec tacita

tacita stipulatio vires habet etiam si non sit sequutum matrimonium autore Bal. consil. 16. incip. ista causa consistit vers. sed posito quod potuerit lib. 1. & consil. 169. inter Dominicum col. 1. lib. 3. late Boerius decis. 331. num. 2. Si ergo censetur interponere stipulationem, ut sibi reddatur, & haec habet vires etiam non secuto matrimonio, certe repetere poterit a filio, vel ab eo quem sibi generum destinauit.

16 Neque mihi opponat quisquam quod scripsit Decius consil. 35. col. 3. & col. 7. quoniam ibi non negatur ius dotis reddisse ad patrem si matrimonium non sequatur, sed contentur teneri patrem dare eandem dotem filiae secundo nubenti, iuxta Authent. sed quamuis. C. de rei vxor. actio. Itaque, matrimonium iam est in suo casu sequutum licet non illud pro quo pater promissit dotem, hic autem loquimur de tempore quando nullum matrimonium est sequutum.

17 Ex his apparet errasse Seguram, & Arium, & ceteros, qui contendunt meliorationem factam filio ratione matrimonij irreuocabilem esse, etiam si matrimonium non sequatur, contrarium enim probatur in d. l. si extraneus, & est iuri maxime conformis. Et comprobatur ex sequentibus. Primo si donatio facta fuit ratione dotis & matrimonij iam destinati, & statim perficiendi, pater videtur interponere tacitam stipulationem, quae vires habet etiam non secuto matrimonio, ut supradixi, & probatur in d. l. si extraneus.

18 Deinde licet hodie actio de dote sit propria filiae, quia censetur emancipata ex matrimonio, ut in l. 47. Tauri, & notat speciatim. Rodericus in l. fin. tit. De los pleitos, col. fin. tamen haec emancipatio non sortitur effectum ante matrimonium, & velationem, & sic antequam veniat, emancipatio ex matrimonio durat dispositio. l. 2. §. quod si in patris. ff. solut. matrim. quae actionem dotis profectitiae dicit esse communem patris & filiae. Facit textus optimus in l. quoties in fine prin. ff. solu. matrim.

Rursus ad euincendum hanc opinionem, sufficeret ipsa lex. 17. Tauri, quae meliorationem filio factam dicit reuocari posse, nisi fiat ex causa onerosa cum tertia persona, puta, *Por via de casamiento*: Si autem matrimonium non sequitur nullum est onus, neque vlla est tertia persona.

19 Rursus si melioratio fuit facta generaliter filio ad matrimonium, ut commodius, vel

honorificetius nubat, non autem, ut cum Maria, vel Catherina nuptias contrahat; certe haec non est causa onerosa, quia non fit cum tertia persona, neque ratione tertiae personae, sed mentio matrimonij, potius ponitur ut occasio, quam ut causa finalis, vel onerosa, ut satis indicant ipsa verba. l. 17. Tauri. quae cum tertia persona fieri requirit, & notat prudenter Molineus in tractatu de donationibus factis in contractu matrimonij.

20 Postremo nostra opinio confirmatur ex l. si ego. §. 1. ff. de iure doti. Vbi si traddo tibi rem, ut efficiatur dotalis cum contraxeris matrimonium cum Bertha. & sic pertinet ad utilitatem tuam, & tertij, certe antequam contrahas matrimonium, possum poenitere licet haeres meus non possit, & ita notant, ibi, gloss. & communiter DD. secundum Alexand. in l. qui Romae. §. flauius nu. 8. versic. aut dixit, dono. ff. de verbo. oblig.

21 Sed respondebit aliquis, hoc verum esse quando extraneus dat dotem, nam videtur inesse tacita conditio si matrimonium sequatur. Sed certe idem est quando dat pater, ut expressè probatur in l. si extraneus. ff. de condi. ob causam. & sic non est dubitandum, quin melioratio reuocari possit. Neque obstat quod Segura & ceteri adducunt donationem causa dotis valere inter patrem, & filiam etiam si matrimonium non sequatur. Agnosco hoc generale principium, valere donationem inter patrem & filium ex causa dotis, etiam si matrimonium non sequatur, nego tamen patrem non posse repetere & reuocare matrimonio non secuto. Imò ad hoc, ut non secuto matrimonio non possit repetere, requiritur, ut id euidenter actum sit, tunc enim etiam non secuto matrimonio rata manet donatio facta inter patrem, & filiam, & ita intelligitur regula posita ibi a Romano Alexand. & Iaso, idem Alexand. si cum dote, col. 2. in §. notabili. ff. solut. matrimo. & l. 2. §. quod si in patris, num. 1. ff. eo. tit. Scilicet quod valet donatio causa dotis inter patrem, & filium etiam matrimonio non secuto intelligitur tamen secundum textum quem citant in dicta. l. si extraneus, quae ita demum matrimonio non secuto dat actionem filiae, si modo id euidenter actum sit cum pater dedit dotem pro ea. Quod praeter expressa verba illius. §. fin. in d. l. si extraneus probatur ex ea. l. bi: *Sed etsi pater*: nam verba, *sed* sunt continuatiua, & significant idem disponi in eo casu quod in pra-

precedenti, scilicet quando extraneus dedit dotem pro muliere. Dixerat enim lex extraneū posse repetere non sequuto matrimonio, nisi euidentissimē constet eum voluisse, vt mulier ipsa posset repetere, postea subiicit *sed etsi pater, &c.* Significando idem esse quando pater dat dotem, vt non secuto matrimonio repetat nisi aliud actū sit. Et re vera si euoluas omnia scripta in d.l. si extraneus, nihil comperies ex quo eliciatur patrem non posse repetere vel reuocare matrimonio non sequuto. Sic Alexand. ibi nu. 4. dicit. Nota quod filia in potestate potest acquiri a patre, non solum dos data pro ea matrimonio sequuto, sed etiam potest acquiri ei actio ad repetendam dotē matrimonio non sequuto. Nota hęc vltima verba, ibi, *Potest*: Scilicet si euidenter agatur non autem ex regulari dispositione iuris.

2 2 ¶ Ex his apparet quod etiam si dos constituta esset licita, & non excedens metam huius legis, q̄ matrimonio non sequuto, posset reuocari. In casu autem de quo loquimur, scilicet quando filia fuit meliorata ratione dotis, satis patet ex superioribus, q̄ matrimonio nō sequuto melioratio nulla est, ac si matrimonium sequeretur. Notandum tamen, q̄ etiam si opinio Seguræ, & aliorum vera esset, nō obstat nostræ opinioni. Quoniam ipsi loquuntur in dote, quæ tunc temporis erat licita, ante conditam istam legem, & solum disputant an possit reuocari ex matrimonio non sequuto. Ego autem quæstionem proposui de dote ex qua resultat melioratio, an scilicet, matrimonio nō sequuto rata maneat eāq; damno non solum, quia matrimoniū non fuit sequutum, sed etiam, quia hęc lex reprobat omnē meliorationē ex causa dotis.

2 3 ¶ Ne autem vllus remaneat scrupulus, ani maduertere visum est. Decium in d. confi. 35. col. 3. loqui quando secundum matrimonium contractum fuit, hic autem quando nullum sequutum fuit. Item licet ibi dicat suam opinionē veram esse etiam si dos promissa fuerit immodica, intelligēda sunt illa verba, vt declarauī supra cap. 16. Et quicquid sit loquitur de quando matrimonium est sequutum, aliās esset opinio irrationabilis, vt dos immodica, quæ nō admittitur ad sustinenda onera matrimonij, admittatur quando nullū est onus neq; matrimonium.

2 4 ¶ Quid autem si matrimonium sequutum

fuit, sed tamen postea detegitur inualidū, & certē nulla est ipso iure melioratio a primo die quo fuit facta, vt patet ex argumētis, rationibus, & autoritatibus supra adductis. Et quoniam dos appellatur id q̄ putatiui matrimonij ratione datur, vt per Abb. in rubrica de sponsali. propē finem. Quod si est dos, non valet melioratio eius ratione, neq; hęc latius prosequor.

S V M M A.

1 Pater an supra summam hic præfinitam, possit dotis nomine vocare primo loco filiam ad primogenium quod instituit post filium masculum in cuius persona instituit primogenium excedens tertiam, & quintam substantiæ partem.

An censeatur meliorata filia de cuius legitima pater dotis ratione iubet, vt non deducatur portio ad maioratum.

Prohibitus a iure bona patris, præter certam summam capere: An possit vltra illam accipere iure substitutionis.

2 Statuto prohibitus, vt non possit vxori quicquam relinquere, an poterit illam proprio filio substituere.

3 Fraus an censeatur per tertiam personam accipere, quando directē est aliquis prohibitus capere.

4 Mulier statuto accipere prohibita ex facultatibus mariti. An accipere possit si substituatur personæ non prohibita, & nu. 5.

Prohibitus institui, an prohibeatur substitui.

6 Factum legitime. An reuocari possit licet ad eū casum eueniat, a quo incipere non potuit.

Res semel facta alienabilis, an perpetuo possit alienari.

7 Substitutio est spes valdē incerta: cum possit masculus habere filios, & an huiusmodi spes censeatur locupletare eos, qui illam habent.

Appellatione rei, an veniat spes.

Intellectus. l. si is qui ex bonis. ff. de vulga.

8 Masculus meliorari an possit, si plures filios masculos pater habeat, & dotis ratione constituat, vt melioratio facta masculo deduceretur ex legitimis aliorū filiorū. & nō ex legitima filia, quam nuptui tradidit, & nu. 9.

9 Promissio de non meliorando in præiudicium filia valida est.

Limita nisi cōsuetudine, vel statuto approbetur.

¶ An

¶ An pater supra summam hic præfinitam, possit dotis nomine promittere se vocaturum primo loco filiam ad successionem primogenij, a se instituendi, primo (inquam) loco post filium masculum in quo primogenium instituit. Item an censeatur meliorata filia de cuius legitima pater dotis ratione iubet, vt non deducatur portio ad maioratum.

Cap. XXII.

1 Rursus occurrit quæstio, vtrum supra præfinitam in hac lege summam, pater possit dotis nomine vocare filiam ad primogenium quod instituit, vocare (inquam) primo loco, post filium masculum in cuius persona instituit primogenium excedens tertiam & quintam substantiæ partem. Mouet quæstionem, q̄ prohibitus a iure bona patris (præter certam summam) accipere, non potest vltra illam aliquid accipere etiam iure substitutionis. Ita probatur in l. si is qui ex bonis. ff. de vulg. & pupil. Vbi notant Bart. Albe. Alexad. & Iaf. col. 1. quod cū filius spurius nihil præter alimenta habere possit ex bonis patris nō poterit illa cōsequi per viam substitutionis, scilicet etiam si substituatur fratri legitimo patris hæredi: de qua re vide, quæ supra notata sunt. c. 12. nu. 25. Vnde cū ex hac lege filia prohibeatur dotis ratione meliorari, non poterit dotis ratione meliorari etiam iure substitutionis, dum vocatur ad primogenium post fratrem masculum.

2 ¶ His congruit, q̄ scribit Alber. in d. l. si is qui ex bonis, q̄ si ex statuto maritus non possit vxori quicquam relinquere, non poterit illam proprio filio substituere; tū ex dispositione. d. l. si is qui ex bonis: tum ne videatur fieri fraus statuto, scilicet, vt expressē prohibitum, per cuniculos eludatur, aduersus. l. fraus. ff. de leg. Rursus nemō negare potest, hęc ex substitutione acquisitā spē, esse ius aliquod quo filia cēsetur melioris cōditionis quā ceteri filij, lex autē ista

omnē meliorationē ratione dotis vetat. ¶ Postremò facit q̄ hęc lex non solum meliorationem verum etiam promissionem meliorandi improbat, verbum autem promissio futuros casus comprehendit, & nihilominus est prohibita, ergo etiam si melioratio non sit præsentis utilitatis reiicienda est. Vltimo facit q̄ hęc lex omnē fraudem improbat, fraus autē videtur esse per tertiam personam accipere, vt in l. 1. C. de natur. libe. scribit Decius cons. 26. col. 1. in principio, & in materia limitatæ dotis, probatur in l. hac ædictal. C. de secund. nup.

4 ¶ His tamen non obstantibus, cōtraria sententia probabilior videtur. Moucor ex eo quod scribit Rapha. Comen. in d. l. si is qui ex bonis. ff. de vulg. & pupil. quod si ex dispositione statuti mulier, nihil accipere possit ex facultatibus mariti, quod accipere potest si substituatur personæ non prohibita. Quam opinionem probat Alberis in prima parte statutorum quæst. 112. Alexand. in d. l. si is qui. col. fin. vbi Iaso (licet nutet) dicit opinionem Raphaelis esse magnæ autoritatis si negotium incidat. Rursus facit, quod prohibitus institui, nō prohibetur substitui, argumento eorum, quæ notat Iaf. in l. 1. §. veteres. ff. de acquir. remda poss. l. 1. §. cohæredi. §. cum filia. versic. fallit quinto. ff. de vulg. & pupilla.

5 ¶ Rursus hęc opinio probatur, quoniam filia non censeatur accipere: plura bona ex eo quod sit substituta, ita dicit Iuriconsultus in l. substitutio. ff. de acquir. rerum domi. cuius verba sunt: *Substitutio que nondum competit: extra bona nostra est.*

6 ¶ Præterea hęc opinio probatur. Ratio enim huius legis est, ne fiat præiudicium cæteris filijs ex melioratione, hic autem loquimur quando melioratio fuit facta filio masculo, qui non prohibetur meliorari. Ex masculi autem melioratione, iam decrescunt portiones cæterorum, & diminutio legitimæ licitè fieri potuit, non enim fuit facta ratione dotis, neque in persona fœminæ. Sed masculus est melioratus, & ipse est qui portiones aliorum minuit. Et licet postea ex vi substitutionis bona perueniant ad filiam non dicitur ex eius persona minui portio cæterorum, iam enim erat diminuta, & factum legitime reuocari nō debet licet casus postea eueniat a quo incipere non posset. l. factum legitime. ff. de reg. iur. l. si Gaudentius. C. de cōtrah. emp. Et

Q 2 Et

Et res semel facta alienabilis, perpetuo potest alienari, vt per Bart. in l. pater. §. quindecim. ff. de leg. 3. per textum ibi. Platea. l. 1. col. 3. C. de impo. lucra. descrip. lib. 1. 1. Signorol. confi. 2 i o. col. 2. ver. secundo. Alberic. l. 1. nu. 2. ff. de officio eius cui. mada. est iurisd. Pau. confi. 2 43. col. 2. verfi. secundo quia, lib. 1. Bald. confi. 5 2. lib. 2. Ripa lib. 2. respon. c. 25.

7 **R**ursus substitutio est spes valde incerta, cum possit masculus habere filios, & huiusmodi spes non censentur locupletare eos qui illas habent, iuxta sententiam Alexā. & Iaso in l. commodis. ff. de re iudi. Bald. in l. spem. C. de donat. l. alienationis. §. occasione. ff. de verb. signific. Appellatione enim rei, non venit spes auctore Romano. l. is potest, col. 1. ff. de acquir. hredit. Non obstant adducta in contrarium. Primo. l. si is qui ex bonis. ff. de vulg. & pupil. & ea quæ ibi tradduntur, habent locum quādo substitutus, neq; ex testamento, neq; ab intestato testatori succedere potest, tunc enim, neq; iure substitutionis potest succedere, filia autem, patri hæres est necessaria, & meliorari potest extra causam dotis. Non obstat doctrina Alberici, quoniam eius opinio reiicienda est, vt apparet ex superioribus.

8 **Q**uid autem si quis masculum filium meliorauit, habebat autem plures liberos, & dotis nomine constituit, vt melioratio masculo facta deduceretur ex legitimis aliorum filiorum, & non ex legitima filia quæ tunc nupti dat, ei enim solidam legitimam dari vult quæro an filia censetur dotis nomine meliorata aduersus legem. Videtur meliorata, quia eius legitima maior est, quam legitima aliorum filiorum, quæ diminuitur ex melioratione fratris. Sed verius est non censeri melioratam. Legitima enim filijs necessario debetur, neq; melioratus dici potest, qui portionem de iure debitam consequitur. Non enim vlla est tunc munificentia patris, sed necessitas legis. Ita dicitur sensus communis; & docui supra. c. de vnica filia.

9 **H**is congruit iam sæpius repetita ratio legis, quæ non ex alio magis est prodita, quam ne legitima aliorum; melioratione ratione dotis exhauriatur. In specie autem proposita, legitima aliorum filiorum non minuitur dote sororis, sed melioratione fratris. Soror enim tantum debitam portionem accipit, aliorum portiones non la-

befaciat. Cū ergo hæc lex loquatur de non meliorandis filiabus, hæc non est meliorata; & sic deficiunt verba & ratio legis, & per consequens eius dispositio, vt in l. 4. §. toties. ff. de damno infecto. Filia enim potius dicitur in hoc casu damnum effigere, quam meliorationem capere. Neq; hæc lex admittenda, quando filia dotis nomine plus accipit, quam alij filij quorum legitima minuitur ex melioratione facta in persona alterius quam filia, nisi ipsa filia sit meliorata, vel maiorem portionem acceperit quam hic est præscripta. Hæc autem promissio de non meliorando, in præiudicium filia, valida est, vt in l. 22. Tauri, licet de iure communi, videatur non valere. Ita Bal. & Ias. in l. pacta nouissima. C. de pact. Bald. Salice. & Ias. in l. pactum q. dotali, & ibi Alexan. C. de pact. Sed id limitatur nisi consuetudine, vel statuto approbetur, secundum Bald. in l. cum Archimedoran. C. vt posse lega. Alexandrin. c. filij nati, si de fœu. fuer. controuersia, de quo vide latè Benedic. c. Raynuntius, verbo *Duas habens filias*, nu. 200. & 197. cum sequentibus de testam. Boer. in consuetudin. Bituricē. tit. de consuetud. matrim. §. 5. col. pen.

S V M M A.

1 **P**ater an possit dotis ratione meliorare filiam; si rem in qua eam meliorat habuerit ex Regia facultate.

Inllectus. l. 235. Stili.

2 **F**ilius an testari possit de bonis, quæ habet à liberalitate Cæsaris.

Donata à Rege, an censentur quasi castrensia.

3 **L**ex scripta etiam si non prædicetur per annos mille; non idè minus valet.

Leges Stili, & Fori, nullas habet vires nisi vsu, & consuetudine fuerint firmate.

4 **D**ux, Marchio, vel Comes, filios habes, & moriens destinatis nuptijs filia, obligans se in testamento per contractum inter viuos promittens filia Ducatum, Marchionatum, vel Comitatum, & filia reclamantes obicientes sororem non posse meliorare ratione dotis; neq; supra legitimam aliquid habere, an possit, & num. 6. & 8.

Et quid si non sit Comitatus sed oppidum aliquod cū iurisdictione, pecunia à Rege emptū.

Marchia

Marchia an sit feudum Regale.

Feuda ad quem pertineant.

5 **C**omitatus, Ducatus, & Marchionatus Hispania, an proprie dicantur feuda, & nu. 9.

Feudum in quo differat, à maioratu, remissiuè.

7 **C**omitis, Ducis, vel Marchionis bona, equaliter diuidenda sunt inter filios, neq; in ea vltra metam legis potest eis præiudicari.

Feuda, Ducatus, vel Comitatus, licet non diuidantur, eorum tamè commoditas ceteraq; bona temporalia ipsius dignitatis diuiduntur inter filios, & num. 9.

Castrum, alicui à Rege venditum pro se filijs, & hæredibus. An pertineat ad omnes filios equaliter, etiam si Regium feudum sit.

10 **I**ure iam quæsito renuntiare; donare est.

Pater, fauore generi renuntians ius iam quæsitū, an id in dotem dare videatur, & talis dos dicatur præfœtita.

11 **D**onatio inofficiosa à filijs reuocatur.

¶ An pater possit dotis nomine meliorare filiam; si habeat ex liberalitate Regia rem in qua eam meliorat, & quid si ratione dotis ei renuntiat Comitatum, vel Ducatū, an si excédatur legitima, ressecanda sit dotis præstatio. Cap. XXIII.

Fuit quæstionis, an pater possit dotis nomine meliorare filiam; si rem in qua eam meliorat habuerit ex Regia liberalitate. Mouet quæstionem. l. 235. inter leges Stili incipiens. *Otrofi, es a saber, que el Rey puede dar:* cuius verba sunt: *Mas la donacion que haze el Rey, puede la aquel a quien la hizo, essa cosa que le dio el Rey dar de mayoria, o por su alma, o hazer, o ordenar della como quisier: de mas de la tercia parte, e de la quinta, que puede dar y ordenar por fuero: y esto es porque es donadio de Rey.* Ex his verbis patet, q. licet pater non possit præiudicare filijs Regia iure vltra tertiam, & quintam substantiæ partem, tamè quod vltra summam hanc dare potest si modo rem quam

dat habeat à Rege. Inducitur enim hoc fauore Regiæ munificentia, vt sicuti Regiū est donare, & munificentiam exercere, ita, & res ab eis donatæ peculiari sint priuilegio, communitæ. Ergo quauis lex præfinit summam dotis nomine dandam, & vltra quam dare non liceat, limitanda est si res ex qua oritur excessus: sit patri donata à Rege.

2 **C**onfirmatur ex l. cum multæ. C. de bonis quæ liber. Vbi dicitur q. licet filius familias non possit testari de aduentitijs. l. pen. C. qui testam. facer. poss. hoc fallit, nisi aduentitia habuerit ex Cæsaris liberalitate, tunc enim de eis testari potest, & ex eo textu, ita deducit Roman. in d. l. pen. C. qui testam. facer. poss. Barba. in repet. rubricæ de testam. col. 2. Alexan. l. 1. §. hoc autè col. 3. ff. ad Trebel. Rodericus in repetitione. l. quoniam in prioribus limitatione sexta, ad legem Regiam. C. de inoffi. testam. & in quæstione sua, an in bonis maioratus pater habeat vsum fructum. Censentur enim bona quasi Castrensia, quæ Rex donat. vt notatur in d. l. cum multæ, & definitur in l. 7. in fine, tit. 17. part. 4. & ibi notat glos. q. pater in eis non habet vsum fructum. Ergo sicut filius præiudicat patri desumendo si bi vsum fructum in talibus rebus: ita pater videtur posse præiudicare filijs dando talia bona supra summam hic præfinitam.

3 **Q**uid ergo probanda est hæc limitatio? Certè ego eam probarem si cuius possit Regiam illam legem Stili seruari, reperio tamen q. Rodericus nostrarum legum scilicet enitissimus, scribit se nunquam vidisse legem illam seruari in praxi. Sed fortè non incidit casus, & etiā si lex non prædicetur per annos mille, quia casus non incidit, non idè minus valet, vt latè per glos. & DD. in c. 1. de tregua & pace, per Alexand. & Ias. in l. si filius qui in potestate. ff. de liber. & posthum. Idè tota hæc res pendet à probatione, an lex illa seruata fuerit, vel non. Neq; enim leges Regiæ (quas appellant Fori, & Stili) vires habent, nisi consuetudine & vsu fuerint firmate, vt definitur in initio Taurinensium constitutionum.

4 **Q**uid autem si aliquis Dux, vel Comes, filias habeat, & moriens (destinatis nuptijs filia) obligat se in testamento per contractum inter viuos promittitq; filia dotis nomine Ducatum, vel Comitatum, reclamantq; ceteræ filia, obijciunt sororè non posse meliorari ratione dotis, neq; supra legitimam

aliquid habere, quid iuris? Item quid si nō sit Comitatus, sed opidum aliquod cum iurisdictione, pecunia emptum à Rege. Videtur rectè totum in dotem dari, ex enim id defert filia primogenita nō autē pater dat. Quod autem lex id totum deferat primogenito, docuit Abb. in c. licet, col. 2. de voto. Vbi textum illum loquentem de Regno: primogenito deferendo, extendit ad Ducatus, & Comitatus, & ceteras seculares dignitates. Quibus accedit q̄ Marchia, est fœudū Regale, vt in c. 1. de fœudo Marchia, & idem in Ducatu, & Comitatu. l. 6. tit. 26. part. 4. Lucas Penna. l. 1. col. 9. C. de priuilegijs eorum, qui in sacro palac. militant, & in l. 3. C. de Tironibus lib. 12. Zafius. in tracta. fœudorum in. 2. parte nu. 1. & nu. 5. Aluarot. c. 1. §. si capitanei de fœudi natura. Iacobin. in tractatu fœudorum, col. 2. vers. sed quid si Rex. Bal. c. 1. de fœudo Marchie. nu. 3. Fœuda autē pertinet ad maiorem natu, ita Hostien. Ioann. Andræ. & Cardinal. in c. licet. de voto. c. Imperialem. §. præterea Ducatus. de prohibi. fœudi aliena. qui textus hoc non probat, nam solum dicit talia fœuda esse indiuisibilia. Si ergo de iure Comitatus & similes dignitates deferuntur ad primogenitam certè pater nihil videtur dare.

5 ¶ Neq; obijciat aliquis, fœminas non succedere in talibus dignitatibus, neq; ad eas deferri iure primogenij, nam contraria est verissima opinio deficiētibus masculis præsertim in Comitatibus, & Ducatibus Hispania, quæ nō sunt propria fœuda, quod autem succedant in talibus dignitatibus, notat Bal. in l. in multis. ff. de statu homini. D. cius in l. fœminæ in. 2. q. 4. de reg. iur. Roman. conf. 98. in. 2. dubio. Lupus in rubrica de donatio. inter virum & vxor. vers. lex etiam Regni. Tiraq. de primogenijs. q. 10. nu. 19. & per totam quæstionē. Bened. c. Raynuntius, verbo *In eodem testamento relinquens*, nu. 173. de testament. in quibus autem fœuda à maioribus d. fferant, docet Molina lib. 1. de Hispan. primogen. c. 7. à num. 2.

6 ¶ Sed his non obstantibus contraria sententia verior, imò vero filia Comitatus vel Ducatus nō potest meliorari ratione dotis, neq; cōsequi Ducatum etiam si maior natu sit, nisi ex priuilegio Regis vel antiqua dispositione testatoris ducatus pertineat ad primogenitam. Moueor ex verbis legis, ibi: *Pueda dar a cada vna de sus hijas la renta de un*

año, con que no pueda exceder de doze queros, no embargante que la dicha renta sea mas de los dichos doze queros en qualquier cantidad. Qui autem tam amplios redditus habent Duces sunt & Marchiones, ergo eorum filia, regula legis continentur, & neq; meliorari possunt, neq; supra præfinitam summam dotari, vt supra dixi. c. 3.

7 ¶ Rursus etiam si filia, quæ dotatur sit maior natu, & etiam si nullus extet masculus, non potest dotis ratione meliorari, nisi bona deferantur primogenita ex priuilegio Regis, vel antiqua consuetudine, auctorū vel dispositione. Quoniam castra oppida, & vasalli, debent æqualiter diuidi inter filios deficientibus supradictis casibus, etiam si Rex eorum patrem specioso Comitatus, vel Ducis titulo decorarit, & unicuiq; filio debetur in his rebus sua legitima sicuti in ceteris bonis. Hæc est enim regula generalis, q̄ bona debēt æqualiter diuidi inter filios, neq; est textus qui in Duce vel Comite aliter disponat, & ita pater non potest filijs præiudicare ultra metam legis, vt eruditè docet Rodericus in repetitione. l. quoniam in prioribus, in vndecima limitatione legis Regiæ, per totam, sed præcipuè versiculo, sed vbi aliquis haberet loca propria. C. de inoffi. testam. S. c. Isernia in c. 1. §. præterea Ducatus, col. 2. de prohibita fœudi aliena. dicit q̄ licet fœudum nō possit diuidi, tamen q̄ omnes succedent in eum nisi in regionibus vbi viuatur iure Francorum, ibi enim deferretur ad primogenitum. Et hæc est vera opinio, q̄ licet fœuda, Ducatus, vel Comitatus non diuidantur, tamen eorum commoditas, ceteraq; bona tēporalia ipsius dignitatis, inter filios diuidantur. Ita Albeicus in suo indice in verbo *Fœudum*, versic. item quæro pulchram & subtilem quæstionem. Curtius senior, conf. 69. col. 2. versic. secundo principaliter. Alex. cōf. 25. col. 2. versic. fallit lib. 3. latè probat Tiraquel. de primog. q. 4. nu. 52. Quod etiam est indubitabile quando Princeps castrum vendidit alicui pro se, & suis filijs & hæredibus, tunc enim absq; dubio ad omnes filios æqualiter pertinet etiam si sit fœudū Regium quod regulariter est indiuiduum, ita Isernia in d. c. 1. §. præterea Ducatus. Alex. conf. 60. visis dubitationibus, col. 1. lib. 3. Tiraq. d. q. 4. nu. 56. Curtius senior, d. conf. 69. dominus Ioannes, col. 7. Socin. conf. 252. visis instrumentis concessionū col. pen. versic. sexto confirmatur.

¶ His

8 ¶ His rationibus in casum sententia, vt filia Comitatus non possit dotis ratione meliorari, etiam si sit primogenita, & etiā si nullus extet masculus, nisi bona ad primogenitam ex concessione Principis deferantur. Non obstat quod scripsit Abb. in d. c. licet. de voto, quoniam eius opinio falsa est, vt patet ex Roderico, & Tiraquel. in locis supra citatis.

9 ¶ Non obstat quod Marchionatus, Ducatus, & Comitatus sunt fœuda Regalia: quoniam hæc dignitates apud nos non habentur iure fœudi, neque sunt fœuda, vt latè probat Roderic. in dicta vndecima limitatione, cum sequentibus. Et etiam si apud nos essent fœuda, adhuc vtilitas est diuisibilis, præsertim si dentur, vendantur, vel accipiantur pro se, & pro filijs, & hæredibus, tunc enim omnibus hæredibus ius æquale competit nulla facta ætatis differentia, non minus quam in ceteris bonis priuatis, iurisdictione, & imperio carentibus.

10 ¶ Postremò illud non omittendum, quod etiam si filia quæ nubitur sit primogenita, & ad eam ex cōcessione Principis pertineat Ducatus iure primogenita, certè si pater viuens dat, in fraudem huius legis Ducatum: ex causa dotis videtur irritandum quoniam datur dotis ratione ante mortē. Nam licet filia habeat primogeniū ab auis possidet illud ante mortē patris in præiudicium ceterarum filiarum quarum legitima crescere posset ex redditibus Ducatus, si pater illud possideret, vsque ad mortem. Et renuntiare iuri iam quæsitum est donare, vt in l. contra iuris. §. si filius. ff. de pact. l. sicut. §. an pascisci. ff. quibus modis pign. vel hypo. solui. Et pater fauore generi renuntians ius iam quæsitum videtur id dare in dotē, & talis dos dicitur profectitia, ita probatur in l. profectitia. §. si pater. ff. de iure doti.

¶ Et nominatim, q̄ renuntiatio si sit inofficiosa reuocetur à filijs, notat Bald. conf. 183. in principio, lib. 4. Bertran. cōf. 373. viso casu, lib. 2. Boerius decisione. 159. nu. 11. col. 3. dixi supra cap. 10. versic. *Aduertendum tamen*, vbi hoc intellexi in renuntiatione iuris iam quæsitum, hic autem pater iam habet ius quæsitum, cum Ducatum possideat, & etiam si redditus sint colligendi in futurum, tamē ius iam est quæsitum. Si tamen non in fraudem legis neque præcipuè pro dote, sed vt se abderet in cōtemplationem diuinarum rerum, pater renū-

tiaret Ducatum, licitè facit, nulla enim est fraus, neque matrimonium est causa renuntiationis, sed occasio, quo casu non dicitur datum ob matrimonium, vt docui supra capite de quando matrimonium nō sequitur. Vide quæ dicā in sequenti quæstione.

S V M M A.

- 1 *Socer si remittat genero ius aliquod sibi aduersus illum competentem. An huius iuris faciendâ sit computatio, vt si excedatur legitima, rescetur.*
Limita si sit illicitum, vel usurarium, vt in num. 3.
Ius remissum, videtur in dotem datum.
Dare an videatur, qui ius remittit, etiam si conditione: licet teneatur dare.
- 2 *Remissio nimia ita reuocatur, sicut donatio nimia.*
Remittere ius, dotis ratione: est manifestè illud in dotem dare.
- 3 *Renuntiare quæsitum iuri, donare est. Et quid de iure quærendo.*
- 4 *Tutor, licet debitum remittere non possit. An hoc locum habeat, quando debitum illicitum, vel usurarium est.*
- 5 *Pater remittens ius nondum quæsitum dotis constituendæ causa, nihil videtur dedisse.*
Intellectus. l. profectitia. §. si pater. ff. de iure doti.
- 6 *Bonorum appellatione veniunt ea, ad quæ habemus ius quæsitum, non tamen ea, ad quæ habemus ius querendum.*
- 7 *Creditorum ius petius, & principale est: quam ius filiorum.*
Serui, dominis, an in iure quærendo præiudicare possint.
- 8 *Pater filijs, in quærendis præiudicare potest. Et econtra filius, patri.*
- 9 *Remittens ius nondum quæsitum, etiam si creditores habeat. An videatur quicquam facere in eorum fraudem.*
- 10 *Donare prohibitum. An videatur prohibitum remittere ius non liquidum. & num. 11.*

¶ An supra legitimam pater possit remittere genero ius quæsitum,

situm, vel quarendum, & quid si non sit liquidum.
Cap. XXIII.

- I** Præterea quæro, quid si socer remittit genero ius aliquod sibi aduersus illum competens, an facienda sit huius iuris computatio ut si excedatur legitima, ressecetur. Et quidem si ius quod remisit iustum est, & licitum, & iam quæsitum, reuocari debet si exinde infurgat melioratio. Moueor quoniam ius remissum videtur in dotem datum, ut in l. si mulier. ff. de condict. ob causam. & ibi notant Bald. & Alexand. Dare enim videtur, qui ius remittit etiam si conditionaliter teneatur dare. l. si fundum. §. Titio fundum. ff. de leg. 1. & ibi notant DD. Bald. per textum ibi. in l. 3. in principio. ff. de leg. 3. l. Modestinus. ff. de donationi. l. si sponsus. §. si maritus. ff. de donatio. inter virum, & vxor. scribit Abb. in c. ex insinuatione, de iure patris. Bart. in l. si. ff. quæ in fraud. credi. Bal. in l. si de certa. col. 1. C. de transact. versic. quero ulterius, Alexand. consi. 22. col. pen. lib. 1. Ias. in l. contra iuris. §. fin. ff. de pact. Facit à contrario sensu, textus expressus in l. profectitia. §. si pater. ff. de iure doti.
- 2** His congruit, quod sicut reuocatur donatio nimia, ita reuocatur remissio nimia, auctore Bal. cōsi. 183. lib. 4. l. si. §. si. ff. quæ in fraud. credito. Cum ergo dos nimia reuocetur, certè reuocabitur siue per dationem, siue per remissionem præstita sit: vtrumque enim est dare. His accedit, quod hæc lex omnem fraudem improbat, remittere autem ius, dotis ratione, est manifestè illud in dotem dare, ut in l. si mulier. ff. de condict. ob causam: ergo ressecandum est. Rursus probatur, quoniam renuntiare iuriam quæ sita, donatio mera est, & reuocatur quotiescumque donatio reuocari potest. Ita probatur, ex Corn. conf. 30. lib. 4. Alexand. consi. 162. lib. 6. Aymon consi. 142. num. 7. Bald. in l. pactum. 8. q. C. de colla. Paul. in l. actionem. C. de pact. Decius consi. 86. col. 4. post medium. Sentit Tiraquel. in l. si vnquam, in verbo *Donatione largitus*. num. 147. C. de reuoc. donatio. Molin. in tractatu de donatio. fact. in contract. matrimonij. num. 37. & dixi latè supra cap. 10.
- 3** Si tamè ius quod genero remittitur vsu-

rarium sit, vel illicitum, certè nihil videtur dari, potius enim agnoscitur bona fides, quam quicquam datur, ut inquit Imola, in c. cum contingat. col. antepen. de iure iuran. vbi scribit quòd licet remissio iuris excedentis aureos quingentos requirat insinuationem, ut ipse ibi notat, & Decius in l. obligatione. ff. de reg. iuris, Bart. Imol. & Paul. in l. Modestinus. ff. de dona. Bald. in l. contra. §. fin. ff. de pact. Alexand. & Ias. in l. si mulier. ff. de condictio. ob causam. Hoc non habet locum quando remittitur ius vsurarium vel illicitum. Sic, licet tutor de iure non possit debitum remittere, ut in l. præses. C. de transact. hoc non habet locum quando debitum est vsurarium, vel illicitum, ita glos. & Bal. ibi. Aretinus, Salic. & Ias. in l. pactum curatoris. C. de pact.

4 Quid tamen si non remittatur quæsitum, sed quarendum an facienda sit eius iuris computatio, quasi aliquid videatur datum. Et certè pater remittens ius nondum quæsitum, dotis constituendæ causa, nihil videtur dedisse, textus est expressus memoria dignus, in l. profectitia. §. si pater. ff. de iure dotium cuius verba sunt. *Si pater repudiauerit hereditatem dotis constituendæ causa, forte quòd maritus aut substitutus erat, aut potuit ab intestato hereditatem vendicare, dotem profectitiam non esse Iulianus ait. Sed si legatum in hoc repudiauerit pater, ut apud generum heredem remaneat dotis constituendæ causa, Iulianus probat; non esse profectum id de bonis, quia nihil erogauit de suo pater, sed non acquisiuit.*

5 Rursus hæc opinio probatur quoniam lex, ut ex eius verbis apparet, considerat quantum in dotem det pater ex facultatibus suis. De iure autè appellatione bonorum, veniunt ea, ad quæ habemus ius quæsitum: non ea ad quæ habemus ius quærendum, ita probatur in l. substitutio. ff. de acquir. rerum domini. scribit Bald. conf. 234. lib. 2. l. alienationis. §. qui occasione. ff. de verbor. signifi. Si ergo ius quarendum nõ est in bonis nostris, certè pater ex huiusmodi remissione, nil videtur in dotem dare.

6 Rursus neque legitima filiorum ex remissione iuris quærendi videtur diminuta quoniam ius illud nunquam fuit acquisitum, & potius est non acquirere, quam dare, & non ideò pater videtur minus habere. Ergo cum in hac specie deficiat, verba, & ratio legis deficiet eius dispositio. Sic, & creditores quorum ius potius est

quam

- quam ius filiorum, ut in l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoffi. testamen. non reuocant remissionem iuris quærendi, à creditore factam. l. qui autem. ff. quæ in fraud. credito. Si ergo creditores quorum ius potius est non reuocant huiusmodi remissionem; multo minus reuocabunt filij. Sic serui qui dominis suis præiudicare non possunt, ut in l. seruus. C. de pact. l. si. C. de acqui. post. se. in iure quarendo præiudicare dominis possunt, ut per Alexand. & Ias. in d. l. seruus. C. de pact.
- 7** Et nominatim quòd pater filijs in quærendis præiudicare possit, scribit Pappalius in l. 2. §. 2. versic. cæterum, col. 1. ff. sol. matrim. Tiraquel. de primogenijs. q. 6. num. 15. Sic, & filius patri in quærendis præiudicare potest, iuxta glos. in l. filius. C. de pact. Paul. in l. 3. §. si is pro quo. ff. quæsitque iuris. Si ergo seruus qui dominus non est, præiudicat domino in quærendis, quanto magis præiudicabit pater qui dominus est rerum suarum, & cuius filij co-vidente non habent ius efficax, ut in l. 1. §. si impuberi. ff. de colla. bono. l. 1. ff. de her. vel act. vendi. Bart. l. is potest. ff. de acquir. hæc red.
- 8** Et generaliter, licet remittere sit donare, ut in l. si quis delegauerit. ff. de nouatio. Tamen remittere ius quarendum, non est donare, neque reuocatur ab his qui donationes alias reuocare solent, ut per Bald. in l. illud col. 3. C. de collatio. Corn. conf. 111. col. 3. lib. 3. versic. neque obstant, & consi. 206. col. 8. lib. 3. Socin. consi. 39. col. si. lib. 3. Decius in l. seruus. C. de pact. Ias. consi. 236. col. 4. lib. 2. Barba. consi. 41. col. 16. lib. 1. Nihil enim dare videtur qui ius quarendum remittit. l. nemo. §. illud quæritur. ff. pro socio, Bald. l. 1. col. 13. versic. sexto arguo. C. qui admitti, Ias. consi. 154. col. antepen. lib. 2. Rubeus consi. 12. col. 4. versic. secundo principaliter. Socin. & Decius. l. 1. C. de pact.
- 9** Non obstat quòd videtur fraus fieri, nã remittens ius nondum quæsitum etiam si creditores habeat non videtur quicquam facere in fraudem, ut in l. qui autem. ff. quæ in fraud. credito.
- 10** Quid autem si remittatur ius quæsitum, sed tamen non est liquidum, an iuris huius facienda sit computatio, & certè talis iuris remissio non videtur consideranda, quoniam prohibitus donare, vel remittere non videtur prohibitus remittere ius non

liquidum. glos. in l. contra iuris. §. fin. ff. de pact. glo. in l. pactum curatoris. C. de pact. & ibi notat Bart. Angel. & Salicet. Bart. consi. 47. col. si. Anchar. consi. 136. Alcia. in l. dedisse. ff. de verbor. signifi. Decius consi. 297. Bald. Angel. & Paul. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. Alexand. & Ias. in l. pactum curatoris. C. de pact. Alexan. l. Necessarius. §. si debitor. ff. ad leg. Falcid.

II Contraria tamen opinio imò quòd prohibitus donare vel remittere: non possit remittere ius quæsitum etiam si non sit liquidum placuit Bald. Salice. & Raphac. in l. 1. C. de pact. Imol. in l. ex duobus, la. 2. col. 2. de duobus reis, Alexand. consi. 22. col. 3. lib. 1. Alciat. l. pactum curatoris. C. de pact. Mihi probabilior videtur hæc opinio, nam quòd nunc est occultum, obsecrum, & ignotum: sepius reuelatur manifestum, & redat. Si tamen ius aded sit obsecrum, ut in conquirendis probationibus plus sit expendendum quam res valet, & tunc remissio talis iuris non videtur consideranda, iuxta primam opinionem, quæ videtur magis communis, & ista distinctio videtur de mente doctorum præsertim Alexand. d. consi. 22. nu. 7. lib. 1.

S V M M A.

- I** Melioratio quæ ex incerto, dubioque euentu pendet, an dotis ratione valet. & num. 2.
- 3** Donatio inter vicam, & vxorem, generaliter prohibita: si donatio huiusmodi sit, ut ex incerto dubioque euentu pendeat, cuius res donata adiudicanda sit, viro, an vxori.
- Pactum de futura successione. An valeat si sit ita quòd ei qui præ mortuus fuerit sine liberis deseratur alterius hereditas.*
- 4** Minores qui restituantur aduersus omne damnnum: non restituantur aduersus contractum cuius euentus incertus est, in damnumque, & lucrum cædi potest, si res ipsa male postea cesserit. & num. 6. ad fin.
- 5** L. si pater puelle. C. de inoffi. testam. An sit correctæ per l. quoniam in prioribus. C. eod. Intellectus. d. l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testamento.
- 6** Contractus qui ex lesione rescendi solent, non rescinduntur ratione dubij euentus.

Genero

7 Genero centum promissa in dotem, si petat, ipsius centum interesse, an si interesse reddat dotem immensam, & immodicam: dicatur melioratio ratione dotis & nu. 9 & 0.

Vsuræ debentur, etiam Iure Canonico dotis non soluta.

8 Amplia, ut procedat etiam si gener nō sit mercator, neq; solitus negotiari.

Et qui dsi maritus ad sustentanda onera matrimonij, pecuniam ad usuram accepit.

Heredes mariti: an interesse non solute dotis petere possint.

Interesse non solute dotis quomodo solvatur.

Pactum, ut de non soluta dote, socer teneatur tantum pro centum quolibet anno solvere.

An valeat.

An melioratio dotis ratione valeat, si ita fiat ut incertum sit: an ad filiam dotatā, an verò ad ceteros filios pertinere debeat, & an computandum sit quòd filia, vel genero praestatur in panam, vel interesse dotis non soluta.
Cap. XXV.

DATER Plures habens filios, meliorationem tertiae, & quintae partis hoc modo fecit. Melioro Mariam filiam meam si Philippus Rex Catholicus Argelium in Mauritania expugnauerit, quoniam nubuit Bonifacio quem mihi generum de legi. Rursus melioro in eisdem bonis Annam filiam, si naus ex Asia venerit. Item melioro in eisdem bonis Petrum filium, si Carolus Solimanum Turcarum Regem profligarit, ita ut eis meliorationem accipiat. in cuius persona conditio prius impleta fuerit, ut filiabus dos sit, filio verò honorem, & auctoritatem conciliet. Quæro an huiusmodi melioratio, quæ ex incerto, dubioque euentu pendet, rata maneat etiam dotis nomine facta cum incertum sit ad quem ex liberis pertinere debeat. Possunt & huius thematis alia

exempla confingi, puta si quis tres filias matrimonio locans, melioret dotis nomine eam, quæ prius masculinum filium enixa fuerit.

2 **M**ihi in hac specie non videtur admittendum decretum huius legis, quoniam quicumque is sit ad quem ex implemento conditionis bona perueniant, censetur ea habere non ex causa lucratiua sed ex onerosa. Ita docet Ancharran. consil. 291. col. 3. Quod si ex onerosa, ergo non est melioratio, neque donatio, & cū deficient verba legis, deficere debet eius dispositio.

3 **R**ursus probatur quoniam donatio inter virum, & uxorem generaliter prohibita, admittitur si donatio eiusmodi sit ut ex incerto, dubioque euentu pendeat cui res donata adiudicanda sit, an viro, an uxori. Ita Paulus & Iaso. in. l. si pater puellæ. C. de inofficio. testamen. Cinus, Bald. & Salicet. ibi. Hyppolit. singul. 333. incip. pactum de futura successione. num. 2. Socin. fallentia. 104. versiculo primo. Ergo melioratio dotis nomine alias prohibita, valida erit si incertum sit, an ad filiam, an verò ad ceteros fratres pertinere debeat. Sic licet pactum de futura successione non valeat, ut in. l. fin. & l. licet inter priuatos. C. de pacti. tamen si pactum fiat quòd ei qui præ mortuus fuerit sine liberis deferatur alterius hæreditas pactum valet, autore Oldrald. consil. 139. incip. ad habendam aliqualem notitiam. Ioan. Andr. in additio. Specul. titulo de instrumentorum additione. §. porro, circa finalem columnam. Salicet. in. l. fin. C. de pact. Alexand. in. l. licet inter priuatos. ad finem. C. de pact. Angel. consil. 179. incip. visis prædictis instrumentis. Hyppol. d. sing. 333. Angel. consil. 83. incip. visa facti narratione. col. 7. versiculo. venio ad secundum, lib. 2. Ias. in. l. si pater puellæ. C. de inofficio. testam. Alexand. consil. 215. incip. nec arguendi summus, col. 2. & consil. 243. & hæc opinio magis placet Hyppol. d. sing. 333. Licet contra sentiat. Alex. conf. 28. lib. 3. Vbi respondet, quod doctrina Oldraldi, loquitur, nō in successione vniuersæ hereditatis, sed in donatione aliquorum bonorum, in quo casu eandem opinionem probat Ias. conf. 211. & consil. 233. col. 5. lib. 2. & in. l. stipulatio hoc modo cōcepta. ff. de verbo. obliga. Aufer. in additio. ad Capel. Tolosa. 452. Ias. conf. 17. col. fin. lib. 3. Curri. iunior conf. 1. col. 5. & consil. 15. Bertran. conf. 4. in. 2. dubio. Decius

Decius conf. 63. in fin. Gozadin. conf. 87. Et vtramuis opinionem probes, suadetur nostra sententia, hic enim non loquor de successione vniuersæ hereditatis, sed de melioratione in tertia parte, & circa principalem questionem, vide Boerium in consuetudini. Bituricensi. titu. de consuetud. matrimonij. §. 1. versic. sed quæro de questione.

4 **P**ostremò hæc opinio probatur, quoniam minores qui restitui solent aduersus læsionem, & aduersus omne damnum, non restituantur aduersus contractum, cuius euentus incertus est in damnum, & lucrū etiam si res postea ipsis malè cesserit. Ita probatur in. l. de fideicommissio. C. de transact. & ibi notant Bald. Salicet. Ang. Paul. & Ias. Ergo licet hæc lex condita fuerit nec cæteris filiis fiat damnum, certè non censentur ex huiusmodi melioratione damnum accipere, neque quæri possunt se grauatos.

5 **N**on hic adducam decretum. l. si pater puellæ. C. de inoffi. testamen. quoniam cōtrouersum esse vidèo an sit lex illa correctata per. l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testam. de quo per Ias. ibi latè, & per Rodericum in rep. dictæ. l. quoniam, in. 6. ampliatione, & etiam si venior esset opinio quæ esset correctata, & quòd in legitima nō posset apponi conditio vel grauamen huiusmodi, nihilominus non obstat supradictis, quoniam licet hæc lex nollit fieri damnum legitimæ aliorū filiorū, hoc nō cõsetur esse damnum, cum non sit minus certum lucrum quam damnum. Item hic non tractamus de modo quo relinquenda est legitima, tunc enim loquitur. l. quoniam in prioribus, sed an melioratio in tertia prohibita propter damnum cæterorū fratrum, admittenda sit quando æquè possibile est, meliorationem esse filij, quam filie dotatæ. Qui contractus quisquis sit euentus non censetur damnosus. Itaque hic non tractamus de delictis à iure inuentis circa modum relinquendi filiis legitimam liberam an liceat ita, vel ita relinquere, quo casu loquitur. l. quoniam in prioribus.

6 **E**rgo cum deficiat ratio huius legis, scilicet damnum, nam contractus qui ex læsione rescindi solent non rescinduntur si huiusmodi fiat, certè deficit dispositio huius legis, & filia meliorationem consequetur si cõditio prius in eius persona impleatur. Facit. l. si ea lege, & l. si ea pactio-

ne. C. de vsur. & quæ scribit Bald. ibi, & in l. 2. C. de rescin. vendi. Vbi plurima ratione dubij euentus admittuntur, quæ aliàs prohibita sunt, & vide quæ prolixè traduntur in. l. de fideicommissio. C. de transact. vbi Paul. & Alexan. notant quòd quando aliquid se habet ad damnum, & ad lucrum æqualitèr, licet postea damnum cõtingat, non ex eo quis lædi dicitur, nec restitui potest etiam si sit minor.

7 **N**unc videamus, quid iudicandum in secunda quæstionis parte. Dedi in dotem centum, gener sustinet onera matrimonij, & petit interesse dotis non solutæ, interesse autem reddit dotem immensam, & immodicam, quid iuris? Supponendum, quòd si dos non soluitur, & gener matrimonij onera sustinet, debetur interesse non solutæ dotis. l. in insulam. §. vsuras. ff. solu. matrimon. & ibi Bart. & Alexand. & Doctores communiter. c. salubriter. & c. conquestus. de vsur. vbi probatur hoc procedere Iure Canonico, & scribit Alexand. d. §. vsuras, & consil. 63. stantibus his, num. 4. & consil. 56. num. 6. versic. sed his non obstantibus lib. 4. Bar. lat. qui natura. §. non tantum. ff. de nego. gest. Bald. in. l. pro oneribus. C. de iure doti. & in. l. fin. §. præterea. C. eodem, & in rub. de vsuris. quæ st. 4. & in. l. 1. post principium. C. de summa Trinita. & fide catho. Alexand. consil. 21. lib. 7. Socin. consil. 103. lib. 4. & consil. 88. col. 4. lib. 4. & consil. 176. lib. 2. Gratus consil. 57. lib. 1. Decius consil. 119. Cornè. consil. 240. in præsentis consultatione. lib. 3. Lupus in rep. c. per vestras. §. 8. per totum, & §. 1. de donatio. inter virum, & vxor. Alexand. consil. 69. col. fin. lib. 1.

8 **Q**uod procedat etiam si gener nō sit mercator nec solitus negotiari, ut latè per Alexand. consil. 31. lib. 6. Et procedit etiam in hæredibus mariti, nam interesse non solutæ dotis petere possunt: ut per Alexand. consil. 63. num. 4. lib. 4. Neque eis obstat cursus longi temporis, ut per Alex. consil. 56. num. 6. versic. sed his non obstantibus, lib. 4. Interesse autem solui debet iuxta consuetudinem patriæ arbitrio boni viri, ut per Alexand. consil. 56. nu. 9. lib. 4. & consil. 63. num. 6. lib. 4. Corneus consil. 71. lib. 4. col. fin. versic. in ciuitate. Boerius consil. ultimo. Bart. Bald. Alexand. & Socin. in. l. de diuisione. ff. solut. matrimon. Et si non sustinuit onera matrimonij nō debetur interesse dotis non solutæ, ut per Corn. cõs.

163. col. 2. lib. 4. Et quid si maritus ad sustinenda onera matrimonij pecuniam ad usuram accepit, vide Corne. consil. 166. col. 3. lib. 4. Et valet pactum quod focer tenetur solvere tantum pro centum quolibet anno, vt per Nouellū de dote. 7. part. priuileg. 3. ad finem versic. ex prædictis potest concludi.

9 Quid ergo an huiusmodi interesse computandum est, vt videamus an sit melioratio, vel an excedatur legitima, & certè nō computandum. Quoniam sicut legitima debetur cum fructibus, ita & dos, vt per Alexand. consil. 69. col. 1. versic. & cum dos lib. 1. & consil. 7. visis & diligenter animaduersis, col. 3. versic. ex prædictis, lib. 2. Bald. consil. 237. Titius in testamento, in fine. lib. 1. Bart. in rubri. solut. matrimo. col. fin. & ibi Roman. & Soci. l. videamus la. 2. §. ante matrimonium, & §. fin. ff. de usuris. l. dotis. fructus. §. 1. & l. si seruo. ff. de iure doti. l. si ante nuptias. l. si marito. §. fin. ff. solut. matrimo.

10 Rursus hoc interesse nō accedit forti: sed datur ratione oneris supportati, & legis iudicio nihil videtur lucrari, ita Gratus consil. 57. num. 5. lib. 1. Item istud interesse nō habet filia ex bonis patris, sed ex sua dote, & sic sunt fructus dotis & rei suæ non autem rei paternæ, id est pater nihil dat supra dotem, sed fructus dotis, fructus autē spectant ad maritum, vt in l. pro oneribus. C. de iure doti. & in l. dotis fructus. ff. cod. tit. Item hos fructus & interesse, lex dat non pater, & sic est obligatio necessaria, quæ licita est etiam si alias alienatio prohibita sit. l. alienationes. ff. fam. hærcil.

S V M M A.

Filia an censeatur meliorata, si præter summam hic præfinitam, datur in dotem ius patronatus marito. & nu. 2. 4. 5. & 8.

Ius patronatus an in foemina transferri possit. Et an transeat ad maritum, concessis omnibus bonis in dotem. Presentatus à marito, an sit præferendus, præsentato ab vxore.

2 Appellatione bonorum: an veniat presentatio. Presentatio an dicatur esse in fructu.

Maritus si matrimonio constante adificet ecclesiam: eo soluto an vxor possit presentare,

3 Ius patronatus habet instar rerum patrimonialium. & presentandi ius transmittat ad hæredes.

Prohibitus succedere in bonis patris, an possit habere ius patronatus.

Filia succedere prohibita stantibus masculis, an habere possit ius patronatus.

5 Maritus licet non possit donare vxori, an possit in illam ius patronatus conferre.

Accipiens in dotem ius patronatus. An ex eo dicatur esse locupletior.

6 Donatio licet reuocetur natiuitate filiorum. An locum habeat reuocatio in iure patronatus.

Lex civilis iuxta, an seruanda sit à sacerdotibus.

7 Ius patronatus, an cedi possit, & ad creditores transeat.

9 Pater an possit dare supra legitimam ex fructibus rei suæ, non autem ex substantia sua.

10 Fructus rem augent: Fructus an censeantur res hæreditariæ sicut reliquum patrimonium.

Augmentum eiusdem debet esse natura, cuius ipsa res principalis.

Fructus non minus veniunt appellatione bonorum, quam ipse res quæ percipiuntur.

Dispositio. Tituli. De requirendis reis: per quem mobilia, & immobilia absentis citati conscribuntur. An extendatur ad fructus.

11 Statutum augens legitimam filiorum & disponens, vt pater non possit disponere nisi, de quota bonorum. Intelligitur non solum, vt non possit disponere ultra quotam ex rerum substantia, verum neque ex fructibus, nisi eos in victum, vel pios vsus erogat.

12 Pater iure Regio cum non possit in præiudicium filiorum donare, neque legare ultra quintam bonorum partem, an summa possit excedi de fructibus.

13 Pater permittens filiam dotis nomine percipere fructus rerum aduentitiarum, an y fructus computandi, & rescandi, si dotem reddat inofficiosam.

14 Tabellionatus, vel Decurionatus, vel aliquod aliud officium in dotem datus, an sit computandum ad hoc, vt si excedat summam hic præfinitam possit reuocari.

Officia

In officijs publicis constante matrimonio quæsitis vxor partem facit quoad dimidium estimationis in eis.

35 Priuati an officia, Decurionatus, vel Tabellionatus, & alia vendi possint.

An censeatur meliorata filia cui præter summam hic præfinitam, datur in dotem ius patronatus, vel officium aliquod marito: puta Tabellionatus, vel Decurionatus, & an saltem liceat patri meliorare filiam ex fructibus rerum suarum. Cap. XXVI.

1 QUIDAM Nuptui tradens filiam, dotauit eam, & supra summam hic præfinitam concessit dotis nomine, vt esset patrona, quæro an ius patronatus ratum maneat, an verò inducat mutationem. Illud ante omnia supponendum, ius patronatus in foeminam transferri posse, vt per Abb. in c. 1. & cap. cū seculum, de iure patron. Abb. Imol. & Antoni. in c. fi. de concessio. præben. Lupus in repetitione. c. per vestras. §. 43. succedit in princ. col. 1. de donat. inter virum, & vxor. Et concessis omnibus bonis in dotem transit in maritum ius patronatus, vt per Bald. consil. 1. col. 1. lib. 3. Et generaliter ius patronatus competens ratione rei dotalis transire ad maritum, scribit Rota decisione. 422. fuit dubitatum vtrum valeret, in nouis. Cardinal. Florenti. in c. ex literis, de iure patro. & in Clem. plures. in princ. 6. q. eod. tit. Curtius in tractatu de iure patronat. in verbo, vel ipse, vel is à quo causam habuit. q. 28. Cardinal. Alexandrin. in c. per vestras, col. 3. versic. item quæro. de donatio. inter virum, & vxor. Et latè disputant DD. an sit præferendus presentatus ab vxore an verò à marito, de quo vide DD. in locis supra citatis. Anchar. consil. 355. visis puntis, in vltimo dubio. Alexandri. in c. per vestras. col. 3. versic. item quæro. de donat. inter virum, & vxor. Bal. l. 1. ff. de senat. & ibi Fulg. Lambertinus, in tractatu de iure patronatus, artic. 3. q. 6.

principali. 3. part. lib. 2. Et hæc opinio, scilicet quòd ius patronatus transit ad maritum, & quior esse videtur, & iuri magis conformis, licet contra sentiant Felin. c. cum olim, col. 2. de maiori. & obedi. Anchar. in clemen. 2. col. 3. versic. secundo potest, de iure patrona. l. as. in l. diuortio. §. si vir in fundo col. fin. ff. solu. matrimo. Abb. Antoni. & Imola, in c. fin. de concessio. præben. Boer. in consuetud. Bituricen. tit. de iure personarum. §. 5. col. 4. versiculo vnum tamen nota. Quæ hic non excutio, quoniam nihil facit ad quæstionem propositam, & animus est nihil dicere extra rem.

2 His suppositis, venio ad quæstionem. Videtur ius patronatus ab vxore, & marito auferendum tanquã datum aduersus legem. Moucor, quoniam appellatione bonorum venit presentatio, vt significat Bal. consil. 32. quidam nobilis, col. 1. lib. 1. Abb. in c. ex literis, de iure patrona. Hæc autem lex præfinit summam dotis nomine dandã, ergo si supra eam detur ius patronatus resse candū est. Rursus facit quòd presentatio dicitur esse in fructu, vt notat glof. in c. cū Bertoldus, in glossa finali, de re iudica. Innocen. & alij in c. consultationibus de iure patrona. Bal. in l. 1. C. de distrac. pigno. Sic cum de consuetudine lucra constante matrimonio acquisita diuidantur inter virum, & vxorem, certè si maritus matrimonio constante ædificat ecclesiam, vxor habet pro indiuiso partem suam soluto matrimonio, & presentare potest, & ad hæredes suos ius presentandi transmittit, vt scribit Lupus, in rubric. de donatio. inter virum, & vxor. §. 61. num. 23. Couar. variarum resolutio. lib. 3. c. 19. num. 5. Ex quo apparet, hoc ius censei lucrum, iniquum autem est lucrum dari supra taxam legis, & auferri alijs fratribus.

3 Præterea ius patronatus habet instar rerum patrimonialium, vt in c. cum seculum, & in c. ex literis de iure patrona. ergo cū filia ex patrimonio patris nō possit accipere supra summam hic præfinitam, certè non poterit accipere ius patronatus. Cōprobat hæc opinio, quoniam prohibitus succedere in bonis patris, non potest habere ius patronatus, autore Ancharra. in c. ex insinuatione. de iure patrona. Et filia ex statu, succedere prohibita stantibus masculis, non potest habere ius patronatus, autore Abb. in c. cum seculum. de iure patrona. ergo filia prohibita dotis ratione meliorari,

R non

- non potest præter legitimam accipere ius patronatus.
- 4 ¶ Postremò hæc opinio confirmatur, quoniam sunt aliqua patronatus iura, non solum honorem præsentandi, sed & vberima pecuniæ præmia patronis præstantia, etsi pater id dotis nomine det, cum possit vtilitatem inter filios diuidere, re vera filiam meliorat, & filiorum vtilitatem minuit, & forsam posset hic subesse fraus, vt sub honesto patronatus titulo, minuatur filiorum legitima, & grauissimum huius legis decretum eludatur.
- 5 ¶ Contraria tamen sententia, videtur efficaciter probari in. l. mulier manumissionis. C. de donat. inter virum, & vxor. & in l. quod autem. §. si. ff. eod. tit. Vbi licet maritus non possit donare vxori, potest in illam ius patronatus conferre. Ergo licet filia non possit meliorari hoc est donatione accipere supra legitimam, poterit iure patronatus ornari. His congruit, quod hæc lex respicit pecuniam meram quæ in dotem datur, vt patet ex tota legis Seruæ. Illæ autem quæ accipit in dotem ius patronatus non ex eo dicitur esse locupletior. Quod generaliter loquendo in iure patronatus, scribit Salice. in. l. maritus. C. de donatio. inter virum, & vxorem.
- 6 ¶ His accedit, quod scribit Decius, conf. 675. quod etiam si donatio reuocetur natiuitate liberorum, hoc non admittendum si donatur ius patronatus, quoniam ius patronatus est res spiritualis, & quicquid circa id tractandum fuerit definiendum est iuxta decreta Pontificia, nõ iuxta iura Cæsarea, vt in. c. quanto, de iudici. & c. cura, de iure patrona. Neque obstat legem civilem iustam, seruandam à sacerdotibus: vt per Abb. c. 1. de noui. operis nuntia. & in. c. ecclesia col. 4. de constitu. DD. l. 1. C. de sacrosan. eccles. illud enim in rebus prophanis non in spiritualibus, cuiusmodi ferè cõsetur ius patronatus, vt per Abb. in. c. querimonia, de iure patrona.
- 7 ¶ Ergo etiam si existentia liberorũ efficiat ne filia dotis nomine melioretur, certè hoc non admittendũ quãdo mulier accipit nõ rem prophanam, sed spiritualement, cum lex hæc à seculari Principe prodita fuerit. Postremò hæc opinio comprobatur, quoniã hæc lex statuit certam summam dotis ratione præstantiam ius autem patronatus æstimationem nõ recipit, ideo ad creditores nõ transit, neque eis cedi potest, autore

- Abb. in. c. querimonia, de iure patrona nõ igitur veniet in computationem, cum hæc lex de bonis æstimabilibus loquatur, & iuxta eorum æstimationem, est met dotes.
- 8 ¶ Quid probandum? Mihi distinguendũ videtur, aut enim ius patronatus commodum pecuniarum imponat, & ressecabitur pio modo excedenti legitimam, posset enim facillimè fieri fraus leg., si quod dotis nomine præstari in pecunia non potest, præstetur sub sacro titulo patronatus, nomine dotis, aduersus legem. Si verò nullũ adfer pecuniæ commodum, sed tantum ius præsentandi, vel ius reuerentiæ quam seruus manumissus exhibere teneretur filiæ, & certè non dicam eam melioratam, quoniam non ex hoc videtur locupletior.
- 9 ¶ Sed est quæstionis, quid si pater dat in dotem supra legitimam, sed id quod supra legitimam dat, non dat ex substantia rei sue, sed ex fructibus, quæro an ex his dari possit supra legitimam. Omisssa proluxa disputatione. Videtur distinguendum, aut enim fructus ex quibus oritur melioratio, sunt ex re patris, & ressecandi sunt proportionate excedente legitimam. Moueor ex verbis legis, ibi: *Pueda dar la renta de un año, y no mas, con que no pueda exceder de doscientos, no embargante que la dicha su renta sea mas en qualquier cantidad.* Ecce fructus scilicet redditus computantur in summam dandam in dotem, neque ex eis licet excedere summam legis. Et ita verba illa statim sequentia: *Mandanos que ninguno pueda dar por via de dote tercio ni quinto, ni se entienda ser mejorada, tacita ni espressamente.* Intelligentur etiam in fructu rei paternæ etiam si non accipiat substantiam.
- 10 ¶ Rursus moueor, quoniam fructus augerem, vt in. l. item veniunt. §. fructus. ff. de petitio. hæc redi. & fructus censetur res hæreditariæ sicut reliquum patrimonium, autore Butricar. in. l. iubemus. C. ad Trebel. & eiusdem nature debet esse augmentum, cuius ipsa res principalis. l. etiam. C. de iure doti. l. si cõuenerit. §. si nuda, & ibi Bart. ff. de pignor. actio. l. fin. C. de frumen. vrbis Constantinopol. lib. 11. Rursus fructus non minus veniunt appellatione bonorũ, quam ipsæ res quæ percipiuntur. l. subsignatum. §. bona. ff. de verbo. significa. Facit. l. si. versi. pen. ff. de requir. reis. Vbi dispositio eius tituli, quod mobilia & immobilia absentis citati conscribantur, & ea recuperet si veniat intra annum, extèditur ad

ad fructus perceptos. illo anno. Sic Bald. in. c. 1. in fin. principij. de pace tenenda: scribit quod publicatio mobilium quæ fit ob pacis violationem extenditur ad fructus. Facit. l. Paulus. §. 1. ff. de pignoribus.

11 ¶ His accedit quod scribit Socin. conf. 93. circa primum consultationis articulum, in tertio dubio, lib. 1. Vbi dicit quod statutũ augens legitimam filiorum, & disponens, vt pater non possit disponere nisi de quota bonorum, intelligitur vt non solum, non possit disponere vltra quotam ex substantia rerum verum, neque ex fructibus, nisi eos in victum, vel pios vsus erogat. Ergo cum hæc lex iubeat nihil dari in dotem vltra legitimam, certè nihil dabitur etiam de fructibus, in vtroque enim casu, scilicet siue detur de substantia, siue de fructibus, vel redditibus, eadem est ratio, cũ fructus augent rem paternam, & eis sublatis, diminuatur res, & per consequens legitima filiorum aduersus legem. Præsertim quod nonnunquam qui donat fructus, cogitur rem ipsam & substantiam vendere, vt fructuum defectũ suppleat, & sic in hoc casu adsunt verba legis, & eius ratio & mens.

12 ¶ Præterea hæc opinio probatur, ex glos. in. l. 8. tit. 4. part. 3. in verbo *En vida*, col. 2. vbi dicitur quod cum iure Regio pater in præiudicium filiorum non possit donare neque legare vltra quintam partem, certè summa non potest excedi etiam de fructibus. Facit. l. fructus. C. de donat. inter virum, & vxor. vbi donatio prohibita inter coniuges, intelligitur etiam si fiat de fructibus. Hæc est verissima opinio in specie proposita circa hanc legem, quamuis in alijs speciebus, in quibus circumstantiæ mutant naturam rei, aliter disputari possit, ex his quæ eruditè, & luculenter profert. Tirraquel. de retractu lignagier. §. 1. glos. 7. nu. 40. cum sequentibus.

13 ¶ Si tamen pater ante matrimonium permisset filiam dotis nomine percipere fructus rerum aduentitiarum, an ij fructus cõputandi & ressecandi, si dotem reddunt inofficiosam, videtur non posse ressecari, vt in. l. cum oportet. §. nõ autem, & ibi Bald. C. de bonis quæ lib. glo. l. 8. tit. 4. part. 3. in verbo *En vida*, col. 2. ad finem.

14 ¶ Quid autem si detur in dotem tabellionatus, vel decurionatus, an cõputandus & laud dubiè computandus, licet enim quod à Principis voluntate pendet, nõ solum difficile verũ etiam impossibile Iulianus

noster iudicari, vt in. l. apud Iulianum. §. constat. ff. de lega. 1. tamen cum Princeps hæc munera cõmunitè vendat, & ab alio in aliũ trãsserri patiat, & ipse Regia auctoritate ad renũtiantis nutũ transferat nõ est de huiusmodi rebus aliter iudicandum quã de predio, fundo, & cæteris rebus patrimonialibus, ad cõ vt si acquisita fuerint matrimonio constante vxor partẽ faciat, quoad dimidiũ æstimationis, vt in hoc Regio Senatu Granatensi definitũ scribit Covarr. olim incorruptæ virtutis, & melioris seculi senator grauissimus, variarum resolution. lib. 3. c. 19. nu. 4. & simile scribit Ruppellanus. forensium institutio. lib. 1. col. 2. Auendani. respon. 9. num. 2. Antoni. Gomezus. l. 29. Taur. nu. 21. Licet quoad id quod ad vxorẽ attinet, vt scilicet nõ faciat partẽ, obijci possit Benedictus, qui contra sentit in. c. Raynuntius, verbo: *Et vxorem nomine Adclastan.* num. 787. de testam. Casfan. in consuetudi. Burg. rub. 4. §. 2. versic. Additio ista consuetudo. Sed certè ponderata cõsuetudine, & stilo quò hæc munera apud nos venduntur emuntur & transferuntur, non aliter vt dixi de eis iudicandũ quam de rebus mere patrimonialibus, vt in. l. omnimodo. §. imputari. & ibi per omnes. C. de inoffi. testamen.

15 ¶ Sed obijci aliquis, quod etiam si Principi liceat hæc vendere, vt scribit Sotus de iusti. & iure, lib. 3. q. 6. artic. 4. in solutio. 1. arg. vers. sed ingerit. Nauarrus. vir bonus & doctus, in manuali. c. 25. Bald. in. l. Barbarius. 1. lect. col. 2. de officio p̄toris. Benedict. c. Raynunt. verbo *Duas habens filias.* nu. 54. de testam. Tamen dicent quod privati nõ possunt ea prætio vendere vel transferre, ad cõ vt si prætium interuenierit directè, vel indirectè translatio nulla sit, & confirmatio Principis est inuulis tanquã subreptitia, & ideo non curanda, vt sequipedalibus verbis definitur in pragmatica. 63. in volumine pragmaticarũ. Vnde salubris est illa constitutio, vt nõ prætio sed virtute hæc munera cõcedantur. Sed immanes bellorũ procellæ quæ totã Europã per annos plus quã sexaginta vexarũt, eo ægestatis Principes adegerũt, vt tempestati manus dare, sint coacti, generaliterq; & palam hæc munera vendantur & trãsserantur accedente Principis gratia, & licet rescriptum Principis semper sonet pecuniam non intercedere apponuntur verba illa honestioris tituli causa, & ne à lege

vtili, & salubri recessisse videatur, & vt accedente melioris seculi fortuna, res in pristina virtutis formam redigi, & restitui possit, explosa seculi corruptela. Neq; enim in obscuro est, hos qui pretio emunt, pretio vendere iustitiam, & quos oportebat esse patrie pastores esse praedones & immanes hostes. Sed necessitati ne ipsi quidem (iuxta vetus proverbum) Dij resistunt, & mali administratores dabunt Principi poenas, neq; enim minus valet virtute, quam potentia.

S V M M A.

- 1 **F**ilia meliorata, an si summa meliorationis modica sit rescetur. & num. 11.
- F**ilia exclusa stantibus masculis, an admittatur ad successionem si summa parua sit.
- 2 **L**egatum ultra quintam partem in praedictum filiorum, an si sit parua summa: valeat, & num. 6.
- 3 **P**arua summa an infringat testamentum.
- 4 **F**ilia, vt dicatur meliorata dotis ratione, quae requirantur.
- D**onatio regulariter prohibita inter aliquos: An censetur prohibita si res quae donatur parua sit.
- 5 **P**riniceps priuatorum rem parua an possit auferre. Filij in rebus patris eo viuente: an dominium habeant.
- D**ispositio l. si vnquam. C. de reuo. donat. An admittenda, si res sit parua.
- 7 **A**limenta spurij: an transeant ad heredem.
- 8 **P**unitio delictorum, spectans ad publicam utilitatem, an in minimis sit.
- 9 **M**odicum, vel plurimum iuxta dignitatem personarum stimatur.
- 10 **C**ausa magna, vel parua: iudicis arbitrio relinquatur.

In melioratio dotis ratione facta valeat si summa excedens legitimam sit modica. Cap. XXVII.

PA T E R Dotauit filiam, dos excedit legitimam, petunt filij dotem, ressecari, filia dotata opponit summam ex-

cedentem legitimam, modicam esse quae quid iuris? Et quidem si modica summa sit videtur ressecanda, auctoritate Matthaei Afflicti. decisio. 86. col. 1. Vbi scribit, dispositionem. l. primam. C. de inofficio. dotib. habere locum etiam si dos modica sit. Contra sententiam mihi verior videtur. Omittam tot nostrorum traditiones circa minima, quorum cathalogum contexit Corsetus, in tractatu de minimis. Ias. in Auth. qui rem C. de sacrosan. ecclesi. Brunus in tractat. de statuto excluden. foeminas, artic. 9. q. 12. nu. 95. ex quibus nihil proferam, tantum quae ad rem proprius facere videntur paucis delibabo. Ante omnia, facit, quod in casu magis dubio scilicet quando filia est incapax statibus masculis, admittitur si summa parua sit, auctore Bruno, in d. tractat. de statuto exclud. foeminas. artic. 9. q. 12. nu. 95. Hic autem filia non est incapax, ergo admittetur ad meliorationem, si summa parua sit.

2 **R**ursus facit quod etiam si iure regio pater sit prohibitus legare, vel donare, ultra quintam partem in praedictum filiorum, tamen si res quae legatur ultra quintam parua sit, legatum valet, vt docuit Rodericus, in repetitione. l. quonia in prioribus, in. 1. limitatione legis Regiae. C. de inoffi. testamenti. & eiusdem opinionis videtur esse, Felin. in c. ecclesia sanctae Mariae, col. 33. versic. retenta igitur ista communi opinione. Ibi quarto quia saltem de constitutio. Facit quod scripsit Anchar. consi. 46. incip. prima facie videtur dicendum. Ergo licet pater prohibitus sit meliorare filiam, intelligitur ciuilitate quando melioratio est praedictualis caeteris filiis, secus si sit adeo modica, vt filiis nullum fiat praedictum.

3 **P**raeterea confirmatur ex eo quod magna auctoritate scribit Ias. consi. 184. versiculo secundo principaliter, ibi vel quod quinque solidi lib. 4. quod ob modicam summam testamentum non est infringendum, quod probat Paponius in consuetudinibus Aluerniae. titu. de delationibus. §. 49. incip. bona fides. Constitutio autem dotis contractus est, & contractus difficilius infringuntur quam testameta, vt notat Bar. & caeteri in Authen. ex causa. C. de liber. praeteri. vel exhareda. Ergo cum testamentum non infringatur ob modicam summam multominus infringetur dotis constitutio. Facit. l. res bona fide. ff. de contrahen. emptio.

His

4 **H**is accedit quod ad hoc vt filia dicatur meliorata ratione dotis, requiritur, vt dos excedat notabiliter legitimam, ita probatur ex Molino, in tractatu de donationibus factis, in contractu matrimonij. nu. 55. Si autem summa excedens legitimam, modica sit, non censetur donatio, neque melioratio dotis nomine facta. His congruit, quod etiam si inter aliquos donatio sit generaliter prohibita, non censetur prohibita si modo res quae donatur parua sit, ita docuit Angel. in Authen. vt cum de appellatione cognoscitur. §. siue igitur, versiculo secundo casu, Ioannes Baptista Cacialupus. in. l. si cum, vel in vtero. C. de testamen. milit. Corne. consi. 206. col. 8. versic. concurrir, lib. 3. Socin. consi. 20. col. fin. lib. 3.

5 **S**ic & Princeps, licet non possit sine causa res priuatorum auferre, rem tamen parua auferre potest, si credimus Abb. Antoni. & Felin. col. 8. in. cap. quae in ecclesiarum. de constitutio. Ergo quamuis pater non possit minuere legitimam filiorum per viam dotis, poterit si diminutio sit parua, cum enim id possit Princeps in rebus priuatorum qui domini sunt rerum suarum, cur non idem possit pater in rebus propriis, in quibus filij non habent dominium eo viuente, vt per Alexan. consi. 1. lib. 1. DD. in. l. 3. C. de iur. & fact. ignorant. l. §. si impuberi. ff. de colla. bono.

6 **P**ostremo, facit quod scripsit Gregorius in. l. 8. tit. 4. part. 5. verbo *En vida*, col. 2. quod licet pater neque in vita, neque in morte non possit in praedictum filiorum donare, ultra quintam partem, tamen si res quas donauit modicae sunt, non sunt computandae in quintam, ne videatur patri adempta administratio rei suae si etiam minima computetur, quod ante eum scripsit prudenter, Rodericus in repetitione. l. quonia in prioribus, col. penul. & finali. C. de inofficio. testa. Sic dispositio. l. si vnquam, in ducta fauore liberorum, non admittenda si res donata sit parua, ita Molin. in tract. de donatio. factis in contractu matrimonij. nu. 42. Tiraquel. l. si vnquam, verbo *Donatione largitus*. num. 107. C. de reuocan. donatio. Deinde facit textus in. l. vna. C. de inofficio. donatio. a contrario sensu.

7 **C**onfirmatur superiora ex eo quod scribit Lupus, in repetitione. cap. per vestras, col. 4. ad finem de donatio. inter virum, & vxor. quod etiam si alimenta spurij iuxta quorundam opinionem non transeant ad

haeredes, hoc non admittendum si modici praetij sint, non enim de minimis curandum. vt in. l. scio. ff. de integ. restit. quam hodie alimenta spurij videntur transire ad haeredes. vt in. lege Tauri, & dixi supra, & aequius est.

8 **P**ostremo confirmatur haec opinio, quoniam etiam in delictis quorum punitio spectat ad publicam utilitatem, vt in. l. congruit. ff. de officio Praesidis: minima non curantur, & propter modicas transgressiones (his enim verbis nostri vtuntur) non est quis puniendus, auctore Bal. in. l. qui cunque. C. de seru. fugiti. Ias. in. §. pnales. Instit. de actio. Alexand. & Ias. in. l. si quis id quod. ff. de iurisd. omni. iudic. & scripsi. in tractatu de inope. debitore iure Hispanico, creditoribus addicendo, cap. De debitore paruae summae. Ergo etiam si pater in dotando filiam non nihil excedat summam hic praefinitam, non patietur poenam hic adscriptam aduersus transgressores. Et est omnino ciuile, & prudentissimum, patrem dominium rei suae, non ita seuerè ligari, vt non possit minimum quiddam ultra legem dare. Neque enim verisimile est legislatorem de modico excessu curasse: sed de excessu ex quo resultat praedictum caeteris filiis. Si autem res patris opulenta est parum nocebit filiis, minimum quiddam, ex legitima portione diminutum.

9 **R**ursus, vt inquit Rodericus in. d. l. quoniam in prioribus, in prima limitatione legis Regiae. Si res patris opulenta sit pater ultra quintam donare poterit & non ressecabitur si modicum sit, quod & Felinus sensit in loco supra citato. Sed quae res aliquis, quae non censenda si parua summa. Et res haec iudicantis arbitrio relinquatur, qui rem ex persona & substantia dotantis, & ex persona generi & filiae aestimabit, & ex caeteris quae viros prudentes mouere solent. Ita Angel. in Authen. ex causa. C. de liberis praeteri. vel exhareda. & in Authen. praeterea. C. vnde vir, & vxor. Bart. & Ias. in. l. si constant. ff. solu. matri. Lupus, in repetitione, rubricae de donatio. inter virum, & vxorem. §. 1. num. 12. glos. communiter approbata in. l. sed et si susceperit. §. 1. versic. modica. ff. de iudici. quae scribit modicum iudicari iuxta dignitatem personarum, & quod Mathilda ingentis opulentiae Princeps foemina, donauit ecclesiae triginta millia terrae iugera & appellabat illa aliquantulum terrae, cum alius magnum quiddam iudicasset.

¶ Sic relinquatur arbitrio iudicis quæ causa dicatur magna, vel parua, glof. in. c. fin. verbo illustrium de re iudi. lib. 6. Abb. in. c. Quintauallis. in quinta charta. col. 2. de iureiuran. & c. fin. §. sanè. eod. titu. & in c. de appellationibus. de appellat. Bart. & DD. in. l. admonendi. ff. de iure iuran. Et quod modica summa iudicetur arbitrio iudicis, scribit Brunus, in tractatu de statuto excluden. fœminas, artic. 9. q. vltima in fine. num. 113.

¶ Hanc opinionem approbo. Neq; obstat autoritas Afflict. dicta decisione. 88. col. 1. Non enim nego dotem modicam ressecandam si respectu facultatum dotantis est immodica, licet enim in abstracto dos parua sit, si tamen inspecta substantia, & dignitate dantis, & numero liberorum, & persona generi sit magna ressecabitur. Nā respectu dātis magna est. Summa enim quæ opulento modica est, mihi maxima est, & quæ in abstracto modica apparet: immodica est, & perniciosa inspecta persona dantis, & eius tenuitate numeroque liberorum. Itaque tunc nō est dos modica, sed immodica, licet in abstracto videatur modica, & filijs sit maius præiudicium quam si pater diues opulentam dotem daret. Qui enim ex patre diuite est: amplam legitimā habet, & licet aliquid ex ea amittat retinet substantiam idoneam, qui verò legitimam tenuem habet vltimam ruinam patitur si dos forori videtur vltra legitimam, defraudatur enim modico, & ad peram, & baculum reddigitur. Itaque Afflictus, non loquitur in nostro casu, nos enim loquimur quando datur modicum aliquid supra legitimam, ipse verò quādo dos est modica, respectu summæ, sed immodica respectu filiorum, & substantiæ, & iam supra cap. 2. circa fin. scripsi, legem hanc non minus continere opulentos regulos, quam inopes colonos, hos enim præcipue oportuit cohiberi.

S V M M A.

- 1 Debita patris an sit deducenda de eius substantia, & annuorum reddituum, ad hoc vt videatur, an sit filia meliorata. & nu. 2.
- 2 Sacerdotium impetratum reddentem annuos aureos centum, si impense colligendorū fructuum ad sacerdotium pertinentium valent aureos quinquaginta; sacerdotium solum valere dicitur quinquaginta.

si ex decreto alicuius statuti, ex legato debeat solui vnum pro decē, si mihi legatur domus valens aureos mille, cum onere soluendi aureos ducentos, domus octuaginta valere dicitur. Et sola octuaginta soluet ratione dicti statuti.

- 3 As alienum prius soluendum est quam dos filia. Bona dicuntur deducto ære alieno.
- 4 Filiam dotans & bona fide credens se absq; vlllo onere bona possidere: si postea detegatur magnum æs alienum: dotis præstatio an rata maneat.

Et quid in præstatione arrarum.

Dos indicatur parua, respectu habito ad pacta, & dilationes in ea apposta.

¶ An cum tractatur de computanda substantia paterna, vt videatur an dos cōtineat meliorationē; deducēda sint quæ pater debet. Cap. XXVIII.

EX Decreto huius legis, pater filiam dotare debet iuxta reddituum & facultatum quantitatem, quæro vtrum in facienda computatione paternæ substantiæ & annuorum reddituum, deducenda sint quæ pater debet vt tanto minus habere videatur. Et quidem quoties computatio facienda est, æs alienum prius est deducendum, & quod restat appellatione bonorū venit. Ita probat textus qui de redditibus loquitur. in. l. fundi Trebatiani. ff. de usufruct. lega. quem in hunc vsu, notauit Bald. in. l. neque in fine. C. de compensatio. & in. l. cohæredibus. C. familiæ hercis. vbi eos scribit appellados redditus, qui deductis oneribus supersunt.

¶ Et nominatim quod in facienda cōputatione, deducenda prius sint debita, scribit Aretin. confi. 17. col. pen. Paul. in. l. 2. C. de reuocan. his quæ in fraud. credi. Rurfus Roderic. in repetitio. l. 1. tit. De las arras, & ibi glof. & Anto. Gom. l. 5. 1. Taur. nu. 13. Scribūt q̄ cum ex decreto eius legis, nemo possit donare vxori nomine arrarū vltra decimā bonorū partē, q̄ cum tractatur de cōputatione bonorum (vt liqueat quāta sit decima bonorum) deducenda sunt quæcunq; pater debet, & illis deductis æstimandum, quæ

quæ sit residui decima pars. Sic, & in dotanda filia, æstimabuntur paternæ facultates deductis debitis. Sic Bald. in. l. 1. col. 3. C. de fruct. b. & litium expensis. Scribit, q̄ si impetraui sacerdotium reddentē annuos aureos centum, q̄ si impense colligendorū fructuum ad sacerdotium pertinentium valent aureos quinquaginta, q̄ sacerdotium dicitur redde e sola quinquaginta: citat textum elegantem in. l. sed si hoc. §. 1. ff. de condit. & demonstr. & eius opinionem sequuntur Alexan. & Iaso. qui plura adferunt in. l. fructus. ff. solu. matrim. & in. l. nō amplius. ff. de leg. 1. Rodericus d. l. 1. tit. De las arras: pagi. 2. versic. nota tamen. His congruit, q̄ si ex decreto alicuius statuti ex legato debeat solui vnum pro decem, si mihi legatur domus valens aureos mille cum onere soluendi aureos ducentos, certē domus octingenta valere legatario cēsenda est, & sola octoginta soluet ratione statuti non vero centum, ita docuit Bald. in. l. non amplius. ff. de leg. 1. & ibi Paul. Alex. & Ias. & alij sequuntur Ang. in. l. ciuitatibus. ff. de leg. 1. Alexan. & Ias. in. l. fructus ff. solu. matrim. Vbi adferunt plura similia. Et alia adferunt, Bart. in. l. sed si hoc. §. 1. ff. de condit. & demonstr. Aretin. in. l. diuortio. §. fin. ff. solu. matrim. Bal. in. l. 1. C. de fructib. & liti. expens. Alex. ad. in. l. fructus. ff. eod. tit. & ego aliqua protuli in tractatu de decima tutori Hispanico iure præstanda.

¶ Hæc omnia optimo iure subsistunt, nam prius soluendum æs alienum creditoribus quam dos filia, vt per Ripam in. l. quæ situm. §. si spōsa. nu. 14. ff. de priuileg. credito. Et bona dicuntur quæ ære alieno deducto supersunt, vt in. l. subsignatum. §. bona ff. de verb. signific. & in. l. ea demum. C. de collatio. venisse, & ibi Alciat. ff. de verb. signific. l. propriè. ff. eo. tit. l. fundi Trebatiani. ff. de usufruct. lega. l. fructus. ff. solu. matrim. c. pastoralis de decim. l. pen. C. ad Trebel. scribit Lupus in rubrica de donatio. inter virum & vxorē col. 4. in medio. Rodericus in. l. quoniā. in limitatione legis Regiæ. nu. 13. versic. modo. C. de inoffi. test.

¶ Meminisse tamē oportet, q̄ si quis bona fide crederet se absq; vlllo onere possidere substantiam valentem quadraginta aureorum millia, & dotat filiam iuxta substantiam, q̄ si postea detegatur magnum æs alienum, dotis præstatio rata manet, licet excedat summam, quæ dari deberet si con-

staret de ære alieno tempore dotis. Moueor primo, quoniam quæcunq; bona fide possidemus, computantur inter bona nostra. l. bonorum appellatione. ff. de verb. signific. Rurfus moueor ex eo q̄ scripsit Rodericus in. l. 2. tit. De las arras. pagina secunda, versiculo nota tamen: q̄ si tēpore quo promissi arras credidi bona mea valere decem millia, & promissi mille, vel decimam bonorū partem, q̄ licet postea detegatur æs alienū, & ex consequenti bona mea non esse tati, nihilominus arrarum constitutio tenet, in specta summa quā tempore promissæ dotis bona fide possidebam. Quam opinionē sequitur Antonius Gomez. in. l. 5. 1. Taur. nu. 13. Matienço in. l. 2. tit. 2. lib. 5. Recop. glof. 2. à num. 2. Confirmatur hæc opinio, quoniam cum tractatur an dos immodica fuerit, vel non, consideratur tempus datæ dotis, vt statim dicam, & quid meo iudicio in hac specie probandum sit scribam infra. Vbi dicam q̄ tempus sit inspiciendum, & quid si post facultates decrescant. Illud tamen addendum, q̄ licet dos prima facie videatur magna, ea possunt apponi pacta & dilationes, vt iud. cari debeat parua, ita Curtius senior, consil. 27. col. antep. versiculo tum quia secunda constitutio dotis.

S V M M A.

- 1 Dotis ratione meliorans filia an peccet mortaliter.
- Melioratio dotis ratione an iuramento confirmetur, & nu. 7. 10. 11.
- 2 Filia meliorata an sit tuta in conscientia: Possit rem ex contractu ipso iure nullū, an teneatur illam restituere non expectata iudicis sententia,
- 3 Vxor an cum bona conscientia possit retinere donata à viro,
- 4 Melioratio dotis ratione an cōualescat si adsit iuramentum.
- 5 Lex prohibens actum, addito decreto irritati, an valeat actum si iuramentum adsit. Et contra Palac. Rub. nu. 12.
- 6 Summa præfixa à lege in præstatione arrarū, an excedi possit virtute iuramenti.
- 7 Dispositio. l. hac adictali. C. de secund. nup. an possit excedi si iuramentum interueniat. Iuramentum non debet operari quando ex contractu succedit iactura tertij.
- 8 Lex resistendo contractui prohibendo personas con-

contrahere: an ex dicto contractu oriatur, obligatio civilis, vel naturalis.

9 *Mulier, vel minor statuta prohiberi contrahere absq; certa solemnitate. An si contractus absq; ea fiat: iuramento confirmetur.*

10 *Iuramentum, an confirmet actum ipso iure nullum.*

11 *Dispositio, si unquam, C. de reuocand. donat. An sit seruanda si in ea interueniat iuramentum.*

An meliorans filiam dotis ratione peccet mortaliter, & an melioratio confirmetur iuramento, & an ipsa filia possidens dotem tuta sit in conscientia. Cap. XXIIX.

1 **Q**Uæro deinde an meliorans filiam dotis ratione peccet mortaliter, & an melioratio confirmetur iuramento. Quoad primum mihi videtur patrem peccare grauius, lex enim ista est prohibitiua, vt patet ibi. *Mandatos que nunguino puella.* Lex autem prohibitiua obligat in foro conscientie, & transgressor peccat mortaliter, præsertim cum oritur præiudicium tertij, iuxta iura vulgaria. Lex autem ista condita est ne fiat præiudicium legitime cæterorum filiorum. Ergo meliorans aduersus legis præceptum eis aufert ius suum, & per consequens grauius peccat.

2 **S**imiliter etiam filia meliorata tuta non est in conscientia. Cum enim quicquid præstatur ultra summam hic præfinitam ipso iure nullum sit, vt in hac lege nominatim decernitur. Succedit regula iuris, quod cum quis possidet rem ex contractu ipso iure nullo tenetur illam restituere nõ expectata iudicis sententia, ita docuit Abb. in c. 1. col. 3. de constitutio. & ibi Fel. col. 1. 3. versu. incipit. Idem Abb. in c. extirpanda. §. quia verò. col. 8. versiculo ex his, de præbend. & in c. dilecti. col. 3. de arbitr. Barb. in c. Raynaldus. col. 45. de testa. Cardina. Alexandri. in c. fraternitas. 12. q. 2. Felin. in c. Rodolphus. col. pen. versiculo limita tertio, de rescrip. & in c. cum nobis col. fin. eod. tit. Corsetus. in singulari, in-

cipienti. Poena. Afflict. in constitutio. Sicilix, incip. Violentias. col. 8. q. 2. Scio plures contra sentire, quos citat Cagnol. in l. si quis maior, num. 160. C. de transact. sed hoc probabile videtur. Confirmatur hæc opinio ex his quæ scripsit Archidiano. in c. quicunq; 17. q. 4. col. pen. Imol. & Abb. in c. fin. de donatio.

3 **R**ursum confirmatur quoniam cum lex prohibeat donationem inter coniuges vxor non potest cum bona conscientia retinere donata à viro, glos. & Bald. in c. quæ in ecclesiarum, de constitutio. Scribit Boerius in consuetudinib. Bituricenis. de consuetudine matrimonij. §. 1. col. 8. versic. quid de quæstione. Faciunt quæ tradit Ias. in l. si post diuisionem. C. de iuris, & fact. ignoran.

4 **H**is ita definitis, videamus an melioratio dotis ratione facta conualecat si adsit iuramentum. Mouet quæstionem quod in simili specie scribit Lupus, in rubrica de donationi. inter virum, & vxorem. §. 24. num. 4. versic. hæc tamen intellige. Quod licet Iure Regio arra (ita enim vocamus Hispanicæ donationem, propter nuptias) non possit excedere decimam partem bonorum, vt in l. 1. tit. De las arras, lib. 3. Fori. Id non admittendum quando arra interposito iuramento promittitur, tunc enim potest excedi decima pars. Matienço. in l. 2. tit. 2. lib. 5. Recop. glo. 2. num. 2. Ergo licet hæc lex præfinit summam dotis nomine dandam, licet eius præfinitionem excedere si dos promittatur iuramento.

5 **C**onfirmatur quoniam etiam si lex prohibeat actum addito decreto irritanti, nihilominus valet si adsit iuramentum, ita Abb. num. 6. Anton. & Imol. num. 36. in c. cum contingat, de iure iuran. Ancharra. in c. 1. de constitutio. Paul. in Auth. sacramenta puberum. C. si aduersus venditio. vbi Corneus testatur hanc esse communem opinionem, & ibi Ias. sequitur. nu. 51. Alexand. consi. 27. lib. 1. Alciatus, in c. cum contingat. num. 94. de iure iuran. Couar. in repetitione. c. quamuis pactum, in 2. part. §. 2. num. 7. de pact. in 6. Plures quos in vnum conuersit doctissimus Matienço. d. l. 2. tit. 2. glof. 2. nu. 5. lib. 5. Recopil.

6 **C**ontraria tamen sententia verissima & prudentior est. Primò quoniam summa præfinita in præstatione arrarum non potest excedi etiam interueniente iuramento. Ita melius docuit, glos. in l. 1. tit. De las

arras, lib. 3. Fori. in glos. 1. Rodericus ibi in repetitione. q. 3. Couarr. in c. quamuis pactum in 2. part. num. 7. de pactis, lib. 6. Antoni Padilla, in repetitione Auth. res quærum. 29. C. commun. de lega. & Matienço vbi proximè. d. nu. 5. Cum ergo arra quæ ex parte viri censetur dos data vxori, non possit ultra metam legis dari, etiam si adsit iuramentum, idem sentiendum circa dotem quam vxor præstat marito.

7 **H**is accedit efficax argumentum, scilicet quòd dispositio. l. hac ædictali. C. de secundo nupt. quæ taxat dotem ab vxore secundo marito dandam, non potest excedi etiam si interueniat iuramentum, ita Bart. in d. l. hac ædictali. in fine principij. Decius consil. 246. col. 1. Bald. consi. 22. quædam domina Nicholina: & in l. 1. in 3. q. C. de inofficio. donatio. Bart. in l. cum quis decedens. §. Titia, versiculo & hoc est vtile. ff. de leg. 3. Bertrandus in repetitione. l. hac ædictali. num. 43. citat Bart. l. Titia. §. Imperator. versiculo quæro, mater. ff. de lega. 2. Mouentur omnes, quoniam lex illa ædicta fuit fauore filiorum primi matrimonij, & iuramento non debet operari quando ex contractu succederet iactura tertij, vt probatur in dicto. c. cum contingat, non enim debet esse vinculum iniquitatis. Hæc autem lex taxat dotes, ne melioratio dotis ratione facta absorbeat, vel labefactet cæterorum legitimam, & quod ultra legitimam datur reuocatur, & adiudicatur cæteris filijs, vt statim dicam si autem iuramentum efficeret, vt legitima eorum minui posset, esset vinculum iniquitatis ergo nihil operatur, neque meliorationi robur præstat.

8 **R**ursum comprobatur quoniam quando lex resistit contractui prohibendo personas contrahere, non oritur ex eo obligatio civilis, neq; naturalis, vt per Bart. Paul. & Imol. in l. cum lex. ff. de fideiussori. Quod si nulla oritur obligatio, quomodo potest iuramentum confirmationem præstare cum nihil sit confirmabile? Ita Angel. consil. 160. pro decisione, col. 2. versiculo contrarium: Roman. consi. 12. viso testamento, col. 2. Vbi scribit quòd si ex dispositione statuti nullus possit contrahere absq; consensu propinquorum, certè si cõtrahat absq; eorum consensu nullius momenti est cõtractus etiam si interueniat iuramentum.

9 **R**ursum Bart. in l. si quis pro eo, in tertio membro ad finem: & in quinto membro,

ante finem. ff. de fideiussor. scribit, quòd si ex statuto mulier vel minor non possint aliquem contractum facere, absq; certa solemnitate, certè si, absq; ea fiat contractus non cõfirmabitur iuramento quoniam ex tali iuramento oritur peccatum mortale. Idem sensit Bart. in statuto exigente consensum propinquorum, in contractibus mulierum & minorum, in l. 2. ad finem. C. ne fideiussor. dotium dentur: & consi. 88. incip. in quæstione inter Franciscum. Bal. in l. 2. in 9. quæstione. C. de rescin. venditio. Tiraquel. legum. connubial. glo. 4. nu. 27. Paul. consi. 465. viso compromisso. col. fin. lib. 1. Petrus Ferrara, in forma libelli. Super petitione restitutio in integrum, in verbo Tunc iuravit, col. 4. versiculo dixi secundo. Corne. consi. 77. quæquam videatur. col. 2. versic. præterea iuramentum, lib. 1. Anchar. in repetitione. c. 1. de constitutio. ad finem. 1. 1. quæstionis, de qua re vide Tiraquel. vbi supra. nu. 28. & 29. sunt enim plures qui contra sentiunt.

10 **P**ostremo moueor, quoniam hæc lex expressè decernit omnem meliorationem dotis ratione factam, & quicquid actum fuerit aduersus legem esse ipso iure nullum, vt patet ibi. *Todo lo contrario, pactos, promissiones, contractos, sean en si ningunos, y de ningun valor y efeto.* Iuramentum autem non confirmat actum ipso iure nullum, vt sentit Bald. in l. non dubium. 17. oppositione. C. de legi. & in l. antiqua. §. si. C. ad Velleia. Angel. consi. 160. col. 1. versic. contrarium dico: vbi adducit quod supra dicebam, quod cum actus est ipso iure nullus nihil est quod confirmari possit, Roman. consil. 12. viso fact. col. 2. versic. secundo quia ex tali contractu, glos. in Auth. si qua mulier, in prin. C. ad Velleian. Paul. consi. 8. in causa quæ vertitur, col. 1. lib. 2. Roman. in repetitione. l. 1. char. 3. ff. de vsu capio. versic. & adde duas. Hyppoli. consi. 125. æternæ lucis, col. 3. versic. quia respondeo. Quòd qualiter intelligitur explicat Imol. in c. cum contingat. in tertio membro principali: col. eius membri. 7. versic. circa primum variat. de iure iurand.

11 **V**ltimo facit, quòd dispositio. l. si unquam C. de reuocand. donatio. inducta in fauorem filiorum seruanda est etiam si in contractu interueniat iuramentum, autore Bart. in l. Titia. §. Imperator. in fine. ff. de leg. 2. Bal. in l. 1. C. de inoffi. donatio. col. fin. in fine. Socin. consi. 20. col. fin. lib. 1. & consi. 34. in princ.

Prin. lib. 4. Vbi dicit hanc esse communem opinionem, & sequitur Aretin. consil. 24. quatuor dubia. Marcus Antonius in tractatu de virtute iuramenti, col. 3. Ioan. Bernard. regul. 213. ampliatione secunda. Imo la in. c. fi. de donatio. Ergo melioratio dotis ratione non valet etiam si interuenerit iuramentum.

- 12 **C** Non obliant ex aduerso prolata. Quauis enim vera sit communis opinio docens legem prohibitivam deficere si adlit iuramentum, id non admittendum quando ex iuramenti viribus, tertius quispiam damnum incurrit. Quod si melioratio valeret ex iuramenti interpositione damnum magnum paterentur ceteri fratres quorum fauore condita est lex, ergo iuramentum non seruandum. Non obstat quod scribit Lupus in rubrica de donationibus. §. 24. eius enim opinio falsa est, & contraria vera, & magis communis, ut patet ex doctoribus supra citatis, & ab ea nemo eruditus non discedet, si rem paulisper consideretur. Quid enim operabitur prohibitio legis si iuramento eludi potest non enim minori facilitate iuramentum quam contrahimus. Rursus in hoc casu maior æquitas viget, ut non excedatur dotis præfinitio, quam in arris, nam cum do arras: do quod meum est, cum dotem & melioro: aufero à filiis suam legitimam.

S V M M A.

- 1 **F**raus in dubio non præsumitur.
2 **D**otare, aliud est, aliud consentire rem suam genero in dotem dare.
Prohibitum rem suam vendere absque certa solemnitate, an videatur prohibitum consentire rem suam vendenti. & num. 3.
Prohibitum manumittere, an possit consentire manumittenti.
3 **P**aria sunt donare, & donanti consentire.
Lex loquens de dante, an extendatur ad consentientem.
4 **D**os ad hoc, ut censetur profectitia, an sufficiat, ut eam extraneus det.
5 **D**ispositio, si hac adictali. C. de secund. nupt. an seruanda sit, si mulier dotem non det marito, sed alteri eius amico.
6 **D**onatio inter virum, & uxorem iure prohibita, an suslineatur si maritus rem suam alij det, ut uxori constituat.

Extende etiam si ex intervallo extraneus dotes uxori dantis.

Mulier constante matrimonio renuntians in manibus domini directi: domum acceptam in emphiteosim (inico secreto pacto) ut eam postea concedat marito: an talis renuntiatio valeat, veluti facta in fraudem legis.

- 7 **M**ulier prohibita vendere absque facultate mariti, an possit consentire alteri rem vendere.
Donare prohibitum, an possit consentire rem ipsius donanti.

- 8 **P**ater donans genero antes quam eum in generum accipiat, si postea sequuto matrimonio dos excedat legitimam (computata donatione ei facta antes quam gener esset) an donatio corrumpat, ratione meliorationis.

Mulier donans extraneo, si postea illum in maritum accipiat, an donatio sit reuocanda.

- 9 **M**aritus ex dispositione statuti si non potest relinquere uxori ultra certam summam, & maritus ei ultra taxam relinquat centum; distribuenda pro anima sua, an censetur fraus fieri statuto.

Limita si distributio committatur mulieri, & alteri tertio.

- 10 **V**ilis aestimatio rei, cum maioris pretij sint, donatio est.

Prohibitum aliquid facere ex contractu, prohibetur etiam facere ex distractu.

- 11 **F**raus fieri legi, an videatur si pater fideiussor beat pro extraneo oppulentam dotem filie præstantem. Et an ex vi fideiussionis cogi poterit dotem soluere, ultra præfinitam legis summam.

Prohibitum facere ex contractu, an prohibeatur facere ex fideiussione.

Prohibitum aliqua bona alienare: an prohibeatur alienare ex fideiussione.

Pater cessante fraude regulariter fideiussor esse potest pro dote filie.

Dolo alterius quis prægrauari non debet.

- 21 **N**upta, fingens se non nuptam ad hoc, ut contrahat, absque facultate viri aduersus legem: contractus non nocet marito.

Minor maiorem se esse asserens, an restituatur.

Et quid in femina simulans se virum: an iubetur Velesiano.

Et quid

Et quid in muliere asserens rem quam vendit non esse dotalem.

Et quid in filio asserens, se sui iuris an iuuetur Macedoniano.

Filius familias licet se obligare non possit absque consensu patris, si asserat alicui, qui sciat falsum esse, se esse emancipatum contractus non valet.

- 13 **M**arito si dentur vestes serica, & similia linthea & serica ornamenta an computanda.

Socer, si præter dotem det, constate matrimonio genero aliquas res, an reuocari possint, & num. 14.

- 15 **P**ater si dat dotem filie. & dicat ne filia adferat eam in collationem, an si ex ea oriatur melioratio rescetur.

Fraus aduersus legem propulsanda est.

¶ Quod non admittitur fraus aduersus hanc legem, & quot modis possit excogitari. Caput. XXX.

NON Contentus Legislator dotis præfinitione, & prohibitione meliorandi, addit seuera verba: Porque dessea fraudes mandamos, que todos los pactos, o promissiones que se hizieren en fraude desto seu en si ningunos, y de ningun valor y efecto. Videamus quot modis censetur fieri fraus legi. Ante omnia supponendum, fraudem in dubio non præsumi. l. merito. ff. pro socio. l. patronus. l. quoties. §. qui dolo. ff. de probatio. l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iudicio. l. 3. §. si. & ibi glossa. ff. de tributo. actio. l. dolum, & ibi Bart. C. de dolo. l. 1. & ibi Corne. in 2. notabili. C. si quis omnia causa. testam. c. officij. in verbo constitit, & ibi Barbat. num. 29. de testam. Specula. tit. de appella. part. 2. §. nunc tractemus. versi. sed secundu præmissa. Alberi. l. 1. ad finem. princip. ff. de rerum diuisio. Bald. consil. 198. col. 1. lib. 1. Rota. decisi. 271. si de mandato in fine. in nouis. Ancharr. confi. 204. col. fin. versic. non obstat quarta ratio.

His suppositis quæro quid si pater dat rem suam tertio, ut det eam in dotem filie, si ex tali præstatione oritur melioratio, quæro an valeat. Et quid iudicandum si pater permittat alicui res suas dare in dotem, vel

donare filie, vel genero, an valeat si excedatur legitima filie. Mouet quæstionem, quod hæc lex loquitur de dotante, aliud autem est dotare, aliud consentire rem suam genero in dotem dari, ut in. l. si pater. ff. de manu miss. vindic. Sic prohibitum rem suam vendere absque certa solemnitate, non videtur prohibitum consentire rem suam vendenti, ita docet Signorolus consil. 145. col. 2. Calcaneus, consil. 1. col. 14. Decius consil. 124. col. 3. Sic prohibitum manumittere, potest consentire manumittenti, autore Benedicte Plumbino in. l. si minor. ff. de manum. vindic.

3 **S**ed contraria sententia verior est, imò omnis melioratio rescenda etiam si ab extraneo facta sit de re patris. Paria enim sunt donare, vel donanti consentire. l. cum sunt. ff. de reg. iuris. Et qui non potest vendere, non potest consentire vendenti, ut notat Bald. in. l. 2. C. si aduersus donat. Aret. & Deci. in. l. fin. C. de pact. Deci. in. l. aliud. ff. de reg. iuris Socin. consil. 230. col. 3. lib. 2. Alcia. in rub. C. de pact. Fabianus à Mōtesabino in tractatu de emptio. & venditio. 7. parte principali. q. 25. Brunus in reperiitorio statutorum, in verbo insinuatio. col. 2. Et quod lex loquens de dante extendatur ad consentientem rem suam dari, scribit Barbat. in. c. peruenit. de emptio. & venditio. & in. c. si quis presbyterorum. de rebus Ecclesie non alienari.

4 **H**is congruit, quod consentiens rem suam in dotem dari, ipse eam dare videtur, imò sufficit, ut extraneus eius contemplatione det, ut censetur dos profectitia, ut late docent Alexand. consil. 179. viso processu. col. 1. lib. 5. Petrus Cin. & Sali. in. l. omnimodo. §. si. C. de inoffi. testam. Ifernica, tit. de alienatione feudij paterni. col. 4. in vrbibus feudorum. Curtius iunior in tractatu feudorum parte tertia nu. 43. Bertran. consil. 306. lib. 2. Brunus consil. 8. Bellamera decisi. 742. Cremenfis. singulari. 82. Iacobinus à sancto Georgio in tractatu feudorum. versic. dictiq; valalli promiserunt non committere feloniam, col. 16. scribit Alex. in. l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de v. g. & pupil. Bald. consil. 30. lib. 3. Brunus de statuto excluden. foeminas arti. 7. nu. 174. Alexand. l. qui in aliena. §. si is qui putabat. ff. de acquir. hære. & in. l. quæ situm. ff. de leg. 1.

5 **R**ursus proprius ad hunc tractatum probatur hæc opinio, quoniam dispositio. l. hac adictali. C. de secund. nupt. præfinitens summam

nam quam vxor potest dare in dotem secundo marito, seruanda est etiam si mulier non det marito, sed alteri eius amico. Ita prudenter definit Capra. cōf. 3. i. incip. et si prima facie Deci. cōf. 246. col. 1. Bertran. in repetitione dict. l. hac ad dictali. in princ. nu. 57. Et probatur in dicta lege, quoniam censetur fraus fieri, quo casu neq; extraneus, neq; pater possunt excedere summam in dotando præfinitam, quoniam licet det extraneus, pater ipse dare videtur, & fraus non admittenda, vt prudenter scribit Roman. cōf. 219. col. fi. vbi dicit, qd hoc casu, etiam extraneus non potest excedere summam in dotando præfinitam.

6 **H**is accedit quod scribit Lupus in rubrica de donat. inter virum & vxor. §. 30. incip. infertur nu. 4. qd cum de iure prohibita sit donatio inter virum & vxorem, nō potest maritus rem suam alij dare, vt constituat vxori, quia re vera ipse dare censetur. l. si extraneus. ff. de donatio. inter vir. & vxor. Nam qui consentit rem suam ab alio donari, ipse donare eam videtur. l. 3. §. fi. ff. de donat. inter vir. & vxor. Campegius de dote, questione. 50. Quod extendit Lupus, etiam si ex intervallo extraneus donet vxori dantis. Et infert qd si constante matrimonio vxor renuntiat in manibus domini directi domum acceptam in emphyteosim (inuito secreto pacto) vt eam postea concedat marito, qd talis renuntiatio nō valet veluti facta in fraudem legis. Accedit textus, vbi hoc expresse videtur definiri in l. si liqueat. C. de inofficio. donatio. Vbi inofficiosa donatio reuocatur, siue pater eam faciat per se, siue per alium.

7 **H**is congruit, qd mulier prohibita videri absq; facultate mariti, non potest consentire alteri rem ipsius mulieris vendenti, argumento eius qd dicitur qd qui donare non potest, non potest consentire re ipsius donanti. l. 3. §. non tatum. ff. de donatio. inter virum, & vxor. l. creditor. & ibi Bald. ff. eo. tit. Bald. & Salic. in l. 2. C. si aduers. donat. Aretin. l. fi. col. 1. & ibi Decius, col. 4. vers. in glos. in verbo accommodauerit. C. de pact. Barba. c. decernimus, col. 9. vers. & plus etiam dico de iudici. Socin. l. Gallus. §. videndum, col. 2. in fine. ff. de regul. iuris. Arnoldus Ferron. in consuetud. ni. Burdegal. tit. 1. §. 2.

8 **E**rgo supra præfinitionem legis, neq; pater dare potest, neq; extraneus si modo rem quam dat habuerit à patre, vt daret filie,

vel genero, est enim inhonesta & manifesta fraus. Quod amplia, vt etiam si pater donet genero antequam in generum eum accipiat corrumpit donatio, si postea sequuto matrimonio dos excedat legitimam computata donatione ei facta antequam gener esset. Ita probat Bald. in l. hac ad dictali. C. de secund. nupt. Vbi dicit vxorē non posse secundo marito dare in dotem vltra summam ibi præfinitam, & omnes fraudes reijciendas, ad eod vt si mulier donet extraneo, & postea illum accipiat in maritum, donatio est reuocanda, tanquam fraudulenter facta quod refert, & sequitur Decius, cōf. 246. col. 1. Capra. cōf. 3. i. et si videtur prima facie.

9 **R**ursus censetur fieri fraus huic legi, si socer præter summam dotis nomine datam, det genero centum, vt cum ipse è viuus excesserit distribuatur ea pro anima sua. Nam etiam si hæc centum non excedant quintam substantiæ partem, repetenda sunt à genero, cui neq; quinta, neq; tertia dari potest in dotem. Licet enim verba sonent dari centum, vt distribuatur pro salute animæ tamē re vera sit fraus legi, & per cuniculos eius prudens dispositio subuertitur. Ita probatur ex his quæ tradit Ioann. Andra. in additio. ad Speculum titulo de instrument. conditione. §. nunc vero aliqua. post medium in additione incipienti ad istum. Alber. in secunda parte statutorum. q. 112. in fine. Vbi scribunt, quod si ex dispositione statuti maritus non possit relinquere vxori vltra certam summam, & maritus supra taxam relinquat ei centum distribuenda pro anima sua, censetur fraus fieri statuto, & eorum opinionem sequitur Socin. in l. quæ hæredi. ff. de reb. dub. col. 1. Alexan. consil. 57. num. 7. lib. 2. & in l. cogi. §. ij. qui. ff. ad Trebel. Gerardus Singulari. 14. l. in l. non dubium, col. 10. C. de legib. & in l. captatorias, col. 2. C. de test. mili. Hoc tamen limitandum quando distributio committetur mulieri, & alteri tertio, tunc cessat præsumptio fraudis, vt notat Alexand. d. consil. 57. num. 7. lib. 2.

10 **R**ursus censetur fieri fraus huic legi, & dari supra taxam, si possessiones dentur vili prætio, cum maioris prætij sint. Nā maius prætium videtur donatum, ita probatur in l. si quis donationis in fine. ff. de contrah. emptio. Et probatur ex Socin. cōf. 69. num. 3. lib. 4. Rursus probatur ex his, quæ scribit Lupus in repetit. rubric. de donatio.

inter

inter virum, & vxor. §. 29. ex quibus nu. 2. versiculo ex his infertur. Vbi dicit quod vilis æstimatio rei est donatio. l. si sponsa. §. circa. ff. de donatio. inter virum & vxor. Confirmatur hæc opinio ex his quæ scribit Rodericus in l. 1. titulo De las arras. §. nota. ad finem. versic. secundo quia bene. Vbi æstimatio falsa est pars rei. Ergo hæc fraus etiam reijciatur tanquam manifeste impudens. Rursus censetur fieri fraus legi, si pater per viam distractus det filie, vel genero supra legitimam. Licet enim hæc lex loquatur de dote ex contractu data, vel promissa, tamen idem iudicandum quando ex distractu exceditur summa in lege præfinita. Prohibitus enim aliquid facere ex contractu, videtur prohibitus illud facere ex distractu. Ita probatur ex Bald. in l. si vnus. §. pactus ne peteret, col. 4. versiculo sed quid si statutum, & ibi Ias. ff. de pact. Roman. in l. de tutela. col. fi. C. de in integ. restit. & in l. mutum. §. 1. ff. de acquir. hered. Ias. in l. siue apud acta, col. 2. C. de transactio. Lupus in rubric. de donatio. inter virum & vxorem. §. 68. Ripa in rubrica. ff. de acquir. possessio. col. 2.

11 **P**raeterea censetur fieri fraus legi si pater fideiubeat pro extraneo opulentam dotem ipsius filie præstanti. Non enim ex vi fideiussionis cogi poterit soluere dotem vltra summam hic præfinitam. Primo quoniam videtur esse fraus. Deinde ex verbis legis, ibi: *Ninguno pueda dar tercio, ni quinto, por via de contrato.* Prohibitus autē aliquid facere ex contractu, videtur prohibitus id facere ex fideiussione, autore Bald. in Authent. sacramenta puberum, col. penult. C. si aduers. vendi. & probatur ex Bald. in l. 1. col. penult. versiculo extra quæro. ff. si cert. peta. Ripa. ibi, col. 10. Bal. consil. 428. lib. 2. l. 14. tit. fi. lib. 3. Fori. Sic prohibitus aliqua bona alienare, videtur prohibitus ea alienare ex fideiussione, ita glos. & Bald. in l. exceptiones. C. de excep. Ias. in l. si ita quis. §. ea lege. col. fi. ff. de verbo. obliga. qui scribunt vxorē pro marito fideiubere non posse, quia inter eos est donatio prohibita. Ergo pater non magis obligabitur ex fideiussione, quam si ipsemet tanquam principalis dotē promitteret. Non enim quod vna via prohibetur est quæsito colore percuniculos admittendum. Quid enim interest an filia immodicam dotem accipiat ex promissione patris, an ex fideiussione, nonne in vtroq; casu minuitur legitima

cæterorum ratione dotis? Quis non videt hic subesse craftam fraudem. Regulariter tamen cessante fraude, bene potest pater esse fideiussor pro dote filie. l. prof. etia. §. si pater non quasi. ff. de iure dotis. Roman. sing. 16.

12 **R**ursus erit manifesta fraus, si pater fingens se non esse patrem, det filie in dotem tertiam, & quintam substantiæ partem, non enim dolus debet nocere filiis quorum favore condita est hæc lex, neq; propter eius affirmare efficitur pater, neq; propter negationem definit, esse pater. l. assumptio. ff. ad municipal. Neq; quisquam alterius dolo prægruari debet. c. nemo debet. de reg. iuris. lib. 6. Neq; absq; suo facto, vel culpa, quis suo iure priuandus est. l. id quod nostrum. ff. de reg. iuris. Facit quod in simili scribit Tiraquel. post leges connubiales, glos. 8. num. 141. Quod si nupta fingit se non nuptam, & contrahit absq; facultate viri aduersus Regiam constitutionem, contractus non nocet marito. Aduertendum tamē, quod, vt aliquorum opinio est, dotem immodicam non solum improbare possunt filij verum etiam ipse pater, vt statim dicam. In casu autem, quo pater simularet se patrem non esse, & promittendo magnam dotem deciperet generum, qui existimauit illum esse extraneum, haud dubiè non poterit se iuuare dispositione legis. Quinimo, neq; filij poterunt, si modo ipsi quoq; sororium deceperunt dicendo illum non esse patrem. Tenebunt enim de dolo, & huius legis beneficio, vt non poterunt. Minor enim qui se maiorem asserit non restituitur. l. 2. C. si minor se maiorem dixer. Et femina contrahens simulās se virum, non iuuatur Velleiano. l. si decipiē di. in principio. ff. ad Velleia. l. femine. C. eo. tit. Sic mulier asserens re quæ veditur non esse dotale, non potest impugnare alienationem, vt per Imola in l. cum vir. circa 16. col. ff. de vsu cap. Rursus filius asserens se sui iuris esse, nō iuuatur Macedoniano, iuxta traddita in l. 1. C. ad Senatus Cōsul. Macedoni. l. cum qui. ff. eod. titulo. Quod tamen limitandum nisi ipse gener sciret illum esse socerum, tunc enim non fit ei fraus. Qua ratione Bal. in l. de tutela. C. de in integ. restitutione. Scribit, qd si ex statuto minor viginti annis non possit contrahere absq; curatore, si soror contrahat cum fratre affirmando iuramento se excessisse annum vigesimum, nihilominus contractus

S non

nō valet, quoniam frater præsumitur scire
 ætatem sororis, & non decipitur. Sic Dinus
 consi. incip. iure municipali cauetur, scribit
 q̄ si dicit statutum, vt filius familias non
 possit se obligare, absq; consensu patris, si
 aliquis filius familias asserat se emancipa-
 tum: alicui, qui sciat id falsum esse, contra-
 ctus non valet, neq; enim fit fraus scienti.
 l. cū donationis. C. de transact. & sequitur
 Alexand. consi. 122. col. 2. lib. 6. Traquel.
 post leges connubial. glos. 8. num. 143. An
 gel. consi. 140. incip. Dña Catharina. col. fi.
 ¶ Quid autem si nouo marito dātur vestes
 sericæ, & similia lintea, & serica ornamen-
 ta, an computanda? Videtur non compu-
 tanda. Non enim eis competit definitio do-
 tis, & licet sponsa repetat dotem, vt per to-
 tum. ff. soluto matrim. non repetit sponsa-
 litiam largitatem, vt in l. 3. tit. 1. part. 4.
 l. si à sponso. C. de donatio. ante nupt. ergo
 non est dos.

¶ Rursus si focer præter dotem det constā-
 te matrimonio genero aliquas res, an reuo-
 cari possint. Hic duplex considerari potest
 repetendi ratio altera est, quod non potuit
 dare, quia exceditur quinta pars, & si illa,
 quæ dat sint res modicæ haud dubiè non
 computanda in quintam, vt prudenter de-
 finit Rodericus in repetitione. l. quoniam
 in prioribus col. penult. & fin. C. de inoffi-
 cio. testamen. glos. l. 8. tit. 4. verbo *En vida*,
 col. 2. part. 5. Altera est quod videtur quin-
 tam dare in dotem si non sint res modicæ,
 sed considerabiles, & quæ habent valorem,
 & tunc cum non det has res, vt matrimo-
 nium coeat, neq; ratione dotis non videtur
 satis quadrare hæc lex sed recurrendum ad
 loca communia, an scilicet censetur ha-
 buisse animum repetendi. Si tamen con-
 tracto matrimonio has res: valoris confide-
 rabilis det, vt augeat dotem filix reuoca-
 buntur ex dispositione huius legis quoniā
 etiam post contractum matrimonium nō
 licet meliorare ratione dotis, vt supra dixi.

¶ Et cū similis casus occurrit considerādū,
 an ex tacita, vel expressa mēte volūtate dā-
 tis aptari possit quod dicitur in l. quod au-
 tem. ff. de iure doti. vbi Bart. notat, q̄ etiam
 si focer simpliciter det genero aliquam rē
 videtur eam dare ratione matrimonij &
 dotis. Quod etiam scribit Bald. in l. nulla.
 C. de iure doti. Corne. cōsi. 282. col. 4. litera
 F. lib. 1. Et hæc distinguēda sunt iuxta rei
 qualitatem. Quid enim si dat ligna, si dat
 oleum, si dat triticū eo animo quo solemus

amicis liberalitèr nostra communicare, vel
 egenis subuenire, absq; cogitatione vlla re-
 petendi.

¶ Postremò illud addendum, quod si pater
 dando dotem dixit, ne filia adferret eam in
 collationem, non seruandum si oritur me-
 lioratio, iam enim dos datur titulo melio-
 rationis, vt nō computetur in legitima. Et
 hoc casu quo oritur melioratio, non est cu-
 randum de voluntate patris, licet aliās cu-
 retur, in Authent. ex testamento. C. de col-
 latio. l. 3. tit. 1. part. 6. Nemo enim potest
 facere, vt sua non exequetur legi. l. nemo
 potest. ff. de leg. 1.

¶ In summa omnis fraus aduersus legem
 propulsanda, & reiicienda est, veluti si pa-
 ter per interpositam personam det, quod
 in materia dotis præfinitæ admonet tex-
 tus. l. hac ædificati. C. de secund. nupt. Vel
 maioratum instituat inter viuos in perso-
 na filij sub cōditione, vt aureorum decem
 millia det forori in dotē, si enim subsit me-
 lioratio ressecanda est dos, licet frater eam
 det, quia dat iussu patris, & ab eo filia acci-
 pere videtur, & cæteri fratres, qui non te-
 nentur pati solam sororem meliorari: non
 patientur, & sororem, & fratrem magno
 ipsorum detrimento ferè totas patris fa-
 cultates deuorare.

S V M M A.

¶ **F**ilia ad hoc vt meliorata dicatur: quod
 tempus est inspiciendum, vt melioratio,
 vel corruat, vel valeat. & num. 2. 3. 4.

¶ Pater si data dote ægestate præmittitur, an di-
 minutis facultatibus, diminuatur dos.

¶ Congruitas dotis æstimanda est inspectis facul-
 tatibus, numero liberorum, & cæteris facul-
 tatibus, quæ adsunt tempore datae dotis.

¶ Facultates si creuerunt: dos congrua dicatur in-
 specto tempore mortis, & non datae dotis.

¶ Pater si statuto teneatur assignare legitimam
 filio delinquenti, vt adiudicetur sisco, inspi-
 citur legitima, quæ competit tempore, quo cō-
 demnatur.

¶ Pater donans omnia bona verior filijs in frau-
 dem aliorum donatio rata manet, vsq; ad
 legitimam competentem filio donatario: tē-
 pore, quo fuit facta donatio.

¶ Donatio propter nuptias exequanda est tem-
 pori in quo datur.

¶ Dos immodica data vni filix reuocatur ex
 nati-

natiuitate aliorum, pro eo dumtaxat quod
 excedebat legitimam inspecto tempore do-
 nationis.

¶ Paterna facultates si diminuuntur, an auferā-
 tur à genero portio quam acceperat.

¶ Dos data si excedat legitimam inspectis fa-
 cultatibus quas tunc pater habet: si postea
 crescant, inspiciuntur tempus quo filij agunt
 (mortuo patre) ad reuocationem.

¶ Inofficiosa donationem collatam in vnum ex
 filijs, donatio an rata maneat, si postea tot
 bona acquisiuit pater: vt inspecto eo tēpore,
 quo de reuocatione agitur non sit inofficiosa.

¶ Filia dotata, & post dotem constitutam si do-
 tator præmatur ægestate: an agi possit ad
 dotis reuocationem, vt rescari possit, &
 num. 9. contra Paulum Castrensem.

¶ Viuentis non est hereditas, neq; legitima filia
 debetur ante mortem patris.

¶ Pater ægestate oppressus si dotem promittat
 filix daturum cum benigniorem expertus
 fuerit fortunam, an postea si magnas opes,
 & facultates pariat, si gener dotem petat,
 illud scilicet fortunæ tempus sit inspicie-
 dum, non autem tempus dotis promissæ.

¶ Pater se magnas facultates habere credens si
 dotat filiam amplè iusta summam in hac le-
 ge præfinitam, si postea contra illum lis
 moueatur, & iudicis sententia condemna-
 tur, ad restitutionem partis facultatum,
 an dos filix reuocabitur, inspecto tempore,
 quo data fuit. an vero inspecto tempore
 sententiæ iudicis, & num. fin.

¶ Quod tempus sit inspicien-
 dum, vt intelligatur, an filia
 sit meliorata, & vt meliora-
 tio, vel corruat, vel valeat, &
 quid si data dote pater diues
 ægestate præmittitur: an dimi-
 nutis facultatibus patris di-
 minuatur dos. Cap. XXXI.

¶ Vero deinde quod tempus sit in-
 spiciendum, vt videamus ad dos sit
 congrua. Videtur tempus mortis

paternæ inspiciendum, quoniam dos suc-
 cedit loco legitimæ, in legitima autē con-
 sideratur tēpus mortis. l. cum quæritur. C.
 de inofficio. testam.

¶ Verius tamen est tempus datæ dotis in-
 spiciendum, & si eo tempore dos congrua
 sit, non curandum de futuris casibus. Si
 tamen tempore datæ dotis, dos fuerit incō-
 grua hoc est nimia, & postea pater acqui-
 rat facultates congruas doti, tollerabitur
 dos. Vnumquodq; singulatim explicabo:
 Primo quod cum tractatur, an dos sit inof-
 ficiosa vel non, nimia, vel non sit: inspicien-
 dum tempus datæ dotis, probatur ex ver-
 bis petitionis Principi oblata, ibi: *Las do-
 tes no pueden ser más, que la legitima que le ven-
 dria a la dotada si entonces se partiesen los bienes
 del dotador.* Nota illa verba: *si entonces: Qui-
 bus respondet Princeps: Mandamos, que el
 que tuuiere dozientas mil de renta, pueda dar, y
 de en dote, &c. Y que el que tuuiere menos no pue-
 da dar ni de en dote arriba de, &c. So pena, que
 todo lo que mas diere, o promettiere.* Nota hæc
 verba, ibi: *Diere, y dar: ex quibus colligitur
 præstitæ dotis tempus inspiciendum, & fa-
 cultates quas tunc pater possidet.*

¶ Rursus q̄ tempus datæ dotis sit inspicien-
 dum scribit Lupus, in repetitione. cap. per
 vestras. §. 23. sed pulchrum est videre, de
 donatio. inter virum, & vxor. Arius in l.
 Tauri. 27. nu. 126. Sic Rodericus in l. 1. ti-
 tulo *De las arras*. §. nota vltimus col. 1. Scri-
 bit, q̄ cum lex præfinit summam, arræ no-
 mine dandam: inspiciuntur facultates quas
 habet maritus tempore contracti matrimo-
 nij. Et quod congruitas dotis æstimā-
 da sit inspectis facultatibus, & numero li-
 berorum, & cæteris qualitibus, quæ ad
 sunt tempore datæ dotis, scribit Alexand.
 consi. 33. num. 4. lib. 4. Bald. in Auth. res
 quæ. col. 3. verficulo quæro statuto caue-
 tur. num. 17. ibi. *Quero de duobus*, Curtius
 senior, consi. 27. col. 16. verficulo tum quia
 facultates non erant diminutæ, & col. 13.
 verficulo deueniendo, in princ. pio. Corne.
 consi. 290. col. 13. verfic. q̄ attendatur con-
 grua dos. lib. 3. & consi. 1. col. 6. lib. 1. De-
 cius, qui prudenter loquitur, cōsi. 277. col.
 2. verficulo sed tamen his. Vbi dicit quod
 quando congruitas dotis consideratur in-
 specto officio paterno inspiciendum est tē-
 pus dotis quoad facultates, & numerum
 liberorum, qui tunc existunt, vt quantitas
 à patre danda exequetur præsentī statui,
 si tamen congruitas dotis consideretur in

filia quæ excluditur à successione propter masculos ex dispositione statuti, & tunc tempus successione & mortis inspiciendū, vt intelligatur an dos congrua, vel incongrua sit, tunc enim petit filia: & potest petere dotem dari, vel augeri inspecto tempore mortis, quia consequitur eam dotem loco legitimæ, & præter dotem nihil accipit. Et cum dos in exclusa habeatur loco legitimæ exequanda est facultatibus, quæ adsunt tempore mortis, tunc enim consequitur legitimam quoniam viuentis non est hæreditas. Et quod hoc casu (si facultates creuerunt) dos congrua sit dicenda inspecto tempore mortis, & non datæ dotis, scribit Nouell. de dote. 6. parte. priuilegio 17. num. 4. Cassane. in consuetudinibus Burgundiæ. rubrica. 7. §. 12. nu. 23. Parisi. consil. 26. num. 91. lib. 3. Curtius iunior, consil. 10. Decius col. 26. Afflict. in constit. Siciliæ. fo. 297. nu. 7. At cum dos capitur à patre non loco totius legitimæ, sed quia pater satisfacit legi dotando, & locando filiam, & tunc tempus datæ dotis inspiciendum. Non enim filia videtur consequi hæreditatem tunc patris, sicut quande excluditur à statuto, vt eruditè distinguit Decius, dicto consil. 277. col. 2. & 3.

4 **R**ursus quæ tempus datæ dotis sit inspiciendum probatur, quoniam si ex statuto pater teneatur assignare legitimam filio delinquenti, vt ad iudicetur fisco, inspiciuntur legitima, quæ competit tempore, quo condemnatur. l. 2. C. de bonis proscripto. Alber. in tertia parte statutorū. quæst. 36. Bald. in l. 2. C. de adoptio. Roma. in l. filio. ff. solu. matrim. Crotus in l. frater à fratre num. 44. ff. de condict. indebi. Rursus probatur, quoniam si pater donauit omnia bona, vni ex filijs in fraudem aliorum, donatio rata manet, vsq; ad legitimam competentem filio donatario tempore, quo fuit facta donatio, ita scripsit Crotus in dicta. l. frater à fratre, num. 45. versiculo tertia conclusio. ff. de condict. indebi. Sic Lupus, in rubrica de donatio. inter virum, & vxor. §. 24. & circa illud, col. 1. scribit quæ donatio propter nuptias exequanda est tempore in quo datur. Sic Molinæus in tractatu de donationib. factis in contractu matrimonij, num. 58. scribit quæ dos immodica data vni filiarum reuocatur ex natiuitate aliorum filiorum, pro eo duntaxat quod excedebat legitimam inspecto tempore donationis.

5 **S**ic Curtius senior, consil. 27. col. 13. ver

siculo venio ad quartum. Scribit quod tempus datæ dotis inspiciendum, & numerus liberorum quos tunc pater habebat. Sic renuntians facultatibus patris non admittitur, etiam si post paternæ facultates crescant, nam si id quod accepit congrua portio est inspecto tempore renuntiationis, non est curandum quod postea paternæ facultates crescant. Nam etiam si diminuerentur paternæ facultates non auferretur, ab eo portio quam acceperat, & tempus renuntiationis inspiciendum, vt late dixi supra suo loco. Et notat Alexand. consil. 180. col. 2. lib. 5. Rodericus in repetitione quoniam in prioribus. in quarta limitatione legis Regiæ. col. 6. C. de inofficio. testamen. Sed de hac re quoniam est valde controuersa, vide quæ dixi in loco supra citato. Et vide Bald. in l. quamuis. C. de fideicommissis. & in l. quamquam. C. ad leg. falcid. & in l. 2. C. de reuocan. his quæ in fraud. credi. Laur. à Palacijs in tractatu, quæ stantibus masculis femina non succedat, col. 20. Corne. consil. 1. col. 6. lib. 4. Curtius senior, consil. vltimo. Iaf. in Authent. nouissima, num. 10. C. de inofficio. testam. & consil. 104. col. 3. lib. 4. Ripa lib. 1. de legib. responso. 6. Molin. ad Alexand. consil. 180. lib. 5. Alcia. in l. bonorum. ff. de verbo. signifi. Aymon consil. 114. nu. 16.

6 **H**is congruit quod filia, quæ congruam dotem accepit inspecto tempore quo dotata fuit, non potest petere augmentum dotis etiam si postea paternæ facultates augeantur, vt dixi supra suo loco.

7 **I**llud tamen aduertendum, quæ si tempore quo dos data fuit excessit legitimam inspectis facultatibus, quas tunc pater habebat, quod si postea facultates patris crescant ita quod si inspiciatur tempus quo filij agunt (mortuo patre) ad reuocationem, dos non excedat legitimam, quæ eo tempore pertinet ad filiam, certe tunc dos reuocanda non est, imò inspiciendum est tempus mortis, ita definitur in l. 29. Taur. ibi: *Auiendo consideracion al valor de los bienes del que dio, o prometio la dicha dote al tiempo que la dicha dote fue constituyda, o mandada, o al tiempo de la muerte del que dio la dicha dote, o la prometio, do mas quisere escoger aquel a quien fue la dicha dote prometida, o mandada.* Quod etiam probatur, quoniam si in vnum ex filijs contuli inofficiosam donationem, donatio rata manet si postea tot bona acquisiui, vt inspecto eo tempore, quo

quo de reuocatione agitur non sit inofficiosa. Ita notat glos. magna in l. 1. C. de inofficio. donatio. & ibi Bald. versico. octauo quæ ro. & Cinus quæstione quarta, & est opinio communis, secundum Alex. consil. 14. nu. 6. lib. 1.

8 **E**x his videtur posse definiri hanc quæstionem. Dotauit filiam, & post constitutâ dotem exerior fortunæ iniquitatem aspera; egestate præmor. ago ad reuocationem dotis, quoniam licet tempore quo dedi dos fuerit congrua, casus præsentis iniquitas, & diminutio rei facit videri immodicam & immoderatam, atq; idè ressecandam. Quid iuris? Equidem hanc quæstionem dubium reddit, quod scribit Paul. in l. in ratione. ff. ad leg. Falcid. Socin. consil. 100. col. 4. ante finem, versiculo confirmatur, lib. 3. qui scribunt quæ si pater sit pauper post dotem datam potest eam repetere.

9 **S**ed contraria sententia mihi magis probatur. Eam videtur probare Decius, consil. 277. col. 1. & col. fin. versiculo non obstat quod dos data. Boerius decisione. 62. nu. 11. vbi dicit quæ nunquam vidit praticari opinionem Paul. licet viderit plures filias habentes maritos locupletes, & parentes mendicantes, cum ipsarū dedecore. Rursus hæc opinio probatur ratione, quoniam cum auctis paternis facultatibus filia non possit petere augmentum dotis æquum est, vt diminutis non patiatur diminutionem dotis. argumento. l. de fideicommissis. C. de transactio. & eorum quæ notat Alexan. consil. 29. nu. 6. lib. 3. Quod autem filia non possit petere augmentum dotis, notat Decius, consil. 277. nu. 2. col. 3. versico. & ista conclusio, ibi & pariter, & docui supra cap. 5. nu. 29. versico. his tamen non obstantibus. Non obstat aduersus principalem conclusionem, quæ cum in legitima inspiciatur tempus mortis idem videtur dicendum in dote. Legitima enim peculiarem habet rationem, scilicet, quæ viuantis non est hæreditas, neq; legitima filio debetur ante mortem patris. l. 1. ff. de hæredi. vel actio. vendi. l. 1. §. si impuberi. ff. de collatio. bonorum. Dos tamem matrimonij ratione datur. l. si. C. de donatio. ante nupt. idè iure optimo tempus matrimonij inspicere debet.

10 **M**eminisse tamen oportet quæ si aliquis ægestate oppressus promittit se dotem filiarum cum benigniore expertus fuerit fortunam, si postea (vt variantis naturæ vicissitudo fert.) magnas opes & amplissi-

mas facultates parat, si gener dotem petat illud felicioris fortunæ tempus inspiciendum, non autem tempus quo dos fuit promissa. Quoniam si pater dum est inops dotaret, dotatio nulla esset, vt per Barbati. consil. 80. lib. 3. Lupus in repetitione cap. per vestras. §. in constituenda, in principio de donation. inter virum & vxor. idè non est inspiciendum tempus promissionis, sed tempus quo pater facultates habet. Debet enim dotem filiarum etiam si sit maritata, & etiam si eam non promiserit. Dos autem danda inspecto tempore quo constituitur, vt supra late probaui. Hoc tamen casu non inspicietur tempus, quo promittitur quoniam promissio nulla fuit. Hoc in specie videtur probari in l. 2. titulo De las arras, lib. 3. Fori, & ex his quæ notat Rodericus in repetitione. l. 1. eo titulo, scilicet quod licet ad intelligendum, an arra excedat decimam partem bonorum, sit inspiciendum tempus quo maritus eam promittit, hoc verum quando maritus eo tempore habebat bona, si tamen eis careret tempus præstationis non promissionis est inspiciendum, & quantæ tunc sint facultates æstimandum. Quod etiam scribit Lupus in rubrica de donatio. inter virum, & vxorem. §. 24. & circa illud, nu. 1. versico. si autem vir.

11 **S**ed quid si aliquis credens se magnas habere facultates dotat filiam ample iuxta summam in hac lege præfinitâ, postea mouetur aduersus illum lis, & iudicis sententia condemnatur ad restitutionem partis facultatum, an reuocabitur dos filiarum data inspecto tempore quo data fuit cum omnes credebant patrem tot facultates habere, an verò inspicietur tempus sententiæ quod si expendas dos nimia, & immodica est. Mihi dotis præstationem reuocari posse non videtur satis iuri conforme. Primo enim gener, qui facta diligenti inquisitione comperit locerum, tot facultates possidere, cogitur in dotatam habere quæ absq; tanta dote fortassis ducturus non fuisset, quod admittendum non est, vt in l. fin. §. si à focero. ff. quæ in fraud. credi.

12 **R**ursus moueor quoniam appellatione bonorum veniunt ea, quæ focer bona fide possidet. l. bonorum. ff. de verbor. signifi. Rursus moueor ex his, quæ proxime ad hanc speciem scripsit Rodericus in l. 1. titulo De las arras. §. 2. versiculo vnde si quis: quod etiam si ex decreto eius legis maritus non possit dare vxori arre nomine (ita enim

Hispani appellamus donationem propter nuptias) ultra decimam bonorum partem, tamen si tempore quo dedit arras, magnas facultates possidebat, certè etiam si post minuatur, & ab eo auferantur arrarum constitutio non minuitur, sed est soluenda inspectis bonis, quæ bona fide possidebat tempore quo arras constituit, quæ opinio- nem probat Antonius Gomezius in l. 5 1. Tauri. nu. 13. & dixi supra cap. 28. nu. 4. **Hæc faciunt ad confirmationem opinio- nis supra relatæ d. cap. 2 8. q. dotis con- stitutio legitimè, & congruè facta non debet minui etiam si postea minuatur facul- tates patris.**

S V M M A.

- 1 **DOS** data præter modum permissum ad- uersus legis decretum, an reuocari possit matrimonio constante, inter dotatâ filiam, & generum, & num. 3. 4. 5. 7. 11.
- Dos** quo ad maritum, ceterum titulus onerosus. **Limita, & declara:** ut enim procedat si dos sit excessiua.
- 2 **Dos immodica** constante matrimonio, an à fra- tribus possit reuocari, etiam si excedat ter- tiam, & quintam bonorum partem.
- 3 **Amplia** ut procedat etiam si spuria detur, ut in num. 5. ad fi.
- Et amplia** etiam in usurario dante dotem ex- acquisitis ex usuris.
- 4 **Furtum**, ratione necessitatis an possit fieri.
- 6 **Dos extranea** data reuocatur natis liberis, etiâ si matrimonium duret.
- 8 **Donatio ob causam** dicitur titulus onerosus pro portione æquivalenti causæ, in quantum tamen excedit: dicitur titulus lucratiuus, meraq; & gratuita donatio.
- 9 **Intellectus** l. si. §. si à socero. ff. quæ in fraud. cre- dit. & num. 10.
- 11 **Socer generum** si decipiat asserens facultates suas opulentiores esse quàm sunt: an exceptio- ne, vel actione uti possit aduersus generum dotem promissam petentem.
- Et quid in** fratribus sponsæ nubentis, dicentibus uxoris sponso dos quæ datur esse sororis propriam, non patris.
- Mulier dolo** contrahens simulans se virum: an inuenitur Velleiano.
- 12 **Fructus nimia** dotis, etiâ si sint restituendi, an

admittatur quando gener ex iusta & pro- babili causa credidit errans in facto dotem sibi datâ nõ excedere summâ à lege p̄scriptâ.

- 13 **Pater si solus** decipit generum, an præiudicet fi- lijs, ut non possint reuocare immodicâ dotem.
- 14 **Gener si sciebat** facultates tantas non esse quan- tas socer asseueravit ei, an soceri machina- mentum ei proderit, ad hoc ut non reuo- cetur melioratio dotis ratione.

15 **Frater, an possit** cedere ius quod habet ad reuo- candum constante matrimonio immodicam dotem sororis.

Mulier matrimonio constante, an possit cedere spem actionis de dote, quæ illi competitura est: ad repetendam dotem.

16 **Pater obligans** se de euictione, an magis tenea- tur, quam si simpliciter promississet, atque idè minus dos data reuocetur.

Dotis constitutio si non tenuit, quia facta fuit de bonis prohibitis, vel alio quocūq; modo: an pater, ad congruam dotem iterum assignandam, cum interesse, teneatur.

17 **Creditorum** dotem datam qualiter reuocent. **Dotem immodicam** non solum possunt reuo- care filij, verum etiam heredes eorum.

18 **Maritus magnas** arras promittens uxori, eo quod sibi promissa fuit ampla dos, An si dos reuocetur tanquam immodica: possit uxor integras arras petere.

Dos quæ differtur soluere, an donationem pro- pter nuptias (sive manis arras) mereatur, & pro qua parte arra debeat.

19 **Et quid si** maritus cõtentus sit solui sibi dotem intra certum tẽpus post nuptias: & interim moriatur, an eo casu arra promissa sint soluenda.

20 **Maritus, propter** non solutam dotem mulierẽ è domo expellere potest contrarium. nu. 21:

21 **Limita** nisi dos immodica sit. **Et intellectus** l. si. C. ad Velleia. ex Molineo:

¶ An melioratio dotis ratione facta, reuocari possit constate matrimonio, & an si reuoce- tur maritus possit denegare solutionẽ arrarũ. Cap. xxxij. EST

1 **EST** Quæstio quotidiana an dos præ- ter modum permissum data aduersus legis decretum reuocari possit matrimo- nio constante inter dotatam filiam & generum. Mouey quæstionem celebris. l. fin. §. si à socero. ff. quæ in fraud. credito- rum ubi dos filia data in fraudem creditorum non potest constante matrimonio reuoca- ri, à creditoribus, qui potius ius habet; quàm filij, ut in l. Papinianus. §. quarta. ff. de in- officio. testam. Maritus autè cõsetur pos- sidere dotem, quia sustinet onera matrimo- nij, & idè quò ad eum dos cõsetur titulus onerosus. l. pro oneribus. C. de iure doti. Bart. & Alexand. post glos. in l. Meuia. ff. solu. matrim. l. ex promissione. C. de actio. & obligat. Bal. Roman. & Alexan. in l. si donaturus. ff. de condi. ob causam. Idè vi- detur maritum non exagitandum dum ma- trimonium durat cum sustineat onera ma- trimonii.

2 **¶ Et nominatim** quòd dos immodica non possit à fratribus reuocari constante matri- monio, docet Lupus, in l. 17. Tauri. num. 44. Et ita fuisse iudicatum in sacro consi- lio Neapolitano testatur Afflict. decisio. 86. ad finem. Et hanc opinionem sequitur Segura. l. coheredi. §. cum filia. folio eius repetitionis. 12. & suorum operum. 24. versic. viso. & considerato themate. ff. de vulg. & pupilla. Ioãnes Bernard. reg. 2 15. incip. dos filia concessa. Et quòd ita vidit aliquando seruari in praxi scribit Lupus in repetitione. c. per vestras. §. 22. incip. in constituenda, num. 6. versiculo mortuo pa- tre. & num. 10. licet postea videatur sen- tire contrarium. de donatio. inter virum, & vxor. Sic Segura. d. §. cum filia in loco supra citato, scribit quòd etiam si dos data filia excedat legitimam, & tertiam, & quan- tam bonorum partem, non potest renocari à fratribus durante sororis matrimonio.

3 **¶ His accedit** quod memoriæ prodit Bart. in l. fin. §. si à socero. ff. quæ in fraud. credi- quòd etiam si spuria detur dos excedens modum à lege permissum, non potest re- uocari durante matrimonio inter eam, & maritum, & sequitur Angel. in §. item si quis. in fraudem. Instit. de actio. Bald. in Authen. ex complexu. C. de incest. nup. Segura in. l. coheredi. §. cum filia. ff. de vulg. Et illa opinio Bart. est communis secun- dum Lupum, in repetitione. d. c. per vestras d. §. 24. incip. in constituenda num. 3. de donatio. inter virum, & vxor. Capiti. de-

cisione. 181. num. 2. Bart. in l. Meuius. §. duobus. col. 10. versiculo tertio quæro. ff. de leg. 2. Ang. in §. si res aliena. Instit. de lega. Alexand. ad Bart. in d. l. fin. §. si à so- cero. & ibi Angel. Salice. & Bal. in l. 2. C. de reuocan. his quæ in fraud. credito- rum. In l. fin. in fraudem. nu. 30. Instit. de actio. Campe, de dote. 1. part. q. 48. pro hac opinione pugnat equitas, durum enim videtur maritum qui tanta dote innixus eam duxit vxorem (alias non ducturus) spoliatur dote vnico vitæ, & matrimonij subsidio. Facit etiam quòd si vfurarius dat filie in dotem acquisita ex vfuris, credito- res non reuocant constante matrimonio; autore Ioan. Andr. ad Specul. tit. de execu- tione sententiæ. §. sequitur versiculo hinc legatus. Iaso. in l. si cum seruum. ff. si cert. petat.

¶ Contraria tamen sententiã æquior est & iuri magis conformis. Dicitur enim genera- lis legis dispositio dotem immodicam à fi- lijs posse reuocari neque lex distinguit in- ter matrimonium constans, & solutum. l. vna. C. de inoffi. dotib. ergo cum lex non distinguat non oportet nos distinguere. l. de prætio. c. si similib. ff. de publicia.

4 **¶ Kurfus** probat hanc opinionem æquissi- ma ratio, non enim fratres debent sua por- tione spoliari ne inquietetur matrimoniũ sororis, neque enim meo defraudari debeo, ne tibi molestie sim, & cum propter neces- sitatem liceat furari: ut notatur communi- ter per DD. in c. discipulos. dict. §. cap. si quis propter necessitatem. de furtis, mul- to magis licebit propria repetere. His su- fragatur quòd possidere dotem exceden- tem sumam hic præfinitam est onus ani- mæ & grauamen conscientia, cur ergo ab hoc onere non liberabit cito sororem fra- tris: non enim dimittitur peccatum nisi res- tituatur quod alienũ est, ex iuribus vulg.

5 **¶ Præterea** hanc opinionem nominatim probat Paul. in l. vna col. fin. prop. finem. C. de inofficio. dotib. Lupus in repetitione c. per vestras. d. §. 22. incip. in cõstituenda. num. 10. de donatio. inter virum, & vxor. quia iniquum est fratres defraudari por- tione legitima propter dotem sororis. Idè Lupus. d. c. per vestras. §. 24. num. 3. versic- ulo ego credo quòd etiam constante mat- rimonio. Molin. in tractatu de donati- bus factis, in cõtractu matrimonij. nu. §. 9. Vbi rem explicando: contrariam opinio- nem appellat erroris portentum, & in tra-

statu de inofficio. testamen. nu. 79. Sic dos immodica data filiae spuriae reuocatur matrimonio constante auctore Nicolao Valdis. in tractatu de successione ab intestato. §. ad vnum, alias successione. nu. 50. Quod est verius auctore Ripa. l. 1. nu. 68. ff. solu. matr. m. Lupus in rep. c. per vestras d. §. 24. nu. 3. de donation. inter virum, & vxor. Gabriel Sarai. in additio. ad Matthaeum. singul. 46. col. 2. Cum enim constitutio dotis pro excessu non valuerit secundum Bart. in l. fin. ff. de his quibus, vt indign. Bal. l. eam quam, col. 1. i. versiculo pone, dicit decretum. C. de fideicommiss. Sec. in. consi. 2. col. 2. lib. 4. nullo modo potest conualescere. c. non firmanur. de regul. iur. in. 6.

6 ¶ His congruit quod dos data extraneae reuocatur natis liberis etiam si matrimonium duret, ita scripsit Parpallia. in repetitione l. 2. in princip. col. 1. i. ff. solu. matrim. Tiraquel. in. d. l. si vnquam, verbo *Donatione largitus*. num. 196. C. de reuocan. donatio. quod explicat Molin. d. tractat. de donationib. factis. in contractu matrimon. num. 59. & 65. & 68. Debit enim maritus cogitare donantem posse habere liberos, & dotis constitutionem reuocari, ex. l. si vnquam, quam ratione reddunt DD. in locis supra citatis.

7 ¶ Haec opinio omni vacat ambiguitate si gener sciebat dotem sibi datam, vel promissam excedere summam hic praefinitam, vt statim dicam. Quinimo etiam si hoc non adfit ego hanc opinionem semper amplectar, vt dos immodica reuocari possit constante matrimonio.

8 ¶ Rursus probatur, quoniam hic non tractamus de reuocanda dote constante matrimonio, sed de reuocanda immodica dote, quam maritus, pro portione excedenti non censetur habere ex causa onerosa, sed ex causa lucratiua. Ita nominatim docet Molin. de donationibus factis, in contractu matrimonij, nu. 51. Et in tractatu de inofficio. testamen. col. si. Quoniam donatio ob causam solum dicitur titulus onerosus pro portione aequivalenti causa: in quantum tamen excedit dicitur titulus lucratiuus, & mera & gratuita donatio. l. si sponsus. §. circa. ff. de donatio. inter virum, & vxor. notat Angel. in l. sed et si lege. §. consuluit. ff. de petitio. heredita. & in l. Aquilius. & ibi Roman. & Imola. ff. de donatio. Paul. & Alexand. in l. si donatione. C. de collatio. Tira-

quel. l. si vnquam, verbo *Donatione largitus*. num. 69. C. de reuocan. donatio. Angel. d. l. si vnquam, vbi Ripa. r. 3. & 14. Barba. fin. col. fin. de donatio. Neminem ergo mouere debet quod aliqui Doctores adferunt, maritum habere dotem titulo oneroso, atque ideo practicandum. §. si a focero. l. fin. ff. quae in frau. credi. scilicet, vt constante matrimonio non reuocetur, hic enim non tractamus de dote, sed de immodica dote, quae est titulus lucratiuus pro portione quae est immodica.

9 ¶ Rursus probatur, quoniam certi iuris est dotem quatenus immodica est reuocandam esse cum fructibus, vt dicam infra suo loco ratio autem qua contraria sententia defendi potest est ne maritus careat fructibus dotis ex quibus sustinet onera matrimonij, si autem cum dos est immodica tenetur eam restituere cum fructibus nullum ei beneficium facimus relinquendo ei fructus, & dotem pro tempore matrimonij cum eam cum fructibus restituere debeat. At in l. fin. §. si a focero. Alia ratio est, non enim praestatio dotis ibi fuit nulla ipso iure, & si esset gener idemque maritus facit fructus suos, vt probatur in d. l. fin. §. non solum, ibi: *Medio autem tempore percepti fructus in restitutionem non veniunt.*

¶ Postremo haec opinio Iure Regio probatur in l. 29. Taur. ibi. *Si la dote fueren inofficio, mandamos, que sean obligadas las hijas, y sus maridos (puesto que sea dur. ante el matrimonio) a tornar a los herederos del testador aquello en que fueren inofficiosas.*

10 ¶ Non obstant ex aduerso prolata nam. §. si a focero. loquitur de dote, non de nimia dote. Item ibi quando possidet dotem titulo oneroso, tamen dos pro portione, quae est immodica est titulus lucratiuus. Rursus ibi nunquam tenetur restituere rem cum fructibus, at hic tenetur. Non obstat quod notat Bart. in. d. §. si a focero. de filia spuria immodicam dotem accipiente, quoniam loquitur de spuria filia sacerdotis cuius immodica dos applicare debet cognatis patris. Eis autem bona sacerdotis non ita debentur sicut bona parentum filiis legitimis. Rursus respondeo, opinionem aduersus Bart. esse veriorē de rigore iuris, vt apparet ex supra citatis. Nisi maritus ignorasset eam spuriam, vt per Ripam. dicit. l. 1. nu. 68. ff. solut. matrimo. Lupus, in. c. per vestras. §. 22. in constituenda. d. num. 104. de donatio. inter virum, & vxor. Nicolaus

V valdi.

V valdi de successio. ab intestato. §. successio. num. 50.

11 ¶ Hinc inferitur, quod si focer decepisset generum affirmans facultates suas oppulentiore esse quam sunt, tunc focer ipse, neque actione, neque exceptione vti potest aduersus generum dotem petentem quamuis id alioqui sibi permittatur, vt infra dicam suo loco. Moueor quoniam minor qui se maiorem asseruit, non restituitur. l. 2. C. si minor se maiorem dixerit. Ergo asserens malitiose se diuitem cum inops sit, & decipiens generum non vtetur beneficio huius legis. Sic Molin. in tractatu de donatio factis, in contractu matrimonij, num. 65. versiculo si verò docuit, scribit, quod etiam si dos data foret nate extraneae reuocetur natiuitate liberorum matrimonio constante, hoc non admittendum quando dotans decepit eum qui vxorem ducebat. Quare si fratres sponsae nubentis dicant vxoris sponso dotem quae datur esse fororis propria non patris, & ideo etiam amplissima sit licite potest dari, certe tenebuntur de dolo, neque dotem impugnare poterunt, argumento. l. si quis affirmauerit. ff. de dolo. Sic Segura in l. cohæredi. §. cum filie. §. crederem tamen, versiculo secundo casu, in antiqua impressione. ff. de vulg. & pupil. tractans an dos immodica possit reuocari matrimonio constante, dicit quod si gener sciuit aliorum filiorum legitimam ladi etiam constante matrimonio reuocari potest, si tamen ignorauit, dicit non reuocandam quousque matrimonium soluatur. Haec Segure opinio adiuuat nostram sententiam, dum tamen docet ignorantiam generi sufficere, vt immodica dos constante matrimonio non reuocetur, ab eo: plane dissentio, siue enim sciuerit, siue ignorauerit dos auocari potest constante matrimonio, nisi a focero, vel a fratribus fororis, dolo indutus sit ad contrahendum matrimonium sub praetextu quod legitima ceterorum non ladi datur, vel quod facultates amplissimae sunt. Sic mulier dolo contrahens simulans se virum non iuuatur Velleiano. l. si decipiendi. C. ad Velleia. His conuenit ratio reddita per Parpal. in l. 2. in princip. col. 1. i. ff. solu. matrimo. Tiraquel. in l. si vnquam, in verb. *Susciperit liberos*. nu. 196. & per Molin. in loco supra citato, scilicet, quod ideo natis liberis reuocatur dos matrimonio constante, quoniam extranea, & eius sponsus cui promissa est, cogitare de-

buerunt dotem reuocari posse natis liberis. Cum autem focer & eius filij affirmant dotem ab alijs dari, vel facultates esse amplissimas, vel nullius legitimam ladi, certe iniquum videtur ab eo auferre dotem: non enim cogitare debuit dotem auocari posse.

12 ¶ His conuenit quod etiam si fructus nimiae dotis restituendi sint, vt infra dicam, hoc non admittitur quando gener ex iusta & probabili causa credidit erras in facto dotem sibi datam non excedere summam hic praescriptam. Ita probatur ex Ang. in l. quacunque. ff. de publicia. ex Curtio senior, consi. 79. col. 9. Felin. c. de quarta. de praescriptio. qui scribunt eum qui non lucratur fructus quia rem possidet resistente lege, lucrari eos si iusta causa suadente errat in facto credens se nil possidere aduersus legem. Sic filius asserens se sui iuris non iuuatur Macedoniano. l. 1. C. ad Macedonia. l. cum qui. ff. cod. titu. Sic mulier asserens rem quae venditur non esse dotalem: non potest impugnare alienationem. Secundum Imol. in l. cum vir circa. 16. col. ff. de vfucapio.

13 ¶ Illud tamen longo indice notandum, quod si pater solus decepit generum, ipse solus non poterit impugnare immodicam dotem recufando solutionem, vel repetendo dotem datam, debet enim sibi nocere sua fraus. Non tamen eius fraus nocebit filiis, vt non possint reuocare immodicam dotem, non enim delictum patris nocet filiis. l. fancimus. C. de poenis. Neque quisquam alterius dolo praegruari debet: vt in c. nemo debet. de regulis iuris, in. 6. neque quis absque facto, vel culpa sua debet suo iure priuari. l. id quod nostrum. ff. de regul. iuris. Sic Tiraquel. post leges connubiales, glos. 8. num. 141. scribit, quod si nupta fingit se non nuptam, & contrahit absque viri facultate, contractus nocebit sibi, non tamen marito, alias esset in potestate patris priuare filios legitima faciendo tales asseueratione.

14 ¶ Si tamen filij deceperunt fororis sponsum magnificis asseuerationibus, & maliciosis machinationibus, tunc reijcientur non solum ratione doli, sed etiam ex vi consensus, videntur enim consentire fororem meliorari quo casu meliorari potest, vt dixi supra suo loco. Illud tamen animaduersum oportet, quod si ipse gener sciebat facultates tantas non esse quantas focer asseuerat, tunc nullum foceri machinamentum ei prodest, vt petere immodicam dotem possit.

possit, non enim illum focer decepit, quia scienti non sit fraus idco clamare non potest se eximendum a generali legis dispositione, quia deceptus fuit. Ita Bald. in l. de tutela. C. de in integr. restit. Dinus in c. fil. incipi. iure municipali cauetur. Angel. consil. 140. incip. domina Catherina col. fin. Alexand. consil. 122. col. 2. lib. 6. Si tamen fratres sororis tentarunt eum decipere, & ipse veritatem sciebat, certe, neque ipsis nocebit destinata fraus, nisi ex negotij circumstantijs probari possit consensus deliberatus quo firmiter voluerunt, & passi sunt sororem meliorari.

15 **H**is ita definitis videamus an frater possit cedere ius quod habet ad reuocandum costante matrimonio immodicam dotem sororis, & certe potest. Ita in simili definit Petrus Albertinus Auenionensis, quem refert & sequitur Bertradius, in repetitione. l. hac & dictali. §. si vero plus. nu. 19. C. de secund. nuptijs: qui loquitur in proposito eius legis limitantis summam dandam a coniugibus secundo nubentibus. Sic licet mulier constante matrimonio, non possit cedere dotem. l. costante. C. de donatio. tamen potest eo costante cedere spem actionis de dote que illi competitura est ad repetendam dotem, glos. in d. l. constante, & ibi Bal. & Salice. l. si constante. col. fin. versic. adde pro ista. ff. solu. matrim.

16 **N**otandum autem, quod etiam si pater se obligauerit de cuius dote non idco magis tenetur quam si simpliciter promississet, neque idco minus dos data reuocabitur. Ita probatur ex Corne. consil. 11. lib. 3. ex Molino, in tractatu de donatio factis, in contractu matrimonij. num. 41. de quo vide que dicam infra suo loco. Notandum autem quod si forte constitutio dotis non tenuit: quia forte facta fuit de bonis prohibitis, pater ad congruam dotem iterum assignandam cum interesse tenetur, vt per Curtium seniore, consil. 27. col. fin. Roman. consil. 517. incip. in casu proposita consultationis. Secus si reuocatur, quia fuit immodica, tunc enim cum lex eam auferat non possunt gener, neque filia petere eius refectionem aliam quod vna via prohibetur, alia conseruentur.

17 **Q**ualiter autem creditores reuocent dotem datam, distinguere, an gener participauerit de fraude, an non: & si non participauit, non potest ab eo constante matrimonio auferri, sed soluto auferetur. l. fin. §. si

a socero. ff. quæ in fraud. credi. & ibi Bart. & DD. & in. §. item si quis in fraudem. Insti. de actio. Campegius de dote. 1. part. q. 14. incipiente an pater possit dotare. & vide. l. 2. C. de his quæ in fraudem credito. & ibi DD. Rursus addendum, quod dotem immodicam non solum possunt reuocare filij verum etiam heredes eorum, nã quod est cessibile, vt supra dixi erit transmissibile, & ita nominatim, scribit Cassianus. in consuetudinibus Burgundia, rubric. 7. §. 12. num. 21. de quo vide que dicam infra suo loco.

18 **P**raeterea illud est memoria dignum, quod si maritus magnas arras promississet uxori, eo quod sibi promissa fuit ampla dos, quod si dos reuocetur tanquam immodica: & sic vir sua spe frustratur, quod non potest uxor arras petere, quoniam forte tam amplas arras non promississet, nisi spe quod sibi soluenda esset promissa dos. Ita probatur in l. pollicitatione. C. de donati. ante nuptias. vbi probatur quod mulier quæ virum in dote fecellit, non potest petere ab eo donationem propter nuptias dotis contemplatione factam. Fraus autem dupliciter (secundum glossam ibi) potest fieri, vel quia sibi non soluitur dos cuius contemplatione tantas arras promississet, vel quia res, quæ sibi affirmabatur valere viginti, non valet decem. Et loquendo nominatim in arras. Ita docet Rodericus in repetitione. l. 1. titulo De las arras. §. nota ulterius, versiculo vnum casum quotidianum. Confirmatur hæc opinio, quoniam dos quæ differtur solui, non meretur donationem propter nuptias, vt in Authen. dos data. C. de donatio. ante nupt. glos. in Authen. de æqualitate doti. §. hoc igitur, in verbo Virum, vbi dicitur quod si uxor non soluit dotem promissam nihil lucratur ex pacto. Et ita scribit fuisse iudicatum Afflict. decisio. 242. per totam, & decisione. 333. vbi satis idem significat. Solum debetur arra, vel donatio propter nuptias, pro parte qua dos est soluta, vt in Authen. de non eligendo secundo nubentibus. §. illud quoque: & ibi Ang. & in. l. ex morte. C. de pact. conuen. scribit Afflict. dict. decisio. 242. num. 2. versic. si vero partem.

19 **S**i tamen maritus contentus esset dotem sibi solui intra annum post nuptias, & moreretur contracto matrimonio, certe arræ promissæ soluende sunt uxori etiam si dos ei soluta non fuerit, non enim culpæ vel

vel cessatio imputari potest mulieri, cum ante diem non teneretur soluere. Ita post Neapodanum, definit prudenter Afflict. decisione. 333.

20 **P**ostremo illud addendum, quod etiam propter non solutam dotem maritus potest e domo expellere uxorem, vt in. l. fin. C. ad Velleia. notat Platea, in. §. fuerat, Institu. de actio. & ibi Iaf. col. 33. glos. in Auth. de non eligendo. secundo nubentibus. §. fin. verbo onera. Bald. c. secundum modum. de iure iurand. col. pen. & in. l. quod in uxorem. C. de negotio gest. Abb. consil. 83. col. 2. in princip. lib. 2. Barba. c. iurauit. de probatio. Lupus in. c. per vestras, in tertio notabili. incipiente tertio sequitur, de donatio. inter virum, & uxor. decisio Delphinalis noua. §. 14. nu. 28. Nouel. de dote. 6. part. priuileg. 43. col. 2. Alexand. consil. 56. num. 10. lib. 4. Quinimo neque tenetur alere uxorem, nisi sibi soluat dos promissa, vt in d. Auth. de non eligendo. secundo nubentibus. §. fin. cū glos. Bald. in. l. de diuisione. ff. solu. matrim. Vbi plus dicit, quod non tenetur uxorem affectione maritali tractare, & vtrumque scribit Alex. d. consil. 56. num. 11. lib. 4. Lupus d. 3. notabili.

21 **T**amen hæc omnia limitanda, nisi dos non soluat quia est immodica. Non enim est iustus dolor, neque iusta causa quæ a lege reprobat. Quinimo iuxta Christianæ religionis puritatem & grauitatem, nescio an verum sit maritum posse uxorem expellere propter pecuniolam non solutam, & videtur aduersari eis quæ legimus Matthæi. 19. & Marci. 10. & D. Paul. ad Ephesios. 5. Neque valent leges aduersus verbum Dei, neque tam leuis est matrimonij nexus, vt ob cessationem solutionis possit iuste interrumpi tanti amoris affectus, & ita non defuerunt è nostris qui contra sentirent scilicet Cardinalis in. c. per vestras in 4. oppositione, & Nouel. de dote. 6. part. priuileg. 43. requirit causam cognitionem, & autoritatem iudicis, & simpliciter probat contrariam sententiam Molin. ad Alexan. consil. 56. litera. B. lib. 4. dicens quod in. l. fin. C. ad Velle. an. refertur res, quæ de facto potuit accidere, scilicet expelli uxorem propter non solutam dotem, non tam è ius præfinitur.

S V M M A.

Melioratio dotis ratione facta, an reuocetur cum fructibus. & nu. 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, & 10.

3 **P**ossidens rem quam tenetur restituere facit fructus suos.

Donatio inter virum, & uxorem etiam si sit prohibita: tamè si fiat, donatarius fructus lucratur.

Amplia vt procedat in ceteris contractibus prohibitis.

4 **T**itulum habens bonæ fidei possessor dicitur, & fructus facit suos.

5 **D**onatio si reuocetur ex dispositione legis, fructus non reuocantur, nisi a tempore moræ.

6 **V**erba, De nungun valor y efecto, significant actum in contrarium esse ipso iure nullum. Verbum No pueda, reddit actum ipso iure nullum.

7 **P**ossidens rem ex contractu ipso iure nullum, an rem cum fructibus restituere teneatur.

8 **P**ossidens rem alienam iuris ignorantia, nunquàm facit fructus suos.

9 **P**ossidens ex contractu cui lex resistit censetur esse in mala fide.

10 **E**mphiteota teneatur restituere fructus, a die quo emphiteosis fuit finita.

11 **G**ener credens summam sibi in dotem datam non excedere præfinitionem huius legis (& sic bona fide possideat.) Antunc fructus restituere teneatur.

12 **F**ructus: quando dos immodica est in pecunia data, an a die quo dos fuit data, vel a tempore moræ fructus debeantur.

Fructus legitima a quo tempore debeatur filiis.

14 **C**onstitutio dotis ex qua oritur melioratio, si reuocetur, an in solidum, vel pro parte excedente rescanda sit.

Et quid in constitutione arrarum.

Et quid in patre legante, supra tertiam, & quintam bonorum partem.

Et quid in casu hac & dictali. C. de secund. nup.

¶ An meliorata dotis ratione teneatur restituere rem cum fructibus, & quatenus reuocetur dos immodica, an in totum, an vero pro parte quæ excedit. Cap. XXXIII.

SO LET

- 1 **S**OLET frequentèr disputari, an melioratio dotis ratione facta reuocetur cum fructibus. Et licet vtrinque multa produci possint, ea tantum quæ prius ad rem facere videntur breuiter proferam.
- 2 **V**idetur fructus meliorationis non reuocandos. Primò autoritate Didaci Seguræ in l. 1. §. si vir uxori. col. 26. versiculo tertia erit conclusio, & versiculo quarta erit conclusio. ff. de acquir. posses. Vbi scribit quòd si pater donat filio ultra modum permissum, donatio reuocatur pro parte: excedente tamen fructus eius patris non reuocantur sed filius donatarius eos lucratur. Eiusdem opinionis est Gomez Arius in l. 27. Taur. nu. 7. versiculo non tamen. glos. in l. 8. tit. 4. par. 3. verbo *En vida*, col. 3. Adducunt glossam in l. generaliter. §. planè in verbo *Ex aliqua causa*, in fine. ff. de fideicom. lib. 1. quæ dixit, quòd quando res donata reuocatur, non reuocantur fructus. Sic licet donatio reuocetur ex causa ingratitudinis non reuocantur fructus, secundum Ias. post Alexand. ibi in additione ad Bart. in l. si quis. ff. de condi. ob causam. Ergo licet melioratio facta dotis ratione reuocetur, non reuocabuntur fructus.
- 3 **H**is proprius accedit in materia immodice dotis, quòd etiam si dos immodica reuocetur fructus non reuocantur, vt scure pronuntiat Molin. in tractatu de inofficioso testamento. num. 79. col. finali, versiculo satisq; & in tractatu de donationibus factis in cōtractu matrimonij, nu. 63. versiculo nec potest conqueri, & num. 69. His congruit, quòd possidens rem quam tenetur restituere, facit fructus suos, glos. in l. em. ff. de rei vendica. quā ibi probant Bart. Bald. & Angel. idem probant Paul. Imol. Raphael. Bald. Alexand. & Ias. in l. domum. C. de rei vendicatio. Ang. & Alexand. in l. in iusulam. §. fructus. ff. solu. matrimo. Bal. in c. grauis, col. 2. de restitu. spoliato. Alexand. confi. 123. lib. 1. Confirmatur hæc opinio, quoniam etiam si, inter virum, & uxorem prohibita sit donatio, tamen si donatio fiat: donatarius fructus lucratur. Ita docuit Bal. in sua Margarita, in verbo *Donatio*. Et generaliter idem seruandum in cæteris cōtractibus prohibitis, scribit Bald. in dicto loco ex glc. quam videas in l. de fructibus. ff. de donatio. inter virum, & vxor. glos. in l. nec vllam, in verbo *Vxor* ff. de petitio. hæredita.

- 4 **R**ursus facit, glossam supra citata in l. generaliter. §. planè. ff. de fideicom. lib. 1. asserens quòd etiam si donatio inter viuos reuocetur ex aliqua causa fructus non reuocantur. Cuius glossæ opinionem collaudat Bal. in sua Margarita in verbo *Fructus*. Ias. in l. si hæres in principio. ff. de condi. ob causam Catellianus Cotta, in memorabili. Incipiente Legatum factum à testatore. His consonat, quòd dos nimia reuocatur tempore collationis. l. dotis. C. de collatio. l. 29. Tauri, de iure autem dos non conferitur cum fructibus. l. filius emancipatus. §. filia. ff. de collatio. dotis. l. si quis filium. §. stipulatio. ff. de collatio. bonorum, scribit Decius, in l. posthumo nato. C. de bonorū possessio. contra tabul. col. 1. Socin. consil. 57. num. 4. lib. 4. His suffragatur, quòd habens titulum dicitur bonæ fidei possessor, & ex consequenti facit fructus suos, vt per Alexand. in l. 1. C. de his quibus, vt indignis. Deinde hanc opinionem probare videtur, in ædibus. §. fructus. ff. de donatio. cuius verba sunt: *Ex rebus donatis fructus percepti in ratione donationis non computantur.* Quem textum commendat Bald. in l. fin. col. 2. C. de vsucapio. pro donato. Dos autem data ultra summam hic præfinitam donatio est, etiam quoad virum, vt dixi capite præcedenti: & etiam quoad uxorem, glos. l. Meua. ff. solu. matrimo. & generaliter melioratio est donatio. vt patet ad sensum, & docet Lupus in rep. c. per vestras. §. 22. in cōstituenda. num. 13. de donatio. inter virum, & vxor. Ergo etiam si reuocetur, fructus reuocandi non sunt.
- 5 **H**is consonat, quod scribit Galiaula in l. Centurio, charta penul. conclusione. 13. ff. de vulga. & pupilla. quòd si donatio reuocatur ex dispositione legis, fructus non reuocantur nisi à tempore moræ, quoniam ante, donatarius habebat bonam fidem, igitur à tempore quo filia collationi moram fecit, debet restituere fructus, non ante, iuxta textum in l. filius emancipatus. §. filia. ff. de collatio. dotis. l. si quis bonorum. §. stipulatio. ff. de collatio. bonorum.
- 6 **C**ontraria tamen sententia magnis rationibus, & autoritatibus defendi potest. Ante omnia supponendum, dotem datam ultra modum hic præfinitum esse ipso iure nullam. Ita probatur ex verbis huius legis ibi. *Sea en si ninguno.* Hæc verba latam sententiam significant, glos. in l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capit. diminutio. Imol.

- in. c. si quis ex clericis. de vita, & honesta clerico. Bald. & Decius in l. 1. col. 3. C. de secud. nupt. Bald. in l. si qua mulier. C. ad Tertull. Rursus probatur ex verbis legis statim sequentibus, ibi. *De nungun valor y esfo.* Hæc verba significant, & operatur actum in contrarium esse ipso iure nullum. Ita notat glo. in. c. si cui. in verbo *Non valere* de electio. in. 6. & ibi notat Ioannis Andræ. Abb. in cap. quia propter de electio. Bald. & Dominicus in. c. nonnulli. col. 1. de rescript. Domini. in. c. dispendia, in tertio notabili. de rescript. in. 6. Decius, in. c. 2. col. 3. de testibus, glos. in clemen. vltima, in glossa vltima. de electio. glos. in. c. cum dilecta, in verbo *Irritum*. de rescript. Bart. & Ias. in l. vniuersa. C. de præcib. Impera. offerend. Aretin. in l. 1. col. 6. ff. de testamen. Alexan. in l. posthumo, col. 6. Ias. col. 7. C. de contra tabul. Rursus quòd talis dos sit ipso iure nulla probatur ex illis verbis: *No pueda*, quæ actum reddunt ipso iure nullum, autore Bald. titulo de pace constantiæ, versic. hoc quod. Roman. in l. si verò. §. de viro, fallentia. 13. ff. solut. matrim. Cœpola in l. fin. C. de vsucapio. pro donato. Ias. in l. 1. §. sublata, in secunda lectione col. 3. ff. ad Trebelian. Ias. confi. 168. col. 6. lib. 2.
- 7 **S**upposito quòd dos data ultra legitimam, vel ultra summam hic præfinitam est ipso iure nulla, succedit regula iuris, quòd possidens rem ex contractu ipso iure nullo non facit fructus suos, sed tenetur restituere rem cum fructibus. Ita docet glossa in Athen. de incestis nuptijs. in verbo, *Imminere*. Ioan. Andr. in. c. foelici. §. nullus de pœnis. in. 6. Ancharr. Domini. & Francus, in. c. 1. de præscrip. in. 6. Petrus Ferra. in forma libelli: *Super spoliatione possessionis*, in verbo, *Ipsa facta*. Alexand. in l. 1. col. 1. C. de his quibus, vt indignis. & ibi Paul. Albertus Brunus confi. 41. col. fin. Cinus, & Bald. in l. incestas. C. de incestis nupt. Afflict. in cōstitution. Siciliæ, incipienti de Pactarenorum. col. 4. versiculo sed quæro. Paul. à Montepico, in l. post contractum, col. pen. ff. de donatio. Felin. in. c. Rodolphus, col. antepen. de rescrip. Ias. in l. 1. nu. 3. C. de his quibus, vt indignis. Ergo melioratio dotis ratione facta reuocanda est cum fructibus.
- 8 **H**is consonat, quod scribunt Alexan. & Paul. in l. 1. C. de his quibus, vt indignis, quod possidens rem, titulo quod ipse scit esse fra-

- gile, & inutile, non solum rem, verum etiã fructus restituere tenetur.
- 9 **G**ener autem, vel filia dotis nomine meliorata scit, vel scire debet meliorationem non solum inutilem verum etiam ipso iure nullam esse. His accedit, quòd etiam si possidens rem alienam iuris ignorantia, non minus quam faciat fructus suos, vt in l. sed et si lege. §. scire. ff. de petitio. hæredita. glos. in l. de fructibus. ff. de donatio. inter virum, & vxor. Felin. c. de quarta. nu. 29. de præscrip. hoc non habet locum quando lex resistit contractui, & prohibet eam fieri, tunc enim possessor non facit fructus suos, quoniam possidens ex contractu cui lex resistit censetur esse in mala fide. l. quem admodum. C. de agricol. & censitis. l. iubemus nulli. §. sanè. C. de sacrosanct. ecclesi. notat Bart. in l. sed et si lege. §. scire. ff. de petitio. hæredita. Felin. in. c. de quarta. nu. 31. de præscriptio. Abb. in. c. grauis. col. antepen. de restitu. spoliato. Antoni. Barba. & Abb. in. cap. ad nostram, de rebus ecclesiæ, non alienand. Bald. in l. Cœlfus; in. 4. notabili. ff. de vsucap. Laurentius. à Rodolphis, in. c. sine exceptione. q. pen. 12. q. 2. Lupus in. c. per vestras. §. 13. incipienti. Sed pulebrum col. 2. num. 5. de donatio. inter virum, & vxor.
- 10 **C**onfirmatur hæc opinio, quoniam emphiteota tenetur restituere fructus à die quo emphiteosis fuit finita, autore Felin. in c. de quarta. de præscrip. Socin. confi. 67. col. 4. lib. 2. versiculo postremo. Angel. in Athen. de non alienandis. §. si verò. Bal. in l. si pater col. 3. C. de vsufu. Ias. in l. 2. col. 5. C. de iure emphiteoti. Cum ergo ex eo die quo contractus censetur finitus fructus debeantur, multo magis ab eo die quo fuit ipso iure nullus, lege resistente & contractum prohibente. Sic Galiaula in l. Centurio, conclusione. 13. ff. de vulg. & pupil. scribit fructus restituendos à die quo contractus censetur resolutus, ergo multo magis à die quo fuit ipso iure nullus. Postremo confirmatur hæc opinio, quoniam negari non potest, quin filia censetur habere, supra taxam legis nisi restitueret fructus. Fructus enim veniunt appellatione bonorum. l. subsignatum. §. bona. ff. de verborum significa. & fructus augent rem. l. item veniunt. §. fructus. ff. de petitio. hæredita. Facit etiam quòd dixi supra suo loco, versiculo sed est quæstionis vbi, dixi non posse dari, ultra summam, hic præfinitam etiam

etiam si non detur ex substantia sed ex fructibus, quæ omnia hic addere poteris ad confirmationem huius opinionis.

11 **¶** Meminisse tamen oportet, quod si gener credidit summam sibi in dotem datam non excedere præfinitionem huius legis, & sic bona fide possidet, quod tunc non tenetur fructus restituere. Hoc enim casu errat in facto nesciens quicquam fieri aduersus prohibitionem legis, & hoc casu deficit regula iuris supra assignata, autore Ang. in l. quæcunque. ff. de publicia. col. fin. Curti. senior consi. 71. col. 9. Couarru. variarum resolutio. lib. 1. capite. 3. num. 8. versiculo potest etiam, Felin. in c. de quarta, nu. 25. de præscriptio. Abb. ibi. col. 3. Dominic. in c. 2. §. contractus, de rebus ecclesiæ, non alienari. in. 6. Bald. in l. Cæsius. in 4. notabili. ff. de usu capio. Faciunt quæ dixi supra cap. præcedenti à nu. 3. de eo qui ignorabat uxorem esse spuriam. Vide Lupum in c. per vestras. §. 24. num. 3. versiculo vno tamen.

12 **¶** Rursus non debebuntur fructus quando dos immodica data est in pecunia, tunc enim non à die quo dos fuit data, sed à tempore moræ fructus debentur. l. fructus. l. videamus. ff. de usufructu. l. cum res. ff. de leg. 1. facit quod notat Bertrand. consil. 301. col. fin. lib. 2. & consil. 47. num. 2. lib. 3. Capra. consil. 88. col. 3. versiculo circa secundum. Qui notant fructus legitimæ dandos filiis à tempore mortis patris, gloss. & Iaso. in l. scimus. C. de inofficio. testamen. Bald. in l. non est. C. famil. hærcif. hoc tamen non habet locum quando legitima debetur ex pecunia, tunc enim non à tempore mortis sed à tempore moræ debetur interesse, iuxta distinctiones doctorum. Ergo idem sentiendum quando dos data fuit in pecunia, ut non à tempore quo data fuit sed à tempore moræ debeantur fructus. Filij enim imprebantes melioratione nihil aliud petunt quam legitimam, & sic traditio doctorum supra relata loquitur in specie.

13 **¶** Non obstant adducta in contrarium ad probandum quod dos immodica non est restituenda cum fructibus, doctores enim non loquuntur quando dotis præstatio, vel actus qui fit, fuit ipso iure nullus aduersus prohibitionem legis, tunc enim dos restituenda est cum fructibus, hic autem constitutio dotis supra taxata est ipso iure nulla. Item etiam si dos non debeat conferri cum fructibus, fallit quando fuit immo-

dica, & accepta aduersus prohibitionem legis, quod ni me fallit memoria scribit Paul. à Montepico in l. in quartam. ff. ad leg. falcid.

14 **¶** Notandum tamen, quod etiam si constitutio dotis ex qua oritur melioratio sit ipso iure nulla, tamen non reuocatur in solidum sed tantum pro parte excedente, rescatur. Ita in constitutione arrarum excedentium decimam, notat Rodericus. l. 1. titulo De las arras. §. nota ulterius, & in materia dotis probatur in l. siue generalis. ff. de iure doti, scribit Moline. in tractatu de donatio. factis in contractu matrimonij. nu. 58. Et in patre legante supra tertiam, & quintam probatur in l. 7. tit. 12. lib. 3. Fori, ad finem. Et dos immodica data spurie rata manet ressecato excessu, Capitius decisione. i 81. Bart. l. fin. §. si à socero. ff. que in fraud. credito. Ripa. l. 1. nu. 68. ff. solu. matrim. Cifontanus. l. 28. Taur. versiculo secundo dubito. Sic in casu. l. hac ædictali. C. de secund. nup. vbi vxor prohibetur dare secundo marito ultra id quod reliquit filio primi matrimonij. minus habenti, & si plus det solum reuocatur quod plus dat. Ita Angel. in Authen. de non eligendo secund. nubent. in principi. col. pen. vel finali, gloss. in l. hac ædictali. §. quam obseruationem. Idem notat Butricarius in dict. l. hac ædictali, & ibi Bertrādus, in repetitione. §. si verò plus. num. 2. Vbi dicit hanc esse veram, & communem opinionem. Facit regula generalis, quod vtile per inutile non vitatur. l. Sancimus. C. de donatio. l. pecunia. ff. de usufructu. Et nominatim in dote excessiua, scribit Curtius iunior, consi. 35. num. 5. versiculo secunda principalis dubitatio. Nouel. de dote. 6. parte priuilegio 41. Salic. l. 1. C. si aduers. dotem. Lupus. c. per vestras. §. 24. de donat. inter vir. l. hac ædictali, in fine principij. C. de secund. nup. Bertrand. in l. hac ædictali, nu. 66. C. de secund. nupt. & probatur in hac lege, ibi: So pena que todo lo que demas de lo aqui contenido diere, y prometierte (segun dicho es) lo aya perdido, y pierda.

S V M M A.

1 **¶** Pater meliorans filiam aduersus huius legis decretum. An aduersus proprium factum possit venire, agendo, vel excipiendo. & num. 2. & 3.

Filius

Filius viuo patre an possit rescindere meliorationem filia facta ratione dotis, nu. 8. & 9. Et quid in hæredibus filiorum, post mortem dotantis. num. 15.

Remediū huius legis, an tollatur longi, vel longissimi temporis cursu, ad hoc ut impediatur, ne melioratio improbari possit. num. 11. 12. 13. & 14.

2 Actum vel contractum ipso iure nullum, an liceat improbare. & num. 2.

Et quid si actum factum aduersus legem prohibitam factum sit iuramento interposito.

4 Maritus rem dotalem alienans, an contra proprium factum possit venire.

Et quid in donante natis sibi liberis.

5 Res prohibita alienari extra familiam; an si alienetur ipsemet alienans possit reuocare alienationem.

6 Res prohibita alienari si esincatur, non ideo euincitur, quod non sit alienantis, sed specialiter iuris dispositione, euictio non debetur, neque venditor tenetur defendere.

7 Res, si ex natura negotij euincatur, an euictio debeat.

Euictio si procedat ex ipso contractu, & non ex causa antecedenti, an debeat.

8 Melioratio nihil aliud est quam donatio. l. hac ædictali. C. de secund. nub. dispositione transgrediens, an possit impugnari matre viuente.

Mater adulterium committens, an dos applicetur viro ultra metam scriptam. l. hac ædictali. & residuum applicetur filiis primi matrimonij, qui viua matre petere non possunt.

9 Pater si donauit vni filiorum omnia bona sua, an alter filius viuo patre, possit impugnare donationem. Et possit à fratre alimenta petere.

10 Filius (iure sanguinis) an possit retrahere rem venditam à patre, patre viuo.

11 Dos immodica querella inofficiosa donationis: an reuocari possit.

12 Supplementum legitimæ intra quod tempus peti possit. Et an ipso iure fiat.

13 Ius dicendi contractum nullum, intra quod tempus finiatur. Contractus licet ipso iure nullus sit, oportet, ut

pars declaret se nolle contractum valere. Filia exclusa statuto statibus masculis, an succedat si bona possideat per triginta annos.

14 Tempus quod elabitur viuente patre, an noceat filiis quo ad reuocandam immodicam dotem. Lex si actui resistat cursus longissimi temporis nihil operatur.

Contrahens aduersus legis decretum censetur esse in mala fide.

Error iuris an prodest, cum lex contractui resistit.

Limita nisi errans, erret in facto, credens nihil fieri aduersus legem.

15 Filij qui potestatem habent, si moriantur viuo patre, an ius reuocandi meliorationem possint transmittere ad hæredes extraneos. Et an transmittant ad filios.

¶ An pater qui dotis ratione meliorauit filiam: possit factum proprium improbare, & an filij viuo patre possint impugnare, & rescindere meliorationem. Et an cursus longi, vel longissimi temporis impediatur, ne melioratio possit improbari. Cap. XXXIII.

1 **Q**uari solet an pater meliorans filiam aduersus legis huius decretum, possit aduersus proprium factum agendo vel excipiendo venire, & an eo viuo, filij possint rescindere meliorationem, & an remedium huius legis tollatur temporis cursu ad instar inofficiosa donationis. Quoad primum, videtur patrem non posse factum proprium improbare iuxta iuris regulam. l. si post mortem. & ibi Bar. ff. de adoptionibus. c. si quis præbyterorum. & ibi Abb. de rebus ecclesiæ non alienari. c. quod semel de reg. iuris, in. 6.

2 **¶** Sed verius videtur patrem posse sese tueri decreto huius legis aduersus generum dotem petentem, vel partem excedentem repetere, si eam iam tradiderit. Quoniã quando actus

actus, vel contractus est nullus ipso iure, licet factum proprium improbare. l. 1. & ibi notat glossa. C. de liberali causa, gloss. in. c. diuersis fallacijs. de cleric. cōiuga. Bart. in. l. post mortem, col. 1. vers. si verò est factū contra legem. ff. de adoptio. Bald. in. l. 1. C. de libera causa, textus in. l. quemadmodū. C. de agricol. & censu. lib. 11. & in. l. iubemus. §. sanè. C. de sac. ofan. eccles. Scribit Alex. in. l. si collatione. nu. 10. C. de collationibus, versiculo & cum responsione, ad finem, col. 4. la. sibi. num. 7. A retin. consil. 114. la. in repetitione. l. frater, à fratre. num. 45. ff. de condic. in debi.

3 Cōfirmatur hæc opinio ex eo quòd aptè scribit Imol. in. l. Aquilius. ff. de donatio. quòd si quis donet ultra metam legis absq; in sinuatione, potest donationem à se factā impugnare, quòd refert & sequitur la. in. l. si donatione, nu. 7. C. de collatio. & in. l. frater, à fratre, num. 45. ff. de condic. in deb. Vbi dicit esse regulam verissimam, q̄ licet venire aduersus factum proprium quādo factum est aduersus legem prohibitiuam. Quinimò etiā si iuramentum interpositū sit licet parti impugnare actum factū aduersus legem, vt docuit Federicus Senensis, cuius opinionem probat Imol. in. c. cū contingat, col. 6. de iure iuran. la. in. l. si donatione, col. fin. C. de collatio.

4 Sic maritus alienans rem dota'em potest aduersus factum proprium venire, gloss. in. l. vn. ca. §. & cum lex. C. de rei vxor. actio. in verbo Alienare, & ibi DD. gloss. in. §. 1. Institu. quibus alienare licet, vel nō in verbo Interdicta, & ibi Faber. Bart. & Imol. in. l. cum vir. ff. de vfucap. Speculator. titu. de emptione, & venditione. §. 3. loco, nu. 10. Imol. in. c. cum contingat, num. 19. de iure iuran. vbi hanc pronuntiat esse communē opinionem. Platea in. l. 3. C. de iure fisci, lib. 10. Lupus in rubric. de donationibus, inter vir. & vxor. §. 46. ex prædictis. nu. 3. Campe. de dote. 4. parte. q. 25. Sic donans impugnat donationē natis liberis, beneficio. l. si vnquam. C. de reuocan. donatio. & ex traditionibus doctorum venit aduersus factum proprium: vt per Bal. in. l. 1. in fine. C. de inoffici. donat. Scribit Ioan. Bernardus Episcopus Calagurritanus, regula 213. ampliatione. 10.

5 Sic Paul. in. l. filius familias. §. diui. col. 2. ff. de leg. 1. Scribit q̄ si testator prohibuit rem quampiam alienari extra familiam, prohibitio valet, & si alienetur non solunt

alij de familia verū etiam ipsemet alienās potest improbare alienationem, argumēto. l. quemadmodū. C. de agricol. & censu. lib. 11. Cuius opinionē sequitur Fernādus Loazes, in. d. §. diui. col. 7. ad finē. 2. notab. & Ambrosius de Opizonibus col. 5.

6 Hæc videtur opinio vera, & probabilis, neque cuiquam faciat scrupulum quòd pater tenetur de euictione, & q̄ quem de cuiuſtione tenet actio agentem repellit exceptio. l. vendicantē. ff. de euictio. quoniam vt capite præcedenti à nu. 12. dixi promissio de euictione facta à patre non validat meliorationem. Neque enim tenetur de euictione etiā si melioratio rescindatur, quia cum res non idè euincitur q̄ non sit vendētis sed ex speciali iuris dispositione, euictio non debetur, neque venditor tenetur defendere, vt notatur in. l. si minor in principio. ff. de euictio. facit. l. si seruum. & l. fundum, & l. si mancipium. ff. de euictio. Præterea qui meliorationem accipit per viam dotis: scit, vel scire debet rem à se auferendam, ergo nō magis de euictione agere potest quam is qui fundum alienum sciens emit cui euictionis ius non conceditur. l. si fundum. C. de euictio.

7 Rursus cum res euincitur ex natura negotij, non debetur euictio, sed sibi imputet qui sic contraxit, gloss. in. l. si familiar, versic. Item quid sit vni, & ibi sequuntur. Cinus, Bart. Bald. & Salice. C. familie hærcif. Bal. c. 1. §. rursus si fidelis, circa medium, & ibi Martinus Laudensis, Aluarotus. & Cardinal. Alexādrin. Tit. Quibus modis fœdū ammittatur. A retin. consil. 3. per totū. Curti. senior. conf. 49. col. 18. nu. 71. Ripa. lib. 1. respōsorū. c. 1. nu. 62. Rursus cū euictio procedit ex ipso cōtractu, & nō ex causa antecedenti non debetur euictio. l. 3. & l. Lutus. ff. de euict. hic autē rescisio meliorationis, oritur ex ipso cōtractu meliorationis, & non ex causa præcedenti.

8 His ita definitis videamus vtrum filij viuentē patre possint reuocare immodicam dotis præstationem. Mouet quæstionem. l. 8. titu. 4. part. 5. ibi: *Con que finque en saluo a sus hijos la su parte legitima, tambien en vida de su padre, como despues de su muerte. Nota illa verba: Tambien en vida de su padre. Que significare videntur filium etiam patre viuentē posse reuocare immodicam donationem à patre factam. Melioratio autem, nihil aliud est quam donatio. l. donari. ff. de regul. iuris. notat Lupus. c. per vestras. §. 22.*

§. 22. nu. 13. de donatio. inter virum, & vxor. Item facit hæc lex, ibi: *Lo de mas lo aya perdido: Ergo applicatur filijs cum pater amittat licet hæc verba aliter declarem capite pen.*

9 Sed his non obstantibus verius videtur filios non posse viuo patre rescindere meliorationem. Quoniam eorum fundamentum est: legitimam suam non debere dimitti hoc enim definit lex dum vetat filiam meliorari, legitima autem non debetur viuo patre. l. si impuberi. ff. de colia. bono. Ergo viuo patre nō potest impugnari melioratio.

Et nominatim q̄ dos immodica data filia non possit, à fratribus patre viuo impugnari, docuit Lupus in repet. c. per vestras. §. 22. in constituenda. nu. 4. & §. 24. nu. 3. versiculo ex quo sequitur, & versiculo, & hoc mihi videtur. Segura in repetitione. l. cohæredi. §. cum filia. col. 24. versiculo viso, & considerato. ff. de vulg. & pupilla. Confirmatur hæc opinio, quoniam in casu. l. hac ædicali. vbi mulier prohibetur dare dotem, ultra certam summam, ne præiudicet filijs, certè si ultra illam summam det, filij nō possunt eam impugnare matre viua. Ita docuit Bertrand. in rep. dictæ. l. hac ædicali. §. si vero plus. nu. 17. & 18. C. de secūd. nupt. & ibi Iacob de sanct. Georg. & Bald. conf. 288. incip. quædam domina Nicolina, col. 2. versiculo de præscriptione. lib. 4. quod alias est consiliū. 22. Florian. in disputatione incipiente mulier primo viduata. col. 2. in secundo euidentia li. Quinimò etiam si mater cōmittat adulterium dos non applicatur viro ultra metā scriptam in. l. hac ædicali: & residuum applicabitur filijs primi matrimonij, qui tamen viua matre id nullo modo petere possunt vtrūq; docet Bal. in. d. l. hac ædicali. Floria. in disputatione mulier primo viduata, col. 5. versic. secundo præmitto. Barba. in. c. 1. vt litè non cōtesta. Bertrādus in repetitione. l. hac ædicali. in principio, nu. 58. Comprobatur hæc opinio, ex petitione Principi oblata, ibi: *El derecho de la demasia passe a los herederos.* Dum autem pater viuit non sunt hæredes, neq; datur hæreditas. l. 1. ff. de hæred. vel acti. vendi.

His congruit, q̄ si pater vtriusq; filiorum donauit omnia sua, non potest alter filius viuo patre impugnare donationē sed demū eo mortuo, licet possit à fratre petere alimenta. Ita docuit Ioan. Andr. in additio-

nibus ad Specul. titulo qui filij sint legitimi. in rubrica in principio. Id enim generale est, vt donatio inofficiosa à patre facta non possit eo viuo impugnari autore Cin. Bart. & Bald. l. 1. C. de inoff. donatio. Salic. in. l. si totas. versiculo tūc quæro an in vita donatoris. C. de inoffi. donatio. Tiraq. in. l. si vnquam in principio legis. nu. 91. C. de re. c. donat. Moli. in tractatu de donatio. factis in cōtractu matrimonij, nu. 12.

10 Rursus licet disputetur an filius iure sanguinis possit retrahere rem venditam à patre, tamen id videtur expeditū non posse retrahere viuo patre. c. constitutus. de in in tegrum restitutio. & ibi notat Hæricus Bohic. Tiraq. de retractu. lib. 1. gloss. 9. §. 1. nu. 46. Nō obstat lex Regia supracitata, quoniam eius verba alium sensum habent, scilicet, patrē, neq; in vita, neq; in morte non posse præiudicare filio in legitima, non tamen probat q̄ filius possit impugnare donationem factam à patre viuo patre, & ita interpretatur ibi glossa in verbo *En vida*, in principio: Licet tamen filij masculi non possint reuocare in vita tamen si sint filia fœminæ, & dotari non possint: videtur viuo patre agi posse. Nam si donatio fuit amplissima: masculi viuo patre alitur à fratre donatario, non sic filia autore Ioann. Andr. ad Specul. titulo qui filij sint legi in rubr. in princip. Lupus. c. per vestras. §. 22. ergo filia dotabuntur.

11 Nūc tractemus an reuocatio meliorationis peti debeat intra quinquēnium ad instar inofficiosa donationis, an vero etiam post tempus longissimum reuocatio peti possit. Mouet quæstionem, q̄ dotata, ultra licitum modū dicitur donationē accipere, autore Butricar. Cino. Azone. Bart. Bal. & Paul. in. l. vna. C. de inoffi. dotib. Cāpeg. de dote. 1. par. q. 55. Lupus. cap. per vestras. §. 22. nu. 13. de dona. in. virū, & vxor. Qui omnes scribunt dotem immodicam quærela inofficiosa donationis reuocari posse. Cum ergo quærela inofficiosa donationis finiatur quinquēnium sicut quærela inofficiosi testamenti, vt in. l. si. C. de inoffi. dona. videtur rescissionem intra quinquēnium petendam, & postea non posse peti.

12 Sed cōtrahitur reuocationē immodicæ dotis intra triginta annos petendā, q̄ sentiri videtur. Lup. d. §. 22. nu. 6. Et cōprobatur, quoniam filij reuocatis meliorationē nihil aliud petere videntur: q̄ vt legitima, melioratione diminuta suppleatur, supple-

mentum autē legitimæ intra triginta annos peti debet, & post peti non potest, licet ipso iure fiat ex dispositione. l. scimus. C. de inofficio. testam. Ita docuerunt Bald. & Salice. in. l. omnimodo. C. de inoffi. testam. Ang. in. l. Papinianus. §. si conditione. ff. eod. tit. Bal. Salice. & Paul. in. l. si quis filium. C. eodem. Bal. in. l. pater filiū. col. 5. versiculo in his oppositionibus. Ang. in Auth. de triente, & semisse. §. 1. ad finem. Imol. in. l. qui soluendo. ff. de hæredib. instituten. Dec. us consi. 303. col. 1. & 2. versiculo ulterius. Alex. consi. 28. col. 5. lib. 1. & consi. 8. col. 6. lib. 3. & est cōmunis opinio. secundum Rodericum, in. l. quoniam in prioribus, in. 3. limitatione. C. de inofficio. testamen.

13 Sic ius dicendi contractum nullū finitur triginta annis, autore Bald. & Ang. in. l. si cut. C. de præscrip. triginta, vel quadraginta annorum. Soci. consi. 106. col. 2. lib. 4. Licet enim contractus sit ipso iure nullus, oportet vt pars declarat se nolle contractū valere, iuxta glo. & Bart. in. l. eleganter. ff. de dolo. glo. in. l. iuris gentiū. §. prætor ait. in verbo *Dolo malo*. ff. de pact. & ibi Bal. Ang. & Alex. Gomezius. §. actionū, col. 8. Instit. de actio. Ang. in. l. si quis aliā. §. sed & si quis. ff. de solu. Ergo quamuis melioratio dotis ratione facta sit nulla ipso iure, tamen si qui læduntur non impugnant videtur post triginta annos non audiēdos. Sic filia exclusa stantibus masculis ne succedat in bona patris, succedit si ea possideat per annos triginta. Ita definit Brunus, in tractatu de statuto excludente feminas, artic. 14. num. 15.

14 Sed mihi sanior opinio videtur, filiū admitti ad reuocandum meliorationem factam ratione dotis, etiam si longissimum tempus elapsum fuerit. Et quidem omne tempus quod elabitur viuente patre filijs non nocet, quoad reuocandum immodicā dotē. Ita notat Lup. in. c. per vestras. §. 22. num. 6. Cum enim viuo patre impugnare meliorationem non possint, non valenti agere non currit præscriptio. l. in rebus. §. omnis. C. de iure doti. & hic casus vacat prorsus ambiguitate. Tamen etiam si longissimum tempus elabatur post mortem patris melioratio reuocari potest. Moueor quoniam quando lex actui resistit cursus longissimi temporis nihil operatur. Ita docet Abb. in. c. de quarta. col. 2. nu. 8. versic. venio ad glossam. Felin. ibi. nu. 26. de præ-

scriptio. Bald. & Paul. in. l. Celsus. ff. de vsu capio. Bart. per textum ibi in. l. quemadmodum. C. de agricol. & censi. lib. 11. Bal. in. d. l. Celsus in. 4. notabili. ff. de vsu capio. Faciunt ea quæ dixi capite præcedenti scilicet quod non lucratur fructus possidens rem ex contractu cui ius resistit: vide quæ ibi dixi, & Lupum in. c. per vestras. §. 23. incip. sed pulchrum videre. num. 6. de donatio. inter virū, & vxor. vbi testatur hanc esse cōmunem opinionem Nicolaus V valdus in tractatu de successio. ab intestato. §. & quemadmodum nu. 48. Confirmatur in specie hæc opinio, ex Bart. consi. 119. vbi scribit, qd si sacerdos dedit dotem filix aduersus prohibitionē legis, qd hæredes facer dotis possunt etiam post longissimum tēpus immodicam dotem auocare non obstāte triginta annorū curriculo, quod omnes actiones extinguere solet. Illud enim non admittitur quādo lex cōtractui resistit, cū enim contrahens aduersus decretum legis censetur esse in mala fide. l. quæ admodum C. de agricol. & censi. lib. 11. cursus temporis nihil prodest. c. possessor male fidei de regul. iur. in. 6. Neq; error iuris prodest cū lex cōtractui resistit. l. si fur. l. nūquam vsu capionibus. ff. de vsu capio. & illā Bar. sententiā probat Lup. in. c. per vestras. §. 23. sed pulchrum est videre. nu. 6. de donatio. inter virum, & vxor. Ergo cū hæc lex prohibeat seuerissimè meliorationē dotis ratione, decernens contra factū esse ipso iure nullū, videtur reuocationē etiam post tempus longissimum peti posse. Hoc tamē limitandum nisi filia vel gener errassent in facto credentes nihil fieri aduersus hæc legem, tunc enim fortassis cursus temporis proderit etiā si lex meliorationi tacitè & expressè resistat. Ita videtur probari ex Abb. c. de quarta. col. 3. Felin. ibi. nu. 25. de præscrip. Balb. in. l. Celsus in. 4. notabili. ff. de vsu capio. Et confirmatur ex Ang. in. l. quæcunq;. ff. de publicia. Curt. senior cōsi. 71. col. 9. Dominic. c. 2. §. contractus, de rebus ecclesie non alienan. in. 6. Bal. in. l. 4. nu. 4. C. pro emptore. Non obitant ex aduerso prolata, quoniā non loquuntur quando lex cōtractui resistit, neq; Lupus qui triginta annis rē videtur metiri vidit hæc legem, tanta verborum copia, tam acri seueritate, tam rigidis verbis meliorationē prohibentis, & aliud est legem resistere cōtractui aliud nō probare eum, vt per Bart. in. l. cum lex. ff. de fideiusso.

Ex

15 Ex his elicitur, qd nō solum filij poterūt reuocare meliorationem verum etiam eius hæredes, non obstante temporis cursu, vt in dote inofficiosa asseuerat Cassane. in cōfuetudinib. Burgun. rubrica. 7. §. 12. num. 25. Si tamen filij viuo patre morerentur non transmitterent ad hæredes extraneos ius reuocandi meliorationem. Ita in casu simillimo, definit Bertrandus in repetitione. l. hac ædicali. §. si vero plus, nu. 18. C. de secund. nupt. vbi scribit qd etiam si filij primi matrimonij possint reuocare dotem quam mater dat secundo marito, vltra modum in lege præfinitum, tamen qd si moriātur viua matre trāsmittunt hoc ius ad filios non ad hæredes extraneos. Quoniam cum ius reuocandi competat viua matre nō potest transmitti viuente matre, sicut diximus in hæreditate nōndum delata. Ita docuit. Vitalis de Camba. in tractatu clausularum. in clausula Quibus iuribus renuntiari possit. §. quando filia repellitur à successione ex statuto. col. 9. versiculo dubitatur tamen de legitima. Ad filios tamen bene transit, vt in Authent. de nupt. §. optimè. Nō enim dotis ratione admittitur melioratio in præiudicium nepotum, vt dixi supra. Neq; enim eis minus debetur legitima quam parentibus quos representat.

S V M M A.

- 1 Fideiussor patris datis ratione meliorantis filiam, an ex vi fideiussionis cogatur soluere dotem promissam. & nu. 2. 3. 4. 5. 6. Limita nisi frater sit fideiussor, vt nu. 8. Filius familias licet se obligare non possit, an fideiussor ab eo datus ad implementum fideiussionis compellatur. Prohibitus contrahere, an possit fidei iuere.
- 2 Intellectus. l. fideiussori eius ff. de donation.
- 3 Intellectus. l. qui cōtra Senatus ff. de fideiussor. Lex si cōtractui resistat, an ex ea oriatur obligatio civilis, vel naturalis.
- 4 Lex si cōtractui resistat, fideiussor datus ex d. cōtractu, an teneatur ex fideiussione. Contractus prohibitus per verbum Potest, præposita negatiua Non censetur efficacissime prohibitus. Principalis si conueniri non possit, an possit fideiussor ab eo datus. Et quid in fideiussore dato à marito conse-

- vente donationem in vxorem.
- Et quid in fideiussore vxoris vendentis rem dotalem absq; mariti facultate.
- Et quid in fideiussore minoris.
- Lex siue resistat potentia contrahendi, siue cōtractum, siue obligationem, fideiussor datus an teneatur.
- Fideiussor etiam si de iure sciens principale nō esse obligatum teneatur, an procedat quādo civiliter neq; naturaliter principalis nō est obligatus.
- 6 Intellectus. l. si mulier contractus. ff. ad Senat. Cons. Velleia. Fideiussor improbati contractus, an teneatur, etiam si non possit repetere à principali. Contractus si contineat iniquitatem, & sit vltra modum à lege præscriptum, non oritur ex eo obligatio civilis, neq; naturalis.
- 8 Fideiubens an consentire videatur.
- 9 Fideiussor ratione dotis suscipiens in se periculum: dicens se scire summam quam dotens dat esse licitam, & nihil ex ea inferri aduersus legis decretum, an teneatur, & nu. 10. 11. Et quid si extraneus se obliget conservare generum, in t. melioratione non obstante di. Et a lege nostra. Intellectus. l. 1. et. 2. C. de fideiussoribus minorū.
- 12 Correns simul & principalis se obligans cum patre an teneatur ad solutionē meliorationis factæ dotis ratione.
- 13 Fideiussor, si casu aliquo non obligetur, correns tamen obligatur.
- 14 Correns ex causa lucratiua, nihil repetit si soluat. Extraneus ex causa lucratiua promittens dotē pro muliere, an obligetur.
- 16 Duo correi promittentes dotem, ad vnus ex eis pertinet onus dotandi, quia alter censetur fideiussor.
- 17 Fideiussor, si non potest se obligari, an possit obligari correns, & num. seq.
- 18 Lex si resistit actui vitiatō principali vitiatatur accessorium.

An fideiussor obligans se cum patre teneatur pro melioratione

*lioratione dotis ratione facta,
& quid in correo simul, &
principaliter obligato cū pa-
tre. Cap. XXV.*

Quæro an fideiussor patris dotis ratione melioratis filiam cogatur ex vi fideiussionis soluere promissam dotem. Videtur cogendum, argumto. l. i. & l. 2. C. de fideiussor. mino. Vbi etiā si minor non possit compelli ad solutionē compellitur fideiussor: ergo licet pater nō compellatur; fideiussor est compellendus. Rursus mouet quæstionem quod scribit Albe. in prima parte statutorū q. 182. incipienti. demum quæro. Vbi scribit, quod si ex statuto filius familias obligari nō possit, q̄ fideiussor ab eo datus obligatur, & potest ad contractus implementum compelli, cuius sententiam probat Alexand. in additione ad Bart. in l. Marcellus. ff. de fideiussorib. Et eorum opinionem nō improbat Tiraq. post leges connubiales. glos. 4. num. 14. versiculo hinc dici potest.

Sed mihi in proposita specie verius videtur fideiussorem immodicæ dotis non teneri. Ita nominatim in specie nostræ legis scribit Antonius Padilla breui ad seculi felicitatem magnus, in repetitione Authent. res quæ. num. 19. C. commu. de leg. Et comprobatur ex verbis legis, ibi: *Todos los contratos, o promisiones, sean en si ningunos: Fideiussio autem contractus est, & prohibitus contrahere non potest fideiubere, autore Bald. in Authen. sacramenta puerum, col. pen. C. si aduer. venditio. & in l. 1. col. pen. versiculo extra quæro. ff. si cert. petat. & ibi notat Ripa. col. 10. l. 4. tit. fin. lib. 3. Fori.*

Rursus hæc opinio confirmatur ex textu singula in l. fideiussori eius. ff. de donat. vbi probatur q̄ fideiussor eius qui donat supra metam legis, non tenetur, sed exceptione sese tueri potest etiam inuito reo principali. Cuius legis verba quoniam expressa videntur ad definitionē nostræ quæstionis, visum est hic subnectere. Inquit lex. *Fideiussori eius, qui donationis causa pecuniam supra legis modum promissit, exceptio dari debet etiam inuito reo.* Nescio an aliquid efficacius proferri possit. Pater enim meliorans filiam ratione dotis, donat ei supra me-

tam legis, ergo eius fideiussor exceptione sese tueri potest.

His congruit textus in l. qui contra Senatus. ff. de fideiussor. ibi: *Fideiussorem à patre accipere non potest, quia neq; ciuilem. neq; honorariam actionem aduersus patrem habet.* Ecce fideiussorem à patre datū non teneri, quoniam aduersus patrem nulla oritur actio. Aduersus patrem autem meliorantem ratione dotis, nulla oritur obligatio ciuilis, neq; naturalis imò contractus est ipso iure nullus, vt hic expressè definitur, & cū lex contractui resistit non oritur ex eo obligatio ciuilis, neq; naturalis, vt per Bart. Pau. & Imol. in l. cum lex. ff. de fideiussor.

Rursus cum lex resistit contractui: fideiussor datus non tenetur, vt in l. cum lex, & ibi Bart. Imol. Angel. & Paul. ff. de fideiussor. glos. in l. nō dubium. in verbo *Ob id*, C. de legib. Bar. ibi. num. 28. Bald. nu. 22. Ias. ibi in d. glos. in verbo *Ob id*, Paul. in l. feruus, & in l. Marcellus. ff. de fideiussor. Anton. in c. cū contingat, & ibi Imola nu. 18. asserit hæc communem opinionem, de iure iuran. Bal. in l. si prædium col. 2. num. 5. C. de prædijs minorum. Bar. in l. de his. ff. de transactio. Soci. consil. 112. l. b. 2. Hæc autem lex resistit dotis præstationi aduersus eius decretum factæ, vt liquet ibi: *Mandamos, que ninguno pueda por via de dote, ni casamiento, dar tercio, ni quinto: Et paulò inferrius: Mandamos, que todas las promisiones, pactos, o contratos hechos en fraude desto, sean en si ningunos, y de ningun valor y efecto.* Vides legē resistere immodicæ dotis præstationi, omnibus modis quibus fieri potest. Primo lex prohibere solet actum dirigendo verba ad personas, præcipiendo ne hunc, vel illum contractum faciant, quæ prohibitio efficit ne ex contractu actio ciuilis vel naturalis oriatur, & quod fideiussor datus non tenetur, secundum Bart. col. 1. Paul. col. 3. & ibi Imola in l. cum lex. ff. de fideiussorib. Imola in c. cum contingat. de iure iurand. Quod autem lex ista dirigat verba prohibitionis ad personas, patet ibi: *Mandamos, que ninguno pueda por via de dote.* Item nota illam negatiuam præpositā verbo potest: *Ninguno pueda.* Nam contractus huiusmodi verbis prohibitus cēsetur efficacissimè prohibitus, vt per Ias. in l. non dubium, nu. 60. C. de legibus Bald. Fulgo. Roman. Alexā. & Iaso. in l. fin. ff. de feris. Iaso. in l. Gallus in princip. col. 5. ff. de libe. & posthu. Bart. in l. de his. ff. de transact. Abba. in c. si quis con-

contra. de foro competen. Neq; interest, an prohibitio fiat per verbum *Non potest*, an per verbum *Non possit*, vt per Bart. in d. l. de his. Iaso. in d. l. Gallus, col. 5. in prima lectione, & in l. pacta. col. fin. C. de pactis, & in l. stipulatio ista. §. alteri. nu. 17. ff. de verbo. obliga. & in l. non dubium, col. fi. C. de legib. Ergo cū melioratio sit ipso iure nulla, fideiussor datus non tenetur, cum enim neq; ciuilis, neq; naturalis obligatio oriatur aduersus patrem, fideiussor accedere non potest, vt per Bart. & Paul. in l. fideiussor obligari. §. fideiussor. col. 1. ff. de fideiussor. & in l. 3. ff. eo. tit. Paul. in l. si quis postquam. & in l. quod enim, & in l. Marcellus. ff. eo. tit. Et generaliter si principalis conueniri non potest, neq; fideiussor potest, autore Bald. in l. 2. ff. de leg. notat Brunus in tractatu de statuto excludente foeminas, artic. 6. nu. 6. Sic fideiussor datus à marito conferente donationē in vxorem, non tenetur, secundum Paul. in l. cum lex. ff. de fideiussor. Et fideiussor vxoris vendentis rem dotalem absq; mariti facultate non tenetur, vt notat Bald. in l. si prædium, col. 2. num. 5. C. de iure doti. Bart. & Doctores in l. cum lex. ff. de fideiussorib. Antoni. & Imola in c. cum contingat de iure iuran. Idem dicendum in fideiussore minoris, vt per Bart. in l. non dubium. nu. 20. Bald. nu. 22. C. de legib. & est communis opinio, autore Salic. in l. & si is. C. de prædijs minorum. Bart. & Paul. in l. Marcellus. ff. de fideiussorib. Rursus hæc regula recepta est, q̄ siue lex resistat potentia contrahendi siue prohibeat contractū, siue obligationē, fideiussor datus non tenetur, autore Paul. in d. l. cum lex. col. 1. Imol. in cap. cum contingat. nu. 18. de iure iurā. vbi etiam notat Antonius. Hæc autē lex tria illa prohibet. Primo potentiam contrahendi, ibi: *Mandamos, que ninguno pueda.* Deinde prohibet contractum, ibi: *Ninguno pueda prometer.* Verbum *Enim promitto*, est verbum contrahentis, & se obligantis. Postea resistit obligationi, ibi: *Todo lo contrario, pactos, promisiones, y contratos, sean en si ningunos, y de ningun valor y efecto.* Et si solum vnum ex his prohiberet fideiussor datus non teneretur, iuxta communem sententiā supra citatam. His congruit quod scripsit Imola in l. cum lex. col. 3. ff. de fideiussoribus. q̄ vbi in lege prohibente adest decretum irritans contractum, fideiussor datus non tenetur. Hic autem adest decretū irritans,

vt patet, ibi: *Todo lo contrario sea en si ninguno, y de ningun valor y efecto.* His accedit quod Bart. scribit in l. 3. ff. de fideiussor. col. fi. & in l. qui contra. ff. eo. tit. & vtrobiq; Paul. q̄ etiam si de iure fideiussor se obligans sciens principalem non esse obligatum teneatur, hoc non procedit quando principalis, neq; ciuili, neq; naturali actione tenetur. Ex quo infero, q̄ etiam si fideiussor dotis immodicæ sciatur patrē se obligantē nullo modo teneri, nihilominus ipse conueniri non potest, quia pater, neq; ad solutionem, neq; ad euictionem tenetur.

His conuenit textus in l. si mulier cōtra Senatus. ff. ad Velleia. inquit lex. *Ego puto fideiussori dandam exceptionem etiam si mandati actionem aduersus mulierem non habeat, quia totam obligationem Senatus improbat.* Hic autem & contractus, & obligatio, improbantur, ergo fideiussor non tenetur. Neq; obstat si quis obijciat idē fideiussorem non teneri quoniam si teneretur, & ad solutionē compelleretur repeteret solutum à principali, & ita fieret fraus legi, atq; idē contendit q̄ cum in nostro casu fideiussor non possit repetere à patre q̄ cogendus est ad solutionem cum non fiat fraus legi. Nam contraria sententia probatur in dista. l. si mulier contra Senatus, ibi: *Etiam si mandati actionem aduersus mulierem non habeat.* Ecce si fideiussorem improbatu contractus non teneri etiam si non possit repetere à principali. De qua re vide Bart. in l. si stipulatus. §. si ex duobus, col. 2. ad finem. ff. de fideiussor Paul. in l. Marcellus, col. 1. nu. 2. ff. eo. tit. His consonat, quod quando contractus continet iniquitatem, & est ultra modum à lege præscriptum non oritur obligatio ciuilis, neq; naturalis. Itā docuit Bal. in rubrica. ff. de consti. pecu. quem citat, & sequitur Rodericus in l. 1. titulo *Delas arras* §. quæro tertio. col. si ergo fideiussor accedere non potest, vt in d. l. cū lex. Illud supponitur pro constanti, quod fideiussor improbatu contractus non repetit à principali, ita Albericus. prima parte statutorum, quæst. 182. Tiraquel. post leges connubial. glos. 4. nu. 14. & probatur in d. l. si mulier contra Senatus. ff. ad Velleian.

Non obstant adducta in contrarium aduersus principalem conclusionem, quoniam opinio Alberici mihi videtur maximè dubia stantibus superioribus.

Hanc tamē opinionem, quod fideiussor dotis constitutæ aduersus hanc legem non teneatur,

teneatur, limita nisi frater esset fideiussor; talis enim fideiussor teneretur, non tã ex vi fideiussionis, quã ex vi consensus, quia videtur consentire, & approbare meliorationem factam in sui præiudicium, quod sufficit, ad hoc: vt melioratio valeat, vt dixi supra suo loco. Quod autem fideiubens videatur consentire, notat Bald. in l. exceptione. C. de euctio. vbi scribit, q̄ quis videtur consentire contractui pro quo se fideiussorem constituit, per textum ibi, & in l. Pomponius. §. 1. ff. in quib. caus. pign. vel hippote. tacite contra. l. venditione. C. de usufructu. pro empto. Ex quo infert, quod si ex statuto filius non possit se obligare absq; consensu patris, satis videtur pater consentire si fideiubeat pro filio. Quod efficacius asserit in sua Margarita, in verbo statutum. vers. pen. Alexand. l. is qui heres. §. si. col. 1. ff. de acquir. hæred. Soci. col. 80. lib. 4. col. 3. vers. capio primum, & probatur in l. 1. §. sed et si serui. & ibi glos. ff. de euctio. Ergo si filius fideiubeat pro patre disertè, & expressè dicente melioro filiam in tertia ratione dotis, nõ potest ipse pro sua parte meliorationem improbare; quoniam videtur eam approbasse.

9 ¶ Rursus illud longo indice notandum, q̄ si fideiussor, ita se obligaret, ego suscipio in me omne periculum quoniam scio summam quæ Petro dotis nomine datur licitã esse, & nihil fieri aduersum legem Regiam in Madritensi conuentu conditam, certè hoc casu fideiussor teneretur ad dotem etiam si ex eius præstatione insurgeret tacita melioratio, plus enim est quam fideiussor, qui affirmat contractum legitimum esse, neq; quicquam fieri aduersum legem. Huius opinionis autor est Baldus, scriptor nobilissimus in l. si vero non remunerãdi. §. hoc amplius. ff. manda. Tiraquel. post leges connubiales. glos. 4. nu. 14. Vbi proponit quæstionem, an fideiussor vxoris contrahentis, absq; facultate mariti aduersus prohibitionem legis obligetur, dicitq; q̄ vicũq; sit, illud est sine dubio, q̄ si fideiussor suscepit in se periculum, & affirmavit nil fieri contra legem, valebit obligatio, & tenebitur ad implementum.

10 ¶ Præterea illud est memoria dignũ, quod si extraneus se obligaret conseruare generum in tali melioratione non obstãte hac lege, teneretur ad promissionis implementum, & videtur in aduersum casum velle dotare de suo. Ita probatur efficacitèr ex

his, quæ scribit Decius consil. 246. col. 2. nu. 6. vers. vltimo etiam adhiberi potest. Abb. cõsi. 43. quidam dominus Antonius lib. 1. quem vide. Qui docent q̄ etiam si vxor non possit secundo marito dare in dotem vitra summam taxatam in l. hac ædictali, tamen si tertius se obligaret promittendo conseruare maritum in talibus bonis non obstante. l. hac ædictali. promissio teneret, & maritus esset tutus.

11 ¶ Quod autem supradixi fideiussorem affirmantem nihil fieri aduersum hanc legem teneri, confirmari potest ex his, quæ dixi cap. 3. nu. 11. De patre vel filijs, qui deceperunt generum, quæ hic aptissimè quadrant, videtur enim fideiussorem teneri de dolo cum decipiat generum, & facit. l. cum post mortem. §. 1. ff. de administr. tutor. Nouel. de dote. 6. parte. priuileg. 41. & priuil. 43. eadem parte, col. 2. versiculo postet tamen. Non obstat aduersus principalem conclusionem. l. 1. & 2. C. de fideiussio. minorum, quoniam ibi minor peculiari personæ priuilegio, se tueretur, si autem iure communi se defenderet, etiam fideiussor eodem iure tutus esset, ita distinguit Alexand. in d. l. 1. C. de fideiussio. minorum. Imol. in. c. cũ contingat de iure iuran.

12 ¶ Nũc videamus, an correus simul & principaliter se obligas cum patre teneatur ad solutionem meliorationis factæ dotis ratione, & certè verius videtur correum efficacitèr teneri. Ita probatur ex Bald. in l. si prædium, col. 2. num. 5. C. de iure doti. vbi appositè scribit, quod etiam si fideiussor mulieris alienantis res dotales non teneatur, tamen q̄ correus cum muliere principaliter obligatus tenetur quoniã proprio nomine se obligat. Hæc autem lex parentibus modum dotandi præscribit non extraneis, ergo cum correus sit, & proprio nomine se obliget compellendus est ad solutionem dotis.

13 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam etiam si ex aliqua lege fideiussor alicuius contractus non obligetur, tamen correus obligatur. Ita probatur in l. fin. C. de dote cauta non numerata. & ibi notant Bart. Bal. & Salice. Bal. in l. profectitia. §. si pater nõ quasi pater. ff. de iure doti. Specula. de donationibus, inter virum & vxorẽ. §. pen. Bart. in l. si id quod. ff. de duobus reis Bart. in l. si cõstante. §. quoties, col. 2. & ibi Angel. & Imola. ff. solu. matrim. Ias. qui hanc testatur esse communem opinionem in d. l. si

- l. si constante. nu. 52. Paul. in l. si plures. §. præterea, nu. 2. ff. de fideiussio.
- 14 ¶ Deinde confirmatur hæc opinio, quoniã correus quantumuis magnam dotem soluat, nihil potest repetere à patre. Correus enim debendi obligatus ex causa lucratiua nihil repetit etiam si soluat. Ita docet Bar. in l. reos in. 2. q. C. de duobus reis. Alexã. in l. si ex toto. §. si ita scriptum, col. penult. nu. 7. ff. de leg. 1. Corne. consil. 124. vers. item. col. 1. lib. 1. Bar. in l. Modestinus, col. pen. ff. de solutio. & in l. qui hominem. §. si duo. ff. eo. tit. Quod autem extraneus promittens dotem pro muliere, obligetur ex causa lucratiua, manifestum est, quoniã meram donationem confert in eam cui dotem promittit: vt per Alexand. consil. 71. col. 1. & 2. lib. 4. Ias. consil. 171. col. 2. & 5. lib. 4. Nam & pater dotans filiam dicitur ei donare. l. si. C. de iure doti. glos. l. Meuia. ff. solu. matrim. Bart. Paul. & ceteri. l. vna. C. de inoffic. dotib. Iaso. §. item si quis in fraudem. Institu. de actionibus.
- 15 ¶ Postremò hæc opinio probatur, quoniam vt iam sæpius est repetitum, hæc lex condita est, ne filijs fiat præiudicium in legitima, vt dixi cap. 2. cum autem correus nihil eius q̄ excedit hanc legem possit repetere à patre, certè filiorum nihil interest.
- 16 ¶ Hæc opinio mihi placet, neq; obstãt quæ ex aduerso produci possunt. Nõ enim ignoro. Corneum consil. 124. incip. In nomine domine nostri. versiculo tamen his non obstantibus, col. 1. lib. 1. scripsisse, q̄ si duo correi promittunt dotem, & ad vnũ ex eis pertinet onus dotandi q̄ alter censetur fideiussor. Quod etiam scripsit Aymõ cõs. 77. nu. 3. lib. 1. Nouel. de dote. 6. parte priuileg. 3. Benedic. c. Raynuntius, verbo Dotem, nu. 24. de testam. Lupus in rubrica de donatio. §. 46. incip. ex prædictis, num. 3. Et est regula generalis in duobus correis se obligantibus, vt notat Bart. in l. reos. ff. de duob. reis glos. in l. vir vxori. ff. ad Velleian. & ibi notant Raph. Paul. Angel. & Imola in d. l. reos. ff. de duob. reis, & est communis opinio, secundum Corne. d. consil. 124. col. 1. lib. 1. Et quod duo correi videantur adinuicem fideiubere, scribit Alex. in l. si constante. §. quoties. ff. solu. matrim. Ex quo videtur correum cum censetur fideiussor, non esse obligatum pro immodica dote sicuti non obligatur fideiussor.
- 17 ¶ Quibus accedit, q̄ quando fideiussor nõ potest obligari, etiam non potest obligari

correus, vt docet Bart. in l. si constante. §. quoties. ff. solu. matrim. Ioan. Andræ. in additio. ad Specul. tit. de donatio. inter virũ, & vxorem. §. pen. verbo illud. Paul. in l. si cum dotem. §. transgrediamur. ff. solu. matrim. Alex. qui hanc dicit esse veriorẽ opinionem, in l. si constante. §. quoties. nu. 8. ff. solu. matrim. Sed hæc me parum mouent. Primo non obstat quod scribit Corn. quoniam loquitur de eo ad quem pertinet onus dotandi, & de correo simul cum eo obligato. Pater autem non tenetur meliorare filiam ratione dotis, imò neq; potest id facere, ergo si meliorat, vel immodicam dotem det; certè, pro parte qua dos est immodica onus ad eum non pertinet, tãtũq; abest, vt tam amplè teneatur dotare; vt si id faciat peccet, vt suprad. xi, & transgreditur legem prohibitiuam, ergo non pertinet ad eum onus pro ea parte magis, quã extraneus, imò verò extraneus non prohibetur amplè dotare ipse vero sic, si transgrediatur legem.

18 ¶ Non obstat secundum argumentũ quod prohibita datione fideiussoris videtur prohibita cõstitutio correi debendi, quoniam contra est communis opinio autore Ias. in l. si constante. nu. 52. ff. solu. matrim. & dato q̄ opinio Bart. in §. quoties. esset tutior, nõ vrget, loquitur enim quando eadem est ratio in correo, quæ in fideiussore, mulier enim non magis videtur fiderẽ marito si accipiat correum quam si accipiat fideiussorem dotis, quod est aduersus mentem. l. 1. C. ne fideiussor. doti. dentur. In nostro autem casu, maxima est differẽtia, idè enim fideiussor nimix dotis non tenetur; quia vel tentaret repeteret à patre, vel quia vitiato principali vitiatur accessorium, si lex resistit actui. l. non dubium, & ibi glos. C. de legi. & ibi Bart. Bald. & Iaso. & in l. cũ lex. ff. de fideiuss. correus, at obligatur æquæ principaliter, & nomine proprio, idè vitiato vno, non vitiatur aliud, vt per Bal. in l. 2. ff. de iurisd. omni. iudi. Diuus in regula. accessorium de regul. iur. in. 6.

S V M M A.

19 ¶ Portio amissa (ea videlicet quæ datur supra summam in hac lege præfinita) cui applicetur, & nu. 2. 3. 5. 6. 7. 8. 9. Ius habere ad rem, & dominium rei, diuerso iure censentur.

20 ¶ Responsio, conformis interrogacioni debet esse. Verba

- Verba mutant naturam, & propriam significationem, ex qualitate adiuncti.*
- 4 *Verbum* Lo aya perdido, y pierda, In hac lege positum, ad quem referatur.
- 5 *Verbum* Hæres, quotiescūq; agitur de re propria patris, vel matris, intelligitur de filijs.
- 7 *Pœna* privationis, vel amissionis bonorum per legem imposita, favore eorū propter quos condita est lex, videtur imposita. *Limita* nisi propter publicam utilitatem imponatur, vt nu. 9.
- 8 *A* lucro remotus alicuius contemplationi, illud lucrum ei applicatur, cui lex, vel testator favore voluerunt remouere.
- 10 *Bona* que amittuntur ex decreto alicuius legis, non sunt applicanda fisco, nisi pœna amissionis, apponatur ratione criminis.
- 11 *Filia* dotata a qua auocatur, quod nimum est, an partem faciat cæteris fratribus: cum mortuo patre bona eius venerint in diuisionem. *Limita*, vt in num seq. *Privationis* bonorum pœna, nullo modo est imponenda, nisi quando ex resse iure cauatur.
- 13 *Privationis* onus, ad hoc vt dicitur simmodica dicitur, cui incumbat. & nu. 14. 16. 17. *Hæres* si obijciat legatarijs testatorem immo dica legata fuisse, in eos onus contrarium probandi transfertur.
- 15 *Vxor* agens ad arras promissas: an tenetur probare non excedere decimam bonorum partem, & nu. 22.
- 16 *Contra* Roder. Xuares nu. 19 ad fi. *Fidās* se in aliqua qualitate cū probare tenetur.
- 18 *Pater* an presumatur congruē dotasse filiam.
- 19 *Dos* secundum morem regionis vbi datur, cetera setur data. *Præsumptioni* semper standum est, nisi aliud appareat. *Intellectus*, l. cum de lege Falcidia. ff. de probatio. & num. 26.
- 20 *Damnum* etiam si debeat esse commune ex natura societatis, tamen si societas conuenerit addito pacto, vt damna sint communia, An societate soluta possit executionem peti, pro capitali, etiam si rationes non sint calculatae, neq; liquidatum damnum non interuenisse.
- 2 1 *Dotem* si possideat, gener, vel filia, an tunc pater, vel fratres volentes auocare dotem, ipsi teneantur probare dotem fuisse immo dicam.
- 2 3 *Vitiato* principali, vitiatur accessorium.
- 2 4 *Statutum* si dicat, vt aduersus instrumenta dotalia non possit opponi exceptio, non potest opponi, nisi illud quod tangit instrumentum, puta defectum solemnitatis instrumentalis, vt est defectus diei, vel Consulis, & similia que tangunt instrumentum, nō autē quod tangit substantia debiti.
- 2 5 *Si* in instrumento dotis facta sit melioratio, ita quod ex verbis expressis constat patrem meliorasse, an sit mandandus executioni: *Statutum* si dicat ne vxor contrahat absq; facultate mariti si deficit licentia, an mereatur executionem.
- 2 6 *Glosa* si scitet legem, intelligenda est, iuxta legem quam citat.

¶ Quid significant verba huius legis: Lo que mas diere lo aya perdido. Et si petatur executio ex contractu dotis, an gener debeat probare, non oriri meliorationem ex constitutione dotis, ac deniq; in huiusmodi tractatu cui incumbat onus probandi. Caput. XXXVI.

Inter difficultates occurrentes his qui loquuntur verba huius legis, illa connumerari solet, quid significant verba illa posita post prohibitionem meliorationis, & præfinitionem dotis, ibi: *So pena, que todo lo de mas de lo aqui contenido que diere, o prometierte, lo aya perdido y pierda.* Quid significat hæc? & cui applicatur portio amissa. Primo videtur patrem constituentem dotem, supra summam hic præfinitam: amittere partem excedentem. Ita videtur probari ex illis verbis: *Todo lo que mas diere lo aya perdido y pierda.* Quis enim dominus est rei quam amissit?

Sed certè hæc opinio dura est. Quare ego vel comminationem esse interpretor, vel quod est vero similius, credo bona censerī amissa quoad hoc, vt pater non possit illa in dotem dare in præiudicium filiorum, sed quod tēpore mortis eius sunt inter filios æqualitèr diuidenda. Et quod pater nō amittat quod supra taxam in dotem dat, probatur ex libello oblato Principi, ibi: *El derecho de la demasia passe a los herederos.* Nota illa verba: *El derecho*, in filios enim transit ius ad reuocandam immodicam dotem, nō vero dominium, aliud enim est habere ius ad rem, aliud dominium rei l. minus. ff. de regul. iuris. l. actionem, & ibi DD. ff. eod. tit. Rursus nota illa verba: *A los herederos*, Cum enim viuentis non detur hæreditas, vt. l. i. ff. de hæredi. vel actio. v. di. Sequitur quod cum filij solum habeant ad immodicam dotem ius dilatari in tempus quo sunt patri hæredes, quod pater nō amittit statim dominium nimix dotis. Rursus cum dominium non possit stare in pendentem, sequitur quod cum filij illud non acquirant, pater retinet.

2 **H**is suffragatur quod dixi supra. c. 3. q. 4. filij patre viuo non possunt reuocare immodicam dotis præstationem. Rursus hæc opinio probatur, quoniam ex decreto huius legis, filia nihil potest accipere ultra certam summam, autem dicimus patrem amittere dominium partis excedentis, habebit filia occasione dotis ultra summam hic præfinitam, quoniam portio dotis immodica inter filios diuidenda est, vt statim dicā, & filia ipsa dotata partem facit sicut cæteri hæredes filij.

3 **R**ursus, quod hæc sit mens legis, probatur, quoniam cum in petitione Principi oblata: solum petatur, vt ius partis excedentis transeat ad hæredes, responsio vt partem excedentem amittat, intelligenda est iuxta petitionem, nam responsio solet esse conformis interrogationi, vt in. §. præterea. Insti. de inutilib. stipulat. l. Titia. §. idem respondit. ff. de verbo. obliga. & præfatio indicat mentem legis. l. si. ff. de hæredib. instituen. & ex præcedentibus & sequentibus colligitur verus orationis sensus. l. si seruus plurium. §. sed si ante. ff. de leg. i. l. nummis. ff. de leg. 3. Quinimo ex eis verba, immediate sequentia sunt declaranda quoniam si consideremus nō solum illa verba, *Lo aya perdido y pierda*, sed vniuersalem petitionis, & legis contexturam

(vt fieri debet) iuxta text. singularem in l. Meuia. ff. de manum. testam. ibi: *Contextum totius scripturae*, Apertissimè constat, voluntatem prudentissimi, & christianissimi Imperatoris, & Regis nostri Caroli. V. eam fuisse, vt dicta verba: *Lo aya perdido y pierda*: Intelligenda sint iuxta petitionis verba, & supplicantium intentionem, ibi: *El derecho de la demasia passe a los herederos*. Ex quibus verbis declaranda sunt verba legis immediate sequentia, ibi: *Lo que mas diere lo aya perdido, y pierda*: l. hæredes palam. §. i. ff. de testam. ibi: *Ex vicinis scripturis*: l. qui filiabus. ff. de lega. i. adeo quod verba mutant naturam, & propriam significationem suam, ex qualitate adiuncti: vt docet Bart. in. l. sed & si adijciatur. ff. pro socio communiter receptus teste Hippol. Riminold. consil. 504. numero. 7. lib. 5.

Rursus quod pater non amittat statim dominium partis excedentis, probatur: quoniam si eadem mens legis, potius augetur sumptus, & damna prouenientia ex nimix dotis præstatione, quam ressecaret. Postremo decretum huius legis præposterum esset, si propter eius transgressionem pater partem excedentem amitteret, cum enim non sit crimen, non est credendum legem voluisse in priuare bonis, quod non fit nisi propter atrocissima crimina præsertim cum pater censendus sit potius transgredi legem paterni amoris affectu, quam contemptu legis.

4 **R**ursus, notandum, quod hæc verba: *Lo aya perdido*, Referri possunt ad ipsam filiam dotatam, vel ad generum dotem accipientem, scilicet, vt portionem excedentem non acquirant, & cum lex resistat contractui, & reddat illi ipso iure nullum dicit significanter: *Lo aya perdido*, Fateor tamen hunc sensum non satis conuenire verbis, inquit enim lex: *Lo que mas diere lo aya perdido*: Nota illud: *Lo que mas diere*, Quæ verba non satis aptè videntur posse referri ad generum, vel filiam qui non dant, sed accipiunt dotem. Sed respondebit aliquis illa verba, *Lo que mas diere*, Referri ad patrem dantem, sequentia vero, scilicet: *Lo aya perdido*: Referri ad filiam, vel generum dotem accipientem. Sed huic interpretationi obstat verborum vis, quomodo enim illa verba, *Lo aya perdido*: quadrant ei cuius res nūquam

fuit: cum resistat lex, & impediatur domini translationem adiecto decreto irritante quod impedit domini translationem deficiente titulo habili, ut in l. 3. §. sciendum. ff. de donatio. inter virum, & vxorē. Sed respondebit aliquis legem loqui de amissione iuris, vel domini quatenus de facto res tradita fuit, ut scilicet id ius qualecumq; amittatur, quæ interpretatio etiam in legibus Romano sermone conscriptis (quæ proprietate commendantur) admittimus, iuxta glos. in l. do. um. C. de dolo, & ita sensus est quod filia vel gener immodicam dotem accipientes amittunt eam quatenus de facto res tradita eis fuit.

5 ¶ Nunc videamus cui sit applicanda nimia portio quæ amissa dicitur, & certè quidquid supra taxam datum pertinet ad filios, & mortuo patre illud inter se diuidēt. Ita probatur ex libello Principi oblato, ibi: *Si mas dicere en publico, o en secreto, por el mismo hecho passe el dere ho de la demasia a los herederos.* Hoc verbum *Herederos*, quoties agitur de re nostræ simili, intelligitur de filijs. Ita docet Barto. & Alexand. col. 1. & Ias. num. 31. in l. Gallus. §. quidam rectè. ff. de liber. & posthum. Barto. & ceteri in l. ex facto. §. fin. ff. ad Trebel. Et quamuis hæc verba non contineantur in lege sed in libello; Carolo Regi oblato, explicant mentem legis, quæ ut ex eius decreto apparet postulationi sese conformatur. Petitum enim fuit ne dos excedat legitimam, & quod si excesserit: præstatio ipso iure nulla sit, & transeat ad hæredes eius. Rex autem præcipit, ne dos excedat legitimam, ibi: *No pueda mejorar.* Et contra factum: decernit esse nullum ipso iure, ibi: *Sea en si ninguno.* Et ius ad nimiam portionem ad hæredes pertinere constituit, neq; quicquam filiam, vel generum acquisiuisse, sed quicquid excedit amississe etiam si de facto eis traditum fuerit.

6 ¶ Rursus cum lex condita fuerit ne legitima cæterorum filiorum minuatur, ut dixi latè cap. 2. Certè si portio in dotem data alijs applicaretur quam filijs, læderentur filij, & eorum legitima minor esset, absq; utilitate fororis. Præterea probatur hæc opinio. l. 1. titulo *De las arras*: lib. 3. Fori, vbi si quis det, arras vltra summam in lege præfinitam, consanguinei propinquiore possunt repetere partem excedentem. Ita ibi definitur, & notat Lupus in

rubrica de donationibus inter virum, & vxorem. §. 24. incip. & circa num. 1. Rursus q̄ dos immodica sit diuidenda inter filios pro parte, quæ immodica est, probatur expresse re, & verbis apertissimis in l. 29. Tauri in fine.

7 ¶ Sic in casu. l. hac ædictali. C. de secund. nupt. præfinitur dos quam vxor potest dare secundo marito, & definitur, ut pars excedens applicetur filijs, & declarat Cornus, consil. 118. col. 1. lib. 1. & consil. 33. lib. 1. His conuenit quod pœna priuationis, vel amissionis bonorum imposita per legem videtur imposita fauore eorum propter quos condita est lex. Ita notat Bart. in l. vxorem. §. hæres. ff. de leg. 3. ex quo Bart. infert illis bona applicanda esse. Facit. l. post legatum. §. amittere. ff. de his quibus, ut indignis.

8 ¶ Sic quando quis remouetur à lucro contemplatione alicuius, illud lucrum ei debet applicari cui lex vel testator fauere voluerunt. l. si legatarius. C. de lega. l. 2. §. fin. & ibi Bart. ff. de collatio. bonorum. scribit Ias. in l. seruo. §. si testator. num. 4. ff. de leg. 1. Hæc autem lex condita est, ne nimia dos minuat legitimam cæterorum filiorum, & filiarum, ergo eis pars excedens applicanda est. Quod comprobatur, quia si statutum dicat, ut mulier nō possit disponere vltra quartam in præiudicium filiorum, videtur augere legitimam filiorum & eis fauere. Ergo cum hic lex dicat dotem non posse dari vltra legitimam, certè fauore cæterorum filiorū lex condita videtur, ut per Socin. consil. 84. nu. si. lib. 1. qui plures citat.

9 ¶ Sic & pœna à lege imposita (nisi propter publicam vtilitatem imponatur) applicanda est parti cuius fauore lex pœnam imponit. Ita docet Angel. & Alexan. nu. 20. in l. si quis id quod. ff. de iurisdic. omn. iud. Bald. in l. vna num. 43. versiculo sexto queritur. C. de his qui pœnæ nomine. & in Authent. cui relictum. C. de ædicto D. Adria. tollen. & probatur ex Bart. in l. Agraia. ff. de termi. moto. ex Bald. in l. si Ecclesia venerabilis. C. de Episcop. & clericis. Ergo cum hæc lex prodita sit fauore filiorum, qui adsunt præter dotatam, & fauore parentū, ne facultates proprias immodicis sumptibus exhauriant, sequitur pœnam amissionis hic impositā. vtrifq; applicandam, filijs quoniam habent ius repetendi immodicam dotem cum fructibus, patri vero

vero quoniam, vel retinere si non soluit, vel repetere, si soluit nimiam portionem potest.

10 ¶ His suffragatur quod bona quæ amittuntur ex decreto alicuius legis, non sunt applicanda fisco, nisi pœna amissionis apponatur ratione criminis. Ita docet glos. communiter recepta in l. si pater. C. de hæredi. institu. vbi Ias. prolixè differit glos. & Doctores in l. hæreditas. C. de his quibus, ut indignis, & est opinio communis, secundū Alexand. & Ias. col. 3. in l. si is qui ex bonis. ff. de vulg. & pupilla Alexand. & Ias. in l. si quis mihi bona. §. seruus municipum. ff. de acquiren. hæredit. In hac autem specie, crimen abest, igitur venientibus ab intestato, hoc est filijs: non fisco applicanda portio est.

11 ¶ Meminisse tamē oportet quod filia ipsa dotata à qua auocatur quod nimium est, partem faciet cæteris fratribus, cum mortuo patre bona eius venerint in diuisionē. Ita probatur in verbis petitionis, ibi: *El derecho de la demasia passe a los herederos.* Filia autem hæres est. Facit quod notat Bart. in lab omnibus. in principio. ff. de leg. 1. Rursus cum hæc lex æqualitatem inter filios seruare velit, iniquum est ut filia: quæ fortassis integram legitimam non accepit in dotem; eius partem amittat quod maiore dotem acceperit quā lex præscribit, quod aduersus iuris dispositionem esse videtur, ut in l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testam. Esset profecto summa iniquitas, minuere legitimam filia dotata ex eo q̄ maiorem dotem, acceperit quā hic præfinitur, præsertim cum ipsi nulla culpa imputari possit ex facto patris sibi immodicam dotem præstantis. Certè satis est immodicam dotem reuocari, neq; oportet legitimam minuere, neq; pœna priuationis imponenda est, nisi id expresse iure cautū reperiat, ita glos. in l. 1. col. fi. C. de transfacti. Alexand. & Ias. in l. sed hoc ita. §. si. ff. de re iudica. Alexand. l. etiam. §. licet. nu. 7. ff. solu. matrim. facit Authent. de non eligendo secun. nubentes. §. cum igitur. notat Ias. in l. cum quidam, col. 3. ff. de liber. & posthum. & in l. quod temerarij, col. antepe. ff. si cert. petat. & in l. 2. nu. 39. ff. de vulg. & pupilla, Decius in rubrica de iudici. nu. 52. Alexand. l. ex facto, numero. 32. ff. de vulg. & pupil. Ias. in l. ab hostibus. ff. solu. matrim.

12 ¶ Animaduertendum tamen, quod si dos

reuocatur non quia excedit summam hic præfinitam, sed quia excedit legitimam, quæ forte par est taxæ, & idè potuit dari, & tunc portio excedens legitimam ad cæteros fratres pertinet ratione legitimæ suæ diminutæ ex melioratione, facta ratione dotis tacitè, vel expresse, nihil autè dotatæ dandum est, quoniam haberet dotis ratione plusquam legitimam. Si tamen dos data nō esset par legitimæ, sed excederet summam hic præfinitam, & tunc dotata ipsa partem faciet in diuisione immodicæ quā titatis pro parte quæ ad se pertinet ratione legitimæ. Si tamen dos excederet legitimam & occuparet quintam partem, vel partem eius, & tunc ipsa dotata in eius diuisione partem faciet quoniam non magis alijs debetur quam sibi.

13 ¶ Nunc videamus quis teneatur probare dotem legitimam excedere, vel dotem immodicam fuisse. Finge exemplum, dotauit pater meus filiam, ego contendo dotem excessisse legitimam, atq; idè me non esse cogendum soluere dotem à patre promissam. Vel finge ipsum patrem dotatam: hoc te lo sese tueri. Nupta negat dotem excedere legitimam, quæro cui incumbat onus probandi. Hanc quæstionem dubiam reddit celebris, sed suspecta doctrina glosæ in l. cum de lege. ff. de probatio. quæ docet hæredem obijcientem legatarijs testatorē immodica legata fecisse, atq; idè locum esse legi Falcidiae transferre in eos onus cōtrarium probandi, & q̄ si non probent bona testatoris tot legatis sufficisse: hæres ea soluere integrè nō tenetur etiam si nihil ipse probet. Glosæ sententiam probat Bart. in l. si constante. in prima quæst. primæ partis. ff. solu. matrim. & in l. decem. ff. de verbo. oblig. Alexan. & Iaso. col. 19. in l. si constante. ff. solu. matrim. Alexand. consil. 55. nu. 6. lib. 1. Alexan. & Ias. l. cum ex causa. ff. de re iudica. & in l. h. §. licentia. C. de iure deliberan. Roman. cōs. 276. in fine Paul. consil. 212. lib. 1. Arretin. consil. 120. Guidò de decisione. 142. Curtius senior, consil. 27. col. 7. Ias. consil. 34. lib. 1. Alcia. de præsumptio. regula. 3. præsumptione. 20. Angel. & Bart. l. 1. §. si vsusfructus. ff. ad legē Falcid. Ripa. l. si constante. nu. 18. ff. solu. matrim. Corn. l. si. §. licentiam. C. de iure deliberan. & est communiter approbata, auctore Ruino, consil. 91. col. 2. lib. 5. Croto in d. l. si constante in. 2. lectione. nu. 34. ff. solu. matrim. Ex quo notant doctores in locis

supracitatis, paupertatem meam censerī probatam si dicam, ego habeo in bonis au reos decem & non amplius. Ergo si pater, vel filij recusantes solutionem dotis promissā dicant legitimam nō sufficere absq; lāssione ceterorum fratrum, videtur filiā, vel generū cui dos est promissā teneri probare legitimam nō esse minorem dote, vel dotem non excedere legitimam.

14 ¶ Confirmatur hęc opinio, ex eo quod scribit Alexand. consil. 35. nu. 8. lib. 1. Vbi ait q̄ si quis fecit donationem, & eius hāres vult reuocare, sufficet si dicat donantem non habuisse alia in bonis tempore donationis, & quod volens dicere contrarium habebit necesse illud probare.

15 ¶ Rursus confirmatur ex eo quod scripsit in simili casu Rodericus in. l. 1. titulo De las arras, versiculo circa hanc partem, quod si vxor agat ad arras promissas, tenetur probare eas non excedere metam legis, scilicet decimam partem bonorum, quoniam vxor cum petit arras promissas: censetur allegare pro fundamento suę intentionis quod arrę promissę non exceperunt decimam bonorum partem. Quā Roderici sententiam, probat Antonius Gomezius in. l. 51. Tauri, nu. 13. & testatur esse in praxi receptam. Couarruu. Variarum resolutio. lib. 2. c. 6. num. 7.

16 ¶ Sed his non obstantibus contraria sententia mihi magis placet imō si quis simpliciter centum promittat in dotem, tenetur ea soluere, nisi probet excedere filię legitimam. Moueor, quoniam cum filia, vel gener dotem petunt, innittuntur promissioni sibi factę, & hoc est vnicum eorum fundamentum. Et si pater sese tueri vult, ea exceptione quod dos excedit legitimā, probare id tenetur. Primo quoniam actor quod asseuerat probare debet. Deinde quoniam, qui fundat se in aliqua qualitate tenetur eam probare, glos. in. l. si vero. §. qui pro rei qualitate. ff. qui fatisdare. cogā. Vbi si paupertas est causa intentionis, is qui allegat tenetur eam probare. Et illam glosam, sequuntur ibi Bart. Alber. Angel. Paul. & Socinus dicunt esse singularem: Alberi. in. l. ei incumbit col. fi. ff. de probat. & in. l. si creditores. ff. de priuil. credito. Bal. in. l. non prius. in principio. C. quando fiscus, vel priuatus, & in. c. in presentia, col. antepen. versic. quæro quare probatio. de probatio. & consil. 404. col. 2. lib. 1. Abb. c. bonę in primo, col. antepen. de electio. &

est doctrina communis, & perfecta, secundum Florian. l. ei incumbit. col. 2. versic. Sed si loquamur. ff. de probatio. Afflict. decisione. 377. col. fi. versic. & pro ista parte. Et qui se à muneribus vult excusare allegando paupertatem, eam probare debet. l. cura §. deficientium. ff. de muner. & honoribus. Ergo si focer vel filij allegent tenuitatem bonorum aduersus promissam dotem, probare eam tenentur.

17 ¶ Rursus hęc opinio probatur ratione, quoniam si expendas glos. in. l. cum de lege. ff. de probat. & quæ ex eius autoritate definiunt doctores, nō temerè reperias locum in quo ipsemet, qui donauit vel promissit tutus sit exceptione quod bona non sufficiant, sed hāres eius. Imō vero in nostra specie esset imprudentissimum si focer tutus esset his tribus verbis: Ego re vera decepi generum (nam hoc est in summa) quoniam centum, quæ in dotem promissi excedunt legitimam filię. Et quod hac testificatione transferret in generum onus probandi quod dos non excedit legitimam, & quod si non probet non sit condemnandus.

18 ¶ Rursus moueor quoniam, pater nūquam censetur malum consilium sumpsisse pro filijs, neq; voluisse inter eos inducere inæqualitatem; vt dixi capite secundo, & sic nunquam est credendus meliorasse filiam, neque ei vltra legitimam promississe, præsertim cum inderixa inter generum, & filiam oritura sit, & similtas, inter eum & generum. His accedit q̄ pater præsumitur congruè dotasse filiam, vt per Alexand. consil. 133. col. 2. lib. 4. Paul. consil. 403. circa medium, lib. 2. Marian. consil. 30. col. 2. versic. concludo quantum ad secundum membrum. Curtius senior, consil. 27. col. antepen. versic. Fortius, ibi: Secūdo an possit: Socin. consil. 288. num. 21. lib. 2. Decius, consil. 26. col. 2. Socin. consil. 57. numero. 27. lib. 4. Curtius iunior, consil. 10. num. 1. Afflict. constitut. Sicilię, fo. 297. num. 73.

19 ¶ Sic dos secundum morem regionis data censetur, autore Gratō, consil. 135. num. 45. lib. 1. Decio. l. pactum, col. fin. C. de collatio. cum alijs citatis cap. 1. Si autem pater præsumitur congruè dotasse filiā certè isti præsumptioni standum nisi ex immodico excessu aliud appareret: ita Ias. in l. voluntas. C. de fideicommiss. Curtius senior, consil. 27. col. antep. propè finem versiculo fortius. Curtius iunior, dicto cōs. 10. num.

num. 1. cum alijs congestis cap. 1. num. 13. versiculo Deinde non puto. Hęc autem congruitas in eo consistit, vt neq; minor, neq; maior sit, quam æquum est. Dos autem excedens legitimam est incongrua, ergo pater dicens dotem legitimam excessisse dicit eam fuisse incongruam, & contrarium præsumitur, & ei standum donec contra probet pater. His accedit, quod Didacus Couarru. Variarum, lib. 2. c. 6. num. 7. ad finem prudenter (vt semper) videtur improbare opinionem Roderici in. l. 1. titulo De las arras, & sentit quod vxor petēs arras non tenetur probare arras non excessisse decimam. Nam solum se fundat in promissione facta, & si casus incideret ego ad solutionem arrarum condemnarem hāres etiam si vxor non probaret, non excedere decimam. Moueor ex. l. cū de lege. ff. de probatio. quæ expresse videtur hanc arrarum, & dotis quæstionem definire. Inquit Celsus, quod si hēres denegat solutionem legatorum dicens esse defalcada, quia bona testatoris non tanti erant (hęc enim est dispositio legis Falcidie) quod ipse probare debet locum esse legi Falcidie, & si non probet condemnandus est. Inquit lex. Cum de lege Falcidia queritur: heredis probatio est locum habere legem Falcidiam, qui dum probare non potest merito condemnabitur. Ergo si pater dicat dotem defalcandam, quia excedit legitimam ipse probare debet, & si non probet cōdemnandus est, & idem in arris. ¶ Confirmatur quoniam etiam si ex natura societatis damnum debeat esse commune, tamen si tecum societatem contraxi ad dito pacto, vt damna sint communia, certè soluta societate possum petere executionē pro capitali, etiam si rationes non fuerint calculatę, & etiam si non sit liquidatū dānum non interuenisse. Ita docuit glos. 3. ad fin. in. l. 10. tit. 10. part. 5. quæ citat Socinum, consil. 265. vol. 2. Imō quod fortius est, si promissi tibi decem, nisi ex calculo rationis apparet mea, tibi non debere, instrumentum est executioni mandandum etiam antequam ratio calculetur, etiam si in ipso instrumento illa verba apposita sint Nisi ex calculo rationis appareat me nihil debere. Ita docuit Socinus in. l. quibus diebus. §. quidā Titio. col. fin. nu. 10. versic. & expræmissis. ff. de conditio. & demonstr. Ergo etiam si in instrumento dotali apposita essent hęc verba, promitto centum nisi ex calculo rationis appareat excedere

legitimam filię certè instrumentum est mandandum executioni etiam antequam ratio calculetur. quod est notandū aduersus opinionem Roderici, & Antonij.

21 ¶ Hęc opinio indubitanter probanda est, si iam gener, vel filia possident dotem, tunc enim indubitabile erit patrem, vel fratres volētes auocare dotem teneri probare dotem fuisse immodicam. Ita Cinus, & Salic. in. l. actor. C. de probatio. qui scribunt quod si ad aliquem actum requiratur certus numerus facultatū, & aliquis obijciat actū non esse validum, quia illæ non habet tot facultates, certè is qui obijcit tenetur illud probare, si modo is qui dicitur non habere tot facultates possideat rem quam possidere non potest, nisi habeat tot facultates. Subdit Cinus rationem, quoniam cum aliquis est in quasi possessione actus præsumitur iustus, & validus cum possideat. Sic Rodericus dicta. l. 1. titulo De las arras, Scribit, quod si vxor possidet arras non tenetur ipsa probare non excessisse decimam, sed illi probare debet, qui eas impugnant.

22 ¶ Secundo hęc opinio esset magis expedita, si quis peteret arras, vel dotem ex instrumento publico, tunc enim propter auctoritatem rei iudicatę quam instrumentū continet, non tenetur quicquam probare, quia habet pro se instrumentum promissionis. Sed certè siue iudicio ordinario agatur, siue executiuo, semper iudicarem onus probandi pertinere ad eum, qui arras vel dotem defalcare vult ex eo quod tante doti, vel tantis arris bona non suffecerint iuxta legem.

23 ¶ Illud tamen est longo indice notandum, quod si in instrumento dotis esset facta promissio meliorandi ratione dotis, vel esset facta expressa melioratio, ita quod ex verbis instrumenti constaret dotem cōtinere meliorationem: tale instrumentum non est mandandum executioni, nisi pro parte; legitima quam ipse petens probare debet. Nam instrumentum ex suo tenore cōtinet vitium manifestum aduersus legem. Neq; obstat clausula guarētigia, quoniam fundatur super instrumento, & cū instrumentum, & obligatio sint nulla ipso iure clausula tanquā accessoria est nulla. Facit quod signanter scripsit Bal. in. l. hac ædicta li. C. de secun. nup. Disponit illa lex (vt iā sæpius est repetitum) q̄ vxor non possit dare secūdo marito in dotem vltra certam

summā, ne fiat præiudicium liberis primi matrimonij: quærit Baldus, quid si dicat statutum, vt aduersus instrumentum guarentigium nihil possit opponi, nunquid tale instrumentum infringi poterit per illam legem, & respondet q̄ sic si filius non consensit, quia præceptum guarentigiæ quod fundatur super instrumento est irritum, quia si nullum est principale, ergo & accessorium, vt etiam notat Socin. l. 1. nu. 102. ff. solu. matrim. & opinionem Bald. sequitur. Alexan. ibi in apostillis, & Bertrā. in repetitione. l. hac ædictali. §. si vero plus nu. 5. Areti. confi. 86. Diligentè in fine, & Iacobin. de sancto Georgio in dicta. l. hac ædictali. Sed quia aliquis posset respondere Baldum non negare instrumentum esse mandandum executioni, sed solum dicere posse infringi, opponendo. l. hac ædictali, notat illam doctrinam Bald. Iacobini, & Bertrandi: pro eo quod supradixi, q̄ maritus agens ad dotem, vel vxor petens arras non tenentur liquidum facere dotem, vel arras non excedere taxam, Baldus enim & cæteri loquuntur declarando. l. hac ædictali, quæ præfinit metam dotis, & dicit Baldus quod instrumentum promissionis factæ aduersus illam legem potest infringi, nisi filij cōsenserint promissioni, si enim cōsenserint cōsensus eis præiudicat, ergo ipsi filij volentes infringere promissionem tenentur probare excessisse taxā, illis enim videtur imponere onus infringendi, quod non potest fieri nisi probando, vt patet in dicta. l. cum de lege. ff. de probatio.

24 ¶ Rursus facit quod scribit Bald. in. l. fi. C. de falsa causa adiecta legato. Vbi notat q̄ si dicat statutum, vt aduersus instrumenta dotalia non possit opponi exceptio, quod non potest opponi nisi illud q̄ tangit instrumentum, putā defectum solemnitatis instrumentalis, vt est defectus dici, vel Cōsulis, & similia quæ tangunt instrumentū, non autem quod tangit substantiam debiti. Quod, quomodo intelligatur, vide Rodericum, in repetitione. l. post rem. post. 12. limitationem. versic. sed pro euidencia, col. 2. ibi: *Præterea facit optime.* Et postea col. 12. versic. nec etiam obstat. ff. de re iudicata.

25 ¶ Reddeundo, ad limitationem propositā, dico quod si in instrumento dotis est facta melioratio, ita quod ex verbis expressis cōstet patrem meliorare, non est mandandum executioni instrumentum dotis. Moueor ex Bald. in. l. etiam, col. 1. & 2. C. de execu-

tio. rei iudica. vbi dicit, q̄ in instrumentis guarentigiatis considerandum est an deficiat natura, vel substantia, vel solemnitas, nam quodcumq; horum deficiat clausula guarentigiæ nil operatur. Vnde infert q̄ si instrumentum est factum cum furioso, vel incarcerato, ad vtilitatem incarceratis, vel si instrumentum contineat cōtractum innominatum, vel in eo non sit seruata solemnitas alicuius statuti, non est mandandum executioni. Vt si dicat statutum, ne vxor cōtrahat absq; facultate mariti, certè si deficit licentia non meretur executionē, quæ omnia refert & sequitur Rodericus in repetitione. l. post rem, post duodecimā limitationem. versic. sed pro euidencia, col. 7. versic. quinto allego. ff. de re iudica. Cum autem in instrumento promittitur melioratio, certè palām fit aduersus præceptum legis, & contractus est ipso iure nullus, ex dispositione legis, & cum ex eius tenore statim constet nullum esse cum expressam contineat meliorationem, nō oportet dare occasionem litibus, mandando instrumentū executioni. His congruit, quod si ex instrumento constet diem non aduenisse, non est mandandum executioni, vt expresse definitur in. l. fin. titulo De las excepciones, lib. 3. Ordinam. ibi: *Siendo passados los plazos,* Si ergo, vt non fiat executio sufficit diem non aduenisse, quanto magis constare ex ipso instrumento illum non solum, non valere, verum etiam esset ipso iure nullum aduersus prohibitionem legis. Facit quod scribitur in. l. fin. C. de ædicto. D. Adria. tollend. quod non debet quis mitti in possessionē ex testamento cuius vitium est notorium ex eius aspectu.

26 ¶ Ego in ea sum sentētia, vt agens ex promissione dotis obtinere debeat etiam si nō probet dotem non excedere legitimam, siue agat iudicio ordinario, siue executiuo, nisi ex ipso instrumenti tenore constet patrem meliorasse. Non obstant adducta in contrarium, quoniam doctrina glossæ in. l. cum de lege. ff. de probatio. non probatur iure. Deinde vt vera sit, intelligēda est iuxta legē quam citat, scilicet iuxta. §. licentiā l. fin. C. de iure deliberan. qui textus loquitur quando hæres confecerat inuentarium, quo casu propter præsumptionem quæ est pro inuentario, hæres dicēs tot legata fuisse relicta à testatore, & tot bona remāsisse in eius hæreditate, vt apparet ex inuentario, transfert onus probandi in legatarios. Ita

Ita intelligenda est illa glossa. Secundum Imolam, in rubr. ff. de noui. oper. nuntia. Alex. ibi. col. pen. & Niconicius. nu. 269. Alex. in. l. si constante. nu. 7. Iaf. nu. 131. Ripa. nu. 20. Crotus. num. 9. 1. lectione. ff. solu. matri. Couarru. variar. resoluti. lib. 2. c. 6. nu. 4. versic. non obstat. Alex. & Aretin. in. l. in illa, col. pen. ff. de verbo. obliga. Alex. l. decem. col. 5. ff. eod. tit. Iaf. in. §. itē si quis in fraudem. nu. 70. Institui. de actio n. b. & in. §. licentia. l. fin. C. de iure delibe. Ripa. c. cum ecclesia. num. 83. de causa pos sessio. & proprietate. Alcia. reg. 3. præsumptio. 20. Rodericus. l. 1. titulo De las arras, versic. circa hanc partem. Iacobin. in. d. l. cū de lege. ff. de probatio. Non obstat q̄ scripsit Rodericus. l. 1. titulo De las arras. §. circa, quoniam eius doctrina meo iudicio aliena est à veritate, vt modeste sentit Couarru. d. lib. 2. variar. resolutionum. c. 6. nu. 7.

S V M M A.

- 1 **A**N hæc lex obseruari debeat, etiam si in contrarium adsit rescriptum Principis. *Authores qui laudant legem de non meliorandis filiabus dotis ratione.*
- 2 *Pœne impositæ foeminae secundo nubenti, vt nō possit virò dare dotem ultra certam summam, ex. l. hac ædictali. C. de secund. nup. An tolluntur ex rescripto Principis.*
- 3 *Taxatio Revia constitutionis, ne pater in præiudicium filiorum possit prælegare ultra tertiam, an tollatur Principis rescripto.*
- 3 *Dispositio huius legis de non meliorandis dotis ratione filiabus, an esset extendenda ad dotes constitutas ante annum, quo edita fuit, si modo matrimonium sequutum fuit, postquam fuit condita.*

An hæc lex obseruari debeat etiam si in contrarium adsit rescriptum Principis. Caput. XXXVII.

1 **N**on est falsum q̄ doctissimus quidam vir scripsit, legē instar esse tele ab araneis contextæ, quam magna animalia rumpunt, pusilla verò naturæ imbecillitate irretita pereunt. Solent ditio-

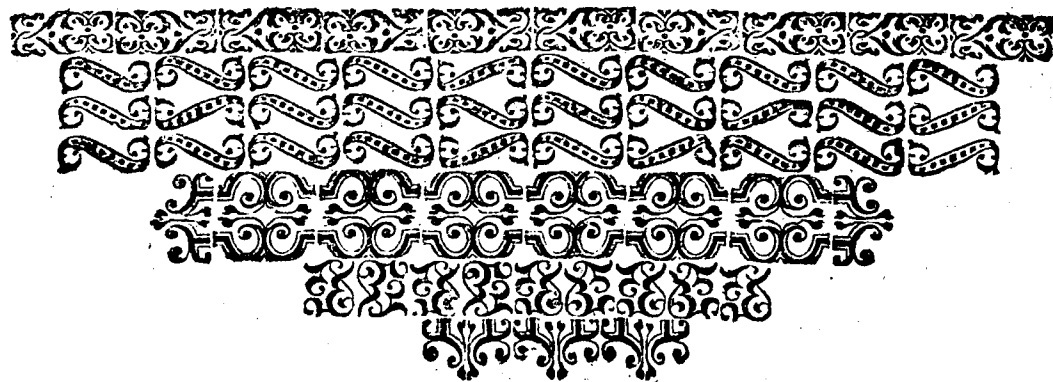
res, & qui antiqua gentis nobilitate præstant, impetrare Regium diploma, vt non obstante hac lege possint filias immodicæ dotare, quæro an hoc æquum sit & admittendum. Equidē sub bono Principe oportet ad vnguem seruari leges, tanto consilio tanto studio proditas, vt si quis humanas cōstitutiones in vniuersū execretur (haud procul absit à blasphemia.) Sed præsertim oportet obseruari hanc legem, quæ nisi me fallit animus, neque autoritate, neque utilitate, neque prudenti æquitate, cuiquam ex Hispanicis cedit. Laudant eam omnes boni viri, extollunt laudibus eruditi; seruandamq; tanquā reipublicæ maximè vtilē. Admonet Antonius Padilla eruditi ingenij, & eximie prudentiæ Senator amplissimus in Athen. res quæ, num. 24. C. commu. de lega. Didacus Couarru. vir immortalitate dignus in epitome super quarto. 2. par. §. 7. num. 3. Petrus Auendanius multæ exercitationis aduocatus in tractatu de exequendis mandatis. c. 14. num. 6. vbi dicit legem seruari, & publicæ interesse vt seruetur. Eam interpretatur Oroscius vir grauissimus aureæ dictionis foelici iucunditate clarissimus in. l. omnes populi nu. 149. ff. de iusti. & iure. Ac nouissimè Tellius Ferdinandus multæ experientiæ & ægregiæ doctrine vetus aduocatus in. l. 17. Tauri: vbi dicit illam legem. 17. & similes quæ permittunt meliorare filiam dotis ratione, hodie non esse seruandas, quia sunt correctæ per hanc legem. Hancq; medicinam adferri nostris moribus tanquam maximè necessariam piè exoptauit, Ioannes Bernardus Calagurritanus Episcopus regula. 213. fallentia. 4. ad finem, & Gregorius Lupus nostrorum morum, peritissimus, dicit hodie videndam hæc legem in l. 8. tit. 4. part. 5. Equamque & sanctam appellat Didacus Perezus sacri iuris professor apud Salmanticenses in bonis studijs pœne detritus in additione, ad Rep. Seguræ in. l. cohæredi. §. cum filia, nu. 130. ff. de vulg. & pupil. Cumque hæc lex tot eruditis tā prudens visa sit, vt dicant publicæ interesse vt seruetur, difficilimè derogari ei debet rescripto Principis cū tot rationibus innitatur quas retuli cap. 2. Si tamen Princeps dispensaret nō erit locus legi, cum enim eam possit in vniuersum tollere poterit vno casu dispensare, obediendum est enim Principi, humano, & diuino iure.

2 Sic pœnæ impositæ fœminæ secundo nubenti, vt scilicet non possit viro dare in dotem vltra certam summam, vt in. l. hac ædificati. C. de secund. nupt. tollitur rescripto Principis, vt docuit Bertrand. in repetitione eius legis num. 33. versic. idem etiã puichræ vult Bald. conf. 10. lib. 4. Curtius senior conf. 78. col. 3. Sic generaliter omnes pœnæ secundo nubentium tolluntur si mulier secundo nubat impetrata facultate à Principe, autore Angel. & Guiliel. Sandi. in. l. mater. C. ad Tertul. Ioan. à Garrouibus, in repetitione rubric. C. de secund. nup. nu. 126. & 128. vbi dicit, num. 130. & nu. 128. quòd. l. hac ædificati, quæ prodita est fauore liberorum primi matrimonij, ne mulier secundo nubens det in eorũ præiudicium amplam dotem, vt disponitur in. d. l. hac ædificati, potest tolli, & tollitur rescripto Principis. Facit. l. etiam. §. 1. ibi: Idem si à Principe liberam testamenti fœtionem impetrauit. ff. de bonis libertorum. Dum tamen in dicta licentia sit clausula non obstantibus, vt per Ioan. à Garronib. vbi supra num. 128. Sic taxatio Regiæ cõstitutionis ne pater in præiudicium filiorum possit prælegare vltra tertiam, tollitur rescripto Principis, potest enim Princeps minuere legitimam de quo vide. Rodericum in repetitione. l. quoniã in priori-

bus, in secunda limitatione legis Regiæ in principio. C. de inoffi. testam. Quæ latius non prosequor, quoniam res omni ambiguitate vacat. Tantum vellem ne legē prudentissimam, reipublicæ vtilem: dispensationibus inanem redderent, eximentes ab eius decreto eos quos magis decebat eam seruare, scilicet ditiores, vt alijs essent exēplum modestiæ & frugalitatis.

3 Postremo non omittendum, quòd Ioannes Oroscius, vir grauis, elegantia ingenij (vt ex scriptis apparet) cum Itatorum doctissimis comparandus, scripsit in. l. omnes populi. num. 149. ff. de iusti. & iure: quòd interrogatus an dispositio huius legis extendenda sit ad dotes constitutas ante annum quo ædita fuit, & condita, si modo matrimonium sequutum fuit postquam fuit condita: dicit se respondisse, etiam hoc casu seruandam legem. Mouetur ex traditione Bart. & cõmuni in dicta. l. omnes populi, vide Doctores ibi. Lex autem ista ædita fuit à Carolo Cæsare primo huius nominis Hispaniarum Rege in conuentu Madritensi, anno à partu Virginis trigesimo quarto, supra mille & quingentos, neque alia maiori consilio edita videtur. Opinio tamen Orosci videtur aduersari legi, ibi: Mandamos que de aqui adelante en el dar y prometer de las dotes.

FINIS.

DE INOPE DEBITORE EX CASTELLANA CONSUEVDINE CREDITORIBVS

Addicendo tractatus modis omnibus nouus.

Per eundem Gasparem Beazium Iuris studiosum.

ANTE OMNIA, IPSA LEGIS VERBA,
Visum est hic annectere, vt si quid lector desideret, habeat vnde facile petat.

I Algun home fuere metido en prision por deuda que deua, a aquel que le faze meter en la prision, dele complimiento de pan y de agua nueue dias; y el no sea temudo de darle mas, si no quisiere: mas si el mas quisiere auer de otra parte, aya lo. Y si en este plaz o pagar no pudiere, ni pudiere auer algun fiador, si buuiere algun menester, recaudelo aquel aquien

dese la deuda, de guisa que pueda vsar su menester; y de lo que el ganare dele que coma, y que vista guisadamente, y lo demas recibalo en cuenta de su deuda: y si menester no ouiere, y aquel aquien dese la deuda le quisiere tener, mantengale assi como sobre dicho es, y sirua se del, y el juez limite tiempo al deudor que a de seruir al acreedor.

SVMARIA EX capite sequenti.

1 Debitor inops de iure ciuile liberatur cedendo bonis & non amplius conuenitur; nisi venerit ad pinguiorem fortunam.
2 Cessio bonorum iure ciuili sola voluntatis profes-

sione fit, non adhibita alia solemnitate.
3 Iure Romano debitor nullo modo est ad iudicandum creditori, neque ab eo retinere potest.
4 Obligatus ad factum, liberatur soluendo interesse.
5 Debitor, regulariter etiam si soluendo nõ sit non potest cogi seruire creditori.
6 Ius ciuile non præstat creditori ius super debitorem ob debitam pecuniam.

Detinens

- 7 Detinens debitorem in priuato carcere amittit debitum.
- 8 An autem hospes pro debito detineri possit.
- 9 Promissio, & pactum expressum factum aduersus statum naturalem hominis, non valet etiam iuratum.
- 10 Rustici & vasalli non possunt facere instrumenta in preiudicium sue libertatis.
- 11 Nemo potest se obligare cum iuramento ad seruitia personalia nisi sit libertus.
- 12 Si quis faciat aliquem hominem confiteri, quod est homo suus, & exigit ab eo iuramentum fidelitatis, non ex hoc fit eius dominus.
- 13 Pactum, & ius factum, per quod promitto non recedere, a tali loco: est quedam species seruitutis.
- 14 Religio est quedam seruitus & liber homo potest se obligare ad religionem, valetq; instrumentum in quo se quis, & suos ad seruitium personale obligat, ex Speculatore.
- 15 Speculatoris opinio discutitur.
- 16 Nemo potest locare operas suas alteri in perpetuum, & precipue si sit actum, & ut non possit seruire per substitutum. Et ibi de opinione Paul. Cast. in l. Antiquitas. C. de usufruct. & nu. 17.
- 18 Ad tempus facta locatio operum valet, & obligat.
- 19 Cadaver non potest detineri etiam si non sit unde dissoluatur ad alienum & creditor petens cadaver sequestrari vel loco debiti sibi dari cadit ab actione, & heredibus defuncti erogare tenetur.
- 20 Creditor appellans, ne debitorem cadaver sepeliatur donec sibi debitum solvatur, non auditur etiam si debitum sit plusquam liquidum, & instrumento garantigio debeat, num. 21. & 22.
- 23 Homo mortuus, non est iam homo, & ideo cadaver retineri non potest actione personali.
- 24 Intellectus. e. ex rescripto de iure iuran. discutitur. Et ibi an liber homo pro pignore dari, aut retineri possit, & num. 25.
- 26 Executio si sit facienda aduersus debentem ex causa iudicati, vel alia simili: executionem mercanti debet prius fieri in bonis debitoris, & ante non potest capi eius persona, & debitor habens bona non incarceratur.
- 27 Hodie quare debentes ex instrumento publico absq; citatione, vel excusatione: in carcerem mittuntur nisi presentent fideiussorem (quod vulgo dicimus De saneamiento.)
- 28 Quamuis a captura non sit incipiendum in debitoribus sed prius debeat in bonis fieri executio, tamen potest executor hodie capere debitorem compellendo, & indicet bona in quibus faciat executionem.
- 29 Debitor cui facta sit executio in bonis si non habet fideiussorem quem vulgus appellat De saneamiento si proferat testes (citato creditore) affirmantes illa bona esse debitoris debet dimitti a carcere, tales tamen testes tenebuntur sicut fideiussores, & nominatores.
- 30 De iure ciuili debitoris persona non capitur nisi sit debitor ex causa iudicati. Et ibi an debitor non seruato ordine captus, sit dimittendus si vere sit debitor, & in carceratus pro debito falso, possit detineri pro debito vero alieno.
- 31 Hodie iure Regio ob debitum, instrumento publico, sit executio dum modo instrumentum sit liquidum habens clausulam garantigiam. Et ibi de lege de Madrid, anno. 1534. & debitor capite, & num. 32.
- 32 De iure ciuili captura non potest fieri etiam in casibus in quibus ex eo admittitur nisi prius executor ostendat preceptum iudicis, manu tabellionis signatum, & a iudice subscriptum.
- 33 Debitor captus dimittitur a carcere si in fideiussorem det filium suum dummodo sit idoneus, filius.
- 34 Non valet de iure ciuili pactum quo debitor se astringit creditori, ut capiatur, & in carcere detur si non soluat, & idem quod propria auctoritate capiatur per creditorem, & in carcerem detrudatur, num. 36.
- 35 Ante condemnationem non capit iudex debitorem, & pactum contrarium initum inter creditorem, & debitorem non valet.
- 36 Ordo pertinens ad causam cognitionem qui est inductus in fauorem iudicis, etiam pacto creditoris & debitoris omitti non potest.
- 37 Limita si debitor debeat, ex instrumento garantigio habente de iure Regio executionem paratam, quia valet pactum, num. 39.
- 38 Exceptio nullitatis sententiae aut instrumenti garantigij non impedit capturam debitoris, nisi nullitas constat ex sententia vel instrumento.
- 39 Beneficium cessionis bonorum renuntiare non potest etiam per iuramentum, num. 42.
- 40 Debitorem posse capi, & mitti in carcerem ob debitum aeris alieni, non esse contra bonos mores: secus vero priuatio beneficij cessionis bonorum quando debitor caret bonis, probatur.
- 41 Constitutiones Episcoporum quod debitores excommunicati etiam si bonis cesserint non tradantur ecclesiastica sepultura aduersantur bonis moribus, & ibi de opinione Ioan. Fab.
- 42 Licet renuntiatio cessionis bonorum (etiam iurata) non obliget, nec sit seruanda, operatur tamen, & debitor cedens si perueniat ad pinguiorem fortunam possit conueniri etiam ultra quam facere possit nulla re sibi relicta ad alimenta.
- 43 Debitor carens pecunijs satisfacit dando aliquid de bonis suis, & creditor compellitur accipere
- ne debitor cogatur vili vendere, & in carcere esse etiam si se obligasset ad solutionem in pecunia numerata.
- 47 Debitor praebet curam ad pecuniam inueniendam, si potes inuenire: demum cauet de cuius nomine pro re, quam insolutum dat, & tradit creditori instrumentum titulorum, & ibi de alijs.
- 48 Ecclesia si sit debitor, & utatur remedio Authen. hoc nisi debitor. C. de solut. non potest creditor eligere rem immobilem meliorem.
- 49 Remedio Auth. hoc si debitor renuntiare an possit.
- 50 Debitor iurans in pecunia soluere, an iuuetur remedio hoc.
- 51 Etiam post capturam, & dum est in carcere vitatur debitor remedio hoc aduersus Castellum.
- 52 Notabilis opinio ex hoc traditur in fauorem inopum debitorum quando creditores sunt diuites.
- 53 Pro pecunia data, & mutuata debitori ad alimentum filiorum suorum agit creditor aduersus filios debitoris, & contra uxorem pro pecunia a marito mutuata quod expendit in habendo uxorem, num. 54.
- 55 Iure Gallico debitor pro debito non potest incarcerari, nisi id promissit, & obligatus aut condemnatus sit.
- 56 Iure Hispanico, & antiquissima consuetudine cessione bonorum facta: debitor inops traditur creditori, ut satisfaciatur creditori tempore seruitij a iudice taxato iuxta summam debiti.
- 57 Roderici Xarez laus, & ibidem de opinione Acurisij, & ceterorum de inope debitore tradendo creditoribus ad dilacerandum. l. 12. tabularum, & num. 58. & 59.
- 58 Filij pro debitis parentum olim iure Romano detinebantur a creditoribus, Idem more Hebraeorum, num. 61. & 62.
- 59 Scelus nefandum. C. Pub. in Lucium Papirium, quare a. CC. Roman. & Dictat. lex ut bona debitorum non autem eius corpora essent debitis obnoxia, & num. 63.
- 60 Theodosij tempore debitor cessione bonorum liberabatur: deinde ad restitutionem quantitatis debita cogebatur suppliciorum acerbitate.
- 61 L. fin. C. de cap. & post limi. reuer. declaratur.
- 62 Apud Romanos mos antiquus contra debitores inopes qui soluendo non erant.
- 63 Debitor debens monasterio, & non habens unde soluere: liberatur ingrediendo ipsum monasterium.
- 64 De iure Regio adulter, & adultera marito traduntur, vel ut eos occidat aut pro suo arbitrio faciat, & eorum bona maritus occupat.
- 65 More Abissinorum homicida traditur propinquis interfecti, ut eorum arbitrio sanguinis suae iniuriam vindicent, vel homicidam vendant, vel tormentis enecent, & more Romano fur domino rei furatae aliquando tradebatur, ut eius seruus esset.
- 66 Debitor non admittitur ad bonorum cessionem nisi creditores instent.
- 67 Opere debitoris additi creditori extenuant sortem principalem debiti.
- Et ibi de intellectu. l. 2. C. de patri qui fili. dixtraxer.
- 68 Iure Regio, licet cessio debitoris inopis non liberet in totum, sed teneatur, seruire creditori: extra istum tamen casum cessat inducta in fauorem libertatis debitorum tam iure ciuili quam Regio correcta sunt.
- 69 An sicut iure Hispanico beneficium cessionis bonorum est sublatum: ita etiam forma cessionis iure ciuili inducta sit sublata.
- 70 Forma cessionis bonorum iure Romano, & consuetudines aliquarum regionum, & populorum circa eam.
- 71 Quare de iure Hispanico torques ferreus a creditore debitori ponitur, & qd denotetur, & nu. 76.
- 72 Poena clerici falsantis literas Regias.
- 73 Meretrices cogi possunt portare cultum diuersum a foeminis honestis.
- 74 Poena de iure Regio contra secundo nubentes vna prima uxore.

DEBITOR INOPS DE IVRE CIVILI COMPELLI NON POTEST AD præstandum creditori operas neque ipsi addici debet quamvis soluendo non fit, sed cedendo bonis liberatur. At iure Hispanico cessio bonorum non liberat cedentem, sed traddi debet creditori, vt operis artificialibus, vel reuerentialibus creditum persoluat, & vnde hoc sumpserit originem.

CAPVT PRIMVM.

DEBITOR Inops (Iure ciuili) cedendo bonis liberatur cesatq; deinceps molesta debiti efflagitatio neque amplius cõuenitur nisi pinguiore natus fuerit fortuna, ita est lege Iulia constitutum cuius meminit Dioclecianus in l. legis Iulix. C. qui bon. ced. poss. l. is qui bonis. ff. de cess. bono, & probatur in Codice Theodosiano titulo qui ex lege Iulia bonis cedere possunt, & §. fin. Instit. de actio. Solaque cessione debitor effugit carceris tedium, & cum, vel casu, vel fortunæ iniquitate, vel (vt rectius) loquar arcano diuini numinis iudicio eis rebus careat quas vulgus stupidum tanti facit: tamen hoc sole hac luna hac communi luce perfruitur carceris angustijs liberatus. l. 1. in fin. C. qui bon. ced. poss. & ibi notant Bal. Sali. & omnes DD. l. 3. tit. fin. part. 5.

2 Cessio autem bonorum iure ciuili sola voluntatis professione fit nõ adhibita alia solemnitate. l. in omni cessione. C. qui bon. ced. pos. Spoliatusque bonis per cessionem, libertate dono inestimabili gaudet nouaque fortunæ consilia agitans, spem meliorem induit. Ita enim decuit Romanos viros libertatis assertores, vt qui Regibus, & Principibus excusis sibi viuere, nullius imperio subigi patiebatur. Vilissimæ pecuniolæ mancipia ne fierent. Ne ve pecuniæ creditæ ratione congerentur creditoribus seruire. Idem apud nos legitur in eis constitutionibus quas quòd in septem partes sint distributæ septem partitas appellamus in l. 3. & 4. tit. 1. part. 5. l. 2. tit. 2. part. 1. Ille enim leges per omnia referunt

ius Romanum: licet apud nos non profusus in vsu sint.

3 Neque enim vlllo modo debitor (vel extrema pressus inopia) adiudicandus est creditori de iure Romano, neque ab eo, prætextu non soluti debiti retineri potest. l. fin. ff. de lib. homi. exhib. A uthen. vt nulli iudicum. §. quia verò. Authent. Imo. & l. ob æs. C. de actio. & oblig. vtrobique; DD. & in c. 2. de pigno. latè Ripa in l. obligatione generali. num. 9. ff. de pigno. Regia. l. 2. tit. 2. part. 1. cuius verba sunt. *Por el debito que deuiesse, non deue seruir, nin ser preso de ninguno.* Quinimò etiam si quis promiserit operas non potest retineri, vt eas præstet quoniam soluendo interesse liberatur. l. in stipulationibus. §. operarum. ff. de verbor. obliga. l. si quis ab alio. §. fin. ff. de re iudi. & ibi vide Iaf. num. 4. Ripa in l. obligatione generali. num. 9. ff. de pigno. Sali. in l. antiquitas. num. 4. C. de vsuf. Socin. confi. 99. num. 8. lib. 1. de qua re est text. & DD. in l. si ij contra quos. C. de loca. Quod est intelligendum si habet vnde soluat interesse si enim inops esset cogi potest etiam de iure ciuili ad præstandum operas, neque cedendo bonis liberatur. Obligatus enim ad factum possibile nõ liberatur cedendo bonis quoniam ratio propter quam cessio liberat, est quia debitor nõ habet vnde soluat. Cum autem obligatus sit ad factum: inopia nihil impedit quo minus illud præstare possit, vt distat sensus communis ergo non liberatur cedendo. Ita docet Cin. in l. 1. C. de cess. bono. Bar. in l. is qui bonis. §. 1. ff. eodem. Faber. in §. vlt. Instit. de actio. & ibi Iaf. num. 12. Bald. in l. 1. col. 2. C. de cess. bono. cum alijs citatis per Iacob. Bessian. in consue. Alberniæ, titu. de cession. col. 3.

col. 3. Cin. in d. l. 1. C. qui bon. ced. poss. d. modo factum sit possibile, vt intelligit Bal. d. l. 1. col. 2. Roder. in repe. l. 2. titulo De los gouernos, col. 4. in prin. Bessian. in loco supra citato. Socin. reg. 46. Fallen. 6. Aufser. decisio. Tholo. 134.

4 Obligatus enim ad factum liberatur præstando interesse, quòd si interesse soluere non potest non liberatur. l. in stipulationibus. §. fin. ff. de verbor. oblig. Tenebitur tamen creditor præstare victum ei qui inops operis factum præstare vult. arg. l. suo victu. ff. de oper. lib. ita docet Faber. & Iaf. nu. 12. in d. §. fin. Instit. de actio. Et hoc casu procedit glossa, in l. stipulatio. §. siue autem. ff. de noui. oper. nũtia. Quæ docet scriptorem (quem Latine librarium dixeris) posse compedibus ligari quousque præstet quod scribere promiserit, est enim intelligenda quando librarius nõ potest soluere interesse si est electa industria personæ. Abb. c. 2. de pign. col. 2. Montal. in l. 1. titu. 1. §. part. 5. arg. l. inter artifices. ff. de solu. alias reprobatum communiter teste Alex. in l. alia. §. elegantè. ff. solu. matrim. ita declarât eam glossa. Faber. Platea, & Iaf. num. 12. versu. & in istis terminis in d. §. fin. Instit. de actio. & qd sit communiter reprobata testatur Rip. in d. l. obligatione generali. num. 9. Iaf. vbi supra num. 12. Illud nota quòd obligatus ad factum ex rescripto Principis, qui id sibi mandat tenetur facere executiue cogi potest etiam de Iure Ciuili. l. 2. incipit. *Quales cartas deuen ser cõplidas sin pleito*, tit. 18. part. 3. notat Roder. in repe. l. post rem, in. 9. casu. incipit item est alius. ff. de re iudi.

5 Itaque regulariter debitor etiam si soluendo non fit non potest cogi de Iure Ciuili seruire creditori. Quinimò in casu supra dicto etiã si quis cogatur præcisse factum præstare, est, quoniam qui vis se obligare potest, ad præstationem operarum. l. qui operas. ff. loca. non tamen ex eo in eius personam creditor ius habet, vt probat glossa, & Felin. in c. ex rescripto. de iure iuran. col. pen. Nam habere ius reale super personam debitoris, qui solum debitor est ratione pecuniæ, vel alterius rei creditæ est species seruitutis: species autem seruitutis super liberum hominem, neque volente eo induci potest. l. nec si volueris. C. de libe. caus. Ideò creditor petens à librario, qui promiserit sibi librum describere, vt præcisse sibi librum describat quauis ad id

librarius inops cogatur si interesse soluere non potest, quia est debitor facti non tamẽ ob id creditor habet ius super eius personam sed solum actionem aduersus eum, vt notat Ripa in d. l. obligatione generali. nu. 9. ff. de pigno. Præterea qui promiserit factum cum iuramento tenetur illud præcisse præstare, glossa in l. si pecuniam. ff. de cond. ob causam. Deci. cap. 1. col. 13. de iudici. versu. imò quia. Barb. conf. 36. col. 20. versu. capio. lib. 2. Gozad. confi. 27. col. 2. & confi. 100. col. fin. Alex. confi. 37. col. 5. lib. 2. num. 25. & est communis opinio teste Roland. confi. 6. num. 32.

6 Non enim Ius Ciuile ob debitam pecuniã ius creditori præstat super debitorem, neq; permittit quẽquam liberum hominem pignori, aut hipotece dari, pro pecunia, vt in Authen. vt nulli iudicũ. §. quia verò. l. qui filius. C. quæ res pign. obli. poss. & qui sciens illum pignori accipit relegandus est. l. fin. ff. quæ res pigno. oblig. poss. & amittit debitum in superq; tantũdem soluit, vt in d. §. quia verò. Imò neq; volēs potest quis se pignori dare, vel locare, vt in l. ob es, secũdum vnam lectionem. C. de actio. & obligat. docet Ripa in d. l. obligatione. nu. 9. Neq; obstat qd liber homo vendi potest si patitur se vendi ad pretiũ participandum. §. serui. Instit. de iur. perso. id enim verum quando emptor ignorat eum esse liberum. l. liberis. §. si quis sciens. ff. de lib. caus. l. non ideò. l. si ministerium. C. eod. & cõcurrentibus alijs quorum mentio fit. in d. §. serui. & in l. ser uorum. ff. de statu. homi. Et cõcurrentibus illis; liber homo pignori dari potest. l. vsum fructum. ff. de libe. caus. non alias.

7 Ratio autem propterquam debitor etiã inops non cogitur Iure Ciuili seruire creditori est quoniam debitum estimabile, libertas autem inestimabilis est. Neque afflicto ex inopia, est danda afflictio. Neq; est æquum vt pecunia credita, non solum deuoret facultates, sed veluti cancer serpendo ad corpus etiam perueniat. Detinens autem debitorem in priuato carcere amittit debitum. l. extat. ff. quòd met. causi. & l. fin. ff. eod. tit. An autem detentus à creditore possit illum prouocare ad singularem certamen proponit, & definit Bal. conf. 2. i 7. num. fin. lib. 2.

8 An autem hospes pro debito retineri possit vide Aymon Sabelli. in Commentarijs consuetudinum Aluerniæ, tit. de executione, artic. 62. ad finem.

- 14** **C**Adeo autem debitor inops non cogitur creditori seruire; adeoque iuris prudentibus seruitus etiam imaginaria displicuit in homine ingenuo; ut promissio, & pactum expressum factum aduersus statum naturalem hominis non valeat etiam si sit iuratum: argu. l. nec si volens, & l. liberos. C. de libe. causa, ubi hoc notat Bald. & sequitur Afflic. in constitu. Neapoli. in constitutione incipiente quia frequenter. num. 2. versic. sed in contrarium.
- 9** **L**iber enim homo non est in nostro commercio, neque in commercio adduci potest. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. & liberum corpus æstimationem non recipit. l. fin. ff. de his qui deiece. vel efude. Hinc Bal. in l. fin. C. de transact. scribit quod non valet pactum hominis liberi per quod se facit hominem alterius, argumento dictæ. l. nec si volens de qua re, vide Lucam Pœn. in l. cum scimus. col. 2. C. de agricol. & cens. lib. 1. Guido qui contra sentit decis. 314. Fab. in §. pen. Insti. de iure perso. & quod non ex hoc definit esse liber.
- 10** **C**ursus idem Bal. in l. si qua pecunia. C. de oper. liber. docet quod rustici, & vasalli non possunt facere instrumenta in præiudicium suæ libertatis, & sequitur Afflic. in d. constitutione quia frequenter nu. 2. versic. bene facit.
- 11** **P**reterea Lucas Pœn. in d. l. cum scimus col. 2. versic. quid ergo. C. de agricol. & cens. lib. 1. docet quod nemo potest cum iuramento obligare se ad seruitia personalia nisi sit liberus. l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. Nā opera liberi hominis ius non tribuit in personam. l. 1. ff. de oper. ser. nam in hoc casu videtur Lucas, loqui, quando scilicet opera præstaretur tanquam ab homine super quo stipulator habet ius reale.
- 12** **H**inc si quis faciat aliquem hominem confiteri quod est homo suus, & exigit ab eo iuramentum fidelitatis non ex hoc fit eius dominus autore Innocentio in cap. dilectus de capell. monach. quem refert & sequitur Bald. in l. 2. col. 14. C. de serui. & aqua. quia non poterat ei tradere id quod confitetur.
- 13** **H**inc dimanat quod scribit Dinus in l. Titio centum. §. 2. ff. de condi. & demonstr. quod pactum a me factum per quod promitto non recedere a tali loco, est quædam species seruitutis de qua re meum sensum alibi proferam: vide Specul. tit. de locato. §. postquam versic. quod si quis.
- 14** **H**æc omnia (meo iudicio) candide interpretanda sunt quando ex promissione, vel pacto status hominis labefactaretur: ita ut stipulator præsumeret super promissorē habere ius reale alias quiuis se obligare potest ad præstationem operarum. l. qui operas. ff. loca. & docui supra num. 5. versic. itaque facit text. in cap. gradi. de supplen. negli. præla. lib. 6. versic. Fidelitate iuramento siue pacto. Et valet instrumentum in quo liber homo se, & suos descendentes obligat ad certum seruitium personale in perpetuum si credimus Specul. tit. de feud. §. quoniam, versic. 1. ubi re in utramque partem argumentis librata definit, quod ex ista promissione de præstando seruitium personale non fit promissor seruus, & quod stipulator in reliquis tenetur eum conseruare in sua libertate. citat. dict. cap. gradi. & l. cum scimus. C. de agricol. & cens. lib. 1. & quod homo liber potest se obligare ad religionem, ut patet ex titu. de regularibus, non obstante quod religio est quædam seruitus cap. multos. §. 4. distinctione, & homo potest conditionem suam grauari pactioibus. §. pen. Insti. de iure perso. & huius opinionis est Alberic. in l. fin. in fine. C. de patrib. qui fili. distraxe. Sed de hac Speculatoris opinione dubitat Afflic. in consti. Sicilia, incipiente quia frequenter, col. 1. & 2.
- 15** **E**quidem de hac Speculatoris opinione, ut nihil temerè affirmare velim, ita mihi prorsus displicet obligationem patris obligantis se, & suos descendentes ad certum seruitium personale, ligare descendentes, neque enim pater meus suis pactis, conditionem meam deteriorem facere potest. l. transactio matris. C. de transactio. neque pater meus potest me obligare, ut Titio seruitia præstem cum neque ipsi patri filius debeat operas artificiales, autore Bald. in Authen. ex testamento. nu. 8. C. de collatio. Ias. in l. illud. col. pen. C. eod. titu. Arnoldus Ferron. in consuetudinibus Burdegal. tit. 1. §. 1. col. pen. Quod est verissimum de Iure Ciuile, ut scilicet filius non teneatur exhibere patri operas artificiales, ut latè pro mea mediocritate scripsi in tractatu de Decima tutori Hispanico iure præstanda cap. 2. nu. 12. & 13. versic. deinde filius. Quanto minus pater poterit obligare filium: ut operas extraneo præstet. Præsertim in perpetuum tam ipse quā eius descendentes. Simile quidam scribit Guido decis. 313. sed

sed iuxta præmissa versic. sed quid. Et notat expressè Antonius Nicellus in tractatu de concordia glossarum. cap. 80. & dicit hoc casu loqui glossam in l. postcenti. C. de lib. causa. & non valere pro filio.

- 16** **P**reterea quod attinet ad ipsum promissorem durum videtur, nam quando quis se obligat in perpetuum ad certum seruitium personale videtur obligationem non valere, quoniam nemo potest locare operas suas in perpetuum, iuxta gloss. in l. post centi. C. de libe. caus. argum. l. 3. ff. de lib. homi. exhi. & l. Titio centum. §. Titio. in. 2. ff. de condi. & demonstr. præsertim si actum sit ut non possit seruire per substitutum sed quod præstet seruitium per suam personam quia videtur induci seruitus, ut significat Paulus in l. antiquitas. num. 4. C. de usufru. & ibi Bald. quo casu hanc pronuntiat communem opinionem. Boer. in tractatu de autoritate magni consilij (si eius est) num. 34. Salic. in l. antiquitas. num. 4. dum supponit eo casu hanc obligationem valere, quia promissor seruire potest per substitutum, vel soluere interesse si operas præstare nollit. Quamuis aduersus hoc facit, quod Paul. ibi. num. 4. dicit quod quis potest locare operas suas in perpetuum quando actum est, ut seruiat per substitutum, vel quando inops est, & non habet unde viuat, & sic supponit quod valet etiam si non possit soluere interesse. Sed certè hæc opinio Pauli durior est quam Christiana charitas patiatur nisi locator pecuniam tantam receperit ex qua semper debitor sit creditoris, tunc enim ex hac Hispaniæ constitutione quā enarramus poterit cogi creditori seruire. Alias si pecuniæ acceptæ satisfecisset, vel solū obligatus esset ex promissione nulla accepta pecunia: nescio an cogendus esset perpetuo seruire. Nam si spontanea animi liberalitate nulla accepta pecunia promissit, donationem contulit in stipulatorem, & mitissimè agendum est cum donatario. Ut in l. inter eos. §. is quoque. ff. de re iudi. Si verò pecuniam accepit, & ei satisfecit dimitti debet: si verò non satisfecit, & habet facultates soluatur interesse & liberabitur. Si verò non habet unde soluatur interesse, & pro parua pecunia promissit perpetuo præstare operas, & tot operas præstitit, quæ æquivalent summæ non est cogendus præstare operas in perpetuum per suam personam iuuabitur enim æquitate, & cum locatum contractus

fit bonæ fidei; uti poterit remedio. l. 2. C. de rescind. vendi. & si elapsus sit quadrienniū (lege Regia præfinitum) poterit etiam postea petere contractus rescissionem tanquam enormissimæ læsus: si pro parua summa promissit operas in perpetuum, eritque iudex promptissimus ad pronuntiandum læsionem esse enormissimam si consideret libertatem esse inæstimabilem, & obligationem præstandi operas in perpetuum esse durissimam: quid enim hic differt a seruo? Si rem non subtilitate iuris sed re ipsa æstimare vellemus. Serui conditio non ideo misera est quod testari non potest, de qua enim re testetur, vtiliter, si nihil habet. Nihil autem habere commune sibi est: cum pluribus, vera serui miseria est perpetuo seruire, & non posse facere voluntatem suam qui autem promissit perpetuo seruire Petro, & ei operas præstare magis animo discruciatum cum meminerit se ingenuum non seruum natum esse. Itaque licet supponamus hunc non fieri seruum, & creditorem non habere ius in re super eius personam splendida verba sunt, & nisi ita distinguatur iniquitas summa est inter Christianos non admittenda. Et re vera fit aduersus dispositionem textus in l. nec si volens. C. de liber. caus. Nec tamen statim dimittendus ubi satisfecit pecuniæ sed faciendum ne perpetuo seruiat puta, ut senectute, vel longo temporis cursu liberetur, neque ad extremum usque vitæ dum operas præstet, sed res iuxta negotij qualitatem transigatur. Neque obstat quod quis pacto potest fieri adscriptitius in perpetuum. l. cum scimus. §. 1. C. de agri. & cens. lib. 1. quoniam illa peculiaris materia est, & nescio an apud nos sint in usu adscriptitij. Excutiant rem eruditi.

- 17** **I**llud non prætereundum quod Boerius in consuetudinibus Bituricen. titu. 1. §. 1. col. 3. versic. contra hanc. Pronuntiat generaliter locationem operarum in perpetuum non valere. Et Faber. vir doctissimus in §. pen. Insti. de iure perso. nu. 7. docet quod in distinctè valet locatio operarum in perpetuum quoniam etiam si sit electa industria personæ poterit seruire per substitutum ne amittat libertatem, & sequitur Guidon. decisio. 314. Sed vtere nostra distinctione si placet.

- 18** **A**d tempus tamē bene potest locare quis operas suas, ut notat omnes in locis supra citatis. Et Fab. §. pen. num. 7. Insti. de iure perso.

persona. Et inoleuit generalis consuetudo, vt homines liberi se obligent ad tempus ad seruitia præstanda, vel ad seruiendum, & operandum, vt certo tempore aliqua mechanica arte imbuantur, & instruantur. Et talis consuetudo vbique terrarum seruat testis. Boerio in consue. Bituri. tit. 1. §. 1. col. 3. versic. contra hanc. Et profecto mihi videtur inuolabiliter obseruanda ne respublica impleatur erroribus, & ocio sis, nisi ex aliqua causa puta si propter seruitiam, vel pessimum exemplum videatur pactum rescindendum puta si iuuenis edocendus videat dominum, & magistrum artis ob ambulantiem semper cum scortis aliena, furantiem, blasphemantiem in Deum, vel simile quippiam facientem, nam tunc veluti læsus restituatur licet à patre pactum factum sit, si modo est minor, argu. l. etiam si à patre. ff. de mino. vt suo loco dicam. Reperio tamen quod quidam recentior nomine Bessian. in consuetu. Albernia. titu. de celsio. dicit quod promittens operas per duos, vel tres annos non potest præcisse cogi ad factum, sed liberatur præstando interesse, citat Bart. in l. antiquitas. C. de usufruct. sed mihi superiora magis placent. Nam & filio familias licet absque patris cōsensu pacisci cū factore, vel alio quouis artifice, vt sibi seruiat per aliquod annos, quod aduersus Odofredum, docet Alb. in l. veluti. num. 26. ff. de iusti. & iur. Et ibi Ias. num. 16. Claud. num. 8. in l. 1. §. ius naturale. ff. eod. tit. Zasi. nu. 3. & nouissimè Antonius Padilla multis fortunæ, & nature ornamentis illustris in l. fratris. nu. 11. C. de transa. neque iniquum est, vt impleatur pactum, nisi læsio allegetur, & etas, veniam promereatur. Neque pater conqueri potest nam filius iure Ciuili non debet operas artificiales patri, vt latè dixi in tractatu de decima tutori Iur. Hispa. præst. c. 2. num. 13. neq; obstat quod in hoc Padilla cōtra sentit. d. nu. 11. nam Boer. & Ang. quos citat nihil tale dicunt.

19

Præterea adeo debitor retineri non potest à creditore, vt neq; eius cadaver detineri possit. Etiam si non sit vnde æs alienum dissoluatur. Quare creditor petens, cadaver sequestrari, vel loco debiti sibi dari cadit ab actione & tantūdem hæredibus defuncti erogare tenetur. l. cum sit iniustū, & Authen. item qui domum. C. de sepul. viola. & vtrubiq; DD. Ripa. in l. obligatio ne generali. nu. 34. versic. viso. ff. de pign.

Abb. in c. ex parte. de sepul. Feli. in c. sicut Iudæi. col. 1. de Iudæ. Boeri. decisio. 287. l. 3. tit. 9. part. 7. l. fin. tit. 13. par. 1. l. 1. tit. 16. lib. 3. Ordin. Bertachinus de Episcopo. §. videamus. num. 4. Couar. Varia. resolu. lib. 2. cap. 1. nu. 10. Ripa in tractatu de peste. tit. de præseruatiuis remedijs, nu. 101. l. sunt personæ. §. nam propter. l. ne corpora. ff. de religio. & sumptib. fune.

20 Quinimò creditor appellans ne debitoris cadaver sepeliatur audiendus non est, cum propter charitatē, tum quod præsentanea corporis putrefactio exigit rem cito perfici, & absolui quo casu appellatio recipiēda non est. l. fin. ff. de appellatio. recipi. & nominatim de debitore mortuo sepeliendo non obstante creditoris appellatione disponitur in l. 11. tit. 16. lib. 3. Ordina. glo. & DD. in c. ex parte. in 1. de sepul. Specul. tit. de appellationibus. §. in quibus, vers. 8. Hyppo. sing. 199. Benedi. c. Rayn. verbo, Mortuo itaq; testatore. nu. 56. de testam. Feli. c. sicut Iudæi. col. 1. de Iudæ. Bertach. in tracta. de Episcopo. §. videmus. nu. 24.

21

Quod inuolabiliter obseruandum etiam si debitum sit plusquam liquidum, & etiā si ex instrumento guarentigio debeatur, quoniam dispositio. l. cum sit iniustum. C. de sepul. viola. est generalis, & loquitur in casu in quo nō ambigitur de debito. Nam si ambiguum esset deberetur, necne; etiam in viuētis personam executio fieri non posset etiam si deberet ex contractu guarentigio, vt statim dicam. Huius opinionis sunt Feli. in dict. cap. sicut Iudæi. col. 1. de Iudæ. Rodericus, in repet. l. post rem, in quinta ampliacione ad legem Regiam. ff. de re iudi. Couarru. Variarum. lib. 2. c. 1. nu. 10. Grammaticus decisio. 82. Benedi. d. c. Rayn. verb. Mortuo itaq; num. 56. de testa. Castellus in l. 30. Tauri, verbo Gestos. Et tanquam vnus ex his, qui hanc opinionē probant citatur Hyppo. singu. 199. propè finē sed ille nihil definit tātū remittit lectorē ad eaq; scripsit in l. si. nu. 64. ff. de quæstio. ibi autem rem contra definit; posse (scilicet) cadaver debitoris detineri. Si debeat ex contractu guarētigio, & ante eum ita docuit Angelus propter hanc opinionem eo auspiciatissimo nomine prorsus indignus, in Authen. vt defuncti seu funera eorum colum. 1. Et Segura qui, & alias libentè iudicio labi solet, in repetitione. l. si ex legati causa. nu. 73. ff. de verbo. obliga. Et Caruajal Regius Senator. in repeti-

repetitione. l. 1. col. 3. ff. de verbo. obligat. Præpo. in c. præterea. §. 1. distin. & Barho lomæus Belenzinus in additionibus in. c. ex parte. de sepul. Sed aduersus eos est magis communis, & longe verissima opinio, nam quam illi tuentur Demone potius est digna quam homine, & apud inferos, etiā nescio, an locū habitura: si inibi moris esset cadauera sepeliri. Et quid nam obsecro habet contractus guarentigius? An q̄ debitum reddit liquidum, vtq; si liquidum non esset etiam in viuētis personam executio fieri non posset, vt latè docet Roder. in l. post rem, in prin. declarationis ad leg. Reg. col. pen. & 4. limitatione ad dictam legem. Regiā. ff. de re iudi. l. §. tit. 8. lib. 3. Ordina. vt ergo leges aliquid concedant æquitati: oportet, vt etiam si debitum sit liquidum sepultura mortui non prohibeatur. Deinde hoc probatur quoniā neq; aduersus hæredes, vel propinquos defuncti non potest peti executio intra nouē dies à morte defuncti, vt in Authen. vt cū de appellat. cognos. §. meminimus. l. 2. §. pen. ff. de in ius vocan. Roder. in repe. l. post rem, in declaratione legis Regiæ limitatione. 9. ff. de re iudi. Si tamen hæredes essent suspecti, q̄ fugient, vel abscondent bona coguntur satis dare. l. 13. tit. 9. part. 7.

22 Præterea dispositio. l. cum sit iniustū. C. de sepul. viola. non est prodita ex eo, q̄ debitum non sit liquidū: nam si ambigi posset deberetur, nec ne quiuis etiam sceleratissimus idem statueret. Tantum prodita videtur quoniam demoniacum exemplum est prohibere debitoris sepulturā omnemque hominis sensum videtur exuisse qui tale quippiam attētarit. Deinde cum lex dicat cadauer pro debito non detinendum: certè expressius debitor est, qui ex contractu guarentigio debet, & sic in eo magis quadrant verba legis. Videmus etiam atrocissima delicta condonari aliquibus, putà furiosis, quoniam afflicto, non est danda afflictio, vt dicam infra, & vltimum terribiliū passio scilicet mortem nō condonabitur peccuniola, vt saltem sepultus quiescat.

23

Præterea si cadaver retinere placet ex obligatione personali homo mortuus iam non est homo. l. in actionibus. ff. de in litem iurā. Absit scilicet anima, potissima & præcipua pars hominis. Si ergo obligatus abest, cur cadaver retinere placet. Nam debitor post mortem non dicitur debitor. Din. & Imol. l. qui Rom. §. auger. Soci. col. 293.

nu. 4. lib. 2. Equidem de miror talem opinionem in Christiana pectora descendisse. Cum longè lateq; desideat à doctrina, & charitate Christi eamq; ne Barbari quidē & vecordissimi Scithæ amplecterentur. Legimus Ecclesiasti. 7. Mortuo non prohibeas gratiam, hoc est gratis sepulturam exhibe, & non solū volunt quidam non exhiberi gratiis verū concedunt posse cadauer retineri. Opinio turpis, & portentosa cuius Angelū, & Segurā merito dispuderet qui si viuērent esset q̄ conspectum hominū pudore vitabundi diffugerent. Nam Hyppolitū assuetū torquendis, necandisq; noxijs; nō ita valde demiror. Sed homines erant. Certè Laurentius Campegius Cardinalis missus à Clemente Pontifice ad componēdas Germaniæ res nimium turbatas cōmunicato consilio cū Ferdinando Cesari fratre libellū ædidit pium, & eruditum ad cohibendos abusus, & ecclesiasticā disciplinam reformandā inter alia autem hæc verba lego de sepultura quoq; ac administratione sacramentorū alijsq; spiritualibus pacisci, aut aliquid ab inuito exigere nemo possit aut debeat. Et propter eiusmodi à parrochianis neglecta cuiquam non liceat aliquod sacramentorū denegare, neque propter debita quempia ab Ecclesiastica sepultura prohibere. Annibal Romani nominis dir' hostis Pauli. Emilij, & M. Marcelli. corpora non est passus inhumata iacere sed honorifice ea tradidit sepulture, quo nomine illum, maxime laudat Valerius Max. lib. 5. c. 1. Sic & Iehu Rex Israel, vt habetur. c. 9. lib. 4. Regū. Iezabelem hostem suam iussit sepeliri. Quo nomine in die iudicij excusabitur qui debitoris cadauer retinere tentat? nonne audiet à Christo dño illud Matthæi. c. 18. Serue nequā omne debitum remisi tibi quoniam rogasti me nonne ergo oportuit te misereri. conserui tui sicut, & ego tui misertus sum? & traddetur tortoribus quousq; reddat vniuersū debitum. Clamamus omnes quotidie ad Dominum, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et non solum non remittimus debitum. Verum sepulturā negare volumus si debet ex contractu guarentigio. Sed de his hæc tenus.

24

Redeundo ad argumentum huius legis, adeo omnibus iuris prudentibus iniquum videtur liberum hominem detineri, vel cogi seruire pro pecunia credita, vt magno opere torqueant, se se super intellectu. in. c. ex rescripto. de iure iuran. vbi videtur probari hominē liberū posse pro pecunia debita

debita obsidem dari, & quasi pignus constitui. Sed responde tripliciter, primo quod ibi non loquitur quando ipse qui datur obses debebat pro se. sed datur obses quod partes, inter quas pactum fuit factum seruant pactum, & tunc obses non retinetur loco pignoris pro debito, nec ille cui traditur habet ius reale super eum sed tantum retinetur, ut creditor & debitor seruent conventionem inter se factam non vero ratione pecuniæ, ita intelligit glossa in d. c. ex rescripto, & eam sequuti. Henri. Cardi. & Feli. col. 3. Bal. in l. 2. C. de patri. qui fili. dista. citant. l. obsides. ff. de testa. Sed mihi hæc solutio non placet quoniam in Authen. ut nulli iudi. §. quia vero. non ideo prohibetur ne homo liber pignori detur pro debito quod creditor habeat super eum ius reale. Sed quoniam res est pessimi exempli, ut liber homo pro pecuniola detineatur. Neque solum loquitur quando datur pignori, sed etiam quando datur, ut detineatur, & sic non nittitur text. in eo, quod ius reale constituitur super debitorem, ut patet ex glossa. & Doctoribus in Authen. imò. C. de actio. & oblig. ex Rip. in l. obligatio. nu. 9. ff. de pig. Ideo alij rectius sentientes intelligunt eum textum quando liber homo detinetur. Ut pax sit inter homines & fauore pacis admittitur, ut liber homo detineatur, ita intelligit. d. c. ex rescripto glo. ibi. in vltima solutione, & eam probant ibi Abb. & Imol. Rip. in l. obligatione. nu. 12. ff. de pigno. Imol. & Areti. in l. obsides. ff. de testam. Couarr. Variarum lib. 2. c. 1. num. 1. col. 3. Bald. in l. ob. res. C. de actio. & oblig. col. 2. qui intellectus in se verus est, & probatur Iure Regio in l. 13. tit. 13. par. 3. cuius verba sunt. *Homo libre puede ser dado en rehenes por razon de paz que firmassen algunos entre si, o por tregua, o por otra cosa semejante.* Nota hæc vltima verba: *O por otra cosa semejante.* Ex quibus deducitur hominem liberum non posse obsidem dari nisi fauore pacis, vel ex alia simili causa.

25 Hic intellectus verus est in se, sed diuina ad d. c. ex rescripto, imò vero parum quadrat themati in eo proposito nam ibi agitur de pacto facto inter Abbatem cuiusdam monasterij & quendam Petrum, inter quos etiam si conuentio seruata non fuisset potius oriretur disidium quam bellum, quid enim bellum cum monachis. Et quid bellum inter priuatos. Et obsides dantur solum ab hostibus populi Romani, &

contra glossa in l. 2. C. de patrib. qui fili. dista. notatur in c. cum pridem. 23. q. 8. scribit Alex. in l. alia. §. eleganter. ff. solu. matrim. id est parum quadrat solutio glossæ & Doctorum, quod ibi fit fauore pacis potius dicerent fauore concordie, & ne orientur lites. Verus & planus intellectus eius text. meo iudicio est, quod ideo ibi liber homo retinetur quoniam iurauit. Id enim communi opinione receptum est, ut non solum pro conuentione pacis seruanda (que civilis & digna causa est) sed etiam pro pecunia debita possit quis etiam inuitus detineri si iurauit. Ita notant Imo. & Feli. in d. c. ex rescripto. Bened. & c. Raynun. verb. Testamentum. el. 3. nu. 26. de testam. & pronuntiat esse communem Didacus Couarr. moribus, & literis ornatissimus. Variarum lib. 2. c. 1. num. 1. ad fin. & sequitur Faber. in §. pen. ad fin. Insti. de iure persona. Guido Papæ decisi. Delphinali. 61. Boer. de decisione Burdegal. 349. nu. 7. ad fin. vbi dicit ita Parisijs iudicatum. Antonius Petrutius in repetitione. l. 1. num. 196. ff. de iure iuran. qui citat Specul. tit. de renuntiatione, & conclusionem, col. 1. v. vers. item est beneficium. Quod autem iurauerint illi, qui in dict. c. ex rescripto: dati fuerunt obsides patet ex tota capituli serie, & hinc mihi videtur intellectus aptus literæ, & argumento eius textus. Fateor tamen secundum intellectum ad dict. cap. ex rescripto, verum esse in se quem adiuuat dispositio legis Regiæ, nam non solum pro pace, sed etiam pro inducijs permittit obsidem dari, induciæ autem etiam fiunt inter priuatos.

26 Præterea adeo libertas grata est Iure Cõsultis, adeoque fouenda visa est, ut si faciendâ sit executio aduersus debentem ex causa iudicati, vel ex aliqua simili causa quæ executionem mereatur, non potest capi persona debitoris nisi prius facta excussione in eius bonis, quia carcer est poena quo ad corpus detenti, Bal. in l. 5. §. tutor. & ibi Bolognin. in 2. interpreta. ff. de susp. tuto. Angel. consil. 213. Boerius in repetitione. l. consentaneum. num. 155. C. quomodo & quando iudex, corpore autem nemo debet luere: si habet bona, ut dico cap. 11. nu. 2. infra. & ita quod excutienda bona antequam debitor capiatur docet glossa singularis in l. 3. §. tutores. ff. de susp. tuto. & probatur in l. à D. Pio. §. in vditione. ff. de re iudi. Vbi prius excutienda mobilia, & immobilia quæ deueniatur ad

ad iura, & actiones, ita intelligenda. l. 4. tit. 15. partit. 5. facit. l. 3. & 8. tit. 2. part. 3. Notat Abb. in c. 2. per textum, ibi. de pigno. & pronuntiat communem Felin. in c. quod ad consultationem, col. 7. nu. 10. de re iud. post Abb. col. 5. Ripa in l. obligatione, nu. 20. ff. de pigno. versic. præmissa. Areti. in l. maritum. §. eleganter. nu. 7. ff. solu. matrim. Alexand. & Ias. in d. l. à D. Pio. §. in vditione. Hippol. singul. 3. Bart. in l. nemo carcerem, nu. 4. C. de exacto. tribu. Paul. l. 4. §. Prætor ait. ff. de re iudicata. Alexand. consil. 159. nu. 9. col. fi. lib. 2. vers. quod vltra. Anania. consil. 21. Marianus Socin. in tracta. de citatione, artic. 20. nu. 61. Angel. in l. debitoribus. ff. de re iud. Bart. & Bald. in l. 1. C. qui bonis cede. poss. Couarr. Variarum, lib. 2. c. 1. nu. 2. Boerius decisi. 349. nu. 7. & 8. dicit, Faciendam legitimam excussione etiam si debitor iurauerit, & se obligauerit ad carcerem. Bald. in l. fin. ff. de in ius vocan. & in tract. de carceribus in §. quæst. tertie principalis Bald. Imol. & Roman. in l. si filio familias in. 2. ff. solu. matrim. Angel. & Ias. in §. cum quoque; Insti. de actio. Roman. cõsi. 120. circa primum, col. 2. & consil. 241. & cõsi. 320. Parpal. in l. 2. nu. 7. ff. solu. matrim. Boer. in repet. l. consentaneum in §. & 6. conclusionem. C. quomodo, & quando iudex. & in consuetudinibus Bituricen. tit. de iurisdictione omnium iudicum. §. 13. col. 2. ad finem. Imol. in c. Odoardus, col. 5. de solutio. Franciscus Marcus in decisi. Delphinali. 150. Martinus Lauden. in tract. de officio duorum. 104. Debitor enim habens bona non incarcerationatur, ut per Abb. cap. lator. nu. 1. de pigno. & in c. peruenit, nu. 3. de fideiussor. licet contra Paul. l. 1. C. qui bonis ced. poss. & Alber. in rub. C. eod. tit. & in l. ob. res. C. de actio. & oblig. vbi dicit ita de facto seruari. Neque solum sunt prius excutienda bona ipsius debitoris verum etiam fideiussoris, nam habens fideiussorem videtur esse soluendo. l. si plures. §. præterea si quærat. ff. de fideiussor. ita docet Alexand. in additione ad Bart. in l. à Diuo Pio. §. in vditione. ff. de re iudi. Areti. in l. maritum. §. eleganter. num. 7. ad fin. ff. solu. matrim. Hippol. singul. 3. Roma. consil. 320. Ripa in l. obligatione. nu. 25. ff. de pigno. Antoni. Petrutius in repet. l. 1. nu. 197. ff. de iure iurand. Sed hoc de fideiussore non seruatur practica, ut scilicet fideiussor, sit prius excutiendus quam debitor capi possit. Sed tamen

omissa practica, & Regni consuetudine, quod dixi fideiussorem excutiendum antequam debitor capiatur intelligitur si renuntiauit Authen. præsent. C. de fide. alias cum antequam fideiussor conueniatur debeat excuti in rebus & persona debitoris principalis videtur, quod capi possit antequam fideiussor excutiatur, ita nouiter declarat Aym. in cõsuet. Aluer. tit. de executione. artic. 59. nu. 3. quod an sit verum dico infra cap. 5. num. 36.

27 Sed quæret aliquis quomodo quotidie videmus debentes ex instrumento publico absque citatione, vel excussione pertrahi in carcerem, nisi præstent fideiussorem de euitatione, vulgo dictum De *sanamiento*. Hic dupliciter respondeo, vel quod inualuit usus, ut persona & bona simul capiantur, ut inquit Moï. ad Alexand. consil. 159. col. fi. litera. A. lib. 2. Nam ut aliqui sentiunt cum agitur ex causa iudicati persona, & bona possunt capi simul, ut tradidit Ias. in l. nulli, col. 3. C. de iudi. & in l. 1. in princ. col. 7. & in §. 1. col. 1. ff. si quis ius dicen. non obtempe. Sed quod etiam hoc casu bona sint prius excutienda sentiunt, cum Bart. in l. 3. §. tutores. ff. de susp. tuto. plures quos citat Felin. in cap. quod ad consultationem, col. 7. de re iudi. Sed cum Ias. tenet Paul. l. 1. C. qui bon. ced. poss. & Alber. in rub. C. eod. tit. & in l. ob. res. C. de actio. & oblig. vbi dicit ita seruari. Vel quod magis crediderim respondeo quod executor ignorans an bona quæ debitor offert sua sint, vel nollens periculo esse obnoxius si incaute credat sua esse pertrahit debitorem in carcerem, nisi præstet fideiussorem qui se obliget bona quæ debitor nominat, ut ibi executio, & excussio fiat sua esse, & vltre summam pro qua exequutio fit. Offerens enim fideiussorem dicitur esse soluendo, & habere bona, ut statim dicam ideo oblatio fideiussore de euitatione, quoniam iam constat debitorem esse soluendo non pertrahitur in carcerem. Ideo practica dandi fideiussorū hunc, probat Couarru. Variarum. lib. 2. cap. 1. nu. 2. Auendanius in dictionario, in verbo *Almoneda*, versic. item in ista materia. Bald. in l. fin. §. & si præfactam, col. 2. versic. interim. C. de iure de libe.

28 Quamuis enim non sit incipiendum, a captura: sed prius debeat fieri executio, potest tamen executor capere debitorem compellendo, ut indicet bona in quibus faciat executionem autore Puteo, de sindicatu. verbo

29 verbo Executio, col. 3. qui citat glosam in l. pen. ff. de celsio. bono. notat Felin. in cap. quod ad consultationem, col. 7. de re iudic. & licet debitor nominet bona respondere potest executor: mihi non liquet, quod ista tua sunt, neq; volo, vt mihi hinc lis moueatur idco pertrahit illum in carcerem, nisi det fideiussorem quod etiam scribit Maranta in suo Specul. tit. de executione sententiae, num. 23.

29 Ex quo deducitur, qd si debitor non habens fideiussorem De saneamento, Proferat citato creditore testes affirmantes bona que nominauit sua esse, qd debet dimitti, & solui e carcere, etiam non dato fideiussore De saneamento. Testes tamen tenebuntur de periculo veluti nominatores, & fideiussores, ita scribit Auendanius in dictionario d. verbo Almoneda, versiculo nam potest, & est opinio iuri, & equitati conformis. Non enim ex alio debitor dimittitur cum fideiussore De saneamento, Nisi quia dato fideiussore constat illum habere unde soluat. Vt patet ex verbis quibus moris est dictum fideiussorem se obligare ergo si alias legitime constet captum debitorem bona habere ex quibus soluat equum est, vt dimittatur praesertim cum testes qui affirmant bona que debitor nominat propria eius esse loco fideiussorum sint. l. cum ostendimus. §. fin. ff. de fideiussor. tuto. Ita confirmatur iure practicaq; apud nos in vsu est. Quamuis vt dixi, nu. 26. plures dicunt qd cum agitur ex causa iudicati persona, & bona possunt simul capi. Pro quo facit, qd si feci debitorem in carcerem detrudi possum petere me mitti in possessionem bonorum suorum, neq; vnū remedium aliud impedit: autore Bart. in l. consentaneum, col. fi. C. quomodo & quan. iud. Bart. & DD. in cap. dilectis de appel. Bald. in l. ignorare. C. de resti. mili. Ancharr. in cap. 1. de eo. qui mitti. in posse. causa rei seru. Hippol. singul. 398. in repet. l. vnus. §. custodia. col. pen. ff. de quaestio. Et rursus si feci executionem in eius bonis possum reddere ad remedium executionis aduersus eius personam donec integraliter satis fiat autore Angel. in l. nemo carcerem. in princ. C. de exact. tribu. lib. 10. & in l. qui restituere. ff. de rei vendica. Sed an principalis & fideiussor. simul capi possint vide Hippol. sing. 398. Cassa. in consuet. Burgun. rub. §. 1. nu. 15. scilicet sit clericus, qui sit in carcere pro debito ex delicto potest etiam excommunicari Bald. &

Philip. Perusin. in cap. dilectis. de appell. 30 Rursus, & illud indicat quantum ciuiles constitutiones fauerint libertati debitorum, qd nemo potest conijci in carcerem, nisi debeat ex causa iudicati Regia. l. 4. tit. 15. part. 5. l. 1. & ibi glos. fin. C. de celsio. bono. glos. in rubrica. ff. eod. tit. & in l. fin. C. eod. tit. scribit Bart. in l. cum eo. ff. ad leg. Iul. pecu. Angel. & Paul. in d. l. 1. C. qui bon. ced. poss. Bald. consi. 90. lib. 5. Rodericus in l. 2. titulo De los gouernos, col. 1. lib. 3. For. Ripa in l. obligatione generali, nu. 25. ver. & si citatus. ff. de pigno. debet enim citatio, & sententia praecedere (sententia inquam quae transierit in rem iudicatam ad hoc, vt debitor capi possit) l. consentaneum, & ibi notat Bart. C. quomodo, & quando iudex Bart. in l. fin. ff. ad l. Iulia. pecul. Rom. consi. 224. incip. ista captura facta. Neq; enim est incipiendum ab executione. Debitor ergo summa probanda, & sententia de claranda antequam ad capturam perueniatur, nam qd ante capturam non est deductum nec probatum non potest, postea deduci ad illam iustificandam, nam iniuriarum nulla est confirmatio. l. si cum nulla. ff. de re iudic. ita notat Bald. consil. 318. ista captura lib. 4. Ripa in d. l. obligatione, num. 25. ff. de re iudic. Romanus, consi. 241. incip. spectabilis Domini, col. 2. Decius, consil. 75. protenui, col. 1. ver. & ideò. Nec obstat, qd eruditi dicunt qd debitor captus non seruato ordine non est dimittendus si verè est debitor. l. fin. §. fin. ff. qd met. caus. Bald. in captura in fine, vt litè non contest. & in cap. conquerente de resti. spolia. Paul. consil. 472. in causa capturae. Iacob. lib. 1. ad finem. Gomez Arius in l. 60. Tauri. nu. 11. Alex. l. si cum nulla. num. 8. ff. de re iudic. cuius Farina est, qd coniectus in carcerem pro debito falso potest retineri pro alieno vero debito, vt in d. l. fin. §. fin. ff. qd met. causa. l. 2. & ibi Bart. C. de exact. tribu. lib. 10. Bart. in l. 2. §. qui exhibendi. ff. de custo. reo. & simile quidam definit Bart. in disputatione incipiente Lopus, Gomez Arius in loco supracitato. Hic responde quod ij Doctores loquuntur quando omissum fuit aliquid, quod pertinet ad ordinem, vel solemnitatem, vt in simili intelligit Alexand. in l. si cum nulla, nu. 8. ff. de re iudic. Vel secundo responde, quod etiam si postea probetur, de vero debito non ideò minus iudex, qui illum capi iussit definit esse culpa, & castigatione dignus & captura tenet, non ex mi

præ-

cepti ex quo primo fuit captus, sed ex secundo precepto ex quo iubetur retineri, probato iam vero debito, ex lata sententia, quae in rem iudicatam transferit, vel ex instrumento gaurentigio: itaq; captura durat ex secundo precepto non ex primo, vt in casu simili scribit Alexan. in l. 1. col. 2. C. de Carbo. & dicto. Barr. in l. creditores. in §. quæst. principali. C. de pigno.

31 Itaq; debitor non capiendus nisi ex causa iudicati, etiam si debeat ex instrumento publico. Neq; enim publicum instrumentum executionem meretur de Iure Ciui. l. minor viginti quinque, annis cui fideicommissum. ff. de mino. & ibi notat Bart. Bal. & Ange. in l. si cum dotem. §. eodem autem tempore. & ibi Alexand. col. 3. ff. solu. matrim. Angel. in l. cum antea. C. de arbit. & in l. ait praetor. §. si iudex. ff. de re iudic. late Roder. in repet. l. post rem. in declaratione legis Regiae, col. 5. vers. & vt videas. ff. de re iudic. Tamen Iure Regio, si quis debeat ex instrumento publico, executio fit aduersus eius bona, & nisi det fideiussorem de euictione bonorum quae nominat, vt in eis fiat executio pertrahitur in carcerem, vt supra dixi. Dum modo instrumenta sint liquida, vt late probat Rodericus in d. l. post rem in declaratione legis Regiae. l. 4. & 5. tit. 8. lib. 3. Ordinam. l. 64. Tauri. l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recopil. Et dum modo instrumenta habeant clausulam gaurentigiam alias etiam Iure Regio non sunt mandanda executioni, vt apparet ex l. vltima condita in couetu Madritensi, anno. 1534. quae habetur. l. 5. tit. 21. lib. 4. Recopil. vbi lex facit mentionem de exequentis contractibus gaurentigij, & non est recedendum à verbis legis. Ita docet Roder. in d. l. post rem. in declaratione legis Regiae, col. 13. Segura in repet. l. si ex legati causa, nu. 78. ff. de verbo. obligat. & ita esse in praxi receptum testatur. Couar. Variar. resolu. lib. 2. c. 11. nu. 3. vers. illud sanè. Atq; item executio Iure Regio fit in bonis, & persona debitoris si agnoscat singrapham suam manu descriptam qua pecuniam dare promittit, vt in ea lege Madritensi, quae habetur d. l. 5. tit. 21. lib. 4. Recopil. est constitutum, nam confitens in iudicio se debere, executione cogitur ad solutionem. l. proinde. §. notandum. ff. ad leg. Aquil. l. post rem. vbi late Roder. in 3. notabili. ff. de re iudic. l. debitoribus. ff. de re iudic. l. vna. C. de confiscatione. Priuata enim scriptura agnita à parte eadem

dem habet auctoritatem, quam si esset à tabellione confecta. l. 119. tit. 18. part. 3. Rebus. 2. tit. om. ad leges Gallicas. tract. de chiographorum, & cedularum recognitione à num. 25. Auendanius in capitis Praetor. 2. par. c. 31. num. 1. vers. aliquando tamen. A uiles eod. tract. c. 10. glos. verb. Execucion à num. 33.

32 Iure tamen Regio conuentus ratione debiti, si debitum constat per scripturam etiam non habentem clausulam gaurentigiam, vel per probationem summariam capi potest si non habet bona immobilia, vel si non det fideiussorem Regia. l. 66. Tauri. l. 2. & 4. tit. 3. lib. 2. For. l. 7. tit. 8. lib. 2. Ordin. l. secundum. ff. qui fati. de cogon. qd si conueniatur pro summa minori, quam centum moropetri sufficit cautio iuratoria, si fideiussorem, non inueniat. l. 41. tit. 2. part. 3.

33 Praeterea Iure Ciui. adco debitor non potest detineri à creditore, neq; à iudice, vt captura in casibus in quibus executio admittitur non possit fieri, nisi executor ostendat preceptum iudicis tabellionis manu signatum, & à iudice subscriptum. l. 2. tit. 29. part. 7. l. 7. 8. & 10. tit. 14. lib. 2. Ordinam. scribit Bald. in l. consentaneum. quæst. 8. C. quomodo & quando iud. citat. l. neminem. C. de exhib. reis. notat Ias. in l. cum proponas in. 1. C. de pact. Bald. in c. cum parati. col. 2. de appellat.

34 Rursus illud non praetereundum qd captus est dimittendus etiam si det in fideiussorem filium si modo is sit idoneus. Bald. consi. 90. lib. 5. Licet enim in satisfatione de iudicio sistendo admittatur filius, vel consanguineus licet non sit satis idoneus facultatibus textus in l. 1. 2. & 3. ff. de in ius vocan. vt eam notat Bart. in l. sciendum. in fine princ. ff. qui satisfada. cogon. Alexan. in l. fideiussor. ff. eodem titulo. hoc non habet locum quando fideiussor datur pro securitate solutionis, nam debet esse idoneus. Ita Bart. & Bald. in d. l. 1. ff. in ius vocati, vt cant, & ibi Angel. Roder. in l. 2. titulo De los emplazamientos. §. nunc oportune, col. 4. vers. & aduerte. Ratio autem quare captus ex causa iudicati est dimittendus si det fideiussorem est. Quoniam praestans fideiussorem videtur esse soluendo, si fideiussor idoneus est l. si plures. §. praeterea. ff. de fideiussor. Et ibi not. Bar. Paul. Imola, & Angel. Si enim fideiussor, de euictione idoneus non sit debitor captus: non est dimittendus e carcere quoniam ratio quare dato fideiussore dimittitur

mittitur est, quoniam censetur esse soluen-
do, quoniam saltē fideiussor soluet; & qui
est soluendo nō potest capi: vt supra dixi, 36
cum autem fideiussor soluendo non sit: mi-
nimè poterit soluere, & idē debitor prin-
cipalis nō videtur esse soluēdo. Et sic capi
potest, & non dimittetur etiam dato fidei-
iussore. Nota tamen q̄, vt quis damnatus
per sententiam dimittatur dato fideiussore
debet esse fideiussor desoluendo, neq;
sufficit de iudicio sistendo Bart. in l. neq;
impubes. ff. de in ius vocan. Bald. in l. fin.
§. & si prætata. aliās. §. in computatione.
C. de iur. de lib. Castell. l. 66. Tauri. Verbo
Arrogar, col. 3. Roma. singulari. l. 42. incip.
vnus vult fideiubere citato. text. in l. si pe-
cuniz in fine. ff. vt in poss. lega. & in l. his
consequenter. ad fin. ff. famil. hær. cis. Bart.
in l. consentaneum. C. quomodo & quādo
iud. Angel. & Alex. qui rem limitant in l.
de die, vers. planē. ff. qui satisfacere cogan.
Roman. Alexand. & Ias. in d. l. neq; impu-
beres. §. fin. Boer. decis. 314. nu. 5. ratio est
quoniam cum sit damnatus per sententiā
iam iudicium est finitum. Deinde cum sit
damnatus soluere; fideiussio de iudicio si-
stendo, aliud continet quam solutionem.

35 Deinde, vt ad rem reddamus: adē in-
gratum fuit Iure Consultis, debitorem à
creditore capi, vt pactum de ea re expressē
factum inter debitorem, & creditorem, vt
scilicet possit eum capere, & in priuatum
carcerem deducere non valeat. l. nō est sin-
gulis. ff. de reg. iur. notant Bart. & DD. præ-
cipuē Aretin. in l. alia. §. elegantē. ff. solu-
matrim. Bart. & DD. in l. Titio centum. §.
Titio centum. ff. de condi. & demonst. An-
gel. in l. si vnus. §. pacta quæ turpem. per il-
lum text. ff. de pact. Ripa in l. obligatione
generali. nu. 22. ff. de pigno. Couarru. V-
riar. lib. 2. cap. 1. nu. 7. Ferdi. Vazquius de
Menchaca in tractatu de successio. creatio-
ne lib. 3. §. 22. limita. l. 8. nu. 81. Angel. A-
retin. & Annibal in repet. l. nemo potest,
nu. 138. ff. de leg. 1. & ibi Rip. nu. 19. licet
contra argutetur Crot. ibi. Cui respondet
Vazquius d. tract. lib. 1. §. 6. nu. 33. Quod
omni vacat ambiguitate quoniam captura
personæ, & incarcerationis sunt meri imperij
Authent. de exhibendis reis. §. si vero. l. 1.
C. de priua. carce. pacta autem priuatorum
dare non possunt, quæ meri imperij sunt. l.
priuatorum. C. de iurisd. omni. iud. Neq;
in carcere priuato potest detinere nisi pa-
ter, maritus, & dominus, glos. Fab. & Do-

tores in l. 1. C. de priua. carcere.
36 Quinimo non valet pactum, vt creditor
possit propria autoritate capere debitore,
& illum in publicum carcerem deducere,
quoniam cum captura sit meri imperij pa-
cta priuatorum id dare non possunt, ita ad-
uersus Bart. qui contra sensit docent An-
gel. Alexan. & cæteri in l. alia. §. elegantē
ff. solut. matrim. Rip. in d. obligatione, nu.
23. ff. de pign. qui citat Socin. consil. 100.
lib. 1. Sed non reperio Socinum tale quip-
piam ibi dicere, citat etiam Bald. consil. 283.
lib. 1. nu. 9. Qui id nominatim scribit, &
q̄ ordo iuris non potest tolli pactis priua-
torum. c. de causis de offi. de leg. Authent.
offeratur. C. de lit. contest. Præsertim quia
hoc è republica est: quid enim oriri potest
ex talibus pactis, nisi dissensiones, & rixæ,
quæ rempublicam magnopere labefactāt:
& hanc opinionem sequitur Aretin. in d.
l. nemo potest. Crotus. ibi. nu. 8. Vazquius
in tracta. de resolutio. vlti. volunt. lib. 1. §.
6. nu. 34. Pactum tamen, vt debitorem ca-
piā propria autoritate operatur, vt iudex
nuntium mittere possit etiam si debitor
nō sit suspectus vide. Pute. de sindicatu. §.
captura. num. 7.

37 Præterea de Iure Ciuili ea videtur verior
opinio, vt non valeat pactum inter debi-
torem, & creditorem, vt debitor qui condē-
natus non est capi possit per iudicem: quo-
niam, vt dixi iuris ordo pactis priuatorum
interrumpi non potest. Iuris autem ordo
est, vt debitor non capiatur, nisi præmissa
citatione. l. consentaneum. & ibi Barto. C.
quomodo, & quando iud. Bart. in l. fin. ff.
ad leg. Iul. pecul. Roma. consil. 224. incip.
ista captura. Rip. in d. l. obligatione. num.
25. & post citationē probanda est summa,
& causa debiti. Et debitor est condemnan-
dus, & post condemnationem, quæ in rem
iudicatam transferit. capi potest. l. 1. & ibi
Bald. C. qui bon. ced. poss. Et antequam ca-
piatur, debet fieri executio in eius bonis, vt
dixi supra num. 26. & in bonis fideiuf-
soris, vt tradit Ripa in dicta. l. obligatione,
num. 25.

38 Hic autem ordo, qui pertinet ad causæ
cognitionem nō potest omitti etiam si par-
tes contra pasciscātur, quia est introductus
fauore iudicis, vt restē iudicet autore Bar.
in Authent. offeratur. C. de lit. contest. glo.
& DD. in c. 1. de libelli oblato. Qua potissi-
ma ratione, hanc opinionem probant Ro-
man. Paul. & Areti. qui testatur hanc cō-
munem

munem in l. alia. §. elegantē. ff. solu. patri.
& ibi Alexan. Bart. in l. Titio centum. §.
Titio centum. ff. de condi. & demonst. Bal.
& Angel. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. &
est verior opinio autore Ripa in d. l. obliga-
tione, nu. 27. ff. de pigno. vers. defendēdo.
Couarr. Variarum resolut. c. 1. nu. 7. Licet
contra sentiant Ang. & Platea in l. nemo
carcerem. C. de exact. tribu. Aretin. in d. l.
nemo potest, col. 1. Bald. in d. §. Titio cen-
tum. Carceratio enim actus est turpis, &
ignominiosus, autore Nouello de dote. 6.
part. priuilegio. 42. col. 2. Imò censetur in-
iuria, quæ non potest aboleri autore Paul.
& Ias. num. 22. in l. 4. §. condemnatum. ff.
de re iudi. quare æquum est rem maturē
considerare.

39 Licet autem tale pactum non valeat ta-
men si debitor debeat ex instrumento gua-
rentigio, quod Iure Regio habet executio-
nem paratam: cōuentio valet. autore Paul.
d. §. Titio centum. Ripa in d. l. obligatione,
num. 28. & debitor capi potest, vt dixi. nu.
31. nam censetur debere ex causa iudicati,
vt in instrumento expressē dicitur. Et de-
bens ex causa iudicati capitur si non habet
bona, vt supra dixi.

Illud tamen non prætereundum q̄ licet
non valeat tale pactum: valebit de ea re cō-
suetudo. l. miseri opinatores. C. de exact. tri-
bu. lib. 10. valebit inquam consuetudo, vt
debitor capi possit à iudice, etiam si nō de-
beat ex instrumento guarentigio, neq; ex
causa iudicati ita intelligendum, quod scri-
bit Ripa in d. l. obligatione, nu. 29. versic.
cæterum. Guido Papa, quæ ff. 61. Capell.
Tolosana, decis. 61. Petrus Iacob. in sua pra-
ctica. tit. de cessio. bono. Couarr. vbi supra,
num. 7. Rursus illud non prætereundum,
quod debitor detentus in carcere potius
æquiparatur obsidi, quam pignori. ita Bal.
consil. 90. num. 3. lib. 5. qui citat notata in l.
ob æs. C. de actio. & obliga. Vnde infert,
quod licet pignus possit retineri ob chiro-
grapharum pecuniam, pro qua pignus obli-
gatum non est. Tamen qui se obligauit ad
pœnam carceris pro vna causa, non potest
in carcerem conijci, pro qua talem obliga-
tionem non fecit. An autem debitor, qui
Iure nostro Hispanico addicitur creditori
fit loco obsidis, an vero loco pignoris dicā
infra suo loco.

40 An autem exceptio nullitatis opposita
aduersus sententiam impediatur capturam
personæ etiam si requirit altiorē indaginē

Paul. q̄ sic in l. 4. §. condemnatum. ff. de re
iudi. & ibi Alexand. col. fin. quoniam captu-
ra est iniuria irretractabilis, vt videtur fen-
tire Bald. in l. vna. C. in integ. restit. postu-
lata, nil noui fieri. Sed certè imò est iniuria
retractabilis. Et reparabilis idē exceptio
nullitatis non impedit capturam debitoris
si debeat; ex sententia, vel instrumento, ita
Ias. §. condemnatum. num. 24. & ita seruat
stilus licet contra scribat Alexan. consil. 17.
col. 2. ad finem. lib. 1. Sed intelligendū quā-
do nullitas constat ex ipso instrumento, vt
dixi in tractatu De non meliorandis filia-
bus, cap. pen. nu. 23. & ita intelligendum
quod scribit Rodericus in l. 2. tit. De los go-
uernos, q. 4. nam videtur sequi doctrinam
Pauli in d. §. condemnatum. Sed facilè elu-
deretur, vis sententiæ si eius sententiam
admittimus.

41 Rursus humana libertas adē Iure Con-
sultis curata, vt frequentiori creditorum
calculo receptum fit: non posse renuntiarī
beneficio cessionis bonorum, quoniam ta-
le pactum est aduersus humanitatem quā
ali inter homines oportet. Præterea est ad-
uersus hominis libertatem nisi enim cede-
re possit: perpetuo in carcere miser iacebit.
Non valet autem pactum per quod quis se
perpetuo carceri mancipat, quoniam esset
perpetua, & misera seruitus, nā esse in car-
cere, & esse apud hostes æquiparantur. l. 1.
tit. 29. part. 2. Et non est in manu hominis
se seruituti subijcere: præsertim seruituti,
tam cede, tamq; inter Christianos non ad-
mittendæ. l. nec si. C. de lib. causa. l. 2. ff. de
lib. homi. exhib. l. Titio centum. §. Titio
centum. ff. de cond. & demonst. l. 4. tit. 31.
part. 2. minor enim videtur miseria serui,
quam eius qui in carcere perpetuo futurus
est si animi ægritudo, & anxietas respiciā-
tur. Et q̄ talis renuntiatio non valeat do-
cent. Abb. & communiter Canonistæ in
c. Odoardus de solutio. Cin. nu. 96. Bal. &
Salic. nu. 9. in l. 1. C. qui bono. ced. possunt.
Bart. Imol. Rapha. Comensis, & Alber. in
l. alia. §. elegantē. ff. solu. matrimo. & dicit
esse communem. Alber. in rub. C. qui bo-
ced. posses. col. fi. Alexan. consil. 37. nu. 6. &
ibi Molin. in additione litera B. lib. 2. Fa-
ber. §. fi. Insti. de actio. nu. 7. vers. cōsuevit,
& ibi Ias. qui se remittit, nu. 30. & itidem
Zaf. & est verior, & magis communis opi-
nio, vt testatur Couarr. Varia. lib. 2. cap. 1.
nu. 7. Guido Papæ decisione. 211. incip. de
bitor non potest Beronius. q. 133. num. 1.
Capella

Capella Tolosana. 61. Ioannes Paponius in consuetudines Burbonias, titulo de cessione. §. 72. ad finem Belsian. in consuetudinibus. Aluerniæ titulo de cessione, arti. 4. versiculo & vtrum. Et hæc est opinio receptior, & humanæ societati congruentior. Scio quod contra scribunt Roman. Angel. & Alexan. num. 11. in. l. alia. §. elegantè. ff. solu. matrim. Federi. consil. 60. Rotta. antiqua. §. 65. Felin. cap. ex rescripto, nu. 11. de iure iuran. & in. c. si diligenti, col. 2. de foro compet. quorum opinionem exacto iure veriore censet Ripa in. d. l. obligatione, nu. 30. ff. de pigno. vbi ponit limitationes ei qui vellit eam amplecti, vt scilicet non procedat quando est periculum, ne debitor moriatur in carcere. Sed & eandem opinionem (scilicet cauendum, ne vnquam debitor moriatur in carcere valens eam effugere) notat Boer. decis. 349. Aufrer. decis. Tolos. 61. Adhuc mihi prima sententia placet, tam ex rationibus supra productis quam etiam ex textu, quæ propugnatores aduersæ partis, pro se citant in l. fin. C. qui bon. ced. poss. vbi Imperator scribit opinionem humaniorem semper eligendam. Deinde ille textus in. d. l. fin. quod est vnicum fundamentum cōtra sententiarum dum dicit, quod ille qui accipit inducias quinquenales, non potest bonis cedere, non probat eorum opinionem quid enim mirum si accepto vno beneficio, scilicet inducijs ad querendam pecuniam prius alio, scilicet cessione. At hæc ex verbis & stultis promissionibus, & renuntiationibus de non cedendo priuamus hominem libertate, & non beneficio, vel alio remedio concessio. Præterea Aufrer. in additione Capellæ Tolosana. 61. dicit talem renuntiationem non seruandam quando paupertas, & fames est notoria idem dicit Feder. consil. 60. Anton. Imol. in. c. cum contingat Alexand. in. l. alia. §. elegantè. num. 12. ff. solut. matrim. vbi dicit hoc procedere etiam si renuntiatio fuerit iurata si est periculum mortis. Ad eò autem cessionem bonorum renuntiari non potest, vt neq; iuramentum super ea re interpositum seruandum sit, vti iudicatum scribit Guido. decisio. 211. incip. debitor. col. 2. vers. sed his. Abb. ante eum in cap. 2. col. 2. de pigno. Paponius in dict. §. 72. quibus pro sua humanitate accedit Couarr. Variarū resol. lib. 2. cap. 1. num. 7. versiculo ego iudicem. præsertim si inopia debitoris sit

in culpa non crimine, neq; luxu contracta. & Beroius decisio. 133. num. 5. Rursus Aufrer. in additione Capellæ Tolosana. 61. dicit quod si inopia, & fames esset notoria admittendus est ad cessionem, nõ obstante iuramento, quoniam seruare illud est aduersus ius naturale, & quod tale iuramentum non sit seruandum scribit, Vaz quius in tract. de success. creatio. lib. 3. §. 22. limita. 18. nu. 80. Huic opinioni libenter accedo licet contra scribat Imola in. c. cum contingat. nu. 83. de iure iur. Capel. Tolos. 61. Rip. in. d. l. obligatione, nu. 33. vers. 3. Marian. Socin. in tract. de citat. arti. 17. nu. 18. Federicus consil. 60. Moti quoniam non est aduersus bonos mores hominem in carcere detineri ob æs alienum. Mihi satis videtur esse aduersus bonos mores. Quod est aduersus charitatem & aduersus affectum humanitatis insitum peccatoribus hominum. Hominem Christianum non posse vilo effugio euadere carcerem, vt proximo profit, vel Regi seruiat, vel meliorem fortunam aucupetur. Non est admittendum in Republica bene constituta. Et res est exempli abhorrentis ab omni humanitate. Quæ utilitas est creditoris, quod debitor carceris miseria, & foribus tantum non enectus perpetuo suspiraret. Respõdebis apparebit aliquis, qui pro eo soluat? Quid si non appareat nam iam olim refrixit charitas, & rara est, & tenuis hominum benignitas in ægenos, præsertim si magnam summam debeant. Iudices oportet in republica excitare exempla misericordiæ, & charitatis non tyrānicæ immanitatis, & Scithicæ, feritatis. Postremò quid nostri exagerat iuramentum hoc in negotio? Christus qui charitas est, qui mitissimus est, qui Matthæi cap. 18. insectatur creditorem, quod nõ audijt debitorem dicentem: *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi?* Non remittet ipse liberalissimè iuramentum debitori, qui renuntiauit beneficio cessionis, cum videat illum egenū, & miserum vnumq; ex eorum numero de quibus dicit Ioannis: *Quod huic dedisti mihi dedisti.*

43 Præterea obijciunt nostri, non est aduersus bonos mores hominem ratione æris alieni, esse in carcere, fateor: sed non posse euadere carcerem cum bonis careat, & ad cessionem non admittatur est aduersus bonos mores, vt ex Euangelicis, & Apostolicis traditionibus manifestè deducitur, neq;

neq; iuris decreta ad alēdā in humanitatē inuenta sunt, nisi difficilimè abolenda, & quando ex cōtractu iurato insurgit iniquitas iuramenti vis tenuis est, vt in. c. debitor. de iur. iurā. c. significante de pign. Bart. in. l. si quis pro co. nu. 10. ff. de fidei iur. Alcia. in. c. cum contingat. num. 122. & 176. vbi Abb. nu. 5. de iure iuran. solum valeret hoc pactum quando debitor dolum, vel imposturā cōmississet. Sed illud non est ex vi pacti, sed quia iure cōstitutū est, ne debitor qui dolum cōmissit, admittatur ad cessionem bonorum, vt dico infra. c. 16. nu. 19.

44 Illud videtur memoria dignum, qd Fab. in. §. si. nu. 7. Insti. de actio, insectatur Episcopos facientes constitutiones quod debitores excommunicati non traddantur ecclesiasticè sepulturæ, etiam si bonis cesserint, dicitq; tales cōstitutiones esse aduersus bonos mores, & qd cum Pontifex remedium cessionis admiserit in. c. Odoardus. de solutio, nõ potest ab inferiore tolli. c. indultum de reg. iur. in. 6. cuius opinionem sequitur Belsianus in consuetudines Aluerniæ. tit. de cessione. art. 4. & est opinio vera, & tales Episcopi: tanti nominis honore, sunt indigni. Quinimò cessione bonorum, & eius effectus non potest tolli à legato de latere imò ne ab ipso quidem Pontifice, nisi ex causa iusta, vt notat Beroius. q. 133. nu. 2. de qua re vide, cap. 2. infra.

45 Rursus illud non prætereundum: qd etiā si pactum de non cedendo bonis non sit seruandum etiam, si sit iuratum tamen tale pactum operabitur, vt debitor cedēs, si perueniat ad pinguiorem fortunam conueniatur, non in quantum facere potest, vt. l. is qui bonis. ff. de cessione. bono. sed insolidum nulla re sibi ad alimenta retenta, ita docet Bald. in. l. 1. C. qui bono. cede. possūt. Ripa in. d. l. obligatione. nu. 33. vers. vlt. Guido decisione. 211. Aufrerius in additione Capellæ Tolosana. quæst. 61. Quod mihi probabile, & verum videtur, & sequitur Rapha. in. l. alia. §. elegantè. ff. solu. matrim.

Deinde vide quanta æquitate Iuris Civilis conditores vellint cum debitore inope agi, vt si post cessionem aliqua bona acquirat: non possit exigi in plusquam facere possit. §. si. Insti. de actio. l. is qui bonis ff. de cessione. bono. quod an stante lege Regia, & iure Hispanico admittatur dicam infra suo loco.

46 Rursus: ad eò mitissimè, lex vult agi cum debitore, vt, efugiat carcerē, vt licet de iure

aliud pro alio solui non possit, vt in. l. 2. §. mutui datio. ff. si cert. pet. tamē si debitor non possit soluere pecuniam, & non inueniat emptorem rerum suarum: potest dare aliquid de bonis suis insolutum & creditor illud accipere tenetur, ne debitor cogatur vili vendere, & incarceratione esse, text. est in Auth. hoc nisi. C. de solu. & ibi notat DD. Bal. in. l. ordo. nu. 15. C. de execu. rei iudic. Deci. & Ripa. nu. 25. post las. in. l. 2. §. mutui datio. ff. si cert. pet. Capella Tolosa. q. 68. A fliet. q. 358. Rom. singu. 815. incip. tu habes. Bart. in Auth. hoc ius porrectū. C. de sacro sanct. Eccl. Capicius, decisio. 42. nu. 5. l. 2. tit. De los gouernos, lib. 3. Fori. Alcia. Parergon. lib. 10. c. 23. facit. l. à D. Pio §. si pignora. ff. de re iud. l. 6. tit. 27. part. 3. Vbi si pignora emptorem non inueniant, creditor debet audiri volens ea habere insolutum vide DD. ibi & Guido Papæ singulari. 941. incip. si debitor. Quare creditores, ne cogantur capere rem insolutum subiiciūt aliquem emptorem, qui paruum prætium offerat, nam beneficium. d. Auth. hoc nisi. non habet locum si reperitur emptor. Et qd teneatur accipere rem insolūtū si deficit pecunia intellige, si debitor nõ reperiat emptorem, vt in d. Auth. hoc nisi. in fine, & in Auth. de fidei iur. §. quod autē, & qd teneatur accipere rem insolutum est verum, etiam si debitor promissit soluere in pecunia numerata secundum Cin. in d. Authent. hoc nisi. & notat Ripa in d. §. mutui datio. nu. 25. Præctici Papienses in libello actionis hipotecariæ versiculo exceptionem solutionis.

47 Debitor tamen probare tenetur se diligenter curasse pecuniam inuenire ad solutionem, & quod non potuit reperire, & debet cauere de euidione creditori, pro re quam illi insolutum dat. Hæc omnia probantur in Auth. de fidei iur. §. quod autē. Vnde desumpta est. Authent. hoc nisi, & debet traddere creditori instrumenta titulorum arg. l. Titius. ff. de act. empt. notat Roma. in d. §. mutui datio. & ibi Rip. nu. 25. Ite creditor potest bona meliora, accipere textus est in d. Auth. hoc nisi, & in. §. qd autem. & potest eligere mobilia capere, vt. §. quod autem. Notandum tamen, qd pro paruo debito non potest creditor accipere rem meliorem pluris valentem si alia proportione bilior offeratur. ita docet æquissimè, Imol. & Alex. in. l. à D. Pio. §. in vditione. ff. de re iud. Salic. in d. Auth. hoc nisi. ad finem.

- Alexand. in d. §. mutui datio, & ibi Ripa. nu. 26.**
- 48** Præterea si ecclesia esset debitor, & non posset in pecunia, vel in bonis mobilibus soluere, creditor non posset eligere rem immobilem meliorem: textus est in Authen. hoc ius porrectum in fine. C. de sacro san. Ecclie. & ibi Bart. & alij, & in Authent. de alien. & emphi. §. si vero. glos. Bart. Alex. Iaf. Decias, & Ripa. nu. 27. in d. l. 2. §. mutui datio. ff. si cert. peta. Roma. singul. 813. incip. tu habet. Aufrer. in additione Capellæ Tolosana. 68. Meminit tamē oportet Ecclesiam hoc casu posse dare in solutum immobilia, si mobilia nō habet, vt in dictis iuribus probatur, & notant Fulgo. Deci. & Rip. nu. 27. in d. l. 2. §. mutui datio. Rursus notandum errasse Castellū in l. 20. Tauri. verbo *En dineros*, versu. Item fallit in creditore, & ibi quia inuitus, vbi dicit speciale esse in ecclesia, vt creditor cogatur accipere rem insolutum.
- 49** Aded autem hoc remedium æquum, & fauore dignum visum est, vt non possit renuntiare beneficio Auth. hoc nisi. C. de soluti. vt scilicet debitor non potens soluere in pecunia, neq; vendere possessiones suas, non liberetur offerendo creditori rem in solutum. Ita docuit Iacobus Beluisius, in Auth. de fidei iuss. §. si. Alex. confi. 37. viso, & opportunè discussio. nu. 6. versu. tercio videtur lib. 2. quoniam talis renūtiatio videtur continere quid turpe, & inhumanum quoniam renuntians d. Auth. hoc nisi. C. de soluti. videtur pascisci, q̄ iniuriam patitur hoc est, q̄ possit detrudi in carcerem, & q̄ creditor ei sit acerbus, & durus. §. si. in Auth. de fidei iuss. ided valere non debet. l. iuris gētium. §. si pasciscar. l. si vnus. §. pacta quæ turpem. ff. de pact. l. alia. §. elegantèr. ff. solu. matri. & faciunt, quæ supra dixi. q̄ non valet pactum, vt non liceat cedere bonis. Cinus. reliquit rem indiscussam. Reperio tamen q̄ Salice. in d. Auth. hoc nisi. dicit, q̄ potest renuntiare, & Rip. in d. §. mutui datio. nu. 28. ver. ceterum: nulla facta mentione de Alexan. in d. loco. scribit Auth. hoc nisi. non procedere si debitor renuntiauit beneficio illius Authenticæ, citat Alex. in l. alia. §. elegantèr. ff. solu. matri. quem non reperio tale quippiā scribere, tantū sentit, q̄ potest renuntiare cessione bonorū. Mihi verior videtur opinio Salicet. & Ripæ, q̄ scilicet possit renūtiari. d. Auth. hoc nisi. argumento. l. si quis in conscribendo. C.

de pactis: quoniā nihil continet turpe tale pactum, non enim debitor tempore quo se obligat scit iā q̄ sibi defutura est pecunia ad solutionem, & q̄ nōn debet habere mobilia, neq; inuenire emptorem immobilium, & sic non est verum q̄ Alexan. dicit, quod videtur pascisci, vt iniuriam patitur. Præterea si habet possessiones liberabitur à carcere aliquando enim inueniet emptorē nō enim tempora semper acerba, & infelicia sunt, sed est omnium rerum vicissitudo: alias cito soluerentur humanarum rerū cōpages. Si cōmercia, & emptiones, & venditiones præ inopia contrahi non possent, & vt omnia desint effugiet carcerem cedendo bonis, vt expressè dicit textus originalis in Authent. de fidei iuss. §. quod autem. versu. si enim. Et sic posse renuntiare. d. Auth. hoc nisi. docet Aufrer. in additio. Capellæ Tolos. 68. Neq; obstat si quis obijciat, q̄ Aufrer. dicit renūtiationem non valere, si per statutum municipali debitor, nō admittatur ad cessionem bonorum, quia tūc si valeret perpetuo remaneret debitor in carcere cum facta renūtiatione non posset dare bona insolutum. Quare dicit, quispia: q̄ cum Iure Regio beneficium cessionis bonorum sit sublatum, vt dicitur in cap. 2. Quod renūtiatio Auth. hoc nisi. nō valeat. Sed responde, quod nō ita est sublatum, vt debitor debeat perpetuo manere in carcere, imō liberabitur à carcere dādo se in seruitium creditori aliās non valeret lex tollens beneficium cessionis bonorum, vt docui, cap. 2. In summa: verissimum censo beneficium Auth. hoc nisi. posse de Iure Ciuili renuntiare, quia liberabitur debitor cedendo bonis. At Iure Regio cū non liberetur cedendo bonis sed debeat seruire certè seruitium impeditur, vbi cunq; debitor dat rem, vel pignus creditori, vel fidei iussorē. l. 2. titulo *De los gouernos*, l. b. 3. Fori. Quod Iure Regio (citra dispositionem Iuris Ciuilis) admittitur ad euitandum seruiendi onus. Quod intelligendum nō quo ad hoc, vt debitor renuntians non possit conijci, & detineri in carcere, nam quo ad id etiam Iure Regio valet renūtiatio: nā coniectus in carcerem quæret pecuniam, vel rem mobilem, vt soluatur à carcere at si res veniat ad periculum additionis debitorq; nisi possit dare in solutum sit tradendus in seruitium, & tunc poterit rem in solutum dare liberabiturq; etiam si renuntiauit dispositioni Auth. hoc nisi.

Deinde

- 50** Deinde non procedit dicta Authen. hoc nisi. si debitor iurasset soluere in pecunia numerata, & non in alia re aduersus voluntatem creditoris. Ita Ripa in d. §. mutui datio. nu. 28. versu. item, qui citat Alexan. confi. 37. viso. lib. 2. quia iuramentum habet vim specialis renūtiationis cap. ex rescripto, vbi glosa de iure iuran. & vt dixi si specialiter. d. Authentica renuntietur non potest debitor, vt eius beneficio. Addit tamen prudenter Ripa. quod si post renūtiationem, vel iuramentum superuenit casus inopinatus auferens debitori potētiam soluendi in pecunia, & potētiam vendendi bona sua debitor, non obstante iuramento satisfacet dando bona insolutum, quia iuramentum intelligitur rebus, sic se habebitibus. c. cum inter. de renun. Imol. & Iaf. in l. quod seruus. ff. de condi. ob causam. Et iuramentum solum habet vim specialis renūtiationis quoad cogitata cap. veniens. de iure iuran. Iaf. in l. si mihi & tibi. §. si. ff. de leg. 1. facit. l. fistulas. ff. de contrah. empt. facit quod scripsi. in tractatu de non melio. filia. dotis ratio. cap. 4.
- 51** Illud non omittendum, quod Authen. hoc nisi. & eius beneficium seruandum etiā si debitor, iam sit in carcere, nam vt liberetur ab ea creditor cogitur recipere de bonis suis insolutum, iuxta Authen. de fidei iussore. §. fin. ita significat Bald. in l. ordo. col. fin. nu. 15. C. de executio. rei iudi. Aufrerius in additione Capellæ Tolosana. 68. iuncta decisio Capellæ. Et hoc etiam casu fallit regula. l. 2. §. mutui datio. ff. si cert. pet. facit. l. 2. titulo *De los gouernos*, lib. 3. For. An autem dare possit in solutum nomina debitorum, vide Bald. confi. 358. lib. 5. Sed hic paulisper lector subsistere reperio enim, quod Castellus in l. 20. Tauri. verbo *En dineros*, versu. Item creditor. Scribit creditorem non cogi accipere rem in solutum nisi debitor sit incarceratus allegat Bald. in l. ordo. C. de execut. rei iudica. qui nihil huiusmodi significare voluit. Deinde allegat Authen. hoc nisi, & Authen. de fidei iussore. §. quod autē, sed certè Castellus meo iudicio, hac in re à scopo prorsus aberrat, nam text. in §. quod autem, satis probat contrarium dicit enim textus, quod vt rigor in debitores minor, sit, & clementia eos subleuet iudex iubeat dari in solutum rem immobilem creditori. De Iure autem ciuili, antequam debitor capiatur sunt res eius vendendæ, vel addicendæ creditori. l.

à Diuo Pio. §. in venditione. Et §. si pignora. ff. de re iudic. & dixi supra num. 26. Ergo dispositio. §. quod autem procedit ante carcerem. Deinde æquius est hoc admitti, & hanc esse veram opinionem significat Aufrerius in dict. additione Capellæ Tolosana. 68. qui post decisionem Capellæ, quæ docet creditorem, si de sit pecunia debere accipere rem in solutum dicit per modum extensionis, idem quando debitor iam est incarceratus. Rursus Castellus dicit, hæc verba: *Quod tamen limita, nisi sit debitor ex contractu guarentigato.* Omitto, quod rem non probat ratione, vel autoritate non miror: forsam alijs erat negotijs distentus. Sed quid senserit scire cupiam. Nam si vult, vt debens ex contractu guarentigio, non possit dare rem in solutum, vt effugiat carcerem toto celo aberrat. Quid enim habet contractus guarentigius, quod debitum reddit liquidum? Vtiq; si liquidum non esset iudex, non iuberet in dict. §. quod autem. rem dari insolutum, ergo ibi res erat iudicata, vel confessio partis nihilominus, tamen iubet lex, vt iudex cogat creditorem accipere rem insolutum. Sed magis arbitror Castellum sensisse, vt si debitor iam sit incarceratus, & debeat ex contractu guarentigio non liberetur dando rem insolutum forte imitatus opinionem eorum, quibus placet sepulturam mortui posse prohiberi, si debeat ex contractu guarentigio, quorum memini. num. 21. Sed si hoc sensit etiam longissimè fallitur, illo enim, qui debet ex contractu guarentigio, siue sit coniectus in carcerem siue non. Dignior est misericordia, quam qui non debet ex contractu guarentigio, nimirum magis præmittitur, & priuationis luce, & executionis rigore, textus autem in §. quod autem æditus fuit ad subleuandum miseriam debitorum, vt ex eius tenore elicitur. Deinde si mouetur, quod contractus guarentigius habet vim rei iudicatæ certè in §. quod autem debitor debebat ex re iudicata aliās non diceret lex, vt iudex daret rem insolutum. Nam quoad executionem iudicis manus cessat, quousq; adsit sententia, quæ transeat in rem iudicatam, vt dixi, num. 31. Sed ad decreta debitoribus fauentia redeamus.

- 52** Reperio, quod Scotus in quarto sententiarum, distinet. 15. scribit quod si debitor non præmittitur vltima inopia, sed tamen

si restituat patietur magnam iacturam rerum suarum putā, quod erit sibi inutilis ars ex qua alit se, & familiam suam, quoniam forsā oportet vendere instrumēta, & libros vel capitale cum quo lucratur vitium, & hoc casu dicit, quod non tenetur statim restituere si creditor diues est, & cōgruenter viuere potest etiam si sibi debitum non restituatur, & sufficere quod debitor quolibet anno soluat particulam summā, ut Ioannes de Neapoli in quodlibeto 9. quæst. 22. & sequitur Lupus in rubri. de donat. inter virum & vxor. §. 63. limitabis num. 50. vers. & cogitabis. Debet tamen debitor, si vult tutus esse in conscientia viuere parçē, id solum expensens, quod ad victum, non quod ad splendorem necessarium est. Vt quā primū satisfaciāt, neq; enim de alieno quis viuere potest iuxta familiā, & status sui dignitatem autore Ricardo in. 4. sententiarum distin. 15. arti. 5. & ibi Petrus de Palude, & Gabriel quæst. 2. col. 2. in princ. versiculo. Sed vtrum sit necessarium. Archiepiscopus Florentinus in. 2. part. tit. 2. cap. 8. colum. 5. Ecce habes nouam indulgentiam concessam his quos ægestas præmit.

53 **R**urfus, & in fauorem eorum qui soluendo non sunt illud videtur inductum, vt si pauper, qui soluendo non est pecuniā mutuo accipiat, & ex ea alat filios, creditor aduersus filios agere possit, qui habent fortē res maternas, vel aliās diuites sunt, hoc est prudentissimē propositum à Bart. in. l. his solis. ff. de condit. indeb. qui licet relinquāt cogitandum, probant Angel. & Iaf. Idem Iaf. & Deci. in. l. si eum seruum. ff. si cert. peta. Roma. sing. 213. incip. pater pauperum. Cremen. singulari. 37. turmutuasti. Lupus in repet. rubricæ de donat. inter virum, & vxor. §. 66. illud autem nu. 6. vers. & si fortē. Cepola. cautela. 246. quid si pater.

54 **Q**uare creditor cautus faciat scribi in instrumento, quod mutuatur pecuniam patri ad alendum filios, vel vxorem, erit enim vtile argum. l. si. ff. de exer. act. Nā & vxor tenetur pro motuo accepto à marito, qui soluendo non est si modo maritus pecuniā expendit in alendo vxorem, autore Placeta in. l. vxorem. C. de decurio. lib. 10. Cremen. dicto singulari. 37. Lupus. d. §. 66. nu. 5. vers. & si forte. Quamuis enim filij, vel vxor locupletiores ex mutuo facti non sit tamen certē locupletiores sunt eius occasio-

ne cum sua forte ad alimenta non alienarint. q̄ nisi pater vel maritus mutuum accepissent teneretur facere, ne ægestate perirent, ergo conueniri possunt argumento. l. 2. §. 1. ff. ad leg. Rhod. de iactu. Facit. l. si. ff. de eo per quem fact. erit. l. ei qui ad finem. C. quod cum eo. Adde q̄ tales filij tenebuntur etiam si repudient hæreditatem ægeni patris, vt scribit Cremen. d. sing. 37. & hæc opinionem sequitur Bald. in. l. fin. C. ad Macedo. Facit glo. in. d. l. his solis. ff. de condit. indeb. & quod ibi not. Bart. scilicet quod si ille cui solutum est indebitum, non est soluendo potest repetitione agi aduersus eum, cui pecunia profecit si causam lucrativam habeat, vide doctores ibi. Et q̄ ad mulierem attinet non obstat. l. 61. Tauri, vbi dicitur vxorem obligantem se pro marito non teneri etiam si pecunia sit cōuersa in eius vtilitatem, ergo cum expressa obligatio non sufficiat, vt mulier teneatur pro marito etiam si debitum sit conuersum in eius vtilitatem videtur, q̄ multo minus tenebitur quando non se obligauit, sed tantū allegatur, q̄ debitum fuit conuersum in eius vtilitatem. Sed responde quod hic loquimur quando maritus non est soluendo quo casu, vxor siue obligauerit se pro eo siue non potest conueniri, non tam ex vi fidei iussiois quam ex eo, q̄ maritus nō est soluendo, & debitum fuit conuersum in ipsius vxoris vtilitatem, & ita intelligēda d. Regia. l. 61. Ex his apparet, quod in fauorem ægeni debitoris, non solum soluitur aliud pro alio, vt dixi sup. num. 46. verum etiam vnus tenetur pro alio.

Rurfus adeo de Iure Ciuili debitor non efficitur seruus, vt debens etiam ex delicto non efficiatur seruus pœnæ Auth. de nuptijs. §. quod autem, & in Authen. sed hodie. C. de dona. inter vir. & vxor. glo. in. l. si quis mihi bona. §. seruus municipi, & ibi Iaf. nu. 11. ff. de acquir. hæred.

55 **P**ræterea Galli adeo benignè tractant debitores, vt nemo pro debito ciuili carcerari possit, nisi ad id sit expressè obligatus, vel condemnatus vti memoriæ prodit Faber. in. §. fin. col. pen. ver. itē quæritur Instit. de actio. Boer. decisi. 349. nu. 7. ad finem Aufrer. in additio. Capellæ Tolosanæ. 61. Rurfus & apud eos peculiaris quidam, & valde benignus mos exigendi debita videtur esse, nam si debitor est inops exactio non fit nisi post funus, vt indicat Ioānes Girardus Iurecōsultus, & poeta non insulsus his versu-

versiculis quibus, & Gallæ morem indicat, & priscum legis duodecim tabularum rigorem damnat.

*Hec Principes duodecim
Tabulæ inopem crudelitèr;
Quæ debitorem dissecant,
Aut iura mores publici:
Quæ carceribus illum miserè
Et opprimunt, & enecant
Nimis mihi nimis displicent,
Qui Gallum habuit mos bonus:
Idem & vetus probabitur,
Nimis mihi cuiq; & bono,
Quo creditores debita,
Petant sibi post funera.*

56 **A**rbitror hæc vltima duo carmina per io cum apposita: significando scilicet morem Gallæ, quo inops debitor non coniecitur in carcerem ideò dicit, vt creditores sibi debita petant post funera, quid enim si debitor ditiores amicos æris alieni reliquit hæredes vti Argitopilus in extremo vitæ ætate iocatus fecit.

Sed quantum, & veteres, & recentiores Iure Cōsulti ciuilesq; constitutiones inopi debitori indulgent tantum Hispani in eos per accerbe grassantur, nō enim admittunt cessione bonorum, neq; permittunt debitorem ociofum, facta cessione euagari. Imò, & lege, & consuetudine antiquissima statutū est, vt debitor inops traddatur creditori, vt operis satisfaciāt crediti summæ, tempore seruitij, iuxta debiti quātitatem à iudice taxando. Ita statuitur in hac lege cuius enarrationem scribimus, & in. l. 2. titulo De los gouernos, lib. 3. Fori, & in. l. 12. titulo De las deudas, lib. 4. Fori. ibi, *Scan entregados del cuerpo. Et in. l. fin. eiusdem tituli, ibi. E si los bienes no cumplieren sea apoderado del cuerpo del deudor, asi como manda la ley.* Hæc constitutio ante annos mille prodita videtur, nam inter Gothorum leges, libro quinto, titulo De los peños, y de las deudas. ita lego: *si algun home es culpado de muchas deudas, o de muchas culpas, aquel home que primeramente ge lo demandare, a aquel deue primero fazer paga: e si huuiere muchos demandadores, de consumo deue fazer paga a cada vno segū lo que deue, et si non sea sieruo de todos, y el juez deue saber a quien deuia mas, o menos, y asi haga paga a cada vno: et si non ouiere onde pague a los otros deudores, deue ser sieruo de aquellos por la deuda.* Hactenus lex in cuius subscriptione legitur: *El Rey don Cindo hizo esta ley.*

Rurfus lex. 2. tit. 4. inquit: *El que entras*

en la casa por fuerza, o robarc alguna cosa, peche lo que robo en diez duplos, et si no ouiere dōde lo peche, sea sieruo de aquel a quien hizo el furto.

Idem in debentibus ex delicto definitur in pluribus legibus eius libri, vt dicam infra suo loco capit. 11. De debitore ex delicto. Equidem mirum videri potest Hispanos natura vehementes decretum tam rigidū admisisse durasq; eius obseruationem in hunc, vsq; diem cum Princeps quidā iusserit omnes Hispanos esse liberos autore Iustino, lib. 44. Sed fortē ab incolis Græcis, vel Romanis id mutuati sunt. Primum enim Athenienses quorum imperium Romano antiquius fuit debitorem inopē creditori adiudicabant, si pro pecunia corpus obligasset, quæ lex à Solone viro philosopho abolita fuit, instituit enim excusationem oneris iniqui quo tenuiores, à potentioribus præmebantur, immensūq; fœnus ad mediocritatem reduxit sanxitque, ne cui liceret ob vsuras ius in corpus habere, vt autor est Plutarchus in eius vita, & in libro de vitanda vsura, ne omnes ciues vsuris præssi, in seruitutem redigerentur, vti scribit Couarr. Variar. resol. lib. 2. cap. 1. col. 2. quæ lex in vrbe Romana aliquando obseruata fuit nimirum illuc trāslatis legibus duodecim tabularum petierunt enim Romani à Græcis leges quibus ciuitas fundaretur, vt autor est Pōponius in. l. 2. §. ex actis. ff. de origi. iuris. Inter leges autem duodecim tabularum, hæc vna erat, qua non solum debitor adiudicabatur creditori verum etiam vendebatur, vt ex prætio creditori satisfaceret, si autem plures habebat creditores dissecabatur ab eis. Immitte prorsus, & plusquam belluinæ feritatis exemplum, vt vnum omnium animalium, quæ sub Luna sunt multo præstantissimum omnium terribilium maximum incurrat, scilicet mortem pecuniolæ ratione, quam abiessisse, & contempsisse apud Ethnicos etiam pulchrius, fuit quam possedisse. Verba legis hæc sunt.

In debitorem manus iniectio esto in ius ducito, ni iudicatum facit in vinculis sexaginta dies habeto. Inter eos dies trinis nundinis continuis ad prætorem in comitium producito quante, que pecuniæ iudicatus erit prædicato. Tertijs autem nundinis si interea pactus non sit capitis pœnas dato, aut trans Tyberim peregre venunto, & si plures forent quibus reus est iudicatus tertijs nundinis partis secanto, si plus minusve secuerunt sine fraude esto.

Haftenus verba legis duodecim tabularum. Ex quibus, nota illa *Capitis poenas dato, quæ significant inopem debitore amittere libertatem, aut trans Tiberim venire hoc est, aut vendi, vt ei ex pretio satisfieret, aut dissecari, si plures habet creditores.* Huius legis meminit Fabius institutionum, lib. 7. capit. 4. Gellius noctium Athicarum, lib. 1. cap. 20. Tertulianus in Apologetico, cap. 4. Cælius Rodigin. lectionum antiquarum lib. 7. cap. 20. Et è nostris Azo in summa. C. qui bonis ced. posses. glos. in. l. 1. & in. l. fin. C. cod. tit. Salicet. in. l. 1. C. co. tit. Ias. in. §. fin. instit. de actio. Alciat. in. l. aliud est fraus. nu. 20. ff. de verbor. signific. Zasius in. §. fin. Instit. de actio. & in. l. 2. in verbo curias. ff. de orig. iur. Spiegel. in Lexico Iuris Ciuilis in verbo *Addictus*, Couarru. Variar. lib. 2. cap. 1. col. 2.

57 Sed Rodericus Xuarez, qui patrum nostrorum memoria eruditi nominis auctoritate merito floruit scribit falsum esse, quod Accursius, & cæteri scripsere debitorem inopem lege duodecim tabularum traddi creditoribus dilacerandum. Ita scribit in. l. 2. tit. De los gouernos, col. 1. Sed parcendum viro multis egregijs dotibus insigni, vixit infœlici seculo quo bonæ literæ apud Hispanos in pretio non erant vtinamq; plures veteris inscitæ patroni tot dotibus ignorantiam bonarum literarum pensarent, quod Rodericus pensabat, quanta erat in eo viro non vulgaris eruditio, quanta sedulitas, quanta grauitas, quam erat appositus ad docendum, quam nihil temere definit. Nunc quidam tantum sibi magni videntur, quod omnis politioris literaturæ rudes corporis, & animi fordibus fœdi sunt, vt crassi, crassa Minerua gaudent, atq; hincq; maximorum Iureconsultorum nomen apud imperitos adepti mirum quæ exultant, quod stultissimi, & pecuniosissimi sunt.

58 Sed qua ratione tanta poenæ crudelitas fuerit denunciata explicat Cæcilius Rodigin. Iureconsultus apud Gellium dist. cap. 20. scilicet, vt homines fœcordiam excutientes laborarent, metuq; tanti supplicij nemo debita sibi pecunia fraudaretur vnde neminẽ vnquam à creditoribus dissecutum ibidem Gellius refert his verbis introducendo Cæciliuni loquentem. *Nihil profecto (inquit Cæcilius) immitius, nihil inma-*

manitas poenæ denunciata est, ne ad eam vnquam perueniretur, addi namq; nunc, atq; vinciri multos videmus, quia vinculorum poenam deterrimi homines contemnunt, dissecutum esse antiquitus neminem equidem, neq; legi, nec audiui.

59 Si quidem non tulit humanum genus crudelem istam lanienam, vnde tanquam rationi repugnãtem moribus repudiatam fuisse, quod attinet ad dissecandum creditorem scribit Fabius institutionum, lib. 3. cap. 8. dicens legem duodecim tabularum non esse natura laudabilem quatenus permittit debitorem dissecari. Idem scribit Tertulianus in Apologetico, cap. 4. Sed quatenus permittit debitorem iudicatum, traddi creditori, vt ei seruiat lex multis annis ab obseruata fuit apud Romanos, vt apparet ex Gellio. d. c. 20. & ex Cicerone in oratione pro Flaco, qui de Heraclide quodam loquens inquit. *Cum iudicatum non faceret addictus Hermippo, & ab hoc ductus est.* Rursus ex Liuiio Decad. lib. 2. *Civitas (inquit Liuius) secum ipsa discors intestino inter patres plebemq; flagrabat odio maxime propter nexos ob æs alienum. Fremebant se foris pro libertate, & imperio dimicantes, domi à ciuibus captos & oppressos esse.* Et paulò inferius inducit quendam addictum (ita enim voco debitorem inopem creditori tradditum) qui ritantem apud populum de senitia creditoris cui addictus erat, *Aiebat (inquit) se æs alienum fecisse. id cumulatam suris, primo se agro paterno, auitoq; exuisse, deinde fortunis alijs, postremo, velut tabem peruenisse ad corpus, ductum se ab creditore non in seruitium sed in ergastulum, & carnificinam.* Rursus idem Liuius paulò inferius inquit, *Appius, quam sperime poterat ius de creditis pecunijs dicere, deinceps, & qui ante nexi fuerant creditoribus traddebantur, & neclebantur alij.*

60 Quinimò & filij debitorum solebant apud Romanos à creditoribus detineri, ve constat ex Liuiio Decad. 1. lib. 2. vbi flagrate inter plebem, & patres odio propter nexos ob æs alienum Seruilius Consul concionatus ad plebem pro concordia edicto prodito cauit. *Ne quis ciuem Romanum vincitum, aut clausum teneat quominus ei nominis edendū apud Consules potestas fieret, aut liberos nepotes ve eius moraretur.* Quod etiã memorix prodit Dionysius Halicarn. & Cælius lect. antiquarum, lib. 7. cap. 20.

Sed tandem Romani rigidum hoc decretum elationi gentis minimè conueniens abiecere, & post plures plebis super hac re magnas

magnas seditiones, cū Lucius Papius, ob æs alienum tradditus fuisset. C. Publius, isq; cum ad libidinem perlicere tētaffer, minisq; & præcibus nihil proficeret nudari cum, & verberari iussit commoti autem Consules ob libidem, & crudelitatem fœneratoris legem ædiderunt, vt pecuniæ creditæ bona debitorum non verò corpora essent obnoxia eoq; anno. L. Papius Mugillano. Et. C. P. Petilio Consulibus Romanis velut aliud initium libertatis factum est. Debitores enim nexi fuerunt soluti cautumq; ne in posterum necerentur, vt auctor est Liuius, Decad. 1. lib. 8. Hos enim debitores qui ob inopiam creditoribus addicabantur, Romani appellabant nexos, & nexu vincitos, & addictos, vt patet ex Liuiio in locis supra citatis, & ex Budeo ad Pandectas Titulo de in diem additione. Fabius Quintil. lib. 7. cap. 4. Alciat. in. l. aliud est fraus. num. 26. ff. de verbor. signific. Couarruias Variarum. lib. 2. c. 1. col. 2. Zasius in. l. 2. in verbo Curias. ff. de orig. iur. Spiegel in lexico, verb. *Addictus*.

63 Neque mirum si Romani rigidum id decretum abiecerit, nam & Persarum, Barbari Reges indignè ferunt quempiam, è suis seruire, vt auctor est Lampridius in Alexandro.

62 Sed & apud Hebræos tēpore Elisei Prophetæ moris fuisse videtur, creditorem ducere in seruitium filium debitoris, vt probatur Regum. 4. cap. Vbi mulier quædam de vxoribus Prophetarum clamabat ad Eliseum, dicens. *Seruus tuus vir meus mortuus est, & ecce creditor venit, vt tollat filios meos ad seruiendum sibi.* Quo forsam aludit Euangelica parabola, quæ legitur Matthæi cap. 18. Vbi Seruator noster cœlestis doctrinæ thesauros referans, & viam salutis docens. Inquit: *Assimilatum est regnum cœlorum homini Regi qui voluit rationem ponere cum seruis suis, & cum cœpisset rationem ponere oblatas est ei vnus qui debebat decem millia, cum autem non haberet vnde redderet. Iussit cum dominus eius vendari, & vxorem eius & filios.* Nota quod veditur debitor, & eius filij. Et paulò post: *Egressus autem seruus ille inuenit vnum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios, & tenens suffocabat eum dicens redde quod debes, & paulò infra: Et iratus dominus traddidit eum tortoribus quoadusq; redderet debitum.*

Scio hanc esse parabolam cœlestis doctrinæ misteria continentem. Sed tamen parabolæ litera semper continet rem aptam

& communi hominum tractatui conuenientem intus autem diuina sapientia latet. Rursus in Ecclesiastico legimus. *Debitor est seruus creditoris, quamuis id animi anxietatem videtur referendum nam sicut oculi ancille in manibus domini, ita debitor ad conspectum creditoris contabescit.* Miradum autem apud Hebræos rem adeo rigidam fuisse in vsu cum Exod. 2. 2. Legamus: *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, non urgebis eum quasi exactor nec suris opprimes.* Quæ vltima verba Hebræi, ita legunt: *Nec inferes ei morsum.* Rursus Deuteronomij. 23. iuxta translationem Tigrinam legitur. *Ne morsum inferas fratri tuo fœnore pecuniæ alienum mordebis fœnore, fratre autem tuum non mordebis, vt scilicet, & fortunet te dominus.* Qui autem conueniebat, vt qui prohibebatur fœnus accipere à fratre posset illum in seruitium accipere ratione æris alieni qui perniciosior morsus.

63 Quamuis atem capere debitorem inopem, à Romanis lege lata sublatum fuerit. L. Papius Mugillano, & C. Petilio Consulibus non tamen videtur in totum ab vsu recessisse cum apud Ciceronem in oratione pro Flacco legamus. *Cum iudicatum non faceret addictus Hermippo, & ab hoc ductus est.* Cicero autem multis annis post Consules. L. Papium Mugillanum, & C. Petilium vixit.

Ego inuenio. L. Papium Mugillanum, & L. Sempronium Atratinum Consules factos. Olymp. 84. Anno ab Vrbe. 310. & abiectis Regibus. 66. Ciceronem autem vixisse. Olymp. 179. Anno ab Vrbe. 691. ab eiectis Regibus. 447. ante aduentum Christi 61. si credimus Gregorio Holoandro, & Antonio Contio in suppuatione Consul.

Rursus Gellius, qui aliquod seculis post Ciceronem floruit Traiani scilicet, & Adriani tempore scribit, noctium Atticarum lib. 20. c. 1. *Addici nunc atq; vinciri multos videmus quia vinculorum poenam deterrimi homines contemnunt.* Quinimò & Theodosij Cæsaris seculo debitores qui soluendo non erant cruciabantur acerbè, vt probatur in Codice Theodosiano. l. 1. C. qui bonis ex lege Julia cedere possunt, vbi hæc verba legimus. *Ne quis omnino, vel fisci debitor, vel alienæ rei, in auro, atq; in argento, diuersisq; mobilibus retentator ac debitor bonorum faciens cessionem liberum à repetitione plenissima nomen effugiat sed ad redhibitionem debite quantitatis congruas, atq; dignissimas*

dignissima suppliciorum acerbitate, Nisi forte priorum dilapidationem bonorum, aut latrocinij arrogatam, aut fortasse naufragij, incendioq; constatam, vel quolibet maioris impetus, infortunio, atq; dispendio docuerit afflictam, Prop. Rom. Prid. Id. Octob. Ausonio, & Olibrio CONS S.

Inscriptio est Imp. Gratian. Valent. & Theodos. AAA. ad Basilium Consulem.

64 Notanda hic sunt duo, primo, qd tempore Theodosij debitor non liberabatur cedendo bonis, deinde qd ad restitutionem debite quantitatis cogebatur suppliciorum acerbitate, vt etiam probatur in l. fin. C. qui bonis cedere possunt vbi lege illa opus fuit ad femouendum cruciatum, qui debitoribus irrogabatur. Supplicio autē subijci durius est quam creditori trahi: quāto enim facilius, & minus probrosum est seruire, quā cruciari? Imperauit autem Theodosius, anno ab vrbe condita millesimo, centesimo, trigesimo octauo, vt autor est Paulus Diaconus.

65 Præterea in ipso Iustiniani Codice in l. fi. C. de capti. & post lim. reuer. videmus constitutum, vt debitor inops qui debet: quia ab hostibus redemptus fuit seruiat, si soluendo non sit. Inquit lex: *Decet redemptos, aut datū pro se prætium emptoribus restituere, aut laboris obsequio, vel opere quinquenij vicem referre beneficij.* Ecce laboris obsequio persolui creditori debitum quāquam illa lex solū seruanda in debentibus ex causa redēptionis, vt si soluendo non sint satisfaciunt creditori seruiendo non vero de Iure Ciuili practicanda in debentibus ex alia causa quam redēptionis alias cogimur fateri, tit. de cessione bonorum correctum esse per illā legem, neq; cessionem bonorum liberare inopem debitorem quousq; ad pinguiorē perueniat fortunam, quod est absurdum, neq; Iure Ciuili debitor inops seruire tenetur creditori, sed cedendo bonis liberatur, vt dixi num. 5. nisi in casu. d. l. fi. C. de capti. & post lim. reuer. scilicet quādo quis debet ex causa redēptionis. Quod & iure digestorum erat dispositum licet tēpus quinquenij quod lex Codicis præfinit nō esset præfinitum, ita probatur ex Vlpiano in l. 3. ff. de libe. homi. exhib. versic. si quis eum. Inquit Vlpianus. *Si quis eum quem ab hostibus redemit retineat: in ea causa est, vt interdicto non teneatur non enim dolo malo facit: planē si offertur prætium interdicitum locum habet.* De qua re infra suo loco.

Præterea inter Nouellas Iustiniani Græ

cas, quas Latine vertit Holoander extat nouella. 135. titulo ne quis cogatur bonis cedere, quæ in vulgato Authenticorum, Codice non habetur: in ea autem agitur de cessione bonorum à debitore facta, & hæc verba lego: *Potius quam cum inopie iugo ad mortē usq; præmi opprobrio ignominie.* Sic Alexander Seuerus laudatissimus Princeps cum audisset aniculam à milite iniurijs affectam exautorauit eum militia, & in seruum aniculae dedit, vt eam pasceret, nam erat Faber carpentarius, vt autor est Lampridius in Alexandro.

66 Quinimò & apud Romanos, sunt qui dicant debitores, qui soluendo non erant è sublimi loco, altero tantū pede subnixos perdere solitos, vt venderentur, vt videtur probari ex Suetonio in Claudio. *Postremò (inquit) etiam sestertium octogies pro itinere noui sacerdotij coactus impendere ad eius rei familiaris angustias decidit, vt cum obligatam ærario fidem liberare non posset, lege prædicatoria venalis pependit sub ædicto prætorum.* Rursus idem in Domiciano cap. 9. *Reos qui ante quinquenium proximum apud ærarium pependissent. Quasi nō posse pedem vtrumq; solo figere, argumentum esset nihil prædiorum, atq; fortunarū illis superesse.* Sed nihil tale apud Romanos vsquam in vsu fuit idcō, hæc loca aliter interpretatur Alciatus summæ eruditionis vir doctissimus Parergon lib. 10. c. 23. qd scilicet fisci debitores, qui pecunia satisfacere non poterant dicebantur pendere apud ærarium donec eorum bona venirent cognoscereturq; an ex bonis satisfieri posset, nam licebat, ne in carcere detruderentur bona insolutum dare, vt in Authent. hoc nisi. C. de solutio. & dixi, nu. 46. Idcō autē Suetonius in Claudio, dixit in vacuum pependit lege prædicatoria sub ædicto Prætorum; quoniam cum Claudius octogies sestertium deberet, quæ faciunt summā nostrorum aureorum. CC. millium vexatus fuit diu à præfectis ærarij, qui prædia eius vendebant, sed eorū diligentia inutilis fuit quoniam ex prædijs non potuit tanta pecunia redigi. Hoc appellat Suetonius in vacuum pendere hoc est inutiliter vexari lege prædicatoria hoc est lege quæ iubebat prædia dari insolūtū. Hæc Alciatus, cuius interpretatio quod attinet ad legem prædicatoriam non vsquequaq; apta videtur. Primum prædia posse dari insolutum, fuit primum constitutum à Iustiniano, vt in Authen. de fideiuss. §. qd autē Iustinianus

autem

autem multis seculis post Claudium vixit. Præterea non videtur ibi actum de dando prædia insolutum sed de vendendo ea, vt ex Suetonio apparet quanquam responderi potest, quod prædia non poterant dari insolutum, nisi appareret nullum reperiri emptorem, vt in d. Authen. de fideiuss. §. qd autē. idcō venalia propofita sunt, vt appareret emptor, aut darentur insolutum. Sed adhuc obstat quod facultas dandi prædia insolutum non erat eo seculo agnita, vsque ad Iustiniani tempora. Solereque debitores vendi tempore Neronis indicat Tacitus lib. 14. vbi Tacitus dolet quod Nero, vt plures fœdaret nobilium posteros ægestate venales in scenam produxit nota illa verba ægestate venales. Et rigorem quo debitor vendebatur credo esse verum sensum esse eius loci quem Alciat. interpretatur qui habetur. cap. 9. apud Suetonium in Claudio: nam ibi Suetonius agit de periculis & contumelijs, quibus Claudius obnoxius fuit. At dare prædia insolutum non est contumelia. Idem probatur ex Suetonio in Domiciano. c. 9. ibi. discrimini. Idē probari videtur in l. 15. titu. De *Lis deudas*, lib. 3. Fori, ibi: *Ruequele que no le lise, y entre quele el deudor.* Sed forte ibi loquitur de castigatione qua creditor potest vti indebitorem fugientē, vt infra dico. Tamen hæc Suetonij loca interpretatur Rhua exacte diligentia, & multæ eruditionis Grammaticus qui Numantinam iuuentutem instituendo illustrem nominis famam adeptus est, hic sua eruditione Grammatici gloria nō contentus ex aliena incertitia nouam laudem quæ fuit ædiditque in Gueuaram epistolam in quarum tertia hæc loca ita interpretatur, vt cū Alciato per omnia sentiat. Sed certē illa verba *Pendere apud ærarium* videntur referenda, ad contumeliā, & animi anxietatem qua debitor inops torquetur donec soluat. Quo alludere videtur, qd idem Suetonius scribit in Othone. c. 5. *Non dissimulabat (inquit) nisi Principem se stare non posse, nihilq; referre ab hoste in a cie an in foro sub creditoribus caderet.* Quanquam hic locus non leue indicium præstat, debitores Othonis seculo accerbissimè solere tractari à creditoribus, quod non mirum cum fieret tempore Theodosij qui Christianus erat, & multò post imperauit. Itaque hæc Hispaniæ constitutio qua debitor inops addicitur creditori, vel ex Atheniensi, vel ex Romanorum institutis ad nos dimanauit.

Quinimo illud prouerbium vulgi sermone iactatum: *O rico, o pinjado.* Significare videtur morem aliquem priscum quo debitor inops apud nos cruciabatur verbum enim: *Pinjado* à pungendo videtur dictum. Idem significat prouerbium illud. *Trasquil me en concejo, y no lo sepan en mi casa.* Quanquam illa pœna debenti ex delicto foris imponeretur rursus non ommittendum, quod illud prouerbium. *Al que no tiene, el Rey le haze franco.* Significat inopem immunem esse à solutione tributi non verò à solutione pecuniæ creditæ, vt dixi. c. 18. num. 9. & probatur ex hac lege. Ergo Hispani, neque fœdam illam Barbariem, & plusquam Scithicam immanitatem qua debitor à creditoribus dissecabatur amplecti voluerunt, neque rursus eis placuit Iuris Ciuilis constitutio, qua debitor cedendo bonis liberatur quousque meliorem nanciscatur fortunam. Rursus neque eis placuit debitorem supplicijs, & cruciatibus cogi ad solutionem, vt tempore Theodosij fiebat. Sed rationem elegerunt, qua neque debitor perpetuo sit in carcere, neque creditor sua pecunia fraudetur semotoque omni cruciatu illud admiserunt, vt inops debitor tradatur creditori, vt arte sua (si forte aliqua mechanica aut lucrosa arte instructus) vel obsequio laboris quantitati debiti satisfaciatur, cuius rei exemplum in debitore inope in Iustiniani Codice continetur in d. l. fin. C. de capti. & postli. reuer. Illudq; etiam exemplum videri potest, qd seruus damnus dans traditur pro noxa damnus passus, vt in toto tit. ff. de noxalibus actionibus.

67 Sic etiam debens monasterio, & non habens unde soluat liberatur ingrediendo ipsū monasterium, autore Bald. per textum ibi in l. 2. ff. de capi. diminu. quod iudicat esse mirabile Marcus Mantua singulari. 30. incipiente aliquis est debitor. Sic Abb. in. c. cum. I. & A. nu. 27. de re iudi. scibit vt Monachus inops, honesto labore rē paret quo debitori satisfaciatur. Idē in. c. 1. col. pen. de obliga. ad ratio. Præterea in aliquibus regionibus moris est, vt debitor seruiat creditori, de simili enim statuto mentionē faciunt Oldral. conf. 54. Abb. in. c. inter alia nu. 22. de immu. Eccle. A. ufre. in addition. Capel. Tolosa. q. 422. col. 2. vers. Sed & in multis locis Alber. in. 1. par. statu. q. 39. & in rub. C. de is qui ad ecclesiam confugi.

Rursus Iure Regio adulter, & adultera tradun-

tradduntur marito, vt vel eos occidat, vel seruet pro arbitrio, maritusq; bona omnia eorum occupat. l. 1. tit. 7. lib. 4. For. l. 81. & 82. Tauri. Lupus in repetit. rub. de dona. inter virum & vxor. §. 20. habes alium, col. 1. Couarruu. super. 4. secunda parte. c. 8. §. 7. num. 17. verb. ceterum. l. 2. tit. 1. §. 5. lib. 8. Ordinar. declarant Castell. & Cifon tanus in. d. l. 82. Tauri, & latius Auendanius in dictionario, verbo *Adulterio*. In quibus locis tractatur, an maritus lucretur bona si habeat filios adultera, & occisa à marito fuerit. Sic apud Longobardos moris erat, vt offendens tradderetur offenso, vt scribunt Barto. & Angel. in. l. 1. §. vsque ad cō. ff. de iniur. vt vel eum verberaret, vel vulneraret, quod etiam scribit Neuzan. in sua incondita Silua fol. 13. col. 3. quæ omnia ex diametro aduersantur Iuri communi, vt scribit Boer. decilio. 262. numero. 4.

69 Sic apud Abissinos moris est homicidâ traddere propinquis interfecti, vt pro arbitrio sanguinis sui iniuriam vindicent, qui si auariores sunt illum mercatoribus vendunt, vel exquisitis tormentis eneant, vt est autor Paulus Iouius historia rum lib. 18. Præterea apud Romanos aliquando moris fuit traddere furem domino rei furate, vt ei seruus esset, autore Gellio, noctium Attica, lib. 1. cap. vi. imo. Alexander ab Alexandro Genialium, lib. 6. cap. 19. quod & apud nos olim fuit obseruatum, vt supra Iure Gotthico probaui ex l. 2. tit. 4. in volumine legum Gotthicarum quod appellamus Fuero juzgo.

70 Præterea stante dispositione Iuris Ciuili, si creditor promississet non conijcere in carcerem debitorem, hoc casu debitor etiam inops non potest cedere bonis, imò tenetur prout dietim lucratus fuerit satisfacere creditori, neque admittitur ad cessionem, ita docet Bald. in. l. 1. col. 3. C. qui bon. cede. poss. de cuius tradditione licet dubitet Salic. ibi. col. 4. tamen eam tuetur, & probat Rodericus in repetitione. l. 2. titulo *De los gouernos*, col. 4. versic. vnum tamen tenementi.

Quoniam debitor non admittitur ad cessionem, nisi creditores instent, vt dicam infra suo loco, si ergo creditor promississet non conijcere debitorem in carcerem: cessat carceris iniuria ad quam euitandam admissa fuit cessio de Iure Ciuili. Itaque hæc lex corrigit Ius commune in hoc,

quod etiam inuito creditore debitor suis operis, & obsequio potest ei satisfacere quod an sit verum infra suo loco dicam. Ilud tamen est verum quod qui non potest debitorem conijcere in carcerem: non potest illum cogere ad cessionem bonorum, vt dico cap. 3. num. 2. Si ergo creditor non vult debitorem conijcere in carcerem, potest iure actionis auferre ab eo bona, quæ quotidie lucratur, & Baldi opinio verissima est.

Notandum autem ideò Iure Hispanico æs alienum solui operis, & obsequio, quoniam opera loco pecuniæ habetur, & aliquando plus confert, quam pecunia. l. si non fuerint. l. societatem. §. si in coeunda. ff. pro socio. l. 1. C. cod. tit. Martinus Sili manus in tractatu de fœudis. quæst. 1. nume. 4. Alexand. consil. 99. numero. 5. libro. 2. & latè rem tractaui in meo tractatu de decima tutori Hispanico iure præstanda, capit. 2. numer. 16. versic. red dendo.

71 Rursus non est omittendum, quod licet opere filij venditi à patre propter necessitatem non extenuent sortem emptori debitam, vt scilicet illum dimittat cum fors reddita fuerit, vt in. l. 2. C. de patrib. qui fili distraxere. Tamen opere debitoris addicti creditori extenuat sortem, vt in hac lege probatur. Rationem differentie reddit Roder. in. l. 2. titulo *De los gouernos*, colum. 4. versic. & notabis, quod scilicet cum filius venditur emptor possidet titulo emptionis: at debitor inops, addicitur creditori loco pignoris: fructus autem pignoris extenuant sortem. l. 1. C. de distract. pigno. Cui rei non obstat quod dixi supra. num. 39. versicu. Rursus illud, quod debitor detentus in carcere potius æquiparatur obsidi, quam pignori, illud enim verum in detento in carcere, hic loquimur in debitore traddito creditori: iuxta formam huius legis, qui pro pignore videtur esse donec soluat, vt expressè probatur in. l. ab hostibus. C. de captiu. & postlimi. reuer. ibi. *Ab hostibus redempti quoad exsoluatur pretium magis in causa pignoris constituti: quam in seruilem conditionem detrusi videntur.* Et dicam latè infra cap. 5. numero. 34. Sed quod attinet ad. l. 2. C. de patrib. qui fili. distra. Responde quod ibi opere non extenuant sortem, quoniam præstantur domino, hic autem præstantur creditori, & præstantur expressè, vt debita quan-

quantitati satisfiat, & opera est loco pretij, vt supra dixi.

72 Finem faciam, si prius lectorem monuero, quod licet Iure nostro Regio, cessio nõ liberet debitorem, vt in practica, & theoricæ est receptum teste Roderico in. l. 2. tit. *De los gouernos*, col. 3. lib. 3. Fori. Antonius Gomezius in. l. 79. Tauri, col. 2. Tamen extra huc casum (scilicet) quod debitor inops tenetur seruire creditori cætera omnia inducta in fauorem libertatis debitorum tam Iure Ciuili, quam etiam Regio, correctæ non sunt, & omnino sunt seruanda cum declarationibus supra dictis. Hæc enim lex, & cæteræ leges Regiæ quæ de hac materia loquuntur solum dicunt debitorem inopem teneri seruire creditori, & hoc, solum casu quo debitor est inops lex corrigit, & in eo tantum corrigit, vt seruiat creditori non verò vt pignori dari possit extraneo aduersus Iuris Ciuili dispositionem solū enim voluit lex satisfieri ei cui debitor est: non tamen potest creditor apprehendere eū propria autoritate, sed autoritate iudicis.

73 Nunc tractemus an sicut beneficium cessionis bonorum Iure Hispanico est sublatum ita etiã forma cedendi Iure Ciuili inducta sublata sit. Licet enim leges Regiæ (præcipuè pragmaticæ recentiores) hanc additionem qua debitor inops tradditur creditori appellent cessionem bonorum Iure Regio est sublatum. Olim enim debitor his tribus verbis liber manebat donec meliorem experiretur fortunam, *Cedo bonis*: ad Iure Regio non solum spoliatur bonis verum etiam tradditur creditoribus, vt ad instar serui operas præstando debita quantitati satisfiat.

74 Ergo de forma cessionis quæ iure Romano in vsu erat dicamus. Et quidem cessio sola voluntatis professione fiebat non adhibita alia solemnitate, vt in. l. in omni cessione. C. qui bon. cede. poss. & per nuntium, vel epistolam fieri poterat. l. fin. ff. de cessione. bono. & solum præstabat iuratoriã cautionem desoluendo si ad pinguiorem fortunam peruenisset glossa. Hostien. Henri. col. 3. & ibi Ioan. Andræ. & alij in cap. Odoardus, de solu. At moribus multarum gentium, forma est immutata: etiam apud eos, apud quos bonorum cessio liberat debitorem: nam forma probrosa est, & ignominia plena Romæ enim debitor ascendit leonem marmoreum, & dicit: *Cedo bonis*, vt refert Cin. in. l. 1. quæstion. 5. C. qui bon.

ced. poss. Rursus Angel. in. l. fin. ff. de cess. bono. scribit. Quod in aliquibus Italiae regionibus debitor nudus cedit bonis percutiendò natibus lapidem: quam formam Lugduni seruari testatur Guido, dècisione. 343. Bessian. in consuetu. Albarnæ, tit. de cessione. articu. 4. col. pen. Guido cons. 124. num. 7. Zafi. in. l. 1. & 3. ff. de cessione. bono. Et de probrosa forma cessionis meminit Bart. in. l. fin. ff. de cessione. bono. dicens, quod Franciscus Accursius representabat in cathedra modum cum de bonorum cessione tractabat. Puteus de sind. catu. §. licet. num. 10. las. in. §. fin. num. 28. Instit. de actio. Vbi dicit, quod forma cedendi bonis percutiendò lapidem viget Ticini, & in vniuersa Italia. Et Petrus Iacobus tit. de cessione. bono. scribit quod in aliquibus regionibus debitor in tunica absque pallio præcunctibus tubis ducitur in forum, & inclinatis brachijs scinditur sibilum, quæ dicit esse laudanda, vt alijs sint exëplo, & dicit, quod ideò forma cessionis est tam probrosa, vt debitores à tam pudendo actu retrahantur velintque magis omni ope pecuniam ad solutionem quærere, quam talem (astante populo) pati ignominiam. Hæc est forma cessionis quæ apud alias nationes est in vsu, at apud nos debitor inops cuius bona vendita ad solutionem non sufficiunt tradditur creditori, vt ei seruiat antea tamè iniicitur ei torques ferreus quem collo circū portare tenetur; ita, vt omnibus sit cōspicius, & ab omnibus videatur, quod si eum velo, vel alijs contegat retrahitur in carcerem, neque ab ea liberatur etiam si velit huius legis beneficio uti, & creditori seruire, ita definitum extat in pragmatica. 79. in volumine antiquarum. pragmaticarum. Hoc enim habet commune cum cessione bonorum, hæc additio debitoris qua Hispani vtimur quod scilicet ea mediante debitor liberatur à carcere eiusq; pudorem & squalorem effugit, suaque industria vtens libertatem sibi sensit recuperat.

75 Torques autem ferreus ei imponitur, vt metu tantæ ignominia qua præclare seruorum miseriam superat deterreatur à tali actu, omniq; nitu, & ipsi, & cognati, & amici pecuniam quærant qua creditori satisfiat, vel absconditam proferant, vt supra dixi. Vel imponitur in pœnam qua profecto dignus est qui facultates luxu, vel profusione attriuit, rem enim familiarem delabi sinere, & turpe, & flagitiosum est

est teste Cicerone lib. 2. Offic. Vel imponitur, & prohibetur velari torques, ne quis cum tali per ignorantiam contrahat, vel suam rem ei committat, vel ne aufugiat, vt capite sequenti dicam. Vel vt intelligat debitor, & omnes q̄ non est prorsus liber, sed conditioni cuidam subiectus. Sed euolenti mihi Aragonias constitutiones occurrit lex quædam: titulo de cessione bonorum, quæ significat torquem imponi cedenti, ne quis cum eo contrahat, verba legis hæc sunt: *Con la solemnidad de uida cõ la cadena al cuello, et de alli auant se guarden de contratar con el tal cedient.*

76 Sic apud Italos ferro candenti fures in facie notantur autore Gandino, titulo de pœnis reorum, num. 59. Ifernina in ærario verbo *Furtum*, Quinimò veteri lege *Alia* sentia si quisquam diu seruitutem seruierat, & supplicium ex delicto dedisset ex quo stigmata inusta fronti accepisset, libertus deditus vocabatur, quod notat Politianus *Miscellaneorum* lib. 1. cap. 84.

77 Sic clericus falsans literas Regias post degradationem verbalem, nota in fronte inuritur, & in exilium mittitur, vt in. c. ad audientiam de falsis, vt ibi latè scribit Anania, & quid in laico vtete falsis literis, scribunt Faber. & Sali. in. l. maiorem. C. de falsis Boerius decisione. 82. num. 3.

78 Sic meretrices cogi possunt portare cultum diuersum ab alijs foeminis. l. mimæ, & ibi Bald. Salic. & Paul. C. de episco. audi. Apud Cumæos, si qua mulier in adulterio deprehendebatur deducebatur in forum, & saxo imposita omnibus derridèda propinabatur, lapis autem veluti impurus, & abominandus vitabatur autore Plutarcho in problemati. c. 115. Tiraquel. lege connub. 13. num. 2.

79 Sic etiam stigmatè notatur Iure nostro Regio, qui viuente vxore aliam superinducit. Et nota pro aliquibus delictis imponitur, vt in. l. si quis in metallu. C. de pœnis sic etiã mediatrices, quæ malis artibus puellas ad libidinem pelliciunt, vulgo dictæ *Alcabuctas*, mitellatæ in scalaro iuggestu irridentes turbæ petulantiam perferunt.

Notare autem debitorem, qui ob inopiã creditori addicitur exemplum antiquissimum est, nam inter Gotthorum leges, qui Hispaniarum Imperium per annos plures tenuere vna est huiusmodi. *Si mugeres ouieren de estar presas por deudo, si el deudor se quisie assigurar, o siar en la muger que algo le dicre*

por este razon echele su señale ande la villa por su presa.

S V M M A.

- 1 AN dispositio huius legis valida sit, & an sit iusta, & æqua, & qua ratione prodita fuit.
- 2 Iure Regio an beneficium cessionis bonorum sit sublatum, & num. 2.
- 3 Cessio bonorum continet defensionem, & idèd à Roman. Pontif. in terris ecclesie tolli non potest.
- 4 Cessio bonorum fundatur Iure naturali.
- 5 Quod per pactum fieri nõ potest, nec per statutum conceditur fieri, & num. 28.
- 6 Pactum per quod beneficio cessionis bonorum renuntiat non tenet. Statutum dans formam cessionis bonorum, percussiendo natibus lapidem, vt turpe non tenet, & num. 8.
- 9 Pactum per quod se carceri perpetuo quis mancipat, non tenet.
- 10 Christiani, à Christianis capti in bello inter se iniuncto non efficiuntur captiui, & nu. 30.
- 11 Dispositio huius legis antiquissima consuetudine conformatur.
- 12 Beneficium cessionis bonorum. an tolli possit per legem. num. 25. & 26.
- 13 Valet consuetudo, per quam inops non liberatur cessione, sed quod teneatur seruire.
- 14 Theodosij tempore cessio bonorum non erat in usu.
- 15 Debitor qui sua culpa bona amisit, an patiatur contumeliosam cessionem bonorum, & nu. 29.
- 16 Debitor inops ex causa redemptionis tenetur seruire creditori de Iure Ciuili.
- 17 Plures personæ de Iure Ciuili, quæ licet essent liberæ erant tamen seruilis conditionis, & nu. 18. 19. 20. 21. & 22. Idem etiam apud Gallos usus quæstuanandi.
- 24 Adscriptitiis qualiter constituatur.
- 25 Iura dicentia beneficium cessionis bonorum posse tolli per Regem, aut consuetudinem, limitantur. & num. 26.
- 27 Per cessionem bonorum debitor inops liberatur à carcere, nec amplius in iudicio, vel extra, à creditore conuenitur, nisi ad pinguiorem fortunã peruenierit.
- 28 Consuetudo trahendi debitorem inopem creditori, an iuxta, & æqua sit, & qua ratione inducta, & nu. 38. & 39.
- 31 Paupertas patienter tollerata, martyrium.
- 32 Paupertas propriè sumpta, non refertur ad animã, sed ad eam, quæ prouenit ex fortuna rerum, & ibi plura de paupertate.
- 33 Egere durum est, & debere durius, non autem esse soluendo durissimum.
- 34 Hominem liberum venalem creditoribus addici ob inopiam probrosam, & turpe esse, & infame.

Debitor

- 35 Debitor inops creditori additus, dicitur pati pœnam corporalem, & nu. 36. & 37.
- 40 Æquum debitor reddi: iniquum quemquam sua pecunia fraudari.
- 41 Debitor inops præstando operas creditori, dicitur soluere.
- 42 Operis satisfacere humanum, & nu. 43.
- 44 Labor est laudabilis res.
- 45 Reipublica conuenit seueritate legis, pigros, & inertes excitare.
- 46 Profusionem, legibus cohibere oportet.
- 47 Contumelia dignus qui facultates suas consumpsit.

An dispositio huius legis valida sit, & an sit iusta, & æqua, & qua ratione prodita fuerit. Cap. II.

1 **Q**Uæro deinde an dispositio huius legis valida sit, & an sit iusta, & æqua, & qua ratione fuerit prodita. De valore prius dicamus. Videtur legem hanc validam non esse quoniam tollit remedium cessionis bonorum. Olim enim debitor liberabatur cedendo bonis, at Iure nostro Regio spoliatur bonis, & traditur in seruitum creditori. Esse autem beneficium cessionis sublatum ex hac lege, est plusquam manifestum: nam vbi primum debitor cedebat bonis, nihil aduersus eum amplius petere poterat creditor quousq; foeliciorum experiretur fortunam, & hoc erat beneficium cessionis bonorum, at Iure nostro debitor spoliatus bonis teneretur ad instar serui satisfacere creditori operas ei præstando.

2 **R**ursus esse apud nos sublatum beneficium cessionis bonorum scribit esse in praxi, & in theorica receptissimum Rodericus in. l. 2. titulo *De los gouernos*, col. 3. Neque quisquam obijciat, quod quædam constitutiones Regiæ præcipuè pragmaticæ recentiores appellant cessionem bonorum hanc additionem qua debitor inops traditur creditori nam, vt dixi cap. 1. nu. 74. Ea est in propria locutio, & hoc solum, hæc additio debitoris habet commune cum beneficio cessionis, quod per eam debitor effugit carcerem.

3 **S**upposito quod beneficium cessionis tollitur hac lege. Succedit doctrina quorun-

dam Doctorum quibus beneficium cessionis adeo pium, & æquum videtur, vt dicant id non posse tolli à Pontifice etiam in prouincijs, quæ iure dominij ad Ecclesiam pertinent. Nisi ex causa iustissima. Ita scribit Berouius decisione. 133. num. 2. Quoniam cum cessio bonorum fundata sit in iure naturali, quia defensionem continet, & sit vltimum pauperum refugium etiam à Pontifice (nisi ex causa iustissima) tolli non potest, nam vbi aliquid fundatur in iure naturali, seu in ratione naturali Pontifex, illud tollere non potest, nisi ex iusta causa, quæ in dubio non præsumitur nisi exprimat, vt notat Abbas in cap. per tuas. colum. 11. de arbit. Felin. in capit. ad audientiam in. 2. colam. 5. de rescript.

4 **Q**uod autem beneficium cessionis bonorum oriatur ex naturali ratione, & pietate probatur in. l. fin. C. qui bono. ced. possunt. Item quod beneficium cessionis bonorum non possit contraria consuetudine tolli, probat Faber. in. §. cum eo quoque numero. 7. versic. & hac. Instit. de actio. quoniam consuetudo tollens cessionem est contra bonos mores. Idem docet Salic. l. 1. col. 2. in. §. opposit. C. qui bono. ced. possunt.

5 **P**ræterea quod non potest fieri per pactum: non potest fieri per statutum glossa celebris, in rubrica. C. de decretis decurionum Ias. in. l. non solum. §. morte. num. 42. ff. de noui. operis nuntia. Ias. in. l. de quibus. num. 57. ff. de legib. Bald. l. 1. num. 19. C. de summa Trinit. & est communiter approbata recte Alexand. in. l. lex Cornelia. col. 2. ff. de vulg. & pupil. & in. l. ex facto. col. 2. ff. eo. titu. & in rubri. ff. solu. matrim. col. fin. Felin. in cap. 2. num. 2. & ibi Decius num. 4. de consti.

6 **D**e iure autem non valet pactum per quod quis renuntiat beneficio cessionis bonorum autore Cino, quæstio. 6. Bald. & Saliceto. num. 9. in. l. 1. C. qui bono. cede. possunt. Barto. Imola. Raphael Comens. & Albericus in. l. alia. §. eleganter. ff. solu. matrim. Alexand. con. fil. 37. num. 6. lib. 2. Abb. & Doctores in cap. Odoardus de solutio. Faber. §. finali. num. 7. Instituta de actio. Guido decisio. 211. & est verior, & magis communis opinio, vt latè dixi cap. 1. num. 41. versiculo rursus humana. Ergo cum per pactum tolli non possit, non poterit tolli per legem.

Z

Dein-

7 **¶** Deinde non valere hanc legem, probatur quoniam statutum, vt cædens bonis percutiat natibus lapidem non valet, neque est seruandum: quoniam res est turpis exempli, & parum honesta, & ex consequenti aduersus bonos mores, ergo non seruanda, præsertim quòd irridendum propinare proximum; sua miseria satis afflictum, neque est Christianum, neque in prudenti republica admittendum. Quæ utilitas est creditori, quòd debitor sibilis subfannetur à petulanti turba, aut quæ est prudentia, aut grauitas iudicis talia admittentis cum à Christo habeamus: *Qui dixerit fratri suo Racha reus erit iudicio.*

¶ Quare tale statutum tãquam probrosum, & inhonestum non valere, scribit Cinus & Bald. in. l. fin. C. qui bono. cede. possunt. Alberic. in. l. parte statutorum. quæst. 38. Salicet. in. l. omni. C. de celsio. bono. Ias. in. §. fina. num. 29. Instituta de action. & ibi Zafius, Imola & Doctores, in cap. Odoardus. de solu. Ioan. Baptista Sanseuerinus, in repetitio. l. omnes populi. num. 57. ff. de iusti. & iur.

8 **¶** Cum ergo non valeat statutum, vt debitor inops natibus percutiat lapidem: quanto minus valere debet hæc lex, quæ non solum conuelit, & deturpat formam cessionis sed ipsum beneficium cessionis prorsus euertit. Idque probrosum est seruare. Deinde ignominiosum est torquem ferreum collo circum gestare; ita, vt omnibus sit conspicuus. Quot parasangis hæc ignominia supereat ignominiam cedendi bonis impactis ad lapidem natibus, siue consideres qualitatem, siue substantiam, siue durationem? Impingere nates ad lapidem iocus videtur si ad hanc veram miseriam, & ignominiam conferatur. Nam ille rubore tantum suffunditur idque; momento, hic veram miseriam & ignominiam patitur, idque per longum tempus; quousque scilicet seruicendo satisfaciat creditori. Idque; ignominiosè addito scilicet torque ferreo.

9 **¶** Præterea nõ valet pactum per quod quis se perpetuo mancipat carceri, quoniam est species seruitutis, & nemò potest se priuare libertate. l. nec si. C. de libe. causa. l. incredibile. C. de pœnis. l. 2. ff. de libe. homin. exhiben. l. Titio centum. §. Titio centum. ff. de conditioni. & demonstrationi. l. 4. titulo. 3. 1. part. 2. notant Cinus, Bald. & Salicet. in. l. 1. C. qui bon. cede. possunt, & om-

nes citati, cap. 1. num. 41. versiculo rursus humana.

¶ Ille autem qui ob inopiam traditur creditori dicitur esse eius captiuus, vt patet in constitutione Gothica quam citauit cap. 1. num. fin. ad finem; ibi: *Ante le villa por su presa.* Et dico infra cap. quinto. Et probatur in. l. 34. inter leges quas vocant Stili. Inquit lex loquens de hac addictione. *Et fuzdor no será d ido por preso por la deuda que hizo, maguer los sus bienes no cumpla a pagar el deudo.* Nota illa verba: *Por preso.* Facit. l. 2. tit. 2. 1. part. 1.

¶ Ratio autem quare non valet pactum, vt debitor non possit cedere bonis: est quoniam nullum restat remedium, vt effugiat carcerem cum autem ille qui traditur creditori non effugiat carcerem sed dicitur captiuus creditoris, videtur dispositionem huius legis non valere præsertim cum summa debita tanta esse possit, vt etiam seruicendo per totam vitam non effugiat potestatem creditoris, neque veram consequatur libertatem.

10 **¶** Deinde cum inter Christianos capti in bello non efficiantur serui; si sint eiusdem religionis quantumuis bellum atrox, & cruentum sit, & quantumuis sanguinis sit effusum, vt notant omnes Doctores in l. 1. ff. de acquir. possi. mirandum id apud nos pecuniæ dari, quod vulneribus, & cædibus negatur.

11 **¶** Sed verius est dispositionem huius legis valere. Primo: quia à Principe lata, & plusquam mille annorum consuetudine confirmata, vt apparet ex dictis. c. 1. num. 56. versiculo sed quantum. Princeps autem est legitimus conditor legis & consuetudo inducit legem.

12 **¶** Deinde valere hanc legem probatur, quoniam beneficium cessionis bonorum potest tolli per legem, vel statutum, vt notat Alexand. in. l. alia. §. eleganter, num. 13. versic. per statutum. ff. solu. matrimon. Vbi dicit hoc esse manifestum, & citat. l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. l. de quibus. ff. de legi. cap. 1. de constitutioni. in. 6. Idem supponit Aufrer. in additione decisionis Tolosana. 68. Quæ opinio mihi placet quando beneficium cessionis ita tollitur, vt debitor non remaneat in carcere, sed possit effugere eam tradendo se in seruitium creditori, vt Iure Hispanico constituitur. Nam hoc casu cessant omnia argumenta, quæ ex aduerso adduci possunt. Et

Et de iure, licitum est, vt homo, homini operas præstet. l. qui operas. ff. loca. Et cum id sponte, & liberalitèr promittere possimus: non est iniquum, vt ratione pecuniæ debitæ eas præstemus.

13 **¶** Præterea valere consuetudinem, vt debitor inops non liberetur cessione, sed tenetur seruire, apparet quoniam plures eruditissimi viri mentionem faciunt statutorum, vt debitor inops seruiat creditori, neque; tamen improbant ea. Sed supponunt valere: ex quorum numero sunt Oldrald. consil. 54. an fugiens. Abb. in cap. inter alia. num. 22. de immu. Ecclesi. Aufrer. in additione Capellæ Tolosana. 422. col. 2. versic. sed, & in multis locis. Albe. in. l. parte statutorum. quæst. 39. & in P. b. C. de his qui ad Ecclesi. confugi. Et liber homo propter necessitatem venditur, & pignori datur à patre. l. 2. C. de patrib. qui filios distaxere. ergo multo magis seruiet pro se ipso, & pro inopia quam ipsemet patitur: sublata re aliena.

14 **¶** Præterea beneficium cessionis bonorum tempore Theodosij Cæsaris, non erat in vsu debitor, quæ non operis, vt apud nos sed acerbis supplicijs cogebatur æs alienum persolvere, ita probatur in. l. 1. C. qui bonis ex lege Iulia. cedere possunt. in Codice Theodoliano. Cuius legis verba retuli cap. 1. num. 63.

15 **¶** Deinde, quòd ad torquem ferreum, & cetera contumeliosa attinet, videmus permitti contumeliosam cessionem bonorum, si quis sua culpa bona amiserit, vt probatur in Nouellâ Iustiniani. 135. ibi: *Ad mortem usque; præmi opprobrio ignominia contumeliosa enim cessio permittitur non obscena, vel impudica, vt est ea quæ fit in pactis: ad lapidem natibus.*

16 **¶** Deinde in Iure Ciuili, quo vniuersus ferè orbis Christianus vitur extat constitutio Iustiniani, qua cauetur debitorem inopem debentem ex causa redemptionis teneri seruire creditori, textus est in. l. fin. C. de capti. & postlimit. reuers. ibi. *Decet redemptos, aut datum pro se prætium emptoribus restituere, aut laboris obsequio, vel opere quinquennij vicem referre beneficij.*

¶ Idem probatur in. l. 3. ff. de libe. homi. exhib. l. si quis ingenuam. ff. de capti. Nullus tamen exortus, vt arbitror est, qui earum legum decretum dixerit non valere.

17 **¶** Rursus in alijs multis Iuris Ciuilis locis familia plura reperiuntur quibus apparet

permissum esse homines liberos etiam non debentes pecuniam (quæ neruus est, vel potius subsidium vitæ) conditionem sortiri, seruii maxime conuenientem. Primum scimus fuisse parabolanos quorum mentio fit in. l. Parabolani, & in. l. placet. C. de Episco. & cleri. ij autem homines erant famulatio ecclesiarum, vel hospitalium deputati, & quasi adscripti glebæ: nam sicut adscriptitijs nõ licebat per omnem vitam ab agrorum cultura recedere, ita his non licebat discedere ab agrorum seruitio, vt ex Græco Iuris Ciuilis interprete docet Alciatus Dispunctionum lib. 4. cap. 9. Quãuis Accursius ridiculè omnino dixerit parabolanos esse medicos, idèd parabolanos dictos quòd multas habent parabolos.

18 **¶** Rursus erant domestici conditioni subditi, quorum mentio fit in. l. præsentis. §. cū autem. C. de his qui ad ecclesi. confugi. Quamquam domesticus Principis dicebatur conscius arcanorū Principis, teste Procopio Persi. belli. 2.

19 **¶** Erant, & clientes qui patronis suis obsequia fideiitèr præstare tenebantur nihilo minus tamen erant homines liberi. Et clientum naturam explicat Dionysius Halicar. lib. 2. ab vrbe condita. & è nostris Budæus in. l. Herennius. ff. de cui. dno Zaf. in. l. 2. in verbo curias. ff. de origi. iuris Molin. in consuetud. Parisi. tit. 1. in princ. num. 7. & num. 11. vbi officia patronorum, & clientum explicat.

20 **¶** Erant, & adscriptitij quibus per omnem vitam non licebat ab agrorum cultura recedere. cap. iudicatum. & ibi Abb. de immuni. Ecclesi. Eiusdem ferè sortis erant coloni glæbe adscripti eiusque; naturæ, quæ admodum coloni originarij, vt serui dicantur in. l. quemadmodum, & in. l. diutius. C. de agricol. & censi. lib. 11. & si fugiunt dicuntur facere furtum sui. l. cum factis. in princ. C. eod. titulo. quamuis re vera non sunt serui, sed habent aliqua communia cum seruis, vt in cap. 2. de Iudæ. Imo sunt ingenui, sed conditionatè seruitutis. l. vnica. ibi. *Licet conditione videantur ingenui serui tamen terræ ipsius cui nati sunt existimantur.* C. de colon. Thraecen. lib. 11. l. 2. ibi. *Pœne est vt quadam dediti seruitute videantur.* C. in quibus caus. coloni. lib. 11. Quinimo censentur quid immobile, & pars fundi. l. quemadmodum & l. cum factis in princ. C. de agricol. & censi. lib. 11. l. si quis inquilinos. in princ. ff. de leg. 1. De his conditionatè

seruitutis hominibus loquitur. l. presenti. §. cū autem. C. de his qui. ad eccle. confu. ibi: *Sanē si seruus, aut colonus, aut libertus, aut adscriptus, aut familiaris, & huiusmodi aliqua persona conditioni subiecta se ipsum furatus fuerit, &c.*

2 1 Erant & censiti, & inquilini. censiti ab adscriptitijs in eo differebant quod licet eos in eadem fundo inhærendi teneat seruitus, non tamen idem debent tributum quoniā adscriptitij, & originarij salarium certum non debent, at censiti, aut medietatem, aut tertiam, aut quartam, aut aliam fructuum partem debent. Abb. & Hostiē. cap. iudicatum. de immun. Ecclesi. quæ autem differentia sit inter colonum adscriptitium, & censitum vide glos. l. in. l. 2. C. in quibus caus. colo. cens. dom. accu. post. lib. 1 1. Angel. in princ. Insti. de iure persona. Rursus inquilini licet ad colendum agrū perpetuo teneantur tamen id per alios exequi possunt, & alio migrare si libeat quamquam verius videtur; dominum ius habere eos domum reuocadi. l. omnes omnino inquilinos fugitios. C. de agricol. & cens. lib. 1 1. Et an censiti possint testari, & cuius naturæ sint vide. l. 2. C. in quib. caus. colo. lib. 1 1. l. 3. C. de appar. mag. mili. lib. 1 2. & l. omnes omnino. C. de agricol. & cens. lib. 1 1. & l. quicumq;. C. de re milita. l. fin. C. in quib. caus. colo. l. quemadmodū. l. ne diutius. C. de agricol. & cen. lib. 1 1. trahit Cassan. in consuetudinibus Burgū. rubr. 9. num. 7. Et qualiter quis possit fieri adscriptitius, & an debeat interuenire scriptura, & quid debeat promittere vide. l. cum scimus. §. i. C. de agricol. & cens. lib. 1 1. scribit Cassan. d. loco. num. 4.

2 2 Erant & coloni perpetui quorum mentonem facit. l. vna. C. de mendican. valid. lib. 1 1. qui etiam erant conditioni subiecti, vt in. d. §. cum autem. l. presenti. C. de his qui ad Eccles. confug. & l. quemadmodum & l. ne diutius. C. de agricol. & cens. lib. 1 1. Colonorum autem multa sunt genera, quæ enumerant Accur. Plate. Rebuf. & Lucas Penna in rub. C. de agrico. & cens. lib. 1 1. Coelius Rodigin. Antiqua. lectio. lib. 4. cap. vlti. Couarr. in repet. c. quamuis pactum. 2. parte. §. 1. num. 2. Erant & obæratī, qui & ipsi adscripti alicui conditioni videntur fuisse. Cæsar in commentarijs Adduxit Cæsar secum clientes, & obæratos suos. Sed quia de hac re nihil habeo satis competentum, nihil temerè, affirmare ausim.

2 3 Deinde hodie apud Gallos, sunt plures homines conditionatæ seruitutis, qui dominis multa sunt obligati præstare seruitia. Vulgus eos Quæstudos vocat, & ad seruorum naturam proximè accedunt eorumq; meminit Arnoldus Ferron. in consuetud. Burdegal. titulo de præscriptio. §. 17. in princip. sunt & alij dicti *Mai nortes*, quorum naturam explicat Cassaneus in consuetudinib. Burgun. titulo *Des mains mortes*. Molin. in consuetud. Paris. tit. 1. §. 2. glos. 3. num. 3. Cin. & Albe. in Authent. episcopalis dignitas. C. de Episco. & cleri. Guid. decisio. 36. Cin. in. l. voluntariæ in fin. C. de excusa. tuto. Molin. in consuetud. Paris. tit. 1. §. 41. num. 55.

2 4 Hæc autem vtilia sunt ad intelligendum naturam & obligationem eorum, qui apud nos dicuntur *Solariegos*, quorum magnus est in Hispania numerus. Rursus hæc protuli ad probandum valorē nostræ legis, & vt liqueat in corpore Iuris Ciuilis plures reperiri homines conditionatæ seruitutis quare non mirandum, consuetudine apud nos receptum esse hominem inopem addici creditori. Cum enim conditionata seruitus admittatur ex obligatione qua quis se facit spōte adscriptitium alterius, multo magis ex obligatione, qua debet pecuniam retransigendæ vitæ necessariam. Adscriptitius enim constituitur, qui confecto publico instrumento promittit domino soli, & nunquam a solo recedet. l. cum scimus. §. 1. & l. Colonos nunquam. C. de agrico. & cens. lib. 1 1. Postea debet interuenire alia scriptura in qua profiteatur se adscriptitium esse. d. l. cum scimus. §. 1. Cassan. in consuetud. Burgun. rub. 9. num. 4. Sed notandū, quod illa peculiaris quædam hominum, & contractus, & materiæ natura est. Ideo non licebit arguere hoc modo, qui vis se potest facere adscriptitium ergo qui vis se potest obligare ad præstandum operas perpetuo. Vt dixi cap. 1. num. 17. & 18.

2 5 Itaq; vt ad rem reddeamus hæc lex valida est. Non obstant ex aduerso prolata. Primo non obstat, quod cessio bonorum a Rege, vel consuetudine tolli non potest. Id enim verum quando debitor remaneret in carcere, neq; haberet remedium, quo possit ab ea liberari. At Iure nostro Regio debitor dicens: volo seruire creditori, taxet iudex tempus pro modo debite summæ. statim soluendus est a carcere, vt in pragmatica. 79. in volumine antiquarum prag-

pragmaticarum. Adeo vt etiam si creditor dicat nullo, vt mihi seruiat, nihilominus sit eximendus a carcere. Quamuis enim debitor non sit addicendus creditori inuito intelligitur dummodo patiatu debitor a solui a carcere, vt dico. c. 1. num. 8.

26 Itaque hæc addictio, qua inops debitor traditur creditori, liberat eum a carcere, etiam inuito debitor. Cum autem liberetur a carcere certè hæc addictio, idem beneficium præstat, quod beneficium cessionis bonorum, nam per cessionem bonorum, quis de Iure Ciuili liberatur a carcere. l. 1. C. qui bon. ced. poss. & hoc est beneficium cessionis bonorum.

27 Fateor tamen beneficium cessionis bonorum plenius esse quia non solum liberat, a carcere: sed etiam præstat ne debitor in iudicio, vel extra conueniatur nisi pinguiorem fortunam natus fuerit. l. is qui bonis. ff. de cessione bono. l. 1. C. eodem titulo. Cum ergo Iure nostro Regio debitor inops carcerem effugiat cessant argumenta quibus quidam probare contendunt beneficiū cessionis non posse tolli consuetudine: hic enim liberatur a carcere. Et Salice. in. l. 1. col. 2. in. §. oppositione. C. qui bon. ced. poss. qui dicit quod beneficiū cessionis per statutū tolli non potest: loquitur quando statutum iubet debitorem poni in carcere, & quod non possit ab ea liberari nisi soluat, etiam si cedat bonis. At hic liberatur a carcere etiā si non soluat.

28 Non obstat secundum argumentum, quod non valet pactum per quod quis renuntiat beneficio cessionis, & quod non potest fieri per statutum: quod non potest fieri per pactum. Argumentum enim quo nititur opinio doctentium non valere id pactum; est; quoniam debitor nullum habebit remedium ad effugiendum carcerem: remedium inquam legitimum, & ordinarium. Hoc autem argumento hic non quadrat, quoniam debitor eximitur, a vinculis, & soluitur a carcere, & addicitur creditori: haud aliter quam per cessionem bonorum liberabatur a carcere, & ita valere hanc legem pronuntiat Rodericus in. l. 2. titulo De los gouernos, col. 7. versic. his non obstantibus.

29 Præterea non obstat tertium argumentum quoniam lex præscribens, vt debitor inops seruiat creditori: valida est. l. fina. C. de capti. & postlimi. reuer. Neque hic ratio Doctorum accommodari potest quo-

niam impingere natibus lapidem res impudica, & inhonesta est & creditori infrugifera. Ad debitorem tradidi creditori, vt ei seruiat non est res obscœna nā operas præstare non est obscœnum, sed honestissimū. Non obstat quod debitori iniicitur torques ferreus quoniam id durum, rigidum, seuerum, & asperum est: non verò obscœnum, vel parum honestum, & contumeliosa cessio admittitur: nō obscœna: ne inficiat oculos, & mentem.

30 Non obstat, quod inter Christianos, nemo fit ex bello seruus: quoniam debitor nō fit seruus, vt suo loco dicam. Non obstat quod dicitur captiuus creditoris: quoniam id exagerandæ rei gratia dicitur, & vt est notissimum liberatur a carcere & vinculis per hanc addictionem. Ex his discedo ab opinione Alexand. in. l. alia. §. eleganter. num. 13. ff. solu. matrim. vbi dicit cum Angelo in. l. his qui bonis. ff. de cessione bono. Valere statutum ne debitor soluat a carcere, nisi præcisse soluat; & quod hoc casu non est admittendus. ad cessionem, sed certè si statutum id sensit est impium, & non valet, vt dixi num. 12. ideò rationem quæret iudex qua debitor laborando extra carcerem soluat, vt apud nos in vsu est. Et vide quæ dico infra cap. 5. vers. his aliquid licet. num. 41.

31 Nunc videamus an consuetudo tradendi debitorem creditori sit iusta, & æqua, & qua ratione fuerit introducta. Videtur esse iniqua: hoc est nimis seuera, & rigida. Quoniam non est danda afflictio, afflictio. l. oratio. ff. de sponsalib. nam priuato omnibus bonis, mors est solatium. l. quisquis. §. filijs. C. ad. l. Iul. maiesta. & maior pœna est priuatio omnium bonorum, quam pœna mortis autore Bald. in. l. certa in fine. C. de iure fisci lib. 10. priuatus enim bonis: videtur priuatus sanguine, vt inquit Salice. in. l. admonendi, col. pen. versic. quæro an sit consideranda. ff. de iure iurando. Pecunia (enim iuxta Hæsiiodum) est anima miseris mortalibus. Et autore Chrysofomo: *Paupertas est martirium, si patienter tolleretur.* Et pauperes, vbiq; miseros appellamus. Miseria enim summa est esse mendicum autore Bald. in. l. fin. C. qui bon. ced. poss. Quare remedium cessionis bonorum miserabile appellatur, in. d. l. fin. Et *Asdras*, lib. 4. c. 15. paupertatem inter ingentia mala enumerat. *Immittat (inquit) tibi mala viduitate: paupertatem, & famem.* Et Dominus Malachia.

Malachia. c. 2. minatur, se ægestatem improbis daturum. Pluresq; probant sententiam quam ad Cynnum quidam scripsit in hunc sensum.

In mare fluctuagum, ne te premat aspera ægestas. Desili, & a celsis corruet Cygne iugis.

32 Hæc non de paupertate ex animi sententia sed de paupertate ex fortuna intelligenda sunt. Veritas enim ipsa dixit: *Beati pauperes, quoniam ipsorum est Regnum cælorum.* Et Seneca Ethnicus *Beatissima (inquit) res est paupertas.*

Quod si miseria summa est, esse mendicū, longè miserrimum est, nō solum extrema ægestate præmi, sed etiam proprii corporis potestatem non habere, traddiq; creditori,

vt operis satisfacias creditæ summæ, vt ingenuus natus domini supercilium, & insolentiam videas. Legimus Prouerb. 22.

Mutum recipiens seruus est fœnerantis. Et debitor est quodammodo seruus creditoris.

glos. in. l. 3. C. de noua. rursus debitor dicitur infœlix, vt in Authent. de fidei iuribus. §. cognoscunt col. 1.

Hæc non prorsus immerito, carere enim bonis tollerabile est etiam ei, qui rei est cupidissimus, at debere & soluendo non esse, est longè durissimū.

Quibusdam enim maximis viris paupertas gratissima fuit, illud enim habemus ex Seneca: *Nullum maius lucrum quam carere, his que possides.* At debere molestum est.

Et ingratisimū, quod si soluendo etiam non sis est, quo te miserum & miserrimum appelles, nisi iuxta Christianæ disciplinæ veritatem agnoscas manum Domini, qui nō nunquam occidendo viuificat, verè iuxta Chrysolomi dictum beneuolus tractator.

Omnia enim facit ad salutē animæ nostræ siue vulnera infligat, siue blandis foueat, corripit enim omnem filium quē diligit.

Durissima ergo est dispositio huius legis. Egere enim durum, debere durius, nō esse soluendo durissimum. Quid si supra has erumnas accedat corporis etiam potestatem non habere, & addici creditori, an quicquā videtur posse esse durius? Nam præter contumeliam, laborem, & ignominiam, videtur (saltem ad tempus) libertatem amittere

33 quauis enim seruus non fiat (vt suo loco dicam) certè animi sui consilium sequi nō potest. Et videtur captus detineri à creditore, vt supra dixi, & probatur in. l. præses C. de cap. & postli. reuer. ibi: *Ne ulterius in seruitutis iugo detinearis.*

34 Hominē autem ingenuum ægestate pro-

ferri venalē, vel huic, vel illi creditori addicendum etiam si per iocum fiat: probrosum & turpe est. Quare Tacitus, lib. 14.

magnopere dolet quod Nero ratus dedecus amoliret, si plures fœdaslet nobilium familiarum posteros ægestate vœnales in scœnam produxit. Præterea debitor, qui torque ferreo indutus addicitur creditori est infamis, nam celsio probrosa etiam si præstet liberationem irrogat infamiam, vt per Cin. & Paul. in. l. nullus. C. quib. excuf. infam. irrog. & dico cap. 3. nu. 6. quāto magis addictio, quæ non præstat liberationē sed feruendi necessitatem irrogat, & insuper infamiam.

35 Tanta autē est miseria debitoris, quā creditori addicitur, vt non immerito cenferi possit pati pœnā corporalem manus enim videntur admoueri ei, cui torques ferreus collo circum iniicitur. Et si pœna corporalis habetur hominem publicè per vrbeam iumento impositum circumferre, idq; per horulæ momentum, quāto magis addictio cenferitur pœna corporalis cum tanto superet, & eam contumeliam duratione qualitate, & circumstantijs: ille enim ignominiosè deducitur per vrbeam, quia deliquit: hic quia debet.

36 Præterea esse pœnam corporalem probatur: quoniam eruditorū iudicio; celsio ignominiosa, quæ fit in pactis ad lapidem natibus, cenferitur pœna corporalis. Ita scribit Petrus Iacobus, tit. de celsione bonorū, col. 2. in sua praxi. Paris Puteus de sindicatu. §. quia. nu. 10. Cardinalis Florentinus, cōf. 94. in princ. Guido Pape. decisione Delphinali. 343. cuius sensum explicat additio: litera. D. Tiraquel. in repetitione. l. si vnquā. in verb. bona. num. 6. C. de reuoc. donatio. Ioannes Paponius in consuetudines Borbonias, tit. de celsione bonorum. §. 72. prope finem. Qui omnes scribunt celsionem ignominiosam loco pœnæ corporalis haberi, atq; idē debitorem perpetuo liberari, neq; posse conueniri etiam si pinguiorē nanciscatur fortunam de qua re suo loco inferius dicam.

37 Et quod addici creditori, sit pœna corporalis videtur probari in lege duodecim tabularum, quam retuli cap. 1. nu. 6. nā vbi loquitur de addicendo inopem debitorem creditori. Sic inquit. *Tertijs autem nundinis si interea pactus non sit capitis pœnas dato.* Nota hæc vltima verba. Quāquam arbitrator verū capitis, referri ad capitis diminutionē,

nam

nam

nam

nam

nam

nam

nam

nam

nam

nam

nam

nam

nam

nam

nam additus videtur capite minui, & fieri seruus creditoris, nam qui in imaginariā quandam seruitutem deducitur: dicitur capitis diminutionem pati. l. liberos. §. emancipato. ff. de capi. dimi. Idē cum tractatur de emancipando hominem liberum creditori; dicitur tractari de causa capitali autore Afflic. in constitutio Siciliæ incipi. pro sequentes, num. 6. & num. 26. Zafi. consil. 19. num. 19. lib. 2.

38 Ex his apparet decretum huius legis rigidum, & durissimum esse cum pro pecunia mæstissimo debitori pœnam corporalem imponat si enim pœna corporalis cenferitur ignominiosè cedere (etiam si creditoris manus effugas) quanto magis quando præter ignominiam in manus creditoris ferreo stigmatæ notatus tradderis, idq; forsam per longum tempus. Idē decretum huius legis æquitate molliendum, & prudentia limitandum, & quo ad saluo iure fieri potest curandum nobis est, vt reddeamus ad meliora, sci licet ad constitutionē ciuilem, qua debitor inops liberatur cedendo bonis quod in pluribus limitationibus, infra dicentis libentissimè faciendum cum ratione, & scripto iure innitantur.

39 Vt tamē fateor decretum huius legis durum esse: ita nego esse inhumanū, vel absq; ratione proditum. Primo creditor æquisimo iure creditum petit, forsam per tela, per ignes questum. Deinde hæc vox *Redde quod debes:* æquisima est, & ius gentiū præte fert autore Seneca lib. 3. de beneficijs. quare non est impiū, neq; inhumanum debitorem operis suis creditum persoluerē, nihil enim tam congruum est humanæ fidei, quam ea quæ inter homines placuerunt seruari. l. 1. ff. de pact. seruari autem pacta, & credita, quoquomodo per solui efficiet, vt plures sint, qui pecuniam fratri ad subueniendam necessitatem mutuo dēt, ne auita prædia vendere cogatur q̄ aureos decem ad succurrendum necessitati non inueniat. Expeditq; reipublice plures esse fœneratores, vt inquit Bald. in. l. 1. col. 3. C. de summa Trini. & fide Cathol. & cons. 453. lib. 1. & in. c. 1. col. 1. de iure iuran. Debitorum enim perfidia deterret homines à mutuando quoniam fidem solutione nō præstant quod serio; & grauiter damnatur Ecclesiastici, cap. 29. his verbis: *Multi quasi inuentionem (hoc est quasi rem nullius, quæ inuentione fit occupantis) estimauerunt fœnus, & præstiterunt molestiam, his qui se adiuerunt,*

donec accipiant osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocem suam. Et in tempore redditionis postulat tempus, & loquentur verba tedijs, & murmurationum, & tempus causa bitur. Si autem potuerit reddere aduersabitur, solidi vix reddet dimidium, & reputabit illud quasi inuentionem. Sin autem fraudabit illū pecunia sua & possidebit illum inimicum gratis, & conuicta, & maledicta reddet illi, & pro honore, & beneficio reddet illi contumeliam. Multi non causa nequitie non fœnerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt.

40 Itaq; non est æquum quæquam fraudari pecunia sua, & ad alendam inter homines fidem, æquum est debitum reddi, si enim crediti certa sit solutio plures erunt, qui cōtrahant; plures qui mutuo dēt. Et in sacris literis, monemur mutuare proximo indigenti, ita debitor monetur reddere tempore constituto. Ecclesiastici. 29. Sic lego: *Mutua proximo tuo cum indiguerit, & tu quoq; debitor redde tempore constituto serua promissum, neq; agas dolo cum eo, & inuenies omni tempore, qui subueniant tibi.* Sic Cicero offi. lib. 2. inquit. *Nullam esse rem, quæ vehementius rempublicam contineat quam fides.* Sed fidē esse nullā posse, nisi sit necessaria solutio rerum creditarum.

41 Deinde pecuniæ creditæ satisfacere seruiendo oblocum, non est æquæ inhonestum. Et habemus textū expressum præscribentem, vt debitor inops soluat præstādo operas. l. fin. C. de captiu. & postlim. reuer. quanquam illa lex solum practicanda in sua specie; scilicet, in debente ex causa redemptionis cum enim beneficio creditoris deserit hostibus seruire æquum est, vt redemptus reponat beneficiū; seruiendo redemptori, si alias soluendo non sit.

42 Præterea satisfacere operis, non est ab humanitate alienum quiuis enim potest locare operas suas. l. qui operas. ff. loca. & cum possit eas sponte locare æquum est, vt etiā inuitus eas præstet, vt satisfaciat creditori.

43 Deinde cum debitor sit inops necessario laborare debet, vt victum paret cum autē creditor teneatur alere debitorem, qui sibi addicitur certè non est iniquum, vt auferat quod reliquum est, cum ipsi præstet alimentā, & quod superest deducto, ne egeat: possit ab eo auferre (hoc est) quod superest deductis alimentis quotidianis. l. is qui bonis. ff. de celsio. bono.

44 Præterea ea lex hæc ignauiam excutit, & laborem docet, labor autem laudabilis est.

Par-

Par-

Par-

Par-

Par-

Par-

Par-

Par-

Par-

Par-

Parmeno Alexandrum laudans appellabat eum *Hominem strenuum, & nonnunquam cessantem*. Et Cicero de natura Deorum, lib. 2. inquit. *Qui nihil agit esse mihi omnino non videtur*. Et iuxta Euripidis sententiam labore subire oportet eos, qui sibi foeliciter esse volunt. Deus enim ociosis non adest. Omnis enim laus in actione consistit. Et labor est gloriae patris. sic Xenophon libro de Republica Lacedemoniorum, inquit: *Permulta ab ociosis, & absurda patrari solent, & ocio solutimentes imbecilliq; redduntur*. Rursus ut testatur Hesiodus: *illi pariter indignantur, & Dij, & homines quisquis ociosus vixerit fucis absq; aculeo: sicut ilis, qui apuum opes, sine labore comedunt*. Rursus Menander Poeta inquit: *Homo sanus ociosus multo inferior est, quam febricitans; comedit enim bis tantum inutiliter*. Deniq; Euripides rem ad viuū expressit hac sententia. *Idem est ociosus, & malus civis*. Rursus, Aufonius, inquit: *Sanus piger multo est nequior febricitante pot. it enim duplum: dapesq; duplices deuorat*. Et illud verissime scripsit Catullus. *Ocium & Reges prius, & beatas perdidit vrbes, nam ut Cato aiebat homines, nihil agendo male agere discunt*. Quid igitur impium imponit, haec lex debitori. Ab Haesiodo illud habemus. *Non est probrum operari, sed est cessatio probrum*.

45 Rursus oportuit excitari seueritate legis, pigros quosdā, molli ocio indulgentes, quibus non sufficit parabola Salomonis proponentis formicæ exemplum, neq; Domini verba, qui reprehendit ociosos in foro stantes, & virgines dormitantes. Oportuit inquam excitari ociosum aleatorē, & gulae mancipium de alieno comedentem, ut discat sobrietatem, & laboris exercitium intelligatq; non fortunarum tantum, verum & capitis (hoc est status) causam agi non enim sufficit dicere *Cedo bonis sed tradetur auaro creditor, ut laboris obsequio creditori satisfaciat*. Quidā enim, ut Traquillus de impuro Nerone scribit *Diuitiarū fructum non alium existimant, quam profusionem, appellatq; sordidos, ac parcos eos, quibus ratio impensarum constat: praelatos vero, atq; magnificos eos, qui abutuntur, ac perdunt*. Quare non est iniqua appellanda haec lex, quae vigilantem & sollicitū reddit creditorem, ne placidus obdormiscat, quousq; malum creditoris nomen aboleat. Estq; e republica inertiam, & ingluiciem perditissimorum hominum cohiberi legis seueritate. Nā Ezechielis. c. 26. legimus: *Ecce haec fuit iniquitas Sodomae super-*

bia, saturitas, & abundantia, & ocium. Plutarchus cōferens Aristidem cum Catone accusat aterrentes proprias facultates *Paupertas* (inquit) *nulli turpitudini coniungitur quod si negligentia intemperantia luxus impudentia speciem praese fert probro, ac vituperatione non vacat*. Rursus Tacitus lib. 2. historiae August. Tyberium laudat, qd prodigos & ob flagitia pauperes, a Senatu mouit. Et Tranquillus in Galba Tyberium scribit prohibuisse, ne Sergius Galba Proconsul fieret, qd facultates suas attriuisset. Et Spartianus in Adriano memoriae prodit *Adrianum iussisse decoctores bonorum suorum: catamidiari in Amphiteatro, hoc est risus gratia publicitus exhiberi*. Cicero officio. lib. 2. *Habenda est (inquit) ratio rei familiaris quam quidem del. ubi sinere flagitiosum est*. Et eos qui ad aegestatem venissent solere censoria virgula notari indicat Suetonius in Claudio cap. 9. Et Plautus in Truculento, *Piaculum* (inquit) *est misereri nos hominum rem suam male gerentium*. Et ex Strabone lib. 11. dicimus apud Nabatheos publicam imponi multā ei, qui opes suas imminuisset. Nam & Cato dicebat *viduarum esse non hominum facultates extenuatas relinquere*. Ut autor est Volaterranus Antropologiae lib. 14. Et lege Roschia decoctoribus certus erat locus constitutus, neq; in quatuordecim ordinibus sedere poterant, ut indicat Cicero Philippica. 2. Rursus Laertius in Democrito scribit, qd apud Abderitas, qui facultates proprias amittebat, carebat paterno sepulchro. Et inter Solonis leges haec vna erat. *Qui patrimonij versuram fecerit, is ignobilis obscurusq; esto*. Iam vero illud notum, qd Areopagitae; facultatū suarū profusores publicae multabatur: auctore Athenaeo lib. 4. Praeterea, ut liquet ex oratione Alchimis aduersus Timarchum ex Graecorum institutis decoctoribus, & profusoribus nō licebat publicae concionari, neq; cum populo agere. Rursus Marcus Tullius officio lib. 3. inducit Hecaton Rhodium disserentem, sapientis esse habere rationē rei familiaris, neque enim solum diuites esse nobis volumus, sed liberis, propinquis, amicis, maximeq; reipublicae. Quare textus in Authen. ut iudic. sine quoquo suffra. §. 1. dicit reipublicae interesse ciues habere locupletes.

Rursus doctissimus Erasmus A pothematum lib. 8. referens Alphonfi Aragonū, & Neapolis Regis egregie dicta inquit: *Eques quidā ingens patrimonium per luxum absorbuerat*

atq; insuper magnam ari alieni vim contraxerat, pro hoc intercedentibus quibusdam apud Alphonsum Aragoniae Regem, ne saltem quae debebat corpore luere cogeretur, Alphonfus respondit, si tantā pecuniam, vel in sui Regis obsequium, vel patriae commodis, vel subleuandis amicis impendisset audirem, nunc quoniam tantis opes impedit corpore, par est, ut luat corpore. Quae res indicat apud Neapolitanos moris fortassis esse, ut debitor inops corpore debitam pecuniam luat. Oportuit ergo profusionem lege lata cohiberi abstinebūt enim homines a profusione: & debitores a luxu: si intelligāt se in seruitium creditori dandos si non habeant unde soluant. Recusabuntq; totis viribus foenus accipere, ut enim colerici, qui purgari nollūt collecta in dies maiori bile grauitur diserciantur, sic qui sinūt foenus accrescere cum adest dies grauitur capite laborant. Et sicuti ignis inualescēs, alia post alia corripit: sic vlura. Et ut æquus semel accepto freno fessorē, alium post alium admittit: sic qui semel incidit in aēs alienū nunquam explicatur.

Ergo haec lex fidem, vnicum humanae societatis vinculum confirmat debitorem a luxu, & inertia absterret simulq; creditori consulit.

Quod autem attinet ad torquem ferreū certē ea contumelia, non est indignus, qui facultates proprias attriuit, sed mihi videtur imponi, ne quis cum eo contrahat, idē in pragmatica. §. 9. iubetur, ne velo torque contegat: ne fortē, & ipse magis debeat, & cōtrahens decipiatur, simulq; ipse amittat pecuniam, & debitor nunquam ad libertatem perueniat, si nouis quotidie debitis implicetur. Vel imponitur, ut metu tantae ignominiae omni ope, pecuniam debitor querat, vel absconditam proferat. Summū ergo ius continet, haec lex nam & vniciq; tribuit, quod suum est, negligentiam rem suam male gerentium punit, simulq; fidē, quae vnicae rempublicam continet confirmat docet, & astruit. Haec de valore & ratione legis.

SVMMA.

- 1 Maritus non cogitur ab vxore subire cessionem bonorum.
- 2 Qui ultra quam facere potest non conuenitur, in carcerem non detruatur.
- 3 Persona priuilegiata, ne conueniatur nisi in quantum facere possunt: libere sunt a cessione bonorum, & num. 8.
- 4 Per matrimonium superueniens cessat, operarum

obligatio, & praestatio.

- 5 Etiam per pactum non potest renuntari reuerentiae quam vxor marito praestare tenetur.
- 6 Vxor non vititur contra maritum actione infamia irrogante. Et pater filium non retinet ob debitum etiam causatum ex redemptione ab hostibus.
- 9 Mater non potest petere filium incarcerationi prodote, quam teneretur praestare, ut haeres patris: addita hereditate: si non esset soluendo.
- 10 Vxori cum alijs creditoribus concurrenti, maritus addicitur sine torque ferreo. num. 14.
- 11 Causa status inter maritū & vxorē agitari potest.
- 12 Vxor si matrimonio constante petat ob inopiam viri dotem sibi restitui maritus repellitur a beneficio, ne conueniatur, ultra quam facere possit maximē si mulier non habet unde se alat, nu. 13.
- 14 Actio de dolo, & interdictum de vi illata, vtpote infamiam irrogantia, non dantur contra patrē, aut patronum: datur tamen filio, aut liberto aetio in factum.
- 15 Iudex ex causa poenam a lege impositā etiam si ob crimen sit imposita potest temperare.
- 16 Reuerentia quam vxor marito tenetur praestare nō debet esse damnosa ipsi marito.
- 17 Vxor ad operas obsequiales, & seruiles cogitur si dos non sit competens ad alendum maritum, & familiam.
- 18 Pro redemptione mariti captiui obligatur vxor in limitatione Authen. si qua mulier. C. ad Vellcia.
- 19 Vincula, & carcer: duriora sunt captiuitate.
- 20 Rigor legis remittendus aduersus eum qui vxorē, vel liberos habet.
- 21 Vxor is verius, solidius, melius, & praestantius ceteris creditoribus.
- 22 Mulier detenta a creditore ob pecuniam redēptionis, eius est liberta donec soluat.
- 23 Praestare operas ad alendum vxorem, & liberos non infamiae, sed honorificum, & honestissimum.
- 24 Filius a patre non retinetur ob pecuniam redēptionis, quia praesumitur matrem donasse.
- 25 Casus in quo maritus ociosus, & iners vxori additus per iudicem possit compelli laborare vxorcinq; & filios alere.
- 26 Pater debitor filijs in dote matris filio nō addicitur

An maritus non habens unde vxori soluat dotem, sit ei addicendus iuxta dispositionem huius legis, & liberandus a potestate aliorum creditorum.
Cap. III.

1 EST quotidiana & difficilis quæstio vtrum vxori petenti constante matrimonio dotem ob inopiam mariti sit maritus addicendus, vt operis persoluat dotem. Hæc quæstio duo habet capita, aut enim vxor præ tendit se dotis nomine præferendam cæteris creditoribus petentibus maritum sibi addici, non autem vxori, aut ipsa sola nullo alio existente creditore petit maritum sibi addici, vt operis persoluat dotem.

¶ Primo casu videtur maritum, non vxori sed cæteris creditoribus addicendum quoniam vxor, non potest cogere maritum eam bonorum cessionem subire, quæ Iure Ciuili introducta est. Licet sit facilis minimeq; onerosa si conferatur ad hanc additionem, quæ apud nos in vsu est. Iure enim Ciuili debitor inops dicens *Cedo bonis* effugit carcerem, & creditoris ius illudit. A quo neq; in iudicio, neq; extra conueniri amplius potest, nisi pinguiorem nanciscatur fortunam ac ne tunc quidem conuenitur, nisi in quantum facere potest, vt dixi. c. 1. nu. 45. & c. 2. nu. 27. vers. fateor tamen. Quod autem maritus non compellatur cedere bonis probatur quoniam non tenetur in plus quam facere possit. l. maritum. ff. de re iudi. l. alia. §. eleganter. ff. solu. matrim.

2 ¶ Et qui non tenentur in plusquam facere possunt, non possunt conijci in carcerem gloss. in l. liber captus. C. de capti. & postli. reuer. quam ibi sequitur Bal. in fin. Areti. in l. maritum. §. eleganter. col. 2. nu. 6. ad finem. ff. solu. matrim. Alexand. l. Centurio. nu. 25. ff. solu. matrim. Et qui non possunt conijci in carcerem non tenentur cedere bonis, quoniam cessio bonorum inuenta est ad effugiendum carcerem. l. 1. C. qui bon. ced. poss. Sali. l. 1. nu. 7. post Bal. C. de cessi. bon. Faber. §. fi. nu. 9. Insti. de act. Soci. reg. 46. fall. 12. Bart. in l. si filio familias in. 2. nu. 8. ff. solu. matrim. col. 2.

3 ¶ Et qui non tenentur in plusquam facere possunt non teneantur cedere bonis probatur in l. is qui bonis. ff. de cessione bon. Rursus quod maritus non teneatur cedere bonis, probat expresse Regia. l. 1. tit. 15. part. 5. cuius verba sunt: *Deue el deudor desamparar los bienes a quien deue algo, diciendo como no ha de que saga pagamiento, & entonces el judgador deue tomar todos los bienes del deudor que desamparò lo suyo, si non los paños de lino que vistiere, y no le deue otra cosa ninguna dexar, fueras ende si tal deudor como este fuesse padre, o fuesse ome*

que deuisse algo a su muger. Cum ergo maritus inops non cogatur omnia bona vxori dimittere quanto minus cogetur illi operas præstare, & seruire præsertim torq; indutus ferreo. Cur in seruillem quodammodo fortunam reddigetur sotius diuinæ atque humanæ domus, & in seruitutem vxoris dabitur, qui caput vxoris est.

¶ Præterea hæc opinio probatur ex Bald. in l. 1. nu. 8. col. 4. C. qui bon. ced. poss. vbi docet quod licet debitores possint ad vnguem excuti (his enim verbis ille vtitur) & licet possint quodammodo cruciari id non poterit facere vxor aduersus maritum sibi debentem quod satis aptum est ad definitionem huius quæstionis: nam hæc additio videtur esse pœna corporalis, vt dixi. c. 2. num. 35. cum sequen. Deinde hæc opinio suadetur efficacissimè ex textu expresso, qui nuncupatim in hac specie loquitur in l. si is qui te ab hostibus. C. de capti. & postli. reuer. iuncta l. si. C. eo. tit. Inquit lex illa quod licet regularitè redemptus ab hostibus mea pecunia teneatur mihi seruire si non habet unde soluat, id tamen non admittitur si interueniat matrimonium, matrimonium enim soluit obligationem præstandi operas pro debito, inquit lex: *Si is qui te ab hostibus captam commercio reddem tibi matrimonio coniunxit dignitate nuptiarum, & voto futuræ iuste sobolis vinculo pignoris tibi remisso reddi tibi natales pristinos rationis est.* Nota illa verba: *Vinculo pignoris tibi remisso dignitate nuptiarum.* Debitor enim seruiens creditori ob inopiam dicitur esse apud illum ratione pignoris, vt in l. ab hostibus. C. de cap. & postli. reuer. attamen illud vinculum pignoris tollitur dignitate nuptiarum. Nihil arbitrator efficacius citari posse. Quinimò ille textus loquitur in casu magis dubio, scilicet quâdo nuptiæ superueniunt postquâ vnus ex coniugibus seruire inceperat. Cû autem additio iam facta, & operæ iam præstari ceptæ soluantur superueniente matrimonio multo magis impediuntur quando matrimonium adest ante additionem argumentum. l. patre furioso ff. de his qui sunt sui vel alie. iur.

4 ¶ Et quod matrimonium superueniens faciat debitum operarum censeri remissum norant Din. & Alber. in l. sicut. ff. de oper. liber. Bald. & Salic. in l. 2. C. de captiuis Regia. l. 2. tit. 29. part. 2.

5 ¶ Rursus nullus qui, vel summis labris Ius Ciuile attigit, ignorat; quantam reuerentiâ

ius velit vxorem deferre marito, nam neque pactum expressum potest huic reuerentiæ derogare. l. alia. §. eleganter. ff. solu. matrim. etiam si sit iuratum, nam est aduersus bonos mores quam opinionem dicit communem Alcia. in. c. cum contingat. num. 64. de iur. iurâ. Couarr. in. c. quâuis pactum. in princ. 2. partis de pact. lib. 6. quæ opinio mihi placet magis, quam quod scribit Vasquius in tracta. de succes. creatione par. 1. lib. 3. §. 28. nu. 18. vt latius dico cap. de patre.

¶ Quis non legit illud Caii Iure consulti in l. 2. ff. rerum amota? *Nam in honorem (inquit) matrimonij turpis actio aduersus vxorem non datur.* Cui non est in promptu Gordiani Cæsaris decretum? in l. aduersus. C. de crimine expilatae hæredi. Inquit lex: *Aduersus vxorem que sociari humane atq; diuine suscipitur expilatae hereditatis crimen hæres mariti intendere non possunt.* Nota etiam coniugis hæredem honorem habere præcedenti matrimonio etiam si crimen admissum sit, quanto magis honos habebitur matrimonio præfenti duranti, & consistenti nullo præsertim commisso crimine.

6 ¶ Præterea vxor actione infamiam irrogante non vtitur aduersus maritum. l. 2. & ibi gloss. ff. rerum amotarum. Cessio autem ignominiosa irrogat infamiam auctore Cin. Bald. & Paul. in l. debitores. C. quibus ex causis infam. irrogetur Zafi. in l. 1. & 3. ff. de cessione bon. quinimò faciens cessionem ignominiosam dicitur pati pœnam corporalem, vt latè probaui. c. 2. nu. 35. & docet Cardinalis, confi. 94. col. 1. Pute. de sindica. §. licet. num. 10. Guid. Pap. decisio. 343. Tiraquel. in l. si vnquam in verbo *Bona*. nu. 6. de reuocau. donatio. Nihil autem potest esse magis ignominiosum quàm torq; ferreo indutum debitorem tradi creditori ad seruitium cum ingenuus sit natus, & educatus, & certè additio vere est, & dici debet pœna corporalis, vt docui cap. 2. nu. 35. & 36. Ergo cum ignominiosa actio aduersus maritum non admittatur, quis infamem seruiendi necessitatem, quæ pœna corporalis est, dicat ei irrogandam. Cum multo magis ignominiosum sit pati miseram seruitutem quam audire verba parum honesta, quibus rerum amotarum, vel expilatae hereditatis crimen intentatur, & tamen, neq; ea verba inanem tantum, & forsam meritum sonum habentia: non admittuntur. Legimus Genesis cap. 3. verba Dñi dicentis mulieri: *Sub viri potestate eris, & ipse*

dominabitur tui. Et Paulus ad Ephes. cap. 6. *Vir (inquit) caput est mulieris.* Rursus Petrus Apostolus in epistola Canonica. cap. 1. *Præcipit mulieres subditas esse viris.* Quis diuinam institutionem, & naturæ legem subuertet? Quis patietur fieri pedem? aut si quid pede est abiectius eum, qui ex diuina institutione dominus est, & caput.

¶ Præterea hæc quæstio expressè, & in propria specie definitur in l. 2. C. de capti. & postli. reuer. vbi textus obligationem seruiendi impositam à iure ei, qui ab hostibus redemptus est. l. fin. C. eodem titulo dicit solui matrimonio. Inquit lex. *Proinde si ab hostibus redempta habere in matrimonio cepisti, nihil est quod ac statu eius debeas pertinere.*

7 ¶ Sic mater non potest filium retinere ratione debiti etiam si illum ab hostibus redemerit. text. est in l. liber captus. C. de capti. & postli. reuer. Inter maritum & vxorem maior, & expressior videtur esse amor, quam inter matrem, & filium. Sic enim Poeta quidam cecinit.

Quis amor magnus, sed apertè in coniuge maior.

¶ De qua re diserit Tiraquel. in l. si vnquam in principio. Et in verbo *Libertis*, nu. 101. ¶ Rursus de hac re, scilicet, quod matrimonium soluat obligationem, qua debitor inops tenetur seruire est textus expressus in d. l. 2. & ibi notat Bald. & Salic. C. de captiui. & postlimi. reuer.

8 ¶ His accedit, quod dispositio huius legis, non est exercenda aduersus eos, qui non tenentur ultra quam facere possint, illi enim non possunt personalitè capi pro debito. gloss. in l. liber captus. C. de capti. & postlimi. reuer. & ibi notat Bald. in fine. scribit Areti. in l. alia. §. eleganter. quem legit cum. l. maritum. ff. solu. matrim. col. 2. Alexand. in l. Centurio. num. 25. ff. de vulga. & pupil. Cû autem non possint personalitè capi: non addicentur creditori, nam addictus videtur captus detineri, vt dixi cap. 2. nu. 9. & cap. 1. nu. 39. Et ita dispositionem huius legis non exercendam aduersus eos, qui non tenentur, ultra quam facere possunt notat Rodericus in repetitione. l. 2. titulo *De los gouernos*, quæ st. 5. col. 3. vers. hanc legem limita. Nam neq; cessionem bonorum Iure Ciuili introductam (quæ facilis est, & minime onerosa) non tenentur subire, qui non tenentur, ultra quam facere possunt, vt dixi hoc ipso cap. num. 1.

9 ¶ Sic Bald. in d. l. liber captus: infert quod si filius adiuit hæreditatem paternam, & non

non est soluendo, mater non potest filium petere carcerari pro dote: quoniam ad restitutionem dotis filius matri non tenetur, nisi in quantum facere potest. l. etiam. ff. solu. matrim. Quod refert & probat Roder. d. q. 5. col. 3. ve. f. quã legẽ. de qua re vide. quã scripsi infra cap. de patre. Cum ergo filius cui mater reuerentiam non debet, non possit conijci in carcerem pro dote multò minus maritus.

¶ Postremò ne autoritate deficiamus huius opinionis est Auendanius respõsorum cap. 8. ubi docet maritum, non esse addicendum vxori, neq; aduersus eum vtendum esse dispositione huius legis, nõ tamẽ quid quã protulit ex superscriptis, ne fortè putet lector nos aliena compilare.

¶ Sed in proposita specie, scilicet quando vxor concurrat cum creditoribus contententibus maritum sibi, non vxori addicendum, ego potius diuersam opinionem probarem, neq; dubitarem vspiam maritum vxori tradere, veluti potiori creditori pro dote, vel pro alia re in qua iure, vel tempore potior est. Moueor ex generali dispositione huius legis, & ex pragmatica. 79. in volumine antiquarum pragmaticarũ, vbi decretum extat debitorem prius addicendum creditori qui iure, vel tempore potior est, vxor autem pro dote habet priuilegiũ prælationis, vt in. §. fuerat. Insti. de actio. & in. l. asiduis. C. qui poti. in pigno. habeantur.

¶ Præterea moueor ex textu singulari in. l. cui necessitas. ff. de libe. causa. Vbi probatur, q̃ inter maritum & vxorẽ potest agitari quæstio status, & alter alterum petere potest reddigi, & declarari esse conditionatã cuidam seruituti obnoxium. Qua re nihil videtur esse posse magis probrosum. Nã vt notat glosa in. d. l. cui necessitas, actio quæ ibi conceditur agitari inter virum, & vxorem cõuellit prorsus honorem vxoris, & tamen actio tam inuidiosa, tam infamis admittitur inter virum, & vxorem matrimonio constante. Verba legis hæc sunt. *Maritus vxori eidemq; liberta status quæstione inferre non prohibetur.* Ecce dignitas matrimonij non impedit inter virum, & vxorẽ agitari quæstionem, quæ totum matrimonij honorem deturpat. Causa autem qua vxor petit maritum sibi addici, non est ita grauis, atq; illa de qua agitur in. d. l. cui necessitas. Debitor enim creditori addictus non definit esse ingenuus, vt dico capite

An addictus fiat seruus. Item illo ipsa conditio, quam ex additione sortitur nõ durat, nisi quousq; debito satisfaciatur, vt in. l. 2. & in. l. si is qui te. C. de captiu. & postlim. reuer. & dicam infra in dicto loco. At causa status de qua agitur in. d. l. cui necessitas, afficit coniugem labe perpetua dignitatẽ status labefactante.

¶ Deinde moueor quoniam beneficio, ne cõueniatur, vltra quam facere potest nõ gaudet maritus quando vxor matrimonio cõstante petit, ob viri inopiam dotem sibi restitui: hoc enim casu maritus in solidũ exigitur, neq; reuerentia vlla ab vxore præstatur quoniã vxor ex dote tenetur ipsum alere. Ita docuit glos. in. l. vbi adhuc. C. de iure doti. in verbo ad sustentationem col. 3. vers. 10. quæritur. Bald. in. l. si quis crediderit. ff. de pact. Paul. Imola Roma. Alexand. num. 6. Ias. num. 111. in. l. si constante. ff. solu. matrim. vbi testatur hæc esse communem opinionem. Bald. in. l. præses. C. de serui. & aqua. Campe. de dote. 3. part. quæst. 62. Lupus; qui & ipse testatur hanc esse communem: in repetitione cap. per vstras. §. 37. ampliatione. 16. de donatio. inter vir. & vxor. Collectar. ibi. vers. sed nõ quid exiget.

¶ Hæc communis opinio duo præstat. Primum conuellit argumentum diuersæ partis, q̃ cum maritus nõ possit conueniri pro dote, vltra quam facere possit non potest conijci pro dote in carcerem, neq; est addicendus creditori. Iam enim vides, q̃ maritus, qui constante matrimonio conuenitur ob inopiam, vt restituat vxori dotem: non habet beneficium, ne cõueniatur vltra quã facere potest. Secundo hæc communis opinio conuellit illud argumentum, q̃ tradere maritum vxori pro debito: est aduersus reuerentiam, quam vxor diuino, & humano iure, marito debet. Vides enim quod beneficium, ne maritus conueniatur, vltra quã facere potest, quod marito conceditur ob reuerentiam quam ei vxor debet, vt in. l. alia. §. eleganter. ff. solu. matrim. denegatur quando maritus ab vxore ob inopiam conuenitur matrimonio constante.

¶ Item hoc esset multò manifestius si mulier præter dotem quam à marito petit nõ haberet vnde se aleret: hoc enim casu maritus non gaudet priuilegio illo concessio ob reuerentiam, ne scilicet conueniatur in plusquam facere potest, quoniam ordinata charitas incipit à se ipso. l. præses. C. de serui.

serui. & aqua. & in pari causa mulier præfertur. l. asiduis. C. qui potior. in pig. habeant. l. verum. §. fi. ff. de mino. Ita docuit Iacobus Rauena in. l. si maritus. ff. solu. matrim. Bart. in. l. maritum. col. fin. num. 4. vers. quæro quid si maritus. ff. eodem tit. vbi Alexand. col. fin. vers. in quantum. testatur hæc esse magis communem opinionem Guilielm. Cugn. & Bald. in. l. si quis crediderit. ff. de pact. Bald. in. l. 2. C. quòd cum eo. & hoc est necessarium, quando matrimonium dissolueretur ante copulam per susceptionem sacri ordinis, vel alias, vt declarat Bald. in. d. l. si quis crediderit. ff. de pact. nam si matrimonium durat, & vxor ob inopiam viri repetit ab eo dotem iam dixi, quòd caret hoc beneficio maritus, supra num. 2.

¶ Præterea maritum vxori potius, quam cæteris creditoribus addicendum: probatur efficacissimo argumento, quoniam licet actio de dolo, & interdictum de vi illata non dentur contra patrem, neq; patronum quoniam infamiam irrogant, & sunt aduersus reuerentiam eis debitam, & idcò cauetur, vt filij & liberti, ne bona sua amittant, agant actione in factum, & omittant illa quæ actionem de dolo inuidiosam reddunt, ne propter reuerentiam patri, & patrono; debita sua amittant, vt cauetur in. l. 3. C. de obsequi. patr. præf. & in. l. non debet. ff. de dolo, & in. l. 1. §. hoc interdictum. ff. de vi, & vi arma. Ita iniquissimum est, vt vxor propter reuerentiam marito debitam amittat suam dotem, & mariti operis defraudetur quibus honestissime, & absque vilo dedecore maritus poterit, & illam, & filios communes alere: & forsam maius dedecus effugeret, ne fortè vxor inopia oppressa, & calamitate viri constituti in potestate creditoris audacior facta: successorem quærat matrimonij. Hoc mihi videtur argumentum solidum, quod nemini prudenti displicebit. Quare ad imitationem eius, quod in filio & liberto dispositum videmus iudex maritum ad dicit vxori: non tamen ei imponet torquem ferreum. Vt enim vxor non est priuanda sua dote, ob reuerentiam marito debitam, ita eo modo suum est ei tribuendũ, vt mariti capitis, & domini sui honos non deturpetur: sicuti filius, & libertus, à patre, & patrono sua forsam per vim, vel dolum ablata repetunt: non tamen vtuntur actione de dolo, sed ea actione, quæ ad re-

petitionem rei sufficit. Itaq; omisis infamibus sua repetunt.

¶ Sed reclamabit quispiam lex iubet torquem ferreum iniici, definit quæ sub pœna amissionis crediti, ne creditor illum auferat à collo debitoris, quomodo iudex poterit addicere maritum vxori, neque tamen ferreum torquem iniiciet aduersus legem. Hic facilis est responsio: iudex enim potest ex causa, pœnam à lege impositam temperare, etiam si ob crimen impositum sit, vt in. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui notant. infam. & ibi notat glos. Docent Barto. & Alber. in. l. & si feuerior. C. quib. ex caus. infam. irroget. glosa in. §. notandum. 2. quæst. 3. Archidiacon. in cap. qui bona. col. 6. vers. & hæc vera. 17. quæst. 1. glos. & Barto. in. l. hodie. ff. de pœn. Abbas in cap. de causis. in fine. de offi. de lega. & ibi Decius col. penult. Felin. in cap. inquisitionis. col. 5. super glosam in verbo alioquin. de accusat. Barto. in. l. fin. ff. de recepta. Deinde iniiciatur torques ferreus sed reclamante vxore, & protestante, quòd id facit, ne perueniat in manus cæterorum creditorum.

¶ Præterea reuerentia quam vxor marito debet, non debet esse marito damnosa; ne quod in ipsius suorem introducũ est in eius damnum detorqueatur. Quid quæso marito magis ignominiosum? tradi ignoto creditori, an dulcissimi coniugi: cum qua diuina, & humana omnia habet communia à qua diuelli maxime lugubre, & tristissimum reputat? Cui quæso magis ignominiosum? præstare operas vxori, vt se se vxorem, & filios alat, an creditori? Aut quis probrum reputat maritum laborare, vt vxorem, & filios alat, cum id sit verum, & perpetuum officium, à natura marito iniunctum. A quo præstat accipere alimenta, à creditore semper sœuum aliquid submurmurante, an ab vxore. Equidem arbitror, hæc ita manifesta esse, vt qui dubitarit omnẽ hominis sensum iure dici possit exuisse. Itaq; reuerentiam quã propugnatores aduersæ partis obijciunt est irreuerentia, & volentes conseruare inane reuerentia nomen: detrudunt maritum in profundum miseria, & ignominia, & vxorẽ dote sua priuant cum melius cæteris creditoribus ius habeat, filiosq; orbant patre & alimentis, & vxorem priuant marito, & ius prælationis à lege vxori concessum

subuertunt: & marito pro reuerentia, ignominiam irrogant, & vera miseria onerant. Imò vxor quæ non omni ope peteret maritum sibi addici impudica fœmina haberetur (tantum abest, vt aduersus honorem mariti videatur facere.) Quid probri est maritum operari vxori cum ab Hesiodo habeamus. *Non est probrium operari sed est cessatio probrium.* Et beatus Paulus dicit, *Qui non laborat non manducet.* Rursus maritus etiam antequam addicatur vxori, tenetur eam, & filios alere sub pœna peccati mortalis. Præterea non est probrium maritum operas præstare vxori cum ex lucratis & operis, & ipse, & vxor, & communes liberi ali debeant. *glos. in l. vbi adhuc. C. de iure doti.* Vxor enim tenetur alere maritum, qui sibi addicitur, id enim omnes creditores tenentur præstare addictis. l. 2. titulo *De los gouernos*, lib. 3. Fori, & dicam infra suo loco. Rursus quid probri est maritum præstare operas vxori cum vxor vicissim marito operas præstet. *glos. in l. si vxorem. C. de condi. infer. & in §. 1. Instit. de S. C. Tertul. & ibi notat Angel. qui citat textum in l. sicut. ff. de oper. liber. Bart. in l. 1. §. 1. ff. de iniur. Imol. Bart. & Paul. in l. rei iudicata. cum lege sequenti. ff. solu. matrimon.* Quod intelligendum in operis obsequialibus non in artificialibus, nam vxor non tenetur operas artificiales præstare viro, & si quid ex eis lucretur sibi solli lucretur.

17 *¶* Si tamen vxoris dos non sit competens, ita vt ex ea ali possit maritus, vxor, & familia; certè vxor cogitur ad operas obsequiales, & seruales, vt prudenter scribit Abb. in cap. literas. col. fin. de restit. spolia. Lupus in cap. per vestras. §. 20. incip. & tenendo. num. 3. ver. ex istis inferitur. de donat. inter virum & vxor. Cum autem loquamur in casu in quo maritus ob inopiam petitur addici creditori, vel vxori, vt operis soluat dotem, manifestum est, quòd cum dos sit soluenda operis mariti: quòd vxor, dote non poterit alere maritum, filios, & familiam; cum dos ob inopiam viri quotidianis operis sit soluenda, & tunc cum ipsa teneatur ad operas seruales idque culpa mariti, qui suam dotem amisit; non est inconueniens, vt ipse maritus vxori, hoc est sibi ipsi, & liberis hoc est visceribus suis operas præstet. Neq; obijciat quisquam quòd maritus addictus vxori, vt operis soluat dotem non poterit cogere

vxorem ad præstandum operas artificiales, vel seruales id enim mihi verum non videtur ius enim mariti in vxorem, à natura, & diuina institutione dimanat, neq; interrumpitur nisi morte, quæ matrimonium dirimit, neque calamitas, & inopia, id etiã auferre debent: esset enim aduersus bonos mores argumento. l. alia. §. eleganter. ff. solut. matrim.

18 *¶* Præterea, adeò pius videtur maritum à captiuitate creditorum etipere, vt vxor possit se obligare pro redemptione mariti captiui, licet peculiariter prohibita sit obligare se pro marito, vt Authent. Si qua mulier. C. ad Velleia. ita nominatim docuit Bald. confi. 5. incip. *considerata causa* lib. 5. Tiraquel. post leges connubiales. *glos. 6. num. 275.* Et mulier si soluerit pro marito, qui ex vinculis causam dicituratum, id erit per. l. quamuis. cum sequent. ff. solu. matrim. l. maritus. §. manente. ff. de iure dot. l. si pro aliquo. §. 1. ff. ad Velleian. Liberare autem maritum à carcere, vel à potestate creditorum non minorem fauorem meretur, neq; minus laudabile est quã redimere eum è potestate hostium.

19 *¶* Duriora enim sunt vincula, & durior est carcer, quam captiuitas; aliquo respectu, vt suo loco infra dicam, & durius est à fratre ratione pecuniæ detineri, quam ab hoste impio ratione belli.

¶ His accedit quod Iuris consultus prudenter scripsit summum ius summa iniuria est. Vxor potius ius habet pro dote, & rem suam petit: stolidissimum est priuare eam re sua, & marito suo cum magna iactura filiorum, & insuper separate maritum ab vxore, aduersus legem; cui non placet dura separatio?

20 *¶* Præterea rigor legis remittendus aduersus eum qui vxorem, vel liberos habet textus est in l. 1. §. si liberos. ff. de portio. quæ liber. damna. relinq. scribit Barba. in l. cum acutissimi. col. 28. versi. sed vt quisque. C. de fideicommiss. Roman. in l. si vero. §. de viro. in. 49. fallentia. versi. 9. ff. soluto matrimo. Bald. in cap. naturales. si de fœudo fuer. cõtrouer. Lucas Pœn. in l. 1. C. de desertor. lib. 11. Hostiens. Ioann. Andræ. & Abb. per glosam in cap. quia circa. de eo, qui duxit in matrimon. quam pollu. per adult.

¶ Hinc illud Fabij institutionum lib. 6. *Quare illa (inquit) in iudicium per charissima pignora utiq; & si reo sunt liberi coniux utilis erit.*

erit. Deinde legimus hominem bonis exutum, & infamem pronunciatum, misericordia liberorum: fuisse bonis, & famæ restitutum, vt Lucianus Sophista in Toxari narrat de Menacrate quodam Massiliensi, qui cum esset à sexcentis viris condemnatus facultatibus exutus, ac deinde infamis pronunciatum miseratio nepotis fecit, vt iudices ei, & multam remitterent, & famæ restituerent. Quo nomine & Sergium Galbam liberatum testatur Fabius institutio num lib. 2. his verbis. *Liberatum ita Sergium Galbam; miseratione sola, qua nõ suos modo liberos paruulos in concionem produxerat. sed Galba etiã Sulpitij filium suis ipsius manibus circumtuleraat clapsum esse, cum aliorum monumentis, tum Catonis oratione testatum est.*

21 *¶* Relinquatur ergo maritus vxori, & liberis, cum vxor verum, solidum, & melius ius habeat, quam quisquam alius ex creditoribus cum iura nostra generalem legis dispositionem remittant, vt pater liberos possit educare, vt est expressum in l. semper. §. de monstratur. ff. de iure immun. inquit lex: *Demonstratur ex rescripto Diui Pertinacis, namq; Saluidio Candido in hæc verba rescripsit. Non est irrationabile, vt concedamus filiorum educationi, remitti tibi munera.* Ecce lex relinquit patrem, neq; illum munere personali grauare vult, vt possit educare liberos.

¶ Postremò, vel illud nos in hanc sententiam adducet, qd iure nostro cognati propinquiores præferuntur in licitatione, & veditioe rerum cognati sui. Vxor autem marito coniunctissima est, sunt enim duo in carne vna, & melius ceteris creditoribus ius habet.

¶ Non obstant ex aduerso prolata. Nõ obstat primum argumentum quoniam quando maritus matrimonio constante cõuenitur ab vxore ob inopiam, vt sibi restituat dotem, non habet beneficium ne conueniatur, vltra quam facere potest, imò insolidum exigere potest, vt dixi num. 12.

¶ Non obstat, qd non potest conijci in carcere: non enim vxorem conijcit in carcere, sed eximit illum: è carcere inquã coniectus est à creditoribus, nam si nulli essent creditores, certè vxor maritum non potest conijcere in carcerem, neq; vilo modo petere, vt sibi addicatur maritus ad soluendam operis dotem.

¶ Non obstat, quòd vxor debet reuerentiam marito, non enim conuellit, vel deturbat honorem mariti præstare operas, vt

alat vxorem, & liberos: imò, & turpis, & infamis esset si id non faceret. Neque hic de conijciendo maritum in carcerem agimus, sed vt eximatur ab ea, & reiectis creditoribus tradatur vxori absque torque ferreo quatenus per vxorem licet addita protestatione cum omni verborum honore, & ciuilitate.

¶ Non obstat textus in l. si is qui te. cum fili milibus. C. de captiu. & postlimi. reuer. ibi enim creditor ducens vxorem debtricem suam censetur ei donare, & remittere summam pro qua eam redemit ab hostibus, & lex præsumit, quod propter dignitatem nuptiarum, vt liberi ingenui sint, & non nati ex liberta maritus ei remittit vinculum pignoris, & ius obsequia præstandi.

22 *¶* Nam mulier detenta à creditore, ob pecuniam insumptam in eius redemptionem, est eius liberta quousque soluat prærium. l. si liberum captum. C. de captiu. At in casu de quo loquimur cessat hæc ratio, nam matrimonium inter ingenuos virum, & vxorem contractum est, & post contractum matrimonium maritus petitur addici vxori. Item hic cessat præsumptio donationis in qua se fundat. l. si is qui te. cum vxor difertè, & expressè petat dotem suam nolens, eã donare vel remittere. Itè, hic præcessit matrimonium antequam vxor petat maritum sibi addici: at in l. si is qui te. matrimonium sequitur, & matrimonium in casu illius legis inducit præsumptionem donationis, vt vxor quam maritus detinebat ratione debiti desinat esse liberta, & exconsequenti filij ingenui sint. Quid autem oportet præsumptionem hic adducere cum mulier præsumptionem donationis tollat; dicens, solve mihi meam dotem, vel exhibe operas pro ea. Vtique in claris non est locus coniecturis. l. continuus. §. cum ita. cum similibus. ff. de verb. obligat. præsertim cum in casu de quo loquimur matrimonium præcesserit & filij ingenui sint, & sic cessat illa ratio, quæ redditur in l. si is qui te. ibi. *Propter dignitatem nuptiarum, & voto future iustæ sobolis vinculo pignoris tibi remisso.* Hic enim nuptiæ fuerunt satis dignè, quia in casu de quo loquimur matrimonium contractum fuit antequam maritus addiceretur vxori. Item cessat ratio voti, & desiderij paterni, vt soboles sit legitima, nam creditor addictus debitori non efficitur eius libertus, vt dico infra.

¶ Præterea, cum constat de voluntate mariti, Aa 2 riii,

riti, & vxoris ius libertinitatis non tollitur ex matrimonio cum scilicet constat, quod nolluerunt ex matrimonio ius remittere, vt expressè probatur in. l. cui necessitas. ff. de libe. causa.

¶ Deinde respondeo quòd in. d. l. si is qui te. soluto vinculo ex matrimonio, & remisso, ob dignitatem matrimonij debitor vxor remanet in potestate mariti, & ipsi operas præstat si non tanquam debitor certè tanquam vxor, vt notant glosa Dinus, & Alber. in. l. sicut. ff. de ope. liber. Bal. in. l. libertæ col. 1. C. de ope. liber. At in casu nostro si matrimonium efficeret, ne vxor posset ratione dotis retinere maritum: nullas operas vtilis alimentis vxoris maritus præstabit, & creditoribus addicetur.

¶ Denique vti dixi in casu. d. l. si is qui te. matrimonium quod superuenit: facit videri remissum vinculum pignoris. Hic matrimonium iam erat contractum, & sic iam præcesserat causa quæ inducit præsumptionem donationis. Et cum matrimonium est contractum, non potest vxor remittere marito dotem, etiam si expressè id facere vellit. l. 3. §. sciendum. l. si sponsus. §. si maritus. l. cum hic. §. si inter. versiculo planè. ff. de donatio inter virum, & vxor. Remissio enim est donatio. l. si quis delegauerit. ff. de nouat. l. sicut. §. an pascisci. ff. quib. modis pignus vel hippot. solui. not. Bald. in l. si mulier. ff. de leg. 3. Bart. in. l. fin. ff. quæ in fraud. credi.

¶ Itaque, d. l. si is qui te, & omnes similes nihil faciunt aduersus hanc opinionem quoniam hic non ideò matrimonium est minus dignum quoniam ante additionem præcessit. Et additus non fit libertus. Itè hic, remissio dotis non præsumitur ex matrimonio præcedente. Aliàs nulla mulier posset petere dotem suam si matrimonium induceret præsumptionem remissionis dotis. Item hic expressè vxor dicit se nolle remittere, & expressa remissio nõ valeret, est enim prohibita remissio inter virum, & vxorem, quia est donatio.

23 ¶ Rursus non obstat quod vxor non vtitur aduersus maritum actione, quæ infamat: respondeo enim quòd non ideò amittit ius suum, vt supra in filio, & liberto dixi, nu. 6. præterea præstare operas; non est infame, imò est honorificum, & honestissimum laborare ad alendam vxorem, & liberos. Et hoc est verum & præcipuum officium mariti præsertim quòd maritus tradendus est

vxori absq; torque ferreo honestè & ciuilitè, vt docui nu. 14.

¶ Non obstat quòd de Iure Diuino vir caput est mulieris, & quòd diuina institutio non est inuertenda ob pecuniam, maritus enim non quòd labore definit esse caput mulieris, verum enim mariti officium est laborare ad alendam vxorè, & liberos neq; tamen ideò minus definit esse caput vxoris imò eo ipso quòd vxorè ex suo labore alit. Est verum eius caput, id ei præstans quod caput cæteris membris præstat. Nõ obstat l. 2. C. de capti. respondeo enim idem quod respondi ad. l. si is qui te. supra nu. 22.

24 ¶ Non obstat. l. liber captus. C. de capti. & postli. reuersis, vbi filius ratione debiti nõ potest retineri à matre, etiam si illum ab hostibus reddemerit, quo casu licita est retentio. l. si. C. de captiuis. Respondeo enim id ex eo quoniam lex præsumit quod reddimit illum ab hostibus ad discutiendam tristitiam non ad repetendam pecuniam, & quod habuit animum donandi, hic autem loquimur quando vxor non vult donare sed petit dotem suam.

¶ Non obstat quod qui non tenentur, vltra quam facere possunt non sunt addicendi creditoribus, neq; in eis seruanda dispositio huius legis. Respondeo enim maritum conuentum matrimonio constante ab vxore ob inopiam iuxta formam. l. si constante. ff. solu. matrim. Non gaudere beneficio, ne conueniatur vltra quam facere potest; quoniam alendus est ab vxore ex dote quæ ab eo repetit, vt dixi nu. 12.

¶ Non obstat quod mater non potest ratione dotis cõijcere filium in carcerem respondeo enim, idem esse in marito; quod non potest conijci in carcerem: tamen hic non tractamus de cõijciendo maritum in carcerem, sed vt eximatur ab ea, & tradatur vxori.

¶ Non obstat quod dispositio huius legis, non est seruanda aduersus eos, qui in carcerem duci non possunt respondeo enim id verum, tamen hic vxor non conijcit maritum in carcerem, sed coniectum in carcerem vult ab ea eximere; petendo vt sibi addicatur, & nõ cæteris creditoribus, qui illum in carcerem coniecerunt.

25 ¶ Hæc opinio propugnatricem habet æquitatem, potentissimam in iudicijs paternam. Hanc ego prorsus eligerem, nã summum ius; summa iniuria.

¶ Nunc videamus quid in secunda quæstionis parte sentiendum; scilicet, quando mulier

lier sola, nullis alijs existentibus creditoribus petit maritum sibi addici; an recte petat. Hoc thema eisdem argumentis tractare licebit quibus superius tractauimus. Et summo iure maritus hoc casu vxori addicendus non est, quoniam cum eo nomine in carcerem conijci nõ possit, nam licet loquamur supra, in casu in quo maritus est in carcere intelligo quod illum coniecerunt cæteri creditores non autem vxor, non enim potest, vt supra dixi. Item cum hoc casu obstat reuerentia marito debita, neq; eximatur è manibus creditoris petitione vxoris, & maritus reclamet; videtur vxorem non audiendam, neq; lata sententia pronuntiandum, vt maritus vxori seruiat ratione dotis, per certum tempus. Hoc summum ius, & publicæ honestatis iustitia; distat. nisi maritus gulae mancipium sit, somnoq; & inertia indulgens; qui non curet vxorem, & filios operis suis alere. Hoc enim casu iudex veluti alter morum censor nõ patietur illum otiosum esse in perniciem vxoris, & filiorum, quos omni iure alere tenetur: cum quæ adfit color dispositionis huius legis quæ iubet inopem debitorem operis satisfacere creditori iubeat seuerè marito, vt laboret, & vxorem, & filios alat, nam id omni iure facere tenetur; & pium cū primis est. Hæc opinio mihi placet nam erroneas, & otiosas ad bonam aliquam frugem redducere; piũ, sanctum, & Christianum est; rei publicæq; maxime conuenit. Hoc autem eo temperamento faciet iudex, vt torques ferreus ne nominetur quidem, & maritalis reuerentia, & amor sit incolumis potiusq; iudex similis sit sancto pastori gregem suum puritè, & Christiana grauitate administranti; quam rigido iudici inopem debitorem creditori addicenti, censorq; videatur potius quàm iudex, & sanctus Theologus, quàm grauis Iureconsultus, consilium magis præstans, quam imperio cogens. Quàmquam & hoc quoq; adesse oportet; iuxta negotij qualitatem, & mariti naturam. Si enim opifex sit, vel ex infima fœce plebis solitus locare operas suas, coget eum otiosum non esse, sed vxori; & liberis operari hoc enim honestissimum est, & lex punit otiosos vagantes. Si tamen honestus quispiam vir sit, non solitus locare operas suas non coget eum seruales operas præstare, vt alat vxorem: cum iuxta vulgi iudicium (quod homines maxime formidant) summum dedecus sit, viro honesto seruales operas præstare.

Quid ergo vagabitur otiosus? haud quamquam sed iudex. adhibita in consilium prudentia rogabit cum in familiam se dare nobilis alicuius viri, à quo ratione obsequij, & clientelæ pecuniam aliquam corradat, qua alat vxorem, quod non faciet tam ex vi obligationis, qua est obstrictus vxori: quam ex vi charitatis vtens potius consilio quam imperio. Quo temperamento & mariti honor est incolumis, neq; enim labefactatur ab vxore, & rursus vxor alitur à marito (vt iure constitutum est) otiosiq; & erroneas cohibentur.

26 ¶ Sed an pater tradendus sit filijs pro dote matris. Certè non tradendus, filius enim non potest conijcere patrem in carcerem quoniam non potest exigere eum, in plusquam facere possit: vt in. l. sunt qui in id. ff. de re iudi. Et hæc lex non est exercenda aduersus eos, qui non tenentur in plusquam facere possunt, vt dixi num. 2. sed vide, quæ dicam infra suo loco. cap. 17. nu. 33. & 34. Sed an maritus cui vxor dotè promissam debet possit vxorem titulo dotis eximi è carcere, vbi ad petitionem aliorum creditorum est ratione debiti descendens ex delicto, vt dico cap. 15. num. 20. & certè maritus præfertur veluti potior creditor, & ei traditur, ex supradictis. Vt finè faciam debitor inops vxorem habens non oportet, vt supplex petat inducias à creditoribus, sed profiteatur in iudicio oblato libello se velle tradi creditoribus, & cum vxor pro dote potior iure sit, regularitè effugiet manus creditorum, neq; ab eis conueniri poterit, nisi pinguiorè adeptus fortunam, nisi creditores offerat vxori dotè: nam veniet ad secundum creditorem qui iure, vel tempore potior fuerit. Sed illud perpetuo notandum quòd licet de Iure Ciuili vxor matrimonio constante possit repetere dotem ob inopiam viri etiam si paupertas proueniat absq; culpa viri, vt notat Bart. in. l. si constante col. 4. & Alexand. in. l. si cum dotem. §. si maritus col. 1. ff. solu. matrim. id non admittitur de Iure Regio imò inopia debet esse culpofa, ita videtur probari in. l. 29. tit. 1. part. 4.

S V M M A.

- 1 Hostium vis connumeratur inter casus fortuitos.
- 2 Debitor per vim spoliatus bonis, non liberatur à creditoribus.

- 3 *Pœna debet habere suum autorem.*
 4 *Debitor per exceptionem oppositam, quod à tertio fuit spoliatus, non liberatur à creditoribus.*
 5 *Debitor qui casu fortuito fortunas suas amisit: si sit inops creditori non addicitur. & nu. 6. et. 9.*
 7 *Nouelle Iustiniani vim habent legis, & in causarum diffinitionibus seruandæ, num. 8.*
 10 *Amittenti facultates absq; culpa sua est eis succurrendum.*
 11 *Paupertas culpabiliter, & ex malitia pauperis proueniens, est nociua.*
 12 *Debitor speciei liberatur, specie perempta.*
 13 *Debitor generis, aut speciei constitutus in mora, non liberatur specie perempta.*
 14 *Renunciare casui, vel eius exceptione, non iuuari sunt paria.*
 15 *Dispositio pragmat. huius: prodita non solum ad succurrendum creditori pro debito verum etiam, ut socordia, & pigritia debitoris puniatur.*
 16 *Debitorum tradi creditori torque ferreo indutum; est pœna corporalis.*
 17 *Pœna corporalis non imponenda ei qui casu delinquit.*
 18 *Secundum opinionem Theologorum, debitor absq; culpa sua inops effectus; liber est à solutione.*
 19 *Cum tractatur de addicendo debitore inope creditori, prius discutitur: an debitor sit liber, vel nō.*
 20 *Habere etiam in modico seruilem conditionem maximum detrimentum.*
 21 *Causa libertatis semper fauendum, & pro ea iudicandum.*
 22 *In criminalibus iudex debet esse promior, ad absoluedum.*
 23 *Debitor si post amissionem casu fortuito fortunarum suarum es alienum contrahat, addicitur creditori, ratione dicti eris alieni, si soluendo nō sit.*
 24 *Filius familias conuenitur, in quantum facere potest solum pro his quæ cōtraxit dum esset in patria potestate.*
 25 *Responsiones ad opposita.*
 26 *In amissione bonorum casu fortuito, ut debitor liberetur, requiritur, ut amissio non fuerit, ex sumptu negligentia.*
 27 *Debitor nimia caliditate negotia sua administrans potius reprehendendus quam laudandus.*
 28 *Præstat potius esse nimis calidum, & subtilem debitorem in negotiando, quam nimium crasum, licet tamen utrumq; sit culpa dignum.*

An debitor qui casu fortuito amisit omnes fortunas suas, sit eximendus à dispositione legis. Et quid si non casu

fortuito, sed tamen absque culpa sua amisit omnes facultates. Cap. IIII.

- 1 **O**ccurrit insignis quaestio cuius status maximè pius est. Vtrum debitor, qui casu fortuito amisit omnes fortunas suas sit addicendus creditori iuxta decretum huius legis. Illud admonitum lectorem velle de hac re esse textum expressum limitantem decretum huius legis. Videtur debitorem hunc creditori tradendum ex textu cui videtur non posse responderi in. l. si. C. de capti. & postlim. reuer. vbi præcipitur, ut redemptus ab hostibus: meis nummis si non habet, unde mihi satisfaciatur teneatur mihi seruire per certum tempus. Ecce textus loquitur in eo qui & bonis, & libertate spoliatus est ab hostibus, hostium autem vis, inter casus fortuitos cōnumeratur: vt in. l. ex conducto. §. vis maior ff. loca. l. 3. §. nautæ. ff. nautæ. caupon. & stabul. §. idem. Instit. quib. modis re contrahitur obliga. nihilominus tamen licet casu fortuito spoliatus fuerit bonis iubetur seruire creditori. ergo, & in nostro casu illud generaliter definiendum, vt debitor inops tradatur creditori etiam si bona casu fortuito amiserit.
- 2 **H**is congruit textus insignis in. l. si te bonis. C. de iure deliber. vbi debitor per vim spoliatus bonis non liberatur à creditoribus. Inquit lex: *Si te bonis patris immiscuisti, neq; inopia patris te excusat, neq; vis fratris portionem tuam eripientis arcere te de exactione creditorum qui te conueniunt; potest.* Ergo non est bona ea exceptio: per vim sui spoliatus à creditoribus, & ibi notant Doctores.
- A**ccedit receptissima regula quod non ex eo quod quis me affecerit iniuria ego possum alium iniuria afficere, hoc est crediti solutionem recusare. d. l. si te bonis, & ibi notat Paul. Iaf. & alij. Textus in. l. si. C. de actio. empt. l. si filia. C. famil. hærcisc.
- 3 **D**einde pœna ei solum imponenda, qui deliquit, neq; pœna ex aliena culpa me cōprehendere debet. l. Sancimus. C. de pœn. Ergo non ex eo quod prædones (pessimum hominum genus) debitorem meum spoliarint ego mea pecunia carere debeo, & alieni facinoris pœnas dare.
- 4 **H**is congruit quod de iure: debitor conuentus à creditore nō potest opponere exceptionem: quod fuit bonis suis spoliatus à tertio.

tertio. Nam exceptio spoliationis, non liberat conuentum. c. frequens. de restit. spolia. in. 6. vbi notant Dominic. Francus, & Geminianus: scribit Paul. Alexand. & Iaf. in. d. l. si te bonis. Afflict. decis. 150. nu. 8.

Suadetur hæc opinio, ex textu: qui videtur expressus in. l. incendium. C. si cert. pœta. cuius verba sunt. *Incendium ære alieno non exiit debitorem.* Si ergo debitor non liberatur, certè si inops est persoluere debet operis, vt in hac lege definitur: cuius dispositio cum sit generalis, generalitèr debet prædicari, & intelligi, vt in. l. de prætio. ff. de publiciana.

- 5 **M**ihi contraria sententia, & verior videtur, & æquior: imò debitor inops, qui facultates suas casu fortuito amisit non est addicendus creditori, neq; hoc casu practicanda est dispositio huius legis, sed debitor soluendus est, è vinculis: nullo seruitio præstito creditori, neq; vllis inducijs petitis. Moueor ex textu expresso, & singulari in Nouella. 135. cui titulus est. *Ne quis cogatur bonis cedere.* Quam legimus inter Iustiniani Nouellas, quas pridem Haloader, è Græco sermone in Latinum vertit. Disponitur autem ibi, vt is qui non luxuria, neq; desidia, sed casu, vel fortunæ infœlicitate amisit fortunas suas nō cogatur eam cessionem bonorum subire, quæ præter bonorum amissionem paupertatem, & omnium rerum inopiam irrogat; etiam contumeliam. Sed præstat ipsius constitutionis verba subijcere: non enim omnibus ad manum est. *Zosarius quispiam ex Misij oriundus porrectis præcibus cum lachrymis nos edocuit, quod cum pecuniarum publicarum, & priuatarum nomine conueniretur, à clarissimo provincie Præsidente cum contumelia, & quidem sola. Neq; enim credidit de his pecunijs libellos persecutionis rerum suarum oblatum iri. Id quod iniustissimum habetur, & inter ea capitula, quæ cum primis adferunt molestiam. Vbi enim locorum iustum est, vt is qui in vniuersum, ex accidenti non supina negligentia res suas amisisse traditus esset: denuo per vim ad ignominiosam vitam transponatur. Et paulò post inquit. Sancimus, vt nemini liceat magistratum rei causa cessionis bonorum necessitatem inferre alicui eorum qui de prædictis causis iudicium sustinet, aut huiusmodi contumelijs vti, ac pretextibus. Proinde quasi dum corporis supplicium ipsi remittitur: maluerit rerum suarum amissionem capessere potius quam cum inopie iugo ad mortem vsq; premi, opprobrio ignominie. Hactenus nouellæ cōstitutionis verba recensui.*

Ex cuius autoritate Tiraquel. in. l. si vnquam verbo Bona. nu. 5. docet eos, qui non suprema negligentia, aut luxu, sed casu fortuito lapsi facultatibus essent: non debere cogi eam cessionem bonorum subire, quæ cum ignominia fit. Idè docet Iacobus Spiegel. in Lexico Iuris Ciuiliis verbo *Cessio*. Et eius constitutionis meminit Fraciscus Valduinus in præfatione cōmētarioli in quasdā Nouellas constitutiones, quæ in libro Authenticorum non habentur.

- 6 **P**ræterea hæc opinio efficacissimè suadetur ex textu in. l. 1. C. qui bonis ex lege Iulia cedere possint in Codice Theodosiano. vbi id est definitum, vt nullus ratione debite quantitatis cogatur contumeliosam cessionem bonorum subire si modo fortunas suas casu fortuito amisit. Inquit lex. *Ne quis omninò vel fisci debitor, vel alienæ rei in auro, atq; in argento diuersisq; mobilibus retentor, ac debitor bonorum faciens cessionem: liberum à re petitione plenissimum nomen effugiat: sed ad redhibitionem debite quantitatis, congrua, atq; dignissima suppliciorum acerbitate feratur, nisi fortè propriorum dilapidationem bonorum, aut latrocinij abrogatam, aut fortasse naufragio incendioq; conflatam, vel quolibet maioris impetus infortunio, atque dispendio docuerit afflictam. Prop. Rom. prid. Id. Octob. Ausonio, & Olibrio C O N S S.*

Sed obijcis, ista legis vim non habent. Fateor Theodosiani Codicis leges non esse citandas ad definitionem causarum, vt iuxta earum decreta lites diiudicentur, vt in. l. 1. C. de Iustitia. Codice confir. Tamè legem correctam, vel contraria consuetudine abolitam; permillum est preferre ad cognitionem antiquitatis, & in similitudinè casus in ea propositiæ. Quod Couarruias nusquam non sobrius, & grauis fecit Varia ū resolu. lib. 3. cap. 14. nu. 4. vbi citat legem eius voluminis ad explicationem legum ciuiliū, quæ in vsu sunt. Sic Tiraquel. in repet. l. si vnquam. in verbo Bona. nu. 5. citat d. l. 1. C. qui ex lege Iulia. bon. cede. poss. in Codice Theodosiano idem fecit Spiegel. in d. lexico. verbo *Cessio*.

Præterea Nouella constitutio. 135. ex cuius autoritate re definiuimus habet profus vim legis. Obijcis: nō est in volumine Authenticorum. Fateor sed est inter nouellas Iustiniani Græcas ex quibus fordus Authenticorum liber dimanauit inter prete quodam vtriusq; linguæ ignaro. Nouellæ enim Iustiniani Græce conscriptæ fuerunt quod est plusquam manifestum & testatur

testatur Alcia. lib. 4. de verbo. signific. Ex-
tatq; adhuc Græcus codex quâquam mul-
tis in locis mutilus, ac deprauatus. Librum
autem Authenticorum esse, è Græco, in La-
tinum translâtum indicat sermo totus ubiq;
vitiis interpretis tenebricosus, difficilis, &
parum explicatus. Quod non sentiet nisi
qui fuerit plusquam ferreus. Et quæ Græ-
ce habentur, vera sunt authentica. Quare
Ludouicus Lusitanus in præfatione com-
mètariorum tituli de rebus dubijs; testatur
Bartholomæum Socinum pollicitum fuisse
scholijs se nouam translationem illustra-
turum sed exemplaria Græca, quæ Floren-
tiæ habebantur fuisse mutila: nouamq; ver-
sionem esse in scholis prælegendam, nisi
stultorū iudicio res literaria gereretur: me-
mini me audisse, ab Orocio, vt vir ille egre-
gia, & erudita semper appetebat.

7 Porro Nouellas à Iustiniano æditas ha-
bere vim legis & seruandas in definitioni-
bus causarum decernit ipse Iustinianus in
l. vna. C. de emenda. Codicis. versic. *Hoc ete-
nim dubium.* vbi præcipit Nouellas constitu-
tiones à se conscribendas pro qualitate rei
emergentis; habere vim legis, & seruari
debere in definitionibus causarum. Quod
etiam præscribit in. l. 1. C. de Iustinia. Co-
dice. compo. versic. *Si que vero.* vbi pragma-
ticas & alias constitutiones à se conscriben-
das iubet vim legis habere dum tamen nõ
aduersentur legibus Codicis. Nouella autè
constitutio. 135. non aduersatur legibus
Codicis: imò congruit rationi, iuri, & æqui-
tati, vt statim dicam.

8 Itaq; vera Authentica sunt, quæ Græce
habentur, & ille sunt veræ Nouellæ quibus
Iustinianus vim legis tribuit: seruandæ quæ
omni nõ sunt etiam si vitiis interpretis nõ-
nullæ non contineantur in vulgato Authè-
nticorum Codice. Nouum enim esset inter-
pretum hominem priuatum abrogasse Iu-
stiniani Nouellas quas non transtulit, vel
quia noluit, vel non vacauit, vel non intel-
lexit, vel quia forsam eius codex Græcus
mancus erat. Et ita seruandas nouellas cõ-
stitutiones etiam si in Latino libro Authè-
nticorum non habeantur contendit Vi-
gilius in prohemio Institutionū Theophi-
li; dicens illa esse vera Authentica. Eandè
causam agit Franciscus Balduinus in præ-
fatione commentarij in quasdam Nouellas
constitutiones. Sic Couarr. Nouellâ. 160.
qua codices latini carent citat in suæ senten-
tiæ comprobationem Variar. resolu. lib. 3.

cap. 7. num. 2. ver. quinto hæc pars instrui-
tur. Rursus Gratianus ex nouellis constitu-
tionibus quædam refert, quæ in vulgato
Authenticorum libro non habentur. Sit
exemplum textus in. c. non licet. 19. q. 3.
vbi ex Nouella Græca. 123. quod & apud
Iulianum antecessorè patet. cap. 59. & 69.
decernitur monachatum purgare vitium
ingratiitudinis; nullus tamen reiecit eius
textus auctoritatem quòd in vulgato Au-
thenticorum Codice non legatur, præter
vnum Alciatum, qui suspitione parum æ-
qua colligit Gratianum: illa è capite suo
confluxisse, neq; tale quidquam reperiri
in Græco Nouellarum Codice. Itaq; pro-
basset si pernosset Græcos fontes legem il-
lam continere quod nouissimè foelicus do-
cuit Couarruias animi pietate quam nõ
adulantiè admirari licet, cum veteribus
Christianæ religionis patribus comparan-
dus. Cõmuniter tamen vtriusq; Iuris Do-
ctores, etiam antequam Couarr. doceret. d.
c. non licet. contineri: inter Græcas Nouel-
las, admittebant eius dispositionem eo so-
lum nomine qd titulus indicaret desumptū
ex Græcis fontibus. Ita Ias. in. l. filius à pa-
tre. §. filios. ff. de libe. & posth. & in Auth.
non liceat. C. de libe. præter. vel exhæred.
num. 4. Nouissimeq; admittit foelicis re-
cordationis Gregor. 13. summ. Eccl. Pont.
qui in suo Gratiani Decreto emendato, &
notibus illustr. d. c. non liceat: posuit addi-
tionem illam nota ad marginem, quâ supra po-
suimus, scilicet: *Et apud Iulianum antecessorè.*
cap. 59. & 69. Ex quo visus est confirmare
dictam Nouellam.

Stat ergo ex prædictis, immobile funda-
mentum textus in. d. Nouella. 135. quæ di-
sponit cessionem bonorum, quæ cum igno-
minia fit, vel contumeliosa est, non esse im-
ponendam ei qui non luxu, neq; desidia;
sed casu fortuito facultates amisit. Dispo-
sitione autè nostræ legis ignominiosa est in-
opi debitori, & eum in vltimam miseriam
detrudit. vt dixi cap. 2. nu. 34. & 35. cum
alijs. Cum autem cessio bonorum non fit
imponenda ei, qui facultates casu amisit (si
modo cessio fit ignominiosa) quâto minus
imponetur obligatio seruiendi creditori im-
posito torque ferreo. Nam hoc (scilicet ad-
dici creditori) beneficium cessionis pror-
sus tollit, & omnem miseriam, & ignomi-
niam superat: vt docui capite secundo. Itaq;
hic maior ratio viget admittendi disposi-
tionem Nouellæ. 135. Nam ibi non tollitur
bene-

beneficium cessionis bonorū sed liberatur
debitor, ne cogatur vti beneficio cessionis
si cessio fiat contumeliosè. At, Iure nostro
Regio beneficium cessionis est prorsus su-
blatum, & inops debitor traditur credito-
ri. Quod est miserrimum: ergo hæc tanta
miseria non irroganda ei, qui casu faculta-
tes amisit. Multò enim durius est tolli be-
neficium cessionis, & irrogari miserum la-
borem cum ignominia, quam vti beneficio
cessionis, neq; contumeliosè est conuenien-
dus, qui casu (putà bello) facultates omnes
amisit non insolidum, sed quatenus face-
re potest: cum idem statuatur, cum eo qui
per cessionem voluntariè spoliatus fuit
bonis, vt non teneatur in postea acquisitis;
nisi quatenus facere possit. §. fin. Instit. de
actio. Ita hac ratione docet Faber. in. d. §.
fi. & ibi Platea, & Ias. nu. 7. dicit esse mira-
bilem doctrinam licet dicat cogitandum.
Sed eandem opinionem probat Gramma-
ticus. Vostro. 85. Hæc in practica doctrina
maximè utilitatis est: & res quæ frequen-
tè contingit, & si probamus hanc opinio-
nem certè qui casu facultates amisit non
est detinendus in carcere; nam qui non te-
netur vltra quam facere possit, non potest
ob æs alienum conijci in carcerem, vt pro-
bauit. c. 3. nu. 2. & 8. Neq; obstat. l. incediū.
C. si cert. pet. & quæ dixi num. 4. quoniam
hoc intelligendum, quando casus fortuitus
absumpsit omnia bona: item nõ tollitur de-
bitum, sed suspenditur executio, & limita-
tio. *Æquidem* an hæc opinio sit vera, de
Iure Ciuili, non definio: primò quoniam
Zafius. col. 2. in. d. §. fi. reprobatur opinionem
Fabri. Deinde, præterea: quæ ipse adducit,
obstat Fabri. d. Nouella. 135. vbi solū pro-
hibetur imponi ignominiosa cessio ei, qui
omnes suas facultates amisit. At cessio de
qua in Iure Ciuili: non est ignominiosa, vt
dixi supra. Iure tamen nostro Regio opi-
nio Fabri est verissima quoniã, quæ apud
nos appellatur cessio est plusquam igno-
miniosa.

9 Præterea hæc opinio suadet quoniam
beneficium cessionis bonorum Iure Ciuili
introductum, non tenetur subire, qui casu
(putà bello) facultates amisit, vt piè scri-
bit Faber. in. §. fi. Instit. de actio. Scio contra
sentire Zaf. ibi. col. 2. post Ias. Sed opinio
Fabri suadet nostram sententiam, quæ ex-
pressa legis dispositione nititur, sed opinio
Fabri nõ videtur vera: nam Nouella. 135.
cum qui omnia bona casu amisit solum

liberat à cessione contumeliosa; nõ alium.
10 His accedit qd subueniendum est ei, qui
absq; culpa facultates amisit iuxta glosam
in. c. quæ in Ecclesiarum: verbo *Ad inopiã.*
de constitu. glos. in. c. ex parte. verbo *Prodi-
galitatis.* de consuetud. Et inculcata pauper-
tas excusat autorem Bald. d. c. quæ in Eccle-
siarum. col. 1.

11 Ea enim paupertas nocet, quæ culpabili-
tè seu malitiosè prouenit autorem Bald. in
cap. sedes. col. 2. versic. sed nunquid de res-
cript. Ias. in Auth. res quæ, col. 6. ver. tene
communem. C. commu. de leg. Crotus in
repet. l. frater à fratre, col. vltima. ff. de condi-
ct. indebi. Loazes in repet. l. filius fami-
lias. §. diui. nu. 164. ff. de leg. 1. Barto. in. l.
etiam. §. licet. ff. solu. matrim. Hippol. sin-
gul. 104. pater tenetur. Felin. c. quæ in Ec-
clesiarum, col. 24. ver. & in quantum de
constitu.

12 Rursus probatur quoniã si debitor erat
speciei: perempta specie liberatur, vt in. l.
si ex legati causa. ff. de verbo. obliga. & in. l.
quod te mihi. ff. si cert. petat. Et hoc casu
nostra opinio vacat prorsus omni dubio,
& idem si debebat genus, respectu speciei
iuxta communem Doctorum sententiam
in. d. l. quod te mihi.

13 Si tamen debebat genus, vel speciem, &
constitutus erat in mora, quo casu perẽpta
specie, non liberatur, vt tradunt Doctores
in. d. l. quod te mihi. Adhuc nostra senten-
tia probatur iure. Quoniam paria sunt re-
nuntiare casui fortuito, vel non iuuari de
iure exceptione casus fortuiti. Exemplū
subijciam. Debitor generis putà pecuniæ
non liberatur casu fortuito, vt in. l. incen-
dium. C. si cert. petat. Item qui liberatur ca-
su fortuito non liberatur si ei renuntiet, vt
in. l. fed & si quis. §. quæ situm. ff. de in ius
vocat.

14 Itaq; paria sunt renuntiare casui, vel nõ
iuuari exceptione casus. Scimus tamen qd
renuntians casui iuuatur eo, si sit magnus,
& magna iactura afficiat rem debitoris. l.
ex conducto. ff. loca. notant Doctores præ-
cipuè Ias. in. l. Titius. ff. de libe. & posthu.
& in. l. fed & si quis. §. quæ situm. ff. si quis
cautio. Ergo etiam si casus non liberet de-
bitorem generis, vel debitorem speciei in
mora constitutum. Tamen casus magnus
omnes fortunas debitoris deuorans debet
liberare eum, vt non addicatur creditori
quoniã casus magnus excusat eos qui alias
casu non iuuantur. Adstruit hanc sententiã
quod

quod scribit Couarr. Varia. lib. 2. c. 1. num. 7. col. 10. ver. ego iudicem; ubi in ea est sententia, ut licet debitor renūtiat beneficio cessionis cum iuramento, non sit admittendus ad beneficium cessionis, id non habeat locum, si ad inopiam reddigatur absq; culpa sua, tunc enim beneficium cessionis: ad cōsequendam libertatem vti potest. Ecce q̄ carēs beneficium cessionis habet illud si absq; culpa sua perueniat ad paupertatem. Ergo etiam si hæc tollat beneficium cessionis, ut dixi. c. 2. nu. 2. Concedendum est; eis qui absq; culpa sua paupertatē patiuntur, neq; addicendi sunt creditoribus, sed liberabuntur dicendo *Cedo bonis*.

15 *His suffragatur q̄ hæc lex non solum videtur prodita, ut creditor ex seruitio debitoris creditum consequatur: verum etiam, ut pigritia, & fœcordia debitoris puniatur. Flagitiosum enim reputatur rem amittere, ut dixi. c. 2. nu. 39. Hoc liquet quoniam non solum lex iubet debitorem seruire creditori verum etiam, ut debitori iniiciatur torques ferreus, & quod creditor nō possit illi tollere torquem sub pœna amissionis crediti: ut in pragmatica. 79. Quid prodest torques creditori: quam illi utilitatem adfert, quo ad recuperandum creditum, profecto nullam? In quem ergo vsus iniicitur torques ferreus debitori, nisi in pœnā, qua non videtur indignus, qui patrimonij sui versuram fecit? Hac autem pœna indignus est debitor, qui non luxu; neq; malitia; sed fatali casu cui humana industria resistere nequit; facultates suas amisit nō enim est danda afflictio, afflicto. l. oratio. ff. de sponsal. Rursus in hac ipsa specie cuius veritatem prolatis vtrinq; argumentis perquirimus audi iudicium Alfonsi Aragonum, & Neapolis Regis quod Erasmus ille vir summus refert Apophtegmatum lib. 8. in hæc verba. Eques quidam magnum patrimonium per luxum, ac libidinem absorberat, atq; insuper magnam æris alieni vim contraxerat, pro hoc intercedentibus quibusdam apud Alphonsum Aragonie Regem ne (saltem quæ debebat) corpore luere cogere retur; Alphonsus respondit, si tantam pecuniam, vel in sui Regis obsequium, vel patriæ commodis, vel subleuandis amicis impendisset: audirem. Nunc quoniam tantas opes impendit corpore, par est, ut luat corpore. Ecce flagitiosam paupertatem libidine, luxu, & profusione cōtractam Alphonsus punitam voluit, nō eam quæ casu fortuito; absq; hominis vitio prouenit. Et iniuquum esse addicere creditori eum, qui*

casu fortuito bona amisit significat nominatim Titus Liuius Decad. 1. lib. 2.

16 *His accedit q̄ debitorem torque ferreo indutum tradi creditori habetur pro pœna corporali, ut docui. c. 2. nu. 35. Nam cessione ignominiosa habetur pro pœna corporali ex sententia Tiraq. in. l. si vnquam verbo Boni, num. 6. C. de reuoc. donatio. notat Petrus Iacobus in sua praxi titulo de cessione bonorū col. 2. Puteus de Sindicatu. §. quia. nu. 10. Cardinalis Floren. cōf. 94. in princ. Ioannes Paponius, in consuetudines Bourbonias; titulo de cessione bonorum. §. 72. propè finem Guido Papæ decisione. 343. & probaui. c. 2. nu. 36. ver. tanta autem.*

17 *Pœna autem corporalis; non imponitur ei qui casu deliquit. l. 1. §. Diuus. ff. ad leg. Corn. de sicca. l. absentem. §. si. l. Metrodorum. l. respiciendum. §. delinquent. ff. de pœn. scribit Ioan. Andr. in regula pro possessore. col. 2. de regul. iur. in. 5. Decius in. c. cognoscentes col. 5. de constit. Bart. in. l. 1. §. 1. ff. si quis testam. liber esse iussus fuer. Bald. & Ias. col. 5. in. l. in actionibus. ff. de in litem iuran. Paul. Sali. & Alex. in. l. et si seuerior. C. quib. ex caus. infam. irrog. Alex. consil. 109. visis col. 4. lib. 1. & consil. 140. col. 2. lib. 2. Cum ergo in delictis puniēdis pareatur casu damnum danti, ne corporaliter puniatur: quanto magis parcendum ei, qui non ratione criminis sed æris alieni: petitur corporaliter puniri; hoc est libertate ferè priuari, & ferreo torque deturpari, & in profundum ignominie & miserie traduci. Casus apud omnes prudentes legitime excusationis nomen habet. Sic enim Marcus Tullius lib. 2. Retoricæ veteris postquam dixit esse duas partes cōcessionis: purgationem, scilicet, & deprecationem subiungit. *Purgatio est per quam eius qui accusatur non factum ipsum, sed voluntas defenditur, & habet partes tres imprudentiā, casum, necessitatem.**

Rursus lib. 2. de Oratore: inducit Antonium in hæc verba discretum. Iure autem omnia defendamus, quæ sunt eius generis, quæ aut oportuerit, aut licuerit, aut necesse fuerit, aut casu facta esse videantur.

Quinimò & apud coelites tutus est, qui casu damnum dat iuxta glosam in. c. præbyterum. de homici. notant Abb. Feli. & Anania. ibi. Innoc. in. c. sicut dignum. col. 1. de homi. Abb. & Feli. col. 11. Decius in 2. lect. col. 5. in. c. 1. de constit. Roma. singu. 105. Corsetus in singularibus verbo Forū.

Vnde

18 *Vnde Theologi debitorem absq; culpa ad inopiam redactum, & idè creditori nō soluentem: scribunt absolutum esse apud Christum. quorum Princeps mihi videtur magnus Basilius eloquentia, doctrina, & pietate inter veteres Theologos præstantissimus, id. regula monachorum cuius verba refert Alcia. in. l. placet. C. de sacro san. Ecclesi.*

Suffragatur huic sententiæ quod prudenter scribit Bald. in. l. fin. C. qui forma bon. ced. poss. scilicet q̄ cessionis præcisæ sæculis obseruata quæ debitor cruciatur; practicanda est solum aduersus eos, qui malitiosè facultates proprias absumunt. Ergo additio, quæ vim habet pœnæ corporalis, non exercebitur aduersus debitorem; qui casu fortunas amisit.

19 *His congruit quod cum tractamus de addicendo inopem debitorem creditori, tractamus de causa status, an scilicet debitor sit prorsus liber: an vero sit homo alterius. Nam appellatione rerum nostrarum, non serui tantum nostri, sed & cæteri homines nobis aliqua ratione subditi: veniunt, ut not. Barba. cōf. 26. incip. sapiēter scripsit. col. 4. ver. sed & si quis opponat. lib. 2. Guilielmus Cugneus. Cin. & Bald. in. l. 1. ff. de statu homi. Bald. in. l. omnia. §. si. per illam textum. ff. de leg. 2. Alcia. in. l. rei. in. glos. 1. & iterum in. l. sequenti. verbo. rei. ff. de verbo. signifi. Textus in. c. autoritate, ibi. *Aut suorum hominum liberorum, de priui. in. 6. Zasius, consil. 19. lib. 2. Idè cū tractamus de mancipando liberum hominem alicui homini, vel monasterio quoniam horum hominum conditio ad seruilem conditionem accedit: negotium non aliter temperandum quam si de libertate hominis tractaretur ita Zasius dicto consil. 19. num. 16. lib. 2.**

20 *Nam habere, vel in modico conditionem seruilem; inter maxima detrimenta numerari conueniet, quoniam mortis ciuilem habet vestigia, & libertas inæstimabilis est: ita Zasius vbi supra. Idè causa isthæc magna est grauis, & ardua, neq; aliter pensitanda quam si de irrogando pœnam corporalem tractaretur: vel de causa libertatis.*

21 *In causa autem libertatis iudex libertati fauere debet, & in ambiguo pro ea pronuntandum. l. quotiens dubia. l. lege Iul. ff. de manumif. Et in casu quo tractatur de mancipando hominem monasterio: in dubio absoluendus est, autore Zasius d. consil. 19.*

col. 5. lib. 2. Item cum tractatur, vel in modico, de statu hominis negotium expedendum, ac si de causa criminali tractaretur autore Zasius. qui ferè in nostro casu loquitur d. consil. 19. num. 19. lib. 2. Et Philippus. Deci. consil. 133. scribit idè causam matrimonij æquiparari causis criminalibus, quoniam de statu hominis agitur: citat glosa communiter receptam in cap. mulieri. de iure iur. Antoni. in cap. fin. de fidei iur. Bar. Alexand. & Ias. in. l. 3. ff. de iure iur.

22 *In criminalibus autem, iudex prior ad absoluendum, quam abundantius ad condemnandum esse debet. l. respiciendum. ff. de pœn. l. Arrianus. ff. de verb. oblig.*

Eius Spartianus de Adriano Cæsare ita scribit: Eos quos pauperes innocentes vidit sponte ditauit. Et Lampridius memoriae prodit, Alexandrum Seuerum; eos quos pauperes non per ingluuiem, neq; per luxuriā vidit, multis commodis auxisse. Ex quo liquet inculpatam paupertatem esse fauore dignam, & miseratione potius esse dignā quam opprobrio. Illud igitur in his causis iudicem ante omnia dispicere oportet: non debitor facultates ebrietatibus, & cōmestationibus attriuerit, an fatali casu paupertatem contraxerit. Absoluendus nimirum hoc casu non creditori addicendus. Tantū tenebitur bonis cedere iuxta formam Iuris Ciuilem corpus autem liberum erit. Hæc opinio vel ex eo probanda est quam tēperat huius legis rigorem, & Christianæ mansuetudini conuenit. Quis enim æquo animo fuerat hominem ingenuum, & quod magis est Christianum immuncem ab omni culpa, omni malitia (quod atinet ad amissionem bonorum) vacantem tradi in seruitiū creditori quia bona sua fatali casu amisit.

23 *Hanc ergo opinionem probo, limitanda tamen est, nisi postquam bona casu fortuito amisit, æris alienum contrahat, nam ratione æris alieni contracti, postquā amisit bona casu fortuito: rectè addicetur creditori si soluendo non sit, nec præcedēs casus illum liberabit. Cū enim post bona amissa obligatio orta fuerit non poterit ea exceptione sese iuuare q̄ casu facultates amiserit, & ita est limitanda dispositio Nouellæ 135. Hoc probatur in. l. fin. C. de capti. & postli. reuer. vbi redemptus postquam fuit captus ab hostibus tenetur seruitio satisfacere redemptori; non obstante q̄ vis hostiū est casus fortuitus quoniam obligatio oritur post*

post casum fortuitum; scilicet cum ab hostibus reddimur. Rursus hæc limitatio probatur ex Ias. in. §. fin. num. 4. Instit. de actio. & ex Zasio. ibi. col. 1. qui notat quod etiam si cedens bonis non possit conueniri a creditoribus, nisi in quantum facere potest. etiam si perueniat ad pinguiorem fortunam: hoc intelligitur quo ad creditores, qui erant ante cessionem. At si post cessionem novos sortiatur creditores certè ab illis potest insolidum exigi. Eiusdem opinionis est Faber. ibi. col. 1. argumento. l. 3. a contrario sensu. C. de bon. auctori. iudi. possiden.

24 Et argumento eius quod dicitur quod filius familias solum conuenitur in quantum facere potest pro his quæ contraxit, dum esset in patria potestate; in casibus positus in l. 2. ff. quod cum eo. At pro his, quæ contraxit solutus, a patria potestate tenetur in solidum. l. 3. ff. quod cum eo. Et sequuntur Platea, & Ange. A retin. opinionem Fabri in d. §. fi. Instit. de actio. Et quod debeat addici creditori, qui es alienum fecit postquam casu fortuito bona amisit probatur expressè ex Lioio Decad. 1. lib. 2. Rursus limita hanc opinionem in eo qui debet ex delicto, argum. eorum quæ dico cap. 11. de debitore ex delicto.

25 Non obstat ex aduerso prolata, aduersus principalem conclusionem. Primò nõ obstat. l. fi. C. de capti. responde enim: ibi debitor contractum post bona casu fortuito amissa, vel responde quod non constat quod ille, qui redemptus fuit ab hostibus in casu. d. l. fin. habuerit bona, & quod illa amiserit incur su hostium. Non obstat. l. si te bonis. C. de iure delib. quoniam ibi nõ fuit vis hostiũ: & sic non fuit casus fortuitus: sed vis fratris. Item ibi non amisit omnia bona, sed partem, & sic tenetur satisfacere creditoribus ne ex alieno delicto ipsi creditum suũ amittant.

Non obstat quod non ex eo, quod quis me affecerit iniuria, ego possum alium iniuria afficere: hoc est crediti solutionem recusare. Respondeo id verum si soluendo sim: quod si non sim soluendo non facio tibi iniuriam denegando solutionem, non enim commode possum soluere. Neque; æquitas patitur, ut casu fortuito priuatus bonis, corpore etiam laborem. Non obstat quod creditor non debet puniri ob alienum delictũ, non enim creditor punitur sed debitori indulgetur cum soluendo non sit. Non obstat quod

debitor conuentus a creditore non potest opponere exceptionem quod fuit spoliatus a tertio. Hic enim, non solum opponit quod fuit spoliatus a tertio, sed quod fuit spoliatus ab hostibus, vel fatali casu, non vna re tantũ: sed omnibus bonis, & quod nihil habet ex quo soluat, & quod non debet soluere seruiendo cum absque culpa sua paupertatẽ casu contraxerit. Non obstat. l. incẽdium. C. si cert. petat. Fateor enim quod debitor generis non liberatur casu, sed hactenus liberatur, ut si omnia sua casu amiserit non cogatur soluere seruiendo, sed soluti differtur: & obligatio suspenditur quousque pinguiorem nanciscatur fortunam. Itaque; non liberatur ab obligatione: sed vis obligationis silet, quoniam bona amisit absque culpa sua, & non habet unde soluat.

His ita definitis illud excutiendum restat an ad hoc, ut debitor liberetur a dispositione huius legis requiratur, ut casu fortuito bona amisit, an vero sufficiat amissio bona absque culpa sua. Mouet quæstionem quod Tiraquellus, & Spiegel docent: ignominiosam cessionem nõ imponendam ei, qui casu bona amisit, qui loquuntur de amittente bona per casum fortuitum. Præterea l. 1. C. de his qui ex lege Julia bon. ced. pos. in Codice Theodosiano. loquitur de amittente bona casu fortuito: sed certè si debitor amisit bona ex causa quæ ostendit illum esse inculpatissimum, & innocetissimum, & supra hoc constet illum fuisse diligentissimum patrem familias certè etiam hoc casu non vtar dispositione huius legis. Moueor ex d. Nouella. 133. cuius verba sunt. Vbi enim locorũ iustum est, ut is qui in vniuersum (non supina negligentia) ex accidenti res suas amississe tradidit esset, denuo per vim ad ignominiosam vitam transponatur. Scimus ut nemini liceat magistratum rei causa cessionis bonorum necessitatem inferre alicui eorum, qui de predictis causis iudicium sustinent, aut huiusmodi contumelijs uti, ac pretextibus.

26 Nota illa verba Non supina negligentia. Nõ enim requirit lex, ut bona sint amissa casu fortuito; sed ut, non sint amissa supina negligentia. Neque; obstant illa verba, Ex accidenti, quoniam ex accidenti dicitur amississe bona, qui cum diligentissimus fuerit bona amisit non obstat diligentia. Sed an hæc opinio sit vera penes doctos esto iudiciũ: certè si debitor vir optimè fidei esset diligens, sedulus, ad rem attentus, nõquam cessator, nunquam aleator, & arcano diuini

nomini iudicio bona amississet; me inferendis calculis non haberet aduersum. Quid enim differt a casu fortuito, si exacta diligentia vsus mihi, mea diligentia nõ profuit. Nullaque; est, vel in re, vel in persona mea res quæ luxu profusionis, vel negligentie speciem præ se ferat. Deinde in his causis iudex promior esse debet, ad absoluendum, præsertim in ambiguis: est, ut docui, num. 22. Præterea huic opinioni suffragantur omnes rationes supra relatæ, scilicet quod inculcata paupertas, meretur veniam. Præterea facit quod licet lata culpa non sit dolus, æquiparatur dolo: ita innocetia, summa diligentia, & fide comprobata: homini nõ profuit: dicendũ est casũ fortuitũ obfuisse. Non tamen illud omiserim, quod debitor nimia calliditate: negotia sua administrans reprehensionem potius meretur quàm laudem, & diligentis cognomine carere debet. Nimia enim calliditas perniciofa est, ut inquit Bal. in. l. sed hæc nimium. ff. de exc. tuto.

27 Magis tamen reprobatum nimis crassius in negotiãdo: quam nimis callidus, & subtilis, licet vtrumque; culpofum sit, ita docet Ias. in. l. cum stipulati sumus. §. sequitur. in 3. nota. ff. de verb. oblig. Anto. Baber. in repet. l. cum filio. col. 2. ff. de leg. 1.

S V M M A.

- 1 Inter Hebræos erat mos tradere debitorem, creditori in seruitium.
- 2 Fideiussor dicitur debitor.
- 3 Fideiussor dicitur esse reus.
- 4 Iure Regio corrigitur Auth. presente. C. de fideiuss. ideoque; hodie fideiussor conueniri potest, etiam non excusso principali.
- 5 Contra fideiussorem de iudicato soluendo mandatur sententia executio si aduersus eum, etiam sine nouo processu. Limitatur. nu. 6.
- 7 Fideiussor simpliciter obligatus de iudicato soluendo, non tenetur in causa appellationis.
- 8 Fideiussor de iudicio sisti: cum pœna, & præfinitione termini; si in termino reum non exhibeat, poterit pro pœna in eũ fieri executio, & pro principali debito.
- 9 Fideiussor contractus: si in contractu se obliget, sicut principalis adhibita clausula guarantee potest aduersus eũ fieri executio virtute instrumenti.
- 10 Fideiussor ratione quantitatis debite ex fideiussione, potest incarcerari.
- 11 Fideiussor simpliciter obligatus; videtur obligare se in omni causam prouenientem ratione debiti

- principalis: maxime si sit ex natura contractus.
- 12 Statuto potest fieri, ut quis usque; ad pœnam infamie pro alio obligetur: etiam sine pacto de eo.
- 13 Pro debito fideiussionis prouenientis ex lege; fideiussor inops hodie de iure Regio creditoris, non addicitur. nu. 34.
- 14 Fideiussor nunquam videtur obligare se ad pœnam & pactum contrarium initum non valet.
- 15 Addici creditori pro debito: habetur pro pœna corporali.
- 16 Statutum infamiam irrogans illi, qui pro alio se obligat, non valet.
- 17 Fideiussor ad incognita, nunquam videtur se obligasse.
- 18 In pœnam quæ imponitur ratione contumacie rei, ex qua augetur condemnatio fideiussor nunquam videtur se obligasse.
- 19 Fideiussor nunquam censetur cogitasse, neque obligasse se ad seruendum. Limita in eximente reum e manibus apparitorum. num. 20.
- 20 Admonens debitorem fugere, quando creditor machinabatur eum capere: tenetur creditori ad solutionem debiti, si debitor fugit, & creditor ob fugam debiti, in perdidit.
- 21 Fideiussor ad quem pecunia peruenit, pro qua fideiussit: addicitur creditori.
- 22 Peioris conditionis dicitur esse fideiussor, ad quem pecuniam peruenit, quàm fideiussor ad quem non peruenit.
- 23 Fideiussor, qui accepta pecunia fideiussit: dicitur egisse proprium negotium, ideo creditori addicitur, & excutitur.
- 24 Pro fideiussione, licet fideiussori a reo pecuniam accipere, num. 26. & 27.
- 25 Fideiussor propria auctoritate potest soluere creditori de bonis debitoris, pro quo fideiussit.
- 26 Casus in quo pro mutuo liceat pecuniam accipere. Auctore Couarru.
- 27 Iura ad frequentiora debere adaptari.
- 28 Fideiussor de iudicio sisti liberatur a iudicato soluendo, si reum sistat, & fideiussio lata sententia expirat.
- 29 Fori leges non habent vim legum, nisi quatenus de earum usu, & obseruantia constet.
- 34 Debitorem addictũ retinet creditor loco pignoris.
- 35 Opera debitoris succedit loco pecunie debite, & aliquando plusquam pecunia iudicatur.
- 36 Fideiussor non potest conueniri iure, nec in persona ante excussionem principalis debitoris, si non fuerat renunciata. Authent. presente. C. de fideiussor.
- 37 Bonis excussis, dicitur legitime facta excussio.
- 38 Debitor dicitur non esse soluendo: quando ab eo exactio difficilis est.

- 39 *Captura principalis non liberat fideiussorem, id est, utrumque capi potest: auctore Bal.*
- 40 *Si notorium sit principalem non esse soluendo, conueniri potest fideiussor non excusso prius principali.*
- 41 *Cessio bonorum debitoris non est solutio, sed remedium effugiendi carcerem.*
- 42 *Debitor etiam inops, si habet fideiussorem in obligatione, dicitur esse soluendo: & ideo in carcerem non potest mitti.*
- 43 *Quando agitur ex summa, vel instrumento generalis obligatio debitor principalis ducitur in carcerem etiam si fideiussor soluendo sit.*
- 44 *Operæ debitoris donec fuerint præstitæ, non dicuntur esse in eius bonis.*
- 45 *Debitor, & fideiussor inopes simul seruiunt; & addicuntur creditori, ut eorum operæ abrenuntiet solutionem.*
- 46 *Fideiussio rei quæ à principali non potest exigi dicitur esse indentitatis, & in ea etiam renuntia to beneficio excussionis prius debet excuti principalis.*
- 47 *Exceptiones quæ competunt principali debitori, competunt etiam eius fideiussori.*

An debitor ex causa fideiussionis sit addicendus creditori, si bonis careat. Et an in casibus in quibus fideiussor addici potest: addicantur simul ipse, & principalis, si uterq; inops sit. Cap. V.

EST quæstio quæ frequenter accidere potest an debens, quia fideiussit pro amico, sit addicendus creditori, si soluendo non sit. Videtur addicendum esse ex verbis Salomonis Sapientia gloria incliti, qui Prouerbi. cap. 6. monens filium, ne inconsultè fidei iubeat, inquit. *Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam illaqueatus ex verbis oris tui, & captus proprijs sermonibus. Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera, quia incidisti in manus proximi tui.* Hæc Salomonis verba efficacius suadent hanc sententiam, quoniam apud Hebræos moris erat debitorē in seruitiū tradere creditori, ut docui. c. 1. num. 61. Quare illa Salomonis verba. *Incidisti in manus proximi tui:* huc videntur alludere:

- vt fideiussor sit tradendus in manus creditoris.
2. **C** Rursus cum hæc lex iubeat, vt debens aliquod debitū addicatur creditori si soluendo non sit, certè fideiussor dicitur debitor, vt in. l. Et magis. versi. debebo. ff. de solut. Vbi lex loquens de fideiussore appellat eū debitorem. Idem probatur in. l. si seruū. §. nunc videamus. ff. de verb. oblig. & in. l. si fideiuss. in prin. ff. deleg. 1. vbi textus dicit fideiussorem debere, facit l. si res aliena, in fine. ff. ad Trebel. l. 1. ff. de solu. l. cum alter. C. de fideiussore. Et quod fideiussor veniat appellatione debitoris. Notat Guillelmus Cugneus, Bart. Bald. Ang. & Ias. in. l. 1. ff. si cer. peta. vbi Alex. testatur hanc esse magis communem opinionem. Idem testatur Bologninus in repetitione rubricæ. ff. si cer. peta. nu. 19. Franciscus Marcus decisione. 340. col. 3. nu. 10. Raph. Commen. in. l. si seruū. §. nunc videamus. ff. de verb. oblig. Ang. in. l. stipulationum alia. §. stipulatio. ff. de verb. oblig. Albe. in. 1. par. statutorum. q. 193. Bal. & Ang. in. l. blanditus. C. de fideiussore. Bal. in. l. fideiussor. nu. 5. ff. de fideiussore. Ang. in. §. nunc transeamus. nu. 7. Instit. de actio. Fideiussor enim dicitur esse reus iuxta glossam in. l. Stichum. §. quod vulgo. vbi Ang. ff. de solut. Et reus idem est quod debitor. l. potest accipi. ff. de fideiussore.
3. **C**um ergo fideiussor veniat appellatione debitoris, sequitur quod debens ex causa fideiussionis addicendus est creditori, si soluendo non sit. Non ignoro esse aliquos eruditi nominis viros, qui sentiunt appellatione debitoris, non venire fideiussorē è quorū numero est Decius in. d. l. 1. ff. si cer. peta. Sed aduersus eum est magis communis opinio quæ verior est, nisi mens statuti, vel prudens ratio dicent aliter iudicandum, in fideiussore quam in debitore. Quis enim neget fideiussorem debere? Si debet, ergo est debitor. Agnosco tamen quod stante dispositione Authen. præsent. C. de fideiuss. Fideiussor dicitur debitor, sed non debitor principalis, cum non possit conueniri, nisi excusso reo principali. Itaque quæstionem hanc vtrum fideiussor veniat appellatione debitoris, definire oportet ex natura rei; de qua agitur: & ex ratione statuti. Sit exemplum disponit statutum, quod nullus qui sit debitor, possit conducere vectigalia publica. Certè fideiussor conducere poterit,

cum si soluat debitum ex fideiussione, possit repetere à principali, & sic debitum ex causa fideiussionis, non facit eum minus idoneum. Ita notant Cin. & Bald. in. l. 1. ff. si cer. peta. Bologninus in repetitione rubricæ. ff. eodem titulo. nu. 20. Itaque cum hæc res venerit in quæstionem non oportet vrgere ex scriptis iuris locis, sed ex ratione & mente statuti. Dicit nostra lex Regia, vt debens, qui soluendo non est addicatur creditori: certè fideiussor debet, & ideo addicendus videtur creditori, si soluendo non sit. Ratio enim huius legis est, ne credens pecuniam suam remaneat defraudatus. Vt docui. c. 2. nu. 40. Ille autem qui accipit fideiussorē, vt credat pecuniā suam: certè creditum non daret, nisi fideiussor accederet, & sic pecuniam credi fideiussori. Præterea illud apud propugnatores aduersæ partis conuenit, vt fideiussor qui non habet beneficium excussionis, veniat appellatione debitoris, cum se obliget eodem ordine quo principalis. Et ita concordat diuersas nostrorum opiniones. Iacobus Niger. in repetio. l. 1. num. 88. ff. si cer. peta.

4. **C**ure autem nostro Regio fideiussor conueniri potest, non excusso principali, & est correctæ Auth. præsent. C. de fideiuss. per l. 3. titulo. 18. libr. 3. Fori. scribit Lupus in repet. c. per vestras. §. 18. incip. ex quibus omnibus. nu. 10. versiculo ex his apparet, & Rodericus in repetitione. l. 2. titulo De los emplazamientos. §. quæritur vterius. versiculo. hæc omnia. De cuius legis intellectu dico infra nu. 31. nam Iure legum septem partiarum principalis primo excutiendus erat. l. 9. tit. 12. part. 5. Ergo apud nos haud dubie fideiussor venit appellatione debitoris. Sed ne quid dissimulem cum res pendat ab hoc vtrum fideiussor veniat appellatione debitoris, vel non: res ex mente statuti variè definienda est, iuxta rei naturam, generaliter autem illud in theorica definiti potest. Fideiussor debitor est, tamen non est debitor principalis, nisi careat beneficio excussionis: tunc enim habetur quasi debitor principalis præsertim si repetere à principali non possit, vel quia fideiussit animo donandi, vel quia principalis inops est: si tamē repetere possit à principali, & principalis habet vnde soluat, certè etiam si fideiussor non habeat beneficium excussionis: dicitur debitor minus principalis, hoc est minus damnosè obligatus esse

- quidquid soluerit repetere possit, cum effectu à principali. Iuxta quam distinctione fideiussor debitoris inopis à quo fideiussor repetere non potest, verè, & realitèr, est debitor, & verbis huius legis videtur comprehendi. Et ex consequenti addicendus est creditori, si non habeat vnde soluat.
5. **P**reræterea quod fideiussor addicendus sit creditori, probatur, quoniam aduersus illū peti potest executio. Nam si fideiussit de iudicato soluendo sententia mandatur executioni aduersus eum, sine nouo processu. l. 1. ff. iudi. sol. l. si. §. & cum antiquitas. C. de vsur. rei iudi. l. si remunerandi gratia. §. Maurus Paulus. ff. manda. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. l. cum quis. §. de peculio. ff. de solutio. notat gloss. in. d. l. si. C. de vsur. rei iudi. & in. c. 1. de in iur. lib. 6. Scribunt Odofr. in. l. 2. C. de vsur. rei iudi. Guido de Suza. & Guillelmus Cugneus quos citat Bald. eandem opinionem sequutus in. l. 2. §. in fideiussorem. ff. qui satisfda. cogan. Bart. in. l. 1. ff. iudi. solui. Bald. in. l. si remunerandi gratia. §. Maurus Paulus. ff. manda. & in. l. si. §. & cum antiquitas. C. de vsur. rei iudi. & ibi Cinus Bartol. & Ang. & est communis opinio teste Roderico in repetitione. l. 2. titulo De los emplazamientos. §. Sed pone quæstionē ver. sed quia hodie. Faber. Albe. & Paul. in. d. l. si. §. si. Aibe. Ang. & Paul. in. d. l. 1. ff. iudi. solui. Faber. in. §. si. Instit. de satisfda. Specul. de executione sententia. §. sequitur. ver. quod si sententia lata est Bart. & Albe. in. l. si quis pro eo. §. si nummos. ff. de fideiuss. Soc. conf. 91. nu. 13. lib. 4. Boer. decis. 277. col. 3. nu. 3. Albe. in. l. 2. §. si. col. si. ff. qui satisfda. cog. Io. Andrin. c. 1. de iniur. & damno dato lib. 6. in gloss. 2. Intellige autem quod fit executio in bonis fideiussorū, de iudicato soluendo, nulla facta excussione in bonis principalis, & absque eo quod constet quod non est soluendo, ita docet Boer. d. decisione. 277. num. 3.
6. **S**ed eius opinio vera non est nisi in fideiussore causæ criminalis: hic enim non gaudet beneficio excussionis. l. si quis reum. ff. de custo. reo. Bald. Roman. & Alexandr. in. l. 2. §. si quis ex his. ff. qui satisfdare cogan. Si tamen quis in causa civili fidei iubeat de iudicato soluendo, plerique autumant illum habere beneficium excussionis. Ita Bald. in. l. fin. §. & cum antiquitas. C. de vsur. rei iudici. & ibi. Sali. & sequi. Alexandr. in additione ad Bart. in

rubrica. ff. iudi. solui, & Rodericus in l. 2. titulo De los emplazamientos. §. quæritur, vltimus versu. Quid in fideiussore. Et Iacobi in l. fideiussor. §. si quis his. nu. 6. & in. §. in fideiussorem. num. 3. ff. qui satisda. cog. & in l. Et post rem. §. fideiussor, in. 2. lect. num. 4. ff. de transact.

7 Rursus intellige quod fideiussor simpliciter obligatus de iudicato soluendo non tenetur in causa appellationis, vt in l. cum apud Sempronium. ff. de iudi. solui. & in l. non a iudice. §. si quis alio. ff. de iudi. & ibi notant Alber. & Iacobin. à Sancto Georgio, notant Bart. Paul. & Ang. in d. l. cum apud Sempronium. Salic. Alex. Aretin. & Ias. in fin. & Iacobinus, num. 4. in l. 2. C. de procurat. Ang. in. §. sed hodie. col. 2. Instit. de satisda. Hyppol. in rubri. ff. de fideiussor. num. 108. Roderic. in repeti. l. 2. titulo De los emplazamientos. §. sed pone, versiculo idè cautè. Sed certè hæc opinio est satis insipida, idè si nomen iudicis nō sit expressum in cautione, & simpliciter sit cautum, & iudex appellationis confirmet primam sententiam videtur eadem cum prima, & sic fideiussorem teneri ad iudicatum in causa appellationis ne sit in potestate rei liberare suos fideiussores. l. ne in potestate. ff. de arbi. ita docet Guilielmus Cugneus in l. Iulia. ff. qui satisda. cogan. Alber. in d. l. cum apud, & in l. 2. C. de procu. & ibi sequitur Iacobinus num. 13. Et ita sentit Martinus Sillimianus, & iudicauit Rota. teste Paul. in d. l. cum apud. docet Faber. in. §. alia. Instit. de satisda. Et ita fuisse iudicatum testatur Boer. decisione. 3. 15. versu. & quoad secundam col. 2. Sed aduertat qui accipit cautionem vt fideiussor si ea sit eius mens, & voluntas promittat soluere iudicatum in omnibus instantijs. Ne incidat in periculum. d. l. cum apud Sempronium. Ad rem igitur si fideiussor debitor est, & executio aduersus eum peti potest; etiā nulla facta excusatione in bonis principalis si fideiussor de iudicato soluendo in causa criminali certè videtur q̄ possit addici creditori quæ est vera, & magis rigida executio.

8 Rursus si fideiussor aliquem iudicio sistere & promissit in iudicio certam pœnam, & præfixit terminum: certè post terminū si non exhibeat reum potest executio aduersus eum fieri. l. Sācimus. C. de fideiussor. notat Bart. in l. 1. ff. iudi. solui Rodericus, in repeti. l. 2. titulo De los emplazamientos. §. sed pone quæstionem, versu. Tu adde.

9 Præterea si fideiussor pro aliquo in contractu, & in contractu se obligat executio sicut debitor principalis addita clausula guarantee: certè executio potest fieri aduersus eum virtute instrumenti, vt scribit Rode. in repe. l. post rem, in declaratione legis Regiæ in. 1. quæst. incipiente visum: est supra. Alias instrumentum in quo se obligat principalis, vel sententia lata aduersus principalem, nō sunt mandanda executioni aduersus fideiussorē. vt in l. grege. §. si a debitore. ff. de fideiussor. & in l. a sententia in princip. ff. de appella. & in l. præsentis. §. adijcetes. C. de his qui ad Ecclesi. confu. Bald. in l. duobus. §. id igitur. ff. de iure iur. & in d. l. grege. §. si cum defensore. Specul. tit. de executione sententiæ. §. sequitur. versu. Sed nunquid sententia. Roderic. in d. §. visum. & in repeti. l. 2. titulo De los emplazamientos. Et est communis teste Alex. consil. 131. in causa num. 7. lib. 2.

10 Deinde q̄ fideiussor qui soluendo nō est, sit addicendus creditori probatur. Quoniā fideiussor conijci potest in carcerē ratione quantitatis debite ex fideiussione, ita notant omnes in c. 1. de iudi. in. 6. Rebut. in tracta. de literis obligatorijs artic. 5. in glo. 9. num. 8. Hæc autem additio qua debitor creditori traditur: carcer quidam est, vt doct. c. 2. num. 9. Item est vnicum remediū, vt debitor eximatur à publico carcere, cū autem fideiussor in carcerem detruendi possit æquum est, vt eximatur ab ea dum traditur creditori.

11 Rursus suadetur hæc opinio, quoniam fideiussor simpliciter obligatus videtur obligare se in omnē causam quæ ratione debiti principalis prouenit, præsertim si prouenit ex natura contractus. l. si quis pro eo. §. si nummus. in fine. ff. de fideiussor. l. amissi. §. fideiussores. ff. cod. tit. Notant vtrobiq; Bar. Paul. Ang. & Imol. gl. & tex. in l. quæro. ff. loca. & in l. centum Capua. ff. de eo quod cer. loco. & vtrobiq; Doctores Alexan. consil. 34. num. 5. lib. 2. Paul. Angel. Bart. & Ias. in l. nummis. ff. de in lit. iuran. Bald. in l. si prædium. C. de ædil. edict. Florian. in l. ait lex. col. 1. nu. 2. ff. ad leg. Aquil. Obligatio autem seruiēdi creditori prouenit ex natura contractus, nā obligatus mihi dare centum, si non habet unde soluat: tenetur mihi seruire ex generali dispositione huius legis, & receptissima Hispaniæ consuetudine. Cum ergo seruitiū veniat ex natura contractus videtur fideiussorem si soluendo

12 soluendo nō sit esse addicendum creditori. His congruit quod statuto fieri potest, vt quis obligetur pro alio vsque ad pœnā infamiae etiam si de ea re nullum pactum initum sit ita docet Alex. in l. sæpe numero. ff. de re iud. Feli. in additionibus ad Abbatem super decretalibus, col. fin. Sali. in rubr. C. res inter alios act. Cum ergo obligatio vnus pro altero extendatur, vsque ad id, vt censetur obligatus subire pœnam quæ infamiam irrogat: etiam si infamia equiparetur morti, iuxta glossam in l. iuxta. C. de manum. vindict. videtur fideiussorem cogendum esse subire dispositionem huius legis cum debitor sit, & in omnem causam videatur obligatus.

13 Sed his non obstantibus fideiussor qui soluendo non est addicendus creditori pro causa fideiussionis, si fideiussio prouenit ex lege. vt in casu. l. 2. ff. ad municip. & similibus: & hoc casu deficit ex prudenti, & æquissima causa decretum huius legis. De hac re est textus expressus in l. 134. inter leges quas vocant Stili. verba eius hæc sunt: *Es a saber, q̄ el fiador no será dado por preso por la deuda que hizo, maguer los sus bienes no cumplan a pagar el deudo, salvo fino obligo su persona y bienes.* Ille autem qui fideiussor ceteretur ex dispositione legis non obligauit personam suam, & bona ergo non addicendus: ita enim significat lex à contrario sensu. Videtur hæc lex prodita ad declarationem legis Fori. 2. titulo De los gouernos, lib. 3. vbi præcipitur, vt debitor inops seruiat creditori. Leges enim cõtete in libro quod vocamus Stili, plerumq; declarant leges Fori Regij, continentur enim in libro quæ tale habet in scripturam. *Leyes del estilo, y declaracion de las leyes del Fuero.* Nota ergo illa verba. *El fiador no será dado por preso, maguer los sus bienes no cumplan a pagar el deudo.* Illa verba, *No será dado por preso.* Significant nō esse creditori addicendum, vt manifestè ex vi, & energiã verborum probatur, & ex quadam lege quæ continetur in volumine Ordinationum Regis Ferdinandi qui Hispani Sarracenis addemit in eo enim volumine est. l. incipiens *Si el ome*, quæ inter alia hæc verba continet. *Maguer que se vaya con furto grande, y aunque abra la puerta, no le matarán por ello, ni le tajarán la mano, ni las orejas, mas darse lo han por preso por seruo, y si nase del, hasta que sea quitto lo quel leuo furto, y despues entreguelo al que ouiere de auer las sentenas.* Vides hanc legem appellare *Preso*, de-

bitorem qui addicetur creditori, nam etiam debitor ex delicto addicetur creditori, vt dico infra cap. 11. Quinimo ipsa. l. 134. Stili, continetur in eo volumine constitutionum Regis Ferdinandi. d. l. incipiente. *Es a saber.* Rursus quod in ea lege, verbum *Preso*, significet additum: probatur ex lege Gotthica cõtenta in libro vulgo dicto *Fuero juxgo*, quæ sic inquit. *Si mugeres ouieren de el preso por debda, si el deador se quisiere assegar, o fiar en la muger que algo le deuere, por esta razon, echele su señal, e ande la villa por su presa.*

Rursus hoc probatur expressius in l. 2. titu. 2. 1. part. 1. cuius verba sunt: *Por el deudo que deuisse non deue scriuir, nin ser preso de ninguno.* Hæc lex refert Iuris Ciuilis dispositionem qua inops debitor non est addicendus creditori, dque exprimit per illa verba, *Ni ser preso de ninguno.* Additus enim dicebatur, *Preso del xreedor.* Idem probatur in l. 1. 2. titulo De las deudas, l. b. 4. Fori, ibi: *Sean entregados del cuerpo.* Et in l. si. cod. tit. ibi. *E si los bienes no cumplieren, sea apoderado del cuerpo.* Sic ille qui detinetur à creditore in seruitium quia reddem illi ab hostibus (quod de Iure Ciuili licet) vt dixi c. 1. num. 65. dicitur detineri in iugo seruitutis, vt in l. præses ibi: *Ne vltius in seruitutis iugo detinearis.* C. de capti. & postlim. reuer.

14 Deinde quod verba illa legis Stili: *No será dado por preso*, significant non esse addicendum creditori: probatur efficacissimè ex ipsis verbis legis, quæ iterum repetere libet. Inquit lex. *Es a saber, que el fiador no será dado por preso por la deuda que hizo, maguer los sus bienes no cumplan a pagar el deudo.* Nota hæc vltima verba *Maguer los sus bienes no cumplan a pagar el deudo.* Si enim bona non sufficiunt soluendo debito fideiussor certè capi poterit, & in carcerem pertrahi, vt dixi supra. Itaque illa verba: *No será dado por preso, maguer los sus bienes no cumplan a pagar el deudo*, non significant, vt non possit deduci in carcerem: si enim debet, & non est soluendo: de iure pertrahi potest in carcerem, vt probauit. Si ergo non significant fideiussorem non posse pertrahi in carcerem? quid significant nisi posse dari in captiuitatem creditori?

Rursus nota illa verba. *No será dado por preso*, nō enim inquit lex, *no será preso*, sed *no será dado por preso.* Quis potest dare *Por preso*, nisi iudex, ergo iubet ne iudex addicat

fideiussorem creditori. Ideo enim lex nostra addictum appellat *Preso*, quoniam videtur dari in captiuitatem. l. 2. ff. de libe. homi. exhib.

¶ Præterea vis verborum hoc satis significat. Aliud enim est, *No ser preso*, aliud, *No ser dado por preso*. Qui enim in carcerem deducitur non dicitur *Ser dado por preso*, sed qui iudicis decreto datur in seruitium creditori.

¶ Sed, ut cerebrosis satisfaciamus. Quid volunt ut significet illa verba, *No ser dado por preso*? respondebunt ne deducatur in carcerem. Sed hoc profus falsum; quis enim vnquam docuit fideiussorem bonis carentem non posse pertrahi in carcerem? Sed fingamus id significare? adhuc nostra sententia asseritur. ille enim qui non potest ob debitum deduci in carcerem non est addicendus creditori, vt docui. c. 3. num. 2. Et docet Rodericus in l. 2. titulo *De los gouernos*. Quinimò neque tenetur eam bonorum cessionem subire quam præscribunt iura ciuilia licet facilis sit minimeq; onerosa: si ad addictionem conferatur, ita docet Bald. in l. 1. C. de cessi. bonor. Socin. in regula. 46. Fallen. 12. cum alijs citatis à me in dictis locis.

¶ Sed quia contrariam sententiam: scilicet quod fideiussor qui obligauit personam fit addicendus creditori videtur expressè probare ipsa lex Stili. l. 34. supra allegata quæ in fine dicit: *Saluo sino obligare su persona, y bienes*. Visum est aliqua proponere nihil affirmans, sed iudicium relinquens lectori quoniam hæc opinio, vt fideiussor inops non addicatur creditori ex causa fideiussionis est æquissima; ergo eam robore rationum & argumentorum comuniamus. Nam lex Stili, non habet vim nisi quatenus est consuetudine approbata. Primò Salomon monens; nequis in consulti fideiubeat, proponensq; damna quæ ex fideiussione imminet: nunquam retulit, fideiussorem in seruitium dandū creditori, licet id apud Hebræos ob non solum creditum, in vfu esset tantum inquit Prouerbiorum. c. 27. *Noli esse cum his qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro alienis debitis*. Et Tigurina æditio hic sic habet. *Ne sis inter eos qui stipulata manu fidei iubent, & pro debito obstringunt*. Cur enim committeres vt si soluendo non esses letus tuus sub te auferretur. Hæc tantum pericula denuntiat Salomon non additionem. Deinde lex Stili loquitur de fideiussore qui obligauit personam suam & bona, vt

possit addici. Ergo non practicabitur in fideiussore qui non obligauit personam suam, & bona; sed est fideiussor ex lege de quo genere fideiussorum loquitur. l. 2. ff. ad municipa. nisi ex delicto, lex reputet eum fideiussorem, vt dico infra. num. 20. Deinde de iure fideiussor nunquam videtur se obligare ad pœnam corporalem, neque illam subire cogitur, imò de ea re pactum expressè factū nō valeret, neq; enim admittitur fideiussor pro eo qui pati debet pœnam corporalem. glos. celebris in c. cum homo. 23. q. 5. Bald. in l. 1. col. 2. num. 3. C. ne filius pro patre. & in l. ad commentariensem, col. fin. & ibi Sali. C. de custo. reo. Alexand. in l. sæpe. num. 9. ff. de re iudic. Felin. in c. contingit. 1. de senten. ex comu. & in c. pastoralis. §. quia verò num. 15. de offic. de leg. & in c. cum venisset. nu. 4. de testi. & in c. cognoscetes, col. 2. de constitu. & in c. legebatur col. 2. de maior. & obed. Ias. in l. de quibus. nu. 57. ff. de legib. in l. 1. nu. 9. ff. de in litem iuran. & in l. non impossibile. num. 2. ff. de pact. Hyppol. in rep. Rub. de fideiussor. num. 206. Et in practica criminali vers. quoad aliam particulam pag. 5. Franciscus Marcus decisio. 183. num. 3. Roma. sing. 129. incip. tu scis. Et probatur Iure Regio in l. 16. tit. 1. part. 7. & in l. 10. tit. 29. part. 7. & in l. 3. tit. 8. lib. 2. Fori, vbi dicitur quod fideiussor non patitur pœnam corporalem imponendam ei, pro quo fideiussit; vt latè per omnes Doctores in locis supra citatis, & per Cassan. in consuetudinibus Burgun. Rub. 1. §. nu. 169. Facit. l. 5. tit. 11. lib. 1. Fori.

15 ¶ Cum autè addici creditori habeatur pro pœna corporali, vt latè probaui. c. 2. num. 34. nam sola cessio probrosa (licet præstet liberationem debitori) habetur pro pœna corporali, & creditor ad cuius petitionem, probrosam cessionem debitor subiit nō potest amplius conuenire debitorem; licet ad pinguiorem perueniat fortunam, vt dico c. 2. num. 27. Cum igitur addici creditori torque ferreo indutum habeatur pro pœna corporali planè sequitur fideiussorem non debere illam subire.

16 ¶ His congruit quod de iure non valet statutum quo infamia irrogatur illi qui pro alio se obligat, autore Sali. in rub. C. ne filius pro patre Ias. in l. de quibus. num. 57. ff. de legi. Et cum per statutum hoc fieri nō possit, non poterit fieri per pactum iuxta glossam in rubrica. C. de decretis decurio. Ias.

Ias. in l. de quibus. num. 57. ff. de legi. & in §. quedam col. 6. & in §. actiones autem de peculio. num. 38. Insti. de actio. & in l. non solum. §. morte, nu. 38. ff. de noui oper. nuntia. Felin. in c. 2. & ibi Decius. nu. 4. de constit. cum alijs congestis. c. 2. num. 5. Ergo fideiussio pro alio non extendenda ad hoc, vt pro eo subeat infamiam. Addici autem creditori torque ferreo deforme, & infame est, & ignominiosum, & infamiam irrogat nam celsio bonorum qui ignominiosè fit irrogat infamiam autore Cin. & Paul. in l. nullus. C. quib. ex causis infam. irrog. Zaf. in l. 1. ff. de celsio. bono. addici autem cum torque ferreo ignominiosum est, & magis infame, & miserabile: quam celsio ignominiosa. Nam celsio ignominiosa saltem præstat liberationem. at additio, præter ignominiam; irrogat necessitatem seruiendi.

17 ¶ His suffragatur argumentum Achileum, quod apud bonos viros hæc sententiã prorsus euincet. Nam fideiussor nunquam videtur obligatus ad incogitata, vt docent Bart. Paul. Ang. & Imola in l. si in pignore. ff. de fideiussor. Ego autè haud facile credam fideiussorem pro alio se obligantem cogitare se torque illigatum ferreo, omnibus fortunis exutum in seruitutem quandam miseriam tradendum creditori; imò si id somniaret à fideiubendo longè absimè abesset. Ergo cū de hac re verisimiliter nō cogitarit (quis enim per alieno negotio vult, & bonis, & honore, & libertate ignominiose priuari) obligatio ad hæc non extenditur, & cū obligatio ad hæc nō extendatur, ab additione, & seruiendi necessitate liber est.

18 ¶ Adiuuat hæc opinionem iuris regula quæ casetur fideiussorem nunquam videri obligatum in pœnam que imponitur ratione contumaciæ rei, ex qua augetur condēnatio ita docet glos. & Bart. in l. quæro. ff. loca. Ias. qui rem latè tractat in l. 1. per text. ibi. ff. de in litem iuran. & ibi Bar. Paul. Fulgo. & Alexan. post Albe. Boer. decis. 314. col. 2. Angel. Aretin. in tractatu maleficiorum in glossa: *Pro quibus Antonius fideiussor*, versic. quæro an fideiussor. Placæ & Ias. num. 9. in §. quadrupli. Insti. de actio. nisi secundum eum fideiussio fuisset plena in omnem casum. Debitori autè qui addicitur creditori pœna imponitur quorsum enim attinet hominem liberū portare torque ferreum quem ne creditor quidem ipse auferre ab eo potest nisi velit amittere creditū, vt in pragmatica. 79. nisi vt pu-

natur socordia debitoris qui facultates suas amisit quod flagitiosum reputatur, vt docui. c. 2. num. 44. & 45.

19 ¶ Et quod fideiussor nō censeatur cogitasse, neque se obligasse ad seruiendum; probat textus vulgatus, & ad hanc speciè insignis in l. obligatione generali. ff. de pignor. Inquit lex. *Obligatione generali ea non continentur quæ verisimile est quenquam specialiter obligaturum non fuisse, vt puta suppellex, & vestis relinquenda est debitori, & ex mancipijs quæ in eo usu habebat, vt certum sit eum pignori daturum non fuisse*. Ecce lex prudentissimè, & ciuilitè interpretatur obligatione omnium bonorum; ita etiam nos eodè exemplo, & ex eadem verisimilitudine interpretemur generalem obligationem personalem qua quis se pro alieno negotio fideiubendo adstringit; vt non censeatur se obligasse ad seruiendum creditori neq; ad subeundum decretum huius legis. Deinde pœnam huius legis non meretur, qui tantum tenetur ex eo quod ex lege pro amico videtur fideiussisse absq; eo quod aliquid ad illum perueniat. Hanc opinionem probabo tanquam æquiorè, grauiorè, & veriorè de iure; & hic vnus est casus in quo debitor inops eximendus est à carcere facta bonorum cessione quã ius ciuile præscribit scilicet dicendo *Cedo bonis*, non autè est addicendus creditori, neque oportet, vt ab eo suppliciter indicias petat. Non obstant ex aduerso prolata. Non obstat quod retuli ex Salomone Prouerb. 6. nam incidere in manus proximi dicitur qui ei est obligatus, nam illius benignitate eget, ne rigida feueritate exigat creditum. Non obstat quod fideiussor debitor est, & quod potest fieri aduersus eum executio, & quod ex ea deducetur in carcerem. Fatcor hæc omnia vera esse, sed tamen non addicetur creditori, fideiussor ex lege si soluendo non sit quoniã non videtur ad id se obligasse: imò soluendus est à carcere cedendo bonis iuxta formam Iuris Ciuilis. Non obstat quod fideiussor videtur se obligare in omnem causam quæ ratione debiti principalis prouenit; præsertim si prouenit ex natura contractus. Respõdeo quod videtur se obligare ad omnem causam scilicet cogitatam nō autem ad incogitata, & non est verisimile cogitasse se ferreo torque omnibus fortunis exutum, & honore spoliatum ignominiosè tradendum creditori, præsertim quod loquor de fideiussore ex lege.

20 Sed limitanda hæc opinio est, quâdo quis ideo censetur fideiussor quod debitorem qui in carcerē ducebatur vi eximit è manibus apparitorū: hic enim addiceretur quoniam debet ex delicto, & delictū pœnā meretur. Sed censetur obligatus ex impudētī maleficio quod rigidā castigationē meretur, & tenetur ac si fideiussisset pro debitore quem è manibus apparitoris eximit. l. quoties. C. de exact. tribu. lib. 10. & ibi notant Doctores, scribit Bald. in l. addictos. C. de Episcop. audi. Ang. Aret. in. 6. pœnales. Instit. de actio. DD. in. l. 1. ff. ne quis cum qui in ius voca. est vi eximat. Hypp. sing. 137. in iure. Bart. Ang. Bal. & Paul. in. l. sed eximendi per illum textum cum lege sequenti. ff. ne quis cum qui in ius voca.

21 Quinimodò ille qui monuit debitorem, vt fugeret quoniam creditor machinabatur eum capere, & in carcerem per iudicem perducere tenetur soluere creditori debitum si debitor fugit: & creditor suum debitū perdidit, ita docent Rayn. & Salic. in. l. fin. per illum textum. C. de oper. liber. & per. l. quoties. C. de exact. tribu. lib. 10. Ias. in. l. hoc ad dictum. §. quod prætor. num. 7. ff. ne quis cum qui in ius vocatus est. Et licet Bal. teneat contrarium in. d. l. si. hanc opinionem probat Ancha. conf. 341. Viso themate. in fine. Bald. in. c. dilectus. col. 4. de appell. & ibi Card. Alex. Anania, conf. 35. & Hyppol. ungu. 137. & in rep. rub. ff. de fideiuss. col. 7. in prin. Gomez Arius, in. l. 64. Taur. num. 10. Barba. conf. 75. col. 3. & 4. lib. 5. Et quando occultans debitorem meum teneatur debito. vide Cacia Lup. in tracta. de debitore suspect. & fugituo. q. 10. num. 1. Ergo qui censetur fideiussor quia eximit debitore, è manibus à paritoris addicetur creditori hic enim pœnam propter violentiam meretur. Et licet qui non habet bona debeat luere corpore, si debeat ex delicto statutū est Iure Regio, vt si negotium contineat rei restitutionem teneatur se uiuendo satisfacere ei cui res debetur, vt dico infra.

22 Deinde limitanda hæc opinio in eo fideiussore ad quem pecunia pro qua fideiussit peruenit, tunc enim; cum non teneatur, ex spontanea & liberali obligatione. Sed ex obligatione extorta pecunia: æquissimum est vt omni iure cogatur ad crediti satisfactionem.

23 Moueor quoniam fideiussor ad quem pecunia peruenit est peioris conditionis quâ fideiussor ad quem pecunia non peruenit

argumento glossæ in. l. vnde quæritur. ff. cōmod. & eius quod notant Ange. Aretin. in. §. si plures Instit. de fideiuss. Bart. in. l. 2. §. vbi duo. ff. de duob. reis. & in. l. duos reos. ff. eod. tit. & in Authen. hoc ita. vers. 7. quæro. C. de duo. reis. Scilicet quod fideiussor ad quem pecunia peruenit: est excutiendus ante alios fideiussores, veluti reus principalis. notat Guilielmus Cugneus in. l. sed Iulianus. §. idem ait si duos. ff. ad Maced. per illum textum cum glossa in Authent. de fideiussor. §. 1. col. 1. Bart. in. l. in duobus. §. vbi duo rei num. 15. ff. de fideiuss. Florian. in. l. nullus. per glossam ibi. ff. de testib. Hyppolit. in rep. rubr. de fideiussoribus num. 65. & 371. Ias. in. l. huiusmodi. num. 2. ff. de leg. 1. Lupus in rep. c. per vestras, in. §. notabili. nu. 10. col. 6. vers. Per quæ. Boer. decisione. 255. num. 5. Rom. consil. 114. num. 1. Anania. consil. 33. num. 7. Hyppolit. sing. 2. Paul. in. l. vnde quæritur. ff. de peculio. Hæc opinio est æquissima: hic enim non conuenitur solum quia fideiussit, sed quia pecunia ad eius manus peruenit: quo casu æquitas distat, vt non minus rigidè ab eo exigatur quam ab eo principali.

24 Idem dicendum in eo qui accepto pretio fideiussit; ex rationibus supra dictis: cessat enim iniquitas quod addicatur qui liberalitate animi se obligauit, pro alieno negotio, hic enim suum egit negotium cum se obligauit accepta pecunia, & res principalis debitoris ad eum peruenit. Quare non est iniquum hunc ad viuum excuti, non enim hic meretur misericordiam quam fideiussor qui pro alieno negotio gratis fideiubet dignus est. Receptum est enim, vt liceat reo fideiussori dare pecuniā, vt pro eo fideiubeat, vt in. l. hoc iure. §. Labeo. ff. de donat. l. si remunerandi. §. Maurus Paulus. ff. mand. Bart. & Paul. in. d. §. Labeo. Angel⁹ Clauasius, in sua sūma verbo *Fideiussor*, ad finem. Laurentius Rodolphus, in tractatu de vsuris, par. 3. q. 3. qui tamen dicit: tuti⁹ esse à lucro pro fideiussione abstinere, cum quo transit Diuus Antoninus in summa Theolo. par. 2. tit. 1. c. 7. §. 45. Lup. in. c. per vestras. 6. notabili. §. 9. nu. 10. Decius consil. 7. num. 1. Conradus de contractibus. q. 40. conclu. 4. Medina de contractibus cap. de vsura restituenda col. 8. & est communis opinio teste Couarru. Variar. resolu. lib. 3. c. 2. num. 6.

25 Sed si sit periculum in fideiussione tunc pro

pro indemnitate licitum fideiussori pascifici, aut stipulari mercedem, quia tunc nō accipitur, pro fideiussione sed ratione periculi: sentit Couarru. in. d. loco. vers. sic & ipse. Mouetur quoniam cum creditor gratis mutuans pecuniā suam, & ea ex mutuo carēs; nihil possit pro mutuo exigere, multo minus poterit fideiussor, qui nihil dat, nihilq; præstat, præter consensum quo se obligat. Qua ratione Couarru. communem opinionem non admittit quando debitor pro quo fideiubetur talis est, vt nihil imminuat periculi fideiussori. Nam cum creditor pro officio mutui, nihil possit exigere à creditore: multo minus poterit fideiussor pro officio fideiussione, imò multo minus, quia minus officij impendit quam qui rem propriam mutuo dat. Equidem dicta opinio ad Christianam æquitatē maximè accedit; tamen commerciorum frequentiam intercedit, & interrumpit. Deinde respōsum quod reddi potest ad. l. hoc iure. §. Labeo. ff. de dona. nō euacuat eius vim. Nā licet lex dicat, q̄ non est donatio merces quæ datur, quia pro te satisdedit: non ideo lex videtur approbare mercedem quæ datur pro satisfatione. Certè hoc respōsum mihi non placet Iure Consultus enim volens docere non esse donationem quod ob causam datur, non est verisimile quod posuerit exemplum causæ turpis, & illicitæ, & cætera exempla quæ ibi ponit sunt honestissima (puta) do mercedē quia mihi adfuiisti, vel qui re tua, vel gratia tua, vel opera tua vsus sum, vel quia prome satisdediti. Itaque dare pretium quia prome satisdediti, à Iure consulto ponitur inter causas honestas. Præterea illud argumentum, quod potest formari si creditor nihil potest exigere vltra sortem, etiam si suam pecuniam dat: ergo neq; fideiussor qui nil dat, eludi potest hac ratione: quoniam minus incommodum est amittere quod habeas, quā soluere quod nō habeas (hoc est) minus incommodum est creditori non solui sibi suā pecuniam quam fideiussori soluere quod fortasse non habet, vel tempore solutionis non habebit. Quoniam tamen dicta doctrina sincerior videtur inspecto Iure Pontificio quo lucra iniqua cohibentur. Illud addere visum est quæ cōmuni opinioni prorsus stabo quando debitor eius naturæ est, vt fideiussor se periculo exponat, nam ratione periculi cui quis se exponit, admittitur lucum quod aliàs improbat, vt in

nautico fœnore videmus quod à bonis viris nō improbat, vt in. l. in naue Saupheli. ff. locati. not. Lup. post alios in rep. c. per vestras. 6. notabili. §. 9. nu. 12. Butric. in. l. 1. C. de nauti. fœnore, Couarr. d. lib. 3. c. 2. nu. 5. Bal. in. l. 1. col. 4. C. de summa Trin. sanctus Thomas in tractatu de vsuris. q. 9. Caietanus in summa verbo, *Vsura exterior*, ver sic. duodecimus casus.

26 Deinde communi opinioni stabo, quâdo etiam si fideiussor se non exposuit periculo tēpore quo fideiussit quia debitor idoneus erat, re vera periculum patitur inspecto tempore quod postea est subsecutum quo debitor peioris conditionis factus est. Tunc enim ad euitandum damnum, potius quam ad capiendum lucrum admittendus est ad pecuniam quam debitor ei promisit argumento eius, quod diximus supra nu. 26. Quod confirmatur quoniam vel eo nomine hoc permittendum fideiussori, vt habeat aliquam rem debitoris quam creditori offerat, ne sibi rem suam auferat quod in iure permissum est.

27 Licitū est enim fideiussori propria auctoritate soluere de bonis debitoris pro quo fideiussit, vt in. l. si procuratorē. §. si ignorant. ff. manda. ibi. *Ex substantia debitoris soluere*, & ibi notat Bart. & in Authen. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oportet. Angel. in. l. Plautius. ff. de procur. Bald. in Authen. si captiui. C. de Episco. & clerici. Rodericus in. l. 2. titulo *De los emplazamientos*. §. sed pone quæstionem col. 9. vers. Et non solum. Lup. in rep. rubr. de dona. §. 22. si autem pater, num. 9. vers. per quem. Felin. c. olim. col. 4. de accusa. præfertim si fideiussor soluendo non sit, vt notat Bal. in. d. Authent. si captiui, & ceteri, vbi proxime.

28 Præterea sequar communem opinionem quando debitor pro quo fideiussit magnam quantitatem lucratur ex cōtractu pro quo fideiussit: hoc enim casu non est aduersus æquitatem, vt mihi fideiussori salua maneat pecunia data pro fideiussione.

29 Moueor ex eo quod licet non sit licitum pecuniam accipere pro mutuo, tamē si debitor cui pecuniam mutuo do, magnā quātitatē lucratur cū mea pecunia: dicit q̄ rata manet stipulatio qua caui, vt mihi aliquid supra sortē redderetur, quoniam ego beneficiū contulli in debitore mutuando pecuniā absq; qua lucrū illum non parasset, & debitor absq; damno suo reponit acceptum beneficium, ex lucro quod acquisiuit.

Sequar

¶ Sequar rursus communem opinionem: quando licet debitor idoneus sit; negotiū pro quo fidei iubeo tale est, vt euentus sit incertus, & periculosus, ita vt debitor licet idoneus sit, ad soluendum per duos annos: non possit soluere per annos decem si res ex animi sententia non succedat. Moueor quoniam fidei iussor ratione dubij euentus qui adest ex natura rei meretur, & licet accipit prærium, vt supra cum Couarr. dixi.

30 ¶ Sed obijciat quispiam, semper est periculum: quoniam res humanæ sursum, deorsum, quæ voluuntur: instabiles sunt, & caducæ, & si nunc non est periculum, quoniam debitor idoneus est: tempore forsam fiet inidoneus, vel fortunarum iacturam patietur, & etiam si eam non patiatur sufficit periculum, quod omnibus humanis rebus imminet. Sed responde quod ad ea quæ frequentius accidunt iura adaptantur, neque tristis euentus est expectandus nisi debitor se obijciat rei ex natura sua periculosæ: putat si conducat portoria, nam huius redditus foelicitas, ex incertissimo euentu pendet, & infœlicitas, vel foelicitas, quia proxima, & verisimiles iure optimo consideratur. At non debemus considerare domum ruituram, pecoriam à furibus furripendam, pecora à latronibus necanda, & similes casus à quibus mortalium nullus cū non sit tutus; nemò dicetur idoneus, nisi ad probabilem humanarum rerum speciem respiciamus. Illud tamen longo indice notandum quod in casibus in quibus dixi fidei iussorem esse addicendum creditori quæ aliquibus videtur regula generalitèr admitenda: intelligitur nisi quantitas cuius ratione petitur addici debeat à reo principali: non ratione contractus pro quo fidei iussum est: sed ratione alicuius contumaciæ commissæ à debitore circa illud negotium, nō enim obligatio fidei iussoris ad id extenditur, neque pro eo cēsetur obligatus. l. fin. ff. de fidei iussor. l. fidei iussores magistratuū in principio. ff. de fidei iussor. & ibi notant Bart. Paulus, Angel. & Imola. Alex. confi. 34. col. 1. lib. 2. Facit textus in l. libertus, ad finem. ff. de municip. notant Bart. Paul. Angel. Fulgos. Alexand. & Ias. in l. 1. ff. de in litem iura.

31 ¶ Et limita in fidei iussore de iudicio sisti, nam si reum sistat non tenetur soluere iudicatum, neque fidei iussio vim habet post sententiam. l. Græce. §. & post litem. ff. de fidei iussi. & ibi notant Bart. Paul. Ang. &

Imola, idem Bart. Paul. Alexand. & Ias. in l. rem in iudicium. ff. de in litem iuran. textus in l. 1. in prin. ff. si ex noxa caus. aga. iūta glossa parua in verbo *iudicium*, Bart. in l. in fin. C. de fidei iussi. gl. Angel. & DD. in l. 2. §. in fidei iussorem. ff. qui satisda. cog. B. ald. in l. qui crimen, in. 3. quæstione. C. qui accusa. non poss. & in additionibus ad Specul. tit. de reo in prin. Roderic. l. 2. titulo *De los emplazamientos*. §. sed pone versic. considera ulterius. Si tamen non sistat reum in iudicio, tenetur ad interesse, & an illud cogatur soluere executiue, vide Bart. in l. 1. ff. de iudi. solui. textum in l. 2. §. in fidei iussorem. ff. qui satisda. cog. & ibi Angel. Fulg. Paul. & Alexand. Roderic. d. §. sed pone, & an teneatur soluere totum quod actor in libello petit, an vero, quod re vera debetur certè non sufficit quod actor dicat tantum petij, sed solum tenebitur fidei iussor ad id quod re vera debetur. l. 2. §. in fidei iussorem. ff. qui satisda. cog. & ibi glo. Bart. & Angel. Roder. in l. 2. titulo *De los emplazamientos*. §. nūc opportune. in fine versic. quæro ulterius. Sed est quæstio elegantissima quid si fidei iussi pro aliquo qui soluendo non est, & creditores petunt, vt ego qui diues sum soluam. At ego ea exceptione metueor: quod debitor est prius excusendus (excusationem autem uoco, non eam solum quæ fit in facultatibus verum etiam eam quæ fit in persona debitorum) contendoque debitorem prius esse tradendum creditori, & quod si operis non perfoluat quia moriatur, vel fugiat tunc diceret verè facta excusio, & ego conueniri potero. Supponendum autem quod vt est manifesti iuris fidei iussor non potest conueniri, nisi excusso, vel absente reo principali, vt in Auth. presente. C. de fidei iusso. Auth. hoc si debitor. C. de pigno. Regia. l. 9. tit. 12. part. 5. nisi in casibus quos excipit, & congerit Socin. regula. 134. decisio Tolosana. 130. & Petrus Dueñas, qui rem satis diligentèr, & copiosè exequitur in regula. 335. Neq; obstat quod Iure Regio videtur fidei iussorē conueniri posse non excussio principali, vt in l. 3. tit. 18. lib. 3. Fori, notat Rodericus in l. 2. titulo *De los emplazamientos*. §. quæritur ulterius, col. fin. Lupus in. c. per vestras. §. 18. incip. ex quibus omnibus nu. 10. Nam illa lex Fori apud nos scilicet in hac vrbē, & Senatu Granatensi in vsu non est, & nō habet vim vllam nisi apud eos, apud quos seruatur si qui fortè sunt.

¶ Nam

32 ¶ Nam leges fori non habent vim legum, nisi quatenus sunt moribus receptæ, vt in l. 1. Tauri. scribit Roder. in prohemio Fori. Et ita dictam legem Fori non seruandam, n si apud eos, apud quos moribus est approbata: notat Petrus Dueñas. d. regula 335. limita. 18.

¶ His ita definitis, videtur fidei iussorem rectè excipere, & quod prius debitor principalis est addicendus creditori, & operis soluere, quam ad fidei iussorem perueniatur.

33 ¶ Moueor, quoniam ex dispositione huius legis satisfactio debiti; non solum faciendā est ex bonis, verum etiā ex operis, & seruitio personali: ex quo sequitur, quod cum debitor principalis operis suis satisfacere possit, & debeat: quod fidei iussor qui est obligatus, in subsidium non possit conueniri, cum principalis soluere possit.

34 ¶ Rursus moueor, quoniam debitor addicendus creditori, videtur esse apud eum loco pignoris, vt expressè p̄ obitur in l. ab hostibus. C. de capti. & postlimi. reuer. ibi. *Ab hostibus redempti, quoad exsoluatur pretium: magis in causa pignoris constituti: quam in seruilem conditionem detruuntur*. Notat Roder. in l. 2. titulo *De los gouernos*. col. 4. versic. & notabis. De iure autem, si creditor habeat pignus, non potest conueniri fidei iussorē, quousq; videatur, an pignus satisfactioni sufficiat: ita docet Cardinal. in. c. peruenit, de fidei iussi. Ex generali dispositione Auth. presentis. C. de fidei iussi. qua cauetur non posse conueniri fidei iussorem, nisi excussis bonis principalis. Pignus autem creditori tantum in bonis debitoris computatur, & debitoris est. Ergo excusio prius in eo faciendā est: & si nō inueniatur emptor, est creditori ad iudicandum arg. l. si. de iur. dom. impe. ita docet post Cardinalē Ioannes Imola in. d. c. peruenit, dicēs hanc opinionem veriore esse, & sequitur Vitalis Cambanus in tractatu claustrarum, clausula si. nu. 2. Barba. in. d. c. peruenit. num. 9. Petrus Dueñas, regula. 335. num. 5. Cum ergo creditor habens debitorem in sua potestate dicatur habere pignus, certè non potest conueniri fidei iussorem, sed pignus prius excuti debet. Præterea non posse conueniri fidei iussorem, donec opere debitoris excutiantur: probatur, quoniam fidei iussor offerēs operas debitoris videtur absolouendus, offerēs enim operas, videtur offerre pecuniam.

35 ¶ Nam opera est loco pecuniæ; imò aliquādo plus confert quam pecunia. l. si nō fuerint. l. societatem. §. si in cocunda. ff. pro soc. notat Alex. cōf. 99. nu. 5. lib. 2. & dixi latè, in tractatu de decima tutori Hispanico iure præstanda. cap. 2. num. 16. ver. sed reddeundo. Et licet opere sint debitoris, permissum est fidei iussori soluere de bonis debitoris. l. si procuratorem. §. si ignorantes. ff. manda. & dixi supra hoc ipso capite, versiculo deinde communi.

36 ¶ Deinde, quod fidei iussor non possit conueniri; donec fiat excusio in operis debitoris; & videatur an ex eis creditori satisfaciatur, probatur: quoniam fidei iussor qui non renuntiauit Auth. presentis. C. de fidei iussi. non potest conueniri, donec debitor principalis sit excussus, non solum in re, verum etiam in persona, & antequam persona excutiat, non dicitur perfectè facta excusio in persona debitoris: ita docuit Aymon. in consuetudin. Aluerniæ, titulo de executione, articulo. 59. num. 3. versic. & circa illud, de curis opinione memini. c. 1. num. 26. ver. neque solum, & declaro infra num. seq. Contrariā tamen sententiā verior est, imò vero, vbi primum ex facultatibus debitoris nō potest satisfieri creditori, fidei iussor conueniri potest. Moueor, quoniam excusio non est faciendā in persona debitoris, sed tantum in bonis excussis, legitimè dicitur excusio facta, ita docent Fulg. & Paul. in l. si ego. ff. si cer. peta. Alex. ibi expressè. num. 8. versic. & quod bene verum est. Ias. ibi. num. 11. Alexand. in l. decem. num. 9. col. 2. & num. 14. ff. de verbo. obliga. Et est text. in l. 1. C. de decurio. lib. 10. ibi. *Sed non ante, nisi tuis proprijs rebus excussis*, nota illa verba *rebus excussis*, notat Iacob. in tractatu de cessione bonorū, licet hoc respondere quispiam possit esse verum de Iure Ciuili, quo debitor ad seruitium, vel operas non cogebatur.

37 ¶ Rursus hæc opinio probatur efficaci ratione, quoniam debitor traditus creditori: non statim soluisse dicitur, sed paulatim lapsu temporis soluit, & demum transacto omni tempore, à iudice præfixo solutio facta videtur, ex operarum temporali præstatione. Cū ergo debitor additus creditori, non statim dicatur soluisse, nisi demū præstitis operis per tempus à iudice præfixum: certè fidei iussor conueniri potest, non obstante ea exceptione, quod debitor seruendo, satisfaciatur, non enim soluere dicitur

dicitur, ubi primum incipit seruire, sed quousq; transit omne tempus, nec opere in futurum præstandæ in bonis suis sunt quousq; eas præstiterit.

38 ¶ His accedit, quod eruditi prudenter tradunt debitorem dici non esse soluendo, quâdo exactio difficilis est: ita notant Ias. & Alexand. post. Paul. in l. si. si. cer. peta. & in l. decem. ff. de verbor. obliga. Ias. & Gomezius in §. item si quis in fraudē Instit. de actio. Ille autem qui soluere nō potest, nisi ex operis: non solum dicitur difficilis in exigendo, verū etiam dicitur impossibile esse, vt ab eo statim exigatur: cū enim pro debito iubeatur seruire per certum temporis spatium, & seruitium habeatur pro solutione certè non potest vno momento seruire per totum illum spatium, non enim duo anni vno die transire possunt: repugnat enim natura.

39 ¶ Confirmatur hæc ratio, ex mirabili doctrina Baldi, in c. contingit. col. 6. de dolo, & contum. vbi docet, quod captura principalis non liberat fideiussorem: nam licet sit deuentum ad capturam; non idè est satisfactū, idè vterq; capi potest, cuius doctrinam sequitur Hippol. singulari. 398. incip. dixi tibi, allegan. l. hæres à debitore. §. quod si seruus. ff. de fideiussor. & ibi Bar. Quamuis ergo principalis sit in potestate creditoris, vel possit esse; quia non est soluendo, nō idè minui fideiussor conueniri poterit, quoniam esse in potestate creditoris, non est soluisse.

40 ¶ His cōgruit quod fideiussor etiam non excuso principali conueniri potest, quando notorium est principalem non esse soluendo, ita docuit Bart. in l. si. prope finem. ff. si cer. peta. glof. in l. decem. ff. de verbor. obliga. & in d. l. fin. verbo *Sed si cum Seio*. Ang. in l. nisi. ff. de pact. Alex. & Ias. num. 11. in d. l. si. Claudii, ibi. nu. 4. Felin. in c. cū olim. nu. 11. de re iudica. Barba. in c. peruenit. nu. 5. de fideiussor. Ias. in §. item si quis in fraudē. nu. 69. Instit. de actio. Corneus, con. 46. nu. 13. lib. 2. Et dicit esse communem idè Corn. conf. 151. nu. 5. lib. 4. Hippol. in Rub. de fideiussor. num. 10. Gratus. confil. 87. nu. 23. Notorium autè est, quod cum debitor principalis addicitur creditori, addicitur, quia soluendo non est, & licet possit soluere operis, nō statim dicitur soluisse, sed demum præstitis operis per omne tempus à Iudice præfixum.

41 ¶ His aliquantulū suffragatur, quod cedere

bonis, non est soluere, imò est remedium, vt non solues, effugiat carcerem, vt in l. 1. C. qui bonis cede. poss. notat Ang. in l. nemo carcerē, col. pen. C. de exact. tribu. Vbi tradit, quod si dicat statutum, vt cōtra instrumentum non possit opponi, nisi exceptio solutionis, vel quod debitor non soluetur è carcere, nisi soluat: quod cedere bonis, non est soluere, & sequitur Aretin. in l. maritum. §. eleganter. ff. sol. matri. col. si. ver. & hanc, & ibi. Alex. num. 13. post Ang. ibi, & in his quamquam verius credo, quod etiam stâte dicto statuto debitor liberatur à carcere, cedendo bonis, nam statutum debet interpretari secundum ius cōmune. l. si. §. in cōputatione. C. de iure delibe. Ius autem commune, ne homines detineantur in carcere iubet solui eos facta cessione, etiam si hoc non habeatur pro solutione, ita Bald. in l. 1. C. qui bon. ced. pos. Quamquam non videtur loqui hoc casu, sed tenet Ancha. in repe. e. canonum. versi. decurrunt aliquæ quæstiones, de constitu. Barba. in c. Odoardus, de solutio. licet Pau. in d. §. eleganter dicat, quod Florentiæ vidit irrideri doctrinam Baldi. Præterea illud est expeditum, quod nunquam permittedum est, vt debitor moriatur in carcere, etiam si supponeremus posse tolli beneficium cessionis bonorū, ita Ripa, in l. obligatione generali. ff. de solut. Non enim valet statutum, per quod tollitur remedium cessionis bonorū, nisi simul detur aliquod remedium ad effugiendum carcerē, vt dixi. cap. 2. nu. 25. quare male Rod. sequitur Ang. in l. 2. col. 3. tit. De los gouernos. lib. 3. Fori, sed vide, quæ dixi. c. 2. nu. 38. versi. sed non obstat quod inter christianos. Sed ad rem redeundo: additio debitoris, in potestatem creditoris non est solutio. Idè fideiussor eius qui addicitur creditori, nō liberatur, sed conueniri potest, sicuti dicimus in fideiussore eius, qui cedit bonis, quod nō est liberatus, vt in l. hæres à debitore. §. quod si stipulator. ff. de fideiussor. & ibi notat DD. notat Guido de decisione. 211. num. 3. text. in §. fin. Instit. de replicatio. Nota tamè signâter, & singulariter, quod tunc demum liberabitur si non renunciauerit beneficium cedendarum actionum, quia cum beneficium cessionis, sit beneficium personale ex supranotatis, atq; ita non debeat personam eius ingredi: cuius cōtēplatione indultum est. l. quia tale. ff. sol. matri. l. 1. ff. de constitut. Princip. si tamen

fidei-

fideiussor non renunciauit: prædictum beneficium cedendarum actionū fideiussoribus competit exceptio ex propria persona, vt resoluit Cynus. in l. 1. ff. de pact. quæ retereus, sequitur Bal. in l. quoties. num. 4. C. de precibus Imp. offeren. vbi ita inquit: *Secundo modo queritur, reus impetrauit dilationē iudicij, vel obligationis, fideiussor qui renunciauit beneficio de fideiussoribus vult ea vti: queritur, nunquid possit præsuppono etiam, quod renunciauit beneficio cedendarum, &c.* Ex quo patet, quod ad hoc, vt fideiussor non gaudeat beneficio principali concessio, necessarium est vt renuntiet dictum beneficium cedendarum actionum, quod expressius eandem sententiā tuetur Bal. in l. tam mandatori. 12. nu. 11. versic. circa primum dic. C. de non numer. pecuni. Marcus Antonius Cuchus, in tractatu de moratoria præscriptio ne, num. 126. versic. item secundum, cum sequentibus. tomo. 17. tractatum nouæ impressio. fol. 204. nam, & si pactū personale fideiussori regulariter non proficiat. l. nisi. ff. de pactis. l. & si fideiussor. ff. de re iudi. succedit etiam regula iuris, quod de cessione non potest vti fideiussor. §. fin. Instit. de replicatio. ibi. *Sane quedam exceptio nes non solent his accommodari, ecce cum debitor, si bonis cesserit, & cum eo creditor experietur, defenditur per exceptionē, si bonis cesserit, sed hæc exceptio si fideiussoribus non datur.* l. hæres à debitore. versic. quod si stipulator. ff. de fideiussor. l. 3. tit. 15. par. 5. ibi. *E maguer los que desamparar lo suyo, se pueden defender contra aquellos à quien deuiessen algo para no responderlos en juyzio; con todo esso no se pueden defender sus fiadores por tal razón, que tenudos serian de fazer pagamiento.* Proderit tamen cedendarum exceptio. glof. vnica. in d. l. nisi. ff. de pact. ad fi. ibi *Alij dicunt, quod renunciauit beneficio cedendarum actionum.*

¶ Et hoc priuilegium non porrigeretur ad futuros creditores arg. l. Aurelius. §. testamento. versi. Titius Seio. l. fin. §. Caio. ff. de liberat. legata. c. cum capella. & ibi glof. de priuileg. Clem. fin. de rescript. & in his terminis resoluunt Guido Papæ decis. 109. Rebus. 2. tomo ad leges Regias. tract. de litem. dilatorijs. art. 1. glo. 1. num. 18. Cuchus vbi supra. num. 101. & fideiussor soluendo dicitur nouus creditor per actionē mādanti, cū solutionis tēpore mandati cōsequatur actionem. §. si quid autem. Instit. de fideiussor. l. inter causas. §. si is qui. l. si mandato meo. §. 1. ff. mādanti. l. 1. tit. 12. par. 5.

¶ Quamquam responderi potest, quod cessione bonorum introducta Iure Ciuili, & facta à debitore, non liberat fideiussorem: quoniam Iure Ciuili debitor facta cessione, non tenetur seruire, neque soluere operis. At Iure Regio debitor additus cogitur soluere seruiendo, sed huic argumēto iam satisfactum est, alijs argumētis supra relatis. Postremò, quod fideiussor possit conueniri, etiam si principalis debitor additus sit creditori probatur, quoniā excusio censetur facta, quando debitor principalis bonis cedit, & fideiussor conueniri potest, quoniam iam constat, quod principalis non est soluendo. Ita docent Raph. Commen. in l. decem. ff. de verbor. oblig. Cini. in Auth. noc si debitor. C. de pignor. Aufer. in additione capellæ Thololanæ. 196. Claudius. in d. l. decem. nu. 10. Et paupertas dicitur probata, vbi primum quis cedit bonis, vt definiunt communiter, Canonistę in c. Odoardus per illum textum. de solut. Ias. in l. si constante. num. 148. ff. solut. matri. Paris. confil. 80. num. 48. lib. 1. Sed responderi potest, vt supra, quod illud est Iure Ciuili, quo debitor facta cessione nō cogitur soluere seruiendo, & quod Iure Regio cogitur soluere seruiendo. Sed iā supra huic argumento respōdi, quod non statim, quod addicitur creditori videtur soluisse. Sed lapsa tempore præfinito à iudice iuxta debiti quantitatem.

42 ¶ Vltimo comprobari potest hæc opinio, quoniam debitor habens fideiussorem, nō potest addici creditori, habens enim fideiussorem videtur esse soluendo. l. si plures. §. præterea. ff. de fideiussor. & ibi not. Bart. Paul. & Ang. quod si est soluendo, non potest addici creditori: nam solum inops qui soluendo nō est, addicitur, & satisfacit seruiendo, vt in hac lege, & si milibus expressè probatur: non verò debitor qui est soluendo. Quod iterū cōprobat, quoniam debitor habens fideiussorem, non potest duci in carcerem, si fideiussor soluendo sit, idè iure cauetur debitorem non posse duci in carcerem, nisi excusis bonis, tam suis quàm fideiussoris: quoniam si fideiussor soluendo est; debitor videtur esse soluendo, & debitor non potest duci in carcerem, nisi facta excusio bonorum suorum, & fideiussoris, vt tradit Alexand. in additione ad Bartol. in l. à Diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. Aretin. in l. maritum. §. eleganter. nu. 7. ad finem. ff. sol. matri. Cc Hyppol.

Hyppol. singul. 3. Rom. consil. 320. Ripa. in l. obligatione. num. 25. ff. de pigno. Antonius Petrucius in rep. l. 1. nu. 197. ff. de iure iur. qui omnes dicunt, quod antequam debitor ~~captus~~ in carcerem, sunt excutienda bona sua, & bona fideiussoris. Quod si antequam excutiantur bona fideiussoris, non potest duci in carcerem: multo minus poterit adduci creditori, nam, qui non potest duci in carcerem, non potest adduci creditori, ut probavi cap. 3. num. 2. Ex quo sequitur, quod fideiussor excuti potest, non obstante quod excipiat, quod debitor, etiam si sit inops, poterit satisfacere seruiendo: nam debitor adduci non potest, donec fideiussor soluendo est. Sed ne lector labatur imprudens, hoc argumentum non est adeo efficax, ut prima fronte apparet, potest enim debitor adduci creditori, etiam si fideiussor eius soluendo sit. Si modo creditor nolit agere aduersus fideiussorem, sed aduersus ipsum debitorem. Potest enim creditor eligere, an agat aduersus debitorem, an vero aduersus fideiussorem. l. reos principales. C. de fideiuf. ibi *Reos principales, vel mandatos simpliciter acceptos eligere, vel pro parte conuenire, vel satis, non faciente contra quem operas primo, post alium retineri (cum nullus de his exceptione liberetur) licet.* Princip. Instit. de fideiussor. ibi, *Quos homines accipere solent: ut diligentius sibi cautum sit.*

43 ¶ Neque obstat, si quis obijciat, hoc verum quoad hoc, ut possit recuperare debitum ex bonis debitoris, non vero quoad hoc, ut possit capere ipsum debitorem, si fideiussor est soluendo, & nondum fuit excussus. Sed responde quod practica non seruat, ut debitor capi non possit, nisi fideiussore excusso, ita notat Cass. in cons. Burg. Rubr. §. 2. nu. 13. Hyppol. in practica crimi. §. attingam. nu. 56. Imo, ubicumque agitur ex sententia, vel instrumento, ex quo, quis possit duci in carcerem: debitor ducitur, etiam si fideiussor soluendo sit, nisi statim de eo doceat, dando fideiussorem de euictione inualuit enim usus, ut persona, & bona simul capiatur, ut docui. c. 1. nu. 27. vers. sed queret aliquis. Illud pro perfecta declaratione huius articuli non omittendum, quod cum de veritate huius articuli agitur femota recepta praxi, & Regni consuetudine (cui est hac in re, de capiendo debitore standum) ut per Paul. l. 1. C. qui bon. ced. poss. & docui. c. 1. Cum in qua tractatur, an debitor capi pos-

sit non excusso fideiussore intelligendum est, quod de Iure communi non potest capi, nisi fideiussore excusso. Sed queret quispiam, an hoc verum, etiam si fideiussor non renuntiauerit, Auth. presente. Et reperio quod Aymon in consuetu. Aluer. titulo de executione, articulo. §. 9. nu. 3. versic. & circa illud docet, quod tunc debitor non potest capi nisi excusso fideiussore, quando fideiussor renuntiauit. Auth. presente, sed si non renuntiauit dicit debitorem capi posse, etiam non excusso fideiussore, quoniam tunc: cum debitor sit primo excutiendus, debet excuti primo in bonis: deinde in persona, antequam fideiussor conueniri possit, quoniam excussio non dicitur perfecte facta, aduersus debitorem, nisi persona eius capiatur. Et dicit quod hanc est sua noua declaratio. Sed certe etiam si fideiussor non renuntiauerit Auth. presente, excuti potest, & debet antequam debitor capiatur. Primo, quia excussio est legitime facta, cum excussa sunt bona, etiam si persona excussa non sit, ut docui supra hoc ipso capite, num. 36. Deinde, quia capere debitorem, non est res que parit pecuniam, & ideo, non minus dicitur debitor excussus, quod captus non sit: nam, qui est captus, non ideo dicitur soluisse, ut dixi supra num. 39. praesertim Iure Ciuili quo debitor inops, non traditur in seruitium creditori, sed cedendo bonis, liberatur. Rurfus neque Iure Regio captus dicitur soluisse, imo, neque additus, quoniam non statim quod addicitur soluit, sed labente tempore, & recursum operarum quotidiano. Et cum excussio, vel solutio est difficilis, vel impossibilis excussio habetur pro facta, ut dixi, nu. 38. hic autem impossibilis est operis enim futuræ: decem sequentibus annis praestandæ non sunt in bonis nostris, neque praestitum dicitur, quod in posterum praestandum est. Sed ad rem, ea opinio verissima est, ut fideiussor teneatur soluere, non obstante exceptione quod debitor, etiam si sit inops, poterit soluere operis. Non obstant ex aduerso prolata. Non obstat quod debitor potest satisfacere operis potest enim, se in futurum, & labente temporis spatio, non vero statim, ut res exigit, & quando exactio est difficilis, vel impossibilis pro tempore praesenti debitor dicitur non soluendo, & ad fideiussorem perueniri potest, ut dixi, nu. 38. Non obstat quod debitor est apud creditorem loco pignoris: &

ris: & quod quando creditor habet pignus sufficiat satisfactioni. Primo enim, haec conclusio non caret difficultate, nam glossa in Auth. de fideiussoribus. §. si quis igitur. verbo sumat. col. 1. docet creditorem posse agere aduersus fideiussorem, etiam si habeat pignus: cuius sententiam probat Dinus (si pignus incontinenti, & facile vendi non potest) & sequitur Bald. in l. inter eos. §. creditor. ff. de fideiuss. Anchar. in c. peruenit. eo. tit. l. in Auth. presente. de fideiuss. Debitor autem constitutus in potestate creditoris, non est pignus eius generis, ut facile ex natura sua vendi possit. Imo vendi non potest. Itaque debitor est loco pignoris apud creditorem: sed tamen non est proprie pignus, ex his quae dantur ad cautionem, ut scilicet vendantur, si debitum solutum non sit, sed ideo dicitur esse loco pignoris, quoniam soluto debito effugit manus creditoris: aliam mihi placet opinionem dicentium pignus si eius naturae sit, ut vendi possit debere vendi, vel creditori adiudicari a iudice facta, iuxta l. si. C. de iur. domi. impe. ante quam ad fideiussorem perueniri possit, si non renuntiauit dispositioni Auth. praesente.

44 ¶ Non obstat etiam quod fideiussor potest soluere de bonis debitoris, & quod opere sunt bona debitoris. Nam opere non sunt in bonis debitoris, neque pretium habent quousque praestitae sint, praestatio autem faciendae est in futurum, futura autem non sunt in praesentia, neque enim supponere debemus debitorem addicendum creditori pro duobus argenteis, & quod sic vno die satisfaceret poterit.

¶ Non obstat etiam quod fideiussor qui non renuntiauit Auth. praesente. C. de fideiuss. non potest conueniri donec principalis sit excussus in bonis, & in persona, verior enim opinio est executionem solum faciendam in bonis, ut dixi num. 36. & ut verior sit opinio, quod etiam est faciendae in persona, quid prodest ad solutionem capere debitorem, si soluendo non est: captura enim non habet vim solutionis, ut dixi d. nu. 36. quamuis fateor debitorem captum diligentius perquirere pecuniam. Deinde in casu in quo loquimur iam debitor forsam captus, & additus fuerat, & tamen creditor vult exigere a fideiussore diuite, quod ei licet, etiam si coeperit aduersus debitorem agere, & illum habet in carcere, ut supra dixi, nu. 32. in si. nam captura non habet vim solu-

tionis, ut dixi supra nu. 39. & infra nu. 45. vers. Rurfus confirmatur. Nunc tractemus quid sit creditor videns debitorem, & fideiussorem inopes esse: petit ambos sibi tradi ad seruitium, an recte petat. Nam fideiussor excipit excussioem prius faciendam in operis debitoris quam in suis, & quod cum opere suae non sint statim in bonis suis, sed in futurum sint praestande, sicut operis debitoris, quod in pari causa prius est faciendae excussio in bonis debitoris. Hanc quaestionem intellige in casibus, in quibus fideiussor potest adduci creditori, & inops est de quibus supra. Omissa disputatione verius est utrumque simul tradendum creditori, nam cum debitor non dicatur satisfacisse, ubi primum addicitor, sed lapsa tempore per quod iubetur seruire, certe, cum nondum eius additione satisfactum sit creditori, poterit creditor petere, ut fideiussor etiam sibi addicatur, quia principalis soluendo non est, neque considerandae sunt operis futurae, quas nondum praestitit, neque fortasse praestabit, impediende morte, vel alio casu. Confirmatur haec opinio, ex omnibus argumentis relatis supra, a nu. 36. vsq; ad nu. 41.

45 ¶ Rurfus confirmatur, quoniam cum non satisfactum sit creditori, ex eo quod debitor ei additus est: fideiussor compellendus est ad solutionem, si non habeat unde soluat, seruiet creditori simul cum principali, ut vtriusque operis iunctae breuiorem praestent solutionem. Sic Bald. in c. contingit. col. 6. de dolo & contu. scribit quod captura rei principalis, non liberat fideiussorem, imo, vterque potest simul capi, citat. l. haeres a debitore. §. quod si seruus, & ibi Bart. ff. de fideiussor. qui dicit, quod licet sit deuentum ad capturam, non tamen est satisfactum. Et idem dicit contra, quod si est captus fideiussor, potest etiam capi reus principalis, nec iuuatur reus principalis ex eo, quod fideiussor appellauerit a captura, ut in l. creditor. in prin. & ibi gloss. ff. manda. & vtrumque retulit inter singularia. Hyppol. sing. 398. De qua re vide Paul. in linter eos. §. creditor. ff. de fideiussor. & Hyppol. in repet. Rubr. de fideiussor. q. 59. & in practica causarum criminalium. §. attingam. num. 55. Cassa. in consuet. Burg. Rub. §. 5. 2. verbo Des rentes. num. 13. ad finem.

46 ¶ Ex superioribus inferitur, quod si fideiussor pro eo, quod a principali debitore exigi non poterit, qui dicitur fideiussor

indemnitate, possum conueniri, ubi primū bona debitoris sunt excussa; & reperitur nō esse soluēdo absq; eo quod expectetur, quōd debitor satisfaciāt seruēdo creditori. Et natura huius fideiussoris indemnitate est, quod etiā, si renūtraverit beneficio excussionis, non potest conueniri, nisi principali debitore excusso, quia obligatio est conditionalis, pro eo quod à principali exigi nō possit, textus est in l. si secundum vnam lectionem. ff. si cer. petā. & ibi notat Ang. & omnes DD. textus iuncta glossa in verbo planē, in l. 2. C. de fideiuss. tutor. & ibi notat Sali. Bar. in l. 1. C. de conue. fisci debitor lib. 10. Sali. in l. 1. in fine. C. quod cū eo, Roder. in repe. l. 2. tit. De los emplaza mientos. §. quæritur ulterius, col. 3. versiculo. cōsidera elegantē. Vltimō, cū Iure nostro Regio, pœna corporalis imponatur debitori, qui soluēdo non est: nā pœne corporalis reputatur addici creditori, vt dixi. c. 2. nu. 3. 6. & c. 3. num. 6. Videtur quod fideiussor raro interuenire deberet, præsertim in casibus, in quibus diximus fideiussorem addici posse creditori. Deinde non omittendū, quod non desunt, qui dicāt fideiussorem peccare mortalitē. Citant illud, Proverbiorū. c. 20. Tolle vestimētum eius qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneo auferat ab eo. Rufus allegat, quod qui fideiussor, confidit in hominē, & in carnē, & sanguinem instabilem, & nimium tribuit sibi pollicendo quæ ambigua sunt, & ex euentu incerto dependēt. Quid dicturi, si iuxta generalē dispositionē huius legis crederēt fideiussorem inopē ad dicendū esse creditori. Huius opinionis fuit Pellicanus, qui nescio magis miserē, an stultē, ab Ecclesiæ Catholicæ confortio discessit, spiritusq; superbia & vanitatis nouarum opinionum auditor fuit. Sed verissimum est fideiussorinē opus esse charitatis qua proximo subuenitur, de quo vide, & consule Diuum Antonin. Florenti. Archiep. in. 4. part. summæ Theologica. c. 6. §. 1. versic. tertius casus. tit. 10. vbi citat D. Tho. 2. 2. q. 3. 2. dicētes, quod si quis iurat non fideiussor, talis iurans, non tenetur adimplere iuramentū in instāti proximi necessitate, ergo, si peccatū esset fideiussor, nullo modo possēt vires iuramenti infringi, neq; etiā pro quacūq; instantissima & præcisa necessitate. Verba enim Salomonis ad æconomicam, & politicam moralem Philosophiæ partem pertinet, neq; obligant, veluti lex Diuina,

neq; credendū est Salomonē dehortari ab officijs charitatis, sed à fideiussione in cōsulta: nā B. Paulus in epistola ad Philemonē, fideiussor pro Onesimo, & Ecclesiast. c. 29. legimus, Vir bonus fideiussor proximo suo, & postea sequentibus verbis dederet ab inconsta fideiussione.

47 Postremō, illud non omittendū, quod etiam, si fideiussor acceperit pecuniam pro fideiussione, & soluēdo nō sit, non est additendus creditori in omnibus casibus, in quibus principalis addici nō potest. Nā exceptiones cōpetentes principali cōpetunt fideiussori, & vbi principalis capi nō potest, fideiussor capiedus non est, vt notat Ang. et Imol. in l. Stichū. §. quod vulgo. ff. de solutio. Arc. in l. maritū. §. elegatē. nu. 4. ver. & de hoc dicā. ff. solu. matri. Fraciscus Marcus in decis. Delphinali noua. 340. col. 2. nu. 6. nisi fortē exceptio personalis sit, putā ne debitor cōueniatur in plusquā facere possit, nā hæc nō transit ad fideiussorē. l. & fideiussori. ff. de re iudicata. An autem fideiussor obligas bona sua, sed nō personam, possit duci in carcerem, vide infra. c. De debitore ratione rei, sed fideiussori minoris nō prodest restitutio quæ minori conceditur. l. 1. C. de fideiussor. mino. l. in causā. r. ff. de mino. l. 2. §. tit. 4. par. 3. Bart. & Alex. in. d. l. 2. & in l. Marcellus. ff. de fideiussor. latē Curtius iun. in l. post additā. nu. 5. C. de impub. & alijs. Mauritius in tractatu de restitutione in integ. c. 14. Hip. pol. in Rubr. de fideiussor. nu. 267. Herculanus in l. & si fideiussor. ff. de re iudi. Nisi dolus aduersarij interuenisset. gl. in. d. l. 2. Iacobinus in l. 1. nu. 7. C. de fideiussor. mino.

S V M M A.

- 1 Generalis dispositio, generaliter debet intelligi. Obligatio personalis defuncti in heredem transit. More Romano, debitor ex causa hereditaria creditori addicebatur.
- 2 Persona heredis: obligationis naturam, non mutat.
- 3 Lex, vel statutum loquens in debitore ad eius heredem extenditur etiam, vt executio in eius bonis, & persona possit fieri. Limitatur, sed declaratur numero 5.
- 4 Ille dicitur debitor, à quo eo etiam inuito debitum potest extorqueri.
- 5 Filijs, à creditoribus, pro patris debitis, nō potest fieri executio, nisi prius probetur illos se hereditati prius immiscuisse.
- 7 Lex 8. tit. 4. lib. 6. Ordinatur, seruanda est in herede debitoris fisci.

Præcipuum

- 8 Præcipuum debere esse par labori.
- 9 Aduersus debitore scriptū, mandatur instrumentū executioni, & non contra non scriptum (nisi heres fuerit debitori.)
- 10 Licetia capiendi debitorem propria auctoritate, nō ex lege, sed ex pacto: an extendatur ad heredem debitoris, & nu. 11. & 13.
- 11 Qualitas obligationis, non immutatur ex persona heredis.
- 12 Pactum personale, ad heredem non extenditur.
- 14 Captura est meri Imperij.
- 15 Intra nouem dies à morte defuncti heres non potest exequitari, nec inquietari.
- 16 Heres tenetur solū quatenus est in inuentario.
- 17 Heredis persona ostēdens inuentarium, & offerēs bona in eo contēta, nō capitur pro debito defuncti.
- 18 Heres debitoris pro debitis defuncti capitur, & ultra vires hereditarias, si abscondit bona contenta in inuentario.
- 19 Addictio debitoris creditori, pœna est corporalis.
- 20 Inuentarium non tenetur heres facere, quando non sunt bona quæ in eo describantur.
- 21 Heres eius qui bonis cessit, si non facit inuentariū, tenetur ultra vires hereditarias, & nu. 22.
- 23 Cedere bonis, non tenetur, quis quousque perueniat ad pinguiorem fortunam. Et ibi de opinio. de Bal. in l. si. ff. de cessio. bono.
- 24 Debitor, in acquisitis post bonorum cessio: nō; conuenitur solū in quātū facere potest. & nu. 25.
- 26 Contra heredem non conscientem inuentarium est presumptio iuris, & de iure quod occultauit bona, & nu. 18.
- 27 Lex loquens de operis ab aliquo præstandis, cū sit odiosa, non extenditur ad heredem, & in operibus obsequialibus.
- 28 Addictus debitor creditori: dicitur pati pœnā corporalem.

¶ An debitor non ex proprio contractu, sed ex causa hereditaria sit addicendus creditori, si soluēdo nō sit. Cap. VI.

1 Occurrit elegans quæstio: cuius æquitas postulat examē, vtrum debitor, nō ex proprio contractu, sed quia successit debitori; debeat seruire creditori, si soluendo non sit? Videtur quod debeat creditori seruire ex generali dispositione huius legis, quæ generalis, cum sit generalitèr debet intelligi, vt in l. de prætio. ff. de public. Deinde quoniam actiones ab heredibus, & cōtra heredem datur, vt in l. vna C. vt actiones, ab heredibus, & contra heredem incipi. Et obligatio personalis transit

à defuncto in heredem. §. hæres. Instit. de oblig. quæ ex quasi cōtractu. Præterea Romānorum seculo, quo maximè apud eos virtus, & grauitas florere, debitor ex causa hereditaria addictus fuit creditori, ita enim memoriæ prodit Linius Decadis primæ libro octauo his verbis. Cui cum se Caius Publius, ob æs alienum paternum nexum dedisset. Ecce ob æs alienum à patre cōtractum, filius fuit nexu vincetus: debitor enim qui soluēdo nō erant, Romani creditoribus addicebāt, & nexos, & nexu vincetos, & addictos appellabant, vt docui. c. 1. nu. 60.

2 Deinde heredem esse addicendum probatur, quoniam persona heredis nō mutat obligationis naturam, vt in l. 2. §. ex his. ff. de verb. obligat. Qualitas autem omnis obligationis ea est, vt, aut sit ei satisfaciendū solutione præsentis, vel seruitio si obligatus alitèr soluere nō possit, vt in hac lege præscribitur. Cum ergo hæc sit obligationis natura nō debet mutari ex persona heredis in quem trāsit, sed addictus creditori est, si soluēdo nō sit a lias mutabitur natura obligationis ex persona heredis.

3 Præterea probatur, quoniam lex, vel statutum loquens in debitore, extenditur ad eius heredem: etiam quoad hoc, vt executio in eius personam, & bonis fieri possit, & in carcerē duci argumento. l. postulatē. ff. ad Trebel. vbi ita notat Bar. Ang. Imola, Alex. nu. 6. & Paul. & recentiores. Roderi. in l. post rem. in. 1. extensione ad leg. Reg. ff. de re iudi. Ang. in l. 1. nu. 4. ff. de his qui testat. delen. Ang. & Alex. & Iaf. nu. 3. in. l. si decesserit. ff. qui satisfada. cogan. Iaf. §. fuerat. nu. 61. Instit. de actio. & ibi Gomezius nu. 34. Canarius in tractat. de execu. contract. nu. 66. Soc. cōf. 293. præsens cōsultatio. col. 2. nu. 1. lib. 2. Alex. cōf. 18. nu. 16. col. si lib. 3. & cōf. 188. nu. 2. lib. 2. & cōf. 96. nu. 3. lib. 4. Ang. & Alex. in l. in ratione. in. 1. §. si filio. ff. ad leg. Fal. & est cōmunis vti testatur Gomezius vbi supra, & Ferdināus Vasquius magni nominis Iurcōsultus, qui pridē magna auctoritate in sacro Cōcilio Tridētino inuictissimi Regis nostri Legatus interfuit, in tractatu de successione creatione, parte prima, lib. 1. §. 6. nu. 39. Boer. decis. 10. nu. 2. Cassan. in cōsuet. Burgund. Rubr. 7. §. 3. verbo par benefice nu. 13. & Rubr. 11. tit. des censures vers. Cōtra le principal nu. 2. Petrus Pecchius in tract. de iur. fisci. c. 10. nu. 4. Capitius decis. 70. nu. 1. Roma. in l. alia. §. elegatē. ff. solut.

ff. sol. matr. Ang. in l. creditores. C. de pignor. argumento. l. hæred. ff. de reg. iur.

4 ¶ Mouetur ultra suprascripta, quoniam debitor dicitur ille, à quo inuito debitum extorqueri potest. l. debitor. ff. de verb. sign. ab hærede autem inuito exigere potest: ergo statutum loquens de debitore, haud dubie comprehendet eius hæredem, & executari, & in carcerem detrudi poterit, haud aliter quam debitor ipse qui debitum contraxit, facit. l. non erit. §. dato. ff. de iure iur. Deinde clausula garantigia non ponitur ratione debitoris, sed fauore creditoris, vt citius recuperet debitum: ergo, etiã si agat contra hæredem executari potest.

5 ¶ Quod tamen intelligunt omnes dummodo prius heres citetur, & liquidetur quod est hæres: nam cum ipse debitum non contraxerit, & tatum teneatur, quia heres est: debet hæc qualitas prius constare argumento. l. oratione. §. 1. ff. de feris. vbi probatur, quod hæredi est danda noua dilatio, licet data fuerit defuncto, & quod sit liquidandum quod est hæres, notat Bal. in l. per diuersas. q. 10. C. mada. Ang. in l. creditores. col. 3. C. de pigno. & in l. ex contractu. per bonum textum. ibi. ff. de re iudi. vbi loquitur de executione ex sententia Paul. col. 1. Alex. col. 2. in l. postulante. ff. ad Trebell. idem Alex. conf. 188. viso processu. col. 2. versic. sed oporteat. lib. 2. & consil. 96. nu. 3. lib. 4. Aretin. conf. 32. col. 1. Feli. in c. ex ratione col. 2. de appellatio. Faber. in l. fi. C. de execu. rei iudica. Barba. conf. 15. lib. 1. Hippo. singul. 26. Salic. in l. per diuersas. q. 14. C. manda. Socin. conf. 103. lib. 3. Alcia. in l. 2. §. ex his. nu. 9. ff. de verb. obligat. Roderi. in d. l. post rem. in prima extensione ad legem Regiam. col. 2. versiculo hanc tamen. ff. de re iudi. Boer. decis. 10. nu. 2. Capitius decisione. 70. num. 1. Socin. consil. 120. nu. 18. lib. 1. Bald. in rep. l. tale pactum. §. qui prouocauit. q. 10. ff. de pact. Imola in l. intra. ff. de re iudi. Ratio est, quia hæredi non constat se debere, neque iudici quod sit hæres. Facit quod scribit Innocen. in c. quia V. de iudic. Quod quando ius executiuum respectu rei potest fieri aduersus singularem successorem alienatis, prius quam exerceatur ius executiuum: debet citari possessor, & constare quod habuit causam ab eo aduersus quem possit fieri executio, quod citauit Alex. d. conf. 188. col. 2. lib. 2. Roderi. in d. loco. col. 3. vbi dicit, quod ad hoc, vt executio citius fiat: optimum est petere execu-

tionem aduersus Titium heredem Scipronij, & offerre probationem incontinenti, quod sit hæres.

6 ¶ Præterea quod sit liquidandum quod est hæres, probatur, quoniam licet dicatur si filius ergo hæres, vt notant omnes in. c. fi. 17. q. 4. tamen filius non potest conueniri à creditoribus hæreditatis, nisi probent illum se immiscuisse hæreditati. l. ei qui se. ff. de acqui. hære. glo. in l. si cum dotem. §. transgrediamur, & ibi DD. ff. sol. matr. glo. in l. necessarijs, & ibi Bart. ff. de acqui. hæredi. Bald. & Imola, in l. si filius qui patri. ff. de vulg. & ibi Aret. col. 1. Bal. in l. 2. C. ne filio pro patre. Abb. c. quod nobis. qui filij sint legit. & est communis teste. Ias. in d. l. ei qui se. col. 1. versic. sed prima. ff. de acqui. hæred.

7 ¶ Ad hoc autem hæres debitoris capi potest, vt cum Iure Regio statutum sit, vt debitor fisci detrudatur in carcerem donec soluat, etiam si nominet bona in quibus fiat executio, & etiam si det fideiussorem de cuius fideiussione est, scilicet quod bona sunt sua, & valent summam pro qua fit executio, vt statuitur in l. 8. tit. 4. lib. 6. Ordinatio hæc constitutio seruanda est etiam in herede debitoris fisci, nam detrudendus est in carcerem, etiam si offerat idoneum fideiussorem, ita rectè definit Vasquius in d. tractatu de successione creatione, parte 1. libro. 1. §. 37. Cuius opinio præter superiora probatur, quoniam ratio quare debitor fisci detrudatur in carcerem, etiam si det fideiussorem de cuius fideiussione est: est fauor fisci, non autem odium debitoris. Cum autem qui petit executionem aduersus heredem, si fiscus eodem iure aduersus heredem gaudebit, quo gaudet, & aduersus debitorem qui debitum contraxit: nam ex persona hæredis qui succedit debitori, non perditur privilegium competens aduersus debitorem, etiam si heres sit privilegiatus, vt scribit Roderi. in l. post rem. in prima ampliat. ad leg. Regiam, col. 4. versic. prædicta. ff. de re iudi. optima. l. 67. titu. 6. part. 1. l. 2. §. ex his. ff. de verb. oblig. Rursus comprobatur hæc sententiam, quod in casibus in quibus debitor potest ex legis dispositione capi à creditore propria autoritate quos enumerat Crotus in rep. l. nemo potest. ff. de leg. 1. nu. 8. eadem autoritate, & licetia potest vti aduersus eius heredem, autore Bart. & DD. in d. l. postulante. per textum ibi. ff. ad Trebell. Abb. in c. fi. col. 1. de arbit. notat Crotus in d. l. nemo potest. nu. 9. Vasquius, dicit com-

municem

municem in loco suprascripto, nu. 36. versic. At ergo. text. l. 2. §. ex his. ff. de verb. oblig. & quia heres & defunctus vna, & eadem persona reputantur, & lex loquens de debitore comprehendit heredem. l. non erit. §. dato. ff. de iure iur. Ergo cum ex hac lege permittatur creditori habere in sua potestate debitorem inopem, eodem modo poterit habere eius heredem, si soluendo non sit. Rursus ad hoc in heredem etiam executione rigide fieri potest, vt si statuto cautur, vt condemnatus: aduersus quem fit executio, teneatur soluere decimam iudici, certe si fit executio contra heredem, tenetur soluere decimam, sicut debitor, ita decuit prudenter Vasquius. d. §. 6. nu. 32. versiculo, hæc doctrina aduersus Bal. in l. 1. versiculo pone statutum. C. de execu. rei iudi. Decius in l. heredem. nu. 2. ff. de reg. iur. quibus adde Soc. conf. 293. nu. 2. versiculo confirmatur. lib. 2. Alex. l. postulante. nu. 7. Vnde infert Vasquius quod cum Iure Regio decima datur in aliquibus Regionibus Alguazelo executanti debitorem: quod eadem decima dabitur cum executionem facit aduersus heredem. Mihi hæc illatio magna opere placet: nam decima datur Alguazelo propter laborem executionis, eundem autem laborem sustinet, cum executat heredem, quod cum executat debitorem, cum autem labor par sit, par debet esse premium, præsertim, cum hæres sit debitor, & lex Regia. 1. 2. 3. & 4. & l. si. tit. fin. lib. 7. Ord. na. & l. 2. tit. Delos Alguazile. lib. 5. Ord. Loquitur de executione quæ fit in bonis debitoris, & hæres non soluens elapso termino culpa dignus est.

8 ¶ Quod autem attinet ad decisionem Bald. in l. 2. C. de execu. rei iudi. supra relata, quam sequuntur Decius, Soc. & Alex. fundamentum earum est, quod statutum loquitur cum condemnato, & hæres non fuit condemnatus, sed est hæres condemnati, sed certe, nisi mens statuti aliud diceret, ego potius Vasquij iudicium probarem; si decima datur iudici propter laborem executionis, cum enim par sit labor, cum executat heredem, par debet esse premium. Imò, est maior labor, cum executat heredem: nam ipsum condemnatum posset executare absque alia liquidatione, quia continetur in processu, & sententia condemnatoria loquitur cum eo. At cum est executus heres; debet liquidare, quod est hæres, & alia dicta supra nu. 14. Item in casu statuti supra dicti de-

cima non videtur dari iudici propter condemnationem, sed propter executionem, & sic licet hæres non fuerit condemnatus, sufficit quod executio fit aduersus eum.

9 ¶ Præterea adeo iuri conformis est, heredem eodem modo cogi ad solutionem quo defunctum; vt etiã si statutum dicat, vt instrumentum mandetur executioni aduersus debitorem scriptum in instrumento, adhuc executandus est hæres, nam heres & defunctus, eadem persona reputatur, vt in Auth. de iure iur. a moriente prestito. §. 1. Collat. §. & quæ late notauit Decius, in l. heredem à nu. 2. de reg. iur. & latius post eum Gomez in §. actiones autem à nu. 3. Insti. de actio. & ex mente, & vniuersali ratione statuti hæres comprehenditur, vt in l. non erit. §. dato. ff. de iure iur. ita docent Paul. Imola, Ang. & Alex. in l. postulante. ff. ad Trebell. Alex. c. 18. nu. 16. col. pen. lib. 5. Soc. c. 293. col. 2. lib. 2. Cassa. in c. consuet. Burgu. Rub. 7. §. 13. tit. Des successiõs verbo, Par benefice. nu. 14. Dec. in d. l. heredem. nu. 4. ff. de reg. iur. Bal. in l. 1. C. quorum lega. per text. ibi in a glo. in verbo Heredi scripto. Vasquius dicit communem vbi supra nu. 42. Et est bonus textus in l. ex contractu. ff. de re iudi. vbi ius executiuum transit aduersus heredem, quia licet non sit ligatum cum eo, non reputatur noua persona, quia hæres, & defunctus eadem persona censentur, & hoc apud nos est manifestius, quia semper debitores promittunt pro se, & pro suis heredibus, vt notat Rodericus in repet. l. post rem, in prima ampliatione ad legem Regiam. col. 2. ff. de iudicata.

10 ¶ Deinde adeo sic heres capi potest, sicut defunctus, vt etiã si debitor defunctus capi posset propria autoritate, non ex lege, sed ex pacto certe vis pacti extenditur ad heredem, & capi potest sicut defunctus: non minus quàm si captura illa proueniret ex lege, vel statuto, ita nouissimè docuit Vasquius. d. par. 1. lib. 1. §. 6. nu. 36. versic. vnde in iudicando, vbi dicit, quod ita consuleret, & iudicaret. ¶ Mouetur, quoniam hæres & defunctus, vna & eadem persona censentur, vt supra proxime dictum est. Et statuta in debitoribus, extenduntur, ad eorum heredes, vt apparet ex superioribus. l. postulante. ff. ad Trebell. glo. ff. l. 1. in verbo Heredi scripto. C. quorum lega. l. 2. §. ex his. ff. de verb. obligat. vbi probatur, quod qualitas obligationis, non immutatur ex persona hæredis. Deinde adducit, quod non est maior ratio, in herede debitoris qui capi potest

potest ex lege, vel statuto quam inhæredere eius qui capi potest ex pacto. Cōtrariā tamen sententiam, imò quod nō possit capi, hæreseius qui nō ex lege, sed ex pacto capi potest: probat Bart. in l. si decesserit. ff. qui satisda. cogon. & ibi Paul. Alex. & Ias. nu. 13. versiculo quinto modo. Bald. & Alex. in l. postulante. ff. ad Trebel. Ang. in l. 1. C. qui bon. cede. poss. Alex. conf. 18. nu. 16. lib. 5. & fatetur esse cōmunē, Vasquius d. nu. 36. versiculo, stant ergo duæ cōmunes. Cassan. in consuet. Burgun. Rubr. 7. §. 13. tit. Des successions, verbo Par benefice nu. 14. versiculo contrariū. Mouētur ex textu in d. l. si decesserit, & quoniam pactum, vt debitor capi possit videtur personale, & licentia, vt se se capiant non debet ligare heredes. l. vna. §. ne autem. C. de caduc. tollen.

12 ¶ Mihi videtur distinguendum, aut enim debitor qui paciscitur in instrumento, vt possit capi, non poterat capi de iure communi, quia prohibitum est quēquam capi pro debito, nisi ex causa iudicati dixi. c. 1. nu. 57. & certē, licet ipse aliter paciscatur, hoc non debet extendi ad hæredem: quoniam hoc pactū, est personale: & licet persona aduersus iuris dispositionem patiat se capi, hoc cum personale sit, non trāsit ad heredes, nemo enim ab eis abstulit beneficium iure cōmuni debitoribus cōcessum.

¶ His accedit, quod pactū, vt debitor capiat non seruato iuris ordine non valet, vt docui. c. 1. nu. 38. neq; enim iuris ordo patris priuatorū subuerti potest, vt ibi dico.

13 ¶ Præterea Vasquius loquitur quādo pactū factū fuit, nō solum vt debitor capiat, verū etiā, vt capiatur propria creditoris autoritate. Hoc autē pactū non valet etiā quoad personā paciscētis, etiā si sit iurātū, quoniam captura est meri imperij, & quæ sūt meri imperij, nō possunt renūtiari patris priuatorū. Qua ratione tale pactum nō valere post alios docui. c. 1. nu. 36. & vnus ex his qui hanc opinionem probāt, etiā si pactum sit iuratum, est ipse Vasquius in loco quē citauī. d. c. 1. nu. 35. adducit enim prudenter, quod ex tali pacto, si validū esset, oriretur seditio, & rixa. Inter Christianos autem pace & concordia nihil debet esse commendabilius. Quare cum pactum hoc sit odiosum, & in ipso debitore se obligate reprobatur, verissimum est tale pactum nō ligare hæredem, siue pactum fiat, vt capi debitor possit, propria autoritate, siue vt ducatur in carcerem. Neque obstat,

si quis obijciat, redde rationem differentia? quare, si debitor capi potest ex lege, potest capi eius hæres, & non quando debitor ex pacto solum, capi potest, non ex lege. Mihi magna videtur esse ratio differentia, nam cum ex lege conceditur captura debitoris, hæres non grauatur: nam si capiatur, patitur, quod omnes debitores patiuntur, ipse autem debitor est. At, cum capitur ex pacto defuncti quæri potest se aduersus iuris dispositionē capi, neq; ob stare pactum debitoris: quoniam id personale fuit, & licet debitor renuntiauerit suo iuri, id non tollit ius ipsi heredi, & omnibus debitoribus concessum ex lege, ne capiantur, non facta excusatione, & non constituto de debito. Si tamen debitor qui fecit pactum, vt caperetur promisit, rem iure statuario, vel cōmuni concessam, & tunc hæres capi poterit, non ex vi pacti, sed ex vi legis: sit exemplum Titius promittit in instrumento guarentigio se soluturum cētum intra decem menses, & quod si nō soluat elapso termino conijciatur in carcerem, nisi det fideiussorem de cuiusone, certē etiam hæres conijci poterit, quoniam lex Regia dicit, vt omnis debens ex instrumento guarentigio conijciatur in carcerem, nisi fideiussorem dederit, & potius capitur ex lege, quam ex pacto, si non det fideiussorem. Cum ergo hæres detrudatur in carcerem, & pœna carceris habeat locum aduersus eum: multo magis habebit locum dispositio huius legis quæ a carcere liberat. Quid tamē si statutum loquitur in personā putā, vt executio fiat aduersus eum qui contraxit, an possit fieri aduersus heredem in casibus, in quibus de Iure Cōmuni captura non admittitur. Ang. quod non in dicta. l. postulante, Socin. conf. 120. nu. 18. lib. 1. Bar. in d. l. si decesserit. Sed redeundo ad principalem quæstionē æquidem contraria sententia sua etiam habet fundamenta quæ bonum virum nōnunquā ambigere faciēt: ergo omīssa disputatione quæ videtur manifestiora breuiter distinguēdo proponā. Distingue igitur, aut hæres succedit debitori nondum addicto creditori, aut succedit debitori, qui iam creditori addictus, & traditus fuerat.

15 ¶ Primo casu illud est expeditū quod hæres, intra nouē dies a morte defuncti non potest executari, neque inquietari, & per consequens, neq; addictio eius peti potest, textus est in Authent. vt cum de appellatione

time cognoscitur. §. meminimus. col. 8. Pro cuius concordia, & l. fin. §. donec. C. de iure deliberand. vide Paz in praxi. 1. tom. 4. part. c. 1. à nu. 40. Regia. l. 13. tit. 9. part. 7. Facit textus in l. 2. §. penult. ff. de in ius vocan. Et cum textus in d. §. meminimus dicat heredes propinquos, affines, & fideiussores defuncti, non inquietandos, vctat haud dubiè executionem quæ nullus est inquietandi modus vehementior. Ita Bartol. in l. si. §. donec. C. de iure deliberandi notat Rodericus in repetitione ad l. post rem. in 9. limitatione. ad legem Regiam. ff. de re iudica. Et vide eundem, in dicta repetitione in §. ampliatione ad legem Regiam.

16 ¶ Post nouem autem dies distinguendum est, aut enim debitor mortuus, bona relinquit aut non. Primo casu, aut hæres fecit inuentarium, & absque dubio dispositio huius legis non habet locum aduersus eū, si facultates defuncti non sufficiunt ad solutionem.

¶ Quoniam hæres nō tenetur, nisi quatenus est in inuentario. l. si. §. 1. C. de iure delibe. & sic cum supra id deficiat obligatio aduersus eum, nullo iure capi potest, quoniam obligatus non est: ita docet Sali. in l. fin. §. computatione. nu. 22. ad finem. C. de iure delibe. & Alex. in d. l. si. §. & si præfatā, nu. 11. col. pen. & ibi Ias. nu. 12. Alex. in l. postulante. col. 2. num. 4. ff. ad Trebel. Bal. conf. 380. lib. 2. Socin. conf. 120. num. 18. lib. 1. Bar. in d. §. in cōputatione. nu. 8. propè finem. Imola in d. l. postulante. & in l. 4. §. si pretor. ff. de dam. infec. Beroius q. 57. col. 2. & 3. Bal. d. l. si. §. & si præfatā. col. 2. nu. 3. Quæ nota quoniam plures ex his dicunt simpliciter instrumentum nō posse executari aduersus hæredē qui fecit inuentarium.

17 ¶ Intelligendum enim, vt non possit executari capiēdo, vel detinēdo personā postquam ostēdit inuentariū, & offert bona ibi contenta, vel constat ex eo debitum esse ultra vires hereditarias, ne statutum sibi absq; causa sit nociuum, & auferat ab eo plus quàm ex hereditate cōsecutus est. Et ita intelligit expressè Sali. d. nu. 22. ad finē: vt scilicet non possit executari ultra vires hereditarias, & omnes ita sentiūt, vt apparet ex glossa, & ratione quam citant, scilicet quod statutum intelligi debet, iuxta eius cōmune, quando aliter intellectum pareret damnū tertio, & auferret ab eo ius

suū: Quare dicūt Doctores, quod si dicitur statutū, vt instrumentū, quod potest executari aduersus debitore, possit executari aduersus hæredē, intelligitur, nisi hæres fecerit inuentarium, & vires hereditatis, nō patiantur. Nō tamen negant quin possit, executari & duci in carcerē, quousq; ostēdat inuentarium. Nā si illud ostēdat, & offerat bona: relaxandus est è carcere, vt notat Bal. in d. §. & si præfatā nu. 3. & ibi. Cornificus si abscondit, Socin. in d. consil. 120. num. 18. lib. 1. si non ostendat capietur ex sua contumacia, Bal. dicto num. 3. Beroius q. 57. col. 3. quousque ostendat idem, si abscondit bona contenta in inuentario. Reperio tamen, quod Beroius d. quæst. 57. contendit simpliciter via ordinaria agendum aduersus hæredem qui fecit inuentarium, non verò executiue. Citat doctores in d. l. fin. C. de iure deliberandi. Sed certè lapsus memoria videtur: nā doctores dicūt quod non potest executari, quādo fecit inuentariū, & bona nō sufficiūt. Et ita intellexit Soc. d. conf. 120. nu. 18. lib. 1. Bal. in d. §. & si præfatā post Sali. d. nu. 22. aliās rarissimè fiet executio aduersus heredem cum rarissimi sint qui inuentariū non cōficiant, & præsertim fiet executio cum in termino decem dierū quæ dantur, vt executatus se opponat executioni, possit debitor ostendere inuentariū pro quo est præsumptio, & probare bona hereditaria non sufficere. Et reperio, quod Ferdinandus Vasquius, in 1. part. de successio creatio. lib. 1. §. 6. nu. 46. scribit se in vsu forēsi sepissimè respōdisse in casu magis dubio, scilicet quādo debitū pro quo hæres conuenitur, debetur fisco: nā in fisco id priuilegiū est, vt quivis debitor aliās immunis à carcere, vt dico. c. 16. de Nobili, vel aduocato, vel aliās eruditione, seu nobilium, vel primariorū ciuū cognatione præstās, dicit tamen Vasquius, quod heres debitoris fiscalis, si fecit inuentariū non debet esse in vinculis, dum liqui datur vires hereditatis: Itaq; nō negat executiue procedēdū, sed negat hæredē ostendentē inuentariū detinēdū in vinculis, neq; capiendū si offerat bona: nā solū est debitor respectu illorum bonorū, & si eo offerat etiā, si non offerat pecuniā non potest capi, quia satisfacit offerēdo ipsas res hereditarias, vt in d. l. si. §. et si præfatam, & quod nō sit capiēda persona notat Sali. in d. l. si. nu. 23. Bal. d. §. & si præfatā. nu. 3. & ibi Corn. Alex. l. postulatē. nu. 4. Beroius

q. 7. m. fi. Socin. consil. 120. nu. 18. lib. 1. Quod confirmatur, quoniam heres faciens inuentarium, videtur respectu creditorum esse quidam depositarius, qui reddendo bona liberatur, & improprie est heres, ut notat Cassan. in consil. Burg. Rubric. 10. §. 1. verbo *son heritage*. nu. 1. Facit quod dico infra de actione iurium debente ver. quod confirmatur, num. 3. Sed ad rem, cum debitor non teneatur ultra vires hereditarias, non est quod pro debito supra vires hereditarias petatur addici creditori, cum debitor supra vires hereditarias non sit. Qui nimò, non solum post factum inuentarium verum, neq; intra tempus conficiendi inuentarii heres executari potest, neque conueniri, neq; villo modo inquietari, textus est in l. fi. §. donec. C. de iure delibe. Imò, neq; sententia aduersus defunctum lata, potest intra dictum tempus aduersus heredem executioni mandari, ut ibi probat textus quem Bart. notat ibi, & dicit, quod ex eius dispositione practicitur quotidie, quod executio instrumenti non fit aduersus heredem intra tempus conficiendi inuentarium: quod Rodericus dicit esse perpetua memoria dignum, in repetitione. l. post re, in prima ampliatione ad legem Regiam, col. 4. versiculo, aduerte tamen: & dicit id procedere, etiam si hereditas sit locupletissima, ex sententia Baldi, qui dictum §. donec; extedit etiam in huc casum, quoniam lex id videtur concedere propter occupationes heredis, & quod heres, neque executari, neq; conueniri possit intra tempus conficiendi inuentarii. Et quod instrumenta non sint intra illud tempus executioni mandata, notat Ias. in d. l. fi. §. donec. Boerius, decisione. 10. num. 3. Rebuffus in Regias constitutiones. 1. Thom. art. 6. glo. 4. nu. 74. Cassan. in consuetudinibus Burgundiae, Rub. 7. §. 13. in verbo *Par. benefice*, nu. 13. vbi dicit hoc quotidie practitari. Vitalis Campan. in tractatu clausularum, in clausula nihil nouari cōfectione inuentarii pēdente, col. 1. Imò, hæc exceptio: quod heres est; intra tempus conficiendi inuentarium impedit litis ingressum, ut notatur in decisione Tolosana. 321. & intellige, ut ibi in additione, & vide Cassa. vbi supra, nu. 11. versiculo, quæ autē in fine Ias. in l. fi. §. licētia, nu. 7. col. fin. C. de iure deliberandi.

18 ¶ Ex his apparet heredem non capiendū, neq; inquietandum. Et per consequens non addicendum intra tempus conficiendi in-

uentarij, neq; post confectum inuentariū, si bona hereditaria non sufficiant, nō enim in plus tenetur, neque pro debitis defuncti potest duci in carcerem, nisi fortē abscondat bona contenta in inuentario: tunc enim ex propria culpa capi poterit, ut notant Baldi. in l. fin. §. & si præfatam, nu. 3. & ibi quodque Corneus. C. de iure delibe. quod comprobatur ex his quæ dico. d. c. 16. de Nobili. & c. nu. 6. & 126. c. 10.

¶ Sed veniamus ad secundum caput primi membri distinctionis: scilicet, quando defunctus bona reliquit, & heres non fecit: in inuentarium an tunc sit addicendus creditori si non sit soluendo. Et distinguendum est aut enim defunctus obligatus erat ad aliquod factum personale, personæ coherens: & certè ratione facti nō præstiti, heres non potest conijci in carcerē, ut notat Bar. & Ang. & Ias. nu. 13. in l. si decesserit, per textum ibi. ff. qui satisfac. cogan. Si autem defunctus non ad factum, sed ad pecuniam, vel quid simile præstandum obligatus erat, & certè heres, si nō confecit inuentariū, & soluendo non est: debet addici creditori, etiam si excedantur vires hereditariæ ex omnibus iuribus allegatis supra in fauorē partis affirmatiuæ, nā heres pro debito defuncti capi, & in carcerē deduci potest: & si nō fecit inuentariū presumitur surripuisse bona defuncti, & tenetur ultra vires hereditarias, ut in Auth. de hereditibus & falcidia. §. scimus, & nō admittitur ad cessionē bonorū, ut notat Baldi. in l. 1. nu. 3. C. qui bon. ced. poss. & in l. fi. C. de iure delibe. Ias. in §. fi. nu. 8. Insti. de actio. Soc. reg. 46. fallentia. 10. glo. in l. 1. C. de cessione bono. Malitiosus enim debitor, non liberatur cādēdo bonis. l. fi. §. fi. quæ in fraud. credi. & ibi Bal. & Ang.

19 ¶ Hic ergo heres addicetur creditori, nam & de iure communi sibi denegatur beneficium cessionis bonorum, satis autem denegatur, dū addicetur creditori, & satis videtur puniri eius culpa: nā additio habetur pro pœna corporali, ut dixi. c. 2. & 3. & debitor ex delicto tradendus est creditori, si soluendo nō sit, ut dico infra cap. de Debitore ex delicto. Itē quamuis doctores dicāt huic non concedendum beneficium cessionis, sed quod debet esse in carcere. Loquuntur de iure communi, quo nō admittēbatur debitorē seruire creditori. At cum admittatur Iure Regio, & traditus in seruitium censetur captus, satis dici potest esse in carcere, cum

sum sit in potestate creditoris, & sequatur eius voluntatem, ideo dimitti debet e carcere: item licet maius crimen commississet, esset addendus creditori, ut reficeret dānum: non verò detinendus in carcere. Quinimo Iure Ciuili, cū denegatur beneficium cessionis, non intelligitur quod debitor debet mori in carcere, ut docet Ripa in l. obligatione, nu. 30. ff. de pignori. sed illud non omittendum. quod si heres qui nō confecit inuentarium, vir sit vitæ tantimonia præstans, non tenetur ultra vires hereditarias, quia cessat suspicio, quod surripuit bona: ita Soc. in tract. fallētia. reg. 170. facit. c. cum ex iniuncto. de noui oper. nūtia. Sed contra sentit Barba. in Rubr. ff. de acquir. hæredi. & in rep. c. Raynaldus, lib. 1. 2. de testa. Deinde rē tetigit Tiraquel. de pen. temper. c. 1. nu. 113. & in medio relinquunt. Ego nihil definitio: tantum virtuti plurimum tribuo.

¶ Nūc traitemus de secunda parte distinctionis, scilicet quando defunctus nulla reliquit bona, & heredem instituit: nam hoc etiā inopi licet, ut in l. hereditas. ff. de pet. heredit. & heres inuentarium non confecit, & soluendo non est, an sit addicendus creditori: nam si inuentarium fecisset, res esset satis manifesta. Profecto durissimum videtur, ut heres, qui ne obolum quidē accepit, a defuncto non solum cogatur propria bona vendere ad soluendū debita defuncti: verum etiam, ut eius persona, ratione debiti alieni cogatur seruire, cum ne in nummum quidem vnū successerit defuncto, qui debitum cōtraxit, & pecuniam in suos vsus conuertit: hæc res palam est absurda, & ex diametro pugnat cum æquitate, ideo non admittenda, plura enim reiiciunt eruditi, non quod aduersentur iuri scripto, sed quod absurda sunt, & ab æquitate aliena. l. nam absurdum. ff. de bonis libertor. Rursus præstat hinc æquitatis argumentum, quod docui cap. præcedenti: fideiussorem inopem obligatum pro debito alieno non esse addicendū creditori: hic autem loquimur de hærede obligato pro debito alieno, sicuti fideiussor, & cum loquamur in casu in quo nulla pecunia ad eū ex hereditate peruenit, æquissimum est, ut iudicemus, quod in fideiussore; ex eadem ratione. Præterea facit, quod pluribus argumentis docui. cap. 4. quod ille, qui absque culpa sua amittit bona, non est addicendus creditori, hic autem loquimur in hærede,

qui nihil ex hereditate consecutus amittit, & cōsumpsit omnes fortunas suas in soluendo credita defuncti: cui in nihil successit præter in inane heredis nomen: soluit autem, quia non fecit inuentarium.

20 ¶ Neque obijciat quisquam, quod non fecisse inuentarium est culpa, quoniam cum nihil est, quod in inuentarium redigatur inuentarium faciendum nō est; cuius enim rei fiat inuentarium si nihil est? Sic dicimus quod licet tutor sub grauibus pœnis teneatur facere inuentarium, ut in l. tutor qui reparatorium. ff. de adm. tuto. id non habet locum, quando maior esset expensa conficiendi inuentarium, quam res in inuentarium redigenda, ita docet Bar. in l. mediterraneæ. C. de ann. & tribut. lib. 11. & dixi in tractatu meo de decim. tuto. c. 2. nu. 48.

21 ¶ Ex quo infero, quod licet heres nō conficiens inuentarium teneatur ultra vires hereditarias, ut in l. fi. §. si in vero postquā. C. de iure delibe. & teneatur creditoribus satisfacere in solidū, id non habet locū, quando nihil erat, quod in inuentariū redigeretur, neq; defunctus quidquā reliquit præter æ alienū: cuius enim rei fiat inuentariū, cum nihil sit? & nō entis nullæ sint qualitates, ut in l. eius qui in prouincia. ff. si cert. petat. Quæ opinio æquissima videtur, & probatur quoniam. l. fi. §. & si præfatam, dicit quod non conficiens inuentarium, tenetur ultra vires hereditarias, ergo supponit quod aliquæ erant vires hereditariæ. Neque obstat quod Alex. ibi nu. 4. Ias. nu. 2. dicunt quod heres eius, qui cessit bonis, tenetur ultra vires hereditarias, si non facit inuentariū: nam ei qui cedit bonis vestes reliquuntur, quæ ad heredes transeunt, & sic sunt aliquæ vires hereditariæ, vel intelligendi sunt, quando debitor post cessionem bona acquisiuit, vide infra nu. seq. & nu. 24. vbi dico eorum opinionem esse falsam.

¶ His ita definitis quid iudicandum in secunda parte questionis principalis, scilicet an heres eius qui iam erat in creditoris potestate teneatur seruire pro eo, si aliās soluendo ex proprijs bonis non sit, & inuentariū non confecit: supponendum autem, quod is qui nulla relinquit bona, potest testari, & heredem instituire. l. hereditas. ff. de petitio. heredita. nam testamentum est declaratio eius, quod quis post mortem suam fieri vult, secundum adducta à Couarruias in Rubrica de testament. prima parte Rubricæ, per totam. plurima autem sunt,

sunt quæ hominem significare oportet in ultimo vitæ actu etiam si nulla relinquat bona.

¶ His suppositis, ut res exemplo sit dilucidior, finge debitorem addictum esse creditori, ut ei seruiat per quadriennium, mortuus autem est post biennium instituto hærede, qui inuentarium non confecit: creditor autem petit, ut hæres, qui etiam inops est seruiat per reliquum biennium quid iuris? Mouet questionem, quod cum debitor iustus sit seruire per quadriennium, ut satisfaciatur, creditæ summæ, & solum per biennium seruerit: mortuus est, antequam debito satisfaceret, & tempore mortis debitor erat: si ergo erat debitor, videtur obligationem seruendi pro reliquo biennio transire ad hæredem, nam actiones ab hæredibus, & contra hæredes incipiunt: ut in l. vna. C. ut actiones ab hæredibus, & contra hæredes incipiant, & defunctus adhuc debebat pecuniam, & in locum eius operas, & seruitium.

22 ¶ Sed tamen in hac specie ego iudicarem hæredem non teneri seruire creditori. Primo, quoniam hæres eius qui bonis cecidit, etiam si non faciat inuentarium, non tenetur ultra vires hæreditarias autore Alex. in l. si. §. & si præfatam. col. 1. num. 4. vers. alius est casus. C. de iure deliber. Bald. in l. fin. ff. de celsio. bono. Sed hoc argumentum tutum non est. Primo, quoniam dubium est, an hæres debitoris qui bonis cecidit teneatur ultra vires hæreditarias, & quod teneatur ultra vires hæreditarias, probat Ias. in d. §. & si præfatam, nu. 2. versic. 2. limita, & ibi Alex. nu. 4.

23 ¶ Mouetur quoniam ratio ex qua Bald. in d. l. si. ff. de celsio. bono. docet hæredem eius qui bonis cecidit, non teneri ultra vires hæreditarias est, quoniam hæres subrogatur in locum defuncti: defunctus autem non tenebatur: quia qui cedit bonis, non tenetur quousque pinguiorem nanciscatur fortunam. §. fin. Insti. de actionibus, ergo neque hæres tenebitur argumento. l. sciendum. ff. in integ. resti. etiam si non fecerit inuentarium. Sed hæc ratio scrupulum habet, quod huiusmodi privilegium non transit ad hæredem, sed est merè personale. l. sciendum. ff. de re iudi. l. maritum. cum lege sequenti. ff. solut. matrim. Qua ratione aduersus Baldum pronuntiant Alex. & Ias. in locis supradictis, sed responde quod ille leges loquuntur in his qui non tenentur, ultra quæ

facere possunt, debitor autem, qui post cessionem aliqua acquirat, non tenetur ultra quam facere potest. l. his qui bonis. ff. de celsio. bono. Si tamen nihil acquirat, nullo modo conueniri potest, & vis obligationis fillet, cum autem debitor conueniri non possit, & obligatio sit suspensa, certè cum eadè qualitate transit aduersus hæredem: ergo hæres non tenetur. Quare opinio Baldi non videtur aliena à veritate, & confirmatur, quoniam hæres non conficiens inuentarium idè tenetur ultra vires hæreditarias, quoniam est aduersus eum præsumptio iuris, & de iure, quod res furripuit, & quod non fecit inuentarium, ne furtum suum detegeretur: hic autem loquimur in hærede eius, qui bonis cecidit, cecidisse autem bonis probatio efficax est: quæ euincit eadètem bonis carere, ut notant Canonistæ. in c. Odoard. per illum textum. de solutio. l. si in. l. si constante. nu. 148. ff. solut. matrimo. Parisius consi. 80. num. 48. lib. 1. Raphaeli Cōmensis. in l. decem. ff. de verb. ob. ig. & ibi Claudius, num. 10. Auferis in additione capellæ Tholosanæ. 196. Sed huic argumento responderi potest, quod licet bonis cecidisse sit efficax probatio, quod cedens caret bonis, intelligitur pro tempore quo cedit: nā potest post cessionem benigniorem experiri fortunam: nam si non acquisisset noua bona: opinio Baldi est verior, ut infra dicam: præsertim, si cecidit bonis in fauorem creditoris, qui agit aduersus hæredem: nam tunc cum ex eius confessione constet fuisse inopem audiendus est hæres, dicens, defunctum nulla reliquisse bona. Etiam si non fecerit inuentarium, neque ei obstat præsumptio, quæ est aduersus non conficientem inuentarium, quoniam ea tollitur partis confessione, ut infra dico nu. 26.

24 ¶ Sed adhuc opinio Baldi videtur confirmari ex ratione quam ipse adducit, scilicet, Quoniam de acquisitis post cessionem non tenetur debitor satisfacere, nisi in quantum facere potest. l. his qui bonis. ff. de celsio. bono. ergo neque hæres eius. Argumento. l. sciendum. ff. de in integ. resti. sed huic argumento respondent Alex. & Ias. in d. §. & si præfatam, quod privilegium, ne quis conueniatur ultra quam facere possit, non transit ad hæredem, sed est personale. l. maritum. cum lege sequenti. ff. solut. matrim. l. sciendum. ff. de re iudi. Deinde responderi potest, quod debitori qui bonis cecidit, conceditur id privilegium de quo supra.

Quoniam

25 ¶ Quoniam fortunæ acerbiter experitus est, cum bonis cecidit, & si quod postea acquirat aufertur illi à creditoribus in solidum, non deducto quod ad alimenta est necessarium, addigeretur ad mortem, & vitæ conseruare nullo modo posset: idè de postea acquisitis non tenetur satisfacere nisi in quantum facere potest. Hæc autem æquitas non viget in persona hæredis: nam neque miserabile celsionis bonorum remedium, passus est: neque eget forsam alimentis, nam si non de hæreditate, fortè ex sua re diues est: idè licet defunctus non posset conueniri in plus quam facere posset, ipse conueniri posse videtur si inuentarium non confecit. Sed certè quidquid de Iure C. uili verius sit, & etiam si opinio Baldi verior esset, ut est re vera, quando debitor nihil acquisiuit post cessionem nihil facit ad nostrum casum: nam Iure nostro. Hispanico debitor non liberatur cessione bonorum, neque celsionis bonorum beneficium apud nos in usu est. Idè, non licet ita arguere, debitor qui cecidit bonis, non tenebatur: ergo, neque eius hæres, namque apud nos debitor qui soluendo non est, tenetur seruire creditori, & operis, vel seruitio satisficere: idè argumentum potest in contrarium retorqueri, debitor inops non liberatur cedendo bonis; ergo neque eius hæres. Ideo omisso hoc telo quæ ramus aliud quo hæredem inopem à creditore defendamus.

26 ¶ Illud autem occurrit, quod hæres non conficiens inuentarium, idè tenetur ultra vires hæreditarias, quoniam aduersus eum est præsumptio iuris, & de iure; quod occultauit bona, ut in Auth. de heredibus, & Falcidia. §. sancimus: hæc autem præsumptio tollitur confessione partis, gloria & DD. in Auth. Sed iam necesse. C. de donatio. ante nup. quare si creditores, vel legatarij confiteantur defunctum nulla alia reliquisse bona, quæ ea quæ hæres dicit certè hæres non tenetur ultra vires hæreditarias, etiam si inuentarium non confecerit, ita notat Bald. in l. filiū. quem habentē. col. antepen. C. famil. hærcif. Alex. in d. l. si. §. & si præfatam. col. 1. nu. 3. Ias. nu. 2. C. de iure delib. Paul. in l. in ratione in. 1. §. quod vulgo. ff. ad leg. Falcid. Cepola cautela. 2. 2. & sequenti. Creditor autem cui debitor defunctus additus fuit, cum petit à iudice, ut illi sibi addiceret, haud dubiè contēdit illi inopem esse, neque habere bona: nam si bonam haberet utiq; sibi non

traderetur, cum autem ipse in iudicio affirmauerit illum inopem esse, & hoc titulo illi habeat in potestate sua, certè cum hæres dicit defunctus nulla bona reliquit, dicit idem quod creditor dixerat, cum petit debitorem sibi addici. Neque obijciat quispiam forsam post additionem aliquid acquisiuit. Nam si opifex erat quotidianum quæstū reddit creditori, si opifex non erat, sed tantum creditor obsequiales operas præstabat, certè ex his operis pecuniā nullam quærit, sed tantum satisfacit paulatim, summam, quæ creditori debet, his congruit, quod supra docuimus. nu. 20. quod tunc demum non conficiens inuentarium conueniri ultra vires hæreditarias, quando in hæreditate remanserunt aliqua bona, certè si nulla remanserunt non est conueniendus, nam tunc non est res de qua fieri possit inuentarium, vide quæ ibi dixi.

27 ¶ Deinde hæc opinio probatur efficaciter, quoniam lex faciens mentionem de operis ab aliquo præstandis cum sit odiosa non extenditur ad eius hæredes. Ita docet Alex. & Ias. nu. 8. in l. venia. C. de in ius vocan. Specul. tit. de sœcudis. nu. 15. Afflictus in constitutione Siciliæ, incipiente probationum defectum, nu. 18. Quinimo neque operas obsequiales quæ leues, & faciles sunt non tenetur hæres præstare. l. hæres. ff. de obsequijs, à liberis, & libertis patrono præstatis. l. non solum. §. quamquam. ff. de iniur. notant Alberi. & Raynerius in d. l. hæres. Azo. in summa. C. de libertis, & eorum liberis, col. 1. & 2. glos. in l. si. C. eo. titulo. Ludouicus Gomezus in. §. pœnales. nu. 34. Insti. de actio. Quod fallit in operis libertorum, nam, & hæredes eorum illas præstare tenentur. l. 1. §. quæ onerandæ, in fin. ff. quar. rer. act. non detur. l. qui libertinus. §. posthumus. ff. de oper. liberti. Confirmatur hæc opinio, quoniam addictus creditori infamis efficitur, & dicitur pati pœnam corporalem, ut docui. c. 2. nu. 35. & c. 3. nu. 6. pœna autem corporalis (imò neque pœnales actiones) ad hæredem transeunt. l. si verò. §. si. ad finem. ff. de his qui deiecc. vel effuder. l. 1. & per totum. C. si reus, vel accusator mortuus fuerit. Sed reclamabit aliquis nonne supra docuisti hæredem non conficientem inuentarium addicendum esse creditori? factor, sed hic alius est casus, scilicet, quando hæres instituitur à debitore iam propter inopiam tradito in potestatem creditoris, supra autem disseruimus de hærede debitoris qui creditori addictus non erat,

an si ad inopiam perueniat, sit addendus creditori, sicuti creditor cui successit addiceretur si soluere non posset. Sed an exceptio inuentarij non cōfessio, possit per hęc de opponi post sententiā vide latē Alex. in l. ex diuerso. §. si in iudicio. ff. sol. matri.

S V M M A.

- 1 Libertus etiam senex tenetur operas patrono prestare.
- 2 Valet argumentum de operis libertorum, ad opera seruorum.
- 3 Afflictio, non est danda afflictio.
- 4 Senectus ratione liberatur, quis ab obligatione seruendi, & operarū prestatione, etiam si teneatur ad ea ratione delicti commissi.
- 5 Dānatus in metallū, patitur capitis diminutionē.
- 6 Capite minuitur qui in imaginariam aliquam seruitutem adducitur.
- 7 Dānatus in metallum fit seruus pœnæ, & debet operas ratione delicti commissi: cuius punitio ad reipublicæ utilitatem spectat. Senes monachi, ex regula Beati Benedicti, non coguntur regulæ præcepta seruare.
- 8 Iure Regio senectus excusat à muneribus personalibus, & ibi de alijs excusationibus.
- 9 Senectus, est quædam nobilitas.
- 10 Debitor infirmus creditori non est addendus; neque ei seruire tenetur.
- 11 Senectus egritudo est.
- 12 Senex semper videtur esse in morte.
- 13 Senex delinquens misericordiam meretur.
- 14 Persona senis honoranda.
- 15 Debitor inops creditori additus, post additionem senex effectus: liberatur à dispositione huius legis.
- 16 Ætas per quam, quis liberatur, ne addatur creditoribus.

An debitor senectate ratione excusetur, ut non sit addendus creditori. Cap. VII.

EST quotidiana, quaestio quid iudicandum sit in debitore senex, an scilicet addendus sit creditori, si soluendo non sit. Præstat argumentum questionum cum dispositio generalis huius legis, tū decretum textus in l. eius. ff. de oper. liber. iuncta lege præcedente, ubi Iuris Consultus tractans de operis præstandis. Scribit eas etiam à senex exigere posse: Cum ergo libertus, de quo lex illa loquitur, non excusetur ab operarum præstatione prætextu

senex et utis, idem iudicandum videtur in nostro casu: nam cum libertus operas præstet patrono ratione beneficii accepti debitor verò; ratione pecuniæ rei transigen dæ humanæ vitæ necessariæ.

2 ¶ Præsertim, quod valet argumentum de operis libertorum ad operas seruorum auctore Bart. in l. si non forte. §. libertus. ff. de condi. indeb. & in l. pro hærede. §. si quid tamen. ff. de acquir. hæred. notat Zasius: (qui tamen videtur ambigere) singulariū responsum lib. 1. c. 3. Debitor autē creditori additus videtur quodammodo seruus eius esse, ut dico supra cap. 1. & 2.

¶ Neque obstat si quis dicat; fateor senem cogendum operas præstare iuxta textum in d. l. eius. sed id admittendum si opifex sit, vel mechanicū aliquod artificium calleat: tūc enim propriè dicitur prestare operas si tamen nullū calleat artificium non est cogendus seruire creditori: sed res, quæ paria habentur seruire, vel operas præstare, ut probat textus insignis in l. si quæ seruū. ff. de statu liber. cuius hæc sunt verba: *Nihil interest utro modo caueat: si seruerit; an si triennio operas dederit.* Deinde facilius est opera obsequialis, quàm opera artificialis: minusque onerosa. Rursus senex creditori addendum probatur, quoniam licet de iure ætas ingrauescens præbet immunitatē à muneribus personalibus: ut infra dico nu. 8. hoc non amittendum cum alterius iniuria. l. 2. §. si quid à principe. ff. ne quid in loco publico l. nec auus. C. de emancip. libero. Iniuria autem esset creditoris si propter debitoris senectam sua pecunia frauderetur.

3 ¶ Sed in senex, de cuius ætate homine, cariola senectæ contracto, ego non seruabo dispositionē huius legis, quāuis maximā summā debeat. Moueor primo, quoniam æquissima ratione, senex in carcerē duci non potest, ut existimat Cacialupus in tractatu de debitore suspecto, & fugituo. q. 5. col. 2. adducēs quod non est danda afflictio afflictio, ut in l. Oratio. ff. de sponsalib. cuius opinio suadet ex pluribus quæ statim dicā. Ille autē qui in carcerē duci non potest, non est addendus creditori: ut do. cui. c. 3. num. 2. & dico infra.

4 ¶ Rursus, senem non esse addendum creditori: probatur efficaciter ex textu in l. in metallum. ff. de pœnis. Vbi probatur quod obligatus seruire, & operas prestare, etiam si teneatur eas prestare ratione commissi delicti, liberatur senectutis ratione

ratione. Inquit lex. *In metallū damnati; si valetur aut ætatis infirmitate inutiles opere faciendo addicantur ex rescripto diui Pij, à Præsidente potuerunt.* Nota ætatis infirmitatem (hæc est senectutem) liberare, ab operarum præstatione: etiam si eas prestare teneatur ratio delicti, loquitur enim lex de homine libero in metallum damnato, qui non tantum operas Cæsari prestare tenetur, verum etiam eius seruus fiebat Iure digestorum, vbi in metallum. ff. de iure fisci. l. frustra. senten. falsis. docent Bartol. Paul. Ale & Ias. in l. si quis mihi bona. §. seruus municipum. ff. de acquir. hæred. nihilominus imen ætatis imbecillitas liberationem præstat.

5 ¶ Deinde quod d. l. in metallum, expressè adiuuet nostram sententiā probatur, quoniam damnatus in metallum capitis diminutionem patitur. in metallum. ff. de iure fisci. l. si. ff. de capi. diminu. Debitor autē creditori additus capitis diminutionē patitur, ut in lege duodecim tabularum, quæ de hac re loquitur expressè definitur: nam ut dixi cap. 1. num. 5. cum lex. 12. tabularum præcipit, ut debitor non soluens addicatur creditori rem significat aïs verbis. *Ne iudicatum facit capitis pœnis dato.* Et ita interpretatur Zasius in l. 1. versiculo ultimo. ff. de cessio. bono.

6 ¶ Quod etiam probatur, quoniam capite minui dicitur, qui in imaginariam aliquam seruitutem adducitur, ut in l. liberos. §. emancipato. ff. de capi. diminu. cuius verba sunt. *Emancipato filio capitis diminutio manifestè accidit, cum nemo emancipari possit, nisi in imaginariam seruilem causam deductus.* Ille autem qui traditur in seruitutem creditoris, in imaginariam quandam seruitutem deductus videtur, ut in l. Præsides, & in l. si liberum captum, & in l. si is qui te. iuncta lege finali. C. de captiu. & postlim. reuerf. Ex quo videtur. l. in metallū loqui in nostro casu: imò, in casu magis dubio.

7 ¶ Quoniam damnatus in metallū fit seruus pœnæ, & debet operas ratione delicti: cuius punitio ad publicam spectat utilitatē. l. congruit. ff. de offi. præsid. His accedit text. in l. interdū ff. de oper. liber. Inquit lex. *Nā dū languet libertus patrono opere pereunt.* Idem probatur in l. liberta. ff. de oper. lib. Inquit lex. *Liberta, operas si maior est quinquaginta annis dare patrono non cogitur.* Idem probatur in l. nec audiendus. ff. eo. tit. Et quod senectus ab operarum præstatione liberationē præstet.

notat Azo. in sum. C. de oper. libert. col. 2. & in summa. §. sequitur. C. de usufr. glo. in l. liberta. ff. de oper. libert. Albe. in Rub. ff. eod. tit. & magis proximè ad nostrum casum docet Zasius singularium responsum lib. 1. cap. 3. nu. 34. Sic Diuus Benedictus in regula monachorum. cap. 37. iubet, ne senes cogantur regulæ præcepta obseruare, his verbis: *Natura quodammodo trahitur ad misericordiam senum, & infantium: unde districtione regule non teneantur.*

8 ¶ Sic Iure Regio senectus excusat à muneribus personalibus generaliter omnibus in dictis. l. 7. tit. 4. lib. 4. Ordin. & probatur in l. 3. §. quāuis. & §. Præsides. ff. de muner. & honorib. l. munerū. §. ij. quoque. vers. Camelafasia. ff. de muner. & honorib. ibi: *Solo corporis ministerio obligentur, nec ulla excusatione liberantur, nisi sola lesi, & inutilis corporis infirmitate.* Seniores enim à multis muneribus excusantur. l. 2. §. si. ff. de decurio. l. Et qui originem. §. quāuis. & §. circa frumētū. ff. de muner. & honor. l. ff. C. qui ætate se excus. lib. 1. o. l. 1. C. de his qui morbo, vel ætate. l. excusantur. ff. de excusat. tūo. l. maiores. l. semper. ff. de iure immuni. §. itē maio. Insti. de excusat. tutor. Sic synes à longis itineribus, quos ceteri necessario subire tenentur, immunes sunt. c. magnæ. de voto, ubi votū transmarinū; aliàs irremissibile; remittitur propter ætatē. Facit textus in c. quamuis. de sent. excōm. c. placuit. 18. distinctione, ubi Episcopos excusatur ob ætatē, ne ad sinodū personaliter accedat.

9 ¶ Deinde quod debitor senex non sit addendus creditori probatur, quoniam debitor nobilitas, etiam si soluendo non sit, non est addendus creditori, ut dico. c. 16. per totum Senectus autē nobilitas quædam est l. prouidendū. C. de postul. in prin. ibi. *Meritum, nobilissimos fecit, aut vetustas.* Vnde senes gaudent privilegio concessio egregijs personis. in l. ad egregias. ff. de iure iur. ut notat glosa ibi. per textum in Auth. de hereditib. & Falci. §. hinc nobis, & sequuntur omnes dd. in d. l. ad egregias. quāuis Ang. ibi scribit, quod hoc non seruatur de cōsuetudine. Sed dd. opinionē sequitur Anto. in c. quoniam frequenter. in princ. ut lite non contest. Vbi dicit, quod hoc casu senex iudicandus qui attingit annum septuagesimum secundum, ut probatur in c. si qui testium, & ibi glos. & DD. de testibus. nota Barba. confi. 20. col. 3. lib. 2. Et certè communis, necessario seruanda est, si senex imbecillus sit.

De Inope debitore

10 ¶ Rursus hæc opinio probatur; quoniam debitor infirmus non est creditori addicendus, neque tenetur ei seruire. l. cum hæres. §. Stichus. ff. de statu libe. l. in metallum. ff. de pœnis. l. prætor. ff. de excusa. mune. c. 1. de clerico ægrotan. in. 6. & dico infra.

11 ¶ Senectus autem ægritudo est. l. ciuitatibus. ff. de leg. 1. c. magne de voto, ubi ita docet Abb. idem Abb. in. c. quoniam frequenter. col. 6. vt lite non contestata. ubi scribit legem loquentem in ægro practicandam in sen. vt etiam scribit Archidiacon. in. c. nihil. 7. q. 1. Gomezius in regula Cancellarie, de infirmis resignantibus. q. 7. Nā senectus, & grauis ægritudo: æquiparatur. c. 1. de clerico ægrotan. in. 6. Ancha. consil. 279. quæstio proponitur. Hinc Terentianum illud: *Ipsa senectus morbo est.* Et Aristot. lib. 3. de generatione animalium. Senectutem per se ipsam morbum esse naturalem docet, qua (vt inquit Horatius) multa circumstant incommoda.

¶ Neque senex solum censetur ægrotare, verum etiam semper videtur esse in morte. l. is qui. ff. de fideicommi. libert. notant recentiores in. l. senium. C. qui testam. facer. poss. Gomezius in regula Cancellarie, de infirmis resignantibus. q. 7. Cataldinus in tractatu de translatione Concilij Basilien. col. 3. Corpus autem mortui, nō potest retineri pro debito. l. cum sit iniustum. C. de sepul. viola. & docui. c. 1. num. 19. ergo, neque senex, qui vti Beroaldus ex Græcorum Proverbio refert, *Homo est, & non est.* & doctissimus Erasmus referens, Senectutis incommoda, inquit.

Denique totum hominem paulatim surripit ipsi.
Neque de priore tandem.
Præterquam nomen, titulumq; relinquit, inanem.
Cuiusmodi tuemur
Passim marmoreis insculpta vocabula bustris.
Vtrum hoc senecta quæso,
An mors lenta magis dicenda est.

¶ His suffragatur textus insignis in. l. arboribus. §. de illo. ff. de vsuf. ibi, *Egrotate seruo, vel infante: cuius opere nullæ sunt, vel defectæ senectutis homine.* Ecce senectutem ingrauescentem non posse vllas operas præstare. ¶ His accedit prudens ratio scilicet, quod debitor adducitur creditori, vt operis artificialibus, vel obsequialibus satisficiat, creditæ summæ; debitor autem senio confractus nullas potest præstare operas, vt in. d. §. de illo. l. arboribus. ff. de vsuf. l. in metallum. ff. de pen. l. munerum. §. ij quoq; ver-

fic. Camelelasia. ff. de muner. & honoril. Senectus enim furtim surripit hominer epotat corporis succos, animi vigorem habet, vires cōuellit, alacritatē aufert, arborē vitæ igniculū decerpit, & huius natiuitati liquorem vitaleis adimit flatus, cuius guine corpus deniq; (vt Erasmus in. l. Totum hominem paulatim surripit ipsi.

Neque de priore tandem.
Præterquam nomen titulumq; relinquit ipem.
¶ Cum ergo senis cariola ætate cæcitate, nullæ possint esse operæ, nullus eius vfus: etiā si creditori addicatur, erit nō addicendus. Huic opinioni suffragatur qd scribit Bal. in. l. vna. nu. 27. C. de cons. Zafius in tracta. fœud. par. 8. nu. 68. Poterit, senē eximendū à duro huius legis acretor: probatur, quoniam additio hæc, qua debitor additio creditori, ceteris pœna corporalis, vt dixi. c. 2. nu. 33. & c. 5. nu. 6.

13 ¶ Senex autem etiam crimē committat misericordiā promeratur, & senectuti ingrauescēti venia datur. l. si quis in graui. §. ignoscitur. ff. ad Sillania. glof. in. l. ferē in omnibus. ff. de reg. iur. & in. c. tanta nequitia. 86. distinctio. ibi. *Tuis æquidem canis paracimus.* c. tātā. 1. q. 7. c. tēpera. 2. 6. q. 7. gl. Bar. & DD. in. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui notan. infam. Gandinus in tract. maleficiorum tit. de pœnis. col. 15. versiculis itē in sen. Bal. in. c. 1. de maiori. & obedi. Platea. in. l. fin. C. qui ætate se excusant. lib. 10. Quare senex decrepitus nō est torquendus, ita arg. d. §. ignoscitur, notat Gandinus in Rub. de quæstio. Hippol. in. l. æditum, & in. §. expedita. ff. de quæstio. Brunus in tractatu iudiciorum. 4. q. princ. col. 28. Carrerius in practica criminali, in prin. nu. 180. versic. item excipitur senex decrepitus. Senectus enim est probabilis causa dispensandi glossa in Clement. 1. §. pen. verbo necessitate de priuileg.

14 ¶ Deferamus ergo honorē senectuti namque, vt Ouidius testatur.
Magna fuit semper capitis reuerentia cani.
¶ Et Calistratus Iure Cōsultus. in. l. sēper. ff. de iure immuni. inquit. *Sēper apud maiores nostros senectus venerabilis fuit.* Hoc autē Hispani diligētius facere debemus, quoniam vt est autor Philostratus in vita Apolonij, post initiū libri quinti: apud Gades tēplū erat senectuti dicatū qd etatē rerū magistrā maximē, vt Aelianus inquit, veneraretur. ¶ Rursus Cōciliū Carthaginēse quartū. c. 84. præcipit pauperes & senes præceteris honorari.

honorari. Item Leuitici. 19. legimus. *Coram cano capite consurge; & honora personam senis.* Et B. Paulus. 1. ad Timothæū. 5. *Iubet iuuenes honorare seniores, vt parētes.* ¶ Iudex ergo qui carcere reclusum detinet senem, repetat illud Vergilianū. 2. Aeneidos *Damni miserere senectæ.*

¶ Vltimò hæc opinio probatur, quoniam hæc lex non est practicanda aduersus debitores pueros, vt dico. c. sequenti. Senex autem longeuus in infantiam quasi reuoluitur, vt autor est Aristoteles, libro Orbicularium quæstionum. 17. cap. 3. Vnde Plautus in mercatore inquit.

Senex cum ex templo est, iam nec sentit, nec sapit.
Aiunt solere eum repuerascere.

¶ Vnde illud, & vulgi sermone iactatum habemus, *Bis pueri senex.* Et ex Catone illud.

Cum sapias animo noli irridere senectam.

Nā quicumq; senex; sensus puerilis in illo est.
¶ Quod refert glossa in. l. senectus. C. de donat. Odofredus, & Baldus in. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui notan. infamia.

15 ¶ Illud autem addendum, quod non solum eximendus à dispositione huius legis qui senex est tempore quo traditur creditori, verum etiam, qui postquam traditus fuit, ad cariolasenectā peruenit: nam in hac specie loquitur. l. in metallum. ff. de pen. & maiori fauore dignus est, qui per aliquot annos operas præstitit, quam, qui à principio fauore cariolasenectutis, à dispositione huius legis exemptus fuit. Præterea hinc quadrant omnes rationes supra relatæ, & notat expressè glossa in. l. liberta. ff. de oper. libe. Albe. in rub. ff. de oper. libe. col. 2.

16 ¶ Quot autem annos, quis agere debeat, vt eximatur à dispositione huius legis videatur deduci ex. l. 3. ff. de mun. & hono. & ex his quæ dixi supra numero. 9. citando Antonij. in. c. quoniam frequenter, in princ. vt lite non contestata: sed meo iudicio res hæc nō tam ex senectā (hoc est ex annorū numero) quam ex senio: videtur definienda, videmus enim senes viriū robore validos, & rursus videmus sexagenarium vix pedibus subsistentem, ideò, res hæc arbitrio iudicis videtur committenda, vt ex statu, natura, & dispositione debitoris, illum, vel liberet, vel subiciat dispositioni huius legis. Non obstant ex aduerso prolata: non obstat, quod à liberto senex exigitur opere, id enim verum, nisi valdè senex sit. l. liber-

ta. ff. de oper. liber. & docui supra versiculis his accedit text. nu. 12. Deinde non obstat, quod fauor debitus seni, non debet ledere creditorem, non enim ledit cum senectā tanta est, vt opere senis ei vsui esse non possit. Præterea condonet senectuti seruitium, vt condonat ægritudini, velit, nolit, & vt condonat morti, in qua senex semper esse dicitur. Hæc opinio est Christiana, & in hominum cōmertium admittenda; nihil enim nobis antiquius esse debet, quam quod charitatē sapit. Et iuxta vetus Proverbum, *Homo homini Deus; non carnifex.*

- S V M M A.
- 1 P V Pillaris ætas, non excusat ab operarum præstatione.
 - Lex loquens generalitèr minoris personam comprehendit.
 - 2 Impubes in carcerem detruendi non potest.
 - 3 Impubes non cedit bonis.
 - 4 Bonorum cæstio dicitur esse alienatio.
 - 5 Actas excusat ab operarum præstatione.
 - 6 Statuta exorbitantia, minores non comprehendunt, & num. 3.
 - 7 Pupilli, vt potè quibus rerum suarum administratio non est concessa, sunt immunes à pœnis impositis negligentibus, & res suas malè curantibus.
 - 8 Minor in delictis excusatur à pœna, etiam in delictis, quorum punitio expedit reipublicæ.
 - 9 Indulgētia ratione ætatis, de delicto commisso per minorem, semel concessa durat, si postea adoleuerit, & in simili numero. 10. & 11.
 - 12 Minor. 25. annis, pro pecuniario debito, an capiatur, & nu. 13.
 - 14 Captura dicitur iniuria irreparabilis, & nu. 15.
 - 16 Gestā ab adulto curatorem habente, sine tutoris autoritate sunt nulla ipso iure.
 - 17 Adultus, aut impubes doli capax, dolo, vel malitia bona consumentes, si fiant inopes creditori addicuntur.
 - 18 Debitor ob dolum in rebus proprijs amittit priuilegium, ne capiatur à creditoribus.
 - 19 Captiosa paupertas, potius nocet quam excusat.
 - 20 Ratione doli admittitur priuilegiū, ne quis conueniatur ultra quam facere possit.
 - 21 Minor cuius malitia ætatē supplet: maioribus cōnumerandus.

An dispositio huius legis exercenda sit in debitores minores, & quid si postea adulescant.
Caput. VIII.

Praeterea quaero utrum minor sit æris alieni ratione addicendus creditori. De pupillo prius: de adulto, postea dicemus. Videtur pupillum inopem creditori addicendum ex textu in. l. vt iurisiurandi. §. dabitur. ff. de oper. liber. cuius verba sunt: *Dabitur in impuberem cum adoleuerit operarum actio, sed & interdum quandiu impubes est, nam huius quoque est ministerium, si forte minuculator sit.* Vides pupillarem etatem non exculare ab operarum præstatione. Sic Bart. in. l. fin. C. qui ætate, vel professi. se exec. scribit, minores ea personalia munera subire debere, quæ sine vitæ periculo suscipi possunt. Debitor autem eas tantum operas creditori præstare tenetur, quæ absque vitæ periculo præstari possunt. l. neq. demum. ff. de oper. liber. notat Salic. in. l. 2. C. de capti. & post lim. reuer. Ripa. in. l. obligatione generati. nu. 8. ff. de pigno. Zafi. lib. 1. reipon. capit. 3. & dico infra.

His accedit quod lex generaliter loquens, comprehendit personam minoris. c. constitutus de integ. restitut. notant DD. in. l. si sine §. Lucius ff. de adm. tutor. Bal. in. l. si. C. de integ. rest. Ang. in. l. si plures. ff. de pact. idem conf. 160. Albe. in. 2. part. sta. tu. q. 369. Socin. conf. 123. col. 2. lib. 3. Alex. conf. 49. col. 3. lib. 1. & conf. 119. nu. 35. & cont. 254. lib. 6. Lex autem ista generaliter præcipit debitorem inopem seruire creditori, ergo comprehenditur minor. argumento. l. de prætio. ff. de publicia. præterea, creditor, efficax ius habet aduersus pupillum, & pro credito vendit eius bona, absq. solemnitate requisita in venditione rerum minoris. l. si pupillorum. §. 1. ff. de rebus eor. u. notat Bart. in. l. Papinianus. §. sed nec impuberi. nu. 3. vers. probatur. ff. de inoffi. testamen. Guido Papæ, decisione Delphin. 30. num. 6. quia tunc creditor, non vendit nomine pupilli, sed iure suo, & virtute obligationis quæ aduersus pupillum, & eius bona habet.

2 Sed verius est pupillum debentem non esse addicendum creditori, etiam si soluendo non sit. Primum, quoniam impubes non potest detrueri in carcerem argumento. l. neq. impuberis. ff. de in ius vocand. vbi notant Bar. Bal. Rom. Paul. Alexand. Ias. & Iacobinus. Baptista Sanseuer. in tracta. de debito. susp. & fugi. in. §. q. princ. Specul. iu. de contum. §. si. Ang. in. l. nemo carcerem. C. de exacto. tribu. lib. 10. Roma. confil. 120. col. 2. num. 3. cum sequentibus. Boer. in repet.

l. consentaneum. num. 165. C. quomodo, & quan. iud. Et dicit Iacobinus in. d. l. neque impuberes, quod minor viginti quinque annis non potest pro debito pecuniario conijci in carcerem. Castell. in. l. 66. Tauri. verbo *De se arraygar.* col. fi. notat Bal. in. l. 1. nu. 20. C. qui bon. ced. poss. Vbi dicit, quod pupillus non potest carcerari, quoniam satis est, quod ex debito paterno patitur secundum decretum, & ex proprio primum, & sequitur ibi Salic. col. penul. q. vndecimas: & ibi etiam dicit Bald. quod minor viginti quinque annis non potest pro debito pecuniario conijci in carcerem, & sequitur Ias. in. l. 4. num. 24. ff. de re iudi. vbi dicit hoc secundum Ang. idem esse, quia captura est iniuria irretractabilis, sed mihi videtur hoc indulgeri ætati præterea adducit Angel. alia. l. 4. condemnatum, de qua re infra dicam num. 12. vers. nunc tractemus. Hoc supposito manifestum est, quod minor non est addicendus creditori, qui in carcerem duci non potest, non est addicendus creditori, vt probauit. c. 3. num. 2. & c. 4. & dico infra capit. 16. De debitori Nobili.

Præterea hanc opinionem nominatim probat Rodericus in repetitione. l. 2. titulo *De los gouernos*, lib. 2. Fori. col. fi. vers. limita texto, vbi dicit, quod lex illa præscribens, vt debitor inops teneatur seruire creditori (vt enim disponit. d. l. 2. *De los gouernos*) non est practicanda aduersus impuberem, quia non potest carcerari.

3 Adducit etiam quod impubes non potest cedere bonis, & cum citat Baldum in. l. fin. num. 20. C. de celsio. bono. non recitat ex vero eius verba, quamuis hæc opinio, vt pupillus non possit cedere bonis, probatur à Saliceto, in. d. l. fi. col. pen. q. vndecima, nu. 11. & probat Ias. in. §. fin. col. 2. Insti. de actio. quoniam satis est, quod ex debito paterno patitur secundum decretum, ex proprio primum tantum: de qua re vide Barba. n. c. Raynuntius. de testam. in sua Iuanina. citat Ias. in. d. §. fi. col. 2. Angelum in l. neque impuberes. ff. de in ius vocand. sed Angelus ibi de hac re, ne verbum quidem. Sed Soc. regula. 46. fallentia decimatertia dicit, quod minor cum non possit incarcerationi non potest cedere bonis, quia cessat ratio, propter quam conceditur beneficium celsionis, scilicet, vt debitor effugiat carcerem. l. 1. C. de cels. bon. Sed ego rem hanc, (vt scilicet debitor impubes non possit addici creditori) ex ea ratione amplector quod impu-

Impubes non est detruendus in carcerem: aliàs si hoc deficeret, non me magnopere moueret, quod non potest cedere bonis, illud enim ideo est, quoniam celsio bonorum est alienatio bonorum, & ex proprio contractu non patitur, nisi primum decretum, & ex paterno secundum: hic autem loquimur de quando nulla bona habet, & sic non de alienando, sed petitur, vt soluat operis: nam opera est loco prætij, vt dixi. c. 2. tunc enim, nisi ratio supradicta aduerfaretur non esset iniquum, vt seruiret creditori, neque enim; si petat creditor, suum debitum, recusare potest solutionem, ex eo quod impubes est, imò creditores vendunt eius bona, etiam si sit minor. l. fin. ff. de priui. credi. & vedunt non seruata solemnitate quæ in alienatione rerum minoris seruari solet, vt dixi supra num. 1. Cum tamen incarcerationi non possit, & opere non sint bona præsentia, sed futura: æquum est, vt non addicatur creditori, debetur enim venia ætati.

5 Comprobatur hæc opinio, quoniam ætas excusat ab operarum præstatione. l. ceterum. ff. de rei vendic. l. semper ad finem. ff. de iure immuni. scribit Azo. in Rubr. C. de oper. liber. col. 2.

Deinde si infans est: infantie proximus, in quem vsus est addicendus creditori, cum eius nullæ sint operæ. l. arboribus. §. de illo. ff. de vsu. sibi, *Egrotante seruo, vel infante, ius operæ nulla sunt.*

His suffragatur textus in. l. quicumque. C. de seruis fugitiuis, vbi fit sermo de quodam casu, in quo qui non potest soluere luit corpore, dicit tamen textus, quod minor non debet eam corporalem poenam subire, is autem qui creditori addicitur, dicitur pati poenam corporalem, ergo ab ea immunitas debet esse minor.

His accedit, quod si aliqua lex punit aliquid, quod de iure communi non punitur non comprehendit minorem, licet generaliter loquatur, ita probatur in. c. 2. de delict. puerorum scribit Roma. sing. 816. incip. tu audisti titulum; aliàs est singularis ultimum. Bal. in. l. si ex causa. §. si. ff. de minorib. Cremensis, singul. 30. vbi tradunt, quod si ex statuto extrahens oleum, è tali regione puniatur, non comprehenditur pupillus. Cum autem debitor è: addici creditori: sit aduersus ius commune, vt docuit. c. 1. nu. 6. certè licet lex generaliter loquatur in debitore, non comprehenditur pupillus.

6 His congruit, quod hæc lex est odiosa, & exorbitans, statuta autem odiosa, vel exorbitantia minores non comprehendunt, vt tradit Bart. in. l. etiam. ff. de minor. Bald. in. l. 1. C. quando Impera. inter pupi. & vidu. Hyppol. singul. 481. Vbi tradit, quod licet statuto caueatur, vt filia dotata non succedat stantibus masculis: tale statutum non habet locum in filia infante, citat Bal. in. l. si plures. col. 10. vers. iuxta prædicta formatur talis questio. C. de condit. infer. Anchar. in repetitione. c. canonum statuta. col. 89. vers. pone statuto cauetur. de cõstit. Alex. conf. 162. visis his col. 1. lib. 6. de qua re alibi diseram. Cum ergo dispositio huius legis sit odiosa, & exorbitans, vt dixi. c. 1. & c. 2. per totum: certè non comprehendit pupillum. Confirmatur hæc opinio ex traditis supra. c. 4. vbi docui dispositionem huius legis, non habere locum aduersus eum, qui absque culpa sua ex accidenti amisit bona: impubes autem culpa vacat, tum quia lubricum est eius ætatis cõsiliu, tum quoniam administratio rerum suarum ad tutorem pertinet, & pupillus, neque administrat, neque administrare potest, vnde si facultates eius pereant, ipsi nihil imputari potest.

7 Inde, pupillus immunis est à poenis impositis negligentibus, & res suas male curantibus: quoniam rei suæ administratio sibi concessa non est, ita dicit text. in. l. 1. §. fin. C. de annuali excep. Ergo pupillus, qui propter iacturam rei suæ soluere non potest, misericordiam meretur, propter incuratam paupertatem. Nam si non ex contractu tutoris, vel patris, sed ex suo teneretur, vtique absolvendus esset; cum contractus non valeret, & ex cõsequenti debitor non esset. l. prædiorum. C. de prædi. minor. Suffragatur huic sententiæ, quod si ex contractu inito per tutorem aliqua poena irroganda sit minori, certè minor excusatur, dicendo, ego non feci hunc contractum, sed tutor. Sic *Alius Spartianus* de Adriano, Cæsare illum prodit memoriæ, quod decocto eius bonorum suorum iubebat catami dari (hoc est exhibendos, & fridēdos exhibere) in amphiteatro, *Si suæ autoritatis essent, hoc est, si essent suæ potestatis*, habens autem tutorem, vel curatorem sui iuris non est. Rursus *Liuius Decadis* primæ, lib. 8. significat etatem debitoris misericordiam promereri, ne creditoris nexu detineatur. Inquit *Liuius, Lucius Papirius is fuit, cui cum se,*
C. Publius

C. Publius, ob es alienum paternum nexum dedisset, quæ ætas, formaquæ misericordiam elicere poterat, ad libidinem & contumeliam animum accenderunt, &c.

C. Rursus, quod impubes etiam si consumptis bonis soluendo non fit; non fit addicendus creditori, sed inopia, & decoctio bonorum veniam promereatur, indicat Cicero in Oratione pro Celio: ubi inter alia huic tractatui apta hæc subiicit. Nolo cuiusquam fortis, etq; illustris viri, ne minimum quidem erratum cum maxima laude coniungere; quod si facere vellem, multi à me summi, atque ornatisimi viri predicarentur: quorum partim nimia libertas in adolescentia, partim profusa luxuries magnitudo, æris alieni sumptus; libidines nominarentur: quæ multis post ea virtutibus obiecta adolescentiæ qui vellet excusatione defenderet.

C. Cæterum ad euincendam hanc opinionem, vel illud sufficeret quod in delictis, quorum punitio publicam spectat utilitatem impunitas: datur teneræ ætatis ratione. l. auxilium. §. in delictis. ff. de minoribus. l. si ex causa. §. nunc in minoribus. ff. de minoribus. l. 1. §. impubes. ff. ad Sillaniam. l. ferè in omnibus, & ibi glossa. ff. de reg. iur. c. 2. de delict. puero, & ibi Annania, & Abbas. Gandinus in tractatu malefactorum, titulo de poenis. col. 1. §. in paruis. Bal. in. l. quicunque. col. 4. C. de seru. fugiti. Hippoli. in. l. 1. col. 1. ff. ad leg. Cornel. de sicar. Ergo, & hic impubes excusandus, cum etiam si crimen commississet excusaretur. Cõsonat huic sententiæ, quod diuus Benedictus in regula monachorum. cap. 37. præcipit, ne infantes cogantur regulæ præcepta obseruare. Eius verba hæc sunt: *Natura quodammodo trahitur ad misericordiam senum, & infantium: unde districtione regulæ non teneantur.* Ergo impubes immunis est, à dispositione huius legis. Non obstant ex aduerso prolata. Primo, non obstat. l. vt iurisiurandi. §. dabitur. ff. de oper. liberto. ubi in impuberè datur operarum actio, & dum est impubes præstat, quas ætas ferre potest: & postea, quæ viro congruunt. Sed illud, verum cum operas obligatus est præstare, ibi enim supponit textus impuberem legitime obligatum patrono fuisse ad præstandum operas, quod qualiter fiat explicat Zasius. Responsorum libro primo, cap. 3. in nostro autem casu impubes, neque ex pacto, neque ex lege obligatus est operas præstare. Ille enim qui non potest conijci in carcerem, nõ tenetur seruire creditori, etiam si soluendo

non fit, vt docui. c. 3. supra. nu. 9. Rursus nõ obstat quod lex generaliter loquens, comprehendit minorem: id enim verum, nisi in odiosis, vel exorbitantibus, vel in his quæ aduersus dispositionem Iuris Communis puniuntur, vt dixi nu. 5. nu. 6. Non obstat, quod creditores habent ius efficax, aduersus impuberem: id enim verum quoad bona, sed non quoad capiendam personam, vt dixi nu. 1. Amplia singulariter hanc limitationem ad eum verum est impuberem eximendum à dispositione huius legis, vt semel facta liberatione, ratione ætatis, non fit postquam adoleuerit addicendus creditori.

9 **C.** Moueor, quoniam cum minori nõ vindicanti necem patris parcatur, ne lege, statuta poenas patiatur. Certè, etiã si postea adoleuerit indulgentia primæ ætatis ratione concessa illum excusat, ita notat glossa in. l. 1. in verbo *Vliscatur*. C. in quibus causis in integ. resti. non est necessaria, & ibi notant Bal. Ang. & Salic. Albe. & Bal. in. l. minoribus. post glossam ibi. C. de his quibus, vt indig. Idem dispositum est in matre non petente tutorem filiis, excusatur enim si erat minor tẽpore, quo petere debuit, neq; ei obest, quod postea virilem ætatem ingressa, cessat etiam tutorem petere: sufficit enim, quod eo tempore quo peti debuit minoris ætatis ratione excusata fuit. Ita notat Bald. in. l. 2. C. si aduers. delict. Specul. titu. de in integ. restit. 1. par. §. quis autẽ verficet, sed quid si ipsa, & ibi Bald. in additione Ang. Sali. Paul. & Fulg. in. l. 2. C. si aduersus delict.

10 **C.** Sic filius non redimens patrem à potestate hostium excusatur ætatis ratione, neque sibi postea nocet: cum maior factus eo nomine conuenitur, ita notat Bald. in Authen. si captiui. C. de Episco. & clericis, & in. l. qui cõtra. col. 2. C. de incest. nup. Ang. in. l. 1. C. in quibus causis in integ. resti. nõ est necessaria. Paul. & Ias. l. sciendum. §. si ille notabili. 1. hic col. 1. Rom. singul. 2. 2. Fulgo. consil. 52. Faciunt quæ dico capit. de multa.

11 **C.** Sic cum minor ætas excuset in criminibus: nõ est minor cū adoleuerit, ex eo crimine plestendus: autore Hippolit. in. l. 1. §. infans. col. 2. ff. ad leg. Corn. de Sicar. & in. l. de minore, in principio col. si. versiculo, & an minor. ff. de questio.

12 **C.** Nunc tractemus, an pubes minor vigintiquinque annis sit creditori addicendus. Mouet

Mouet quæstionem, quod qui non potest pro debito in carcerem duci non est addicendus creditori, vt docui cap. 3. num. 2. Minor autem vigintiquinque annis non potest pro pecuniario debito duci in carcerem auctore Bald. in. l. 1. numer. 20. C. de cessio bono. & ibi Salic. num. 11. Bart. in tractat. de carceribus. q. 4. Ang. in. l. nemo carcerem. C. de exacto. tribu. lib. 10. Roderi. in. l. 2. q. 4. tit. De los gouernos. col. 1. Arret. §. fin. col. 2. Institu. de actio. Roman. & Alexand. col. si. & Iacobinus in. l. neq; impubes. ff. de in ius vocan. Roman. consil. 120. Ias. in. l. 4. §. condemnatum, num. 24. ff. de re iudicata. Cassan. in consuetud. Burgundix, Rubr. 5. §. 1. verbo *Son principal*, num. 14. Et quod minor non potest capi, scribit generaliter Socin. regula. 46. fallentia. 13. & in. d. l. neq; impubes. col. 1.

13 **C.** Deinde, facit, quod cum statutum punit aliquid, quod de Iure Comuni non punitur: non comprehendit personam minoris, vt dixi supra num. 3. Præterea facit, quod statuta odiosa, vel exorbitantia non comprehendunt minores, vt dixi nu. 6. Rursus adduci possunt aliqua alia producta supra in favorem impuberis. Et illud negare nemo potest, quin pubes agens annum decimumquintum, vel decimumseptimum: sit dignus misericordia, cū in delictis mitissimè agatur, cum his qui hanc agunt ætatem. Præterea si minor debet ex contractu paterno, & hæreditatem eius adiuit cum beneficio inuentarij, haud dubiè non addicendus creditori, licet soluendo non fit, vt docui. c. 6. dummodo exhibeat bona in inuentario contenta, vel eorum rationem reddat. Quod si tenetur ex contractu proprio inuito à curatore, certè videtur dignus venia cum res nõ eius culpa fuerit amissa, neque enim ipse administrabat, vel sui iuris erat: his autem Adrianus Cæsar parcebat alioqui decoctorum grauissimus hostis, vt docui supra, nu. 6. & qui absque culpa sua amittit bona non addicendus creditori, vt docui supra cap. 4. qui autem curatorem habet; non videtur esse posse in culpa, non enim contrahit, non emit, non vendit, & omnia ab eo facta nulla sunt: si curator non interueniat. l. si curator è habens. C. de integ. restituit.

C. Ex aduerso tamen, imò quod adultus sit addicendus creditori sentit Rodericus in repetitione. l. 2. titu. De los gouernos. propè finem: dicens, quod licet pupillus nõ possit

cedere bonis: adultus potest authoritate, & decreto iudicis, quia est alienatio vniuersorum, & per consequens valebit carceratio, & sic addicetur creditori, sed iudice non auctorante dicit, quod non carcerabitur, neque valebit cessio. Hæc mutuo sumpsit ex Bal. in. d. l. 1. num. 20. C. qui bonis cedere poss. & ex Sali. numer. 11. idem scribit Albe. in Rub. C. qui bon. cede. poss. & glos. 4. in. l. 1. tit. 15. part. 3. Quamquam fateor responderi posse hos omnes dicere, quod adultus potest cedere bonis: non tamen dicunt quod cogitur, licet id videantur innuere, dum dicunt quod potest carcerari, quamquam hoc solum dicit Rodericus in loco supracitato. Reperio tamen quod Ias. in. l. neque impubes. col. 1. & 2. docet adultum posse conijci in carcerem pro debito pecunia, licet post, nu. 4. significet restitui posse, idem significat Bart. in tractatu de carceribus. q. 4. col. 2. numer. 6. dum dicit pupillum doli capacem posse capi expressius in. l. placet. in. 2. nu. 5. C. de Sacros. Ecclesijs, ubi dicit minorem posse capi, quia lex generaliter loquens ligat minores. l. si sine hærede. §. Lucius. ff. de adm. tuto. Et quod adultus capi possit significat Rodericus in loco supracitato: quod si capi potest cessat fundamentum quo contraria sententia nititur. Hic autem locus an scilicet adultus capi possit pro debito pecuniario non est satis excussus à doctoribus, affirmantes enim, & negantes omnes rem tractant defunctoriè, & quasi furtim furripiunt sese. Quod adultus capi nõ possit, probant Ang. Alexand. Rom. Cassan. Iacobinus, & Ias. & cæteri relati supra proximè. Et quod si iudex non vult autorare cessionem, quod minor vigintiquinque annis non possit capi: scribit Bald. nu. 20. in. d. l. 1. C. qui bon. cede. poss. & ibi Sali. num. 11. ergo aliquo casu potest capi: adducit Ang. in. l. nemo carcerem: in probationem huius sententiæ, quod adultus non potest esse contumax, textus iuncta glossa in. l. minor, etiam si quasi contumax. ff. de mino. l. qui solidum. §. etiam, & ibi Bart. ff. de legat. 2. carcer autem non irrogatur nisi ob contumaciam. d. l. nemo carcerem.

14 **C.** Rursus Ias. in. l. 4. §. condemnatum. nu. 24. ff. de re iudi. allegat quod captura est iniuria irreparabilis, quod fuit fundamentum Ang. in. d. l. nemo carcerem, & refert Rodericus in. l. 2. titu. De los gouernos. q. 4. col. 1. non

non est ita retractabile præiudicium captu
re sicut primi, & secundi decreti, quod ad-
uersus minorem interponi potest. Mihi
(saluo semper creditorum iudicio) vide-
tur, non satis iure probari minorem vigin-
tiquinque annis capi non posse, & miran-
dum est DD. ita generaliter loqui. Primo
textus præcipuus quo probatur minorem
capi non posse, est. l. neque impubes. ff. de
in ius vocan. Tamen vides legem loqui de
impubere: ergo in pubere secus est, valet e-
nim argumentum à contrario sensu, vt ex
pluribus probat Euerardus, Middelburgo
in Topicis legalibus loco. 82. à contrario
sensu. Deinde si ratio qua quis pro debito
conijcitur in carcerem, est contumacia: sal-
tem de Iure Cōmuni, quo oportebat prius
fieri excusationem bonorum, vt dixi. Et cū
bona non sufficiunt debitor conijcitur in
carcerem, vt bona abscondita proferat, cer-
tè minor viginti quinque annis potest esse
contumax, nam est doli capax, & sic pati-
tur secundum decretū, vt in. l. si minor vigin-
tiquinque annis. ff. de bon. auctori. iudi-
possi. at secundum decretum nō interponi-
tur, nisi adsit contumacia. l. Fulcinius. §. 1.
ff. de bon. auctori. iudi. possiden. Sic Bald. in
l. vna. C. de conse. versiculo iuxta hoc que-
ro an adultus, dicit quod si statuto canea-
tur, vt contumax habeatur pro confessio
poni in banno, tale statutum potest practi-
cari in adulto, & ex contumacia potest ban-
niri: quod refert Ias. in. l. neque impubes.
num. 3. ff. de in ius vocan. qui citat eius-
dem opinionis Guidonem de Suzaris, &
Ioannem Andr. in additionibus ad Specul.
titulo de primo, & secundo decreto. §. re-
stat versiculo, sed pone pupilli cum ver. sed
in additio mag. Fateor tamen his omnibus
respōderi posse, quod minor viginti quin-
que annis restitui potest aduersus contu-
mariam. l. minor etiam si quasi contumax.
ff. de minorib. notat Ias. in. d. l. neque impu-
beres. num. 4. qui citat Angelum & Specu-
lum titulo de contumacia. §. fin. Sic Barto.
in tractatu de carceribus. q. 4. dicit quod
minor captus potest restitui aduersus cap-
turam, quod sequitur Ias. in. d. l. neque impu-
beres. num. 4. Item res eius non tam vē-
ditur ex contumacia, quam quia non defen-
ditur. l. si minor. l. fin. ff. de priuil. credito.
Quare dici potest, quod Doctores cum di-
cant minorem viginti quinque annis non
posse capi pro debito, intelligendi sunt, de
debito procedente ex contumacia, quia

restitui posse videtur, & non potest esse
contumax qui sua non administrat. l. 1. ff.
de mino. Sed replicari potest quod restituetur
cum ostenderit se læsum, & etiam si soluit
non læditur: dic quod qui captus est quia
non soluit, non est captus ob solam contu-
mariam, sed quia mihi non soluit, quod est
meum, itaque hæc plus est quam contuma-
cia. Neq; quadrat hoc casu. l. minor etiam
si quasi contumax. ff. de mino. Quia nō lo-
quimur quando debitum procedit ex con-
tumacia, sed ex pristina obligatione con-
tracta ante contumaciam, quo casu nō læ-
ditur si cogatur soluere quod alienum est.
Deinde adultus etiam habens rem suam in
potestate curatoris videtur capi edus, quia
qui capitur non tam capitur in pœnā ces-
sationis in soluendo quā, vt promptè, &
diligentèr quærat pecuniam ad soluendū,
quod diligentissimè faciet curator, si videat
minorem suum in vinculis. Præterea, ne-
go debitorem, non soluentem capi ex con-
tumacia simpliciter, sed ex contumacia in
non soluendo, quod si hanc contumaciam
potest habere minor viginti quinque an-
nis (præsertim si est filius familias emanci-
patus qui sua possidet) certè capi potest,
neq; clamare debet se læsum: nō enim læ-
ditur qui vtitur Iure Cōmuni. Rursus si
pro debito capitur vir quinquagenarius:
cui ætas conciliat reuerentiam: cur nō ca-
pietur iuuenis vigesimum agens annum,
qui pro ætatis calore profusus, & cfrons
est. Certè si aliquo casu æquitatem habet
opinio doctorum est, cum adultus non est
sui iuris, sed habet curatorē, vel est in po-
testate patris & nihil possidet, sed omni-
bus pater fruitur, tunc enim cum ipse rem
suam gerere non possit, restitui potest ali-
quo colore aduersus legem dictantem, vt
debitor non soluens conijciatur in carce-
rem. Neq; enim cessator videri potest qui
nihil omnino gerere potest. l. 1. C. de an-
na. exceptio. cui opinioni concinit, quod
Marian. Socin. de dilatio. super rubr. artic-
cul. 5. quæst. 20. dicit: quod si minor nō ha-
bet, bona opinio est maximè dubia, dicere
quod non potest capi, & quod si ex statu-
to minor administrat sua, vt in filio iam
marito: Galli, & Hispani obseruamus. Item
si filius esset mercator dicit quod capi po-
test: nam cum rē suam gerat iam culpa in
non soluendo sibi imputari potest. Idem si
possidet immobilia, & non dat ea in solu-
tum cum decreto iudicis, & autoritate sua

compellatur, & his duobus casibus limitat
cōmunem Baptista de Sanseuer. in tract.
de debito. susp. cap. 5. Boer. in repet. l. con-
sentaneum. num. 161. C. quomodo, & quā-
do iud. Denique quod debitor non soluens
conijciatur in carcerem si debet ex re iudi-
cata est regula generalis: ab hac non reperi-
tur exēptus minor ergo vtatur Iure Com-
muni præsertim cum. l. neq; impubes so-
lum loquatur, de impuberibus, & significet
secus esse in puberibus. Ceterum quidquid
de Iure Cōmuni verius sit, certè mihi vi-
detur cum qui nō habet curatorem, vel sua
administrat capi posse: & hoc iure vti-
mur, & apud nos consuetudine receptum
est, vt adultus pro debito capi possit, habet
autem hæc consuetudo nostra peculiarem
rationem (scilicet) quod apud nos debitor
non solum cōijcitur in carcerem, vt tædio
carceris soluat, & contumacia pœna cohi-
beatur: verum etiam, vt si soluendo non sit,
tradatur in seruitium creditori. Ergo non
solum in vsum puniendæ contumaciæ, &
eruendæ pecuniæ conijcitur apud nos debi-
tor in carcerem: sed vt si soluendo non sit,
rem seruitio, & operis refundat: adultus au-
tem si debitor sit non est iniquum, vt sol-
uat, & vt ad hoc, vt soluat, seruiat credito-
ri: si enim non parcimus quinquagenario
(cui saltem propter ætatem debetur reuerē-
tia) cur parcemus iuueni agenti annum vi-
gesimum, qui robore corporis, valet ad ser-
uitium maximè apto? Si non parcimus ei
qui liberos habet? cur parcimus ei qui ab
omni cura solutus est? Et cuius calorē coer-
ceri oportet, dum eum cessare & otiosum
esse non sinimus.

¶ Deinde non obstat, quod captura est in-
iuria irreparabilis, quoniam id falsum est,
vt scribit Ias. in. l. 4. §. condemnatum. nu.
24. ff. de re iud. ca. iniuria quæ æstimatur
iuxta vulgarem hominum opinionem, a-
pud nos autem captura non est iniuria ir-
reparabilis, imo nobiles capiuntur quous-
que ostendant se nobiles, vt dico infra ca-
pit. 16. num. 125. neque tamē ideò eorum
nobilitas dicitur immutata.

15 ¶ Intelligo autem, adultum tradi posse cre-
ditori, quando debet ex contractu valido,
quod neq; ipso iure, neq; restitutionis re-
medio rescindi possit, alioqui si rescinda-
tur iam obligationis vinculum cessat, &
debitor non est, quod si non est debitor
quo iure cum creditor in seruitium petere
potest.

16 ¶ In summa: ego adultum inopē creditori
tradam, mitissimè tamen rē geram si adul-
tus curatorem habeat qui rē amiserit, vel
si annuagat decimum quintum, vel deci-
mum septimum. Primo enim casu nulla
culpa minori imputari potest, cum adul-
tus absque curatore nihil agere possit, &
omnia ab eo gesta sint ipso iure nulla. l. si
curatorem habens. C. de integ. restitut.
Regia. l. 5. titul. 11. part. 5. quare cum bona
absque vlla eius culpa sint amissa, & indu-
stria sua non potuerit sibi esse utilis, cum
rem administrare non posset, videtur rigo-
rem huius legis non exercendum aduersus
minorem viginti quinque annis: argumen-
to eorum quæ docui. cap. 4. num. 5. & fa-
ciunt quæ ex Mariano, Sanseuer. & Boer.
dixi supra proximè num. 14. propè finem.
Si tamen adultus curatorem non habeat
rem suam gerat, nam adultus non accipit
inuitus curatorem. §. item inuiti. Insti. de
cura: certè si decimum quintū, vel decimū-
sextum ætatis annum agat, videtur mitissi-
mè cum illo agendum: nam & in delictis
huic ætati parcitur, saltem quoad minuen-
dam pœnam, vt est manifesti iuris, & no-
tant Doctores in locis citatis supra nume-
ro octauo.

¶ Illud tamen non omiserim quod tam a-
dultus, quam impubes doli capax addicen-
tur creditori, si ex eorum dolo, vel malitia
bona sua perierunt: putā, si occiderunt bo-
ues, & quos, vel mulos suos, vel vestes rupa-
runt, vel pecuniam profecerunt, hoc enim
casu impubes ex malitia, & dolo capi po-
test, vt notat Bar. in tractatu de carceribus.
d. q. 4. arg. l. si. C. de custo. reorum. §. in sum-
ma, & ibi. Aretin. Insti. de obliga. quæ ex
delict. nascun. neque eis dabitur restitutio
aduersus delictum, vel aduersus damnum
dolo datum. l. si ex causa. §. nunc videndū.
ff. de minoribus, & qui dolosè facit, ne sit
soluendo potest extra ordinē puniri. Boer.
in repetitione. l. consentaneum. num. 159.
C. quomodo, & quando Iudex.

¶ Quare debitor dolum committens in re-
bus proprijs, caret priuilegio sibi aduersus
creditores concessio, ne illum possint in car-
cerem ducere. l. si. §. si. ff. que in fraud. credi-
quem ad hoc notat Bal. & Ang. ibi. Bal. l.
1. col. 2. vers. quæro. & ibi Ang. C. qui bo-
no. cede. possi. & in. l. is qui bonis, in prima,
& ibi quoque Zasius. ff. de cessio. bon. Bal.
l. 1. col. 4. vers. in cap. 1. ff. de iure doti. Di-
nus, & Platea. col. 1. in. §. item si quis in
fraudem

fraudem Instit. de actio. Bald. l. 1. q. 3. C. si quid in fraud. patro. & in. §. fin. & ibi. Faber. & Zasius. Instit. de actionib. Barba. in cap. quæ in Ecclesiarum, col. 3. de constitutio. Vitalis Cambanus in tractatu clausularum, claus. an possit renuntari beneficio cessionis Char. penultima versic. Secundo, quia renuntiatio. Nouell. in tractatu de dote, in 7. part. principali. priuilegio. 1. 4. Socin. in tractatu Fallentiarum regula. 46. Fallentia. §. & regula. 47. Fallentia prima.

19 ¶ Idque generaliter verum est, vt captiosa paupertas, non excuset, sed noceat, vt scribit Bald. in c. sedes. col. 2. de rescript. Ias. in Auth. res que col. 2. vers. tene communem. C. commu. de legat. Crotus in. l. frater, à fratre. col. si. ff. de condi. indebit. Loazes in repe. l. filiusfamilias. §. Diui. num. 164. ff. de lega. 1. Bar. in. l. etiam. §. licet. ff. sol. matrim. Felin. & Deci. in. c. quæ in Ecclesiarum. de confi. Facit textus in. l. bona. & in l. pen. ff. de iure doti. Vbi ex dolo perditur beneficiū, ne que cōueniatur vltra quam facere possit, quod procedit etiam si dolus intendatur aduersus tertium auctore Bal. in. cap. quæ in Ecclesiarum, col. 3. versic. quæro nunquid de constituo.

20 ¶ Sic in criminibus pupillus doli capax punitur. l. impunitas. C. de pœn. l. si quis te reū. C. ad leg. Cornel. de sicca. c. si quis cuiuslibet. 2. l. q. 3.

21 ¶ Neq; obijciat quispiam, quod lex puniens, quod de iure communi non est punibile non comprehendit minores, vt dixi num. 3. Respondeo enim, quod minor cuius malitia supplet ætatem, maioribus annumeratur. Item respondeo dolum efficere, vt quis amittat priuilegium sibi de iure competens. l. pœn. ff. de iure doti. Ias. Faber & Zali. in. §. fin. Instit. de actio. Bald. & Angel. in. l. si. ff. quæ in fraud. credi. l. ubi ergo imputet qui sua malitia corrumpit beneficium, sibi de iure concessum.

¶ Sic licet nobilitas excuset à dispositione huius legis non excusat, si paupertas malitiosa sit, vel captiosa, vt in. l. 1. 1. condita apud Segouientes, anno à partu Virginis 1532. de qua re infra dico. cap. 16. nu. 19.

S V M M A.

1 **F**uror est infirmitas corporis, & animi.
2 Furiosus habetur pro mortuo, & num. 3.
4 In criminalibus executio fit in bonis furiosis, & paritur eius personæ.

Intellectus. l. sed & si quancunque. §. i. ff. ad. l. Aquili.

5 **D**ammum à furioso datum; iudicatur, ac si foret à quadrupede.

6 **C**ommittens delictum, dum est sana mētis: si postea in furorem incidat paritur ei.

7 **E**tiam si propria culpa quis in furorem incidat (puta medicamina accipiendo) non addicatur suo creditori.

Etiā si debitum descendat ex delicto.

8 **S**i furor superueniat debitori postquā est addictus creditori eximitur à manibus creditoris: sicuti ratione senectutis.

9 **F**uriosus sententia iudicis absolutus: an sit reddeat ad sanam mentem possit à creditoribus peti ad seruitium.

10 **M**inor, excusatus semel, à pœna ratione delicti commissi: non punitur ob id etiam effectus maior.

11 **M**utus, surdus, & furiosus, equiparantur.

12 **A**rdor illiciti amoris, an excuset à delicto commissio.

13 **V**num vitium aliud non excusat.

Libido vitium, & blanda malorum pestis, & alia libidine.

14 **I**nopia vitio prodigalitatē contracta est indigna miseratione.

¶ Vtrum furor excuset à dispositione huius legis, & quid si debitor sit mutus, & surdus.
Cap. IX.

Rursus quæro an furor excuset à dispositione huius legis. Hæc quæstio duo habet capita: primum, vt si debitor incidens in furorem sit addicendus creditori iuxta dispositionem huius legis. Secundum vtrum furor superueniens post additionem, eximat debitorem à potestate creditoris. Et quid si furor desinat, an sit reuoluendus in potestatem creditoris. Quo ad primum illud mihi manifestum videtur decretum huius legis non exercendum aduersus furiosum.

1 **¶** Primò, negari non potest furorem infirmitatem esse, non solum corporis, verum etiam animi: vnde furiosos malefanos & insanos appellamus, & quod furiosus censetur esse eger probatur in. l. 1. & in. l. consilio. ff. de cura furio. Dispositio autē huius legis non exercenda aduersus debitores qui valetudine infirma sunt. l. in metal. ff. de

ff. de pœnis. l. cum hæ res. §. Stichus. ff. de statu lib. l. munerū. vers. Camelelasia. ff. de munerib. & honorib. & dico supra. cap. 7. numero. 4.

¶ Vnde leges loquentes de seruitio ab aliquo prestando non habent locum in furioso auctore Bald. in. l. vna. num. 27. C. de confess. Zasius in tractatu de fœudis, part. 8. numero. 68. Bald. in. l. finali, columna. 1. C. de suis, & legit. hæ redibus. Lex autem ista loquitur, de seruitio à debitore inope prestando: ergo non practicanda in furioso. Quid enim furiosus mentis inops agere poterit creditori vtile? Et cum tradi debitorem creditori sit, vt operis refundat creditum, quomodo hoc poterit facere furiosus: cuius nullæ opere vtile sunt? Quare cū hic deficiat res, quam lex affectam voluit: deficit eius mens, & ex consequenti deficit eius dispositio. cap. cum cessante. de appellat. l. adigere. ff. de iure patron.

2 **¶** Rufus furiosus habetur pro mortuo. l. qui ad certum. ff. loca. l. bonorum. ff. rem rat. habet. gloss. in. l. si quis alium. ff. de acquir. hære. l. scribit Bald. in. l. humanitatis. Fallentia. 4. C. de impub. & alijs. Imol. Arctin. & Ias. in. l. ex facto. ff. de vulg. & pup. Mortuus autem retineri non potest ratione summæ debitæ, etiam si debeat ex contractu publico, vt dixi. c. 1. num. 2. l. versic. quod inuolabiliter.

3 **¶** Præterea, cum furiosus mortuis annumeretur: mortuo non est infligenda pœna corporalis. l. defuncti. ff. de publi. iudi. vbi notant Bar. & Imola. Cin. in. l. 2. C. qui testam. facer. poss. additio autem qua debitor traditur creditori, torque indutus ferro; censetur pœna corporalis, vt docui. c. 2. nu. 3. 6. & c. 3. nu. 6.

4 **¶** Deinde cū in criminibus solum fiat executio in bonis furiosi, & paratur personæ, vt notant Bal. & Alex. in. l. furiosum. C. qui testam. facer. poss. & cum generaliter in criminibus paratur furioso, vt in. l. Diuus. ff. de offi. Præsid. & ibi notant Barto. & Bald. textus in. l. infans. ff. ad leg. Corn. de Sicca. l. illud. §. sanè. ff. de iniur. c. indicas. 3. q. 9. gloss. & DD. in. l. si quis in tantam. C. vnde vi. multò magis ei paratur, quādo nō debet ex crimine, sed ex credito.

5 **¶** Præterea, si furiosus sua omnia combusserit adhuc creditori addicendus non est quoniā res casu fortuito ceteretur prouenisse. l. si. §. si. ff. de adm. tuto. l. sed. & si quamcunque. §. 1. ff. ad leg. Aquil. Vbi probatur

dānum à furioso datū non aliter iudicandum, quam si quadrupes illud dederit, vel tegula ceciderit. Ille autem qui casu fortuito amittit facultates nō est addicendus creditori, vt docui. c. 4. nu. 6. & seq.

6 **¶** Sed dicit quispiam, hoc verū, quando furiosus ipse furore correptus bona sua absumpsit, istud quidē, haud nego; sed tamen idē sentiendū, quādo debitor post amissas facultates incidit in furorē, vt probatur ex argumētis supra propositis, & cōprobatur quoniā etiā si aliquis in sana mēte crimen commiserit paritur ei, si incidat in furorē. l. Diuus. ff. de offi. Præsi. notat Bal. Alex. & Ias. in. l. furiosum. C. qui testam. facer. poss. Arctin. in. l. humanitatis. col. antepe. vers. circa aliud. C. de impub. & alijs. Imola in. l. ex facto, & ibi Arctin. col. 1. §. vers. si verò. ff. de vulg. Florian. l. sed & si. §. iniuriā. col. 2. ff. ad leg. Aquil. Angel. Arctin. in tractatu maleficiorū, in verbo *Scienter, & dolose*. Cepola cautela. 8. Ias. in. l. patre furioso, col. antepe. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iur. Loazes in repet. l. filiusfamilias. §. Diui. char. pen. vers. ex quibus. ff. de leg. 1. Hypopol. in. l. 1. col. 7. vers. sed prædicta possēt. ff. ad leg. Cornel. de Sicca. hæc est opinio æquissima, & cōmunis, à qua nō est recedendum, auctore Ias. in. d. l. ex facto. Cū ergo furor excuset furiosū à pœna merita propter crimē, multò magis, à pœna, & seruitio debito: ob non solutam pecuniam.

7 **¶** Quinimò, etiam si debitor medicamina acceperit, vt mentis alienationem pateretur, adhuc non est addicendus creditori, quoniā alienata mente nullas operas præstare potest vtilis creditori. Vnde deficit ratio, & mens huius legis, quæ illud precipue intendit, vt pecunia salua sit creditori ex operis debitoris: debitor autem furiosus nullas operas vtilis præstare potest. Quāquam in puniendis delictis, nō videtur parcendum ei qui mētis alienationem affectauit, vt pœnam effugeret vt censet Lapsus, in Clement. 1. de homicid. & sanctus Bonaventura in. 2. sententiarū distinctione. 2. q. 3. Marianus Socin. in. c. ad audiētiā. 3. q. 5. q. 1. Alex. ander Hallensis in tertia part. summæ. q. 4. 1. membro. 4. artic. 2. ante finem.

¶ Præterea, adeò debitor furiosus, non est addicendus creditori, vt etiam si debeat pecuniam ex delicto non sit ei addicendus: quoniā etiā in delictis eis paritur, quod est notatu dignum; quoniā etiam si aliquis

Ee eximan.

eximantur à dispositione huius legis non eximuntur, quando debent ex delicto, vt dico. c. 1 6. De debitore nobili, & de scamina debitorica.

8 His ita definitis quid iudicandum, quando debitor efficitur furiosus, postquam est in potestate creditoris an sit eximendus ab eius manibus. Et certè eximendus est: nam furor & aegritudo est, & aegritudo superueniens liberat debitorem à potestate creditoris cui præstat operas. l. in metallum. ff. de pœnis. Rursus senectus liberat debitorem à potestate creditoris, etiam si superueniat postquam debitor creditor traditus fuit, glos. in. l. liberta. ff. de oper. liber. Alber. in rubrica. ff. de oper. liber. col. 2. textus qui in simili, & efficaci specie loquitur in. l. si is qui te. C. de capti. & post limin. reuer. & dixi supra capite. 7. num. 15. De debitore senectate ratione excusato, &c. Deinde cum furor sufficiat ad hoc, vt quis nullo modo creditor addicatur, quanto magis ad hoc, vt postquam ei multo tempore operas dedit, & plurimū laboris exhaustit: liberetur ab eius potestate. Rursus hic quadrant omnes rationes allegatæ supra in fauorem primæ partis.

9 Sed est questionis quid si debitor furiosus postquam iudicis sententia absoluitur, reddeat ad sanam mentem, an tunc possit à creditoribus peti ad seruitium. Distingue, aut enim furiosus, correptus insaniam, facultates proprias absumpsit, & certè etiā si post reddeat ad sanam mentem non est creditor addicendus, quoniam casu fortuito videtur res suas amisisse. l. sed, & si quācunque iniuriam. §. 1. ff. ad leg. Aquil. vbi etiam si furiosus in re aliena damnum det, non tenetur. Et qui casu fortuito rerum suarum iacturam fecit non est addicendus creditor, vt dixi supra. cap. 4. num. 6. cum sequentibus. Si tamen post absumptas facultates incidat in furorem, certè non solum videtur excusandus pro tempore furoris, verum etiam, si post ad sanam mentem reddeat perpetuo excusatur, si semel furoris ratione excusatus fuit: argumento eius quod notat glo. in. l. 1. in verb. *Vlciscatur*. C. in quib. cau. n. integ. resti. nō est necessaria, vbi Bal. Sali. Ang. & Paul. notant.

10 Quod, cum minori nō vindicanti necem patris sui, parcatur, ne lege statutas pœnas patiat, certè semel excusatus ætatis ratione nō potest eo nomine condemnari, licet postea vir factus, non vindicet patris

necē de qua re dixi. cap. præcedenti. nu. 9. vbi probaui minorē semel excusatum ætatis ratione quominus creditor addicatur, nō esse addicēdū, licet post ad robur virile perueniat. Notandū autē glosam & DD. in. d. l. 1. loqui in casu multo magis dubio: minor enim qui tēpore minoris ætatis, patris necē non vindicauit, maior factus potuit negligentia facere: nihilominus tamē sufficit semel ætatis ratione fuisse excusatum, neq; obest si negligentia tēpore virilis ætatis duret, idem in matre, quæ si non petat filijs tutorē, excusatur, si minor est: neq; ei obest si postea maior facta tutorē petere adhuc cesset. At in nostro casu est multo maior ratio, vt semel absolutus, non tradatur creditor, licet ætas, vel furor cesset: nā semel amissæ facultates recuperari non possunt. Quare cum minorem, vel furiosum liberet à potestate creditoris æquitas, iure subnixæ, idē sentiēdum etiam si furore cessante debitor reddeat ad sanam mentem, nam sufficit semel furoris ratione fuisse absolutū. Præsertim cum satis suo furore punitus dicatur. l. Diuus. ff. de offi. Præsid. Sic Decius in. l. in negotijs. ff. de regul. iur. scribit q̄ semel liberatus furoris misericordia, non est amplius eo nomine cōueniendus, etiā si ad sanam mentem reddeat, quam sententiā dicit probare glosam in. c. si quis insanies verē. sed hoc fortē. 15. q. 1.

11 Sed quid sentiēdum in debitore muto, & surdo à natiuitate: an est addicēdus creditor. Hęc res pēdet ab eo, vtrū mutus, & surdus simul, & equiparetur furioso, & las. post alios in. l. mutū. col. 1. ff. de acquir. hered. & in. l. discretis. C. qui testam. facer. poss. scribit q̄ mutus, & surdus simul æquiparatur furioso. videtur enim impossibile nō carere sensu eū, qui, neq; fari, neq; audire potest, ergo idē hic iudicandū, q̄ in debitore furioso præsertim, cū ipsi nulla culpa imputari possit, cū sua nō administrat, neque cōtrahere possit. Facit q̄ scribit Bald. in. l. vna. nu. 2. 7. C. de cōse. Zasius in tract. fœudo. par. 8. nu. 68. Si tamē debitor nō à natiuitate, sed ex accidēti, mutus, & surdus factus esset: hic enim nō videtur excusandus, cū intellectū habeat, viribus polleat, & artifex, vel opifex, fortē sit, quamquā cū hoc mihi videtur iudicē mitissimē agere debere, dū breuissimū tēpus statuit, quo seruiēdo satisfaciatur debito, tenetur enim quiuis Christianus misericordiam exhibere fratri suo, & eleemosynā elargiri, in nullū autem videtur

videtur rectius collocari, quam in eum qui & debitor est, & inops, & mutus, & surdus.

12 Sed scire oportet quid sentiēdum sit in hoc casu: iuuenis quidam puellæ amore correptus absumpsit omnes fortunas suas, dum ei gratificari studet, magnamque æris alieni vim contraxit, petit creditor eū sibi addici quæro quid iuris. Non est otiosa hęc quæstio: nam debitor splendidissimū habet aduocatum nimirum Oldraldum, qui conf. 2 10. col. 2. ver. tertia cōsideratio. excusat hominem, qui, vt potiretur fœmina, quam miserè deperibat, ad dæmoniacas artes confugit quod reputatur crimen grauissimum, vt in. c. 1. de fortilegijs adducit Oldraldus, quod immodicus amoris affectus homines adigit ad insaniam, vt scribit Aristoteles. 7. Ethicorū. c. 2. quod si amans insanus est, satis suo furore punitur, vitium enim misericordia cū furiosis. Quod autem amantes furiosi censeantur, & sint significat Vergilius lib. 4. Aeneidos. *Ardet amans Dido trahitq; per ossa furorem.* Et alibi eodem libro.

Quid vota furentem. Quid de lubrica iuuant.

Idem significat Plato in Phædro. Et Veneris affectum furorem vocat textus, in. c. cum iuuenture. de præsump. & in Aurh. quibus modis natural. effici legitimi. §. illud. Et Cicero Tusculanarum, lib. 4. *Maximè (inquit) admonendus est, quantus sit furor amoris: omnibus enim ex animi perturbationibus est profectus nulli vehementior.* Idem scribit Bal. in. l. præcibus. col. 6. vers. quid ergo si petijt. C. de impub. & alijs Curtius senior. cōf. 57 col. 3. ver. transeo ad secundum. Cū ergo criminibus amoris vehementia perpetratis indulgeatur, videtur inopi debitori indulgendum qui non ex delicto, sed ratione creditæ summæ petitur creditor addici.

13 Sed verius est, hunc creditor tradēdum, sublato enim otio dediscet cupidinis artes. Deinde moueor, ex eo q̄ Bal. notat in. l. furiosum. C. qui testam. facer. poss. quod vnū vitium, nō excusat aliud. Libidini autē indulgere vitium est, & blanda quædā pestis; malorum confertissimum agmen secum trahens. Nam vt doctissimus quidam vir scribit. *Libido famam (possessionem longē præciosissimam) eripit, nullus enim vitij rumor spurcius olet, quam libidinis: patrimonium exhaurit, corporis simul vires & speciem interimit, valetudinem vehementer ledit, morbos innumerabiles parit, cosq; sedos iuente florem: ante diem deueniunt, turpem senectam accelerat, ingenij vigorem*

tollit, mentis aciem hebetat, & quasi pecuniam mentem inserit. Ab omnibus honestis studijs semel auocat, hominemq; quantus est totum ceno immergit, vt iam nihil nisi sordidum humile spurcum libeat cogitare, & (quod hominis erat proprium) eripit rationis usum insanam, atque infamem adolescentiam odiosam, ac turpem miseramq; senectam facit. Ergo tali vitio parcendum non est. In quem rectius exerceri potest dispositio huius legis quam in eum qui luxu, & libidine, & sua, & aliena profudit, si tradimus creditor eum qui absque graui culpa facultates proprias amisit? Cur parcamus ei, qui scelere, & morum obscenitate sua amisit? non eo solum nomine plectendus, quod facultates suas attriuit, verum etiam quod inguini seruiens, & gulæ rerum naufragium passus est. Non excusamus eum qui eleemosynis alienam pecuniam absumpsit, quoniam furari non licet, etiam ad subueniendum ægenis, & patrociniabimur ei qui dum litat Veneri, & Baccho: facultatum suarum iacturam fecit. At inquires, Veneris affectus vehementissimus est: cui vix humanus animus resistere potest, hominis enim animus adigit, nonnunquam ad insaniam: haud nego, sed eum furorem homo sibi propria culpa ascisci, nam licet ex peccato primi parentis in nos transferit procliuitas, ad peccandum hanc mitigat gratia Dei, peccatum abolens: ita, vt vinci possit si velimus, & precibus & benefactis nobis reddiderimus Christum propitium, iuxta illud Ecclesiastici cap. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui, adiecit mandata & præcepta sua: apposuit tibi aquam, & ignem, ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem: vita, & mors, bonum, & malum, quod placuerit dabitur illi.*

Scribit Aristoteles Politi. lib. 2. cap. 19. Pithacum Mithilensem vnum è septē Græciæ sapientibus legem ædidisse, vt ebrius damnum dāns grauius punitatur quam si sobrius illud dedisset, quoniam in sua potestate fuit non inebriari. Sic DD. scribunt quod si quis sumptis medicamentis sibi furorem adiciuerit non excusatur furore, vt docui supra num. 7. & licet in debitore furorem sibi adsciscente dixerim non addicendum creditor, quia eius operæ nullæ utilitatis sunt; tamen furor ex amore proueniens non tantus est, vt tollat utilitatem operarum: nequitia quæ potius est, & otium: q̄ labore cito euanesceat iuxta illud Ouidianū.

Ocia si tollas periere cupidinis artes.

¶ Ex his apparet insanū omnino esse dubitare, an debitor inops, ex prodigalitate sit addicendus creditori. Contendet enim quispiam quod non: quoniam prodigus, & furiosus equiparantur. l. Fulcinius. §. adeo. ff. quib. ex caus. in posse. eatur. notant DD. in l. si cui bonis. ff. de verb. obligat. Sed verissimum est in nullum rectius exerceri dispositionem huius legis, quam in eum, qui inopiam ex prodigalitate contraxit. Scribit enim Plautus in Truculento *Stultum esse misereri hominum rem suam male gerentium*, vt late dixi. c. 2.

14 ¶ Deinde inopia prodigalitate vitio contracta, non est miseratione digna, gloss. in c. ex parte in verbo *Prodigalitate*. de consuetud. notat Butr. in c. quæ in Ecclesiarum, col. 1. de constituto. lib. 6. Ias. in Auth. res que, col. 6. vers. tene communem. C. com. de legat. cum alijs citatis supra. nu. 4. Postremo Bald. in l. furiosum. C. qui testam. facer. poss. dicit, quod omnis lex quæ intendit punire vitia, comprehendit prodigos, non autem furiosos: non enim vnū vitium debet excusare aliud. Idem notat Bar. in l. is cui bonis, col. fi. ff. de verb. obligat. Cum autem prodigalitas vitium sit, nemo excusatur vitio prodigalitate, neque hoc casu a legare potest: quod prodigus, & furiosus equiparentur. Vltimo cum huius legis decretum exerceatur aduersus debitorem qui absq; graui culpa facultates proprias amisit, quāto magis exercebitur aduersus eū, qui suo vitio eas amisit, quæ res omnibus precedentibus visa est castigatione digna, vt late dixi. c. 2. pertotum.

S V M M A.

- 1 **M**ore Atheniensiu debitorum solum obligatione personali, creditoribus addicebatur.
- 2 Lex in debitore loquens comprehendit obligatum actione reali, & non personali.
- 3 Actio realis auth. Bal. nullā supponit obligationē.
- 4 In legato creditorum non veniunt debita actione reali, & ideo in legatis verba sunt proprie intelligenda.
- 5 Non ducitur in carcerē ob pecuniam debitam, nisi qui personaliter est obligatus.
- 6 Qui dicantur creditores.
- 7 Is à quo inuito res potest auferri, dicitur debitor, & de eo, num. 8.
- 9 Dolo desinens possidere rem hypothecatā capitur.
- 10 Desistens dolose, à possessione rei nihilominus habetur pro possessore.
- 11 Intellectus ad l. Stulli. 134.

An debitor aduersus quem nō habeo actionem personalem, sed realem, quia hypothecauit rem suam, vel possedit rem meam, sit addicendus creditori, si soluendo non sit. Caput. X.

- 1 **P**reterea quero quid si aliquis mihi tenetur non actione personali, sed quia possidet rem meam, vel quia res suas, sed non personam obligauit, an si soluendo non sit, debeat mihi addici. Videtur non addicendum, quoniam apud Athenienses apud quos moris fuit debitorem inopem addicere creditori, ij solum addicebantur qui oppignoratis corporibus mutuū accipiebant, vt auctor est Rhodiginus antiquarum lectionum, lib. 7. c. 4. & Plutarchus in libro de Peliticis, ad Traianum. Ergo obligatio personalis requiritur, alias quomodo addicendus qui obligatus non est. Comprobatur hæc opinio, quoniam lex loquens in debitore non comprehendit obligatum actione reali, & non personali talis enim non venit appellatione debitoris. l. Aurelius. §. Meuia. ff. de libe. lega. l. vno. §. 1. ff. de acceptilatio. §. 1. Insti. de actio. notat Bal. l. si. nu. 5. vers. quero nunquid. C. de bon. auct. iudi. pos. fiden. & in l. si. nu. 1. C. quib. ex caus. maio. Alex. in l. debitor. ff. ad Rebel. Ias. in §. 1. in princ. nu. 98. per text. ibi Insti. de actio. & in §. omnium, nu. 2. & ibi Gomezius nu. 13. eo. tit. Ias. in l. tale pactū. ff. de pact. Bal. conf. 48 §. lib. 1. & est communis auctore Alex. in l. 1. nu. 50. ff. si cert. peta. Ias. in l. sub pretextu in. 2. col. 2. C. de trāsa. Gomezius. §. superest. nu. 67. Insti. de actio. Bald. in l. cū necessitatem. C. de fideicom. Cor. cōf. 238. it. R. lib. 4. Gozadin. in rep. l. 2. C. de pact. inter empt. & vēd. nu. 120.
- 3 ¶ Rursus Bal. in l. si certis annis. C. de pact. dicit quod actio realis nullam supponit obligationem, cum autem nulla adsit obligatio, debitor non erit.
- 4 ¶ Hinc si quis legauit omnia sua credita non veniunt quæ sibi actione reali debentur, quia in legatis verba sunt proprie intelligenda. l. non aliter. ff. de legat. 3. notat Ludouicus Gozadinus in repe. d. l. 2. C. de pact. inter empt. & vēd. nu. 120.

Sic

¶ Sic si creditor legat liberationem debitoribus suis non continentur, qui proprias eius res possident, aduersus quos agendum est rei vendicatione. l. Aurelius. §. Meuia. ff. de libe. lega. ita docet Bal. in l. cum fideicommissum. C. de fideicom. Petrus Stella in repetitione. l. repetitio. nu. 20. ff. de condit. indebi. quia actio realis non præsupponit veram obligationem. Sic si quis hypothecauit rem suam pro alio, & statutum dicit, vt debitor capi possit ad instantiam creditoris, certè ille qui solum hypothecauit rem suam pro alio non potest capi, quia cōtra eum nulla est personalis actio, sed hypothecaria quæ est realis, & sic ille cui res est hypothecata non potest dici creditor: nam titulus de pignoribus, alius est, à titulo de rebus creditis. Ita his rationibus definit Sali. in l. 1. ff. si cert. peta. qui loquitur in eo qui hypothecauit bona sua pro alio, vel passus est hypothecari. Sic qui obligatus est ratione oneris realis liberatur relinquendo ipsā rē oneratā. c. de terris. de iude. licet in consequentiā videatur obligata persona, vt notat ibi. Abb. nu. 4.

5 ¶ His accedit, quod ille qui non est personaliter obligatus, non potest duci in carcerem, vt notat Ias. in l. 4. §. si actor, num. 25. ff. de re iudicata. qui autem non potest conijci in carcerem, non est addicendus creditori, vt docui. cap. 3. num. 2. & c. 4. Quinimodò, si actio personalis sit limitata, putā si quis non teneatur ultra quam facere possit, non est addicendus creditori, etiam si soluendo non sit, vt docet Rodericus in l. 2. titulo De los gouernos, col. 4. vers. 5. Et dico infra cap. 17. Item actio personalis limitata; non præstat ius capiendi debitorem, vt dixi supra. c. 6. de hærede conficiente inuentarium quanto magis, quando nulla est personalis obligatio. Quod confirmatur ex Sali. in l. 1. nu. 7. ver. & est ratio. C. qui bono. ced. poss. ibi dicit quod ideo; debitor tributis non potest capi, quia tributa imponuntur rebus, vel personæ propter res l. indictiones. C. de anno. & tribu. quare, cū semper sit res vnde solui possit, nolluit lex, vt incarcerentur, sed vt honestè detineantur sub custodia. l. nemo. C. de exact. trib. libro. 10. Ex his videtur non esse ambigendum, quin, is qui tenetur actione reali, & nō personali, nō sit addicendus creditori. ¶ Contraria tamen sententia fortissimis rationibus defendi potest. Primo illud est manifestū debitorem inopem ideo addici

creditori, vt operis satisfaciat debitori: cui pecunia satisfacere non potest. Si autem tu mihi teneris, quia possides rem meā mobilem, vel immobilem: haud dubiè, si eam abscondis, vel consumis, idem quæ si eam nō restituis mihi, addicendus es: rem enim meam possides, & eo nomine mihi teneris; hoc autem debitum efficacius videtur, quam si obligationem soluendi decem non præstares. Præterea ei qui rem meam non restituit mihi; si habet facultatem rei restituendæ, non conceditur beneficium cessionis bonorum. vt notatur in l. vnica. C. de aliena iudi. etiam. l. officium. ff. de rei vendi. Montal. in l. 1. titulo. 15. part. 5. Rursus hæc opinio probatur, quoniam qui rem meam mihi non restituit, haud dubiè debitor meus est, & ego creditor dici possum, & inspecto communi vsu loquēdi, eos qui res nostras nobis non restitunt; appellamus debitores nostros, & credimus, verius & expressius esse debitores: quā eos qui ex obligatione personali (nulla fortè re accepta) nobis dare, vel facere promiserūt.

6 ¶ Quare plures eruditi nominis viri in ea sunt sententia, vt is qui rem meam possidet debitor meus dici possit, & debeat cū enim rem meam mihi restituere debeat, haud dubiè debitor meus est. Quod comprobatur ex l. creditores. ff. de verbo. signific. cuius verba sunt: *Creditores accipiendos esse constat eos, quibus debetur ex quacumque actione, vel persecutione.* Nota illud verbū, *Persecutione*: nam persecutio est actio in rem. l. actio in personam. ff. de actionib. & oblig. nihilominus tamen habens persecutionē dicitur creditor.

7 ¶ Item ille à quo inuito res auferri potest, dicitur debitor. l. debitor. ff. de verb. signific. notat omnes in l. 1. ff. si cer. peta. Quare ratione cum qui actionem in rem habet, rectè dici creditorem: probat Alciatus d. in l. creditores. ff. de verb. signific. Iacobus N'ger in repe. l. 1. nu. 9. ff. si cer. peta. Petrus Stella in repe. l. repetitio. ff. de condit. indeb. nu. 21. Quare Faber & Ang. in §. 1. Insti. de actio. dicit, quod illa actionis definitio, *Actio est ius persequendi in iudicio quod sibi debetur*: comprehendit etiam eum qui actione reali conueniri potest. Et ibi Ias. & Gomezius: notant, quod largè sumpto vocabulo, hoc nomen *Debitor* comprehendit eum qui actione reali conueniri potest, quod ante eos scripsit Bal. in l. 2. nu. 2. C. quod cū eo.

Ee 3 Rursus

¶ Rursus hæc opinio probatur solida ratione, quoniam non soluens, non addicitur creditori, quia proprie, vel improprie habita exacta vocabuli ratione, debitor est, quia non soluit quod debet, quod si possidens rem meam cum mihi non restituit certe non soluit quod debet, ergo addicendus est, ut seruicendo satisfaciatur rei quam assumpsit, vel contriuit habita ratione prætij. Et certe (ut hac in re meum proferam sensum) si lex Hispanicè scripta faciat mentionem debitoris, vel eorum qui nobis debent, quia res nostras tyrannicè per vim dolum, vel furtum, vel aliàs iniustum titulum possident, quia communis usus loquendi apud nos admittit, ut ij dicantur debitores, & ita eos vulgò appellamus. Hoc intelligo nisi mens, vel argumentum legis aliud suadeat. Cum enim dico decem millia aureorū debent mihi debitores mei, quia meas sericas telas centū habent: Paulus centū, Petrus centum, hos omnes proprie, & communiter appellamus debitores nostros, quia res nostras nobis restituere tenentur: lex autè Hispanicè scripta, intelligenda est iuxta communem usum loquendi, ut notat Bartolus in l. si quis filiabus. ff. de testament. tutela.

8 ¶ Doctores autem nostri cum dicunt: appellatione debitoris non contineri, qui solum tenetur actione reali, inspiciunt proprietatem verbi *Debitor*, & quid iuxta proprietatem Romani sermonis significet. Quia ratione si quis Hispanica lingua leget, omnia sua credita mihi videtur, quod iuxta communem usum loquendi veniunt ea quæ sibi actione reali debentur. Sit exemplum. *Mando a Pedro todo lo que me deuen, y quiero que sea suyo.* Certè si testator apud aliquos habet triticum oleum, vel aliqua immobilia quæ ad se iure dominij pertinent, licet ab alijs possideantur, ad legatarium pertinet ex mente testatoris: quæ interpretanda est iuxta communem usum loquendi, non iuxta proprietatem Romani sermonis, sed de his iudicent eruditi, dum tamen fateantur per omnia menti testatoris obsequendum esse. Reddeundo ad propositam questionem, quod obligatus actione reali, si rem non restituat; sit addicendus creditori: probatur, quoniam stante dispositione legis, ut debitor propria autoritate possit sibi ius dicere, in eo quod est sibi debitum, ut disponit. l. ait prætor. §. si debitorem. ff. quæ in fraud. credito. idem est in eo

quod est suum, quoniam eadem est ratio. Ita docet Alex. consil. 63. incip. & si celeberrimè Doctor, numer. 2. versiculo vnde textus, lib. 3. quoniam licet qui potest conueniri actione reali, non sit proprie debitor obligatus, ut in l. pen. C. quod cum eo tamè largo sumpto vocabulo, est debitor: ut notat Bal. in l. fin. C. de compensa. Hæc Alexander, cuius sententiam probat Iacobus Niger in repe. l. 1. num. 9. ff. solut. matri. Itaque Alexander dicit, quod qui tenetur actione reali, est debitor, sed non debitor obligatus, quod est candidè intelligendum, quod scilicet non est debitor ex obligatione per suam promissionem contracta, sed est debitor, quia iure Diuino, & Humano tenetur rem alienam restituere, licet verbis non promiserit. His accedit quod hypothecæ pro alio rem suam, potest ratione huius hypothecæ capi, ad instantiam creditoris cui eam hypothecauit, si dicitur statutum, ut debitor possit capi ad instantiam creditoris, ita aduersus Saliceti opinionem docet Bologninus in repe. rubricæ. ff. si cerpet. num. 24. vers. sed iudicio meo, & Iacobus Niger in repetitione. l. 1. num. 86. ff. eo. titulo. Adducunt, quod cum ab eo qui rem hypothecauit possit exigere, debitor dicendus est, & quod qui hypothecam acceptauit videtur sequutus fidem eius qui hypothecauit rem, ergo dicendus est creditor: quod si est creditor, quadrant verba statuti distantis, ut creditor possit facere capi debitorem. Hæc Bolognini, & Nigri opinio, meo animo nunquam satisfecit, potiusque probarem opinionem Saliceti relata supra, moueor, quoniam qui hypothecat pro alio rem suam, & non obligat personam suam, solum est debitor respectu rei quam hypothecat, & non ultra, & nisi eam abscondat, sed exhibeat certè capi non potest ad instar eius quod dixi. cap. 16. num. 18. Quod hæres qui confecit inuentarium, non potest personalitè capi pro debitis defuncti, licet regularitè hæres debitoris capi possit, & ratio est, quoniam cum fecerit inuentarium, non tenetur ultra vires hæreditarias, neq; ultra bona contenta in inuentario, & sic est debitor respectu illorum bonorum contentorum in inuentario: ideò capi non potest, nisi ea abscondat, ut ibi dixi. Itaque si pro Paulo hypothecauit rem meam Hieronymo, certè Hieronymus hypothecaria uti potest aduersus rem hypothecatam, sed me capere

pere non potest, quoniam obligatus non sum, ut dixi supra num. 4.

9 ¶ Et solum me capere posset, si rem dolo definerem possidere, & tunc non me caperet ex hypotheca, sed ex dolo. l. pro possessore. ff. de regul. iur. l. pen. ff. de dolo. Quod est manifestius iure Regio, quoniam nemo ex instrumento capi potest, nisi adfit clausula gaurentigia, qua obligatus dat potestatem omnibus iudicibus, ut illū capiant, ut dixi. c. 1. Et licet ex re iudicata conueniatur defendi potest, ne capiatur si rem obligauit non personam, ut supra dixi, quod videtur expressè probari in l. 134. Stili. Neque obstat argumentum Bolognini, & Nigri, quoniam creditor solum videtur sequutus fidem hypothecantis respectu rei hypothecate, eam enim solū obligauit non personam. Neque obstat, quod ab eo exigere potest, quoniam exigere potest res hypothecata, non tamen eius persona exactionem, vel carceris molestiam patitur.

¶ Quod ergo sentiendū in principali questione, & distingue, aut enim res quæ mihi restituere teneris extat, & eam possides: & non est tractandum de additione, quia ex vi rei iudicæ cogis illā restituere. Aut non possides eam, & agendum est aduersus possessorem. l. in rem. ff. de rei vindicatio. l. 1. C. de aliena iudicij.

10 ¶ Si tamen rem non possides, sed dolo defisti possidere, & haberes pro possessore. l. pro possessore. ff. de regul. iur. & ex dolo teneris. l. pe. ff. de dolo. Et si soluendo non es merito traderis in seruicium creditori. Quod si rem consumpisti, attriuisi, corrupisti, vel abscondisti; & ex dolo tuo addicendus es creditori, quia ex dolo persona tua obligata est, & sic persona seruire debet tanquam obligata, ita probatur ex Bal. in l. si §. & si præfatam, nu. 3. & ibi Co. ne. C. de iure delibe. Vbi scribunt quod licet hæres conficiens inuentarium, non possit capi pro debitis defuncti, quia solum est debitor respectu bonorum contentorum in inuentario, hoc est verum nisi abscondat eam, vel sit in mora, ea exhibendi, quia tunc ex proprio pacto capi potest. Ut dixi supra, & comprobatur ex his quæ dico. cap. 16. nu. 7. & num. 19. & cap. 17. à nu. 11. & quoniam qui non ir dicat sua bona, sed ea abscondit capitur ex contumacia, licet aliàs capi non posset. Fasol. l. pen. ff. de cessio. bono. & dico dicto cap. 16. num. 19. nam

dolo æquiparatur talis contumacia. l. si plures. ff. de admit. tuto. Boer. in repet. l. consentaneum. nu. 160. C. quomodo & quando iudex.

11 ¶ Ex hac distinctione liquet. responsum ad omnia allegata in fauorem partis negative. Et iuxta hanc distinctionem intelligi debet. l. 134. Stili, cuius verba sunt, *Es a saber, que el fiador no sera dado por preso, maguer los sus bienes no cumplan a pagar el debdo, saluo sino obligo su persona y bienes.* Nota hæc vltima, ex quibus nominatim probatur, quod ad hoc, ut quis (si soluendo non sit) addicatur creditori, requiritur, ut persona sua sit obligata simul cum bonis: de cuius legis intellectu dixi latè. cap. 5. num. 13. Sed certè qui rem alienam non restituit ex dolo, vel sine dolo, ubi primum non restituit tenetur ad interesse, & sic iam persona sua est obligata ad solutionem eius quod interest, & quod detinens rem meam non liberetur cedendo bonis probatur in l. 1. C. qui ex. l. Julia. bonis cedere poss. in. C. Theodosiano: cuius legis verba & sensus retuli supra cap. 1. num. 65.

S V M M A.

- 1 **S**i debitum ex delicto descendat, non admittitur cessio bonorum.
- 2 **S**debitor ex delicto non habens in bonis unde soluat, poenam luit in corpore, etiam si sit clericus, & nu. 3.
- 4 **D**ebitor ex delicto habens unde soluat volens corpore luere pecuniariam poenam, non auditur; sed soluit pecuniam.
- 5 **G**ratia, delinquenti concessa à Principe non faciente mentionem de delicto: censetur surreptitia.
- 6 **A**fflicto non danda afflictio, & quomodo intelligatur.
- 7 **A**liud pro alio inuito creditore non potest solui.
- 8 **P**œna irrogata debitori per statutum, si intra tempus limitatum non soluat, cessat: si creditor cui pecunia applicatur, poenam non petat.
- 9 **D**ebitor creditori non addicendus, quando creditor patitur eum, è carcere solui.
- 10 **R**egula quod in bonis non habens; luit in corpore procedit in persona vili non autem secus.
- 11 **F**ur addictus creditori portat torquem ferreum.
- 12 **D**ebitor ex delicto à veniat appellatione debitoris.
- 13 **C**reditor, à credito dictus.

¶ *An debitor ex delicto addicendus sit creditori, si soluendo non sit: an vero corpore luere debeat. Cap. XI.*

Quero deinde an debitor ex delicto sit addicendus creditori: si soluendo non sit, ut seruiendo satisficiat debito. Videtur hoc casu deficere dispositionem huius legis, nam cessio bonorum non admittitur si debitum proueniat ex delicto. l. si ex parte. §. quamquam. ff. quod cum eo. l. si rerum amotarum. ff. de re iudi. Capella Tholosana. 466. & ibi Aufer. in additione. glos. in regula peccatum. de regul. iur. in. 6. & in. cap. si res. 14. q. 6. notat Sali. in. l. 1. C. qui bon. cede. poss. Gomezius in. §. item si quis in fraudē. nu. 42. Insti. de actio. DD. in. c. Odoardus, de solut. Iaf. & Faber. in. §. si. num. Insti. eo. titul. Zasius in. l. fin. col. ff. de cessio. bon. Felin. in. c. ad liberandum. col. 2. de iude. Iaf. in. l. si quis id quod num. 28. ff. de iurisd. omni iudi. Albe. in rubrica. C. qui bon. cede. poss. Bar. l. 1. §. fin. ff. de pœn. per textum ibi. Bart. Ange. Platea. & Rebuf. in. l. nemo carcerem. C. de exacto. tribu. lib. 10. Boer. decis. 349. nu. 8. Socin. reg. 46. Fallētia. 3. Orosius eruditi ingenij, virtute insignis in. l. si quis id quod. ff. de iurisd. omni. iud.

2 Quoniam debitor ex delicto si non habet in bonis debet luere corpore cap. 1. §. homicidium in fine versiculo, qui verò ad prædictam pœnam, de pace tenenda, & iuramento firmada. l. 1. ff. de pœn. l. quicumque. C. de seru. fugit. l. si. ff. de in ius vocan. docet latè Iaf. in. §. pœnales. nu. 43. Instit. de actio. Bal. in. l. quicumque. C. de serui fugit. Paul. in. l. vltima. per textū ibi. ff. de in ius vocan. Iaf. in. d. l. si quis id quod. nu. 28. Felin. in. c. ad liberandū. de iude. Hęc, (vt sci licet debēs ex delicto nō admittatur ad cessionē) intelligēda sunt iuxta distinctiones DD. in. d. locis, & in. c. Odoardus de solu. & in. c. finē litibus, de dolo, & contum. vbi distingūt an pœna applicetur fisco, an parti, & an in pœnā, an vero pro expēsis, & dānis quæ non refero: quoniā cū Iure nostro Regio cessio bonorum sit sublata, & succedat obligatio seruiēdi: quæ habetur pro pœna corporali semper, non habens in bonis licet seruiendo; quia hoc est pati pœnā corporalem. Sed reddeundo ad rem Faber. in. §. si. col. 2. vers. quid si ex delicto. Insti. de actio. scribit quod si quis agat actione iniuriarum, & in conclusione petat imponi pœnam pecuniariam, quod si reus condemnatus ad solutionem pecuniæ velit vti beneficio cessionis bonorum, quia laborat inopia, quod non est audiendus, imò pœna

pecuniaria est corporeali pœna luenda, & idē scribit ibi Platea, & Bal. q. 2. & Areti. col. 3. vers. quæro an non tantum, & Iaf. col. 3. vers. quarto supradicto. Hęc regula magnā habet rationem, qui enim debet ex delicto iniquū est, vt liberetur eodem modo quo liberatur, qui debet ex contractu. Nam debens ex delicto pœnam meretur, & indignū est, vt iuuetur beneficio cessionis bonorū delinquēs enim pœna dignus est, non beneficio.

3 Ad deū autem non habens bona, debet luere corpore, si ex delicto debitor sit, vt etiā si debitor sit clericus debeat corpore luere, vt significāt Innoc. & Barba. in. c. Odoardus, de solutio. & in. c. finem litibus de dolo & contuma. per textū ibi in fine, & per c. si res. 14. q. 6. & ibi Archidiaconus. textus cum gl. in. c. quia pœsbyteri, vers. castigari. §. q. 6. c. Episcopus. §. libertus. 12. q. 2. & in Auth. de sanctissimis Episcopis. §. Reuerēdissimis. col. 9. & in Auth. pœsbyteri. C. de Episc. & Cleric. Boer. decis. 349. nu. 8. & nu. 11. Iudex enim Ecclesiasticus potest suos flagellis afficere, vsque ad sanguinis effusionē exclusiue. c. in Archiepiscopatu. de raptor. & ibi notāt Abb. & Anania. Notandū tamen qd licet in casu permissio clericus fuerit condēnatus ad pœnā per iudicem secularem, tamen si soluendo nō sit pœna corporalis sibi infligēda est, nō à seculari iudice, sed ab ecclesiastico. c. grauis de pœn. c. dilectus de appella. notat Dominicus in. c. si clericos. de senten. excōmu. lib. 6. & in. c. 1. de clericis cōiugatis. eo. libro Boer. d. dccif. 349. col. pen. vers. sed hęc detentio, num. 11. Quinimō si condēnatus possit soluere omnem pœnam præter vnum denariū nihilominus debet corpore luere, autore Bald. in. l. cū sit. C. de sepul. viola. A lex. in. l. si quis id quod. col. 1. Felin. in. cap. ad liberandum. col. 2. de iude. quæ res quoniā est dubia excutietur infra cap. seq. de debitore modicæ summæ. nu. 9.

4 Meminisse tamen oportet, quod si debitor ex delicto vellit potius fustibus castigari, quā pecuniam in qua damnatur soluere nō est audiendus si habet bona. Nam regula quæ admittit pecuniā corpore lvi, intelligitur si quis non habeat bona: & ita dicimus, qui non habet in bonis luit corpore, vt probatur in locis citatis, & in l. finali. ff. de in ius vocand. ibi, *Si inopia dignoscitur laborare.* Et nominatim ita docet Bald. in. l. quicumque. col. pen. vers. Sed quid

quid est si soluendo. C. de seruis fugi. & ibi eum sequitur Paul. & probat Alexand. in. l. fin. ff. de in ius vocand. & ibi Ang. Areti. col. fi. imò iudex non debet eum audire, sed bona sua vendere. l. pollicitationes. ff. de pollicita.

5 Ad deū autem debitum ex delicto est seuerè exigendum, vt si Princeps alicui concedat, vt intra quinquennium, non possit inquietari à suis creditoribus, vt potest, iuxta ea quæ notant & resoluunt Guido Pape decis. 109. pag. 208. Rebuffus. 2. tom. ad leg. Galli. tractatu de literis dilator. artic. 1. glos. 1. nu. 18. Marc. Anto. Cucchus in tract. de morato. pœscrip. nu. 126. à vers. item secundū, cum sequent. Certè hac gratia vti non poterit, quoad debita quæ debet ex delicto: quoniam si Princeps gratiam concedat delinquenti, qui non fecit mentionem de delicto; gratia censetur subreptitia, quoniam si sciret eum deliquisse nō ita facile concessisset. c. postulasti, in verbo. *Non ita de leui*, de rescrip. Ita notāt Guillelmus Cugneus. & Cin. in. l. sed si ex parte. §. quāquam. per illum textum. ff. quod cum eo Ripa. in. l. 1. num. 97. ff. si cert. peta. Roman. sing. 170. Martinus Laudensis in tractatu de priuileg. & rescrip. §. 14. Bald. & Albe. in dict. l. sed si ex parte. §. interdū. Alex. in. l. 1. col. pen. ff. si cert. peta. & ista opinio fuit per Curiam Parisiensem approbata teste Boerio d. decisione. 349. numer. 8. col. 9. vers. nec per consequens.

¶ Non tamen omittendum, quod sunt qui dicant, quod regula supradicta, quod non habens in bonis, luit corpore, neque liberatur cedendo bonis; intelligitur quādo multa est applicanda fisco, non autem quando applicatur parti. Ita docet Ioannes Paponius in consuetudines Alberniæ, titulo *Des successions*, col. 1. citat Boer. d. decis. 349. num. 8. sed certè Boer. nihil huiusmodi dicit, & cōtrarium satis significat ipse Boerius, dum sequitur Fabrum, Plateam, Baldum, & Aretinum in. §. fin. Instit. de actio. docentes, quod si quis agat actione iniuriarum, & concludat petendo pecuniam; condemnatus non potest cedere bonis, sed pœna pecuniaria conuertenda est in corporalem. Quod probant iura, & Doctores allegati in fauorem regulæ generalis, quod debitor ex delicto non liberatur cedendo bonis, sed debet luere corpore. Probat etiā ratio supra assignata, quod scilicet est indignum, vt debens ex delicto, quod meretur

castigationem, liberetur cedendo bonis, cū pœna pecuniaria sibi imponatur in castigationem delicti. Et ita aduersus Paponium, & Rupellanum, lib. 4. Forensium Institutionum habemus autoritatem omnium ferè Doctorum, & ipsum iustitiarū prudentiæ, & rationis robur. Et Boerius quem citant, loquitur de Iure Gallico non Ciuili. d. decisio. 309. col. 3. nu. 5. Et præsertim hoc est manifestum Iure nostro Regio, vt infra patebit: nam etiam ad satisfaciendum pœnæ applicandæ parti, debet quis seruire. Sed audio te lector dicentem, quid sentis in proposita questione, vtrum debens ex delicto si labore inopia satisficiat seruiēdo creditori, an vero debeat corpore luere? Et distinguendum, aut enim reo imponitur pœna corporalis, & etiam pœna pecuniaria, vt in reo furti qui condēnatur ad pœnam corporalem, & ad restitutionem rei furate, & certè si reus passus est pœnam corporalem, non debet pro pretio rei puniri in persona, sed satisfaciet seruiēdo creditori. Ita Iure Regio est constitutum in pragmatica cōdita apud Pintiam, & apud Arandam, cuius verba sunt: *Declaranos y mandamos, que agora, y de aqui adelante, quando algunos fueren condenados por hurtos, y se executare en sus personas la pena corporal, y no tuieren de que pagar, los intereses, haziendo cession de bienes los admitays y entreguis a los acreedores, aunque la dicha deuda decienda de delicto, segun, y como a lugar en las otras deudas.* Nota illa verba, y se executare en sus personas la pena corporal. * Hęc enim lex prius videtur requirere, vt liberetur seruiendo creditori, pro quo facit quod afflictio, non est danda afflictio: quod tamen limita quando reus hostis esset, eius cui pecunia applicatur, vel illum iniuria affecisset, tunc enim non est tradendus creditori, ne illum occidat, vt dixi supra c. 2. nu. 13. Sed si crimen atrox sit, relegabitur in Regias triremes, vt ex mercede satisficiat. Si autem delinquenti nō imponitur pœna corporalis, sed pœna pecuniaria tantum applicanda parti in satisfactionem delicti, & certè si crimen cōmissit non videtur, & republica, vt liberetur seruiēdo creditori, nisi pecunia applicetur creditori pro dāno accepto: tunc enim ne careat re sua videtur admittendum, vt si ipse postulet tradatur ei, si crimen id admittat, aliàs si crimē iudici videatur atrox relegabit reum in Regias triremes, vel iubebit tali operi vacare, ex quo, & puniarur & refun-

& refundat ex stipendio damnum illatū. In hanc distinctionem nos lector protrudit dispositio dictæ pragmaticæ. Sed certè rectè intellecta dicta pragmatica non requirit, vt reus passus sit pœnam corporalem, ad hoc, vt liberari possit seruiendo creditori, sed idè requirit, vt pœna corporalis sit executata, & daretur ad seruiendum: non possit, postea facillè executari, & sic delicta remanent impunita. Et vt ingenue proferam, quod sentio, id generalitèr videtur verius, vt reus damnatus pecuniã soluere satisfaciat seruiendo parti: cui pecunia applicatur, nisi sit eius hostis, vel crimè requirat, vt operas det in loco vbi magis torqueatur, nã his duobus casibus operabitur in Regiis triribus relegabitur, vel in alio simili loco, vel opere publico. Moueor, quoniã, aut pars vult seuerè punitū reū, aut non; & si vult seuerè punitum reum: magis punitur soluendo pecuniam seruiendo per longum tempus addito torque ferreo: quã si eam solueret representata statim pecunia; nam & ignominia, & miseria maior est, & pœna magis diuturna, & cruciatus acerbior: si per longum tempus addito torque ferreo seruiat, & ex sudore proprio pecuniam ignominiosè paret. Itaque si inspicimus voluntatem partis volētis, vt reus seuerè puniatur hic magis seuerè punitur. Si inspicimus publicam utilitatem (nam interest reipublicæ delicta puniri) sic magis punitur parando pecuniam seruiendo, quam eam representado. Si autem pars nō vult seuerè puniri reum: accipiat quod facere potest: & cum pecuniam offerre non possit cōtentus sit seruitio. Sed obijcis quid si enorme crimen commisit, an tunc satis est seruire creditori? Respondeo, si graue crimen commisit, ne damnet cum Iudex soluere pecuniam: sed exilium pati, vel cohercionem corporalē perferre, quod si tantum dānat pecuniam parti, vel Fisco soluere iam significat pecuniæ solutionē sufficere pro pœna, quod si sufficit magis punitur soluendo pecuniam operis, quam soluendo eam ære momēto representato. Et si confitto de rei inopia: qualitas criminis, vel personarum exigat, vt non det operas creditori, sed acerbius tractetur, & iam dixi quod pro negotij qualitate potest reum relegare in Regias triribus, vt vel remigē agat, vel militem, & ex mercede, quæ pro operis soluit, satisfaciat creditori: vel potest iubere, vt alijs vacet operis pro prudē-

tia iudicis excogitandis: & quod cum crimen est atrox non sit addicendus creditori, sed relegandus in Regias triribus, & cetera Couarru. variarum, lib. 2. c. 1. Hoc autè obseruandum videtur, siue reus condemnatur dare pecuniã, ratione damni parti illati: siue ratione iniuriæ. l. 2. titulo De los que acusan los mal fechores, in volumine legū Gothicarum, inquit lex, *Peche el Iuez trezientos sueldos a los parientes del muerto en el tormento por su mal fecho, y sino ouiere onde los pague sea seruo de los parientes del muerto.* Quod probatur ratione, nam cum Iudex iubet pro ea solui pecuniam iam supponit iniuriã expiari pecunia, magis autem torqueatur, qui reponit pecuniam seruiendo, quam soluendo. Sed obijcis vera sunt hæc tamen pars: cui pecunia applicatur, non tantum percipit vtilitatis ex seruitio, quantum si pecunia statim sibi representaretur? Sed respōdeo quid si impossibile est pecuniam representari, quia reus inopia laborat? Dices, vapulet? Sed quid inde tibi vtilitatis? Preterea obstat sententia, quæ iubet solui pecuniam: non irrogari pœnam. Obijcis nō soluit? imò soluit, quia cum sit inops sufficit quod soluat eo modo quo creditoribus ex causa ciuili soluitur, scilicet seruitio: nã hoc pro solutione habetur. Dices interest reipublicæ delicta puniri? respondeo iam Iudex declarauit delictum expiari soluta pecunia, & magis expiatur cum soluitur seruitio, quam cum soluitur pecunia. Sic frater Alfonso de Castro monachus eruditus, lib. 2. de potesta. legis pœnalis. c. 12. & c. 13. notat, quod si Iudex ob crimen damnatur soluere decem, intra decē dies, & quod si non soluat flagelletur, certè etiã si post decem dies non representetur pecunia, Iudex poterit præcipere, vt pro eisdē decē fiat in eius bonis executio, quia cum damnauit ea soluere satis ostendit eis expiari delictum hoc Corne. ante docuit, consil. 5. lib. 3. & sequitur Couarru. vari. resolut. lib. 2. cap. 9. num. 8. Dices non dat mihi meam pecuniam, crucietur? Sed hoc iracūdi animi consilium est, & iudicis sententia obstat, & præstat, imò necesse est, vti misericordia pro qua nobis Seruator noster misericordiam suam promittit dices, *Beati misericordes, quoniã ipsi misericordiam consequentur.* Itaque, si animus Iudicis volētis punire delictum, vel partis volētis reum cruciari inspicitur, magis cruciatur reus qui soluit seruitio, quã qui soluit pecunia.

Si

si consideratur animus partis volētis cōsequi pecuniam. Quis auctoritatem ei tribuit, vt ius dicat, & vel hoc concedat, vel neget, vel pœnam augeat, vel minuat cum Iudex non sit. Sed obijcis animus Iudicis fuit dubitare partē, vel damnum, quod accepit refarcire: quare si hoc est impossibile statim fieri; fustibus castigetur, sed quæ hinc vtilitas parti? Sed dices: punitur grauius? respondeo iam Iudex pro maxima pœna damnauit soluere pecuniam, & soluere seruitio durius est, quam soluere pecunia. Et hæc additio qua debitor reponit pecuniam habetur pro pœna corporali, & re vera est pœna corporalis, vt probauit. c. 2. nu. 36. & c. 3. nu. 6. neq; enim vllō casu admittimus, vt liberetur cedēdo bonis: sed vt iuxta hanc legem seruiat creditori: hæc autem lex tollit beneficiū cessionis bonorū, vt dixi cap. 2. nu. 2. Idē sentio in damnato soluere, Fisco: nã si liberabitur seruiendo Regi, vt miles, vel vt artifex pro qualitate criminis ex rationibus supra allegatis. * Sed obijcis quid si pars, nō vult, vt sibi seruiat, neq; vt relegetur Oranum, vel in Regias triribus, vt ex mercede sibi soluat, sed, vt sit in carcere quousque representet pecuniam, an rectè petat. Videtur rectè petere, quoniam regula, vt qui non habet in bonis, luat corpore: intelligitur si pars cui pœna fuit applicata hoc petat, alias si expectaret, donec damnatus soluedo sit, debet remanere in carcere, vt in l. si. ibi, *Ex querela patroni.* ff. de in ius vocand. & notat Bal. in l. quod si minor. §. si seruus. quem legit cum principio legis. ff. de mino. nam inuita parte, aliud pro alio solui non potest. l. 2. ff. si cer. peta. & huius opinionis autor fuit Innocen. & post eum Abbas in c. Odoardus. col. 2. de solu. & ibi etiam notat Ioan. Andr. Cepola cautela. 16. Puteus in tractatu de sindicatu, in verbo pœna, Bald. per textum ibi, in l. si. ff. de in ius vocan. Purpuratus in l. imperium. nu. 334. ff. de iurisd. omni. iudi. Iacobinus in d. l. si. ff. de in ius vocan. & ibi Paul. & omnes ita tenēt, teste Boer. d. decisione. 349. num. 8. col. 7. versi. secundo si is. Alex. in l. si. num. 5. ff. de in ius vocan. & in l. si quis id quod. col. 2. ff. de iurisd. omni. iudic. Ias. ibi num. 28. & in §. pœnales. num. 46. Instit. de actio. Felin. in c. ad liberandum. versiculo tertio, limita de iude. Socin. regula. 46. Fallen. 17.

8 Quibus consonat, quod stante statuto,

vt debitor non soluens intra certum tempus, incurrat pœnã: certè elapso tempore, pœna non est irroganda debitori. Si creditor cui pecunia est applicada nolit pœnam peti, ita docuit Bar. in l. cum duobus. §. idem respōdit. ff. pro socio. & ibi Bald. sequitur Cremen. singul. 102. A retin. consil. 89. Paul. in Auth. si captiui. C. de Episcopo. & Clerico. Alex. in l. quamuis. nu. 15. ff. solu. matrimo. & ibi Paul. qui loquitur in eo qui detinetur in carcere, ex eo quod non soluit, & sic loquitur in nostro casu. ¶ His maximè congruit quod dispositio huius legis, non est seruanda si creditor nolit debitorem sibi satisfacere seruitio, sed expectare, vt meliorem fortunam nanciscatur: vt in l. 2. titulo De los gouernos, ibi, *Si quis flere,* lib. 2. Fori, & dico latè infra. Sed tamen his non obstantibus certè creditor, cui pœna applicatur, non est audiendus, si nolit reum sibi tradi in seruitium, sed vt sit in carcere. Moueor sex argumētis. Primo auctoritate Pauli in l. si. ff. de in ius vocan. vbi scribit, quod licet verum sit, quod reus non habens in bonis, non debet luere corpore, si persona cui pœna est applicanda id non vult: id intelligitur si modo patitur reum eximi, è carcere. Secundo moueor: quoniam si aliter iudicemus præcludimus viam humane libertati conseruandæ concessam, quæ neq; pactis, neq; iuramentis tolli potest, vt dixi. c. 1. nu. 45. Tertio moueor, quoniã alias debitor esset perpetuo in carcere si soluendo non esset quod Barbarum exemplum est, à iure repr obatum: vt in l. incredibile. C. de pœn. Quarto moueor auctoritate Ripæ, in l. obligationi generali, num. 30. versic. primo, vt non procedat. ff. de pigno. Vbi licet in ea sit sententia, vt valeat pactum, vt debitor carceratus non possit cedere bonis: de quo dixi c. 1. num. 4. id limitat, nisi immineat periculum, ne debitor moriatur in carcere: nam tunc iudex ex officio potest debitorem soluere è carcere, quia vita morituri debet præualere cuicumquæ causæ pecuniariæ. c. non satis. 86. distinctione, & dixi. c. 1. nu. 94. vbi alios citaui. * Quinto moueor, quoniam licet debitor non sit addicendus creditori inuito; id limitadum dummodo creditor patiatur debitorem solui è carcere. Sexto, quia ad hoc, vt debitor eximatur, è carcere: admissum est, vt soluat aliud pro alio, etiam inuito creditore, vt in Authen. hoc nisi. C. de solutio. & dixi. c. 1. nu. 46.

Et sic

Et sic non obstat, quod tradit Bal. in. d. l. quod si minor, quod aliud pro alio inuito creditore solui non potest, id enim verum nisi debitor sit inops, ut prolixè dixi in loco supracitato.

IO **C** Illud prætermissum nolui quod ea regula, ut qui non habet in bonis, luat corpore: habet locum in persona vili, non in ea quæ vilis non est: nam minima corporalis pœna exceder et omnem pœnam pecuniariã. l. in seruo. ff. de pœn. Et in persona honesta, & graui: notat Platea, in. l. nemo. num. 2. C. de exact. tribu. lib. 10. l. 1. & 2. ff. de pœn. Feli. in. c. ad liberandum. col. 1. de iude. latè. Bologni. in. r. pet. Auth. habita. col. 12. versi. & stante. C. ne fili. pro patre. Ias. in Auth. ad hęc, in fine. C. de iude. quare ea regula: solum in persona vili seruanda, non in nobili Bar. l. 1. §. si. ff. de pœn. Sali. in. l. & si seuerior. col. 2. versic. oppono, vnde. cimo. C. ex quib. caus. infam. irroge. sentit Puteus in tractatu de sindicatu, in verbo Iudex, versi. Iudex qui in criminibus, & in verbo pœna. cap. licet dicatur, in princ. Gaudinus in tractatu maleficio titulo, vtrum pœna possit augeri in fine Alex. & Ias. in l. si quis id quod. ff. de iurisdic. omn. iudic. Aretin. & Ias. in. §. pœnales. num. 44. Insti. de actio. Lup. in rubr. de don. §. 9. Co. var. vari. lib. 2. c. 9. num. 4. Hęc doctrina generalitèr intellecta vera non est: id enim nisi persona nobilis crimen atrox commississet: ex quo nobilitatem profus amitteret, & omni dignitate spoliatus teterrimo supplicio dignus esset. Et quæstioni subiiciendus esset: & quod attinet ad rē de qua agimus, scilicet ad materiam nostræ legis: non est inconueniens, ut persona honesta, & non vilis relegatur Oranum in Mauritania: ut militiæ adscriptus ex stipendio, satisfaciatur summæ in quam cōdemnatur: neque hoc ei est dedecus, licet nobilissimi generis sit, nam licet seruire creditori censetur pœna corporalis, ut dixi. c. 2. nō est ignominiosa, neque corpus ignominiosè cruciatur, præsertim hoc casu quo dicimus nobilem non tradendum creditori, sed militiæ, vel aliæ honestæ occupationi addicendum; quæ non est, neque dici debet pœna corporalis, ut dicitur sensus cōmunis. Præterea Gomezius in. §. item si quis in fraudem. num. 42. Insti. de actio. dissentit, à doctoribus docentibus in nobili non admittendam eam regulam: qui non habet in bonis luat corpore. Certè communis videtur

æquior, nisi pœna corporalis quæ in defectum bonorum imponitur nobili, talis sit, ut laborem potius irroget quam cruciatu: ita, ut luere sit pœna: hoc est impositum in pœnam, non sit pœna, quæ vel cruciet corpus, vel personam oneret contumelia.

II **C** Sed illud queri solet an debitor ex delicto putà fur, qui traditur damnū passo, debeat portare torquem ferreū, & certè iudicatu fuit, ut illud portet: maiore enim supplicio, & pœna dignus est qui debet ex delicto, quam qui debet ex contractu. Et cum qui debet ex contractu teneatur portare torquem ferreum, idem iudicandum in debitore ex delicto. Item hęc quadrant omnes rationes quibus. c. 2. nu. 47. dixi, torquem ferreum imponi debitori (scilicet) ne quis cum eò contrahat agnoscens addictū esse creditori, vel ne aufugiat, vel ut metu tantæ ignominie pecuniam quærat, vel absconditam proferat: hęc autē maiore contumelia dignus est quam qui debet ex contractu.

C Item illud dicitur prudentia; ut debitor ex delicto longioribus, & magis diuturnis operis grauetur quam debitor ex contractu: nā causa est odiosa, & fauore indigna, & supra hoc expedit reipublicæ delicta puniri, idē hoc temperamento vti debet, iudex, ut, & creditor cui pecuniam applicat eam recipiat, & reus sentiat ius dicentis seueritatem, & reatus pœnam.

12 **C** Rursus illud non omitendum, an debitor ex delicto, dicatur debitor: & cui debet dicatur creditor, tractant Bar. Alex. Ias. Decius, & ceteri in. l. 1. ff. si cert. pœta. & cōmunis est, quod non venit appellatione creditoris, ut testatur Ripa in d. l. 1. num. 94. Sed mihi mens stat. i, & communis vsus loquendi videtur considerandi, & res de qua tractatur, licet Ripa simpliciter teneat aduersus communem d. num. 94. docens, quod venit appellatione creditoris; Moeor quoniam DD. rem definiunt ex vi verbi Latini *creditum*, & cum hęc creditor non sequutus sit fidem eius, qui ex delicto debet dicunt, nō esse creditorem. Sed quid hęc ad legem vernacula lingua conscriptā, in qua, non est hęc verborum vis, neque proprietas, & mihi ridiculum videtur, si lex Hispanica lingua conscripta faciat mentionem creditoris verbo Hispanico *Acreedor* definire qui sint creditores ex proprietate verbi Latini *Creditor*, instructo hęc fillogismo creditor dicitur à credito, quia creditur

credidit rem suam alienæ fidei: ergo qui non creditur rem suam alienæ fidei; nō est creditor: & hinc inferitur, & serio definitur, incidētia negotia circa legem vulgari lingua cōscriptā, quæ intelligēda est iuxta vulgatum vsus loquendi, certè is dicitur creditor quem communis vsus appellat creditorem, licet ethimo ogia Latina verbi *Creditum*, & *Creditor*, non satis quadrent, neq; enim hęc curandum de proprietate Romani sermonis, sed vulgato sensu, quo Hispanica verba, & Cerdones, & Opifices interpretantur: verba enim legis vulgari lingua conscriptæ, interpretāda sunt iuxta vulgatum vsus loquendi, ut inquit Bar. in l. si quis finalibus. ff. de testam. tut. l. cū delationis. §. a finā molēdinariã. ff. de fund. instructo instrumētoq; legato. An autē statuto disponēte, ut creditor possit cōijcere debitorem suum in carcerem possit cōijci qui debet ex delicto, & dicatur creditor ille cui ex delicto debet, vide Bart. & omnes in. l. 1. ff. si cert. pœta.

S V M M A.

- 1 **P**RO minimare, ut pro ovo: datur actio furti, & pœna statuti etiam ob vnus nummi non solutum praticatur.
- 2 Cum aliquid faciendum restat, videtur nihil factum.
- 3 Ob non solutam pensionem reuincitur in commissum.
- 4 Etiam pro vno nummo non soluto, potest res vendita retineri à venditore.
- 5 Si ex forma statuti delinquens, certa summa soluta non veniat puniendus, punitur tamen, si in solutione vel vnus nummus deficiat.
- 6 Initium est expectandum.
- 7 Debitorem modicæ summæ non detrudi in carcerem, probatur.
- 8 Actio de dolo non datur pro modica summa.
- 9 Quælibet pœna corporalis, superat magnam pœnam pecuniariam.
- 10 Propter modicum defectum quis non punitur.
- 11 Relinquitur arbitrio iudicis quæ sit modica summa, & idem quod sit pretium magnum, & numero. 12.
- 13 Debitor aduocati, ex causa aduocationis, aduocato non addicitur.
- 14 Aduocatus tenetur pauperi gratis patrocinari, etiã si contrarium iurasset.
- 15 Aduocatus aliquid à paupere pro patrocinio sumens, peccat.
- 16 Sub pœna peccati tenemur proximum egenū eleemosynis iuuare, auctore D. Thoma.

- 17 Decima a paritori non soluitur, quando nec pecunia soluitur pro executione quam fecit.
- 18 Tutor non habet decimam de fructibus qui pupillo non soluuntur.
- 19 Iudex in causis miserabilium personarum sportulas non debet habere, etiam si pauper sponte offerat, & nu. 20.
- 21 Visitans Ecclesias à clericis pauperibus procuratorem non exigit.
- 22 Notarius nihil accipit à pauperibus pro instrumentis.

J An debitor modica, quantitas sit addicendus creditori. Et an quis pro pecunia quam debet aduocato, quia patrocinium ei prestitit, sit ei addicendus, si soluendo non sit, & quid in eo qui debet Algazel expensas. Cap. XII.

IO **Q** Væro deinde, vtrum debitor modicæ summæ, sit addicendus creditori si soluendo non sit. Videtur addicendum esse ex. l. si proprietarius. ff. de dam. infec. Vbi probatur etiam pro minima quantitate agi posse. Actio autem tunc verè habet effectum, quando per executionem, in persona ad effectum perducitur. Et quod possit agi etiam pro minima reprobatur glossa. in. §. gallinarum. Insti. de rer. diuis. quæ docet pro vno ovo dari actionem furti, licet inuidiosa sit, & odiosa: suadetur hęc sententia, quoniam si ex statuto pœna sit imponenda ei qui non soluerit, statim praticabitur, etiam si vnus nummus non solvatur, quoniam non soluitur summa debita: ita seuerè admodum docet Bal. in. l. cum sit. C. de sepul. viola. ex l. §. si fortem. ff. de verb. oblig. Alex. in. l. si quis id quod col. 2. nu. §. ff. de iurisdic. omni. iudi. Felin. in. c. ad liberandum. num. 4. de iude. Ias. in. l. 2. num. § 6. C. de iure emphit. Alex. consil. 105. num. 19. lib. 3. Ias. in Auth. qui rem. col. §. vers. venio ad primam. C. de sacrosanct. Eccles. Purpur. in. l. imperium. num. 335. ff. de iur. omni. iudi. Alex. in. l. si seruus plurium. in. fi. ff. si quis cautio. & Gomezius in. §. pœnales. nu. 18.

FF Insti.

- Insti. de actio. vbi dicit hanc communem.
- 2 ¶ Quia nihil videtur factum, cum aliquid restat faciendum. l. penult. in fine. C. de his quib. vt indign. c. 1. de baptismo. Et dicit Gomezius in d. §. poenales. nu. 19. quod licet hæc opinio sit dura, est cõmunis, & ab ea in iudicando & consulendo non est recedendum. Cum ergo poena corporalis imponatur pro modica summa videtur quod debitor modicæ summæ est addicendus creditori.
- 3 ¶ Suadetur hæc opinio, quoniam cū de iure res incidat in cõmissum, si non solvatur canon: idem dicendū, quādo non est solutus vnus nūmus ex canone debito, quoniā nihil videtur factum cum aliquid restat faciendum. l. pen. in fine. ff. de his quib. vt indign. Ita docet Bal. in l. cū allegas, nu. 13. C. de vsur. & in rubr. C. de contrah. empt. num. 11. l. in l. 2. num. 55. C. de iure emphit. & in Auth. qui rem. nu. 16. C. de Sacrosan. Eccles. Cum ergo propter parvā summam, non solutam, res addicatur creditori, videtur quod etiam debitor est addicendus, nam valet argumentum de re ad personam. l. miles ita. ff. de testa. mili.
- 4 ¶ His accedit, quod res vendita potest retineri pro vno nummo non soluto, glos. in l. res bona fide. ff. de contrah. empt. Bal. in l. si. C. cõmo. & in rub. C. de cõtrahen. empt. nu. 10. Alex. & l. in l. 5. §. fin. col. si. ff. de verb. oblig. l. in Auth. qui rē, nu. 16. C. de Sacrosan. Eccles. Alex. conf. 105. nu. 19. lib. 3. Bal. in l. pro hæreditarijs, col. 2. C. de hæredita. actio.
- 5 ¶ Rursus, si ex forma statuti delinquens non sit puniendus, si certam summam soluerit, puniendus est, si vel vnus tantum nūmus deficiat: vti scribunt Ang. in l. si seruus. §. si pluriū. col. 3. ff. si quis cautio. Ang. & Imola in l. in executione. §. poen. ff. de verb. obli. Cin. & Bal. in additione ad Specul. tit. de appellationibus, & in l. xdem. C. de loca. Fabianus Montesabinus, in tractatu de emptio. & vendi. col. 40. Bertachinus in tractatu Gabellarū. col. 81. Panthaleon in repe. l. 2. col. 13. C. de rescin. vendi. l. in Auth. qui rem. col. 6. C. de Sacrosan. Eccles. & in l. si. ff. in ius vocati, vt eāt, & in l. qui sine. ff. de cõdi. ob caus. col. si.
- ¶ Vltimò, hæc sententia comprobari potest ex pluribus, quæ circa minima tradiderūt Bal. in l. cum qui. §. in popularibus. col. 1. de iurei. Alex. in l. si seruus. §. si pluriū, col. 2. ff. si quis cautio. Ang. in l. qui

heredi. & in l. Meuius. ff. de condi. & demonstra. Bald. in c. illud, de præscrip. l. in Auth. qui rem. nu. 16. cum sequētibus. C. de Sacrosan. Eccles. Brunus in tractatu de statuto excludente fœminas, articulo. 124. quæst. 9.

¶ Mihi in hac quæstione videtur distinguendum: aut enim debitor traditus creditori, vt ei seruiat per quinquennium operas dedit per quadriennium, & decem menses, & peti eximi è potestate creditoris, quoniam iam modicum debet, & certè nō est eximendus à potestate creditoris.

6 ¶ Quoniam initium est expectandum, arg. l. Rutillia Polla. ff. de contrahend. emptio. ne. l. si ita. ff. de auro & argen. lega. l. si extraneus. §. in extraneis. ff. de minori. & in titio, quantitas erat magna, & pro magna fuit legitimè additus, & ita intelligendū, quod scribūt Doctores in locis supracitatis: inspiciendum enim, quod principaliter fuit actum. Si tamen nondum esset creditori additus, & alligaret pro minima summa neminem creditori addicendum, & certè me nō haberet aduersū, sed fauentē, siue tota summa debita sit modica, siue per solutionē residui modica reddita fuerit.

7 ¶ Moueor, quoniam qui debet modicam summam non potest pro debito tali cõijci in carcerem, nā de modicis non curat Pretor. l. scio. ff. de in integ. restitutio. & huic comprobandæ opinioni est textus aptus in l. Diuus Vespasianus. §. si. de iure patro. & docet Bald. in Auth. sed iā necesse. C. de dona. ante nup. l. in. §. 1. nu. 69. Instit. de actio. Ioannes Baptista Sansuerinus, in tractatu de debitore suspecto, & fugitio, in. 3. q. principali, nu. 3. Bal. in l. quicumque, col. pen. C. de seru. fugiti. Boer. decis. 349. nu. 6. & nu. 8. vers. & facit Iacobinus in l. si ab arbitro. nu. 7. ff. qui satisf. cogan. Floria. in l. alienationes, in si. ff. famil. hærcif. Roma. sing. 97. incip. dic mihi. Debitor autē qui in carcerem duci non potest, non est addicendus creditori, vt dixi. c. 3. nu. 2.

8 ¶ His suffragatur textus insignis (licet vulgatus) in l. si oleum. §. si. ff. de dolo, vbi probatur, quod actio de dolo, nō datur pro modica summa. Inquit lex: *Neque enim hæc actio passim indulgenda est, nam ecce in primis, si modica summa sit dari non debet.* Ergo cum actio de dolo non detur pro modica summa, quia est odiosa, & inuidiosus verbis proponitur: quanto minus pro modica summa homo liber addicetur creditori: & quasi in serui-

feruitutem dabitur indutus torque ferreo, quo præclare seruorū miseriam supererat, & in profundum ignominia, & calamitatis detruditur, vt dixi. c. 2. num. 34. Ad eò enim durū est addici creditori, vt debitor additus censetur pati poenam corporalē, vt probaui. c. 2. num. 36. & c. 3. nu. 6. Confer opprobrium obueniens conueto actione de dolo, hoc est audienti inania verba parum honesta cum opprobrio additi debitoris. Sic pro paruo debito nemo potest iurari, vel nominari, vt suspectus autore Bal. in Authent. sed iam necesse. C. de don. ante nupt. Roman. sing. 97. l. in l. sciendum. num. 12. ff. qui satisf. cogan. C. pol. in l. 1. §. sed sciendum. num. 63. ff. de ædili. ædilit. Rom. conf. 320. incip. hæc istorum. col. 1. vers. 3. Et in simili, vide Bal. in Authen. præterea. C. vnde vir, & vxor. Ex his apparet verius esse, quod etiam si poena ratione delicti imponatur, in casu quo condemnatus certam pecuniam, non soluat talis poena non imponēda, si pecunia sit modica, quia quælibet poena corporalis supererat magnam poenam pecuniariam. l. in seruorum. ff. de poen. Ita magis piè docet l. in. §. poenales, num. si. Instit. de actio. & in l. si quis id quod num. 28. de iurisd. omni. iudi. & in l. 1. §. si. col. 1. ff. de verbo. obligat. Franciscus Curtius in additionibus ad Alex. in d. l. si quis id q̄ Boer. decis. 349. nu. 8. vers. tamē istud. Hæc opinio videtur probari ex textu, & glossa, in c. suam de poen. Vbi qui soluit maiorem partem pecuniæ, liberatur à poena corporali, & certè, hæc opinio est æqua, & videtur amplectenda, præsertim, si debens magnā summā soluat maiorem partem, & reliquum quid desit. Nam habenda est ratio, quod punitur soluendo tantam summam, & quod hinc viget maior ratio probandi hanc opinionem, quam in casu, quo tota poena est modica, & ex ea nihil solvere potest, & tamen adhuc eo casu vera est.

10 ¶ His accedit, quod propter modicum defectum, non est quis puniendus, autore Bal. in Auth. ingressi, nu. 19. C. de Sacrosan. Eccles. idē Bal. in l. quicumque. num. 6. C. de seru. fugi. & ibi dicit, quod pro minima poena pecuniaria ei qui soluendo non est: non est imponenda poena corporalis, argumento textus in l. illicitas. §. fina. ff. de offic. Præsid. Baldus in l. quicumque, col. 2. C. de seru. fugi. l. in. §. poenales. num. 80. Institut. de actio. Boer. decis. 349. num. 7.

Quæ opinio pia est, & Christiana, si enim delictum magnum fuisset, vel castigationē dignum, nō minima, sed magna poena imponeretur, ergo si delictum fuit leue æquum est, vt propter culpam leuicem nemo Christianus luat corpore, si in bonis non habeat. Ita enim suadet leuitas criminis: leue enim fuisse oportet, pro qua minima poena imponitur, dicit etiam humanitas, & imitatio diuinæ misericordia, ad quam diuinis literis reuocamur. Nam corpus hominis Christiani non est torquendū, neq; flagellandum, nisi ex causa graui, magna enim est defensio esse Christianum regni cœlestis cohæredem, & membrum Christi capitis nostri. Quæ opinio mihi etiā videtur verissima, quando quantitas magna esset soluēda pro poena, & modicum quid, solui non posset, non enim pro modica summa corpore luere debet, tum quia modica est, tum, quia soluendo magnam summam (præter modicum quod restat) satis punitus fuit, durius enim est spoliari magna quantitate quam habes, & modicum quid soluere non posse, quam modicum debere, & non habere vnde soluas. Magis enim acerbum nobis est spoliari his quæ habemus: quam carere his quæ nunquam habuimus, præsertim si modica sint. Confirmatur hæc efficacissimè: quoniam proximum ægentem tenemur elemosynis iuare, vt ex Beato Thoma, & cæteris Sacri, & Humani Iuris professoribus, probo infra num. 10. Nullus autem casus potest excogitari in quo magis necessarium sit proximum subleuari, quam hic de quo loquimur cum non solum egeat, verum etiam debeat, & in libertatis, & corporis periculum veniat. Remittat ergo creditor modicam summam, vel Iudex equi, & boni custos faciat diuinum præceptum præstari, & modicam summam elemosynæ nomine remitti, absoluat que debitorem, ne vel corpore poenas luat, vel creditori in seruitium abdicatur. Ex his infertur, quod regula tradita supra num. 6. quod pro modica summa debitor non est detinendus in carcere: procedit etiam si modicam summam debeat ex delicto. Nam licet delictum poenam mereatur, leue fuisse oportet, pro quo modica summa erogari iubetur, & si fuit graue: satis expiatum fuit soluta summa, à lege, vel Iudice imposta, & licet modicum quid desit non est pro eo vir Christianus carcere præmendus.

- C**um ergo pecunia debita ratione delicti non exigatur, vsque ad inflictionem poenae corporalis, si summa parua sit: quanto minus infligetur poena corporalis debitori inopia laboranti qui modicam summam, non ex delicto, sed ex contractu debet? additio enim, qua debitor inops traditur creditori, habet vim poenae corporalis, vt dixi. c. 2. nu. 3. cap. 3. num. 6. Poffem hanc opinionem, vt recentioribus quibusdam moris est communire pluribus, quae DD. in varijs locis circa minima, tradunt. Ego apta tantum produxi, mallens pauca bona, quam multa qualiacumque referre; quod si auidus magis, quam elegans lector velit plura circa minima videre, amplectatur Corseti tractatum de minimis, & euoluat quae refert Brunus in tractatu de statuto excludente foeminas artic. 9. q. 12. Iaf. in Auth. qui rem. C. de sacros. Eccles.
- ¶** Non obstant ex aduerso prolata: na falsum est pro vno oio dari actionem furti, & ita Zasius lib. 2. respons. cap. 26. reprobabat post alios glosam in §. gallinarum. Insti. de rer. diuis. Rursus non obstant cetera argumenta, quoniam partim sunt falsa, partim non obstat, vt ex superioribus apparet.
- ¶** Quae autem dicatur modica summa est in arbitrio prudentis iudicis autore Bal. in l. vna. nu. 4. versic. quae autem sit magna. C. de conse. & consi. 181. incip. primo quero, col. 1. lib. 3. Collectar. in. cap. ceterum. in principio de donat. Alexand. consil. 131. incip. in causa vertente coram praetore. col. fia. vers. nimis autem, lib. 1. Notat Corsetus in tracta. de minimis, col. 3. versic. 16.
- 12** **¶** Sic relinquatur arbitrio iudicis, quod sit praetium magnum, vel paruum: iuxta glosam in §. praetium, Insti. de emptio. & vendi. Cepola in tractatu de simulatione contractus, charta. pen. versic. sexta & vltima. Barba. consi. 51. lib. 1. Bertran. consi. 339. num. 3. lib. 1. & consi. 236. num. 3. lib. 2. & consi. 77. num. 4. Item quod dicatur paruum seu magnum relinquatur arbitrio iudicis, vt opinatur, Bald. in l. 1. C. si aduer. vendi. Ioan. Andr. Barba. Imola. Coilect. in. c. fi. col. fi. de dona. Sali. in l. fi. in. 1. oppositio. ne, vers. sed adhuc restat. C. de cotrahē. emptio. Imola in. c. Quintaualis. col. 24. de iureiur. Alex. in l. si arbitrato, col. fi. ff. de verbor. obli. & consi. 102. col. 3. lib. 2. Barba. in cap. propter sterilitatem, de loca. & col. 21. col. pen. lib. 2. Corne. consil. 9. col. 3. lib. 1.
- Decius conf. 180. incip. visa renuntiatione, col. 1. Butrius in. c. cum dilecti, col. 12. de empt. & vendi.**
- 13** **¶** Sed an debens mihi, quia aduocatus eius fui, debeat mihi addici si soluendo non sit, & certè non addicendus: textus est expressus in l. 20. Stilli, inquit lex. *El abogado por su salario, si aquel que ha de dar salario no ha bienes de que lo pague, no se lo dara por preso, vaya el ayuda que le hizo por amor de Dios.* Nota verba: *No se lo dara por preso, quae significant non esse addicendum creditori, vt efficaciter probaui supra capite. 5. De debitore ex fideiussione nu. 13. Leges enim antiquae huius Regni debitorem additum appellant, Preso: nam videtur esse in carcere cum voluntate creditoris sequatur, vt dixi in. d. loco.*
- 14** **¶** Confirmatur haec opinio, quoniam aduocatus tenetur proximum egenum gratis patrocinio iuuare, vt pie & erudite scribit Beatus Thomas. 2. 2. quae st. 71. artic. 1. Frat. Domin. Soto, de iusti. & iur. libr. 5. q. 8. artic. 4. Alexander Halensis. 3. par. summa. q. 48. membro. 1. Diuus Antoninus. 1. part. Theolog. tit. 6. c. 2. §. 1. Gabriel. in. 4. distinct. 15. q. 6. conclusionē. 9. dubio. 4. Ang. in summa, verbo *Aduocatus*, ver. 11. Et ita sanxit Benedictus. 12. Romanus Pontifex, in constitutione incipiente, dicens, & necessariū estimamus, vt testatur Ioan. Andr. ad Specu. tit. de aduocato. §. 1. vers. Item quod non habet. Et è nostris scribit Albe. in prohemio Codicis, col. 4. nu. 18. Bal. in l. furiosi, per illum textum, in verbo gratis. C. de nup. & in l. si ad excludendam post medium. C. de iureiur. qui scribit aduocatum non debere in causis pauperum seruire iuramentum quo promissit nunquam gratis patrocinium praestare.
- 15** **¶** Et aduocatus aliquid accipiens, à paupere peccat: vt opinatur Alber. in l. vnica. col. fi. C. de suffra. & in l. nec quicquam. §. fi. ff. de offi. Procon. & Iaf. in ea. l. §. vbi decretum, col. 2. Idem Iaf. in §. tripli. col. pen. Insti. de actio. Hosti. Abb. & Felin. in. c. si pro debilitate, col. fi. paulò ante fin. de offi. deleg. Aufrer. in additione capell. Tholosana. q. 481. Cacialupus in tractatu de aduocatis, q. 3. Sed mirum est, quam haec non cogitent togati vultures, quibus praecleara occasio demerendi Christum semper adest, si pauperibus suis faueant, dominus illis inferat cor nouum, nam, vt nunc sunt eorum mores non video. quare non debeant audire illa praeclearam quibus eos onerat

Apu-

- Apuleius libro decimo Metamorph.
- 16** **¶** His accedit, quod *Sub poena peccati* tenemur proximum egenum elemosynis iuuare vt probat sanctus Thomas. 2. 2. q. 32. art. 5. & quodlibet. 8. articulo. 12. Caietanus in opusculo de praeccepto elemosinae. Abbas in. c. si verò. col. 4. de iureiurand. Archidiaconus in cap. 1. prima distinct. Archiepiscopus Florentinus in secunda parte, titulo. 1. cap. 24. in fine. Lupus in repetitione. capit. per vestras. §. 12. Tertio propter versic. & facit num. 3. de donatio. inter virum & vxorem, & nouissimè Sebastianus Medices in allegatione in causa pauperum, quam nupè edidit, per totam; quae est extra tractatus eiusdem.
- ¶** Ergo cliens non addicetur aduocato, etià si non possit ei soluere salarium, sed aduocatus libenter id remittet; centuplū in hoc mundo accepturus, & post mortem vitam aeternam. Quod intelligo verum, siue cliens à principio fuerit pauper; siue post amissus facultatibus ad inopiam perueniat. Hoc enim casu videtur loqui d. l. 20. Stilli. Et hic vigent, & clamant omnes rationes supra allegatae: magis enim discuciat animo, qui diues olim, nunc paupertate praemittitur: quam qui semper pauper, nunquam benignae fortunae indulgentiam sensit. Ideo ille magis miseratione dignus, & faciunt ad probationem huius sententiae quae dico infra numero sequenti. Sed quid si apparitor, quem Alguazelum vulgo vocamus petat captum debitorem sibi addici, quia non soluit decimam sibi ratione executionis debitam iuxta mortem aliquarum Hispaniae urbium, an rectè petat, si debitor soluendo non sit.
- 17** **¶** Reperio, quod Auendanius in suo libro de exequendis mandatis. cap. 17. num. 6. scribit, quod decima non est soluenda apparitori, quando non soluitur pecunia, pro qua fit executio; vnde infert, quod si debitor conijcitur in carcerem, & dedit bonis decima non est danda apparitori, ex notatis per Puteum in tractatu de Sindicatu, verbo, *Expense*, & quia lex Regia iubens, vt decima detur apparitori, loquitur de decima pecuniae quae soluitur, hinc autem debitor, quia non soluit traditur creditori. Mihi videtur distinguendum, aut enim debitor non habet vnde soluat pecuniam, pro qua facta fuit executio, & certè verū videtur, vt apparitori decimam dare non debeat: nam hoc verbum decima est relati-

- uum ad quantitatem pecuniae, quae soluitur, vt (scilicet) iuxta eam deducatur decima, cum autem nihil soluat, certè ex eo quod non soluitur, non est deducenda decima.
- 18** **¶** Sic pupillus non soluit tutori decimam de fructibus, qui non soluitur. vt pluribus argumentis probaui in tractatu de decima tutori Hispanico iure praestanda. cap. 27. numero. 9.
- 19** **¶** Sic iudices in causis miserabilium personarum non debent habere sportulas argumento, textus in Authen. de iudicibus. & ne autem, ita docet Bald. in Authen. generaliter. col. 1. C. de Episc. & Clerici. Henric. in. c. cum ab omni. col. 1. de vita & honestate clerico. Cardi. in Clemen. statutū, in. 1. opposi. de electio. licet niter. Sed est textus expressus in Auth. de manda. Princip. §. sit tibi quoque, notat glossa in cap. cum instantia, in verbo peregrinari, de censib. Et probat textus in. c. statutū. §. in super. de rescript. in. 6. vbi probatur, quod Iudex non debet à paupere expensas accipere, etià si peregrè proficiatur, & ibi notat glossa, & ampliant DD. etiam si pauper spontè offerat expensas; ita ibi notant Archidia. Domini, & Ioan. Andr. argumento, text. in l. C. de salgamo hospiti. non praestando, lib. 12. textus in l. si. §. vt autè ibi, *Vel spontanea voluntate offerentibus.* C. de remilita. eod. lib. & in. c. Romana. §. pen. ibi: *Qualitercumque offeratur,* & in cap. exigit, ibi: *Etiam à volente recipere,* de censib. lib. 6. gloss. in l. inuitus, & ibi Bar. & Decius. ff. de regul. iur. Bald. in Auth. sed hodie. C. de Episc. & Cleri. Ancha. conf. 271. incip. de titulis. col. 4. vers. superest videre. Felin. in. c. cum M. Ferrariensis. col. 12. vers. & in proposito, de constitut. & in. c. 1. in fine de simo. Hippo. in l. constitutū. col. 1. ff. de sicca.
- 21** **¶** Sic laborans in visitando Ecclesias, non debet à clericis pauperibus procuracionem exigere: iuxta glosam in. c. instantia, in verbo *Prægruari.* de censib. citat textum in. c. placuit. 1. q. 2. vbi probatur, quod à pauperibus nil salarii nomine exigendum.
- 22** **¶** Hostien. & Ioan. Andr. in. c. procuraciones de censib. DD. in. c. cum Apostolus, co. titulo. sic Notarius pro instrumento nihil accipere debet à paupere. l. tam de mentis. in fin. iuxta gl. C. de Episc. audi. Roma. in rep. l. si verò. §. de viro, in. 25. Fallè. ver. 6. ff. sol. matr. Iaf. in §. tripli. col. pen. Insti. de actio. & in l. nec quicquam. §. vbi decretū. col. 2. ff. de offi. Procon. Alex. in l. argen-

Ff 3. tarius

tarius. in princ. col. fin. ff. de æden. Decius in. c. 1. col. 26. vers. restringitur. de proba. His autem omnibus salarium datur pro labore administrationis sicut Alguazelo cum autem ipsi salarium non auferant, a paupere idem in Alguazelo dicendum. Ut sit debitor non habeat unde soluat, non possit petere, ut sibi addicatur ratione pecunie debite ob executionem. Neque obstat, si quis obiciat seruitium habetur loco pecunie: ergo de seruitio, vel eius va ore debet prestare decimam. Sed certe hoc est summum ius persequi, & inspecta æquitate, & communi usu loquendi: verius est hunc non esse soluendo, & ea ratione, scilicet, quia non est soluendo addicatur creditori, cum autem non sit soluendo, non debet decimam Alguazelo. Et licet opere habeantur loco præteriti, non sunt presentes, neque faciunt, ut in præterito debitor inops videatur habere bona, nam & incertum est, an in posterum sit victurus.

¶ Si tamen debitor haberet unde solueret debitum, pro quo sit executio: & non haberet unde solueret decimam Alguazelo, certe ille, ad cuius petitionem facta fuit executio recuperabit integrè suum debitum, tanquam antiquius, neque Alguazelus poterit inde extrahere suam decimam: quia creditor, ad cuius petitionem facta fuit executio, nil sibi debet, & lege Regia cauetur ne Alguazelus possit salarium executionis accipere quousque satisfactum sit creditori, ut probatur in pragmatica. §. 7. versiculo. *Otro si, que no lleue*, quæ hodie habetur. l. 7. titulo 21. lib. 4. Nouæ Recop. Quæ ratione in nullo ex his casibus debitor addicendus, & generalitèr ratione expensarum nemo est detinendus in carcere, si soluendo non sit, ut rescripto nostrorum Principum æquissimè definitum est, & sic seruatur & indicatur, in Regio senatu Granatensi, neque seruatur. l. 99. Stilli. Quis autem de iure communi debeat soluere Alguazelo, vide Plateam in. l. cum se pè. vers. sic. ult. C. de æroga. milita. annone. lib. 12.

S V M M A.

- 1 Collegia, & monasteria possunt bonis cedere.
- 2 Civitas debere potest.
- 3 Pro debito publico, bona publica. & communia capi debent: & non bona priuatorum.
- 4 Iure Regio senatus ciuitatis distribuit collectam inter ciues usque ad octo aureos, & non plus: etiam ex causa maxima & egestatis.

- 5 Non soluentes collectam post tempus constitutum possunt capi.
- 6 Ciuitatem castigari, & poenam pati potest.
- 7 Multitudini licet parcendum sit, tamen Rectores & Primarij sunt puniendi.
- 8 Ob ingratitude contra donantem commissam, Abbas & conuentus à monasterio expelluntur: & donatio non reuocatur.
- 9 Pro debito vniuersitatis, non capiuntur singula.
- 10 Ciuitas in personalibus poenis non punitur.
- 11 In delictis multitudini parcitur.
- 12 Debitor ciuitatis, aut vniuersitatis, si soluendo non sit, an addicatur creditori.
- 13 Municipium & res publica potest habere seruos.
- 14 Seruus potest esse Tabellio.
- 15 Debitor Fisci, nisi realitèr soluant, capiuntur: licet dent fideiussores.
- 16 Debitor Fisci non vititur remedio cessionis bonorum.
- 17 Pauper contumax, an cedat bonis.
- 18 Debitor collectorum si sit inops, potest vti cessione bonorum.
- 19 Contumax in non obediendo superiori dicitur committere crimen.
- 20 Inter Fiscum, & priuatum non inducenda differentia, nisi à iure exprimat.
- 21 Fiscus vititur iure communi.
- 22 Fiscus in exigenda credita sua, melioris conditionis est, quam priuatus.
- 23 Et ibi de opinione Ferdin. Minchaque.
- 24 Quodcumque instrumentum habet executionem aduersus debitores Fiscales; ad hoc, ut executione procedatur, dummodo sit liquidum, nu. 22. & quomodo, & quando possit executari. nu. 23.
- 25 Fiscus etiam ante diem exigit.
- 26 Debitor ciuitatis, quando debeat soluere.
- 27 Exactor creditorum non cedit bonis.

¶ An dispositio huius legis exerceat in vniuersitatem debentem, vel in hominem debentem ciuitati, vel vniuersitati. Cap. XIII.

QUERO deinde, an dispositio huius legis habeat locum in ciuitate, vel vniuersitate debente: an omnes de collegio, vel vniuersitate, vel aliqui ex eis putant Rectores, vel Primarij administratores sint creditoribus addicendi. Videtur addicendos esse, quoniam collegia, & monasteria, & quælibet vniuersitates possunt cedere bonis, ut in Auth.

Auth. ut determinatus sit numerus clericorum. §. inuestigantes: notat Albe. in Rubrica. C. de cessione bono. Zasius in. §. fi. col. pen. Insti. de actio. & ibi Nicolaus Neapolitanus, Ang. & Iaf. nu. 10. vbi dicit, quod vniuersitas fabricarum, & similitum potest cedere. Hanc autem additionem, qua debitor inops traditur creditori, vulgo appellamus *Cessionem bonorum*, licet præposterè, ut docui c. 2. nu. 2. & ita eam appellant leges Regie.

2 His accedit, quod ciuitas debere potest. l. ciuitas, & ibi omnes DD. ff. si cert. petat. & in. l. 4. §. actor. ff. de re iudi. l. 3. tit. 2. par. 3. Et si ciuitas, vel vniuersitas pecuniam publicam, vel bona publica habeat, quæ nostri vocant *Bursam communem*, ea primo excutienda sunt, ut ex eis satisfiat creditoribus. l. 1. §. quod si nemo. ff. quod cuiusque vniuers. nomi. Et si vniuersitas non habeat rem communem, compelluntur qui sunt de vniuersitate distribuere collectam: uti censet glos. in. d. l. 1. §. si nemo. & ibi notant Bar. Bal. Ang. & Paul.

3 Non enim debet capi bona priuatorum pro debito publico, sed bona publica, & communia, Regia. l. 3. tit. 2. par. 3. notat Paulus in. d. l. 1. §. quod si nemo. Ideo deficietibus bonis ciuitatis communibus, ex quibus solui possit ciuitas potest ratione necessitatis imponere collectam, ut notat DD. in. d. §. quod si nemo. qui citant glosam in Auth. quibus modis natura. effici. sui. §. si quis igitur, & ibi notat Ang. Specul. titulo de sentent. excep. §. sequitur. v. si. quid si vniuersitas. Bal. in. l. etiam. C. de execu. rei iudi. Bartol. in. l. 4. §. actor. ff. de re iudi. scribit, quod pro tali causa non poterunt capi aliqui in solidum, sed pro parte, quia non est debitum proprium, sed vniuersitatis. l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rer. diuis. l. sicut. §. 1. ff. quod cuiusque vniuers. nomi.

4 Apud nos, iure Regio nullus senatus vilius ciuitatis huius Regni, potest distribuere inter ciues collectam quæ excedat aureos octo, etiam si egeat, & causam habeat necessariam, sed recurrendum est ad Principem. l. 6. & l. 7. tit. 1. lib. 7. Ordina. Quod rectè, & prudenter est constitutum aliàs breui considerent florentissimæ quæque vrbes, si in potestate iudicis, & decurionum esset imponere ciuibus collectam pro necessitate, quid enim non machinarentur illi? Et illi quibus imponitur collecta, possunt capi, si non soluant post tempus constitutum. l. 1. ff. de mun. & hon. & si aliqui non possint pro sua parte soluere collectam ceteri

de vniuersitate tenebuntur. l. 1. C. de omni agro deserto, lib. 11. Ang. Imola, Paul. & Alex. in. d. l. 4. §. actor. ff. de re iudi. Bart. DD. in. l. ab omnibus. ff. de leg. 1.

6 Deinde ciuitas castigari potest, & poenam pati, laut facta. §. fin. ff. de pen. l. metum. §. animaduertendum. ff. quod metus causa. Et quando patitur, versiois, & aratri poenam: vide. l. si usufructus ciuitatis. ff. quibus modis vsus amittat Fr. Budèu, ibi. Cæli. Rodigi. lectio. antiq. lib. 14. c. 3. His congruit quod Rectores capi possunt pro debito ciuitatis auctore Bal. in. l. etiā. nu. 19. C. de execu. rei iudi. addici autem creditori, instar est capturæ, ut dixi. c. 2. nu. 9.

7 Præterea, licet multitudini sit parcendum: tamè Primarij, & Rectores puniendi sunt. l. quoniam. C. ad leg. Iul. de vi. l. siue. C. de exacto. & excus. lib. 12. & ibi notat Luc. Pen. col. 2. in fi. vers. & nota. Inno. in. c. sanè. de tēp. ordi. Abb. in. c. clericos. de cohabit. cleric. & muli. Bald. in sua margarita, in verbo *Multitudo*, & conf. 397. col. 2. lib. 3.

8 Sic si Abbas & monachi sint ingrati, delinquendo aduersus donatorem, Abbas cum conuentu expellitur à monasterio, & tamè donatio non reuocatur, & sic puniuntur personæ, sed non Ecclesia, glossa finalis in. c. de hoc. de simo. & ibi sequitur Anania. col. pen. Felin. c. nouit. col. 8. de iudi. Dñi. in. c. 1. §. ad hæc. de relig. domib. lib. 6. Lupus in repe. Rubr. de dona. int. vir. & vxor. §. 66. incip. illud autem. num. 23. versiculo imò plus.

¶ Quare videtur dicendum, ut saltè ex debito, quod ciuitas contraxit ex delicto, ciues, & capi, & addici possint, ut dixi supra capitulo. 11. De debitore ex delicto. Sed tamè his non obstantibus contraria sententia probanda videtur.

¶ Primò, quoniam debitum vniuersitatis, vel ciuitatis non afficit singulos ciues, ideò vniuersitas tenetur: non singuli ciues, non enim est debitum proprium, sed vniuersitatis. l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rer. diuis. l. sicut. §. 1. ff. quod cuiusque vniuers. nomi. Bartolus in. l. 4. §. actor. num. 7. ff. de re iudicata, ibi Alexander, & Iaf. numero. 23. Bar. in. l. ciuitas. numero. 9. ff. si certum petatur. Baldus in. d. l. 1. §. quod si nemo. col. 2. ff. quod cuiusque vniuers. nomi. Martinus Lauden. in tractatu de Fisco. quæst. 79.

9 Vbi dicit, quod pro debito vniuersitatis singuli capiuntur Angelus in lege. l. §.

1. §. quibus. ff. quod cuiusque vniuersi nomine Raphael Cuman. l. continuus. §. cum quis. ff. de verb. obligatio. Franciscus Marcus decisione Delphin. 80 §. columna. 1. & 2. Sic Bal. in. l. etiam. col. 3. vers. sed nūquid Abbatisa. C. de executio. rei iudica. dicit quod licet mulier, Iure Codicis, posset conijci in carcerem pro debito tamen Abbatisa pro debitis monasterij non potest personaliter capi ab Episcopo, argumento. cap. Odoardus de solutio. & sequitur Rodericus in repetitione. l. 2. titul. De los gouernos, quæstione. 3. col. 4. versic. adde etiā. Ergo cum pro debito ciuitatis singulis ciues capi non possint, cessat hinc dispositio huius legis, quæ minimè est exercenda aduersus eos qui in carcerem duci nō possunt, vt dixi. c. 3. num. 2.

¶ Preterea cum hæc lex loquatur circa personas debitorum, non est exercenda aduersus ciuitatem, vel vniuersitatem, lex enim loquens in personis, non habet locum in ciuitate, autore Bald. in Rubr. C. ad Trebellian. l. si quis maior. num. 10. C. de transactio. Bal. in. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur.

¶ Rursus, cum aduersus singulos ciues dispositio huius legis exerceri non possit, manifestum est, quod aduersus ciuitatē exerceri non poterit. Ciues enim faciunt ciuitatem, & cum singuli creditoribus addicendi non sint, certè neq; ciuitas addicetur, nā ciuibus ipsis ciuitas constat.

¶ Deinde ciuitas est nomen iuris in quam dispositio huius legis exerceri non potest, vt patet ex Bar. in. l. aut facta. §. fina. nu. 6. colum. pen. ff. de pœni. vbi scribit, quod licet regularitèr ciuitas puniri possit, id non est possibile in pœnis personalibus, putà, si imponatur pœna capitis, ideò illa pœna commutanda in aliam: ita etiā dispositio huius legis dictans, vt debitor inops addicatur creditori non potest vlllo modo exerceri aduersus ciuitatē, vel vniuersitatem debentem, non enim ciuitas, vel vniuersitas creditoribus tradi possunt. Hoc dicit ipse sensus communis, & satis probatur in. l. semper. §. quibusdam. ff. de iure immu. vbi probatur collegia, & vniuersitates immunes esse à laboribus personalibus.

¶ Postremò facit, quod etiam in delictis parcitur multitudini. cap. vt constitueretur. §. 0. distinctione. cap. ordinationes, in sine. cap. ipsa pietas. cap. non potest. Et ibi

glos. c. quisquè. 23. q. 4. cap. deniquè. & ibi glos. 4. distinct. c. cōmesationes. 44. distinctio. Textus optimus, in. c. quoties à populis. 1. q. 7. c. fanè. de tempo. ordina. Ex quo versiculus ille dimanauit.

Ob populum multum crimen pertransit inultum. ¶ Idem probatur in. c. si. de transact. glossa in. l. aut facta. §. si. ff. de pœn. Ang. in. l. penul. ff. ad leg. Corne. de Sicca. Innocè. in. c. dilectus. ad finem de simo. Lucas Penna. in. l. siue. col. 3. C. de exact. & excusat. libr. 12. Imol. in. c. 1. col. 4. de offi. delega. Hippo. in. l. 1. §. si in rixa. col. 8. vers. vltimus, adde. ff. de Siccar. Abb. in. c. dilectus de simo. Additio autem, qua debitor inops traditur creditori, habet vim pœnæ corporalis, vt dixi c. 2. num. 36. & c. 3. num. 6.

¶ Non obstant quæ ex aduerso stare vidètur. Non obstat, qd ciuitas, & vniuersitas debere possunt, non enim sufficit debere, ad hoc, vt habeat locū dispositio huius legis nisi is qui debet, capax natura sit, vt in eum decretum huius legis exercentur. Sit exemplū, omnis homicida, ex lege, capite punitur, tamen ciuitas non punitur capite, quoniam capitis pœnā subiri nō potest.

¶ Nō obstat qd ciuitas potest cedere bonis, nam additio de qua agimus nō est cessio, imò tollit prorsus hæc lex beneficium cessionis bonorū Iure Ciuili inductum. Non enim sufficit dicere *Cedo bonis*, vt debitor molestari amplius nō possit: imò eius persona capitur, & in seruitium traditur. Huius autem additionis exercitium non est practicandū aduersus ciuitatē, vel vniuersitatē. Iōiū cogi poterūt cedere bonis, iuxta formā iuris Romani, vt supra probaui. Nō obstat qd retuli ex Bal. in. l. etiā. nu. 19. C. de execu. rei iudi. nā ipse Baldus qui dicit Rectore ciuitatis capi posse pro debito ciuitatis, negat personā Rectoris obligatā esse, sed ideò capi, vt solutio citius, & facilius fiat. Cū autē loquamur in casu quo ciuitas nulla bona habet, cessat fundamentū propter qd rector ciuitatis capi potest; neq; sufficit quē capi posse, nisi etiā si debitor, ad hoc, vt creditoribus addici possit. In summa, si ciuitas casu bona amisit, nō tenetur vlllo modo pati additionē, etiā si eius capax esset: quoniā dispositio huius legis nō est exercenda aduersus debitore qui casu bona amisit, vt probaui. c. 4. de debitore qui casu fortuito, vel sine culpa sua bona amisit. per totū. Si autē bona ciuitatis absupra fūt culpa rectorū, vel dcurionū, vel alteri cuiusvis qui inops

inops est, & hoc casu ciuitas cedit actiones creditoribus; creditor autem debitorē ciuitatis sibi vendicabit, & operas, & obsequia sibi præstare coget. Si autem pro debito ciuitatis aliqui ciues obligati essent, an si neq; ciuitas, neque ipsi soluendo sint debeant addici creditoribus: vide quæ dixi supra. c. 5. De debitore ex causa fideiussionis.

12 ¶ Quid autem dicendum in debitore ciuitatis, vel vniuersitatis; si soluendo non sit, an est addicendus creditori? Et certè addicendus est, vt seruendo creditum reponat, ita definitum extat in. l. 78. in volumine antiquarum pragmaticarum, cuius verba sunt: *Per qualesquier deudas que deuaa qualesquier Cōcejos, o vniuersidades, dende luego aya de traer una argolla de hierro al cuello, tan gorda como un dedo.* Idem in debitore Fisci; non enim Fiscus peioris debet esse conditionis, quam creditor priuatus: imò est priuilegiatus.

13 ¶ Neque præposterum est, vt debitor ciuitatis addicatur ciuitati, nam municipium, vel respublica possunt habere seruos: vt in rubrica, & toto titulo. C. de seruis reipubl. manumi. l. 1. C. de solu. & libera. debito. ciuil. lib. 11. neq; commoda est interpretatio eorum qui dicunt seruos publicos esse tabelliones.

14 ¶ Nam seruus non potest esse tabellio. l. generalis. C. de tabula. lib. 10. glos. in. l. 2. ff. de adop. & in. l. 2. C. eo. titulo, neque tabellio qui ingenuus esse debet oportet, vt manumittatur, & tamē est titulus in iure: cuius inscriptio est, *De seruis reipublica manumittendis.* Et qui in re vera fuerint serui, notant Platea, & Penna in d. l. 1. C. de solu. & libera. debito. ciuil. lib. 11. Sic Valerius Maximus lib. 2. c. 3. vbi de Mario inquit, *Missus ad eum occidendū in priuata domo Minturnis clausum seruus publicus natione Cimber.*

¶ Idem dicendum in Fisci debitore, si soluendo non sit: non enim Fiscus debet esse peioris conditionis, imò in multis est priuilegiatus. Sed contra facit, quod debitores Fisci, non effugiunt carcerem, etiam si det fideiussorem de euictione: vulgo dictum, *De saneamiento*, licet cæteri debitores in carcerem duci non possunt, si dent fideiussorem, vt dixi. c. 1. nu. 26.

15 ¶ Quod autem Fisci debitores sint capiendi, nisi realitèr soluerint, etiam si dent fideiussorem probatur in. l. 8. titulo. 4. lib. 6. Ordin. l. 130. *Del quaderno de las Alcaualas*, licet enim habes fideiussorem dicatur es-

se soluendo. l. si plures. §. preterea. ff. de fideiussoribus: tamen in Fiscis, vt non capiatis, non sufficit esse soluendo, sed oportet vt soluas.

16 ¶ Confirmatur hæc opinio, quoniam debitor Fisci non potest cedere bonis, neq; vt beneficio cessionis bonorum: si debitor sit ratione collectarum. l. propter honorem. C. qui bonis ced. poss. & ibi hoc notat. Bal. vel si sit cōtumax citat. l. nemo. C. de exacto. trib. lib. 10. notat Cin. in. l. 1. q. 1. C. qui bono. cede. poss. Bar. in. l. cum eo. nu. 4. ff. ad leg. Iuliam pecula. Martin. Lauden. in tractatu de Fiscis, quæstione. 73. & Franciscus Lucan. eodē tractatu, in princ. hu. 46.

17 ¶ Nam si non sit contumax, potest cedere si sit pauper. l. 2. & 3. C. qui bon. ced. poss. vt inquit Bart. in d. l. cum eo. Platea. l. nemo carcerem. C. de exactio. tribu. lib. 11. Rursus Ang. in. §. si. nu. 3. Instit. de actio. dicit, quod si debitor Fisci debet ex delicto, non potest cedere, quia si soluendo nō est, debet luere corpore: ne delicta remaneant impunita. l. quicquē. C. de ser. fugi. aut est debitor Fisci ratione tributi, & dicit quod non debet carcerari, sed honestè sub custodia detineri. l. nemo. Carcerem. C. de exact. tribu. lib. 11. vt promptius soluat: aut est debitor propter collectas, & nō potest cedere bonis. l. propter honorē. C. qui bon. ced. pos. Preterea Soc. reg. 46. Falen. 8. dicit qd debitor Fisci nō potest cedere bonis, & dicit esse casū in. l. 2. C. de exact. trib. lib. 11. l. sacrilegij. §. si. in fin. ff. ad Iul. pecu. *Nisi in casu* quo paupertas excusat, citat Bal. in. l. 1. in fi. 3. col. & ibi. Cin. in. 3. q. C. de cess. bon. Sed certè. l. 2. quæ citat, non probat debitore Fisci nō posse cedere, imò lex illa subleuat debentes Fiscis tributa; & licet iubeat, vt detineatur sub honesta custodia nō negat quin posse cedere: nā cessione liberatur, à carcere, qui in ea sunt. l. 1. C. qui bon. ced. poss. Rursus Guid. decis. 211. nu. 3. docet qd debitor Fisci, nō potest cedere, & qd ita seruatur in Delphinatu. Idē scribit simpliciter Bedia. in cōsuet. Aluer. tit. *Des cessions*, artic. 2. col. pen. Deinde Aufrerius in additione Capellæ Tolosana. 28. & 134. refert varias opiniones, vel potius distinctiones ad eò confusè, vt vix agnoscas quid probet. Mihi videtur quod debitor Fisci potest cedere bonis, in casibus, in quibus debitor priuati potest. Nam Fiscus vtitur Iure communi, nisi in casibus in iure expressis, glossa in lege. 1. C. de peti. hæredi. Nulla est autem lex, quæ dicat

dicat debitorē Fisci nō posse cedere bonis in calibus, in quibus debitor priuatus potest: nā debitor ex delicto, etiā si debeat priuato, non liberatur cedendo bonis: vt dixi capit. 1. 1. Et. l. sacrilegij. §. fina. ff. ad leg. Julian. pecula. loquitur in debitore ex delicto: nam peculatus delictum est.

¶ Itē, si debet ratione tributi, videtur quod etiā possit cedere bonis, & liberari, si soluēdo non est. Primo, quia inops nō debet tributum: vt est notissimū iuris. Deinde, quia licet propter tributū non sit, quis detinendus in carcere, vt in. d. l. nemo carcerem. C. de exactor. trib. lib. 1. 1. Lup. in repet. Rub. de dona. in prin. nu. 1. 2. vers. ex quo infert: hoc nō seruatur apud nos, & cōsuetudo hac in re seruāda est, vt tenet Lupus d. nu. 1. 2. l. nisi. C. de exact. trib. lib. 1. 1. Et licet solū detineretur sub honesta custodia, vt in. d. l. nemo carcerē adhuc carcer est, licet nō durus, sed honestus, & cū sit carcer, oportet ad effugiendū carcerem vti beneficio cessionis; non enim minus, quis compedibus detinetur, quod detineatur compedibus aureis. & cū capto in carcere, concedatur eā effugere beneficio cessionis, multo magis id concedendum ei, cui plus honoris habetur. Nam carcer non est solum locus squalidus, tenebris horridus, & pudore molestus; sed locus quantumuis amānus si eum exire non possis: nam verus carcer est, non posse facere quod velis.

18 ¶ Item, licet quis debeat propter collectas, si soluendo non sit, debet liberari cedendo bonis: nam. l. propter honorem. C. qui bonis cede. pos. quam omnes citant; loquitur de eo qui per cessionem relinquit, de industria bona, ne cogatur munus impositum suscipere, vel collectam soluere, & hāc esse legis mentē manifestē perspiciet quisquis legem attentē legerit: ibi enim malitia punitur, quod generale est in omnibus debitoribus malitiam committentibus, vt dico infra. c. 1. 6. De nobili debente. Postremō, ne autoritate deficiamus, huius opinionis est Salicetus, vir doctus, pariter, & ingeniosus in. l. 1. nu. 7. vers. aut est debitor Fisci. C. qui bon. cede. pos. vbi dicit, quod licet debitor Fisci fuerit contumax, potest cedere bonis. §. item si quis. Instit. pro socio.

19 ¶ Quod probō: nam licet contumacia, in nō obediendo superiori iudicari possit crimē, tamen contumacia in non soluendo Fisco, quod illi debeo nō est crimen corpore luēdū, sed culpa, vel potius mora. Non enim

Rex ipse dicit, redde mihi quod debes, sed obscurus quispiā priuatus; & etiā, si Rex ipse diceret, non est crimen ei non soluere, non enim maiestatem Regiam lædit, qui Regi non solvit, nisi per seditionem rem eius occupet, vel solutionem denegat, contemptis seditionē ius dicētis imperijs. Hæc autē omnia intellige in eo qui habēs bona, non soluit collectam, vel tributū, sed vult se eximere cedendo bonis, & liberari tēpestiue ab omni molestia: & in hoc casu intelligendi sunt doctores, nam si his quibus imponitur collecta, vel tributū essent inopes, non deberent collectā, neq; tributum, Bal. in. l. etiā, col. fin. C. de execu. rei iudica. Rolā. conf. 66. à nu. 20. lib. 1. & dico. c. 1. 8. De debitore ratione multe, vel tributi. nu. 9. Sed quid iudicandum hac in re, quod attinet ad nostram legem: & quidem sicut debitores priuatorum, & rei publicę non eludunt iudicij vim, cedendo bonis, sed traduntur creditoribus ad seruitiū, idem in Fisci debitoribus dicendum.

20 ¶ Primo, quia inter Fiscū, & priuatū non est inducenda differentia, nisi vbi est in iure expressum: nā Fiscus vtitur Iure communi. Deinde, quia Fiscus solet esse melioris, & nunquam peioris conditionis, quam priuatus in exigendo credita sua: præterea in debitore Fisci est peculiaris ratio, nam ei etiā de Iure Ciuili denegant beneficium cessionis bonorū, tot eruditi nominis viri relati supra nu. 1. 6. Quanto magis denegabitur Iure Regio, quo beneficium cessionis bonorum generalitèr est sublatū, non enim apud nos sufficit dicere, cedo bonis: sed debitor in seruitiū traditur creditori. Sic intelligendū, q̄ scribit vir doctissimus Ferdināus Vasquius in tractatu de successiōnū creatione. 1. par. lib. 1. §. 6. nu. 49. vers. vnde in vsu forensi, vbi scribit, in vsu forensi sepius respondisse, q̄ debitores Fiscales qui iure Hispanico vinculis cōtinētur, donec debitū persoluāt: adeo, vt eis nō profit dare fideiussorē, sunt eximēdi ē vinculis, si bonis cesserint, nō alitèr quā si soluissēt, & q̄ ita debet intelligi lex Regia. 8. tit. 4. lib. 6. Ord. & l. 1. 30. Del quaderno de las Alcaualas, quę loquūtur de exactiōne debitorū Fiscalium: moueor quoniā stāte statuto, q̄ debitor possit in carcerē detrudi liberatur à carcere, cedēdo bonis. l. 1. C. qui bonis. ced. pos. & ibi notat Bal. Alex. in. l. postulāte. nu. 7. ff. ad Trebel. Hæc verba Vasquij intelligēda sunt de ea cessione, quam nostri

nostri vulgo appellāt, Cession de bienes, cum re vera nihil minus contineat, quam beneficium cessionis bonorū. Nam, vt iam sæpius est repetitum, beneficium cessionis bonorum id de iure præstat, quod debitor effugit carcerem, & potestatem creditoris, & vim iudicij, dicendo: Cedo bonis. At ea quam nostri ineptè vocant, Cession de bienes, non liberat debitorem, imò debitor traditur in seruitium creditori, & soluit operis, & personali labore; quod pecunia non potest soluere: tantum in eo similis est beneficio cessionis, quod per eam debitor liberatur à carcere, sed tamen detruditur in potestatem creditoris, quod carcer. (vel potius seruitus quedam) existimari potest. Itaque Vasquius loquitur de ea, quam nostri vulgo vocant, Cession de bienes (scilicet) de additione, per quam debitor traditur in seruitium creditori, aliās non liberatur apud nos: quinimō, neq; de Iure Communi, si probamus tot eruditiū sententiam, eodem modo intelligendum, quod scribit Cifontanus in. l. 79. Tauri, col. 1. in princ. Intellige hæc, nisi exigatur ab eo collecta, vel tributū: nam si est inops non tenetur id soluere, vt dixi proximè, nu. 19. Quod autē debitor Fiscalis sit addicendus Fisco, intelligitur operis Fiscalibus: putā operis ad Regem pertinentibus, & si debeat ex delicto, relegabitur in Regias triremes, si qualitas criminis id exposcat, vt gratis per certum tempus remigē, vel militem præstet: vt dixi. c. 1. 1. De debitore ex delicto. Est autem optimo iure definitum, debitore Fiscalē posse cedere, & addici: nam capi, & in carcerē detrudi potest, & ita seruat consuetudo, & notat Sali. in. l. 1. num. 7. C. qui bon. ced. pos. Guido Papæ decis. 2. 1. 4. Roder. in repe. l. post rem. in. 7. casu, vers. addas alium casum. ff. de re iudica. Bald. in. l. 1. col. 4. C. de hæredi. vel act. vendi. Ad eō autem capitur, vt non profit ei dare fideiussorem, & nominare bona, nisi re ipsa soluat, vt supra dixi, & bona debitoris Fiscalis, citissimè venduntur, vt in. d. l. 8. titu. 4. lib. 6. Ordina. l. 1. 30. Del quaderno de las Alcaualas.

21 ¶ Quintimo, etiā de Iure Communi, quo instrumenta non habent executionem paratam, vt dixi. c. 1. nu. 3. 1. quodcumq; instrumentum habet executionem paratam aduersus debitores Fiscales, & aduersus eos proceditur executiue. l. nisi opinatores. C. de exactio. tribu. lib. 1. 0. Bal. & Sali.

l. 1. C. de condic. ex lege; facit textus in Authen. de manda. Princip. §. coges. Imò in actionibus Fiscalibus proceditur de facto, vt inquit Bal. in. l. 1. col. 4. C. de hæredi. vel act. vendi. Et incarcerantur debitores, vt inquit Bal. & Rodericus in repe. l. post rem, in. d. 7. casu, vers. addas aliū casum. ff. de re iudi. Quamuis vti supra dixi in carceratio, moribus potius quam iure introducta est aduersus debentes Fisco tributa lex nemo. C. de exact. tribu. lib. 1. 0. quāuis vt dixi supra nu. 17. etiā de Iure Ciuili carcerare præmebantur, licet honesto, & nō ita molesto vti carcer. Vnde scribit Andreas Barulus in d. l. missi opinatores, quod si Princeps cōmittat alicui, vt exigat debita Fiscalia cū omni coactione, q̄ potest cōiungere in carcerē debitor Fiscales, si in loco sit cōsuetudo, & sequitur Lup. in repe. rub. de dona. in prin. nu. 1. 2. vers. ex quo infert.

22 ¶ Intelligendū autē, quod debitores Fiscales executari possunt, etiā de Iure Ciuili, ex quolibet instrumēto, quādo debitū est liquidum, vel tale, quod probabiliter negari non potest, vt in. d. Auth. de mādā. Princip. §. coges. Bal. & Sali. in. d. l. 1. C. de condic. ex lege Roder. in. d. 7. casu, vers. addas alium casum. Martinus Lauden. in tractatu de Fisco, quæ st. 1. 43. qui citat. l. hi qui. C. de conue. Fisci debi. lib. 1. 0.

23 ¶ Quinimo Fiscus aliquando exigat ante diem. l. 1. C. de condic. ex leg. & ibi DD. Martin. Lauden. in tractatu de Fisco. q. 246. Frānciscus Lucan. in tractatu de Fisco, nu. 9. quod intellige, vt per DD. in. d. l. 1. C. de cond. ex lege.

24 ¶ Debitor autē ciuitatis quomodo soluere debeat, vide. l. cautiones. C. de solu. & libera. Et debitor ciuitatis non soluens, an possit in ea honorem habere, vide Plate. in. l. non prius. C. de debitor ciuita. lib. 1. 0. & an possit in ea esse Officialis, vide Puteum in tracta. de Sindica. §. Officialium, nu. 7.

25 ¶ Item Fisci debitor, quomodo, & quando possit executari de Iure Communi, vide Lucam Pocannam in. l. 1. C. de cap. pig. debi. Fisc. lib. 1. 0. Itē, an exactor tributorū possit cedere bonis, & liberetur cedendo iuxta formā Iuris Ciuili, scilicet dicēdo, Cedo bonis, Boer. dicit, quod nō: decis. 3. 0. 9. col. 9. vers. nec profecto, quare operis satisfacere debet iuxta decretū huius legis.

S V M M A.

1 PER Matrimonij contractū inter creditore, & debitore, aut e cōuerso, debitū cēsetur remissū. obligatio

- 2 Obligatio præstandi operas finitur matrimonio contracto, & nu. 12.
- 3 Filius, & filia per matrimonium liberantur, à patria potestate.
- 4 Matrimonium liberat minorem à potestate curatoris.
- 5 Ius patroni, nuptijs libertæ interrumpitur.
- 6 Debitor, aut debitor liberati per matrimonium contractum, cum creditore, vel creditrice, an soluto matrimonio reddeant in potestatem heredum, & nu. 9.
- 7 Vidua durante viduitate adhuc dicitur esse in matrimonio.
- 8 Causa, que secum produxit effectum; talis effectus non cessat, licet postea cesset causa.
- 10 Quas operas marito teneatur vxor præstare.
- 11 Res facile ad suam naturam reuertitur.
- 13 Acquisita ex matrimonio, ut lucentur, requiritur necessarium, ut matrimonium teneat.
- 14 Matrimonium debitorum non præiudicat creditoribus, si debitores non consentiant.
- 15 Debitrix inops, addita creditori, an liberetur, si fiat concubina creditoris.
- 16 Ancilla, libera fit ex complexu domini.

An matrimonium contractum debitore constituto in potestate creditoris, liberet illum ab eius potestate. Cap. XIII.

QUæro deinde, an matrimoniū contractum à debitore constituto in potestate creditoris, liberet illū ab eius potestate. Hæc quæstio tria habet capita. Aut enim creditor, seu creditrix nupserunt debitori, vel debitorici sibi traditis (nam in aliquibus casibus etiam fœminæ sunt addicendæ creditoribus,) & hoc casu cessat dispositio huius legis, & vinculum pignoris celsetur remissum textus est expressus, qui in hac specie loquitur in. l. si is qui te. C. de capti. & postlim. reuer. Vbi, si aliqua mulier mihi tenetur seruire, donec operis soluat pretium, quod pro eius libertate hostibus dedi, ut in. l. fin. C. eo. titulo, hæc obligatio seruiendū pro debito, finitur si matrimonium contrahatur inter creditorem, & debitoricē. Verba legis hæc sunt: *Si is qui te ab hostibus captam commercio redemit, & sibi matrimonio coniunxit, dignitate nuptiarum, & voto future iustæ sobolis, vinculo pignoris tibi remisso, reddi tibi natales pristinos,*

rationis est. Idem probatur in. l. 2. C. eo. titulo, & ibi hoc notant Bald. & Salic. Rursus hæc opinio probatur in. l. si quis ingenuū. ff. de capti. & postlim. reuer. ibi: Exinde intelligi oportet remissum debitū, & vinculum pignoris ex quo de ea suscipere liberos optauerat.

2 **¶** Et quod obligatio præstandi operas, finiatur matrimonio: probatur in. l. libertæ. C. de oper. liber. cuius verba sunt: *Libertæ tuæ, ducendo eam in vxorem dignitatem auxisti, & ideo non est cogenda operas tibi præstare.* Idem probatur in. l. 2. C. de obseq. liber. patr. præst. & ibi notant Bald. Salic. & Alber. sic Bal. in. l. 2. C. de capti. per illum textum notant, sponsalia contracta inter debitorem, & creditricem inducere donationem quantitatis debitoricæ, quod si debitum censetur damnatum, certè cessat vinculum pignoris. Sic adscriptitius qui dicitur esse in potestate domini sui, ut in. l. ne diutius. C. de agric. & censu. lib. 11. & qui ei tenetur operas præstare iuxta verba. Bar. in. l. fin. C. eo. titulo, liberatur per contractum matrimonij, ut in Auth. de nupt. §. adscriptio, collat. 4. textus in. l. si. C. de agricol. & censu. lib. 11. De qua re infra dicam.

3 **¶** Sic matrimonium liberat filiū, & filiam à potestate patris, ut in. l. 47. Tauri, & antequam hoc iure Regio disponeretur, sunt plures eruditi, qui dicunt, idem esse, de Iure Canonico.

4 **¶** Item matrimonium liberat minorem à potestate curatoris, ut in. l. 207. Stili quāuis aliter erat dispositum de Iure Communi, ut in. l. de his. C. de admin. tuto.

5 **¶** Item ius patroni interrumpitur nuptijs libertæ. l. sicut. ff. de oper. liber. & ibi hoc notant Alberi. idem notant Oldrald. Bal. & Salic. in. l. libertæ tuæ. C. de oper. liber. Quæ iura sunt notanda, quoniam loquuntur in matrimonio contracto cum tertia persona.

6 **¶** Ad deū autem debitor, seu debitoricæ ex matrimonio cum creditore, vel creditricæ contracto, liberantur ab eorum potestate, ut soluto matrimonio in potestatem heredum, creditorum non reddeant, fortè enim matrimonium solutum fuit absq; liberis. Sed certè, hæc res non est perinde manifesta, & in contrarium facit, quod filius liberatus à potestate patris ex matrimonio, reincident in eam matrimonio finito. Huius sententiæ auctor fuit Neapodanus quidam, quæ veluti auctorem huius sententiæ citat Afflic. in. constitutio Siciliæ, incipiente prosequentes

sequentes in. 2. q. col. 4. num. 12. vers. sed quamuis eandem opinionem probat Casafianus in consuetudinibus Burgundiæ, titulo Des droys appartenans, verbo, *En puyssant de son mari. §. & additum, num. 22. vers. sic.* sed quod per transitum Ioannes Bosque in tractatu de nuptijs lib. 2. col. antepen. Thomas Grammaticus decisione. 84. Hæc sententia nominatim probari videtur in. l. planè. ff. de oper. liber. Vbi postquam dicitur matrimonium soluere necessitatem præstandi operas, textus subiicit hæc verba: *Planè cum nupta esse desierit, operas peti posse omnes consentiunt.* Et ita scribit Albe. in. l. sicut. ff. de oper. liber. Cinus, Bal. & Salic. in. l. libertæ. C. de oper. liber. Sed contraria sententia verior est, imò semelex matrimonio finita obligatione seruiendi, non reuiuiscit matrimonio soluto. Huius sententiæ auctor est Oldraldus quem citat, & sequitur Bal. in. l. libertæ. C. de oper. liber. inquit Baldus, quæ tacita remissio debiti quæ inducitur ex matrimonio, perpetua est, neque obligatio reuiuiscit matrimonio soluto; actio enim semel extincta non reuiuiscit, ut in. l. qui res. §. arcæ. ff. de solu. Confirmatur hæc opinio, quoniam patria potestas, soluta ex matrimonio, non reintegratur matrimonio soluto, ut rectius docet Massuerius in sua praxi. titulo de dote, & matrimonio, versiculo. Item de consuetudine, Afflictus in constitutione Siciliæ incipiente prosequentes. in. 2. q. col. 4. num. 12. Tiraquellus libro de iure maritali, in glossa. 3. in principio Boerius decisio ne. 197. col. 2. num. 3.

7 **¶** Et comprobatur, quoniam vidua adhuc dicitur esse in matrimonio. l. si. C. de bon. mater. notat Io. And. in. c. his qui. de sepul. lib. 6. Bal. in. l. qui iure. C. de infirmā pen. Cœl. Tiraq. in tract. de nobil. q. 17. nu. 5.

8 **¶** Item, quando causa iam produxit effectum, effectus non cessat etiam si causa cesset, ita notat Ias. in. l. inter stipulantem. §. sacram. in. 4. notab. ff. de verb. obliga. Imola. in. c. si. de offi. de lega. Antonius in. c. sanè. de renuntian. Cin. in. l. generaliter. C. de Episc. & Cleric. Bart. in. l. 2. §. fin. ff. de donatio, & in. l. pluribus. §. & si placeat. ff. de verb. obli. Decius in. l. 1. nu. 76. ff. si cer. peta. & in. c. quæ in ecclesiarum. col. 7. de constit. Ergo cum matrimonium increditricem, & debitorem contractum induxerit remissionem debiti, hæc effectus ex matrimonio productus non cessat soluto ma-

trimonio. Nō obstat quod scripsit Neapodanus, quoniam toto (quod aiunt) cœlo aberrat.

9 **¶** Non obstat. l. planè. quoniam ille textus non loquitur, quando matrimonium fuit contractū, inter libertam, & ipsum patronum, sed quando liberta nupserit tertio, quo casu soluto matrimonio reuiuiscit obligatio præstandi operas. Meminisse oportet quod licet debitoricæ liberetur per matrimonium cum creditore ab obligatione præstandi operas; intelligitur de operis quas præbet, veluti debitoricæ, nō tamē liberabitur ab operis quas tenetur præstare, veluti vxor: ita docet glossa. in. l. sicut. ff. de oper. liber. Bald. in. d. l. libertæ. col. 1. C. de oper. liber.

10 **¶** Quas autem operas teneatur vxor præstare marito explicat. Bald. in. l. si vxor. C. de condi. infer. Ang. in. §. 1. Instituit. ad Tertul. Bal. in. l. asiduis. col. 2. C. qui potio. in pign. habeat. Abb. in. c. illud. col. 6. de præsump. & in. c. literis. de testib. & in. c. mulieres. de sent. excommuni. Tractemus de secundo huius quæstionis capite, an debitor, vel debitoricæ nubentes ex voluntate creditoris liberentur ab eorū potestate. Et quod liberentur, probatur in Authen. ad hoc. C. de latin. liber. tollē. Vbi seruus domini voluntate ducens vxorem, liberatur à seruitute, quanto magis persona libera, liberabitur ab obligatione seruiendi.

11 **¶** Cum res facile reuertatur ad suam naturam. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. capit. ab exordio. 35. Dist. Idem probatur in. l. sicut. ff. de oper. liber. cuius verba sunt. *Sicut patronus, ita etiā patroni filius, qui nuptijs consensit operarum exactioem amisit, & ibi notant Dinus, & Albe. Idem probat. l. si libertus ita. & l. si duorū. ff. de oper. lib. & in. l. libertæ. C. obseq. patron. præstan. inquit lex: *Libertæ quæ voluntate patroni nupte sunt, nō coguntur officium patroni suis præstare.* Idem probat. l. quod ex liberta. C. de oper. liber. & vtrobiq; scribunt Bal. & Salic. sic ante editam. l. 48. Tauri; qua filius ex matrimonio recuperat aduentitia. Si pater consentiebat matrimonio filij, amittebat vsufructum, quem in bonis filij habebat: ita notat Boer. decis. 197. col. fin. qui citat Alex. in additione ad Bar. in. l. placet. ff. de acquir. hæredi. Lup. in repetitione c. per vestras. §. 22. versic. sed quamuis iura ciuilia; cum præcedentibus. Ita etiā creditor cōsenties nuptijs personæ sibi subditæ, ratione debiti amittit ius, quod super illū habet ex dispositione huius legis. Hæc opi-*

nio quatuor recipit limitationes. Prima est, quod creditor ex matrimonio cui consentit, amittit operas futuras, non præteritas, textus est in. l. si libertus ita iurauerit. ff. de oper. liber. ibi: *In libertam quæ voluntate patroni nupsit, præteritarum ante nuptias operarum actio datur.* Scilicet, quoniam ante nuptias cessant rationes, quibus post nuptias desinit teneri ad præstationem operarum.

12 ¶ Sic si lex, vel statutum liberat aliquem à præstatione alicuius rei, ratione matrimonij, intelligitur quoad futurum, nõ quoad præteritum: ita probant Faber. & Salic. in Auth. ingressi. C. de Sacrosan. Eccles. Abbas in. c. in presentia. num. 64. de probat. Rodericus in questione maioratus. col. penult. Lupus in Rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 4. 2. col. fi. Secundo limitatur, si matrimonium sit inualidum, à principio, vel ex post facto detegatur inualidum fuisse, textus in. l. sicut. ff. de oper. liber. ibi: *Si autem nuptiæ quibus patronus consensit nullas habeant vires, operas exigere patronus non prohibetur.*

13 ¶ Hoc generale est in omnibus: qui matrimonij ratione aliquid lucrantur, vt non consequantur lucrum, si matrimonium nõ valeat, ita notat Roman. in. l. infulam. §. vsuras. ff. sol. matr. Bar. Imol. Rom. & Alex. in. l. si ante nuptias. ff. eo. tit. Bal. Angel. & Sali. in. l. 1. C. de condic. ob cau. Angel. in Auth. de nupt. §. adscriptio. col. 4. Aret. in. l. si ante nuptias. col. 3. ff. sol. matr. Barba. in. c. ex litteris. col. fi. de pign. & cõ fil. 4. 6. lib. 2. Bal. conf. 184. lib. 3. Paul. Roman. & Alex. in. l. si cum dotem. §. fi. ff. solut. matr. Bal. Barba. & Felin. in. c. iurauit. de proba. Hippol. sing. 129.

14 ¶ Tertio limita, quoad creditores qui non consenserunt matrimonio: illis enim non præiudicat textus in. l. si duorum. ff. de oper. liber. & faciunt quæ dixi in tractatu de nõ meliorandis filiabus dotis ratione. capitul. 10. numero. 89. Vbi probaui meliorationem filie factam ratione dotis præiudicare fratribus qui consenserunt, non vero alijs qui nõ consenserunt. Quarto limita soluto matrimonio, nõ quãdo debitor ex consensu creditoris ducit vxorem obligatio seruicendi, videtur reuincere soluto matrimonio. l. planè. ff. de oper. liber. Notant Bal. & Oldral. in. l. libertæ. col. 1. C. de oper. liber. Albe. in. l. sicut. ff. eo. titulo glossa in. l. quod ex liberta. C. eo. titulo. Neq; obstat, quod dixi supra numer. 1. quoniam ibi. quando debitor, vel debitor nubunt creditori, vel

creditori: quamquam (vt quod sentio loquar) res non caret scrupulo, eruditus iudicium & examẽ relinquo, Finem faciam si lectorem monuero: ita demum debitor nubente consentiente creditore liberari; si modo debitor sit masculus, secus si foemina, tunc enim, etiam si consentiant matrimonio debitoris, vel debitoris, minimè liberantur à necessitate præstandi operas: textus est in. l. sicut. ff. de oper. liber. cuius verba sunt: *Patrone quæ libertæ nuptiis consensit, operarum exactio non denegatur, quia ei neque ab ea quæ nupta est indecore præstantur.* Sed reclamauit aliquis, hæc iura loqui in libertis, verum est, tamen cum est in potestate creditoris, donec seruitio reponat, creditum censetur esse libertus, vt expressè probatur in. l. si liberum captum. C. de capti. & post limit. reuer. iun. sta. l. fi. C. eo. titulo. Et quamquam libertus non sit, iura loquẽtia de operis libertorum extendit Bartolus ad eos qui nõbis ex cõductione operas dant. in. l. si non fortem. §. libertus. ff. de conditio. indebit. & in. l. pro hærede. §. quid tamen. ff. de acquir. hæred. Item operas libertorum, & libertos ipsos, æquiparat clientibus Spiegel. in lexico Iuris civilis in verbo Operæ. Ex his infertur, quod debitor masculus ducens vxorem consentiente creditore in cuius potestate est, non liberatur ab eius potestate, hoc est ab obligatione præstandi operas, textus est expressus in. l. si quis hac lege. §. etiam. ff. de oper. liber. & ibi glossa notat, magnam esse differentiam inter masculum, & foeminã. Foemina enim nubens consentiente creditore, idcõ non cogitur patrono, vel creditori seruire, quoniam, cum iam sit nupta, si sit in potestate creditoris, suspitio est aduersus eam parum honesta, quæ maritum illius maximè grauat.

15 ¶ Sed est quæstionis, an liberatio præstandi operas, concedatur debitoris si sit cõcubina creditoris cui addicta est. Mouet quæstionẽ. l. si is qui te. C. de capti. & post limi. reu. vbi ex dignitate nuptiarum, & voto future iustæ sobolis, hoc est, vt filij sint legitimi; lex dicit remitti vinculum quo debitor est apud creditore, ergo cõcubinatus nõ sufficit. Contraria tamẽ sententia probatur in. l. si quis ingenuam. ff. de capti. & post limi. reu. Vbi textus loquitur, quando debitor mihi retineo, ratione summe debitor scribit tamen Iurisconsultus debitorẽ liberari, si sit cõcubina. Sic ancilla fit libera

libera ex complexu dñi. §. eadem lege. Insti. quibus ex caus. manumit. non licet.

S V M M A.

- 1 Vre Gothorum, foeminae debitoribus addicbantur.
- 2 Mulier potest cedere bonis.
- 3 Foemina ob debitum civile, non incarceratur extẽde.
- 4 Etiam si debeat Fisco, & nu. 5. vbi de opinione Menchaque.
- 6 Licet cui libet, si velit, alteri operas suas præstare.
- 7 Pro pœna pecuniaria descendente ex delicto, mulier capitur ex consuetudine.
- 8 Etiam si det iuratoriam cautionem mulier in communibus, capitur pro debito pecuniario.
- 9 Priuilegiatus à iure, ne cedat bonis, si tamen dolum committat, cogitur bonis cedere.
- 10 Debens ex delicto conuenitur, etiam si priuilegium habeat à Principe, ne intra certum tempus conueniatur.
- 11 Maritus committens dolum, amittit priuilegium reuerẽtiale, quod habet aduersus vxorem.
- 12 Aduersus foeminas in delictis vimur iure communi, si detegatur dolum commisisse.
- 13 Foemina solum potest esse tutrix filiorum.
- 14 Reuerẽtiale ius, renuntiatione non tollitur.
- 15 Mulier potest renuntiare suo priuilegio.
- 16 Quilibet potest renuntiare suo priuilegio.
- 17 Meretrix pro delicto civili capi potest, nisi sit nupta, & nu. 18.
- 19 Nupta de adulterio non accusatur.
- 20 Vxor tenetur marito operas præstare.
- 21 Viuente marito, non fit executio pro debito vxoris in bonis dotalibus, nisi debitum sit ante matrimonium, & nu. 23.
- 22 Vir pro vxore non tenetur.
- 24 Pro debito procedente ex redemptione, cogitur mulier creditori redemptori seruire.
- 25 Debitor addicta creditori, si creditor eã prostituat liberatur à potestate creditoris, & nu. 34.
- 26 Foemina cuius pudicitia periclitatur licitè, & impunè, à carcere fugit.
- 27 Dominus foedi amittit foedum, si per lasciuiam comprimat filios vassallorum.
- 28 Fructuarius malè se gerès, amittit ius obuentiois, & potest priuari, & prohiberi, ne utatur vsu fructu.
- 29 Malus tutor amittit ius decime.
- 30 Pater abutens patria potestate administrationem amittit, idem si cogeret filium, aut filium ad peccandum, & nu. 31.
- 32 Dominus amittit pactum de seruitio famuli; si seruitio abutatur.
- 33 Mulier in caupona posita, vt ministret iudicatur prostituta.
- 35 Pactus foeminae addictæ creditori, liber est.

¶ An dispositio huius legis exercenda sit aduersus foeminam debitoribus, & quid si debeat Fisco; vel ex delicto. Cap. XV.

1 ¶ Vero deinde, an dispositio huius legis exercenda sit aduersus foeminam. Vi detur exercenda, ita enim lego inter leges Gothicas. *Si mugeres ouicren de estar presas por debdo, si el debdor se quisiere fiar, o assegurar en la muger que algo le debiere por esta razon, quel eche su señale que ande la villa por su presa.* Nota foeminas ratione debitorum summe addici creditoribus iure Gotthico. Consuetudo autẽ, qua apud nos debitor inops traditur creditori, etiã Gothorum seculo vigeat, vt probaui supra. c. 2. nu. 9. Præterea hæc opinio nominatim probatur in. l. si quis ingenua. ff. de capti. & in. l. si is qui te. & in. l. foedissimè, per locum, à speciali. C. eo. tit. vbi mulier ratione debiti detinetur à creditore.

2 ¶ Rursus hæc opinio probatur, quoniam mulier potest cedere bonis. l. pen. C. qui bono. ced. pos. l. as. in. §. si. nu. 10. Insti. de act. Hæc autẽ additio, qua inops debitor traditur creditori, vocatur apud nos, *Cestio de bienes*, quia per additionem debitor soluitur è carcere. Sed verius est foeminam nõ esse addicendam creditori. Primo ex. l. 3. in prin. vers. corporalia. ff. de mun. & hono. inquit lex: *Corporalia muneris, foeminis, ipse sexus denegat.*

3 ¶ Secundo probatur, quoniam foemina ob debitum civile in carcerem duci nõ potest. l. 1. C. vt omnes iudices. textus in. l. 62. Tauri. Dispositio autem huius legis, non est exercenda aduersus debitores, qui in carcerem duci nõ possunt, vt dixi. c. 3. num. 2. & c. 4. Notat Rodericus in repet. l. 2. tit. De los gouernos. q. 5. col. 3. vers. secundo, lib. 2. Fori. Vbi dicit, quod foemina non est addicenda creditori, quoniam vbi debitor est conuictus in carcerem, qui non satisfacit, vt in. l. 1. C. de exhib. reis: id nõ admittitur in muliere, nam ob eam causam non est in carcerem ducenda, vt in Authentic. nouo iure. C. de custo. reo. Bal. in. l. nemo dcinceps. C. de Episcop. audi. debitor autem inops idcõ addicitur creditori, quia non satisfacit: nam satisfacens non est addicendus. l. 2. titulo De los gouernos. lib. 2. Fori. Et q hæc lex non sit practicada aduersus

mulierē notat Antonius Gomez. in. l. 62. Tauri. col. 1. His cōgruit textus in. l. qui. f. quis. §. ad filias. C. ad leg. Iul. maieft. inquit lex: *Mittor enim circa eas debet esse sententia: quas pro infirmitate sexus est.* Et generalitē in delictis mitius agitur cum tōeminis. l. sacrilegij pōenam. C. ad leg. Iul. pecul. l. si adulterium. §. struprum. & §. fratres. & §. incestū. ff. ad leg. Iul. de adul. c. indignatur. 3. 2. q. 6. c. sicut dignū de homi. scribit Bal. in. l. qui. cūq. col. 3. ver. & in sūma. C. de seru. fugi. quāto magis, quādo nō ex delicto, sed ex cōtractu aduersus eam agitur.

4 **Ampliāda** hęc opinio est, etiā si mulier debeat Fisco; nā etiā pro debito Fiscali mulier capi non potest. Textus est exprefus in Auth. sed hodie. in prin. C. de offic. diuersi. iudi. & in Auth. hodie. C. de custo. reo. Boer. decis. 349. col. 3. nu. 5. ver. & maximē, & col. pen. & omnes DD. vbiq; Cifontanus in. l. 62. Tauri. Sali. in. l. 1. nu. 6. C. qui bon. ced. poss. Bar. in. l. nemo carcerem. nu. 4. C. de exat. trib. Dicit q̄ mulier etiā pro debito publico in carcere detineri nō potest. Cū ergo pro debito Fiscali, capi nō possit, nō est Fisco addicenda, vt dixi c. 3. nu. 2. & c. 4. Reperio tamē Ferdinandū Vasquium de Menchaca virum doctissimū, in tractatu de successiōnū creatione par. 1. lib. 1. §. 6. nu. 38. accuratē & anxie disputare, an mulier quę succedit debitori Fiscali, sit detinēda in vinculis, sicut detineretur debitor masculus cui succedit: adducit q̄ mulier nō potest capi pro debito, nō descendēte ex delicto. Rursus, ex aduerso adducit, q̄ Fisco id habet priuilegium, vt eius debitores sint detinendi in vinculis donec debitum persoluāt, vnde priuilegiū mulieris, pugnat cū priuilegio Fiscī, quare definit, q̄ cū priuilegiatus, nō debeat gaudere priuilegio aduersus priuilegiatū, vt in Auth. quos actiones. C. de Sacros. Eccles. q̄ ea opinio est sequenda, per quā reducimur ad ius cōmune, & q̄ ideō cū de Iure cōmuni, nemo sit capiendus, si habet bona ex quibus soluat, vt dixi. c. 1. nu. 26. quō, vel priuilegiū mulieris, vel fiscī vincat, secundū casus contingētīā, vt scilicet is vtatur priuilegio, qui habet pro se Ius cōmune, ideō, si mulier ea habet bona, quę etiā si vendātur, nō sufficiāt ad soluēdū Fisco, & hoc casu dicit mulierē detinēdā in vinculis, nisi velit bonis cedere: sin autem, ex mulieris bonis vēditis Fisco satisfieri possit; & hoc casu dicit fōeminam non detinē

dā in vinculis: & q̄ iuxta hęc interpretatiōnē nemo aduersus alterū vtitur priuilegio, sed vterq; vtitur Iure cōmuni. Addit tamē, q̄ hodie Iure Regio, mulier etiā pro debito Fiscali capi non potest citat. l. 62. Tauri. Quę de debito Fiscali nullam mentionem facit, & l. 2. tit. 10. lib. 5. Ordina. & l. 4. tit. 12. lib. 5. Ordina.

5 **Equidem** etiā de Iure cōmuni hac interpretatiōne, & tēperamēto opus nō est, nā, & de Iure cōmuni, fōemina pro debito Fiscali capi nō potest, vt in Auth. sed hodie. C. de offi. diuersi. iudi. & in Auth. hodie. C. de cust. reo. Ex quorum dispositione generalitē verū est, fōeminā pro debito Fiscali capi nō posse. Etiā anteqnā hoc Iure Regio esset definitū. Et ipse Vasquius memoria lapsus videtur, q̄ sibi cū doctissimis quibusq; viris cōmune est; nā Homē. quādoq; bonus, dormitauit. Præterea dū dicit fōeminā posse cedere bonis, verum dicit de Iure cōmuni, vt in. l. pen. C. qui bon. ced. poss. De Iure enim Digestorū, & Codicis mulier capi poterat, vt notat Bal. in. l. 1. col. 2. ver. quēro cū ciuitatibus, & ibi Sali. ver. si. quāro nūc quarto. Boer. decis. 349. col. pen. C. qui bon. ced. pos. Abb. in. c. petitionē de accus. Iaf. in. l. neq; impubes. col. 1. ver. aduerte si teneas. ff. de in ius voc. Horū fūdamentū est. d. l. pen. C. qui bon. ced. pos. vbi mulieri permittitur cedere bonis: cessio autē bonorū inuēta est ad effugiēdū carcerē. l. 1. C. qui bon. ced. pos. Ergo mulier poterat conijci in carcerē, & q̄ possit cōijci in carcerē, si nō vult cedere scribit. Bal. in. l. 1. nu. 13. C. qui bon. ced. pos. cuius opinio videtur vera de iure Codicis, quo mulier capi poterat; de iure verō Authenticorū, cum mulier pro debito priuato, vel Fiscali capi nō possit, vt supra dixi, videtur q̄ possit cogi cedere bonis: nā qui non potest cōijci in carcerē, nō potest cogi cedere bonis, etiam iuxta formā Iuris Ciuilis, vt dixi. c. 3. num. 2. Itaq; si Vasquius loquitur de cessiōne inuēta à Iure ciuili, mulier potest cedere bonis §. velit, non tamen cogitur, quia eo nomine, neq; nomine debiti in carcerē duci nō potest Iure authētīcorū; vt notat Sali. in. d. l. pe. C. qui bo. ced. poss. Si autē loquitur de additiōne, certē mulier recusās, non est addicenda creditori, neq; cogenda seruire ex supradditis.

6 **Si autem** velit seruire, cuilibet liberū est operas præstare si velit. l. qui operas. ff. loca. Meminisse tamen oportet quod mulier debens

debens ex delicto addicetur creditori, si soluendo non sit in casibus, in quibus supra. c. 11. De debitore ex delicto, dixi: debitorē ex delicto addicendum creditori: moueor, quoniam pro debitis descendētibus ex delicto, mulier capi potest, saltē Iure Regio, vt in. l. 62. Tauri, & ita seruat consuetudo, teste Alex. in additiōne ad Bal. in Auth. hodie. C. de custo. reorum.

7 **Nam licet** de Iure ciuili mulier nō possit capi, pro crimine nisi sit graue sed audiaturo dato fideiussore, vel data iuratoria cautione, si fideiussorem non habeat, vt in. d. Auth. hodie. C. de custo. reor. & ibi notat Cin. Bal. in. l. consentaneum, & ibi Boerius in repet. fol. 28. ver. nunc expediamus. C. quomodo & quan. iud. Barba. in. c. lator. post princ. ver. si. adde primo de pigno. Albe. in. l. sed & is. in fine. ff. de in ius vocan. Tamen consuetudine receptum est, vt mulier capi possit pro pōena pecuniaria descendente ex delicto, & ita seruetur apud Gallos, teste Boerio. d. decis. 349. col. pen. quę consuetudo est generalis, autore Bald. in. l. 1. ve. si. in ea. glos. ibi autē generalitē. nu. 2. col. 1. ff. qui sat. sda. cogan. vbi dicit seruanda statuta locorum.

8 **Et quod** mulier in criminibus non auditur ex consuetudine, cū iuratoria cautione docent Imola, & Barb. in. d. c. lator. Rursus quod mulier debēs ex delicto sit addicēda creditori probatur expressē in. l. capitaliū. §. & vt generalitē. ff. de pōen. vbi probatur, q̄ mulier potest dānari ad opus metallicum, hoc est ad feruendum in eruendo metalla. Rursus, q̄ ratione debiti descendētis ex delicto, mulier sit addicenda creditori probatur.

9 **Quoniam** qui ex priuilegio, à iure concessio, non coguntur cedere bonis, coguntur, si dolū cōmittūt text. in. l. si. §. ff. quę in fraud. credi. & ibi notant Bal. & Ang. idē Bal. in. l. 1. col. 2. C. qui bon. ced. poss. Ang. & Zasius in. l. is qui bonis. ff. de cess. bon. & in. l. 1. col. 4. ver. in ea glos. ibi maritus. C. de iur. dot. Bar. in. l. alia. §. elegātē. col. fi. ff. sol. matr. Bal. in. l. 1. nu. 8. C. qui bon. ced. pos. & dico. c. 16. De debitore nobili. nu. 7. & 19.

10 **Sic si** aliquis ex priuilegio Principis nō possit cōueniri intra certū tēpus potest cōueniri, & cogi ad solutionē, si debet ex delicto, nam debītū ex delicto, est odiosū, & rigidē exigēdū: ita docuerunt Guillelmus Cugneus, & Cin. Bal. & Alb. in. l. sed si ex parte. §. quamquam, per illū textum, & §.

inter dū. ff. q̄ cum eo. Alex. in. l. 1. col. pen. ibi Ripa. num. 97. ff. si cert. peta. Martinus Lauden. in tractatu de priuileg. & rescrip. §. 14. Roma. sing. 170. & dico supra. c. 5. nu. 27. Ergo licet mulieri concedatur, ne propter debitū addicatur creditori, id nō procedit in debito descendente ex delicto.

11 **Sic maritus** cōmittens dolū, non gaudet priuilegio reuerentiali, q̄ habet aduersus vxorē, vt sentit Aret. in. l. alia. §. elegantē. col. 2. in princ. ff. sol. matr. facit. l. pen. ff. de iur. dot. Ergo, licet fōemineo sexui, hęc habeatur honos, non gaudebit, eo si delictum commisit.

12 **Postremo** facit, q̄ licet in delictis mitius agendū sit cum fōeminis, quia præsumitur eas errasse ignorantia, tamē si dolū detegatur vtūtur Iure cōmuni, neq; cū eis mitius agitur, vt scribit Bal. in. l. qui cōtra. C. de incest. nup. in. l. lect. & in. l. error facti. col. 3. in. 1. q. C. de iuris & fact. igno. Vltimo, facit, q̄ nobilis est addicēdus creditori pro pecunia debita ex delicto, vt dico cap. seq. De debitore nobili. Deinde mulier addici potest, & debet creditori: si debet ratione administratæ tutelę, quoniā, cū renuntiet Velleiano, & omni legū auxilio, cū assumit tutelā videtur q̄ potest capi, quia cēsetur renuntiasse priuilegio legis, quę sibi cōcedit, ne capiatur: ita docuit Bar. in Auth. matr. & auie. C. quādo muli. tutel. offi. fug. pos. Ego hūc locū prolixē tractaui in meo tractatu de decima tutori Hispanico iure præstanda. c. 4. nu. 4. 6. & nu. 7. 8. nunc nihil occurrit addendum tantum in ea adhuc sum sententia quam ibi probaui.

13 **Scilicet**, q̄ mulier etiā ratione tutelę capi non potest. Nā fōemina non potest esse tutorix, nisi filiorum, vt in. d. Auth. matri & auie. Filius autē, & nepos debet matri & auie reuerentiā, & ius reuerētiāle remitti non potest: nā est aduersus sanctam naturę legē, vt filius ex pacto, vel renūtiatiōne facta à patre possit illum malē tractare, & naturę legem interrumpere.

14 **Ideō ius** reuerētiāle, nō tollitur renuntiatione: vt in. l. alia. §. elegantē. ff. sol. matr. Ideō filius, vel nepos non possunt matrem, vel auiam conijcere in carcerem, ex eo, quod in assumptione tutelę renuntiauerint omni legū auxilio, vt ibi dixi adducēs alia plura. Item occurrit addendum quod Rodericus in. l. 2. titul. De los gouernos. q. 5. col. 4. ver. sic. secundus casus, & ver. si. additiō, videtur pro grauitate ingenij sui, eam

probare sententiam, quod mulier non potest capi, etiā si debitum descendat ex administratione tutelæ: mouetur ex. l. 62. Tauri, ibi: *Muger por ninguna deuda, no pueda ser presa*, notat illam vniuersalem, *Por ninguna deuda*, sed meo iudicio, non satis apte adducit illam legem: nam doctores qui affirmant mulierē capi posse ex debito, ratione administratæ tutelæ non mouentur ex eo, quod debitum procedit ex tutela, sed quoniā, in assumptione tutelæ mulier renuntiat omni legum auxilio, vt dixi in d. tractatu de decima tutoris. c. 4. nu. 46. idē nihil faciunt ad rem, illa verba legis Taurinæ, *Por ninguna deuda*, quoniā nō ex qualitate debiti, sed ex renuntiatione censent doctores fœminam hoc casu capi posse.

15 ¶ Tertium occurrit addendum, quod verū videtur, fœminam posse ex pacto duci in carcerem pro debito, ex pacto (inquam) per quod renuntiauit priuilegio legis, per quam capi non potest. Liberū est enim mulieri renuntiare priuilegio suo. l. si quis in conscribendo. C. de pact. Et quod mulier possit renuntiare priuilegio ne carceretur, probant omnes doctores, qui sentiunt fœminam posse capi pro administratione tutelæ, quoniam, cum eam facit renūtiat omni legum auxilio, & hæc generalis renuntiatio videtur illis sufficere, vt mulier capi possit.

16 ¶ Quia quilibet potest renuntiare priuilegio sibi competenti. Queres qui sint isti huius opinionis autores? Ego eos bona fide retuli in d. tractatu de decima tutoris. c. 4. nu. 46. & quamuis discessi ab eorum opinione, in hoc quod mulier non potest capi pro administratione tutelæ, quia nulla mulier potest esse nutrix, nisi mater, vel auia, & his debetur reuerentia, & ius reuerentiale non potest remitti, tamen eorum ratio, & generalis doctrina; scilicet quod mulier potest renuntiare priuilegio, ne capiat: mihi placet; ex rationibus, & argumentis ab eis adductis: & quia cum ex debito, ex delicto, mulier capi possit, multo magis ex debito ex contractu ea conditione inito, vt mulier capi possit. Nō obstat textus qui contrarium probare videtur in c. 2. §. si. ibi. *Etiā si voluntas accederet earumdem*, de iudi. in. 6. quoniā loquitur in monialibus quæ non possunt per se ipsas venire ad iudicium, etiā si velint, quoniam est aduersus professionem clausuræ, & vide quæ dico infra capite sequenti: sed fateor absur-

dum videri, & aduersus fœminarum pudicitiam, & publicam honestatem; sed si hoc sufficeret etiā propter delictum, non cōijcerentur in carcerem; idē mihi placet, quod renuntiatio valet. Itē mulier capi poterit, si bona occultauit, nam dolus est delictum, vide tamen circa hoc, quæ dico. c. sequenti. num. 19.

17 ¶ Rursus, vt ad rem reddeamus, mulier capi potest si est meretrix, vel luxuriosē viuit, quoniam luxuria est indigna fauore, textus in Auth. de restit. & ea quæ parit. §. si. collat. 4. cuius argumento, ita docet Bal. in l. consentaneum. nu. 46. C. quomodo & quando Iudex. Et ibi Barb. & Alex. in additione. Idem Alex. in additione ab Bart. in Authen. matri & auia. C. quando mul. tutel. offi. fūg. pote. Petrus & Cin. in Authen. hodie. C. de custo. reor. Roderi. in repet. l. 2. tit. De los gouernos. q. 5. col. 3. versic. secundo limita. Platea in l. nemo carcerē. col. 6. ante finem. C. de exact. tribu. lib. 1. Boerius decis. 349. col. pen. vers. respectu. Lupus in repet. c. per vestras. §. 2. nu. 22. de dona. int. vir. & vxor. idem Lupus, Cifontanus, & Antonius Gomezus in l. 62. Tauri, vbi de hac re est textus expressus. Et hoc casu mulier addici potest creditori, si soluendo non sit, quoniam capi potest, & sic cessat fundamētum quo fœmina honesta defenditur. Et quod hoc casu, fœmina sit addicenda creditori, notat Rodericus in d. §. q. col. 3. ver. 2. limita. Antonius Gomezus in d. l. 62. Tauri. nu. 1. Quæ opinio, & de iure vera est, & prudētia cōuenit, vt saltē luxuriosa, seruiendo occupata molitiem, & libidinem (non alia ex re magis quam ex otio prouenientem) dediscat, & castitatem amplectatur.

18 ¶ Limitandum tamen hoc in luxuriosa quæ nupta est. Primò, quoniam hoc casu luxuriosa capi non potest, nō enim in opprobrium mariti tacentis, vel dissimulatis luxuria coniugis propalanda est, quā necessarium est probare ad hoc, vt capi possit: comprobatur hoc ex text. in l. si vxor. §. Diuus Seuerus. ff. ad leg. Falci. vbi probatur quod meretrix nupta non potest accusari, de adulterio: & sic licet meretrix possit capi, meretrix vxorata non potest: vt docet in simili Ioan. Andr. in additio. Ad specul. titulo de iniurijs, in prima additione, & in specie notat Alex. in additione ad Bar. in Auth. matri & auia. C. quando mul. tutel. offic. fung. pot. Roma. in l. si verò.

verò. §. de viro. in. 2. Fallentia. ff. sol. matr. Alex. in l. plerique. ff. de in ius vocan. Angel. in tractatu de maleficijs in parte *Fama publica*, in materia capturæ. Lupus in repet. c. per vestras. §. 2. nu. 22. de donat. int. vir. & vxor. Barba. in c. pastoralis, col. 6. versic. sed ergo quero. de iudi. Cifontanus, & Gomezus in d. l. 62. Tauri. Rodericus in repet. l. 2. tit. De los gouernos. q. 5. col. 3. versic. secundo limita. Faciunt quæ dixi in tractatu de decima tutori Hispanico iure præstanda. c. 14. col. si. vbi docui, quod etiā si fœminæ luxuriosæ viuenti, esset dandus curator (vt plures sentiunt) id non procedit, quando fœmina esset nupta.

20 ¶ Confirmatur hæc opinio, quoniam vxor tenetur marito operas præstare, vt notatur per Bal. & omnes in l. si vxorem. C. de cōdi. infer. vt dixi latē in tractatu de decima tutori Hispanico iure præstanda. c. 2. nu. 12. & dico infra. c. sequenti. De nobili debitoribus, num. 11. quem vide. Cū autem debitum mariti sit antiquius præferetur maritus cæteris creditoribus, vxorem ad seruitium petentibus argumento. l. qui prior. ff. de regul. iur. l. Balneum. l. potior. ff. qui potio. Et hæc opinio esset æquior, si maritus inops esset, tunc enim vxor tenetur ei præstare operas artificiales ad parandum victum familiæ, vt dico. cap. 16. De debitoribus nobili. numero. 13.

21 ¶ Quod confirmatur, quoniā aduersus bona dotalia viuente marito, non fiet executio pro debito vxoris. l. 1. §. si a socero. ff. quæ in fraud. credito text. in l. quāuis mulier. & ibi Alex. & omnes. ff. sol. matr. glo. in. l. quinque legibus. in glossa magna in fine. ff. de bon. damna. Guido decisione. 447. incipien. pone vxor. quoniam dos est viri. l. in rebus versiculo, *iure natur. lli.* C. de iure doti.

22 ¶ Vir autem non tenetur pro vxore, vt in Rubr. C. ne vxor pro marito; opere autem præsertim obsequiales debentur marito, & quasi dotales censentur.

23 ¶ Si tamen vxor ante matrimonium debitum contraxisset, executio in dote fieri potest, ne in manu fœminæ sit nubendo cludere creditores. l. mulier. ff. de iur. doti. Guido d. decis. 447. Nam licet mulier dederit omnia bona sua in dotem bona dicuntur deducto ere alieno. l. subsignatum. §. bona. ff. de verbor. significat. l. mulier. bona. ff. de iure doti. l. bonorū. la. 1. ff. de verbo. signific. l. si. ff. de vsuf. lega.

24 ¶ Rursus, mulier quæ soluendo nō est, debet seruire creditori, si debitū processit ex eo, quod creditor illā reddemit ab hostibus suis nūmis: hoc enim casu creditor potest illam retinere, donec pecunia, vel operis satisfaciatur pretio, quod pro eius libertate hostibus dedit: ita est expressē definitum in l. si quis ingenuā. ff. de capti. & postlim. reuer. & in l. fœdissimē per locū a speciali. & in l. si is qui te iuncta. l. si. C. eodem titulo. Et hoc casu etiā de iure ciuili debitor inops tenetur seruire creditori, si soluendo non sit, vt scripsi. c. 1. numer. 65. & sic non obstat hæc leges, principali conclusioni supra traditæ: quod fœmina non debet seruire creditori; id enim fallit, quando debet ex causa redemptionis, eo enim casu, etiā de iure Ciuili, quo nemo debitor seruiebat, tenetur seruire. Sed obijciat quispiam fœminam redemptam ab hostibus posse a redemptore detineri: de iure Digestorum & Codicis, quo fœmina pro debito capi poterat, non autem iure Authenticorum, quo fœmina pro debito capi nō potest. Sed adhuc verum est, fœminam posse detineri ab eo qui eam reddemit, etiā iure Digestorum, non enim permittitur redemptori detinere fœminam, quia pro debito capi potest. Nā de iure Digestorū, & Codicis, debitor qui soluendo non est, capi potest. Et tamen non potest detineri a creditore, neq; tenetur ei seruire. Ergo detentio, vel seruitium non procedunt de iure ciuili ex eo quod quis capi possit. Sed propter magnum beneficium, quod Redemptor confert, in redemptum masculinum, vel fœminam: nam, vt cum hostibus seruiret, nō est absurdum, vel iniquum, vt seruiat ei, qui tanto collato beneficio eos a dura seruitute liberauit, & inestimabili libertatis dono gaudere facit. Præsertim, quod hoc solum est, donec soluant pretium redemptori. Ex quo notabiliter infero, quod si seruæ mee libertatem dedi, vt soluat aureos centum: certē, si non soluat, non idē est præmenda carcere, imò seruanda lex, quæ vetat fœminā capi pro ære alieno. Neq; obstat, quod de iure Ciuili, fœmina redempta, poterat ratione prætij redemptionis detineri, a creditore, quoniā hīc non est redempta ab hostibus. Deinde etiā hodie volo dari creditori in seruitium: sed nego detinendā in carcere: nam detentio qua fœmina redēpta potest detineri de iure ciuili in seruitiū nō nascitur, ex eo quod quis possit carcerari.

- 24** **¶** An autem id admittendum, quando solui pro debitrice foemina constituta in potestate creditoris, & illa ab eius manu exempta, dicam infra. Mouet enim quaestio, quod constituta in potestate creditoris, dicitur esse in carcere. l. 2. ff. de libe. homi. exhib. & dixi. c. 1. Ex supradictis apparet, non obstare quae protuli. num. 1. ad probandum, quod foemina est addicenda creditoribus. Lex enim Gotthorum non est in usu, neque habet vim legis, & iure civili, & noua Regia constitutione Taurinensi. 62. Foemina ex nullo contractu potest capi. Non tamen ex generalitate verborum legis Tauri. 62. Ibi: Porninguna deuda corrigitur. l. si quis ingenuam. de qua supra. Quia hic non tractamus de carcere, sed de seruitio.
- 25** **¶** Meminisse tamen oportet, quod in omnibus casibus, in quibus dixi foeminam esse addicendam creditori, liberatur ab eius potestate si creditor illam prostituat, vel alias turpi quaestui supponat, & ius debiti perit: textus est expressus, qui nominatim in hac specie loquitur in. l. foedissime. C. de capt. & post lim. reuer. cuius verba, quoniam ad bonos mores pertinet subnectere placuit, inquit lex. *Cum igitur filiam tuam ab hostibus captam, ac prostitutam ab ea quae eam redemerat ad te confugisse proponas, Praeses provinciae, si filiae tuae supradictam iniuriam, ab ea quae sciebat ingenuam esse inflicta cognouerit, cum huiusmodi personam indigna sit pretium recipere, propter odium detestabilis questus, etiam si pretium compensatum non est aduersus flagitiosam mulieris turpitudinem, tutam eam, defensamque praestabis.* Haec lex loquitur in foemina quae tenetur seruire, quia fuit redempta ab hostibus, & non habet vnde refundat pretium redemptori: ut dixi supra numero. 24. & tamen dicitur, quod liberatur ab eius potestate, si prostituatur. Idem probatur ferè in specie in. l. si. C. de spectacul. lib. 1. ibi. *Lenones patres, & dominos, qui suis filiabus, & ancillis peccandi necessitatem imponunt, potestatis iure frui non valeant, ne ve quid eis ita possit acquiri: sed ancillis, filiabusque, conductisve, propter paupertatem personis iudicium licet implorato suffragio omni miseriarum necessitate absolui.* Nota legem illam loqui, quando foemina propter paupertatem cogitur seruire, liberatur tamen, si turpi quaestui supponatur. Idem probatur in. l. si lenones. C. de Episc. audi. His aptissime annecti possunt quae scribit prudenter Vlpianus in. l. elegantè. §. fin. ff. de pigno. actio, in haec verba. *Si prostituat ancillam, vel aliud improbatum facere cogit, pignus illud ancillae soluitur.* Nota haec verba vltima, *Pignus illud ancillae soluitur*, quoniam debitor qui est in potestate creditoris censetur esse apud illum loco pignoris, ut docui c. 1. nu. 7. pignus autem ancillae soluitur, si dominus eam prostituat.
- 26** **¶** Sic Balin. l. 1. nam. 1. 1. versi. sed pone. C. de adil. ad dicto. scribit, quod foemina, cuius pudicitia periclitatur, potest auferre, & in carcere, neque in ea detinenda est. Sic Paulus in. d. l. elegantè. si. per illum textum. ff. de pignor. actio. notat, quod si quis habeat foedi nomine, aliquod opidum, priuatur foedo, si ciuicum filias per lasciuiam comprimat, citat. l. 1. C. de iure emphit. vbi emphiteota amittit rem, si ea male vtatur.
- 27** **¶** Sic fructuarius, qui non fruitur arbitrio viri boni, sed male se gerit, non percipit obventiones, nec fructus, & potest prohiberi uti frui. l. item si fundi. in princ. ff. de usu. fru. l. hoc amplius. §. si. ff. de dam. infect.
- 28** **¶** Facit. l. cognouimus. C. de manc. & colo. lib. 1. l. eos. C. de aqua ductu. eodem libr. Angel. Paul. & Ias. in Auth. qui rem. C. de Sacros. Eccles.
- 29** **¶** Sic malus tutor amittit ius percipiendi decimam, ut pluribus argumentis probaui in tractatu de decima tutoris. capit. 13. per totum.
- 30** **¶** Sic pater abutens potestate sibi a lege commissa, super filium, amittit administrationem personae filij. l. si. cum glosa. ff. si quis a parem. fuer. manumi. Sic curator abutens officio suo, & non defendens minorem amittit administrationem. l. fin. §. 1. ff. de administratione. tuto.
- 31** **¶** Sic si pater cogeret filium ad peccandum, vel filiam cogeret peccare in corpus suum, amitteret administrationem quam habet super eorum personas. l. si lenones. C. de Episc. audi. l. si. C. de spectacul. lib. 1. 2. notat Lupus in repetitione. c. per vestras. §. 17. num. 4. de donatio int. vir. & vxor. Sic Diuus Hieronymus ad Oceanum scribens epitaphium Fabiolae, excusat eam, quod maritum reliquerit his verbis: *Quod secundum sortita matrimonium prius reliquerit non laudabo conuersam, nisi prius eam absolucro. Tanta prior maritus vitia habuisse narratur: ut ne scortum quidem, & vile macerium ea sustinere posset.* Haec tamen Hieronymus. Haec autem limitatio huius legis vera etiam est in masculo creditori tradito, nam si turpi quaestui supponatur,

natur, vel in honesta patriatur creditor ius suum amittet ex omnibus supradictis.

- 32** **¶** Item inferitur quod si quis filium vel filiam in seruitium tradat (inopia forsam oppressus) vel, ut filius descat opificum quod non obstante pacto, & consuetudine generali seruandi talia pacta de quo dixi cap. 1. nu. 60. non est pactum seruandum si dominus alium seruitio abutatur, ut ex supradictis manifestè deducitur.

- 33** **¶** Sed an videatur prostituui quae in caupona ponitur, ut ministret Bald. & Salic. dicunt, quod sic in. l. si. C. si mancip. ita veniat, ne prostitu per textum ibi. Sed certe ille textus id non probat, & meo iudicio falsum est. Non enim lex dicit quid, quae ponitur in caupona, videtur prostituui, sed quod si serua venit, sub conditione ne prostituatur, quod non debet prostituui sub specie ministrandi in caupona ne conuentio eludatur per fraudem, itaque lex loquitur de ea quae vera prostituuit sub specie ministrandi in caupona, non tamen dicit quod censetur prostituta ex eo quod in caupona ministrat, sed praestat ipsa legis verba subicere inquit lex: *Eam quae ita venij ne corpore quaestum faceret nec in caupona sub specie ministrandi prostituui, ne fraus legi dictae fiat oportet.* Postremo non omittendum, quod in casibus in quibus mulier patitur decretum vius legis operabitur, iuxta taxus foeminae fragilitatem, non enim eadem delicatae foeminae operae imponenda sunt, ut viris robustis imponuntur, ut in. l. pen. C. de his qui nu. libe. lib. 10. l. eius in fine. ff. de ope liber.

- 34** **¶** Praeterea illud est memoria dignum quod etiam si foemina antequam traderetur creditori, corpore quaestum faceret, non potest creditor eam cogere, ut eadem turpitudine quaestum faciat. l. haec demum versi. si meretrix. ff. de oper. liberto.

- 35** **¶** Illud autem est manifestum, quod foemina pariens in potestate creditoris parit liberum. l. capitalium. §. & ut generaliter, versi. Diuus. ff. de poen. Vbi probatur quod mulier damnata in metalicum opus, liberum parit: neque enim debitor creditori additus efficitur seruus.

S V M M A.

- 1** **P**aupertas appellatur vilitas: Et ignobilitas, & vilitas idem sunt.
- 2** **P** Nobilitas paupertate, an amittatur, & num. 17.
- 3** **P**auper nobilis ludibrio est, & nu. 18.

5 Nobilis exercendo artem vilem, amittit nobilitatem, & 32. & 33. 34. 35.

6 Princeps per privilegium nunquam censetur velle praedudicare alicui.

7 Nobilis ob aes alienum in carcerem non detruditur.

8 Debitor nobilis non conuenitur, nisi in quantum facere potest, & sibi relinquitur tantum quantum satis est, ad vitam transigendam, & nu. 9.

10 Iure Regio, non solum, non capiuntur pro debito persone nobilium: sed nec eorum arma, & equi, & domus.

11 Nobiles sunt liberi a praestatione operarum, & ideo vxor nobilis libera a lauacione pedum, & aparando cibos, & similia, & nu. 12. & 13.

14 De iure Regio vxor acquirit sibi, & non marito, quae acquirat ex operis artificialibus.

15 In praestatione poenarum, habetur ratio nobilitatis & nu. 29.

16 Nobilis non torquetur.

19 Nobilis qui ficta inopia bona abscondit, amittit privilegium nobilitatis, & ideo dicitur in carcerem, & nu. 21.

20 Abscondentes bona, & fingentes inopiam velut latrones puniendi. Etiam si non fingant, & nu. 21.

22 Falliti, cedendo bonis non effugiunt capturam personarum.

23 Nobilis qui malitiose bona atriuit, ne creditoribus satisfaciat potest capi.

24 Debitor qui ex causa a carcere excusatur, nihilominus iudex eos capere potest, si viderit eos dolose fuisse versatos.

25 Paupertas captiose proueniens non excusat.

26 Mulier pro debito descendente ex delicto, capi potest.

27 Nobilis licet ex delicto capi possit, non tamen ea facilitate neque rigurositate, sicut plebeius, & num. 28.

30 Limitatio regule, qui non habet in bonis luat in corpore.

31 Nobilis officium est militando, religionem, & plebem defendere.

35 An per mo iactatum amittatur nobilitas.

36 Consuetudo inspicienda.

37 Facit consuetudo quem ignobilem, aut nobilem.

38 Renuntiatio nobilitatis a nobili an teneat, & num. 47 & 54.

39 Clerici negotiatores, amittunt immunitatem, & libertatem.

40 Generalis renuntiatio legum, an praedudicat.

41 Privilegium egregiarum personarum, ne cogantur coram iudice personaliter comparere, potest ab eis renuntiare, nu. 61. & 62.

42 Valet pactum inter creditores & debitores, ut debitor gaudeat privilegio nobilitatis.

43 Differentia nobilitatis a genere, & nobilitatis a privilegio.

- 44 Nobilis proprio vocabulo dicitur Fijodalgo, ideo non renuntiat, & numero. 87. & 88. ideo non renuntiat, & numero. 87. & 88.
- 45 Aliquando nobilis appellatur ille qui est diues. 83 Donator, priuilegio ne conueniatur ultra quam facere possit, non potest renuntiare.
- 46 Fijodalgo significat, id est, Gotthi filium. 84 Militibus prohibetur conductio, ne impediatur exercitium militare.
- 50 Hereditas patris, naturali iure pertinet ad filium. 85 More Romanorum, milites, in otio, & negotio, semper in armis erant.
- 51 Nec pacto, nec renuntiatione, possunt tolli quae sunt naturalia. 86 Aliud est esse nobilem, aliud esse militem, & Fidalgus est nobilis, sed non miles.
- 52 Hereditas est ius, quod propter sanguinem defertur. 89 Carcer est causa praui ad addicendum debitorem creditori.
- 53 Priuilegia propter sanguinem concessa, pacto tolli possunt. 90 Beneficio Velleiani, aut minoris aetatis renuntiare non est facinus, aut minori dedecorosum, etiam si Principes sint.
- 55 Beneficio cessionis honorum, an per pactum renuntietur. 91 Renuntiatio nobilitatis, cum iuramento valet, & tenet.
- 56 Nemo est dominus membrorum suorum. 92 Iuramentum est seruandum, quando seruari potest, absque interitu salutis aeternae.
- 57 Pactum inter debitorem, & creditorem, ut debitor inuitus detineatur, non tenet. 93 Debitor facti, licet liberetur praestando interesse, secus si iurabit factum, quoniam ad id compellitur.
- 58 Mater tutrix non capitur a filio, etiam pacto expresso, ut capiatur. 94 Dolus excludit priuilegium nobilitatis.
- 59 Nobilibus maior honor, quam plebeis deferendus. 95 Assertio, nobilis, quod sit ignobilis, non suffragatur creditori.
- 60 Oportet in republica omnia esse politice disposita, & ut plebei, & opifices cedant nobilibus. 96 Nobilis qui tempore contractus, negauit se esse nobilem, an possit in carcerem duci.
- 61 Intellectus. l. ad egregias. ff. de iureiuran. 97 Valet renuntiatio nobilitatis ab eo qui est nobilis ratione priuilegij, & numero. 98.
- 62 Monialium priuilegium, ne ad iudicium venire cogantur, est ratione clausurae. 99 Nobiles ex priuilegio, a Rege concessio: ne ob aes alienum capiantur, idque fuit, ut ex rebus militarent, non potest priuilegio renuntiare.
- 63 Gerens vicem Regis, omni honore (etiam a nobilibus) afficitur. 100 Immunitas ecclesiastica, nec seruo, nec alijs obsequium praestare obligatis prodest.
- 64 Intellectus. c. si diligenti. de for. comp. 101 Menti contrahentium, & voluntati expressae, aut tacitae, est standum.
- 65 Praecipua utilitatis pars reipublicae, consistit in religione. 102 Pecunia Principis, peculiari celeritate exigitur.
- 66 Ratione propriae renuntiationis, nobilem in carcerem detruendi, & non ex ordinis in dignitate, non fit iniuria ordini nobilium. 103 Nobilis in renuntiatione generali de omni legum auxilio, non censetur renuntiasse priuilegijs nobilitatis; ideoque ex tali renuntiatione, non potest in carcerem duci.
- 67 Intellectus. l. fin. C. de pact. pigno. 104 Dux, aut Comes, si renuntiet nobilitati, & obliget personam suam, an ob debitum possit in carcerem detrueri?
- 68 Quaelibet molestia personalis, durior est rerum amissione, & numero. 70. 105 Habentibus iurisdictionem est honor deferendus.
- 69 Pactum legis commissoriae, non solum asperum, sed impium, & iniquum iudicatur. 106 Ob aes alienum licitum est fructus rerum primogenij vendere, pro tempore vite possessoris.
- 71 Intellectus. l. si quando. §. generaliter. C. de inof. testa. 107 Nobiles exteri, & non naturales, an gaudeant praerogatiuis, & priuilegijs naturalium.
- 72 Intellectus. l. ut vim. ff. de iust. & iur. 108 Nobilis in una prouincia, non est necessario habendus nobilis, in alia, & numero. 115.
- 73 Intellectus. l. patre. §. quae oneranda. ff. quar. rer. act. non det. 109 Iure Regio, in regno Castellae exteri beneficia, neque dignitates habere non possunt, & numero. 116.
- 74 Emancipare cogitur pater filium, quem contra pietatem tractat. 110 Fidalgia (quae est nobilitas sanguinis) acquiritur praescriptione immemoriali.
- 75 Intellectus. l. libertas. C. de obsequijs. 110 Nobilitas sanguinis, non datur a natura.
- 76 Intellectus. l. si. C. de non numerata pecunia. Prescri
- 77 Nobilis per conductionem Regij vectigalis, amittit priuilegium: & ibi. de intellectu. l. 4. titulo. 2. lib. 4. ordin. & numero. 78.
- 79 Sacerdos arte turpem exercens, coercionem, & fori amissione plebitur.
- 80 Mercatura, aut exercitium artis vilissimae, non tollit nobilitatem.
- 81 Nobilis conductor Regij vectigalis, solum amittit priuilegium, ne possit in carcerem conijci.
- 82 Immunitas Fidalgiae priuilegium est personale, &

- 111 Prescriptio solū nocet his aduersus quos est praescriptum. 149 Aduocati non minus censentur utiles reipublicae, quam milites.
- 112 Priuilegia Fidalgorum, sunt concessa Fidalgus totius Hispaniae, & numero. 17. 150 Aduocati militibus equiparantur.
- 113 Fidalgui Hispani descendunt ab eisdem parentibus, videlicet a Gotthorum gente. 151 Aduocatus gaudet priuilegijs. l. medicos. C. de profess. & medi. lib. 11.
- 114 Immemorialis probatio referenda ad tempus, quod est magis utile ei, qui probat & allegat, & numero. 118. 152 Aduocatus est, immunis, a solutione munerum, & tributorum.
- 119 L. 3. & 5. tit. 2. lib. 4. Ordin. disponens ob aes alienum executionem non debere fieri in armis, domo, aut equis Fidalgorum, sit recepta, necne, & numero. 121. 153 Aduocatus an possit renuntiare priuilegio aduocationis, & eo renuntiato, an possit capi ob aes alienum.
- 120 Nobilitas non debet esse occasio, ut quis rem suam perdat. 154 Vir excellenti virtute praeditus, an creditori addicatur.
- 122 Nobilis captus ob aes alienum, ut soluatur e vinculis, an sufficiat quod summarie probet nobilitatem: an verò necessario debeat constare per sententiam de nobilitate, & numero. 124. & 125. 155 Virtus, nobilitati anteponenda, & numero. 168.
- 123 Si ad impediendam executionem allegetur ius personale, sufficit quasi possessio illius iuris. 156 In criminibus habetur ratio eximiae virtutis eius qui delinquit, & cum eo mitius agitur, & numero. 173.
- 126 Clericus abscondens bona, potest duci in carcerem pro aere alieno. 157 Assertioni boni viri est credendum.
- 127 Doctor, pro aere alieno, an in carcerem possit detrueri, & creditori addici, & an debeat legere, & docere, & numero. 128. & numero. 132. & 133. & 136. 146. 158 Boni viri licet facultatibus non polleant, pollent tamen fide, & ideo tam patrimonio quam fide aestimantur.
- 129 Defenditur Bartolus, ab impugnationibus Guidonis Papae, & numero. 130. 159 Pauper, probata vite, & si non possideat immobilia dicitur idoneus fideiussores. & numero. 169.
- 131 Professor dicitur qui publice scientiam aliquam praecipit. 160 Cum bonis viris, sepe sepe dispensatur, & numero. 170.
- 134 Doctor etiam non legens, non est cogendus hospites suscipere. 161 Propter excellentiam hominis, receditur ab omni iure. & numero. 171.
- 135 Lex continens priuilegium aduersus ius commune, censetur nominasse omnes personas priuilegiatas. 162 Creditor inuitus, non cogitur parere bono viro.
- 137 Consuetudine seruatur, ut Doctor etiam non legens, non capiatur. 163 Non cogitur quis facere beneficium, neque propter personam est recedendum a legis decreto.
- 138 Idem de iure ciuili. 164 Non est quis (licet idoneus) ante legitimam aetatem ordinandus.
- 139 Iure Regio, Bartoli opinio approbata. 165 Quando de simplici iustitia tractatur, non est curandum de meritis personarum.
- 140 Professio, sine gradu, an sufficiat. 166 Virtus excellentis viri in causa graui, non operatur in alterius praedudicium.
- 141 Doctor legens, vel non legens, si dolum committat, aut corrumpat, seu abscondat bona, amittit priuilegium. 167 De generali praesumptione; quod quis sit bonus, non curatur, si agitur de praedudicio tertij.
- 142 Idem si de industria legeret, ut euitaret capturam ob debitum aeri alieni. 168 Prohibitus torqueri, an possit in carcere detrueri.
- 143 De inani titulo, non curatur, puta de Doctore circuli.
- 144 Doctor legens, est immunis in propria patria, ab omnibus muneribus realibus, & personalibus Autore Paulo de Castro: & ibi de eius opinione.
- 145 Defendens se sub pretextu Doctoratus, aut professionis cum neutrum sit, exploditur.
- 147 Aduocatus, an pro aere alieno sit capiendus, & creditori addicendus.
- 148 Requisitum in bono, & perfecto aduocato.

An dispositio huius legis exercenda sit aduersus debitorem inopem, si nobilis sit, vel aduocatus, vel alias eruditione, seu nobilium, vel primariorum ciuium cognatione praestans. Et quid sit nobilis, renuntiet nobilitati, quam Fidalgiam vocamus, vel aduocatus, priuilegio aduocatis concessio. Cap. XVI.

Quero deinde, an nobilis; quem Hispanicæ *Hidalgum* vocamus, sit addicendus creditori, si debet, & solvendo non sit. Mouet quæstionem textus in l. 2. C. quando, & quibus quarta pars debeat. vbi paupertas appellatur vilitas, ignobilitas autem, & vilitas idem sunt, vt in *Athen. Præsides. in princ. C. de Episc. audi. l. ingenuæ. C. de muri leg. lib. 1. 1. scribit Lucas Penna in l. 1. col. 2. in prin. C. de cōdi. in publi. horre. lib. 1. 10. Quare, quod nobilitas amittatur paupertate, significat *Barthol. in l. 1. à num. 47. & ibi. Platea. col. 1. C. de digni. lib. 10. Socin. confi. 246. incip. elegantè. col. 2. versi. prima ratio. Cepola in tractatu nobilitatis. col. 7. versic. & ideò, sic Afflict. in constitutio. Siciliæ incip. intentionis in. 6. notab. col. 9. Quod si paupertate amittitur nobilitas, vel saltem nobilitatis priuilegia, certè licet nobilis in carcerem duci non possit, & ad operas cogendus non sit (vt statim dicam) id nō procedit in nobili qui solvendo non est.**

2 **C**nam qui solvendo non est, pauper est, & paupertate amittitur nobilitas. Rursus, licet verius sit nobilitatem non amitti paupertate, vt statim dicam; tamen negari nō potest, quin sicut fides, sine operibus mortua est, ita etiam nobilitas absq; diuitijs, si non mortua, certè inter mortua, vel interrupta, vel obscurata dici potest, vel saltè est manca, & mutila, vt notat *Bonus Curtius in tractatu de nobilitate. col. 2. versi. tertius & vltimus.*

Et pauper nobilis ludibrio est, vt experientia quotidiana docet, & scribit *Iacobinus, de sancto Georgius in tracta. fœudorū char. 29. Afflic. in constitutio quam plurimum. col. 2. versic. quid autè si dominus. Deindè, quod dedecus irrogatur nobili, si militado aduersus Mauros, vel Turcas ex stipendio satisfaciat creditori, iam quod ei nō tradatur. Rursus, hæc opinio verior, vel certè minus inuidiosa videtur, quando nobilis diues natus, & educatus patrimonij vorfuram fecit. Solon enim huiusmodi legem ædidit. *Qui patrimonij vorfuram fecerit, si ignobilis obscurusq; esto. Vt auctor est, Laertius in eius vita. Præterea Cicero Philippica secunda, his verbis inuehitur in Antonium. Teres ne memoria prætextatum te decoxisse patris (inquit) ista culpa est concedo: et ceterum est pietatis plena defensio. Illud tamen audacie tue quod sedisti in quatuordecim ordinibus, cum esset lege Roschia decoctoribus certus locus**

constitutus. Apud Abderitas, qui facultates proprias amittebat, non poterat sepulchrū habere cū patre, sed pœnæ nomine carebat paterno sepulchro, vt memorix, prodit, Laertius in Democrito. Et apud Stobæum sermone. 68. ex traductione Gesneri; sic legimus.

Scisne, quod nobiles quidem mortalium.

Dum pauperes sunt nō amplius clari existant.

His congruit, quod nobilis, si inops est, non potest nobilitèr viuere. Nobilis autè, qui non viuit nobilitèr, non gaudet priuilegijs nobilitatis, vt auctor est *Isernia in constituto. Siciliæ incipiente, vt dignitatū, post glossam ibi, & sequitur Afflict. ibi in 1. notabili. Vnde qui vilem artem, vel opificium exercet nobilitatem perdit, vt in l. nobiliores, & ibi notat *Bal. C. de commer. & merca. l. ne quis. C. de dignitat. lib. 1. 2. Bar. in l. 1. ad finē, & ibi Plat. col. 1. C. de digni. lib. 1. 2. Socin. confi. 246. incip. eleganter. col. 2. versi. prima ratio. lib. 2. Feli. in c. super eo. in. 2. col. 2. de testib. Corfe. in repet. c. grādi. col. 1. 2. de supplen. neglig. prælato. lib. 6. Latè Tiraquell. in tractatu de nobilitate. c. 33. & c. 27. facit. l. 2. C. negotia. ne mili. l. milites. in. 2. cū. l. seq. C. de remili. lib. 1. 1. Platea. in l. ne quis. C. de digni. lib. 1. 2. Cifontanus in l. 79. Tauri. col. 2. versi. septimo fallit. Aymon. cōf. 173. Casfan. conclus. 64. viso processu. num. 35. & dico infra, vbi dico, quid apud nos hac in re iudicetur.**

6 **D**eindè, Princeps nūquam per priuilegium censetur velle præiudicare alicui. l. nec auus. C. de emanci. libe. Ergo licet Princeps, te nobilem fecerit (omnis enim nobilitas ciuili) à Principe descendit, & licet nobilibus tribuerit, ne pro debito ciuili possint in carcerem conijci; certè id non debet esse damnosum creditori, qui non vult nobilem conijcere in carcerem, sed, vt sibi ex operis quotidianis satisfaciat, & ita in proprio casu sentit *Barba. in addist. ad Bald. in l. si vxor. C. de condi. infer. Rursus, nobilitas amittitur ex delicto, vel saltè nobilitatis priuilegium. l. 1. C. vbi fena. vel clarissi. l. senatoris filia. Et ibi *Bal. ff. de ritu nupt. & dico infra, rem autem familiarem delabi sinere flagitiosum est, vt dixi cap. 2. & apud antiquos puniebatur, vt ibi dixi. Deindè per ingluuiem, & turpitudinem amittere bona fœudalia, infame est, nobilitas autem amittitur turpitudinē vitæ. l. si qua. & ibi *Bal. C. de secun. nup. Bal. in. l.***

in. l. cum antiquioribus in princ. q. 8. C. de iure delibe. Lucas Penna. in l. mulieres. colum. 5. versi. vlt. nota. C. de dignit. lib. 1. 2. Postremò illud prudentem maximè mouebit, qd plures nobiles paupertate, à fortuna malè multati mechanicas artes exercent. Cur ego qui vltro calceariā, vel futuriam exercet, nō exercebit eā, si pecuniā debeat, & soluēdo nō sit, & rem alienā data solutionis fide, acceperit. Vltimo eo seculo, quo apud Romanos moris erat debitorem inopem creditori addicere, addicebatur nobilis, si soluendo non erat, vt liquet ex *Liuiio Decadis. 1. lib. 2. & ex Suetonio in Othone. c. 5. Quid verius: distingue, aut nobilis, re vera, absq; dolo nocendi creditori amisit bona sua, aut dolo abscondit ea, cum re vera ea non amiserit; aut amisit ea, sed debet ex delicto, vel mechanicam artem exercet. Primo casu nobilis non est addicendus creditori, quoniam qui ob debitum in carcerem duci non potest, non est addicendus creditori, vt docui. c. 3. nu. 2. & c. 4.*

7 **N**obilis autè ob es alienū in carcerē detru di non potest, argumēto. l. medicos. C. de profe. & medil. lib. 10. miles. ff. de re iud. Ex cuius decreto ita docuit *Ias. ibi. col. 2. Alexand. in l. Centurio. nu. 25. ff. de vulga. & pupil. Bal. in l. 1. propè finē. C. qui bon. cede. poss. qui tantū dicunt, qd milites nostri temporis non possunt carcerari, sicut milites temporis antiqui, non tamen habent beneficium, ne conueniantur vltra quam facere possunt, neque id habet nobilis, vel *hidalgus Ripa lib. 2. respon. cap. 20. Ioannes Baptista Sansseuerinus in tractatu de debitore suspecto, & fugitiuo. in. 5. q. principali. q. 5. Guillelmus Cugneus in l. pen. ff. quib. ex cau. maio. Facit textus in l. medicos. C. de professo. & medicis, lib. 10. Et hæc opinionē ferè cōmunē esse de iure cōmuni testatur doctissimus *Ferdinandus Vasquius, in tractatu de successio. creatio. 1. par. lib. 3. §. 22. nu. 75. quāuis, (vt ingenue loquar) de iure Ciuili nulla est lex, que nobili immunitatē, à carcere ob res alienū tribuat, sed apud nos, id est lege Regia definitum in l. 4. & 5. titulo. 2. lib. 4. Ordin. l. 79. inter constitutiones Taurinēses. Ergo nobilis, qui per horulæ spatium nō debet ob debitū esse in carcere, multò minus ob debitum addicetur creditori, quod carceris, imò seruitutis species quædam est, & obligationem seruiendi secum trahit: forsam in longum tempus.***

8 **Q**uinimò, si debitor nobilis miles sit, nō potest conueniri vltra quam facere possit. l. miles. ff. de re iudi. ille autem qui non potest conueniri vltra quam facere possit nō potest conijci in carcerem, vt probauit *cap. 9. num. 2. & in milite notat Bal. in l. 1. nu. 21. C. qui bon. ced. poss. Ias. in d. l. miles. numero. 10. immò, habenda est ratio, an miles egeat, habita ratione nobilitatis, licet enim rustico satis esset cepis vesci, certè ille nobilis qui conueniri non potest vltra quam facere possit (scilicet militi nam *fidalgus vltra quā facere potest conuenitur) tantum relinquendum, quantum satis est ad transigendum vitā habita prudētèr, & humanitèr ratione nobilitatis. Ita docuit Cepola in tractatu nobilitatis in. 2. 2. priuilegi. Ias. in. §. item si de dote, col. 2. Instit. de actio. Hippol. in rep. rub. de probat. col. 5. Corfe. in repe. c. grādi. char. pen. de supplè. negli. præla. Nobilis enim, si similis est, vel vnus ex his qui non conueniuntur, vltra quam facere possit, videtur relinquendum, vt possit viuere habita ratione nobilitatis, neq; cogatur miserorum, & pauperū gibis vesci. c. non cogatur. 41. distinet. Bal. in l. 2. in prin. ff. qd cū eo, qui citat textum in l. sed si quid in ædificauerit. §. sufficientèr. ff. de vsuf. & in l. cū vnus. §. alimētis. ff. de alim. & ciba. lega. Ang. & *Imol. in l. Nessenius. §. si. ff. de re iud. Imol. Raph. & Alex. in l. si maritus. ff. sol. mat. Qui citant gloss. in l. nepos Proculo. in verb. Dignitate. ff. de verb. signif. & l. tutor secundum dignitatem. ff. de admi. tuto. Aretin. conf. 17. col. pen. Nam hæc opinio, vt consona misericordie, ita non est aliena à prudentia. Nobilis enim inter diuitias aducatus magis discruciat animo cum ad ægestatem venit, quā rusticus, ab incunabulis inter rei familiaris angustias natus, & educatus, neque oportet cum qui olim fœlix fuit, & iuris fauore in plus quam facere potest conueniri non potest, ita premere, vt ad vitæ desperationem adducatur, ideò ciuili, & prudens est opinio supradicta; hoc tamen non admittendum in eis nobilibus, quos vernacula lingua appellamus *hidalgos, non enim sunt milites, nec gaudent militū priuilegio, vt statim dicam, notat Cuman. & alij in d. l. miles. Zaf. in tracta. substit. col. 630. Couar. varia. lib. 2. c. 1. nu. 4. standum enim regulæ, nisi reperiatur correctæ.****

10 **P**reterea iure Regio, ita clementèr agendum est, cum nobili, vt executio nō possit fieri,

Hh fieri,

fieri, non solum in sua persona capiendocum, verum neq; in suis armis, vel æquis, vel domo. l. 3. & 4. & 5. titulo. 2. lib. 4. Ordinationum. l. 23. & l. 12. tit. 1. lib. 4. Recop. Quanto minus eius persona tradetur in seruitium. Sic (licet de iure) qui non habet in bonis luit corpore, vt in l. 1. ff. de pœnis. id non procedit in nobili, autore Felin. c. ad liberandum. de iudic. Gome. in §. item si quis in fraudem. num. 42. Institut. de actio. cū alijs citatis supra. c. 6. De debitore ex delicto.

11 ¶ His consonat, quod qui generaliter tenentur operas prestare, liberantur si nobiles sint; putà vxor tenetur operas obsequiales marito prestare, tenetur scilicet lauare pedes, & caput, parare cibos, & similia, vt putà lectum facere, & coquinariam exercere: notant DD. in l. si vxorem. C. de condi. infer. Et nominatim Ioan. Andr. in c. litteras, in verbo *incertis*, de restit. spolia. Benedictus Capra cōf. 72. col. 4. vers. circa quod. Id tamē nō procedit in muliere nobili argumento. l. interdum. ff. de oper. liber. cuius argumēto ita docet Abb. in d. c. litteras. col. pen. Felin. in c. illud. col. 4. de presump. Dec. cōf. 202. incip. vt presens cōsultatio. col. 4. vers. Nec obstat, q̄ talia. Corsetus in tractatu de potestate, & excellētia Regia. q. 30. in fine Lupus in Rub. de dona. inter vir. & vxor. char. 29. & fol. 17. col. 2. in paruis.

12 ¶ Et generaliter, q̄ vxor nobilis nō teneatur operari viro, scribunt Petrus, Cinus, Bal. & Sali. in l. si vxorē. C. de condi. infer. Tiraq. in l. connubiali. 1. nu. 26. ergo licet generaliter debitor inops debeat operas creditori, id non procedit in debitore nobili. Sed ne quid dissimulē, nō est prætermittendum, q̄ præcedentem conclusionē (scilicet, q̄ vxor nobilis non tenetur operari viro) carpit Barbatius, in additio. ad Bal. in l. si vxorem. C. de condi. infer. col. 2. Quoniam creditoris conditio nō debet fieri deterior propter nobilitatem debitoris: de iure autē vxor tenetur operas prestare marito, & ei seruire. c. hæc imago. 3. q. 5. l. sicut. ff. de oper. liber. l. sed si vir ex lana. ff. de donatio. int. vir. & vxor. Neque aliter reperitur cautū in vxore nobili; hæc Barbatij ratio mihi nō satisfacit, quamuis supra eam adduxerim aduersus debitorem nobilem, nu. 1. sed moueor, quoniā falsū est nobilitatē debitoris non facere deteriorem conditionē creditoris, vt liquet ex supradictis, nu. 8. Et licet nō reperiat expres-

sē cautum in iure, q̄ vxor nobilis non teneatur seruire marito, satis videtur q̄ generaliter definitū est, ne nobilibus imponantur onera turpia exempti, quæ sunt ab his quæ dedecus adferre possunt, ideò nō possunt cōijci in carcerē, q̄ multò minus est, quā seruire, vel operas prestare: hæc quoad Barbatij rationē, opinio tamen eius, mihi valde Christiana, ac proinde verissima videtur, si modo maritus non sit relatus, vel opulentus, sed ægestate præmatur, ita, q̄ famulas non habeat, quæ coquinariam exercent, lectum sternant, & similia faciant: tunc enim ea prestare tenetur vxor quantumuis nobilissima. Primo ex sacris litteris ad mulierem (enim) dixit dominus, *Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Et beatus Petrus in epist. cano. cap. 1. iubet fœminas subditas esse viris. Secundo mouor ex textu in l. interdū. ff. de oper. liber. in illis verbis, quæ doctores contra sentientes proferunt pro se, inquit lex: *Sed si liberta quæ operas promisit ad eam dignitatem perueniat, vt inconueniens sit prestare patrono operas, ipso iure hæc intercident.* Nota illa verba, *Ad eam dignitatem perueniat, vt inconueniens sit prestare patrono operas:* Nam quæ maritum habet, adeò egenum, vt egeat eius operis, certè nō peruenit ad eam dignitatem, vt inconueniens sit, eam prestare operas, immò est cōuenientissimum, sanctum, prudens, & iustissimū, vt eas prestet, licet nobilissima sit.

13 ¶ Nisi fortè placeat virum aduersus sexus naturam, donum verrere, cibos parare, lectos sternere, vel vocare vicinas quæ hoc faciant, q̄ vxori lōgè turpissimū est, neq; bonis, vel honestis fœminis annumerari potest, quæ domesticum officium detrectat. His congruit, q̄ vxor nobilis, quæ nubit ignobili (qui ferè sēper inopes sunt) amittit nobilitatē, & sic, si vir ægestate præmatur, nō est q̄ vxor ostēdet nobilitatē. Et in totū mihi equissimū videtur, vt cū cōiugati duo sint in carne vna, alter alterius onera portēt, & q̄ vxor putet sibi tributū quid quid seruiēdo marito tribuit; si tamē maritus opes haberet sufficiētes, iuxta regionis morem: non videtur mihi præpostera opinio docentium vxorem nobilem non teneri coquinariam exercere. Si tamen opere pertinerent ad fouendam personam ipsius mariti, vt est lauare caput, & similia, & nō rectē vxoris; certè, & officium implet, quæ eas detrectat, q̄ nobilis sit. Aut enim maritus est nobilis, & ex officio ipsa nihil honoris

fui amittit, aut est ignobilis, & ipsa quoque efficitur ignobilis, & siue vxor nobilis sit, siue ignobilis: certè iuxta diuinam institutionem, & naturę legem, vir caput est mulieris. Non omittendum, quod qui tenēt simpliciter vxorē nobilē, non teneri operam prestare dimittant, nisi mariti valerudo id exigat, vel causa honorandorum hospitum: ita Lupus in repet. rubr. de dona. fo. 17. col. 2. in paruis. Bonus Curtil. in tracta. de nobil. 38. priuil. An autē vxor teneatur operas artificiales marito prestare, dixi in meo tractatu de decima tutori Hispanico iure præstanda. c. 2. num. 12.

14 ¶ Vnum tantum addendum, quod licet de Iure Regio, vxor acquirat sibi non marito, quæ acquirat, ex operis artificialibus, vt ibi dixi: tamē Iure Regio videtur, quod dimidium talium operarum pertineat ad maritū, cum generaliter omnia acquisita constāte matrimonio diuidantur inter virū & vxorē, ita docuit Lupus in Rubrica de dona. inter vir. & vxor. §. 62. nu. 9. vers. hodie tamē. Postremò, q̄ nobilis nō sit addicendus creditori, & quod hoc casu deficiat dispositio huius legis: notant Rodericus in repe. l. 2. tit. De los gouernos. q. 5. col. 6. Antonius Gome. in l. 79. Tauri. col. 2. Et cōprobatur, quoniā debitor additus creditori dicitur pati pœnam corporalem, vt dixi. c. 3. nu. 2. & c. 4. * In imponēdis autē pœnis, habetur ratio nobilitatis, vt pœna mitior sit, vel certè magis honesta. l. nostris. §. sed etiā. ff. de pœn. l. sacrilegi pœnā ff. ad leg. Iul. pecul. l. Pedius. ff. de incend. ruin. naufl. l. si. ff. de sepul. viola. glo. in l. 3. §. 1. ff. de re mili. & ibi notat Bar. & in l. capitaliū. §. serui. §. de pœn. Abb. in c. pastoralis, in princ. de offic. de lega. Sali. in l. 2. C. vt nemo priuatus, textus in c. qui cōtra. 24. q. 1. Albe. in l. illicitas. §. qui vniuersas. ff. de offi. Præsi. glo. in l. aut dānum. ff.

16 de pœn. l. 24. tit. 2. r. par. 2. * Quare neque torqueri potest. l. 4. & 5. tit. 2. lib. 4. ordi. & in d. l. 24. nisi fuerit accusatus de proditione, vt in d. l. 24. Gramaticus voto. 32. Hippol. in l. edictum. ff. de quaestio. Bal. & Felin. in c. cū quā. col. 3. quos citat, & sequitur Couarru. var. lib. 2. c. 9. nu. 4. Qui tamē notat, q̄ nobilis etiā proditoris reus, decapitatur in Hispania, & non suspenditur: benè tamē torquetur, vt dixi, & q̄ in Hispania nobilis reus lese Maiestatis non suspendatur furca, sed decapitetur est verissimū. Sicuti vidimus in Ducibus sediciofo-

rū plebeiōrū, qui aduersus Carolū Regē, & Imperatorem Christianissimum arma sumpserūt, abscisis enim ceruicibus iacuerūt in foro, laqueo tamē pœnas non dederūt: nobilitatis ergo causa, sed id Gallia in proditoribus nō seruat, imò altiori pēdet furca. Nō obstat ex aduerso pro lata.

17 ¶ Primo nō obstat, q̄ paupertate amittitur nobilitas, id enim falsum, & apud nos prouerbij vicē illud vsurpatur, *La pobreza no es vileza*, & expresse probatur in l. humilem. C. de incest. nupt.

¶ Et ita, q̄ nobilitas nō amittatur paupertate, significat Bar. in l. 1. col. 3. C. de dignita. lib. 12. à nu. 49. Ioan. Man. in sum. focu do. tit. quib. mod. focud. amitta. §. erūt etiā. q. 2. Ioā. Rain. in c. 1. §. firmiter. char. 10. in paruis. vers. quæro, quid de sumptibus. tit. de prohib. focud. aliena. per Freder. & in tractatu nobilitatis, col. 5. Petrus Belapertica in l. humilē. C. de incest. nupt. latē Tiraquel. de nobili. c. 25. nu. 5. eū sequētib.

18 ¶ Quinimo paupertas, non reddit hominē vilem, autore Bal. in l. humilē. C. de incest. nupt. Calcan. conf. 8. incip. in causa, col. 7. vers. & ex supradictis. Non obstat, q̄ nobilis pauper, habetur cōtempui, id enim nō lex, sed præpostera hominum iudicium facit: & boni viri, odio & cōtemptui habentur, neq; tamē ideò virtus, suas desinit habere vires. Deinde nō obstat, q̄ non est dedecus nobili militare aduersus Turcas, & ex stipēdio satisfacere creditori, iam quod ei propter nobilitatem, nō tradatur ad seruitium: fateor, non est nobili dedecus militare aduersus impios pro dignitate Christiani nominis, imò est longè honorificum: sed nos non liberamus potissimum eum à debitore, quia est ignominia ei seruire, sed quia lege liberatur ab ea obligatione, propter priuilegium nobilitati concessum, quia non admittitur, vt nobilis sit in carcere ob æs alienum. Nō obstat, quod ex lege Solonis qui patrimonij vorfuram facit, amittit nobilitatem: ea enim lex admittetur, quoad hoc, vt eius autoritas minor sit apud bonos, & graues, qui detestabuntur hominem, qui luxu, vel p̄ofessione, vel alca patrimonium amisit. Rursus, non obstat, q̄ nobilis, non viuēs nobiliter, nō gaudet priuilegijs nobilitatis, statim enim dicā, an nobilis exercēs vilem artē, sit addicendus creditori. Non obstat, quod priuilegium Principis, non debet operari in præiudicium tertij: neque enim, quod de-

bitor nobilis sit, & in carcerem, vel seruitium duci non possit: idem creditor amittet ius suum, solum limitatur vis obligationis, ut ex ea nobilis in carcerem duci non possit. Deinde, cum antequam contractus fieret iure constitutum sit, ne nobilis pro debito capiatur. Certum creditor qui non debuit, ignorare ius videtur, cum contrahit ea conditione, & qualitate contrahere, ne creditorem ob debitum possit perducere in carcerem. Non obstat, quod rem familiarem delabi finere, flagitiosum est, & quod nobilitatis privilegium amittitur ex delicto: quoniam amittere bona, etiam si per ingluuiem, & luxum ea amittas culpa est, non crimen; quod iure poena puniatur.

19 ¶ Si tamen nobilis ficta inopia, abscondat bona, certe duci potest in carcerem, & privilegio nobilitatis non gaudet, tum quia ex delicto amittitur nobilitatis privilegium (ut dico infra) tum quia Iure Regio hoc nominatim definitum extat, in l. 1. i. condata in conuentu Segouienfi, anno a partu Virginis. 1532. que habetur. l. 4. tit. 19. libro. 5. Recop. & l. 6. titulo. 2. lib. 6. Recop. cuius verba sunt: *Suplicamos a V. M. que el merceder que se algare de aqui adelante no pueda gozar, ni goze de la hidalguia.* Quibus Princeps respondit: *A esto vos respondemos, que mandamos que de aqui adelante se haga assi: & ita tenuit per illum tex. Matienço in Stillo Cancellarie, titulo. 1. preemin. 17. casu. 20. declaratione. 9. legis Toleti. §. 2. glos. 1. & glos. 4. nu. 4. vbi videas.*

20 ¶ Quinimo, qui abscondunt bona, & fingunt inopiam, sunt veluti latrones puniendi, ut in l. 5. tit. 8. lib. 5. Ordina.

21 ¶ Quod habet locum, etiam si debitor non aufugiat, sed presens sit, ut in conuentu Madritensi, recte & optime definitum fuit, anno. 1528. petitione. 24. itaq; nobilis abscondens bona est carcere reprimendus. De qua re dico infra hoc. c. & hanc opinionem sequitur Oldrald. in tractat. de nobil. in. 3. par. prin. c. 10. col. antepen. & pen. & facit quod dixi. c. 16. De herede. num. 18. & c. De debitore ratione rei, nu. 10.

¶ Ex crimine autem, & delicto nobilis duci potest in carcerem, ut statim dicam.

22 ¶ Sic licet Iure civili generaliter concessum sit debitoribus, ut effugiant carcerem cedendo bonis, id non admittendum in decoctoribus (quos fallitos vocant) auctore Bal. col. 400. col. 2. lib. 1. delictum enim poenam meretur. Preterea licet cessio bonorum liberet cedentem

à carceribus, id non procedit, si alienauit bona sua in fraudem, textus est secundum primum intellectum quem ibi approbat Bart. in l. fi. §. fi. §. que in fraud. credi. Bar. in l. alia. §. eleganter. in fi. ff. sol. matr. Soc. reg. 46. & 47. cum fallit. Plat. in l. 1. in fi. C. de iure ff. lib. 10. Barb. in c. que in ecclesiarum. col. 5. de cōsti. Gome. in §. ite si quis in fraud. nu. 43. Insti. de act. Lup. in rep. c. per vestras. §. 24. incip. an auus. nu. 7. de donat. int. vir. & vxor. Sic maritus qui malitiose dissipauit bona, amittit beneficium, ne conueniatur ultra quam facere possit. l. etiā. §. licet. ff. de sol. matr. & ibi dd. sic in ceteris dolu committentibus probatur in l. sed hoc ita. §. ff. de re iud. * Preterea, si nobilis malitiose contriuiset, vel fraudulenter alienasset bona sua, ne creditor ius suum consequatur, certe non excusabitur nobilitatis privilegio, sed capi potest argumeto. l. pe. ff. de iur. doti. vbi debitor habens privilegium, ne conueniatur ultra quam facere potest non utitur eo, si dolu committat. Dolus enim est delictum, & pro debito ex delicto nobilis capi potest, ut statim dicam. * Preterea, illud est ab eruditis receptum, ut debitores qui ex aliqua causa excusantur a poena carceris, non excusentur si iudex videat eos dolose fuisse versatos, vel malitiose alienasse bona. l. fi. ff. de in ius voca. glos. Bal. & Ang. in l. fi. ff. de his que in frau. credit. Din. Plat. & Iaf. in §. ite si quis in fraude Insti. dicit. & ibi. Gom. nu. 24. Iaf. in l. si idem cum eodem. col. 5. ff. de iuris d. omni. iudi. Bal. in l. 1. col. fi. C. qui bo. ced. pos. Ang. in l. 1. col. fi. C. de cess. bon. Platea in l. 1. de iur. ff. lib. 10. Bal. in l. 1. in §. q. C. si quid in frau. patro. & col. 400. incip. in libris thesaurarie. col. 2. lib. 5. in c. quæ in Ecclesiarum. col. 5. de cōsti. Soc. reg. 46. fal. 5. & reg. 46. fal. 1. Vitalis Cāban. in tracta. clausularum, tit. an possit renuntiare beneficio cessionis bonorum. Nouel. in tract. de donat. 7. par. priui. 14. Cappel. Tolosana. 466. & ibi Aufferer. in additione. * Paupertas enim captiose proueniens, non excusat eos qui alias excusantur, auctore Bal. in c. sedes. col. 2. de rescrip. & in c. quæ in Ecclesiarum. col. 1. de cōsti. Iaf. in Auth. res que. col. 6. vers. tene comunē. C. comu. de legat. Crotus in l. frater fratre. ad finem. ff. de cōdi. indebit. Loazes in repetit. l. filius familiaris. §. Diuinum. 164. ff. de lega. 1. sic licet mulier pro debito capi non possit, tamen pro debito proueniente ex delicto capi potest, ut dixi c. precedenti, nu. 7.

23 ¶ Si tamen nobilis ficta inopia, abscondat bona, certe duci potest in carcerem, & privilegio nobilitatis non gaudet, tum quia ex delicto amittitur nobilitatis privilegium (ut dico infra) tum quia Iure Regio hoc nominatim definitum extat, in l. 1. i. condata in conuentu Segouienfi, anno a partu Virginis. 1532. que habetur. l. 4. tit. 19. libro. 5. Recop. & l. 6. titulo. 2. lib. 6. Recop. cuius verba sunt: *Suplicamos a V. M. que el merceder que se algare de aqui adelante no pueda gozar, ni goze de la hidalguia.* Quibus Princeps respondit: *A esto vos respondemos, que mandamos que de aqui adelante se haga assi: & ita tenuit per illum tex. Matienço in Stillo Cancellarie, titulo. 1. preemin. 17. casu. 20. declaratione. 9. legis Toleti. §. 2. glos. 1. & glos. 4. nu. 4. vbi videas.*

24 ¶ Quinimo, qui abscondunt bona, & fingunt inopiam, sunt veluti latrones puniendi, ut in l. 5. tit. 8. lib. 5. Ordina.

25 ¶ Quod habet locum, etiam si debitor non aufugiat, sed presens sit, ut in conuentu Madritensi, recte & optime definitum fuit, anno. 1528. petitione. 24. itaq; nobilis abscondens bona est carcere reprimendus. De qua re dico infra hoc. c. & hanc opinionem sequitur Oldrald. in tractat. de nobil. in. 3. par. prin. c. 10. col. antepen. & pen. & facit quod dixi. c. 16. De herede. num. 18. & c. De debitore ratione rei, nu. 10.

Itaq;

26 ¶ Itaq; nobilis abscondens bona capiendus est (ut infra) dolus etiam existimari debet, si nobilis induxit creditorem ad contrahendum, affirmans seobilem non esse, de qua re, vide que dico infra. Restat tertius casus, scilicet an nobilis debens ex delicto, sit addicendus creditori in casibus, in quibus supra. c. 11. De debitore ex delicto, vbi docui debitorem ex delicto esse addicendum creditori. Mouet questionem, quod etiam, si de iure non habens in bonis, luat in corpore, id non procedit in nobili, ut docui supra num. 10. & cap. 11. De debitore ex delicto, num. 2. qui est casus magis fortis, quoniam debens ex delicto magis est cogendus, & astringendus, quam debens ex contractu. Cum autem debens ex delicto, non luat corpore, si est nobilis: quanto magis, debens ex contractu excusabitur nobilitate, ne addicatur creditori: quæ additio habet vim poenæ corporalis, ut dixi. c. 3. nu. 2. & c. 4. Mouet etiam questionem, quod nobilis pro delicto non debet esse in carcere, ut tradit Lucas Penna in l. mulieres. col. 5. vers. sic. 8. C. de digni. libr. 12. Qui autem non potest esse in carcere non est creditori addicendus, ut docui. c. 3. nu. 2.

27 ¶ Sed ex diuerso vrget, quod nobilis potest capi ex debito descendente ex delicto, ut in l. 79. Tauri: sicut in foemina docui supra. c. 15. nu. 7. quod potest capi ex debito descendente ex delicto. Id enim generale est, quod nobilis ex delicto, capi potest; licet non sit ea facilitate capiendus, qua plebeus: neq; corrigere praemendus, neq; eodem in carcere detinendus quo plebeus Regia. l. 4. tit. 29. part. 7. c. quisquis. 2. q. 8. & ibi notat Archidia. Bal. in l. 2. col. 2. C. de exhib. reis. A ret. in l. si quis post accusatorem. col. fi. ff. de testa. Cum autem, magis sit iustum detineri in carcere hominem, de cuius delicto constat, & propter quod iam est condemnatus, quam cum, de cuius delicto, non constat per sententiam que facit rem notoriam: sic iustissimum est,obilem detineri propter pecuniam, quam per sententiam debet ex delicto: delictum enim expiatur pecunia, & sic captus pro pecunia quam debet ex delicto, videtur captus pro ipso delicto, & hæc est ratio Taurinæ legis. 79. Illud tamē admonere visum est quod hoc argumentum protuli ad probandum hic deficere principium fundamentum, quo supra docuiobilem, non esse addicendum creditori, scilicet quod non potest ob debitum in carcerem duci, nā

si debet ex delicto, potest ob debitum duci in carcerem: quāquam agnosco hoc argumentum quod attinet, ad nostram legem valere negativè, non tamen affirmatiue: hoc scilicet modo: qui non potest ob debitum duci, in carcerem non est creditori addicendus quod docui. c. 3. nu. 2. non tamen est bona collectio potest duci in carcerem, ergo potest addici creditori: nā plures possunt ob debitum capi, qui non sunt addicendi creditori, ut ex toto hoc opere manifeste colligitur. Deinde, quod debens ex delicto debeat seruire, etiā si nobilis sit; probatur, quoniam sunt aliqua crimina, ex quibus, si non nobilitas, certe privilegia nobilitatis amittuntur, ut dixi supra nu. 19. & declarat Lucas Penna in l. mulieres. col. 5. C. de digni. libr. 12. Tiraq. de nobil. c. 24. nu. 2. & §. l. 24. tit. 21. partita. 2. vbi ex proditione amittitur privilegium nobilitatis. Gramma. voto. 3. Deinde, quod nobilis debeat seruire, si debet ex delicto probatur, quoniam foemina immunis est a dispositione huius legis. Tamē si debet ex delicto, & soluendo non est, tenetur seruire, ut dixi. c. precedenti. nu. 7. Postremo, quod nobilis debeat seruire, si debet ex delicto, scribit Antonius Gomezus in l. 79. Tauri. nu. 2. vers. hodie tamē. & nu. 3. vers. & dicit. Hoc enim casu videtur quod nobilis, non excusetur a dispositione huius legis. Nā propter delictum nobilis puniendus, & seuerè astringendus est. Videtur tamē quod iudex ratione nobilitatis, non iubebitobilem seruire, ei cui pecuniam ex delicto debet. Sed iubebit, ut triremibus Regijs militet, vel in opere simili, ut ex stipendio satisfiat creditori, ut docui. c. 11. de debitore ex delicto nu. 6. Neq; enim, qui me delicto offedit comode potest me seruire, cum eum foras, vel videre nollim, vel male tractaturus sim, ut dixi. in d. c. 11. nu. 6. neq; est equum, neq; admittendum male tractare debitorem, imò, qui male tractat debitorem sibi additum amittit debitum, ut dixi. c. 14.

28 ¶ Deinde, non solum hac causa, vbi ex debita pecunia agitur, verum etiā, vbi poena imponitur ratione delicti habetur ratio nobilitatis, neq; enim eodem modo puniendus nobilis, quo plebeus, etiā si idem delictum commiserint. Nobili enim non imponitur, vel irrogatur poena ignominiosa, auth. Bal. in Rub. de offi. de lega. Platea. in l. omnes. C. de delato. libr. 12. Ang. in Auth. E. sed nouo iure. in fine. C. de seru. fugit. facit. l. moris. §. sed etiam. ff. poen. glos. in l. 3. in verbo Torquentur. ff. de re milit. Bar. ibi Alex. in

additione ad Bar. in l. capitalium. §. serui. ff. de pœn. Bal. in l. data. C. de his qui accu. non poss. Bal. Abb. & Felin. in c. cum quidam. de iurciur. Abb. in c. pastoralis. de offic. delega. Lucas Penna in l. quamuis. C. de decurio. lib. 1. r. Roman. in l. si vero. §. de viro. in. 4. fallentia. ff. solu. matri. Anania in c. fin. de colluf. detegen. Quare nobilis etiã ex delicto, non damnandus, vt in trirēnibus remigem agat, vti in senatu Neapolitano iudicatum testatur Grãma. decis. 32. Couar. vari. resolut. lib. 2. c. 9. num. 4. vers. quinto. * Non obstat, q̄ ex aduerso protuli, scilicet, quod regula qui non habet in bonis luat corpore, non habet locum in nobili: id enim verum est, quando imponenda est pœna, in defectum bonorum, hic autem non est imponenda pœna, quę cruciet nobilem, sed adscribetur militię, vel alicui alij honestę occupationi, & ex stipendio soluetur creditori, cui ex delicto debet, vt docui supra. c. 1. r. De debitore ex delicto. vbi latius respondi huic argumento, cum locū lector consulat, si plenius rem hanc placeat cognoscere. Quamuis enim hæc additio habeat vim pœnæ corporalis intelligitur cum debitor addicitur creditori, torque indutus ferro: hic autem non est addicendus creditori, sed adscribendus militię nauali, vel terrestri, neq; enim debitor inops sēper tenetur seruire creditori, imò, si opifex, vel artifex sit, artem suam exercendo paulatim, ex lucro satisfacit creditori, & hoc satis est absque eo quod ei seruiat. l. 2. tit. De los gouernos, libr. 3. Fori, officium autem nobilis est, militando religionem, & plebem defendere.

30

31

32

33

Deinde, vrget efficax ratio, scilicet, quod plures nobiles prę rei familiaris angustia, mechanicas artes exercēt. Cur ego qui vltro calceariam exercēbit, non exercēbit eam, vt soluat quod debet: cum non dimitatur peccatum nisi soluas quod à fratre accepisti? Et vtra obsecro magis iusta causa exercēdi calceariam voluntas, an obligatio soluēdi, quod Iure Diuino, & Humano debes. Deinde, nisi hoc admittamus nobilitas, videtur esse fucus ad rapiendum aliena, quod Deo ingratum est. Vltimo, si nobilem qui calceariam exercet, potest creditor cogere, vt sibi soluat, quod quotidie lucratur, cur hoc iudiciario ordine nō iubebit iudex: sed respondebis primum verum esse, quando nobilis sponte sua laborat, & suam artem exercet, neq; tamen ad id cogendum esse à iudice, id enim præstat priuilegium nobilitatis: ex aduerso vrget, quod consuetudine in Bethicę regione receptum est, vt nobilis, quem *Hidalgo* vocamus, non amittat nobilitatem, neque nobilitatis priuilegia: etiam si vilem artem exercat, & cum in iudicijs disputatur, an quis sit nobilis sanguine, certē si opifex probet se nobilē, creditur verē nobilis esse, nam, cum egeat, & nobilitatem probet, creditur non fauore, neq; diuitijs nobilitatem

ratem acquisisse, vel testes subornasse, sed quod verē genere nobilis sit. Deinde Bal. in l. si. in fine. C. de seru. repu. manu. per illum textum docet, quod licet quis gerat vile officium, nō ideo perdit status sui beneficium: & huius opinio est Cald. conf. 8. incip. in causa pendente. Vbi dicit, quod licet mercatura sit ars vilis. vt statim dicā, non amittitur nobilitas generis per eius exercitum: & licet eius opinionem improbet Tiraquel. in tracta. de nobil. c. 33. num. 8. quoniam mercatura censetur ars vilis, & ex ei⁹ exercitio amittitur nobilitas, velle Fabro in l. falso. C. de diuers. rescrip. Anton. in Rubr. ne cleri. vel mona. Afflic. in constit. Sicil. incip. intentionis. col. 9. in 6. notabili. Lucas Penna in l. si. col. 3. C. de fund. limit. lib. 1. r. Vbi dicit, quod nobiles mercaturam exercentes siunt plebei, & debent soluere tributa; nihilominus tamen, licet mercatura apud nos vilior censetur, quā apud omnes nationes hidalguia non amittitur, ex mercaturę exercitio, neq; hidalguię priuilegia, vt in l. 1. r. condicte apud Segouiam, anno. 1532. cuius verba retuli, & habetur. d. l. 4. titulo. 19. lib. 5. Re copil. Et illa pragmatica probat hidalguia quę ex genere descendit, non amitti, etiã si Hidalgo exercat vilem artem, Hidalgo enim non orta est in persona Hidalgo, sed descendit à maioribus, haud aliter quam domus, vel prædium. l. 2. tit. 21. par. 2. Ideo peculiaris quędam nobilitates differunt à nobilitate militis, vel doctoris, quibus nobilitas propter propriam virtutem conceditur, & ita quod Hidalgo non amittatur ex exercitio artis vilis, notat Auēdan. in dictionario, verbo, *Cauallero* vnicō verbo.

34

35

36

37

Deinde, iniquum videtur, & parum cōgruens misericordię, vt detur afflictio, afflicto: cur ego qui prę inopia maiorū suorum, dignitatem in domo sua amissam, luger, noua miseria enecabitur, si & priuilegia nobilitatis sibi à maioribus per manus tradita, videat interrupta: & se ad solutionem tributorum cogi ad instrumentum egestatis, & diminutionē honoris, quę sibi amissis facultatibus, tantum ex omni maiorum substantia reliquus erat, Cur nobilis paupertatem (durum telum patiens) eo etiam onere grauandus, vt ad lucrum, creditoris artem vilē exercat: cum fortē militiam, vel alias vberiores fortunę spes sequi velit (omisso opificio) an etiam spoliā dus priuilegio nobilitatis, quo sibi & suis (quondam diuitijs florentibus) concessum generali lege fuit, ne ducerentur in carcerē, ac per consequens, ne cogerentur eam cessionem bonorum subire, quam præscribūt iura ciuilia, etiam si facilis sit, minimeque onerosa.

Equidem, quod attinet ad soluendum Principi tributa, arbitror nobilē qui exercet officium vile, non esse spoliandum suo priuilegio, quo immunis est à tributis,

ex rationibus supra dictis, ne scilicet duplici miseria grauetur, honoremque & pecuniam sentiat amissam, idem sētio, quod ad materiam nostræ legis attinet, nā licet spontē sua, exerceat officium vile, durum, & aduersus priuilegia nobilitatis est cogere illum, ut illud exerceat, ad vtilitatē creditoris, cum minor ignominia sit esse in carcere pro debito, & id non amittatur, siue sit soluendo, siue non. In hanc sententiā me satis proclinatum adducit Christiana charitas, & quod rigor huius legis (quoad saluo iure fieri potest) excludendus est, & limitandus, vix enim habet Hispania duriorē cōstitutionem: nam rigoris plena seuitiā, & inhumanitati proxima est, & nostris sufficit esse iuris communis correctoriam, ut restringi debeat. Cum tamen Princeps, vel statutum faceret mentionē nobilium, per hoc verbum, *Nobilis* in materia, in qua designarentur, qui personę dignitate præstant, & nominis autoritate præcellunt: certē meo iudicio nō venit Fidalgus si opifex sit, vel aliās valdē egenus: idem si Princeps loquatur per hæc verba: *Los Cavallos*: ita enim interpretatur communis vsus loquendi: dicimus enim, *Pedro no es Cavallero, sino un Hidalgo pobre*. Sed est quæstio, quid si nobilis in cōtractu renuntiauit nobilitati, vel priuilegijs nobilitatis, an pro debito capi possit, & in carcerem duci, non secus, ac plebeius: Didacus Couar. eruditionis laude, & vitæ integritate venerabilis, in repe. c. quamuis pactū in. 2. part. num. 5. versic. hinc fanē de pact. in. 6. Sentit renuntiationem valere, & nobilem ex ea capi posse scribit, quę ita fuisse iudicatum in Granatensi senatu, à viris vtriusque iuris consultissimis, & hanc opinionem obtinuisse notat Oroscius senator in. l. ius agnationis. col. 1. ff. de pact. Gregorius in. l. 34. titul. ff. part. 7. Scholio. *De sanguine*, & aliquando in Pintiano senatu, ita iudicatum scribit Otalora in tract. de nobil. 2. par. §. 9. numero. 8. qui rem indefinitam reliquit.

38 ¶ Contrariam tamen sententiā, imō, quod renuntiatione, non valeat, & quod ex ea nobilis capi nō potest probat Antonius Gomezus antiquæ simplicitatis, & aurei pectoris vir integerrimus in. l. 79. Taur. nu. 3. versic. & in tatum, & ibi Cifontanus. col. 1. quia nemo est dominus membrorū suorum, & Auendanius in dictionario, verbo. *Cavallero*, col. pen. & Didacus Perezus

in. l. 1. titu. 2. lib. 4. Ordinatio. & Ferdinandus Vasquius optimorum studiorum laude, & generis nobilitate illustris, in tractatu de successuum creatione, prima parte, lib. 3. §. 22. num. 75. versic. huic ergo priuilegio, vbi rem latissimē tractat: quamuis idem ipse in eo tractatu. 1. part. libr. 1. §. 6. num. 34. in fine versic. contra hæc facit: dicit, quod Iure Regio, quis potest priuilegijs suæ libertatis, & nobilitatis renuntiare tacitē; ne dum expressē, ut in. l. 4. titu. 2. lib. 4. Ordinat. ibi, *Porque en tal caso el mismo quebranta su libertad*. Adducit etiam, quod Iure Regio clerici miscentes se merimonijs laicorum, amittunt suam immunitatem, & libertatem, ut. l. 3. *Del quadero de las Alcaualas*. Hęc Vasquius. d. §. 6. nu. 34.

39 ¶ Sed rem diligētius tractauit. §. 22. & videtur ibi mutasse sententiā, nam dicit se procliuiorem esse in eam sententiā, ut renuntiatione nobilitatis, non valeat: ac proinde, quod eius virtute Fidalgus capi non possit, nec partes erunt omnium argumenta bona fide referre, & quid mihi probabilius videatur, paucis explicabo. Ut autē hoc cōmodius, & breuius fiat, illud statim præfari visum est, me vnum esse ex eorū numero, quibus placet posse nobilem renuntiare nobilitati, & virtute renuntiationis posse capi. Primo ex. l. 4. titulo. 2. lib. 4. Ordinat. vbi textus postquam dicit nobilem posse in carcerem duci, si conducit Regia vestigalia subiicit generalem rationē, *Porque el mismo quebranta su libertad*. Ergo permissum est ei suæ immunitati renuntiare: Secundo, si hoc potest facere tacitē conducendo Regia vestigalia, ut ibi dicitur, & patiendo se scribit in catalogo plebeiorum, & soluēdo Principi tributa, ut in pragmatica, ut notat Vasquius de success. §. 5. num. 23. & Otalora in tractatu de nobilitate. 2. par. nu. 7. quātō magis hoc licet, quādo disertē, & expressē renuntiat nobilitati, hoc est, priuilegijs nobilitatis, ita, quod si nō renuntiaueret, contrahens abstinere a cōtractu: an est decipiendus is cum quo nobilis contrahit? Tertio moueor, quoniam fœmina habet priuilegium, ne pro debito capi possit, & tamen si renuntiet legum auxilio, & priuilegijs sibi à iure concessis, satis est, ut capi possit pro debito, ut sentiūt omnes doctores quos citaui cap. 6. *De fœmina debitrice*, num. 15. Quamuis mihi videtur, quod generalis legum renuntiatione non sufficiat, ut fœmina pro debito capi possit, illa enim generalis

generalis renuntiatione videtur se referre ad remedium Senatusconsulti Velleiani, aliās cum tabelliones in omnibus cōtractibus factis à fœmina addāt (ex more) generalē renuntiationem omnium legum, & quod fœmina non vult eis vti, certē omnes fœminæ possent capi pro debito, quod est perniciosum, & absurdum, & ab ipsis minimē cogitatum, si enim tabellio declarer, quod ex tali renuntiatione sunt ducendæ in carcerem, haud dubiē, quæ honestæ, & pudicæ sunt recusarent cōtractum, neque renuntiatione extenditur ad incogitata. l. tres fratres. ff. de pact. Neque actus agētium operantur vltra intētionem eorum, neque verba ex more posita, si aliquid rigidum, aut insolens inducant aliquid operantur apud bonos & graues viros, ut per Abb. in. c. cum contingat. nu. 23. & 24. de iureiur. qui equissimē & prudētissimē loquitur: & quod generalis legum renuntiatione, & iurium quæ in fauorem fœminarū aliquid disponunt, non tollat remediū fœminis concessum, ne in carcerem ducantur: significat Couar. in repe. c. quamuis pactū. in initio secundæ partis, num. 7. versic. sed tamen: licet postea subiiciat hoc non esse satis tutum, sed mihi verissimum videtur, neque vspiam vidi, aut audiui fœminam cōiectam in carcerem ex tali renuntiatione: nam, nemo videtur renuntiare suo priuilegio, Ripa. resp. lib. 2. c. 19.

41 ¶ Præterea, quod priuilegiū, ne nobilis ducatur in carcerem, possit ab eo renuntiare probatur, quoniam dispositio. l. ad egregias. ff. de iureiur. qua cauetur, ne egregiæ personæ cogantur ad iudicem accedere, potest ab eis renuntiare ex regula generali distante, quod quilibet potest fauori suo renuntiare: ita probatur in. l. quamuis. vers. inuitus. ff. de in ius vocand. iuncta. l. vni. C. eo. titulo. ita docet Cynus in. l. nec honore. C. de Episc. & cleric. In. d. l. ad egregias. nu. 1. & ibi Rom. Feli. in. c. si diligentis. nu. 24. de foro compet. Ludouicus Gomezus in. c. 2. numero. §. 1. de iudi. lib. 6. Ang. in. l. a. l. §. eleganter. ff. solu. matrim.

42 ¶ Deindē, ut plebeius potest cum creditore pacisci, ut gaudeat priuilegijs nobilis. l. si quis crediderit. ff. de pact. ita, & nobilis potest pacisci, ne suis priuilegijs gaudeat. Postremō, ut ex superioribus liquet, nobilis potest esse faber lignarius, & faber ferrarius, potest pati se vendi ad prætium participandum, & fit seruus ementis ex con-

sensu suo, ut dixi. cap. 1. num. 7. Item potest se cōducere ad quascunque operas vilissimas, licet hoc incongruum sit nobilitati, & maiorum suorum gloria indignū, & cognatis probrosum. Cur ergo, qui hoc vltro nulla iusta causa suadente facere potest, non poterit accipiendo pecuniam mutuantis? (hoc est subsidium humanæ vitæ) obligare se ad eius solutionem renuntiatione priuilegium generalitē nobilibus concessum, ne in carcerem ducantur.

¶ Quid obsecro, est hidalgo magis dedecorolum facere, ut repurget viam publicam, an esse in carcere, donec det fideiussorem de soluendo quod à fratre accepit, & forsā luxu, vel alca perdidit, & ita accepit ut mutans pecuniam non esset daturus, nisi nobilitatis priuilegio renuntiaueret: ecce vides pactum expressum nobilitati, & toti nobilis familiæ infame valere, neque reiici quod sit aduersus nobilitatis dignitatem: an obsecro hidalgo si velit, non poterit ex pacto obligare se, ad seruiendum proprio famulo? Hęc inculco, quoniam Vasquius ipse & Auendanius respondent ad. l. 4. titul. 2. lib. 4. Ordinat. hidalgum posse tacitē renuntiare priuilegijs hidalgicæ, non tamē expressē, quorum opinionem satis refellit ipsa lex. 4. in ratione generali quam subiicit ibi, *Ca el mismo quebranta su libertad*. Deinde durius, & magis nociuum est fidalgo, & eius liberis, se scribi in catalogo plebeiorum, & soluere Principi tributum, quam esse in carcere, donec det fideiussorem, vel soluat. Primum enim ipsam nobilitatis radicem obscurat, & deinceps dubiā reddit, deinde rē hidalgi tributū nomini aufert; at qui est in carcere, ex propria renuntiatione non obscurat dignitatem familiæ suæ, quoniam pactum expressum aperte significat id factum ex renuntiatione, & nō ex nobilitate.

43 ¶ Deinde aliud est nobilitas, quam nobilitatis priuilegia, item prius fuerunt nobiles, quam nobilium priuilegia, quę paulatim creuerūt; sit exemplum nobiles apud exteros soluunt Principi tributa, apud Hispanos non soluunt, & tamē omnes sūt nobiles: item apud Hispanos prius fuerunt nobiles, quos *Hidalgos* appellamus, postea sanctius Fernādus Comes Castellæ trecētis eorum immunitatem à tributis per tres annos menses concessit, ut auctor est Rodericus Toletanus. Itaq; nobilitas priuilegia nobilitati præcessit, quæ paulatim aucta

auota sunt, & præsertim hidalgua præces-
sit priuilegia hidalgus concessa, nõ enim
absurdum est suspicari fidalgum, vel, vt
Hispanice dicimus, *Hijodalgo* significare
Gotthi filium, quasi ij qui erant filij Gottho-
rum, tempore quo Hispania à Mauris oc-
cupata fuit, & Gotthorum Imperium fun-
ditus concidit maximè essent in omnium
oculis, & nobilissimi haberentur, quasi fi-
lij eorum qui Hispaniæ Imperium proxime
tenuerant: quod ipsa vis nominis satis
significat. Primum enim hoc nomen *Fijo*,
significat, & refert se ad patrem, cuius ille
est filius, quasi ex patre velit mutuari, vel
ostentare nobilitatem: sic vt diximus. *Pedro*
es *hijo del Rey*. Et in Diuinis libris legimus
filij Cam, filij Sen, & similia, vt ex relatio-
ne ad patrem filius agnoscat, vel nobili-
tetur.

44 ¶ Vnde nos cum aliquè significamus esse
nobilem ex antiquissimo loquedi vsu, di-
cimus, *Es Hijodalgo*: ergo ad patrem referi-
mus hanc nobilitatem, dicimus enim: *Es*
Hijodalgo, significamusq; esse Gotthi filiũ,
licet hoc iam obliuio deleuerit, & tot secu-
lorum calamitas qua Hispania punicis ar-
mis occupata, seruitutem passa est, per an-
nos plus septingentos, vnde mira bonarum
artium ignorãtia, & antiquitatis obliuio:
non hoc est capitis mei somnium. Nã Lau-
rentius Padilla Rondensis, Archidiaconus
diligens, potius quàm scelix nostrarũ
rerum indagator narrare mihi solebat vi-
disse se in Bibliotheca Malacensis Ecclesiæ
venerandæ antiquitatis volumẽ, vbi quo-
tiescumque Fidalgui mentio fiebat, nõ his
litteris erat scriptum, *Fijodalgo*, sed *Fijodal-*
god addita d. in fine, quasi Gotthi filius ap-
pertè designaretur, ego librũ nõ vide (ne-
que enim falsa obtrudam). Sed Laurẽtius
Sacerdos erat nobilis multæ ætatis senex,
& etiam Regius Hystoriographus appel-
lari volebat: quare non est fide indignus:
sed mihi vnus pro multis sufficit Roderi-
cus Archiepiscopus Toletanus, nõ exper-
endus nostrarum rerum scriptor, qui lib.
4. c. 1. & c. 4. Scribens (quod est apud nos
est receptissimum à maioribusque per ma-
nustraditum, & in generali Hispaniæ hi-
storia legitur) q̄ occupata à Mauris Hispa-
nia Fidalgui, cum Pelagio ex Gotthorum
gẽte nobilissimo se receperunt in mōtuosa
Asturicæ loca, que vulgò appellamus,
Las Asturias de Ouedo, his verbis ea Rode-
ricus significat: *Pelagius cum reliquijs Gottho-*

rum sese recepit. Ecce, quod eos quos histo-
ria generalis, & communis consuetudo ap-
pellat *Fijosdalgo*, Rodericus appellat reliquias
Gotthorum, quasi Fidalgui filij Gottho-
rum sint, cui rei indicium maximũ præ-
stat, quod receptissimum est apud nos, &
quasi prouerbiũ vulgi sermone iactatur:
*Que no es Hidalgo el que no tiene solar en mor-
tañas*, qui est locus quo reliquias Gotthorũ
fugerũt. Sic cum aliquem significamus esse
nobilissimum dicimus, *Viene de los Godos*:
certè probabile est Pelagium; & eius suc-
cessores, qui à Gotthis descendebant, eos
reputasse nobilissimos, auxiliq; honoribus,
qui suæ gentis essent, reliquiasq; Got-
thorum fuisse eo tempore nobilissimos cũ
Regem ex Gotthica stirpe elegerint (nimi-
rum Pelagium.) Illi autem, qui tunc nobi-
lissimi erant in nostris annalibus appellã-
tur *Los Hidalgos*. Neque mihi fit verifimi-
le, quod Genesius Sepulveda, de bonis litte-
ris, & Philosophiæ studijs optimè meri-
tus scribit: *Fidalgu* corrupto vocabulo *Ita-*
licum, significare, immunemque esse, sicuti
immunes erant à tributis qui in Hispania
Italici iuris cõsebantur, quales erãt Pacẽ-
ses, Emeritenses, Valentini, & Barcinonẽ-
ses, quorum meminit Iuriconsultus in. l.
in Lusitania. ff. de censib. Nam hoc tollera-
bile vtcũque esset nisi nomen *Fidalgo* de-
curtatũ esset, & nisi pro *Fidalgo* seruida pro-
nuntiatione *Fidalgum* diceremus, sicuti dici-
mus, *Hi de puta, hi de ruin*, pro *hijo de puta, hijo*
de ruin. Si enim *Fidalgo* nomẽ integrũ esset,
fortè admitti posset, vt nomẽ Italicus trã-
sisset in *Fidalgus*, & tamẽ *Fidalgus* signifi-
cat *Fijodalgo*: & ad patrẽ aliquem se refert.
Deindè, cum hoc nomen *Fidalgo*, ab ipsis
Gotthorum temporibus, ad nos videatur
deriuatum (præsertim ab eo tempore, quo
coluicæ Hispanicarum gentium in Astu-
ricam Maurorũ metu compressæ, qui Got-
thorum filij erant, quasi nobilissimi, quod
pridem Hispaniæ Imperium tenuissent)
notabantur, & colebãtur eo nomine, quod
essent Gotthorum Filij: tunc autem nullã
arbitror fuisse inter nos memoriam Itali-
ci, neque Romani nominis. Et si euoluas
veteres, huius temporis annales, nullũ in
nobiliũ nominibus inuenies vestigium.
Romanæ, vel Italicæ gentis, immò, omnes
præ se ferunt nomen Gotthicum, Sue-
uum, Vandalicum, vel Analicum: he enim
omnes gentes concidente Romano Impe-
rio in Hispaniam penetrantes pulsas indi-
genis

genis sedes, ibi beatiore fixerant. Sed singa-
mus hoc verbum *Fidalgo*, eo seculo natum,
quo Gotthorum Imperium in Hispania
florebat, an est credendum Gotthos Italici
nominis, diros hostes Hispaniæ nobilitatẽ
odioso sibi nomine designasse? eosq; cen-
suisse nobilissimos, qui Italici iuris essent,
quos ipsi pro maximis hostibus ducerent,
cum plerique eorum Romani sanguinis
censerentur, nimirum in colonijs Roma-
nis nati: quinimo Gotthi pro gentis fero-
citate, & infito Romani nominis odio, il-
lud videntur lege cauisse, ne Gotthici, &
Romani nominis gentes matrimonio iun-
gerentur, & ne matrimonium valeret in-
ter Gotthum, hominem, & Romanã foe-
minam, neq; è conuerso reddebatur que, in
lege ratio: quod scilicet, maxima esset dispa-
ritas inter Gotthos, & Romanos nimirũ
Romani (Italici gentis Principes) vilissi-
mi apud Gotthos habebantur, idcõ inter
eos prohibebatur matrimonium, etiam si
iam olim vtraque gens ad conuiscantem
Euangelij lucem Christi religionẽ induif-
set: hanc autem legem aliquãdo inter Got-
thos latam indicat legum Gotthicarũ vo-
lumẽ. Deinde, si fidalgui erant Italici, cur
deleto Gotthorum Imperio elegerũt Re-
gem ex Gotthica stirpe sibi inimicissima
quæ Italicæ, & Romanæ genti, in Hispa-
nia exitium pepererat: equidem, nisi in re
obscurissima temerariũ videri posset sen-
tentiam ferre me præsertim plus quàm te-
nuissime eruditionis hominem, minimè
dubitarem affirmare nostram opinionem
cæteris omnibus esse verifimiliorem ma-
gisque probabilem.

¶ Sunt qui dicant, *Fijodalgo*, hominem di-
uitem significare, vt Alphonsus Rex, in
in septem partitis constitutionibus signi-
ficat. l. 2. vers. *E por esto sobre todas las cosas*,
titulo. 21. part. 2. vbi vide Gregor. Lopez,
glos. 8. verbo, *Que muestra tanto*. Nam rem
familiarem, veteres Hispani appellabant
Algo: vt ex historijs & antiquijs constitu-
tionibus apparet. Et Beatus Paulus appel-
lans à sententia, volensque exterrere iudi-
cem, allegauit se esse *Aliquid*, hoc est nobilẽ,
& vetus Poeta dixit.

Aude aliquid breuibus giaris, & carcere dignũ,
si vis esse aliquid.

¶ Et vulgo, qui se non omninò spernendũ
significare vult, dicit: *Yo algo soy*. Sed pri-
mum non placet, cur enim, si in nomine
algo significaret diuitias, & ex diuitijs orie-

tur nobilitas, non potius nobilis diceretur,
Padre de algo, quæ *hijodalgo*, deindè, cur qui
diuitijs florētissimi sunt ante annos octin-
gentos appellantur *Los ricos omes, y no los hi-*
jodalgo, imò plus est, *Ser rico ome, que hijodal-*
go, nam, *Ricos omes* vocabantur Comites. l.
10. tit. 2. part. 4. l. 23. titulo. 6. par. 1. l. 5. tit.
26. parti. 6. Sed huic argumento doctissi-
mus, quidam mihi respondit, *Rico ome* ap-
pellari ditissimum, ac proinde esse nobilissi-
mum: at *Fijodalgo* appellari, qui minoris
prætij erat, quoniam non tantas posside-
bat diuitias. Sed hac sanè via innumeri, ac
propè infiniti esset nobiles, quoniã nemo
non habebat aliquid. Deindè secundum,
non placet, si enim *Algo* significaret, quem
nobilem esse, quorsum additur *Fijo*, nisi di-
cas: significare esse filium nobilis, qui ali-
quid fuerit in republica, quasi ex parte au-
geatur nobilitas, tanquam vetustior, & à
maioribus proueniens: cui rei indicium præ-
stat, quod ex contrario, cum aliquẽ igno-
bilem volumus significare dicimus. *No es*
nada, quasi *algo* significet nobilitatem.

46 ¶ Sed certè probabilius est, *Fijodalgo* Got-
thi filium significare, nam ex Gotthorum
sanguine descendentes, apud nos nobilissi-
mi reputantur, & nulla est in Hispania no-
bilitas quæ maior censeatur quam Fidal-
gum esse: quamquam hoc sanè nomine ri-
demur ab exteris, Italicque præsertim, qui
Gotthos gentem omnium vilissimã fuisse
cõsent, quod ab eis præter Romani Im-
perij fastigium bonæ litteræ, & omnes ho-
nestæ disciplinæ interitus sui causã, & ori-
ginem, sumpserint, vt nihil dicam, de vete-
rum ingeniorum monumentijs, quæ Got-
thorum omnia vastantium rabie perie-
runt. Sed negari nõ potest Gotthorũ res,
maximè fuisse illustres, belloque præfer-
tim. Primi enim omnium hominum de
victore gentium populo triumpharunt.
Vnũ obstat, scilicet, quod inter leges Got-
thicas vna est, quæ de eligendo Rege lo-
quens, inquit: *El Rey deve ser de la gente de los*
Godos, y Fidalgo. Quasi non sit satis esse de
gente Gotthorum, vt quis sit fidalgus: neq;
enim possibile est omnes Gotthos fuisse
nobiles, sicut, neque Romanos: quod indi-
cat Flavius Vopiscus in Bonoso Fœmina,
(inquit) *Singularis exempli, & familie nobilis*
gentis Gotthicae. Sed respõde, quod leges Got-
thice, latinæ primo conscriptæ sunt, &
post liber traductus fuit in Hispanicã lin-
guam. Quare licet in volumine Hispanica
lingua

lingua conscripto quod appellamus *fuero-judgo*, dicat *fidalgo*, nō sequitur quod verbū latinum id significet.

47 **¶** Quod autē leges Gothicæ latinè primo conscriptæ fuerint, nemo ex eruditioribus negat, & volumen latinum habebat Franciscus Mendocius, Cardinalis Burgenfis; studiorum, & studioforum omnium fautor ægregius. Deinde, licet tempore, quo Gotthorum Imperium, in Hispania vigeat, non omnes Gothi essent nobiles, tamen deleta in Hispania Gotthorum potentia: quibus ex ea gente, quæ pridem regni imperium tenuerat nobilissimus habebatur. Quare, si quis hodie probare possit, se ex Gotthorū gēte descendere, nō dubito quin ei, à nostris maximus haberetur honos. Eā enim opinionem apud nos iā olim vulgus imbibit, vt à Gothis descendentes omnium hominū nobilissimi censeantur.

48 **¶** Nunc ad id vnde digressi sumus reuertamur. Et quidem, quod *fidalgua* renuntiari possit, probatur expressè, & lege, & consuetudine Hispaniæ, nam in vetusto volumine quod appellamus *Tabulas Alfonsi*, seu *Forum Alfonsi*, quod æditum fuerit ab Alfofo Rege huius nominis d. cimo, hæc verba legimus. *Qualquier ome fidalgo que es tenuto de yr a las batallas, si ende quisiere dexar la su hidalgua lo puede hazer en esta guisa. Vaya a la ygreja, y diga a los omes buenos del Concejo, que ende quiere dexar la su hidalgua, y los omes buenos tomen ende en las manos tres varas de auellano, y passe tres vegadas por debaxo dellas, & diga así, Villanos dexo mi hidalgua, y tomo vuestra villania. Y fecho esto, no vaya mas adelante a las nuestras batallas, con nusco, y no deuenque mas nuestros sollos.* Quæ verba, vltima ad solidos referuntur verus enim *fidalgus* dicitur de *Deuengar quinientos sueldos*. Deinde, hæc nostra tempestate in oppido quod vulgò dicitur. *Melgar de herr. ment. al.* incole, non ferunt: *fidalgum* quem quam viuere, nisi renuntiet *fidalgua*. Renuntiatio autem fædo actu, & turpi stratagemate fit: erigitur scilicet ingens stercoreis cumulus, arreptamq; lanceam *fidalgus* in sterquiliniū contorquet ad toælogio. *Yo renuncio la hidalgua*. Neque hæc renuntiatio à senatoribus huius grauisimi prætorij improbat, licet Barbaricum stratagemata, non placeat.

¶ Deinde, quod ad honorē *fidalgorū* pertinet, illud considerandū, quod ea quæ spontanea animi voluntate, quis subit, non coactus, sed volens sibi minimè sunt dedeco-

rosa, obijcit enim hoc, propria voluntate patior, non legis decreto, nec generis ignobilitate, nō cōciuis, sed ego ipse mihi istud pepererit.

48 **¶** Non obstat, quod ex aduerso adduci potest. Primo non obstat, quod contra iudicat senatus Pintianus, ut narrare nobis solet Petrus Deça Senatus Granatenfis Preses meritisissimus stemmatis quidem illustris, sed multò animi ornamentis illustrior. Quoniam non est exemplis iudicandum, & aliter sentit Senatus Granatenfis, qui Pintiano; neq; auctoritate, neq; doctorum virorum præstantia vlla ex parte cedit. Deinde non obstat, quod *fidalgua* est ius sanguinis. l. 2. §. quæ omnia. C. de veter. iur. enucle. l. stemmata. ff. de gradibus. Ius autem sanguinis non tollitur pacto, vel renuntiatione. l. ius agnationis. ff. de pact.

49 **¶** Nam, responde, quod nobilitas non est sanguinis, sed sanguinis priuilegium, & qualitas: quamuis enim *fidalgua*, à progenitoribus descendat, tamen *fidalgua* non fuit eis à natura data, vt datur cognatio, & filiatio, sed data illi fuit à Principe; & sic *fidalgua*, non est naturalis, hoc est, non est res quam ipsa rerum natura inuenit, & sanguini hominis infudit, sed est priuilegium Principis, quod ad posteros transit, haud aliter quàm domus, vel prædium, non tamē quod domus, vel prædium transeat ad filios meos, quia ex meo sanguine progeniti sunt; idē, appellari possunt ius sanguinis, sed ius quod ad filios transit propter sanguinem.

50 **¶** Deinde hæreditas patris, naturali iure pertinet ad filium. l. scripto. ff. vnde liber. l. si. C. quor. bono. vnde sophista quispiam possit deducere, ergo, cū naturali iure pertineat ad filium, non potest renuntiari à filio. * Quoniam quæ naturalia sunt pacto, vel renuntiatione tolli non possunt. l. abdicatio. C. de patria potest. Contrarium tamen iure definitur, nam potest filius hæreditati paternæ renūtiare. l. si. quando. §. & generalitèr. C. de inoffi. testam. c. quamuis pactum, de pact. in. 6.

51 **¶** Quoniam hæreditas est ius quod deferretur propter sanguinem; non tamen est ius sanguinis, de quo loquitur. l. ius agnationis. ff. de pact. nam lex illa intelligenda, de iuribus ab ipsa natura inuentis: puta non valebit pactum inter patrem & filiū, quod filius non sit filius, non enim idē minus definit esse filius, valebit tamen pactum,

52 **¶** Quoniam hæreditas est ius quod deferretur propter sanguinem; non tamen est ius sanguinis, de quo loquitur. l. ius agnationis. ff. de pact. nam lex illa intelligenda, de iuribus ab ipsa natura inuentis: puta non valebit pactum inter patrem & filiū, quod filius non sit filius, non enim idē minus definit esse filius, valebit tamen pactum,

ne filius gaudeat iure, & priuilegio filijs concessio, vt succedant patri in portione legitima, & sic valebit pactum, ne *fidalgus* gaudeat priuilegio nobilitatis.

53 **¶** Item natura inuenit, vt pater diligat filium, cognatus, cognatum, valebit ne pactum, qd hoc à natura inductum ius interrumpat: vtique non valebit, quoniam iura sanguinis tolli pactis non possunt. Priuilegia tamen concessa propter sanguinem pacto tolli possunt, vt iam demonstraui, & notat glossa in. §. quod autem. versiculo *Cognitionis*. Insti. de capi. dimi. Decius in. l. iura sanguinis. col. 1. ff. de reg. iur. Roman. consil. 82. Bald. in. l. 1. §. ius naturale. ff. de iusti. & iur. Couarru. in repet. cap. quamuis pactum, in initio secundæ partis, nu. 5. de pact. in. 6.

54 **¶** Ex quo sequitur, quod licet quis censeatur *fidalgus*, quia est filius, & nepos *fidalgui*, non interrumpitur ius sanguinis (hoc est, esse filium illorum hominum) ex eo, quod renuntiet priuilegio, quod propter illos (hoc est propter sanguinem) sibi conceditur.

¶ Præterea respondeo, quod hic non credimus *fidalgum* desinere esse *fidalgū*, ex renuntiatione *fidalgua*; sed quod ex renuntiatione nō gaudet priuilegijs *fidalgus* cōcessis, vt probat. l. 4. tit. 2. lib. 4. Ordin. l. 4. tit. 2. lib. 6. Recop. ibi: *El quebranta su libertad, non autē dicit, El se quebratō su hidalgua.*

¶ Sicuti filius renuntiatione hæreditatis paternæ, non desinit esse filius, tantum nō gaudet iure, filijs concessio. Itaque *fidalgus* qui ob debitum capitur, nō desinit esse *fidalgus*, tantum non gaudet in ea solum re priuilegio *fidalgui*: & aliud est nobilitas, aliud nobilitatis priuilegium, vt supra dixi. Deinde nō obstat, quod beneficium cessionis bonorum pacto, vel renuntiatione tolli non potest, vt docui supra. c. 1. nu. 4. 1.

55 **¶** Quia nemo potest se perpetuo, obligare ad carcerem, ergo sic *fidalgus*; licet renuntiet *fidalgua*, effugiet carcerē. Sed responde primū verum, quando debitor qui cessionem renuntiat, nō habet vllū remedium ordinarium ad effugiendum carcerem, secus si habeat aliquod aliud ordinarium remedium à lege inductum, vt est cedere bonis, vel seruire creditori, vel operas in eius vtilitatē præstare, vt latè docui supra. c. 2. nu. 28. vers. non obstat secundū: vnde videmus, qd beneficiū cessionis bonorū, à iure inductum, est lege Hispanica sublatum;

quoniam licet doctores sentiant, quod non valet lex, vel cōsuetudo, per quam tollitur cessionis bonorum beneficium; intelligendi sunt, quando beneficium cessionis ita tollitur, vt debitor qui solvendo non est, non habeat aliud remedium, quo effugiat carcerem, vt latè dixi capitulo. 2. numer. 6. versiculo, Itaque, vt ad rem. Ergo, cum *fidalgus* cedendo bonis (more nostro, hoc est patiendo se tradi creditori) possit effugere carcerem, cessat ratio, propter quā doctores dicunt, quod beneficium cessionis bonorum pacto, vel renuntiatione tolli non potest. Alioqui cum tam in plebeio, quam in nobili verum sit, quod non potest pacto priuare se beneficio cessionis bonorum: sequeretur, quod neque nobilis, neque plebeius, propter debitum capi posset: ita quod non effugiat carcerem cedendo bonis, iuxta cessionem Romanam: contrariū tamen est iure Hispanico inductū. * Deinde, nihil ad rem quod adfert Cifontanus in. l. 79. Tauri. col. 1. vers. 4. dubitatur, scilicet, quod nemo est dominus membrorum suorum, & quod idē *fidalgus*, cum non sit dominus membrorum suorum, nō potest se obligare ad carcerem: cum nemo possit obligare, quæ sua non sunt. l. pen. C. de reb. alien. non alien. quoniam hac ratione etiam plebeius non posset ex obligatione duci in carcerem, nō enim magis est dominus membrorum suorum, quàm *fidalgus*: nam generalitèr loquitur. l. liber homo. ff. ad. l. A. quil. Hic notandum, qd Gregorius in. l. 34. tit. fin. part. 7. verbo, *De sangre*. dicit, quod licet nobilis possit renuntiare priuilegio nobilitatis, & conijci in carcerem, tamen, quod nō potest renuntiare nobilitati, quoad hoc, vt torqueatur: puto eius sententiam veram, licet Otalora eam fugillet in tract. de nobil. par. 2. §. 9. nu. 8. dicēs, non esse maiorem rationem in vno casu, quàm in alio, sed videtur esse disparē rationem: nam cū *fidalgus* conijcitur in carcerem non torquetur, neque laniantur eius membra, at cum torquetur, corporis compages dissoluitur, & nemo est dominus membrorum suorum. Neque obstat, quod plebeius torquetur, & etiam non est dominus membrorum suorum: nam plebeius subditus est legi imponenti torturam: at nobilis, liber est ab ea; & sic eius membra magis libera sunt; neque potest ea subijcere per pactum, cum infamia familie suæ. At puto generalem renuntiationē nobilitatis, non

tollere priuilegium, ne torqueatur, verba enim, & obligationes non extenduntur ad incogitata: vt in renuntiatione fœminæ dixi supra num. 4. Sed ad rem reddeundo, & respondendo argumentis quæ videntur probare nobilem non posse renuntiare priuilegio nobilitatis. Non obstat, quod non valet pactum inter debitorem, & creditorem, vt debitor inuitus detineri possit pro debito, vt dixi. c. 1. nu. 42. id enim verum, vt non possit detineri, à debitore in carcere priuato, non autem, vt non possit cõijci in carcerem publicum: de iure enim permiffum est debitorem facta bonorum excusatione capere; vt docui. c. 1. num. 26. Preterea non obstat, quod fœmina, quæ in assumptione tutelæ, renuntiat omni legum auxilio, nihilominus capi non potest, etiam si renuntiatio deberet operari, vt cõferetur renuntiatæ legi, quæ vetat fœminam capi, vt latè dixi. c. præcedenti, & in tractatu de decima tutori Hispanico iuræ præstanda. c. 4. num. 78.

58 ¶ Id enim, idè amittitur, quoniam nulla fœmina potest esse tutrix, nisi mater, vel auia, vt in Auth. matri & auia. C. quando mul. tut. offi. fung. potest: matrem autè capi à filio (etiã si expressè in cõtractu cõsensisset, se carceri micipari) esset exèplū execrabile aduersus sanctam naturæ legem, quæ omnes homines, quantumuis barbaros, docet venerari patrem, & matrem; hoc autè naturale ius non interrumpitur, neque tollitur renuntiatione, vt in l. alia. §. elegantèr. ff. solu. matri. vbi Alex. nu. 16. vers. habeo: scribit, quod pater, patronus, & alij enumerati in l. sunt qui putant. ff. de re iudi. non possunt renuntiare beneficio, ne cõueniantur ultra quàm facere possunt, quod inter alia præstat, ne in carcerem ducantur, vt dixi. c. 3. nu. 2. at capi fidalgum, non est aduersus sanctam naturæ legem, neque aduersus bonos mores, cum ad obsequia vilissima se obligare possit: quod multo magis dedecorosum est sui ordinis hominibus, quàm duci in carcerem. Preterea priuilegia cõceduntur fidalguis, non tam propter dignitatem, quàm propter fidem animi sinceram. l. 2. tit. 2. lib. 4. Ordi. quæ habetur. l. 2. tit. 2. libr. 6. Recop. ibi. *Por la gran lealdad, que Dios puso en ellos: mandamos, que les sean guardadas sus franquezas y libertades.*

59 ¶ Preterea, non obstat, quod nobilibus maior sit deferendus honos, quàm plebeijs. c. de multa. de præbend. Et quod honor reuerentiam præmittit. l. honori. ff. de oper. liber.

& quod iuri reuerentiæ causa concessio, renuntiare nemo potest. l. fi. C. de bon. liber. Ias. in l. si quis in conscribendo. col. 5. C. de pact. Decius in l. venia. col. fi. C. de in ius vocand. Vnde eruditissimi viri sentiunt, quod ægregiæ personæ non possunt renuntiare priuilegio. l. ad ægregias. ff. de iure iurand. Ita docet Cin. in l. nec honorè. C. de Episcop. & cleri. Albe. & Alex. in d. l. ad ægregias. Gomezius in c. 2. nu. 45. de iudi. in 6. Roman. singula. 169. ex textu, in c. 2. ad finem, de iudi. in 6. vbi definitum extat, non posse moniales renuntiare priuilegio sibi à iure concessio, ne teneantur ad iudicem ire ad ferendum testimonium: hæc argumeta non vrgent, primo. l. fi. C. de bon. liber. solum dicit, quod non cõferatur remissum ius reuerentiale: deinde. l. alia. §. elegantèr. ff. solu. matri. dicit ius reuerentiale pacto non tolli; loquitur tamen de reuerentia, quam iure naturæ vxor debet marito, & filius patri quam pacto velle interrumpere, esset summè barbaricum, esset enim interrumpere præceptum Dei, priuatis pactioibus, reuerentia autè quæ nobili debetur, non procedit ex iure naturali: * sed ex quadam ordinis congruentia oportet enim in republica omnia esse politicè disposita, & vt plebeijs, & opifices, in quibusdam cõdant nobilibus, & vt nobilis (qui vt plurimum diues est) si à fortuna bonis spoliatur, non sentiat, vsque ad carcerem, fortunæ iniquitatem: cum etiam inops utilis esse possit reipublice: neque quisquam qui sensu non careat, dicet reuerentiam quæ fidalgo debetur, esse similem reuerentiæ quæ debetur patri: debetur quidem senibus honos, & reuerentia, eamque natura ipsa docet: tamen potest creditor iuuenis, conijcere in carcerem debitorem senem, præsertim, quod nobiles nonnunquam ab inuitis plebeijs, per tyrannidem honorem extorquent: neque plebeius, vel fidalgus, qui petit pecuniam tantum honorem debet fidalgo debitori, quantum patri, aliàs non posset eum conuenire in plus quam facere potest, sicut, neque patrem, quod est falsum.

61 ¶ Non obstat quod beneficium. l. ad ægregias. ff. de iure iur. quod reuerentiæ, vel dignitatis causa cõceditur nobilibus: non potest renuntiare, quoniam verius est renuntiare posse, & posse nobile, vel ex pacto, & renuntiatione expressa. d. l. ad ægregias, vel ex renuntiatione tacita, venire ad iudicem ad ferendum testimonium: autore Cino. in l. nec honorem. C. de obseq. Feli. in c. si diligenti. 24. de foro

de foro compet. Ias. in d. l. ad ægregias, nu. 1. Gomezius in c. 2. nu. fi. de iudi. in 6. vt apertissimè probatur in d. c. 2. de iudi. vbi probatur personas ibi contentas, non esse cogendas venire ad iudicem inuitas, ad ferendum testimonium: ergo si velint venire poterunt. Quod etiam probatur in l. quauis. vers. inuitus. ff. de in ius vocan. iuncta l. vna. C. co. titulo.

62 ¶ Deinde quod attinet ad moniales, idè ad iudicem venire non coguntur, quoniam illarum plerumque clausuram vouent, iniquumque esset, fœminas religiosas (quorum conuersatio in coelis esse debet) misceri hominum turbis, & fori clamoribus: & licet quidam sentiunt beneficio. l. ad ægregias. posse renuntiare in vno quopiam casu: mihi tamen verissimum videtur posse hominem quantumuis nobilissimum promittere se generalitèr (quotiescunq; opus fuerit) ad iudicem accessurum, ad ferendum testimonium: quod pro sua prudentia probat D. Couarruias in d. relectione. c. quauis pactum in initio. 2. partis nu. 8. vers. quinimò. Neque enim video probabilem dubitandi causam, quo minus vir (quantumuis nobilissimus) possit generalitèr renuntiare se accessurum ad iudicem qui Princeps sui vices gerens, publicam tranquillitatem tuetur. Quid enim hic fit quod non maximè sit honorificum?

63 ¶ Nam Regis vices gerens omni honore (etiã à nobilissimis) afficitur, & nobilis, nobilitatis priuilegio modestè renuntians, eat ad iudicem, vt hoc sit exemplum, accedere volens, omni laude, propter Christianam modestiam prosequendus est, & Christiana autem virtus, omnes mundi inanes honores, vera gloria, & bonorum virorum æstimatione longissimè superat.

64 ¶ Preterea non obstat nostræ opinioni textus in c. si diligenti. de foro compet. vbi probatur clericum non posse etiam cum iuramento renuntiare priuilegio fori ecclesiastici, & redditur ratio, quoniam id priuilegium concessum fuit ordini sacerdotali, & status ecclesiastici dignitati, sicut beneficium. c. Odoardus. de solut. secundum Hostiens. & Ioan. And. in d. c. Odoardus. Couarruu. lib. 2. varia. c. 1. num. 19. Menoch. lib. 2. de arbitr. centur. 2. casu. 183. nu. 30. Ioan. Gutierrez. de iuram. confirmat. 1. part. c. 17. num. 4. Ex quo videtur inferri nobilem non posse renuntiare priuilegio nobilibus concessio, ne in carcerem pro ære alieno trahantur; quoniam id ordini nobi-

lium videtur concessum. vt latissimè post Bæzam, Ioan. Gutierrez d. 1. part. de iuram. cõfirm. c. 16. à nu. 37. vsq; ad nu. 74. ¶ Sed responde quod cum præcipua pars, publicæ utilitatis consistat in religione, & in his quæ religionem concernunt, vt in l. veluti. ff. de iusti. & iure. certè ad publicam utilitatem spectat, vt sacerdotes religionis sacri ministri, & Diuinæ legis interpretes verè religiosi sint, prophanisque turbis, & fori clamoribus non misceantur: vt notat Felin. in d. c. si diligenti. num. 24. Couarr. in rep. c. quamuis pactum in initio. 2. partis. col. pen. B. Paulus inquit. *Seruus Dei non litiget*: quare cum hoc prophani non seruent, & sacerdotes à litibus non abstineant, saltem illud videtur omninò concedendum sacerdotalis ordinis dignitati, vt suum habeat sacerdotes peculiarè, & quasi sacrum iudicem, neque in foro publico prophani videant sacerdotem litigantem, cum iuxta verbum diuinum *Arma sacerdotum preces & lacrymæ sunt*. c. non pila quarant. c. cõuenior. ante medium. 23. quæst. 8. c. vltim. 36. distin. Habent iure optimo sacerdotes suum peculiarem iudicem, qui lites inter eos paterna charitate cõponat, & definiat, hoc autem rectissimè dicitur spectare ad publicam utilitatem, cum ad religionem spectet: at non est aduersus publicam utilitatem, vt nobilis detrudatur in carcerem alioqui nunquam nobilis carcere præmeretur vlla ex causa. Neque obstat si quis dicat quod nobiles militiæ asueti Regnum ab hostium iniuria, pugnaci manu defendunt; nam hac sanè via neque plebei (qui multo plures militant in tanta exercitus multitudine) possent ob æs alienum detrudi, in carcerem.

66 ¶ Neque vlla fit iniuria ordini nobilium, ex eo quod vnus nobilis ex propria renuntiatione, non vero ex ordinis in dignitate detrudatur in carcerem, nam si velit, etiam potest esse faber ferrarius, neque hoc prohibetur etiam si videatur esse aduersus nobilium dignitatem.

67 ¶ Preterea non obstant duodecim argumenta quæ protulit Ferdinandus Vasquius dist. lib. 3. §. 22. nu. 75. Primo non obstat. l. fi. C. de pact. pigno. vbi pactum legis commissoriæ prohibetur, à lege quia aspectum: quia ratione ei legi, non posse renuntiare scribit Barto. & DD. in l. si quis pro eo. ff. de fideiussor. vnde infert Vasquius quod cum esse in carcere, sit durissimum

quod fidalgus non poterit renuntiare priuilegio, ne ducatur in carcerem: sed responde, quod esse in carcere, non minus durum est fidalgo, quam plebeis, nam. l. in seruorum. ff. de pœnis.

68 ¶ Quæ dicit, quod quælibet molestia personalis durior est, quam rerum amissio, non magis loquitur in fidalgo, quam in plebeio, vterque enim ex ossibus, & mollissima carne cõpositus est. Deinde, quid si is qui non est fidalgus, mercator est, vmbre, & molli otio assuetus, an huic non longè durior est carcer, quam fidalgo? Vtiq; est, attamè in carcerem ducitur pro ære alieno, non obstante argumento. l. finali. C. de pœnis pignorum. Deinde, quid si plebeius tenuissima valetudine vtitur, an ideò non poterit duci in carcerem, quod corpus delicatum acerbius feret carceris molestiam, quis hoc affirmare ausit?

69 ¶ Deinde pactum legis commissoriæ, non ideò solum reiicitur, quia asperum est, sed quia est impium, & iniquum, & prorsus iniustum cumque summa fraude coniunctum, vt dicitur in. d. l. finali. C. de pact. pigno. ibi. *Quoniam inter alias captiones præcipue commissoriæ pignorum legis, crescit asperitas.*

¶ Quare æquissimum est, vt renuntiatio eius legis non sufficiat ad hoc, vt dans pignus cum pacto legis commissoriæ, amittat rē suam, pro vili pretio: esset enim æquissimum: sicut esset iniquum, vt promittens vsuras cogeretur ad earum solutionē, ex eo quod renuntiet legi vetanti, vsuras. ¶ Rursus adfert Vasquius textum in. cap. si diligenti, de foro competent. & quod cū ibi renuntiatio iurata, non tollat priuilegium fori; multo magis simplex renuntiatio, non tollet priuilegium: ne nobilis in carcerem ducatur, cum amissio priuilegij huius, sit nobili longè calamitosior, quam clerico amissio fori; cum carcer equiparetur captiuitati.

70 ¶ Sed respõde, quod hac sanè ratione, neque nobilis renūtians suo priuilegio cum iuramento nõ possit et conijci in carcerem, contrarium tamen docet ipse Vasquius, vt infra dicam.

¶ Deinde responde, quod ideò in capitulo si diligenti renūtiatio fori non valet, quia tolleretur sua iurisdictio Pontifici, & iudici ecclesiastico, & lederetur puritas, & dignitas sacerdotalis, si clericus, diuinæ cõtēplationi destinatus, misceretur prophani fori clamoribus, vt dixi supra numero.

39. At nõ læditur religio, nec publica utilitas (quæ in religione præcipue consistit) ex eo quod nobilis pro ære alieno deuorato, ducatur in carcerem.

71 ¶ Deinde adducit. l. si quãdo. §. & generalitèr. C. de inoffi. testam. ibi *quam pactionibus adstringendos, iunctis illis verbis, minime prægrauari.* Ergo, cum ibi pactum improbetur, quia plus æ quo renūtians adstringitur; ita, & hinc renūtiatio improbãda, quia fidalgus arctissimè adstringetur, & carceris molestia grauabitur. Sed responde, quod. l. si quando loquitur in patre, qui aduersus naturę legem, qua docetur diligere filium, ei grauissimam legem iniquis pactis imponit: hoc autem optimo iure improbat, vt dixi vers. Præterea, non obstat, quod fœmina & violator legis naturę, pactis vim allegare aduersus filium, non potest, quem pro iure suo, videtur ad quiduis faciendum, impellere posse. Deinde, hinc non fit pactum, vt conijciatur in carcerem, sed quod in defectum, non solutæ pecuniæ, cogatur spreto nobilitatis priuilegio.

72 ¶ Præterea adducit. l. vt vim. ff. de iusti. & iur. ibi. *Et cum cognationem quandam inter nos natura constituerit, hominem, homini infidari nefas est.* Et quod tollere homini libertatem est ei infidari. Sed hoc non magis quadrat fidalgo, quam plebeio: vtriq; enim infidari nefas est; nihilominus tamè admisum est, vt plebeius ex pacto possit cõijci in carcerem publicum. Deinde hinc nou fit pactum, vt fidalgus conijciatur in carcerem, sed vt soluat rem alienam, & quod non soluendo carcere cogatur ad reponendum alienum.

73 ¶ Quinto adfert. l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quar. rerum act. nõ det. ibi. *Semperq; sit metu exactiois subiectus, propter quod, quiduis sustineat patrono præcipiente.* Et quod, cum hæc subiectio, nõ toleretur fauore patroni, qui libertatem (donum inestimabile) dedit liberto, multo minus tolerandum in fidalgo, qui nullum beneficium accepit, sed responde, quod immò accepit plus quam beneficium, scilicet pecuniam quæ ad transigendam miseriam huius caducæ vitæ fragilitatem, non minus confert quam sanguis. Deinde, responde, quod lex illa loquitur quando libertus cupiditate consequendæ libertatem durissima promittit domino, vt eum manumitteret, & dominus voluit illum metu exactiois semper habere subiectum, ideò durissima imposuit. At hinc fidal-

gus liber erat, neque meture nūtiatio nis erit subiectus, cum solutione liberetur; soluere autem quod debes, sanctissimum est, neq; dimittitur peccatum, nisi reponas quod à fratre accepisti. Neq; obstat, si quis obijciat, quod. §. quæ onerandæ. habet etiã locum, quando accepta iam libertate, libertus onerosa promittit, id enim verum nõ est, nisi constet libertum metu solo, vel nimia patroni reuerentia, ita se subiecisse, vt pœnali stipulationi se subijceret, vt ibi probatur expressè: at hinc fidalgus, neque metu, neque patroni reuerentia se submisit, neque creditor patronus est, imò, neque creditor quousque contractus sit absolutus perfectus, & celebratus.

74 ¶ Rursus allegat, quod pater contra pietatem tractans filium, cogit illum emancipare. l. fin. ff. si quis à par. fuer. manu. & quod cum asperitas patris, non tolleretur in filiis: qui patribus tantum debent: multo minus tolerabitur hæc asperitas ab eo, cui nihil debemus: sed hoc argumentum parum habet roboris, nam hac ratione nullus, neque nobilis, neque ignobilis pateretur carcerem pro ære alieno; nam. l. si. non minus loquitur in nobili, quã in plebeio. Deinde, hinc non conijciatur quis in carcerem directè, neque simpliciter, sed in defectum alieni æris non soluti.

75 ¶ Præterea adfert. l. libertos. C. de obseq. ibi, *Cum nobis cordis est ingenuis magis hominibus, quam libertis rempublicam frequentari:* sed hac ratione nullus ignobilis pateretur carcerem: nam, & ignobiles ingenui sunt, & ingenuis hominibus præstat rempublicam frequentari. Deinde notat eam legem ibi, *Neque vincula perpeti, & ibi, potius obsequium, quã seruilis ministerium.* Sed quid hoc ad rem, de qua agimus alioqui ex eo textu nullus patietur vincula pro ære alieno, quod est simpliciter falsum. Deinde illa lex in alio casu loquitur, scilicet in liberto qui operas non promittit: & dicit textus, quod cū operas non promiserit, non est pro eis conijciendus in vincula. Quid hoc ad nostrum tractatum, vbi nobilis promittens solutionem rei quam accepit, renuntiat priuilegij fidalgij; aliàs rem non accepturus.

76 ¶ Rursus profert. l. fin. C. de non num. pecu. quæ nihil meo iudicio euincit, nã licet confessio iurata, de numerata pecunia, non impediat exceptionem non numeratę pecuniæ, quia mutua pecunia egētes, facillè sese ad quiuis obligant: tamen hinc fidalgus pe-

cuniã accipit, q si nõ accipiat renūtiatio fidalgij nihil nocet, & exceptione non numeratę pecuniæ tutus erit iuxta d. l. ff. ¶ Post remò allegat, quod si nobilis possit priuilegio fidalgij renuntiare: iam olim tabelliones eã clausulam suis scripturis adiecerunt. Sed hæc cõiectura ad iuris, & iustitię lucem parum facit: nam quotidie tabelliones nouas addunt clausulas, & renūtiationes maioribus nostris inauditas, vt patet conferenti instrumentum emptionis factum, ante centum annos cum his quæ hodiè fiunt, nõ tamen inde inferitur, q noue clausulę nõ habent firmitatis robur.

77 ¶ Deinde Vasquius non euacuat vim. l. 4. tit. 2. lib. 6. Recop. dicens, quod nobilis, per conductionem Regij vectigalis amittit priuilegium nobilitatis: tamen, quod id expressè facere non possit, sicuti videmus in clerico, qui expressè non potest abdicare à se priuilegiũ fori sacerdotalis, vt supra vidisti nu. 64. tacitè tamen bene potest, videlicet exercendo artem turpem. c. vniuersitatis de senten. ex cõ. iuncto. c. 1. de cleric. coniuga. in. 6. A lex. conf. 8. nu. 2. lib. 1. Quare dicit, q nobilis conducendo Regia vectigalia amittit priuilegium nobilitatis, non tamen id expressè facere possit, vt infirmitat. d. l. 4. Ordina. & d. l. 4. Recop. ibi: *Saluo, sino fuere arrendador de nuestros pechos, y derechos: porque en tal caso, el mesmo quebranta su libertad.* Deinde adducit, q cum nobilis amittit priuilegium nobilitatis, ex conductione Regij vectigalis, vel clericus priuilegium fori, potius videntur eis adimi, tanquam indignis, quã amittere ea, ex remissione. Sed certè. l. 4. Ordina. & Recopil. nõ tã vrgent, dũ disponit, q nobilis cõducens Regia vectigalia potest capi, quã in ratione generali, quã statim subijcit ibi, *Porq el mismo quebranta su libertad.* Nã de iure, cū ratio est generalior lege, extenditur vltra casum legis. l. 1. §. sexũ, & ibi Bar. ff. de postu. Bal. in. l. generali. C. de Epif. & cler. la. in auth. quas actiones. nu. 17. C. de Sacros. Eccles. Rursus, nõ potest videri addimi in. d. l. 4. Ordina. & Recop. priuilegiũ ob indignitatẽ nõ enim admittitur: sed dicit, q nõ gaudet priuilegio nobilitatis. *Nõ enim cõducere Regia vectigalia res est indigna, ea indignitate quæ pœnã (hoc est priuilegij amissionem) promeretur, sed nobilis non gaudeat priuilegio fauore census Regij.

79 ¶ Et quod adfert de sacerdote dissimile est:

79 ¶ Nam sacerdotem exercere artem turpē, (putā histrionicā) res est indigna, quę cohercionem, & amissionem fori mæretur: at nobilem conducere Regia vectigalia, nō est res indigna, hoc est impia criminosa, vel turpis, sed forsam est minus honorifica, quam nobilem deceat: alioqui conductor Regij vectigalis amitteret omnia priuilegia nobilitatis, sed non amittit.

80 ¶ Nam, neque mercatura, neque exercitiū artis vilissimę, non tollit Fidalgo priuilegium nobilitatis, licet harum rerum exercitium multō vilius sit, quam conducere Regia vectigalia: vt dixi supra num. 34. Cur ergo tollat cōductio Regij vectigalis, ea ratione, quod est res indigna, cum res sit minus indigna, hoc est minus dedecorosa, quam exercitiū mercaturę, aut artis vilis.

81 ¶ Certē nobilis cōductor Regij vectigalis non amittit priuilegium nobilitatis, nisi solum quoad hoc, vt possit duci in carcerē, vt in d.l. probatur, quod non ob aliud statuitur, nisi vt Regius census, ad defensionē cōmunis patrię necessarius, incolumis sit, nō autem ob indignitatem, alioqui omnia priuilegia nobilitatis amitteret. Et quod illud non disponatur ob indignitatem cōductionis, probatur, quoniam vbicumque quis debet pecuniam Regi, ex quacunque causa debeat, nō gaudet priuilegio nobilitatis, vt in d.l. 4. Ordina. & Recopia. Non omittendum, qđ Celsus verbo *hidalgo*, vers. 7. inquit, *hidalgum* conducentem Regia vectigalia amittere priuilegium immunitatis à carcere, ex ratione quam reddit in verbo *arrendador*, vers. 7. scilicet quoniam Iure Regio prohibitum est, que *el cauallero* non conducatur Regia vectigalia. l. 6. tit. 1. lib. 6. Ord. Sed erat, quoniam ibi, *cauallero* significat hominem potentem, à quo non facile exigeretur Regium vectigal: alioqui si ob transgressionem illius legis fidalgus amitteret priuilegium, nō amitteret illud conducendo redditus Ecclesię, vel gymnasiij Salmanticensis. Vtrumque enim prohibetur *al cauallero*, in d.l. 6. manifestum autem est, quod si conducatur redditus gymnasiij Salmanticensis, quod non ideo amisso priuilegio nobilitatis poterit ratione redditus conijci in carcerem: cum de ea re non sit lex, neq; inducenda sit priuatio, nisi in casibus à iure expressis, vt in Auth. de nō eligen. secun. nuben. §. cum igitur. Bald. in auth. ex testamento, nu. 5. C. de secu. nupt. *Ia. sin. l. cum quidam. ff. de libe. & posthu.*

& in l. quod te mihi, col. antepen. ff. si cert. peta. & in l. 2. nu. 39. ff. de vulg. & in l. ab hostibus. ff. sol. matrim. Non videtur prætereundum, ne quis labatur imprudens, qđ disposita. d. l. 6. non descendunt à dispositione. l. milites. C. de loca. nā ibi ideo militibus Romanis qui semper in armis erant, ideo prohibebantur esse conductores (etiā ruris) ne omisso armorum vsu fierent agricolę. At quid hoc *al cauallero*, alioqui etiam non poterit conducere rus, sicut miles non poterat; quod est falsum. *Cauallero*, in d. l. 6. significat virum nobilem, diuitiarum splēdore potentem, quod receptus vsus loquēdi satis probat.

82 ¶ Hactenus aliena argumēta retuli, & profecto mirum videri potest, quod qui hanc tuētur opinionem non adduxerint illud, quod magis vrget, scilicet quod miles (cui iure conceditur priuilegium, ne teneatur vltra quam facere potest. l. miles. ff. de re iudi. qđ inter alia præstat, ne pro ære alieno in carcerē ducatur, vt dixi. c. 3. nu. 2.) non potest suo priuilegio renūtiare, ita docuit Iacobus Rauē. in l. si crediderit. ff. de pact. quod putat verum Alex. in l. alia. §. elegantē. nu. 16. vers. in milite. ff. solut. matr. *Ia. sin. l. miles. col. 1. ff. de re iudi. Butrius consil. 41. incip. satis puto: quoniam id priuilegium competit personę: ergo cū immunitas à carcere competat personę fidalgui, videtur, quod ei non possit renūtiari.*

83 ¶ Deinde donator non potest renūtiare suo priuilegio, ne conueniatur vltra quam facere potest, quod docuit Iacobus Ray. in loco supra citato: quoniam non minus est priuilegiatus donator, quam maritus. l. & exheredatum. ff. de re iudi. & idem videtur tacitē sensisse Imola in l. ex diuerso. §. si. ff. solut. matr. dum docet quod maritus, & donator, possunt etiam latę sententię opponere suum priuilegium, licet alij habentes idem priuilegium, non possent; & subiicit rationem, quoniam cum expressē possint suo priuilegio renūtiare multō minus tacitē; omittendum oppositionem exceptionis argum. l. qui ad certum. ff. locato. & l. si sponsus. §. si maritus. ff. de donatio. inter virum, & vxorem. Sed certē idem dicendum in alijs idem priuilegium habentibus, quoniam hęc exceptio moderatur sententiā, & non conuellit eam: neque repugnat eius decreto, ideo generalitē opponi potest, etiam post sententiam. *I. Nessel-*

I. Nessenius. ff. de re iudicata. Doctores in d. l. ex diuerso. §. finali. Alexander in d. §. elegantē.

¶ Hęc argumenta me non cogunt à sententiā discedere, si cuiusq; rei vera ratio expēdatur. Primo donatorem non posse suo priuilegio renūtiare falsum est; docet Alex. in d. §. elegantē, numero. 16. vers. cul. reperio. & Bartol. ibidem, col. 1. quia priuilegium non datur personę, sed contractui. Deinde, quod attinet ad militem, puto, nō posse suo priuilegio renūtiare, ne ducatur in carcerem, quoniam si posset duci in carcerem res publica à qua alitur, & quę eius opera defenditur periclitaretur: hęc ratio colligitur ex l. milites. C. de locato. Vbi postquam lex dixit, militem non posse cōducere, neque fidei iurare pro conductore: subiicit rationem. Ne omisso armorum vsu ad opus rurestre se conferant, & vicinis graues præsumptione militaris cinguli existant. Armis autem non priuatis negotijs occupentur, vt numeris & signis suis iugitē in herrentes, rempublicam, à qua aluntur ab omni bellorum necessitate defendant.

84 ¶ Ego cum miles prohibeatur conducere, quia esset impedimentum militaris exercitij, vt significat Alexand. in l. miles ita de re iudicata, & Gabriel Sarai. in additione ad Matthę silanū. sing. 61. Certē menti legis videtur conforme, ne possit renūtiare beneficio, ne conueniatur vltra quam facere possit: quoniam si valeret renūtiatio posset duci in carcerem, deinde spoliaretur facultatibus ad alimenta necessarijs, si deberet Regi ex alia causa, quam cōductionis, & tamen vbicumq; debet Regi, nō gaudet priuilegio, vt supra. Itē, si ideo esset, quod si careret alimentis, non posset militare, nam absq; alimentis non viuunt, quod intellige, iuxta l. 6. titulo. 5. parti. 3. Sed quid hoc ad tēporarios milites nostri Regni, nam de his qui æquestri militiæ apud Neapolim dant operam aliud sentio, vt per Zasium in tracta. Substitutio num. columna. 6. o. l. 29. titulo. 14. partita. 5. Alex. l. Centurio. nu. 23. de vulg. l. 6. titulo. 29. parti. 3. Deinde, quid hoc ad fidalgos, qui non militant more Romanorum militum.

¶ Illi enim in bello, & pace, in otio, & in negotio semper in armis erant, & à republica (dato stipendio) alebātur, eisq; propter vsum armorum tribuebatur priuilegium, non vero propter nobilitatē: alio-

qui omnes nobiles Romani gaudebāt militari priuilegio, quod est ridiculum, aliud enim est militia, aliud nobilitas.

86 ¶ Ergo cum aliud sit esse militem aliud esse fidalgum, fidalgus enim est nobilis, sed non est miles, certē non sequitur, miles nō potest renūtiare suo priuilegio, ergo neque fidalgus: alioqui, neq; fidalgus poterit rem conducere, quoniam miles nō potest, vt in d. l. milites. C. de locato. quod est simpliciter falsum. Deinde sequeretur, quod fidalgus, vel nobilis, non teneretur in plus quam facere posset quod est falsum. Deinde in eis est dispar ratio: nam, fidalgia est priuilegiū, à maioribus iure sanguinis deriuatū, miles, non iure sanguinis, sed propter militare exercitium, reipublicę bellorum tempore vtilem armatur priuilegio, cui posse renūtiare, esset rempublicā perdere, nimirum periclitaretur suis defensoribus orbata.

87 ¶ Non obstat si quis ineptē argutus exaget rationem Alexandri. dict. numero. 16. & Iasonis in l. miles. col. 1. ff. de re iudi. vbi dicit, quod miles non potest suo priuilegio renūtiare, quia priuilegium competit personę: vnde videtur, quod idem in fidalgo, quia competit personę: responde, quod priuilegium militare, nō datur personę simpliciter, sed militari exercitio, qđ liquido constat, quia miles non militans, non gaudet priuilegio, nisi sit in seruitio Regis. l. pen. C. de testa. milit. & Bartol. & DD. in l. miles. ff. de re iudi. l. 29. tit. 14. partita. 5. l. 6. tit. 5. partit. 3. l. 3. tit. 14. partita. 5. l. 1. §. tit. 1. partita. 1. Quare verba Alexandri, & Iasonis candidē sunt interpretanda, non ineptē exaggeranda, nam priuilegium militare, competit personę propter exercitium militare: quod deserere nō potest, sed non simpliciter propter personam; at priuilegium fidalgui, non datur propter personam, neq; propter exercitiū personę, sed quoniam descendunt à maioribus, eo priuilegio ornatis. Itaq; est ius qđ competit propter sanguinem, nō propter personam: immo, ius & priuilegium datū propter personam, & propter cruditionē, vel professionem scientiæ, potest renūtiari, vt Iure Regio probatur in l. 8. in finalibus verbis. tit. si. parti. 2.

88 ¶ Priuilegium autem militare seruandum in militibus Diui Ioannis, qui perpetuo reipublicę militant, & in militibus qui hodie Neapoli. Regi militant, vt per Zasium,

sum, in tractatu substit. col. 630. latè Alexand. in l. Ceterio. nu. 23. ff. de vulga. An autē miles debeat esse armatus, vt gaudeat priuilegio militari, vide lib. 4. Ordina. tit. De los caualleros, & tit. 1. lib. 6. Recopil. A uēdan. in dictionario, verbo: cauallero. Et an milites nostri temporis gaudeant priuilegio militari, vide Ripa. in l. Centurio. ff. de vulg. A fflic. in constitutionib. Sicil. Rubr. 9. lib. 1. nu. 28. & lib. 2. Rubr. 3. r. num. 28. DD. in l. miles. ff. de re iud. & in l. 1. C. de iur. & fact. ignor. Ias. in l. miles. ff. de re iudi. & ibi Alex. nu. 23. & melius nu. 24. qui referunt alios, & tractant, an milites vacantes otio, & mercaturæ, & non armis possint torqueri, vel pro ære alieno capi. Sed ego cum loquantur aduer sus legem, certè si non militent, eos nō excusabo, nisi aliud admittat consuetudo. Redeundo ad questionem, quod nobilis non possit renuntiare priuilegio nobilitatis: illud aliquem mouere possit, q̄ si hoc admittatur breui tabelliones, in addendis nouis clausulis, vsq; ad iniquitatem curiosi hanc nouam clausulā perpetuo inferent scripturis suis, priuilegiumq; hoc, recta ratione nobilitati concessum in æternum exulabit. Quod autem hoc priuilegium (quod ob æs alienum nobiles non detrudantur in carcerem) nō sit iniquum, patet; quoniā maximè discedit à rigidissima dispositione huius legis.

89 **C**arcer enim videtur esse causa præuia ad addicendum inopem debitorem creditori, quod durissimum est, & pœnæ corporali prorsus par. Sed neque hoc argumentum me trahit in eam sententiam: nā hac sanè ratione statuendum esset, ne fœmine renuntiare possent Velleiano: & ne minores priuilegio minoribus concessio iureiurando renuntiarent, quoniam tabelliones in omnibus scripturis à fœminis factis addunt renuntiationem Velleiani, atque item minoris ætatis beneficia addito iure iurando inania prorsus efficiunt. Hęc autem beneficia rectissima naturæ ratione substitūt (oportet enim fœminarū, & minorum imbecilli ingenio succurri) nihilominus tamē, res æquissimæ, naturæ cōformis, & tot legibus constituta, tollitur renuntiatione, quæ iā familiaris est tabellionibus, vt nulla magis, atq; adeo bonus tabellio, nō haberetur, qui eam nō adderet. Credoq; prorsus, ideò hæc tenus nō inferi nobilitatis renuntiationē, quoniā probrosū quidā cōtinet, videturq; cōtrahenti malè

ominari. Quare illi qui sunt fœrociori ingenio, renuntiationem indignissimè ferēt, nisi de ea re pactum cum contrahente factum fuisset.

90 **N**am renuntiare minoris ætatis, & Velleiani beneficio, non est dedecorosum fœminæ, neque minori, etiam si Principes sint, ideò tabellio spōtè sua, (etiam à parte non admonitus) addit renuntiationem. At renuntiare nobilitati, nescio quid cōtinet quod fidalgum contrahentem, & premit, & deprimit, tristēmq; euētum pollicetur, ideò tabellio renuntiationem nunquā audebit addere, nisi à partibus admonitus; alioqui oportet eum parare manus, quod videatur ad duriores conditiones virum nobilem insolentibus clausulis addigere; quod omnibus nobilibus bilem mouebit, itaq; non est periculū, ne hæc clausula addatur ex more omnibus scripturis, nullus enim tabellio tale quippiā audebit facere, nisi disertè à partibus admonitus, & vix ipsa pars audebit dicere nobili, vt renuntiet nobilitatem. Denuntiet enim ei carcerem, & quod non erit soluēdo: oportetq; qui tale quippiam petierit, esse probè loricatū. Mihi hæc opinio verior videtur.

91 **E**st autē res manifestior, cum nobilis iurat renuntiationem, nam, & ipse Vasquius qui rem, tot telis, tot argumentis communiuit, dicit, renuntiationem indubitanter valere: si adsit iuramentum, ita docet in tractatu de successio. 1. part. lib. 3. §. 28. limitatione. 32. numero. 19. versic. & sic hanc partem.

92 **Q**uoniam iuramentum seruandum vbiunque seruari potest absque interitu salutis æternæ. c. cum cōtingat, de iure iuran. Confirmatur hæc opinio, quoniam beneficium Auth. hoc nisi. C. de solut. inductum in fauorem debitorum, non potest renuntiare: vt scripserunt nonnulli quos retuli. cap. 1. numero. 49. versiculo adeo autem hoc remedium; tamen addito iuramento renuntiatio valida est, autore Ripa in l. 2. §. muti datio, numero. 28. versiculo item. ff. si certum petat. de qua re dixi dicto c. 1. numero. 50.

93 **Q**uod confirmatur, quoniam licet debitor facti, liberetur præstando interesse, nō liberatur offerendo interesse, si factum iure iurando promissit, vt docui. c. 1. num. 6. vers. præterea qui promissit.

Rursus hæc opinio esset magis expedita, si nobilis tempore contractus, vel tempore

tempore quo de eo ineundo agebatur: affirmavit se nobilem non esse, tunc enim, renuntiatio facta ex abundantia valida erit, dolusq; nocere nobilis, ita, vt renuntiationem imputare non possit. Decipit enim contrahentem, qui à contractu abstineret, nisi crederet eum nobilem non esse: dolo autem alterius nemo prægruari debet. c. nemo debet. de regul. iur. in. 6. & hoc casu non ex sola renuntiatione, sed ex affirmatione inductus sum, ad contrahendum, & dolus ei nocere debet, non minus quam renuntiatio.

94 **Q**uoniam, etiam si non renuntiaret priuilegio nobilitatis, videtur quod solus dolus excludet eum, si alleget priuilegium nobilitatis: minor enim qui se maiorem asserit, non restituitur. l. 2. C. si minor, se maior dixit. l. 6. tit. 19. par. 6. l. 1. in. fin. tit. 10. par. 3. facit. l. 1. r. §. titu. 18. par. 3. & fœmina simulans se virum, non iuuatur Velleiano. l. fœminis. C. ad Velleia. l. si decipiēti. ff. eo. titu. & filius familiās asserēs se sui iuris esse, non iuuatur Macedoniano. l. cū qui. ff. ad Macedo. DD. l. 1. C. eo. titulo. Sic mulier asserens rē quæ venditur, non esse dotalem, non potest alienationem impugare: vt scripsi in Tractatu de non meliorandis dotis nomine filiabus. capitulo 30. versiculo. sic mulier. vbi alia similia protuli.

95 **I**llud tamē oportet animaduersum, quod asseueratio nobilis, dicentis se ignobile esse, nō suffragabitur creditori, si sciebat asseuerationem falsam esse, & contrahentē esse nobilem; tunc enim non decipitur, & sibi ipsi præcipitium parat.

Hęc limitatio suadetur, quoniam nō fit fraus scienti. l. cum donationis. C. de transactio. Quare filius familiās mutuum accipiens asseuerando se sui iuris esse, potest nihilominus vt beneficio Macedoniani, si creditor sciebat illud esse falsum, quod prudenter docuit Dinus conf. incip. iure municipali cauetur. Alex. confil. 122. col. 2. libro. 6. & alij quos citauī. dict. cap. 30. numero. 12. versiculo quod tamen limitandum.

96 **F**acit quod scribit Antonius Gomezius in l. 79. Tauri, nu. 4. quod nobilis tempore contractus, negans se nobilem, potest duci in carcerem, arg. l. qui cum se. ff. de re iudi. quod limitat, nisi mutuās sciebat negationem esse falsam: addit tamen, quod nobilis negans per ignorantiam se nobilem esse,

non amitteret priuilegium nobilitatis, argum. c. 1. §. vassallus el. 1. si de fœud. defūcti fuerit conten. inter. domi. & agna. & ibi Baldus. Confirmatur, quoniam hīc nō est dolus, neq; renuntiatio tacita, neq; expressa, nemo enim videtur renuntiare iuri, quod nescit sibi competere. l. mater decedens. C. de inoffic. testam. Nam pœna negantis, cessat cessante dolo: Ias. in l. 1. num. 15. C. de transact. Aluarotus & Prepo. in dict. §. vassallus. Iacobinus sancti Georgi. in tract. fœud. verbo, Dictiq; vassalli promiserunt, non committere fœloniam. col. 8. versic. vndecima causa. Zasius in epit. fœud. parte. 10. col. 7. Ang. & Rapha. Commens. in l. sed hoc ita. §. quod autem. ff. de re iudi.

97 **R**ursus, renuntiatio nobilitatis facta ab eo qui nobilis est ex priuilegio, non verò iure sanguinis, non poterit villo modo impugnari: hīc enim res est manifestior, quā in eo qui nobilis est iure sanguinis: hīc enim non quadrant illa argumēta quæ pertinaciter indoctis, & arrogantè pertinacibus placent, non posse (scilicet) renuntiare ius sanguinis, & cætera quæ vulgò proferruntur. Præterea, hīc non est nobilis, sed habet priuilegia nobilium: priuilegiū autē suo quilibet renuntiare potest. l. penult. C. de pactis. Neq; enim pecunia emi potest virtus, vel generositas vera, vt inquit Euripides apud Stobæum sermone. 85. & in prouerbium apud nos abiit, *El Rey no puede hazer hidalgo*. Deinde, neq; absurdum, neq; iniquum est, vt priuilegium nobilitatis adeptus (data forsitan pecunia) illo careat, accepta pecunia, à creditore ea conditione, vt non gaudeat priuilegio nobilitatis. Postremo res venalis, non maiorum rectè factis, sed opibus parta, non est eius dignitatis, vt absurdum sit renuntiationē eius admitti cum tota hæc nobilitas, non alias habeat radices, quam crumenam egentī Principi oblatam: satis est quod hic gaudeat priuilegijs nobilitatis, sed iniquū, & stultum est iudicare quod volens, non possit eam renuntiare, cū res de facili redeat ad suam naturam. c. ab exordio. Dist. 35. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. l. ij. qui. aliās Artilicinus. ff. de seru. rusti. prædi. Idem sentio, de his qui muneris ratione nobilium priuilegijs gaudent, putā monetarij, & similes, de quibus in l. 1. tit. 20. De la casa de la moneda, y sus oficiales essenciones, priuilegios, y jurisdiccion. libr. 5. Recopil. Illud tamen longo indice notandum, q̄ si quis à Principe

Principe habeat priuilegium nobilitatis quò ad hoc, vt ob æs alienum nò conijciatur in carcerem: certè si Princeps id concessit, vt expeditus sibi militaret, non poterit ei priuilegio renuntiare, neq; renuntiatio valebit; ne Princeps cuius nomen pius est, spoliatur suo milite, quem ad Regni defensionem parauit; quod intelligo pro tempore ad bellum necessario, non vero cum absoluto tempore belli domi fedet. l. 6. tit. 5. part. 6. Sit exemplum: Philippus Rex Catholicus, salubri còsilio (vt Ducum suorum rapinas auerteret) militiam naualem instituit, datoq; in pace, & bello stipendio milites condaxit, vt primo statim miscescete vere, classis ad maritimæ ore præsidium æducatur; illudq; priuilegij nomine concessit, ne ob æs alienum in carcerem ducantur, siuge militem huic priuilegio renuntiasse, an poterit duci in carcerem: certè, tempore quo bellica expeditio facienda est, non poterit, ne Princeps careat obsequio sibi debito, cuius obligatio antiquior est quam nomen creditoris; hæc opinio probatur in l. milites. C. de loca. vbi miles conducens prædium, non obligatur, ne respublica eius opera careat. Rursus probatur, quoniam ratio quare antiquitus milites, non conueniebantur vltra quam facere possent, erat ne præ inopia cogerentur deserere militiam, vt per Alexand. in l. milites ita. ff. de re iud. ergo creditorum cõsensu sufficere non debet, rursus probatur in l. præsentis. §. sane. C. de his qui ad Ecclesiam confugiunt.

100 ¶ Vbi immunitas ecclesiastica nò prodest seruo, neq; alio obsequium præstare obligato, ne dominus eius obsequio fraudetur, sic licet quis ex suo facto amittat priuilegiu nobilitatis, tenetur tamen subire onus nobilitati impositum, quatenus separabilia sunt, Bart. l. 1. col. pen. ver. ex quo infero. C. de dignit. lib. 1. 2. Facit. l. 3. §. si. ff. de interd. & releg. Notant Pla. & Ang. in d. l. 1. Feli. & Deci. in c. intelleximus de iudi. Ripa in l. si. q. 30. C. de reuoc. donat. Ias. in rubr. ff. de iust. & iure. ver. quintofacit. col. fin. Ang. Aretin. in tract. malefi. verbo *sepronium*. col. fi. Si tamen debitor destinato consilio, vt priorum creditorum manus efugeret, huic militiæ se adscripsit, certè affectata militiæ ei prodesse non debet, textus est expressus in l. si quis decurio. C. de decurio. ibi. *Si quis decurio, aut subiectus curiæ ausus fuerit illam affectare militiam, nulla tēporis*

*prescriptione muniatur: idem probatur in l. si maritus in. 2. §. legis. ff. ad. l. Iul. de adult. ibi. Ceterum si euitandi criminis sui causa id egit vt reipublicæ causa esse set, nihil illi commentum hoc proficiat: optimus textus in l. semper. §. Diuus quorq; Pius. ff. de iure immun. bi. Illud excutiatur an effugiendorum mutuum causa in imaginem nauicularij induat: sic, si quis in fraudem ingrediatur religionem, vel suscipiat sacros ordines, nò potest opponere priuilegium sacerdotale Bald. in Auth. causa, quæ fit cum monacho. col. 1. C. de Episco. & cler. Bart. in l. 1. col. 3. ff. de pœn. Abb. in c. 1. col. pen. de obli. ad ratiocin. Sic corrumpens consanguineam, vt Pontifex procliuor sit ad dispensandum, vt cum ea contrahat matrimonium, indignus est dispensatione. Sed vidi quæstionē hãc apud Senatores huius grauissimi Granat. p̄torij agitari, quidam nobilis à Paulo centum mutuatus promisit solvere, ac si esset pecunia Regis, his verbis apud nos maxime vtitatis. *Prometo de pagarlos, como me trauedis y auer de su Magestad. Quærebatur, an videretur renuntiasse priuilegio nobilitatis, nam nobilis debens Regi nò potest aduersus eum opponere priuilegium nobilitatis, vt in carcerem non ducatur si non soluat. l. 4. tit. 2. lib. 4. Ordinal. 4. tit. 2. lib. 6. Recopilat.**

101 ¶ Equidem si tacite, vel expressè constet de voluntate, & mente contrahentium, citabo: nam contractus ex conuentione legem accipit, & in contractibus mens contrahentium spectanda, & per omnia seruanda. l. si. C. quæ res pig. oblig. poss. & in l. sed Celsus. §. si fundus. ff. de contrahend. empt. glof. pen. in l. si in venditione. ff. cõ. prædi. & in l. ita stipulatus *La grande*, cū glo. in ver. *ex sententia*. ff. de verb. oblig. Ias. in l. 3. col. 2. C. de lib. præte. vel exhæc. si autem de voluntate non constet; nihilq; proferatur præter hæc verba, in instrumēto descripta, profecto non credam voluisse renuntiare priuilegio nobilitatis, sed retulisse se ad breuem solvendi diem.

102 ¶ Nam Princeps pecuniam suam peculiari celeritate exigit: neq; amittendum est, vt ex verbis generalibus congruum sensum iuxta superiorem interpretationem habentibus inducatur tãti priuilegium amissio, hinc enim, nullum est verbum renuntiationis priuilegij, nisi per relationē ad aliud, scilicet ad Regiam pecuniã, & quod Regia pecunia seuerè nullo obstante priuilegio exigitur.

exigitur. Hæc autem verborum inductio, sufficere non debet, nam renuntiatio, vt noceat, debet esse specialis, expressa, & diserta, vt prudentissimè scribit Abbas post alios in cap. cum contingat nu. 2. 3. & 24. de iur. iur. Et nemo videtur renuntiare suo priuilegio Ripa. respon. lib. 2. c. 19. nu. 26.

103 ¶ Rursus illud maximè notandum quòd licet nobilis in contractu renuntiet generaliter omni legum auxilio; non ideo censendus renuntiasse priuilegij nobilitatis, neq; ex tali renuntiatione poterit duci in carcerem; renuntiatio enim debet esse specialis, neq; extēditur ad incogitata, vt dixi supra. Neq; obstat, qd foemina renuntians omni legum auxilio in assumptione tutelæ potest capi, quia videtur renuntiasse priuilegio foemini concessio, ne capiantur, vt notant plures citati. nu. 57. Quoniã ea opinio falsa est, & perniciofa, vt dixi nu. 40.

104 ¶ Sed quid si quispiam nobilissimus puta Dux, vel Comes renuntiet nobilitati, & obliget personam suam. Quæro, an æris alieni ratione duci possit in carcerem: videtur posse quoniam potest renuntiare priuilegium nobilitatis, vt dixi. Sed contra verius. Primò, quoniam Duces, & Comites sunt membra Regni, quibus respublica defenditur, & Regis comitatus ornatur. l. 6. tit. 9. part. 2. Quare cum creati sint, vt Regnū defendant, Regisq; curas adiuuent (vt ibi dicitur) videtur quòd etiam, si renuntient respublica, non debet eorū opera carere. m̄cipari, argu. d. l. milites. C. de loca. & eorumq; dixi sup. deinde scandalū: & absurdissimum quidam continet, Comitum, vel Ducem capi ob æs alienum, non minùs autem improbanda, quæ absurda sunt, quam quæ legi nominatim aduersantur. l. nam absurdum. ff. de bon. liber. Præterea dedecorosum est toti reipublicæ, Principes viros carceris squalore, ex privata renuntiatione, præmi: esset enim (sublatis canibus) rempublicã exponere lupis (hoc est hostibus.) Quamquam nonnulli istorū plusquam hostes sunt reipublicæ, nimirum prava æductio ex diuitiarum affluentia, & fortunæ indulgentia contracta, prorripit in factum plusquam tyrānicum, quare veris animi bonis carentes, sua cito absumunt deuorantes aliena titulo nobilitatis rapta defendunt: eoq; impudētia res processit, vt malè ferari quidam, magnificum cum primis, & illustre putent, præmi multo ære alieno; quòd sibi cum Regibus, &

Monarchis commune sit. Nihilominus tamen autoritas qua in republica præcellit, induxit morem, vt etiam si centum auri myriades debeant relinquatur eis quantum satis est, ad alimēta cum dignitate, vt dico cap. seq. Hic mos iure non probatur, sed cõsuetudine nò absurda defenditur: si enim res definitur quòd nobiles sunt certè nobilis Iure Regio solum gaudet priuilegio, ne ducatur in carcerem, at non relinquatur ei alimenta, neq; gaudet beneficio, ne conueniatur in plusquam facere possit: vt supra dixi, neq; enim est lex, quæ hoc dicat. Quod si definitur ex eo qd miles non potest conueniri in plusquam facere possit. l. miles. ff. de re iudi. certè ij, milites nò sunt: alius enim est nobilis, alius miles. Præterea non militat, sed in Regali otio degit, & miles qui non militat, non gaudet priuilegio militari, vt docui supra. Itaq; hæc res potius cõsuetudine perpetuo recepta, quam iure defenditur. Neq; mihi displicet deferri illustribus viris, præsertim si, vt splendore generis, ita & animi bonis, illustres sint, si quæ, rem non scortis, non alea, non luxu, non comestationibus contriuerunt. Quid tamen si non alendis ægenis, neq; elocandis virginibus, neq; Regijs obsequijs, sua absumpserunt, & aliena deuorarunt: sed foedè profusi, soluendo non sunt: certè me haberent iudicem parum æquum, neq; enim fauendum luxu, gulæ, aut fastui suspirante creditore, qui fortè suis malis nominibus satisfacere non potest: certè non ex hoc nimirū, non præmerem carcere Principem virum, neq; alimēta negarem, sed alimenta iuxta familiæ dignitatem, non concederem sed rem strictè moderarem: argumēto eius quod de filio prodigente legitimam, scripsi in tractatu de non meliorandis filiabus, cap. 16. num. 19. & eorum quæ dixi cap. 2. nu. 46. Sed; enim aduertendum, quod hic mos tantum admittendus in viris vitæ splendore, & illustri familiæ dignitate præcellentibus, neq; sufficeret descendere, ex Mendocina familia: etiam si genus referre possis, ad ipsum familiæ conditorem, sed oportet illustri vitæ splendore florere, vel floruisse: in qua re statuenda oportet elucere iudicis prudentiam, sed ei nò licebit arbitrari, cum nobilis oppidi alicuius Principatu cū iurisdictione potitur, à Principe concessa. 105 ¶ Huic enim alimenta ex generali consuetudine relinquunt solent: his enim certius de-

deferendus honos, eam enim habet vim iurisdictionis opidi, concessa à Principe, ut etiam si ignobilis sit is cui conceditur, nobilis deinceps censendus sit, ut opinatur Bart. in l. 1. col. ff. verfi. ciuitas. C. de d. gni. lib. 1. 2. Isernia. cap. 1. §. persona, circa med. Per quos fiat inuesti. Guido sing. 486. & decisione. 385. Cassan. confi. 64. col. 2. latè Tiraquel. de nobilitate. c. 7. reliquos tamè fructus, qui deductis iustis alimentis super sunt, accipient creditores. Cum enim ferè omnes illustres viri bona habeant, alienari prohibita, & perpetuo fideicommissio subiecta, non possunt bona vèdi, ob æs alienū: sed tantum fructus rerum venduntur, vel creditoribus adiudicantur.

106 Permissum est enim rerum primogenij fructus ob æs alienum vendere pro tempore vitæ possessoris: ut scribit Bald. in Authent. ei qui iurat nu. 60. versic. quæro nunquid in rebus prohibitis. C. de bon. auto. iudi. possiden. argum. l. pecto. §. prædiū. ff. de leg. 2. & arg. l. fi. §. sin. autem. C. com. de leg. vbi vide Bal. in §. sed quia, & ibi Salic. versic. sed quia Barb. in rub. de reb. Ecclesi. non alie. fo. 5. col. 3. Bald. in c. 1. col. 3. versic. quæro nunquid. de prohibi. feud. aliena. Lup. in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §. 1. 2. incip. aduertendum tamen nu. 3. versic. secus, & §. 62. incip. vnde lucra num. 10. versic. & hinc est, & in rep. cap. per vestras. §. 38. incip. ampliabis, nu. 7. versic. & inde est. De qua re prolixè prudentè, & dictè scripsit D. Ludouicus Molina vir iure cōsultissimus in summo Regnorum Senatu Castellæ gratiæ, & iustitiæ consiliario integerrimo, & nostri Regis Philippi. 11. potentissimi, legato pro Regni Portugalæ successione, lib. 4. de Hispan. primog. c. 1. vbi singulariter probat per totum caput, primogeniorum alienationem, atq; extinctionem, pluribus vinculis, & legibus, prohibitam esse.

107 Sed, an hic honos deferendus nobilibus, si exteri sint, & non Castellani, nimirum Castellano Regno contributæ sunt Bethica, Oretania, Carpentania, & ferè omnis Lusitania (exigua deducta parte qua rex Portugalæ potitur) rectaq; in Septentrionem Cantabriam complectitur bonam ceterioris Hispaniæ partem. Deniq; à mari Mediterraneo, vsq; ad Catabricum Oceanum, quidquid terrarū in Hispania parte iacet Castellani Regni esse cōsetur. Cætera quæ sub Hispaniæ nomine veniunt in

Aragonæ, Portugalæ, & Nauarræ Regna cōcesserunt. Et vnumquodq; horum Regnorum suis legibus viuunt. Est autem Castellana lege concessum, ne in carcerem ducantur nobiles, dicta. l. 4. tit. 2. lib. 4. Ord. in l. 4. tit. 2. lib. 6. Recopil. Quæro quid si hoc iure uti vult nobilis Nauarrus, aut apud Aragonios natus, qui ceterioris Hispaniæ vrbes incolit, vel in Lusitania natus est, ad vltimum Occidentem, an uti possit priuilegijs nobilibus apud Castellam concessis. Hæc est quotidiana quæstio.

108 Non enim qui est nobilis in vna prouincia, est necessario habendus nobilis in alia, uti notat Bart. in l. 1. col. 7. versic. examine-mus, & col. 9. versic. tertio expeditis, & col. pen. & ibi Platea col. 2. versic. & ex his inferitur. C. de dignit. lib. 1. 2. Paul. cōfi. 125. in. 4. dubio lib. 2. Bald. cōfi. 387. col. 1. lib. 1. Solet enim nobilitatis opinio variari, ex varietate regionum, vbiq; suis viget moribus, ut scribit Decius in cap. nouit. de iudi. Bald. in c. cū ab ecclesiarum col. 2. versic. vnde si statutum de offi. ordi. cui rei ad stipulatur quod scribit Arist. lib. 1. Polit. c. 4.

109 Deinde exteri non possunt habere beneficia, neq; dignitates in Regno Castellano, ut in l. 1. 8. tit. 3. lib. 1. Ord. in l. 1. 4. tit. 3. lib. 1. Recopil. Didac. Perez in dict. l. 1. 8. scholio: *Que ningun estrangero: vbi adducit illud Deuteron. c. 18. Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, suscitauit tibi Dominus Deus tuus, ipsum audies facit. in Ecclesijs, ibi. In vico natus. C. de Episc. & cleric. l. vn. C. non licere habita. Metropol. lib. 1. c. bonæ. el. 2. de postulat. prælat. c. nullus inuitus. 61. Distinct. c. neminem. 70. Distinct. Tertio facit quoniam hidalgua, quæ est nobilitas sanguinis acquiritur p̄scriptione immemoriali autore Ripa. resp. lib. 2. c. 26. col. 4. versic. non obstat quod dñs citat Roman. in sing. 289. Ioan. Andr. in c. abbates de priuileg. in. 6. Bart. in l. si publicanus. §. in omnibus. ff. de public. & vestig. Innoc. in c. bonæ. in. 2. col. 2. in verbo requisitus. de postula. prælat. Bald. in c. 1. ad fin. de cōstit. Aret. in l. more. col. 2. ff. de acqui. hære. & Iure Regio est cōstitutū, ut vidisti proxime.*

110 Nobilitas enim sanguinis nō datur, à natura, omnes enim homines natura sunt æquales, idè nemo præmittitur nobilis, nisi probet se nobilem autore Bal. in l. non ignorat col. 1. C. de his qui acu. non poss. Socin. confi. 249. col. 1. lib. 2. Ripa. d. c. 26. col. 1. Corsetus in c. grandi. col. 1. 2. de supple. negli.

negli. prælat. quod si nobilitas acquiritur p̄scriptione, quomodo aduersus Castellanum Regem, potuit p̄scribere Lusitanus, qui ei non iubeat, Vel Aragonius, aut Navarrus, cū non ita pridè suis peculiari-bus Regibus parerent. * P̄scriptio enim, solum nocet his, aduersus quos, est p̄scriptum Alex. confi. l. 61. col. 6. lib. 5. Bald. in tracta. de p̄scrip. 2. par. col. 2. versic. & si quæ ratur, & p̄scriptio nascitur ex scientia, & patientia. Deniq; q̄ solum Castellani, qui sunt vassalli Regis Castellæ, gaudeat hoc priuilegio, significat. l. 24. tit. 2. 1. par. 2. ibi: *Al Rey, cuyo natural, o vassallo fuisse.* Sed his nō obstantibus, certè exterus nobilis, apud Lusitanos, vel Aragonios, vel vbiuis terrarum, dum tamen in Hispania natus, non est ob æs alienum p̄mendus carere, neq; ad solutionem tributorū cogendus. * Nam priuilegia, quibus fidalgus gaudet, non sunt concessa fidalgus Castellani, sed fidalgus totius Hispaniæ: Lusitani autem, & Aragonij, & Nauarræ, Hispani sunt, ita probatur in l. 2. tit. 2. lib. 4. Ord. l. 2. tit. 2. lib. 6. Recop. inquit lex: *Queriendo guardar la frãqueza, que han los fijosdalgo de Castilla, y de las Españas.* Neq; obstat, q̄ in aliquibus codicibus deficit. Y. Quoniã sunt corrupti, & in omnibus codicibus Ordinationum antiquis legitur. Y. Ut patet in impressis Salmant. apud Dominicum Portonarijs, Catholicum Typographum. Anno. 1575. cum cōmento Doctoris Didaci Perez. Rursus probatur hæc opinio in l. 1. tit. 4. par. 7. ibi, *Tuueron por mejor los fidalgos de España.* Præterea, probatur in principio, tit. 3. par. 7. ibi: *Rieptase los hombres fijosdalgo segun costumbre de España.* Deinde, ita legitur in l. 1. tit. 2. lib. 4. Ordinat. ibi: *Porenat el Emperador dō Alonso, en las Cortes de Najara, ordeno los fijosdalgo de España.* Postremo, in pragmaticis, fo. 187. & in pluribus legibus Stilli legitur, *hidalgo de deuzegar quinientos sueldos, segun suero de España.* Ex quo inferitur hos nobiles, qui fidalgus appellantur, disseminatos esse per totam Hispaniam, & l. 2. tit. 2. lib. 4. Ord. dicit, ut seruentur immunitates, non solum fidalgus Castellani, sed fidalgus Hispaniarū, scilicet incolētibus vltiorē, & ceteriorē Hispaniã; Et licet ea lex sit condita à Castellano Rege, potuit Rex Castellanus immunitatē donare fidalgos, qui extra Castellā sunt, sed verba eius legis videntur omnino hic inserenda. *Establecemos, y mandamos, que*

riendo guardar la frãqueza, que han los fijosdalgo de Castilla, y de las Españas, que les sean guardadas todas sus libertades, frãquezas, y esçeciones.

113 Præterea fidalgus, qui sunt in vniuersa Hispania, omnes descendunt ab eisdem parentibus: nimirum à Gothorum gente, & ab his, qui cū Pelagio Maurorum impetū fugientes, sese receperunt in Asturicā, neque enim legitur Gallos, aut Italos, aut Germanos, subsidio venisse Hispanis, ut barbarorum iugum excuterent, & si qui venerūt, pauci erant, & in patriam redderunt; sed reliquæ Gothorū, quæ cū Pelagio exacerunt, post annos septingētos pulsatis barbaris Hispaniam receperunt.

114 Præterea cū hidalgua probetur, probādo immemorialem, certè immemorialis referenda est ad tempus, quod est magis vtile ei qui eam allegat, hæc est opinio cōmunis, ut quā pluribus probat Alex. cōfi. 6. nu. 5. lib. 1. Ioan. Andr. & DD. in c. cū Apostolica, de his quæ sūt à Prælat. Ias. confi. 156. col. 1. lib. 2. Iacobinus de sancto Georgio in tractatu feudorum, in verb. *Cum mero & mixio Imperio*, in fine Baibus, in tracta. p̄scriptionum, in. 1. par. 5. partis princ. q. 7. col. h. Aufer. in decis. Tholos. 439. iuxta quā opinionem hidalgus, qui immemorialem probauit potest dicere, q̄ cum Rodericus Rex Gothorū, & ceteri eius gentis Principes fuerint Reges totius Hispaniæ, & postea Ferdinandus magnus, pater Regis Sācij, vulgo dictus *Don Sancho el Brauo*, fuerit, non solum Rex Castellæ, verum etiā Nauarræ, & Aragonum: ac præterea Reges Castellæ, fuerint Reges Portugalæ, & supremo in eo Regno iurisdictionem tenuerit, sequitur, q̄ fidalgas, qui probat immemorialem, potest etiam, si sit Nauarrus, vel Aragonius dicere progenitores mei p̄scripserunt aduersus Regem Castellæ, tempore, quo Rex Castellæ erat Rex totius Hispaniæ, & licet postea Regna fuerint diuisa, hoc mihi nocere non debet, ut in l. id q̄ nec sūt. ff. de reg. iur. & in l. 2. tit. 2. lib. 4. Ord. l. 2. tit. 2. lib. 6. Recop. vbi cautū extat, q̄ etiā, si Rex alienet oppidū sēper fidalgus seruāde sunt suæ immunitates, & priuilegia. * Nō obstat ex aduerso prolata. Primò, nō obstat, q̄ nobilis in vna prouincia, non est nobilis in alia, non enim ita simpliciter loquuntur DD. sed dicūt, q̄ cū varijs sint gētium mores, non nūquam, qui apud Italos habetur nobilis, nō habetur nobilis apud Gallos: nimirum mercatores, in

aliquibus Italiae regionibus, non habentur ignobiles, & apud Hispanos habentur ignobiles, nimirum, mos regionis tribuit, vel addimit nobilitatem: at fidalgui nobiles habentur, non solum Castellae, verum etiam Lusitaniae, Aragoniae, & Navarrae, denique per uniuersam Hispaniam haec vera, & solida nobilitas habetur. * Non obstat, quod exteri non possunt habere dignitates, & beneficia apud nos: quoniam fidalgui Lusitani, & ceteri, qui in uniuersa Hispania sunt, possunt probata immemoriali dicere se praescripisse, cum Castellanus Princeps Rex erat totius Hispaniae, & quod diuisio Regnorum sibi praesudicare non debet. Praeterea d. lex Regia. l. 8. tit. 3. lib. 1. Ord. l. 1. tit. 3. lib. 1. Recopilatio. est intelligenda de beneficijs ecclesiasticis, & de dignitatibus habentibus iurisdictionem. Deinde respondeo, quod Rex Castellae voluit, ut fidalgui totius Hispaniae seruaretur sua immunitas, ut probatur in d. l. 2. itaque fidalgui totius Hispaniae, a carcere, & a tributis Castellae, immunes sunt, omnibusque honoribus fidalguis concessis gaudere debent. Non obstat. l. 2. tit. 2. part. 2. quoniam ibi illa verba: *Al Rey, cuyo natural vasallo fue*: significant, quod non committitur crimen laesae Maiestatis, nisi a subdito, vel *vasallo*, ut ibi probat textus.

117 ¶ Sed quid si nobilis Italus sit, vel Gallus, qui licet praescripserint nobilitatem, praescriptio non nocet, nisi Principi suo, aduersus quem praescripserit, ut probatur supra. Sed adhuc Italus, & Gallus, potest dicere se praescripisse aduersus Romanos Caesares, qui totius Europae, Africae, & Africae Imperium tenuerunt, & ex consequenti Hispaniae vtriusque domini fuerunt. * Et quod nobilis probata immemoriali, potest referre eam ad tempus sibi magis utile: scilicet, ad tempus Romanorum Caesarum, nobilitas enim ab antiquissimo tempore fuit inter homines, ut probat Dionysius Halycarnaseus lib. 2. Antiquitatum Romanarum, & probatur Deuteronomij. c. 1. Sed obstat, quod Reges Hispaniae, tam Gothi, quam recentiores, non sunt successores Romanorum Caesarum, sed bello sibi Regnum parauerunt. Haec quaestio altiore indaginem expostulat. Nunc ea opinio videtur probabilior, ut nobilis, apud Italos locum habeat inter nobiles; in Hispania: immunitusque sit a carcere, sed non a tributis, nam apud Italos, non omnes nobiles immunes sunt a tributis, immo, neque apud Gallos; cur ergo, quod Principi suo

pendent, non pendet Hispaniae Regi, praefertim, cum tributum, quod ipsi non solunt, soluturi sint agricolae, & viduae. Hoc limitarem, nisi exterus nobilis, esset Hispanicae stirpis, tunc enim ei suffragabitur maiorum praescriptio.

119 ¶ Illud non pretereundum, quod dicit. l. 3. & 5. tit. 2. lib. 4. Ordinationum. l. 3. 5. & 6. tit. 2. lib. 6. Recopilat. Quod non potest fieri executio in domo, neque in equis, vel armis fidalgui, quare, an haec lex feruetur, moribus quae sit recepta. Equidem, quod ad domum attinet, nunquam vidi, vel audire eam seruare. Sed tantum quoad equos, & arma. Tu autem in actu pratico, vide Ioan. Argo de Otalora, in tract. de nobilitate. 3. part. c. ult. nu. 2. Sed est quaestio, quid si facta executione liquet fidalguum, non alia habere bona, quam arma, vel equos; quare, an ibi capi, & pro aere alieno vendi possint, & magis est, ut vendi possint ex textu in d. l. fidalgia. C. de executioe iudi. & ex notatis, per Rober. Marata. in speculo aureo, tit. de executione, num. 55. & ex. l. 3. tit. 2. part. 3. ibi: *E non deuen entregar, por razon de debida, sobre que fue dado juyzio, en cavallos, ni en armas de caualleros, ni en bueyes de arada, cuyos quier que sean, fallando otros bienes del vendido, en que se pueda cumplir el juyzio.* Nota haec vltima verba ibi, *Fallando otros bienes*: ex quibus, a contrario sensu elicitur, quod si alia non reperiuntur bona executio fieri potest in armis, vel equis fidalgui. Sed respondent quidam, quod lex illa, non loquitur in fidalgo, sed in milite; sed respondeo, quod immo, in milite maior erat ratio, cur statueretur, ne armis, vel equis eius venirent, etiam, si aliunde solui non posset, nam miles, militat: & in expeditione bellica occupatus, semper est in armis, ad Regni praesidium: puniendus tamen esset, nisi arma habeat, quare equum videbatur, ut eius arma, & equi vendi non possent: etiam si alia non haberet bona: nihilominus tamen, aliter statuitur in d. l. 3. tit. 2. part. 3. Multo magis idem admittendum in fidalgo, qui domi in pace quiescit, neque semper militat, ut miles, qui est in bello. Denique talem aequitatem praese fert, haec vox, *Redde quod debes*, ut optimo iure, si aliunde solui non possit, privilegium fidalgui silentio debeat.

120 ¶ Neque enim nobilitas debet esse occasio, ut quis rem alienam rapiat, & creditor suam perdat: tantum ministri iudicium, aequum est,

est, ut ex domo viri nobilis, neque equum, neque arma extrahant, in principio executionis, quod si appareat aliter soluendo non esse satisfaciendum, ex quibuscumque rebus, ei qui pecuniam suam petit, & hanc opinionem probat Auēdanius in dictionario, verbo, *Cauallero*. Quae essent manifestissima, & cum rigore exercenda si nobilis de industria plures equos emisset, ut maiorem summam nobilitatis titulo retineret, vel bona absconderet, argumento eius, quod dixi supra de eo, qui de industria militiae nomen dat.

121 ¶ Praeterea, quod equi, & arma fidalgui vendi possent, si non sint alia bona probatur, quoniam l. 4. & 5. tit. 2. lib. 4. Ordina. l. 3. 5. & 6. tit. 2. lib. 6. Recopilat. Solum dicunt, quod in vestibus equis, & armis fidalguis, non possit fieri executio, executionem autem vulgo appellamus primum rigoris actum, quo apparitor exequendo praecipuum iudicis, extrahit e domo debitoris res quas inuenit, sententia autem, qua iudex praecipit solutionem venditis bonis fieri, non appellatur apud nos vernacula lingua *execucion*, sed *sententia*, & post sententiam fit venditio: & iuxta hanc interpretationem, certe aequissimum videtur, ut non existentibus alijs rebus, executio ulterius procedat, & equi, & arma fidalgui capiantur, & vendantur: privilegium autem fidalgui, vel militis silentio, si debet Regi. l. 4. tit. 2. lib. 4. Ord. l. 4. tit. 2. lib. 6. Recopilatio.

122 ¶ Sed quid si debitor captus allegat se nobilem esse, & quod non est ob aere alienum praemendus carcere. Quare, an sufficiat, quod summarie probet se fidalguum, ut solvatur e vinculis. Mouet quaestio, quod per negationem efficitur res dubia, & quod l. 6. tit. 2. lib. 4. Ordina. quae habetur. l. 9. tit. 1. lib. 2. Recopilat. & l. 7. & 8. eod. titulo, & libr. Henricus Rex constituit, ut nobilis, cuius nobilitas non apparet per sententiam, quae in rem iudicatum transferit, teneatur tributa soluere. Quare videtur necessarium ad hoc, ut nobilis gaudeat privilegij nobilitatis, quod nobilitas appareat per sententiam, quae in rem iudicatum transferit: sed distingue, aut enim nobilis, habet pro se sententiam in possessione, & proprietate, & transfuit in rem iudicatum, & res est plusquam manifesta: aut sententia quae transfuit in rem iudicatum, est solum in possessione, sed non in pro-

prietate, & hoc etiam est manifestissimum: inutilis enim esset res iudicata in possessione (immo etiam inutilis esset ipsa possessio) immo possessionem non haberet, si in hoc casu, & similibus res iudicata sibi non suffragaretur, etiam si pendeat iudicium proprietatis: sic Baldus in l. non ignorat, col. 3. & 4. C. de his qui accus. non poss. docet, quod si existens in possessione clericatus petat rem, quae est pleni praesudicij, puta decimas: quasi possessio non sufficit, nisi ostendatur titulus, si pars aduersa alleget illum, non esse clericum, si tamen quasi possessio allegetur ad defensionem, vel ad rem, quae non est pleni praesudicij, & tunc quasi possessio sufficit, etsi non ostendat titulum.

123 ¶ Sed res efficacius probatur ex Bald. ibi. col. 4. vers. in tertio casu: ubi scribit, quod si ius personae allegetur, ad impediendam executionem, quasi possessio illius iuris sufficit, ad illam impediendam, & ad consequendum privilegium: puta, si aliquis damnatus ad poenam laquei, alleget se clericum, & petat se remitti ad suum iudicem, certe sola, quasi possessio clericatus sufficit: sic quasi possessio alicuius qualitatis, sufficit, quando tractatur de ea, non principaliter, neque ad plenum eius praesudicium, sed incidenter, auctore Bald. in l. eam quam. col. 3. vers. sed nunquid. C. de fideicom. & in d. l. non ignorat. col. 2. C. de his qui accus. non poss. & hanc opinionem probat Otalora, in tractatu de nobilitate, in 2. part. 3. part. princ. c. 10.

¶ Si tamen nobilis, non haberet confirmatam possessionem, per sententiam, quae transferit in rem iudicatum, & non pendet super eius nobilitate, sed videns se captum, allegat privilegium nobilitatis, prolatisque testibus docet se nobilem, an hoc satis sit, si creditor id neget: hic non quadrat pragmatica Regis Henrici, de qua supra proxime numero. 122. nam loquitur, cum mouetur principaliter lis super nobilitate, hic autem venit incidenter. Deinde Baldus in l. non ignorat, columna. 3. dicit, quasi possessionem militiae non sufficere, ut allegans se militem, remittatur ad militem magistrum. Praeterea facit, quod innumeris se falso nobilitatis titulo venditant, praualidique diuitijs, vel amicis, quidvis prolatis testibus probabunt; quare si haec aperiat ianua, pauci pro aere alieno costringentur carcere, vel pro crimine torquentur. cum infinitis

fit numerus plebeiorem, qui in patria, in catalogo nobilium sunt descripti, cum nemo non sciat eos esse ignobiles, & hæc possessio sufficere non debet, cum ubique terrarum adulatione, vel metu extorqueatur.

125 ¶ Quare libenter eam sententiam probo, ut si captus certo fit illustris, vel aliis nobilissimo genere prognatus, solvatur è vinculis: ubi primum de parentibus, & genere docet, nisi creditor neget non esse ex eo patre ortum. Moucor, quoniam notorium, & sententia æquiparantur. l. emptorē, ubi notant Bar. & omnes. ff. de actio. empti. & super filiatione proceditur summarie; quod si nobilitas posset aliquo modo esse dubia, quoniam, non omnis populus credit eum nobilem, certe iudex qui debitorem eximit è carcere, reus est peccati, & facit creditorem rem suam perdere, & pessime agit, & ita fedit Otalora. d. c. 10. col. pen. Sed est illud perpetuo notandum, quod si probaretur virum quantumvis nobilem, & illustrē abscondisse bona, certe, etiā si eius nobilitas esset plusquam manifesta, & re iudicata confirmata capi potest, tunc enim non capitur ex defectu nobilitatis, sed ex dolo: quo casu nobilitas non prodest, ut dixi hoc ipso capit. nu. 96. & c. 10. De debitore obligato ratione rei, nu. 10. & probavi. c. 6. De herede, num. 26. ubi debitor qui fecit inventarium conveniri potest ultra vires hæreditarias, & in carcerem detrudi, si probetur abscondisse bona: licet, si hoc non probaretur, aliter esset statuendum. Facit, etiam quod licet, qui obligavit bona sua pro alio, non possit capi, si non obligavit personam, id fallit, si probetur illum abscondisse bona, vel aliis dolum commisisse, ut docui supra hoc cap. num. 6.

126 ¶ Item, licet clericus pro ære alieno, non possit duci in carcerem, fallit, si exportavit, & abscondit bona: ut scribit Sanseverinus in tractatu de debitore suspens. & fugitiv. quæst. 6. quintæ quæstio. princ. Couar. varia. resol. lib. 2. c. 1. num. 9. Idem sentio, si malitiosè corrumpit, vel contriuit bona sua, ut in fortioribus terminis probatur in l. etiam. §. licet. ff. solut. matrim. & ibi doctores. Postremò illud addendum, quod si in questionem veniat, an quis sit nobilis, ille qui creditori traditus fuit, non præsumetur esse nobilis. Eaque re, probata videtur, probatus actus quidam positivus ignobilitatis, sed non statim censeri debet notoriè ignobilis, quid enim, si ex delicto iustus est operis satisfacere creditori. Quid si

non opposuit privilegium nobilitatis: Quid si absentibus testibus rem probare non potuit, in dubio tamè ignobilis præsumetur? ¶ Sed disputatur quotidie, an doctor possit pro ære alieno capi, & an sit addicendus creditori. Certè, quod doctor non legens, possit æris alieni ratione capi, docet Bar. in l. medicos. C. de profess. & medi. lib. 10. in fin. & ibi. Platea & Rebuffus, Pau. in prohemio. C. nu. 9. Cardin. in Cle. 2. in. 4. q. de magistris: quamquam solum dicit, quod est immunis, à muneribus realibus, & personalibus, & in non legentibus reliquit cogitandum. Sed opinionem Bar. sequitur las. in. §. pœnales. nu. 80. Infi. de actio. Maranta. in practica. 6. part. 3. & ultimo actu, numer. 56. & in doctore, qui exercitio est doctor, hoc admittit. Alex. in l. Ceturio. num. 17. ff. de vulg. pro qua opinione facit textus in d. l. medicos, ibi: Professores, professores enim dicuntur, qui publice legunt, ut in prohem. ff. in fine. & probatur ex Plinio. epist. 76. Deinde faciunt illa verba Doctores legum, posita in d. l. medicos, non enim eo tempore cogniti erant, ij, quos appellamus doctores, quoniam eis pileus, & annulus solenni cerimonia oblati, non erat tñ prius pecunia traditur: sed quia iuvenit docebant, ita probatur in l. vnica. C. de emend. codi. ibi, Et Beritensium doctorem Dorotheum; dicitur enim Beritensium doctor; quoniam apud Berytenses iura prælegebat, non enim, ut dicimus Doctor Theologie, & Medicine, & reliquarum scientiarum, dicimus etiam, Doctor Berytensium est. Sed locus prælegendi iuri destinatus, ut dicitur in prohemio. ff. §. hæc autè. Idè probatur in l. i. C. de iusti. Codi. confir. ibi: Iuris Doctor in hac alma vrbe Theophylus. Nota, quod dicitur Doctor, non simpliciter, neque otiosè ad significandum inanem superbiam titulum: sed dicitur Doctor Iuris in hac alma vrbe, quoniam in ea vrbe prælegebat: idè efficacius, colligitur ex Alio Lampridio in vita Alexandri Severi, ubi de his, quos Alexander audisset, loquens, inquit, Romæ grammaticos Scaurinum, Scaurini filium Doctorem celeberrimum. Nota quod grammaticum appellat Doctorem, titulus autem doctoralis, non datur grammatico, sed dicitur Doctor, quia publicè docebat: sic Hieronymum, & Augustinum, appellamus Doctores Ecclesiæ, quoniam docendo, & scribendo Ecclesiam suis scriptis illustrarunt.

128 ¶ Ex quo deducitur, quod hoc nomen Doctor, cuius

cuius fit mentio in d. l. medicos, non significat titularem doctorem, sed docentem: quare, qui doctoris titulo vult effugere, ne ob æs alienum ducatur in carcerem, debet docere, quod ipsa vis verbi, satis significat, ridiculumque videtur proferre dispositionem. d. l. medicos, ad defensionem doctorum nostri temporis: cum tempore quo ea lex condita fuit, doctores dicerentur, qui docebant, neque alij cogniti essent: immò, ipsa lex, non dicit solum Doctores, sed addit Doctores legum, hoc est, Professores: hoc liquidius probatur ex fine eius legis, ibi: Multos instituunt, quasi ratione institutionis detur privilegium. Comprobatur Bartoli opinio, ex l. si duas. in fi. ibi: Qui publice iuvenibus profunt. ff. de excusa. tuto. datur enim privilegium, ob utilitatem iuvenitatis, quæ docetur, non ad augendam pœnam doctoris.

129 ¶ Quare non rectè accusat Bartolum, Guido Pap. d. decis. 88. & d. decis. 388. ubi aduersus eum profert quatuor argumenta. Primò, quod d. l. medicos, loquitur indistinctè in doctoribus, sed errat: nam si ibi lex vellet denotare hos, qui nunc appellantur doctores, titulo magis, quam re, non enarraret tot scientiarum professores medicinæ, ferè omnium scientiarum professores sunt doctores: at is se fecit, immò, postquam nominavit medicos, & grammaticos, & archiatros addidit, Et professores alios litterarum, & doctores legum: hoc est, qui docent leges: nam eo seculo titularij doctores nostri temporis cogniti non erant, immò, neque Bacchalauij, ut testatur Alciatus: & doctissimus Erasimus in libello de pronuntiatione. Alioqui, si ea lex non requireret, ut ibi contenti actu profiterentur, certè medicus, etiam si, neque legat, neque doctor sit, gaudebit privilegij ibi contentis. Nā lex cum fecit mentionem medici, non addidit doctorem, quare ergo Guido & ceteri, qui cum eo sentiunt, requirunt, ut medicus sit doctor.

130 ¶ Certè vera ratio, quare in medico requirimus, ut publicè iuvenibus medicinam profiteatur, est, quoniam lex id significat ibi. Et alios professores litterarum. Nam verbum alios, ad similes est referendum, est enim huiusmodi dictio alius, repetitium similem, ex gl. in l. si fugitiv. verb. alia. C. de seru. fugitiv. tradit Feli. in c. sedes. nu. 6. de rescrip. Ruin. conf. 8. nu. 3. lib. 5. Alex. conf. 204. incip. consideratis. nu. 4. vol. 2. & post infinitos, quos refert Soc. iuni. confi. 170.

incip. circa præsentem, à numero. 3. vol. 2. Corn. conf. 187. num. 6. vol. 2. Paul. Paris. conf. 20. nu. 54. lib. 3. Menoch. conf. 328. nu. 12. & seq. lib. 4. & verbum Professores, eos significat quos appellamus Lectores, est manifestissimum eis, qui vel summis laboribus bonas litteras attigerunt, & liquet ex Plinio lib. 3. c. 53. & epist. 76. Rufus, Guido adducit, quod si Imperator aliud sensisset exponeret mentem suam, sed certè satis exprimit, cum dicit Doctores: quod verbum Docentes significat. Tertio adducit, quod pro opinione Bartoli nulla est lex, sed, & hoc ridiculum: nam ipsum verbum Doctores, opinionem Bartoli probat. Quarto adducit, quod doctoribus aduocantibus conceditur idem privilegium, sed errat; quoniam aduocato, non conceditur privilegium, quod doctor sit; sed quoniam exercet officium aduocationis: alias non sufficeret esse aduocatum, sed quod vera sit doctrina Bartoli, probatur ex textu singulari in l. si. C. de profess. & medi. ubi textus dicit, quod medici, & grammatici, & Philosophiæ præceptores (preter privilegia sibi concessa in d. l. medicos, & in alijs legibus eius tituli) non sunt cogendi hospites suscipere, dum tamè sint professores: sed verba legis subijcere præstat, inquit lex. Hæc autem professoribus memoratis, eorumque liberis descendenda mandamus. Nota illud nomen Professoribus, quod omnem tollit ambiguitatem. * Nam Professor dicitur, qui publicè scientiam aliquam prælegit, & privilegia data in l. medicos, declarat. l. si. dari, quia sunt professores, non quia sunt professores doctores (loquor ex his, quos nostrum seculum vocat doctores) Denique quod in d. l. medicos, verbū: Doctor, significet docentem, & non doctorali, titulo insignitum, probatur in l. magistros. C. co. titulo, cuius verba sunt. Magistros studiorum, doctoresque; excellere oportet moribus primū, deinde facundia. Sed quia singulis civitatibus adesse ipsi non possunt, iubeo quisquis docere vult, non repente, nec temerè proficiat ad hoc munus, sed iudicio ordinis probatus decretū curialium mereatur optimorum cōspirante cōsensu. * Nota Doctores dicit eos, qui docent, nec de alijs scripsit. l. medicos, quod dupliciter probatur in d. l. magistros. Primò, quoniam postquam dixit Doctores facit mentionem de eis qui docent cum facundia. Deinde, quoniam dicit, ut doctores non legant, absque facultate decurionum, ergo illi doctores, non erant similis his, quos hodiè doctores vocamus: nam ij,

Alud habent priuilegium, quod in actu doctorali, statim sibi conceditur, ut propria auctoritate (non habita ab aliquo facultate) docere possint: ergo de his non loquitur. l. medicos: reperio tamen, quod Matheslanus singulari. § 9. scribit generaliter quod doctor non potest ob res alienam capi, sed non aperit, an debeat legere, vel non? & cum citet. l. medicos, videtur intelligendus de doctore legente, nam id significant verba legis, eodem modo loquitur. Roder. in l. 2. titulo De los gouernos. §. 5. ver. 3.

133 ¶ Præterea Guido Papæ in locis supra citatis, intelligit dictam. l. medicos, etiam in doctore non legente, & dicit, quod iuxta eam, etiam non legens, non debet soluere tributa. Præterea Anchar. in Clemēt. 2. de magistris dicit generaliter, quod doctor non potest capi, neq; distinguit inter legentem, & non legentem, idem fecit Ias. in l. miles. num. 10. ff. de re iudi. & rem tractat Hippol. in practica, verbo *Attingam*, nu. 59. Aretinus autem conf. 95. incip. respondeo breuiter, col. 1. in princ. non videtur probare opinionem Bartoli, requirentis, ut doctor actu legat: quæquæ, ut ex eius verbis liquet, nihil asseuerat, tantum se refert ad consuetudinem, dicens seruari, quod simplex doctor non potest capi, maxime si sit aduocatus, quod ego non nego, imò est verum, si sit aduocatus, & sic vir ille non profert sententiam suam aduersus Bartolum, Ripa verò in l. 1. num. 133. ff. sol. matrim. dicit, quod doctor, etiam non legens, non est cogendus suscipere hospites; allegat aduersus Bartolum, quod si. l. medicos, vellet, ut doctor deberet legere, satis ei fuisset eximere professores litterarum, cum ergo addiderit doctores legum, necessario ceteretur eximisse doctores, non legentes, aliàs illa verba, *Et doctores legum*, superflua esset. Deinde allegat. l. si. in fine. ff. de mune. & hono. Postremò adducit, quod medici (etiam non legentes) habent illa priuilegia, ut in Rub. C. de profess. & medi. lib. 10. ergo etiam doctores legum; sed certè Rubrica, nihil aliud continet, quàm hæc verba, *De professoribus & medicis*, quid hinc colligit Ripa? Deinde, quod arguit verba illa, *Doctores legum*, esse superflua, si intelligatur de actu legente, cum sufficeret dixisse, *Professores litterarum*.

135 ¶ Certè, cum lex illa contineat priuilegiū aduersus lus commune, oportuit nominare omnes personas priuilegiatas, neque superflua dici debent, quæ ad maiorem de-

clarationem adijciuntur. l. non codiciliū. C. de testam. Bar. in l. 1. §. si quis ita. nu. 5. ff. de verb. oblig. vide Ripa num. 22. Cona num. lib. 4. Comment. c. 6. num. 7. Alcia. regul. 3. præsumptione. 34. num. 10. Moit neum in Rub. ff. de verb. obligat. num. 22. Deinde, interrogare velim Ripam, cur in medico requiritur, ut profiteatur medicinam, cum lex non dixerit doctorem medicinæ, sed tantum medicum, & cur hoc non requiritur in legum doctore, cum lex dixerit, doctorem legum, hoc est, docentē leges? At in medico, nihil tale dicit: nihilominus tamen requiritur, ut legat, cum positus sit ante illa verba, *Et alios professores litterarum*. Nam dictio aliud, est repetitiua similitum, ut vidisti supra proxime, num. 130. quæquam Ripa negat necessariū esse, ut medicus doceat.

136 ¶ Postremò, non obstat. l. fin. §. si. ff. de mune. & hono. quoniam videtur intelligenda de docentibus, & legentibus, ut in l. si duas. §. si. ff. de excusa. tuto. vbi est textus expressus, & in l. 4. C. de profess. & medi. lib. 10. ibi. *Oratione Dni Pij, liberalium studiorum professores, non etiam calculatores continentur*. Nota illa verba, *Professores*, hoc est, publicitus prælegentes, & quod ita sit intelligenda dicta. l. §. si. probatur: quoniam facit mentionem Dni Pij (neque enim arbitrator esse cognomē Vespasiani) rescriptū autē Pij, solum facit mentionem professoribus, ut in d. l. 4. Sed nouissime aduersus Bartolum pronūtiat esse magis communem opinionem recentiorum, Alciatus in l. 1. num. 47. ff. sol. matrim. Cagnolus in prohemio. ff. vete. §. nos verò, num. 255. Parpallius in l. placet. nu. 108. & 112. C. de Sacrosanct. Eccles. Saneusrinus in tracta. de debitore susp. & fugi. q. 5. prin. ver. 4. quæro. Roland. consil. 66. num. 37. lib. 1. Quibus videtur sufficere, ut quis sit doctor ad hoc, ut gaudeat priuilegio. d. l. medicos, etiam si non legat: æquidem de Parpallio, Cagnolo, & Roland. nihil dicam: existimo tamen Alciatum pro sua puriori eruditione, & exacta cognitione linguarū discessurum ab his, qui dictam. l. medicos, intelligunt loqui etiam in doctore non legente: cum eo tempore, quo lex illa cōdita fuit, non alij dicerentur doctores, nisi qui legebant. Tu autem notabis. d. l. medicos. C. de profess. & medi. lib. 10. in Codicibus Florētinis, falso esse ascriptam Constantino. A. ad Volusianum, ut constat etiā lib. 13. tit. 3. Cod. Theodosia-

à quo

à quo desumpta fuit, quia si credimus Anton. Contio. in chronographia constitutionum Imperatoriarum, quæ in Codicibus Theodosianis, Hermogoniani, & Gregorianis referuntur: seruati Consulium, mensem, ac dierum ratione, condita fuit temporibus Imperatorum Valētiniani, & Valentis, Diuo Iouiano, & Varroniano Cōsul. mense Ianuar. 3. idus. Theodosianus autem Codex (à quo desumpta est) habet in data. PP. Kal. Aug. Sirmio Crispio, & Constantino Cæs. Coss.

Neque enim erant orta nomina hæc solēnia Doctorum & Licenciatorum, non professione, vel eruditione, sed pecunia quaesita: nemo enim offert pecuniam, cui non detur doctoris titulus: at non omnes eruditionem habent ad prælegendum publicè, quare rectius dicuntur doctores, qui doctrinæ validis præsidij suffulti docent, quàm qui annulo, & pileo accepto doctoralis dignitatis, codicillos ostēdunt, & nihil sunt minus quam doctores.

137 ¶ Sed ad Alciatum reddeo, is num. 47. dicit consuetudinem seruare, ut doctor non capiatur, etiam si non legat: adducit, quod cum in aduocato, non requiratur, ut legat: idem dicendum in doctore, sed dicit, quod aduocato datur priuilegium, quoniam aduocationis officium laudabile est, & fauore dignum, neq; minus censentur produsse reipublicæ, quàm milites, at doctor, qui neq; legit, neq; aduocationis officium exercet, inutilis reipublicæ eius eruditio esse videtur; quare non est tanto fauore, neq; priuilegio dignus: neq; sic licet arguere, huic datur priuilegium, & non legit: ergo, & doctori, etiam si non legat: alio qui proferet, quis hoc argumentum monetarijs datur priuilegium, ex d. l. 1. tit. 20. lib. 5. Recop. & non legunt, ergo in doctore, & medico, non requiritur ut legat: etiam, non debet requiri in iuris doctore, sed hac sanè via cum. l. medicos, non requirat, ut medicus doctor sit, cur omnes nostri requirunt, ut medicus sit doctor, lex enim solum dixit *Medicos*, & quia addidit *Doctores legum*, dicunt non intelligendo verba, quod etiā medicus debet esse doctor, cum eo seculo nulli fuerint huiusmodi doctores, qui solemniter dato æpulo, oblataq; pecunia doctores appellantur.

Deinde falsum est, non requiri, ut medicus legat, imò requiritur, ut in ea lege probatur, si quidem postquam dixit *Medicos*

subiecit, *Et alios litterarum professores*, & relationum aliud est repetitiuum similitum, ut vidisti supra proxime num. 130. Præterea id probatur in l. si. & in l. 2. eo titulo, ut supra late probaui. Postremò, si lex illa dat priuilegium ob titulum doctorale, non ob professionem, quomodo non requirit, ut medici, & archyatri, & grammatici, & cæteri litterarum professores sint doctores. Sed de his hæc dixisse sufficiat, nunc, quid sententiam accipe.

138 ¶ Et certè de iure Ciuili, ne per somnium quidem requirebatur, ut medicus, aut Iurconsultus essent doctores titularij: sed ut profiterentur, & ita verissimū credo, quod de iure Ciuili medici, & iurconsulti, & Philosophi, & cæteri profitentes honesta studia, non possunt duci in carcerem, & gaudent priuilegijs d. l. medicos, si autem non profiteantur (hoc est publicitus disciplinas doceant) non prodest quidquam titulus doctoralis, quoniam non est lex quæ tale quidquā definiat: tantū veteres doctores suam agentes causam promiscuè asserunt, quod titulus doctoralis sufficit, ut quis gaudeat priuilegijs. d. l. medicos. Quæ opinio si admitteretur in tanta doctorū multitudine cum titulus minimo paretur (præsertim apud Italos) innumeri essent immunes, qui accepto titulo, & studio, & libris abicerent.

139 ¶ Iure autem nostro Regio approbata videtur opinio Bartoli, ut non gaudeat dictis priuilegijs, nisi is qui profitetur, ita significat. l. 8. tit. 3. par. 2. ibi: *Otorgaron priuilegio à los maestros de las escuelas*, & ibi: *que muestren los saberes en los estudios*, & ita ibi notat Gregorius gloss. 7. scholio, *Que muestren los saberes*, & vidi iudicari in hoc Regio senatu Granatenfi. Neque lex Regia requirit, ut sit doctor, & verbum, *Maestros*, significat docentes.

140 ¶ Sed obiicit quispiam, quod non sufficit professio, nisi quis gradum cōprobatae dignitatis accipiat in gymnasio Salmanticensi, vel Pintiano correcta. l. 8. in fine tituli. si. part. 2. & d. l. medicos. ex l. 18. titu. 7. lib. 1. Recop. & quod dicit Guido decif. 88. & 388. Paul. in prohemio. C. nu. 9. & ita videtur definitum in pragmatica. 126. cōdita, anno. 1534. sed lex illa solum loquitur de immunitate tributorum, quæ non gaudet nisi ij quorum eruditio, concessio titulo approbata est, in illis gymnasijs: cætera tamē priuilegia, professoribus à iure cōcessa non sunt.

sunt correcta. Neq; enim est discedendum à verbis, & peculiari decreto eius legis, & solum in eo casu, in quo loquitur admittenda est correctio, quæ semper fugienda ubi cunq; possibile est; Leges enim sunt (vel esse debent) tanto consilio prodite, vt nunquam credendum sit esse, quod abrogetur, quare in tribus solum intelligo quod corrigat dictam. l. 8. in fi. tit. fin. part. 2. & d. l. medicos.

141 Sed illud palam, est quod si doctor leges, vel non legens, dolum commiserit in contrahendo, vel abscondendo, vel corrupendo bona, vel ex delicto deberet; posset duci in carcerem ex his, quæ docui num. 6. & 19.

142 Rursus si doctor de industria publicè prælegeret, ne in carcerem ob contractum æs alienum ducatur: certè hoc illi prodesse non debet, vt dixi supra.

143 Postremò, si doctor, indoctus quispiam circulator sit, non curandum de inani titulo doctoratus, neq; de opinione, quæ tot eruditi probant aduersus Bartolum: nam doctor indoctus, non gaudet priuilegijs doctoralibus, autore Cardi. in clemen. 2. in. 1. quæst. de magistris, & is, qui scholia adiecit Guidoni decisione. 88. Item non curandum de communi opinione quando quis ex rescripto consequutus esset titulū doctoralem, argum. l. si ita quis. ff. de leg. 2. notat Guid. d. decis. 88. col. 3. & decis. 388. num. 7. Faber. in. §. fi. Instit. de iure natu. genti. & ciuili.

144 Ultimo illud non prætereundum quod Paul. in prima constit. C. nu. 9. dicit, quod quilibet doctor legens, est immunis in propria patria ab omnibus oneribus realibus, & personalibus, quasi extra patriam, immunis non sit. Sed certè si Paulus id sensit (neq; enim suspicor tantum virum id sensit) errauit; nam & extra patriam non potest vllò muncere reali, vel personali præmi, nec in carcerem duci, vt in. d. l. medicos ibi. *Rebus quas in ciuitatibus suis possidet: & ibi. & neq; in prouincijs hospites recipere, nec vllò fungi munere, nec ad iudicium deduci, nec eximi, vel exhiberi, vel iniuriam pati.* Idem probatur in. l. Gramaticos. C. de profe. & medi. lib. 10. ibi. *Nec eorum domus vbi cumq; posita militem, seu iudicem suscipiant hospitandum.*

145 Is autem, qui se defendit sub prætextu quod doctor sit, vel professor, cum neutrum sit verum, explodendus est. l. qui sub prætextu. C. de Sacros. Eccl. l. quidam ignauie. C. de decurio. lib. 10. Alexand. in. l. Cen-

turio. num. 17. ff. de vulg.

146 Ex his apparet, doctorem legentem, vel quemlibet alium honestissimorum studiorum professorem, non esse pro ære alieno addicendus creditori; illa enim certissima regula est, quod qui non potest duci in carcerem, non est addicendus creditori, vt probauit. c. 3. nu. 2. Meminisse tamen oportet quod dicta. l. medicos, non seruatur in professoribus grammatices.

147 Sed quid sentiendum in aduocato, an est pro ære alieno capiendus, & addicendus creditori? Certè aduocatus præsertim indocti quidam rabulæ, canibus, quam hominibus proprios, per fas, & nefas lucellum parantes, indigni videntur omni fauore: patrociniū enim, non æquitate, sed pecunia metiuntur: quare Apuleius, lib. 10. Metamor. appellat eos capita vilissima, forentia pecora, ac togatos vultures. Et Seneca, *Iuridici* (inquit) *velut canes accerrimi, non nisi oblato cibo, mansuescunt.* Et Columella in præfatione conqueritur latrocinium aduocatorum pro nocentibus, ac innocentibus, aduocantem permitti intra mœnia, & in ipso foro: & quidem (vt iam testatus sum) aduocati, qui huiusmodi sunt moribus, latrones publicis nocentiores existimandi sunt, impudè enim, & cum imperitè plebis laude in medio foro latrocinantur.

148 Si tamen aduocatus vir sit grauis moribus Christianis, aduocatum præstans non calumniatorem: dignus est omni fauore, veritatem enim diligenter scrutatur, iuris decreta conquirat, iudicis aurem vellicat, ingenium acuit, antiquorum lucubrationes ad eruendam veritatem diligenter euoluit; deniq; assiduis lucubrationibus clientibus suis, honorè, rē, vitam, & posteros defendit; non proferens somnia, non sophismata, non verba detorta, sed veritatem ipsam, prudētiz, & eloquentiz lumine relucentè; vixq; arbitrator bono aduocato, parem gratiam referri posse: hunc ego libentè, & à dispositione huius legis, & à carcere eximam, & inter viros nobilissimos collocabo: hos enim quos eruditio, & virtus comendant rectè, & prudenter appellat nobilissimos Gratianus Cesar in. l. prouidendum. C. de postul. ibi. *Quos meritum aut vetustas nobilissimos fecerit.* Et deposito etiam officio dicuntur clarissimi. l. 1. C. de aduo. diuer. iud. quare torqueri non possunt Bart. l. 1. §. est, & alius. ff. si quis à par. fue. manu. Alexā. in. l. Centurio. ff. de testam. milit. Roder. in. l.

in. l. 2. titulo De los gouernos. §. quinto queritur. col. 4.

149 Neq; minus vtiles reipublicæ censeantur, quam milites: idè, & ipsi militare dicuntur in. l. aduocati. C. de aduo. diuer. iudic. neq; minus prouidēt humano generi, quā si prælijs, atq; vulneribus patriam, parētēsq; saluarent, vt in. d. l. aduocati dicitur.

150 Quare eos æquiparari militibus scribit Bald. ibi. & quod gaudent priuilegio militari, in hoc quod non possint capi, neque torqueri, sicut milites notat glo. in. l. miles. ff. de re iudi. & ibi Alex. & Ias. nu. 8. & 9. testatur hanc esse communem sententiam glo. in. l. 1. §. est, & alius in verbo *Cæperit.* ff. si quis à paren. fue. manu. & ibi Bar. Cin. & Sali. in. l. 1. C. de iur. & fact. igno. Alexan. in. d. miles. Rapha. confi. 21. in fine. Aduocatorum enim exercitium videtur esse litterata militia. l. proximos. C. de proxim. Sacro scrinio. lib. 12. & quod aduocatus, non potest ob æs alienum capi scribit Alex. in. d. l. Centurio. nu. 25. ff. de vulg. Roder. in. l. 2. tit. De los gouernos. §. queritur. col. 4. versi. tertio. limita.

151 Et quod gaudet priuilegijs textus in. l. medicos. C. de profe. & medi. lib. 10. notat Guido Pap. d. decis. 88. & decis. 388. Ripa, & Alcia. nu. 47. in. l. 1. ff. solu. matrim. Aretin. confi. 95. col. 1. Respōdeo breuiter. vbi dicit ita seruari consuetudine, & ita iudicatur in hoc Regio Senatu Granaten. & est moribus receptum: vt neq; in libris aduocati, possit fieri executio; sunt enim veluti arma, & sicut arma militis non capiuntur, ita neq; libri aduocati, qui litterariam militiam exercet, & quod aduocatus non capiatur ob æs alienum, & est opinio prudēs (cessante dolo) vel opinione fraudis in abscondendis bonis, vt in nobili dixi: eamq; inuolabiliter obseruarem nisi aduocatus rabula sit, circū foraneus aduocati nomine indignus, vt in doctore indocto docui nu. 143. & in aduocato scribit, qui scholia addidit Guidoni Papæ. d. decis. 88.

152 Quod tamē attinet ad tributa, certè Guido in dictis locis, pronūtiat aduocatū immunem esse à solutione tributorum ex. d. l. medicos, & eius opinionē sequitur Marcus Mantua obseruationum lib. 2. c. 17. in princ. Tiraquel. in tract. de nobilit. c. 29. nu. 14. Sed consuetudo non admittit, apud nos, vt aduocatus immunis sit à solutione Regiorum tributorū, erit tamē immunis

à muneribus personalibus, vt in. l. fancimus. C. de aduo. diuer. iudi. l. 8. tit. fin. part. 2. hoc enim non arbitror esse consuetudine abolitum. Notandum tamen quod consuetudo apud nos, non admittit, vt aduocatus non exigatur in plus quàm facere possit. Item aduocatus non gaudet priuilegio militari, in his quæ militibus propter iuris ignorantiam conceduntur ita Paul. Alex. & Ias. in. d. l. miles ita. Sed fuit aliquando in hoc Regio Senatu Granaten. maximè controuersum. * An aduocatus, in contractu, renuntians priuilegio aduocationis, possit capi ob æs alienum, & an valeat priuilegiū huius renuntiatio; ac tandem cum itum esset, in varias sententias id obtinuit, vt renuntiatio non valeret: sed quandoq; vt Liuius inquit *Maior pars vincit meliorem.* Scio doctis plurimum deferendum honoris, vnusq; sum, ex eorum numero, quibus maximè placet studiosos, perpetuis extolli honoribus: sed falsum reputo aduocatū non posse renūtiare suo priuilegio, de qua re (vt omittā tot argumenta relata in questione de nobili) est textus expressus in. l. 8. tit. fin. part. 2. Vbi lex de priuilegijs eruditorum loquens inquit: *No son tenidos de ir en hueste, nin en caualgada sin su plazer.* Nota hæc verba vltima *sin su plazer*, ex quibus à contrario sensu elicitur, quod si velint, possunt suo priuilegio renūtiare. Meminisse tamen oportet quod licet glo. & dd. in. d. l. miles tribuant aduocato priuilegia militum, id non habet locum quo ad hoc, vt in acquisitis non conueniatur vltra quā facere possit, neq; id amisit consuetudo, neque seruaretur, ut inquit Paulus, in. d. l. miles.

154 Sed quid si debitor vir sit, excellenti virtute præditus, an hic addicendus erit creditori? Mouet questionem quod excellēs virtus, est vera, & solida nobilitas. c. nos qui. 40. dist. & ibi Domi. & Cardin. Alexandr. cap. pen. de præben. & ibi Hostien. Ioann. Andr. Anton. & Imola. Hostien. in summa tit. de reslitu. §. quis institui. circa princ. Ioann. And. & Colletar. in. c. 1. de donat. Din. Abb. & Angel. in. l. si quis stipulatus sit Stichum. §. si quis ita. ff. de verbo. obligat. Alber. in rub. ff. de Senato. Angel. & Platea in. l. 1. C. de condi. in publi. horre lib. 10.

155 Et quidquid sit, certè omnes admittunt virtutem nobilitati anteponendum, Bald. c. pen. in fi. de probatio citat textum in. l.

pronuntiatio. §. matrem familias, in fin. ff. de verb. significate Tiraqu. de nobilitate. c. 4. nu. 16. ergo cum nobilis immunis sit, à dispositione huius legis, idem videtur dicendum in viro, cuius virtus omnibus conspicua, suo exemplo alios allicit, ad bene viuendum.

156 Deinde cum in criminibus habeatur ratio eximie virtutis eius qui deliquit, vt clementius cum eo agatur, vt in l. non omnes in princ. ff. de re mili. Alex. cōf. 121. vifo processu col. 2. ver. concurrat lib. 7. Couarr. varia. resol. lib. 2. c. 9. nu. 7. ad fin. & nu. 8. multò magis idem dicendū in nō solvente æs alienum, vt habeatur ratio virtutis eius, cum cessatio solutionis possit vacare culpa, at delictum, non potest comitti absq; malitia, & vehementior debet esse iudex in puniendis criminibus quam in exigendis debitis, & nihilominus impuniendis criminibus, habetur virtutis, & ante actæ vitæ ratio: vt notatur in l. quid ergo. §. pena grauior. ff. de his qui notan. infam. Bald. in l. data opera. col. 1. C. de his qui acufar. non poss. sic mitius agitur cum simoniaco quem ante actæ vitæ probitas commendat. c. eos, qui. 1. q. 7. Abb. in cap. nisi speciali, per textum ibi de offi. de lega. Barba. in l. Titius col. 9. ff. de verbo. oblig. In Senatu, & apud populum apud Principem, & vbiq; iuris clemētia, est; habere locum deprecationem, in qua plurimum valent ex ipso qui reus est, hæc tria in vita præcedente si innocens; si bene meritus; si spes in futurum innocentèr victuri. Rursus Quintilianus declaratione. 310. inquit in fine, Quod quiddecūq; crimen potest donari meritis, donari virtuti.

157 Sic assertioni boni viri standum iuxta glosam celebrem in l. Titio fundus. ff. de cond. & demōst. & ibi Bart. Paul. & Ang. Bart. in l. non solum. §. morte. col. 19. ff. de noui. ope. nuntia. Bald. in l. indicia. q. 4. C. de rei vendica. Abb. col. 1. & Felin. col. 3. in c. cum contingat. de rescrip.

158 Deinde boni viri, & si non polleant facultatibus, pollent fide; plerumq; autem homines æstimantur idonei, non tam patrimonio quam fide, vt in l. si quis stipulatus sit Stichum. §. si. ff. de verb. oblig.

159 Quare Paulus ibi docet quod pauper, & si non possideat immobilia, est idoneus fidei; si est vir probatæ fidei, solitus seruare promissa: cuius opinionem probat Hippol. in l. 1. §. ad quæstionem col. 3. ff. de

quæst. Alex. in l. 2. verfi. itē limita. ff. qui satisfda. cog. & ibi Ias. fallē. 3. sic. Bal. in l. p. tibus, col. 6. C. de impub. & al. dicit illum esse idoneū quē virtus probat: ergo si debitor, vir bonus est, semper dicitur idoneus; quod si est idoneus, nō est addicendus creditori, neq; conijciendus in carcerem.

160 Sic ferè semper dispēfatur cum bonis viris, vt in c. Lugdunēsis. 9. q. 2. & in c. tali. 1. q. 7. c. ordinationes. 9. q. 1. c. si qui à simoniacis. 1. q. 1. c. innotuit de electio. & ibi Abb. in 7. notabili. text. in c. de monachis 77. distinct. Sic propter excellentiam hominis receditur ab omni iure, ita Bal. in l. sed, & reprobari. §. amplius. ff. de excu. tut. ibi. Maxime disciplinatus. Roma. Alex. & Ias. in l. cū quid. ff. si cert. pet. Barba. in prohæmio. Clemēti. verb. salutē, col. 1. 1. ver. octauo. Ias. in l. 1. col. 2. ff. de legibus. Felin. in rub. de maio. & obedie. col. 3. * Verūtāmē (vt fateor) mitissimè, & honorificè agendū cū bonis viris, ita nego creditore inuito cogendū parcere bono viro sibi debenti, licet æquum esset, & maximè Christianū cū eo mitissimè agere iuxta Dñi verbū Matthæ. c. 18. dicentis: Seruæ nequam omne debitū dimissi tibi, quia rogasti me; nonne ergo oportuit, & remisseri conserui tui, sicut ego tui misertus sum? Nō enim quis cogitur facere beneficium, neq; propter personā est recedendū à legis decreto, nisi cū magna, & probabili causa. c. miramur. 61. distinct. ibi. Non enim in cuiusquam persona, pr. etermittendum est, quod in situtis generalibus continetur: & ibi glosa notat non esse recedendum, à iure communi, propter personam. * Quare nemo est antè ætatem legitimam presbiter ordinandus, etiam si sit valde idoneus. c. 1. distinct. 78. & Bal. per textum ibi in c. 1. in vltimo notabili, vt lite penden. Dicit quod propter vitæ meritum, non est discedendum à dispositione iuris cōmunis, idem trādit Barba. cōf. 18. incip. p. clare. col. 10. lib. 2. Ias. in l. qui iurisdictioni. col. si. ver. pro ista limitatione. ff. de iurisd. omn. iud. Dec. in c. postremò in fi. de appel. & in c. at si clerici col. 4. de iudi. * Nā vbi tractatur, de simplici iustitia, nō curamus de meritis personarū Bal. c. sedes. paulò ante fi. de rescript. arg. l. cū pater. §. rogo. ff. de leg. 2. c. mulier. verbo sancta. 23. dist. sic vitiū illegitimationis, nō suppletur probitate, vel virtute illegitimi, imò prorsus necessaria est dispēfatio Roma. cōf. 216. incip. electio dicti Dñi col. 2. verfi. ceterū. argum. c. innotuit de electio,

164 Quare nemo est antè ætatem legitimam presbiter ordinandus, etiam si sit valde idoneus. c. 1. distinct. 78. & Bal. per textum ibi in c. 1. in vltimo notabili, vt lite penden. Dicit quod propter vitæ meritum, non est discedendum à dispositione iuris cōmunis, idem trādit Barba. cōf. 18. incip. p. clare. col. 10. lib. 2. Ias. in l. qui iurisdictioni. col. si. ver. pro ista limitatione. ff. de iurisd. omn. iud. Dec. in c. postremò in fi. de appel. & in c. at si clerici col. 4. de iudi. * Nā vbi tractatur, de simplici iustitia, nō curamus de meritis personarū Bal. c. sedes. paulò ante fi. de rescript. arg. l. cū pater. §. rogo. ff. de leg. 2. c. mulier. verbo sancta. 23. dist. sic vitiū illegitimationis, nō suppletur probitate, vel virtute illegitimi, imò prorsus necessaria est dispēfatio Roma. cōf. 216. incip. electio dicti Dñi col. 2. verfi. ceterū. argum. c. innotuit de electio,

165

166 Præterea viri, excellens virtus, vel sanctimonia, non operatur in alterius præiudicium, quando est causa grauis, vel magni momenti Bald. in l. vna col. 3. in. 2. opposi. verfi. quid ergo est. C. de præsumpt.

167 Et rem affirmat Decius in c. causamque in fi. de offi. de leg. vbi dicit, quod quando tractatur de præiudicio tertij, non curatur de generali præsumptione, qua quis præsumitur bonus Abb. in c. cum in iure in prin. de offi. de leg. sic habemus verbum domini dicentis, Ne respexeris in faciem pauperis ad quod expendes illud D. August. super Psalm. 33. dicentis, Ne amisso iudicio sis pauperi in mala causa misericors, cuius si parcis scello (id est paupertati) percussis cor, & tanto nequiores reddis, quantum iusto sibi fauere videt: licet alioqui pauperes tantum nobis commendarit, vt dixerit Quod huic dedisti mihi reddisti. Quare si bonus vir, ære alieno præmatur, non soluam eum è vinculis, inuito creditore, sed rogabo, & interpelliabo creditorem, pecuniam ab his quibus charitas cordi est, efflagitabo, vt vir optimus exemplo, & optimis vitæ actionibus reipublice proficit. Neq; si iudex sim aliter cum eo agam, quam si frater sit, non tamen spoliabo creditorem actione sua: nam excellens virtus rapit in amorem, & admirationem sui, sed non rapit ab inuito actionem suam, neq; est lege cautum, vt quis teneatur dare, vel remittere creditum ei, qui excellentis virtutis nomine clarus est.

168 Non obstat quod virtus est vera nobilitas, fateor, est apud coelites, sed tamen crassum vulgus cui humanae leges sunt præcipuè conscriptæ, virtutem, vel spernit, vel paruo in pretio habet: bonos viros laudamus tantum, sed tamen non ornamus peculiaribus honoribus, neq; defendimus peculiaribus priuilegijs, præferim, vt nō cogatur debito satisfacere. Deinde vir christianæ integritatis, non debet recusare satisfactionem æris alieni: cum non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum, satisfactio autem deficiente pecunia debet fieri operis, & obsequio, vt in hac lege dicitur. Rursus nō obstat quod in criminibus habetur ratio eximie virtutis, id enim quo ad hoc, vt pœna mitior sit, vel honestior, sed non quo ad hoc, vt delicta remaneant impunita, contra. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de publi. & vestig. c. vt famæ de sentent. excōm. vbi. gl. & Abb. Ferrara de appellat. c. 12.

nu. 176. Tho. §. tract. Doctor nouitè impressis. A scanius de patria potest effectu. 8 nu. 16. tom. 8. part. 2. eorūdem tractatū. Et sic iudex quantum poterit agat mitissime cum debitore, qui vitæ probitate excellit: nam, & in præfinitione temporis, & in omnibus ei fauebit quantum patietur equitas.

169 Deinde non obstat quod vir bonus semper cēsetur esse idoneus. Fateor, est idoneus fide, sed non facultatibus, quare vir bonus, & optimæ fidei, non cēsetur idoneus, si est pauper, Alexand. in l. 2. ff. qui satisfdare cog. Areti. & Ias. in l. si quis stipulatus sit Stichum. §. si. ff. de verb. oblig. Tiraquel. de temperan. pœnis. c. 51. num. 43. quæ opinio verissima est, quādo nō fides, sed quātitas patrimonijs spectatur. * Præterea nō obstat quod dispensatur cum bonis viris, quoniam cum requiratur dispensatio, satis significatur fieri, aduersus dispositionem Iuris cōmunis. Quare ad dispēfandum, & derogandum dispositioni legis, requiritur autoritas Principis, qui solus potest vtī clausula Non obstantes, glos. in c. fin. in verbo Figura. de hære. in. 6. Ioan. Andr. & DD. in c. si. de offi. Archid. Alex. in l. Centurio, nu. 3. ff. de vulg. verfi. & subdit. quāquā fateor quod in his, quæ in arbitrio iudicis consistunt, potest iudex dispensare cū bonis viris peculiari fauore eos prosequēdo, eximendoq; virtutem, ab his quæ molestiam, vel dedecus adferunt, non tamen poterit ratione virtutis debitoris mei efficere, vt ego amittam creditum, & pecuniam quam illi mutuaui, vt dixi supra.

171 Postremò non obstat, q̄ propter virtutē hominis receditur, ab omni iure: contra enim sentiunt ij quos citauit: & sanè receditur ab omni iure, in his quæ propter fidem exiguntur, habetur enim magna fides bono viro, & in his quæ arbitraria sunt, & respiciunt honorē, vel contumeliam: sed non receditur à iure in his quæ respiciunt præiudiciū tertij, nō enim bonus vir liberādus, nisi restituat quod accepit, tātū repræsentata virtute sua, poterit rogare creditorem, vt cum eo mitissimè, & honestissimè agat, quantum clementia, & æquitas patiuntur; alias bonus vir non est, qui satisfactionem recusat. Paulus ille magnus propugnator ecclesiæ, illæ (inquam) electum organum Christi, & diuinis asuetus eloquijs, cōsuebat eoria, ne cuiquam esset grauis, & ne ab illo quidquam acciperet, quid facturus;

ne

ne cuiquam suā rē adimeret. Et Paulinus Nolanus vrbis episcopus vir sanctitate, & doctrina clarus Hieronymi præconio in seruitium se dedit barba oviro, vt filium viduæ à captiuitate liberaret, vt autor est Paulus Diaconus in vita Martiani Cæsaris. Itaq; sanctissimi viri, etiam non debētes, sese in seruitium tradiderunt, vt alienis debitis satisfacerent. Illud tamē non omittendum quod iudex in taxatione tēporis, quo debitorē seruire iusserit, respiciet personam debitoris: nam si vir bonus sit, aut excellenti aliqua arte præditus, vel primariorum ciuium cognatione clarus, vel olim diues, seu nobilis, vitæ splendore florens, dolebit hominis vicem, operafq; & tēpus moderatissimē taxabit, curabitq; huiusmodi debitores in famulitium nobilissimi alicuius viri dare, vel alicui simili exercitio mancipare, vt ex stipendio satisfaciat creditori: argum. eorum quæ dixi supra, & quoniam aliter vir primarius, aliter plebeius est ducendus in carcerem. l. 4. tit. 29. part. 7. Bart. & Alexand. ibi in additione in l. 2. §. torquentur. ff. de re milit. addici aut creditori durius est, quam in carcerem duci. Idem sentio in casibus in quibus nobilis non gaudet priuilegio nobilitatis, idē in eo qui olim fuit positus in dignitate, nā & ij, deposita dignitate de Iure Ciuili torqueri non possunt. l. nihil in fi. C. de quaest. l. fi. ff. de decurio. Salic. in. l. D. Marco. C. de quaest. o. Plat. in rubr. C. de decur. lib. 12. Bald. in l. de quaestione. C. eodem tit. Carrerius in pract. nu. 180. versi. & ampliāt: quamquam hoc non seruatur, teste Gandino, & Odo. in loco citato per Carrerium. Prohibitus autem torqueri an possit in carcerem duci, tradit Platea in l. nemo carcerem num. fin. C. de exact. tribu. lib. 10. Sed res iuxta priuilegij causam videtur definienda.

¶ Et quod dixi de eo, qui in aliquo artificio excellit, probatur ab omnibus ex l. ad bestias. ff. de pœn. quæ licet id non probet, est opinio vera etiam in criminibus, vt per Oldr. & Albe. ibi Alca. Parerg. lib. 2. cap. 28. Roma. Sing. 725. Couarr. Variar. lib. 2. c. 9. nu. 6. Iaf. in l. lex est. col. 2. ff. de legi. Cepola. caute. 2. Hippoli. in practica. §. expedita. num. 42. & in §. oportuñe col. 2. Carre. in tract. de homicid. §. 7. num. 72. Cepol. in l. mercis nu. 15. ff. de ver. signifi. Alex. in l. maritum. ff. solu. mari. Bald. in l. si quis crediderit in. 2. lec. ff. de pact.

- 1 **S**acerdos non addicitur creditori, neque in carcerem mittitur nisi ex delicto debeat, & num. 6.
- 2 Priuilegia militum, ne pro debito ciuili in carcerem, ad sacerdotes extenduntur, ne religione deserant, & nu. 3.
- 4 Clericus an gaudeat priuilegio, ne conueniatur, ultra quam facere possit.
- 5 Clericus non potest renuntiare priuilegio, ne conueniatur ultra quam facere possit, etiam cum iuramento, & num. 8.
- 7 Ex debito, & instrumento non liquido, non solum clericus, sed nec laicus, capi potest.
- 9 Clericus sacerdos, non cedit bonis, neq; ob debitum excommunicatur, sed satisfecit promissione iurata de soluendo, dum ad pinguiorem fortunam peruenerit.
- 10 Qui capi non potest non compellitur ad cessionem bonorum.
- 11 Curia Parisiensis capit clericum pro debito ciuili.
- 12 Clericus suspectus defugit, aut occultans bona, capi potest pro debito ciuili.
- 13 Dolus est delictum.
- 14 Clericus in quibus casibus luit in corpore, patitur pœnam de manu iudicis ecclesiastici, licet iure permittente per iudicē seculare fuisse damnatus.
- 15 Iure Regio hodie clericus ratione conuictionis Regij vectigalis, in carcerem etiam Regiam Duci, & capi potest, & ibi de intellectu. l. 18. Stili.
- 16 Clericus degradatus, quia falsauit litteras, vel sigillum Romani Pontificis, potest capi, & incarcerari pro alieno debito.
- 17 Quibus casibus degradatus amittat priuilegium clericale.
- 18 Executio facienda in bonis clerici, ad imitationem executionis, quæ fit in bonis militis.
- 19 Stipendium sacerdotis dicuntur fructus, & redditus sacerdotij.
- 20 Clericus maiorum ordinum, cogitur ad solutionem eris alieni, veluti laicus.
- 21 Clericus inops qualiter cogitur soluere pensionē beneficii.
- 22 Ob debitum ante susceptionem sacrorum ordinum, qualiter conueniatur clericus inops, & an gaudeat priuilegio sacerdotali.
- 23 Seruus sine licentia domini ordinatus deponitur, & domino restituitur.
- 24 Debitor inops creditori addictus, si interim ordinetur, & dominus creditor contradicat, an debeat degradari, & creditori restitui, & an addatur si velit seruire per substitutum.
- 25 Collegia, & monasteria possunt bonis cedere.
- 26 Scholastici debitores, si inopes sint, an capi & creditoribus addici, debeant.

Monachus

- 27 Monachus pro debito ciuili, nec capitur, nec in carcerem ducitur.
- 28 Debitor qui in fraudem creditorū ingreditur monasterium, non debet recipi ad monachatum.
- 29 Qui debet monasterio, si ipsum ingrediatur liberatur à debito.
- 30 Monacho si mutuum soluatur, vel depositum deponatur, liberatur debitor.
- 31 Per Baptismum, an baptizatus effugiat manus creditoris.
- 32 Baptismus in foro iudiciali nihil remittit.
- 33 Ascendentes socer, & mulier, & ij qui non conueniuntur in plus quam facere possunt, non possunt capi, nu. 34. & 57.
- 35 Istud priuilegium minimē posse renuntiare etiam cum iuramento, & nu. 36. idem in marito, nu. 37. & 38.
- 39 Pater spiritualis, an gaudeat priuilegio contra filium spirituale, ne conueniatur ultra quam facere possit.
- 40 Filius spiritualis tenetur prestare alimenta patri spirituali inopi.
- 41 Patri spirituali eadem reuerentia debetur, quæ patri carnali.
- 42 Pater spiritualis, nō potest vocari in ius sine uenia.
- 43 Pater capto à creditoribus, si filij eius petant sibi addici, ob dotem matris; an pater sit filijs addicendus, & an filij præferantur alijs creditoribus, & nu. 44.
- 45 Beneficium ne conueniatur, quis ultra quā facere possit, an trāseat ad heredem patris spiritualis.
- 46 Heres extraneus uxoris matrimonio soluto, an teneatur istud beneficium deferre marito testatris, & nu. 55.
- 47 Liberi à parentibus, an in carcerem conijciantur pro debitis.
- 48 De Iure Ciuili potest filius exigi, in plus quam facere potest.
- 49 Mariti priuilegium transit ad omnes de sobole.
- 50 Priuilegium mariti, ne conueniatur ultra quam facere possit, competit ei siue debeat ex causa dotis, siue ex qualibet alia causa, & nu. 54.
- 51 Filij & descendentes, an huic priuilegio possint renuntiare.
- 52 Pater non tenetur semper alere filium.
- 53 Quando cadat obligatio inter patrem, & filium: remissiuē.
- 56 Casus in quibus maritus ab uxore conueniri potest, in plus quam facere possit.
- 58 Socer decipiens generum amittit priuilegium, ne conueniatur ultra quam facere possit, & an id procedat cōstāte, soluto ve, matrimonio. nu. 56.
- 60 Priuilegium soceri, ne conueniatur ultra quam facere possit, an habeat extra causam dotis.
- 61 Socer, an renuntiet priuilegio, ne conueniatur ultra quam facere possit, & quid si cum iuramento renuntiet. nu. 62.
- 63 Socius, an conueniatur ultra quam facere possit.
- 64 Donans, an utatur eodem priuilegio; & an possit renuntiare huic priuilegio. nu. 65.
- 66 Dotans extraneam, an conueniatur ultra quam facere possit.
- 67 Habentes istud priuilegium, non solum non capiuntur, sed eis sunt relinquenda alimenta.
- 68 Alimenta relinquenda sunt iuxta personæ qualitatem.
- 69 Habenda est ratio, ne nobilis cogatur alere solum, deniq; & pro ministris alimenta relinquenda.
- 70 Patrono alimenta præstanda secundum eius qualitatem, & dignitatem.
- 71 Mendicitas secundum qualitatem personarum, est eorum deuidanda.
- 72 Frater primogenitus tenetur alere fratres secundogenitos, secundum dignitatem eorum, & facultates maioratus.
- 73 Et an procedant in eo, qui cessit bonis, si postea bona acquirat.
- 74 Debitor qui bonis cessit, & fuit sibi relicta turris, aut domus; An creditores, petentes uideantur domum, aut turrium dicentes, sufficere debitori domum paruulam, sint audiendi.
- 75 Et quid in alijs debitoribus habentibus domum pulcherrimam, in qua habitant, quibus competit beneficium ne conueniatur ultra quam facere possint, an cogantur creditoribus uendere domum.
- 76 Cum alimenta sunt præstanda non debent uendi possessiones, & ex redditibus agrum alimenta sunt danda.
- 77 Priuilegiati, ne conueniantur ultra, quam facere possunt, an opponant hanc exceptionem post sententiam.
- 78 Et si soluerint in solidum, an possint repetere.
- 79 Filius familias, an pro debito in carcerem mittatur.
- 80 Frater, an fratrem debitorem ob es alienum, in carcerem detruat. nu. 86.
- 81 Frater fratrem capere non potest, autore Baldo.
- 82 Frater reddimens fratrem ab hostibus, præsumitur fecisse pietatis inuitu, & non animo repetendi. & nu. 87. & 88.
- 83 Frater potest habere in seruitium fratrem suum.
- 84 A fratre potest conueniri frater, ultra quam facere possit.
- 85 Priuilegium ne quis conueniatur ultra quam facere possit, datur solum inter ascendentes, & descendentes.
- 89 Stante statuto, ne frater ob es alienum capiatur, an eius hæres possit capi.

Li

Clericus

Clericus maiorum, vel minorum ordinum, an possit capi, vel addici creditori, & quid si post additionem, vel contractum as alienum, sit clericus, vel monachus. Et an capi possit pater, vel mater, patronus, socer, filius, & similes. & an possint renuntiare suo privilegio. Et an frater capi, & addici possit pro are alieno, quod fratri debet. Cap. xvij.

Sacerdotes nostri temporis, qui non omnino vacat, celestium contemplationi, non minus re curant, quam prophani. Quare, & de his quoque dicendum, an capi, & addici creditori possint. Distingue, aut sacerdos iam consecratus as alienum contrahit, aut postquam contraxit as alienum sacris ordinibus initiatur.

In primo casu, distingue; aut sacerdos est sacris ordinibus maioribus initiatus, & hic non est addicendus creditori, immo, neque ducendus in carcerem pro are alieno, nisi ex delicto debeat: vel sit suspectus de fuga, vel bona abscondat, primo, quoniam clericus, pro debito mere civili, non potest duci in carcerem, ut asseuerat Ant. Butr. conf. 41. incip. satis puto, in fine Regia. l. 118. Stili, a contrario sensu: quoniam fateor ei legi posse respondere, ut solum sit specialis in hoc, quod clericus conductus Regij vestigialis ducatur in carcerem prophanum, & non in ecclesiasticum in eo casu, quo conducit Regia vestigalia, & non in alio, tamen, quod clericus non possit ob es alienum capi. Iure Regio: refert Celsus in indice Regiarum constitutionum, ver. Desarraygar. nu. 25. Castell. l. 66. Tau. nu. 110. ver. ex quo infero quod pro civili, notat Ioan. Andr. per tex. ibi. in c. si clericus. de fet. exc. lib. 6. dicit communem Rode. in l. 2. tit. De los gouernos. q. 5. col. 6. ver. idem dicens scribit Matthesela. no. ab. 60. incip. nota quod clerici per tex. in c. nuper. & in c. vt fam. de sent. exc. quaquam Matthesela. mihi videtur errare, dum asserit, non posse capi clericos in sacris minoribus constitutos, vt statim dicam. Hanc

tamen opinionem (quod clericus, ob es alienum capi non possit, etiam, si inops sit) probat idem Matthesela. in l. consentaneum. col. 2. ver. p. x. d. etiam omnia fallunt. C. quomo. & qua. iud. Nicol. Mil. in repert. ver. Clericus, ver. 6. dd. in. d. c. dilectis. de appel. post glo. ibi Innoc. in c. vt fam. in glo. in verb. Prelatorum. de sent. excommunic. Philip. Decius, post Perusinum in. d. c. dilectis. in. 1. notabil. Calderin. in c. 1. de offi. ord. Non desunt qui contra sentiant: sed haec opinio vera est, & moribus recepta, propter dignitatem ordinis sacerdotalis cui fauere (vbi fraus abest) est de re christiana. Multo enim magis dignus est fauore sacerdos a genus, religionis, & diuini verbi minister, quam miles, rapinis, cedibus, & stru-
 2 pris, confundens omnia. *Quare optimo iure privilegium concessum militi, in l. miles ita. ff. de re iud. extenditur ad sacerdotem, non solum, quoad hoc, vt non possit as alieni ratione capi, verum etiam, quoad hoc, vt non possit exigi in plusquam facere possit, hoc est vt ei relinquatur necessaria substatio. Ita recte, & exquisitissime docuit Accur. in l. miles ita. ff. de re iud. & ibi Bart. & Ias. nu. 11. Arg. Imol. Alex. & Rip. nu. 7. testatur hanc esse communem sententiam Couar. var. resol. lib. c. 1. nu. 9. Stafleus de litteris gratiarum, & iustitiae, fol. 154. col. 2. Gigas in tract. de pensionibus. q. 35. Collectarius in c. Odoardus. de solu. Rebus. in Auth. habita. priui. 112. C. ne fili. pro patr. Ioan. Baptista Saseuer. in tracta. de debit. susp. & fug. q. 6. quintae. q. princ. Gomez. in compen. vtriusque signaturae. col. fi. Hippol. in pract. criminali, verb. attingam. nu. 69. Castellus. l. 66. Taur. in ver. Desarraygar. col. 11. ver. in tantum non compellitur, Capella Tolos. q. 245. & ibi Aufrer. in additio. Lup. in repe. rub. de donat. inter vir. & vxor. q. 39. incip. idem est, nu. 3. qui alios citat Anch. in c. si propter, col. 6. de rescrip. lib. 6. Adducunt omnes textum in c. Odoardus, de solut. vbi hoc significat Abb. col. 3. Imol. & Ancha. Feli. in c. cum ex offi. de prescrip. col. 2. circa prin. adducitur efficax ratio, scilicet, quoniam militi conceditur id privilegium, ne deferat militiam.

3 Ergo idem concedendum clerico, ne deferat religionis ministerium, neque arbitrator quemquam adeo esse impium, qui negat, non esse plus honoris deferendum sacerdoti, quam militi, vel nobilitati, non ducuntur in carcerem, neque tenentur ultra quam facere possint: ergo, neque sacerdos, neque enim in republica Christiana admit-

admittendum, vt sacerdos Christianus omnibus facultatibus exutus cogatur mendicare inter Christianos, quod neque impij (admiratione religionis permoti) villo modo paterentur. Cum ergo sacerdos sacris maioribus initiatus, non possit duci in carcerem, neque exigi ultra quam facere possit: sequitur, quod non est addicendus creditori, quod est plus quam duci in carcerem, & conueniri in plus quam facere possit. Et nominatim, quod non debet seruire creditori, notat Castell. in. d. l. 66. Tauri, ver. Desarraygar, col. 11. ver. sic. hinc etiam dico: his congruit, quod qui non potest duci in carcerem, non est addicendus creditori, vt docui supra. c. 3. nu. 2. & c. 4. Deinde, si clericus tempore contractus erat pauper, sibi impu-
 4 tet, qui cum eo contraxit. c. quemadmodum. de iure iur. & arg. c. propter sterilitatem, ibi: Non imminuebat, de loca. Castell. d. l. 66. d. verbo. Desarraygar, ver. secundo casu.

4 Non omnittendum, quod Matthesela. sing. 61. incip. nota, quod clerici, scribit, quod clericus, non gaudet privilegio militari, quoad hoc, vt non conueniatur ultra quam facere possit, & idem significat Paul. in. d. l. miles ita. in fine principij, sed certe Paulus rem non asseuerat, tantum refert opinionem Canonistarum, quorum nonnulli dicunt, quod clericus tenetur cedere bonis, quae quaestio, inquit Paulus esset superflua, si non tenerentur ultra quam facere possint. Haec Paulus, qui potius alienam refert, quam mentem suam. Sed quidquid senserit, opinio est exquisitissima, & prudentissima, vt sacerdos, non teneatur in plus quam facere possit, & diuersa opinio absurda est, & prorsus aliena, a dignitate, & grauitate Christianae religionis.

5 Quinimodo, in ea sunt sententia, vt sacerdos, non possit renuntiare privilegio, ne conueniatur ultra quam facere possit, auctore Butrio, consilio. 41. quoniam id conceditur sacerdotali dignitati, cuius conseruatio spectat, ad publicam vtilitatem, cum ad religionem spectet, vt docui. c. praecedenti, nu. 74. & cum ibi. num. 83. dixerim, militem non posse renuntiare privilegio militari, quoniam deseret militiam: ita, & hic ne deserat religionis ministerium, & argumetum: & ne vir destinatus celestium contemplationi, in carcerem, vel in prophanum cuiuspiam vile ministerium detrudatur. Neque obstat, quod B. Paulus consuebat calceos, & laborabat proprijs manibus; id enim sponte faciebat,

non coactus, & quiuis sacerdos, minister verbi diuini, magnus, & clarus habebitur, & in hoc mundo, & in Regno Christi, si Pauli generosam mentem imitatus doceret gratis euangelium, nihil interim, a quoquam accipiens, sed sibi suo labore victum parans. Non obstat, quod S. Paulinus Nolanus urbis Episcopus, etiam (si nihil praeter mutuam charitatem deberet) sese tradidit in seruitium barbaro, vt proximam a captiuitate liberaret, quoniam id sponte fecit, & non agnitus, & vbi fuit primum agnitus in patriam dimissus, passus est reddere, etiam si cum Barbara gente ageret: vt narrat Paulus Diaconus in Martiano his verbis. *Inter has procellas, vir piissimus Paulinus Nolanus urbis Episcopus, postquam quidquid habere potuit in captiuorum redemptionem expendit, nouissimè cum nihil aliud, nisi ipse sibi solummodo superesset, pro cuiusdam viduae filio, maternam non valens ferre pijs visceribus lacrymas, cum eadem ad Africam proficiscens sese Barbaro viro, vice vicaria in seruitium tradidit: cuius sanctitas, cum apud eandem Barbaram gentem Dei nutu cognito fuisset; demum, cum omnibus suis ciuibus ad urbem propriam remeauit. Opus praclarum discipulo Christi dignum, omnibus libris, & litteris celebrandum, quo liquidò constat, quod Christiana virtus, a bonis laudem promeretur, a malis extorquet.*

6 Ideoque mihi placet sacerdotem non exigi in plus quam facere possit, neque capi, vt vehementer admirer, Ludouicum Gomezium in compendio vtriusque signaturae. col. fi. docuisse; clericum inopem, qui tribus sententijs conformibus fuerit soluere damnatus, non posse allegare beneficium clericis concessum, ex dispositione. d. c. Odoardus, atque idem faciendum censeat, si addito iureiurando solutionem promissit. Sed eius opinionem rejicit Couar. var. resol. lib. 2. c. 1. n. 9. ver. quoties verò, adducens, quod nulla reddi potest iuxta huius opinionis causa: quidem meo iudicio Gomezius, non recte sensit: quid enim habent tres sententiae conformes, nisi quod efficaci vehementia executioni sunt mandanda, & quod debitum reddunt liquidum: quod si liquidum non esset, certe, neque clericus, neque profanus, neque quiuis abiectissimus capi posset, vt dixi sup. c. 1. nu. 31. vt ergo aliquid concedatur clerico, oportet, vt etiam si liquidissimum sit, non premitur carcere, religionis sacre minister: deinde mandentur executioni tres sententiae, sed quatenus de iure (licet alioqui etiam aliena distrahetur ex tribus sententijs, quod est absurdissimum) vbi non reperitur, quod

damnatus solvere tribus sententijs conformibus, non possit opponere priuilegium nobilitatis. Quin in omni exceptio, quæ non perimit, sed moderatur sententiæ effectum, potest opponi, etiam post sententiã definitiuã, latè l. in. l. 1. C. de iur. & fact. ignor. DD. in. l. N. essent. ff. de re iudi.

8 ¶ Idem sentio, quando clericus iurauit, nã potest opponere beneficium. c. Odoardus, quoniam iuramentum id præstat, quod præcisè quis cogitur, licet aliàs non cogetur, vt dixi. c. 1. num. 6. Id tamen intelligendum, quando res, vel factum est possibile, vt dixi. c. 1. num. 6. Quid tamen si clerico, solutio presens est impossibilis præ inopia, certè sufficere cautio iuratoria, de soluendo, vbi ad pinguiorem fortunam peruenerit, vt in. d. c. Odoardus, nam iuramentum intelligitur iuxta subiectam materiã, vt in. l. si. C. de non nume. pecu. neq; quicquam dicet, quod priuilegium fidalgui, ne ducatur in carcerem, cessat, si fidalgius iurauit solvere, nemo enim iuris remediũ amittit, nisi expressè, & discretè ei renuntiet, vt per Abb. c. cum cõtingat. de iure iurand. & docui. c. præceden. num. 9. l.

9 ¶ Postremo, quod sacerdos, pro debito, non capiendus, neq; addicendus, probatur: quoniam non tenetur eam bonorum cessione subire, quam præscribit iura ciuilia, etiã si facilis sit, minimeq; onerosa: neq; potest ob debitum excommunicari, si solvere præ inopia non possit: tantum tenetur iure iurando promittere se, vbi ad pinguiorem fortunam peruenerit creditori satisfacturum; ita probatur in. d. c. Odoardus, & licet gl. Ioan. Andr. Henri. & Hosti. doceant clericum teneri cedere bonis, cõtra rectius scripserunt Abb. Imol. & Ancha. & est magis communis opinio doctorum ibi, teste Couar. d. c. 2. nu. 9. Lupus in rep. rub. de donat. int. vir. & vxor. §. 3. incip. idè est dicendum, num. 3. Hęc communis opinio humanior est, grauior, & indubitanter vera, si celsio sit ignominiosè: nam celsio ignominiosa, quod à corpus attinet, & vulgi opinionem molestior est, quam excommunicatio: tamen in eo textu præcipitur, ne clericus inops excommunicetur. Quamquam excommunicatio, videbatur vnicũ remedium ad cogendum; ad cessionem nihilominus præcipitur ne excommunicetur; ergo non tenetur cedere.

10 ¶ Præterea probatur, quoniam clericus æris alieni ratione, capi non potest, vt dixi

nu. 1. at qui non potest capi, non potest cogi cedere bonis, vt docui. c. 3. num. 2. ergo, cum clericus non teneatur subire cessionem bonorum, quam præscribit iura ciuilia: licet facilis sit, minimeq; onerosa, multo minus addicetur creditori, quod est non posse liberari cedendo bonis, sed spoliatum bonis seruire creditori. Nam, vt supra dixi, iure Hispanico sublatur beneficium cessionis bonorum, non enim cedendo bonis liberatur debitor, à manibus creditoris, immo, ei traditur in seruitium, tantũ prodest additio, quoad effugiendum carcerẽ. Deinde, quod clericus, non capiendus, neque addicendus: probatur, quoniam sacerdotium nobilitat, Hosti. Ioan. Andr. Abb. Ancha. & Card. Flor. in. c. eo libentius, de ser. n. ordi. Cor. in repet. c. grand. col. 13. de suppler. negli. præla. in. 6. Alcia. in. c. cũ non ab homine. col. 6. de iud. nobilis autem, neq; capitur, neq; addicetur, vt dixi cap. De nobili. * Illud tamen videtur reprehendendum, qd Parisiensis, curia facit capi clericum, pro debito ciuili, qd mihi videtur à recta ratione alienum, sed rē narrat Casfaneus in cõsuet. Burg. rubr. §. 2. nu. 14. vers. additio. Ego capi clericum ob æs alienum, tunc probabo eum subisti suspicio, qd vult fugere, & exportare res suas, tunc enim ex dolo capi poterit, vt notat Couarru. var. lib. 2. c. 1. nu. 9. vers. Sed, & Baptista Sansuer. in tract. de debito. susp. & fug. q. 6. quintæ. q. principalis dicit, adeo autem capi posse, donec soluat, vt illum possit capere ipse creditor, dummodo illũ tradat proprio iudici, vt notant præfati doctores.

12 ¶ Quin in omni, etiam si non esset suspectus de fuga, sufficeret probare, qd occultat bonas: nã ex dolo (qui est delictũ) capi posset argumento eorũ quæ dixi. c. præcedenti. nu. 6. & nu. 19. & nu. 126. & eorũ quæ dixi c. De herede. nu. 18. & c. De debitore, cuius per-

13 ¶ sona nõ est obligata. nu. 10. * Et cõprobatur, quoniam dolus est delictum, & abscondere bona ad defraudandum creditorem, est res impijssima, scuerissima coheretione digna. Clericus autem, non solum ex delicto, verum ex pecunia debita ratione delicti, potest capi, vel quia contractauit depositum, vt in. c. 1. de depositi, & ibi DD. scribit Matthæsa. sing. 60. incip. nota qd clericus, latè Hippo. in pract. crimina. §. attingã. nu. 70. & significat Butr. cõs. 41. Dum dicit, qd pro debito merè ciuili, clericus nõ potest capi, ergo secus, quãdo descendit ex delicto.

delicto. Boer. expressè decif. 349. nu. 11. vers. sed quoad clericũ, vbi dicit, quod clericus potest, sicut laicus, detineri in carcere, & si nõ possit solvere poenã impositã pro delicto, luet corpore. arg. c. finem litibus. in fin. de dol. & contum. & ibi Abb. notat idè Abb. in. d. c. Odoardus. in respõ. ad. d. c. finem litibus, & probatur in cap. si res. 14. q. 6. in gl. ver. castigari, & in Auth. de factis. Epif. §. reuerendissimus, quod procedit etiã, si pecunia, quam solvere debet, sit interesse ex parte actoris; & solum poena ex parte sua, ita Abbas in. d. c. finem litibus. Boer. vbi supra, secus vbi pecunia, quam clericus solvere debet, non est poena ex parte sua; nam tunc, si inops est, spectatur donec ad pinguiorem veniat fortunam, iuxta d. capit. Odoardus.

14 ¶ Clericus autem in casibus, in quibus capitur, & in casibus, in quibus deficientibus bonis luit corpore, debet hęc pati de manu iudicis ecclesiastici, licet (iure permittente) fuerit per iudicem secularẽ dånatus ad poenã dilectis. de appel. c. grauis. de poen. Ioan. Anania, & Domi. in. c. si clericos, de senten. excom. & Domi. c. 1. de cleri. coniu. libro. 6. Nã iudex ecclesiasticus potest clericũ flagellare, vsq; ad sanguinis effusionem exclusiue. cap. in Archiepiscopatu. & ibi Abb. & Anania. de raptor. Sic etiã femina, & nobilis capiuntur pro debito descendente ex delicto, vt dixi. c. 15. n. 6. & c. 16. nu. 26. * Meminisse tamẽ oportet, qd extat apud nos Regia. l. 118. in legibus Stili præscribens, vt clericus conductor Regij vestigalis, nõ solum ducatur in carcerẽ, verũ, vt ducatur in carcerẽ Regiã: quare lege Regia admonetur clericus, ne conducãt Regia vestigalia. l. 4. & 45. titu. 6. part. 1. Sciendum tamen, quod Castellus in. l. 66. Taur. verbo, de se arraygar. col. 9. vers. nisi dicas. Intelligit eam legem, in clerico coniugato: sed errat, quod enim esset priuilegium reditus Regij, si clericus coniugatus ducatur in carcerem Regiam. Deinde dicit, quod illa lex Stili, hodiẽ non seruabitur, quoniã per. l. §. 6. Del quaderno de las Alcaualas; clerici prohibentur conducere Regia vestigalia; & fidei iubere pro conductoribus, sed respõde, quid si de facto cõducit, vel fidei iubet, vtiq; seruabitur lex Stili: nota tamẽ, quod etiam, si clericatus susceptus in fraudẽ debitoris, non suffragetur clerico, certè suffragabitur, quoad hoc, ne patiatur poenã corporalem, nisi prius degradatus. Baldus in

Auth. causa quæ fit. cũ monacho. col. 1. nu. 1. C. de Episcopis & cleric. Abbas. d. capit. 1. de obligatio. ad ratio. Bart. l. 1. colum. 3. ff. de poen. quod nota, quoniam addici creditori, est poena corporalis, vt dixi cap. 1. Item, hoc nota ad eos, qui exportando, facultates alienas fugiunt, nam si fiunt clerici non puniendi, veluti latrones, nisi degradati.

16 ¶ Rursus, clericus degradatus, quoniam falsauit litteras, vel sigillum Romani Pontificis, & capi potest, & cogi ad solutionem æris alieni (eodem modo, quo laici capiuntur) amittit enim priuilegium clericale. c. ad falsariorum, de crimine falsi Regia. l. 60. tit. 6. part. 1. melius in. cap. nouimus. de verb. signific.

17 ¶ Quando autem degradatus amittat priuilegium clericale, vide doctores, in distis locis, Abbas in. cap. vno. de obligat. ad ratio. col. 3. latè DD. in. c. cum non ab homine, de iudi. Quid autem de clerico, qui non vititur cultu sacerdotali, sed profano? vide l. 1. 13. & 14. titu. 3. lib. 1. Ordin. & l. 1. & 2. tit. 4. lib. 1. Recop. & l. 7. & eiusdẽ tituli, & libri, quæ in parte corrigunt, ampliat, & declarat. d. l. 13. & 14. Ord. hodie obseruatur circa hoc tradita per sanctissimũ Tridẽtinũ Conciliũ. sess. 23. c. 6. Alexand. latè distinguente cõs. 61. lib. 4.

18 ¶ Executio autem in bonis clerici faciẽda, ad imitationem executionis, quæ fit in bonis militis, in cuius stipendio, nõ fit executio, nisi in subsidiũ. l. stipediũ. C. de execu. rei iud. cuius dispositione glosa ibi extẽdit ad executionem, quæ fit in bonis clerici, & eam sequitur Bal. ibi, & Lupus in repet. rubr. de donat. §. 39. incip. idè est. num. 4. vbi licet dicat, quod stipedia clericorum, non capiẽda pro executione sententiæ, sicut nec stipedia militũ intelligẽda est, nisi in subsidiũ, nã in subsidiũ, stipediũ militis capitur, & ita intelligẽda lex. 22. tit. 6. par. 1.

19 ¶ Stipendiũ autem sacerdotis intelligo fructus, vel redditus sacerdotij, quos deficientibus alijs bonis, ex quibus satisfiat creditor, faciẽdo executionem cõsequetur: dũ tamen, si clericus aliundẽ viuere non potest, fructus iuxta quãtitatem debitam adiudicentur creditoribus reliqua clerico cõgrua ex eis portione, ex qua viuat, argu. c. peruenit. de fidei iuss. notat Couarru. varia. reso. lib. 2. c. 1. nu. 9. & ita praticari in aula Romana, refert Collectarius in. d. c. Odoardus, Rebuf. in auth. habita priuilegio. n. 2.

C. ne fil. pro patre. Aufferius in additione Capelle Tholosanæ. 245. Neq; enim clericus conueniendus ultra quam facere possit, neq; excommunicandus, si inopia laboret, vt in d. c. Odoardus.

20 **C.** Si tamen clericus, non esset sacris maioribus initiatus, vel altari, vel Ecclesie proprio ministerio seruiret; sed tantum minoribus esset ordinibus initiatus, & hinc iudicandus, & cogendus ad solutionem, veluti laicus, cessante priuilegio clericis concessio, ita docet Couar. varia. resolu. lib. 2. c. 1. nu. 9. vers. propter quoru. Cuius opinionem libenter accedo, ex eius ratione, scilicet, quoniam tantus est numerus eorum, qui primis minoribus sacris sunt initiati, vt oporteat clericale priuilegium, ita interpretari. Sic doctori non legenti negauit priuilegium, ne capiatur ob æs alienum, quoniam magna est eoru multitudo, ita, vt in c. præced. num. 131. notasti. Præterea, his non dederit vlla reuerentia, sicuti sacerdotibus, & laici omnino reputantur, & licet contra scripserit Matthæselan. singu. 60. errat: & non seruatur, nisi intelligas eum in diacono, & subdiacono. c. à multis, de æta. & quali. c. pen. de ser. nō ordinan. Nam ij clerici reputantur, ceteri autem communiter habentur laici, etiam si habeant beneficium, & eis possunt succedere: Ioan. Andræ. in reg. sine culpa, in Merco. col. 5. ver. ad primum. Card. ubi versic. pone, suscepit & Butr. col. fin. vers. qui dicit clericus, latè Tellus in l. Taurin. 35. qui alios citat.

21 **C.** Qualiter autem cogendus clericus inops, qui non potest soluere pensionem: & an possit priuari beneficio: cuius ratione pensionem soluit, tradit Gomezus, in regula de annali possessore. q. 35. Couarru. d. c. 1. nu. 9. vers. quoties.

22 **C.** Sed quid, si quis æs alienum contraxit, antequam sacros ordines acciperet; putà, quidam, cum laicus esset, à me centum mutuo accepit, quæ ro, an si post sacerdos fiat, gaudeat priuilegio sacerdotali, ita, vt neq; capi, neq; adduci creditori debeat: distingue, aut creditor, nondum in seruitiū acceperat debitorem, neq; eum in carcerē coniecerat, & certè si fiat clericus, gaudet priuilegijs sacerdotalibus, & debet conueniri apud iudicem ecclesiasticum, nō apud profanum: ita probat pluribus argumentis Ioannes Andræas, & Abbas, qui latè distinguit, col. 2. & 3. in d. c. vnico. de obligat. ad ratiocin. Alex. optimè in l. cū quædā

puella, nu. 3. ff. de iurisd. omni. iudi. quia nō solum mutatur forus, sed status: Bald. in Auth. causam. col. 1. C. de Episc. & cleri. Bar. in l. 1. col. 3. ff. de pœn. qui limitat, nisi in fraudem suscipiat sacros ordines arg. l. maritus. §. legis ff. de adul. & eorum quæ dix. c. præcedenti, & notat Bald. in auth. causa quæ fit cum monacho. col. 1. C. de Episc. & cleri. nu. 142. Si tamen, cum creditor illum in carcerem coniecerat, vel in seruitiū accepisset fiat clericus, certè clericatus videtur in fraudē susceptus, neq; clerico suffragatur, ita liquet ex distinctione Ioannis Andræ. & Abb. in d. c. 1. & ex Bar. in l. 1. col. 3. ff. de pœn. & circa hanc distinctionem, vide DD. omnes in c. proposuisti. de foro compe. & in l. cum quædā puella. ff. de iurisd. et. omni. iudi. Oldra. conf. 4. Alber. in 3. part. statuto. q. 41. Felin. in c. fi. col. 8. de consti. Rebuff. in l. si diuina domus. C. de exactio. tribut. l. 10. Feder. Senens. conf. 97. incip. non est fundamentū. Bart. Braxensis. q. 32. incip. aliquis litigabat. Cepol. consil. 1. col. 3. ver. item de delicto, & cautella. 9. Plat. in l. non tibi. C. de incol. lib. 1. in quibus locis traditur de eo qui post delictum fit clericus.

23 **C.** Facit, quod seruus sine licentia, domini ordinatus, deponitur, & domino restituitur. c. 2. de ser. non ordin. & sacerdotium non liberat à conditione seruili. Cassan. in consuet. Burgun. rubr. 9. §. 10. nu. 56. Ideo si creditor traditus sit creditori, non liberabitur per sacerdotium, immò, neq; ordinari debet. c. 1. de ser. non ordi. Molin. in cōsue. Paris. tit. 1. §. 41. nu. 55. in fi.

24 **C.** Et an hic ordinatus domino, creditore contradicente, debeat degradari, & reddi domino, an vero audiatur, si velit seruire per substitutum: longa rixa est inter nostros, vide Anton. col. 2. Abb. col. 2. in c. de seruorum. de ser. non ordi. & in c. fi. eo. tit. Bald. Paul. Salic. & alios in l. si seruus. C. de Episc. & cleri. Afflict. in constit. Sicil. incip. ascriptitios. col. 3. in princ. & vide l. 3. C. de agri. & censit. lib. 1. Sed de hac re videnda Regia. l. 6. tit. 2. par. 4.

25 **C.** Illud addendum, qd collegia, & monasteria, & Ecclesie possunt cedere bonis, vt in Auth. vt detemi. sit nume. clerico. §. inuestigantes. Nicolaus Neapolit. Ang. & Iaf. nu. 10. & Iaf. col. pen. in §. si Insti. de actio. Albe. in rub. C. de celsio bon. Nō tamē singuli de ecclesia pat. etur additionē ob debitū ecclesie, vt dixi. c. 4. de vniuersit. nu. 8.

C. His

26 **C.** His definitis dicamus de scholasticis, an si debeant, capi possint, & creditoribus tradi. De hac re nullum agerem verbum, nisi priuilegium, ne conueniatur ultra quā facere possunt eis concessisset Rebuffus in Auth. habita priuileg. 112. C. ne fil. pro pat. videtur Rebuffus laborasse, vt quamplurima benignè studiosis tribueret, dignus qui ab eis omnem referret gratiam, si legislator, non iuris interpret esset: nullibi enim tale quippiā definitum extat, neq; apud nos vsquam fuit obseruatum, Rebuffus; sententiam reiicit Couarr. varia. reso. libr. 2. c. 1. num. 9. d. cens, quod nunquam vidit opinionem hanc Salmanticæ seruari: æquidē inuicilis fuisset nostrorum concertatio, qui litigant, an doctor non legens, sit immunis à carcere, si iuuenulus primis adhuc labris attingens, grauiora studia, non solum immunis est à carcere, verum etiam, non potest exigi in plus quā facere possit. Quod neq; aduocato, neq; doctori legenti conceditur, neq; enim l. medicos. C. de profes. & medi. lib. 10. id sibi tribuit, & licet argutari quis possit, ex priuilegio l. miles. ff. de re iud. quod extenditur ad aduocatum, certè consuetudo, vix introduxit, vt aduocatus, & doctor legens, immunes sint à carcere. Quare, si quis musaret de priuilegio, ne exigatur in plus quam facere posset causa prorsus caderet, & cum sibilo exploderetur, ita enim distat consuetudo (optima legum interpret) Ergo, cum hoc non conceditur doctori, neq; aduocato, cur concedatur scholastico: de doctore, & aduocato dixi capite supra proximo.

27 **C.** Nunc de monacho dicamus, & quidem monachus non potest ob debitum civile capi, nec in carcere detineri, auctore Bald. in Auth. causa quæ fit cum monacho. col. 2. nu. 3. vers. quartum considerandum. C. de Episc. & cler. Abb. in c. cum I. & A. num. 27. de re iud. Roder. in l. 2. tit. De los gonier nos, in §. q. vers. idem dicendum in monacho. Quare in monacho cessat prorsus dispositio huius legis, vt ibi Rodericus notat.

28 **C.** Illud notandum, quod si quis in fraudē creditorum ingrediatur monasterium, non est recipiendus ad monachatum: quoniam, non ducitur bono spiritu, sed, vt defraudet creditores, & otio indulgeat, ita docet Innoc. in c. vnico. de obligat. ad ratio. & ibi Abb. col. pen. vers. tertia fuit, vbi dicit concludendo, si tamen ingrediatur in fraudem monasterium, ipsum monasteriū, satisfacere

debet creditoribus, quatenus ex bonis monachi ad se peruenit. c. si qua. 19. q. 2. §. fi. Institu. de acquir. per arroga. notat Baldus in d. Auth. causa quæ fit cum monacho, col. 2. num. 3. vers. quartum. C. de Episc. & cleric. Abb. in d. c. vno. col. pen. vbi tractat, an sint deducendæ expensæ necessariæ ad alendum monachum.

C. Hec procedunt quando debitor ingreditur religionem, antequam creditor illum capiat, vel executionem aduersus illum faciat; nam si post hæc ingrediatur monasterium, idem dicendum, quod dixi in clerico, qui post capturam suscipit sacros ordines, ita Abb. in d. c. vno. col. 4. vers. quæ dicta sunt, de obli. ad ratiocin.

29 **C.** Illud est memoria dignum, quod si quis debitor monasterij præ inopia, non possit soluere, liberatur, si ingrediatur ipsum monasterium, Bal. per textum ibi in l. 2. ff. de capi. dimi. Marcus Mantua. sing. 3. & dixi c. 1. num. 67.

30 **C.** Rursus, illud notandum, quod si monachus mutuat, vel deponit pecuniam, si ei restituatur absque facultate Abbatis, debitor, vel depositarius liberatur. Bar. in l. si vnus. 1. reip. ff. de pact. Bar. Bald. & Salic. in l. filius. C. de pact. Bar. in l. cum qui. §. qui sibi. ff. de verb. oblig. Quod limitandū, nisi in contractu factum ab Abbate, vel alterius superioris, requiratur Bar. in d. §. qui sibi. decis. Tholos. 122. An autem sacerdos possit locare operas suas, vide Anan. in c. suam nobis, nu. 8. de symonia.

31 **C.** Sed quid si infidelis sacrum Baptismum recipiat, an ex hoc effugiat manus creditoris, videtur effugere, quoniam baptizatus effugit pœnam criminis. 26. dist. per totam. c. quod autem. 32. q. 1. c. 2. in fine. de conse. dist. 4. glo. fi. 49. dist. in summa, glo. fi. d. c. quod autem. Anto. Imola. & Felin. in c. de his. de accusat. Thom. Ferrarius cautela. 24. vers. si vis ipsam mortem. Barbat. in Clem. 1. col. pen. de Summa Trinit. ergo, multo magis effugiet manus creditoris, & pœnam imminentem ex non soluta pecunia. Contraria tamen sententia vera est, quoniam Baptismus respicit animam, cum per id quis reddatur membrum Christi. c. quia passus. de pœn. dist. 2. idco absolutio quæ procedit ex Baptismo, intelligitur quoad animam.

32 **C.** Quare Baptismus nihil remittit in foro iudiciali, glo. in c. admonere. in verb. Pœnitentia. 32. q. 2. glo. Innoc. & Hostien. col. fi. & Ioan.

& Ioann. Andr. Anton. & Abb. in c. gaudemus. per text. ibi. de digor. Anania, qui hanc testatur communem, post Marian. & Aretin. in c. de his. de accusa. Card. in Clement. 1. §. sanè. q. 14. de vsur. Lucas Penna. in l. si a paritor. col. penul. C. de cohor. lib. 12. Deci. in c. quæ in Ecclesiarum. col. 8. ver. tertio. de consti. Alexand. Halensis in. 4. parte suæ summæ. q. 20. memb. 1. art. 2. vbi dicit quod in baptismo omnis culpa deletur, quoad animam. S. Thomas in. 3. parte summæ quæst. 68. artic. 1. quæst. 1. B. Antonin. Florenti. in. 1. part. 3. partis principalis summæ theologa. tit. 14. c. 13. post princ. vbi dicit quod per baptismum remittitur omnis pœna debita Dei iudicio, sed non ea quæ debetur in iudicio hominum. * Nunc breuiter de parentibus dicamus, & certè, neq; pater, neq; mater, neq; auus, neq; auia, neq; focer, neq; mulier, neq; patronus, & omnes personæ, quæ non tenentur in plus quam facere possunt: quales sunt focij, & donatores, non possunt cõijci in carcerem, à filiis, neq; à focijs, vel donarijs: tantum enim abest, vt eorū persona capi possit, vt neq; bona insolidū exigantur: tantum exiguntur quatenus facere possint, hoc est, ita vt remaneat eis vnde vitam transigere possint. l. parentes. ff. sol. matrim. l. sunt qui in d. l. inter eos in fine. ff. de re iud. l. rei iudicatæ. §. si. cum duabus legibus sequentibus. ff. sol. matrim. l. 1. tit. 15. part. 3. in condemnatione. ff. de regul. iur. Sed quoniã huius rei tractatus est quotidianus de singularis peculiariter dicamus.

¶ Parentes vtriusq; sexus, & omnes ascendentes, non possunt à descendētibus ob æs alienum conijci, in carcerē: quoniam obstat reuerentia, natura inducta, & diuino præcepto confirmata: nã qui à parentibus (post Deum) accepit donum inæstimabile, vt esset, non debet eos conijcere in carcerem, neq; impie exigere, sed tãtum quatenus facere possunt: quare neq; eos conijcit in carcerem, nam generaliter, qui non tenetur in plus quam facere possit, non est præmendus carcere. glos. in l. liber captus. C. de capti. & ibi notat Bald. in fine. Aret. in l. alia. §. elegantèr. quem legit cū. l. maritū. ff. solu. matri. col. 2. Alex. in l. Centurio; nu. 2. ff. de vulg. itē qui non tenentur, in plus quam facere possunt, non tenentur cedere bonis, vt dixi late. c. 3. de vxore debitori nu. 3. * Priuilegium autē hoc, quod parentes nō possunt exigere, in plus quam facere

possunt, nō potest ab eis renūtiari, scilicet, nec maritus, quoniam maiorem reuerentiã debet filius patri, quam vxor marito, maritus autē non potest istud priuilegium remittere, quoniã est aduersus bonos mores, nimirum aduersus reuerentiã quam lege diuina, & naturali, vxor marito, & filius patri debet. d. l. alia. §. elegantèr. ff. solu. matr. Ita in patre renuntiante, quod non valcat renuntiatio, scribit Specul. in tit. de renuntia. & conclus. §. 1. vers. item quod beneficium Ioã. Andr. in c. Odoardus de solutio. Alexan. in d. l. alia. §. elegantèr nu. 16. ff. solu. matri. videretur enim res publica barbarica, si ob priuatorum pactiones interrūperetur sancta naturæ lex, quod est abominandum, & absurdissimum.

¶ Quinimo etiam si parentes renuntiant huic priuilegio, cum iuramento, adhuc nō possent exigere in plus quam facere possint: sed relinquenda eis sunt alimenta. Primo quoniam filij ipsi tenerentur eos alere, si viderent eos in ægestate constitutos. l. si. ipsum autem. C. de bon. quæ libe. l. si quis à liberis in principio vbi Lara de Cordoua. nu. 4. ff. de lib. agnosc. Et circuitus est euitandus. l. cum fundus. §. seruum tuum. ff. si cer. pet. Secundo quoniam tale pactū quod filius possit in carcerem ducere patrem, est abominandum, & prorsus execrabile: & filius qui tale quippiam petit impius est, & bipendū nequissimus, neq; vlla res magis impia videtur conspici posse in republica, quã si hoc tolleraretur: quare tale iuramentū aduersus bonos mores non est vllō modo seruandum. c. non est obligatorium de reg. iuris in. 6. * Ita in marito (iuramento addito) renuntiante suo priuilegio docet Bar. in d. §. elegantèr. num. 9. & sequuntur Doctores ibi, & testatur esse communē sententiã Couarr. in repet. c. quãuis pactum. in princ. 2. par. & Alciat. in c. cum contingat. num. 69. de iure iur. sed nouissimè vir doctissimus Ferdinandus Vasquius, in tracta. de success. creatio. lib. 3. §. 28. vers. teneo; docet iuramentum mariti renuntians suo priuilegio: in fauorem vxorum validum esse: adducit quod in. l. si quando. §. illud. C. de inoffic. testam. dicitur quod non valet pactum, per quod filius renuntiat hæreditati paternæ, & quod illud est, quoniam tale pactum est aduersus bonos mores, quod nihilominus tale pactum valet, si sit iuratum cap. quamuis pactum de pact. in. 6. Deinde dicit, quod textus in cap.

non

non est obligatorium. loquitur quando iuramentum est aduersus bonos mores stabilitos Iure Diuino, vel Naturali, vel Canonico, vt patet ex dispositione. d. c. quamuis pactum. vbi pactum de non succedendo valet licet reputetur aduersus bonos mores. Deinde adducit, quod cum hoc iuramentum seruari possit absq; dispendio salutis æternæ, & absq; præiudicio cuiusquam, & nemo ex eo inuitetur ad delinquendum, quod seruandum omninò est. Ego communem opinionem probo, quoniam vxorem reuereri maritum, non aliter quam dominum, vel patrem suum, institutio est diuina: Paul. ad Ephes. c. 5. inquit, *Vir caput est mulieris*. Et Petrus Apostolus in epistola Canonica. c. 1. præcipit mulieres subditas esse viris. Quare pactū, vel iuramentum aduersus hanc Iure Diuino, & humano inductam reuerentiam, est aduersus bonos mores Iure Diuino, & Naturali inductos: quare non est obligatorium aduersus bonos mores præstitum iuramentum: nam hoc, vel maximè est aduersus bonos mores Iure Diuino inductos: quare quadrat regula. c. non est obligatorium, iuxta interpretationem ipsius Vasquij, qui dicit requiri, vt sit aduersus bonos mores Iure Diuino, Naturali, vel Canonico, stabilitos: nam hic ea omnia quadrant.

¶ Ex quo apparet Vasquium, non rectè respondere, ad d. cap. nō est obligatorium. Non obstat quod non est in præiudicium tertij, quoniam sufficit quod iuramentum sit aduersus bonos mores, ad hoc, vt non valeat, vt in d. c. non est obligatorium. Deinde non obstat quod valet pactum iuratum, de non succedendo, licet sit aduersus bonos mores: quoniam est aduersus bonos mores, Iure Ciuili inductos: sed non aduersus sanctam naturæ legem, & diuinam institutionem. Ex his credo qd pater, non tenetur in plus quã facere potest, etiam si suo priuilegio renuntiet cum iuramento: quoniam tale iuramentum est aduersus bonos mores Iure Naturali, & Diuino inductos, quo filius iubetur reuereri patrem. *Honora (inquit Dominus) patrem tuum, & matrem, et eris longeuus super terram*. Et D. Paul. inquit, *Fili, obedite parentibus vestris in Domino*. Regia l. 3. tit. 24. part. 4. ergo aduersus hanc reuerentiam, præstitum iuramentum, non seruandum: quod enim exemplum execrabilius esse posset, quam filium spoliare patre omnibus bonis, nulla re ad alimenta reli-

cta, & illum conijcere in carcerem. Illud tamen est maximè expeditum, quod etiam si maritus, vel pater, iurassent debitū solve re, non ex hoc videntur renuntiasse iuri reuerentiali. Primo, quia ius reuerentiale nunquam ex generali renuntiatione videtur remissum. l. si. C. de bon. liber. Deinde quoniam renuntiatio non nocet, nisi in his quæ expressè, & distictè sunt renuntiatæ, vt dixi cap. præced. num. 103.

¶ Sed est quæstio, an pater spiritualis gaudeat priuilegio, ne à filio spirituali conueniatur, vltra quam facere possit: mouet quæstionem qd patri spirituali, nō videtur deberi tanta reuerentia, quanta carnali; cū filius spiritualis, possit vocare illū in ius, sine venia, quod in filio naturali non admittitur: ita in filio spirituali docet Faber. in. §. penales. vers. & in eū. Insti. de actio. Rursus iura loquentia in filiis, non verificantur in spiritualibus: Anton. in c. transmissa. qui filij sunt leg. Capra. cons. 148. lib. 2. Bald. in Authen. nisi rogati. C. ad Trebel. Nicolaus Vvaldius in tract. de success. ab intest. char. 3. vers. septima, & vltima. Decius cons. 399. Cotta in memoriali incip. Filius spiritualis, Campegi. in tract. de statu. exclu. foemi. q. 40. Alexand. consil. 125. col. 2. lib. 4. Georgius Nattan in cap. quamuis pactū. in. 3. quæstio. 43. quæstio principalis. de pacti. in. 6. sed contraria sententia, æquior est, & bonitati Christianæ congruentior, iminò pater spiritualis, neq; est capiendus, neq; addicendus filio spirituali, & qd magis est, non est ab eo exigendus in plus quam facere possit: ita docet Faber. in. §. sunt præterea vers. sed & si quis. Insti. de actio. Angel. & Platea ibi col. 2. Tiraq. in l. si vnquam. in verbo *Suscepit liberos*, nu. 27. C. de reuoc. donatio.

¶ Rursus quorsum à patre spirituali filius auferat necessaria ad alimenta, cum si patitur inopiam teneatur filius eum alere non aliter quam patrem naturalē: ita Frãcus in c. 1. de coga. spiritu. lib. 6. Nicolaus Vvaldius in tract. de success. ab intest. charta. 3. in parvis vers. septima & vltima. species Bald. (quanvis ambiguè) in Authen. nisi rogati. C. ad Trebel. Barba. in c. Raynuntius col. 39. vers. & adduco de testam. Curtius in tracta. de test. bus conclus. 30. ad finem. Cotta in memoriali. incip. cum mater. Faber. in l. 1. C. de alēd. liber. & hanc opinionem probat vir doctissimus Guilielmus Budeus in libro de Philologia: qui scribit,

scribit, priscis seculis honorariam quandā actionem proditam fuisse, vt pater spiritualis alat filium mysticum, quem è sacro fonte leuauit: ex his apparet patrem spirituales, non posse à filio spirituali conijci in carcerem, ob æs alienum, nam qui non tenetur ultra quam facere potest, non potest conijci in carcerem; nec tenetur cedere bonis, vt dixi supra nu. 34. & c. 3. nu. 2.

41 ¶ His suffragatur, quod patri spirituali, non minor debetur reuerentia, quam carnali. glos. in c. Pictacium. 30. q. 3. Barba. in l. 2. col. 7. ff. de verb. obliga. & in l. cum acutissimi. nu. 114. C. de fideicom. Nam cognatio spiritualis nō minus efficax est, quā carnalis glos. in c. qui dormit. 27. q. 2.

42 ¶ Vnde, & pater spiritualis, non potest vocari in ius sine venia: ita docet Guilielmus Cagneus. Paul. Rom. Alexad. & Ias. in l. generaliter. ff. de in ius vocand. Ang. & Fulg. in l. adoptiuum. ff. eo. tit. Arctin. in §. penales. Insti. de actio. Ias. ibi col. 10. ver. nunquid ergo. Zasius ibi col. 2. Gome. col. 11. versi. & omnia prædicta. Si enim verū est (vt est, re vera) quod scripsit Aristoteles, Parentibus, & magistris patrem gratiam referre non posse. certè omnia maxima beneficia debentur patri spirituali, qui prima religionis semina, in tenero infantis petulculo inserit. * Sed est quæstio, maxime difficilis, quid si pater conijcitur in carcerem à creditoribus, & creditores petunt, vt sibi addicatur opponūt sese filij forsam ægeni, & impuberes petūtq; sese præferri, ratione dotis maternæ, & vt pater sibi addicatur, tanquam potioribus iure. pro dote materna, & quod non addicatur creditoribus: hanc quæstionem eisdem argumentis tractare licet, quibus supra. c. 3. tractaui, An vxor petens maritum sibi addici sit præferenda cæteris creditoribus. Nam hic eadē obstat reuerentia, & idem priuilegium (scilicet) quod pater non potest conueniri à filiis, in plus quam facere possit: certè ibi de finiu, vxorem concurrentem cum creditoribus esse præferendam, & idem hic libertissimè definirem, nisi quod ignoro quomodo responderi possit argumento, quod pater non potest conueniri, à filiis: in plus quam facere possit: & sic dispar est ratio creditorum, & filiorum, nam filius non habet ius ad exigendū à patre, nisi quatenus facere potest, scilicet relinquendo ei alimēta: & ultra hoc non habet actionem: at creditor potest accipere omnia bona, &

conijcere patrem in carcerem, & petere, vt sibi tradatur in seruitium: & rectè peti quare cum agitur de addicitione, filius non videtur audiendus, quia eius actio non extenditur ad id. Sed replicabis, etiam vxor non potest conueniri maritū, nisi in quantum facere potest. l. maritum. ff. solu. matr. & tamen docuisti. c. 3. præferendam cæteris creditoribus, & maritum sibi non creditoribus ad dicendum: sed responde quod cū vxor viuo marito petit, se præferri pro dote, & vt maritus qui ad inopiam peruenit, sibi illā restituat, exigit à marito (spreto priuilegio) ne conueniatur ultra quam facere potest, nā hoc casu maritus illo non gaudet, iuxta communem opinionem relata ibi nu. 12. hoc autem in filijs deficit, quare in eis (licet satis proclinatus) non possum iuxta iuris regulas idem definire, cum eorum actio, adeo limitata sit.

44 ¶ Vnus tamen est casus perpetua memoria dignus in quo filius præferetur creditoribus, & patrem ab eorū manibus liberabit: scilicet, quando filius est valde inops, & nō habet vnde se alat, hoc enim casu potest patrem rigidè excutere, & pater non habet priuilegium ne conueniatur ultra quam facere possit; quoniam ordinata charitas incipit à se ipso. l. p̄fes. C. de seruit. & aqua lib. 11. & quia præferendus, qui tractat de damno euitādo. l. verum. §. si. ff. de minor. & magis fauendum est repetenti. l. matrē. ff. ad Velleia. l. qui filium. §. Sabinus. ff. eo. titulo. Quibus rationibus in filio petente dotem matris, ita definit Bald. in l. si quis crediderit in prima lectu. in fin. ff. de pact. & in vxore inope quod repetat ad viuum, & maritus nullo gaudeat priuilegio, notat Baldus, & Guilielmus ibi: Bartolus in l. maritum num. 4. & ibi Alex. col. finali, testatur hanc communem. ff. solu. matrim. Ias. in §. item si de dote nu. 10. Insti. de actio. & ibi Faber. & Angel. Iacobus, & Rayn. in l. si maritus. ff. eo. tit. Cur ergo filius possit patrem ad viuum exigere: certè si pro dote matris, vel pro alia re habet, potius ius, quā cæteri creditores poterit petere patrem sibi addici, & optinebit: nam tradendus primo est ei, qui potius ius habet, & melius est, vt operis suis alat se, & liberos (pignora charissima) reponendo debitum, quam vt seruiat creditori, & hic nulla est ignominia: quia hoc est officium patris, & filius protestabit se (quatenus de iure licet) nō petere, neque velle, vt pater portet torquem ferreum.

ferreum. Hic adde alias fortissimas rationes adductas: & hoc casu pater coniectus in carcerem, ad petitionem creditorum, soluetur è vinculis, si dicat se velle cedere bonis, vt nostri Hispani præpostere dicūt, & tradi potiori creditori: nam cum filius sit potior, tradetur ei, donec operis satisfaciat doti, & sic effugiet carcerem. Neque obstat, quod filius non potest conijcere patrem in carcerem, fateor sed hic filius non conijcit patrem in carcerem, sed liberat eū à carcere, in quam coniectus fuit à cæteris creditoribus, nam si filius non concurreret cum alijs creditoribus, non esset audiendus petens patrem sibi addici: nam, non potest patrem conijcere in carcerem, vt dixi nu. 43. & qui non potest conijci in carcerem, non patitur dispositionem huius legis, vt docui. c. 3. num. 2. Hæc opinio æquissima est, sanctissima & valdè pia: durissimum enim est patrem seruire, vt reponat debitum extranei, & non, vt reponat debitum filij inopis, forsam infantis, qui potius ius habet pro dote matris, an non melius est, vt soluat filio potiori creditori: non minus dedecorosum laborare, vt alas filium, quā, vt alat dominum extraneum: non melius tractabitur à filio, quam ab extraneo, non debet filio, potius quā extraneo.

45 ¶ Sed, an ad hæredem patris spiritualis transeat beneficium, ne conueniatur ultra quam facere potest; certè non transit, quoniam, hoc beneficium personale est, & ad hæredem non transit. l. maritum. cum l. sequenti. ff. solu. matr. l. & si fideiusfor. ff. solu. matr. vbi, quod non transit ad fideiusforem, non transit ad hæredes mariti, vt in. d. l. maritum. & in. d. l. & si fideiusfor. intellige hoc de hærede mariti, de hæredibus extraneis, non de filiis, nam ij gaudent eodem priuilegio, vt in. l. etiā, & ibi Alex. ff. solu. matr. & in. l. alsiduis. C. qui potio. in pig. habe. glo. in. d. l. maritum, & ibi Bart. col. si. nu. 5.

46 ¶ An autem hæres vxoris extraneus, teneatur idem priuilegium deferre marito, etiā si matrimonium sit solum, vide Arctin. in. d. l. alia. §. elegantè, & ibi DD. generalitèr tamen, si persona que agit sit mater, non potest conueniri filios, eiusdem matrimonij in plus quam facere potest. Nam, filius, à parentibus non potest conueniri in plus quam facere possit, si tamen maritus habeat filios ex alio matrimonio, & vxor aduersus eos agat, non habent priuilegium

patris. l. etiam, & ibi Alex. & DD. ff. solut. matrimo.

47 ¶ Nunc tractemus de liberis, an in carcerem pro ere alieno conijci possint, à parentibus. Et quidem non possunt: filius enim, non potest conueniri à patre, vel matre, in plus quam facere possit, & idem in omnibus descendantibus probatur in. l. 1. titulo 15. partita. 5. Vnde, cum non teneantur in plus quam facere possunt, non possunt à parentibus conijci in carcerem; vt in filio non soluente matri dotem, notat Bald. in. l. liber captus. in fine. C. de capti. Rodericus in. l. 2. tit. De los gouernos. col. 3. vers. quā legem. Et licet ij loquantur, quando filius conuenitur à matre pro dote, idem intelligendum, in cæteris causis, ex quibus matri, vel patri debeant: nam regula. l. 1. tit. 15. part. 5. est generalis, imò est expressum in. d. l. 1. ibi. Si fuisse filio. o algunos de los otros descendientes, que ouiesse algo, à dar à alguno de aquellos de quien descendiesen. Nam, ascendentiibus masculis non est restituenda dos, que non conuenit masculus, vt dixi in tractatu de non meliorandi filia. capite. 16. numero. 9.

48 ¶ Hoc est lecto notatu, & memoria dignū, quoniam de iure Ciuili videtur esse, de mente doctorum, quod filius potest ab ascendentiibus exigi, in plus quam facere possit, nisi sit, in causa dotis, imò, & in causa dotis dicūt, quod nepos, & pronepos, possunt conueniri, in plus quam facere possit: quoniam priuilegium mariti, ne conueniatur, ultra quam facere possit, transit secundum eos solum ad filios eiusdem matrimonij, vt in. d. l. etiam. ff. solu. matr. Regia. l. 3. tit. 11. part. 4. ibi, su madre, & est communis teste Alex. in. l. sed hoc ita. §. quod autem. num. 7. ff. de re iudi. Bartin. l. 1. C. de priuileg. dot. Bal. in rubr. eo. tit. Cin. Bart. & Bal. in l. alsiduis. C. qui potio. in pig. habe. Nepotes autem, non sunt ex eodē matrimonio, quā ratione istam sententiam probat Angel. in. d. l. etiam, & cum eo transeunt Imol. Paul. & Rom. teste Alex. ibi. nu. 1. & nu. 3. vers. sed pro concordia, qui eandem sententiam probat, & Ias. in. l. si cum procuratore. ff. de re iudi. per textum in Auth. si quid. C. qui potio. in pig. habe. & quamuis hanc

49 ¶ Sed certè, eorum opinio est prorsus falsa, quoniam mariti priuilegium, transit ad omnes de sobole, autore, Bar. in. l. si cum procuratore. ff. de re iudi. per textum in Auth. si quid. C. qui potio. in pig. habe. & quamuis hanc

- hanc Bartoli opinionem reprobent, Alex. & Iaf. approbantes dictum Angeli: certe opinio Bartoli probatur Iure Regio, quoniam nullus descendens, potest ab ascendente conveniri in plus quam facere possit: non solum pro dote, verum, neq; pro alia qualibet causa, quod est notabile, non solum pro doctrina Bartoli, que loquitur in exactione dotis, in qua est in descendentes peculiaris ratio, scilicet, quod privilegium, quod competit patri, & filijs transit ad nepotes; sed est illa lex multo magis notanda, quoniam generaliter, extra causam dotis disponit, quod descendentes, non possunt exigi in solidum ab ascendentes, quod videtur fumpsisse originem, ex eo quod etiam de Iure Civili.
- 50 ¶ Privilegium, ne maritus conveniatur in solidum competit ei, siue debeat ex causa dotis, siue ex alia qualibet causa, ut in l. non tantum. ff. de re iudi. Ergo cum marito, eademq; patri, etiam extra causam dotis competit hoc privilegium videtur, quod debet transire ad descendentes: arg. d. l. etiam. & arg. l. l. berorum. ff. de verb. signif. Sed adhuc lex Regia est insignis, quoniam d. l. non tantum loquitur, quando contractus, ex quo debitum nascitur contractum fuit inter maritum, & uxorem: at lex Regia ex quacunque causa debitum oriatur, inter ascendentes, & descendentes, etiam si non oriatur ex contractu facto, a parentibus descendentes, non datur ex actio, ultra id, quod descendens facere potest, & etiam est notabilis, quoniam Rodericus solum loquitur in exactione dotis, quam mater exigit a filio.
- 51 ¶ Sed an descendens, filius, vel nepos, possit huic privilegio renuntiare, videtur posse: quoniam ascendens, non debet reverentiam descendenti, & sic cessat dispositio. l. alia. §. eleganter. ff. sol. matrimo. & succedit regula, quod quilibet potest renuntiare suo privilegio. l. penult. C. de pact. Non obstat, quod videtur res inhumana, filium exigi a patre, in plus quam facere possit: quoniam etiam videtur inhumanum, ut pater possideat omnes res, quae ad filium pertinent, atque etiam dotem, quam vxor filio dat; nihilominus tamen admittebatur de Iure Civili. l. i. C. de bon. quae libe. Deinde lex ita confidit de patre, ut semper videatur facere, quod filio melius, & utilius est, ut late dixi in tract. de non mor. dotis ratio filibus. c. i. num. 1.
- 52 ¶ Neque obstat, quod pater tenetur alere filium, & quod ita ratione euitadi, circuitus expediat, ne exigit in solidum a filio: cui alimentum, post solidam exactionem dare tenetur: non enim pater semper filium alere tenetur, quid enim, si egregius est artifex, qui opificio sibi victum egregie parat? tunc enim, non tenetur eum alere. l. si quis a liberis. in fin. prin. ff. de libe. agnos. immo etiam cessat privilegium eorum, qui non tenentur ultra quam facere possunt. l. maritus in id. ff. sol. matr. & ibi DD. glo. in l. si quis argentum. §. sed, & si quis. C. de donat. Alex. in l. maritum. col. 2. versic. 1. §. ff. sol. matrimo. Deinde, quid si ei utilius, est dare filio alimenta domi, ex re sua; quam relinquere ei alimentum extra domum suam. Postremo etiam, si pater filium immodice premat, semper boni viri credunt patrem aliquid filio forsam profuso utilissimum machinari.
- 53 ¶ Quando autem cadat obligatio inter patrem, & filium, vide DD. in l. frater a fratre. ff. de condit. indeb. l. i. tit. 1. §. l. i. tit. 5. & l. i. tit. 20. par. 2.
- 54 ¶ Nunc de vxore dicamus. Et quidem non convenit virum, in plus quam facere possit, siue agat actione de dote, siue alia. l. non tantum. ff. de re iudi. §. item, si de dote. Instit. de actio. l. i. tit. 1. §. par. 5. l. ex diuerso. ff. sol. matr. declarat Alex. in l. non tantum. num. 8. ff. de re iudi. quare non potest illud pro debito conijcere in carcerem, ut dixi c. 3. num. 2. An autem cum vxor agit adversus maritum petendo constante matrimonio dotem propter inopiam viri, an vir gaudeat privilegio, ne exigatur in plus quam facere possit, dixi dicto. capit. 3. numero. 1.
- 55 ¶ An autem maritus habeat hoc privilegium, etiam si extraneus quippiam agat pro dote vxoris, vide l. si prior, & ibi glo. & Bar. ff. sol. matr. tex. in l. Nessenius. ff. de re iud. & l. si extraneus. ff. de iure doti. Alex. in l. maritum. in duodecima fallentia. col. 1. ff. sol. matr.
- 56 ¶ Deniq; vide Bart. & Alex. in d. l. maritum, ubi proponunt viginti limitationes, in quibus maritus conveniatur ab vxore in plus quam facere possit, vide eos, & Iaf. in d. §. item si de dote. non enim est animus antiquorum dicta referre, nisi sit addendum aliquid luce, vel copia commendabile, & ibi vide quid si sit artifex, vel opifex. An autem vxor, si maritus conijciatur in carcerem,

rem ab alijs creditoribus, possit petere se preferri, & ut maritus sibi tradatur in servitium dixi latissime. c. 3. supra. * Sciendum autem, quod sicut maritus non potest conveniri ab vxore in plus quam facere possit: ita neque vxor potest in plus conveniri a marito. l. non tantum. in fine. ff. de re iud. l. i. titulo. 1. §. partita. §. quod æquidem satis suadet.

57 ¶ Nunc de focero dicamus, & quidem si constante matrimonio, gener ab eo petit dotem, non tenetur in plus quam facere potest. l. sicut cum lege seq. ff. de re iudi. de quo vide. l. penultimam. ff. de iure doti. quod procedit, etiam si soluto matrimonio nurus exigit dotem, a focero patre mariti sui. l. rei iudicate, in fin. ff. solut. matrimo. de qua re legendi doctores in dictis locis, qui rem declarant, & latius tradunt Iaf. Plat. Ang. & Zasius in d. §. item si de dote. Instit. de actio. Illud tamen est plus quam notum, & memoria dignum, quod si focer dotem promiserit sciens eam prestare non posse, quod tenebitur in plus quam facere possit, textus celebris. in l. pen. ff. de iure doti. videtur enim deceptisse generum, & dolus, vel malitia foceri faciunt amitti hoc privilegium d. l. pen. & in cæteris qui habent idem privilegium, probatur in l. sed hoc ita. in fin. ff. de re iudi. l. etiam. §. licet. ff. sol. matr.

58 ¶ Sed est animadvertendum, quod si focer decipiat generum nocebit ei, quoad hoc, ut ipse focer exigatur in solidum (omisso privilegio) non tamen nocebit filijs, vel filiabus suis: ex quo elicitur, quod si focer promiserit filiae dotem, ex qua resultat melioratio adversus legem. 101. condita in conventu Madritensi, anno. 1534. que habetur. l. i. tit. 2. lib. 5. Recop. certe, etiam si pater deceperit generum, non ideo melioratio rata erit, neq; cæteri filij, vel filiae præiudicabuntur in legitima: non enim quis aliterius dolo prægrauari debet. c. nemo debet. de regul. iur. in. 6. neq; propter delictum patris, filij debent puniri; hanc sententiam multis argumentis probavi, in meo tractatu de non meliorandis dotis ratione filiabus. c. 32. numero. 1. 3. vers. illud tamen: sic licet consensus filiorum, illis præiudicet, & faciat valere constitutionem dotis, ex qua resultat melioratio, intelligitur quod præiudicat his, qui consenserunt non alijs, ut dixi in d. tractatu, cap. 10. num. 89. vers. notandum: ex quo elicitur, quod dolus patris, debet sibi solum nocere, ita, ut exigatur in solidum, non tamen

præiudicabit filijs, ita, ut melioratio rata maneat.

59 ¶ Meminisse tamen oportet, an gener soluto matrimonio, possit in solidum exigere focerum in solidum, etiam si dolum non commiserit. Item, an si commiserit dolum, possit exigi in solidum matrimonio constante. An vero debeat expectari, ut matrimonium solvatur; longa est vixta inter nostros, vide Bartol. Angel. Alexand. & Iaf. nu. 4. in l. sicut. ff. de re iudi. Alex. late rem excipientem, ibidem. & in l. rei iudicate, in principio. num. 9. ff. solut. matrimo. gloss. Bartol. & DD. in l. ex diuerso. ff. eodem titulo. Iaf. & DD. in §. item si de dote. Instit. de action.

60 ¶ Item, an extra causam dotis habeat hoc privilegium focer mariti, & focer mulieris, uniformiter, vide Alex. & Iaf. post alios in d. l. sicut idem Alex. in l. rei iudicate, col. pen. ff. sol. matr. & an sit differentia inter eos, vide Alex. n. d. l. sicut. col. penul. & ibi Iaf. Ex his liquet, quod focer non potest conijci in carcerem in casibus, in quibus gaudet privilegio, ne conveniatur ultra quam facere possit, ut dixi. Socer tamen, quando dos non sufficit, nisi pro alimentis matrimonij potest exigi in solidum. Cin. & Sal. in l. ubi adhuc. ubi Sal. in §. ita tamen. col. 2. vers. iuxta. & ibi Fab. C. de iur. doti. Cap. de dote. 3. part. q. 66. & in vxore, & filijs dicam infra.

61 ¶ Sed, an focer renuntiare possit suo privilegio, certe non magis videtur posse, quam pater: focer enim, parentis loco habetur. l. quia. ff. sol. matr. ideo, non minus punitur gener occidens focerum, quam filius occidens patrem. l. i. 2. tit. 8. par. 7. immo, non solum pater, sed dominus optimo iure appellatur: quare (cum natura dictate) patris locum obtineat videtur, quod sicut pater non potest renuntiare iura, neq; focer possit. Hæc opinio civilis est, prudens, æqua, & recte rationi congruentissima, absurdum enim est focerum (hoc est alterum patrem, qui filium (hoc est) viscera sua genero copulavit: duci ab eo in carcerem, & ad mortem (sublati alimentis) adigi: nam, quibus propter reverentiam hoc privilegium conceditur, eius generis sunt, ut etiam si ipsi velint, non satisfiat publicæ honestati, si minus honorifice tractentur: hoc si focer malitia vacet, nam si accederet malitia, exigentem ab eo in solidum, etiam constante matrimonio reiecta opinione eorum, qui dispositionem. l. penultimam. ff. de iure doti interpretantur.

- pretantur, non habere locum, nisi soluto matrimonio inter filiam, & generum, vt per Alexandrū, & Iaso. supra citatis: quod mihi durissimum videtur, quidem prodest ex: gere in solidum, cum matrimoniū iam est solutum, cessatq; forsam præcipuū onus sustinendi onera matrimonij? (scilicet vxor.)
- 62 **¶** Illud tamen simpliciter verum est, quod ex generali legum renuntiatione, vel iuramento, non videbitur focer suo priuilegio renuntiasse: ex his que dixi in patre. Item, illud est verum, quod fideiussor foceri, nō poterit opponere eius priuilegium. l. verum. ff. pro foci. l. & si fideiussor. ff. de re iudi. quod verum in fideiussoribus omnium, idem habent priuilegiū, vt ibi probatur.
- 63 **¶** Sed de focijs nunc dicamus; & quidē socius, siue sit omnium bonorum, siue vnus rei socium non conuenit in plus quā facere possit, pro re procedente ex causa societatis. l. 1. §. tit. 10. par. 5. Castell. l. 66. Taur. verb. *arragar*. l. sunt qui in id. ff. de re iud. §. sed, & si quis, cum parente, Instit. de actio. optimus textus in. l. verum. ff. pro foci. l. 1. tit. 15. par. 5.
- 64 **¶** Idem in eo, qui ex causa donationis conuenitur. l. inter eos. ff. de re iudi. d. §. sed & si quis cum parente, Instit. de actio. l. 1. tit. 15. par. 5.
- 65 **¶** Cum autem hoc procedat in focijs vnus rei, certē colonus partarius, non potest à domino fundi conijci in carcerem, ratione partis non solutæ, immō, neq; exigitur in plus quā facere possit. Ita nominatim Fulgo. in. l. si merces. §. vis maior. ff. loca. Castell. in. d. loco, sed illud in his peculiare est, quod possunt suo priuilegio renuntiare, quoniam non conceditur propter reuerentiā inherētē persone, sed propter qualitatem cōtractus, nā socij omnium bonorum reputantur fratres lex verū. ff. pro socio. Itē exigi in plus quā facere possit eum, qui ex causa donationis cōuenitur, esset summæ ingratitudinis, & impietatis, q̄ si ipsi renuntiant suo priuilegio, nihil est absurdum, nihil est iniquū, q̄ renuntiationē minus validam reddat: nam cōtra bonos mores non est, vt possimus facere contractū, prout nobis placuerit. l. si cōuenit. ff. de re iudi. ita his rationibus definit Bar. in. l. alia. §. elegantē. col. 1. ff. sol. matr. Alex. ibi. col. pen. nu. 16. ver. reperio, & dixi. c. præced. Cū autē socius nō possit pro causa, societatis conueniri in plus quam facere possit, certē nō poterit capi, etiam si nō det fideiussorem, neq; possideat immobilia, Castellus in. l. 66. Tauri, verbo *de se arragar*, columna finali. * Sed quid si dotaui extraneam, an conueniri tantum debeam, in id quod facere possim: certē non textus est expressus, in. l. penultima. ff. de iure doti. Neque obstat, quod videtur esse mera donatio, vt dixi in meo tractatu, de non melioran. filia. cap. 9. nu. 67. & quod donans non tenetur in plus quam facere possit, quoniam quoad maritum nō est mera donatio, immō, censetur habere dotē, titulo oneroso, ad sustinenda onera matrimonij. l. pro oneribus. C. de iure doti, Bartolus, Alexander post glossam, in. l. Mæuia. ff. sol. matr. Baldus, Roman. & Alexander in. l. si donaturus. ff. de condit. ob causam: & dixi in meo tractatu de non melior. filia. capite. 32. col. 1. num. 1. & nume. 8. & capite. 9. nu. 66. Cinus, Bartolus, Baldus, Salicetus, & Paulus in. l. vna. C. de incf. dotib. Bartolus, Baldus, & Salicetus in. l. si. in princ. C. de iure doti. Socius autem habet hoc priuilegium, siue sit socius omnium bonorum, siue vnus rei. l. verum. ff. pro socio. Item, quiuis habet hoc priuilegium, ne conueniatur vltra quam facere possit, si de ea re pactum fecit. l. si quis crediderit. ff. de pactis.
- 66 **¶** Ex his apparet qui habeant hoc priuilegium, sciendum autem eos omnes, non solum, non esse addicendos creditori, neque detinendos in vinculis, vt dixi supra, c. 3. nu. 2.
- 67 **¶** Verum etiam eis relinquenda alimenta, quibus vitam transigant. l. inter eos in fine. ff. de re iudi. l. in condemnatione. ff. de reg. iur. l. 1. tit. 15. part. 5.
- 68 **¶** Alimenta autem iuxta personæ qualitatem relinquenda, alia enim assignanda nobili, alia ignobili, alia diuiti, alia rustico, duris laboribus assueto. Alijs enim cibis vtitur nobilis, alijs rusticus, & aliter conseruatur dignitas patris, vel foceri nobilis, aliter dignitas rustici. Itaq; vt satisfiat menti legis, quæ rectissima ratione noluit hos exigi in plus quā facere possint, ne scilicet dura patiatur ab his, à quibus nature lege, vel beneficij, vel cōtractus ratione debent expectare gratiā, vel indulgentiā decernitur, ne ad horū petitionē seuerē prematur, durissima autē pateretur, si relictis tantum alimentis nature necessarijs cogentur digni-

- dignitatis suæ pre inopia, iacturam facere, qua ratione verissimū est, hoc verbū *facere posse*, æstimandum iuxta cuiusq; dignitatem, arg. textus, & gloss. in verbo *dignitate*, in. l. nepos Proculo. ff. de verbo. signific. l. tutor secundum dignitatem. ff. de administratio. tuto. gloss. in. l. seruis, Urbanis in verbo, *ex libellis*, & in verbo *cibarijs*. ff. de leg. 3. nominatim, Cepola in tractatu de Imperatore milites deligen. in. 22. præuileg. nobilitatis, Baldus in Rubrica, C. qui boncede. poss. Ang. & Imola, in. l. Nestemus. §. fin. ff. de re iudi. Paulus Citadin. in tractat. de iure patrona. in. 6. parte. q. 7. Ias. qui nominatim loquitur in. §. item si de dote. Instit. de actio. Hippol. in repe. rub. de probatio. col. 5. Corsetus in repet. capit. grandichar. penult. de supplend. neglig. prælat. Afflict. in constitut. Siciliæ, incip. qualitas personæ, col. 2. Aret. Imol. Raph. & Alex. in. l. si maritus in id. ff. sol. matr. Alex. in. l. maritum, col. si. ver. pro intellectu. ff. eo. tit. Diu. Ang. Aret. & Ias. in. d. §. itē, si de dote. Aret. cōf. 17. incip. cōsideratis, col. pen. in. §. dubio.
- 69 **¶** Immō habenda ratio, ne nobilis cogatur solus viuere. Imol. Alex. Areti. & Cepola in locis supra citatis. Abb. in. c. cū adeo, de rescrip. Aret. d. consil. 17. circa fin. Dicit focer o relinquendum, quo se, & ministros alat. Neq; obstat Regia. l. fin. tit. 11. partita. 4. ibi, *Le finque alguna cosa de que bina*: ex qua calumniator potest arguere, parum quidam relinquendum. Nam, lex dicit, *alguna cosa*, quod parum videtur significare: nā verbum *aliquid*, significat particulā, sed certē non nego aliquid re in quendū, sed iuxta dignitatem, nam, q̄ rustico est multum, nobili est parum; & sic secundum qualitatem cuiusq; erit particula. * Sic patrono alimenta præstanda iuxta ipsius dignitatem. l. 1. §. mulier, & ibi gloss. & l. habitatio. §. seruis. ff. de ventr. in poss. mit. glo. in. c. episcopis, in verb. *visu*. 10. q. 2. gloss. in. c. nobis, in verb. *modeste*, & ibi notat Ant. de iure patro. nominatim Rochus in tractat. de iure patro. in verbo, *et utile*, in. 3. q. 1. q. principalis, Paul. Citadin. in eodē tract. in. 6. par. q. 7. art. 4. & Cæsar Læbertinus in eodem tractatu, in. 3. articulo. q. princ. lib. 3. Et in simili Specul. titul. qui fil. sint legitimi. §. 1. col. fin. versi. in summa, Bald. in. c. ad aures. de resc. ipt. Abbas, & Felin. col. 20. in. cap. cum omnes. in gloss. penult. de constitut.
- 71 **¶** Nam mendicitas est consideranda iuxta qualitatem personarum, Zenzel in extrauag. execrabilis, vers. vnde inter cætera, in verb. *qui mendicant*, neq; arbitrator quēquam sanē mētis negaturum, alimenta relinquenda patri auo, & ascendentibus, & vxori, & patrono, & donatori, iuxta dignitatem: alijs quis honos habetur, si tantum, das ne famē pereant, tunc enim vite succurris, non honorificē, sed infamē, & miserē: vita autem, & honor æquiparantur, gloss. in. l. iuxta. C. de manu. vindicta.
- 72 **¶** Sic frater primogenitus tenetur secundū dignitatem, & facultates alere secundo genitos, si ipse in primogenitū succedat hostiē. Ioan. Andr. & Abbas in. c. licet, de voto, arg. l. 1. ff. de tut. & ratio. distrah. Abb. cōf. 12. col. 5. ver. septimum dubium, lib. 1. Guido. deci. 476. Card. Alex. in. c. per venerabilem. §. quod autem. col. 30. versic. postremo ad eandem materiam, qui filij sint legitimi. Socin. consil. 47. col. 2. lib. 3. Francus in rub. de testa. char. antepen. vers. 25. prohibetur, lib. 6. Iacobinus de Sæcto Georgio in. l. cum antiquioribus, col. fin. q. 8. C. de iur. de libe. De qua re, vide que in filio dixi in meo tractatu, de non melio. filiab. c. 8. num. 30.
- 73 **¶** Sed, an hoc habeat locum, in eo qui non tenetur vltra quam facere possit, quia cessit bonis, nam, & hīc non potest vltra conueniri in postea acquisitis. l. qui bonis. ff. de cess. bono. certē, & hīc quoque videtur habenda ratio qualitatis: sed magis strictē, nam alimenta quæ debentur miserationis causa, nō debentur secundum dignitatem Iacobus Arena, & Bald. in. l. si maritus. ff. sol. matr. Lupus in repe. Rubr. de donatio. §. 65. incip. limitabis tertio, num. 51. versi. ad quorum confirmationem. An autem facere possit non æstimandum ex qualitate rei, quā acquisiuit, sed ex quantitate, vt in dicta lege probatur.
- 74 **¶** Quid autem, si postquam cessit bonis ei fuit relicta turris, quæ aureos mille valet: creditores petunt eam vendi, dicentes sibi, tanquam pauperi parvulam domunculam sufficere, ipse vero recusat, allegans se ad habitationem velle eam turrim retinere: quid iuris? certē Bartolus Iuris peritissimus, defendit debitorem, argum. d. l. qui bonis, sed Bal. ibi. col. 2. vers. quidā cessit cōtra sentit: adducēs iniquum esse, vt debitor rusticus eā turrim habitet, in damnū creditoris: si tamē debitor esset nobilis dicit

admittendum: ideoq; rem esse in arbitrio iudicis: sicut enim alij sunt cibi viri nobiliss, alij viri rustici, alter enim, nisi delicatos cibos comedat periclitatur de vita, alter, nisi crassa ædulia proponas, non bene valet, glossa in. l. feruis Vrbanis, in verbo *ex libellis*. ff. de legat. 3. Cepola, & Paul. Citad. in locis supra citatis, & Ias. in. §. item, si de dote, textus in vnum orarium. §. criminis. ante fin. 25. distinctio. vbi peccat venialiter, qui pauperibus delitiosa cibaria preparat, Cin. & Bal. in Auth. ad hec. C. de vsur. Ita etiã alia est domus viri nobilis, alia viri rustici: qua ratione, ego Baldi sententiam probo, vt iudex ex personæ qualitate rem statuatur.

75 ¶ Sed est quæstio, quid si aliqua ex personis, quæ non tenentur vltra quam facere possit, habet pulcherrimã domũ, & nihil aliud ex quo soluat æs alienũ; quæro, an domũ cogatur vendere, vt ex ea æri alieno satisfaciatur, & ex residuo seipsum alatur: æquidẽ, qd nõ cogitur domũ vendere, docet Ang. in. l. 1. C. de legat. vbi testatur se ita consuluiffe: Decius, qui loquitur in donatore, in. l. Diuus Pius, nu. 9. per textũ supra allegatũ, in. l. qui bonis. ff. de celsio. bon. sed cõtraria sententiã vera est, arg. l. qui potest facere. ff. de reg. iur. vbi Dec. nu. 9. & ita docet Imol. in. l. maritus qui in id. ff. soluto matrim. Cuman. in. l. qui bonis, Alex. col. 27. col. fi. lib. 5. ver. itẽ habebat. Ias. in. §. sed, & si quis, nu. 1. Inst. de act. Paul. Mõtepicus in l. Titia cũ testamẽto. §. Titia. cũ nũberet. col. 113. ver. 6. I. quæro. ff. de leg. 2. Tellius in. l. 10. Tauri. nu. 14. ver. respectu. col. 2. ver. vel est, quoniã l. qui bonis. loquitur de bonis acquisitis post celsionem, in quibus magis fauetur debitori, quã creditori. Cũ eo ipso, qd debitor fecit celsionẽ, lex etiã, si abiectissimus sit, cõcedat ei p̃uilegiũ, ne teneatur vltra quã facere possit: quoniam priuatus fuit omnibus acquisitis ante celsionẽ omnibus tantũ linea indumenta sibi relinquuntur. l. 1. titu. 15. par. 5. l. pen. & ibi notatur. ff. de celsio. bono. quæ ratio cessat in nostro casu. Hãc eandẽ opinionẽ tenet Ang. in. d. l. si maritus in id. Nicolaus Neapolitanus, & Bal. in. l. 2. C. qd cũ eo. Bal. in. l. quod nomine, in fine. & in. l. fi. C. qui bonced. poss. Alex. in. l. maritũ. col. fin. ver. sed quid si maritus. ff. sol. matrimo.

76 ¶ Neque obstat, quod cum danda sunt alimenta, non sunt vendendæ possessiones, sed ex redditibus alimenta prestanda. Bar.

in. l. penul. ff. de alimen. & ciba. lega. & dixi latẽ in meo tractatu de decima tutoris. cap. 10. num. 3. & 4. quoniam illud, & regula Bart. in. l. qui bonis non est simpliciter, neq; generalitẽ vera, vt ibi tradit Zaf. col. fin. post Cuman. idem Zaf. in tracta. qualiter maritus condemnatur ad dorem. 4. pagin. quæ inferit in. l. maritum, cum. l. 5. q. ff. solut. matrimo. quoniam illud procedit, quando alimenta debentur ex legato, vel donatione secus, vbi debentur ex titulo oneroso, sicut procedẽte à causa onerosa (scilicet) à debito, quod contraxit, nam, vt illud dissoluatur, & sibi alimenta retineat cogitur domum vendere, argumento. d. l. qui facere potest, ita respondet Alexand. in. d. l. maritum. col. fin. & mihi videtur prudẽs, & æquissima opinio, sufficit enim, vt creditor, cogatur relinquere alimenta iuxta dignitatem. Neque est cogendus, propter iniquissimas nostrorum distinctiones, pecunia etiam sua fraudari, si quidem negẽt illum non posse cogere debitores domum vendere, nam ita intelligenda doctrina Bart. in. d. l. qui bonis, & vide multa quæ congerit Tellius in. l. 10. Tauri. nu. 14. Nã hic alia versatur æquitas, & alia prorsus est ratio, quam in alimentis: nam pater cogitur solũ alere filiũ iuxta quãtitatẽ reddituum, nec cogitur vendere possessiones Aimon. conf. 219. num. 9. lib. 2. secus quando tractamus de satisfaciendo creditori, qui debitori rem, vel pecuniam suam dedit: facit quod scribit Tellius in. d. loco, ver. respectu, quod si ille, cui danda sunt alimenta (putã frater) habeat domũ, magni practij, sed nullius, vel non sufficientis utilitatis ad alimenta; quod cogitur domum vendere, & ex ea sibi parare victum, cum obligatio alimentorum cesset, vbi primũ, quis se operis suis potest alere (vt dixi) non obstante, & quod opere non censeantur fructus, vt dixi in tractatu de decima tuto. ergo, licet veditio domus non sit fructus, cogatur vendere.

77 ¶ An autem, non solum maritus, & parens; verum etiam ceteri alij, qui non possunt conueniri, vltra quam facere possunt; possint opponere hanc exceptionem post sententiam, vide latẽ Bartol. Imol. & Alexand. col. 1. & 2. in. l. lex diuerso. §. si iudicio. ff. solut. matrim. & in. l. Nellesius. ff. de re iudicat. * An autem possint repetere, si soluant in solidum ij, quibus hoc beneficium competit, vide. l. quod nomine. ff. de condiçt.

78 ¶ An autem possint repetere, si soluant in solidum ij, quibus hoc beneficium competit, vide. l. quod nomine. ff. de condiçt.

condiçt. indebi. & ibi Ias. & in. l. ad ægre-gias. ff. de iureiur. Bart. & Alex. col. h. in. l. & ex diuerso. §. fi. ff. de re iudi. Felin. in. c. si diligẽti. col. 6. ver. quartum correlatiuũ. de foro compet. Gomez. in. §. poenales. nu. 30. Insti. de act. ver. & hoc etiã procedit.

79 ¶ Quid autem de filio familiã maiore, an possit pro debito mitti in carcerem, certẽ sic, Bartolius per illum text. in. l. pen. C. de cess. bon. vide Hippol. in practica criminali, verb. attingam, num. 69. Cassan. in cõsuet. Burgund. Rub. §. 2. num. 14. ver. sic. additio. Neq; obstat, qd pater potest allegare sibi tradendum, quia sibi ex legis dispositione debet operas, antequam creditori deberet pecuniam. Sed certẽ filius non debet patri operas artificiales, neque potest ad eas cogi, vt dixi in tracta. de decima tuto. c. 2. num. 1.

80 ¶ Nunc tractemus de fratre, an possit ob æs alienum, detrudere fratrem in carcerẽ, & facere, vt sibi seruiat, si soluẽdo non sit. Mouet quæstionem, quod scribit Bal. conf. 418. lib. 1. quod frater non potest capere fratrem. * Rursus vrget. l. verum. ff. pro soci. vbi inter socios, non datur actio in plus quam facere possint, quoniam videtur esse inter eos quedã fraternitas, qd si haberi pro fratribus sufficit, multo magis sufficiet, vera, & naturalis fraternitas, ad hoc, vt frater non conueniatur in plus quam facere possit; quod nominatim docet Faber. & Ang. in. §. item si quis cum parente. Insti. de act. & vide Ias. sibi, & in. l. sunt qui in id. nu. 4. col. 1. ff. de re iud. qui refert Berrutium hãc opinionem probantem: quod si non potest conueniri in plus quam facere possit, certẽ probata fraternitate videtur soluendus è vinculis, vt dixi. c. 3. nu. 2. & c. 4.

81 ¶ His accedit, quod frater reddimens ab hostibus fratrem egenum, videtur facere pietatis intuitu, & non animo repetendi. Bal. in. l. liber captus. nu. 4. ver. quid de fratre. C. de capti. & in Auth. si captiuus, in fin. C. de Episc. & cleri. hoc p̃sertim videtur verum, quando debitum processisset ex operis; nam opera inter fratres censetur gratuita, Bal. in. c. 1. circa medicũ, ver. & hæc est nobilis, tit. de benefi. fratr. & qual. frat. in benefi. fratr. succedat: * sed verius est, fratrem non soluentem, posse ad petitionem fratris detineri in vinculis, atq; etiam ei esse addicẽdum ad seruitium, potius quam ceteris creditoribus.

82 ¶ Quare apud nos non est ambigẽdũ, quin frater possit in solidum exigere à fratre, atque illum in carcerem ducere, & in seruitium accipere standum est enim regula. Quinimò, neque de Iure Communi, quoniam Alexand. num. 5. & Paul. col. 2. in. l. postulante. ff. ad Trebell. faciunt mentionem, quid si esset statutum, ne frater possit capere fratrem, quasi de Iure Communi secus sit. Quod si frater de Iure Communi, potest capere fratrem: stultẽ asserunt citati, numero. 81. quod frater non exigitur à fratre, in plus quam facere possit. Nam, si hoc haberet, multo magis haberet, quã non duci in carcerem, & quod frater non habeat id p̃uilegium tractat Castell. in. l. 66. Tauri, in verbo *de se arraygar*, col. finali. ver. sed quæro dicitur, Quod intelligendum, nisi fratres sint socij, vt per Castellũ. vbi supra, nam societas sola sufficit, vt supra dixi.

83 ¶ Primò, quoniam frater potest habere in

seruum fratrem suum. l. si minor. ff. de manumissio. l. si ex liberta. C. de lib. cau. quanto magis poterit illum habere in parte sua, nõ tanquam seruum, sed tãquam debitorem; operis debitum reponentem.

84 ¶ Deinde, falsum est fratrem non posse conueniri vltra quam facere possit, gloss. in. d. l. verum. ff. pro socio. & ibi Bar. & Bal. Nicolaus Neapolitanus in. §. item si quis cum parente, Insti. de actio. Castellus in. l. 66. Tauri, in verbo *De se arraygar*, in fin. col. ver. sic. sed quæro, dicitur hic, Zaf. in. §. Sed & si quis, nu. 3. Insti. de actio. qui testatur hanc sententiam esse veriorem, quoniam enumeratæ sunt personæ, quibus id p̃uilegium competit, in. l. sunt qui, cum sequẽtibus. ff. de re iudi. neque inter eas est frater, & quanquam nostri inter se rixentur, distinguentes inter fratrem ex vno latere, & fratrem vtrinque coniunctum, vt refert Ias. in d. §. sed, & si quis. Tamen Iure Regio videtur expeditum, quod fratri nõ datur hoc p̃uilegium, ita probari videtur in. l. 1. titulo. 15. parti. 5. ibi, *Fueras ende, si tal debdor como este, fuisse padre, o abuelo, o alguno de los otros ascendientes que ouiesse de dar algo, o alguno de aquellos que descendiesse de ellos, o si fuisse hijo, o alguno de los descendientes, que ouiesse algo a dar a alguno de aquellos de quien descendiesse.* Nota hoc p̃uilegium solũ dari inter ascendentes, & descendentes: frater autem, non descendit à fratre.

85 ¶ Quare apud nos non est ambigẽdũ, quin frater possit in solidum exigere à fratre, atque illum in carcerem ducere, & in seruitium accipere standum est enim regula. Quinimò, neque de Iure Communi, quoniam Alexand. num. 5. & Paul. col. 2. in. l. postulante. ff. ad Trebell. faciunt mentionem, quid si esset statutum, ne frater possit capere fratrem, quasi de Iure Communi secus sit. Quod si frater de Iure Communi, potest capere fratrem: stultẽ asserunt citati, numero. 81. quod frater non exigitur à fratre, in plus quam facere possit. Nam, si hoc haberet, multo magis haberet, quã non duci in carcerem, & quod frater non habeat id p̃uilegium tractat Castell. in. l. 66. Tauri, in verbo *de se arraygar*, col. finali. ver. sed quæro dicitur, Quod intelligendum, nisi fratres sint socij, vt per Castellũ. vbi supra, nam societas sola sufficit, vt supra dixi.

86 ¶ Neque obstat Bal. d. conf. 418. quoniam loquitur

loquitur de fratre capiente fratrem, propria auctoritate. Rursus non obstat. l. verū. quoniam inter socios est communicatio facultatum (præter fraternam amicitiam) & hæc communicatio facultatum deficit inter fratres, non obstat opinio Fabri, quoniam falsa est.

87 ¶ Non obstat, quod frater videtur donare, quoniam frater non videtur donare fratri operas, neq; pecuniā, vt latissimè dixi in meo tractatu de decima tutoris, capite. 5. col. 2. nu. 5. cum sequentibus.

88 ¶ Non obstat, quod tradit Bald. in l. liber captus, quoniam ibi est peculiaris casus, in quo frater videtur expendere pro fratre animo donandi, scilicet quādo illum ægentē, & facultatibus destitutum reddem ab hostibus, sicut etiam dicimus, quod frater dotans sororem, videtur facere animo donandi, vt prolixè tradidi in meo tractatu de non meliorandi filiabus. capit. 12. numero. 10.

89 ¶ Sed est quæstionis, an hæres fratris capi posset, si statutum diceret, ne frater ob es alienum caperetur, & certè Alex. in l. postulante. num. 5. ff. ad Trebell. dicit, quod tūc, neq; hæres fratris capi posset. Sed aduersus Alex. rectius pronūciat Vasquius hæredē capi posse in tract. de successio. lib. 1. §. 6. num. 44. Nam nulla alia potest esse ratio huius statuti, qua fraterna pietas, que cessat, quoad hæredē fratris: certè opinioni Vasquij libenter accedo, ex eius ratione, & comprobatur efficacitèr, quoniā licet lex concedat, ne maritus exigatur vltra quam facere possit, id non admittit in eius hærede, vt dixi num. 45. immò, neq; in filio, nisi sit filius natus ex eodem matrimonio, vt dixi num. 48. & certè Alex. in d. l. postulante. num. 5. & Paul. ibi, qui prius quæstionem tetigit, nō asseuerant rem, tantum enūtiānt quid alij dixerint, & remittunt se adnotata per glosam, & Bart. in l. post diuortium.

S V M M A.

1 **P**ER sententiam acquiritur ius Fisco, cui multa applicatur, & iudex eodem die, sententiam mutare non potest.

2 Iudex ob inopiam condemnati eximit debitorem, à necessitate seruiendi, & remittere potest multā.

3 Multa parti applicata pro suo interesse, non potest à iudice remitti.

4 Poenā Fisco applicatā, nō potest iudex remittere.

5 Antesententiam, & ex iusta causa iudex poenam potest minuere.

6 Multa semel remissa, ob paupertatem, etiam si debitor multa perueniat ad pinguiorē fortunā, exigere non potest.

7 Clericus valetudinis causa excusatus, à recitatione horarum, si postea conualescat, non tenetur refarcire.

8 Iudex potest remunerare capiētes latrones ex multis, ad Fiscum pertinentibus.

9 Inopes non soluunt tributa, nec collectas, sed solū tributa personalia.

10 Tributa que inopes non soluunt, an eorum solutio pertineat ad alios diuites.

11 Vassalli, licet pluries iniqua, vel iniusta seruitia præstiterint, non coguntur, inuiti ad eorum præstationem.

12 Subditi (etiam clerici) possunt cogi ire ad bellum, in repentino periculo.

13 In timore publico, & improviso, tenetur Ecclesia Principi contribuere.

14 Pro reparatione menium, an teneantur subditi contribuere.

¶ An iudex possit eximere à necessitate seruiendi eum, qui debitor est ratione multa, vel eum, qui debet ratione tributi.
Cap. XVIII.

1 **Q**Uæro deinde, quid si debitū, procedit ex multa, à iudice imposta: an talem debitorem præ inopia solvere non valentem, iudex eximere possit à necessitate seruiendi. Mouet quæstionem, quod per sententiam acquiritur ius Fisco, cui multa applicatur, ita, vt iudex, etiam eodē die sententiā suam mutare non possit. l. Paulus. ff. de re iudi. l. Iulianus, verum debitorem. ff. de condict. indebit.

2 ¶ Verius tamen est iudicem ob inopiam, damnati posse, eximere debitore; à necessitate seruiendi, & remittere ei multā. l. illicitas. §. si. ff. de offi. Præsi. glos. in cap. sicut dignum. de homi. & in cap. si res. 14. quæst. 6. & in l. in multis. ff. de appellat. cum olim. in. 2. de appella. Bald. in cap. at si clerici. col. 4. verfi. quæro nunquid episcopus. de iudi. qui citat textum in l. eos. C. de modo multæ. notat Bart. Paul. & Roman. & Iaf. col. fin. in l. 1. in fine. ff. si quis ius dicen. non obtempe. & in l. illicitas. §. fin. ff. de offic. Præsid. & in l. iudex postea quam. ff. de re iudi. Iaf. in l. si quis id. quod col. 3. verfi. quarto limita. ff. de iurisdic. omni.

omni. iudi. & ibi Orosius. Abb. in cap. nisi. de offi. de lega. Felin. in cap. quaiiter, & quando el. 2. §. fin. col. 7. verfi. quinta causa de accusa. Angel. Aretin. in tracta. maleficio. in verbo Quia iudex videns quod inquisiti non comparent. col. 8. ver. quæro an continuatū. Fab. in l. fi. C. de modo. multæ. textus in cap. cum tu. de vsur. nam inanis est actio, quam inopia debitoris excludit, & sic Fiscus conueniri non potest, cū sua nihil interfit, neq; enim sunt bona ex quibus multam exigat. Hoc tamen verū est, in multa Fisco applicata, quæ per iudicem potest ob paupertatem remitti.

3 ¶ Secus si multa esset applicata parti, pro suo interesse, illa enim remitti non potest. Bald. in l. rescripta. in fine. C. de precib. Imper. ofer. glo. & DD. in l. venia. C. de in ius vocan. Lucas Penna. in l. prædia. col. 18. verfi. 26. C. de loc. prædio. ciuil. lib. 10. Alber. in l. quicūq; col. 2. verfi. præterea hic, & col. fin. in princ. verfi. item oppono, quod remitti. C. de seru. fugi. Barba. confi. 11. col. antepen. verfi. capio nunc.

4 ¶ Secus si non sit multa, sed poena; nam non potest per iudicem remitti, vt notant DD. in dictis locis. Poena enim est, quæ imponitur à lege: multa quæ ad arbitriū iudicantis, ex cōtumacia, vel ex alia simili causa imponitur, vt notant Doctores in l. si qua poena. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris.

5 ¶ Iudex tamen, ante sententiam bene potest ex iusta causa minuere poenam. Bart. in d. l. illicitas. §. si. de offi. Præsid. Felin. in d. cap. qualiter, & quando. Iaf. in l. si quid id quod de iurisdic. omni. iudi. latè Tiracquel. de poen. temperan. in princ. vbi innumera citat loca.

6 ¶ Multa autem semel remissa, ob paupertatem damnati, non potest ab eo amplius exigere, etiam si perueniat ad pinguiorē fortunam: vt probatur in d. l. illicitas. §. si. & ibi glos. Bart. Ang. & DD. notant: præcipuè Bolognin. in secundis interpretationibus tex. in l. sed vnus. §. si ante. ff. de iniur. & ibi. Ang. & Alber. Guilielmus Cugneus, & Bald. in l. fin. ff. de in ius vocand. Bald. in l. si acceptam. quæst. 24. C. de vsur. Paul. Rom. & Iaf. col. 6. post medi. verfi. tertio collige. in d. l. si quis id quod ff. de iurisdic. omni. iud. Barba. in c. Odoardus col. 3. verfi. nota quod exceptio. de solut. Felin. in c. ad liberandum col. 2. verfi. sed declara istam regulam. de Iude. facit quod

scripsi. c. 8. quod si minoris ætatis ratione, quis semel ab addictione excusatus fuerit, non potest in seruitium peti, etiam si postea ad robur virile perueniat.

7 ¶ Sic qui valetudinis ratione excusatur, à recitandis horis canonicis non tenetur refarcire, etiam si postea conualescat, vt probat Lupus in rub. de donatio. fo. 45. col. 5. verfi. ad cuius in parvis. Cessante tamen inopia damnati, iudex multam Fisco applicatam, non debet in alium vsum conuvertere. l. precibus. §. providentibus, & ibi notant Bart. & Lucas Penna. C. de cano. largi. lib. 10. l. duos in fin. C. de suscep. & archa. eo. lib. Potest tamen multā ad Fiscum pertinentem donare causa remunerationis. l. Diuus. ibi, vel si quid fortiter. ff. de bon. damna. l. in multarum. C. de mod. multæ. Rom. in repet. l. si vero. §. de viro in. 48. fallentia. ff. solu. matrim.

8 ¶ Vnde iudex potest ex multis, ad Fiscum pertinentibus, remunerare eum qui latronem, vel aliū rei publicæ perniciosum cepit, vt scribit Bart. post Guilielmū Cugn. in l. 1. in fin. princ. ff. de iust. & iur. Barto. in l. illud. C. de præb. sala. lib. 10. Bald. in l. programma. col. 2. verfi. pone, quod Præfes. C. commi. vel epistol. Barba. in tractat. de præstantia. Cardin. in. 1. part. q. 3. col. 6. ¶ Quid tamen, si quis debet, ex eo quod est vassallus, an sit addicendus creditori: videtur quod non, quoniam debens tributū, non debet in carcerem conijci, vt docui. c. 13. nu. 6. Qui autem, ob æs alienum, non potest conijci in carcerem, non est addicendus creditori, vt docui. c. 3. num. 2.

9 ¶ Deinde qui est inops, nō tenetur solvere tributum, neq; collectam, nisi tributum sit personale. l. cura. §. inopes. ff. de mune. & hono. Bald. in l. etiam col. fin. C. de execu. rei iudi. Roland. conf. 66. à nu. 20. lib. 1. Decius cap. 1. num. 215. de proba. Bald. & Ifernia. c. 1. nu. 55. quæ sint regal. vbi tractat, quid si inops, artifex sit, an teneatur solvere tributum: nā collecta, pro modo facultatum imponēda, Salic. in l. leges C. qui bon. cede. poss. & imponitur personæ propter rem. Bald. in l. vna. num. 44. C. de sententijs. Quibus rationibus manifestum est, eum qui debet tributum, vel collectam, non esse ea ratione addicendū creditori, si inops sit. Quare, cum apud nos deducitur in quæstionem, an quis sit nobilis, qui impungat eius nobilitatem facit articulum; quod si non solvit tributa, non fuit

ex nobilitate, sed ex inopia. Illud enim in proverbum apud nos abiit, *Al que no tiene, el Rey lo haze franco*. Quod intelligendum quando Regi debetur tributum, si tamen debitum ex alia causa procederet, tunc inopia non liberaret debitorem Regis, vel Fisci, idem enim liberatur debens tributum, quoniam inops nunquam fuit obligatus ad tributum: at si inops obligatur, iam semel radicata obligatione, certe servire Regi tenetur, sicut privato, ut docui. c. 13. nu. 20. & ita sunt intelligenda, quae ibi dixi, ubi late tradidi quomodo exigendi sunt debitores Fiscales.

10 **¶** An autem tributum quod inopes non possunt praestare, pertineat ad reliquos, qui facultatibus valent, vide Bart. distinguendum in l. semel. C. de apoch. lib. 10. & in l. 2. C. de oper. publi. late Mauric. qui alios citat in repet. l. 1. C. quo loco mul. mun. sub. sole. lib. 10. fol. 284. doctores in l. sicut per textum, ibi. ff. quod cuiusq; vniuer. nomi. tributum tam personale tenebitur praestare vassallus, etiam si inops sit, quare cum moris sit, in aliquibus Hispaniae regionibus, ut vassalli qui praedia ab antiquissimo tempore, a veteribus dominis acceperunt; certas quasdam operas, dominis suis praestare teneantur: certe non excusabuntur paupertate. l. cura. §. inopes. ff. de muner. & honori. Si tamen dominus, ratione huius obligationis, iniquas operas, vel iniusta seruitia exigat, certe vassalli poterunt appellare Regis aequitatem, ne iniue grauentur, ut tradit Alvaro. post Specu. in c. 1. col. 5. apud quem vel quos controuer. fecudi. Quo casu dominus, non potest esse iudex, sed ad Regia tribunalia recurrendum Specul. tit. de feudis. §. nunc dicamus verbi. caeterum. Bald. in cap. 1. col. fin. de capi. qui cum vendi. Oldrald. conf. 234. incip. factum tale est.

11 **¶** Quinimo, licet pluries iniqua, vel iniusta seruitia praestiterint, non sunt cogendi ad eorum praestationem; quia praesumuntur metu extorta. Bald. in tit. de pace constantie. in verbo *passiones*. Quibus congruit quod scribit Ioann. Andr. in cap. praesenti in nouella de offi. ordina. in. 6. & in c. cu singula. de pben. eo. lib. glof. Ioan. Andr. & alij in c. cu. A postolus. de censibus. eo. lib.

12 **¶** An autem subditi, in repentino quodam periculo, possint cogi ire ad bellum, vide Abb. in cap. sicut de iure iur. quo casu etiam clerici tenentur ad custodiam murorum,

cap. pervenit, & ibi DD. de immu. ecclesi. Bart. in l. si. C. de cursu publi. lib. 12. Ias. in l. placet. col. 3. C. de Sacrosan. ecclesi.

13 **¶** Et an, in timore publico, & improvise ecclesia teneatur Principi contribuere, vide in cap. sicut de iure iur. late Lucas Penna in l. 2. & 3. C. quibus mun. vel praestatio. nemi. se excusa. liceat. lib. 10. late Guillelm. Benedic. in cap. Raynuntius. verbo *uxorem nomine Adelasia*. nu. 1036. Afflic. qui limitat, & declarat, in praef. constit. Sicil. quaest. 17. Cassan. in consuetud. Burgund. rub. 1. §. 4. nu. 23.

14 **¶** An autem subditi teneantur contribuere, pro reparatione meniu vide Rebutum in l. 1. C. de civib. vrb. Alexand. lib. 11. Guidonem Papae consil. 11. qui citat. l. turres. & l. omnes provinciarum. C. de oper. public. & singul. §. 64. Ias. in l. diuortio. §. impendia. ff. sol. matrim. Angel. in d. l. turres. vide eos, nam aliter Rebutus aliter ceteri sentiunt.

S V M M A.

- 1 **¶** Aegritudo solvit obligationem praestandi operas impositas ex delicto, licet delictorum castigatio ad publicam utilitatem spectet.
- 2 **¶** Licet iure Regio debitor inops creditori addicatur, ut serviat; si tamen morbo perpetuo laboret debitor, nullas tenetur praestare operas.
- 3 **¶** Famulo aegrotanti, an debeatur salarium, & nu. 4.
- 4 **¶** Operas praestare, aut servire paria sunt.
- 5 **¶** Debitor morbosus, a carcere liberatus, an si convalescat, possit iterum capi, & nu. 15.
- 6 **¶** Sententia diffinitiva, qua debitor ab additione creditori liberatur, si transiit in rem iudicatum, non potest reuocari.
- 7 **¶** Mulier inops cui desertur: quarta pars iuxta Authent. praeterea. C. unde vir, & uxor, non amittit eam, licet postea fiat dives.
- 8 **¶** Beneficium ratione dignitatis concessum, non amittitur finita dignitate.
- 9 **¶** Filius per deportationem liberatus a patria potestate, non reincident in eam, etiam si restituatur in patriam, cessetq; deportatio, quae illum a patria potestate eximebat.
- 10 **¶** Concessum propter laborem, finitur eius privilegium labore finito.
- 11 **¶** Excusatus ratione minoris aetatis, non tenetur factus minor, & nu. 17. & 18.
- 12 **¶** Lex potius fauet reo, quam accusatori.
- 13 **¶** Cessante causa absolutionis, cessat absolutio.
- 14 **¶** Excusatus semel ratione numeri liberorū, non amittit privilegium, etiam si post haec filij moriantur.
- 15 **¶** Laborans morbo insanabili, soluitur a carcere; etiam non dato fideiussore.

¶ An debitor sit liberandus, a dispositione huius legis, si aduersa valetudine prematur: **¶** An debitor morbi ratione possit eximi a carcere, absque fideiussore. Cap. XIX.

Solent carceris sordes (praeter molestiam) aduersam valetudinem gignere. Quare, non in frequentem dubitari solet, vtrum parcendum sit debitori perpetuo, forsam morbo afflicto. Et certe parcendum est: textus est insignis, in l. in metallum. ff. de poen. ubi probatur, quod ille, qui ratione delicti, cogitur operas dare, excusatur, si praematur aduersa valetudine.

1 **¶** Cum ergo, aegritudo solvat obligationem praestandi operas impositas ex delicto (licet delictorum castigatio spectet, ad publicam utilitatem. l. congruit. ff. de offi. Praesid.) Quanto magis praestabit, ne debens operas ratione a ris alieni, cogatur eas praestare, si aeger sit. Deinde hic adferre licet argumenta, quibus senem decrepitem defendi capite. 7. nu. 4. nam senecta morbus, est insanabilis.

¶ His congruit textus expressus in l. libertus, qui post. ff. de ope. libertorum: inquit lex. Libertus, qui post indictionem operarum valetudine impeditur, quominus operas praestet, non tenetur, neque enim videri potest, per eum stare, quominus operas praestet. Idem probatur. in l. interdum. ff. de oper. liber. ibi: Nam, dum languet libertus, patrono opere pereunt. Idem probatur in l. opere. ff. de re vfufruct. leg. ibi, Quare, si post operas praestatas aeger esse seruus coeperit, legatario peribunt. His suffragatur. l. munerum. §. Camelelasia. ff. de muner. & honoribus, ibi: Corporis ministerio obligentur, ne vlla excusatione liberari, nisi lesi, & inutilis corporis infirmitate. His congruit. l. Praetor. ff. de vaca. mune. ibi, Praetor, eos quos intelligit operam dare non posse. pollicetur se excusaturum, forte, quod in perpetuum, quis operas dare non potest, quod in eam valetudinem incidit; ut munera subire non possit. idem probatur in l. 7. tit. 4. lib. 4. Ordinatio. Postremo, hanc sententiam probat Alciatus, in l. age cum Geminiano. C. de transactio. expressius Zasius lib. 1. singula. resp. c. 3. nu. 33. & nu. 37. facit textus in l. cum heres. §. Stichus. ff. de statu libe. & faciunt plura quae dixi. c. 9. nu. 9.

1 **¶** Postremo probatur, quoniam iure Regio, debitor inops addicatur creditori, ut operis reponat creditum.

2 **¶** Si autem debitor, morbo perpetuo laborat, certe, nullas operas praestare potest, ut in d. l. opere. ff. de vfufruct. leg. cum alijs supra allegatis: ergo, hoc casu cessat mens huius legis, quae nolluit torquere debitorem, sed consulere creditori. Vltimo probatur, quoniam nunquam debitor, ita destitendus omni remedio, ut sit periculum, ne moriatur in carcere, ut dixi. c. 1. quod declaratur, ut infra.

3 **¶** Quid tamen, si debitor traditus creditori, ut operis, vel obsequio ei satisfaciatur, incidit in morbum temporarium. Quare, an tempus quo aegrotat computandum sit in tempus seruitij, a iudice praefixum? Mouet quaestionem, quod famulus aegrotanti, non debetur salarium. Bart. in l. si vno. §. item, cum quidam, num. 8. ff. loca. & in l. opere. num. 1. ff. de vfufruct. legat. Bald. in l. liberti, libertae q; num. 16. C. de oper. liber. DD. in l. arboribus. §. de illo. ff. de vfufruct. Alexand. in si cum dotem. §. si n. autem, in sauisimo, col. 2. in princ. ff. solu. matrimo. debitor autem creditori addictus famulus quidam est, qui creditori seruiendo, ab eo aufert salarium, quod debitor illi soluit, dum illud computat in summam sibi debitam, nam, qui compensat, soluit. l. amplius. ff. rem rat. haberi: Mascard. de probationibus, tom. 1. conclus. 334. num. 2. *Sed contraria sententia est verior, immo, tempus aegritudinis computandum in tempus praefixum. l. cu haeres. §. Stichus. ff. de statu libe. cuius verba sunt. Sed, si quibusdam diebus, aut valetudo, aut alia iusta causa impedimento fuerit, quominus seruiat, & ij, anno imputandi sunt. Seruire enim nobis intelliguntur ij, quos agros curamus, quae cupientes nobis seruire, propter aduersam valetudinem impediuntur. Haec lex nominatim videtur loqui in nostro casu, nam loquitur de iusto seruire per certum tempus, ut eo elapso consequatur libertatem, docet autem tempus aegritudinis computandum in spatium praefixum: neq; obstat, si quis obijciat, legem illam loqui de obligato seruire, & quod debitor, si est artifex, tenetur operis artificialibus (hoc est, suo opificio) satisfacere.

4 **¶** Sed responde, quod paria censetur seruire, vel operas praestare. l. si quem seruum. ff. de statu libe. ibi, Nihil interest vtro modo caueas, si seruerit, an si operas dederit. deinde seruitium

vitium est opera obsequialis. Neq; obstat
 q̄ dispositio. l. cū hæres. §. Stichus. prodi-
 ta est fauore lib. rtatis: nam cum tracta-
 mus de eruendo debitorem à manibus cre-
 ditoris, tractatur verissimè de causa liber-
 tatis: cum tractemus de liberando homi-
 ne, qui natus est ingenuus, à manibus, cre-
 ditoris qui illo vitur veluti seruo. Quod
 docet Zasius consi. 19. incip. in causa con-
 cernente monasteriū. nu. 19. lib. 2. Matthæ.
 Afflicti. in constitu. Sicil. incip. prosequen-
 tes. nu. 6. & 25. Felin. in c. edoceri. col. 2. ver-
 sic. primo. declara. de rescrip. Præterea tē-
 pus ægritudinis computandum, probatur
 in l. he opere. §. si patroni. ff. de oper. liber.
 ibi. Si patroni plures in diuersas regiones disces-
 serint, & liberto simul operas indixerint, potest
 dici diem operarum cadere, sed libertum non obli-
 gari, quia non per eum, sed per patronos stet quo-
 minus opere dentur, sicut accidit cum ægotanti
 seruo opere indicuntur.

¶ Idem probatur in l. libertus qui post. ff.
 de oper. liber. ibi Libertus qui valetudine impe-
 ditur quominus operas præstet, non tenetur neq;
 enim potest videri, per eum stare, quominus ope-
 ras præstet. Hoc probatur efficacius in l.
 opere. ff. de usufr. u. lega. cuius verba retuli
 supra: neq; adversatur quod dixi de famu-
 lo, aliud enim est quando versatur liberta-
 tis fauor, vt probatur in d. l. cum hæres. §.
 Stichus.

6 ¶ Sed quid si debitor, excusatus fuerit, à
 dispositione huius legis, & solutus, è carce-
 re non dato fideiussore, quia perpetuo
 morbo grauat, medicorum iudicio, &
 postea, vt sunt mira indulgentis naturæ
 opera conualescit: quæro an iterum capi
 possit, & in seruitium peti, & certè quam-
 quam multa vtrinq; proferri possint, hu-
 manus est, vt si creditor iam petijset illū
 in seruitium, & contestata super hoc lite,
 iudex debitorem, à rigore huius legis ab-
 soluat, & è vinculis eximat, non possit, am-
 plius conveniri, etiam si conualescat nisi
 pinguiorem natus fuerit fortunā. Primò
 quoniam indebitore, qui furoris ratione
 eximitur, & post venit ad sanam mētem,
 & in minore qui ætatis imbecillitatē al-
 legat, & post fit maior, ita definui & plu-
 ribus probaui. cap. 8. nu. 9. & cap. 9. nu. 9.
 furor autem morbus est. Deinde in eo, qui
 ratione inopiæ soluitur è vinculis, licet nō
 possit solvere multā: quod licet post ac-
 quirat nō tenetur solvere docui. cap. præ-
 ced. nu. 6. Præterea clericus, qui propter

ægritudinem non recitat horas, nō tene-
 tur resarcire licet post conualescat, vt ibi
 dixi nu. 7. Rursus licet cessante causa, ces-
 set effectus, fallit nisi causa iam suum fue-
 rit sortita effectum. l. finali. ff. vnde libe. l.
 inter stipulantem. §. sacra. m. ff. de verbo ob-
 bliga. & ibi lato. in quarto notabili, Imo-
 la in c. finali per textum ibi de offi. de leg.
 Anton. in c. sanè. de renuntia. Cuius in l.
 generaliter. col. 2. de Episcopis, & clericis,
 & ibi Baldus. col. 3. Barto. in l. 2. §. finali.
 ff. de dona. Decius in l. 1. nu. 79. ff. de offi.
 eius, & consil. 31. col. fin. & in cap. quæ in
 ecclesiarum col. 7. de constitu.

7 ¶ Deinde sententia definitiua, quæ transi-
 nit in rem iudicatā, qua debitor absolvitur
 à decreto huius legis reuocari non potest.
 l. Paulus. ff. de re iudi. His aptissimè con-
 gruit, quod si quis excusetur, à muneribus
 propter morbum, de quo nulla spes erat,
 quod sanitatem admitteret, certè hæc ex-
 cusatio illi perpetuo proderit, in ea tutel-
 la, etiam si præter spem conualescat. l. pen-
 ff. de vaca. mune. notat Bart. per eum tex-
 tum in l. si cum dotem. §. si maritus. verfi.
 si autem tantus ibi, vt sanitatis nulla spes su-
 perfit. & ibi Paul. circa medium versic. &
 per hoc determinat, & ibi Alexand. col. 2.
 verfi. in tex u. ibi nulla spes. ff. solu. matri.

8 ¶ Sic mulier cui ob paupertatem defertur
 quarta pars iuxta Authent. præterea. C.
 vnde vir & vxor. non amittit eam, licet
 postea fiat diues, quia sufficit qualitatē
 ad fuisse tempore mortis mariti, autore
 Decio in d. Authent. præterea in fine. C.
 vnde vir, & vxor, & cōf. 24. incip. mulier
 cui propter inopiam columna prima.

9 ¶ Sic beneficium cōcessum propter digni-
 tatem, nō finitur, finita dignitate. l. eos qui
 C. de excu. mune. lib. 10. & ibi Platea no-
 tat Bart. Angel. & Platea in l. maximarū,
 per textum ibi. C. eodē tit. Platea in l. eos
 qui. C. de fabricen. lib. 11. l. iubemus, & ibi
 Platea. C. de proxi. sacro scrip. lib. 12. Fe-
 lin. in c. quæ in ecclesiarum col. 32. fallen-
 tia. §. ver. & hinc est de constitu. Din. Ioā.
 Andræ. & Francus, in c. decet concessum.
 de reg. iur. lib. 6. Hippol. singul. 107. & sin-
 gulari. 179. col. 2. Sic liberatio contingens
 liberto ratione matrimonij cōtracti, cum
 domina sua, vel contra, non finitur, soluto
 matrimonio ex sententia Bald. & Oldral.
 in l. libertæ. C. de oper. liber. de qua re la-
 tissimè dixi. c. 14. num. 6.

10 ¶ Sic filius liberatus à potestate patris, per
 depor-

deportationem, non reincident in eius po-
 testatem, etiam si restituatur in patriam,
 cessetq; deportatio, quæ illum à patria po-
 testate eximebat. l. in insulam. C. de sentē-
 tiam passis. Et liberatus à patria potesta-
 te per dignitatem, non reincident in eam,
 dignitate finita. glos. in Authent. consti-
 tutio quæ de dignitatibus. §. 1. verfi. Sic ge-
 neraliter in verbo præstet. glos. in Authē. sed
 episcopalis dignitas. C. de Episcopis, & cle-
 ri. Platea in l. fi. C. de cōsuli. lib. 12. Dinus
 (quem nemo citat) in regula decet. de reg.
 iur. lib. 6. Hæc opinio est cōformis huma-
 nitati, neq; alio nomine mihi magis pla-
 cet, quam quod eximit hominem à dispo-
 sitione huius durissimæ legis: libentè ta-
 men suaferim iudici, ne simpliciter absol-
 vat debitorem propter morbum, de cuius
 sanitate nulla est spes, sed vt addat verbū
 Donec ægritudo durauerit: vt hac, clausula no-
 uarum litium occasionem dirimat. Neq;
 enim negare possum (aut debeo) hanc opi-
 nionem, quam tot argumentis probaui ha-
 bere nescio quid iniquitatis, satis enim vi-
 detur concedi humanitati si debitor pro-
 pter insanabilem morbum solvatur, & car-
 cere, neq; videtur concedendum, vt si cō-
 ualescat non reponat creditum. *

11 ¶ Nam
 quando aliquid conceditur propter labo-
 rē, finito labore finitur priuilegium. l. geo-
 metra. ff. de excu. tuto. l. idem Vlpianus. l.
 athlete. §. 1. ff. de excu. tuto. l. Titia Seyo.
 §. v. furas, & ibi glos. ff. de leg. 2. Alexand.
 Aretin. & Iaf. in l. filius à patre. §. 1. ff. de
 libe. & posthu. Din. & Francus in cap. de-
 cet. de reg. iur. in 6. Ang. in l. minoribus. C.
 de his quib. vt indig. Roma. in l. si vero. §.
 de viro. fallentia. 27. ff. sol. matri. Aretin.
 consi. 83. & in l. diuortio. §. fi. col. fi. ff. sol.
 matrimon. * Sic licet filius minor, qui nō
 reddem patrem excusetur imbecillitate
 ætatis, nec priuetur patris hæreditate Au-
 thent. si captiui. C. de Episco. & cleri. certè
 licet semel fuerit excusatus ratione ætatis,
 non sufficit si factus maior non reddem
 patrem, autore Bald. in d. Authent. si ca-
 ptiui, post medium in ver. secunda quæstio
 est, & in l. qui contra. col. 1. ver. ibi quos
 omnes. C. de ince. nupt. & in l. precibus.
 col. 3. ver. quid ergo si tempore primo. C.
 de impube. & alijs substi. vbi dicit hanc cō-
 munem Angel. in l. 1. C. in quib. causis in
 integr. restit. non est necessa. Fulgo. consil.
 52. in 2. dubio. Paul. in l. sciendum. §. fin.
 in. 1. notabili, & ibi Alexan. col. 1. & Iaf.

12 ¶ Non
 reincident in eius potestatem, etiam si restituatur in patriam, cessetq; deportatio, quæ illum à patria potestate eximebat. l. in insulam. C. de sentē- tiam passis. Et liberatus à patria potestate per dignitatem, non reincident in eam, dignitate finita. glos. in Authent. constitutio quæ de dignitatibus. §. 1. verfi. Sic generaliter in verbo præstet. glos. in Authē. sed episcopalis dignitas. C. de Episcopis, & cleri. Platea in l. fi. C. de cōsuli. lib. 12. Dinus (quem nemo citat) in regula decet. de reg. iur. lib. 6. Hæc opinio est cōformis humanitati, neq; alio nomine mihi magis placet, quam quod eximit hominem à dispositione huius durissimæ legis: libentè tamen suaferim iudici, ne simpliciter absolvat debitorem propter morbum, de cuius sanitate nulla est spes, sed vt addat verbū Donec ægritudo durauerit: vt hac, clausula nouarum litium occasionem dirimat. Neq; enim negare possum (aut debeo) hanc opinionem, quam tot argumentis probaui habere nescio quid iniquitatis, satis enim videtur concedi humanitati si debitor propter insanabilem morbum solvatur, & carcere, neq; videtur concedendum, vt si cōualescat non reponat creditum. * Nam quando aliquid conceditur propter laborem, finito labore finitur priuilegium. l. geometra. ff. de excu. tuto. l. idem Vlpianus. l. athlete. §. 1. ff. de excu. tuto. l. Titia Seyo. §. v. furas, & ibi glos. ff. de leg. 2. Alexand. Aretin. & Iaf. in l. filius à patre. §. 1. ff. de libe. & posthu. Din. & Francus in cap. decet. de reg. iur. in 6. Ang. in l. minoribus. C. de his quib. vt indig. Roma. in l. si vero. §. de viro. fallentia. 27. ff. sol. matri. Aretin. consi. 83. & in l. diuortio. §. fi. col. fi. ff. sol. matrimon. * Sic licet filius minor, qui nō reddem patrem excusetur imbecillitate ætatis, nec priuetur patris hæreditate Authent. si captiui. C. de Episco. & cleri. certè licet semel fuerit excusatus ratione ætatis, non sufficit si factus maior non reddem patrem, autore Bald. in d. Authent. si captiui, post medium in ver. secunda quæstio est, & in l. qui contra. col. 1. ver. ibi quos omnes. C. de ince. nupt. & in l. precibus. col. 3. ver. quid ergo si tempore primo. C. de impube. & alijs substi. vbi dicit hanc cōmunem Angel. in l. 1. C. in quib. causis in integr. restit. non est necessa. Fulgo. consil. 52. in 2. dubio. Paul. in l. sciendum. §. fin. in. 1. notabili, & ibi Alexan. col. 1. & Iaf.

nu. 11. ff. qui satisda. cogan. Romā. singul.
 221. incip. tu habes. qui allegat. l. qui cum
 maior post principium. ff. de bon. liber. &
 in l. 3. §. scio. ff. de mino. Neq; obstat quod
 dixi cap. 8. nu. 9. versic. moueor. quoniam
 quod minore, qui non vindicauit necem
 patris, semel excusato ratione ætatis, per-
 petuo erit excusatus, licet postea fiat ma-
 ior, & cesset: atq; item mater, non petens
 filio tutorem excusatur ætate, & licet po-
 stea fiat maior, & cesset, censetur perpetuo
 excusata, vt ibi dixi. Illud enim peculiarē
 habet rationem, quia matre non petente
 filio tutorem lex statim ei providet. Qua-
 re mater liberata est ab onere petendi, suf-
 ficat enim providentia legis, & iam dili-
 gentia matris præuenta est à iure argum. l.
 causam. §. puella. ff. de manumi. at in filio
 minore non reddente patrem, secus est,
 quia obsequium quod filius debet patri, ha-
 bet in se tractum successivū semper enim
 est obligatus, ergo sic in debitore dicēdum;
 quod licet morbi ratione fuerit è vinculis
 solutus, & à dispositione huius legis libe-
 ratur, quod si postea conualescat, non fit
 perpetuo liber: quia obligatio qua est ad-
 strictus creditori, durat perpetuo, donec
 solvat: quare cum reualuerit, & beneficio
 legis servatus fuerit, videtur quod sanus,
 & robustus teneatur creditum reponere.
 Neq; obstat quod dixi. c. 9. nu. 9. quod fu-
 rioso semel excusato à pœna criminis, cen-
 setur perpetuo excusatus licet ad sanam
 mentem redeat. Illud enim est quoniam
 lex difficillime succurrit ad accusandum,
 & libetè favet reo: quare minori, nō dat
 lex restitutionem, ad accusandum, neq; ad
 exaggerandum delicta aliena, vt in l. auxi-
 lium. ff. de mino. Nō obstat quod clericus,
 qui non recitavit horas propter ægritu-
 dinem, nō tenetur illa resarcire, factus sa-
 nus: quoniam alius est noster casus, in quo
 de restitutione rei alienæ tractatur, vbi nō
 dimittitur peccatū nisi restituas quod de-
 bes, at Deus parcit clerico, propter ægri-
 tudinem, non oranti: gaudet enim Deus hi-
 lare dator. Non obstat quod dixi in debi-
 tore multæ, quoniam ille non adeo debi-
 tor est, ac si deberet privato pecuniam, quā
 ab eo accepit. Quod patet, quoniam primo
 casu iudex remittere potest debitum ex
 multa, at non potest remittere debitum
 privato: Non obstat quod sententia defini-
 tiva, nō potest revocari, hic enim servatur
 mens sententiæ, quæ ratione ægritudinis
 libera-

liberat debitorem: ergo ea cessante, silet mens sententiæ, & cessante causa sententiæ, cessat sententia. l. si à te. ff. de exceptio. rei iudica.

14 ¶ Vbi notat Socin. ex ea lege, in primo notabili, quod cessante causa absolutionis, cessat absolutio, quod etiam probatur ex. l. 2. & ex. l. si mater. §. an & eandem. ff. eo. tit.

15 ¶ Non obstat, quod semel excusatus à muneribus, ratione morbi, censetur perpetuo excusatus. Illud enim est, quoniam in locū illius subrogatur alius ex civibus, & sic factis fit necessitati publicæ: at in nostro casu, non satisficit creditori, etiā si debitor semel liberetur ratione morbi, & sic dispar ratio est. Cætera argumenta non vrgent, hic enim tractamus de dando creditori, quod suam est. Quid verius? æquidem prima opinio æquior est, sed secūda videtur verior, & comprobatur fortissima ratione (scilicet) quoniam debitor insanabilis morbi ratione liberatus à carcere, non censetur liberatus, si postea conualecat, & cōtrahat nova debita, sicut dixi. c. 4. num. 23. de eo, qui liberatus à creditoribus, quia casu amisit facultates cōtrahit nova debita, non enim illi suffragabitur prior casus.

16 ¶ Et sicut dicimus, quod semel liberato ratione numeri liberorū, proderit liberatio, etiā si filij moriantur, Soci. & Ias. in. l. sciēdū. §. fin. ff. qui satisfida. cogan. Deci. in Athen. præterea, sol. fin. C. vnde vir, & vxor. Ripa, in. l. ex facto, col. 3. versi. præmissa. ff. de vulga. id tamen intelligendum liberatum, perpetuo à tutela, quæ iam cesserat viuentibus liberis, non tamē ad eas, quæ post mortem liberorū superuenerunt. Francus in regula decet, de reg. iur. in. 6. Bartol. in. l. 2. §. nō solum. ff. de excu. tuto. & alios refert Tiraq. in tracta. cessante causa, in. 4. limitatione, nume. 14. ergo sic dicendum, quod cum liberatio rationi morbi insanabilis, non possit, si debitor postea conualecat, & cōtrahat noua debita. Quod idem multo maiori ratione dicendum, quoad priora debita, vt si conualecat teneatur eis satisfacere, cum illa maiori fauore digna sint, & in eis mitissimè, cum eo actum sit; dū ratione morbi liberatur à carcere. Præterea, cum is iuxta ius Romanum liberatur cedendo, possit conueniri, vbi pinguiorem nanciscitur fortunam; idem dicendum in eo, qui liberatur ratione morbi, vt possit cōueniri, vbi primum (fauente Christo) conualecit. Excusant eruditi; res est ambigua

inspectis nostrorum traditionibus. Si tamen veritatem, & iustitiæ prudens robur apprehendamus, & non inanes nostrorū traditiones, qui ex similibus, prorsus dissimilibus plerūq; definiunt: certè verius, & rectius videtur, vt debitor, vbi cōualuerit, satisfaciat creditæ summæ, cum enim eximitur si carcere, non eximitur, quia solvit, sed, quia ægrotat: ergo, cum ægrotudo non habeatur pro solutione, sequitur, quod cessante ægrotudine, potest cogi ad satisfactionem.

17 ¶ Neque obstat, si quis mihi obijciat, cur. c. 8. num. 9. docuisti minorem semel ætatis ratione liberatum, perpetuo remanere liberum, etiā si post, ad robur virile perueniat: illud enim, quoniam minor, qui cum sui iuris non esset debitum contraxit, videtur enim fauore dignus, neq; sibi, qui sua non possidet obijci potest, cur tua amisisti? & præfertim hoc æquissimum, si debitū descendet à patre, quæ enim culpa minori imputari potest, vt ibi dixi, & c. 6. num. 23. certè, si in ægro hanc opinionem non probamus; (vt scilicet) sanus reponat creditū, certè erit occasio, vt mille fraudes excogitentur, medicis ad conspectum pecuniæ, nihil non iurantibus, & semel eluso carcere, debitor triumphabit impune.

18 ¶ Postremò, obijcietur mihi, cur. c. 9. num. 6. docuisti debitorem, si superueniat, furor liberandum à carcere, & à dispositione huius legis, neq; reuocandum in carcerem, etiā si cōualecat à furore? Illud enim, quoniam furiosus, qui reddit ad sanam mentē, facile reddit ad furorem, si præmatur operis, & labore, & curandum, ne ob pecunio-lam homo obnoxius sit tãto periculo, quomiser caret intellectu, & iudicio (potissima hominis dote.)

19 ¶ Quod autem laborans morbo insanabilis sit soluendus è carcere (& iam non dato fideiussore) dicat humanitas, & Christianæ charitatis zelus. Deinde probatur, quoniam senex decrepitus, non præmedus carcere, vt dixi. c. 7. num. 3. durior autem ægrotudo est morbus insanabilis, quā senectas. Postremò, si traditus in seruitium creditori, liberatur ab obligatione seruiendi, propter morbum insanabilem, vt dixi numer. 6. & probat. l. in metallum. ff. de poen. multo magis non tradetur à principio, argum. l. patre furioso. ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur. Sed nota, quod de morbo insanabili per sententiam definitiuam, non per inter-

interlocutoriam pronuntiandum, audito plenissimè creditore, qui sua pecunia priuatur, nam obligatio seruiendi succedit in locum pecuniæ, & cum tractetur, an debitor debeat seruire; vel non, videtur tractari, an ei solvendum, vel non solvendum.

S V M M A.

- 1 Obligatio ad carceres, non valet, nisi in vim consuetudinis.
- 2 Non est admittendum, vt homo liber, sit in perpetua seruitute.
- 3 Redemptus ab hostibus, an debeat prestare operas redemptori, tanto tempore, donec pretio redemptionis satisfiat, an vero seruiendo per quinquennium liberetur, & ibi de intellectu. l. si. C. de cap. & postli. reuer. & nu. 4.
- 5 Obligatio qua quis adstringitur reponere beneficium, non parit actionem.
- 6 Pater tenetur soluere redemptori pretium, quod soluit pro redemptione filij.
- 7 Amplia etiam, si filius mortem obiecit, antequam ad domum accesserit.
- 8 Donatio facta redemptori, non reuocatur ingrati-tudinis prætextu.
- 9 Pater viuens, & valens, tenetur assignare filio de-tento in carcere pro delicto legitimam, & nu-mero. 10.
- 11 Filia dotata debet alia marito, & non à patre.
- 12 Pro mutuo quod filius emancipatus contraxit, non tenetur pater.
- 13 Viuente patre, filius non est dominus, nec habet quidquam in bonis patris.
- 14 Licet ad effugiendum carcerem licita sit alienatio rei subiectæ restitutioni, id negatur, si debitum sit ex delicto.
- 15 Filius debet patri operas obsequiales, & non arti-ficiales.
- 16 Filius familiaris ob as alienum capi & executari potest.

¶ An debitor sit addicendus creditori, si obligatus sit ad soluendum redditum perpetuum, quod quotannis recurrat, ita, vt nunquam suis operis in perpetuum, etiam per totam vitam satisfacere possit, sed miser, & seruiens ex-pirare debeat. Cap. XX.

1 AD propositam quæstionem præstat argumentum; & ad limitandam durissimam dispositionem huius legis in casu quotidiano, scilicet cum debitor inops. debet redditum perpetuum magnæ quantitatis, cui satisfacere per omnem vitam suis operis est impossibile: cum quotannis reddat. Quæritur quid si debitor, obligat se ad solutionem redditus, non solum personaliter, & sub generali hypotheca, sed etiam obligat corpus ad carceres publicos? & dicitur obligationem carceris non valere, quia esset perpetua quædam; & præcisa seruitus ad quam liber homo sese obligare non potest, vt dixi capit. 1. numero. 17. Deinde adducitur, quod obligatio ad carceres, non valet, nisi in vim consuetudinis, vt notatur in. l. ob æs. C. de action. & obligat. & quod consuetudo non admittit, vt quis capiatur, nisi indebitis momentaneis, vbi vna solutione obligationis nexus evanescit: & quod ideo non debet extendi ad obligationes perpetuas, & successiuas, quoniam est maius præiudicium. Præterea adducitur, quod Solom, qui immensum fænus ad mediocritatem reduxit, lege prodita, cavit: Ne quis ob-vras ius in corpus debitoris haberet. Vt memoriæ prodit Plutarchus in eius vita. Quibus rationibus videtur dicendum, iudicem in hac specie rationem excogitare debere, qua inops debitor, non pereat in potestate creditoris; addictus enim creditori videtur detineri captus, vt dixi capit. 2. nu. 9. & videtur esse eius seruus.

2 ¶ Admittendum autem non est, vt homo liber sit in perpetua seruitute: est autem manifestum, quod debitor seruiet per omnem vitam creditori, si debet redditum perpetuum, magnæ quantitatis, cui annuæ operæ pares esse non possunt. Comprobatur hæc opinio, quoniam nemo potest locare operas suas in perpetuum, vt dixi capit. 1. numero. 17. quod autem non potest fieri per pactum, non potest fieri per statutum, vt dixi cap. 2. numero. 9. sed hanc opinionem probare, non est animus. Primò, quia esset melioris conditionis, qui debet viginti aureorum millia, & forsam ea turpiter prodegit, quam qui debet aureos decem. Deinde, cū prospiciatur creditori, cui debetur aurei decem, cur nō prospicietur ei, cui debentur aureorum decem millia, cum magna sua iactura. Certè stolidissimū esset illi prospicere: hūc destituere.

Nu præsertim

præsertim, quod maiori cohercione dignus est, & magis infamis, qui plurimum eris alieni contraxit, quam qui modicum. Postremo, qui ingentem summam debet, rectius addicendus creditor, quam qui debet modicum quidam, & in eo rectius quadrant verba legis. Vltimò, non ineptè suspicari, licet eum, qui maximam summam debet, rem exportasse, vel abscondisse elusis creditoribus, quare hinc magis præmendus, quam debitor mediocris summæ. Non obstat, quod esse in carcere per omnem vitam, non est amittendum, quia esset præcisa quedam seruitus: quoniam hinc, per additionem liberamus debitorem à carcere, vt operis satisfaciatur creditori, neque traditus creditori, videtur esse eius seruus.

¶ Non obstat, quod carcer pro debito, non patiendus, quando debitum habet tractum successuum, quoniam nego id esse verum, quamuis enim debitum habeat tractum successuum, potest contingere, vt aliquis extraneus soluat pro debitore, & recurrès quotannis redditum extinguat. Deindè, cū carcer admittatur pro his quæ momento solui possunt: quanto magis pro his, quæ perpetuo augètur, & crescunt: cum creditor habeat iustiorè causam vrgendi, & debitor soluendi. Neque alicubi inuenio, qui regulam generalem ita restringat, tantum carcerem non admitto: quando nullū est remedium illam effugiendi, nisi solutione, ita, quod non admittitur cessio bonorum, quod nonnullæ gentes præposterè, & impiè statuerunt. Præterea, nego carcerem pro ære alieno inductum consuetudine, immò, id videtur iure statutum, vt cessans in solutione præmatur carcere, vt dixi. c. 1. supra. Non obstat, quod nemo potest locare operas suas in perpetuum, quoniam hinc non locat operas in perpetuum, sed momento liberatur, si soluat, & numinis prouidentia maximè apparet in rebus iam comploratis, & ab humana ope destitutis. Quare quotidie videmus in opem ad maximum dignitatis, & opulentia locum euectum. Est enim mira rerum humanarū varietas, & forsam, de repente apparebit, qui pro debitore soluat, vel Christus emoliet creditoris animum.

¶ His ita definitis videamus, quid in hac specie iudicandum. Paulus, Hieronymum, ab hostibus aureis trecentis reddedit, reuersusque in patriam, petit à Hieronymo, vt sibi aureos trecentos solvat, & cū inops

fit, petit, vt sibi tradatur in seruitium, per tantum tempus, quod possit debitum reponere, putà, per annos octo, vel decem, iuxta debitoris industriam arbitrio iudicis: opponit Hieronymus, quod etiam, si Paulus pro eius libertate aureos mille hostibus soluisset, non est cogendus ei operas præstare, per longius tempus, quam per quinquennium (quoniam hoc est lege præfinitū) citatque textum expressum in. l. fin. C. de captiu. & postlim. reuers. vbi hæc verba legimus. *Decet redemptos, aut datum pro se pretium emptoribus restituere, aut laboris obsequio, et opere quinquennij vicem referre beneficij.*

3 ¶ Quid iuris? certè verius videtur Hieronymum cogendum seruire per tempus cōgruense ei prætio, quod pro eius libertate hostibus est solutum. Moueor, quoniam. d. l. fin. loquitur de Iure Civili, quo debitor liberatur cedendo bonis, neque cogitur seruire creditori, etiam si soluendo non sit, vt dixi capit. 1. nu. 1. At, cum iure Hispanico omnis debitor cogatur seruire, si soluendo non sit, certè aptius, & rectius cogendus, qui debet ex causa redemptionis quam alius: nam adeò iuxta ea causa visa fuit, vt ex ea sola debitor inops de Iure Civili cogatur seruire, vt dixi. capit. 1. num. 65. Cum ergo ea causa seruitio digna visa fuerit, eo tempore quo pro debito nemo seruebat, certè hodie, quando apud nos lex est generalis, vt debitor inops seruiat per tempus à iudice taxandum; efficacius, & vehementius lex exercenda in eum, qui etiam Iure Civili, visus est dignus qui seruiret: nam hinc qui tantum beneficium, accepit, nimirum libertatis munus durius cogendus, quam qui ex alia causa debet, ideò, non per quinquennium, sed per tempus à iudice taxandum seruire debet. Sed certè durum videtur recedere à taxatione legis, præsertim, cum suspicari liceat illud taxari tam strictè, quonià captus reddit omnibus fortunis spoliatus: & vt qui diu fuit miser, numinis indulgentia latetur: quæ opinio æquior est.

¶ Sed est quæstionis, quid si Paulus pro libertate Hieronymi, hostibus dedit aureos decem, an Hieronymus cogendus seruire per quinquennium, iuxta præfinitionem. d. l. finali. quæ redemptum (si soluendo non sit) iubet redemptori seruire per quinquennium? Et certè hoc casu seruanda videtur præfinitio. d. l. finali. quoniam non

non ratione prætij absolute, sed ratione beneficij in redemptum collati, iubet vt redemptori seruiat, nam, si redemptus deberet ex alia causa, quam redemptionis, nõ posset cogi ad seruitium: vnde manifestè infertur, quod dispositio. d. l. fin. non est nata simpliciter, & absolute ex prætio dato, sed ex prætio dato pro redemptione beneficij inæstimabili, quo quis patriæ, parentibus, & libertati restituitur; vnde licet prætium sit exiguum, videtur quod debet seruire per tempus taxatum à lege, sed obstat, quod lex ipsa dicit, quod vbi primum redemptus solvit prætium redemptori, est liber, neque detineri potest ratione collati beneficij.

4 ¶ Vnde infertur, quod lex nõ vult operis pensari beneficium, nisi quousque reponat prætium, & quod si reponit prætium, non tenetur seruire, cum autem hodie generale sit creditum solvi operis, videtur, quod si operæ vnus anni æquivalent prætio dato, pro redemptione quod non tenetur seruire per quinquennium, iuxta taxationem. d. l. fin. non obstat, quod dispositio. d. l. fin. non est nata simpliciter, & absolute ex prætio dato, sed ex redemptionis maximo beneficio. Nam id beneficium non parit actionem in plus quam, vt redemptus teneatur solvere prætium, quod pro eius libertate hostibus est datum, vt in dicta lege probatur.

5 ¶ Neque obligatio qua quis adstringitur reponere beneficium, parit actionem, vt notatur in. l. sed, & si lege. §. scire. ff. de petit. heredit. l. aso. in. l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iure.

6 ¶ Sed illud notandum, adeò redemptori deberi prætium redemptionis, vt pater teneatur solvere redemptori prætium quod soluit, vt eius filium liberaret ab hostium captiuitate: quoniam pater, saltem necessitate causatiua tenetur filium reddimere à captiuitate, ne priuetur eius hæreditate. Authen. si captiu. C. de Episc. & cleric. ergo redemptor gerit negotium patris, & sic pater teneatur illud approbare, & solvere. l. soluendo. ff. de neg. gest. l. nam & Seruius. ff. eo. tit. melior textus in. l. quam vis. ff. solut. matri. cum lege seq. & ita nominatim docet Paul. conf. 443. incip. viso puncto supradicto dico nu. 1. lib. 1.

7 ¶ Quod ampliat etiã, si filius morte obierit, antequam domum accesserit, nam sufficit negotium initio vtiliter gestum, licet postea euentus non sit ex animi sententiã,

l. sed an vltro. §. 1. ff. de negot. gest. 8 ¶ Deinde non prætereundum, quod si ei qui me à vinculis, vel à potestate hostium liberauit, summam immensam donem, certè non possum ob ingratitudinem reuocare donationem, quoniam donatio remuneratoria non censetur donatio, vt dixi in meo tracta. de non melioran. filia. dotis ratio. cap. 17. numer. 14. & nominatim in redempto à vinculis, vel ab hostibus notat Bald. in cap. 1. §. fin. quæ fuit prima causa beneficij amittent. & in cap. 1. col. 3. an. mutus, vel furdus. Iacobinus Sanctus Georgius in tractatu fœdorum, folio. 34. col. fina. Lupus in repet. Rub. de donat. §. 50. incip. limitat. 2. num. 7. argu. l. si pater. §. 1. ff. de donat. non prætereundum, quod traditio Pauli. d. confil. 443. (scilicet, quod pater tenetur solvere prætium, quod quis solvit pro redẽptione filij sui) confirmatur efficacissimè.

9 ¶ Quoniam pater viuens, & valès, tenetur in vita sua assignare filio legitimam, si detinetur in carcere pro delicto, & multò magis, si pro debito civili; si enim pro dote danda, & pro alimentis, multo magis pro vitã filij conservada, & pro libertate: nam carcer perpetua, & seruitus, morti comparantur. l. interdidit. ff. de condi. & demon. l. seruitutem. ff. de reg. iur. facit textus in Authen. si captiu. C. de Episc. & cleric. & hinc casum audisse se, à Chancellario Franciæ, testatur Benedict. in repe. c. Raynuntius; in verb. in eodem testamento. num. 215. de testam. & sequitur Berengarius Fernandus in repet. l. in quartam, num. 136. versic. 5. etiam. ff. ad leg. Falcid. Hæc Benedicti, & Berengarij opinio summam æquitatẽ præse fert, si enim filio de Iure Civili cogor dare donationem propter nuptias in vita, vt dixi in tractatu de non meliorand. filiabus. capit. octauo, numero vigesimoquarto, in fine, multò magis videor cogendus dare, vt eximatur à carcere, & liberetur à potestate creditoris quæ seruitus, & captiuitas quæ dā est: maiusque beneficium confert in filium eruendo eum à carcere, quam dando donationem propter nuptias, magisque in hoc paternam pietatem exercet. Sed vereor, ne tantæ æquitatis opinio vera sit, arbitrorque in iudicij locū non habituram. Primò, si hanc aperiamus ianuam quo evadet? quo non penetrabit iuvenum profusio? quis erit sumptibus modus? quid non machinabuntur fœneratores?

- Itaque maximum hinc periculum impendet, iuuenilisque licentia optimo iure coercenda fouetur, cumque patris dano, pessimoque exemplo alitur. Deinde, cum de iure pater non teneatur pro filio, ut in Rubrica. C. ne filius pro patre, cur auferetur a patre res sua, quam forsam ad ultimos nauigans Indos, magnis sudoribus parauit? Cur damnum irrogabitur ceteris fratribus: dum pater, neque negotiari, neque augere rem potest, cum portione, quam cogitur tradere filio: ob es alienum capto. Itaque hic maxima subest iniquitas. Preterea nulla est lex, quae iubeat patrem dare in vita sua legitimam filio ob debitum civile capto. Atque adeo nulla est prudens ratio, nulla publica utilitas, quae hoc admittere cogat.
- 10 **¶** Postremo hic longè alia ratio est, quam in dandis alimentis, dote, vel donatione propter nuptias. Nam, nisi pater det alimentum, filius famæ peribit; & nisi det dotem, vel donationem propter nuptias, filia non inueniet maritum, neque filius uxorem: quod aduersus naturalem æquitatem, & aduersus publicam utilitatem esse videtur. l. 1. ff. solu. matrim. Deinde, est aduersus votum patris, qui iuxta, a natura insitam procliuitatem, cupit per nepotes memoriam nominis sui in posteritatem propagari, & liberè, & vltro dotem dare. Quare, & æquum, & reipublicæ utile est, primum cogitare, & dotem, vel donationem propter nuptias dare filiis, præsertim, quod dos succedit loco alimentorum, ut prolixè dixi in tractatu de non melior. dot. ratio. fil. a. c. 2. nu. 33.
- 11 **¶** Et filia dotata, a marito est alenda, non a patre, ut dixi in tracta. de non melior. filia. & pater tunc alimenta debita, potius quàm donationem videtur dare. Rursus, cum filio dat donationem propter nuptias, potius lucratur, quam expendit de Iure Ciuili, si quidem eo iure, etiam vsusfructus, dotisque filiofamilias datur, pertinet ad patrem. l. 1. & 2. C. de bon. quæ libe. Quid hoc ad iniquam impensam, qua Benedictus, & Berengarius onerant patrem? si quidem iniquissimum reputo obligare patrem, ad æs alienum, quod filius forsam alea, luxu, vel scortis contraxit. Deinde, si Berengarius, & Benedicti opinio esset vera, non tractarēt DD. an valeat statutum, ut pater cogatur in vita solvere pro filio condonato, ob delictum, vbi tractant in c. 2. de delict. puero. vbi Anania, Alex. in l. lex Cornelia. nu. 8. ff. de vulga.
- 12 **¶** Vltimo, est textus expressus in l. 1. C. no filius pro patre, distans patrem, non teneri pro mutuo, quod filius eius, emancipatus contraxit: nam si esset in potestate, defenditur Senatusconsulto Macedoniano, quomodo autem verum esset patrem, non teneri pro debitis filij, si per cuniculos, & obliquoas machinationes cogitur pro eo solvere, dando ei legitimam in vita, iuxta debitam summam.
- 13 **¶** Neque quidquam suffragatur filio, quod est dominus in vita patris, & quod legitima est sibi debita, nam viuente patre dominus non est, neque quidquam sibi efficaciter debetur. l. 1. §. si impuber. ff. de colla. bon. & dixi in tracta. de non melior. filia. illa enim est communis opinio, quod pater non cogitur in vita, filio suo assignare legitimam, quia non debet eam, nisi post mortem, Imol. & Alex. in l. lex Cornelia. ff. de vulg. Fabian. in repet. Auth. nouissima. in. 7. q. prin. C. de inoffi. testa. Rursus, non adiuuat Berengarius, & Benedicti opinionem æquitas, quæ prima statim fronte legentibus occurrit, quod scilicet æquissimum est filium a carcere liberare. Primo enim, si filius debet ex delicto, dignus est punitioe, & indignus fauore.
- 14 **¶** Quare iure constitutum est, ut licet ad effugiendum carcerem possit, quis alienare rem restitutioni subiectam, id negatur, si debitum, propter quod detinetur in carcere, procedit ex delicto: admittere tamen opinionem Berengarius, si in defectum solutionis filius esset occidendus, vel mutilandus, vel perpetuo carcere præmedus, quia tunc tanta versatur æquitas, quanta in alimentis: secus, si alia poena imponenda. Deinde, si filius detinetur ob debitum, ex causa civili, non oportet Berengarium representare carcerem esse captiuitatem, & seruitutem, cum eam cedendo bonis possit effugere. l. penult. C. qui bon. cede. poss. vbi hæc aptissima verba lego. *Cum, & in se nihil in suo sensu ij, qui in potestate parentum sunt, habeant, tamen, ne patiantur iniuriam, debet bonorum cessio admitti.* Certè, si de iure, pater per obliquum teneretur solvere pro filio, dando ei suam legitimam, non diceret lex, ut filius cederet bonis, cum cessio fiat, cum solvi non potest, ne in defectum solutionis detrudantur in carcerem. l. 1. C. qui bon. cede. poss. Preterea textus in Authen. si captiui, in fin. C. de Episc. & cleric. licet loquatur de reddimendo filium, a potestate

potestate hostium, non dicit, quod pater teneretur reddimere filium, assignando ei suam legitimam in vita, sed quod, si eum non reddimit, priuatur eius hæreditate, itaque amissionem hæreditatis (hoc est, amissionem lucri) lex denunciatur, non amissionem propriæ rei, dum cogitur filio tradere rem suam, hoc est legitimam; quam in vita non debet. An autem dispositio Authen. si captiui. seruetur in Gallia, vide Rebus. in prohem. Regia consti. glof. 5. nu. 38. Preterea, ut ad nostram consuetudinem veniamus, quid piaculi est, si filius effugiat carcerem, tradendo se in seruitium creditori. An oportet, ut sit otiosus; an oportet, ut iterum indulgens inguini, & gula, nouum æs alienum contrahat? * Neque obstat, quod antiquius est debitum, quo patri debet operas, nã filius patri, debet operas obsequiales, non artificiales, ut dixi in tracta. de decima tutori. c. 2. nu. 12. & ille opere obsequiales debentur, ex congruentia, non ex pecunia. Sed obijcis, quid si est aduersus honorem filij? certè nihil, quod pater filij amantissimus admittit, dici potest aduersus honorem, vel utilitatem filij. Quare, desinat stultè curiosi, patrem filij sui iudicem esse, nullum inueniet æquorem iudicem, nullum commodis suis magis fauentem: ex his apparet traditionem Pauli, dist. consti. 443. esse dubiam, sed certè mihi placet, & quotiescunque filius esset occidendus, vel perpetuo carcere præmedus, nisi

solueret: probarem opinionem Berengarius, & Benedicti: ut pater teneretur in vita dare eis suam legitimam, pro modo debite quantitatis. Deinde, ex superioribus constat, filium familias nisi debeat ex mutuo, & generalitèr filium emancipatum cogendos esse subire dispositionem huius legis.

16 **¶** Nam, licet filium familias non posse ob æs alienum capi, nec executari asseueret; Accursius, in l. 3. §. sed vtrum, & in l. quod si minor. §. si seruus, in verb. *condemnatur.* ff. de mino. contraria sententia vera, & communis est, quam probat Bartol. & DD. per textum ibi, in l. penult. C. qui bon. ced. poss. nam si non posset capi, non esset necessaria cessio bonorum, ut dixi. c. 3. nu. 2. Bald. in tracta. de carcere. q. 3. nu. 6. Bar. in l. si filio, la 2. nu. 8. ff. solu. matrim. A. et. in. §. si. col. 3. Insti. de actio. & ibi Ias. col. 2. Boer. in rep. l. consentaneum. nu. 165. C. quomo. & quantum. Hippo. in practica crimina. verb. *attinam.* nu. 69. Cassan. in consuet. Burgundie, Rubr. §. 2. num. 14. versi. additio. Parisius consti. 94. nu. 4. l. 1. lib. 1. Bald. in l. si ex alio. C. quod cum eo. Ioan. Baptista Sanseuerinus in tracta. de debitore suspens. & fugitiu. in 5. q. princ. versi. 4. quæro, num. 8. qui dicit Accursium rectè loqui, si intelligatur in minori. Nec requiritur consensus patris, Bald. in tracta. de carcere. q. 3. Bart. l. si. §. 1. ff. de verb. obliga. Ancha. conf. 72. Boer. d. loco. num. 166. & hoc esset indubitabile, si filius esset mercator.

FINIS.

Nn 3.

DE DECIMA TUTORI HISPANICO

IVRE PRÆSTANDA, AD INTER-
pretationem. l. 2. tit. 7. lib. 3. Fori, aduersus Iuris Communis
regulas tractatus modis omnibus novus per Gasparem
Bacium, Iuris studiosum, & in Granatensi Senatu advocatum,
in qua supra octoginta huius legis limitationes,
ampliaciones, & declarationes
continentur.

ANTE OMNIA VISVM EST HISPANICAM
constitutionem qua tutori decima datur hic annexere.

I Algunos huerfanos que sean sin edad, sin caren sin padre, o sin madre, los parientes mas propincos, que ayan edad y sean para ello, reciban a ellos y a todos sus bienes delante el Alcalde, y delante omes buenos por escrito, y guardenlos fasta que los huerfanos vengan a edad: y sino ouieren parientes que sean para ello, el Alcalde delos a guardar con todos sus bienes a algun ome bueno, y tengalos assi como es sobredicho: y quienquier que los tenga, mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo de los frutos, por razon de su trabajo: y quando vinieren a edad, dexeles todo lo suyo ante el Alcalde por el escrito con que lo recibio: e deles cuenta derecha de los frutos que ende recibio. E si alguna demanda fizieren a los huerfanos, o ellos ouieren de demandar a otro, aquel que los tiene en guarda pueda demandar e responder por ellos, y lo que fiziere vala, fueras si lo fiziere con engaño, o daño dellos, o si por su negligencia, o por su culpa algun daño recibieren los huerfanos en sus bienes, sea tenuto de gelo pechar; e si los huerfanos algun pleito le fizieren de su daño, por alguna guisa mientras los tuuiere en su poder no vala: e si despues que fueren de edad les tuuiere sus bienes, o alguna cosa dellos, respondales sobre ellos, quando quier que

que ge los demandaren, e no se pueda defender por año y dia: e quando el padre, e la madre murieren e los fijos fincaren, entren los fijos en los bienes del muerto, o otros herederos derechos, si fijos no ovieren.

S V M M A.

- 1 Tutoris officium gratuitum est, de Iure Civili.
- 2 Tutori pro administratione nil dandum de Iure Civili: nisi quando sese aliunde alere non potest.
- 3 Tutor si proficiscatur peregrum ad curanda negotia pupilli, debet ire expensis pupilli, & nu. 5.
- 4 Tutori, de Iure Civili, si aliquid datur, potius datur ut effugiat damnum, quam ut capiat lucrum.
- 6 Tutori assignandum salarium de Iure Civili, quando pupillo sese offert aliquod peculiare negotium, non autem pro generali administratione.
- 7 Tutori dandum pretium, si incidat negotium, quod tenetur obire, & ex quo damnum accipiat, & nu. 8. ubi declaratur, & num. 11.
- Tutori ex iusta causa potest (etiam de Iure Civili) assignare iudex salarium, nu. 9.
- 10 Que sit iusta causa dandi tutori salarium, relinquatur arbitrio iudicis.
- 11 Cum tutor ex iusta causa petit sibi dari salarium deducendum est, quod domi esset expensurus.
- 12 Si tutor non habet unde se alat, est dandum ei salarium etiam de Iure Civili.
- 13 Tutor retinens aliquid ex pupilli pecunia, tenetur ad interesse.
- 14 Etiam matri tutrici, non est dandum salarium de Iure Civili.
- 15 Tutella est onus.
- 16 Expendens non liberalitate animi, sed legis imperio, non repetit.
- 17 Mater expendens ex precepto legis in rem filij, non repetit.

- 18 Filius an possit petere pretium operæ, quam collocavit in rem patris.
- 19 Tutor, pretium capiens pro suscipienda tutela, tenetur ad restitutionem, conditione obturpem causam.
- 20 Tutor accipiens pecuniam pro maritanda pupilla sua, tenetur ad restitutionem.
- 21 Consanguineus capiens pecuniam pro maritanda consanguinea, tenetur ad restitutionem.
- 22 Tutor te ietur locare matrimonio pupillam.
- 23 Respublica non consistet absq; caritate.
- 24 Innocentia conciliat favorem pupillis, & quod diliguntur à Christo domino.
- 25 Hominum vita non debet esse sordida.
- 26 Tutellæ munus, honorificum est.
- 27 Pupillo fauere, magnificum est.
- 28 Veteres Romani non accipiebant premium pro patrocinio.
- 29 Pauperes non debent solvere pecuniam notario pro instrumento, & num. 31.
- 30 Decuriones non possunt accipere pecuniam pro visitatione terminorum: licet de consuetudine non servetur.
- 31 Hispani, abhinc annis plus mille, dant decimam tutori.
- 33 Consuetudo deferens omnes fructus tutori valida est, tamen est restringenda, & nu. 36.
- 35 Decima que datur tutori est magnum salarium.
- 37 Tutor (etiam de Iure Civili) potest capere pecuniam pro administratione tutelæ, dum tamen eam non capiat à pupillo, sed à tertio.

AN DE IVRE CIVILI TUTOR

salarium auferre possit ratione administrationis rei pupillaris, & qua in re hæc lex corrigat Ius Civile.

CAPVT PRIMVM.

TUTORIS officium de Iure Civili gratuitum est, ideo tutori administrationis ratione nihil accipere, vel petere licet. l. à tutoribus. §. principi-

palibus. ff. de administ. tuto. Sumptum (inquit lex) qui in tutelam, non qui in ipsos tutores sunt, ratio haberi solet. Idem probatur in l. qui negotiationem in fine principij. ff. de administ. tuto. Lucrum (inquit) facere ex tutela non debet.

¶ Et

2 ¶ Et per locum à speciali, idem probatur in l. 1. §. si pupillis. ff. de tutel. & rationib. distrah. ubi lex non nisi quando tutor sese aliunde alere non potest, permittit ipsi salarium dari, ergo in contrarium est regula communis.

¶ Hæc est receptissima nostrorum sententia, à qua (quod mirum videri potest) nullus hactenus discelsit, & eam probant Dinus, Iacobus Arenius, Odofredus, Bartol. Baldus, Albericus, & Raph. Comensis in d. l. à tutoribus. §. principalibus. ff. de administ. tuto. Alber. in rub. ff. eo. tit. num. 17. Bal. in l. cū oportet. nu. 16. C. de bonis que liber. & in l. si is qui. ff. de eo, qui pro tutore negot. gerit. ubi hæc eius verba legimus. Tutor ex tutelæ administratione nullum consequitur fructum. ¶ Eiusdem opinionis fuit Imola. conf. 75. col. fin. & cap. 1. num. 4. de pecu. cleri. Barba. conf. 62. nu. 6. lib. 2. Iacobus Arenis, Odofredus, & Raphael. in l. §. si pupillis. ff. de tutel. & rationib. distrah. Bart. Bald. & Alberi. post glosam in l. 1. §. fin. ff. manda. & in l. deniq; §. idem Labeo. ff. eod. tit. Angelus, Arctinus, in tractatu de testamentis, glosa. 96. col. 2. Philippus Francus in c. grandi. col. 5. Dominicus. col. pen. Anchar. & Corsetus, propè finem de supplen. neglig. prælato. Anania. in c. qualiter, & quando. el. segundo. §. licet. col. fin. de accusatio Barba. de præstan. Cardin. quest. 3. nu. 28. Iaf. in l. litem. ver. & nota. C. de procuratorib. Socin. consil. 180. nu. 5. lib. 2. Bald. conf. 259. super primo puncto lib. 3.

3 ¶ Vbi dicit quod tutori nullum est dandum salarium pro administratione, tamè quod si profectus est peregrum, ad curanda negotia pupilli, debet ire expensis pupilli, & sic evitat damnum, non capit lucrum. l. 1. §. si pupillis. verfic. item sumptus l. is. ff. de tutel. & ratio distrah. Paul. & Angel. in l. nutritoribus. C. commu. de succel. Dinus, Bart. Odofredus, Iacobus Aren. Bald. & Alber. in l. in eos. ff. de tutel. Petrus Iacobus in sua practica. tit. de contraria mādati actione. Angel. in §. sed & si quis præsens. Instit. de suspect. tutorib. Paul. consil. 374. incip. super istis dubijs. in. 1. dubio lib. 2. Cassan. in consuetudinibus Burgundiæ. Rubrica sexta. §. 4. verb. & fait la ditte femme. Angel. §. actionum, num. 36. Instit. de actio. Maynerius. l. quo tutela. nu. 77. ff. de reg. iur. Boeri. c. 1. nu. 4. de pecu. cleri. Soci. conf. 180. num. 5. lib. 2. Boer. in consuetu-

dinibus Bituricensibus titulo de consuetudine iuris status personarum. §. 1. 1. col. 1. & titulo de consuetudine testament. §. 5. col. 2. & probat Rochus Curtius in cap. ultimo quest. 12. de consuetudine: scribit doctissimus Antonius Padilla, non genere tantum, verum etiam optimorum studiorum, & totius humanitatis, & prudentiæ laude merito illustris, in l. 1. num. 18. C. de transact. & Orosius, quem mira, articulate vocis pronuntiatione, Ius Civile sedulo legentem iuvenis adhuc Salmantice audiui in l. sumptus. ff. de pact. propè finem.

4 ¶ Hæc est generalis regula, & si aliquando de Iure Civili pretium datur tutori, potius datur pro aliquibus expensis à se factis, vel ne patiatur damnum propriarum rerum, quam ratione salarii, & lucri.

5 ¶ Sic Bald. conf. 256. super primo puncto lib. 3. scribit quod tutori nullum est salarium præstandum pro administratione tamen quod si procurandis negotijs pupilli in aliquâ regionem profectus est expensæ, sunt ei reficiendæ ex re pupilli, citat notata in l. idemq; §. idem Labeo. ff. manda. Aliud enim est lucrum capere (scilicet salarium) aliud damnum non admittere.

6 ¶ Sic Iaso in l. litem, verficulo, & nota. C. de procurato. scribit, quod tutori assignandum est aliquod salarium quando sese offert peculiare aliquod negotium, alioqui gratis administrare debet, quoniam tutela onus est, non lucrum.

7 ¶ Iudex ergo si incidat aliquod negotium quod tutor ratione officij tenetur obire, certè si ex eius administratione tutoris facultates damnum accipiant pretium negotij ratione dare iubebit, etiam stante dispositione Iuris Civilis, quoniam hoc non est salarium, vel lucrum dare, sed expensas pecuniarias resarcire.

8 ¶ Hoc tamen iudex de Iure Civili non nisi raro, non nisi parè & moderatè faciet, quid enim si negotium directè respicit administrationem, & vel cura est, vel vigilantia, vel sollicitudo? certè nihil illi præstadium, si ve colat fundum, si ve fulciat domum, si ve agerem erigendum curet, si ve pupillarem pecuniam collocet, hæc enim omnia facere tenetur. Si tamen peregrum proficiscatur, & ultra sollicitudinè, & animi intentionem pecuniam expendat, certè refundenda ipsi est: ut latè tradit Alberi. in l. à tutoribus. §. principalibus. ff. de administ. tuto. & in l. 1. §. si pupillis. ff. de tutel. & ratio

- 8 ratio. distrah. Boerius in consuetudinibus Bituricensibus, titulo de consuetu. iuris status perso. §. 1. col. 2. & probatur, in d. l. 1. §. si pupillis. vers. item sumptus. ff. de tutel. & ratio. distrah.
- 9 Idem dicendum stante simili causa iusta. Potest enim iudex assignare tutori salariū, si adsit causa iusta; & idem potest facere contutori, unde in ratione rei pupillaris, tutor licet reputat, quod contutori ex iusta causa pretium pro administratione dedit; ita probatur in l. à tutoribus. §. principalibus. ff. de admist. tuto. ubi notat glos. Dinus. Bart. Bal. & Raphael. glo. per textum ibi in l. idemq; §. idem Labeo. ff. manda. glof. & Bart. in l. 1. §. si. ff. mandati. Bart. Bald. Dinus, Iacobus, Aren. & Alber. in l. in eos. ff. de tutel. Alber. in d. l. à tutoribus. §. principalibus. Bart. Albericus, & Dinus in d. a. l. 1. §. si pupillis. ubi est textus de hæc re: qui licet solū assignet duos casus, in quibus potest tutori salariū dari, non excluduntur casus similes: iuxta glosam in l. ob æs alienum tantum. C. de prædi. minor.
- 10 Quæ sit autem causa iusta, arbitrio iudicis relinquitur: ut scribit Alberic. in d. l. à tutoribus. §. principalibus.
- 11 Illud tamen admonere visum est, quod ferè in omnibus casibus, in quibus de Iure Civili pecunia datur tutori, potius datur pro officiis & expensis, & reponendo dāno, quam pro dando lucro: & cum sit ratio expensarum factarum, à tutore deducēdū, est quod domi esset expensurus, ut docuit Guido de decisione. 62. incip. si quis condēnatur. Innocent. in c. fin. de dolo, & contuma. Panormitan. in c. finem litibus. col. ante pen. de dolo. & contuma. ubi limitat nisi in domo viueret ex officio, Rupellanus forensium institutionum, lib. 2. fo. 153.
- 12 Sic Guido dicta decisione. 62. dicit quod ex iusta causa iudex constituit salariū tutori: idem scribit Arianza in cap. qualiter & quando: et secundo: §. licet. col. fin. de accusatio. Sic, si tutor non haberet unde se aleret, alimenta sunt ei constituenda. l. 1. §. si pupillis. ff. de tutel. & ratio. distrah. & ibi notant Odofredus, Iacobus, & Albericus. Si enim tutor caret necessarijs ad victum, necessario deferet administrationem sibi mandatam, vel certe minus diligētē obibit, ut possit sibi cōsulere, quare ut pupillo melius sit cōsulū a timēta inopitatori cōstituēda sunt, etiā de Iure Civili.
- 13 In summa, de Iure Civili tutoris officiū gratuitum est, neq; pro administratione aliquid est ei præstandum nisi forte careat alimentis, vel negotium aliquod gerat, ex quo, vel expēdat, vel amittat aliquid propriarum facultatum. Quare si tutor pupillarem pecuniam (ut dicam accepit) sed vel retinuit, vel in proprios usus convertit, ad interēse tenetur, eiusq; ratio haberi debet cum rationem reddit. ut in l. qui negotiationem. §. ex duobus, & §. si. & l. tutor qui reperiatur. §. si vsuras, & §. sequenti ff. de admist. tuto. Roman. consil. 193. col. 1. Decius consil. 192. Socin. cōsil. 2. lib. 1. Lupus in repetitione cap. per vestras. 6. notabili. §. 7. de donatio. inter virum, & vxor, & dicam latius capite sequenti.
- 14 Rursus quod tutori non sit dandum salarium probat. l. 3. tit. 12. part. 3. etiam si sit mater, ut per Socin. consil. 180. num. 3. vers. circa secundam, lib. 2.
- 15 Hæc Iuris Civili dispositio æqua, & probabili ratione niti videtur. Primo tutela onus est, ut in §. 1. Instit. de excusa. tuto. scribit Ias. in l. si quis à filio. §. si quis plures, num. 13. ff. de leg. 1. Marianus Socinus, in repetitione. l. cum filio, num. 4. delegat. 1. quis autem tutelam appellasset onus, si exinde lucrum corradici pisset?
- 16 Deinde cum tutor (iure cogente) admistret, nullum præmium ei præstandū est, quoniam non liberalitate animi, sed legis imperio laborem subit, nam qui ex necessitate expendit, non repetit: ita docuerunt glos. Alberic. Bald. Paul. Angel. & Salice. & cum his Cinus. Alexand. & Aretin. in l. alimenta. C. de nego. gest. qui scribunt quod licet mater expendens in rem filij repetat expensas, si constat de animo repetendi; hoc non admittitur quando expensas facit iure cogente.
- 17 Sic Bart. in l. cum servus. num. 4. ff. de verb. obligat. scribit quod qui tenetur aliquid facere debet facere suis expensis, & sequitur Campegius in tractatu de dote, prima parte, privilegio. 16. Bart. l. Nellenius. ff. de negot. gest. textus in l. suo victu. ff. de oper. liber. Ripa. l. 1. nu. 90. ff. solut. matri. Officium autem tutoris à lege imponitur, (etiā invito) ut in principio Instit. de excusa. tuto. & l. 1. ff. de muner. & hono. ergo eius ratione nihil debet tutor habere.
- 18 Sic Bald. in c. 1. circa mediū, versu o. & hæc est notabilis: titulo de beneficio fratrum, scribit, operam quā filius patri exhibet

hibet ceteri gratuitam, cuius rei Iaso in l. ut nemini col. 2. ad fin. C. de collat. scribit Raphaellem rationem reddere, scilicet quod filius gerit negotia ex obedientia, quam ex lege divina, & naturali debet patri: fateor tamen opinionem Bald. esse periculofam, ut dicam late cap. sequenti.

19 Hanc glos. in l. in eos. ff. de tutel. & in l. à tutoribus. §. principalibus. ff. de admist. tutor. Scribit, quod si tutori, tutelæ ratione, ut illam (scilicet) suscipiat aliquid detur, potest ab eo repeti conditione obturpē causam, nam cum teneatur, & sit obligatus administrare, turpiter facit si aliquid pro administratione accipiat, idē conditioni locus est, ut in l. penult. ff. de condi. obturpem causam.

20 Sic tutor accipiens pecuniam pro maritanda puella, cuius tutor est, tenetur pecuniam restituere, quoniam cum ad id ex officio teneatur, turpiter facit pecuniam accipiendo: ita primus docuit Pileus Doctor antiquus, quæst. 7. 2. dicens quod tutor tenetur pecuniam restituere, quia deliquit administrando, scilicet eam matrimonio collocando; nam quamvis fecit quod debuit, non fecit modo, quo debuit; quod sequitur Ioannes Andr. in additio. ad Specul. titulo de iudicijs. §. generalia. col. 9. in additione incipiente in d. l. quicquid. folio 44. Odofred. Alber. Bald. & Angel. in l. qui sine vsuris. ff. de negot. gest. Alber. in l. quicquid. C. arbitr. tutel. Lupus in repetitione. c. per vestras. §. 3. num. 2. de donatio. inter virum, & vxor. Alber. in rubrica. C. de interdic. matrimon.

21 Et in simili (scilicet in consanguineo quod tenetur restituere pecuniam quā accepit, ut matrimonio locaret consanguineam) scribit graviter Ancharr. consil. 173. incip. præmittendum, & sequitur Lupus in loco supracitato, quoniam officiū locandi puellas deficientibus parentibus, pertinet ad consanguineos, ut in l. in coniunctione. C. de nupt. * Et tutor abstinere debet ab omni lucro, secundum Lupum in loco supracitato, licet glos. in d. l. qui sine vsuris. dicat quod tutor non tenetur restituere pecuniam quam accepit pro maritanda puella, & idē Gullielm. de Ludo. sing. 71. sed errant fecundum Doctores in loco supracitato, quoniam tutor debet abstinere ab omni lucro, & facere id, ad quod est obligatus non meretur lucrum. Nuptui autem tradere puellam tutor tenetur. l. 9. tit. 1. part. 4.

23 Rursus dispositio Iuris Civili comprobatur; quoniam res publica absque charitate, si non Christiana certè politica consistere non potest, neque enim consistet humana societas si omnia pretio, & nihil ex virtute fiat, idē tutorem imbecillo puello constitutum oportet non quæstu, non pretio invitari, sed virtute duci & publice utilitatis respectu moveri ad administrationē, neque enim (iuxta prudentissimi viri dictum) Solis nobis nati sumus, sed & parentibus, sed & amicis, sed denique patriæ geniti sumus, quod ex Cicerone refert Iuris consultus in l. post liminium. §. filius. ff. de captiu.

24 Deinde puellis, & infantibus favorē conciliat ætas, vel quia delectamur nature simplicitate, vel quia Christus, istorum pronuntiavit esse Regnum cælorum, vel quia sceleris nescia ætas innocentia invitat ad misericordiam.

25 Rursus cum liberalitas ingenuum quiddam sit, neque humana vita sordida, & illiberalis esse debeat, sitque indignum hominum dignitate omnia emptit; omnia venalia esse, certè in nullum aptius exercetur liberalitas, in nullum rectius collocatur officium, quam in pupillum. Beatus (inquit Divinus ille Psalmographus) qui intelligit super egenum, & pauperem, in die mala liberavit eum dominus. Et alibi Dominus custodit advenas pupillum, & viduam suscipiet. Qui ergo pupillo favor, in eum confert beneficium quem domini curæ relictū testatur Psalmographus, Tibi inquit derelictus est pauper, orphanus tuus adiutor. Quid ergo? tantæ pietatis opera pecuniola cōductus tutor obibit? certe Romanæ gravitati repugnat, bonisque moribus adversatur: virtus enim propter se solum est summopere expetenda, neque extirpanda est, ex hominum vita charitas, qua nihil est quod vehementius rempublicam contineat.

26 Rursus tutelæ munus honorificum est. l. testamento Centurio, in fine. ff. de testam. manum. Bart. & Bald. in l. pen. C. de verb. signific. Socin. l. vtrum ita. §. cum quidam, ultimo notabili. ff. de rebus dubi. & inter munera publica computatur. l. 1. ff. de muner. & honor. præmium autē abundè magnū est reipublicæ consuluisse, & ducere autē pueros, & eos bonis moribus formare reipublicæ est utilissimū, & ad tutoris officium pertinet: ut dicam capite sequenti, puerorum enim greges, reipublicæ segetes sunt, quæ diligētē excultæ, & ad aurū suum

suum pervenientes, rem publicam beatam, ac foelicem reddunt.

27 **P**ostremo infantem, ætatis imbecillitate cuius bet iniurijs expositum, fovere, eiusq; rebus præsidio esse magnificum quidam est: omnem superans pecuniam: ergo iure optimo, ei salarium non dandum, oportet enim maiora facere pro gloria, quam pro paranda pecunia: ut in curatoribus definitur in l. 35. tit. 1. 2. partita. 5.

28 **H**is congruit quod veteres Romani, non tam pro patrociniis pupilli, sed neque pro patrociniis cuiusvis alterius pecuniam accipiebant: nimirum benefactorum conscientia, & laude contenti. Unde Tacitus libro 13. inquit. *Multa arbitrio Senatus constituta sunt, ne quis ob causam orandam, mercede, aut donis emeretur.* Rufus Quintilianus Institutionum lib. 12. inquit. *Gratis ne ei semper agendum sit tractari potest, quod ex prima statim fronte diiudicare imprudens est. Nam quis ignorat quomodo id longe sit honestissimum, et illo quem exigimus animo dignissimum, non vendere operam, neque levare tanti beneficii auctoritatem. Cum plerumque hoc ipso possint videri vilia quod pretium habeat. Nec quisquam qui sufficientia sibi (modica autem hæc sunt) possidebit, hunc quaesitum sine crimine sordium fecerit. At si res familiaris amplius aliquid ad usus necessarios exiget, (secundum omnium sapientium leges) patietur sibi gratiam referri, cum et Socrati collatum sit ad victum. Neque enim videtur quæ iustior acquirendi ratio, quam ex honestissimo labore, et ab ijs de quibus optime meruerint. Quod quidem non iustum modo sed necessarium etiam est, cum hæc ipsa opera tempus ve omne alienis negotijs datum facultatem aliter acquirendi recidant, ac ne pauper quidem tanquam mercedem accipiet sed mutua benevolentia victur.* Hactenus Quintilianus, ex cuius verbis vides, patrociniis apud ethnicos gratuitum fuisse, neque pro opera pecuniam admitti solitam, nisi pauper esset patrociniis præstans: ita, ut sese alere non posset: sicuti diximus in tutore inope, cui ius civile præteritum dari permittit, ut sese alere possit. Legimus apud Plutarchum, Cimonem Atheniensem acerbè reiecitse Persam hominem, qui cum eius patrociniis uti vellet patrem duas ei obtulit, alteram plenam aureorum Daricorum, alteram argenteorum, respondisseq; ego mercenarius non sum, si me amico uti vis, refer tecum munera quæ obtulisti.

29 **S**imile est quod legibus Longobardicis non licet notario mercedem accipere ab

orphanis, uti legimus in l. fin. C. de Scabinis, & Cancellarijs, inquit text. *De orphanis autem, vel cæteris pauperibus quæ exsolvere hoc non possunt in providentia Comitum sit, ut nequaquam inde aliquid accipiant.*

30 **S**ic Rectores populorum, quos nostri Decuriones vocant, tenentur fines gratis visitare, aut ore Guidone, decisione. 68. quod non servatur, ut scribit Avēdanius, in tractatu de exequendis mandatis, cap. 4. nu. 6. adeo venales isti urbium Senatores, pro pastoribus, agunt predones, pro custodibus lupos, quos dominus abgat a grege suo, quid enim miser populus, non patitur ab his, qui non virtute parta, sed nummulis empta dignitate superbiunt?

31 **S**ic etiam, hodie notarius non capit salarium pro instrumento quod facit pauperi autore Ias. l. nec quicquam. §. ubi decretum col. 2. ff. de offi. Proconsul. Cassan. in consuetud. Burgund. rubr. 6. §. 6. verbo. *Et prendra, num. 4.*

32 **N**unc videamus, qua in re hæc lex corrigat Ius Civile. Et quidem, Hispani videntes, refriguisse charitatem præmioque excitari homines, tutori pro labore administrationis decimam fructuum constituunt: quod licet legatur in libro cui Forus nomen est, tamen abhinc annis plus mille antiqua lex de hac re prodita servabatur. ita enim lego inter Gotthorum leges lib. 4. titulo *De los herederos*, in lege incipiente, *Si el padre. El hermano deve aver a los otros hermanos e a sus cosas en guarda. E mandanos, que tome el diezmo de los frutos en que buva, & in fine legimus, Ley antigua, & Sifnandi Regis nomen. Ergo si venerandæ antiquitatis nomen, auctoritatē conciliare solet: hæc lex vetustissima est. Si movemur exemplis, Galli tutoribus nobilium dant omnes fructus, uti legimus apud Boerium, in consuetudinibus Bituricensibus, titulo de consuetudine iuris status, personarum. §. 1. 1. Cassan. in consuetudinibus Burgundicæ rubrica. 6. §. 4. verbo *Et fait la dicte femme, & verbo, baliste.* Idem servatur apud Aurelianos (qui & ipsi Galli sunt) autore Pyrrho in consuetudinibus Aurelianensibus, titulo quibus modis ius patriæ potestatis solvitur cap. 1.*

Idem servatur Caucodistriæ autore Paulo, consil. 374. incip. super istis dubijs, lib. 2. Cassan. dicta Rubrica. 6. §. 4. verbo, *Et fait la dicte femme, & similis consuetudinis meminit, Petrus Bellapertica, in Authent. minoris*

minoris debitor. C. qui dari tutores poss. Ioā. Igne. qui de Gallie consuetudine loquitur, in repetitione. l. necessarios. §. non aliās, nu. 424. ff. ad Sillanian. & dicit, quod incolæ eam observant, veluti numerum. Sic apud Gallos etiam patri, cui peculiaris quedam rerum feudaliū filij custodia committitur, dantur omnes fructus pro custodia, uti scribit Molin. in consuetud. Paris. tit. 1. §. 22. num. 1. Sic in Regno Sicilia, curia Regis dat tutorem Ducibus, & Comitibus pupillis, & assignat tutoribus salarium ad victum & vestitum, ut apparet ex Afflict. in constitutionibus Sicilia, titulo de Iure Balij, col. 1. Ifernia in capit. si quis decefferit, si de feudo fuerit controuersia, inter domin. & agnat. Igneus, in d. §. non aliās, nu. 424.

33 **E**t talis consuetudo deferens omnes fructus tutori valida est, & servanda, ut scribit Paul. dicto consil. 374. lib. 2. numer. 1. Cassaneus in consuetudinibus Burgundicæ, Rub. 6. §. 4. verbo, *Et fait la dicte femme.* Petrus Bellapertica, in dicta Authentica minoris debitor. C. qui dari tutores poss.

Sic Paulus Iouius historiarum scriptor nobilissimus, in descriptione Britannicæ indicat apud Anglos fructus rei pupillarijs ad Regem pertinere, quoniam scilicet pupilli in tutela Regis viuunt. Iouij verba hæc sunt. *Argent mirum in modum Regias facultates patrimonij pupillorū, non enim ante pubertatem paterna hereditate perfruuntur, certa si quidē lege, pueri in tutela Regis viuunt.*

34 **H**ispanico tamē iure tutori, sola decima fructuum datur, ut ex hac lege constat, & scribit Didacus Segura in repet. l. cohered. §. cum filie. ff. de vulgar. & pupill. part. 2. col. 3. Fallentia nona. Auendanius in tractatu de exequendis mandatis. capitulo. 4. numer. 6.

35 **D**ecima autem magnum est administrationis salarium: res enim propria, magna industria, & labore curata, vix decimam domino reddit. Quare legem hanc, veluti rigidam alienam prorsus a decretis Iuris Civilis restringendam esse censeo, quod ideo accuratius faciendum, quoniam decima salarium est nimis benignum, largum, & splendidum. Ideo, etiam, atque etiam expendum iudici est, cui decimam præstari iubeat, neque enim omnibus tutoribus, neque ex omni fructuum genere decima deducenda est.

36 **S**ic Butricarius in d. Authent. minoris

debitor, dicit, consuetudinem deferens tutori omnes fructus, esse restringendam, tanquam odiosam, quod sequitur Cassan. dicta Rubrica. 6. §. 4. verbo, *Et fait la dicte femme, & dictam consuetudinem esse iniquam pronuntiat Antonius Padilla in l. 1. nu. 18. C. de transactio.*

37 **I**llud tamen non omittendum, quod licet de Iure Civili turpiter faciat tutor, qui pecuniam accipit, ut suscipiat administrationem tutelæ, iuxta gloss. in l. in eos. ff. de tutelis, cum alijs supracitatis, tamen si gratis ei pater pupilli, vel alius pecuniam dederit, tanquam tutori, licite potest eam capere, etiam de Iure Civili. Valet enim legatum tutori relictum, & lex interpretatur relictum pro administratione, neque, tamen illud improbat. l. sed hæc nimium, cū lege præcedenti. ff. de excusat. tutorum, & dicam latè infra. cap. 5. ubi tractabo, an tutor cui relictum est legatum, debeat id habere pro decima. Hoc addere visum est, quoniam Boerius, in consuetudinibus Bituricensibus, titulo de consuetudine iuris status personarum. §. 1. 1. col. 1. scribit generaliter, quod tutor punitur extra ordinem; si data sibi pecunia officium tutelæ suscipiat, intelligendum enim, quando datur ei pecunia, ut velit suscipere tutelam, non verò, quando pecunia datur gratis, non ut tutelam suscipiat, sed ut aliquid habeat laboris præmium ex liberalitate dantis.

S V M M A.

- 1 **R**atio huius legis, est labor tutoris.
- 2 **N**egotiorum gestori, & mandatario; an detur salarium remissiuè.
- 3 **F**ilio, paternas facultates administranti, an sit solvendum præteritum in diuisione hereditatis paterna, & nu. 4.
- 5 **F**ilio lucranti cum pecunia patris, an sit danda pars lucri.
- 6 **F**ilio lucranti cum pecunia patris, aliquando datur plusquam dimidium lucri, & quid si suo nomine, & periculo negotiatur, nu. 7.
- 8 **F**ilio negotianti nomine patris, non est danda pars lucri, licet plurimum lucretur.
- 9 **F**ilio laboranti infundo paterno, an sit danda pars fructuum, vel salarium, & nu. 10. & 11. usque ad num. 15.
- 12 **F**ilius an debeat præstare patri operas artificiales, & quid in uxore, an debeat marito operas artificiales, & an ex eis lucrata, lucretur sibi, nu. 13.
- 13 **I**udex an debeat habere rationem opere filij, & quid debeat considerare ad eam estimandam.

- 14 Opera filij non meretur salarium, nisi in ignis utilitas rei paternæ, in qua laborauit: excitet iudicantis æquitatem.
- 16 Socio administranti pro se, & socijs, salarium constitutendum est, vel maior pars lucri danda.
- 17 Si duo fratres viuunt in communi, & unus habet filios qui laborant in re communi, habenda est ratio operarum horum filiorum, & an acquiratur id patri, quoad proprietatem; an vero quoad usum fructum.
- 18 Executori testamenti decima datur Iure Regio.
- 19 Alguazelo decima datur pro executione in aliquibus regionibus.
- 20 Iudici decima datur, si ipse exequatur instrumentum, & moris sit eam dari alguazelo exequenti.
- 21 Custodi arcis, & carceris datur salarium.
- 22 Hospitale tenetur alere cum qui hospites curat. Hospitalarij equiparantur tutoribus.
- 23 Aduocatis salarium debetur, etiam si conuentum non sit.
- 24 Medico debetur salarium tamen durante ægritudine non licet pacisci.
- 25 Mercenarius mercede dignus est.
- 26 Visitanti Ecclesiam datur salarium.
- 27 Proxenetis, preceptoribus, tabellionibus, & notarijs debetur salarium, & non minus solvendum salarium medico, quam doctori.
- 28 Expensas qui potest deducere de fructibus, potest deducere prætium operarum.
- 29 Laboris solutio est causa summaria, & priuilegiū seruitij causa concessum, non reuocatur ab ingratitude.
- 30 Beneficium nemo tenetur facere de suo.
- 31 Tutori non debet officium suum esse damnosum.
- 32 Tutor, est loco patris, & domini.
- 33 Tutor, aliquid quando equiparatur prælato.
- 34 Tutor, de Iure Ciuili præfertur fisco in successione pupilli, & an id hodie procedat stante hac lege, remissiuè.
- 35 Coadiutori datur salarium.
- 36 Tutoris labor omnem laborem superat, quo ceteri administratores præmuntur.
- 37 Tutor cogitur inuitus tutelam suscipere.
- 38 Clericus, an cogi possit suscipere tutelam.
- 39 Tutor nobilis, an excusare se possit à tutela pupilli ignobilis.
- 40 Tutela munus nemo recusare potest, etiam si in id habeat peculiare priuilegium.
- 41 Tutor, tenetur facere inuentarium quam primum potest, & in eo debet scribere omnia ad pupilulum pertinentia, & quæ postea augentur, & si aliquid non scribitur in inuentario, potest remoueri à tutela, idèo tutor debet in inuentario facere protestationem, & numero. 41. 42. 43. 44. & 45.
- 46 Inuentarium, an expensis tutoris, an vero pupilli faciendum.
- 47 Tutorem, qui tenetur petere, non satisfacit, nisi curat, ut tutor faciat inuentarium.
- 48 Inuentarium non faciendum, quando pupillus est valde inops, vel quando eius pater prohibuit, vel remissit.
- 49 Inuentarium faciendum, etiam si testator id vetet, si modo id iudici videatur pupillo magis expedire.
- 50 Inuentarium etiam si à testatore prohibitum sit, tamen est facienda descriptio bonorū, ne supprimantur.
- 51 Inuentarium faciendum coram iudice, sed de consuetudine sufficit coram notario.
- 52 Inuentarium non debet continere debita, quæ debet pupillus, sed quæ ipsi debentur.
- 53 Tutor non faciens inuentarium, videtur esse in dolo, & aduersus eum iuratur in litem, & remoueri potest à tutela, & accusari furti, & torqueri, & poni in vinculis, & numero. 53. 54. 55. 56.
- 57 Tutor, ante inuentarium administrare non potest, nisi tempore peritura: & an valeat gesta ante inuentarium, & quod agens remoueri potest, & quid si postea conficiat inuentarium, & numero. 58. usque ad nu. 60.
- 61 Tutor probare debet se fecisse inuentarium, & copiam inuentarij ostendere debet, si velit admitti ad agendum, si pars hoc petat, & numero. 62. Et quid si inuentarium est ceptum, sed nondum cōfectum. nu. 62.
- 63 Inuentarium probat efficaciter aduersus tutorem, & tradendum est minori finita tutela.
- 64 Tutor non potest administrare (nisi tempore peritura) quousque sibi decernatur administratio, nisi testator aliter iusserit, vel utile sit pupillo: alias gesta non valent, nu. 63.
- 66 Tutor iurare debet vtilia facere, & inutilia prætermittere, & debet addere formalem promissionem, quod pupilli defensionem absque ulla mora suscipiet, alias tutela non valet, secundum aliquos, & numero. 67. 68. 69. & 71. Et an valeant gesta ante iuramentum, si sint pupillo vtilia, vel tempore peritura.
- 72 Tutor, non potest administrare, nisi satisfact, nisi patrimonium pupilli sit modicum.
- 73 Fideiussor tutoris, an debeat esse locuples secundum quantitatem contentam in inuentario. Tutela non vitiat, etiam si fideiussor non sit idoneus.
- 74 Tutor ante satisfactionem potest vtilia facere.
- 75 Tutor qui non satis dedit, an possit prosequi causam, si post satisfact.
- 76 Tutor testamentarius, an teneatur satisfacere.

Tutor

- 77 Tutor, siue à maiori, siue à minori iudice detur, tenetur satisfacere iuxta receptam proximam.
- 78 Patri; & patrono tutoribus, an remittatur satisfactio.
- 79 Tutor, etiam si sit valde diues satisfacere debet, sed tunc sufficit qualiscunque fideiussor.
- 80 Tutor, an satisfacere debet, etiam si sit propinquus, & vir valde honestus, & fidus, & numero. 81.
- 81 Bonis viris plurima in iure conceduntur. Tutor dissipator, non admittitur ad tutelam cum satisfactio.
- 82 Fideiussori pecunia dari potest pro fideiussione.
- 83 Tutor tenetur alere pupillum.
- 84 Tutor quantum possit dare pupillo, ad alimenta.
- 84 In constituendo alimenta pupillo, inspicienda est consuetudo.
- 85 Alimentoꝝ appellacione, quæ veniant.
- 86 Tutor, an teneatur alere pupillum, in domo sua.
- 87 Tutor tenetur pupillum bonis moribus instruere, & mercedem preceptoribus constituere.
- 88 Tutor tenetur administrare res pupilli.
- 89 Tutor curare tenetur, etiam si in exteris regionibus: dummodo centesimam lapidem non excedant.
- 90 Tutor tenetur curare salutem pupilli, & fulcire domos, agrū curare, & reficere collapsas, etiam si pater pupilli reliquerit ea deformata.
- 91 Tutor, quando debet proponere res pupillarum, suis.
- 92 Tutor tenetur lucrare cum pecunia pupilli. Tutor, si deposuit pecuniam apud campforem communitate reputatum idoneum, non tenetur, licet campfor decoquat. Tutor, et tutor sit, prudenter faciet, si contrahat cum consensu matris pupilli, & coniunctorum. Tutor, an debeat dare ad lucrum pecuniam si sit modica.
- 93 Tutor an hodie possit mutuo dare sub usuris pecuniam pupillarem, si redditus pupilli ad alimenta sufficiunt, & hodie tenetur emere redditus annuos.
- 94 Tutor qui non collocauit pecuniam pupilli, tenetur ad interesse, idem si tardius collocauit, & si non habet unde soluat: extra ordinem coherendus est, & numero. 1.
- 95 Tutoris heres tenetur ad usuras pecuniæ pupillarum, quæ in eius manus peruenit.
- 77 Tutor non collocans pecuniam pupilli, condemnandus est ad interesse minus; quod in prouincia in usu est, nisi pecuniam in usus suos conuerterit. Tutor intra quantum tempus debeat collocare pecuniam pupilli. Tutor collocare debet pecuniam pupilli intra certum tempus, quod intelligendum si possit, vel
- nisi in aliud pecuniam conuerterit; quod magis sit, è re pupilli, puta, si soluat debita.
- 97 Tutor conuertens pecuniam pupilli in suos usus censetur predo, & tenetur ad interesse, & potest accusari furti, si fecit animo furandi.
- 99 Tutor, et condemnatur, ad interesse, quod non collocauit pecuniam pupilli, debet probari potuisse: attamen cessasse, & quomodo probetur.
- 100 Tutor pupillarem pecuniam debet collocare idoneis nominibus. Tutor qui collocauit suam pecuniam, non est audiendus allegans se non potuisse collocare pecuniam pupillarem.
- 101 Tutor negligens in emendo, soluit interesse.
- 102 Tutor non collocans pecuniam, committit peccatum mortale.
- 103 Tutor non potest pecuniam pupilli conferre in societatem, vel in aliquod exercitium, nisi id in usu fuisset patri pupilli. Si tutor non est ita industrius, ut pater pupilli, non debet conferre pecuniam pupilli in exercitium, quod pater eius exercebat.
- 104 Tutor obligans rem pupilli, & pecuniam, pro qua eam obligat, non conuertens in suam utilitatem, non obligat eum.
- 105 Tutor censetur habere mandatum generale cum libera. Tutor propria auctoritate potest eripere pupillum de manu cuiusvis.
- 106 Tutor tenetur de gestis, & de neglectis.
- 107 Tutor tenetur defendere causam pupilli, nullamq; vtilem occasionem omittre, etsi non defendant remoueri potest.
- 108 Tutor potest aduocare pro pupillo in causa quam aduersus eius patrem defendebat.
- 109 Tutor non agnoscens bonam fidem, & temerè litigans: debet condemnari in expensis pupilli. fio fieri debet expensis pupilli.
- 110 Tutor exigere debet à debitoribus pupilli, aliàs tenetur ad sortem, & ad usuras.
- 111 Tutor, exigere debet, à debitoribus pupilli, etiam si sint eius fratres. Tutor, non tenetur exigere debitum, cuius exactior esset, quam ipsa sortis.
- 112 Tutor, exigere tenetur, à seipso, & sibi solvere.
- 113 Tutor, an teneatur iurare fidelitatem pro pupillo.
- 114 Tutor, tenetur locare matrimonio, & dotare pupillam suam, & si plus dedit in dotem, quam pupilla habet, tenetur solvere de suo.
- 115 Tutor (etiam finita tutela) administrare tenetur connexa, & litem ceptam prosequi tenetur, & numero. 117.
- 116 Tutor, si appellauit, heres eius tenetur prosequi appellationem.
- 117 Tutor, constituens actorem, tenetur de gestis ab eo.

Oo 2

Tutor,

- 118 Tutor, tenetur seruare in sua persona pactū quod fecit cum creditoribus pupilli. 143 Tutor remoueri potest ob leuissimam causam, & propter generalem suspicionem.
- 119 Tutor, durante tutela, non potest uectigalia conducere. 144 Tutor, suspecti postulari potest, à quolibet de populo.
- 120 Tutor, maiori affectu gerit, quam ceteri administratores. 145 Tutor, an suspecti accusari possit, ante gestionem. 146 Tutor, tenetur de culpa lata, & leui.
- 121 Tutor, ut quis detur inquirendum est, quos habeat mores. 148 Tutor, in exigendo debita, non tenetur, nisi delata culpa.
- 122 Tutores tenentur in solidum. 149 Tutoris bona sunt tacite hypothecata pupillo.
- 123 Tutor, res pupilli presentes, & postea obuinentes, tenetur administrare, & tenetur de gestis, & de neglectis. 150 Tutoris inualidi, bona sunt tacite hypothecata. 151 Protutoris bona sunt tacite hypothecata. 152 Tutor tenetur rationem reddere. Quilibet administrator, tenetur rationem reddere.
- 124 Tutor, citam si non sit legitime datus, non potest deserere administrationem, donec faciat alium legitime dari. 153 Frater tenetur rationem reddere de his, quæ administrauit, & qualis debeat esse ratio.
- 125 Tutor, nomine proprio accusat, si res pupilli id exposcit. 154 Administrans cum mandato, vel sine mandato tenetur rationem reddere.
- 126 Tutor, non alienat pupillaria, absque iudicis decreto, & necessitatis, & utilitatis probatione. 155 Pater, & mater tutores, tenentur rationem reddere.
- 127 Tutor, tenetur ad præmium, pro quo uendit rem pupilli, nisi fuerit conuersum in utilitatem pupilli. 156 Executor datus in ultima voluntate, reddit rationem.
- 128 Tutor, quando teneatur de euictione pro re pupilli quam uendit. 158 Tutelæ ratio, non solum pupillo, sed eius hæredibus reddenda.
- 129 Tutor, an possit persuadere morienti, ut sibi relinquat quod moriens, uult pupillo relinquere. 159 Tutor rationem reddere debet, etiam si non sit in usu.
- 130 Empta à tutore, præsumuntur de bonis pupilli. 160 Tutor rationem reddere debet, etiam si ei remissa sit rationis redditio; & quid si testator ultra liberationem à reddendo rationem, legat ei omnem summam in qua fuit condemnatus.
- 131 Tutor, tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis. 161 Confessio secundi tutoris, quod primus bene reddidit rationem, non nocet pupillo.
- 132 Tutor, neque familiares eius, non possunt contrahere cum pupillo, nisi maior factus ratum habeat. 162 Tutor tenetur denuo rationem reddere, si ratio est erronea, aut non plena, etiam si facta sit liberatio generalis cum iuramento.
- 133 Tutor, tutela finita, defendere debet causam pupilli, si nondum rationem reddidit, & rem ad curatores transtulit. 163 Tutor iterum rationem reddere debet, si dicatur erronea: etiam si liberatio facta sit cum auctoritate curatoris, & decreto iudicis. Liberatio à ratione reddenda quid operetur.
- 134 Tutor, etiam finita tutela, tenetur de periculo rei pupillaris, nisi minorem moneat, ut petat curatorem, vel ipse petat. 164 Liberatio nil operatur, quoad occultata, vel dolo ignorata.
- 135 Tutor, litem ceptam prosequi tenetur, etiam finita tutela, nisi de curatore, adulto, prouideri fecerit. 165 Ratio non sufficienter reddita, est iterum reddenda.
- 136 Rector Ecclesie, tenetur petere (officio finito) ut alius subrogetur, aliàs tenetur de periculo. 166 Tutor unus non potest rationem reddere, sine altero, nisi uni commissa sit administratio.
- 137 Syndicus, officio finito tenetur petere alium subrogari, aliàs tenetur de periculo. 167 Tutor tenetur reddere rationem, etiam non requisitus.
- 138 Tutor negligens præsumitur esse in dolo, & reus est peccati mortalis. & num. 139. & remoueri potest. 168 Tutor promittens in instrumento quærentigio reddere rationem, an possit executari. Rationem reddere promittens, an possit executari.
- 140 Executor testamenti negligens, remoueri potest. 169 Tutor cum reddidit rationem primo inuestigatur, an fecerit inuentarium.
- 141 Procurator re noueri potest, ob negligentiam. 170 Confessio tutoris de redditibus pupilli, non præiudicat ei, donec acceptetur expensa.
- 142 Tutor, remotus ob dolum, infamis efficitur. 171 Tutor exhibere debet librum rationis.

Rationum

- 172 Rationum liber, si factum non sit, potest iurari in litem aduersus tutorem.
- 173 Liber rationum, continere debet debita, & credita, & redditus bonorum pupilli.
- 174 Liber rationum debet esse scriptus dilucidè, & distinctè, demonstrando rem, & annum, & quantitatem: aliàs non uidetur reddere rationem, & uidetur esse indolo, & nu. 175.
- 176 Redditio rationis, quid complectatur. Tutor debet reddere rationem, etiam non requisitus.
- 177 Ratio cum effectu reddenda, & calculatio est necessaria. Liberatio facta non præmissa calculatione nihil ualet. Et quomodo probetur calculationem non factam.
- 178 Ratio computanda, neque sufficit soluere reliqua. Tutor aliqua suppressis in libro rationis uidetur esse in dolo. Rationem non dicitur reddisse qui non soluit reliqua.
- 179 Liber rationum tradendus, aliàs tutor præsumitur dolo administrasse, & iuratur aduersus eum in litem.
- 180 Amissionem libri rationum alleganti, non creditur nisi probetur.
- 181 Tutor non exhibens librum rationis, censetur esse in dolo, & aduersus eum potest iurari in litem.
- 182 Tutor nouiter inuenta, & inuentario non scripta debet ponere in libro rationum.
- 183 Tutor, si adulto non restituit instrumenta, potest aduersus eum iurari in litem.
- 184 Tutor debet reddere rationem fructuum, secundum quod communiter percipi potuissent.
- 185 Tutor mobilia scripta in inuentario non tenetur restituere, si uerisimile sit esse naturaliter corrupta vel consumpta.
- 186 Ratio reddenda ubi res est administrata.
- 187 Labor tutoris tantus est, ut nulla administratio parum laborem requirat. Lex ista prudens: quia tutor diligentius administrabit intelligens partem fructum ad se perueniri.
- 188 Tutor rationes rei pupillaris debet scribere separatim à suis.
- 189 Curator promittens reddere bonam administrationis rationem, tenetur de leuissima culpa, ne uerba sint superuacua.

¶ Quæ sit ratio huius legis, quotq; & quanti sint tutoris labores. Cap. II.

- 1 **R**atio legis (ut è nostris doctissimus quidam dixit) est anima legis, neque ulla res æquæ legislatoris animū indicat, & legis vim demonstrat, uti ratio. Et in totum ad definitionem ambiguitatum, quæ circa dispositionem huius legis occurrunt, nihil efficacius excogitari potest, quam eius rationem intus, & incutere (quod aiunt) cognouisse. Quæro ergo, quæ sit ratio huius legis, & certè eius ratio in eius contextu exprimitur ibi. Tome para si el diezmo de los frutos, por razon de su trabajo.
- 2 Ergo, decima laboris ratione tutori præstatur. Et licet nouum sit, tutori præmium, seu salarium dare; non est nouum cæteris administratoribus, qui non administrant lege cogente, sed uoluntariè uti sunt mandatorij dare laboris præmium, ita probatur in l. idemque. §. idem Labeo. ff. mandat. & notatur in l. i. ff. eodè titulo, quod declarat Guido decisione. 68. columna. 2. & dicam infra cap. 20. ubi declaro.
- 3 Sic filio paternas facultates administranti pecuniæ portio in præmium administrationis præstatur, autore Fulgoso, in l. illud. C. de collatio. ubi scribit, quod si pater habet multas possessiones, quas non potest gubernare: quoniam agit ætatem decrepitam, quod si filius maior possessiones curat, & alius filius infantilem agit ætatem, quod mortuo patre, filius maior in diuisione representabit operas suas, & petet sibi dari tantū salariū, quantum dādū esse negotiorum gestor: fatetur tamen Fulgo. quod vix hoc impetrari posset, & quod uidet iudicari contrarium, & ita aduersus eum pronuntiat, Iason. in dicta. illud, numero. 9. uersiculo secundo principalitè, column. penult. C. de collatio. cuius opinio mihi uerior uidetur, quoniam talis filius nomine patris administrat, & ex reuerentia sibi debita, & quando filius nomine patris negotiatur cum pecunia patris, nihil lucratur ratione operæ suæ, etiam si magnam summam acquirat: de qua re, uide quæ statim dicam.
- 4 Est tamen uerum, quod si ratione industriæ filij, maiores fructus percepti sunt ex fundo paterno, tunc habenda est ratio operarum filij, ut per Alexand. d. l. illud. col. fina. qui citat Fulgo. sed certè, si tanquam minister patris administrabat, nihil uidetur ei dandum, ut statim dicam, sed certè etiam, quando negotiatur, ut minister patris, est ei dandum salarium, licet non detur

detur dimidium lucri, ita Socin. consil. 92. numero. 15. versic. aliquando pater, lib. 1. qui citat Bald. in Authent. ex testamento. C. de colla. sed vide quæ dico numer. 9. & num. 18.

5 ¶ Rursus, æquitas huius legis probatur, quoniam si filius lucratur cum pecunia patris, certè dimidium lucri sibi est dandum, ratione operæ, & industriæ personæ suæ, si res opera sua lucrata est; quoniam communis consuetudo dimidium lucri tribuit pecuniæ, & dimidium industriæ, ita docuit Bartol. in l. illud. C. de collatio. num. 2. versic. quæstio. vbi Paul. numero. 6. dicit hanc opinionem esse æquissimam, & Ias. numero. 7. dicit opinionem Bart. probandam esse, si res industria, & opera filij lucrata fuit, secus, si absq; opera filij magnum lucrum acquisitum fuisset, cum pecunia patris, putà, deponendo eam apud campso rem, tunc enim nihil filio dandum cū nulla sit eius opera digna cōsideratione, & ita sentit Bart. & opinionem Bartol. sequitur Abb. consil. 35. incip. circa primum dubium quo quæritur, num. 252. versic. si vero capita. lib. 2. Roman. consil. 469. col. 2. versic. tum etiam quia textus vbi latè disputat; & videtur sequi Angelus consil. 85. incip. pater habens plures filios, colum. 2. versicul. & quod dicta lucra. Decius in dicta. l. illud. colum. fin. num. 10. versic. ultimo nota. C. de collatio. Bartol. in l. cum oportet. col. 1. C. de bonis quæ liber. & in l. 1. §. neque Castren. ff. de collatio. bono. Corne. conf. 152. lib. 3. Soci. conf. 162. col. 1. & seq. vsque ad finem. lib. 2. & consil. 192. incip. capio difficultatem, in. 1. dubio lib. 2. vbi limitat. Et est magis communis autore Segura. in l. si ex legati causa, versic. hinc venit, col. 16. ff. de verb. oblig. Bart. in l. si tibi decem. §. si pactus. ff. de pact. & est communis autore, Soc. conf. 92. nu. 15. versic. circa secundam dubitationē, lib. 1. Ang. & Paul. in l. cum oportet, col. 2. C. de bonis, quæ libe. Bar. in tractatu de duobus fratribus, in. 1. & 2. col. & in. 2. q. prin. Corn. cōf. 24. incip. visis nonnullis actis, col. 3. versic. & volunt etiā. lib. 1. & conf. 213. Philip. Decius col. 2. versic. & dicit, lib. 3. & conf. 311. incip. ad euentiam huius consultationis, lib. 3. & conf. 58. col. 3. versic. & ideo lit. E. lib. 4. explicat Ferronus, in consuetudinib. Burdegal. tit. de iure personarum. §. 1. col. pen. Crocus in repet. l. frater, à fratre, num. 118. q. 3. ff. de cond. indebi. vbi hanc ap-

pellat communem sententiā Bal. & Corne. in d. l. cum oportet.

¶ Mouentur omnes ex textu, in. §. 1. Institut. per quas personas nobis acquiri, ibi. Ne quod ei suis laboribus, vel prospera fortuna accesserit, hoc in alium proueniens lucrosum ei procedat. Adducit etiam textum in l. cum oportet, ibi: Filij non lugebunt, quæ ex suis laboribus sibi possessa sunt ad alios transferenda afficientes. C. de bonis quæ libe. Hæc opinio, quod filio negotianti cum patris pecunia detur pars lucri, mihi æquissima videtur, & ab ea non discederem, licet contra sentiat Specul. tit. de iudicijs. §. sequitur, versic. quod si aliter, post glos. in d. l. cum oportet, citat textum in l. ex re. ff. de usufruct. vbi dicitur, Ex re usufructuarij, id intelligitur per seruum acquiri, quod ex administratione rerum eiusdem, seruus lucri fecerit, facit. l. si ita legatus. §. fin. ff. de usu. & habita. Hæc, re vera non obstant, nam ad. l. ex re plane respondeo, verum esse ex re usufructuarij acquiri, quod ex administratione rerum eius acquiri seruus, non tamen acquiri ex re sola, sed ex re, & opera serui, & licet opera serui non sit pensanda, quoniam seruus omnem operam debet domino, tamen opera filij optimo iure pensanda est, licet enim filius debeat patri obsequiales operas, non debet artificiales, vt tradit Bald. in Authent. ex testamento, col. 3. nu. 8. C. de collatio. Ias. in l. illud, nu. 7. col. pen. ver. præterea, licet filius. C. eo. tit. Ferron. in consuetudinib. Burdegal. tit. 1. §. 1. col. penul. quare, si cum pecunia patris adiuncta sua opera lucrum fecit, pars lucri ei tribuenda, quoniam etiam si dici possit id lucrum ex re patris acquisitum (quoniam absque patris pecunia, non acquireretur) tamen non est acquisitum, ex sola re patris, sed etiam ex opera & industria filij: idem respondeo ad. l. si ita legatus. §. fin. ff. de usu. & habita. Non obstat etiam. §. 1. Institut. per quas personas nobis acquiri, vbi dicitur, quod si quid ex re patris filio adueniat, totum patri acquiritur, ille enim textus loquitur, quando ex sola re patris lucrum aduenit; hic autem loquimur, quando non ex sola re patris, sed ex re patris, & opera filij lucrum prouenit, & cum ex eius opera proueniat, opera præmium meretur. l. 1. C. pro socio. l. societas. l. cum duobus. §. si in cocunda ff. pro socio.

6 ¶ Rursus ab hac sententiā (scilicet, quod pars lucri, sit filio tribuenda in præmium industriæ

industriæ suæ) non discedit Bald. licet irridens Bartolum, dicat eum imitatione rusticorum, x quo, diuidere lucrum inter patrem, & filium dimidium tribuendo pecuniæ, & dimidium operæ, cum præstet id relinquere arbitrio boni viri qui considerare debet quanta fuerit pecunia, tradita à patre, & quantum fuerit lucrum, quid enim, si cum aureis centum, filius mille lucratus est, certè plusquam dimidium filio præstandum, ita Bald. in l. cum oportet. col. 3. C. de bonis quæ liber. & in Authent. ex testamento. col. 3. num. 7. C. de collatio. & in l. omni modo. §. imputari. col. penult. C. de in officio. testamen. cuius sententiam videtur probare Alexan. in dicta. l. illud. in fine. C. de collatio. & re vera, si proprius consulantur, hæc quæquam dissentiant Bartolus, & Baldus, Bartolus enim loquitur in dubio, secus si appareret, quod lucrum pro maiori parte, ex opera, & industria personæ, potius quam ex pecunia prouenisset, tunc enim oportet bonum virum (hoc est iudicem) arbitrari inspecta æquitate, an filio plusquam dimidium lucri dandum esset, & ita Bartolus, & Baldus in concordiam redduntur, vt notat Ias. dicta. l. illud. colum. penul. numero. 7. Decius ibi, numero. 11. col. fin. versicul. & prædicta conclusio. Corneus consilio. 24. lib. 1. & dicto consil. 213. lib. 3. & consil. 58. lib. 3. Cassan. in consuetudinibus Burgund. Rubric. 6. §. 2. numer. 9. Quod mihi verissimum videtur, & probatur in l. si non fuerint. §. 1. ff. pro socio. vbi scribitur, quod plerumque tanta est industria socij, vt plus conferat societati, quam pecunia, vt in l. quid enim. ff. pro socio. & in. §. de illa, versiculo Seruius Sulpicius Institut. pro socio; & hæc est res quam ipsa naturalis æquitas dicit, atque etiā sensus communis.

7 ¶ Quid tamen, si filius negotiaretur proprio nomine suo, & suo periculo; & tunc alia ratio est, vt per Iason. & Deciu in d. l. illud. Corne. consil. 152. lib. 3. Socin. 162. col. 1. lib. 2. & 192. lib. 2. Crocus in l. frater à fratre. q. 3. ff. de condi. indeb. Rom. consil. 469.

8 ¶ Addunt tamen Doctores, quod si filius negotiaretur nomine patris, quod tunc lucrum in solidum acquiritur patri, nam filius videtur fuisse eius institor, seu procurator ad negotiandum constitutus, ergo totum patri acquiritur. l. quod pro-

curator. ff. de procurat. Scribit Romanus consilio. 469. incipien. quoad primum propositæ consultationis articulum, columna. 2. versiculo primo casu. Iason. in l. illud. numero. 7. colum. penult. versiculo limita. tamen, & ibi Decius colum. penult. numero. 12. versic. secunda conclusio. C. de collatio. Socin. 92. numero. 15. versiculo aliquando pater. libro. 1. Angel. consilio 85. colum. 2. Baldus in Authentica ex testamento. columna. 4. numero. 8. C. de collatio. Ferronus in consuetudinibus Burdegalens. titulo primo. §. primo, columna penultima.

9 ¶ Hæc adducere visum est, ad definitionem quæstionis quam proponit Fulgo. in d. l. illud, an scilicet filio operanti infundo, pater non debeat dari pars fructuum, vel salarium, videtur enim dandum, cum ei detur pars lucri acquisiti, sua industria, cum pecunia patris, quod probat Alexan. in dicta. l. illud. columna finali ad finem: certè, hæc quæstio dubia est, ideo Doctores iudicium relinquens breuiter meum proferam sensum. Et quidem, vt cumque filius laboret in fundo paterno, nunquam ei dabo dimidium fructuum etiā eorum qui ex sua industria videntur prouenisse; quoniam fundum nomine paterno, & tanquam paternum videtur colere, ideo, quicquid inde prouenit, acquiri patri, sicuti negotiorum gestor. acquiri domino. l. quod procurator. ff. de procurat. neque enim negotiorum gestor. adeo erit impudens, vt petat dimidium rei, quam acquisiuit gerendo negotium alienum. Et hoc casu non admittetur communis traditio Bartoli: quod filio lucranti cum pecunia patris, est dandum dimidium lucri. Si tamen filius non peteret dimidium lucri, sed tantum representata opera sua peteret haberi eius rationem, & hoc casu quidam consent, quod si fundus ex opera filij maiores fructus reddit, quod est habenda eius ratio: ita Alexander in dicta. l. illud ad finem, & licet Iason. videatur sentire contra, numero nono, versiculo breuiter tamen non loquitur; quando fundus maiores fructus reddidit ex opera filij, & Angelus quem citat, loquitur aduersus eum, & non loquitur de salario, sed de dimidio vel parte lucri.

¶ Rursus Socin. consil. 92. num. 15. versiculo, aliquando pater lib. 1. dicit quod li-

cet quando filius administrat nomine patris, non debeat habere dimidium lucri, tamen quod debet habere salarium, & citat Bald. in Authent. ex testamento. C. de colla.

I 0 Mihi distinguendum videtur, aut enim filius laborans in re patris non reddidit eam meliorem, vel uberiorem, sed tantum operam suam pensari vult, & (salvo doctio: um iudicio) non est habenda eius ratio: filius enim obedientiam, & obsequium debet patri. l. veluti. ff. de iusti. & iure. deinde rem paternam administrat, veluti propriam, filius enim quasi dominus est in vita patris. l. in suis. ff. de libe. & posthum. Præterea nescio, an quisquam filius cogitet se opere præteritum consecuturum, à patre. Postremò hic nullum est lucrum industriæ suæ, & sic non quadrant verba textus in l. cum oportet. C. de bonis quæ libe. & in §. 1. Instit. per quas person. nobis acquiri. & ita iudicarem, nisi qualitas opere, aliud suaderet, putà si esset personalis, & diuturna, vel filius res proprias amisisset, ut consuleret patris: nam ex re patris alitur, & cum à patre alatur, æquum est non haberi rationem huius opellæ.

I 1 Si tamen res paterna, in substantia, vel fructibus crevisset ex opera filij, & certè eius rationem habendam censeo, ne fructum opere, & industriæ suæ luceat ad alium transferri. l. cum oportet. C. de bonis, quæ libe. §. 1. Instit. per quas person. nobis acquiri.

I 2 Deinde hoc casu filius operam utilem præstitit patri, & licet debeat obedientiam, & operas obsequiales, non debet artificiales, ut per Bald. in Authent. ex testamento. nu. 8. C. de collat. Ias. in l. illud. col. penult. C. eo. tit. Ferron. in consuetudinib. Burdegal. titu. 1. §. 1. col. penult. idè de opera filij non iudicandum veluti de opera servi: servus enim omnem operam debet, idè opera filij pecunia pensanda sicuti generalitèr in opera fit, ut in l. cum duobus. §. si in cocunda. ff. pro socio. l. 1. C. eo. titu. & hoc casu quadrat communis supra relata de filio, qui sua industria lucratur cum pecunia patris, quod debet habere partem lucri. Et quod filius non debeat operas artificiales patri, probatur, quoniã uxor non debet operas artificiales marito, & inde lucrata sibi acquirat, ut inquit Bal. in l. si uxorem col. 2. vers. cæterum. ff. de

condi. infer. l. si mulier. §. si vir uxori. ff. de donat. inter virum, & uxor. Lupus in rubr. de donat. inter virum, & uxor. §. 4. §. incip. si autem, num. 4. Segura de bonis, lucra. fol. 238. num. 209. Pyrrhus in consuetud. Aurel. tit. de societate inter virum, & uxor. col. 4. ubi citat Petrum in l. divortio. ff. solu. matrim. in fin. princ. quod intelligendum, quando dos uxoris sufficit ad alimenta viri, & uxoris, & familie, aliàs tenetur præstare operas serviles autore Abbas in cap. litteras col. fin. de restit. spolia. Lupus cap. per vestras. §. 20. incip. & tenendo num. 3.

I 3 In æstimatione tamen huius opere filij, oportebit elucere iudicis prudètiã, quid enim si filius proprijs manibus laborabat, vires conferebat, terram rastro, & ligone exercebat, unde maximum paterni fundi incrementum? certè habebitur eius ratio. Si tamen phalerato vestus æquo, rus urbi propinquum invisebat, operas excitabat, fructus rapaci manu auerhi non sinebat, operis mercedem solvebat, maiora debet patri, & levicula hæc sunt, laudanda potius quam præmio afficienda, optimoq; iure audiet illud Evangelicum *Quod debistis facere fecistis*. Intererat enim eius paternam rem, non deformari, non conteri, res enim patris est, res filij, & æstimum patris, est æstimum filij, & patre divite filius dicitur dives, unde ei, & rei, & honoris maxima ornamenta proveniunt. Sed hæc doctoribus excutienda relinquo: tantum nollui rem quotidianam, silètio præterire.

Si tamen iudex essem, parcissimè operam filij æstimarem, nisi operæ qualitas, & utilitas aliud suaderent. Sed dicit aliquis, cur operam filij consideras cum fundus redditur melior, & eam spernis cum non redditur melior, vel uberior? Respondeo, quod licet operam sit res considerabilis, & quæ pretij loco habetur (ut statim dicam) tamen si præstatur à filio, non est considerabilis, nisi ex æquitate, putà, quando fuit opera personalis, vel magnopere auxit lucrum patris, tunc enim habenda ratio eius operæ, non tam quia operatus est, quantum, quoniam ex opera magna dimanavit utilitas patri, hoc enim casu æquissimum videtur, ut filius cuius industriæ augmentum debetur, sentiat laboris commodum: at cum opera, solum petitur tanquam opera, nulla representata evidenti

denti utilitate, non videtur opera filij consideranda, quid enim? filius non debet patri, & laborans in re patris suã propriam rem curat in qua successurus est.

I 4 Sed obijcis; filius non debet operas artificiales, fateor, non potest cogi artificiales præstare, tamen si eas ultro præstat, debitum officium facit, & paternam obedientiam curat, præceptumq; divinum implet; & etiam si multo amplius faciat, non satisfacet meritis patris, & obligationi divinæ, & humanæ, qua ei est obstrictus. Sed obijcis opera præmium meretur. l. 1. C. pro socio. l. societas. l. cum duobus. §. si in cocunda. ff. pro socio. fateor: sed non opera filij, nisi insignis, & magnam adferens utilitatem; filius obedientiam debet patri, neque hæc obedientia debet esse otiosa, & inanis. Confirmantur hæc ex l. 3. titulo. 20. part. 21. ubi videtur probari patrem posse cogere filium, ut sibi serviat, & ibi glosa notat, quod filius qui multum laboravit in re patris, non potest à patre, neque à fratribus mortuo patre petere salarium; & quod filius debet operas artificiales patri. Facit. l. fin. titulo. 7. part. 2. & quod non detur filio salarium, vide Gerard. singul. 84. Postremò alienum videtur à gravitate Christianæ disciplinæ, filium pro levipella collata in rem patris, salarium petere nisi insignis utilitas excitet iudicantis æquitatem, ut filium participem lucri faciat quod eius autor industria sua fuerit. Sed de his hætenus.

I 5 Illud non omittam; in confirmationem distinctionis supra factæ, quod Doctores cum tractant de pensanda opera filij, semper supponunt lucrum ex ea obvenisse: ita Angel. dicto consil. 85. Roman. consil. 469. cum alijs. Cassan. in consuetudinib. Burgund. Rubrica. 6. §. 2. num. 9. Quinimo non solum requirunt lucrum, verum insigne lucrum, ut eius portio filio detur, ita nominatim Arnoldus Ferron. in consuetudinib. Burdegal. titulo. 1. §. 1. colum. penult. quamvis loquuntur de dando dimidium lucri non de dando salarium; & reperio quod opinionem Fulgosi. (scilicet quod filio, qui laboravit in re patris, detur salarium pro modo laboris) refert Pyrrhus in consuetudinib. Aurelianen. tit. de fœudis. §. 27. & probat Tiraquel. de primogenijs, quæst. 89. & refert Crotus in loco supracitato; sed ego rem ex

operis qualitate æstimabo, putà si laborabat proprijs manibus, uti mercenarius laborasset, levem autem operam non curabo, nisi lucrum, & utilitas aliud suadeant, de qua re vide, quæ dico infra, numero. 17. vers. & quod sit habenda, & num. 18.

I 6 Reddendo ad id unde digressi sumus, non est novum exemplum administratori salarium dare, opera enim loco pecuniæ habetur, & plerumque plus confert quam pecunia. l. si non fuerint. ff. pro socio. l. societatem. §. si in cocunda. ff. eo. titu. l. 1. C. eodem.

Sic, cum unus ex multis socijs negotiatur pro se, & socijs salarium ei constitutum est pro regionis more, autore Corne. consil. 116. incip. licet videatur, lib. 4. Et licet nonnulli scripserint, nihil de salario socij administrantis reperiri iure cautum, ut scribit Roman. consil. 168. incip. in quarto dubio, tamen scribit maiorè partem lucri tribuendam socio administranti, considerata à iudice qualitate personæ, & industriæ. l. si non fuerint. ff. pro socio. Bald. l. 1. C. eo. titulo. Corneus consilio. 311. littera. B. in fine. lib. 3. decisio. Desfinalis nova. 890. num. 2. quod in idem recidit, nihil enim interest, an opera pensetur solvendo salarium, an dando maiorem partem lucri. Et quod opera inter socios habeatur loco pecuniæ, scribit Socin. consil. 265. num. 7. lib. 2.

I 7 Et quod sit habenda ratio opere, notat Bald. in cap. gravis. columna. 2. de restit. spolia. & probatur, in l. si id. §. si quas. ff. de donat. inter virum, & uxor. cuius argumento definitur illa quæstio. quid si duo fratres simul habitant, & unus habet filios, qui valde laborant, & plurimum conferunt communi domui, an habenda sit harum operarum ratio: & certè habenda est. Ita Angel. in l. ex duobus. ff. de negot. gest. Bald. in l. 1. in. 9. quæst. C. pro socio. ubi scribit quod si duo fratres mortuo patre habent prædium commune, & conducunt in super alia prædia ad laborandum, & unus eorum habet filios duos, qui similiter laborabant, & ex fructibus rei communis, & ex labore proprio plurimum lucrati sunt, quærit Bald. qualiter sit faciendâ divisio? & respondet, quod medietas fructuum prædij communis, dividetur æqualiter inter fratres, ad quos pertinet prædij proprietas, argumento eius quod

quod legitur & notatur in l. 1. C. pro socio; alia vero dimidia, quæ iure laboratorum percipitur, adiudicanda est omnibus quatuor in capita: quia societas est istius naturæ quod dividit lucrum operarum in capita. Rursus quoad fructus perceptos ex rebus conductis, dicit etiam quod debent dividi æqualiter in capita, inter omnes quatuor: ita etiam scripsit Bart. cõf. 186. incip. Cuciavellus.

¶ His accedit quod scribit Bald. in additione ad tractatum Bart. de duobus fratribus, quod si sunt duo fratres rustici, & alter habet filios, qui quotidie laborant in agro communi, quod ille qui habet filios, quia plus opere ponit, plus fructuum debet accipere in divisione, arbitrio boni viri: quod refert & sequitur Alexand. cõf. 99. num. 3. versic. his consonat; lib. 2. Sic Bald. in l. si patruus. quæst. penult. C. commu. utriusque iudicij, scribit, quod si duo fratres rustici colunt agrum communem, & alter eorum habet filios laboratores, & omnes scindebant terram, emolumentum debet dividi in capita, quia societas respicit capita eorum, qui operam ponunt in societatem, & licet sint filij familiæ, tamē

illud quod ipsi acquirunt, acquiritur ipsis, quo ad proprietatem, & patri quoad usum fructum, quod sequitur, Alexand. d. cõf. 99. nu. 3. lib. 2. sic Angel. cõf. 110. incip. Vanutius, & Antonius, & cõf. 113. in fine scribit, quod si fratres in communione steterunt, & durante communione alter procreavit filium, & simul cum filio perseveravit in communione per annos

quadraginta, non poterit filius ex sua persona petere partem acquiritorum, quia non est socius, sed unus de societate tamē quia opera est loco pecuniæ, ut in l. cum duobus. §. si in coeunda. ff. pro socio, dicit Angel. quod pater huius filij, quatenus plus opere posuit ratione filij, tanto plus consequetur de bonis communibus: quod sequitur Alexand. d. cõf. 99. num. 5. lib. 2.

& in æstimatione huius opere dicit standum arbitrio boni viri. l. unica. & q̄ ibi notat Bart. in fine. C. de sentēt. quæ pro eo quod interest. Quæ opinio est æqua, rationabilis, & magis communis, secundum Alexand. d. cõf. 99. num. 5. in fine lib. 2. Iaso. in l. ut nemini col. penult. & fin. nu. 6. C. de collatio. vbi suprascripta doctorum placita refert, & probat: sequitur etiā Alexand. cõf. 77. num. 2. lib. 5. Antonius

Butrius cõf. 7. Corne. cõf. 152. in fine, & cõf. 196. col. 1. lib. 3. & cõf. 58. littera. S. & cõf. 299. lib. 4. lat. cõf. 5. lib. 1. Alexand. cõf. 123. num. 1. lib. 2.

¶ Non est omittendum, quod ad traditionem Fulgosi in l. illud. C. de collatio. supra relatam num. 9. plurimum confert doctrina Bald. in d. l. si patruus. quæst. penult. C. commu. utriusque iudicij, licet non apperiat Baldus, an id quod filio acquiritur in proprietate, sit pecunia quam consequitur, à patre; an vero, quam consequitur patruo, probabilius est eum loqui de pecunia patrum, quæ sibi datur ratione operæ cum dicat acquiri patri quoad usum fructum, ergo non loquitur de pecunia propria patris, ipse enim eam possidet, absq; eo quod sibi acquiratur per filium; ergo loquitur de pecunia soluta per patrum ratione opere per filium impense in re patris, & patruo. Non tamen nego has doctorum traditiones, inspecta eorum auctoritate efficaces esse, ad persuadendum distinctionem à me supra factam de filio laborante proprijs manibus, cum emolumento rei paternæ.

¶ Reddeundo ad dispositionem nostræ legis: non est sine exemplo tutori salarium dare, nam executori testamenti Iure Regio decima debetur, vt efficacitè colligitur ex l. 4. tit. 2. lib. 5. Ordinatio. quæ habetur. l. 5. tit. 11. lib. 1. Recopil. & ex l. 13. tit. 5. lib. 3. Fori, & ex l. 31. tit. De las penas. lib. 8. Ordinationum, de qua re dicam capitulo 19.

¶ Rursus moribus multarum Hispaniarum urbium iudicum executoribus, quos barbaro nomine *Alguaziles* vocamus, datur decima. Sic olim iudicibus decimam laboris ratione dari solitam scribit Alciatus dispositionum lib. 3. cap. 17. ad finem. Et hodie si per propriam personam exequatur instrumenta auferet decimam, si ea alguazelo ex more dari soleat, ut docet Avēdan. de exeq. manda. cap. 17.

¶ Sic custodi carceris datur salarium, ut notatur in l. fin. C. de erogatio. milita. annone, scribit Bartholomæus à Capua. singulari. 101. & custodi arcis dari salarium, notat Bald. in l. ex diui. C. loca. Iaso. in l. si mora, num. 17. ff. solu. matrim. tutor autem, & res, & personam pupilli custodit, ut infra latè dicam: ergo optimo iure capit salarium.

¶ Sic hospitale tenetur alere, & vestire eum qui

qui hospites accipit, & curat, cum eius opera utatur: ita Roman. cõf. 440. incipiente, non est dubium. quoniam alere, & vestire tenemur eum, cuius opera utimur. l. in rebus. §. potest. ff. commo. l. in his. §. 1. ff. solu. matrim. & quoniam, qui ecclesiæ servit, de ecclesiæ proventibus vivere debet cap. cum secundum, de præbendis cap. ex his. 2. quæst. 1. c. charitatē. 12. quæst. 2. hospitalarij autem æquiparantur tutoribus, vt in l. orphano trophos. cum ibi notatis. C. de Episcop. & cleric. Socin. cõf. 181. incip. visis capitulis num. 1. lib. 2. ergo sicut alitur hospitalarius, alendus est tutor. Sic iudex missus à Rege ad petitionē populi habere debet stipendium ab ipso met populo, vt tradit Covarr. practicarū quæstionum. c. 4. nu. 5. versic. hi vero.

¶ Sic opera advocati, iam olim mercenaria est, & pecunia pensatur, licet nihil cõventū sit. l. 1. & ibi Bar. ff. de var. & extra ordin. cog. Socin. cõf. 196. col. 2. lib. 2. licet enim nobilius, & magis ingenuum esset à pecunia abstineret: tamen aliter sanxit Nero Cesar, autore Suetonio, in eius vita cap. 17. licet id Claudij tempore fieri solitum probetur, ex Tacito, lib. 11. qui ante Neronem imperavit, modum enim imposuit advocatis in capiendis pecunijs, pro patrocinio, ex quo liquet eius ætate pecuniam pro patrocinio capi solitā: quod hodie receptissimum est, iuxta laboris modū, vt per Specul. tit. de salario. §. sequitur versiculo, sed, & id quod dicitur. & titulo de magistris. §. 1. versic. 1. Bellamera. decisione. 437. Cum ergo tutoris labor multo maior sit non est absurdum eum pensari pecunia.

¶ Sic medico, pro opera, & industria datur salarium, licet durante ægritudine, non liceat pacisci super salario: vt docet Platea in l. archiatri. C. de professo. & medic. lib. 11. l. 1. & ibi Bart. ff. de var. & extra. cog. ni. Bald. l. 1. C. manda. Socin. cõf. 196. col. 2. lib. 2.

¶ Sic, vulgo dici solet *Quod operari mercede sua dignus est*, vt per Ananiam in cap. naviganti, nu. 35. de usuris, Bonifacius in Clement. dudum. §. verum de sepultu. & Clement. 1. de magistris, num. 49.

¶ Sic pro visitatione ecclesiarum aufertur salarium: vt in cap. cum instantia. de censibus: & proxenetis datur salarium, Guido decisione. 68. l. 1. ff. de proxene, & notarijs: & tabellionibus datur salarium, licet

nihil conventum sit, ut habetur in l. 1. §. ludi. ff. de var. & ex extra cog. Bald. l. 1. C. mandati. Soc. cõf. 196. col. 2. lib. 2. & non minus solvendum salarium medico, & doctori, quam famulo, autore Azone, in summa titulo de locato, Bald. in l. contractus. C. de fide instru. & in l. etiam. C. de iur. docti. Socin. cõf. 196. col. 2. lib. 2.

¶ Sic, præceptoribus salarium cõstituitur, officio iudicis. l. cum plures. §. cum tutor. ff. de adm. tuto. & patronis pro eorum facultate, salarium præfinitur. l. 1. §. in honorarijs. ff. de varijs, & extraordina. cognitionibus.

¶ Et generalitèr præmium debet esse par labori, ut per Bal. in l. certū. nu. 11. col. 5. C. fami. hærciscun. & ubi maior labor, maius premium. l. meretur. cõtra publicam. in fine. C. de re milita. ibi, *Quia honoris augmentum non ambitione, sed labore ad unumquemque cõvenit de venire.* l. vnicuique; in princ. C. de proxim. sacro scrini. lib. 12. l. 2. C. de offi. mag. offi. scribit Boerius in tractatu de auctoritate magni consilij, num. 145. qui videtur esse Ioannis Montani. l. 1. tit. 9. lib. 5. Ordinationum.

¶ Et naturæ lex esse videtur, ut qui sentit onus, sentiat etiam honorem. l. eum qui. ff. de iure iuran. & ubi sunt onera, ibi oportet esse fructus, ut late per Alexand. in l. si eum dotem. §. transgrediamur. ff. solu. matrim. tutela autem onus est, ex parte tutoris. l. tria onera. ff. de excus. tuto. Barto. in l. certarum. ff. de testam. tutel. nu. 1. Corne. cõf. 132. incip. licet videatur col. 2. lit. O. lib. 1. & cõf. 20. lib. 2. Angel. in §. si quis autem, num. 2. Instit. de excus. tuto.

¶ Et generalitèr administrationes temporales, oneris sunt, non honoris, ut per Bonifacius in Clement. in plerisque. §. quod si num. 6. de electio. ergo oportet onus solatio leniri, salarium autem solatium laboris est, ut scribit Platea in l. per hanc. C. de erogatio. milita. annone lib. 11.

¶ Rursus illi, qui possunt deducere expensas de fructibus, possunt deducere pretium operarum suarū, quas collocarunt in quærendis fructibus: ita Bald. in l. si quis. C. de rei vendi. Paul. & Arctin. in l. divortio. §. impendia. ff. solu. matrim. Angel. in l. si à dño. ff. de peti. hæred. glof. in l. per diversas in glo. magna. C. manda. Ias. in l. fructus, col. 5. ff. solu. matrim. Barba. in c. Raynald. chart. 17. col. 2. ver. circa hanc partem de testam. Boer. decis. 44. nu. 23. ad fin.

¶ Ad eò

- 29 ¶ Ad eò autem labor, præmio, & fauore dignus videtur, vt eius solutio sit causa summaria; vt scribit Maranta. in sua practica, parte. 4. nu. 81. & priuilegium seruitij causa concessum, non potest reuocari, etiã si simus in casu in quo priuilegium reuocari potest, autore Bald. in l. qui se patris. C. vnde libe. Rodericus allegatione. 9. nu. 5. & probatur in l. si pater. §. si quis aliquem. ff. de donatio. vbi donatio remuneratoria, non potest reuocari, propter ingratitudinem, licet aliàs ingratitudo sit causa sufficiens ad reuocandum donationem, vt in l. si. C. de reuoc. donatio.
- ¶ Deindè, iuxta verba Apostoli, *Nemo debet suis stipendijs militare*, ergo æquitati cõuenit laborantem in re pupilli ali ex fructibus rei pupillaris, Afflict. in constitutionibus Siciliæ, in Rub. c. constitutionũ, fol. 160. pagina. 2.
- ¶ Rursus maiori præmio ornãdus, qui maiorem laborem sustinet. l. vnicuique. C. de proximis sacro. scriniorum, lib. 12. & ibi Platea. nu. 3. versic. item nota. l. 1. C. de agen. in reb. l. 1. C. de diuersis officij, lib. 12. l. si. C. de tironib. eo. libro. labor autem tutoris maximus est.
- 30 ¶ Rursus æquitas huius legis apparet, quoniam nemo tenetur de suo facere beneficium. c. precariæ. 10. q. 2. c. cum ex officij, de præscrip. neque æquum est collocãtem industriã suam, in re pupilli amittere fructum, quem ex industria sua consequi possit.
- 31 ¶ Deindè (iuxta iuris regulas) tutori non debet officium suum esse dãnõsum, vt per Alber. in l. tutor. ff. si quis caution. Ifernã sing. §. l. si quis ex signatoribus. ff. quẽadmod. testam. aperi. esset autem ei dãnõsum, si occupatus administratione rei pupillaris nullum exinde consequeretur fructum, ac vitẽ suẽ consulere non posset, præpeditus pupilli negotijs.
- 32 ¶ Rursus, de iure tutor habetur loco domini. l. qui fundum. §. si tutor. ff. pro emptore. & ibi Paul. Bar. in Authen. vt ij, qui obligatas, num. 1. & in l. qui testamento. ff. de testam. & in l. neque tutoris, num. 2. C. de procura. & in l. 1. §. non potest. ff. de excusat. tuto. & in l. videamus, num. 4. ff. de in lit. iuran. quinimò habetur loco domini, & patris. l. 1. §. tit. 14. par. 7. Specul. titu. de satisfatione. §. 4. versic. actor. num. 4. & titulo de sponsalibus. §. 2. versic. argumentum cõtra, num. 3. Marianus, confi. 61. versic. circa

finem, col. 5. Cum ergo dominus vtatur fructibus rei suæ, & pater lucretur fructus rerum filii, æquũ est, vt tutor, qui cum nõ sit pater, facit officium patris, lucretur partem fructuum rei pupillaris.

33 ¶ Postremò prælatus lucratur fructus sacerdotij sui, de tutore autem ad prælatum, non nunquam validum est argumentum, glos. in c. quia Episcopi. §. q. 3. Afflict. de cõsuetudine. 169. nume. 5. Beroy. q. 27. num. 4. Barba. de præstantia Cardinalium. q. 3. nu. 28. ergo, sicut prælatus propter curam lucratur fructus æquum est, & tutorem aliquid lucrari.

34 ¶ Rursus stante dispositione Iuris Ciuilis, tutor aliquale habebat laboris sui præmiũ, nimirum præfertur fisco in successione pupilli, vt per Paul. in l. nutrioribus. C. commu. de successio. Petrus Rauenna singulari. §. 90. Bart. singulari. §. 7. Boer. in consuetudin. Bitur. titulo de consuetudin. testament. §. 5. col. 2. quod tamen hodie dubium est apud nos, ex dispositione huius legis; quoniam, vt aliquorum opinio est, id eò tutor succedebat pupillo, excluso fisco, quoniam gratis administrabat, cum autem hodie habeat splendidũ laboris præmiũ, videtur id non admittendum, quod infra suo loco plenius exequar. cap. 33. In summa, tutor ab eruditis censetur præmio dignus, vt per Bonifacium, in Clement. ad nostram, de censib. num. 27. Rursus, si exẽpla pro ratione haberi solent, Galli tutoribus nobilium dant fructus ratione administrationis, vnde Boer. in cõsuetudinib. Bituricensibus, titulo de cõsuetudine iuris status personarum. §. 1. col. 3. dicit, quod sũt aliqui qui malunt habere tutelam ampli patrimonij, quam tenuem hæreditatem. Cassan. in consuetud. Burgund. Rubr. 6. §. 4. verbo; *Et fait la dicte femme* Igneus, in l. necessarios. §. non aliàs, numer. 424. ff. ad Sillania. Petrus Bellapertica in Authent. minoris debitor. C. qui dari tutores poss. Paul. qui id dicit seruare Cauodistriæ, in conf. 374. lib. 2. quod & apud Neapolitanos in vsu est, vt apparet ex Afflict. in cõstitutio. Siciliæ, titulo de iure Valij, col. 1. Ifernã. in cap. si quis decesserit, si de fœudo fuerit cõtrouersia inter dñum, & agnat.

35 ¶ Sic coadiutori datur salarium. c. 1. §. 2. de cleri. ægrot. in. 6. Abb. & Cardinalis, in c. de rectoribus eo. titulo. Dominic. Francus, & Corfe. col. 24. in c. grandi de supplen. negli. pla. in. 6. Coadiutor autẽ est curator,

ut

vt inquit Innocen. in d. c. grandi, & d'eam infra capite. 19. & iustum est, vt consequatur stipendium, qui suum commodat obsequium. c. charitatem, 12. q. 2.

36 ¶ Postremò prudens maximè existimari potest, huius legis decretum, quoniam tutor videns partem fructuum ad se pertinere, diligentissimè curabit rem pupilli, & eius incrementum, nimirum concius laboris mellem ad se reddundaturam.

¶ Vltimò cum omnibus prudẽtibus, labor videatur dignus præmio, certè si quis laborat præmium meretur, si qua industria beneficentia excitari, & pensari est equũ; est industria, & labor tutoris, qui præter laborem improbum, quo tantum non obruitur, multis periculis est obnoxius, multis casibus implicatus, quæ omnia laborem augent, vt scribit Segura in repetitione. l. cõ. æredi. §. cum filix, folio. 20. eius repetitionis, col. 1. versiculo, quoad alium tamen. ff. de vulg. & pupil.

¶ Labor quidem est administrare, sed multo maior est puniri, in re, fama, & persona, nisi rectè diligentè, & utilitèr administras. Itaque nõ est simplex tutoris labor, neque cum alijs hominum negotiosis occupationibus componendus, id eò ne quis de tutore ad alios administratores, hanc legẽ tenter extendere consultum visum est, labores huius tutoris enumerare quam fieri poterit breuissimè, vt liqueat quam sit vera ratio huius legis ibi, *Por su trabajo*, simulque vt ad lucem infra dicendum cõstet, non omnibus tutoribus dãdam decimam, neque est, quod lectoris veniam de precer, quod extra legis speciem otiosus digrediar: nihil enim magis alienum ab ingenio meo, quam quicquam extra rem dicere, neque ad veram lucẽ legis huius quicquam magis est necessarium, quã tutoris laborem ad viuum (quod aiunt) representasse, vt incidente dubia aliqua specie, iudex prudentiæ robore validus inclamet: non hic est labor quem lex Regia decima pensari voluit.

37 ¶ Primò tutor cogitur inuitus tutelam suscipere. l. 1. §. si quis tutor. ff. quando appell. sit. Alexand. l. decem, numero. 5. ff. de verb. oblig. Officium enim tutoris est necessarium, procuratoris voluntarium, vt per Deci. in l. si pecuniam, num. 5. ff. si cert. petat. Alexand. l. quæsitum. ff. de in ius vocand.

38 ¶ Quinimò, vt aliquorum opinio est cleri-

cus cogitur tutelam suscipere, vt videtur probari in c. fi. 86. distinctione, de quò tamen vide glos. & Doctores ibi, & in c. fin. 88. distinctione, & Authent. de sanctissimi. Episc. §. Deo amabiles, col. 9. l. 14. titu. 16. par. 6. vbi videtur probari contrarium, scilicet, vt cogi non possit.

39 ¶ Ad eò autem tutoris officium est necessarium, vt nobilis ab eo non excusetur, etiam si pupillus sit ignobilis, vt notat Iacobus Arena. Nicolaus Neapolitanus, & Baldus, in l. 1. ff. de excusat. tuto. scilicet si sit hominum aliorum penuria, vt probari videtur ibi verificado *Libertinus*, vbi scribitur ingenuum non cogendum suscipere tutelam liberti, nisi ob aliorum penuriã, & sequitur Benedictus in repe. c. Raynuntius, verbo; *Et uxorem nomine Adelastiam*, num. 666. de testamen.

40 ¶ His congruit, quod Iure nostro Regio nemo excusatur à tutelæ munere, etiam si in id habeat peculiare Regis priuilegium, vt in l. 7. tit. 4. lib. 4. Ordinatio. quæ habetur. l. 2. r. titu. 14. lib. 6. Recop. Cogi autem molestum quidam est, quod tædio affectum hominem adigit ad mortem plurimum enim lucrari dicitur, qui implet voluntatem suam, vt in §. præterea. Insti. de actio.

41 ¶ Deinde tutor laborat, quoniam facere tenetur inuentarium, vt in hac lege probatur, & in l. tutor qui repertorium. in principio. ff. de administ. tuto. & in l. tutores. C. eo. tit. & in l. 15. titu. 16. par. 6. & in eo debet scribere omnes res pupillares, vt per Bar. in d. l. tutor qui repertorium, nu. 10. ff. de administ. tuto. & omnia instrumenta pertinetia ad res pupilli, vt ibi notatur, & in l. 94. tit. 16. part. 3. & notat Iaf. confil. 219. col. 2. lib. 2. nihil omittendo, etiam si minimũ sit, vt per Albe. in l. tutores. C. de adm. tuto.

42 ¶ Et si factò inuentario bona augmentur, augendum est inuentarium, glos. in l. mulier. C. de iure dotium, glo. in d. l. tutor qui repertorium. in prin. Bal. l. fin. §. tali. C. de cura. furio. Alex. conf. 74. col. 1. lib. 7. Bar. l. 1. §. item solent. col. 1. ff. de offi. præfect. vrbis, Bal. & Ang. l. tutores. C. de adm. tuto. Cassa. in consuetud. Burgund. Rubr. 6. §. 6. verbo. *Par inuentaire*, nu. 5. textus in l. fi. §. tali. C. de cura. furiosi. Bar. in d. l. tutor qui repertorium, nu. 11. Petrus Rauenna sing. 90.

43 ¶ Faciendum est autem inuentarium quã primum tutor potest. l. 15. titu. 16. part. 6.

- vbi dicit inuentarium ante omnia faciendū, Bar. & Sali. l. tutores. C. de admi. tuto.
- 44 ¶ Quod si faciat inuentarium, & non omnia bona pupilli in eo scribat, accusari potest, vt suspectus, Ias. consil. 2 19. nume. 1. lib. 2. & remouetur à tutela, & insuper criminaliter punitur. l. 1. §. item solent, & ibi Bar. col. 1. ff. de offi. p̄fect. vrbis. l. in eos. ff. de tutel. Abb. consil. 73. col. 3. & 4. libr. 2. Debent enim omnia sigillatim scribi in inuētario. l. fi. C. arbi. tutel. l. chirographis. ff. de admi. tuto. & vt ab hoc periculo (si aliquid insciens omittat) liberetur optimū est protestari, quod si aliqua ponenda, non ponuntur, habeantur pro appositis, quæ ignorantia alias esse res proderit, non vero scienti.
- 45 ¶ Cum enim sit in mala fide, lex eam punitam vult, vt per Bar. in. d. §. item solent. col. 2. de quo vide Albe. in. l. tutores. C. de admi. tuto.
- 46 ¶ Inuentarium autem, an debeat fieri expensis tutoris, an vero pupilli probabilius est pupillo imputari posse, & ita fuisse Neapoli iudicatum testatur Ifernus, singulari. §. incipiente: vtrum tutor possit? Neminus enim debet officium suum esse damnosum. l. si quid ex signatoribus. ff. quemadmodum testa. aperian. & officium tutelæ est civile & personale. l. athletas. §. 1. ff. de excusa. tuto. qui autem subit officium civile, & personale non debet erogare de suo. l. fin. §. personale. ff. de mune. & honorib.
- 47 ¶ Ad eodē autem tutoris proprium est facere inuētarium, ut qui tenetur tutorem petere (puta mater transiens ad secunda vota) non videatur tutorem petiisse, nisi sedulo curet, vt tutor faciat inuentarium, argumēto eorum quæ notat Bar. l. 1. ff. qui petant tutor. Marianus, Socinus, consil. 39. col. an. epenultima, versiculo quare cum in terminis.
- 48 ¶ Solum inuentarij confessio omitti potest, quando pupillus est inops, ita quod forsam maior esset expensa confessionis, quam pretium rei pupillaris, Bart. l. mediterraneæ. C. de annonis, & tribut. libr. 1. Albe. l. tutores. C. de admi. tuto. quem, vide nu. 5. Corset. sing. verb. *expensa*. in. 2. Abb. in. c. de appellat. vel quando pater pupilli prohibet inuentarium fieri. l. fi. §. fi. C. arbi. tutel. not. Bar. l. nemo potest. ff. de leg. 1. & ibi omnes Barto. l. in confirmando. ff. de confir. tuto. Bal. l. cum tale. §. 1. ff. de condi. & demonst. Bald. l. 1. §. itē solēt. ff. de offic.
- præfect. vrbis. Neque interest, an pater pupilli prohibeat, an vero remittat confessionem inuentarij, argumento. l. 2. C. vt in posse. legat. vbi loquens de cautione non præstanda dicit, remissit, iuncta. l. 2. C. de usufruct. vbi lex dixit prohibuerat tamen pariformitèr iudicatur de remissione, quod de prohibitione, vt in dictis locis probatur. Et quod nō interfit, an vetet, an vero remittat confessionem inuentarij, est de mēte Bar. in. d. l. nemo potest, vbi Alex. & Rip. num. 85. testantur hanc esse magis communem sententiam, & ibi Ruinus, & Crotus, & Annibal, nu. 388. idem testantur, & Gozadi. consil. 18. nu. 14. Paris. consil. 21. nu. 53. lib. 2. Deci. consil. 15. num. 12. Paul. consil. 355. nu. 1. lib. 1. aduersus Ioan. Andr. in additionibus ad Specul. titulo de tutore. §. generalitèr, vers. hoc autem notorium, Sali. in. d. l. fi. C. arbi. tutel. Aufser. in additione Capell. Tolos. 288. Ang. §. præterea, Insti. de exceptio; qui requirunt, vt testator expressè vetet confessionem inuētarij, adherēdo verbis. l. fi. C. arbi. tutel. Adducunt, q̄ cum testator vetat inuētarium, videtur facere fauore filij, ne patrimonij secreta pendantur. argu. l. 2. C. quando, & quibus quarta pars debeat. at quādo remittit confessionem inuentarij, videtur facere fauore tutoris: mihi communis placet, quid enim si testator, vt tutorem sibi, & filio magis deuinciret significare voluit, se velle fauere tutori, & magnam de eius fide fiduciam concepisse, & idēdō nō verbo *Veto inuentarium*, sed verbo *remitto inuētarium* vsus est, cum re vera vellet filio fauore, & tutoris fidem verborum lænocinio lenire, de *vna*, (quod aiunt) *Fidelia duos dealbās parietes*. Deindē, quid si testator, non tantum valet sermonis proprietate, quantū Cicero? quid si quod sentit propriè, & germanis verbis efferre non potest? Tantum dicit ne curet tutor facere inuentariū, cum re vera animus sit vetare inuentarium: tamen credit illa verba idē significare. Adducit Annibal in loco supra citato quædam parum efficacia, ex aliquibus iuris locis, sed mihi mens legis, & prudens, æquitas videntur apprehendenda.
- 49 ¶ Ad eodē tamen tutori incumbit facere inuentarium, & ad eodē pupilli fauore est inductum, vt etiam si testator id vetet; faciendum sit, si modo iudici videatur id pupillo magis expedire, argum. l. in confirmando. ff. de confir. tuto. l. 3. §. quoties, ibi

- ibi, si pater minus perperis consilio. ff. de admi. tuto. not. Bar. in. d. l. nemo potest, & ibi Aret. & Rip. num. 84. Annibal num. 396. Ioan. Andr. in additionibus ad Specul. tit. de tutore. §. generalitèr, versic. hoc autem. Crotus in. d. l. nemo potest, col. 22. Ang. cōsil. 245. Decius conti. 349. col. 2. post medium, Aymo. consil. 190. nu. 9. vbi disputat, an causa quæ mouet iudicem debeat esse ignota testatori, & super venire de nouo.
- 50 ¶ Illud tamen nota, quod etiam si prohibeatur inuentarium, debet fieri descriptio bonorum, ne supprimantur, ita Cassan. in consuet. Burgun. Rub. 6. §. 6. verb. *par inuētaire*, nu. 27. qui citat alios.
- 51 ¶ Debet autē inuentariū fieri, corā iudice autore Bar. l. tutor, qui repertorium, col. 2. ff. de admi. tuto. l. 2. titulo. 7. lib. 3. Fori. Faber tamen in. l. tutores. C. de admi. tuto. & ibi Sali. dicunt, quod sufficit, quod fiat coram notario, & ita moribus receptum est, autore Cassaneo, in consuetud. Burg. Rub. 6. §. 4. verb. *se par le pere*, folio. 215. nu. 8. Matthæus Afflic. in constitut. Sicil. incip. minoribus in. 1. q. 1. notab. vbi dicit, quod saltem debet fieri manu publica.
- 52 ¶ In inuentario autem non ponenda debita quæ pupillus debet, sed quæ ipsi debentur, vt notat Bar. l. tutor qui repertorium, col. 3. ff. de admi. tuto. Aret. cōs. 148. quæstio. proposita col. 1. Cepol. in repe. l. si fugit. ui. col. 14. C. de serui. fugiti. Cassan. in consuetud. Burg. Rub. 6. §. 6. verb. *par inuētaire*, nu. 4. est enim inuentarium, caput omnium rationum, vt inquit Curti. seni. consil. 66. col. 8. vers. secundum articulū. Et quod inuentarium debeat fieri coram iudice est. l. 2. tit. 7. lib. 3. Fori. l. 15. tit. 16. part. 6. sed glo. d. l. 2. dicit, quod de consuetudine sufficit coram notario.
- 53 ¶ Tutor autem inuentarium nō conficiēs, in euidenti dolo esse præsumitur, & aduersus eum in litem iurari potest. l. tutor, qui repertorium, in princ. ff. de admi. tuto. nisi testator ei inuentarij confessionem remiserit, ita Fulg. consil. 25. col. 2. vers. super eo. Alex. cōs. 74. col. 1. lib. 7. DD. in. d. l. tutor qui repertorium, Afflic. decif. 360. nu. 2. Paris. consil. 21. num. 55. lib. 2. & removeri potest à tutela, vt in. d. l. tutor qui repertorium, notat Capic. decif. 50. * & est infamis, glo. l. fi. C. arbi. tutel. Guilielmus de Ludo. sing. 99. Barb. cōs. 50. col. 3. lib. 3. Abb. c. ex parte. M. de appell. nu. 6. vbi scribit, q̄ tutor, non faciens inuentarium est suspectus, nisi aliud sit consuetudine receptum.
- 54 ¶ Et mater tutrix, hoc casu potest poni ad torturam, secundum Rom. vbi supra. Sed in matre secus est, vt per Hippol. in practi. crimina. verb. *attingam*, nu. 64. & per Cassa. vbi supra nu. 12. Item tutor, qui non conficit inuentarium, potest poni in vinculis. l. 3. §. fi. ff. de suspe. tuto. Gozad. in consil. 18. nume. 14. An autem æstimatio rerum ponenda sit in inuentario, vide Sali. l. fi. §. scimus. C. de iure delib. Cassa. vbi supra. nu. 5.
- 55 ¶ Rursus inuētarij confessio, ad eodē est necessaria, vt ante inuentarium, administrare non possit: & si administraret infamis est, & veluti suspectus remoueri potest. l. fi. §. illo. C. arbi. tutel. l. tutor qui repertorium, in princ. ff. de admi. tuto. tantum potest administrare, quæ dilationem non recipiūt, vt in. d. l. tutor. in princ. not. A. ex. nu. 4. & Ang. in. l. procuratorē. C. de procurat. & etiam potest perscrutari res pupillares, vt ponantur in inuentario, vt per Rom. cōs. 106. col. fi. Afflic. decif. 285. nu. 22. Capell. Tolosan. 288. & ibi additio Aufserij, vbi quid de processu facto ante confessionem inuentarij, an valeat Bar. l. legitimos ad finē. ff. de leg. tutor. Gu. d. decif. 330. vbi dicitur, q̄ ante inuentariū possunt geri, quæ sunt vtilia pupillo. Bart. l. 1. nu. 2. ff. de tutel. Soci. l. qui duos, nu. 30. ff. de rebus d. b. nam statim est tutor etiā ante inuentariū, vt per Bart. l. 1. ff. de tutel. & l. absenti. ff. de donat. & q̄ ante inuentarium possit facere vtilia, & tēpore peritura, notat Boer. decif. 124. nu. 19. Corn. consil. 164. libr. 4. Bart. l. legitimos. ff. de leg. tuto. Faber. l. tutores. C. de admi. tuto. Paul. l. 1. ff. de pupil. sal. for.
- 56 ¶ Et an valeant gesta ante inuentariū, vide Aufser. decif. Tolos. 288. Salice. l. tutores. col. 1. C. de administrat. tuto. Corn. consil. 164. col. 2. lib. 4. Capic. decif. 50. Abb. cap. ex parte. M. nu. 6. de appellatio. Bart. l. tutor, qui repertoriū. col. 2. ff. de admi. tuto. Bal. in additio. Specul. tit. de tutore ad finem. glo. l. 9. tit. 16. part. 6. vbi dicit quod non valet.

- ¶ Et quod remouetur agens ante inuentarium, scribit Alex. conf. 86. num. 8. lib. 2. Bar. l. tutor qui repertorium, col. 2. ver. sed quid si neglexit. Et quod ante inuentarium non possit agere, neque conueniri in iudicio, neque extra scribit Boer. decis. 53. nu. 5. Corne. confil. 207. col. 2. lib. 3. Beroy. q. 60. numer. 35. Speculator titulo de auctore, versiculo quid si minor, & titulo de exceptio. & replicationi. §. 3. vers. quid de illa, & vers. quid si post litem, num. 21. & titulo de instrumentorum additione. §. 13. versiculo cæterum.
- 60 ¶ Illud autem notandum, quod cum tractatur de inuentario, tutori incumbit onus probandi inuentarium factum fuisse, ita Igneus in repet. l. necessarios. §. non aliàs. num. 196. ff. ad Sillania. Angel. & Alex. in l. in illa. ff. de verb. oblig.
- 61 ¶ Quid autem, si quis non fecit inuentarium, illud postea agat, an admittatur ad agendum, vide Capici. decis. 50. colum. 2. & col. 1. vbi declarat, ex quo die non possit agere qui non confecit inuentarium. Quid autem si inuentarium sit ceptum, tamē nō confectum, an possit tutor agere, Corneus, quod non, confil. 257. col. 2. lit. C. vers. item peccat. lib. 3. Bartol. l. tutor qui repertorium, nu. 22. ff. de administrat. tuto. Antoni. in c. ex litterarum, num. 5. de tempor. ordi. Gozad. conf. 17.
- 62 ¶ Ideo tutor copiam inuentarij ostendere debet, licet non notius, ne patrimonij secreta pandantur, tantum ostendere debet factum fuisse inuentariū, non verò ibi sunt describendæ omnes res, vt notat Bart. Alberi. & Bal. in l. si. C. de alim. pupil. præsta. glos. l. 1. tit. 3. part. 3. Ang. in l. si. C. de præcib. impera. offeren. Iaco. in l. argentarius. §. ædi. col. 1. & ibi Ias. num. 13. ff. de æden. vbi scribit, quod sufficit præsentare principium, & finē, Franciscus Marcus decisio. Delsinali. 131. & vide Albe. in l. maritus, nu. 5. ff. ad leg. Falcid. & in l. quod plerūq; nu. 2. C. de alim. pupil. præstan. Platea. l. 1. C. quando, & quibus quarta pars debeat. lib. 1. Intellige autem, quod tutor debet ostendere inuentarium, si pars hoc petat, aliàs nō, ita Bar. in l. 1. ff. de cura. bonis dan. Cōstati. in lege Regias. art. 131. col. si.
- 63 ¶ Præter hos labores, & legales obseruationes, aliud secū adfert onus inuentarij, scilicet, qd pro eo est præsumptio, & probat efficaciter aduersus tutorem. l. si. in princ. C. arbit. tutel. Salic. in l. tutores. C. de adm. tu.

to. nec potest dicere tutor, se res proprias in inuentario scripsisse, quia præsumitur verum, quod scriptum est, vel tutore donare voluisse. Ita not. Salic. in d. l. si. C. arbit. tutel. Soc. conf. 159. incip. in præsentem, nu. 1. lib. 2. Ang. l. 1. §. hæc stipulatio. vers. ultimo scias. ff. si cui plusquam per leg. Falcid. de quo vide etiam Albe. l. veteris. C. arbit. tutel. Neq; aduersus hoc admittitur probatio, vt. l. si. C. arbit. tutel. Regia. l. 1. 20. tit. 18. par. 3. Specul. tit. de instrumen. additione. §. fin. col. 1. & 2. Inuentarium autem minori tradendum esse finita tutela, scribit Alber. l. tutores. C. de adm. tuto. est enim caput rationum, vt inquit Cur. seni. conf. 66. col. 8. vers. secundum articulum.

64 ¶ Rursus, tutor obseruare debet, ne se administrationi ingerat, antequam sibi per iudicem decernatur. l. naturali, in fi. ff. de cōfir. tuto. l. 1. C. de tuto. & cura. illustri persona. l. si. C. arbit. tutel. Bar. l. legitimos, nu. 2. ff. de legi. tutor. & in l. et si pluribus ff. de auctori. tuto. Bal. l. omnia. §. item solēt. ff. de offi. præf. vrbis, Guido Papæ decisio. 330. Iacobi. in l. cū ij, in. 2. lectio. nu. 15. ff. de transac. Capici. decis. 50. col. 1. quod limitatur in tēpore perituris, vt notat Soc. l. qui duos, nu. 30. ff. de reb. dub. arg. l. si. C. si tutor. vel cura. satis non deder.

65 ¶ Item limita, si testator permiserit, vt administrat. absque decreto, arg. l. Titia, cum testamento. §. 1. & ibi glos. & Bar. ff. de legat. 2. per quā ita notat Bar. in l. legitimos, col. 1. ff. de legi. tutor. Ias. l. non dubiū, col. 3. C. de leg. Bar. l. et si pluribus, & l. si tutor. ff. de auto. tuto. Rip. l. nemo potest, nu. 81. ff. de leg. 1. Quod si extra hoc casus administrat. absque decreto, gesta non valent, vt probatur in locis superioribus, & notat Corne. confil. 164. col. 2. lit. D. lib. 4. Paul. conf. 355. nu. 4. lib. 1. nisi sint vtilia, vt ibi.

66 ¶ Rursus, laborat tutor, quoniā iurare debet vtilia pupillo facere, & inutilia prætermittere, vt in Auth. vt qui obligatas se habere perhibent res minorū. §. si. not. Bal. in l. omnia. §. itē solent. ff. de offic. præf. vrbis Regia. l. 9. tit. 16. par. 6. ibi: *E sobre todo, deue jurar los guardadores, de fazer todas las cosas que sean a pro de los huérfanos, e de no se entremeter en fazer cosa, que sea en daño dellos, &c.* Ad hoc enim, vt tutor sit legitimus iurare debet, auctore Bar. l. legitimos. ff. de legi. tuto. Paul. l. 1. ff. de pup. salu. fore. Guid. deci. 330. c. decis. 50. Bonifa. in Clem. 1. de hæreti. nu. 110. aliàs gesta non valent, ita glos.

glo. l. 9. tit. 16. par. 6. argū. eius quod supra dixi, quod gesta à tutore, qui nunquam fecit inuentarium, non valent, pro quo nota supracitata verba legis Regiæ ibi, *E sobre todo deue jurar*, licet contra sentiat Specul. tit. de tutore. §. generaliter. col. 3. Sed primū videtur verius, nisi in tempore perituris, vel vtilibus pupillo, vide Alexand. conf. 163. lib. 5. col. pen. & fin. Bart. & Bald. l. si. de tuto. qui satis non dedit. Guido decisio. 330. Capel. Tolof. 288. & ibi Aufrerius, Salic. in l. tutores, col. 1. C. de adm. tuto. quē vide Iacobin. in l. si tutor. nu. 13. C. in quib. causis in integ. restit. non est necessaria.

67 ¶ Auget hunc laborem, quod non sufficit iurare vtilia facere, & inutilia prætermittere, nisi addat promissionem, quod pupilli defensionem, absque vlla dilatione suscipiet, & nisi his verbis ritē conceptis defensionem promittat, tutela non valet. l. fin. §. omnē. C. de adm. tuto. Bar. in l. legitimos, in princ. ff. de legi. tutor. vers. quintū, quod requiritur, vbi dicit, qd sepe vidit multas tutelas cassari, quod huiusmodi promissio defendendo sine morā apposita non fuisset, quoniā licet de iure Digestorū præcipuum tutoris officium sit defendere pupillum, vt in l. tutoris præcipuum. ff. de administrat. tuto. tamen lex Codicis supra citata, vult hoc expressis verbis promitti, & quod ideò, si non promittatur tutela nō valet, quod repetit Bartol. in l. præor. in princ. ff. de noui operis nuntia. vbi Iason. num. 9. vers. iuxta prædicta. testatur hæc esse communem sententiam: eam sequuntur Raph. & Roman. ibi Bartol. & Angel. in d. l. fin. §. omnem. C. de administrat. tuto. Bal. in additio, ad Specul. titulo de tutore, ad finem, Angel. in §. actionum. Instit. de actio. Matthæ silan. singulari. 107. incip. nota textum. Raph. in l. legitimos. ff. de legi. tutorib. Petrus Ferrara in forma libelli, quo agitur ad reddēdū rationē tutelæ, vers. in suo vltimo testamento. col. 2. versiculo vltimus queritur, vtrum tutor testamentarius, & est cōmunis, teste Grato. confil. 156. num. 2. lib. 2. Alexand. confil. 129. ponderatis, col. 2. num. 3. lib. 1. & confil. 163. lib. 5. Paul. conf. 355. lib. 1. nu. 4. Curtius seni. confil. 66. col. 15. Corsetus singul. incip. tutor. Iason. in l. 1. col. 4. ff. de liber. & posthum. Bar. singul. 170. Corne. confil. 164. col. 2. lib. 4. Iason. in l. 1. col. 4. ff. si quis in ius vocant. non ierit. Guido decisio. 330. Barba. inter confil. Alexan.

confil. 123. num. 3. lib. 4. Bar. l. 1. ff. rem rātam habe. Vincentius. l. 1. nu. 10. ff. de noui oper. nunt. Aufrer. in additio capell. Tolof. 63. Constan. in leg. Regias, fol. 266.

68 ¶ Ex aduerso tamen, quod tutela, & gesta à tutore valeant, etiā si defensionem non sit per ea verba, sed per æquipollentia promissa, sentit Cin. in l. si. §. omnem. C. de adm. tuto. Bald. ibi, & in l. legitimos. ff. de legit. tutel. & in l. 1. & 2. C. de tutor. & curator. qui satis non dedit, Marcis Mantua sing. 570. Capella Tolofana. 69. Quoniā iura considerant effectum verborum, nō formam. l. quoniam indignum, & l. omnium. C. de testamē. idem scribit Bald. in cap. ex parte. M. col. 9. & sequentib. de appellatio. Alexan. confil. 80. vltis. num. 14. col. pen. lib. 5. ita obseruari dicit Alexan. in l. prætor ait, & ibi Bal. ff. de operis noui nuntia.

69 ¶ Mihi hæc opinio, & verior, & grauior videtur. Primo, quoniam. l. fin. §. omnem. C. de administra. tutor. quam doctores adducunt, loquitur cū iudice, ne scilicet creet tutorem, qui non promittat defensionem, absque vlla mora suscipere, nō tamen dicit textus, quod tutela non valet, & quod tutor hoc formalitè promittere debeat, & ita licet id requiratur ex parte iudicis, nō requiritur ex parte tutoris.

¶ Deinde. l. 9. titulo. 16. par. 6. hæc superstatiosam defensionis promissionem non exigit, tantum, inquit. *Sobre todo deuen jurar los guardadores de fazer todas las cosas que sean a pro de los huérfanos, e de non fazer cosa que se torne en daño dellos, e que guardaran lealmente sus personas, e sus cosas.* Quis plus exigit quā lex exigit?

70 ¶ Deinde, hæc opinio est grauior, oportet enim eruditos à superstitionis obseruationibus longè abesse, & rem curare, superstitionem spernere, quid enim interest, an ita, vel ita promittas, si animus idem sentit, & verba idem significant, & obligatio legis eadem est. Qui promittit curare vtilitatem pupilli: satis promittit defensionem, & tamen etiā, si alia magis expressa addantur, non sufficit aliquibus, cum quibus mihi conuenire nullo modo potest, ridiculum enim est digladiari de verbulis, cum & res, & sensus est idem: abunde de his rixantur ciamosi sophistæ, & inuisi Albertistæ à iudicijs, in quibus ars boni, & æqui tractatur longè sunt arcenda.

71 ¶ Fateor tamen obstare legem Regiā. 94.

titu. 18. part. 3. in princip. & ibi, *E de defen-
der fin mal engañ, en juyzio, y fuera del*, sed ibi
factum narratur, neque lex requirit, ut il-
la verba ad litteram apponantur, neque ad-
dit sine dilatione.

72 ¶ Deinde tutor laborat, quoniam non po-
test administrare, nisi satisfat. l. 1. & l. 3. &
l. fi. C. de tuto. vel cura. qui satis non dedit
Regia. l. 9. titulo. 16. part. 6. Debent enim
tutores legitimi, satisfat. l. legitimos. ff. de
legi. tuto. nisi fortè pupilli patrimonium
sit modicum, autore Albe. in l. scio. ff. de in
integ. resti. Firmia. in tract. de Episc. part.
4. lib. 4. q. 12. post princ. Quæ res arbitrio
iudicis videtur relinquenda.

73 ¶ Antefatidationem autem, licet iam de
iure sit tutor, administrare non potest, v-
trumque tradit Barto. in l. 1. & in l. muto.
§. sub conditione, numero. 3. col. finali. ff.
de tutel.

¶ Fideiussor autem, debet esse locuples, se-
cundum quantitatem contentam in inuen-
tario, ut in l. 9. titulo. 16. part. 6. & l. fi. &
ibi Bald. C. de magistrat. conueni. de quo
tamen, vide Bart. l. 2. §. idoneos. ff. ad Ter-
tul. Non tamen vitatur tutela, etiam si fi-
deiussor non sit idoneus. l. mulier, & ibi
Bald. C. de iure doti. Bald. l. fin. de magis
conuc. Barto. l. legitimos, num. 8. C. de legi.
tuto. col. fi. vers. quero, quid si dederit. glof.
l. 9. tit. 16. par. 6.

74 ¶ Antefatidationem tamen potest utilia
facere. l. fin. C. de tutor. & curator. qui satis
non dedit, notat Iacobinus in l. si tutor, nu-
mer. 13. C. in quibus causis, in integ. resti-
non est necessar. Guido decif. 330. cū alijs
congestis, supra nu. 66.

75 ¶ An autem qui nō satisfatidedit possit pro-
sequi causam, si post satisfatidedit, vide Albe. in
l. indubitati. C. de tutor. & cura. & que di-
xi supra hoc ipso capite, num. 57. & Capi-
cium in decisione. 50. Et an fideiussore facto
non soluendo, sit alius dandus, vide Alberic.
in Rubrica. C. de tutor. & curator. datis,
ab his, vbi etiam tradit, an tutores possint
ad inuicem fideiubere, & quibus verbis satis
dandum sit.

¶ Sed an augeri debeat satisfatidatio, si au-
getur patrimonium, vide Bal. in l. mulier. C.
de iur. doti.

76 ¶ Testamentarij tamen tutores, non sa-
tisfiant: ut in principio. Institutio. de sa-
tisfationibus, Bartolus in l. si nemo. in
secundo. §. hoc ædictum. ff. de testament.
tutel.

¶ Item datus ex inquisitione, à iudice ma-
iore, non tenetur satisfatidare, ut Institutio.
de satisfatidatio. in principio, & in. §. penul-
timo. Institutio. de Atilia. tutor. glossa
in Authentica, ut ij qui obliga. se habe.
perhib. res mino. §. finali. Bartolus in l.
1. ff. rem pupill. saluam fore, Bartolus in
l. si nemo. in secunda. §. hoc ædictum. ff.
de testament. tutel. Salicetus in lege pri-
ma. C. de tutor. & curator. qui satis non
dedit, quoniam maior auctoritas iudi-
cum, auget fidem industræ, & probita-
tis tutoris.

77 ¶ In praxi tamen, siue à maiori, siue à
minori iudice tutor detur satisfatidatio exi-
gitur, ut scribit Gregorius in lege nona,
titulo decimo sexto, partita sexta, Scho-
lio, verbo *fiadores*.

78 ¶ An autem patri, & patrono remittatur
satisfatidatio pro tutela filij, & liberti, vide
l. legitimos, in principio. ff. de legi. tu-
tor. Salicetus in l. 3. C. de tutor. & cu-
rat. qui satis non dedit, glossa in dicta. l.
9. titulo. 16. part. 6. Alberic. in Rubri-
ca. C. de tutor. vel curator. qui satis non
dedit.

79 ¶ Ad eod autem satisfatidatio exigitur, ut e-
tiam si tutor sit valde diues, satisfatidatio-
nem præstare debeat; quamvis tunc suffi-
ciat qualiscunq; fideiussor, glof. & Bal-
dus in l. mulier. C. de iure doti. sicuti, &
è contra fideiussor valde idoneus, sup-
plet inopiam tutoris, glof. in l. si plures.
§. 1. ff. de fideiussor. Bald. in dicta. l. mu-
lier. Platea. l. 1. C. de pericul. nominat.
libro. 11. & in l. quicumque. la. 2. C. de
fund. patrimon. eodem libro, vbi tradit,
quod tutor, quantumuis diues satisfatidare
debet, glossa in dicta. l. 9. & l. 94. titu-
lo. 18. part. 3.

80 ¶ Rursus, ad eod satisfatidatio exigitur, ut e-
tiam, si tutor sit propinquus, & vir mul-
tum fidus, & honestus, satisfatidare debeat.
ita probari videtur in l. 93. titulo. 18.
part. 3. ibi. *Porque los fallaron que eran omes
buenos, y de buen testimonio, y desembargados,*
& postea dicit, *e dieron fiador*, qua ratione
ita sentit Gregorius in d. l. 9. titulo. 16.
part. 6. ac tandem reliquit cogitandum.
Ego potius Baldi opinioni stare, qui in
l. legitimos. ff. de legi. tuto. scribit argu-
mento eius legis, quod multum fido, &
honesto tutori remittitur satisfatidatio. Vita
enim honestè, & cum laude acta, liberat
ab obligatione satisfatidandi, ut per Iason. in
l. si

l. si quis stipulatus. §. 1. ff. de verb. obliga.
Platea in l. agentes. C. de agen. in reb. lib.
12. Non obstat lex Regia, quoniam ibi fa-
ctum narratur, non ius præfinitur, & licet
vir bonus ibi dederit fideiussorem, nō in-
fertur, quod non posset absque satisfatidatio-
ne admitti ad tutelam. Deinde verba eius
legis, non probant virum optimum tene-
ri dare fideiussorem, solum significat vi-
rum bonum dandum in tutorem, non tur-
pem, vel sceleribus infamem, ut in l. 1. tit.
3. lib. 3. Fori.

¶ Quis tamen inde inferat virum excellen-
ti virtute præditum, multis rebus honestè
gestis insignem, non esse liberandum à sa-
tisfatione? Debetur hoc præmijs virtu-
ti, & è re pupilli est hunc potius absque
satisfatidatione habere tutorem, quam im-
pium quempiam mille fideiussoribus sti-
patum. Denique aliud est, esse, *buen hombre*,
aliud præstantis fidei, & egregiæ probita-
tis hominem esse, licet lex Regia, quæ di-
cit, *E dieron fiador à dar omes buenos, e de buen
testimonio*.

¶ Rursus probatur, quoniam satisfatidatio præ-
statur, ut res pupilli salua sit, & ut ei ple-
nius sit cautum, at quis ignorat, quam fir-
mior sit possessio virtutis, quam pecunia
quæ fortunæ, & naturæ casibus in num-
ris est obnoxia: at virtus alijs prorsus ra-
dicibus innitur.

81 ¶ His accedit, quod viris optimis plurima
à iure conceduntur, ut per glof. in l. Titio
fundus, in glossa magna. ff. de conditio. &
demonstrationibus, latè Iason. in l. de pu-
pillo. §. si quis ipsi, num. 11. ff. de noui ope-
nuntia. Alexand. consilio. 28. num. 6. lib. 1.
Et quod tutori multum fido sit remitten-
da satisfatidatio, è nostris Hispanis scribit Lu-
pus, in cap. per vestras. §. 7. illatio. 7. nu. 6.
de donatio. glof. l. 1. tit. 7. lib. 3. Fori. Sicuti
econtra, qui dissipator est, non admittitur
etiam cum maxima cautione. §. suspectus
autem. Insti. de susp. tuto. cum materia. Gra-
tus consi. 115. num. 31.

82 ¶ Nunc reputa quantus sit tutoris labor in
quærendo fideiussorem, eum enim qui fi-
deiubet, stultum pronuntiat sapiens ille
Salomon Proverbiorum. cap. 17. & obliga-
tio fideiubendi onus est. l. 2. §. sed si dubi-
tetur. ff. de iudi. & iuxta Senecæ senten-
tiam, *Nihil est carius, quam quod precibus emi-
tur*, at fideiussor, non solum prece; ve-
rum etiam pretio, nonnunquam parâdus.
Neque enim est prohibitum pecunia pa-

rare fideiussorem, ut in l. si remunerandi.
§. vlt. ff. manda. & in l. hoc iure. §. Labeo.
ff. de donat. neque fideiussor illicitum vi-
detur accipere, ut tradit Anania in. c. fi. de
vsuris. Bar. & Paul. in l. hoc iure. §. Labeo.
ff. de donat. Lupus in. c. per vestras. 6. nota-
bilibi. §. 9. de donatio inter virum & vxor.
Covarr. variarum resolutionum, libr. 3.
c. 2. num. 6. de qua re diserui in tractatu de
inope debitore iure Hispanico creditoribus
addicendo capite *De fideiussore inope, an
sit addicendus creditori*. Denique difficile est
inuenire fideiussorem, ille enim qui pro-
multis fideiubet, videtur male gerere ne-
gotia sua, & vxor potest petere, ut dos po-
natur in loco tuto: ut notat Ang. in l. si cō-
stante. in princ. Alex. col. 11. vers. est alius
Lupus in. c. per vestras. §. 18. incip. ex qui-
bus, num. 9.

83 ¶ Rursus, tutor tenetur alere pupillum. Ius
autem decernendi alimenta prætori com-
petit, ut ipse moderetur quam summam
ad alimenta præstare debeat. Sunt autem
alimenta decernenda à iudice, iuxta mo-
dum patrimonij, & ea moderatione, ut nō
vniuersum redditum patrimonij in alime-
ta decernat, sed semper sit, ut aliquid ex
redditu superfit: ita scribit Iuriconsultus
in l. ius alimentorum. ff. vbi pupil. educa-
debeat, & probatur in hac ipsa lege ibi. *E
mantengalos de los frutos*. Neque enim quic-
quam expendendum supra redditus, ut in
l. mediterraneæ ciuitatis, & ibi Platea. C.
de annon. & tribut. libr. 10. cap. sopite. &
cap. cum nuper. de censibus. cap. cum Apo-
stolus. eodem titulo. l. 3. ff. vbi pupil. educa-
debea. Neque enim debet proprietates ven-
di. ut per Alexand. consil. 70. libr. 4. &
consil. 100. libr. 1. l. ob æs alienum tan-
tum. C. de prædi. mino. officio autem tu-
toris incumbit alere pupillum, pro modo
facultatum, etiam si id iudex arbitratus
non fuerit: si tamen supra æquum in ali-
menta expendat sibi imputabit. l. officio.
ff. vbi pupil. educ. debe. l. 1. & 2. & ibi glo.
ff. vbi pupil. educa. debe. l. fin. C. de alimen-
pupil. præstand. Boer. in consuetu. Bituri-
cens. tit. de iure personarum. §. 12.

84 ¶ Est ergo hinc anxietas, & animi sollicitudo,
in expēdendo summam, ne parum mo-
derata expensa, minimè frugi, & parum
tenaci tutori noceat, ut in d. l. officio.

¶ Deniq; in constituendo alimenta in spi-
ciēda est consuetudo, ut per Bal. in Rub. de
consuet. col. 4. Signorol. cons. 169. Corset.
in

In singula. verbo *expensa*, qui tamen hoc non dicit, licet cum ad hoc citet Boer. in consuetud. Bituricensi. titulo de iure persona. §. 1. 2. col. 2. & Cassan. in consuet. Burg. Rub. 6. §. 4. verb. *et alimenter*.

85 Appellatione autem alimentorum, multa veniunt, quæ alendi laborem augment. Primò, veniunt vestes. l. legatis. ff. de alim. & ciba. lega. l. verbo victus. ff. de verbor. significat. Item veniunt medicinæ, vt per Barto. & Alexand. in. l. si cum dotem. §. si in autem in sequissimo. ff. solu. matrimo. & in. l. legatis. ff. de alim. & ciba. lega. & in litteris. in. 2. §. 1. q. 1. ff. co. titulo. Itē venit habitatio d. l. legatis, nisi per viam transactionis alimenta debeantur. l. cum ij. §. qui transigit. ff. de transact. Item veniunt, *expensa in studio*. l. qui filium. ff. vbi pupill. & duca. debeat. Bartol. l. de bonis. §. non solum. ff. de Carbonia. & dicit. Socin. consil. 161. in fine. lib. 2. Quod tamen intelligo, cum alimenta debentur iure sanguinis, vt per Bartol. Bald. & Florian. in. l. sicut impendia. ff. de usufruct. Afflict. in constitut. Sicil. incipient. comitibus, in fi. lib. 3. & ad longum, & ex professio quæ veniant appellatione alimentorum, vide Lara de Cordoua, in. l. si quis à liberis. §. non tantum, numer. 3. 4. 2. 1. 2. 5. 2. 6. 2. 7. 2. 8. 2. 9. 3. 0. 3. 1. & 3. 2. ff. de liber. agnoscen.

86 Sed, an tutor teneatur alere pupillum in domo sua, vide Paul. consil. 374. incip. super istis dubijs, in ultimo dubio. lib. 2. vbi tractat, an stante consuetudine, vt tutor lucretur fructus, amittat eos, nisi alat pupillum in domo sua, & dicit, quòd si tutor talis est, vt deficiente pupillo ei de iure succedere debeat, quòd melius est, vt alatur apud propinquos, eius successionem nō expectantes. l. 1. C. & ff. vbi pupill. & duca. debeat. De qua re, vide quæ dicam infra capite De malo tutore, & l. 19. titulo. 16. partita. 6.

87 Rursus tutor tenetur pupillū bonis moribus instruere, non enim solum preponitur rebus, sed etiam moribus, vt in. l. cū plures. §. cum tutor. ff. de adm. tuto. Idcò mercedes præceptoribus pro modo facultatum constituere debet, vt ibidem præcipitur. Denique tutoris officium elegatè exprimitur, in. l. 16. tit. 16. part. 6. inquit lex. *Trabajarse deve el guardador, de fazer al moço que touiere en guarda, que aprenda buenas manerías, e de si deve le fazer aprender leer, e escribir, e despues desto, deve le poner que aprenda, e ve*

aquel menester que mas le conuiniere, segun su natura, e la riqueza, e el poder que ouiere, e deve guardarlo, e pensar del, dandole de comer, e de vestir, e de las otras cosas que menester le fueren, segun entendiere que lo deve fazer catando toda via que lo faga, segun los bienes que recibio del. Idem præcipitur in. l. qui filium. ff. vbi pupill. & duca. debeat. & in. l. ius alimentorum, versiculo ad instructionē. ff. co. tit. & in. l. 3. §. tutor. ff. de susce. tuto. In summa tutori incumbere videtur vitam pupilli, à criminibus: & res ab impiorum manibus defendere, vt in. c. 1. 1. 2. q. 1.

Cum ergo tutor, pupilli animum, ad virtutem formet, iuueniles calores coherceat (quod est verè parentem agere) dubium non est, quin ei satis digna gratia referri non queat. Præclare enim dixit Aristoteles, *Plus debere nos ijs, à quibus instituti sumus, quam à quibus prognati.* Quòd à parētibus tantum accipimus, vt viuamus, ab institutoribus, vt bene viuamus. Ergo, cum patri cui nonnunquam vitam tantum filij debent (post Deum) fructus rerum omnium tribuantur ratione patriæ potestatis, sic, & tutori, qui pupillum etiam in potestate habet, vt in. §. 1. Instit. de tutel. & qui recta institutione patrē pupillo præstat, æquum est, vel potestatis, vel laboris, vel administrationis ratione; partē fructuum præstari.

88 Præterea tutor tenetur administrare bona fide res pupilli. Ad nomen autem administrationis mundum quendam curarum mihi dixisse videor, administratio enim quantum secum adferat anxietatis norūt ij, quibus contigit animus Philosophicus. Quam obsecro molestiam non superatè domum fulcire, agrum curare, debita exigere, pupillum defendere, actiones mouere, lucrum parare, supputare, inuigilare rationes, contortis digitis sæpius iterare? Quis ad vinum explicet molestiam litigandi quæ malorum Lernam quandam secum trahit? dum itur, redditur, clamatur, concurritur, dum instruitur, & saginatur aduocatus, quærentur testes, proferuntur instrumenta, & (ò Deum immortalem) his delicijs plures aluntur, & consenescent, neque sibi viuere videtur, dum lite vacant. Omnia tamen ista præstare debet tutor, idque exactè, vnumquodque prosequar singulatim.

89 Ante omnia curare tenetur, non solū in sua regione, verūctiā in exteris regionibus posita, scilicet in alio territorio. l. propter litem.

litem. §. licet. ff. de excusa. tuto. l. magis puto. §. illud. ff. de reb. eorum. l. 1. in fine. ff. de tuto. & curat. datis ab his. Din. & Iacobus Arena. in. l. non solum. §. qui testamento, aduersus glosam ibi. ff. de excusa. tuto. idē Din. & Bart. in. l. pupillo. ff. de tuto. & cura. dat ab his. Cinus, & Bart. l. 1. C. ubi pet. tuto. Tutor enim simpliciter datus pupillo, qui habet bona in diversis territorijs, censetur datus etiam ab bona territorij, cui non est subiectus, & totum patrimonium debet administrare: licet possit se excusare, ne ultra centesimum lapidem tutelam gerat, ut in. d. l. propter litem. §. licet. Alber. in. l. Iudæi. C. de his qui ad ecclesi. confug. & in. l. magistratus. C. ubi pet. tuto. Afflic. in rub. de iure Valij, num. 1. Alexan. consil. 128. col. 4. lib. 1. Salic. & Ias. nu. 92. in. l. 1. C. de summa Trinit. Bart. & Bald. in. l. testamenta. C. de excusa. tuto.

90 Deinde tutor tenetur curare salutem pupilli. l. consilio. in princip. ff. de cura. furio. Præterea tenetur domum fulcire, & agrū curare. l. 15. tit. 16. part. 6. in principio, & in fine. l. lex quæ tutores. C. de adm. tuto. l. à tutoribus, in principi. ff. co. tit. docet Platea, in. l. 2. C. de condit. in public. horre. lib. 10. ubi scribit, quod tutor debet reparare facta testa, ne pupilli frumentum pluuijs corrumpatur, & quod non excusatur si apposuit actorem cōmuni opinione reputatum fidelem, de qua re infra dicam: nam actor periculo tutoris constituitur. Rursus tenetur reficere collapsa, etiam si pater pupilli reliquerit ea deformata. l. lex quæ tutores. §. sed et si parens. C. de adm. tuto. et si non reficit collapsa tenetur ad interesse, Ripa de peste. num. 14.

91 Ad eò autem res pupilli curare debet, ut eas præponere debeat, suis. l. tutor secundū dignitatem. §. 1. ff. de adm. tuto. & eas melius debet curare, quam suas; nisi forte res tutoris prætiosior sit, tunc enim locus est gratificationi, iuxta glos. in. l. si ut certo. §. proinde. ff. cōmoda. & ibi notat Bart. scribit Curtius iunior, consil. 29. nu. 19. col. fi. lib. 1. Roma. singul. 705. incip. attēde. ubi scribit, quod si tutor est in tali periculo, quòd non potest simul, & semel custodire bona sua, & bona pupilli, quòd debet præferre bona pupilli, nisi res ipsius tutoris sit prætiosior. Idem notat Barto. in. d. l. tutor. §. 1. Cassan. in consuetudin. Burgund. rubrica 6. §. 4. verbo *Entre gens nobles*, versiculo *main tenir*, nu. 2. Quod præmium non meretur

tam rigida, & seuera obligatio?

¶ Sed an prælatus, idem seruare debeat? scilicet præferre res ecclesiæ suis: vide Barba. de prælan. Cardinal. quæst. 3. nu. 30. Et de tutore vide Alber. in. l. quicquid. C. arbit. tutel. glos. in. c. quicumq; 1. 2. q. 4. Salic. in. d. l. quicquid. ubi cum Alberic. dicit hoc verum, in casu quo non constat quòd si curaret rem pupilli amitteret suam, aliàs secus quod profecto videtur æquius, & verius, ut dico infra, num. 129.

92 Præterea tutor tenetur lucrari cum pecunia pupilli, & lucri rationem reddere. Debet enim licito fœnori dare, vel prædiale emere. l. tutor qui repertorium. §. si post. ff. de adm. tuto. & l. 3. §. si pecuniam, & l. ita autem in princ. & l. tutor qui repertorium. §. si deponi. l. si tutor constitutus. ff. de adm. tuto. l. qui negotiationem. §. pen. ff. co. tit. scribit Bart. Alexan. & doctores in. l. diuus Severus. ff. ad leg. Falcid. Bart. in dicta. l. tutor, qui repertorium. §. si post Roman. singulari. 179. incip. iure hodierno. Decius consil. 178. nu. 2. incip. in causa, quæ proponitur. Rom. consil. 139. Soc. consil. 2. nu. 16. lib. 1. Roman. consil. 188. incip. in hac causa col. 1. ad finem: ubi addit quòd debet fructus vendere, & pecuniam dare ad lucrum ex. l. si. C. de adm. tuto. Covarru. qui rem Christianæ tractat Variar. resolu. lib. 3. cap. 2. versiculo, illud sane, Paul. nu. 2. & Alber. in. l. qui sub conditione. ff. de cond. & demonstrat. vbi per cum textū dicunt, quòd si tutor deposuit pecuniam, ad lucrum apud campforem communitè eo tempore reputatum, virum bonum, quòd licet decoquat, & aufugiat non est sibi imputandum. l. si res pupillaris. ff. de adm. tuto. Cassan. in consuetud. Burgund. rub. 6. §. 6. verbo *Dem rendre*, num. 11. ubi consulit, ut tutor contrahat cum consensu matris pupilli, & coniunctorum, ut per glos. l. 2. verbo *pupillo*, C. de his quibus, ut indig. & ibi, Paul. Ias. l. 1. C. de transact. ante fi. Boer. in consuet. Bitur. tit. de iure persona. §. 7. col. 3. Et quòd dixi de campfore communitè reputato idoneo. sequitur Lupus in repetitione rubricæ de donatio. inter virum, & uxorem in princip. nu. 17. & in repet. cap. per vestras. in. 7. illatione incip. septimo inferitur. num. 2. Alber. in. l. scio. ff. de integr. restitut. & in dictionario in verb. Tutor. Vbi dicit quòd tenetur dare ad lucrum pecunia, nisi sit modica: Laurētius Rodolphus in tractatu de usuris. 2. parte quæst. 66. vbi

Vbi dicit quod alias solvit pupillo quinq; pro centenariis. Marianus Socin. consil. 2. vers. circa tertiam questionem. Corneus consil. 243. circa primum col. 4. littera. K. lib. 3. Barba. consil. 91. col. 1. lib. 3. vbi dicit, an teneatur de fuga telonis apud quem ad lucrum deposuit pecuniam, Ancharr. consil. 330. col. 1. versic. similiter. Decius consil. 192. num. 2. Covarru. variarum resolutionum. lib. 3. cap. 2. num. 2.

93 **M**eminit tamen oportet quod in Authent. nouissimè. C. de admin. tuto. dicitur quod ubi redditus prædiorum pupillo sufficiunt, tutor non tenetur pecuniam fœnerari, sed cautè recondere. Sed re vera ex sacri iuris traditione, tutor etiam ad alendum pupillum, non potest pupillarem pecuniam mutuo dare sub usuris, uti tradit Covarru. varia. lib. 3. cap. 2. col. 1. solum dabit licito fœnori scilicet emet redditus annuos, aliàs solvet interesse, ut per Covarru. ubi supra.

94 **D**eniq; tutor, qui exactas pupilli nomine pecunias, non dedit fœnori scitò, tenetur ad usuras, quod hodie est iustū interesse, ut per Socin. d. consil. 2. num. 16. lib. 1. Idem si tardius dedit, nam tenetur ad usuras medij temporis, ut in l. tutor qui repertorium. §. si deponi. ff. de admin. tuto. & si non habeat unde solvat interesse extra ordinem coercendus est, ut in l. ob fœnus. ff. de admin. tuto. Quamvis debet usuras, etiam finito officio, usque ad diem quo tutelam restituit, ut in l. tutor qui repertorium in fine, & in l. tutor pro pupillo. §. 1. cum lege sequenti, & in l. Lucius. §. quæ situm. ff. de admin. tuto.

95 **I**dem in tutoris hærede, qui tenetur ad usuras pecuniæ, quæ in eius manus pervenit, ut in l. tutor. §. pecunia, quæ in arca. ff. de admin. tuto. & in l. cum ostendimus. §. usuras. ff. de fideiussor. tuto.

96 **S**i autem in provincia, diversum, & variū sit pecuniæ interesse, semper in minus condemnandus est tutor. l. tutor. §. si deponi. vers. ex cæteris. ff. de adm. tut. Roma. singul. 179. incip. iure hodierno. Lupus in repet. rubricæ. illatione. 7. §. 7. nisi forte tutor in usus suos convertisset pecuniam, ut ibi Lupus docet, & nisi in casibus exceptis, in d. §. si deponi, sed certè eas usuras iure Civili introductas, tutor non solvet, sed tantum interesse damni emergentis, & lucri cessantis, ut piè scribit Covarru. d. lib. 3. cap. 2. col. 1. & 2. Sciendum autem non

statim in culpa esse tutorem, si ubi primū suscipit tutelam non collocat pecuniam, datur enim ei à lege tempus sex mensium, ut in l. si tutor const. tutus. ff. de admin. tuto. quod si dudum tutor fuerit ex gere, & collocare debet pecuniā intra duos menses, ut in l. tutor, qui. §. usura. ff. eo. titulo, quod si in usus suos convertit non excusatur quod duo menses lapsi non fuerint, ut in d. §. usura.

97 **C**ollocare autem debet (utique si possit) l. tutor, qui. §. si post depositionem. ff. eo. tit. & l. cum plures. §. si. ff. eo. tit. l. qui negotiationem. §. pen. ff. de admin. tuto. glōf. in l. si tutor constitutus, & in l. tutor, qui. §. usura. ff. de admin. tuto. Quid enim si solvit debita pupilli, certè melius est quam emere prædia, ut notat Parisi. consil. 96. nu. 36. lib. 1.

98 **Q**uod si tutor pecuniam pupilli convertit in suos usus, præsumitur esse in dolo, & iudicatur prædo. l. tutor qui repertorium. §. pecunia. ff. de admin. tuto. notat Angel. & Imola in l. Pomponius. §. ex facto. ff. de acquir. posses. Alexand. in l. ex stipulatione. ff. eo. titulo. Ias. cor. si. 219. nu. 2. col. 2. lib. 2. & debet solvere interesse, ut per Bart. & Alexand. in l. Divus Severus ff. ad leg. falcid. d. l. tutor qui repertorium. §. si post late Roman. cōf. 139. Ias. cōf. 219. col. 2. lib. 2. Gratus consil. 23. nu. 17. lib. 1.

98 **Q**uoniam si in suos usus convertit animo furandi, potest accusari furti; ut notat Petrus Jacobus, in sua practica titulo de actione, & rationibus d. strah. Et quod tutor convectus pecuniā pupilli, in suos usus, censeatur esse in dolo, scribit Soci. consil. 139. nu. 10. lib. 2. Et quas usuras pendat, vide Bal. qui. ff. de neg. gest. num. 1.

99 **A**d hoc autem, ut condēnetur, si non collocavit pecuniam in emptionem prædiorum, oportet probare petuisse, attamē cessasse, & quomodo probetur, vide Barto. in d. l. tutor qui repertorium. §. si post.

100 **C**urare autem debet tutor, ut pecuniæ, quæ fœnori dantur idoneis collocentur nominibus. l. si tutor constitutus. ubi Bart. & Alberi. ff. de admin. tuto. Quod si suam pecuniam benè collocavit, non est audiendus allegans non potuisse pupilli pecuniā collocare. l. tutor secundum dignitatem. §. non est audiendus. & ibi Bart. & Alberi. ff. de admin. tuto. Debet enim pupillaria præferre suis, de quo supra dixi.

101 **T**utor autē negligens in emendo prædia, solvit

solvit interesse, ut supra dixi, & notat Barba. in cap. 2. de deposito Lupus in d. repet. rubricæ illatione. 7. Imo hac de causa si humilior sit, publicis vinculis cōtinetur, & tãquam suspectus removeretur, ut in l. 3. §. tutores. ff. de suspect. tuto. ubi Din. Bart. & Alber. notant.

102 **H**is accedit, quod tutor non collocans pecuniam committit peccatum mortale, autore Sylvestro in summa. verbo Tutor, Socin. consil. 2. num. 10. lib. 1. ubi dicit quod tutoris negligentia est peccatū mortale Aymon consil. 132. num. 4.

103 **N**otandum tamen quod non potest pecuniam pupilli cōferre, in aliquod exercitium (puta in societatem) nisi illud in usu fuisset patri pupilli, glōsa in Authent. ut hi qui obligatas. §. si vero. argum. l. si negotia ff. de negot. gest. Bart. in l. Titium, & Mevium. §. altero. ff. admin. tuto. ubi vide, an tunc damnum, vel lucrum pertineat ad pupillum, & vide Marian. Socin. consil. 24. col. antepen. & penultima, & Soci. eius filium consil. 24. num. 44. lib. 1. eius enim videtur fuisse consilium, quod patri, & filio inter consilia Mariani promiscuè tribuitur. Et si tutor non est ita industrius, ut pater nō debet cōferre rē pupilli, in exercitium patris, ut Bart. & Socinus notant, & vide Sali. in Authet. 1. C. de adm. tuto.

104 **I**ta autem tenetur pecuniam convertere in utilitatem pupilli, ut si rem pupilli obliget, & pecuniam in eius utilitatem nō convertat, obligatio non valeat autore Barto. per illum textum in l. si in rem. C. si aliena res pignori data sit.

104 **R**eputa igitur, quam sit improbus tutoris labor, qui præter animi provisionem, & corporalis laboris intentionem, civili magistratui corpore poenas dat, dum publicis vinculis continetur: atq; insuper infamiseffectus, & à tutela remotus, facit ex proprijs facultatibus lucrum pupillo cessans, quod eius pecuniam vacare permiserit. Quid restat amissa fama (possessione longe præciosissima) quam vitæ componit glōsa, in l. iuxta. C. de manumif. vindicta. Amisissis facultatibus quas hominis animā appellat Hesiodus, nimirum restat anima, sed & hæc capitali crimine perit, si Sylvestro credimus dicto verbo Tutor.

105 **S**cimus quidem, quod quo maior est potestas eius cui negotium aliquod committitur, eo maius est onus quod eius humeros præmit, cum teneatur administrationem

exequare potestati, minus enim præmereatur si minus facere possit. Tutor autem censeatur habere mādaturum generale, cū libera, iuxta glōf. communiter receptam, in l. mādaturum generali. ff. de procura. quam dicit cōmuniter approbari. Curtius junior, consil. 147. nu. 13. Bald. consil. 376. lib. 5. Angel. in §. actionum, num. 37. Instit. de actio. & administrationem generalem habet etiam ad lites, autore Bart. l. hoc iure. ff. solutio. l. inter bonos. ff. de admin. tuto. Et propria autoritate potest eripere pupillum de manu alterius, sicut maritus uxorem fugitivam, Aymon consil. 18. nu. 6. Et quod habeat mādaturum generale cum libera scribit Ias. in l. ius iurandum. §. si procurator, num. 14. ff. de iure iuran. & in l. 1. col. 2. ff. de offi. procu. Cæsar. Alexand. consil. 22. col. 1. lib. 1. Bart. & DD. in l. alio. ff. de aliment. & cib. legat.

106 **E**t generaliter in toto administrationis negotio, tenetur de gestis, & de neglectis, ut in l. tres tutores. ff. de admin. tuto. Soci. consil. 2. num. 4. lib. 1.

107 **P**ræterea tenetur defendere pupilli causam, nullamq; utilem occasionē omittere. l. tutoris, præcipuum. ff. de admin. tuto. l. si bonam. C. eo. tit. Tenetur enim pupilli causam defendere agendo, & defendendo in iudicio, & extra Regia. l. 17. tit. 16. part. 6. l. generaliter. ff. de admin. tuto. & l. fin. in princip. C. eo. tit. l. cum qui. C. de procura. Tutela enim est vis ac potestas in capite libero ad tuendum eum, qui propter ætatem se ipse defendere nequit. §. 1. Instit. de tutel. Quod si non defendat removeri potest à tutela Paul. in l. in vitus, nu. 6. C. de procura. & ibi Bart. & in l. si. C. de adm. tuto. l. cum qui. C. eo. tit. de procura.

108 **A**d eò autem proprium tutori est defendere pupillum, ut possit advocatum eius agere in causa quam adversus eius patrem defendebat. l. si. ff. de postul. docet Specul. titulo de advocato. §. 1. num. 19. versic. sed nunquid clericus.

109 **H**ic autē defensionis labor haud quaquā simplex est, debet enim tutor bonam fidē agnoscere. l. quoties. §. sicut. ff. de adm. tuto. l. qui solidum. §. etiam. ff. de leg. 2. Alberi. in l. Præses in fine. C. de transact. & in l. properandum in prin. col. 1. 2. vers. item si tutor. C. de iudi. Quod si temerè litiget, ipse condēnabitur in expensis. l. nō est ignorū. C. de adm. tuto. Bart. l. quoties. §. sicuti. ff. de adm. tuto. late Ripa in l. si se nō obtulit nu.

- nu. 19. ff. de rei iudi. Abb. in c. repræhensibilis, nu. 2. de appella. Iaso. in l. omnibus. §. si procurator, nu. 2. ff. si quis ius dicen. nõ obtempe. Avmon consi. 132. num. 2.
- ¶ Alias generaliter, defensio debet fieri expensis pupilli, autore Geminiano consi. 55. nu. 2. Et q̄ si calumniosè litiget sit condẽnandus in expensis, docet Bart. & Faber. in d. l. non est ignotũ, & in l. meminere. C. unde vi. & in l. qui solidum. §. etiam. ff. deleg. 2. Bart. Bald. Sali. & Ias. in l. iubemus nullã. C. de sacros. Eccl. Capel. Tolos. q. 40.
- 110 ¶ Rursus tutor tenetur exigere à debitoribus pupilli, ita ut si eius negligentia in exigendo desierint esse solvendo, teneatur ad sortem, & ad usuras. l. si tutor constitutus. ff. de admin. tuto. Et apoche tutoris creditur de solutione sibi facta durate tutela. l. Lucius. §. tutelæ. ff. de administ. tuto. Raphael Comensis consi. 24. col. 2. Barba. cõf. 18. col. 5. versic. quarto facit lib. 5. Tiraq. de retract. lib. 1. §. 1. glof. 18. num. 93.
- 111 ¶ Et quòd tutori imputetur si debitores pupilli potuit convenire, & exigere, & non exegit, probatur in l. Chirographis. ff. de adm. tuto. etiã si debitor esset frater ipsius pupilli. l. qui negotiationem. §. penul. ff. de admin. tuto. ubi dicitur q̄ alias tenetur ad sortem, & ad usuras, & probatur etiam in l. si tutelæ ff. eo. tit. & in l. tutor qui reperiuntur. §. competit. ff. de admin. tuto. & in l. cum quæritur. C. eo. tit. l. tutores in prin. & in §. adolescens ff. eo. tit. & in l. debitoribus. C. eo. tit. l. 2. Carbi. tutel. l. Lucius in 2. §. fin. ff. de adm. tuto. l. nomina. Carbit. tutel. scribit Soc. consi. 2. incip. sequẽdo ordinẽ, nu. 9. lib. 1. Marianus Soc. cõf. 2. versic. circa secundam. Si tamen debitores tales essent, ut ab eis exigere tutor nõ potuisset, etiam si nõ cessasset, & tunc nihil est quod sibi imputetur; ita probatur in simili in l. tutor, qui reperiuntur. §. 1. ff. de admin. tuto. & in l. itemq; ff. manda. latẽ Bart. cõf. 112. incip. charissime domine. Socin. cõf. 283. nu. 8. versic. secũdum præsupponitur, lib. 2. Notandum tamen quòd non tenetur exigere debitũ curus exactio carior esset, quam ipsa fors debita, ita Bart. l. mediterraneã. C. de anno. & tribu.
- 112 ¶ Exigere autem nõ solum à debitoribus; verum, & à seipso tenetur, alias pupillum defendere non videtur. l. generaliter. ff. de adm. tuto. l. ita autem. §. debitor. l. quoties §. sicut, & §. si temporali. ff. eo. tit. sed an de bitum naturale, à se exigere debeat, vide

- Bart. & DD. in d. §. debitor, & §. si temporali. Albe. in l. atqui natura, num. 1. ff. de negot. gest.
- ¶ Rursus si pupillus ei aliquid debeat, debet sibi solvere, & à tempore moræ, vel negligentia in sibi solvendo, usuræ desinunt currere. l. quoties. §. si temporali. ff. de administ. tuto. Paul. in l. tutor datus, num. 2. ff. de fideiussor.
- 113 ¶ Quamvis autem tutor obligatus sit auctoritatẽ interponere, in causis pupilli sui, tamen non tenetur pro eo præstare iuramentum fidelitatis, ut notat Alvarotus, in cap. si minor, si de fœudo defuncti fuerit controver. in verbo. qui quidem investiti. præsti. iura fide. col. 6. versiculo, sed nunquid tutor. Licet possit iurare si velit, ut docet Bald. cap. 1. §. nulla titulo per quos fiat investitura. Quando autem cogatur auctoritatem præstare vide Bart. & Din. in l. si tutor. ff. de auto. tuto.
- 114 ¶ Præterea tutor tenetur locare matrimonio, & dotare pupillam suã Regia. l. 9. tit. 11. part. 4. Ioann. Andræ. ad Specul. tit. de iudicijs. §. generalia. col. 9. in additione in cip. in dicta lege, quicquid. fo. 44. Alber. Bald. Angel. in l. qui sine usuris. ff. de negot. gest. Albe. in l. quicquid. C. arb. tutel. Lupus, in repet. cap. per vestras. §. 3. num. 22. de don. inter virum, & uxor. & dixit in tractatu de non meliorandis filiabus dotis ratione. Et si dat plus quam valent facultates pupillæ de suo solvet. l. 9. tit. 11. part. 4. l. cum post mortem. §. 1. ff. de adm. tuto.
- 115 ¶ Rursus obligatio administrandi, non solum viget durante tutela, verum etiam ea finita in his, quæ cõnexa sunt pristinae administrationi. glof. in l. tutores qui, post finem ff. de admin. tuto. l. tres tutores. ff. de administ. tuto. Bald. Paul. & Alexan. in l. tutori. C. de negot. gest. Alber. in rubrica. C. ut causæ post pubertatem adsit tutor Fulgos. consi. 182. col. 1. versic. nam videmus. Abb. in cap. ex parte el. 2. col. 2. de appell. textus in l. tutor post pubertatem. ff. de tutel. & ratio. distrah. ubi dicitur pristinam tutelæ actionem, in connexis durare post pubertatẽ, ut infra suo loco prolixius dicã.
- 116 ¶ Sic legimus, q̄ si tutor appellavit, hæres eius cogitur prosequi appellationem, quousq; reddat rationem. l. si tutor. ff. de appellat. & ibi Alber.
- 117 ¶ Præterea si tutor constituat actorem, suo periculo eum constituit. l. decreto. ff. de administ. tuto. l. ita autem. §. gefisse. ff. de administ.

- admi. tuto. Deinde, tutor, officio finito litẽceptam exercere cogitur. Imosa. l. fin. num. 14. ff. de appellat. Angel. in §. tutores. Institut. de obligat. quæ ex quasi contractu, numer. 4. de qua re vide infra, nume. 133. 134. & 135.
- 118 ¶ Auget tutoris labores, quòd tenetur servare in sua persona pactum quod fecit, cũ creditoribus pupilli, de qua re, vide Alber. in Rub. ff. de pact. nu. 15.
- 119 ¶ Rursus, tutor durante tutela, non potest vestigalia conducere, vt per Albe. in Rub. C. ne tutor, vel curat.
- 120 ¶ Deinde, in toto administrationis negotio, vt liqueat quantũ tutor differat à cæteris administratoribus, notandus est textus insignis, in l. quæro. ff. de eo qui pro tutore negot. gest. ibi, vt eo affectu negotia gerat, quo tutor gerere debet.
- 121 ¶ Præterea labor est, quòd ad hoc, vt detur tutor inquirẽdum est quos habeat mores. l. 1. tit. 6. lib. 3. Fori, & quas habeat facultates, neque enim dicitur idoneus, nisi tantum habeat quantum pupillus. §. sed & propter paupertatem, & ibi glof. Instit. de excusa. tutor. l. paupertas cum glof. ff. eodem l. in l. fideiussor, nu. 2. col. 2. ff. qui satisfacta. cogant. & in l. si cõstante, nu. 154. ff. sol. matr. de qua re, vide Bal. in l. mulier. versic. responder, col. 1. C. de iure doti. glof. l. 9. tit. 16. par. 6.
- 122 ¶ Deinde labor est, quòd etiam si tutores plures sint, omnes tenentur in solidum, vt in l. si plures, & ibi notant & distinguunt Doctores. ff. de admin. tuto. & in l. 1. C. de transact. ubi latẽ Alex. & Iaso. Corn. consi. 91. col. 2. lib. 3.
- 123 ¶ Rursus, alij administratores vnam rẽ administrant, & aliam omittunt: deinde illã quam administrant, cum volunt omittẽt. l. si pupilli. §. videamus. ff. de negot. gest. ubi notant Paul. & Albe. idẽm Paul. & Bar. in l. Pomponius, la. 2. & in l. sequenti. ff. de negot. gest. Alexan. in l. tutori. C. eo. at tutor omnia negotia, & res pupilli tam præsentis, quam etiam eas quæ postea augentur, tenetur administrare. l. quoties. §. fin. ff. de adm. tuto. Neque tutelæ onus omittẽre potest, sed tenetur de gestis, & de neglectis, vt in l. tutori. C. de negot. gest. l. tres tutores. ff. de adm. tuto. neque excusari potest, q̄ res pupilli sint in exteris regionibus, vt supra dixi, nu. 89.
- 124 ¶ Ad eò autem, tutor non potest deferere administrationem, vt etiam, si nõ sit legiti-
- timẽ datus, non possit eam deferere, donec faciat alium legitimẽ dari, ita docet Bar. in l. tutores. §. curator. nu. 2. versic. vltimo, nota. ff. de adm. tuto. per illum textum.
- 125 ¶ Præterea labor est, quòd nomine proprio accusat, cum res pupilli id exposcit, quòd intellige, vt per Ananiam in. e. eum dilectus, col. 7. versic. & tamen dubium, an tutor debeat nomine proprio accusare, nu. 20. de calumniator.
- 126 ¶ Labor etiam censendus est, quòd non potest alienare rem pupillarem, absque iudicis decreto, & vtilitatis, & necessitatis probatione, vt in l. magis puto. §. ne passim. ff. de rebus eorum.
- 127 ¶ Deinde tenetur ad solutionẽ precij, quòd accepit, pro re pupilli, nisi fuerit conuersum in vtilitatem pupilli. prædiorum. C. de prædi. minorum. l. 3. §. dolus. ff. quando ex facto tutoris, glof. & DD. l. fin. ff. si quis cautionib. Boer. decis. 80. nu. 6.
- 128 ¶ Rursus licet tutor vendens, non teneatur de evictione, vt per Bart. & DD. in l. 1. C. credito. evict. pignõ. non debere. Iacobini à Sancto Georgio, in l. fin. nu. 14. C. de fur. Corn. consi. 72. col. 1. lib. 4. Bar. in l. alio. ff. de alimen. & ciba. lega. attamen, si nomine proprio, se, & bona sua obligavit, tenetur de evictione. l. & si is quem. C. de prædi. mino. Boer. decis. 80. nu. 6. Ad similitudinem eius, quòd dicimus in marito rem dotalem vendẽte, & eius evictionem promittẽte, quòd tenetur de evictione, vt per Bar. Bal. & Albe. in l. cum lex. ff. de fideiussor. & in l. procurator qui de evictio. & ibi Bart. & DD. ff. de procura. & quando tutor tenetur pro obligationibus nomine pupilli factis, vide Albe. in Rub. ff. de admin. tuto. nu. 3.
- 129 ¶ Præterea, vide qualis sit labor tutoris, quòd non potest persuadere alicui morienti, vt sibi relinquat, quòd pupillo relinquere volebat, ita sentit glof. in cap. quicquid. 12. quæ st. 4. Hæc fuit opinio Martini Sillimiani, quem referunt Alberic. & Salicet. in l. quicquid. C. arbit. tutel. & hanc opinionem sequitur, & appellat æquiore Barbat. de præstantia Cardinalium. q. 3. num. 30. versiculo. sed in veritate, movetur, quoniam cum tutor iuret vtilia pupillo facere, & inutilia prætermittẽre, vt in l. fin. §. omnem. C. de administ. tuto. non debet facere, vt sibi relinquatur, q̄ testator vult relinquere pupillo. Rursus movetur, quoniam tutor, non solum

tenetur de damno illato, verum etiam de lucro omisso, ut in l. quicquid. C. arbit. tutel. neque debet prætermittere occasionem pupillo utilem. l. si bonam. C. de admin. tuto. Postremò adducunt Authent. ut nulli iudicium. §. & hoc pervenit collatione. 9.

130 ¶ Reperio tamen quod contrariam sententiam, probat glosa, in d. l. quicquid, & in l. pupillorum. C. de administ. tuto. Igneus, in l. quatenus, num. 55. ff. de reg. iuris. Sic Cinus, & Salic. & Alber. in d. l. quicquid, dicunt quòd si tutor blando sermone induxit testatorem, ut sibi relinqueret, quod pupillo relinquere volebat quòd nihil illicitum facit argum. l. fin. C. si quis aliquem, testari prohibuerit, secus si dolo, vel fraude cum illo egerit: mouentur, quoniã non debet utilitatem pupilli præferre suã, ut in l. videamus. §. sed nec tutores. ff. de in lit. iuran. glos. in l. quicquid. C. arbit. tutel. nam id quòd supradixi, quòd tutor tenetur utilitatem pupilli præferre suã, verum est in dubio, secus ubi constat quòd si facit commodum pupilli, non potest facere suum: ita notat Cinus Alber. & Salic. in d. l. quicquid, & ita sunt intelligenda, quæ supradixi, num. 91.

131 ¶ Mihi videtur distinguendum, aut enim tutor persuasit sibi relinqui legatum, & persuasit testatori, qui illum in testamento nominat tutorem, & tunc cum nõdum iuravit, neque tutor sit viuo testatore, non video probabilem dubitandi causam quominus omni persuasione uti possit: si tamen postquam est tutor persuadet alicui morienti, ut sibi relinquat, quòd pupillo volebat relinquere, & profectò non raude-rem discedere ab opinione Cini. Salic. & Alber. cum quibus sentit Ioann. Andræ. in additionibus, ad Specul. titulo, de iudicijs. §. generalia, versiculo sed opponitur, in additione incip. præallegata lege quicquid. Quamvis enim, tutor debeat curare utilitatem pupilli, intelligitur in re quæ iam est pupilli, vel in acquirendo lucrum, cum eius pecunia, hic autem non omittit lucrari cum pecunia pupilli, neque suum commodum debet spernere, ut pupillus id acquirat. Illud tamen addiderim, quòd fraudem tutoris iudicabo quòdcunq; leve mendacium, quo exaggerans facultates pupilli, vel eius mores insectans morientem proclivior reddidit, ad legandum sibi, & non pupillo: de hac re vide Alber. in l. Lucius. §. Sempronia, ff. de legat. 2.

& vide Felin. in cap. cum deputati, num. 10. de iudi. Barba. de præstan. Cardin. in 3. quæst. 1. partis. num. 28. versiculo, sed si contra prædicta.

132 ¶ Labor etiam est, quòd empta à tutore præsumuntur de bonis pupilli, ut late dicã infra suo loco.

131 ¶ Est etiam labor quòd tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis, ut per Alber. in rubri. ff. de admin. tuto. nu. 17.

132 ¶ Præterea labor est quòd cum pupillo, nõ videtur habere posse commercium, neque enim ipse, vel aliquis de eius familia, aut interposita per eum persona, potest cum pupillo contrahere. l. 1. post princip. l. pupillus. §. item ipse. ff. de auto. præstan. nisi minor, maior factus contractum comprobaverit, ut in dicto. §. item ipse. sunt tamen aliqui casus, in quibus contrahere inter se possunt, puta quando tutor emit palam, & bona fide rem pupilli, quæ vendebatur. l. tutor rerum, & ibi glos. Bart. & Doctores. ff. de administ. tuto. & in l. si in empti. §. fin. ff. de contrahen. emptio. late Barto. l. pupillus. §. fin. ff. de auto. præstan. Alexand. & Doctores in l. singularia, num. 5. ff. si cert. peta. & in l. 1. §. fuit quæ situm. ff. ad Trebel.

133 ¶ Deinde, labor est quòd tutor etiam post pubertatem assistere debet defensionem causarum pupillarum, si necdum rationem reddidit; neque rem ad curatores transfudit. l. una, & ibi Alber. & DD. C. ut causæ post puber. adsit tutor.

134 ¶ Præterea, labor est quòd etiam post pubertatem finita tutela, tenetur de periculo rei pupillaris, nisi minorem instanter moneat, ut petat curatorem, vel ipse pro eo petat. l. admone. C. qui petant. tutor. l. ita. §. si tutor. ff. de administ. tuto. & l. à tutoribus. §. 1. ff. eodem titulo. quare meminert tutor, ubi primum tutela finitur petere minori curatorem, aliàs non liberatur, & si quid interim perit tenetur, auctore Fabro. in l. 1. C. ut causæ post puber. Angel. in §. fin. Instit. quib. mod. tutel. fini. Alber. in rubri. ff. de administ. tuto. num. 5. glos. in l. 12. titulo. 16. part. 6. verbo *Deve durat*. Boerius, in consuetudin. Bituricen. titulo de iure persona. §. 8. col. 2. Cassan. in consuetudin. Burgun. rubr. 6. §. 4. verbo *En eage*, num. 2.

135 ¶ Quare licet tutor desinat esse tutor pupilli pubertate, tamen si lis in prima instantia, vel in instantia appellationis pendeat, tenetur

tenetur eam prosequi, si cepta fuit, tutela durante, nisi de curatore adulto provideri fecerit, ut in d. l. ita. §. pen. & §. fin. & utrobique Bart. ff. de admin. tuto. & ibi Alexã. in additione, & in dicta. l. 1. C. ut causæ post puber. adsit tutor. & in d. l. admone. & ibi DD. C. qui pet. tuto. Boer. dicto. §. 8. col. 2. * ubi rem extendit ad rectorem ecclesie, & ad sindicum, vel procuratorem fabricæ ecclesiarum, ut finito eorum officio teneantur petere alios subrogari, ut docet Bart. in l. fin. §. fin. & in l. negotiorum. §. fin. ff. de appellatio. Innocen. in cap. gratum. de officio de leg. Rota. decisione. 377. Cassan. in consuetudin. Burgund. rubrica 6. §. 4. fo. 216. supracitato Ioannes Constantinus, in leges Regias, art. 131. col. 2.

136 ¶ Auger laborem quòd si negligens est, præsumitur esse in dolo, ij enim qui ex officio tenentur aliquid facere, si negligenter se habeant, in dolo esse præsumuntur, ut scribit Ancharr. consil. 158. incip. ex narratis in facto. col. 6. Socin. consil. 2. col. 2. num. 10. lib. 1. ubi dicit quòd negligens reus est peccati mortalis, Aymon consil. 132. nu. 4.

139 ¶ Rursus negligens removeri potest à tutela, & ab omni alio munere, imò removeri non solum potest, verum etiam debet. l. 1. ff. ubi pupil. xduc. debeat. l. fin. C. de admin. tuto. l. fin. tit. 18. part. 6. Roma. consil. 80. confirmanda, & consil. 428. incip. in terminis, in secundo dubio. Corn. consil. 183. col. 1. lib. 4.

140 ¶ Idem in executore testamenti; Roman. ubi supra Paul. consil. 332. incip. viso testamento Michaelis in 3. dubio, lib. 1. & consil. 437. incip. super dictis quæ sitis, in tertio dubio. lib. 2. Aymon, consil. 132. nu. 3.

141 ¶ Idem in simplici procuratore, est enim removendus à iudice, etiam nemine petente, si sit negligens. l. eum qui res agit hæredum. C. de procura. quam tanquam ad hoc insignem citat Roman. d. consil. 437. in secundo dubio.

142 ¶ Tutor autem remotus ob dolum, infamis efficitur. l. fin. C. de susp. tutor. & ibi omnes DD. Anania cap. licet Heli. de Simonia, textus in §. suspectus Instit. de susp. tutor, & ibi doctores. Et an oblatam culpam remotus, sit infamis, vide glos. in dicta. l. fin. C. de susp. tutor. l. fin. tit. 18. part. 6. l. si suspectus. ff. eod. melius in §. suspectus. Instit. eod.

143 ¶ Removeri autem potest tutor, etiam ob

levissimam causam, ut per Barto. in l. fin. ff. de susp. tutor. Afflict. decisione. 207. num. 3. Bald. in l. quæ fortuitis. col. 8. C. de pignor. actio.

144 ¶ His accedunt plures pœnæ malis tutoribus, à iure impositæ, quas enumerò infra cap. 13. si enim atrociam aliqua in tutela admiserit graviter punitur. l. 1. §. fin. ff. de susp. tutor.

144 ¶ Et removeri potest, propter generalem suspicionem Abb. cap. accepimus, num. 8. de purga. canoni. Neq; oportet inferere causam remotionis, ut per Abbas cap. examinata, num. 9. de iudic. Et iudex ex officio inquirere potest, an sit suspectus, ut per Specul. titulo de offic. omni. iudic. §. 2. versic. item reperitur, num. 14. in fine. & dissipans remouetur, ut per Afflict. decisio. 207. Gozadin. consil. 68. num. 3.

145 ¶ Deinde, suspecti postulari potest à quolibet de populo. l. 1. §. consequens, & l. impuberibus. ff. de susp. tutor. & an suspecti accusari possit ante gestionem, vide Bald. l. omnia. §. item solent. ff. de offic. præfect. urbis.

145 ¶ Et an suspicionem in tutore arguat recusare, Aretinus quòd sic, consil. 29. col. 6. versic. præterea si ibi ageret, & consil. 66. col. 8. versic. præterea si ibi ageret. Corne. consil. 183. col. 1. lib. 4. Aymon, consil. 132. nu. 7.

146 ¶ His accedit quòd tenetur de dolo, & culpa lata, & levi, ut in l. quicquid, & ibi notat glosa. Bald. Alber. & Salic. C. arbit. tutel. Faber. & Angel. in §. suspectus, ad versus glosam, ibi Instit. de susp. tutor. Ang. in §. actionum, num. 40. Instit. de actio.

147 ¶ Quamvis in negotio exigendi debitores pupilli solum teneatur de lata, Alexand. consil. 104. num. 3. lib. 4. textus, in l. 2. & ibi Salic. & Bald. C. arbit. tutel. Bart. in l. chirographis nu. 3. ff. de admin. tuto.

148 ¶ Dolus tamen, vel culpa seu negligentia, in administrando, non præsumuntur, & allegans tenetur eã probare, auctore Bart. l. tutor, qui repertorium. §. qui post, & in l. cum plures. §. fin. ff. de admin. tuto. Marianus Socin. consil. 149. col. 1. versic. tertio & ultimo. Quod in omnibus allegantibus negligentiam generale est, ut per Bartol. & recentiores. l. si ab hostibus. §. si vir. ff. solut. matrim.

149 ¶ Auger laborem, & stringit obligationem, & peculiare privilegium inducit, quòd bona tutoris tacite sunt hypothecata pro administratione. l. pro officio. C.

de administ. tuto. & in bonis prælati notat. Anania in cap. qualiter, & quando, cl. segundo. num. 3. §. de accusa.

150 ¶ Quod procedit, etiam si tutor inventarium non fecerit, vel solemniter non servaverit. Non enim melioris conditionis esse debet nulliter administrans, quam utiliter gerens, quo argumento ita colligit Aretin. consil. 29. col. 1. Capicius, decisione 129. num. 3. Bald. in l. cum pater, num. 2. ff. de negot. gest.

151 ¶ Et confirmatur, nam bona protutoris etiam sunt tacite obligata. glof. in l. dabimus. ff. de privileg. credito. & dicam infra capite De protutore, Et à quo die bona sint tacite obligata, an à principio, an vero à die malæ administrationis, vide Marian. Socin. consil. 62. verfic. circa secundam quæstionem.

152 ¶ Postremo tutor tenetur rationem reddere. l. 1. ff. officio. ff. de tutel. & ratio distrahatur. Non enim solum tutor verum, & quilibet administrator tenetur administrationis rationem reddere, ut docet Iacobus Arenas in dicto. §. officio, & ibi Baldus, Roman. consil. 414. incip. quo ad primum, in princ. & consil. 168. incip. circa primum quo queritur. in tertio dubio, ubi queritur in fratre maiore, qui administravit, quod debet rationem reddere. Idem scribit Abbas consil. 12. incip. ut clarè materiae thematicis, in sexto dubio, lib. 1. ubi dicit qualis debeat esse ratio fratris, & vide Socin. consil. 192. capio, num. 3. lib. 2.

153 ¶ Vbi dicit quod frater debet etiam reddere rationem, de his quæ gessit vivo patre, ut per Abbas d. consil. 12. in 6. dub. lib. 1. Idem notat Rapha. Comensis qui loquitur in patruo consil. 87. incip. in casu præmissis in principio, & probatur in l. rationes, & in l. adversus. C. de fide instrument. notat Decius consil. 178. in causa quæ proponitur, num. 1.

154 ¶ Et id generale est, ut administrans cum mandato, vel sine mandato teneatur rationem reddere, ut notatur in Clement. 2. §. illi etiam de religio. domib. & in l. si procuratorem. §. 1. ff. manda. & in l. 1. & in l. item eorum. §. decuriones. ff. quod cuiusq; universi nomi. scribit Socin. consil. 2. num. 3. col. 1. lib. 1. Villico enim dicitur in Evangelio Redde rationem villicationis tue.

155 ¶ A deo autem tutori incumbit rationem reddere, ut neq; pater, neque mater, excu-

sentur: si filiorum tutores sunt. l. 3. titulo De laguarda de los huérfanos, lib. 3. Fori. notat Bald. in l. si superstiti. C. de dolo. & in l. licet. C. ad leg. Falcid. & in l. cum oportet. §. si. C. de bon. quæ lib. Iaso. in l. Præses. C. de transact. Bald. in l. si is qui. ff. de tur. & cura. dat. ab his Angelin. Authen. de nupt. §. fancitum. Aretin. l. fin. §. 1. col. si. ff. de verbo. obliga. Socin. consil. 2. col. 2. nu. 7. lib. 1. & consil. 76. col. 6. lib. 3. verfic. capio nunc. Cassan. in consuet. Burg. rubr. 6. §. 6. verbo Den rendre, nu. 1. Gerardus sing. 84. Quævis se us sit quando pater possedit bona filij, ratione patriæ potestatis, de quo vide Cassan. d. rubr. 6. §. 7. num. 5.

156 ¶ Et executor datus in ultima voluntate reddit rationem Gerardus singul. 84.

157 ¶ Deniq; hoc est regulare, ut omnis administrator teneatur rationem reddere, ut scribit Gerardus d. singulari. 84. Cassan. in consuetudinib. Burgund. rubrica. 6. §. 7. num. 3. ad finem Fraciscus Marcus decisi. 441.

158 ¶ Neq; solum pupillis factis maioribus, verum etiam agnatis eius hæredibus reddenda est ratio. l. si pater, & ibi Bald. C. commun. de successio.

159 ¶ Tutor autem rationem reddere debet, etiam si non sit in usu rationis redditio: nõ enim valet consuetudo quod tutor non teneatur reddere rationem, ut notat Afflict. in constitutio. Siciliæ, quæ incipit minoribus, in fine, lib. 3. Cassan. in consuetudin. Burgund. rubrica. 6. §. 6. verbo Den rendre, num. 20.

160 ¶ Quinimò tenetur reddere rationem, etiam si ei remissa sit rationis redditio, etiam si remissio fiat, dicendo quod testator legat ei totum illud, in quo contigerit condemnari, nihilominus enim reddere debet quicquid apud eum fuerit ex rebus pupilli, teneturq; de dolo, non obstante legato, quantumvis amplissimis verbis factò, ut pluribus rationibus concludit Alexander consil. 62. incip. serenissimus, numero. 8. lib. 4. Salic. qui plura adfert, in l. cum necessitatem. C. de fideicommiss. Decius, consil. 178. col. 2. numero. 3. ubi dicit hanc esse communem opinionem Molin. in consuetudinibus Parisiensibus. §. 6. glof. 6. numero. 20. Aymon late consil. 193. num. 9. lib. 1. Decius consil. 418. & consil. 349. & consil. 707. colum. 3. Ancharran. consil. 117. incip. casus talis est, in secundo dubio Fulgosius consil. 103. incip. nobilis vir. Angel. consil. 175. incip. visò dicto

dicto statuto. Signorol. consil. 109. & 110. Anania, consil. 80. visis, & intellectis, in secundo dubio. Decius, qui hanc pronuntiat communem, consil. 192. nu. 4. ubi prudenter distinguit concordando doctores hac in re inter se pugnantes, utrum scilicet tutor teneatur de dolo, vel de his, quæ apud eum sunt: si testator non solum remisit obligationem reddendi rationem, verum etiam ultra processit, legando ei omnem summam in quam ratione doli condemnatus fuerit. Et vide Aymon, & Gozadin. ubi supra, super hac distinctione Deci: quæ mihi placeat, & vide Curtium seniore consil. 66. in eip. sapienter, Socin. consil. 139. nu. 19. lib. 2. Gratium consil. 23. nu. 6. cum sequentibus, lib. 1. Quod si non processit ultra legando tutori summam, in qua fuerit condemnatus, omnes consentiant tutor teneatur reddere rationem, etiam si ei legata sit liberatio reddendi rationem: nam his verbis solum videtur sublata scrupulosa inquisitio, non autem quominus tutor conveniri possit ratione doli, vel reliquorum, quæ apud eum sunt, l. si servus vetitus. ff. de leg. 1. l. si quis rationes. ff. de lib. lega. l. Aurelius. §. Mevio. ff. eo. tit. l. quidam decedens in princ. ff. de adm. tuto. Bart. l. non solum. §. fin. ff. de lib. lega. & in l. Aurelius. §. Caio. ff. eo. tit. Bald. l. pactum quod dotali. q. 12. C. de collatio. Ias. in l. sub pretextu. la. 2. col. 2. C. de transactio. Cassan. in consuetudinib. Burgund. rubr. 6. §. 6. verbo Den rendre, nu. 21. Boeri. in consuetudinib. Bituricensib. tit. de iure personarum. §. 11. verbo Rendre, & DD. in locis supracitatis. Corne. consil. 313. lib. 3. ubi an debeat satisfacere cui remittitur rationis redditio.

161 ¶ Notandum autem quod si primus tutor reddidit rationem administrationis, quod licet secundus tutor confiteatur illam esse bene redditam, istud non nocet pupillo, & ratio dispungenda est: ita docet Bald. in l. 1. C. si adversus. solutio. Hippoli. singul. 646. incip. etiam si facta sit liberatio generalis, cum iuramento, tutor tenetur denuò computare, & rationem reddere, si constet priorem computationem, aut fuisse erroneam, aut non plenam. Ias. consil. 219. num. 2. lib. 2. Ancharr. consil. 331. incip. visò facti narratione.

162 ¶ Quoniam etiam si facta sit liberatio generalis, cum iuramento, tutor tenetur denuò computare, & rationem reddere, si constet priorem computationem, aut fuisse erroneam, aut non plenam. Ias. consil. 219. num. 2. lib. 2. Ancharr. consil. 331. incip. visò facti narratione.

163 ¶ Vbi rem extendit, etiam si minor cum autoritate curatoris, & decreto iudicis fecerit generalem liberationem tutori, & af-

seruerit rationem administrationis sibi fuisse redditam, & insuper iuraverit, adhuc enim ex his non liberatur tutor à reddenda ratione administrationis, Socinus consil. 139. num. 11. lib. 2. consule eum, ego enim ab his evolare cupio, & ad legis interpretationem lubens propero, hæc tantum lectori indicare sufficiat.

164 ¶ Non hic addã quod liberatio nihil operatur, quoad ea quæ dolo tutorum sunt occultata, vel adultis ignorata. l. tres fratres. l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. utrobique, Angel. & Paul. Ias. d. consil. 219. nu. 2. lib. 2.

165 ¶ Et quod si ratio non est sufficienter reddita, quod iterum reddi debeat, late docet Socin. consil. 139. nu. 11. cum sequentibus lib. 2. & notatur in l. 1. C. de erro. calcul. Ioann. Andr. Ioan. Monach. & Archid. in cap. 1. de clerico ægrotante, lib. 6. & ibi Dominicus, & Lopus, in Clement. cum contingat de religio. domib. Parisi. consil. 96. incip. in præsentia causa, nu. 3. lib. 1. Socin. consil. 92. lib. 4. in quibus locis tractatur ex quibus appareat dolum. Aliud enim est confessio redditæ rationis, aliud re verè redditam fuisse, si enim re vera, reddita non est, reddenda est omninò non obstante liberatione.

166 ¶ Meminisse tamen oportet, quod si tutores plures sint, unus non potest reddere rationem sine altero, ne ratio dividatur, cum simul tota reddi debeat ab omnibus, ut asseverat, Bald. in l. si plures. C. de condi. infer. Cassan. in consuetudi. Burgund. rubrica. 6. §. 6. verbo Den rendre, num. 1. Quod intelligendum, nisi uni commissa sit administratio, argumeto eorum, quæ dicam infra capite De pluribus tutoribus.

167 ¶ Deinde tutor tenetur reddere rationem, etiam non requisitus, prout sentit glosa in verbo singulis annis in Clement. quia contingit de religio. domibus, quam esse communiter receptam testatur. Socin. consil. 92. num. 17. verfic. præterea, lib. 4. nã ipso iure constituitur in mora, ut dico infra, nu. 176.

168 ¶ Instrumentum tamen, in quo tutor promissit reddere rationem, cum consignatione reliquorum, non habet executionem paratam, ut probat Alexan. consil. 192. incip. visis narratis per totum, lib. 7. sed via ordinaria id petendum est: oferendo enim rationem, excludet viam executivam, ut in simili scribit Rodericus in l. post rem. in declaratione legis Regiæ. ff. de re iudica.

169 **¶**In ratione autem administrationis, primo investigatur, an fecerit inventarium, ut per Deci. consil. 178. num. 1. & consil. 192. Est enim inventarium caput omnium rationum, ut inquit Curtius senior, consil. 66. col. 8. versu. secundum articulum: & hoc videtur significare, quod doctores dicunt, quod tutor prius debet ostendere introitus, quam exitus, ita enim scripsit Nicolaus Neapolitanus, in l. spadonem. §. ratiocinatio. ff. de excusa. tuto. Bertachinus Firmanus in tractatu de Episcopo, lib. 4. 6. parte. q. 29. Platea in l. 1. in fine. C. de apochis. publi. lib. 10. quanquam verosimilius est, doctores significare quod in reddenda ratione, prius sunt excutiendi quanti sint redditus, & res pupilli, & deinde examinandæ impensæ quas tutor reputat.

170 **¶**Obiter autem illud nota, quod confessio redditus, non præiudicat tutori donec acceptetur impensa, & è converso. l. cum quaeritur. ff. de administ. tuto. scribit Platea in l. 1. in fine, num. 9. C. de apoch. public. lib. 10. citans glosam in l. Thais. §. libertatem. ff. de fideicom. liberta. Cassan. in consuetud. Burgund. rubr. 6. §. 6. verbo *den rendre*, nu. 19. quod durius est, cum confessio etiã ab eodem homine dictata, dividi possit, si possibile est, ut latè per Bart. l. Aurelius. §. idem quaeritur. ff. de libe. lega. l. in. §. itè si quis postulante. Instit. de actio.

171 **¶**Secundo tutor exhibere debet librum rationum omnis administrationis rei pupillaris. l. 1. §. officio. ff. de tutel. & ratio distrah. l. qui sub conditione. ff. de condit. & demonstra. l. si statu libera. §. si. ff. de statu lib. scribit Decius consil. 178. num. 1. Bald. consil. 353. incip. ad evidentiam præmittendū lib. 1. Roma. consil. 118. incip. quoad primū in secundo dubio, & consil. 413. incip. quoad primum in quo quaeritur in principio. l. as. consil. 219. col. 2. lib. 2. Soci. consil. 159. nu. 18. lib. 2. textus in l. fin. §. inter cætera, & ibi Bart. ff. de libe. lega. Gozad. consil. 17. lib. 2. Decisio Delphialis noua. 413. & 415.

172 **¶**In his locis latè docetur tutorem teneri facere librum rationum, quod si nō fecerit iuratur in litem adversus eum, censetur enim esse in dolo. argum. l. si quis ex argentarijs. §. penult. ff. de æden. & ita docet, Roman. d. consil. 413. incipienti quoad primū in quo quaeritur. A ffliet. decis. 360. nu. 3. Corn. consil. 196. col. si. littera. H. lib. 3. Et videtur probari. l. 1. §. officio. ff. de tutel. & ratio. distrah. Imol. & Antonius in. c. cum

in officijs de testam. Bald. in Authent. licentia. C. de Episcop. & cleri. Et significat Deci. consil. 178. nu. 2. versu. & casu. Socin. consil. 159. nu. 3. lib. 2. Gozadin. consil. 17. col. 2. Bald. in d. §. officio. l. 1. ff. de tutel. & ratio. distrah. & ibi Bart. addit quod ita præsumitur dolus adversus, non conficientem librum rationum, sicuti adversus non conficientem inventarium, & ex utraq; causa defertur iuramentum in litem, Angel. consil. 277. idem sequitur Ancharr. consil. 317. l. as. consil. 219. col. 2. lib. 2.

173 **¶**In libro autem administrationis scribere debet debita, & credita, & omnia negotia pupilli, ut in d. l. 1. §. officio, & ibi doctores, Bart. consil. 150. cum prædicta examinarem, in fine. l. as. consil. 219. col. 2. lib. 2. Et scribendi sunt fructus, & redditus qui percipiuntur ex bonis, ut notat Bart. in d. consil. 150. Decius consil. 178. nu. 1. Nam, & in fructibus tenetur tutor diligentiam adhibere, ut tradit Bart. in l. 1. C. de condit. in publi. horre. lib. 10. & in l. iubemus. C. de erog. milita. annone, eod. lib. Roman. consil. 425. quoad primū, Socin. consil. 159. nu. 1. lib. 2. Et debet fructus videri, & ex pecunia emere redditus annuos, ad utilitatē pupilli, ut dixi supra num. 92.

174 **¶**Rurfus Ancharr. in consil. incip. sordidè, & perniciosè nimis. Inquit, quod non faciens librum rationum censetur esse in dolo, & quod in libro rationum omnia sunt latè, & sigillatim scribenda, & non in summa argum. l. cum servus. ff. de condit. & demonstra. quoniam singulis specificatis, veritas constare poterit, & ita dicit scripsisse Bart. consil. 150. incip. cum prædicta examinare. Vbi dicit quod liber rationum, debet ita esse conscriptus, ut omnia singularitè inferatur & annotentur, puta ex tali fundo, & ex tali colono, tantum tali anno redditum est: allegat. l. antepen. ff. de condit. & demonstra. & addit quod qui aliter reddit rationem, non videtur reddere, cum intelligi nō possit. l. argentarius. §. ædi. ff. de æden. l. antepen. ff. de condit. & demonstra. ubi Paul. eam notat, ad rationem quam tutor exhibere debet, & tradit latè, & accuratè, Socin. consil. 159. in præsent. consultatione, nu. 4. lib. 2. Ancharr. consil. 317. ubi dicit quod præcipuum tutoris officium est, libros rationum seriatis conficere, ita ut accepta, & data, & introitus, & exitus exactè, & facile distingui possint, & non perfunctoriè, & quod qui aliter facit, est in dolo præsumpto, quo-

quoniam dolus est omittere id quod face-re debeas, citat. l. duos. ff. manda. & cap. cū æterni, de re iudicata in. 6.

¶Si deputati ad scribendum redditus rei publicæ, puniuntur si nō perfectè scripserint, quæ ad eius manus pervenerunt. l. excellentia. C. de erogatio. milita. annone, lib. 12. tradit Bald. in l. ubi exigitur. ff. de ædè. Socin. d. consil. 159. num. 9. lib. 2.

175 **¶**Præterea Angel. consil. 277. incip. tutor alimentavit pupillum, inquit, in tertio dubio, quod impossibile est, reddi rationem, nisi ostendatur liber, in quo contineantur accepta, & data, & introitus, & exitus: oportet enim (ut ipse inquit) rationes offerre legendas primum, deinde computandas, ut examinari possint imputationes, probè ne, an improbè referantur accepta, & data, argum. l. cum servus, supracitata. Nam cum sit necesse rationem reddi à cap. l. argentarius. §. ædi. ff. de æden. quomodo caput medium, & finis elucebunt rationibus in libro non descriptis, idem scribit Ang. consil. 195. incip. in Dei nomine quoniam in facto asertum est, Ancharr. d. consil. 317. l. as. consil. 219. lib. 2.

176 **¶**Deinde Bald. in l. cum testamento. C. de testam. manumissio. dicit quod redditio rationum, quatuor complectitur, codices ædi, calculum poni, reliqua reddi, culpam purgari solutione. Præterea debet reddere rationem, etiam non requisitus Paul. l. si posteaquam. ff. rem pup. salu. fore. Socin. consil. 92. nu. 17. lib. 4. glosa & doctores in Clem. quia contingit, de religi. domib.

177 **¶**Deniq; ratio realitè, & cum effectu est reddenda, & à cap. l. argentarius. §. ædi. l. si quis ex argentarijs. §. rationes. ff. de æden. Et calculatio necessaria est, alias non potest verè reddi ratio: & liberatio facta absque calculatione, nihil valeret: ut supradixi, nu. 162. scribit Ancharr. consil. 331. Parisi. consil. 96. nu. 5. lib. 1. Et ex brevitate tēporis præsumitur rationem exactè redditam non fuisse; quid enim si tēpus adeo breve fuit, ut impossibile esset fieri calculatorem, certè liberatio nil prodest: ut notat Parisi. d. num. 5. & dixi supra, nu. 162. Et debet reddere rationem eius quod tutor administrare debuit, nec administravit: atq; eius, in quo tutor ex causa fideiussionis pupillo adstringitur. l. pater. l. heredes. l. adversus. C. de hære. tuto. Roman. consil. 413. col. 2.

178 **¶**Non enim sufficit solvere reliqua, sed

præcisè est computanda ratio, ut in l. non solum. §. is qui. ff. de libe. lega. notat l. as. consil. 219. lib. 2. Et tutor qui aliqua supprimit in libro rationis præsumitur habere animū furandi. l. si pupillus. §. sed et si quis, & ibi Bart. ff. de neg. gest. l. as. consil. 219. col. 2. lib. 2. A ret. l. Paponius. §. accessionis, nu. 37. ff. de acquire. possessio. Et non dicitur reddidisse rationem, qui non solvit reliqua. l. non solum. §. is qui reddere. ff. de libe. lega. Angel. consil. 175. textus in l. cum servus. ff. de condit. & demonstra. l. si statu libera. §. fin. ff. de statu liberis. l. cum testamento. ff. de testam. manum.

179 **¶**Deinde liber rationum, non solum faciendus, sed exhibendus, & adulto tradendus. l. si. §. inter cætera, & ibi Bald. ff. de libe. lega. l. si cui libertas. l. cum servus. ff. de condit. & demonstra. Bart. l. 1. §. officio. ff. de tutel. & ratio. distrah. Quod si non tradit minori librum, præsumitur dolosè administrasse, ut per l. as. consil. 219. lib. 2. Ancharr. consil. 307. incip. in causa quæ vertitur col. 2. alias est. 317. Socin. consil. 159. col. 1. lib. 2. & iurari potest in litem, ut notat Alexan. consil. 74. nu. 2. lib. 7.

180 **¶**Et dicenti se librum fecisse, attamen perdidisse, nō creditur nisi probet casum, quia eius officium erat librum facere, & custodire diligenter, quare præsumitur librum suppressere, non autè amisisse, argumento eorum quæ notantur in l. si quis ex argentarijs. §. pen. ff. de æden. & in l. cum ita legatur. §. species. ff. de leg. 3. scribit Socin. consil. 159. incip. in presenti nu. 5. lib. 2. Ancharr. consil. 317. in causa col. 3. Gratus consil. 23. incip. in causa illustrium comitum, num. 20. lib. 1. Quoniam cum aliquis tenetur custodire, non statuitur eius iuramento, quod rem custodiendam amisit, sed casum probare debet, ut per Felin. in cap. accepit de fide instrum. notant Gratus, & Socin. in locis supracitatis.

181 **¶**Et librum rationum tenetur tradere, nō solum ipse tutor, verum etiam eius hæres, iuxta tradita per Franciscum Marcum, decis. 144. textus in l. 1. & 2. C. de hære. tuto. Et si tutor, cum illum habeat, non exhibet censetur esse in dolo, & adversus eum potest iurari in litem, ut docet Alexand. consil. 74. num. 2. lib. 7. & consil. 65. lib. 1. & consil. 164. lib. 5. & consil. 62. lib. 4. Molin. in consuetud. Parisi. §. 6. glos. 6. Et an sufficiat exhibere librum, licet eum actualitè non tradat, vide doctores ubi supra, quibus

182 quibus adde Alb. l. dissolutè. C. de condi. ex lege. & in l. 1. §. officio, nu. 1. ff. de tutel. & ratio distra. vbi dicit, q̄ tenetur tradere. **P**reterea nouitèr inuenta, si non sunt posita in inuentario, debent poni in libro rationum. l. finali. §. tali. C. de cura. furios. Specul. titulo de instrument. xdi. §. dicto. aliàs iuratur in litem. dicta. l. 1. §. officio. ff. de tutel. & ratio distra. & ibi gloss. & DD. Cassan. in consuet. Burgund. Rubrica. 6. §. 6. num. 9. verbo *den rendre*, in libro autem rationum, omnia sunt suo loco distinctè, dilucidè, & particulari describèda, tã recepta, quam expensa. Si enim explicitè computentur, non summam sub duorum verborum in volucro, cuiusq; rei veritas elucebit. Neque bona esset hæc ratio tantum accipi, tantum expendi, nisi sit particularis omnè successum rei gestæ explicans. Debet enim continere, à quo receptum, cui datum, & quantum, & ex qua causa, & qua die Barto. & Platea in l. comperimus per illum textum. C. de nauicul. lib. 1. 1. & per l. apparitores. C. de exact. tribut. eodem libro. 1. 1. Si autè omisio dici, non pareret, incertitudinem, omisio nil noceret Molin. in cons. Paris. num. 1. §. 6. gloss. 6. verfic. *den rendre*, num. 1. 6. Anchar. consil. 3. 1. 6. Socin. consilio. 46. col. 2. lib. 1. Iaf. consil. 4. col. 2. & cons. 1. 4. col. 4. libr. 3. Limita hæc in ratione fratris, præsertim nobilis qui administrat bonâ communia, non enim ita particularem, & scrupulosam rationem reddere debet, Abb. consil. 1. 2. in. 6. dubio. Soc. consil. 7. 5. col. 1. lib. 1. & consil. 40. nu. 2. libr. 4. dummodo dicat verisimilia, vt per Molin. vbi supra. nu. 1. 8.

183 **D**einde, si non restituit adulo instrumenta, potest aduersus eum iurari in litem. l. aduersus. l. is qui. C. de in litem iuran.

184 **E**t debet reddere rationem fructuum, & reddituum secundum quod cõmunitèr percipi potuissent, gloss. & Bald. l. cum testamento. C. de testa. manum. Dec. consil. 178. col. 2. Cassa. vbi supr. nu. 7. Rom. cõf. 413.

185 **P**ostremò ratio reddenda est plenè, & bona fide; authore Bald. l. penult. col. 7. C. de cond. infer.

Et licet in inuentario sint scripta aliqua mobilia, tutor non tenetur ea exhibere, si probet illa esse corrupta, vel consumpta secundum naturam suam, ita docuit Bart. in lib. 1. l. quod ad præfens. C. de muril. Alex. consil. 45. col. 3. lib. 1. Afflict. constit. Sicil. incipienti prædecessorum in fin. &

rationes probant aduersus tutorè. l. aduersus. C. de fid. instru. & l. rationes eo. tit. Soc. consil. 156. col. 1. lib. 2.

186 **E**t ratio reddenda est vbi administrata res fuerit. l. 1. & per totum. C. vbi de ratione. agi oportet. l. prætor. §. is etiam. ff. de eden. l. hæres absens. §. 1. ff. de iudic. scribit Mar. Soc. cõf. 146. col. 2. vers. & posito q̄ ad hoc.

187 **E**rgo iure optimo decima tutori datur, tantum enim laborem æquum est premio pensari, laborem appello tot res, tot casus, tot pericula. Non ergo pensatur decima quilibet labor, sed labor tutoris, qui tantus est, vt citius nauem adornaris, quam cum ad viuum expresseris.

188 **D**einde illud pro ratione sufficit, q̄ tutor totis viribus curabit augmentũ rei pupilli, intelligens decimã sibi dandã, & q̄, quò maior res fuerit, maior erit decima. **V**ideturq; hæc lex pupillo consulere simul, & tutori; pupillo, quoniam tutor diligentius augmentum curabit tutori; quoniam tantum laborem æquitas, non patitur præmio carere, & vt nunc sunt res humanæ prudentè Romana grauitas hac in re silet, refrigerenti enim hominum charitati, oportuit antidotum admoueri. **I**llud (vt ad rationem tutoris reddeamus) omittère nollui, quòd tutor debet scribere rationes pupilli separatas, à rationibus suis, vt scribit Soc. consil. 159. col. 2. lib. 2. **E**t nota, quòd si curator promittit reddere bonum computum, & bonam administrationis rationem, q̄ hoc casu tenetur de læuissima culpa, ne verba sint supervacua, vt opinatur Decius consil. 274. num. 5. Sed mihi durissima opinio videtur, cum ea verba dicantur ex more, & nõ vt noua obligationem inducant præter legalem; De expensis tutoris qualiter probetur, vide cap. 2. l. eal. fi. & ibi, an si nõ acceptetur expensa valeat confessio de recepto.

S V M M A:

1 **A**n curatori adolescentis sit danda decima.

2 **C**urator principaliter datur personæ, secundario rebus.

3 **A**tatem, an dicatur habere qui attingit annum decimum quartum.

4 **C**urare personam, & res plus est, quam curare solam personam.

5 **T**utor plura potest facere, quam curator.

6 **T**utor datus, si non valet, vt tutor, non valet, vt curator.

7 **E**rror nominis in rebus, non valde differentibus, non vitiat.

- 8 **F**ratrum minorum appellatione, an veniãt fratres seruite, in statuto de solvendo quartam.
- 9 **L**ex correctoria, non extendenda, etiam si sit identitas rationis. Pincianus Regius senatus pronuntiauit decimam non esse dandam curatori adolescentis.
- 10 **C**uratori adolescentis danda decima.
- 11 **T**utoris appellatione, an veniat curator, & an dīsspositum in vno, extendatur ad aliũ, & numero. 12.
- 13 **C**urator, largo modo, dicitur tutor.
- 14 **L**ex extēditur ultra verba, ex identitate rationis.
- 15 **C**urator adolescentis eosdem subit labores quos tutor.
- 16 **C**urator non datur inuito, tamen semel datus, non potest repudiari, & curator etiam inuitus cogitur administrare.
- 17 **C**urator tenetur de dolo, lata culpa, & leui.
- 18 **T**utor, & curator, equiparantur. Lex corrigens in vno, ex equiparatis, videtur corrigere in alio. ibidem.
- 19 **C**orrectoriam legem extendere licet, si ratio exprimitur in lege.
- 20 **L**ex ista curatorem adolescentis comprehendit.
- 21 **T**utoris appellatione, an veniat curator, & econtra: distingue, & nu. 24. 25. & 26.
- 22 **A**ctus debet valere modo quo potest intelligendum nisi fiat latior extensio.
- 23 **C**urator adolescentis, etiam curat personam.
- 24 **C**uratori, furiosi, prodigi, muti, & surdi, an danda decima.
- 25 **F**urioso, non datur curator ratione ætatis.
- 26 **Q**uo maior est potestas, maior est labor.
- 27 **C**uratori furiosi, & prodigi, & similibus decima danda. De tutore ad curatorem furiosi, valet argumentum.
- 28 **F**uriosus aduersus curatorem suum, habet priuilegia, quæ pupillus aduersus tutorem habet.
- 29 **C**urator furiosi, equiparatur tutori.
- 30 **C**urator furiosi, non minus laborat, quam tutor, & nu. 36. & nu. 14.
- 31 **C**urator furiosi, tenetur de lata culpa, & leui, & curare rem, & salutem furiosi.
- 32 **C**urator furiosi, tenetur inuentarium conficere, & eius bona sunt tacitè hypothezata.
- 33 **F**uriosus satis dicitur ætatem non habere, cum iudicio caret.
- 34 **F**uriosus, non transmittit hereditatem additam à suo curatore.
- 35 **C**uratori furiosi, an sit danda decima, pro tempore quo furiosus habet dilucida interualla. Curator furiosi, curator est, etiam pro tempore dilucidi interualli, sed administrare eo tempore non potest.

- 36 **I**nterdictum relaxatum ad tempus, finito tempore, non est nouum interdictum, sed idem.
- 37 **C**urator furiosi pro tempore dilucidi interualli, curator est, nomine, non re.
- 38 **F**uror non præsumitur, tamen si quis incidit in furorẽ, præsumitur durare in eo, nisi mentis alienatio breuissimo tempore durauerit, & numero. 47.
- 39 **C**ur. furiosi, vt finiatur, an requiratur, vt furiosus sit in sana mente per biennium.
- 40 **F**urorem, quis probare debet.
- 41 **C**urator furioso, quando dandus.
- 42 **C**urator furioso, vel prodigo datus, nõ auditur allegans eum, non esse prodigum, vt munus recusset.
- 43 **F**urioso, vel prodigo succedere non possunt, ex testamento, illi ad quorum suggestionem, eis est datus curator, neque audiuntur allegantes illos prodigos, vel furiosos, non fuisse, & numero. 53.

An curatori adolescentis, vel furiosi, sit danda decima. Cap. III.

1 **Q**uæro deinde, an curatori adolescentis sit danda decima, sicut tutori imuberis, & quid in curatore furiosi: Mouent quæstionem verba legis ibi. *Recipiant a ellos, y a todos sus bienes.*

2 **H**ęc verba solum quadrant tutori, qui pupillum in potestate habet, & eius personæ, & rebus datur, vt in. l. in copulandis, vbi notant doctores. C. de nup. Bar. in. l. 1. ff. de bonorum possess. furio. & infan. dela. & in l. cū in vna. §. tutor. ff. de appellatio. textus in. §. certè. Insti. qui dari tuto. testam. poss. Iaf. & Decius. nu. 10. l. infantis. C. qui admitti. Iaf. l. quòd dicitur, nu. 1. 2. ff. de verbor. obliga. & in. l. si quis infundi. ff. de leg. 1. num. 46. lex Regia. 6. titulo. 16. part. 4. ibi. *Tutor es llamado en latin, todò ome, que ha en guarda algun moço, e todos sus bienes fasta que es de edad de catorze años.* Tutor enim principaliter datur personæ, secundario rebus, vt inquit Bart. l. tutores. §. 1. ff. de administr. tuto. Iaf. in. l. si quis infundi. num. 46. ff. de leg. 1. & probatur. §. 1. Instit. de tutel. ibi, *Ad defendendum eum qui propter ætatem se ipse defendere nequit, Nota illa verba definitionis tutelæ, ad defendendum eum, ex quibus elicitur, tutorem principaliter dari personæ.* Ang. §. ad certum tempus. Instit. qui dari tutor,

- tutor. poss. A t curator non datur personæ, sed rebus. l. in copulandis. C. de nupt. Iaso. l. si quis infundi. num. 46. ff. deleg. 1. Ias. & Deci. in l. infantis. C. qui admitti. ergo verba huius legis, *reciban à ellos, y à todos sus bienes*, nõ quadrat curator, neq; de illo videtur lex sensisse: q̄ probatur ex alijs verbis legis postea sequentibus ibi: *De los aguardar eõ todos sus bienes*, ergo lex non loquitur de curatore, neq; ad eũ extendenda, deficietibus enim verbis legis, deficit eius dispositio, vt in l. 4. §. toties. ff. de damn. infect.
- 3 ¶ Deinde, nota alia verba legis, ibi: *Los hueros que no tienen edad*, nostri autem illum dicunt ætatẽ nõ habere, qui decimũ quartũ ætatis annũ non attigit. l. cum filio. in fine. ff. de leg. 3. Scribit Paul. in l. fin. ff. de condit. & demonstrat. & huic qui ætatem non habet, tutor dari solet.
- ¶ Præterea extendere hanc legem, de tutore, ad curatorem, esset arguere de maiori, ad minus; maiorem enim laborem sustinet tutor, qui personam, moresque pupilli curat, quam curator, qui solum rebus datur, vt in d. l. in copulandis. C. de nuptijs.
- 4 ¶ Plus enim est curare personam, ad bonos mores formare, litteris instruere, atq; in super rem curare; quam solius rei curã gerere. Cum ergo tutoris labor, tanquã magnus pensetur decima, non est idem præmium dandum curatori: cuius labor tantus non est, præsertim, cum maior cura requiratur circa personam, quam circa res, vt per Alber. in l. si hæreditatis. ff. deleg. 1.
- 5 ¶ Hic accedit, quod tutor plura potest facere, quæ curator non potest; vt probatur in l. cum in vna. §. tutor. ff. de appella. scribit Bart. in l. furioso. nu. 5. ff. de bon. poss. furio. & infan. delata. Deci. l. infantis. nu. 10. C. qui admitti. gl. & Bart. l. vètri. §. curator. ff. de tuto. & curato. datis ab his.
- 6 ¶ His congruit. l. tutores qui. §. curat. ff. de administr. tuto. vbi probatur, quod si alicui datur tutor, vt tutor; non valet, vt curator, & ibi cum ad hoc notat Bart. Ias. in l. si quis infundi, nu. 46. ff. deleg. 1. Paul. in l. pater Seuerinam. §. conditionum verba. ff. de cõdi. & demonstra. Iaso. in l. quod dicitur, nu. 12. ff. de verbo. obligat. Butigel. in rep. l. 1. §. si quis ita, nu. 38. ff. eod. tit. & ibi Alciatus, nu. 36. versic. sexto ad illũ textum. Iaso. in l. qui quartam. in fine. deleg. primo.
- 7 ¶ Quod vtique non fieret, nisi magna esset inter tutorem, & curatorem differentia, cum sit opinio recepta, q̄ error nominis

in rebus non valde differentibus non vitiat. iuxta traditionem Bart. in l. si quis infundi vocabulo. ff. de leg. 1. vbi Ias. testatur hanc esse communem sententiã, idem Ias. in l. qui quartam. ff. eod. tit. Cum ergo hoc nomen *tutor* nõ extendatur ad curatorem in his quæ utilitatẽ pupilli respiciunt, scilicet, vt datus tutor valeat, vt curator ad utilitatem, & administrationem rei pupillaris, licet hoc pupillo expediat, quantumvis dispositum in vno extendatur ad alium, in his quæ pupillo detrimentosa sunt; scilicet in dando decimam.

- 8 ¶ His suffragatur, quod scripsit Antonius Butrius, consil. 26. vbi inquit, quod licet de iure fratres minores debeant solvere quartam, vt in Clement. dudum. de sepulturis, hoc non habet locum in fratribus seruitis, quoniam, etiam si minores, & seruite simillimi sint, dispositio Clementinæ quæ iubet solvi quartam, cum sit odiosa, non est extendenda ad seruitas: ergo in nostra specie, cum hæc lex odiosa sit, & restringenda, vt ex Petro Bellapertica, & alijs probauit supra capite primo, col. fi. certè licet tutor, & curator adolescentis similes sint, tamẽ cum dare decimam sit odiosum, & aduersus dispositionem iuris civilis, lex ista loquens de tutore, non est extendenda ad curatorem, & cum hæc lex grauet pupillum, non est ad extendenda ad adolescentem, & satis est in pupillari ætate soluisse.

9 ¶ Postremò facit, q̄ lex correctoria nõ est extendenda, etiam si sit identitas rationis, iuxta notata in Auth. quas actiones. C. de sacros. Eccles. Quinimò, neque ex maioriãtate rationis; iuxta tradita ibi per Bar. Bal. Ias. & Sali. Bar. l. si constate. 9. q. 3. part. & ibi Ias. nu. 72. ff. solut. matrimo. Alex. in l. mutum. col. 1. ff. de acquir. hæred. & in l. 2. ff. de lega. 1. & in l. fi. C. de indict. viduita. tollend. Cum ergo hæc lex sit correctoria, damnosaq; rei pupilli, pro cuius conseruatione tot senatusconsulta, tot leges sunt æditæ, sequitur hanc legem ad curatores adolescentium extendendam non esse. Et ita fuisse iudicatum in senatu Pintiano narrabat nobis Tebar, optimæ fidei iureconsultus in supremo Hispaniarum Senatu clari nominis aduocatus.

- 10 ¶ Sed contraria sententia verior videtur, & æquior. Primò, ex verbis legis ibi. *Y quando vinieren à edad, dexeles todo lo suyo, ante el Alcalde, y deles cuenta derecha de todos los frutos*

frutos que ende recibio, Nota primò illa verba, *Y quando vinieren à edad*. Hec nõq; verba, verificantur cum quis vigesimum quintũ ætatis annum complevit, ut in l. fin. & ibi notant Bald. & Salicet. C. de his qui veniam ætat. impetraue. docet Paul. in l. fi. ff. de condit. & demonstra.

¶ Rursum, nota illa verba, *dexeles todo lo suyo ante el Alcalde, y de les cuenta derecha*. Non enim minoribus viginti quinque annis rerum suarum administratio committitur, vt in l. 1. ff. de mino. ergo hæc lex quæ decimam dare præcipit, etiam sentit de curatore. Postremò nota illa verba, *Deles cuenta derecha*. si enim lex loqueretur de eo qui ad pubertatem solum peruenit potius iuberet curatori rationem reddi, non autem ipsemet ergo manifestè lex loquitur, etiam de curatore adolescentis, qui vsque ad vigesimum quintum annum curatorem habet.

- 11 ¶ Præterea dispositum in tutore, de iure extenditur ad curatorem, vt in l. pater Seuerinam. §. conditionum verba. ff. de conditio. & demonstr. quem ibi notat Bar. idẽ in l. tutores qui. §. curatores. ff. de administr. tuto. Ias. in l. si quis infundi vocabulo, nu. 46. ff. delegat. 1. & in l. quod dicitur, nu. 12. ff. de verbor. obligat. melius Bal. in l. qui neque. col. 2. ff. de rebus eorum per textũ ibi. Imò verò in materia pœnali, & odiosa dispositum in tutore extenditur ad curatorem, vt in l. 2. §. quid. si curator. ff. ad Tertul. textus optimus in l. si in fine. C. de autori præstan. Similis & notatũ dignus, in l. scire. ff. de excusa tuto. & in l. si in emptione. §. fi. ff. de contrah. empt. gl. in Auth. ut ij. qui obligatas se habere perhibent res minquam, in verbo *Ad curatorem*, gl. in Auth. minoris debitor. C. quando mulier tutel. officio fungi possit, vbi glossa legem correctoriam loquentem in tutore, extendit ad curatorem, & sequitur Angel. ibi Bart. & Bald. in d. Auth. minoris debitor, & in Auth. matri. & a. nu. C. quando mulier tutel. officio fungi possit. Iason. in l. pupillari, col. 2. ff. de vulga. & in l. si constante, nu. 8. ff. de solut. matrimo. & in l. si quis infundi vocabulo. nu. 46. ff. deleg. 1. & in l. qui quartam, col. fin. ff. eod. titulo, & in l. quod dicitur, nu. 12. ff. de verbor. obligatio. Alexand. in dicta. l. qui quartam. Butigel. nu. 38. Alciat. nu. 36. in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. vbi dicit, quod verbum *tutor*, scriptum in lege, extenditur ad curatorem, multò facilius,

quam cum ponitur in dispositione hominis.

- 12 ¶ Et licet multa scripserint nostri, super interpretatione. l. tutores qui. §. curatores, & l. pater Seuerinam. §. conditionum verba, veritas esse videtur, vt si à iudice detur curator eis, cui est dandus tutor, datio non valeat ex rationibus, de quibus infra differam. Si tamen ponatur in lege, & eadem sit ratio, eademque mens, semper dispositũ in tutore extendendum ad curatorem: & clausus huius disputationis pendet à mēte, & ratione legis, quã considerare oportet, potius quam urgere ex scriptis iuris locis, quæ suam peculiarem habent rationem, & idèõ variæ, & diuersæ in eis præcipitur, ac definitur.

- 13 ¶ His congruit, quod curator, largo modo dicitur tutor, vt scribit Iaso. in l. si tibi pecuniam, col. 2. ff. si cert. petat. & ex identitate rationis debet fieri extensio, de vno ad alium, vt per Ias. l. 1. col. 1. ff. de vulg. & pupil. & in l. emancipata. col. fi. C. qui admitti. & in l. fin. col. 7. C. de ædict. D. Adrian. tollend.

- 14 ¶ Præterea, cum in hac lege exprimat ratio, quæ tutori decima datur, certè etiã si eius verba non admodũ curatori suffragarentur, essent ad eum extendenda. Nã cum ratio legis, est generalior lege, debet extendi ultra eũsum legis, vt in l. 1. §. sexum. ff. de postul. & ibi notat Bart. Bald. in l. generali. C. de Episcop. & cleric. Bart. in extrauaganti ad reprimendum, in verb. *ne ex eorum*, Ias. in Auth. quas actiones, nu. 17. C. de Sacrosanct. Eccles.

- 15 ¶ Scimus autem curatorem adolescentis, omnes ferè subire labores, quos tutor sustinet: terq; enim cogitur, vt in l. 1. ff. de mun. & honor. Alber. in l. hoc æditum ff. de nego. gest. Ias. in l. cum quires. C. de pro curato. Bar. in fillud. ff. de tuto. & curato. dat. ab his. Speculit. de curato. §. fin. col. 3. Salic. l. 1. C. qui petant tutorem.

- 16 ¶ Licet enim inuito, non datus curator, vt in §. item inuito. Insti. de cura. l. 13. tit. 1. 6. part. 6. tamen curator, si adolescens semel eum habere vult, cogitur, & adolescens ipse, si semel curatorem accepit, non potest eum reiicere, vsque in vigesimum quintum annum, vt tradit Abb. conf. 9. lib. 1. gl. l. 1. 3. tit. 1. 6. par. 6.

- 17 ¶ Deinde curator tenetur de dolo, lata culpa, & læui, sicut tutor, vt in l. quicquid. C. aibi. tutel. Habetque liberã & generalem admi-

administrationem iuxta glossam in l. mandato generali. ff. de procurato. vti tradunt Doctores in locis citatis supra cap. 2. num. 105. & notat Bart. in l. neque tutores, nu. 17. C. de procura. & eius bona sunt tacite obligata, sicut bona tutoris, vt per Albe. in l. pro officio. C. de admi. tuto.

¶ Et generaliter, in omnibus ad administrationem pertinentibus, tutor, & curator æquiparantur, vt inquit Baldus in l. qui neque. ff. de rebus eorum. Bar. per textum ibi in l. inter bonorum. ff. de admi. tuto. & probatur in l. scire oportet. ff. de excusa. tuto. ibi, *In paucis distant curatores à tutoribus.* Et nisi supervacuū esset, enumerarē iterum labores tutoris; ostēderemque eisdem subire curatorē adolescentis, vide Doctores in locis citatis supra cap. 2. à numero. 35. vsque ad numerum. 179. & comperies, promiscuē Doctores loqui in tutore, & curatore adolescentis.

18 ¶ Rursus, cum tutor, & curator æquiparantur, vt supra dixi, sequitur, quod lex corrigens in vno, extenditur ad alium, iuxta glossam in l. si quis seruo. C. de fur. Bart. & DD. in l. 2. ff. deleg. 1. & in l. Marcellus. ff. ad Trebel. & quod tutor, & curator æquiparantur, notat Bart. in l. 1. §. parvi. ff. q. vi, aut clam. & probatur efficacissimē in l. qui neque. ff. de reb. eorum, vbi dispositum à Principe in tutore, extendit iureconsultus, ad curatorem, quoniam simillimi sunt.

19 ¶ Postremò, cum ratio exprimitur in lege, licitum est eam extendere, & fit identitas rationis, iuxta glossam communitè approbatam, in Clement. 1. in verbo *eligatur*, de electione. Bart. in l. si constante. in. 9. q. 3. par. ff. solut. matrim. & ibi Alexand. numer. 5. Iason. num. 8. Alexand. in l. 2. ff. delega. 1. & in l. mutui. ff. de acquir. heredi. Iason. in l. fin. C. de in dicta viduita. & in Auth. quas actiones. C. de Sacrosanct. Eccles. imò vero sæpè numero sola identitas rationis, sufficit ad extendendam constitutionem, etiam pœnalē, vt probat glossa in Clement. 1. in verbo *Præsidenti*. de rescript. Imola & alij in l. si vero. §. de viro. ff. solu. matrimo. Domi. & Francus, in c. 1. de tempo. ord. lib. 6. Ioan. Baptista Sanseuerinus, in repe. l. omnes populi. ff. de iusti. & iure, & probatur in c. cupientes. §. hac generali. de electio. lib. 6. iuncto. c. si postquam. §. cū autem. & §. si vero. & ibi notatur eodem titu. & libr. 6. notat Bal. consil. 486. incip.

statutum prouidet, col. fin. libr. 2. & probatur in c. 1. §. porro, ad finem, titu. quæ fuit prima causa benefici. amittendi. Cum ergo tutores æquiparentur curatoribus, & e contra, & his verbis promiscuē vtamur, sequitur, quod dispositio huius legis loquentis in tutore, debet extendi ad curatorem, cum in vtroq; eadē versetur ratio, scilicet par, & vniformis labor.

20 ¶ Non obstant allegata in cōtrarium. Primò, non obstat, quod lex ista videtur loqui de eo qui personæ, & rebus minoris datur: nam verba legis etiam curatorem, qui rebus datur comprehendunt; vt supra probaui, & verba in contrarium notata sunt narratiua: & mens, & verba legis, expressè significant velle consulere his, qui ætatem non habent, & eorum tutoribus, & curatoribus. Non enim quis dicitur habere ætatem vsque ad vigesimum quintum annū: & à verbis narratiuis arguere nō licet, vt notant omnes in l. non epistolis. C. de probat. vbi Bal. & Sali. Berouius. q. 20. per totam. Mascard. & ab eo relati. de probatio. tam. 3. conclus. 1257. numer. 4. remissiue. Rursus respondeo, quod licet ex verbis legis, hoc non satis probaretur, sufficit vigere eandem sententiam.

¶ Non obstat traditio Antonij, dicto consilio. 26. quoniam falsa est, vti opinatur Romanus, in Authen. similiter. C. ad leg. Falci. Iaf. in l. si constante. ff. sol. matrim. Nam præsertim, licet extenere legem, de stricta significatione ad latam, vt notat Alex. in d. l. si constante.

21 ¶ Postremò, non obstat textus fortis, in l. tutores, qui §. curatores. ff. de administrat. tuto. nam, cum tractamus, an appellatione tutoris veniat curator, distinguendum, an simus in dispositione legis, an in dispositione hominis: nam in dispositione legis, appellatione tutoris venit curator, & appellatione curatoris venit tutor, iuxta glossam in Authen. vt ij, qui obligatas, in prin. & tradunt Doctores in locis citatis. Hoc tamen (scilicet quod appellatione curatoris venit tutor) non habet locum in dispositione hominis, quoniam plus est esse tutor, quam curator, vt notat Bart. d. l. tutores. §. 1.

22 ¶ Et regula quæ dicit, quod actus debet valere, vt potest, intelligitur, nisi modus per quem valere posset sit latior, & amplior; & hæc est mens Bart. in d. l. tutores qui. §. 1. & notat Aleciat. in rep. l. 1. §. si quis in a. num.

num. § 2. vers. secundo principaliter. ff. de verb. oblig.

23 ¶ Facilius enim fit extensio in verbis legis, quam hominum, vt in l. Titius, & l. cō modissimè. ff. de libe. & posthum. iuncta. l. non possunt. ff. de legib. Vnde in verbis legis indefinita semper æquipollet uniuersali, secus in dispositione hominis, Bart. l. si pluribus. col. 2. ff. deleg. 2.

24 ¶ Deindè, in dispositione hominis distinguendum: Nam si iudex dat curatorem cū debeat dare tutorem, iure optimo actus nō valet, in vim curæ; tum, quia animus dantis deficit, vult enim tutorem dare, non curatorem, & actus nō operatur ultra intentionem agentis. l. 1. ff. de iure codicillo. l. non codicillum. C. de testa. Deindè personæ, quibus tutor & curator dantur, differentes sunt. Tutor enim datur impuberi, curator puberi. Impubes in vitus accipit tutorem. Pubes in vitus non accipit curatorem. Tutori, persona & res committuntur, & maius onus ei imponitur, curatoris res solum. Item curator impuberis, nō potest addere hæreditatem. l. cum in una. §. tutor. ff. de appellatio. Doctores. l. p. apillus si fari. ff. de acquir. hæredi. tutor potest. Pubes intelligit, impubes quæ vidit, ignorat. Cum ergo personæ differant, & potestas, & onus curatoris, & tutoris diversa sint probabile est deficere voluntatem eius, qui pro tutore constituit curatorem. Et merito tale decretum ex falsa causa interpositū non valet, vt in specie probatur in l. Seiz egressæ. ff. de tuto. & curato. datis ab his, & in l. tutor si petitus. ff. eodem titulo, & l. cū verò. §. sub ventum. ff. de fideicom. liberta. notat Bart. Alexand. & Iason. in l. si is ad quem. ff. de acquir. heredi. & in l. diuis. ff. de re iudi.

25 ¶ Non tamen omittendum, quod cum vera parva sit differentia inter curatorem adolescentis, & tutorem, & vulgus promiscuē his vtatur, appellans curatorem eum qui tutor est, & e contra, quod etiam in dispositione hominis, si mens id suadeat curator accipietur, pro tutore, argumēto eius quod dici solet, quod verba sunt intelligēda iuxta communem usum loquendi. l. cū delationis. §. afinam molēdinariam. ff. de fundo instruct. instrumentoq; lega. & q. verba vulgaritè scripta sunt intelligēda iuxta linguam vulgarem, non vero iuxta vim, & proprietatem latinis sermonis, ut notat Bart. in l. si quid filiabus. ff. de testa.

tutel. pro quo facit textus in l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. deleg. 3. vbi appellatione chartæ venit liber, quia plerique solent libros chartas appellare, & notat Iason. in l. si quis infundi vocabulo, nu. 45. ff. deleg. 1.

26 ¶ Præterea respondeo efficacitè, & planè ad d. l. tutores qui. §. 1. quod licet Doctores disputēt, an appellatione curatoris veniat tutor, tamen supponunt, quod appellatione tutoris venit curator, vt in l. pater Seuerinam. §. conditionum verba. ff. de condi. & demonstra. notat Bart. in l. tutores qui. §. 1. Iaf. l. si quis infundi vocabulo. nu. 46. ff. delega. 1. quia tutor est plus quam curator, quia datur personæ & rei, idè nō mirum, si quod plus est, comprehendit q. minus est. Sed tamen curator, cum sit minus quam tutor, non sumitur pro tutore, & ita etiam declarat Paul. in dicto. §. conditionum verba. Lex autem ista manifestè loquitur in tutore, ergo iuxta communes traditiones extendenda est ad curatorem.

27 ¶ Finem faciam, si illud addidero, q. Iason in l. si quis infundi, nume. 46. citat dictam l. tutores qui. §. 1. aduersus communē sententiam glossæ. Bar. & doctorum in dicta. l. si quis infundi, quæ tradit, quod quando unum nomen appellativum habet magnā proximitatem cum alio, tunc error nō vitiat, ut in l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. delega. 3. Opponit Iason. de dicta. l. tutores qui. §. 1. dicens, tutor, vt curator simillimi sunt, attamen datus, & curator, non valet ut tutor, & dicit esse cogitandū, sed respondeo, quod communis opinio habet locum manente eadem materia, putà, si librū chartam appello: remanet enim eadē materia, licet unum accipiat pro alio: at si curatorem dat iudex pro tutore, errat, quia verissimile est, quod vult dare tutorem ei, qui impubes est, & sic decretum ex falsa causa interponitur, & ex consequenti nō valet. Deinde pubes rationis capax est; alter, quæ videt ignorat. Item puberi curator dari potest. Impuberi non potest, attamen nemini non potest charta legari; idè non mirum si charta accipitur pro libro, cum non sint tot inconuenientia, sicuti, si datus curator trāseat in tutorem. Est enim ei imponere maius onus aduersus verba iudicis, qui illum curatorem dedit, non tutorem, scilicet rem præcipuè curare iussit, non personam.

28 ¶ Vltimò, nō obstat, quod tutor curat personam,

- sonam; & res; curator verum solum res, quoniam negari non potest curatorē, saltem secundario curare personam adolescentis, cum illum alere, & defendere teneatur.
- 29 ¶ Nunc excutiamus secundam quæstionis partem: an curator furiosi, prodigi, muti, & surdi decima danda sit, sicuti curator adolescentis. Et quidem durum videtur, & adversus furiosi utilitatem, curator eius decimam dare, sufficit enim afflictio, afflictio, ut in l. oratio. ff. de sponsalib.
- 30 ¶ Deinde, lex ista loquitur de tutoribus eorum, qui ætatem non habent; at curator non datur furioso propter defectum ætatis, idcirco definitio tutelæ non competit curator furiosi, ut notat gloss. in l. i. ff. de tutel. l. i. ff. de cura. furiosi. Etas enim est causa naturalis; furor, accidentalis, ut in l. qui habet. ff. de tutel. Cū ergo hinc deficient verba legis, non est admittenda eius dispositio, neque enim est recedendum à verbis, ut in l. non aliter. ff. de leg. 3.
- 31 ¶ Præterea ratio, qua tutori decima datur, est labor quem sustinet par maxime potestati, quam habet in rebus pupilli, ut dixi cap. 2. Quo enim, maior est potestas administratoris maior est labor, debet enim administrationē exequare potestati. Neque enim potestas debet esse otiosa, ut dixi capit. 2. at potestas quam tutor habet in pupillo, maior est quam ea, quam curator habet infurioso, ut notat Benedic. in repetitione. c. Raynuntius, verbo *Mortuo itaque testatore*, in. 2. num. 277. Tutor enim datur personæ; at curator furiosi præcipue datur rebus, idcirco potestas minor est, ut notat Bart. l. i. num. 5. ff. de bono. posses. furio. & infan. dela. Alexand. Iaso. Decius, Roman. & Ang. in l. infantis. C. qui admitti, & docet Hormanoctius Decius, in repet. l. i. §. adipiscimur, num. 12. col. pen. ff. de acquir. posses. Vnde fit, ut furiosus non trāsmittat ad hæredes hæreditatem extranei sibi delatam, etiam si curator eā adiuverit. l. Antistius. §. fin. & ibi Doctores. ff. de acquir. hæredi. notat glossa. Bart. Alexand. Iason. & Decius in l. infatis. C. qui admitti. Bart. & Iason. num. 36. in l. ex facto. ff. de vulga. & pupil. & videtur probari in l. fin. §. tali. C. de cura. furio.
- 32 ¶ Sed tamen (salvo semper doctiorum iudicio) ego curator furiosi, prodigi, & similibus, decimam dabo. Moveor ex textu insigni in l. qui neque. ff. de reb. eorū, ibi: *sed si curator sit furiosi, vel cuiusvis alterius, non ad-*
- lescentis; videndum est, an hæc orationem admittimus, & puto, quia de pupillis Princeps loquitur, & coniuncti tutoribus curatores accipiuntur pertinere.*
- ¶ Nota, quod idcirco lex rem extendit ad curatorem furiosi, quia Princeps locutus fuerat de pupillo, vel de eius tutore. Idcirco probatur in Auth. ut ij, qui obligatas se habere perhibent. §. & hæc: cuius verba hinc libet annexere. Et hæc dicimus, in omni curatione, in quibus omnino curas aliquorum introducunt leges prodigiorum forte, aut furiosorum, aut amentium, aut si quid aliud iam lex dixerit, aut si quid inopinabile natura adinvenerit. Nota, quod æquitas ratio tutoris, & curatoris furiosi, & prodigi, non solum procedit in casibus à iure expressis, sed etiam in casibus quos inopinabile natura adinvenerit.
- 33 ¶ Præterea facit. l. i. ff. de tutel. & ratio distrah. ubi privilegium tutelæ, non solum datur adversus bona tutoris, sed etiam adversus bona curatoris furiosi: cum ergo furiosus par privilegium habeat adversus suam curatorem, sicuti pupillus adversus tutorem, æquissimum est, ut curator furiosi habeat privilegia, & præmia quæ tutor habet ex bonis pupilli. Et quod furiosus habeat privilegia adversus bona sui curatoris probatur in l. & mulieri. ff. de cura. furios.
- 34 ¶ His consonat communis opinio glossæ, & doctorum, distans quæ disposita in tutoribus pupillorum extenduntur ad curatores furiosorum, ut docuit gloss. in l. 2. C. de cura. furio. & ibi Bal. Salic. & Albe. Bar. in l. Marcellus. ff. de fidei ius. Bal. in l. fin. C. in quibus causis non habeat locum longi temporis prescriptio, & in l. iubemus in. 2. col. 2. C. de Sacros. Eccles. & in l. infatis. col. 2. C. qui admitt. Bal. & Cuma. in l. qui neque. ff. de rebus eorum, DD. per textum ibi in l. apud Celsum. §. quæ in tutore. ff. de doli exceptio. Bar. Alex. col. 2. & Ias. nu. 9. in l. Imperator. ff. de re iudi. Alex. in l. si finita. §. si de vestigali. nu. 52. ff. de damn. infect. Paul. in l. tutor. §. i. ff. de iure iur. Alex. & Ias. in l. is cui bonis. ff. de verb. obli. Fel. in c. pastoralis. col. 2. de iudici. Albe. in l. idem privilegium. ff. de privil. credito.
- 35 ¶ His accedit, quod tutori decima datur propter laborem. Curator autem furiosi, non minus laborat quam tutor. Quod mihi videbor probasse, ubi primum docuero curator furiosi, liberam generalemque administrationem à lege concedi, non minus

minus quam tutori: textus est expressus in l. inter bonorum. ff. de admi. tuto. (inquit lex.) *Inter bonorum, ventrisque; curatorem, & inter curatorem furiosi, itemque; prodigi, pupilli, pupillæve, magna est differentia, quippe cum istis quidem plena rerum administratio, &c.* Nota, tutorem, pupilli, & curatorem furiosi æquiparari. Deinde utriusque concedi plenam rerum administrationem; cum ergo non minorem potestatem concedat lex tutori furiosi, quam tutori, & hæc potestas non debeat esse otiosa, planè sequitur, quod non minorem laborem sustinet curator furiosi, quam tutor. Quod si labor par est, cur præmium non erit par?

36 ¶ Et quod onera imposita tutoris adolescentis, incumbant curator furiosi, notat Alber. in l. idem privilegium. ff. de privileg. creditorum. Ante omnia cogitur curam suscipere, ut notat Decius consil. 274. incip. viso decreto, num. 6. col. 3. nam obligatus ad factum, ex dispositione legis, tenetur illud suscipere, ut notat Bart. in l. si pulationes non dividuntur, char. penult. ff. de verbor. obli. per l. si cum exceptione. §. sed & si quis. ff. quod metus causa, ubi notat Bart. idem Bart. in l. i. §. hoc autem dictum. col. 2. ff. de novi oper. nuntia. & in l. illud per textum ibi. C. de excusa. munerum. lib. 10. Bald. in l. nec patronus, circa finem. C. de operis liberti. Abb. c. 1. in ultimo notab. de sponsalibus.

37 ¶ Deinde curator furiosi, tenetur de lata culpa, & levi, & de dolo ad similitudinem tutoris, & curatoris adolescentis; ita nominatim Decius consil. 274. num. 4. Deinde tenetur patrimonium, corpus, & salutem furiosi curare. l. consilio, in princ. ff. de cura. furio.

38 ¶ Deinde tenetur inventarium conficere, & satisficere, & iurare, sicut tutor, ut in l. si §. sed cum antiquitas. & §. fina. C. de cura. furio. & eius bona sunt tacite hypothecata, sicut bona tutoris, ut in d. l. fin. §. & inventario: & Doctores nostri, non aliter in eo loquuntur, quam in curatore adolescentis, ut patet ex scriptis per eos, in l. infantis. C. qui admitti. Et tenetur respondere legatarijs, ut per Alber. in l. Licinius. ff. de legat. 2.

39 ¶ Non obstant ex adverso prolata: nam præterquam, quod ratio legis generalis est, tam competens curator furiosi, quam tutori, & curator adolescentis, & ex hoc extendi possit, ut dixi nu. 14. satis tamen

dicitur ætatem non habere, qui propriæ mentis compos non est, & intellectu caret, idcirco furiosus, ne infans quidem est. Infans enim ad aliqua applicat animum, & aliqua intelligit, iuxta tradita in l. donatarium. C. de acquir. posses. & in l. pupillus. ff. de acquir. hæredi. ætatemque habere dicimus illum, qui prudentia valet, iuxta illud: *Ætatem habes, responde pro te.* Prudentia enim, facit hominem senem, licet ætate puer sit, iuxta illud Sapientis: *Cani hominis sapientia eius.* Ergo furiosus omni intellectu destitutus, & à prudentia alienissimus, ætate caret, brutisque potius est annumerandus, quam adolescentibus: ergo, cum adolescentis curator decima detur; æquū est etiam dari curator furiosi?

40 ¶ Deinde licet de hac re non sit lex nominatim scripta, sufficit legis mens, eiusque ratio: quæ cum adsunt legem de ea re scriptam dicimus, ut in l. his solis ibi, *Satis tacite cautum putamus.* C. de revoc. donatio. Satisque mihi est, quod hæc lex loquitur de his quæ traduntur defensoribus, ut eorum personas, & bona curent, quod in furioso, qui curator traditur contingit, ut in l. consilio. ff. de cura. furiosi: eandemque habet potestatem eius curator, quam curator adolescentis: & curator furiosi, principaliter datur personæ, & in hoc magis accedit tutori, quam curator adolescentis, ut scribit Salicet. in l. in copulandis. C. de nupt. Decius in l. infantis, num. 12. C. qui admitti.

41 ¶ Deinde licet furiosus, non transmittat hæreditatem additam à suo curatore, non hoc idcirco est, quia minorem potestatem habeat eius curator, quam tutor. Sed quia maior defectus est, esse in furore, qui metam non habet, quam esse infans, qui tempore fit vir, ut notat Decius, Iason, & alij in d. l. infantis. Et ut verum sit, quod tutor habeat maiorem auctoritatem, non tamē maiorem potestatem; & casus notatus à doctores specialis est, ratione naturæ rei, non verò ratione potestatis.

42 ¶ Sed quid si furiosus dilucida habeat intervalla, & sex mensibus sanus sit, alijs sex alienationem mentis patiat: quæro, an pro toto tempore sit danda curator decima? Et quidem ita videtur, quoniã etiam tempore dilucidi intervalli curator est, ita enim est iure constitutum, ut curator furiosi curator sit, etiam pro tempore, quo furiosus non est in furore, sed dilucida

mentis intervallis fruatur: ita probatur in l. cum alijs. C. de cura furio. & ubi notant Bald. & Salicet. & in simili docet Bart. in l. ex facto. col. penult. & ibi Doctores. ff. de vulgar. & pupil. & in l. humanitatis. C. de impuberum, & alijs substituit. ubi notant, quod etiam si substitutio facta filio furioso, finiatur eo reverso ad sanam mentem, ut in d. l. humanitatis, & in l. ex facto, tamen si furor eius naturæ sit, ut desinat, ac rursus recurrat, dilucidæ mentis intervallum non irritat substitutionem, sed durat, ac si alienatione mentis semper pateretur.

44 Sic Doctores in d. l. cum alijs. C. de curat. furios. scribunt; quod si interdictum relaxetur ad tempus; quod finito tempore, non est novum interdictum, sed idem cum primo: arguendo de furioso, qui diversis intervallis, furoris, & sanæ mentis perfruitur, sicut enim pro toto tempore una cura est, non facta consideratione dilucidi intervalli, ita etiam pro toto tempore unum est interdictum.

45 Sed mihi contraria sententia placet, imò licet furor recurrat, curator solum habebit decimam, pro tempore furoris, non verò pro tempore dilucidi intervalli: moveor ex textu insigni, in l. cum alijs. C. de cura furio. ubi inquit lex, quod licet curator eius: cuius furor per vices recedit, & reddit, semper pro toto tempore sit curator, tamen pro tempore quo furor recedit non potest res furiosi administrare, sed ipsemet furiosus pro eo intervallo administrabit, inquit lex. Cum incertum est huiusmodi furoris homines, quando respuerint, sive ex longo, sive propinquo spatio, cum possibile est, & in consuetudine furoris, & sanitatis eum sæpius constitui, & per longum tempus sub eadem esse varietate, ut in quibusdam videatur etiam penè furor esse remissus, curatoris creationem non esse fruendam, sed manere quidem eam, donec talis furiosus vivit, qui non est penè tempus, in quo huiusmodi morbus desperetur: sed per intervalla, quæ perfectissima sunt, nihil curatorem agere, sed ipsum furiosum posse, dum sapit, & hereditatem addire, & omnia alia facere, quæ sanis hominibus competunt, &c.

Nota, quod pro tempore dilucidi intervalli curator nihil debet agere, ergo cessat fundamentum, & ratio huius legis, scilicet labor administrationis, qui nullo modo adesse potest, cum lex vetet administrationem, & illam legem ad hoc notat Bald. in l. furiosum, nu. 2. C. qui testam. facer. poss.

Rursus nota verba ultima. d. legis ex quibus probatur, quod pro tempore dilucidi intervalli, competunt furioso, quæ sanis hominibus competunt; sani autem homines decimam non percipiunt.

Non obstant adducta in contrarium, nã licet pro toto tempore una cura sit, tamen durante dilucido intervallo cura est nomine, non re; cum nihil agere debeat, & ille qui nomine tantum est tutor, decimam habere non debet, ut dicam infra capite. 6.

46 Quid tamen, si curator petenti, vel reputanti decimam, obijciatur furiosum per sex menses fuisse in sana mente, an curator debeat probare furorem, an verò alij teneantur probare furiosum reddidisse ad sanam mentem? Equidem licet furor non præsumatur, nisi probetur; ut in l. 5. C. de codicill. notant Doctores in l. furiosum. C. qui testam. facer. poss. tamen si quis in furorẽ insiderit, & furor per aliquot dies duraverit, dicens illum reddidisse ad sanam mentem, debet illud probare. Præsumitur enim furorem semper durare, nisi contra probetur, ita notat glossa in cap. fina. de successio. ab intesta. & in cap. indicas Hermanu. 3. q. 9. Ancharr. & Cardin. in Clement. 1. de homicid. Anto. & Imol. in cap. cum inter Canonicos, de electio. per glossam ibi: dicentem semper præsumi morbum durare, Imol. in c. fin. de præsumptio. & in l. qui testamento. §. nec furiosus. ff. de testam. & hæc est communis opinio. teste Ias. in l. patre furioso. col. 2. ff. de his qui sunt sui, vel alieni. Iuris, Alex. conf. 86. nu. 1. 2. lib. 2. Salic. in l. furiosum. C. qui testam. facer. poss.

47 Si tamen mentis alienatio, brevissimo tempore duravit, præsumitur ex accideti processisse, non verò mentis radicẽ perturbatã, auctore Alex. d. conf. 86. nu. 1. 2. lib. 2. Bar. in l. 1. ff. de bon. posses. furio. & infan. dela.

48 Quando autem finiatur cura furiosi, vide DD. in l. humanitatis. C. de impub. & alijs ibi Deci. num. 10. l. 1. & ibi Bal. C. de cura furio. Guido decis. 260. ubi dicit, quod licet vulgò dicatur, curã furiosi cessare, cessante furore, hoc intelligitur, quando post furorem fuit per biennium, aut triennium, in sana mente, citat Authent. de monachis. §. illud. collatione. 1. sed certè eius opinio dura, & insipida videtur, & aliter videtur sentire. Bald. dicta. l. 1. Barto. in l. is cui bonis. ff. de verborum obligat. Deci. consil. 274. col. 2. verlic. nec admitti debet.

debet. Boerius decis. 23. num. 39. & in consuetudinib. Bituricens. titulo de iure personarum. §. 8. col. 2. versi. sed curatores.

49 Rursus quis teneatur probare furorem, cum nescitur illud, de quo agitur unquam fuisse in furore, vide Specul. de probatio. §. 1. versi. pone quidam erat furiosus Lapum allegatione. 26. Socin. conf. 42. lib. 1. Boer. d. decis. 23. nu. 67.

Curator autem furioso, quomodo dādus, vide Fulgo. conf. 80. col. 2. Alex. d. conf. 86. nu. 7. lib. 2.

51 Finem faciam, si addidero, quod si quis furioso, vel prodigo detur curator, non est audiendus, allegans illum non esse prodigum, ut per Deci. conf. 274. num. 1. Felin. in c. lator. col. 2. de re iudicat. Rota in decis. 4. tit. de testamentis. in antiquis.

52 Rursus notandum, quod si ad suggestionem aliquorum alicui fuerit interdictum bonis, tanquam prodigo; certè si talis prodigus faciat testamentum, & instituat, vel substituat eos, quorum suavisum est sibi bonis interdictum, testamentum non valet, & res defertur advenientes ab intestato, ita Rota decis. 2. tit. de testa. in antiquis, Boer. in consuet. Bitur. tit. de consuet. iur. personarum. §. 8. col. pen. Neq; enim sunt audiendi allegantes non fuisse prodigum illum, cui bonis est interdictum, propter eorum suggestionem: quod sequitur Constantinus in leges Regias, artic. 131. col. 3. quod ad furiosum videtur extendendum eadem ratione.

53 Itaque, si mea delatione curator, Petro (tanquam furioso) datus sit, & post me hæredem instituat, non possum petere eius hæreditatem, allegando illum furiosum, non fuisse: quod, & iuri, & æquitati convenit, & videtur rationi rectè maxime congruere.

54 Postremò, quod ad superiora attinet illud addendum, quod eo nomine labor curatoris furiosi, censei potest maior, quam labor tutoris, quoniam tutor portum spectat, scilicet pubertatem: at curator furiosi, terminum non habet, furor enim censei morbus insanabilis, ut notat Iaso. in l. infantis. col. 1. C. qui admitti.

S V M M A:

- 1 P Atri tutori, an sit danda decima.
- 2 Pater, nullus propinquior, filio.
- 3 Pater non debet esse deterioris conditionis quam extraneus.

4 Mater, si ex statuto lucretur dimidium mobilium, statutum præstandum adversus filios.

5 Parentes semper videntur velle recipere, & filijs, si expendunt, cum sint eorum tutores, vel negotiorum gestores.

6 Pater tutor subit omnes labores tutelares, & facit inventarium.

Et reddit rationem, nu. 7.

Et cogitur suscipere tutelam, nulla obstante executione, nu. 8.

Et tenetur augere rem filij.

8 Pater ratione doli, amittit legitimam administrationem rerum filij.

9 Filio laboranti in re patris, augetur salarium, & nu. 31.

10 Patri tutori, non danda decima.

Pater non repetit à filio expensas, quas facit ex necessitate.

11 Pater cogitur suscipere tutelam filij.

12 Administrare, non est expendere.

13 Parentes etiam, si sint administratores, non repetunt expensa in personam filij.

14 Parentes non repetunt expensa in pium usum filij utilem.

15 Parentes non repetunt expensas parvas.

16 Privilegium excusationis, quia quis habet tres tuatelas, non prodest patri; ut se excuset, à tutela filij, quia est adversus naturales stimulos.

17 Pater est legitimus tutor filij impuberis, Et an sit legitimus curator, nu. 79.

Pater retinet dimidium ususfructus, in premium emancipationis.

18 Mens legis, habetur pro lege.

19 Filius recuperat adventitia ex matrimonio iure Regio: non tamen recuperat ea ita plene, ex emancipatione.

20 Filius debet esse pubes, ut recuperet adventitia, per matrimonium, & fiat sui iuris.

21 Pietatis intuitu administrans, non auferat salarium.

22 Filius administrans rem patris, an auferat salarium.

23 Pater possidens adventitia, debet ex fructibus facere expensas.

24 Amor paternus maximus.

25 Medicus curans consanguineum egrotum, an repetat.

26 Pater expendens in curando filio, an videatur habere re animum repetendi.

27 Appellatione consanguineorum, ex vulgato usu loquendi, an veniat parens.

28 Pater non potest esse tutor filij, nisi sit emancipatus, & emancipatio non præsumitur.

29 Pater tutor debet indulgentius agere cum filio, quam tutor extraneus.

30 Filio curatoris patris furiosi, an danda decima, & nu. 34. 35. & 36.

- 32 **Filius curator patris tenetur reddere rationem. Ratio quæ frater reddit de administratione, non debet esse nimis rigida. Filius semper videtur habere animum repetendi.**
- 38 **Mater tutrix, an possit auferre decimam, distingue plures casus.**
- 39 **Mater invita, non cogitur esse tutrix.**
- 40 **Mater tutrix debet promittere defensionem filij.**
- 41 **Mater non faciens inventariū, priuatur hereditate filij, & in multis peioris conditionis est in tutela, quam maritus, & nu. 42.**
- 43 **Mater debet reddere rationem, & bona eius sunt tacite hypothecata, & dos pro administratione retineri potest à filijs, & num. 44.**
- 45 **Mater renuntiat omni legum auxilio, & se obligat, sublato Vellejano, si vult admitti ad tutelam, & nu. 47. Et an hæc renuntiatio debeat præcedere, numero 48. & 49. Et an hæc obseruet tutrix testamentaria, nu. 50.**
- 46 **Mater ratione malo administratæ tutela, an capi possit, & nu. 73.**
- 51 **Pater, per se aut ad nuptias, non amittit tutelam filiorum, & quid in matre, & quid in legitima administratione quam habet pater, iure patrie potestatis.**
- 52 **Mater asserens se velle nubere, an amittat tutelam, & an eam recuperet mortuo secundo marito.**
- 53 **Mater secundo nubens, amittit filij hereditatem, si ei tutorem non petijt.**
- 54 **Filius, an aliedus apud matrem, quæ secundo nubit.**
- 55 **Secundus maritus tenetur de periculo tutela, quæ uxor gerebat in bonis filiorum.**
- 56 **Mater secundo nubens, ante redditam rationem, & petitiū tutorem quæ pena punitur.**
- 57 **Mater, an repetat alimenta data filio.**
- 58 **Mater tutrix, non videtur expendere de suo.**
- 59 **Mater, quando sit minus dubium, quod potest auferre decimam, & nu. 60. & 61. vsque ad num. 64. Et quid si petant eam eius hæredes, vel ipsa petat ab hæredibus filij.**
- 59 **Tutor, an possit deducere expensas quas fecit in ædore.**
- 62 **Mater filium ægenum alere tenetur.**
- 63 **Mater non deducit decimam, quædo filius æget suis redditibus ad se alendum.**
- 65 **Mater, an repetat expensas factas circa personam filij, vel expensas modicas.**
- 68 **Mater nubens consentientibus filijs, an amittat tutelam.**
- 66 **Maritus dicens, relinquo uxorem dominam, & administratricem; an videatur eam facere tutricem. Et quid si dixit, relinquo filios sub potestate matris, nu. 69. Et quid si dixit in manibus matris.**

- 70 **Mulier prohibita contrahere absque quadam solemnitate, an possit assumere tutelam filij.**
- 71 **Tutor datus à patre, an præferatur etiam in matris.**
- 72 **Mater, an excludatur à tutela per auum.**
- 73 **Mater est curatrix bonorum filij absentis.**
- 74 **Mater nubente, an ad paternam, an vero ad maternam auam tutela pertineat.**
- 75 **Pater, an possit priuare uxorem tutela.**
- 76 **Mater, an præferatur tutoribus testamentarijs.**
- 77 **Tutor datus à matre, an administret inuito patre. Mater debet petere curatorem ventris, alias amitti successionem.**
- 80 **Filio datur curator propter malos mores patris.**
- 82 **Patre ad secunda vota transeunte apud quem debeat pupillus alii.**
- 83 **Pater, an præferatur matri petenti administrationem. Et quid si pater sit naturalis.**
- 84 **Pater iubens filios educari penes matrem, an videatur matri relinquere alimenta.**

I. An patri tutori sit danda decima; & quid in matre tutrice, & in filio curatore patris. Capit. IIII.

- 1 **R**ursus quero, an patri tutori decima danda sit. Hæc est dubia quæstio, in qua eruditi variare solent. Primò, (quod patri sit danda decima) probari videtur, ex verbis huius legis, quæ attentè excutere oportet, inquit lex. *Si algunos huerfanos, que sean sin edad quedaren sin padre, o sin madre, los parientes mas propinquos reciban à ellos, y a todos sus bienes. Et paulò post, y sin oviere parientes que sean para ello, el Alcalde de los aguardar, à algun ome bueno, y quienquier que los tenga matengalos delos frutos, y tome para si el diezmo de los frutos por su trabajo.*
- Nota primo illa verba, sin padre, o sin madre, ex quibus probatur, legem hanc loqui, siue quis careat patre tantum, siue matre tantum, hoc enim significat illa disiunctiva, sin padre, o sin madre. Deinde inquit lex, Los parientes mas propinquos reciban à ellos, y à sus bienes.**
- 2 **Deficiente autem matre, nullus pupillo proximior patre; & ei ex lege defertur tutela, ut in. §. 1. Insti. de legiti. paren. tutela, & §. præterea si impubes. Insti. quibus modis ius patri potestatis solui. Postea subiungit lex, Y quiè quier que los tuuiera, tome para si el diezmo de los frutos, quæ verba superioribus**

bus iuncta, expressè videntur probare patri decimam dandam: pater enim est proximior, & lex postquã dixit propinquiori tutelam deferendam; subiicit, Y quien quier que los tuuiera, tome para si el diezmo.

- 3 **R**ursus hæc opinio probatur, quoniam alienum videtur ab omni prudètia, patrè deterioris esse conditionis, quam extraneū, præsertim; cum pater sit tutor legitimus, hoc est, ex lege datus, non item extraneus. Deinde huius opinionis videtur esse Boerius, in consuet. Bituricen. titulo de consuetudine iuris status personarum. §. 1. 1. col. 2. vers. sed contra hunc, ubi legem Gallicam definitentem, tutori dandos fructus, extendit ad patrem tutorè, ne deterioris conditionis sit, quam extraneus; idè Pyrrhus, in consuet. Aurelianè. tit. quib. modis ius patrie potestatis solui. col. 2. sic Molin. in consuet. Paris. dicit, quod iure Gallico patri custodi filij, dantur omnes fructus rerum filij, ita docet tit. 1. §. 3. 2. nu. 1.

- 4 **P**ræterea comprobatur, quoniam si ex statuto mater lucratur dimidium mobilium, statutū servandū ad versus filios, & ex bonis defuncti deducendū, ut tradit Cassa. in consuet. Burg. rub. 6. §. 1. col. 2. nu. 4. nisi forte pater habeat filios, ex alio primo matrimonio, ut sentit Alex. cons. 1. §. 8. incip. circa primum dubium, lib. 5.

Deinde, cum hoc sit generale tutori decimam dari, quis legem generalitèr loquentem restringat? cum lex generalitèr loquens, generalitèr debeat intelligi, ut in. l. de præcio. ff. de publicia. Præterea minus damnosum est pupillo dare decimam patri, quam extraneo tutori, cum patri successurus sit, non item extraneo.

- 5 **H**is consonat, quod licet expensæ factæ à patre, vel matre, aliquando censeantur factæ animo donandi, hoc non procedit, quando pater, vel mater tutores sunt, vel negotiorum gestores, tunc enim non paterno affectu, sed ratione negotij videntur expendisse, & cessat præsumptio donationis, & sua repetere possunt: ita probat. l. Nessenius. ff. de negot. gest. & ibi notant Guilliel. Bar. & Albe. & Paul. tradunt Albe. & Aret. in. l. alimenta. C. de neg. gest. Novel. de dote. 6. par. priu. 6. Lup. in rub. de donat. inter. §. 66. nu. 14. Bosqueus in tractatu de nuptijs, lib. 5. nu. 34. Berolius. quæst. 1. 1. Antonius Gomezius in. l. §. 1. Tauri, num. 23. Socin. consil. 5. col. penult. & fin. lib. 4. Pater autè gerens tutelam filij, quam vis nihil expen-

dat ex proprijs facultatibus, satis dicitur expendere, cum animi provisione, & corporali intentione laborans circa res filij, non iam pecuniam; sed vitam ipsam prodigere videatur. De iure enim, paria censetur petere expensas factas in melioratione alicuius rei, vel petere salarium laboris suscepti, ut significat Iaso. in. l. si non sortem. §. si certum, nu. 10. vers. limita. iuncto veter. sic. adde. ff. de condit. indeb. & vel in sum. pisse tempus (cuius iactura maxima est) sufficit, ut dicatur expensa. Quod si ipsa tutela gestio, est expensa, & pater repetit expensas, cum est tutor, vel negotiorum gestor, neque videtur filio velle donare, sequitur, quod pater tutor habebit decimam, & videtur habere animum petendi eam: facit. l. 1. de negot. gest. & ibi Doctores notant, quod mater repetit expensa in acceptando tutelam.

- 6 **H**is accedit, quod ratio huius legis, est labor tutoris. Pater autè tutor, tenetur obire omnes labores tutoribus iniunctos, ut notissimè scripsit vir grauissimus, omnis virtutis amator, propter eruditionem, & virtutem eximiam, quam miram humanitas aptissimè condiebat, longiori vita dignus Arius Pinelus Lusitanix suæ ornatum, in. l. 1. C. de bonis maternis, in. 2. parte. num. 30. vers. inde sequitur.

Primo, tenetur facere inventariū, cum tutor est, ut in. l. 3. infra isto titulo De la guarda de los huerfanos. Bald. in. l. si superstitie. C. de dolo. & in. l. licet. C. ad leg. Falcid. & in. l. cum oportet. §. fin. C. de bon. que liber. Iason in. l. Præses. C. de transactio. Ang. in Authen. de nupt. §. sed quod sancitum. Aret. in. l. finali. §. 1. col. fin. ff. de verbor. obligat. Socin. consil. 2. col. 1. in fin. lib. 1. Quamvis secus sit, quando est legitimus administrator, tamen etiam, tunc verius, & honestius est, ut descriptionem facere teneatur, ut per Benedict. de Peru. consil. 149. in. 6. dubio, & faciunt ad hoc quæ dixi. c. 2. nu. 50.

- 7 **D**einde cogitur rationem reddere, cum est tutor, & eius bona tacite sunt hypothecata: ita docent Bald. Paul. & Corne. in. l. cum oportet. §. sed cum tacitas. C. de bon. que libe. Bald. in. l. orphanotrophos. nu. 7. C. de Episc. & cleri. Bal. Paul. & Aret. in. l. si superstitie. C. de dolo, ubi videtur probari. Iason in. l. Præses. num. 3. C. de transactio. Crotus in repe. l. frater à fratre. num. 5. ff. de cõdi. indebi. Rodericus in. q. maioratus, col.

col. fin. qui citat. l. litis contestata. §. pater ff. de negot. gest. Cassian. in consuetudin. Burgūd. fo. 224. col. 3. in fin. Corrafius in repet. l. frater, à fratre, num. 8. ff. de condic. indebi. & hoc generale est, ubicunq; pater non habet usumfructum, in rebus filij, uti tradunt Doctores, in locis supracitatis: Boerius, decisione. 61. num. 9. Tiraquel. in l. si unquam in princip. legis, num. 29. C. de reuoc. dona.

8 Præterea cogitur suscipere tutelam filij, adeò severè, ut etiam si tres habeat alias tutelas, quæ immunitatem præstare solent, non possit ea uti adversus filium, ut in l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excu. tuto.

Neque custodire solum, & administrare, sed augere tenentur res filiorum, ad similitudinem cæterorum tutorum, ut in l. ultima. §. minores. C. de sententiam passis. Et si culposus reperitur removeri potest ab administratione tutelæ, quinimò legitimam administrationem quam habet iure patriæ potestatis amittit, ex dolo, ut notat Bald. in l. cum oportet. §. non autem col. 1. C. de bonis quæ libe. g'of. in. §. non autem ea lege. ubi Cornet. num. 3. Socinus consi. 34. nu. 15. & sequent. lib. 1. Alexand. in l. Imperator. ff. ad Trebel. Negufan. de pignori. 4. membro. 2. parte. num. 13. & num. 16. Aretin. consi. 72. num. 7. versi. ad sextum. Lupus in cap. per vestras. §. 17. numer. 13. de donatio. inter virum & uxor. Ioann. Nicolaus Arelatensis in l. generalitèr. num. 155. C. de secund. nupt. Boer. decisio. 61. nu. 19. Pinelus in l. 1. C. de bonis mater. in. 2. par. num. 33.

9 Postremò hæc opinio probatur efficacitèr, quoniam filio laboranti in re patris, datur salarium, ut scribit Fulgos. in l. illud. C. de collatio. Socin. consi. 92. num. 15. versic. aliquando pater. lib. 1. Pyrrhus in consuetudinibus Aurelianensibus titulo de feudis. §. 27. Tiraquel. de primogenijs, quæst. 89. & refert Crotus in repet. l. frater à fratre, num. 118. quæst. 31. ff. de condic. indebi. Quod præsertim admittitur, quando ex opera filij provenit lucrum patri, vel eius res melior redditur: ut scribit Alexand. in l. illud. num. fin. C. de collatio. & ibi Bar. num. 2. Paul. num. 6. Iaf. num. 7. Abb. consi. 35. num. 2. versi. si vero capitale. lib. 2. Roman. consi. 469. col. 2. Decius in d. l. illud col. fin. cum alijs à me prolixè congestis supra cap. 2. num. 9. usque ad num. 15. ubi late rem tractavi.

Quod si datur salarium filio laboranti in re patris, cur non detur patri laboranti in re filij? multò enim plus debet filius patri; quam pater filio. Filius quicquid est, habet à patre, ab eo alitur, & illi obedientiam debet, nihilominus tamen auferet salarium si eius rem curat: quanto magis auferet pater qui filio nihil debet, & à filio nihil accipit, cur deterior sit conditio patris administrantis rem filij, quam filij administrantis rem patris? Huc pertinet vulgatum illud, Quoties de re agitur pater filius non agnoscit, neque filius patrem.

10 Equidem in hac quotidiana quæstione, mihi diversa sententia gravior, & probabilior videtur. Moveor, quoniam cum pater ex necessitate expendit in rem filij, non repetit, si ve sit administrator, si ve non cessatq; hoc casu distinctio. l. Nessenius. ff. de negot. gest. Ita Alber. ibi. col. 2. Bartol. Alber. Bald. Paul. Angel. Cinus. Salic. Alexand. & Aretin. in l. alimenta. C. de negot. gest. g'of. in. l. si quis à liberis. §. non tantum. ff. de libe. agnoscend. Ripa post. Alexand. Imol. & Aretin. & Socin. in l. 1. nu. 90. ff. solu. matrimo. ubi proponunt quæstionem de patre curatore filiz, & dicunt quòd si eam dotat, videtur dotare de suo non de re filiz; non obstante quòd eius curator: nam expensa dotis, est expensa necessaria, facta ut se liberet ab obligatione legi, non vero animo repetendi: & idè cum expendat necessario, & lege cogente, non oportet distinguere, iuxta d. spositionem. l. Nessenius. neque respicere an sit curator, vel non, ut late docui in tractatu de non meliorandis filiabus cap. 11. nu. 136. versic. quod procedit.

11 Hoc supposito, pater cogitur gerere tutelam filij sui, ut in l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excu. tuto. ergo etiam si ipsa gestio tutelæ esset expensa, non posset pater eam repetere, iuxta communem doctorum opinionem supra relatam.

Sed obijciat aliquis. Hac sane ratione, nullus tutor decimam auferet, quoniam omnes tutores coguntur suscipere tutelam: nihilominus tamen hæc lex concedit eis decimam. Audio argumentum, sed in patre peculiaris quædam coactio est longè superans coactionem cæterorum tutorum, cæteri enim tutores pluribus rationibus excusantur scilicet, si tres aliàs habeant tutelas, ut in l. amicissimos. §. Lucius ff. de excusatio. tuto. At pater licet tres habeat

tutelas, non excusatur à tutela filij, ut supra probavi, num. 8. nam videtur facere adversus naturalem stimulum, quem implere cogitur, omni post habita ratione. Itaque coactio patris, alia prorsus est ab ea qua cæteri tutoris præmuntur. Cogitur enim precisè peculiari obligatione, diversa ab obligatione generali tutoribus imposita, ita p. obatur in dict. l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excusa. tutor.

Ergo cum adeò severè cogatur gerere tutelam filij, certè etiam si ipsa gestio appellari posset expensa, non posset eam petere, quoniam præstat eam lege precisè, & rigidè cogente, ita quòd eam recusare nullo modo potest.

12 Quod si expensas lege cogente factas, non repetit, multò minus repetet præmium administrationis, lege cogente susceptæ, cum re vera administratio, expensa, neque sit, neque dici debeat. Si enim gestio tutelæ, esset expensa, certè tutor gestionis salarium auferret de iure Civili, nam de iure Civili tutor reputat expensas, & repetiteas à minore, ut in l. 1. C. de reputatio. & in l. per. ff. de contrar. & utili actio. tute. at non reputat laborem administrationis, ut late dixi cap. 1. ergo administratio, non reputatur expensa: quod autem tutor non repuet (hoc est mercedem accipiat pro administratione) probatur in l. in eos. ff. de tutelæ & in l. qui negotiatione. in fine principij. ff. de administ. tuto. & idocui late supra capite. 1. col. 1. & 2.

13 Præterea hæc opinio probatur, quoniam pater, vel mater, etiam si administratores sint, non reputant expensa in personam filij, ita docent Butricar. Cinus, Paulus, Bartol. Angel. Salicet. & Alexand. in l. alimenta. C. de negotijs gestis Alber. in l. Nessenius col. 2. ff. eo. titulo, & ibi Barto. ergo etiam si administratio, expensa dici posset, pater eius ratione nihil petet, cum bona pars, tutelarioris laboris, versetur circa personam pupilli, quem tutor optimis moribus instruere omnique consilio, & ope iuvare tenetur, uti dixi cap. 2. Et hoc de expensis factis circa personam, intelligendum quando fiunt necessario, ut per Bartol. Nessenius columna. 2. Doctores. l. 1. C. eodem. Administratio autem tutelæ necessaria patri est, & eam nullo legitimo privilegio recusare potest, ut in dicto. §. Lucius. ff. de excu. tuto.

14 His congruit quòd parentes non repetant expensa in suum usum filij, utilem, censentur enim illi donasse, ita Salicet. in l. alimenta. C. de negotijs gestis. qui. citat. l. cum is. §. si mul. er. ff. de condic. indebit. Rursus Paul. in l. is qui amicitia. ff. de negotijs gest. notans expensas pietatis intuitu factas, non repeti: scribit piam esse expensam, quæ in pupillum confertur; & in divinis libris innumera sunt loca ubi ecclesiæ vitæ præmia promittuntur, his quibus pupillū ventur. Cū ergo pater, tutor filij, pium opus faciat, ad quod omni divina, & humana ratione tenetur, non petet eius præmium, nisi omnem Rempublicam pessimo exemplo contaminare velit.

15 His accedit quòd parentes, non repetunt expensas parvas, ut notant omnes Doctores in l. 1. & in l. alimenta. C. de negotijs gest. gerere autem tutelam, neq; magna, neque minima expensa est.

16 Præterea hæc opinio probatur efficacissimè in dicta. l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excusat. tutor. ubi privilegium concessum, ut quis excusetur ab onere tutelæ, non datur patri, adversus filium, quoniam repugnat stimulo naturali, parentis animo infito, quem spernere ferum quidam est, non minus quam spernere naturæ legem: ut in l. 1. ff. de iustitia & iure, sicut ergo pater caret privilegio adversus filium, in evitanda onere utili filio, multò magis carebit privilegio in capiendo lucrum damnosum filio (scilicet) in arrodendo eius rem, capiendo decimam: multò enim magis repugnat stimulo naturali, capere decimam, quam recusare tutelam, tutela enim pluribus honestis causis recusari à patre potest, at post susceptam tutelam, velle carpere rem filij, summè impudentiæ est, summæ quæ barbaricum, horridum, sævum & in humanum. Quis adeò fœrus est, moribusq; adeò incultis, cui non monstri simile videatur parentem devorare, & carpere rem filij hoc est sui ipsius? A fina per medios in filit ignes foetibus suis tutricem præstatura, & homo ratione præditus perfrecta fronte, audebit salarium petere, quòd filio tutorem præstiterit eiusque rem gesserit cui omni iure obstrictissimus est, & natura coniunctissimus, ad cuius amorem violentissima naturæ vi impellitur? Cur auferat rem filij, qui cum alere tenetur?

tar, eiusque tutor est, non tantum iure, verum etiam natura? Cur naturæ legem violator transgredietur? Audio: vera hæc sunt, sed quid si pater, non vult naturalis stimuli rationem habere, sed ad vivum ius suum persequi? In id prodita sunt iura creati iudices, delecti prudentes magistratus, ut hos naturæ violatores non sine severitate coerceant, eius exemplo quod ab Ethnico Iuriscōsulto factum videamus, qui loquens de patre recusante tutelam filij; responsum reddit non solum de iure, verum sed etiam severam reprehensionem continens. Inquit enim in dicto §. Lucius. *Contra naturales stimulos facit, qui adversus filium tentat uti excusatione.* Iudices oportet non solum punire homicidia, furta, adulteria, reliquaq; maleficia, sed efficere, ut boni mores augetur, vitia decrescant, utque pietate eorum opera ubique gliscente, homines non solum abstineant à maleficijs, verum etiam amplectantur honesta. Quod exemplum esset, iudicem lata sententia pronūtiare, patri salarium præstandum quod filij rem gesserit? Non hoc summæ absurdum, planeq; barbaricum esset, non extirparet charitatem ex hominum mētibus? Exemplum Scithicum: imò prorsus demoniacum, pater deglubat filium, prædonem præstat, non pastorem, novum monstrum in ultimas orbis oras exportandum. Quæ erit reliqua charitas inter civēs, quæ amicitia, quæ societas, quæ fides? Reijciunt nostri plurima, non quod adversentur iuri scripto, sed quod absurda sint. l. nam absurdum ff. de bonis liber. at hoc, nihil potest esse absurdus: pater nolens benignum tutorem se filio præstare, sed conductitium, execrandus est, non audiendus: cum non præstet quod bruta præstant, nulla mercede, nulla premij spe.

17 ¶ Rursus patri decimam, non præstandam, probatur. Nam ex legis dispositione, pater tutor est filij impuberis emancipati. §. præterea si impubes. Institut. quibus modis ius patriæ potestatis solvi. Pater autem emancipans filium retinet dimidium ususfructus rerum filij, in præmium emancipationis. l. iubemus. C. de emancip. libero. l. cum oportet. §. cum autem. C. de bonis quæ libe. Ergo cum ratione emancipationis fit tutor, sequitur contentum esse debere dimidio ususfructus, neque aliud

midium decimandum: nam tutela, provenit ex emancipatione, & ex emancipatione habet dimidium ususfructus, quod multo magis est, quam decima fructuum.

18 ¶ His congruit id servandum pro lege, quod legislator si fuisset interrogatus respondisset, ut late tradit Ias. in l. Titius. ff. de liber. & posthum. glos. l. tale. §. fin. ff. de pact. Ego autem non dubito, quin si conditor huius legis interrogatus fuisset, an pater cui dimidium ususfructus lex relinquit, cum emancipat filium percipere debeat decimam pro tutela, supra dimidium ususfructus: quod habet ex emancipatione, responsum fuisset, se non sensit de hac specie, cum ex emancipatione quæ dimidium ususfructus patri dat, oriatur tutela.

¶ Hæc ratio me magnopere movet, nō tam vi iuris scripti, quam æquitate quadā, quæ mirificè hoc casu adesse videtur.

19 ¶ Sed hic movebit alicui scrupulum Taurina constitutio. 48. definiens patrem adventitia omnino restituere debere filio emancipato, nulla parte ususfructus sibi retenta: sed responde illud verum quando filius ægreditur patriam potestatem, per matrimonium; non autem quando per emancipationē, ut ex verbis eius legis aperte colligitur.

20 ¶ Deinde cum filius fit sui iuris, per matrimonium oportet excessisse pubertatis annos, ut per totum titulum de desponsatione impuberum: nam si ante pubertatem duxit uxorem, pater etiam stante lege Regia, non tenetur restituere ei adventitia, cum matrimonium nō valeat, ut per Bart. Alexand. & Ias. in l. si ante nuptias. ff. solū matrimon. Quinimo neq; solvitur patri potestas. Et sic pater eius tutor est, cum illum habeat in potestate: quod si post pubertatis annos ducit uxorem, pater definit curator eius esse, quoniam Iure Regio curatoris officium finitur matrimonio: ut in l. 207. Stili. quanto ergo minus incipiet argumento. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui; vel alieni iuris. Ergo præcedens argumentum urget non obstante lege Regia.

21 ¶ Postremò patri, non esse dandam decimam probatur in l. 35. tit. 12. part. 5. cuius verba sunt: *Piedad mueve a las veçadas al ome, arecebir algun huerfano en su casa, y dale por ende las cosas que le son menester, en recaudarle sus bienes:*

nes y acatece despuës, que este quiere cobrar lo que ahi despendio, e dezinos que lo no puede fazer. Nota illa verba: *En recaudarle sus cosas.* Quæ de administratione loqui videntur, & tamen negatur repetitio: quod si hoc in extraneo definitur, quid sentiendum de patre, quo nemo magis diligit filium, ut in l. fin. in princip. C. de cura. furio. præsertim tum hic non tractemus de expensis, à parente factis, sed de præbendo salario ratione administrationis: fac. t. l. si paterno affectu, cum ibi notatis. C. de nego. gest.

22 ¶ Ultimo facit quoddam late docui supra capite. 2. num. 3. & num. 9. usq; ad num. 18. ubi pluribus rationibus demonstravi, filio administranti rem patris, non esse dandum salarium, nisi insignis utilitas, & augmentum aliud suadeant, lege ibi scripta. Quod si filius, qui nunquam censetur donare patri, ut in l. si filius. C. de nego. gest. non aufert salariū, generaliter administratoribus concessum, quoniam filius est, quanto magis carebit pater salario tutoribus concessio, etiam si sit tutor filij? Nam pater magis diligit filium, quam filius patrem, & natura pater tutor est filij, alienumq; videtur ab omni ratione peioris esse conditionis filij gerentem negotia patris, quam patrem gerentem negotia filij, & quod filio negemus salarium, patri autem demus. Quamvis enim filius obedientiam debet patri, & non pater filio, tamen natura, pater genitus videtur, ad fovendū, & tuendum filium, non vero e contra. Et magis naturale est patrem dare filio, quam filium patri, cum autem negetur salarium filio, negetur patri. Scio quæstionem hanc apud eruditos dubiam iudicari, illum tamen meo iudicio sufficeret, quod est prorsus Christiana charitate, & gravitate indignum, omnia olere quæstum, & sordidam inuocandi artem sapere, præsertim inter patrem, & filium. Equissimum est, ut pater gratis tueatur eum, quem proprio sanguine genuit, quod si recuset dignus est, qui ex hominum commercio explodatur, tanquam naturæ monstrum communis sensus expers, brutum animal, sub humana specie latens.

23 ¶ Præterea, quod patri non sit danda decima, probatur: quoniam emancipato filio impubere, pater ex lege duo habet, tutelam scilicet, & dimidium ususfructus in præmium emancipationis, ut supradixi. At pater usufructuarius tenetur facere expensas necessarias in rebus adventitijs, ut in l. fin.

§. ubi autem. C. de bon. quæ libe. l. 1. C. de bonis mater. ibi, *Sumptus ex fructibus facere,* & ibi notant Bart. num. 3. Bald. Angel. & Corn. & Pinelus, nu. 68. Bartol. l. 1. §. 1. nu. 1. ff. usufructuar. quemadmodum cave. Gozadin. consi. 94. Paul. Montepicus, in l. Titia cum testamento. §. Titia cum nubere. quæ st. §. 8. ff. de leg. 2. Ravenna singul. 60. Bart. l. fin. ff. de usufruct. lega. Hoc argumentum protulit ad persuadendū non ad evincendum: respondebit enim quispiam, teneri ad expensas eius partis, in qua habet usufructum.

24 ¶ Postremò facit quod non est prudentis viri pati affectum naturæ esse ociosum, legimus nullum esse amorem, qui vincat paternum. l. fin. in princip. C. de cura furio. l. quidam cum filium, & ibi Angel. ff. de hæred. instit. Rursus Bald. in l. præcibus col. 1. i. vers. tertio hoc probatur. C. de impub. & alijs substit. scribit quod si amicus amicus vult bona multo magis pater filio. Præterea idem Bald. consi. 3. in princip. pater filio col. 1. lib. 3. scripsit quod pater præsumitur filio providere non gravare. Et amoris paterni, & materni ardor est inestimabilis: ut inquit Bald. in l. præcibus col. 5. vers. sic. quid ergo si petijt. C. de impub. & alijs substit. Marian. consi. 9. pro sequendo, col. 4. vers. vigesimo probatur. Et pater censetur ardenti desiderio diligere honorem, & incrementum prolis suæ, ut inquit Bald. in cap. super eo. post princip. de testib. de amore autem inter patrem, & filium videndus est Alciat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 1. Cephal. consi. 164. num. 21. Riminal. Senens. consi. 261. nu. 39. volum. 2. Ioan. de Amicis. consi. 144. nu. 5. Curtius seni. consi. 46. num. 6. & de effectu amoris. Petrus de Mōcad. in addit. ad Crotū tract. de testibus. 4. part. num. 128. & latius per Tiraquel. de legib. connubiali. l. 2. num. 7. & in l. 7. num. 22. & in l. 9. nu. 84. cū pluribus sequentibus, & in l. 12. nu. 44. & in l. 14. & in l. 15. quasi per totū, & in l. 16. num. 47. & Ioan. de Lignan. in tractat. de amicitia. §. dubitari. Et naturalis stimulus hortatur parentes ad filiorum æducationē. l. 1. §. taceat. C. de rei uxor. actio. §. fin. Institut. de noxalib. Sic Bal. in Authent. ex causa colum. 7. vers. cul. secundo accipio. C. de libe. præte. vel ex hære. scribit quod qui naturalem erga liberos charitatem nō curat, videtur habere morbum cerebri. Artaxerxes Persarum Rex, Regnum Dario. filio celsit,

æsit, maiori scilicet afficiebatur gaudio videns filium Regno conspicuum, quam si ipse illud possideret, ut scribit Iustinus in initio libri decimi. Est quidē hic affectus naturæ, etiam brutis animantibus in situs, ut scribit D. Ambrosius in Hexamerō lib. 6. c. 4. his verbis: *Natura hoc bestiis infudit, ut oculos proprios ament, fetus suos diligāt, & paulo post, Quæ fera pro catulis, non ipsa potissimū se offerat morti. Quæ fera suos in numeris tegat, obfessa cuneis armatorū, non suis visceribus tegat. Ingruat licet telorum seges, illa tamen parvulos suos muro sui corporis septos immunēs præstat, periculi.* Sic Bald. in l. 1. col. 5. versic. expedita est. C. unde vi. scribit bruta animalia, salutem filiorum quadam naturali iustitia tueri, & defendere. Filius & pater una eademq; persona censentur argum. l. in sing. ff. de liber. & posth. l. nam, & si parentibus. C. de inoffi. testam. idē iniquum est, cum filio agere, ut cum extraneo.

25 Ultimo facit quod licet medicus curans ægrotum invitum, possit petere salarium, hoc non habet locum quando est propinquus, ut notat Corsetus in singularibus. verbo *Expensa*. 1. quod nescio an sit satis tutū nisi sit pater. * Quavis pater expendēs in curando filio, repetere velle in dubio censeatur, nisi possideat filij bona materna, nā tunc videtur facere tanquā administrator, ut in l. 2. & ibi Bart. ff. de petit. hæredi. De eius consi. 616. nu. 4. & donatio non præsumitur nisi cum sanguine, alia occurrat, ut per Bart. Alexan. & Ias. in l. quæ dotis. ff. solu. matrim.

27 Non obstant ex adverso prolata. Primo nō obstant verba huius legis: nam illa verba, *Quæ dare sin padre, o sin madre*: non probant quod carens patre habeat matrem, neq; rursus quod carens matre habeat patrem, tutor enim datur pupillis, si ve careat matre, si ve patre, si ve utroq;: quod autem lex non loquatur quando mortua matre patre superstes est, probatur ex verbis statim sequentibus: *Los parientes mas propinquos reciban a ellos, &c.* Quod si mortua matre cognati proximiores tutores sunt, ergo nō erat superstes pater, alioqui ipse tutor esset, non vero propinquiores cōsanguinei, neq; obstat si quis obijciat illa verba: *Los parientes mas propinquos*: comprehendere patrem, quia nullus eo proximior filio; sed interpretatio non quadrat verbis legis. Inquit enim: *Los parientes mas propinquos*, in plurali, nullus autē præsumitur habere plures patres, neq;

cōiugis adulterium præsumitur: ut in l. miles. §. defuncto. ff. ad leg. Iul. de adult.

¶ Nisi in casu ab Anton. Gomez posito in l. 80. Tauri, nu. 60. & infinita genera probationum adulterij vide per Ioseph. Mascard. in tract. de probatio. 1. tomo. cōcl. 57. cum septem seqq. Rursus communis usus loquendi, non admittit, ut illa verba significant patrem. His enim verbis *Los parientes*, non significamus patrem, vel matrem, sed remotiores consanguineos; sic dicimus, *Pedro tiene muchos parientes*, & ex tali familia, *son muchos parientes*, & cum dicimus, *Pedro tiene muchos parientes*, non significamus patrem illius, quod probatur in l. 5. tit. 16. part. 6. ibi: *Si la madre casare, de al moço al pariente mas cercano.*

28 Præterea quod verba huius legis tale quidpiam, non probent, probatur: quoniam pater non potest esse tutor filij, nisi sit emancipatus: ut in §. 1. Insti. de legit. par. tutel. & §. 1. Insti. de fiduci. tutela. Filius autem semper præsumitur esse in potestate patris, ut per Doctores in l. si emancipati. C. de collatio. Aut ergo filius ante mortem matris erat emancipatus, & iam pater ante matris mortem erat tutor eius, neq; oportebat legem hanc providere, ut pupillus habeat in tutorem unum ex proximioribus consanguineis, cum iam patrem haberet tutorem. Au emancipatus est post mortē matris, & hoc casu non loquitur hæc lex. Primo quoniam non præsumitur emancipatio: neq; in hac lege fit eius mentio; deinde quoniam repugnant verba legis, quæ statim mortua matre dicit, propinquiores esse tutores pupillo, ergo non loquitur de patre, qui non potest esse filij tutor, nisi sit emancipatus; filius autem pupillus non potest emancipari, nisi servatis certis solemnitatibus, ut in l. iubemus. C. de emanci. liber. He autem solemnitates non præsumuntur, ut per Doctores in l. sciendum. ff. de verbo. oblig. Cum ergo in hac lege nulla fiat mentio emancipationis, neq; verisimile sit illam statim mortua matre adfuisse, & emancipatio non præsumatur, palam est verba legis nō quadrare personę patris. Quid ergo significant illa verba, *Sin padre, o sin madre*. Nimirum non loquuntur de uno, & eodem pupillo, sed de diversis; alij enim deficit mater, alij pater. Quod autē loquatur in diversis pupillis, probatur, ex verbis huius nostræ legis cuius initiū est: *Si algunos huérfanos quedaren sin edad. Quā quā fateor posse intel-*

Intelligi de pluribus pupillis, ex eodem patre prognatis, vel de uno, & eodem pupillo, si ve moriatur pater, qui solum superstes est, si ve mater quæ tantum supererat. Rursus hanc legē non loqui in patre, probatur ex l. 3. statim sequenti. titulo. 2. lib. 3. Fori, quæ incipit, *si el padre.*

¶ Non obstat secundum argumentum; nā maxime convenit prudentiæ, & gravitati, patrem tueri filium gratis, neque petere salarium, quod in extraneo æquum, & rationabile est. Præsertim, cum pater emancipans filium ex emancipatione tutor sit, & ex emancipatione retineat sibi dimidiam ususfructus, ut supra dixi.

29 Non obstat auctoritas Boeri, Pyrrhi, & Molinei; ipsi enim dicunt apud Gallos etiam patrem tutorem ex lege lucrari fructus, quia ita lege cavetur: tamen etiam, si apud eos hoc lege cautum sit, non sequitur legem suam esse iuri conformem, neque exemplis est iudicandum, ut in l. nemo. C. de sentent. & interlocut. omn. iudi. de quo, vide Bartol. in Rubr. C. quæ sit longa consuet. & in repet. l. de quibus. num. 2. opposit. 4. de legibus, Menchac. de successio. num. 70. lib. 1. num. 5. 2. Roland. consi. 70. num. 18. lib. 1. Guido Papæ, quæst. 29. Craveta consi. 144. in fin. & 168. Bursat. consi. 32. num. 26. & consilio. 56. num. 4. Burg. de Paz, in prohem. legum Taur. a num. 225.

¶ Non obstat quartum, quod protulit ex Cassaneo, quoniam ipse citat legem apud suos Burgundiones, de ea relatam, non autem definiit rem ex decretis Iuris Civilis, neque ex ratione, sed sequitur legem apud suos de ea re vigentem.

¶ Non obstat, quod lex generalitèr loquēs, generalitèr præstanda, id enim falsum, quando ratio, & mens legis adversantur; ut in l. his solis, ibi: *fatis tacitè cautum putamus.* C. de revoc. donatio. Non obstat, quod pater tutor non debet esse peioris conditionis, quam tutor extraneus, quoniam hæc non est pater peioris conditionis, sed filius est melioris conditionis, quam si haberet tutorem extraneum. Neque pater dici debet peioris conditionis, quod legem nature impleat, & filium non expilet.

¶ Nō obstat, quod pater tutor videtur expendere, animo repetēdi, id enim falsum, quando expendit in rem, ad quam de iure est obligatus, ut supra probavi. Deinde administrare, non est expendere, ut supra

docui, neque repetit expensas pietatis causa factas. Non obstat, quod mater repetit expensas, in acceptando tutelam, quoniam illud debet intelligi in expensis extrinsecis, ut notant in l. 1. & 2. C. de negot. gest. At administrare non est expendere, & nullas expensas factas, lege cogente repetit. ¶ Non obstat, quod pater tutor præstare, & facere debet, quæ ceteri tutores præstant, quoniam ad id peculiaritèr, & præcisè cogitur, peculiari quadam coactione, & etiā si administratio dici posset expensa, nō potest pro ea precium petere, cum faciat lege cogente. Deinde labor tutoris extranei, liberalis dici potest, cum natura ad eum nō teneatur, at pater tutor, etiam si maiora onera teneat, non satisfacit obligationi, qua filio obstringitur, iure diuino, & humano.

30 Non obstat, quod filio laboranti in re patris, datur salarium. Filius enim licet debeat obedientiam patri, non debet opera artificiales, ut dixi cap. 2. nu. 12. At pater, præcisè, & peculiaritèr supra omnes tutores, cogitur gerere tutelā filij, ut supra dixi, ideoq; gerat lege peculiaritèr cogente, nō potest repetere, quod in filio liberalitèr, & spontaneè præstante, secus est. Deinde falsum est, filio dandum salarium, nisi insignis utilitas, & augmentum rei paternæ eius industria proveniens aliud suadeant, vel nisi proprijs manibus laborarit, ut latè dixi supra capit. 2. num. 9. usque ad numerum 18.

31 Sed est quæstio, an filio curatori patris sit danda decima. Supponendum autē filium, furioso patri, vel matri dare curatorem, ut in l. furiosæ matri. ff. de cura. furio. & generalitèr patri, qui rebus suis adesse, non potest, datur curator, filius, potius quam extraneus, ut in l. is qui, in prin. ff. de tutor. & curator. datis ad his. Quid ergo danda est filio decima? æquidem supra capit. 3. docui curatori furiosi, & prodigi dandam esse decimam non minus, quam curatori adolescentis: tamen quod filio curatori patris, non sit danda decima, probatur ex his, quæ latè dixi supra capite secundo, numero. 9. usque ad numerum. 18. ubi tandem (pluribus prolatis) ea potior sententia visa est, ut filio administranti rem patris, non detur salarium: nisi augmentum rei paternæ eius opera proveniat, vel magna utilitas aliud suadeat: vide ibi dicta. Non enim videtur consultum

eandem rem repetere, præsertim in eodẽ opere, tantum ad de, quod scribit, Bal. conf. 3 1 6. lib. 4. num. 3. quod pater, non debet filio mercedem pro obsequio, nisi fuerit debita, vel conuenta, citat. l. obsequio. C. de nego. gest. Ex quo videtur, quod cum filio negotiorum gestori denegeretur salarium, vel præmium generalitèr dandum his, qui in re nostra laborant, ut dixi supra. c. 2. numer. 2. 2. quod etiam denegeretur ei salariũ generalitèr, ex hac lege concessum curatori furiosi, vel prodigi. Rursus suadet, quoniam filius obedientiam debet patri. l. veluti. ff. de iusti. & iure. Et plus debet patri, quam pater filio, ut supra dixi: ergo, cū pater tutor, nõ auferat decimam de bonis filij, videtur, quod etiam filius non auferet decimam de bonis patris, cui omni iure est obstrictissimus. Deindè, magis absurdum videtur, filium pecuniam capere, pro administratione rei patris, quam patrem, pro administratione rei filij. Ergo, cum hac ratione patri denegaverimus decimã, videtur etiam deneganda filio.

32 ¶ Contraria tamen sententia videtur probari, quoniam filius curator patris, tenetur reddere rationem, ut notat glossa in d. l. is qui. ff. de tuto. & curato. datis ab his: quam ibi sequuntur Doctores. Firmianus de Episcopo, num. 64. & cam esse receptam testatur Pinelus in l. 1. C. de bonis matern. in 2. part. num. 39. Idquẽ generale est in filio, cui pater negotia commisit, nam ab eo poterunt fratres rationem exigere, licet exactio non debeat esse scrupulosa, sed ei debet credi in his, quæ verissimilia sunt, etiam si ratio non sit valdè particularis, & præsertim hoc servandum inter personas nobiles, nisi dicat: quæ non sunt verissimilia, ut tradit Abb. consi. 1 2. col. 4. vers. 3. lib. 1. Corrasius in l. frater à fratre, in 2. part. nu. 7. & ibi Crot. nu. 19. ff. de condi. & indebi. Deci. conf. 255. col. 1. Soc. 192. nu. 5. & consil. 2 1 3. lib. 2. Soc. 65. col. 1. lib. 1. & consil. 40. nu. 2. lib. 4. Molin. in cõsue. Paris. tit. 1. §. 6. glõf. 6. verbo, *den rendre*, num. 18.

33 ¶ Rursus, difficile videtur obtinere adversus hanc opinionẽ, ex latè traditis, per Fulgo. Alexand. Iaso. & Decium, post Bartol. & alios in l. illud. C. de collatio. ubi dicunt, quod filio administranti rem patris, est dandum salarium, præsertim, si res eius industria fiat melior, vel uberior: licet responderi possit, illud non admittendum, quando administrat nomine patris, ut ibi dixi.

Sed replicari potest, nihilominus dandum salarium, ut ibi dixi: & ex eo, quod ibi notant omnes de filio lucrante, cum pecunia patris, quod ei sit danda dimidia pars lucri, ut lato sermone explicavi supra capit. 2. numer. 3. licet responderi possit, ut supra.

34 ¶ Hæc res ambigua videtur ex dictis, in loco supracitato, idè, breviter casus minus dubios definiam, & quæ magis ambigua sunt eruditis excutienda relinquam, æquidem si res paterna, industria filij curatoris magnum accepit incrementum, non dabo ei dimidium lucri, licet in filio lucrante cū pecunia patris definiant Doctores dandam, in locis citatis. capit. 2. numero. 5. hinc enim filius administrat nomine patris, & hoc casu cessat communis opinio, & totum acquiritur domino, vel patri: cuius nomine geritur, ut dixi cap. 2. nume. 8. item, non dabo dimidium lucri, quoniam hinc, administrat tanquam curator, & curator nullum est dandum salarium, ut dixi capite. 1. colum. 1. & licet hæc lex corrigat hac in parte ius commune, & dicat curator decimam dandam, solum dat ei pro administratione decimam partem, neque est excedenda præfinitio legis, neque dandum dimidium, tamen licet non sit ei dandum dimidium lucri, dabo ei decimam fructuum. Tum ex generali dispositione huius legis, (quæ in curatoribus etiam est practicanda,) tum ex æquitate, ne filius curator videat fructum industriae suæ, nulla re præcipua sibi retenta transferri ad fratres otiosos, alienum laborem spectantes, adversus dispositionem, & considerationem. l. cum oportet. C. de bonis quæ liberis, & §. 1. Instituti. per quas personas nobis acquiri. ibi, *Ne quod ex suis laboribus accesserit; hoc in alium proveniens luctuosum ei procedat.* Quæ æquitas, tot peperit dispositiones, in casu magis dubio, quas recitavi supra capit. 2. numero. 5. omnes enim Doctores, qui dant filio partem lucri, vel præmium administrationis, moventur ex hac æquitate, hinc autem non solum viget eadem æquitas, verum etiam urget generalis dispositio huius legis.

35 ¶ Si tamen res paterna nullum accipiat augmentum, industria filij curatoris, certè licet non creverit, dabo ei decimam, si defendendo rem paternam à calumniatoribus, vel lites explicando familia reddidit, quæ

quæ erant involuta, abundè enim hoc magnum est lucrum.

36 ¶ Quod si neque rem paternam anxit, neque litibus fuit involutus, sed tantum rem paternam curabat, & patrem fovebat, colligebat fructus, & debita exigebat, & certè etiam huic, verissimilius, & probabilius, videtur dandam decimam: tum, ex generali dispositione huius legis, tum, quoniam si Doctores traditiones, in simili specie inspiciamus, æquum esse censent, pensari laborem filij, collentis fundum paternum. Quod si labor culturae unius fundi, aliquibus videtur dignus præmio, multò magis promæretur præmium, administratio tutelæ, quæ tot res, tot casus, tot pericula continet, ut dixi capit. 2. His accedit. l. si filius. C. de negot. gest. ubi filius gerens negotium patris, solvendo eius debita, censetur facere animo repetendi, & ita ibi notant Belapertica, Cinus, Butricar. Rayner. Baldus, Salicetus, & Alexan. quamquam in patre, expendente pro filio alia ratio sit, ut in d. l. Nessenius. Quod si filius gerens negotium patris, censetur habere animum repetendi, etiam si curator non sit, quanto magis censetur habere, eundem animum, quando est curator? quo casu, etiam pater, qui alias non videtur habere animum repetendi, videtur illum habere, & velle repetere, si tempore quo expendit, erat administrator. Ex quo liquet differentiam esse inter patrem, & filium, pater enim non videtur habere animum repetendi, nisi administrator sit, ut in d. l. Nessenius. ff. de negot. gest. At filius, semper videtur habere animum repetendi. l. si filius. C. de negot. gest. nisi contrarium probetur: & ita non est, quod quisquam reprehendat, quod aliter in patre, aliter in filio statuimus, ut probat. d. l. Nessenius.

37 ¶ Non obstat, quod filius plus debet patri, quam pater filio, & quod cum patri negemus decimam, etiam filio est deneganda: fateor plus debet filius, sed tamen magis diligit pater filium, quam filius patrem. Non obstat etiam, si quis objiciat, quod dicta. l. si filius. C. de negot. gestis, non procedit in expensis factis lege cogente, & quod etiam, si administratio tutelæ esset expensa, tamen quia suscipit illam, lege cogente, non potest repetere iuxta dicta, supra numero decimo, sed respondeo, quod Iure Regio, scilicet ex hac lege, præmium datur tutori, etiam si teneatur

tutelam suscipere lege cogente, ut l. 1. ff. de muneribus, & honoribus, & ita non est efficax argumentum, præcium non dandum, quia administrat lege cogente. Sed replicabit quispiam, cur definiti patri non dandam decimam? ea præcipuè ratione, quod cogitur gerere tutelam. Respondeo, quia coactio patris, est maior, & violentior, & efficacior, quam coactio cæterorum tutorum; hæc autem coactio, tam peculiaris, non reperitur imposita personæ filij. Non obstat, quod est absurdum, hæc quaquam enim absurdum est filium accipere à patre, tamen patrem accipere à filio, præposterum est, & absurdum, & adversus naturæ ordinem, ut in l. nam & si parentibus. ff. de inoffic. testam. Hæc opinio mihi probabilior videtur.

38 ¶ Sed quid in matre tutrice, an est ei danda decima? Non remorabor vulgaribus lectorum, neque hæc quæstio eadem est cum præcedenti, præcipua enim fundamenta, quibus docui patri non esse dandam decimam hic deficient.

39 ¶ Primò enim mater non cogitur tutelam suscipere, ut in Authent. matris & auiæ, & in loco unde sumitur. C. quando mulier. tutel. officio fungi potest, & l. 3. titulo De la guarda de los huérfanos, quæ statim sequitur post hanc legem, libr. 3. Fori. ex quo liquet, quod in matre, non solum cessat illa rigida, & peculiaris coactio, quæ pater cogitur ad suscipiendam tutelam, nulla obstant legitima excusatione, verum etiam coactio generalis, omnibus tutoribus imposita; in matre deficit. Ex hoc tria sequuntur. Primò, illud argumentum quo patrem privamus decimam, scilicet, quod expensæ factæ, lege cogente, non repetuntur, hinc deficit, nam mater non cogitur. Deindè, minus laboris præfert, qui non cogitur, cogi enim molestum quidam est. Tertio, quominus cogitur, & maior est eius liberalitas, eo magis digna est præmio. Præterea in matre tutrice deficit, quod adest in patre, scilicet, quod pater cum emancipat filium retinet dimidium ususfructus, quare iniquum videtur, ut carpat, quod reliquum est: at mater, nunquam habet ususfructum, quoniam non habet filium in potestate, ut in §. mater. Insti. de adoptio.

40 ¶ His accedit, quod mater tutrix, tenetur iurare utilia facere, & inutilia præmittere

- Iuxta l. fin. §. defensionem. C. de admin. tu-
tor. & ita nominatim scribit Curtius se-
nior, conf. 66. incip. sapienter. col. 17. vers.
modo ex istis elicitur. Capitius decif. 50.
numero. 5.**
- 41 **Deinde mater non faciens inventarium,
& non faciens sibi decerni administratio-
nem, vel alios tutores, non petens, amittit
hæreditatem filij, ut scribit Bart. consil. 3.
incip. an testamentum sit nullum. Curtius
senior. d. consil. 66. col. 16. versiculo præ-
terea adduco, argumento. l. sciant cuncti.
C. de legitim. hæredi. & l. 2. §. si mater. ff.
ad Tertul.**
- Ex quo vides (lector) quod mater non
solum tenetur servare in sua persona dis-
posita in tutoribus, verum etiam amittit
hæreditatem filij, si ea non observet. Cum
ergo ita acriter puniatur cessans, videtur
premio afficienda cum diligentèr gerit.**
- 42 **Cōfirmatur hoc, ex eo, quod scripsit Bal-
dus in l. precibus. col. 6. versiculo, sed quid
si mater. C. de impub. & alijs substitut. ubi
inquit, quid si mater delatam sibi tutelam
administravit utilitèr, non tamen servabit
iuris solemnitatem dicit, q̄ punitur, quia
non legitimæ gessit, citat notata. in l. 2. §.
si mater. ff. ad Tertul.**
- Sic idem Bald. in l. matres. C. eo. titulo.
versiculo nunquid mater, quærit quid si
mater gessit negotia pupilli, diligentèr
sollicitè, & utilitèr, ac si tutelam impe-
rasset sua (scilicet simplicitate decpta)
an excusetur, adducit, quod habito effe-
ctu, non curamus de modo, & quod pupil-
li non interest, sed tandem definit esse pu-
niendam, quia debet solemnitèr accipere
tutelam, iuxta glossam in d. §. si mater. &
sequitur Curtius senior. d. consil. 66. col.
16. versiculo, & adduco, quod voluit idem
Baldus, & colum. 18. dicit, quod mater nõ
servans solemnia, debet removeri: sed in-
tra quantum debeat mater facere inven-
tarium, ut non privetur successione filij,
vide Bartol. l. 2. §. confestim. ff. ad Tertul.
Rodericus in repetitio. l. post rem. in. 9. li-
mita. ad legem Regiam, col. finali. ff. de
re iudi.**
- 43 **Deinde mater tenetur reddere rationem
administrationis, sive tutrix fuerit, sive
non, Paulus. l. omnem. numer. finali. C. ad
Tertul. Corne. consilio. 198. col. fin. lib. 1.
& consil. 255. eodem libro, Baldus in l.
cum oportet. col. fin. C. de bonis quæ liber.
Ancharr. consil. 317. incip. in causa quæ**
- vertitur. Decius cōsi. 349. incip. consuluit
excellentissimus Doctor, nu. 10. col. fin.
- 44 **Et pro tali administratione bona ma-
tris sunt tacitè obligata, ut notatur in l.
pro officio. C. de administ. tutor. Decius
d. num. 10. Socin. consil. 180. col. 1. lib. 2.
Quinimò eius dos pro administratione
retineri potest, donec reddat rationem, ut
scribit Socin. consil. 180. incip. diligētèr
pūcti narratione, nu. 1. col. 2. lib. 2. & col.
1. Decius. d. consil. 349. num. 10. quoniam
licet nõ admittatur retentio in dote, ut in
l. una. §. taceat. C. de re uxor. actio. hoc non
habet locum, quādo dos est legitimè hyp-
thecata, ut notat Socin. d. consil. 180.
col. 2. libr. 2. Res enim hypothecata reti-
neri potest ratione hypothecæ, iuxta no-
tata in l. quamvis. C. de distractio. pignor.
& in l. si non fortem. §. si centum. ff. de con-
dict. indebi. & in l. fin. C. de commoda, &
satis probatur in specie magis dubia, in
Rubrica. C. etiam ob chirographariam pec-
uniam. Ad eò autem mater tenetur red-
dere rationem, ut ei non profit liberatio
ab obligatione reddendi rationem, si do-
lum committat, vel reliqua possideat, ut
notat Decius. d. consil. 349. col. si.**
- 45 **Rursus, quod mater debeat percipere
decimam, probatur: quoniam pius facit,
quam pater, neque enim mortuo viro ad-
mitti potest ad tutelam filij, nisi renuntiet
omni iuri, & legum auxilio, & nisi obliget
res suas, ut in Authen. ut sine prohibitione
matres. §. quia vero. & in l. fina. C. quando
mulier tutel. officio fungi potest. l. 4. titul.
16. par. 6. Argumento autem rerum suarū
venit dos, licet alioqui prohibeatur obliga-
re, vel alienare dotem, ut in Authen. sive
à me. C. ad Vellei. ut prudentèr in hac
specie probat Soc. d. consil. 180. col. 2. lib. 2.**
- 46 **Et vigore talis renuntiationis, qua renū-
tiat omni legū auxilio, potest mulier perso-
naliter capi, non obstante Authen. sed no-
vo iure. C. de custo. reor. quæ dicit fœmi-
nam non posse in carcerem duci: ita docet
Bart. in l. si quis sub conditione, num. 18.
ff. de testam. tutel. Bartholomæus de Salic-
ceto in Authen. matri & avix. C. quando
mulier tutel. officio fungi potest. num. 14.
& ibi Bar. nu. 13. Socin. d. consil. 180. nu. 2.
lib. 2. Alex. Soc. & Iaf. col. si. in l. pleriq; ff.
de in ius vocad. Roma. in l. alia. §. elegātèr,
num. 11. ff. solu. matri. Iaf. in l. penult. nu.
4. ff. si cert. peta. Platea, & Angel. in l. ne-
mo carcerē. C. de exact. tribut. Matthæ sila.**

notab.

notab. 108. nota casum. Hippol. sing. 248.
Decius in l. fœminæ. num. 74. ff. de reg. iur.
Alexan. in additione ad Bart. in l. nemo
suo carcerem, & ibi Platea col. penult. post
Angelum. C. de exacto. tributo. Baldus in
tractatu de carceribus. cap. 1. num. 3. Socin.
reg. 259. Fallen. 7. & regula. 229. Fallen.
2. Guilielmus Mainerus in l. quò tutela;
nu. 138. ff. de reg. iur. Marian. Socin. in tra-
ctatu de citatio. artic. 5. num. 39. Rebuffus
ad constitutiones Regias. 1. part. tit. de liti-
teris obligatorijs, artic. 1. gloss. 3. nu. 32.
Iaso. in l. ad egregias. nu. 9. ff. de iure iuram.
Ioan. And. Domi. & Franc. in c. 2. de iudi.
in. 6. & ibi Ludovicus Gomez. nu. 13. Ci-
fontanus in l. 62. Tauri, & ibi Castellus in
princ. Lup. nu. 3. Arius in l. 60. Taur. nu.
8. Novel. de dote. 7. parte. privileg. Boer. in
rep. l. consentaneum. nu. 141. C. quomodo,
& quando iudex, & decif. 349. col. prin. Et
videtur sentire Rodericus in l. 2. tit. De los
goviernos. q. 3. nu. 8. lib. 2. Fori, Ant. Gome.
l. 14. Taur. nu. 11. Moventur omnes, quo-
niam mater, cum assumit tutelam, renun-
tiat omni iuri & favori sibi competenti,
ergo cessat favor à iure inductus, ne mulier
pro debito civili capi possit, ut in Auth.
sed hodie. C. de officio divers. iudic. & in l.
62. Tauri. Ioan. Baptista Sanseverinus, in
tractatu de debitore suspecto, & fugit. q. 6.
Sed, ut ingenuè proferam, quod sentio,
hoc in matre tutum non est, ut infra di-
cam, num. 78.

47 **Quod autem mater, ut sit tutrix, tenea-
tur inventarium conficere, & renuntiare
Velleiano, & secundis nuptijs; notant Bart.
Angel. & Salic. in d. Authen. matri, & a-
vix. Signorolus consil. 206. & consil. 218.
mulier quædam Boerius, decisione. 124.
num. 9. Bartol. in l. si quis sub conditione.
ff. de testam. tutel. Angel. consilio. 325. pro
decisione consultationis, versiculo super
secundo dicendo, Anania, consilio. 100.
Bald. §. nos. col. 9. versiculo sed pone, quod
mater sit data tutrix in testamento Insti-
tut. de Atilia. tuto. & in Authentica ijs-
dem. C. de secund. nupt. & in l. omnem. C.
ad Tertul. l. 3. tit. 7. lib. 3. Fori, Boerius in
consuetudinibus Bituricens. titulo de iure
personarum. §. 6. col. 6. Capici. decisio. 50.
Faber. in Authent. sacramentum. C. quan-
do mulier tutel. officio fungi poss. Specul.
titulo de tutore. §. nunc dicendum, versic.
ut autem in his plenius instruaris. Petrus
Iacobus, titulo de actione tutelæ directæ**

ante finem, versiculo ultra modo, text. &
ibi gloss. & Bar. in l. 2. §. quod si pater eius.
ff. ad Tertul. ibi: Nec legitimè administrat. Ex
quibus verbis apparet matrem debere ad-
ministrare, iuxta leges tutoribus imposi-
tas. Corneus consil. 164. incip. licet videat-
ur, libro. 2.

48 **Hæc autem (scilicet, ut renuntiet Velleia-
no, & secundis nuptijs) conditionalitèr re-
quiritur, in d. Auth. matri, & avix. ibi: Si
renuntiaverit secundis nuptijs, & Velleiano. Et
conditio videtur continere solemnitatem,
non levem. l. Prætor. ff. de colla. bono. Abb.
& Decius in c. ex parte. 3. de appellatio.**

49 **Neque sufficeret una die accipere tutelā, &
alia renuntiare, vel primo renuntiare, & alia
die suscipere tutelam; gloss. in c. ut circa, in
verb. præstito, de electio. in. 6. Bal. ubi supra
Lucas Pèr. in l. 1. col. 6. vers. 3. quæritur.
C. de princ. ager. in rebus, lib. 11. Paul. &
Iacobus in l. harenam. C. de procurat. Cas-
sianus in c. consuetudinibus Burgun. Rub. 6.
§. 6. verbo & prendra, num. 6. & Rub. 6. §. 4.
verbi. laisepape.**

50 **Et ista debet observare, licet sit testamen-
taria, ut in l. 4. titu. 16. par. 6. & ibi gloss. l. 2.
c. Iure Communi secus iudicet, Abbe. col. 2.
in Auth. matri, & avix. Ang. consil. 50.
Boer. decisio 124. nu. 11.**

**Deinde durior est conditio matris, quo-
niam pater per secundas nuptias, non a-
mittit tutelam filiorum, ut in l. 4. titulo. 7.
lib. 3. Fori. general. tèt. C. de secund. nupt.
& ibi Angel. & in Authen. de nupt. §. sed
quod sancitum est. collatio. 4. Bald. in Au-
thent. eisdem poenis, nume. 8. C. de secund.
nupt. Boer. decisio. 266. nu. 2. Imol. in l. ex fa-
cto, col. 6. ff. de vulg. Corn. in l. humanita-
tis, col. 2. C. de impub. & alijs substitut. licet
contra scribat. Cassan. in consuetu. Burg.
Rub. 6. §. 8. At mater per transitum ad se-
cundas nuptias amittit tutelam; ut in Au-
then. sacramentum. C. quando muli. tutel.
officio fung. pot. l. 3. tit. 16. part. 6. l. si. tit. 7.
lib. 3. Fori, etiam si sit tutrix testamentaria,
ut notat Guid. decisio. Delphin. 529. ubi di-
cit hoc servandū, etiam si testator dixerit,
ut sit tutrix, per totam vitā. Boer. in cōsue.
Bitur. cen. tit. de iure personarū. §. 6. col. 6.
gloss. in l. omnem. C. ad Tertul. & ibi Bart.
Cinus, Alber. Salic. & Corne. Ang. §. actio-
num, num. 41. Instituti. de actio. Bal. in Au-
thent. eisdem poenis. C. de secund. nupt.
Alexand. in additione. ad Bartol. in l. ma-
ter. C. ad Tertul. Petrus Ferrara in forma
Sf 3 libelli,**

- libelli, qua agitur ad reddendum rationem. tutel. col. 3. versiculo, & dixi eius tutelam, Boer. decis. 124. num. 12. Abb. in c. vxo. ratur. de conversio. coniugat. Barbat. consilio. 1. 1. in princip. lib. 3. & consil. 9. 1. eodem libro. Et quod amittat tutelam per secundas nuptias, etiam si sit tutrix testamentaria est magis communis, auctore Boerio, decis. 266. nu. 28.
- 52 ¶ Quinimò, si solum asseruit se velle nubere, & fecit dari liberis aliam tutorem, non recuperat eam, etiam si mutato consilio, non nubat: ita docet Bald. in d. Authent. Sacramentum. q. fin. & in l. cum ancillis. col. fin. C. de ince. nupt. & in l. imperialis. in princip. versic. sed & in l. tales. C. de nupt. Bart. in d. Authent. sacramentum: & consil. 145. factum sic se habet, in 6. dubio, & in l. si quis sub conditione. col. fin. versic. quæro, an statim. ff. de testam. tutel. Decius in c. ex parte. col. 3. versic. in glossa ibi soluta est tutela, de appellat. Et an recuperare possit tutelam filij, mortuo secundo viro, vide Decium in c. ex parte. col. 3. de appellat. Hippoli. in l. etiam si reddidit. ff. de quæstio. num. 6. Bald. in §. nos autem. versic. sed pone. Institutio. de Atilia. tuto. latè Boer. decisio. 266. col. 2.
- 53 ¶ Neque solum amittit tutelam, verum etiam filij hereditatem si nupserit, & tutorem non petierit, ut in l. omnem. C. ad Tertul. & l. 2. §. quod si mater. ff. eod. titula Decius consil. 246. Et tutor ab ea nominatus, cū transijt ad secunda vota, non est necessario dandus, sed iudex debet inquirere, & eligere magis idoneum, ut notatur in d. Authen. Sacramentum, scribit Bald. in l. precibus. col. 9. C. de impub. & alijs substit. Decius, in c. ex parte. 2. de appellatio. Aymon. consilio. 190. num. 8. incip. quod in præsentia: de quo, vide Curtiū senior. consil. 46. col. 2. Bartol. in l. credendum. in fine. ff. qui petant tutor. Baldus in l. si quis sub conditione. ff. de testamen. tutel. Ioannes Garron. in Rubric. C. de secund. nupt. numero. 100.
- 54 ¶ Et filius non est alendus apud matrem, quæ secundo nubit, quoniam debet ali apud personam de qua non sit suspicio. l. 1. & 2. C. ubi pupil. æduca. debe. lex autem diffidit de matre, quæ secundo nubit. l. lex quæ tutores. C. de admi. tuto. scribit nominatim Franciscus Marcus, in decisio. Delphinali nova. 131. Guido decis. 529.
- 55 ¶ Neque solum in his prædura est cōditio

matris tutricis, verum etiā gravatur, quoniam secundus maritus tenetur de periculo tutelæ, si ipsa reliqua filio non reddiderit, vel aliquid malè gesserit, Regia. l. 5. tit. 16. par. 6. l. si mater. C. in quibus causis pignus taci. contraha. l. 2. C. quando mulier tutel. officio. fung. potest. l. 26. titulo. 13. part. 5. Negusantius de pignor. 2. part. membr. 4. num. 19. cum duobus sequentibus, folio. 25. Bal. in d. l. si mater. declarat Bologninus, ibi in primis interpretationibus, Boerius in consuetudinibus Bituricensis, titulo de iure persona. §. finali. col. 2. & in decisione Burdegalensi. 200. numero. 2.

56 ¶ Deinde, si ante redditam rationem, & petiit tutelam, secundo nubit post annum lustrus perdit lucra prioris viri, & non potest dare in dotem ultra tertiam: de quo tamen vide Ioan. Garron. in l. 1. in 3. notabili, & in Authen. eisdem poenis, in verbo parit. versiculo subijcit, & in l. hac editali. col. 4. & ibi Bertrandum in repetitione. num. 18. C. de secund. nupt. Boer. decis. 201. num. 2.

57 ¶ Cum ergo mater tantum superet patrem labore, tot que casibus sit obnoxia, tot casibus implicata, videtur decimam ei dandam, licet patri non detur.

¶ Confirmatur hæc opinio: nam licet pietatis, maternæ videatur alere filium, videmus, quod mater repetit alimenta data filio, si protestatur, vel est tutrix. l. Nessenius. ff. de negot. gest. Doctores in l. 1. C. eo. tituli: scribit Novell. de dote. 6. part. privil. 3. Doctores per textum ibi in l. Nessenius. ff. de negot. gest. & in l. alimenta. C. eo. titulo. Berolius. quæst. 11. col. 2. Socin. consilio. 5. col. fin. lib. 4. quod intellige, ut ibi per eos. Cum ergo alimenta, rem confer vandæ vitæ filij necessariam repetat, licet vitæ filij habeat charissimam, videtur, quod multo magis petere possit decimam, quod multominus absurdum videtur, quam petere alimenta.

58 ¶ Postremò facit, quod mater tutrix in dubio non videtur expendere de suis. l. Nessenius. ff. de negot. gest. & ibi omnes Doctores, gloss. l. fin. verbo *intelligi*. C. de dotis promiss. Novellus de dote. 6. part. privilegio. 6. Lupus in Rubrica de donationibus. §. 66. numero. 14. Bosqueus de nuptijs, lib. 5. num. 34. Antonius Gomezius in l. 51. Tauri, num. 23. Berolius quæst. 11. cum alijs citatis supra nu. 5. qui promiscuè in patre,

- in patre, & in matre negotiorum gestoribus, vel tutoribus loquuntur.
- 59 ¶ Hæc sunt quæ istam partem videntur asserere, & profectò res est dubia, ideò, quæ verisimiliora, & minus dubia sunt distinguendo referam. Distingue ergo. Aut mater tutrix actorem habebat cui solvebat pecuniam, ut rem filij curaret, & debita exigeret quæ femineum genus infirmum, & imbecillum est, & profectò æquissimum videtur matri decimam dari, præsertim si ampla non sit, & præsertim si protestata est tacite, vel expressè se velle auferre decimam. Licet enim quando est tutrix non requiratur protestatio, quia lex præsumit velle repetere: ut in l. Nessenius, tamen protestatio hoc casu utilis est, quia l. Nessenius, non habet locum quando expensa est modica, vel in personam filij, ut dixi supra, nu. 13.
- ¶ Hæc autem opinio, scilicet, ut auferat decimam hoc casu probanda videtur, quoniam tutores masculi tutelam gerere per se possunt, nimirum virili robore instructi, femina vero nisi per actorem difficillimè potest administrare. Et quando dat pecuniam actori, iam cum petit decimam, non tamen petit præmium administrationis quam refusionem damni accepti ex pecunia expensa, in administratione. Quod ei negandum non videtur, ut per totum. ff. de contra. & utili actio tutel. l. si quis à liberis. §. 1. in fin. ff. de libe. agnosc. ubi repetit expensa in alimentis. Et licet alij tutores huiusmodi expensas factas in actore petere non possent, quia ex necessitate illa agere tenentur, & est expensa intrinseca, ut dico cap. 21. col. fin. quæ suis expensis obire tenentur, ut in l. suo victu. ff. de oper. liber. notant Bart. Cinus, & Alexand. l. 1. C. de nego. gest. præsertim cū eis apud nos detur decima: tamen in matre saltem dicemus hac ratione ei dandam decimam quod impossibile est, ut absque sumptu pecuniario administret tutelam quæ in viro secus est: & cū mater non repetat expensas factas in actore, certe equum est, ut deducat decimam.
- 60 ¶ Comprobantur hæc, quoniam nihil magis pius, magisque conforme menti matris videtur esse posse, quam alere filium, at tamen si expendat in eius alimenta potest repetere, & censetur habere animum repetendi, si est tutrix, ut in l. Nessenius. ff. de nego. gest. & dixi supra, nu. 57. ergo idem dicendum cum expendit in curando rem filij, quod non ita videtur gratum, & expectatum matri, atque cum alere nimirum absque

alimentis filius peribit quod supra omnes humanas calamitates matri lugubre, & acerbum est.

61 ¶ Rursus comprobatur hæc opinio, quoniam nisi mater posset hoc casu petere decimam, oriretur inæqualitas inter filios, nimirum pupillus plus haberet, æqualitas autem inter filios habenda est, ut dixi in tractatu de non melioradis filiabus cap. 2. nu. 36. & opinio quæ adducit filios ad æqualitatem amplectenda est, ut ibi dixi. At nisi matri decimam certe ex generali dispositione Iuris Civilis non consequetur expensas intrinsecas, eas scilicet quas ex natura officij facere tenetur, ut per Alexan. l. 1. C. de negotijs gest. col. 2. nimirum tutor, & tutrix tenentur exigere debita, tenentur administrare, hoc autem non est expensa, ut supra dixi nu. 9. Licet enim opera dici possit expensa, & mereatur præmium, ut dixi cap. 2. num. 14. tamen cum opera lege cogente, & ex necessitate præstatur, suscepto officio, non potest eius ratione peti præmium, ut in l. suo victu. ff. de oper. liber. & docui latè supra cap. 1. nu. 16. & ideò licet mater constituat actorem ad administrandam tutelam filij, certe si res esset quam ipsa per se obire non posset, puta si mitteret actorem vel negotionem gestorem, qui trabes, ligna, calcemque emat, ad reficiendum domum filij, certè, etiam de Iure Civili reputabit has expensas, quia eas per se obire non potest, ut per totum. ff. de contraria, & utili actione tutelæ. At si actor constitutus est, ut otiosè quietus, domi sedens pecuniam ab offerente creditore accipiat, vinum, & triticum pupilli vendat, certè hæc per se obire femina nobilis potest, neque de Iure Civili ea consequetur ex re pupilli quoniam annexa sunt ipsi tutelæ officio, quod gerit, & suis expensis ea obire tenetur. Itaque quotiens mater pecuniam expendit in administratione (non loquor de expensis factis in colendo rem, sed de expensis factis in constituendo actorem vel gestorem) certè etiam sitales expensæ non sint de Iure Civili repetibiles, præstant maximum æquitatis argumentum, matri petenti decimam, ne oriatur inæqualitas inter filios ex eo quod ipsa solvit actori. Ex hoc infero quod si actor præmium non abstulit, vel paterno affectu administravit, quæ mater non tantum iuris habebit adversus filium, ut ex infra dicendis apparebit.

¶ Si tamen mater nihil expendebat in administratione, sed tamè mortuo filio petere decimam

decimam non à filio, sed à substituto filij defuncti, & profecto ei dabo decimam iam enim non carpit rem filij, & melius est, ut ipsa habeat saltem particulam hæreditatis filij, quam quòd habeat eam substitutus extraneus. Si tamen non mater sed hæredes eius peterent à filio decimam, & profecto eis concedenda videtur iam enim cessat absurdum quòd mater deorat rem filij.

62 ¶ Si tamen mater ipsa nullis factis intrinsicis expensis (intrinsicis voco, quæ fiunt in ipso actu gerendi) petat à filio decimam, & hic casus est magis dubius. *Æ* quidem si filius erat pauper, ita quòd fructus essent necessarij ad eius alimenta matri nullam decimam, dabo: nam tenetur de suo alere filium egenum. l. si quis à liberis. §. penult. ff. de liber. agnosc. neque repetit hoc casu expensas gloss. l. Nessenius, & ibi Barto. & Alber. ff. de nego. gest. col. 2. Alexand. l. 1. num. 2. & ibi Ias. ff. solu. matrimon. Bald. & Salicet. in. l. neq. mater. C. de iure doti. Bart. Alber. & Bald. in Authent. res quæ. C. commu. delega. Novel. de dote. 6. parte privilegio. 6. Ias. §. fuerat, num. 115. Insti. de actio. Boeri. decisione. 129. num. 3. & 4. cum alijs à me congestis in tractatu de non meliorandis filiabus. c. 1. 1.

63 ¶ Quod confirmatur quoniam, ut infra docebo. c. 10. quando omnes fructus sunt necessarij ad alimenta pupilli tutor etiã extraneus non aufert decimam: imò ea carere debet.

64 ¶ Si tamen mater petat decimam à filio divite, nullis factis intrinsicis expensis, & videtur quòd nõ debeat auferre decimam: ex ratione reddita per Iurisconsultum in l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excusa. tuto. ubi pater caret privilegio in evitando onere utili filio: tenetur enim illud suscipere non obstante omni privilegio, oponere enim privilegium ad effugiendum onus filio utile, dicit Iurisconsultus quod est adversus naturales stimulos, mater autem non minus diligit filium quam pater neq; minus acer est in ea naturalis stimulus, iuxta illud Esaiæ cap. 49. *Nunquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui?*

¶ Deinde urget quòd administrare tutelam non est expensa: præfertim quòd loquimur quando mater nullas faciebat expensas intrinsicas, tantum administrabat, & cum mater nullas fecit expensas videtur tractare de lucro, non autem de faciundo

damno sicut quando repetit alimenta quæ pecunia constant, tunc enim non est iniquum, ut repetat alimenta quæ pecunia constiterunt, hic autem nullam pecuniam expendit, quare æquissimum videtur, ut mater hoc det stimulo naturali, ut gratis administret, cum Iurisconsultus eius ratione imponat patri onus quanto magis dicet, ut abstineat à lucro.

65 ¶ Deinde urget quòd etiam si administratio dici posset expensa: mater non repetit expensas factas in personam filij, sed fateor responderi posse, illud verum quãdo facit lege cogente, sed tamen mater non cogitur tutelam suscipere.

¶ Rursus urget quòd mater non repetit modicas impensas, ut notant omnes in l. 1. & in l. alimenta. C. de nego. gest. Administrare autem tutelam, neque minima, neque magna expensa est. Præterea ita nominatim docet Caslane. in consuetudinib. Burgund. rub. 6. §. 7. num. 1. Sed ille ius Gallicum refert.

66 ¶ Ultimo hæc opinio propugnatricem habet æquitatem potentissimam, in iudicijs patronam: nemo enim nõ iudicabit absurdum matrem carpere rem filij quæ genuit, educavit, & in utero gessit.

67 ¶ Sed ex adverso (quòd matri sit danda decima) urgent omnia supra producta, & quæ mater neque usum fructum, neq; quicquã aliud habet in rebus filij ullo tempore. Et quòd non cogitur eius tutelam suscipere, ideò tutior opinio videtur, quòd matri sit danda decima si filius sit dives. Hæc nova sunt, & à nullo hætenus tractata: ideò si quid minus placet ignoscet lector cãdidus, satis est foelicioria ingenia excitasse. At vide Socin. cõf. 180. nu. 4. lib. 2. ubi docet, an matri tutrici sint danda alimenta. Sed videtur loqui de alimentis, quæ dari solent propter retardatam solutionem dotis: quã ibi filij retinebant propter reliqua administrationis.

68 ¶ Et an mater nubens consentientibus filijs amittat tutelam: vide Boerium, decisione. 185. num. 2. An autem maritus relinquens uxorem dominam, & administratricem, videatur ei relinquere tutelam filiorum vide Fabr. in Authent. matri, & avia Bald. conf. 429. lib. 4. Specul. tit. qui filij sint legitimi, vers. quid si aliquis Boerius decisione. 124. col. 2. C. in l. 1. C. si secund. nupse. mulier. A retin. conf. 66. col. 2.

¶ Quid autem si dixit relinquo filios sub pot-

estate matris, an videatur eam tutricem constituere, vide Bald. in cap. ex parte, in fin. de appellatio. & ibi præposit. in. 3. notabili. Francum, & Decium ibi, Boerium d. decis. 124. nu. 6. Quid autem, si dixit relinquo filios, in manibus matris, an censeatur tutrix testamentaria, vide Boer. ubi supra. Ias. in l. manumissiones. col. 1. per illum textum. ff. de iusti. & iur. Socin. in. l. qui duos. in. 2. notabili. ff. de rebus dubijs.

70 ¶ Rursus adeò proprium est matrem tueri filium, ut etiam si mulier ex statuto prohibeatur facere contractum absque certa solemnitate, non prohibetur assumere tutelam filij, de qua re, quia contraria videtur opinio verior, & receptior, vide Rapha. Com. & Iacobum Puteum in. l. apud Iulianum. §. 1. ff. quibus ex causis. in possess. eatur. Tiraq. post leges connubiales. gloss. §. num. 176. Alciat. in tractatu præsumptio. regula prima, præsumptione. §. 2. nu. 6. Baldum Bartholinum cognomẽto Novellum in Rubrica. ff. de verb. oblig. col. penult. & ibi Galiaulã, col. 29. vers. item per hoc videtur.

71 ¶ Et an tutor datus à patre præferatur etiam in bonis maternis dato à matre, vide Roma. conf. 189.

72 ¶ Et an mater excludatur à tutela, per avum. vide Corne. conf. 129. lib. 1. Bart. l. si quis sub conditione. col. 4. ff. de testament. tutela. ubi dicit, quòd mater præfertur tutoribus legitimis, & dativis, & etiam avo paterno, de qua re, vide Boerium in consuetudinibus Bituricen. titulo de iure personarum. §. 6. col. 4. Alexan. consilio. 215. libro. 1.

¶ Item mater potest esse tutrix filiorum, non solum mortuo marito, sed etiam eo vivo, si maritus per captivitatem desinat habere filios in potestate, ut in l. fin. C. de sentent. passis, ita Bartol. in d. l. si quis sub conditione. in fine. Bald. in. §. nos autem. Institutis. de Attilia. tutor. Boerius ubi supra.

73 ¶ Et mater, non solum est tutrix filij pupilli, sed etiam curatrix bonorum filij absentis, ut per Bal. conf. 9. lib. 2.

74 ¶ Item matre ad secunda vota transeunte, an ad paternam aviam, an verò ad maternam tutela pertineat, vide Baldus consil. 260. lib. 4.

75 ¶ Et an pater possit privare uxorem tutelam filij, vide Bald. consil. 408. lib. 2. text. in d. Authent. matri & avia. Seguram in rep.

l. cohæredi. §. cum filia, fol. 37. suorum operum. Et an sit tutrix, etiam si non fervet conditionem apposita à marito, ut nõ administret absq; consensu fratrum pupilli, vide Bald. consilio. 229. lib. 4. Et an mater non petens tutorem amittat successionem si maritus id permisit, vide Bald. consil. 392. libro. 4. Et an mater teneatur petere, ut tutores dati filio administret, vide Bald. consilio. 403. libro. 4. & quæ dixi capit. 2. numer. 47.

76 ¶ Et an mater præferatur tutoribus testamentarijs, vide Bar. in d. l. si quis sub conditione, Bald. d. consil. 403. lib. 4. Boeri. in consuetudin. Bituricen. §. 6. col. 4. Albe. in l. matri. C. quando mulier tutel. offic. fung. post. Et si non idoneos tutores petijt filijs, non censetur dolo, sed bona fide fecisse, auctore Bald. in l. precibus. C. de impub. & alijs, Tiraquel. in l. si unquam. in princ. legis. nu. 9. C. de revo. donatio.

77 ¶ Et an datus à matre administret patre invito, vide Affliet. in constitutio. Siciliæ, titulo de iure Balij, num. 10. Et debet petere curatorem, etiam ventri, aliàs amittit successionem, ut per Odofre. in tractatu de curatore bonis dando, nu. 9. Et an à matre petitus alijs omnibus præferatur, vide quæ dixi supra, & adde Boerium. q. 66. num. 6. Et quòd mater inops initio tutelæ, & postea dives non præsumatur dilata de bonis filij, vide Gozadinum consil. 94. num. 14. Cremen. inter consilia Alexand. conf. 64. nume. 14. lib. 4. Et quòd mater luxuriosæ vivens, amittat tutelam vid. l. fin. C. quantum. tut. offic. fung. post. Bald. in Authent. sacrametũ. C. eodem titulo, Specul. titulo de actore versicul. item excipitur, Lup. in Rub. de donat. §. 67. nu. 16.

78 ¶ Non est omittendum, quòd non est verũ matrem capi posse ratione tutelæ. Licet enim id asserant viri tantæ eruditionis citati, num. 46. tamen ius & æquitas adversantur. Mater enim etiam ratione tutelæ, non potest conveniri, ultra quam facere possit, non obstante generali legum renuntiatione, ut in l. sunt qui. ff. de reg. iur. notat Bart. l. si quis sub conditione, num. 20. ff. de testam. tutel. Antonius Gomezius in l. 14. Tauri, num. 11. quòd si non potest conveniri in plus quam facere possit, certè capi non potest, ut per Alexand. l. Centurio. nu. 25. ff. de vulga. & pupilla. gloss. in l. liber captus, & ibi Bald. in fine. C. de capt. Baldus. l. 1. col. fi. C. qui bonis ceder. poss. Arcuin.

Aretin. in l. maritum. §. elegantèr col. 2. ff. solu. matrim. Neq; obstat renuntiatio omnis iuris, & favoris, facta in assumptione tutelæ: quoniam cum lex cõcedat matri beneficium, ne conveniatur ultra quã facere possit: & concedat illud propter reverentiã quam ei filius debet iuxta domini præceptũ, *Honora patrem tuum, & matrem tuã*, certè beneficium cõcessum propter debitam reverentiam non tollitur renuntiatione: ut in l. alia. §. elegantèr. ff. solu. matrim. & ita quod mater capi non possit, docet Barba. in cap. lator. num. 4. de pignoribus, per textum in c. 2. de iuramen. cau. nuz. lib. 6. Per. possi. Alexan. in cap. ex parte enim, nu. 1. de appellatio. citat Alber. in l. ubi adhuc. C. de iure doti. Hippoli. practica criminali. §. attingam. nu. 65. Ioan. Baptista Sanseverinus in tractatu de debitore suspecto & fugitivo. q. 5. nu. 26. Petrus Plaça, qui apud Salmanticensis Pontificij iuris professor fuit, in suo epitome delictorũ, lib. 1. cap. 32. nu. 12. Andreas à Pomate in additione ad Bart. in Authent. matri, & avia, Gomezus in cap. 2. nu. 22. de iudi. lib. 6. Ioan. de Monte Sperelo. in l. pleriq; ff. de in ius vocan. & ibi Socin. nu. 40. Covarr. variarum resolu. lib. 2. c. 1. num. 3. & probatur in cap. 2. §. fin. de iudi. lib. 6. ibi, *Etiã in hoc voluntas accederet carandem*. Et facit l. patronus. ff. de re iudi. & hanc partem probat Covarru. in repet. c. quamvis pactum in 2. part. in princ. num. 7. & doctissimus Ferdinandus Vasquezus, in tractatu de successio. creat. o. lib. 3. §. 22. limitatione. 18. num. 82. Neque enim ius reverentiale potest pacto remitti. l. alia. §. elegantèr. ff. solu. matrim. ubi Alexan. col. 1. Cin. in l. nec honorem. C. de Episcop. & cleri.

79 Et an pater sicut est legitimus tutor sit etiam legitimus curator filij, vide Barto. l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excusa. tuto. & in l. sed & milites. §. iam autem. ff. de excusa. tuto.

80 Et quod detur curator filio propter malos mores patris: vide Bart. l. fin. num. 2. C. de senten. passis. & quod pater etiam debitor filij, possit esse eius tutor, vide Bart. in Authent. ut sine prohibitione matris, num. 5. Alber. in Authen. minoris debitor. C. quãdo mulier tutel. offic. o. fungi. possit.

81 Et an habenti patrẽ possit dari curator? vide Bart. l. fin. §. fin. autẽ. C. de bonis quæ libe. Iacobin. in l. 1. in. 1. lectura. nu. 17. & 18. ff. de iurisdic. omn. iudic.

82 Et patre, ad secunda vota trãscunte apud quem debeat pupillus alij, vide Curtium iuniorem consi. 94. num. 2. lib. 2.

83 Et an pater præferatur matri, petenti ad ministracionem vide. l. 2. & l. fin. C. quan. mulie. tut. offi. fun. poss. glof. Fab. Cin. Bar. Bald. & Salic. in Authent. matri, & avia, eo. tit. etiam si pater consentiret matri, ut haberet ministracionem. l. qui aliena. §. quanquam, & ibi Bald. & Bolognin. in secundis interpret. ff. de negot. gest. Nam revera pater præfertur, nisi sit naturalis, quia tunc mater præfertur, auctore Bart. in d. Authent. matri. Bald. in d. l. si quis sub conditione, col. 4. vers. quid si pater est. ff. testa. tutel. Bald. §. nos autem col. 4. Insti. de Atilia. tuto. & consi. 194. col. 1. lib. 3. & in l. si. & in Authent. ad hæc. C. quando mulie. tut. offi. fun. pot. Boer. in consuetud. Bituricen. titu. de iure persona. §. 6. col. 4. vers. hæc consuetudo. Quid autem in patre spurrij, vide Areti. l. cum in eo. nu. 4. ff. de pact. Bart. & DD. in d. Authent. matri, & avia. Et quod pater possit esse legitimus administrator, & simul curator, vide casum, per Parisium consi. 109. nu. 7. & 8. lib. 3. Hæc loca indicare breviter visum est, quoniam eorum tractatus est quotidianus.

84 Sed illud notandũ, quod si pater iussit filios suos educari, seu alij, penes matrem, certè matri censentur tacitè relicta alimenta, iuxta notata per Bald. in l. si mulieri. ff. de usufruct. accrescen. & in l. fin. C. de xdict. D. Adria. tollen. ubi scribit, quod si pater relinquit uxori habitationem cũ filijs, quod tacitè videtur ei legare alimenta, & utrumque sequitur Cremen. singulari. 66. incipiente testator iussit: quod potius ex vulgato usu loquendi, quam ex verborum vi, significari videtur. Et qua pœna puniatur mater, quæ non servat solemnia, vel se ingerit absque decreto iudicis, vide Curti. senior, cõf. 66. col. 17. & dico infra cap. 12. num. 16. versic. præterea longe.

S V M M A.

- 1 **D**ecima, an danda tutori cui relinquitur legatum, in testamento.
- 2 Fratri tutori, an danda decima.
- 3 Fratris opera, an censeatur gratuita.
- 4 Lex dans tutori fructus, est restringenda.
- 5 Fratri tutori danda decima, & nu. 6.
- 7 Fratris opera nunquam censeatur gratuita.
- Idem in opera filij fratris. num. 8.
- 9 Frater, nunquam videtur expendere animo donandi.

Donat

- 10 Donatio non præsumitur ex sola sanguinis coniunctione, nisi alia concurrant.
- 11 Frater nunquam præsumitur velle donare, præsertim si est tutor, vel curator fratris.
- 12 Frater tutor tenetur reddere rationem, & facere inventarium.
- 13 Patruus tutor aufert decimam.
- 15 Frater, est legitimus tutor fratris, & ubi primum habet a tatem ad gerendam tutelã fratris, desinit esse tutor, ille qui à iudice datus est tutor fratri.
- 16 Soror, an prævetur cõmodo substitutionis, si fratri tutorem non petijt.
- 17 Legatum relictum tutori, an sit habendam, à tutore loco decime, & nu. 35.
Legatũ relictũ non minuit portionẽ debitã legatario, quãdo nõ debet ipse testator, sed eius hæres.
- 18 Legatum non compensandum cum lucro debito, si debetur ratione oneris.
- 21 Legatum tutori relictum censeatur relictum, in præmium ministracionis.
- 22 Tutor non administrans, amittit legatum sibi relictum, & an amittat substitutionem fideicommissariam. nu. 23.
- 24 Tutor, cui relinquitur legatum, cavere debet, se illud redditurum, si non ministraverit.
- 25 Legatum semper compensandum cum debito, si ea fuit mens testatoris.
- 26 Expensæ an solvendæ administratori, si ei datur salarium. remissivè.
- 27 Legatum relictum executori, videtur relictum ratione laboris.
- 28 Legatum ab uxore marito qui lucrari debet quartã partem dotis, computatur in quartam.
- 29 Legatum, à patre filio, computatur in legitimam.
- 30 Legata relictã hæredi, imputantur in falcidiam.
- 31 Legatũ relictũ executori, computatur in decimam.
- 32 Legatum filio, vel servo tutoris, an computandum in decimam.
- 33 Legatum computatur in decimam, pro inter usurio medijs temporis, licet alij sit restituendum.
- 36 Legans filio, eidemq; tutori, non videtur legare, ratione ministracionis: tamen si filius recuset tutelam amittet legatum, & nu. 37.
- 38 Legatum non videtur relictum pro ministracione tutelæ, quando legatarius, non datur tutor à testatore, sed à iudice, & quid si non datus à iudice oportuit, ab eo confirmari, & nu. 40.
- 39 Legatũ nunquã succedit in locũ debiti quando deficit voluntas testatoris vera, vel præsumpta.
- 41 Quid si legatum est minus decima an tutor contentus esse debeat?
Distingue usque ad nu. 46.
- 47 Decimam, neq; testator, neque alius potest auferrẽ à tutore.
- 49 Tutor non potest gravari in decima.

50 Spurius consequitur plus quã quintã, si pater illud nominet tutorem fratris, nã consequetur decimã.

51 Tutor repudians legatum relictum sibi à testatore, qui illum nominavit tutorem, an possit consequi decimam, usq; ad nu. 53.
Servus quem relinquo tutorem filio, potest deducere decimam.

An sit danda decima tutori cui relinquitur legatum in testamento, & an fratri tutori sit danda decima. Cap. V.

Sæpe venit in quæstionem, an sit danda decima tutori cui legatum relinquitur in testamento. Et an frater, tutor fratris videatur fraterna pietatẽ administrasse. Quoniam vero primũ quæsitum longiorem tractatum ex postula: de fratre prius dicamus.

2 Et quod fratri non sit danda decima, contendere quis potest ex traditione Bald. in cap. 1. circa medium, versic. & hæc est nobilis. titulo de beneficio fratru: ubi scribit, quod opera inter fratres præsumitur gratuita, & fraterna charitate impensa, citat. l. ex duobus. ff. de negot. gest.

3 Præterea cum hæc lex sit correctoria restringi debet, ut quãm fieri possit minus ledatur communitate. l. una. cum vulgaribus. C. de prævil. dot.

4 Et quod lex dans tutori fructus, sit restringenda, notat Butricar. in Authent. minoris debitor. C. quando mul. tutel. offic. fung. poss. Cassan. in consuetudin. Burgũ. rub. 6. §. 4. verb. & fait la dicte femme. Et dixi supra cap. 1. num. 36.

5 Sed verius est fratri decimam dandã. Ita enim probatur ex verbis huius legis, ibi: *Los parientes mas propinquos reciban a ellos, y a todos sus bienes (& post inquit) Y quien quier q los tuviere tome para si el diezmo de los frutos.* Nota tutelam dandam propinquoibus; mortuo autem, utroq; parẽte, nullus proximior fratre. Rursus nota illa verba: *Quien quier q los tuviere*, hoc est si ve sit extraneus, si ve proximior consanguineus.

6 Rursus hæc opinio expressius definitur, in volumine Goth. carum legũ. quod vulgo appellamus *Eurojuzgo*, in l. incipiente, si el padre, Cuius verba hæc sunt: *El hermano deve aver los otros sus hermanos, e las sus cosas en guarda: e mandamos, que tome el diezmo de los frutos*

fructos en que biva. Quanvis autem hæc constitutio non habeat vim legis, potest citari ad declarationem legum, quæ in usu sunt, præsertim si cum eis consentiant, vel ex eis sint derivata. Et quod frater deducat decimam, significat Segura in repet. l. cohæredi. §. cū filia. fallē. 9. ff. de vulga. licet nihil alleget. Præterea hæc opinio probatur in. §. 1. Instit. per quas perso. nobis acquiri. ibi, Ne quod eis suis laboribus accesserit, in alium proveniens luctuosum ei procedat: & in. l. cū oportet. C. de bonis quæ liber. ibi, Filij non lugebunt quæ ex suis laboribus sibi possessa sunt, ad alios transferenda aspicientes.

7 Deinde probatur quoniam opera inter fratres, nunquam censetur gratuita: ut late scribit Alex. consi. 133. col. 2. versic. & idē nu. 1. lib. 2. & consi. 99. incip. habita super narratis, col. 2. num. 5. versic. tamen l. b. 2. ubi dicit opinionem adversus Bald. in. c. 1. de beneficio fratrum esse magis communem Iaso. in. l. illud col. pen. propē finem, & in. l. ut nemini, col. pen. & fin. C. de colla.

8 Quinimo non solum opera fratris verū opera filij fratris viventis, cum alio fratre, in communi, est pēstanda: ut tradit Angel. in. l. ex duobus. C. de negot. gest. Bald. l. 1. q. 9. C. pro socio. Bart. consi. 186. Bald. in additio. ad tractatum Bart. de duobus fratribus Alexand. consi. 99. nu. 3. lib. 2. Bald. in. l. si patruus, quæst. penult. C. commun. utriusq; iudic. Angel. consi. 110. incip. Vanutius. Alexan. consi. 77. num. 2. lib. 5. Butrius consi. 7. Corne. consi. 152. in fin. & consi. 196. col. 1. lib. 3. & consi. 58. lit. F. & consi. 299. lib. 4. Ias. consi. 5. lib. 1. Alexan. consi. 123. num. 1. lib. 2.

9 His accedit, quod frater, nunquā videtur expendere animo donandi, sed animo repetendi, nisi contra probetur. glos. in. l. si paterno, & ibi Paul. C. de nego. gest. Alexand. per textum ibi, in. l. si negotium. C. de negot. gest. Raph. Comen. consi. 87. Decius consi. 21. nu. 7. textus in. l. si pro fratre. ff. de negot. gest. Bart. Bald. & Salic. in. d. l. si negotium. Alex. in. l. si filius. C. eo. tit.

10 His consonat quod sola sanguinis coniunctio, non sufficit, ut præsumatur donatio, ut late docent Bart. Alexand. & Ias. in. l. quæ dotis. ff. solut. matrim.

11 Hoc est præsertim verum, quando frater est tutor, vel curator fratris, vel sororis, tunc enim non animo donandi, sed administratorio nomine, videtur expendisse, ut tradit Bald. in. l. si. num. 12. C. de dot. pro-

mis. Soci. consi. 121. num. 14. lib. 1. Raph. Comen. consi. 87. col. 2. Bosqueus de nupt. lib. 5. num. 34. argumento d. Nessenius. ff. de negot. gest. & dixi cap. præcedenti. nu. 13. & in tractatu de non meliorandis filiabus cap. 12. num. 15.

His aptari, & adiungi possunt, quæ capite præcedenti num. 38. dixi in favore matris tutricis, cum enim mater auferat decimam, multo magis auferet frater.

12 Postremo facit, quod frater tutor, tenetur reddere rationem, & facere inventarium, ad similitudinem cæterorum tuorum, ut scribit Decius consi. 178. col. 2. quod est verisimum cum idem sit dispositum, in specie magis dubia (scilicet) in patre, & matre, ut dixi cap. 2. num. 155. Quinimo etiam si sit nudus administrator tenetur frater reddere rationem, fratribus: ut dixi cap. 2. num. 153. sed ratio quæ exigitur à fratre, nõ debet esse rigida Abb. consi. 12. lib. 6.

13 Præterea in patruo, quod auferat decimam, scribit nominatim Segura in repetitione. l. cohæredi. §. cum filia. fallentia 9. ff. de vulg. & pupil.

14 Non obstant adducta ex adverso, quoniã doctrin. Bald. cap. 1. de beneficio fratrum reprobat communiter, ut ex superioriibus, num. 7. patet.

15 Illud auctuarij vice addendum, quod frater, ad eum est legitimus tutor fratrum, ut si duo fratres habeant tutorem, & alter fiat legitimæ ætatis, tutela dativa finitur, si ipse vult assumere tutelam fratris: ita probatur in. l. si tutor. 2. §. si duobus. ff. de tutel. & ratio distrah. quem ibi dicunt singularem Nicolaus Neapolitanus, Bald. & Bologn. in primis interpretationibus, & probatur ex textu iuncta glos. in. l. 4. C. de testament. tutel. & ibi notant Faber. Bald. & Salicet. glos. l. fin. C. eo. tit. Petrus Iacob. titulo de actione tutelæ directæ. Specul. titulo de tutore. §. si vero vers. sed pone, & §. nunc dicendum versiculo, & scias cum sequenti. Et an soror privetur commodo substitutionis, si fratri tutorem non petijt, intra annum vide Bald. consi. 295. lib. 3.

16 Nunc tractemus de altera questionis parte: an scilicet decima danda sit tutori, cui relictum est legatum in testamento: est enim hic casus quotidianus, & videtur in iure definitus: videtur huic decimam dandam ex. l. una. §. sciendum. C. de rei uxorio. ubi relinquens uxori legatum, non videtur relinquere pro dote quæ ei debet, & ideo

& ideo legatum, & dotē petere potest. Legatum enim relictum à testatore non minuit portionem debitam legatario: ut notant DD. in. d. §. sciendum, & in cap. officij. de testamen. Paul. in. l. creditorem. ff. de legat. 2.

17 His suffragatur, quod etiam si aliquando legatum minuat portionē debitam legatario, ut notatur in. l. si cum dotem. §. si pater. ff. solu. matrim. & in. l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de leg. 1. hoc non admittitur quando non testator, sed eius hæres erat debitor legatarij, tunc enim legatum nunquam videtur relictum, in compensationem debita docet Abb. Imola, & Antoni. in cap. officij. de testam. Ias. in Authen. præterea nu. 20. C. unde vir, & uxor. ubi Salic. propē finem. Rodericus in repetitione. l. 1. Titulo de las arras. §. sed pone quæstionem valde quotidianam. col. pen. versic. non recedas à communi opinione. Tiraquel. in tractatu de primogenijs. q. 75. nu. 3. Afflic. decisione Neapolit. 138. ubi scribit, quod cum iure Neapolitano, primogenitus teneatur dare fratri vitam, & militiam, nõ sufficit, ut sit liber ab hac obligatione, quod pater relinquat secundo genito castrum, ex quo se possit alere, nihilominus enim primogenitus tenetur dare secundo genito vitam, & militiam: quoniam cum pater non deberet ei vitam, & militiam, sed eius primogenitus, certè non potest videri reliquisse legatum animo compensandi, cum non deberet ipse sed primogenitus eius. Eam em opinionem asserit idem Afflic. in constitutio. Scilicet incipiente, comitibus. col. 6. q. 14. Alexan. in. l. si cum dotem. §. si pater, nu. 4. ff. solu. matrim. Ergo cum testator decimam non debeat, sed eius filius pupillus; certè nõ potest videri relinquere tutori legatum animo compensandi, cum decima, cum ipse non debeat eam, quinimo neq; eius filius debet, tempore quo pater legat, cum nondum sit tutor. §. 1. Institut. de tutel. Imò neque eo mortuo quousq; tutor solemnia impleverit, & administraverit, cum non impletis solemnibus non possit administrare, ut dixi cap. 2. num. 57. cum sequen. & num. 64.

18 Postremo hæc opinio comprobatur, ex Barba. in cap. officij de testam. ubi de sensu eius capitis differit à col. 27. vsque ad col. 48. & scribit, quod cum lucrum debetur ratione oneris, legatum non compensatur, cum lucro debito; neque eius vice succe-

dit; putà statutum extat, ut maritus uxore mortua lucretur quartam partem dotis, finge uxorem relinquere marito legatum, an illud compensandum cum quarta? certè non, quoniam quarta datur marito ratione oneris matrimonij; idem docet Bald. in Authen. præterea. C. unde vir, & uxor. Bald. & Rapha. in. l. si donaturus. §. 1. ff. de condit. ob causam, Bald. in. l. Titia. §. qui invita. ff. de legat. 2. & in. l. si uxor. C. de bon. autori. iudi. possid. Alexand. in. l. si cum dotem. §. si pater. ff. soluto matrim. & in. l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de leg. 1. & ibi Iaso. idem in Authen. præterea. C. unde vir, & uxor. Cum ergo tutori præstetur decima ratione laboris, ut dixi cap. 2. num. 1. videtur legatum ipsi relictum non succedere loco decimæ.

19 Deinde cum hic locus (scilicet) an legatum sit compensandum cum debito, pendeat ex voluntate testatoris, certè non est verisimile illum voluisse, ut legatum quod relinquit tutori, succedat in locum decimæ, quæ nondum debetur eo vivo, & eo mortuo debetur à filio, non à se.

20 Sed his non obstantibus contraria sententia videtur prima fronte verissima: imò legatum à patre pupilli, tutori relictum compensandum est cum decima.

21 Moveor ex textu, qui nominatim in hæc specie loquitur in. l. sed hæc nimium. iuncta lege præcedenti. ff. de excusa. tuto. ubi Iuriconsultus scribit quod legatum relictum tutori, designato in testamento, semper (nisi aliud constet) videretur relictum in præmium administrationis tutelæ, inquit lex. Sed hæc nimium scrupulosa sunt, neque aliter admittenda, nisi evidentè pater expresserit, velle se dare legatum etiam si tutelam non administraverit. Nota legatum semper videri relictum pro administratione tutelæ, nisi pater evidentè aliud dixerit, hoc enim significat illa lex iuncta præcedenti, quæ incipit Nessenius in fine: ubi ita notant Dinus, Iacobus Arena, & Alber. idem in. l. tutor. §. quæ tutoribus. ff. de excusa. tuto. Alexand. consi. 74. num. 1. lib. 7. & probatur melius in. l. tutor. §. quæ tutoribus. ff. de excusa. tuto. ibi, Remunerandæ fidei causa. Idem probatur in. l. amicissimos. ff. de excusa. tuto. ibi. Ad suscipiendum onus tutela, honore legati, eos prosequi. Idem probatur in. l. qui tutelam. ff. de testament. tutel. & in. l. post legatum. §. amittere. ff. de his quibus, ut indign.

22 **Hoc** adeo est verum, ut tutor non administrans, amittat legatum. d. l. post legatū. §. amittere. l. Nessenius. & l. l. amicissimos. ff. de excusat. tuto. Regia. l. 1. 2. titulo. 3. lib. 3. Fori. in fin. l. qui tutelam. ff. de testamen. tutel. l. etiam si partis. ff. de leg. 1. Bartol. & Alexand. in. l. si legatarius. C. de leg. Deci. consil. 179. num. 3. & consil. 192. num. 4. Bartol. singul. 68. Bald. consil. 357. lib. 4. Segura, in repetitio. l. cum patronus. colum. antepenult. & penult. ff. de leg. 2.

23 **Ubi** tractat, an tutor non administrans, amittat substitutionem fideicommissariā, Aufrelius in additione capellæ Tolosanc. 293. ubi si sint duo tutores legatū accre- scit administranti.

24 **Hinc** Bald. in. l. fin. ff. de confir. tuto. scri- bit, quod tutor, cui relinquitur legatum, ca- vere debet, cum illud accipit se illud red- diturum, si tutelam non administraverit.

25 **Quod** si legatum semper videtur relictū tutori ratione administrationis, sequitur, quod decimam habere non debet? quoniā Doctores plenissimè supponunt legatum compensandum cum debito, si ea fuit mēs testatoris. Servanda enim est eius volun- tas, vulgaris textus in Auth. de nuptijs. §. 1. ver sic disponat itaq; collat. 4. quini- mō etiam si volūtas sit tacita, vt in. l. cum pro- ponebatur mihi, & in. l. qui solidum. §. 1. ff. de leg. 2. circa quæ videnda sunt, quæ ad- ducit Mencha. contra Covarru. libr. 1. de successio. creat. §. 2. nume. 8. & quæ decla- rat Decius cons. 9. & Iason. in. l. filiusfa- milias. §. Divi. 3. notab. & in. l. nemo pe- test. 1. notab. de legat. 1. & in. l. filium quē habentem. C. famil. hærciscund. & obiter nota, qd respectu hæredis voluntas testato- ris est lex, tenet Bart. in. l. 1. C. de pactis, & videndus Ripa. d. l. nemo potest, num. 36. quod limita, nisi contrarietur iuris dispo- sitioni, ut per Iaso. d. l. nemo potest. num. 2. & in. d. l. filiusfamilias. §. Divi. num. 12. in 2. lectura. Guid. Papæ. q. 15. Jul. Clar. lib. 3. recep. sent. §. testamentum. q. 61. & ubi de ea constat, non est amplius disputan- dum, an legatum sit compensandum cum debito, ut per Bart. Bald. Salic. Roman. & Alexand. in Authen. præterea. C. unde vir, & vxor. Bar. Imol. Paul. & Alexand. in. l. si cum dotem. §. si pater. ff. sol. matri. & in l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de lega. 1. tex- tus. l. una. §. sciendum. C. de rei uxori. actione.

Hic tutori debetur labor administratio-

nis; lex autem præsumit legatum relin- qui pro labore administrationis, ut supra probavi, neque oportet aliter constare, de mente testatoris, cum præsumptiones le- gum sint liquidissimæ probationes. glo. in l. si tutor petitus. C. de peri. tuto. latè Iason qui alios citat, in. l. Imperator. ff. de leg. 1. & in. l. si fundus. ff. solut. matrimo. Adcō autem, lex præsumit legatum relinqui pro administratione, ut ei itādum prorsus sit, nisi evidentè aliud constet, hæc enim sunt verba legis supracitatæ. Et ex hac sola præsumptione lex tollit legatum tutori, nollenti administrare, ita probatur in. d. l. Nessenius. §. si. cum lege sequenti. ff. de ad- ministra. tuto. & applicatur pupillo Rom. cons. 235. col. 1. Cum ergo testator legatū relinquendo, videatur, velle compēfare la- borem administrationis, manifestum est, quod non debet iterum solvi, nec enim est novum, alium pro alio solvere. l. solvendo. ff. de negot. gestis. præsertim, cum ex lega- to tutori factō, minuatur legitima pupilli, neque verosimile sit, patrem velle grava- re filium duplici præstatione, ut in. l. Titia. §. qui in vita. ff. de leg. 2. Deinde cum tutor legatum acceptat, iam videtur velle illud habere pro administratione, iuxta iuris præsumptionē quam ignorare non debet.

26 **Confirmatur** hæc opinio, ex textu in. l. idemque. §. idem labeo. ff. mandat. ubi in- quit lex, quod expensæ factæ ab admini- stratore, sunt ei solvendæ, & ponit glossa exemplum in tutore, qui repetit expensæ, in rem pupilli. Subdit tamē textus, hoc ve- rum, nisi administratori precium detur, tunc enim, nihilei est solvendum. Cum er- go tutori detur legatum pro administra- tione, certè etiā, si administratio esset ex- pensæ nō posset eius mercedem petere. De intellectu tamen illius glossæ dicam infra cap. 21. vers. sed certè.

Hic congruit, quod executori semper vi- detur relinqui legatum ratione laboris, ut scribit Ang. con. 163. Alex. l. 1. col. 2. nu- 4. ff. de leg. 2.

27 **Hic** magnoperè suffragatur, quod si ex- statuto, marito deferatur quarta pars do- tis, si uxor ei reliquit legatum, non potest petere quartam, quoniam legatū in quar- tæ locum succedit. Hæc est communis sen- tentia, quam tuentur Iacobus Ricardus, Albe. Bart. Salic. & Ias. nu. 21. & Alexan. in Authen. præterea. C. unde vir, & uxor. Alexand. & Imola in. l. si cum dotem. §. si pater.

pater. ff. solut. matrim. Alex. & Ias. & in. l. hu. usinodi. §. cum pater. ff. de leg. 1. Rode- ricus. qui post Alexan. & Ias. allerit hanc opinionem esse receptam. in. l. 1. titulo De las arras. §. pone quæstionem. libr. 3. Fori: ubi plurimā congerit similia à noltris de- finita: ergo iuxta hanc communem sen- tentiam, cum tutori ex hac lege deferatur decima, non habebit illam, si legatum ei sit relictum.

29 **Deinde** probatur, quoniam legatum re- lictum à patre filio, computatur in legiti- mam debitam filio, ut in. l. etiam. §. si de- bita. ff. de bon. libert. notant Bal. Sali. An- gel. & Iason in. l. si quando. §. & genera- litèr. C. de inoffi. testamen. Cum autem in legitimam (non civili tantum, verum etiā naturali iure debitam, ut per Doctores in l. 3. C. de iur. & fact. ignor.) computetur legatum, à patre relictum filio, quanto ma- gis idem dicemus in tutore, ut legatum ei relictum computetur, in decimam, quæ neque Naturali, neque Civili iure, sibi debetur, sed ex decreto huius legis, quæ veluti correctoria est restringenda, ut di- xi cap. 1. col. si. Præsertim instantibus su- pra productis, scilicet, quod legatum, nisi aliud testator expresserit, videtur relictū in præmium administrationis.

30 **Hic** accedit, quod in quartam Falcidiā, quæ optimo iure debetur, iuxta glossam, & communem sententiam, in. l. 1. ff. de cō- dictio. indebi. computantur legata relictā à testatore: ut in. l. in quartam. ff. ad leg. Falcid. quanto magis idem dicendum in decima, quæ adversus iuris dispositionem datur.

31 **Postremò,** hæc opinio probatur, quoniā licet iure Regio executori detur decima, ut dixi. c. 19. id non procedit, si executori relinquatur legatum, ut significatur in. l. 30. tit. si. De las penas. lib. 8. Ordinat.

32 **Hic** rationibus, verissimum videtur, tu- tori non dandam decimam, pro quantita- te sibi legata à testatore: quod amplia, etiā si legatum relinquatur filio, vel servo tu- toris, nam id videtur relictum tutori, ita nominatim probatur in. l. qui tutelam. ff. de testam. tutor. facit. l. maritum. ff. ad leg. Falcid. ubi Doctores notant, quod id quod relinquatur filio hæredi, contemplatione ipsius hæredis, computatur in quartam Falcidiam, quam ex iuris dispositione hæ- res habere debet.

33 **Illud** addendum, quod non solum le-

gatum perpetuo remansurum apud tuto- rem, computatur in decimam, verum etiā interusurium mediij temporis, licet post illud teneatur illud restituere: hoc probatur, quoniam hæres imputat in quar- tam Falcidiam, interusurium legati sibi relictū cum onere restituendi. l. cum quo- §. is qui in bonis. ff. ad leg. Falcid. l. in quā- titate. §. magna. l. mulier. §. alia. ff. eod. ti- tulo: quare, si tutori legatur ususfructus fundi in decem annos, certè ususfructus eius temporis computabit in decimam, ut in simili notant Aretin. & Iaso. nume. 27. in Authen. præterea. C. unde vir, & uxor. Intellige hoc, nisi tutor, id quod restitutus est, possideat post mortem pupilli, illud enim non computabitur, putā si ei substi- tuatur. l. amicissimos, in prin. ff. de excusat. tuto. Rom. cons. 235. col. 1.

34 **Hæc** videtur probabilis opinio, quam si sequi velis, non obstant allegata in con- trarium. Primò non obstat. l. una. §. sciendū. C. de re uxori. actio nam præter alias responiones prolixè traditas per Doctores, in Authen. præterea. C. unde vir. & uxor. & in. l. si cum dotem. §. si pater. ff. solut. matrimo. textus ille loquitur, quan- do non constat de voluntate testatoris, utrum voluerit legatum compensari, cum decima, nos autè loquimur in casu, in quo lex nominatim definit legatum videri re- lictum in præmium administrationis.

Deinde, non obstat communis intelle- ctus c. officij. de testa. scilicet, quod nun- quam legatum censetur relictum, pro eo, quod hæres debet, id enim generalitèr ve- rum est, non autem in nostro casu, in quo lex definit legatum videri relictū in præ- mium administrationis tutelæ, cum autem administratio debeat esse in re pupilli, & lex dicat, quod pro ea videtur relictū le- gatum, certè licet pupillus debeat præmiū administrationis, iam à patre est solutum, & cum sit solutum, non est iterum solven- dum. Pater enim nominans tuto-rem, cum sciat illum nō posse onus recusare, iam pe- ctore revolvit, quomodo gratus sit tutori, quem sibi iam videre, videtur administra- re rem filij, & laborem nondum ceptum, vult remunerare.

35 **Sed** ut ingenuè, quod sentio proferam, hæc opinio non caret scrupulo: potest enim responderi ad. l. sed hæc nimium. ff. de administratio. tuto. quod licet legatum videatur relictum pro administratione,

non videtur relictum pro decima, quam pupillus debet, non enim aduersantur iuri, vel rationi, ut tutor præmium accipiat, à testatore, & decimam ab eius filio, cum taxa decimæ solum imponatur, ut nō deducatur plus de bonis pupilli, non tamen, ut aliunde tutor non possit habere aliud præmium, pro administratione, & licet detur generalitèr præmium pro administratione, non videtur dari loco decimæ, quam pupillus debet, nisi id exprimat, vel adultus legatum relinquat tutori, hoc videtur verius, sed quia varia sunt hominum iudicia quædam addam necessaria, his quibus contraria sententia placuerit.

36 ¶ Primò, hæc limitatio, huius legis (licet vera sit) non habet locum, quando pater relinquit legatum filio suo, quem designat tutorem fratris, eiusdemque filij sui pupilli, quoniam non ratione administrationis, sed ratione filiationis legatum videtur reliquisse, ita nominatim probatur in l. tutor. §. quæ tutoribus. ff. de excusa. tuto. inquit lex. *Quæ tutoribus remuneranda fidei causa testamento parentis relinquuntur, ab hereditibus extraneis quoque retineri placuit, quod non habebit locum in persona filij, quem pater impuberi fratri coheredem, & tutorem dedit, cum iudicium patris, ut filius, non ut tutor, promeruit.* & ita ibi notant Bartol. Bald. & Albe. ad limitationem. l. sed hæc nimium. ff. de excusatio. tutor. Sic Alexand. in. l. 1. num. 4. col. 2. ff. de legat. 2. scribit, quod etiam si legatum relictum executori, videatur relictum ratione laboris, id non admittendū quando uxor, vel filius sunt executores, tunc enim ex naturali amoris stimulo videtur legatum, non ratione laboris, citat Angel. consilio. 163. & facit regula generalis, quod in dubio legatum, & alia quæcumque donatio videtur relinqui filio, ratione filiationis, non verò alio respectu, ut notant Bald. in Authent. ex testamento. C. de collatio. Alexand. qui alios citat in. l. si donatione. C. eo. titulo. Iaso. in. l. si tibi decem. §. si pactus. col. 2. ff. de pactis. & in. l. Titius. col. 2. ff. de liber. & posthum. Alciat. præsumptionum, regula. 1. præsumptione. 6. Et quod filio videatur relinqui legatum ratione filiationis, scribit Alexand. in. l. qui filiabus, num. 2. ff. de leg. 1. Deci. consilio. 192. num. 3. Roman. consil. 207. incipiente, si volumus, & consil. 235. incip. quoad primum. Decius consil. 179.

nu. 3. Segura in repet. l. cum patronus. col. pen. ff. de leg. 2.

37 ¶ Illud tamen maximè notandum, quod licet voluntas testatoris legantis filio, tutori fratris cõseatur procedere ratione filiationis, & non ratione administrationis, atque ideò non sit legatum computandum in decima, tamen, si filius recuset esse tutor, amittet prorsus legatum, quia non implet voluntatem testatoris, qui illum designavit tutorem; ita est intelligenda dicta. l. tutor. §. quæ tutoribus, & ita docuit Iacobus Belvisius, in Authent. de hæredib. & Falcidia. §. his omnibus, per illum textū, Bal. & Alexand. in. l. si legatarius. C. de leg. Deci. d. consil. 192. num. 4. & consil. 179. numer. 3. Segura in repet. d. l. cum patronus. col. pen. Bald. & Paul. in. d. l. si legatarius. Bart. in. l. Nessenius. ff. de excusat. tuto. & in. l. 1. ff. de lega. 2. & differit Alexand. in. d. l. si legatarius, nu. ff. nam, non desunt qui contra sentiant: scilicet, Imol. in. l. 1. ff. de lega. 2. Ioan. Andr. ad specul. de instrumentorum cõditione. §. nunc verò aliqua versiculo queritur autem qualiter. Ang. consil. 153. incip. in Christi nomine, sed præcedens opinio, videtur receptior, si recusat tutelam: si autem gerit, viget interpretatio legis, quod non ratione administrationis, sed ratione filiationis videtur reliquisse, & sic ei, supra legatum decimæ debetur.

38 ¶ Sed illud pro declaratione præcedentium excutere oportet. Quid si quis à patre pupilli legatum accepit amplissimum, non tamen ab eo, sed à iudice datur tutor, quæro, an loco decimæ computare debeat legatum: supra enim differuimus de eo, cui relinquitur legatum à testatore, & ab eo nominatur tutor, hic non de eo, qui à testatore designatur tutor, sed à iudice: videtur etiam hunc legatum habiturum loco decimæ, tum ex superioribus, tum ex his quæ notat Bartol. Alexand. & Iaso. in. l. quæ dotis. ff. solut. matrimo. idem Bartol. & Doctores. in. l. si fundum, per fideicommissum. ff. de legat. primo, ubi notant, quod ille qui à me, vel ab autore meo beneficium accepit, si aliquid utilitatis in rem meam conferat, videtur conferre anima donandi, & beneficium reponendi: facit etiam. l. si verò. §. idem Papinianus. ff. mandat. Cum ergo tutor legatum accepit, à patre pupilli, videtur, quod contentus beneficio, non sit decimam deducere.

His

His suffragatur, quod notant omnes in Authent. præterea. C. unde vir, & uxor, quæ reuli. nu. 18. (scilicet) quod distante statuto, ut maritus lucretur quartam, mortua uxore, non habet locum, si uxor ei relinquat legatum, & est communis sententia, ut supra dixi: ergo idem videtur sentiendū in tutore, ut non auferat decimam; si ei relinquitur legatum.

¶ Sed contraria sententia verior est, & nominatim definitur in. l. ex his apparet. ff. de excusa. tuto. iuncta. l. Nessenius, eo. titulo. Inquit lex, quod etiam, si de iure testator videatur relinquere legatum tutori, pro administratione, id non procedit, quādo legatarius, non est datus tutor à testatore, sed à iudice. Verba legis hæc sunt: *Ex his apparet, non esse his similem, quem prætor tutorem dedit, cum posset uti immunitate; hic enim nihil contra iudicium fecit testatoris, nam, quem ille non dedit tutorem, eum noluisse tutelam filij administrare dicere non possumus.* Cū ergo testator non videatur huic relinquere legatum pro administratione, quia de administratione eius, non censetur cogitasse, si illum tutorem non dedit, manifestum est, quod labor administrationis, non est pensatus, neque habuit animum illum pensandi, & ideò est pensandus: ita notant Dinus, Iacob. A. Rena, Bal. & Albe. ibi, Rom. consil. 235. col. 1.

39 ¶ Rursus, probatur hæc opinio, quoniam nunquam legatum succedit in locum debiti, quando non adest voluntas testatoris, vera, vel præsumpta, à iure. l. una. §. sciendum. C. de rei uxor. actio. notant omnes in Authent. præterea. C. unde vir, & uxor, & in. l. si cum dotem. §. si pater. ff. solut. matr. In nostro autem casu, lex non præsumit legatum relictum pro administratione, imò præsumit testatorem non cogitasse de tutela, ut probatur in. d. l. ex his apparet: cum ergo de tutela non cogitarit, ineptissimum esset dicere voluisse testatorem remunerare laborem administrationis tutelæ.

¶ Deinde, quod huiusmodi legatum, nō sit computandum in decimam, probatur: quoniam, si id volumus probare ex communi sententia supra relata, scilicet, quod obligatus ex dispositione legis aliquid præstare, videtur relinquere legatum animo compensandi per DD. dicta Authent. præterea, obstat alia communis opinio, docens hoc nō procedere, quando nō testator, sed eius heres debebat, ut notat Abbas. d. cap. officij,

num. 4. de testamen. & ibi Anton. & Imola, Iaso. in Authent. præterea, nu. 20. cum alijs citatis supra num. 17. Decimam autem nō debebat testator, sed eius filius debet post mortem patris, post assumptam, & administratam tutelam, ergo legatum à testatore relictum, non est compensandum, cum decima, quia non debet eam ipse, sed eius filius incipit debere post eius mortem.

¶ Nō obstat si quis obijciat, cur supra numer. 21. docuisti, legatum compensandum cum decima, non obstante communi opinione: Respondeo, rem illam non defini ex iuris decretis, sed ex voluntate testatoris, qui cum nominat tutorem aliquem legatarium fecit, videtur relinquere legatum pro administratione. Hic autem, hæc præsumptio, & tacita voluntas deficit, quoniam si non nominavit tutorem, præsumit lex, quod non cogitavit de tutela, ut in. d. l. ex his apparet, præsertim, quod etiam, si nominetur à testatore, res est satis dubia, ut supra dixi, & hæc solum scribimus his, quibus placet legatum compensari debere, cum decima, si testator legat ei, quem tutorem nominat.

¶ Non obstant ex aduerso prolata, quoniam ex superioribus patet responsum.

40 ¶ Sed quid si datus fuit tutor à testatore, aliquis legatarius, tamen necesse fuit, ut dationem tutelæ confirmaret iudex, an talis tutor teneatur in decimam computare legatum, nam videtur talem tutorem dari à iudice. Sed verius est legatum computandum in decimam, quoniam licet tutela ægeat iudicis cõfirmatione, viget iudicium, & voluntas defuncti, qui illum nominavit tutorem, qui videtur voluisse remunerare administrationem, & ea ratione reliquisse legatum: ita speciatim probatur in. d. l. Nessenius. ff. de excusa. tuto. quam ad hoc notat ibi Dinus. Bal. Iacobus, & Albe. sed ut supra discretè testatus sum, res est satis dubia, quod tutor testamentarius teneatur computare legatum in decimam, & ferè omnia argumenta quæ magis urgent, loquuntur, quando legavit ipsemet qui debebat, non quando eius hæres. Sed replicari potest, quod hic, licet debeat, hæres debet administratione, & testator ex iuris præsumptione, videtur legare in præmium administrationis. Sed responderi potest, quod videtur legatum, in præmium administrationis, sed non in locum decimæ, & hoc videtur probabilius.

¶ Sed

¶ Sed est quæstionis, quid si legatum est minus decima, quæ debetur pro omnibus annis, an tutor residuum petere possit. movet quæstionem. l. Imperator. §. si centum. ff. de lega. 2. ex quo Bart. & Paul. notant, quod licet gravatus non teneatur supra legatum, quo fuit honoratus, id non procedit, quando non in quantitate, sed in aliqua specie gravatus fuit, tunc enim legatarius acceptans legatum, obligatus est implere illud, pro quo sibi relictum est, licet pluri æstimari possit, quam legatum: quod etiam docuit Paul. in. l. Titia. §. qui in vita. ff. de leg. 2. Alexand. in. l. si cum dotem. §. si pater. ff. solu. matrimo. Tutor autem gravatus à testatore, administrare; nõ videtur gravatus in quantitate, nam administratio non est pecuniaria impensa, sed est factum, ut dixi. c. 4. nu. 12.

42 ¶ His accedit, quod de iure, si debitor relinquat creditori aliquam rem animo compensandi, & creditori acceptat legatum, nõ potest aliquid ultra petere, etiam si debitor plus valeat, quam ipsa res legata. ita significat glosa in. l. creditorem. ff. de leg. 2. quam ibi sequitur Dinus, citans pro ea. l. sed si non servus in principio. ff. ad leg. Falcid. & ibi Raphael dicit, glosam esse singulariter notandam, & Imola dicit esse menti tenendam, & quod cum ea transeunt Dinus, & Bar. Ergo, cum testator nominans tutorem, semper videatur relinquere animo remunerandi administrationem, videtur quod si tutor acceptat legatum, non potest amplius petere remunerationem administrationis, scilicet decimam, etiam si decima maior sit.

43 ¶ Mihi distinguendum videtur, aut enim testator nominans tutorem, dixit, ut tutor, legato contentus esset, neque amplius petere posset pro decima, & tunc si tutor, sciens acceptat legatum, nihil amplius petere potest, hoc enim casu omnes probant glosam in. d. l. creditorem. præcipue Imola ibi. Paul. in. l. cum ab uno. ff. de lega. 2. & in. d. l. creditorem. in lectura Bononienfi. Alexan. consil. 132. num. 2. versiculo. licet Ioannes, lib. 2. & l. si cum dotem. §. si pater. num. 2. ff. solu. matrim. Bertran. in repetitione. l. hac ædictali. §. si verò plus. nu. 6. & 7. C. de secund. nupt. Si tamen solum legasset, nominando illum tutorem (nihil ultra addito) & profecto verius videtur legatum pro concurrenti quantitate compensandum cum decima, non ultra. Moveor

ex Paul. in. d. l. creditore. in lectura Bononienfi. & in. d. l. cum ab uno. qui doctrinam glosæ, in. d. l. creditorem. non probat, nisi cum testator addit, ne ultra quicquam petere possit. Quod etiam (dubius tamen) videtur sentire Imola, in. d. l. creditorem. & cum hac declaratione eam probat Alexan. d. consil. 132. num. 2. lib. 2. facit. l. civitatis. §. fina. cum ibi notatis. ff. de leg. 1. Comprobatur hæc opinio, ex. l. dotale. §. fin. ff. defun. dota. ubi pater relinquens filie legatum, minus valens, quam dos, quam ei dederat, non impedit, quominus filia (etiam si acceptet) residuum petere possit, facit. l. Lucius. la. 1. ff. de lega. 2. ubi probatur compensationem faciendam, pro concurrenti quantitate, facit etiam. d. l. Titia. §. qui in vita. ff. de leg. 2. l. si focer. §. fin. ff. solu. matrimo. & tradita à Doctoribus, in. l. si cum dotem. §. si pater. ff. solu. matrimo. & l. Imperator. §. si centum. ff. de lega. 2. Scio tamen, quod ad. l. dotale. §. fin. ff. de fund. dotal. respondet Alex. in. §. si pater. quod illud est specialis favore dotis, sed facit. l. pen. §. si. ff. de alim. & ciba. lega.

44 ¶ Non obstat, quod protuli ex Bar. & Paul. in. l. Imperator. §. si centum (scilicet) quod legatarius in specie gravari potest, ultra summam legatam, nam re vera, si tutor censetur legatum habere in remuneratione administrationis, ut dixi, certe, si legatum impeditur petere residuum decimæ, videtur gravatus in quantitate, cum amittat pecuniam ex decima proveniente, non obstat glosa in. d. l. creditorem, quoniam intelligenda est, ut supra dixi, & hæc opinio est æqua.

45 ¶ Meminisse tamen oportet, quod etiam, si testator dixerit, ne tutor quicquam petere possit, tutor agnoscens legatum, non præiudicat sibi, si id fecerit, ignorans dispositionem testatoris, ita enim dicitur æquitas, & notat Bal. in. l. si. ff. de confir. tuto. Alex. l. 1. nu. 4. col. 2. ff. de leg. 2. & sic residuum petere poterit.

46 ¶ Non ignoro, quod adversus primum casum distinctionis, de quando testator dixit, ne tutor quicquam ultra petere possit, facit. §. cæterum. in Authent. ut cum de appellat. cognos. collat. 6. & quæ notat Ias. in. l. heres instituta. C. de impub. & alijs, & in. l. si quando. §. & generaliter. in. 2. notabili. C. de inoffic. testam. Cassa. in consuet. Burg. Rub. 7. §. 12. in verb. ne retourne, nu. 12. scilicet, quod si pater reliquit aliquid filio,

pro

pro sua legitima, & mortuo patre filius simpliciter acceptat legatum, & facit quietationem generalem hæc rebus: non ideo prohibetur petere supplementum legitime, etiam si pater addiderit clausulam, Ne filius ultra petere posset, & quod esset contentus legato. Sed responde illud esse specialis favore legitime, ut notatur in dictis locis.

47 ¶ Illud addendum, quod testator, si venominet tutorem, si ve non, non potest efficere, ne tutor ne auferat decimam, neque in ea illum gravare. Primum probatur, quoniam beneficium lege, vel consuetudine concessum, non potest à nobis tolli, ut in Auth. de nuptijs. §. si vero. Et ius mihi competit abique facto meo, à me auferri non potest. ut in. l. id quod nostrum. ff. de reg. iuris. Et quod supra dixi, num. 43. intelligitur, quando acquievit voluntati defuncti, qui noluit illum quicquam capere, ultra legatum.

48 ¶ Deinde ius per legem acquisitum re, vel spe: à nobis tolli non potest, nisi consentiamus: ut latè per omnes in. l. qui Romæ. §. Flavius. ff. de verb. obligat. Sic pater paciscens, ne filia habeat dimidiū lucratorum, constante matrimonio inter eam, & maritum, nihil agit, ut per Lupum, in repetitione Rub. de donatio. §. 63. incip. limitabis ista. nu. 1. versidem dicendum.

49 ¶ Quoad secundum (scilicet) quod tutor nõ potest gravari in decima, notat expressè Didacus Segura in repetitione. l. cohæredi. §. cum filie, versiculo sed adverte. ff. de vulga. Quoniam tutor decimam accipit à pupillo, non à testatore, & cum à testatore nil accipiat, gravari non potest. l. ab eo. cum iuribus vulgaribus. C. de fideicommissi. Deinde, quoniam tutor, nõ capit decimam ex liberalitate, sed ex causa onerosa, propter suum laborem, & sic nihil liberaliter capit, sed laboris præmium consequitur. Onus enim tutelæ decimam mereatur, ut in hac lege, & sic, cū accipiat, ut administrat, onus administrationis facit, ut tutor potius videatur debitum accepisse, quam honorem, & sic, gravari non potest. facit. l. civitatibus. §. fin. ff. de leg. 1. & l. nõ amplius. cum ibi traditis, per Alex. & Ias. ff. de leg. 1. ubi tractant, quod quado onus superat legatum, legatarius non tenetur illud implere, neque gravamen valet. Denique tutor possidens decimam, rem, sua opera partam, possidet: non rem à testatore, vel pupillo donatam, ergo quod suo labore

acquirit, à nemine potest minui. 50 ¶ Notandum tamen, quod si quis filio suo spurio consultum velit, & ut habeat ultra quintam bonorum, ei iure Regio concessam, consilium est, ut nominet eum tutorem filij sui legitimi, ut inde consequatur decimam, ita in simili docet Segura in. d. §. cū filie. falkentia nona. ff. de vulga. & pupillari.

51 ¶ Sed est cognitu dignum, quid si tutor datus in testamento, repudiet legatum sibi relictum, an etiam si illud repudiet, teneatur illud computare in decimam? Hæc quæstio tam est difficilis, quam elegans, & utilis est his, quibus placet legatum compensandum cum decima. Videtur, quod legatum repudiatum non sit computandum, iuxta notata per glosam in. l. Titia. §. qui in vita. ff. de leg. 2. ubi legimus, quod etiam, si de iure mulier, cui relinquitur à patre legatum pro dote, non possit pro concurrere quantitate petere dotem, ut ibi probatur, & in. l. si cum dotem. §. si pater. ff. solu. matrimo. tamen id non habet locum, si mulier repudiat, & ita notat Alexan. in. d. l. si cum dotem. §. si pater. nu. 3.

¶ Rursus facit efficax argumentum (scilicet) quod si tutor non agnoscit legatum, applicatur hæc rebus testatoris, ut in. l. tutor. §. quæ tutoribus. ff. de excusa. tuto. & ibi notant Dinus, & Alber. textus in. l. pen. C. de leg. cum ergo legatum repudiatum à tutore, detur pupillo hæredi testatoris, iniquum videtur, ut tutor non auferat de decimam ratione repudiati legati, cum applicetur ipsi pupillo, qui decimam dare deberet.

52 ¶ Contraria tamen sententia, fortissimis rationibus nititur, præcipue auctoritate Iuriscōsulti in. l. si hæres cuius. ff. ad leg. Falcid. cuius verba sūt: Si hæres, cuius fideicommissum est, ut accepta certa pecunia hereditate restituat, à voluntate eius qui testamentum fecit, discedat: & postea legis Falcidie beneficio uti velit, & si non detur ei, id quod accepto hereditatem restituere rogatus est, tamen fideicommissum, quod restituere gravatus est, cogitur nihilominus præstare, quoniam quod ei pater familias dari voluit legis Falcidie commodum præstat.

¶ Nota ultima verba legis, & quod hæres computat in Falcidiam, non solum legatum quod accepit, verum etiam legatum quod repudiavit, habetur enim, ac si illud accepisset. Cum autem hoc in Falcidia disponatur, videtur idem dicendum in decima, ut nõ solum in ea computetur legatum

acceptum, verum etiam legatum repudiatum; facit. l. cum quidam. C. de conditio. in fer. ubi si seruo relinquatur libertas, si decem dederit hæredi, consequitur eam si hæres nollit agnoscere legatum. Ad eodem autem decretum. l. si hæres cuius, nostris placuit, ut scripserint, quod hæres si repudiat legatum, non solum, non auferet quartam Falcidiam, verum neque licebit pœnitere, & repudiationem rescindere, ita Iacobus Arena. Paul. & Alexand. ibi Barto. Bald. & Cin. in. l. fin. C. de condi. infer. de qua tamen re, vide Alexand. in. d. l. si hæres cuius Paul. in. l. cum fundus. ff. de condi. & demonstra. Præterea non obstat glosa in. l. Titia. §. qui invita. quoniam ibi relinquatur legatum, pro re propria, ideo si repudiatur, propriam rem petere potest: hic autem loquimur non quando, quis re propriam vendicat, sed cum petit decimam in remunerationem laboris, quo casu paria sunt accepisse, vel repudiasse, ut in dicta. l. si hæres. Deinde non obstat quod legatum repudiatum applicatur pupillo, quoniam forsam habet fratres cohæredes, & sic non applicatur sibi totum. Præterea in casu. l. cum quidam. C. de conditio. infer. legatarius consequitur legatum, non obstante, quod retinet sibi legatum, scilicet quantitatem quam iussus est dare, ergo & hic non est iniquum, ut idem sit.

53 Postremò hæc opinio comprobatur forti ratione: nam legatum censetur reliquum, pro administratione, & id tutor ignorare non debet, cum teneatur scire ius, repudians autem legatum, videtur renuntiare præmium administrationis; nullus autem negabit tutorem posse renuntiare, & repudiare decimam, nam licet favori suo renuntiare, l. si quis in conscribendo. C. de pact. & mulier potest renuntiare lucris sibi competentibus. cap. 1. de matrimon. ad morga. contract.

Hæc omnia mihi videntur æqua, & probabilia, & principalis conclusio (scilicet) quod tutor teneatur computare legatum in decimam, probatur quoniam decima datur, ut tutor habeat unde se alat, ut dixi cap. 1. Si autem ex legato habet alimenta, non est quod amplius decimam petere possit.

54 Sed certè res est satis dubia, & probabilis videtur, quod dixi num. 35. cogitent eruditi. Sed illud addendum, quod servus meus quem relinquo tutorem filio, potest deducere decimam, licet ex tutela fiat de

iure liber, quoniam id fit ratione, & favore pupilli, ut in. l. quidam. C. de necess. serv. hæred. instit. & in. l. si hæreditas. §. fin. ff. de testam. tutel. ut gesta ab eo valeant, & commodius administret, in utilitatem pupilli.

S V M M A.

- 1 **H**onorario tutori, an danda decima, & num. 17. usq; ad num. 19.
- 2 Honorarius tutor, quis dicatur.
- 3 Honorarius, tutor est, & tenetur facere inventarium, & num. 4.
- 5 Honorarius tutor, non potest contrahere cum pupilla.
- 6 Honorarius tutor, non habet minorem potestatem quam ceteri tutores.
- Quarta Trebellianica datur Cæsari hæredi instituto.
- 8 Honorarius tutor non administrat. num. 13.
- 9 Honorarius tutor, non exigit rationem.
- 10 Honorarius tutor, non iurat.
- 11 Honoraria tutela, non censetur onus.
- 12 Tutor non gerens, non potest auctorari.
- 13 Nobilis, non petit salarium sollicitudinis.
- 14 Salarium, non tribuendum, pro solo titulo dignitatis.
- 15 Honoraria dignitas, letitiam præstat, sed que habet administrationem, plerumq; parit amaritudinem.
- 16 Capellani creati ad honores, non lucratur fructus.
- 20 Tutor datus causa notitiæ, quis sit.
- 22 Tutori dato causa notitiæ, an sit dandum salarium.
- 23 Tutor datus causa notitiæ, an teneatur de periculo tutelæ, & num. 24.
- 25 Tutor datus causa notitiæ, non datur, ut gerat, & num. 26. & 27.
- 29 Tutor notitiæ causa datus, de quo tutelæ periculo teneatur.

An tutori honorario sit danda decima, & quid in tutore dato causa notitiæ. Cap. VI.

- 1 **P**ræterea quæro, an tutori honorario, sit danda decima, & quid in tutore dato causa notitiæ? De honorario prius dicamus. Sciendum inter tutores, non solum eam esse differentiam, quod quidam legitimi, quidam dativi, quidam testamentarij sunt, verum etiam quidam sunt honorarij.
- 2 Dicitur autem tutor honorarius, qui datur, ut pupillus fit magis honoratus eius auctoritate, & protectione, puta si quis plebeius

beius designet filio suo tutorem, Beneventanum Regulum, aut Toletanum Antistitem, aut Hispanensem rempublicam, ut legimus quendam fecisse, qui filio Florentinam rempublicam reliquit tutricem, quo filius ab omnibus magis coleretur; ita docet glosa, in. l. iure nostro, & ibi Din. Bald. Alber. & Rapha. Com. ff. de testa. tute. glos. in. l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solutio. & ibi notant Bart. Paul. & Angel. sic Pomponius iuris originem explicans, in. l. 2. §. eodem tempore. ff. de origi. iuris. Inquit, Honorarium dicitur, quod ab honore Prætoris venerat. Deinde Cicero Tusculanarum questionum lib. 5. Solent (inquit) honorarium arbitrum accipere Carneadem. Arbitror etiam honorarium tutorem dici, qui proprii honoris causa datur, puta fratrem habeo cuius mores mihi displicent, tamen ne eius existimatio lædatur apud bonos, & graves, no mino illum cum alijs tutoribus, quos designo filio meo: ita notat glosa in. l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solutio. & ibi notant Baldus, Paulus, & Angel. sed arbitrator priorem significationem propriam esse.

- 3 Videtur honorario tutori decimam dandam, quoniam hæc lex de tutoribus loquitur, honorarius autem, tutor appellatur, ut in. l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solu. & in. l. iure nostro. §. honoris. ff. de testa. tute. Et ubi quadrant verba legis, admittenda est eius dispositio, ut in. l. 4. §. totiens. ff. de dam. infecto. Et cum lex non distinguat, nec nos distinguere debemus. l. de pretio. ff. de publicia.
- 4 Sic honorarius tenetur facere inventarium, autore Bart. col. 1. & Dino, in. l. tutor qui repertoriū. ff. de administ. tuto. & ibi Bald. Salic. in. l. tutores, col. 3. C. eo. tit. Aufrerius in additione Capellæ Tolosanæ. 288. col. fin. movetur Bart. quia, l. tutor. qui loquitur generalitèr, videtur, etiam ad honorarium extendendam.
- 5 Deinde leges loquentes in tutore, extenduntur ad honorarium, ut scilicet non contrahat matrimonium, cum pupilla, & ad eum pertinet periculum tutelæ, ut in. l. si quis. §. quid ergo. ff. de ritu nuptia. l. 3. §. tantūdem. ff. de administ. tuto. Item honorarius, non minorem potestatem habet in administratione, quam ceteri tutores, ut in. l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solutio. & ibi notat Bart. Bal. Angel. & Paul. Quod si habet

- eandem potestatem: eundem laborem sustinet; ergo idem præmium habere debet.
- 6 His congruit, quod quarta Trebellianica, quæ datur hæredi, propter onus restitueri di hæreditatem fideicommissario, danda est Principi, & reipublicæ, & ipsi Cæsari si instituatur hæres, licet non satis videatur convenire Augusti dignitati: ita probatur in. l. si legatus. §. fin. ff. ad Trebel. cuius hic est verus, & communis intellectus, ut ibi notant Dinus, Bart. Paul. Imola, & Alexan. qui testatur hæc esse communem sententiam. Cum ergo viri Principes, quartam deducant, videtur honorarium posse deducere decimam, licet tantæ sit dignitatis, ut datus fuerit ad protegendum pupillum. Postremò facit, quod si ex statuto vir mortua uxore possit retinere quartam partem dotis, hoc admittendū etiam in viris nobilissimis, ut scribit Decius cōfil. 402. num. 13.
- 7 Contraria tamen sententia probatur efficacissimè, quoniam tutoris officium est gerere tutelam, & propter laborem administrationis datur ei decima, ut hic expressè, & d. flertè exprimitur, ibi: Por su trabajo.
- 8 Honorarius autem non administrat, ut in. l. 3. §. tantūdem. ff. de administ. tuto. inquit lex: Ceteri ergo tutores, non administrabūt, sed erunt ij quos vulgo honorarios appellamus. Nota honorarium dici, qui non administrat: idem probatur in. l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solutio, ibi: Sunt quidam tutores, qui honorarij appellantur, quidam qui in hoc dantur, ut gerant. Nota honorarios non dari, ut gerant.
- 9 His congruit dicta. l. iure nostro. §. honoris. ff. de solutio. ubi probatur, quod si tutore dato in testamento iniungatur cura exigendi rationes, eo ipso non potest appellari honorarius: unde Bart. & Alberi. ibi notant, quod honorarius adeo liber est ab onere administrationis, ut si ei solum imponatur cura exigendi rationes, eo ipso non sit appellandus honorarius.
- 10 Hinc Bald. scripsit, in dicta. l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solu. quem legit, in. l. ratum. ff. eodem titulo, quod licet tutor teneatur iurare se omnia rectè, & ad minoris utilitatem gesturum, neque prætermitturum utilia, neque admissurum inutilia, ut in. l. fin. §. sed cum antiquitas. C. de cura. furio. hoc non requiritur in tutore honorario, quoniam non datur, ut gerat. Cum ergo decima detur pro

propter laborem, & hinc tutor non laboret, imò, neque detur, ut gerat, manifestissimū videtur huic decimam non dandum.

11 ¶ Confirmatur efficacissimè hæc opinio ex l. si quis. §. quid ergo. ff. de ritu nupt. ubi probatur, quòd habens tres tutelae, nō excusatur ab onere quartæ, si una tutela sit honoraria. Quod si honoraria tutela, non sufficit ad effugiendum dānum, multominus sufficere debet, ad capiendum lucrum, (scilicet) decimā: cum non iudicetur onus, neque labor.

12 ¶ Postremò, hæc opinio confirmatur, quoniam bona pars pupillaris utilitatis, versatur in utilitè contrahendo, tutor autem non gerens, non potest præstare auctoritatem in contractu minoris, ut in l. etsi pluribus. ff. de auctori. tuto. & in l. pupillum. ff. de acquir. hæc redi. & in l. iusiurandum, quod ex conventionē. ff. de iure iuran. Cū autem honorarius non gerat, neque in id detur, ut gerat, manifestum est, quod auctoritatem præstare non potest.

13 ¶ Vltimò, quòd honorarius non administrat, notant Dinus, Bartol. Iacobus Arena, & Alber. in d. l. iure nostro. §. honoris. ff. de testamen. tutel. Bart. Baldus, Paulus, & Angel. in d. §. sunt quidam. l. quod si iortè. ff. de solutio. Et tutela honoraria, non est labor, neque onus, ut in d. l. si quis. §. quid ergo. ff. de ritu nupt. cum ergo non sit onus, cessat ratio huius legis, quæ decimā dat propter labor. Et vel illud sufficeret, quòd tutori non gerenti, non est danda decima, ut infra capitulo undecimo.

¶ His congruit, quòd honorarius cum detur, ut honoret pupillum, erit necessario vir gentis nobilitate clarus, & oppulencia insignis, nobilis autem non potest petere salarium, seu precium sollicitudinis, autore Bald. in capit. gravis. col. 2. versiculo, sed nunquid nobilis, iuncto eo, quod prius dixerat, versiculo, sed an rusticus de restitutio. spoliat. Tiraquelus, de nobilitate. cap. 37. nu. 43. quoniam non est solitus operas suas locare, atque ideò operæ suæ non æstimantur pecunia, citat. l. naturalis. §. 1. ff. de præscrip. verb. quæ mihi non satis probat.

14 ¶ His accedit, quòd salaria, non sunt tribuenda pro solo titulo dignitatis, sed pro meritis (scilicet) quia benè, & utilitè satisfaciunt officio suo, ita scripsit Platea, in l. 1. num. 1. C. de anno. civil. lib. undecimo, ubi dicit, quòd salarium non

est dandum Doctori, eo quod Doctor est, sed quia benè, & utilitè legendo satisfaciunt officio, cui est deputatus, citat textum ibi, & in l. ut virtutū. C. de statu, & imaginib. & in l. grammaticos. & in l. magistrōs. C. de professo. & medic. lib. 10. & in l. una. C. de Athletis, eodem libro. Ergo quamvis honorarius habeat nomen tutoris, non debet habere salarium tutoris, quia salarium non datur pro solo titulo.

15 ¶ His suffragatur, quòd scribit Lucas Pēna, in l. 1. C. de Præto. & hono. prætu. lib. 12. Boerius, seu Ioannes Montanus, de auctoritate magni consilij, numero. 145. ubi scribunt, quòd dignitas honoraria lætitiā præstat, quæ autem administrationem habet plerumque parit amaritudinē. Cum ergo honorarius laboris particeps, non sit, æquum est, ut sit contentus honore, & fiducia, quam de eo testator concedit.

16 ¶ Postremò facit, quòd capellani creati ad honores, non sunt veri capellani, neque lucrantur fructus, in casibus, in quibus alij, eos lucrantur, gloss. in Authent. ut ordinariæ præfecturæ, in verbo videat, colla. 5. Idem in consiliarijs ad honores creatis: docet Baldus consilio. 57. incip. præmissis verbis, lib. 1. Bald. in l. sed & reprobari, in princip. ff. de excu. tuto. Boerius decis. 17. numer. 9.

17 ¶ Quid probandum? ex quo enim videntur pro utraq; parte pugnare rationes; & argumenta. Distingue, aut tutor honorarius, iuxta naturam suam nō gerit, & nullo modo consequetur decimam, ex omnibus prolatis, pro parte negativa. Si autem gerit (quod quidem ei licet, sicut cæteris tutoribus) & proculdubio cōsequetur decimam, ex prolatis, pro parte affirmativa.

18 ¶ Ex hac distinctione, patet argumenta supra prolata non pugnare, honorarius enim non datur, ut gerat, & si naturam suā sequitur, nō est, quòd petat decimam, si tamen præter naturā officij sui administrat, consequetur decimam.

19 ¶ Non adversatur huic distinctioni. l. 3. §. tantundem. ff. de administratio. tutor. ex qua contendet aliquis honorarium etiam non gerentem debere consequi decimam, quoniam tenetur de periculo tutelæ. Respondeo enim, quòd honorarius non tenetur de periculo obveniente, ex eo quòd ipse non gessit, tantum tenetur, si contutores suspectos non fecit, & ille qui

qui solum de periculo tutelæ tenetur, non percipiet decimam, nisi etiā administrat, ut patet in nominatore, & fideiussore tutoris, qui non erunt adeò imprudentes, ut petant decimam, etiam, si de periculo teneantur, ut in l. 1. ff. de magistra. conveni. & in l. 1. ff. de fideiuss. tuto.

20 ¶ Nunc oportune excutiamus, quid sentiendum de tutore, quem Iureconfulti appellat tutorē datum causa notitiæ. Inter tutores enim quidam dantur, ut gerant; quidam dantur causa notitiæ. Ille autem dicitur notitiæ causa datus, qui in id præcipuè datur, ut instruat contutores, qualitatem, & naturam rerum pupillarium ignorantes. Multum enim in administratione præcellit, qui rerum situs, regionis naturam, temporis opportunitatem norit. Ex mutatione enim regionis, mira succedit reū varietas. Apud Germanos enim oleum magno in precio est: apud nos copia vile redditur.

21 ¶ Quod autem huic tutori decima danda sit, probatur: quoniam ex hac lege tutoribus decima datur, tutor autem datus causa notitiæ, tutor appellatur, ut in l. 1. §. si pupillus. ff. de tutel. & ratio. distrah. l. 1. C. de peri. tuto. neque solum tutor est, verum etiam dux, & oculus cæterorum tutorum, ut scribit Odofredus in l. 1. C. de peri. tuto.

22 ¶ Præterea, hæc sententia videtur efficacissimè probari, in l. 1. §. si pupillus. ff. de tutel. & ratio. distrah. ubi probatur, quòd quamquam tutori de Iure Civili non sit dandum salarium, ut in l. in eos. ff. de tutel. l. à tutoribus. §. principalibus. ff. de administr. tuto. & docui prolixè capite primo. col. 1. tamen tutori causa notitiæ dato, est dandum salarium. Verba legis hæc sunt. Ergo, etsi ex inquisitione propter rei notitiā fuerit datus tutor, eiq; alimenta statuerint contutores, debet eorum ratio haberi, quia iusta causa est præstandi.

¶ Cum ergo etiam ex tempore, quo tutori salarium non dabatur, daretur salarium tutori dato causa notitiæ, multò magis hoc tempore dandum, quo apud nos generalitè tutori salarium datur.

23 ¶ His suffragatur. l. quæro. §. idem Paulus. ff. de testam. tutel. ubi probatur, quòd tutor datus causa notitiæ, in omnibus pertinentibus ad administrationē, & accessionem, tenetur sicut alij tutores. Inquit lex. Item Paulus respondit, eum quoque, qui propter rerum notitiā tutor datus est, perinde in omnibus, &

administrationis, & accessionis iure cōveniri posse, atque cæteros tutores.

¶ Nota, quòd tutor datus causa notitiæ in attinentibus ad administrationem æquiparatur alijs tutoribus, decima autem datur, pro administratione, ergo cum in attinentibus ad administrationem æquiparetur alijs, certè ad similitudinem eorum habebit decimā, qui enim sentit onus, debet sentire honorem.

24 ¶ Præterea, hæc sententia probatur ex d. l. quæro. §. item Paulus. secundum unam lectionem: iuxta quam probat, quòd tutor notitiæ causa datus, tenetur de cessatione, & quòd si non gerat, obligatur, & cessationis pœnas dat, & ita ibi notat Dinus, Bar. Raphael Comensis. Bartoli autem verba hæc sunt, Tutor notitiæ causa datus obligatus est de administratione. Ex his videtur tutori dato causa notitiæ, decimam dandam.

25 ¶ Contraria tamen sententia verior videtur, & probatur ex his, quæ per textum ibi notant Odofredus, Bar. Bald. & Salicet. in l. 1. C. de peri. tuto. ubi notant, tutorem notitiæ causa datum non debere gerere, quoniam non in hoc datur, ut gerat, sed ut contutores instruat.

26 ¶ Præterea hæc opinio efficacius probatur in l. quod si forte. §. sunt quidem. ff. de solutio. cuius verba sunt: Quidam notitiæ causa dantur, quidam in hoc dantur, ut gerant. ergo datus causa notitiæ non datur, ut gerat, & in hoc dissimilis est cæteris tutoribus. Quod si decima datur propter administrationē, certè danda non videtur tutori dato causa notitiæ, ut dixi nu. 14. cum dictum restringatur, secundum rationem, ut in l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de lega. 2. & hinc non datur ad gerendum.

27 ¶ Rursus, hæc opinio probatur, quoniam hæc lex pensat laborem tutoris, aliud autem est administrare, aliud instruere administrantem, neque solum differunt re, verum etiam laboris qualitate, & disparitate, ut in l. quod si forte. §. sunt quidem. ff. de solutio. Tutor autem datus causa notitiæ, solum datur ad instructionem tutorum gerentium, non verò, ut ipse gerat, cum autem non gerat, cessat fundamentum, & ratio finalis huius legis, ergo cessat eius dispositio ut in c. cum cessante. de appellatio.

28 ¶ Non obstat ex adverso prolata. Primò, nō obstat. l. 1. §. si pupillus. ff. de tute. & ratio distrah. nō enim dicit, quòd tutori dato causa notitiæ, est dandum salarium, eo quòd

quòd causa notitiæ datus sit, sed quia præmitur tanta ægestate, q̄ seipsum alere non potest, & ex consequenti non potest tutelâ gerere, qui casus (scilicet) non habere alimenta, ius præstat non solum tutori dato causa notitiæ, verum etiam ceteris quibuscumq; tutoribus, ut etiam iuxta Iuris Civilis regulas præmium administrationis postulent. Ego autem non loquor de tutore paupere dato causa notitiæ, & etiã si esset pauper, non dabo ei decimam, sed quantitatem sufficientem, ad alimenta, quid enim si decima excedit necessitatem alimentorum? certè ei decimam non dabo, sed quod alimentis sufficit.

29 ¶ Præterea non obstat secundum argumentum. ex. l. quæro. §. item Paulus. ff. de testat. tutel. cum ibi notatis per Din. Bart. & ceteros. Sciendū enim tutorem notitiæ causa datum, solum teneri, si contutores malè gerentes, non fecit suspectos, vel si eos ex vero non instruxit, & sic intelligitur quòd legimus in. d. §. item Paulus. illum in administratione cessare non debere (hoc est in instruendo diligentèr, & bona fide contutores, & in facièdo suspectum eum, qui ex dolo, vel negligètia dignus est, ut removeatur, ut probatur in. d. l. 1. C. de peri. tuto.

S V M M A.

- 1 **A**N Tutor, ignorans se tutorem, debeat auferre decimam, si administrat, & num. 4. Sententia lata, à iudice ignorante se iudicè, an valeat. & nu. 11.
- 2 Tutor semper videtur gerere administratorio nomine.
- 3 Gesta à tutore ignorante se tutorem, non valent, & tutor non est.
- 4 Tutor ignorans se tutorem esse nominatum, non potest acquirere pupillo suo.
- 5 Gesta ab executor ignorante se nominatum executorem, non valent.
- 6 Procurator ignorans se habere mandatum, nil potest facere.
- 7 Tutor ignorans se tutorem, non tenetur de periculo tutelæ.
- 8 Tutor qui non servavit solemnia, non lucratur decimam, neque gesta ab eo valent.
- 9 Sententia lata à iudice, tanquam adversus contumacem, non valet licet reus re vera fuerit contumax, si modo iudex id ignorabat.
- 10 Tutor, dubitans an sit tutor, an lucratur decimam.
- 11 Tutor invalidus, non lucratur decimam.
- 12 Tutor administrans tanquam amicus, & non tanquam tutor, an lucratur decimam.

- 16 Tutor administrans tanquam amicus, non acquirere pupillo suo.
- 17 Relictum Petro, tanquam tutori, non est dandum si administrat, tanquam coniunctus: & non tanquam tutor.
- 18 Pupillus nullum habet privilegium adversus tutorem, qui non administrat tanquam tutor, sed tanquam amicus.
- 19 Si quis faciat actum modo invalido, non convalidatur ex modo, ex quo valere posset.

¶ An sit danda decima tutori designato, si ignoret se tutorem, licet administrat, vel si non administrat tanquam tutor, sed tanquam amicus. Cap. VII.

1 **Q**Uæro deinde, quid si aliquis designatus tutor in testamento, à patre pupilli, diligentèr administrat pupilli bona, ignorat tamen se tutorem datum; quæro, an huic sit danda decima? videtur danda, quoniam tutor designatus est, & lex de decima tutori danda loquitur, cum ergo quadrent verba legis, exercèda est in hac specie eius dispositio, ut in. l. 4. §. toties ff. de dam. infecto. Præterea cum diligentèr administrando laboret, viget ratio huius legis, quæ vult præmium pro labore reponere.

- 2 **H**is congruit, q̄ licet iudex ignoret se electum iudicem, à partibus, nihilominus valet sententia ab eo lata, ut probari videtur in. l. 2. in principio. ff. de iudic. Inquit lex: Proinde si privati consentiant, prætor autem ignoret consentire, an legi satisfactum sit videndū est, & putò defendi posse eius iurisdictionem esse. Cū ergo gesta à iudice ignorante se iudicem valida sint, videtur idem dicendū in gestis à tutore ignorantem se tutorem, cum re vera tutor nominatus fuerit in testamento.
- 3 **H**is accedit glos. in. l. post mortem. ff. quādo ex facto tuto. ubi glosa docet, quòd tutor semper videtur administrare tutorio nomine, etiam si id non dicat; quòd etiam docuit Aretin. Paul. Alexand. & Ias. in. l. post dotem. ff. solu. matrim. Bart. Alexand. & Ias. in. l. 1. §. nuntiatio. ff. de novi. oper. nuntia, & in. l. qui in aliena. §. si is qui putabat. ff. de acquir. hæredit. Bart. & Paul. in. l. 3. §. 2. ff. iudica. solvi. & est communis opinio, secundum Alex. & Ias. in locis supra citatis.

citatis. Cum ergo in nostro casu hinc tutor sit designatus, & diligentèr administrat, & semper etiam, si id non exprimat videatur administrare tutorio nomine, videtur æquissimo iure ei dandam decimam, præsertim si administratio pupillari rei utilis fuerit. Quod comprobatur, quoniam natura certa est hunc esse tutorem, & hæc naturæ excellentia, sufficere solet in pluribus casibus, in quibus scientia requiritur, & vel sufficere debet dicta. l. 2. in principio. ff. de iudi. quæ dicit legi satisfactum, etiam si ignoret.

4 **S**ed his non obstantibus, contraria sententia vera est, imò vero tutor ignorans se tutorem non debet habere decimam, etiam si diligentèr, & utilitèr administrat. Moveor primo ex. l. quæro. ff. de eo qui pro tuto. negotia gessit, inquit lex. Quæro, an is qui cum testamento tutor datus esset, & in id ipsum ignoraret, pro tutore negotia pupilli gesserit, quasi tutor, an quasi pro tutore gesserit, teneatur? Respondi non putò teneri quasi tutorem, quia scire quoque se tutorem esse debet, ut eo affectu negotia gerat, quo tutor gerere debuit.

Hinc duo sunt notanda: primum, quòd gesta ab eo, qui designatus est tutor in testamento, non valent quasi gesta à tutore, si ignorabat se tutorem, si autem nondum est tutor, neque tenetur quasi tutor, certè deficiunt verba huius legis, quæ de tutore loquitur. Secundo maximè nota, & ad hæc quæstionem, & ad omnem materiam huius legis, illa verba vltima. Quia scire quoque se tutorem esse debet, ut eo affectu negotia gerat, quo tutor gerere debuit. Ergo affectus (hoc est) vis, & spiritus, & diligentia quo tutor gerere debet, diversus est ab effectu, quo ceteri administratores gerunt. Hæc autem lex propter administrationem tutelarem, dat decimam, & propter laborem, ut dixi capite. 2. cum ergo affectus tutorius deficiat in eo qui ignorat se tutorem, planè deficit ratio huius legis, quæ propter laborem tutelarem dat decimam, (hoc est) propter laborem sedulum, improbum, nimium, & magnum. Tertio nota, quòd tutor ignorans se tutorem, nondum est tutor, sed protutor; protutor autem non est danda decima, ut dicam. capit. de protutore.

5 **H**is suffragatur textus insignis in. l. 3. §. sed quòd de tutore, iunctis præcedentibus ff. iudi. solvi, inquit lex. Sed si quidem tutor sit, non tamen quasi tutor negotia administravit,

quia ignorat se tutorem esse, dicendum est non committi stipulationem.

Dixerat textus, quòd stipulatio iudicatur solvi, acquiritur pupillo per tutorem: postea subiungit, id non habere locum, in eo qui ignorat se tutorem: hoc enim casu stipulatio ab eo interposita non acquiritur pupillo: per quem textum Paul. ibi, nu. 7. scribit, quòd tutor ignorans se tutorem, non acquirat pupillo suo, cum ei go ignorans neque tutor sit, neque pupillo suo acquirat, saltè iure communi, neque ea diligentia, & affectu negotia gerat, quo tutor gerere debet: deficiunt verba huius legis, quæ loquitur de tutore: deficit eius ratio (scilicet) labor tutelaris, hoc est labor ingenti spiritu susceptus. Quòd autem ignorans tutor nō sit, probatur in. d. l. quæro. & in. l. 1. ff. de eo qui pro tutore negot. gessit. & dicam latius infra.

6 **H**is accedit, quòd scribit Bal. in. l. falsus. num. 19. C. de furt. ubi proponit quæstionem, an valcant gesta ab executore ignorante se nominatum executorem, ac tandem definiit nō valere, ex textu in. d. l. quæro. & eius opinionem sequitur Alex. in. l. sed et si de sua. ff. de acquir. hæredit.

7 **P**ræterea hæc opinio confirmatur, quoniam tutor, & procurator quamquam disparem habeant potestatem, uterque tamè dicitur administrare; gesta autem à procuratore ignorante se habere mandatum, nullius momenti sunt, licet id re vera habeat, quoniam antequam sciat mandatum sibi concessum, vel commissum, procurator nō est, ita notat glosa per textum ibi, in Clementina unica, de procurat. notat Spec. titulo de procuratore. §. 1. vers. sed nunquid Bar. in consil. incipiète, quæro, utrū procuratori, num. 1. col. 1. Archidia. in. c. 1. de election. Alex. in. l. sed, & si de sua, col. 1. ff. de acquir. hæredit. Ioan. Andrè. in. c. is cui, de procura. in. 6. Bal. in. l. 1. ff. de procurat. & in. d. l. falsus. nu. 18. C. de furt. & in. l. quæro. ff. de eo qui pro tuto. nego. gessit.

8 **D**einde hæc sententia confirmatur, quoniam qui nō sentit onus, non debet sentire honore, ut in. l. cum qui. ff. de iureiurand. Onus autem tutoris, non solum est administrare, sed teneri de periculo, si non administrat, ut latè dixi. cap. 2. nume. 106. tutor autem, non tenetur de periculo tutelæ, usq; ad diē scientiæ, ut in. l. et si sciens. C. de administratio. tuto. & in. l. quidā deccedēs. ff. co. titulo. Bart. l. absentis. ff. de donat. cum

ergo usque ad diem scientiæ, non sit obnoxius periculo, certè ante scientiam nõ debet habere præmium, quod datur pro periculo.

9 ¶ Præterea facit, quod tutor, qui non fecit inventarium, & non iuravit, & satis dedit, & cui à iudice non est commissæ administrationis, non potest agere, neque conveniri, neque administrare, licet sciat se tutorẽ. Quamvis enim ex scientia tutor sit, tamen gesta ab eo non valent, quousq; solemniter vaverit; ut notant Guido. decisio. 330. Bar. l. legitimos ad finem. ff. de leg. tuto. & in l. 1. nu. 2. ff. de tutel. Aufertur in additione decisio. Tholof. 288. Salic. in l. tutores. col. 1. C. de adm. tuto. Corne. consil. 164. col. 2. libr. 4. Capici. Decis. 50. Parisi. consil. 125. nu. 25. lib. 1. glos. in l. 9. titu. 16. par. 6. Alex. consil. 163. lib. 5. col. pen. Bar. & Bal. in l. fin. C. de tutore. vel curat. qui satis non dedit. Iacobi. in l. si tutor. nu. 13. C. in quibus causis. in integ. resti. non est necessaria. Anto. in l. 14. Taur. nu. 11. ut latè dixi c. 2. nu. 58. & nu. 73. Cum ergo gesta non valeant, non est dandum administrationis præmium ei, cuius administratio inutilis est: & in specie Cassa. in consuetudinibus Burgundie, Rubrica. 6. §. 4. ff. verbor. cautio. versiculo adverte, num. 7. scribit, quod licet ex lege Gallica, tutor læretur fructus, id non procedit in tutore, qui non satis dedit, ut latè dicam infra cap. 12.

10 ¶ Simile est, quod sententia lata à iudice adversus me, tanquam contra contumacem, non valet etiam, si verè fuerim contumax, si modo id ipsam iudex ignorabat, ita docent Bartol. in l. hæc autem. ff. quibus ex caus. in possessio. eatur Bald. in l. properandum. §. & si quidem. C. de iudicib. & in l. 3. colum. finali. C. de procurat. Bartol. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de damn. infect. Bald. in l. generalitèr. §. his de presentibus. C. de reb. creditis. Antoni. in c. cum dilecti. de dolo, & contuma. Bald. in Auth. matri, & avia. C. quand. mul. tutel. offic. fung. post.

11 ¶ Sic gesta à iudice ignorante se iudicem, nullius momenti sunt, etiam si ei verè fuerit iurisdicctio commissæ, ut notat Bar. Paul. & Socin. in l. multum interest. ff. de conditio. & demonstrat. Abb. & Anton. in c. cū ex officij de præscriptio. Bald. in l. falsus. C. de furt. Bald. & Aretin. in l. sed et si de sua. ff. de acquirend. hæredita. citant Doctores ad comprobationem huius senten-

tia, d. l. quæro. & l. 3. §. et si quidem. ff. iudi. solvi, quæ loquuntur in tutoribus ignorantibus, & eorum argumẽto censent nullius esse momenti, gesta à iudice ignorante se iudicem.

12 ¶ Postremò hæc sententia comprobatur, quoniam etiam, si tutor sciat se tutorem, non debet percipere decimam, si non administrat, tanquam tutor. sed tanquam amicus; vel aliàs, ut statim dicam, is autem qui ignorat se tutorem, qualitèr potest administrare tanquam tutor?

13 ¶ Quid autem, si quis non prorsus ignorat se tutorem, sed tamen dubitat, certè gesta ab eo non valent, & ex consequenti non debet habere decimam; dubius enim, & ignorans æquiparantur, ut in l. si. §. si autem nescius, & dubitans. C. de furt. ubi hoc notat Bald. & nominatim, quod l. quæro. ff. de eo qui pro tuto. loquens in tutore ignorante, extendenda sit ad tutorem dubitantem docet Bald. in l. falsus. nu. 19. C. de fur. qui licet loquatur in gestis ab execute, definit rem ex dispositione. l. quæro, quæ loquitur in tutore.

14 ¶ Non obstant allegata in contrariũ, quoniam non sufficit aliquem designatum esse tutorem, nisi solemniter observaverit, & nisi possit validè administrare, & eo affectu quo tutor gerere debet, hoc autem deficit in tutore ignorante, nam neque tutor est, ut in l. 1. §. 2. ff. de eo, qui pro tuto. negot. gest. Ad reliqua patet responsum, solum oportet respondere ad l. 2. in principio. ff. de iudi. ubi videtur probari, quod valet sententia lata à iudice ignorante se iudicem; id enim prorsus est falsum, ut supra docui, & probatur in dicta. l. quæro, Neque obstat dicta. l. 2. quoniam loquitur in eo, qui verè iudex erat, & sciebat, tamen ignorabat iurisdictionem sibi prorogatam à partibus, & sic verè iudex erat, & sciebat se iudicem, & solam prorogationem ignorabat. Non obstat, quod tutor semper videtur gerere, tanquam tutor, quoniam hæc præsumptio est præpostera, in ignorante.

15 ¶ Sed est quæstionis, quid si quis sciens se tutorem, administrat bona pupilli, nõ tamen administrat auctore tutoris, nec tanquam tutor, sed tanquam amicus; an huic sit danda decima. Movet quæstionem, quod hæc lex de tutoribus loquitur, hinc autem tutor est. Item hæc lex dat decimam ratione administrationis, hinc autem administrat.

Cum

Cum ergo quadrent verba, & ratio legis, videtur practicanda eius dispositio: nam, vel illud sufficeret, quod tutor semper videtur gerere tutorio nomine, iuxta dicta supra num. 3. Sed verius videtur, huic decimam non dandam, si non administrat tanquam tutor, sed tanquam amicus.

16 ¶ In hanc sententiam me satis proclinatorum, pertrahit textus singularis, in l. 3. §. sed quod de tutore. ff. iudi. solvi, inquit lex. Sed si quidem tutor sit, non tamen quasi tutor negotia administravit, ex aliqua causa dicendum erit, non committi stipulationem. Hæc verba iuncta Paragrapho præcedenti, probant, quod etiam, si tutor regularitèr acquirat pupillo, id non habet locum, quando administrat, non tanquam tutor, sed aliàs. Et illum textum tanquam memoria dignum, notat ibi Paulus, numero. 7. dicens, ex ea lege inferri, quod tutor, qui non administrat tanquam tutor, non acquirit pupillo suo. Cum ergo non possit acquirere pupillo, saltem Iure Communi cessat administrationis præcipua, & magis expressa utilitas, ergo cessabit dispositio huius legis, ut in c. cū cessante de appellat.

17 ¶ Rursus hæc sententia efficacitèr, & nominatim probatur, ex Decio consil. 178. col. 3. num. 3. versiculo secundo responde, ibi: *et licet administraverit tanquam coniunctus, & ex Alexan. consil. 102. incip. visis & pōderatis, col. fi. vers. præterea in testamento lib. 1. qui scribunt, quod si alicui relinquatur aliquid tanquam tutori, non consequetur illud, si non administrat tanquam tutor, sed tanquam coniunctus, vel negotiorum gestor. citat Alexan. dictam. l. 3. §. 1. ibi: Quidam tutor sit, non tamen quasi tutor administrat. ff. iudi. solvi. l. debitor. §. 1. ff. ad Trebel. l. si paterfamilias. & si duos, & quod ibi notatur. ff. de adoptio. imò, si hic nominatus tutor, tutelam recusavit, & administrationem suscepit, dicitur esse in dolo, sicuti dici solet de eo, qui repudiat hæreditatem, & reperitur possidere bona. l. si is qui bonis. ff. de acquir. hæredit. Ergo cum hæc lex, det decimam tutori, sequitur, quod non consequetur eam, qui non administrat tanquam tutor, sed tanquam amicus, vel coniunctus. Ita enim in hac ferè specie, notant Alexand. & Decius (duo clarissima iuris prudentiæ lumina). Sic licet mater secundo nubens, nõ reddita ratione, faciat remanere obligatum, secundum maritum ex legis disposi-*

tionem. l. penult. C. in quib. caus. pign. tacit. cont. hoc non habet locum, quando administravit bona filiorum, sed non tanquam tutrix, ita Bologninus, in suis primis interpretationibus in d. l. penult. Boerius in consue. Bituricen. titulo de iure persona. §. 14. in fine. Sic licet coniuncta persona admittatur ad agendum, sine mandato, non admittitur, si velit agere, non, ut cõiunctus, sed ut procurator argumentum glos. in l. filius. in glos. fin. ibi, *Vel hic pater. ff. qui satis d. c. gan. Bald. in c. nonnulli. col. 2. vers. nota si quis impetrat, & ibi Felin. col. 14. vers. limita secundo. de rescrip. Alexand. in l. exigendi. col. 2. Iaf. col. 3. fallè. 6. C. de procu. Bal. & Sali. col. 1. in l. 1. col. 1. C. de procu.*

18 ¶ Præterea cõfirmatur hæc opinio, ratione maximè æqua (scilicet) quod pupillus nullum habet privilegium adversus tutorem, qui non tanquam tutor, sed tanquam amicus geritur: ita probatur in l. si negotiũ. ff. de privil. credito. ubi notant Dinus, & Albericus. Cum ergo pupillus, hoc casu careat privilegio sibi concessio, adversus tutorem, equissimum est, ut ipse tutor careat privilegio, quod habet adversus pupillum, & adversus eius bona, scilicet, ut ex eis auferat decimam argumẽto. l. non eo minus. C. de procura.

19 ¶ His suffragatur regula, aberuditis memoria tradita (scilicet) quod si quis possit aliquem actum validè agere, certo modo, certè, si diverso modo faciat, actus non convalescit ex eo capite, ex quo posset fieri, & validè administrari, nec præmium propositum adipiscetur, ita notat Socin. in l. multum. col. 3. ff. de conditio. & demonstratio. Abbas, & Anton. in cap. cum ex officij. de præscriptio. Cum ergo hinc, si administraret tanquam tutor, præmium decimæ habiturus esset, sequitur, quod cum alio modo gesserit, ex qua decima non datur, (scilicet) administravit tanquam amicus, quod non debet consequi decimam, sed audiet vulgare illud, quod potui nolui, quod volui adimplere nequivit, ut in l. multum interest. C. si quis alteri, vel sibi. l. si genero. ff. de iure doti. l. miles. ff. de milita. testa. c. cum super. de offic. delega. Aymon. Crabeta consil. 171.

20 ¶ Præterea, aut hinc inventarium confecit, & cautionem præstitit, & de periculo tutelæ tenetur, & certè, etiam si utilitèr administrat, tanquam amicus, ita, ut bona non

diminuat, nihilominus eius administratio indigna est favore, cum administrando tanquam amicus, pupillo acquirere non potuerit, ut supra dixi. Licet enim tutor, qui solemnia non servavit possit acquirere pupillo, ut dixi. c. 2. nu. 5. id verum, quãdo administrat, & gerit nomine pupilli, & tanquam eius tutor; secus, si tanquam eius amicus, ut probatur in. d. l. 3. §. sed quod de tutore. ff. iudi. solvi.

21 ¶ Non obstant ex adverso prolata: non enim sufficit quem tutorem esse, ut ipsi decima detur, imò requiritur, ut eo modo administrat, & eo nomine, quo sibi decima datur (scilicet) nomine tutorio. Item requiritur, ut bonus & diligens tutor sit, officium autem boni tutoris est acquirere pupillo, hoc autem tutor præstare non potest, si tanquã amicus administrat, & non tanquam tutor.

22 ¶ Non obstat, quòd semper videtur administrare tutorio nomine, hinc enim loquor quando manifestum est, quod administravit tanquam amicus; lex autem, tutori dat decimam, non amico, nulla enim lex scripta est, ut amico decima detur.

S V M M A.

- 1 ¶ Tutor, vel curator adiunctus primo tutori, an decimam habere debeat, distingue. nu. 17. 18. 23. & 24.
- 2 Tutorem habenti, tutor dari non potest, nisi ex causis enumeratis, in num. 5.
- 4 Tutor adiunctus primo tutori, an sit verus tutor, an vero censeatur administrator, & numero 12. & 13.
- 6 An ex datione secundi curatoris, primus definit esse tuto, vel curator distingue, ut in nu. 17. & numero. 21.
- 7 Tutor secundo loco datus, an habeat liberam, generalemq; administrationem.
- 8 Tutor adiunctus primo tutori, an teneatur observare solemnia.
- 9 Tutor secundo loco datus, an teneatur de periculo tutelæ.
- 10 Officium tutoris secundo loco dati, an duret usq; ad pubertatem pupilli, an vero quousque finitur necessitas primi tutoris, & nu. 16.
- 11 Faciens actum alteri mandatum sub certo salario, an lucretur idem salarium.
- 14 Curator secundo loco datus, ut sublevet primi tutoris curam, an possit auctoritatem præstare in his que iuris sunt, & an hoc auctore possit addere hereditatem.
- 19 An tutor, vel curator secundo loco datus, in casibus,

- bus, in quibus verus tutor est, debeat dividere decimam cum primo tutore, & nu. 20. & nu. 21.
- 25 Tutoribus pluribus testamento datis, si unus decedit, alius dabitur, etiam si ceteri tutores superviventes sint.
- 26 Tutelaria negotia consuetudine metienda.
- 27 Mater tutrix in aliquibus regionibus, non tenetur renuntiare secundis nuptijs, quia ita moris est.

¶ An tutor, vel curator adiunctus primo tutori, quia agrotat, vel quia infirmus est, vel impeditus, possit petere decimam, tanquam verus tutor. Cap. VIII.

1 ¶ Occurrit questio, doctissimi cuiusque examine digna, vtrum tutor, vel curator adiunctus primo tutori, decimam habere debeat. Non hinc loquor de pluribus tutoribus simul datis, sed de tutore qui ex iusta causa datur tutori habenti, quia primus tutor administrare non potest.

2 ¶ Supponendum ad lucem postea dicendorum, eam esse iuris regulam generalem, quod tutorem habenti, tutor dari non potest. l. propter litem. §. 1. ff. de excusa. tuto. l. cum iure. C. qui dari tuto. poss. Regia. l. 1. 3. titu. 1. 6. part. 6. scribit Specul. titu. de tutore. §. generaliter. nu. 8. Marian. conf. 20. Iacobi. in. l. si curatorem, nume. 1. §. C. de in integ. resti. Bald. Ang. & Sali. in. l. 1. C. in quibus causis tuto. habent.

3 ¶ Et iuxta tamen causa (scilicet si tutor sit impeditus) datur alius tutor, puta propter valetudinem, senium, furorẽ, vel surditatẽ, primi tutoris. l. 1. ff. de tutel. itẽ si primus tutor relegatur ad tẽpus, vel ab aliqua parte administrationis sese excuset, puta si pupillus habeat bona in diversis regionibus, ut in. l. pe. C. in quibus causis tuto. habent. & in. l. propter litẽ. §. 1. ff. de excu. tuto. idẽ si primus tutor absit causa reipublice, ut in. l. si quis abfuturus. ff. de suspect. tuto. l. questum. ff. de tutel. item cum primus tutor fit pauper, ut in. l. pietatis. C. de suspect. tutor. item, cum primus sit debitor pupilli, ut in Authẽt. ut ij qui obligatas, se habere perhibent res minorũ. §. sed & si quis, quẽ textum dicit ibi singularem Angelus.

¶ His

4 ¶ His suppositis contutori, vel concursatori adiuncto primo tutori videtur dandam decimam. Primò, quoniam lex hos appellat curatores, & tutores, ut in. l. penul. ff. de tutel. & in Auth. de nuptijs. §. sin autem. colla. 4. docent Dinus, Iacob. & Ange. qui hanc probat, & sequitur sententiam, in Rubrica. C. in quibus causis tutorem habenti tutor dari potest: & probatur nominatim in titulo. C. in quibus causis tutorem habenti tutor dari potest, nota verba illa: Tutor rem habenti tutor dari potest. Ex quo liquet, secundum appellari tutorem. Cum ergo tutor sit, quadrant verba legis, & ex consequenti exercenda est eius dispositio, argumento. l. 4. §. totiens. §. ff. de dam. infecto.

5 ¶ Præterea, licet nonnulli e nostris, censent hunc secundum tutorem, non esse tutorem, sed curatorem, ut statim dicam; tamen sufficit esse curatorem minoris, ut quis consequatur decimam, ut dixi capite. 3.

6 ¶ Præterea hæc sententia, probatur argumento fortissimo, nam cum secũdus datur, primus definit esse tutor, ut in. l. propter litem. §. fin. ff. de excusat. tuto. ibi: Habenti ergo tutorem, datur tutor, sed aliarum rerum, non earundem datur. Et ita notat Alber. in. l. pen. ff. de excusa. tuto. Raphael Comensis, in. l. tutor qui reipublice. ff. de tuto. & curato. datis ab his, & ibi Alber. idem Albe. C. in. Angel. notant, & Salicet. expressẽ in. l. 1. C. in quibus causis tuto. habent. Ex quo inferitur, quòd secundo loco datus, non solum est tutor, verum etiam primus definit esse tutor, ergo absque dubio, ei dabitur decima.

7 ¶ His suffragatur, quòd sicut tutor plenã, liberãque habet administrationem, iuxta glosam in. l. mandato generali. ff. de procura. cum alijs a me cõgestis. c. 2. ita etiam liberam, generalemq; administrationem habet tutor, secundo loco datus, auctore Albe. in. l. fin. C. in quibus causis tuto. habent. cuius doctrina probatur in. l. in omnẽ. ff. de tuto. & cura. datis ab his. Cũ ergo potestas concessa officio secundi tutoris, par sit potestati, quã generalitẽ tutores habent, par erit administrationis labor, quo enim quis maiorẽ habet potestatem, maior est officij labor, neq; enim potestas debet esse otiosa.

8 ¶ His consonat, quod non solum habet potestatem, quam habent primi tutores, verum etiam eadem solemnia observare tenetur, auctore Bar. in. l. tutor qui repertoriũ. col. 1.

ff. de admini. tuto. & ibi notat Dinus, docet Albe. in. l. de creationibus. C. de Episc. audi. col. pen.

9 ¶ Rursus, hinc secundo loco datus, proprio periculo re administrat, neque similis est auctori, qui tutoris periculo administrat, ita probatur in. l. 1. & 2. C. in quibus causis tuto. habent. notat Bar. in. l. tutor qui repertoriũ. col. 1. ff. de adm. tuto. Azo in summa. C. in quibus causis tutorẽ habenti. Raphael Comensis, in. l. solent. ff. de tutel.

10 ¶ Item, sicut officium tutoris finitur pubertate, ita officium tutoris, secundo loco dati, finitur pubertate, ut in. l. 2. C. in quibus causis tuto. habenti. ubi notant Bar. Bal. & Salic. Cũ ergo secũdo loco datus, tutor sit, & labores tutoris sustineat, adsunt in favore huius sententia mens, ratio, & verba expressa huius legis.

11 ¶ Postremò, vel illud sufficeret, quod qui exercet actũ alteri sub certo salario mandatũ, idem salariũ petere potest, textus est singularis, & fortẽ unicus, in. l. Titio. ff. ad municip. ubi hoc notat Bar. dicens esse textum notabilem. Ergo cum secũdo loco datus, exerceat officium tutoris, & tutori detur decima; sequitur, quòd secũdo loco dato danda etiam est decimas.

12 ¶ Hæc sunt, quæ istam sententiam videntur extra omnẽ dubitationis aleam ponere. Sunt tamen plura, neque inepta, neque icivna, quæ diversam sententiam efficacitẽ asserunt. Primò, urget textus insignis, in. l. solent. ff. de tutel. ubi probatur, quod curatorem habenti, magis censetur administrator rerũ, quã curator, audi verba legis: Solet etiam, aliquandò curator dari tutorem habenti, propter adversam tutoris valetudinem, vel senium aetatis, qui magis administrator rerum, quam curator esse intelligitur. Quod si curator non est, qua fronte petet decimam, cum hæc lex tantum de tutoribus, & curatoribus minorũ loquatur, & non solum administratoribus, verum, neque curatoribus danda est decima, si modo non adolescentium, sed bonorum curatores sint, ut infra dicam suo loco.

13 ¶ Sic Bald. expendens verba dictæ legis, dicit, hoc secundo loco datus irregularitẽ, & improprie appellari curatores. Rursus Raph. Comen. ibi, dici hos appellandos curatores bonorũ, & ante hos gl. in. c. 1. 7. q. 1. Azo. in summ. C. in quibus causis tutorem habenti tutor dari potest, ubi dicit hos improprie appellari curatores, proprie

verò administratores bonorū. Rursus Angelus Perusinus, in Rubrica. C. cod. tit. dicit hos non curatores, sed bonorum administratores appellandos.

14 ¶ His efficaciter suffragatur talis ratio: De iure, pupillus nullum contractum inire potest, nisi tutore auctore, ut in rubro, & nigro. C. de auto. præstan. & ff. de auto. tuto. per totum titulum: hinc autem curator secundo loco datus, ut subleuet primi tutoris curam, in his omnibus quæ iuris sunt, auctoritatem interponere non potest; & si huiusmodi aliquid (ipso auctore) gestū sit, non valet, sicuti factum absque auctoritate tutoris; ita probatur in l. tutore. ff. de auctori. tuto. ubi Bartol. & Raphael Comensis dicunt, quod ubicumque tutoris auctoritas est necessaria in re pupilli, non sufficit auctoritas istius curatoris: idē tradit Barto. in l. curator. ff. de tuto. & curato. datis ab his, ubi citando textum in l. curatorem. ff. de aucto. tuto. inquit, hunc curatorem, neque alienare, neque obligare pupillum posse, neque alia gerere quæ iuris sunt, tantum debere bona administrare, & conservare, fructus colligere, & recondere, quod est proprium officium curatoris bonorū, ut in l. is cui. §. postquam. ff. ut in posse. legatorum. & in l. inter bonorum. ff. de admin. tuto. glo. in l. i. ff. de cura. bonis dando: idē tradit Albe. in l. qui habet. col. 1. ff. de tute. curatori autem bonorum, non est danda decima, ut efficaciter probat, infra suo loco.

15 ¶ Sic licet curatore auctore, adolescens addere hæreditatem possit, ut in l. cum quidam. C. de adm. tuto. tamen, si habenti tutorem adiungatur, ex aliqua causa curator; talis curator hæreditatem addere non potest. l. cum in una. §. tutor. ff. de appellatio. quem ibi notat Bart. notant Doctores in l. potuit. C. de iure delibe. & in l. pupillus. si fari. ff. de acquir. hæredi. ubi nostri deligant de ratione. d. §. tutor. & tandem, definiunt, eam veram esse rationem, quod curatori dato habenti tutorem, minus iuris, & potestatis conceditur, quam tutoribus, & curatoribus adolescentium. Ex his apparet hos curatores, non solum improprie appellari curatores, verum etiam non habere potestatem, quam tutores, & curatores habent, sed strictissimam habere potestatem.

¶ Præterea, quod ij curatores limitatam habeant potestatem, notat glossa in d. l. solent. Azo. in fumana. C. in quibus causis tu-

16 ¶ Adhuc, ut liqueat quantum isti differant a tutoribus, & curatoribus adolescentium, vide Bar. Iacobum Arenam, Albe. Bald. & Raph. Comen. in l. solent. post glossam ibi. ff. de tutel. ubi omnes tradunt, officium istorum curatorum, finiri finito morbo, vel impedimento primi tutoris, non autem durare usque ad pubertatem pupilli, vel usque ad annum vigesimum quintum: quod expressè probatur in l. i. C. in quibus causis tuto. habent. & in l. si tutor reipublicæ. ff. de tutel. & ratio. distrah. ubi dicitur, quod periculum administrationis pertinet ad istos curatores, quousque primus possit administrare, verba legis subiiciam: *Isq; iam finito munere, quod ei iniunctum est abesse cessat, quin ad eius officium, curamq; iam pertineat, &c.* Et quod hic tutor, finiat, finita necessitate, probat Regia. l. 13. tit. 16. part. 6. notat Albe. l. si quos. col. 1. versiculo sed nūquid remoti, & sequenti. C. de officio Præfecti præto. Orientis, Tiraquel. in tractatu, cui titulum fecit; cessante causa, in prima parte. in verbo officij, nu. 194. facit. l. 3. §. fin. ff. de susp. tutoribus.

17 ¶ Quid verius? quid probabilius? utraque pars fortibus rationibus, crebraque Doctorum nomenclatura videtur communita: mihi distinguendum esse videtur; inter causas enim, propter quas, tutorem habenti, tutor dari potest: quædam tales sunt, ut primus tutor, cui cōcurator, seu contutor adiungitur, desinat esse tutor, vel ad tempus, vel in perpetuum, vel per excusationem: horum exempla subiiciam. Si tutor reipublicæ causa absit, datur in locum eius curator, & ipse desinit esse tutor, ita probatur in l. i. C. in quibus causis tuto. habent. & ibi notant Cinus, Dinus, Albe. Salice. & Ang. & probatur etiam in l. si tutor reipublicæ. ff. de tutel. & ratio. distrah. & ibi notant Albe. & Raph. Comen. idē Albe. in l. Titius. ff. de excusat. tuto. & in l. 3. §. si quis abfuturus. ff. de suspect. tuto. hoc ergo casu primus desinit esse tutor, & secundus curator est.

¶ Rursus, aliquando per dationem secundi curatoris, quis desinit esse tutor in perpetuum, puta, si primus tutor factus sit furiosus, vel mutus; hoc enim casu secundus in locum istius susceptus, tutor est. l. pen. ff. de tutel. Idem cum mater tutrix transit ad secunda vota, in locum enim eius datur alius, qui verè tutor est, ut in Authent. de nupti.

§. in

§. si autem. Tertius casus est, quādo quis potest se excusare à parte tutelæ, puta, si pupillus habet bona in diversis regionibus, & tutor videns se obligatum esse omnia administrare, etiam sita in cæteris regionibus, imparemque se esse tanto negotio, utitur excusatione, quoad sita in alia regione, petitque pupillo quoad illa tutorem alium dari, & ipse quoad illa tutor desinit esse, ita nominatim dicitur in l. propter litem. §. i. ff. de excusa. tuto. Sunt etiā alie causæ, quibus habenti tutorem; tutor dari potest; puta, si tutor sit valetudinarius, vel senio cōfectus, & his, & similibus casibus, secundo loco datus, non est verè curator, sed administrator: & ita loquitur textus in l. solent. ff. de tutel. hanc distinctionem (ne fortè quis mei capituli somnium dixerit) tradit Ang. in Rubrica. C. in quibus causis tuto. habent. tutor dari potest.

18 ¶ His suppositis, distingue, aut enim causa propter quam secundus tutor datur, talis est, ut primus desinat esse tutor, & secundus tutor sit, & tunc secundus cum sit verus tutor habebit decimam, & ita intelligenda sunt omnia prolata in favorem primæ partis: est enim verus curator, liberamque, & generalem administrationem habet, & eius officium durat, usque ad pubertatem, ut supra dixi, & probatur in l. curatorem. ff. de tuto. & curato. datis ab his. l. i. & l. potuit. C. in quibus causis tuto. habent.

¶ Si vero causa propter quam secundus curator datur, talis est, ut non removeatur primus tutor, à tutela, ad tempus, neque in perpetuum, & hoc casu cum secundus curator non sit, sed potius administrator, ipsi decima danda non est, ita intelligitur. d. l. solent. ff. de tutel. & omnia adducta in favorem secundæ partis. Hinc enim curator, finita necessitate desinit curator esse, & strictam habet potestatem, neque auctoritatem interponit, vel validè quidquam facit in his quæ iuris sunt, cessantque verba, & ratio huius legis, cū neque tutor, neque curator sit, neque laborem tutelari parem sustineat.

19 ¶ Sed dubitabit aliquis, an in casibus, in quibus decima danda est curatoribus secundo loco datis, debeant eam dividere cum primo tutore, aut quisnam eorum solidam decimam percipiat, & an iudicandum sit, ac si duo tutores essent? Movet quæstionem, quod primus tutor est, ut in Rubric. C. in quibus causis tutorem habenti tutor dari

potest idem probatur in d. l. solent. ff. de tutel. Præterea movet quæstionem. l. penult. ff. de excu. tuto. ubi textus inquit, quod tutor qui abest causa reipublicæ, & in cuius locum alius est substitutus, postquam reddi, desinitque reipublicæ causa abesse, reassumit tutelam, & una tutela est: Ex quo inferitur, primam tutelam minimè finitam esse, si enim esset finita, non esset una tutela, eademque cum prima, sed nova tutela, si igitur semper est tutor, pro toto tempore decima ei præstanda est.

¶ Quod autem prima tutela duret, docuit glossa, quæ sequitur Hugolinus, quem Cinus refert, in l. i. C. in quibus causis tuto. hab. glo. in d. l. solent. ff. de tutel. quæ scribit, quod cum curator adiungitur tutori, talis curator non potest hæreditatem addere, ut in l. cum in una. §. tutor. ff. de appellatio. illud enim tutor facturus est, si igitur tutor addere debet hæreditatem, non desinit esse tutor, & illam glossam sequuntur Barto. & Raph. Comen. in l. curatorem. ff. de tuto. & curato. datis ab his. Barto. in d. l. cum in una. §. tutor. ff. de appellat.

20 ¶ Sed contra verius, imò vero in casibus, in quibus supra docui, secundo tutori dandam esse decimam, ipse in solidum eam percipiet, neque eam communicabit primo tutori, nam in casibus in quibus docui, secundo decimam dandam esse in casibus, in quibus primus desinit esse tutor, ad tempus, vel in perpetuum, iuxta negotij naturam. Etenim, si furor, cecitas, vel quid consimile tutori primo eveniat, removeatur in perpetuum, ut in l. pen. ff. de tutel. Si verò absentia causa reipublicæ incidat, pro tempore absentia desinit esse tutor, & pro tempore quo tutor non est, decima ei non est præstanda. Quoniam hinc lex de tutoribus loquitur, hinc autem tutor non est, ut in l. si tutor reipublicæ. ff. de tutel. & ratio distrah. inquit lex: *Si tutor reipublicæ causa abesse cæperit, ac per hoc fuerit excusatus, tutela iudicio locus est.* Nota absentem causa reipublicæ, in cuius locum alius subrogatur, ut in l. quæsitum. ff. de tutel. desinere esse tutorem: inquit enim lex, illum esse excusatum, & tutelæ iudicio locus esse, iudicium autem tutelæ non habet locum, nisi tutela finita, ut in l. 3. & in l. rationes. C. de adm. tuto. Et quod hoc casu desinat esse tutor, videtur esse communis opinio: ita enim sentit glossa in l. 3. §. si quis abfuturus. ff. de suspect. tutor. & ibi Rapha. Comen. nu. 2.

Albe.

Alber. & Raph. in l. tutor qui reipublicæ. ff. de tutel. & ratio distrahē. Cinus, Alber. Angel. & Salic. expressē, in l. 1. C. in quibus cau. tuto. hab. Dinus, & Albe. in l. tutor. §. si quis. ff. de susp. tutor. Cum ergo tutor nō sit, deficiunt verba huius legis, quæ de tutoribus loquitur, & à verbis recedendum non est, ut in l. non aliter. ff. de leg. 3.

21 **C**ōfirmatur hæc opinio, quoniam in hoc casu, quoad primum tutorem, non solū deficiunt verba legis, verum etiam eius ratio (scilicet) labor administrationis, tutor enim, propter eius absentiam, furorē, cecitatem, vel similem causam, secundus tutor datur, tantum abest, ut possit administrare, ut ne solutionem quidem recipere possit dato secundo curatore. Ita probatur in l. quod si fortē. §. sunt quidam. ff. de solutio. ibi: *Quid ergo, si solvit ei, in cuius locum curator erat constituendus, ut putā relegato in perpetuum, vel ad tempus, dico, si ante solvit, quā substitueretur curator, oportere liberari.* Nota, q̄ substituto secundo curatore, propter relegationem primi, non potest primo solvi; ergo cessant verba, & ratio huius legis. Quod manifestius liquet, quoniam periculum tutelæ ad primum tutorem non pertinet, ut in l. 1. C. in quibus cau. tuto. habent. non ergo est dubitandum primum, nullam decimæ partem consequuturum.

22 **N**on obstant add. etia in contrarium (scilicet) tutelam primi tutoris durare; quoniā in casibus supradictis falsum est, imō tutela cessat perpetuo, vel ad tempus.

Non obstat Rubrica. C. in quibus cau. tuto. habent. licet enim videatur innuere, primum adhuc tutorem esse, id verum; antequam detur secundus tutor; imō Severius iudicavit Ang. in d. Rubrica, inquit enim quod cum primus tutor statim sit remōdus, iam antea habetur pro remōto. Non obstat. l. pen. ff. de excusa. tuto. fateor enim unam tutelam esse, quoad hoc, ut tutor non possit se excusare, cum defierit abesse causa reipublice, sicut enim obligatus erat gerere, antequam reipublice causa abesset, ita obligatus est gerere, cum definit abesse, & quoad hoc una tutela est, tamen pro tempore absentie tutela cessavit, ut ibi notant Dinus, & Albe. & dixi supra.

23 **H**oc tamen (scilicet, ut secundus auferat rotam decimam) intelligendum est, cum primus desijt quoad omnia bona esse tutor, non verō si desinat esse quoad partem bonorum pupillarium. Subijciam exem-

plum quo res sit dilucidior, pupillus bona habet in diversis regionibus, tutor ne tanto onere prægravetur, petit sibi adiungi curatorem, qui bona in alia regione sita administret, ut in l. propter litem. §. 1. ff. de excusat. tuto. certē, etiam si hic est unus ex casibus, in quo tutorem habenti tutor datur tamen primus tutor, non desinit esse tutor, quoad omnia bona, sed solum quoad bona alterius regionis, idcō, ex bonis in altera regione sitis decimā, non percipiet: pro qua opinione militat verba. l. propter litem. §. 1. ff. de excusat. tutor. inquit enim, *Habenti ergo tutorem datur tutor, sed aliarum rerum, non earundem datur.*

24 **S**ecundo limita in casibus, in quibus primus, non desinit tutor esse, putā, si adiungatur ei curator ratione senectutis, vel male valetudinis, hoc enim casu primus, solidam decimam sibi percipiet, non verō secundus, qui potius administrator bonorū est, quam curator, ut in d. l. solent. ff. de tutel. & primus verus tutor est, & licet senio sit confectus, vera sapientia loquitur, *Plus valet umbra senis, quam gladius iuuenis, & multorum annorum est prudentia, & in multis annis intelligentia.* Et vitium est senibus peculiare, rem nunquam spernere, tremūt manus, vacillant pedes, caligant oculi, lingua balbutit, res tamen familiaris nunquam spernitur. Cogitant semper senes de crastino, sive id efficit avaritia senibus peculiaris, sive multorum annorum prudentia, quamquam anxia sollicitudo parandæ rei, à vera prudentia longē abest. Dixit enim suis celestis doctor *Nollite solliciti esse de crastino.*

25 **D**imittam lectorem, si prius illud addidero, quod præter casus supradictos, tutor datur tutorem habenti hoc casu. Habet pupillus plures testamentarios tutores, & unus decedit, certē etiam, si alij superstites sint, alius dabitur. l. si quis sub conditione. §. planē. ff. de legi. tuto. notat Corneus consil. 175. licet in præsent. col. 2. littera. F. vers. & tunc non obstat, lib. 3.

26 **R**ursus illud addendum, quod si ex legitima consuetudine alicuius regionis, illud esset receptum, ut dato ex qualibet causa, secundum curatore, officium primi tutoris prorsus expiraret, ei consuetudini standū esset, nam aliqua ex dispositis, & requisitis in tutoribus, apud aliquas gentes mutata sunt consuetudine.

27 **P**utā in aliquibus regionibus in usu est, ut mater tutrix testamentaria, non renun-

tiet secundis nuptijs, ut inquit Faber. in Authēt. matri. & avix. C. quando mul. tut. offi. fun. pot. Guido decisi. 330. Boerius de cisione. 124. nu. 13. Sed expendendū etiā, atq; etiam, an talis cōsuetudo legitime introducta sit.

S V M M A.

- 1 **T**utori Regis, an danda decima, & num. 9.
- 2 **H**ispania Reges potentissimi.
- 3 **F**iscus utitur iure Communi, nisi in casibus in iure expressis.
- 4 **F**alcidia deducitur, ex rebus Principi relictis.
- 5 **N**obiles decet esse munificos.
- 6 **I**n ambiguis an adversus Fiscum, iudicandum.
- 7 **P**remium debet esse par labori.
- 8 **A**dvocatus accipit suprataxam, quando est advocatus Principis viri.
- 9 **R**egius tutor, habet magnam potestatem.
- 10 **T**utori ad decimā, cōpetit cōtrariū iudiciū tutelæ.
- 11 **T**utori salarium iure Civili dabatur ad alimenta, quando non habebat unde se aleret.
- 12 **T**utor, & coadiutor Regis æquiparantur.
- 13 **C**oadiutori Regis moderata alimenta danda.
- 14 **C**onductor supra pactum, præmium solvit si fructus magni sunt.
- 15 **P**incipis res, non patitur super indictionem.
- 16 **M**ens legis inspicienda, & nu. 23.
- 17 **D**eo servire, abunde magnum est lucrum.
- 18 **M**utus, & surdus à natura non succedit in Principatum habentem iurisdictionem, sed præfertur secundo genitus.
- 19 **T**hesauri inventor, non debet habere quintam si opulentissima sit.
- 20 **T**ricestima si detur ex statuto non danda si labor est parvus.
- 21 **I**udex potest restringere legem.
- 22 **R**egis tutor observare debet que ceteri tutores.
- 23 **C**urator Regis, non debet auferre decimam.
- 24 **R**egis curator, an administret que sunt simplicis iurisdictionis.
- 25 **T**utor administrans partem, & partem non, an debeat saltem percipere decimam, de parte, quam administravit.
- 26 **R**egibus, an tutor necessario dandus.
- 27 **R**egius tutor, an debeat satisfacere.
- 28 **R**ex minor viginti annis, an possit administrare.
- 29 **T**utoribus Ducum, an danda decima.

¶ An tutori Regis sit danda decima fructuum, & reddituum regalium, & quid in tutore Ducis, & similium Regulorum. Cap. IX.

1 **Q**uæro deinde an Regis tutori, sit danda decima de fructibus, & redditibus regalibus. Videtur enim esse salarium magnum, & præmium administrationis immodicum; Reges enim Hispaniarum quorum Imperium ad Occidentem ultimos insuperabilis Oceani fluctus attingit fabulosos paulò ante Antipodas, capit; immensum terrarum orbem perdomito mira fælicitate Oceano possident; concessit in eorū ditionem, præter Hispaniam, Siciliam, & Baleares ipsa quondam rerum domina Italia, concesserunt Belgæ, atque Batavi deniq; rerum Europæ arbitri sunt, & ad Antipodas usq; Christiani Imperij fines protulerūt habentq; annuas supra nongentas auri Miriades.

2 **E**rgo tam immensam auri vim, tam exhaustos thesauros tutor decimabit? Videtur ita dicendum: nam inter Fiscum, & privatum non est differentia, nisi in casibus à iure expressis, iuxta glosam in l. 1. C. de petitio. hæredita. & in l. item vidēdū. §. in privatorum. ff. eo. tit. notat Bart. in l. 1. C. de conducto. & procura. prædi. fisco. lib. 1. Alexan. in l. 1. ff. de acquir. hæred. Ias. in l. re coniuncti, num. 121. ff. de leg. 3. Decius consil. 331. Ergo Regius Fiscus, nō minus solvet decimam, quam privatus; cū nulla lex excipiat tutorem Regis à tutore privati.

3 **C**omprobatur hæc opinio ex textu singulari in l. & in legatis. C. ad leg. Falcid. ubi ex rebus Principi relictis, deducit hæres quartam propter laborem quem sustinet, quanto magis deducetur decima de redditibus Principis, in quibus tutor tantoperè laborat, utiq; oneris sustinet, nempe tantorum Regnorum administrationem.

4 **D**einde etiam si labor tutoris tam opulentum præmium non promereretur (videtur enim excedere octingenta aureorum millia) tamen decet tantum Principē, tantum Christiani orbis monarcham, arguē, munificumq; esse, ut in l. eum plures. §. 1. ff. de adm. tuto. notat Innocen. & Dominicus in cap. grandi de supplen. negligentiæ. 6. & præsertim decet esse munificum erga tutorem, qui eius indolē ad virtutem format, & effingit.

5 **Q**uarto comprobatur hæc opinio, quoniā in ambiguis adversus Fiscum est iudicandum, ut in l. nō pato. ff. de iure Fisci. Alex. & Ias. nu. 37. in l. 1. ff. solu. matrim. Ripa ibi nu. 4. Ias. in l. inter pares col. 2. ff. de re iudica.

judica. & in l. de die col. ff. qui satisfda. co-
gan. Decius in l. in ambiguis. ff. de reg. iur.
de qua re, legendi sunt Socin. & Alciat. in
d. l. i. ff. solu. matri. Segura de bonis lucra-
tis cōstan. matrimo. nu. 79. Cagnolus in l.
diem functo. num. 163. ff. de offic. assesso.
Covarr. variarum resol. lib. 1. c. 16. Gome-
zius. §. superest nu. 19. Instit. de actio. Mat-
thæ silan. singulari. 71. Ioan. Baptista Plo-
tus in repetitione. l. si quando. §. unde ex-
præmissis. C. unde vi. qui rem latè discuti-
unt. Cum ergo hæc lex loquatur de tuto-
ribus, & hic tutor sit, videtur manifestum
ei dandam decimam, & quod quamvis du-
bium esset, aduersus Fiscum est in ambi-
guis iudicandum.

6 Quinto licet decima reddituum regaliū
magnam summam efficiat, consid. rādum
est, quod tutor Regis maximum laborem
sustinet, & de iure præmium debet esse par
labori, ut docet Bald. in prohemio digesto-
rum. §. discipuli. col. 2. & in l. certum num.
11. C. famil. hærcif. Et ubi maior labor,
maius præmium constitui debet. l. contra
publicam in fine. C. de re milit. l. unicuiq;
C. de proxim. sacro. scrinio. lib. 12. l. 2. C. de
ofic. magist. offic. Boerius in tractatu de
auctoritate magni consilij, nu. 143. l. 1. tit.
9. lib. 5. Ordinationū. Platea in l. unicuiq;
num. 3. versiculo item nota. C. de proxi.
sacro. scrinio lib. 12. l. 1. C. de agen. in reb.
l. 1. C. de diver. offi. lib. 12. l. fin. C. de titō.
col. lib. Ad tutorē enim Regis spectat, uni-
versalis administratio, ut inquit Bart. in l.
quidam consu. eban. num. 13. ff. de re iudi.
Corse. de potestate Regia. q. 18. & q. 89.
doctores. e. grandi de sup. negl. præ la. & in
cap. cū vicissimum de offic. de l. Jacobin.
de fœudis in princip. & col. 4.

7 Præterea confirmatur hæc opinio, quo-
niam licet à iure, sit taxatum salariū; dā-
dum advocato, potest supra taxam accipe-
re, si sit advocatus Episcopi, vel alterius
Principis viri. arg. l. si pater. ff. de dona. ubi
Bart. Salice. Angel. Rapha. Com. & Imola,
& nominatim Tiraq. de nobilit. c. 29. nu.
35. Ex quo inferitur, q. tutor Principis po-
tius accipere debet supra taxam tutori-
bus constitutam, quam infra taxam

8 His congruit, quod tutor Principis (ut
est verisimile) erit vir gentis dignitatis, &
auctoritate nominis clarissimus; unde licet
decima sit magna, nō excedit quæ quæ, &
decēs est. Postremò facit. l. 3. tit. 15. part. 2.
ubi probatur Regiū tutorem habere satis

amplam potestatem, quæ cū nō debeat esse
ociosa, necessario magnū perferet laborē.

9 Sed his non obstantibus, mihi probabili-
us æquiusq; videtur, ut dispositio huius
legis non habeat locum in tutore Regis.
Moveor multiplici ratione. Primo præmiū
debet esse par labori: ut docet Bald. in pro-
hemio digestorum. §. discipuli. col. 2. & in
l. certum, num. 11. C. famil. hærcif. Platea
in l. unicuiq; nu. 3. versic. item nota. C. de
proxi. sacro. scrinio. lib. 12. cum alijs cita-
tis. c. 2. Labor autem tutoris Regis, haud
quaquam magnus videri potest, si ad deci-
mā immensam summam conferatur: nam
Reges Hispaniæ habent ministros plures,
qui eorum rem, & redditus tuentur, curāt,
& omni sollicitudine augere contendunt.
Quin imò est ab eis institutus Senatus ra-
tionalis, hoc est: *Contaduria mayor, y contaduria*
de cuentas, qui nihil aliud curat quam rē
Principis tueri augere, & stabilire, & uni-
cuiq; horum rationalium, quos Hispani
appellamus, *Contadores*, salariū non pec-
nitendum solvitur à Principe. Suntq; ho-
mines multarum rerū usu insignes ideoq;
maximè prudentes. Cum igitur ij expensis
Principis eius rem tueantur, non est q. in
his, quæ ipsi administrant consideretur tu-
toris labor, sicut consideratur, in tutore ho-
minis privati. Ecce tutor Principis, expen-
sis Principis, habet hominem rem, & red-
ditus Principis curantem. Restat iurisdic-
tionis administratio; sed & hæc expediūt
Regij Senatores: quos est verisimile esse e-
ruditionis laude, & humana prudentia in-
signes. Restat bellicarum rerum cura, re-
gniq; augendi novisq; tropheis decorandi
sollicitudo. Sed & hunc laborem subeunt
proceres nobilissimi, à Rege delecti, qui
perpetuo consilio honorem Regni curāt,
& ne quid ab hostibus externis, seu inter-
nis patiatur detrimēti. Omnes ij salariū
auferunt à Principe, neq; tutoris expēsis
administrant, idcirco nō potest dici tutorem
per eos gerere, quoad hoc, ut labor eorum
cēseatur labori ipsius tutoris, sicut dicimus
quando tutor administrat per aliorum; ut
in l. decreto. ff. de admin. tuto. Vbi ergo est
tutoris labor, par tantæ, tamq; in exaustæ
summæ; quanta est decima pars reddituum
regalium?

Præterea licet Regij tutoris labor, mag-
nus esset, haud quaquam potest esse tātus,
ut tā immensum salariū promereatur, igitur
præstandum non est, iuxta supradicta,
& iuxta

& iuxta notata per Alexan. Ias. & alios in
l. si donatione. C. de collat. ubi dicūt, quod
præmia, quæ dantur alicui in remunera-
tionem maxima habent privilegia, dum-
modo remuneratio, & præmium sint pro-
portionabilia cū beneficio, neq; valdè diffie-
rant, recta æstimatione. Cum ergo decima
detur tutori in remunerationem laboris, se-
quitur quod si decima longè excedit labo-
rem, q. non est præstanda?

10 Rursus, hæc opinio probatur, quoniam
tutori agenti ad decimam competit cōtra-
rium iudicium tutelæ, ut in l. 1. ff. de con-
tra. & util. actio tutel. & dicam infra. c. 33.
Hoc autem contrarium tutelæ iudicium,
est actio bonæ fidei, ut notat Ias. in. §. a-
ctionum. Instit. de actio. Cū autem sit actio
bonæ fidei, ex bono, & æquo agendum vi-
detur, habita ratione dispositionis. l. 2. C.
de re cin. v. edi. ut eius exemplo proposito,
opera tutoris (quæ videtur locata) p̄setur
præmio æquo, & tolerabili. Quis enim la-
bor, promeretur septingenta aurcorū mil-
lia quotannis? Deinde tantam summā da-
re privato, est præcidere Regni nervos &
publicam utilitatē spernere, atq; ad cō pro-
dere. * His consonat, quod notat Dirus,
Iacobus Arena, & Alber. in l. à tutoribus.
§. principalibus. ff. de admin. tuto. cū alijs
citis cap. 1. col. 1. qui docent, quod in ca-
sibus in quibus licitum est de Iure Civili,
tutori salariū dare, salariū debet esse cō-
gruum alimentis, ne tutor occupatus in ad-
ministracione, subsidio vitæ necessario, ca-
reat, ut probatur in l. 1. §. si pupillus. ff. de
tutel. & ratio distrah. quis autem est in to-
to orbe, qui ad alimenta (illustrium Regū
factum æquantia) ægeat annuatim sexcen-
tis aurcorum millibus?

12 Non obstat quod hæc lex iubet tutori
dari decimam, licet enim constituat certā
summam, neq; distinguat iustam, vel in-
iustā causam, & in utroq; corrigat Ius cō-
mune, ut dixi. c. 1. tamen verosimilimum
est, decimā eo animo dari, ut tutor habeat
unde se alat, ut patet ex legibus Gotthicis
unde hæc est desumpta. l. 2. tit. De los here-
deros, ibi, *Tome el diezmo para si en que biva*: hoc
est ex quo alatur. Quis autē etiam si sit vir
Princeps, exiget ad alimenta sexcenta au-
reorum millia, nisi palam insaniat?

13 Confirmatur hæc opinio, quoniam tu-
tor, & coadiutor Regis æquiparantur; &
uterq; plenā liberamq; habet administra-
tionem: ut notant Bald. & Ias. in l. si. C. de

testam. mili. textus, & ibi glos. Imola, Do-
minicus, & Francus, col. 1. in. c. grandi de
supplen. negli. præ la. lib. 6. Tamen coadiu-
tores (qui, ut plurimū solent esse clarissimi
Regni proceres) nihil auferunt præter ex-
pensas moderatas, ad alimoniam sui, suos
rumq; ut notat Francus in dicto cap. grā-
di num. 6. citat. c. 1. §. 2. de cleri. ægro. in. 6.
& notata per Archidiaco. & Ioan. Andræ.
in cap. is qui. de electione. lib. 6. Cum ergo
de Iure communi, etiam si tutoribus non
daretur salariū, dabatur coadiutori, qui
æquiparatur tutori, ei moderationi vide-
tur standum, idq; videtur tutori dandum
quod tunc coadiutori dabatur. Hæc enim
lex eis tantum cautum voluit, quibus de Iu-
re Communi, nihil dabatur. Dispositio e-
nim generalis, non extenditur ad specifica-
ta: ut in l. cohæredi. §. qui discretas. ff. de
vulg. & pupil. Ergo hæc lex non extendit
da ad tutorem Regis, in quo erat, & est, ip̄e
cialis provisio legis civilis, & canonice,
præsertim cessante labore digno tātō præ-
mio. * His suffragatur glosa, quam ibi Do-
ctores sequuntur in l. si merces. §. vis ma-
ior. in verbo *Cui*. ff. loca. quæ notat, quod si
locavi tibi prædium precio ordinario, &
prædium reddit magnos fructus, quod ta-
les fructus domino rei reddendi sunt (au-
gendo scilicet precium locationis) non au-
tem omnes fructus cedunt luero cōducto-
ris, & illam glosam sequitur Bart. in l. di-
vortio. §. si. ff. solu. matri. Alexan. l. fru-
ctus. col. fin. ff. eodem tit. Ias. in l. 1. nu. 79.
C. de iure emphyt. multò magis hoc diceri-
dum in tutore Regis, cui magni, & immēsi
fructus (nulla data pecunia, ut facit condu-
ctor) obveniunt ratione decimæ, aduersus
utilitatē Regni, & aduersus omnem æ-
quitatem. Sicut enim dicimus in condu-
ctore, est iudicandum in tutore Regis, nam
tutor quodammodo videtur lucrari operas
suas, ut scilicet ip̄e operam conferat; pu-
pulis solvat pecuniā.

15 His congruit, quod licet ex rebus priva-
torum certa summa solvenda sit, id nō pro-
cedit in re Principis, ita probatur in l. licit-
tatio. §. Fiscus. ff. de publi. ca. & vestig. & in
l. universi provinciales. C. de vestigal. &
cōmer. Facit textus in l. 2. C. de fundis rei
priva. ubi prædia Principis etiam data in
emphyteosim, nō patiuntur superindictio-
nem, neq; solvūt tributū, ut tradit Laudē-
sis in tractatu de Fisco. quæst. 9.

16 Postremò facit glosa cōmuniter appro-
bata,

bata, in l. tale pactum. §. si. ff. de pact. quæ docet, legem generalitèr loquentè, restringendam in casibus in quibus eam limitaret legislator, si de eo casu fuisset interrogatus, ut latè tradunt Iaf. & doctores in l. Lucius ff. de libe. & posth. In nostro autem casu, mihi fit verisimilimum, neq; Principem, neq; legislatorum sensisse, ut cū maxima Regni perniciè, & subditorū iniuria, tutor Regis (ferè nihil laborans) auferat regiorū vectigalium decimam.

17 ¶ Ultimo esse Regis tutorem, maximè honorificum est, cum summa utilitate coniunctum, solènt enim Principes, cū nutribus qui suam infantiam formarunt maximè liberales esse, contentus ergo sit Regius tutor, moderatis alimentis, præferatq; publicam Regni utilitatem, suis privatis commodis, expectatq; ab alumno, gratiam mihi liberale testimonium, existimet se magnū fecisse lucrum, cum rebus publicis cōsuluerit, suumq; privatum honorem auxerit, coelitusq; gratisimū obsequium ad non dubiam æternæ felicitatis gloriam præstiterit: optimum Principem æducando.

18 ¶ Tot sunt in iure nostro loca, publicam utilitatè privatæ præferètia. Videmus eruditos omnes, principatum habentem iurisdictionem auferre, muto & surdo à natura, vel aliàs inhabili, expellereq; hominem a vita ditione, quòd utilitas subditorum præferenda sit unius hominis utilitati, ut in Authent. res quæ. C. commun. de leg. ut in specie prudenter, & cruditè docuerunt Bald. in l. omnes populi, col. 9. verfic. est ergo aliud exemplum. ff. de iusti. & iur. Corn. consi. 42. col. 3. lib. 4. Rodericus in repetitione. l. quoniam limita. 11. in. q. ducatus Valentia. C. de inofficio. testam. Baptista Sanseverinus in repetitione. l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. Bald. in. c. 1. in fine de success. feud. Aretin. l. ex duobus. ff. de acquir. hæred. Lupus in cap. per vestras. §. 26. col. 3. de donatio. inter virum, & uxor. Tiraquel. de primogenijs cap. 23. Molinæ. in consuetud. Parisiensibus titu. 1. §. 8. glof. 1. quæ st. 3.

¶ Quod si propter publicam utilitatè, quis a vitis sedibus privatur, quanto magis privabitur, is qui a vita non petit, sed cum perniciè Regni, & miserorum iniuria, Regia vectigalia exhausta cupit. Pecuniæ enim bellorum nervi sunt, & pacis subsidia, quibus si Princeps careat, paratæ victoriæ interruptuntur, iniquis tributis gravantur

populi, omniumq; res, & Regnum ipsum periclitatur. Qui hanc sententiam nō probat; ignorat prorsus, quanta suis damna intulerint Principes, qui profusè temerèque donando per otia pacis, vanis sumptibus, paratos ad bellicas necessitates thesauros exhausterint.

19 ¶ Ultimo si exempla movere solent, videmus Philippum Regem, qui ab eximia pietate, prudentia, & felicitate rerum gestarum, regum maximus videri potest, abstulisse sibi auri, & argenti fodinas, apud oppidum Guadalcanal repertas, neque inventorii dedisse partem quam ei Iura civilia, & Regia tribuunt: nimirum prudenter, & ad Regni utilitatem fecit, nolens homini privato, dare centum auri miriades, cum eius fortunam, & spes superent quindecim, vel viginti auro eorum millia, & æquissimus Princeps supra eam summam iam olim offerat. Denotant stulti, spernit legem, imò ab omni iure, & æquitate discederet, suorumq; hostis esset, si necessaria ad Europæ defensionem, Regniq; præsidium, privato cuidam homini tribueret. Obijciunt, lex est: Fateor, sed mens legis est inspicienda, neque sensit lex, ut nongenta aureorum millia, privato tribuantur, quòd fortune felicitate thesaurum invenerit in terra aliena. Tanta enim est auri summa, quæ inde extrahitur, ut similem nulla maior ætas viderit, aut literæ meminerint.

20 ¶ Rursus hæc opinio probatur quoniam licet ex statuto alieni sit danda tricesima pro labore, id non procedit, quando labor est parvus, ut scribit Affli. in constitut. Sicilia incipienti, constitutionum, nu. 7.

21 ¶ Præterea hæc sententia probatur, quoniam omnes leges, omniaq; iura, restringuntur, si sequatur absurdum, ut in l. nam absurdum. ff. de bon. liber. Absurdum autem, & præposterum videtur dare decimam Regio tutori.

22 ¶ Ultimo facit, quòd iudex legum custos, potest ex iusta causa restringere legis decretum, ut notat Bart. Imol. Alexā. & Iaf. in l. 2. ff. de re iudica. latè Tiraquel. de penis temper. in principio.

23 ¶ Non obstant ex adverso prolata. Primo non obstat quòd non est facienda differentia inter Fiscum, & privatum, nisi sit expressum in iure. Satis enim est expressum, cū ratio, & æquitas, quæ optima iura sunt, faciunt differentiam, ut in l. his solis, ibi. Satis tacitè cautū putamus. C. de reuo. donat.

Non

Non obstat, quòd quarta Falcidia deducitur de rebus Principi relictis, fateor, quòd deducitur quarta de rebus relictis Principi, à privato: ille enim res Regiam opulentiam æquare non possunt, ut æquat decima Regiorum vectigalium, quæ Regio tutori, absque Turcarum, & Barbarorum risu tribui non potest. Expediit quidè servare legem, sed non servanda, cum incidit casus quo publicæ utilitati adversatur. Nō obstat, quòd decet tatum Christiani orbis monarchiam, & rerum Europæ arbitrum, largum, munificumque esse, fateor, sed est (ut ille inquit) modus in omnibus rebus optimus. Decet esse munificum, sed non profusum, stultum, aut turpiter prodigum, tuncque cum rebus humanis optimè agatur, cum Principes intellexerint, verum esse Proverbium illud. *Magnum vectigal parsimonia.* Non obstat, quòd in ambiguis adversus Fiscum est iudicandum, id enim verum non est, cum Fiscus tractat, de damno evitando; & non de lucro capiendo, ut notant Doctores citati, num. 5. hic autem Fiscus damnum, & ruinam reipublicæ excusare vult. Præterea non obstat, quòd premium debet esse par labori, quoniam hac ipsa ratione deneganda est Regio tutori decima, quoniam labor non promæretur, tam inexhaustam summam, oportetque leges civiliter intelligere, littera enim occidit, spiritus vivificat. Non obstat, quòd habet plenam, liberamque administrationem, non enim administratio Regij tutoris, tanti laboris est, ut tantum premium promæreatur, præsertim Regno perniciosum.

24 ¶ Non obstat quòd scripsit Montalvus in l. 3. tit. 15. par. 2. (scilicet) quòd tutor Regis, observare debet quæ ceteri tutores, quoniam licet observet, non mæretur tantum premium, & lex restringenda, ne sequatur absurdum, neque extenditur ad casum inopinatum, ubi eius mens deficit.

25 ¶ Non est omittendum, quòd hæc opinio multo manifestior est in curatore Regis: nam præter rationes supracitatas in tutore, est peculiaris quædam ratio in curatore, scilicet quòd Rex ipse adolescens factus, administrat absque curatore omnia, ad iurisdictionem simplicem pertinentia, ut inquit Barto. in l. quidam consulebant, nu. 13. ff. de re iudica. & ibi Pau. Abb. in. c. cum vigesimum. nu. 3. de offi. delegati. Iaf. in l. fi. nu. 4. col. 2. C. de testa. mili. Anch. in

c. grandi. col. fi. & ibi Corsetus, col. pen. de supplè. negli. præla. lib. 6. Angelus Aretinus, quem citat Benedictus, in. c. Raynuntius. verbo: *Adiuncta filie*, nu. 5. 2. de testa. Corsetus, de potestate & excel. Regis. q. 16. Quod si Rex adultus, administrat iurisdictionalia, manifestum est, quòd curator nō subit totum onus, neq; tantum laborè, hoc est tam universalem, quantum suscipiunt tutores privatorum, & sic cessat ratio huius legis, quia administratio simplicis iurisdictionis, spectat ad Principem.

26 ¶ Non ignoro responderi posse, quod Princeps habet iurisdictionem, quoad proprietatem, sed non quoad exercitium, & quòd hæc proprietas ei competit, statim mortuo patre, licet infans sit, & quòd non debet administrare iurisdictionalia, quæ tantum momenti sunt, licet ad pubertatem pervenerit, ut latè disputat Molin. in consuetud. Paris. tit. 1. §. 29. num. 6. & 7. Sed licet hoc prudentius videatur, mihi non placet ea post pubertatem administrari à curatore; sed à bonis, & prudentibus viris, ut inquit Molin. ibi, n. 8. nullo dato curatore, ut infra.

27 ¶ Confirmatur hæc opinio, quoniam ideò tutoribus, & curatoribus decima datur, quoniam totum minoris patrimonij servant, administrant, colunt, fulciunt, & augent, si autem partem rerum administrarent partem negligenter, carerent decima; etiam partis administratæ, ut nominatim videtur probari in l. etiam si partis. ff. de lega. 1. ubi legimus, quòd si pro administratione rerum pupillarum, detur alicui precium, & administret partem, & partem nō, nullam legati partem consequetur. Sed responderi, huic ultimæ rationi potest, id verum, quando negligit unam partem administrare, & aliam administrat, secus si unam tantum partem administrare potest, nam de illa deducet decimam. In curatore autem Regis de nulla parte deducet decimam, quoniam etiam si iurisdictionalia, & patrimonialia administraret, nō deduceret illam, ut supradixi in tutore, quanto magis non deducet curator, cum non possit omnia administrare.

28 ¶ An autem tutor Regibus necessarius dandus, vide Alexand. & Iaso. in l. fi. C. de testa. mili. Abb. & alios in. c. cum vicissimū. de officio delega. Innoc. sing. 17. Qualitèr autem sit dandus, vide Regiam. l. 3. tit. 15. par. 2. ubi dicitur quid facere teneatur, Corset. de potestate, & excellentia Regia, par. 3.

nu. 6. Ang. l. 1. C. de cur. illustri. perso. Quæ sit autem iusta causa dandi Regibus curatorem, vide Laudensem de Principibus. quæst. 386.

29 ¶ Tutor autem Regis, sufficit fides fidei- iussorem qualem potest, etiam si non paria faciat, cum Regali opulentia; aliàs Reges carerent tutore; ita docet Alber. in l. de creationibus. C. de Episc. audi. & ita respōdit Vbertus Bobius, dicens Blancam Fran- corum Reginam, admittendam ad tutelā filij Regis, datis fidei iussoribus, quos dare potest, idem probat Cassa. in consuet. Bur- gun. Rubr. 6. §. 4. verb. caution, nu. 4. Lau- densis, in tracta. de officialibus dominorū, in. 4. notab. Iacobi. in tract. feudorum, in verb. Carolus. in princip. & vide. l. 3. tit. 1. §. part. 2. & ibi glossam, quæ ex ea lege dubi- tat, an tutor Regis debeat necessario satis- dare, & prudentius est, ut satisfat, meliori modo, quo potest, nam metu, vel reveren- tia fidei iussorum abstinerebit à flagitijs, so- lent enim Regum tutores, Regnum præ- dæ haberet. An autem Rex debeat, etiam invitus habere curatorem, vide Oldrald. consilio. §. 2. Domini. quæstio. penult. & Fran. in c. grandi. de supplen. negli. præla. lib. 6. Rom. Alex. & Ias. num. 4. in l. fi. C. de testa. milit. Ioan. Andr. in additio. ad Spe- cul. in Rub. de tutel. Bald. in princip. In- sti. quibus mod. tut. finia. Corsetus de po- testate Regia. q. 18. Abb. & Felin. in c. cū vicefinū de offi. deleg. Iacobi. sancto Geor- gis. in tractatu investit. æ. char. 2. col. 3. vers. qui si factus est pubes Innocē. sing. 17. Molin. in consue. Paris. tit. 1. §. 29. Pu- teū de sindicatu, tit. de excessi. Impera. col. fi. Boer. in consue. Bitur. tit. de iure perso- narum. §. 8. col. fi.

30 ¶ Apud nos lex Regia. 3. tit. 1. §. part. 2. de- cernit, ut Rex non sit absq; curatore, quo- usq; perveniat ad annum vigesimum. Sic aliqui eruditi censent, non spectandum, ut perveniat ad annū vigesimum quintum, ut sētit Imol. in d. c. grādi. Anania in Rub. de delictis puerorū. col. 1. Et ita apud nos fuit observatum in Ioāne secundo, qui de- cimo quarto ætatis anno Regnare cœpit, q̄ lege lata definivit Alfonso in constitu- tionibus æditis Pintia, anno. 1363. Quod apud nos continentèr fuisse observatum. Credo, ut vidimus in Carolo. V. Cæsare, primo huius nominis Hispaniarum Rege, qui decimo septimo ætatis anno, Regnare cœpit, ut de Carolo. V III. Gallia Rege,

memoriae prodit Guaguinus; Quod mihi prudentius videtur. Rex enim piures ha- bet consiliarios, quorum prudētia supple- bit eius minus eruditum iudicium. Deinde ad tranquillitatem Regni, ita videtur ex- pedire; quid enim maiorū non perpeti- tur Regnū, à tutoribus, vel curatoribus ad- ministratum, latè & impunè regnat avari- tia, qui vis in alienum caput violētèr graf- satur, omnia prædonibus, & peculatoribus plena sunt, fluctuat populus, tanquā oves pastore destitutæ. Deniq; nusquā plus ma- lorum. Itaq; non est curandū, de dicta. l. 3. tit. 1. §. par. 2. quoniā cōtraria consuetudi- ne videtur abolita, ergo nō servāda, gl. c. 1. de regua, & pace. Ias. l. de quibus. col. 7. ff. de legi. & in l. si filius qui in potestate. ff. de libe. & posthu. Antoni. & Abb. in c. ut circa de consanguin. & affini. Quæ opinio, præcipuè servāda, si in Principe cōcurrat Regia indoles, & animus dignus Imperio.

31 ¶ Tutoribus tamen ducū, & simillū, cen- seo dandam decimam, quoniam cessat ini- quitas, & cessat omnes rationes supra pro- latæ, idēo legistandum videtur. Sed certè si dux opulentissimi redditus ditionē, possi- deat non videtur æquum decem aureorū millia, dare tutori pro decima, absurdum enim quidam, & præposterum sapit ex ra- tionibus supra relatis.

S V M M A.

- 1 ¶ Tutori, an danda decima, si redditus pupilli, adeo sint tenues, ut nulli fructus super sint deductis alimentis, & nu. 6.
- 2 Pupilli res venditur ad solvendum æs alienum.
- 3 Alimenta præstare obligatus, an teneatur vendere res proprias, præsertim, si ipsemet sit alendus, ex illis, vel eius ministri, nu. 4.
- 5 Alimenta si sint præstanda, ex aliqua re, & illa nō sufficiat, an aliunde supplendi.
- 7 Decima tutoris, cum computatur, an prius deducēdi fructus necessarij, ad alimenta pupilli.
- 8 Alimenta dare obligatus, si fructus non sufficiunt non tenetur res proprias vendere.
- 9 Decima Papalis non solvenda, à clericis, si eorum, redditus vix sufficiunt ipsis alendis.
- 10 Monasteria que agent omnibus fructibus, ad sui sustentationem, non tenentur solvere decimam.
- 11 Advocatus non capit salarium, à clientulo ægeno.
- 12 Iudex non capit sportulas, à litigatore ægeno.
- 13 Notarius nō accipit salariū pro instrumēto ægeni.
- 14 Episcopus non aufert pro visitatione salarium, à clericis ægenis.
- 15 Medici tenentur gratis curare ægros pauperes.

Alimenta

- 16 Alimenta pupilli non sunt expendenda supra red- ditus.
 - 18 Decima danda tutori de fructibus, non de rebus pupilli.
 - 19 Decima qui non aufertur, quia non sunt fructus ultra alimenta pupilli, an supplenda alio anno ubere cum num. seq.
 - 23 Fructus non soluti propter sterilitatem unius anni, quando supplendi, ex abundantia alterius anni. 23. cum seq.
- Fructus supplentur ex ubertate alterius anni, quādo ubertas est in eisdem rebus, non in alijs.

¶ An decima tutori danda sit, si redditus adeo sint tenues, ut vix sufficiant alendo pu- pillo. Cap. X.

1 ¶ Væro præterea; an decima tutori dāda sit, si fructus adeo sint tenues, ut præter alimenta pupilli nihil su- perfit, videtur etiam hoc casu dandam decimam, etiam si pupillus ad possessionem vendat, quoniam beneficium à lege concessum, absque facto nostro, à nobis auferri non potest, ut in regula; indultum, de regul. iuris, libr. 6. & l. id quod nostrū. ff. de regul. iuris. & dixi supra cap. 5. num. 47. vericulo illud addendum. Idēo tutor in decima gravari non potest, ut ibi dixi. Deinde si fructus exigui sunt, damnū debet esse pupilli, nō extranei, scilicet tutoris res enim perit periculo domini. ut in l. incendium. C. si cert. peta.

- 2 ¶ Præterea; cum pupillus teneatur ex hac lege solvere decimam, certè pro dissolven- do ære alieno permillum est rem pupillare vendere, ut in l. ob æs alienum. C. de prædi. mino. l. magis puto. ff. de reb. eorum.
- 3 ¶ His accedit, quod notat Imola, in l. Imperator. ff. ad Trebel. scilicet, quod quāvis de iure, qui tenetur præstare alimenta, nō teneatur vendere rem propriam, illud non habet locum, quando ipsemet qui daturus est alimenta, est alendus ex illis, tunc enim permillum est rem vendere: ergo cum de- ducta decima, vel parte decimæ deficient fructus, unde sese pupillus alat, manife- stum videtur, quod potest res proprias vendere, ut in l. magis puto. ff. de reb. eorum.
- 4 ¶ Quinimò Angelus (posita regula, quod qui tenetur alere, non tenetur res proprias

vendere) dicit hoc limitandum, si ministri domini rei sint alendi, tunc enim dominus obligatus est res proprias vendere; ita Ang. in l. Divus. ff. de petit. hæredi. Alexand. in l. Imperator. nu. 5. ff. ad Trebel. Decima au- tem Iure Regio datur tutori, ut exinde se- fe alat, ut dixi cap. primo, notat Doctores in cap. grandi. de supplen. negli. præla. li- bro. 6. Alberic. l. 1. §. si pupillis. ff. de tutel. & ratio distrah. & probatur. l. 2. titulo De los herederos, in volumine legum Gotthica- rum, quod vulgò appellamus Fucro Iuzgo, inquit lex: Tome para si el diezmo, porque ay en que biva. Cum ergo tutor minister sit rei, & personæ pupilli, omnia enim curat, & in omnibus ministrum sese præstat, se- quitur iuxta doctrinam Angeli, quod ad alendum ministros domini licebit vende- re possessiones, & dominus tenebitur id- facere.

5 ¶ Sexto cōprobatur hæc opinio, quoniā si ad alimēta sint præstanda alicui, portio de aliqua re, certè si illa res non reddit tatos fructus, quanta est portio debent suppleri, & persolvi ex alia re, ita docuit Barto. in l. Lucius. nu. 3. ff. de alim. & ciba. leg. & in l. inter stipulantē. §. iacram. ff. de verb. obli- ga. & ibi DD. cum ergo tutori, debeat ad alimēta, decima de redditibus rei pupilla- ris, certè si decima reddituum nulla sit, vi- detur ex possessionibus solvenda.

6 ¶ Sed mihi contraria sententia placet; imò, si fructus omnes sint necessarij ad alimen- ta pupilli, ut eos non decimabit, nec pu- pillus cogetur eam solvere, etiā factus ma- ior. Moveor ex his quæ notant Abbas, nu- mero. 5. & ibi Cardin. & Vincen. in c. de rectoribus, de clerico ægrotante; tibi scri- bunt, quod etiam si de iure, coadiutori prælati infirmi debet dari salarium, ut in cap. 1. §. 2. de clerico ægrotante. in. 6. notant Doctores in cap. grandi. de supplen. negli. præla. lib. 6. ubi Corsetus. col. 24. & d. cam infra capite De coadiutore: tamen hoc non habet locum, quando redditus prælati, so- lum sufficiunt ad alendam prælatum, tunc enim coadiutor, nullam partem fructuum consequetur, quod Abbas dicit distare æ- quitatem, & rectam, & piam rationem. Sic in nostro casu, licet Iure Regio, tutori decima fructuum detur, id non admitten- dum, quando omnes fructus, sunt necessa- rij ad alimenta pupilli.

7 ¶ Hanc sententiam magnoperè adiuvant, verba huius legis, ibi. Mantegalos de los frutos,

- 9* **¶** *tome para si el diezmo de los frutos.* * Nota, quòd prius debet pupillum alere ex fructibus, & postea percipere decimam, si ergo nihil superest deductis alimentis, non est unde deducatur decimam, nec potest illà deducere, neque in obscuro est, seriem verborum magni esse momèti, ut in l. ex duobus. ff. de usufructu. l. Publius. §. fina. ff. de conditio. & demonstratio. notant Bart. Alexand. Iaso. & Doctores in l. Gallus. §. quidam restè. ff. de libe. & posthum. Dein de nota, quòd illa verba. *Mantengalos de los frutos*, videntur significare, actum perfectum, & postea deducenda decimam, sed audio, hoc argumentum utile est ad persuadendum, non ad evincendum, quoniam si verba legis significarent, ut prius aleret pupillum, & postea deduceret decimam, sequeretur, quòd in facienda computatione decimæ, temper essent prius deducenda alimenta pupilli, quòd præposterum videtur, & adversus legis mentem; sed respondeo, quòd etiam si verum sit alimenta in facienda computatione, non deducenda, tamen negari non potest, legem voluisse, ut prius alatur pupillum (hoc est) ut potior esset ratio alimentorum pupilli quam decimæ. Deinde nota ex illis verbis, quòd decima est deducenda de fructibus, non de rebus, si ergo nulli supersunt fructus, non est unde deducatur decima, nisi de rebus; hoc autem est adversus hanc legem, quæ dicit deducendam de fructibus.
- 9* **¶** Tertio facit, quòd notat Bartol. in l. Imperator. ff. ad Trebel. & in l. penult. ff. de alim. & ciba. lega. argumento earum legum, quòd si gravior dare alimenta Sempronio, & fructus non sufficiunt, non teneor res proprias vendere; quòd etiam docuit Angel. in l. Divus. ff. de petit. hæredi. Alexand. in l. maritum. numero. 2. ff. sol. matrimon. Alexand. Angel. & Imola, in l. Imperator. ff. ad Trebel. Angel. in l. 1. C. de lega. & in l. qui bonis. per textum ibi. ff. qui bonis cedere poss. Salic. in l. 1. C. de fideicommiss. Ergo pupillus non cogetur res proprias vendere, ad solvendum decimam tutori, qui forsam, est dives, & non æget alimentis.
- 10* **¶** Quando nominatim hoc probare videtur, ex his quæ tradunt Paul. Leazar, & Imol. col. 4. nu. 13. versi. quærit hic in c. cum homines. de decimis, ubi notant, quòd decima Papalis, non est solvenda à clericis, si eorum res adeò sunt tennes, ut vix suffi-

- cient alendis ipsis clericis, & quòd ita iudicavit Bonifacius octavus.
- ¶** Sic monasteria, quæ egent omnibus fructibus, ad sui sustentationem; non tenentur solvere decimam, nisi sint decimæ quæ solvuntur in honorem Dei. Ita docet Calde. consil. 9. de sententia excomnu. quoniam agris nostris sitientibus, non debemus alios irrigare. c. non satis. §. 6. distinct. Ioan. And. Ant. & D. D. in cap. cum homines. de decim. Hostien. in sum. de decim. §. utrum præscribuntur. versi. octavo.
- 11* **¶** Sic advocati licet de iure debeant (& possint) exigere salarium, id exigere non debent, ab ægenis, sed gratis eis patrocinari, & operam præstare debent: ita docuit Alber. in præmio. C. col. 4. num. 18. Iaso. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. col. 2. ff. de offic. Proconsul. & leg. ubi dicit, quòd advocatus aliter faciens, peccat; Bald. in l. si furiosi. C. de nupt. ubi dicit, quòd etiã si advocatus iuraverit, se nunquam gratis patrocinium præstaturum, nihilominus gratis debet patrocinari ægeno. Hostien. Abb. & Felin. in c. 1. de offic. iudi. Divus Thom. 2. 2. q. 71. artic. 1. Capella Tolosana. 481. Angelus Clavañus in sua summa, in verbo *advocatus*, versiculo. 11. Gabriel in. 4. distinct. 15. q. 6.
- 12* **¶** Sic iudices, licet exigere possint sportulas, non debent exigere à miserabilibus personis, ut inquit Bald. in l. generalitèr. col. 1. C. de Episco. & cleric. Henric. in cap. cum ab omni. col. 1. de vita, & honestate clerico. Cardi. in Clement. statutum, in. 1. oppositione. de electio. & probatur nominatim, in Auth. de mandatis Principum. §. sit tibi quoque. ubi textus loquitur, etiã si iudices peregrè proficiscatur. Quinimò etiam, si ægenus gratis iudici offerat sportulas, non debet eas accipere, uti censent Archidia. Ioan. And. & Domini. in c. statutum. §. insuper. de rescrip. libr. 6. ubi bonus textus: citant. l. 1. C. de sal. hosp. non præben. libr. 11. facit optimè. l. si. C. de re milit. ibi, *Vel spontanea voluntate offerentibus*, gloss. in l. invitus. & ibi Decius, & Bart. ff. de reg. iur. Bald. in Authen. sed hodie. C. de Episco. & clericis. Felin. in capit. 1. in fin. de simo. Hyppo. in l. constitutum. col. 1. ff. de Siccar.
- 13* **¶** Sic notarius pro instrumento non debet accipere salarium, ab ægeno, ut scribit Roman. in repetitione. l. si verò. §. de viro. fallentia. 25. versiculo. 6. ff. sol. matrimo. citat l. tam de mentis. C. de Episco. audi. in fine. iuncta

iuncta glosa. Ias. in. §. tripli. col. pen. Instit. de actio. Alex. in l. argentarius. in princip. col. fin. ff. de æden. Alciat. libr. 1. de verbor. significa. char. 7. Decius in. cap. 1. col. 26. de probatio.

14 **¶** Sic Episcopus visitans clericos, non debet ab ægenis procuracionem exigere, gloss. in cap. instantia. in verbo *prægravari*, de cõsib. quæ citat bonum textum. in c. placuit. 1. q. 2. & sequitur. d. c. cum instantia, col. fi. Hostien. & Ioã. Andr. in c. procuraciones. eo. titulo.

15 **¶** Sic medici tenentur gratis curare ægros pauperes, gloss. in. cap. 183. distinctione Specul. titulo de salaris. §. postremo. Antoni. in c. ad aures. de æta. & qualita. Lucas Penna in l. Archiatri. C. de profess. & medi. lib. 10. Felin. in c. 1. de offic. iudi. Adria. in quæstionibus, super librum quartum sentent. ubi agit de correctione fraterna, in propositione solutionis. 1. q. principalis.

¶ Hoc protuli ad persuadendum, nam potest responderi, quòd non est pauper pupillus qui habet possessiones.

16 **¶** Postremo facit, quòd ad alendum ipsum pupillum, non est expendendum supra redditus. l. 1. & 2. & ibi gloss. ff. ubi pupil. & duca. de beca. l. mediterraneæ. & ibi Platea. C. de anno. & tribu. libr. 10. c. sopit. & c. cum nuper. de censib. & probatur in hac lege ibi, *Mantengalos de los frutos*, & dixi. c. 2. Si ergo ipse pupillus, ex fructibus alendus est, non ex possessionibus, quanto magis idem dicendum in tutore, cui decima datur, ut habeat unde se alatur.

17 **¶** In summa, mihi hæc opinio probabilior, & æquior videtur, & ita lata sententia iudicarem, si casus iudicandus occurreret. Non obstat, quòd beneficium à lege concessum à nobis auferri, non potest, quoniam hinc non auferit homo, sed lex, neque hoc casu ullum præmium debetur tutori, si in id pupillaria prædia vendenda sint. Non obstat, quòd propter æs alienum venduntur res minoris, quoniam hinc nihil debetur tutori, & sic nullum est æs alienum. Similitèr nõ obstat, quòd in alimoniam ministrorũ tenetur quis vendere possessiones, si redditus non sufficiunt, id enim verum, quando quis tenetur de iure illas personas alere, hoc autem casu pupillus non tenetur alimeta, neque decimam præstare tutori. Præterea respondeo, quòd decima est danda tutori de fructibus, ut hinc dicitur, non vero de ipsis rebus.

18 **¶** Non obstat. l. Lucius. & quòd ibi notat Bar. ff. de alim. & ciba. legat. loquitur enim quando gravior dare alicui alimenta ex aliquo prædio causa demonstrationis adiecto, tunc enim si fructus illius prædij ad alimenta non sufficiunt, supplètur de fructibus aliorum prædiorum, quoniam prædium illud ad demonstrandum, non ad restringendum adiectum fuit; hinc autem dicitur, ut decima deducatur de fructibus, & sic fructus ponuntur restrictivè, ita quòd de illis est deducenda, si autem nulli supersunt fructus, certè non sunt vendendæ possessiones, quoniam esset deducere decimam, non de fructibus; sed de possessionibus. Et istam distinctionem facit Bar. in l. inter stipulantem. §. sacram. cuius opinio est cõmunitèr recepta, teste Ias. ibi, nu. 273. ff. de verb. obliga.

19 **¶** Quid tamen si tenuitas fructuum processit ex sterilitate anni malignitate, & annus sequens uberrimus est, quæro, an fertilitas anni sequentis, supplere debeat primi anni sterilitatem, & refundenda sit decima, quæ primo anno soluta non fuit: est res dubia; videtur non amplius tractandum de petenda decima anni sterilitatis, ex textu qui videtur expressus. in l. cum certus. ff. de vino, tritico, & oleo lega. ubi probatur, quòd si alicui fuit relicta certa quantitas fructuum, & tanta quantitas ex fundis præstari, non possit, quòd non debet suppleri annis sequentibus: & illum textum notat Bartol. in l. Lucius. ff. de alim. & ciba. lega. & in l. si quis argentum. C. de dot.

20 **¶** Secundo facit doctrina Bart. in l. divortio. §. impendia. ff. solu. matrim. ubi notat, quòd si marito sit præstanda certa quantitas fructuum, ex re mulieris, si uno anno possessiones, tot fructus non reddiderunt, suppleri non debent ex fructibus sequentium annorum, etiam si uberrimi sint: & illa doctrina Bar. est communiter recepta, secundum Alex. ibi. col. fin. & in l. fructus. col. 2. ff. solu. matrim. Ergo si propter exiguitatè fructuum unius anni, qui necessarij fuerunt ad alimenta pupilli, tutor eo anno decimam non deduxerit, non debet ea decima deduci de fructibus sequentiũ annorũ.

¶ Postremo, cum fructus dicantur, qui quotannis redduntur; & fructus unius anni non sint fructus alterius anni; certè si decimam primi anni, deduceret ex fructibus anni sequentis, esset deducere duas

decimas adversus dispositionem huius legis, quæ unam tantum tribuit, & esset adversus utilitatem pupilli, quam leges & senatusconsulta accuratissimè curarunt.

22 ¶ Ex adverso, contraria sententia fortibus rationibus nititur. Primò æquitate, si enim decima datur, ut exinde tutor vivat, & denegata fuit uno anno propter sterilitatem fructuum, æquissimum videtur, ut de fructibus alterius anni refundatur? l. si uno. ff. loca.

23 ¶ De hac re videtur esse textus expressus, in l. in legatū ita. §. vini Falerni. ff. de annu. lega. ubi probatur, quòd si mihi aliqua quantitas fructuum danda est, & uno anno nō præstatur, quia non fuerūt fructus, quòd sequenti anno uberi solvendi, & refundendi sunt. Idem probatur in l. Firmio. ff. quando dies lega. cedat. per quem textum, ita notat Bar. in l. inter stipulantem. §. sacram. nu. 6. ff. de verb. obligat. ubi scribit, quòd si alicui præstanda est quotānis certa fructuum quantitas, & fructus deficient uno anno, quòd defectus eius anni suppletur, ex ubertate sequentium annorum, & Bar. opinio, est communiter recepta, secundum Iaso. ibi: eam probant. C. de donatio. Bart. in l. Lucius. col. 2. ff. de alim. & ciba. lega. & in l. cum certus. ff. de vino, tritico, & oleo leg. & in l. Firmia. ff. quando dies lega. cedat. & in l. legatum. §. 1. de annu. lega.

24 ¶ Confirmatur hæc opinio, quoniam communis sententia supra relata, loquitur quādo fructus debentur ex causa lucrativa, puta ex legato, ergo multò magis idem dicendum, quando debentur ex causa onerosa scilicet ratione administrationis, & laboris in tutela suscepti, & ratione utilitatis collatæ in rem pupilli. Postremo facit. l. si uno. cum ibi traditis per Doctores. ff. loca.

25 ¶ Hæc opinio æquior est, dummodo ubertas sequentis anni, producat ex eisdem rebus, non vero ex rebus differentibus, de novo acquisitis pupillo: ita docent glos. & Bart. in l. fructus. ff. solu. matri. Sic Imola, in c. propter sterilitatem. de locato, notat, quòd ubertas unius anni, est compensanda cum sterilitate alterius, quando ubertas contingit in eisdem rebus non in alijs.

26 ¶ Non obstant ex adverso prolata, quoniā responsum colligitur ex Bar. in l. cum certus. ff. de vino, & tritico, & oleo lega. & in l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verbo.

obliga. & in l. legatum ita. ff. de annu. lega. Ad secundum argumentum responde, ex his quæ docet Bar. in l. divortio. §. impendia. ff. solu. matri.

27 ¶ Equidem fateor, rem esse ambiguā, tamen hæc opinio æquitati magis accedit. Neq; obstat, quòd videtur deducere duas decimas, quoniam altera est pro anno sterili, & licet ratione sterilitatis pro eo anno non deberetur, ubertas unius anni supplet sterilitatem alterius. Ego in hanc partem proclivior sum, eruditi plenius rem excutient; interim tamē vide in simili, quæ pro nobis scribit Molin. in consuetu. Paris. titulo. 1. §. 39. num. 2. Si tamē decima unius anni, non fuisset prorsus nulla, sed modica, seu parva; & certè non est supplenda ex fructibus alterius uberrimi anni, quia lex solum dat decimam fructuum, quicumque ij sint, & cum etiam, si uno anno decima esset ultra duplum solitæ ubertatis, nihil sibi ex ea adimeretur, ita conqueri non debet, si modica fuit, uti Molin. supra proximè.

S V M M A.

- 1 Tutor non gerenti, non est danda decima, & nu. 9.
- 2 Tutor cessans, puniendus est.
- 3 Doctore non legenti, non datur salarium.
- 4 Executor, non faciens quod debet amittit legatū.
- 5 Clericus qui non dicit officium, non debet habere beneficium.
- 6 Clerici qui nō dicunt officium, tenentur restituere fructus.
- 7 Vxor quæ sua culpa, non est in servicio viri, non debet ab eo alii.
- 8 Custos castri, non lucratur fructus, si non custodit.
- 10 Tutori non administranti, an detur decima pro parte rerum quas administrat.
- 11 Iudici malo, an detur salarium: saltem pro tempore quo bene administravit.
- 12 Heres dolum committens, privatur quarta falcidia, non solum in re in qua dolum commisit, verum etiam in alijs.
- 13 Tutor non gerens, privandus est decima, etiam si ex cessatione nullum damnum accipiat pupillus.
- 15 Tutor non gerens; quia absuit causa reipublicæ, an debeat habere decimam, & nu. 20. & 24.
- 16 Absens ex facultate superioris, an lucretur salarium, & nu. 25.
- 17 Miles captus in bello, an lucretur stipendium, numero. 26.
- 18 Servientes Principi, vel Pontifici, censentur esse presentes, & lucrentur fructus, numero. 19. & numero. 27.

Tutor

- 1 Tutor absens causa reipublicæ non tenetur de periculo tutelæ.
- 2 Locans alij operam suam, non lucratur primum salarium.
- 3 Tutor absens causa reipublicæ, desinit esse tutor.
- 4 Tutor non gerens impeditus casu fortuito, an lucretur decimam, & nu. 29. & 30.
- 5 Tutor impeditus administrare ab aliquo tertio, an lucretur decimam. Et quid si non gerat culpa minoris. nu. 32.
- 6 Quid si tutor non gerit, quia contutori suo, commisit administrationem, distingue, ut in num. 34.
- 7 Si iudex mandaret administrationem uni ex tutoribus, ille solus consequetur decimam, quia alij non possunt administrare.
- 8 Tutor committens administrationem contutori, an lucretur decimam.
- 9 Decima tutoris non gerentis, an accrescat tutori gerenti, an verò ipsi pupillo, si administrans, administrat omnem rem pupilli.

¶ An tutori non gerenti sit danda decima, saltem eius partis quam administrat. Et quid si nullum damnum obvenit pupillo, ex eo quod non administravit. Et quid si contutori, vel alij commisit administrationem, an videatur ipse gerere, & debeat habere decimam. Cap. XI.

Occurrit utilis & necessaria quaestio, an tutori non gerenti, sit danda decima, saltè eius partis quam administrat, præcipuè si nullum damnum ex cessatione obvenit pupillo, & quid si tutor non gerat, quoniam contutori, vel tertio, commisit administrationem.

I ¶ Quoad primum, illud est manifestum iuris, tutori non gerenti, non esse dandam decimam, deficit enim ratio huius legis, quæ propter laborem iubet decimam dari, ergo cessante ratione legis, cessat eius dispositio, ut in cap. cum cessante. de appellatio.

¶ Et nominatim probatur in l. Nessenius. ad finem, & in l. sed hæc nimium. ff. de excusat. tuto. melius in l. quod autem. ff. de

excusat. tuto. & in l. tutor. §. quæ tutoribus. ff. eo. titulo. ubi probatur, quòd legatum, vel precium, relictum tutori, videtur relictum pro administratione, idè si non administrat, non consequitur præcium: la post legatum. §. amittere. ff. de his quib. ut indign. l. Nessenius. & l. amicissimos. ff. de excusat. tuto. l. etiam si partis. ff. de leg. primo. l. qui tutelam. ff. de testa. tut. l. 2. titulo. §. lib. 3. Fori. Bar. & Alexand. in l. si legatarius. C. de leg. Decius confi. 179. nu. 3. & consil. 192. num. 4. Barto. singulari. 68. Bal. consil. 357. lib. 4. Aufrelius in additione capelle Tolosane. 293. Segura in repetitione. l. eum patronus. col. antepen. & pen. ff. de leg. 2.

2 ¶ Item cum tutor cesset in administratione, culpam committit, idè puniendus est, potius quam præmio afficiendus, ut in Authen. licet. C. de Episc. & cleri. scribit Barto. in l. Mævius. ff. de annu. lega. Bal. in l. una. fi. C. de suffrag. Bart. in l. Titio. nu. 1. ff. ad municip.

3 ¶ Sic Doctore non legenti, non datur salarium, licet legat per substitutum, Bald. in l. fin. ff. de excusat. tuto. simile scribit Rom. in rep. l. si verò. §. de viro. in. 24. fallen. ff. solu. matri.

4 ¶ Sic executor, non faciens quod ei à iure imponitur, nō consequitur legatum, ut in l. 3. i. titu. fi. De las penas, libr. 8. Ordinatio. l. 4. tit. 2. lib. 5. Ord. & dicam infra. c. De executor. Sic tricesima, quæ iure Neapolitano dari solet, non datur, non administranti, uti scribit Afflict. in constitutionibus Neapolitanis, titulo de iure Balij, num. 9. Sic Platea in l. 1. C. de annonis & tribu. nu. 1. scribit, quòd salarium est dandum, ei qui benefacit officium, cui est deputatus, citat l. ut virtutum. C. de statu. & imaginib. & l. grammaticos. & l. magistros. C. de profess. & medi. lib. 10. & l. una. C. de Athletis, lib. 11. Rursus illæ cui datur pecunia ratione oneris, non potest eam petere, nisi subcatonus, l. Titio. & ibi Bart. nu. 1. ff. ad municip. l. libertis. §. ab hæredibus. ff. de alimen. & ciba. lega. Deinde cessante officio, propter quod datur beneficium, cessat beneficium, ut scribit Anch. in c. & si Christus. in. 13. notab. de iure iur.

5 ¶ Sic clericus qui non dicit officium, non debet habere beneficium, quod propter illud datur. c. fi. de rescrip. libr. 6. Et cessante clerico ab Ecclesia, cessat præbenda, glos. in §. illis. in verb. adiuvantur, Instit. de milita. testa.

testa. Sic suspensus ab officio, non consequitur beneficium, propter officium concessum cap. si quis sacerdotum: & ibi glos. 1. & c. eos. 8. 1. distinct. glos. in c. latores. verbo *Ab officio*, & ibi Hostien. Ioann. Andr. Cardinalis Flor. Ancharr. Anton. & Abb. de clerico excōmun. glos. c. 1. verbo *Officij*, & ibi Ioan. Monach. & Archi. de re iudi. lib. 6.

6 Sic clerici, qui non dicunt officium, sunt indigni beneficio, uti ingrati Deo, & hominibus, & ad fructuum restitutionem tenentur, ut scribit Dominicus in §. 1. 4. 2. distinct. c. si canonici. §. scituri de officio ordina. lib. 6. Felin. in cap. post ulasti. col. 8. de rescript. Ripa in l. si. num. 222. C. de revoc. donatio. * Sic uxor, quæ sua culpa non est in seruitio viri, non est ab eo alenda, autore Salic. in l. quod in uxorem. in fine. C. de neg. gest. Lup. in cap. per vestras. §. tertio sequitur, col. 3. vers. repe io tamen. de donatio. inter vir. & uxor. Alber. in l. Divus, nu. 8. ff. de offic. Præsid. Ac deniq; qui non sustinet onus, non lucratur, ut scribit Bald. confi. 290. lib. 1. Facit quod scribit in proposito Puteus de fidei iudicatu. §. iudices. Gomezius de trienniali possessore. q. 28. & in epilogo de negligentia causa. 75. & quod scribitur in decisione Delphin. noua. 728.

7 Et nominatim in tutore, cui ex consuetudine dantur fructus notat Paul. confi. 374. super istis dubijs, num. 2. lib. 2. notat (inquam) quod si non administrat; non lucratur fructus.

8 Sic Roman. cōst. 417. scribit, quod si custodi castri dentur fructus, certè si custodire cesset, non consequetur fructus. Cassa. in cōsuet. Burgū. Rubr. 6. §. 5. verb. *et se pare.* nu. 10.

9 Et nominatim in tutore, cui ex consuetudine dantur fructus notat Paul. confi. 374. super istis dubijs, num. 2. lib. 2. notat (inquam) quod si non administrat; non lucratur fructus.

10 Ita autem verum est, tutore non gerenti, non esse dandam decimam, ut etiam si partem rerum pupillarum administret, privatus etiam sit decima eius partis, quam administrat. Quoniam qui partem non administrat, delinquit, & puniendus est, non præmio afficiendus. Non enim bene conveniunt, ut quis pro eadem tutelæ causa, partim puniatur, partim præmio afficiatur: de qua re videtur esse textus expressus, & insignis in l. etiam si partis. ff. de leg. 1. ubi probatur, quod si tutore relinquitur legatum, & ab alia parte se excuset, quod amittit totum legatum, sibi testamento relictum, verba legis hæc sunt: *Etiam si partis bonorum se excuset, tutor puta Italicarum, vel provincialium rerum, totum quod ei testamento datum est aufertur,*

et ita Divi Verus, & Antonius rescripserunt. Nota verba legis, quæ rem definit in casu magis dubio, scilicet quando partem administravit, & à parte se excusavit, minus enim culpabile est, se excusare, quàm post deceptam tutelam administrationem pro parte spernere, nihilominus tamen, definit Iurisconsultus, quod non solum amittit legatum pro parte, sed in totum. Ergo, cum decima detur pro administratione, certè si tutore partem rerum non administrat amittere debet totam decimam; etiam si res essent longè distantes, & valde remotæ, puta pars in Italia, pars in provincia, quæ Galliarum ulterioris regio est: nihilominus enim amittere debet decimam, etiam pro parte quam administravit. Pro quo facit, quod administratio tutelæ, hoc respectu cæsetur individua, ut inquit Decius confi. 479. num. 3. col. 2. incip. de qua tamen re. vide infra cap. De malo tutore.

11 Confirmatur hæc opinio, quoniam valet argumentum de re ad tempus, ut in l. miles ita. ff. de testam. mili. Sunt autem qui dicant, tutorem malè administrantem, privandū decima, non solum pro tempore, quo malè administravit; verum etiam pro tempore quo bene administravit, ut in iudicis salario videtur nominatim probari in l. iudices. C. de anno. & tribu. lib. 11. De qua re (quoniam maximè dubia est) vide quæ dicantur infra capite De malo tutore, ubi re tracto.

12 Melius confirmatur hæc opinio, ex textu, & glos. in Authent. de hæreditibus & falcidia. §. sancimus. ubi probatur, quod hæres committens fraudem in rebus hæreditarijs, privatur quarta Falcidia, non solum in ea re in qua dolum commisit, verum etiam in cæteris alijs, & illum textum notant doctores, ibi. Notat Bart. Paul. & Alexan. in l. Paulus. ff. ad leg. Falcid. & in l. beneficio. ff. eo. tit. Falcidia autem de Iure communi debetur; decima vero, ex hac lege correctoria; atque idè restringenda, ut dixi cap. 1.

13 Secundo amplius, ad eodè verum esse, quod tutore non gerenti, non est danda decima, ut id procedat, etiam si ex cessatione tutoris, nullum damnum obveniat rei pupillari, textus est expressus, in l. quid autem. ff. de excusa. tutorum, ubi lex. ad amissionem lucri relictum pro administratione tutelæ, solum considerat, an tutor non gesserit, etiam si nullum inde damnum obveniat pupillo, & reddit rationè Iurisconsultus, scilicet quoniam contumacia eius punienda est.

Quod

14 Quod confirmatur prudentia ratione, etiam si pupillus damnatus non sentit, id neque tutoris valet, neque operæ debetur, sed divine providentiæ, potius quam tutoris diligentiæ. Lex autem ista, dicit decimam, quod tutoris opera res pupillaris floret; non quod absque eius opera non periret, id enim opus est Dei, vel alterius boni viri; non tutoris. Sed an tutor auferat decimam ex fructibus in quibus condemnatur ratione cessationis dico infra suo loco.

15 Nunc videamus, quid si tutor obijciat, verum est me non gessisse, sed non gessi, quia absque causa reipublicæ, an hoc casu decimam consequi debeat. Videtur ita iudicandum ex l. si quis Titio. ff. quibus ex causis maioribus probatur, quod si ad consequendum legatum, quis debeat esse præsens, quod habetur pro præsentem si abest causa reipublicæ, & legatum relictum consequitur, inquit lex: *Quis enim dubitavit militi restituere hereditatem, quam ob id perdidit, quod reipublicæ causa absque: Et illum textum ad hoc notant las. Ang. & Gomezius in §. rursus. Instit. de actio.*

16 Secundo facit, quod scribit Bald. in Authent. habitatio. 22. C. ne filius, pro patre, & in l. idè ff. de offi. assesso. Alexan. in additione ad Bart. in l. 1. §. Divus, col. pen. ff. de vari. & extraordi. cognitio. qui docent, quod si ille cui ratione laboris datur salarium, abest ex facultate superioris, quod debet consequi salarium, citant. l. hac lege. C. de proxim. sacro scrinio, notat glos. in l. 3. in verb. *Ad idè.* ff. de re mili. Si ergo tutor iussu Præsidis civitatis, abest reipublicæ causa, videtur decimam ei dandam.

17 Tertio facit, quod miles captus in bello, lucratur militare stipendium, ac si militiæ operam navaret, uti censet Laudensis in tractatu de milit. art. 4. cuius sententiã videtur probare. Cassan. in consuet. Burgū. rubr. 1. §. 4. fo. 33. col. 4. num. 2.

18 Quarto facit, quod præsentem censentur, qui in Principis servitio sunt, & idè lucrantur fructus, uti scribit Baldus in l. Iurisperitos in principio versiculo: *Nota ex ista lege. ff. de excu. tuto.* * Sic lucratur fructus, absentes pro servitio Pontificis. c. bone. de postulat. præla. ubi capellani Pontificis, percipiunt fructus beneficiorum. c. cum dilectus de cleri. non residen. & ibi Ioann. Andr. Antonius, & Abb. Laudensis in tractatu de Cardinalibus. charta quinta, versic. *An do mini Cardinales.* Sic Episcopo servientes, percipiunt fructus beneficiorum, ac si præsentem

essent. c. de cætero, & c. ad audientiam de clericis non residen. Bal. in l. Iurisperitos. ff. de excusa. tuto. Boer. decisi. 17. num. 12.

20 His tamen non obstantibus, mihi contraria sententiã placet, in dicitur tutor non gerens, non debet percipere decimam etiã si absque causa reipublicæ, quoniam tutor absens causa reipublicæ, definit esse tutor, saltem pro tempore, quo abest. Tutor qui reipublicæ. ff. de tutel. & ratio distrah. & ibi notant Alber. & Ra. hael, idem Alber. in l. 3. §. si quis ff. de suspecto tutor. Angel. in rubrica. C. in quibus causis tutorem habenti tutor dari potest, & ibi Salice. de qua re vide, quæ dixi cap. De tutore adiuncto primo tutore.

21 Facit. l. 1. C. in quibus causis tut. habentibus probatur, quod tutor absens causa reipublicæ, non tenetur de periculo tutelæ, quod si non sentit onus, quoniam est, ut non sentiat honorem, ut in l. eum qui. ff. de iur. iuran. l. ab eo. C. de fidei. cōmis. * Tertio facit, quod absens causa reipublicæ, aliud iam negotium gerit, & aliud salarium lucratur, de iure autem lucrans salarium non lucratur illud, si alij locat operam suam, ut latè tradit laso. in l. diem sancto. nu. 23. ff. de offic. assessorum.

22 Rufus cum absens causa reipublicæ, definit esse tutor, & alius in eius locum detur, hic secundus lucrabitur decimam, neque primus restituetur, cum eius iniuria, non enim conceditur restitutio, cum iniuria tertij, ut in l. seendū. ff. quibus ex causis maioribus quem ibi notat Bald. Bart. Paul. Areti. Alexan. col. 2. in l. cum vidam. ff. de acquirent. hereditas Bald. in l. pen. C. de repudi. hereditas.

24 Non obstant adducta in contrarium. Primo non obstat. l. si quis Titio. ff. quibus ex causis maioribus illud enim procedit, quando persona cui relinquitur legatum, & causa legandi, non deficiunt, tunc enim licet deficiat causa accidentalis, scilicet presentia; non amittitur legatum. Sit exemplum, Lego Titio, si tempore mortis mee fuerit Granatæ, certè si eo tempore reipublicæ causa absit, legatum non amittit, quoniam & Granatæ, & extra Granatam, idem est Titius, & licet deficiat conditio, tamen remanet persona, cui ob amorem videtur relictum, ut in l. nec adieci. ff. pro socio: idè absentia ei non nocet. In nostro autem casu, non datur decima, ratione personæ, sed ratione officij, scilicet quia est tutor, & ratione laboris, scilicet quia administrat: ut in l. sed hæc nihilominus ff. de excu. tuto. idè licet absit causa reipublicæ, deficit causa substantialis, & finalis.

- finalis, propter quam datur decima, scilicet definit esse tutor, & sic definit esse is, cui lex iubet dari decimam, & alius in eius locum suffulcitur; at in l. si quis Titio, Titius, non definit esse Titius, quod absit à Granata. Item in nostro casu, deficit ratio, & fundamentum, scilicet administratio; at in l. si quis Titio, Titius, nihil tenebatur agere, & sic absentia nil nocet, at hic absentia efficit, ne sit tutor, & ne administret.
- 25 Non obstat, quod notat Bald. in Authentica quia loquitur, quando quis abest causa reipublicæ, iussu eius qui ei præstat salarium. At in nostro casu, tutor non abest mandato eius qui illi dat salarium, neque abest mandato superioris.
- 26 Non obstat tertium argumentum, quoniam falsum est, militi capto, deberi stipendium, cum iam non laboret, & ita docuit Barto. in l. 1. C. de re milita. neque Cassaneus aperit, quid sibi potius videatur.
- 27 Non obstat quartum argumentum; scilicet, quod præsentibus esse censentur, qui in Principis servitio sunt, id enim verum, quando solum requiritur præsentia, & residentia, non vero quando requiritur labor personalis, & præcium solvitur, non à Principe, sed à privato. Qui enim aufert salarium à Principe, vel à Pontifice, ob residentiam, vel administrationem, præsens esse censetur, si absit iussu ipsius Principis.
- Non obstat ultimum argumentum, quoniam Episcopus est caput, ut ita dicam suæ ecclesiæ, post summum Pontificem, & sic qui servit Episcopo, videtur servire ecclesiæ.
- 28 Quid autem si quis, casu fortuito impeditus, non administrat, an nihilominus consequi debeat decimam. Movet quæstionem, textus expressus in l. ab administratione. C. de lega. ubi probatur, quod si mihi, pro administratione tutelæ, aliquid relinquatur, & administrare non possim impeditus casu fortuito, quod nihilominus, mihi dandum est legatum, pro administratione relicto, & ita notant, ibi omnes DD. Quare, ex dispositione eius legis, videtur quod tutori, impedito casu fortuito, sit danda decima quam ei, hæc lex assignat pro administratione.
- 29 Sed mihi, semper contraria sententia potior visa est, si enim salarium debetur ex dispositione legis, & quis casu fortuito impeditus non potest obire laborem, pro quo salarium datur, certe non consequetur salarium, textus est, in l. 1. C. de re mili. & ibi Bart. notat: dum loquitur de milite capto
- 30 ab hostibus, quod non est ei solvendum stipendium. * Et in ipsamet specie, de qua agimus, scilicet in tutore cui aliquid est dandum pro administratione, quod illud non consequatur, si casu fortuito impediatur administrare, scribit Bart. in l. 1. §. Divus col. 2. num. 6. ff. de vari. & extraordi. cognitio. ubi loquendo de l. ab administratione. C. de lega. dicit illum textum non procedere, quando salariū debetur, ex dispositione legis; & quod loquitur in precio debito ex ultima voluntate; facit. l. si uno. §. certè, & §. cum quidam. ff. loca. Corsetus, in verbo *salarium*. 3. Abbas in cap. sicut. el. 3. de iure iuran. Barto. & Ias. in l. diem functo. ff. de offic. assessio. * Quid autem si quis impediatur administrare ab aliquo tertio, vide Barto. in l. si uno. §. item cum quidam. ff. loca. Alexand. & Iaso. in l. si pecuniam. ff. de cond. ob causam Bald. & Salic. in l. penult. C. de cond. ob causam.
- 31 Quid autem, si tutor vel curator, non gereret culpa ipsius adolescentis, forte quia eum vulneravit, & certè solvet decimam, & ex hac lege, tum ratione inter esse damni emergentis, iuxta decretum legis Aquiliæ facit. l. sed addes. §. fin. ff. loca. & quod per locum à speciali, scribit Alex. in additione ad Bart. in l. ex agentibus. C. de præpositis agen. in reb. lib. 1. 2. Roman. singulari. 66. Abb. in cap. magne. de voto. col. 3. Bar. Fulgo. & Ias. num. 30. in l. diem functo. ff. de offic. assessio.
- 32 Quid vero si tutor non gerit, quia contutori suo, vel alicui tertio commisit administrationem gerendam, & certè hoc casu, præstabitur ei decima, tum quia tutor est, tum etiam quoniam per contutorem, vel actorem videtur administrare, & per omnia habendus est ac si gereret, ita probatur in l. tres tutores. ff. de admin. tuto. quem ibi valde notat Alber. Scribit Sali. in l. 2. col. 2. C. de divid. tutel. & probatur in l. ita autem §. gessisse. ff. de admin. tuto. & ibi notat Bar. & Alber. Qui enim per alium gerit, ipse gerere videtur, ut notat per illum textum Sali. in l. non idè minus, col. 5. & 6. C. de procur. Ias. in l. si is, qui pro emptore, num. 353. versi. contra Bart. ff. de usu capionibus.
- Et tutor per alium gerens, scilicet, per contutorem, videtur eam partem gerere. l. tres tutores. §. non solum. ff. de admin. tuto. l. si procuratorem. §. si tutores. ff. manda. notat Aretin. conf. 66. col. 1. latè doctores, in l. 1. C. de transact. Bart. l. Lucio. §. si iter. ff. de aqua

- aqua quotidiana. & æstiva. Curt. us seni. con. fi. 65. col. 14. in princi.
- 34 Præterea facit, quod quicumque tertius administrans rem pupilli, administrat periculo tutoris, qui illum constituit. l. decreto, & ibi Bar. & omnes Doctores. ff. de adm. tuto. Bart. in l. tutor qui repertorium, col. 1. ff. eo. titulo, & in l. tutor. ff. rem ratā haberi.
- 35 Si tamen à iudice mandaretur administratio uni ex pluribus tutoribus, & tunc ceteri nullam partem decimæ consequentur, quoniam censentur extranei, & ille solus à iudice assignatus gerere, & administrare potest, textus est expressus, & ibi Bart. notat in l. tutores. ff. de auto. tuto. & in l. si. C. de auto. præstan. & in l. quoties. §. si. ff. de adm. tuto. scribit Bart. in l. 3. §. sed quod de tutore. ff. iudi. solvi. ubi est textus ægregius, asserens hanc sententiam, per quæ Paul. ibi, nu. 6. notat, quod tutor non administrans, non potest acquirere pupillo. Cū ergo neque administrare, neque acquirere pupillo possit, cessat fundamentum & ratio huius legis: facit. l. 2. C. si unus ex pluribus, & l. 2. C. de divi. tutel. Et quod ceteri tutores, non possint administrare, si unicum causæ cognitione sit commissa administratio, notant Bar. Bal. Ang. & Paul. in l. quod si fortè. §. sunt quidam. ff. de solutio. Bar. in l. pluribus. ff. de autori. tuto.
- 36 Et quod si quis abdicata à se potestate administrandi commisit socio administrationem, non possit ipse amplius administrare probatur in l. 3. §. tantundem. cum lege sequenti. ff. de adm. tuto. Quod si non potest administrare, non consequetur decimam, cum non administranti nullo modo danda sit. Quando autem contutor, teneatur de negligentia contutoris, vide leges & Doctores supracitatos in l. 1. C. de transactio. Soc. conf. 283. nu. 7. libr. 2. Corn. conf. 323. per totum, lib. 1.
- Et an possit unus tutor cogere alium dividere administrationem, vide Bart. in l. si plures. §. si non erit, nu. 1. de adm. tuto.
- 37 Illud addendum, quod solet dubitari, quid si sint plures tutores, & unus gerit, & alius non, an decima quæ pertineret ad non gerentem, competat in solidum gerenti; & certè cõpetit, si ipse omnia administret. Quod procedit, etiam in casu magis dubio, puta, si ex testamento relinquatur centum duobus tutoribus, in testamento designatis, nam si unus vellent gerere, alter non, certè gerens

consequetur solida centum, non verò quinquaginta accrescent heredi. ut probat Cappella Tolosana. 293. incipienti item dicitur. l. unica. §. ubi autem. C. de cadu. toll. & ibi Auzre. in additione dicit, quod licet Cappella, loquatur in executoribus, idem est in pluribus tutoribus. Quare, si eis legatum fuerit, si rationes reddiderint, dabitur totum reddentibus rationem, & non alijs, citat Bald. in l. si plures. col. 5. C. de condi. infer. l. si ita fuerit. ff. de manu. testa. Quod censet procedere, etiam si alter tutorum, remotus fuerit, ut suspectus, citat Bal. in Auth. hoc amplius, col. 1. C. de fideicom. & vide quæ dicam infra capite De pluribus tutoribus.

Postremo nota, quod licet supra docuerim, absentem non dandam decimam intelligendum est, absentem, & non gerenti, quid enim si absentia utilis sit pupillo; certè dabitur tutori decima. Nam canonici pro utilitate Ecclesiæ absentes, habentur pro presentibus, & lucrantur fructus, ut per Doctores in c. cum non deceat. de electio. lib. 6. & c. tuæ fraternitatis. de clericis non resident. & c. licet. de præb. Bar. & DD. in l. quæsitum. ff. de leg. 3. Bald. l. 1. C. de his quibus utitur. Oldral. conf. 117. Boer. decisio. 17. num. 5.

S V M M A.

- 1 Tutor invalidus, communiter reputatus validus, an lucretur decimam, & nu. 7.
- 2 Præstatur putativus, an lucretur fructus.
- 3 Tabellionis in validi gesta, an valeant, si communiter reputetur tabellio.
- 4 Errans in facto, an lucretur fructus, & nu. 19.
- 5 Quarta debita iure nature, an amittatur per non confessionem inventarij.
- 6 Salarium solvendum administratoribus Ecclesiæ, communiter reputatis validis.
- 7 Tutoris putativi gesta, nil valent.
- 8 Dispositio l. Barbarius. non habet locum nisi in causis, in qua est iurisdicatio.
- 9 Putativus tutor, non est tutor, & gesta eo autore, non valent, & nu. 11.
- 10 Etiam si sint utilis pupillo, nisi ratificentur.
- 11 Filius putativus, non acquirit patri.
- 12 Tutori non implenti solemniam, non est danda decima.
- 13 Tutor invalidus, non convenitur actione tutelæ.
- 14 Mater tutrix, privatatur hereditate filij, si non servat solemniam.
- 15 Matrimonium si sit nullum, non habet locum statutum de lucranda parte dotis.
- 16 Tutor invalidus, an teneatur de periculo tutelæ.

**An tutor putativus communi-
tèr reputatus tutor lucretur
decimam. Cap. XII.**

Rursus occurrit questio, pulchra, & difficilis. Quid si tutor, per plures annos administravit, maxima cum utilitate pupilli, & communitèr reputatus est tutor, postea verò apparet tutelam, non valuisse: utrum ei decima danda sit, vel ipse eam retinere possit? Hic, nihil videtur interesse, an tutela corrumpatur ex defectu ipsius, qui datur tutor; an vero ex persona eius, cui datur tutor.

1 Videtur, non solum ex æquitate, verum etiam ex iuris rigore, huic dandam decimam, tutor enim & prælati æquiparantur, glossa in cap. quia episcopi. §. q. 3. Barba. de præstan. Cardin. q. 3. nu. 28. Afflict. decisione 169. nu. 5. Beroi. q. 27. nu. 4. Prælati autem invalidi, lucretur fructus, ut notat Innocen. in c. nihil de electio. Bald. Albe. & Raphael. Com. in l. qui neq; ff. de rebus coru. Bald. Sali. & Paul. in l. si putas. C. de petit. heredi. Quod intelligendum, dummodo sit electus à superiore, aliàs non facit fructus suos, ut notat Innocen. in c. quærellam. de electio. Antoni. in cap. cõsultationibus. de iure patrona. Alexan. consi. 138. lib. 1. Cũ ergo tutor, administrat ex facultate iudicis, qui ei decernit administrationem, aliàs enim nullo modo administrare posset, etiam si legimus esse. l. si. §. si. C. arbit. tutel. l. tutores, & ibi Bart. ff. de auto. tuto. & dixi. c. 2. num. 64. videtur quod lucrabitur fructus, ad similitudinem prælati.

3 His suffragatur, quod gesta à tabellione communitèr reputato pro vero tabellione, valent; si adsit confirmatio superioris, autore Bald. in l. 1. num. 12. C. de testa. Spec. de instr. aditione. §. restat, & est communis sententia, teste Alexand. in l. 1. col. fi. C. de testam. Ias. in l. Barbarius in. 2. limitatione. ff. de offi. Præto. Nullus autem tutor administrat, absq; decreto iudicis, ut supra dixi, ergo gesta à tutore communitèr reputato valido, valida erunt, & ex consequenti deducet decimam.

4 Deinde si tutor, credidit se tutorem, erras in facto, videtur lucrari decimam fructuum, quoniam error in facto, iustificat possessionem, & facit lucrari fructus, ut in l. sed et si lege. §. scire. ff. de peti. hæred. Bald. in l. scire

nu. 63. C. de servi. & aqua ubi nu. 73. tractat, an prælati illegitimus lucretur fructus: & quod error in facto, sit causa lucrandi fructus, dixi in tractatu de non meliorandis filiabus cap. 33. num. 11.

5 Postremo urget, quod scribit Paul. consi. 19. num. 2. lib. 2. quod creditor succedens debitori, non amittit ius retinendi, etiam si non conficiat inventarium (& quod proprius facit ad nostram questionem) per non confectioem inventarij, non amittitur quarta debita iure naturæ, ut notatur in Authent. sed cum testator. C. ad leg. Falci. ut ibi Paul. tradit. Ergo licet tutor, per non confectioem inventarij, non sit tutor legitimus, & validus, non ideo amittet decimam.

6 Ultimo facit, quod scribit Alexā. in additione ad Bart. in l. Herenius. ff. de decuri. quod administratoribus ecclesiæ, communitèr reputatis validis, est solvendum salarium.

7 Contraria tamen sententia, probatur nominatim ex Alexan. in additione ad Bart. in d. l. Herennius: ubi scribit, quod etiam si administratores ecclesiaru invalidi, faciunt fructus suos, seu lucretur precium administrationis: id tamen non habet locum, in tutoribus. Ut autem Alexand. aptè loquatur, intelligendus est, in casibus in quibus de iure Civili datur tutori salarium, quos retuli cap. 1.

8 Secundo facit, quod gesta à tutore putativo communitèr reputato valido, non valent, quia regulā Barbarius Philippus, non procedit in tutore: ita primus (ut arbitror) docuit Iacobus Belvisius, in disputatione, cuius initium est. Iure caveatur. Paul. in l. si putas. C. de petit. hæred. Ioan. Calderin. & Anton. in cap. ad probandum, nu. 2. ff. de re iudica. Bal. in l. non omnis. §. fin. col. fi. ff. si cert. peta. Raphael. Com. in l. qui neq; per textum ibi. ff. de rebus eorum. Alexan. consilio. 138. col. 4. lib. 1. Ad hoc enim, ut habeat locum regulā. Barbarius, requiritur, ut publicæ intersit gesta valere, ut per Alexand. d. consi. 138. lib. 1. Officium autem tutoris, neq; auctoritate, neq; utilitate est publicū. l. 1. ff. de mune. & honorib. Et hic vertitur causa privatz utilitatis, nimirum solius pupilli.

9 Item regulā. Barbarius, non habet locum, nisi in causa in qua, erat iurisdictio, ut notat Bald. in l. non omnis. §. pupillus. ff. si cert. peta. Ias. in d. l. Barbarius. Idem requiritur, ut inter venerit confirmatio superioris autore Bar. in l. a quatuor. C. de numeris. lib. 1. l. his

hic autem deficit publica utilitas, & causa iurisdictionis, & confirmatio superioris, quavis enim iudex permiserit administrationem, non ideo videtur confirmare, nisi adiciat se, ratum habiturum ab eo gesta; tunc enim valent ex auctoritate iudicis confirmantis, ut in l. 1. §. Pomponius. ff. quod falso tuto. Bal. in l. 2. ff. de eo qui pro tuto. Aliàs gesta à tutore in valido, etiam si communitèr reputetur validus, nulla sunt, ut in l. qui neque, & ibi notat Raph. Comens. ff. de reb. eorum.

10 Præterea facit, quod tutor invalidus, vera non est tutor, etiam si communitèr reputetur tutor; quod si non est tutor, deficiunt verba legis, & per consequens cessare debet eius dispositio. l. 4. §. totiens. ff. de dam. infect. Deinde gesta, à tutore minus solemnni, non valent, notat Bart. in l. legitimus ad finem. ff. de leg. tuto. Guido decis. 330. Bart. l. 1. nu. 2. ff. de tutel. Aufreri. in additione capellæ Tolosanæ. 288. Salicet. l. tutores. col. 1. C. de admi. tuto. Corn. consi. 164. col. 2. lib. 4. Alex. consi. 86. nu. 8. lib. 2. Bart. l. tutor qui repertorium. col. 2. versic. quid si neglexit. ff. de admi. tuto. Boer. decisione. §. 3. num. 5. Corne. consil. 207. col. 2. lib. 3. Beroi. q. 60. nu. 35. Specu. tit. de actore. vers. quid si minor. Ias. l. si quis infu. di. nu. 46. ff. de lega. 1. Socin. in l. qui duos. nu. 30. ff. de reb. dubi. Paul. consi. 355. nu. 4. lib. 1. glo. in l. 9. tit. 16. par. 6.

11 Sic alienatio, facta cum auctoritate tutoris putativi, non valet, l. si is qui. & ibi Bar. & Bal. ff. de eo qui pro tuto. negot. gest.

12 Quinimo licet gesta, utilia sint pupillo, non valent, nisi minor ex post facto rata habeat, ut notat Bart. post ultramontanos, communitèr, in l. si tutor. per glossam ibi. C. in quib. causis in integ. resti. non est necessaria. & ibi Bal. & Pau. notat Imol. in l. sepe. col. 18. ff. de re iudica. & est communis & vera opinio, teste Barb. in c. cum in iure peritus. de offic. deleg. sentit Bal. in l. non ideo minus. C. de procu. & est vera, & magis communis, ut testatur Beroi. q. 103. nu. 2. Defectus enim solennium, facit quem dici non tutorem, ut notat Capicius, decis. 129. nu. 3. ut de falso tutore scribit Hippo. consi. 89. nu. 6. lib. 2. Et paria sunt non esse tutorem, vel non satisfecisse, ut notat Iacobin. in l. si tutor. C. in quibus caus. in integ. resti. non est necessaria. Cum ergo, neq; tutor sit, neque gesta valeant, æquissimum est ei non dari decimam. Sed obijciat aliquis, valent

in utilitate pupilli, fateor, sed ita demum si pupillus velit ea rata habere. Et licet rata habeat, non id sufficit, aliàs etiam negotiorum gestori, utiliter gerenti, dabitur decima, quod est prorsus falsum.

13 Confirmatur hæc opinio, quoniam filius putativus, non acquirit patri, ut in l. qui in aliena. §. si is qui putabat. ff. de acquir. hæredita. ubi notant Bart. & Bal. & ceteri. Sic etiam pupillus, nihil acquireret, vel dabit tutori putativo.

14 Præterea quod invalido non sit danda decima, probatur nominatim, ex Cassaneo in consuetudinibus Burgundiæ, Rub. 6. §. 4. verbo caution, num. 6. ubi scribit, quod licet iure Gallico, tutor nobilis pupilli, lucretur fructus, certè eos non lucrabitur, nisi sufficientem cautionem tradiderit, ut est obligatus, aliàs enim, non implet, quod in tutore requiritur, scilicet satisfecisse. Admonitum tamen vellim lectorem, Gallos, tutorem appellare, Balistam, ut patet ex Cassaneo. dicto. §. 4. verbo Balistæ: citat Cassaneus, in comprobationem suæ sententiæ, quod usufructuarius non cavens, non lucretur fructus. l. si usufructus legatus sit. cum glossa. ff. de usufruct. l. uxori. ff. de usufruct. lega. & ibi Bartol. in l. si homo. ff. de usucapio. & in l. usufructus. C. de usufruct. & in l. hac ædictali. §. si. C. de secun. nupt. de qua re, vide Bar. in d. l. uxori. Bal. consil. 21. & seq. libr. 2. Felin. in cap. si autem. col. 4. de rescrip.

15 Præterea facit, quod tutor invalidus, non potest pro gestis conveniri actione tutelæ, quæ pupillo multa præstat privilegia, tantum conveniri potest, actione negotiorum gestorum. l. militiæ. C. qui dari tutor. poss. sentit. Bald. in l. cum pater. num. 2. ff. de negot. gest. Raph. Comens. consil. 87. post principium.

16 Præterea, longe durius est, amittere, quod debetur iure communi, quam quod debetur iure particulari, reperio tamen, quod mater delatam sibi tutelam administrans (licet utiliter) punitur, si non servavit solemnia, requisita, ut tutela valeat, & privatur hæreditate filij. Ita docet glossa in l. 2. §. si mater. ff. ad Tertul. Bal. in l. matres. C. eo. titulo. Gozadin. consil. 17. num. 3. versiculo tertio adduco. Curtius senior. consilio. 66. col. 17. Bald. in l. precibus. col. 6. C. de vulgar. & pupil. Multò ergo magis, tutor invalidus, amittet decimam, sibi

adversus Iuris civilis dispositionē in hac lege datam. Deinde facit, quòd qui statuto vult uti, cum non servaverit solēnitatem illius, privatur beneficio ipsius, ita Socin. consil. §. 1. incip. præstantissimè. col. 3. verficulo octavo, & ultimo. lib. 1. Alb. l. auxilium. §. 1. ff. de mino.

17 ¶ Postremò facit, quòd si ex statuto, marito deferatur lucrum dotis, id non habet locum, si matrimonium sit nullum: ut in impotenti ad coitum, scribit Ias. consil. §. 8. lib. 1. & consil. 115. col. 1. & 2. & consil. 135. libr. 1. Et generalitèr, in lucro ex lege, vel pacto delato ratione matrimonij, scribit Bald. Angel. & Salic. in. l. 1. per textū. ibi. C. de conditio. ob caus. Angel. in Authen. de nuptijs. §. ascriptitio. col. 4. Alexan. in l. si ante. col. 3. ff. sol. matrim. Barba. in. c. ex litteris. col. si. de pignor. Bald. consil. 184. lib. 3. Pau. Roman. & Alexand. in. l. si cum dotem. §. si. ff. solut. matrim. Bald. Barba. & Felin. col. si. in. c. iuravit. de probat. Boerius decisione. 23. nu. 37. facit. l. in insulam. §. fructus. ff. solut. matrimo. & ibi notat Romanus, Lupus, in Rubrica. de donationib. inter virum, & uxor. folio. 19. col. 2. & folio. 39. col. 2. verficulo ampliabis. in parvis. Latè Rodericus in repetitione. l. 1. titulo De las ganancias. col. 1. & 2. ubi disputat, an lucra dividenda sint inter virum, & uxorem, si matrimonium fuit nullum. facit l. pen. ad finem. ff. quòd falso tutore.

18 ¶ Ultimo facit, quòd tutor credens se tutorem, non tenetur de periculo tutelæ, si re vera tutor non sit. l. tutores qui post. ff. de admittuto. Bar. in. l. impuberi. nu. 1. ff. de tutel. ¶ Hæc opinio vera est, quòd tutor invalidus non aufert decimam: quòd intellige, quando à principio tutela non valuit, tunc enim si ex post facto desinat valere, tunc enim pro tempore quo valuit, verus tutor fuit, & ipsi decima danda est. l. 1. ff. de leg. tut. Non obstant ex adverso prolata. Primo non obstat, quòd prælatus confirmatus à superiore, lucratur fructus, tutor enim non confirmatur à superiore, ut prælatus, sed decernitur sibi facultas administrandi, ut in. l. fin. C. arbit. tutel. Idem respondeo, ad secundum argumentum, & quòd in tabellione versatur publica utilitas.

19 ¶ Non obstat, quòd errans in facto, lucratur fructus: id enim fallit, quando fructus dantur ratione alicuius actus validi, non veroratione dominij, si enim dantur ratione dominij, ex errore nascitur bona

fides, & ex bona fide acquiruntur fructus. At si dentur ratione administrationis validæ, certè non acquirat qui invalidè administrati. Nō obstat quòd tutor communiter reputatus validus, tenetur de periculo tutelæ, quoniam est falsum, ut in dicta. l. tutores qui. in princip. ff. de administratio. tutor. Non obstat, quòd filius non conficiens inventarium, non amittit legitimam, quoniam filius non conficiens inventarium, non desinit esse filius, neque ex hoc amittit legitimam, at tutor non conficiens inventarium, tutor efficax non est, & in dolo esse præsumitur, & neque agere, neque conveniri potest, ut dixi capite secundo, nu. 57.

¶ Non obstat quòd scribit Alex. ad Bar. in l. Herenius. quoniam ipsemet id limitat in tutore, alter enim cōfirmatur, scilicet prælatus, alter regularitèr nō confirmatur, sed decernitur sibi facultas administrandi, quòd non est confirmare.

S V M M A.

- 1 Tutori malè gerenti, non danda decima, & num. 6.
- 2 Salarium non dandum malè administranti.
- 3 Tutori gerenti an accrescat portio tutoris malè gerentis, an vero accrescat pupillo.
- 4 Legati non implentis officium, salarium, an accrescat alteri legato, qui rectè facit suum officium.
- 4 Tutor malus non recuperat expensas factas, in re pupilli.
- 5 Tutor cui legatur summa in qua fuerit condemnatus, an possit retinere quæ debet ratione doli.
- 7 Tutor non implens solemnia, non lucratur decimam.
- 8 Pater malè gerens amittit administrationem rerum filij.
- 9 Mandatario excedenti fines mandati, an dandum salarium.
- 10 Iudici delinquenti, non dandum salarium.
- 11 Male tractans debitorem, vel vassallum, vel filium amittit ius suum.
- 12 Salarium non dandum pro inani titulo, sed quia quis rectè officium implet.
- 13 Maritus malè tractans uxore, amittit lucrū dotis.
- 14 Privilegium amittit qui eo abutitur.
- 15 Malus tutor punitur.
- 16 Fructuarius malè utens, non lucratur fructus. Executori malo non datur decima.
- 17 Tutor malus, non est tutor, sed prædo.
- 19 Tutor malus, à quo die amittat decimam, usq; ad. 25.
- 20 Tutor, à die quo postuletur de suspecto, non potest administrare.

Prælatus,

- 24 Prælatus, à quo die non lucratur fructus.
- 26 Tutor malus pro parte temporis, vel in parte rerum, an amittat decimam pro toto tempore, & in omnibus rebus. distingue. nu. 2. 33. & 34.
- 35 Tutor an amittat decimam, si pupillum non aluit in domo sua.
- 36 Tutor negans alimenta pupillis, an amittat decimam.
- 37 Tutor an deducat decimam ex fructibus, in quos condemnatur ex dolo, vel negligentia, & num. 39. cum seq.
- 40 Tutor solvens insolvidum ex delicto, non rectè petit actiones, sibi cedi ad versus contutorem.
- 43 Decima quare detur tutori.
- 46 Tutor an amittit decimam, ex eo quòd possit removeri, licet non ex delicto.
- 47 Tutor ex quibus causis removeri possit, & quid in consanguineis.
- 48 Tutor quando præsumatur esse in dolo.

¶ An tutori malè gerenti, sit danda decima; saltem ex fructibus earum rerum quas benè administravit: & an deducat decimam, de fructibus, in quibus condemnatur, quia malè gessit, vel pupillarem pecuniam permisit esse otiosam. Cap. XIII.

¶ Versus quæro, an tutori malè gerenti sit danda decima, & ut danda non sit, an saltem dari debeat, ex fructibus rerum, quas benè administravit, vel ex fructibus in quos iure condemnatur, quia malè gessit, vel quia pecuniam pupillarem permisit esse otiosam: & à quo die malus tutor, desinat lucrari decimam.

1 ¶ Ante omnia, illud æquissimè iuris est, tutori malè gerenti, non dari decimam, neque ullum omnino salarium. Ita nominatim probatur in. l. quid autem iunctis legibus præcedentibus. ff. de excusa. tuto. ubi probatur, quòd si alicui relinquitur legatum, pro administratione tutelæ, quòd si malè administrat, nō debet consequi præmium administrationis.

2 ¶ Vnde ex eius legis decreto, viget communis Doctorum sententia, quòd salariū, non debetur culpabilitèr, vel dolosè admini-

stranti: ita docent ibi Iacobus Arena, Bar. & Alber. Bart. in. l. Mevio nepotem. ff. de annu. legat. & in. l. 1. §. Divus col. fin. ff. de vari. & extraordi. cognitio. & in. l. iudices. C. de anno. & tribut. lib. 1. Bal. in. l. 2. col. 2. C. de loca. & in. l. una. col. si. C. de suffrag. & in. l. Nestenius. ff. de excusa. tuto. gloss. Bart. Paul. Rappa. & Ias. in. l. diem functo. ff. de offi. assesso. Corse. singul. de salariū. l. Idem probatur in. l. etiam si partus. ff. de legat. 1. quæ loquitur in tutore, cui relinquitur legatum, & malè administrati; idè probatur in Authen. licet. C. de Episco. & clericis. inquit lex. Sed si iij qui facere iussi sunt, neglexerint, amittant lucrum quòd eis contingebat.

3 ¶ Rursus in tutore nominatim hæc opinio probatur, quoniam si duobus tutoribus, legatum relinquatur, & alter rectè gerat, alter removeatur, certè remotus, non consequitur partem legati, sed accrescit gerenti, non verò applicabitur heredi testatoris, ita Capella Tolosiana. 293. & ibi Auferius in additione Bald. in Authen. hoc amplius. col. 1. C. de fideicommissi. textus in. l. tutor. §. quæ tutoribus. ff. de excusa. tuto. Quamquam salarium legati officium nō implentis, non accrescit ei, qui officium solus implet, ut not. Bart. per illum textū. in l. 1. C. de lega. Corset. verbo Salarium. Sed ibi salarium, non dabatur ad proportionē redditus alicuius rei, hic verò decima datur, de omnibus fructibus, quare tutor qui omnia administravit, partem contutoris cessantis consequetur.

4 ¶ Confirmatur hæc opinio, ex eleganti traditione Bal. & Paul. nu. 3. in. l. si pupilli. §. sed & si quis. ff. de negot. gest. ubi Bal. per eam legem, inquit, nota hunc. §. contra tutores, vel curatores, ut si accesserunt animo deprædandi (quòd colligitur, si bona pupilli converterunt in suam utilitatem, vel denegant rationem reddere) quòd non possunt repetere expensas, etiam si fuerint utiles pupillo, nisi appareat pupillum factum locupletiore. Cum ergo malus tutor, propria nō repetat, quanto minus petet aliena, scilicet decimam pupillarium reddituum, & cum damnus non effugiat, repetendo à se expensa, quanto minus lucrum capiet, auferendo à pupillo decimam.

5 ¶ Præterea nominatim in tutore, quòd malo, decima danda non sit, probatur efficacitèr, quoniam etiam si tutori legetur omnis summa, in quam fuerit debitor ex admini-

- 6** Ratione, non consequetur ea, quæ debet ratione doli, ita do. et Sali. in l. cum necessitatem. C. de fideicom. per. l. quidam decedens. ff. de adm. tuto. & sequitur Alexand. consil. 74. nume. 4. libro. 7. Anchar. consil. 118. incip. casus talis est. Segura in repetitione. l. si ex legati causa. à num. 23. ff. de verbor. oblig. notat recetiores, in d. l. cum necessitatem. A ymon. conf. 193. nu. 9. lib. primo. Deci. consil. 192. num. 4. Alexand. consil. 62. num. 8. libr. 4. Deci. consil. 178. num. 3. Soc. conf. 159. nu. 19. lib. 2. Gratus conf. 23. nu. 6. cū alijs à me citatis, supra. c. 2. nu. 160.
- 7** Deinde Paul. consil. 374. nu. 2. lib. 2. expressè notat, quod tutori malo, nō est dandum præmiū fructuū, à statuto propositū.
- 8** Deinde facit, quod non servasse solemniam (quæ ad inanem tantum legis observatiam, & formulam pertinent) sufficit, ut tutor non lucretur fructus, Gallico iure tutori debitos, ut scribit Castaneus, in consuetudinibus Burgundiæ. Rubrica. 6. §. 4. verbo *caution*, num. 7. & docui supra capite præcedenti, num. 16. Quamvis, sufficit, ut mater amittat hæreditatem filij (omni iure sibi debitam) paria enim sunt, nō habere tutorem, vel habere minus solemnem, id est, si mater gerat, tutelam filij, non tamē solemniam observaverit, amittit hæreditatem filij, ut per Bal. in l. matres. C. ad Tertul. Gozadin. conf. 17. nu. 3. Bald. in l. præcibus. col. 6. C. de vulga. & pupil. Curt. sen. conf. 66. col. 17. Quanto magis amittet, si malum tutorem se præstando, rem pupilli contriverit, ac dissiparit, vel se pupillo hostem præbuerit.
- 9** Sic pater, legitimus bonorū filij administrator, & qui ea ratione lucretur fructus, amittit administrationem, si malè gerat, vel dolum, seu negligentiam committat, ut latè tradit Alex. per illum textum in l. Imperator. nu. 6. ff. ad Trebel. textus in l. si §. minores. C. de sententiam passis. A ret. consil. 72. num. 3. versiculo ad quartum. Barba. in c. venerabili. ad finem. de offic. delegat. Ioannes Nicolaus Arelatensis. in l. generaliter. nu. 153. cum sequentibus. C. de secundis nuptijs. Socin. consil. 34. nu. 15. libr. 1. Crotus in repetitione. l. si constante. nume. 120. ff. solut. matrim. Anania in c. cum ex iniuncto. nu. 22. de hereti. Lupus in repet. c. per vestras. §. 17. nu. 13. Doctores in d. l. Imperator. Boerius decis. 61. nu. 14. Segura, in repetitione. l. Imperator. nu. 18. ff. ad

- Trebel. Et hoc casu pater tenetur (adversus iuris regulam) rationem administrationis reddere, autore Bald. per textum ibi in l. cum oportet. §. si. C. de bonis quæ libe. glo. in §. non autem ea lege. & ibi Cornen. num. 3. Negulantius in tractatu de pignoribus. 4. mēbro. secundæ partis, nu. 13. Pintel. d. nu. 33.
- 9** Sic mandatarie, excedenti fines mandati, non datur conventum salarium, imò eo casu, neque expēsas petere potest. §. is qui exequitur. Insti. manda. Gu. do. decisio. 68. col. 2. vers. item in procuratore.
- 10** Sic iudici delinquenti, non est solvendū salarium, ut notat Iacobus A rena, in l. qui negotiationem. ff. de administ. tutor. & in §. 1. & §. pen. textus, & ibi Bar. in l. iudices. C. de annonis & trib. lib. 10. Corsetus, singul. salarium. 1. sic Bald. in l. mancipia. C. de servis fugitiu. scribit, quod potestas, seu officialis remotus propter suspicionem non debet habere salarium, Abbas, in c. cū sit, de iudicis. Corsetus, in d. singulari. Futeus, in tractatu de sindicatu. §. si officialis. & §. iudices.
- 11** Sic immoderatè castigans vassallum, vel debitorem, amittit ius suum, & dominus amittit servum, & pater patriam potestatem, ut in l. eleganter. §. si. ff. de pign. actio. & ibi Paul. l. 2. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. l. 3. C. de obsequi. l. si. C. in quib. causis coloni. §. finali. Insti. de patria potestate. Et vassallus amittit fœdū, propter iniuriam factam domino, ut latè traditur, in locis vulgaribus. Et dominus privatur proprietate ratione iniuriæ factæ vassallo, ut latè tradit Cardinalis Alexandri. in cap. 1. col. 1. quib. mod. fœd. amitta. Iaso. in Auth. qui rem, nu. 5. C. de sacrosanct. Eccles. Boerius, in consuet. Bitur. tit. de consuetudine fœdi. §. 15. Faber. §. præiudiciales. col. 9. Insti. de actio. Gemina. in c. ad apostolicam. de re iudica. Alvarotus. d. c. 1. quæ fuit prima causa benefi. amittit.
- 12** Postremò facit, quod salarium, non est dandum pro inani titulo, sed quia quis benè, & utilitèr gerit, & benè satisfacit officio sibi iniuncto, ut scribit Platea, per textū ibi in l. 1. nu. 1. C. de annon. Civilibus, lib. 11. citat. l. ut virtutum. C. de statutis, & imaginib. l. grammaticos. l. magistros. C. de profes. & medi. libr. 10. l. una. C. de Athleticis, lib. 11.
- 13** Præterea, maritus malè tractans uxorem, amittit lucrum dotis, putà, si eam occidat, vel

vel flagellet, vel alimenta denegat, ita ut peccat, ita Bart. Pau. Bal. Alex. & Ias. in l. ab hostibus. ff. solut. matrim. Boerius, decis. 244. nu. 12. Bal. in Auth. dos data. C. de donat. ante nup. Ripa, in l. fin. nu. 14. C. de revoc. donat. Et si uxor sit expulsa sine causa, ita ut vir non sustineat onera matrimonij, nō lucratur vir fructus dotis, Bal. in l. si. in fine. C. de sentent. quæ sine certa quantitate, Alex. in l. 2. in princ. ff. sol. matr. & ibi Socin. col. 4. in fine. Lupus, in repet. c. per vestras. §. 3. sequitur. nu. 3. de donation. inter vir. & uxor. Bal. in Rub. C. de privil. dotis, Bal. in l. 1. C. de lati. liber. tollen.

Deinde facit, quod doloso tutori tutela nocere debet, ut notat Albe. in l. tutor. ff. si quis cautionibus.

14 Denique qui non utitur privilegio, ut debet, amittit illud. capit. ut privilegia. de privileg. c. licet. 11. q. 3. & tutor qui legem sibi impositam spernit, æquum est, ut legis beneficio non utatur, l. auxilium in fine. ff. de minorib. l. si. §. si autem postquam. C. de iure delib. c. quia frustra. de usuris, & ibi notat glosa. Sic collectarius, qui malè tractat Ecclesiam, privatur suo officio collectandi. c. ea quæ de censib. Et malè tractans rem emphyteoticam, vel conductam privatur ea, ut in Auth. qui rem. C. de Sacrosanct. Eccles. Et in conductore probatur in l. æ de. C. de locat. Barba. consil. 36. incip. sapienter scripsit. col. 7. lib. 2.

15 Vltimò, hæc opinio probatur, quoniam tutori datur decima, propter laborem administrationis, ut in hac lege expressè dicitur, & in præmiū laboris. At malus tutor laborat, ut perdat pupillum, & ex diametro agit adversus id, pro quo decima datur. Et ratione malè obiti officij, publicis vitijs nonnunquam continetur. l. 3. §. si. ff. de suspect. tuto. l. 1. §. solent. ff. de offi. pref. et iur. Albe. in l. Divus. nu. 8. ff. de offi. Presid. Et qualitèr puniatur, spolians pupillum, scribit Afliet. decis. 336. Quomodo autem, punitio convenit cum præmiò? Quomodo idem castigabitur, & præmiò afficietur ex eadem causa, & ex uno eodemque facto? Si bonus est, optimo iure præmiò afficitur, si malus, æquum est, ut culpæ pœnam, severè sentiat, non ut præmiū accipiat.

16 Præterea fructuarius, malè utens, non lucratur fructus. l. item si fundi. in princ. ff. loca. l. hoc amplius. §. si. ff. de damn. infec. facit. l. cognovimus. C. de manci. & colo. l.

eos. C. de aquæ duct. lib. 11. Ange. Paul. & Ias. in Auth. qui rem. C. de Sacrosan. Eccles. Iacobus in sua investitu. fœnd. verbo dicti q. vassalli promiserunt, non committere sceloniā. col. 9. sic Bald. in Auth. cui relictū. col. 2. C. de indist. vidui. per illum textū scribit, quod faciens adversus cautionem præstitā, vel conditionem requisitam, omne emolumentum tenetur restituere, & sequitur Molin. in consue. Paris. tit. 1. §. 1. glo. 1. nu. 31. qui dicit, quod si fructuarius colludit cū vassallo, in fraudem domini non lucratur fructus, quod ad tutorem colludentem cū debitoribus pupilli applicari potest.

Denique confirmatur hæc opinio, quoniam malo curatori, non datur decima, neque legatum relictum, ut in l. 4. titulo. 2. libro. 5. Ordinationum. Vltimo facit, quod tutori non gerenti, non est danda decima, ut latè dixi capit. 12. num. 1. cum sequentibus. Quod si non gerenti non datur decima, multo minus dabitur ei qui malè gerit, præstat enim nō administrare, quam perniciosè administrare. Qui enim non administrat, si nihil utile, certè nihil noxium facit, saltè in committendo: at, qui perniciosè, administrat rē pupillarem de vassat. Finem facerem, nisi illa manifestissima ratio occurreret, quod malus tutor, non est tutor, sed prædo. ut in l. qui fundū. §. si tutor. ff. de iur. capio. pro emptore. l. tutor qui ad utilitatem. ff. de adm. tuto. & ubiq. Doctores. Prædo autem laqueo dignus est, non præmio.

18 Hæc est opinio verissima, quod malo tutori non est danda decima. Neq. quemquā moveat auctoritas Boerij, in consuetudinibus Bituricensibus. titulo de iure personarū. §. 14. quoniam ibi ius Gallicū refert, vel quod magis puto, loquitur de tutore relinquente tutelam, finita tutela, ut (scilicet) retineat fructus tēporis præteriti: vel loquitur de remoto, cuius culpa, cū non fuerit damnosa pristinae administrationi, rectè retinet fructus tēporis præteriti: ut statim ad superiorum lucem explicabo.

19 Sed est questio, an tutor amittat decimam à die commissæ culpæ, an verò à die quo postulat de suspecto, an à die quo fertur sententia, ut amplius nō administrat; movet quæstionem, quod malus iudex, amittit salariū, à die remotionis, non verò à die quo postulat removeri, ut scribit Bellapertica, & Paul. col. 1. & Ias. num. 18. in l. diem functo. ff. de offi. assessorum, 18. in l. diem functo. ff. de offi. assessorum, 18. in l. diem functo. ff. de offi. assessorum, 18.

- adducunt, quòd cū post crimen fuerit tolleratus, & administraverit, non debet servium esse gratuitum, sicut in prælato digno privatione, scribit Felinus, in .c. de quarta col. 1. in princ. versic. faciunt postremo prædicta ad quæstionem de præscrip. Corne. in .l. 1. col. 1. C. de his quib. ut indig.
- 20 ¶ Rursus occurret alius, qui spreta horum auctoritate, sentiat, tutorem, à die quo postulatur de suspecto, non lucrari decimam, etiam si innocens sit, & nihil remotione dignum admitterit. Ita enim videtur probari, quoniam tutor à die quo postulatur de suspecto, non potest administrare, adeò ut neque solutionem recipere possit, ut definit Iuriscòsultus in .l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solutio. ubi notant Dinus, Bart. Bald. Angel. & Paul. Etiam si tutor sit affinis, ut censet Faber. §. si quis autem Instit. de suspect. tuto. Bart. l. si tutor. nu. 3. ff. de susp. tuto. l. decreto. ff. eo. titul. Afflict. decisione. 357. nu. 5. Rube. consi. 60. nu. 8. Cassaneus in consuetudinibus Burgundia, Rubr. 6. §. 5. verb. & legitime, nu. 2. Franciscus Marcus in decisione Delphinali nova. 654. Paul. in .l. quæ omnia, numer. 6. ff. de procura. Sicuti dicitur de eo qui deliquit in officio, quod sibi lite pendente interdicitur administratio, quod intellige, ut per Bart. in .l. libertus. §. in quæstionibus. ff. ad municipal. c. venerabili de officio de legat. ubi Barbat. & DD. & in .c. quia vero. c. licet Hel. de Simonia. Anani. in .c. prælatorum. nu. 9. de accusatio. ubi tractatur de prælato.
- 21 ¶ Quid probandum? Distingue: aut tutor malus fuit, aut bonus, sed tamen indignè postulatus de suspecto; primo casu, tutor amittit decimam, à die quo prædo est, non expectata postulatione, vel sententia, ex dispositione. l. quid autem. ff. de excusa. tuto. ubi ad hoc, ut tutor amittat legatum relictum pro administratione, sufficit ita administrare, ut possit removeri, non vero exigat lex, ut re vera removeatur.
- 22 ¶ Præterea probatur, quoniam tutorem privamus decima, ex delicto, sententia autem solum declarat delictum, & postulatio de suspecto nihil aliud est, quam petere, ut tutoris crimen detegatur, & à tutela removeatur; itaq; causa (scilicet crimen) iam præcessit, ergo ex die criminis carere debet decima.
- 23 ¶ Deinde, si solum amitteret fructus, à die sententiæ ex quare movetur, re vera nihil amitteret, quia iam definit esse tutor, & sic

crimen in administratione commissum, non puniretur, nisi tutor amitteret decimam, à die, quo prædonis animo, pupillarem devastavit.

- 24 ¶ Rursus facit. l. prædonis, & ibi Angel. & Paul. de petit. hæredi. ubi prædo non facit fructus suos, & ibi Bald. inquit, nota argumentum contra prælatos, qui faciunt committi homicidia, vel alia propter. quæ fiunt indigni, quòd licet interim sint prælati, & habeant administrationem iuris, & facti, nihilominus censeantur prædones, & si post multos annos deponantur à prælatura tenentur ad restitutionem fructuum, medio tempore perceptorū, & ibi Angel. & Paul. sequuntur: de qua re vide, quæ scripserunt Ancharr. c. si beneficia de præben. in .6. Felin. in cap. de quarta, col. 1. de præscriptio. & latè refert Boerius decisione. 98. num. 3. & 4.

¶ Postremo, confirmari potest hæc opinio, ex supra adductis ad probationem præcipuæ conclusionis (scilicet) quòd malus tutor non debet habere decimam. Ultimo facit, quòd pro omni tēpore, pro quo quis malè administrat, non debet habere salarium, ut scribit Barto. in .l. Mevio nepotem. ff. de annu. lega. & in .l. 1. §. Divus, col. fin. ff. de vari. & extraordin. cognitio. ergo non à die remotionis, sed à die malæ administrationis, amittit decimam.

¶ Non obstat quòd protuli ex Bellapertica, Paulo, & Iaf. in .l. diem functo. ff. de offic. assesso. ubi dicunt quòd à tempore remotionis non debet habere salarium. Respondeo enim, eos loqui, in assessore, qui cum male rem gereret, fuit tolleratus, tollerantia enim supponit scientiam, non enim dicor, tollerare, quæ ignoro. Hic autem loquimur, in tutore, qui etiam si malè gerens non removeatur, non potest dici tolleratus à pupillo, pupillus enim prudentia caret, & quæ videt ignorat, ac rursus non potest tutorem postulare de suspecto, quare non est ipsi imputandum, si tutorem tolleravit. l. impuberi. & ibi Doctores. ff. de suspect. tutor. Ultimo respondeo, illam Petri, & Iaf. sententiam, apud me, maxime suspectam esse, generalitèr enim scribitur, quòd iudici delinquenti, non debetur salarium, ut per Barto. in .l. iudices. C. de anno, & tribu. lib. 10. & in .l. Mævia. ff. de annu. lega. & in .l. diem functo. ff. de offic. assesso. Corfe. verbo salarium. l. quod alibi latius discutiam.

¶ Si

- 25 ¶ Si autem tutor bonus esset, & indignè postulareretur de suspecto, & tunc salvo doctiorum iudicio, decimam dabo. Primo, quia si alitèr dicamus, esset in manu cuiusvis tutorem privare decima, cum quibus extraneus possit tutorem postulare de suspecto. l. 1. §. si. ff. de suspect. tuto. Secundo probo, ex Anan. c. qualiter, & quando. el. 2. num. 1. de accusa. ubi indignè postulatus recuperat expensas. Tertio ex Cassan. in consuetudi. Burgun. Rubric. 6. §. 5. verbo, & legitime, num. 1. ubi patri tutori postulato de suspecto, vel prælato, dicit non ita facile interdicens administrationem, quia lucrantur fructus, ergo idem apud nos in tutore dicendum qui Iure Regio lucratur fructus ex administratione. Facit quod notat Paul. cons. 374. in fin. lib. 2.

- 26 ¶ Nūc tractemus, quid sentiendum, si tutor malus fuit, pro parte temporis, pro parte vero debitum suum implevit, an debeat habere salarium, saltem pro tempore quo rectè gessit. Movet quæstionem. l. etiā si partis. ff. de lega. 1. ubi probatur, quòd si tutor cui relinquitur legatum pro administratione, ut in .l. Nessenius, & in .l. sed hæc nimium. ff. de excusa. tuto. non administrat partem rerum pupillarium, quòd licet aliā partem administrat, nihil consequitur ex legato, ergo ita hic dicendum, quòd tutor, qui partem rerum administravit, vel pro parte temporis administravit, amittit salarium totius temporis, valet enim argumentum de re ad tempus, ut in .l. miles ita. ff. de testa. mili.

- 27 ¶ Rursus movet quæstionem. l. iudices. C. de anno. & tribu. lib. 1. ubi definitur, quòd administrator rei publicæ, negligenter, seu dolose administrans, privatur omni salario, etiam temporis præteriti, quòd rectè administravit.

- 28 ¶ Tertio movet quæstionem, quòd tradit Bald. in .l. etiam si partis. ff. de legat. primo, ubi scribit, quòd si potestas recedit ab officio, per unum mēsem, ante finem anni, debet carere salario totius anni, movetur ex ipsa. l. etiam si partis.

- 29 ¶ Quarto facit glos. & quòd ibi notat Bart. col. 3. & col. fin. in .l. si uno. §. item cum quidam. ff. de loca. quòd si famulus qui promisit servire per annum, recedat ante, quòd non debet habere ullum salarium.

- 30 ¶ Quinto facit, quòd conducēs ab uno plures res, si unam malè tractet, privatur omnibus, ut notat Barba. consil. 36. incipien.

sapienter. col. 8. lib. 2. & col. 9. Cassan. in cōsuetudinibus Burgund. Rubric. 4. §. 6. nu. 1. 6. Sic si quis plures res uno cōtextu accipiat in emphiteosini pro una pensione, amittit omnes, si in una malè versetur Odrald. & Bald. in .l. cum eiusdem. ff. de edil. ædict. Bald. l. æden. col. fin. C. de loca. & ibi Aibe. l. aso. l. si ita quis. §. ea lege. col. fin. ff. de verbor. oblig. Alex. consil. 118. col. 1. lib. 5. Tiraquel. de retractu, linag. 1. §. 23. glos. 1. nu. 2.

- 31 ¶ Contraria tamen sententia, æquitate, & magno virorum auctoritate nititur: Primo decreto Bartoli, qui nominatim in salario loquitur, in .l. Mævio nepotem. ff. de annu. lega. ubi dicit, quòd debet habere salarium pro tempore quo fuit bonus: idem Bar. in .l. 1. §. Divus. col. fin. ff. de vari. & extraordin. cogni. & in .l. iudices. C. de anno. & tribu. lib. 10. Bald. l. una. in fi. C. de suffrag. Iaf. in .l. diem functo. nu. 45. ff. de offic. assesso. Corfe. sing. Salarium. 1.

¶ Sic vassallus, vel emphiteota, solum amittunt rem, vel partem rei, quam alienant non cetera. Socin. l. 4. §. Cato. ff. de verb. oblig. Deci. cons. 667. circa med. Cur. seni. consil. 7. col. fin. Iaf. l. fin. versic. 13. quæro. C. de iur. emphyteo. Tiraquel. ubi supra num. 251.

¶ Sic vassallus negans, privatur solum parte feudi, quam negat, non alia. Nam poenitentia non debet excedere delictum, gloss. Ifer. Bald. & Alva. l. sancimus cum vulgaribus. C. de poenis. Præpo. in .c. 1. §. vassallus, si de feudo defuncti content. sit interdum. & agnat.

¶ Sic famulo pro parte temporis servienti, licet recedat, solvendum est salarium temporis quo servivit, ita enim dicitur æquitas, ut per Bal. l. 2. & l. æden. C. de loca. Iaf. in .l. diem functo. num. 46. Sic Paul. consil. 374. incip. super istis dubijs, in principio. lib. 2. dicit, quòd tutor debet habere fructus, pro tempore quo administravit, licet post removeatur, dummodo non removeatur ex delicto suo: sic Molin. in consuetudinibus. Paris. §. 1. glos. 1. nume. 31. scribit, quòd si fructuarius colludit cum vassallo fructus applicandi sunt domino, non omnes, sed illi, in quibus fraus commissa fuit. l. rescriptum. l. hæres. ff. de his quib. ut indig. l. 1. §. si dux. ff. quorum lega. l. ex facto. §. si. ff. de vulga.

- 32 ¶ Quid iudicandū? Mihi distinctio placet. Aut enim tutor occidit pupillum, vel stru-

pravig

pravit pupillam, & nihil dabo, sed omni commodo privabitur, neque enim succedere possum ei quem occidi. lab hostibus. §. si vir. ff. solut. matri. & in. l. cum ratio. §. si. ff. de bon. damn. latè Boer. decis. 25. Bal. l. 1. C. vnde vir. & uxor. vers. extra quærolatè Deci. conf. 25. col. 1. Bal. in. l. hæreditas. col. fi. C. de his quib. ut indi. & indignitas rei maximam pœnâ mæretur, & strupranti pupillam iure nostro maximam imminet pœna, ut in. l. 1. C. si quis eam, cuius tutor est strup. quoniã deportatur, & bona eius publicantur, ut ibi.

¶ Rursus si prædandi animo, rem pupillare surripuit, vel abscondit, profecto, indignus videtur omni lucro, una enim res adco fœda, & impia, deformat omnia bene gesta, & prædofructus nō lucratur, ut in. l. prædonis. ff. de peti. hæred. Et ob præsumptionem furti, vel rei absconditæ, defertur pupillo iuramentum in litē, vel ex eo solo, quod tutor non fecerit inventarium, ut in. l. tutor qui repertorium. ff. de adm. tuto. & do cui. c. 2. nu. 3. Et hæres unam rem abscondens, privatur quarta Falcidia, etiam in alijs, ut in Auth. de hæredib. & Falcid. & ibi glosa. §. sancimus, Bart. Paul. & Alexan. l. Paulus. ff. ad leg. Falcid. & in. l. beneficio. ff. eo. tit. facit. l. hæres qui. ff. de his quib. ut in dig. & cōsule Doctores variè hac in re sentientes, & Mol. in cōsue. Paris. §. 2. gl. 1. nu. 31.

33 ¶ Si tamen solum in aliqua re, vel aliquo tēpore, notari possit negligentia, vel latā culpa tutoris, & profecto pro tempore quo bene gessit, cēseo ei dandam decimā; ex supra adductis, & ex æquitate, argumento text. optimi. in. l. 3. §. idē erit. ff. de susptuto. Quod tamen limita, nisi negligentia unius temporis, vel unius rei, noceret alij tēpore, vel alijs rebus, tūc enim pro toto tēpore amittet decimam, ut prudenter docet Bal. in. l. una. C. de suffra. Bar. in. l. 1. §. Divus. ff. de vari. & extraor. cognitio. & videtur sentire Corsetus sing. *salarium*. 1. q. probatur ratione; cū enim negligentia faciat amitti decimā, manifestū est, q. faciet amitti pro toto tēpore, quo negligentia est damnosa rebus pupilli.

34 ¶ Neq. obstat. letiam si partis. ff. delega. 1. quoniã ibi in legato relicto ratione tutelæ, quoniã legatum est individuū. l. neminem. ff. deleg. 2. & ita respōdet Raph. Comē. in d. l. etiã si partis. In. d. l. diem fūcto. nu. 45. Deinde respōde illud procedere, quoniã testator videtur reliquisse legatum pro

administratione tutelæ. l. ex his. ff. de excusa. tuto. tutor autē omnibus rebus (etiã in exteris regionibus sitis) videtur datus. l. propter litē. §. 1. ff. de excu. tuto. Quare cū negligat, iudiciū defunctis partē rerū non administrando, indignus est, vel particula legati sibi relicti. Testator enim, videtur tutelā omniū rerū tutori cōmendare, censetur enim se cōformare dispositioni iuris, quare negligens eius iudiciū (q. ad omnia extēditur) indignus est parte legati. Itē ibi loquitur lex, quādo tutor expressē se excusavit, ab administratione partis rerū, & sic iam expressē rejicit iudiciū defuncti, & incidit in pœnā. Auth. hoc amplius. C. de fideicō. ut dixi. c. 5. nu. 37. at hīc loquimur, quando omnia administrāda suscepit, tamē circa partē rerū negligēs fuit, q. minori pœna dignum videtur, ut elicitur ex notatis in dicto capite. Et q. remotus ob negligentia, debeat habere salariū temporis, quo negligens non fuit, probatur in. l. à tutela. ff. contra iudi. tutelæ.

35 ¶ Non omittendum, quod superiora maxime explicat, scilicet, quod, ut malo tutori, vel negligenti decima non est danda, ita si pupillus maior factus, recuset solutionem decimæ, vel inducat repetitionem, quod tutor illum non aluerit, in domo sua, certè non est audiendus hoc nomine, neque enim hæc culpa est digna pœna, adeo rigida: neque constitutum est, ut tutor pupillum aliat in domo sua, neque hoc forsām è re pupilli est, præstat enim domus adolescentiū studiosorum, ubi egregius aliquis adsit iuventutis formator; quam domus tutoris. Et nominatim, quod non ob hoc debeat tutor, privari lucro fructuum delatorum ex statuto, notat Paul. conf. 374. incip. super istis dubijs. in fine, lib. 1. Nam si ad tutorē fortè spectat hæreditas pupilli, melius est, ut pœnes alios propinquos alatur, ut in. l. 1. ff. & C. ubi pupill. a duca. debeat. Ideo, si tutor ei alimenta præstiterit, vel per eū non stetit, certè non est privandus fructibus, licet eum in domo sua nō aluerit: Hæc Paulus. & sequitur Cassa. in consuet. Burgun. Rub. 6. §. 4. verb. *vestir*, nu. 8.

36 ¶ Illud addendum, q. si tutor neget se tutorem, & ex consequenti non det alimenta, non debet habere decimam, nā est summē impiū, & quodammodo pupillū exponit morti, ita Paul. d. conf. 374. ad fi. lib. 2. Nā absque alimonia non vivitur, ut in. l. necare. ff. de liber. agnos. & in. l. in pupillis

¶ Nunc

37 ¶ Nunc tractemus, quid si malus tutor, ratione doli, vel negligentia damnatur pupillo resarcire fructus, vel interesse, q. forte pecuniam pupilli in suos usus cōvertit, vel otiosam esse passus est adversus præceptū legis: de quo dixi. c. 2. num. 97. & 92. quæro an possit tutor, agendo, vel excipiendo, deducere decimam, de fructibus in quibus condēnatur? est quæstio quotidiana. Nulli enim infidelius rem gerunt, quam tutores, non immeritō tollitores appellandi, putāt enim prædam obiectam, non provinciam, excitatq. humani ingenij pravam cupiditatem, tum ipsa pupilli imbecillitas, tum occasio, ut nihil dicam de pecuniarum contrectatione, quæ paucis contingit, quos non coinquinet. Videtur tutorem posse de his fructibus deducere decimam, quoniam ij fructus, succedunt in locum fructuū, quos res pupillaris reddidisset, si bene culta fuisset, vel si pecunia idoneis collocata fuisset nominibus (ut iura exigūt) de illis autē tutor manifestē deduceret decimam, ergo & de his: surrogatum enim sapit naturam surrogati, ut in. l. Parabolani. C. de Episcō. & cleric. Et omninō iniquum videtur, ut reddens fructus, quos negligentia dicitur amississe, amittat etiam lucrum, sibi dandū ex illis fructibus si res pupillaris eos reddidisset. ¶ Deinde pœna, non debet excedere delictam: ut in. l. sancimus. C. de pœnis. tutor autem deliquit in non collendo fundū, vel in non collocando pecuniam, & propterea damnatur solvere fructus, vel interesse. At si præter solutionem fructuum, privatur etiam eorum decima, acrius punitur quam deliquit, & bis punitur, ex eodem facto adversus. l. Senatus. ff. de accusat.

38 ¶ Præterea taxata est à iure usura, vel interesse, q. tutor solvere debet, si pupillarem pecuniam passus est esse otiosam, vel si in suos, usus eam convertit, ut dixi cap. 2. nu. 96. At si supra interesse, à iure præfinitum, tutor etiam privaretur decima, certè puniretur acrius, quam lex præfinit, & excederetur pœna legis, cum præstet eam remittere, & humanis rationibus molire: promiores enim oportet nos esse ad absolvendum, quam ad condemnandum.

39 ¶ Sed contra videtur verius, imò tutor non decimabit fructus, vel redditus, in quibus ex negligentia, vel dolo condemnatur; ita probatur efficaciter. in. l. quid autem. ff. de excusa. tuto. ubi Iuriconsultus inquit, q. tutor malè administrans, amittit præmium

sibi relictum pro administratione, etiam si pupillus interesse cessationis receperit, quoniam contumacia eius, qui non gessit punianda est. Ecce nominatim, videtur definiri, q. præmium administrationis; nō est præstandum tutori negligenti, etiã si pupillus dānū cessationis recipiat, & recuperet. ¶ Præterea hæc opinio suadetur, ex textu in. l. si plures. la. 2. in fine. ff. de administra. tutor, & in. l. 1. §. planè. ff. de tutelis, & ratio distrahendis: ubi probatur, q. si unus ex pluribus tutoribus, ratione doli, vel culpæ, damnatur aliquam summam pupillo solvere in solidum, q. non potest petere, à pupillo iā facto maiore, ut sibi cedat actiones adversus contutorem: & subiicit Iuriscōsultus aptissimā nostro tractatui rationē, in. d. l. si plures. la. 2. in fine, his verbis: *Cum enim propria cuiusq. contumacia puniatur, qua fronte poterit hoc desiderari.* His verbis, respōdendum tutori petenti decimam fructuum quos ex culpa, vel dolo cogitur solvere, cū solvas ex negligentis animi cessatione, vel dolosa pupillaris pecuniarum contrectatione; qua fronte petis decimam, quæ datur in præmium sedulitatis, & laboris.

¶ Rursus urget efficaciter ipsum decretū, Iureconsulti in. d. l. si plures, & in. d. §. planè, cum enim tutor dānatus ex cessatione in solidum, non possit petere à pupillo, ut saltem sibi cedat actiones adversus contutorem, quanto minus poterit petere ab ipso pupillo, iam facto maiore, ut sibi pecuniam propriam ipsius pupilli præstet, dando decimam. Non cedit ius adversus contutorem, & cedit (ut ita dicam) adversus se ipsum? Item cum non cedat ei actionem, ut à contutore partem rei recuperet (divisa scilicet summa) quanto minus ipsemet pupillus, tenebitur de suo aliquid solvere.

41 ¶ Deinde, q. ad dolosam tutorē, attinet, urget. l. quidam recedens. ff. de adm. tuto. ubi ex eius decreto notant Dinus, Iacobus Arena, Bart. & Bald. q. si tutori legetur quantitas, in quam ratione malæ administrationis, fuerit condemnatus, certè si talis tutor dolosè gerat, nihil consequitur ratione legati, quod intellige: ut dixi cap. 2. nu. 160. & supra nu. 5. Cum ergo tutor, habens expressam volūtatem testatoris, ut percipiat summam in quam ratione malæ administrationis fuerit condemnatus nihil percipiat si dolosè gerat, quanto minus hīc, ex condemnatione ratione doli, habebit fructum adversus domini voluntatem.

¶ His

His accedit, quod supra probavi, num. 1. cum seq. quod malo vel negligenti tutori, non est danda decima, qualiter autem hoc verum esset, si ei datus decimam ex fructibus, in quibus condemnatur. Neq; enim benè consultum esset pupillo, si ei daretur ista electio, amitte interesse quod tibi debet tutor, vel solve ei decimam, ex ipso interesse: item quomodo potest verum esse, hoc axioma: malus tutor non debet habere decimam, & illud decimam habere debet ex fructibus quos solvit, quia malus fuit. Nam solutio fructuum, est reddere pupillo res proprias, at non dare decimam est punire tutoris negligentiam, vel cõtumaciã, vel dolum. Itaq; qui dixerit decimam dandam ex fructibus, in quos condemnatur, loquitur adversus opinionem tot argumentis comprobata, quod malus tutor non debet habere decimam.

42 **P**reterea, ratio quare tutori datur decima, est labor in tutela susceptus, ut hic expressè dicitur, & docui cap. 2. num. 1. cum sequentibus, condemnatio autè fit propter negligentiam, quomodo autem ex tam diversis fontibus, idem procedet effectus, cū diligentia, & negligentia, res sint omninò pugnantibus, ergo ex fructibus quos solvit ex negligentia, non deducet præmiũ, quod datur propter diligentiam.

Postremò comprobatur, quoniam, si ex talibus fructibus tutor deduceret decimam, lucraretur ex re pupilli, plus quã decimam, adversus iuris dispositionem, neq; enim ex re pupilli, ei licet quicquam capere præter decimam. Subijciam exemplum, quo res sit dilucidior. Tutor, pupilli aureos mille in suos usus convertit, & lucratur quotannis aureos centum, vel octoginta, pupillus maior factus, petit sibi reddi lucrum cessans, ex illis mille aureis, & datur tutor solve re septuaginta aureos quotannis, & obijcit, deducenda est decima, ex summa in quam condemnor, certè non est audiendus, quoniam si deduceret decimam, haberet etiam supra eam, usuras usurarum, hoc est interesse quod lucrabatur cum centũ illis aureis, vel cū octoginta aureis, quos sibi reddebant mille aurei, quos in usus suos convertit.

43 **V**ltimo ne scrupulosi de nihilo suscitent tragediam, & in media luce superstitionis fumo caligent, anxio animo reputantes, fructus, à tutore solutos succedere in locũ eorum, qui non cessante tutore colligerentur, illud adijcere visum est, decimam non dari

tutori, quia lucrum cessans, & damnum emergens solvit pupillo, sed quia tutelã administravit, quod evidentissimè probatur, quoniam de iure Civili, tutor refarcire tenetur damnum obveniens, vel lucrum cessans pupillo, at tamen neq; decimam, neq; omninò ullam rem capere potest, ex re pupilli, ut docui cap. 1. Non ergo est bonum argumentum, solvit fructus, ergo deducat decimam, ex eis, non enim decima datur, quia refundit fructus, sed quia sedulo, & bona fide administrat. Potiusq; dicitur bonus tutor, qui nihil abstulit, quã qui ablata restituit. Restituens ablata, vel sua culpa amissa, vel crimen fatetur, vel negligentiam.

44 **N**eq; hanc sententiam, magnopere labefactant ex adverso prolata. Primo quoniam licet ij fructus, succedant in locum eorum quos res pupillaris reddidisset, tamen deficit labor, & industria tutoris, circa eos, & sic deficit ratio legis, non enim decima datur tutori, quia reddit fructus, sed quia re pupillarem administravit, ut supra dixi, si ergo malè administravit, & ea ratione datur, non percipiet fructus, nam decima in præmium administrationis, & laboris datur, nõ in præmium rapinæ, & non gerenti, non est danda decima, ut dixi. c. 11.

45 **S**ecundo non obstat, qd reddendo fructus, videtur purgare delictum, & qd si amittit decimam, punitur supra meritum. Responde qd reddere fructus non est pœna, sed restitutio rei alienæ: & amissio decimæ, provenit ex dolo, vel cessatione, & ea sola pœna est, si forte pœna appellari potest, non auferre, quod neque tuum est, neque tuæ virtuti, vel diligentia debetur.

Tertio non obstat, quod solvit usuras, & rem cum fructibus, & quod lex taxat usuras, neq; expedit augere pœnam legis. Responde quod restituere rem cum usuris, nõ est pœna, sed rei restitutio, nam fortè ipse cū pecunia pupillari plus lucri fecit. Deinde ut dixi, decima non datur, quia restituit rem, sed quia administrat, quod si cessavit, æquissimum est, ut amittat decimam nimirum cessat ratio legis. Neq; quicquam, qui non sit omninò impudens, petet decimam, si vel dolosus, vel negligens fuit. Qua obsecro ratione, prædoni, vel hosti, vel negligenti dabitur decima? an quia restituit fructus? quæ inde gratia debetur, si aliena restituit, aut quod beneficium inde pupillo, si propria recipit? Sed de his iam satis.

46 **F**inem faciam, si prius illud addidero, nõ suffi-

sufficere generalitèr tutorè posse removeri ad hoc, ut amittat decimam, nisi forte ex dolo, vel culpa removeri possit. De iure enim tutor inimicus removeri potest. l. 3. §. si tutor. ff. de susce. tuto. tamen si neq; pupillũ, neque eius res lesit, non amittet decimam. Sic tutor pauper, removeri potest. l. postulante. C. de susce. tuto. tamè nemo cordatus ei negabit decimam, qd removeri potuerit. Ad æstimandum enim, quãtum salarium, & pro quanto tempore, amittat malus administrator inspicitur quantum læserit: ut dixi num. 33.

47 **E**x quibus autem causis, tutor removeri possit, reinquitur arbitrio iudicis, ut latè Corne. consi. 198. litera. R. lib. 1. Gozadin. consi. 17. nu. 2. & 7. Bart. in l. tutor, qui repertorium. ff. de admin. tuto. & an mater, vel pater possit removeri, vel cognati, an vero eis adiungendus curator, vide Dinum, Bart. & Alber. in l. si tutor. ff. de susce. tuto. ubi est textus. l. 1. §. ostendimus, quæ videtur contraria. ff. eo. tit. glos. in l. fin. in fine. C. arbi. tutelæ. Bart. in l. tutor, qui repertorium. ff. de admin. tuto. Et de matre vide Curti. senio. consi. 66. col. 15. versic. modo ex istis colligitur: latè Corn. consi. 175. incip. licet in præfenti consultatione lib. 3. Gozadin. consi. 17. col. 1. & finali ad finè. Bart. consi. 3. incip. ante testamentum.

48 **T**utor autem præsumitur esse in dolo, si rem pupillarem in suos usus convertit, & dicitur prædo, ut notat Angel. in l. Pomponius. §. ex facto per illum textum. ff. de acquir. possess. Socin. consil. 159. incip. in præfenti consultatione, lib. 2. Item dicitur esse in dolo, si inventariũ non confecit, l. tutor qui repertorium, in princip. ff. de admin. tuto. & dixi cap. 2. nu. 33. Item si codicem rationum non fecit. l. si procurator. §. dolo, & l. dolus. ff. manda. l. dolo. ff. ad leg. Falcid. Bar. in l. tutor qui repertorium. ff. de adm. tuto. Anchar. consil. 317. Bart. in l. ubi exigitur. §. dolo. ff. de æden. Gozadin. consi. 17. nu. 12. l. excellentia. C. de erogatione milita. anuone. lib. 12. ubi nominati, & constituti, ad scribendum redditus publicos, puniuntur, si non rectè scripserint, quæ pervenerint ad manus suas, quam rem latè tradidi cap. 2. propè finem.

S V M M A.

- 1 **C**uratori foemine luxuriosæ, an danda decima.
2 **M**ulieri luxuriosæ, an danda decima, & 4. & 7. et 8. cum sequent.

3 **M**ulier cui ex luxuria curator datur, an testari possit, & nu. 11.

5 **M**ulier prisco iure Romano, nihil absque curatore facere poterat.

10 **P**rodigalitas foemina nõ probatur ex eo solo, quod probetur esse luxuriosa licet pr. sumatur.

12 **V**iro luxurioso nunquam ex sola luxuria dandus curator.

14 **F**oemine nuptæ non dandus curator, etiamsi luxuriosa, & prodiga sit.

In tutori foemine luxuriosæ viventis, sit danda decima. Cap. XIII.

1 **E**ST dubium cum primis elegas, an tutori foemine luxuriosæ sit danda decima. Videtur omninò danda, lex enim de tutore, & curatore loquitur, & ad curatorem furiosũ, & prodigi extendi debet,

2 ut docui cap. 3. **M**ulieri autem luxuriosæ, curator dari potest, & interdicti bonorũ administratio. l. & mulieri. ff. de cura. furio. Inquit lex: *Et mulieri quæ luxuriosa vivit, bonis interdicti potest.* Et quod mulieri luxuriosæ, possit curator dari; notat ibi Raph. Comen. Bald. in l. ea lege num. 20. C. de condi. ob. caus. & in cap. cum decorem. de ætat. & quali. Thomas Ferra. cautela. 6. Lupus in cap. per vestras. §. 21. versic. adde etiam qd iste leges. num. 23. de dona. inter vir. & uxor. Specu. tit. de actore. §. 1. nu. 12. Segura in l. Imperator ad finem. ff. ad Trebel. Alber. & Rapha. Comen. in l. is cui bonis. ff. de verbo. oblig. ibi Rip. num. 16. Beroi. q. 122. num. 1. ad finem. Boerius consil. 1. incip. si quis. col. pen. Antonius Gomez. l. 14. Tauri, num. 14. Barba. Felin. & Decius in cap. pastoralis. de iudici. Gomez Arius in l. 13. Tauri. col. 1. Tiracq. l. connubialis. 9. num. 91. licet aliquantum dubius. Fernandus Loazes in repetitione tituli de iust. & iure, col. 7. Salic. in l. 1. col. 1. versic. quærit glosa quid de luxurioso. C. de cura. furio. & est communis auctore Pinel. in l. 4. C. de bonis mater. num. 24. ubi asserit, hunc esse cõmunem intellectum dictæ. l. & mulieri. ff. de cura. furio. Cum ergo hæc lex de tutoribus, & curatoribus loquatur, & ad curatorem prodigi extendatur, videtur etiam extendenda, ad mulierem cui propter luxuriam interdictur bonis, & curator datur.

3 **H**is congruit ratio. Quo enim is cui curator datur, minorem habet potestatem, eo maior

maior est potestas ipsius curatoris. Mulier autem luxuriosa, cui ex luxuria tutor datur adeo cohibetur, & astringitur, ut neq; testamentum facere possit, sicut in prodigo definitum extat. Idco nonnulli, e nostris, qui decipulis & astutis cautionibus pravu per se hominum genus impiè armarunt, admonent; legitimos hæredes meretricis, ut si vellint omninò corradere eius rem pe tant à iudice, ut ei det curatorem tanquam luxuriosæ. Exinde enim, non poterit testari: iuxta. l. is cui. ff. de testam. ita Ferrar. cautela. 6. & ante eum Bald. in. l. i. C. de cõ dict. ob turpem caus. Deci. l. i. num. 6. C. de secun. nupt. Ias. in. l. miles. num. 17. ff. de re iudica. Alber. in. l. si quæramus. ff. de testa. Segur. in. l. Imperator. ff. ad Trebel. propè finem. quod est maxime notandum, quoniã adolescens habens curatorem, testari potest, neq; adeo constringitur, nihilominus tamen eius curator aufert decimam, ut dixi cap. 3. Cum ergo hic curator sit, & omnia curet (non enim mulier, vel testamentum facere potest) sequitur quod cõveniunt verba huius legis, quæ ad curatores exten ditur, & eius ratio, scilicet labor, neque is vulgaris, sed omninò conformis legi, scilicet labor curatoris.

4 Ex adverso (ne lectorem circumducam) urget, quod plures purioris eruditionis viri, censent, fœminæ luxuriosæ, non posse dari curatorem, quoniam hoc iure non cavetur; ita ante omnes Aret. in. l. is cui bonis. ad finem. ff. de verb. oblig. ubi Ripa nu. 17. Antoni. Augustinus Hispanus, erudita diligentia clarissimus, lib. 4. emendationum. c. 13. Iodocus. de patrocinijs pupillorum, & sentit Tiraq. lege connubiali. 9. nu. 91. ad finem. ubi dicit propè finem, quod l. & mulieri. fortè de hac nostra luxuria nõ intelligitur. Et novissimè Pinelus, vir optimus, virtutis amator insignis, ab exacta diligentia, multaq; & accurata lectiõne, & gravitate iudicij, omnia attentius excutienti, exaggerata laude dignus. in. l. fi. C. de bonis maternis. nu. 2. Et ante omnes ita sentit glos. in. d. l. & mulieri. in secunda expositione. Moventur, quoniam iuxta proprietatem Romani sermonis, qua nostri Iureconsulti maxime valuerunt, luxuria non libidinem, sed profusionem sonat, quæ opponitur parsimonix, ut liquet ex Cicerone officiorum. 1. Et ex Suetonio, in Vespasiano dum ait: Libido atque luxuria coercente nullo invaluerat. Auctor Senatui fuit decer-

nendi, ut quæ se alieno servo iunxisset, ancilla haberetur. Neve filiorum familias fœneratoribus, exigendi crediti ius esset. Ex quibus verbis liquet luxuriam non libidinem, sed profusionem significare, rursus Livius Decadis 3. lib. 3. ait, Prona semper civitas in luxuriam nullus sumptibus modus erat. Quare videtur. l. & mulieri intelligendam, de fœmina prodiga, non de indulgente libidini.

5 Quid verius? Equidem communis opinio fulciri potest, quoniam apud gentes prudentiæ nomine celebres, præcipuè apud Romanos: sufficiebat esse fœminam, ut ei tutor daretur, etiam si libidinosa non esset; ut indicat Cicero in oratione pro Flacco, dum ait: Quod mulier sine tutore autore promissit, deberi non est additus ad huiusmodi res. Et paulò post: Ipse nunquam auderet iudicare, deberi viro dotem, quam mulier nullo autore dixisset. Rursus in oratione pro Murena: Mulieres omnes (inquit) propter infirmitatem consilij, maiores, in tutorum potestate esse voluerunt. Et alium Ciceronis locum profert, & explicat Alciatus Parergon lib. 9. cap. 19. Sic Boerius lib. 2. in Topica Ciceronis, inquit: Mulieres antiquo iure tutela perpetua continebat. Et Cato Censorius, apud Livium. lib. 4. Belli Macedonici. Maiores (inquit) nostri, ne privatam quidem rem agere fœminas sine autore voluerunt. Idem indicat Livius, lib. 39. cum scribit: Fescenine libertine, quia Bacchanalium indicium fecerat, Senatus consulto concessum, ut sibi tutoris optio esset. Quod apud Græcos etiam observatum, scribit Cicero: his verbis, in oratione pro Flacco, Emptiones falsas prædiorum præscriptiones cum mulierculis, aperta circumscriptione fecisti, tutor his rebus Græcorum legibus adscribendus fuit. Sexus enim fœmineus, fragilis ac mobilis est, si suo relinquatur arbitrio, ut inquit Divus Hieronymus ad Eustochium, capite. 16. Ideo per omnem ferè Italiam, fœminis nihil licet agere absque consensu Mundualdi, vel propinquorù, autore Angel. confi. 191. incip. superpuncto videtur: post principium. Quod si apud Romanos, Ciceronis seculo, mulier etiam non libidini indulgens, tutorem accipiebat, quid mirandum, si reiecta ea generali dispositione, id solum est receptum, ut fœminæ libidini deditæ bonis interdici, & curator dari posset.

6 Præterea communis opinio confirmatur, quoniam licet apud probatos latinæ linguæ autores, luxuria, non libidinem, sed

sed profusionem sonet, tamen luxuriosa præsertim fœmina, nescio, an profusam, & prodigam significet, potius enim videtur ad libidinem referendum, & l. & mulieri luxuriosa dicit. Deinde fœmina, magis obnoxia est libidini, quam prodigalitati, quare probabilius videtur, Iureconsultu, malo, magis ulitato occurrere voluisse. Est enim avarissimum genus mulierum, idè quæ libidini maxime obnoxium, & ea quæ frequentius accidunt, Iureconsulti magis curarunt. l. nam ad ea. ff. de legi.

7 Equidem, ut hac in re, meum interponam iudicium, mihi probabilius, & legis verbis magis consonum videtur, ut distinctiõne tota hæc res componatur. Aut enim mulier, libidini indulget, non tamen sua profudit, & nullo modo ei dari potest curator, nisi fortè morum. Curator enim datur, ut curet res periculo expositas propter inhabilitatem eius, cui curator datur, qui res suas curare non potest. At si meretrix, sua sedulo curat, sedulo servat, cui rei, in quem usum, dandus est curator? quod ad res quidem attinet? Meretrices, ut plurimum sagacitate mentis valent, & ut sæpius decipiunt, & decipiuntur usu, & dolore humanam prudentiam didicere: præsertim, quod assiduè convivunt viris, qui prudentiæ robore magis valent. Deinde semper ingenij acie exacuunt quo fucis, & cuniculis, artibus (scilicet) insidiosis aliquid raptant. Quid huic oportet dari curatorem? qui rem curet, præsertim decimatam. Dandus fortassè esset pius aliquis senex sacerdos, qui mores prolapsos curaret, & sacris confelsionibus, adhortationibus, & reliquis Christianæ disciplinæ, sanctis remedijs, ad sanitatè corruptos mores adduceret. Huic autè sacro viro, quid eũ decima? mores enim curat, ut Episcopi, & sacerdotes facere tenentur, res ad eius curam non spectat, in tuto enim est apud dominam, raro ineptam, ad rem servandam, nisi, q, ut plurimum tenuis est.

8 Si tamen fœmina, non solum indulgeret libidini, & luxuriosa esset, sed etiam luxuriosè viveret (hoc est) sua profunderet, & tunc optimo iure danda eius curatori decima, & hæc (nisi me fallit animus) est germanus sensus. d. l. & mulieri. Non enim inquit lex, fœminæ luxuriosæ interdici bonis, sed fœminæ luxuriosæ viventi. Aliud enim est luxuriosam esse, aliud luxuriosè vivere. Sicuti aliud est, illustrem

esse, aliud illustris vitæ splendore florere. Hic enim, vita, & vivere, ad splendidi sumptus, humanæ vitæ totas actiones, referatur, non ad unum, vel alium actum. Sic dicimus. Sempronia luxuriosa est, indulgere libidini significamus. At illud, Sempronia vivit luxuriosè, vel vitam agit luxuriosam, tractum successivum, ut nostri dicunt significamus. Denique, hoc verbum vivit, ad sumptuosum, vel sordidum, vivendi modum refertur. Et ita omnes probati auctores usurpant, & hæc est propria vis verbi, sicuti liquet manifestè ex illo versiculo è Græce translato, à doctissimo viro. Sin sumptuosè vivit, is qui nihil habet. Vbi vivit, ad victum, & ad domus disciplinam refertur. Ergo illa verba legis, Mulieri viventi luxuriosè, non de luxuriosa, sed de luxuriosè vivente, intelligenda sunt. Ideo autem, fœminæ luxuriosæ meminit lex, quoniam libidini indulgès, ferè semper in cultu corporis sumptuosa est, indulget gulæ, ne frigeat Venus, convivatur splendide, præsertim cum sodalibus, multisque culta mundicijs (quod ad cum corporis cultum attinet) severis prodiga videri potest. Vnde Felin. in capit. pastoralis. col. 3. de iudi. Scribit, quod luxuriosa, necessariò etiam est prodiga, & quod non admittitur probatio in contrarium, citat. d. l. & mulieri.

9 In summa luxuriosæ, neque curator datur, neque tutor, tamen luxuriosè viventi, hoc est profusè, & fœdè sua prodigenti, dandus curator, isque decimam deducet. Non ergo datur curator ratione libidinis, sed ratione prodigalitati, quamvis prodiga, non absurdè præsumi potest, quæ libidini servit. Quamvis enim fœminæum genus, sit avarum, tamè in cultu corporis est profusissimum, dum pigmenta, vestes, mundusque parantur, ac tener quispiam adolescens coemittitur, iuxta illud Iuvenalis Satyra. 7. Prodiga non sentit pereuntem fœmina censum. Sic Apuleius, libro nono Metamorphos. avaritiam, prodigalitatemque esse in fœmina inhonestam, significat, quod, scilicet, aliena appetit sua profundit. In raptivis (inquit) Turpibus avara, in sumptibus fœdis, profusa.

10 Quamvis tamen fœmina luxuriosa, præsumatur prodiga, non admitto, quod Felin. docet in dicto capit. pastoralis. col. 3. quod (scilicet) non admittatur probatio in contrarium, est enim plusquam falsum, & longè iniquissimum, neque iure proba-

probat: nam. l. & mulieri, quam citat, nō loquitur de luxuriosa, sed de luxuriosē vivente (ut dictum est) & idē. l. & mulieri. non dicit bonis ei interdicendum, sed posse interdici, ex qualitate scilicet, libidinis, vel luxuriosæ vitæ.

11 **¶** Ex his apparet, falsam esse opinionem Bal. Ias. Deci. & aliorum, docentium, posse legitimum meretricis hæredem petere, ut sibi bonis interdicatur, & curator detur, & quod iudex debet id facere, & q̄ deinceps testari non poterit, id enim verum, in luxuriosē vivente, hoc est turpiter omnia prodigente, non autem simpliciter in luxuriosa, quæ sæpē tenacissimē retinet sua, & petacissima miris artibus rapit aliena. Equidem si testamenti factio, fœminæ inhonestæ denegaretur, quo reddeat ad famam mentem, probanda esset, talis quæpiam lex, sed nulla est, quæ iubeat dari curatorem bonis fœminæ, tantum, quod luxuriosa sit, & traditio Doctorum, & Ferratij, tyrannicum quidam sapit, procul à bene instituta republica ablegandum. Estque prorsus falsum, iudicem debere ei dare curatorem, bonisque interdici. Ideo illā cautelam rejicit prudenter Pinel. in. l. 4. nu. 2. C. de bonis mater. adducens, quod in testamento sæpē disponuntur, conducibilia salutis animæ, neque meretrix, privata est facultate testandi, generaliter à iure concessa. Equidem nunquam vidi, neque audi vi fœminæ interdici bonis, quod libidinosa sit, hoc autem non tribuendum humani ingenij candori, sed iudicium integritati, quos hæc per iniqua, nunquā admisisse, verisimile est.

12 **¶** Quoniam tamen, pluribus, vetus salva placet, neque usquam defunt, veteris incitæ patroni, illud addere visū est, quod viro libidinoso nunquam ratione libidinis est interdicienda bonorum administratio, quamvis in fœmina id plures admiserint. Ita notat Felin. in dicto cap. pastoralis. col. 3. de iudi. Barba. l. is cui bonis. col. 2. & 3. ff. de verb. obligatio. Lupus in capit. per vestras. §. 2. col. penult. versiculo adde etiam quod iste leges, de donatio. inter virum & uxorem. Loazes, in repetitio tituli, de iustitia & iure. col. 7. Salicet. l. 1. col. 1. versiculo quærit. glosa. C. de curato. furioso. Specul. titulo de actore. §. 1. num. 12. Alberic. Raphael Comens. & Aretin. in. d. l. is cui bonis. ad finem. Boerius, consilio. 1. post consuetudines Bituricenses. Anto-

nus. l. 14. Tauri. num. 14. Arius. l. 13. Tauri. col. 1. Pinel. l. 4. num. 23. C. de bonis matern. Tiraquel. lege connubiali. 9. nume. 91.

13 **¶** Neque obstat, quod contra sentiunt Bal. in. l. ca. lege. num. 20. C. de condit. ob caus. Ripa, in. l. is cui bonis. nume. 18. Segura, in. l. Imperator. ad finem. ff. ad Trebel. moti. ex præpositione. Et, posita in dicta. l. & mulieri, quasi lex voluerit dicere, ut non solum masculo luxurioso, sed etiam fœminæ curator daretur. Nam, ut ex superioribus apparet, neque fœminæ dandus est curator, quod luxuriosa sit, nisi etiam si prodiga. Et esto, quod lex loqueretur de fœmina, non extendenda ad masculum, qui minus præmitur affectu libidinis, & idē minus expēdet. Neque obstat præpositio, Et, nam proprie significat, non solum furioso, & amentii, & cæteris de quibus præcedentes leges egerant, verum etiam fœminæ luxuriosē viventi, curatorem dari posse. Oportebat enim præcipi de fœmina, quoniam. l. 1. ff. cod. titulo, solum præceperat de dando curatore prodigo, & cū fœmineum genus avarum præsumatur, oportebat præcipi de fœmina, idē autem de luxuria fit mentio, quoniam fœminæ, ut eam expleant, omnia fœdē profundunt.

14 **¶** Illud addendum, quod etsi fœminæ luxuriosē viventi sit dandus tutor, id non procedit in nupta, ut notat Ioannes Andre. quem sequitur Segura, in loco supracitato. Pinel. dicta. l. 4. nu. 24. licet contra sentiant Barba. Felin. Deci. in cap. pastoralis. de iudi. Ripa. l. is cui bonis. nu. 20. Sed eorum iudicium mihi prorsus præposterū videtur, præsertim, cum apud nos nupta, nil faciat, absque licentia mariti. l. 55. Tauri. Et esset infamare maritum, idē de hac re quæstio non admittenda, non magis quam de adulterio, invito marito, esset enim volenti dissimulare, exprobare suam iniuriam. l. quamvis. C. de adulter. l. si uxor. §. Divus. ff. de adulter. Item licet ratione solæ prodigalitatē dari vellit, non admittendum, cum nihil iure Regio agere possit, absque licentia mariti, & eius sit castigare mores uxoris. Sic fœmina nupta non potest duci in carcerem, licet inhonestē vivat, ut dixit in tractatu de inope debitore.

(?)

SVM-

S V M M A.

- 1 **T**utores si plures sint, an unusquisque possit deducere solidam decimam, & nu. 3.
- 2 **T**utoris officium est insolidum apud quemlibet, ex tutoribus, & nu. 10. & 11.
- 3 **P**ronomen quicumque distribuit actum, unicuique insolidum.
- 4 **D**uo simul ingredientes arcem, consequi debent unusquisque insolidum præmium propositum ingredienti arcem.
- 5 **T**utela, non potest administrari à duobus insolidū, quoad executionem.
- 6 **D**uo simul capientes vexillum debent dividere inter se, præmium propositum capienti vexillum.
- 7 **D**istributum non distribuens actum primi verbi insolidum, non distribuit actum secundi.
- 8 **P**luribus electis ad officium quod habebat unus, solum debent habere salarium, quod unus habebat.
- 9 **D**ecima quando, & quomodo dividenda inter plures tutores, & quid si unus gerat per alium, & quid si iudex uni soli commiserit administrationem, & nu. 12. 13. & 14.
- 10 **T**utor rerum Hispanensium, an possit exigere à debente respectu bonorum sitorum apud Segoviā.
- 11 **T**utor rerū Hispanensium decimabit partus boum, etiam si ex bello fugiant Segoviā, ubi alius est tutor.
- 12 **C**onditio, ut unus tutor non administret, sine alio, an valeat, & an unus possit cogere, alium dividere tutelam.

An si pupillus habeat plures tutores, possit unusquisque, deducere solidam decimam. Cap. XV.

- 1 **N**ollem hanc questionem cuiquam videri otiosam. Pupillus habet plures tutores administrantes, nulla facta tutelæ divisione, quæro, an decimam, unusquisque possit deducere solidam, an vero unam solam decimam, inter omnes dividendam.
- 2 **M**ovet quæstionem, q̄ officium tutoris, est insolidum apud quemlibet, ex tutoribus, & unusquisque est insolidum tutor. l. si. C. de auto. præst. ubi ita docet Bal. Bart. & Iacobus Arena. in. l. & si pluribus. ff. de auto. tuto. Bart. Pau. & Angel. in. l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solu. Alb. in. l. & si pluribus. ff. de auto. tuto. Abb. in. cap. ad probandum. col. fi. de re iudi. Paul. in. l. qui

proprio. §. si duobus. ff. de procur. Bar. in. l. decreto. §. 1. per textū ibi. ff. de adm. tuto. & in. l. inter tutores. col. 2. ff. co. tit. Bal. in. l. 2. C. si unus ex plurib. tuto. Pau. in. l. cum ipse. C. de contrahen. empt. Abb. in. c. cum sicut. de eo qui mitti in posse. caus. rei serv. & in. c. prudentiam. nu. 4. de offi. deleg. Cū ergo unusquisque tutor sit insolidum, videtur, q̄ unusquisque habere debet solidā decimam. Rursus probatur, quoniam omnes tenentur insolidum de periculo tutelæ, l. si plures. la. 2. ff. de adm. tuto. latissimē DD. in. l. 1. C. de transactio. & in locis supracitatis.

3 **¶** Præterea probatur ex verbis huius legis ibi: *Quienquier que los tuviera, tome para si el diezmo.* Nota illud pronomen *Quienquier*, q̄ æquipollet verba latina *Quicumque*. De natura autem huius pronominis, est distribuere actum, unicuique, insolidum, ut in. l. si pluribus. ubi Bar. & Doctores. ff. de legat. 2. & in. l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulg. & pupil. docent prolixè Bar. Paul. Ange. & Imol. in. l. hoc articulo. ff. de hæred. institu. & est communis opinio secundum Alex. Pau. & Ias. num. 2. in. l. si quis in fundi. §. si quis hæredes. ff. de lega. 1. Zafi. in. l. qui si habus. ff. co. tit.

4 **¶** Hinc scribit aptè Bal. in proœmio Digestorū. §. discipuli. col. 2. q̄ stante statuto, ut quicumque primo perruperit in arcem, lucretur centū, q̄ si duo simul ingressi sunt, q̄ unicuique sunt præstāda solida centū, quoniā pronome *Quicumque* distribuit actum insolidū. Cum ergo verbū *Quienquier*, æquipollet latino pronomini *Quicumque*, videtur, q̄ unusquisque tutor debet habere decimā, præsertim stante regula, *Quod distributum distribuens actum primi verbi insolidum, distribuit etiam insolidum, actum secundi*, ex quo inferri videtur, quod cum unusquisque tutor sit insolidū, decima etiam debeat dari insolidum.

5 **¶** Sed contraria sententia verior videtur, primo ex verbis legis, ibi: *Los parientes mas propinquos, reciban a ellos, y a todos sus bienes.* Et paulo post, inquit. *Y quienquier que los tenga, tome para si el diezmo.* Nota, illa verba pluralis numeri, *los parientes*, & tamē dicit lex, eos capere decimam in numero singulari, ergo non decimabunt bis rem pupillarem, sed tantum semel.

¶ Sed quoniam obijciat quispiam, verbum *Quienquier*, distribuere decimā insolidum, alia proferam.

6 **¶** Probatur igitur, hæc opinio, quoniam

decima præstatur ratione administrationis, manifestum autem est, quod si plures simul gerunt, non potest uniuersusque subire solidum, & integrum laborem. Non enim emptiones, locationes, exactiones, ceterosque contractus, ab uno initos, possunt iterum iniri, & celebrari ab alio. Iniri scilicet denuo, pacta, convenire iterum de precio, ire, & reddere, auctoritatem noviter interponere, novaque instrumenta conficere, debitaque iam exacta, vel soluta iterum exigere, vel solvere, est impossibile: esset enim insaniam genus, pupillari rei perniciosum, ut in l. qui bis idem. ff. de verb. obligat. notat Bald. in l. si plures. nume. 10. C. de conditio. inser. Quinimo plurima sunt, quæ simul, & eodem tempore non possunt fieri, à duobus tutoribus, uti docent Bartol. & Alberic. in l. decreto. per textum ibi. ff. de administratio. tuto. Cum ergo decima detur, propter laborem administrationis totius tutelæ, & si duo gerant, non potest unusquisque, obire per omnia laborem totius tutelæ, sequitur, quod dare duas decimas ex una tutela, esset adversus mentem legis, & quod esset summæ iniquitatis, dare unicuique solidam decimam. Præterea probatur, quoniam habere duos tutores, esset maxime damnosum pupillo, cum bis decimaretur.

7 ¶ Confirmatur hæc opinio, ex traditione Bartol. in dicta. l. hoc articulo. col. 3. ad finem, ubi scribit, quod si quis promittat decem, capienti vexillum Florentinorum, & duo simul illud capiant, quod illa decem sunt dividenda inter eos, non vero unicuique solida decem tribuenda. Subiungit rationem, quoniam scilicet, unus, capiendo vexillum, laboravit simul cum alio, neque unus solus potuisset illud capere. Et eandem opinionem sequitur Bald. in d. proemio Digestorū. §. discipuli. Paulus, in l. si quis in fundi. §. si quis hæredes. ff. de lega. 1. Alexand. & Iaso. qui plures citant. in l. qui filiabus. §. 1. ff. eod. titulo. Angel. & Imol. in d. l. hoc articulo. Ergo cum in nostro casu, impossibile sit, ut unus tutor, subeat solidum laborem administrationis, quoniam, scilicet unusquisque aliquid agit, neque debet agere, quæ iam ab alio acta sunt, sequitur, quod inter eos decima est dividenda, non vero unicuique insolidum tribuenda.

8 ¶ Rursus comprobatur, ex regula communi, quod si distributivum non distribuit

actum primi verbi insolidum, non distribuit etiam actum secundi. Ita Bar. Imol. & Angel. in l. hoc articulo. Paul. Alex. Ias. & Zafius. in l. qui filiabus. §. 1. ff. de lega. 1. & in l. si quis infundi. §. si quis hæredes. ff. eo. tit. At hoc pronomen *Quienquier*, positum in hac lege, actum primum, propter quem decima datur (scilicet laborem) distribuit insolidum quoad obligationem, non vero quoad executionem. Si enim plures re pupillarem administramus, certè quod ego iam administravi, tu non potest administrare, si ergo ipsa executio administrationis, non potest esse apud unumquemque insolidum, certè non tribuet actum secundi, unicuique insolidum, scilicet perceptionem decimæ.

9 ¶ Postremò probatur, autoritate Bart. & Bal. in l. binos. C. de advoc. divers. iudi. ubi scribunt, quod si ad officium, quod unus solebat obire, exiguntur plures, quod tantum debent habere salarium, quod habebat unus, & quod illud inter se debent æqualiter dividere. Cum ergo uni tutori detur decima, & generaliter pro administratione unius tutelæ solum detur decima, sequitur, quod etiam si dentur plures tutores, non debent habere duas decimas, sed unam inter se æqualiter dividendam, nisi in dispartes portiones dividerint inter se tutelam.

10 ¶ Non obstant ex adverso proiata. Non obstat quod officium est apud unumquemque insolidum, quoniam executio, & administratio, non potest esse apud unumquemque insolidum, ut dicitur sensus communis, & notat Bald. in dicta. l. si plures. num. 10. C. de conditio. inser. & decima datur ratione administrationis, non enim sufficit tutorem esse, ut quis consequatur decimam, sed requiritur, ut administret. Cum ergo decima detur ratione administrationis totius tutelæ, certè qui non omnia administrat per se, vel per alium nomine suo administrantem, non debet percipere solidam decimam.

¶ Non obstat pronomen *Quienquier* positum in hac lege, nam licet de sua significatione, tribuat unicuique rem insolidum, intelligitur, si actum primi verbi distribuit, etiam insolidum, ut notant Bartol. Imol. & Angel. in dicta. l. hoc articulo. Alex. & Zafius. in d. l. qui filiabus. §. 1. Actum autem primi verbi, non distribuit insolidum scilicet administrare, ergo neque secundum, scilicet percipere decimam.

¶ Deinde

¶ Deinde respondeo, quod hoc pronomen, *Quienquier*, non hic ponitur, ut actum, vel rem tribuat insolidum cuilibet tutori, sed cum supra dictum sit, pupillos debere esse sub tutela consanguineorum, & eis deficientibus sub tutela extraneorum, subiungit lex. *Y quienquier que los tuvieren; tome para si el diezmo.* Hoc est, si extraneus, siue consanguineus, & hic est sensus germanus.

11 ¶ Ita tamè decima, dividenda est inter plures tutores, si modo omnes gerant, si tamè unus nollit gerere, & alter omnia gerat, certè ille consequetur solidam decimam, non vero pro parte non gerentis retineri poterit à pupillo; ita dicitur æquitas, ut qui solidum laborem sustinet solidum consequatur præmium, & in specie, notat Cappella Tolosana. 293. incip. item dati. citat. l. una. §. ubi autem. C. de cadu. tollen. & ibi Auferrius in additione qui addit, quod si legatum relinquatur tutoribus rationem reddentibus, dabitur insolidum reddentibus, non vero non reddentibus, vel heredi, citat Bal. l. si plures. col. 3. C. de condi. inser. tis, & l. si ita fuerit. ff. de manu. testa. quod dicit esse verum, etiam si alter ex tutoribus remotus fuerit, citat Bal. in Auth. hoc amplius. C. de fideicom. col. 1. Neque obstat, quod notat Bart. per illum textum in l. 1. C. de leg. Corsetus verb. *salarium*. 2. scilicet, quod salarium legati officium non implētis, non accrescit ei qui solus impiet, quoniam ibi salarium non assignatur ad proportionem redditus alicuius rei, hic autem decima datur omnium fructuum: quare tutor qui omnia administravit partem tutoris cessantis consequetur.

12 ¶ Notandum etiam, quod tutor gerens per contutorem, debet auferre decimam, neque videtur cessare, sed gerere, ut in l. tres tutores, & ibi notat Alber. ff. de administratio. tuto. l. ita autem. §. gessisse, & ibi Bartol. & Alberic. ff. de administratio. tuto. facit l. tres tutores. §. non solum. ff. de adm. tuto. ubi probatur, quod gerens per contutorem, cui commisit administrationem, videtur administrare. l. si procuratorem. §. si tutores. ff. manda. notat Aret. conf. 66. col. 1. Bartol. Lucio. §. si iter. ff. de aqua quotidi. & Astiva. Curt. seni. conf. 66. col. 1. in princ.

13 ¶ Si tamen non tutor, sed iudex, committeret causa cognita administrationem, uni ex tutoribus, certè ille solus percipiet decimam, quoniam ipse solus administrare

potest, & ceteri censentur extranei. l. tutores. ff. de auto. tut. & ibi Bar. & in l. si. C. de auto. præst. & in l. quoties. §. si. ff. de adm. tuto. Bal. l. 3. §. sed quod de tutore. ff. iudi. solvi. ubi Pau. nu. 6. scribit, quod tutor non administrans, non potest acquirere pupillo. Bar. Bal. Ang. & Paul. in l. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solu. Bar. in l. pluribus. ff. de auto. tuto. optimus textus in l. 3. §. tantundem. ff. de adm. tuto. cum lege sequenti. l. 2. & ibi Doctores. C. de divid. tutor. l. 1. C. si unus ex pluri. tuto.

14 ¶ Postremo illud addendum, quod licet decima dividi debeat, inter gerentes, respiciendum, an inter se dividerint administrationem, nam si dividerint, quisque eam solum partem decimabit, quæ sibi contigit in divisione, & quoad cætera, reputatur extraneus. tutores. ff. de auto. tuto. l. si. C. de auror. præst. l. quoties. §. si. ff. de adm. tuto. l. quæro. ff. de solu. l. si duo. ubi textus egregius. ff. de adm. tuto. ubi ita docet Bar. & idè Bar. & Jacob. A ren. in l. inter tutores. ff. eo. tit. Alex. in l. si. col. 1. ff. de iurisd. omn. iud.

15 ¶ Sic Bald. in l. 2. C. si unus ex pluri. tutor. scribit, quod etiam si de iure, officium sit apud quemlibet ex tutoribus insolidum, hoc non habet locum, quando tutela est divisa. Deinde magis in specie facit, quod si aliquis habet bona in diversis territorijs, quorum unumquodque habet Fiscum separatum, & committat delictum, propter quod bona ubique sint confiscanda, certè unusquisque Fiscus, capiet bona quæ sunt in suo territorio, neque petet quæ in alio territorio sunt: ita docuit Bal. in l. ex facto proponebatur. ff. de hæredi. Institu. Caslan. in consuetu. Burgund. Rub. 9. §. 13. verb. *les heritages*. nu. 2.

16 ¶ Præterea illud addendum, quod si tutor cui commissæ est administratio rerum Hispanensium exigat redditus, à debente; respectu bonorum tutorum apud Segoviam, ubi alius est tutor, certè ipsemet tutor Hispanensis, redditus decimabit, non vero Segoviensis, quoniam res ad eius curam spectat, & ipse Hispani potest debitorem convenire. l. tutores. §. hæres. ff. de adm. tuto.

17 ¶ Neque illud omittendum, quod si boves, ex bello, fugiant in Segoviensem regionem, certè Hispanensis, si ei cura gregis de madata sit, partus decimabit, ita Bal. Aibe. & Paul. in l. huiusmodi. §. legarum. ff. deleg. 1. Bocrius, decif. 13. nu. 4. col. finali.

18 ¶ An autem valeat conditio, ut unus non administret, sine alio; vide Bald. conf. 308.

lib. 2. Et an dans in testamenti sine, alium tutorem, videatur remove primo nominatum, vide Albe. in l. et fi. C. de testa. tutel. & ibi est textus Ias. cōf. 47. libr. 3. Et an unus tutor, possit cogere alium di videre administratione, vide Bar. l. si plures. §. si non crit. ff. de adm. tuto.

S V M M A.

- 1 Curator bonis quando datur.
- 2 Curatori bonorum, an danda decima, nu. 13.
- 4 Curator bonorum debet facere inventariū, & quis alius administrator tenetur facere descriptionem bonorum, & nu. 5.
- 6 Restituere post aliquod tempus obligati, tenentur facere inventarium.
- 7 Curator bonorum, tenetur iurare.
- 8 Curator bonorum, debet satisfacere.
- 9 Curator bonorum, & ventris administrat ad similitudinem tutoris.
- 10 Curator bonorum, an præsentare possit ad beneficia, & habetur loco domini.
- 12 Curator bonorum, plura facere tenetur.
- 14 Curator bonorum, & curator adolescentis, valde differunt.
- 15 Curatori bonorum, sola videtur commissa rerum custodia.
- 16 Cura bonorum, non censetur onus, neque excusat ab onere quartæ tutelæ.
- 17 Curator bonorum, æquiparatur procuratori.
- 18 Curator bonorum ea facere potest quæ fieri possunt in bonis pupilli, tutorem non habentis.
- 19 Curator bonorum, & eius labor cito finitur.
- 20 Curatori bonorum, an dandum aliquod salarium.
- 21 Tutelæ privilegium, non datur adversus curatorem bonorum.
- 22 Curator bonorum, solum tenetur de dolo, & culpa lata.
- 23 Curator bonorum, an detur invitus.
- 24 Premium par labori.
- 27 Tutor posthumi, an lucretur decimam, & num. 28. cum sequentibus.
- 29 Pater non est administrator filij nondum nati.
- 30 Tutor datus ei qui est in ventre censetur curator ventris, & an posthumi pro tempore quo fuit in ventre, habeat privilegium adversus tutorem, num. 37.
- 39 Curator bonorum, quando, & quomodo, & quibus casibus dandus.
- 40 Curator datus bonis minoris, an censeatur curator ipsius minoris, nu. 44.
- 43 Curator datus minoris ad addeundā hereditatem, quousque duret.
- 44 Tutelā finitur captivitate.
- 46 Curator minori his verbis datus, Deprecor te curam habere rerum non valet.

47 Curator datus bonis furiosi, non potest facere quæ curator furiosi.

51 Curator datus bonis minoris, quam potestatem habeat.

52 L. qui habet. ff. de tutel. quomodo intelligatur.

¶ An curatori bonorum sit danda decima, & an tutori dato posthumo debeat decima, antequam posthumi nascatur. Cap. XVI.

Nunc tractemus, an curatori bonorum decima debeat, sicut tutori, & curatori adolescentis. Supponendum autem curatorem dari bonis captivi, de quo loquitur l. 3. C. de captivis. l. 1. in fine. ff. de muner. & honor. Item bonis defuncti, vel eius qui bonis cecidit. l. si quis instituitur. ff. de hæredi. institut. Item bonis latitantis. l. Fulcinius. ff. quib. ex caus. in posse. eat. Item datur curator ventri. l. si ventri. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. l. 1. ff. de ven. in posse. mitten. Rursus datur alijs personis & causis quas statim explicabo.

1 Quid ergo deducet hinc decimam? Ita quidem videtur. Primo, quoniam curator est, ut per totum. ff. de cura. bon. dan. curatoribus autem adolescentium decimam dandam docui capite. 3. Secundo facit. l. qui neque. ff. de reb. eorum. ubi disposita in curatore adolescentium, extenduntur ad curatorem bonorum.

2 Tertio, ratio propter quam tutori decima datur, est labor, ut in hac lege dicitur, curator autem bonorum, plurimum laborat, & plurima observat, quæ tutores, & curatores adolescentium facere tenentur.

3 Quarto tenetur conficere inventariū, glossa in. l. si vacantia. C. de bon. vacan. lib. 1. r. & ibi Angel. Odofred. titulo de cura bonis dand. num. 64. & nume. 90. Iacobin. in. l. si omnes. nu. 6. C. si minor. ab heredi. se abstin. & ibi Aretin. num. 3. glossa in. l. de creationibus. C. de Episc. aud. textus in. l. 1. in. fine. ff. de ventre in spi. l. 1. §. tit. 1. 6. par. 6. l. 24. tit. 29. par. 2. Platea in. l. si quando. col. 1. C. de bonis vacan. lib. 1. r.

4 Nam etiam gerentes officium merè privatum, tenentur facere inventarium; nam licet ad hoc non teneantur, ex natura officij, tamen ad reddendam rationem, tenentur inventarium, vel saltē descriptionem bonorum.

bonorum facere, l. si. in princ. ff. de bon. tutori. iudici. possid. Bald. in Authen. Sed cū testator. in fine. C. ad leg. Falcid. Et ita intelligendum quod scribit Bald. cōf. 137. ubi docet, quod omnis administrator, vel negotiorum gestor, tenetur facere inventarium. l. cum servus. l. cum tali in princ. ff. de condi. & demonstr. nam absq; hoc, non potest verificari, quid receperit, quod est præcipuū caput libri rationum, ut per Gemin. c. generali. col. 2. de elect. in. 6. Molin. in cōsuetud. Parisi. tit. 1. §. 6. verb. rendre, num. 6. faciunt, quæ dixi cap. 2. num. 50.

6 Item qui tenetur restituere post aliquod tempus, debet inventarium conficere, ut est autor Vitalis Camban. in tractata clausularum pag. 190. Guid. conf. 42. Ideo usufructuarius tenetur inventarium conficere. l. 1. §. recte. ff. de usufruct. quemad. cauc. Alexan. consil. 58. nu. 8. l. b. 3. Iacobin. l. si. §. 1. ff. de iure delibe. Afflict. decis. 342. Bellon. cōf. 54. nu. 1. Pinelus. l. 1. C. de bon. mater. in. 2. part. nu. 22. scribit latē Ferdinandus Vasquius, qui pridem Philippi Regis nomine in concilio Tridēno magna autoritate legatus interfuit, in tract. de success. creatio. lib. 1. §. 6. num. 18.

7 Deinde tenetur iurare ad similitudinem tutoris, se omnia recte, & diligentē administraturum, ut in Authent. quod nunc generale. C. de cura. furio. Odofred. in titulo de cura bonis dando. §. officium. col. 1. Specul. titulo de curatore. Bald. in. l. 2. reprobata glossa ibi. ff. de cura. bon. dando. Platea. l. si quando. col. 2. C. de bon. vaca. lib. 1. r.

8 Tertio tenetur satisfacere, sicut tutores. l. 3. C. de capti. l. bonorum. ff. de cura. furio.

9 Quarto probatur, quoniam curator ventris, æquiparatur curatori bonorum. l. inter bonorum. ff. de adm. tuto. curator autem ventris, eandem curam præstat, quam curatores adolescentium, & ad eorum similitudinem administrat: ita probat, textus aptissimus, ad definitionem huius quæstionis in. l. 1. §. item si periculum. ff. de vent. in posse. mitem. ibi: Ita igitur curam, hoc officio administrabit, quo solent curatores atque tutores pupillorum. * Præterea curator bonorum, habetur loco domini, & præsentare potest ad beneficia, cum datur bonis domini absentis, vel non apparentibus teste Molin. in cōsuetud. Parisi. tit. 1. §. 6. glossa. 4. verb. comiffaires, col. 2. verb. hinc est.

10 Quinto hoc videtur efficaciter probari in. l. 4. tit. 29. part. 2. ibi: Et si eos propinquos

sobredichos, falsedad fiziesen, non queriendo dar a los captivos su derecho, o tomando mas para si de lo que deviesen. Nota verba ultima, ex quibus probatur, curatori dandam decimam. Nulla enim in parte, expressum est, quantum curatori bonorum dari debeat, lex autem Regia dicit: Tomando mas para si de lo que deviesen. Ergo ad decimam se refert, nā leges contentæ, in hoc libro cui Forus nomē est, antiquiores sunt, quam septem partite leges, præcipuē hæc nostra, quæ inter Gotthorum leges reperitur, ut docui cap. 1.

12 Sexto hæc opinio probatur, quoniam curator captivi, plurima præstare tenetur, et iusq; labor circa plurima versatur, ut in. d. l. 4. tit. 29. part. 2. cuius verba hic lubēs annecto. Orofi, deven fazer endereçar los heredamientos, que fueren rezios, labrandolos, y alimandolos, porque ayau ende pro sus dueños, e lo que al fuere, mueble otro, poniendolo en recaudo, en tal manera, que se aprovechen dello los cuytados, que yaze en captiverio: e si de otra guisa faziendolo, de xaren perder, non los alimando, que deven pechar otro tanto de lo suyo, quanto fuere aqueño, que por su culpa se perdio: e si de lo que dende levasse, no diese cuenta derecha, deve pechar doblado el menoscabo, e de mas aver pena segun fuere el fecho. Cum ergo curator bonorum, curator sit, & curatoribus decima datur, & valde laborat, in administratione, ad similitudinem tutoris, præsertim quando est curator ventris, aditque lex Regia, quæ in specie loqui videtur, non videtur æquum curatori bonorum, denegare decimam.

13 Sed contraria sententia verior est, & omnino probanda, scilicet, ut curatori bonorum non detur decima. Moveor primo, quoniam hæc lex loquitur de tutore, vel curatore minoris, ut docui cap. 3. Curator autem bonorum, ferè semper datur maiori, cum autem hæc lex sit correctoria, oportet eā restringere, præsertim deficientibus verbis legis, quæ cū non quadrent, non est utēdū eius dispositione. l. 4. §. toties. ff. de dāno infecto.

14 Secundo moveor, ex textu insigni in. l. inter bonorum. ff. de adm. tuto. ubi Iuriscorsultus dicit, magnam esse differentiam, inter curatorem bonorum, seu ventris, & inter curatorem pupilli, prodigi, & furiosi, quoniam primis sola custodia rerum committitur; secundis vero, plena rerum administratio datur, sed præstat ipsum audire Iuriscorsultum, dicens: Inter bonorum ventrisq; curatorem, & inter curatorem furiosi, itemque prodigi pupilli, pupille ve, magna est differentia: quippe cū istis,

istis, plena rerum administratio, duobus autem superioribus, sola custodia, & rerum quæ deteriores factæ sunt, venditio committatur. Nota magnam esse differentiam, inter curatorem bonorum, & curatorem pupilli. Cum autem hæc lex loquatur in curatore pupilli, quis nisi sit insanus, extendet eam, ad curatorem bonorum. Quis res ad eò dispares, dissimilesq; eadem definit regula, præsertim cū hæc lex sit correctoria. Secundo nota, quòd Iuriscultus, non solum dicit magnam esse differentiam inter hos, sed assignat quæ in re differant; dicens, curatorem pupilli habere liberam administrationem; curatorem autem bonorum, solam custodiam. Cū ergo hæc lex det decimam tutori, propter administrationem, & administratio tutoris multò plenior sit, & obligatio longè maior: alienum est ab omni ratione, curatorem bonorum, qui nihil aliud facit quam custodire, eodem afficere præmio, quo curatorem pupilli, vel adolescentis, qui plenam liberamq; habet administrationem, & parem tantæ potestati obligationem, ut docui. c. 2. Non enim tutor, solum administrare, sed & lucrari, cum re pupillari tenetur, ut docui. c. 2. Et usq; obligatio latissimè patet, ut in dicto loco latè recen. ui.

15 Quod autem curatori bonorum, sola videatur commissa rerum custodia, probatur etiam in l. postquam. §. Princeps. ff. ut in posse. lega. & in l. 1. §. pen. ff. de colla. bono. lanus, & l. cum legati. ff. quib. ex caus. in posse. eatur. Ideò curator bonorum, neq; actiones movere, neq; adversus quæquam agere potest: nisi in rebus tempore perituris. l. creditor. ubi notant Bart. & Alber. ff. de bon. autorita. iudicis. possiden. Bart. Angel. & Imola. col. 4. in l. si quis instituitur. §. si conditioni. ff. de hæredib. instit. Ange. in l. 2. ff. de curato. bonis dando: idè dispositum est incuratore ventris, ut in l. 1. §. itè si periculum. ff. de ventre in posse. mitter. Quinimò eorum potestas adeò arcta est, ut neque creditoribus bonorum solvere possint, nisi in defectum non solute pecunie, magna aliqua imminet pœna. l. si quis instituitur. §. pen. ff. de hæredib. instit. l. 1. de cura. bonis dando. Et incuratore ventris, idem definitur in l. curator ventris. ff. de ventre in posse. mitter. glos. in l. 1. ff. de cura. bonis dando, quæ notat, hos curatores, solū dari ad custodiam. Odofredus tit. de curatore bonis dando. §. cum autem, nu. 6. Cum ergo tam limitata sit, horum potestas li-

mitatus erit eorum labor: nā si ultra permissionem legis, administrent, punitione potius digni sunt, quam præmio. l. diligenter. ff. manda. & dixi cap. 1 §.

16 Præterea hæc sententia, probatur efficacissimè, quoniam licet habens tres tutelæ, excusetur ab onere quartæ tutelæ: ut in l. tria onera. ff. de excusa. tuto. §. tria. Instit. eo. tit. tamen si quis duas habeat tutelæ, vel curas pupilli, vel adolescentis, & unam curam bonorū, non excusetur ab onere quartæ tutelæ, & ita probatur in l. 1. C. qui numero tutelarum. Odofredus in tractatu de curatore bonis dando. Cum ergo cura bonorum, non habeatur loco tutelæ, quoad effugiendum damnum, multò minus habetur quoad capiendum lucrum, dispar enim negotium est damnum admittere quod lucrum capere. Et hoc est solidum argumentum, quod hanc opinionem prorsus evincit. Ex quo evincitur, quòd cura bonorum, non est adeò gravis, ut cura tutelæ, nam si æquè gravis esset, utique iudicaretur onus, ut excusaret ab onere quartæ tutelæ, iuxta d. l. tria onera: cum autem hoc nõ præstet, non est æquiparanda tutelari labori.

17 Deinde hæc opinio probatur, quoniam curator bonorum, æquiparatur procuratori. l. Imperator. ff. de curato. bonis dando. Hæc autem lex, solum de tutoribus, & curatoribus adolescentium loquitur, non autem de procuratoribus. Item vult præmio afficere tutelarem laborem, qui magnus & improbus est, non procuratorium laborem, qui ab eo longè distat: neque enim procurator integro pudore petet decimam.

18 Octavo, comprobatur hæc opinio, quoniam curator bonorum, ea solum facere potest, quæ sunt in bonis pupilli tutorem nõ habentis. Si enim pupillus tutore careat, & aliquid debeat, quod ex pœna crescat, solvitur cū decreto iudicis. l. 1. ff. de cura. bono. dando. Curator autem bonorum, ea solum solvere potest, quæ solvuntur, cum pupillus tutorem nõ habet. l. si quis instituitur. §. si conditioni. ff. de hæredib. instit. l. 1. ff. de curato. bono. dando. ibi. *Quod si nihil facere potest, curator bonis constituendus erit, sed si græve es alienum sit, quod ex pœna crescat, per curatorem solvendum est es alienum, sicuti cum sententia in possessione sit, aut pupillus heres tutorem non habet.* Nota ex his verbis ultimis, curatorem bonorum, ea facere, quæ sūt cum pupillus tutorem non habet, tunc autem paucissimæ fiunt, quæ tutelarem laborem non æquant: fig

fic Decius confi. 40 t. nu. 2. dicit, quòd curator hæreditatis iacentis necessaria facere potest.

19 Præterea labor tutoris, vel curatoris adolescentis, per longum tempus durat, scilicet usque ad pubertatem in tutore, & usq; ad vigesimum quintum annum, in curatore. Labor autè curatoris bonorum, quam citissimè deficit, nam hæredi non addeunti hæreditatem, præfigitur terminus. l. 1. ff. de iure delibe. & brevi cura bonorum cessat. Idem cum uterus in lucem prodit, aut debitor latitas exhibet se, & de curatore dato ventri, quòd non sit amplius curator nato infante probat. l. 1. §. tādū. ff. de vêt. in posse. mitter. Aret. & Platea, in §. cum autem. Insti. de tute.

20 Hæc mihi æqua, & probabilis opinio videtur; est tamen curatori bonorum dandum aliquod salarium, pro labore, iuxta naturam rei, arbitrio iudicis, sicuti datur laboranti in re aliena. l. idemque. §. idem. Labeo. ff. manda. & docui. c. 2. nu. 19.

21 Præterea hæc opinio probatur, quoniam cum minori, plura dentur privilegia adversus tutorem, vel curatorem suum, æquam est, ut ipse tutor, aliquo gaudeat (ut ita dicam) privilegio, adversus pupillum, nam privilegia quibus minor est armatus, obruunt tutorem, & laborem eius faciunt maiorem videri. At captivus, cuius bonis datur curator, nullum habet privilegium, adversus curatorem bonorum suorum, autore Alber. & Dino, in l. idem privilegium. ff. de privileg. credito. Cum ergo non habeat, adversus curatorem suorum bonorū, privilegium, quod pupillus habet adversus suum tutorem, vel curatorem; iniquissimum est, ut curator bonorū habeat privilegia, & præmia, quæ tutores habent in bonis pupilli, vel adolescentis.

22 His suffragatur, quòd licet tutor teneatur de dolo, & culpa lata, & levi, ut in l. quicquid, & ibi Doctores. C. arbit. tutel. & in l. tutori. C. de negot. gesto. tamen curator bonorum, solum tenetur de dolo, & culpa lata. l. prætor ait. §. est præterea. ff. de bonis auctori iudicis possid. ubi notant Bart. Dinus, & Alber. Specula. titulo de curatore. §. fin. glos. in l. 2. ff. de curat. bonis dando. Cū ergo minor sit labor, minus erit præmiū, ita enim distat prudentia, & æquitas.

23 Præterea curator bonorū, etiam ab hoc liber est, quod nõ datur invitus, textus in l. 2. §. quæritur, & ibi Bar. ff. de cura. bonis

dando. Bald. & Sali. in l. tutori. C. de negot. gesto. Tutor autem, invitus & reluctans cogitur: quòd maximè molestū est. Et quòd curator bonorum, non datur invitus, notat Odofredus in tractatu de curatore bonis dando, num. 43. Bar. l. qui habet. §. si pupillus. nu. 2. ff. de tutel. ubi limitat, nisi adsit causa. Bal. in l. si. §. sed & si quis. col. 3. per textū ibi. C. commu. delega. Causa autem ista cogendi, est necessitas, putà, quòd res sint periculo expositæ, ita quòd egeant curatore, & quod nullus invenitur qui id sponte facere velit, vel tam idoneus sit, glos. in d. §. quæritur. & ibi Ang. Molin. in consuetud. Paris. titulo. 1. §. 6. glos. 6. verbo, rendre, nu. 3. Bal. in l. 1. in fin. ff. ubi pupil. xducat. debe. Curtius in tractatu de sequestro. q. 2. Præterea tutela, vel cura: tunc est munus publicum, cum datur personis, defectum ætatis, vel intellectus patientibus, ut sunt pupilli adulti, furiosi, prodigi, & similes. l. fin. in prin. C. de admi. tuto. idè tunc etiā inviti dantur. At officium curatoris bonorum, est privatū, & idè generalitèr est voluntarium, quod valdè extenuat eius laborem, & facit, ut minus sit onerosum.

24 Non obstant ex adverso prolata. Primo non obstat, quòd curator bonorum laborat, quoniam eius labor non est comparandus, cum labore tutoris, ut patet ex superioribus, & ex d. tit. c. 2. num. 39. cum sequentibus. Cum autem præmium debeat esse par labori, ut dixi. d. c. 2. nu. 27. minus præmium meretur curator bonorum, quā curator adolescentis, cum inter utriusque administratione magna sit differentia, ut in d. l. inter bonorum. ff. de admi. tuto.

25 Non obstat. l. 1. §. item si periculum. ff. de ventre. in posse. mitter. Fateor enim curatorem ventris, similem esse tutori, in casibus expressis, in d. §. item, scilicet in potestate conveniendi debitores ventris, qui tempore liberatur, tamè in alijs rebus dissimillimi sunt, ut inquit. l. inter bonorum. ff. de admi. tuto. notat glosa in d. §. item si periculum, & elicitur ex verbis ipsius textus. Iniquum autem esset præmium tutoris dare curatori bonorum, vel ventris, ex eo quòd in leviculis quibusdam, similis sit tutori; clamante Iuriscultus, magnam esse inter eos differentiam, alioqui procuratores, mandatari, & negotiorum gestores, deducunt decimam, quòd in aliquibus similes sūt tutoribus, quod est prorsus ineptum, & simpliciter absurdum.

- 26 ¶ Non obstat. l. 4. tit. 29. part. 2. nam verba eius legis, intelligēda sunt, de recuperatione expensarum, factarū à curatore, bonorum, q̄ scilicet non debet plus accipere quā sibi debetur. Vel secundo respondeo q̄ licet loquatur de salario, non idēo intelligendum, de decima, cum sit salarium profusissimum, soli tutori dandum, sed de salario, taxando à iudice, propter laborem quod generale est in alijs in re aliena laborantibus, ut in l. idem q̄. §. idem Labeo. ff. manda. cū alijs citatis cap. 2.
- 27 ¶ Sed occurrit iuxta superiora, quæstio elegantissima. Docui supra curatori vētris, decimam non dandam, nunc quero, quid si filio meo posthumus, quæ venter uxoris adhuc possidet de tutorem (quod licet, ut in l. si quis ita. §. si posthumus. ff. de testam. tutel.) hic autem tutor, administrat, quero an ei sit danda decima, pro tempore quo administravit, antequam posthumus nasceretur. Et salvo semper doctiorum iudicio, mihi videtur ei decimam non dandā. Primo quoniam posthumus, dū est in ventre, non potest habere tutorem. l. 1. versi. si quis qua. ff. de eo, qui pro tutore negot. gest.
- 28 ¶ Secundo moveor, ex l. si nemo. §. testamēto. ff. de testa. tutel. Inquit lex: *Testamento autem, datus posthumus tutor nondum est tutor, nisi posthumus æditur.* idem probatur in l. posthumus. ff. de tutela. & ratio distrah.
- 29 ¶ Quinimō neq; pater, est administrator filij, nondum nati, ut ex pluribus probat Tiraquel. de retract. lib. 1. §. 1. glof. 9. nu. 76. & 77. qui ex hoc aliqua definit nostro tractatui parum apta.
- 30 ¶ Tertio cū nodū tutor sit, dū infans est in ventre, deficiūt verba legis, quæ solū de tutoribus, & curatoribus adolecētiū loquūtur.
- 31 ¶ Quarto probatur, quoniam ante æditum partum tutor datus, est curator ventris, curatori autem ventris, nō est danda decima. Quod autem sit curator ventris, probatur in d. l. 1. §. eligitur, iunctis præcedentibus ff. de ven. in posse. mitter.
- 32 ¶ Quinto faciū textus insignis, in l. quero. ff. de eo, qui pro tut. neg. gest. ibi. *Quia scire quoque se tutorem esse debet, ut eo affectu negotia gerat, quo tutor gerere debet.* Ergo tutor, qui scit se non esse tutorem dū posthumus est in ventre, nō geret eo affectu, quo tutor gerere debet, ut lex requirit. Quod si deficit vis, spiritus, & affectus, quo tutor gerere debet, multo minus subit laboris, ergo minus debet esse præmium.
- 33 ¶ Sexto, cum hic, licet appelletur in testamēto tutor, non sit tutor, ut in d. l. si nemo. ff. §. testamento, sed sit curator ventris, certē magna est differentia, inter curatorem ventris, & curatorem pupilli. ut in l. inter bonorum. ff. de admin. tuto. & dixi latē supra hoc ipso capite, ergo non licet arguere de uno ad alium.
- 34 ¶ Septimo facit, q̄ infans in lucem æditus, non habet privilegium, adversus eum, qui dum esset in ventre, rem eius administravit, non habet inquam privilegium, pro tempore quo administravit dū erat in ventre. l. si ventri. in principio. ff. de privil. credito. & ibi notant Iacobus Arena, Dinus, & Alber. Cum ergo pupillus, non habeat pro eo tempore, privilegium adversus eū, certē neq; ipse tutor habebit, pro eo tempore privilegium adversus pupillum, ut scilicet auferat decimam; tanquam si fuisset eo tempore tutor, cum pupillus adversus eū, non habeat privilegium, sibi concessum, adversus tutorem.
- 35 ¶ Octavo posthumus, nondum est, ut ex iuris locis, & philosophorum auctoritate probat Tiraquel. in l. si unquam, verb. suscepit, nu. 125. C. de revoc. donat. Hæc autem lex inquit: *Man. engulo delos fructos, y tome para si el diezmo.* Ergo loquitur de pupillo, qui à tutore alitur.
- 36 ¶ Hæc est sententia verissima, limitanda tamen, si modo non solūm gessit, pro tempore quo posthumus erat in ventre, sed etiā postquam in lucem æditus est, tunc enim pro toto tempore habebit decimā. Ita probatur in d. l. si nemo. §. testamento. ff. de testa. tutel. ibi: *si quid planē gessit, post æditum partum, de eo quoq; quod ante gessit, tutel. iudicio tenebitur, & omnis administratio in hanc actionem veniet.* Nota verba ultima; cū ergo etiam gesta, ante æditum partum, exigantur iuxta regulam tutoris, planē æquissimum est, ut pro gestis ante æditum partum, habeat decimā, si modo etiā post æditum partū gessit.
- 37 ¶ Secundo probatur, quoniam si perseveret gerere, etiam post partum æditum, minor, pro toto tempore, habet privilegium adversus tutorem, auctore Bart. Bal. & Paul. in l. cum pater. per textum ibi. ff. de nego. gest. & satis probatur in l. posthumus. ff. de tutel. & ratio distrah. Ergo, & tutor, pro toto tempore, habebit privilegium tutelare, scilicet decimā: ut notat Iacobus Arena, Dinus, & Alberi. in d. l. si ventri. ubi satis probatur.
- 38 ¶ Tertio probatur, quoniam prægnans, tenetur

netur petere curatorem ventri, si tamen & ante æditum partum, & post æditum partum, rem diligentē administravit, certē etiam si filius iam natus moriatur, non est privanda eius hæreditate, sub prætextu; q̄ ventri, tutorem vel curatorem non petierit, ut definitur, in l. 2. §. quod si prægnans. ff. ad Tertul. Quoniam administrans etiam nato filio, videtur pro tempore quo nondum fuit natus, eius tutrix fuisse: ita notat Bal. in l. matres, col. 2. C. ad Tertul. ex dispositio ne. d. l. si nemo. §. testamēto. ff. de testa. tut.

- 39 ¶ Quarto probatur, quoniam cōnexorum idē est iudicium. l. si tutor. ff. de adm. tuto. Et unum extremum, informat aliud, iuxta tradita per Bar. & DD. in l. si is qui pro emptore. ff. de usu capio. Intelligenda, hæc sunt, si administrat ædito partu vivo, non autem dimidiato, vel monstroso, hoc enim casu non censetur æditus. l. qui mortui. ff. de verbo. signific. & in l. 2. C. de posthum. hæredib. in l. i. quod dicitur. ff. de liber. & posthu. Et ita in specie limitat. glof. in d. l. cum pater. ff. de nego. gest. Dinus, Iacob. & Alber. in d. l. si ventri. ff. de privile. credito. Non obstant primo prolata, quoniam distinctio rem cōponit. Non obstat. l. quero. ff. de eo, qui pro tuto. Quoniam gerens, sciens se designatum tutorem, & futurum tutorem ædito partu, semper videtur animo tutorio gessisse, & ita in specie explicādo. d. l. si nemo. §. testamēto, respōdet Bald. in d. l. quero.

¶ Quomodo autem mater, petat tutorem posthumus. vide Corn. consil. 280. lib. 1. Et cessione facta, esse dandum curatorem bonis, vide quædā in decisione Delphinali nova. 203. Et qualiter bonis absentis dandus curator, vide Bal. consil. 172. lib. 2. Et qualiter dandus ei, qui abest in regione remota, vide Alexā. in l. qui bona. §. si alieno. nu. 12. ff. de damn. infect. Et curator bonis defuncti, datur officio iudicis, vide Deci. consil. 309. Et de curatore bonorum absentis, vide Fulgos. consil. 14. & consil. 15. Et datur nonnunquam iudicis officio. Paul. l. mutus §. is qui nu. 3. ff. de procura. Et quid possit alienare curator hæreditatis iacentis, vide Paul. debitor. nu. 3. ff. de neg. gest. Et curator aliquādo datur bonis presentis, & vivētis. Paul. l. à Divo Pio, nu. 3. ff. de re iudica. Quæ autem requirantur, ut detur curator hæreditati iacenti, vide Afflic. decisio. 87. nu. 1. Et acta cum curatore absentis, valent. l. 12. tit. 2. part. 3. Et qualiter pe-

tant creditores, curatorem dari ei, qui sine hærede decedit, vide Specul. tit. de officio omni. iudicium. §. 2. versiculo item imploratur. nu. 12. Et an talis curator teneatur satisficere. vide Alber. l. Sancimus. nu. 4. C. de admin. tuto. Specul. tit. de iuramento calūniæ. §. 3. nu. 34. & nu. 126. Bar. l. 2. nu. 5. ff. de cur. bon. dan.

¶ Et an iuret de calumnia vide Specula. ibi. §. 3. versiculo quid ergo. nu. 11. Et an curator possit dari bonis, in testamento, vide Alber. l. Lucius. nu. 3. ff. ad Trebel. Et curator hæreditatis iacentis, an à creditoribus eligendus Angel. consil. 77. Et an dandus instantibus creditoribus, & de cōsensu maioris partis, vide Angel. consil. 103. & cōsil. 193. Et an iudex, ex officio dare possit, vide Angel. consil. 103. Et hæres qualiter citandus, ut hereditati iacenti detur curator, vide Angel. consil. 192. & 193. Et quo ordine detur curator bonis, vide Angel. cōsil. 196. Et quam potestatem habeat curator hæreditatis iacentis, vide Angel. d. cōsil. 192. 193. & 275. Et curator datur bonis eius, qui ignoratur, an vivat; Iacobini. l. cū debitoris, nu. 18. C. de iudici. Et aliquando datur bonis præsentis, ut ibi notat Iacobini. Et an cū datur curator ventri, præferatur mater, an vero avus vide Bal. col. 126. lib. 1.

40 ¶ Sed, ut cognata simul expediam, quero, quid si detur curator, bonis minoris viginquinq; annis, an talis curator, possit deducere decimam. Movet quæstionem. l. qui habet. ff. de tutel. ubi quando ex causa naturali, & ex causa accidentali, putat ex ætate, & ex furore, potest dari alicui curator, potius videtur datus, ex causa naturali, quā ex causa accidentali, & ita ibi notat Dinus, Bart. Bald. Alber. & Raphael Comē. Ripa in l. is cui bonis, nu. 35. ff. de verb. oblig. Sic Bart. in d. l. qui habet. scribit, q̄ dispositio. d. l. qui habet, habet locū, etiam si causa accidentalis non sit furor, sed alia quævis causa ex qua curatorem dari oporteat, quod etiā scribit Alberi. & Bald. ibi. Bart. in l. patrī pro filio. ff. de minoribus, & in l. 3. de in integ. restit. Cum ergo hic concurrant, causa naturalis, scilicet minor ætas, & causa accidentalis, scilicet captivitas, certē si curator valet, tanquam datus ex causa naturali, proculdubio potest deducere decimam, cum sit curator minoris, ut docui cap. 3.

41 ¶ Secundo probatur, quoniam legum conditores, maximē curarunt, ut optimē esset consultum rebus eorum, quorum bonis curator

rator datur. l. 3. C. de capti. l. 4. tit. 2. 9. part. 2. Plenius autem erit consultum, si curator valeat ex causa naturali, & non ex accidentali. Nam si valet, ut curator adolescentis, plenam liberamq; habet administrationem, & ex consequenti plenius erit cautum rei minoris. Capti, ut in simili notat Aretin. confi. 66. col. 2. in principio. Præsertim cū curator minoris, teneatur lucrari cum pecunia pupilli, ut docui cap. 2. num. 92.

42 Tercio probatur, quoniam in d. l. qui habet, curator valere poterat ex causa furoris, & licet curator furiosi, & curator adolescentis parem habeant potestatem, ut docui, cap. 3. num. 34. nihilominus decernitur, curatorem valere, ex causa naturali. Quanto magis, idem hic dicendum, cum si valeat tanquam quam curator bonorū longè differat, à curatore adolescentis, quod non videtur esse de re minoris capti.

43 Quarto hæc opinio probatur, in Authen. ut liceat matri, & avia. §. si vero ætate, ubi probatur, quod si instituatur hæres minor viginti quinque annis, & pater nollit hæreditatem addere, curator ei dandus est, si ipse velit addere hæreditatem, & talis curator durat, usque ad vigesimum quintum ætatis annum, ergo valet ex causa naturali, & re vera est curator adolescentis, nō autem curator bonorum, quoniam si esset curator bonorum, duraret pro tēpore necessitatis, ut supradixi, & cap. 8. non vero, usque ad vigesimum quintum annum.

44 Sed contra verius imò curator bonorum, etiam si detur bonis pupilli, vel adolescentis, non deducet decimam, quoniam est curator bonorum, non vero curator adolescentis. Quod in adolescente capto probatur, primo in l. 2. ff. de legi. tut. ubi probatur, tutelam finiri captivitate, & ibi glosa, & Doctores notant, Specul. titulo de statu, monarchorum versiculo. 35. Quinimò media capitū diminutio extinguit tutelam, ut in ea lege probatur, quod si tutela iam cepta, ex pirat captivitate, multò magis non incipiet, argumento. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui, vel alieni. iuris.

45 Secūdo probatur, non solum in minore

capto, sed generalitèr in minore cuius bonis datur curator, in l. fin. §. si autem in secunda ætate. C. de bon. quæ libe. ibi: *Neceffitate habeat filius, addere competentem iudicem, & ab eo curatorem hereditati dari.* Nota curatorem hereditati dari, non minori, ut ibi etiam notat Bald. & Salic.

46 Tercio hoc probatur efficacissimè, in l. 1. ff. de confirm. tuto. ubi curatoris datio, minori facta, his verbis: *Deprecor te curam habere rerum: non valet ullo modo, & ille textus videtur expressus, & singularis, ad probationem huius opinionis.*

47 Quarto in simili probatur in l. Fulcinius §. adeo. ff. quibus ex causis in possess. eatur: ubi curator datus bonis furiosi, non potest facere, quæ curator furiosi, sed quæ curator ventris. Inquit lex: *Oportere prætorem, dare curatorem aliquem ex creditoribus, ut non amplius quam necesse est, ex bonis furiosi veneat, eaque servanda Labeo ait, quæ solent servari, cum venter in possessionem mittitur.* Ergo curator datus bonis furiosi, non habet potestatem quam curator furiosi, & ex consequenti curator datus bonis minoris, nō habet potestatem quam curator minoris.

48 Quinto si minor captivus est, non potest ipse habere tutorem: nā tutela est potestas in capite libero, ut in §. 1. Instit. de tutel. facit. cum hæredes. ff. de acquir. posse.

49 Sexto si curator bonorum minoris, esset curator ipsius minoris, non appellaretur curator bonorum, si ergo est re vera curator bonorum, non debet habere decimam etiam si bona sint minoris.

50 Præterea dispositio. l. qui habet. ff. de tutel. in suo casu prudens est: nam si ve cura valeat ratione furoris, si ve ratione ætatis, semper curator iuvat ope, & consilio: ut in l. consilio. ff. de cura. furio. minorisq; mores, saltem secundario curat, ut dixi. c. 2. nu. 28. at si minor est in potestate hostiū, nullo modo curator bonorum, eius personæ utilis est, ergo optimo iure dicitur curator bonorum, & non curator minoris.

51 Octavo probatur, in l. si quis instituatur §. si conditioni. ff. de hæred. institu. & in l. 1. ff. de curat. bon. dand. ubi probatur, quod curator datus bonis minoris, solum habet potestatem quam lex concedit curatori bonorum, non vero quam concedit tutori, vel curatori minoris. Verba legis hæc sunt: *Per curatorem solvendum est as alienum, sicut cum venter in possessione sit, aut pupillus hæres tutorem non habet.* Nota hæc verba ultima,

ultima, ex quibus efficacissimè colligitur, qd curator bonorum, datus pupillo ex causa accidentali, scilicet quia creditores urgent, nō habet vices tutoris.

25 Nono probatur in l. Fulcinius. §. adeo. iunctis præcedentibus. ff. quib. ex caus. in possess. eatur. ubi curator datus bonis cuiuscūq; qui curatoris ope iuvare solet, non habet vices, neque potestatem quam curator illarū personarū. Idèq; in prodigo dicendum est, & in cæteris, qui curatorū ope iuvantur. Ultimo facit. l. si pupillus. & l. si. ff. de privil. credi. Postremò facit ipsamet. l. qui habet. ff. de tutel. quæ ex adverso prolata est, non enim inquit lex, quod si minori detur curator, tãquam furioso, quod non valet in vim curatoris furiosi, sed in vim curatoris minoris, sed quod potius est datus tutor, ratione minoris ætatis, quã ratione furoris, inquit lex. *Non esse necesse, quasi dementi, curatorem quæri cū magis ætati, quam dementiæ tantisper sit consulendū: nota illa verba: Non esse necesse.* Præterea in illa lege, nō est mirandū, si potius ætatis, quã furoris ratione videatur curator datus, cum curator furiosi, & curator adolescentis æquiparentur, ut in l. inter bonorum. ff. de adm. tuto. glos. & DD. in l. 2. C. de curato. furio. & docui latè. cap. 3. nu. 34. At curator bonorū, & curator adolescentis, valde differūt, ut in d. l. inter bonorum, idèo prorsus præposterum esset, ut curator datus bonis pupilli censeretur tutor, vel curator ipsius pupilli. Denique, cum hic verè curator bonorum sit, nō deducet decimam. Non obstant ex adverso prolata, quoniã ex superioribus apparet omnia huic veriori opinioni nihil obstare.

S V M M A.

- 1 AN tutor, vel curat certæ rei, decimet fructus illius rei, & nu. 3. usque ad. 8.
- 2 Tutor, vel curator certæ rei, quādo dari possit, & nu. 3.
- 9 Tutor, vel curator certæ rei, an debeat conficere inventarium.
- 10 Tutor datus certæ rei, an teneatur iurare.
- 11 Tutor datus rebus sitis in una regione potest eas decimare.
- 12 Curatori ad litem, an danda decima.
- 16 Curator ad litem, an debeat facere inventarium.
- 17 Curator ad litem, an detur in situs.
- 18 Curator ad litem, censetur bona tacitè hypothecasse.
- 19 Curator ad litem, quando cunque revocari potest.
- 20 Curator ad litem, an detur non petenti, & quantum diu duret.

An curator datus certæ rei, possit decimare fructus eius rei, sicut curator universalitèr datus, decimat omnes res, & quid in curatore ad litē. Cap. XV II.

1 R Vrsus quæro, an tutor, vel curator datus certæ rei, possit decimare fructus eius rei. Et distinguendum est: Aut enim tutor, vel curator datur uni rei, vel uni actui, aut dantur rebus quæ sunt in una civitate, vel in una regione.

2 P rimo casu, illud est regulare, qd tutor certæ rei, dari non potest. l. certarum. ff. de testat. tut. & ibi Bar. assignat rationem. Paul. l. et si ad species. ff. rem pupil. sal. fore. Bar. l. hereditas. ff. de testa. tutel. & in l. impuberi. ff. de tuto. & cura. datis ab his. Deci. confi. 479. col. 2. tamè ad addeudā hæreditatē, speciale est, ut tutor dari possit. l. cum in una. §. tutor. ff. de appellat. & ibi notant Doctores. Paul. in l. & si ad species. ff. rem pupil. sal. for.

3 C urator tamen, benè potest dari ad unum actum. l. non tantum. ff. de tuto. & cura. datis ab his. Bar. l. certarum. col. 1. ad finē. ff. de testa. tut. Bal. & Paul. in l. si. §. si autē. per textū, ibi Bal. nu. 2. C. de bon. quæ libe. Iacobi. & Bar. l. si ve generalis. per textū ibi. ff. de iure dori. textus in Auth. ut liceat matri, & avia. §. 1. col. 6. glo. in l. si. §. si autem. el. 1. in ver. hereditati, & ibi Fab. Sali. & Paul. C. de bon. quæ libe. * His ita definitis, videtur tutorē, in casu quo datur certæ rei, atque itē curatorē posse deducere fructus eius rei, quoniã in locis supracitatis, tutor, & curator appellatur, & hæc lex dat decimam fructuum, tutori, vel curatori adolescentis. Cum autem ij adolescentium curatores sint, videtur, quod de illa re possint deducere decimam.

5 S ed certè his tutoribus, & curatoribus, ego nunquã decimã dabo. Primo illud constat, hæc legem, tutelarē laborem respexisse, qui natura, & duratione, & varietate, & molestia, magnus, & multiplex est, & omnē rem pupillarem respicit etiam si tã in exteris regionibus, ut in l. propter litem. §. 1. de excus. ia. tuto. & docui cap. 2.

6 I tem respicit personam pupilli, & innumera facere tenetur. At si tutor datur ad addeudā hæreditatē, ille actus est, nō administratio. Item momento absolvitur.

7 E t etiam si darentur ad administrandam unam rem, certè plus laboris sustinet, etiam

respectu unius rei, qui plura administrat, quam qui unam rem tantum. Præterea ij propriè non vocantur curatores, sed nudi administratores, similes his qui dantur cū res mobiles, vel immobiles pignorentur per executionē rei iudicatę, ut scribit Moli. in cōsuet. Paris. tit. 1. §. 6. glo. 6. verb. rendre compte. col. 2. ver. at in præsentī. Itē disposita in tutore, vel curatore universalitèr dato, non sunt extendenda ad hos certę rei curatores, ut inquit Aret. conf. 29. col. 3. ver. præterea.

8 ¶ Quarto hoc videtur probari ex verbis huius legis, ibi, Recibam a ellos y a todos sus bienes. ergo hæc lex de tutore omnium rerum loquitur, non de curatore certę rei.

9 ¶ Quinto curator certę rei, etiam a levioribus observationibus curatoribus iniunctis immunis est, nā nō tenetur cōficere inventariū, ut notat Specul. tit. de instrumento editione. §. nunc vero num. 44. Bar. in l. tutor qui reperiuntur. col. 1. nu. 4. ff. de admī. tuto. & in l. si hæreditas. col. 1. ff. cod. tit. Salic. in l. si. C. de tuto. vel cura. qui satis non ded. Bal. consil. 146. lib. 1. Moli. in consuet. Paris. tit. 1. §. 6. glo. 6. verb. rendre, nu. 12.

10 ¶ Præterea non tenetur iurare utilia facere, & inutilia prætermittere, autore Grato consil. 156. nu. 3. lib. 2. licet Alex. cōs. 163. nu. 2. lib. 5. scribit, q̄ debet cavere, & defensionem promittere, citat l. mulier. & ibi Bal. & Doctores. C. de iure doti. Denique cū hæc lex tutelarem laborem (qui universalis est) respexerit, non debet extendi ad laborem, & curā unius rei, nam uti a nobis est dictū, maior labor (etiam respectu uniuscuiusq; rei) est plura administrare, quam solam unam rē; præfertim, quod curator datus uni rei, intelligitur, id est, uni actui, ille autem citissimè absolvitur. Neque de his tutoribus, & curatoribus aliter sentiendū, quam de his, qui nomen tantum curatorū habent, labore autem vacāt, quibus decimā dandam nō esse: docui capite de honorario tutore.

11 ¶ Si tamen tutor nō esset datus unius rei, sed rebus sitis in una civitate, vel regione, & prociudubio fructus earū rerum decimabit, nā verus tutor est, & quoad eas res cōtutor: tutor est, ut in l. propter litē. §. 1. ff. de excusat. tuto. Et hæc res iudicanda, veluti cū tutores, dividunt inter se rerū administrationē, nā quisque suę partis decimam deducit, uti latè docui supra capite De pluribus tutoribus.

12 ¶ Ex his apparet curatorī ad litem, non esse dandam decimam, nā licet curator simpliciter datus ad litem teneatur agere, & defen-

dere tam in presentibus, quam in futuris litibus, ut in l. qui habet. §. si pupillus. ubi notant Dinus, Iacobus, Bar. Bald. & Albe. ff. de tutel. Oldral. consil. 59. Ioan. Andr. e. fi. de iudi. in. 6. Specul. titulo de actore ab universitate, nu. 7. tamen re vera non habet administrationem verum pupilli. Quinimò, neq; solutionem recipere potest, ut latè per Alexā. in l. non solum. ff. solu. matri. textus in l. hoc iure. & ibi Bar. ff. de solu. Neq; petere sententiam executioni mandari. l. si procurator. §. 1. in fi. ff. de procura. latè Bar. l. hoc iure. ff. de solutio. latè Rodericus in repetitione. l. post rem. in tertia quæstione, incipiente, quia supra visum est, col. 1. & 2. ff. de re iudica.

13 ¶ Secundo probatur, quoniā litigare, est minima particula laborum tutoris, decima ergo quæ datur tutori ob innumeros labores, non est dāda ei qui tantominus laboris sustinet, præmium enim debet esse par labori, ut latè docui. cap. 2. nu. 27.

14 ¶ Tertio curator ad litem æquiparatur procuratori, autore Bar. l. cū semel. ff. de tutel.

15 ¶ Quarto facit, quod administrans partē tutelę, nom. mæretur præmium eius partis, q̄ tamen intelligendum iuxta dicta supra capite De malo tutore.

16 ¶ Quinto curator ad litem, non tenetur conficere inventarium, saltem de consuetudine, quoniam nihil recipit, ita Specul. tit. de actore. nu. 8. & ibi Bal. in additione. Iacobus, Guido, Albe. Faber. Bald. & Salicet. post glosam in l. de creationibus. C. de Episco. audi. Din. & Bar. in l. si hæreditas. in fine principij. ff. de testam. tutel. Bart. in l. tutor qui reperiuntur. col. 1. ff. de admī. tuto. Bar. l. 1. nu. 5. & ibi Alb. ff. de cura. bon. dādo. & in l. si ad species. ff. rē pupil. salu. fore. Bal. l. nulli. nu. 11. C. de Episcopis, & clericis. A fflic. decis. 247. Iacobinus. l. sed si tamen, num. 2. ff. de pact. Bal. in l. qui habet. §. si pupillus. ff. de tutel. Praticus Papien. in libello ad reddend. rat. tut. col. 1.

17 ¶ Sexto nō datur invitus, neq; cogitur acceptare, autore Iacobo Arena, & Bart. in l. qui habet. §. si pupillus. per textum ibi. ff. de tutel. Bal. in l. quæ fortuitis. nu. 16. C. de pign. actione. Alexand. Bald. & Salicet. in l. tutori. C. de negot. gestis. Alexand. consil. 122. libr. 1. & consil. 85. lib. 2. De qua re, quoniā Doctores variant, vide Albe. in Rubrica. C. de in litem iurand. Guido. q. 72. Faber. §. item inviti. Institut. de curato. Marcus Mantua singulari. § 82. Specul. in tractatu de curato. §. cum autem. ver. sed nūquid invitus, & ibi Ioan. And. in additione. ver. specialē Angel. in l.

in l. 2. §. quæritur. ff. de cura. bon. dan. Bart. l. eandem. q. 6. ver. secundo casu. ff. de duobus reis. Molin. consuet. Paris. titulo. 1. §. 6. glo. 6. verbo rendre, num. 11.

18 ¶ Ex his liquet, quod curator ad litem, non solum est liber ab immodicis tutoris laboribus, verum etiam ab observationibus tutelaribus, quæ solemnitatem respiciunt. Neque obstat, quod eius bona sunt ex dispositione legis obligata, sicut bona tutoris, ut notant Alex. & lat. in l. properandum. §. si. col. fi. C. de iudi. quoniā decima non datur pro hypotheca, sed pro labore, eoq; nō vulgari, sed tutelaribus hoc autem labore, immunis est curator, ad litē, ergo decimam petere nō debet.

19 ¶ Illud addendum, q̄ curator ad litē, quandoque revocari potest, licet secus in tutore, ita Bar. & Albe. in l. si quis cū. §. Iulianus. ff. de procura. l. curatorem. C. qui dari tuto. poss. Albe. in Rub. ff. de procura. nu. 8. Et an debeat satisficere; A fflic. decis. 247. & vide Albe. & Bar. in l. et si ad species. ff. rē pupil. sal. fore. Et an creditor, vel debitor, possit esse curator ad litem, vide Albe. in l. minoris. C. qui dari tuto. poss.

20 ¶ Et an detur non petenti, vide Ripa. l. 4. §. hoc autem, nu. 41. ff. de dam. infecto. A fflic. decis. 262. nu. 5. & quando duret, vide Specul. tit. de actore. ver. quid si filius, & versic. sed si dubitat, num. 26. & vers. quid si nullo modo. Et an iuret ad litem, si non habet speciale mandatum, Bal. conf. 277. lib. 5.

S V M M A.

1 Tutor administrans, post pubertatem pupilli, an lucretur decimam.

2 Tutor administrans post pubertatem, non est tutor, sed protutor.

3 Tutor ipso iure constituitur in mora.

4 Tutor administrans post pubertatem, an sit obligatus de periculo tutelę.

5 Liberatio & reddenda ratione, non prodest in administratis post pubertatem.

6 Tutor post pubertatem administrans connexa, an lucretur decimam.

7 Tutelę actio, in connexis durat post pubertatem.

9 Tutor, quando teneatur connexa administrare.

10 Magistratui administranti finito officio, an dandum salarium.

11 Tutor restituens omnem rem, nullis deductis fructibus, an amittat decimam.

13 Tutor promittens rem integram, cum omnibus fructibus restituere, an possit deducere decimam cum sequent.

22 Tutor lucrans cum pecunia pupilli, an debeat id capere pro decima.

23 Tutor habitans in domo pupilli, an aliquid debeat solvere.

26 Tutor, an hodie ceseatur ditatus cū pecunia pupilli.

¶ An tutor administrans post pubertatem possit deducere decimam, & quid si promissit omnia bona integre restituere, an nihilominus possit deducere decimam, & an pupillus possit dare tutori pro decima, id quod cum eius pecunia in casu permissio lucratus est, vel quod in eius domo habitavit. Cap. XVIII.

1 Præterea occurrit quæstio, quid si tutor, vel curator, minore, pubertate, & vigesimum quintū ætatis annū egresso, perseveret in administratione, an possit deducere decimam, non obstante, q̄ tutela finita est pubertate, & cura anno vigesimo quinto? Et distinguendam est, aut enim administratio in qua tutor perseverat, est administratio rei, non connexæ prius administrationi, sed prorsus separate, & certè a die quo tutela, vel cura finita fuit, decimam non consequetur.

2 Primum, quoniam iam non est tutor, sed pro tutor. l. 1. §. cum eo. ff. de eo qui pro tuto. hæc autem lex de tutore loquitur, protutori non est danda decima, ut statim dicam capite 20. Secundo, quoniam tutor, qui post pupilli pubertatem administrat, tanquam tutor, committit crimen falsi, ut in l. 1. §. tutor. ff. ad leg. Cornel. de fals. docet Anania in c. si. de crimin. falsi. Cum ergo crimen committat, puniendus est non præmio afficiendus, & iniquum est, ut ex delicto præmium consequatur. c. cū nō deceat. de elect. in 6. & iā supra cap. de malo tutore docui ei decimā dandā, non esse. notant Bart. Bal. & Albe. in l. quid autē. ff. de excusa. tut. Bar. l. Mævio. ff. de annu. lega. Bal. l. una in fine. C. de suffra.

3 His accedit, q̄ tutor non restituens bona statim adveniēte pubertate, constituitur in mora ipso iure, absque interpellatione, ut scribit Paul. in l. si posteaquam. ff. rem pupil. salu. fore. textus in l. in minorū. C. in quib. cau. in

- integ. restit. non est necessa. Imol. consil. 75. Soc. consil. 92. nu. 17. ib. 4. glos. & Doctores communiter in Clement. quia contingit de religio domib. A die autem morę non debet lucrari fructus. l. cum res. & ibi Bar. Alex. & Iaf. ff. de leg. 1.
4. ¶ Postremo hæc opinio probatur, quoniam tutor pupillaria bona administrans, post pubertatem, si ve id faciat per errorem, credens tutelam non finitã, si ve scienter, non est obligatus de periculo administrationis. l. tutores qui post finē tutelę. ff. de admi. tuto. & ibi notant Doctores.
5. ¶ Quod confirmatur, quoniam liberatio à reddenda ratione relicta tutori, non operatur quoad administrat finita tutela, autore Anchar. consilio. 118. col. 2. versic. circa primum dubium. Segura, in repet. l. si ex legati causa. de verb. obligat. col. 18. versic. 3. circa prædicta est notandum. Sic ergo decima quæ datur tutori, non dabitur pro administratis finita tutela.
6. ¶ Si tamen post pubertatem administret res pristinę administrationi connexas, æquissimum est, ei dare decimam.
7. ¶ Primo, quoniam hoc casu, non minus obnoxius est, quam durante tutela, neq; minus ad eum pertinet periculum administrationis, glosa in l. tutores qui. ff. de admi. tuto. l. tres tutores. ff. eo. titulo. Bal. Paul. & Alex. in l. tutori C. de negot. gest. Alber. in Rub. C. ut causę post puber. adsit tutor. & in l. 1. ff. de fidei iussor. Abb. in c. ex parte. M. el. 2. col. 2. de appellat. Fulg. consil. 182. col. 1. vers. nam videmus. decisio Delphinalis nova. 455.
8. ¶ Denique sufficit. l. tutor post pubertatem. ff. de tutel. & ratio distrah. ubi Iurisconsultus inquit, pristinam tutelę actionem in conexis durare. Sic officio finito litem ceptam, tutor exercere cogitur, autore Imola. l. si. nu. 14. ff. de appell. Ang. in 5. tutores. nu. 4. Inst. de obli. quæ ex quasi contractu. Quinimodò, si tutor appellavit eius hæres, cogitur prosequi appellationem, donec reddat rationem. l. si tutor. & ibi Alber. ff. de appell.
9. ¶ Meminisse tamen oportet, tutorem obligatum esse connexa administrare, si modo nõ sit facta translatio administrationis, in curatorem. l. si sine. §. fin. ff. de admi. tuto. & ibi Barr. idem Bart. l. creditor §. substituti. ff. de appellat. glosa, & Salic. in l. tutor post pubertatem. C. a. ibi. tutel. Bal. in l. patris. C. de per. tuto. Cui autem incumbat onus probandi tutorem, ultra tempus pubertatis administrasse, vide Corne. consil. 255. lib. 1.

10. ¶ Et quod administranti connexa finita tutela, sit danda decima, nisi unam solam rem administrat (nam tunc, neque vero tutori datur, ut dixi. c. 17.) probatur, nã potestas debet exercere iurisdictionem, etiam post finitum officium, usque in adventum successoris. l. meminisse. ff. de offi. Procõs. l. cum qui. ff. de iurisd. omni. iudi. tamen pro tẽpore quo administrat finito officio, debet consuetũ salarium accipere, ut in Auth. de admi. §. illud. Roma. sing. 395. & in l. diē functo. ff. de offi. assesso. Nam hoc necessario facere tenetur, si cut tutor administrare connexa, quod si nõ sint connexa, tutor non tenetur, dummodo admoneat minorem, ut petat curatorem, ut dixi cap. 2.

¶ Quid autem si tutor finita tutela, vel cura, omnia bona restituit pupillo, cum fructibus nulla parte deducta, ratione decimę, quæro, an possit postea decimã petere? Et quidem, si scienter omnes fructus restituit, non potest decimam postea petere, ut efficaciter videtur probari. in l. hæres cum debuerat. ff. ad Trebel. ubi si hæres fideicommissum restituit, non retenta quarta Trebelianica, non potest postea eam petere, si modo id sciẽter fecit, Verba legis hæc sunt: *Hæres cum debuerat quartam retinere, totam hereditatem restituit, similem eum esse, Aristo ait, illis, qui retentiones, quas habent omittunt, sed posse eum rerum hereditariarum portionem repetere, vel nancisci, nisi sciens restituit.* idem probatur in l. error. C. ad legem Falcis. ¶ Quod si non probaretur, tutorẽ scienter restituisse, repetitioni locus esset, ut apte probatur in d. l. cū hæres. & cõprobatur, quoniam si vir restituit totam dotem, nulla facta deductione necessariarum impensarum, potest eas repetere, quasi solvens indebitum. l. quod dicitur. §. penul. ff. de impen. in rebus dotalib. fact. scribit Novel. de dote. 3. par. nu. 21. Camp. eodem tract. q. 13.

¶ Sic glosa in l. cū de indebito. in verb. *ignorantia*. ff. de probat. scribit, qd eo ipso, qd probatur aliquid indebitẽ solutum, præsumitur solutum per errorem, & repetitioni locus est, etiã si fuerit error in facto proprio, & opinio glose, est cõmuniter recepta, autore Alexand. consil. 164. lib. 5. nu. 3. col. 2.

12. ¶ Ultimo facit, quod in specie scribit Alex. in d. consil. (scilicet) quod si tutori competat ius retinendi reliqua, & finita tutela ea tradat pupillo, qd nihilominus potest ea repetere, & retinere; Cũ ergo possit retinere decimã, certẽ si eã non retinuit, repetere poterit: Deinde facit, qd ibi scribit Alexã. quod licet tutor

tutor promittat reddere integram rationem, non idẽ minus potest deducere lucrum sibi competens.

13. ¶ Quid tamen si tutor tempore quo suscepit tutelam, promissit integrẽ restituerẽ pupillo omnem rem, cum omnibus fructibus, quæro, an hoc casu possit deducere decimam. Videtur quod non possit, qui enim totum dicit nihil excludit. l. Iulianus. ff. de leg. 3. c. solite. de maio. & obedi. l. pediculis. §. Labeo. ff. de aur. & argen. lega.

14. ¶ Secundo probatur, quoniam si ex statuto deferatur marito lucrum tertie partis dotis, amittit eam, si promiserit totam dotem soluto matrimonio restituerẽ; ita docet Rayne. Alexand. & Iaf. in l. post dotẽ. ff. solu. matrimo. Imola in l. si patronus. ff. de donat. Bal. in l. si. C. ad leg. Falcid. & est communis autore Alexand. consil. 5. col. fin. num. 15. lib. 3. & consil. 133. col. 1. in fine. libro. 5. Deci. consil. 195. col. 2. Pu. pu. in l. 1. numero. 130. C. de summa Trinitis & fidei de Catho. Boeri. decisione. 244. num. 8. & Hippol. singulari. 687. verbo *integre*. Gozadin. consil. 59. nu. 14. qui citat Bald. in l. q. nomine. ff. de condit. indebi.

15. ¶ Sic, si testator iusserit totam suam hereditatem, ad quempiam pervenire, impeditur detractio Trebelianicę, autore Bartol. in l. Centurio. col. 7. vers. quid dicemus. ff. de vulg. & pupil. & ibi Alex. Iaf. & Aret. & est communis autore Alex. consil. 5. col. fin. lib. 3. Marian. consil. 14. col. fin. Alex. consil. 201. num. 6. libr. 6. Corsetus in tractatu de potestate, & excellentia Regis. q. 73. in secundo dubio.

16. ¶ Quidẽ nisi tutor destinato animi cõsilio, sciens prudensque ea mente promiserit, rem restituerẽ cum omnibus fructibus, ut ipse suã partem amitteret, non censo eum ex generali verborum cautione privãdum decima.

17. ¶ Moveor primo, quoniam verba sunt civiliter intelligenda. l. si. ff. ad exhib. Hęc autem verba apposita vidẽtur ex more, & ut obligatio tutoris magis disertẽ, & efficaciori modo sit expressa, non vero, ut privetur decima, laboris præmio.

18. ¶ Secundo moveor, quoniam illa verba *promitto rem cum omnibus fructibus restituerẽ*, intelligenda sunt cum omnibus fructibus pertinentibus ad pupillum, & cum intellecta cõgruum, & prudentem habeant sensum, nõ oportet rem ad iniquitatem superstitionis interpretatiõne adducere; non enim præ-

sumitur donatio, neque quinquã velle iactare suum. l. cum de indebito. ff. de probation.

19. ¶ Tertio moveor etiam, qui totam. ff. ad Trebel. ubi licet quis iubeatur totam hereditatem restituerẽ, nihilominus potest deducere Trebelianicam: quę equior, & sanior opinio esse videtur, & eam probat Roman. consil. 3. in fine. Socin. consil. 14. col. fin. libro. 1. Alber. in l. raptores. nu. 3. C. de Episcop. & cleri. Bal. & Salic. in l. 1. C. de fruct. & liti expẽ. Iaf. consil. 84. col. 9. lib. 1. Neq; obstat, quod Alex. respondet consil. 5. col. fin. lib. 3. quod ideo ita disponitur in l. qui totam, quoniam iure digestorum non licebat Trebelianicam prohibere. Quoniam illa lex hoc videtur probare, ex mente, nõ ex iuris necessitate. Et alia iuris loca adducit Roman. dicto consilio. 32. Quis enim præsumat verbum *Restitue totum*, comprehendere id quod hæresis est, atque ideo alienum.

20. ¶ Tertio moveor, quoniam decima datur ratione laboris, & quoniam in tutelę administratione tutor expendit tempus, remq; suam fortassis deserit, & alibi collocat industriam, de iure autem, etiam si quis iubeatur restituerẽ fructus integros, nihilominus potest deducere expensas factas in eis colligendis autore Bald. & Salic. l. 1. col. 2. C. de fructib. & liti expens. Aretin. l. divortio. §. si. col. 2. versic. pro intellectu. ff. soluto matrimonio. Aretinus, & Alexandrin. in l. fructus. ff. soluto matrimonio. citant. l. divortio. ff. eodem titulo. ubi lex loquitur de fructibus integris, & tamen intelligitur deductis expensis, & probat Tiraquel. de retractu libro. 1. §. is. glosa. num. 8. Corne. consil. 289. col. fin. versic. non obstat lib. 1.

21. ¶ Quarto moveor, quoniam maritus, cui ex statuto deferatur lucrum tertie partis dotis, deducit illud etiam si promiserit dotem integram restituerẽ, nisi id scienter fecerit, ita Deci. consil. 402. nu. 6. vers. 1. nõ obstat. Cremis singulari. 25. incip. statuto caveretur. Bal. in l. fin. vers. & est argumẽtum. C. ad leg. Falcid. Angel. in l. damni. §. cum parietem, & ibi Roma. & Imola. ff. de damn. infecto. Deci. consil. 195. col. 2. Paul. consil. 233. incip. pro pleniori respõsione. versiculo secundo, videndam est. Barba. consilio. 24. col. 3. libro. 1. Et licet ista opinio non careat aliquo scrupulo, tamẽ in nostro casu, res videtur manifestior,

cum decima detur, ut tutor habeat unde vivere possit, neque damnum patiatur ex administratione tutelæ, quare non videtur voluisse carere subsidio vitæ. Sed illa verba promitto restituere rem cum omnibus fructibus, vel cum integris fructibus, intelliguntur pupilli, & ex more credam apposita, ut efficacius, & plenioribus verbis cautum sit pupillo, quod tabelliones libenter faciunt, plenis, & significantibus verbis rem ad stipulantes. Itaque scienter destinatoque animi consilio illa verba apposita necesse est probare.

22 ¶ Nunc ultimam quaestionis partem excutiamus. Quid si tutor in casu licito, & à iure permisso, usus est pupillari pecunia, & cum ea uberrimum lucrum fecit, an minor cum de decima agitur, possit id lucrum dare pro decima. Supponendum autem, quod tutor qui palam, & bona fide utitur pecunia pupilli otiosa, nihil adversus legem facit, teneturque legitimas ufuras (hoc est bestes) pendere, ut in l. quotiens. §. tantumdem. ff. de adm. tuto.

23 ¶ Quid ergo si tutor cum pecunia pupilli emit possessiones magni redditus, puta, cum mille aureis pupillariibus emit possessionem nunc pendentem, quotannis aureos ducentes, vel venditoris stultitia, vel temporis lapsu, qui rerum precio magnum dat incrementum, ut est testis, hæc civitas Granatensis clementis cœli læta serenitate, amenissimi agri pulchritudine, & perennium fontium scaturigine prorsus mirabilis, in qua quæ his septuaginta annis, quæ à Mauris virtute Ferdinandi Regis est recepta, eos opulentia processus fecit, ut qui emendis possessionibus primis statim annis aureos mille collocarunt, duos habeant annuos aureos mille. Ergo si tutor pupillari pecunia magnopere rem suam auxit, æquum est, ut pupillo etiam id lucrum proficit, videtur enim ex bonis pupilli ea accepisse. l. si quis obligatione. ff. de reg. iur. l. si mulier. ff. de condi. ob. caus.

24 ¶ Ideo pupillus, rem cum sua pecunia emptam à tutore, poterit si hoc mallit, sibi capere, & lucrum si ita placeat tutori pro decima pro concurrenti quantitate dare. Est enim in eius arbitrio, vel rem emptam capere, vel capere pecuniam cum usuris legitimis, ita probatur in l. si curator. C. arbit. tutel. & ibi notant omnes Doctores, & in l. si ut proponis. C. de rei v. edic. & in l. tutor qui repertoriū. §. si post. ff. de adm.

tutor. Dummodo omnes possessiones recipiat, non enim est audiendus, si pro parte velit suam pecuniam, & pro parte possessiones emptas, ut in l. cum queritur. & in l. tutor. §. si post. ff. de adm. tuto.

25 ¶ Quid autem si tutor habitavit in domo, in qua ipse pupillus habitat, an ad considerato valore sit ei in decimam imputandum. Ita videtur, nam habitans domum dicitur fructus percipere. l. si is qui bona. §. si antiphona. ff. de pignori. l. apud Iulianum. §. 1. ff. de legat. 1. l. prædiorum. ff. de usur. Cassan. in consuetudinib. Burgun. Rubrica. 4. §. 17. verbo & faire, num. 14. Sed contra sentit Bald. in l. 1. §. si pupillis. ff. de tutel. & ratio distrahenda. Boeri. in consuetudinib. Burgund. Bituricens. titulo de iure perso. §. 11. verfic. quamobrem, col. 2. qui scribunt, quod cum tutor debeat bonis moribus formare pupillum, debet habitare in domo sua, & nihil solvere pro conductio- ne; hoc probarem, si minor dives esset, & nobilis.

26 ¶ Notandum tamen, quod tutor etiam si tempore susceptæ tutelæ, fuerit pauper, & post repariatur dives, non præsumitur ditatus ex re pupilli, sed ex sua industria. l. si defunctus. C. arbit. tutel. & ibi Faber. Bal. Ang. & Salic. Bal. Ang. Paul. & Salic. in l. si patruus. C. commu. utriusque iudicij. C. emen. inter consilia. Alexā. cons. 62. col. fin. lib. 4. Abb. & Barba. in c. 1. de pecu. cleric. Segura, in rep. l. si ex legati causa, verficulo pro expeditione. ff. de verb. obli. qui, & Cremen. d. consil. 62. lib. 4. loquuntur in matre tutrice, quod est magis notandum, quoniam parva, & ferè inutilis est femine industria, Abb. consilio. 36. libr. 2. Bo. ognin. in l. etiam. C. de donat. inter vir. & uxor. in primis interpretationibus. Aretin. consil. 31. incip. in Christi nomine amen, considerata diligentè, ubi latè dicit, an tutor videatur ditatus ex tutela.

27 ¶ Reperio tamen, quod Boer. in consuet. Bituricensibus, titulo de consuetudine iuris status personarum. §. 11. ver. b. les fait, col. 2. scribit, quod cum iure Gallico, tutor lucratur fructus, tutor pauper qui reperitur dives, præsumitur ditatus ex fructibus rei pupilli. Ego Boerio, libenter assentior, nam tutor præsumitur ditatus ex industria sua, & lex Gallica dat tutori nobiliū fructus propter industriam, & administrationem, non tamen præsumam eum ditatum ex sola tutela, nā ex dispositione

Iuris

Iuris Civilis, tutor nil lucratur ratione administrationis, tutela et si reperitur repente dives, præsumitur ex sua industria, non ex tutela ditatus, ergo non quod iure nostro tutela utilis sit, idèd præsumetur inde ditatus supra quantitatem decimæ, sed pro ea tantum, reliqua tutoris industria, & fortuna foelicitati tribuendum.

S V M M A.

- 1 Coadiutori, an danda decima.
- 2 Inhabilis, non debet succedere in Ducata, vel Comitatu, & cum seq. & 6.
- 7 Coadiutori Regis, an danda decima, & quid in coadiutore Ducis, nu. 14. cum sequentibus.
- 8 Coadiutor, & tutor æquiparantur. Coadiutor debet facere inventarium.
- 9 Coadiutor habet plenam, & liberam administrationem.
- 10 Coadiutori de iure Communi datur salarium.
- 11 Coadiutor censetur curator.
- 12 Coadiutor Episcopi, quid possit, & nu. 13.
- 16 Coadiutor quis esse possit.
- 17 Executori testamenti, an danda decima.
- 18 Executor testamenti, non datur in vitus.
- 19 Executor testamenti, an habeat potestatem quam tutor.
- 23 Executor testamenti tenetur reddere rationem, & facere inventarium. Et an debeat satisfacere. nu. 24.

¶ An coadiutor, qui datur Principi, vel Duci, maiori viginti-quinque annis, vel coadiutor qui datur Episcopo, possit deducere decimam. Et quid sentiendum de executore testamenti. Cap. XIX.

- 1 Quid vero deinde, an coadiutori dato Principi Duci, vel Comiti, vel Episcopo, ob mentis, vel corporis infirmitatem, sit danda decima, sicuti tutori.
- 2 Supponendum, quod licet Princeps Dux, vel Comes inhabilis, non debeat succedere in Regno Ducatu vel Comitatu, neque in cæteris Regijs dignitatibus, id verum si à nativitate est inhabilis, puta furiosus, mutus, & surdus, si tamè habilis nascetur, & post fieret inhabilis non est privandus Regno, sed administrat per curatorem, & ita debet intelligi dispositio. c. grandi. de suppl. ne-

glig. præla. lib. 6. Ita Bald. in c. 1. in fine de success. fo. udi. verfic. quæro consuetudo dicitur ubi huius rei assignat rationem, scilicet, quod si nascitur habilis, ius in eius persona rad. catur, secus si nascitur inhabilis. Idem probat ibi Laudensis, Alvarotus, cap. mutus verficulo quæro, quid si statutum titulo de Episcopo vel Abbate, & ibi Cardinalis Alexandrinus, Laudensis in tractatu de primogenitura, col. pen. verfic. rursus quærendum est, & in tractatu de Principibus. q. 371. Aret. in l. ex duobus, col. 2. ff. de vulg. & pupil. Socin. consil. 47. in princ. lib. 3. Lupus in cap. per vestras. §. 26. col. 3. de donatio. inter virū, & uxor. in parvis. Iacobinus in tractatu feudorum. col. 3. verfic. sed quid si primogenitus. Rodericus in repetitione. l. quoniam in prioribus, undecima limitatione in quaest. ducatus Valentini. Montalvus in l. 1. tit. De la guarda de los hijos del Rey, lib. 1. For. Ti. a. quel. de primogenijs. q. 23. Molinus in consuetudinibus Parisi. tit. 1. §. 8. glof. 1. in 2. quaest. verficulo quare hæc glof. in l. 2. tit. 15. part. 2.

3 ¶ Et quod primogenitus à nativitate inhabilis, non debeat succedere, probatur in l. 2. tit. 15. part. 2. bi. Seyendo omne para ello: lex enim generalitèr loquens restringitur de habilitate, & habilibus censetur scripta. l. Lucius Titius. §. Lucius Titius Damam. ff. de leg. 2. Bald. in specie in l. omnes populi. col. 9. verfic. est ergo aliud exemplum. ff. de iusti. & iure. Corne. consil. 42. col. 2. verfic. & propterea. littera G. lib. 4. Ioan. Baptist. in rept. l. omnes populi, nu. 204. ff. de iusti. & iure. Zaf. in tractatu feudorum. part. 8. num. 67. Iacobin. de feudis, num. 7. verfi. quid si primogenitus. Boerius decisi. 204. nu. 34.

4 ¶ Quod confirmatur ex l. 1. tit. 2. part. 2. ubi probatur, Reges creasse Duces, & Comites, ut vassallis facerent iustitiam, sicuti Rex tenetur facere suis, hoc autem inhabilis à natura, facere non potest. Præsertim quod Duces, Reges, & Comites, debent iudicio præcellere sicuti dictione, ut in principio tit. 2. part. 2. l. 6. tit. 9. part. 2.

5 ¶ Illud nunc sufficit, quod Regi, Duci, vel Marchioni, à nativitate inhabili, aufertur Regnum, & Ducatus, si tamen non à nativitate, sed ex accidenti inhabilis factus sit, datur ei curator. Et si Episcopus corporis, vel ingenij morbo gravetur datur ei coadiutor.

6 ¶ Sed ancis danda decima, æquidem curatoris Regis nunquam dabo decimam, ex rationibus latè productis supra capite de tutore Regis, unde

unde lector (si quis fortè hæc nostra leget) hauriat si quid desiderat.

7 Quid autem in coadiutore Ducis, vel Comitum, nam de curatore vero, non est dubium quin possit habere decimam.

8 Videtur coadiutori Ducis, vel Episcopi, dandam decimam. Primum, quoniam tutores, & coadiutores æquiparantur, & disposita in uno extenduntur ad alium, ut notat Abb. in c. si de clerico. xgrotan. unde coadiutor tenetur facere inventarium, ad similitudinem tutoris, & satisfacere, sicuti tutor satisfacit, autore Innocen. in cap. gradū. col. si. de supplen. negli. præla. lib. 6.

9 Secundo probatur, quoniam coadiutor habet liberam, generalemque administrationem, sicuti tutor, & curator, ut in d. c. grandi. & ibi notat Innocen. Imol. Domini. Anch. & Fran. Unde omnes redditus, obventiones, fructus, & reliqua pertinentia ad eum cui datur coadiutor, distribuit, teneturque id commodè, & prudenter facere, sicuti tutor minoris, ut in d. cap. gradū. notat Anchar. & Corset. Abb. in c. de rectoribus. col. 2. de clerico. xgrot. Cum ergo coadiutor, tantam habeat potestatem quantum tutor, sequitur, quod tantum laboris sustinebit, quo enim maior est potestas, maior est labor, cum debeat reddere rationem potestatis sibi datæ. Et in coadiutore scribunt Ioan. Andræ. Archidia. & Fran. in c. is cui. de electio. libro sexto. Cum ergo tantum laboris sustineat quantum tutor, par debet esse administrationis præmium.

10 Tertiò hæc opinio efficaci ratione probatur, nam de Iure Communi, quo tutor nihil aufert pro administratione, ut dixi. c. 1. col. 1. constitutum est, ut coadiutori detur salarium, uti notat Innocen. Imol. Domini. Franc. & Corset. col. 2. 4. in d. c. grandi. ubi dicit Corsetus in hoc differre tutorem, & coadiutorem: quod tutori de Iure Communi non datur salarium, coadiutori vero datur, ut probatur in cap. 1. §. 2. de clerico. xgrot. lib. 6. Abb. in c. de rectoribus. de clerico. xgrotan. Cum ergo eo tempore quo nihil dabatur tutori, daretur salarium coadiutori, multo magis hodie quo decima datur tutori, dabitur etiam coadiutori.

11 Postremò comprobatur, ex Innocen. in c. gradū. ubi notat, quod coadiutor verè est curator, imò habet quidam magis laboriosum, (scilicet) quod cura finitur anno vigesimo quinto, coadiutoris autem officium, non

finitur, nisi cum morte, ut notant Bartol. & Bald. in l. quæ situm. ff. de tutel.

12 Ultimo coadiutor datus Episcopo, omnia potest quæ Episcopus, præter alienandi potestatem; ita Ioan. Andr. & Antonius in c. si de clerico. xgrotan. Cassa. in consuet. Burgundiæ. Rub. 1. §. 4. vlt. & sur. nu. 26. Bartolom. Bellencin. de charitativo subsidio. q. 17.

13 Contraria tamen sententia, fortissimè ratione nititur (scilicet) quod coadiutor nihil potest facere, absque consensu eius cui coadiutor datur, ita docuit Abb. in c. de rectoribus. col. 2. de clerico. xgrot. Oldral. col. 44. col. 2. Lap. Anch. & Frā. in c. 1. §. si. col. 2. de clerico. xgro. libr. 6. Quinimo non desunt qui dicant, ipsum cui coadiutor datur, administrare omnia per se non posse, sed cum consensu coadiutoris. Ergo cum coadiutor, non sustineat totum laborem, sicut tutor, non debet habere præmium tutoris.

14 Quid verius? mihi distinctio placet. Aut enim decima æquivalet expensis coadiutoris, aut excedit expensas coadiutoris, & ministrorum. Primo casu coadiutor decimam habebit. Nam etiam de Iure Communi expensæ præstandæ sunt coadiutori, & suis, ut in d. c. grandi. notant Ioannes Andr. Archidia. Imola, Domin. & Fran. Abb. in d. c. de rectoribus. de clerico. xgrotā. Domin. & Fran. in c. 1. de clerico. xgrotan. lib. 6. Ex quo sequitur, quod si decima est minor expensis, dabitur ei supra decimam. Si tamen decima excedit expensas, & tunc distingue. Aut enim coadiutor datur propter animi morbum, talem, ut impediatur omnem rationis usum, & negotiorum administrationem, & tunc coadiutori dabitur decima, quoniam verè curator est, cū plena, & libera administrandi potestate, ut notat Innoc. d. c. grandi. & præcipuè Corsetus ibi, in repetit. col. si. Abb. in d. c. de rectoribus. col. 2.

15 Si tamen daretur coadiutori Episcopo, vel Duci, propter morbum corporis, non elidentem iudicij vim, nec rationis usum, & hoc casu coadiutori decimam non præstabo, quoniam strictam limitatamque habet potestatem, autore Oldral. d. confi. 44. col. 2. Et ita sunt intelligenda producta, in favorem partis negative. Plerumque enim datur coadiutor propter occupationes, vel ut inspiciat quam rectè quis munus sibi iniunctum sustineat. Neque oportet legem correctoriam loquentem in tutoribus, &

curatoribus

curatoribus minorum, extendere ad coadiutorem eius, qui mentis vi vallet, tantum morbo, vel negotijs impeditur.

16 Illud addendum, quod qui potest tutor esse, potest esse coadiutor, ut scribit Abbas in cap. si de clerico. xgro. & quod Duci dat coadiutorem Rex, petentibus vassallis. Regi autem, Romanus Pontifex: ita Innocen. Domin. & Franc. in dist. cap. grandi.

17 Sed quid sentiendum de executori testamenti, an danda ei decima. Videtur non dandam, ex textu in l. si quis pro redemptione. C. de donat. & ibi notat Bald. Melior textus in l. si quis ad declinandam. C. de Episcopo. & clerico. ubi postquam lex dicit Episcopum esse executores subiungit: Nullo penitus ex hoc lucro, vel Episcopo, vel ecclesia relinquendo. Idem probatur in l. §. tit. 10. part. 6. cuius verba sunt: Y tambien el Obispo que esto oviesse de fazer, y los scrivanos que escrivieren alguna cosa, non deven tomar por razón del trabajo que lievan en esto cosa alguna.

18 Deinde executor testamenti, differt à tutore, neque tantum laboris subit: non enim datur invitus, ut scribit Abb. & communiter Doctores, in cap. Ioannes de testam. (quos lector videat) & est communis autore Alex. and. in l. 1. num. 4. ff. de leg. 2.

19 Præterea non est verum, tutorem, & executores simitem habere administrandi potestatem, uti notat Bald. in l. id quod pauperibus. C. de Episcopo. & clerico. Bar. l. alio. col. 2. ff. de alm. & ciba. lega. Alexan. & Ias. in l. si sic. ff. de leg. 1. Cum ergo dissimiles sint in administratione, dissimile erit laboris præmium, debet enim præmium esse par labori: ut docuit, cap. 2. num. 27.

20 Contraria tamen sententia Iure Regio verior est. Primo ex l. 4. tit. 2. lib. 5. Ordina. cuius verba sunt: Todo hombre que fuere cabezalero de algun testamento muestrelo ante el Alcalde hasta un mes, y el Alcalde faga lo leer ante si publicamente, y si el cabezalero esto no cumpliere, pierda lo que deve aver de la manda: y si ni en una cosa le oviere mandado, pague el diezmo de lo que montare el testamento.

21 Hæc lex desumpta fuit ex l. 13. tit. 5. lib. 3. Fori. Quæ leges meo iudicio significant, executores negligentem, si nihil ei legatum sit, amittere decimam, quæ sibi datur in præmium laboris. Quod satis significat additio marginalis, scripta in l. 4. tit. 2. lib. 5. Ordina. inquit enim. Concuera Enrique de penas: & reperio, quod in volumine Regiarum constitutionum: Titulo de las penas, lib. 8. Or-

dinam. est. l. 3. 1. lata ab Enrico Rege, quæ nostram sententiã asserit. Inquit lex: Otro si, todo hombre, o muger que fuere cabezalero, o testamento de otro, y recibir el testamento, y no lo publicar hasta treinta dias, pierda lo que le fuere mandado por el testamento, y sino le fuere mandado cosa alguna, pierda el salario que deve aver por su trabajo segun uso de cabezalero. Cum ergo, ut testatur additio marginalis à Motalvo concinator eius voluminis, ut ego quidem sentio posita. l. 4. tit. 2. lib. 5. Ordinationum, concordet cum l. 3. 1. tit. De las penas: lata ab Enrico Rege, sequitur quod decima cuius meminit. l. 4. est salarium quod executori datur, cuius meminit. l. 3. 1. titulo De las penas: Cuius ultima verba, nostram sententiã confirmant, ibi: Segun uso de cabezalero: quæ significant, decimam dari ex consuetudine, & ita est, nam vetustior lex, quæ huius rei iudicium præbet, continetur in libro cui Forus nomen est, in l. 13. tit. 5. lib. 3. Fori, aqua ne una quidam mutata silaba desumpta fuit illa lex Ordinatio. 4. tit. 2. lib. 5.

22 Confirmatur hæc opinio, quoniam hæc lex dat tutori decimam, executor autem, & curator æquiparatur, ut inquit Bald. in nulli. num. 10. C. de Episcopo. & clerico. Curator enim, & tutor, prospiciunt personæ minoris, executor autem curat animam defuncti, dum restituit aliena, & Christi misericordiam elemosynis, & pijs Christianæ disciplinæ institutionibus, conciliat defuncti manibus. Et quod tutores, & executores æquiparentur, notat glosa in l. antepen. ff. de tutel. & ibi Bart. Bald. Alber. & Raphael Comens. glos. in l. luxor. §. 1. ff. de fals. iaso. in l. si quis à filio. §. si quis. col. fin. ff. de leg. 1. Alexan. in additio. ad Bart. in l. tutores. ff. de tutel. ubi dicit tutores, & executores æquiparari in omnibus, Alvis, singulari. 262. Lupus in rubrica de donati. inter vir. & uxor. §. 67. incip. unum. num. 16. verfic. idem dicendum.

23 Sic executor ultimæ voluntatis, tenetur reddere rationem, autore Gerardo singulari 84. l. si hæres. ubi Doctores. ff. de condi. ob caus. Id enim generale est in omni administratore, uti docui cap. 2.

Sic ad instar tutoris, vel curatoris, executor non potest constituere procuratorem ante litem contestatam, ut notat Specul. tit. de instru. editione. §. nunc vero aliqua. ver. sed nunquid ante. Boverius singulari. in verbo & singulari procurator. nu. 34. Et inventarium facere debet glos. in l. nullus. C. de Episcopo.

Episcop. & cleric. A manellus. sing. 6.

- 24 ¶ Non tamen tenetur satisfacere, de quo dicitur, in l. Divus. ff. si cui plusquam per leg. Falcid. Petrus Rauena. singulari. 10. nisi pauper fiat testatore ignorate. l. liberto suo. §. Largius. ff. de usufr. lega. Bar. singul. 88.
- 25 ¶ Quod autem executori sit dandum præmium laboris, comprobatur, quoniam hæredi datur quarta Trebelianica, ut probatur. ff. ad Trebelianum. Executor autem habetur loco hæredis, ut in c. cum tibi. cū ibi notatis de testa. Rosfredus. titul. de actione ex testamento, versiculo quid si erit. Hoc intelligendum si nulli sint hæredes, ut per Specul. de instrumen. 2. ditio. §. nūc aliqua. vers. item pone, q̄ aliquis, & ibi Ioā. A. nd. Bart. in l. alio. ff. de alim. & ciba. lega. Bart. in l. si quis ad declinandam per illum textum col. 3. ver. ulterius nota. C. de Episcop. & cleri. Deniq; hæc opinio de Iure Regio, videtur probanda quoniam sunt leges de hac re latæ. Neque magnopere urgent prolata ex adverso: nam loquuntur in executoris causæ piæ, qui non est mirandū si nullum auferat salariū, cum etiam de legatis ad pias causas non deducatur falcidia, ut in Authent. similiter. C. ad legem Falcid.

S V M M A.

- 1 ¶ Protutori, vel sequestro, & similibus, an danda decima, & nu. 5.
- 2 Protutor, & tutor similes, an sint, & nu. 5.
- 3 Protutor, convenitur à minore cum eisdem privilegijs cum quibus tutor.
- 4 Protutor, debet conficere inventarium.
- 6 Protutor nihil facere potest in re pupilli magis quàm extraneus.
- 8 Tutor magno affectu gerit, non protutor.
- 9 Administrans, non tanquam tutor, non debet habere decimam.
- 10 Tutor nõ servans solemnia, non lucratur decimam.
- 12 Sequestro, an danda decima. Sequestri officium quod sit.
- 15 Sequester, an detur invitus.
- 16 Sequester, minus est, quam curator bonorum. Sequestro, an dandum salariū.
- 17 Depositario non danda decima.
- 19 Negotiorum gestori, an danda decima.
- 21 Administratores plures dati, an teneantur in solidū.

¶ An protutori, vel sequestro, & similibus, sit danda decima pro administratione. Cap. XX.

- 1 ¶ Vero deinde, an protutori, sequestro, & similibus administratoribus, sit danda decima? Videtur protutori danda, quoniam neq; novum, neq; iniquum est extendere legem de similibus ad similia. l. illud. ff. ad leg. Aquil. Tutor autē, & protutor simillimi sunt. l. 1. & ibi notant Alber. & Raphael Comen. ff. de eo qui pro tuto. negot. gest.
- 2 ¶ Secundo, ratio huius legis est, labor administrationis, protutor autem eandem fidē, & diligentiam in administratione præstare debet quam tutor. l. qui protutore. ff. de eo, qui protuto. nego. ger. Cuius verba sunt: Qui pro tutore negotia gerit, eandem fidem, & diligentiam præstat, quam tutor præstaret. Nihil videtur posse citari efficacius.
- 3 ¶ Accedit tertia ratio scilicet, quod minori agenti adversus protutorem, eadem privilegia conceduntur, quæ adversus tutorem. l. dabimus cum glosa. §. 1. ff. de privil. credito. Aretin. consil. 29. col. 1. Et obligatur ac si verus tutor esset. l. 1. & ibi notatur. C. de eo, qui pro tuto. Aretin. d. consil. 29. col. 1. Cum ergo gerat, & onera subeat tanquam tutor, videatur q̄ idem debeat habere præmium, nam qui sentit onus, sentire debet honorem. l. eum qui. ff. de iure iurando.
- 4 ¶ Præterea protutor, adeo similis est tutori, ut teneatur conficere inventarium, autore Alber. l. 1. §. in protutore. ff. de eo qui protuto. nego. ger. Quod in administratoribus scribit Bolo. consil. 19. ver. si autē, & col. pced.
- 5 ¶ Sed contraria sententia verissima est, imò protutori non est danda decima. Moveor quoniam decima datur tutori pro administratione, de iure autem administratio tutoris, plurimum differt ab administratione protutoris. l. is qui. ff. de eo qui pro tuto. nego. ger. cuius verba sunt: Non enim est eadē protutoris, que tutoris est, rerū pupilli administratio. Cum ergo differat, in causa finali, propter quam decima datur, certè non dabitur decima protutori, ex eo q̄ detur tutori. Et illum textum ibi notant Bald. Alber. & Raphael. Comen. Et probatur eorum sententia, in l. qui neq; ff. de reb. eorum, & ibi notat Dinus, Bald. & Raph. Comen. Idē Dinus, Alber. & Raphael. in l. si is qui. ff. de protuto. nego. gest. ubi est optimus textus, probans q̄ gesta à protutore, nullius momenti sunt, quoniam nõ habet veram administrationem, & eorum sententiam probat Bal. in l. nõ omnis. §. si cert. pet. & est expressum in l. apud Celsum. §. si quis tutor. ff. de doli

doli exceptio. Qui nimò, neq; acquirere pupillo potest saltem de Iure Communi, autore Paul. in l. 3. §. sed quod de tutore. ff. iudi. solvi. Vnde pupillus non potest auctoritate protutoris addere hæreditatem, ut scribit Rapha. Comen. in l. pupillus si fari. ff. de acquir. hæredita.

- 6 ¶ Quare contrahenti cum protutore, ne forte damnum incurrat, datur restitutio ex ædicto prætoris posito in l. 1. ff. q̄ falso tutore. Neq; solum protutor non habet administrationem circa res, verum neque circa personam, nõ enim habet pupillum in potestate, ut scribit Bal. & Sali. in l. si. C. de interdi. matri. Et neq; extrajudicium, neque in iudicio potest administrare. l. si. C. de eo, qui protuto. Quare solvens protutori, non liberatur. l. 1. §. fin. ff. de eo, qui protuto.
- 7 ¶ Deinde protutor, non est tutor. l. 1. post principium. ff. de eo, qui protuto. cum ergo deficient verba legis, quæ loquitur in tutore, & cum deficiat eius ratio, cum neq; in iudicio, neq; extrajudicium possit administrare, neq; pupilli personam curet, neq; ei acquirere possit, saltem de Iure Communi, quis ausit adversantibus verbis, & ratione legis, dare decimam (hoc est rem pupilli) ei cuius gesta omnia nil valent.
- 8 ¶ Præterea facit textus insignis, in l. quæro. in fine. ff. de eo qui protuto. nego. ger. ibi, Quia scire se tutorem esse debet, ut eo affectu negotia gerat, quo tutor gerere debuit. Ergo affectus quo tutor gerere debet, differt à diligentia qua ceteri administratores gerunt. Cū ergo hæc lex det decimam, propter laborem tutoris, & affectus quo gerit, differat ab alijs, certè etiã differet præmiū, nã præmium debet esse par labori: ut dixi cap. 2. nu. 27.
- 9 ¶ Præterea facit, q̄ si alicui legatum relinquatur, tanquam tutori, non consequetur illud si administraret, non tanquam tutor, sed tanquam negotiorum gestor. Ita docuit Alex. consil. 102. incip. visis & ponderatis col. fin. versic. præterea in testamento lib. 1. Decius, consil. 178. col. 3. num. 3. versiculo secundo responde. ibi, & licet administraverit tanquam coniunctus. De qua re vide quæ scripsi capite De tutore, qui non administrat tanquam tutor sed tanquam amicus. Cum ergo hæc lex, decimam tutori dari præcipiat, certè non dabitur administratori, qui tutor non est, sive sit protutor, sive sequester, ut statim dicam.
- 10 ¶ Rursus confirmatur, quoniam etiã si quis re vera tutor sit, nõ consequitur decimam

nisi observet ea, quæ tutores observare tenentur, tam in solemnibus quam in ipsa forma administrandi. Ita dixi supra capite De tutore invalido, & capite De tutore qui administrat tanquam amicus. Protutor autem tutor non est, neq; eius administratio est utilis minori, sicut administratio tutoris, neque onera imposita tutori, quæ latè enumeravi cap. 2. numero. 37. cum sequentibus, comparanda sunt cum administratione pro tutoris, ut illa legenti erit manifestissimum.

¶ Non obstant ex adverso prolata. Quamvis enim tutor, & protutor similes sint, nõ tamen sunt similes in administratione, ut supra probavi. Ratio autem huius legis, est labor tutoris, cum autem nullus labor comparari possit cum labore tutoris, nulli est danda decima, nisi tutori præsertim cum hæc lex sit correctoria, atque idè restringenda, ut dixi cap. 1. col. penult. Et dispositio quæ mæretur restringi, non est extendenda, de tutore ad protutorem, ut in l. fin. C. de interdi. matri.

¶ Sed an ei cui res sequestri nomine traditur sit danda decima. Iã vidi de hac re dubitari: æquidem sequestro non est danda decima, quoniam eius officium est, collere, colligere, & conservare, ut in l. postquam. §. Princeps. ff. ut in posse. lega. quod est proprium officium curatoris bonorum, ut dixi cap. 16. Curator autem bonorum magnopere differt à tutore, in potestate administrandi, & ei non est danda decima, ut evidētissimis rationibus probavi dicto. c. 16. ergo neque dabitur sequestro.

¶ Præterea confer tutoris labores, tantum sollicitudinis, tantum anxietatis, tantum periculi continentes, cum labore sequestri. Quod si fatearis necesse est, longissimè utriusque laborē differre, quis salariū tutoris, det sequestro, nisi palam insaniat?

¶ Hæc lex de tutore loquitur, sequester, tutor non est, neque tutori similis, neq; tutori comparandus, quis recedat à verbis legis?

¶ Præterea labor tutoris, differt magnopere, à labore sequestri. Hæc autem lex pensare vult tutoris laborem, hoc est laborem magnum improbum, sedulum, tur idem præmium præstetur labori vulgari, ac vix mediocri. Possem hic singulos tutoris labores enumerare: ostendereque ab eis liberum esse sequestrum, mandatarium, & ceteros administratores, atque idè diverfè in eis statuendum. Nam ij neq; inviti, ad

De decima Tutori

ad eam qualicūq; administrationem dari possunt. l. 2. §. queritur. ff. de cura. bon. dan. Bald. & Salice. in l. tutori. C. de nego. gest. Bal. l. fin. §. sed et si quis. per text. ibi, in verbo *Noluerit*. C. com. de leg. melius. Bart. in l. litibus. ad fin. C. de agricol. & cens. lib. 1. r. Angel. & Paul. in l. si fideiussor. §. si satisfidatum. col. 1. ff. qui sat. cog. Curtius in tracta. de sequestro, quæst. 2. nisi ex causa, ut dixi cap. 16. Sed res videtur manifestior, quam ut hanc exigat operam, facileq; erit lectori caput secundum evolvere, totq; casus quibus tutor est implicatus conferre cū labore sequestri, & cæterorum administratorū, & nisi me fallit animus manibus pedibusq; in nostram sententiā discedet. Nā curator bonorum (ut supra efficacissimè probavi) non dandam decimam. Sequester autem minus est quam curator bonorum. Nam curator bonorum, gerit vicem rei vacantis, loco personæ absentis, vel mortuæ, & habet administrationem iuris, cum sit loco domini. At sequester, & omnes cōmissarii, non habentur loco domini, nec eius personam repræsentant, sed habentur loco simplicium gestorū, & custodū. l. ei apud. l. licet. ff. de positi. Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 6. glof. 4. verbo *Commissaires*, col. 1.

16 Obijcitur ab aliquibus Alexand. in l. interesse. in finalibus verbis. ff. de acquir. pos. quasi vir ille sentiat sequestro salarium dandum, sed certè contrarium significat. Nam licet glosa in l. si oleum, & ibi Ang. & Imol. dicant qd ibi agitur adversus sequester præscriptis verbis, quia sibi dabatur salarium. Alexander post Baldum dicit, qd hoc est divinare, ex quo infertur, illū sensisse, qd non est necesse sequestro salarium dare, & licet dandum esset salarium non sequitur qd est danda decima fructuum.

17 Præterea qd sequester propriè sit curator bonorum, notat Constantinus in leges Regias art. 92. col. si. versic. nam ubicunq; & artic. 93. Idem sentio in depositario. Nam ij omnes non possunt cōferre beneficia, vel ad ea præsentare licet id curator possit, ut per Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 6. glof. 4. verbo *Commissaires*. col. 2. Et impropriè dicuntur curatores, ut ibi Molin. notat imò sunt meri, & nudi cōmissarii, qui nomē curatoris non merentur, ut per Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 6. glof. 6. versicul. *rendre compte*. num. 1. verb. & ij.

18 Ultimo ita sentio, ut qui contenderit alij quam tutori, & curatori pupilli, vel ado-

lescentis furiosi, aut prodigi dandam decimam, rifu potius dignus sit, quam confutatione, nā loquitur absq; lege, adversus omnem rationem, & æquitatem, nulla æquitate, aut iuris colore. Datur decima tutori propter laborem tutelarem, ubi labor, tutelari similis; ubi tantum obligationum, tantum periculorum, ubi obligatio tam generalis totq; cuniculis nata? Si componas omnia administratorum genera cum tutore, omnes multis paralangis longissimè præcurrit tutor, ut pro mea tenuitate exprime re tentavi cap. 2. nu. 37. usque ad nu. fin.

19 Quod autem attinet ad negotiorum gestorem, manifesti iuris est, qd non est ei danda decima, ex rationibus supradictis, & ex l. tutori. C. de negot. gest. ibi, *Tutori vel curatori similis, non habetur, qui citra mandatum, negotium alienum sponte gerit*. Item nullam habet potestatem, neq; adversus quenquā potest movere actionem. l. si pupilli. §. videamus. ff. de nego. gest. l. tu. ori. C. eo. titu. Vnde etiam si sit coniuncta persona solvi non potest. l. si aliena. §. quanquam. ff. de nego. gest. l. si filius. C. de pact. Barto. & glof. in l. vero *Procuratori*. ff. de solutio. Alexā. & Ias. in l. exigendi. C. de procura. & in l. tutori col. fin. C. de negot. gest. Alexan. consil. 37. col. 1. lib. 1. & in l. non solū. ff. solu. matri.

20 An autem negotiorum gestori salarium dandum, certè solas expēsas potest petere, autore Guidone quæst. 68. col. 2. nisi fines mandati excesserit, consule eum qui citat, l. salarium. C. manda. & l. idemq; §. idem Labeo. ff. eo. titulo. Nisi sit res quæ pretio, vel salario fieri solet, vel gestor absque pretio facere non solet, ut tradit Bald. in l. 1. C. manda. Et de suscipientibus itinera, & servitia, & operas præstantibus, vide Bart. in l. ambitiosa, nu. 4. ff. de decre. ab ordi. faci. qd eis dandum salarium, & de famulo, scribit Alexan. consil. 96. & Ias. in l. diom functo. nu. 46. ff. de offi. ass. Bald. l. 2. & 3. C. de loca. Bart. l. 1. §. ludi. ff. de ar. & extraordi. cogni. Socin. consil. 196. col. 2. in princ. lib. 2. ubi dicit citādo Bart. quòd pro servitijs exhibitis, non est dandū salarium. consule eos, nam ego rem aptius alio loco excutiam, nunc apta tantum ad declarationem huius legis proferre decrevi. His autē taxabit iudex salarium, ex bono, & æquo iuxta rei qualitātē, quid enim si sequestrētur vestes, vel similia, certè nil dabit, nisi fortè tabernam, vel domum, vel conclave sequestri occupent: ita quòd, vel aliam condu-

cōducere oporteat, vel solita mercede fraudari. Hic exercet iudex prudentiam suā, raro enim dabitur salarium, sed expensa refundetur, nisi proprijs manibus laborarit, vide Ioan. Constantin. in leges Regias, articulo. 92. col. 2. Nam si proprijs manibus laborarit, salarium petet, vide caput sequens, & quæ dixi cap. 2.

21 An autem plures administratores dati teneātur in solidum, vide Bart. in l. cum alicius. ff. de negot. gest. & in l. eandem. q. 6. ff. de duob. reis. & ibi Imol. Aretin. consil. 29. & consilio. 66. Et quid in pluribus commissarijs, vide Molin. in consuet. Parisiens. titulo. 1. §. 6. glof. 6. verbo *rendre*, num. 32.

S V M M A.

- 1 Decima fructuum quæ sit.
- 2 Decimæ computatio, qualiter faciēda, & nu. 3. cum seq.
- 6 Tutor, an possit accipere supra decimam, ex re scripto Principis, vel consensu pupilli, etiam si labor sit magnus, nu. 10. & nu. 11. Sacerdotes ex consuetudine, an possint capere supra decimam.
- 8 Prælatus, non potest accipere supra taxam, pro visitatione.
- 9 Tutor supra decimam capere potest, si non ex re pupilli, sed aliundè ei offeratur.
- 12 Tutor, an supra decimam possit deducere expēsas, & nu. 15.
- 13 Expēsas, an possit deducere ille ad quem pars fructuum pertinet.
- 14 Tutor salarium petere non potest, eo quòd fuit advocatus pupilli.
- 15 Advocato litigati, cum sit ratio expensarum, non soluenda opera ad vocationis, etiam si rem communem descendit.
- 16 Expēsas solvēda præter salarium, nisi aliud conventum sit.
- 25 Tutor, an supra decimam petere possit salarium, si proprijs manibus laborabat in re pupilli.
- 26 Tutor, an expēsas nomine possit deducere, quòd solvemat actori, vel negotiorum gestori.
- 27 Tutor, an possit imputare expēsas factas, in eundo ad acceptandum tutelam.
- 28 Tutor, qualiter probet expēsas, & quando stetur eius libro, vel iuramento.
- 29 Frater tutor, qualiter debeat reddere rationem.
- 30 Rationum pars, an possit acceptari, & pars repudiari.
- 31 Tutor malus, non repetit expēsas.
- 32 Confessio de recepto, an præiudicet tutori, si non acceptetur impensa.

Qualiter sit faciēda computatio, ut intelligatur quæ sit decima pars fructuum. Et an tutor possit pro administratione deducere plusquam decimā, & an præter decimam possit deducere expēsas factas in tutela. Cap. XXI.

1 Quæro deinde, qualiter sint intelligenda hæc verba legis, *Diezmo de los frutos*. Non est quæstio inanis. Ante omnia sciendum hoc verbum *Diezmo*, Hispanica lingua sonare decimam. l. 1. titulo. 21. par. 1. Quæro ergo, an in præstatione decimæ, sit faciēda computatio, iuxta divisionem legalem, scilicet, ut distributis fructibus in duodecim partes, detur decima tutori. Lex enim unamquamque re in duodecim partes distribuit. l. qui non militabat. & l. interdum. §. si pater. ff. de hæredi. institu.

2 Quæ divisio, nō solum observatur in divisione hæreditatis, verum etiam in divisione cuiuslibet rei, ut notant Bar. Paul. & Imola, in d. l. interdum. §. si pater. Bar. in l. codicillis. §. qui Semproniam. ff. de usufr. lega. Paul. & Alex. nu. 2. in l. eū quæstio. C. de lega. Aretin. in l. planè. §. fin. ff. de lega. 1. Abb. in c. cum homines. de decim. Et videtur esse cōmunis opinio. Ergo in faciēda computatione portionis, quæ tutori competit, fructus in duodecim, non in decem partes dividendi sunt, atq; inde est ei danda decima.

3 Sed verius est fructus in decem partes dividendos, atque inde tutorem accepturū unam partem. Ita nominatim explicando quæ sit decima, definitur in c. cum homines de decim. ubi Abb. notat, quòd si alicui decima sit præstanda, non est faciēda divisio rei, in duodecim partes, sed faciēda est in decem.

4 Secundo probatur ex traditis per Bar. in l. interdum. §. si pater. ff. de hæredi. institu. ubi scribit, quòd quando debetur pars rei, per verba numeralia, puta duæ partes, tres partes, quatuor partes, intelligitur de re divisa in duodecim partes, si tamē debeatur, non per nomina numeralia, sed per Bbb nomina

nomina quatuor, puta sexta, quarta, decima, & tunc res in decem, non in duodecim partes est diuidenda, atque inde computatio facienda. Et relictis nouem partibus domino rei, decima danda ei, cui ex lege, vel contractu debetur, ita Bartol. in d. l. interdum. §. 1. & ibi Paul. Bart. in l. codicillis. §. qui Semproniam. ff. de usufr. lega. Abb. in d. c. cum homines. de decim.

5 ¶ Tertio probatur, quoniam hac in re, communis hominum sensus, & interpretatio sunt maximè spectanda, uti notat Bart. in d. l. codicillis. §. qui Semproniam. ff. de usufr. lega. & in l. qui non militabat. ff. de heredib. instit. Abb. in d. c. cum homines. col. 1. ubi addit, in toto orbe, decimam appellari, quod superest de tota re, deductis nouem partibus. Et quod communis interpretatio sit spectanda, probatur, quoniam licet ex sacri iuris traditione, decima debeatur sacerdotibus, tamen in aliquibus regionibus, in ueterata consuetudine: cuius memoria non extat, soluitur vicesima, & ex recepta loquendi formula appellatur decima, ut scribit Socin. consilio. 297. col. 2. versiculo nō obstat secunda ratio. lib. 2. Belon. conf. 3. nu. 6.

6 ¶ Sed est quæstio: an tutor possit accipere supra decimam. Iam vidi quendam tutorem, qui cum rem patris pupilli, administrasset annis aureis centum, assuecancer pollicitus est pupillo, se non aliter tutorem futurum, quam si eadem ceterum sibi darentur, quoniam res, plus quinquaginta miliaribus, à tutoris domo aberat. Equidem, ut est manifesti iuris, nullus contractus, à pupillo factus ullum habet robur, itaque, si tutor ex promissione, vel consensu pupilli supra decimam accipit, non potest pupilli consensu, sese tueri, neque pupilli promissio ei suffragatur. Ideo, si vel impellente genio, vel suadente pupillo, plus accipiat, quam decimam; pessimè agit: teneturque ad restitutionem cum usuris, ad instar eorum tutorum, qui rem pupillarem in suos usus conuertunt. de quibus dixi capite secundo, num. 96. Neque enim licet excedere metam, & præfinitionem legis, uti docui in tractatu de non meliorandis filiabus. capite primo. col. fi. Nec licet recedere à verbis legis. l. non aliter. ff. de lega. 3. De Iure Communi tutor, pro administratione aliquid accipiens conditione: ob turpem causam illud restituit, ut latè dixi capite primo, num. 1. Hæc lex Ciuilem con-

stitutionem tollit, permittitque tutori salarium accipere, sed præfinit illud addita taxatione, scilicet decima. Itaque, qui supra decimam acceperit, Hispanica lege sese tueri, non potest, sed de eo iudicandum, uti de eo, qui salarium pro administratione (viginti Iuris Ciuili de hac re dispositione) accipit, nam censetur turpiter facere.

7 ¶ Et quod non possit tutor accipere supra decimam, probatur, quoniam de Iure Communi sacerdotibus decima pars debetur, ut in titulo de decimis, in volumine Decretalium, neque valet consuetudo, ut minus decima, vel supra decimam, debeatur, vel solvatur, ut notant glosa. & Abbas in cap. in aliquibus. de decimis. ubi Ioannes Andreas, & Anton. in cap. parrochi. eo. titulo. Felin. in c. cum causam. in principio. de præscriptio. Curtius in cap. fina. de consuetudine, qui testatur hanc esse communem opinionem. Nisi fortè consuetudo esset tanti temporis, cuius memoria non extaret, tunc enim valet consuetudo, quod solvatur minus quam decima, vel si hoc privilegio Romani Pontificis concederetur, iuxta glosam in c. à nobis. 1. de de decim. Barba. consilio. 3. §. sapienter, libro. 2. Alexand. consilio. 70. incipien. viso puncto, col. 1. & 2. libro. 4. Socin. consilio 297. col. 2. versic. item præscriptio. libro 2. Decius consil. 147. in princip. & consil. 113. col. 2.

8 ¶ Sic Prelatus nō potest accipere supra taxam, ei à iure assignatam, pro visitatione, & eius labore, neque valet consuetudo in contrarium, ut in Extrauaganti Benedicte duodecimi, incipienti vas electionis. §. præmissis quoque. Notant Bartolom. Bellè. de charitativo subli. quæst. 40. 41. & 42.

9 ¶ Itaque tutor, à pupillo, vel ex re pupilli, non potest ratione tutelæ, accipere supra decimam, benè tamen potest supra decimam capere ratione administrationis, si id ei liberalitè, offeratur ab his qui pupillum sanguine cōtingunt, vel ab alijs. Nam licet Iure Communi tutor nihil possit capere ratione administrationis, ex re pupillari, capiebat tamen aliundè, ut in l. tutor. §. quæ tutoribus. & in l. Nessenius. cum legibus sequentibus. ff. de administratione. tuto.

10 ¶ Sic etiam poterit tutor supra decimam accipere, si ex rescripto Principis ex magna, & iusta causa pupillo utili, id concedatur, nam

nam Principis voluntas est lex. Subiiciam exemplum. Quidam ciuis Granatenfis serica vectigalia conduxit, & octoginta aureorum millia annuatim Regio Fisco se per soluturam datis fideiussoribus pollicitus, vitam cum morte commutauit, relictæ vnica filia, cui tutorem reliquit Hieronymum. Res in eum vsque diem male cesserat, metuebatque tutor, ne Principis manu exactores conducti vectigalis apponerentur, ideò, cum Princeps nouos exigeret fideiussores tutor representato administrationis labore, quia præter rem pupillæ continebat vectigalis obligationem, petijt, à Principe, vt sibi salarium assignaretur, assignati que sunt, à Principe aurei mille quotannis.

¶ Sed certè, nisi Princeps huic legi derogauerit, non admittendum, neque quisquam benè sentiet de tutore, qui tale quippiam petierit. Quod si petat, dabitur curator pupillo, qui causam eius defendat, neque eo non citato, quicquam congruè agi poterit, iuxta. l. de vnoquoque. ff. de re iudi. Bar. Alex. Ias. & recentiores. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthum. Et id rescriptum Principis admittit fuit, quia pater pupillæ (quæ spuria erat) legauit tutori annuos aureos mille, pro tempore administrationis. Audiât tutores illud beati Ioannis, *Contenti estote stipendijs vestris.*

11 ¶ Sic, in simili Pinelus, in l. 1. in 3. par. nu. 62. versiculo infertur decimotertio. C. de bon. mater. Scribit, qd si famulo, vel administrati negotia, solvatur salariū conuentū, quicquid ultra datur, etiam si dignè; ob fidelitatem, diligentiamve, censetur iure simplicis, liberalisque donationis. l. cum plures. §. si. ff. de adm. tuto. Quod dicit esse utile, aduersus insidias eorum, qui eo nomine plura extorquent, à minoribus, in quibus est peculiaris ratio, quod neque donare, neque contrahere possunt. Et sic loquitur Pinelus in specie.

12 ¶ Quid tamen, si tutor ingenuè fateretur se supra decimam accepisse, obicit tamen se id fecisse ratione expensarum factarum in administratione, quæ ro, an rectè excipiat, & an supra decimam possit expensas petere: videtur non posse.

13 ¶ Quoniam regula iuris est, quod si is ad quem fructus pertinent, aliquid expedit in eis colligendis, non potest expensas deducere, nisi cum distinctione tradita per

Bart. & Alexand. in l. diuortio. §. impendia. ff. solu. matrimo. Albe. & Bar. in l. 2. ff. de impensis, in reb. dotal. fact. Ergo cū decima fructuum pertineat, ad tutorem, videtur quod non possit repetere expensas factas in eis exigendis, vel colligendis, saltem pro portione ad se pertinente. Secundo facit, quod licet aduocato sit solvendum salarium, vt latè dixi cap. 2. tamen tutori nihil est præstandum, ex eo quod aduocatum præstiterit in causa pupilli, vt in l. generalitèr. ff. de adm. tuto. notat Albe. in Rub. & in l. 1. ff. de postul.

14 ¶ Quod confirmatur, quoniam licet opera aduocati, censetur precium, atque ideò sit soluendū, tamen, si quis aduocatus in propria causa, aduocationis munere fungatur non potest, cum agitur de expensis, petere sibi solui salarium, quod ipse, si aduocatus non esset, daret alij conductitio aduocato, uti latè asserunt. Bald. Angel. Paul. & Salicet. in l. si. C. de fructib. & liti. expens. & ibi Bologninus, in primis interpretationibus. Albe. Bald. & Imol. in l. si stipulatus es. ff. de fideiussori. Ias. in l. properandum. §. si autem alterutra, col. 5. in fine versiculo. adde etiā. C. de iudi. Antonius, & Abb. in c. finem litibus. de dolo, & contuma. Rota decis. 334. Francus in repetitione. c. quoniam cōtra. folio. 126. nu. 15. de probatio. Hippol. in l. patre, vel marito, num. 70. ff. de quæstio. Quinimò idem iuris est, etiam si defendat rem, vel causam sibi, & alteri communem, nam commune est meum. l. serui electione. §. Labeo ait, cum sequenti. ff. de lega. 1. & ita iudicatum testatur Boerius, decisio. 210. num. 4. Cum ergo fructus rei pupillaris communes sint tutoris, & pupilli, nimirum portionibus inter eos diuidedi, sequitur, quod tutor repetere non potest expensas, vel operas manuum suarum, cum in re propria laborarit, nam commune meum est, vt supra dixi.

15 ¶ Sed certè, licet in aliquibus casibus tutor, non possit petere expensas, sed sola decima contentus debeat esse, vt infra dicam, tamen regularitèr expensas repetere potest, easque recipere debet supra decimam.

16 ¶ Moueor, quoniam regula iuris est, quod si administrator, cui pro administratione salarium do, aliquid expendat, repetere potest expensas, neque eas facere debet, ex salario. Ita nominatim probatur, in l. Bbb 2 idemque

De decima Tutori

- idemque. §. idemque ait. ff. mandati. Inquit lex. Et si ad vecturas suas dum excurret in prædia, sumptum fecit, nisi salarium fuerit datum, hoc conuenit, ut sumptus de suo faceret.* Nota non debere sumptus de salario facere, nisi hoc conuenit. Nulla autem lege cauetur, ut tutor debeat expensas facere de decima, nam si id cautum esset, certè nihil sibi daretur pro labore, neque quicquam retineret.
- 17** ¶ Præterea probatur, quoniam verba legis nostræ, hæc sunt: *Tome para si el diezmo por su trabajo.* Ergo pro labore datur decima, non pro expensis.
- 18** ¶ Tertio probatur, quoniã de Iure Communi, tutor pro administratione nihil accipit, & tamen repetit expensas, ut per totum titulum. ff. de contraria, & utili actione tutelæ & C. de reputationibus. Ergo, quod capitur pro administratione, non succedit in locum expensarum, res enim sunt valde diuerse.
- 19** ¶ Quarto, decima datur tutori, ut habeat unde uiuat, ut probauit capite secundo, quod si tenetur soluere expensas, certè non posset viuere ex decima, quæ fortè non sufficit ad expensas necessarias.
- 20** ¶ Quinto, maxime grauaretur tutor, si expensas ex decima facere deberet, neque hæc lex ei quicquam daret, sed potius adimeret, quod Iure Communi ei cõceditur, scilicet recuperare expensas. Quod cum non sit sublatum, non est recedendum à legis dispositione, præsertim, cum expensæ non nunquam excedant rem pupilli, & possint repeti à tutore, si in utilitatem pupilli factæ sunt. l. quid ergo. ff. de contra, & utili act. tutel.
- 21** ¶ Sexto probatur, ex Specul. tit. de salario. §. 1. col. 2. ubi scribit, quod si ille, cui salarium datur aliquid expenderit, repetere id potest præter salarium.
- 22** ¶ Septimo, facit glosa in l. idemque. §. La beo. ff. manda. quæ dicit dispositione textus, in §. idemque, deficiente expensas refundendas ei, cui datur salarium, habere locum in tutore, & illam glosam sequuntur Bal. & cæteri ibi.
- 23** ¶ Octauo, hoc olim definitum erat in fratre tutore, ut non solû acciperet decimam, sed etiã deduceret expensas factas in tutela fratris. Ita enim lego in volumine legû Gothicarû, quod vulgò appellamus *Fuero Juzgo*, lib. 4. tit. De los herederos, in l. incip. Si el padre, inquit lex. *El hermano deue quer a los*
- hermanos, e a sus cosas en guarda. E mrdamos, que tome el diezmo de los frutos en que biua, e si algunas expensas fiziere por los negocios de los hermanos, cobrela.*
- 24** ¶ Ergo tutor repetere decimã potest præter expensas, vel agendo, vel compensando, cum eo, quod pupillo debet. l. 1. §. præterea si tutelæ. ff. de cõtra. & utili actio. tut. l. 1. §. sed & si seruus. ff. de tutel. & ratio distrahatur. ¶ Non obstant ex aduerso prolata. Primo non obstat, quod notat Doctores, in §. impendia, quoniam fructus omnes ad pupillum pertinent, & is debent decimam tutori, tanquam creditori. Item non obstat, quod aduocatum præstans pupillo, non potest precium aduocationis petere, quoniam, quando est opera personæ ipsius tutoris, putat aduocare, non est pecunia pensanda, ut in dicta. l. generalitèr, & ibi notant Albericus. Et hîc est vnus ex casibus, in quibus expensas petere non potest, non tamen illud disponitur ratione decimæ, neque, quia tutor eam auferat, sed quia ita dicitur prudens æquitas. Et ita videmus, quod erat, dispositum de Iure Communi, antequam quidquam daretur tutori pro administratione, & stante eiusdem iuris dispositione, qua permittitur tutori expensas repetere, non permittebatur petere tutori salarium aduocationis à se factæ.
- 25** ¶ Si tamẽ tutor (forsam agricola) proprijs manibus pupillare prædium arabat, vindemiam faciebat, triticû, & poma colligebat, & hîc, haud dubiè præter decimam repetit precium opere, si solitus est locare operas suas. Nã opera est loco pecuniæ, ut dixi latè. cap. 2. Idcõd precium eius repetet, haud alitèr, quàm si expensam in rē pupilli fecisset. Cur enim ipsi non detur, quod opere conductitæ ipso cessante dandum esset, nam tutor tenetur solû administrare (hoc est) rem prudentèr disponere, non tamen proprijs manibus laborare. Et aliud est administrare, aliud laborare. Faciunt quæ in filio laborante in re patris, dixi cap. 2. Item facit, quod qui habet deducere expensas de fructibus, potest deducere precium operarum suarum, quas collocauit in querendis fructibus, auctore Bald. in l. si quis. C. de rei vendica. Paul. & Aret. in l. diuortio. §. impendia. ff. solu. matr. Ang. in l. si à Domino. §. si. ff. de peti. hered. glosa magna circa medium, in l. per diuersas. C. manda. c. ad nostrã. de reb. Eccles. non alienan. Ias. in l. fructus. §. si. ff. solu. matrim. Barb. in c.

Raynal-

Raynaldus, char. 17. col. 2. de test. Boer. decis. 44. num. 23. Sic Hosti. in summa, tit. de vsur. vers. 12. notat, quod licet creditor teneatur computare in sortem fructus perceptos, ex re pignolata. l. quauis. C. quib. mod. pigno. taci. contra. id non admittendum, quando creditor magnos suscepisset labores in re colenda, quod probat Ioan. Andræ. inc. conquestus. de vsur. A nan. in c. 1. col. 5. in fi. vers. in glo. fi. de vsur. Boer. decis. 44. nu. 24. vers. & ideo.

26 ¶ Rursus si tutor dicat, dat decimam, & insuper solue, quod auctori, vel negotiorum gestori ego soluebã, ut nomina debitorum exigeret, pecuniam collocaret, & operis mercedem solueret, & meo iudicio, nullo modo est tutor audiendus, sed sola decima contentus esse debet. Nam officium tutoris est debita exigere, pecuniam collocare, fundum collere, domum farcire, ut dixi. c. 2. Ideo si auctorem ad hoc constituit, ipse de suo soluet salarium, & sola decima nulla re propter auctorem deducta, contentus esse debet, cum per auctorem censeatur ipsemet gerere. l. ita autem. §. gessisse. l. decreto. ff. de adm. tuto. & dixi latè cap. 2. Itaq; improbè hoc imputabitur pupillo, & similiter non imputabitur quidquid administrandi, imperandi, & gubernandi muneri coheret, id enim proprium tutoris officium est, & alijs ea mandans suo periculo, & sua impensa mandat. Alioqui otiosus, & sedentarius decimam deduceret, & pupillus supra decimã, implenti tutoris munus, aliam forsam decimam solueret, vel amplius, quod est plusquam absurdum.

27 ¶ An autem tutor, possit imputare pupillo expensas, quas fecit in eundo Hispalim, ad acceptandum tutelæ munus, certè non, quoniam iure cogente id facit, & ex officij natura, ut tradunt Bart. Albe. & Bald. in l. Nessenius. ff. de negot. gest. Idem Bar. Bal. Ang. Paul. Salic. Aret. l. 1. C. de nego. gest. ad quos remitto lectorem. Tantũ hæc profero ad comprobationem superiorum, scilicet, quod non potest imputare tutor pecuniam, quam auctori dabat, ut rem pupilli gubernaret.

28 ¶ Quas autem impensas repetat, vel compenset tutor, vide. l. officium. ff. ubi pupilli educa. deb. l. 1. & per totũ. ff. de contra. & utili actio. tutelæ. Barba. 62. nu. 4. lib. 2. Et an in taxatione expensarum stet libro tutoris, & rebus ibi scriptis, vel ipsius voci, & certè si in dubium reuocentur, probare

eas debet. l. qui sub cõditione. ff. de condi. & demonst. Probatio autem, non semper exigitur per testes, vel instrumenta, sed quandoque sufficit singrapha, vel rei, seu operis euidentia, aut alia coniecturæ, quæ iudici satisfaciant, ita Bal. in Rubr. de fide instru. col. pen. Cor. l. fin. §. in cõputatione, col. 1. C. de iure deliber. Probatio autem, si quantitas sit magna exigitur, etiam si in alijs capitulis recta inueniatur fides, & ratio tutoris, ut inquit Moli. in consuet. Paris. tit. 1. §. 6. glof. 6. verb. *den rendre*, nu. 24. Si tamen expensa sit modica, stabitur iuramento, si dicat, vel scribat verosimilia, ut notat Ioan. Andr. ad Specul. tit. de instrument. cõditione. §. nunc vero aliqua Bar. in l. Diuus. in fi. ff. si cui plusquã, per leg. falc. Ang. §. si. Insti. de verb. obli. Que sit autem minima expensa est in arbitrio iudicis, ex re actu, & personæ qualitate, ita Angel. & Corn. d. §. in computatione, & vide Bald. conf. 117. incip. tutor. & hæres tutoris, libro. 2. & conf. 418. lib. 3. Et idem in ceteris administratoribus ratione redditis, scribit Socin. conf. 46. lib. 2. & conf. 162. considerata contingencia. col. fi. eodem lib. & conf. 40. nu. 2. libr. 4. Maximè autem creditur tutori, si officium rectè impleuit, & res discretè. hoc est minute, quantum, cui quare, sit scriptũ in libro rationum, & sit verisimilis, & super ea addat iuramentũ, ut docet Ioan. Andræ. ad Specul. titulo de instrument. cõditione. §. nunc vero aliqua, ubi Ioan. Andr. in additio. vers. 21. Bart. in l. qui sub conditione. in fi. ff. de cõdi. & demonst. Moli. in cõsuet. Paris. tit. 1. §. 6. glof. 6. verb. *den rendre*. nu. 26. Dum tamen res sit rationabilis, alioqui non acceptabitur, etiam si probetur, nec probantur iuramento, ita Pau. & Ias. in d. §. in cõputatione. Bal. conf. 117. lib. 2. Bar. in l. inter omnes. §. rectè. ff. de furt. Molin. ubi supra. nu. 27. Et an expensæ probentur iuramento, vide Franci. Marcum in decis. Delphi. noua. 485. nu. 9. Aret. c. qualitèr, & quando. nu. 49. de accusatio. Imol. cõf. 75. nu. 4.

29 ¶ Et ratio, quæ exigitur à fratre, tutore, vel administratore, non debet esse scrupulosa, vel particularis, vel rigida, præsertim inter nobiles, vel honestas personas, ut inquit Abb. conf. 12. lib. 1. Moli. in consuet. Paris. tit. 1. §. 6. nu. 18. Soci. conf. 40. nu. 2. libr. 4. Dummodo dicat verosimilia. Item non debet esse particularis, quando opus factum à tutore, est visibile, vel ædificiũ,

Bbb 3 in

In quo dicit se tantum expendisse, & remittit se ad opus, ut per inspectionem, & verissimilitudinem probetur, quantum sit expensum. Ita Bald. in l. quæ sub conditione. ff. de condi. & demonst. Molin. ubi supra, nu. 19. Et expense modice solo iuramento probantur. Bar. & DD. in l. si. in computatione. C. de iure delib. Ang. in. §. fin. insti. de verb. obl. ga.

30. Et an pupillus possit factus maior, parte rationis acceptare, repudiare, utiq; potest, si non sint res conexæ. Bal. conf. 156. cū due societates. libr. 3. Cinus. l. 1. q. 13. & ibi Bar. col. 3. C. de confes. Bar. l. Aurelius. §. idem quæ sit. ff. de liber. lega. vide eos. & quæ dixi. c. 2. nu. 189. Sed illud non præmittendum quod malus tutor qui pecuniã pupillarem in suos usus conuertit, non solum non aufert decimam, verum neq; expensas factas reperere potest, ut in l. si pupilli. §. sed & si quis. ff. de neg. gest. & ibi notat Paul. nu. 3. post Bald. & docui supra cap. 13. versic. confirmatur. Sed an confessio de recepto præiudicet tutori, si non acceptetur impensa, tractauit. c. 2. nu. 170. ubi dixi quod præiudicet. Reperio autem quod eiusdem opinionis est Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 6. gloss. 6. ver. den rendre nu. 24. quoniã de recepto tenetur tutor curare ut appareat à quo recepit accipiendo sibi antea pœcham vel instrumenta cancellata. vel apparebit ex inuentario quod recepit tantum in bonis & hanc confessionem de accepto non potest retractare licet non acceptetur impensa.

S V M M A.

- 1 Tutor an decimet fructus iurisdictionis putat multas confiscationes, & num. 11. & 13. & 18.
- 2 Tutor decimat fructus naturales & ciuiles putat pensiones, & num. 3.
- 3 Fructuum appellatione an veniant ciuiles & nu. 5.
- 4 Maritus lucratur fructus ciuiles & confiscata etiam si sint immobilia sita in oppidis uxoris.
- 10 Fructus naturales ciuiles & industriales qui sint.
- 11 Fructus non sunt qui non renascuntur.
- 12 Confiscata bona an pertineant ad firmarium, & num. 17.
- 14 Confiscata acquisita constante matrimonio diuiduntur inter virum & uxorem.
- 5 Fru tuarius lucratur multas & confiscationes.
- 1 Tutor an decimet fructus vectigalium & pedagiorum. 32.
- Portorij ius quod percipitur in aliqua domo an censetur venditum vendita domo, & 27.

- 24 Verbum fructus quomodo intelligendum in hac lege.
- 28 Salaria pupilli decimat tutor.
- Tutor lucratur quod percipitur ex exercitio lucroso in quod contulit in rem pupilli.
- 29 Fructuum appellatione quæ veniant, obuentionum appellatione quæ veniant.

¶ An tutor deducat decimam de fructibus iurisdictionis, puta de mulctis & confiscationibus, quæ ratione iurisdictionis pertinent ad pupillum, & an deducat decimam de pedagijs & vectigalibus. Cap. XII.

1 **D**Einde quæro, an tutor deducat decimam ex fructibus iurisdictionis, puta ex multis & confiscationibus, quæ ratione iurisdictionis adiudicantur pupillo. Ante omnia videndum, an tutor deducat decimam non solum ex fructibus naturalibus, verum etiam ex ciuilibus, puta expensionibus.

2 **M**ouet quæstionem glosa in l. 1. C. de anno. & tribu. libro vndecimo, quæ notat, quod appellatione fructuum non veniunt pensiones, uti etiam scribit Bal. in l. si traditio col. fi. C. de actio. empti. Alex. conf. 181. nu. 6. lib. 1. & in l. diuortio. nu. 32. ff. solu. matr. & ibi Ias. nu. 9. ubi vterque scribit, quod in constitutionibus quæ sunt restringende, appellatione fructus non venit pensio. Hæc autem lex cū sit correctoria restringenda est, uti nominatim scribit Petrus Bellapertica in Auth. minores debitor. C. quando mul. tut. offi. fung. pot. & ceteri quos citavi capite primo, col. 1. en.

3 **S**ed verius est, tutorem decimam deducturum non solum de fructibus naturalibus & industrialibus, verum etiam de ciuilibus. Primo ex l. videamus ff. de vsur. per quã Bal. ibi notat, quod omnis quæcunq; vtilitas venit appellatione fructus, citat glosam in l. loci corpus. §. 1. ff. si serui. vendi.

4 **S**ecundo ex Baldo. in l. pro oneribus, & in l. ubi adhuc. C. de iure doti. ubi scribit, quod cū fructus dotis pertinentiant ad maritum ratione oneris, quod etiam pensiones sunt ei præstande, uti etiam notant glo. Bar. Paul. Alex. & Ias. in l. diuortio. ff. solu. matr.

matri. Alex. in d. l. diuortio. §. si vir in fundo. col. 3. Ang. & Alex. in l. in ratione. in 2. ff. ad leg. Falcid. Campe. de dote. q. 30. & est expressum, in l. diuortio. §. non solum. versiculo. de pensionibus. ff. solu. matr.

5 **T**ertio, quando eadem versatur ratio, etiam in statutis restringendis, appellatione fructuum veniunt pensiones, uti docet Alexan. conf. 181. col. 2. nu. 6. libr. 1. glossa, & Bar. in l. fructus. ff. solu. matr. Cassia. in consuet. Burgun. Rub. 4. §. 17. in verb. & faire, Bart. in l. fundi Trebatiani. ff. de usufr. lega.

6 **Q**uarto, probatur ex verbis huius legis, ibi: Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo. Ergo decima deducenda ex fructibus, ex quibus pupillus alitur. Non minus autem alitur, expensionibus, quam ex fructibus naturalibus, ergo non minus deducet decimam de illis, quam de his.

7 **D**einde, hoc nominatim definit Pau. cõ sil. 374. super istis dubijs, nu. 1. lib. 2. ubi dicit, quod cum ex consuetudine Cauodistriæ, tutor lucratur fructus bonorum pupilli, certè lucrabitur redditus impræstitorum pupilli, quoniam appellatione reddituum comprehenduntur dictæ annuæ præstationes, ut in Auth. de non alienand. §. hęc igitur. iuncta l. 7. ff. de vsuf. & quod habetur in l. frugis. ff. de verb. signif. Innocen. c. pastoralis. de donatio. super verbo redditus. Hæc tenus Pau. facit, quod appellatione fructuum veniunt ciuiles, licet propriè sint obuentiones. l. si nauis. ff. de rei vendic. l. prædiorum. l. vsuræ vicē. ff. de vsur. l. si is qui bona. §. si Antiphana. ff. de pig. latē Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 1. glo. 1. nu. 33.

8 **Q**uinto probatur, quoniã decima datur tutori propter laborem, magis autem laborat tutor circa pensiones, quam circa fructus naturales. Primò collocat pecuniam idoneo creditori, deinde pensionem exigit, quod maximum laborē secum trahit. Terra enim bona fide spõte sua reddit fructus, meliorisque fidei est, quam homo captiosis interpretationibus, litibus, & mendacijs differens debiti solutionem. Cum ergo par, vel maior sit labor tutoris in curanda collocanda, & exigenda pensione, quam in colligendis fructibus, certè non minus de illis deducet decimam, quam de his.

9 **N**on obstat ex aduerso prolata, quoniã si eadem vigeat ratio, permissum est legem loquentem de fructibus, extendere ad pensiones, ut supra docui. Et illud est regula-

re, ut leges correctorie extendatur, ex identitate rationis, si ratio sit expressa in lege, iuxta glossam in Clem. 1. de electio. Doctores in Auth. quas actiones. C. de sacrosan. Eccles. Alex. in l. mutū. col. 2. ff. de acquir. hæred. & in l. 2. ff. de lega. 1. & in l. si constan. nu. 5. in tertia limitatione. ff. solu. matr. **10** Qui autem sint fructus naturales, qui ciuiles, & qui industriales, vide l. si nauis. ff. de rei vendi. Bar. in l. si in si. ff. de iure fisc. Bal. in l. si traditio. in fin. C. de actio. empt. Bar. & alios in l. & ex diuerso. ff. de rei vendi. DD. in c. grauis. de resti. spoli. A ret. cõ sil. 159. col. 1.

11 Sed quid sentiendum de fructibus iurisdictionis, scilicet de mulctis & confiscationibus an poterit ea tutor decimare. Et an decimabit, non solum confiscationem bonorum mobilium, verum etiam immobilium, sitorum in oppidis pupilli. Facit scriptum, quod non censentur fructus, qui non renascuntur, ut in l. diuortio. §. si vir in fundo. ff. solu. matrim. ibi Bar. col. fi. Alex. col. 2. & 3. Alber. in d. l. diuortio. §. si fundum vir. Bal. in l. si quis ex argentarius. §. si ff. de æden. & in l. quædam. §. nihil. ff. eo. tit. Redditus enim dicatur, quod singulis annis redditus ipse reddit, ut ex Latinis autoribus probat Tiraq. de retract. lib. 1. glo. 6. in princ. & dicã infra cap. suo loco. Mulctæ autem, & confiscationes ex natura sua non redeunt, sed pro occasionum varietate, vel adsunt, vel absunt.

12 Item facit dubium, quod bona confiscata non spectant ad firmarium, ut notat Oldrad. conf. 148. factum est. Alber. in rub. de vsufruct. col. 2. versic. item queritur. Ang. in l. si quis id quod. ff. de iurisd. omni. iudi.

13 Sed verius videtur tutorem decimam posse deducere ex mulctis, & confiscationibus. Primò, ex eo quod Bart. Bald. Alex. Dinus, Angel. & ceteri latè docent, in fin. ff. solut. matrimo. scilicet, quod cum ad maritum pertineant fructus dotis, pertinent etiam mulctæ, & confiscationes factæ in oppidis dotalibus, in quibus vxor habet iurisdictionem, quoniam ij sunt fructus ciuiles. cap. 1. quæ sint regalia, & cum lex dicat dotis fructus pertinere ad maritum, pertinere debent hæc omnia, quæ pro fructibus habentur, uti etiam censent Alberic. & Bellaperti. in l. si verò negotium. col. fin. ante finem, versiculo vltimo secundum Dinum collige. ff. solut. matrimo. Fel. in c. ad audientiam. col. 3. circa medium. do

de testa. Bart. & Paul. in. l. 2. C. de Episco. audi. Bal. & Ang. in. l. diuortio. §. si vir in fundo. Paul. à Montepico, in repet. l. Titia cum testa. §. Titia cum nubere. num. 114. q. 3. ff. de leg. secun. Alex. & Ias. col. fin. in l. diuortio. §. si vir in fundo. ff. solut. matrim. Bal. in. l. 1. col. 3. de fructib. & liti. expens. Alber. & Iacob. Rauena in. l. usufructu legato, per textum ibi. ff. de usufruct. Iacobi nus in tractatu feudorum, in inuestitura feudi, versiculo de castro, Rubeimontis, col. 2. versicul. quæro etiam. Boerius, decisio. 180. nume. 4. Lupus in repetitione Rubricæ de donationibus, inter virum, & vxor. §. 62. vnde lucra, num. 11. versiculo ampliabis. Molin. in consuetudinib. Parisien. tit. 1. §. 1. glof. 1. num. 31. Benedictus, in. c. Raynūtius, in verbo *Cetera bona*, num. 36. de testam. & est communis opinio. Cum ergo tutori detur decima fructuum eadem ratione propter quam datur marito (scilicet) propter laborem, sequitur quod sicut maritus lucratur fructus multa rum, & confiscationum, ita etiam lucrabitur tutor.

14 Quod autem attinet ad maritū, illud notandum, quod licet hæc omnia olim pertinerent ad maritum ratione fructuum, hodie si extant soluto matrimonio, diuidentur inter maritum, & vxorem, ex lege Regia, quæ lucra vult inter eos esse cōmunia, ita Lupus, in d. §. 62. num. 11.

15 Redeundo ad rem, nō solum maritus, verum etiam fructuaris, lucratur multas, & bona confiscata, vti notant omnes, in. l. usufructu legato. ff. de usufruct. & in locis supra citatis, & est magis cōmunis opinio, autore Molin. in consuetudinib. Parisi. tit. 1. §. 1. glof. 1. nu. 3. Benedi. vbi supra.

16 Non obstat, quod ij fructus non renascuntur, quoniam imò renascuntur, & quotidiani sunt, vti experiētia docet, & omnes Doctores in. d. §. si vir in fundo, quamuis negent marito fructus rei, quæ non renascitur, non negant fructus iurisdictionis, scilicet multas, & confiscationes.

17 Neque obstat, quod confiscata non pertinent ad firmarium, quoniam id falsum, vt per Alexan. in. l. si quis id quod, col. si. versiculo in quantū autem dicit, A reti. §. pœnales, col. 4. ante fin. Institu. de actio. Iacobin. ibi. num. 17. latē Socin. consi. 36. num. 12. lib. 4. Boer. decis. 180. num. 6. Barba. c. relatum, in. 2. num. 6. de testam.

18 Sed est quæstionis, an tutor decimet cō-

fiscationes, etiam bonorum immobilium fitorum in opidis pupilli. Nam in marito, cui æquissimo omnium gentium iure fructus tribuuntur, dubium reputatur, an soluto matrimonio retineat confiscationem bonorum immobilium, ad se pertinentem ratione opidi dotalis. Ita Bald. in. l. fin. ff. sol. matrim. Mouetur, quia si pertineret ad maritum, non redderet soluto matrimonio territorium integrum ad vxorem, sequitur ibi Angel. & Anania. in. cap. 2. in vltimo notabili, ne prælati vices suas. Iacob. Rauenna, & Albe. in. l. usufructu legato. ff. de usufruct. Et videtur sequi Boerius, decisio. 180. num. 5. Ergo si marito denegantur immobilia confiscata, videtur etiam deneganda tutori quoniam tutor non minus tenetur restituere pupillaria, quam maritus dotalia, neque integrè videbitur pupillaria restituere, si retineat bona immobilia in oppido pupilli.

19 Sed his non obstantibus, tutor decimabit multas, & confiscationes bonorum immobilium, quoniam fructus ciuiles sunt, & tutor de ciuilibus deducit decimam, vt supra dixi. Et hæc ratio generalis, sufficit ad euincendam hanc opinionem. Et confirmatur, quoniam maritus, ex legis dispositione, quæ sibi dat fructus, lucratur multas, & confiscationes immobilium, auctore Bartol. post Petrum. in. l. si. ff. solut. matrimo. vbi Alexand. testatur, quod cum Bartol. tenent communiter Doctores, ibi, & sequitur Imola, ibi. Tiraquellus de retractu, libro. 1. §. 10. glof. 1. num. 19. quæ videtur huic opinioni acquiescere. & Molin. qui in re fructuario rem tractat, in d. consuetud. Parisien. titulo. 1. §. 1. glof. 1. num. 31. Et sufficit generalis dispositio. l. usufruct. legato. ff. de usufruct. Bald. in. l. 1. C. de fructibus, & liti expens. & in. l. filio. §. si vir. ff. solut. matrimo. Angel. in. l. si constante. §. quoties. ff. soluto matrimonio, & videtur esse magis communis opinio.

20 Neque obstat ratio Bald. in. d. l. fin. quoniam licet vir lucretur bona confiscata in castro dotali, non ex hoc dicitur non restituere castrum integrum, cum restituat integram iurisdictionem, quam vxor dedit, in dotem, non enim dedit vniuersa bona ciuium castri, quæ iure dominij ad incolas pertinent. Quare, sicut incolæ inuita domina, possent bona donando, vel vendendo in alium transferre, quoniam non

non ex hoc læditur dominæ iurisdictioni, ita non læditur, ex eo quod maritus, vel eius hæres retineant bona confiscata, cū aduersus eum, & aduersus mariti heredes, soluto matrimonio, possit exercere iurisdictionem ratione rei, quam ex confiscatione possident in suo castro: ita respondet Alex. post Paul. in. d. l. si. Alex. nu. 2. ff. sol. matrim. Idem iudicandum in similibus fructibus, & idem sentiendum in tutore.

21 Vltimò tractare oportet, an tutor possit decimare pedagia, aut vectigalia. Mouet quæstionem, quod eruditissimi viri tradunt, quod in concessione, & datione fructuum, non censentur data, vel remissa pedagia, & vectigalia, ita Bald. consil. 111. ad euentiam est præmittendum primo, versiculo interdum conceditur alicui, libro. 4. Adducunt, quod licet vectigal, vel pedagogium, cohæreat solo, non tamen cohæret ad vtilitatē soli, sed Fisci, aut alterius domini, & sequitur Boerius, decis. 212. num. 25. vers. vbi tenet.

22 Sic Bal. in. l. à procuratore. C. mand. scribit, qd si vendo possessiones, quas habeo in tali territorio, cum omnibus iuribus suis, & habeo ibi aliquas domos, in quibus percipio portoriū, vel pedagogium, à transeuntibus, quod non censetur pedagogium venditum, quia non est de natura rei vendite, sed aliud ius, & sequitur Alexand. in. l. 3. in principio, num. 24. versiculo, & idem in proposito. col. pen. ff. de acquir. posse. Ergo licet tutor ex hac lege possit deducere decimam fructuum, non decimabit fructus portorij, vel pedagogij, quoniam ij, fructus non censentur, & saltē non sunt fructus soli.

23 Quidquid alij sentiant: magis conformē videtur menti legis, vt tutor hinc etiā possit deducere decimam. Moueor primo, quoniam ratio legis est labor tutoris. In curando autem redditu portorij, magnoperè laborat tutor, cum diligentiam adhibet, custodes apponit, pecuniam colligit, & collocat, quare non alibi, videtur maior ratio dandi decimam.

24 Secundo meo cor, quoniam verba Hispanicæ scripta, sunt intelligenda, nō ad proprietatem, & delitias Romani sermonis, sed iuxta communem vsum loquendi, vt per Bart. in. l. si quis filiabus. ff. de testa. tutel. Hæc autem lex inquit. *Mantengalos de los frutos, y tome el diezmo.* Illud verbum *frutos*, non est seuerè (ne dicam malignè) inter-

pretandum ad normam linguæ latinæ, sed ad receptam loquendi formulam. Vulgo autem dicimus, *Los frutos de mi hacienda, valen diez mil*, hoc est redditus, & obuentiones qualescunque, dummodo quotannis reddant, & non semel tantum. Inò, sufficit esse apta ad reddendum, quare tutor, qui collocat pecuniam pupilli, in aliquod exercitium lucrosam, putā in mercaturam, decimabit lucrum, quoniam saltē sunt obuentiones.

25 Itaque, redditus portorij, optimè veniēt appellatione fructus, in hac lege. Nam hinc fructus, capiuntur pro redditibus. Reddituum autē appellatio, latissima est, & multa comprehendit, quæ appellatione redditus non veniunt, vt dicam cap. sequenti.

26 Deinde facit, quod pupillus non minus alitur ex redditu portorij, quam ex redditu fundi, lex autem ista dicit, *Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo.* Ergo decima deducenda ex fructibus, ex quibus pupillus alitur, si autē alitur ex redditu portorij, cur non deducatur decima ex eo?

27 Hoc verius videtur. Neque obstat, quod Bald. & cæteri scribunt, quoniam illud peculiarem habet rationē, scilicet, quod dans fructus, vel non est dominus pedagogij, & pertinet ad Fiscum, vel ad alterum dominum, vt per Bart. in. l. locare. ff. loca. Bal. in. l. si plures. col. 2. versiculo sed nunquid vendita. C. de condit. infer. vel quod magis puto, Baldus considerauit mentem contrahentium, qui censentur se retulisse ad fructus, qui colliguntur ex solo, pedagogium autem non colligitur ex solo, sed est ius de per se, non minus principale quam ipsum solum, & magis principale quam fructus. Ideò veditis, vel datis fructibus fundi, vel domus, non videtur venditum ius portorij, nisi aliud fuerit de mēte contrahentiū. Item licet Baldus in. d. consi. 111. dicat, quod datis fructibus, non censentur data pedagia, non negat quin sint fructus, saltē largo supto vocabulo, neque negaret esse redditus, sed interpretatur mentem dantis, quod pedagia non voluerit dare.

28 Deinde notandum, quod tutor decimabit salaria pupilli, nā sunt fructus ciuiles seu industriales, vt per Bar. in. l. si. in fine. ff. de iur. fisc. Bal. in. l. si traditio. in fi. C. de act. empt. Molin. in consuet. Parisi. tit. 1. §. 1. glof. 1. nu. 33.

29 Illud non omittendum, qd appellatione fructus, veniūt naturales, & industriales, & ciuiles,

& ciuiles, vt supra latè dictum est, Vulgaria de fructibus naturalibus, & industrialibus, non est animus tractare. Certè vvas inter naturales fructus connumerat, gloss. in. c. contra ius. de restitut. spoliato. C. in. l. certum. C. de rei vendica. Et habitans domum, dicitur fructus percipere. l. si is qui bona. §. si antichresis. ff. de pigno. l. apud Iulianum. §. i. ff. de legatio. l. prædiorum. ff. de vsur. Cassianus, in consuetudinibus Burgundiæ, Rubrica. 4. §. 17. verbo, & faire, num. 14. Et appellatione fructuum, veniunt omnia quæ ex terra nascuntur, vel ex ipsa aluntur. l. in pecudum. l. fructus. ff. de vsur. Dū tamen eius generis sunt, vt renascantur, vt dicam capite sequenti. Quid autem veniat appellatione obventionum, vide gloss. l. i. §. exercitorem. ff. de exerci. action. & in. c. præsentii. §. porro de offic. ordina. vbi bonus textus. l. obuenire. ff. de verbor. significa. Clement. statutum, de electio. Appellatione autem frugum, quid veniat, vide. l. frugem. ff. de verbor. signific. Fulg. consilio. 116. Bald. c. cū. M. de consti. Et quid veniat appellatione fructuum, vide Petr. Ferr. in practi. in forma libelli, in glossa, in verbo: *Simul cum fructibus in fine.*

S V M M A.

- 1 **P**artus annullæ, an tutor possit decimare.
- 2 Partus ancillæ venit appellatione redditus, licet non fructus.
- 3 Partus ancillæ diuiditur inter virum, & uxorem, & num. 15.
- 4 Partus ancillæ non sunt in fructu.
- 5 Hæres non lucratur partus ancillarum, licet lucratur fructus.
- 6 Maritus non lucratur partus ancillæ dotalis.
- 7 Tutor decimat fructus aptos, ad alendum hominem, non alios, & nu. 11.
- 8 Gabellam fructum emens, non lucratur gabellam, quæ imponitur pro capitibus hominum.
- 9 Maritus nō lucratur fructus, qui non renascuntur.
- 10 Partus ancillæ, potius est fructus, quā augmentum.
- 14 Tutor decimat fructum opere serui, sed non ipsum seruum durante tutela natum.
- 16 Tutor, an debeat decimam in iure presentandi, vel in iure patronatus. nu. 23. & 33.
- 17 Ius patronatus acquisitum, constante matrimonio, diuiditur inter virum & uxorem, & nu. 21.
- 18 Ius patronatus, an transeat in maritum.
- 19 Tutor, an habeat ius presentandi nomine pupilli.
- 25 Fructuum, cum sit mētio ad alendum hominem, intelligitur de fructibus aptis ad alendum.

- 27 Ius presentandi, an transeat in eum, ad quem pertinet pars fructum.
- 29 Fructus, vel redditus appellatione, nō veniunt iura.
- 30 Ius presentandi, non transit in patrem. Ius presentandi, an transeat in maritum.
- 31 Ius presentandi, an transeat in fideicommissarium vniuersalem.
- 32 Fructum conductor, non habet presentationes ad beneficia.
- 33 Ius presentandi, quando sit fructus.

An tutor deducat decimam ex partibus ancillarum, & an habeat decimam in presentationibus iure patronatus pupillo competētibus. Capit. XXIII.

EST Quæstio difficilis, an tutor decimare possit partus ancillarū pupilli. Exemplum sit: serua pupilli, vna, vel plures, durante tutela pepere- runt filios decem, qui ad pupillum pertinent: nam partus sequitur v̄trem, quæro, an vnus ex his decem seruis, iure decimæ pertineat ad tutorē, vel decima pars vnus serui, si vnus tātum nascatur. Est quæstio longè difficilis. Videtur hunc quoque tutorem posse decimare.

- 1 **¶** Primò, ex generalitate huius legis. Secundò, ex eius ratione, plus enim laboris est æducare seruum pupilli, quā exigere eius redditus, ex redditibus autem deducit decimā, ergo, & ex partibus ancillarum.
- 2 **¶** Tertiò, probatur argumento efficaci, nam, licet appellatione fructus, non veniant partus ancillarum, tamen appellatione redditus rectè veniunt, iuxta glossam, in. l. deducta. §. hæreditatem. ff. ad Trebel. & in. c. grādi. in verb. De redditibus, de supplen. neglig. prælato. lib. 6. glossa in. c. generali. in gloss. fin. de electionib. lib. 6. glossa in. l. frugem. ff. de verbor. significa. notat Specul. titulo de locato, in fine principij versiculo. item generalior est, num. 6. Archidia. in cap. his. 13. q. 2. Paul. & Alexand. in. l. deducta. §. hæreditatem. ff. ad Trebel. vbi etiam scribunt Imol. & Rapha. l. Paulus respondit. §. hæres. ff. de vsur. Cassan. in consuetudinibus Burgundiæ, Rubrica. 4. §. 17. in verbo, & faire, num. 15. Nam plus compræhendit verbum redditus, quam verbum

verbum fructus. Verbum enim redditus, comprehendit omnes proventus promiscuè, autore Cardin. in Clemen. 1. in principio de excessib. prælato. Vnde hæres grauatus restituere fructus deductis redditibus, deducit partus ancillarum, quos non deduceret, si rogaretur restituere deductis fructibus. l. in ratione in secunda. ff. ad legem Falcid. docet. Imola, & Alexand. in. l. mulier. §. hæres. & in. l. deducta. §. hæreditatem. ff. ad Trebel. Supra autem in quæstione præcedenti, col. 2. docui tutorem posse decimare, non solum fructus, verum etiam quoscunque redditus. Verba enim huius legis. *Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo*, referuntur ad iuris dispositionem, qua cauetur pupillum, ex redditibus alendum, non vero possessiones vendendas. ut in. l. ius alimentorum. ff. ubi pupilli æducant. debe. l. 3. ff. eo. titulo. & docui cap. 2. versiculo. Rursus tutor tenetur alere pupillum. Nemo autem cordatus, dicit tutorem solum posse alere pupillum ex rebus quæ propriè fructus sunt, & non ex his quæ sunt redditus, licet non sint fructus, ex eo quòd hæc lex dicit, *Mantengalos de los frutos*. Ergo ita videtur dicendū in nostro casu, tutorem posse decimare, non solum ea quæ fructus propriè sunt, verum etiam ea quæ sunt redditus, nam verbum diffiniens plarā contenta in eadem oratione, debet ea pariformitèr determinare. l. iam hoc iure. ff. de vulga. & pupil. Ergo hæc oratio. *Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo*, ut pariformitèr omnia determinet, significat tutorem posse capere decimam ex his, ex quibus pupillus alitur, pupillus autem alendus est ex redditibus, ergo, & ex redditibus tutor potest deducere decimam. Appellatione autem redditus veniunt partus ancillarum, ergo tutor eos decimare potest. Quid quòd, ut supra dixi, verbum *frutos*, hīc positum, intelligendum est iuxta vulgatum modum, & vnum loquēdi. Hispanicæ autem fructus appellamus quoscunque redditus, ut in præcedenti quæstione dixi, numero. 4. & licet partus ancillæ in fructu non sit, est in redditu.

- 3 **¶** Quartò facit, quòd cum Iure Regio lucra, constante matrimonio acquisita inter virum & uxorem diuidantur, diuiduntur etiam partus ancillarum, uti in hoc Regio Prætorio iudicari post longam con- trouersiam vidi, ut statim dicam.

¶ Hæc sunt quæ istam partem asserunt. Sunt tamen alia, quæ veritatis amatorem possunt, non absurdè in diuersam sententiam adducere. Primò, illud est manifesti iuris, quòd partus ancillæ in fructu non sunt. l. in pecudum. ff. de vsur. §. in pecudū. Insti. de rer. diuisi. l. itaque. §. si. ff. de vsur. l. ancillarum. ff. de petitiō. hæredi. Ideò ille ad quem fructus pertinent, non capit partus ancillæ. Quinimò, licet plus sit habere usum fructum rei, quam habere fructum rei, ut in. l. item si fundi. ff. de usufr. iuncta. l. diuortio. §. si vir in fundo. ff. sol. matrim. tamē, neque ille qui habet usum fructum in ancilla, lucratur eius partum. l. vetus. 7. §. ff. de usufr.

¶ Sic licet hæres faciat fructus suos, & nō teneatur eos imputare in Trebellianicam, seu Falcidiam, tamen non lucratur partus ancillarū, iuxta tradita per glossam, Alexand. & Imolam in. l. mulier. §. hæres. ff. ad Trebel.

¶ Tertiò, maritus lucratur fructus, & omnes quocunque redditus. l. dotis fructus. ff. de iuri doti. l. pro oneribus. C. eo. titulo. tamen non lucratur partus ancillæ dotalis. l. 1. C. solut. matrimonio. l. penult. §. mancipia. ff. eodem titulo. l. si mancipia. ff. de iure doti. à cōtrario sensu. Cum ergo maritus æquissimo iure lucrans fructus, non lucratur dotalis ancillæ partum, licet sustineat, vix satis exaggerata onera matrimonij, & licet fructus ei dentur ad ea sustinenda, profectò, maximum est argumentum, quòd tutor decimans fructus, non potest deducere decimam de partu ancillæ, præsertim cum hæc lex sit correctoria Iuris Ciuilis, à sapientissimis hominibus conscripti.

¶ Quartò probatur, quoniam decima datur tutori, ut inde sese alat, habeat quæ, vno de viuat, ut docui capite. 2. ergo, certè verisimile est, legem sensisse, ut tutor deducat decimam ex fructibus & redditibus, quæ natura, vel functione, alimoniam præstant, putà ex pecunia proueniente ex redditu annuo, ex tritico, vino, oleo, & cæteris naturalibus, & industrialibus fructibus, non autem ex ancillæ partu, quæ non videtur in luce proditus, vt ex eius præcio paretur victus, sed, vt ministrat, & seruiendo operas præstet. Nam, vendere seruum, absque causa iustissima, non satis sapit Christianam charitatem, cum pauperem Christi, seruitutis iniurijs expo-

expositum, è domo ableges, alibi fortassis, non ita clementer, neque iuxta Christianam disciplinam tractandum. Itaque, qui servos ea facilitate vendunt, qua pecora, omnem humanitatis sensum exuerunt, & à Christiana charitate alieni, avaritiæ, vel ferocitæ serviunt, neque satis meminerunt se homines esse. Qua ratione constitutum arbitror, ne maritus lucrans fructus dotis, lucretur partus ancillæ. Neque est aliud argumentum, quod me violentius in hanc sententiam trahat. Nam licet scripti iuris auctoritate, non facile trahamur in hanc sententiam, tamen archano quodam naturæ sensu, libenter improbamus ancillæ partus decimandos. Repugnat enim æquitas, & naturalis ratio, neq; verisimile est legislatorem de his fructibus, vel redditibus sensisse. Sapit enim, nescio quid Scithicum. Cur seruum, domi, cum pupillo domino æducatum à tutore, nihil accipientem, matris labore ab lactatum, subito è matris ubere transferamus ad tutorem, admittaturque dura separatio adversus legem?

8 ¶ Sic mentis gabellæ fructuum, non pertinet gabella quæ imponitur pro capitibus hominum, ita Bald. in d. l. vetus. ff. de usufruct. Quia gabella fructuum non comprehendit partus servarum, & idem ibi notat Angel. & Paul. à Montepico. in repetitione. l. Titia cum testamento. §. Titia cum nuberet, nu. 1. §. q. 3. ff. de leg. 2. Boer. decis. 1. 26. col. 2. nu. 2.

9 ¶ Postremo facit prudens ratio, quod vir non lucratur, nisi fructus qui renascuntur, ut in l. divortio. §. si vir infundo. ff. solut. matrimo. & dicam cap. 2. §. Res enim, quæ non renascuntur, non censentur esse in fructu, neque pertinent ad eum ad quem pertinent fructus, ut ibi notant Bartol. col. fi. Alex. col. 2. Ias. col. 2. & 3. Et redditus dicitur, qui quotannis reddit, ut dixi capite præcedenti. Parere autem ancillam, non est res quæ natura sua renascitur, nisi ancilla viro copuletur. Copulari autem non iubebit herus, quoniam extra matrimonium copula capitale peccatum est. Si autem copulatur ex matrimonio, voluntate domini serua libertatem adipiscitur. Ager naturaliter germinat, parturiunt arbores, fructificant vites, de his decimam deducet tutor, ex partu vero ancillæ non deducet quoniam homo, cuius causa cœlestis, ille pater omnia creavit, non est in fructu, neque

ancillam, absque copulla parit, quod dominus iubere non debet, ergo non adeo naturale est, sæpius parere ancillam, ut vitem sæpius germinare. Rursus in fructu est lapis, si renascitur, ut in d. l. divortio. §. si vir infundo. At lapis renascitur natura ipsa, absque hominis ope, at in utero absque nova viri irrigatione, non gignitur alius seruus. Denique, cum ancilla copulans se viro, qui non est maritus, peccet mortaliter: non potest iuxta rectam naturæ legem dici naturale esse, alium seruum renasci. Item non est naturale alium seruum renasci, sed posse renasci accedente copula.

10 ¶ Ultimo seruus ex pupilli ancilla natus, potius est appellandus augmentum rei pupilli, quam fructus, vel redditus, cum non sit naturale semper reddere. Ideo tutor, licet possit, & debeat alere pupillum ex redditibus, non poterit eum alere ex precio servi venditi, licet denuo nascatur ex ancilla pupilli, quoniam potius auget rem pupilli, quam est in fructu.

11 ¶ Denique illud, vel refractarium in nostras partes adducet, quod fructus & redditus dicuntur, qui apti natura sunt ad parandum victum, & alendum hominem, at quis unquam dixit ego habeo quadraginta aureos ex redditibus annuis, quod serva nonnunquam parit? Verba sunt intelligenda iuxta communem usum loquendi, neq; quisquam dicitur vivere ex suæ rei redditibus, licet vèdat seruos, quos ancilla peperit, sed dicitur alienare proprias res.

¶ Hoc mihi videtur æquius, prudentius, & verbis, & menti legis accommodatius, adde etiam verius, & vel illud est Achilleum argumentum, quod maritus, tot laboribus matrimonialibus obligatus, non lucratur partus dotalis ancillæ.

12 ¶ Non obstant ex adverso prolata, licet enim hæc lex generaliter iubeat fructus decimari, est ratione limitanda, & æquitate restringenda, neque ratio admitti, vel æquitas patitur, ut tutor decimet partus ancillæ.

13 ¶ Non obstat, quod appellatione redditus veniunt partus ancillæ, & quod tutor deducit decimam de redditibus. Quamvis enim tutor deducat decimam de redditibus, intelligitur de redditibus; ex quibus alendus est pupillus, ut supra probavi, non autem dicitur alitus ex fructibus, si alatur ex precio servi nati durate tutela, & à tutore venditi. Itaque, non ex quibuslibet redditibus,

redditis, sed ex his, qui natura, vel functione apti sunt ad alendum pupillum, est deducenda decima.

14 ¶ Non obstat, quod tutor laborat in æducando seruum recens natum, quoniam etiam laborat in fundo, tamen non decimat ipsum fundum, sed eius fructus, ideo decimabit redditus operarum serui, sed non ipsum seruum.

15 ¶ Non obstat, quod seruus natus constante matrimonio, diuiditur inter virum & uxorem, iuxta Regiam constitutionem, quæ omnia lucra vult inter eos communicari. Id enim verum, quoniam lex Regia, non solum fructus, vel redditus, sed ipsamet res omnes matrimonio constante lucratas, vult inter maritum, & uxorem communicari, & partus ancillæ venit appellatione redditus, & non solum redditus, sed omne augmentum communicatur inter virum, & uxorem, etiam si neque fructus sit, neque redditus. Non ignoro hanc questionem de diuidendo partum ancillæ inter virum, & uxorem, difficilem reputari, sed mihi indigna videtur, quæ prudentibus facessat negotium, nam illa quæ parum attentos exterrant, inania terricula sunt, neque enim partus ancillæ diuiditur, quia est in fructu, sed quia est augmentum rei maritalis, & omne augmentum diuiditur inter virum, & uxorem.

16 ¶ Nunc tractemus, quid si pupillus, habet ius præsentandi ad decem sacerdotia, an hic quoque tutor habeat decimam, & ad decimam sacerdotum eruditorum aliquem sacerdotem præsentare possit. Mouet questionem, quod tutor decimat fructus, præsentatio autem est in fructu, glossa finalis in c. cum Bertoldus. de re iudica. & in cap. cum olim. de maiori. & obedi. Abb. in cap. cum olim. col. 2. de iure patron. Abb. in c. consultationibus. col. 3. eod. titulo, & in c. fi. col. fi. de concessio. præben. Bal. in l. 1. C. de distract. pignor.

17 ¶ Sic cum iure Regio lucra diuidantur, inter virum, & uxorem, diuiditur ius patronatus matrimonio constante acquisitum, ut scribit Lupus in Rubrica, de donatio. inter virum, & uxorem. §. 6. l. nu. 2. 3. Couar. variarum resolutionum, lib. 3. c. 19.

18 ¶ Tertio probatur, quoniam in maritum transit ius patronatus uxori competens, non alia ratione, nisi quia iure constitutum est, ut maritus faciat suos fructus dotis. Quod intelligitur, si ius patronatus non

competat ratione personæ, sed sit ius patronatus conferendi vnito, & adhærenti certo loco, castro, vel fundo, nam cum eo transit, c. cum sæculum. de iure patron. Ita nominatim in marito scribit Rochus Curtius, de iure patronatus, verbo, ipse vel is, & quo, q. 28. Molin. in consuetudinibus. Paris. titulo. 1. §. 3. glossa. 10. num. 3. Cum ergo tutor lucretur fructus, videtur quod pro sua parte possit representare, præsertim cum patronatus sit instar rerum patrimonialium, ut in capitulo cum sæculum, & in capite ex litteris, de iure patronatus, cum alijs vulgaribus.

19 ¶ Et quod ius patronatus transeat ad maritum, scribit Rota decisione. 4. 2. fuit dubitatum, utrum valeret in nouis. Cardina. Florent. in cap. ex litteris. de iure patron. & in Clement. piures. in princip. eodem titulo. q. 6. Rochus Curtius in loco supra citato. Cardina. Alex. in c. per vestras. col. 3. versiculo item quæro. de donatio. inter virum, & uxorem. & ibi Lupus. §. 48. ubi post Alexand. disputat, an præferendus sit præsentatus à marito, presentatus à uxore. De qua re, vide Doctores. in locis supracitatis, & Ancha. consilio. 355. visis punctis. in ultimo dubio. Labertinū de iure patronatus, articulo. 3. q. 6. principa. 3. par. lib. 2. Arnoldum Ferron. in consuet. Burdegal. titulo de iure person. col. 4. ver. & ideo.

20 ¶ Quarto, vel illud nos in hanc sententiam adducere potest, quod tutor etiam, stante iure communi, quo nihil ei acquiritur, præsentat simul cum pupillo, & presentatus ab eo præferitur presentato à pupillo, si pupillus infans sit, ut late scribit Ioan. Andr. in c. ex eo. de electio. lib. 6. DD. ibi, in c. cum olim. de iure patro. Lopus, allegatione. 75. Lupus in d. c. per vestras. §. 43. succedit alia notabilis questio. num. 3. fol. 76. Anchar. cons. 355. Abb. in c. fi. de concessio. præben. Selua. de beneficio, quest. 4. Cum autem hoc dispositum sit de iure communi, quo nihil datur tutori, certè magis, & maiori facultate, poterit hodie facere, cum decima fructuum pupillarum ad eum pertineat.

21 ¶ Præterea cum in aliquibus regionibus constitutum sit, ut mulier mortuo marito habeat dimidium fructuum rerum mariti, certè talis mulier potest præsentare, ut scribit Afflic. in constitutione Siciliæ, incip. licentiam, in. 2. q. primi notabilis.

22 ¶ Postremò, sunt aliqua iura patronatus, pecuniam adferentia, quòd si pupillus ex iure patronatus habet annuos aureos quin gentos, certè esset iniquum, vt eos tutor non decimaret.

23 ¶ Equidem in iure præsentandi ad Eccle siam, vel sacerdotium, arbitror tutorem decimam, non percepturū, licet enim præ sentatio sit in fructu, & hæc lex det deci mam fructuum, intelligitur de fructibus aptis ad alimenta tutoris, & pupilli, vt patet ex verbis legis iam sæpius prolatis. *Manengalos de los frutos, y tome para si el diezmo.* Datur enim decima tutori, vt habeat vnde se alat. Occupatus enim negotijs pu pillaribus, non poterit sibi parare victum, nimirum cessante fructu industriæ suæ. Quod autem hæc sit mens legis, docui su pra hoc cap. & probat antiquissima lex Gothorum scripta in volumine legum Gothicarum, quod appellamus *suero juzgo*. Inquit enim. *Tome para si el diezmo, para que aya en que biva.* Et hæc nostra lex, decimā deduci vult ex fructibus, ex quibus pupillus alitur, ex iure autem patronatus, præ stante ius præsentandi, minimè quisquam ali potest.

24 ¶ Præterea, vt supra dixi, verba legis verna cula linguæ conscriptæ, intelligenda sunt iuxta proprietatē linguæ vulgaris, & cō munein vsum loquēdi. Vulgo autem non appellamus fructus, ius præsentandi, imò reputatur ius sterile, exile, prorsus ieiunū, & inutile. Sic dicere solemus. *Pedro puede presentar quatro capellans, pero que fructo le vicine de esso que le renta esso.*

25 ¶ Itaque re vera, mens, & verba legis, atque etiam ratio, hic deficiunt. Nam cum fit mē tio fructuum, ad alicuius sustentationem, non venit ius patronatus, nec præsentatio. autore Felin. in. c. cum olim. col. 2. de ma io. & obedi. sentit Benedict. in. c. Raynuntius. verbo cætera bona. nu. 3.

26 ¶ Præterea ne desit auctoritas, hanc quæ stionem breuiter tractauit Cassa. in consue. Burgun. Rubr. 6. §. 4. in verb. *Et fait la dite femme*, num. 4. versic. Sed quæro iuxta prædicta. Vbi tractans ius Gallicum, quo tutori omnes fructus rei pupillaris datur, inquit. Quid si in dictis bonis sit ius patro natus, an præsentatio spectet ad matrem tu trcem, & bilistam, an verò ad filios videat. quòd a l matrem, quia præsentatio est fructus iuris patronatus, & dicit Paul. de Citadinis, in suo tractatu de iure patrona-

tus. 6. par. art. 3. q. 28. quòd est fructus indu strialis, ergo cū faciat fructus suos tutrix, videtur quòd possit præsentare, dicit tamē Felin. in. c. cum olim. in. 2. col. de maiorita te & obedientia, quòd quando fit mentio de fructibus, ad alicuius sustentationem, non venit præsentatio, ex quibus cogita, & aduerte, an pupillus possit præsentare, & quis præferatur, an tutor, vel pupillus, & quando minor præsentat, an requira tur auctoritas tutricis, vel curatoris, vide Rochum Curt. de iure patronatus, in ver bo competens. q. 4.

¶ Hactenus Cassianus, qui lectori iudiciū relinquens, nihil defūnit, sed nescio, an videatur procliuor in hanc partem.

27 ¶ Quartò probatur, quoniam attento no stro iure Regio, hoc videtur manifestius, quoniam iure nostro, non dantur tutori omnes fructus, sed tātum decima, fructuū cum autem non omnes fructus, sed pars ad aliquem pertinent ius præsentandi, ad illū non transit, quoniam ius patronatus est, quid indiuiduum. cap. 1. de iure patrona. idèò, non venit in diuisione, auctore Bald. in. l. familiæ C. commu. vtri. iudi. ita docuit Cassan. in consuetudinibus Burgund. Ru brica. 4. §. 6. verbo, *sur la moytie*. nu. 2. ver siculo sed quæro. Si tamen aliquis esset fructuarius omnium fructuum, tuac ad eum transit ius patronatus competens ra tione loci, vt scribit Socin. in rep. l. Titia. §. Titia cum nuberet. quæst. 39. ff. de lega. 2. Rochus Curtius, de iure patrona. in verbo, *ipse, vel is, a quo causam habuit*. q. 28. Molin. in consuetudinibus Parisiens. titulo. 1. §. 3. gloss. 10. nu. 3. & tit. 1. §. 1. gloss. 1. §. 24. quoniam etiam ad colonū trāsit vna cum re corporali. c. ex litteris. de iure patronat.

28 ¶ Hæc autem opinio, vt ille ad quem per tinet pars fructuum, non possit præsentare, est manifestior in nostro casu, quoniam tutori non traduntur bona, vt vtatur, fruatur, sicut fructuarius partis rei, sed omnes fructus pertinent ad pupillum, & pupillus debet decimam partem tutori, vt credito ri: non autem tutor est fructuarius decimæ partis, sed est creditor eius summæ, & ius patronatus non transit, nisi cum vniuer sitate, vt in. c. ex litteris. de iure patron.

29 ¶ Sextò probatur efūcaciè, quoniam hoc casu, quo ad aliquem pertinent fru ctus, vel redditus appellatione fructuum, vel reddituum, non veniunt iura, vt in capit. grandi. de supplen. negli. prælat. lib. 6.

libro. 6. vbi notat Dominicus: cuius tradi tionem probat Alexand. in. l. diuortio. §. si vir in fundo. ff. solu. matrim. Ius autem præsentandi, & ius patronatus, potius sunt iura, quam fructus, vt ipsam nomen significat.

30 ¶ Septimò probatur, quoniam ius præsen tandi, non trāsit in patrem, vt scribit Fer ronius, in consuetudinibus Burdegal. titu lo de iure persona. §. 1. folio. 11. quoniam in spiritualibus, non curatur patria potestas.

¶ Octauò, marito debentur æquissimo iure omnes fructus dotis, tamen in eum non transit ius patronatus, vt notat in. c. fin. de conce. præben. Anton. & Abb. col. pen. & fin. Imola ibi. Paul. Eleazar, in. c. nobis. de iure patron. & in disputatione quæstionis incipiētis Patronatus Ecclesie sancti Mar tini. Felin. in. c. cum Bertoldus. col. fin. de re iudi. Benedict. c. Raynuntius. verbo, *cætera bona*, num. 37. de testam. qui scribit, quòd si villæ in detem date pertinet ius patronatus, ius præsentandi, potius pertinet ad vxorem veram dominam, quam ad maritū, ad quem pertinent fructus rei dota tis, quoniā præsentatio non est fructus cō modum reale adferens, s. u aliquid confe rens, ad sust. nēdum onera matrimonij, sed est solū quidā honor. Quod si in maritum, qui pro tempore matrimonij dominus est rei dotalis, & ad quem omnes fructus perti nent, non transit in patronatu, quantomi nūs trāsibit in tutore, qui nō est dominus rei pupillaris, neque ad eum pertinet om nes fructus, neq; circa eum tanta versatur, æquitatis ratio, sicut circa tutorem, & deci mam fructuū petit ex lege correctoria. Fateor tamen, hoc argumentum de mari to, non satis solidum esse, quoniam con traria sententia videtur æquior, vt dixi in tractatu de non meliorandis filiabus, cap. 26. colum. 2. præsertim cum ius patro natus debetur, & est affixum rei. Adde tamen, quòd Boerius, in consuetudinibus Bituricens. titulo de iure personarum. §. 5. verbo *parapherna*, col. 1. docet ius patro natus, non transire in maritum.

31 ¶ Nono facit, quòd ius patronatus non transit in fideicōmissarium vniuersalem, vt notant Bar. & Nicolaus Neapolitanus in. l. quia perindè. ff. ad Trebel. Alexand. & Imol. in. l. si patroni. in fine. ff. co. titulo. per dictam legem, quia perindè, iuncta. l. familiaria. cum sequenti. ff. de religio. &

sumptib. fune. Alexand. in. l. Centurio. col. 11. ff. de vulga. & pupil. Paul. in. l. præci bus. C. de impub. & ali. substi. ibi Alexand. col. 8. Iaso. col. 18. Rochus. de iure patro natus, verbo *ipse, vel is a quo*, q. 9. Benedict. in. c. Raynuntius, verbo, *si absque libe ris moreretur*. 2. num. 24. de testament. explicat rem, Molin. in consuetud. Paris. titulo. 1. §. 37. glossa. 10. num. 1. Nam vi detur intelligendum de certo patronatus genere.

32 ¶ Denique nescio, quid absurdum conti net, vt tutor habeat decimam in iure præ sentandi. Octauo facit, quòd conductor, fructuum, quem Galli *firmarium* vocant, non consequitur collationes, seu præsen tationes beneficiorum, vt in. c. ex litteris. & ibi Abb. de iur. patro. Idem Abb. in di sput. incip. Augerio. col. 19. Bald. consilio. 32. lib. 3. Ioan. Francisc. Patavin. de potesta te capituli sede vacan. in. 2. parte. q. 5. Boe rius, in additione ad Dinum in regula be neficium, folio. 9. incipiente, adde glossam de regul. iur. in. 6. & in consuetudin. Bituricens. tit. de iure persona. §. 5. in glossa do tis. col. 1. in finali. versiculo, & decisione 224. num. 9. & consil. 67. videtur primo, quòd firmarius.

33 ¶ Hæc mihi verior sententia videtur, vt tutor non habeat ius proprio nomine præ sentandi ratione decimæ. Si tamē ius pa tronatus pupillo competens, tale esset, vt adferret pupillo annuatim cōmodum pec uniarium, tunc certè redditum pecunia rium decimabit tutor, quoniam sunt veri, & proprii fructus apti ad suppeditandum victum.

¶ Non obstat ex aduerso prolata. Non ob stat primum, quòd præsentatio est in fru ctu, quoniam non est fructus utilis ad alē dum hominem, & hæc lex solum intelligē da de fructibus aptis ad alendum tutorem, & pupillū. Item intelligēda in fructibus, non in iuribus, vt docui supra. Nō obstat, quòd in maritum trāsit ius præsentandi, id enim est, quoniā est dominus rei dotalis līn rebus. C. de iure doti. Deinde ad eum pertinent omnes fructus, & plus iuris in eis habet, quam vsuf. uctuarius. Deinde in maritum transeunt iura competentia vxori, at tutor non est dominus rei pupil laris, neque vsuf. uctuarius, sed tantum ei debetur decima, tanquam creditori. Ad hæc alia est æquitas in marito, diuine, & hu manę domus indiuiduo, & perpetuo socio,

at & corpus suum tradit vxor. Non obstat, quod tutor etiam de iure communi presentat simul cum pupillo, quoniam id, non ad utilitatem suam, neque nomine suo pupilli, tanquam minister auctoritatem præstando presentationi.

S V M M A.

- 1 **F**ructus sacerdotij pupilli, an decimet tutor, & nu. 3.
- 2 Tutor datus à iudice seculari, non habet potestatem in rebus spiritualibus.
- 3 Patris auctoritas, an sufficiat in rebus ecclesiasticis pertinentibus ad filium.
- 4 **T**hesaurum repertum in solo pupilli, an decimet tutor.
- 5 **T**hesaurus non pertinet ad usufructuarium.
- 6 **F**ructus non censentur qui non renascuntur.
- 7 **T**hesaurus repertus in fundo dotali, an pertineat ad maritum.
- 8 **A**ugmentum rei pupillaris, non est decimandum à tutore, sed eius fructus, & nu. 12.
- 9 **A**ugmentum, an pertineat ad usufructuarium.
- 10 **E**mphiteotica res, incidens in commissum, an ad pertineat ad proprietarium, an vero ad eum qui habet in ea usufructum.
- 11 **S**uccessiones pupillo obuenientes, nō decimat tutor.
- 12 **D**onata uni ex coniugibus, non communicantur inter eos, bene tamē comunicantur eius fructus.
- 13 **G**landem decimat tutor.
- 14 **F**ructus etiam ex re alienari prohibita decimat tutor, & diuiduntur inter virum & uxorem.
- 15 **T**utor decimat lucrum, quod prouenit ex aliquo exercitio, in quo confert pecuniam pupilli.
- 16 **T**utor decimat aues, & feras, & pisces, & paleas pertinentes ad pupillum.
- 17 **D**onata pupillo, non decimat tutor, bene tamen decimat fructus rei donate.
- 18 **D**onata, non diuiduntur inter virum & uxorem, neque inter socios.
- 19 **T**utor an decimet acquisita ex operis ipsius adulescentis.

In An tutor deducat decimam ex fructibus beneficij pertinentis ad pupillum, vel adultum ultra redditus prophanos, & an decimet pisces stagni, vel aues, & feras inclusas in viuarijs pupilli, & quid in thesauro reperto in solo pu-

pilli, & an decimet augmentum obueniens rei pupillari, vel fructus maioratus, & quid in rebus donatis. Cap. X XVIII.

- 1 **Q**uæro deinde minor viginti quinque annis sacerdotium, vel beneficium magni redditus habet ultra redditus prophanos, quæro, an tutor decimet fructus beneficij.
- 2 **V**idetur posse exinde deducere decimam, nam fructus sunt, & ad minorem pertinent, tutor autem deducit decimam fructuum ad pupillum pertinentium. Præterea pensio beneficij est in fructu, ut patet ad sensum, & docet Cassan. in consuet. Burgund. Rub. 4. §. 17. verbo, & faire, num. 3. vers. incipiente additio.
- 3 **S**ed meo iudicio, verius est tutorem, vel curatorem non posse decimare fructus beneficij ad pupillum, vel adultum pertinentis. Mouco, v. n. co, sed tamen efficaci argumento, scilicet, quod tutor datus à iudice seculari, non habent potestatem in bonis spiritualibus, vel ecclesiasticis pupillo competentibus, nec potest integrare personam minoris sui clerici. Ita docet Anchar. in c. si annum. de iudi. in. 6. & ibi Dominicus, & Francus qui addunt, quod tutor testamentarius, vel datiuus, non potest litigare pro beneficijs sui pupilli. Et ante eos glossa in d. c. si annum. in verbo eiusdem notat, quod licet in pluribus casibus sufficiat auctoritas patris, ut in l. cum oportet. & in l. cum non solum. C. de bon. quæ libe. illud verum in bonis patrimonialibus, non in ecclesiasticis, in quibus, neque auctoritas Imperatoris sufficeret, neque cuiusuis alterius iudicis prophani, ut in c. bene. 96. distinct. one. cap. at si clerici de iudi. l. ille à quo. §. si. & l. ge sequenti. ff. ad Trebell. Et quod tutor datus à iudice seculari, non habeat potestatem in bonis spiritualibus, vel ecclesiasticis pupillo competentibus, docet Cassan. in consuetudinibus Burgund. Rubrica. 8. §. 5. versiculo & primo, num. 51. col. 2. Cum autem tutor, vel curator in bonis ecclesiasticis ad pupillum pertinentibus nullam habeant potestatem administrandi, deficit ratio huius legis, quæ propter administrationem dat tutori decimam. Deficiente autem ratione legis deficit lex, ut in cap. cum cessante. de appellatio.

Præterea

Præterea supra docuimus cap. 12. quod tutori qui nō potest administrare, quia deficit facultas legis non est danda decima, vide ibi tradita.

- 4 **S**ed est quæstionis, quid si in domo, vel fundo pupilli, reperitur thesaurus, an tutor possit illum decimare. Videtur posse, quoniam fructus dicitur, quod immediatè colligitur ex re. l. qui se. l. cum quis. ff. de conditio. b. causam. Thesaurus autè immediatè procedit ex fundo, ergo tutor poterit illum decimare, iuxta generale decretum huius legis.
- 5 **S**ed verius est non posse, quoniam thesaurus non est fructuarij. l. diuortio. §. si fundum. & ibi Doctores. ff. solut. matrim. & ita ibi notat gloss. Bart. & Bald. Molin. in consuet. Paris. titulo. 1. §. 1. q. 4. gloss. 1. nu. 43. Boerius, decif. 1. nu. 2. Alberi. in Rubr. C. de usufructu. ante finem. versiculo multo enim magis, Boerius de cisione. 224. nu. 9. versiculo pariter istud probatur. Cum ergo non pertineant ad usufructuariū, multominus pertinebit ad tutorem, cui non omnes fructus debentur, & decima quæ ei datur debetur ei tanquam creditori, non tanquam usufructuario, & fortius habet usufructuarius, quam is cui debetur fructus, ut docui supra capite.
- 6 **P**ræterea thesaurus semel erutus non renascitur, quæ autem non renascuntur, non censentur fructus, neque ad usufructuarium pertinent, neque ad maritum. l. diuortio. §. si fundum. & §. si vir in fundo. ff. solut. matrim. Neque ex his quæ non renascuntur decima est danda tutori, ut latè dico infra cap. 25.
- 7 **P**ræterea hæc opinio probatur, quoniam dimidium thesauri inuētori dandum, dimidium vero domino soli & prædij. l. si is qui. §. si communis seruus. ff. de acquir. rerum domin. Neque thesaurus censetur fructus rudi, naturalis, nec ciuilis, uti notat Doctores in d. l. diuortio. §. si fundum. Molin. in consuetudin. Paris. titu. 1. §. 1. q. 4. gloss. 1. nu. 43. & §. 37. ad fin. num. 48. Tutor autem non est dominus fundi pupillaris, sed cultor & administrator. Neque est thesauri inuentor.
- 8 **N**eque obstat si quis obijciat, quod maritus accipit dimidiū thesauri reperti ab aliquo in fundo dotali, quoniam id ea ratione fit, quoniam pro tempore matrimonij est dominus fundi dotalis, & sic solum

pro tempore matrimonij retinet dimidiū thesauri, sicut ceteras res dotales. Ex quo liquet, quod non retinet eum, tanquam fructum dotis, sed tanquam augmentum dotis, & post illud restituit vxori. Cum ergo marito denegetur, multo magis denegetur tutori, qui neque dominus, neque usufructuarius est rei pupillaris, tantum decima fructuum ei debetur, tanquam creditori.

9 **P**ostremò, facit, quod thesaurus magis est augmentum rei pupillaris, quam fructus. De augmento autem qui fructus non sunt, non debet tutor deducere decimam, quoniam potius decimaret res ipsas, quam fructus, hæc autem lex de decimandis fructibus loquitur, ergo extra fructus cessant verba legis, esset quæ maximè detrimentosum pupillo, si à verbis legis recederetur, nonnunquam enim res obueniens pupillo, excedit decem annorum fructus, nonnunquam triginta. Itaque de fructibus deducenda decima, nō de augmento, quoniam de fructibus lex loquitur.

10 **C**omprobatur, quoniam licet ad usufructuarium omnes fructus pertineant, tamen non pertinet ad eum augmentum, nisi quod usufructum. l. item si fundi. §. sed si insula. ff. de usu. Oldrald. q. 229. col. fin. Ioan. Andr. in additio. ad Specul. titulo de loca. §. nunc aliqua, versiculo. 93. Paul. in l. 2. C. de usufruct. Benedict. in c. Raynuntius. verbo cetera bona. num. 33. Molin. in consuetudin. Parisiens. titulo. 1. §. 1. gloss. 1. in verbo, le seignor feodal. q. 5. num. 46. Quinimò, neque in augmento habet usufructum, si sit separatum à re in qua habet usufructum, ut in d. §. sed si insula. Sic in tutore dicendum, quod licet non possit decimare augmentum, poterit decimare fructus augmenti, quoniam etiā rei pupillo accrescentis est tutor, ut docui cap. 2. numero. 42. & omnium rerum, quarum est tutor, decimat fructus, & comprobatur ex his quæ dico infra numero 18. & quod dico infra cap. 25. versic. ex his inferitur.

12 **P**ræterea, quod ad fructuarium non pertineat augmentum, probatur, quoniam si res emphiteotica durante alicuius in ea usufructu incidat in commissum, commissum pertinet ad proprietarium, nō ad usufructuarium, quoniam per commissum consolidatur dominium vtile cum directo, dilectum autem non habet usufructuarium,

- ergo ad eum non pertinet commissum. Item commissum est res, quæ venit per modum separatum, ergo ad fructuarium non pertinet, ita Guido Papæ decis. 277. incipiente, vtrum proprietarius, num. 3. Ias. in l. fi. col. 1. C. de iure emphiteo. Oldrad. consil. 240. Albe. in l. 1. col. 2. C. de vsufr. Molin. in consuetu. Paris. tit. 1. §. 1. gloss. 1. q. 4. nu. 44.
- 12 ¶ Præterea, ita in specie definitum extat in tutore, nam licet iure Gallico tutor lucratur fructus, non lucratur successiones pupillo obuenientes, quoniam solum lucratur fructus qui renascuntur, successio autem non renascitur, ita docet Cassan. in consuetudinib. Burgund. Rubr. 6. §. 4. verbo, & fait ladite femme, numer. 2. versiculo quid veniat. Ex quo vides id verissimum esse, vt tutor fructus rei pupillaris, nõ vero augmentum rei pupillaris decimet.
- ¶ Hoc tamen intelligendum, vt dixi num. 9. quod licet non possit decimare augmentum: tamen decimabit fructus ipsius augmenti, sicut dicimus in marito, qui licet non lucratur thesaurum, tanquam fructus fundi dotalis, tamen vtitur fructibus, & vtilitate ipsius thesauri, pro tempore matrimonij, vt dixi nu. 8.
- 13 ¶ His accedit, qd licet res obuenientes marito per donationem, non debeat communicari, vxori licet obueniant, constante matrimonio, quoniam hoc casu limitatur lex Regia, iubens diuidi inter maritum, & vxorem omnia lucra constate matrimonio acquisita, tamen fructus rei donatæ diuidi debent inter maritum, & vxorem. Ita probatur in l. 4. titulo. 4. lib. 6. ordinationum. scribit Rodericus in l. 1. titulo De las ganancias, tertia limitatione. col. penul. Nam non solum res, verum etiam fructus extantes soluto matrimonio, diuiduntur inter virum & vxorem. l. 3. titulo. 2. lib. 3. Fori, & l. fi. tit. 3. lib. 3. & l. 1. tit. 4. eo. lib. Lupus, in Rub. de donat. §. 62. vnde nu. 10.
- 14 ¶ Rursus tutor deducet decimam ex glande, quoniam dicitur esse in fructu, & appellatione illius omnis fructus continetur. l. qui venenum. §. glandis appellatio. l. silua cædua. §. glans caduca. ff. de verbo. signific. l. vna in fine. ff. de glan. legen. Boer. decis. 51. nu. 6.
- 15 ¶ Rursus deducet decimam fructuum, etiam si sint ex re alienari prohibita. Nam fructus primogenij, nõ sunt pars primogenij, nec videtur prohibiti alienari. Ideo comunicatur

inter virum & vxorem, vt scribit Lupus, in Rubrica de donationib. inter virum & vxorem. §. 62. vnde lucra. nu. 10. col. 3. Rodericus in repetitione. l. 1. titulo De las ganancias.

- 16 ¶ Illud tamen quotidie venit in questionem, quid si tutor, cum pecunia pupilli exercet aliquam artem, vel negotium, vt lucratur, forsitan maiores fructus, quam si pecunia fœnori daret, an ex lucro deducat tutor decimam, & certè æquius est, vt eã deducat, hoc enim magis cõuenit rationi, & menti legis, vt dicam infra cap. seq. sunt enim redditus, & obuentiones, vt dicam cap. seq.
- 17 ¶ Præterea deducet decimam ex auibus, & fœris solitis capi in viuarijs pupilli, & ex piscibus, & omni pecu squamigero ad pupillum iure redditus pertinente, vt pertinent ad Medinæ Sidoniz regulum. Nam appellatione fructus veniunt aues, & fœræ solitæ capi, vt inquit Bar. in l. cum plures. ff. loca. l. item si fundi. §. aucupiorum. ff. de vsufr. l. vsufructuarium venari. ff. de vsufruct. Cassan. in consuet. Burgund. Rub. 4. §. 17. verbo, & faire, num. 9. Et appellatione fructuum venit pallea, vt scribit Specul. de decimis. §. 1. versicu. fin. Bald. in l. fi. col. 3. C. de condi. infer.
- 18 ¶ Sed tamen tutor non deducet decimam, ex rebus donatis pupillo. Primò, quoniam ibi nullus est, neque fuit eius labor. Secundo, quoniam res donatæ non sunt fructus, sed augmentum, & tutor decimat fructus, non augmentum, vt dixi num. 9. Tertio, quoniam donatio non diuiditur inter virum & vxorem. l. 1. & 2. titulo De las ganancias, qd ibi latè Rodericus, Lupus in Rubrica de donatio. inter virum & vxorem, fol. 44. col. 3. versiculo simitabis, & §. 62. num. 18. Cassan. in consuetudin. Burgund. Rubrica. 4. §. 2. verbo, & acquies, col. 1. Nam neque inter socios diuiditur, quod prouenit ex donatione, vt per Alex. consilio. 49. col. 1. lib. 1. Bal. in l. cum oportet. in princ. col. 1. C. de bon. quæ libe. Ergo multo minus communicabitur inter tutorem, & pupillum, præsertim cum inter eos solum diuidantur fructus. Nota tamè, quod ex fructibus augmenti, tutor deducet decimam, vt dixi supra ver. postremo facit.
- 19 ¶ Sed est quæstio, quid si adultus magnos fructus sibi acquirit ex proprijs operis, exercendo officium, vel artificium, quæro, an ex his quæ quotannis pupillus lucratur

- lucratur ex operis suis, possit tutor deducere decimam. Et verius est, vt non possit.
- 20 ¶ Primò, quoniam quod prouenit ex operis, non censetur fructus, neque fructuum appellatione venit. glossa in l. 3. ff. de vsufr. lega. & probatur expressè in l. cum duobus. §. si in coeuda. ff. pro socio. scribit Bal. in l. 2. nu. 1. col. 1. C. de loca.
- 21 ¶ Sic Alexan. consilio. 77. col. 2. lib. 5. scribit, quod si inter aliquos sint diuidendi fructus, quod non veniunt in diuisionem acquisita ex proprijs operibus, quoniam fructus non sunt. Egidius Thomas de collectis, fol. 529. nu. 10.
- 22 ¶ Tertio comprobatur, quoniam licet vxor acquirat viro quæsitæ ex operis domesticis, tamen si sit tatrix, vel aliquam aliam artem exerceat, illa omnia ex eo artificio quæsitæ sibi acquirit, non marito. l. si mulier. §. si vir vxori, & ibi Raphael. ff. de donatio. inter vir. & vxor. Bal. in l. si vxor. col. 2. versiculo ceterum. C. de condi. infer. Lupus in Rubrica, de donatio. inter vir. & vxor. §. 45. si autem. col. 1. nu. 4. folio vigesimo quinto. Pyrrhus, in consuet. Aurelianensibus, tit. de societate inter virum & vxorem, col. 5. qui citat Petrum in l. diuortio, in fine principij, ff. solu. matrim. qd intellige, vt dixi. c. 2.
- ¶ Sic ergo licet fructus sit diuidendi inter tutorem & pupillum, non diuidentur quæ pupillus ex suis operis acquirit.
- 23 ¶ Quarto probatur, quoniam licet filius acquirat patri, tamen illa quæ acquirit ex suis operis & labore, non pertinent ad patrem, saltèm quoad proprietatem, vt per Bart. nu. 2. in l. cum oportet, & ibi Doctores. C. de bon. quæ libe. & docui latissimè supra cap. 2. num. 5. cum sequentibus.
- 24 ¶ Quintò probatur, quoniam tutor decimat fructus rei pupillaris, at acquisita ex labore adolescentis, licet dici possent fructus, sunt fructus personæ, non vero fructus rei pupillaris, & ita deficiunt verba legis, quæ de fructibus rei pupillaris decimandis loquitur.
- 25 ¶ Sextò probatur, quoniam tutori datur decima propter administrationem rei pupillaris & propter laborem, quem in administratione, acquisitione, collectione, & obseruatione fructuum perfert. At in his quæ minor ex operis suis acquirit, nullus considerari potest labor tutoris, ergo exinde nullum consequetur fructum.
- 26 ¶ Neque obstat si quis obijciat, quod la-

borat, dum curat personam minoris, quoniam ea cura tutelæ muneri adhæret, & propter eum laborem datur sibi decima fructuum rei pupilli, vt in hac lege definitur, non vero datur decima fructuum personæ pupilli, etiam si appellari possent fructus, ergo taxa legis contentus esse debet.

¶ Septimò facit, quod hæc ex minoris opera acquisita, potius dicenda sunt lucra, vel augmentum rei pupillaris, quam fructus, quod si sunt augmenta, non est exinde deducenda decima, vt docui supra nu. 9.

S V M M A.

- 1 **T**utor, an decimat quæ vassalli offerunt pupillo domino suo in signum letitiæ, & nu. 6. & nu. 9. cum seq.
- 4 Tutor decimat, etiam ea quæ sunt redditus.
- 8 Fructus appellatione, an veniat quod datur in signum letitiæ, quod quis prosperè aduenerit.
- 12 Eleemosine incerte, non veniunt appellatione reddituum.
- 13 Lapidés, vel arbores fundi pupillaris, an possit tutor decimare, & nu. 15. cum seq.
- 16 Maritus, an faciat suos lapidés fundi dotalis, vel arbores siluæ dotalis.
- 17 Fructus non sunt, qui non renascuntur, ideo non sunt decimandi.
- 21 Vsum fructum habere, magis est quam lucrari fructus.
- 22 Tutor, an decimet, quod colligitur ex exemplationibus protocollorum pupilli. 27.
- 23 Vsum fructu legato, an veniat, quod colligitur ex exemplationibus protocollorum.
- Tutor, licet non decimet quæ non renascuntur, tamen decimat fructus prouenientes, ex eorum valore.
- 24 Donata, licet non diuidantur inter virum & vxorem: tamen fructus rei donatæ diuiduntur.
- 29 Tutor decimat lucrum pupillo obueniēs ex negotio, in quo tutor collocauit eius pecuniam, licet propriè redditus non sit.
- 30 Tutor non retrahit ex sua persona, ea quæ pupillus potest retrahere iure sanguinis.

In An tutor deducat decimam ex rebus quæ vassalli extra ordinem offerunt pupillo suo in significatione letitiæ, quod prosperè aduenerit. Et an deducat

ducat decimam ex lapidicinis, aurifodinis, syluis caduis, velex pecunia qua ad pupillum pertinet ex exemplationibus protocollorum, & aliarum rerum, quæ ex sua natura non renascuntur. Capit. XXV.

- 1** **Q**uæro deinde quid si pupillus dominus est alicuius oppidi, & vassalli solent quotannis munera incerta mittere. Iam caballos, iam aulea, iam pecuniam, iam alia, atque alia, prout animi motus suggerit, an ex eis tutor possit deducere decimam. Et quid sentiendum in his quæ sibi à vassallis offeruntur insigni lætitiæ, quod incolomis, & alacer ditionis fines intraverit.
- 2** **V**idetur tutorem posse ex his deducere decimam, quoniam vassalli offerunt hæc in recognitionem dominij, & iurisdictionis, quam pupillus habet, & sic sunt fructus iurisdictionis, tutor autem decimat, non solum fructus naturales, & industriales, verum etiam fructus iurisdictionis, vt pluribus argumentis probavi supra. c. 22.
- 3** **S**ecundò comprobatur, ex. l. diuortio. §. quod in anno. ff. solut. matrim. cuius verba sunt. *Item si locatio agri talis sit, vt super annuam mercedem aliquid amplius præstaret, &c.* Ex quo nota, quod ille ad quem fructus pertinent, nõ solum accipit annuam mercedem, sed & quod supra eam erogatur, & non solum lucratur fructus ordinarios, sed etiam extraordinarios.
- 4** **T**ertiò facit, quod scripsi Bertran. conf. 202. non videtur lib. 3. quod si aliquis cõduxit fructus. & omnia emolumenta, & iura prioratus, quod ad talem conductorem pertinent spolia, siue successiones curatorũ, siue parrochorum omnium ecclesiarum subditarum dicto prioratu tempore locationis morientium, sicuti pertinerent ad ipsum priorem, propter mortem dictorum parrochorum, quoniam veniunt appellatione fructuum largo sumpto vocabulo, & saltem veniunt appellatione reddituum, & obventionum, & sequitur Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 37. nu. 47. Ex quo sequitur, quod tutor ad quem decima fructuum

generalitèr pertinet, non solũ deducet decimam ex his quæ propriè fructus sunt, verum etiã ex his quæ sunt redditus, vt probavi cap. 25.

- 5** **Q**uartò facit, quod decima datur tutori propter laborẽ, & decimare potest redditus, & fructus, ex quibus pupillus alitur, pupillus autem non minus ali potest ex his fructibus de quibus loquimur, quã ex fructibus fundi, ergo non minus deducet decimam de illis, quam de his.
- 6** **C**ontraria tamen sententia probari videtur. Primò, ex. l. scio amico. §. medico. ff. de annu. lega. cuius verba sunt. *Medico Sempronio ea quæ viuis præstabit dari vollo, ea videntur relicta, quæ certam formam erogationis annuæ non incertam liberalitatis voluntatem habuerunt.*
- 7** **S**ed ne lectorem pluribus circunducam, distingue. Aut enim minori aliquid à vassallis annuatim, vel per intervalla datur ordinariæ, vel extraordinariæ, & certè si vassalli ea præstare iure, vel cõsuetudine obligati sunt, tutor deducet decimam, quoniã non est liberalitas vassallorũ, sed statuta, & perpetua obligatio, & redditus ad pupillum pertinens, & siue sit annuus, seu per temporis intervalla debitus, eadem verbatim æquitas, quæ in annuis redditibus, eademq; viget legis mens, & hanc opinionem probant omnia supra allegata. Et declarando. d. §. medico. l. scio. ita declarat Ias. in. d. diuor. §. quod in anno. ff. sol. matrim.
- 8** **R**ursus præter omnia supra adducta facit, quod scribit Molin. in cõsuet. Paris. tit. 1. §. 37. glo. 4. nu. 3. vbi declarando textũ in. d. l. scio. §. medico. refert celebrẽ traditionem Oldral. conf. 129. in quæstione, vbi scribit quod si quis cõduxit fructus Archidiaconatus, & moris sit aliquid præstari Archidiacono, cũ vrbẽ primũ ingreditur, quod hoc nõ pertinet ad conductorem, quoniã ij fructus dantur ratione persone, ergo nõ debentur conductori argumento. d. §. medico. l. scio. Subijcit Molin. definitionem Oldraldi verã esse in suo casu, si tamen fructus deberentur ex necessitate defficere verba. d. §. medico qui loquitur de his quæ liberalitèr medico præstabantur supra annuam mercedem. Fateatur tamẽ opinionem Oldraldi verã esse, quoniã appellatione fructus non venit, nisi illud quod renascitur, vt statim dicã, & quod fructus nõ dabatur archidiacono, nisi semel in vita, & quod in generali cõcessione nõ venit illud, quod est reueruatũ persone, argumento.

l. obli-

- 9** **O**bligacione generali. ff. de pignorib. c. in generali. ff. de regul. iur. lib. 6. & quod id quod datur pro iucundo aduentu, videtur esse personale, quoniam datur in honorem Archidiaconi, ergo non transit ad conductorem.
- 9** **I**gitur si vassalli annuatim, vel per intervalla, illa præstare obligati sunt, certè tutor ea decimabit, etiam si offerantur in honorem persone pupilli, quoniã tutor non succedit in locum pupilli, sicut conductor in locum Archidiaconi. Conductor enim omnes fructus ad Archidiaconatum pertinentes percipit absente Archidiacono, qui non implet id pro conductore. At tutor, præsentem pupillo, cui honor exhibetur, & cui munus in honorem datur, & cui munus acquiritur, postquam ipse pupillo est acquisitum, deducit decimam, neque dici potest eũ deducere ex sua persona fructus, qui dantur pupillo ratione persone, & obedientiæ, sed quod postquam ipse pupillus illa præsentem acquirit, acquirit ipse tutor. Et verè hic fructus est, cum annuatim, vel per intervalla debeat, & sic renascitur, ergo est fructus, & per cõsequens decimandus.
- 10** **S**i tamen ea quæ vassalli offerunt, non sint necessario offerenda, sed tantum dantur insigni lætitiæ, augmenta sunt, potius quam fructus, quoniam non renascuntur, cum liberalitèr offerantur, neque non debeant iterum offerri. Ideò de his non alitèr iudicandum, quam de donatione pupillo facta, quam tutor decimare non potest, quoniam est augmentum, nõ fructus, quia non renascitur ex natura sua, neque qui semel donat, tenetur iterum donare.
- 11** **P**ræterea facit, quod scribit Oldrald. d. confil. 129. quod ad eum qui cõduxit fructus Archidiaconatus, non spectat, quod solitum est præstari Archidiacono in ingressu suo, & iucundo aduentu, quoniam hoc non venit in locatione fructuum, & sequitur Albe. in Rubric. de actio. empt. Ba. d. Paul. Imola, A. lexand. A. retin. & Iason. in. l. diuortio. §. quod in anno. ff. solut. matrim. Anchar. in. c. si propter tua debita. in. 3. q. principali. de rescrip. lib. 6. Boer. decif. 19. nu. 6. & decif. 133. num. 4. Felin. in. c. accedentes. col. 2. versiculo simile est, quod scribit Oldraldus. Et ratio est, vt scribit Molin. in loco supracitato, quod hoc dabatur tantum semel in vita, & sic fructus appellari non potest, cum non renascatur.
- 12** **S**ic elemosine in certè non veniunt appellatione reddituum, vt notat Ioan. Andrea. ad Specul. titulo de concessio. præben. vers. demum quæ rebatur. Oldrald. confil. 206. incip. an obitus Bartholomæus Belles. in tractatu de charitatiuo subsidio: quæst. 76.
- 13** **N**unc tractemus, quid si pupillus habet prædium, vel fundum, in quo sunt lapidicina, vel habet syluam arboribus densam, an tutor possit decimare lapides quæ extrahuntur, vel arbores qui succedunt videtur posse: quoniam tutor decimat fructus industriales, & naturales. Lapis autem naturalis fructus esse videtur, nimirum natura in abditis terræ latebris lapidicinam gignit, atque item fundus producit arbores.
- 14** **S**ecundo nominatim probari videtur in litem si fudat. ff. de usufr. cuius verba sunt. *Sed etsi lapidicinas habebat, & lapides cadere velit, vel creta fodinas habebat, vel arenas omnibus ijs usurum Sabinus ait, quam sententiam puto veram.*
- 15** **S**ed his non obstantibus tutor, neque de lapidicinis, neque de arboribus decimam deducet, si modo sylua, vel lapidicina eius generis sint, vt semel excisa non renascantur. Ante omnia loquendo in tutore, cui iure Gallico dantur fructus, ita docet Cassan. in consuetudinibus Burgundiæ, Rubr. 6. §. 4. verbo, & fait la dicte femme, nu. 2. versiculo credo, quod veniant, vbi explicans eius Gallicum, quo tutori dantur fructus, subiicit hæc verba. Credo, quod veniant solum fructus qui renascuntur. Ergo nominatim vir ille sentit, tutorem nomine fructuum solum posse auferre, quæ renascuntur, non vero quæ non renascuntur, quoniam ij fructus non sunt, vt statim dicam.
- 16** **C**onfirmatur hæc opinio, quoniam etiã si ad maritum pertineant fructus dotis, pro oneribus matrimonij, vt in. l. dotis fructus. ff. de iure doti. & in. l. pro oneribus. C. eo. titulo. tamen si vendit lapides ex lapidicinis fundi dotalis nummi ex venditione recepti dotis sunt, & ex consequenti mulieri restituendi. Ita probatur in. l. si ex lapidicinis. ff. de iure doti. cuius verba sunt. *Si ex lapidicinis fundi dotalis, mulieris voluntate lapides vendiderit, nummi recepti ex eo venditione dotis sunt.* Huiusmodi enim res, quoniam fructus non sunt, ad maritum non pertinent, vt in. l. diuortio. §. si fundum. ff. solut. matrim.

- Matrim.** vbi ita docent Alber. Paul. Bald. Alex. & Iaf. Idem sentiendum in marmoribus, si semel eruti non renascantur, vt in d.l. diuortio. §. si vir in fundo. ff. solut. matrim. & in l. si. ff. de fundo. dota. Campe. de dote. q. 30. & 31.
- ¶** Et quod de huiusmodi fructibus nihil sit dandum ei, ad quem fructus pertinent, notat Bart. in d. §. si vir in fundo. col. fin. Alex. col. 2. Iaf. col. 2. & 3. Albe. in d.l. diuortio. §. si fundū vir. & in §. si vir in fundo. Bar. in l. si quis ex argentarijs. §. fin. & in l. quædā. §. nihil. ff. de æden. Cum ergo ad maritum non pertineat huiusmodi res, multominus pertinebūt ad tutorē, in quo multominus est ratio.
- 17** **¶** Tertiò, hæc lex iubet tutori dari decimā fructuum, quæ autem non renascantur, in fructu non sunt, vt in d.l. diuortio. §. si vir in fundo. ff. solut. matrim. vbi notant Bart. Paul. Alex. & omnes Doctores, Boerius, decisione. 51. num. 2. & decis. 224. nu. 4. & decisione. 19. nu. 5. Iaf. in l. quædam. §. 1. ff. de æden. post Bart. ibi Soc. consil. 100. in causa Baptiste, num. 4. lib. 1. Non enim dicitur esse in fructu, quod non percipitur, nisi semel, neque amplius reddit, vel renascitur, vt ibi per Doctores. Scribit Cassan. in consuetu. Burgund. Rubrica. 4. §. 16. in verbo, & faire les fruyts, nu. 3. versiculo, & etiam dic. Bartholomæus Bellen. de charitatiuo subsidio. q. 64. Iacobin. Santogeor. in l. si ex lapidicinis. ff. de iure doti. Et Bartholom. Bellen. d. q. 64. dicit, quod conductor fructuum colliget charitatiuum subsidium, & quod datur pro renouationibus, vel inuestituris, quia potest renasci.
- 18** **¶** Vltimò, hæc opinio comprobatur, quoniam, vt dixi capite. 24. tutor decimat fructus, non verò augmentum rei pupillaris, scilicet res quæ pupillo obueniunt. Lapis autem erutus ex fundo pupilli, si non renascitur, pars ipsius fundi esse videtur, ipsum autem fundum non decimat tutor.
- 19** **¶** Idem sentiendum in sylua pupilli, nam si arbores excisæ eius naturæ sunt, vt non renascantur, tutor eos decimare non potest, quoniam in fructu non sunt, neque ad eū pertinent, ad quem fructus pertinent, vt in d.l. diuortio. §. si fundum. ff. solut. matrim. & ibi notant omnes Doctores. Qui autem arbores, excisæ renascantur, scribit Plinius, lib. 13. c. 4. Sylua autem quæ renascitur, dicitur sylua cædua, vt in l. sylua cædua. in princip. ff. de verb. signific. & in l. ex sylua cædua. in princip. ff. de vsufr.
- 20** **¶** Non obstat, quod ij sunt, fructus naturales. Nam si non renascantur in fructu non sunt, sed percunt saltē, quoad potestatem fructificandi, vbi primum exciduntur, vel eruuntur, vt supra probaui, & dicitur sententia communis.
- 21** **¶** Non obstat. litem si fundus. ff. de vsufruct. quoniam aliud est deberi mihi fructus, aliud esse vsufructuarium. Vsufructuarium enim plenius ius habet, quam is, ad quem fructus pertinent, hinc enim ea tantum petit quæ fructus sunt, ille verò etiam his quæ fructus non sunt, vtitur, fruitur, dummodo id faciat boni viri arbitrio, quatenus exigit necessitas. l. ex sylua. litem. si fundi. ff. de vsufructu. Et quando fructuarium possit arbores fructiferas incidere, vide Ang. in d.l. ex sylua. Paulus Mōtepico, in repetitione. l. Titiacum testamento. §. Titia cū nuberet. ff. de leg. 2. Cassan. in consuetud. Burgund. Rubr. 4. §. 6. ad finem.
- 22** **¶** Ex his inferitur, quod pupillus esset filius alicuius Tabellionis, & ex eius protocolis multa exemplaria describerentur in magnam vtilitatem pupilli, quod ex tali vtilitate, non potest tutor deducere decimam, quoniam instrumentum semel æditum iterum edendū non est, vt in l. si quis ex argentarijs. §. fin. ff. de æden. Ergo cum fructus exemplationis non possit absque magna causa iterū percipi, sequitur, quod fructus non est, cum non renascatur. Ita nominatim docent Bar. Fulgo. & Ang. in l. quædam. §. si. & ibi Iaf. ff. de æden. Bald. in l. terminato. C. de fructi. & de fructi. liti expel. Boer. decis. 224. nu. 4. Ang. in Rubr. ff. de vsufr. Soci. consil. 100. in causa Baptiste, nu. 4. lib. 1.
- 23** **¶** Quinimò, si maritus legauit vxori vsum fructum omnium bonorum, certè, quod colligitur ex exemplationis protocolloꝝ mariti ad vxorem non pertinet, quoniam non dicitur esse in fructu, quod semel perceptum non renascitur. Ita docuit Bar. in l. diuortio. §. si vir in fundo. & ibi Alexand. num. 5. & ibi Bal. ff. sol. matrim. & ibi Iaf. col. 2. num. 4. versic. extra glossam. Et licet Paul. & Roman. ibi dissentiant à Bartolo tandem magis communis opinio esse videtur, vt mulier vsufructuarium non acquirat, nec faciat suam quoad proprietatem pecuniam, quæ ex exemplationibus pro-

- protocollorum percipitur, benè tamē poterit frui pecunia, tãquam vsufructuarium, nō verò tanquã proprietaria. Sic ergo tutor, licet decimet fructus rei pupillaris nō decimabit fructus, qui non renascantur, quoniam fructus non sunt, benè tamē decimabit redditus, qui colliguntur ex fundo empto ex illa pecunia, vel re, quæ in fructu non est, vt in simili docui cap. 24.
- 24** **¶** Sic licet inter virum, & vxorem nō sint communicanda bona, quæ maritus lucratur in bello, vel ex donatione Regis, vel alterius, tamen fructus inde collecti constante matrimonio, diuidendi sunt iuxta legem Regiam, quæ lucrata inter virum, & vxorem, iubet diuidi. Ita docet Roder. l. 1. titulo De las ganancias. §. 3. in princip. Lupus in rep. Rubr. de donatio. §. 65. limitabis, num. 65. ver. & ex his.
- 25** **¶** Non obstat quod ad vsufructuariū pertinent quæcunq; obuentiones, vt in l. vsufructu legato. ff. de vsufr. quoniam plus iuris habet vsufructuarius, quam is ad quē fructus pertinent, vt supra dixi. Et tutor neque vsufructuarium, neque fructuarium est, tantū ad eum pertinet decima fructuum.
- 26** **¶** Deniq; iniquissimum est, vt res vel iura ipsa principalia decimantur, sufficit decimari fructus qui renascantur: quoniam lex ista ex eis fructibus vult decimam deduci, ex quibus pupillus alendus est, nō est autem alendus ex ipsis rebus, sed ex fructibus qui renascantur.
- 27** **¶** Sed ne quid d. similem fateor, quod supra dixi de pecunia, quæ colligitur ex exemplatione protocolloꝝ, videri durius. Nam licet quæ colliguntur ex exemplatione protocolloꝝ non sint fructus: tamen videntur venire appellatione reddituum & obuentionum, vt notat Angel. in Rubr. ff. de vsufr. glo. in c. grandi. in verbo De redditibus, de suplea. negligen. prela. lib. 6. Boerius decisione. 224. num. 5. Et faciunt quæ dixi de partibus ancillarū. c. 23. Tutor autem decimat redditus, vt ibi docui, licet stricta ratione fructus non sint, vt ibi dixi.
- 28** **¶** Pretereà vt fateor rectè dici tutorem nō posse decimare lapides vel arbores fundi pupillaris nisi renascantur, quoniam pars ipsius rei esse videtur, & tutor ipsam rem decimaret, ita nego speciem de exemplatione protocolloꝝ ei rei simile videri. Fundi enim plurimi sunt fructus, præter lapides, at protocolloꝝ nullus videtur es-

- se vsus, nisi quod datur ratione exemplationis, neq; alena pupillū ex pecunia quæ colligitur ex exemplationibus videretur alienare substantiam pupilli, sed illum ex redditu alere, ergo & ex illo reddatur, deducet tutor decimam. Ita videtur dictare æquitas, sed fortissimam argumentum diuerse sententiæ est, id quod Bar. & Doctores scribent in loco supracitato. Quare distinguendum videtur: aut enim officium tabellionatus ad patrem pertinet, & omnia protocolia pertinet ad pupillū, & per substitutū tutorē in solidum gerit officium tabellionatus, inque eius domo omnia fiunt & administrantur, quæ in domo tabellionis, nimirum conficiuntur omnium contractuum instrumenta, offeruntur libelli administrantur & expediuntur lites, & certè quod ad pupillum ex exemplationibus protocolloꝝ pertinet, decimari potest ab ipso tutore nomine pupilli agētis tabellionē, quoniam in redditu officij esse videtur, quod exinde percipitur. Si tamen pupillo aliquid daretur pro exemplatione protocolli, quod in archa habet, vt scilicet suppeditet instrumentum, vt a successore officij exempletur, & certè tutor nihil aufert, neq; enim in domo pupilli est officium tabellionatus, neque hæc obuentiones in ea exercentur, & quod præstatur donum, & munus appellari potest ad autem non decimatur vt docui capite. 24. neque hæc dici possunt obuentiones ordinariæ, quæ redeunt in orbem & renascantur.
- 29** **¶** Ex quo infer, quod si tutor pecuniam pupilli collocat in aliquod negotium, puta in merces, vt exinde lucrū pupillo obueniatur, quod decimabit lucrum: nam pecunia apta est iterum parare lucrum, & alēs pupillū ex tali lucro nō diceretur alienare substantiam pupilli. Pretereà iuxta communem vsum loquendi ij sunt fructus.
- 30** **¶** In summa tutor non decimabit fructus qui non renascantur, quoniam fructus nō sunt, & multominus decimabit iura ad pupillum pertinentia, nimirum ius præsentandi, cum ex eo alii non possit cum honorem supeditet potius quam pecuniam. Neque etiam poterit retrahere rē venditam ex eo quod ad pupillum pertineat iure sanguinis ius retrahendi, neq; enim decimat iura, quæ nō suppeditant pecuniam nomine redditus, neq; decimat ea quæ ad parandum alimenta apta non sunt, vt docui supra capite. 23.

S V M M A.

- F** RUGUS illicitus, an decimet tutor.
Tutor, an teneatur vsuras exercere, & numero. 4. & 5.
 3 Illicita non acquirit seruus domino, neque filius patri, neq; socius, socio, neque maritus, uxori.
 6 Tutor vsurariè aliquid acquirens pupillo, teneatur illud restituere.
 7 Tutor an possit recusare tradere pupillo illicite acquisita, & nu. 11.
 8 Illi itè acquisita maritus restituere potest, nõ obstante quòd dimidium videbatur acquisitum uxori.
 10 Fructus indebitè exactos, an decimet tutor.
 11 Fructus solutos ex misericordia, vel stultitia debitoris, an possit tutor decimare.

An de illicitis fructibus, vel redditibus, tutor possit deducere decimam, & quid si non sint illiciti, sed indebitè exacti, vel soluti ex misericordia debitoris, qui aduersus pupillum noluit uti exceptione.
 Caput. XXVI.

- Q**VAERO deinde quid si minor, vel eius curator aliquos fructus, vel redditus illicitos acquirat, puta vsurarios, an tutor tales fructus possit decimare? Videtur posse ex generali decreto huius legis. Deinde, quoniam tutor non solum potest, verum etiam debet vsuras exercere, ut in rubro & nigro. C. de vsur. pupillarib. notant Bart. Dinus, & Alberic. in l. ob fœnus. ff. de adm. tuto. Ergo etiam si redditus sint vsurarij, tutor potest eos decimare.
- 2 ¶ Sed verius est tutorem non posse deducere decimam ex redditibus vel fructibus illicitis, quomodocunq; illiciti sint. Quoniam etiam si seruus acquirat domino, tamen acquisita illicite non acquirit ei, vt in l. quod seruus. ff. de acquir. possess.
- 3 ¶ Sic licet acquisita à filio negotiãte cum pecunia patris sint diuidenda inter eum & patrem, id non habet locum in illicite acquisitis. Ita Bar. in l. quod seruus. per illum textum. ff. de acquir. possess. & in l. cum oportet. num. 3. & ibi Bald. col. 2. C. de bon. que

- libe. Alex. in d. l. quod seruus. Ias. in l. illud. nu. 8. ad fin. versiculo tertio limita. & ibi Decius col. fin. ad finem. C. de collatio. Ioan. Andre. ad Specul. titulo de iudicijs. §. sequitur in additione incipiente vidisti. Lupus in repet. Rubricæ. §. 63. num. 5. Bal. in Auth. ex testamento. C. de collatio. Ergo etiam si fructus sint diuidendi inter tutorem & pupillum, id non procedit in fructibus, & redditibus illicitis.
- 4 ¶ Sic licet parta matrimonio constante diuidantur iure Regio inter virum, & vxorem; tamen illicite parta non sunt diuidenda, neque communicanda, sicuti in socijs definit Iurisconsultus in l. quod autem. ff. pro socio. Ita docuit in marito, & vxore. Lupus in Rubric. de donatio. inter vir. & vxor. §. 65. incip. limitabis. Rodericus in l. 1. tit. De las ganancias. 4. limitatione. Cassan. in consuetudi. Burgun. Rubric. 4. §. 2. in verbo, Et aques. num. 16. versiculo octauo limita. Mouentur, quoniam huiusmodi lucra non communicantur inter socios, vt in d. l. quod autem. ff. pro soc. Bar. c. conquestus. col. 4. de foro compe. l. nec prætermittendum. l. quod autem ex furto. ff. pro socio Regia. l. 2. & 8. titu. 10. par. 5. vbi vide glossam. Bar. in l. si vnus. §. si vnus ex socijs. ff. pro soc. vbi dicit quòd acquisita per vnum ex socijs ex vsuraria prauitate non sunt communicanda.
- ¶ Sic Paul. in l. 3. ff. ad leg. Falcid. notat. quòd si lucra sint diuidenda inter aliquos ex dispositione legis, vel hominis, quòd res illicite acquisitæ non sunt diuidendæ, & eius doctrina est cõmuniter approbata, teste Alex. in d. l. 3. & consi. 77. lib. 5.
- 5 ¶ Præterea tutor decimat fructus rei pupillaris; pupilli autem non censetur quod ab eo auferri potest. l. qui concubinam. §. si hæres. ff. deleg. 3. glo. in l. non quocunq;. §. 1. ff. de leg. 1. l. Iulianus. §. 1. ff. de verbo. obliga. latè Ias. in d. l. non quocunq; in principio. & quòd notat gl. in l. si vi in verbo *In rem*. C. de his que vi. metus ve. cau. fiunt.
- 6 ¶ Rursus facit quòd tutor qui aliquid vsurariè acquisiuit, tenetur illud restituere, etiam si pupillus id possideat. glo. in c. si. 46. distinctio. Pau. in l. 3. §. si procurator. ff. quòd quisq; iuris. Alex. ibi nu. 9. & nu. 13. & Ias. col. si. Laurentius Rodolph. in repetitione. c. consuluit. q. 57. de vsur. Nam & proxeneta quo mediatore res acquiruntur, tenetur ad restitutionem vsurarum, vt notat

- aprat Bar. post glo. in l. sciendū. ff. ad leg. Põp. de parrici. & in l. 1. §. incidit. ff. ad Turpil. & late excutiūt Abb. & doctores, in c. Michael de vsur. Hostien. in summa de vsur. §. an aliquid Bar. in Auth. vt hi qui obligati. §. quoniã. Et quòd tutor teneatur restituere fœnus illicitū vide Jacobi. in l. si quis iniquū. §. si procurator in. 2. lectione. nu. 12. ff. quòd quisq; iur. Cũ ergo tutor teneatur restituere redditus illicitos, nõ est admitendus si eorum petat decimam, vt in l. dolo facit. ff. de reg. iur. In pari enim causa turpitudinis potior est conditio possidentis. l. 2. C. de condi. ob. turp. caus.
- 7 ¶ Hanc quæstionem intellige quando tutor illicite acquisita tradidit pupillo, emendo redditus ex illicite acquisitis, vel quando factio maiori tradidit, & imputat vel petit decimam fructuum quos reddidit illa res illicite acquisita. aliàs tutor si vellent potest recusare solutionem rei illicite acquisite, cum obligatus sit ad eius restitutionem. Ita docent Cin. Albe. & Sali. in l. nouissimè. C. de adm. tuto.
- 8 ¶ Sic maritus illicite acquisita potest restituere antequam ea ad comunem adducat. c. sicut non suo. 46. distinctio. Alexan. in l. quod seruus in fine. ff. de acquir. possess. Lupus in Rubrica de donatio. §. 65. limitabis. col. 2. nu. 10.
- 9 ¶ Non obstant ex aduerso prolata, quoniam hodie tutor non potest neque teneatur vsuras exercere, tantum potest fœnori licito rem pupillarem otiosam tradere, ita Bart. Imola. & Alexan. in l. diuus seuerus. ff. ad leg. Falci. Molin. in tractatu de vsur. q. 76. cum alijs citatis. cap. 2.
- 10 ¶ Quid tamen si cum colonus deberet centum tritici modios, tutor exegit ducentos an possit omnes ducetos decimare. Et certe non potest, quoniam indebitum exigendo furtum comitit. l. quoniam. ff. de condi. furti. Acquisita autem illicite non potest decimare. vt efficaciter probaui.
- 11 ¶ Sed an teneatur tradere minori factio maiori omnes ducentos modios, etiam si centum tantum deberentur. Equidè is qui gerit negotia mea, omnia indebitè exacta tenetur mihi integre restituere. Ita Bart. Din. & Albe. in l. tutor secundum. ff. in soluendis. §. de admin. tuto. Bar. Albe. & Paul. in l. si quis negotia. ff. de nego. gest. Neque obstat, quòd dixi tutorem posse recusare solutionem rei illicite acquisitæ, quoniã illud quando res est acquisita vsu-

- rarix, ita quòd titulus est prauus & execrabilis, secus quando titulus est validus, sed tamen soluitur supra quantitatem debitam. Neque enim tutor sese tueri potest, quòd tantam quantitas non deberetur minori.
- 12 ¶ Sed occurrit elegans quæstio. Pupillus habet annuos aureos centum, tamen debitorum possunt sese tueri exceptione quominus soluant, commoti tamè misericordia vel astu pupilli non vtuntur exceptione vno anno & aureos centum integre pendunt, quæro an tutor possit eos decimare. Videtur posse, quoniam vtunque sit pupillus consequitur integra centum; neq; curamus de modo, vt in l. non vnde. C. si cert. peta. neque curamus de medio, vt in l. 3. ff. de lega. præstan.
- 13 ¶ Sed contra verius, inò tutor non decimabit fructus qui soluuntur pupillo ex misericordia vel stultitia debitoris. Primò ex textu in l. si hæres. ff. ad leg. Falcid. vbi probatur quòd si habens plures debitores me hæredem instituit, & plura legata reliquit quibus soluendis (solutis veris debitis) hæreditas non sufficit, quòd si ego hæres institutus paciscor cum creditoribus ita vt remittant magnam partem creditæ summæ, quòd etiam si ex remissione magnam summam consequar ex hæreditate, quòd nihil tencor soluere legatarijs, quoniam illa habeo ex fructu industriæ meæ, & ex beneficio creditorum, non vero ex hæreditate. Sed præstat ipsa verba legis subiicere. Inquit lex. *Sed & si is qui soluendo non erat legauerit, & heres cum creditoribus deciderit, ne solidum solueret, & ob eam decisionem factam sit vt aliquid retineret, nihil legatarijs debitorum, quia eam quantitatem non ex hæreditate, sed ex decisione habet.*
- ¶ Sic & in nostro casu non ex re sua habet minor illos redditus, sed ex donatione & remissione debitoris, & potius est augmentum quam redditus. De augmento autem nihil soluit, vt supra probaui cap. 24. neque de donatione. & sicut hæres nihil soluit legatarijs, & minor nihil soluet tutori, quoniam potius ex donatione debitoris, quam ex redditu rei suæ illa percipit. Hæc autem lex iubet redditus decimari, hi autem redditus non sunt, sed donatio, neque sunt redditus pupilli, sed augmentum rei pupilli. Et re vera solventis erant non pupilli,

De decima Tutori

& vno anno vult remittere, si tamen in perpetuum remitteret iam re vera fructus rei pupilli essent, & decimari possent tanquam redditus.

14 **H**æc autem opinio vera est, siue minor ea consequatur ex misericordia, vel liberalitate debitoris, siue ex stupore soluētis, siue ex propria industria. Ita notant omnes Doctores in l. 3. ff. ad leg. Falcid. & faciunt omnia argumenta supra adducta, scilicet, quod illa non sunt re vera ex redditibus pupilli. Idem dicendum, quando debitor soluit deceptus dolo minoris, tum quia fructus non, ant, tum quoniam tutor non decimat fructus malè acquisitos, sicuti, neque socij. l. quod autem. ff. pro socio. & probavi supra hoc ipso capite.

Illud addendum, quod semper bona præsumuntur licitè acquisita, argumēto. l. merito. ff. pro socio Bal. in l. cum oportet. col. 2. C. de bon. quæ libe. Lupus, in repe. Rub. de dona. §. 65. limitabis, num. 9. versic. in dubio tamen.

S V M M A:

- 1 **T**utor, an decimet fructus debitos pupillo, & alij correo, & 21.
- 4 Tutor si sit correat credendi simul cum pupillo, an debeat imputare in decimam, quod ex ea causa recipit.
- 6 Tutor solum habet ius personale ad decimam.
- 7 Fructus qui supersunt deductis debitis, & oneribus, sunt decimandi, non alij.
- 16 Tutor, an decimare possit pecuniam, quæ minori datur pro fructibus, quos grauatus est præstare.
- 19 Decima debita Ecclesie soluenda antea quam decima tutoris.
- 20 Fructus quos minor grauatus est præstare decimari possunt à tutore, si non possint peti, secus, si peti possint, licet actu non petentur, vsque ad numero. 22.
- 23 Fructus quos pupillus grauatus est præstare, an decimare eos possit tutor pro interursario mensuræ temporis, quod non præstantur.
- 24 Fructus quos pupillus grauatus est, præstare, an decimet tutor, saltem pro quantitate, quæ pro eis pupillo præstantur, cum sequen.
- 27 Fructus quos minor corrumpit, an decimet tutor.
- 28 Vxor, an petere possit ab hæredibus mariti partem constante matrimonio, quæ maritus alicui, vel maleficijs absumpsit.
- 32 Precium quod datur minori pro fructibus, quos in casu valido remittit debitori, an sit decimandus.
- 36 Fructus qui re vera ad minorem pertinent sunt decimandi à tutore non vero ij, de quibus per consessionem constat, etiam si minor fecerit confessionem factus maior.

consessionem constat, etiam si minor fecerit confessionem factus maior.

¶ An tutor possit decimare fructus debitos pupillo, & alij correo, & an possit decimare fructus, quos pupillus grauatus est dare, vel minori precio vendere, & quid si minori aliquid detur pro fructibus, quos grauatur præstare. Caput. XXVII.

Occurrit quæstio Debetur annuatim centum pupillo, & alij correo credendi in solidum, quæro, an si correat prius litem contestetur, & pecuniam recipiat, tutor possit petere eius decimam. Videtur posse, quoniam cum illi redditus ad pupillum spectarent, & tutor pupillares redditus decimet videtur tutori esse ius quæsitum, & quod correat illi d non possit auferre. Nam ius nostrum absque facto nostro à nobis auferri non potest. l. ius nostrum. ff. de reg. iur.

¶ Sed verius est tutorem non posse hos redditus decimare, quoniam si correat prius agar, fructus sibi acquirit, vt in. l. ex duobus. ff. de duob. reis. Quod intelligendum cum distinctione tradita per Alexan. in. l. si ex toto. §. si. ff. de leg. 1. Cum ergo ad correatum petineat, non vero ad pupillum, quæ est, vt tutor non deducat ex inde decimam, cum non sint pupilli, verba enim sunt intelligenda cum effectu, vt in. l. i. ff. quod quisque iur.

¶ Præterea si fructus pupillo, & correo credendi in solidum debeantur, & correat illos recipiat, non possunt dici fructus pupilli.

¶ Quinimò, si tutori, & pupillo deberentur aliqui fructus, tanquam correat credendi, & tutor nomine suo contestatur litem priusquam curator, qui ad illam rem peculiarem pupillo dandus est, vt in. l. 1. 2. & 3. C. qui dar. tut. possit. certè tutor fructus integros sibi habebit, neque illi fructus poterunt ei imputari, vt habeat eos pro decima cæterarum rerum, quas administrat. Quoniam fructus

fructus quos colligit, debetur ipsi in solidum sicut pupillo, & melior est conditio eius, qui prius litem contestatur. l. ex duobus. ff. de duob. reis. Quod est memoria dignum.

5 **N**on obstant ex aduerso prolata. Quoniam tutor decimat fructus qui ad pupillum pertinent cum effectu. l. i. §. fin. ff. quod quisque iuris.

6 **N**on obstat, quod videtur tutori ius quæsitum, & quod correat non potest ei præiudicare, quoniam tutor non habet ius reale ad fructus, vt consequatur decimam, tantum habet ius personale, vt notatur in. l. fundi Trebatiani. ff. de usufruct. lega.

7 **S**ed quid si pupillus, habens annuatim aureos mille ex re sua, grauatur à patre dare quotannis ducentos, quæro, an tutor decimet omnes mille aureos, an verò qui reliqui sunt deductis ducentis. Videtur, quod omnes possit decimare, quoniam decima datur, propter laborem, & tutor circa colligendos omnes mille aureos laborat.

8 **H**is accedit, quod ille, ad quem pars fructuum pertinet, non tenetur ad solutionem æris alieni, auctore Bart. in. l. fin. ff. de usufruct. lega. Paul. l. fin. §. fin. autem. C. de bon. quæ libe. Alex. in. l. usufruct. ff. ad leg. Falcid.

9 **S**ed verius est eos tantum fructus decimandos, qui remanent salui pupillo solutis debitis. Primò, quoniam legitima debetur iure diuino, & humano, ea tamen minuitur ære alieno, & prius id deducendum, & quod superest est legitima. l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoffic. testament. Quanto magis hoc iure regulabitur decima tutoris, quæ aduersus iuris Cõmunis regulam datur.

10 **S**ecundo probatur ex. l. Mutius. ff. pro socio, vbi inter socios id solum communicatur, quod superest deducto ære alieno, & omnibus oneribus. Idem probatur in. l. non amplius. ff. de lega. 1. Vbi Bald. notat, quod si ex quaque re vendita decima sit soluenda ex statuto, certè si emo rem pluribus oneribus obnoxiam, decima soluenda est ex quantitate, quæ superest deductis oneribus. Idem probant Paul. Raphael. Florian. & Iaso. in dicta. l. non amplius. Angelus, in. l. ciuitatibus. §. fin. col. final. per illum textum. ff. eodem titulo, Alexand. in. l. veterani. §. 1. ff. ad legem Falcid.

11 **D**einde probatur ex. l. quantitas patri-

monij. ff. ad leg. Falcid. cuius verba sunt. Quantitas patrimonij deducto, eo quod explicandum venditionum causa impenditur, estimatur.

12 **D**einde facit, quod licet decima ex more regionis sit soluenda Alguazelo executanti, intelligenda est decima, de pecunia, quæ re vera soluitur, vt videtur sentire Auedan. de execuquen. manda. capit. 13. num. 4. versiculo primum est, cum sequentibus. Faciunt tradita per Doctores in. l. fructus. ff. solut. matrimon. per Bart. in. l. si vir vxori. §. quidam. ff. de conditio. & demonstrata.

13 **P**ræterea hoc nominatim probatur in. l. fundi Trebatiani, & ibi notat Bart. numero. 4. ff. de usufruct. lega. quod si alicui legatur fructus fudi, debet intelligi de fructibus, qui supersunt soluta parte fructuum quæ colono præstanda est.

14 **R**urfus facit. l. quod de bonis. §. ex donationibus. ff. ad legem Falcid. vbi probatur, quod non solum, quod hæres iam præstitit, sed etiam quod præstaturus est, facit hæreditatem pauperiorem, & auget Falcidiam. Ita etiam legata, vel onera, quæ pupillus grauatus est de fructibus præstare, facit fructus, videri minores, & ex consequenti, decima debet esse minor.

15 **N**on obstant adducta in contrarium. Quamquam enim tutor laborei circa omnes fructus qui colliguntur, non sequitur, quod de omnibus debet habere decimam, cum non sint omnes pupilli. Facit hæc lex ibi. Mantengalos de los fructos, y tome para si el diezmo. Ergo eos fructus tutor decimat, ex quibus pupillus alendus est, non autem est alendus ex his, quæ grauatus est alij præstare, quoniam illa aliena sunt non propria.

16 **E**x his elicitur, quod si pupillus habens annuatim centum modios frumenti, grauatur illos centum modios quotannis præstare pro viginti aureis, certè tutor solum decimabit illos viginti aureos, quoniam illos solum habet re vera pupillus: ita efficaciter probatur in. l. si dignum. ff. ad leg. Falcid. cuius verba sunt. Si dignum decem fundum, dannetur hæres quinque vendere, sine dubio quinque erunt imputanda Falcidie. Ecce, quod si quis habet centum, & grauatur ea dare pro viginti, ea solum videtur habere.

17 **R**urfus, hæc opinio probatur, quoniam grauans hæredem, vt rem valentem

quingenta det pro viginti, videtur legare, quod superest vsque ad quinquaginta, vt docet Alexand. alios citans in d. l. si dignum. Ergo vtetur regula supra tradita, quod tutor non debet decimare redditus, vel fructus legatos.

18 ¶ Postremo, quod hæc vera sint, patet, quoniam si tutor decimaret, tam fructus qui pupillo superant, quam fructus quos grauatus est præstare, certè pupillus solueret ei plusquam decimam, cum sarcire teneatur, quod tutor abstulit ex fructibus legatis, vt in ea integrè soluat legatario. Et satis dici potest soluere plusquam decimam, cū soluat decimam, non solum ex suis, verum etiam ex his quæ grauatus est præstare, & postea sarciat ex proprijs, quod alijs præstaturus est.

19 ¶ Illud non prætereundum, quod tutor cogi potest ab Ecclesia, ad soluendum integram decimam, antequam ipse, vel pupillus cõsecuti fuerint partem suam. Et idem in colonis prædiorum pupilli, nam antequam soluant pupillo, possunt cogi soluere Ecclesie suam decimam, quoniam decima Ecclesie debita, est onus reale, & sequitur fructuum detentorem iuxta glo. in c. tua nobis de decimis. textus in c. cum non sint. cod. titulo. Qua ratione ita docet Soc. conf. 93. elegantè. nu. 3. col. 1. vers. & pro fundamento, lib. 3. Imo in Clement. 1. de decimis.

20 ¶ Sed est quæstionis, quid si pupillus grauatus est annuatim magnam partem fructuum, vel reddituum suorum præstare, attamen fructus exigi ab eo non possunt, an nihilominus possit prohibere tutorem, ne decimet fructus, quos grauatus est præstare. Et distinguendum est, aut enim exigi nõ possunt, quoniam creditoris & legatarij misericordia, vel industria minoris, illos ei remiserunt pro vno anno, & certè tutor eos non decimabit, quoniam potius est donatio quædam, vt dixi cap. 24. Si tamen remitterentur in perpetuum, iã propriè essent fructus pupilli, & decimarètur, vt ibi dixi. Si autem fructus peti non possent à pupillo, quoniam legatum non valuit, & perindè habetur, ac si factum, non esset, tutorque potest illū decimare. Textus est elegans in l. non est dubium cū legem sequenti. ff. ad leg. Falcid. Cuius verba sunt. Non est dubium, quin ea legata, à quibus hæres potest subtrahere petitorum exceptione, in quartam ei impudentur, ne caterorum legata mi-

nuantur. Neque interest, vtrum ab initio, quasi inuutile fuerit, an verò ex accidenti postea in eum casum peruenisset legatum, vt actio eius deuegaretur.

¶ Ecce quod hæc res nõ potest recusare integra legata præstare, ex eo quod pluribus legatis sit obrutus, si modo legata non valeant. Idem in minore dicendum, licet enim grauatus, fuerit magnam partem fructuum præstare, certè si legatum non valet à principio, vel ex post facto, tutor etiam eos fructus potest decimare.

21 ¶ Sufficeret ad horum comprobationem, textus insignis, in l. cum hæres deductis. ff. ad Trebel. cuius verba sunt. Cum hæres deductis legatis hereditatem restituere rogatur, non placet ea legata deduci, quæ peti non poterant.

22 ¶ Itè probatur in l. in ratione. in. 1. in principio, & in l. in ratione. in. 2. §. pen. & ibi Bar. ff. ad leg. Falcid. & in l. quod autem in sine. ff. eod. tit. Et probatur ratione, verba enim debent intelligi cum effectu, ergo tunc legata de fructibus, minuent decimam tutoris, cū legata valida fuerint, & peti possint, si enim sint valida, non sunt decimanda, si peti possint, licet legatarij, nondum ea petant, vt in l. quod de bonis. §. ex donationibus. ff. ad l. Falcid.

23 ¶ Sed quid si fructus quos pupillus grauatus est præstare, non sint statim præstandi, sed post aliquot annos, an interim, dum præstantur, tutor possit eos decimare, & certè potest, quoniam interim omnes fructus sunt pupilli, ergo iuxta generalè dispositionem huius legis decimari possunt. Ita efficacitè probatur, in l. in quãtitatè. §. in diem. ff. ad leg. Falcid. vbi legimus, quod licet hæres non teneatur computare in Falcidiam legata, quæ præstaturus est, tamen si non teneatur præstare statim, sed in diem tenebitur interusurium medijs temporis computare in Falcidiam, quoniam tantominus videtur præstare, quanto tardius præstat, & medijs temporis interusurium remanet in hæreditate, audi ipsa verba legis. Sed tantominus erogari ex bonis intelligendum est, quantum in utera, donec dies obtigerit hæres lucraturus est ex fructibus, vel usuris. Idè probatur in l. circa. ff. ad leg. Falcid. vbi notant Bal. & Alexand. Ergo pupillus eos omnes fructus censetur habere, quousque adueniat dies, quo grauatus est eos præstare, & ex consequenti omnes decimabit tutor.

24 ¶ Sed ad lucem præcedentium tractare, oportet,

oportet, quid si pupillus grauatus est magnam fructuum partem quotannis Titio præstare, attamen ipse Titius grauatur pro fructibus dare pupillo centum, quæro, an tutor saltem possit decimare illa centum, quæ pupillo dantur pro fructibus. Videtur non posse, quoniam tutori solum conceditur decimare fructus rei pupillaris. Quantitas autem, quam ei legatarius præstat, nõ est fructus ipsius rei, nam fructus dicuntur, qui percipiuntur ex re. l. qui se. & l. cum quis. ff. de condict. ob caus. Item fructus dicuntur, qui natura sua renascuntur, & reddeunt.

25 ¶ Sed his non obstantibus contraria sententia verior, imò decimare potest quantitatem, quæ pupillo datur pro fructibus. ita efficacitè probatur in l. non vtitur iun. et. l. quia qui precio. ff. ad leg. Falcid. cuius verba sunt. Quia qui precio fruatur, non minus habere intelligitur, quam qui principali re vtitur, fruatur. Ecce quod paria sunt possidere fructus, vel quantitatem datam pro fructibus, ergo cum fructus decimaret, decimabit precium, quod datur pro fructibus. Idem probatur in l. si fundus legatus. ff. ad leg. Falcid. vbi definitum extat, quod si hæres dicat hæreditatem exhaustam legatis, atque non teneri soluere legata integra, certè non est audiendus, si legatarij aliquid ei iussi sint soluere pro legati. Ita, & in nostra specie, licet minor non debeat decimam ex fructibus, quos grauatus est præstare, certè debet eam ex summa, quæ sibi pro fructibus datur.

26 ¶ Non obstat, quod hæc quantitas non est fructus, quoniam sufficit haberi loco fructuum, & idem, quod de ipsis iudicari, vt in d. l. qu. a qui precio, & in l. si fundus legatus. ff. ad leg. Falcid. facit quod subrogatum sapit naturam subrogati. l. parabolani. C. de Episc. & cler.

27 ¶ Sed quæro, quid si adolescens de industria rei suæ fructus cõterit, & corrumpit, an nihilominus tutor eos qui corrupti sũt possit (tantundem accipiendo) decimare. Videtur non posse, quoniam eos solum fructus decimat, qui cum effectu remanent pupillo, vt supra dixi.

28 ¶ Secundo vrget, quod etiam si Iure Regio ad vxorem pertineat dimidium rei matrimonio constante parte, tamè si maritus rem propriã alea profundat, vel maleficijs absumat, non potest vxor in diuisione petere partem, rei que ex profusione mariti

perijt. Ita sentit Rodericus, in repet. l. 1. tit. de las arras. §. quæritur circa hoc.

29 ¶ Sed contra verius videtur, imò pupillus doli sui dånnum sentire debet, perindeque decimanda est quantitas, quæ perijt, atque ea que non perijt. Nam quod culpa vnus ex socijs perijt, non periculo societatis, sed periculo eius perit, ipseque de suo refundere tenetur, & dånnum sentire debet. l. fratres. §. per contrarium. ff. pro socio. l. adeo. §. penult. ff. eod. tit. l. si is cum quo. ff. commu. diuidun. l. inter cohæredes. §. ex facto. ff. famil. hercisc. l. ex duob. ff. de noxal. Deinde æquissimum videtur, ne tutor ex malitia minoris priuetur portione sibi à iure delata, & propter laborem debita.

30 ¶ Non obstat, quod tutor non decimat, nisi quod ad pupillum peruenit, quoniam hic peruenit, & facto minoris delist extare, pariaque sunt possidere, vel dolo facere, quomodus possideas.

31 ¶ Nõ obstat, quod scribit Rodericus, quoniam ipse fatetur, quod ex vigore iuris scripti, potius contraria sententia est amplectenda, & ille alius est casus dissimili ratione librandus.

32 ¶ Sed quæro iuxta supradicta, quod si minor, cum auctoritate curatoris, & iuramento, denique in casu valido, remittit debitori fructus, & inuicem debitor remittit pupillo aureos mille, quos sibi debet, an poterit tutor eos mille aureos decimare. Et distinguendum est. Aut enim debitor fructuum, idemque creditor, remittit pupillo creditum, vbi primum pupillus ei remittit fructus, & certè pro quantitate, qua fructus, & creditum æquivalent, tutor decimabit mille au eos, non verò in plus, quoniam potius est augmentum rei pupillaris, quàm fructus, & augmentum nõ decimatur, vt dixi. c. 24.

33 ¶ Comprobatur hæc opinio, quoniam ex vicinitate actus, præsumitur alter alterius contemplatione factus, vt tradit Bald. in l. petens in lect. Perusina. col. pen. & ibi Decius, nu. 4. lafo. in l. lecta. col. 6. ff. si cert. petita. Corne. consil. 36. lib. 2. Et sic aurei mille, videntur ijdem esse cum fructibus pro concurrenti quantitate.

34 ¶ Sic in specie simili definit Molin. in consuetudinibus Parisiens. titulo. 1. §. 23. questione. 21. num. 59. vbi proponit, an domino directo fœudi, debeat quinta præcij, si fœdatarius donat creditori, qui ei remittit aureos mille quos sibi debet, quærit Molin. an dominus possit deducere

quintam precij, & deffinit quòd potest, quoniam creditum quod remittitur, videtur esse pecunia, quæ datur pro fœudo. Sic etiam creditum, quòd hic remittitur, videtur dari, & solui pro fructibus, quos pupillus remittit, ideò non aliter iudicandum, quam si minor fructus pecunia vendidisset. Quod tamen non habet locum, si creditor ex interuallo, pupillo creditum remisisset, vt notat Moli. in loco supracitato.

35 ¶ Illud aduertendum, quòd nullus actus factus à tutore nomine pupilli, sibi præiudicat, quoad minuendam suam decimam, argumento. l. cum quæritur. C. de adm. tuto. vbi tutor iuri suo non præiudicat interponendo auctoritatem nomine pupilli, & ibi notat Bal. & omnes Doctores.

36 ¶ Postremò notandum, eos tantum fructus decimari posse, qui ad minorem re vera pertinent, non vero eos quos ipse fatetur ad se pertinere, cum re vera nõ pertineant. Hoc ipsa ratio dicitur. Et nominatim facit, quod scribit Bald. consil. 333. lib. 4. quòd si ex statuto quarta pars dotis pertineat ad maritum soluto matrimonio, intelligitur de dote vera, nõ de dote, de qua solum per confessionem constat, argumento. l. alsiduis, cum ibi notatis. ff. qui potio. in pigno. habeant. Facit etiam, quòd propter nostrum affirmare, vel negare oratio, non redditur vera, vel falsa, vt in l. assumptio. ff. ad municipal. Et si pupillus hoc falsus est, manifestum est, quòd confessio ei non nocet. Solu ergo dubia, & utilis est hæc decisio, quando minor factus maior, litigat cum tutore agente, vel excipiente, solum enim decimabit tutor fructus, qui re vera ad eum pertinebant, non vero eos, de quibus per confessionem constat, eum re vera ad eum non pertinerent.

S V M M A.

- 1 Fructus maturos tempore, quo tutela incipit, an tutor decimat.
- 2 Fructus pendentes pars rei iudicantur.
- 4 Heres restituere rogatus, an lucretur fructus.
- 8 Fructus maturos tempore, quo matrimonium incipit, an lucretur maritus.
- 10 Pensiones, quarum dies venerat tempore, quo tutela incipit, an decimet eas tutor.
- 11 Redditus, quorum dies venit tutela finita, an pro tempore quod cessit durante tutela, possint decimari.
- 17 Multis delictorum commissorum durante tutela, an decimet tutor, si sententia feratur super delicto finita tutela cum sequentibus.

20 Pœna, an pertineat ad iudicem, qui primo tulit sententiam, an verò ad iudicem appellationis qui confirmauit.

¶ An tutor deducat decimam de fructibus maturis tempore, quo tutela incipit, & quid in fructibus collectis finita tutela, sed maturis ante, & quid indebitis durante tutela, sed solutis finita tutela. Cap. XXVIII.

I QVæro deinde, quid si tempore quæ tutore decernitur administratio tutelæ fructus rei pupillaris sunt maturi, an hos etiam tutor possit decimare. Videtur posse, tum ex generali decreto huius legis, tum ex l. diuortio, in principio. ff. solut. matrim. vbi probatur, quòd si mulier nubens det in dotem fundum fructibus plenum, quòd maritus eos lucretur, sicut cæteros fructus dotis, etiam si paulò post, matrimonium dissoluatur. Quod Paulus ibi iudicat memoria dignum, & Raph. & Ias. qui explanatius rem tradit, col. fin. post Alex. nu. 44. Sicut ergo maritus lucretur fructus maturos tempore matrimonij, ita tutor lucretur fructus maturos tempore, quo tutela incipit, vtrique enim fructus ex eadē causa dantur, scilicet propter laborem, vt hic expressè dicitur, & in l. pro oneribus. C. de iure doti, & dixi latè cap. 2. col. 1.

2 ¶ Equidē res hæc dubia videtur, sed mihi contraria sententia magis placet. Primò, quoniam hæc lex dat tutore decimam fructuum, fructus autem pendentes, fructus nõ sunt, sed pars rei, vt in l. si. §. fructus, & §. non solū. ff. de his quæ in fraud. credito. scribit Paul. in l. Iulianus. §. fructus. ff. de actio. empt. Alexand. in l. Falcidia placuit. ff. ad leg. Falcid. Alexand. Aretin. & Ias. in l. cum filio familiars. ff. deleg. 1. & probatur expressè in l. fructus. ff. de rei vendic. l. 1. §. ex hoc rescripto. ff. de ven. inspi. Quinimò censentur eadem substantia cum re, & eis quibus solui nõ potest in fructibus, sed in ipsa re, potest solui de fructibus maturis, & pendentes, sicuti videmus in filio,

cui

cui legitima soluenda est ex substantia patris, non vero ex fructibus. l. scimus. §. si. & vbi gloss. & cõmunis omnium traditio. C. de inoff. testam. tamen de fructibus pendentes benè potest fieri supplementum legitime. Ita docet Ang. in l. fructus. ff. de rei vendic. & in l. centurio. col. 2. ff. de vulga. & ibi Alexand. num. 40. Ias. in l. cum filio familiars. col. fin. ff. deleg. 1. Molin. in consuetudinibus Parisiens. titulo. 1. §. 1. glossa. 1. num. 34. Quinimò statutum loquens de fructibus, non habet locum in pendentes, auctore Albe. in 2. par. statutorum. q. 226. Molin. in loco supracitato. Sic fructus maturi tempore, quo finitur vsusfructus, non pertinet ad hæredem fructuarij, sed ad proprietarium, quoniam pars rei esse videtur. l. si vsusfructuarius. ff. quibus mod. vsufruct. amitta. l. in singulos. ff. de annuis lega. Et simile quidam prudenter docet Couarru. varia. lib. 1. c. 13. nu. 7. vers. 2. diligentè. * Secundò adducit me in hæc sententiam. l. in lege Falcid. placuit. ff. ad leg. Falcid. vbi probatur, quòd etiam si de iure hæres lucretur fructus, neque tenetur eos imputare in Falcidiam, vt in l. in ratione in secunda. in princip. ff. ad leg. Falcid. hoc non habet locum in fructibus maturis, quoniam eos hæres non lucretur, sed esse ceterum esse pars rei, & augent hæreditatem. Verba legis hæc sunt. In lege Falcidia placuit, vt fructus maturi augeant hæreditatis estimationem, fundi nomine, qui videtur illo tempore fuisse præciosior. Sicut ergo hæres, qui de iure lucretur fructus, non lucretur fructus iam maturos tempore mortis, ita tutor, etiam si lucretur decimam fructuum, non lucretur decimam eorum, qui iam maturi sunt tempore, quo tutela incipit, quoniam ipsas res videretur decimare nõ fructus. Augmentum enim rei iudicandi sunt, potius quam fructus.

4 ¶ Tertiò facit, quòd licet grauatus restituere hæreditatem, interim lucretur fructus, vt in l. in fideicommissariam. ff. ad Trebel. id non habet locum in fructibus maturis tempore, quo heres hæreditatem, eos enim restituere tenetur, quoniam fructus non sunt, sed pars rei. Ita probatur, ex notatis per Iacobum Arenam, Bald. Alex. & Ias. in l. si quis bonorum. ff. deleg. 1. Florian. in l. in fideicommissis. ff. de vsur. Alex. in l. Centurio. nu. 40. ff. de vulga. & pupil. Vides (lector) ita dispositum in omnibus qui lucretur fructus. Deinde facit, quòd

ad fructuarij non pertinent fructus pendentes. l. defuncta. ff. de vsufr.

5 ¶ Accedit efficax ratio, scilicet, quòd tutore datur decima propter laborem administrationis, vt particeps sit vtilitatis, ideò non administrans, non lucretur decimam, vt docui cap. 1. Tutor autem, qui reperit fructus maturos tempore, quo tutela incipit, nõ laborat circa eos, iam enim res alieno labore, & cura fructus produxit, & licet laboret in colligendo eos, satis est, quòd decimabit fructus, & redditus, qui ex eis fructibus ementur, vel quòd insolidum decimabit alios fructus pupillares, dum res alienum pupilli soluitur ex his fructibus maturis, & non ex fructibus postea prouenientibus.

6 ¶ Deinde facit, quòd cum breui, & quasi statim sint à fundo separandi, habentur pro collectis. argumento. l. cætera. §. sed si separauit cum ibi notatis. ff. deleg. 1. & in l. penult. ff. de testam. mili. Ergo hic defficiunt ratio, & verba legis: nam neque sunt fructus, neque circa eos laborauit.

7 ¶ Non obstat, quòd tenetur eos conuerttere in vtilitatem pupilli. l. si. §. fin. C. de administratio. tuto. quoniam etiam pecuniam pupillarem tenetur in vtilitatem pupilli collocare, & docui. c. 2. tamen non decimat eam, nisi sit ex redditu, quoniam hæc lex solos redditus vult decimari, nõ vero res, principales, vt dico capite. 24. Nõ obstat. l. diuortio, quoniam cum varios habeat intellectus, non est citanda ad deffinitionem causarum, iuxta notata per Ias. & Doctores, in l. post dotem. ff. solu. matrimo. Rursum Ias. post longam super eius legis intellectu enarrationem, iubet lectorem attentius rem considerare. Præterea, vt ea lex significet id, ad quòd eam citavi loquitur in marito, qui dominus est rei dotalis. l. in rebus. C. de iur. dot. ideò non mirandum, si facit suos fructus maturos tempore cõtracti matrimonij.

8 ¶ Rursum labor mariti, non solum est administrare, sed expendere ad sustentationem vxoris, & familiæ, & vbi primū nuptias contrahit profuse, & luculentè pecuniam prodigit, ornando vestibus zona, & reliquo muliebris mundi apparatus nouam nuptam, ideò æquissimum est eum maturos, & pendentes fructus lucrari. At tutoris labor solum est administrare, non alere, neque expendere circum rem, vel personam pupilli. Cum autem labor administratio-

stratio-

rationis non sit considerabilis in fructibus maturis tempore incipit tutelæ, deficit ratio, propter quam decima datur. At in marito, non deficit ratio, etiam circa fructus maturos. Nam fructus dotisei datur propter onera matrimoni. l. pro oneribus. C. de iur. doti. & tantum onus sustinet in principio matrimoni quantum post, ideo non est alienum à ratione, ut etiam maturos fructus lucretur, præsertim cum sit dominus dotis. At tutor rei pupillaris dominus non est.

9 Hæc opinio probabilis, & equa videtur, atque item iuri conformis, quam adiuuat, quod pupillo fauet, cui leges maximè prospectum cupiunt.

10 Idem censo de fructibus ciuilibus, scilicet pensionibus, & similibus rebus, quorum dies venerat tempore, quo tutela incipit, nam fructus pendentes dicuntur, quousque obligatio cedatur, nam quod est separatio à solo in fructibus naturalibus est cessio obligationis in ciuilibus uti tradit Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 1. glo. 1. q. 3. num. 35. & vide quæ infra dicentur.

11 Sed est quæstionis, quid si pupillo debetur fructus, vel redditus, pacto, vel natura, in diem quo adueniente tutela, vel cura est finita, an tutor tales fructus, vel redditus possit decimare. Et distinguendum est, aut enim loquimur in fructu naturali, qui producitur ex fundo, vel sylua. Aut in fructu ciuili, ut sunt pensiones, & redditus pecuniarij. Primi casus sit exemplum, habet pupillus syluam cæduam, quæ semel excisa renascitur, post quinquennium. Finge vnde decimo pupilli anno syluam cædi, & eius fructum non reddere, usque ad decimum quantum, vel decimum sextum pupilli annum, quo iterum cædi potest, quia germinauit, tutor petit sibi decimam fructus dari, quoniam diligenti sedulitate eam curauit. Obijcit pupillus tutelam finitam, & hanc legem de tutore loqui, sed replicat tutor fructus natos durante tutela, & quod licet percepti non fuerint ea durate, danda sibi est decima. Sed verius videretur tutorem hoc fructus decimare non posse, quoniam cum colligendi sint ex successione syluæ, videntur habere tacitam conditionem si nascantur. l. 1. ff. de condi. & demonstratio. & cum debitum sit conditionale actio nata, non est etiam pupillo, ideo, cum tempore, quo conditio impletur tutela defuerit, non est quod tutor quidquam petat

magis quam extraneus, ita Bar. l. diuortio. num. 9. ff. solut. matrimon. & ibi Alexan. & Ias. numer. 44. post alios comprobatur hæc opinio, quoniam non solum, quando redditus consistit in fructu naturali, verum etiam, quando consistit in pecunia, quæ præstat ratione fructuum redditus pertinet ad eum, qui dominus est tempore, quo fructus colliguntur. Bart. per text. ibi in l. si. §. fin. ff. de iur. fisci. l. defuncta. ff. de usufr. & ibi notat Albc. Salic. in l. fructus. num. 3. Bald. nu. 4. C. de actio. empt. Paul. consilio. 214. lib. 2. Couarr. var. lib. 1. c. 15. num. 3.

12 In secundo autem casu, de quando fructus ciuiles colliguntur finita tutela, & quidem si redditus debebatur sub conditione tacita, vel expressa, certè decimam petere non potest, quoniam, neque tutor est, neque tempore quo tutela durabat redditus debebatur pupillo, & cum redditus non esset pupilli, deficiunt verba legis, quæ de decimandis pupilli fructibus loquitur. Et ita notat Bart. loquendo in marito, in d. l. diuortio. num. 9. Bald. Paul. Angel. & Ias. numer. 44. Si tamen pensio, vel redditus debebatur in diem, & dies nondum venit, an tutor finita tutela, possit talem redditum decimare, saltem pro tempore decurso durante tutela? Mouet quæstionem, quod soluto matrimonio, maritus lucretur pro rata temporis pensionem uxori debitam, etiam si dies nondum venerit tempore matrimoni. l. diuortio in princip. & ibi Bar. Paul. Alex. & Ias. quare idem videtur in tutore dicendum.

13 Sed mihi potius videtur tutorem tales redditus decimare non posse, quoniam licet dies cesserit, nondum venit, neque redditus sunt collecti. Et si sufficeret diem pensionis celsisse, etiam per decem annos, post finitam tutelam redditus decimaret, cum omnis futuri temporis cesserit dies, ut statis curusque anni temporibus redditus soluatur. Exemplum sit, colonus domus mee, obligatus est quotannis perpetuo mihi soluere quinquaginta aureos, viginti quinque solemnibus Christi natali, & viginti quinque in festo diui Ioannis, finitur tutela sub Calendas Maias, perit tutor dari sibi decimam pensionis, soluendæ festo diui Ioannis. Obijcit minor tutelam ante diem defuisse, respondet tutor diem, ante finem tutelæ celsisse, & pro parte temporis laborasse, replicat minor, si diem celsisse,

ante

ante finitam tutelam sufficit, ut decimes redditum, non solum decimabis eos, quorum terminus aduenit festo diui Ioannis, sed & omnes futuros, quoniam cum in diem debeatur, iam dies celsit, & actio orta est. l. cedere diem. ff. de verbor. significatio. Certè tutor damnatam causam fouere videtur, sed potest respondere, se solū petere partem pensionis pro rata temporis quo tutor fuit, quæ petitio, non ita videtur absurda, atque si peteret redditus temporis, quo tutor non fuit, quo casu, cum nihil, vel sollicitudine laborauerit, non est audiendus: at in primo casu pro rata temporis laborauit cura, obligatione, & sollicitudine. Sed replicari potest, quod. l. d. cit. Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo: ex quo colligitur, quod solum potest decimare redditus, quorum dies venit, quia ex redditu, cuius dies non venit, non potest alere pupillum. Item, quod pensiones domorum, quorum dies nondum venit, sunt fructus pendentes, auctore Balc. r. in fine principij, de pace tenen. quem citat Socin. consil. 100. in causa Bapt. sta. col. 1. l. br. 1. fructus autem pendentes pars rei sunt, & decimari non possunt, etiam prorata, ut dixi supra. Sed certè Bald. in d. c. r. in fine principij, potius probat, ut inspiciatur rata temporis in pensionibus domorum, & in cæteris similibus, quæ tractum successiuum habent, & quotidie deberi incipiunt, inquit enim, quod fructus naturales pendentes iudicantur pars fundi, pensiones autem, & fructus ciuiles æquiparantur fructibus separatis à solo, si celsit dies pensionis soluendæ, si autem nondum celsit, æquiparatur fructibus pendētibus. Si autem pro parte temporis celsit, & pro parte non iudicandum de eis pro rata temporis, & sequitur Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 1. glof. 1. nu. 35.

14 Sed hoc non facit contra, quia Baldus loquitur, quando celsit dies solutionis, non verò, quando solum celsit dies obligationis. Deinde non obstat, quod inter emptorem, & venditorem fit diuisio pro rata temporis, ut per Bart. & omnes in l. Iulianus. §. si fructus. ff. de actio. empt. Salic. in l. fructus. C. cod. tit. Bald. in cap. cum M. versic. nota de consti. Bart. in l. si. in fine. ff. de iur. fisci. explicat sedulo Couarr. var. libro. 1. cap. 15. num. 2. & 3. cum sequentibus, quia videntur loqui in casu, quo dies solutionis venit, vel ibi alia est ratio æquitatis, quia

emptor suam pecuniam dat. Non ignoro ex aduerso adduci posse, quod cum fructus diuidantur soluto matrimonio, inter virum, & uxorem, etiam si sint ex re maioratus, hoc habet locum, etiam si tempore soluti matrimoni fructus non essent collecti, vel à solo separati, nam, & tunc diuiduntur inter coniugem superstitem, & hæredes defuncti, si fructus iam apparebant, ut latè distinguendo Iure Regio probat Lupus, in Rubrica, de donatio. inter vir. & vxor. §. 62. vnde lucra, col. 5. nu. 1. c. versiculo isti, ergo fructus, folio trigesimo octauo. Sed responderi potest, quod inter maritum, & uxorem, hoc ideo verum, quoniam non solum partiuntur inter se fructus, verum etiā quodcumque aliud lucrum, vel commodum constante matrimonio acquisitum: non vero quia sint fructus. At tutor solū decimat fructus, qui cum sint pendentes pars rei esse videntur.

15 Non obstat. l. diuortio, in princ. quia, ut supra dictum est, maritus non lucretur fructus dotis, quia administrat dotalia, sed quia alit proprijs expensis vxorē. Et cum eam, & familiam aluerit, æquissimum est, ut pensionem matrimonio constante temporis lapsu decursam colligat, licet matrimonium finiatur, antequam dies veniat, & esse hac ratione peculiare, notat Couarr. variat. libr. 1. cap. 15. num. 6. At tutor, ex proprijs nihil expendit, & si expendat repetit, & supra expensas decimam deducit, ut dixi cap. 21.

16 Comprobatur hæc opinio, quoniam licet fructuarius moriatur fructibus iam maturis, fructus non ad hæredem eius, sed ad proprietarium pertinent. l. si usufructuarius. ff. quib. mod. usufructuarius. amitta. l. in singulos. ff. de annu. lega. Item cum nondum dies soluendi redditus venerint, tutor non laborauit in exigendo eos, ideo solos redditus exactos potest decimare. Præterea facit hæc lex ibi, Mantengalos de los frutos, y tome el diezmo dellos. Ergo eos fructus decimat, ex quibus potest alere pupillum, non potest autem illum alere ex redditibus, qui cum dies nondum venerint, exigere non possunt. Et circa hanc opinionem, quod tutor non decimet redditus, quorum dies venit finita tutela, facit quod licet tutor succedat pupillo deficientibus consanguineis, iuxta glof. in l. quo tutela. ff. de regul. iur. ut infra dicam, id non procedit quando pupillus moritur post finitam tutelam

lam, & casus successionis venit finita tutela, vt post Bald. & Ang. scribit Paul. l. nutritoribus. num. 2. C. commu. de succes.

¶ Ex superioribus oritur questio. Dictum est. cap. 2. quod tutor decimat fructus naturales, & industriales, atque in super fructus ciuiles, vt sunt fructus iurisdictionis, multas scilicet, & bonorū publicationes, & huiusmodi alia. Finge tutela, durante pupilli fisco, ex multis applicanda decem aureorum millia ex delictis tutela, durante commissis, sententia tamen qua ea summa applicatur pupillo, fertur finita tutela, quæro, an tutela finita, possit tutor petere decimam eius summe sibi dari.

¶ Hæc questio plura habet capita. Aut enim tutela durante commissum est delictum, tamen non est lata sententia, aut lata est sententia, sed tamen est appellatum, & sententia confirmatur finita tutela.

¶ Primo casu videtur sufficere, quod delictum sit commissum tutela durante, vt tutor decimet multam, quam ex lege solvere tenetur delinquens, quoniam commissum statim maleficio ius videtur questum tutori. l. quæcunque actiones. ff. de action. & obligatio. l. si is qui in puteum. §. si postea. ff. quod vi, aut clam. Tempus enim perpetrati criminis videtur spectandum, & finis ad principium videtur referendus, vt ad eum multa pertineat, ad quem ius statim commissio delicto pertinebat. Nam finis habet necessariam consequentiam à principio. l. 3. §. scio. ff. de minor. l. quod ait. l. §. 1. ff. de minor. vbi Bartolus scribit, quod in delictis initium spectandum est, vt intelligamus ad quem pertineat puniatio. cap. si. de senten. excommunicat. l. ff. de poen. & Abb. in d. c. si. notat ad poenam imponendam inspiciendum esse tempus delicti. Deinde à tempore delicti orta est obligatio ad poenam. l. si. C. de senten. pass. vbi quis ex delicto efficitur seruus poenæ. l. Imperatores. ff. de iur. fisci. vbi ex delicto quis se poenæ subdidit, glossa in l. 1. §. bestias, in verbo onerari. ff. de postul. Nam vbi primum quis deliquit, incipit obligari fisco, vt post Richardum tradit Alber. in l. leges. col. fin. versiculo secunda similis. C. de legib. Alberic. in l. post contractu. col. 1. ff. de donat. & sententia quæ postea fertur potius declarat, quam aliquid noui inducit, ideo sententia retrahitur ad tempus delicti. l. hæres palam. §. si post iuncta glossa loquente de iudice. ff. de testam.

17 ¶ Rursus, quod multa pertineat ad eum, ad quem fructus pertinebant tempore delicti, docuerunt Petrus Cin. & Bald. in l. si. ff. de iurisd. omni. iud. Angel. in l. si possessor. §. 1. ff. de peti. hæ. redi. Anania, in c. 1. & 2. ne prelati vices suas. Bald. & Roma. in l. diuortio. §. si fundum. ff. solut. matrim. vbi Alex. §. si fundum vir. nu. 1. testatur hanc esse comunem opinionem, Anchar. in cap. si propter. ad finem de rescript. libr. 6. Alexand. consilio. 7. viso themate, col. 1. numero. 3. versiculo quarto, pro hoc facit, libro. 3. Socinus, consilio. 100. in causa Baptistæ, colum. 2. versiculo confirmari videtur libro. primo. Barbat. in l. Stichum, aut Pamphilum. §. stipulatio. column. 17. versiculo querit hic, Rodericus Romanus. ff. de verbor. obligatio. lalon. in l. Moræ. col. 5. ff. de iurisdiction. omni. iudic. Casian. in consuetudinibus Burgundicis, titulo. 1. §. 7. glossa. 2. col. fin. Alexand. & Ias. in l. fin. ff. de iurisd. omni. iudic. Laudensis in tractatu de fisco. §. 92. Nicolaus Milis, in suo repertorio, in verbo *iurisdictionis*, Boerius, de cisione. §. numero. 22. In quibus locis tractant Doctores, quod si aliquis emit à Rege, redditus primi mensis proxime futuri, & alius redditus secundi mensis, quod si primo mense commissum est maleficio ab aliquo, pro quo sibi imponenda est multa centum aureorum, & in secundo mense facta est condemnatio, quod multa pertinet, ad eum, ad quem pertinebat tempore commissi delicti. Quæ ratione idem videtur dicendum in tutore, vt cum decima multarum ad eum pertineat tutela durante, non solum decimet multas debitas ex sententia, sed etiam debitas tantum ratione commissi maleficio.

18 ¶ Contraria tamen sententia probabilior, & æquior videtur, vt solum decimet multas debitas ex sententia lata durante tutela, non vero debitas ex delicto. Primo, ex verbis huius legis. *Mātegalos de los frutos, y tome para si el diezmo.* Ex quibus liquet, quod eos fructus decimat, ex quibus pupillus alendus est, non autem aletur ex fructibus nondum sententia debitis, imò, neque de iure debentur, nisi lata sententia, vt statim dicam. Secundo moueor, ex dictis supra, quod non decimat redditus, quorum dies cessit, si non venit tutela durante, quæ opinio comprobatur ex verbis huius legis supra notatis.

19 ¶ Tertio moueor, quoniam plures eruditissimi

ditissimi viri, in ea sunt sententia, vt multa pertineat ad eum, ad quem de iure pertinet tempore sententiæ, non verò ad eum, ad quem pertinet tempore delicti. Ita docuit Baldus plerumque sibi malè constans. in l. 1. col. 2. versiculo modo quæro, de quadam. C. de fructibus & liti. expens. Imol. in d. l. diuortio. §. si vir in fundo, & ibi Aret. in principio legis. col. fin. Iacobus Rebuffus, in l. 3. C. de suscep. & Anchar. lib. 1. 1. Guid. decisi. 335. Baro quidam per. l. qui explicandi ibi, cuius finis in iudicis potestate, ac motu situs est. & l. furti. §. si autem. ff. de his qui notan. infam. l. cū posteriori. C. ad Trebell. & sequitur Bertrand. consil. 214. viso casu, libr. 2. Molin. ad Alexan. consil. 7. littera. B. libr. 2. Paris. Puteus, de Sind. catu verbo prouentus, fol. 217. in paruis. Et hanc opinionem esse in puncto iuris sustentabilem scribit Alexand. in d. l. diuortio. §. si vir in fundo, numero. 11. ff. solu. matrimo. Quia ante condemnationem poena, non dicitur debita fisco. l. si qua. ff. de verbor. significat. l. aliud. §. 1. ff. cod. titulo. lex iudiciorum. ff. de accusa. Bar. in l. auferretur. §. fiscus. ff. de iure fisci. Itaque interim multa est, quasi fructus nondum perceptus, fructus autem nondum perceptus, non est decimandus, vt supra docui, nam eos decimat tutor, ex quibus pupillus alii potest, scilicet debitos, & præsentis, & hanc arbitror esse mentem huius legis. Et certè licet Doctores tantoperè inter se dissentiant, tamè quod ad decimam tutoris attinet, ego potius hanc sententiam amplecterer, neque enim ad eum pertinent omnes fructus, sed tantum decima, neque pertinet decima omnium fructuum, sed tantum eorum, ex quibus pupillus alii potest. Sed certius hac in re iudicium expecto ab eruditis. Illud non omiserim, quod doctorum pugnam quidam tentarunt dirimere distinctione, vt prima opinio procedat in poenis ordinariis, secunda in arbitrariis, vt per Bart. & Paul. l. si seruum. ff. de noxal. actio. Saic. l. si quis decurio. C. de fals. Et aliam distinctionem communiscitur. Benedictus in capit. Raynuntius, verbo, *cetera bona*, numero. 38. de testamen.

¶ Sed certè stricto iure, secunda opinio verior videtur, vt inspiciatur tempus sententiæ, sed inspecta æquitate, & quæ emens multas primi mensis pecuniam erogat, & quod lites sunt immortales, & sententia

cauillis prorogatur, æquior videtur communis opinio, cum emptor petat ex causa onerosa, tamè in tutore, & verus, & æquius est, vt inspiciatur tempus sententiæ, & ita iudicarem. Neque enim adeò onerosa est causa tutoris, atque eius qui pecunia (hoc est sanguine) multas emit, & oportet legem hanc corrigentem Ius Ciuile restringere, & minori potius est fauendum, quam tutori.

20 ¶ Si tamen durante tutela, lata sententia esset, & finita tutela, confirmatur in causa appellationis, certè æquum videtur, vt tutor decimet multam, quam intentata lite pronunciari fecit deberi pupillo. Et nominatim in questione de emptore multarum primi mensis, quod ad eum pertineat multa, si sententia est lata durante suo mense, licet fuerit à iudice appellationis confirmata finito mense, docet Molin. ad Alexan. consilio. 7. littera. B. ad finem, libr. 3. quoniam ius semel questum, non debet tolli, propter appellationem iniustam. Et confirmatur, quoniam si ex lege, poena pertineat ad iudicem, & ipse in negotio ferat sententiam à qua appellatum sit, certè si sententia confirmatur poena, non pertinet ad iudicem appellationis confirmantem, sed ad primum iudicem, qui veritatem primus in lucem produxit, vt auctor est Alexand. in lex facta. ff. de vulg. & pupilla. Et ita inuictissimi Regis Philippi Secundi rescripto definitum extat. Prædem enim misso rescripto ad senatum Granatensem, ita sanxit, & pro lege obseruari voluit, insuperque præcepit iudices appellationis, restituere omnem pecuniam, quam ex sententia confirmatoria sibi applicauerat.

S V M M A.

- 1 Fructuum decima, an danda tutori deductis impensis, & nu. 7.
- 2 Decima Ecclesie soluitur nullis deductis impensis, & an itaem in decima principi debita.
- 3 Redditus dicitur, qui supersunt deductis impensis.
- 4 Lucrum est, quod superest deductis impensis.
- 5 Fructus censetur qui supersunt deductis impensis, etiam si quis iubeatur dare fructus integros.
- 6 Fructus, an dicantur deductis impensis, quando debentur per quotam.
- 7 Decima tutoris, an soluere debeat pro sua parte onera pupillaribus fructibus imposita.
- 8 Primogenio imposita onera, an sint soluenda à primogenio in solidum, an verò etiam à fratribus secundo genitis, quibus pars fructuum datur.

Fructuum partem accipiens, an debeat subire partem onerum. nu. 12 & 13.

- 14 Tutor, an pro parte sue decimæ teneatur restituere collapsam, vel labefactam tam rem pupilli.
 16 Pensionarij, an contribuere teneantur in decimis Papalibus, an verò solum titularij.
 17 Vsufructuarius, quando teneatur ad expensas.

An cum tutor petit decimam, sint deducenda expensæ à pupillo factæ circa fructus, & an tutor teneatur pro sua parte soluere onera imposta fructibus pupillaribus. Caput. XXIIX.

QUæro deinde, an cum tractatur de faciendâ cõputatione decimæ fructuum, sint prius deducendæ expensæ factæ circa fructus. Mouet questionem, c. tua nos de decim. vbi probatur speciale esse in decima debita Ecclesiæ, vt in faciendâ eius computatione, non deducantur expensæ, ergo in contrarium est regula communis. Idem probatur in. c. pastoralis. & in. c. non est in potestate, & in. c. cum homines. de decim. notat gloss. in. l. si à domino. §. fin. ff. de peti. hæredita. in verbo *impensis*, & ibi Alberic. & Bal. DD. in. l. fructus. ff. solut. matrim. & est cõmunis opinio in decimis prædialibus.

2 Ad cõdõ autem speciale est in Ecclesia, vt non sit id admittendum, si fructus debeantur fisco. Nam textus in. c. tua nos loquitur in decima, quæ est tributum animarum egentium, atque ideo maximè fauorabilis. Mancimus. C. de sacrosanct. Eccles. At cõ pars fructuum debetur Principi, censetur esse vestigal. & tributum, quod est odiosum, vt notat Bart. l. si pupillus. §. fin. ff. ad leg. Falcid. Qua ratione ita docuerunt Bald. l. 1. col. 1. versiculo modo accidit. C. de fructibus, & liti expens. Bald. Angel. Imol. Raph. Commens. Roman. Alexand. Aretin. Socin. & Ias. in. l. fructus. ff. sol. matrim. Felin. in. c. ad nostram. in. 1. col. 1. de iureiuran. Nam licet Ecclesia, & fisco, æquiparentur. l. si. C. de sacrosanct. Eccles. non potest argui, de vno, ad alterum in rebus, in quibus est diuersa ratio. Idcõ hæc opinio, vt. c. tua nos. non procedat in fisco, amplectenda videtur potius, quam opi-

nio eorum, qui contra sentiunt, æquorum numero sunt Salic. & Paul. in. l. fructus. ff. solut. matrim. Bal. in. l. si à domino. §. si. ff. de peti. herciscun. Affl. c. decisione. 252. Sed eorum opinioni, præter æquitatẽ obstat. c. grauis. de restit. spoliato. vbi etiam in fructibus debitis Ecclesiæ, sunt deducendæ impensæ, ex quo liquet non simpliciter Ecclesiæ dari fructus, non deductis impensis, sed tantum id procedere in decimis, ratione supradicta. Principi autem nõ dantur fructus, tanquam tributum animarum, ergo si ei debeatur pars fructuum, certè in faciendâ computatione deducendæ sunt expensæ.

¶ Cum ergo ex mente omnium Doctorum, textus in. c. tua nos, sit specialis in decima debita Ecclesiæ pro tributo animarum, certè argumento sumpto à contrario sensu, secus iudicandum cum decima alij debetur quàm ecclesiæ.

3 Præterea lex dicit decimam deducendam de fructibus, in æstimandis autem redditibus deducuntur prius expensæ, vt docet Bald. & Salic. in. l. coheredibus. C. fami. hære. Bald. in. l. neque. in. fine. C. de compe. Et in æstimandis fructibus, prius deducuntur expensæ. l. fructus. ff. solu. matrim. glossa. Bart. & Angel. in. l. fundo. ff. de rei vendica. glossa, in. c. cum antea in verbo *Fructus*, & ibi Barbat. col. 2. de pigno. Latè Felin. in. c. ad nostram, col. 1. & 2. de iureiuran. l. si à patre. §. pen. ff. de pet. hæredi. Inquit lex. *Fructus dicuntur deductis impensis quæ querendorum conseruandorumq; eorum gratia fiunt.*

4 Sic lucrum dicitur quod superest deductis impensis. l. Mutius. ff. pro soc. vt latè dixi. c. 27. & probat. l. quantitas patrimonij. ff. ad leg. Falcid. l. vbi pure. §. si. & ibi Alexan. & Ripa. ff. ad Trebell. Angel. & Imola. l. ciuitatibus. §. fin. de leg. 1.

5 Quinimõ etiam si quis iubeatur inferre fructus integros, potest deducere expensas, secundum Bal. & Salic. l. 1. col. 2. C. de fru. & liti. expen. Citant. l. 1. in verbo *Fructus integros*. C. de his quib. vt ind. g. vbi probatur, quod hæres qui non est, vltus naxem defuncti, cogitur redere fructus hæreditatis integros sicuti malefidei possessor. Malefidei autẽ possessor expensas deducit. l. si à domino. §. si. ff. de per. hæred. l. fundus qui dotis. ff. famil. hære. Rom. sing. 334. Ang. in. l. ait prætor. §. per hanc. ff. de his quæ in fraud. credito.

¶ Et

¶ Et nominatim quod iussus inferre fructus integros, expensas deducat, notat Aretin. l. diuortio. §. si. ff. solu. matrim. Alexand. l. fructus. ff. eo. titul. Corn. conf. 289. videtur in hac col. fin. versic. non ob. id quod dixi lib. 1. Iaso. in. d. l. fructus. Qui citant. d. l. diuortio quæ loquitur de fructibus integris, & tamen intelligitur deductis expensis, vt in. d. l. fructus, quæ loquitur in eodem casu. Sed fateor hoc de fructibus integris, non ita expeditum esse, nam contra sentit Roman. in. d. l. fructus. & Alexand. consil. 133. lib. 5. Barba. in. c. Raynaldus col. 65. versic. sed adhuc. de testa. Corse. in. singulari in verbo. integre. Lupus. c. per vestras, fol. 98. colum. 3. versiculo facit præterea. de donatio. inter vir. & vxor. Et certè res videtur, iuxta subiectam materiã ex mente legis vel hominis iudicanda.

6 Præterea quod decima sit danda tutori deductis in computatione expensis, probatur ex traditis per Bar. in. l. sed si hoc quam legit cum. l. si vir vxori. §. cuidam. per illũ textum. ff. de condi. & demonst. vbi notat, quod stante statuto, vt de precio rei venditæ soluatur gabella trium denariorum pro libra, debente precio deduci quæ impensa sunt in proxenetas, vt ibi distinguit. Idem docet in. l. quantitas patrimonij. ff. ad leg. Falcid. & in. l. in lege Falcidia eod. titul. & in. l. vbi pure. §. fin. ff. ad Trebel. cum alijs similibus congestis. cap. 27.

7 Hæc opinio videtur de iuris rigore, vera tamen contraria sententia suas etiam habet rationes. Primo facit quod scribit Bar. in. l. fructus ad finem. ff. solu. matrim. quod si rustico locauit fundum ea lege vt fructus inter nos diuidantur, diuisio faciendâ est, absque deductione expensarum. Et eius opinionem, probant omnes doctores. ibi autore Ias. nu. 22. Bal. l. 1. C. de fructibus, & liti. expen. Bald. & Cin. l. 1. 7. q. C. pro soc. Albe. & Bald. post Iacobum Aretin. in. d. l. fructus Ioan. Andre. ad Specul. titulo de loca. §. postquam, versiculo, quid si tibi locauit fundum. Corn. conf. 289. videtur in hac, post princip. & iterum col. 3. versic. & hinc est quod colonus, lib. 1. Affl. c. decisi. Neapolit. 252. Bertrand. consil. 255. nu. 4. lib. 1. Hoc videtur probari in. d. c. tua nobis, de decim. vbi notant Innocen. Hosti. & Ioan. And. Cardin. Floren. & Abb. nu. 3. Capici. decisi. 20. nu. 14. Inter tutorem autem, & pupillum simile quidã esse videtur, quod inter colonum partiarium,

& dominum. Dominus enim fundum præstat, colonus colit & præstat operas. Sic pupillus rem suam tutori quasi præstat, & tutor colit, & auget. Sicut ergo inter dominum, & colonum, fructus diuiduntur absque deductione impensarum, sic diuidendi videntur inter tutorem, & pupillum.

8 Secundò moueor, quoniam licet verum sit fructus d. ci deductis impensis, id non videtur admittendum quando fructus debentur per quotam, sed solum quando simpliciter debentur. Ita videtur probari in. c. pastoralis, & in. c. tua nos de decim. & sic ibi nihil speciale statuitur fauore animarum, ita docet Hosten. ibi, & Cardin. Floren. in prima opinione, & videtur sequi. Abb. & latè excutit Socin. in. d. l. fructus in. 1. & 4. conclusionem, & videtur scripsisse Bart. ibi, dum facit distinctionem an verbum fructus proteatur à lege, an ab homine, & postea subdit hoc verum quando verbum fructus ponitur indeterminate, & infert quod si statutum diceret, vt de qualibet corbe framenti soluatur tantum pro gabella, non deducantur expensæ, secus si diceret de fructibus. Et hanc differentiam tuetur Capicius, decisi. 20. nu. 12. Bart. & alij in. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. obligat. Bald. Imo. Alexand. Aretin. & Socin. in. d. l. fructus. ff. solu. matrim. Bald. in. l. 1. col. 3. C. de fruct. & liti expen. Florian. in. l. videamus. ff. de vsur. Firmian. in tractatu gabellarum in. 2. par. 8. partis princip. in. 3. q. per textum in. l. si debitor. §. verissimile. ff. de contrah. emp. Sed fateor, hos omnes præter Hosti. Cardin. & Abb. loqui quando statutum dicit vt de qualibet corbe framenti soluatur tantum pro gabella, quo casu cum statuatur certa quantitas, expensæ non possunt minui quod expressè promissum est.

9 Sed hæc exempla de corbe framenti, & similia, & decisiones doctorum possunt cauillari eludi, ne scilicet consistant hanc opinionem in decima tutoris. Dic tenim quispiam, Doctores ibi loqui quando debentur decem corbes framenti per nomina numeralia, nõ verò quando debetur decima fructuum quo casu Doctores videntur sentire expensas deducendas, cum dicant id esse speciale in decima quæ soluitur ad suffragium animæ tanquam peccatorum tributum, vt non deducantur expensæ, ergo in contrarium est regula cõmunis. Agnosco tamen maximè conuenire sensui com-

Ecc. muni

muni, vt non deducantur impensæ, in tutore cum non omnes fructus, sed pars eorum sit ei præstanda.

10 ¶ Postremo, quod me in hanc sententiam præcipue trahere posset, est communis vsus loquendi, iuxta quem intelligenda sunt verba legis vulgari lingua scripta, vt per Bart. in l. si quis filiabus. ff. de test. am. tut. Vulgo autem dicimus: Petrus tot fructus colligit ex vinea sua, neq; vllas deducim⁹ expensas, sed quod à solo sublatu naturali ter est, appellamus fructu, nulla facta mentione expensarum. Qua ratione verba huius legis. *Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo.* Videntur ex communi vsu loquendi significare, vt decimet fructus ex solo ablatos, nulla facta deductione impensarum. Argumēto eius quod notat Albe. in l. diuortio. ff. solut. matrim. vbi scribit Bart. doctrinam, in l. fructus. de domino & colono partiaro. & de fructibus inter eos diuidendis absque deductione impensarum, probandam esse ex communi vsu loquendi, licet non probetur lege, & sequitur Ias. in d. l. fructus. nu. 22. vbi dicit, quod licet opinio Bart. non probetur lege, amplectenda est ex quadam æquitatis congruentia.

11 ¶ In summa prima opinio exacti iuris rigore vera videtur. Sed secunda videtur, æquior, præsertim si expensæ circa culturam (nam de his loquitur, vt. l. diuortio. §. impendia. & ibi doctores. ff. solut. mat.) tot sint, vt si earum computatio fiat ferè nihil maneat tutori, argumento glosæ. in l. qui concubinam. §. qui hortos. & ibi Bart. ff. de legat. 3. Licet hoc argumentum possit retorqueri in contrarium, scilicet, quod minor soluet plusquam decimam, si expensæ magnæ sint, ita quod eis deductis fructus sint pauci, & nihilominus cogatur soluere decimam integram, & hoc de iure veriùs videtur & seruandum.

12 ¶ Sed quid si ratione rei pupillaris aliquid si præstandum principi, vel subeundum onus quopiam, an minor solum suis expensis id faciet, an verò etiam tutor debet contribuere pro sua decima. Et distinguendū est. Aut enim tutor nondum acceperat decimam tempore quo onus imponitur fructibus rei pupillaris, & haud dubie hoc nocebit tutori, nam quo fructus minores fuerint, minor erit decima. Et licet magni fructus colligantur, respiciendū quanti maneat pupillo deductis oneribus,

vt probaui supra. c. viges. moseptimo. Si verò onus imponatur postquā tutor suā decimam accepit, & tunc fructus decimæ pupilli non sunt, sed tutoris, & onus impostum fructibus pupillaribus non minuet fructus quos pro decima tutor accepit, quoniam iam pupilli non sunt.

13 ¶ Sic in simile disputant doctores, quid si primogenitus teneatur fratribus secundo genitis dare vitam & militiam, vti moris est apud Britones, vel aliquam partem fructuum pro alimentis, an si quid præstandum sit principi ratione rerum feudaliū, vel subeundū onus quopiam puta vt regi seruiat in bello, vel vt pecuniā suppeditet, an solus primogenitus id faciat suis expensis, an verò secundogeniti teneantur contribuere. Istam quæstionem proponit Afflictis. decisione Neapolitana. 252. magnificus dominus, & late disputat Tiraqueus de primogen. quæstione. 74. per totam. Iternia in constitutione Siciliæ, incipiente comitibus, & omnes definiunt, quod si princeps exigat pecuniam, secundo geniti nihil tenetur dare de parte fructuum quæ sibi dantur ad alimenta, sed quod solum primogenitus debet onus sustinere. Et simile disputat Boer. decis. 244. nu. 9. an scilicet maritus lucrās ex statuto tertiam partem dotis, teneatur pro sua parte ad impensam funeris, vide Baldus, & Albe. in l. Neratius. ff. de relig. & sump. fune.

14 ¶ Sed est quæstionis, quid si arbores fundi pupillaris, vel tabernæ corrūant. Ita vt oporteat tabernas reficere, & arbores sufficere, an prius ex fructibus pupillaribus deducenda sint necessaria ad refectum, & post. deducenda sit decima ex fructibus qui supersunt. Mouet quæstionem. l. fundi. Trebatiani. ff. de vsuf. lega. vbi Iuriscō sultus assignans differentiam inter eum, cui debetur vsusfructus, & inter eum cui debentur fructus, scribit, quod etiam si vsusfructuarius non teneatur reficere, atamen ille cui fructus dantur reficere, tenetur rem in qua habet ius percipiendi fructus, & videtur idem probari in l. vetus quæstio. & in l. cum fructuarius. ff. de vsusfruct.

15 ¶ Sed veriùs videtur tutoris decimam non minuendam, ex eo quod illa sint reficienda. Ita videtur probari in l. vsusfructu legato. ff. de vsuf. in vltimis verbis. ex quibus prouatur qd ille ad quē omnes fructus perti-

pertinent tenetur reficere rem non vero ille ad quem pertinet pars fructum. Verba ipsa legis audire præstat. Inquit lex. Quoniam igitur omnis fructus rei ad eum pertinet, reficere cum ædes per arbitrum cogi. Nota illa verba. Quoniam omnis fructus rei ad eum pertinet. Ergo si non omnis fructus ad eum pertinet reficere non tenetur. Ad tutorem autem solum pertinet decima. Et nominatim hoc probatur in. c. pastoralis de decim. Non obstat. l. fundi Trebatiani. ff. de vsuf. lega. nam intelligendus est quando omnes fructus ad aliquem pertinent, non quando pars eorum, vt in. d. l. vsu fructu legato.

17 ¶ Huic tractatui similis est illa quæstio, an pensionarij teneantur contribuere in decimis papalibus an vero solum titularij. De quare vide extrauag. Bonifacij Octaui. incipiente declarationem. §. quia nonnulli posita inter extrauagantes communes sub titulo de decimis. Imol. in. Clem. Beneficiorū in. 3. q. de decim. Bartol. Bellen. de charitatiuo subsidio. q. 37. & 75. Cacialup. in tractatu de pensionibus. q. 17. Gigas de pensionibus. q. 38. Deti. consilio. 156. Tiraquell. de primoge. q. 74. in fine. ¶ Et quando vsusfructuarius teneatur ad expensas, distinguendum inter temporales & perpetuas, vide. l. hæc enus & l. si pēdentes. §. si quid cloacarij. ff. de vsuf. l. pen. §. si. & ibi glo. ff. de leg. 3. l. quæro & ibi Bar. ff. de vsuf. lega. Et distinguendum inter necessarias, vtiles, & voluptarias. l. vsusfructu legato. §. quoniam. l. hæc enus. l. æquissimum. §. fructuarius. ff. de vsuf. Specul. de locato. §. postquā versiculo sed quæritur, & ibi Ioan. Andre. in additione. in verbo habitat Cassan. in cōsuetudi. Burgun. Rubrica. 4. §. 6. verbo de maintenir nu. 1. & 2.

S V M M A.

- 1 ¶ Tutor an possit duas decimas deducere si res pupillaris bis in anno fructificet, & nu. 7.
- 2 Fructibus venditis an censentur venditi secundū fructus si res bis in anno fructificet, & 6.
- 3 Fructus lucra: an lucretur etiam secundos.
- 4 Dux collecte non soluenda, eodem tempore.
- 9 Verba legis an intelligantur de prima iure.
- 10 Gabella emptæ an censentur emptæ quæ augetur.
- 15 Fructus rei castrensis an decimet tutor.
- 17 Lucrata in bello non diuiduntur inter virum & uxorem bene tamen diuiduntur eorum fructus.
- 18 Reditus quos pupillus habet pro tempore vite an decimet tutor.

19 Tutor an si cesset petere decimam per biennium possit eam postea petere.

¶ Si res pupillaris bis in anno fructificet, an tutor bis deducat decimam. Et an decimet fructus ad minorem pertinentes ex bonis castrensibus, vel ex redditu ad vitam, & an lex regia præsumens famulo tempus vt petat salarium, comprehendat tutorem. Caput. XXX.

1 ¶ F VIT quæstionis, quid si res pupillaris bis in anno fructificet, an tutor bis possit deducere decimam: Mouet quæstionem hæc lex, quæ decimā in numero singulari tutori tribuit; ibi (et diezmo) quod si bis decimat fructus, videretur duas decimas deducere aduersus præsumptionem legis, & aduersus vtilitatem pupilli.

2 ¶ His suffragatur, quod si quis vendat rosas viridarij sui, & fructificet bis in anno; venditio intelligitur de primis fructibus non de secundis, argumento. l. boues. §. hoc fermone. ff. de verb. signifi. l. dotis promissio. ff. de iure doti. Ita docet Bal. in l. diuortio. §. quod in arino. ff. sol. matr. & ibi Alexan. col. pē. Ias. nu. 12. Idē Ias. in l. duob. §. 1. ff. de iur. iur. Alex. cōf. 16. nu. 6. lib. 4. & alios citat Tiraquell. in repetitione. l. boues. §. hoc fermone. ff. de verb. signifi. Cum ergo ille cui ex causa onerosa fructus debentur (scilicet exemptione) non consequatur nisi fructus primo natos, quanto magis idē dicendum in tutore cuius causa nō adeo videtur onerosa atque eius qui pecunia rem parauit.

3 ¶ His congruit quod scribit Ioan. Andr. in regula sine culpa in Mercurialibus, quod si ex legis dispositione maritus soluto matrimonio lucretur fructus rerum vxoris, intelligi debet de primis fructibus non de secundis si res bis in anno fructificent. Et eius sententiam probant Bald. & Imola in. l. cum patet. §. qui ad certum ff. de leg. 2. ¶ Simile videtur quod dux collecte non sunt soluendæ eodem tempore. glosa & Ecce 2 docto-

- doctores in. l. 1. C. de mulier. & in quo loco glosa, in. l. honorem sustinent. ff. de munc. & hono. Bart. & doctores in. l. fin. §. quoties. ff. de munc. & hono. Alexand. consil. 148. numero. 10. lib. 6.
- 5 ¶ Postremo suadet, quoniam labor tutoris non potest tantus esse, ut promereatur decimam, tam de primis, quam de secundis fructibus. Quid enim si decima primorum fructuum valet aureos trecentos, certe si etiam secundus fructus decimet forte salariū esset immodicū, & iniquum, & premium de iure debet esse par labori, autore Bald. in præmio digestorum. §. discipul. col. 2. Et quando decima est immodica, si ad laborem conferatur, non est danda tutori, ut docui capi. 9.
- 6 ¶ Ultimo facit, quod verè & prudenter scribit Rom. in. l. diuortio. §. quod in anno. & ibi Alexand. num. 7. ff. solut. mat. quod cum tractatur an censetur venditi solum primi fructus, an verò etiam secundi, res est iudicanda ex quantitate pretij. Hic autè decima datur propter laborem, neq; labor tantus esse potest, ut promereatur bis decimari fructus pupilli.
- 7 ¶ Sed mihi contraria sententia potior videtur. Primò ex generali dispositione huius quæ decimam fructuum tutori concedit, fructus autem secundi, non minus fructus sunt quam primi, ergò utriusque decimandi. Non enim maior ratio proferri potest, cur potius decimare debeat primos quam secundos.
- 8 ¶ Secundò facit, quod decima datur propter laborem, tutor autem non minus laborat circa secundos, quam circa primos fructus, & quo vberior est fructus rei pupillaris, eo vberior & maior, & diuturnior est labor.
- 9 ¶ Tertio facit, quod regula dictans fermonem simpliciter prolatum, intelligi debere de prima vice, non habet locum in verbis legis. Vti post alios notat Alexand. in. l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ff. solut. mat. l. as. in. l. duobus. §. ei qui. ff. de iur. iuran. Latissimè rem profert Tiraquel. in rep. d. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verbo. significa. Decima autem tutori datur ex huius legis dispositione, ergo non magis decimabit fructus primos quam secundos. Et ita probatur in. l. diuortio. §. quod in anno. ff. solut. mat. vbi lex dictans maritū lucrari fructus dotis intelligitur de primis & secundis fructibus, si res bis in anno fructificet. Et ita si res pupillaris eodè anno bis vel decies fructificet, decies tutor fructus decimabit.
- 10 ¶ Sic legimus quod si gabella est vendita, & postea ex causa duplicatur, certè tota insolidū pertinet ad emptorē vel cōductorē, ut probat Ang. in. l. at vbi. ff. de peti. hæred. qui citat Bal. què vide in. l. vtrū. ff. eo. titulo. Barb. in. c. relatū. col. 3. n. 7. de testa. qui citat Bald. in Rub. ff. de rer. diui. col. 3. Boer. decisione. 180. nu. 6. in fi.
- 11 ¶ Non obstat quod tutor videtur deducere duas decimas, id enim falsum, nā de primis deducit vñā decimā, & de secundis aliā, & sic non deducit duas decimas de eisdem fructibus, sed de diuersis fructibus.
- 12 ¶ Non obstat etiā quod doctores in simili videtur aliter deffiniri, quoniam ipsi non loquuntur quando alicui dādi sunt fructus in plures annos (qui est casus noster) sed quādo venditur fructus fundi non in longū tempus, neque per plures annos.
- 13 ¶ Neq; etiā obstat quod scribit Imola in l. cū pater. §. qui ad certā. ff. de lega. 2. quoniam non loquitur quādo maritus in plures annos debet lucrari fructus, sed tantū per vnus anni spatiū. Rursus respondeo opinionē Imolę dubiā esse: quoniam cū lex fructuū mentionē facit, & primos & secundos cōprehēdit vti late excutit. Tiraq. in rep. l. boues. §. hoc sermone quem lector consulat.
- 14 ¶ Non obstat quod scribit Alex. post alios eodē. l. 48. n. 10. lib. 6. quoniam species est prorsus, diuersa quæ hāc opinionem nostram ne læuissimè quidem labefactat.
- 15 ¶ Nūc videamus an tutor possit decimare fructus rei castrēsis acquisite ab adolescente minore suo. Et mouet quæstionē, quæ licet Iure Regio parta cōstāte matrimonio diuidatur inter virū, & vxorē, tamen quæ sita ex militari negotio non diuidatur nisi vxoris expēsis militiā sequutus fuerit maritus ut lege regia definitum extat.
- 16 ¶ Sed his non obstantibus verissimū est tutorē posse decimare non ipsas res in bello acquisite, sed fructus & redditus ex eis proueniētes. Primò ex generali dispositione huius legis. Deinde quoniam nihil plus iuris habet tutor in his quæ minor habet hæreditaria, quā in his quæ in bello adquisiuit, vtraq; enim aliena sunt, scilicet, pupilli, nihilominus tamen tutor decimat fructus ratione administrationis.
- 17 ¶ Deinde licet parta ex militari opere non

- non diuidatur inter virū, & vxorē, tamen fructus ex eis procedentes iure optimo diuiduntur, ut scribit Roder. l. 1. tit. De las ganancias. §. 3. fol. 37. in principio. & fol. 25. Lupus in rep. Rubricæ de donationibus. §. 65. limitabit. n. 65. versū. & ex his. Faciunt dicta supra. c. 25. ver. ex his infertur. Et ita licet tutor non decimet res quia non sunt fructus, tamen ipsos fructus decimabit.
- 18 ¶ Idem sentio redditibus quos pupillus habet pro tempore vitæ, quoniam non magis laborat tutor circa redditus perpetuos quam circa temporales, & cum perpetuos decimet, decimabit etiam temporales. Quid quod omnes (quātūuis perpetui) temporales sunt quoad tutorē. Et lex loquēs de redditibus exercēda etiā est in redditu ad vitā, ut scripsi in tractat. de non meliorandis filiabus ratione dotis. c. 4. n. 25. Neq; magis sunt pupilli perpetui, quam temporales.
- 19 ¶ Sed occurrit quæstio. Regia lege à Carolo. V. edita cauetur, ne famulus post biennium quo dominum reliquit possit petere salariū an id seruandum in tutore, ut post biennium finita tutela non possit petere decimam.
- 20 ¶ Sed certè in tutore alia ratio est. Neq; enim tutor famulus est, sed potius loco domini habetur. l. qui fundum. §. si tutor. ff. pro empto. Regia. l. 1. titulo. 14. part. 7. Bartolus in Authen. ut in hi qui obligati. numero. 1. & in. l. neque tutores. numero. 2. C. de procurat. & in. l. 1. §. non potest. ff. de excusa. tuto. & in. l. videamus. nu. 4. ff. de in lit. iurand. Specul. tit. de satisfatione. §. 4. ver. actor. nu. 4. Quinimò habetur loco patris. l. 1. §. tit. 14. par. 6. Specul. vbi supra. & titulo de spōsalibus. §. versū. 2. argumētum contra. n. 3. Marian. consil. 61. ver. circa finem. col. 5. Cū ergo habeatur loco patris & dñi, non est exercēda aduersus eum lex loquens de famulo non enim quadrāt verba legis, ergo neq; leg. dispositio. l. 4. §. totiens. ff. de dam. infect.

S V M M A.

- 1 Tutor an possit denuntiare minori ne se inficio fructus colligat.
- 3 Vxor habet dominium in dimidio lucratōrum constante matrimonio.
- 4 Decima pertinet ad Ecclesiam vendicatur aduersus tertium possessorem.
- 7 Tutor an possit retinere res pupilli ratione decimæ.

- 9 Retinere rem debitoris quando liceat ratione debiti.
- 10 Tutor potest propria autoritate capere decimā, & sibi satisfacere si minor ei aliquid debeat.

¶ An tutor collectis fructibus finitæ tutelæ possit denuntiare minori, ne se inficio fructus colligat, Et exportet, & an retinere possit res pupilli ratione decimæ. Cap. XXXI.

- 1 O Ccurrit quæstio, tutor vel curator definit tutor esse ex causa naturali, vel accidentali, collectis fructibus, non tamen ex portatis, metuit quæ ne minor forsam iam maior factus fructus exportet, & abscondat, an possit prohibere minorem, vel eius curatorem ne se inficio fructus colligat, nisi misso inspectore argumento. l. 2. ibi sub aspectu. C. quando & quibus.
- 2 ¶ Certè videtur posse, nam qui habet partem in fructibus ratione decimæ, videtur habere partem in fundo. Nam fructus sunt pars fundi præsertim pendentes, ideò videtur posse prohibere dominum ne se inficio fructus colligat. Hac ratione loquendo in decima, ita docet Specul. & post eum Ioan. Andr. & Bal. in additione, titulo. de decimis. §. 1. col. fin. versū. vlti. quæritur Ioan. Andr. qui citat alios in. ca. ex parte. 2. & ibi notat Collectar. & Abb. de decim. Lucas Penna in. l. 2. col. 5. in verb. aspectu. C. quando & quibus quar. pars. debe. libr. 10. Card. Floren. consil. 146. post prin. Alexā. in. l. diuortio. §. si. col. fin. versū. iuxta hoc vnū. ff. solut. matr. & ita fuisse iudicatū in curia Delphiniali, testatur Guido Pap. decis. 283. exactor decimarum Aufrc. in decis. Tholos. q. 109. itē fuit quæ situm. Iacobi. Sancto Georgius in tractatu de operis. col. si. versū. rursus quæro homines mei. Et videtur expressè probari in. l. 2. quando & quibus, quar. pars. debea. ver. sub aspectu.
- 5 ¶ Secundò facit quod lucra quæ Iure Regio debent diuidi inter virū, & vxorē, pertinent iure dominij ad vxorē pro sua parte etiā matrimonio constante, ut probari videtur in. l. 46. tit. 28. part. 3. Scribit Lupus in Rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 65. nu. 24. Couarru. varia. resolut. lib. 3. c. 19. Ecce 3 col.

- col. 2. & 3. Roder. l. 1. titulo de las ganancias. versiculo quæritur ulterius. Segura de bonis lucratis, constante matrimonio. n. 44. Molin. in consuetu. Paris. §. 25. col. 1. Casfan. in consuetu. Burgun. Rub. 4. §. 2. nu. 6. Antonius Gomezus, in l. 5. 1. Taur. n. 76. Si autem idem est in tutore, ut dominium decimæ ad eum pertineat, etiam, durante tute a, ante quàm diuidat fructus, non est alienum à ratione ut possit denunciare ne se incio fructus colligantur.
- 4 ¶ Tertio facit quod legimus, quod decima pertinet ad Ecclesiam est dominio Ecclesie, ut in c. commissum. & ibi notat Abb. de decim. idem Abb. in c. parrochianos in fine. & in c. tua. col. 2. eo. titulo. Et pro ea competit Ecclesie actio, aduersus quemlibet possessorem prædij, etiam pro decima temporis præteriti quo ille non possedit, ut notat Hosti. Ioan. Andr. Card. & Abb. in c. pastoralis de deci. Soci. consi. 268. col. 1. lib. 2. vbi dicit, quod decima est onus reale, & sequitur fructuū detentorē, & pro eis potest agi actione reali. Quod si decima pertinet ad tutorem huius naturæ est, & dominium eius pertinet ad tutorem, certè æquū videtur ut possit denunciare ne se incio fructus colligantur.
- 5 ¶ Sed efficacius probatur hæc opinioni. l. 2. ibi sub aspectu curialiū. C. quādo & qui, quar. pars debeat. Cuius argumento nostri definiūt quod si inter me, & colonū suadi mei fructus sint diuidēdi, quod tempore mensis possum mittere famulū inspectorē ne fraus fiat in fructibus. Ita docet Alex. in l. diuortio. §. si. col. si. ver. iuxta hoc vñ. ff. solut. mat. Et Bal. ibi dicit, quod vxor poterit inhibere viro ne se incia fructus colligat, nisi præsentem hominem, quem mittere vult ne sibi fraus fiat, & sequitur Alexan. ibi. Vide casum in quo loquuntur, & citat Specu. d. tit. de decimis. §. 1. col. si. n. 12.
- 6 ¶ Vltimo hæc opinio vel ex eo probanda est, quod absq; dāno pupilli, vel minoris occurrunt fraudibus, efficiturque ut suū cuique reddatur. Hæc mihi vera opinio videtur. Fateor tamen ingenue eā non probari ex secundo, neq; ex tertio argumento. Nam dominium decimæ, non pertinet ad tutorem quibusq; eam capiat, fructus enim omnes pupilli sunt, & tutori decima debetur non tanquàm domino, sed tanquàm creditori. Nam etiam usufructuarius qui plus iuris habet quàm ille ad quem fructus pertinent, ut in l. fundi. Trebatiani. ff. de

- usufr. leg. glo. in l. si quis ita. ff. de usufr. non est dominus fructuum, neque potest eos vendicare antequàm eos colligat. l. si fur. ff. de usufructu quæ loquitur in usufructuario. Vendicatio enim non nisi domino datur. l. in rem. ff. de rei vendica. Non obstat. c. pastoralis. de deci. quoniam ibi loquitur text. de decima quæ Ecclesie soluitur, cui peculiaria plura sunt concessa priuilegia. Si tamen tutor pupillo maiori factio, res suas integre restituisset, posset utique ab ipso condicere decimam. licet non à tertio possessore fructuū. vti docet Bart. in l. quod si nulla. ff. de leg. 1.
- 7 ¶ Quid tamen si pupillus iā maior factus nollit tutorem relinqui decimam, imò ferè omnia sua occupauit, quæro an tutor possit ratione decimæ retinere res pupillares. Videtur nō posse ex l. si. C. de comod. vbi nemo potest retinere rem meā q̄ sibi debeat centum, & ibi notant Bart. & Albe.
- 8 ¶ Sed cōtra verius, imò tutor ratione decimæ potest retinere res pupilli quæ apud se sunt, si minor abscondit alias, & nō vult in eis sibi dare decimā. Ita probatur in l. 1. §. præterea. ff. de cōtra. & vti. act. tut. vbi probatur quod tutor potest vti retentione ad consequendū quod sibi pupillus debet, & ita notat ibi, D. nus. & Albe. Facit. l. si non fortem. §. si centū. ff. de cōdi. indebi. scribit Petrus Iacobus in sua praxi. in Rubric. de actione, & rationibus ditrahendis propè finē, vti. tutor enim. Scribit melius Albe ric. post Vbertum quæ citat. in l. pro officio. col. si nu. 6. C. de adm. tuto. & in l. alimenta. C. de neg. gest.
- 9 ¶ Postremò facit quæ prudēter scribit Bart. in l. si nō fortem. §. si centū. q̄ etiā si ratione debiti nullus possit retinere rem debitoris sui, hoc non habet locū quādo debitū oritur ex melioratione facta in ipsa re. Citat l. si in area. ff. de cond. indeb. & eandē opinionē probāt doctores in d. si centū. D. nus, Bar. & Albe. in l. si. C. de como. Vnde Bal. in d. l. si. C. de como. scribit, q̄ sartor potest retinere vestes ratione pretij sibi debiti pro sartura. Et scriptor potest pro salario retinere mēbranas, vel codicē scriptū, vti notant Bartolus, Baldus, Angelus, Iaso, Alexander, in additione ad Bartolum, in dicto. §. si centum. Cin. & Salicet. in d. l. si. C. de commo. & in l. si non inducta. C. in quibus causis pignus, vel hype. tacit. contraha.
- 10 ¶ Tutor autem non alia ratione potest decimam.

- nam, quā quod coluit rem pupilli & laborauit in ea. Ergo poterit eā retinere ratione decimæ. Si tamen malitiosè differret rei restitutionem vsuras retardate solutionis soluet, vt dixi. c. 2. nu. 94.
- 10 ¶ Illud non omittendū, quod tutor potest propria autoritate capere decimā, vt patet ex verbis huius legis ibi: *Tome para si el diez mo.* Nam verbū, *Tome*, respondet Latino verbo, *Capiat*, quod est verbū directū, autore Bart. in l. Centurio. col. 4. Socin. ibi. n. 5. notabili. ff. de vulg. & pupill. per illū textum. Bar. cōsi. 56. Bal. & Dominicus. versi. testatore. col. pen. in c. si pater. de testa. libr. 6. Cū autem verba diriguntur in legatariū potest legatarius autoritate propria apprehendere, licet aliās non possit. Ita Bart. in l. fundi. Trebatiani. ff. de usufr. lega. glo. in l. si quis ita. ff. de usufr.
- 11 ¶ Et tutores possunt propria autoritate sibi satisfacere de bonis minoris, si quid sibi minor debeat arg. l. 3. §. plene si fortè. ff. de contra. & vti. act. tutel. l. quoties. §. sicut. ff. de adm. tuto. Scribit Paul. consi. 379. primo videndum est vtrum remissio facta. ver. præterea est lib. 1. Boer. in consuetud. Bituricen. titulo de consuetudine iuris personæ. §. 12. col. pen. ver. & an tutores.
- 12 ¶ Non obstat doctrina Bar. in l. 2. C. quando. & quib. quar. pars debeat. vbi notat, q̄ quarta danda filiis nomine legitimæ ex substantia patris, cū sit incerta, non poterit filius eam capere propria autoritate, & si capiat non acquirit eius possessionem, & sequitur Alex. consi. 134. nu. 3. libr. 4. Bald. in l. si quis in suo. col. 2. C. de inoffic. testam. Et melius probatur in d. l. 2. C. quādo & quib. Sed certè non est expeditum, quod filius non possit propria autoritate accipere legitimam, contra enim significat. Ias. in l. non est dubium. col. fin. tertio notabili. C. de lega. Cassan. in consuet. Burgun. Rubr. 7. §. 2. verbo. *Latierce*. versiculo & hanc. nu. 7.
- ¶ Fateor tamen quod si tutor rem omnē nulla deductione facta restituisset minori factio maiori, quod non posset propria autoritate accipere decimam.
- ¶ Quando autem tutor possit sibi soluere vide Detium in l. singularia. num. 15. ff. si cert. peta. & consi. 48. nu. 3.
- S V M M A.
- 1 Decima an soluenda tutori ex ipsismet fructibus. Filio ex ipsa substantia patris dāda re legitima

- 6 Decima an deducenda de qualibet re.
- 8 Heredes tutoris an possint petere decimam. si tutor moritur ante fructus collectos. distinguē.
- 13 Salaria debita militatibus trāsmittuntur ad heredes
- 14 Præbendam cum administratione habens, transmittit ad heredes salarium pro rata temporis quo præbendam seruiuit.
- 15 Heredes tutoris an possint petere saltem pro rata temporis decimam redituū quorum dies viuo tutore cessit, sed non venit.

¶ An decima sit necessario soluenda tutori ex ipsismet fructibus, an verò sufficiat soluere estimationem, & an omnes fructus particulatim vnquamque rem possit tutor decimare. Et quid si tutor moritur ante fructus collectos, an heredes eius decimam petere possint. Cap. XXXII.

¶ Vero deinde an decima sit necessario soluenda tutori ex ipsismet fructibus, an verò sufficiat soluere estimationem. Nemo iudicet hoc à nobis otiosè proponi.

- 1 ¶ Mouet enim quæstionem textus insignis, in l. fundi. Trebatiani. ff. de usufr. lega. vbi probatur, quod si alicui debeat fructus, sufficit si ei soluat estimatio. Inquit lex. *Quero an possit tutor heredis, fundum vendere. & legatario quantitatem offerre, respondi posse.* Sic glo. ibi, notat hunc esse vnum de casibus, in quibus aliud pro alio solui potest.
- ¶ Rursus facit text. & quod ibi tradit Ias. in simili in l. non amplius. §. cū bonorū. ff. de leg. prima.
- 2 ¶ Sed his non obstantibus cōtraria sententia verissima est, imò de ipsismet fructibus decima est soluenda, neq; sufficit offerre estimationē. Ita probatur efficaciter & expressè, ex Bar. in l. cū qui. in fine principij. ff. de his quib. vt indig. & ex Imol. in c. ad nostrā de iur. iur. Bar. in l. fundi Trebatiani. n. 3. ff. de usufr. leg. glo. & Bar. n. 1. Alex. n. 3. Ias. n. 5. in l. diuortio. §. ob donationes. ff. solut. mat. & facit recepta regula. l. 2. §. creditum. ff. si cert. pet.

3 **¶** Rursus facit quod de iure non admittitur compensatio de quantitate pecunie ad quantitatem fructuum, uti notant. glosa Cin. & Bald. in l. neque. C. de compensa. Innoc. & Imol. in c. ad nostram. de iur. iuran. Quoniam qui compensat soluit, & qui debet fructus non potest pro illis inuito creditore offerre estimationem.

4 **¶** Hæc opinio vera est & seruanda si fructus extant, aliàs. sufficet soluere estimationem. Et ita intelligitur text. in l. fundi Trebatiani. ff. de usufr. legat. ut per Bar. ibi. & in l. eū qui. ff. de his quib. ut indig.

6 **¶** Et quod non sufficiat offerre estimationem, si fructus extant, probatur quoniam non sufficit offerre filio pecuniā pro quarta debita nomine legitimæ, sed ex ipsismet rebus patris danda est, ut notat Ias. per textum ibi, in l. scimus. C. de inoffi. testamen. Cassan. in consuetud. Burgun. Rub. 7. §. 2. verbo. *la tierce. nu. 5.*

7 **¶** Sed an decima deducenda sit de qualibet re quā res pupillaris reddit. Hæc quæstionem expressæ definit textus in l. 2. C. quando & quib. quar. pars. debeat. per quæ Bar. ibi not. quod si alicui ex dispositione legis, vel hominis sit præstanda pars quotitativa, puta, quarta, sexta, decima, nō est deducenda de qualibet re, sed res est diffinienda arbitrio boni viri inspecta rerū qualitate an admittant diuisionē vel non. Idē scribit Bald. in Rubric. ff. de rerum, diuisione. col. 2. Bar. in l. suus quoque. num. 10. ff. de hæredi. institu. Alexand. in l. in quartam. col. 4. ff. ad leg. Falc.

8 **¶** Præterea facit, quod quarta debita filiis pro legitima ex substantia patris, non est dāda ex qualibet re particulari, sed diuisionē est faciendā boni viri arbitrio respiciendo an res commodē diuidi possit vel non ita Bal. Imol. Alexand. & cæteri. l. non amplius. §. cum bonorum. ff. de legat. 1. Alexand. in l. Marcellus. §. res quæ. numero 10. ff. ad Trebel. Idem in decima tutoris, omnino seruandum. Illud quæ supponendum, neque peiores, neque meliores fructus pro decima dandos, ut in filii legitima notant doctores, & tradit Iaso in l. scimus. col. 2. C. de inoffi. testam. & in l. filiū quæ habentem. col. 8. C. famil. hercis. Guido Pæ. q. 608.

9 **¶** Sed est quæstionis, quid si tutor pupillari re administrata, moritur ante fructus collectos, an eius hæredes decimam petere possint. Videtur posse, ex l. à vobis. ff. de

annu. leg. vbi definit Iuriscōsultus quod si alicui in diē vitæ, annuū legatū relinquatur, si vixit tribus annis, & quatuor mensibus legatū soluendū non pro rata quatuor mensium, sed pro toto anno ac si annū integrum vixisset. Ergo etiā si tutor pro parte solum anni vixerit, neque messem vel vindemiam viderit, hæres eius decimam petere potest.

9 **¶** Rursus probatur efficacius hæc opinio ex l. post duos. C. de aduo. diuer. iudi. vbi salarium promissum aduocato pro labore ad uocationis, debetur in solidū pro toto anno etiā si quatuor tantū mensibus vixerit.

10 **¶** Sic glosa & Bald. in Authen. imō. C. de actio. & obliga. notāt, quod pœna pecuniaria quæ applicatur de tēto. ex decreto eius constitutionis, transmittitur ad hæredes eo mortuo.

11 **¶** Hic ut quæ dicentur magis sint in aperto distinguendum. Aut enim quæritur an tutor mortuus transmittat ad hæredes decimam fructuum collectorū, vel reddituū, iam debitorum quorum dies venit, & haud dubie transmittit eam, etiam si decimam vel fructus nomine decimæ non acceptauerit. Nā lucra quæ deferuntur à lege transmittuntur etiā si acceptata nō fuerint. ut in l. infantis. C. de bono. posse. in fan. dela.

12 **¶** Et quæ prius ad hanc speciē accedit, lucra cōstante matrimonio acquisita, vxor pro parte sibi Iure Regio cōpetente transmittit ad hæredes etiam si eā nō acceptauerit, ut probat Lupus in Rep. Rub. de don. inter virū, & vxor. §. 62. vnde lucra. nu. 3. col. fin. versi. amplia. quarto.

13 **¶** Sic salaria debita scholaribus vel militibus transmittuntur ad hæredes. l. 1. C. de an. cibil. & ibi Platea. col. versi. tertio nota. & ibi etiā notat glosa. Ergo & tutor salarium transmittit ad hæredes.

14 **¶** Sic etiā si quis habeat præbendā cū administratione, & moriatur ante finem anni, eius hæredes habebunt salariū pro rata temporis quo præbendā seruiuit. glo. in c. præsentis de offi. ordin. in. 6. Archidiaco. in c. alienationes. 1. 2. q. 2. & in c. statutū. §. assessorē de rescrip. in. 6. Bal. in l. iuuenus. in. 2. C. de sacrosan. Eccles. & in l. 2. C. de fructi. & liti. expē. & in l. de functa. ff. de v. f. Isernia in c. 1. §. his cōsequēter. tit. hic finitur lex Conradi. deinde constitutiones regni incipiunt.

15 **¶** Si tamen tutor moriatur ante fructus collectos, vel antequā dies debiti redditus, veniat ad decimā corū transmittat ad hæredes,

redes, saltē pro rata temporis quo vixit & administravit. Videtur transmittere, ex gl. supra allegata in c. præsentis de offi. ordin. in. 6. & ex his quæ supra proximè dixim⁹, quæ expressa, & efficacia esse videtur. Præterea probatur in l. diuortio in principio. ff. solu. matri. vbi probatur, quod si alicui sint dandi fructus quotannis, & non viuat per annū integrum, quod transmittit ad hæredem fructus pro rata temporis, & ibi notant Bart. Alex. & cæteri.

16 **¶** Hæc res dubia videri potest, sed mihi potius videtur tutorē nō transmittere ad hæredem ius decimadi redditus vel fructus quorum dies ante eius mortem nondū venit licet iam cesserit. Primò quoniam tutela iam finita est morte tutoris. Mors enim tutoris soluit tutelā, neque ad hæredē tutoris transit. l. tutel. l. furta. §. mādati, vers. illud. ff. de his qui, notant infam. Quod si hæres nō est tutor, deficiunt verba legis quæ ipsi tutori dat decimam.

17 **¶** Præterea facit quod si usufructuarius moriatur fructibus maturis, fructus nō pertinent ad eius heredem, sed ad proprietarium l. si usufructuarius. ff. quibus modi. usufr. amita. l. in singulos. ff. de annu. lega. Sic fructus fideicommissi pertinent ad fideicommissarium non ad heredē licet maior pars anni elapsa sit tēpore quo venit dies fideicommissi restituendi. l. Herenius. 1. ff. de v. fur. Item lex dicit. *Mantengalos de los frutos, y to me para si el diezmo.* Ergo decimat eos redditus ex quibus alere potest pupillum scilicet fructus exactos, & circa eos solos laborauit exigendo eos.

18 **¶** Præterea qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundū tēpus verbi. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxa. actio. Verba autem legis, hæc sunt. *Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo.* Nota illa verba. *Mantengalos, y tome el diezmo.* Ergo tempore quo capit decimā debet esse tutor. Cū autē fructus nondū sunt collecti, vel dies soluendi redditus non venit, non potest decimā capere, si autem cum venit est mortuus, iā neque capere potest neque tutor est.

19 **¶** Præterea si celsisse diē solutionis in vita tutoris sufficeret eius decimam transmitteret ad hæredē, certè etiā sequentium annorum decimā auferret, cum redditus in diem debiti, statim pro omnibus sequentibus annis cedat dies, ut in l. cedere diem. ff. de verbo. significa. hoc autem absurdum est.

20 **¶** Postremò facit, quod dixi supra. c. 28. de an

tutor decimet fructus maturos durante tutela licet colligatur finita tutela, vbi ea potior sententia visa est ut tutor nō decimet fructus collectos finita tutela, licet maturi fuerint durante tutela, & idē in rebus quorū dies nōdū venit licet cesserit & proximus sit, argu. eius quod scribunt Bal. Ang. & Paul. l. nutritoribus. n. 2. C. com. de succe. quod tutor succedit pupillo nō habenti cōsanguineos si decedit durante tutela, secus si post.

21 **¶** Nō obstat. l. diuortio in fine principij. ff. solu. matrim. quoniam loquitur in marito, & maritus non lucratur fructus dotis quia administrat, sed quia proprio sumptu alit vxorem & familiam, & cum eos aluerit pro rata temporis, æquissimum est, ut colligat pensionem pro rata temporis, licet matrimonium finiatur antequam veniat dies, ut scilicet colligat, pro rata temporis quo matrimonium durauit, & pensionis tēpus decurrit, licet dies nōdum venerit, vide dicta in loco supra citato.

22 **¶** Non obstat etiam glosa, in c. præsentis. quoniam qui habet præbendam cū administratione pleniori iure lucratur fructus quam tutor, nimirum ratione sue proprie dignitatis. At tutor lucratur decimam ratione administrationis rei alienæ, quā vbi primum moritur, neque administrat, neque administrare potest.

23 **¶** Non obstat etiā, quod cura tutelæ aliqua tenus transit in hæredem tutoris, nam si tutor appellauit hæres eius cogitur prosequi appellationem quousque reddat rationem. l. si tutor. ff. de appella. & dixi latè capite de tutore administrate connexa, quoniam ille peculiaris est casus & vnus. Et propter laborem in vna re non est dāda decima, ut dixi capite de mandatario, & sequestro, & alibi sepius.

24 **¶** Non obstat. l. à vobis, & l. post duos. Quoniam. l. à vobis peculiarem continet dispositionē deriuatā ex fauore vltimæ voluntati debito. ideo trahēda nō est ad alios casus. ¶ Rursus. l. post duos. loquitur quando salarium non solum datur propter laborem, sed etiam propter scientiæ nobilitatem, ut scribit Bar. in l. 1. §. diuus. ff. de vari. & extraord. cognitio. vbi dicit, quod. l. à vobis, & l. post duos, nō sunt extendēde ad alios administratores, & vide Bal. in l. 2. & l. 3. C. de loca.

25 **¶** Hæc mihi probabilior opinio videtur, nam fauet pupillo, & moderatur dispositionem huius legis ius Romanum hac in

parte aboleris. Nam leges correctorice restringendę sunt. Aduerfantur enim Iuri Communi à viris prudentia, & doctrina clarissimis elucubrato.

S V M M A.

- 1 ¶ Tutoriq; actio competat pro decima, & nu. 5.
7 Tutor à quo die incipiat lucrari decimam. (Sui.
14 Tutor an præferatur fisco in successione pupilli
15 Nutritor an præferatur fisco in successione nutritij sui.

¶ Quæ actio competat tutori pro decima, & à quo die incipiat eam lucrari. Et an tutor succedat pupillo deficiente agnatis, & excludat fiscum præsertim apud nos qui decimam tutori damus. Caput. XXXIII.

VT Nihil prætermittatur quod legi huic lucem adferre possit, quæro quæ actio cõpetat tutori pro decima. Huius rei cognitio utilis est, nã variaz actiones variam fortiuntur naturam: vt in §. actio nũ Insti. de actio. Videtur competere conditionē ex lege hac: vt in l. 1. ff. de cõdic. ex lege. Rursus videtur præscriptis verbis agendum, vt in l. quoties. ff. de præscrip. verb. Scilicet ex contractu factio vt des. Rursus erunt qui dicant competere actionem locati, tutor enim suis operis consulit rei pupillari.

¶ Sed locati actionem cõpetere falsum est, quoniã quando quis obligatus est præstare operas etiam inuitus, non habet locum actio locati: auctore Bald. in l. vna, num. 2. C. de supra. & in l. diem fuucto. num. 2. ff. de offi. assesso.

¶ Rursus non est verũ dari actionē præscriptis verbis quoniã ea actio non competit pro cõtractibus quos quis necessario tenetur inire sicuti traditũ est à Bal. in d. l. vna nu. 3. C. de supra. Tutelæ autē munus necessarium est. l. 1. ff. de munc. & hono.

¶ Præterea non est verum cõpetere ad decimã conditionem ex hac lege, quoniã cũ præter dispositionem legis requiritur aliquem actum mediũ fieri ad consequendũ legis effectum, non competit cõditio ex lege, auctor. Bart. in l. vna, col. 4. nu. 8. ff. de

de cond. ex lege, hic autem requiritur vt tutor administrat, vt dixi. c. 1. 1.

¶ Illa ergo vera opinio est, q̄ tutor potest dupliciter decima consequi. Primò per reputationē: vt in l. à tutorib;. §. si. de admi. tuto. l. 1. §. si pupillis. ff. de tutel. & ratio distrah. vbi probatur, q̄ in reputatione bonorum pupilli, potest tutor reputare salarium quod sibi datur pro administratione, hoc est potest retinere salarium, cum restituit rem pupilli.

¶ Secundò potest consequi decimã actione tutelæ cõtraria. l. 1. §. an in hoc iudicio. ff. de cõtrah. iudi. tutel. Vbi probatur, q̄ actio tutelæ contraria non solũ datur tutori pro expensis factis in re pupilli, verũ etiã pro eo, quod pupillus obligatus est præstare tutori. Hæc autē actio non solũ datur tutori aduersus pupillũ, verũ etiã aduersus quẽlibet possidẽ res pupilli, & datur etiã si pupillus nihil petat neq; directa tutelæ actionē hagat aduersus tutorẽ. l. quid ergo. §. si. l. 1. §. hæc actionē. ff. de cõtra. iudi. tute. Hæc autē tutelæ actio cõtraria, bonæ fidei est, sicuti tutelæ actio directa: vt per lat. in §. actionũ. nu. 70. Insti. de actio. Eiusdem enim naturæ sunt actiones cõtrariæ cuius sunt directæ. Tutelæ autem actio bonæ fidei est, vt in §. actionum. Insti. de actio. ergo eiusdem naturæ erit actio contraria.

¶ Nunc videamus à quo die incipiat tutor lucrari decimã. Et aut tutor datur sub cõditione aut pure. Primò casu decimã non lucratur quousq; impleatur cõditio quoniã ante impletam conditionē tutor non est. l. Titius. §. sed verũ est. ff. de excusa. tut. Quod si tutor non est, administrare nõ potest. l. si is qui. ff. de eo qui pro tuto. Lex enim tutori dat potestatem non ei qui tutor non est. Ergo deficiunt verba, & ratio legis. Scilicet esse tutorem, & administrare, ergo deficiet legis dispositio: vt in l. 4. §. totiens. ff. de dam. infect.

¶ Deinde hoc satis probatur in l. 3. §. item erit. ff. de suspect. tuto. l. si quis sub cõditione. ff. de testa. tut. quod si tutor non est nõ debet lucrari decimam.

¶ Si autē tutor datur pure videtur q̄ nõ statim lucratur decimã quousq; administrare possit, seruatis solemnibus, scilicet cõfecto inuentario, & præstito iuramẽto, & data cautione, permilla à iudice administratione nã ante hæc nõ potest administrare: vt late dixi. c. 2. nu. 18. & 64. Cũ ergo decima detur propter administrationis laborem,

borẽ videtur q̄ non lucratur eam quousq; laborare, & administrare possit.

¶ Sed nisi fallor, ciuilius grauius & prudentius iudicium est, vt lucratur decimã à die quo scit se tutorẽ. Primò quoniã statim est tutor etiã antequã solemnia seruet, auctore Bar. in l. absentis. ff. de donat. & in l. 1. ff. de tutel. Socin. l. qui duos, num. 30. ff. de reb. dubi.

¶ Secundò quoniã à die scientiæ tenetur de periculo tutelæ. l. quidã decedens. §. Papiinianus, & ibi notat. DD. ff. de admi. tuto. scribit Albe. in l. si tibi, in fine. C. de admittut. Et inuẽtariũ & cetera solemnia cõficere, & implere debet quã primũ potest, vt per Bar. & Salic. in l. tutores. C. de admittut.

¶ Ex his liquet q̄ etiam antequã solemnia seruet tutor est, & de periculo tutelæ tenetur, ergo æquum est vt, si post præstet solemnia, & rectè administret, detur ei decima saltem à die scientiæ.

¶ Non obstat, q̄ hæc lex dat decimam propter administrationem, & q̄ hic administrare non potest ante impleta solemnia, quoniã dummodo non cesset ex negligentia, abũde laborat qui de periculo tenetur, & sedulo se parat ad præstandum solẽnia, & ea re vera præstat, & administrat, quæ enim proximè sunt faciendã habentur pro factis iuxta iura vulgaria.

¶ Prostrẽmò, quod me magis in hanc sententiã trahit est q̄ amator veritatis ipsam æquitatis, & prudentiæ robur apprehendere debet, omisissis argutijs quibus si vel summam cutem detrahas nihil est quod laudes. Iudicare adhibita in consiliũ ciuilitate humanitate, æquitate, & quod potissimũ est prudentia, laudabile est, & qui hac via ierit, veritatē ipsam apprehendet, & acut. (q̄ aiunt) tanger. Habent enim veritas faciem suam, etiam si eam scripto iure non cõmunias. At sectari sophistica nugamenta, & inanes argutias quæ prudentia non innuntur sed ex scripto iure detorquentur, miserũ est, & ingenij sterilis atque ieiuni. Verissimè enim scripsit Iurisconsultus. Summum ius, summa iniuria.

¶ Nunc trademus an stãte dispositione huius legis qua tutori decima datur, tutor excludat fiscum in successione pupilli. Non est otiosa hæc quæstio vt ex infra dicendis apparebit. Ante omnes, quæstionem hæc proposuit, & desinuit Accursius, in l. quõrtela in fin. ff. de reg. iur. vbi tuetur partē affirmatiuam, scilicet, q̄ tutor præferẽdus

est fisco in successione pupilli, & Dinº ibi dicit, similem glossam vel traditionem alibi nõ reperiri, & sequitur ibi Bologninus, in suis primis interpretationibus. Bal. in l. si quis filio. §. eius qui. ff. de in ius rupto. & in l. cum in eo, in fin. ff. de pact. vbi Bal. scribit, modum constituendi tutorẽ ad priuandum fiscum. Bald. Angel. & Paul. in l. nutritoribus. C. cõmu. de successio. Citan. l. 4. & l. si. C. de heredi. decurio. Et quod patronus succedit libertõ, & videtur sequi Boer. in consuet. Bituricen. tit. de consuetudine testamentorum. §. 5. col. 2.

¶ Contrariam tamen sententiã, imò quod tutor non excludat fiscum: probat Bartolus Iurisconsultissimus, in l. quo tutela. ff. de reg. iur. & singulari. §. 7. incipiente, notat glossam. Mouetur ex l. nutritoribus. C. cõmu. de successio. vbi nutritor non succedit infanti quem nutriuit. Rursus hæc sententiã stãte dispositione huius legis qua tutori laboris præmium, & merces datur, videntur adiuuare, Bald. Ang. & Paul. in d. l. nutritoribus: vbi reprobando opinionem Bart. respondent ad l. nutritoribus, q̄ lex illa, loquitur in nutritore cui datur merces pro nutritione, idẽ contentus sua mercede æquum est, vt non excludat fiscum scũ in tutore cui nil datur. Ergo cũ hodie ex hac lege merces detur tutori scilicet decima, videtur, quod iuxta mentem doctorũ tutor, non excludat fiscum, cum mercedem accipiat sicut nutritor, imò certiorẽ, & vberiorẽ quam ipse nutritor.

¶ Quid verius? hæc negatiua opinio verior videtur, & doctorum menti magis cõormis, nã tutori deferunt. DD. hæreditatem, quia gratis administrat, cũ autē apud nos non solũ non administrat gratis, verũ etiam splendidũ cõsequatur laboris præmium cessat ratio doctorum. Et vel ex eo hæc opinio probanda est, quod nulla lege cauetur vt tutor succedat pupillo, & vita pupilli minus erit infidijs obnoxia, si tutor ei succedere nõ possit. Prostrẽmò vrget l. nutritoribus quã Bartolus citat. Maior enim debetur gratia nutritore s̄ die officij præstanti, quã tutori metu, & imperio legis gerenti, nihilominus tamẽ nutritor succedere non potest nutritio. Deinde magis videtur præmio dignum, nutrire in opem qui tutorem habere non potest cũ substantia careat, vt dixi. c. 2. quã tutorẽ præstare diuiti, nihilominus tamen nutritori denegetur ius succedendi.

17 **N**ō obstat. l. 4. C. de hæredi. decurio. quoniam ibi lege cōceditur successoris personis, & sicut ea dispositio nō mouit Imperatorem, vt nutritori concederet ius succedendi, ita neque nos mouere debet vt tutori demus ius succedendi pupillo, præsertim cum splendide facinam ex re pupillari habeat, scilicet decimam fructuum.

18 **N**on obstat, quod patronus succedit liberti. id enim quoniam fecit eum liberum. At tutor non dedit libertatem pupillo, & quamuis laborauerit in administratione, abunde decima pensatus est eius labor.

19 **V**ltimo hæc opinio suadetur ex eo quod scripsit Pirrhus, in consuetudin. Aurelian. titulo de societate inter virum, & uxorem cap. 1. col. fin. prope finem versic. laudabilis est vbi notat, quod cum iure Gallico lucra diuidantur inter virum, & uxorem aduersus dispositionem iuris communis quo maritus sibi acquirit lucrata constante matrimonio, certè cum ex consuetudine vxor lucretur dimidium, cessat editum bonorum possessionis vnde vir, & vxor. Ergo licet verum esset tutorem succedere pupillo, hodie id non procedit cum lucretur decimam.

S V M M A.

1 **T**utor an decimet etiam fructus quos pupillus habet in loco vbi hæc lex non seruatur, & num. 7.

5 **Primogenitus** si ex consuetudine succedat in vniuersam patris substantiam, an consequatur etiam substantiam patris sitam in loco vbi talis consuetudo non viget.

10 **Tutor** an lucretur fructus si assumpta tutela in loco vbi hæc lex seruatur, demigret cum pupillo ad habitandum in loco vbi non seruatur.

An tutor possit decimare non solū fructus quos pupillus habet in Hispania, vbi hæc lex seruatur, verum etiam quos habet in Italia, vbi hæc lex non seruatur sed ius commune. Cap. XXXVIII.

1 **V**ltimo quæro quid si pupillus redditus habet in Hispania vbi hæc lex seruatur, atq; item redditus ha-

bet apud Italos apud quos hæc lex non est in vsu, sed iure Romano tutori nil datur, quæro an tutor qui in Hispania cum pupillo Hispano viuit, possit decimare tam redditus Hispanicos quam etiam Italicos.

2 **Illud** ante omnia supponendum, tutorem curare debere non solum sita in prouincia vbi datur tutor verum etiam sita in exteris regionibus. l. propter litem. §. licet. ff. de excu. tut. l. magis puto. §. illud. ff. de reb. cor. l. 1. in fin. ff. de tuto. & cura. dat. ab his Din. Iacobus Arena, in l. non solum. §. qui testamento, aduersus glossam ibi. ff. de excusat. tuto, Din. & Bart. in l. pupillo. ff. de tuto. & cura. datis, ab his. Cin. & Bart. in l. 1. C. vbi pet. tuto.

3 **Deinde** supponendum hæc legem consuetudine obseruari cuius rei cognitio utilis est, quoniam leges contentæ in hoc libro quem forum appellamus, non habent vim legū, nisi sint consuetudine receptæ, vt. l. 1. Tauri. scribit Rodericus in principio cōmenti quod in nonnullas leges Fori sedulo, & eruditè conscripsit. Quod autem hæc lex moribus sit recepta, & consuetudine obseruata testatur Ant. Padil. in l. 1. n. 13. C. de transf. Orosius in l. sumptus. ff. de pact.

4 **His** suppositis, quæstio nostra varie, & plixè tractari potest. Ego quæ ad rem proprius facere videntur paucis delibabo. Videtur quod tutor lucretur decimam ex rebus sitis vbi hæc lex seruatur, & non ex sitis in regione vbi non seruatur, licet ipse & pupillus viuunt in loco vbi seruatur. Primò quoniam vt proximè dixi, leges huius voluminis quod forum appellamus, solum habent vim si seruētur, cum autem hæc lex non seruetur apud Italos, videtur quod non possit tutor decimare redditus Italicos.

5 **Secundò** moueor, quoniam si ex consuetudine Hispaniæ, primogenitus succedat in tota substantia patris, & pater habeat partem bonorū, in Italia vbi non est talis consuetudo, inspicienda est consuetudo cuiusq; prouinciæ. & primogenitus nō lucrabitur rem sitam apud Italos, sed sitam apud Hispanos vbi ea consuetudo viget, argum. l. pupillo. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. l. Titium. §. tutor. ff. de adm. tuto. l. constitutio. ff. ad municipal. l. certa forma. C. de iure fisci, lib. 10.

Quarum legum auctoritate ita docet Iacobus Rauena, Guil. Cuneus, Dines, Rayn. Faber. & Bal. col. 9. verb. venio ad secundū in l. cunctos populos. C. de summa trinit. & fid.

& fid. Catholi. Collecta, in c. 1. col. 2. & ibi Anchar. in. 1. 2. quæst. princip. de constitutio. Alexand. consil. 19. viso titulo, in. 1. dubio, lib. 1. & consil. 128. consideratis verbis col. 2. versic. & pro hac, lib. 1. Corn. consil. 113. in hac consultatione col. 1. lib. 2. Socin. consil. 288. circa primam, col. 2. lib. 2. Iacobin. in tractatu feudorum, col. 6. versic. in super quæro Euerardus in locis legalibus, loco. 79.

6 **Neq;** solū in specie de primogenitis, sed & in similibus, idē definit Bal. in l. si arrogatur, col. antepe. versic. & facit ad plures quæstiones. ff. de adoptio. Lopus, alleg. 92. in primis videndum est in. 4. dubio. Car. Flor. consil. 2. versic. item præsupposito. Paul. consil. 32. in princ. lib. 2. Corn. consil. 85. col. 4. lib. 3.

Ex quo videtur dicendum, quod licet Hispanico iure tutori detur decima, solum est danda de fructibus rei sitæ in Hispania, non de rebus sitis in locis vbi hæc lex non est in vsu, sed quod iudicari debet secundum cuiusque regiones morem præsertim cum hoc sit vtilius pupillo, & hæc lex vti correctoria, sit restringenda.

7 **Ex** aduerso, videtur verius vt tutor viuens cū pupillo in loco vbi hæc lex seruatur, decimet etiā redditus rei sitæ vbi hæc lex non seruatur. Primò auctoritate Pauli grauiissimi, & eruditissimi viri qui rē hæc nominatim tractauit in consil. 374. super istis dubijs, nu. 1. lib. 2. vbi dicit hæc verba. *Præsupposita consuetudine que viget Cauodistria q. tutores superluerantur fructus quorumcumq; bonorum pupillarium. & in quocumq; loco positorum cū onere alendi pupillum, nō video cur dictus tutor non debeat lucrari redditus imprestitorum que dictus pupillus habebat Venetjs, quia dicta consuetudo valida est, & potuit extendere suum effectū ad bona quæ pupillus habet alibi, ratione personæ pupilli subditæ iurisdictioni statuentiū, argumento l. magis puto. §. illud quæri. ff. de reb. cor. u. Hactenus Paulus, qui rē in specie tractat, sed videtur loqui quando lex dicit vt lucretur fructus bonorum in quocumq; loco positorum.*

8 **Rufus** Cassian. in consuetudini Burgund. Rubr. 6. §. 4. verb. *Et fait la dicte femme, nu. 1. versic. consuetudo.* Refert consuetudinē Gallie quæ tutor lucraur fructus, & inquit. Consuetudo ergo nostra, *illud dicitur, nens valeat, & ibi quærit Paulus an mater habeat annuas præstationes extra locum*

consuetudinis nostræ, & sic extra ducatum Burgundiæ exsistentes, & dicit quod sic quem vide. Hic rem manifeste definit.

9 **Præterea** confirmatur hæc opinio, quoniam verba legis nostræ in rem diriguntur. Inquit *enim lex. Mantengalos de los frutos, y tome para si el diezmo dellos.* Statutum autem cum est reali, res ipsas afficit vbi cūq; sitas, siue in hac siue in illa regione. l. rescripto in fin. ff. de mune. & hono. l. an in totum. C. de edifi. priua. Quarum argumentō pleriq; sentiunt, quod si ex statuto loquenti in rem, putā bona decedentium veniant ad primogenitum, primogenitus debeat lucrari rem paternam, lucrabitur omnia vbi cūq; sita, etiam si aliqua sint in loco vti tale statutū non est. Ita docent Petrus, & Cin. in l. cunctos populos, col. fin. C. de summa trinit. & fide Catholica. Anchar. consil. 163. visis & diligenter inspectis, in primo dubio. Imol. c. cū olim. ad finem de cleri. coniuga. Abb. in c. quod clericis, col. 6. versic. & cū hoc temperamento, & ibi Barba. col. 14. de foro comp. Roch. Curt. in rep. c. fin. in vndecima quæstione principali, in. 2. limita. de consuet.

Rufus alij in hac quæst. de primogenito aliter senserunt, scilicet vt inspiciatur statutum originis eius de cuius successione agitur, per. l. nulli. C. de Episcop. & c. encor. l. data. l. llam. C. de dona. l. fin. C. de præscrip. long. tēpor. l. magis puto. §. illud quæri. ff. de reb. cor. Huius opinionis fuit Alber. in. d. l. cunctos populos col. 7. & ibi Fulgo. Quæ opinioni nostræ opinioni suffragatur, nam loquitur quando tutor & pupillos viuunt in loco vbi hæc lex seruatur. Qui autē circa hanc quæstionem de primogenito, legere vollet omnia à maioribus tradita consulat Tiraquel diligentissime tractantem, in tractatu de primoge. q. 46. & 47. Quid in ea te sit probabilis iudicent eruditi.

Præterea, quod tutor decimet vbi cūq; sita, confirmari potest ex alijs pluribus quæ consulto omitto. Iam enim mihi videri auidere lectorem dicentem Ohe. Iam satis.

10 **Quid** autē si pupillus, & tutor transcut ad habitandum in loco vbi hæc lex nō seruatur postquam tutor assumpsit tutelam in loco vbi seruatur, vide Sal. cet. in. d. l. cunctos populos. Tiraquel d. quæst. 46. **Simili** circa consuetudinem qua lucra acquisita constante matrimonio diuiduntur inter maritū, & uxorē, quod si post coniuges

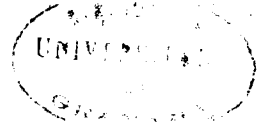
De deci. Tut Hispani. iure præstanda.

coniuges demigrent in urbem, vbi talis consuetudo viget. vide. l. 24. tit. 1. 1. parti. & . & ibi glossam Lupum. in rep. Rubri. de donatio. §. 62. col. fin. ver. amplia- bis prædicta. Roderic. in. l. 1. tit. De las gan- nancias. 6. limitatione. DD. l. exigere dotē. ff. de iud.

II ¶ Quod si in tutore placet ea opinio, vt de- cimet vbicunq; sita, etiam si ibi nõ ser- uetur hæc lex si seruetur in loco vbi ipse tutor, & pupillus gerunt. A de quòd non obstat, quòd leges Fori non habent vim legum, nisi seruentur, quoniam iam supo- no quòd hæc lex seruetur, & vbi primum supono quòd seruetur, iam est lex, & ha- bet vim legis, & succedit secunda quæstio an lex debeat seruari etiam cirba bona si- ta in loco vbi talis lex nõ seruetur. Et cer- tē æquius, & ciuilius videtur, vt tutor deci- met vbicunq; sita, iuxta supradicta. Nam onus tutelæ vniformiter respicit vniuer- sa in quibuslibet regionib; sita, vt supra di- xi, & hæc lex laborem remunerare vult. ¶ Postremò facit quòd fructus, & reddi- tus iam collecti sunt bona mobilia. Mo- bilia autem in diuersis regionibus sita iu- dicantur nõ secundum locū in quo sunt, sed secundum statuta loci in quo dominus est. Ita Bald. per textum ibi. in. l. mercato- res. C. de commer. & merca. Alexand. in additione ad Bart. in. l. 1. col. pen. C. de sū- ma trini. & fide. Catholi. & consi. 3. 1. viso titulo. col. 2. verb. pro quo primo allego. lib. 2. & consil. 19. circa primum dubium col. 2. verb. subdo tamen. libr. 6. vbi dicit, quòd vbi sunt diuersa locorum statuta. bona mobilia sequuntur personam testa- toris, & consi. 141. col. fin. lib. 7. Soci. cõ- sil. 101. viso testamento. col. 2. lib. 1. Iaco- binus de fœudis, in verbo cùm mero mix- to imperio, col. 4. v. b. sed formo vobis, Afflict. c. 1. §. his consequenter, col. 3. nu.

11. titulo hic finitur lex Scio hoc vltimū à nonnullis improbari, sed profero illud ad persuadendum nostram opinionem. Nam lex hæc, & in rem loquitur, & de re mobili disponit. Tutores ergo tan opulē- to in hoc mundo inuitati premio memi- nerint sese patres præstare pupillis, pasto- res non prædones, illis enim dominus pro- mittit vitam æternam his mortem, & exi- tium sempiternum. Sic enim legimus E- xodi. 22. cap. Vidue & pupillo non nocebitis, si laeseritis eos vociferabuntur ad me, & ego au- diam clamorē eorum, & indignabitur furor meus percutiamq; vos gladio, & erunt vxores vestre vidue, & filij pupilli. Rursus Hieremi. c. 5. Facite iudicium, & iustitiam liberate vi opres- sum, pupillum & viduā nollite contristare neq; oprimitis inique, si enim nõ audieritis verba hæc, in memet ipso iuravi dicit dominus quia insolitu- dinem erit domus hæc. Cæterum his qui pu- pillis misericordiam exhibent remissio peccatorum, & æterna fœlicitas promitti- tur Esai. c. 1. Sic enim inquit dominus. Querite iudicium subuenite oppresso iudicate pupillum defendite viduam & venite, & arguite me dicit dominus, si fuerint peccata vestra, vt coc- cinum quasi nix de albabuntur etsi fuerint rubra quasi verniculus quasi lana alba erunt. Si volue- ritis, & audieritis me bona terræ comedetis. Por- rō iudices faucant paterna misericordia pupillorum causis, ea enim est voluntas domini cuius verba legimus, Ecclesiasti. cap. 4. In iudicando esto pupillis misericors, vt pater, & pro viro matri illorum, & eris tu velut filius altissimi obediens, & miserebitur tuis magis quam mater. Rursus vniuersi mortales me- moria perpetuo circumferant illud beati Iacobi in Epistola Canonica. c. 1. Religio, inquit, munda & immaculata apud Deum, & Patrem hæc est, visitare pupillos, & viduas in tri- bulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo.

FINIS.

J. Melchior de Baeca

MADRID,
Apud LUDOVICVM SANCHEZ.
Typographum.

Año. M. D. XCII.